PARIS

8. INTERNATIONAL CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES

April
1-3
2023

EDITORS
Irine Zarnadze
Shalva Zarnadze

ISBN - 978-625-367-058-0

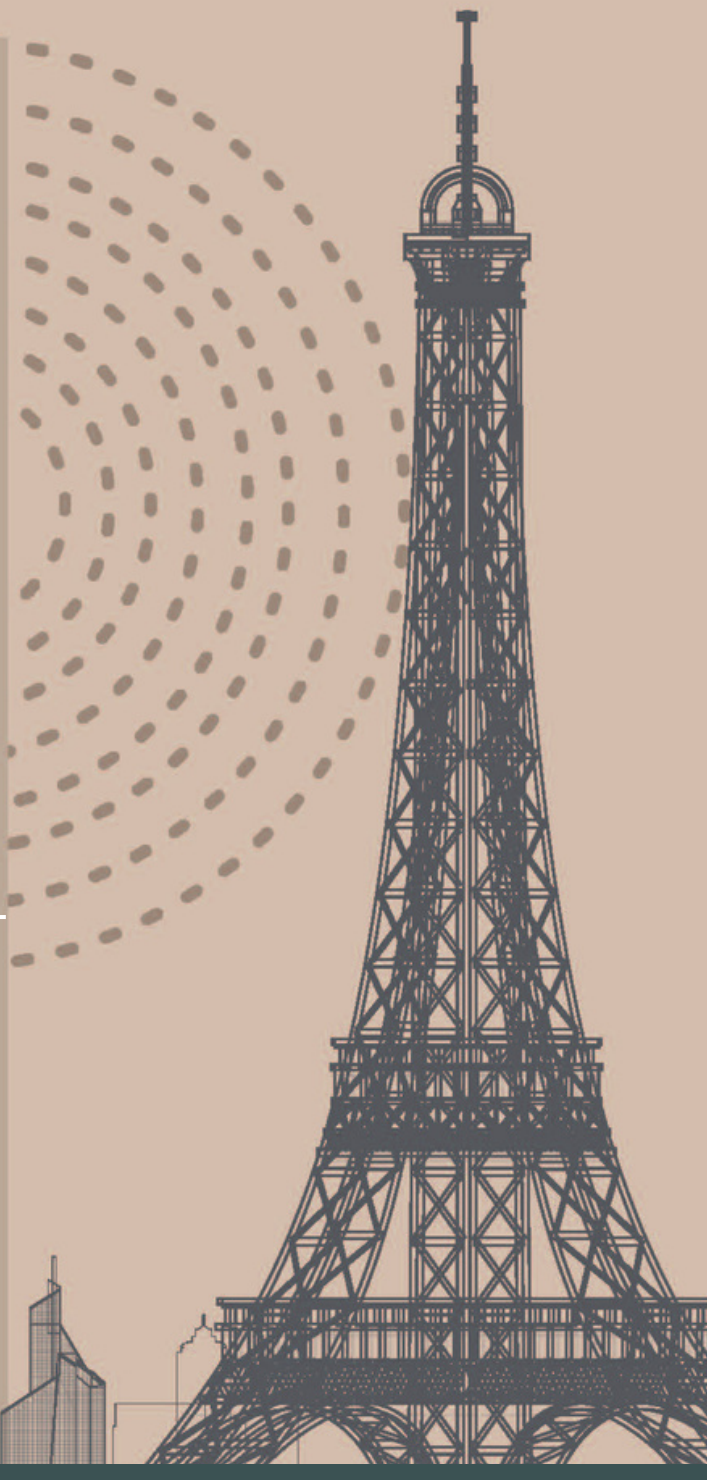

PROCEEDINGS BOOK

8. INTERNATIONAL PARIS CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES

April 1-3, 2023 -Paris

EDITORS

Irine Zarnadze

Shalva Zarnadze

All rights of this book belong to

IKSAD Publishing House Authors are responsible both ethically and jurisdically

IKSAD Publications - 2023©

Issued: 20.04.2023

ISBN - 978-625-367-058-0

CONGRESS ID

CONGRESS TITLE

8. INTERNATIONAL PARIS CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES

DATE AND PLACE

April 1-3, 2023 -Paris

ORGANIZATION

IKSAD INSTITUTE

EDITORS

Irine Zarnadze

Shalva Zarnadze

PARTICIPANTS COUNTRY (30 countries)

Türkiye, Azerbaijan, Saudi Arabia, Afghanistan, India, Russia, Indonesia, Philippine, Albania, Switzerland, Italy, Morocco, Poland, Israel, Pakistan, Uganda, Georgia, United Kingdom, Romania, France, Iran, Europe, Vietnam, Macedonia, Brazil, Croatia, Argentina, Portugal, Serbia, Budapest

Total Accepted Article: 171

Total Rejected Papers: 32

Accepted Article (Türkiye): 80

Accepted Article (Other Countries): 91

ISBN - 978-625-367-058-0

ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Petra Pelletier
University of Paris

Assoc. Prof. Gökhan OFLUOĞLU
Zonguldak Bülent Ecevit University

Dr. Terane NAGIYEVA
ADPU

Dr. Kaldygul ADILBEKOVA
İksad Institute

Dr. Elvan CAFEROV
ADPU

SCIENTIFIC COMMITTEE

Dr. Anderi JEAN
Gas Petrolium University of Romania

Dr. Salih ÖZTÜRK
Tekirdağ Namık Kemal University

Dr. Mahire HÜSEYNOVA
Azerbaijan State Pedagogy University

Dr. Gönül SAMEDOVA
Azerbaijan State Pedagogy University

Dr. Ruslan ABDULLAYEV
Azerbaijan National Academy of Sciences

Dr. Usman Ghani, PhD
Institute of Management Sciences Peshawar, Pakistan

Dr. Katarzyna Czech, PhD
Warsaw University of Life Sciences, Poland

Dr. Yuriy Danko, PhD
Sumy National Agrarian University, Ukraine

SCIENTIFIC COMMITTEE

Dr. Olena Melnyk, PhD
Sumy National Agrarian University, Ukraine

Dr. Michal Wojtaszek, PhD
Warsaw University of Life Sciences, Poland

Dr. Maral Jamalova, PhD
Szent İstvan University, Hungary

Dr. Nicholas Imbeah, PhD
Takoradi Technical University , Ghana

Dr. Harshavardhan Reddy Kummitha, PhD
Budapest Business School, Hungary

Dr. Giscard Assoumou Ella
University of Toulon, France

Dr. Jean Philippe Praene
University of La Réunion

Dr. Franck AMOUSSOU
Université d'Abomey- Calavi

SCIENTIFIC COMMITTEE

Dr. Jean Tata TOSSOU
Université d'Abomey- Calavi

Dr. Violla MAKHZOUM
Islamic University of Lebanon

Dr. Hemantkumar P. Bulsara
S. V. National Institute of Technology (NIT)

Dr. Yurii LATYSH
Taras Shevchenko State University

Dr. Andrea Lucchesi
Sao Paulo University

Dr. Ansi Rezeda SAFIULLINA
Kazan Federal University

Dr. Cynthia CORREA
Sao Paulo University

Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA
Rasulbekov Kyrgyz Economic University

SCIENTIFIC COMMITTEE

Dr. Dmitriy VASILYEV
Russian Academy of Entrepreneurship

Dr. Dinarakhan TURSUNALIEVA
Rasulbekov Kyrgyz Economic University

Dr. Nagbdu KAMAROVA
Yessenov University

Dr. Mykola VASKIV
Kyiv National University of Culture and Arts

Dr. Rimma PARDABAYEVA
Ufa State University

Dr. H.Burçin HENDEN ŞOLT
Zonguldak Bulent Ecevit University

Dr. İbrahim BAYRAMOV
Azerbaijan State Pedagogy University

Dr. Mirvari İSMAYILOVA
Azerbaijan State Pedagogy University

SCIENTIFIC COMMITTEE

Dr. Nazile ABDULLAZADE
Azerbaijan State Pedagogy University

Dr. İrade KERİMOVA
Azerbaijan State Pedagogy University

Dr. Gülşen MEHERREMOVA
Azerbaijan State Pedagogy University

Dr. Gönül HASANOVA
Azerbaijan State Pedagogy University

Dr. Elvan CAFEROV
Azerbaijan State Pedagogy University

Dr. Aygün MEHERREMOVA
Baku State University

PHOTO GALLERY

PHOTO GALLERY

PHOTO GALLERY

PHOTO GALLERY

PHOTO GALLERY

PHOTO GALLERY

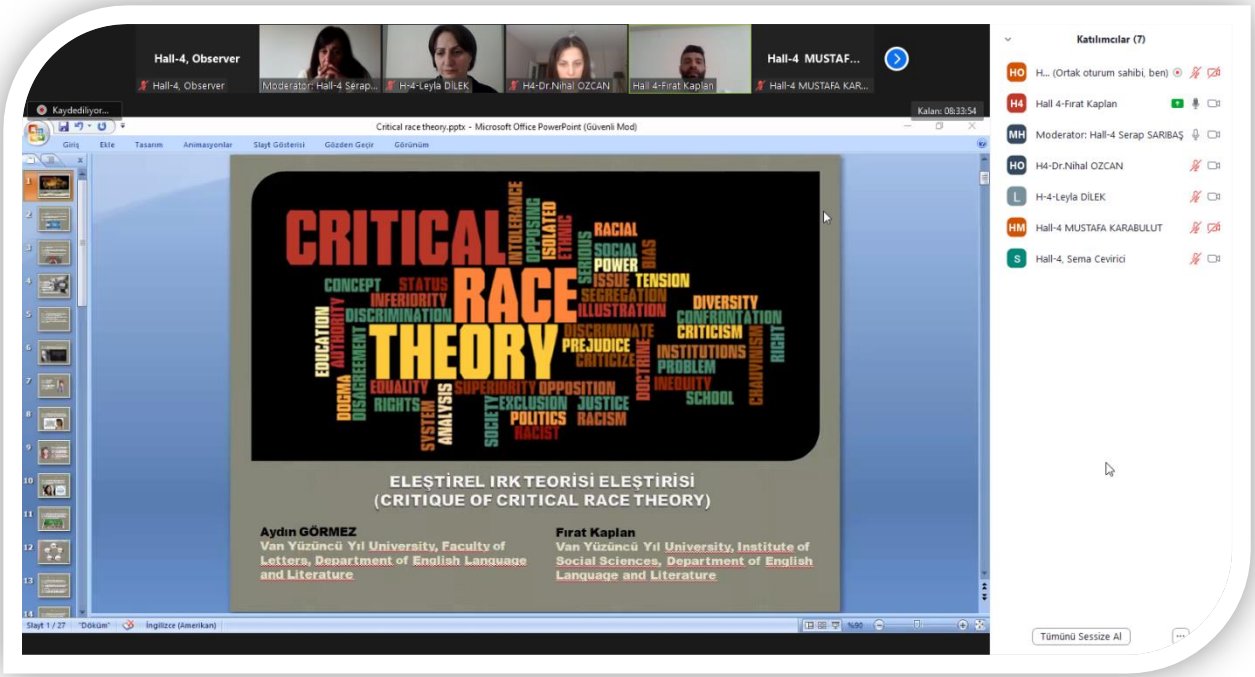

PHOTO GALLERY

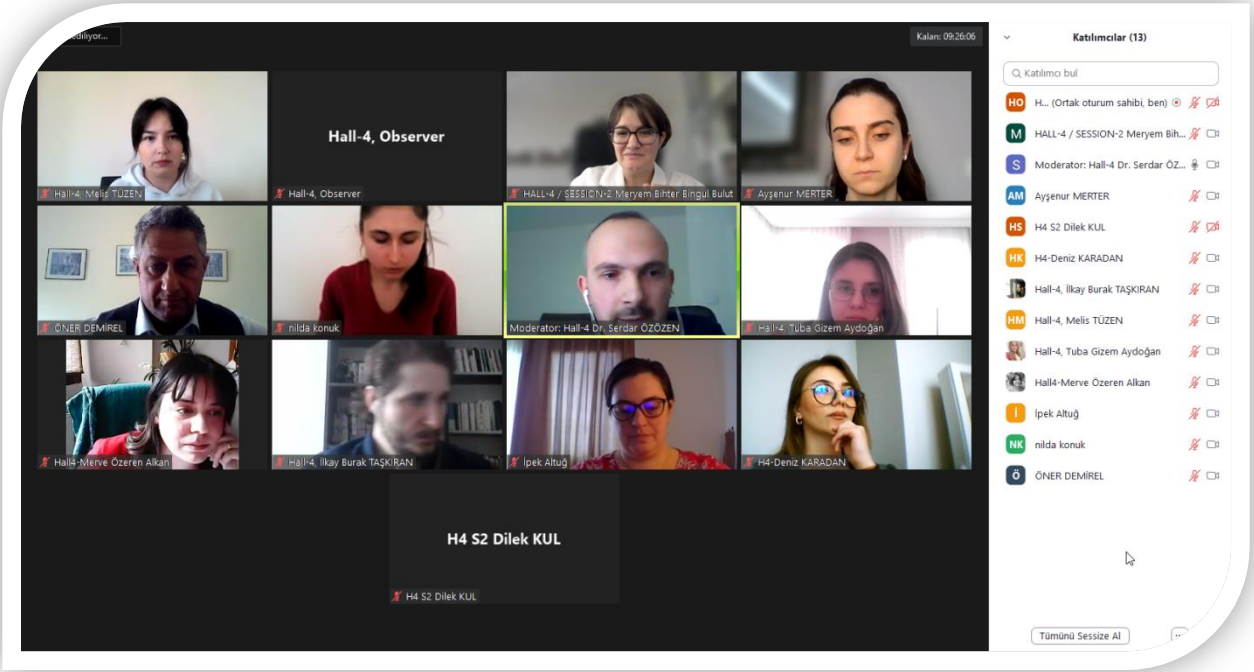

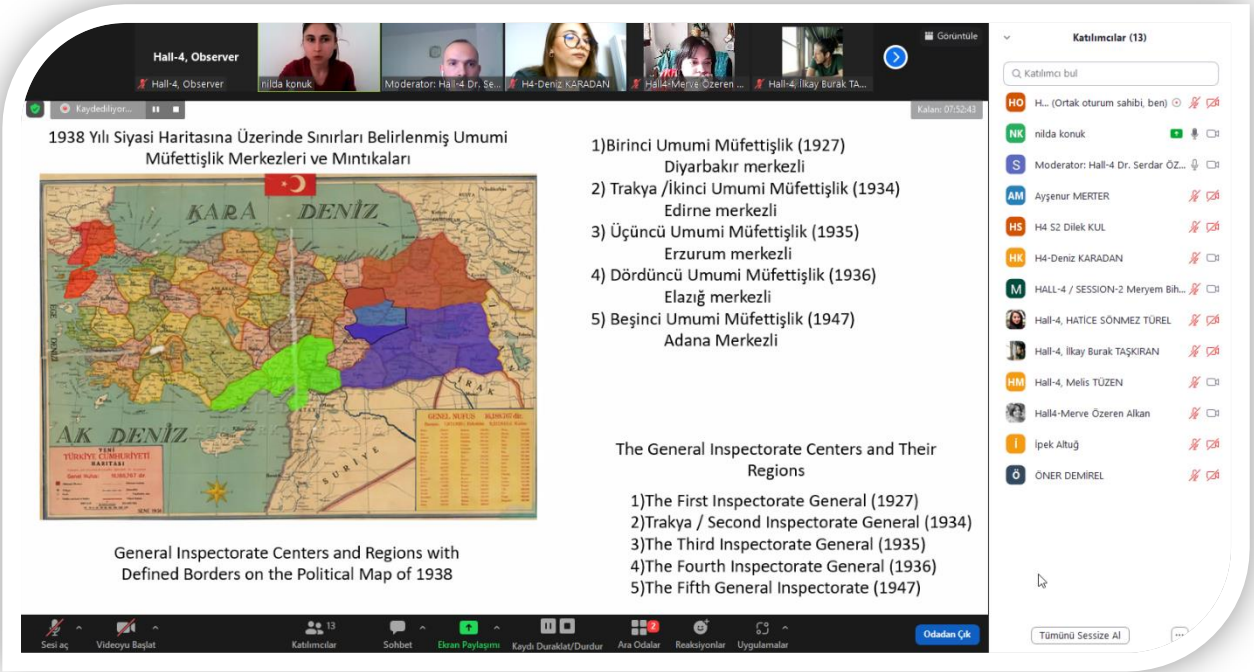

PHOTO GALLERY

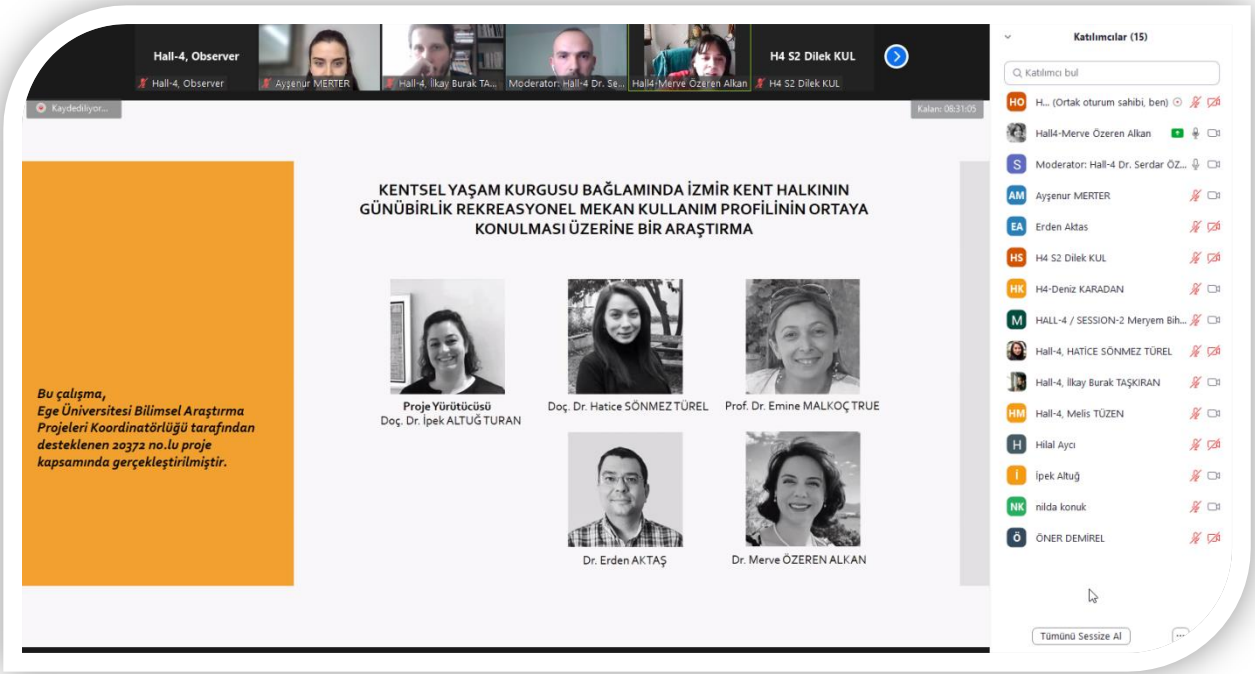

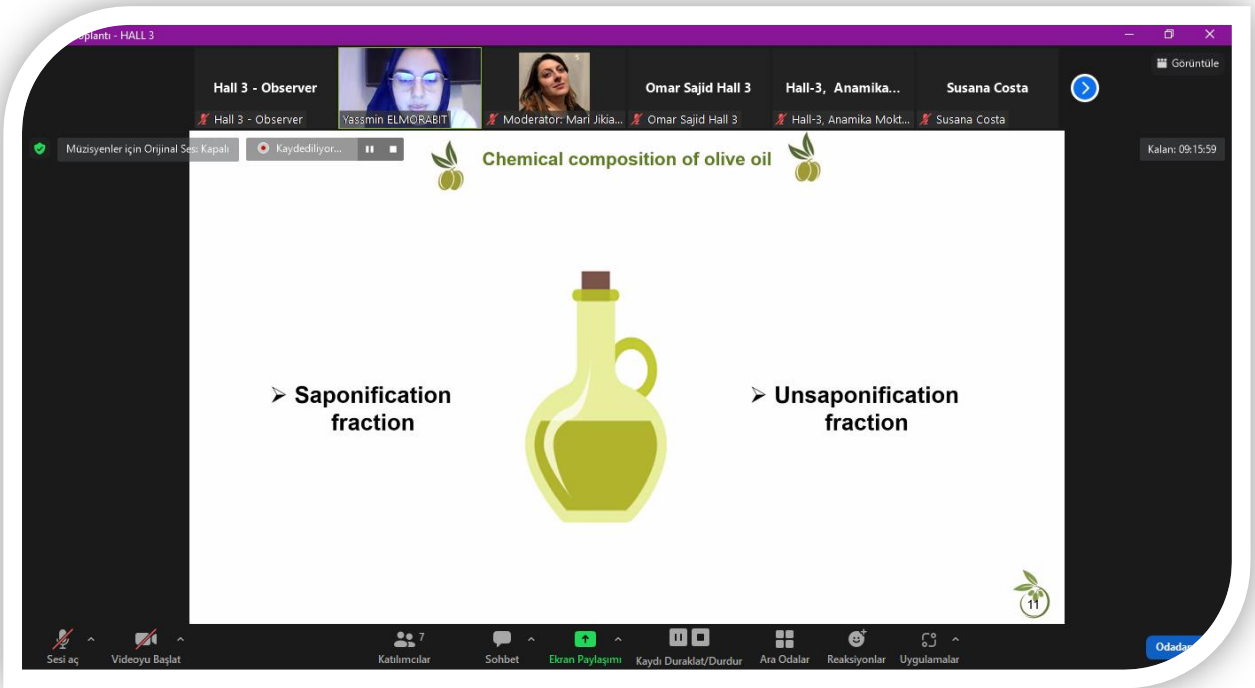

PHOTO GALLERY

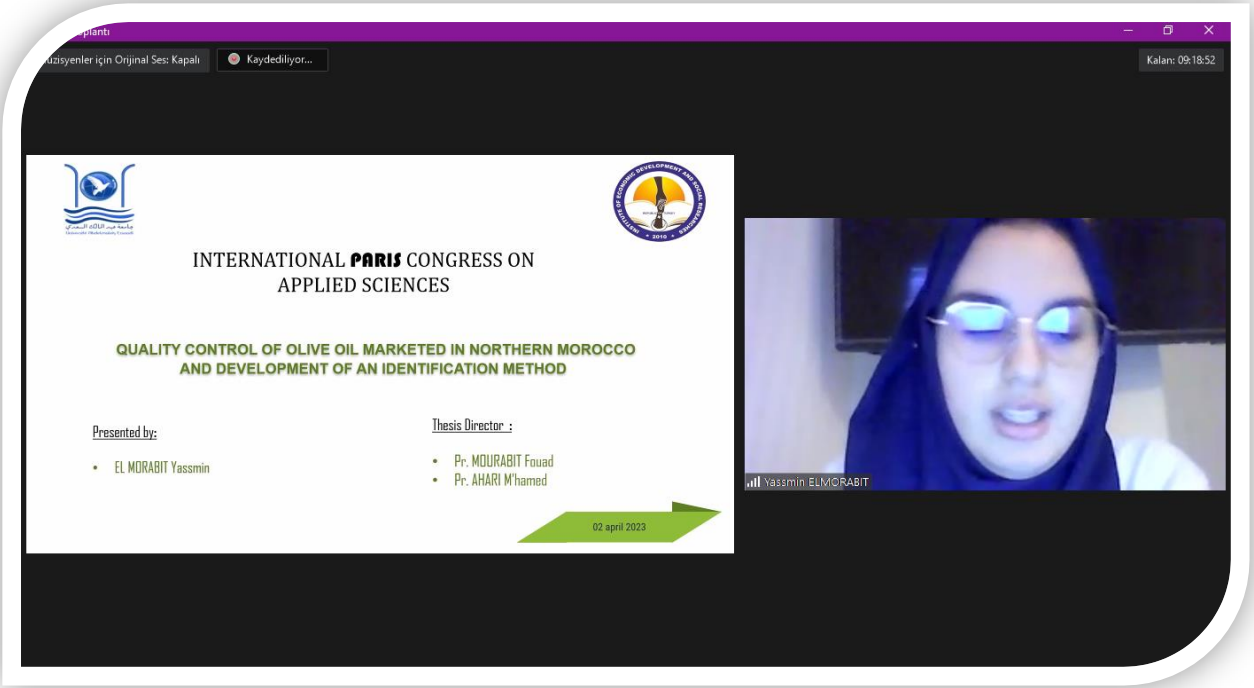

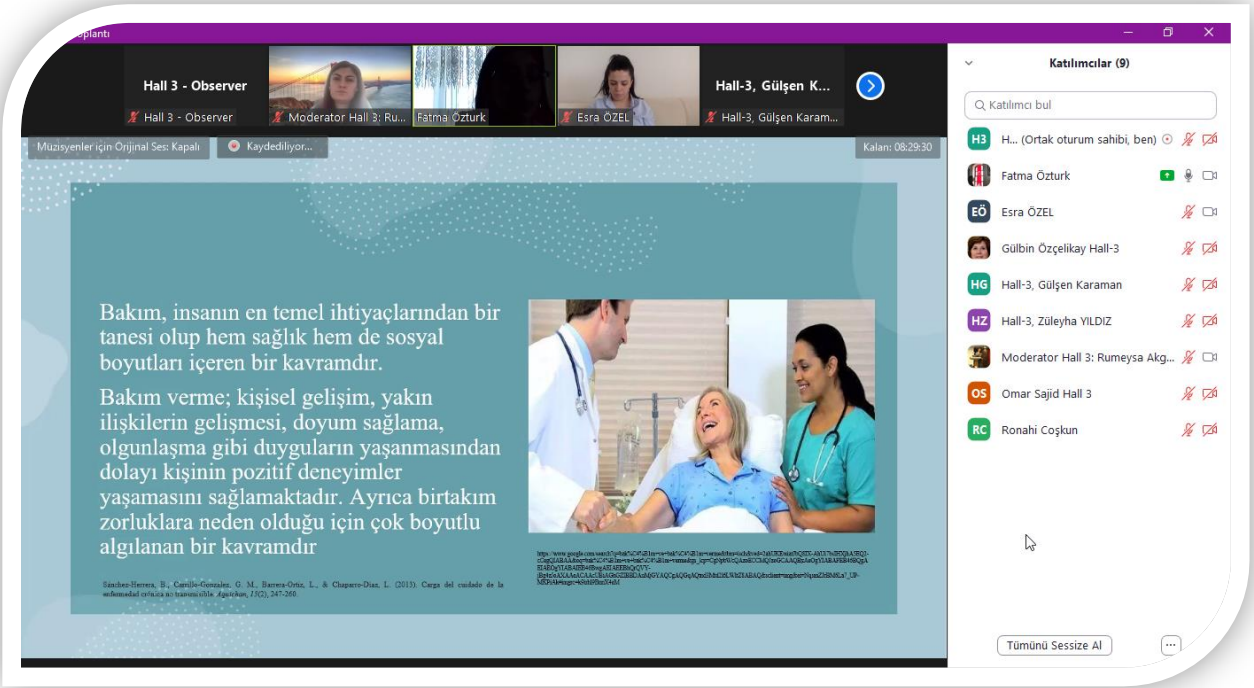

PHOTO GALLERY

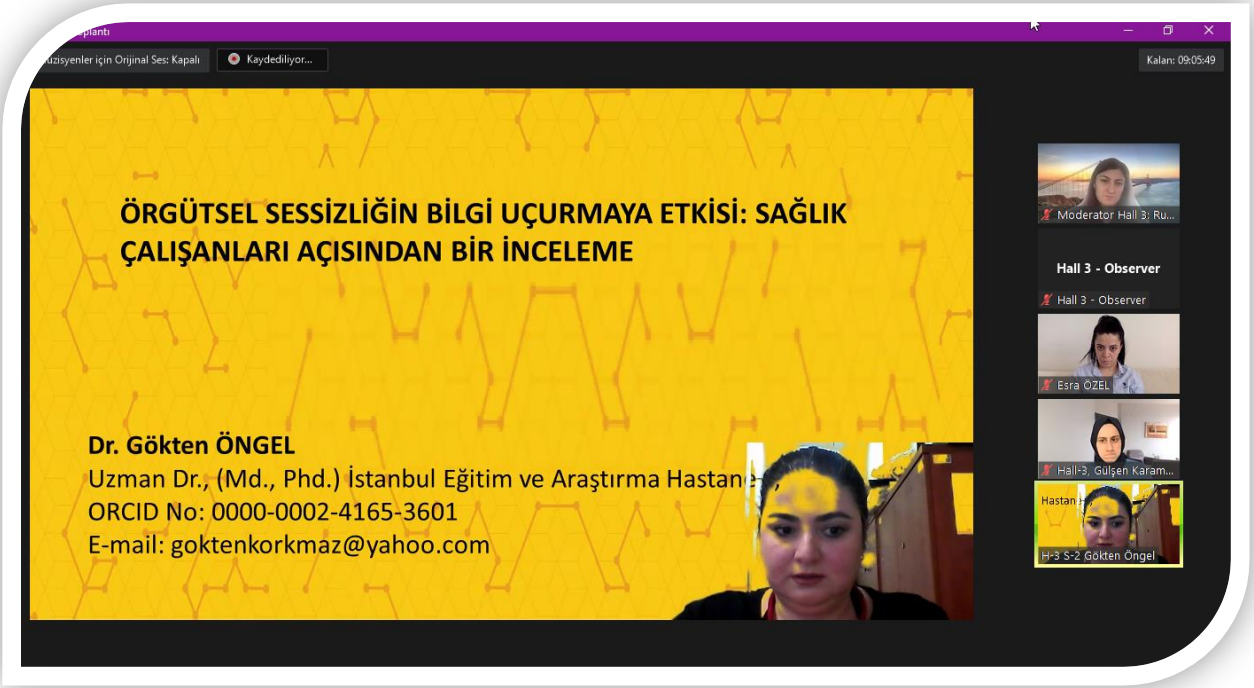

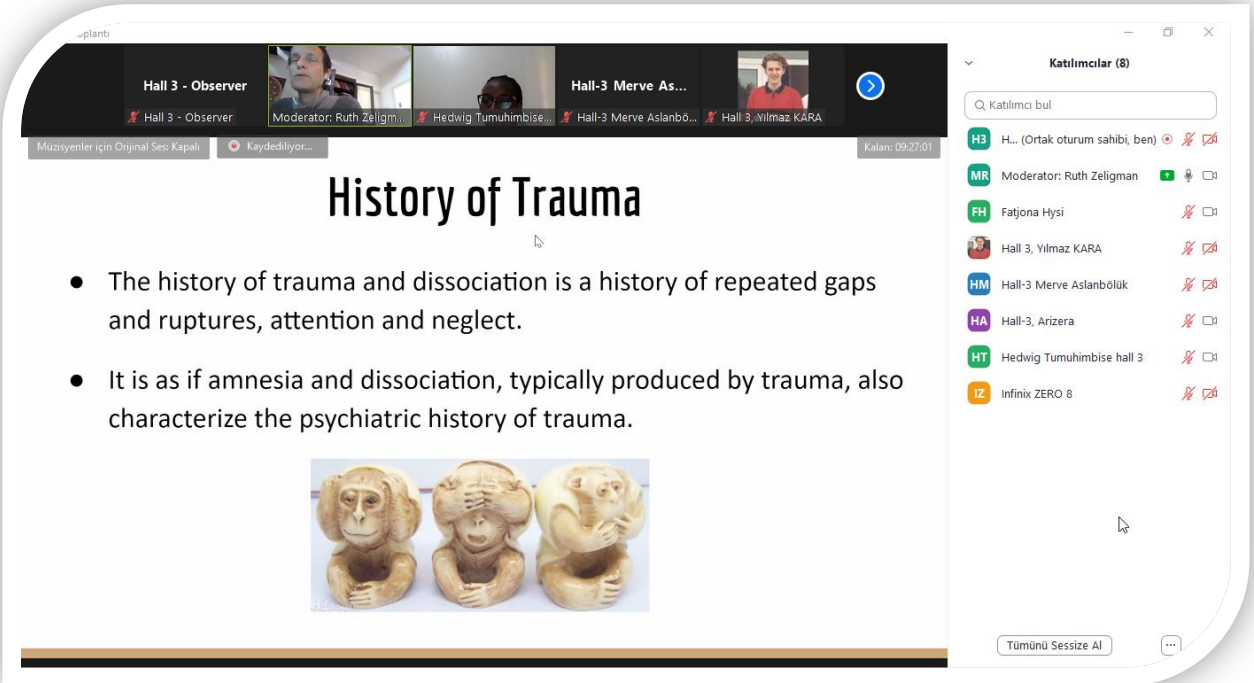

PHOTO GALLERY

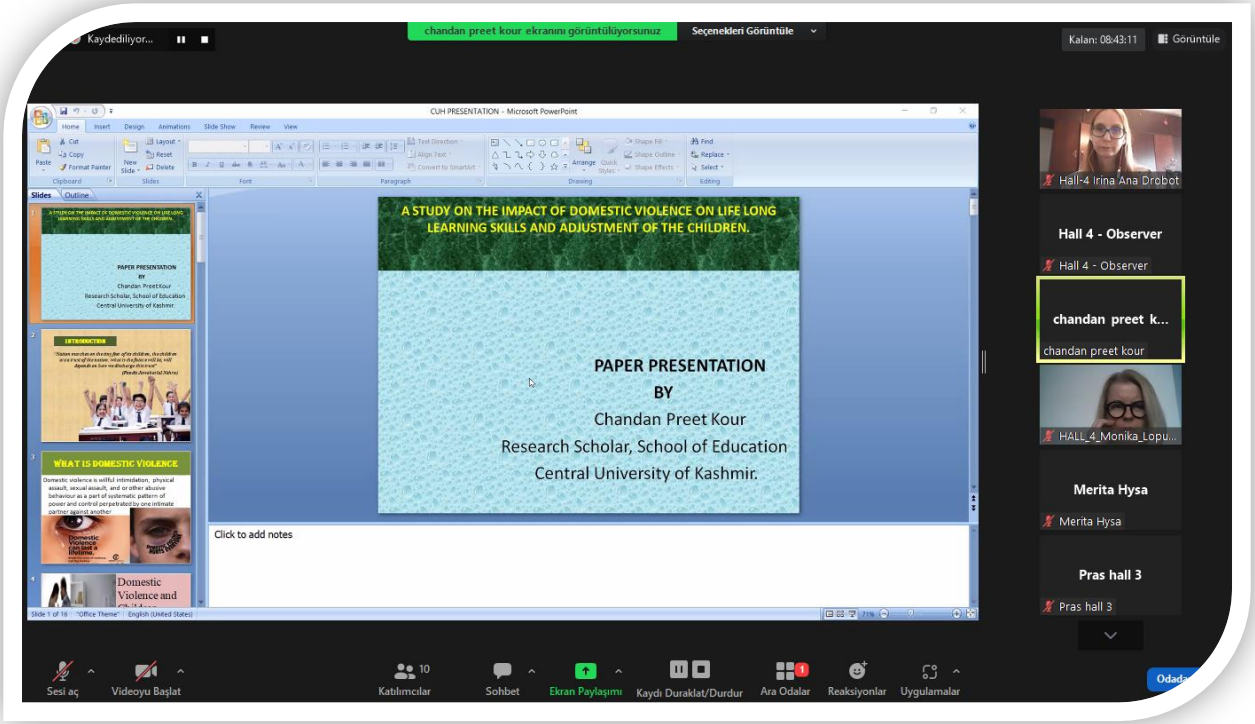

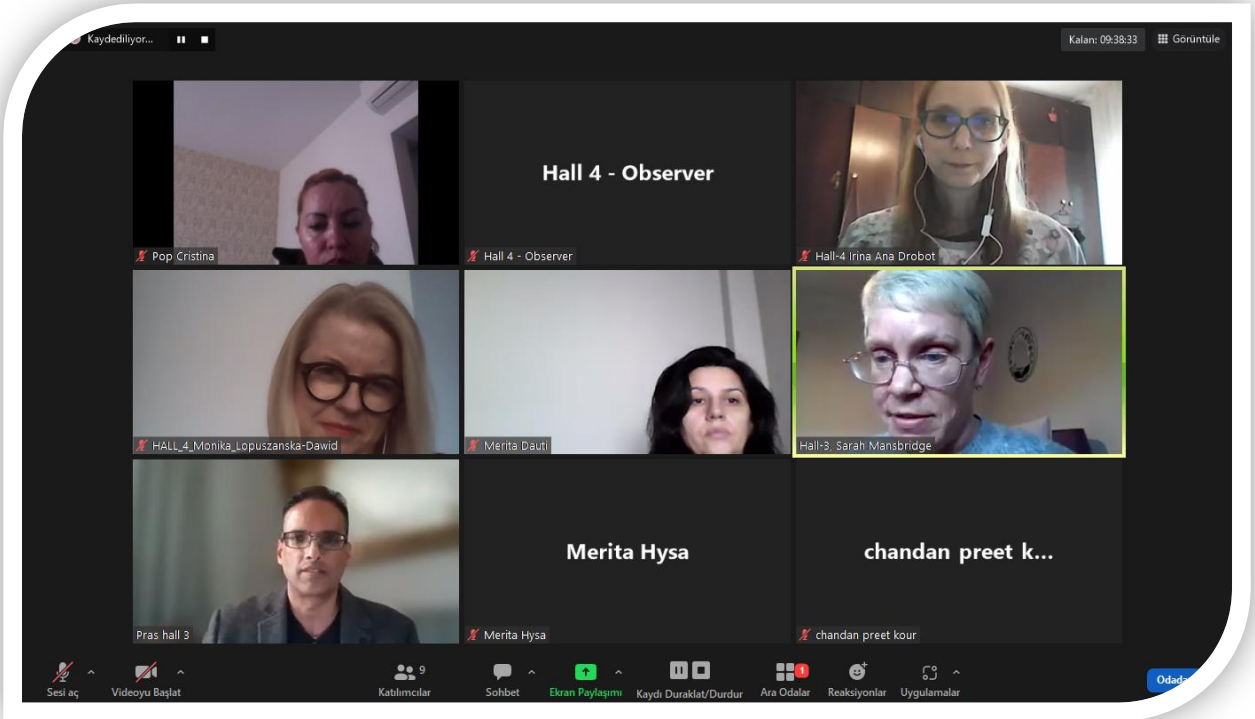

PHOTO GALLERY

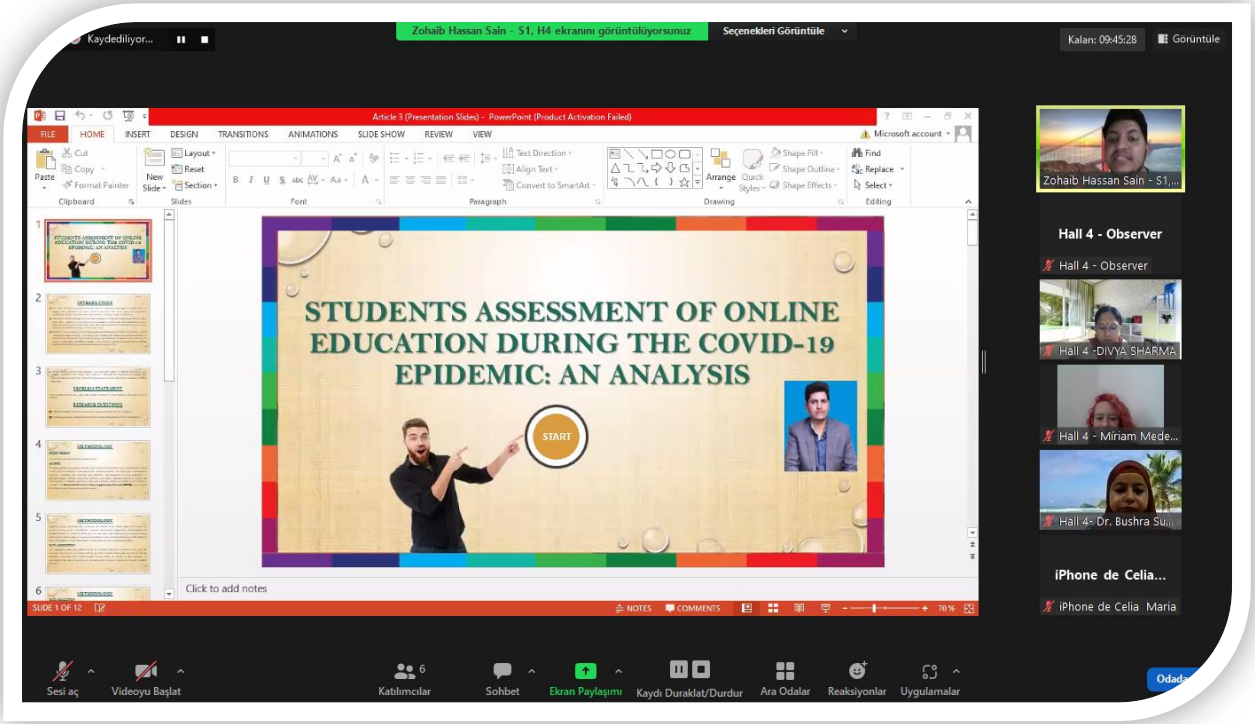

PHOTO GALLERY

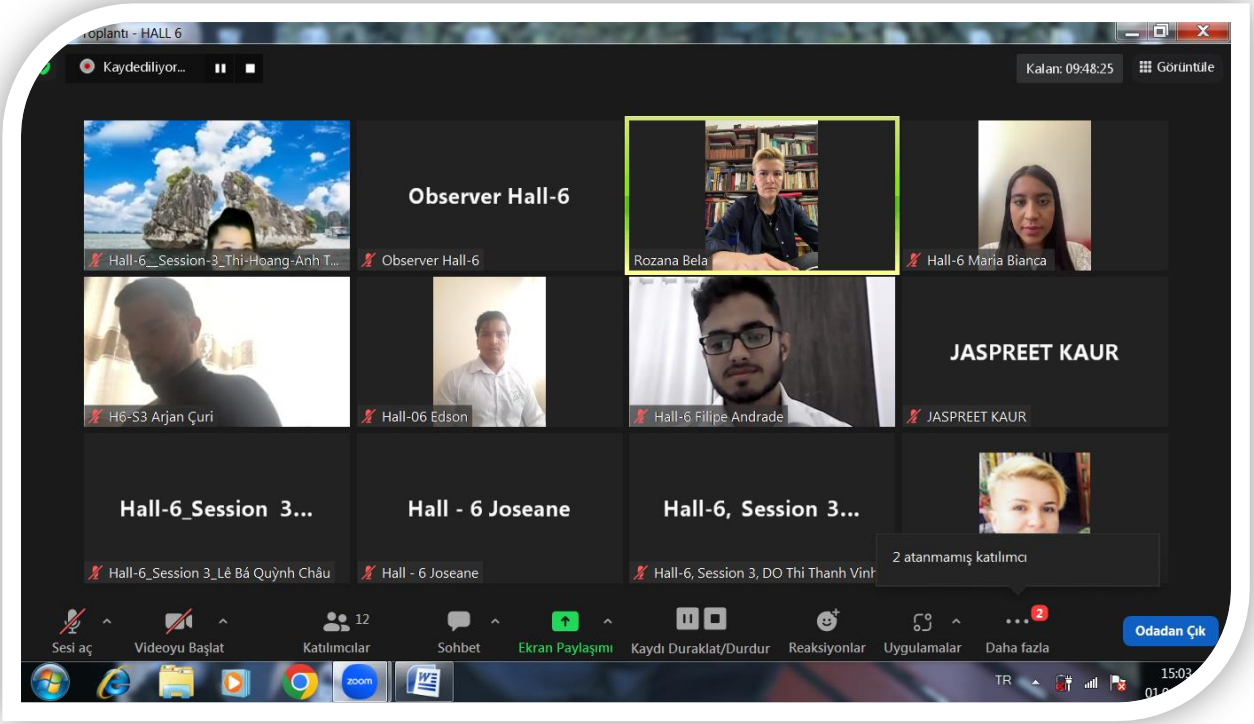

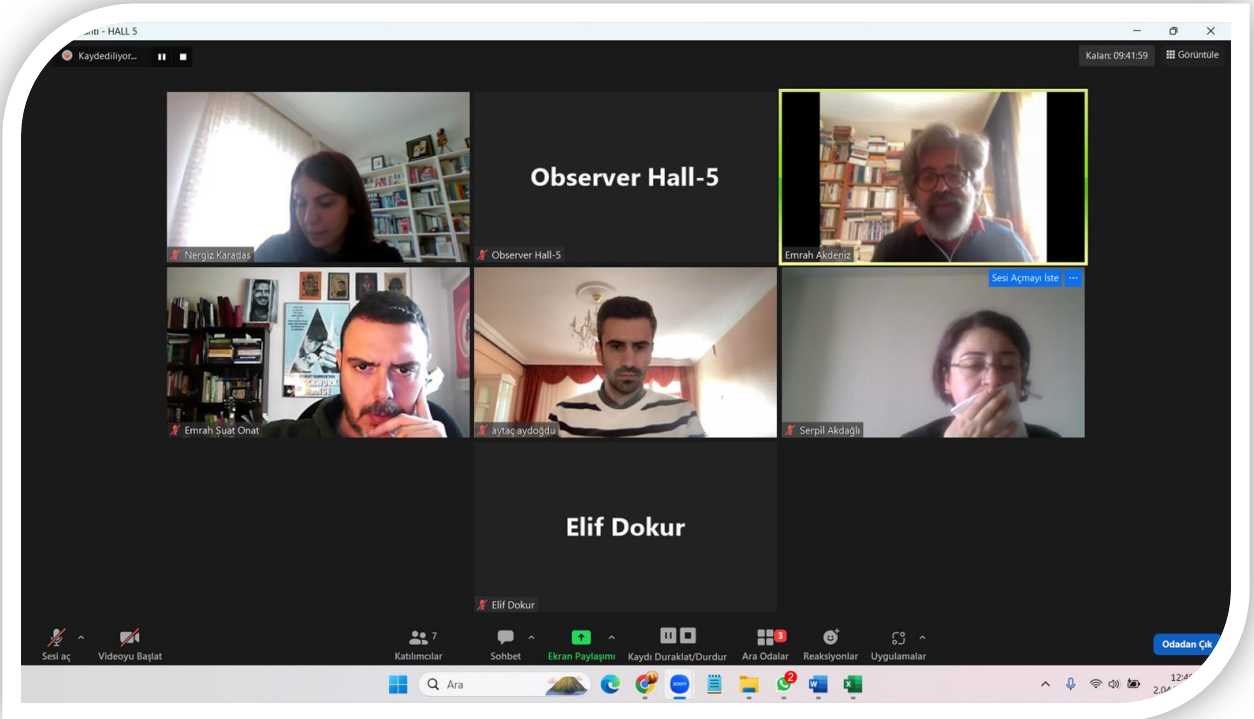

VIII. INTERNATIONAL PARIS

CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES

April 1-3, 2023 / Paris, FRANCE

Congress Program

Meeting ID: **840 0263 2665**
Passcode: **012345**

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to attend a meeting online, login via **https://zoom.us/join** site, enter ID "Meeting ID or Personal Link Name" and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- The participant must be connected to the session 15 minutes before the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.
- Before you login to Zoom please indicate your name_surname and HALL number, **exp. Hall-1, Ali ÖZDEMİR**

IN PERSON PRESENTATIONS

01.04.2023

PARIS LOCAL TIME | 09 00 : 10 00

HEAD OF SESSION:

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Amir KAPLAN	Ankara Social Sciences University Türkiye	EUROPEAN UNION'S POLICY TOWARDS THE MIDDLE EAST: 2010 - 2022
Irine Zarnadze, associate professor, MD,MPH,PhD Shalva Zarnadze, professor, MD,MPH,PhD Levan Baramidze, professor, MD,MPH,PhD	Tbilisi State Medical University, Georgia	PROFESSIONAL STRESS EFFECT AND PRODUCTIVITY OF DOCTORS AND NURSES IN PANDEMIC MANAGEMENT OF HEALTH CARE IN GEORGIA
Grčić Ante PhD Maja Ljubetić PhD Toni Maglica	Faculty of Humanities & Social sciences Split, Croatia	SELF-ASSESSMENT OF PEDAGOGICAL COMPETENCE OF SOCIALLY DEPRESSED PARENTS: COMPARATIVE REPRESENTATION OF MOTHERS AND FATHERS

ONLINE PRESENTATIONS

01.04.2023 / HALL-3 / SESSION-1

PARIS LOCAL TIME	ANKARA LOCAL TIME
09 00 : 11 00	10 00 : 12 00

HEAD OF SESSION: David WORTLEY

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Dr. Musadhique Kottaparamban Mohammed Jabir Kannanchery Kunnath Dr. Elsadig Hussein Fadlallah Ali	King Khalid University, Abha, Saudi Arabia	FOOD AND LITERATURE: THEORIZING THE CULINARY PRACTICE AS A CULTURAL ACHIEVEMENT
Ahmad Shekib Popal Dr. Gurudutta P. Japee	Ministry of Industry and Commerce, Kabul, Afghanistan Gujarat University, India	AFGHANISTAN'S GEMSTONES SECTOR AND ITS PROSPECTS
Kulwinder Kaur	University of Delhi India	HISTORY OF LIQUOR IN COLONIAL INDIA
Azadeh Heidarpour	Assistant professor of cultural heritage and Tourism research center of Iran (Member of faculty of linguistics, inscriptions and texts department).	SYMBOLISM IN THE MYTH OF THE IRANIAN PLANT GOD
Arlind Kasa	University "Aleksandër Moisiu" Durres Ablania	URBANIZATION OF DYRRAHCHIUM (DURRES) IN THE ROMAN IMPERIAL PERIOD (1ST 4TH CENTURIES AD): NEW ARCHAEOLOGICAL DATA
David WORTLEY	Mr David John Wortley FRSA, 360in360 Immersive Experiences, Alderton, United Kingdom	HUMANITY 4.0 – THE IMPACT OF AI ON HUMAN CREATIVITY
Taha Berk ASTAM Assoc. Prof. Dr. Aydın GÖRMEZ	Van Yüzüncü Yıl University Türkiye	STRUCTURALISM AND POST-STRUCTURALISM EXPLAINED THROUGH EXAMPLES FROM BECKETT, CARTI, AND EMINEM
MONIKA DR.VIBHA KAPOOR	Department of Design, Banasthali Vidyapith, Jaipur, India	VALUE ADDITION OF THE HANDLOOM FABRIC THROUGH THE DAMAR PRINTING
Dr. Ruchi Kholiya Dr. Madan Lal Regar	National Institute of Fashion Technology India	RAJASTHAN: A CRADLE OF TRADITIONAL EMBROIDERIES

ONLINE PRESENTATIONS

01.04.2023 / HALL-4 / SESSION-1

PARIS LOCAL TIME	ANKARA LOCAL TIME
09 00 : 11 00	10 00 : 12 00

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Nihat KARAER

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Abdul-Rahman Balogun Muhammed-Shittu	Khazar University Azerbaijan	EXPERIENCE OF METACOGNITION, INTEGRITY, AND SELF-EFFICACY LEARNING AMONG VOCATIONAL POST-SECONDARY STUDENTS
Zohaib Hassan Sain	Superior University Pakistan	STUDENTS ASSESSMENT OF ONLINE EDUCATION DURING THE COVID-19 EPIDEMIC: AN ANALYSIS
Zohaib Hassan Sain	Superior University Pakistan	THE OVERVIEW OF PROBLEMS LEARNED IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN PAKISTAN
Sonila Piri	University of Tirana Albania	AUTHENTIC MATERIALS IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASS TO IMPROVE LISTENING SKILLS
Prof. Dr. Nihat KARAER Münevver BAHAR	Burdur Mehmet Akif Ersoy University Türkiye	AMELIORER L'INCLUSION DES ELEVES HANDICAPES DANS L'ENSEIGNEMENT GENERAL
Ms. Divya Sharma	Mata Sundri College for Women (University of Delhi) India	DIVERSITY REPRESENTATION IN ENVIRONMENTAL STUDIES TEXTBOOKS AT PRIMARY SCHOOL LEVEL
Dr. Bushra Sumaiya	Manav Rachna University India	THE ROLE OF ASSESSMENTS IN OUTCOME-BASED LEARNING
MS Célia Maria Hipólito MS Míriam Medeiros Strack Prof. Dr. Sónia Mairos Baptista Ferreira	University of Coimbra Portugal	CONTRIBUTIONS TO THE CONSTRUCTION OF AN ANTIRACIST EDUCATION

ONLINE PRESENTATIONS

01.04.2023 / HALL-5 / SESSION-1

PARIS LOCAL TIME	ANKARA LOCAL TIME
09 00 : 11 00	10 00 : 12 00

HEAD OF SESSION: Assist. Prof. Dr. Serkan Yaşar ERDİNÇ

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
MD Nazmul Hossain	The Moscow State University of Technology 'STANKIN' Russia	INFLUENCE OF SOCIAL MEDIA IN PRACTICE OF JOURNALISM IN BANGLADESH
Samuel Juliardi Sinaga Najamuddin Dinie Anggreani Dewi Urip Widodo Kevin William Andri Siahaan Misbah Misbah Ghufran Hasyim Achmad Froilan D Mobo	Universitas HKBP Nommensen Universitas Hamzanwadi, Indonesia Universitas Pendidikan Indonesia Sekolah Tinggi Agama Buddha Negeri Raden Wijaya, Indonesia Universitas Lambung Mangkurat Islam Negeri Sunan Kalijaga Yogyakarta, Indonesia Social Sciences and Information Technology, Philippine Merchant Marine, Philippine	IMPLEMENTATION OF PBL MODEL ON STRENGTHENING STUDENTS' NUMERICAL LITERACY AND DIGITAL LITERACY SKILLS
Ilda KASHAMI PhD Dr. Arjan ÇURI	Mediterranean University Albania	EDU-COMMUNICATION AND THE CULTURAL IMPACT ON AUDIENCE HABITS: A CASE STUDY REPORT
Prof. IRENA NDREU Prof. KARMEN LAZRI	University of Tirana Albania University of Shkodra "Luigj Gurakuqi" Albania	THE ROLE OF ITALIAN MEDIA IN INTERCULTURAL AND TOURIST COMMUNICATION BETWEEN ALBANIA AND ITALY
Dr. Karmen Lazri Dr. Irena Ndreu	University of Shkodra 'Luigj Gurakuqi' Albania University of Tirana Albania	THE LINGUISTIC VALUE OF TERMINOLOGICAL DICTIONARIES OF ALBANIAN FLORA AND FAUNA
Phd.Candidate Inva Kociaj	University of Tirana Albania	THE LEGAL RELATIONSHIP OF EMPLOYMENT ON DIGITAL PLATFORMS, UNDER THE INTERPRETATION OF RECOMMENDATION NO.198 OF THE INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION
Elda KATORRI	University of Tirana, Albania	THE CULTURAL ROLE OF THE MEDIA AND THEIR LANGUAGE IN THE SOCIAL CONSTRUCTION OF REALITY
Assist. Prof. Dr. Ürün BİÇER Assist. Prof. Dr. Serkan Yaşar ERDİNÇ	İstanbul Beykent University Türkiye	THE STORY OF HOW WE STARTED CONSUMING THE "HOME": AN EXAMINATION THROUGH ADVERTISING DISCOURSES

ONLINE PRESENTATIONS

01.04.2023 / HALL-6 / SESSION-1

PARIS LOCAL TIME	ANKARA LOCAL TIME
09 00 : 11 00	10 00 : 12 00

HEAD OF SESSION: Prof. Gulshan Aliyeva -Kangarli

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Saadat Aliyeva Musa Mursaquliyev	State Historical and Cultural Reserve Kazakh city, Azerbaijan "Keshikchidag" State historical and cultural reserve, Aghstafa city, Azerbaijan	ABOUT THE HISTORY OF ARCHAEOLOGICAL RESEARCH IN AGHSTAFA-GAZAKH REGION
Azize GELİR ÇELEBİ Prof. Dr. Nuran KARA PİLEHVARİAN	Yildiz Technical University Türkiye	A 13th CENTURY CULTURAL HERITAGE SHEIKH JARRAH SHRINE AND SETTLEMENT IN JERUSALEM
Prof. Gulshan Aliyeva -Kangarli	Azerbaijan State University Azerbaijan	TURKISH HISTORY IN OUR CULTURAL AND MORAL TRADITIONS
Assoc. Prof. Dr. Sevinç AĞAYEVA	Azerbaijan National Academy of Sciences, on behalf of Nizami Ganjavi, Institute of Literature and Khazar University Azerbaijan	'YUSUF`S STORY" BY MUSTAFA ZARIR (AS A MONUMENT OF THE 14 th CENTURY)
Dr. Elmira Alieva Eyyub	Azerbaijan University of Languages Azerbaijan	THE MAIN IDEAS OF COGNITIVE PSYCHOLOGY
Prof. Gulshan Aliyeva -Kangarli	Azerbaijan State University Azerbaijan	PROVENANCES OF PHILOSOPHICAL INTELLECTUAL POETRY OF AZERBAIJAN
Lect. Çiğdem Budak	Aydin Adnan Menderes University Türkiye	"ACCORDING TO ARCHIVE DOCUMENTS, IN THE ARMY IN THE PERIOD OF ATATURK INCIDENTS OF MISUSE OF DUTY"
Assoc. Prof. Dr. Turgut SUBAŞI	Sakarya University Türkiye	FRENCH INFLUENCE ON THE ESTABLISHMENT OF GALATASARAY MEKTEB-İ SULTÂNÎ
Assoc. Prof. Dr. Turgut SUBAŞI	Sakarya University Türkiye	A POSITIVIST OTTOMAN INTELLECTUAL: AHMED RIZA'S WORLD OF THOUGHT

ONLINE PRESENTATIONS

01.04.2023 / HALL-3 / SESSION-2

PARIS LOCAL TIME	ANKARA LOCAL TIME
11 30 : 13 30	12 30 : 14 30

HEAD OF SESSION: Dr. Silva IBRAHIMI PhD

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Dr. Silva IBRAHIMI PhD Valbona HABILI SAUKU PhD Msc. Labinot REXHA Laureta REXHA Dr. Ervin IBRAHIMI	Albanian University Albania University of Tirana, Albania Psychologist, Geneve, Switzerland Medical auxiliary and Clinical Assistance Geneve, Switzerland Medical Director of Area Vasta 2 COOSS-MARCHE, Italy	PSYCHOLOGICAL WELL-BEING AND COVID-19 RECOVERY THROUGH COVEX-19
Patrycja Widłak PhD Monika Łopuszańska-Dawid Prof. Anna Kopiczko PhD	Józef Piłsudski University Poland	EFFECT OF LOCAL AND WHOLE-BODY CRYOTHERAPY ON HIP PAIN AND GENERAL ACTIVITY IN THE COURSE OF COXARTHROSIS
ALTIN MARTIRI ENKELEIDA LLESHI	Sports University of Tirana, Albania	ASSESSMENT OF PHYSICAL ABILITIES IN THE 16-17 AGE GROUPS OF VOLLEYBALL PLAYERS
Ms. Happy Baglari Ms. Naznin Banu	Assam down town University India	A COMPARATIVE STUDY ON THE ATTITUDE OF MALE AND FEMALE YOUNG ADULTS TOWARDS MARRIAGE
Rodolfo Reda Renzo Guarnieri Alessio Zanza Marco Seracchiani Dario Di Nardo Luca Testarelli	Sapienza University of Rome Italy Private Periodontal Implant Practice Italy	CLINICAL, RADIOGRAPHIC AND BIOCHEMICAL EVALUATION OF TWO DIFFERENT IMPLANTS (TWO-PIECE Vs ONE-PIECE) AFTER 5 YEARS OF LOADING
MSc. LUAN PINARI	School Mastery Sports "Loro Borici" Albania	EVALUATION OF EXPLOSIVE POWER IN YOUNG SOCCER PLAYERS IN TIRANA, ALBANIA
BLERINA MEMA ENKELEIDA LLESHI	Sports University of Tirana, Albania	EVALUATION OF PHYSICAL ABILITIES IN CHILDREN 13-14 YEARS OLD IN SPORTS GAMES
Maniragaba Godfrey Dr. Amos Ronald Kalukusu Dr. Eilu Emmanuel	King Ceasor University, Uganda	KNOWLEDGE, ATTITUDE AND PRACTICES OF WOMEN AGED 20-45 YEARS TOWARDS UTILIZATION OF IMPLANON AT KISORO HOSPITAL, KISORO DISTRICT, UGANDA

ONLINE PRESENTATIONS

01.04.2023 / HALL-4 / SESSION-2

PARIS LOCAL TIME	ANKARA LOCAL TIME
11 30 : 13 30	12 30 : 14 30

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Ahmet Niyazi ÖZKER

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Pr. Chahid SLIMANI Samah BOUHAZAMA	Université Sidi Mohamed Morocco	DIGITALISATION DES ENTREPRISES AU MAROC: DÉVELOPPEMENTS ÉCONOMIQUES ET DÉFIS JURIDIQUES
Prof. Dr. Tatiana Marisel Pizarro	Conicet - Socioeconomic Research Institute (IISE) - UNSJ	STUDY OF THE WOMEN COOPERATIVE MEMBERS OF THE POPULAR ECONOMY IN SAN JUAN (ARGENTINA)
Phan Minh Gioi	Law- Tra Vinh University Vietnam	THEORETICAL ISSUES ABOUT PARTNERSHIP CONT RACTS IN VIETNAMESE LAW
Dr. Ina ZELA Assoc. Prof. Dr. Alqi NAQELLARI	Mediterranean University of Albania	INDICATORS AND CONSEQUENCES OF THE INFORMAL ECONOMY IN ALBANIA
Prof. Dr. Ahmet Niyazi ÖZKER	Bandirma Onyedi Eylul University Türkiye	POSITION OF FISCAL STABILIZERS AND GLOBAL ADJUSTMENT SCALE TO OVERCOME FISCAL CRISES IN EMERGING ECONOMIES
Dr. Fatih KARAMAN	Independent Researcher Türkiye	AIR NAVIGATION SERVICE: A FIELD OF AVIATION MANAGEMENT
Res. Assist. Beyza GÜDEK Prof. Dr. Mustafa KOCAOĞLU	Karadeniz Technical University Türkiye	AN EVALUATION ON THE EFFECTS OF GENERATION Z ON MANAGEMENT WITHIN THE FRAMEWORK OF CHANGING SOCIAL STRUCTURE
Mehmet Latif HAYDANLI	Dokuz Eylül University Türkiye	THE RELATIONSHIP BETWEEN CRYPTOCURRENCIES, BLOCKCHAIN TECHNOLOGY AND CONSUMERS (P2P) AND THE INDEPENDENCE OF CENTRAL BANKS
Res. Assist. Beyza GÜDEK Prof. Dr. Mustafa KOCAOĞLU	Karadeniz Technical University Türkiye	THE PLACE OF BIG DATA IN PUBLIC ADMINISTRATION AND THE EUROPEAN UNION'S BIG DATA APPROACH
Dr. Orhan CENGİZ Assoc. Prof. Dr. Müge MANGA	Çukurova University Türkiye Erzincan Binali Yıldırım	HOW INDUSTRIALIZATION AFFECTS FINANCIAL DEVELOPMENT TRENDS IN TURKEY: AN EMPIRICAL INVESTIGATION
Assoc. Prof. Dr. Müge MANGA Dr. Orhan CENGİZ	Erzincan Binali Yıldırım Çukurova University Türkiye	INVESTIGATING THE ROLE OF RENEWABLE ENERGY CONSUMPTION ON HUMAN DEVELOPMENT FOR EMERGING COUNTRIES OF THE G-20: A PANEL QUANTILE REGRESSION APPROACH

ONLINE PRESENTATIONS

01.04.2023 / HALL-5 / SESSION-2

PARIS LOCAL TIME	ANKARA LOCAL TIME
11 30 : 13 30	12 30 : 14 30

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Burcu KAYA ERDEM

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Ammar Raad Ali Jihad	Friendship University Russia	IMPLIED CONSTITUTIONAL RIGHTS AND FREEDOMS, AS WELL AS METHODS OF ESTABLISHING THEM IN IRAQ'S GOVERNMENT DOCUMENT (MODEL)
Dea Bashkurti Haxhiu	Epoka University, Albania	THE IMPACT OF THE EUROPEAN UNION INTEGRATION ON THE RULE OF LAW IN ALBANIA
Prof. Dr. Burcu KAYA ERDEM	Istanbul University Türkiye	THE EXPLOITATION OF RATIONAL REALITY AND THE SÈVRES SYNDROME AS A CONSPIRACY THEORY IN POLITICAL COMMUNICATION: A READING OF THE PERCEPTION OF "TURKEY SURROUNDED BY ENEMIES"
Svitlana Andrushchenko	Kyiv National Taras Shevchenko University Ukraine	ENVIRONMENTAL PEACEBUILDING AND REPARATIONS: LESSONS OF WAR AGAINST UKRAINE FOR SUSTAINABLE RESILIENCE AND CLIMATE CHANGE AGENDA
Jonida PETRO	University of Tirana Albania	TRANSLATION AND IMPLICATIONS OF IDEOLOGY IN THE PROCESS
Carolina Margarita Pérez Gamón	Universidad Nacional del Nordeste Argentina	MIGRATORY DISPLACEMENT IN LATIN AMERICA AND THE NUMBER OF COUNTRIES THAT CROSS TO REACH THEIR DESTINATION
Prof. Dr. Sonia Mairos Ferreira Anna Cerruti Raphael Hamoir	University of Coimbra Portugal International Federation of the Red Cross	COMMUNITY ENGAGEMENT AND ACCOUNTABILITY IN HUMANITARIAN CRISES: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES TO ENGAGE WITH COMMUNITIES IN EMERGENCIES
MS Jurema Hughes Sento-Sé MS Míriam Medeiros Strack MS Susana Juzarte Costa	University of Coimbra Portugal	THE VOICE AND THE SIGHT OF THOSE WHO MIGRATE TO PORTUGAL
Fahmı BABAYEV	Ankara Haci Bayram Veli University Türkiye	MILITARY AND SECURITY RELATIONS OF THE RUSSIAN FEDERATION WITH CHINA

ONLINE PRESENTATIONS

01.04.2023 / HALL-6 / SESSION-2

PARIS LOCAL TIME	ANKARA LOCAL TIME
11 30 : 13 30	12 30 : 14 30

HEAD OF SESSION: Assist. Prof. Dr. Yunus Emre KAHRAMAN

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Elnara ALİYEVA Albina Chingiz HASHİMOVA	Azerbaijan State Academy Of Physical Education And Sport Azerbaijan	CURRENT SITUATION AND PRIORITY DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF ELECTRONIC COMMERCE IN AZERBAIJAN
Albina Chingiz HASHİMOVA Mehpara SABİRZADE	Azerbaijan State Academy Of Physical Education And Sport Azerbaijan	PUBLIC PRIVATE SECTOR PARTNERSHIP IN THE SOCIAL SPHERE
Prof. Dr. Yusuf Bayraktutan Res. Assist. Edanur Ergün	Kocaeli University Türkiye Medipol University Türkiye	THE RELATIONSHIP BETWEEN FOREIGN EXCHANGE AND FOREIGN TRADE IN TURKİYE
Assist. Prof. Dr. Çağdaş GÜNDÜZ	Pamukkale University Türkiye	A CONTENT ANALYSIS ON CIRCULAR ECONOMY DISCLOSURES IN CORPORATE REPORTS OF BIST FIRMS
Assist. Prof. Dr.Yeşim KUBAR Assist. Prof. Dr. Duygu BAYSAL KURT	Fırat University Türkiye Bayburt University Türkiye	A PANEL DATA ANALYSIS WITH THE SELECTED OECD COUNTRIES ON DETERMINANTS OF MINIMUM WAGE
Prof. Dr. Yusuf Bayraktutan Res. Assist. Edanur Ergün	Kocaeli University Türkiye Medipol University Türkiye	CLIMATE CHANGE, MIGRATION AND ECONOMIC GROWTH IN TURKİYE: A TODA-YAMAMOTO CAUSALITY TEST
Assist. Prof. Dr. Yunus Emre KAHRAMAN	Osmaniye Korkut Ata University Türkiye	A STUDY ON FIRM VALUES: THE CASE OF THE STOCK EXCHANGE 100
Egide NSABIMANA	Eskişehir Osmangazi University Türkiye	AVIS DES ÉTUDIANTS REFUGIÉS AFRICAINS AU COURS DU PROCESSUS D'ENSEIGNEMENT SUPÉRIEUR: CAS DE LA VILLE D'ESKIŞEHIR

ONLINE PRESENTATIONS

01.04.2023 / HALL-3 / SESSION-3

PARIS LOCAL TIME	ANKARA LOCAL TIME
14 00 : 16 00	15 00 : 17 00

HEAD OF SESSION: Albana Canollari-Baze

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
MIGENA PLASA FERDINAND MARA	Sports University of Tirana, Albania	PERFORMANCE OF FEMALE BASKETBALL PLAYERS IN THE RAST TEST
Prof. Dr. Rita Nugem Prof. Dr. Ronaldo Bordin Prof. Dr. Roger dos Santos Rosa	Ph.D. in Epidemiology, Public Health, and Management France	EFFECTIVENESS ON STROKE HEALTH CARE: A COMPARATION BETWEEN BRAZIL AND FRANCE
ENKELEIDA LLESHI BLERINA MEMA	Sports University of Tirana, Albania	AEROBIC CAPACITY IN 18-19 YEARS OLD FEMALE IN VOLLEYBALL PLAYERS
Kamuhangire Lauben Amos Ronald Kalukusu Eilu Emmanuel Odoki Martin	King Ceasor University Uganda	KNOWLEDGE, ATTITUDES AND PRACTICES OF HIV POST EXPOSURE PROPHYLAXIS AMONG HEALTH WORKERS AT ITOJO HOSPITAL, NTUNGAMO DISTRICT
Oshin Adedoyin Oluremi Amos Ronald Kalukusu Eilu Emmanuel	King Ceasor University Uganda	AN ANALYSIS OF KNOWLEDGE, ATTITUDES AND PRACTICES OF PARENTS TOWARDS PREVENTION OF DIARRHOEAL DISEASES AMONG CHILDREN UNDER THE AGE OF FIVE YEARS AT ENTEBBE REGIONAL REFERRAL HOSPITAL, UGANDA
Maniragaba Andrew Opio Dickson Amos Ronald Kalukusu Martin Odoki	King Ceasor University Uganda	HIV /AIDS TESTING PREFERENCES AMONG UNIVERSITY MEDICAL STUDENTS: A CASE OF KNG CEASOR UNIVERSITY, UGANDA
Eglantina Dervishi Albana Canollari-Baze Rezarta Karamano	Sports University of Tirana, Albania Schiller International University, Paris, France;	BULLYING BEHAVIORS AS A PREDICTOR OF EMOTIONAL DISTRESS IN ALBANIAN CHILDREN AGED 8 TO 11 YEARS
Dutra NS. Bordin R. Nugem R.	Ph.D. in Epidemiology, Public Health, and Management France	"DEMAND FOR PHYSIOTHERAPY PROFESSIONALS IN THE UNITED HEALTH SYSTEM DURING THE COVID-19 PANDEMIC IN BRAZIL – 2019 TO 2021"
Ana Carolina Hornos Carneiro Prof. Dr. Ronaldo Bordin Prof. Dr. Rita Nugem	Ph.D. in Epidemiology, Public Health, and Management France	"IMPLEMENTATION OF PSYCHOSOCIAL CARE CENTERS AND AS PSYCHIATRIC HOSPITAL ADMISSIONS IN BRAZILIAN REGIONS: A HISTORICAL STUDY"
Vera Renta Siahaan Parmiana Bangun Lenny Nainggolan	Health Polytechnic Ministry of Health Medan, Indonesia	DESCRIPTION OF KNOWLEDGE CHARACTERISTICS OF PREGNANT WOMEN ABOUT ANEMIA AT THE RAMI HEALTH CENTER IN PEMATANGSIANTAR CITY IN 2022
Mahestu Noviandra Krisjanti Agnes Gracia Quita	Universitas Atma Jaya Yogyakarta Indonesia	KNOWLEDGE TRANSFER PROCESS FOR FAMILY BUSINESS SUSTAINABILITY

ONLINE PRESENTATIONS

01.04.2023 / HALL-4 / SESSION-3

PARIS LOCAL TIME	ANKARA LOCAL TIME
14 00 : 16 00	15 00 : 17 00

HEAD OF SESSION: Dr. Ljiljana Simonović Grujić

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Irina-Ana DROBOT	Technical University Romania	THE PRESENCE OF PHILOSOPHY IN OUR LIVES
Dr. Pras Ramluggun Dr. Sarah Mansbridge Rachel Barbaresi	Oxford Brookes University United Kingdom	"INCLUSIVE ACADEMIC ADVISING FOR STUDENTS WITH MENTAL HEALTH ISSUES. THE VIEWS AND EXPERIENCES OF ACADEMIC ADVISERS"
Lopuszanska-Dawid Monika Kopiczko Anna Widłak Patrycja Monika Nyrc Szklarska Alicja	Józef Piłsudski University Poland Polish Academy of Sciences, Palace of Culture and Science, Defilad Square 1, Warsaw, Poland	IMPACT OF SOCIOECONOMIC STATUS AND STRESS ON HEALTH BEHAVIORS OF WOMEN IN POLAND
Ph.D. Merita Hysa	University of Shkodra Albania	CODE MIXING AND SOCIAL IDENTITY IN BILINGUAL CONTEXT (REF. ALBANIAN-ITALIAN CONTACT)
CHANDAN PREET KOUR	CENTRAL UNIVERSITY OF KASHMIR India	A STUDY ON THE IMPACT OF DOMESTIC VIOLENCE ON LIFE LONG LEARNING SKILLS AND ADJUSTMENT OF THE CHILDREN.
Molina S. Bordin R. Nugem R.	Ph.D. in Epidemiology, Public Health, and Management France	THE BURNOUT SYNDROME IN TECHNOLOGY PROFESSIONALS DURING THE COVID-19 PANDEMIC
Dr. Ljiljana Simonović Grujić	"psychologist Belgrade, Srbija, Europe"	THE MOST FREQUENT STRESSFUL REACTIONS OF ADOLESCENTS TO LIFE CHANGES IN A PANDEMIC AS A BASIC FOR MENTAL-HYGIENIC MEASURES TO MAINTAIN AND STRENGTHEN PHYSICAL AND MENTAL HEALTH
Spery RFP. Bordin R. Nugem R.	Ph.D. in Epidemiology, Public Health, and Management France	E-LEARNING AS A STRATEGY TO ENHANCE THE DISSEMINATION OF KNOWLEDGE AMONG PROFESSIONALS AT A PUBLIC UNIVERSITY HOSPITAL DURING THE PANDEMIC
Merita DAUTI Edita ALILI-IDRIZI Sihana AHMETI- LIKA	University of Tetova Macedonia	EFFECTIVE STRATEGIES TO PREVENT DRUG ABUSE
Assoc. Prof. Dr. Habil. Remus RUNCAN Cristina Pop Felix Pop	Aurel Vlaicu University of Arad Romania	THE CHALLENGES OF SINGLE MOTHERS

ONLINE PRESENTATIONS

01.04.2023 / HALL-5 / SESSION-3

PARIS LOCAL TIME	ANKARA LOCAL TIME
14 00 : 16 00	15 00 : 17 00

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Gürbüz OCAK

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Lamiyya Babayeva	Azerbaijan State Oil and Industry University	THE IMPORTANCE OF STUDENT INDEPENDENCE IN LEARNING A FOREIGN LANGUAGE
Rana Azimova	Azerbaijan State Pedagogical University	INTERFERENCE PROBLEM IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES
Prof. Dr. Gürbüz OCAK Ayşegül KUTLU ÇAKIN	Afyon Kocatepe University Türkiye Ministry of Education / Afyon Kocatepe University Türkiye	DIGITAL STORIES IN TEACHING ENGLISH
Ayşegül KUTLU ÇAKIN Prof. Dr. Gürbüz OCAK	Ministry of Education / Afyon Kocatepe University Türkiye Afyon Kocatepe University Türkiye	TEACHING "TRANSPORTATION" UNIT TO 3RD - GRADE PRIMARY STUDENTS THROUGH DIGITAL STORIES
Kübra ÇAYLI	Bilecik Şeyh Edebali University Türkiye	CENTRALIZATION IN OTTOMAN EDUCATION: ESTABLISHMENT OF MAARIF-I UMUMİYE MINISTERIAL
Kübra ÇAYLI	Bilecik Şeyh Edebali University Türkiye	THE ISSUE OF EDUCATION OF OTTOMAN WOMEN IN THE NEWSPAPER HANIMLARA MAHSUS
Assist. Prof. Dr. Yelda KÖKÇÜ	Fırat University Türkiye	READING EDUCATION ACCORDING TO OPINIONS OF TURKISH TEACHER CANDIDATES
Berrin TUNÇ Serkan TUNÇ	Üsküdar University Türkiye	THE IMPORTANCE OF TEACHING IN EDUCATION
Assoc. Prof. Dr. İbrahim GÖRÜCÜ Res. Assist. Mehmet Emin BEKİK	İnönü University Türkiye	THE EFFECT OF THE KAHRAMANMARAŞ EARTHQUAKE ON WORKING LIFE: IMPLEMENTATION OF TERMINATION PROHIBITION DURING THE STATE OF EMERGENCY
Assoc. Prof. Dr. İbrahim GÖRÜCÜ Res. Assist. Mehmet Emin BEKİK	İnönü University Türkiye	LEGAL CONSEQUENCES OF THE VIOLATION OF THE RULES OF REMOVAL IN TURKISH WORKING LIFE

ONLINE PRESENTATIONS

01.04.2023 / HALL-6 / SESSION-3

PARIS LOCAL TIME	ANKARA LOCAL TIME
14 00 : 16 00	15 00 : 17 00

HEAD OF SESSION: Dr. Rozana BELA

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Edson Costa Oliveira Filipe Carvalho de Andrade Maria Bianca Cruz Joseane Oliveira da Silva	Federal Institute of Education Brazil	IMPACT OF SOCIAL ACTIVITIES DEVELOPED ANNUALLY BY PET ENGENHARIAS IN THE CITY OF VITÓRIA DA CONQUISTA - BRAZIL
DO THI THANH VINH LE BA QUYNH CHAU	Université de Nha Trang Vietnam	LA MISE EN ŒUVRE DE LA RESPONSABILITE SOCIALE DES ENTREPRISES D'HOTELLERIE ET SON EFFET SUR LA FIDELITE DES TOURISTES - CAS DE LA PROVINCE DE KHANH HOA, VIETNAM
Milenko Bodin PhD	University of Belgrade, Serbia	PRINCIPLES OF APPLICATION OF PHILOSOPHY TO SOCIAL SCIENCES
Dr. Arjan ÇURI Dr. Ilda KASHAMI	Mediterranean University Albania	THE PHENOMENOLOGY OF BEING WITHIN TIME AND THE IMPACT OF THE LEIBE TO THE GEIST
Gergely Hory PhD	Budapest University of Technology and Economics	APPROPRIATION, SPACE AND HUMAN ACTION: ANALYZING CONCEPTS OF APPROPRIATION IN SOCIO-SPATIAL THEORIES
Dr. Rozana BELA	University of Tirana Albania	TEACHING COMPARATIVE TRANSLATION FROM ENGLISH INTO ALBANIAN THROUGH JAMES JOYCE'S 'ULYSSES', EPISODE SEVENTEEN 'ITHACA'
Thi-Hoang-Anh TRAN	Can-Tho University Vietnam	SUSTAINABLE APPROACHES: A STUDY ON THE INTEGRATION OF ECOLOGICAL TRENDS IN LUXURY HOTEL AND RESTAURANT SYSTEMES AT PARIS, FRANCE
Assoc. Prof. Fariba Sharifian	Cultural Heritage and Tourism Research Centre of Iran	LEGAL OF WOMEN IN ANCIENT IRAN
Jaspreet Kaur	Sri Guru Granth Sahib World University India	POET AS A WITNESS
Dr. Anisa Kosteri Doc. Bora Logu	University of Shkodra 'Luigj Gurakuqi' Albania	THE SYNTACTIC FUNCTION OF INFINITIVE, PRESENT PARTICIPLE AND PARTICIPLE FORMS GEGE IN THE MELODRAMA 'JERINA ASE MBRETNESHA E LULEVE' BY ATË GJERGJ FISHTA

ONLINE PRESENTATIONS

02.04.2023 / HALL-3 / SESSION-1

PARIS LOCAL TIME	ANKARA LOCAL TIME
09 00 : 11 00	10 00 : 12 00

HEAD OF SESSION: Dr. Ruth Zeligman

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Assoc. Prof. Dr. Yılmaz KARA Merve ASLANBÖLÜK	Bartın University Türkiye	DETERMINATION OF SCIENCE TEACHERS' VIEWS ON PROFESSIONAL DEVELOPMENT PROCESSES
Tumuhimbise Hedwig Maseruka Richard Amos Ronald Kalukusu	King Ceasor University Uganda	PREVALENCE AND FACTORS ASSOCIATED WITH OCCUPATIONAL INFECTIONS AMONG MEDICAL STUDENTS: A CASE STUDY OF STUDENTS OF KING CEASOR UNIVERSITY
Dr. Ruth Zeligman	The Academic College of Tel Aviv – Yaffo Israel	THE APPLICATION OF BION'S THINKING TO THE STUDY OF TRAUMA AND DISSOCIATION
Fatjona Hysi Eglantina Dervishi	University of Tirana Albania	BODY IMAGE, EMOTIONAL REGULATION, AND PERCEPTION OF SELF IN UNIVERSITY STUDENTS: THE CASE OF ALBANIA
Arizera Ritah Dr. Amos Kalukusu	King Ceasor University Uganda	KNOWLEDGE OF MENTAL HEALTH AND BEHAVIOR AMONG STUDENTS OF KING CEASOR UNIVERSITY, UGANDA
Bahati Haji Koba Dr. Amos Ronald Kalukusu Dr. Eilu Emmanuel	King Ceasor University Uganda Nkumba University Uganda Kampala International University Uganda	AN EVALUATION OF THE FACTORS INFLUENCING UTILIZATION OF HIV COUNSELLING AND TESTING AMONG ADOLESCENTS AT ADOLESCENTS AT KABALE REGIONAL REFERRAL HOSPITAL, KABALE DISTRICT, UGANDA
Carlotta Antonelli	University of Rome "La Sapienza" Italy	NEW CHALLENGES FOR SOCIOLOGY: REINTERPRETING THE COMPLEXITY OF THE SOCIAL, BETWEEN DISABILITY STUDIES AND SOCIOLOGICAL CLASSICS. AN INTERPRETATIVE PROPOSAL TO REINTERPRET A COMPLEX PHENOMENON
Assoc. Prof. Dr. Yılmaz KARA	Bartın University Türkiye	DEVELOPING A TWO-STAGE MULTIPLE-CHOICE DIAGNOSTIC TEST FOR PROSPECTIVE TEACHERS TO UNDERSTAND THE CONCEPT OF MICROBE

ONLINE PRESENTATIONS

02.04.2023 / HALL-4 / SESSION-1

PARIS LOCAL TIME	ANKARA LOCAL TIME
09 00 : 11 00	10 00 : 12 00

HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Dr. Serap SARIBAŞ

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Dr. Sema Cevirici Atilla	Pamukkale University Türkiye	TIME AND CRITIQUE
Assist. Prof. Dr. Aytan MAMMADLİ	İstanbul Aydın University Türkiye	WAYS OF LEARNING FOREIGN LANGUAGES
Leyla Dilek	Kurtalan District Directorate of National Education Bozhöyük 80. Yıl Primary / Secondary School Kurtalan/ Siirt / Turkey	A SEMANTICAL ANALYSIS OF PUN ART IN GAGAUZ LITERATURE
Prof. Dr. Mustafa KARABULUT	Adıyaman University Türkiye	THE PERCEPTION OF THE INDIVIDUAL AND SOCIETY IN NECIP FAZIL KISAKÜREK'S "MUHASEBE" POETRY
Lect. Dr. Nihal ÖZCAN	Bursa Technical University Türkiye	INTERTEXTUALITY IN MUSTAFA KUTLU'S "UZUN HİKÂYE"
Assoc. Prof. Dr. Serap SARIBAŞ	Karamanoğlu Mehmetbey University Türkiye	THE TRANSFORMATION OF ALBERT CAMUS' THE STRANGER WITH ZEKI DEMIRKUBUZ'S YAZGI IN TURKISH CINEMA WITHIN THE CONCEPTS OF CULTURAL IDENTITY AND CULTURAL ADAPTATION
Fırat Kaplan Assoc. Prof. Dr. Aydın GÖRMEZ	Van Yüzüncü Yıl University Türkiye	CRITIQUE OF CRITICAL RACE THEORY
Lect. Dr. Nihal ÖZCAN	Bursa Technical University Türkiye	THE THEME OF INFIDELITY IN THE EARLY REPUBLICAN TURKISH NOVEL
Assist. Prof. Dr. Gamze KIRILMAZKAYA	Harran University Türkiye	AN INVESTIGATION OF PRE-SERVICE SCIENCE TEACHERS' AWARENESS LEVELS TOWARDS CLIMATE CHANGE

ONLINE PRESENTATIONS

02.04.2023 / HALL-5 / SESSION-1

PARIS LOCAL TIME	ANKARA LOCAL TIME
09 00 : 11 00	10 00 : 12 00

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Hakan CANDAN

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Gülseren ERGÜN Prof. Dr. Hakan CANDAN	Süleyman Demirel University Türkiye Karamanoğlu Mehmet Bey University Türkiye	TRANSFORMATION IN PUBLIC SERVICE PROVISION: AN ANALYSIS IN ACCORDANCE WITH PUBLIC ADMINISTRATION APPROACHES
Gülseren ERGÜN Prof. Dr. Hakan CANDAN Durdane KESER Mehmet Önder	Karamanoğlu Mehmet Bey University Türkiye Süleyman Demirel University Türkiye Şimşek Biscuits Digital Development Türkiye	ARTIFICIAL INTELLIGENCE ETHICS: PROBLEMS AND SOLUTIONS
Elif YILMAZ	Erciyes University Türkiye	REFUGEE PROBLEM AND ITS EFFECTS ON TURKEY
Res. Assist. Dr. Fatih BARİTCİ	Aksaray University Türkiye	THE REFLECTIONS OF TÜRKİYE EARTHQUAKE IN THE INTERNATIONAL MEDIA: AN ANALYSIS ON THE NEWS HEADLINES OF USA TODAY AND THE DAILY MAIL
Elif YILMAZ	Erciyes University Türkiye	THE ROLE OF SCIENTISTS IN POLITICS AND THE VALUE OF OBJECTIVITY
Lect. Ömer Ceyhun APAK Assist. Prof. Dr. İsa UĞUR Assist. Prof. Dr. Samet GÖKKAYA	Bayburt University Türkiye Karabük University Türkiye	TOURISM TYPE PREFERENCES AND TRAVEL MOTIVATIONS OF DOMESTIC TOURISTS AFTER THE COVID-19 PANDEMIC

ONLINE PRESENTATIONS

02.04.2023 / HALL-3 / SESSION-2

PARIS LOCAL TIME	ANKARA LOCAL TIME
11 30 : 13 30	12 30 : 14 30

HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Dr. Rumeysa AKGÜN

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Gülşen KARAMAN Prof. Dr. Pınar TINAZ	Fatih Sultan Mehmet Vakif University Türkiye Beykoz University Türkiye	THE EFFECTS OF CYBERLOAFING ON ORGANIZATIONAL STRESS, LIFE SATISFACTION AND JOB SATISFACTION: A LITERATURE REVIEW
Assoc. Prof. Dr. Rumeysa AKGÜN	Kırıkkale University Türkiye	DETERMINATION OF EARTHQUAKE ANXIETY IN YOUNG ADULTS A RESEARCH
Prof. Dr. Taner BOZKUŞ Assist. Prof. Dr. Mine TURĞUT Züleyha YILDIZ	Gazi University Türkiye Bartın University Türkiye	INVESTIGATION OF THE SOCIAL APPEARANCE ANXIETY LEVELS OF UNIVERSITY STUDENTS WHO HAVE SPORTS EDUCATION AND STUDENTS WHO HAVE EDUCATION IN THE FIELD OF SCIENCE
Ümran SARIKAN Lect. Emre YAMANER Assist. Prof. Dr. Mine TURĞUT	Ankara University Türkiye Hitit University Türkiye Bartın University Türkiye	EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP OF NEUROLOGY, PHILOSOPHY AND EXERCISE
Uzm. Dr. Gökten ÖNGEL	Istanbul Training and Research Hospital Türkiye	THE EFFECT OF ORGANIZATIONAL SILENCE ON WHISTLEBLOWING: A REVIEW FROM HEALTHCARE PROFESSIONALS
Fatma ÖZTÜRK Prof. Dr. Mukadder MOLLAOĞLU	Sivas Cumhuriyet University Türkiye	MANAGEMENT OF CHRONIC DISEASES IN DISASTERS
Fatma ÖZTÜRK Prof. Dr. Mukadder MOLLAOĞLU	Sivas Cumhuriyet University Türkiye	BURDEN OF CAREGIVERS IN CHRONIC DISEASES
Res. Assist. Ronayı COŞKUN Prof. Dr. Gülbin ÖZÇELİKAY	University of Health Sciences Türkiye Ankara University Türkiye	A STUDY ON THE ASSESSMENT OF MANAGEMENT SKILLS OF COMMUNITY PHARMACISTS
Esra OZER Assist. Prof. Gulten Guvenc	Bilecek Seyh Edebali University University of Health Sciences	NATURAL DISASTERS AND WOMEN'S HEALTH

ONLINE PRESENTATIONS

02.04.2023 / HALL-4 / SESSION-2

PARIS LOCAL TIME	ANKARA LOCAL TIME
11 30 : 13 30	12 30 : 14 30

HEAD OF SESSION: Dr. Serdar Özözen

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Melis TÜZEN Assoc. Prof. Dr. Hilal AYCI	Gazi University Türkiye	AN INVESTIGATION OF ANIMAL AIDED DESIGNS IN ARCHITECTURE
Assist. Prof. Meryem Bihter BİNGÜL BULUT Prof. Öner DEMİREL Ress. Assist. Tuba Gizem AYDOĞAN	Kırıkkale University Türkiye	CONFLICT MANAGEMENT IN NATURAL RESOURCES: AN EXAMPLE OF TORTUGA
Prof. Öner DEMİREL Assist. Prof. Meryem Bihter BİNGÜL BULUT Ress. Assist. Tuba Gizem AYDOĞAN	Kırıkkale University Türkiye	URBAN DESIGN THEORY AND DEVELOPMENT PROCESS IN OUR COUNTRY
Res. Assist. İlkay Burak TAŞKIRAN	İstanbul Yeni Yüzyıl University Türkiye	SEMIOTIC ANALYSIS OF LEAGUE OF LEGENDS TURKISH CHAMPIONSHIP LEAGUE CLUB LOGOS AS A BRAND IDENTITY ELEMENT
Dilek KUL Assoc. Prof. Dr. Alper SAĞLIK	Çanakkale Onsekiz Mart University Türkiye	SCHOOL ENVIRONMENT PARKING SOLUTION APPROACH WITH LANDSCAPE DESIGN
Ayşenur MERTER Assoc. Prof. Dr. Hilal AYCI	Gazi University Türkiye	EVALUATION OF THE RELATIONSHIP OF NEUROMARCHITURE AND EDUCATIONAL SPACES THROUGH THE ANKARA UNIVERSITY FACULTY OF MEDICINE MORPHOLOGY BUILDING
Res. Assist. Dr. Merve ÖZEREN ALKAN Assoc. Prof. Dr. Hatice SÖNMEZ TÜREL Prof. Dr. Emine MALKOÇ TRUE Res. Assist. Dr. Erden AKTAŞ Assoc. Prof. Dr. İpek ALTUĞ TURAN	Ege University Türkiye	INVESTIGATION OF THE PERFORMANCE OF THE HISTORICAL KEMERALTI BAZAAR AS A DAILY RECREATION SPACE
Dr. Serdar Özözen	Independent Researcher Türkiye	INTERNATIONAL COMPETITIVENESS IN TURKEY'S FURNITURE SECTOR: A COMPARATIVE ANALYSIS WITH SELECTED COUNTRIES
Prof. Dr. Emine MALKOÇ TRUE Arc. Deniz KARADAN	Ege University Türkiye	EXAMPLES OF APPLICATIONS SUPPORTING GREEN INFRASTRUCTURE
Nilda KONUK HATİPOĞLU Prof. Dr. Nuran KARA PİLEHVARİAN	Yildiz Technical University Türkiye	UZUNKÖPRÜ GOVERNMENT HOUSE BUILT WITH TRAKYA/II. GENERAL INSPECTORATE INITIATIVES

ONLINE PRESENTATIONS

02.04.2023 / HALL-5 / SESSION-2

PARIS LOCAL TIME	ANKARA LOCAL TIME
11 30 : 13 30	12 30 : 14 30

HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Dr. Nergiz KARADAŞ

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Assoc. Prof. Dr. Emrah AKDENİZ	Van Yüzüncü Yıl University Türkiye	EXISTENTIAL CONSCIOUSNESS APPROACH IN SARTRE IN THE CONTEXT OF PHENOMENAL CONSCIOUSNESS CRITICISM
Aytaç AYDOĞDU	Çanakkale Onsekiz Mart University Türkiye	THE LIBERATION PROCESS OF JAZZ MUSIC: AN EXAMINATION WITHIN THE STREAM OF 'THE NEW THING'
Assist. Prof. Dr. Emrah Suat Onat	Dokuz Eylül University Türkiye	GOOD WOMAN' STEREOTYPES OF FILM NOIR
Assoc. Prof. Dr. Emrah AKDENİZ	Van Yüzüncü Yıl University Türkiye	THE CONSTRUCTIVE FUNCTION OF THE CONCEPT OF ANXIETY IN HEIDEGGER'S THOUGHT
Assoc. Prof. Serpil AKDAĞLI Lect. Elif DOKUR	Kütahya Dumlupınar University Türkiye	THE RELATIONSHIP BETWEEN PAINTING ART AND ANIMATED FILM: THE CASE OF 'LOVING VINCENT'
Büşra Nur KARACAN Assoc. Prof. Serpil AKDAĞLI	Kütahya Dumlupınar University Türkiye	THE IMPACT OF JOSEPH BEUYS' LIFE ON HIS PERFORMANCE OF 'I LIKE AMERICA AND AMERICA LIKES ME'
Assoc. Prof. Dr. Nergiz KARADAŞ	Van Yuzuncu Yıl University Türkiye	MELANCHOLIC COMEDY AS A SUBGENRE READING IN TURKISH CINEMA

ONLINE PRESENTATIONS

02.04.2023 / HALL-4 / SESSION-3

PARIS LOCAL TIME	ANKARA LOCAL TIME
14 00 : 16 00	15 00 : 17 00

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Mustafa GÜÇLÜ

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Lect. Mustafa ALTINTAŞ	Yozgat-Bozok University Türkiye	A QUALITATIVE RESEARCH ON WORK ANXIETY IN UNIVERSITY STUDENTS
Assoc. Prof. Dr. Musa TÜRKOĞLU Vahit Talha TUNÇBİLEK Lect. Serdar YETİŞEN	Süleyman Demirel University Türkiye	A RESEARCH ON SULEYMAN DEMIREL UNIVERSITY ACADEMICS IN THE CONTEXT OF BEHAVIORAL ECONOMICS: HOW DID COVID-19 AFFECT CONSUMPTION HABITS?
Assoc. Prof. Dr. Musa TÜRKOĞLU Vahit Talha TUNÇBİLEK Lect. Serdar YETİŞEN	Süleyman Demirel University Türkiye	IS COVID-19 EFFECTIVE ON CONSUMERS' SHOPPING PREFERENCES: THE CASE OF SÜLEYMAN DEMİREL UNIVERSITY ACADEMICS
Prof. Dr. Mustafa GÜÇLÜ	Erciyes University Türkiye	THE PLACE AND IMPORTANCE OF ENDERUN SCHOOL IN TURKISH EDUCATIONAL HISTORY
Assist. Prof. Dr. Ahmet ŞAHAN Prof. Dr. Mustafa GÜÇLÜ	Erciyes University Türkiye	DISTANCE FOREIGN LANGUAGE EDUCATION IN HIGHER EDUCATION IN TURKEY: AN ASSESSMENT FROM THE VIEWPOINT OF HISTORICAL DEVELOPMENT, BENEFITS AND LIMITATIONS
GunayJafarova	Azerbaijan National Academy of Sciences Azerbaijan	ADJECTIVE DEGREES OF THE GANJA DIALECT IN THE AZERBAIJANI LANGUAGE
Eleonora Babayeva	Azerbaijan University of Languages Azerbaijan	THE IMPORTANCE OF FORMING STUDENTS' INTERCULTURAL COMMUNICATION SKILLS IN THE PROCESS OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING
Assoc. Prof. Dr. Cihad ŞENTÜRK Teac. Gonca KÜÇÜKYAVUZ Yücel ÖZYURT Rukiye YAVUZ	Karamanoğlu Mehmetbey University Türkiye 15 July Martyr Muhammed Yalçın Girls Anatolian Imam Hatip High School Türkiye Sabiha Gokcen Secondary School Türkiye	INVESTIGATION OF TEACHERS' OPINIONS ON SKILL-BASED QUESTIONS

CONTENTS

AUTHOR	TITLE	No
David WORTLEY	HUMANITY 4.0 – THE IMPACT OF AI ON HUMAN CREATIVITY	1
Esra ÖZER Gülten GÜVENÇ	NATURAL DISASTERS AND WOMEN'S HEALTH	2
Dilek KUL Alper SAĞLIK	SCHOOL ENVIRONMENT PARKING SOLUTION APPROACH WITH LANDSCAPE DESIGN	9
Nihat KARAER Münevver BAHAR	AMELIORER L'INCLUSION DES ELEVES HANDICAPES DANS L'ENSEIGNEMENT GENERAL	17
Chandan Preet Kour	A STUDY ON THE IMPACT OF DOMESTIC VIOLENCE ON LIFE LONG LEARNING SKILLS AND ADJUSTMENT OF THE CHILDREN	23
Cihad ŞENTÜRK Gonca KÜÇÜKYAVUZ Yücel ÖZYURT Rukiye YAVUZ	INVESTIGATION OF TEACHERS' OPINIONS ON SKILL-BASED QUESTIONS	24
Əliyeva Səadət Mursaquliyev Musa	ABOUT THE HISTORY OF ARCHAEOLOGICAL RESEARCH IN AGHSTAFAGAZAKH REGION	49
Ronayı COŞKUN Gülbin ÖZÇELİKAY	A STUDY ON THE ASSESSMENT OF MANAGEMENT SKILLS OF COMMUNITY PHARMACISTS	51
Taha Berk ASTAM Aydın GÖRMEZ	STRUCTURALISM AND POST-STRUCTURALISM EXPLAINED THROUGH EXAMPLES FROM BECKETT, CARTI, AND EMINEM	60
Yunus Emre KAHRAMAN	A STUDY ON FIRM VALUES: THE CASE OF THE STOCK EXCHANGE 100	68
ALTIN MARTIRI ENKELEIDA LLESHI	ASSESSMENT OF PHYSICAL ABILITIES IN THE 16-17 AGE GROUPS OF VOLLEYBALL PLAYERS	79
MD Nazmul Hossain	INFLUENCE OF SOCIAL MEDIA IN PRACTICE OF JOURNALISM IN BANGLADESH	86
Kulwinder Kaur	HISTORY OF LIQUOR IN COLONIAL INDIA	87

Habil. Remus RUNCAN Alexandra – Cristina Pop Alexandra – Felix Pop	THE CHALLENGES OF SINGLE MOTHERS	88
GunayJafarova	ADJECTIVE DEGREES OF THE GANJA DIALECT IN THE AZERBAIJANI LANGUAGE	89
Jurema Hughes Sento-Sé Míriam Medeiros Strack Susana Juzarte Costa	THE VOICE AND THE SIGHT OF THOSE WHO MIGRATE TO PORTUGAL	90
Kamuhangire Lauben Amos Ronald Kalukusu Eilu Emmanuel Odoki Martin	KNOWLEDGE, ATTITUDES AND PRACTICES OF HIV POST EXPOSURE PROPHYLAXIS AMONG HEALTH WORKERS AT ITOJO HOSPITAL, NTUNGAMO DISTRICT	91
IRENA NDREU KARMEN LAZRI	THE ROLE OF ITALIAN MEDIA IN INTERCULTURAL AND TOURIST COMMUNICATION BETWEEN ALBANIA AND ITALY	92
Patrycja Widłak Monika Łopuszańska-Dawid Anna Kopiczko	EFFECT OF LOCAL AND WHOLE-BODY CRYOTHERAPY ON HIP PAIN AND GENERAL ACTIVITY IN THE COURSE OF COXARTHROSIS	96
Lopuszanska-Dawid Monika Kopiczko Anna Widłak Patrycja Monika Nyrc Szklarska Alicja	IMPACT OF SOCIOECONOMIC STATUS AND STRESS ON HEALTH BEHAVIORS OF WOMEN IN POLAND	98
Rodolfo Reda Renzo Guarnieri Alessio Zanza Marco Seracchiani Dario Di Nardo Luca Testarelli	CLINICAL, RADIOGRAPHIC AND BIOCHEMICAL EVALUATION OF TWO DIFFERENT IMPLANTS (TWO-PIECE Vs ONE-PIECE) AFTER 5 YEARS OF LOADING	100
Ruth Zeligman	THE APPLICATION OF BION'S THINKING TO THE STUDY OF TRAUMA AND DISSOCIATION	101
Abdul-Rahman Balogun Muhammed-Shittu	EXPERIENCE OF METACOGNITION, INTEGRITY, AND SELF-EFFICACY LEARNING AMONG VOCATIONAL POST-SECONDARY STUDENTS	102
Jaspreet Kaur	POET AS A WITNESS	103

Oshin Adedoyin Oluremi Amos Ronald Kalukusu Eilu Emmanue	AN ANALYSIS OF KNOWLEDGE, ATTITUDES AND PRACTICES OF PARENTS TOWARDS PREVENTION OF DIARRHEAL DISEASES AMONG CHILDREN UNDER THE AGE OF FIVE YEARS AT ENTEBBE REGIONAL REFERRAL HOSPITAL, UGANDA	104
Amir KAPLAN	EUROPEAN UNION'S POLICY TOWARDS THE MIDDLE EAST: 2010 – 2022	122
Ammar Raad Ali Jihad	IMPLIED CONSTITUTIONAL RIGHTS AND FREEDOMS, AS WELL AS METHODS OF ESTABLISHING THEM IN IRAQ'S GOVERNMENT DOCUMENT (MODEL)	123
Svitlana Andrushchenko	ENVIRONMENTAL PEACEBUILDING AND REPARATIONS: LESSONS OF WAR AGAINST UKRAINE FOR SUSTAINABLE RESILIENCE AND CLIMATE CHANGE AGENDA	135
Arizera Ritah Amos Ronald Kalukusu	KNOWLEDGE OF MENTAL HEALTH AND BEHAVIOR AMONG STUDENTS OF KING CEASOR UNIVERSITY, UGANDA	147
Arlind Kasa	URBANIZATION OF DYRRAHCHIUM (DURRES) IN THE ROMAN IMPERIAL PERIOD (1ST-4TH CENTURIES AD): NEW ARCHAEOLOGICAL DATA	163
DO THI THANH VINH LE BA QUYNH CHAU	LA MISE EN OEUVRE DE LA RESPONSABILITE SOCIALE DES ENTREPRISES D'HOTELLERIE ET SON EFFET SUR LA FIDELITE DES TOURISTES - CAS DE LA PROVINCE DE KHANH HOA, VIETNAM	176
Ayşenur MERTER Hilal AYCI	EVALUATION OF THE RELATIONSHIP OF NEUROMARCHITURE AND EDUCATIONAL SPACES THROUGH THE ANKARA UNIVERSITY FACULTY OF MEDICINE MORPHOLOGY BUILDING	184
Bahati Haji Koba Amos Ronald Kalukusu Eilu Emmanuel	AN EVALUATION OF THE FACTORS INFLUENCING UTILIZATION OF HIV COUNSELLING AND TESTING SERVICES AMONG ADOLESCENTS AT KABALE REGIONAL REFERRAL HOSPITAL, KABALE DISTRICT, UGANDA	186

Berrin TUNÇ Serkan TUNÇ	THE IMPORTANCE OF TEACHING IN EDUCATION	206
Nilda KONUK HATİPOĞLU Nuran KARA PİLEHVARİAN	UZUNKÖPRÜ GOVERNMENT HOUSE BUILT WITH TRAKYA/II. GENERAL INSPECTORATE INITIATIVES	208
Turgut SUBAŞI	FRENCH INFLUENCE ON THE ESTABLISHMENT OF GALATASARAY MEKTEB-İ SULTÂNÎ	220
Kübra ÇAYLI	EDUCATION OF OTTOMAN WOMEN IN THE HANIMLARA MAHSUS GAZETE	229
Kübra ÇAYLI	CENTRALIZATION IN OTTOMAN EDUCATION: ESTABLISHMENT OF MAARİF-İ UMUMİYE NEZARETİ	238
Turgut SUBAŞI	A POSITIVIST OTTOMAN INTELLECTUAL: AHMED RIZA'S WORLD OF THOUGHT	247
Gülşen KARAMAN Pınar TINAZ	THE EFFECTS OF CYBERLOAFING ON ORGANIZATIONAL STRESS, LIFE SATISFACTION AND JOB SATISFACTION: A LITERATURE REVIEW	256
ELİF YILMAZ	THE ROLE OF SCIENTISTS IN POLITICS AND THE VALUE OF OBJECTIVITY	258
Burcu KAYA ERDEM	THE EXPLOITATION OF RATIONAL REALITY AND THE SÈVRES SYNDROME AS A CONSPIRACY THEORY IN POLITICAL COMMUNICATION: A READING OF THE PERCEPTION OF "TURKEY SURROUNDED BY ENEMIES"	268
Bushra Sumaiya	THE ROLE OF ASSESSMENTS IN OUTCOME-BASED LEARNING	285
Fatma ÖZTÜRK Mukadder MOLLAOĞLU	BURDEN OF CAREGIVERS IN CHRONIC DISEASES	286
Ana Carolina Hornos Carneiro Ronaldo Bordin Rita Nugem	IMPLEMENTATION OF PSYCHOSOCIAL CARE CENTERS AND AS PSYCHIATRIC HOSPITAL ADMISSIONS IN BRAZILIAN REGIONS: A HISTORICAL STUDY	293
Aytaç AYDOĞDU	THE LIBERATION PROCESS OF JAZZ MUSIC: AN EXAMINATION WITHIN THE STREAM OF "*THE NEW THING*"	294
Çağdaş GÜNDÜZ	A CONTENT ANALYSIS ON CIRCULAR ECONOMY DISCLOSURES IN CORPORATE REPORTS OF BIST FIRMS	304
Chahid SLIMANI Samah BOUHAZAMA	DIGITALISATION DES ENTREPRISES AU MAROC: DEVELOPPEMENTS ECONOMIQUES et DEFIS JURIDIQUES	306

Célia Maria Hipólito Míriam Medeiros Strack Sónia Mairos Baptista Ferreira	CONTRIBUTIONS TO THE CONSTRUCTION OF AN ANTIRACIST EDUCATION	317
MONIKA VIBHA KAPOOR	VALUE ADDITION OF THE HANDLOOM FABRIC THROUGH THE DAMAR PRINTING	322
Rumeysa AKGUN	DETERMINATION OF EARTHQUAKE ANXIETY IN YOUNG ADULTS A RESEARCH	323
Gürbüz OCAK Ayşegül KUTLU ÇAKIN	DIGITAL STORIES IN TEACHING ENGLISH	336
Divya Sharma	DIVERSITY REPRESENTATION IN ENVIRONMENTAL STUDIES TEXTBOOKS AT PRIMARY SCHOOL LEVEL	348
Emrah AKDENİZ	THE CONSTRUCTIVE FUNCTION OF THE CONCEPT OF ANXIETY IN HEIDEGGER'S THOUGHT	349
Emrah AKDENİZ	EXISTENTIAL CONSCIOUSNESS APPROACH IN SARTRE IN THE CONTEXT OF PHENOMENAL CONSCIOUSNESS CRITICISM	351
Elda KATORRI	THE CULTURAL ROLE OF THE MEDIA AND THEIR LANGUAGE IN THE SOCIAL CONSTRUCTION OF REALITY	353
Natanielle Dutra Rita Nugem Ronaldo Bordin	DEMAND FOR PHYSIOTHERAPY PROFESSIONALS IN THE UNITED HEALTH SYSTEM DURING THE COVID-19 PANDEMIC IN BRAZIL – 2019 TO 2021	361
Ilda KASHAMI Arjan ÇURI	EDU-COMMUNICATION AND THE CULTURAL IMPACT ON AUDIENCE HABITS: A CASE STUDY REPORT	362
Merita DAUTI Edita ALILI-IDRIZI Sihana AHMETI- LIKA	EFFECTIVE STRATEGIES TO PREVENT DRUG ABUSE	372
Rita Nugem Ronaldo Bordin Roger dos Santos Rosa	EFFECTIVENESS ON STROKE HEALTH CARE: A COMPARATION BETWEEN BRAZIL AND FRANCE	373
Eleonora Babayeva	THE IMPORTANCE OF FORMING STUDENTS' INTERCULTURAL COMMUNICATION SKILLS IN THE PROCESS OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING	375

Fırat Kaplan Aydın GÖRMEZ	CRITIQUE OF CRITICAL RACE THEORY	377
Ruchi Kholiya Madan Lal Regar	RAJASTHAN: A CRADLE OF TRADITIONAL EMBROIDERIES	387
Emine MALKOÇ TRUE Deniz KARADAN	EXAMPLES OF APPLICATIONS SUPPORTING GREEN INFRASTRUCTURE	388
Rana Azimova	INTERFERENCE PROBLEM IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES	407
Fahmı BABAYEV	MILITARY AND SECURITY RELATIONS OF THE RUSSIAN FEDERATION WITH CHINA	409
Anisa Kosteri Bora Logu	THE SYNTACTIC FUNCTION OF INFINITIVE, PRESENT PARTICIPLE AND PARTICIPLE FORMS GEGE IN THE MELODRAMA "JERINA ASE MBRETNESHA E LULEVE" BY ATË GJERGJ FISHTA	416
Fatih BARİTCİ	MEDIA: AN ANALYSIS ON THE NEWS HEADLINES OF USA TODAY AND THE DAILY MAIL	426
Gamze KIRILMAZKAYA	AN INVESTIGATION OF PRE-SERVICE SCIENCE TEACHERS' AWARENESS LEVELS TOWARDS CLIMATE CHANGE	427
Ahmad Shekib Popal Gurudutta P. Japee	AFGHANISTAN'S GEMSTONES SECTOR AND ITS PROSPECTS	436
Albina Chingiz HASHİMOVA Mehpara SABİRZADE	PUBLIC PRIVATE SECTOR PARTNERSHIP IN THE SOCIAL SPHERE	459
Elnara ALİYEVA Albina Chingiz HASHİMOVA	CURRENT SITUATION AND PRIORITY DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF ELECTRONIC COMMERCE IN AZERBAIJAN	472
BLERINA MEMA ENKELEIDA LLESHI	EVALUATION OF PHYSICAL ABILITIES IN CHILDREN 13-14 YEARS OLD IN SPORTS GAMES	488
Eglantina Dervishi Albana Canollari-Baze Rezarta Karamano	BULLYING BEHAVIORS AS A PREDICTOR OF EMOTIONAL DISTRESS IN ALBANIAN CHILDREN AGED 8 TO 11 YEARS	493
Irina-Ana DROBOT	THE PRESENCE OF PHILOSOPHY IN OUR LIVES	507
ENKELEIDA LLESHI BLERINA MEMA	AEROBIC CAPACITY IN 18-19 YEARS OLD FEMALE IN VOLLEYBALL PLAYERS	514

LUAN PINARI	EVALUATION OF EXPLOSIVE POWER IN YOUNG SOCCER PLAYERS IN TIRANA, ALBANIA	518
MIGENA PLASA FERDINAND MARA	PERFORMANCE OF FEMALE BASKETBALL PLAYERS IN THE RAST TEST	523
Silva IBRAHIMI Valbona HABILI SAUKU Labinot REXHA Laureta REXHA Ervin IBRAHIMI	PSYCHOLOGICAL WELL-BEING AND COVID-19 RECOVERY THROUGH COVEX-19	529
Fatjona Hysi Eglantina Dervishi	BODY IMAGE, EMOTIONAL REGULATION, AND PERCEPTION OF SELF IN UNIVERSITY STUDENTS: THE CASE OF ALBANIA	539
Arjan ÇURI Ilda KASHAMI	THE PHENOMENOLOGY OF BEING WITHIN TIME AND THE IMPACT OF THE LEIBE TO THE GEIST	551
Thi-Hoang-Anh TRAN	SUSTAINABLE APPROACHES: A STUDY ON THE INTEGRATION OF ECOLOGICAL TRENDS IN LUXURY HOTEL AND RESTAURANT SYSTEMS IN PARIS, FRANCE	559
Phan Minh Gioi	THEORETICAL ISSUES ABOUT PARTNERSHIP CONTRACTS IN VIETNAMESE LAW	586
Leyla Dilek	A SEMANTICAL ANALYSIS OF PUN ART IN GAGAUZ LITERATURE	597
İbrahim GÖRÜCÜ Mehmet Emin BEKİK	THE EFFECT OF THE KAHRAMANMARAŞ EARTHQUAKE ON WORKING LIFE: IMPLEMENTATION OF TERMINATION PROHIBITION DURING THE STATE OF EMERGENCY	605
İbrahim GÖRÜCÜ Mehmet Emin BEKİK	LEGAL CONSEQUENCES OF THE VIOLATION OF THE RULES OF REMOVAL IN TURKISH WORKING LIFE	610
Beyza GÜDEK Mustafa KOCAOĞLU	THE MEANING OF BIG DATA FOR PUBLIC ADMINISTRATION AND THE EUROPEAN UNION'S BIG DATA APPROACH	614
Beyza GÜDEK Mustafa KOCAOĞLU	AN EVALUATION ON THE EFFECTS OF GENERATION Z ON MANAGEMENT WITHIN THE FRAMEWORK OF CHANGING SOCIAL STRUCTURE	623

Gulshan Aliyeva-Kangarli	PROVENANCES OF PHILOSOPHICAL INTELLECTUAL POETRY OF AZERBAIJAN	636
Happy Baglari Naznin Banu	A COMPARATIVE STUDY ON THE ATTITUDE OF MALE AND FEMALE YOUNG ADULTS TOWARDS MARRIAGE	637
Fatih KARAMAN	AIR NAVIGATION SERVICE: A FIELD OF AVIATION MANAGEMENT	653
Gergely Hory	APPROPRIATION, SPACE AND HUMAN ACTION: ANALYZING CONCEPTS OF APPROPRIATION IN SOCIO-SPATIAL THEORIES	661
Pras Ramluggun Sarah Mansbridge Rachel Barbaresi	INCLUSIVE ACADEMIC ADVISING FOR STUDENTS WITH MENTAL HEALTH ISSUES. THE VIEWS AND EXPERIENCES OF ACADEMIC ADVISERS	663
İlkay Burak TAŞKIRAN	SEMIOTIC ANALYSIS OF LEAGUE OF LEGENDS TURKISH CHAMPIONSHIP LEAGUE CLUB LOGOS AS A BRAND IDENTITY ELEMENT	664
Edson Costa OLIVEIRA Filipe Carvalho de ANDRADE Maria Bianca Cruz SILVA Joseane Oliveira da SILVA	IMPACT OF SOCIAL ACTIVITIES DEVELOPED ANNUALLY BY PET ENGENHARIAS IN THE CITY OF VITÓRIA DA CONQUISTA – BRAZIL	691
Samuel Juliardi Sinaga Najamuddin Dinie Anggreani Dewi Urip Widodo Kevin William Andri Siahaan Misbah Misbah Ghufran Hasyim Achmad Froilan D Mobo	IMPLEMENTATION OF PBL MODEL ON STRENGTHENING STUDENTS' NUMERICAL LITERACY AND DIGITAL LITERACY SKILLS	696
Ina ZELA Alqi NAQELLARI	INDICATORS AND CONSEQUENCES OF THE INFORMAL ECONOMY IN ALBANIA	698
Tatiana Marisel Pizarro	STUDY OF THE WOMEN COOPERATIVE MEMBERS OF THE POPULAR ECONOMY IN SAN JUAN (ARGENTINA)	718
Müge MANGA Orhan CENGİZ	INVESTIGATING THE ROLE OF RENEWABLE ENERGY CONSUMPTION ON HUMAN DEVELOPMENT FOR EMERGING COUNTRIES OF THE G-20: A PANEL QUANTILE REGRESSION APPROACH	719

Merve ÖZEREN ALKAN Hatice SÖNMEZ TÜREL Emine MALKOÇ TRUE Erden AKTAŞ İpek ALTUĞ TURAN	INVESTIGATION OF THE PERFORMANCE OF THE HISTORICAL KEMERALTI BAZAAR AS A DAILY RECREATION SPACE	728
Jonida PETRO	TRANSLATION AND IMPLICATIONS OF IDOELOGY IN THE PROCESS	740
Büşra Nur KARACAN Serpil AKDAĞLI	THE IMPACT OF JOSEPH BEUYS' LIFE ON HIS PERFORMANCE OF "I LIKE AMERICA AND AMERICA LIKES ME"	747
Gülseren ERGÜN Hakan CANDAN	TRANSFORMATION IN PUBLIC SERVICE PROVISION: AN ANALYSIS IN ACCORDANCE WITH PUBLIC ADMINISTRATION APPROACHES	757
Emrah Suat Onat	'GOOD WOMAN' STEREOTYPES OF FILM NOIR	763
Mahestu Noviandra Krisjanti Agnes Gracia Quita	KNOWLEDGE TRANSFER PROCESS FOR FAMILY BUSINESS SUSTAINABILITY	766
Yeşim KUBAR Duygu BAYSAL KURT	A PANEL DATA ANALYSIS WITH THE SELECTED OECD COUNTRIES ON DETERMINANTS OF MINIMUM WAGE	768
Azize GELİR ÇELEBİ Nuran KARA PİLEHVARİAN	A 13th CENTURY CULTURAL HERITAGE SHEIKH JARRAH SHRINE AND SETTLEMENT IN JERUSALEM	782
Lamiyya Babayeva	THE IMPORTANCE OF STUDENT INDEPENDENCE IN LEARNING A FOREIGN LANGUAGE	795
Merita Hysa	CODE MIXING AND SOCIAL IDENTITY IN BILINGUAL CONTEXT (REF. ALBANIAN-ITALIAN CONTACT)	797
Çiğdem Budak	ACCORDING TO ARCHIVE DOCUMENTS, IN THE ARMY IN THE PERIOD OF ATATURK INCIDENTS OF MISUSE OF DUTY	798
Fatma ÖZTÜRK Mukadder MOLLAOĞLU	MANAGEMENT OF CHRONIC DISEASES IN DISASTERS	799
Maniragaba Andrew Opio Dickson Amos Ronald Kalukusu Martin Odoki	HIV /AIDS TESTING PREFERENCES AMONG UNIVERSITY MEDICAL STUDENTS: A CASE OF KING CEASOR UNIVERSITY, UGANDA	806

Maniragaba Godfrey Amos Ronald Kalukusu Eilu Emmanuel	KNOWLEDGE, ATTITUDE AND PRACTICES OF WOMEN AGED 20-45 YEARS TOWARDS UTILIZATION OF IMPLANON AT KISORO HOSPITAL, KISORO DISTRICT, UGANDA	824
Melis TÜZEN Hilal AYCI	AN INVESTIGATION OF ANIMAL AIDED DESIGNS IN ARCHITECTURE	842
Sidny Molina Ronaldo Bordin Rita Nugem	THE BURNOUT SYNDROME IN TECHNOLOGY PROFESSIONALS DURING THE COVID-19 PANDEMIC	844
ELİF YILMAZ	REFUGEE PROBLEM AND ITS EFFECTS ON TURKEY	845
Nihal ÖZCAN	INTERTEXTUALITY IN MUSTAFA KUTLU'S "UZUN HİKÂYE"	859
Nihal ÖZCAN	THE THEME OF INFIDELITY IN THE EARLY REPUBLICAN TURKISH NOVEL	860
Egide NSABIMANA	AVIS DES ÉTUDIANTS REFUGIÉS AFRICAINS AU COURS DU PROCESSUS D'ENSEIGNEMENT SUPÉRIEUR: CAS DE LA VILLE D'ESKIŞEHIR	861
Serap SARIBAŞ	THE TRANSFORMATION OF ALBERT CAMUS' THE STRANGER WITH ZEKI DEMIRKUBUZ'S YAZGI IN TURKISH CINEMA WITHIN THE CONCEPTS OF CULTURAL IDENTITY AND CULTURAL ADAPTATION	862
Ahmet ŞAHAN Mustafa GÜÇLÜ	DISTANCE FOREIGN LANGUAGE EDUCATION IN HIGHER EDUCATION IN TURKEY: AN ASSESSMENT FROM THE VIEWPOINT OF HISTORICAL DEVELOPMENT, BENEFITS AND LIMITATIONS	864
Aytan MAMMADLİ	WAYS OF LEARNING FOREIGN LANGUAGES	869
Zohaib Hassan Sain	THE OVERVIEW OF PROBLEMS LEARNED IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN PAKISTAN	877
Zohaib Hassan Sain	STUDENTS ASSESSMENT OF ONLINE EDUCATION DURING THE COVID-19 EPIDEMIC: AN ANALYSIS	878
Fariba Sharifian	LEGAL OF WOMEN IN ANCIENT IRAN	879

Öner DEMİREL Meryem Bihter BİNGÜL BULUT Tuba Gizem AYDOĞAN	URBAN DESIGN THEORY AND DEVELOPMENT PROCESS IN OUR COUNTRY	880
Rozana Bela	TEACHING COMPARATIVE TRANSLATION FROM ENGLISH INTO ALBANIAN THROUGH JAMES JOYCE'S 'ULYSSES', EPISODE SEVENTEEN 'ITHACA'	890
Vera Renta Siahaan Parmiana Bangun Lenny Nainggolan	DESCRIPTION OF KNOWLEDGE CHARACTERISTICS OF PREGNANT WOMEN ABOUT ANEMIA AT THE RAMI HEALTH CENTER IN PEMATANGSIANTAR CITY IN 2022	901
Mustafa GÜÇLÜ	THE PLACE AND IMPORTANCE OF ENDERUN SCHOOL IN TURKISH EDUCATIONAL HISTORY	906
Serdar Özözen	INTERNATIONAL COMPETITIVENESS IN TURKEY'S FURNITURE SECTOR: A COMPARATIVE ANALYSIS WITH SELECTED COUNTRIES	911
SEVİNÇ AĞAYEVA	"YUSUF`S STORY" BY MUSTAFA ZARIR (AS A MONUMENT OF THE 14th CENTURY)	912
Elmira Alieva Eyyub	THE MAIN IDEAS OF COGNITIVE PSYCHOLOGY	919
Gökten ÖNGEL	THE EFFECT OF ORGANIZATIONAL SILENCE ON WHISTLEBLOWING: A REVIEW FROM HEALTHCARE PROFESSIONALS	920
Gökten ÖNGEL	THE EFFECT OF ORGANIZATIONAL SILENCE ON WHISTLEBLOWING: A REVIEW FROM HEALTHCARE PROFESSIONALS	931
Milenko Bodin	PRINCIPLES OF APPLICATION OF PHILOSOPHY TO SOCIAL SCIENCES	942
Grčić Ante	SELF-ASSESSMENT OF PEDAGOGICAL COMPETENCE OF SOCIALLY DEPRESSED PARENTS: COMPARATIVE REPRESENTATION OF MOTHERS AND FATHERS	951

Ahmet Niyazi ÖZKER	POSITION OF FISCAL STABILIZERS AND GLOBAL ADJUSTMENT SCALE TO OVERCOME FISCAL CRISES IN EMERGING ECONOMIES	961
IRINE ZARNADZE SHALVA ZARNADZE LEVAN BARAMIDZE	PROFESSIONAL STRESS EFFECT AND PRODUCTIVITY OF DOCTORS AND NURSES IN PANDEMIC MANAGEMENT OF HEALTH CARE IN GEORGIA	975
Carlotta Antonelli	NEW CHALLENGES FOR SOCIOLOGY: REINTERPRETING THE COMPLEXITY OF THE SOCIAL, BETWEEN DISABILITY STUDIES AND SOCIOLOGICAL CLASSICS. AN INTERPRETATIVE PROPOSAL TO REINTERPRET A COMPLEX PHENOMENON	980
Mehmet Latif HAYDANLI	REFLECTIONS OF TECHNOLOGICAL DEVELOPMENTS ON POLITICAL ECONOMY: THE RELATIONSHIP BETWEEN CRYPTOCURRENCIES, BLOCKCHAIN TECHNOLOGY AND CONSUMERS (P2P) AND THE INDEPENDENCE OF CENTRAL BANKS	981
Serpil AKDAĞLI Elif DOKUR	THE RELATIONSHIP BETWEEN PAINTING ART AND ANIMATED FILM: THE CASE OF "LOVING VINCENT"	983
Orhan CENGİZ Müge MANGA	HOW INDUSTRIALIZATION AFFECTS FINANCIAL DEVELOPMENT TRENDS IN TURKEY: AN EMPIRICAL INVESTIGATION	995
Sema Cevirici Atilla	TIME AND CRITIQUE	1003
Ümran SARIKAN Emre YAMANER Mine TURĞUT	EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP OF NEUROLOGY, PHILOSOPHY AND EXERCISE	1007
Sonia Mairos Ferreira Anna Cerruti Raphael Hamoir	COMMUNITY ENGAGEMENT AND ACCOUNTABILITY IN HUMANITARIAN CRISES: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES TO ENGAGE WITH COMMUNITIES IN EMERGENCIES	1017
Sonila Piri	AUTHENTIC MATERIALS IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASS TO IMPROVE LISTENING SKILLS	1018

Renata Paixão Sperry Ronaldo Bordin Rita Nugem	E-LEARNING AS A STRATEGY TO ENHANCE THE DISSEMINATION OF KNOWLEDGE AMONG PROFESSIONALS AT A PUBLIC UNIVERSITY HOSPITAL DURING THE PANDEMIC	1025
Taner BOZKUŞ Mine TURĞUT Züleyha YILDIZ	INVESTIGATION OF THE SOCIAL APPEARANCE ANXIETY LEVELS OF UNIVERSITY STUDENTS WHO HAVE SPORTS EDUCATION AND STUDENTS WHO HAVE EDUCATION IN THE FIELD OF SCIENCE	1026
Azadeh Heidarpour	SYMBOLISM IN THE MYTH OF THE IRANIAN PLANT GOD	1035
Mustafa ALTINTAŞ	A QUALITATIVE RESEARCH ON WORK ANXIETY IN UNIVERSITY STUDENTS	1036
Meryem Bihter BİNGÜL BULUT Öner DEMİREL Tuba Gizem AYDOĞAN	CONFLICT MANAGEMENT IN NATURAL RESOURCES: AN EXAMPLE OF TORTUGA	1049
Yelda KÖKÇÜ	READING EDUCATION ACCORDING TO OPINIONS OF TURKISH TEACHER CANDIDATES	1054
Mustafa KARABULUT	THE PERCEPTION OF THE INDIVIDUAL AND SOCIETY IN NECIP FAZIL KISAKÜREK'S "MUHASEBE" POETRY	1069
Ayşegül KUTLU ÇAKIN Gürbüz OCAK	TEACHING "TRANSPORTATION" UNIT TO 3RD- GRADE PRIMARY STUDENTS THROUGH DIGITAL STORIES	1075
Carolina Margarita Pérez Gamón	MIGRATORY DISPLACEMENT IN LATIN AMERICA AND THE NUMBER OF COUNTRIES THAT CROSS TO REACH THEIR DESTINATION	1088
Candidate Inva Kociaj	THE LEGAL RELATIONSHIP OF WORK ON DIGITAL PLATFORMS, UNDER THE INTERPRETATION OF RECOMMENDATION NO.198 OF THE INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION	1092
Karmen Lazri Irena Ndreu	THE LINGUISTIC VALUE OF TERMINOLOGICAL DICTIONARIES OF ALBANIAN FLORA AND FAUNA	1011

Ljiljana Simonović Grujić	THE MOST FREQUENT STRESSFUL REACTIONS OF ADOLESCENTS TO LIFE CHANGES IN A PANDEMIC AS A BASIC FOR MENTAL-HYGIENIC MEASURES TO MAINTAIN AND STRENGTHEN PHYSICAL AND MENTAL HEALTH	1109
Musadhique Kottaparamban Mohammed Jabir Kannanchery Kunnath Elsadig Hussein Fadlallah Ali	FOOD AND LITERATURE: THEORIZING THE CULINARY PRACTICE AS A CULTURAL ACHIEVEMENT	1110
Tumuhimbise Hedwig Maseruka Richard Amos Ronald Kalukusu Eilu Emmanuel	PREVALENCE AND FACTORS ASSOCIATED WITH OCCUPATIONAL INFECTIONS AMONG MEDICAL STUDENTS: A CASE STUDY OF STUDENTS OF KING CEASOR UNIVERSITY	1111
Nergiz KARADAŞ	MELANCHOLIC COMEDY AS A SUBGENRE READING IN TURKISH CINEMA	1027
Gulshan Aliyeva –Kangarli	TURKISH HISTORY IN OUR CULTURAL AND MORAL TRADITIONS	1029
Ürün BİÇER Serkan Yaşar ERDİNÇ	THE STORY OF HOW WE STARTED CONSUMING THE “HOME”: AN EXAMINATION THROUGH ADVERTISING DISCOURSES	1132
Gülseren ERGÜN Hakan CANDAN Durdane KESER Mehmet Önder	ARTIFICIAL INTELLIGENCE ETHICS: PROBLEMS AND SOLUTIONSABSTRACT	1134
Yusuf Bayraktutan Edanur Ergün	THE RELATIONSHIP BETWEEN FOREIGN EXCHANGE AND FOREIGN TRADE IN TURKIYE	1136
Yusuf Bayraktutan Edanur Ergün	CLIMATE CHANGE, MIGRATION AND ECONOMIC GROWTH IN TURKIYE: A TODA-YAMAMOTO CAUSALITY TEST	1149
Ömer Ceyhun APAK İsa UĞUR Samet GÖKKAYA	TOURISM TYPE PREFERENCES AND TRAVEL MOTIVATIONS OF DOMESTIC TOURISTS AFTER THE COVID-19 PANDEMIC	1161
Yılmaz KARA	IN THE WAY OF DEVELOPING A TWO-STAGE MULTIPLE-CHOICE DIAGNOSTIC TEST FOR PROSPECTIVE TEACHERS TO UNDERSTAND THE CONCEPT OF MICROBE	1177

Yılmaz KARA Merve ASLANBÖLÜK	DETERMINATION OF SCIENCE TEACHERS' VIEWS ON PROFESSIONAL DEVELOPMENT PROCESSES	1186
Musa TÜRKOĞLU Vahit Talha TUNÇBİLEK Serdar YETİŞEN	A RESEARCH ON SULEYMAN DEMIREL UNIVERSITY ACADEMICS IN THE CONTEXT OF BEHAVIORAL ECONOMICS: HOW DID COVID-19 AFFECT CONSUMPTION HABITS?	1196
Assoc. Prof. Dr. Musa TÜRKOĞLU Vahit Talha TUNÇBİLEK Lect. Serdar YETİŞEN	IS COVID-19 EFFECTIVE ON CONSUMERS' SHOPPING PREFERENCES: THE CASE OF SÜLEYMAN DEMİREL UNIVERSITY ACADEMICS	1217

HUMANITY 4.0 – THE IMPACT OF AI ON HUMAN CREATIVITY

David WORTLEY

ORCID : 0000-0001-5598-6987

Mr David John Wortley FRSA, 360in360 Immersive Experiences, Alderton, United Kingdom,

Abstract

Industry 4.0 is a term used to express the dawn of a new revolution in which artificial intelligence will disrupt and transform the societal, political and economic landscape. The potential of artificial intelligence and machine learning has been exploited so far for specific applications in education, commerce and healthcare. There are numerous examples of how productivity and accuracy have been substantially improved through the use of AI.

In healthcare and medicine, AI has been used to improve the accuracy of MRI scans and in robotic surgery. In commerce and social media, AI has been used to analyse human behaviours and preferences to better target advertising and in education, AI has been used to assess learning capabilities to make education more personalised.

Today, AI has made its entrance into creativity in a way which, in one sense, democratises creative technologies by making tools for the creation of digital media cheaper and more accessible. The tools to create professional quality digital media in photography, video and publications have made a quantum leap in accessibility and affordability, making it possible for anyone with a smartphone to create stunning content quickly and easily. In another sense, tools like ChatGPT have made it possible to write credible knowledge-based articles without knowing anything about the subject.

This presentation explores examples of the latest applications and their likely impact on the future of humanity.

Keywords: Artıficıal Intelligence, Digital Disruption, Industry 4.0, Creativity, Democracy, Social Media, Machine Learning

DOĞAL AFETLER VE KADIN SAĞLIĞI

NATURAL DISASTERS AND WOMEN'S HEALTH

Dr. Öğretim Üyesi Esra ÖZER
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

Prof. Dr. Gülten GÜVENÇ
Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Hemşirelik Fakültesi

ABSTRACT

Background: Natural disasters are adverse environmental events that are not directly linked to human actions that create fear of injury, loss of property, and displacement. It includes earthquakes, volcanic eruptions, hurricanes, floods, forest fires and droughts. The prevalence of negative physical and mental health outcomes of women is observed more frequently after natural disasters, especially earthquakes. Considering that Asian regions are quite prone to disasters, it can be said that women are more affected after disasters in countries located in the Asian region. In this review, it is aimed to determine the potential health impact, women's health problems and main risk factors affecting women after disasters in countries located in the Asian region by reviewing the guidelines recommended for clinical use, data from published studies and theoretical evaluations.

Methods: A systematic search was conducted on PubMed, PubMed Central (PMC), Science Direct, Google Scholar to identify studies on the potential health impact, women's health issues, and key risk factors affecting women after disasters in countries in the Asian region. It also includes the joint efforts of Search is restricted to English language. Search terms include natural disasters, earthquake, women's health, and related terms.

Findings: This compilation; showed that post-disaster women's physical and mental health were adversely affected. In the reviewed literature, it was reported that most women experienced negative effects in areas directly related to women's health, such as menstrual hygiene, sexual health and reproductive health. In addition, the most reported effects on women's mental health were being female, being in the adult age group, low level of education, poverty/low economic status, poor physical health/physical injuries, and death of family members. Women's health in the post-disaster period has been reported to be poor across countries in the Asian region.

Conclusion: The results of this review sought to increase access to appropriate social support and free healthcare for women in disaster-affected areas. This review provides a valuable contribution to the knowledge of women's health complications and risk factors associated with disasters, which is essential for the development of strategies to help reduce this burden in the future.

Keywords: Women’s health; Natural disasters; Risk factors.

ÖZET

Giriş ve Amaç : Doğal afetler, yaralanma, mülk kaybı ve yerinden edilme korkusu yaratan insan eylemleriyle doğrudan bağlantılı olmayan olumsuz çevresel olaylardır. Depremleri, volkanik patlamaları, kasırgaları, selleri, orman yangınlarını ve kuraklıkları içerir. Kadınların olumsuz fiziksel ve ruhsal sağlık sonuçlarının yaygınlığı, başta deprem olmak üzere doğal afetlerden sonra daha sık görülmektedir. Asya bölgelerinin afetlere oldukça yatkın olduğu düşünüldüğünde, Asya bölgesinde yer alan ülkelerde kadınların afetlerden daha fazla etkilendiği söylenebilir. Bu derlemede klinik kullanım için önerilen kılavuzlar, yayınlanmış çalışmalardan elde edilen veriler ve teorik değerlendirmeler gözden geçirilerek Asya bölgesinde yer alan ülkelerde afetler sonrası kadınları etkileyen potansiyel sağlık etkisi, kadın sağlığı sorunları ve başlıca risk faktörlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntemler: Asya bölgesindeki ülkelerde afetlerden sonra kadınları etkileyen potansiyel sağlık etkisi, kadın sağlığı sorunları ve temel risk faktörleri hakkındaki çalışmaları belirlemek için PubMed, PubMed Central (PMC), Science Direct, Google Scholar'da sistematik bir arama yapıldı. Ayrıca, aramanın İngilizce diliyle sınırlı ortak çabalarını da içerir. Arama terimleri arasında doğal afetler, deprem, kadın sağlığı ve ilgili terimler bulunur.

Bulgular: Bu derleme; afet sonrası kadınların fiziksel ve ruhsal sağlıklarının olumsuz etkilendiğini göstermiştir. İncelenen literatürde kadınların çoğunun menstrüel hijyen, cinsel sağlık ve üreme sağlığı gibi kadın sağlığını doğrudan ilgilendiren alanlarda olumsuz etkiler yaşadığı bildirilmiştir. Ayrıca kadınların ruh sağlığı üzerinde en çok bildirilen etkiler kadın olmak, yetişkin yaş grubunda olmak, düşük eğitim düzeyi, yoksulluk/düşük ekonomik durum, kötü fiziksel sağlık/fiziksel yaralanmalar ve aile üyelerinin ölümüdür. Afet sonrası dönemde kadın sağlığının Asya bölgesindeki ülkelerde kötü olduğu bildirilmiştir.

Sonuç: Bu gözden geçirmenin sonuçları, afetten etkilenen bölgelerdeki kadınların uygun sosyal desteğe ve ücretsiz sağlık hizmetlerine erişimini artırmayı amaçlıyordu. Bu derleme, gelecekte bu yükün azaltılmasına yardımcı olacak stratejilerin geliştirilmesi için gerekli olan, kadın sağlığı komplikasyonları ve afetlerle ilişkili risk faktörleri hakkındaki bilgilere değerli bir katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın sağlığı; Doğal afetler; Risk faktörleri.

GİRİŞ

Doğal afetler, yaralanma, mülk kaybı ve ikamet yerinden çıkma korkusu yaratan insan eylemleri ile doğrudan bağlantısı olmayan olumsuz çevresel olaylardır. Deprem, volkanik patlamalar, kasırga, sel, orman yangını ve kuraklıkları içerir (Foulger ve ark., 2018). Doğal afetlerin özellikle depremlerin ardından kadınların olumsuz fiziksel ve ruhsal sağlık sonuçlarının yaygınlığı daha sık gözlenmektedir. Asya bölgelerinin afetlere oldukça eğilimli olduğu düşünülünce, Asya bölgesinde yer alan ülkelerde afetlerden sonra kadınların daha çok etkilendiği söylenebilir (Guha-Sapir ve ark., 2016). Ayrıca DSÖ ölüm oranlarının, yüksek gelirli ülkelerin aksine, düşük gelirli ülkelerde daha yüksek olduğunu bildirmiştir (WHO, 2005). Afetlerin evlere, yollara, tarım arazilerine, ekonomiye, sağlığa etkileri

ciddi, kalıcı ve çok yönlü olabilmektedir. Ancak ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye farklılık oluşturmakla birlikte afetler genellikle kadının sağlık durumunu olumsuz etkilemektedir (Alam & Rahman, 2014; Rahman, 2013).

Doğal afetlerin kadınları fiziksel ve psikolojik açıdan olumsuz etkileri olduğu yapılan çalışmalarda bildirilmiştir (Hamama-Raz ve ark., 2015; Yokoyama ve ark., 2014; Zhang & Ho, 2013). Yapılan çalışmalar kadınların doğal afet döneminde oluşan sağlık açıkları sebepli erken gebelik kaybı, preterm eylem, idrar yolu enfeksiyonları ve ölü doğum dahil olmak üzere üreme sağlığı sonuçlarının olumsuz etkilendiğini ortaya koymuştur (Jacobs & Harville, 2015; Sohrabizadeh ve ark., 2016; Suzuki ve ark., 2016). Çin' de yaşanan bir depremin ardından kadınlar arasında yüksek oranda pelvik kırıklar ve abdominal enfeksiyonlar rapor edilmiştir (Cao & Kamel, 2013). Yapılan çalışmalar kadınların ciddi fiziksel travmalar yaşadığını bildirmiştir (Cao & Kamel, 2013; Suzuki ve ark., 2016).

Sağlık, yalnızca hastalık veya sakatlığın olmayışı değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal anlamda tam bir iyilik hali olarak tanımlanır. Afet koşullarında sağlık hem doğrudan (örn. Fiziksel yaralanma, hastalık) hem de dolaylı olarak (örn. Kısa veya uzun süreli ruhsal sorunlar) etkilenir. Literatür de yer alan çalışmalara göre deprem sonrası depresyon ve travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) gibi olgulara karşı önemli ölçüde savunmasız oldukları belirtilmiştir (Cénat & Derivois, 2014; Cofini ve ark., 2015; Kun ve ark., 2013). Benzer şekilde, kız öğrenciler üzerinde yapılan bir çalışmaya göre TSSB, fobik kaygı, uyku bozuklukları, menstrual düzensizlikler, kötü fiziksel ve ruhsal sağlık gözlendiği belirtilmiştir (Hsu ve ark., 2010) Ayrıca kadınların erkeklere kıyasla bir doğal afet sonrasında ruhsal sorunlara karşı daha savunmasız olduğu gözlenmiştir (Cofini ve ark., 2015; Kun ve ark., 2013).

Fizyolojik, sosyo-demografik, kültürel, cinsiyet eşitsizliği ve doğal afete maruz kalma gibi çeşitli faktörler, doğal afetlerden sonra kadın sağlığını etkilemede hayati bir rol oynamaktadır (Alam & Rahman, 2014; Neumayer & Plümper, 2008). Kadınlara atfedilen rollerin varlığı durumu daha da kötüleştiriyor. Örneğin; ev hanımı olma, çocukların veya yaşlı aile üyelerinin bakımını üstlenme gibi sorumluluklar evde kalmayı zorunlu hale getiriyor. Kadınlar afet sırasında çocukları veya yaşlı aile üyelerini tahliye etme nedeniyle güvenli alanlara ulaşımları zorlaşabiliyor (Goodman, 2016; Rajabi ve ark., 2022). Yapılan bir çalışmaya göre doğal afetler kaynaklı ölümlerde her bir erkek ölümüne karşın dört kadın ölümü gözleniyor (Cannon, 2010)

Literatürdeki afet araştırmaları göstermiştir ki kadınlar doğal afetlerde savunmasız bulunmuştur. Özellikle düşük ve düşük-orta gelirli ülkelerde afetten etkilenen bölgelerde önemli ölçüde etkilenme gözlemlenmiştir (Alam & Rahman, 2014; Sohrabizadeh ve ark., 2016). Birçok ülkede artan afet oranları göz önüne alındığında, kadın sağlığını etkileyen risk faktörlerini anlamak, afet yönetimi çabalarının etkinliğini artırmak için giderek daha önemli hale gelmiştir. Bu derlemede, klinik kullanım için önerilen kılavuzların, yayınlanmış çalışmaların verilerinin ve teorik değerlendirmelerinin gözden geçirilmesiyle, afetlerden sonra kadınları etkileyen potansiyel sağlık etkisi, kadın sağlığı sorunları ve temel risk faktörlerini belirleyebilmek amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Amaç

Bu derlemenin amacı, doğal afetlerin kadın sağlığı üzerine etkilerini inceleyen çalışmaların sonuçlarını sistematik bir şekilde ortaya koymak ve doğal afetlerde kadın sağlığını korumaya yönelik girişimler için yol gösterici olmaktır.

Araştırma Sorusu

Doğal afetlerden sonra kadınların sağlık sorunları nelerdir ?

Araştırmanın Tasarımı

Bu sistematik derleme, Cochrane ve PRISMA kılavuzuna göre hazırlanmıştır.

Çalışmaların Seçimi

Bu sistematik derleme Şubat 2013- Mart 2023 tarihleri arasında konuyla ilgili hakemli yayınlarda yer alan tam metin erişimi sağlanan çalışmaların taranması sonucunda gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla 'natural disaster', 'woman', 'floods', 'hurricane' ve 'earthquakes' anahtar kelimeleri ve eşleşmeleri İngilizce olarak PubMed, PubMed Central (PMC), Science Direct, Google Scholar veri tabanlarında taranmıştır. Çalışmaya Şubat 2013-Mart 2023 yılları arasında yapılmış toplam 16 uluslararası araştırma dahil edilmiştir.

Dahil Edilme Kriterleri

İncelemeye dahil edilme kriterleri; 18 yaş ve üstü kadınları ele alan, doğal afetler sonrası kadınların fiziksel ve ruhsal sağlık sonuçları hakkında güncel kanıtlar sağlamak için Şubat 2013 ile Mart 2023 arasında yayınlanan uluslararası hakemli, tam metin erişimi olan, örneklem sayısı sınırlaması olmayan, online olarak tam metnine ulaşılabilen derleme, sistematik derleme, tanımlayıcı ve deneysel çalışmalar ile nitel tasarıma sahip İngilizce çalışmalar araştırmaya dahil edilmiştir.

Dışlama Kriterleri

İncelenen çalışmalardan; doğal afetlerin kadın sağlığı üzerindeki etkisini ele almayan ve doğal afetlerin sağlık üzerindeki etkileri ile mevcut koşullar arasında ayrım yapmayan çalışmalar, tez çalışmaları, sözel/poster bildirileri ve tam metnine ulaşılamayan çalışmalar çalışmaya dahil edilmemiştir.

BULGULAR

Sistematik derlemeye dahil edilen 16 çalışmanın; 14'ü nicel çalışma, 1'i nitel ve 1' i karma yöntem desenine sahip çalışmadır. Nicel çalışmaların 10' u tanımlayıcı, 4' ü randomize kontrollü deneysel çalışmaydı.

Çalışmalar incelendiğinde en yaygın olarak deprem (% 75), tsunami (%19) ve hortum (%6) olmak üzere üç farklı doğal afet türünün neden olduğu maruziyetler belirlenmiştir. Kadınlar, çalışmada

sunulan çalışma popülasyonlarının neredeyse üçte ikisini temsil etmektedir. Çalışmaya dahil edilen çalışmaların 14' ünde kadın ve erkek kıyaslaması yapılabilirken, 2' si sadece kadın popülasyonunu içermektedir.

İncelenen çalışmalarda en düşük örneklem sayısı 30 olup, bu çalışma Adhikari vd.nin (2018) Nepal'de deprem sonrası yaşlıların psikososyal ve ruh sağlığı sorunlarına ilişkin deneyimlerini

inceledikleri nitel çalışmadır (Adhikari ve ark., 2018). En fazla örneklem sayısının yer aldığı çalışma ise; Naaem vd. 2013 tarafından Keşmir bölgesinde gerçekleşen depremin ardından 1298 kişiyi içermektedir .

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu sistematik derlemede doğal afetlerin kadın sağlığı üzerine etkilerini inceleyen çalışmaların sonuçları sistematik bir şekilde incelenmiştir. Elde edilen veriler sonucunda; doğal afetlerde kadınlarda en çok görülen sağlık sorunu fiziksel yaralanma, gebelik kayıpları, preterm eylem, ölü doğum, pelvik kırıklar ve abdominal enfeksiyonlar olduğu belirlenmiştir (Adhikari ve ark., 2018; Cao & Kamel, 2013; Jacobs & Harville, 2015; Naeem ve ark., 2013; Sohrabizadeh ve ark., 2016; Suzuki ve ark., 2016). Ayrıca elde edilen veriler sonucunda; doğal afetlerde kadınlarda en çok görülen ruhsal sorunların travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon olduğu belirlenmiştir (Cénat & Derivois, 2014; Cofini ve ark., 2015; Kun ve ark., 2013). Afet sürecinde kadınlarda görülen diğer ruhsal sorunlar ise; anksiyete, uyku bozuklukları, somatizasyon, panik bozukluk, umutsuzluk, suçluluk, saldırgan davranıştır (Hsu ve ark., 2010; Wu ve ark., 2015).

Afetten etkilenen kadınlar biyolojik, fiziksel, sosyo-demografik, kültürel ve ekonomik faktörler nedeniyle genellikle dezavantajlı ve savunmasızdır (Sohrabizadeh ve ark., 2016). Kadınların sosyo-demografik profili, ekonomik kaynaklarını, sosyal statülerini, sosyal ağlarını ve sağlık davranışlarını etkilediği gözlendi. Bu nedenle, tüm kadınlar tüm kadınlar afet sonrası savunmasız değildir, ancak sosyo-demografik profili düşük olan kadınlar dünya çapında sağlık sorunları bildirmiştir (Goodman, 2016; Hamama-Raz ve ark., 2015; Sohrabizadeh ve ark., 2016; Yokoyama ve ark., 2014).

Afet sürecinde kadınlarda birçok kadın sağlığı sorun ortaya çıkmakta ve kadınların yaşadıkları bu sorunlar toplumun da yaşam kalitesini düşürmektedir. Bu bağlamda afet sürecinde kadınların kadın sağlığı yönünden de değerlendirilmeleri ve gerektiğinde tedavi için yönlendirilmeleri önerilebilir. Ayrıca afetten etkilenen bölgelerdeki kadınların uygun sosyal desteğe ve ücretsiz sağlık hizmetlerine erişimini artırmaya yönelik girişimler önerilmektedir. Bu araştırmanın sonuçları afetlerde kadın sağlığını iyileştirilmesine yönelik girişimlerin planlanmasında yol gösterici olabilir. Gelecekte bu yükün azaltılmasına yardımcı olacak stratejilerin geliştirilmesi için gerekli olan, kadın sağlığı komplikasyonları ve afetlerle ilişkili risk faktörleri hakkındaki bilgilere değerli bir katkı sağlamaktadır.

KAYNAKLAR

Adhikari, R. P., Upadhaya, N., Paudel, S., Pokhrel, R., Bhandari, N., Cole, L., & Koirala, S. (2018). Psychosocial and Mental Health Problems of Older People in Postearthquake Nepal. *Journal of Aging and Health*, *30*(6), 945–964. https://doi.org/10.1177/0898264317702056

Alam, K., & Rahman, M. H. (2014). Women in natural disasters: A case study from southern coastal region of Bangladesh. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, *8*, 68–82. https://doi.org/10.1016/J.IJDRR.2014.01.003

Cannon, T. (2010). Gender and climate hazards in Bangladesh. *Https://Doi.Org/10.1080/13552070215906*, *10*(2), 45–50. https://doi.org/10.1080/13552070215906

Cao, Y., & Kamel, N. (2011). The role of gender and age in fracture distribution following the 2008 Wenchuan earthquake. *Natural Hazards*, *59*(3), 1357–1375. https://doi.org/10.1007/S11069-011-9836-2/TABLES/6

Cénat, J. M., & Derivois, D. (2014). Assessment of prevalence and determinants of posttraumatic stress disorder and depression symptoms in adults survivors of earthquake in Haiti after 30 months. *Journal of Affective Disorders*, *159*, 111–117. https://doi.org/10.1016/J.JAD.2014.02.025

Cofini, V., Carbonelli, A., Cecilia, M. R., Binkin, N., & di Orio, F. (2015). Post traumatic stress disorder and coping in a sample of adult survivors of the Italian earthquake. *Psychiatry Research*, *229*(1–2), 353–358. https://doi.org/10.1016/J.PSYCHRES.2015.06.041

Foulger, G. R., Wilson, M. P., Gluyas, J. G., Julian, B. R., & Davies, R. J. (2018). Global review of human-induced earthquakes. *Earth-Science Reviews*, *178*, 438–514. https://doi.org/10.1016/J.EARSCIREV.2017.07.008

Goodman, A. (2016). *In the Aftermath of Disasters: The Impact on Women's Health*. https://doi.org/10.21767/2471-9803.100037

Guha-Sapir, D., Hoyois, P., Wallemacq, P., & Below, R. (2016). *Annual Disaster Statistical Review 2016 The numbers and trends*. http://emdat.be/sites/default/files/adsr_2016.pdf

Hamama-Raz, Y., Palgi, Y., Shrira, A., Goodwin, R., Kaniasty, K., & Ben-Ezra, M. (2015). Gender Differences in Psychological Reactions to Hurricane Sandy Among New York Metropolitan Area Residents. *Psychiatric Quarterly*, *86*(2), 285–296. https://doi.org/10.1007/S11126-014-9333-3/TABLES/1

Hsu, C. C., Chong, M. Y., Yang, P., & Yen, C. F. (2010). Posttraumatic Stress Disorder among Adolescent Earthquake Victims in Taiwan. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, *41*(7), 875–881. https://doi.org/10.1097/00004583-200207000-00022

Jacobs, M. B., & Harville, E. W. (2015a). Long-Term Mental Health Among Low-Income, Minority Women Following Exposure to Multiple Natural Disasters in Early and Late Adolescence Compared to Adulthood. *Child and Youth Care Forum*, *44*(4), 511–525. https://doi.org/10.1007/S10566-015-9311-4/FIGURES/1

Jacobs, M. B., & Harville, E. W. (2015b). Long-Term Mental Health Among Low-Income, Minority Women Following Exposure to Multiple Natural Disasters in Early and Late Adolescence Compared to Adulthood. *Child and Youth Care Forum*, *44*(4), 511–525. https://doi.org/10.1007/S10566-015-9311-4/FIGURES/1

Kun, P., Tong, X., Liu, Y., Pei, X., & Luo, H. (2013). What are the determinants of post-traumatic stress disorder: age, gender, ethnicity or other? Evidence from 2008 Wenchuan earthquake. *Public Health*, *127*(7), 644–652. https://doi.org/10.1016/J.PUHE.2013.04.018

Naeem, F., Ayub, M., Masood, K., Gul, H., Khalid, M., Farrukh, A., Shaheen, A., Waheed, W., & Chaudhry, H. R. (2011). Prevalence and psychosocial risk factors of PTSD: 18 months after Kashmir earthquake in Pakistan. *Journal of Affective Disorders*, *130*(1–2), 268–274. https://doi.org/10.1016/J.JAD.2010.10.035

Neumayer, E., & Plümper, T. (2008). The Gendered Nature of Natural Disasters: The Impact of Catastrophic Events on the Gender Gap in Life Expectancy, 1981–2002. *Http://Dx.Doi.Org/10.1111/j.1467-8306.2007.00563.X*, *97*(3), 551–566. https://doi.org/10.1111/J.1467-8306.2007.00563.X

Rahman, M. S. (2013). Climate Change, Disaster and Gender Vulnerability: A Study on Two

Divisions of Bangladesh. *American Journal of Human Ecology*, *2*(2), 72–82. https://doi.org/10.11634/216796221504315

Rajabi, E., Khankeh, H., Ranjbar, M., Mousavi, M., Norouzi, M., Farokhi, M., Rajabi, C. E., & Khankeh, H. H. (2022). Evaluation of Women's Reproductive Health Status After the 2017 earthquake in Kermanshah, I□, *7*(4), 183–192. https://doi.org/10.32598/HDQ.7.4.271.2

Sohrabizadeh, S., Tourani, S., & Khankeh, H. R. (2016). Women and health consequences of natural disasters: Challenge or opportunity? *Women & Health*, *56*(8), 977–993. https://doi.org/10.1080/03630242.2016.1176101

Suzuki, K., Yamagata, Z., Kawado, M., & Hashimoto, S. (2016). Effects of the Great East Japan Earthquake on Secondary Sex Ratio and Perinatal Outcomes. *Journal of Epidemiology*, *26*(2), 76–83. https://doi.org/10.2188/JEA.JE20150055

WHO. (2005). *WHO*. https://www.who.int/gender/gwhgendernd2.pdf

Wu, Z. H., Stevens, R. G., Tennen, H., North, C. S., Grady, J. J., & Holzer, C. (2015). Sleep Quality Among Low-Income Young Women in Southeast Texas Predicts Changes in Perceived Stress Through Hurricane Ike. *Sleep*, *38*(7), 1121–1128. https://doi.org/10.5665/SLEEP.4826

Yokoyama, Y., Otsuka, K., Kawakami, N., Kobayashi, S., Ogawa, A., Tannno, K., Onoda, T., Yaegashi, Y., & Sakata, K. (2014). Mental Health and Related Factors after the Great East Japan Earthquake and Tsunami. *PLOS ONE*, *9*(7), e102497. https://doi.org/10.1371/JOURNAL.PONE.0102497

Zhang, Y., & Ho, S. M. Y. (2011). Risk Factors of Posttraumatic Stress Disorder among Survivors after the 512 Wenchuan Earthquake in China. *PLOS ONE*, *6*(7), e22371. https://doi.org/10.1371/JOURNAL.PONE.0022371

PEYZAJ TASARIMI İLE OKUL ÇEVRESİ OTOPARK ÇÖZÜM YAKLAŞIMI

SCHOOL ENVIRONMENT PARKING SOLUTION APPROACH WITH LANDSCAPE DESIGN

Dilek KUL
ORCID: 0000-0002-7784-4792
Yüksek Lisans Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Alper SAĞLIK
ORCID: 0000-0003-1156-1201
Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

ÖZET

Hızla gelişen ve büyüyen dünya nüfusu ile beraber insan yaşamındaki olumsuzluklarda artmıştır. Yaşanılan ekonomik ve teknolojik gelişmeler ile beraber refah seviyesinde yükselme oluşmaktadır. Refah seviyesinin yükselmesinin yanında tüm dünyada bulunan araç sayısında da ciddi artış görülmektedir. Araç sayısındaki artış ile beraber otopark alanlarının ihtiyacını da arttırmıştır. Kent ölçeğinde duyulan otopark ihtiyacı ile beraber trafik sorunları ortaya çıkmıştır. Yetersiz, plansız ve küçük şekilde oluşturulmuş otopark alanları hem araç kullanan kişiler için hem de trafik için zorluklara sebep olmaktadır. Bu zorlukların ve engellerin ortadan kaldırılması için otopark alanlarının peyzaj tasarımı ile beraber yönetilmesi gerekmektedir. Peyzaj tasarımlarının uygulandığı ve kullanıcılar için en önemli alanlardan bir tanesi ise okul bahçeleridir. Okul; çocukların günlük yaşamının çoğunu geçirdiği yerdir. Bu bakımdan bahçe kavramı oldukça önemlidir. Okul bahçeleri, öğrencilerin teneffüs yaptığı, çeşitli aktiviteler ile zaman geçirdiği, fiziksel ve ruhsal açıdan gelişimlerini sağlayan bir alandır. Okula gelen velilerin ise bekleme noktası konumundadır. Okul bahçesinin ve çevresinin planlama ve tasarımı oldukça önemlidir. Kullanıcı kitlesinin sayısı, yaş farklılıkları, engel farklılıkları gibi durumlar dikkate alınarak planlamaları ve tasarımları yapılmalıdır. Yapılan bu planlama ve tasarımlar dâhilinde otopark alanları es geçilmemelidir. Okulda çalışan kişilerin ve okulu ziyarete gelenlerin araçlarını park etmeleri gerekmektedir. Bu ihtiyacı karşılarken okul bahçesinin en iyi şekilde analiz edilmesi gerekmektedir. Öğrencileri hareket alanlarını kısıtlamadan, giriş ve çıkışlarda trafiği engellemeden konumlandırılmalıdır. Bu çalışma kapsamında ise Çanakkale merkezde bulunan İTÜ ETA Vakfı Doğa Koleji Çanakkale Kampüsü'nde yaşanılan otopark sorunu ele alınmıştır. Mevcut durumda bulunan otopark alanının dar olması ve araç sayısının fazla olması sebebiyle giriş çıkışlarda trafik sorunları yaşanmaktadır. Özellikle hafta içi okul çıkış saatlerinde okulun ön caddesinde trafik konusunda bir yoğunluk ve kargaşa yaşanmaktadır. Bu kapsamda yerinde

gözlem ve fotoğraflama ile mevcut durum analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ise okul çevresinde yaşanılan otopark sorununa çözümsel bir yaklaşım sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Otopark, Okul Çevresinde Otopark, Otopark Sorunu, Otopark Çözüm Yaklaşımı.

ABSTRACT

With the rapidly developing and growing world population, the disadvantages in human life have increased. Along with the economic and technological developments, there is an increase in the level of prosperity. In addition to the increase in the level of prosperity, there is also a significant increase in the number of vehicles available all over the world. With the increase in the number of vehicles, the need for parking spaces has also increased. Traffic problems have arisen with the need for parking on a city scale. Insufficient, unplanned and small parking spaces cause difficulties both for people driving and for traffic. In order to eliminate these difficulties and obstacles, it is necessary to manage the parking areas together with landscape design. One of the most important areas where landscape designs are applied and for users is school gardens. School is the place where children spend most of their daily life. In this regard, the concept of a garden is very important. School gardens are an area where students take a break, spend time with various activities, and ensure their physical and spiritual development. The parents who come to the school are in the waiting point position. The planning and design of the school garden and its surroundings are very important. Planning and design should be made taking into account situations such as the number of user groups, age differences, disability differences. Within the scope of these plans and designs, parking areas should not be skipped. People who work at the school and those who come to visit the school are required to park their vehicles. In order to meet this need, it is necessary to analyze the school garden in the best possible way. Students should be positioned without restricting their movement areas, without blocking traffic at entrances and exits. Within the scope of this study, the parking problem experienced at the ITU ETA Foundation Doğa College Çanakkale Campus located in the center of Çanakkale was addressed. Due to the narrow parking area in the current situation and the large number of vehicles, there are traffic problems at the entrances and exits. Especially during school hours on weekdays, there is a density and commotion about traffic on the front street of the school. In this context, the current situation analysis was carried out with on-site observation and photography. As a result of the analysis, a solution approach to the parking problem experienced around the school was presented.

Keywords: Parking, Parking Around the School, Parking Problem, Parking Solution Approach.

GİRİŞ

Sanayinin gelişmesi ile beraber ekonomik kalkınma da gelişmiştir. Bu gelişmeler ile paralel olarak gelişmesi gereken bir durum ise kentleşmedir. Fakat Türkiye bu kentleşme sürecinde sağlıklı bir ilerleme sağlayamamıştır. Bu sebepten dolayı çarpık kentleşme görülmektedir. Çarpık kentleşme ile beraber kent içerisinde bulunan ulaşım ağlarında ciddi problemler görülmeye başlanmıştır. Özellikle araç sayılarındaki artış ile beraber yer problemleri artış göstermektedir. Bunun en büyük etkileri ise geçmişten beri plansız olarak devam eden büyüme, ekonomik açıdan yaşanılan sıkıntılar ve toplum içerisine yerleşmiş olan bazı alışkanlıklardır. Yaşanılan bu sorunlar kapsamında verilen başlıca hizmet otopark alanlarıdır. Otopark problemleri ile ulaşım problemleri birbiri ile paralel konulardır. Ayrı ayrı alınmasının bir mantığı yoktur. Otopark alanlarında yaşanılan sorunlar o çevredeki trafik yoğunluğunu ve trafiğin akışını doğrudan etkilemektedir. Düzgün tasarlanmış bir otopark alanında ise bu durum tam tersi şekilde gerçekleşmektedir (Gülhan ve Ceylan, 2010). Gözle görülmekte olan bu problem çözülürken otopark tasarımlarının en iyi şekilde konumlanması, kullanıcı kapasitesinin maksimum durumu değerlendirilerek büyüklük belirlenmesi gibi etkenler göz önüne alınmalıdır.

Gelişim gösteren kent ölçeklerinde trafik yoğunluğunun artması ile beraber otopark planlamaları daha da önem kazanmıştır. Otopark alanları ve peyzaj mimarlığı ilişkisi bakımından yapılan çalışmalar sınırlıdır (Selim, 2011). Otopark alanları apartman, AVM gibi yapıların altlarında bulunduğu gibi açık alanlarda da bulunmaktadır. Bu kapsamda açık alanda yer alan bir otoparkın gerek yapısal gerekse bitkisel olarak bir oran içerisinde olması önemlidir. Çevresel etkiler, trafik durumu, yapısal elemanlar, gölgelik alanlar gibi durumlar değerlendirilerek otopark tasarımları bir peyzaj mimarı eşliğinde yapılmalıdır. Yapısal olarak gerçekleştirilen açık alan otoparklarında da peyzaj tasarımı uygulanmadır. Peyzaj tasarımlarının uygulandığı ve kullanıcı kitlesi kapsamında en önemli alanlardan bir tanesi okullar ve okul bahçeleridir.

Okul; çocuklar için dinlenme, öğrenme ve gelişimlerini sağlayan alanlardır (Özdemir, 2011). Okul eğitim hayatı dışında çocuklar için teneffüse çıktığı ve öğlen saatlerinde oyun oynadığı alanlardır. Çocuklar günlük yaşamlarının büyük bir çoğunluğunu okulda geçirmektedir. Bu bakımdan okullardaki bahçe kavramı oldukça önemlidir.

Okul bahçesi; açık mekan oyun alanı, sosyalleşme ortamı, çocukların gelişimini ve yaşam kalitesini arttıran ortamlardır (Algan ve Uslu, 2009). Okul bahçelerinin çocuklar üzerindeki etkileri pek çok araştırma ile kanıtlanmıştır. Bu kapsamda tasarımı iyi yapılmış okul bahçelerinin çocuklar üzerindeki olumlu etkileri kanıtlanmıştır (Özdemir ve Çorakçı, 2011). Bunlar hem fiziksel hem de ruhsal açıdan gelişimleri sağlamaktadır. Aynı zamanda okul bahçeleri gelen velilerin ve okul çalışanlarının zaman geçirdiği bir alandır. Gelen velilerin bekleme noktasıdır. Bu kapsamda okul bahçelerinin ve çevrelerinin planlanması ve tasarımı önemlidir. Kullanıcı kitlesinin sayısı, yaş farklılıkları, engel farklılıkları gibi durumlar dikkate

alınarak planlama ve tasarımlar yapılmalıdır. Yapılacak olan planlama ve tasarımlarda otopark alanları es geçilmemelidir.

Okul bahçelerinin işlev alanları oldukça geniştir. Öğrenciler için teneffüs ve tören alanı, gelen ziyaretçiler için bekleme, dinleme alanı, otopark alanı, spor, derslik, gösteri gibi birçok işlev alanı bulunmaktadır. Ülkemizde bu işlev alanlarının yeterliliği sorgulanmalıdır. Okul bahçelerinin çoğunda tören, gösteri alanları sert zemin olarak yapılmaktadır. Bu sert zemin alanları kapsamında çocukların oyun oynadığı alanlar konumuna gelmektedir. Bununla beraber otopark alanı yetersizliğinden dolayı araçlar için otopark alanı işlevini almış durumdadır. Bu kapsamda okul bahçeleri tasarımları ve planlamaları yapılırken otopark alanlarının en iyi şekilde analiz yapılması gerekmektedir. Öğrencilerin hareket alanları kısıtlanmadan, giriş ve çıkış noktalarında trafiğe sebep olmayacak şekilde yerleştirilmelidir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma materyalini, Çanakkale kent merkezinde bulunan İTÜ ETA Vakfı Doğa Koleji Çanakkale Kampüsü otopark alanı oluşturmaktadır. Araştırma materyali incelenirken yerinde gözlem ve fotoğraflama yapılarak yaşanılan otopark sorununa çözüm yaklaşımları önerilmiştir.

Mevcut durumda bulunan otopark alanı dar bir konumdadır. Araçlar tek sıra halinde yan yana park etmek zorundadır. Okula gelen araç sayısı ise otopark alanına sığmayacak şekilde çoktur. Velilerin araçları ile beraber okul servisi ve personel araçları da bu araç sayısına dahil edilmektedir. Dar ve çok aracın bulunduğu bu otopark alanında giriş ve çıkışlarda trafik yoğunluğu oluşmaktadır. Okula giriş ve çıkış yapılan yol güzergahı tek yönlüdür. Bu sebeple özellikle hafta içi okul çıkış saatlerinde ana akışa sahip olan çıkış caddesinde trafik yoğunluğu ve kargaşası artmaktadır.

Bu kapsamda yerinde yapılan gözlem, fotoğraflama ile durum değerlendirmesi ve çözüm önerileri sunulmuştur (Tablo 1).

FOTOĞRAFLAR	GÖZLEM, DEĞERLENDİRME, ÇÖZÜM ÖNERİSİ
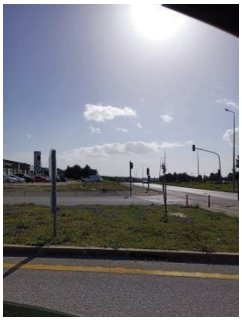 Şekil a Şekil b	Okul yolunun giriş ve çıkış güzergahıdır. Şekil a tek yönlü girişi Şekil b ise tek yönlü çıkış güzergahını göstermektedir. Okul giriş ve çıkış saatlerinde akan trafiğe bağlanan bu yolarda trafik yoğunluğu ve kargaşası görülmektedir. Tek yönlü yapılan bu giriş çıkışlar çift yönlü veya birbirini takip eden şekilde planlanırsa trafikte bir akış sağlanabilir bu da okul yolunda sirkülasyonlu ve akıcı bir güzergah sağlayabilmektedir.

  Şekil c Şekil d	Şekil c okul yoluna giriş yapıldıktan sonra devam eden caddeyi okul girişine bağlayan yoldur. Çift şeritli olan bu yol iki aracın yan yana geçebilmesi için idealdir. Fakat otopark yetersizliği sebebiyle yolun sağına ve soluna park eden araçlar bulunmaktadır. Buda yolun genişliğini azaltarak trafiğe sebep olmaktadır. Şekil d ise okulun önünde bulunan otopark alanıdır.
  Şekil e Şekil f	Şekil e'de otopark alanını ve caddeyi okul girişine bağlayan bit yaya yolu bulunmaktadır. Zamanla yapılan yol çalışmaları sebebiyle yarısı silinmiş durumdadır. Şekil f ise bitkisel tasarım bölünerek oluşturulmuş yanında okul yolu tabelası bulunan bir yoldur. Fakat bu açıdan bakıldığında yol okula doğru giden bir yol olarak görülmektedir. Şekil f'de bulunan yol ile Şekil e'de bulunan geçit birbirini karşılamamaktadır. İkisinin de birbirini tamamlar nitelikte olması gerekmektedir.
	Şekil g ve Şekil h, yukarıda verilmiş olan Şekil f'nin farklı bir açılardan çekilmiş halleridir. Şekil g'de yolun bir okul yolu olduğunu belirten yönlendirme elemanları bulunmaktadır. Fakat bu yolun başlangıcı Şekil h de görüldüğü gibi trafik akışının yoğun şekilde bulunduğu caddede bulunmaktadır. Yolun

  Şekil g Şekil h	cadde ile bağlantısında yağmur oluğu bulunmaktadır. Bu durum hem trafiği olumsuz şekilde etkilemekte hem de okula gelen bireylerin veya çocukların can güvenliğini tehdit etmektedir. Bu yolun kapatılması gerekmektedir.
  Şekil ı Şekil i	Şekil ı ve Şekil i okulun otopark alanını oluşturmaktadır. Malzeme olarak kilit parke taşı kullanılmıştır. Beton zeminlerin etkisi kırılması gerekirken daha da betonarme bir durum yapılmıştır. Bu dokunun yok edilmesi adına malzeme olarak delikli çim taşı kullanılabilir. Aralara atılmış olan çim tohumları ya da mera tohumları sayesinde alanın beton görüntüsü kırılarak hem estetik hem de işlevsel bir doku sağlanabilir.
	Şekil j ve Şekil k' da araçların park halleri görülmektedir. Bu park şekilleri acil bir durumda çıkış için uygun değildir. Araçlar otopark alanında yola dik bir şekilde değil çapraz şekilde ve ters konumda park etmeleri gerekmektedir. Ters ve çapraz park edilmiş olan araçların park alanında fermuar sistemi şeklinde çıkması daha kolay olacaktır. Bu

 Şekil j 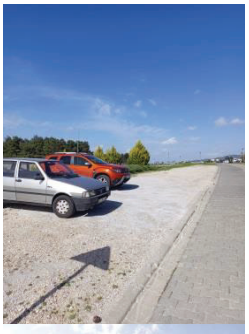 Şekil l	durum sayesinde ise otopark alanında yaşanılan trafik sıkışıklığına çözüm oluşturabilir.
Şekil k Şekil m	Şekil l' de görülen alan mıcır ve toprak zeminden oluşan bir alandır. Okula bağlı olmayan bu alan kış dönemlerinde zemin sebebiyle çamur içinde kalmaktadır. Bu alan okul otoparkına bağlanması durumunda park alanı genişleyerek sayısında artış sağlanabilir. Giriş çıkış için iki farklı noktadan verilen güzergah ise yolda sirkülasyonu ve devamlılığı sağlamış olacaktır. Şekil m ise otopark çevresinde bulunan peyzaj alanının bir bölümüdür. Alan içerisinde bulunan bitkiler ve çim dokusu bakımsız durumdadır. Yol ile otopark alanını bölme amaçlı kullanılan Cupressus'ların (Limoni Servi) aralarındaki boşluk fazla kullanılmıştır. Arka cephesinde yoğun trafik akışı ve yağmur oluğu bulunan bu ağaçların arasından çocukların oyun oynarken geçmesi mümkündür. Bu bakımdan çocukların güvenliği tehlikeye düşmektedir.

SONUÇ

Hem sanayinin hem de ekonominin gelişmesi ile refah seviyesi tüm dünyada artış göstermektedir. Artan refah seviyesi ile beraber alım gücü değişmiş ve kentlerdeki araç sayısında artış görülmüştür. Artan bu araç sayıları kentleşme ölçeğinde bazı mekânsal sorunların oluşmasına sebep olmuştur. Bu sorunların en önemlisi ise otopark alanlarıdır. Plansız olarak tasarlanan otopark alanları ise trafikte birçok olumsuzluğa sebep olmuştur. Bu kapsamda otopark alanı tasarımlarında meslek disiplini olarak peyzaj mimarlığından destek alınmalıdır. Bu kapsamda en çok dikkat edilmesi gereken mekanlar ise okul bahçeleridir. Mekan içerisinde bulunan tüm bireylerin refahı ve güvenliği için bu alan tasarımları önem taşımaktadır.

Çalışma kapsamında Çanakkale kent merkezinde bulunan İTÜ ETA Vakfı Doğa Koleji Çanakkale Kampüsü otopark alanı ele alınmıştır. Mevcut durumdaki otopark alanı yerinde gözlem ve fotoğraflama yapılarak değerlendirilmiştir. Değerlendirme kapsamında gözlenen sorunlar raporlanmış ve düzenleme yapılabilecek şekilde çözüm önerileri sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Algan H, Uslu C 2011. İlköğretim Okul Bahçelerinin Tasarlanmasına Paydaş Katılımı: Adana Örneği. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 22(2), 129–140.

Gülhan G. ve Ceylan H., 2010. Otopark Sorununa Otopark Yönetimi Temelinde Yaklaşımlar: İzmir Örneği. DEÜ Mühendislik Fakültesi, Mühendislik Bilimleri Dergisi, 12 (1): 63-73.

Özdemir A, Çorakçı M 2011. Ankara Okul Bahçelerinin Katılımcı Yöntemle Yenilenmesi. Milli Eğitim Dergisi, 40 (189): 7-20.

Özdemir, A 2011. Bir Okul Bahçesinin Değişimi: Bartın Akpınar İlköğretim Okulu Peyzaj Projesi. İnönü Sanat ve Tasarım Dergisi,1(3):267-276.

Selim, C., (2011). Otopark Alanlarının Planlama ve Tasarım İlkeleri: Ege Üniversitesi Yerleşkesi Örneği. Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 222s, İzmir.

AMELIORER L'INCLUSION DES ELEVES HANDICAPES DANS L'ENSEIGNEMENT GENERAL

Prof. Dr. Nihat KARAER

Prof. Dr. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

ORCID: 0000-0002-1946-9162

Münevver BAHAR

Yüksek Lisans Öğr. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Résumé

Les changements et développements scientifiques et technologiques ont provoqué de changements dans les domaines socio-économiques et culturels également en Turquie comme dans le monde entier et ont augmenté la nécessité de l'éducation.

L'éducation est indispensable à tout enfant. Le droit à l'éducation pour tous les enfants, quel que soit leur handicap est un droit fondamental. Tous les enfants ont des particularités physiques et fonctionnelles, des capacités d'apprentissage dans de différents domaines, une rapidité de développement physique, des caractéristiques affectifs, intérêts, attentes, besoins et vocations différents propres à eux-mêmes. Quand ces différences restent dans les limites acceptables et raisonnables, les élèves peuvent bénéficier des services d'enseignement général. Mais quand il s'agit des enfants chez lesquels les différences sont énormes, les services d'enseignement général restent insuffisants et on éprouve le besoin **d'enseignement spécialisé**.

L'enseignement spécialisé comme suit : " L'enseignement spécialisé est celui mené par les cadres enseignants ayant une formation spéciale pour répondre aux besoins socio-éducatifs des individus qui ont besoin d'enseignement spécialisé dans des conditions adéquates."

Les activités d'enseignement destinées aux élèves handicapés sont organisées sur deux plans :

L'enseignement par l'exclusion des élèves handicapés de l'enseignement général. C'est l'enseignement qui se fait par la scolarisation des élèves en dehors des établissements d'éducation ordinaire. L'enseignement par l'inclusion des élèves handicapés dans l'enseignement général. C'est l'enseignement qui se fait par la scolarisation des élèves dans les établissements d'enseignement ordinaires.

Mots clés: Les élèves handicapés, L'Enseignement General, L'enseignement spécialisé, L'enseignement par l'inclusion, L'enseignement par l'exclusion.

Özet

Türkiye'nin ekonomik kültürel ve sosyal alanlardaki bilimsel, teknolojik değişim ve gelişmeleri dünya ülkelerinde olduğu gibi belirli standartlara ulaşabilmesi için eğitime olan ihtiyaç artmaktadır.

Eğitim her birey için gereklidir ve fertler kendilerine özgü fiziksel yapı ve işlevlere, farklı öğrenme alanlarına, öğrenme özelliklerine, gelişim hızlarına, duygusal özelliklerle birlikte ilgi, istek ve ihtiyaçlara sahiptir. Bu farklılıklar belli sınırlar içinde olduğunda, öğrenciler **genel eğitim** hizmetlerinden yararlanabilmektedirler. Ancak, farklılıkların daha büyük boyutlu olduğu çocuklarda, genel eğitim hizmetleri yetersiz kalmakta ve **özel eğitim hizmetlerine** gereksinim duyulmaktadır

Özel eğitim, "özel gereksinimi olan bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri, bu bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ile akademik disiplin alanlarındaki yeterliliklerine dayalı olarak uygun ortamlarda sürdürülen eğitimdir.

Engelli öğrencilere yönelik özel eğitim düzenlemeleri ayrıştırma eğitimi ve kaynaştırma eğitimi olmak üzere iki boyutta ele alınmaktadır. Engelli öğrencilerin, normal gelişim gösteren öğrencilerden ayrı yerlerde eğitilmesine ayrıştırma eğitimi denir. Ayrıştırma eğitimi, engelli öğrencilere yönelik olarak ortaya konulan ilk eğitsel düzenlemelerdir. Bu uygulamaya ilk olarak yatılı ya da gündüzlü özel eğitim okullarında başlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Engelli öğrenciler, genel eğitim, Özel eğitim, Ayrıştırma eğitimi, Kaynaştırma eğitimi.

Avant-Propos

Les changements et développements scientifiques et technologiques ont provoqué de changements dans les domaines socio- économiques et culturels également en Turquie comme dans le monde entier et ont augmenté la nécessité de l'éducation.

L'éducation est indispensable à tout enfant. Le droit à l'éducation pour tous les enfants, quel que soit leur handicap est un droit fondamental. Tous les enfants ont des particularités physiques et fonctionnelles, des capacités d'apprentissage dans de différents domaines, une rapidité de développement physique, des caractéristiques affectifs, intérêts, attentes, besoins et vocations différents propres à eux-mêmes.

Quand ces différences restent dans les limites acceptables et raisonnables, les élèves peuvent bénéficier des services **d'enseignement général** (Kırcaali-İftar, 1998; Akçamete, 2009)**.**

Mais quand il s'agit des enfants chez lesquels les différences sont énormes, les services d'enseignement général restent insuffisants et on éprouve le besoin **d'enseignement spécialisé**.

Enseignement Specialise

Les documents du Ministère de l'Education Nationale décrit l'enseignement spécialisé comme suit : " L'enseignement spécialisé est celui mené par les cadres enseignants ayant une formation spéciale pour répondre aux besoins socio-éducatifs des individus qui ont besoin d'enseignement spécialisé dans des conditions adéquates." (MEB ÖEHY, 2006).

Les personnes handicapés représentent 12,29 % de la population totale de Turquie (9.000.000 personnes); 11,1 % chez les hommes, 13,45% chez les femmes. Ceux qui sont atteint d'une insuffisance mentale

Les enfants recevant l'enseignement spécial

	Ecoles-Etablissements	Elèves Total	Garçon	Fille	Enseignant	Salles de cours
Enseignement primaire						
Public	**303**	**19177**	**12011**	**7166**	**5225**	**3493**
Ecole primaire pour les handicapés mentaux éducable.	53	3016	1929	1087	1110	673
Ecole primaire pour les handicapés visuels	16	1357	795	562	431	291
Ecole primaire pour les handicapés auditifs	49	4316	2475	1841	1110	678
Ecole primaire pour les handicapés physique	3	516	286	230	96	58
Ecole primaire pour les handicapés autistiques.	43	1593	1271	322	557	482
Ecole primaire expérimentale et éducative pour les handicapés mentaux éducables	138	8327	5203	3124	1907	1301
Ecole primaire pour les enfants en difficulté d'adaptation.	1	52	52	0	14	10
Privé	**118**	**3431**	**2066**	**1365**	**1647**	**1522**
Enseignement Secondaire						
Public	**102**	**7017**	**4797**	**2220**	**865**	**389**
Lycée professionnel pour les handicapés auditifs	19	2006	1274	732	321	192
Lycée professionnel pour les handicapés physiques	2	107	73	34	37	9
Lycée professionnel pour les handicapés mentaux éducables	81	4904	3450	1454	507	188

Source : Les statistiques d'enseignement général du Ministère de l'éducation Nationale Turque (2010-11)

En Turquie, les établissements d'enseignement spécialisé se répartissent en deux catégories :

1- Les établissements publics (Ministère de l'Education Nationale, Le Ministère des affaires familiales et des politiques sociales, l'Etablissement pour la protection des enfants de sévices sociaux, Direction Générale des services de guidage et de conseils, Direction Générale des services pour les handicapés et pour les personnes âgées etc.)

2- Les établissements privés : (Les fondations et les associations destinées aux handicapés)

Les élèves handicapés qui bénéficient des services de l'enseignement spécialisé sont classés et décrits dans le Règlement sur les Services d'enseignement spécialisé du Ministère de l'éducation nationale (daté de 2006).

Individus atteints d'une insuffisance mentale sont regroupés dans quatre catégories :

1- Ceux qui ont retard mental léger :
L'individu qui, à cause de son handicap léger, du point de vue de de ses fonctions intellectuelles, conceptuelles et de ses compétences d'adaptation sociales et pratiques, a un besoin limité d'enseignement spécialisé et des services d'éducation supplémentaire.

2- Ceux qui sont atteints d'une insuffisance mentale moyenne :
L'individu qui, à cause de son handicap mental moyen, du point de vue de ses fonctions intellectuelles, conceptuelles et de ses compétences d'adaptation sociales et pratiques, a un grand besoin d'enseignement spécialisé et des services d'éducation supplémentaire pour l'acquisitions des savoir-faire nécessaires dans la vie quotidienne et des compétences académiques fondamentales.

3- Ceux qui sont atteints d'une insuffisance mentale sévère :

L'individu qui, à cause de son insuffisance dans les performances d'adaptation intellectuelles, conceptuelles, sociales et pratiques, a besoin, durant leur vie, dans tous les domaines de la vie, de services d'enseignement spécial et des services d'éducations supplémentaires intensifs et cohérents.

4 - Ceux qui sont atteints d'une insuffisance mentale trop sévère :

Les personnes polyhandicapées qui, à côté de leur insuffisance mentale, sont atteintes aussi d'autres handicaps qui les empêchent durant toute leur vie de faire leurs propres soins quotidiens, aussi ont-ils besoin de surveille et de soins à vie.

L'individu ayant une déficience visuelle :

L'individu qui a besoin de services d'enseignement spécial et des services d'éducations supplémentaires à cause de son déficience visuelle totale ou partielle.

L'individu ayant une insuffisance orthopédique :

L'individu qui, à cause de ses problèmes de jointure et de muscle qui l'empêchent de faire les mouvements naturels corporels, a besoin de services d'enseignement spécial et des services d'éducations supplémentaires.

Palcy cérébral :

L'individu qui a besoin de services d'enseignement spécial et des services d'éducations supplémentaires à cause de l'infirmité cérébrale survenue avant, pendant ou après l'accouchement.

L'individu autistique :

L'individu qui a besoin de services d'enseignement spécial et des services d'éducations supplémentaires à cause des troubles qualitatifs de la communication verbale et non-verbale, altérations qualitatives des interactions sociales réciproques, comportements présentant des activités et des centres d'intérêt restreints apparus à bas âge.

A côté des handicaps cités ci-dessus il existe aussi des enseignements pour les individus atteints de déficiences auditives, de troubles des apprentissages, de troubles du comportement, de troubles affectifs et sensoriels.

Les Milieux D'enseignement Specialisée

Les activités d'enseignement destinées aux élèves handicapés sont organisées sur deux plans :

1- L'enseignement par l'exclusion des élèves handicapés de l'enseignement général.

C'est l'enseignement qui se fait par la scolarisation des élèves en dehors des établissements d'éducation ordinaire.

2-L'enseignement par l'inclusion des élèves handicapés dans l'enseignement général.

C'est l'enseignement qui se fait par la scolarisation des élèves dans les établissements d'enseignement ordinaires.

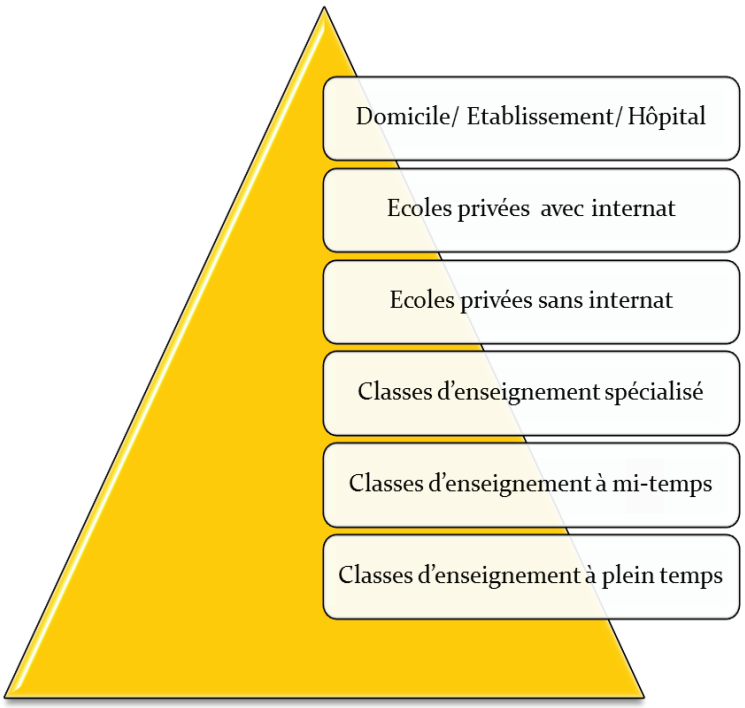

En Turquie, les milieux d'enseignement spécialisé destinés aux handicapés sont comme suit :

Inclusion à plein temps :

Il s'agit de l'éducation à plein temps des enfants handicapés dans les classes ordinaires des établissements d'enseignement publics.

Inclusion avec appui de salle appropriée :

C'est l'éducation des élèves handicapés assurée par des professeurs ou experts d'enseignement spécialisé dans les salles d'appui spéciales.

Inclusion à mi-temps :

L'enseignement qui se fait par l'inclusion des élèves dans les classes ordinaires seulement pour certaines disciplines et activités.

Les classes d'enseignement spécial :

Les élèves qui, quand ils sont avec les enfants de leur âge, ne peuvent pas perforer leur potentiel, sont accueillis dans des classes spéciales où ils se retrouvent avec les élèves atteints de mêmes handicaps.

Les établissements et écoles privés d'enseignement spécial :

Ce sont les établissements et écoles privés ouverts pour les élèves handicapés. Dans certains desquels on effectue les programmes d'enseignement primaire, et dans d'autres des programmes d'enseignement différents. Les élèves externes y suivent leur enseignement continuellement et à plein temps.

Services d'enseignement à domicile : Il s'agit des services d'enseignement qui se rendent à leurs maisons aux élèves handicapés ayant l'âge d'aller à la maternelle ou à l'école primaire et qui n'ont pas le moyen de suivre les cours dans les établissements scolaires.

Biblipgraphie

Akçamete, G. (1998). "Özel Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim", Özel Eğitim Ders Kitabı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Çağlar, D. (2019). "1979 Çocuk Yılında Özel Eğitimde Eğitilebilir Geri Zekalı Çocukların Teşhis Sorunları" Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES), 12 (1), 213-231. DOI: 10.1501/Egifak_0000000602

Gottlieb, T. E. (1983). "The Mentally Retarded". Columbus, Ohio: Merrill Press.

Kırcaali-İftar, G. (1998). "Kaynaştırma ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri", Özel Eğitim. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2006)

Şahbaz, Ü. (2004). "Kaynaştırma Sınıflarına Devam Eden Zihin Engelli Öğrencilerin Sosyal Kabul Düzeylerinin Belirlenmesi". 13. Ulusal Özel Eğitim Kongresi. Özel Eğitimden Yansımalar, Eskişehir.

A STUDY ON THE IMPACT OF DOMESTIC VIOLENCE ON LIFE LONG LEARNING SKILLS AND ADJUSTMENT OF THE CHILDREN

Chandan Preet Kour

Central University Of Kashmir India

Abstract

Domestic violence is an issue of global concern. Historically in many cultures domestic violence has been accepted fact of life. In recent years, however it has begun to be viewed as a criminal problem. In most cases it happens at home and it can be seen as an act of inflicting an assault to an intimate relation or a group or community that its outcome is injury, death, physical harm and deprivation. Many children exposed to violence at home are also the victims of physical abuse. Domestic violence, physical abuse and other worried circumstances create fear, distress, dejection, depression, and melancholy behavior among children which squarely effect and disrupt the normal, educational and physical structure of children. Such children face trouble in forming and maintaining relationships which acts as a big hurdle in their whole process of learning and development. The present study is descriptive in nature and has shown how domestic violence affects the educational participation of children belonging to domestic violent families. For the present study a purposive sample of women facing the domestic violence and their children were selected. The teachers of the schools in which the children belonging to domestic violent families were enrolled was also interviewed for the present study. Data was collected from them with the help of self constructed tool. I.e. interview schedule. For the analysis purpose, descriptive statistical techniques such as percentage were applied and graphical representation of the analyzed data was also done. This study has concluded that majority of children identified to be affected by domestic violence were isolated, depressed and violent as indicated by 62% which affects their class participation. The study recommends that domestic violence awareness camps should be put in place to educate the people especially parents about the harmful effects of domestic violence on the lifelong learning of their children. Also there should be the organization of counseling programs for such families at community level in order to prevent the major harmful outcomes of domestic violence.

Key words: Domestic violence, Impact, Education, Adjustment, Children.

BECERİ TEMELLİ SORULARA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF TEACHERS' OPINIONS ON SKILL-BASED QUESTIONS

Cihad ŞENTÜRK
Doç. Dr. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
ORCID NO: 0000-0002-1276-8653

Gonca KÜÇÜKYAVUZ
Öğretmen/ YL. Öğrencisi, 15 Temmuz Şehit Muhammed Yalçın Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi
ORCID NO: 0009-0001-0470-8829

Yücel ÖZYURT
Öğretmen/ YL. Öğrencisi, Sabiha Gökçen Ortaokulu
ORCID NO: 0009-0006-7098-9733

Rukiye YAVUZ
YL. Öğrencisi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
ORCID NO: 0009-0000-4878-050X

ÖZET

Dünyada meydana gelen ve son yıllarda hız kazanan değişim ve dönüşüm, eğitim sistemlerini de etkilemektedir. Eğitim bilimlerinin ortaya koyduğu çağdaş bulgular eğitim uygulamalarına yön vermektedir. Bu noktada çağdaş eğitim yaklaşımlarını takip eden ülkeler öğretim programlarını bu yaklaşımlar çerçevesinde düzenlemektedir. Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), dünyada meydana gelen değişim ve dönüşümün eğitime yansımaları doğrultusunda öğretim programlarını güncelleyerek gerekli adımları atmaktadır. Öğretim programlarının bir ögesi de ölçme ve değerlendirmedir. Milli Eğitim Bakanlığı öğretim programlarının kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreçleri boyutlarında olduğu gibi ölçme ve değerlendirme ögesinde de çağdaş anlayışları uygulamaya koymaktadır. Bu doğrultuda öğrencilere kazandırılan nitelikleri süreç boyu ölçerek değerlendirmeyi hedeflemektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, hem eğitim kademelerindeki öğretim süreçlerinde hem de kademeler arası geçişte uygulanan merkezi sınavlarda çağdaş ölçme ve değerlendirme anlayışları doğrultusunda uygulamalar gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Ayrıca bu anlayışla öğrencilerin PISA, TIMSS, PIRLS gibi uluslararası sınavlarında başarılarının artırılması hedeflenmektedir. MEB, son yıllarda geleneksel ölçme ve değerlendirmeden ziyade çağdaş ölçme ve

değerlendirme uygulamalarına ağırlık vermektedir. Bu kapsamda MEB, son yıllarda "Beceri Temelli Sorular" ile çağdaş ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarını uygulamayı hedeflemektedir. Beceri temelli sorularla öğrencilerin, hem öğretim süreçlerinde hem de merkezi sınavlarda analitik düşünme, kritik düşünme, eleştirel düşünme, yansıtıcı düşünme gibi üst düzey düşünme becerilerinin gelişimine katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Bu araştırmada eğitim süreçlerinde yaygınlaşan beceri temelli sorulara ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma, Karaman ilinde görev yapan 5 sınıf öğretmeni, 5 Türkçe öğretmeni, 7 sosyal bilgiler öğretmeni, 10 ilköğretim matematik öğretmeni, 6 fen bilimleri öğretmeni ve 4 İngilizce öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak veriler görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen ve uzman görüleri doğrultusunda revize edilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırmada öğretmenler; beceri temelli sorulara ilişkin herhangi bir hizmetiçi eğitim alıp almadıklarını, konuya ilişkin hizmetiçi eğitimin niteliğini, kazanımların beceri temelli sorulara yansımasını, soruların niteliğini, beceri temelli sorularla ilgili karşılaştıkları güçlükleri, soruların günlük yaşamla ilişkilerini, beceri temelli soruların öğrenci motivasyonu üzerindeki etkilerini, soruların kalıcı öğrenmeye, akademik başarıya ve öğrencilerin becerilerine katkılarını, beceri temelli sorulara ilişkin genel görüşlerini ve önerilerini ortaya koymuşlardır.

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmenler genel olarak; beceri temelli soruların, zihinsel alanda öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerine katkı sağladığı, beceri temelli soruların öğrencileri ezberci anlayıştan uzaklaştırdığı, ancak diğer becerilerini yeterince ölçmediği, bu sorulara ilişkin öğrenci, öğretmen ve veli açısından bazı zorlukların yaşandığı, öğretmenlerin bu konuda yeterli hizmetiçi eğitim almadıkları, bu soruların bireysel farklılıkları dikkate alarak hazırlanmadığı, birçok sorunun açık ve anlaşılır olmadığı, beceri temelli soruların çoğu zaman öğrencilerin motivasyonunu olumsuz etkilediği, bu soruların günlük yaşamla ilişkisinin yetersiz olduğu, yaparak-yaşayarak öğrenmeyi sağlayamadığı ve ders kitaplarında bu tür soruların kısıtlı bir şekilde yer aldığı görüşünü ortaya koymuşlardır. Bu doğrultuda beceri temelli soruların güçlü yönlerinin geliştirilmesi, zayıf ve eksik yönlerinin de yeniden ele alınarak öğretim programlarının amaçları ve perspektifi doğrultusunda gözden geçirilmesi önerilmektedir. Elde edilen sonuçların beceri temelli soruların geliştirilmesine ve bu alanda yapılacak olan yeni çalışmalar için araştırmacılara yol gösterici nitelikte olacağına inanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ölçme ve değerlendirme, beceri temelli sorular, merkezi sınavlar

ABSTRACT

The change and transformation that has taken place in the world and accelerated in recent years also affects education systems. Contemporary findings of educational sciences also direct educational practices. In this respect, countries that follow modern education approaches organize their curricula within the framework of these approaches. The Ministry of National Education in Türkiye has been taking the necessary steps by updating the educational programs in line with the reflections on education of the change and transformation that has happened in the world in recent years. One of the components of the curriculum is assessment and evaluation. The Ministry of National Education applies contemporary understandings of the curriculum in terms of learning outcomes, content, and learning-teaching processes as well as in the measurement and evaluation phase. In this respect, it aims to evaluate the qualifications gained by students by measuring them throughout the process. The Ministry of National Education is trying to implement practices in line with contemporary measurement and evaluation approaches both in the teaching processes at educational levels and in the central exams applied in the transition between levels. In addition, with this understanding, the aim is to increase the success of students in international exams such as PISA, TIMSS and PIRLS. In recent years, the Ministry of National Education has focused on contemporary measurement and evaluation practices rather than traditional measurement and evaluation. Therefore, the Ministry of National Education has aimed to apply contemporary assessment and evaluation approaches with "Skill-Based Questions" in recent years. Through these questions, it has aimed to contribute to the development of students' high-level thinking skills such as analytical thinking, critical thinking, and reflective thinking, both in teaching processes and in central exams.

The purpose of this study is to investigate and evaluate the views of teachers on skill-based questions, which have become widespread in educational processes. The research was carried out with 5 primary school teachers, 5 Turkish teachers, 7 social studies teachers, 10 elementary mathematics teachers, 6 science teachers and 4 English teachers working in the province of Karaman. In this study, the collected data were obtained in accordance with the qualitative research method using the interview technique. The data were gathered through a semi-structured interview form developed by the researchers and revised in line with expert opinions. The obtained data were analyzed using descriptive analysis. In the research, the teachers revealed whether or not they had received any in-service training on skill-based questions, the quality of the in-service training on the subject, the reflection of the learning outcomes on skill-based questions, the quality of the questions, the difficulties they encountered with skill-based questions, the relationships of the questions with daily life, the effects of skill-based questions on student motivation, and the contributions of the questions to students' permanent learning, academic success and skills. They also discussed their general opinions and suggestions.

According to the findings obtained in the research, teachers in general thought that skill-based questions contributed to students' high-level thinking skills mentally, skill-based questions kept students away from rote memorization but did not adequately measure other skills, there were some difficulties in terms of students, teachers and parents regarding these questions, teachers did not receive adequate in-service training on this subject, these questions were not prepared by taking into account individual differences, many questions were not clear and understandable, skill-based questions often negatively affected students' motivation, these questions were insufficient in relation to daily life and could not enable learning by doing and experiencing, and inclusion of questions of this kind in textbooks was limited. For this reason, it is recommended to develop the strengths of skill-based questions, to reconsider their weaknesses and deficiencies, and to review them in line with the aims and perspectives of the curriculum. It is believed that the obtained results will guide researchers in the development of skill-based questions and in conducting new studies in this field.
Keywords: Assessment and evaluation, skill-based questions, central exams

GİRİŞ

Öğretim programları kazanımlar, içerik, eğitim durumları ve ölçme ve değerlendirme ögelerinden oluşmaktadır. Ölçme ve değerlendirme, sürecin izlenerek denetim altına alınmasını ve kazanımlara ne düzeyde ulaşıldığının ortaya konulmasını sağlar. Ayrıca öğrenenlerin gelişimi hakkında bilgi vererek öğrenme öğretme sürecinin de başarısı hakkında da bilgi sunar. Bunun yanında öğretmen de ölçme değerlendirme ile kendi performansını izleme imkânı bulur. Ölçme ve değerlendirme öğrencileri daha yakından tanıma imkânı sunarak onları hazırbulunuşluk düzeyleri, ilgileri ve öğrenme profilleri bakımından tanımayı ve bu doğrultuda öğrenme-öğretme sürecini öğrenen özelliklerine göre planlamayı ve uygulamayı sağlar. Öğrencilerin sadece öğretim sürecindeki durumlarını değil, okul dışı çalışmalarını da kapsayan gelişimlerini izleme ve değerlendirme imkânı sağlar (Earl, 2012; Özçelik, 2016; Tomlinson ve Moon, 2013; Torrance, 2012). Bu bakımdan ölçme ve değerlendirme öğretim sürecinin vazgeçilmez bir ögesi olup bu kapsamda ölçme ve değerlendirme çalışmalarının iyi bir planlama ile etkili bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir.

Alanyazında iki tür ölçme ve değerlendirme yaklaşımından bahsedilmektedir. Bunlar; "geleneksel" ve "alternatif/çağdaş" ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarıdır. Geleneksel ölçme ve değerlendirme, sonuç ve ürün odaklı olup genellikle bilgi ve kavrama düzeyini ölçen, öğrencileri pasif ve edilgen konuma sevk edip ezbere yönelten bir yaklaşım olarak görülmekte ve bu bakımdan günümüzde eleştirilmektedir (Lee, Park ve Choi, 2011). Alternatif değerlendirme ise süreç ve performans odaklı olup; analiz, sentez, değerlendirme, sorgulama, eleştirel düşünme, analitik düşünme gibi üst düzey zihinsel süreçleri içermektedir (Gipps ve Stobart, 2003). Bu doğrultuda çağdaş eğitim yaklaşımlarında alternatif ölçme ve değerlendirme uygulamaları işe koşulmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı 2005 yılından itibaren öğretim programlarını ilerlemecilik eğitim felsefesi temelinde yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda düzenlemiş ve bu doğrultuda programının ölçme ve değerlendirme anlayışı alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımını ve uygulamalarını içermektedir (MEB, 2018). Bu doğrultuda günümüzde eğitim ortamlarında çağdaş ölçme ve değerlendirme yaklaşımları uygulanmaktadır. MEB, öğretim süreçlerinde olduğu gibi merkezi sınavları da geleneksel ölçme ve değerlendirme uygulamalarından alternatif ölçme ve değerlendirme uygulamalarına taşımayı hedeflemektedir. Bu noktada atılan adımlardan biri de son yıllarda merkezi sınavlarda karşılaşılan Beceri Temelli Sorulardır. Bu soru türü ile MEB özellikle öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeyi hedeflenmekte ayrıca öğrencileri PISA, TIMSS, PIRLS gibi uluslararası sınavlara da hazırlamayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, beceri temelli sorulara ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi, incelenmesi, değerlendirilmesi ve bu doğrultuda geleceğe dönük önerilerin ortaya konulmasıdır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Beceri temelli sorulara yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?
2. Beceri temelli soruların hazırlanması, anlatılması ve çözümü ile ilgili eğitimlere yönelik öğretmen görüşleri nedir?
3. Öğretim programındaki kazanımların beceri temelli sorulara yansıtılmasıyla ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?
4. Beceri temelli soruların hazırlanmasında bireysel farklılıkların dikkate alınıp alınmadığına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
5. Beceri temelli soruların öğretmen ve öğrenci açısından açıklığı ve anlaşılırlığına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
6. Beceri Temelli Sorularla ilgili karşılaşılan zorluklar/güçlüklere ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
7. Beceri Temelli Soruların günlük yaşamla bağlantısına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
8. Beceri Temelli Soruların öğrenci motivasyonu üzerindeki etkisine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
9. Beceri Temelli Sorular ile diğer soru tarzları arasındaki benzerlik veya farklılıklar hakkındaki öğretmen görüşleri nelerdir?
10. Beceri Temelli Soruların kalıcı öğrenmeye ve akademik başarıya etkisine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
11. Beceri Temelli Soruların geliştirdiği becerilere ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
12. Beceri Temelli Soruların öğrencileri ezberci anlayıştan uzaklaştırıp uzaklaştırmamasına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
13. Beceri Temelli Soruların yapılandırmacı yaklaşıma uygunluğuna ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

14. Beceri Temelli Soruların ders kitaplarında yer alma durumu ve merkezi sınavlarda bu tür sorulara yer verilmesine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
15. Beceri Temelli Soruların yer aldığı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan yardımcı kaynaklara ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi başlıkları ile açıklamalarına yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Son yıllarda eğitim süreçlerinde yaygınlaşan beceri temelli sorulara ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi, incelenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla yapılan bu araştırma; algıların ortaya konmasına imkân verilmesi, araştırmacının katılımcı rolü olması, doğal ortama duyarlı olunması, araştırma deseninde esnekliğin olması, nitel verilerle tümevarımcı analizin gerçekleştirilmesi gibi özellikleri taşıması (Maxwell, 2013; Merriam ve Tisdell, 2016; Patton, 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2018) nedeniyle nitel araştırma yöntemi ile tasarlanmış ve uygulanmıştır.

Çalışma Grubu/Katılımcılar

Araştırmada katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemi (Creswell, 2011) ile belirlenmiş ve amaçlı örnekleme yöntemi türlerinden ölçüt örnekleme benimsenmiştir. Ölçüt örnekleme yönteminde örneklem için belirlenen ölçütü karşılayan birimler (nesneler, olaylar, vb.) örnekleme alınırlar (Büyüköztürk ve diğ, 2012). Bu doğrultuda çalışma grubunun belirlenmesinde araştırmaya gönüllü katılım, 2022-2023 eğitim-öğretim yılında ilkokul veya ortaokulda görev yapıyor olma ve beceri temelli sorulara ilişkin tecrübe sahibi olma temel üç ölçüt olarak dikkate alınmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özellikleri

Değişkenler		Öğretmen Sayısı	
		f	%
Cinsiyet	Kadın	19	51,4
	Erkek	18	48,6
Eğitim Durumu	Lisans	25	67,6
	Lisansüstü	12	32,4
Branş	Sınıf Öğretmeni	5	13,5
	Türkçe Öğretmeni	5	13,5
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	7	18,9
	İlköğretim Matematik Öğretmeni	10	27,0
	Fen Bilimleri Öğretmeni	6	16,2
	İngilizce Öğretmeni	4	10,8
Mesleki Kıdem	1-5 Yıl	5	13,5

	6-10 Yıl	7	18,9
	11-15 Yıl	9	24,3
	16-20 Yıl	10	27,0
	21 Yıl ve Üzeri	6	16,2
Beceri Temelli Soru Hazırlamaya Yönelik Hizmetiçi Eğitim Alma Durumu	Evet	7	18,9
	Hayır	30	81,1
Beceri Temelli Soru Hazırlamaya Çalışmalarında Bulunma Durumu	Evet	8	21,6
	Hayır	25	78,4
	Toplam	**37**	**100**

Veri Toplama Araçları

Çalışmada araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Öncelikle taslak görüşme formu oluşturulmuştur. Taslak görüşme formunun oluşturulması sürecinde literatür taraması yapılarak taslak maddeler yazılmış, ayrıca bu araştırmada yer alamayan öğretmenlerle görüşmeler yapılarak öğretmenlerin konuyla ilgili görüşlerini yazmaları istenmiştir. Literatür taraması ve öğretmen görüşlerinin incelenmesi sonucunda görüşme formunda yer alacak sorular belirlenmiştir. Belirlenen bu görüşme soruları, içerik ve biçim bakımından alan uzmanlarına inceletilmiş ve yapılan inceleme sonuçları doğrultusunda bazı sorular formdan çıkarılmış, bazı soruların da ifade biçimleri yeniden düzenlenerek görüşme formunun nihai hali oluşturulmuştur. Veri toplama aracının güvenirliği için Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği güvenirlik formülü [Güvenirlik = Görüş Birliği/(Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)] kullanılmış, yapılan hesaplama sonucunda veri toplama aracının güvenirliğinin %93 olduğu tespit edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Çalışmada veriler görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmaya gönüllü katılan öğretmenlerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme öncesi öğretmenlere araştırmanın amacı ve önemi açıklanmış, ayrıca görüşme ile ilgili gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Veriler 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Karaman ilinde ilkokul ve ortaokullarda görev yapan 37 öğretmenden elde edilmiştir. Yapılan görüşmeler ortalama 35 dakika sürmüştür. Görüşme sırasında araştırmanın veri toplama sürecini olumsuz etkileyebilecek durumlardan kaçınılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Betimsel analiz, verilerin olduğu gibi gösterildiği, betimlendiği, resmedildiği, anlatıldığı, aktarıldığı bir irdelemedir. Betimsel analizin amacı, ham verilerin okuyucunun anlayabileceği ve isterlerse kullanabileceği bir biçime dönüştürülmesidir (Sönmez ve Alacpınar, 2013). Araştırmacılar tarafından öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelerde yansız bir tutum sergilenmiştir.

Gerçekleştirilen görüşmeler sonucu elde edilen verilerin; katılımcı, öğretmen ve uzman teyitleri (Yıldırım ve Şimşek, 2018) ile geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır Verilerin analizinde öğretmenler ÖĞR1, ÖĞR2, ÖĞR3 şeklinde kodlanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma soruları çerçevesinde 2022-2023 eğitim-öğretim yılında ilkokul ve ortaokullarda çeşitli branşlarda görev yapan öğretmenlere yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak beceri temelli sorulara ilişkin görüşleri sunulmuştur.

1. Beceri temelli sorulara yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?

Öğretmenler beceri temelli sorulara ilişkin olumlu ve olumsuz görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler, beceri temelli soruların olumlu yönlerini; öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmesi, disiplinlerarası bağlantıları sağlaması, ayırt ediciliği yükseltmesi, şans faktörünü en aza indirmesi, ezberden uzaklaştırması, öğrenmede kalıcılığı sağlaması şeklinde sıralarken, olumsuz yönlerini ise öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin üzerinde soruların olması, derse yönelik olumsuz tutum geliştirmesi, zihin karmaşasına neden olması, uygulamaya dönük olmaması, sadece zihinsel becerileri ölçmesi, öğrencileri oldukça zorlaması, öğrenilmiş çaresizlikler oluşturması şeklinde belirtmişlerdir.

Tablo 2. Beceri temelli sorulara yönelik öğretmen görüşleri

Soru 1	**Branşlar**	**Görüş**	**Öğretmen sayısı**	
			f	%
Beceri temelli sorulara yönelik görüşleriniz nelerdir?	Sınıf Öğretmeni	Olumlu	2	40
		Olumsuz	3	60
	Türkçe Öğretmeni	Olumlu	1	20
		Olumsuz	4	80
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Olumlu	6	85,71
		Olumsuz	1	14,28
	İlköğretim Matematik Öğretmeni	Olumlu	6	60
		Olumsuz	4	40
	Fen Bilimleri Öğretmeni	Olumlu	2	33,3
		Olumsuz	4	66,6
	İngilizce Öğretmeni	Olumlu	2	50
		Olumsuz	2	50

> *"Olumlu görüşüm, üst seviye de olan bir öğrencinin gerçek performansının ortaya çıkmasını sağlıyor. Yani şöyle diyeyim çok başarılı olan bir öğrenci beceri temelli soruları yorumlama, üç boyutlu düşünme kabiliyetini geliştirdiği için seviyesini yükseltiyor. Ama genel olarak düşündüğümüzde öğrencilerin başarısını düşürüyor."* [ÖĞR27]

> *"...Özellikle Fen Bilimleri gibi hayatla oldukça ilgili olan bir ders için beceri temelli sorular oldukça önemli. Beceri temelli sorular genelde aynı tarz yayınlanıyor. Fen Bilimleri dersi için deney temelli sorular daha fazla yayınlanabilir."* [ÖĞR31]

"Bazı soruları, yeni nesil soru adı altında konuyu çok fazla dolandırıp, konuyu dağıtıp öğrencinin kafasının çok daha fazla karışmasına neden olabiliyor." [ÖĞR32]

2. Beceri temelli soruların hazırlanması, anlatılması ve çözümü ile ilgili eğitimlere yönelik öğretmen görüşleri nedir?

Öğretmenler çoğunlukla beceri temelli sorulara yönelik eğitim almadıklarını belirtmiş, eğitim alan öğretmenler ise verilen eğitimlerin yetersiz olduğunu ve uygulamaya dönük olmadığını ifade etmişlerdir. Bu soruların hazırlanmasının uzmanlık gerektirdiğini ifade eden öğretmenler bu noktada uygulamaya dayalı etkili eğitimler gerektiğini vurgulamışlardır.

Tablo 3. Beceri temelli sorulara yönelik eğitimlere ilişkin öğretmen görüşleri

Soru 2	**Branşlar**	**Görüş**	**Öğretmen sayısı**	
			f	%
Beceri temelli soruların hazırlanması, anlatılması ve çözümü ile ilgili bir eğitim aldınız mı?	Sınıf Öğretmeni	Evet	1	25
		Hayır	3	75
	Türkçe Öğretmeni	Evet	0	0
		Hayır	5	100
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Evet	0	0
		Hayır	7	100
	İlköğretim Matematik Öğretmeni	Evet	1	10
		Hayır	9	90
	Fen Bilimleri Öğretmeni	Evet	2	33,3
		Hayır	4	66,6
	İngilizce Öğretmeni	Evet	0	0
		Hayır	4	100

"Beceri temelli soruların hazırlanmasına yönelik herhangi bir hizmet içi eğitim almadım. Fakat lisansüstü eğitimim sırasında bilimsel araştırmalar derslerinde ön test ve son test hazırlanmasına yönelik derslerde bu konu ile ilgili bilgi edindim. Bu derslerin soru hazırlama konusunda katkı sağladığını düşünüyorum." [ÖĞR7]

"Teorik olarak verildi eğitim. Daha çok soru hazırlama pratiği yapılabilir. Küçük gruplar olarak eğitim verilebilir." [ÖĞR15]

3. Öğretim programındaki kazanımların beceri temelli sorulara yansıtılmasıyla ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?

Öğretmenler genel olarak beceri temelli soruların derslerin kazanımlarına uygun olduğunu belirtmektedir. Bazı soruların ise aynı anda birden fazla kazanıma yönelik olduğunu da dile getirmişlerdir. Bu durumun kazanımlar arası ilişkinin kurulmasına yardımcı olduğunu ifade etmişlerdir. Bazı soruların ise kazanımların çok üzerinde olduğunu, kazanımların dışına çıkan

sorularla da karşılaşılabildiğini belirtmişlerdir. Bazen de üst sınıfların kazanımlarına ilişkin sorularla karşılaşabildiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 4. Kazanımların beceri temelli sorulara yansıtılmasıyla ilgili öğretmen görüşleri

Soru 3	**Branşlar**	**Görüş**	**Öğretmen sayısı**	
			f	%
Kazanımların beceri temelli sorulara yansıtılmasıyla ilgili görüşleriniz nelerdir?	Sınıf Öğretmeni	Uygun	5	100
		Uygun değil	0	0
	Türkçe Öğretmeni	Uygun	4	80
		Uygun değil	1	20
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Uygun	7	100
		Uygun değil	0	0
	İlköğretim Matematik Öğretmeni	Uygun	7	70
		Uygun değil	3	30
	Fen Bilimleri Öğretmeni	Uygun	4	66,6
		Uygun değil	2	33,4
	İngilizce Öğretmeni	Uygun	2	50
		Uygun değil	2	50

> *"Özellikle kelimede anlam, tablo grafik yorumlama ve paragraf soruları kazanımlara uygun özenle hazırlanıyor. Genel olarak kazanımlara uygun hazırlandığını söylemek mümkün."* [ÖĞR2]

> *"Matematik dersi için her kazanıma uygun olduğunu düşünmüyorum. Soruları bazen gereksiz uzatarak çocukların kafası karışıyor. Asıl matematik kazanımını vermekten ziyade okuduğunu anlama üzerine olduğunu düşünüyorum."* [ÖĞR33]

4. Beceri temelli soruların hazırlanmasında bireysel farklılıkların dikkate alınıp alınmadığına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

Öğretmenler genel olarak beceri temelli soruların bireysel farklılıkları dikkate alarak hazırlanmadığını dile getirmektedir. Bazı öğretmenler bu soruların öğrencilerin %5'ine hitap ettiğini ifade etmişlerdir. Birkaç öğretmen de soruların farklı zorluk düzeylerine göre hazırlandığını dile getirmiştir.

Tablo 5. Beceri temelli soruların hazırlanmasında bireysel farklılıkların dikkate alınıp alınmadığına ilişkin öğretmen görüşleri

Soru 4	**Branşlar**	**Görüş**	**Öğretmen sayısı**	
			f	%
Beceri temelli soruların, tüm öğrencilere uygun olarak ve bireysel farklılıkları dikkate alarak hazırlandığını düşünüyor musunuz?	Sınıf Öğretmeni	Evet	0	0
		Hayır	5	100
	Türkçe Öğretmeni	Evet	0	0
		Hayır	5	100
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Evet	0	0
		Hayır	7	100
	İlköğretim Matematik Öğretmeni	Evet	1	10
		Hayır	9	90
	Fen Bilimleri Öğretmeni	Evet	0	0
		Hayır	6	100
	İngilizce Öğretmeni	Evet	1	25
		Hayır	3	75

"Gördüğüm kadarıyla farklı zorluk düzeylerinde sorular var. Bu da her seviye için öğrencini yapabileceği sorular sağlıyor." [ÖĞR13]

"Hayır, beceri temelli soruların Türkçe ders açısından belirli becerileri ölçtüğü görülmektedir. Özellikle dinleme ve konuşma becerilerini ölçen herhangi bir soru bulunmamaktadır. Ders kitaplarında bu beceriler ile ilgili etkinlikler olsa da yardımcı kaynaklarda bu becerilere yönelik etkinlikler bulunmamaktadır. Bu bakımdan EBA üzerinden de bu becerileri ölçebilecek etkinliklerin hazırlanması ve beceri temelli soruların oluşturulması gerekmektedir." [ÖĞR7]

5. Beceri temelli soruların öğretmen ve öğrenci açısından açıklığı ve anlaşılırlığına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

Öğretmenlerin bazıları beceri temelli soruların açık ve anlaşılır olduğunu dile getirirken, bazıları da soruların açık ve anlaşılır olmadığını, soruları daha da karmaşık hale getirmek için gereksiz uzatmaların olduğunu, birçok sorunun dilbilgisi kuralları açısından sorunlu olduğunu ve bu doğrultuda anlatım bozuklukları olan soruların ise anlaşılırlığı olumsuz etkilediğini ifade etmektedir. Bu soruya olumsuz görüş bildiren öğretmenler, soruların uzman kişiler tarafından hazırlanması halinde bu sorunun önüne geçilebileceğini belirtmektedir.

Tablo 6. Beceri temelli soruların açıklığı ve anlaşılırlığına ilişkin öğretmen görüşleri

Soru 5	**Branşlar**	**Görüş**	**Öğretmen sayısı**	
			f	%
Beceri temelli sorular öğretmen ve öğrenci açısından açık ve anlaşılır mıdır?	Sınıf Öğretmeni	Evet	2	40
		Hayır	3	60
	Türkçe Öğretmeni	Evet	1	20
		Hayır	4	80
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Evet	4	57,1
		Hayır	3	42,9
	İlköğretim Matematik Öğretmeni	Evet	6	60
		Hayır	4	40
	Fen Bilimleri Öğretmeni	Evet	1	16,6
		Hayır	5	83,4
	İngilizce Öğretmeni	Evet	2	50
		Hayır	2	50

"Evet, çünkü sorular soru hazırlama tekniklerine ve ölçme aracının uygunluğuna göre hazırlanmaktadır." [ÖĞRT1]

"Bazı soruların yeteri kadar açık olmadığını düşünüyorum. Özellikle soruyu zorlaştırmak için kelime oyunlarının yapılması sorunun anlaşılmasını ve çözümünü zorlaştırmaktadır. Bu sorularda amaç öğrencileri zorlamak değil düşünmelerini sağlayarak üst düzey düşünme becerisi kazandırmaktır. Bu sebeple soruların daha açık, istenilen haricinde düşünmeye sevk etmemelidir." [ÖĞR7]

6. Beceri Temelli Sorularla ilgili karşılaşılan zorluklar/güçlüklere ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

Öğretmenler, öğrenci açısından yaşanan güçlükler konusunda zihinsel faaliyetlerde bulunmayan ve özellikle düzenli kitap okumayan öğrencilerin bu sorularda güçlük yaşadıklarını belirtmektedir. Ayrıca öğrencilerin genelinin bu soruların çözümünde sorunlar yaşadıklarını, birçok öğrencinin de bu konuda yeterli desteği alamadığını dile getirmişlerdir. Dikkat ve odaklanma sorunu yaşayan öğrencilerin bu sorularda daha fazla sorun yaşadıklarını, uzun soruların öğrencilerin gözünü korkuttuğunu ve bu durumun da motivasyonu düşürdüğünü ifade etmişlerdir.

Öğretmenler açısından yaşanan güçlükler konusunda ise soruların uzunluğu sebebiyle sınıfta yeterince soru çözümü yapılamadığını, beceri temelli soruların çok zaman aldığını ve müfredatı tamamlamakta güçlük yaşadıklarını, ders aralarında öğrencilerin sürekli beceri temelli sorular getirdikleri için dinlenmeye zaman ayıramadıklarını, bazı soruları öğretmenlerin bile anlamakta zorlandıklarını, bazı soruları da öğrenciye açıklamakta zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

Veliler açısından ise velilerin de bu tür sorularla yeni karşılaştıkları için çocuklarına eskisi gibi yardımcı olamadıklarını, birçok velinin bu tür sorulara itiraz ettiklerini, çocuklarının

başarısızlıklarına şahit oldukça da üzüldüklerini ifade etmektedir. Bazı velilerin ise çocuklarına ek kurslar aldırarak bu sorunu çözmeye çalıştıklarını dile getirmişleridir.

Tablo 7. Beceri Temelli Sorularla ilgili karşılaşılan güçlüklere ilişkin öğretmen görüşleri

Soru 6	**Branşlar**	**Görüş**	**Öğretmen sayısı**	
			f	%
Beceri temelli testler/sorularla ilgili karşılaştığınız zorluklar/güçlükler nelerdir?	Sınıf Öğretmeni	Öğrenci açısından	4	33,3
		Öğretmen açısından	4	33,3
		Veli açısından	4	33,3
	Türkçe Öğretmeni	Öğrenci açısından	5	41,6
		Öğretmen açısından	3	25
		Veli açısından	4	33,4
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Öğrenci açısından	6	37,5
		Öğretmen açısından	6	37,5
		Veli açısından	4	25
	İlköğretim Matematik Öğretmeni	Öğrenci açısından	9	37,5
		Öğretmen açısından	9	37,5
		Veli açısından	6	25
	Fen Bilimleri Öğretmeni	Öğrenci açısından	6	40
		Öğretmen açısından	6	40
		Veli açısından	3	20
	İngilizce Öğretmeni	Öğrenci açısından	4	36,3
		Öğretmen açısından	4	36,3
		Veli açısından	3	27,2

"Öğretmen açısından en büyük sorun öğrencilerin bu soru kalıplarına ön yargılı olması ve buna bağlı olarak öğrencilerin düzenli ve kararlı ders çalışma alışkanlığını oluşturamamasıdır…" [ÖĞR10]

"Öğrenci açısından zorluklar: Şimdiye kadar düzenli kitap okumayan öğrenciler bu sorularda çok zorlanıyor. Özellikle çıkarım yapma, muhakeme yapma gibi konularda." [ÖĞR17]

"Yeni nesil soruların zor olduğu dile getiriliyor. Eğitimin her geçen gün zorlaştığı çocukların anlayamadığından şikâyet ediliyor. Veliler bu yüzden kurslara ve özel derslere yöneliyor." [ÖĞR19]

7. Beceri Temelli Soruların günlük yaşamla bağlantısına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

Öğretmenler, beceri temelli soruların genel itibarı ile günlük yaşamla ilişkili olduğunu, sorularda günlük yaşamdan örneklerin sunulduğunu, günlük yaşamda karşılaşılan problemlerin sorularda yer aldığını ifade etmişlerdir. Ancak günlük yaşamla bağlantısı olmayan sorularla da karşılaşıldığını dile getirerek tüm soruların günlük yaşamla ilişkisinin yeterli düzeye getirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Tablo 8. Beceri Temelli Soruların günlük yaşamla bağlantısına ilişkin öğretmen görüşleri

Soru 7	**Branşlar**	**Görüş**	**Öğretmen sayısı**	
			f	%
Beceri temelli soruların günlük yaşamla bağlantılı/ilişkili olduğunu düşünüyor musunuz?	Sınıf Öğretmeni	Evet	5	100
		Hayır	0	0
	Türkçe Öğretmeni	Evet	5	100
		Hayır	0	0
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Evet	7	100
		Hayır	0	0
	İlköğretim Matematik Öğretmeni	Evet	8	80
		Hayır	2	20
	Fen Bilimleri Öğretmeni	Evet	6	100
		Hayır	0	0
	İngilizce Öğretmeni	Evet	4	80
		Hayır	1	20

"Branşım için düşünüyorum. Daha çok diyalog tamamlamalarda… Yani öğrencilerin asıl dil edinimine ihtiyaç duydukları şey birisine soru sorabilmek. O sorunun yanıtını verebilmektir. Bunu da gayet güzel sağlıyorlar. Günlük yaşamla dediğim gibi onların bu soruları böyle daha rahat çözmesine sebep oluyor. Mesela sosyal medyadan falan çok fazla örnek veriyorlar işte. Mesajlaşmanın kısaltmaları öğrencilerin en çok dikkatini çeken bir konudur. Çünkü bunu zaten burada öğrenip gerçek yaşantısına uygulayacak. Beceri temellilerde bu günlük yaşamla daha çok ilişkilendiriyorlar..." [ÖĞR22]

"Hayır, çünkü … (günlük yaşamla) ilişkili gibi görünen ama hiç alakası olmayan sorularda oluyor." [ÖĞR14]

"Hayır, çünkü bazı özel sektör yayınları bu konuya dikkat etmemektedir." [ÖĞR5]

8. Beceri Temelli Soruların öğrenci motivasyonu üzerindeki etkisine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

Çalışmaya katılan öğretmenlerden bazıları, beceri temelli soruların öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerine uygun hazırlanmadıkları için öğrencilerin motivasyonunu düşürdüğünü ifade etmişlerdir. Özellikle düzenli ders çalışma alışkanlığı olan öğrencilerin beceri temelli soruları çözdükçe motivasyonlarının arttığını dile getirmişleridir. Çok zor soruların, öğrencilerin kaygı düzeylerini artırdığını ve bunun sonucunda da motivasyonun düştüğünü belirtmektedirler. Ayrıca düzenli ders çalışma ve kitap okuma alışkanlıkları olmayan öğrencilerin, bu tür soruları çözmekte zorlandıkları ve bu durumun da onların motivasyonunu düşürdüğünü belirtmişlerdir.

Tablo 9. Beceri Temelli Soruların motivasyon üzerindeki etkisine ilişkin öğretmen görüşleri

Soru 8	**Branşlar**	**Görüş**	**Öğretmen sayısı**	
			f	%
Beceri temelli soruların öğrenci motivasyonu üzerindeki etkisini nasıl değerlendirirsiniz?	Sınıf Öğretmeni	Olumlu	2	50
		Olumsuz	2	50
	Türkçe Öğretmeni	Olumlu	2	50
		Olumsuz	2	50
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Olumlu	6	100
		Olumsuz	0	0
	İlköğretim Matematik Öğretmeni	Olumlu	2	20
		Olumsuz	8	80
	Fen Bilimleri Öğretmeni	Olumlu	3	50
		Olumsuz	3	50
	İngilizce Öğretmeni	Olumlu	2	50
		Olumsuz	2	50

"Ancak zamanla iyi çözmeye başladıklarında bu olayı da çözdüğünü, aslında o kadar da zor olmadığını, okuyup dikkatlerini verdiği zaman çözülebileceğini gördüğü zaman bir anda özgüvenlerinde ciddi bir güçlenme oluyor. Yani biraz mücadele etmeleri gerekiyor. Mücadeleyi en başta bırakmaz da biraz devam ettirirse özgüvenlerinde ciddi anlamda katkıları olacak. Bunun faydasını görecekler aslında." [ÖĞR16]

"Beceri temelli sorular bir açıdan derin hazırbulunuşluk isteyen soru kalıpları olduğundan genel öğrenci portföyünü düşündüğümüzde maalesef sıkıntılı bir durumdur. Öğrenciler açısından bu durumda olumsuz bir ilgi tutum oluşturmaktadır. Matematikte beceri temelli sorularda maalesef öğrencilerin önyargılarından dolayı kaygı düzeyi yüksektir." [ÖĞR15]

9. Beceri Temelli Sorular ile diğer soru tarzları arasındaki benzerlik veya farklılıklar hakkındaki öğretmen görüşleri nelerdir?

Öğretmenler, beceri temelli soruların daha önce uygulanan soru tarzından farklı olduğunu dile getirerek bu soruların analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey düşünme becerilerini ölçtüğünü, bilgiyi değil, bilgiyi kullanabilme becerisini ölçtüğünü, diğer sorulara göre daha zor ve karmaşık olduğunu, problem çözme becerilerini geliştirdiğini, çözümünün daha fazla zaman aldığını, kalıcı öğrenmeyi ve bilginin transferini sağladığını ifade etmiştir.

Tablo 10. Beceri Temelli Sorular ile diğer soru tarzları arasındaki benzerlik veya farklılıklara ilişkin öğretmen görüşleri

Soru 9	**Branşlar**	**Görüş**	**Öğretmen sayısı**	
			f	%
Beceri temelli sorular ile diğer soru tarzları arasındaki benzerlik veya farklılıklar hakkındaki görüşleriniz nelerdir?	Sınıf Öğretmeni	Ölçülen beceriler	5	41,6
		Zorluk	5	41,6
		Diğer	2	16,6
	Türkçe Öğretmeni	Ölçülen beceriler	4	44,4
		Zorluk	4	44,4
		Diğer	1	12,5
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Ölçülen beceriler	7	43,7
		Zorluk	7	43,7
		Diğer	2	12,5
	İlköğretim Matematik Öğretmeni	Ölçülen beceriler	10	45,4
		Zorluk	10	45,4
		Diğer	2	9,09
	Fen Bilimleri Öğretmeni	Ölçülen beceriler	6	54,5
		Zorluk	5	45,4
		Diğer	0	0
	İngilizce Öğretmeni	Ölçülen beceriler	4	44,4
		Zorluk	4	44,4
		Diğer	1	11,2

"Farklılığı birinde direk bilgi istenirken diğerinde bilgilerin sentezlenip doğru bilgiye ulaşması hedefleniyor." [ÖĞR3]

"Öğrencilerim geçmiş yıllara dönük TEOG sorularını çözdüklerinde LGS sorularının daha zor olduğunu söylüyor. Ben de aynı görüşteyim." [ÖĞR12]

"Klasik testler daha çok bilgiyi ölçerken beceri temelli sorular bilgiyi üretme becerisi kazandırmaktadır." [ÖĞR]

10. Beceri Temelli Soruların kalıcı öğrenmeye ve akademik başarıya etkisine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

Öğretmenler, genel olarak beceri temelli soruların kalıcı öğrenmeyi ve akademik başarıyı ölçtüğünü ifade etmişlerdir. Çünkü beceri temelli soruların ezbere dayalı olmadığını ve dolayısıyla bu soruları yapabilmek için de anlamlı öğrenmelerin gerçekleştirilmesi gerektiğini ve bu doğrultuda beceri temelli soruların kalıcı öğrenmeyi sağlayarak akademik başarıyı artırdığını dile getirmişlerdir. Bazı öğretmenler ise beceri temelli soruların bunu sağlamadığını, öğrencileri daha fazla strese soktuğunu, motivasyonu düşürdüğünü ve bu durumun da kalıcı öğrenme ile birlikte akademik başarıyı düşürdüğünü belirtmişlerdir.

Tablo 11. Beceri Temelli Soruların kalıcı öğrenmeye ve akademik başarıya etkisine ilişkin öğretmen görüşleri

Soru 10	**Branşlar**	**Görüş**	**Öğretmen sayısı**	
			f	%
Beceri temelli sorular kalıcı öğrenmeyi ve akademik başarıyı ölçmekte midir?	Sınıf Öğretmeni	Evet	2	40
		Hayır	3	60
	Türkçe Öğretmeni	Evet	3	60
		Hayır	2	40
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Evet	5	71,5
		Hayır	2	28,5
	İlköğretim Matematik Öğretmeni	Evet	6	70
		Hayır	3	30
	Fen Bilimleri Öğretmeni	Evet	4	66,6
		Hayır	2	33,4
	İngilizce Öğretmeni	Evet	3	75
		Hayır	1	25

"Evet, ölçmektedir, çünkü öğrenci öğrendiğini yorumlayarak mantık yürütebilmekte ve soruları çözebilmektedir." [ÖĞR13]

"Beceri temelli sorular kalıcı öğrenmeyi ve akademik başarıyı ölçmektedir. Çünkü bir soruda öğrencinin pek çok üst bilişsel becerisini ölçmenin yanında eleştirel düşünme, muhakeme yeteneği, analiz yapma gibi amatörlükten uzak becerileri ölçmekte. Bilgiyi doğru anlamış ve kullanabilmiş mi yeteneklerini ölçmektedir." [ÖĞR17]

"Hayır, ölçmemektedir, çünkü beceri temelli sorularda zaten bilgi verildiği için bunu bilmek zorunda değilim. Ezberlemek zorunda değilim diye bir algıya kapılıyoruz. O yüzden böyle bir kalıcı öğrenme olmayabilir ." [ÖĞR22]

11. Beceri Temelli Soruların geliştirdiği becerilere ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

Öğretmenler beceri temelli sorulan öğrencilerin analiz, sentez değerlendirme gibi üst düzey bilişsel becerilerini, eleştirel düşünme, yansıtıcı düşünme, analitik düşünme ve problem çözme gibi üst düzey düşünme becerilerini geliştirdiğini ifade etmektedir. Ancak beceri temelli soruların sadece bilişsel becerileri ölçtüğü, özellikle uygulamaya dayalı sergilenen diğer becerileri dikkate almadığını belirtmektedirler.

Tablo 12. Beceri Temelli Soruların geliştirdiği becerilere ilişkin öğretmen görüşleri

Soru 11	**Branşlar**	**Görüş**	**Öğretmen sayısı**	
			f	%
Beceri temelli sorular öğrencilerin hangi becerilerini geliştirmektedir?	Sınıf Öğretmeni	Geliştirmektedir	5	100
		Geliştirmemektedir	0	0
	Türkçe Öğretmeni	Geliştirmektedir	4	80
		Geliştirmemektedir	1	20
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Geliştirmektedir	7	100
		Geliştirmemektedir	0	0
	İlköğretim Matematik Öğretmeni	Geliştirmektedir	9	90
		Geliştirmemektedir	1	10
	Fen Bilimleri Öğretmeni	Geliştirmektedir	4	66,4
		Geliştirmemektedir	2	33,3
	İngilizce Öğretmeni	Geliştirmektedir	4	100
		Geliştirmemektedir	0	0

"Okuduğunu anlama yorumlama… Bir de en önemlisi ben hep şunu diyorum "ipucunu yakalayabiliyor musunuz?" yani bir soruya baktığınız zaman o soruya nereden başlayacağınızı doğru yerden başlayacağınızı görebiliyor musunuz? Çocuk aslında problem çözme becerisini çok ciddi anlamda kazanıyor..." [ÖĞR16]

"Beceri temelli sorular öğrencilerin mantık ilgisi kurma mukayese etme, sınıflandırma, gruplama, grafik, okuma yani birçok şeye aynı anda bakma becerilerini geliştiriyor. Mesela infografik sorularında yaşıyoruz bunu. Oradaki bir sürü yazılı olan grafik üzerindeki yazılı olan bilgileri aynı anda görme ve onları değerlendirme şıklarda bunu arama gibi becerilerini geliştirmektedir..." [ÖĞR23]

"Katkısı yoktur, çünkü bedensel ve fiziksel yeteneklerini beceri temelli testlerde kullanamamaktadır." [ÖĞR37]

12. Beceri Temelli Soruların öğrencileri ezberci anlayıştan uzaklaştırıp uzaklaştırmamasına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

Öğretmenler genel olarak beceri temelli sorunların öğrencileri ezberci anlayıştan uzaklaştırdığını, anlama, muhakeme, karşılaştırma, çıkarımda bulunma, analiz etme, yorumlama gibi düşünsel beceriler gerektirdiğini ifade etmektedir. Ancak az da olsa bazı soru türlerinin öğrencileri ezbere yöneltebileceğine dair görüşler de ortaya koymuşlardır.

Tablo 13. Beceri Temelli Soruların ezberci anlayışa etkisine yönelik öğretmen görüşleri

Soru 12	**Branşlar**	**Görüş**	**Öğretmen sayısı**	
			f	%
Beceri temelli sorular öğrencileri ezberci anlayıştan uzaklaştırmakta mıdır? Neden?	Sınıf Öğretmeni	Evet	5	100
		Hayır	0	0
	Türkçe Öğretmeni	Evet	3	60
		Hayır	2	40
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Evet	6	85,7
		Hayır	1	14,3
	İlköğretim Matematik Öğretmeni	Evet	9	90
		Hayır	1	10
	Fen Bilimleri Öğretmeni	Evet	5	83,3
		Hayır	1	16,7
	İngilizce Öğretmeni	Evet	4	100
		Hayır	0	0

"Evet, tamamen bilgi odaklı değil sorular. Yalnız yine de bu soruların içinde bilmeyi gerektiren durumlar da var. Yani bilgi olacak ki, o soruyu çözebilsin; farklı aşamalardan geçirip sonuca ulaşabilsin. Tamamen "Şu nedir, bu nedir?" diye sormadığı için ezberci anlayıştan uzaklaştırıyor, bu doğrudur." [ÖĞR23]

"Evet, beceri temelli sorular öğrencileri ezberci anlayıştan uzaklaştırmaktadır. Çünkü beceri temelli sorular öğrencilerin gerçek yaşam ortamlarında karşılaşacakları durumlarla ilişkilidir. Aslında hedeflenen, bir sorunun cevabını bulmaktan ziyade karşılaşılacak bir problem karşısında çözüm üretmektir." [ÖĞR20]

13. Beceri Temelli Soruların yapılandırmacı yaklaşıma uygunluğuna ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

Öğretmenlerin bazıları beceri temelli soruların mevcut öğretim programının dayandığı yapılandırmacı yaklaşıma uygun olduğunu belirtmektedir. Bazıları ise yapılandırmacı yaklaşımın süreç boyu değerlendirmeyi esas aldığını, sadece teste dayalı ölçme araçlarının değil, özellikle alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanılmasını savunduğunu, yine sadece zihinsel becerilere değil, diğer beceri alanlarını da önemsediğini, ayrıca bu yaklaşımda araştırma ve incelemenin önemli olduğunu, yaparak yaşayarak öğrenmenin olması gerektiğini dile getirerek beceri temelli soruların bu noktada yapılandırmacı yaklaşıma uygun olmadığını ifade etmişlerdir.

Tablo 14. Beceri Temelli Soruların yapılandırmacı yaklaşıma uygunluğuna ilişkin öğretmen görüşleri

Soru 13	**Branşlar**	**Görüş**	**Öğretmen sayısı**	
			f	%
Beceri temelli soruların mevcut öğretim programlarının dayanağı yapılandırmacı yaklaşıma uygun hazırlandığını düşünüyor musunuz? Neden?	Sınıf Öğretmeni	Uygundur	1	20
		Uygun değildir.	4	80
	Türkçe Öğretmeni	Uygundur	4	80
		Uygun değildir.	1	20
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Uygundur	2	28.5
		Uygun değildir.	5	71,5
	İlköğretim Matematik Öğretmeni	Uygundur	7	70
		Uygun değildir.	3	30
	Fen Bilimleri Öğretmeni	Uygundur	3	50
		Uygun değildir.	3	50
	İngilizce Öğretmeni	Uygundur	3	100
		Uygun değildir.	0	0

"Çünkü öğretmen kazanım ve konuyu pekiştirdikten sonra beceri temelli soru çözme kısmının merkezinde öğrenci yer alır. Öğrenci yorumlar ve çözer." [ÖĞR6]

"Yapılandırmacı yaklaşımın merkezinde öğrenci vardır, öğretmen yol göstericidir. Beceri temelli sorularla da sağlanmak istenen öğrencinin karşılaştığı durumlar karşısında kendi kendine çözüm üretmesidir. Dolayısıyla yapılandırmacı yaklaşıma uygundur." [ÖĞR20]

"Hayır, çünkü yapılandırmacı anlayış sadece kavrama düzeyi ile olmaz bilgi kavrama ve araştırma-inceleme uygulama alanı olması gerekmektedir. Bunların biri eksik kalırsa öğrenci bilgiyi yapılandıramaz." [ÖĞR25]

14. Beceri Temelli Soruların ders kitaplarında yer alma durumu ve merkezi sınavlarda bu tür sorulara yer verilmesine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

Öğretmenler, beceri temelli soruların ders kitaplarında yer alma durumunu yetersiz görmektedir. Ders kitaplarında yer alan ölçme ve değerlendirme etkinlikleri veya soruları ile beceri temelli soruların çoğunlukla benzerlik göstermediğini dile getirmektedir. Ancak son yıllarda Milli Eğitim Bakanlığının öğrencilere beceri temelli soruların yer aldığı kaynak kitap hazırlayıp göndererek bu durumun önüne geçildiğini de belirtmişlerdir. Yanı sıra öğretmenler, merkezi sınavlarda beceri temelli soruların yer almasına olumlu bakmaktadır.

Tablo 15. Beceri Temelli Soruların ders kitaplarında ve merkezi sınavlarda yer alma durumuna ilişkin öğretmen görüşleri

Soru 14	**Branşlar**	**Görüş**	**Öğretmen sayısı**	
			f	%
Beceri temelli soruların, ders kitaplarında yer alma durumu ve merkezi sınavlarda bu tür sorulara yer verilmesi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?	Sınıf Öğretmeni	Olumlu	3	60
		Olumsuz	2	40
	Türkçe Öğretmeni	Olumlu	0	0
		Olumsuz	5	100
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Olumlu	3	50
		Olumsuz	3	50
	İlköğretim Matematik Öğretmeni	Olumlu	5	50
		Olumsuz	5	50
	Fen Bilimleri Öğretmeni	Olumlu	3	50
		Olumsuz	3	50
	İngilizce Öğretmeni	Olumlu	4	100
		Olumsuz	0	0

"Bu konuda uyumsuzluk olduğunu söyleyebilirim. Aslında mantıksızlıkta oluyor. Kitabın ölçme değerlendirmesi ile sınavların ölçme değerlendirmesinin farklı olması motivasyonu düşürüyor. Derse olan ilgiyi azaltabiliyor." [ÖĞR3]

"Sosyal Bilgiler ya da İnkılap Tarihi ders kitaplarında ünite değerlendirme kısmında birçok beceri temeli soru var..." [ÖĞR12]

"Ders kitaplarında yer almıyor. Çünkü şöyle bir şey var, ders kitabının yazılım kuralları vardır, belli bir yazım kuralı vardır. Konu anlatımı olması gerekiyor. Alıştırma olması gerekiyor. Bir de yeni nesil sorular eklenirse, yani tuğla gibi kalın kitaplar çıkar ortaya, çok daha zor olur. O yüzden Milli Eğitim bakanlığı zaten bu yıl bu soruların yer aldığı ayrı kaynak kitap da üretti, onları da gönderdi. Öğrencilerin ders kitabı ve beceri temelli kitaplarının aynı kitabın içinde olmamasını mantıklı buluyorum." [ÖĞR16]

15. Beceri Temelli Soruların yer aldığı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan yardımcı kaynaklara ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

Öğretmenler, genel olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ve öğrencilere gönderilen yardımcı kaynakları olumlu görmektedir. Ancak bu kitapların da geliştirilmesi gereken yönlerinin olduğunu da belirtmektedirler.

Tablo 16. Beceri Temelli Sorulara yönelik Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan yardımcı kaynaklara ilişkin öğretmen görüşleri

Soru 15	**Branşlar**	**Görüş**	**Öğretmen sayısı**	
			f	%
Milli Eğitim Bakanlığının hazırlamış olduğu ve beceri temelli soruların yer aldığı yardımcı kaynaklarla ilgili görüşleriniz nelerdir?	Sınıf Öğretmeni	Olumlu	4	80
		Olumsuz	1	20
	Türkçe Öğretmeni	Olumlu	3	60
		Olumsuz	2	40
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Olumlu	6	85,7
		Olumsuz	1	14,3
	İlköğretim Matematik Öğretmeni	Olumlu	8	80
		Olumsuz	2	20
	Fen Bilimleri Öğretmeni	Olumlu	5	83,3
		Olumsuz	1	16,7
	İngilizce Öğretmeni	Olumlu	2	50
		Olumsuz	2	50

> *"Merkezi sınavlara her yıl yüzlerce öğrenci giriyor ve bir eleme sınavı bu. Milli eğitimin gönderdiği yayınları beğeniyorum ve göndermesini olumlu buluyorum."* [ÖĞR21]

> *"…Çocuklarda böyle bir ihtiyacının farkına varmışlar. Evet, hani bir de milli eğitimin soru hazırlama tarzı daha kaliteli. O yüzden öğrenciler de Milli Eğitim'in sorusunu çözerken özellikle daha dikkate alırlar. Ama ben açıkçası hala yetersiz olduğunu düşünüyorum…"* [ÖĞR22]

> *"Eğer yeni nesil sorularla devam edilecekse önce ana kaynakta düzenleme yapılmalı. Sonra yardımcı kaynaklarda bu sorulara yer verilmelidir. Çözümlerini de yayınlamalı özellikle kitapta yer verilmelidir. Aynı zamanda çözümlerini anlatan kısa videolar çekilmeli MEB EBA da yayınlanmalıdır."* [ÖĞR24]

Beceri temelli sorular ile ilgili öğretmenler bunların dışında, beceri temelli soruların daha fazla ders kitaplarındaki konularla bağlantılı olmasını, bu konuda uygulamalı eğitimler verilmesini, öğrencilerin üst düzey becerilerinin geliştirilmesini sağlamak için bu sorular üzerinde daha fazla durulmasını, soru örneklerinin ve çözümlerinin EBA'ya yüklenerek öğrencilerin daha fazla alıştırma yapmalarının sağlanmasını, daha işlevsel sorulara yer verilmesini, sadece üst düzey değil, orta düzeye hitap eden soru türlerine de yer verilmesini, müfredatın sadeleştirilmesini, velilere de bu konuda bilgilendirme çalışmalarının gerçekleştirilmesini, süreçte fırsat eşitliğinin sağlanmasını, kitap okumaya yönelik çalışmaların artırılmasını, soruların yapılandırmacı yaklaşıma uygun hale getirilmesini, açık uçlu sorulara da yer verilmesini önermişlerdir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada beceri temelli sorulara ilişkin öğretmen görüşleri incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmenler genel olarak; beceri temelli soruların zihinsel alanda öğrencilerin üst düzey bilişsel becerilerine katkı sağladığı, öğrencileri ezberci anlayıştan uzaklaştırdığı ancak diğer becerilerini yeterince ölçmediği ve geliştirmediği, bu sorulara ilişkin öğrenci, öğretmen ve veli açısından bazı zorlukların yaşandığı, öğretmenlerin bu konuda yeterli hizmetiçi eğitim almadıkları, bu soruların bireysel farklılıkları dikkate alarak hazırlanmadığı, birçok sorunun açık ve anlaşılır olmadığı, beceri temelli soruların bazı öğrencilerin motivasyonunu olumsuz etkilediği, bu soruların günlük yaşamla ilişkisinin yeterli bir şekilde konulmadığı, yaparak ve yaşayarak öğrenmeyi sağlayamadığı ve ders kitaplarında bu tür soruların kısıtlı bir şekilde yer aldığı görüşünü ortaya koymuşlardır.

Alanyazında ortaya konulan konuya ilişkin araştırmalar incelendiğinde Erden (2020), Türkçe, matematik ve fen bilimleri dersi beceri temelli sorularına ilişkin öğretmen görüşlerini incelemiş, yapılan görüşmelerde öğretmenlerin, beceri temelli soruların ilgili derslerin kazanımlarına uygun olmadığı, ders kitaplarının öğrencilere beceri temelli sorularla ilgili etkili bir rehberlik sağlamada yeterli olmadığı, öğrencilerin okuma alışkanlıklarının olması gerektiği, beceri temelli sorularla ilgili öğretmenler hizmetiçi eğitimler verilmesi gerekti ve bu sorulara yönelik yeterli ve etkili kaynakların sunulması gerektiğine dair görüşler belirttiklerini ortaya koymuştur. Araştırma bu sonuçlarıyla bu araştırma ile benzerlik göstermektedir. Bir başka araştırmada Ünsal ve Kaba (2022), beceri temelli sorulara ilişkin öğretmen görüşlerini incelemiş ve bu doğrultuda beceri temelli soruların; okuma becerisi gerektiren, zorlayıcı, üst düzey düşünmeyi sağlayan, problem çözme becerilerini geliştiren, günlük hayatla ilişkili, bilgiyi anlamlı hale getirmeyi sağlayan, yorum gerektiren ve ayırt edici sorular olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bunun yanında yine bu soruların, öğretmenlerin mesleki gelişimlerine de katkı sağladığı, ancak zaman alıcı olmasından kaynaklı öğretmenlere öğretim programını yetiştirememe gibi mesleki zorluklar yaşattığı bulgusunu elde ederek bu araştırma ile benzer sonuçlara ulaşmıştır.

Konuya ilişkin bir başka araştırmada Sanca, Artun, Bakırcı ve Okur (2021) beceri temelli soruları yeniden yapılandırılmış bloom taksonomisine göre incelemişler ve beceri temelli soruların olgusal bilgi (%21,6), işlemsel bilgi (%3,8), kavramsal bilgi (%74,6) basamağında olduğunu, ayrıca soruların hatırlama (%14,4), anlama (%77,9), uygulama (%1,6), çözümleme (%1,1), yaratma (%5) basamağında olduğunu belirlemişlerdir. Bu sonuçlar dikkate alındığında yapılan bu araştırmada beceri temelli soruların üst düzey zihinsel süreçleri tam olarak içermediği ortaya konulmuş olup çalışmanın sonuçları bu araştırma sonuçları ile benzerlik göstermemektedir. Bir başka çalışmada Tortop, Cumalı, Çelenli ve Taşpınar-Şener (2022), beceri temelli sorulara ilişkin öğretmen görüşlerini incelemiş ve bu doğrultuda beceri temelli soruların bilişsel becerileri geliştirdiğini, ancak sosyoekonomik düzeyi düşük okullarda sorunlar yaşandığı, bazı öğrencilerde derse yönelik tutumu olumsuz etkilediği, ders

kitaplarının beceri temelli soru içeriğinden yoksun olduğu için bu soruları çözmenin maliyetli olduğu sonucunu elde ederek bu araştırmanın bulguları ile benzer sonuçlara ulaşmışlardır.

ÖNERİLER

Öğretmen görüşleri doğrultusunda gerçekleştirilen bu araştırma sonuçları dikkate alındığında, beceri temelli soruların eksik ve hatalı yönlerinin iyileştirilmesi, soruların kazanımlarla ve günlük yaşamla tam olarak ilişkilendirilmesi, öğretmenlere bu konuda uygulamalı hizmetiçi eğitimler verilmesi, beceri temelli sorulara ilişkin yeterli kaynakların hazırlanması ve sunulması, Eğitim Bilişim Ağında (EBA) bu sorulara yönelik içeriklerin zenginleştirilmesi, soru çözümlerinin yer aldığı doküman ve videolara yer verilmesi önerilebilir.

Ayrıca araştırmacılara yönelik gelecekte yapılacak çalışmalara ilişkin öneriler de şu şekilde sıralanabilir:

- Çalışma, nicel araştırma yöntemi ile de gerçekleştirilebilir. Bunun yanında konuyla ilgili ölçek geliştirme çalışmaları yapılabilir.
- Karma yöntem araştırmaları ile konu derinlemesine araştırılabilir.
- Araştırmada öğretmenlerin yanında öğrenci ve veliler ile gerçekleştirilebilir. Böylelikle konu tüm yönleri ile ortaya konulabilir.
- Çalışma farklı illerde veya bölgelerde gerçekleştirilebilir.
- Beceri temelli sorulara yönelik branş bazında görüş farklılıklarının nedenleri araştırılabilir.
- Beceri temelli sorulara yönelik olumsuz algıları olan öğretmen, öğrenci ve velilerin bu algılarının nedenlerine yönelik araştırmalar gerçekleştirilebilir.
- Beceri temelli soruların uygulanmasında karşılaşılan sorunlara yönelik farklı çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- Çalışma eğitim yöneticileri, maarif müfettişleri ve Milli Eğitim Bakanlığı yetkilileri ve eğitimin diğer paydaşları ile gerçekleştirilebilir.

KAYNAKLAR

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (13. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Creswell, J. W. (2011). *Educational research: Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research.* (4th ed.) New Jersey: Pearson Education.

Earl, L. (2012). *Assessment as learning: Using classroom assessment to maximize student learning* (2nd ed.). London: Sage.

Erden, B. (2020). Türkçe, matematik ve fen bilimleri dersi beceri temelli sorularına ilişkin öğretmen görüşleri. *AJER - Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi, 5*(2), 270-292

Gipps, C., Stobart, G. (2003). Alternative Assessment. In Kellaghan, T., Stufflebeam, D. L. (eds), International Handbook of Educational Evaluation (pp 549–575). Dordrecht: Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-010-0309-4_33

Lee, S. A., Park, H. S., & Choi, J. (2011). The relationship between communication climate and elementary teachers' beliefs about alternative assessment. *Journal of Pacific Rim Psychology, 5*(1), 11-18.

Maxwell, J. A. (2013). *Qualitative research design: An interpretive approach* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

MEB (2018). Öğretim programlarını izleme ve değerlendirme sistemi. http://mufredat.meb.gov.tr

Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative research: A guide to design and implementation* (4th ed.). San Francisco: Jossey-Bass.

Patton, M. Q. (2014). *Qualitative research & evaluation methods* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Özçelik, D. A. (2016). *Ölçme ve değerlendirme* (5. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Sanca, M., Artun, H., Bakırcı, H., & Okur, M. (2021). Ortaokul Beceri Temelli Soruların Yeniden Yapılandırılmış Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18*(1) 219-248. Doi:10.33711/yyuefd.859585

Sönmez, V., & Alacapınar, F. G. (2013). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Tomlinson, C. A., & Moon, T. R. (2013). *Assessment and student success in a differentiated classroom.* Alexandria, VA: ASCD

Torrance, H. (2012). *Educational assessment and evaluation* (1st ed.). London: Routledge.

Tortop, F., Cumalı, A., Çelenli, M., & Taşpınar-Şener, Z. (2022). LGS sınavındaki beceri temelli matematik sorularına yönelik öğretmen görüşleri. *Erciyes Journal of Education, 6*(2), 99-126. Doi: 10.32433/eje.1076448

Ünsal, S. & Kaba, A. (2022). Beceri temelli soruların; özellikleri, öğretmene ve öğrenciye yansımaları. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 30*(2), 273-282. Doi: 10.24106/kefdergi.753717

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

AĞSTAFA-QAZAX BÖLGƏSINDƏ ARXEOLOJI TƏDQIQATLARIN TARIXI HAQQINDA
ABOUT THE HISTORY OF ARCHAEOLOGICAL RESEARCH IN AGHSTAFA-GAZAKH REGION

P.ü.f.d. Əliyeva Səadət
"Avey" Dövlət Tarix-Mədəniyyət qoruğunun direktoru, Qazax rayonu, Azərbaycan
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-5370-3178

Mursaquliyev Musa
"Keşikçidağ" Dövlət Tarix-Mədəniyyət qoruğu. Ağstafa rayonu, Azərbaycan
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-4438-5152

Azərbaycanın Qazax rayonu ərazisində tariximiz üçün önəmli sayılan unikal maddi-mədəniyyət nümunələri mövcuddur. Ərazidə tədqiq edilən abidələr, aparılan elmi-arxeoloji tədqiqatlar burada daş dövründən bu günədək arasıkəsilməz yaşayış olduğun sübut edir.

Azərbaycan ərazisində daş dövrü üzrə ilk dəfə arxeoloji tədqiqatlar 1953-cü ildə məhz Qazax rayonunda indiki Avey qoruğu ərazisində aparılmışdır.

Həmin ilin payız ayında Rusiyadan dəvət olunmuş paleolit dövrü üzrə mütəxəssis S.N.Zamyatnin və yerli arxeoloq M.Hüseynov axtarışa çıxaraq Avey dağında Damcılı bulağı ətrafında kəşfiyyat xarakterli qazıntı işləri aparmışlar. Nəticəyə gəlmişlər ki, burada arxeoloji dövrlər, yəni orta paleolit, yuxarı paleolit, mezeolit və neolit qalıqları qarışıq halda olmuşdur.

Həmin dövrdə bu ərazidə iki minə yaxın alət tapılmışdır. Ümumiyyətlə isə yeddi minə yaxın tullantı, nüvə qalıqları əldə olunmuşdur.

60 ildən sonra 2015-ci ildə yenidən Avey dağında arxeoloji tədqiqatlara başlanıldı. Yaponiyalı və azərbaycanlı arxeoloqlar ilə birgə Avey dağında, Damcılı mağara düşərgəsinin ətrafında Damcılı mağarası da daxil olmaqla dünya əhəmiyyətli arxeoloji irsi kompleks tədqiq etmək üçün beynəlxalq memorandum imzalanmışdır.

Yaponiyalı və yerli arxeoloqların birgə işlədiyi ərazinin 4 metr dərinliyində qazıntı işləri aparılarkən orta əsrlərə, tunc dövrünün sonuna aid daha dərində isə neolit dövrü qalıqları, ocaq yerləri, fauna nümunələri (sümüklər), təxminən yarım metr dərində lal təbəqədən aşağıda isə orta paleolit dövrlərinin son mərhələsini əks etdirən qəlpə, nüvə tullantıları və alət nümunələri əldə olunmuşdur.

Azərbaycan ərazisində bir neçə ildir tədqiqatlar aparan daş dövrü üzrə mütəxəssisləşmiş yaponiyalı və azərbaycanlı arxeoloqlar qoruq ərazisindən tapılan alətlərin Azərbaycanın digər ərazilərindən tapılan alətlərə nisbətən daha qədim olduğunu düşünürlər. İlkin arxeoloji qazıntıların nəticəsinə əsasən demək olar ki, Damcılıda elmə yararlı kifayət qədər materiallar əldə edilmişdir.

Bu qazıntıların davamı olaraq 2022-ci i ildə Qazax rayonu ərazisində yerləşən Göyəzən dağı və ətraf ərazilər ilk dəfə elmi-tədqiqata cəlb olundu. Göyəzən dağının şimal-qərb ətəyində qədim nekropolların aşkar edilməsi bölgənin Qafqaz Albaniyasının siyasi-dini tarixində mühüm əhəmiyyətinin olduğunu vurğulayır. Orta əsrlərə aid olan tikli qalıqları isə ilkin rəyə görə burada antik və erkən xristianlıq dövrü abidələri olduğunu göstərir.

Ərazidə aparılan elmi-tədqiqatların, arxeoloji qazıntıların məqsədi ərazinin qədim insan məskəni olmasını təsdiqləmək, bundan başqa neolitdən əvvəlki dövrlərə aid maddi sübutlar əldə etmək, tarixin bütün dövrlərinə aid burada maddi-mədəniyyət nümunələrinin olmasın qeyd etməkdir. Tədqiqatlar zamanı buna nail olunmuşdur.

There are unique material and cultural samples in the territory of Gazakh region of Azerbaijan, which are considered important for our history. The monuments studied in the area, scientific and archeological research esprove that the rehasbe enuninterrupted life here since the Stone Age to the present day.

The first archeological researches on the Stone Age in the territory of Azerbaijan were carried out in 1953 in the territory of the present Avey reserve in Gazakh region.

In the autumn of the same year, S.N.Zamyatnin, a Paleolithic specialist invited from Russia, and M.Huseynov, a local archaeologist, searched for the Damjili spring on Avey Mountain. It was concluded that the archeological periods, ie the Middle Paleolithic, Upper Paleolithic, Mesolithic and Neolithic remains, were mixed here.

At that time, about two thousand tools were found in this area. In total, about 7,000 wastes and nuclear waste were recovered.

Sixty years later, in 2015, archeological excavations began again on Avey Mountain. An international memorandum has been signed with Japanese and Azerbaijani archaeologists to study a complex of world-class archeological heritage, including the Damjili Cave, on Avey Mountain, around the Damjili Cave Camp.

Excavations at a depth of 4 meters in the area, where Japanese and local archaeologists worked, show the remains of the Middle Ages, deeper Bronze Age Neolithic remains, hearths, fauna specimens (bones), specimens, nuclear waste and tool samples were obtained and the last stage of the Middle Paleolithic period about half a meter below the dumb layer.

Japanese and Azerbaijani archaeologists, who have been researching the Stone Age in Azerbaijan for several years, believe that the tools found in the reserve are older than those found in other parts of Azerbaijan. According to the results of preliminary archeological excavations, it can be said that enough scientific materials have been obtained in Damjili.

As a continuation of these excavations, in 2022, Goyazan Mountain and surrounding areas located in the Gazakh region were involved in scientific research for the first time. The discovery of ancient necropolises at the north-western foot of Goyazan Mountain emphasizes the importance of the region in the political and religious history of Caucasian Albania. Remains of medieval buildings, according to the initial opinion, show that there are monuments of ancient and early Christianity.

The purpose of scientific research and archeological excavations in the area is to confirm that the area is an ancient human settlement, in addition, to obtain material evidence of pre-Neolithic periods, to note the absence of material and cultural samples from all periods of history. This has been achieved during research.

TOPLUM ECZACILARININ YÖNETİM BECERİLERİNİ DEĞERLENDİRMELERİ ÜZERİNDE BİR ÇALIŞMA

A STUDY ON THE ASSESSMENT OF MANAGEMENT SKILLS OF COMMUNITY PHARMACISTS

Ronayı COŞKUN

Arş. Gör. Sağlık Bilimleri Üniversitesi ORCID NO: 0000-0003-0332-154X

Gülbin ÖZÇELİKAY

Prof. Dr. Ankara Üniversitesi ORCID NO: 0000-0002-1580-5050

ÖZET

Bir toplum eczacısı halkın ilk ve en kolay ulaşabileceği sağlık personelidir. En önemli rolü hastalara akılcı ilaç kullanımı sağlamak iken, eczanelerin aynı zamanda bir işletme olması nedeniyle bir işletme yöneticisi olmasıdır. Eczacıların, eczaneleri verimli ve doğru bir şekilde çalıştırabilmeleri için ilaç bilgisi, liderlik ve yönetim becerilerine sahip olmaları gerekmektedir.

Yönetim becerileri, bir eczacılık fakültesi mezununun mesleki uygulamasının temel bir bileşeni olmalıdır. Ancak, eczacılık eğitimi içinde yönetim ve işletme dersleri yeteri kadar olmadığı gibi, öğrenciler de bu derslerin önemini tam olarak kavrayamamaktadır.

Bu çalışmada, hali hazırda eczacılık uygulamaları çerçevesinde ve literatür taraması yapılarak eczanelerde sahip olunması gereken yönetim becerileri belirlenerek, toplum eczacılarının bu yönetim becerileri çerçevesinde kendilerini değerlendirmeleri istenmiştir.

Çalışma, betimleyici bir çalışmadır. Anket tekniği kullanılmıştır. Toplum eczacıları için araştırmacılar tarafından hazırlanmış yönetim becerileri ifadelerini 148 eczacı değerlendirmiştir.

Eczacıların yönetim becerilerini değerlendirdikleri ifadelere verilen yanıtlara göre; eczacıların %87.5'i mesleğin profesyonelliğinin farkında olduklarını, %85.1'i takım çalışmasına yatkın olduğunu, %83.8'i personelin iş motivasyonunu arttırmaya destek olduğunu, %60 ı inovatif girişim konusunda yeterli olmadıklarını belirtmişlerdir**.**

Bu çalışma sonucunda eczacıların kendilerini yeterli hissettikleri yönetim becerilerinin yanında eksiklik duyduğu becerilerinin olduğu belirlenmiştir. Eczacılık öğrencilerinin işletme ve yönetim ilkeleri anlayışını geliştirmek için vaka örnekleri ve gerçek dünya deneyimlerini kullanarak ders içeriğini yeniden yapılandırmanın faydalı olacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplum Eczacıları, Yönetim, Yönetim Becerisi, Eczane

ABSTRACT

A community pharmacist is the first and most easily accessible health personnel of the public. While the most important role is to ensure rational drug use by patients, he is a business manager

because pharmacies are also a business. Pharmacists need drug knowledge, leadership and management skills to run pharmacies with efficiency and accuracy.

Management skills should be an essential component of a pharmacy graduate's professional practice. However, management and business courses in pharmacy education are not enough, and students cannot fully grasp the importance of these courses.

In this study, the management skills required to be possessed in pharmacies were determined within the framework of current pharmacy practices and literature review, and community pharmacists were asked to evaluate themselves within the framework of these management skills.

The study is a descriptive study. Questionnaire technique was used. 148 pharmacists evaluated management skills statements prepared by researchers for community pharmacists.

According to the answers given to the statements that pharmacists evaluated their management skills; 87.5% of the pharmacists stated that they are aware of the professionalism of the profession, 85.1% of them are prone to teamwork, 83.8% of them support to increase the work motivation of the personnel, and 60% of them are not sufficient in innovative initiatives.

As a result of this study, it was determined that pharmacists had the skills they lacked as well as the management skills they felt competent. It was concluded that it would be beneficial to restructure the course content using case examples and real-world experiences to improve pharmacy students' understanding of business and management principles.

Keywords: Community Pharmacists, Management, Management Skills, Pharmacy

GİRİŞ

Evrensel bir kavram olarak yönetim, hemen her bilim dalı açısından kendi disiplini içerisinde tanımlanmıştır. Yönetim düşüncesi incelemeleri, milattan öncesine dayanmakta olup, bununla ilgili Sokrates'in kişi neyi yönetirse yönetsin, yönetimin insansız olamayacağı ve insanı nasıl yöneteceğini bilmeyenlerin başarısız olacağı şeklinde ifadelerde bulunduğu bilinmektedir. Yönetimin ayrı bir bilim dalı olarak incelenmesi, içinde bulunduğumuz asırın bir ürünüdür. Yönetim alanının başlangıcı 1830 olarak kabul edilmekte olup, 19. yüzyıla gelindiğinde "Bilimsel Yönetim" akımının öncülerinden olan Taylor, felsefesinde, bilimsel yönetimin temelini bireysel tekniklerin değil, bir işletmenin yönetilmesindeki yeni tutumların oluşturduğunu söylemiştir (Öztekin, 1996). Yönetim günümüze değin önemli aşamalar katetmiştir. Bunlardan temel olanları; klasik, neo-klasik dönem ve modern yönetim anlayışı olarak adlandırılır.

Her yönetim düşüncesi olumlu, olumsuz taraflara sahiptir. Herbir yeni düşünce de bu olumsuz tarafların iyileştirilmesi ve yeni katkılarda bulunulmasıyla günümüzdeki noktaya gelinmiştir. Modern yönetim düşüncesi gelinen son noktadır. Üç sistemin özelliklerini şöyle özetleyebiliriz: Klasik Yönetim Anlayışı, "İnsansız Örgütler"; Neo-Klasik Yönetim Anlayışı, "Örgütsüz İnsanlar" ve Modern Yönetim Anlayışı da, "Örgütlü İnsanlar" temel varsayımı üzerine kuruludur ve bu üç sistem birbirini tamamlayarak bugünkü noktaya gelmiştir (Koç ve Topaloğlu, 2010).

Yönetim evrensel bir süreç olup, toplumsal yaşam kadar eski bir sanat ve gelişmekte olan bir bilimdir. Yönetimin dört temel fonksiyonu, planlama, örgütleme, yürütme ve kontrol olarak belirtilmektedir. Planlama, tüm faaliyetlerin başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Hedeflerin ve bu hedeflerin elde edilmesi için gerekli olan faaliyetlerin belirlenme sürecidir, bilgi toplama sürecidir. İşletmenin politikalarını ve hedeflerini belirleyen ve bunlara ilişkin stratejilerin neler olacağını kararlaştırmaya yardımcı olacak veriler elde edilir. Örgütsel amaçlar ve planlar belirledikten sonra bunları başarmada yardımcı olacak bir araca ihtiyaç duyulur. Bu araç örgütlenmedir. Örgüt, belirlenen amaçları başarmak için iki ya da daha fazla kişinin eşgüdümlenmiş biçimde çalıştıkları bir yapıdır. Aristo‟nun belirttiği gibi "İnsan toplumsal bir

varlıktır.” Toplum içinde yaşamasının bir sonucu olarak, her şeyi, her işini, kendisi yapamaz. Başkalarının yardımına ihtiyaç duyar. İşte örgütlenme bu gereksinmeden doğar (Özer, 2007). Yöneltme, yöneticinin, personelinin faaliyetlerini etkilemesi ve onlara ne yapmaları gerektiği konusunda bilgilendirmesiyle ilgili yönetsel bir faaliyettir. Yöneltme, belli bir planlama yapıldıktan sonra organizasyon yapısının oluşturulması, belirlenen amaçlara göre personelin görevlendirilmesi ve bu amaçlar doğrultusunda harekete geçirilmesidir, harekete geçirilmenin diğer bir adı güdülemedir (motivasyondur). Bu bağlamda liderlik önemli bir kavram olarak gündeme gelmektedir: Kontrol ise planlanan hedeflere erişilip erişilemediğinin saptanmasına yönelik denetimlerin yapılmasıdır. Yönetimin özünde bireyi etkilemek vardır. Bir kurumun yönetim anlayışı, örgütün (kuruma) tamamına egemen olmalıdır. Üst yönetimin ekip çalışması, liderlik, örgüt geliştirme, performans geliştirme, insan kaynakları yönetimi konularındaki yaklaşımı, örgütün başarısı, verimliliği ve zamanın yönetimi üzerinde çok etkilidir.

Bugüne dek işletmelerin verimliliğinde başarı veya başarısızlıklarında gündeme getirilmemiş bir konu olan yönetici davranışları ve liderlik, modern toplum ve işletmelerin hızla değişen ve gelişen çağa ayak uydurabilme gayretlerinin bir sonucu olarak yeniden gündeme getirilmiştir. (Öztekin, 1996)

Temelde yönetim tanımına bağlı kalarak oluşturulan sağlık hizmetleri yönetimi ise, kendi doğasını da yansıtan bir tanımla ifade edilmektedir. Sağlık hizmetlerinde yönetim, kişisel sağlık hizmetleri sunan organizasyonlara ve organizasyonlar bünyesindeki bölümlere, birimlere, hizmetlere liderlik ve yönlendirme sağlayan bir meslek olarak tanımlanmaktadır. Sağlık hizmetleri yönetiminin fonksiyonları ise, kaynakları ve prosedürleri planlama, organize etme, yönlendirme, kontrol etme, koordine etme ve değerlendirme şeklinde ifade edilmektedir. İşletme literatüründe yönetici, emrine verilmiş bir grup insanı belirli birtakım amaçlara ulaştırmak için uyum ve işbirliği içinde yönlendiren kişi olarak tanımlanmaktadır (Dinçer ve Fidan, 2009). Koçel (2014) ise, yöneticiyi “başkaları vasıtasıyla iş gören kişi” şeklinde ifade etmektedir. Sağlık yönetimi pratiği düşünüldüğünde, yöneticinin tanımının ve işin yapılması için gerekli olan yönetici becerilerinin belirlenmesinin zor olduğu düşünülmektedir. Çünkü sağlık yönetimi, diğer pek çok kuruluşun yönetimine göre daha geniş kapsamlı, yeterince iyi tanımlanmamış ve son derece çok yönlü bir yönetim becerisi gerektirmektedir (Yüksel vd., 2016).

İç ve dış paydaşlarla etkili bir iletişim kurabilmek işletmenin sürekliliği açısından büyük önem arz etmektedir. İşletmedeki başarıyı daha üst seviyelere çıkarmak için, toplum eczacıları yönetim becerilerini geliştirme düşüncesini bir amaç olarak ele almalıdırlar. Eczacılık hem bir meslek hem de yönetim (çeşitli operasyonlar) ve pazarlamayı (hizmet sunumu, ve müşteri hizmetleri gibi) içeren ticari bir girişimdir (Khanfar vd., 2022). Eczacıların çoğu ilaçların hastaya sunulduğu toplum eczanelerinde çalışmaktadır (Yıldız vd., 2022). Toplum eczaneleri birer işletme olmaları nedeniyle işletmeyi yönetebilecekleri bilgilerle donatılmaları gerekir. Eczacılar çoğunlukla eczanelerinde klinik hizmetlerle de ilgilenmektedir, bu da hizmetlerini hastalara ve diğer paydaşlara tanıtabilmeyi kritik hale getirmektedir. Ek olarak, eczacılar, becerilerini hastalara, ödeme kurumlarına (SGK) ve hekimlere pazarlama konusundaki kritik yeteneğin yanı sıra ilaç maliyetleri ve geri ödeme anlayışının çok önemli olduğu birinci basamak uygulamalarına dahil olmaktadırlar. https://www.bls.gov/ooh/healthcare/pharmacists.htm

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Bu çalışma betimleyici bir araştırmadır. Araştırmacılar tarafından uygulamalar dikkate alınarak ve literatürlerin incelenmesi sonucu oluşturulan 5’li likert tipi soruların bulunduğu formlar, anket tekniği ile toplum eczacılarına yöneltilmiştir. Birey ve grupların tutum, eğilim ve görüşlerini ölçmek için en yaygın kullanıma sahip olanı Rensis Likert (1932) tarafından Thurstone ölçeğinin basitleştirilmiş bir versiyonu olarak geliştirilen Likert ölçeğidir.

Anket formu, toplum eczanelerinde, yönetim becerileri ile ilgili 5'li likert tipi ifadeler, google formlar üzerinden, sosyal medyada (facebook, instagram, whatsapp) sadece toplum eczacılarının olduğu gruplara eklenerek gönüllü olanların ifadeleri değerlendirmeleri istenmiştir. Birinci bölüm araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel ve demografik özellikleri belirlemek üzere 15 sorudan oluşmaktadır. İkinci bölüm ise yönetimsel becerilerini değerlendirmek üzere yine araştırmacılar tarafından oluşturulmuş 38 tane ifadeyi içermektedir.

Çalışmaya yalnızca Türkiye sınırları içerisinde faaliyet gösteren toplum eczacılarının ve eczanelerinde personel çalıştıran eczacıların katılması istenmiştir.

Türkiye de bulunan 26.748 eczaneyi temsil edecek örneklem çapı,0.01 hata payına ve olayın görülüş ve görülmeyiş sıklığı p:.80, q:.50 olması durumunda göre 96 olarak belirlenmiştir. Ancak 6 ay süren çalışmamız sonunda 148 katılımcı çalışmaya katılmıştır. Bu çalışmada sonuçlar sıklık ve yüzde olarak verilmiştir.

BULGULAR

Çalışmaya katılanların **%**59,5 i kadın, %40,5 i erkektir. Çalışmaya 25 yaşından büyük 148 eczacı katılım göstermiştir. Çalışmaya katılanların %64,1 inin meslekte geçirdiği yıl 16 ve üzeridir.

Eczacıların yönetim becerilerini değerlendirdikleri ifadelere verilen yanıtlara göre sonuçları Tablo 1'de verilmiştir**.** Çalışmamızda eczacılardan literatür incelemesi ve eczacılık uygulamaları da dikkate alınarak 38 adet etkin denebilecek yönetim becerilerini değerlendirmeleri istenmiştir. Sonuç olarak, ifadelere verilen yanıtların ortalama puanlarına bakıldığında;

- Mesleğimin profesyonelliğinin farkındayım
- Eczanedeki çalışma arkadaşlarımla iş birliği içinde olmaya özen gösteririm.
- Mesleki etik ve sorumluluklarımın bilinciyle hareket ederim
- Müşteri/hasta taleplerinin zamanında karşılanması hususuna özen gösteririm.
- Siparişlerin alınması ve kaydedilmesi hususunda çalışanlarımdan gerekli hassasiyeti göstermelerini beklerim.
- Çalışanlarımdan müşteriye/hastaya karşı güler yüzlü ve anlayışlı olmalarını beklerim.
- Çalışanlarıma adil davranırım
- Çalışanlarımla empati kurmaya çalışırım.

İfadelerinden yüksek puan,

- Mesleğim ile ilgili mevzuata yeteri kadar hakim olmadığımı düşünüyorum
- Eczane yönetiminde liderlik etme konusunda zorluk yaşarım
- İnovatif girişimcilik vizyonuna sahip olmadığımı düşünüyorum.
- Eczane yönetimi ile ilgili meslektaşlarımın deneyimlerine ulaşamıyorum.

İfadelerinden düşük puan aldıkları belirlenmiştir.

Tablo 1. Eczacıların yönetim becerileri ile ilgili görüşlerinin dağılımı

YÖNETİM BECERİLERİ ANKETİ					
Aşağıdaki ifadeleri, genel düşüncelerinizi göz önüne alarak değerlendiriniz. Her bir ifadeyi dikkatle okuyunuz ve okuduğunuz ifadeye ne ölçüde katıldığınızı aşağıdaki skalayı kullanarak belirtiniz. 1: Hiçbir zaman / 2: Çok seyrek / 3: Ara sıra / 4: Sık sık/ 5: Her zaman					
	1 %	**2 %**	**3 %**	**4 %**	**5 %**
1. Mesleğimin profesyonelliğinin farkındayım.	-	2,7	8,8	20,9	**67,6**
2. Takım çalışmasına yatkın olduğumu düşünürüm.	0,7	0,7	13,5	**29,7**	**55,4**
3. Mesleğim ile ilgili mevzuata yeteri kadar hakim olmadığımı düşünüyorum.	14,2	**23,6**	**35,6**	18,9	7,4
4. Personelimi verimli çalışmaya güdülerim.	-	3,4	23,0	**37,8**	**35,8**
5. Personeller arasında oluşan çatışmaları yönetirim.	1,4	4,7	16,9	**37,2**	**39,9**
6. Personelin eczaneye uyum sağlamasına yardımcı olurum.	-	3,4	7,4	**29,7**	**59,5**
7. Personele gelişme ve yetişme imkanı sunarım.	-	0,7	10,8	**28,4**	**60,1**
8. Personelin iş doyumunu yükseltmesine yardımcı olurum.	-	1,4	14,9	**46,6**	**37,2**
9. Eczane yönetiminde liderlik etme konusunda zorluk yaşarım.	**42,6**	**25,0**	14,9	13,5	4,1
10. Takım arkadaşlarımın fikirlerini özgürce ifade etmelerini isterim.	-	1,4	7,4	**31,8**	**59,5**
11. Güne başlamadan önce günümü planlarım	2,7	7,4	25,7	**35,1**	**29,1**
12. Hafta başlarında her hafta için bir dizi amaç saptarım.	6,8	14,2	**35,1**	**27,7**	16,2
13. Her gün planlama için zaman harcarım.	12,2	16,2	**32,4**	25,0	14,2
14. Personellerle olan iletişimim daima sıcaktır	-	2,0	10,1	**40,5**	**47,3**
15. Personelle etkileşimi/iletişimi geliştirmek için çalışanlarımın görüşlerini alırım.	1,4	4,7	19,6	**28,4**	**45,9**
16. Mali konularda karar verirken nasıl davranmam gerektiğini bilirim.	0,7	2,0	15,5	**42,6**	**39,2**
17. Eczanedeki çalışma arkadaşlarımla iş birliği içinde olmaya özen gösteririm.	-	-	8,1	**33,1**	**58,8**
18. Hekimlerle iş birliği içinde olmaya özen gösteririm.	4,1	15,5	25,0	**20,9**	**34,5**
19. Meslek Örgütü ile iş birliği içinde olmaya özen gösteririm	0,7	5,4	13,5	**27,0**	**53,4**
20. Eczanede krize dönüşebilecek sorunları önceden saptarım.	0,7	6,1	23,6	**46,6**	**23,0**
21. Mesleki etik ve sorumluluklarımın bilinciyle hareket ederim	-	-	2,0	**20,9**	**77,0**
22. Eczanede zamanı nasıl yönetmem gerektiğini bilirim	0,7	3,4	14,2	**36,5**	**45,3**
23. Eczanede satın alma maliyetlerini düşük tutmaya	1,4	1,4	18,2	**27,0**	**52,0**

özen gösteririm.					
24. Müşteri/hasta taleplerinin zamanında karşılanması hususuna özen gösteririm.	-	-	2,7	**24,3**	**73,0**
25. Müşterilerin/hastaların gelecekte talep edebilecekleri ürün ve/veya hizmetleri karşılama konusunda öngörüm yüksektir.	-	3,4	18,2	**45,3**	**33,1**
26. Siparişlerin alınması ve kaydedilmesi hususunda çalışanlarımdan gerekli hassasiyeti göstermelerini beklerim.	-	0,7	5,4	**23,6**	**70,3**
27. Eczanede çalışan herkesin görev ve sorumlulukları belirlenmiştir.	-	2,0	16,9	**29,1**	**52,0**
28. Çalışanlarımdan müşteriye/hastaya karşı güler yüzlü ve anlayışlı olmalarını beklerim.	-	-	2,0	**16,9**	**81,1**
29. Eczanede problem çözerken geniş bir perspektiften bakarım.	-	0,7	11,5	**32,4**	**55,4**
30. Çalışanlarıma adil davranırım	-	-	2,0	**24,3**	**73,6**
31. Çalışanlarımla empati kurmaya çalışırım.	-	0,7	6,8	**29,1**	**63,5**
32. Her zaman kendime güvenirim.	-	0,7	13,5	**33,1**	**52,7**
33. Her türlü stresle başa çıkabilirim.	2,0	6,1	27,7	**43,2**	**20,9**
34. İnovatif girişimcilik vizyonuna sahip olmadığımı düşünüyorum.	12,8	**23,0**	**37,2**	17,6	9,5
35. Eczanede pazarlama yönetimi konusunda iyi olduğumu düşünüyorum.	0,7	10,8	**37,8**	**36,5**	14,2
36. Meslektaşlarıma istediğim zaman ulaşabileceğim networke sahibim.	2,7	4,1	13,5	**37,2**	**42,6**
37. Eczane yönetimi ile ilgili her türlü teknolojiyi kullanmakta zorlanmam.	2,0	2,7	22,3	**35,1**	**37,8**
38. Eczane yönetimi ile ilgili meslektaşlarımın deneyimlerine ulaşamıyorum.	**20,9**	**29,7**	**30,4**	11,5	7,4

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bir eczacının sahip olması gereken yönetim becerilerinin, çeşitli literatürlerde müşterilerle/hastalarla ilgilenmek, iletişim, etik davranış, liderlik, değişimi yönetmek, personeli motive etmek, yasal gereklilikleri anlamak, satış ve pazarlama olarak tanımlanmıştır (Faris vd., 2005). Başarılı yöneticilik için; motivasyon becerisini etkin kullanabilme, empati kurabilme, insanları tanıyabilme, biz bilinci oluşturabilme ve yetki devri yapma da üzerinde dikkatle durulması gereken hususlar içerisindedir (Bedük, 2000).

Herhangi bir yönetici, başarılı olmak için, geleceği çok iyi görmeli, uzun vadeli planlar yapabilmeli vizyon sahibi, stratejik analizler yapabilmelidir (Mücevher ve Erdem, 2019).

Toplum eczacılarıyla yapılmış olan bir çalışmada eczacının personelinden beklemiş olduğu bazı davranış modelleri tespit edilmiştir. Mesleğimizin saygınlığına gerektiği önemi göstermelerini, kendilerine, diğer çalışanlara ve hastalara saygılı olmalarını, güler yüzlü olmalarını, insanlarla iyi iletişim kurabilmelerini istemektedir (Dolapçıoğlu vd., 2016). Bizim çalışmamızda da eczacıların yüksek oranda benzer beklentilerinin olduğunu görebiliriz (Örn: Çalışanlarımdan

müşteriye/hastaya karşı güler yüzlü ve anlayışlı olmalarını beklerim). Yapılan başka bir araştırma ise sağlık sektöründe tedarik zinciri ve satın alma işlemleri direk olarak insan sağlığı ile ilişkili olduğu için diğer sektörlere göre daha fazla özen gösterilmesi gereken bir süreç olduğu, satın alma işlemlerinin, hastanelerde teşhis ve tedavinin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için büyük öneme sahip olduğu konusuna değinilmiştir (Yağbasan, 2020). Biz de kendi çalışmamızda toplum eczacıların siparişlerin alınması ve kaydedilmesi hususunda yüksek bir hassasiyete sahip olduklarını tespit etmiş bulunmaktayız. Literatürdeki bir başka çalışmada ise eczacılık ve hekimlik gibi meslek gruplarının lisans eğitimlerinde de liderlikle ilgili ders konularının eklenmesi ve mevcut olanların genişletilmesinin liderlik davranışlarının gelişmesi açısından faydalı olacağı belirtilmiştir. Etkili eğitimler ile liderlik davranışı geliştirildiği takdirde, sağlık politikalarının ve uygulamalarının iyileştirilmesi mümkün olacaktır (Şahne ve Şar, 2015). Bizim çalışmamızda da eczacıların büyük bir kısmının liderlik etme konusunda zorluk yaşadığı tespit edilmiştir.

Eczacı ve eczane teknisyenleriyle yapılan başka bir araştırmada ise her iki meslek grubunun da etik ve etik ikilem konularında bilgi sahibi olduklarını ve kendilerini etik olarak tanımladıkları görülmektedir (Avcı, 2022). Biz de toplum eczacılarının büyük çoğunluğunun mesleki etik ve sorumluluklarının bilinciyle hareket ettiklerini çalışmamızda görebiliyoruz.

Eczacıların her türlü istihdam alanlarında yönetici pozisyonlarında olduğu bilinmektedir. Böylelikle, yapılan çalışmalar bir eczacı için yönetim becerilerinin gerekli olduğu düşüncesini de ortaya çıkarmaktadır. Ancak, yönetim becerileri ile ilgili yeterli eğitim verilememektedir (Karahan vd., 2023). Verilen eğitim de sadece didaktik olarak verilmektedir. Oysa yönetim eğitimi uygulamalı olmalıdır. Staj eğitimine önem verilmeli, toplum eczacılarının bu anlamda gereken ihtimamı göstermelerine yönelik farkındalık oluşturulması sağlanmalıdır. Türkiye'de Eczacılık İşletmeciliği alanında doktora yaparak bu alanda öğretim elemanı olan 57 programda sadece 14 fakültedir. Bu alanın gelişmesi için, eczacılık fakültelerinin eczacılık işletmeciliği alanında öğretim elemanı yetişmesine önem verilmelidir, bu alandaki kadroların arttırılmasına, yurtdışındaki üniversitelerde bu alanda faaliyet gösteren akademisyenlerle iş birliği içinde hareket edilerek alanın inovatif yaklaşımlarla gelişimine katkıda bulunulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Hali hazırda bu alanda çalışmalarını sürdüren akademisyenler aracılığıyla eczanelere danışmanlık hizmeti verilmesi konusunda adımlar atılabilir. Araştırmada veri toplamak ve çözümlemek için nicel yöntemlerden yararlanılmıştır. Aynı konuda nitel yöntem ve teknikler kullanılarak daha açıklayıcı ve farklı bulguların elde edilebileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Avcı, O. (2022). Etik ikilem kavramı ve eczanelerde karşılaşılan etik ikilemlerin analizi kapsamında eczaneler üzerinde yapılan bir çalışma (Master's thesis, İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

Bedük, A. (2000). Başarılı bir yöneticinin özellikleri ve başarıya giderken üzerinde durulması gereken hususlar. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 4, 165-174.

Bureau of Labor Statistics, U.S. Department of Labor (2023). Occupational Outlook Handbook, Pharmacists. [https://www.bls.gov/ooh/healthcare/pharmacists.htm], Retrieved on March 17, 2023

Büyüköztürk, Ş., et al., Bilimsel araştırma yöntemleri. Pegem Atıf İndeksi, 2017: p. 1-360.

Davey, B. J., Lindsay, D., Cousins, J., Glass, B. D. (2022). Scoping the required business management skills for community pharmacy: Perspectives of pharmacy stakeholders and pharmacy students. Currents in Pharmacy Teaching and Learning.

Deniz, K.Z., (2020). Herkes için İstatistikolay, Nobel Yayınevi,Ankara.

Dinçer, Ö., & Fidan, Y. (2009). İşletme yönetimine giriş (7. Baskı). İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım.

Dolapçıoğlu, N., Güneş, G., Özçelikay, G. (2016). Serbest Eczanelerde Çalışan Personelin Davranış Modelleri. Marmara Pharmaceutical Journal, 20(3).

Entry-level competencies needed for community pharmacy practice, NACDS Foundation-NCPA-ACPE Task Force (2012), [https://apps.acpe-accredit.org/pdf/NACDSFoundation-NCPA-ACPETaskForce2012.pdf]

Entry-level competencies needed for pharmacy practice in hospitals and health-systems, American System of Health-System Pharmacists, Accreditaiton Council for Pharmacy Education (2010). [https://www.ashp.org/-/media/assets/pharmacy-practice/resource-centers/inpatient-care/entry-level-competencies-needed-for-pharmacy-practice-in-hospitals-and-health-systems.ashx]

Faris, R. J., MacKinnon III, G. E., MacKinnon, N. J., & Kennedy, P. L. (2005). Perceived importance of pharmacy management skills. American journal of health-system pharmacy, 62(10), 1067-1072.

Gregório, J., Russo, G., & Lapão, L. V. (2016). Pharmaceutical services cost analysis using time-driven activity-based costing: A contribution to improve community pharmacies' management. Research in Social and Administrative Pharmacy, 12(3), 475-485.

Holiday-Goodman, M. (2012). Entrepreneurship, resource management, organizational culture, and other "business" factors influencing pharmacy practice change. Research in Social and Administrative Pharmacy, 4(8), 269-271.

Kaifi, B. A., & Mujtaba, B. G. (2010). Transformational leadership of Afghans and Americans: A study of culture, age and gender. Journal of Service science and Management, 3(01), 150.

Karahan, A., Çalıkuşu, M. ve Özçelikay, G. (2023). Eczacılık mesleğinde yönetim eğitimi. Sağlık Bilimlerinde Değer, 13(1), 22 – 28.

Khanfar, N. M., Harrington, C. A., Alsharif, N. Z., Warravat, A., & Hale, G. (2022). Considerations of management and marketing courses within pharmacy curricula in the United States. Currents in Pharmacy Teaching and Learning, 14(11), 1348-1352.

Koç, H., & Topaloğlu, M. (2010). Yönetim bilimi. Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Northouse, L. L., Mood, D. W., Schafenacker, A., Montie, J. E., Sandler, H. M., Forman, J. D., ... & Kershaw, T. (2007). Randomized clinical trial of a family intervention for prostate cancer patients and their spouses. Cancer: Interdisciplinary International Journal of the American Cancer Society, 110(12), 2809-2818.

Özer, M. A. (2007). Yönetim Bilimi. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Öztekin, A. (1996). Yönetim ve liderlik. Ahmet Yesevi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 183-194.

Şahne, B. S., & Şar, S. (2015). Türkiye'deki ilaç firması yöneticilerinin liderlik davranışları üzerine bir araştırma. Marmara Pharmaceutical Journal, 19(3), 174-180.

Varadarajan, R. (2020). Customer information resources advantage, marketing strategy and

business performance: A market resources based view. Industrial Marketing Management, 89, 89-97.

Yağbasan, M. (2020). Sağlık işletmelerinde satın alma ve tedarik zinciri yönetimi (Master's thesis, Namık Kemal Üniversitesi).

Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2014). Araştırma Yöntemleri. Ankara: Detay Yayıncılık.

Yıldız, B., Çalıkuşu, M. & Özçelikay, G. (2022). Türkiye'de 4 ve 5 Yıllık Eczacılık Eğitiminin Karşılaştırılması. Journal of Faculty of Pharmacy of Ankara University, 46(3), 664-683.

Yüksel, S., Işık, O., Uğurluoğlu, Ö. & Kahraman, G. (2016). Hastane yöneticilerinin yönetsel beceri düzeylerinin incelenmesi. Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 19(3).

STRUCTURALISM AND POST-STRUCTURALISM EXPLAINED THROUGH EXAMPLES FROM BECKETT, CARTI, AND EMINEM

YAPISALCILIK VE POST YAPISALCILIK TEORİLERİNİN BECKETT, CARTI VE EMINEM'DEN ÖRNEKLERLE AÇIKLANMASI

Taha Berk ASTAM
M.A. Student, Van Yuzuncu Yıl University
ORCID NO: 0000-0003-3146-6287

Aydın GÖRMEZ
Assoc. Prof. Dr., Van Yuzuncu Yıl University
ORCID: 0000-0001-7148-9630

ABSTRACT

Certain literary theories are considered complicated by various people. Of such theories, structuralism and post-structuralism are notably well-known theories. Even if it is not easy to tell the differences, broadly speaking, they are separated from each other in terms of the multiplicity of truth and the concept of language. This article aims to tell the difference in a way as much uncomplicated as possible. For this purpose, the article illustrates examples from one of the most famous playwrights, Samuel Beckett, and examples from Hip-Hop, currently one of the most popular music genres, including such names as Eminem and Carti. Some of Eminem's songs are shown as the embodiment of structuralism while Samuel Beckett's works and Carti's songs as the embodiment of Post-Structuralism. Besides, this paper seeks to provide analogies between Carti and Beckett's eponymous character Krapp from *Krapp's Last Tape* in terms of Post-Structuralism.

Keywords: Post-Structuralism, Structuralism, Samuel Beckett, Eminem, Carti.

ÖZET

Belli başlı edebiyat teorileri bazı insanlar tarafından anlaşılması zor bir alan olarak görülmüştür. Bu teorilerden yapısalcılık ve yapısalcılık-sonrası bunların başında gelir. Aradaki farklılıkları ifade etmek kolay olmasa da, genel anlamda bu teoriler doğrunun çeşitliliği ve dil kavramı açısından birbirinden ayrılırlar. Bu makalenin amacı bu farklılığı anlaşılır bir şekilde açıklamaya çalışmaktır. Bu amaçla, ünlü tiyatro yazarlarından Samuel Beckett'ten örnekler ile Eminem ve Carti gibi isimleri içeren şu an en ünlü olan müzik türü Hip-Hop'tan örnekler verilecektir. Eminem yapısalcılığın; Samuel Beckett ve Carti ise Post-Yapısalcılığın somutlaşmış hali olarak gösterilmeye çalışılacaktır. Post-Yapısalcılık açısından Carti ile Beckett'ın *Krapp'ın Son Bandı* eserinde aynı adı taşıyan Krapp karakteri arasındaki paralellikler yazımızda vurgulanacak öteki konulardır.

Anahtar Kelimeler: Post-Yapısalcılık, Yapısalcılık, Samuel Beckett, Eminem, Carti.

INTRODUCTION

This article aims to display some specified literary theories, namely structuralism and post-structuralism as fathomable as possible. It seems essential to tell the difference between structuralism and post-structuralism clearly. The focus on the difference between the two is about two interrelated discussions: The multiplicity of truth and the inadequacy of language per se. To that end, the paper offers examples from the works of one of the most famous writers ever, Samuel Beckett. His post-structuralist works seem to be direct responses to structuralism. Furthermore, in order to explain these literary theories this article shows examples from the Hip-Hop music industry in an analogical sense with the works of Samuel Beckett. These examples are related to the Hip-Hop mogul, Eminem and a new generation of rappers, Playboy Carti. Hip-Hop music is specifically chosen in this article because, to a large extent, it has the potential to attract the attention of a reader who is confused with the world of literary theories. It is claimed that Hip-Hop music is the most popular genre in the USA. Such a claim is put forward by one of the greatest magazines about music, Billboard. (Billboard Explains: How R&B/Hip-Hop Became the Biggest Genre in the U.S., 2022). Accordingly, giving examples from a famous literary name and a highly famous music genre may help understand the aforementioned “confusing” nature of literary theories. This article attempts to personify post-structuralism with Samuel Beckett and Carti, and structuralism with Eminem to simplify the understanding the difference between these theories.

APPROACHES TO THE TRUTH IN POST-STRUCTURALISM AND STURTURALISM

Post-structuralism seems to be incomprehensible without knowing structuralism. These terms are closely related to each other. They both give importance to the concept of language, but they differ from each other in terms of their interpretation of the concept. According to Hans Bertens, in a structuralist sense, there is no perspective beyond the concept of language. We are all involved in this concept and it is even impossible to talk of it without the employment of language as a kind of device. A work of literature can only be interpreted in terms of religion, and culture through the use of language. Adversely, Post-structuralism denies it and asserts that there are subjective perspectives beyond language and it can be bound to neither religion, nor culture in terms of the process of the interpretation of a literary work. (Bertens, 2019, s. 129-130)

Post-structuralism and structuralism are not homogenous. Structuralism is not skeptical of the concept of reality, it defines reality as a material, human, or socio-economic dynamics behind “ideas”. Nonetheless, post-structuralism does not embrace the assertation that reality itself exists and it is objective, or whether or not there is a certainty of existing truth. Instead, it believes in the multiple nature of reality and emphasizes the subjectivity of reality. To them, “ideas” are mixtures of the whole that exists via discourse in part (Whisnant, 2012). If there are many different truths in a poststructuralist sense, then it may be asserted that they believe that there are vacillations between one idea and another, incoherent ideas, and ambiguity on a specific topic, so it is not possible to achieve a coherent system via discourses. Nevertheless, structuralism approaches the concept of coherence and it asserts there is a coherently structured system that allows meaning to occur. This system hinders such factors as utterances, instructions, or multiple meanings. For example, as Clayton J. Whisnant suggests, the attitude shown by structuralism can be described as specific elements or key concepts that

explain everything. On the contrary, it can be claimed that post-structuralism rejects a certain definition. For example, the term polysemy is one of the most important key concepts that are related to post-structuralism. Broadly speaking, the term is about the multiplicity of meanings and a kind of denial of exact synonyms or definitions of entities (Whisnant 2012).

MULTIPLICITY OF THE SIGNIFIER AND SIGNIFIED

Post-structuralism is both the perpetuation of structuralism and a kind of response to it (Bartens 2013, 130). First of all, for structuralists signifier and signified are like two sides of a coin while post-structuralists reject the idea of two sides of the same coin, but a limitless existence. They are against Sausssure's structuralist claim that they are related to each other in a fixed whole. They defend the inadequacy of language as a defining device. According to famous post-structuralist Jacques Derrida, who coined the theory of "difference", there is a play of signs within a language, thus there occurs an altering entity in terms of meaning. This is because a signifier and a signified are involved in a language. They are providing concepts to achieve meaning. In a broad sense, the signifier produces constituting elements to the occurrence of signified (Holdcroft, 1991, s. 53). For example, the signifier is the letters B-A-L-L, which enables a reader to envision the signified, which is the word BALL. As soon as the word ball is seen, there may occur a mental image of a ball. This envisioning occurs with the mental image that may be a kind of stereotypical illustration, a cut from daily experience, or an image seen beforehand by the reader. This image may be from a movie or a billboard. There may be countless scenarios to assert what may be an image envisioned by the writer while seeing a word. Consequently, it seems proper to claim that this image may be extraordinary. For example, the word ball may be associated with an extremely different kind of ball. In other words, a ball that is different from the traditional image of a ball in terms of its most basic qualities about its shape. It may be appropriate to claim that by rejecting objectivity and supporting subjectivity, postmodernism believes that perspective is the only reality and truth in terms of giving meaning to entities. Its rejecting objectivity stems from the possibility of both rational and romantic perspectives, but there is of course a theoretically balanced system: There is both signifier and a signified. They approach it with a social scientific view, in that it defends the instability of truth as in science. It is assumed that new methods and findings could give us a new understanding of science in every single field it has. To get exact information is nearly impossible and different perspectives can put meaning to things in a theoretically correct whole. To make this point clear a person draws a burning ball as his mental image while seeing the letters B-A-L-L, which is romantic, but it proves a rational fact that perspective changes from one person to another. Objectivity is only possible when the acceptance of the multiplicity of truth occurs, which is its rational side. Consequently, the productivity of a mental image changes from one person to another. In a further analysis, it may be claimed that the mental image may change from time to time. For instance, "just 10 years ago 'webs' were associated with spiders; today almost everyone who hears the word thinks of the internet and the websites are available for viewing" (McConnar 2022).

LANGUAGE IN STRUCTURALISM AND POST-STRUCTURALISM AS REFLECTED IN SAMUEL BECKETT AND PLAYBOY CARTI

For structuralists there could be a fixed meaning of a word, but post-structuralism rejects it and defends the multiplicity of truth. For structuralists there could be a fixed meaning of a word, but post-structuralism rejects it and defends the multiplicity of truth, which is related to

multiple interpretations about a word that lead to a kind of uncertainty as regards the definition of a word, so there is no certain truth in terms of the definition of a word. This poststructuralist understanding is a direct response to structuralism. This situation can be explained by showing Samuel Beckett's approach to the concept of language in his theatre, which shows a similar understanding as to language that is rendered by post-structuralism. This poststructuralist understanding is a direct response to structuralism. This situation can be explained by showing Samuel Beckett's approach to the concept of language in his theatre, which shows a similar understanding as to language that is rendered by post-structuralism. Likewise, a kind of an illustration of the inadequacy of language is observable in the Hip-Hop industry in terms of the clash between the most famous Hip-Hop mogul-artist Eminem and a new generation of kids and Playboy Carti. In an analogical sense, the clash between Post-structuralism and Structuralism, the clash between Samuel Beckett and the concept of language, and the clash between Eminem and Carti can be traceable. While structuralism has a generalizing attitude, poststructuralism seeks to find out uniqueness, or at least differences. Their focus on the concept of language is its subject matter and some examples will be given to have a better understanding of their different understandings of generalization and specificity. For Chomsky the structuring principles of human language have been innate, adding *"human brain has an innate language faculty"* to acquire a language. To him, there are ''universal truths'' shared by every single language ever lived in common in terms of structural dynamics that they are built on (Maher, 2015, s. 8). As far as Chomsky is concerned, using a language is a kind of ability that everybody has and such structural similarity is shared by all languages, which shows us a generalizing premise that takes place in structuralist principles, which try to bind everything in a completely organized and single whole. Conversely, poststructuralism has nothing to do with "universal truths" and rejects to put everybody and every language in a similar whole and asserts that one thing is different from another and everything is unique in itself, or at least different from each other. In their minds, this emphasizes the malleability of humankind—a kind of revival of the existentialist *"existence precedes essence just in a new guise.*'' (Whisnant, 2012)

Samuel Beckett seems to be the embodiment of post-structuralism. He shows the inadequacy of language in many of his plays. His depiction of language seems to embrace the theories of Derrida, namely deconstruction. "Deconstruction actively criticizes the very language needed to explain it. Language structure is itself a target for deconstruction to argue against. This shuts down the possibility of defining deconstruction with language" (Sikirivwa, Mawazo Kavula, 2020, s. 44).

Trying to deconstruct the concept of language, he displays meaningless dialogues, silences, and repetitive words. Consequently, he is against the structuralism of Saussurean (Nebioğlu, 2018). Ferdinand de Saussure's work *Course in General Linguistics* defends that there should be a great deal of the employment of such literary devices as metaphor and pun (Rivero 2010, 14). Since Beckett shows the meaninglessness of life in his plays, he is probably displaying meaningless dialogues between characters, and it may be claimed that he seeks to show that Saussure's understanding of the use of language leads to meaninglessness.

Beckett's work, *Ill Seen Ill*, a great example of absurd theatre, depicts such an understanding of language through the narration of one of his characters. This character utters the 'insufficient' nature of a language when he is asked what the wrong word is (Power, 2016). The repetitive song-listening sessions of Krapp are depicted in Samuel Beckett's work *Krapp's Last Tape.* This repetition may be impled to the fact that language is missing so it seems to be moving in cycles, repeating itself. The song is only about a day, night, and

shadows. He reminisces the days when he had a happy affair with Fanny alone in a room. He communicates with nobody in this play and he is the only character in the play. It may be implied that Beckett emphasizes the unimportance of language, which is the most significant device in terms of the emergence of communication.

> *The tape recorder, famously used in Krapp's Last Tape, can aid us in appreciating Beckett's linguistic loops throughout his novels and short prose piece. The recorder's storing and replaying of speech exemplifies Beckett's repeated suggestion in his fiction that the subject is spoken and alienated through language.* (Frattarola, 2018, s. 141)

Initial scenes of the play show us Krapp's placing one thing to another repeatedly. He offers no complete sentences, but only words:

> *… Mother at rest at last… Hm… The black ball… [He raises his head and stares blankly in front. Puzzled.] Blackball?… [He peers again at the ledger, and reads.] The dark nurse… Slight improvement in bowel condition… Hm… Memorable… what? [He peers closer.] Equinox, memorable equinox… Memorable equinox?… Farewell to— [He turns the page] — love. (Beckett 1976,18)*

Since the rest of the play also shows us such utterances, it seems proper to claim that Samuel Beckett rejects the employment of complex sentences, showing, for example, such literary devices as metaphors or puns. In a structuralist understanding, these literary devices are very important, but in a post-structuralist sense, they are not of significance. However, Playboy Carti, a hip-hop artist, and Krapp can be compared in analogical terms. They both display unfinished sentences, just leaving some words to show the inadequacy and meaninglessness of language.

All these (What? What?) always fold (What? What?)
Big bank (What? What?) never fold (What?) (Carti, 2007)

EMINEM AS THE EMBODIMENT OF STRUCTURALISM; PLAYBOY CARTI AS POST-STRUCTURALISM

Structuralism gives importance to the use of metaphorical expressions and the use of the literary device called pun (Rivero, 2010, s. 14). The importance of the employment of it is also asserted by the hip-hop artist Eminem, who can be considered as the embodiment of structuralism. In his song *My Syllables*, Eminem asserts aggressively that the new generation of kids does not care about the lyrics of a Hip-Hop song, the verse of which consists of generally sixteen bars and the use of such literary devices as pun and metaphor, but they solely seek to hear a great sound in a Hip-Hop song (Eminem 2007). It may be asserted that since lyricism is related to the use of words, the new generation of kids does not indeed care about the use of language and finds it as something that does not deserve to care about. Additionally, Eminem says that the new generation of kids does not care about the verse part of a lyrical work, which consists of many lines in the form of Hip-Hop music. Instead, they are only into the repetition of the same four words (Eminem 2007). Such claims by Eminem were perpetuated even 10 years after the release of the song *My Syllable*. He started to criticize rappers who did not make the traditional style of Hip-Hop, a kind of style with the sixteen lines of a verse consisting of multiple metaphors and deep meanings. According to John Mann, a very easy way to realize what kind of concept Structuralism is related to the fact that it defines a "phenomenon using the metaphor of language" (Mann, 1994). Adversely, an

article from *Chicago Tribune* defending that one can listen to both Playboy Carti and Eminem, claims that Playboy Carti does not have ‘‘lofty metaphors’’ in his hip-hop songs and his way of rendering lyrics are not in a traditional form of Hip-Hop. Instead, he uses “stalled rhymes” and “clipped syllables” in his song called *Magnolia* (Richards, 2017). So he can be considered as the embodiement of post-structuralisim, which is against structuralisim that defends that there should be the employment of such literary devices as metaphor and pun, as claimed in Ferdinand de Saussure’s work *Course in General Linguistics* (Rivero, 2010, s. 10). This song has also repetitive lines and unfinished sentences, not deep or metaphorical expressions as follows:

When I drop, uh (Drop, drop)
Woo, woo, woo, woo (Beep)
Woo, woo (Beep), woo, woo (Beep). (Carti, s. 2017)

As it is suggested in Eminem’s song *My Syllables*, the new generation of kids neglects the excessive lyrics, in other words, the excessive use of language and they only care about the repetitive use of the same four words. They seem to adore hip-hop musicians like Playboy Carti, who does not show complex metaphorical expressions, and the chorus of the song *Woke Up Like This* is also only the repetition of the same words four times.

In a general sense, such avoidance of the use of language may be related to the fact that language is meaningless and is not adequate in terms of expression, as it is in both the works of Samuel Beckett and Playboy Carti. There are repetitive lines that try to reject a traditional form of the use of language in a work of art. It may be claimed that Playboy Carti also neglects the use of language in a proper form in his song *Woke Up Like This* to emphasize the meaninglessness of language. In this song, the employment of “clipped syllables” and the repetition of the same sentence are observable (Richards, 2017). Such works of art may be interpreted as the depiction of the inadequacy of the concept of language (the assertation of post-structuralisim) and the meaninglessness of the use of language in a proper form. Likewise, such emphasis is also rendered by Samuel Beckett. He conveys the message that language is not sufficient and the use of repetition in his works *Ill Seen Ill* and *Krapp's Last Tape* respectively.

Furthermore, Eminem released a song called *Walk on Water* in 2017. He explicitly says, *‘‘Rhyme has to be perfect’’ (Eminem 2017)* and he perpetuates saying how delivery should be and to him, it should be flawless. It seems proper to claim that he gives importance to the form of a context and the use of language, so does structuralism. Nonetheless, as the embodiment of Post-Structuralist deconstruction of form and language, Playboy Carti’s song *Magnolia* shows unfinished sentences with no rhyme but the repetition of the same word:

All these (What? What?) always fold (What? What?)
Big bank (What? What?) never fold (What?) (Carti, 2007)

CONCLUSION

Drawing on Bartens, this paper aims to help readers get rid of the confusing nature of understanding literary theories and differences between them. In doing so, an explanation of the difference between the two literary theories structuralism and post-structuralisim was provided to empower by giving examples from the literary world and the Hip-Hop industry. Post-structuralism can be considered not only a continuation but also a kind of response to

structuralism. They both focus on the function of language, but there is a difference between the two in terms of their different consideration of meaning. Saussure's theories about signifiers and signified are interpreted differently by Derrida. They both agree that there is a signifier and a signified. While Saussure implies that they are related to each other and are the two sides of the same coin, Derrida rejects this idea and emphasizes the multiplicity of truth and the undeniable existence of imagination, and individuality. This refutation is also related to the inadequacy of language in terms of expressing ideas. Further explanation about the clash between structuralism and post-structuralism in terms of the question of whether language is important or not can be explained by giving examples from literature and Hip-Hop music. For example, one of the most famous icons of the literary world, Samuel Beckett seeks to deconstruct the concept of language. He shows uncompleted sentences, separate and unconnected words to emphasize the meaninglessness of language and its insufficient nature, as seen in his *Krapp's Last Tape*. Consequently, it can be claimed that it seems proper to consider him as the embodiment of post-structuralism which deconstructs the traditionally accepted notion of language. However, structuralism emphasizes the importance of language in a work of art, consisting of metaphorical expressions and rhyme, in general, and so the importance of the form echoes the rapper Eminem's style of writing Hip-Hop songs. He seems to be the embodiment of structuralism. Nevertheless, another Hip-Hop musician called Playboy Carti seems to be the representative of post-structuralism and Samuel Beckett's type of writing that rejects the traditionally known language in a work of art. Consequently, examples from both literary worlds and the Hip-Hop world seem to be great guides to make the reader understand both structuralism and post-structuralisim as easy as possible.

Works Cited

Anonymous. (n.d.). CHAPTER -III POST-STRUCTURALISM: ORIGIN, THEORY AND FUNCTIONS. Retrieved from chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://www.sfsmahavidyalaya.ac.in/studyMaterial/522536TH-SEM-DSE-3.-POST-STRUCTURALISM-08-05-2020.pdf

Bartens, H. (2013). *Literary Theory: The Basics: The Basics 3rd Edition.* Routledge; 3rd edition. Retrieved 12 12, 2022, from https://www.amazon.com/Literary-Theory-Basics-Hans-Bertens/dp/0415538076

Bertens, H. (2019). Post Yapısalcılık: Girit Paradoksu ve Albany Çözümü. In H. Bertens, *Edebi Teori* (A. Aydın, Trans., p. 129). Sel. Retrieved Kasım 6, 2022

Billboard Explains: How R&B/Hip-Hop Became the Biggest Genre in the U.S. (2022, 11 08). Retrieved from Billboard.com: https://www.billboard.com/music/music-news/billboard-explains-rb-hip-hop-biggest-genre-9613422/

Carti, P. (2007). Magnolia. Retrieved 02 08, 2023, from https://genius.com/Playboi-carti-magnolia-lyrics

Eminem. (2007). *My Syllables.* Retrieved 12 2, 2022, from Genius.com: https://genius.com/Eminem-my-syllables-lyrics

Eminem. (2017). *Walk on Water.* Retrieved 4 12, 2022, from https://genius.com/Eminem-walk-on-water-lyrics

Frattarola, A. (2018, 2). *Turning Words into Sounds: Samuel Beckett's Repetition and the Tape Recorder.* doi:https://doi.org/10.5744/florida/9780813056074.003.0007

Holdcroft, D. (1991). *Saussure: signs, system and arbitrariness.* New York: Cambridge University Press.

Maher, J. (2015). *Introducing Chomsky: A Graphic Guide.* Icon Books; UK ed. edition. Retrieved from https://books.google.com.tr/books?id=6XFvBwAAQBAJ&lpg=PT7&ots=RZuVhCKptK&dq=%E2%80%9Cuniversal%20structures%E2%80%9D%20chomsky&lr&pg=PT7#v=onepage&q&f=false

Mann, J. (1994). *A Gentle Introduction to Structuralism, Postmodernism And All That.* Retrieved 12 5, 2022, from Philosophy Now: https://philosophynow.org/issues/10/A_Gentle_Introduction_to_Structuralism_Postmodernism_And_All_That

McConnar. (2022). POST-STRUCTURALISM: ORIGIN, THEORY AND FUNCTIONS. Retrieved from http://www.sfsmahavidyalaya.ac.in/studyMaterial/522536TH-SEM-DSE-3.-POST-STRUCTURALISM-08-05-2020.pdf

Nebioğlu, R. Ç. (2018, 12 28). TURNING LANGUAGE INSIDE OUT IN BECKETT'S NOT I. *DTCF Dergisi*, 1630. doi:10.33171/dtcfjournal.2018.58.2.22

Power, C. (2016, 07 07). *Samuel Beckett, the maestro of failure.* Retrieved 01 06, 2023, from Guardian.com: https://www.theguardian.com/books/booksblog/2016/jul/07/samuel-beckett-the-maestro-of-failure

Richards, C. (2017, 12 18). *You can love 'mumble rap' and Eminem.* Retrieved 12 14, 2022, from Chicago Tribune: https://www.chicagotribune.com/entertainment/music/ct-you-can-love-mumble-rap-and-eminem-20171218-story.html

Rivero, S. (2010). REPRESENTATIONS IN LINGUISTICS AND LITERATURE: AN ANALYSIS OF FERDINAND DE SAUSSURE'S AND LEWIS CARROLL'S CONSTRUCTION OF THE OBJECT LANGUAGE. *Invenio*, 14.

Sikirivwa, Mawazo Kavula. (2020). DECONSTRUCTION THEORY AND ITS BACKGROUND. *American Journal of Humanities and Social Sciences Research (AJHSSR)*(4). Retrieved February 11, 2023, from https://www.academia.edu/43056686/DECONSTRUCTION_THEORY_AND_ITS_BACKGROUND

Whisnant, C. J. (2012, November 9). Difference between Structuralism and Poststructuralism (in a somewhat exaggerated. Retrieved from https://webs.wofford.edu/whisnantcj/his389/differences_struct_poststruct.pdf

Wiggins. (n.d.).

Wiggins, B. (17, 04 24). Echoes On an Empty Stage: The Striated Self in Krapp's Last Tape. Retrieved 02 11, 2023, from https://www.academia.edu/32623446/Echoes_On_an_Empty_Stage_The_Striated_Self_in_Krapp_s_Last_Tape

A STUDY ON FIRM VALUES: THE CASE OF THE STOCK EXCHANGE 100

FİRMA DEĞERLERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA: BİST 100 ÖRNEĞİ

Yunus Emre KAHRAMAN
Assist. Prof. Dr. Osmaniye Korkut Ata University
ORCID: 0000-0002-0306-5227

Abstract

Businesses have a very important place in our country, as they do in the world. One of the most important features of effectively functioning markets is to bring together savers and businesses that need this money. One of the most basic objectives of businesses is to maximize the value of the firm. This increases the welfare of both businesses and their stakeholders who trust them and invest their savings, thereby attracting more attention. Although there are many more valuable firms in the world than in Turkey, the value of firms in Turkey has increased rapidly in recent years. The increase in firm values both creates confidence for investors and emerges as a benefit of the intellectual unit of the firm. Not only economic activities are effective in increasing the firm value of enterprises. In addition, intellectual capital, which is called the knowledge of the firm, also plays an important role in firm value. In addition to these, the firm's contribution to social responsibility projects, its visibility, its contribution to social solidarity and many other factors have an impact on the value of the firm. In our study, the 5-year firm values of the companies in the BIST 100 for the years 2017-2021 will be determined and the top 10 companies will be analyzed.

Keyword: Business, Borsa Istanbul, Firm Value

Özet

Ülkemiz için işletmeler dünyada olduğu gibi çok önemli bir yere sahiptir. Etkin işleyen piyasaların en önemli özelliklerinden birisi tasarruf sahipleri ile bu paraya ihtiyaç duyan işletmelerin bir araya getirilmesidir. İşletmelerin bilindiği en temel amaçlarından birisi ise firmanın değerini maksimize etmektir. Bu hem işletmeler için hem de kendisine güvenip tasarruflarını yatıran paydaşlarının refahını artırarak daha fazla ilgi görmesini sağlamaktadır. Dünyada Türkiye'ye kıyasla çok değerli firmalar olmasına rağmen Türkiye'de de son yıllarda firma değerlerin hızlı bir biçimde arttığı görülmektedir. Firma değerlerinin artması hem yatırımcı için bir güven oluşturmakta, hem de firmanın entelektüel biriminin bir faydası olarak ortaya çıkmaktadır. İşletmelerin firma değerinin artmasına sadece ekonomik faaliyetleri etkili olmamaktadır. Bunun yanında firmanın bilgi birikimi olarak adlandırılan entelektüel sermayenin de firma değerinde önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Bunlara ek olarak firmanın sosyal sorumluluk projelerine katkı bulunması, görünürlüğü, toplumsal dayanışmaya katkısı birçok etmende firmanın değeri üzerinde etkili olduğu hali hazırda çalışma konularıdır. Çalışmamızda BİST 100' de bulunan şirketlere 2017-2021 yıllarına ait 5 yıllık firma değerleri tespit edilerek ilk 10 firma incelenmiş ve listelenmiştir.

Anahtar Kelime: İşletme, Borsa İstanbul, Firma Değeri

1. INTRODUCTION

Businesses have a very important place in our country, as they do in the world. One of the most important features of effectively functioning markets is to bring together savers and businesses that need this money. One of the most fundamental goals of businesses is to maximize firm value. While the increase in the value of businesses is important for businesses, it also increases the welfare of stakeholders. In addition to these, it is an important data to attract the attention and interest of investors (Barut, Karabayır and Torusdağ, 2019).

With the emergence of modern finance, not only profits but also firm values have become very important. Strategic management of firm value is becoming more important today. Some decisions related to financial management directly affect firm value (GÜNGÖR TANÇ, 2019).

It is very important for firms to exhibit a long-term and sustainable performance instead of short-term performances for brand value and firm value. The most important stage of the objectives of companies in the establishment is seen as long-term activities. The long-term survival of firms ensures the formation of firm value, firm reliability and brand value (Şenol, Koç and Ünlü 2019).

This increases the welfare of both businesses and their stakeholders who trust them and invest their savings, thereby attracting more attention. Although there are many more valuable firms in the world than in Turkey, the value of firms in Turkey has increased rapidly in recent years. The increase in firm values not only creates confidence for investors, but also emerges as a benefit of the intellectual unit of the firm.

Not only economic activities are effective in increasing the firm value of enterprises. In addition, intellectual capital, which is called the knowledge of the firm, also plays an important role in firm value. In addition to these, the firm's contribution to social responsibility projects, its visibility, its contribution to social solidarity, and many other factors have an impact on the value of the firm.

Although different methods are used to determine firm values, some of them are seen as methods such as fundamental analysis, technical analysis, efficient markets hypothesis. Analyses of firms and firm value are made with the help of tables prepared as known and these analyzes (Biçen and Sezgin 2017; Akyüz and Yıldırım 2019)

2. LITERATURE

There are many studies on firm value in Turkey and internationally. Some of them are as follows;

Researcher	Year of Research	Results of the Study
Akyuz and Yildirim	2019	In their study, they analyzed the data of 7 paper and paper products industrial enterprises operating in BIST for the years 2012-2018. As a result of the study, it was concluded that 2 data related to financial structure, 3 data related to activity ratios and 3 data related to profitability ratio have a relationship on firm value.
Barut, Karabayir and Torusdag	2019	In their study, they analyzed the data of 115 firms operating in BIST for the years 2010-2016. As a result of the study, they concluded that intellectual capital has a positive effect on firm value.
GÜNGÖR TANÇ	2019	In their study, they conducted regression analysis using the 2018 data of 100 companies operating in the BIST 100. As a result of the study, it was concluded that there is no significant relationship between sustainability activities and firm value.
Senol, Koç and Ünlü	2019	In their study, they examined the relationship between brand equity and market capitalization of 27 firms operating in BIST by using panel VAR method. As a result of the study, it was concluded that there is a weak relationship between brand value and firm value.
Uyar and Sarak	2020	In their study, they analyzed the data of 36 firms operating in BIST and 45 manufacturing firms operating in London Stock Exchange for the years 2008-2018. As a result of the study, it was concluded that there is a significant relationship between current asset turnover, price earnings ratio and borrowing ratio and firm value in BIST, while there is a significant relationship between equity turnover, return on equity and borrowing ratio and firm value in London Stock Exchange.
Dalkilic, Temiz and Özkan	2021	In their study, they examined the effect of the manufacturing sector operating in BIST on firm performance and firm value. As a result of the study, it was concluded that firm performance and firm value indicators have a positive effect on the reporting of the amount of real profit.
Topaloglu and Ege	2021	In their study, they examined the relationship between firm value and financial performance of

		the construction sector enterprises in the BIST 100 between 2013-2020 with the panel quantile regression method. As a result of the research, they concluded that the relationship between financial flexibility and firm value is positive, and this result is the same for the financial flexibility of firms.
Öztürk, Çelik and Dashtan	2022	In their study, they analyzed the data of 23 manufacturing industry enterprises operating in BIST for the years 2010-2020 using the Tobin's Q method in the panel data method. The study concluded that exchange rate risk and liquidity risk have a significant effect on firm value.

3. Research

There are many studies on firm value in Turkey. Although studies on firm value have been conducted in recent years, in our study, the last 5 years of data on firm values are analyzed from Kap.gov.tr and investing.com, the top 10 firms with the highest firm value for these years are identified and the enterprises with the highest dividend rate are listed.

Table 1. Company Values by Year Top 10 (2017)

Company Name	Abbreviation	Firm Value (TL)
Koç Holding	KCHOL	62.393.827.964,00
Sabancı Holding	SAHOL	54.595.660.712,72
Turkish Airlines	THYAO	48.043.200.000,00
Turkcell	TCELL	41.868.478.000,00
Tüpraş	TUPRS	36.674.847.800,00
Turk Telekom	TTKOM	34.931.534.000,00
Eregli Iron and Steel	EREGL	32.524.988.000,00
Aselsan	ASELS	31.071.239.000,00
Enka Construction	ENKAI	23.780.924.000,00
Ford Otosan	FROTO	22.940.429.500,00

As seen in Table 1, when the dividend ratios are analyzed according to years in 2017, Koç Holding ranks first with TL 62 billion, Sabancı Holding ranks second with TL 54 billion and Turkish Airlines ranks third with TL 48 billion. Percentage graphs of firm values are shown in Figure-1 below.

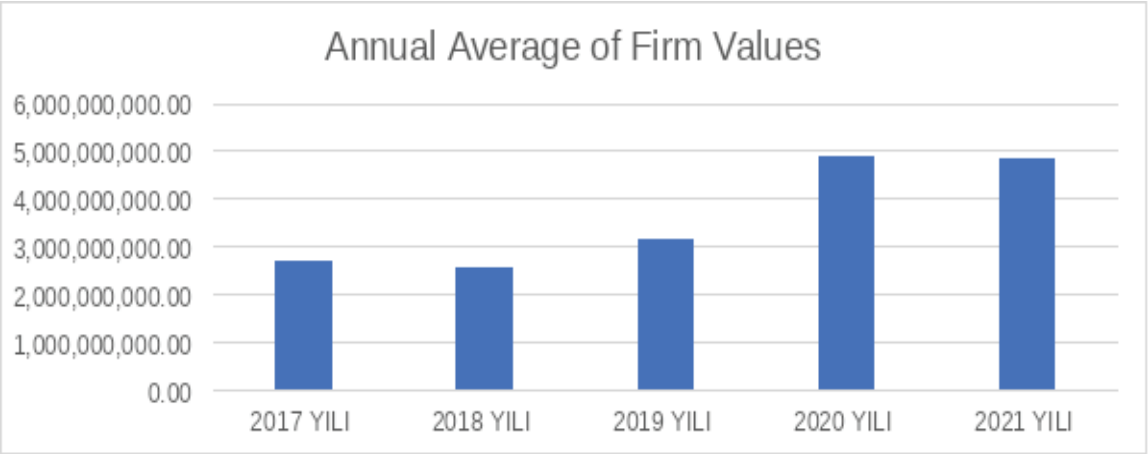

Figure-1

Table 2. Company Values by Year Top 10 (2018)		
Company Name	**Abbreviation**	**Firm Value**
Turkish Airlines	THYAO	66.726.800.000,00
Koç Holding	KCHOL	61.191.575.310,00
Sabancı Holding	SAHOL	41.660.859.561,12
Tüpraş	TUPRS	41.190.632.640,00
Turkcell	TCELL	39.458.443.000,00
Turk Telekom	TTKOM	29.076.882.000,00
Bim Stores	BIMAS	25.457.484.000,00
Aselsan	ASELS	25.121.546.000,00
Eregli Iron and Steel	EREGL	22.670.624.000,00
Ford Otosan	FROTO	20.635.545.000,00

As can be seen in Table 2, when the dividend ratios by year are analyzed in 2018, Turkish Airlines ranks first with TL 66 billion, Koç Holding ranks second with TL 61 billion and Sabancı Holding ranks third with TL 41 billion. Percentage graphs of firm values are shown in Figure-2 below.

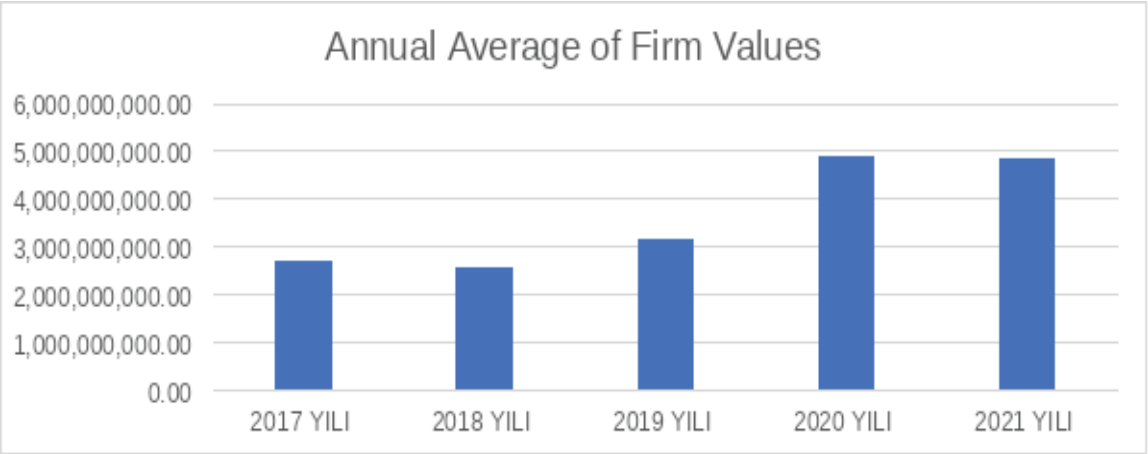

Figure-2

Table 3. Top 10 Company Values by Year (2019)		
Company Name	**Abbreviation**	**Firm Value**
Turkish Airlines	THYAO	84.788.800.000,00
Koç Holding	KCHOL	74.009.179.376,00
Turk Telekom	TTKOM	41.632.085.000,00
Tüpraş	TUPRS	40.176.939.560,00
Turkcell	TCELL	40.076.042.000,00
Bim Stores	BIMAS	30.947.411.000,00
Sabancı Holding	SAHOL	28.877.169.501,74
Eregli Iron and Steel	EREGL	28.649.649.000,00
Ford Otosan	FROTO	27.867.067.500,00
Iskenderun Iron and Steel	ISDMR	24.990.439.000,00

As seen in Table 3, when 2019 is analyzed according to dividend rates by year, Turkish Airlines ranks first with TL 84 billion, Koç Holding ranks second with TL 74 billion and Türk Telekom ranks third with TL 41 billion. Percentage graphs of firm values are shown in Figure-3 below.

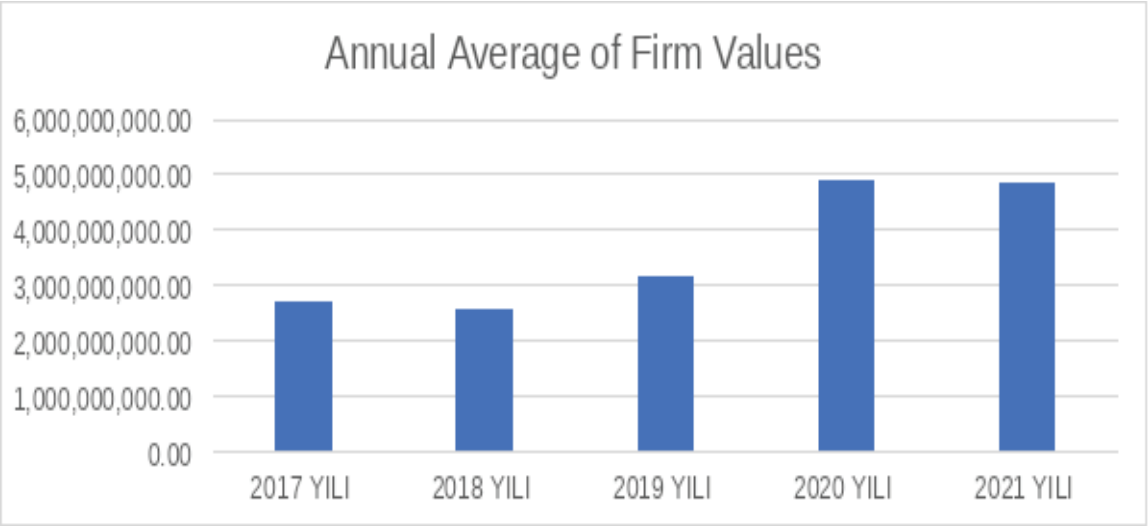

Figure-3

Table 4. Company Values by Year Top 10 (2020)		
Company Name	**Abbreviation**	**Firm Value**
Koç Holding	KCHOL	168.877.966.816,00
Turkish Airlines	THYAO	127.111.800.000,00
Bim Stores	BIMAS	48.160.432.000,00
Turk Telekom	TTKOM	46.116.665.000,00
Eregli Iron and Steel	EREGL	45.272.046.000,00
Turkcell	TCELL	44.443.894.000,00
Ford Otosan	FROTO	44.171.461.000,00
Sabancı Holding	SAHOL	41.950.747.049,26
Aselsan	ASELS	41.400.905.000,00
Tüpraş	TUPRS	36.465.049.600,00

As seen in Table 4, when 2020 is analyzed according to dividend rates by years; Koç Holding ranks first with 168 billion TL, Turkish Airlines ranks second with 127 billion TL, and Bim Stores ranks third with 48 billion TL. Figure-4 below shows the percentage graphs of firm values.

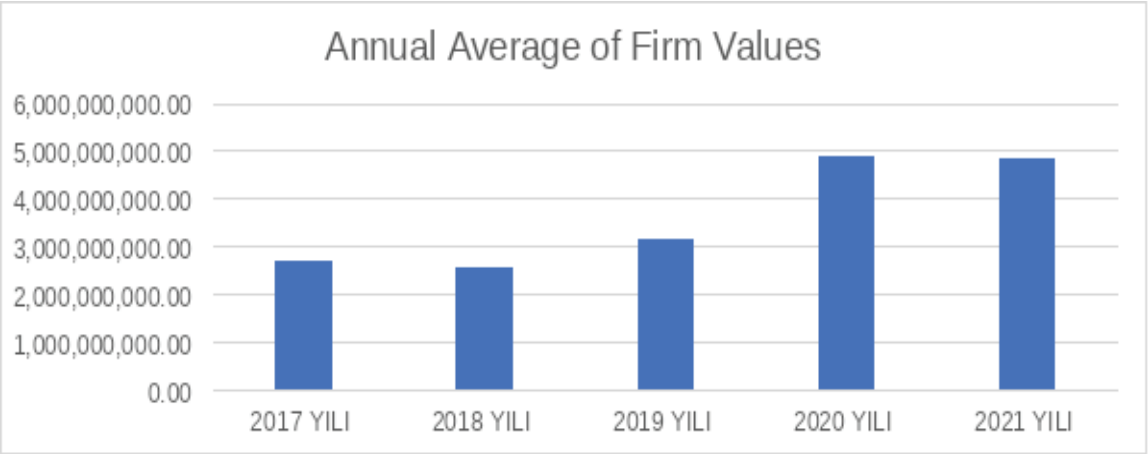

Figure-4

Table 5. Company Values by Year Top 10 (2021)		
Company Name	**Abbreviation**	**Firm Value**
Koç Holding	KCHOL	187.464.160.891,00
Turkish Airlines	THYAO	137.843.000.000,00
Ford Otosan	FROTO	58.261.724.000,00
Eregli Iron and Steel	EREGL	56.438.812.000,00
Turkcell	TCELL	45.236.339.000,00
Turk Telekom	TTKOM	43.499.372.000,00
Bim Stores	BIMAS	42.450.581.000,00
Tüpraş	TUPRS	37.963.986.320,00
Sasa Polyester	SASA	37.631.553.000,00
Aselsan	ASELS	37.197.132.000,00

As can be seen in Table 5, when the dividend rates are analyzed according to years in 2021, Koç Holding ranks first with TL 187 billion, Turkish Airlines ranks second with TL 137 billion and Ford Otosan ranks third with TL 58 billion. Percentage graphs of firm values are shown in Figure-5 below.

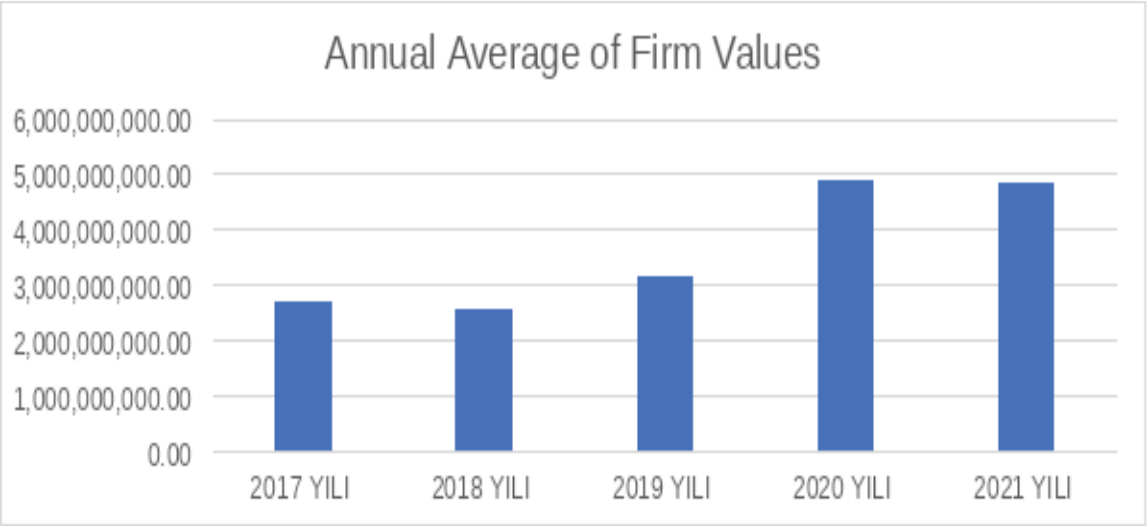

Figure-5

Table 6. Total Value of Firms in the BIST 100

Years	Total Firm Value
YEAR 2017	833.889.652.984,51
YEAR 2018	808.410.300.506,57
YEAR 2019	1.015.303.457.588,27
YEAR 2020	1.613.786.058.646,51
YEAR 2021	1.747.503.365.337,18

As seen in Table 6, when the firm value ratios by years are analyzed, it is seen that the total value of the companies in the BIST 100 was 833 billion TL in 2017, 808 billion TL in 2018, 1.01 trillion TL in 2019, 1.61 trillion TL in 2020 and 1.74 trillion TL in 2021. Percentage graphs of dividends are shown in Figure-6 below.

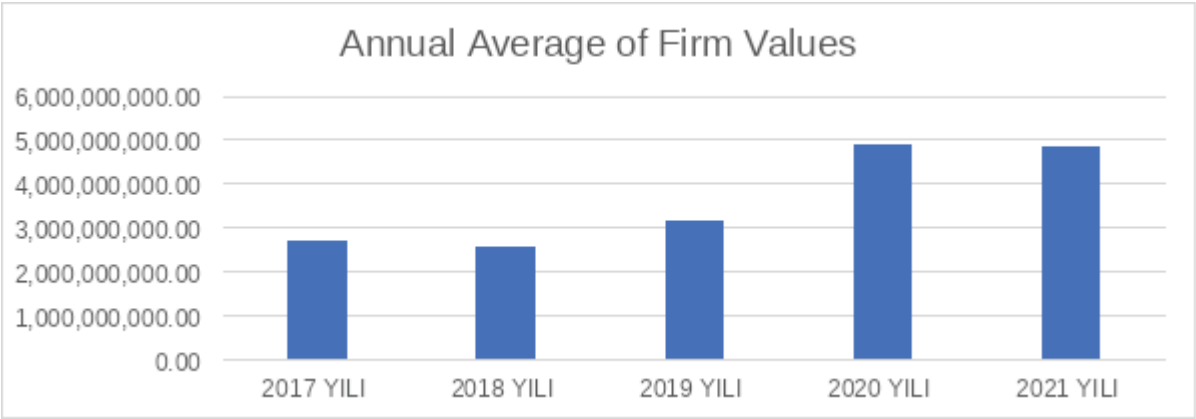

Figure-6

Year	Annual Average of Firm Values
YEAR 2017	2.734.064.436,01
YEAR 2018	2.591.058.655,47
YEAR 2019	3.162.939.120,21
YEAR 2020	4.890.260.783,78
YEAR 2021	4.881.294.316,58

As seen in Table 7, when the firm value ratios by years are analyzed, it is seen that the average value of the companies in the BIST 100 was 2.7 billion TL in 2017, 2.59 billion TL in 2018, 3.16 billion TL in 2019, 4.89 billion TL in 2020 and 4.88 billion TL in 2021. Percentage graphs of dividends are shown in Figure-7 below.

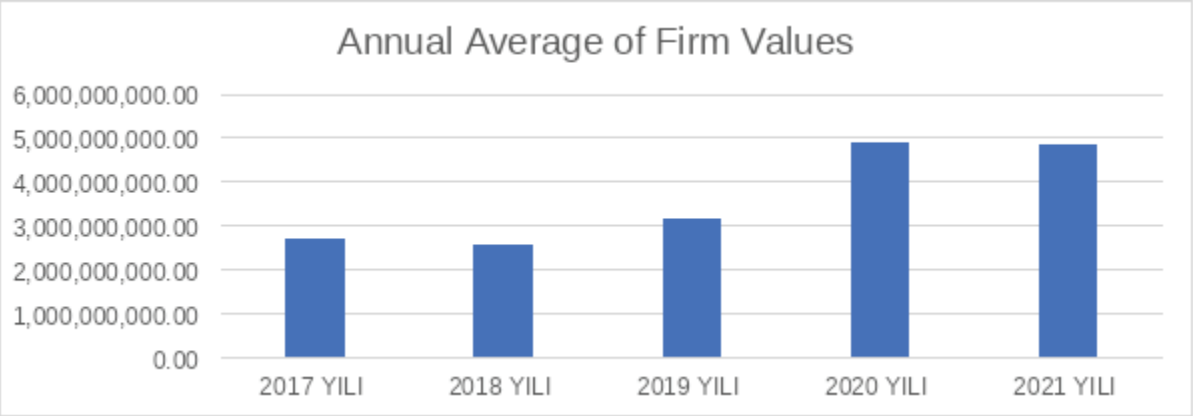

Figure-7

4. Conclusion

One of the major objectives of businesses today is to maximize firm value. There are many different views on firm value. Firm value emerges as an item that maximizes the value of the enterprise. It is seen that not only material items affect the increase in firm value. Looking at the last 5 years, companies such as Koç Holding, Sabancı Holding and Turkish Airlines are in the top 10. It is seen in many studies that the increase in firm value will give confidence to investors. In our study, the 10 companies with the highest firm value between 2017-2021 are listed. In addition, the total value of the companies in the BIST 100 for the last 5 years and their averages are also listed.

Referance

Ayrıçay, Y. & Türk, V. E. (2014). Finansal Oranlar Ve Firma Değeri İlişkisi: BİST'de Bir Uygulama . Muhasebe ve Finansman Dergisi , (64) , 53-70 . DOI: 10.25095/mufad.396490

Barut, A., Karabayır, M. E. & Torusdağ, M. (2019). Entelektüel sermaye – firma değeri ilişkisi: Borsa İstanbul'da ampirik bir analiz. Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi. 9 (1), 169-194.

Biçen, Ö.F. & Sezgin, H., (2017) "Finansal Oranların Firma Değeri Üzerindeki Etkileri: Borsa İstanbul Bilişim Sektörüne Yönelik Bir Panel Veri Analizi", Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, c.15 s. 3, ss. 25-41,

Dalkılıç, E., Temiz, H. & Özkan, A. (2021). Muhasebe Bilgi Kalitesinin Firma Performansı ve Firma Değeri Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği, *İşletme Akademisi Dergisi,* 2 (3): 284-301.

Güngör Tanç, Ş. (2019). Kurumsal Sürdürülebilirlik Faaliyetlerinin Firma Değeri Üzerine Etkisi: BİST 100 Örneği, İşletme Araştırmaları Dergisi, 11 (3), 2076-2083.

Öztürk, M. B., Çelik, M. S., & Daştan, D. (2022). Finansal risklerin firma değeri üzerine etkileri: Borsa İstanbul gıda, içecek ve tütün sektöründe bir uygulama. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15(2), 419–429. http://doi.org/10.25287/ohuiibf.1075437.

Şenol, Z. , Koç, S. & Ünlü, U. (2019). Marka Değeri İle Firma Değeri Arasındaki İlişki: Borsa İstanbul Örneği . Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , 12 (3) , 338-350 . DOI: 10.25287/ohuiibf.477720

Topaloğlu, E.E. & İ. Ege (2021), "Finansal Esneklik, Firma Değeri ve Finansal Performans İlişkisi: İnşaat Sektörü Üzerine Panel Kantil Regresyon Yaklaşımı", *Sosyoekonomi*, 29(49), 409-425.

Uyar, U. & Sarak, G. (2020). Finansal Oranlar ile Firma Değeri İlişkisinin Borsa İstanbul ve Londra Borsası İmalat Sanayi Sektörlerinde Karşılaştırılması . Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi , 5 (3) , 537-560 . DOI: 10.30784/epfad.728785

https://tr.investing.com/pro Erişim tarihi 15.03.2023

https://www.kap.org.tr/tr/ Erişim tarihi 15.03.2023

ASSESSMENT OF PHYSICAL ABILITIES IN THE 16-17 AGE GROUPS OF VOLLEYBALL PLAYERS

ALTIN MARTIRI
Department of Sports, Faculty of Movement Sciences, Sports University of Tirana, ALBANIA

ENKELEIDA LLESHI
Department of Sports Performance, Sports Research Institute, Sports University of Tirana, ALBANIA

Abstract:
Introduction: The performance of sports games is characterized by actions at different speeds according to specific situations during the game. Especially in the game of volleyball, this type of physical ability is of great importance knowing that volleyball is a sport with short intervals and efficient physical loads combined with rest phases. When speak about agility in volleyball refer not only to the cognitive components that are involved in different tasks like the start in sprinting, running in zigzag that are more different tasks in sport games *The purpose of this study*: is to identify the physical abilities between ages in the female volleyball players of the "Dinamo" team Sports Association. *Material and Methods:* Participants in this study were (N=20) volleyball players of categories as follows; (16-17 years old). Anthropometric measurements are body weight (BW), body height (BH) and waist circumference and physical abilities Hexagon agility test, T-Test and Lateral Change of Direction (LCHD). The tests were conducted in two different periods in January-June 2022 in the "Fitness Gym" at the Sports University of Tirana in Albania. The volleyball players conducted their training according to the coach's method. *Results:* The results obtained from 2 repeated measurements in the subjects taken in the study showed statistically significant differentiated low values between reference in the effect of the development and improvement of physical activity according to the specifics of the sport of volleyball. *Conclusions:* The final results show statistically low values between the age categories for the measurements of the components of physical abilities. We think that a special training program for the development of physical skills should be designed and suggested to be implemented by the coach.

Key Words*:* performance, sport, game, anthropometric, experience, coaches.

Introduction

At present, in the theory and practice of sports training, there are many approaches, extensively and intensively, of the different aspects characteristic to the training process (Stoian, 2016). A very important skill in the agility development is coordination, the level of coordination also influencing the ability to adapt to various unexpected requirements and situations (Ioan, S. S., et al., 2019). The higher the level of coordinative capacity, the better the assimilation of the technique, the process of learning the technical procedures is shortened, and the movements will be easier and more precise. Team games require a comprehensive preparation of skills such as technical, tactical, physical and mental or

psychological aspects. The selection in sport is very important and testing the main motor skills, physique and muscular strength in adolescents can tell if the child is eligible for performance (Benetti et. al. 2005). The game of volleyball requires expertise in several physical fitness and performance areas (Sopa &Szabo, D.A 2016). In volleyball, anthropometric characteristics, individual physical performance and technical and tactical skills are most important factors that contribute to the success of a team in competitions (Häkkinen, K. 1993). According to scientists, the role of the coach in enhancing an athlete's performance is very important the increased indices of speed, strength, coordination and balance being able to contribute to achieve sports performance (Sopa I.S & Szabo D. A., 2015). According to (Miskin, MA., et al., 2010) volleyball coaches should estimate different performance skills and abilities of individual players during sets and matches, and then adjust the training cycle of the team focusing on the development of key motor skills that significantly determine players' scoring abilities. The coaches who deal with the training are convinced and oriented quite accurately that there is a difference in performance for the anthropometric parameters and physical abilities according to gender and positions in the field with regard to volleyball. However, these characteristics are likely to change during the prolonged competitive season due to its technical and tactical training with high volume (Newton, RU., et al., 2006). A very important skill in the agility development is coordination, the level of coordination also influencing the ability to adapt to various unexpected requirements and situations (Ioan, S. S., et al., 2019). So, the development of specific anthropometric characteristics, physiological features, and technical abilities is a determinant of game performance (Cosmin et al., 2017; Milic et al 2017; Lidor&Ziv 2010; Malousaris et al., 2008).Previous studies have demonstrated that anthropometric and body composition parameters are different according to relative age (Papadopoulou et al., 2019), performance level (Kutac, & Sigmund, 2015,Palao et al., 2014),divisions (Malousaris et al., 2008, Giannopoulos et al., 2017) and could be discriminate selected from non-selected players (Tsoukos et al., 2019b). There are problems that consist in orientating both educational and training process at scoring a victory at the competitions to the detriment of comprehensive training of young athletes (Boichuk, Iermakov& Nosko,M. 2017; Akelaitis, & Malinauskas, 2018; Hnatchuk, Lynets, Khimenes, & Pityn, 2018). However, studies investigating the effectiveness of game-based training in female volleyball are limited. Therefore, more research is needed in order to confirm theory. The purpose of this study was to identify physical abilities in groups 16-17 years old female volleyball players in one of the Sports Associations Tirana in Albania, the "Dinamo" team. According findings and experience, skill-based training could be a part of training programs in younger volleyball players where the intensity of training is not as high as in professional and elite volleyball players.

Material & methods

The study began in January 2022 before the development phase of the matches. The volleyball players were first introduced to the test application procedure. Volleyball players in this study were (N=20) volleyball players of categories as follows; (16-17 years old). Anthropometric measurements were taken (body weight, body height and waist

circumference). The physical activity protocol tests were conducted in the "Fit-ness Gym" at the Sports University of Tirana in January and June 2022 after the match phase. The volleyball players conducted their training according to the coach's method.

Test protocol procedure

Lateral Change of Direction (*https://www.brianmac.co.uk/latchang.htm*;) this test requires the players to run and touch a series of cones as fast as possible. Warms up for 10 minutes. Places three cones 5 m apart on a straight line and the player stands by the middle cone (B). With the command “GO” moved in a starting direction, right or left, and starts the stopwatch. The players moves to and touches the first cone, returns past the middle cone to the far cone and touches it and then returns to and touches the middle cone. The test is conducted four times - two in each starting direction (left & right).

Hexagon agility test (https://www.brianmac.co.uk/hexagonal.htm); the aim of the hexagon agility test is to test the ability to jump quickly while maintaining the balance. The equipment needed is a measuring tape, a drawn hexagon (with 6 sides of 60 cm long) on the ground and a stopwatch. The procedure of this test goes like this: the child starts with both legs together in the center of the hexagon with the face to the front line. At the start command the child must jump across the hexagon line then back in the center and then continuing to jump over the 6 sides of the hexagon in the clockwise direction. The score is the time taken by the child to complete a three full tour of the hexagon.

The T-Test; (http://www.brianmac.co.uk/tdrill.html) is a simple running test of agility, involving forward, lateral, and backward movements, appropriate to a wide range of sports. Perform an appropriate warm-up. Set out four cones. The subject starts at cone A. On the command of the timer, the players sprints to cone B and touches the base of the cone with their right hand. They then turn left and shuffle sideways to cone C, and also touch its base, this time with their left hand. Then shuffling sideways to the right to cone D and touching the base with the right hand. They then shuffle back to cone B touching with the left hand, and run backwards to cone A. The stopwatch is stopped as they pass cone A.

Database creation and data analysis

Data analysis identified significant changes description of variables (means and standard deviations for numerical variables) as well as the application of statistical tests. Only statistically significant results are included in the report. All data analysis was performed through the statistical package SPSS (Statistical Package for Social Sciences, version 20.0) and Microsoft Office Excel 2010. The interpretation of all the results of the study was done very carefully based on the type of study. Statistical data used consisted of the actual analysis in the following procedures:

- Pearson and Spearman correlation coefficients were used to estimate the linear relationships of numerical variables.
- For all statistical procedures applied, the values of $p \leq 0.05$ were considered as statistically significant.

Results

We started the study with the volleyball players of the "Dinamo" team in January 2022 before the match phase. The volleyball players were first introduced to the procedures they would follow. In the beginning, the anthropometric measurements were developed, which are presented in table 1 below.

Table 1. Descriptive statistics for anthropometric variables in girls' volleyball players.

	Age	N	Mean	Std. Dev.
Body Height cm	(16-17 yrs.)	20	170.2	7.3
Body Weight kg	(16-17 yrs.)	20	62.2	8.7
Waist Circumference cm	(16-17 yrs.)	20	68.6	6.9

T-TEST and Lateral Change Direction are tests similar in play volleyball movements in the front, back, side etc. The analysis of the two tests results is compared between showed the lower level of skill of volleyball players 16- 17age. Data from table 2 show descriptive statistics (mean) for physical abilities variables for the group with regard to volleyball girls. Descriptive mean data are shown for physical abilities in (Hexagon agility test, T-Test and Lateral Change of Direction).

Table 2. Descriptive statistics for test variables in girls' volleyball players

	Age	N	Mean T1	Mean T2
T-Test	(16-17 yrs.)	20	13.1	12.05
Hexagon agility test	(16-17 yrs.)	20	13.94	13.57
Lateral Change Direction	(16-17 yrs.)	20	7.35	6.7

Discussion

This study aimed to determine in anthropometric and physical abilities characteristics in a group of female volleyball players who were 16-17 years old. Some skills are very well and easily developed in young age subjects, skills such as coordination, speed, moving in different directions and other components of agility. There were no observed significant differences in anthropometrical measures. In every situation, when it is possible in terms of the speed of the ball, players should move forward-backward or left-right while performing on the court. In cases when speed of the ball dictates the movement of the defensive player,

he or she needs to sprint face forward the flying ball with turns to 180^0. At the agility T-Test, we can observe progress of time of 1.05 sec between the initial test (13.1 sec) and the final test (12.05sec) shown table 2. It should be noted herewith that the test intended for agility evaluation (hexagon) is a quite reliable test for movement frequency, as demonstrated on table 2 out in female volleyball players aged 16–17. The values obtained in the second measurement show a progression in 0.37 sec but result in low values compared to the data of a study according to (Ratko, K., et al 2006). Change of direction speed, (pro-Agility Shuttle) as a physical component of agility, is of a great importance in volleyball. According to the data, the volleyball players improved by 0.6 sec in the test in the second measurement, but they result in low values compared to a study done by (Robert, G., et al 2020).
The correlation between the tests was measured according to the Pearson's moment product. The results showed a high correlation coefficient (r = 0,924) and statistically significant (sig. <0.05). The reliability of tests is controlled by the "test-retest" method, as one of the most used ways in similar tests, as to minimize the effect of other factors that are not taken into account in the study. It is held as an analysis to determine whether the test and measurement methods used were available to identify whether the volleyball players did achieve high or poor performance.

Conclusions

The results of this study clearly show that volleyball players have low values in skill tests compared to their peers based on different studies. Improving the results of skill skills can be achieved with a specific training model to help players improve their skills. Coaches can be creative and involved in any number of volleyball like movements. The training process of volleyball players in Albania is conditioned by the factor available to develop training sessions with a specific training purpose.
At the end of this study, we note that the tests conducted on athletes were related to technical and situational efficiency. In the 16-17 age groups of players should be done by evaluating all specific motor skills, especially speed and agility-specific mobility, enabling volleyball players to efficiently manage all possible game situations and facilitate the performance of technique.

References:

1. Akelaitis, A.V., & Malinauskas, R.K. (2018). "The expression of emotional skills among individual and team sports male athletes". *Pedagogics, Psychology, Medical-Biological Problems of Physical Training and Sports*, 22(2), 62-67. doi:10.15561/18189172.2018.0201
2. Boichuk, R., Iermakov, S., & Nosko, M. (2017). "Pedagogical conditions of motor training of junior volleyball players during the initial stage". *Journal of Physical Education and Sport*, (JPES), 17(1), 327–334. doi:10.7752/jpes.2017.01048.

3. Benetti, G., Schneider, P., Meyer, F. (2005). "Sports benefits and the importance of muscu-lar strength treinability in prepubertal volleyball athletes". *Revist Bras Cineantropom Desempenho Hum*, No. 7.; 87-93
4. Cosmin, S.C., Mihaela, R. A.,&Claudiu, A. (2017). "Anthropometric Characteristics, Body Composition and Physical Performance of Female Cadet Volleyball Players". *Journal of Physical Education and Sport,*(JPES), 16,664-667. DOI:10.7752/jpes.2016.s1106
5. Giannopoulos, N., Vagenas, G., Noutsos, K., Barzouka, K., &Bergeles, N. (2017). "Somatotype, Level of Competition, and Performance in Attack in Elite Male Volleyball". *Journal of Human Sciences,* 58(1),131–140. DOI: 10.1515/hukin-2017-0082
6. Häkkinen, K. (1993). "Changes in physical fitness profile in female volleyball players during the competitive season". The *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 33(3), 223–232. PMID: 8107473.
7. Hnatchuk Y., Lynets M., Khimenes Kh. & Pityn M. (2018). "Improvement of physical preparedness of qualified volleyball players*". Journal of Physical Education and Sport*, (JPES), 18(1), 239 - 245. doi:10.7752/jpes.2018.01032
8. Ioan Sabin Sopa*, Marcel Pomohaci, Constantin Achim,(2019). " Testing and developing agility skill in volleyball players aged between 10-12 years". *Sports, sport science, physical education*. Volume 55. Pages 1-752. Publisher Future Academy. https://doi.org/10.15405/epsbs.2019.02.78
9. Kutac, P., & Sigmund, M. (2015). "Assessment of body composition of female volleyball players of various performance levels". *Journal of Physical Education and Sport*, (JPES),17(2), 556–562. DOI:10.7752/jpes.2017.02084
10. Lidor, R., &Ziv, G. (2010). "Physical and physiological attributes of female volleyball players—a review". *Journal of Strength and Conditioning Research,* 24(7), 1963–1973. DOI: 10.1519/JSC.0b013e3181ddf835.
11. Milić, M., Grgantov, Z., Chamari, K., Ardigò, L. P., Bianco, A., &Padulo, J. (2017). "Anthropometric and physical characteristics allow differentiation of young female volleyball players according to playing position and level of expertise". *Biology of Sport,* 34(1), 19–26. DOI: 10.5114/biolsport.2017.63382.
12. Malousaris, G. G., Bergeles, N. K., Barzouka, K. G., Bayios, I. A., Nassis, G. P.,&Koskolou, M. D. (2008). "Somatotype, size and body composition of competitive female volleyball players". *Journal of Science and Medicine in Sport*, 11(3), 337–344. DOI: 10.1016/j.jsams.2006.11.008.
13. Miskin MA, Fellingham GW & Florence LW. (2010). "Skill Importance in women's volleyball". *J Quant Anal Sports.* 6(2):1-14. DOI: 10.2202/1559-0410.1234
14. Newton RU, Rogers RA, Volek JS, Hakkinen K, Kraemer WJ. (2006). "Four weeks of optimal load ballistic resistance training at the end of season attenuates declining jump performance of women volleyball players". *Journal of Strength and Conditioning Research*; 20(4), 955. DOI: 10.1519/R-5050502x.1.
15. Palao, J. M., Manzanares, P., &Valadés, D. (2014). "Anthropometric, Physical, and Age Differences by the Player Position and the Performance Level in Volleyball". *Journal of Human Kinetics,* 44(1), 223–236. DOI: 10.2478/hukin-2014-0128
16. Papadopoulou, S. D., Papadopoulou, S. K., Rosemann, T., Knechtle, B., &Nikolaidis, P. T. (2019). "Relative Age Effect on Youth Female Volleyball Players": A Pilot Study on Its Prevalence and Relationship With Anthropometric and Physiological Characteristics. *Frontiers in Psychology*,10, 2737, 1-10. doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02737

17. Stoian, I. (2016). "Optimizarea componentei fizice în antrenamentul tinerilor handbaliști". Sibiu: *Editura Universității* "Lucian Blaga".
18. Sopa I. S., Szabo D. A., (2016). "Study regarding the development of agility skills of students aged between 10 and 12 years old, Timişoara *".Physical Education and Rehabilitation Journal.* Volume 9,Issue 17. DOI: 10.1515/tperj -2016-0009
19. Ratko Kati, Zoran Grgantov and Damir Jurko., (2006). "Motor Structures in Female Volleyball Players Aged 14–17 According to Technique Quality and Performance" .Coll. Antropol.30.1: 103–112.*Original scientific paper* PMID: 16617583. [PubMed].
20. Robert G. Lockie, J. Jay Dawes and Samuel J. Callaghan., (2020). "Lower-body power, linear speed, and change-of-direction speed in Division I collegiate women's volleyball players". *Biol Sport*. Dec; 37(4): 423–428.Published online. Jul 10. doi: 10.5114/biolsport.2020.96944 [PubMed] [Google Scholar].
21. Tsoukos, A., Drikos, S., Brown, L. E., Sotiropoulos, K., Veligekas, P., &Bogdanis, G. C. (2019b). "Upper and Lower Body Power Are Strong Predictors for Selection of Male Junior national Volleyball Team Players." *Journal of Strength and Conditioning Research,* 33(10), 2760-2767. PMID: 29385001 DOI: 10.1519/JSC.0000000000002472

INFLUENCE OF SOCIAL MEDIA IN PRACTICE OF JOURNALISM IN BANGLADESH

MD Nazmul Hossain

Dept. of International Business RUDN University, Moscow, Russia Department of MANAGEMENT The Moscow State University of Technology "STANKIN"

Abstract

In the rapidly changing global arena technological advancement and adaption of changing pattern of technology is the growing trend in all areas including journalism. Increasing use of social media in journalism due to technological advancement is remarkably noticeable throughout the world including Bangladesh in recent years. By the delicate touch of social media, the sourcing and dissemination of information have been easier. To disseminate and share news events as well as to get immediate feedback from the audience, social media has been considered as one of the blessings to the journalism. As Facebook is the most popular social media among the journalists in Bangladesh, the study took Facebook as the central unit of the research. To dig out how journalists in Bangladesh use Facebook in their regular journalism practices is the main objective of the research. The study is a qualitative study based on quantitative data.

In the regular journalism practice, the study inquiries different uses of Facebook by the Journalists in Bangladesh based on survey data. It has been found that to disseminate reports published or broadcasted in different newspapers and TV channels, the journalists mainly use Facebook platform. The study also revealed that the repots which are not published or broadcasted in mainstream media are getting space in social media. It is also discovered by the study that to get immediate feedback from the audience the journalists in Bangladesh considered Facebook as one of the most powerful tools. Moreover, to develop sources and getting clues for news occasionally Facebook assist journalist significantly. Furthermore, it’s also very significant finding that the ethical practice is in danger when practicing journalism on Facebook. Based on the above findings the study concluded that for the journalists in Bangladesh social media is going to be an alternative effective media to share news and getting immediate feedback from the audience.

Keywords: Social media, Journalism, Journalists, Bangladesh, Facebook

HISTORY OF LIQUOR IN COLONIAL INDIA

Kulwinder Kaur

Department of History, Mata Sundri College for Women, University of Delhi, New Delhi-110002

ABSTRACT

Two British Liquor policies namely- Bombay Abkari at of 1878 and the Mhowra act of 1892 were based on levying extra excise duty on Liquor, licensed toddy extraction and ban of Mahua flowers respectively. But alcohol consumption was integral part of tribals' lives in India and the poor heavily depended on Mahua flowers when the sources were scarce. These legislations were primarily focused on generating revenues and preventing intoxication among people. However, as reported by the sources the percentage of habitual drinkers had risen to 75% in 1868 compared to barely 10% thirty years before. The purpose of this paper is to examine that how these measures had increased people's dependence on illicit alcohol rather that its reduction, change in the type of liquor consumed by people and the resistance of peasants against the state. The causes of the drinking surges will also be discussed that whether the high rate of duty charged on licit alcohol was a determining factor or not.

Keywords: Liquor, Colonial India, Tribals, History.

THE CHALLENGES OF SINGLE MOTHERS

Associate Professor Dr. Habil. Remus RUNCAN
Aurel Vlaicu University of Arad, Faculty of Educational Sciences, Psychology and Social Work, Arad, Romania
ORCID ID: https://orcid.org/ 0000-0002-1282-4942

Social Work Researcher Alexandra – Cristina Pop
Aurel Vlaicu University of Arad, Faculty of Educational Sciences, Psychology and Social Work, Arad, Romania

Social Work Researcher Alexandra – Felix Pop
Aurel Vlaicu University of Arad, Faculty of Educational Sciences, Psychology and Social Work, Arad, Romania

Abstract

The study explores the lives of single mothers and their social integration after separation from the children's father. The study was done in the city of Arad in 2023 by applying an individual interview to a number of 10 single mothers from different social categories. Initially, information about single mothers in Romania was selected, then it was compared with what the mothers interviewed by us in the municipality of Arad said, and we ended by concluding the ideas drawn from the study.

Data collection took place through an individual semi-structured interview, applied to each participant separately. The research results obtained are presented narratively and supported by the citation of the interviewed mothers.

Keywords: mothers, single, divorce, children, challenges

ADJECTIVE DEGREES OF THE GANJA DIALECT IN THE AZERBAIJANI LANGUAGE

Gunay Jafarova
Research Scientistin the Department of Literature of the Institute for Humanitarian Studies of the Ganja Branch of Azerbaijan National Academy of Sciences, candidate for a degree, Republic of Azerbaijan, Ganja
ORCID: 0000-0001-6990-4305

ABSTRACT

The article deals with the analysis of a number of Ganja dialect adjectives. In the grammar books of the last century, the adjective, referred to a group of Names, but later it wasclassified as an independent part of speech. A specific degree category of an adjective distinguishes it from parts of speech included in the group of Names. The adjectives in Ganja dialect are classified as declension, multiplication and relative degree. In particular, the issue of adjectivesdegrees remains unresolved in Turkic linguistics, although it has been mentioned in a number of scientific works, including dissertations. Questions such as the criteria for determining the degrees of adjectives, the number of these degrees, the nature of their means of expression, lexical and semantic features, etc. require clarification. Comparative study of the degrees of adjectives in dialects is also of considerable interest.It should be noted that the adjectives highlighted in the study are specific to the Ganja dialect and are not used in the literary language. Of course, among the corrective adjectives, it could be listed all the suffixes that widely used in our literary language, since these adjectives are also reasonably practicable in the Ganja dialect, but in the article specially noted those suffixes thatthey are completely characteristic to the Ganja dialect. In the Ganja dialect, adjectives fall into certain forms to express sign and quality changes, as we know from the literature, this feature is called degrees of the adjective.That is, since the speaker's attitude to the sign of the object may be more intense, superior, or lower than usual, it also creates degrees in language. The research work has been conductedby descriptive and historical-comparative methods.

It is also clear from the examples included in the researchwork that adjectives in the Ganja dialect change into certain forms to express sign and quality changes, which, is known from the literature, are called degrees of the adjective. Thus, the attitude of the speaker to the sign of the object can be more intense, superior or inferior than the usual degree, and consequently itcreates the degrees of the adjective in the language.

Key words: adjective, dialect, simple words, degree

THE VOICE AND THE SIGHT OF THOSE WHO MIGRATE TO PORTUGAL

MS Jurema Hughes Sento-Sé
University of Coimbra

MS Míriam Medeiros Strack
University of Coimbra

MS Susana Juzarte Costa
University of Coimbra

ABSTRACT

In a dynamic and ever-changing world, we find an increasing number of people looking for alternatives that make sense and meet their needs, whether in search of shelter, protection, new opportunities, as a means of survival or even because of environmental crises or scenarios of violence of various kinds. This contemporary migratory phenomenon is complex, growing, and irreversible. It confirms the need for different fields of knowledge to know each other to work together for a more just and inclusive world. Social Sciences and Humanities still lack an understanding of this phenomenon, so this research proposes, in addition to respecting and recognizing the different actors' voices, through a multi-referential approach, to involve them effectively and actively in the whole process. A participatory approach that considers members as active decision-makers throughout the process is used in this research. They will influence throughout the investigation, from the definition of the main problem(s) to be researched, to the final objectives to be achieved, with the possibility of modifying the contract of participation at any time, including leaving the group if they wish. The population will be made up of young people (10-19 years old) from Portuguese-speaking countries and their families who migrate to mainland Portugal. The sample will consist of 10 young people of both genders and one representative of their families who arrived in Portugal (destination country) between 2018 and 2021. The data collection instruments are observation (participant and non-participant) of young people's life contexts and their families, semi-structured interviews, and documentary analysis. If necessary, photographic and cinematic methods will be used to analyze freely available images and videos. Informed consent will be signed by all those involved, including those responsible in the case of minors, to preserve the data and maintain the ethical stance necessary in the scientific context. In the final work, an organization of the identified data will be made, which must be approved by all parties involved, and all adjustments will be made until the product effectively represents the data sought, from the point of view of the various parties involved. In this way, we hope to contribute to the critical deepening of strategies for the reception and integration of these young people and their families, supporting an inclusive, diverse, and real equitable migration process.

Keywords: Migration process. Participatory approach. Adult education and training. Young People. Families.

KNOWLEDGE, ATTITUDES AND PRACTICES OF HIV POST EXPOSURE PROPHYLAXIS AMONG HEALTH WORKERS AT ITOJO HOSPITAL, NTUNGAMO DISTRICT

Kamuhangire Lauben
King Ceasor University, College of Medicine, Health & Life Sciences

Amos Ronald Kalukusu
King Ceasor University, College of Medicine, Health & Life Sciences

Eilu Emmanuel
King Ceasor University, College of Medicine, Health & Life Sciences

Odoki Martin
King Ceasor University, College of Medicine, Health & Life Sciences

Abstract

This study investigated the Knowledge, attitudes and practices of HIV post exposure prophylaxis among health workers at Itojo hospital, Ntungamo district. The study targeted 215 public health workers affiliated to Itojo hospital Ntungamo district, and selected 85 of them. The study population was obtained based on the figures obtained from the district administration using the Yamane's formula of 1967. The study specifically aimed at the following objectives (a) to determine the level of knowledge on HIV PEP among health workers at Itojo hospital in Ntungamo district; (b) to assess the attitude of health workers towards HIV PEP in Ntungamo district, (c) to assess utilization of HIV PEP among health workers at Itojo hospital in Ntungamo district; (d) determine the socio-demographic factors associated with utilization of HIV PEP among health workers at Itojo hospital in Ntungamo district. The study employed a descriptive cross-sectional study design to assess knowledge, attitude and practices towards the utilization of HIV Post Exposure Prophylaxis (PEP) among health workers. The participants were selected using non-probability sampling techniques where the health workers were taken both purposive and convenient sampling methods. The findings revealed that the level of utilization of PEP was at 38.9% with 71.4% of them completing the PEP dose while 25.1% of the health workers were exposed to needle stick injury. The significant factors that were found included; availability of PEP at the health facility (χ^2=10.047, P-value = 0.018), ready availability of PEP in the facility (χ^2=7.472, P- value = 0.006), shift in which the PEP is readily available (χ^2 = 15.204, P-value = 0.002) while PEP availability over the weekend (χ^2= 11.563, P- value = 0.001) which were significantly associated with utilization of Post Exposure Prophylaxis utilization.

Keywords: Post Exposure Prophylaxis, PEP Utilization, PEP Availability

THE ROLE OF ITALIAN MEDIA IN INTERCULTURAL AND TOURIST COMMUNICATION BETWEEN ALBANIA AND ITALY

IRENA NDREU

Faculty of Foreign Languages, University of Tirana Albania

KARMEN LAZRI

University of Shkodra "Luigj Gurakuqi" Albania Faculty of Foreign Languages

Abstract

Raised in solitude and terror, living in pain and poverty, Albanians present themselves before a changed Europe, but with a suitcase full of dreams with the hope of realizing them. The Albanian identity is entrusted to media, which frame by frame, broadcast by broadcast, reflecting that negative image, created fear, mistrust, and contempt for the Albanian people among the Italian people. This thing brought contempt for Albanian tourism because Albanians were seen as an aggressive people, without culture and with old customs. It was the Italian media that reflected only a part of the Albanian people doing a general and not radical search, taking only those negative images of Albanian tourism and not the various beauties of the nature of this people. Over the years, the Italian media seems to have changed its opinion towards Albanians, and perhaps it is the changed image of journalists that has influenced the growth of tourism. With the whole changed image, the roots still remain and sometimes create wrong thoughts.

Key words; Albania, Italy, emigration, integration, tourism.

INTRODUCTION

It is already known that the Albanian people immigrated to neighboring countries at the time when our country came out of a darkness that had kept it for years. Many Albanians knocked on the door of the West as an unknown people. Raised in loneliness and terror, living in pain and poverty, before a changed Europe but with a suitcase full of dreams with the hope of realizing them. The neighboring country was reflected as a paradise for the Albanian people, just as America had been for the Italians at the time they immigrated.

"In Merica... in Merica... sussurrano tra loro questi contadini; luogo beato sapete, dove non si affatica, denaro a grumi, 'non più sotto di' ... (..) Merica ... Merica. Se i padroni t'impongono un centesimo di più, Merica; se per disgrazia viene una piccolissima grandine , Merica; se alle volte ti salta il ticchio di provvederti in abbondanza di tabacco, del relativo orologio con catenona, Merica; tutto si trova e senza fatica in Merica" [1].

[1] Veritas, *L'emigrazione,* in "Progresso Agricolo", 15 gennaio 1895.

“Italy was the protagonist of the life of the Albanians: for the bourgeois and intellectuals it was a refuge, it was the land of freedom and democracy, for the peasants it was a place of well-being, a symbol of hope, a demonstration that even dreams can come true.[2]

As a closed nation, not knowing the world around them, the greed for quick wealth made many young Albanians take the wrong path by creating mafia organizations, where all Albanians were included in this small negative group. This led to the fact that the Albanian identity is entrusted to the media, which frame after frame, broadcast after broadcast, reflecting that negative image, created fear, mistrust, and contempt for the Albanian people among the Italian people.

In an article by Antonio Catalano, we read that Albanians are portrayed as rats that climb onto ships and are capable of dangerously invading us. Political parties compete to paint Albanians as dirty, ugly and evil. La Lega manages to propose mandatory AIDS testing. In Corriere della Sera on March 27, 1997, Pivetti Irene seeks to throw Albanians back into the sea. Albanians are also considered by many Italians, as excessive in the neighboring country and very bad especially those in the North and the Center as well as the first place in the list of foreigners accused of serious crimes. Being recognized by others is an essential condition to not end up in self-defamation, or on the contrary, in overvaluing yourself and your culture. Many of the expressions "siamo una cattiva razza" originate from the internal struggle that arises from the negative image that others maintain. Self-respect does not come easily, being surrounded by prejudices.These prejudices that Albanians encounter have caused Italians to forget the time of emigration, who were not allowed to live in peace, as every immigrant would like to live today.. In Patrick Gallo's book, the prejudice of the Americans towards the Italian people is explained: "il preside spezzatemente esclamò 'Perchè hanno fatto entrare quel piccolo bastardo di un dago?'. Mi bloccai capendo che parlavano di me. They continued to discuss the problem of Hoboken. Mentre lottavo per trattenere le lacrime, mi voltai e tornai a casa. Why? Cosa ho fatto?' Mi domandai queste cose mille volte. Ero un italiano e quegli uomini dei bigotti”[3]

The negative image towards the Albanians brought a great contempt for Albanian tourism as well, because the latter were seen as an aggressive people, without culture and with backward customs. Through the media, the Italian people got to know not only the Albanians but also Albania, where, through photographic films, many times they presented the ruins in the different cities of our country and not the reality as the cities really were. The Albanian coasts were not shown with their beauty and originality, but taking the most negative sides of it, presenting bunkers, dirt, the poor Albanian people, and not the positive sides that it has, such as hospitality, unused beaches, cultural monuments, mountaineering and many other positive aspects. According to an article by Davide Sighele in "Albania: contro il cemento, l'eco-turismo" he writes that Albania is in the middle of a strong phase of speculation and overbuilding of the coast, where the interests of criminal groups are naturally involved. But what would Italy be like if we only took its negative sides? Through film images, the Albanian media were to present the barbons, the drug addicts who wander through the parks of Italy, the dirt in different street corners, the ruins, because every country in the world has a ruin, it would create a very negative image for Italian tourism. If we were to present only the negative sides of a country, there would be no tourism but contempt and fear. According to the Italian media, only 45 minutes of the TG2 documentary are enough to reveal the entire history of Albania,

[2] Riferimento in : AA. VV., Euroamericani; Torino, Fondazione Giovanni Agnelli, 1987; p. 94.

[3] J. P. Gallo, *Old bread new wine. A portrait of the Italian Americans,* Chicago, Nelson Hall, 1981; p. 107.

from Gjergj Kastrioti, Mercedes in Albania, corruption, canon and even the tourism industry, where it is also shown in the last minutes that the Italians have changed their opinion on the Albanians..[4] But who has the turn now instead of the Albanians? This is a general and not radical search by TG2 journalists to discover the true reality of Albania. A TV broadcast like that of Maria De Filippi with the very popular programs in Italy "C'è posta per te", "Amici", etc.) is enough to change the image of Albanians. We must emphasize that the image of the Albanians has already really improved, thus marking a decrease in the negative attention of the media, that the Albanians are no longer a problem. This is confirmed by the media, televisions, delegations that go and come to Albania and Italy. This positive image probably happened thanks to the degree of integration of Albanians. M. Antonietta Calabrò writes that Albanians, a prototype of bad and violent immigrants, "are no longer scary". They are integrated, they work, many have become small business owners and after earning money, there are those who return home to build on the professional and economic capital acquired in the neighboring country. Despite all the positive opinions of the media, we can say that the image of Albania has changed and Albania has already become a tourist destination not only for Albanians but also for foreigners. In a TG5 documentary, Vlora, Saranda, and many other cities of southern Albania have been commented with great positivity, revealing the successive beauties of the south of Albania, but leaving aside those of the North, which are less known. This part of the country, despite the beautiful mountains, remains less known and less researched even by Albanians.

Low-cost prices, improved infrastructure, although there is still work to be done, have made Albanian tourism grow. Nature, the sea, the cities of art, all frequented by Kosovar Albanians, Italians, Englishmen and many foreigners from different countries of the world. Perhaps it is the changed image of journalists that has influenced the growth of tourism.

According to the journalist Paolo Araniti of the newspaper "La vera Cronaca, giornale libero di inchieste e culture", the positive image is expressed where Albania in recent years has successfully started a course of tourism development that many people do not know. It is mainly due to private initiatives carried out by Albanians returning home after a period of emigration abroad, and unfortunately, sometimes through investments made with the proceeds of illegal trafficking. According to them, there is not enough communication information, organizations, opportunities for elections, the state of health in the country, typical places, art, shows, and so on, to fill this void that Albanians have with a higher priority. Especially if Albania is looking to use a type of tourism that is not only aimed at Kosovars, Macedonians and visitors from other Eastern European countries such as Bulgaria, but that requires the inclusion of European citizens, such as Italians, Germans, English , the French, etc., then there should be more information to have a higher tourism.

In a project for Albanian tourism communication "MARE DELLE AQUILE" some of the plans that Albania should promote are:

• To strengthen and define cross-border cooperation in the field of tourism;

• To develop and qualify to increase cooperation in urban centers;

• To promote in Italy "Land of Eagles";

• To support a significant change in the management process

hospitality;

• To promote, integrate and develop cooperation between operators

of tourism and between them and public institutions;

[4] www.albanianews.it/italia/migrazioni/item/654-tg2-dossier-reportage-sullalbania.

• Directing the professionalism of unemployed youth in creating business realities.

The mismanagement of strategies, the lack of information about Albanian tourism has caused Albania to be very little known by European countries. The beautiful beaches of southern and northern Albania have not been emphasized in the European media, so very few know that its bays are still virgin, the untouched mountain landscapes with their wild appearance, which remain to be enjoyed and admired.

In an article of the "Settegiorni" newspaper, we recall that in 1993 Albania was described by the director Gianni Amelio in the film L'amerika, that Albania is slightly larger than Sicily and that it has many beaches, mountains over 2,500 meters high and mineral wealth infinite. Many Italians talk about the Albanian coast where they talk about crystal waters, views that take your breath away, the excellent hospitality that characterizes the behavior of local people towards visiting tourists, Mediterranean cuisine which is influenced by quality and economical Oriental tastes. Many others visit archaeological sites that with their beauty testify to the influence of Greek, Roman and Turkish culture, as well as valuable works of art, perfectly preserved, waiting to satisfy the curiosity of tourists. And then the ancient craft tradition of Albania, since its old times, continues even today, especially in the cities of Korça, Kukës, Kruja, Zadrima (as handcrafts) etc. So, for now not many people know about the natural beauties of Albania which, of course, will serve for a successful future of the country. Albanians have started to prefer their own country, moving away from Croatian or Turkish vacations. The economic decline in recent months, and very high prices in neighboring countries have made Albanian tourism more preferred. This is confirmed by the opinions of many experts, expressed in the debates of several television programs.

Antonio Caiazza author of the book "In alto mare. Viaggio nell'Albania dal comunismo al futuro" (ed. Instar Libri) journalist, currently editor at la RAI del Friuli Venezia Giulia says a phrase about Albania: - Andateci, ma andateci in fretta, prima che si occidentalizzi del tutto!!-)[5]

References

Veritas, *L'emigrazione,* in "Progresso Agricolo", 15 gennaio 1895.

Scartezzini Riccardo ed altri, Tra due mondi. *L'avventura americana tra i migranti italiani di fine secolo. Un approccio analitico*. Milano, Franco Angeli, 1994.

Riferimento in : AA. VV., Euroamericani; Torino, Fondazione Giovanni Agnelli, 1987; p. 94.

J. P. Gallo, *Old bread new wine. A portrait of the Italian Americans*, Chicago, Nelson Hall, 1981; p. 107.

A. Biagini, *I luoghi della cultura*, Roma, Meltelmi 2001.

www.albanianews.it/italia/migrazioni/item/654-tg2-dossier-reportage-sullalbania

http://www.albanianews.it/cultura/letteratura/item/903-in-alto-mare-di-antonio-caiazza-torino-2008.

[5] http://www.albanianews.it/cultura/letteratura/item/903-in-alto-mare-di-antonio-caiazza-torino-2008.

EFFECT OF LOCAL AND WHOLE-BODY CRYOTHERAPY ON HIP PAIN AND GENERAL ACTIVITY IN THE COURSE OF COXARTHROSIS

Patrycja Widłak PhD

Józef Piłsudski University of Physical Education in Warsaw, Faculty of Physical Education, Department of Human Biology. 34 Marymoncka Street, 00-968 Warsaw, Poland.

https://orcid.org/0000-0003-3433-1310

Monika Łopuszańska-Dawid Prof.

Józef Piłsudski University of Physical Education in Warsaw, Faculty of Physical Education, Department of Human Biology. 34 Marymoncka Street, 00-968 Warsaw, Poland.

https://orcid.org/0000-0002-3533-5754

Anna Kopiczko PhD

Józef Piłsudski University of Physical Education in Warsaw, Faculty of Physical Education, Department of Human Biology. 34 Marymoncka Street, 00-968 Warsaw, Poland.

https://orcid.org/0000-0002-1222-113X

Abstract

Introduction Hip osteoarthritis is a process by which irreversible degenerative changes occur in the joint. Because of its prevalence, it is a serious social problem. Cryotherapy is among the many methods of rehabilitation and treatment of this condition. The purpose of this study was to compare the effects of whole-body and local cryotherapy on pain and function of the osteoarthritic hip.

Material and methods The study included 40 patients (26 women, 14 men) aged 36 to 85 with confirmed hip osteoarthritis. The first group (A), consisted of 20 patients, participated in local cryotherapy treatments in which liquid nitrogen. Participants underwent a series of 10 treatments, 3 minutes each. The second group (B) received cryochamber treatments and consisted of 20 participants. Patients also took part in a series of 10 treatments of 3 minutes each. A visual analog scale (VAS) was used to assess the effects of therapy.

Results There were no significant differences between groups A and B in the level of pain after the cycle of treatments and in the mean reduction of pain between these groups. In the entire study group and separately in groups A and B, there was a highly statistically significant reduction in pain after cryotherapy, with significantly greatest changes in the group administered local cryotherapy. There were no significant differences between groups A and B in the level of change (improvement) in the functional capacity of the treated hip joint after the cycle of treatments and the mean values of this parameter between the groups studied. In the entire study group, a highly statistically significant change (improvement) was found in the functional capacity of the hip joint. However, separately in groups A and B, a highly statistically significant improvement in the parameter studied was found only in group A (local cryotherapy treatments) while in group B, the change, although indicative of improvement, was not statistically significant.

Conclusion The results showed that the analgesic effect of both whole-body and local cryotherapy noticeably increased the ability of the participants to engage in activities of daily living

Keywords osteoarthritis, coxarthrosis, local cryotherapy, whole-body cryotherapy.

IMPACT OF SOCIOECONOMIC STATUS AND STRESS ON HEALTH BEHAVIORS OF WOMEN IN POLAND

Lopuszanska-Dawid Monika
Józef Piłsudski University of Physical Education in Warsaw, Faculty of Physical Education, Department of Human Biology, 34 Marymoncka Street, 00-968 Warsaw, Poland
https://orcid.org/0000-0002-3533-5754

Kopiczko Anna
Józef Piłsudski University of Physical Education in Warsaw, Faculty of Physical Education, Department of Human Biology, 34 Marymoncka Street, 00-968 Warsaw, Poland
https://orcid.org/0000-0002-1222-113X

Widłak Patrycja
Józef Piłsudski University of Physical Education in Warsaw, Faculty of Physical Education, Department of Human Biology, 34 Marymoncka Street, 00-968 Warsaw, Poland
https://orcid.org/0000-0003-3433-1310

Monika Nyrc
Józef Piłsudski University of Physical Education in Warsaw, Faculty of Physical Education, Department of Human Biology, 34 Marymoncka Street, 00-968 Warsaw, Poland
https://orcid.org/0000-0001-6574-3794

Szklarska Alicja
Polish Academy of Sciences, Palace of Culture and Science, Defilad Square 1, Warsaw, Poland
https://orcid.org/0000-0003-1698-158X

Introduction: In the last 35 years Poland has undergone a fundamental economic, social and biological transformations. With the transition from a centrally planned to a free-market economy, a period of economic and social transformation, Poland's accession to the European Union, and the COVID-19 coronavirus pandemic, living conditions and stress level in the

country have seen dramatic changes. The aim of this study was to assess whether there were changes in the basic health behaviors of Polish women, and whether there were differences in these changes depending on the socioeconomic status.

Material and methods: Data on 1/basic lifestyle factors: alcohol and coffee drinking, smoking, and physical activity, and 2/socioeconomic status: level of education, Gini coefficient, Gender Inequality Index, women total employment, employed women being in managerial positions, women among scientists, of 5806 women aged 40–50 years during six birth cohorts (1986, 1991, 1996, 2006, 2019 and 2021) were analyzed. Logistic regression, chi-squared test were used. Odds Ratio, 95% confidence intervals, McFadden's R-squared values of determination, Hosmer-Lemeshow test have been given.

Results: Significant changes were found in the frequencies of declared health behaviors from 1986 to 2021, according to the order of significance in coffee and alcohol consumption, physical activity levels, and smoking. The most important socio-economic predictors of women's health behaviour were, in turn, the women total employment rate in managerial positions, Gender Inequality Index, Gini coefficient and women total employment.

Conclusion: Changes in the health behaviors may have been caused by adaptation to the high level of psychosocial stress observed during the transition of the 1986–2021 period and may result in changes in the biological condition and quality and length of life of Polish women. Research on social differences in health behavior provides an opportunity to analyze the biological effects of changes in the living environment.

Keywords: physical activity; alcohol; smoking; coffee drinking; SARS-CoV-2; pandemic; COVID-19; stress; Poland

CLINICAL, RADIOGRAPHIC AND BIOCHEMICAL EVALUATION OF TWO DIFFERENT IMPLANTS (TWO-PIECE Vs ONE-PIECE) AFTER 5 YEARS OF LOADING

Rodolfo Reda
Department of Oral and Maxillofacial Sciences, Sapienza University of Rome, 00161 Rome, Italy

Renzo Guarnieri
Private Periodontal Implant Practice, 31100 Treviso, Italy

Alessio Zanza
Department of Oral and Maxillofacial Sciences, Sapienza University of Rome, 00161 Rome, Italy

Marco Seracchiani
Department of Oral and Maxillofacial Sciences, Sapienza University of Rome, 00161 Rome, Italy

Dario Di Nardo
Department of Oral and Maxillofacial Sciences, Sapienza University of Rome, 00161 Rome, Italy

Luca Testarelli
Department of Oral and Maxillofacial Sciences, Sapienza University of Rome, 00161 Rome, Italy

Abstract

Aim: To compare the clinical and radiographic conditions and the expression of pro-inflammatory cytokines in peri-implant crevicular fluid (PICF) at two-piece/bone level (TP/BL) versus one-piece/tissue level (OP/TL) single implants with a laser-microgrooved collar after at least 5 years of loading.

Materials and Methods: In total, 20 single TP/BL implants and 20 contralateral OP/TL implants, both with a laser-microgrooved collar surface, in 20 systemically and periodontally healthy subjects (12 males and 8 females, between the age of 36 and 64 [mean age of 49.7 ± 12.3 years]), were examined. Levels of IL-1β, IL-1RA, IL-6, IL-8, IL-17, b-FGF, G-CSF, GM-CSF, IFN, MIP-1β, TNF-α, and VEGF were assessed in PICF using the Bio-Plex 200 Suspension Array System. Plaque index (PI), probing depth (PD), bleeding on probing (BOP), and gingival recession (REC) were recorded. Radiographic crestal bone levels (CBL) were assessed at the mesial and distal aspects of the implant sites.

Results: The mean PI, PD, BOP, and REC values had no significant differences in either group. A higher mean value of CBL with statistical difference was detected for TP/BL compared with OP/TL implants. The levels of IL-1β, IL-6, IL-8, GM-CSF, and MIP-1β and TNF-α were higher at TP/BL implants than at OP/TL implants. However, only IL-1β, IL-6, and TNF-α values presented significant differences between the groups.

Conclusions: Although after 5 years of loading single TP/BL and OP/TL implants with a laser-microgrooved collar surface presented similar good clinical conditions, a higher proinflammatory state and higher crestal bone loss were detected for TP/BL implants.

Keywords: Connection; Peri-implant Tissues; PICF; Two-Piece Implant; Bone Level; Tissue Level.

THE APPLICATION OF BION'S THINKING TO THE STUDY OF TRAUMA AND DISSOCIATION

Dr. Ruth Zeligman
The Academic College of Tel Aviv – Yaffo

ABSTRACT

Traumatic events, especially experiences involving early and lasting injury, lead to deep changes in different domains of mental functioning, including thought, affect, perception and memory. The preset paper applies Bion's thinking to the study of trauma. Although Bion never developed a formal theory of trauma, echoes of his struggles to understand traumatic experiences and their impact on thinking and symbol formation underlie his entire theoretical edifice (Anderson, 1992; Symington & Symington, 1996). Furthermore, although Bion did not study directly the mechanism of dissociation, his theory of thinking (Bion, 1962), and particularly the underlying processes of projective identification, attacks on linking, and the dialectics of the container-contained, have far-reaching implications for the understanding of dissociation and its formation. In particular, Bion's formulations offer a fertile ground to examine the complex interpersonal and intrapersonal dynamics that constitute the dissociative mind, thereby moving beyond the simplified etiological dichotomy between external trauma and internal conflict. Finally, Bion's (1957) depiction of the destruction of the mental apparatus that occurs in psychotic states, the reliance on primitive forms of evacuation, and the splitting of the personality into minute fragments closely resonates with the phenomenology of dissociative states as it is currently portrayed in the literature.

Keywords: Trauma, Dissociation, Psychoanalysis, Bion

EXPERIENCE OF METACOGNITION, INTEGRITY, AND SELF-EFFICACY LEARNING AMONG VOCATIONAL POST-SECONDARY STUDENTS

Abdul-Rahman Balogun Muhammed-Shittu

School of Humanities, Education and Social Sciences (HESS), Khazar University, Neftchilar Campus, 41Mehseti Street, AZ1O96, Baku, Azerbaijan

ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-2141-2632

Abstract

This investigational article emphases on the effects of the second language on academic misconduct of the students at higher institutions of learning. In this era, technology has advanced drastically and contributed to the enhancement of how learning takes place. Relevantly, there are lots of free online programs in view of machine translation such as google translator metamorphosing the method of students' engagement with regards to the second language. The notion of machine translation has intrigued the attentions of many learners in higher institutional settings. Interestingly, issues concerning the predominance of online free translation program could have been deemed from the perspectives of numerous critics, as practically unthinkable. Numerous studies have been conducted on academic integrity and academic misconduct such as cheating, plagiarism, fabrication and falsification of data have been dealt with in separation. Given that, the students with the second language ability usually have specific way to cheat and uncommon methods of engaging in academic misconduct. Thus, this study explores the effects of the second language on academic misconduct of the students. The participants were the populace of Khazar university students. A self-developed questionnaire was randomly distributed to 95 students of the control group. This study adds to the literature for the following reasons: 1- the scarcity of the literature in issues pertaining to the second language and academic integrity, and 2- by addressing the second language students from another perspective. The previous studies addressed and limited the second language students to the classroom settings. This study expands the scope through the student's ability so read and understand another language apart from the university language of instruction. By this, the simplicity in choosing the appropriate and accurate analysis methods confirms the limitations of this study on the one hand and opens the door of contributions for the subsequent studies on the other hands.

Keywords: academic integrity; second language; academic misconduct; higher institution students; Khazar university.

POET AS A WITNESS

Jaspreet Kaur
Assistant Professor Department of English Sri Guru Granth Sahib World University
Fatehgarh Sahib

Abstract

The paper focusses on understanding the responsibility of a poet, the act of bearing witness and understanding 'poetic truth' through the poetry of poets who lived in conflict areas around the world such as Nelly Sachs, Yusuf Komunyakaa, Mahmoud Darwish, Faiz Ahmed Faiz, Anna Akhmatova, Mahmoud Darwish, and Brian Turner.

The events in the twentieth century compelled humanity to live in a state of constant fear. Many people traumatised and anguished by war take refuge in writing, to relieve themselves of their grief and pain. Poetry provides the repressed emotions space to say the unsaid from their distinctive perspectives. Here, a poet plays a transformative role in bearing witness to the cruelty and a manifester of the sufferings of the victim who were subjected to inhuman situations and conditions. Bearing witness involves a huge responsibility as it carries a substantial burden of giving words to the 'inexpressible' human emotions awakened in dark times. In doing so, he/she bears a moral responsibility of conveying the 'poetic truth' which is, however, different from the reality that the social apparatuses circulate and propagate. Through this paper, the endeavour will be on understanding how a poet carries the responsibility of bearing witness to oblivious and traumatic situations, and at the same time, transcribing the intractable and convoluted emotions into a comprehensible form.

Key Words: Poet, Poetry, Witnessing, Poetic Truth

Author's Bio-note:

Ms. Jaspreet Kaur is working as an Assistant Professor in the Department of English at Sri Guru Granth Sahib World University, Fatehgarh Sahib, Punjab. She has been teaching Linguistics and Phonetics and British Poetry to the students pursuing BA Hons. in English, Master of English and Teaching of English to the prospective teachers. She is a doctoral candidate in English Literature. Her research areas are 'War Poetry', 'Violence', 'Witnessing', 'Trauma', 'Memory' and 'Feminism and Womanism'. She has been awarded the Best Paper Award at the *International Conference on English Language and Teaching Skills-2023* for a paper entitled "Use of Technology and English Language Learning in Rural India: A Post-Pandemic View". She has published seven research papers in reputed national and international journals. She has also presented seven research papers in many national and international conferences and seminars.

AN ANALYSIS OF KNOWLEDGE, ATTITUDES AND PRACTICES OF PARENTS TOWARDS PREVENTION OF DIARRHEAL DISEASES AMONG CHILDREN UNDER THE AGE OF FIVE YEARS AT ENTEBBE REGIONAL REFERRAL HOSPITAL, UGANDA

Oshin Adedoyin Oluremi
King Ceasor University, College of Medicine, Health & Life Sciences, 2. Nkumba University, Entebbe Uganda

Amos Ronald Kalukusu
King Ceasor University, College of Medicine, Health & Life Sciences, 2. Nkumba University, Entebbe Uganda

Eilu Emmanue
King Ceasor University, College of Medicine, Health & Life Sciences, 2. Nkumba University, Entebbe Uganda

Abstract

This study investigated knowledge, attitudes and practices of parents towards prevention of diarrheal diseases among children under the age of five years at Entebbe Regional Referral Hospital in Uganda. It targeted all diarrhea cases of children who were less than five years of age and were admitted in Entebbe Regional Referral Hospital (ERRH) pediatric ward between December 2022 and February 2023. In total, one hundred and seventy four children including their care takers participated in the study. The specific objectives were (a) to assess the knowledge and attitudes of parents towards the prevention of diarrheal diseases among children under five years of age (b) to determine the practices of parents towards the prevention of diarrheal diseases among children under five years (c) to assess the sequelae and prognostic outcomes of diarrhea cases among under-fives at Entebbe Regional Referral Hospital. Participants were selected purposively to generate information targeting only the child sufferers at the time. Findings showed that majority of the mothers 135 (77%) considered loose and watery stool as diarrhea, and 42 respondents (24%) of mothers reported the diseases to be associated with evil attacks while 39 (22%) of the mothers considered contaminated water as the main source of the disease. A high percentage of caretakers had no knowledge about the signs of dehydration and did not know about lethargy.

A percentage of 48% of the mothers knew various preventive methods like washing hands, keeping the environment and the child clean while most of the mothers (62%) knew how to prepare ORS correctly but only 23% mothers gave ORS during diarrheal illness to their children and only 22% of mothers contacted a pediatrician immediately when child health did not improve. A significant percentage (72%) of mothers visited the doctor after two days of child illness, while 36% still self-

medicated, 9% visited a traditional healer and 6% waited for the child to recover spontaneously. It was concluded that there was a general lack of knowledge among mothers regarding diarrhea disease its causes, consequences and prevention among their children. Mothers were not able to identify specific signs of dehydration, and they used irrational drugs during diarrheal episodes. There is a dire need of health education for mothers about diarrhea, its causes, consequences (sequelae), prevention and proper management.

Keywords: Diarrheal disease; Children under five years; Dehydration; Knowledge of diarrhea disease.

BACKGROUND

Diarrheal disease is the second leading cause of death in children under five years old, and is responsible for killing around 525 000 children every year(Charyeva et al., 2015). Diarrhoea can last several days, and can leave the body without the water and salts that are necessary for survival. In the past, for most people, severe dehydration and fluid loss are the main causes of diarrhoea deaths. Now, other causes such as septic bacterial infections are likely to account for an increasing proportion of all diarrhoea-associated deaths. Children who are malnourished or have impaired immunity as well as people living with HIV are most at risk of life-threatening diarrhoea (Lakshminarayanan & Jayalakshmy, 2015a).

Diarrhoea is defined as the passage of three or more loose or liquid stools per day (or more frequent passage than is normal for the individual). Frequent passing of formed stools is not diarrhoea, nor is the passing of loose, "pasty" stools by breastfed babies (CDC, 2012).

Diarrhoea is usually a symptom of an infection in the intestinal tract, which can be caused by a variety of bacterial, viral and parasitic organisms (Al Jarousha, 2011). Infection is spread through contaminated food or drinking-water, or from person-to-person as a result of poor hygiene.

There are three clinical types of diarrhea: acute watery diarrhoea – lasts several hours or days, and includes cholera; acute bloody diarrhoea – also called dysentery; and persistent diarrhoea – lasts 14 days or longer (Nhampossa et al., 2015).

Diarrheal disease is a leading cause of child mortality and morbidity in the world, and mostly results from contaminated food and water sources. Worldwide, 780 million individuals lack access to improved drinking-water and 2.5 billion lack improved sanitation. Diarrhoea due to infection is widespread throughout developing countries (Carvajal-Vélez et al., 2016).

In low-income countries, children under three years old experience on average three episodes of diarrhoea every year. Each episode deprives the child of the nutrition necessary for growth. As a result, diarrhoea is a major cause of malnutrition, and malnourished children are more likely to fall ill from diarrhoea (Colombara et al., 2016; Frozanfar et al., 2016).

The most severe threat posed by diarrhoea is dehydration. During a diarrheal episode, water and electrolytes (sodium, chloride, potassium and bicarbonate) are lost through liquid stools, vomit, sweat, urine and breathing (Ferdous et al., 2013). Dehydration occurs when these losses are not replaced.

Diarrhoea is a symptom of infections caused by a host of bacterial, viral and parasitic organisms, most of which are spread by faeces-contaminated water. Infection is more common when there is a shortage of adequate sanitation and hygiene and safe water for drinking, cooking and cleaning. Rotavirus and Escherichia coli, are the two most common etiological agents of moderate-to- severe diarrhoea in low-income countries. Other pathogens such as cryptosporidium and shigella species may also be important (Ngosso et al., 2015). Location- specific etiologic patterns also need to be considered.

Children who die from diarrhoea often suffer from underlying malnutrition, which makes them more vulnerable to diarrhoea. Each diarrheal episode, in turn, makes their malnutrition even worse. Diarrhoea is a leading cause of malnutrition in children under five years old (Ferdous et al., 2013).

Water contaminated with human faeces, for example, from sewage, septic tanks and latrines, is of particular concern. Animal faeces also contain microorganisms that can cause diarrhea.

Diarrheal disease can also spread from person-to-person, aggravated by poor personal hygiene (Aluisio et al., 2015). Food is another major cause of diarrhoea when it is prepared or stored in unhygienic conditions. Unsafe domestic water storage and handling is also an important risk factor. Fish and seafood from polluted water may also contribute to the disease (Peletz et al., 2011).

PROBLEM STATEMENT

Diarrheal disease is the second leading cause of death in children under five years old (Fischers et al., 2013). It is both preventable and treatable. Each year diarrhoea kills around 525 000 children under five despite the fact that a significant proportion of diarrheal disease can be prevented through safe drinking water and adequate sanitation and hygiene (CDC, 2013). Globally, there are nearly 1.7 billion cases of childhood diarrheal disease every year and diarrhoea is a leading cause of malnutrition in children under five years old. (World Health Organization, 2017). In developing countries, the burden of diarrheal diseases is unacceptably high despite being both preventable and treatable. Uganda is not exempt from these statistics. In Entebbe, Wakiso district, and Uganda at large, the biggest proportion of hospital visits and admissions are attributable to diarrhea and dehydration (Mukasa et al., 2011).

METHODOLOGY

A descriptive cross-sectional study design was used integrating both quantitative and qualitative approaches during data collection. Data was collected using a standardized questionnaire distributed to respondents to fill. The sample size was determined using Fishers et al., 2003 formula. The formula is used to estimate the smallest possible categorical sample size. A total of **174** respondents was used.

The Fisher's formula was given as follows: N=Z2PQ/D2:

Where N is the desired sample size

Z is the standard normal deviation taken as 1.96 at a confidence interval of 95%.

P is the proportion of the target population estimated to diarrheal disease = 13%, (Fischers et al., 2003).

D is the degree of accuracy= 0.05.

Q= (1-P) which is the population without the desired characteristics. Therefore, N= 1.962 X0.13 (1-0.13)/ (0.05)2= 173.79

174 respondents will be used for the study.

The study is targeted at all diarrhea cases under five years of age who were admitted in ERRH pediatric ward at the time period of the research.

The Sampling Method

Systematic convenient sampling with sequential enrollment was employed in carrying out the study.

Selection criteria

The selection criterion was based on two aspects; inclusion and exclusion.

Inclusion criteria

All children under five years with diarrhea admitted in Entebbe Regional Referral Hospital from December 2022 to February 2023.

Exclusion criteria

All children under five years with diarrhea admitted in Entebbe Regional Referral Hospital from December 2022 to February 2023, whose parent or caretaker refuses to participate in the study.

BRIEF LITERATURE REVIEW

Knowledge and attitude of parents towards prevention of diarrheal diseases inchildren under the age of five years.

Diarrheal disease remains a major contributor to illness and death among children less than five years in developing countries. Indeed, pediatric diarrheal disease still accounts for over 800,000 annual deaths globally, circa 11% of the 7.6 million estimated annual global child deaths (CDC, 2013).

However, a review of studies from the past two decades suggests that mortality from diarrhea has been steadily decreasing worldwide, mainly due to the implementation of effective control programs and an improved socioeconomic situation.

Diarrhea is a leading killer of children, accounting for 9 percent of all deaths among children under age 5 worldwide in 2015. This translates to over 1,400 young children dying each day, or about 526,000 children a year, despite the availability of simple effective treatment (Nandi et al., 2017).

Globally, four billion episodes of diarrhea are estimated to occur each year, with >90%

occurring in developing countries. Diarrheal disease is an important public health problem among children under the age of five years in developing countries. Even though the deaths among children under age 5 years have declined, the proportional mortality accounted for by diarrheal diseases still remains high. (Lakshminarayanan & Jayalakshmy, 2015b).

It is estimated that 2.9 million cholera cases and 95,000 deaths occur annually in 69 endemic countries, most are in sub-Saharan Africa. In Uganda it is estimated that about 89,000 cases and 3,000 deaths occur annually. (Opio, 2016).

Most deaths from diarrhea occur among children less than 2 years of age(WHO Maternal and Child Estimation Group, 2017).Diarrhea may be caused by infectious organisms, including viruses, bacteria, protozoa, and helminths. Nonetheless, the epidemiological, etiological agents and risk factors of diarrhea vary greatly depending on country, region and community, so their knowledge is essential to inform prevention and control (Nhampossa et al., 2015). Parents of children of under age of 5 years, especially the mothers, are found to be important in the prevention of diarrhea in that population group since it is a disease based on hygiene, availability and drinking of good safe water, good knowledge and positive attitude towards home-based management and prevention of the disease. In a study conducted in Diredawa, Eastern Ethiopiain 2016, 295 participants were included with 100% positive response, 65.2% of them had good knowledge but more than half (54.9%) had a negative attitude towards home-based management and prevention of diarrhea in their children of under 5 years of age which contributed to a very high prevalence of the disease in the age group, 14.28%(Workie et al., 2015).

In a study conducted in Karachi in 2014 among 200 women having children of under 5 years of age with diarrhoea, it was found that 72% of them were aware that diarrhoea constitutes watery stool, 13.5% was aware that diarrhoea constitutes increased frequency, and only 14.5% was aware of both. About the cause(s) of diarrhoea, 17% knows that drinking contaminated water can cause diarrhoea, 14% know that eating mud can cause diarrhoea while 7% know that both can cause diarrhoea. Also 10% are aware that teething may cause diarrhoea, 47% of them believe itis caused by evil eyes while 5% do not know what to do. 26% knows that sunken eye is a sign of dehydration, 34% know that thirst and dry skin is a sign of dehydration, 40% do not know any sign of dehydration. Furthermore, 71% are aware that lethargy is a consequence of diarrhoea, 21% know that loss of weight is a consequence of diarrhoea, 3.5% know that loss of consciousness is a consequence of

diarrhoea and only 4.5% are aware that death is a consequence of diarrhoea (Mumtaz et al., 2014, J Dow Uni Health Sci).

Practices of Parents towards the Prevention of DiarrhoealDiseases among Childrenunder the Age of Five Years

Prevention of diarrhea in children of under 5 years involves avoiding major risks which contribute to high diarrhea incidence, which include environmental contamination and increased exposure to entero-pathogens. Additional risks include young age, immunodeficiency, measles, malnutrition, and lack of exclusive or predominant breast-feeding, therefore the importance of preventive practices by the parent (the mother especially) cannot be under-emphasized.

Malnutrition increases the risk of diarrhea and associated mortality, and moderate to severe stunting increases the odds of diarrhea-associated mortality 1.6- to 4.6-fold. The fraction of such infectious diarrhea deaths that are attributable to nutritional deficiencies varies with the prevalence of deficiencies; the highest attributable fractions are in sub-Saharan Africa, south Asia, and Andean Latin America. The risks are particularly higher with micronutrient malnutrition; in children with vitamin A deficiency, the risk of dying from diarrhea, measles, and malaria is increased by 20-24%. Zinc deficiency is estimated to increase the risk of mortality from diarrhea, pneumonia, and malaria by 13-21%. (Kliegman, 2016).

Among children less than six months of age the incidence of diarrheal episodes was 2.35 per child-year (95%CI 2.15–2.57). For children aged six months to less than one year, the incidence was 3.89 episodes per child-year (95%CI 3.73–4.06). In univariate analysis, the risk of diarrheal illness was 60% greater among children aged six months to one year in comparison to those less than six months of age. For children greater than one year of age, the incidence of diarrheal illness was 3.48 episodes per child-year (95%CI 3.36–3.60) with a 48% greater risk of recurrent episodes. Malnourished children and those from impoverished households had a greater risk for recurrent illnesses. Children who were born to mothers with greater than primary education had a lower risk recurrent events as compared to those born to mothers with primary education or less. Among children from homes using wells the risk of diarrheal illnesses was lower in comparison to a piped water source. Water treatment with boiling was found to confer a reduced risk of diarrheal illnesses. Food storage with refrigeration, having an in-home well, use of a toilet with septic/canalization and maternal hand washing with soap post-toilet use were all associated

with a reduced risk of diarrheal disease. In recurrent event multivariate analysis malnourishment and being from an impoverished household were associated with an increased risk of childhood diarrheal illnesses at 15% and 20% respectively (aHR = 1.15, 95%CI 1.03–1.29, p = 0.016 and aHR = 1.20, 95%CI 1.05–1.37, p = 0.006). Level of maternal education, maternal hand washing with soap post-toilet, and use of a toilet with septic/canalization were found to be protective against recurrent illnesses. Maternal education post primary school was associated with 21% lower risk (aHR = 0.79, 95%CI 0.69–0.91, p = 0.001), and hand washing with soap a 17% reduction (aHR = 0.83, 95%CI 0.74–0.92, p<0.001). Children from households using toilets withseptic/canalized systems were had a 24% lower risk of diarrheal illnesses (aHR = 0.76, 95%CI 0.63–0.93, p = 0.006). A trend of reduced risk was found among households using an open well versus a piped water source (aHR = 0.87, 95%CI 0.76–1.00, p = 0.053). No significant association was found in relation to diarrheal illnesses and tube wells. Treatment of drinking water, food storage, distance to water source, sleeping with other children and number of rooms in the home were not significantly associated with risk of diarrheal illness in multivariate analysis. (Aluisio et al., 2015).

Kakungulu in her study in Kanyanda Luweero District in Uganda published the following findings; age of the child (P=0.00), place where the child was born (P=0.044), duration of breastfeeding (P=0.00), immunization status (P=0.00), maternal age (P=0.00), number of children in the household (P=0.00), maternal education (P=0.00), maternal employment (P=0.02), type of toilets (P=0.00), adult defecation (P=0.00), presence of flies in the kitchen (P=0.00) and domestic animals near the house (P=0.00) were independently associate with occurrence of childhood diarrhea (Kakungulu, 2016).

In a study conducted among 200 mothers of children of under 5 years with diarrhea to determine their preventive practices, 25% of them did exclusive breastfeeding and prepared ORS, 71.5% gave banana/porridge, 27% went to see a doctor immediately, 69% went to see a doctor after 2 days, 4% never went at all, 14.5% ensures proper balanced frequent feeding and by boiling water, 15.5% prevented by covering food properly, 62% prevented by washing hands, cleaning the environment and observing good personal hygiene and ensured up to date immunization of their children of under 5 years of age, while 8% did not know exactly what to do(Mumtaz et al., 2014, J. Dow Uni Health Sci).

Sequelae and Prognosis of Diarrhoeal Diseases

The majority of cases of diarrhea resolve within the 1st week of the illness. A smaller

proportion of diarrheal illnesses fail to resolve and persist for >2 wk. Persistent diarrhea is defined as episodes that began acutely but last for ≥14 days. Such episodes account for 3-20% of all diarrheal episodes in children <5 year of age and up to 50% of all diarrhea-related deaths. Many children (especially infants and toddlers) in developing countries have frequent episodes of acute diarrhea. Although few individual episodes persist beyond 14 days, frequent episodes of acute diarrhea can result in nutritional compromise and can predispose these children to develop persistent diarrhea, protein-calorie malnutrition, and secondary infections. In addition, increasing attention is being focused on prolonged episodes of diarrhea that last 7-13 days and are associated with significant nutritional penalties. Other chief complications of diarrhea that can rapidly lead to death in the under-fives are dehydration and metabolic derangements (Kliegman, 2016).

FINDINGS

The socio-demographic characteristics of mothers are shown in Table 1. Knowledge of mothers regarding diarrhea in which 135(77%) mothers considered loose and watery stool as diarrhea. Regarding causes of diarrhea, 42(24%) of mothers said evil attacks, only 39(22%) considered contaminated water, about signs of dehydration 73(42%) did not know about, and 94 (54%) mothers said diarrhea causes lethargy (Table 2).

Table 1: **Socio-demographic characteristics of Study Participants. (N=174)**

S/n	Characteristics	Frequency and Percentage Responses
1.	Age (years) means (SD)[3]	33 (9.4)
	Education status	N (%)
2.	Illiterate[1]	96 (55)
3.	Literate	78 (45)
	Monthly income level	
4.	>400,000ugx[2]	83 (48)

1- Cannot read and write, 2- Ugandan shillings, 3- Standard mean deviation

Table 1 shows the analysis of demographic characteristics, in terms of age (in years), educational status as well as monthly income level conducted on study participants. The findings reveal that most mothers are illiterates (55%) with low monthly income (<UGX

400,000- 52%). The interpretation is that the illiteracy and poverty levels are substantially high which may limit the mothers' psychosocial and economic capacities in handling the challenges sustaining good nutrition and good healthcare for their children, especially during diarrhoeal illness.

Table 2: Knowledge of definition of Diarrhea among study Participants (N= 174)

S/n	Definition	Frequency
1.	Increased frequency of watery stool	14%
2.	Appearance of Water Stool only	77%
3.	Both Increases frequency and water stool at the same time	9%

Table 2 shows a data on the responses concerning the knowledge of diarrhoea illness among study participants. The findings revealed that most mothers (77%) know diarrhoea as just watery stool but only few (9%) are alsoaware that it involves increased frequency of watery stool. The interpretation is that most mothers have insufficient knowledge of what diarrhoea is.

Table 3: Knowledge of Diarrhea among study participants (N=174)

S/n	Characteristics of Diarrhea Disease	Frequency & Percentage
1.	Watery stool	135 (77%)
2.	Increased frequency	24 (14%)
3.	Both	15 (9%)
	Causes of Diarrhea	
5.	Contaminated water	39 (22%)
6.	Eating mud	36 (21%)
7.	Contaminated water and eating mud	22 (13%)
8.	Teething	24 (14%)
9.	Evil attack	42 (24%)
10.	Don’t know	11 (6%)
	Sign of dehydration	
11.	Sunken eyes	48 (27.5%)
12.	Thirsty and dry skin	53 (30.5%)
13.	Don’t know	73 (42%)
	Consequences	
14	Lethargy	94 (54%)
15.	Loss of weight	61 (35%)
16.	Unconsciousness	12 (7%)
17.	Death	7 (4%)

Table 3 shows an analysis of knowledge of diarrhoea conducted among study participants. The findings revealed that most mothers (77%) know what diarrhoea is but still have inadequate or no knowledge of its causes (87%), signs of dehydration (69.5%) and consequences. The interpretation of this findings is that the knowledge about the causes

and signs of dehydration in diarrhoeal illness, as well as its consequences is low, which may impact negatively on proper home management of diarrhoeal illness and prompt health-seeking attitude. Findings further revealed that only few mothers (13%) have adequate knowledge of the causes of diarrhoea, the rest either have insufficient knowledge (43%) or no knowledge (44%) of the causes of diarrhoea as seen in table 3 number 5 and 6. The interpretation is that most mothers have low knowledge of the causes of diarrhoeal illnesses.

Table 4: Practices regarding diarrhea among study participants (N=174)

S/n	Diet Preference During Diarrhea	Frequency and Percentage
1.	ORS	32(18)
2.	Porridge only	25(14)
3.	Porridge + ORS	8(5)
4.	Others (marched banana, coconut water etc.)	109(63)
	Visits to Doctors	
5.	Immediately visit	38(22)
6.	After 2 days	126(72)
7.	Never visit	10(6)
	Prevention	
8.	Boiling water	41(23.5)
9.	Properly covering food	36(21)
10	Washing hand, clean environment and personal hygiene	84(48)

In table 4 above, regarding prevention of diarrhea, 48% mothers knew various preventive methods like washing hands, keeping the environment and the child clean. Most of the mothers (62%) knew how to prepare ORS correctly but only 23% mothers gave ORS during diarrhoeal illness to their children and only 22% of mothers contacted a pediatrician immediately. When child health did not improve, 72% of mothers then visited the doctor while 36% still self-medicated, 9% went to healer and 6% waited for the child to recover spontaneously. The interpretation of the findings is that, even though most mothers knew how to prepare ORS, their attitudes towards preparing ORS for their children during diarrheal illness is low, this is complicatedby no or delayed visit to hospital during illness and also, inadequate preventive measures as only 48% adhere to required level of general hygiene.

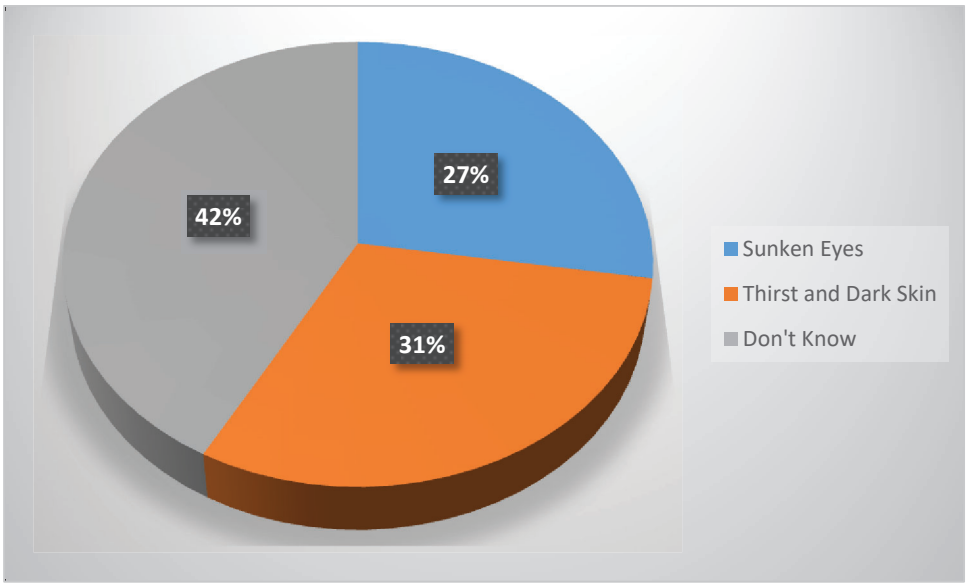

Figure 1: Participants' Knowledge of Signs of Dehydration due to Diarrhea among Children

Fig. 1 shows a presentation of the knowledge of signs of dehydration among study participants. The findings revealed that only few mothers (30.5%) adequately recognize the signs of dehydration, 27.5% only know sunken eyes and 42% have no idea at all. The interpretation of this findings is that the knowledge of signs of dehydration was apparently inadequate.

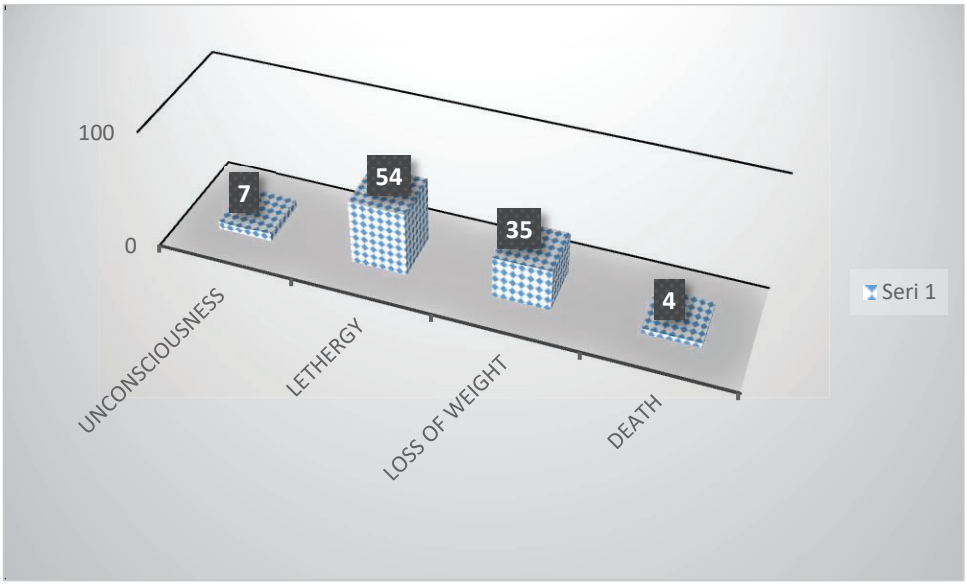

Figure 2: **Knowledge of the sequelae/consequences of diarrhoea among study participants, (N=174)**

Fig. 2 shows a presentation of knowledge of the consequences of diarrhoea among study participants. The findings revealed that most mothers (54%) only know lethargy as

consequence of diarrhoea, only few are aware that unconsciousness (7%) and death (4%) are also possible consequences of diarrhoea. The interpretation of this finding is that there was no adequate knowledge of the consequences of diarrhoeal illnesses.

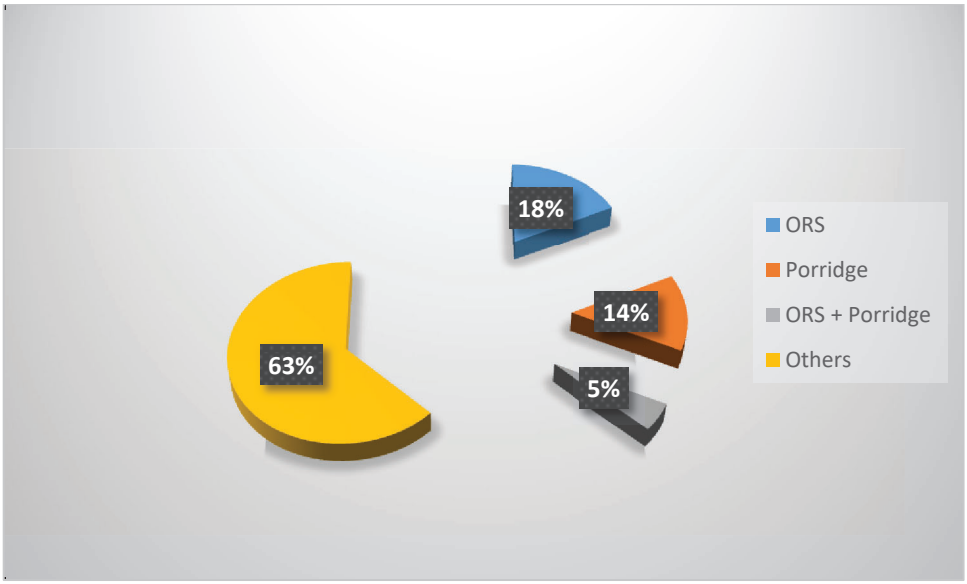

Figure 3: **Diet preference during diarrhoeal illness among study participants (N=174)**

Fig. 3 shows a bar graph presentation of diet preference during diarrhoeal illness among study participants. The findings revealed that most mothers (77%) do not give ORS to their children during diarrhoeal illnesses but resort to some other home-made preparations. The interpretation is that their attitude towards preparing and giving ORS for effective prevention of illness is low.

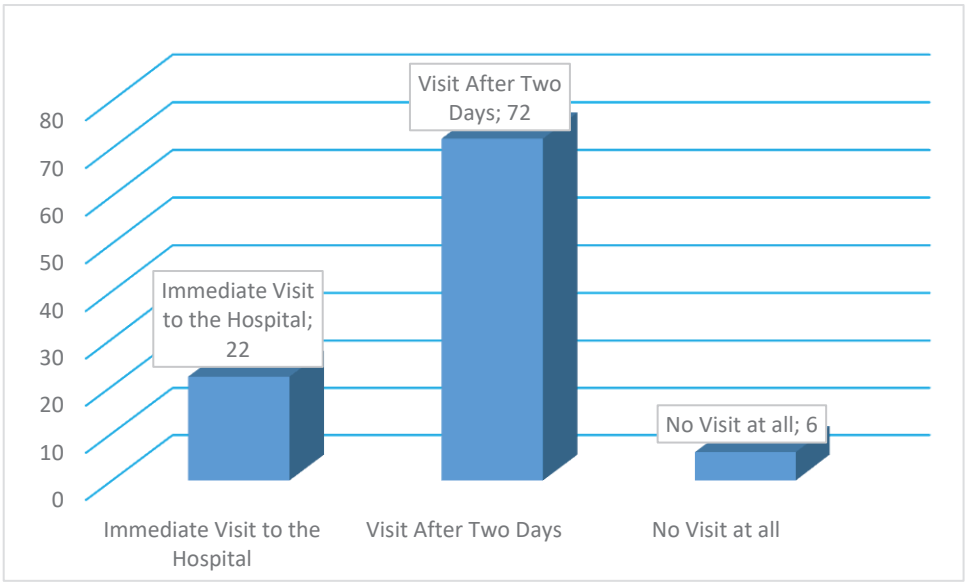

Figure 4: **Figure 6: Health seeking attitude during illness among study participants (N=174)**

Fig. 4 shows a presentation of health seeking attitude during illness among study participants. The findings revealed that most mothers visit a pediatrician after two days of illness, only 22% visit as soon as possible. The interpretation is that there is inadequate health seeking attitude among the mothers.

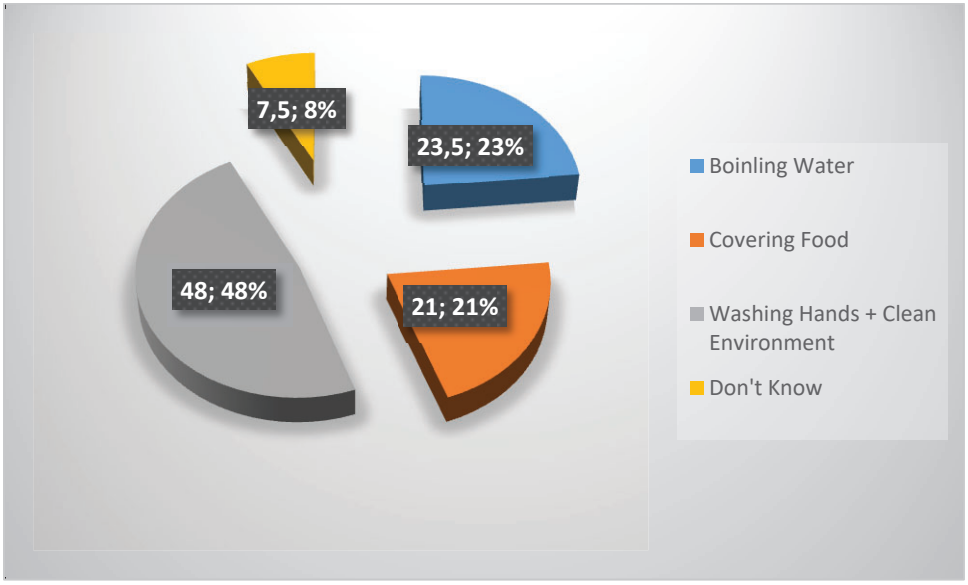

Figure 5: Preventive practice among study participants during illness (N=174)

Figure 5 shows a presentation of preventive practice during illness among study participants. The findings revealed that only 48% observe adequate general hygiene. The interpretation of this findings is that the practice towards prevention of diarrhoeal illnesses is insufficient. Among the reasons for not visiting doctors, financial constraints were 51%, they knew what medicines to give 39%, no need of medicines 4%, transport issues 4% and condition would improve spontaneously 2%. The medicines used at home included Acetaminophen, Metronidazole, Ranitidine, Ibuprofen, motility reducing drugs. Acetaminophen and antibiotics were used most in self-medication. Mothers knew about these drugs as doctor had previously prescribed them either for the same child or another child in the family.

DISCUSSION

The study showed that only 77% of the mothers knew about diarrhea. This result is consistent with the study conducted in Bangladesh which stated that 88% of mothers knew about diarrhoea. Most of the mothers (44%) did not know the cause of diarrhea. Some had no idea while some considered teething, falling from heights, evil attacks, eating hot foods, weather changes as the predisposing factor. A study in Indonesia showed similar results.

In terms of knowledge about the signs of dehydration, most of the mothers (42%) were not

able to specify them. 30.5% of the mothers responded by giving multiple signs like sunken eyes with thirst or decreased salivation or dry hair. This result is consistent with other study that was carried out in Gambat, Pakistan.

The preferences of the mothers about diet varied but majority 63% of them preferred a diet comprising of bananas, porridge. Some of the mothers even gave yoghurt, coconut and rice water to the child and 23% gave ORS to their children. A similar study conducted in Burkina also stated that during diarrhea, 50% mothers gave pulses and khichri, rice water, banana, 25% gave ORS. Another study in Bangladesh showed that more than 50% of mothers were in favor of giving food and fluids during the illness but less than 25% opted for oral rehydration therapy.

Out of 174 mothers, 108 (62%) knew how to prepare instant ORS correctly. In a research carried out in Nepal, after health education it increased to 70%. Regarding prevention of diarrhea, 48% of mothers perceived the importance of personal hygiene for prevention of diarrhea in contrast to 45% in a Gambia research. Few mothers knew various preventive methods like boiling water (23.5%). Another research conducted in the Indian city of Karnataka, showed that only 25% mothers boiled their drinking water.

The result of this study showed that 36% of mothers did self-medication, various studies have highlighted the widespread use of drugs by mothers in treating their children with diarrhea. Their drug misuse increased not only the cost of therapy but also exposed the infants and children to potential toxic effects. Health education should focus on the benefits, preparation and early initiation of ORT and the causes/consequences of diarrhea. The limitation of this study is that it is a hospital-based study where mothers might have been given health education regarding diarrhea so their level of knowledge would be different from mothers in the community. So another study is needed to see the level of awareness in the community and to make comparisons. The strength of this study is that it is interview-based, not self-administered questionnaire.

CONCLUSION

This study concludes that there is a lack of knowledge among mothers regarding what diarrhea is, and its causes, consequences and prevention. Mothers were not able to identify specific signs of dehydration, and they used irrational drugs during diarrhoeal episodes. Most of the mothers preferred soft foods and adequate fluids and knew how to prepare instant ORS but many of them were still not utilizing it during the diarrhoeal illness of their children, many of them were also unaware of the preventive measures taken at home. There is a dire need of health education for mothers about diarrhea, its causes, consequences

(sequelae), prevention and proper management.

REFERENCES

Al Jarousha, A. M. K., El Jarou, M. a, & El Qouqa, I. a. (2011). Bacterial enteropathogens and risk factors associated with childhood diarrhea. Indian Journal of Pediatrics, 78(2), 165– 170. https://doi.org/10.1007/s12098-010-0249-0

Aluisio, A. R., Maroof, Z., Chandramohan, D., Bruce, J., Masher, M. I., Manaseki-Holland, S., & Ensink, J. H. J. (2015). Risk factors associated with recurrent diarrheal illnesses amongchildren in Kabul, Afghanistan: A prospective cohort study. PLoS ONE, 10(2). https://doi.org/10.1371/journal.pone.0116342

Ansari, S., Sherchand, J. B., Parajuli, K., Paudyal, B. M., Tandukar, S., Khadka, R., … Pokhrel, B. M. (2012). Pattern of Acute Parasitic Diarrhea in Children under Five Years of Age in Kathmandu , Nepal. 2012(September), 95–100.

Berhe, H., Mihret, A., & Yitayih, G. (2016). Prevalence of Diarrhea and Associated Factors Among Children Under-Five Years of Age in Enderta Woreda, Tigray, Northern Ethiopia, 2014. International Journal of Therapeutic Applications, 31, 32–37. https://doi.org/10.20530/IJTA_31_32-37

Carvajal-Vélez, L., Amouzou, A., Perin, J., Maïga, A., Tarekegn, H., Akinyemi, A., … Newby, H. (2016). Diarrhea management in children under five in sub-Saharan Africa: does the source of care matter? A Countdown analysis. BMC Public Health, 16(1), 830. https://doi.org/10.1186/s12889-016-3475-1

CDC. (2012). Diarrhea : Common Illness , Global Killer. Centers for Disease Control and Prevention, 1–4.

CDC. (2013). Global Diarrhea Burden. In Centers for Disease Control and Prevention. Charyeva, Z., Cannon, M., Oguntunde, O., Garba, A. M., Sambisa, W., Bassi, A. P., … Lawal, N. (2015). Reducing the burden of diarrhea among children under five years old: Lessons learned from oral rehydration therapy corner program implementation in Northern Nigeria. Journal of Health, Population and Nutrition, 34(1). https://doi.org/10.1186/S41043-015- 0005-1

Colombara, D. V., Hernández, B., McNellan, C. R., Desai, S. S., Gagnier, M. C., Haakenstad,A., … Mokdad, A. H. (2016). Diarrhea prevalence, care, and risk factors among poor children under 5 years of age in mesoamerica. American Journal of Tropical Medicine and Hygiene, 94(3), 544–552. https://doi.org/10.4269/ajtmh.15-0750

Escobar, A. L., Coimbra, C. E. A., Welch, J. R., Horta, B. L., Santos, R. V., & Cardoso, A. M. (2015). Diarrhea and health inequity among Indigenous children in Brazil: results from the First

National Survey of Indigenous People's Health and Nutrition. BMC Public Health, 15, 191. https://doi.org/10.1186/s12889-015-1534-7

Ferdous, F., Das, S. K., Ahmed, S., Farzana, F. D., Latham, J. R., Chisti, M. J., Faruque, A. S. G. (2013). Severity of diarrhea and malnutrition among under five-year-old children in rural Bangladesh. American Journal of Tropical Medicine and Hygiene, 89(2), 223–228. https://doi.org/10.4269/ajtmh.12-0743

Fischer Walker, C. L., Rudan, I., Liu, L., Nair, H., Theodoratou, E., Bhutta, Z. A., Black, R. E. (2013). Global burden of childhood pneumonia and diarrhoea. The Lancet, 381(9875), 1405–1416. https://doi.org/10.1016/S0140-6736 (13)60222-6

Frozanfar, M. K., Yoshida, Y., Yamamoto, E., Reyer, J. A., Dalil, S., Rahimzad, A. D., & Hamajima, N. (2016). Acute malnutrition among under-five children in Faryab, Afghanistan: prevalence and causes. Nagoya Journal of Medical Science, 78(1), 41–53.

Kakungulu, N. L. (2016). Factors influencing Childhood Diarrheal Disease Among Children Under-five in Kanyanda, Luwero District.

Kotloff, K. L., Blackwelder, W. C., Nasrin, D., Nataro, J. P., Farag, T. H., van Eijk, A., … Levine, M. M. (2012). The Global Enteric Multicenter Study (GEMS) of diarrheal disease in infants and young children in developing countries: epidemiologic and clinical methods of the case/control study. Clinical Infectious Diseases : An Official Publication of the Infectious Diseases Society of America, 55 Suppl 4(suppl_4), S232-45. https://doi.org/10.1093/cid/cis753

Kotloff, K. L., Nataro, J. P., Blackwelder, W. C., Nasrin, D., Farag, T. H., Panchalingam, S., … Levine, M. M. (2013). Burden and aetiology of diarrhoeal disease in infants and young children in developing countries (the Global Enteric Multicenter Study, GEMS): a prospective, case-control study. Lancet, 382, 209–222. https://doi.org/10.1016/S0140- 6736(13)60844-2

Lakshminarayanan, S., & Jayalakshmy, R. (2015a). Diarrheal diseases among children in India: Current scenario and future perspectives. J Nat Sci Biol Med. Jan-Jun;, 6(1), 24–28. https://doi.org/10.4103/0976•9668.149073

Lakshminarayanan, S., & Jayalakshmy, R. (2015b). Diarrheal diseases among children in India: Current scenario and future perspectives. Journal of Natural Science, Biology and Medicine, 6(1), 24. https://doi.org/10.4103/0976-9668.149073

Mashoto, K. O., Malebo, H. M., Msisiri, E., & Peter, E. (2014). Prevalence, one week incidence and knowledge on causes of diarrhea: household survey of under-fives and adults in Mkuranga district, Tanzania. BMC Public Health, 14(1), 985. https://doi.org/10.1186/1471- 2458-14-985

Mathew, M. A., Paulose, A., Chitralekha, S., Nair, M. K. C., Kang, G., & Kilgore, P. (2014). Prevalence of rotavirus diarrhea among hospitalized under-five children. Indian Pediatrics, 51(1), 27–31. https://doi.org/10.1007/s13312-014-0329-8

Mengistie, B., Berhane, Y., & Worku, A. (2013). Prevalence of diarrhea and associated risk factors among children under-five years of age in Eastern Ethiopia: A cross-sectional study. Open Journal of Preventive Medicine, Vol. 03, pp. 446–453. https://doi.org/10.4236/ojpm.2013.37060

Mukasa, S. M., Buyungo, P., Mugerwa, R., Sensalire, S., & Geiss, M. (2011). Deliveringintegrated case management of children in Uganda through a two tier social franchise linking chws with private clinics. American Journal of Tropical Medicine and Hygiene.

Munthali, T., Jacobs, C., Sitali, L., Dambe, R., & Michelo, C. (2015). Mortality and morbidity patterns in under-five children with severe acute malnutrition (SAM) in Zambia: A five- year retrospective review of hospital-based records (2009-2013). Archives of Public Health, 73(1). https://doi.org/10.1186/s13690-015-0072-1

Nandi, A., Megiddo, I., Ashok, A., Verma, A., & Laxminarayan, R. (2017). Reduced burden of childhood diarrheal diseases through increased access to water and sanitation in India: A modeling analysis. Social Science and Medicine, 180, 181–192. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2016.08.049

Ngosso, B. E., Nkwengulila, G., & Namkinga L A. (2015). Identification of Pathogenic Intestinal Parasitic Protozoa Associated with Diarrhea among Under-fives Children in Dar Es Salaam, Tanzania. International Invention Journal of Medicine and Medical Sciences, 2(4), 2408– 7246. Retrieved from http://internationalinventjournals.org/journals/IIJMMS

Nhampossa, T, Mandomando, I., Acacio, S., Quinto, L., Vubil, D., Ruiz, J., … Alonso, P. (2015). Diarrheal disease in rural Mozambique: burden, risk factors and etiology of diarrheal disease among children aged 0-59 months seeking care at health facilities. PLoS

ONE, Vol. 10, p. e0119824. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0119824

Nhampossa, Tacilta, Mandomando, I., Acacio, S., Quintó, L., Vubil, D., Ruiz, J., … Alonso, P. (2015). Diarrheal disease in rural Mozambique: Burden, risk factors and etiology of diarrheal disease among children aged 0-59 months seeking care at health facilities. PLoS ONE, 10(5). https://doi.org/10.1371/journal.pone.0119824

Peletz, R., Simuyandi, M., Sarenje, K., Baisley, K., Kelly, P., Filteau, S., & Clasen, T. (2011). Drinking water quality, feeding practices, and diarrhea among children under 2 years of HIV-positive mothers in Peri-Urban Zambia. American Journal of Tropical Medicine and Hygiene, 85(2), 318–326. https://doi.org/10.4269/ajtmh.2011.11-0140

Reddy, V. (2016). Prevalence of malnutrition , diarrhea , and acute respiratory infections among under-five children of Sugali tribe of Chittoor district , Andhra Pradesh ,. https://doi.org/10.4103/0976-9668.184702

Samwel, M., Eddison, M., Faith, N., Richard, S., Elizabeth, K. M., & Douglas, N. (2014).

Determinants of diarrhea among young children under the age of five in kenya, evidence from kdhs 2008-09. Etude de La Population Africaine, 28(2), 1046–1056. https://doi.org/http://dx.doi.org/10.11564/28-0-556

Tambe, A., Nzefa, L., & Nicoline, N. (2015). Childhood Diarrhea Determinants in Sub-Saharan Africa: A Cross Sectional Study of Tiko-Cameroon. Challenges, 6(2), 229–243. https://doi.org/10.3390/challe6020229

United Nations. (2015). The Millennium Development Goals Report. In United Nations. https://doi.org/978-92-1-101320-7

Vinekar, K., Schaad, N., Ber Lucien, M. A., Leshem, E., Oboho, I. K., Joseph, G., … Tohme, R. A. (2015). Hospitalizations and Deaths Because of Respiratory and Diarrheal Diseases Among Haitian Children Under Five Years of Age, 2011-2013. Pediatr Infect Dis J, 34(10), e238-43. https://doi.org/10.1097/INF.0000000000000805

Woldu, W., Bitew, B. D., & Gizaw, Z. (2016a). Socioeconomic factors associated with diarrheal diseases among under-five children of the nomadic population in northeast Ethiopia. Tropical Medicine and Health, 44, 40. https://doi.org/10.1186/s41182-016-0040-7

Woldu, W., Bitew, B. D., & Gizaw, Z. (2016b). Socioeconomic factors associated with diarrheal diseases among under-five children of the nomadic population in northeast Ethiopia. Tropical Medicine and Health, 44(1), 40. https://doi.org/10.1186/s41182-016-0040-7

EUROPEAN UNION'S POLICY TOWARDS THE MIDDLE EAST: 2010 – 2022

Amir KAPLAN
PhD student at Social Sciences University of Ankara – Türkiye

Abstract

Middle East is the region of countless opportunities and challenges. The region is rich in natural resources such as oil and natural gas, but the utilization of these resources for the development of state is very low. The main reason is the political instability in Middle East; this instability caused distress not only in its own region but globally also.

The European countries shared borders by land and by the waters so the turbulence in the region directly affected Europe. The European Union representative of Europe had its policies for Middle East but after Arab Spring, they had to revise it for more stability in the region. Many factors influenced the European Union to change its policies.

There are many consequences of the Arab Spring, which are being discussed in this paper.

Outline

1. Abstract
2. Research question
3. Problem Statement
4. Importance of the study
5. Introduction
6. European union policies before Arab Spring
    a. European-Mediterranean partnership
    b. European Neighborhood policy
7. Factors that made EU to change policies
    a. Refugee crisis
    b. Rise of terrorist organizations
    c. Trump Administration factor
8. Post Arab Spring Policy of EU
    a. Response to Islamic Political Parties
    b. Egyptian case
    c. Syrian case
9. Conclusion

IMPLIED CONSTITUTIONAL RIGHTS AND FREEDOMS, AS WELL AS METHODS OF ESTABLISHING THEM IN IRAQ'S GOVERNMENT DOCUMENT (MODEL)

Ammar Raad Ali Jihad

PhD Student ,Peoples' Friendship University of Russia (RUDN) Moscow, Russia.
https://orcid.org/0000-0002-4222-3048

Abstract:

Although some rights and liberties do not specifically reply within the constitutional document, constitutions do entail rights and liberties by what the constitutional legislator legislated in explicit reference. To respond subtly, as they are hiding behind the constitutional reference, thus, it is evident from the constitutional judiciary that constructional rights and liberties are ensured. To enable people to obtain all the rights they are entitled to, we dealt with this research's implicit rights and liberties and the ways to prove their existence through documentation and other (judicial) procedures.

Keywords: Implicit rights, freedoms, constitution, Judiciary

Introduction:

The constitutional texts, which were enshrined, give human rights and fundamental freedoms their due. The rest of the texts connected to the regime combine with the explicit texts to make the entire constitutional document. The constitutional legislator guarantees these rights and freedoms, for example but not limited to, so that the rights of Man and his basic freedoms are in a dynamic state, as they are evolving. However, the constitutional legislator does not deviate from verbosity and detail when formulating governance and the powers of state authorities. It is regulated by the human desire for new rights as a result of advancements in human life. A stage may involve a number of social, cultural, economic, political, and environmental factors. Following the Constitution's enactment and coming into effect thus, the freedoms and rights guaranteed by the constitution exist in some form. Individuals have the right to exercise these freedoms, but they are also subject to the will of the constitutional legislator, which are sometimes explicit and implicit and other times neither. These situations represent the collective will of the people or the country. **[1]**

Importance of Research:

It is crucial to consider latent constitutional liberties and human rights, as well as how to establish them. Theoretical and practical considerations, from a theoretical standpoint, the significance of this topic resides in the methods used to establish the existence of rights and freedoms that the Constitution implicitly guarantees without specifically stating that it does so. Regarding the practical side, study is critical to understanding how people use the freedoms and rights that were implicit in the constitution, how to prove them, and how they compare legally to rights that were expressed expressly.

Research Problem:

The research problem is represented in the following questions:

1. Are there constitutional rights and freedoms that the legislator did not specifically state in the constitution but that people can nevertheless exercise or enjoy?

2. How can the existence of implicit rights and freedoms be established?

Research Hypothesis:

The inquiry begins with the supposition that the freedoms and rights outlined in the constitutions are untrue. Instead of limitation, think of it as an addition to the reality that there are other rights and liberties that are based on constitutional foundations and are exposed by the constitutional judiciary. These liberties and rights are nothing more than a manifestation of the legislators who drafted the constitution in secret.

Research Methodology:

Our presentation of the research topic The Decisions of the Federal Supreme Court in Iraq and the Decisions of the Supreme Constitutional Court in Egypt to Explain the Role of the Federal Supreme Court in Iraq utilized the analytical technique. Via court decisions, the constitution's judge is able to demonstrate the legitimacy of constitutional rights and freedoms.

Research Plan:

In order to understand the topic, we divided it into two sections:

First topic: is the concept of implicit constitutional rights and freedoms.

Second topic: means of proving implicit constitutional rights and freedoms.

First topic:

The concept of implicit constitutional rights and freedoms

Constitutions usually regulate public rights and freedoms explicitly in accordance with constitutional provisions that are distinguished succinct and concise), constitutional texts are drafted by the constitutional legislator; that wording The constitution is different from all other legislative formulations, so that its texts are general and deal with a specific issue without going into its branches; Therefore, the constitutional legislator is keen that the constitution includes a great deal of Meanings in a few buildings without going into the contents **[2]**, and within the constitutional texts Which are at the heart of the constitutional document of rights and freedoms, and in many cases the legislator declares Constitutional provisions in the constitutional texts that the rights and freedoms contained therein are an example and not exclusive and as a restriction, or it may be referred to when it is formulated in the constitution and these rights are called And freedoms that are not mentioned in the texts enshrined in “implicit rights and freedoms,” that is, rights branching out of the rights and freedoms regulated by the legislator by texts enshrined in the constitutional document, For the purpose of revealing these rights and freedoms, the position of the constitutional judiciary may vary between texts With rigid and flexible wording, "Therefore, there are justifications for revealing implicit rights and freedoms Which was not explicitly mentioned in the constitutional document, and therefore we will address the issue with the following two demands In the first requirement, we explain the implicit rights and freedoms, and in the second requirement, the justifications for disclosure Constitutional implied rights and freedoms**.[3]**

First requirement:

Define implied rights and freedoms:

The implicit rights and freedoms are the rights that the constitutional legislator has not expressly enshrined in The constitution with texts written in the constitutional document, and for that, these rights and freedoms It is derived from the implicit will of the legislator, and for the purpose of clarifying the meaning of implicit constitutional rights and freedoms It must be defined linguistically and idiomatically, so we will address in this requirement the definition of rights and freedoms The implicit in the first section, and in the second section the idiomatic definition of implicit rights and freedoms.

A-Linguistic definition of implied rights and freedoms

Defining implicit rights and freedoms requires clarifying the meaning of "right" and "freedom" linguistically and idiomatically We deal with them as follows:

First: The truth is a language: “And it was mentioned in Al-Arab Tongue by Ibn Manzoor “Huqooq” that singularly is right, and it is the opposite of falsehood **[4].** Al-Haq" language means that it is obligatory, the command is the steadfastness that cannot be denied, and justice and the opposite of falsehood are combined “Haqqaq” or “Haqq”, and Al-Haqq is one of the names of Allah, the Most High, and it was said of His attributes (2), and Al-Haqq comes in the sense of Certainty, and the word of truth when jurists call many things; Including public rights and rights Finance.... The truth is mentioned in the Holy Qur’an in Surat Yunus {So that is Allah, your Lord, the truth, so what is after the truth? Except for misguidance, for you know}, and the truth was also mentioned in Surat Al-Anfal {so that the truth may be established and falsehood abolished even if Criminals hated}, as for the right idiomatically **[5]** the right is what the law recognizes for people, whether it is a judgment By law with a financial or other mandate, or power conferred by law on a person endowed with will A right is defined as “a legal bond by which the law authorizes a person, for example Exclusivity and exclusivity Dominate over something, or require a certain performance from another person

Second: Freedom linguistically and idiomatically: liberties singularly “freedom” linguistically freedom is from the source “free.” And the plural of it is free, and the name is freedom, and frees it free, and the free is the opposite of the slave, and the free, the good deed, and it rotates The meanings of freedom in the language about the meaning of freedom from restrictions and slavery) and come in the sense of license or The license is like freedom of opinion; It is available to all members of society and protected by the constitution, and the term freedom was mentioned In the Declaration of the Rights of Man and of the Citizen issued in 1789, it states that “freedom is the exercise of every individual whatever he likes, provided that it does not cause harm to others” **[6]**, as freedom was legally defined as “the ability.” individuals to practice the activities they want without being subject to the laws that regulate society” **[7]**

B-Idiomatic definition of implied rights and freedoms

Implicit rights are the rights that are granted from the rights expressly provided for. In the constitution and through our research in the field of implicit rights, we did not find a definition of implicit rights and freedoms However, we can define implicit rights and freedoms as those rights and freedoms that are not stipulated Rest in international documents and has not been enshrined in constitutional documents extracted by the judiciary the rights and freedoms enshrined in the constitution, to reveal the rights and freedoms they contain Through judicial rulings”, and accordingly, implicit rights and freedoms are rights Branching from the rights enshrined in constitutional texts and not explicitly mentioned in international

agreements And constitutional texts and are extracted from the rights and freedoms enshrined in the constitutional document before The judiciary that the constitutional judiciary determines the contents of these rights and freedoms by disclosing The will of the constitutional legislator, to prove the existence of these rights for the purpose of enabling individuals to obtain All rights you deserve them.

Second requirement:

Means of revealing implied constitutional rights and freedoms

It may come to mind what are the justifications on which the constitutional judiciary relies in revealing rights And the freedoms that are not explicit in the constitution, and by examining the constitutional texts, we find that The constitutional drafting, which may not keep pace with the steady development of rights and freedoms, is justified for the constitutional judge to derive those rights and freedoms; The constitutional text may fail to keep pace Continuous developments in reality and human life and thus does not achieve the purpose behind its age and purpose Amending these texts or adding to them may stop the difficult procedures for amending the constitution Especially rigid constitutions **[8]** in the face of enshrining rights and freedoms that are not included in the texts constitutionality; Thus, the constitutional judiciary resorts to deducing those rights and freedoms from the enshrined texts In the constitution, which makes the constitutional judiciary a prominent role in revealing rights and freedoms Implicit In this demand, we deal with the constitutional drafting in the first section, and in the second section, we go along with it The steady development of rights and freedoms.

A-Constitutional drafting

Drafting means preparing legal rules and building them in a specific way according to set rules This is in response to a need that calls for organization by transforming values, principles and ideals into texts Legal terms characterized by accuracy and clarity, general and abstract, that achieve public and private interests for individuals. As for the wording Constitutionalism is one of the stages that the writing of the constitution goes through. During which ideas and principles are conveyed To put it in texts that express the will of the legislator by putting it in expressive words that are The constitutional text as a whole, and there is no doubt that the constitutional drafting differs from the drafting Other legislations are characterized by more generality and abstraction **[9]** than these legislations, and this In turn, it reflects on the issues regulated by the constitution, including public rights and freedoms accordingly. In addition, the constitutional wording differs according to the nature of the subject it deals with By organization, they express different and disparate values and realities, which means that they are formulated in an appropriate style and language Consistent with these variables, as they must be constitutional texts dedicated to a specific interest The constitutional legislator considers it necessary to protect it **,**that the wording of the constitutional rule does not raise problems that It was inclusive of the topics that must be organized in terms of the accuracy of the choice of words and words and their construction in sentences and phrases, so that they are general, specific texts, brief without elaboration, without delving into Details, but there may be new developments in the contemporary reality that need to be absorbed by the texts that regulate them Here, the constitutional judiciary plays a prominent role in the development of constitutional rights **[10].**

First: The rigid drafting of constitutional texts:

The constitutional legislator may use the drafting method Rigid constitutionalism when strict limits and restrictions are required to protect a right, or Confirmation of one of the assumptions, the constitutional legislator may use the method of quantity instead of quality,

or specify periods period, not subject to change or modification, intending thereby to protect the right or interest subject to regulation, and who Examples of rigid wording in the Constitution of the Republic of Iraq for the year 2005 and identified The rights in the text include, for example:

1-What was stated in the text of Article (19/13) of the constitution that the accuser's papers must be presented to the Investigating judge within a period of twenty-four hours, renewable only one time.

2- Likewise, what was stated in the text of Article (15) of the Constitution, "Everyone has the right to life and security and liberty, and these rights may not be deprived or restricted except in accordance with the law, and on the basis of a decision issued by a competent judicial authority." It is noted in the text that the legislator formulated Rigid by defining the party that may restrict rights in a way that does not accept interpretation, as stated In "It is not permissible to deprive or restrict these rights except in accordance with the law and based on a decision issued by a competent judicial authority."**[11]**

Second: The flexible drafting of constitutional texts:

The flexible constitutional drafting accommodates images Multiple cases according to the circumstances that arise and leave room here for the judge to diligence and freedom of action To derive the implied rights from the original text according to the facts and circumstances without prejudice to the essence The truth here is that the flexibility of the constitutional text is allowed for the judiciary according to the discretionary power of the judge from branching out Rights from the original right **[12],** that the constitutional legislator usually regulates public rights and freedoms With explicit texts that reflect the state's policy orientation towards regulating the rights and freedoms of individuals, but it may be long The list enumerates and ramifications of these rights and freedoms, but most constitutions provide for these rights Briefly and concisely, and in many cases the constitutional legislator declares that the rights The freedoms contained therein are an example and are not exclusive or restrictive, or reference may be made to them when formulating them In the constitution, the constitutional judiciary may also reveal these rights when exercising it For his constitutional powers and his consideration of the cases brought before him, given the distinctiveness of its provisions Bits and bindings for all authorities, and the constitutional legislator may use a different method when organizing it constitutional issues, intending to give flexibility to the constitution to protect it from amendments or to keep pace with it Developments and changes that may occur in the future, tend to use the method of flexible formulation instead Rigid, and this is what we see when regulating public rights and freedoms, as he does not mention them as an example Limiting and defining, rather, it suffices to set standards only without going into details, which is what it requires Indeed, the constitutional drafting may allude to it or refer to it through its formulation For the provisions regulating these rights, the constitutional legislator may use the general formulation method without own, or formulate it in a special formulation without restriction or limitation, from which it may be inferred that there is Other rights and freedoms are not explicitly mentioned, and therefore individuals may enjoy them even if they are not stipulated The constitution is spoken out loud, and an example of this type of wording is found in the constitution of the Republic of Iraq For the year 2005, we mention the following: **[13]**

1-What was stipulated by the constitutional legislator in guaranteeing the right of Iraqis to participate in public affairs and enjoyment political rights, including the right to vote, run for nomination, and referendum, and it is clear that the legislator did not It defines political rights

strictly or definitively, and even mentioned them, for example, which means that There are other political rights that individuals can exercise even if they are not stipulated, such as the right to Addressing public authorities, and the right to criticize public figures, as being equal to the right to participate in Public Affairs.

2-What was stated in the text of Article (4/First) "The Arabic language and the Kurdish language are the two official languages of Iraq, It guarantees the right of Iraqis to educate their children in languages such as Turkmen, Syria, Armenian, or any other language In educational institutions..." Note the phrase "or in any other language" on the text, as it is a flexible wording It may include languages not mentioned in the text The constitutional legislator also guarantees freedom of postal, telegraphic, electronic and other communications Article (40) of the Constitution of the Republic of Iraq for the year 2005 states: "Freedom of communication Postal, telegraphic, telephone, electronic and other correspondences are guaranteed and may not be monitored or eavesdropped. it, or disclose it, except for a legal and security necessity, and by a judicial decision," which means that there are ways Freedom of communication may be introduced later or in the future, as it enjoys the same protection as freedom of communication The constitution explicitly.

B-Keep pace with the steady development of rights and freedoms

The idea of human rights was born with him, and these ideas developed through the development that man has known since The foot through all the time periods until it reached what it has reached today by devoting human rights and its freedoms in international and constitutional conventions; The current human rights and freedoms originated and developed after that It passed through previous eras and went through many stages until it was adopted in the current form as it developed Human rights and freedoms since the first charters of human rights were issued until the endorsement of rights And the freedoms in international agreements, both at the national and international levels, have witnessed many developments And the additions here have prompted some researchers to divide human rights into several "generations" that have been classified according to their appearance chronologically; The observer of international declarations and covenants sees the development of human rights and freedoms since the adoption of the Universal Declaration of Human Rights of 1948 until now, we find that it is one of the rights It did not exist previously because the United Nations recently recognized modern rights to cope with social conditions Environmental and international, in addition to the human right to live in a clean and sound environment, freedom of religion and human rights Solidarity, and the rights of people with disabilities **[14].** Hence, we see that constitutional texts in terms of the general formulation of rights must keep pace with development The steady rights and freedoms and this supports the hypothesis of implicit rights and freedoms where it can be The constitutional judiciary devises rights and freedoms that are not explicitly mentioned in the constitution in order to keep pace with the steady development rights and freedoms to keep pace with social and international developments**.**

Second topic:

Means of proving implied constitutional rights and freedoms

After we clarified the concept of implicit constitutional rights and freedoms in the first topic, we must Searching for the means that were followed for the purpose of proving the existence of the implicit rights and freedoms we dealt with in Two demands, we address in the first demand the organic unity of the constitution as a basis for proving rights and freedoms

Implicit In the second requirement, the implicit will of the constitutional legislator is a basis for proving rights and freedoms.

First requirement:

The organic unity of the constitution is a basis for proving implicit rights and freedoms

The constitutional document is characterized by a specificity that distinguishes it from all other legal legislation - except Generality and abstraction - that it is the highest or supreme document in the legal state **[15]**, being treated various topics, which may not be united in terms of subject matter; In the sense that it organizes disparate and different topics about Some of them are others, but they are consistent or harmonized in one document, which is known as the organic unity of texts The constitution, and the constitutional judiciary strives to preserve the organic unity of the constitutional document By adopting the doctrine of complementary interpretation of constitutional texts, which takes into account the integration between texts and thus would establish new rights and freedoms not stipulated in the constitutional document At the time of its implementation, this judiciary has settled on the principle that the interpretation of constitutional texts is to be These texts are homogeneous and not discordant or contradictory **[16]**. In this demand, we will try to explain the position of jurisprudence and judiciary regarding the organic unity of the texts of the constitution the extent of its authoritativeness or its legal value as a basis upon which it can be relied upon to demonstrate the authoritativeness of rights and freedoms is not expressly contained in the Constitution.

A-The position of jurisprudence on the authenticity of the organic unity of the texts of the Constitution:

Jurisprudence is almost settled that the constitutional document is one integrated block, despite the emergence of disagreement Jurisprudence about the legal value of some of its components, such as the preamble. However, jurisprudence does not differ that texts The constitutional document and rules with a constitutional content constitute an integrated organic unit, and that approximation Texts related to one topic from each other can give the meaning he intended constitutional legislator; In the sense that each constitutional text is closely related to other texts, albeit He dealt with different topics, since this connection or relationship could contribute to clarifying the texts ambiguous constitutionalism or its interpretation and access to the will of the constitutional legislator) as the constitution may stipulate Sometimes on the organic unity of all its texts, starting from the preamble to the conclusion ("), This means that every text was not put in vain, vainly, or haphazardly, or as a wanderer in a vacuum, or as an ideal. Generations aspire to it **,** but we did not find an explicit constitutional text in the Constitution of the Republic of Iraq for a year 2005 requires the constitutional interpreter to adhere to the organic unity of the provisions of the constitution when interpreting its provisions or adjudicating constitutional disputes.**[17]**

From the foregoing, it becomes clear to us that the provisions of the constitution work within the framework of an integrated and objective unit, which is denied The quasi-contradiction or inconsistency in its rulings, and it works as an integrated framework and consistency, despite addressing a topic Various and disparate, but it is an expression of the same will, except that it is the will of the constitutional legislator, explicit as it was, or implicit, and this would create new rights that were implicitly not stipulated in the document constitutional.

B-The position of the constitutional judiciary on the authenticity of the organic unity of the texts of the constitution:

The constitutional judiciary is that the provisions of the constitution work within a single objective framework, or an objective unit one; And that the provisions of the Constitution

complement each other and mutually support each other, so that they disappear from it Semi-contradiction or contradiction, and this is what the Supreme Constitutional Court in Egypt referred to in its ruling "...And since the basic principle in the constitutional texts is that they operate within the framework of an organic unit, it makes the Its rulings are a cohesive fabric, which means that each text has a specific content that is independent of it Other texts independently, does not isolate them from each other, but evaluate them in their totality The building that reflects what the popular will deems is built to support its interests in the political fields. Therefore, it is not permissible to interpret the constitutional texts in a way that deviates from them The ultimate goal intended by it, and not to be seen as a wanderer in the void, or as a value ideally detached from its social surroundings **.** Therefore, the beneficiary of the court's ruling is the constitution Despite its organization of contradictory and different topics, so that each text is independent of the others, this Independence does not isolate it from other texts, as it deals with issues that are specific to it from others. The texts of the constitution, and this is a natural result of the multiplicity of constitutional issues, but this multiplicity is in Topics do not justify looking at the constitutional document as inconsistent or homogeneous, but rather that all The provisions of the constitution form an interwoven fabric, even if its threads are multicolored, but it is a single block**. [18]**

Second requirement:

The implicit will of the constitutional legislator is a basis for proving implicit rights and freedoms:

There is no dispute in saying that the will of the constitutional legislator can be clear, evident, and called With the express will, and this means, on the other hand, that there is an implicit legislative will, otherwise we would suffice with saying the will the constitutional legislator without going into its details, and we would also like to note that the expression of the will of the legislator Constitutional means the general will and not the will of the author of the constitutional texts, whether collective Constituent Assembly, or the Constitution Drafting Committee, because democratic methods in drafting constitutions are based on popular will through what is known as the constitutional referendum, in which the framers of the constitution return to The people to obtain their approval - albeit in a general manner - on the constitution in order to gain legitimacy. Since the constitution is an expression of the general will of the people, as this will is represented by someone acting on their behalf directly or indirectly, whether explicitly when drafting constitutional texts. Or implicitly through its connotations or goals, however there is a doctrinal disagreement about this will and the need to abide by it, while the constitutional judiciary tends to do so In many of its provisions, it aims to give the same value to both wills when interpreting constitutional texts Standing on the will of the legislator, so we will discuss the position of jurisprudence on the implied will For the legislator, whether the ordinary or constitutional legislator, in the first section, while we will deal with the position of the judiciary Constitutional of the implied will when considering the cases before it, in the second section position Constitutional judiciary from the tacit will of the constitutional legislator.

A-The position of jurisprudence on the implicit will of the constitutional legislator:

The jurists differed about the legal value of the implicit will of the legislator, similar to his express will. Some see the necessity of relying on the express will, and deny the existence of an implicit will, while some see the two wills are equal. Three jurisprudential trends have emerged in this regard, which we discuss as follows:

First: The first jurisprudential trend: A jurisprudential trend known as the school of free scientific research appeared, led by the jurist French (Jenny) Jenny believes that the law expresses realistic, scientific and historical facts, and that the text Legal expresses a conscious and insightful will, so this will cannot be fragmented, or assumed Interpretation should be limited to an attempt to recognize only this will, not to fix or modify it Or subject it to any social conditions, or preconceived ideas, and (Jenny) believes that the interpreter must He searches for the true will of the legislator by all linguistic and logical means, and when he realizes that the legislator did not determines the required solution, he must derive solutions that represent the essence of the legal rule, The interpreter does not fabricate the intention or intent of the legislator, but is guided to it through fixed objective facts ,It seems that this jurisprudential trend does not deny the implied will of the legislator, except that it refers to it when it is not Standing on the true will of the legislator; The fact that legislation expresses ideal and historical values and facts These values have nothing to do with the will of the legislator, rather they are values in which the group believed**.[19]** Therefore, the role of the legislator is limited to the expression of these values or facts, and we believe that these values Facts are an expression of the general will, so they must be resorted to and accepted.

Second: The second jurisprudential trend: A school appeared in Germany that was clearly and greatly influenced by the teachings of The historical doctrine in conceiving law as a self-creation emanating from the group , and representing this Trend Supporters of the historical or social school, a school that reflects the realistic trend in Law, and it believes that the law is merely a social event or event, and that legislation is nothing but a mere matter Recording of the event, and that the interpretation of the legal texts should be in accordance with the presumed intention of the legislator The time of applying the legislation and not the time of laying down the legal rule, as they see that these texts may It was separated from the intention of the legislator as soon as it was drawn up, because it was separated from this will as soon as it was drawn up. And it became an independent entity closely related to the evolving social conditions . Although this school helps to pursue the group's rapid development, it remains on the texts Legal without change, except that it deviates from the interpretation of legal texts from his job and makes him moral New to legal rules, as well as eliminating what the rules of law should be constancy and stability **[20].**

Third: The third jurisprudential trend: This jurisprudential trend appeared in France in the wake of the French legalization which was issued at the beginning of the nineteenth century, the school of commitment to the text or the school of explanation on texts. Relying on the formal doctrine in returning the law to the will of the state and the will of the legislator **[21],** this depends School on the verbal interpretation of legal texts if the text is clear, but in the case of ambiguity The text, the interpreter must search for the intention and intent of the legislator at the time of putting the text, using the means Multiple, such as bringing the texts of legislation closer to each other, or researching the preparatory work, or Refer to judicial precedents, and in the event that he is unable to reach the intention or intent of the legislator, then he resorts to the assumed or implied will of the legislator, given that the legislator intended that, or directed His intention to him, It seems that this trend exaggerates the reliance on formalism in the interpretation of the texts In addition to his exaggeration in relying on the intention or will of the legislator when drafting legislation, At the time of its application, it also exaggerates the use of the interpretive means that it adopts in identifying these Will, moreover his overreliance on the supposed intention or implied will of the legislator at the time Developing legislation, which stops legislation at its early stages, and prevents and impedes its development in pursuit of changes and social developments.

B-The position of the constitutional judiciary on the implied will of the constitutional legislator:

It appears that the constitutional judiciary is not divided or divergent in its positions on implicit legislative will For the constitutional legislator, as a source for the texts of the constitution, so a trend appeared with the Constitutional Court supreme in Egypt by deriving constitutional rights branching from the original right based on the will of the legislator tacit, as appointed express will, only the requirements of constitutional drafting and generality and abstraction

The constitutional texts have called for this, and in its ruling, the court says that the conditions it imposes The legislator for the establishment of a right, which is considered one of its elements, with which he rises together on his feet, and is not imagined His existence without her, and his being is not complete in her absence. Hence these conditions are not isolated from the right that Born out of it, because it is one of its components. Its existence is only associated with it, which means that it is not modified yet the emergence of the right collects them, otherwise this would be a denial of the right after its determination. Which dissolves to confiscate it Contrary to the provisions of the Constitution, which extend their protection to all personal rights, given that they have A financial value from which it is not permissible to detract, nor are the conditions that the will is express or not Implicit is its source, as it is permissible to be modified by the will that created it. It is also a casual thing that enters on the truth after its complete existence and the integration of its elements, and then it becomes a truth described. Hence these Conditions are added to the right after its formation. We infer from the court ruling that the implied will of the constitutional legislator is equal in value to his will explicit with regard to constitutional rights, as there are express rights based on the will explicitly; there are other rights for which the tacit will is a source.

Conclusion:

After we finished researching the implicit or non-express constitutional rights and freedoms that derive from The rights and freedoms that were expressly mentioned in the constitution, and they are undoubtedly of no less importance about rights And explicit freedoms, but rather their legal value, and we have based this on constitutional and judicial foundations. At the end of the research, we reached the most important conclusions that we consider worthy of mention, namely:

- The constitutional drafting is characterized by generality and abstraction, and this affects rights and freedoms Constitutional, which are mentioned for example, without limitation, because the enumeration of rights and freedoms Constitutionalism in a detailed manner violates the constitutional wording, which means that there are rights and other freedoms are endless and limitless.
- Some constitutions stipulate that the rights and freedoms contained therein are not exclusively and specifically.
- The existence of an implicit will of the constitutional legislator, which can be inferred through report constitutional texts; or the organic unity of the provisions of the Constitution.
- The will of the constitutional legislator, whether explicit or implicit, is an expression of the general will of the people, and that the constitutional legislator is merely the embodiment of this will.
- The express will of the constitutional legislator is a source of the constitutional rights and freedoms that were mentioned expressly in the constitution, while the implied will is a source of implied rights and freedoms or branching out of explicit rights and freedoms.

- The implied will of the constitutional legislator enjoys the same validity as his express will.
- There are constitutional and judicial controls to branch out constitutional rights and freedoms, including the existence of a text An explicit constitutional right, and that the subsidiary right be a condition for enjoying the express right, or one of its requirements its assumptions and consequences.
- The constitutional judiciary plays a prominent and major role in branching out constitutional rights and freedoms and deriving rights and other freedoms of the right and express freedom.
- The constitutional rights and freedoms that derive from the express right and freedom have the same value legal, which means the unconstitutionality of any legislative text that contradicts or otherwise restricts it boundaries set by the constitution.
- 10 Individuals can enjoy implicit constitutional rights and freedoms in the same way as the rights and freedoms that It is expressly enshrined in the constitution.

Recommendations:

- We recommend the constitutional legislator to enshrine the implicit rights and freedoms derived from judicial rulings Constitutional within the constitutional provisions contained in the Constitution of the Republic of Iraq for the year 2005.
- We suggest to the Iraqi constitutional legislator that the constitution include in our text that the Iraqi citizen is his The right to the rights and freedoms stipulated in the Constitution and to the rights and freedoms that are implicitly mentioned To ensure that all citizens enjoy the rights and freedoms stipulated in it in a manner that guarantees the achievement of its purpose Also, in order for the constitution to keep pace with developments that keep pace with rights and freedoms that may enrich the legislator Constitutional for making any amendment to the constitutional texts.

References:

[1] Hassan Mustafa Al-Bahri, Constitutional Law and Political Systems, Al-Sham University Press, Arab Republic Syrian, 1st edition, 2020.
[2] Mosaddeq Adel, Constitutional Drafting, Dar Al-Sanhouri, Beirut, 2017 P.26.
[3] Abi al-Fadl Jamal al-Din Muhammad ibn Makram ibn Manzoor the African Egyptian, Dar Sader, Beirut, 1st edition, letter.
[4] Ahmed Fathi Sorour, Constitutional Protection of Rights and Freedoms, Dar Al-Shorouk, first edition, Cairo,1999 AD.
[5] Hassan Kaira, Introduction to Law, Mansha'at al-Ma'arif, Alexandria, Egypt, 1971 AD.
[6] Jaafar Abd al-Sada Bahir al-Daraji, Disrupting the Constitution (a comparative study), Dar al-Hamid, Amman, 2008.
[7] Ramzi Al-Shaer, The General Theory of Constitutional Law, Dar Al-Seyassah Press, Kuwait, 1972 AD.
[8] Ramadan Abu Al-Saud, Introduction to Law, University House, Beirut, 1986. Abdul Hai Hijazi, Introduction to the Study of Legal Sciences, Part 1, Kuwait University Press, 1972.
[9] Abeer Hussein Al-Sayed Hussein, The role of the constitutional judge in controlling the discretionary power of the legislator (studyComparison.), Dar Al-Nahda Al-Arabiya, Cairo, 2009.

[10] Awad Hussein Yassin, Interpretation of Legal Texts by Following the Legislative Wisdom of the Texts, without edition,The Arab Center, Cairo, Egypt, 2018
[11] Aliwa Mustafa Fath Al-Bab, the origins of the enactment, formulation and interpretation of legislation, a comparative practical jurisprudential study,
[12] Ali Hadi Attia, Enlightened from the Interpretation of Constitutions, Dar Zain human rights publications, first edition, Beirut, 2016.
[13] Ali Yousef Al-Shukri, Human Rights between Text and Application, 1st Edition, Amman, Dar Safaa for Publishing, 2011.
[14] Fayez Muhammad Hussein, The Role of Legal Logic in the Formation and Application of Law (A Study in the Philosophy of Law), DarUniversity publications. Alexandria Egypt,
[15] Muhammad Ali Arafa, Principles of Legal Sciences, Introduction to the Study of Law, Abdullah Wahba Library, Cairo, 1942.
[16] Noman Ahmed Al-Khatib, Mediator in Political Systems and Constitutional Law, Dar Al-Nahda Al-Arabiya, 1993
[17] Ahmed Majid Al-Zamili, the constitutional legislator and the guarantee of rights, freedoms, and the integrity of the state entity, an article published in The Civil Dialogue Magazine, Issue 6571 on 5/22/2020.
[18] Adham Abd al-Hadi, Constitutional formulations of texts prohibiting torture, University Law Journal,Al-Mustansiriya, (the fourth issue), 2012
[19] Raqia Abdul-Jabbar Ali, The Role of the Judge in the Formation of the Legal Rule, The Arab Journal of Jurisprudence and Judiciary, Issue 46.
[20] Hani Suleiman Al-Tuaimat, Human Rights and Fundamental Freedoms, Dar Al-Shorouk, 2001.
[21] Muhammad Saeed Majzoub, The General Theory of Human Rights, Modern Book Foundation, 2014.

ENVIRONMENTAL PEACEBUILDING AND REPARATIONS: LESSONS OF WAR AGAINST UKRAINE FOR SUSTAINABLE RESILIENCE AND CLIMATE CHANGE AGENDA

Svitlana Andrushchenko
(https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0001-6273-346X)
Scientific Research Institute of International Relations National Taras Shevchenko University of Kyiv, Yuria Illienka 36/1, 04119, Kyiv, Ukraine

Abstract
The current Russia`s large scale invasion of Ukraine demonstrates that the environment matter, while it considered a secondary issue during conflicts, and it undermines the contemporary state of affairs in multifaceted manner: pollution of air, water, lands, fires, deforestation, and destruction of ecosystems doesn't have the border; the wars have long-term environmental impacts including cause economic (energy, food) insecurity, social and humanitarian instability, and challenge of leadership (governance and management). The Ukrainian case nowadays is viewed as a global system transformation factor, it has further seen transboundary effects throughout the regions and the world. Within the perspective of adoption to current state of affairs and post war recovery the issue of studying the main principles and approaches to the environmental peacebuilding and sustainability concept implementation obviously of the growing importance. This current war against Ukraine proved new approaches in environmental peacebuilding models and incorporation into recovery post-war strategies. Moreover, the resilience appeared to increase as the main basis for reviving models of sustainability concept revision and implementation by means of adaptive management approach principles. Three aspects are central: resilience, adaptability and transformability, which are viewed through implications of war against Ukraine for sustainable development implementation strategies.
Keywords: environmental peacebuilding, environmental reparations, sustainable development, resilience, resilience thinking, environmental impacts of war, war of Russia against Ukraine, energy transit, food security, humanitarian crisis, resilient adaptive management.

1. Introduction: the value of nature and environmental security during war

Ukraine as a forward-thinking democracy in the current war reminds the rest of the world about nature as a value and in times of global climate sensibilities defending itself, Europe and globally against fossil-fuel dictatorship with disrespect to nature, people, statehood, and sovereignty of its neighbours.

Ukraine suffered unprecedented environmental damage during the unprovoked war with Russia. The environmental impact of a year-long war with Russia is increasing in much of the country, and it has long-term consequences globally as well. Moscow's attacks on fuel depots, energy and industry facilities have led to the release of toxins into the air and groundwater, threatening biodiversity, climate stability and public health. Missile attacks cause not only physical damage but lead to toxic pollution. After each shelling, particles of toxic substances such as lead, mercury, depleted uranium and many others are released into the air, water and soil. Ruined buildings emit cancerogenic dust for decades. Heavy metals and chemicals seep into underground waters and poison water sources, killing all aquatic life. Subsequently, the soil in areas of military conflict is no longer suitable for agriculture as plants absorb and accumulate the pollutants. More than 3 million acres of protected nature reserves in Ukraine (more than 30%) have become a war-zone. Populations of rare and migratory species suffered significant losses, birds were forced to leave

their nests and change their usual migration routes. Up to 600 animals and 750 plants and fungi, including endangered species, are under threat. The efforts of decade-long conservation projects have been destroyed [30].

As a consequence of war, according to the World Wildlife Fund [33], more than 6 million Ukrainians have limited or no access to clean water, and more than 280,000 hectares (nearly 692,000 acres) of forests have been destroyed or felled. Significant damage was caused to water infrastructure, including pumping stations, treatment plants, and sewerage facilities.

According to preliminary data, it will take Ukraine's nature at least 15 years to recover and it will need more than $51 billion for restoration currently.

Post-pandemic COVID-19 reality discovered the number of risks and challenges for states' development in economic, political, and social realms as well as within the international relations and reconfigurations of foreign policies.

Unfortunately, mainly it discovered gaps in governmental crisis management and models of development, economic and trade relations with a view to supplying chains, and production facilities changes. The energy green transformation, values crisis and re-prioritization with the growing importance of climate change agenda issues impacted the review of the concept of security at all levels.

In the path to the search for responses to the abovementioned issues, the year 2022 demonstrates the other great challenge for the world as Russian brutal aggression against Ukraine and the current appeared to illustrate the crisis within the concept of sustainability, neglecting long-lasting environmental consequences of any conflicts and military actions as within Ukraine as wider for the European and global development agenda.

The war against Ukraine is a case of Russia attempting to position itself geopolitically and express readiness to use massive destruction weapons (nuclear, chemical, biological) with total environmental damage of transboundary targeted effects, which resulted in a dramatic and massive impact on the total global environment.

Aggressive invasion, killings, torturing, raping of the civil population, genocide and environmental degradation, and ecocide are parts of the current Russian aggression against Ukraine. Moreover, civil infrastructure is the main target of Russian hostilities in Ukraine aiming to destroy its industrial and developmental potential. Ukraine is replete with chemical plants and storage facilities, oil depots, coal mines, gas lines, critical materials deposits, and other industrial sites, which could release enormous amounts of pollution if damaged, mostly of transboundary effects.[6]

Degrading environmental situation in Ukraine as a result of Russia`s military and occupation activities is interlinked with humanitarian, energy, food and climate security agenda in Europe and world, it is a security threat multiplier as much as an opportunity to make lasting changes towards a more sustainable and resilient world.

Environmental security as an ability to cope with environmental risks, challengers or conflicts by individual, communities or nations or limited natural resources is interdisciplinary by its nature. As well as it covers the dynamics of social, behavioural, economic, and political responses to environmental stresses and the degree to which they are constructive or exacerbate underlying fault-lines in social cohesion, economic activity and opportunity, and stability, these issues are of great interest to scholars and practitioners alike.

The current concept of security extending towards the security of people rather than solely national boundaries. Human security, broadly defined, includes the socio-economic, political and environmental security dimensions of human livelihood within nation states. The risks to these security dimensions also extend from traditional national security threat definitions, as they include risks to people's livelihoods. So, environmental security realm composes of environmental stress and changes, human security, societal security, national security and international security.

Strategically, environmental risks are not only about international relations and international development, but human security as well. And more often climate and environmental related challenges and risks are threat multipliers to any security issue exacerbating negative

impacts on individuals, societies, states and nations as well as international/geopolitical standings and positionings.

In addition to these aspects, gaps and possibilities also exist to better understanding, particularly from social, economic and policy sciences perspectives, the role of the environment in peacebuilding, not just as an accelerant of instability but mainly as a prevention tool. Key questions include what motivates different actors to engage in environmental peacebuilding, the effectiveness and criteria for success for such environmental peacebuilding, and the extent to which environmental peacebuilding has mitigated or enhanced tensions in other topical areas of negotiation, what are the role and place of environmental peacebuilding in post-conflict approaches to recovery strategy. Effective environmental peacebuilding is the basis for climate and sustainable resilience developments focused on preventing or repairing military damage to the environment, prevention or respond to the environment caused conflicts with a view on protecting environment and providing climate resilience.

Current aggressive war of russia against Ukraine revealed multiple gaps in environmental peacebuilding approaches and international law, international institutions and global governance system appeared to be ill-equipped with effective instruments in all range of conflict related issues: started with prevention of destructions and environmental damages and losses, evaluation of damages, interconnections with global food-water-energy security issues and responsibility of aggressor.

In case with war against Ukraine, environmental peacebuilding comprises the multiple approaches and pathways by which the management of environmental issues is integrated in and can support conflict prevention, mitigation, resolution and recovery. It composes of such dimensions as security, economy and livelihood, social relations and policy. In this case we deal with environment risks of conflicts and environmental opportunities for peace and further post-conflict restoration approaches with a view on climate resilience.

2. Literature Review on Environmental Peacebuilding and Sustainable Resilience

The focus of the research required the study of the literature on environmental peacebuilding and resilience of the social-ecological systems as the focus for sustainable development and growth models.

Many researchers, for instance, focus on the security [22], policy [19], economic [3], and governance [16] issues within the prevention of the conflict or post-conflict peace but the issue of environment and climate traditionally with focus on post-war recovery are poor for the research attention.

One notable trend in numerous research projects on environmental peacebuilding and peacekeeping focuses, first and foremost, on the prevention of conflicts resulting from the lack of resources and the struggle for access to them [14]. Simultaneously, there is the important issue of post-conflict recovery that covers inclusive and sustainable management of natural resources and equal access to them, as well as renewal of environmental infrastructure aiming to build secure livelihoods and to develop institutional capacity for cooperation between different actors even if their relations are hostile or characterized by mistrust.

From the theoretical conceptual perspectives the approaches of Dwiartama, A., and C. Rosin. (2014) [4], Gunderson, L. H., and C. S. Holling (2002) [14], Matthew D. Turner (2014) [20] gave the vision of the development of the resilience concept from ecological to social and political domains.

Developments of Per Olsson, Carl Folke, Fikret Berkes [24] and Folke, C., S. R. Carpenter, B. Walker, M. Scheffer, T. Chapin, and J. Rockström (2010) [10] provides the place of resilience thinking on the basis of integration of resilience, adaptivity and transformability as the major principles of the adaptive co-management for building resilience.

Statements of the research about the comprehensive and undermining implications of the current war against Ukraine on sustainable development required the study of the environmental impacts

of wars in historical perspectives. Most of the books under analyses are fragmented and of narrow focus. The largest number of books takes attention on the consequences and devastating impact the war on the environment, focuses on the issues of law and crimes as well as liability, on the basis of the country study approach: Mervyn Richardson, Effects of War on the Environment: Croatia (1995) discusses in detail the destruction of the Croatian chemical industry and suggests ways in which new techniques will need to be used for remediation; Susan D. Lanier-Graham, The ecology of war: Environmental Impacts of Weaponry and Warfare (1993) looks at the environmental impact of munitions testing, manoeuvres, storage of chemical and biological weapons, nuclear testing, and nuclear-powered ships; Jay E. Austin, Carl E. Bruch, The Environmental Consequences of War: Legal, Economic, and Scientific Perspectives (2000), examines the legal, political, economic and scientific implications of wartime damage to the natural environment and public health in the wake of the Vietnam War, the Gulf War and the Kosovo conflict; H. Westing, Pioneer on the Environmental Impact of War (2012) uses the case of Vietnam conflict to reveal the healthy impact and legal issues; Gar Smith, The War and Environment Reader (2017) explores the historical, political and psychological roots of war, the business of war, the environmental and social consequences of war, and the alternatives to war; Joshua O. Reno, Military Waste: The Unexpected Consequences of Permanent War Readiness, (2019) and Eliana Cusato, The Ecology of War and Peace: Marginalising Slow and Structural Violence in International Law (2021) unpacks and problematizes some of the assumptions that underlie the legal field, shows how international law silences and even normalizes forms of structural and slow environmental violence.

The environmental consequences of war against Ukraine are of a special focus for the reports on Environmental assessment and recovery priorities for Eastern Ukraine (2015) [9], Environment of Crimea: changes and losses upon Russia`s occupation (2021) [7, 8] and Andrushchenko S., Vasyliuk O., Khlobystov Y., Yarishenko Y. research on Environmental deterioration of the Black Sea and Sea of Azov areas upon Russia`s annexation of Crimea (2022) [2].

Resilience practices are covered by the research on Resilience for Sustainable, Inclusive Growth White Paper of the World Economic Forum (2022) [26] and Resilience Alliance: Assessing Resilience in Social-Ecological Systems: Workbook for Practitioners Version 2.0. (2010) [25], as well as The European Green Deal and The War in Ukraine: Addressing Crisis in the short and Long-Term (2022) [11].

For the purposes of the current research that is vitally to provide the impacts of the war against Ukraine as the current destructor for sustainable development implementation and incorporate lessons learned out of it into the general environmental peacebuilding approaches on the basis of geopolitical resilience in re-structuring further global affairs.

3. Research Methodology

In a time when environmental protection and the fight against climate change have become a cornerstone of economic development, security issues, and global politics any armed conflicts pose a threat not only crucial damage to the ecosystem and biodiversity but also a risk of breaking sustainable economic growth, challenges for human and global security as well as the collapse of international relations. Traditionally, the assessment of the negative impact on the environment by armed conflicts is concentrated on the use of natural resources to the ability of finance armed conflict, the ecological disasters and damages unearthed after the end of hostilities, the environmental factors in peace negotiations, and the links among post-conflict peacebuilding, climate resilience and natural resource management [19]. Recently environmental peacebuilding research has moved the focus from resource scarcity, violence, and armed conflict to how the environment and climate can incentivize cooperation and peace through rebuilding key relationships and trust, environmental reparation, green post-war recovery, developing join sustainable projects, and restoration of justice as well.

It is widely recognized that communication, cooperation, and collaboration around natural resources can be an important entry point for dialogue and building trust between divided communities and states. While there is a growing understanding of how environment and peacebuilding could complement each other, at the same time they may undermine peace and create regional fragility, especially in the post-war period if it still does not incorporate substantive analysis of environmental issues.

The research background for the study of resiliency as the basis for sustainable development is the theory of social-ecological resilience systems [28]. Within such an approach resilience is viewed as the capacity of a system to absorb disturbance and to reorganize while undergoing change so as to still retain essentially the same function, structure and feedbacks, and therefore identity, that is, the capacity to change in order to maintain the same identity.[10]

Social-ecological systems (SES) are complex adaptive systems. Social-ecological system phenomena, such as regime shifts, transformations, or traps, emerge from interactions among and between human and nonhuman entities within and across scales. War is among such disturbances. Analyses of SES phenomena thus require approaches that can account for (1) the intertwinedness of social and ecological processes and (2) the ways they jointly give rise to emergent social-ecological patterns, structures, and dynamics that feedback on the entities and processes that generated them.[28]

Basically, important element of the resilience strategy development as a component of the effective sustainable development and growth is the category of resilience thinking.

Resilience thinking addresses the dynamics and development of complex social–ecological systems. Three aspects are central: resilience, adaptability and transformability [20]. These aspects interrelate across multiple scales.

Resilience in this context is the capacity of a social-ecological systems to continually change and adapt yet remain within critical thresholds.

Adaptability is part of resilience. It represents the capacity to adjust responses to changing external drivers and internal processes and thereby allow for development along the current trajectory (stability domain). Adaptability captures the capacity of a social-ecological systems to learn, combine experience and knowledge, adjust its responses to changing external drivers and internal processes, and continue developing within the current stability domain or basin of attraction [24]. Adaptability has been defined as “the capacity of actors in a system to influence resilience” [24]. Ecosystems are complex adaptive systems, in which properties and patterns at higher levels emerge from localized interactions and selection processes acting at lower scales and may feedback to influence the subsequent development of those interactions. [10] They are characterized by nonlinear relations, threshold effects, historical dependency, multiple possible outcomes and, limited predictability [10].

Transformability is the capacity to cross thresholds into new development trajectories. [20]

Transformational change at smaller scales enables resilience at larger scales. The capacity to transform at smaller scales draws on resilience from multiple scales, making use of crises as windows of opportunity for novelty and innovation, and recombining sources of experience and knowledge to navigate social–ecological transitions.[20]

Adaptability is the capacity of a SES to adjust its responses to changing external drivers and internal processes and thereby allow for development within the current stability domain, along the current trajectory.[20] Transformability is the capacity to create new stability domains for development, a new stability landscape, and cross thresholds into a new development trajectory. Deliberate transformation requires resilience thinking, first in assessing the relative merits of the current versus alternative, potentially more favourable stability domains, and second in fostering resilience of the new development trajectory, the new basin of attraction.[20]

Transformation involves novelty and innovation. Transformational change at smaller scales enables resilience at larger scales, while the capacity to transform at smaller scales draws on resilience at other scales. [20] Thus, deliberate transformation involves breaking down the resilience of the old and building the resilience of the new.

The general resilience is important. It is about coping with uncertainty in all ways, because working with groups who are interested in using a resilience approach suggests that they tend to focus on specified resilience, and in doing so they may be narrowing options for dealing with novel shocks and even increasing the likelihood of new kinds of instability. [10] To cope with separate destructors are counterproductive. There is a danger in becoming too focused on specified resilience because increasing resilience of particular parts of a system to specific disturbances may cause the system to lose resilience in other ways [10]. Recognizing that efforts to foster specified resilience will not necessarily avoid a regime shift is a first step to understanding the need for transformational change.

Focal issue for successful adaptive approaches is (co) management and governance under uncertainty based on the need to (1) build knowledge and understanding of resource and ecosystem dynamics, (2) develop practices that interpret and respond to ecological feedback, and (3) support flexible institutions and organizations and adaptive management processes [24]

In this context the transformational change often involves shifts in perception and meaning, social network configurations, patterns of interactions among actors including leadership and political and power relations and associated organizational and institutional arrangements [10] Patterns of collaboration are essential.

4. Environmental peacebuilding approaches: gaps and inputs of war against Ukraine

The case of unprovoked war Russia against Ukraine revealed multiple gaps in environmental peacebuilding approaches and international law, international institutions and the global governance system appeared to be ill-equipped with effective instruments in all ranges of conflict-related issues: starting with the prevention of destructions and environmental damages and losses, evaluation of damages, interconnections with global food-water-energy security issues and responsibility of aggressor. Moreover, there is the important issue of post-conflict recovery that covers inclusive and sustainable management of natural resources and equal access to them, renewal of environmental infrastructure aiming to build secure livelihoods, and to develop institutional capacity for cooperation between different actors even if their relations are hostile or characterized by mistrust. Overwhelmingly the issues of justice and punishment of the aggressor, including reparations for the restoration of infrastructure and moral compensations are incorporated into peace negotiation processes. Unfortunately, the environment and climate as the silent victims of violent conflict are often directly harmed by hostilities using special weapons targeting industrial facilities and infrastructure, or the use of the so-called “scorched earth tactics”. Nevertheless, environmental and climate damage is mostly behind the sense of the post-war negotiations.

Intensive fighting of Ukraine for peace and developmental values and principles globally is still under way but the international community is already discussing how to force Russia to pay for the damage caused on Ukrainian territory. On November 14, 2022, the resolution of the UN General Assembly on calling Russia to pay reparations received 94 votes in favour, 14 states voted against the resolution and 73 abstained. European states are actively work over legislation readiness to use frozen assets of russia.

Yet, claims addressing entirely environmental crimes have been relatively rare, although precedents exist, for example, Persian Gulf War or Costa Rica – Nicaragua cases. These cases about bilateral agreements through international mediation. With russia there is clear evidence not to negotiate and accept responsibility for multiple losses and damage.

The environmental and climate reparations can and should be incorporated in existing financial tools.

CBAM provides basis of climate-friendly development and sustainable peace. While European and progressive world governments are in search for the ways of dealing with the massive

negative impacts on world, national economies and societies, there is an urgent need for paths to simultaneous development in European countries and support for Ukraine`s victory and recovery.
One of such tools, also the most promising, is the European Commission recently introduced world's first Carbon Board Adjustment Mechanism (CBAM) that is based on values of climate protection and contributions to the achievement of climate neutrality of EU states by 2050.
The EU's primary mechanism for industry decarbonisation is carbon pricing: CBAM provides for EU exporters possibility to buy certificates that will cover the price differences between the EU and the states of origin markets of ETS as funds for further green development projects. Initially certificates will cover products in some of the most carbon-intensive sectors including electricity, iron, steel, aluminium, cement and fertilizer. From 2026 onwards, the full CBAM will start and the levy – linked to the EU's carbon market price, currently around €110/ton – will be payable. The CBAM deal casts new light on the attempts to accelerate the decarbonization of the carbon intensive industries and hopes to become a driver of speeding-up the decarbonization of non-EU states.
Looking for the win-win approaches in environmental reparations and further sustainable development of European business and climate agenda leadership and Ukraine`s recovery, the establishment of repayments by Russia within the CBAM funds is a quite realistic solution. Payments under CBAM's certification could be deposited into the special fund (Social and Justice Fund, as an example) for financing reparations on environment and climate damages to Ukraine.
CBAM-reparations as the value-added tool for the potential aggressor prevention: the mechanism of digitization and payment of environmental and climate reparations by the aggressor can become a UN tool to prevent conflicts in the future, as well as strengthen the importance and value of the Green Deal for the EU as a geopolitical actor.
Russia`s decarbonization by means of growing investments in sustainable development making its economy more climate-friendly and de-oligarchizing economy, as Russian oligarch clans have traditionally been closely connected to raw materials, industry semi products and fertilizer business.

5. Lessons for the sustainable resilience and climate change agenda

Currently the world lives through increasingly interplay of complex disruptions, with long-term consequences. States and institutions are not fully prepared for the new reality, often reacting separately to each disruption, while the need in comprehensive approach is obvious. The general resilience provides the basis for that.
Obviously, the current aggression of Russia against Ukraine is the case of multidimensional impact on global security in geopolitical re-positioning of states, natural biodiversity, energy, and food security as well as climate change agenda [21]. The environmental consequences are not localized within the borders of Ukraine.
Recent global geopolitical events such as the COVID-19 pandemic, increasingly extreme weather events, heightened terrorist activity and international tensions all underline the importance of states` and organization's ability to react, recover and adapt to changing circumstances.
The United Nations, World Economic Forum, McKinsey Global Institute, International Monetary Fund and other leading organizations estimate that a significant share of annual GDP growth will depend on the degree to which organizations and societies develop resilience. Growth differentials of between 1% and 5% globally can be expected depending on how leaders respond to the many challenges, including climate change, the energy transition, supply chain disruptions, healthcare availability and income, gender and racial inequalities. Against this environment of continuous disruption and uncertainty, sufficient investment and new capabilities are required to build a new "resilience muscle".[28]
Environment and resource governance may potentially play the role of facilitator in the peacebuilding context including enhanced security, the development of a green economy, the

pursuit of strategic foreign interests, and, last but not least, the promotion of the values of sustainable peace.

The invasion of Ukraine in 2022 is causing a number of important negative trends within the sustainable developmental paths of states in Europe and globally.

First, environmental degradation and pollution: environmental degradation of Ukraine as a result of Russian aggressive, and illegal activities against Ukraine from 2014, military actions in Eastern Ukraine and illegal occupation of Crimea to the current aggressive invasion of 2022 [6, 7, 8, 2]. Such consequences are natural reserves parks destruction, deforestation and biodiversity degradation, water pollution (rivers and underground waters), contamination of soil and land degradation as a result of the militarization of Crimea and aggressive military activities of Russia, including maritime pollution of Azon and Black seas area, wastes issues [6, 2].

Second, massive humanitarian crisis: the war has displaced the most refugees in Europe since World War II. To date, the war has pushed nearly 30 percent of Ukrainians out of their homes. And it could get worse: the UN estimates that 8.3 million Ukrainians could be refugees by the end of the year.[23] Neighbours and others are helping and living through water, land, energy stresses. The focus here is on the human crises caused by the war, interconnection with the environmental and regional strategies as well as adaptive management approaches in socio-economic resiliency.

Third, food security crisis globally: higher prices for food and energy, along with already high costs for rent, can push the poorest countries into impossible trade-offs. [31] The invasion of Ukraine has already raised the cost of living, as a spike in natural gas and oil prices have pushed heating bills higher. The war in Ukraine disrupted food production system [11]. Russia and Ukraine are substantial suppliers of food, grains, and fertilizers for world markets which are vitally important for global food. This is not only about the most vulnerable regions of the Middle East and North Africa, and shortages in food supply toward these countries are threatened to increase internal stability of the states with multiplying effect on Europe-ward migration. This is also about markets of China and India as one of the great GHG emitter.

Forth, energy security risks provide specific impact of the current energy crisis resulting from the sanctions against Russian fossil fuels on world markets [1]. Energy critical infrastructure targeting by Russia in Ukraine impacts on environment and humans directly. At the same time, it undermines the vision of energy security supply in forms of overdependence from Russia in gas (as well as coal and oil) supplies to Europe and has led to multiple reconfigurations and trends within global energy markets. This is a very sensitive and multifaceted issue for all states of the world within the decarbonization strategies as part of climate change obligations agenda as well as inflation rate.

Fifth, the race for critical materials, equipment, and commodities intensifies and overlaps with the supply chains changes: hastened price rises of dozens of commodities that Russia and Ukraine export (for example, coal, steel, nickel); the two countries' combined shares of these markets range roughly from 10 to 50 percent. For example, the two countries are responsible for 48 percent of global trade in palladium. [23] Finding new sources of raw materials will be particularly difficult for industries whose supplies are currently concentrated. Supply chains are thus being reconfigured yet again, as part of a long journey to resilience [23]. In the meantime, as stress builds, nearshoring (especially in the high tech and construction industries) and onshoring are back on the table for discussion, joined by a new idea: "friendshoring" (which is, in the words of Janet Yellen, a commitment to work with countries that have a "strong adherence to a set of norms and values about how to operate in the global economy).[28]

Sixth, climate change and adoption agenda multiplied with financial system effects unpredictability: the consequences of the war against Ukraine for GHG emissions for Ukraine, Russia, Europe, and globally. The current war is about multiple losses and demerges as a result of massive shelling and bombings of Ukraine. By and large, the impacts of the current aggression against Ukraine highlighted the importance of the impacts of wars and the above-mentioned challenges and risks on climate change efforts. Simultaneously, current climate change adaptation policies also need to cover the dilemma of green transition and developmental tracks contrary to

the growing defence spending because of the militarization of international affairs under aggressive policies of anti-western states with Russia among them. The practices and impacts of such resolutions are also among the point of debate. Among others, the climate change agenda needs to be incorporated into defence and military strategies of states [23], interoperability within military alliances, with a view to energy supply, military basis's impacts on the environment, role, and place of military and natural disasters, opportunities for environmental peacebuilding and peacekeeping.

Seventh, cyber is a stage for conflict and space race are expected: cyberattacks continually disrupt societies globally by targeting critical infrastructure. On average, ten significant cyberattacks are recorded every month by the Centre for Strategic and International Studies. [23] Some attacks may have spill over effects far beyond their original targets, as the malware spreads. Depending on the trajectory of the war, one could expect the cyberthreat to continue. Companies and governments are staying vigilant about their exposure to cyberattacks, in particular to ransomware attacks and misinformation campaigns. Space technologies are of a keen interest within the current war, extracting the use of space for sustainability to militarization.

6. Conclusions

Unprovoked war in Ukraine is a global disruption for sustainable development and growth, which discovered vulnerabilities in sustainability concept and practice.

There is the growing need to strategically invest in capabilities, people, processes, structures, and technology to navigate the risks arising from an evolving and fraught geopolitical landscape.

The war's effects on food security, energy security, industrial supply chains and environmental protection should be addressed with due attention to immediate threats, and with a view to speeding up the nascent sustainability transformation in order to avoid exacerbating future disruptions.

Resilience in this context should be backgrounded on the adaptability and transformability principles, management approach need to focus on the ability to deal with adversity, withstand shocks and continuously adapt and accelerate as disruptions and crises arise over time. This means not only react to the disruption in time and recover quickly, the wider sustainable approach about adaptation and transformation strategies with strong resilience thinking. Thus, resilience is not a protective or reactive strategy, it is the ability to innovate in response to disruptions in political, institutional technological manners.

Current disruptions evolve differently from the others and mostly are overlapping. The war in Ukraine poses a serious threat to global environmental governance, particularly regarding environmental protection and biodiversity conservation. The war will likely influence supply chain-driven deforestation and ecosystem degradation, in part due to increasing food insecurity. In the face of fragmentation and uncertainty, many state and business leaders are responding by intensifying their focus on resilience [28].

For new resilient approaches the issues of management and decision making are of critical importance. The resilience framework will necessarily provide space for thoughtful decision making, avoiding quick respond implementation under pressure and provocations without profound analyses of risk management. Policy-making worth to be based on multiple policy goals in a coordinated manner with synergies and avoiding trade-offs.

Transformability resulted under the environmental impacts of war against Ukraine leads to the re-positioning of states, reconfiguration of foreign policy strategies and approaches toward environmental security as a basis for sustainable development and growth.

The new geopolitics of energy, food and climate security raised questions about decarbonization as a tool for preventive weaponization and militarization of aggressive international actors (especially of anti-western nature such as Russia, China, Iran, and North Korea) by means of standards and requirements in international trade and communication. This is not a simple question with a view on national interests' priorities of most regional leadership dynamics (as

Turkey). But all these complexities could be important in framing geopolitical resilience strategies as part of national security as a new form of governance that endorsed the impossibility of predicting threats, shifting away from the logic focused on known threats and prevention of the (post) Cold War period. When applied to societies and organisations, resilience highlights the importance of internal capacities and capabilities as a way to cope with crises.

Understanding networks and connections better in current environment is a key aspect of resilience. Food and energy security are cases of over dependencies.

Obviously, the food security issue about the use of lands, which are mostly degraded within Ukraine, and the issue of the changes in agricultural technologies are articulated. Within the climate agenda the issue of agrotechnology with a view on climate change agenda, changes in land use technologies (gas from Russia a basis for fertilizers, emissions out distant transportation of foods) are increasing in their importance. The dilemma of land use for energy sources diversification vs food security is of growing debating currently. Food sovereignty and localization of production need to avoid cases of ignorance of ecosystem restoration and environmental protection.

Resilience adaptive management approach refocus the networks that hide interdependencies. The current multiple disruptions demonstrates that interdependencies are among factors accelerating crises, although they can also enable faster recovery and revision of interoperability and functionality of system participants.

One of the focuses of such over dependencies is on the energy foreign policy restructuring and networking of new partnerships development, financial and investment aspects of these processes. Energy resilience is among the priorities for all states. Currently with a view on target for new energy security strategy development, the consequences of the Russian aggression against Ukraine in the energy realm regionally and globally will be precisely re-evaluated. Energy / green transit as a major reply.

At the same time, energy transit basically highlighted the issue of resource transit for technological developments. Russian war against Ukraine can be viewed as the case for the struggle for critically important rare earth materials vital for digitalization including chip and semiconductors production. So, the issue of new dependencies and alliancing need to be covered.

One of the often-neglected challenges are biodiversity protection and losses, that affect economic and social domains and among central issues in sustainability development goals. Biodiversity protection is among issues of inequality and social justice. Currently the focus is on the protection of communities from impacts of rising food, energy and commodity prices.

Environmental and social responsibility need to be incorporated into the strategies of resilient adaptive management by providing new jobs and approaches toward education and professional trainings. A fundamental requirement for ensuring sustainable, inclusive growth globally is an educated population.

Adaptive resilient management are focused on developing more flexibility in risk mitigation to build capability to detect a potential disruption early, building buffers and strengthening networks minimizing dependencies, development of the planning and risk management on the basis of strategic warning and foresight / scenarios development way, build a mechanism to ensure organisational continuity and effective response in times of uncertainty.

The CBAM-reparation implementation faces multiple but intensive homework to do in development of Global platform for environmental loss and damages evaluation methodic, initiated by Ukraine prior the COP - 27 summit in December 2022 with the need for international verification procedure; for EU working over the instruments for Fund allocations and access for Ukraine`s recovery projects; for Ukraine to provide the transparent approaches of the targeting CBAM-reparations and its implementation procedure.

The practical mechanism for environmental reparations incorporated into the climate taxation, CBAM in particular, could be a signal and a driver for other countries to use this approach and pave the opportunity for “ice-breaking” in the context of international legislation towards environmental reparation. In such a way, climate diplomacy could gain an effective tool of

environmental justice aiming to enforce to peace, prevent aggressions and protect environment globally.

The global community should create a multi-level deterrence system on the basis of already existing structures and mechanisms, which will be ready both to respond to pre-emption and to signal to a potential aggressor that in case of a war compensation for the environmental and climate damages are in action, and this punishment is inevitable and quickly implemented.

References

1. 6 ways Russia`s Invasion of Ukraine has Reshaped the Energy World. – World Economic Forum, November 8, 2022. - https://www.weforum.org/agenda/2022/11/russia-ukraine-invasion-global-energy-crisis/
2. Andrushchenko S., Vasyliuk O., Khlobystov Y., Yarishenko Y. Environmental deterioration of the Black Sea and Sea of Azov areas upon Russia`s annexation of Crimea, 2022, Center for Defense Strategies. https://defence.org.ua/gallery/crimea-platform-research-series-contd-krymska-platforma-seriia-doslidzhen-prodovzhennia/
3. Dupuy R, Roman P, Mougenot B (2015) Analysing socio-environmental conflicts with a common transactional framework: Application to a mining conflict in Peru. Journal of Economic Issues 49(4): pp. 895–921.
4. Dwiartama, A., and C. Rosin. 2014. Exploring agency beyond humans: the compatibility of Actor-Network Theory (ANT) and resilience thinking. Ecology and Society 19(3):28. http://dx.doi.org/10.5751/ES-06805-190328
5. Eliana Cusato. The Ecology of War and Peace: Marginalising Slow and Structural Violence in International Law. - Cambridge University Press, 2021
6. Emily Enthes. A 'Silent Victim': How Nature becomes a Casualty of War: Research on past conflicts suggests that the war in Ukraine could have a profound environmental impact. https://www.nytimes.com/2022/04/13/science/war-environmental-impact-ukraine.html
7. Environment of Crimea: changes and losses upon Russia`s occupation" Part I. Destruction of wild nature, 2021 https://krymsos.com/doslidzhennya-dovkillya-krymu-zminy-i-vtraty-za-chas-okupacziyi-chastyna-i-znyshhennya-dykoyi-pryrody/
8. Environment of Crimea: changes and losses upon Russia`s occupation" Part II. Pollution of environment and exhaustion of natural resources, 2021 https://krymsos.com/doslidzhennya-dovkillya-krymu-zminy-i-vtraty-za-chas-okupacziyi-chastyna-ii-zabrudnennya-dovkillya-ta-vysnazhennya-pryrodnyh-resursiv/
9. Environmental assessment and recovery priorities for Eastern Ukraine, OCSE, 2017 https://www.osce.org/files/f/documents/4/3/362566_0.pdf
10. Folke, C., S. R. Carpenter, B. Walker, M. Scheffer, T. Chapin, and J. Rockström. 2010. Resilience thinking: integrating resilience, adaptability and transformability. Ecology and Society 15(4): 20 // http:// www.ecologyandsociety.org/vol15/iss4/art20/
11. Gabriela Ileana Iacobuţă and Alexia Faus Onbargi (IDOS). The European Green Deal and The War in Ukraine: Addressing Crisis in the short and Long-Term . – European Think Tanks Group. – July 2022. // https://ettg.eu/publications/the-european-green-deal-and-the-war-in-ukraine-addressing-crises-in-the-short-and-long-term/
12. Gar Smith. The War and Environment Reader. - Just World Books, 2017
13. Global trends 2040 report: a More Contested World, 2021 // https://www.dni.gov/files/ODNI/documents/assessments/GlobalTrends_2040.pdf
14. Gunderson, L. H., and C. S. Holling (eds.). 2002. Panarchy: Understanding transformations in human and natural systems. Island Press, Washington, DC.
15. Harwell E (2016) Building momentum and constituencies for peace: The role of natural resources in transitional justice and peacebuilding. In: Bruch C, Muffett C, Nichols C (eds) Governance, Natural Resources, and Post-Conflict Peacebuilding. London: Earthscan, pp. 633–664.

16. Ide Tobias, Palmer Lisa R. and Barnett Jon (2021), 'Environmental peacebuilding from below: customary approaches in Timor-Leste', International Affairs 97: 1, Jan. 2021, pp.103–117
17. Jay E. Austin, Carl E. Bruch. The Environmental Consequences of War: Legal, Economic, and Scientific Perspectives . - Cambridge University Press, 2000 // https://doi.org/10.1017/CBO9780511522321
18. Joshua O. Reno. Military Waste: The Unexpected Consequences of Permanent War Readiness. - University of California Press // https://doi.org/10.2307/j.ctvp7d49w (2019)
19. Krampe Florian, Hegazi Farah, VanDeveer D.Stacy (2021), Sustaining peace through better resource governance: Three potential mechanisms for environmental peacebuilding. World Development, Volume 144, 2021
20. Matthew D. Turner. Political ecology I: An alliance with resilience? // Progress in Human Geography 2014, Vol. 38(4) 616–623
21. Newitt Mark. Climate Security, Energy Security and the Russia-Ukraine War . – May 11, 2022 // https://www.justsecurity.org/81440/climate-security-energy-security-and-the-russia-ukraine-war/
22. Newman E (2010) Peacebuilding as security in 'failing' and conflict-prone states. Journal of Intervention and Statebuilding 4(3): pp. 305–322.
23. Olivia White, Kevin Buehler, Sven Smit, Ezra Greenberg, Mihir Mysore, Ritesh Jain, Martin Hirt, Arvind Govindarajan, and Eric Chewning. War in Ukraine: Twelve Disruptions Changing the World. – May, 2022. // https://www.mckinsey.com/capabilities/strategy-and-corporate-finance/our-insights/war-in-ukraine-twelve-disruptions-changing-the-world
24. Per Olsson, Carl Folke, Fikret Berkes. Adaptive Co-management for Building Resilience in Social–Ecological Systems Environmental Management, Vol. 34, No. 1, pp. 75–90
25. Resilience Alliance (2010) Assessing Resilience in Social-Ecological Systems: Workbook for Practitioners Version 2.0. // http://www.resalliance.org/ 3871.php.
26. Resilience for Sustainable, Inclusive Growth WHITE PAPER. - World Economic Forum. - MAY 2022 // https://www.mckinsey.com/capabilities/risk-and-resilience/our-insights/resilience-for-sustainable-inclusive-growth
27. Richardson Mervyn. Effects of War on the Environment: Croatia, 1995 // https://doi.org/10.1201/9781482294835
28. Schlüter, M., L. J. Haider, S. J. Lade, E. Lindkvist, R. Martin, K. Orach, N. Wijermans, and C. Folke. 2019. Capturing emergent phenomena in social-ecological systems: an analytical framework. Ecology and Society 24(3):11. https://doi.org/10.5751/ ES-11012-240311
29. Susan D. Lanier-Graham. The ecology of war: Environmental Impacts of Weaponry and Warfare, Walker & Co, 1993
30. Ukraine War Environmental Consequences Work Group. Випуск 6. Українською, November, 2022 // www.researchgate.net/publication/365447574_Zurnal_pro_ekologicni_naslidki_vijni_Ukraine_War_Environmental_Consequences_Work_Group_Vipusk_6_Ukrainskou
31. War in Ukraine and Global Agriculture in 2022 Report, Robert Lansing Institute, March 2022. // https://lansinginstitute.org/2022/03/25/war-in-ukraine-and-global-agriculture-in-2022/?fbclid=IwAR0QGrAfwOsibA4t90qvNzpmJFGv9jlJpODZqKqH08br0zDCRnFHw9to_Tg
32. Westing H. Pioneer on the Environmental Impact of War. – Springer, 2012
33. WWF/BCG report: Ukraine needs a sustainable, climate and nature-positive reconstruction // https://www.wwf.eu/?7631816/Ukraine-needs-a-sustainable-climate-and-nature-positive-reconstruction-New-WWFBCG-report#:~:text=More%20than%206%20million%20people,have%20been%20destroyed%20or%20felled.

KNOWLEDGE OF MENTAL HEALTH AND BEHAVIOR AMONG STUDENTS OF KING CEASOR UNIVERSITY, UGANDA

Arizera Ritah

Student, King Ceasor University, College of Medicine, Health and life Science

Amos Ronald Kalukusu

Lecturer, King Ceasor University, College of Medicine, Health and life Science

Abstract

The purpose of this study was to determine the knowledge of mental health and behavior among students of King Ceasor University. Because university years are a complex period of significant psychosocial adjustment, the impact of these developmental changes compounds with an environment of heightened societal and financial pressure, resulting in university students being vulnerable to psychological disorders. The study population was 270 students pursuing their academic programs at King Ceasor University, Bunga campus. The specific objectives of the study were; (a) to determine the level of knowledge on mental health among students of King Ceasor University, (b) to determine the attitudes of students of King Ceasor University towards mental illnesses and (c) to determine the effect of mental health knowledge on the behavior of King Ceasor University. Data was collected using pre-tested self-administered structured questionnaires and then entered and analyzed using SPSS version 20. The results were presented in both tabular and graphical forms. The study found that only 12% of university students had good knowledge on mental illnesses and only 3% had good attitudes towards mental illnesses. Concerning practice, 87.8% of university students had never sought any mental health services. However, 62.6% had ever advised a friend to seek mental health services and 77.8% had ever helped someone who is/was battling with mental health problems. Students with good knowledge of mental illnesses were 4 times more likely to seek mental health services than students with poor/moderate knowledge (OR= 4.892, X2= 1.195, P-Value 0.004). It was concluded that most university students have poor mental health-related knowledge, poor/stigmatizing attitudes and poor behavior towards mentally ill patients. Having good knowledge of mental illnesses was identified as a significant predictor of mental health seeking behavior among university students. Hence more efforts are needed to improve the knowledge, challenge and reverse stigmatizing beliefs, and attitudes, of undergraduate students towards mentally ill patients.

Key words: Attitudes, Behavior, Knowledge & Mental health

BACKGROUND TO THE STUDY

Mental health knowledge is understood as the awareness and understanding of psychological disorders, which results in the capability to recognize, cope with, and prevent such disorders (Jorm et al., 1997). It enables people to recognize risk factors or causes and seek treatments and professional help early. Because early adulthood is typically the time of inception for numerous mental health disorders (de Girolamo et al., 2012), addressing the topic of mental health knowledge in a university setting is very crucial.

The World Health Organization conducted a survey in 19 colleges across eight countries and found that about 33% of the university students who participated in the survey screened

positive for at least one affective or substance disorder from the fifth-edition Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5) (Auerbach et al., 2018). The Substance Abuse and Mental Health Services Association questioned undergraduate students in their study about their experiences in the past year. Over 45% of the student respondents experienced difficulty functioning because of depression, and more than 65% of them described having overwhelming anxiety (SAMHSA, 2020).

The pervasiveness of mental health problems for university students is concerning, not only because of the hardship it causes during a crucial time in their lives, but also because it can have a negative impact on academic achievement (Auerbach et al., 2018; Bruffaerts et al., 2018) and is associated with suicidal ideation (Mortier et al., 2018). The university years are a complex period of significant psychosocial adjustment. During this time, students may struggle with adjusting to newfound responsibilities, identifying their purpose, and developing new competencies in academic and social settings (Arnett, 2016). The impact of these developmental changes compounds with an environment of heightened societal and financial pressure, resulting in university students being vulnerable to psychological disorders.

The degree of mental health literacy among young adults and people in general can prompt early identification and appropriate intervention for psychological problems. The literature has connected increased levels of mental health literacy to reduced stigma, increased readiness to disclose mental disorders, clearer identification of psychological problems, more positive attitudes about seeking help, and increased use of treatment services (Kutcher et al., 2016; Potvin-Boucher et al., 2010; Rüsch et al., 2011; Smith & Shochet, 2011).

From the researcher's knowledge, the mental health literacy of the students remains unknown in Uganda yet they are at a higher risk of developing mental illnesses. Interestingly, scholars from outside Uganda have emphasized the need to study mental health literacy of university students. As part of the effort to correct this imbalance, the present researcher has been motivated to carry out a study addressing the mental health knowledge of King Ceasor university students

Problem Statement

Research has demonstrated that low mental health literacy can be a major contributing factor in preventing young adults and university students from seeking mental health services (Cheng et al., 2018; Rafal et al., 2018). Studies have also shown that young adults' awareness of the benefits of mental health is a strong predictor of whether or not they seek help (O'Connor et al., 2014). Importantly, this is a factor that can be changed through improved promotion and education of mental health resources and treatment options.

All university students face stress and pressure that can be difficult to manage, and this can have a compounding effect on any preexisting mental health problems they may have. If students have low levels of mental health literacy, they may not be aware of any resources they can turn to for help and thus become isolated or rely on negative coping behaviors (Kutcher et al., 2016). This problem can be worsened for students who are in fields of study that never teach them about mental health topics and students who difficult academic programs such as medical programs (Lauber et al., 2005; Miles et al., 2020). For this reason, it is important to study these factors to identify any need for interventions that focus on improving mental health knowledge and perceptions among students.

Unfortunately, the mental health knowledge among university students (including medical students) in Uganda is not well known. This makes it difficult for stake holders in academics

and health to set interventions aimed at improving awareness of mental health among university students. The aim of this study was to assess the knowledge of mental health and behavior among students of King Ceasor University.

LITERATURE REVIEW

Prevalence of mental health conditions

It has been noted that mental illness is a common condition, with a life time prevalence of about 40 - 50% in the community. However, only a few people with mental disorders generally receive treatment as majority don't seek help (Dahlberg, Waern & Runeson 2008).

Additionally, the World Health Organization (WHO) estimated that 450 million people suffer from mental, or behavioral disorders, of which only a small proportion receives treatment (World Health Organization report, 2001:23). Hugo, Boshoff, Traut & Stein (2003:715) also reiterate that although there has been increasing advances in psychiatry, the community often has poor mental health knowledge and many people with mental illness may be unaware that effective treatment is available in health facilities.

Knowledge and attitudes of mental health among university students

According to the research on university students, increasing awareness of mental diseases led to more empathy and sensitivity toward those with mental health problems (Naylor et al., 2009). Previous research, however, indicated that public attitudes regarding persons with mental illness had not changed over the last several decades (Angermeyer & Dietrich, 2016). This might be due to a lack of mental health knowledge and awareness. For example, Abolfotouh's study with adults aged 18 or above in Saudi Arabia found that 87.5% of participants have lack mental health knowledge (Abolfotouh et al., 2019). According to research conducted among students at an Indonesian university, 50.23 % were knowledgeable about mental health (Puspitasari et al., 2020). Even among medical students, in their early years, a study identified significant knowledge and attitude inadequacies (Aruna.et al., 2016)

Insufficient knowledge and associated stigma affect mental health. Moreover, lack of knowledge of psychiatric diseases may impact stigmatizing attitudes toward mental diseases or create a barrier to the delivery of mental health care, while engagement with mentally ill persons may result in positive attitudes and enlightened perspectives (Srivastava & Chatterjee, 2016). Due to insufficient knowledge, mental health problems are not often seen as a health issue, and they are rarely given the utmost attention in healthcare delivery. These problems are more prevalent in low and medium-income nations than economically developed ones. It is shocking how common depression, anxiety, and stress symptoms are among university students (Bass J.K., et al., 2012).

Factors that Influence Mental Health Literacy and Interventions

The literature shows that various factors can influence a university student's awareness of mental health. Having taken psychology-related courses or having a major related to psychology or a helping profession shows a high correlation with mental health literacy (Lumaksono et al., 2020; Miles et al., 2020). Students who have been previously diagnosed and/or treated for a mental health disorder also proved to possess increased mental health literacy (Dahlberg et al., 2008; Lauber et al., 2005; Miles et al., 2020). Those who had personal experiences with peers or family members who have a psychological disorder, or students with families who openly discuss mental health were shown to have an increased awareness of mental health as well (Miles et al., 2020; Reavley et al., 2014).

In regard to age, the majority of studies support the idea that young adults tend to be associated with higher mental health literacy (Farrer et al., 2008; Hadjimina & Furnham, 2017). However, there are some discrepancies in the literature as some studies indicate that this can vary depending on the psychological disorder being discussed. Although there are a handful of inconsistencies, overall, the literature supports that female gender tends to be associated with higher mental health literacy (Gibbons et al., 2015; Hadjimina & Furnham, 2017; Lauber et al., 2005; Miles et al., 2020).

The literature also supports increased mental health literacy as a result of educational efforts and resources regarding the transition to university (Kutcher et al., 2016). Studies have conducted systematic reviews to examine the efficacy of using interventions to improve mental health and mental health literacy. All of the studies in the meta-analyses involved adults and many involved university students specifically. The interventions overall demonstrated positive results for improving mental health and mental health literacy (Brijnath et al., 2016; Davies et al., 2014). Although the aim of some of the interventions in the meta-analysis was to improve mental health symptoms such as depression and anxiety, a byproduct of this effect would be increased mental health literacy among the students due to their enhanced awareness and recognition of symptoms, as evidenced by the literature.

Effect of Mental Health Knowledge health seeking behavior

The degree of mental health knowledge among young adults and people in general can prompt early identification and appropriate intervention for psychological problems. The literature has connected increased levels of mental health knowledge to reduced stigma, increased readiness to disclose mental disorders, clearer identification of psychological problems, more positive attitudes about seeking help, and increased use of treatment services (Kutcher et al., 2016; Potvin-Boucher et al., 2010; Rüsch et al., 2011; Smith & Shochet, 2011). Contrastingly, a person's perception of stigma as well as failure to recognize mental health problems has been shown to correlate with a delay in help-seeking behavior (Johnson & Coles, 2013; Vogel et al., 2007).

Studies have shown that most students don't seek mental health support whenever they have a mental health challenges. A more recent study, which focused on formal help-seeking behavior in high school students with self-reported social anxiety, found similarly low levels of formal help-seeking behavior (Colognori et al., 2012). Only 14% of students who indicated feeling social discomfort reported receiving any type of help for their anxiety, and only 5% of students who reported social anxiety symptoms in the clinical range had received formal mental health services within one year of symptom onset. Likewise, the findings of Kataoka et al. (2002) and Colognori et al. (2012) reveal that the majority of American adolescents with mental health symptoms fail to seek professional help for their symptoms.

MATERIALS AND METHODS

Study Design

This was a descriptive cross-sectional survey. King Ceasor University students were interviewed using structured questionnaire, asking about their knowledge of mental health conditions.

A cross-sectional study is a type of research design in which data is collected from many different individuals at a single point in time. The participants share similar characteristics, which was the interest of the study. The researcher interviewed eligible students of different ages, ethnicities, geographical locations, and social backgrounds in order to determine the prevalence and factors associated with self-medication with antibiotics among university students.

Study Site and Setting

The study was conducted at King Ceasor University, Bunga campus. King Ceasor University is a private university previously known as St. Augustine International University. It is a multi-campus model private university with the main campus located in Bunga, Kampala Uganda. The approximate coordinates of the main campus of King Ceasor University are: 0°16'21.0"N, 32°37'19.0"E (Latitude: 0.272500; Longitude: 32.621944) (Google Maps). The study population was students pursuing their academic programs at King Ceasor University, Bunga campus.

Inclusion and Exclusion Criteria

All King Ceasor University students who are registered with either a university ID or students who had biodata as proof of being King Ceasor University students and had consented to participate were included for in the study.

Exclusion Criteria

King Ceasor University students who were too sick to participate in the study were excluded from the study. Students who were not available at the time of conducting the study were also left out.

Sample Size Estimation

Kish Leslie formula was used to calculate a sample size

Thereby; $n = \frac{Z^2P(1-P)}{d^2}$

Where

n =is the required Sample Size

Z =1.96, the standard normal distribution;

P is the prevalence of mental health conditions in Uganda which is 22.9% (Opio et al., 2021)

d=0.05, the desired level of precision

$n=1.96^2*0.694*(1-0.229)/0.05^2$

n=271.3

Therefore, sample size was 271 respondents.

Sampling method

Sampling is the process of selecting a portion of the population to represent the entire population of interest (target population). The study used a convenient sampling technique. Sampling Frame was all King Ceasor University students with either a university ID or student bio data as proof of being King Ceasor university students.

Sampling Procedure.

Convenient sampling method was used to select study participants. Students who satisfied the inclusion criteria were invited to participate. Those who agreed were seen by the researcher who explained to them the nature of the study and assessed eligibility for the study. Willing

students were then proceeded with the investigator and informed consent obtained. Students were assured of their confidentiality.

Data Collection Procedure

Data was collected using pre-tested self-administered structured questionnaires. Participants were found within the university premises, they were educated about the study and those willing to participate in the study were asked to consent prior to participation in the study. A questionnaire was then administered to them after filling the consent forms which they filled and returned to the researcher after filling it completely.

Data collection Tools

A self-administered semi-structured questionnaire written in English with both open ended and closed ended questions was used. This was developed by the researcher after a systematic review of the available literature from other studies done in Uganda and across the world.

Quality Control

The data collection tool was pretested on 10 King Ceasor University students in order to ensure clarity, suitability and effectiveness of the tool. Once data is collected, it was cleaned and checked for completeness before entering into MS Excel for Validation. No participant identifiers were entered into the analysis. Data was managed by the researcher and only the statistician hired.

Data Processing and Analysis

Data was processed and analyzed using SPSS version 20. Descriptive Statistics such as frequencies and percentages were used for categorical variables such as the Socio-demographic data. These were presented in form of frequency tables, pie-charts and bar graphs. Continuous variables such as age were summarized as means and standard deviations. To determine the relationship between students' knowledge and other behavior, a chi-square test was used. A P-value of <0.005 was considered significant.

Ethical Consideration

Ethical approval was sought from King Ceasor University Research Committee and a written informed consent was obtained from participants where participation was voluntary. Privacy of participants was maintained at all times. Confidentiality of participants was also highly maintained by not capturing names of participates on the data collection tool and limiting access to the collected data only to the researcher.

RESULTS OF THE STUDY

Sociodemographic Characteristics of the Respondents

A total of 270 students participated in the study. Majority of the students were males 165 (61.1%), were aged 25–34 years 160 (59.3%) and were single 214 (79.3%). Majority of the respondents were in year 5 of study 162 (60.0%), were unemployed 186 (68.9%) and were residing in urban areas 206 (76.3%). Table 1

Table 1: Sociodemographic characteristics of the respondents

Variable	Frequency (n=270)	Percentage
Gender		
Male	165	61.1
Female	105	38.9
Age		
<20	8	3.0
20-24	102	37.8
25–34	160	59.3
Marital Status		
Single	214	79.3
Married	48	17.8
Divorced	8	3.0
Year of study		
1	12	4.4
2	8	3.0
3	16	5.9
4	72	26.7
5	162	60.0
Working status		
Unemployed	186	68.9
Employed	36	13.3
Business Person	48	17.8
Religion		
Christian	185	68.5
Muslim	44	16.3
Others	41	15.2
Residence for the past 10 years		
Rural	64	28.7
Urban	206	76.3

Knowledge of Mental Illnesses

The average knowledge score of respondents was 39%, the highest score was 100% and the lowest was 0%. Majority of the respondents scored less than 50% and thus had poor knowledge. Only 33 (12%) students scored 80% and above and thus had good knowledge on mental illnesses. Figure 1

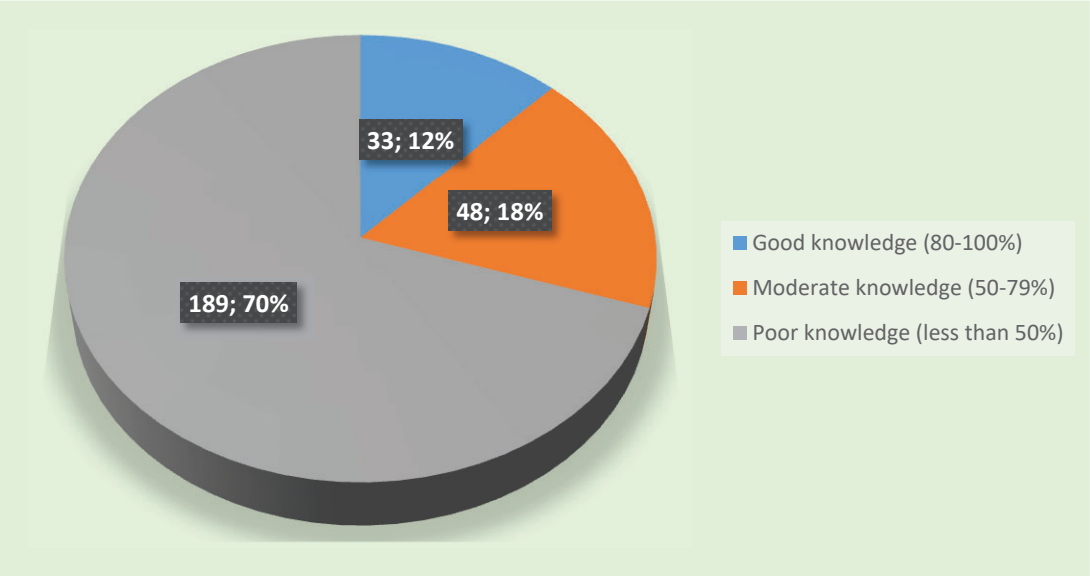

Figure 1: Knowledge of mental illnesses

Majority of the students aware of Social Phobia 181 (67.0%), generalized Anxiety Disorder 141 (52.2%), personality Disorders 149 (55.2%), dysthymia 214 (79.3%) and agoraphobia 190 (70.4%) as mental illnesses. Less than half of the students were aware that excessive use of substances such as alcohol and drugs 112 (41.5%), impairment in social, academic, relationships and emotional functioning 105 (38.9%) plus difficulty sleeping, excessive sleeping and loss of appetite 130 (48.1%) might be symptoms of a mental illness. However, majority were of Major Depressive Disorder 137 (50.7%) as a mental illness and advised to have a mental wellness center in the university 170 (63.0%). The response to different components of mental illnesses is shown below.

Table 2: Knowledge of different component of mental health

Component of mental health	Correct response N (%)	Wrong response N (%)
Social Phobia	89 (33.0)	181 (67.0)
Generalized Anxiety Disorder	129 (47.8)	141 (52.2)
Major Depressive Disorder	137 (50.7)	133 (49.3)
Personality Disorders	121 (44.8)	149 (55.2)
Dysthymia	56 (20.7)	214 (79.3)
Agoraphobia	80 (29.6)	190 (70.4)
Drug Dependence	129 (47.8)	141 (52.2)
Women affected by mental health than men	65 (24.1)	205 (75.9)
Cognitive Behavior Therapy	112 (41.5)	158 (58.5)
Mental conditions may necessitate breach of confidentiality	88 (32.6)	182 (67.4)
Advisable to have a mental wellness center in the university	170 (63.0)	100 (37)
An excessive use of substances such as alcohol and drugs may be symptoms of mental illness.	112 (41.5)	158 (58.5)
Impairment in social, academic, relationships and emotional functioning indicates a mental illness.	105 (38.9)	165 (61.1)
Difficulty sleeping, excessive sleeping and loss of appetite may is a symptoms of mental illness.	130 (48.1)	140 (51.9)
Non-stop experiences of headache without medical cause explanation could be a symptom of mental illness.	56 (20.7)	214 (79.3)

Attitudes towards mental illnesses

Majority of students 158 (58.5%) had poor attitudes towards mental illness. Only 8 (3.0%) of the students had good attitudes towards mental illnesses.

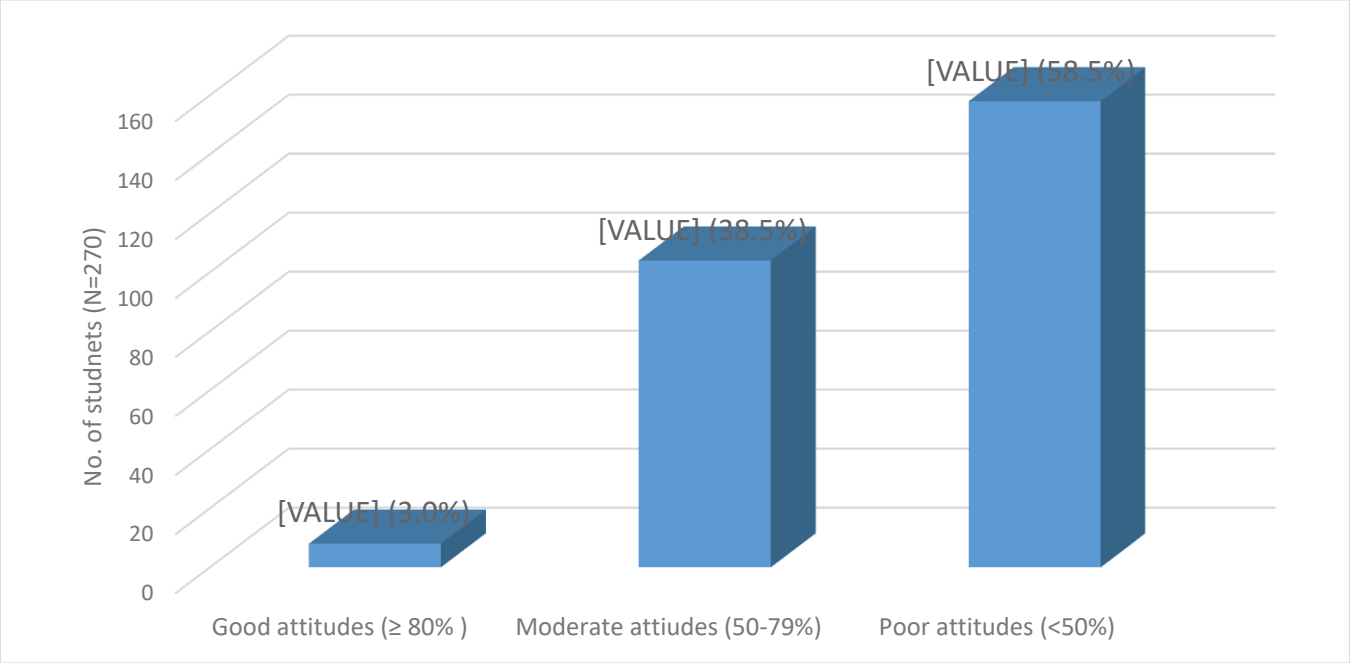

Figure 2: Attitudes towards mental illnesses

Majority of students strongly disagreed that young people cannot develop mental illness 29 (47.8%) while majority strongly agreed that everyone can develop mental illness 105 (38.9%), society should treat people with mental illness with respect 144 (53.3%) and advised having a mental wellness center in the university 144 (53.3%). Majority of the students agreed that people with a relative or a family member with a mental illness would be looked down upon by others 80 (29.6%), they are at times afraid to talk to people with mental illness 117 (43.3%) and agreed that an excessive use of substances such as alcohol and drugs may be symptoms of mental illness 129 (47.8%). The responses of students to attitude questions are shown in the table below.

Table 3: Attitudes towards mental illnesses

Attitudes towards mental illnesses	Frequency (Percentage), N=270				
	Strongly Agree	Agree	Don't Know	Disagree	Strongly Disagree
Everyone has a chance to develop mental illness.	105 (38.9)	88 (32.6)	45 (16.7)	16 (5.9)	16 (5.9)
People with a relative or a family member with a mental illness would be looked down upon by others.	48 (17.8)	80 (29.6)	40 (14.8)	86 (31.9)	16 (5.9)
Young people cannot develop mental illness.	0 (0.0)	33 (12.2)	32 (11.9)	76 (28.1)	129 (47.8)
I believe that most people who have mental illness are dangerous.	0 (0.0)	92 (34.1)	41 (15.2)	105 (38.9)	32 (11.9)
I find it difficult to communicate with people who have mental illness.	8 (3.0)	77 (28.5)	56 (20.7)	105 (38.9)	24 (8.9)
I find it difficult to predict the behaviors.	57 (21.1)	108 (40.0)	24 (8.9)	65 (24.1)	16 (5.9)
At times I am afraid to talk to people with mental illness.	16 (5.9)	117 (43.3)	32 (11.9)	57 (21.1)	48 (17.8)
I believe that the society should treat people with mental illness with respect.	144 (53.3)	94 (34.8)	32 (11.9)	0 (0.0)	0 (0.0)
It would be advisable to have a mental wellness center in the university	144 (53.3)	93 (34.4)	25 (9.3)	8 (3.0)	0 (0.0)
An excessive use of substances such as alcohol and drugs may be symptoms of mental illness.	96 (35.6)	129 (47.8)	37 (13.7)	0 (0.0)	8 (3.0)
Impairment in social, academic, relationships and emotional functioning may indicate a mental illness.	89 (33)	128 (47.4)	37 (13.7)	0 (0.0)	16 (5.9)
Difficulty in concentration, poor decision making and poor memory could be a symptoms of mental illness.	96 (35.6)	130 (48.1)	28 (10.4)	8 (3.0)	8 (3.0)
Difficulty sleeping, excessive sleeping and loss of appetite may be one of the symptoms of mental illness.	88 (32.6)	130 (48.1)	36 (13.3)	8 (3.0)	8 (3.0)
Non-stop experiences of headache could be another symptom of mental illness.	32 (11.9)	96 (35.6)	45 (16.7)	65 (24.1)	16 (5.9)

Mental health related behavior

Majority of the respondents reported that they had never sought any mental health services 237 (87.8%). However, majority reported that they had ever advised a friend to seek mental health services 169 (62.6%) and had ever helped someone who is/was battling with mental health problems 210 (77.8%).

Table 4: Mental health related behavior

Behavior	Frequency (Percentage), N=270	
	Yes, N (%)	No, N (%)
Ever sought any mental health services	33 (12.2)	237 (87.8)
Ever advised a friend to seek for counselling or visit a mental health specialist	169 (62.6)	101 (37.4)
Ever helped someone who is/was battling with mental health problems	210 (77.8)	60 22.2)

Influence of mental health knowledge on mental health behavior of KCU students

Table 5. Influence of mental health knowledge on mental health seeking behavior of King Ceasor University students.

Level of Knowledge	OR	Chi-square value	df	P-Value
Good	4.892	1.195	1	0.004
Moderate/ poor	Ref			

In this study, students with good knowledge of mental illnesses were 4 times more likely to seek mental health services than students with poor/moderate knowledge of mental illnesses and this was statistically significant (OR= 4.892, X^2= 1.195, P-Value 0.004).

DISCUSSIONS

Stigma has been conceptualized as comprised of 3 constructs: knowledge (ignorance), attitudes (prejudice) and behavior (discrimination) (Evans-Lacko et al., 2010). The degree of mental health literacy among young adults and people in general can prompt early identification and appropriate intervention for psychological problems. The literature has connected increased levels of mental health literacy to reduced stigma, increased readiness to disclose mental disorders, clearer identification of psychological problems, more positive attitudes about seeking help, and increased use of treatment services (Kutcher et al., 2016; Potvin-Boucher et al., 2010; Rüsch et al., 2011; Smith & Shochet, 2011). The aim of this study was to determine the level of knowledge on mental health and attitudes towards on mental illness among students of King Ceasor University. The study also sought to determine the effect of mental health knowledge on the behavior of King Ceasor University.

In the present study, the level of knowledge on mental health by majority of respondents was poor as only 12% of the students had good knowledge on mental illnesses. The findings of this study are consistent with findings of a study done in Saudi Arabia where 87.5% of participants have lacked mental health knowledge (Abolfotouh et al., 2019). However, the level of knowledge of students in this study is lower than that of studies done in Indonesian university where 50.23 % were knowledgeable about mental health (Puspitasari et al., 2020) and a study done in Lebanon where 33% of students were knowledgeable about mental health (Abi et al., 2019). The difference could be because most of the above mentioned studies were conducted among medical students who could have had prior training in psychiatry and hence had a good understanding of mental conditions.

The low levels of knowledge on mental health among university students may create a barrier to the delivery of mental health care in Uganda as most students may not see mental health as a major issue (Srivastava & Chatterjee, 2016).

Attitudes towards mental illness is what one thinks about mental illness after analyzing some concrete logical facts about it and it is not highly subjective. In the present study, majority of students (58.5%) in this study had a poor attitude towards mental illness than many studies among students from India, for example, they were less than 45.5% (Poreddi, Thimmaiah & BadaMath, 2017). Also, the attitudes of KCU students towards mental illness was poorer compared to that among students from Indonesia (Puspitasari, 2020).

In this study, only 12.2% of students had ever sought for mental health services. Another positive finding was the fact that majority of students had ever advised a friend to seek mental health services and had ever helped someone who is/was battling with mental health problems. These findings compare favorably to those reported in a 2012 university student study (Reavley, McCann & Jorm, 2012) in which only 26% of respondents expressed an intention to seek help from a general practitioner, with only 10% nominating student counselling services. A similar pattern of provider preference was seen in another study of Australian university students (Deakin University, 2022). The ability to advise friends to seek mental health services can be benched marked on by authorities to promote peer to peer mental health counseling among university students and the youth.

In this study, having good knowledge on mental illnesses was significantly associated with good mental health seeking behavior, which is consistent with findings of (Kutcher et al., 2016; Potvin-Boucher et al., 2010; Rüsch et al., 2011; Smith & Shochet, 2011). It is hypothesized that the degree of mental health knowledge among young adults and people in general can prompt early identification and appropriate intervention for psychological problems (Kutcher et al., 2016). A person's understanding and ability to recognize mental health problems has been shown to correlate with quick help-seeking behavior for mental health conditions (Johnson & Coles, 2013; Vogel et al., 2007).

CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

Conclusions

This study demonstrated the fact that most university students have little/ poor mental health-related knowledge, and poor stigmatizing attitudes and behavior, towards mentally ill patients. Having good knowledge of mental illnesses was identified as a significant predictor of mental health seeking behavior among university students.

Recommendations

a. More efforts are needed to improve the knowledge, challenge and reverse stigmatizing beliefs, and attitudes, of undergraduate students towards mentally ill patients. This can be done by introducing mental health course units to every academic program at the university.
b. More studies are needed to measure the outcomes of anti-stigma educational interventions.

REFERENCES

Abi Doumit, C., Haddad, C., Sacre, H., Salameh, P., Akel, M., Obeid, S., & Soufia, M. (2019). Knowledge, attitude and behaviors towards patients with mental illness: Results from a national Lebanese study. PloS one, 14(9), e0222172.Abolfotouh M.A., et al. Attitudes toward mental illness, mentally ill persons, and help-seeking among the Saudi public and sociodemographic correlates. Psychol. Res. Behav. Manag. Jan. 2019; 12:45–54

Angermeyer, M. C., & Dietrich, S. (2006). Public beliefs about and attitudes towards people with mental illness: a review of population studies. Acta Psychiatrica Scandinavica, 113(3), 163-179.

Arnett, J. J. (2016). College students as emerging adults: The developmental implications of the college context. Emerging Adulthood, 4(3), 219-222.

Aruna, G., Mittal, S., Yadiyal, M. B., Acharya, C., Acharya, S., & Uppulari, C. (2016). Perception, knowledge, and attitude toward mental disorders and psychiatry among medical undergraduates in Karnataka: A cross-sectional study. Indian journal of psychiatry, 58(1), 70.

Auerbch, R. P., Mortier, P., Bruffaerts, R., Alonso, J., Benjet, C., Cuijpers, P., Demyttenaere, K., Ebert, D. D., Green, J. G., Hasking, P., Murray, E., Nock, M. K., Pinder-Amaker, S., Sampson, N. A., Stein, D. J., Vilagut, G., Zaslavsky, A. M., & Kessler, R. C. (2018). WHO world mental health surveys international college student project: Prevalence and distribution of mental disorders. Journal of Abnormal Psychology, 127(7), 623–638. https://doi.org/10.1037/abn0000362

Bass, J. K., Bornemann, T. H., Burkey, M., Chehil, S., Chen, L., Copeland, J. R., & Patel, V. (2012). A United Nations General Assembly Special Session for mental, neurological, and substance use disorders: the time has come. PLoS medicine, 9(1), e1001159.

Brijnath, B., Protheroe, J., Mahtani, K. R., & Antoniades, J. (2016). Do web-based mental health literacy interventions improve the mental health literacy of adult consumers? Results from a systematic review. Journal of Medical Internet Research, 18(6), e165.

Bruffaerts, R., Mortier, P., Kiekens, G., Auerbach, R. P., Cuijpers, P., Demyttenaere, K., & Kessler, R. C. (2018). Mental health problems in college freshmen: Prevalence and academic functioning. Journal of affective disorders, 225, 97-103.

Cheng, H., Wang, C., McDermott, R. C., Kridel, M., & Rislin, J. L. (2018). Self- stigma, mental health literacy, and attitudes toward seeking psychological help. Journal of Counseling & Development, 96(1), 64-74. doi:10.1002/jcad.12178

Corrigan, P. W., & Penn, D. L. (1999). Lessons from social psychology on discrediting psychiatric stigma. American Psychologist, 54(9), 765–776. Doi: 10.1037/0003-066x.54.9.765

Counseling & Psychological Services. CSUSB. (n.d.). Retrieved October 20, 2022, from https://www.csusb.edu/caps

Dahlberg, K.M., Waern, M. & Runeson, B. (2008). Mental health literacy and attitudes in a Swedish community sample – Investigating the role of personal experience of mental health care. BMC Public Health 8, 8. https://doi-org.libproxy.lib.csusb.edu/10.1186/1471-2458-8-8

Davies, E. B., Morriss, R., & Glazebrook, C. (2014). Computer-delivered and web-based interventions to improve depression, anxiety, and psychological well-being of university students: A systematic review and meta-analysis. Journal of Medical Internet Research, 16(5), e130–e130. https://doi.org/10.2196/jmir.3142

De Girolamo, G., Dagani, J., Purcell, R., Cocchi, A., & McGorry, P. D. (2012). Age of onset of mental disorders and use of mental health services: needs, opportunities and obstacles. Epidemiology and psychiatric sciences, 21(1), 47-57.

Evans-Lacko S, Little K, Meltzer H, Rose D, Rhydderch D, Henderson C, Thornicroft G. Development and psychometric properties of the Mental Health Knowledge Schedule. Can J Psychiatry. 2010 Jul; 55(7):440-8. doi: 10.1177/070674371005500707. PMID: 20704771

Farrer, L., Leach, L., Griffiths, K. M., Christensen, H., & Jorm, A. F. (2008). Age differences in mental health literacy. BMC Public Health, 8(1), 125–125. https://doi.org/10.1186/1471-2458-8-125

Gibbons, R. J., Thorsteinsson, E. B., & Loi, N. M. (2015). Beliefs and attitudes towards mental illness: an examination of the sex differences in mental health literacy in a community sample. PeerJ, 3, e1004–e1004. https://doi.org/10.7717/peerj.1004

Grinnell, R. M., & Unrau, Y. A. (2018). Social work research and evaluation: foundations of evidence-based practice (Eleventh edition.). Oxford University Press.

Hadjimina, E., & Furnham, A. (2017). Influence of age and gender on mental health literacy of anxiety disorders. Psychiatry Research, 251, 8–13. https://doi.org/10.1016/j.psychres.2017.01.089

Hammer, J. H., Parent, M. C., & Spiker, D. A. (2018). Mental Help Seeking Attitudes Scale (MHSAS): Development, Reliability, Validity, and Comparison with the ATSPPH-SF and IASMHS-PO. Journal of Counseling Psychology, 65(1), 74– 85. https://doi.org/10.1037/cou0000248

Johnson, E. M., & Coles, M. E. (2013). Failure and delay in treatment-seeking across anxiety disorders. Community Mental Health Journal, 49(6), 668– 674. https://doi.org/10.1007/s10597-012-9543-9

Jorm, A. F., Korten, A. E., Jacomb, P. A., Christensen, H., Rodgers, B., & Pollitt, P. (1997). "Mental health literacy": a survey of the public's ability to recognize mental disorders and their beliefs about the effectiveness of treatment. Medical Journal of Australia, 166(4), 182–186. https://doi.org/10.5694/j.1326-5377.1997.tb140071.x

Kutcher, S., Wei, Y., & Morgan, C. (2016). Mental health literacy in post- secondary students. Health Education Journal, 75(6), 689–697. https://doi.org/10.1177/0017896915610144

Lumaksono, N. A. P., Lestari, P., & Karimah, A. (2020). Does mental health literacy influence help-seeking behavior in medical students? Biomolecular and Health Science Journal, 3(1), 45-48.

Miles, R., Rabin, L., Krishnan, A., Grandoit, E., & Kloskowski, K. (2020). Mental health literacy in a diverse sample of undergraduate students: demographic, psychological, and academic correlates. BMC Public Health, 20(1), 1699. https://doi.org/10.1186/s12889-020-09696-0

Mortier, P., Auerbach, R. P., Alonso, J., Bantjes, J., Benjet, C., Cuijpers, P., Ebert, D. D., Green, J. Greif., Hasking, P., Nock, M. K., O'Neill, S., Pinder- Amaker, S., Sampson, N. A., Vilagut, G., Zaslavsky, A. M., Bruffaerts, R., Kessler, R. C., Boyes, M., Kiekens, G., … Ramírez, A. A. (2018). Suicidal thoughts and behaviors among first-year college students: Results from the WMH-ICS project. Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 57(4), 263–273.e1. https://doi.org/10.1016/j.jaac.2018.01.018

Naylor P.B., Cowie H.A., Walters S.J., Talamelli L., Dawkins J. Impact of a mental health teaching programme on adolescents. Br. J. Psychiatry. Apr. 2009;194(4):365–370.

O'Connor, M., & Casey, L. (2015). The Mental Health Literacy Scale (MHLS): A new scale-based measure of mental health literacy. Psychiatry Research, 229(1), 511–516. https://doi.org/10.1016/j.psychres.2015.05.064

Opio JN, Munn Z, Aromataris E. Prevalence of Mental Disorders in Uganda: A Systematic Review and Meta-Analysis. Psychiatr Q. 2022 Mar;93(1):199-226. doi: 10.1007/s11126-021-09941-8. Epub 2021 Aug 24. PMID: 34427855.

Poreddi V, Thimmaiah R, BadaMath S. Medical and nursing students' attitudes toward mental illness: An Indian perspective. Investig y Educ en Enferm. 2017; 35:86–94

Potvin-Boucher, J., Szumilas, M., Sheikh, T., & Kutcher, S. P. (2010). Transitions: A mental health literacy program for postsecondary students. Journal of College Student Development, 51(6), 723–727. https://doi.org/10.1353/csd.2010.0014

Puspitasari I.M., Garnisa I.T., Sinuraya R.K., Witriani W. Perceptions, knowledge, and attitude toward mental health disorders and their treatment among students in an Indonesian university. Psychol. Res. Behav. Manag. Oct. 2020; 13:845–854.

Puspitasari IM, Garnisa IT, Sinuraya RK, Witriani W. Perceptions, knowledge, and attitude toward mental health disorders and their treatment among students in an Indonesian University. Psychol Res Behav Manag. 2020; 13:845–54

Rafal, G., Gatto, A., & DeBate, R. (2018). Mental health literacy, stigma, and help-seeking behaviors among male college students. Journal of American College Health, 66(4), 284-291. doi:10.1080/07448481.2018.1434780

Reavley NJ, McCann TV, Jorm AF. Mental health literacy in higher education students. Early Interv Psychiat. 2012; 6(1):45–52.

Reavley, N. J., Morgan, A. J., & Jorm, A. F. (2014). Development of scales to assess mental health literacy relating to recognition of and interventions for depression, anxiety disorders and schizophrenia/psychosis. Australian and New Zealand Journal of Psychiatry, 48(1), 61–69. https://doi.org/10.1177/0004867413491157

Rüsch, N., Evans-Lacko, S. E., Henderson, C., Flach, C., & Thornicroft, G. (2011). Knowledge and attitudes as predictors of intentions to seek help for and disclose a mental illness. Psychiatric Services, 62(6), 675–678. https://doi.org/10.1176/appi.ps.62.6.675

Rüsch, N., Evans-Lacko, S. E., Henderson, C., Flach, C., & Thornicroft, G. (2011). Knowledge and attitudes as predictors of intentions to seek help for and disclose a mental illness. Psychiatric Services, 62(6), 675–678. https://doi.org/10.1176/appi.ps.62.6.675

Smith, C. L., & Shochet, I. M. (2011). The impact of mental health literacy on help-seeking intentions: Results of a pilot study with first year psychology students. International Journal of Mental Health Promotion, 13(2), 14–20. https://doi.org/10.1080/14623730.2011.9715652

Srivastava K., Chatterjee K., Bhat P. Mental health awareness: The Indian scenario. Ind. Psychiatr. J. 2016; 25(2):131.

Substance Abuse and Mental Health Services Association. (2020). Key Substance Use and Mental Health Indicators in the United States: Results from the 2019 National Survey on Drug Use and Health. https://www.samhsa.gov/data/sites/default/files/reports/rpt29393/2019NSDUHFFRPDFWHTML/2019NSDUHFFR1PDFW090120.pdf

University D. Student Mental Health & Wellbeing Strategy 2023 – 2015, Geelong VIC AUSTRALIA. Deakin University; 2022 [Available from: https://www.deakin.edu.au/about-deakin/vision-and-values/student-mental-health-and-wellbeing-strategy.

Vogel, D. L., Wade, N. G., & Hackler, A. H. (2007). Perceived public stigma and the willingness to seek counseling. Journal of Counseling

URBANIZATION OF DYRRAHCHIUM (DURRES) IN THE ROMAN IMPERIAL PERIOD (1ST-4TH CENTURIES AD): NEW ARCHAEOLOGICAL DATA

Arlind Kasa
Doctor of Science, University "Aleksandër Moisiu" Durres,
Department of Tourism, Albania

Abstract – The focus of our study is the urbanization of Dyrrahchium (Durres) in the Roman imperial period. This study is based on the archaeological excavations of recent years. Dyrrahchium was the name that Durres had in the Roman Imperial Period. Today it is the second-largest city in Albania. It was founded by Hellenic colonists from Corinth and Corcyra at the end of the Hellenic colonization phase in the Mediterranean, at the end of the 7th century BC. During the 2700 years, Durres has sometimes expanded as a city and sometimes it has decreased its area for various reasons. Dyrrahchium (Durres) reached its golden age during the 1st-4th centuries AD when had its greatest development and area in the Roman Imperial Period in Antiquity. Its underground is an archaeological treasure for Albania and all of humanity. This has made it come under the protection of the Albanian state. The Roman Amphitheater, Roman Aqueduct, Roman Public Baths, etc. were discovered from past archaeological excavations. In recent years, archaeological evidence has been found for the urbanization of Dyrrachium in the 1st-4th centuries AD, such as Insulae, roads, sidewalks, sewers, etc. This article summarizes the archaeological finds discovered in the recent excavations in Durres. In conclusion, the archaeological traces we will show will testify to the level of urbanization of Dyrrahchium.

Keywords: Urban Planning, insulae, roads, sidewalks, sewerage, The Hippodamian Plan

1. Introduction

Nowadays, Durres is the second largest city in Albania in terms of population after the capital, Tirana. It is located about 33 km or 21 miles from Tirana. The city is located on the western side of the Balkan Peninsula, on the coast of the Adriatic Sea, and it is the most important Albanian port. Nowadays, it has a population of 200.000 inhabitants. It is the center of the prefecture and the district of Durres.

The modern city of Durres in Albania was founded at the end of the 7th century BC by Corinthian and Corcyraeans colonists (Grote, 2010, pp. 440; Wilkes, 1996, pp. 111). The establishment of Durres took place at the end of the period of Greek Colonialism in the Mediterranean. The city of Durres had two names in Antiquity: Epidamnus/Epidamnos and Dyrrahchium. The name Epidamnus/Epidamnos was used more before the Romans conquered the city, while Dyrrahchium was used more in the Roman Imperial Period.

The Ancient Authors give us information about why Durres had two names in Antiquity. So, the Ancient Author Appianus Alexandrinus records in his book that the barbarian king named Epidamnus founded a settlement on the top of today's Durres hill. His daughter gave birth to a child with the God of the seas Poseidon and named him Dyrrahchium, who built a port near this settlement and gave it his name (Appianus, book 2, pp. 39). Both names coexisted, but in the period before the Roman conquest of Durres, the name Epidamnus/Epidamnos was used more, while with the establishment of Roman rule, the name Dyrrahchium began to be used.

Fig. 1 Map of Albania, city of Durres

Other two Ancient Authors Pomponius Mela (Mela, book 2, pp. 56) and Pliny the Elder (Pliny, 1867, Book 3, Chapter 26 (22), 23, pp. 261) mention the reason why the Romans changed the name. This happened because the name Epidamnus/Epidamnos reminded them of the word bad luck Damnus in latin language. So they decided not to use the name Epidamnus but Dyrrahchium. This way this name became the most used.

So, a flourishing commercial centre emerged and the city rapidly grew economical as one of the richest Polis from 6th century BC to 1st century BC. In the first two centuries of its creation, Durres was under the leadership of the Metropolis that founded it, but from the 4th century BC, it was an independent city-state. In 314 BC was conquered by the Macedonian king Cassander. But, in 312 BC an alliance between the Durres inhabitants, the Illyrian King Glaukias, and the Corcyreans liberated the city from the Macedonian. Until 270 BC, Durres remained under the rule of the Illyrian Kingdom, as proved by the Dyrrahchium coins minted by the Illyrian kings Monunius and his successor Mytilos discovered (Kasa 2015, pp. 30; Šasel-Kos 2005, Ziva antika, vol. 55, pp. 200; Šasel-Kos 2005, Narodni muzej Slovenije, pp. 258; Gjongecaj 2015, pp. 185; Gjongecaj 2007, pp. 60-65; Gjongecaj 2005-2006, pp. 110; Gjongecaj & Picard 2005, pp. 142; Gjongecaj 1998, pp. 90; Gjongecaj 1990, pp. 210).

From 270 BC to 30 BC, Durres was an independent Polis. In 229 BC, the Illyrian Queen Teuta attacked Durres to conquer it. The Durres inhabitants asked Rome for help. This was the cause of the beginning of the First Illyrian-Roman War. Rome won the war and they placed Durres in its protectorate from 228 BC to 30 BC.

In 44 BC in Durres, one of the First Roman Civil War battles between G. Pompey and G.J. Ceasar happened. The polis of Durres was allied with G. Pompey and the Roman Senate. This battle ends with the defeat of G.J. Caesar, who retreats to Greece and wins the decisive Battle of Pharsalus. In the Second Roman Civil War between Octavian Augustus and Mark Antony against Caesar’s assassins, Marcus Junius Brutus and Gaius Cassius Longinus, Durres was allied with the G.J. Caesar assassins declared Durres a Roman Colony around 30 BC (Kasa, 2018, pp. 21; Miraj, F. 1991, pp. 272; Miraj, L. 1991, pp. 250-251). They proclaimed it a Civitas Libera (free town) and with the name Coloniae Juliae Augustae Dyrrachinis (Kasa, 2018, pp. 21; Miraj, F. 1991, pp. 272; Miraj, L. 1991, pp. 250-251).

From the 2nd century BC to the 4th century AD, Durres had the most flourished economy and trade period (Kasa, 2013, pp. 118-124). One of the reasons was the construction of a road network that connected Durres with other territories in the Balkans. Among these roads, we can mention Via Egnatia, which connected Durres with Thessaloniki and Constantinople (Talbert 2000, pp. 749; Votýpka-Pecha & Vidman 1959, pp. 188-189; Amore & Bejko & Cerova & Gjipali 2013, pp. 189-190; Amore & Bejko & Cerova & Gjipali 2005, pp. 338-340; Amore & Bejko & Cerova & Gjipali 2001, pp. 382, De Matteis 2015, pp. 23-24; Deniaux 1999, pp. 167; Hammond 1974, pp. 186-187; Palazzo 2010, pp. 274; Rathmann 2018; Parthey & Pinder 1848, pp. 150-156; Përzhita 2015, pp. 955-964).

During the Pax Romana, Dyrrahchium experienced a period of sustained economic development. It was a consumer city (Kasa, 2015, pp. 31-32; Kasa, 2017, pp. 40-46).

Dyrrahchium was a heterogeneous city and had social strata (Kasa & Shahini, 2018, pp. 47-52). Also, Tabernae, Latifundium, and other business existed in Durres from 1st century ad to 2nd century AD (Kasa & Shahini 2020, pp. 13-24).

2. The history of Archaeological excavations in Durres

Excavations in Durres have discovered archaeological findings such aspottery, coins, glass objects, metal objects, architectural structures, inscriptions, funeral monuments, etc. All have been discovered in archaeological campaigns or random finds in the city. Our study shows that we have four stages of excavation.

The first period of archaeological excavations in Durres includes the period from the 15th century to 1912. The characteristic of this period is that no archaeological excavations were carried out in the city, but the researchers were passionate travelers for ancient objects. They described and sketched the antiquities they had seen with their own eyes in Durres.

The second period of archaeological excavations is from 1912 to 1945. In this period, the first archaeological excavations began in the entire territory of the Albanian state, including Durres. Archaeological excavations during this phase in Durres are managed only by the French or Italians. In this period there were no qualified Albanian archaeologists. The documents of the time information that foreign archaeologists have received archaeological finds that they have discovered at sites in Albania. Today there are still exhibited in the museums of their countries. The rest remained within the Albanian territory. The reason for this was the lack in Albania of museums and places where the discovered archaeological finds could be conserved.

The third phase of the archaeological excavations in Durres summarizes the period of establishment of the communist system in Albania (1945-1991). During these years, archaeological excavations in Durres were carried out only by Albanian archaeologists. All finds are located in their archaeological sites or various museums in Albania such as the Archaeological Museum of Durres, the Historical Museum of Tirana, and the Archaeological Museum of Tirana. In this period the main monuments of Durres were discovered, such as the Roman Amphitheater, the Roman Aqueduct, the Roman Public Baths, the Byzantine Forum, the defensive walls of the city built by the Byzantine emperors Anastasius I Dicorus and Justinian the Great, the medieval Byzantine Castle of Durres, etc.

The fourth phase of the archaeological excavations includes the transition period of the Albanians (from 1991 to the present day). In this period, archaeological excavations are made by Albanian and foreign expeditions. In these expeditions, there were foreign and Albanian archaeologists. Non-Albanian archaeologists finance the archaeological expeditions, while Albanians offer the archaeological sites. In the last 30 years, salvage and systematic excavations have been carried out in Durres. During this phase, insulae, roads, sewerage, sidewalks, houses, etc. were discovered.

3. Aim of the study

The purpose of this paper are the new archaeological discoveries for the urban planning evolution of Durres (public building, roads, sewerage, houses, sidewalks, insulae, etc.) in the 1st-4th centuries AD.

4. Data and methods

To fulfill the aim of the study, regarding the pointed issues:

1. In the archaeological excavations of the last 12 years in Durres. Of course, we will analyze the data of the archaeological discoveries for the urbanism of the Roman Imperial period.
2. The literature of many researchers who have discovered data for urban planning more than 12 years ago for the infrastructure of the city in the 1st-4th centuries AD.
3. The Ancient Authors' sources are used in this study only in cases where they give us data about Durres in the 1st-4th centuries AD, data that the archaeological discoveries do not give information.

Durres has been inhabited for more than 2600 years, but today only 6-7% of the area of the inhabited city during the Roman Imperial period has been discovered. Most of the archaeological site is still underground and undiscovered. Our study will analyze and summarize the new data discovered so far, published separately. These data will be compared and analyzed to understand the urban evolution of Durres in the 1st-4th centuries AD.

5. Discussion and Results

Understanding the evolution of the urban planning of a city with a lifespan of thousands of years, like Durres, has many difficulties for any researcher. The difficulties in such studies in Durres happen for three reasons: First, the city has not been fully excavated. Secondly, Durres has been continuously inhabited for more than 2600 years. Thirdly, the urban planning of Durres has transformed and evolved over the centuries, and new urban plans were realized in Durres after the fall of the Roman Empire. These later urban planning were built on the urbanism of the 1st-4th centuries AD, damaging it. Despite these difficulties, the archaeological data discovered so far give us ideas to create some research hypotheses for the Durres planning during the 1st-4th centuries AD. It should be said that these hypotheses are opinions based on facts, but they are not exhaustive research.

Various researchers have tried to give their opinions about the urban plan of Durres during antiquity and the Middle Ages. Thus, during the second half of the XIX century, two researchers L. Heuzey and H. Daumet describe the topography and relief around Durres to understand the events of the Civil War between G. Pompeu and G.I. Caesar at Dyrrachium (Heuzey & Daumet 1876).

A few decades later, the two Austrian researchers C. Praschniker and A. Schober made a study on Durres, publishing the monuments they saw when passing through the city, but without archaeological excavations (Praschniker & Schober 1919). In 1925, the French archaeologist Leon Rey came to Albania at the head of a French mission and began excavations in Durres (Rey (1927, p. 10). In 1975, two Albanian researchers Gj. Karaiskaj and A. Baçe made a study in Durrës but analyzed only the city's castle and surrounding fortifications in late antiquity (Karaiskaj & Baçe 1975, pp. 5-33).

From 1975 to 1990, excavations by Albanian archaeologists discovered data in Durres for urban planning. Still, no one made a complete study of the city's urban planning. Two studies in 2001 and 2003 by A. Gutteridge, A. Hoti, and H. R. Hurst try to provide information on the surface of Durres during Antiquity and the Middle Ages, but without analyzed the urban aspects (Gutteridge & Hoti & Hurst 2001, pp. 390 - 410; Gutteridge & Hoti & Reynolds 2003, pp. 367 - 379).

Studies on the urban planning of the city of Durrës in the 1st-4th centuries AD is by the Italian researcher S. Santoro and co-authored from 2003 to 2014, which deal with the elements of the urban planning of the Roman period. They do not provide data on the islands, roads, sidewalks, housing, sewers, water pipes, the Forum, and other public buildings

(Santoro 2003, pp. 149-203; Santoro 2010, pp. 23-36; Santoro & Sassi & Hoti 2011, pp. 299-324; Santoro & Hoti 2014, p. 578).

In 2007, a study was done by E. Shehi on the topography of Dyrrah during the Roman period. This is the first study that aims to deal with the urban elements of the city of Durrës during the Roman period (Shehi 2007, pp. 159-208). In 2014, E. Shehi published another publication about the road network of Durrës during the Roman imperial period (Shehi 2014, pp. 407-424).

In the absence of a study on the urban planning of Durres in 1st-4th AD, I saw fit to analyze in more detail the problems related to the urban planning during the Roman Imperial period. My study is preliminary and will be supplemented by other data in the future. It will provide a basis for future researchers for the urban planning of Durres in the Roman Imperial Period.

As soon as it was established as a Roman colony, from 30 BC to 70 AD, the state began to invest in infrastructure in Durres. Urban planning was organized according to the Hippodamian System. Everything was planned and designed in advance and then built. Archaeological discoveries in 28 sites prove that the central and northern parts had roads and insulae oriented north-south and east-west. The infrastructure in the 5 archaeological sites in the southern part of the city did not have this organization, but northwest-southeast and west-east. Also, 5 sites discovered in the western part of Durres prove that this area was not organized with this urban system, but the urbanism adapts to the hilly relief. The southern and western parts may be the oldest and they may have been built before the Roman rule, not according to the Hippodamian System. Due to the relief, the existing buildings, the high cost to pay for the apartments, public buildings in them, etc. it was very difficult to intervene in these two parts to orientate as in the central and northern areas of the city. Therefore, the infrastructure was built and repaired, as was the old urban organization.

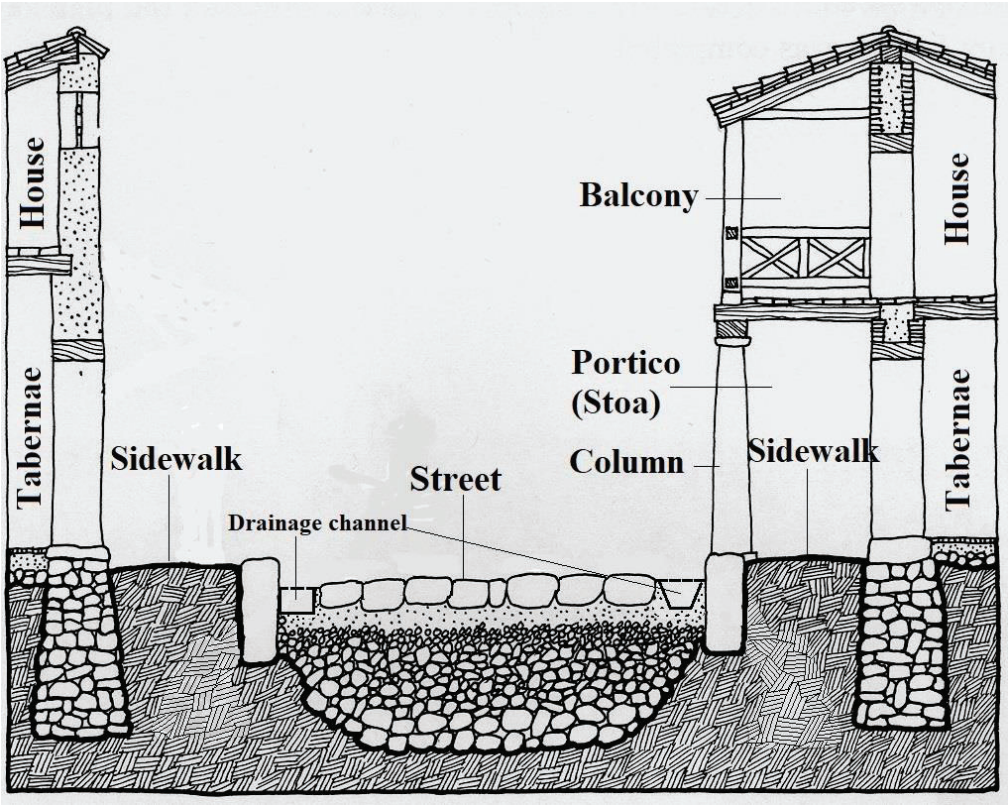

Fig. 2. Hypothetical Reconstruction of Durres Infrastructure, from 20 BC to 70 AD

In 34 archaeological sites in Durres, are discovered road tracts of the 1st-4th centuries AD in Durres (Kasa, 2017, pp. 175-189; Miraj, L. 1994, pp. 265; Miraj, L. 1994, pp. 220; Santoro & Sassi & Hoti, 2011, pp. 300-320; Shehi, 2014, pp. 408-423; Shehi, 2007, pp. 160-207; Toçi 1965). From 30 BC to 70 AD, the city's road network was built and repaired. The road network was paved with limestone slabs (fig. 2). The width of the roads in central and north areas was from 2.5 m to 6 m, but, in the southern part of the city width was from 3 m to 5.2 m (Kasa, 2017, pp. 175-189; Myrto & Tartari, 1988, pp. 261; Santoro & Moderato, 2017, pp. 40-45; Shehi, 2007, pp. 160-207). No road of this time has been found in total length in Durres. In central and north areas of Durres, all roads cut each other at 90° right angles (Kasa, 2017, pp. 175-189). In the Western part of Durres, the roads were irregular (Kasa, 2017, pp. 175-189).

From 30 BC to 70 AD, Insulae or city quarters were built in Durres. They have a regular quadrangular shape and were found in 34 archaeological sites in Durres (Kasa, 2017, pp. 218-236; Miraj, L., 2020, pp. 33-40; Miraj, L., 1994, pp. 265; Shehi, 2014, pp. 408-423; Shehi, 2007, pp. 160-207). Their dimensions in the central and northern areas were 30 m long north-south and 40 m wide east-west (Kasa, 2017, pp. 218-236; Moderato, 2015, pp. 949-950; Shehi, 2007, pp. 160-207; Abadie-Reynal & Meyer & Shehi, 2016, pp. 175-176). The insulae were surrounded by roads. In the Insulae were the houses of the Durres inhabitants Kasa, 2017, pp. 218-236; Shehi, 2007, pp. 160-207; Hoti & Shehi, 2004, 25-26; Hoti, 1986, pp. 268). The height of the Insulae was from 2 floors to 5 floors maximum. In these years, businesses or Tabernae were located on the first floor (fig.2). Apartments were from the second floor to the fifth (fig.2). Usually, The apartments on the second floor had balconies (fig.2). In the southern and western areas of the city, there were apartments on the first floor. No traces of businesses have been found in these two areas in this time.

In Durres the Hippodamian System had sidewalks. These are discovered partially or partially or completely damaged in 16 archaeological sites (Kasa, 2017, pp. 189-197; Shehi, 2014, pp. 408-423; Shehi, 2007, pp. 160-207). They were between the roads and the insulae (fig. 2). Sidewalks of this time follow the same direction as the city streets network. All were about 10-15 cm higher than the road surface, wide 1.00-1.20 m, and as long as the insulae (fig. 2).

Most of the sidewalks at this stage were not covered, but in 3 archaeological sites in Durres traces were found that they were covered. Some have been covered with Portico (Stoa) or with tiled roofs along the entire length of the sidewalk (fig. 2). The most frequented ones were covered, because they were the most frequented by people at that time and protected them from extreme weather conditions such as rain, hot sun, snow, etc. The bases of portico columns have been found on some sidewalks (fig. 2). The base was built as columns, either of bricks bound with mortar and plastered or of limestone or marble (fig. 2). The shape of the Protico columns was cylindrical or quadrangular (fig. 2). The fragments of discovered capitals prove that the Corinthian Order was used. The distance from one column to another was from 2.00 m to 3.3 m. This distance varied from one portico to another, and we think that the portico were not all built at the same time (Kasa, 2017, pp. 197-201). Above the porticos were the balconies of the houses on the second floor of the insulae (fig. 2).

On both sides of the roads, between the sidewalk and the road, drainage canals have been found (fig. 2). These are discovered in 4 sites in Durres (Tartari 1976, pp. 86-88; Tartari 1981, pp. 51-53; Shehi 2007, pp. 167-169). They were built to divert rainwater from the streets of the city from 30 BC to 70 AD. Their width was 0.25-0.35 m and the depth was 0.28-0.40 m (fig. 2). Their shape was square or trapezoidal (fig. 2). They were built with square bricks or stone slabs.

From 70 AD to 210 AD, we have the period when public monuments were built in the city of Durres by Rome. So, the amphitheater was added to the urban planning of the city

(Miho 1984, pp. 5-123; Miraj L. 1986, pp. 150-175; Miraj L. 1988, pp. 87-95; Miraj L. 1989, pp. 123-125; Miraj L. 1990, pp. 121-123; Toçi 1971, pp. 37-41). It was built at the beginning of the 2nd century AD in the south-western part of Durres. The amphitheater has two parts: Arena and Cavea. The amphitheater of Durres was built with several Roman techniques such as Opus Incertum, Opus Testaceum, Opus Ceamenticium, Opus Latericium, and Opus Mixtum. This building is oriented north-south 132 m and east-west 113 m, while the height of the external facade reached 20 m. Its capacity is about 15-20 thousand spectators. It was used until the 5th century AD.

Excavations have revealed the aqueduct built by the Romans in Durres. It was built in the first half of the 2nd century AD (Miraj F. & Myrto 1976, pp. 82-212; Miraj F. & Myrto 1982, pp. 131-156; Baçe & Meksi & Riza & Karaiskaj & Thomo & 1980, pp. 189; Hidri 1990, pp. 260; Miraj F. 1991, pp. 77-83). The inscription on the pipe says that it was built by the Roman emperor Hadrian (Heuzey & Daumet 1876, pp. 387). its length was 15 km and it received its water from the modern river Erzen (Ululeus in Antiquity). Built with the Roman Opus Laterizium technique, the Aqueduct had an underground gallery below the modern Rrashbull hill in Durres and with arched bridges, it brings water to the city, to the cistern (Castellum). From here, through the network of water pipes, water was distributed to public fountains for the residents. The aqueduct of Durres was used until the 4th-5th centuries AD.

Another public building of the 2nd century AD discovered by excavations is the public Roman Thermae. Today it is located below the Aleksander Moisiu Palace of Culture in Durres. The total area of Thermae has not been revealed because there are modern buildings above it. The discovered surface is about 700 m^2 (Miraj L. 1994, pp. 223-224; Baçe 1980, pp. 73-76; Kabashi 1989, pp. 286: Miraj L. 1990, pp. 259 Miraj L. 1991, pp. 256-257). Today, are discovered the Caldarium, Tepidarium, Sudationes, Piscina Natatoria, Latrina, Apodyterium, Frigidarium, Puseta, sewage canals, and white water canals. This building was used until the 5th-6th centuries AD in Durres.

From 70 AD to 210 AD inscriptions were found for other public buildings built by the Romans such as the Library, and temples of the goddesses Venus, Minerva, Diana, etc. but not yet been found by archaeological excavations. Undiscovered by the excavations are the Roman Forum of Durres, Stoa, local government buildings in the city, the Roman port of Durres, etc.

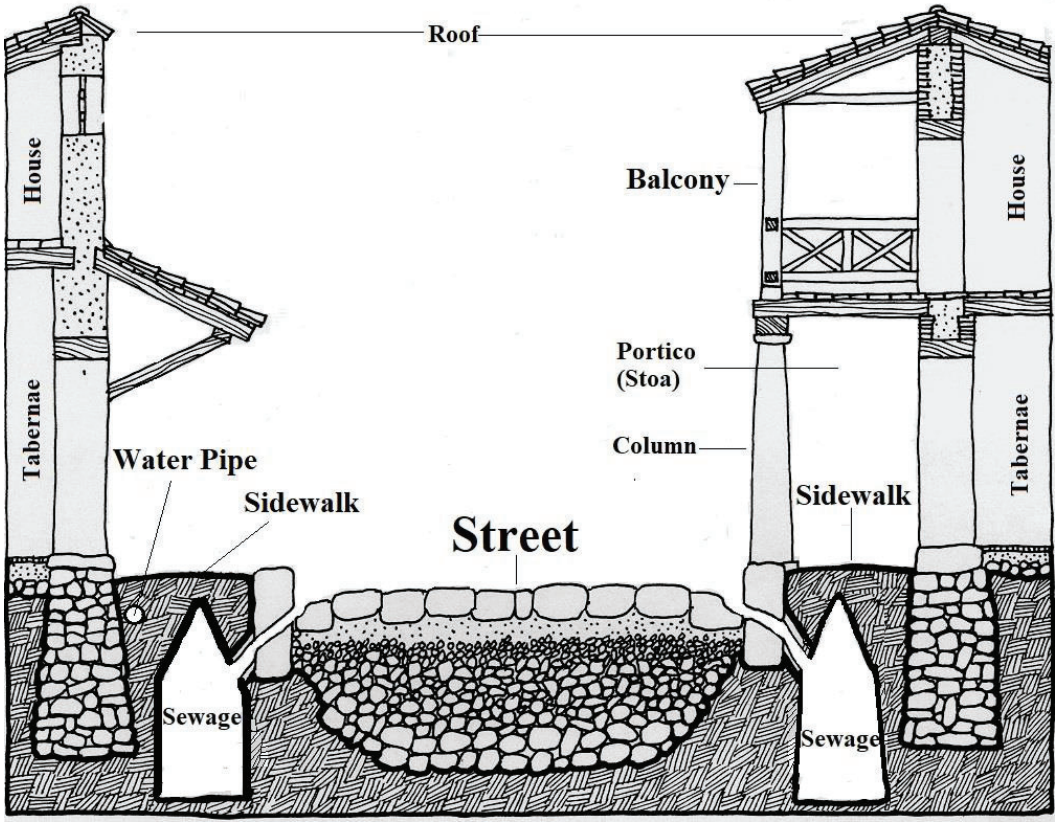

Fig. 3. Hypothetical Reconstruction of Durres Infrastructure, from 70 AD to 210 AD

The civil infrastructure of Durres did not undergo major changes in these years. At this time, the road network, sidewalks, and Portico are repaired by local government institutions. They are the same as in the years 20 BC to 70 AD. Insulae have the same dimensions in length, height, and width as in 20 BC to 70 AD. On the first floor, there are businesses (Tabernae) (fig. 3). On the second floor, there are balconies in some insulae (fig. 3). From 70 AD to 210 AD, a larger sewerage network than in the years 20 BC to 70 AD was built under the sidewalks (fig. 3). Also, a network of water pipes from the aqueduct built by the Romans to supply the residents with drinking water is added to the infrastructure (fig. 3).

From 210 AD to 270-280 AD, data have been found from the excavations for urban chaos in Durres. In these years, the rules of the Hippodamian System of the 1st-2nd centuries AD are no longer applied. Such data have been discovered in 5 archaeological sites in Durres (Kasa 2017, pp. 175-284). Thus, on the first floors, there were no businesses, but they have been turned into apartments (fig. 4). Sidewalks and porches are no longer used (fig. 4). Their space was occupied by private buildings (fig. 4). These private buildings were the expansion of the space of the private apartments on the first floor of the insulae (fig. 4). The potable water pipe network was still in use (fig. 4). Also, the sewerage network was still in use (fig. 4). It was maintained and repaired by local Roman state institutions. There were balconies on the second and upper floors of the insulae (fig. 4).

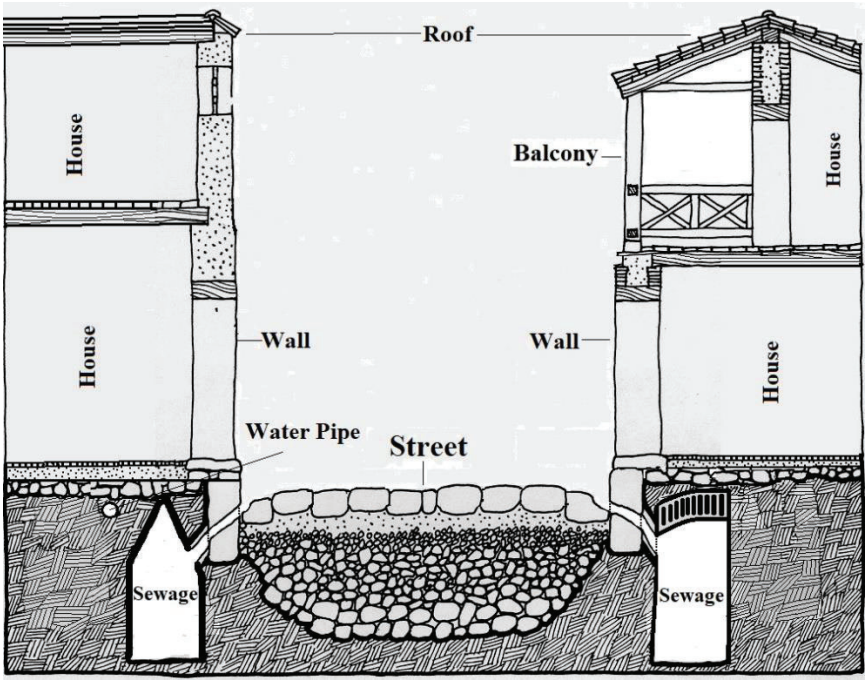

Fig. 4. Hypothetical Reconstruction of Durres Infrastructure, from 210 AD to 280-290 AD

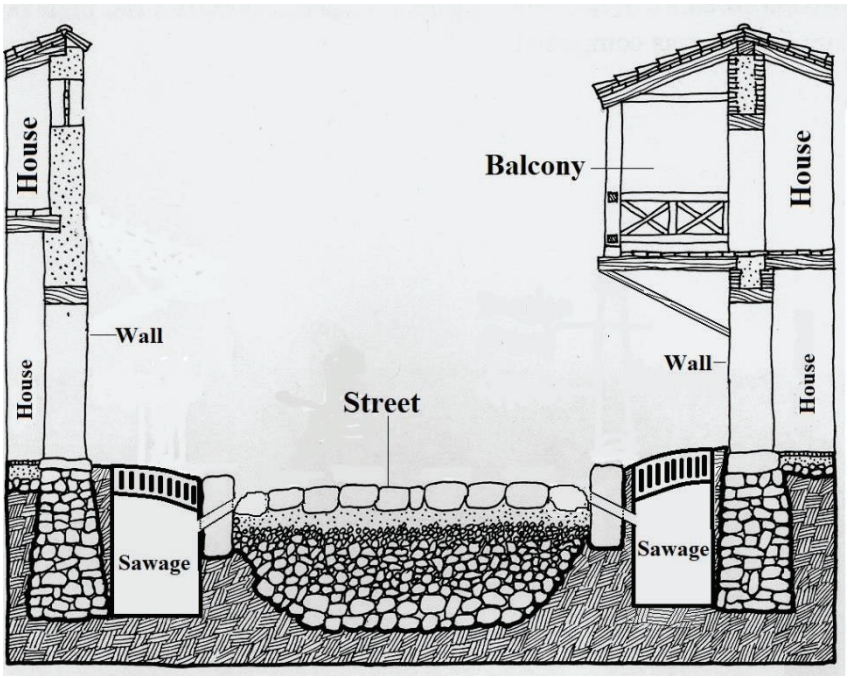

Fig. 5. Hypothetical Reconstruction of Durres Infrastructure, from 280-290 AD to 345 AD

From 270-280 AD to 345 AD traces were found in 10 archaeological sites for the restoration of urban planning according to the Hippodamian System of the 1st-2nd centuries AD in Durres. In these years, the illegal additions to the houses on the first floor have been demolished by the local governing institutions in Durres (fig. 5) (Kasa 2017, pp. 175-284). The dimensions of the insulae go back to those of the 1st-2nd centuries AD (Kasa 2017, pp. 175-284). The balconies are still located on the upper floors of the insulae (fig. 5). On the first floors of the insulae, there were residences and not businesses (Tabernae) from 270-280 AD to 345 AD (Kasa 2017, pp. 175-284).

The road network is repaired and has the same dimensions as in the 1st-2nd centuries AD. In these years, a larger sewerage network was built than that of the 1st-3rd centuries AD

(fig. 5). The dimensions of the canals were 0.30-0.60 m wide and 1.60-1.90 m high, reaching the height of the pavements of the 1st-2nd centuries AD (Kasa 2017, pp. 175-284). The cover of this new sewerage was half a circle, not suitable for walking on it (fig. 5). For this reason, the sidewalks were no longer built. Even the porticoes (Stoa) were never built (Kasa 2017, pp. 175-284).

This urban planning remained unchanged until 345 AD. Historical documents prove that in 345 AD Durres was hit by a huge earthquake that destroyed the whole city. Repairs in the urban planning of the city happened only by the Byzantine Empire when the Byzantine emperor from Durres Anastasius I Dicorus invested to repair his native city from the end of the 5th century AD and the beginning of the 6th century AD. These repairs are not part of this paper.

Conclusion

- After the establishment of the Roman Colony, Rome built the infrastructure of Durres according to the model of a Roman city.
- Rome used the Hippodamian System for the construction of the urban plan of Durres.
- During the 1st-2nd centuries AD, the road network, sewerage network, sidewalks, insulae, drainage canals for rainwater, amphitheater, public Roman baths, aqueduct, library, temples, protective walls, etc. were built and repaired.
- In the 3rd century AD, illegal buildings occupied public spaces in Durres, but they were demolished at the end of the 3rd century AD and the beginning of the 4th century AD. when the Roman state is strengthened again.

Reference

- Abadie-Reynal, Catherine & Shehi, Eduard & Shkodra-Rrugia, Brikena & Lefebvre, A., (2017), "La topographie de Dyrrhachium à la lumière des nouvelles découvertes", in: New archaeological discoveries in the Albanian regions, Proceedings of the International Conference, Albanian Academy for Albanian studies, Institute of Archaeology, 30-31 January, Tirana, pp. 393-408.
- Abadie-Reynal, Catherine & Meyer, C. & Shehi, Eduard (2016), "Të dhëna të reja mbi rrjetin urban të Epidamne/Dyrrachium: Fushata 2015", in: Candavia, No. 6, Qendra e Studimeve Albanologjike, Instituti i Arkeologjisë, Tirana, pp. 171-188.
- Amore, Maria Grazie & Bejko, Lorenc & Cerova, Ylli & Gjipali, Ilir (2013), "Via Egnatia", in: Recent Archaological discoveries in Albania, Qendra e Studimeve Albanologjike, Albanian Archaeological Institute, Tirana, pp. 188-193.
- Amore, Maria Grazie & Bejko, Lorenc & Cerova, Ylli & Gjipali, Ilir (2005), "Via Egnatia (Albania) Project: results of fieldwork 2002", in: Journal of Roman Archaeology, Vol. 18, nr. 1, pp. 337-360.
- Amore, Maria Grazie & Bejko, Lorenc & Cerova, Ylli & Gjipali, Ilir (2001), "The Via Egnatia (Albania) Project and the bridge at Topçias", in: Journal of Roman Archaeology, vol. 14, nr. 1, pp. 381-390.
- Appianus, "Historia Romana, Bella Civilia", Book 2.
- Baçe, Apollon (1980), "Banjat e shekujve të parë të erës sonë në Shqipëri", in: Monumentet, No. 1 (19), Tirana, pp. 51-87.
- Baçe, Apollon & Meksi, Aleksandër & Riza, Emin & Karaiskaj, Gjerak & Thomo, Pirro (1980), "Historia e arkitekturës shqiptare (maket)", Tirana.
- De Matteis, Mario (2015), "Stationes und mutationes entlang der Via Egnatia von Durres und Apollonia bis nach Ohrid", in: Albanische Forschungen, vol. 37, Sprache und Kultur der Albaner, zeitliche und raeumliche Dimensionen, Wiesbaden, pp. 23-32.

- Deniaux, Elisabeth (1999), "Découverte d'un nouveau milliaire de la Via Egnatia à Apollonia (Albanie)", in: Mélanges de l'École Française de Rome, No. 101-1, pp. 167-189.
- Grote, George (2010), "A History of Greece", Vol. 4, Cambridge University Press.
- Gutteridge, Adam & Hoti, Afrim & Reynolds, R., (2003), "The walled town of Dyrrachium (Durres): new light on the early defences", in: Journal of Roman Archaeology, Vol. 16, pp. 367 - 379.
- Gutteridge, Adam & Hoti, Afrim & Hurst, H.R., (2001), "The walled town of Dyrrachium (Durres): settlement and dynamics", in: Journal of Roman Archaeology, Vol. 14, pp. 390 – 410.
- Gjongecaj, Shpresa (2007), "Les bronzes de Dyrrachion", in: Épire, Illyrie, Macédoine, Mélanges offerts au Professeur Pierre Cabanes, Presses Universitaires Blaise Pascal, Clermont-Ferrand, France, pp. 55-70.
- Gjongecaj, Shpresa (2005-2006), "Thesari i Lleshanit, një ndihmesë për politikën monetare të Dyrrahut", in: Iliria, vol. 32, Tirana, pp. 105-154. (https://www.persee.fr/doc/iliri_1727-2548_2005_num_32_1_1117)
- Gjongecaj, Shpresa & Picard, Olivier (2005), "Drachmes d'Apollonia et de Dyrrachion dans les Balkans", in: Studia Albanica, vol. 38, No. 1, Tirana, pp. 139-154.
- Gjongecaj, Shpresa (1998), "Le trésor de Kreshpan (Albanie)", in: Revue Numismatique, No. 153, pp. 81-102.
- Gjongecaj, Shpresa (1990), "Thesari i Hoxharës", in: Iliria, No. 20-2, Tirana, pp. 207-226. (https://www.persee.fr/doc/iliri_1727-2548_1990_num_20_2_1575)
- Hammond, Nicholas Geoffrey Lemprière (1974), "The western part of the Via Egnatia", in: Journal of Roman Studies (JRS), vol. 64, JSTOR, England, pp. 185-194.
- Heuzey, Leon & Daumet Henry (1876), "Mission Archeologique de Macedoine", Paris.
- Hidri, Hava (1990), "Gërmimet arkeologjike të vitit 1990-Spitallë (Durrës)", in: Iliria, No. 20-2, Tirana, pp. 260-261.
- Kabashi, Irma (1989), "Gërmimet arkeologjike të vitit 1989-Durrës (Termat)", in: Iliria, No. 19-2, Tirana, pp. 286.
- Karaiskaj, Gjerak & Baçe, Apollon (1975), "Kalaja e Durrësit dhe fortifikimet përreth në antikitetin e vonë", in: Monumentet, No. 2 (9), Tirana, pp. 5-33.
- Kasa, Arlind & Shahini, Erald (2020), "Some Business in Dyrrachium during I-III Centuries AD", in: Journal of International Cooperation and Development, Vol. 3, No. 1, Richtmann Publishing Ltd., England and Wales, pp. 13-24 (http://www.richtmann.org/journal)
- Kasa, Arlind & Shahini, Erald (2018), "Some Social Stratum in Dyrrachium during Roman Imperial Period", in: European Journal of Social Sciences, Romania, pp. 46-53 (http://journals.euser.org/index.php/ejss)
- Kasa, Arlind (2017), "Durrsi Romak. Hapsira Urbane dhe Shoqëria", Doctoral Thesis, University of Tirana, Department of Archaeology and Cultural Heritage (link: https://unitir.edu.al/durresi-romak-hapsira-urbane-dhe-shoqeria/)
- Kasa, Arlind (2015), "The History of Roman Durrës (I-IV E.S.)", in: Academic Journal of Interdisciplinary Studies, Vol. 4 No. 2, S2, Rome-Itali, pp. 28-34.
- Kasa, Arlind (2014), "Ndërtesat Publike dhe Identiteti Urban i Dyrrahut (shek. I-IV e.s.)", in: Global Challenge, No. 8, Akademia Diplomatike Shqiptare (ADSH), Tiranë, pp. 22-31.
- Kasa, Arlind (2014), "Public Building and Urban Identity in Durres (I-IV Century A.C.)", in: Online International Interdisciplinary Research Journal, Vol. IV, Issue-V, India, pp. 63-71 (www.oiirj.org)

- Kasa, Arlind (2013), "Kontaktet tregtare të Dyrrahut në shek. I-IV e.s", in: Global Challenge, No. 6, Akademia Diplomatike Shqiptare (ADSH), Tirana, pp. 118-124.
- Miho, Koço (1984), "Amfiteatri i Durrësit", Tirana, 8 Nëntori.
- Miraj, Fabian (1991), "Burimet e malit të Durrësit", in: Monumentet, No. 41-42, Tirana, pp. 77-84.
- Miraj, Fabian (1983), "Ujësjellësi antik i Durrësit", in: Durrësi, No. 1, Tirana, pp. 27-34.
- Miraj, Fabian & Myrto, Halil (1982), "Ujësjellësi i Dyrrahut", in: Iliria, No. 12-1, Tirana, pp. 131-156.
- Miraj, Fabian (1981), "Mbishkrime për ujësjellësin e Durrësit", in: Monumentet, No. 2 (22), Tirana, pp. 127-130.
- Miraj, Fabian & Myrto, Halil (1976), "Mbi tunelin e ujësjellësit antik të Durrësit", in: Sesioni i III Shkencorë të Institutit të Monumenteve të Kulturës, Tirana, pp. 82-212.
- Miraj, Lida (2020), "Epidamnos, Dyrrachion/Dyrrachium, Durrës. Greek, Roman and Byzantine Architecture of the city, in the view from the third millennium", in: Studime Muzeologjike, No. 10, Muzeu Historik Kombëtar, Tirana, pp. 32-59.
- Miraj, Lida (1994), "Termat e Dyrrahut", in: Iliria, No. 24, Tirana, pp. 207-224.
- Miraj, Lida (1991), "Mbishkrime për ndërtimet e Dyrrahut", in: Iliria, No. 21, Tirana, pp. 249-258.
- Miraj, Lida (1991), "Durrazzo, amfiteatro e citta' moderna", in: Eutopia, No. 2, pp. 107-113.
- Miraj, Lida (1990), "Gërmimet arkeologjike të vitit 1990-Durrës (Amfiteatër e terma)", in: Iliria, No. 20-2, Tirana, pp. 258-259.
- Miraj, Lida (1989), "Gërmimet arkeologjike të vitit 1989-Durrës (Amfiteatër)", in: Iliria, No. 19-2, Tirana, pp. 286-288.
- Miraj, Lida (1988), "Gërmimet arkeologjike të vitit 1988-Durrës (Amfiteatri)", in: Iliria, No. 18-2, Tirana, pp. 264-265.
- Miraj, Lida (1987), "Gërmimet arkeologjike të vitit 1987-Durrës - Amfiteatër", in: Iliria, No. 17-2, Tirana, pp. 248-249.
- Miraj, Lida (1986), "Amfiteatri i Durrësit", in: Iliria, No. 16-2, Tirana, pp. 151-169.
- Moderato, Marco (2015), "Dyrrachium e il suo territorio: per un'archeologia dei paesaggi", in: L'Illyrie meridionale et l'Epire dans l'Antiquité, No. VI, Vol. 3, Tirana, pp. 947-954.
- Palazzo, Silvia (2010), "Ethne e poleis lungo il primo tratto della via Egnatia: la prospettiva di una fonte", in: Lo spazio ionico e le comunità della Grecia nord-occidentale: Territorio, società, istituzioni. Atti del Convegno Internazionale (Verona, 7-9 gennaio 2010), Pisa, Edizioni ETS, pp. 273-290.
- Parthey, Gustav & Pinder, Moritz (Contributors), (1848), "Itinerarium Antonini Avgvsti et Hierosolymitanvm: ex libris manvscriptis", F. Nicolai. (https://books.google.al/books?id=s0oMAAAAYAAJ&printsec=titlepage&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)
- Përzhita, Luan (2015), "La transversale entre via Lissus-Naissus et via Egnatia (artère de liaison des provinces de l'Adriatique et du Danube)", in: L'Illyrie Meridionale et l'Epire dans l'Antiquité, nr. VI, vol. 3, Tirana, pp. 955-964.
- Praschniker, C., Schober, A., (1919), "Archaeologiche Forrschungen in Albanien und Montenegro", Wien.
- Pliny (1867), "The Natural History, Book I-V, Vol. I", trans. by John Bostock and H.T. Riley, London: Henry G. Bohn, York Street.
- Pomponius Mela, "De Chorographia", Book 2.

- Rey, Leon (1927), "Fouilles de la mission française a Apollonie d'Illyrie et á Durazzo(1923-1924). Fouilles d'Apollonie", in: Albania, No. 1, Paris, pp. 9-32.
- Santoro, Sara & Hoti, Afrim (2014), "Epidamnos/Dyrrachium/Dyrrachion/ Durrës. Le transformazioni della citta antica e medievale attraverso gli scavi e le ricerche italo-albanesi", in: Proceeding of the International Congress of Albanian Archaeological Studies, 65th Anniversary of Albanian Archaeology (21-22 November 2013), Tirana, pp. 561-578.
- Santoro, Sara & Moderato, Marco (2017), "Il paesaggio urbano e territoriale di Epidamnos-Dyrrachium/Dyrrachion in una visione diacronica", in: Paesaggi Mediterranei di età Romana, Archeologia, tutela, comunicazione, pp. 39-47.
- Santoro, Sara & Sassi, Barbara & Hoti, Afrim (2011), "Una nuova immagine dell'urbanistica di Epidamnos Dyrrachium dagli scavi e dalle ricerche dell Dipartimento di Archeologia e della missione archeologica Italiana di Durrës", in: L'Illyrie Meridionale et L'Epire dans l'Antiquite, No. V, Vol. 1, Actes de Ve Colloque international (Grenoble, 8-11 October 2008), Paris, De Boccard, pp. 299-324.
- Santoro, Sara (2010), "Epidamnos, Dyrrachium, Dyrrachion: trasformazioni urbanistiche e culturali di un porto fra Oriente e Occidente", in: Meeting between Culture in the Ancient Mediterranean, Proceedings, 17th International Congress of Classical Archaeology, Rome, September 22-26, 2008 (Bollettino di Archeologia on line I 2010/ Volume Speciale C / C11 /4), pp. 23-36.
- Santoro, Sara (2003), "Lo stato degli studi sull'urbanistica di Epidamnos-Dyrrachium", in: Atti del Primo Inconcontro Scientifico, Parma-Udine 19-20 aprile 2002, Antichita Altoadriatiche, No. 52, Trieste, pp. 149-203.
- Šasel-Kos, Marjeta (2005), "The Illyrian history of Appian and migrations of peoples", in: Živa antika, vol. 55, No. 1/2, pp. 195-212.
- Šasel-Kos, Marjeta (2005), "Appian and Illyricum", Situla: razprave Narodnega muzeja Slovenije = Dissertations Musei nationalis Sloveniae, 43, Ljubljana: Narodni muzej Slovenije.
- Shehi, Eduard (2014), "Some ideas on the street network organization at Roman Dyrrhachium", in: Proceeding of the International Congress of Albanian Archaeological Studies, 65th Anniversary of Albanian Archaeology (21-22 November 2013), Tirana, pp. 407-424.
- Shehi, Eduard (2007), "Contributo per la topografia di Dyrrachium (III secolo a.C. - IV secolo d.C.)", in: Journal of Ancient Topography, No. XVII, pp. 159-208.
- Talbert, Richard J.A. (2000), "Barrington Atlas of the Greek and Roman world: Map-by-Map Directory", Princeton University Press.
- Tartari, Fatos (1981), "Kanalizimet në Durrësin e lashtë", in: Monumentet, No. 1 (21), Tirana, pp. 51-68.
- Tartari, Fatos (1976), "Gjurmë kanalesh të lashta në Durrës e në qendra të tjera antike të vendit tonë", in: Monumentet, No. 1 (11), Tirana, pp. 75-86.
- Toçi, Vangjel (1975), "Amfiteatri i Dyrrahut", in: Monumente të Kulturës në Shqipëri, No. 2, Tirana, pp. 42-46.
- Toçi, Vangjel (1971), "Amfiteatri i Dyrrahut", in: Monumentet, No. 2, Tirana, pp. 37-41.
- Votýpka-Pecha, Josef & Vidman, Ladislav (1959), "Via Egnatia mezi Elbasanem a Ochridským Jezerem", in: Listy filologické/Folia philologica, Rock. (vol.) 82, Cis. (nr.) 2, Center for Classical Studies at the Institute of Philosophy of the Czech Academy of Sciences, pp. 187-196.
- Wilkes, John (1996), "The Illyrians", Wiley-Blackwell.

LA MISE EN ŒUVRE DE LA RESPONSABILITE SOCIALE DES ENTREPRISES D'HOTELLERIE ET SON EFFET SUR LA FIDELITE DES TOURISTES - CAS DE LA PROVINCE DE KHANH HOA, VIETNAM

DO THI THANH VINH

Professeur associée – Docteure en sciences de gestion Responsable des projets et formations supérieures francophones, Enseignante chercheure, Faculté du Tourisme – Université de Nha Trang. Les principaux domaines de recherche: Gestion des ressources humaines, La responsabilité sociale des entreprises, La culture d'entreprise, Tourisme.

LE BA QUYNH CHAU

Doctorante en sciences de gestion à l'Université de Paris Nanterre Enseignante chercheure, Faculté du Tourisme – Université de Nha Trang. Les principaux domaines de recherche: La responsabilité sociale des entreprises, Gestion financière des entreprises touristiques, E-tourism.

Résumé:

La responsabilité sociale des entreprises (RSE) est un sujet largement débattu depuis le XIXe siècle, et a été rapidement devenue une préoccupation mondiale (Hopkins, 2003). L'Union européenne (UE) et la Fondation des Nations Unies a confirmé la mise en œuvre de la RSE apporte un développement durable et un avantage concurrentiel pour les entreprises (Ermlich, 2009). Cependant, des études sur la mise en œuvre de la RSE dans le secteur du tourisme, y compris le secteur de l'hôtellerie, est encore dans la phase exploratoire. Dans le contexte d'une concurrence féroce, les études montrent que l'application de la RSE aide les entreprises de tourisme à améliorer la marque de l'entreprise et à attirer des clients fidèles, garantir les droits de travail et protéger l'environnement (Schubert et al, 2010; Brandau, 2012).

Au Vietnam, l'industrie du tourisme est devenue un des secteurs clés de l'économie nationale. Selon le Département général du Tourisme, en 2019, avant la pandémie du Covid-19, le Vietnam a accueilli plus de 18 millions de touristes, contribue à la croissance économique au taux de 7%. Dans la stratégie de croissance économique du pays, le secteur du tourisme joue un rôle de plus en plus important. Donc, la mise en place de RSE consiste pour les entreprises touristiques, notamment les hôtels et complexes, à s'engager dans des stratégies du développement durable du tourisme.

L'objectif de cette étude est de faire une synthèse de théorie et de pratique concernant la mise en œuvre de la RSE, les intérêts portés aux entreprises, notamment dans le secteur du tourisme. À travers de la recherche concernant l'impact de la pratique de la RSE sur la fidélité par le biais de la satisfaction des clients-touristes des hôtels/ resorts sur le terrain, on peut évaluer la situation de la pratique de la RSE dans le secteur d'hôtellerie dans la province de Khanh Hoa, une destination touristique très connue au Vietnam et son impact sur le comportement des clients-touristes.

Les résultats de l'analyse quantitative des données de l'enquête faite auprès de 280 touristes internationaux sur les avantages de la mise en œuvre de RSE sont vraiment utiles pour les gestionnaires et les leaders des entreprises du tourisme à la province de Khanh Hoa.

Mots clés: *Responsabilité sociale des entreprises, Satisfaction, Fidélité, Touristes, Entreprises d'hôtellerie, Khanh Hoa - Vietnam*

Introduction

Le premier terme *Responsabilité sociale des entreprises* (RSE) est apparu dans le livre « Social Responsibilities of the Businessmen » (Bowen, 1953) soutient que la RSE est une obligation des hommes d'affaires de proposer et d'appliquer des politiques qui ne portent pas atteinte aux droits et aux intérêts des autres. Alors que la responsabilité sociale des entreprises est devenue un nouveau sujet de recherche au cours des dernières décennies, il existe de nombreux raisonnements sur le sujet. Chaque secteur, organisation et gouvernement considère la RSE en termes de perspective et il existe de nombreuses définitions différentes de la RSE.

Toutefois, si le sujet de la RSE est maintenant relativement bien présent dans les politiques publiques et les débats académiques en Europe et aux États-Unis, sa portée et les modalités concrètes de son déploiement dans le contexte des économies émergentes, notamment au Vietnam, sont moins connues.

L'objectif principal de la recherche est de développer les capacités des entreprises dans le secteur de l'hôtellerie sur le terrain de la province de Khanh Hoa – Vietnam, à soutenir un tourisme socialement responsable pour la fidélité du client. Les auteures ont mis en évidence, par une synthèse de théorie et de pratique de la RSE, les intérêts portés aux entreprises. L'analyse de perspectives de la pratique de la RSE dans le secteur d'hôtellerie dans la province de Khanh Hoa et son impact sur le comportement (satisfaction et fidélité) des clients-touristes illustrerait une nouvelle tendance concernant la mise en œuvre de la RSE des entreprises.

Dans ce contexte, les entreprises doivent trouver les bonnes stratégies pour faire face à cette concurrence qui devient de plus en plus présente.

2. Bases théoriques

La Responsabilité Sociétale des Entreprises (RSE) correspond à l'ensemble des démarches et bonnes pratiques mises en place pour répondre aux différents enjeux du développement durable. Les problématiques de la RSE touchent ainsi à plusieurs domaines à savoir écologique, social, économique, culturel et même éducatif.

Bien qu'une vaste gamme de définitions potentielles soit disponible, celle que la Commission européenne a présentée dans son Livre vert « Promouvoir un cadre européen pour la responsabilité sociale des entreprises » est la plus souvent utilisée. Le Livre vert (2001) définissait la RSE comme « le concept dans lequel les entreprises intègrent les préoccupations sociales, environnementales, et économiques dans leurs activités et dans leurs interactions avec leurs parties prenantes sur une base volontaire»

En 1999, Carroll a relié la théorie de parties prenantes de Freeman (1984) au concept de RSE, selon lequel la théorie de parties prenantes personnalise la responsabilité sociale en délimitant des groupes ou des individus spécifiques, ainsi que des suggestions que les entreprises devraient prendre en compte dans leur orientation et leurs activités de RSE. Hopkins (1998) soutient également que la RSE consiste à traiter les parties prenantes (tant à l'intérieur qu'à l'extérieur) de l'entreprise de manière éthique ou socialement responsable. À la fin du 20e siècle, la responsabilité environnementale a été intégrée à la RSE.

Les chercheurs concluent qu'il existe une importance stratégique de l'impact des activités de RSE sur la fidélité des clients. Premièrement, les activités de RSE permettent aux clients d'identifier l'entreprise sur la base des perceptions positives qu'ils aperçoivent (Sen et Bhattacharya, 2001). Deuxièmement, cette évaluation positive des activités RSE d'une entreprise renforce la fidélité des clients. À cet égard, les clients prétendent être plus disposés à acheter des produits ou des services auprès d'entreprises impliquées dans les activités de RSE, entraînant ainsi un impact positif de bouche à oreille et comportement d'achat répété (Stanaland et al., 2011; Palacios Florencio et al., 2018). En outre, Lacey et al. (2015) ont noté que la RSE

ne fonctionne que comme un facteur de motivation, cela affecte également les relations avec les clients.

À partir de la référence documentaire et les études empiriques, nous formulons les hypothèses suivantes du modèle de recherche :

Hypothèse 1 : Les perceptions des clients sur la RSE ont un effet significatif sur la fidélité des clients.
Hypothèse 2 : Les perceptions des clients sur la RSE ont un effet significatif sur la satisfaction du client.
Hypothèse 3 : La satisfaction des clients a des effets significatifs sur leur fidélité.
Hypothèse 4 : Le lien entre les perceptions des clients de la RSE et leur fidélité est médiatisé par leur satisfaction.
Hypothèse 5 : Il existe des différences significatives dans l'effet des perceptions des clients sur RSE sur la fidélité des clients venant des différents pays.

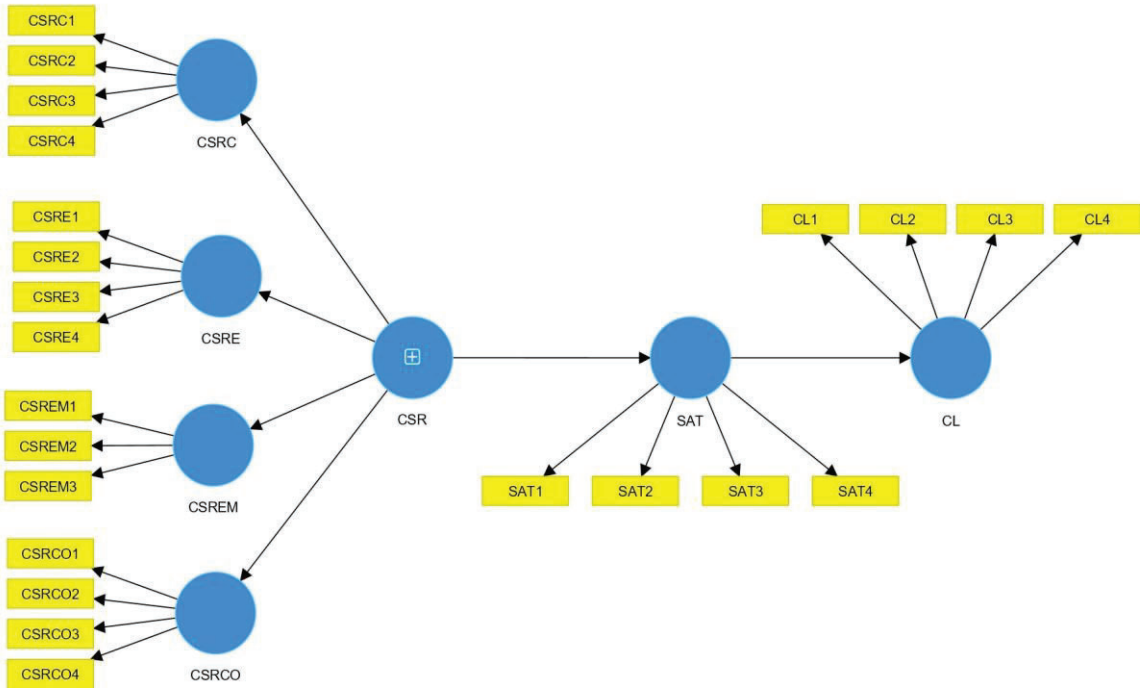

Figure 1 : Modèle théorique de la recherche

3. Perspectives du la mise en œuvre de la RSE dans le secteur d'hotellerie de la province Khanh Hoa - Méthodologie de recherche

Présentation la situation des entreprises d'hôtellerie de la Province :

La province de Khanh Hoa est une destination touristique largement connue au Vietnam. En juin 2003, la baie de Nha Trang est devenue le 29e membre du Club des plus belles baies du monde. Avant le Covid-19, chaque année, la province a attiré plus de 18 millions touristes parmi lesquels plus de 3.5 millions touristes étrangers. Plus de 1600 hôtels et resorts ont été construits sur le terrain pour répondre au développement des besoins de services d'hébergement des touristes.

Actuellement, les resorts/ hôtel de luxe sur le terrain sont demandés d'appliquer les solutions de la RSE. Cinq parmi plus de trente hôtels/resorts de 5 étoiles ont le label du lotus vert.

Méthodologie de la recherche :

- *Recherche préliminaire*:

Pour réaliser ce travail de recherche, nous avons utilisé un plan de recherche descriptif et causal. Dans un premier temps, nous avons fait usage d'une démarche qualitative en réalisant une vingtaine d'entretiens semi-dirigés auprès de dirigeants des entreprises hôtelières de haute

étoile et de membres de comités exécutifs locaux, des enseignants-chercheurs pour élaborer le questionnaire concernant l'implication de RSE.

Sur la base des informations obtenues après des discussions, des modèles et des études antérieures de la RSE, à partir desquels les variables de l'échelle et du questionnaire ont été déterminés en fonction du contexte de recherche des entreprises. Nous avons appliqué la méthode de DELPHI avec l'entretien sur environ de 40 dirigeants, managers des entreprises hôtelières sur le terrain.

- *Recherche formelle*:

Dans un deuxième temps, nous bâtirons sur ces résultats ainsi que sur la revue de littérature pour développer un outil de mesure et valider quantitativement nos hypothèses dans une perspective comparative sectorielle.

La recherche quantitative sera basée sur le questionnaire. Les entreprises du secteur hôtelier choisies pour l'enquête sont celles de 4 à 5 étoiles, sous différents types de statut juridique. L'enquête sera effectuée dans plus de 50 hôtels et resorts ayant le niveau à partir de 4 étoiles de la province de KhanhHoa.

Ce travail a été réalisé sur un échantillon de 280 touristes, provenant des régions nationales ainsi des pays du monde. Certaines informations ont été recueillies via un questionnaire auto-administré distribué aux touristes. La méthode d'analyse du modèle structurel linéaire SEM par le logiciel Smart PLS 3.3.3 (Partial Least Squares SEM) a été utilisée pour vérifier le modèle de recherche.

4. Résultats de recherche

Après avoir traité les données recueillies de l'enquête, par le logiciel PLS-SEM, nous avons reçu les résultats d'analyse suivants :

Tableau 1 : Analyse de la fiabilité des variables par le coefficient Alpha de Cronbach

Variables	Coefficient alpha de Cronbach
Fidélité du client - **CL**	0.871
Responsabilité sociale des entreprises - **CSR**	0.878
Satisfaction du client - **SAT**	0.933
RSE avec des clients - **CSRC**	0.862
RSE avec la communauté locale - **CSRCO**	0.764
RSE avec l'environnement - **CSRE**	0.878
RSE avec les employés - **CSREM**	0.861

Source : Données traitées par les auteurs, 2022

Selon Evrard et al. (2003) le seuil de α doit être de 0,6 pour une étude exploratoire et de 0.7 pour une étude confirmatoire. Toutes les variables ici ont une valeur de fiabilité élevée, supérieure à 0,7.

Tableau 2 : Analyse de la validité de convergence des variables

Variables	Fiabilité composite (rho_a)	Fiabilité composite (rho_c)	Variance extraite (AVE)
CL	0.890	0.912	0.724
CSR	0.891	0.916	0.732
SAT	0.937	0.953	0.834
CSRC	0.862	0.907	0.71
CSRCO	0.794	0.846	0.582
CSRE	0.884	0.916	0.733
CSREM	0.863	0.916	0.783

Source : Données traitées par les auteurs, 2022

La variance extraite (AVE) des variables varie de 0.58 à 0.83 et la fiabilité composite (CR) est supérieure de 0,79 (Valeur AVE doit être ≥ 0.5 et CR ≥ 0.7).

Tableau 3 : Analyse de la validité discriminante des variables

Variables	CL	CSRC	CSRCO	CSRE	CSREM	SAT
CL						
CSRC	0.789					
CSRCO	0.718	0.611				
CSRE	0.706	0.705	0.835			
CSREM	0.764	0.747	0.692	0.859		
SAT	0.899	0.824	0.58	0.65	0.678	

Source : Données traitées par les auteurs, 2022

Ces résultats suggèrent que les variables utilisées dans le modèle de recherche sont fiables et permettent de tester les relations structurelles entre elles.

Tableau 4 : Analyse de la corrélation du modèle structurel

	Original sample (O)	Sample Mean (M)	Ecart standard (STDEV)	T statistics (|O/STDEV|)	P values
CSR -> SAT	0.731	0.727	0.053	13.882	0
SAT -> CL	0.822	0.819	0.036	22.594	0
CSR -> CL	0.601	0.596	0.064	9.322	0
CSR -> SAT -> CL	0.601	0.596	0.064	9.322	0

Source : Données traitées par les auteurs, 2022

Toutes les corrélations sont significatives à valeur-P < 0,005.

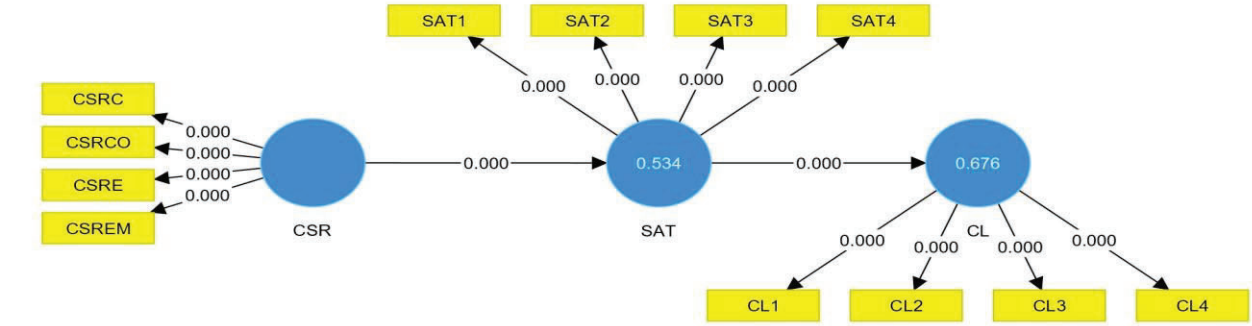

Figure 2 : Modèle structurel global de recherche

Les résultats de notre recherche a prouvé que la mise en œuvre de la RSE des hôtels/resorts dans la province de Khanh Hoa a influencé la fidélité des clients-touristes par le biais de leur satisfaction.

5. Conclusion et recommandations

L'étude a examiné le rôle des perceptions des clients-touristes des entreprises hôtelières de la province de Khanh Hoa sur la RSE dans l'amélioration de leur fidélisation (CL) en explorant ses effets directs et médiatisés à travers la satisfaction client (SAT). Les résultats affirment que la RSE influence de façon positive et significative sur la loyauté des clients. La satisfaction du client a été identifiée comme un médiateur important dans le lien de la RSE et la fidélité. Ces résultats sont presque équivalents avec des recherches précédentes (Pérez et Rodríguez del Bosque, 2015; Kim et Ham, 2016). Ce constat s'aligne avec la théorie de l'identité sociale, qui soutient l'argument selon lequel les clients peuvent s'affilier à des entreprises qui affectent leur identité. Ainsi, lorsque les clients évaluent leur choix d'hôtels, ils peuvent accorder une attention particulière à la RSE. Alors, les activités de RSE peuvent être comme outil stratégique que les hôtels utilisent pour gérer leurs relations avec les clients, car ces activités, en particulier les

initiatives de RSE, les aident à envoyer les bons signaux aux parties prenantes et à façonner leurs perceptions de leur réputation.

Nos recommandations s'orientent vers les politiques pour la mise en œuvre de la RSE des entreprises d'hôtellerie ; pour le guide de la RSE des Offices du tourisme, le soutien du Gouvernement, l'aide des associations touristiques et de la communauté des habitants.

Pour réduire l'impact environnemental généré en interne, les entreprises d'hôtellerie pourraient appliquer les solutions telles que:

- Trier les déchets générés par les collaborateurs; Utiliser les produits moins cher et plus écologiques; Supprimer le plastique; Inciter les déplacements dé carbonés; Se lancer dans une écologie digitale; Sensibiliser les collaborateurs, les clients-touristes,…
- Appliquer les politiques de soutien permettant aux populations locales de se former et d'améliorer leurs perspectives d'emploi; de financer de plantation d'arbres, lutter contre l'exploitation sexuelle des enfants, d'utiliser de bois issus de forêts gérées durablement, de produits éco labellisés, ...
- Mettre en œuvre le dialogue entre la direction générale afin que la RSE soit l'affaire de tous au sein de l'entreprise et mobilise l'ensemble des salariés; Suivre strictement les réglementations du Droit du travail concernant l'Assurance sociale, le temps du travail, le salaire et les avantages sociaux,… Développer le modèle « Leader responsable" de façon à améliorer la qualité de vie au travail.
- Développer la "Relation client" pour responsabiliser le client et le rendre acteur de la démarche RSE de l'entreprise;

L'idée innovante à considérer c'est que regrouper des entreprises d'hôtellerie et de restauration autour d'une charte d'engagement éco-responsable.

RÉFÉRENCES

Aguinis, H., & Glavas, A. (2012). What we know and don't know about corporate social responsibility: A review and research agenda. Journal of Management, 38(4), 932–968.

Bialkova, S.; TePaske, S. (2020) Campaign participation, spreading electronic word of mouth, purchase: How to optimise corporate social responsibility, CSR, effectiveness via social media? *Eur. J. Manag. Bus. Econ*, *30*, 108–126.

Bowen, H. R. (1953). Social Responsibilities of the businessman.New York, Harper & Brothers.

Chen, Y. R. R., & Hung-Baesecke, C. J. F. (2014).Examining the internal aspect of corporate social responsibility (CSR): Leader behavior and employee CSR participation. Communication Research Reports, 31(2), 210–220.

Da Silva, R.V. and Alwi, S.F.S. (2008), "Online corporate Brand image, satisfaction and loyalty", Journal of Brand Management, Vol. 16 No. 3, pp. 119-144.

Ermlich, G. (2009). Corporate social responsibility (CSR). ITB, April. Paper presented at ITBB erlin.

Filieri, R. and McLeay, F. (2013), "eWOM and accommodation: an analysis of the factors that influence travelers' adoption of information from online reviews", Journal of Travel Research, Vol. 53, No. 1, pp. 44-57.

Freeman, R. E. (1999). Divergent stakeholder theory. Academy of Management Review, 24(2), 233–236.

Gjølberg, M. (2009). Measuring the immeasurable? Constructing an index of CSR practices and CSR performance in 20 countries.Scandinavian Journal of Management, 25, 10–22.

González-Rodríguez M.R., Díaz-Fernández M.C. (2020) Customers' corporate social responsibility awareness as antecedent of repeat behaviour intention. Corporate Social Responsibility and Environmental Management, 27, 1294–1306.

Jamali, D., &Mirshak, R. (2007). Corporate social responsibility (CSR): Theory and practice in a developing country context. Journal of Business Ethics, 72(3), 243–262.

Kandampully, J. and Suhartanto, D. (2000), "Customer loyalty in the hotel industry: the role of customer satisfaction and image", International Journal of Contemporary Hospitality Management, Vol.12, No. 6, pp. 346-351.

Kim, T., Kim, W.G. and Kim, H.B. (2009), "The effects of perceived justice on recovery satisfaction, trust, word-of-mouth, and revisit intention in upscale hotels", Tourism Management, Vol.30, No. 1, pp. 51-62.

NÖROMİMARİ VE EĞİTİM YAPILARI İLİŞKİSİNİN ANKARA ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ MORFOLOJİ YAPISI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF THE RELATIONSHIP OF NEUROMARCHITURE AND EDUCATIONAL SPACES THROUGH THE ANKARA UNIVERSITY FACULTY OF MEDICINE MORPHOLOGY BUILDING

Ayşenur MERTER

Yüksek lisans öğrencisi, Ankara Gazi Üniversitesi

ORCID NO:0000-0001-5724-6827

Hilal AYCI

Doçent Doktor, Ankara Gazi Üniversitesi

ORCID NO: 0000-0001-5101-4873

ÖZET

İnsan beyninin işleyişinin ve buna bağlı tepkilerinin daha net anlaşılmaya başlamasıyla, mekanların duyulara ve insan beynine olan etkisi, eğitim mimarisinde kullanılmaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan nöromimari terimi, 2000li yıllarda ortaya çıkan, nörobilim ve mimariyi birleştiren, gelişmekte olan yeni bir disiplinler arası araştırma alanıdır. İyileştiren mekanlar, yaratıcılığı geliştiren ofisler gibi öğrenmeyi teşvik eden mekanlar da nöromimarinin konusu olmuştur. Nöromimari tüm bunları araştırırken çevreden gelen uyaranlara karşı beynin verdiği tepkileri farklı yöntemler ölçümler kullanır. Literatürde yapılan araştırmada birçok nöromimari tasarım parametrelerinin ve nöromimari ile ilişkilendirilen eğitim mekanları için önerilen tasarım parametrelerinin olduğu tespit edilmiştir. Bunlar; mekanın esnekliği, yatay-dikey, çoklu fonksiyon, bireyselleşme, simetri ve geometrik merkez, ışık ve aydınlatma, renk, düzen ve karmaşa, eğrisel ve keskin hatlar, sonsuzluk, güvenli tehdit, oran-ölçü, tavan yüksekliği, pencereler, termal konfor, havalandırma, koku, ses, dokunsal uyaranlar, doğa ve biyofilik tasarım, yön bulma, doğal malzeme, mekan genişliği, gün ışığıdır. Bu çalışmada nöromimari tasarım parametreleri ile eğitim mekanları ilişkisi seçilen alan çalışması üzerinden değerlendirilecektir. Alan çalışması olarak Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Morfoloji yapısı seçilmiştir. Bu yapının seçilme nedeni yapının malzeme seçimi, yükseklik, açık alanlarının nöromimari tasarım kriterleri ile örtüştüğü üzerine kurulan hipotezi soruşturmaya açmaktır. Bu çalışma için seçilen nöromimari parametrelerden olan simetri, doğal ışığın kullanılması, akustik gibi bazı özelliklerin, beynin duygu ile ilişkili bölgelerini harekete geçirdiği gibi sonuçlara varılmıştır. Ayrıca, mekanlardaki bitki, su öğesi, doğal taş ve ahşap malzemeler gibi biyofilik ögeler ile malzeme çeşitlilikleri ile oluşturulan farklı dokunsal uyaranların, nörofizyolojik hareketlere neden olduğu saptanmıştır. Mekan (sınıf) genişliğinin kullanıcıların dikkat ve hafıza performansı üzerindeki etkisi olduğu tespit edilmiştir. Soğuk renkli mekanların (sınıf), dikkat ve hafızadaki performansı artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Morfoloji binası, tavan yüksekliği, mekan ve ışık renkleri, doğal malzeme kullanımı, gün ışığı, doğa ve biyofilik unsurları barındırmasından dolayı, nöromimari parametrelere uygun olduğu gözlemlenmiştir. Mekanlardaki bazı nöromimari

parametrelerin öğrenmede, odaklanmada, motivasyonda, stresin artması veya azalmasında etkisi vardır. Bu nedenle nöromimari parametreler dikkate alınarak yapılan tasarımlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Nöromimari, biyofilik tasarım, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Morfoloji yapısı

ABSTRACT

The effect of spaces on the senses and the human brain is used in educational designs as the functioning of the human brain and its related reactions begin to be understood more clearly in the recent years. The term neuroarchitecture is a new emerging interdisciplinary research field that emerged in the 2000s, combining neuroscience and architecture. Spaces that encourage learning, such as healing spaces and offices that develop creativity, have also been the subject of neuroarchitecture. Neuroarchitecture uses different methods and measurements of the brain's responses to stimuli from the environment. In the literature, it has been determined many neuroarchitecture design parameters and recommended design parameters for educational spaces. These are; flexibility of space, horizontal-vertical, multiple functions, individualization, symmetry and geometric center, light and lighting, color, order and complexity, curved and sharp lines, infinity, safe threat, proportion-size, ceiling height, windows, thermal comfort, ventilation, smell, sound, tactile stimuli, nature and biophilic design, wayfinding, natural material, space width, daylight. In this study, the relationship between neuroarchitecture design parameters and educational spaces will be evaluated through the selected field study. The Morphology structure of Ankara University Faculty of Medicine was chosen as a case. The reason for choosing this building is to discuss the hypothesis that the material selection, height and open areas of the building overlap with the neuroarchitecture design criteria for investigation. It was concluded that some features such as symmetry, use of natural light, acoustics, which are the neuroarchitectural parameters chosen for this study, activate the emotion-related regions of the brain. In addition, it has been determined that biophilic elements such as plants, water elements, natural stone and wood materials in the spaces cause neurophysiological movements. It has been determined that the width of the space (classroom) has an effect on the attention and memory performance of the users. It has also been concluded that cold colored spaces (classroom) increase performance in attention and memory. It has been observed that the morphology building is suitable for neuroarchitecture parameters due to its ceiling height, space and light colors, use of natural materials, daylight, nature and biophilic elements. Some neuroarchitectural parameters in spaces have an effect on learning, focusing, motivation, and increasing or decreasing stress. For this reason, there is a need for designs made by considering neuroarchitectural parameters.

Key words: Neuroarchitecture, biophilic design, Ankara University Faculty of Medicine Morphology structure building

AN EVALUATION OF THE FACTORS INFLUENCING UTILIZATION OF HIV COUNSELLING AND TESTING SERVICES AMONG ADOLESCENTS AT KABALE REGIONAL REFERRAL HOSPITAL, KABALE DISTRICT, UGANDA

Bahati Haji Koba

King Ceasor University, Uganda, College of Medicine, Health & Life Sciences.

Dr. Amos Ronald Kalukusu

King Ceasor University, Uganda, College of Medicine, Health & Life Sciences.

Dr. Eilu Emmanuel

King Ceasor University, Uganda, College of Medicine, Health & Life Sciences.

Abstract

The purpose of the study was to assess the factors influencing utilization of HIV testing among adolescents at Kabale Regional Referral Hospital, Kabale District in Uganda. A descriptive cross-sectional study design was employed, qualitative and quantitative data collection methods were used. A Convenience sampling method was used to select 150 adolescents. A semi- structured questionnaire was used to collect data, data was analyzed using Microsoft Excel Version 2019 and presented into tables, graphs and pie charts for east interpretation. The results of the study indicated the major personal related factors influencing Utilization of HIV testing among adolescents include not knowing the benefits of HIV testing, fear of stigma if found positive, shyness and some of the respondents did not know where to seek the HIV testing services from as represented by 129 (86%), 136 (90.7%), 79 (52.6%) and 84 (56%) respectively. The social economic factors were financial constraints, cost of HIV testing and HIV testing was time consuming as reported by 130 (86.7%), 79 (53%) and 125 (83%) respondents respectively. The major health facility related factors were un availability of youth friendly HIV testing services at the facility, negative attitude of health workers, lack of privacy and confidentiality affected their utilization of the services and long waiting time at the facility affected their utilization of the HIV testing services as reported by 120(80%), 75 (50%), 136 (91%) and 105 (70%) respondents respectively. Therefore, it was recommended that, reaching out to adolescents with information and education about HIV testing and fostering supportive environments for positive HIV testing utilization development by: conducting community sensitization campaigns and community adolescent health education programs to build community support, improving the quality of reproductive health services delivery by providing training for health workers to comprehensive adolescent friendly RHS; and empowering adolescents to actively participate in addressing their own sexual reproductive health needs

Keywords: HIV Counselling and Testing, Adolescents, Attitude, Utilization

Background to the Study

HIV counselling and testing (HCT) is a package of service intended to allow people to make

informed decisions regarding knowledge of their HIV status and the implications of those decisions (World Health Organization [WHO], 2020). HIV/AIDS remains a pandemic of public health interest (UNAIDS, 2019).

Globally, it is estimated that 1.7 million adolescents between ages 10 and 19 are living with HIV with 170,000 new infections and 34,000 AIDS-related deaths (UNAIDS, 2020). However, globally, only 35% of young people were aware of their HIV status in 2015 (Joint United Nations Programme, 2015).

Sub-Saharan Africa accounts for 73% of new HIV infections among adolescents occurring globally (Ajayi, et al., 2020). In sub-Saharan Africa, only 13% of female and 9% of male adolescents tested for HIV and received their results in the last 12 months (UNICEF, 2016).

In East Africa, the total number of people living with HIV in 2017 contributed 33% of the 36.9 million living in sub-Saharan Africa (UNAIDS, 2018). Adolescents still face numerous challenges in the area of sexual and reproductive health, which hinder their utilization of available Sexual and Reproductive HealthCare Services especially HIV counseling and testing (Aninanya et al., 2015).

In Uganda, the prevalence of HIV among adolescents is still high at 3.3%, and yet adolescents are key to achieving HIV targets in Uganda (Nakkazi, 2018). HIV continues to disproportionately affect the adolescent at a global, regional, and national level (Mkandawire, 2017). Adolescents are more vulnerable to HIV infection because of their risky sex behaviors, inexperience, and invincible tendency (Mafigiri, et al., 2017).

HIV testing is a window for all HIV-related care and treatment services and an essential step in achieving “the UNAIDS 90-90-90 targets” among all age groups (Ssebunya et al., 2018). In Uganda, only 39.4% of older adolescents (15-19 years) had tested and received their HIV results in the past 12 months (Uganda Bureau of Statistics, UBOS 2017). This has prompted the government of Uganda through the Ministry of Health to adopt both community-based and facility-based HIV testing to scale up HIV testing (Uganda Ministry of Health [MoH], 2018)

The uptake of HIV testing in health facilities has remained generally lower than that in community-based approaches (Szaflarski, 2013). This has been attributed to the attitude of healthcare workers, fear of stigmatization, and fear over HIV confidentiality (Avert, 2019). Additionally, institutional grounding towards offering comprehensive HIV testing services (HTS) to young people also constitutes a major barrier to the provision of HTS although this is not well documented (Wanyenze, et al., 2017) More efforts are still needed in terms of repositioning health facilities to accommodate all persons regardless of their occupation, sexual orientation, and age category. Additionally, factors such as individual and institutional biases that hinder adolescents from accessing health facilities need to be studied and addressed (Matovu et al., 2019).

There is a scarcity of literature on the uptake of HIV testing services by adolescents in health facilities across Uganda (Govindasamy et al., 2015). Kabale Regional Referral Hospital has a capacity to reach out to adolescents and yet, little was known about the uptake of HIV testing services by adolescents. The purpose of this study therefore was to assess the factors influencing utilization of HIV testing among adolescents at Kabale Regional Referral Hospital.

Problem Statement

Although HIV counseling and testing is recognized to be a key prevention policy (Staveteig et al., 2018), access and uptake of HIV counseling and testing (HCT) by young people is significantly lower than that of adults in general.

Studies suggest that HIV counseling and testing uptake can significantly reduce sexual risk-taking behaviors and incidence HIV (Weinhardt et al., 2019). HIV testing has also been associated with improved uptake of HIV prevention, care and treatment services (Lugada et al., 2017). Despite these benefits, HIV testing uptake remains low, ranging from 5% in one Kenyan study (Farquhar et al. 2018) to 47% in a study done in Bushenyi district, Western Uganda (Tumwesigye et al., 2016). Preliminary analyses of HCT data suggest that only 8.5% of adolescents in Uganda have received HCT (UNICEF, 2018). As a result, many adolescents remain unaware of each other's HIV status, despite availability of free HCT services in health facilities.

HIV testing services at Kabale Regional Referral Hospital are being freely offered by the HIV clinic to both young and old. But the researcher observed that very few adolescents were utilizing the services. Their availability at the hospital does not guarantee utilisation by the adolescents. Understanding the limited uptake of HIV testing services at Kabale Regional Referral Hospital particularly among adolescents was an important issue, hence need for the study.

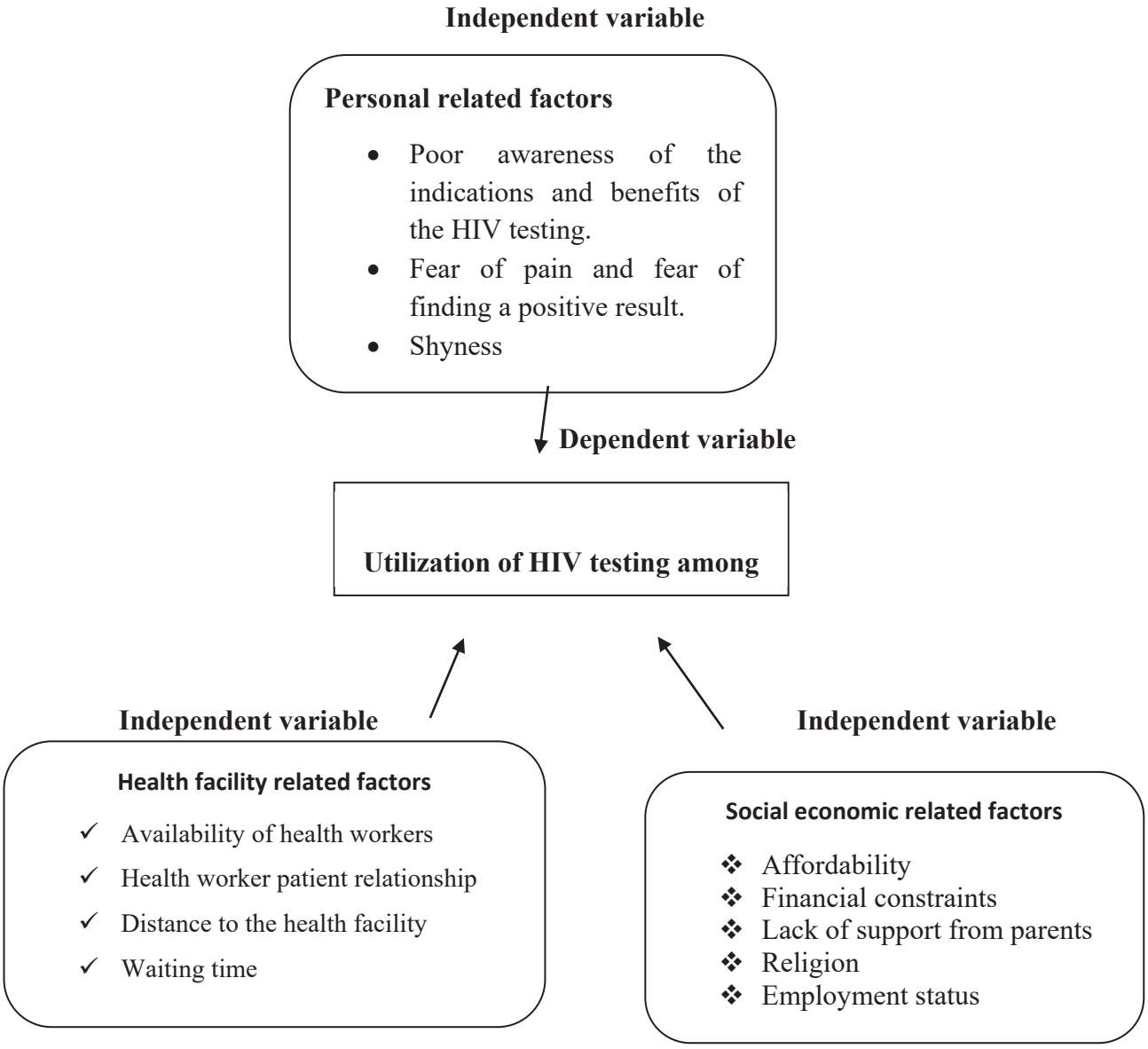

Figure 1: Conceptual framework

In the conceptual frame work shown in fig.1, the dependent variable is utilization of HIV testing among adolescents and the independent variables are Personal related factors which include; **p**oor awareness of the indications and benefits of the HIV testing, Shyness**,** Fear of pain and fear of finding a positive result. The Social economic related factors include affordability of the test, financial constraints, Lack of support from parents, Religion and Employment status. The health facility related factors include; availability of health workers, Health worker patient relationship, Distance to the health facility and Waiting time. The above-mentioned factors may influence the utilization of HIV counseling services either negatively of positively.

LITERATURE REVIEW

Personal Related Factors Influencing Utilization of HIV Testing Among Adolescents

A study carried out by Matoro et al., (2018) found that health-seeking behaviour of youth with regard to HIV testing was low mainly because of different kinds of fear, this is similar to a survey done among urban youth in Kampala Uganda, which revealed that only 9% were involved in HIV testing activities although 81% of youth 16-28 had ever heard of HIV testing (Muganzi et al., 2016). This was due to being scared of results, fear of psychological effects and stigma which agrees with a study carried out in South Africa that indicated only one in five people who know about VCT have been tested for HIV however the reasons that South Africans gave for not seeking HIV testing were negative perceptions of testing services (Kalichman, 2017).

Factors associated with reducing participation or uptake of HIV testing programs are poor awareness of the indications and benefits of the HIV testing, lack of knowledge of HIV and its risk factors, fear of been embarrassment by health care workers, fear of pain and fear of finding a positive result (Fylan, 2018).

A study done in Burkina Faso, Ghana, Malawi, and Uganda showed that contraceptive, STI and voluntary counselling and testing (VCT) services are still under-utilized by adolescents due to their lack of knowledge about the services (Biddlecom et al., 2017). The study found that lack of understanding of the importance of HIV testing or knowledge of where to go for it discourages young people from using the services.

There is also evidence that the more educated youths are the more likely they are to seek youth-friendly health services as they possess a better understanding of their health needs (Rani & Lule, 2014). It is acknowledged that education is a key component of sustainable development and is one of the most important underlying determinants of health at individual and community levels. Education decreases poverty through improved employment opportunities and provides skills for attaining better health (WHO, 2016).

On an individual level, embarrassment in seeking Rreproductive health services has been reported in various studies as barriers to adolescent's access to HIV testing (Regmi, et al., 2015). Shyness was the most commonly reported reason among adolescent boys (69%) and the second commonest reason for adolescent girls for not accessing HIV testing in a study conducted in Nepal (UNFPA, 2015).
Studies have also shown that adolescents' utilization of HIV testing may be restricted because of fear, stigma, and shame (Blanc, et al., 2019). A study in Tanzania reported that adolescents do not seek HIV testing as a result of shame and fear of disclosure (Nyblade, et al., 2017). Another study conducted in Australia revealed that young people were discouraged from visiting clinics because of fear of the possible stigma attached to HIV

testing if found positive (Rickwood, et al., 2015). Young people fear stigma and repercussions or judgment from providers, family and communities which hinder them from accessing HIV testing, particularly unmarried adolescents and especially girls if found positive (UNFPA, 2015).

Social Economical Related Factors Influencing Utilization of HIV Testing Among Adolescents

Financial barriers are other significant factors which may affect adolescents' access to HIV testing. A study done by Program for Appropriate Technology in Health (PATH) (2019) showed that, generally, health service utilization including HIV testing was tied to economic aspects of an individual.

In a large-scale population-based survey in Kenya and Zimbabwe, researchers found affordability to be the third most important aspect of HIV testing, as reported by young people themselves (Erulkar, et al., 2015). Adolescents in the study alluded to the fact that they could not afford the cost of the services that were provided and this served as a barrier to their utilization of the services. Unmarried young people are particularly often dependent financially on parents and may be afraid of being reprimanded or disapproved of if they request money for HIV testing (Tyree, et al., 2017).

Reproductive health is also influenced by values, cultural norms and traditions adhered to by different communities and these can serve as barriers to accessing and utilizing HIV testing (Kamau, 2016). Cultural and religious factors create an unfavourable environment for discussion of HIV testing due to the strongly rooted sense of condemnation of adolescent sexual activity (Morris & Ruhwan, 2015). Studies have shown that in cultures in which social norms do not condone premarital sex, young people who are unmarried and experience sexual problems such as a sexually transmitted disease or unplanned pregnancy will probably address the issue on their own. In communities where, premarital sexual activity is not condoned, adolescents have been found to have limited access to HIV testing and information (Chikovore, 2014).

A Swedish Study reported that non-attendance to HIV testing was positively associated with time-consuming and economic barriers (Nygrd et al., 2016). Time is a problem because most youth have so many responsibilities thus HIV testing could be given less priority in demanding real life settings (Nygrd et al., 2016).

Studies have also shown that religion is a major barrier to adolescents' utilization of reproductive health services including HIV testing (Upadhyay, 2016). Religious values usually prevent the open discussion of sexual matters that tends to reduce adolescents' access to basic reproductive health information and services. Research has shown adolescents are still sexually active despite these moral inhibitions and often end up with unfavourable outcomes (Smith, 2014). They may ask for help from trusted friends or siblings or go to private clinics and access care from clinics that are far from their homes (Tylee et al., 2017). However, if adolescents are supported by parents, family and other community members they are better equipped to make healthy choices (Gavin, et al., 2018).
Financial constraint is another problem as the available services are not free. The poverty level in our society is quite high. Some people think that it is a death warrant if they are tested positive and are not able to afford treatment so it is better not to go for screening (Hilton et al., 2017).

Health Facility Related Factors Influencing Utilization of HIV Testing Among Adolescents

In many developing countries, providing universal access to sexual and Rreproductive health care for adolescents is beyond the health systems' capacity. In some cases, even where the health facilities exist, there is not enough trained staff to provide the needed services and supplies of drugs and diagnostic supplies (Woog et al., 2015). For example, in Nigeria a principal barrier to providing adequate HIV testing has been the lack of provision of adequate resources (funding, personnel, infrastructure and supplies) especially at the sub-national level for implementation of programs and services (USAID, 2017).

There is the argument that the most important barrier to HIV testing is the attitude of health workers (Morris & Rushwan, 2015). Many adolescents are discouraged from using services because of judgmental attitude of health workers and their lack of maintaining confidentiality. Studies of the attitudes of health professionals to adolescent Sexual Reproductive Health (SRH) problems in Kenya and Zambia (Warenius et al., 2016) Health workers behaviours can also significantly hinder adolescents' utilization of SRH. Services need to be provided in a youth-friendly environment with health workers that are welcoming and supportive towards adolescents seeking care. (Jonas, et al., 2017).

Other important health service barriers that prevent young people from obtaining sexual and reproductive health services include inconvenient location and hours of operation of facilities and the cost of services (WHO, 2020). There are also barriers that relate to the way the SRH facilities are set up and the design of services. These include lack of confidentiality and privacy; not providing an area specifically assigned to young people where they can wait to be seen; and the setting of the facility being unconducive for the peculiarities of adolescents and/or welcoming only to women and not men (Lindberg, et al., 2016).

Obstacles to access and utilization of HIV testing services are a hindrance to reproductive health among the youth. Some of these barriers include the distance of the health facilities, low service quality, and inconvenient operation hours (Ayehu et al., 2016). According to Boswell (2019), barriers to HIV testing for young people include availability and acceptability of services, including waiting time, costs and pressure by health staff to notify partners, worries about confidentiality and fears that results would be shared with parent(s) or partner(s).

MATERIALS AND METHODS

3.1 Research Design and Rationale

A descriptive cross-sectional design was employed. The study was descriptive because it derived derive new meanings and gather rich, contextual data or interpretations that enhanced evidence-based decision making and across section design was be employed because data was be collected at a single point in time without need for follow up.

3.2 Study Area Setting and Rationale

The study was conducted at Kabale Regional Referral Hospital outpatient department. Kabale Regional Referral Hospital is a government 280 bed capacity hospital located in Kabale Municipality in South-western Uganda, approximately 426 Kilometres from Kampala. The hospital serves a population of about 2 million people in the districts of Kabale, Rubanda, Kisoro, Rukungiri, Kanungu, and some parts of Ntungamo as well as people from neighbouring countries of Rwanda and the Democratic Republic of Congo. This hospital was chosen because it receives a quite big number of adolescent and it acts as the referral Centre for the district and the neighboring areas mentioned above.

3.3 Study Population

The study included adolescents who were seeking outpatient services at Kabale Regional Referral Hospital in Kampala District in the month when data was collected.

3.3.1 Sample Size Determination

The sample size was calculated using the standard formula by Yamene's (1967) for quantitative and qualitative study designs where a fraction of the accessible population was considered. From the formula

Sample size was determined using $n = \frac{N}{1+Ne^2}$ formula by Yamene's (1967).

Where N = Population

n = sample size

e^2 = degree of error

$$n = \frac{180}{1+ 58\ (0.05^2)}$$

$$\frac{180}{1.145}$$

$$= \mathbf{157.2}$$

A sample size of 150 respondents participated in the study. This number was chosen because it was the true representation of the study population.

3.3.2 Sampling Procedure

Convenience sampling was used to select the adolescents to take part in the study. This type of sampling procedure was used because it was easy and time saving. The researcher simply selected all the available potential respondents who met the study criteria and included them in the study. This continued until the total of 15 respondents are interviewed per day.

3.4 Selection Criteria

3.4.1 Inclusion Criteria

The study included only adolescents at Kabale Regional Referral Hospital in Kabale District who were present during the data collection days and were free and willing to voluntarily consent to participate in the study.

3.4.2 Exclusion Criteria

The respondents who wished to withdraw from the study at any time and those who were very sick at the time of data collection were excluded from the study.

3.5 Definition of Variables

The independent variables for the study included, Personal, Social economical and Health facility related factors and the dependent variable for the study was Utilization of HIV testing among adolescents.

3.6 Research Instruments

Data was collected using an approved semi-structured interview guide which consisted of both open and closed ended questions. This tool was used because the study involved mixed groups of respondents, whereby some respondents were literate while others are illiterate and thus unable to read, write and understand English used to develop the interview guide.

3.7 Quality Control Measures

To improve the validity of data collection, quality control techniques was ensured by pre-visiting the study area and pre-testing the questionnaires.

3.7.1. Validity

Validity is the accuracy or truth fullness of data. A week prior to the study, the study setting was visited and assessed for the total number of adolescents who attend the outpatient department per day. Pretesting of the research tool was done at Rugarama Hospital. Corrections to the instrument were made where necessary before initiating full study in Kabale Regional Referral Hospital.

3.7.2. Reliability

Reliability is the consistency of data collection. The researcher used the pre-tested questionnaires. After data collection, questionnaires were checked daily for completeness, clarity, consistency and uniformity by the principle investigator.

3.8 Data Collection Procedure

Before commencing data collection, the researcher was first introduced by the hospital administrator to the in-charge of the outpatient department who in turn escorted and introduced the researcher to the respondents. The researcher administered the interview guides to adolescents attending outpatient department seeking other services at Hospital. The researcher sampled 15 respondents per day for a total of 150 respondents.

3.8.1 Data Management

Data was managed by the researcher alone in order to ensure confidentiality and privacy maintenance. Data management also included data editing to ensure that errors were corrected before final analysis and presentation. Data coding was also done in order to ease entry into the computer for proper analysis.

3.8.2 Data Analysis

Following data coding, the quantitative data was entered and analysed using computer programme of Microsoft excel 2019 version and presented in form of tables, and figures

3.9 Ethical Consideration

A Clearance letter to conduct the study was obtained from King Ceasor University and the Medical Director Kabale Regional Referral Hospital. The purpose and nature of the study was explained to the study participants. Those who declined to participate were reassured that no services would be denied to them. Those who agreed to take part in the study were asked to sign a consent form and the illiterate respondents were asked to thumb stamp the consent form. Those who participated in the study were not remunerated in any way.

The respondents were not exposed to any physical and emotional danger or harm. Confidentiality and anonymity were maintained by respondent’s names not appearing on the questionnaires by using serial numbers instead of their names. Respondents were interviewed in a private room, one at a time. This was to ensure privacy.

After each interview session the investigator put all questionnaires under lock and key and no

persons other than the researcher were allowed to access the collected data. Respondents were assured of anonymity and confidentiality during the interview as they were interviewed in privacy.

3.10 Limitations of the Study

The researcher encountered some challenges during the course of the study for example financial constraints which hindered the gathering of information from internet and libraries, drafting questionnaires, printing and transport costs which affected the search of literature, little time for research due to other demanding school programmes like lessons and ward duties. However, the researcher tried by all means to use the available resources in order to meet all the needs for the completion of the study in time. This was by adjusting in the budgets and sparing much of the time for research on the personal time table.

3.11 Dissemination of Results

The results were submitted to the library King Ceasor University, the Administration of Kabale Regional Referral Hospital and the researcher also remained with a personal copy.

RESULTS

Social demographic characteristics of respondents

The social demographic distribution of the respondents are given in table one below.

Table 1: Social demographic data of respondents (n=150)

Variable	Category	Frequency	Percentage (%)
Age	10-14 (Early adolescents)	56	37.3
	15-19 (late adolescents)	94	62.7
Marital status	Single	125	83
	Married	25	17
	Divorced	00	00
Religion	Catholic	62	41
	Protestant	49	33
	Islam	39	26
Educational Level	None	50	33
	Primary	50	33
	Secondary	41	27
	Tertiary	09	07
Employment Status	House wife	12	08
	Student	106	71
	Employed	04	03
	Peasant	28	19

Table 1 above shows that **Social Demographic Characteristic**

The results of the study showed that that most 94 (62.7%) of the respondents were late adolescents aged 15-19 years who were with no formal education or primary education as represented by 125 (83%), 50 (33%) and 50 (33%) respondents respectively. This indicated that most of the respondents had less knowledge on the importance of HIV testing due to their low level of education which possibly affected their understanding. This was in line with the findings of the study by Rani & Lule (2014) who stated that there is evidence that, the more educated youths are the more likely they are to seek youth-friendly health services as they possess a better understanding of their health needs. WHO (2016) further supported it that, it is acknowledged that education is a key component of sustainable development and is one of the most important underlying determinants of health at individual and community levels. Education decreases poverty through improved employment opportunities and provides skills for attaining better health.

Personal Related Factors Influencing Utilization of HIV Testing Among Adolescents

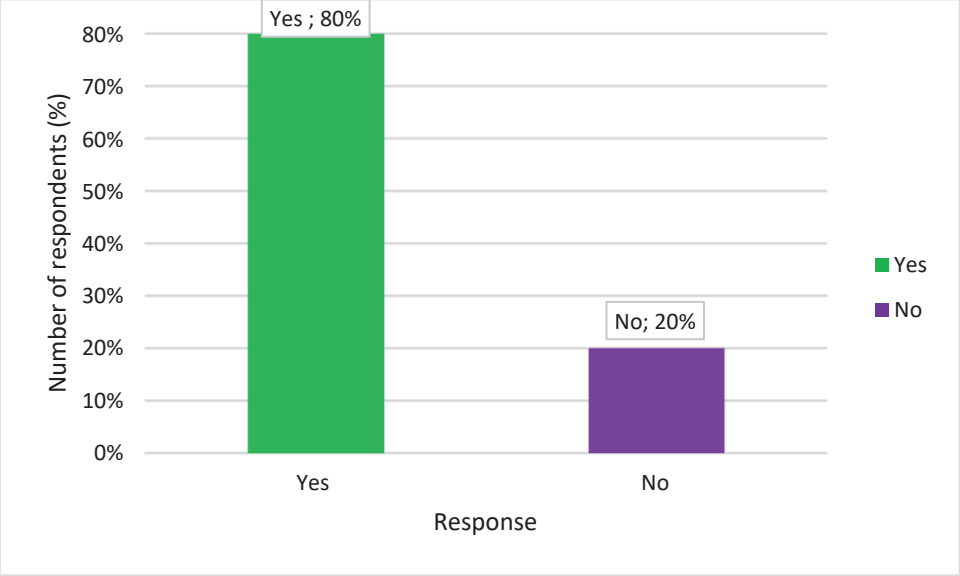

Figure 1: Awareness of Participants about HIV testing Services n=150

Figure 1 above shows that most 120 (80%) of the respondents were aware of HIV testing services and a few 30(20%) did not.

Table 2: Distribution of respondents by how they learnt about the HIV testing Services n=150

Response	Frequency(f)	Percentage (%)
School	100	66.7
Health Facility	03	02
Parents	00	00
Relatives	06	04
Media	10	6.7
Friends	31	21
Total	**150**	**100**

Table 2 above shows that majority 100(66.7%) of the respondents learnt about the HIV testing Services from school and none 00(00%) of them had learnt it from parents

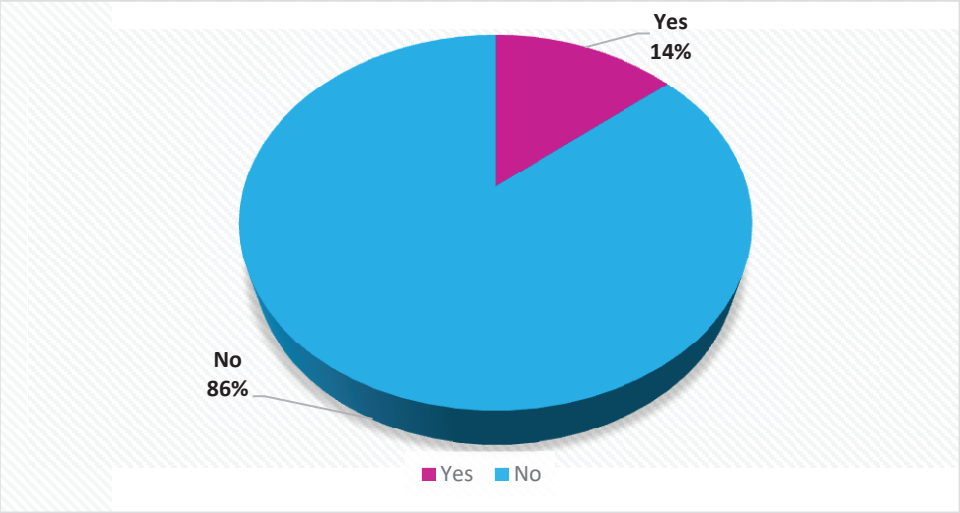

Figure 2: Distribution of respondents by whether they knew the benefits of having HIV testing n=150

Figure 1 above shows that most 129(86%) of the respondents did not know the benefits of HIV testing and only a few 21(14%) knew the benefits.

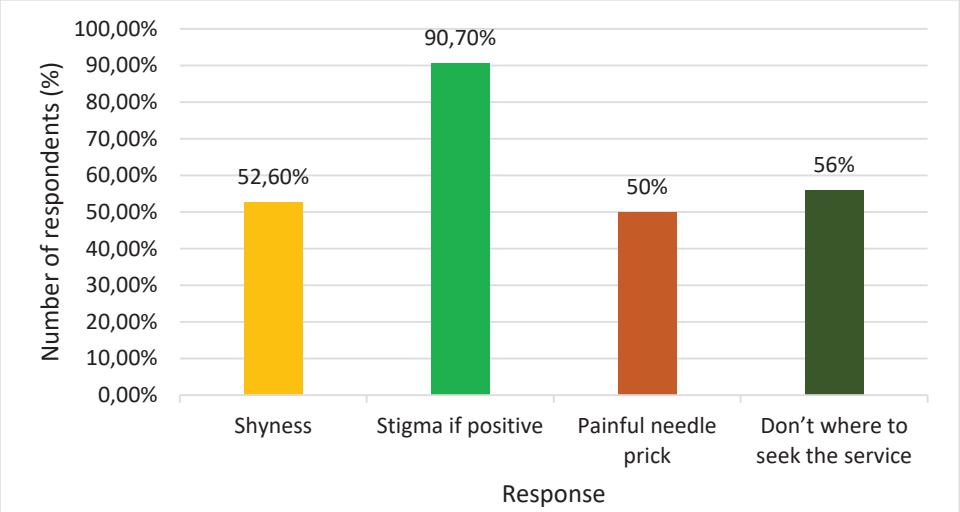

Figure 3: Distribution of respondents by reasons which prevent them from going for HIV testing services n=150 Multiple responses were obtained

Figure 3 above shows that most 136(90.7%) of the respondents did not go for HIV counselling because of fear of stigma if found positive, 84(56%) respondents because did not know where to seek the service, 79(52.6%) said were shy and75 (50%) said they feared the needle prick because it is painful

Social Economical Related Factors Influencing Utilization of HIV Testing Among Adolescents

Table 3: Socioeconomic factors affecting utilization of HIV Testing among Adolescents n=150

Variable	Strongly Disagree	Disagree	Neutral	Strongly agree	Agree
The cost of HIV testing is expensive	20 (13%)	30 (20%)	16 (11%)	05 (03%)	79 (53%)
It is time consuming	10 (07%)	06(04%)	05 (03%)	125 (83%)	06 (04%)
I get support from your parents/family members in using HIV testing Health Services	110 (73.3%)	12(08%)	12 (08%)	04 (2.7%)	02(1.3%)
My culture prohibits us from using HIV testing Health Services?	20 (13.3%)	16 (10.7%)	90 (60%)	11 (7.3%)	13 (8.7%)
Financial constraints affect my utilization HIV testing services	00 (00%)	00 (00%)	13 (8.7%)	130 (86.7%)	07 (4.7%)
The community has a positive attitude towards HIV testing	00 (00%)	10 (6.7%)	139 (92.7%)	01 (0.7%)	00 (00%)

Table 3 above shows that most 79 (53%) of the respondents agreed that the cost of HIV testing is expensive and the minority 5 (3%) strongly agreed.

The majority 125 (83%) of respondents strongly agreed that it was time consuming which affected their utilization of HIV testing Health Services and a few 5 (3%) were neutral

Most 110(73.3%) of the respondents strongly disagreed that they got support from their parents/family members in using HIV testing Health Services and a few 2 (1.3%) agreed.

Most 90(60%) of the respondents were neutral on whether culture prohibits them from using HIV testing Health Services and minority 11(7.3%) strongly agreed. Majority 130 (86.7%) of respondents strongly agreed that financial constraints affected their utilization HIV testing services and none 00(00%) of them disagreed or strongly disagreed.

Majority 139 (92.7%) of the respondents were neutral on whether the community has a positive attitude towards HIV testing and none 00(00%) of them agreed or strongly disagreed.

Health Facility Related Factors Influencing Utilization of HIV Testing Among Adolescents

Table 4: Health Facility Related Factors affecting Utilization of HIV Testing among Adolescents n=150

Variable	Strongly Disagree	Disagree	Neutral	Strongly agree	**Agree**
Availability of youth friendly HIV testing services at the facility	06(04%)	120(80%)	00(00%)	14(9.3%)	10(6.7%)
Relationship with health care workers	14(9.3%)	31(21%)	75(50%)	20(13.3%)	10(6.7%)
Lack of privacy and confidentiality	00(00%)	10(6.7%)	02(1.3%)	136(91%)	02(1.3%)
Negative attitude of health workers	20(13.3%)	10(6.7%)	05(3.3%)	40(27%)	75(50%)
The hospital is fa from my home	10(6.7%)	14(9.3%)	40(27%)	76(51%)	10(6.7%)
Long waiting time	15(10%)	05(3.3%)	11(7.3%)	105(70%)	14(9.3%)
Inconvenient operating hours	04(2.7%)	125(83.3%)	07(4.7%)	10(6.7%)	04(2.7%)

Table 4 above shows that majority 120(80%) of the respondents disagreed about availability of youth friendly HIV testing services at the facility and none 00(00%) of the m was neutral.

Half 75(50%) of the respondents were neutral about the relationship with health care workers and minority 10 (6.7%) agreed that it affected their utilization of the services. Most 136(91%) of the respondents strongly agreed that lack of privacy and confidentiality affected their utilization of the services and none 00(00%) of them strongly disagreed. Half 75 (50%) of the respondents agreed that negative attitude of health workers affected their utilization of HIV counselling services and minority 05 (3.3%) were neutral.

Majority 76 (51%) of the respondents stated that the hospital was far from their home and minority 10(6.7%) agreed. Most 105 (70%) of the respondents strongly agreed that long waiting time at the facility affected their utilization of the HIV testing services and minority 15(10%) strongly disagreed. Most 125 (83.3%) of the respondents disagreed that inconvenient operating hours affected their utilization and those that strongly disagreed and those that agreed were equally represented by 4 (2.7%).

DISCUSSION OF RESULTS

Personal Related Factors Influencing Utilization of HIV Testing Among Adolescents

The study findings indicated that, most 120(80%) of the respondents were aware of HIV testing services and the majority 100 (66.7%) had learnt about it from school. However, being aware of the services does not necessarily translate into their utilization. The findings were similar to a survey done among urban youth in Kampala Uganda, which revealed that only 9% were involved in HIV testing activities although 81% of youth 16-28 had ever heard of HIV testing (Muganzi et al., 2016).

It was also found out that most 129(86%) of the respondents did not know the benefits of HIV testing. This shows that most of the respondents did not utilize the services because they did not know how HIV testing was important to them. This agreed with the results of the study by Fylan, (2018) who stated that factors associated with reducing participation or uptake of HIV testing programs are poor awareness of the indications and benefits of the HIV testing. This was further supported by Biddlecom et al., (2017) whose study done in Burkina Faso, Ghana, Malawi, and Uganda showed that contraceptive, STI and voluntary counselling and testing (VCT) services are still under-utilized by adolescents due to their lack of knowledge about the services and lack of understanding of the importance of HIV testing or knowledge of where to go for it discourages young people from using the services.
More so, the study showed that most 136(90.7%) of the respondents did not go for HIV counselling because of fear of stigma if found positive. This was due to being scared of results, fear of psychological effects and stigma which agrees with a study carried out in South Africa that indicated only one in five people who know about VCT have been tested for HIV however the reasons that South Africans gave for not seeking HIV testing were negative perceptions of testing results if found positive (Kalichman, 2017). This also concurred with another study conducted in Australia which revealed that young people were discouraged from visiting clinics because of fear of the possible stigma attached to HIV testing if found positive (Rickwood, et al., 2015). Blanc, et al., (2019), Nyblade, et al., (2017) and UNFPA (2015) had some what the same findings where they stated that, Young people fear stigma and repercussions or judgment from providers, family and communities which hinder them from accessing HIV testing, particularly unmarried adolescents and especially girls if found positive.

Furthermore, the study found out that 84(56%) of the respondents did not know where to seek the HIV testing services from. This implied that they did not utilize the service because they were not aware of the availability of the services in the facility. This concurred with the study done in Burkina Faso, Ghana, Malawi, and Uganda Biddlecom et al., (2017) which showed that voluntary counselling and testing (VCT) services are still under-utilized by adolescents due to their lack of knowledge about the services and lack of knowledge of where to go for it.

The results of the study also indicated that, 79(52.6%) of the respondents said they were shy. On an individual level, embarrassment in seeking Rreproductive health services has been reported in various studies as barriers to adolescent's access to HIV testing. This was in line with the findings of the study by Regmi, et al., (2015) and UNFPA (2015) who stated that, Shyness was the most commonly reported reason among adolescent boys (69%) and the second commonest reason for adolescent girls for not accessing HIV testing in a study conducted in Nepal.

Socio-Economical Related Factors Influencing Utilization of HIV Testing Among Adolescents

The study showed that most 79(53%) of the respondents agreed that the cost of HIV testing was expensive hence hindering them from utilizing the services. This implied that the respondents did not know more about the services in the hospital because HIV testing services are offered for free. This was in line with large-scale population-based survey in Kenya and Zimbabwe, researchers found affordability to be the third most important aspect of HIV testing, as reported by young people themselves (Erulkar, et al., 2015). Adolescents in the study alluded to the fact that they could not afford the cost of the services that were provided and this served as a barrier to their utilization of the services. Unmarried young people are particularly often dependent financially on parents and may be afraid of being reprimanded or disapproved of if they request money for HIV testing (Tyree, et al., 2017).

The study also found out that majority 125(83%) of respondents strongly agreed that HIV testing was time consuming which affected their utilization of the Health Services. This

agreed with a Swedish Study which reported that non-attendance to HIV testing was positively associated with time-consuming and economic barriers (Nygrd et al., 2016). Time is a problem because most youth have so many responsibilities thus HIV testing could be given less priority in demanding real life settings (Nygrd et al., 2016).

According to the study most 90(60%) of the respondents were neutral on whether culture prohibits them from using HIV testing Health Services. This indicates that most of the respondents were not sure whether their culture prohibits HIV testing because cultural and religious factors create an unfavourable environment for discussion of HIV testing due to the strongly rooted sense of condemnation of adolescent sexual activity. This did not agree with the findings of Kamau (2016) who found out that rreproductive health is also influenced by values, cultural norms and traditions adhered to by different communities and these can serve as barriers to accessing and utilizing HIV testing. Morris & Ruhwan, (2015) further added that in cultures in which social norms do not condone premarital sex, young people who are unmarried and experience sexual problems such as a sexually transmitted disease or unplanned pregnancy will probably address the issue on their own. In communities where, premarital sexual activity is not condoned, adolescents have been found to have limited access to HIV testing and information (Chikovore, 2014).

It was also revealed that majority 130(86.7%) of respondents strongly agreed that financial constraints affected their utilization HIV testing services. This is expected because most of the respondents are still young where most 106(71%) of them are still students and un employed. More so majority did not have any support from the parents, so they have no money for needs like transport while coming to the hospital for the services. This was in line with the findings of the study by Program for Appropriate Technology in Health (PATH) (2019) which found out that ffinancial barriers are other significant factors which may affect adolescents' access to HIV testing. A study done by showed that, generally, health service utilization including HIV testing was tied to economic aspects of an individual. Hilton et al., (2017) added that the poverty level in our society is quite high. Some people think that it is a death warrant if they are tested positive and are not able to afford treatment so it is better not to go for screening.

The study also found out that majority 139(92.7%) of the respondents were neutral on whether the community has a positive attitude towards HIV testing. This showed that religion had no effect on the utilization of HIV testing services. This was not in line with a study by Upadhyay (2016) which showed that religion is a major barrier to adolescents' utilization of reproductive health services including HIV testing Religious values usually prevent the open discussion of sexual matters that tends to reduce adolescents' access to basic reproductive health information and services. Research has shown adolescents are still sexually active despite these moral inhibitions and often end up with unfavourable outcomes (Smith, 2014).

Health Facility Related Factors Influencing Utilization of HIV Testing Among Adolescents

The study found out that majority 120(80%) of the respondents disagreed about availability of youth friendly HIV testing services at the facility. The services were not youth friendly because the clinic was near other facilities where everyone saw who was going for the services and the adolescents felt shy to go for the services. This concurred with the findings of Jonas, et al., (2017) who stated that, services need to be provided in a youth-friendly environment with health workers that are welcoming and supportive towards adolescents seeking care.

The study also revealed that half 75(50%) of the respondents agreed that negative attitude of health workers affected their utilization of HIV counselling services. Health workers

behaviours can also significantly hinder adolescents' utilization of SRH. This was in line with Morris & Rushwan (2015) who stated that there is the argument that the most important barrier to HIV testing is the attitude of health workers. Many adolescents are discouraged from using services because of judgmental attitude of health workers and their lack of maintaining confidentiality (Warenius et al., 2016).

Most 136(91%) of the respondents strongly agreed that lack of privacy and confidentiality affected their utilization of the services. This was in line with Lindberg, et al., (2016) who stated that, the factors affecting utilization of HIV services included; lack of confidentiality and privacy; not providing an area specifically assigned to young people where they can wait to be seen; and the setting of the facility being unconducive for the peculiarities of adolescents and/or welcoming only to women and not men.

The study also found out that majority 76(51%) of the respondents stated that the hospital was far from their home. This affected their utilization of the services due to lack of transport. This was in line with Ayehu et al., (2016) who stated that obstacles to access and utilization of HIV testing services are a hindrance to reproductive health among the youth. Some of these barriers include the distance of the health facilities, low service quality, and inconvenient operation hours.

It was also revealed that most 105(70%) of the respondents strongly agreed that long waiting time at the facility affected their utilization of the HIV testing services. This agreed with Boswell (2019) who sated that barriers to HIV testing for young people include availability and acceptability of services, including waiting time, costs and pressure by health staff to notify partners, worries about confidentiality and fears that results would be shared with parent(s) or partner(s).

Most 125(83.3%) of the respondents also disagreed that inconvenient operating hours affected their utilization of HIV testing services. This indicated that time or hours of operation was not a hinderance to utilization of that services. This was not in line with WHO (2020) which stated that other important health service barriers that prevent young people from obtaining sexual and reproductive health services include inconvenient location and hours of operation of facilities and the cost of services.

CONCLUSION

Basing on the results of the study, it was concluded that the major personal related factors influencing Utilization of HIV testing among adolescents include not knowing the benefits of HIV testing, fear of stigma if found positive, shyness and some of the respondents did not know where to seek the HIV testing services from.

The major social economical related factors influencing utilization of HIV testing among adolescents were financial constraints, cost of HIV testing and HIV testing was time consuming. The major health facility related factors influencing utilization of HIV testing among adolescents were un availability of youth friendly HIV testing services at the facility, negative attitude of health workers, lack of privacy and confidentiality affected their utilization of the services, distance from home, and long waiting time at the facility affected their utilization of the HIV testing services.

RECOMMENDATIONS

a) The government and development partners should conduct continuous health education on HIV testing services and its importance among adolescents. This will

increase awareness and knowledge on HIV testing services and influence utilization of such services.

b) Youth friendly services should be put in place at health facility so as to attract youths to utilize reproductive health services.
c) The health facility administrators should ensure that reproductive health services for adolescents are available at all health facilities and affordable to them.
d) Health workers should promote the utilization of the HIV testing services by having a positive and welcoming attitude towards adolescents who come to health facilities to utilize such reproductive health services.
e) Adolescents should engage in income generating activities so as to increase their income level so that they can afford to utilize reproductive health services.
f) Cultural practices that promote the utilization of reproductive health services should be promoted however cultural leaders and health workers should provide evidence-based information to change cultural beliefs that hinder the utilization of reproductive health services among the adolescents.
g)

Implications to Clinical Practice and Future Research

This study has addressed an important public health issue by focusing on HIV testing among adolescents, it has contributed relevant information that can help narrow the gap about the factors that affect access to and utilization of HIV testing among adolescents attending Kabale Regional Referral Hospital. However, more research needs to be done to gain more insight into the adolescents' access to and utilization of other reproductive health services.

REFERENCES

Aninanya K.Y (2015). Low Impact of a Community Wide HIV Testing and Counselling Programme on Sexual Behaviour in Rural in Uganda, Aids Education and Prevention Journal, 13(4), 279-289.

Avert. H J (2019). Assessing Factors Influencing University Students to Uptake Voluntary Counselling and Testing (VCT) of Human Immune Deficiency Syndrome Virus/ Acquired Immune Deficiency Syndrome (HIV/AIDS). Journal of AIDS and HIV Research, 5(6), 173-180.

Ayehu, A.H., Kassaw, T.O., & Hailu, G.H. (2016). Level of young people sexual and reproductive health service utilization and its associated factors among young people in Awabel District, Northwest Ethiopia. PLoS ONE, 11(3), e 0151613.

Blanc, A. K., Tsui, A. O., Croft, T. N., & Trevitt, J. L. (2019). Patterns and trends in adolescents' contraceptive use and discontinuation in developing countries and comparisons with adult women. International Perspectives on Sexual and Reproductive Health, 63-71.

Chikovore, J. (2014). Gender power dynamics in sexual and reproductive health. A qualitative study in Chiredzi district, Zimbabwe (Unpublished Doctoral dissertation, Umea University). Retrieved from http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:142634/FULLTEXT01. [Last accessed 29 October 2022]

Erulkar, A., Onoka, C., & Phiri, A. (2015). What is youth-friendly? Adolescents‟ preferences for reproductive health services in Kenya and Zimbabwe. African Journal of Reproductive Health, 9:51–58.

Joint United Nations Programme (2015) Voluntary Counseling and Testing (VCT) and young people. a summary overview, Family Health International. 2015; 7-10

Jonas, K., Crutzen, R., Van den Borne, B., & Reddy, P. (2017). Healthcare workers‟ behaviours and personal determinants associated with providing adequate sexual and reproductive healthcare services in sub-Saharan Africa: a systematic review. BMC Pregnancy and Childbirth, 17(1), 86.

Kalichman SC & Simbayi LC. (2017) HIV testing attitudes, AIDS stigma, and voluntary HIV counseling and testing in a black township in Cape Town, South Africa; 2017.

Kamau, W.A. (2015). Factors influencing access and utilization of preventive health services by adolescents in Kenya: A case study of Murang‟a district. Unpublished Doctoral dissertation. Bielefeld: University of Bielefeld, German Academic Exchange Service (DAAD).

Mafigiri, Allen, S., Meinzen-Derr, J., Kautzman, M., Zulu, I., Trask, S., Fideli, U., & Musonda, R. (2017). "Sexual behaviours of HIV discordant couples after HIV Counselling and Testing"An Official InternationalAIDS Society Journal, 17(5),733-74

Morris, J. L., & Rushwan, H. (2015), Adolescent sexual and reproductive health: The global challenges. International Journal of Gynecology & Obstetrics, 131: S40–S42.

Muganzi A, Bahemuka ME & Ariono CO (2016) Knowledge and acceptability of HIV voluntary counseling and testing among Ugandan urban youth. 14th International AIDS Conference 20166 Jul 7-12; 14.

Nakkazi M J, (2018). Lack of Positive Outcomes from a Cognitive Behavioural HIV and AIDS Prevention. Intervention for Inner-City Men, 9(4), 299-313

Nyblade, L., Stockton, M., Nyato, D., & Wamoyi, J. (2017). Perceived, anticipated and experienced stigma: exploring manifestations and implications for young people‟s sexual and reproductive health and access to care in North-Western Tanzania. Culture, Health & Sexuality, 1-16.

Program for Appropriate Technology in Health (PATH). (2019). Improving Interactions with Clients: A Key to High-Quality Services. OutLook 17(2): 1-8.

Rani, M., & Lule, E. (2014). Exploring the socioeconomic dimension of adolescent reproductive health: a multi-country analysis. International Family Planning Perspectives, 14(3):110–117

Regmi, P. R., Van Teijlingen, E., Simkhada, P., & Acharya, D. R. (2015). Barriers to sexual health services for young people in Nepal. Journal of Health, Population and Nutrition, 28(6), 619.

Rickwood, D., Deane, F. P., Wilson, C. J., & Ciarrochi, J. (2015). Young people‟s help-seeking for mental health problems. Australian E-Journal for the Advancement of Mental Health, 4(3), 218-251.

Smith, W., Turan, J. M., White, K., Stringer, K. L., Helova, A., Simpson, T., & Cockrill, K. (2016). Social norms and stigma regarding unintended pregnancy and pregnancy decisions: a qualitative study of young women in Alabama. Perspectives on Sexual and Reproductive Health, 48(2), 73-81.

Ssebunya J L., Deblonde, J., De Koker, P., Harmers, F., Fontaine, J., Luchters, S., & Temmerman, M. (2018). Barriers To HIV/AIDS Testing in Europe; A Systematic Review

Szaflarski W D (2013). “What is Youth-Friendly? Adolescents’ Preferences for Reproductive Health Services in Kenya and Zimbabwe”

Tyree, A., Haller, D.M., Graham, T., Churchill, R & Sanci, L.A. (2017). Youth-friendly primary –care services: How are we doing and what more needs to be done? Lancet, 6736(3): 60371- 60377

Uganda Bureau of Statistcs, UBOS (2017). Update on HCT in Uganda

Uganda Ministry of Health, (2018) Voluntary Counselling and Testing; MoH Ug Best Practice , Technical Update; Kampala Uganda

UNAIDS (2019). Progress report on the Global response to HIV/AIDS Epidemic. Geneva, Switzerland.

UNFPA. (2015). UNFPA Framework for Action on Adolescents and Youth. Opening Doors with Young People: 4 Keys. New York, UNFPA.

UNICEF (2016). A guide to Establishing Voluntary Counselling and Testing Services for HIV. Arlington: World Health Organisation/UNICEF

Wanyenze, et al., (2017) Scaling up HIV Voluntary Counselling and Testing in Africa, what can evaluation studies tell us about potential prevention impacts? Journal of Eval Rev. 29(4), 331 – 357.

WHO. (2016). Defining sexual health: report of a technical consultation on sexual health, Geneva: WHO Press. Retrieved from http://www.who.int/reproductivehealth/publications/sexual_health/defining_sexual_health.pdf

WHO. (2020). Fact sheet on adolescent health. Geneva: World Health Organization. Retrieved from http://www.wpro.who.int/mediacentre/factsheets/docs/fs_adolescent_health/en/ [Accessed 24 september 2022]

EĞİTİMDE ÖĞRETMENİN ÖNEMİ

THE IMPORTANCE OF TEACHING IN EDUCATION

Berrin TUNÇ
Üsküdar Üniversitesi
ORCID NO: 0009-0002-4432-021X

Serkan TUNÇ
Üsküdar Üniversitesi
ORCID NO: 0009-0008-7021-0085

ÖZET

İnsanlık tarihi boyunca toplumların gelişmesindeki en önemli etkenlerden biri elbette eğitim olmuştur. Toplumlar eğitime verdiği önem neticesinde gelişmelerini devam ettirirler. Günümüzde gelişmiş olarak tabir ettiğimiz ülkeler eğitime değer veren politikaları benimsedikleri için bugünkü konumlarına ulaşmışlardır.

Bu çalışmanın amacı, ülkemizde (Türkiye Cumhuriyeti Devleti) özel bir ihtisas alanı olan öğretmenlik mesleğinin hak ettiği değeri görebilmesi için yapılması zorunlu olan düzenlemelere dikkat çekmektir. Eğitim Fakültesi mezunu veya Fen Edebiyat fakülesi mezunu olup formasyon eğitimi alan, öğretmenlik yapmasında bir sakınca olmayan ve elbette öğretmen olmaya istekli bireyler söz konusu bu süreçleri başarıyla tamamladıkları takdirde öğretmen olarak görevlerine başlayabilmelidirler.

Lakin mevcut uygulamada öğretmenlere farklı statüler uygulandığı görülmektedir. Örneğin belirli koşulları yerine getirdiğinde kadrolu öğretmen olarak atanılmakta iken diğer taraftan ikinci bir istihdam örneği olarak sözleşmeli öğretmen olarak atanılmak karşımıza çıkmaktadır. Kadrolu ve sözleşmeli öğretmen şeklinde bir ayrım söz konusu olup hem öğretmenler hem öğrenciler hem de toplum açısından yersiz bir durumdur.

Diğer taraftan ücretli öğretmen diye tabir edilen son derece küçük düşürücü bir öğretmen statüsü göze çarpmaktadır. 1980 li yıllarda yeterli eğitim fakültesi mezunu öğretmen olmadığı için zorunlu olarak kısa süreli bir çözüm olarak ortaya çıkmış olan ücretli öğretmenlik uygulaması yıllar içerisinde kademeli olarak sonlanması gerekirken aksine giderek artmıştır.

2022 yılı Milli Eğitim Bakanlığı verilerine baktığımızda yaklaşık 500 bin öğretmen atama beklemektedir. Mevcut kadrolu ve sözleşmeli öğretmen sayısı 960 bin civarında iken ücretli öğretmen sayısı 86 bin civarındadır. 1980 li yıllarda lise mezunu bireyler dahi ücretli öğretmen olarak görevlendirilmiş ancak günümüzde çok sayıda atama bekleyen öğretmen olduğu için şu anda okullarda nerdeyse sadece ihtiyaç olan branş öğretmenleri görevlendirilmektedir. Kadrolu ve sözleşmeli öğretmenlere sunulan sosyal haklar ve imkanlar ücretli öğretmenlere sunulmamaktadır. Dolayısıyla günümüzde yaklaşık 86 bin ücretli öğretmen asgari ücretin altında bir maaş, bir ayda en fazla 15 gün ödenen ve işsizlik ödemesi yapılmayan bir sigorta dolayısıyla işsizlik tazminatı alma hakkı dahi elinden alınmış olarak çalışmaya mecbur bırakılmaktadır. Diğer taraftan toplumların gelişmesinde bu kadar önemli

bir görev üstlenen bir meslek olan öğrtemenlerin arasında ayrım yapılması toplumu negatif yönde etkilemektedir.

Sonuç itibariyle güzide bir meslek olan öğretmenliğin gereken değeri görmesi için olması gerektiği gibi bir meslek kanunu çıkarılarak tek çatı altında toplanması ve kaybettiğini öngördüğümüz değerinin yeniden kazandırılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Öğretmen, Öğretmenin Önemi

ABSTRACT

Education has been one of the most important factors in the development of societies throughout human history. Societies continue their development as a result of the importance they give to education. The countries that we refer to as developed today have reached their current position because they have adopted policies that value education.

The aim of this study is to draw attention to the regulations that must be made so that the teaching profession, which is a special field of specialization, can see the value it deserves in our country (State of the Republic of Turkey). Individuals who are graduates of the Faculty of Education or the Faculty of Arts and Sciences, who have received formation education, who have no objection to teaching, and who are willing to become a teacher, of course, should be able to start their duties as teachers if they successfully complete these processes.

However, in the current practice, it is seen that different statuses are applied to teachers. For example, when he fulfills certain conditions, he is appointed as a permanent teacher, on the other hand, as a second employment example, we are appointed as a contract teacher. There is a distinction between permanent and contracted teachers, which is inappropriate for teachers, students and society.

On the other hand, there is an extremely humiliating status of a teacher called a paid teacher. Since there were not enough teachers graduated from education faculties in the 1980s, the paid teaching practice, which emerged as a short-term solution, has gradually increased over the years, on the contrary.

When we look at the data of the Ministry of National Education in 2022, approximately 500 thousand teachers are expected to be appointed. While the current number of permanent and contract teachers is around 960 thousand, the number of paid teachers is around 86 thousand. In the 1980s, even high school graduates were appointed as paid teachers, but today, since there are many teachers waiting to be appointed, almost only the branch teachers who are needed are currently employed in schools. Social rights and opportunities offered to permanent and contracted teachers are not offered to paid teachers. Therefore, today, approximately 86,000 salaried teachers are forced to work with a salary below the minimum wage, with an insurance paid for a maximum of 15 days in a month and without unemployment compensation, even deprived of their right to receive unemployment compensation. On the other hand, making a distinction between teachers, a profession that plays such an important role in the development of societies, affects the society negatively.

As a result, in order for teaching, which is an eminent profession, to see the required value, a professional law should be enacted, gathered under one roof and regained the value that we predict lost.

Keywords: Education, Teacher, Importance of Teacher

TRAKYA /II. UMUMİ MÜFETTİŞLİĞİ GİRİŞİMLERİ İLE YAPTIRILAN UZUNKÖPRÜ HÜKÜMET KONAĞI

UZUNKÖPRÜ GOVERNMENT HOUSE BUILT WITH TRAKYA/II. GENERAL INSPECTORATE INITIATIVES

Nilda KONUK HATİPOĞLU

Yıldız Teknik Üniversitesi

Orcıd No: 0009-0004-5890-3461

Nuran KARA PİLEHVARİAN

Prof. Dr. Öğr. Üyesi, Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID NO :0000-0002-0021-2076

ÖZET

Umumi Müfettişlikler, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde 1927-1952 yılları arasında faaliyet göstermiş vilayetler üstü bir kurumdur. Dört adet kurulan bu müfettişlikler eliyle taşrada, mülki idarenin ve asayişin düzenli, kontrollü ve sistemli bir şekilde yürütülmesi, ekonomik ve sosyal kalkınmanın istenen hızda gerçekleşmesi amaçlanmıştır. Genellikle sınır bölgeleri için kurulan bu müfettişliklerin başına çoğunlukla asker kökenli yöneticiler atanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde ilk kurulan umumi müfettişlik Diyarbakır merkezli Birinci Umumi Müfettişliktir (1927). Bu müfettişliği takip eden müfettişlikler; İkinci Müfettişlik/ Trakya Umumi Müfettişliği (1934), Erzurum merkezli Üçüncü Umumi Müfettişlik (1935) ve Elazığ merkezli Dördüncü Umumi Müfettişliktir (1936). 1947'de Adana merkezli Beşinci bir Umumi Müfettişlik kurulmuşsa da açıldığı gibi kapatılmış hiç faaliyette bulunmamıştır.

Trakya /II. Umumi Müfettişliği, 19 Şubat 1934'te, merkezi Edirne olmak üzere bölgesi dahilinde Tekirdağ, Kırklareli ve Çanakkale'yi içine alarak kurulmuştur. Trakya/ II. Umumi Müfettişliğinin kurulma amacı Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet arşivindeki kararnameye göre, daha çok bayındır ve iskan alanıyla ilgileneceği yönündedir. Görev süresi boyunca pek çok yeni binanın, alanın parkın yapımını ve hizmete girmesini sağlamıştır. Yeni yapı üretimi konusunda da temeli atılanlar arasında, eğitim yapıları, sağlık yapıları, halkevleri ve hükümet konakları yer almaktadır.

Bu çalışmaya konu olan Uzunköprü Hükümet konağı Edirne ili, Uzunköprü ilçesinde yer almaktadır. 1937'de Trakya /II. Umumi Müfettişlik Teşkilatı, bayındır ve imar alanında yolların ve köprülerin onarımı ve yenilerinin yapılmasının yanı sıra yeni yapı üretimi alanında da, ihtiyaçlar doğrultusunda taleplerde bulunmuştur. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivinde yer alan belgeye göre dönemin II. Umumi Müfettişi Kazım Dirik tarafından bölgede teftiş yapılmıştır. Uzunköprü ilçesi, ihtiyaçlar doğrultusunda, yeni bir hükümet binası inşa edilmesi gereken ilçeler arasındadır. Teftiş sonucunda saptanan veriler rakamsal olarak rapor edilmiştir. Uzunköprü hükümet konağı, on bin lira yardım alacak olan küçük ölçekli hükümet konakları arasında yer alır. Uzunköprü Hükümet konağının yapımı için gerekli girişimler 6

Ekim 1937'de başlamış, 29 Ekim 1937'de temeli atılmıştır. 29 Ekim 1939 tarihinde Cumhuriyet Bayramında hizmete açılmıştır.

Bildiri kapsamında mimari açıdan incelenecek olan Uzunköprü Hükümet konağı, inşa sürecindeki arşiv fotoğraflarına göre, bodrum kat üzeri zemin kat ve birinci kattan oluşan kırma çatılı bir yapıdır. Yapım sistemi bodrum kat moloz taş, zemin kat ve birinci kat tuğla örgülü yığmadır. Döşemelerin betonarme olduğu tahmin edilmektedir. Simetrik bir cephe anlayışına sahiptir. Yapının girişi zemin katta olup birinci katta yer alan balkon ile bu cephenin orta aksında, dışa taşkın bir şekilde vurgulanmıştır.

Günümüzde mevcut olan ve hale kullanılmakta olan yapı özgün durumunu büyük ölçüde korumaktadır. Ön cephenin orta aksında yer alan girişin hemen üstündeki balkon kapatılmış olup zemin kattaki pencere ve kapı ile aynı aksta, üç pencere açıklığı bırakılarak balkon kapalı bir mekan haline getirilmiştir. Ayrıca yapının arkasında batı köşesine bitişik 5 katlı ek hizmet binası da sonradan eklenmiştir.

Yeni bir devlet ve yeni bir yönetim anlayışı ile birlikte ulus devlet inşa etme sürecinde Türkiye Cumhuriyeti devletini başkent Ankara dışında, taşrada görünür kılan önemli kamu yapıları arasında hükümet konakları da yer almaktadır. Bu çalışmanın amacı Türkiye Cumhuriyeti'nin mülki idaresinin taşradaki imar faaliyetlerinde izlenen yöntemleri belirtmek ve dönemin mimari ortamını Uzunköprü Hükümet Konağı üzerinden sosyal ve siyasal arka plan çerçevesinde oluşan bu yapılarda tercih edilen yapım süreçleri ve üslup özelliklerini belirlemek, aynı zamanda Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte ulus devlet inşa etme sürecinde etkin olan Trakya /II. Umumi Müfettişliğin girişimleriyle yaptırılan bu yapıyı belgelemektir.

Anahtar kelimeler: hükümet konağı, Trakya, umumi müfettişlik, Uzunköprü, Edirne.

ABSTRACT: General Inspectorates were provincial institutions that operated between 1927 and 1952 in the history of the Republic of Turkey. The purpose of establishing these four inspectorates was to ensure that the civil administration and public order were carried out in a regular, controlled, and systematic manner in the countryside, and that economic and social development was achieved at the desired pace. These inspectorates, which were usually established for border regions, were mostly managed by military personnel. The first general inspectorate established within the borders of the Republic of Turkey was the First General Inspectorate based in Diyarbakır (1927). The inspectorates that followed this one were the Second Inspectorate/Trakya General Inspectorate (1934), the Third General Inspectorate based in Erzurum (1935), and the Fourth General Inspectorate based in Elazığ (1936). Although the Fifth General Inspectorate was established in Adana in 1947, it was closed without ever operating. Trakya/II. General Inspectorate was established on February 19, 1934, with its center in Edirne, covering Tekirdağ, Kırklareli, and Çanakkale. According to the decree in the Presidency Republican archives, the purpose of establishing Trakya/II. General Inspectorate was to deal mostly with the area of public works and settlement. During its tenure, it ensured the construction and opening of many new buildings, parks, and areas of service. Among the new constructions that were initiated were educational buildings, healthcare facilities, public halls, and government houses. The government house in Uzunköprü, which is the subject of this study, is located in the district of Uzunköprü in the province of Edirne. In 1937, the Trakya/II. General Inspectorate requested new constructions according to the needs of the region while repairing and building new roads and bridges in the field of public works and development. The inspection was carried out in the region by Kazım

Dirik, who was the General Inspector at that time, and the resulting data was reported quantitatively. The Uzunköprü government house was among the small-scale government houses that would receive ten thousand liras in aid. The initiatives for the construction of the Uzunköprü government house began on October 6, 1937, and its foundation was laid on October 29, 1937. The building was opened on Republic Day, October 29, 1939. The Uzunköprü Government House, which will be examined from an architectural perspective in this paper, is a pitched-roof building consisting of a basement floor, a ground floor, and a first floor, according to archive photos during the construction process. The construction system is a masonry of rubble stone for the basement floor and brick for the ground and first floors. It is estimated that the floors are reinforced concrete. It has a symmetrical facade concept. The entrance to the building is on the ground floor and is emphasized by a projecting balcony on the central axis of this facade located on the first floor.

The existing building, which is still in use today, largely preserves its original state. The balcony above the entrance in the middle axis of the front facade has been closed, and it has been turned into a closed space with three window openings in line with the windows and door on the ground floor. In addition, a 5-storey annex building was later added to the west corner of the building. In the process of building a new state and a new management understanding, government houses were among the important public buildings that made the Republic of Turkey visible outside the capital city of Ankara in the construction of a nation-state. The aim of this study is to indicate the methods followed in the rural development activities of the civil administration of the Republic of Turkey and to determine the construction processes and stylistic features preferred in these buildings that have been formed within the social and political context through the Uzunköprü Government House. At the same time, it aims to document this building, which was built with the initiatives of Trakya/II. General Inspectorate, which was effective in the process of building a nation-state with the declaration of the Republic.

Keywords: government house, Trakya, general inspectorate, Uzunköprü, Edirne.

GİRİŞ

Umumi Müfettişlikler, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde 1927-1947 yılları arasında faaliyet göstermiştir. Merkezi yönetimin taşradaki örgütlenmesi olarak nitelendirilen idari bir uygulamadır. Ülke içinde, sorunlu olarak görülen bölgelerde kurulmaya ihtiyaç duyulmuştur. Görev ve yetkileri bölgesi dahilindeki vilayetleri ekonomik, sosyal, kültürel, bayındır ve iskan alanında kalkındırmaktır.

Umumi Müfettişlikler tarihi süreçte ilk defa Osmanlı Devleti'nde II. Abdülhamid Döneminde uygulanmıştır. 1895 yılında Anadolu'da ve 1902 yılında ise Makedonya'da kurulan Umumi Müfettişlikler ilk örneklerdir. Bu Müfettişlikler iç isyanların olduğu Anadolu ve Makedonya'da, devletin gücünü siyasi açıdan karmaşık bölgelerde pekiştirmek, isyanların bastırılması, asayişin sağlanması, idari kadro yapılanması, ekonomik kalkınma konularında olağanüstü çaba göstermiştir.

1877/1878 Osmanlı Rus Savaşı sonunda imzalanan 1878 Ayestefanos (16. madde) ve Berlin (61. madde) antlaşmalarıyla birlikte Osmanlı Devleti tarafından Ermenilere, Çerkezler ve Kürtlere karşı güvenli bir ortamda yaşayabilme sözü verilmiştir. Ayestefanos ve Berlin Antlaşmaları ile uluslararası bir sorun haline gelen Ermeni sorunu, Doğu Anadolu ve Makedonya'da yaşanan iç isyanlar 1895'te Anadolu Islahatı Umum Müfettişliği, 1902 yılında Makedonya Müfettiş-i Umumiliğinin kurulmasında etkili olmuştur (Han, 2017: 99).

27 Haziran 1895'te Ahmet Şakir Paşa ilk kurulan Vilayet-ı Sitte (Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakır, Mamuratü'l-Aziz, Sivas) Umum Müfettişliğine Anadolu Islahatı Umum Müfettişi olarak atanmıştır. Kurulan bu Umumi Müfettişliğin amacı uygulanacak ıslahatların ve iç karışıklıklar olan bölgenin asayiş temini, imarı, kalkınması ve refaha ulaştırılmasıdır. 20 Ekim 1899'da Ahmet Şakir Paşa'nın ölümüyle Anadolu Islahatı Umum Müfettişliği sona ermiştir (Karaca,1993:55,58).

Temelinde Hristiyan azınlıklar sorunu ve milliyetçilik hareketi yatan isyanlar sonucunda Balkanlarda oluşan bağımsızlık isteği ve Berlin Antlaşmasıyla söz verilen hakların Makedonya'da uygulanmadığı gerekçesi ile 1902'de Eylül ayında Makedonya'da Bulgarlar tarafından, Cuma-i Bala isyanı başlatılmıştır. Avrupalı devletlerin ilgisini buraya çekmek ve onların denetiminde reformların uygulanmasının sağlanmasına yönelik bu isyan sonrası ve 22 Kasım1902'de Makedonya (Rumeli) Müfettiş-i Umumiliği kurulur ve Hüseyin Hilmi Paşa Makedonya (Rumeli) Müfettiş-i Umumisi olarak Vilayet-i Selase'ye (Selanik, Manastır, Kosova) atanır (Han, 2017:121,122). Avrupalı devletlerin Makedonya'ya müdahalesini engellemek adına kurulan Makedonya (Rumeli) Müfettiş-i Umumiliği II. Meşrutiyet'in ilanından sonra kapatılmıştır 1909 yılının Eylül ayında lağvedilmiştir (Han, 2017: 158).

1913 yılında, II. Meşrutiyet'in ilanından sonra kaldırılan umumi müfettişlik düzenlemesi, doğu illerinde Ermenilerin yoğun propaganda faaliyetlerinin yanı sıra Rusya'nın da baskısı sonucu tekrar gündeme gelmiştir. Bu gelişme, Doğu illerinde yapılması gereken ıslahat çalışmalarının kararlaştırılmasına neden olmuştur. Osmanlı Devleti ile Rusya arasında Umumi Müfettişlik kurulması için Yeşilköy Antlaşması imzalanmıştır. Hollandalı M. Westenenk bölgesi dahilinde Erzurum, Trabzon ve Sivas illerine, Norveçli Nicolas Hoff ise diğer bölgelere umumi müfettiş olarak atanır. Bu iki müfettiş, Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi sebebiyle geri çağrılmış ve bir süre sonra eşyalarına el konulup, görevlerine son verilmiştir (Bulut, 2015:85)

Milli Mücadele döneminde, Osmanlı Devleti tarafından kısa bir süreliğine yeniden faaliyete geçirilen umumi müfettişlik kurumu, 1918 yılında Erzincan, Van, Bitlis ve Hakkari bölgelerini kapsayan "Vilayet-i Müstahsile Müfettişi Umumiliği" adıyla kuruldu. Tahsin Uzer, bu kurumun başına getirildi. Ancak, yaklaşık bir ay sonra Tahsin Uzer'in Suriye Valiliği'ne atanması nedeniyle bu kurumda yeni bir atama yapılmamıştır. Anadolu Olağanüstü Müfettişliğinin 28 Nisan 1920'de kurulmasıyla birlikte, 1900'de kapanan müfettişlik kurumu yeniden faaliyete geçmiştir (Koçak, 2010:40,41)

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra Umumi Müfettişlikler yeni sınırlar içerisinde gerekli görülen bölgelerde tekrar kurulmuştur. Olağanüstü hallerde etkin olan Umumi Müfettişliklerin kuruluş amacı, benzer ekonomik ve sosyal koşullara, benzer sorunları ve gereksinimleri olan birkaç vilayeti bir mıntıka altında toplayarak tek merkezden denetlemektir. Bunun yanında en başta asayişin, mülki idarenin düzenli bir şekilde yürütülmesi, ekonomik ve sosyal kalkınmanın gerçekleşmesi ana hedeftir. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde, 1927'de Doğu ve Güneydoğu coğrafyasında Birinci Umumi Müfettişlik merkezi Diyarbakır olarak kurulmuştur. Trakya/İkinci Umumi Müfettişlik merkezi Edirne'dir (1934), merkezi Erzurum olarak Üçüncü Umumi Müfettişlik (1935) ve merkezi Elazığ olarak Dördüncü Umumi Müfettişlik (1936) kurulmuştur. Beşinci Umumi Müfettişlik ise 1947'de merkezi Adana olarak kurulmuş fakat aynı yıl fiilen kaldırılmıştır.

Bildiri kapsamında ele aldığımız Trakya/ II. Umumi Müfettişliğinin çalışma alanları; idari denetim, bölgesel kalkınma ve iç güvenlik alanındadır (Burgaç, 2013:183,191,399). Bölgesel kalkınmada, bayındır ve imar alanındaki çalışmaları arasında eğitim yapıları, sağlık yapıları,

halkevleri, hükümet konakları yer almaktadır. Uzunköprü Hükümet Konağı da Trakya/ II. Umumi Müfettişliğin girişimleriyle inşa ettirilen yapılardan bir tanesidir.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

1.Trakya /II. Umumi Müfettişliği Tarihsel Süreci

Umumi Müfettişlikler Türkiye Cumhuriyeti tarihinde, 1927'den 1947 yılına kadar fiilen etkin olmuş, hukuken ise 1952'ye kadar varlığını sürdürmüş vilayetler üstü bir kurumdur. Merkezi yönetimin taşradaki örgütlenmesi olarak uygulama alanı bulmuştur. Müfettişlik kurumu sorumlu olduğu bölgenin en başta güvenliğini sağlamakla yükümlüdür. Bunun yanında diğer görevleri, benzer coğrafi şartlara sahip, ekonomik koşulları ve ihtiyaçları benzer birkaç vilayeti bir mıntıka altında birleştirerek bu vilayetleri ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim, sağlık, bayındır ve iskan alanında kalkındırmaktır.

Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde ilk kurulan umumi müfettişlik Diyarbakır merkezli Birinci Umumi Müfettişliktir (1927). Bu müfettişliği takip eden müfettişlikler; İkinci Müfettişlik/ Trakya Umumi Müfettişliği (1934), Erzurum merkezli Üçüncü Umumi Müfettişlik (1935) ve Elazığ merkezli Dördüncü Umumi Müfettişliktir (1936). 1947'de Adana merkezli Beşinci bir Umumi Müfettişlik kurulmuşsa da açıldığı gibi kapatılmış hiç faaliyette bulunmamıştır.

Umumi Müfettişlik uygulaması mülki idare sisteminde Osmanlı İmparatorluğundan Cumhuriyet dönemine devredilen bir idari uygulamadır (Korhan, 2012: 134).

Müfettişlikler Türkiye Cumhuriyeti'nde 1927'den 1947 yılına kadar uygulama alanı bulmuştur. Müfettişliklerin Cumhuriyet döneminde tekrardan uygulamaya konmasının sebebi 1925 yılında Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde çıkan Şeyh Said Ayaklanmasıdır. Hükümet bu bölgelerde güvenliği sağlayabilmek adına ilk olarak sıkıyönetim ilan etmiş, Ekim 1927'de sıkı yönetime son vermiştir. Sebebi bölge şartlarının normale dönmüş olmasıdır. Ardından bölgede asayişin devamlılığının sağlanması, yönetim ve sosyal konular başta olmak üzere bölge vilayetlerini kalkındırmak adına Umumi Müfettişliklerin kurulmasına karar verilmiştir. Birinci Umumi Müfettişliğin çalışma merkezi Diyarbakır'dır. Birinci Umumi Müfettişliğin çalışmalarının başarılı olduğunu gören Cumhuriyet Hükümeti 1934'te Trakya'da İkinci Umumi Müfettişliği Edirne merkezli olarak kurmuştur (Koca, 2017: 4)

Trakya /II. Umumi Müfettişliği, 19 Şubat 1934'te, merkezi Edirne olmak üzere bölgesi dahilinde Tekirdağ, Kırklareli ve Çanakkale'yi içine alarak kurulmuştur. Trakya/ II. Umumi Müfettişliğinin kurulma amacının Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet arşivindeki kararnameye göre, daha çok bayındır ve iskan alanıyla ilgilenmek olduğu anlaşılmaktadır (Koçak, 2016: 140). Görev süresi boyunca pek çok yeni binanın, alanın parkın yapımını ve hizmete girmesini sağlamıştır. Yeni yapı üretimi konusunda da temeli atılanlar arasında, eğitim yapıları, sağlık yapıları, halkevleri ve hükümet konakları yer almaktadır.

2. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Hükümet Konakları

Kent, tarihsel ve toplumsal bir olgu olarak devlet siyasetinin aracı ve iktidarın meşruiyet kaynağıdır. Kent mekânı, siyasi iktidarın uygulamaları içinde ele alınmıştır. Bu hususta kent mimarisi, iktidarın değişen yapılarını en iyi şekilde yansıtan bir araç olmuştur (Avcı, 2021: 2).

Osmanlı İmparatorluğu'nun hakim olduğu sınırlar içinde, tarihsel süreç boyunca var olan bu husus, devletin yönetim sisteminde belirgin değişimlere yol açmıştır. Tanzimat dönemi bu değişimleri daha da belirgin hale getirmiştir (Avcı, 2017: 233). Osmanlı İmparatorluğu'nun Tanzimat reformları döneminde, devletin ülkenin her bölgesinde temsil edilir hale gelmek ve

daha erişilebilir, denetlenebilir ve planlanabilir olmak için yeni uygulamalar başlattığı görülmüştür. Bu uygulamalar hukuk, vergi sistemi ve eğitim gibi pek çok alanda gerçekleştirilmiştir. Taşra yönetimi, eğitim sistemi, haberleşme ve ulaşım araçlarının ortaya çıkması, iç güvenliğin yeniden organize edilmesi ve devletin daha önce kamusal hizmet alanlarını doğrudan bünyesine alması gibi faktörler, kent mekânı üzerinde önemli değişikliklere neden olmuştur (Yerasimos, 1996: 1-18).

Bu süreçte, Osmanlı kentlerinin mekânsal yapısında daha önce görülmemiş yeni mimarî öğeler ortaya çıkmıştır. Hükümet konakları, idadi, sanayi mektebi gibi yeni okullar ve adliye binası, jandarma daireleri, belediye binaları, postane ve hapishane gibi kamu binaları, özellikle hükümet konaklarının çevresinde bir araya gelerek yeni bir "kamu sitesi" oluşturmuştur. Bu gelişmeler, Tanzimat'ı temsil eden yeni bir kent merkezi oluşturmuştur (Avcı, 2021:3).

Tanzimatın getirisi olan reformlar sonucunda, Osmanlı İmparatorlunun, yönetim ve teşkilat yapısında önemli değişiklikler olmuştur. Bu değişiklikler Osmanlı kentlerinin fiziki dokusuna yansımıştır. Bununla birlikte kentleri görünür kılan bina tiplerine kadar etki etmiştir.

Tanzimat ile birlikte taşra yönetimindeki taksimatla, Osmanlı kentlerinin mekânsal yapısında yeni mimari yapılar görülmeye başlanmıştır. Bunlar arasında yer alan hükümet konakları bünyesindeki kamuya ait birimler, adliye, zaptiye, umur-u nafia (bayındır işleri), maarif, umur-u ecnebiye (konsolosluk), ticaret ve ziraat, defterdar müdürleri yer alır (Ortaylı, 1985: 5).

Osmanlı geç dönem ve cumhuriyetin ilk yıllarında hükümet konağı binaları genellikle dikdörtgen bir plana sahip olup, çoğunlukla iki veya üç katlı olarak inşa edilmiştir. Bu binalarda, öne çekilmiş bir ana giriş yerleştirilerek, uzun cephe meydana bakacak şekilde düzenlenmiştir. Bu mimari tarz, dönemin beğenisini yansıtmakta olup, ampir üslupta görülen vurgu ve süsleme eğilimleri yerini XX. yüzyılın başlarından itibaren milli mimari üsluba bırakmıştır. Bu değişim Cumhuriyet döneminin başlangıcında etkisini göstermiştir. Hükümet konağı binalarında görülen mimari tarz, yatay bir simetriye sahip kütlelerin tercih edilmesi, ana girişin öne çıkarılması ve geniş saçak düzenlemelerinin yapılmasıyla karakterizedir. Bu tarz, okul, hastane, gar binası ve diğer kamu yapıları gibi farklı binalarda da gözlemlenmektedir. Bu mimari özellikler, dönemin genel mimari eğilimlerini yansıtmakta ve hükümet konağı binalarında da sıkça kullanılmaktadır. (Yazıcı, 2008: 947)

Cumhuriyet öncesinde inşa edilen hükümet konakları, Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında da kullanılmaya devam etmiştir. 1920-30 dönemindekiler, Milli Mimarlık üslubu ile tasarlanmıştır. 1930-40 dönemi ise farklı bir yaklaşımı beraberinde getirmiştir. 1940-50 yılları arasındaki hükümet konakları, 30'lar döneminin bir bakıma devamı niteliğinde olsa da bazı farklılıklar göstermektedir (Aslanoğlu, 1985: 6)

Arkitekt Dergisinin 1936 tarihli 9. sayısında hükümet binası olmayan vilayet ve kaza merkezleri için Dahiliye Vekâleti'nin, tespit çalışmalarına başladığı, tespit tamamlandıktan sonra, hazırlanacak olan listelerin, rapor halinde dönemin Nafıa ve Maliye Vekâletlerine sunulacağına ilişkin bir duyu bulunmaktadır (Arkitekt, 1936: 273). Bu duyuruya göre Maliye Vekâleti, 1937 yılı bütçesi çerçevesinde, belirtilen binaların inşası için gerekli olan tahsisatı ayırmayı planlamaktadır. Nafıa Vekâleti de aynı yıl içinde, Hükümet binalarının inşası için belirlenen yerlerde çalışmalara başlayacaktır. Bu çalışmalar neticesinde, kaza Hükümet binalarının inşası için 30 bin, vilayet Hükümet binalarının inşası için ise 80 bin lira harcanması öngörülmektedir. (Arkitekt, 1936: 273)

3. Uzunköprü Hükümet Konağı

3.1 Tarihçesi ve Konumu

Umumi Müfettişlik Teşkilatı bayındır ve imar alanında yolların ve köprülerin onarımı ve yenilerinin yapılmasının yanı sıra yeni yapı üretimi alanında da ihtiyaçlar doğrultusunda, taleplerde bulunmuştur (Burgaç,2013:300). Bu konu ile ilgili olarak BCA'da yer alan belgelere göre Trakya/ II. Umumi Müfettişliği 26 Ocak 1937 tarihinde Umumi Müfettiş Kazım Dirik imzasıyla Ankara'ya Başvekalet yüksek katına gönderilen yazıda, Kazım Dirik bölgede yapmış olduğu teftişler sonuncunda saptadığı ihtiyaçları rakamsal veriler ile rapor etmiştir. Aynı dosyada "Trakya'nın Dilekleri" başlıklı -dahiliye eki I- raporunda hükümet konakları olmayan/ yetersiz kalan il ve ilçelere yardım talebi yapılmıştır. Bu raporda Uzunköprü ilçesi hükümet konağı olmayan ilçeler arasında yer almaktadır (BCA, BMGMK 30 10/ 73 477 7). Uzunköprü Hükümet Konağının yapılması için gerekli girişimler ve hazırlıklar 6 Ekim 1937'de başlamıştır (Bağman, 2005: 117). Uzunköprü Hükümet Konağının temeli 29 Ekim 1937[1] yılında atılmıştır (Burgaç,2013:300). Yapının inşaat süreciyle ilgili olarak BCA'da yer alan arşiv belgesinde şu ifadeler yer almaktadır:

Şekil 1: 1939 Uzunköprü Hükümet Konağı

http://www.uzunkopru.gov.tr/ilcemiz-eski-tarih-fotograflari#gallery-35

"13706 lira 17 kuruş keşif bedelli Uzunköprü hükümet konağı inşaatının yapılan eksiltmede isteklisi çıkmadığı anlaşıldığından 2490 sayılı kanunun 50 inci maddesinin E fıkrasına tevfikan emaneten yaptırılması; Nafia vekilliğinin 22. 11.1938 tarih ve 9622/16878 sayılı tezkeresiyle yapılan teklifi ve Maliye vekilliğinin 12.12.1938 tarih ve 13165/64/6818 sayılı mütaleanamesi üzerine icra vekilleri heyetince 24.12.1938 tarihinde onanmıştır"(BCA, BKKK 030 18 01 02 / 85 106 18). BCA'daki bu kararnameye göre Uzunköprü Hükümet Konağı keşif bedeli 13708 lira 17 kuruş olarak hesaplanmıştır. Yapılan eksiltme usulü ihaleye, katılım olmadığı anlaşılmaktadır. Yapının emaneten yaptırılması bakanlar kurulunca onaylanmış ve kararname dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından imzalanmıştır. Yapının inşaatının hangi aşamada olduğu, dönemin yerel gazetesi olan Edirne Postasına yansımıştır. Adı geçen gazetede 8 Nisan 1939 tarihinde (şekil 1), Uzunköprü Hükümet Konağının tüm birimlerini içine alacak şekilde bir çatı altında topladığı ve eldeki mevcut ödenekle bu yıl inşaatın biteceği haber edilmiştir. Yine aynı gazetenin 19 Mayıs 1939 tarihli sayısında Uzunköprü Hükümet Konağı inşaatının devam etmekte olduğu, çatısının bittiği, 28 odasının olduğu haberi yazmaktadır (Bağman,2005: 117,118). Yapı 6 Ekim 1937'de

[1] Ayrıca Bkz. Trakya Dergisi, Yıl: 2, S.15 Birinciteşrin (Ekim) 1937, s.22.

müteahhide ihale edildikten 22 gün sonra temeli atılmış, iki yıl sonra 29 Ekim 1939'da hizmete açılmıştır (Bağman,2005:118).

3.2 Uzunköprü Hükümet Konağı Mimari Özellikleri

Yapı Edirne ili, Uzunköprü ilçesi, Halisehatun Mahallesinde, Keşan Caddesi mevkiinde, 132 ada, 6 parselde konumlanmıştır (şekil 2).

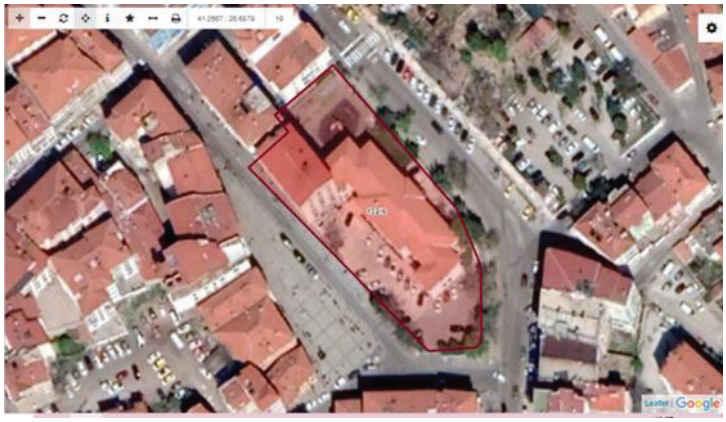

Şekil 2: Uzunköprü Hava Fotoğrafı

https://parselsorgu.tkgm.gov.tr/#ara/cografi/41.2662169896772/26.68826937675476

Kuzeybatı, güneydoğu doğrultusunda konumlanan dikdörtgene yakın simetrik bir plana sahiptir. Eski bir fotoğrafa göre yapı bodrum kat üzeri zemin kat ve birinci kattan oluşan, kırma çatılı bir yapıdır. Bahsi geçen görselden yapının yapım sisteminin bodrum kat yığma moloz taş üzeri sıva, zemin kat ve birinci katın da yığma tuğla üzeri sıvalı olduğu anlaşılmaktadır. Döşemelerin betonarme olduğu tahmin edilmektedir.

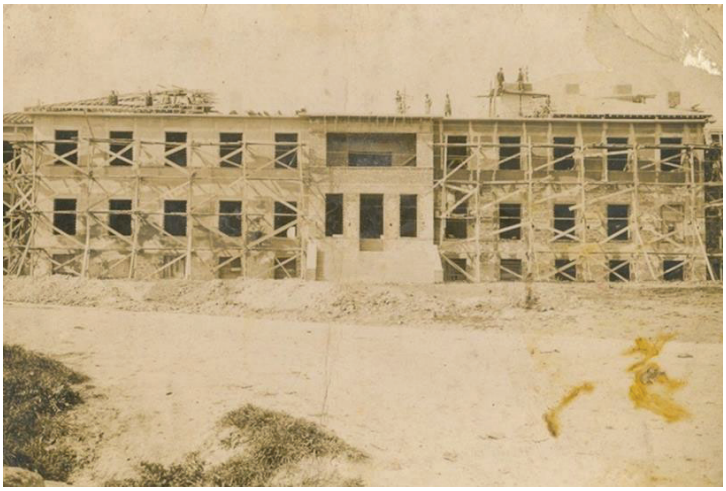

Şekil 3: Uzunköprü Hükümet Konağı 1939

http://www.uzunkopru.gov.tr/ilcemiz-eski-tarih-fotograflari#gallery-2

Kuzeydoğu cephesi görsele göre yapının ön cephesini oluşturmaktadır. Yapıya on iki basamakla girilmektedir. Ana giriş yapı cephesinden öne çıkarılmış üç açıklıklı bir rüzgarlık ve üzerinde yer alan balkon açıklığı ile vurgulanmıştır. Giriş kapısının her iki yanında dikdörtgen formlu birer pencere mevcuttur. Girişin üstünde yer alan balkon açıklığı yatay dikdörtgen formlu olup balkonun iki kısa kenarı kapalıdır. Simetrik bir cephe anlayışına sahip olan yapının bodrum kat pencereleri kare formlu, zemin kat ve birinci katta yer alan

pencereler ise dikdörtgen formludur (şekil3). Bodrum kat pencerelerin etrafında sıvalı söveler bulunmaktadır.

Güneybatı cephesi görsele göre yapının arka cephesini oluşturmaktadır (şekil 4). Bu cephede bir giriş mevcuttur. Simetrik bir düzene sahip olan güneybatı cephesi üç bölmeli olarak düzenlenmiştir. Orta aks zemin katta giriş kapısı yanında üçer pencere açıklığı, bulunmaktadır. Birinci katta ise ikisi zemine kadar inen altı pencere bulunmaktadır. Cephede yer alan pencereler bodrum katta kare, zemin kat ve birinci katta dikdörtgen formludur (şekil 6).

Şekil 4: Uzunköprü Hükümet Konağı Arka Cephe 1939

http://www.uzunkopru.gov.tr/ilcemiz-eski-tarih-fotograflari#gallery-1

Yerinde yapılan incelemeye göre yapı günümüzde mevcuttur.

İç mekanda bir giriş holü ve girişin karşısında birinci kat ile bağlantıyı sağlayan üç kollu bir merdiven, giriş holünün her iki yanında güneydoğu kuzeybatı yönlerine ayrılan birer koridor ve bu koridora açılan ofisler yer alır. İç mekanda bahsi geçen merdivenden tek kol ile ara sahanlığa çıkılır ve ara sahanlıkta iki kola ayrılarak üst kata ulaşılır ve kuzeybatı güney doğu doğrultusunda yapı boyunca konumlanmış dar uzun koridor ve bu koridora açılan ofisler vardır. Yukarıda bahsi geçen merdiven sahanlığının altından bodrum kata inen merdivenler ve güneybatı yönündeki arka bahçeye açılan giriş yer alır.

Yapı özgün halini büyük ölçüde korumuştur. Ön cephede görülen tek fark, girişin üzerinde birinci katta bulunan balkonun kapatılmış ve üç pencereli hale getirilmiş olmasıdır. Ahşap doğramalar, pvc/plastik doğrama ile değiştirilmiştir. Giriş kapısının önüne çelik ve cam malzemeden yapılmış bir saçak eklenmiştir (şekil 5).

Yol kotlarının yükselmesi ile merdiven basamakları azalmıştır. Merdivenin her iki yanındaki korkuluk duvarları kaldırılarak yerine alüminyum korkuluk yapılmıştır.

Şekil 5: Uzunköprü Hükümet Konağı Ön Cephe (31 Mart 2022, Hatipoğlu)

Şekil 6: Uzunköprü Hükümet Konağı Arka Cephe (31 Mart 2022, Hatipoğlu)

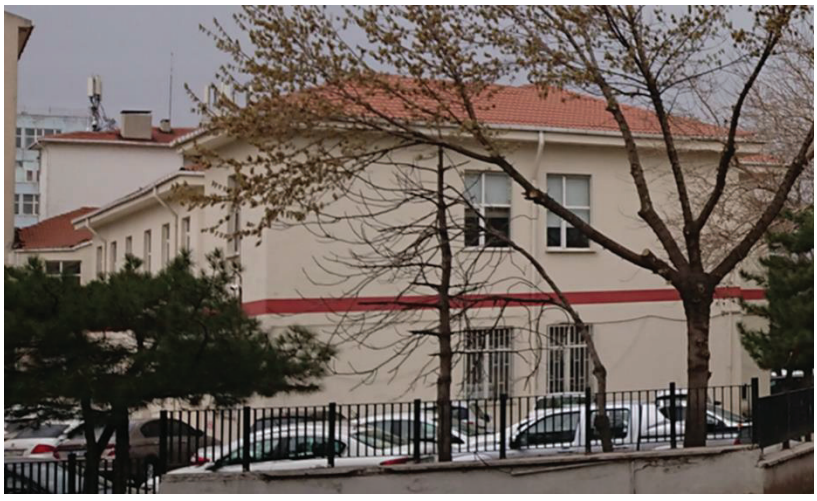

Şekil 7: Uzunköprü Hükümet Konağı Yan Cephe (31 Mart 2022, Hatipoğlu)

SONUÇ

1923 yılı hem ülkemiz hem de dünya siyaset tarihinde dengelerin yeniden kurulduğu bir dönemdir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu bu yıllar ülkenin yeni sınırlarında asayişi düzenleme, toplumsal istikrarı sağlama ülkeyi homojen bir kültürel ve idari düzene getirme cabalarının da olduğu yıllardır. Osmanlı Devletinin son dönemlerinde kurulmuş olan Umumi müfettişlikler yeni ülkenin koşullarına uygun olarak yeniden düzenlenip Türkiye Cumhuriyetinin idari, sosyal yapılanmasında önemli bir idari uygulama olarak

kullanılmışlardır. Bu amaçla kurulan ilk Umumi Müfettişlik Şeyh Said ayaklanmasının çıktığı Birinci Umumi Müfettişliktir çalışmaları başarılı olunca birinci umumi müfettişliği takiben Edirne merkezli İkinci Müfettişlik/ Trakya Umumi Müfettişliği (1934), Erzurum merkezli Üçüncü Umumi Müfettişlik (1935) ve Elazığ merkezli Dördüncü Umumi Müfettişliktir (1936). 1947'de Adana merkezli Beşinci bir Umumi Müfettişlik kurulmuştur. Ancak açıldığı gibi kapatılmış hiç faaliyette bulunmamıştır.

Ülkenin idari ve siyasi açıdan karmaşık olan bölgelerinde kurulan bu müfettişliklerden Trakya/ II. Umumi Müfettişliği Bulgaristan kaynaklı tehditlere karşı kurulmuştur. 1934 yılında Türkiye, Balkan Paktı'nı imzalayarak, bu tehdide karşı tedbir almayı amaçlamıştır. Türkiye, Romanya, Yunanistan ve Yugoslavya arasında imzalanan bu pakt Bulgaristan'a karşı alınan büyük bir önlemdir. Hükümet, bu nedenle mülki idarede yeniden yapılanmaya gitmiş ve 19 Şubat 1934 tarihinde çıkarılan bir kararname ile Trakya bölgesinde Edirne'nin merkez olduğu İkinci Umumi Müfettişlik oluşturulmuştur. Bu karar, o dönemdeki siyasi ve sosyal koşulların bir sonucu olarak alınmıştır.

Trakya umumi müfettişliği, idari alanda, iç güvenlik alanında ve bölgesel kalkınma alanında faaliyet göstermiştir. Asayişi sağlama işlevinin yanı sıra bölgesel kalkınma kapsamında gerçekleştirilen faaliyetler, bayındırlık ve imar alanlarındaki çalışmaları içermektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin o dönemdeki modernleşme ve kalkınma çabalarının da bir parçası olan yeni yapı üretimi arasında; eğitim yapıları, sağlık yapıları, halkevleri ve hükümet konakları yer almaktadır.

Ulus devlet inşa etme sürecinde, Cumhuriyet yönetimini başkent Ankara dışında, taşrada görünür kılan en önemli yapılardan biri hükümet konaklarıdır. Çalışma kapsamında ele alınan Uzunköprü Hükümet Konağı da Trakya/II Umumi Müfettişlik girişimleri ile 1937-1939 yılları arasında yaptırılan önemli yapılardan biridir. Bu çalışmada, hakkında literatürde kapsamlı bilgi bulunmayan Umum Müfettişliklerinin ikincisi olarak kurulan Trakya Umumi Müfettişliğinin girişimleri ile yaptırılan Uzunköprü Hükümet Konağının mimari üslubunun yanı sıra dönemin sosyal ve siyasi yapısına değinilerek 1927-1952 yılları arasında faaliyet gösteren Umumi Müfettişliklerin yaptırdığı Türkiye Cumhuriyetini simgeleyen hükümet konaklarına yüklenen anlamlar ve dönemin mimari ve yönetimsel bakış açısı kavranmaya çalışılmıştır. Bu kavrama için kuşkusuz bu tekil çalışma yeterli değildir. Dönemin tüm umumi müfettişliklerinin programları, imar düzenlemeleri ve yaptırdıkları yapılar daha ayrıntılı çalışıldıkça hakkında çok fikir sahibi olmadığımız dönemin Türkiye mimarlık tarihindeki yeri daha anlaşılır olacaktır.

KAYNAKLAR

Kitaplar

Avcı, Y. (2016). *Osmanlı Hükümet Konakları, Tanzimat Döneminde Kent Mekanında Devletin Erki ve Temsili*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Bağman, L. (2005). *Uzunköprü Tarihi ve Belgeleri*, Ulusal Bellek Yayınları, Edirne.

Burgaç, M. (2013). *Türkiye'de Umumi Müfettişliklerin Kurulması ve Trakya Umumi Müfettişliği,* Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.

Karaca, A. (1993). *Anadolu Islahatı ve Ahmet Şakir Paşa (1838-1899),* Eren Yayıncılık, İstanbul.

Koca, H. (2017). Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Dönemi Umumi Müfettişlikleri (Genel Valilikler, 1927-1947), *https://www.altayli.net/turkiye-cumhuriyetinde-tek-parti-donemi-umumi-mufettislikleri - genel-valilikler-1927-1947.html* , erişim tarihi 26.03.2023.

Koçak, C. (2016). *Umumi Müfettişlikler (1927-1952)*, İletişim Yayınları.

Yerasimos, S. (1996), "Tanzimat'ın Kent Reformları Üzerine," *Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri*, (Ed. Paul Dumont), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1-18.

Dergiler

Anonim, (1936). Duyumlar, *Arkitekt, 6(9),* 273.

Aslanoğlu, İ. (1984). Söyleşi: Osmanlı'dan Bugüne Hükümet Konakları. *Mimarlık*, *22*(203), 3-15.

Avci, Y. (2021). Kudüs Hükümet Konağı: Osmanlı Modernleşmesinin Mimari Temsili (1854-1917). *Filistin Araştırmaları Dergisi*, (10), 1-21.

Bulut, E. Ç. (2015). Devletin Taşradaki Eli: Umumi Müfettişlikler. *CTAD: Journal of Modern Turkish History Studies*, *11*(21)., 83-110

Korhan, T. (2012). Cumhuriyet döneminde umum müfettişlikleri ile ilgili bir değerlendirme. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (7), 134-143.

Ortaylı, İ. (1984). Söyleşi: Osmanlı'dan Bugüne Hükümet Konakları. *Mimarlık*, *22*(203), 3-15.

Yazıcı, N. (2008). Trabzon Örneğinde Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Hükümet Konağı Binaları. *Journal of International Social Research*, *1*(5), 943-959.

Tezler

Han, V. (2017). *İktisadi ve İdari Yönleriyle Umumi Müfettişlikler (1863-1952)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Aksaray.

Arşiv Belgeleri

BCA, BKKK 030 18 01 02 / 85 106 18

BCA, BMGMK 30 10 0 0 / 73 477 7

GALATASARAY MEKTEB-İ SULTÂNÎSİ'NİN KURULUŞUNDA FRANSIZ ETKİSİ

FRENCH INFLUENCE ON THE ESTABLISHMENT OF GALATASARAY MEKTEB-İ SULTÂNÎ

Turgut SUBAŞI

Doç. Dr. Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarihi Bölümü

ORCID: 0000-0003-1677-0440

ÖZET

Osmanlı gayrimüslim tebaasına yeni haklar tanıyan, Avrupa devletlerinin istekleri doğrultusunda hazırlanarak, 1856'de uygulamaya konulan Islahat Fermanı'nın ilan edilmesinin üzerinden on yıldan daha fazla bir zaman geçtiği halde Osmanlı hükümetinin yeterli adımlar atmaması sebebiyle, Fransa 22 Şubat 1867'de Osmanlı Hükümetini uyararak, Islahat Fermanı'nın ruhuna uygun hareket edilmesi talebinde bulundu. Fransa'nın talepleri arasında Osmanlı topraklarında lise seviyesinde okulların açılması tavsiyesi de vardı.

Fransız eğitim sistemine uygun, İstanbul'da bir okulun açılmasıyla ilgili ilk görüşme Osmanlı Devleti'nin Paris Büyükelçisi Cemil Paşa ile Fransa Dışişleri bakanı Le Marquis de Moustier arasında oldu. Varılan mutabakat üzerine kurulacak okulun detayları İstanbul'daki Fransız elçisi De Bourée ile Sadrazam Mehmet Emin Âlî Paşa ve Hariciye Nazırı Fuat Paşa arasında karara bağlandı.

Alınan karara göre, Müslüman ve gayrimüslim ayrımı gözetmeksizin, bütün dinlere mensup aile çocuklarının aynı sınıflarda eğitim alabileceği ve eğitim dili Fransızca olan orta dereceli bir okul kurulacaktı. Bu okulun kurulmasına Fransa maddi destek sağlayacaktı. Okul müdürlüğüne Fransız bir öğretmen, müdür yardımcılığına ise Müslüman bir öğretmen tayin edilecekti. Beş yıllık eğitim süresini tamamlayarak mezun olan herkes ayrım gözetmeksizin devlet hizmetinde istihdam edilecekti. Bu karar üzerine Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nin on maddelik nizamnamesi hazırlanarak Türkçe, Fransızca, Rumca ve Ermenice olarak yayımlandı. Okulun müdürlüğüne ise üç yıllık süreyle Ernest de Salve atandı ve Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi 1 Eylül 1868'de törenle eğitime başladı.

Bu bildiride Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nin kuruluş aşamasındaki gelişmelerin bütün detayları ve hedefler mevcut kaynaklar çerçevesinde değerlendirilecektir. Özellikle, Fransa'nın Osmanlı topraklarında Fransız eğitim sistemine uygun ve Fransızca eğitim yapacak okulların açılmasının nedenleri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi, Gayrimüslim tebaa, Eğitim, Islahat Fermanı, Fransa

ABSTRACT

Although it has been more than ten years since the declaration of the Reform Edict, which gave new rights to the Ottoman non-Muslim subjects and was prepared in line with the wishes

of the European states and put into effect in 1856, due to the failure of the Ottoman government to take sufficient steps, France warned the Ottoman Government on February 22, 1867 and demanded to act in accordance with the spirit of the Reform Edict. Among the demands of France was the recommendation to open schools at the high school level in the Ottoman lands.

The first meeting regarding the opening of a school in Istanbul in accordance with the French education system was held between Cemil Pasha, the Ambassador of the Ottoman Empire to Paris, and the Marquis de Moustier, the French minister of Foreign Affairs. The details of the school to be established upon the agreement reached were decided between the French ambassador in Istanbul, De Bourée, and the Grand Vizier Mehmet Emin Âlî Pasha and the Minister of Foreign Affairs Fuat Pasha.

According to the decision taken, a high school would be established where children of families belonging to all religions could receive education in the same classes, regardless of the distinction between Muslims and non-Muslims, and the language of education would be French. France would provide financial support for the establishment of this school. A French teacher would be appointed as the school principal, and a Muslim teacher would be appointed as the vice principal. Anyone who graduated by completing the five-year education period would be employed in the civil service without discrimination. Upon this decision, the ten-item regulation of the Galatasaray Mekteb-i Sultânî was prepared and published in Turkish, French, Greek and Armenian. Ernest de Salve was appointed as the principal of the school for three years, and Galatasaray Mekteb-i Sultani started its education with a ceremony on September 1, 1868.

In this paper, all the details of the developments and goals of the establishment phase of the Galatasaray Mekteb-i Sultani will be evaluated within the framework of the available resources. In particular, the reasons for the opening of schools suitable for the French education system in the Ottoman lands and which will provide education in French will be emphasized.

Keywords: Galatasaray Mekteb-i Sultani, Non-Muslim subjects, Education, Reform Edict, France.

GİRİŞ

Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nin kuruluşuna kadar Osmanlı Devleti'nde orta öğretim seviyesinde eğitim veren başka bir okul mevcut değildi. 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile birlikte Osmanlı eğitim sisteminde köklü değişikliklere gidilerek, ülkedeki eğitim kurumları ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim olmak üzere üç kademeye ayrıldı. (Bilim, 2002:138)

Kırım Savaşı sırasında Rusya'ya karşı Osmanlı Devleti'nin yanında yer alan İngiliz ve Fransız askeri görevlileriyle birçoğu yabancı dil bilmeyen Osmanlı subay ve memurları arasında iletişim kurulmasında bazı zorluklar yaşanmıştı. Bundan dolayı öğretmen, tercüman, hariciye memuru, yabancı dil bilen subay gibi merkezi bürokrasiyi ayakta tutabilecek kadroları yetiştirmek amacıyla 1857'de Paris'de *Mekteb-i Osmani*[1] adıyla Fransız eğitim

[1] Paris'de 1857'de açılan *Mekteb-i Osmani* hakkında daha detaylı bilgi için Adnan Şişman, *Galatasaray Mekteb-i Sultânî'sinin Kuruluşu ve İlk Eğitim Yılları 1868-1871*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1989.

sistemine uygun bir okul açılmıştı. Ancak yurt dışına gönderilen öğrencilerin amacı dışında işlerle meşgul olmalarından dolayı bu okul beklentilere cevap vermediği için 1864'de kapatıldı. (Şişman, 1996:323; Engin, 2007:9)

Osmanlı hükümetinin Islahat Fermanı'nın gereğini yerine getirmekte istekli davranmaması sonucu Fransa, Osmanlı devletine bir muhtıra verdi. Muhtırada; Müslüman ve gayrimüslim çocukların birlikte aynı sınıflarda karma eğim görebilecekleri lise seviyesinde bir okulun kurulmasını dile getirilerek, bu konuda Fransa'nın her türlü desteğe hazır olduğunu belirtildi. İstanbul'daki Fransız elçisi De Bourée ise böyle bir okulun açılmasının Osmanlı tebaasını kaynaştırarak, devletin birlik ve beraberliğine katkı sağlayacağını Osmanlı hükümeti temsilcilerine ısrarla tavsiye ediyordu. (Bilim, 2002:110: Engin, 2007:10)

Fransa'nın bu konudaki ısrarı sadece Osmanlı devletinin geleceğini düşündüğü için değildi. Böyle bir okulun kurulması Fransız menfaatleri açısından da önemliydi. Çünkü Fransa'nın himayesinde bu tür bir okulun açılması Osmanlı gençleri arasında Fransız kültür ve nüfuzunun yayılmasına hizmet edecek, böylece Fransa bölgedeki konumunu daha da güçlendirebilecekti.

Fransız yönetiminin baskıları sonuç verdi ve Fransız eğitim sistemine uygun, eğitim dili Fransızca olan, Fransız bir müdür yönetiminde, öğretmen ve diğer personelinin büyük bir çoğunluğu Fransa hükümeti tarafından sağlanan, din ve mezhep farkı gözetletilmeksizin bütün Osmanlı tebaası çocuklarının birlikte karma eğitim alacağı bir okulun kurulması noktasında uzlaşmaya varıldı. Ayrıca bu okulu başarıyla bitirenlerin ayrım gözetilmeksizin bütün devlet kademelerinde görev alabileceklerdi. Sonuç olarak, lise seviyesinde beş yıllık eğitim verecek Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nin açılışı 15 Nisan 1868 tarihli tezkere ile resmileşti. (Şişman, 1996:324)

1. Mekteb-i Sultânî'nin Açılışını Hazırlayan Sebepler

Fransa ve İngiltere gibi Avrupa'nın iki güçlü devletini yanına almayı başarabilen Osmanlı Devleti, Kırım Savaşı'nda Rusya'ya karşı her ne kadar galip gelmişse de bu başarının ağır bir bedeli olarak 1856'da Islahat Fermanı'nı ilan etmek zorunda kalmıştır. Islahat Fermanıyla gayrimüslim Osmanlı tebaasına daha önce verilmiş olan bütün haklar teyit edildikten sonra, din ve mezhep farkı gözetilmeksizin bütün Osmanlı tebaası devlet memurluğuna kabul edilecek, askerî ve mülkî okullara alınacaktı. Ayrıca gayrimüslimler isterlerse kendi dillerinde eğitim vermek üzere kendi okullarını da açabilecekleri gibi bir takım yeni haklar da ilave olarak veriliyordu.[2]

Ancak Islahat Fermanı'nın ilan edilmesinin üzerinden on yıldan daha fazla bir zaman geçmesine rağmen Osmanlı hükümetinin yeterli adımlar atmaması üzerine, Avrupalı devletler, özellikle 1866 Girit İsyanı sonrası, Osmanlı yönetimine karşı baskılarını arttırmaya başladı. Fransa, 22 Şubat 1867 tarihinde Osmanlı Hükümetine, on altı maddeden oluşan bir

[2] "… tebea-i Devlet-i Âliyye'min cümlesi herhangi milletten olursa olsun devletin hizmet ve memuriyetlerine kabûl olunacaklarından bunlar ehliyet ve kabiliyetlerine göre umûm hakkında mer'iyyül-icrâ olacak nizamâta imtisalen memuriyetlerde istihdam olunmaları ve saltanat-ı seniyem tebaasından bulunanlar mekatib-i şâhânemin nizamât-ı mevzualarında gerek since ve gerek imtihanca mukarrer olan şeraiti ifâ eyledikleri takdirde cümlesi bilâ-fark ve temyiz Devlet-i Âliyye'min mekatib-i askeriye ve mülkiyesine kabûl olunması ve bundan başka her bir cemaati maarif ve hiref ve sanayie dair milletçe mektepler yapmağa mezûn olup, fakat bu makûle mekatib-i umûmîyenin usûl-i tedrisi ve muallimlerinin intihâbı âzâsı taraf-ı şâhânemden mansûb muhtelit bir meclis-i maarifin nezaret ve teftişi tahtında olması…" (Gümüş, 2008:223-224)

muhtıra vererek Islahat Fermanı'nın ruhuna uygun hareket edilmesi talebinde bulundu. (Engelhardt, 1328 (1910):170; Sungu, 1943:316; Temperley, 1936: 110)

Bu muhtırada Fransa; gayrimüslimlerin devlet hizmetlerine alınmaları ve daha önce Tuna Vilayetinde uygulandığı gibi ülkenin diğer bölgelerinde de gayrimüslimlerin yönetime katılımlarının sağlanması, yargılamanın açık bir şekilde yapılıp, gayrimüslimlerin de Osmanlı mahkemelerde şahitliklerinin kabulü, ticaret mahkemelerinin alanının genişletilerek işlevinin artırılması, yabancıların Osmanlı ülkesinde emlak alım-satımının önündeki engellerin kaldırılması, vakıfların yeniden yapılandırılması, vergilerin yeniden düzenlenmesi, dâhili gümrüklerin kaldırılması, ülkede demiryolu, karayolu ve limanların yapılması ve bunların imtiyaz hakkının yabancılara verilmesi, büyük şehirlerde belediye teşkilatlarının kurulması, orman ve madenlerle ilgili yeniden düzenlemelerin yapılması, bütçe usulünün uygulanması ve devlet alacaklarının düzenli toplanması için gerekli tedbirlerin alınması (Sungu, 1943:317) gibi bir devletin içişlerine alenen müdahale edici konuların yanı sıra, geniş çaplı bir eğitim reformunun yapılmasının da altı çiziliyordu.

Buna göre; gayrimüslimler tarafından hâlihazırda açılmış olan eğitim kurumlarına gerekli destek ve yardımın yapılması, lise seviyesinde eğitim verecek okulların açılıp, bu okullara gayrimüslim tebaa çocuklarının da alınarak, karma eğitim yapılması, ilkokulların sayısının arttırılması ve ilkokullar için öğretmen yetiştirilesi, Müslüman ve gayrimüslim çocuklarının birlikte karma eğitim alacakları bir üniversitenin kurulması, tıp eğitiminin haricinde yargıç ve subay yetiştirecek değişik meslek okullarının açılması, kütüphanelerin kurulması ve ayrıca kadınların eğitimi konusunda gerekli adımların atılması üzerinde durularak, özellikle ülkenin çeşitli şehirlerinde lise seviyesinde eğitim verecek okulların bir an önce açılması tavsiye ediliyordu. (Sungu, 1943:317; Şişman, 1996:323)

Öyle anlaşılıyor ki Osmanlı hükümetinin üst düzey yöneticilerinin düşünce ve uygulamaları Fransa'yı bu müdahaleci tutumunda cesaretlendiriyordu. Mehmet Emin Âli Paşa'ya göre, Osmanlı tebaasında birlik ve bütünlüğün sağlanabilmesi için gayrimüslimlere karşı daha açık politikalar uygulanmalıydı. Gayrimüslim tebaayı yönetime katmadan ülkede kalkınmanın ve gelişmenin mümkün olamayacağı düşüncesinde olan Mehmet Emin Âli Paşa'ya göre, Avrupa seviyesine çıkabilmenin yolu da batı standartlarında okulların açılmasına bağlıdır. Ona göre eğitime önem vermeden gelişmiş medeni milletler seviyesine çıkmamız mümkün değildir. (Akarlı, 1978:11-15) Fuat Paşa ise, bilimi parlayan bir güneşe benzeterek, insanlığın ortak malı olduğundan dolayı bilim nereden geldiğine bakılmaksızın alınmalıydı. (Karal, 1983:197; Bilim, 2002:136) Dönemin eğitim bakanı Saffet Paşa'ya göre bilimlerdeki baş döndürücü gelişmeler Avrupa'yı bugünkü düzeye çıkarmıştır. Osmanlı Devleti bilim ve eğitime önem verdiği dönemlerde zirveye çıkarak en görkemli günlerini yaşamıştı. Eğer eski güce ulaşılmak isteniyorsa bunun yolunun da bilim ve eğitimden geçtiğine inanıyordu. (Berkes, 2003:237)

Osmanlı yönetiminin bu bakış açısının etkisiyle Islahat Fermanının yayınlanmasından kısa bir müddet sonra, devlete öğretmen, tercüman, hariciye memuru, yabancı dil bilen subaylar yetiştirmek amacıyla, Ekim 1857'de Paris'te Fransız eğitim sistemine uygun eğitim verecek *Mekteb-i Osmani* adıyla bir okul açılmıştı. (Semiz, 2008:66; Şişman, 1996:323) Ancak yurt dışına gönderilen öğrencilerin amacı dışında işlerle meşgul olmalarından dolayı bu okul beklentilere cevap vermedi. Bunun üzerine Paris'e daha fazla öğrenci gönderilmeyerek, İstanbul'da Fransız eğitim sistemine uygun, daha az masraflı olacak bir okulun açılması düşüncesiyle 1864'de *Mekteb-i Osmani* kapatıldı. (Sungu, 1943:327-328)

Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nin kuruluşunda diğer bir etken ise Sultan Abdülaziz'in Avrupa seyahati olmuştur. Sultan Abdülaziz Avrupa'ya giden ilk ve tek Osmanlı padişahıdır. Fransız imparatoru III. Napolyon'un daveti üzerine Paris'te açılan uluslararası büyük bir sanat sergisine katılmıştır. Sultan Abdülaziz'in Avrupa seyahati, Islahat Fermanı'nın ruhuna uygun

hareket edilmediği gerekçesiyle Fransa'nın 1867'de Osmanlı Hükümeti'ne verdiği muhtıradan birkaç ay sonra yani 21 Haziran 1867 tarihinde başlamıştır. Fransa ve İngiltere'nin yanı sıra Belçika, Prusya ve Avusturya'ya da uğrayan padişah, 7 Ağustos 1867 günü İstanbul'a dönmüştür. (Subaşı, 2003:765; Küçük, 1988:180) Gezisi sırasında şahit olduğu Avrupa'da ki gelişmelerden bir hayli etkilenen Sultan Abdülaziz, İstanbul'a dönüşünde devlet ileri gelenlerine, her alanda ülkenin kalkınması için çok daha fazla çalışmaları gerektiği talimatını vererek, özellikle Fransız eğitim sistemine uygun okulların açılmasını istemiştir. (Engin, 2007:10)

2. Galatasaray Mekteb-i Sultânîsinin İlk Kuruluş Çalışmaları

İstanbul'da Fransız eğitim sistemine uygun bir lisenin açılmasıyla ilgili ilk resmi görüşmeler 15 Mart 1867 tarihinde Osmanlı Devleti'nin Paris Büyükelçisi Cemil Paşa ile Fransa Dışişleri Bakanı Le Marquis de Moustier arasında gerçekleşmiştir. Fransa Dışişleri Bakanı bu görüşmede Cemil Paşa'ya, İstanbul'da Fransız eğitim sistemine uygun bir lisenin açılacak olmasından büyük bir memnuniyet duyacağını ifade ederken, Fransa Eğitim Bakanı Jean Victor Duruy ise İstanbul'da açılacak okul için ellerinden gelen her türlü desteği vereceğini ve ihtiyaç duyulduğunda Fransız öğretmenlerin derhal İstanbul'a gönderileceğini belirtmiştir. (Şişman, 1989:12-13)

Fransa'nın desteği sağlandıktan sonra İstanbul'da görüşmeler başladı. Sadrazam Mehmet Emin Âli Paşa ve Hariciye Nazırı Fuat Paşa ile İstanbul'daki Fransız elçisi De Bourée arasındaki görüşmeler sonucunda Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nin kurulması karara bağlandı ve okulda ders vermek üzere Fransa'dan öğretmenlerin gönderilmesi Fransa eğitim bakanlığından talep edildi. (Sungu, 1943:317) Bu talep üzerine Fransa Eğitim Bakanı Jean Victor Duruy'un tavsiyesi üzerine üniversitede görevli Fizik hocası Dr. Alfred Levistal ile Osmanlı Devleti'nin Paris Büyükelçisi Cemil Paşa arasında 25 Mart 1868 tarihinde beş yıllık bir sözleşme imzalandı ve açılacak okula müdür yardımcısı olarak atandı. Dr. Levistal okulun kuruluş çalışmalarına katılmak üzere 4 Nisan 1868 tarihinde İstanbul'a geldi. (Kocamanoğlu, 2003:112-13; Şişman, 1996:324)

Fransız eğitim sistemine benzer bir okulun açılacağını ilk duyuran İstanbul gazetesi oldu. Gazete haberi, 11 Ekim 1867 tarihli 145 sayılı nüshasında "İstanbul'da Bir Fransız Mektebi" başlığıyla kamuoyuna aşağıda yer alan şu ifadelerle duyurdu:

> "Ehemmiyeti umum indinde musaddak olan bir madde İstanbul'da rehin-i husul olmaktadır. Bizim mekteplere mümasil mükemmel bir mektep yapılacak ve fakat derununda talim ve terbiye Türkistan'ın ihtiyacı gibi bizimkilerden ziyade olacaktır. Galata'da bunun için mahall-i mahsus ve erbab-ı malumattan hocalar hazırlanmıştır. Şimdiye kadar bazı bu yola yakın mektepler inşasına İstanbul'da Suriye ve Lübnan cihetlerinde başlanılmıştır... Lakin bu mektep taraf-i Hükümet-i Seniyeden inşa ve masârifine muktazi akçe hazine-i hükümetten ita olunacak ve bervechi bâlâ terbiye-i mevzuası Fransa'nın mekâtibine tatbik edilecektir. Bu mektepte Fransız lisanından ve Elsine-i Atîkadan maada Fünun-i Tabiiye ve Hikemiye ve Riyaziye tedris ve Tarih ve Coğrafya ve Emvâl-i Milliye ve Hukuk talim olunacaktır. Hasılı orada gençleri dahilî ve haricî memuriyetlerde ve berrî ve bahrî hizmetlerde kullanılmaya müstait edecek terbiye verilmek mukarrerdir. Bu, bizim mekteplerin birkaçını bir yere getirmek demektir. Türkistan'ı sevenler ve günden güne tarik-i medeniyette kat ettiği mesafeleri nazar-ı memnuniyetle görenler için bu tasavvurun efa'l ile tasdiki haberi gûşnevaz olacaktır. Ancak müessislerine farz olan dahi maddeyi lâyikiyle düşünüp esas-ı sahih üzerine oturmaktadır. Filhakika adam yetiştirmek elzemdir ve bahusus günün birisinde memuriyete çağrılmak için mutlaka malûmatlı adam tedarik eylemelidir."[3]

[3] "İstanbul'da Bir Fransız Mektebi", İstanbul Gazetesi, 11 Teşrinievvel 1867, sayı 145'ten nakleden, Sungu, 1943:319-320.

Bu gelişmelerden sonra açılacak okulun detayları hakkındaki müzakereler Osmanlı devlet adamları ile Fransız temsilciler arasında İstanbul'da başladı. Yapılan görüşmeler sonucunda din ve mezhep farkı gözetmeksizin bütün Osmanlı tebaasının çocuklarının birlikte, karma eğitim alacağı, lise seviyesinde eğitim verecek bir okulun bir an önce kurulmasında mutabık kalındı ancak okuldaki eğitim dili konusunda uzlaşmaya varılması kolay olmadı. Osmanlı tarafı eğitim dilinin Türkçe olmasını isterken, Fransız tarafı ise buna şiddetle karşı çıkarak, eğitim dilinin Fransızca olmasında ısrar ediyordu. Uzun müzakereler sonunda bazı derslerin Türkçe okutulması şartıyla Fransa'nın talebi Osmanlı yönetimi tarafından kabul edildi. Böylece Fransız müdür yönetiminde eğitim dili Fransızca olan Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nin açılmasına 15 Nisan 1868 tarihli tezkere ile karar verildi. Bu kararın hemen ardından açılacak okulun on maddeledik nizamnamesi Türkçe'nin yanı sıra Fransızca, Ermenice ve Rumca olarak da yayımlandı. (Semiz, 2008:70)

3. Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nin Nizamnamesi

Nizamnamenin birinci maddesi, farklı din ve mezheplere mensup bütün Osmanlı tebaası çocuklarının, Osmanlı Devleti'nin tüm ihtiyaçlarına uygun bir şekilde eğitim alacağı bir okulun kurulduğundan bahsederken, ikinci maddesinde ise bu okulu başarıyla bitiren herkesin devletin ihtiyaç duyduğu bütün devlet kademelerinde ayrım gözetmeksizin görev alacaklarının altı çizilmektedir. Üçüncü madde de Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nin eğitim süresi ele alınmıştır. Buna göre mektebe alınan öğrencilerden yeteri kadar eğitim görmüş olanlar bir sınav ile sınıflara ayrılacak ve eğitim süresi 5 yıl olacaktır. Mektebe alım sırasında yeteri kadar eğitim görmemiş öğrenciler var ise onlar 3 sene hazırlık sınıfında eğitim gördükten sonra normal sınıfa geçerek 5 yılda eğitimlerini tamamlayacaklardır.

Dördüncü madde bu okulda okutulacak derslerin listesi verilmiştir. Buna göre bu okuldan mezun olacak bütün öğrencilerin her türlü devlet hizmetine hazır olmasını sağlayacak dersler şöyle sıralanmıştır: Türkçe, Fransızca, Latince, Grekçe, Genel Tarih, Osmanlı Tarihi, Genel Coğrafya, Osmanlı Coğrafyası, Kozmografya, Matematik, Fizik, Kimya, Mekanik, İktisat, Tarım ve Ziraat, Mülkî İdare, Hukuk, İnsan Hakları, Genel Kanunlar, Muhasebe, Defter Tutma, Tıp, Eczacılık, Ahlâk, Adap, Hitabet, Hat ve Resim. (Sungu, 1943:326-325) Rumca ve Ermenice sadece bu ırka mensup öğrencilerin aileleri talep ederlerse okutulacaktır. (Şişman, 1996:324)

Beşinci madde de ise bu okula eğitim alacak farklı din ve mezheplere mensup öğrencilerin dini eğitim ve dini vecibelerini nasıl yerine getireceği konusu ele alınmıştır. Buna göre Müslüman öğrencilerin hocaları nezaretinde okul içinde bulunan camide dini eğitimlerini alacakları ve dini vecibelerini de burada icra edecekleri belirtilirken, Gayrimüslim öğrenciler ise ailelerin bilgisi ve talebi doğrultusunda, mensup oldukları din ve mezhebin mabetlerinde kendi dini cemaat temsilcileri aracılığıyla dini eğitimlerini alacak ve dini vecibelerini de yine kendi mabetlerinde yerine getireceklerdir. (Şişman, 1996:324)

Altıncı madde, okula 300 Müslüman ve 300 gayrimüslimler olmak üzere toplam 600 öğrenci alınacağına vurgu yaparken yedinci maddede de okula alınacak öğrencilerin yaş grubuna yer verilmiştir. Hazırlık sınıfına 9 yaşından 13 yaşına kadar öğrenci kabulü edileceğinden bahsederek, 13 yaşını geçmiş öğrencilerin ise özel bir sınava tabi tutularak sınıflara ayrılacağı belirtilmektedir. (Semiz, 2008:72)

Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nde paralı eğitim yapılacağından dolayı sekizinci madde öğrencilerin sınıflandırılması ve onlardan alınacak ücretlerle ilgilidir. Buna göre öğrenciler dahili ve harici olmak üzere iki kısma ayrılacaklar, dahili kısma ayrılan öğrenciler okula başlarken bir defaya mahsus olmak üzere elbise ve eşya parası olarak 345 frank ve her sene

için ayrıca 1035 frank ödeyeceklerdir. Harici öğrenciler de geceleri okulda kalmayıp sadece gündüz okula geleceklerdir. Senenin her üç ayı bir eğitim yarıyılı olacağı için, öğrenciler o yarıyılın ücretinin tamamını vermek zorunda olacaktır.

Bu nizamnamede gelir düzeyi düşük başarılı öğrencilerin durumu da dikkate alınmıştır. Dokuzuncu madde okul ücretinin tamamını ödeyecek gücü olmayan ailelerden ücretin yarısının alınacağı, eğitim için gerekli olan araç ve gereçlerden ise ücret alınmayacağından bahsederken, nizamnamenin onuncu ve son maddesi okul ücreti ödeyecek maddi güce sahip olmayan aile çocuklarının eğitimi hakkındadır. Bu durumda olan aileler çocuklarını okula kaydettirdikten sonra durumlarını belirten ve Maarif Nezareti'ne hitaben yazılmış bir dilekçeyi de okul yönetimine teslim edeceklerdir. Maarif Nezareti gerekli araştırmayı yaptıktan sonra o kişinin ücretsiz eğitim alıp alamayacağına karar verecektir. (Semiz, 2008:70-72)

4. Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nin Açılışı

Nizamnamenin yayınlanmasından sonra, Fransız Eğitim Bakanı Victor Duruy'ın tavsiyeleri doğrultusunda Marseille'de Acadâmie d'Aix müfettişi ve Legion d'honneur(onur nişanı) sahibi olan M. Ernest de Salve ile Osmanlı Devleti'nin Paris Büyükelçisi Cemil Paşa arasında, 1 Temmuz 1868 yılında üç yıllık bir sözleşme imzalandı. De Salve Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nin ilk müdürü olarak atanarak İstanbul'a geldi. Müdür haricinde okulun ihtiyaç duyduğu Fransız öğretmen ve mubassırlarla da Paris'teki Osmanlı elçiliğinde sözleşmeler imzalanarak dörder kişilik gruplar halinde 12 kişi daha İstanbul'a gönderildi. (Kocamanoğlu, 2003:114; Şişman, 1989:21-22)

Fransa Eğitim Bakanı Victor Duruy'ın ilettiği listeye göre Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nin açıldığı yıldaki eğitim kadrosu ve görevleri şöyledir: Alfred de Levistal (Müdür Başyardımcısı), M. Goold (Tarih öğretmeni, eğitim müfettişi olarak göreve başlamıştır), M. Delaplanche (Aritmetik, Muhasebe ve Fransızca öğretmeni), M. Nonnotte (Latince öğretmeni), M. Dalem (Fransızca öğretmeni), M. Ananian (Fransızca öğretmeni), Terziyan (Fransızca öğretmeni), Çiraciyan (Fransızca öğretmeni), Minasyan (Fransızca öğretmeni), Karaosmanyan (Fransızca öğretmeni), Malyakas (Rumca öğretmeni), Selim Efendi (Müdir-i Sânî ve Türkçe öğretmeni), Mirza Habib Efendi (Arapça ve Farsça öğretmeni), M. Curel (Beden eğitimi öğretmeni) ve M. Plessiat (Doktor). (Kocamanoğlu, 2003:155)

Bütün hazırlıklar tamamlandıktan sonra, gayrimüslim dini liderler, şeyhülislam, Fransa'nın İstanbul'daki Büyükelçisi dahil Osmanlı Devlet erkânının katıldığı büyük bir törenle Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi, 172'si Müslüman, 237'si de gayrimüslim olmak üzere 409 öğrencisiyle birlikte 1 Eylül 1868 tarihinde açılarak eğitim hayatına başladı. (Sandıkcıoğlu-Turaç- Semenderoğlu, 1974:16; Şişman, 1996:324) Ancak Fransa ve Osmanlı devletinin güçlü sadrazamı Sadrazam Mehmet Emin Âli Paşa ile Fransa devletinin himayesinde kurulan Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nin bu parlak dönemi çok uzun sürmedi. 19 Temmuz 1870-10 Mayıs 1871 tarihleri arasında gerçekleşen Fransa-Prusya savaşında Fransa ağır bir yenilgi aldı, Prusya ordusu Paris'e kadar ilerledi. Osmanlı Devleti'nde ise Sadrazam Mehmet Emin Âli Paşa'nın 1871 de vefat etmesi bu okulun sahipsiz kalmasına sebep oldu.

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin yeniden yapılanma sürecinde ileri düzeyde eğitim almış, merkezi bürokrasiyi ayakta tutabilecek kadroları yetiştirmek amacıyla, Avrupa standartlarında eğitim verecek okulların açılması zaruret haline gelmişti. Bâb-ı Âlî yönetimi ise Osmanlı

toplumunda birlik ve beraberliğin sağlanabilmesinin, din ve mezhep ayrımı gözetilmeden aynı sınıflarda karma eğitim veren okulların varlığıyla mümkün olacağı kanaatindeydi. Böylece farklı unsurlardan oluşan Osmanlı toplumunda bir aidiyet kültürü oluşturup, Osmanlı tebaasını "Osmanlı Kimliği" etrafında birleştirerek dağılma sürecinin önüne geçilebilirdi. Her ne kadar devletin ihtiyaç duyduğu öğretmen, tercüman, hariciye memuru gibi kadroları yetiştirmek amacıyla 1857'de Paris'te *Mekteb-i Osmani* adında bir okul açılmışsa da bu okul beklentilere cevap vermediği için 1864'de kapatılmıştır.

Sultan Abdülmecid'in Avrupa seyahati Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nin kuruluşunu hızlandıran diğer bir etken olmuştur. Fransız İmparatoru III. Napolyon'un daveti üzerine Paris'te açılan uluslararası bir sanat sergisine katılan Sultan Abdülaziz, bu seyahati esnasında şahit olduğu Avrupa'da ki gelişmelerden, özelliklede ziyaret ettiği okullardan bir hayli etkilenmişti. Padişah, İstanbul'a döner dönmez Bâb-ı Âlî yönetimine, her alanda ülkenin kalkınması için daha çok çalışmalarını, özellikle de Fransa'da ziyaret ettiği okulların benzerlerinin İstanbul'da da açılması talimatını vermişti.

Fransız yönetimi ise Alman ve İtalyan coğrafyasında açılmış olan Cizvit Okullarına benzer eğitim kurumlarının Osmanlı topraklarında da açılmasını planlamaktaydı. Böylece doğudaki bütün Fransız okulları, Atina'daki büyük Fransız Koleji'ne bağlı bir şekilde çalışarak, bölgede Fransız kültür ve nüfuzunun yayılmasına hizmet edecekti. Fransa dağılma sürecinde olan Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu bu durumdan faydalanarak, Osmanlı gençleri arasında Fransız kültürünün yayılmasını sağlayarak, bölgedeki konumunu daha da güçlendirmeyi hedeflemekteydi. Bu amaçla, Osmanlı gayrimüslim tebaasına yeni haklar tanıyan, Islahat Fermanı ile ilgili yeterli adımların atılmadığı gerekçesiyle Osmanlı yönetimine karşı baskılarını arttırarak, 22 Şubat 1867'de geniş çaplı bir eğitim reformunun da yapılmasını içeren bir muhtıra verdi.

Osmanlı hükümetinin beklentileri ile Fransız yönetiminin hedefleri Fransız eğitim sistemine uygun, İstanbul'da bir okulun açılması noktasında örtüştüğü için Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nin açılmasında fazla bir zorluk yaşanmadı. Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nin kurulması ile ilgili 15 Mart 1867 tarihinde Osmanlı Devleti'nin Paris Büyükelçisi Cemil Paşa ile Fransa Dışişleri Bakanı Le Marquis de Moustier arasında başlayan görüşmeler, Sadrazam Mehmet Emin Âli Paşa ve Hariciye Nazırı Fuat Paşa ile İstanbul'daki Fransız Büyükelçisi De Bourée arasında İstanbul'da devam etti. Sonuç olarak din ve mezhep farkı gözetletilmeksizin bütün Osmanlı tebaasının çocuklarının birlikte, karma eğitim alacağı, lise seviyesinde beş yıllık eğitim verecek bir okulun açılmasına karar verildi. Okulun öğretmen ve diğer personeli ise Fransa hükümeti tarafından sağlanacaktı.

Bu okulu başarıyla bitirenler ihtiyaç duyulan bütün devlet kademelerinde ayrım gözetmeksizin görev alabileceklerdi. Bazı derslerin Türkçe okutulması şartıyla, Fransız müdür yönetiminde, eğitim dili Fransızca olan Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nin açılması, 15 Nisan 1868 tarihli tezkere ile resmileşti ve hemen ardından açılacak bu okulun on maddelik nizamnamesi dört dilde yayımlandı.

Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi, 172'si Müslüman, 237'si de gayrimüslim olmak üzere toplam 409 öğrencisiyle birlikte, 1 Eylül 1868 tarihinde büyük bir törenle açılarak eğitim hayatına başladı. Ancak Osmanlı Sadrazamı Mehmet Emin Âli Paşa'nın 1871 de ölümü ve aynı yıl Fransa'nın Sedan Muharebesinde Prusya'ya karşı ağır bir yenilgi alması sonucu okul üzerindeki Fransız etkisi azaldı ve okulun Fransız personelinin büyük çoğunluğu okuldan ayrıldı. Böylece Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nin parlak dönemi kısa sürdü.

KAYNAKÇA

Akarlı, E. D. (1978). *Belgelerle Tanzimat*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Berkes, N. (2003). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Bilim, C. Y. (2002). *Türkiye'de Çağdaş Eğitim Tarihi (1734-1876)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Engelhardt, E. P. (1328-1910). *Türkiye ve Tanzimat, Devlet-i Osmaniye'nin Tarih-i Islahatı 1826-1882*, (Çev. Ali Reşad), İstanbul: Mürettibin-ı Osmaniyye Matbaası.

Engin, E. (2007). *Galatasaray Lisesi 1923-1950 Dönemi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

Gümüş, M. (2008). "Anayasal Meşrûti Yönetime Medhal: 1856 Islahat Fermanının Tam Metin İncelemesi", *Bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*. (47 Güz, ss. 215-240).

Karal, E. Z. (1983). *Osmanlı Tarihi*. Cilt VII, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Kocamanoğlu, E. (2003). *Yabancı Okullarda Din Eğitimi, Robert Koleji-Mekteb-i Sultânî Örneği.* İstanbul: Marmara Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bilim Doktora Tezi.

Küçük, C. (1988). Abdülaziz, *Türkiye Diyanet Vakfı, İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul, (Cilt I, ss. 179-185.

Semiz, A. (2008). *Türk Ortaöğretim Sisteminde Galatasaray Lisesi (Mekteb-i Sultânî): Yeri ve Tarihsel Gelişimi*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.

Subaşı, T. (2003). Sultan Abdülmecid ve Sultan Abdülaziz*. Osmanlı.* (Ed. Güler Eren), (Cilt 12, Ankara, ss. 753-781.

Sandıkcıoğlu, M.-Turaç, F.- Semenderoğlu, V. (1974). *Galatasaray Lisesi: Mekteb-i Sultani 1868-1869*. İstanbul.

Sungu, İ. (1943). "Galatasaray Lisesinin Kuruluşu", *Belleten*. (Sayı 28, ss.315-347).

Şişman, A. (1989). *Galatasaray Mekteb-i Sultânî 'sinin Kuruluşu ve İlk Eğitim Yılları 1868-1871*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.

Şişman, A. (1996). Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi. *Türkiye Diyanet Vakfı, İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, (Cilt 13, ss. 323-326).

Şişman, A. (1986). "Mekteb-i Osmani 1857-1864. *Osmanlı Araştırmaları Dergisi.* (Cilt V, ss. 83-160.

Temperley, H. (1936). *England and the Near East: The Crimean*, London: Longmans, Green and Co.

HANIMLARA MAHSUS GAZETE'SİNDE OSMANLI KADINLARININ EĞİTİMİ

EDUCATION OF OTTOMAN WOMEN IN THE HANIMLARA MAHSUS GAZETE

Kübra ÇAYLI

Doktora Öğrencisi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

ORCİD NO: 0009-0002-5368-5704

ÖZET

Tanzimat öncesi Osmanlı Devleti'nde kadınlar, sıbyan mekteplerinde eğitim görüyordu. Sıbyan mektepleri zorunlu değildi ve müfredatı dinî ağırlıklıydı. Bu yüzden kadınların aldıkları eğitim de sınırlıydı. Tanzimat Fermanı'nın ilanı birlikte eğitimin geliştirilmesi yönünde bazı çalışmalar yapıldı. Bu çerçevede ilköğretim zorunlu olmuş, kadınların sıbyan okulları dışında öğrenime devam edecekleri rüştiyeler açılmıştı Açılan her yeni okul kadın öğretmen ihtiyacını da gündeme getirmişti. Bu çerçevede 1870 yılında ilk kadın öğretmen okulu olan Dârü'l Muallimat açıldı. Bu tarihten itibaren çok sayıda okul açılmış ve öğrenci sayılarında artış yaşanmıştır. Buradan kadınların eğitime yoğun ilgi gösterdikleri anlaşılmaktadır.

Şüphesiz ki, eğitim alanında yaşanan bu gelişmeleri destekleyen en önemli araç basın olmuştur. Eğitim, tanzimat dönemi ve sonrasında halk ve aydın kesim arasında bir köprü vazifesi görmüştü. Gazetelerde kadın eğitimine yönelik kaleme alınan yazılar ilgiyle takip edilmişti. İlerleyen süreçte kadın gazetelerinin yayınlanmaya başlanmasıyla beraber kadınlar basın aracılığı ile eğitim, aile, edebiyat, sağlık gibi çeşitli alanlarda fikir ve görüşlerini paylaşmışlardı.

Osmanlı basın tarihinde ilk kadın gazetesi olan "Hanımlara Mahsus Gazete", kadın eğitimine yönelik yayınlarıyla ayrı bir önem taşımaktadır. Bu bildiride 1895-1906 yılları arasında yayımlanan gazetenin kadın eğitimine bakışı temelinde, kadın eğitiminin önemi, niteliği ve sınırlılıkları hakkında yapılan tartışmalar ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Kadın, Basın, Toplum, Aile.

ABSTRACT

In the pre-Tanzimat Ottoman Empire, women were educated in primary schools. Primary schools were not compulsory and their curriculum was predominantly religious. Therefore, the education women was limited. With the announce of the Tanzimat Fermanı, some studies were carried out to improve education. İn this context, primary education became compulsory, and secondary schools were opened where women coşuldu kontinü their education outside of primary schools. Each new school opened revealed the need for female teachers. In this context, Dârü'l Muallimat, the first women's teacher's school, was opened in 1870. From this time many schools have been opened and the number of students has increased. It is understood from this that women show great interest in education.

Undoubtedly, the most important tool supporting these developments in the field of education has been the press. Education served as a bridge between the public and the intelligentsia during and after the Tanzimat period. The articles on women's education in the newspapers were followed with interest. With the publication of women's newspapers in the following process, women shared their ideas and opinions in various fields such as education, family, literature and health through the press.

Being the first women's newspaper in the history of the Ottoman press, "Hanımlara Mahsus Gazete" has a special importance with its publications on women's education. In this paper, the debates about the importance, quality and limitations of women's education will be discussed on the basis of the perspective of the newspaper published between 1895-1906 on women's education.

Keywords: Education, Women, Press, Society, Family.

GİRİŞ

Klasik dönem Osmanlı Devleti'nde kadınlar yalnızca dini eğitimin verildiği ve zorunlu olmayan sıbyan mekteplerinde eğitim görüyordu. Ancak bu okullarda kadın öğretmenlerin olmayışı ve eğitiminin zorunlu tutulmamasından dolayı kadınların eğitimi oldukça sınırlı kalmıştır. Bu durum Tanzimat'ın ilanı ile birlikte eğitimin de yeniden yapılandırılmasıyla değişmişti. Bu çerçevede ilköğretim zorunlu olmuş ve kadınlar ilköğretim sonrası da eğitim alma hakkı kazanmışlardı.

Tanzimat reformlarının uygulanması ve yaygınlaştırılmasında Sultan Abdülmecid'in girişimleri önem taşımaktadır. Sultan Abdülmecid, 1845 yılında Bâb-ı Âli Yüksek Şura'sındaki açılış konuşmasında reformların sadece askerî alanda sınırlı kaldığı ve henüz istenilen düzeyde gelişme gösterilmediğini ifade etmişti. Tanzimat Fermanı'nda vurgulanan mülkün imarı hususunun yerine getirilmesinde eğitimin önemi üzerine durmuş ve eğitimi iki temel esasa bağlamıştı. Bunlardan ilki *"levâzım-ı insaniye"* yani bir kişinin temel bilgileri öğrenerek yeteneğine göre bir eğitim alması bir diğeri de eğitimde *"icâb-ı akl ve hikmet"* yani bir kişinin elinden geldiği kadar ilim ve fen öğrenerek bilgi kazanmasıdır. (İhsanoğlu, 2167:1994). Buradan da anlaşılacağı üzere Tanzimat eğitiminden beklenen kadın-erkek ayrımı olmaksızın herkesin temel dini bilgiler temelinde ilim ve fen öğrenerek kimseye muhtaç olmayacak bilgi ve beceriye sahip olması amaçlanmıştı.

Bu çerçevede eğitimin yeniden yapılandırılması sürecinde bazı çalışmalar yapıldı. Bu çalışmalardan biri de kadınların sıbyan okulları dışında öğrenime devam edecekleri rüştiyelerin açılmasıdır. Bunun ilk örneği 1858'de açılan Cevri Kalfa İnâs Rüştiyesi'dir. İnâs Rüştiyesi'nin açılışı halka şu sözlerle duyurulmuştu:

"Okuyup yazmak erkek ve kadınlar için elzem olup, geçinmek için ağır işler gören erkeklerin ev işlerinde rahat etmeleri ancak kadınların, din ve dünyaları için gerekli eğitimlerini alarak eşlerinin emirlerine itaat etmeleriyle, istemediklerini yapmaktan sakınmalarıyla ve iffetlerini koruyup kanaat ehli olmalarıyla mümkün olacaktır."

Burada okuma yazmanın kadın-erkek ayırımı olmamak üzere herkes için gerekli olduğu vurgusu önemli olmakla birlikte *"Kadınların, erkeklerin rahatları için dini ve dünyevi bilimlere sahip olmaları gerektiği"* ifadesi oldukça dikkat çekicidir. Bu ifadeler, modernleşme adımlarının atıldığı bu dönemde gelişmenin ve çöküşten kurtulmanın en önemli çarelerinden birisinin hatta "belki de en önemlisinin" kadın ve erkek ayırmadan, bütün toplumun eğitilmesi bilincinin ne yazık ki tam manasıyla kavranmadığını göstermektedir. (Subaşı,2019:279)

Ancak buna rağmen Cevri Kalfa İnâs Rüştiyesi'nin açılması kendisinden sonra yapılacak girişimlere öncülük etmesi bakımından önemli bir adım olarak görülmelidir.

Cevri Kalfa İnâs Rüştüyesi'nden önce de kadınların eğitimine yönelik önemli girişimler olmuştu. Bunlardan biri de 1842 yılında açılan Ebe Mektebi'dir. Bu tarihten sonra kız öğrenci ve okul sayıları hızla artmaya başlamış ve 1865'te Mithat Paşa tarafından Rusçuk'ta ilk kız Sanayi Mektebi açılmıştı. Kısa bir süre sonra 1869 yılında kadınlara bez üretme ve el sanatları dersleri verilen Yedikule Kız Sanayi Okulu açılmıştır. Açılan her yeni okul buralarda eğitim verecek kadın öğretmen ihtiyacını da gündeme getirmişti.

Bu çerçevede 1870 yılında ilk kadın öğretmen okulu olan Dârü'l Muallimât açıldı. Böylece kadın, öğretmenlik mesleği ile çalışma hayatına da girmeye başlamıştı. Dârü'l Muallimât ilk mezununu 1873 yılında verdi. İlk kez 1881'de bir kadın kamusal alanda konuşma yapma şansı elde etti. 1883'e gelindiğinde ise kadınlar yöneticilik yapmaya başladı. Bu örneklerden de görüldüğü üzere Dârü'l Muallimât'ın açılışı sadece sıbyan ve rüştiyelere öğretmen yetiştirmekte değil, kadın kimliğinin oluşumunda da etkili olmuştur. Dârü'l Muallimât, kadınların toplumun her alanında önünü açacak olan aydın kadın yetiştirilmesini de sağlamış oldu. Bununla birlikte kadının özel alandan kamusal alana geçişini de kolaylaştırdı. (Subaşı, 2016:604)

Meşrutiyet dönemine gelindiğinde rüştiyenin bir sonraki kademesi olan idadîler yaygınlaştırılırken, kadınlar için de idadîler açılmaya başladı. Böylece kadınlar ilköğretim ve ortaöğretimin ardından lise düzeyinde de eğitim almaya başladılar. Ancak kadınların yükseköğrenimde eğitim görme talebi ve verdikleri mücadeleler ise ilköğretimde okuma hakkı elde edişlerinden yaklaşık yarım asır sonra karşılık bulmuştu.

Başlangıçta Darülfünunda hukuk, tarih, pedagoji, sağlık gibi alanlarda dersler verilmiş ve nihayet 12 Eylül 1914 tarihinde açılan İnâs Darülfünunu ile birlikte kadınlar hem yükseköğrenimde de eğitim alma hakkı elde etmişlerdi hem de idadîlerdeki kadın öğretmen ihtiyacı giderilmişti. (Arslan, Akpınar, 2005:227)

Görüldüğü gibi Tanzimat dönemi reform hareketleriyle başlayan kadınların eğitimi meselesi tedricen ilerleme göstermiştir. Ancak kadın eğitiminde atılan her yeni adım kadınları ileri bir aşamaya getirmiş ve kadın eğitimi artarak gelişmeye devam etmiştir.

1.Osmanlı Devleti'nde Basının Kadın Eğitimindeki Rolü

Osmanlı Devleti'nde bir yeniden yapılanma dönemi olan Tanzimat ile birlikte idarî ve hukukî yapıyla beraber, düşünce hayatında da önemli değişimler yaşanmıştır. Eğitimin yeniden yapılandırılması, basının özellikle de 1860 sonrası ortaya çıkan fikir gazeteciliğinin etkili olmaya başlamasıyla toplum ve düşünce yapısı da değişmişti. Böylece hem kadınların eğitim imkanlarının artması hem de basının aracılığı ile kadınlarda haklarını arama bilinci oluşmuştu.

Toplumsal ve siyasal alanda da etkili olan bu değişimde basın en önemli araç olmuştur. Yaşanan değişimi yansıtan yazıların kaleme alınmasıyla toplum üzerinde farkındalık oluşmuştur. Kadının eğitimi, toplumsal hayatta kadının konumu, yeni kadın kimliği, kadın ve aile gibi konular tartışılmaya başlanmış ve gazeteler aracılığı ile halka ulaşmıştır. Böylece kadının toplum içerisindeki konumu ve eğitimi artık daha da görünür hale gelmişti. (Çiçekler, Andı, 2009:14)

Kadınlar, tanzimat basınında kendilerine doğrudan bir yer bulamamış olsalar da sorunlarını gazetelere yazdıkları mektuplarla dile getirerek dolaylı yoldan basın hayatına giriş yapmışlardı. Tanzimat dönemi müstakil bir kadın gazetesi olmamakla beraber 1869 yılında Terakki Gazetesinin eki olarak yayımlanan *Terakki Muhadderat*, 1875 yılında yayımlanan *Ayine*, yine 1875 yılında Vakit Gazetesi'nin ilavesi olarak yayımlanan *Vakit Yahut Mürebbi-i*

Muhadderat dönemin kadınla ilgili dikkat çeken yayınları arasında sayılabilir. Meşrutiyet döneminde ise 1895 yılında yayımlanan *Hanımlara Mahsus Gazete*, 1908 yılında yayımlanan *Demet,* 1908'de *Kadın* (Selanik) gibi gazetelerde kadınlar; kadın eğitimi, aile, moda, edebiyat, çocuk bakımı, halk sağlığı ve kadınlarla ilgili dış dünyadan haberler gibi konularda bilgi sahibi olmuşlardı.

Gazetelerde kadınların eğitimi konusu üzerine önemle durulmuştur. Kadınların sadece öğretmenlikte değil istedikleri her alanda kendilerini geliştirebilecekleri vurgulanmış ve Avrupa'dan, İslam Dünyası'ndan eğitimli kadınlardan örnekler verilerek kadınlara "isterseniz siz de başarabilirsiniz." düşüncesi aşılanmaya çalışılmıştır. (Şeyda, 2003:59)

Kadın eğitimi ile ilgili Dâr'ül Muallimâtların açılması önemli bir dönüm noktası olmuştur. Böylece, kadınların eğitimcilik görevi, "kadınlık" ve "annelik" görevleriyle ilişkilendirilmiş, yeni bir neslin yetiştirilmesinde kadınlara önemli vazifeler yüklenmiştir. (Akdağ, 2016:56)

Kadınların eğitimi meselesi, eğitim aldıkları okullarda verilen derslere bakıldığında ve basında yer alan yazılarda görüleceği üzere kadının en temel vazifesi olarak görülen "anne" ve "eş" temelinde şekillenmiştir. Okul derslerinin müfredatlarına bakıldığında; ev hizmetleri, aile, kadının eşine karşı vazifeleri, çocuk bakımı, biçki-dikiş, sağlık gibi derslerin olduğu görülmektedir. Gazetelerde yer alan genel kanıya göre kadın, eşi ve aile mutluluğu için eğitim almalı ve onlar için çalışmalıydı.

Akşin Somel, "Osmanlı ailesi" ve "Osmanlı annesi" düşüncesiyle hükümetin de benzer düşünceyle kadın eğitimini desteklediğini dile getirir. Somel, siyasi ve kültürel amaçlarla yapıldığını düşündüğü bu görüşünü Tanzimat dönemi devlet adamlarından Sadık Rıfat Paşa'dan örnek vererek desteklemişti. Sadık Rıfat Paşa'ya göre; toplumun ilk öğretmeni olarak görülen kadının eğitimi oldukça önemliydi. Devlet, kız çocuklarına "iyi terbiye" verilmesi yolunda her türlü eğitimi desteklemeliydi. Çocuklarını emzirirken onlara din ve ahlaki eğitim de verebilecek anneleri yetiştirmek insanlığa büyük bir hizmet olacaktı. (Somel, 2010:84).

Aynı bakış açısı Şemsettin Sami tarafından da dile getirilmişti. Ona göre eğitimli bir kadın "iyi anne ve iyi eş" olarak toplumun refahını sağlamada ve toplumun ilerlemesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Bununla birlikte eğitim, erkekler gibi kadınların da kusurlarını kapatarak karakterlerini tamamlayıcı ve onları geliştiren önemli bir unsurdu. (Karaca,136:2010)

Kadının eğitim hakkına yönelik sınırlamalar geleneksel İslamcı söylemde de desteklenmişti. Buna göre kadın-erkek eşitliği ve kadın eğitimi Avrupa'nın taklidinden başka bir şey değildi. İslam'ın ve Osmanlı toplumunun Avrupa'dan alınacak yeniliklere ihtiyacı yoktu. Bu fikre en başta dönemin ünlü kadın yazarlarından Fatma Aliye karşı çıkmıştı.

Fatma Aliye'ye göre; önceden Osmanlı kadınlarının eğitimi toplum tarafından pek hoş karşılanmıyordu. Halbuki İslamiyetin ilk dönemlerinde İslam kadınlarının ilim ve irfanda yaptıkları önemli çalışmalar, İslam toplumlarında kadınların içinden büyük âlimlerin çıktığını göstermektedir. Bununla birlikte geleneksel İslami söylemin referans kaynağı olan Hz. Peygamberin davranışlarına bakıldığında böyle bir yaklaşımın söz konusu dahi olmadığı görülür. Hz. Peygamber, eğitim hususunda kadın ve erkek ayrımı yapmamışken, eşleri ve kızlarının çalışma hayatını sınırlamamışken, onun hayatındaki bu örnekler karşısında kimsenin yorum yapmaya, görüş bildirmeye hakları olmamalıdır. (Fatma Aliye, 1896:1-2).

Gazetelerde sayıları az da olsa Fatma Aliye gibi kadınların her alanda erkekler gibi eğitim alması gerektiğini savunanlar da vardı. Buna göre kadın, ev içindeki aile ve eş sorumlulukları dışında, işçi, memur, mühendis, doktor, sanatçı da olabilirdi. Kadının ev içi sorumlulukları diğer mesleklerde eğitim almasına engel oluşturmamalıydı. Ayrıca kadının erkeklerle eşit eğitim haklarına sahip olmasıyla toplumsal düzen sağlanabilirdi.

Örneğin, gazetede yer alan isimsiz bir yazıda kadınların her türlü mesleği yapabilecekleri ve bunun örneklerinin olduğu şu sözlerle dile getiriliyordu: Bugün Avrupa ve Amerika'da kadınlar yükseköğrenime kabul edilmektedir. Avrupa'da bir kadın isterse bir erkek kadar alim olabilir. Kadınlar istedikleri alanda eğitim alabiliyorlar. 30 sene öncesinde tıp, mühendislik ve hukuk gibi erkeğe mahsus görülen meslekleri bugün kadınlar da icra edebiliyor. Bu kadının hakkıdır ve kimse bu hakkı kadının elinden almamalıdır. (Hanımlara Mahsus Gazete, 117:1897) Buradan anlaşılıyor ki bugün eşit eğitim hakkı için verilecek mücadeleyle yarın kadınlar istedikleri her alanda eğitim alabilme hakkını kazanacaktı. Kadının, kendisine çizilen sınırları aşarak haklarını elde etmek için verdiği her mücadele hür bir kadın kimliğinin oluşmasının da önünü açacaktı.

Görüldüğü üzere kadının eğitim hakkı ideolojik, siyasi ve kültürel çerçevede çeşitli yönlerden tartışılmıştı. Osmanlı'dan Cumhuriyet dönemine gelinceye kadar geçen bu süreçte yapılan tartışmalarda kadınlara geleneğe, topluma, dine aykırı olmayacak şekilde "sınırlı ve ölçülü" bir eğitim hakkı sunulmuştu. Ancak yukarıdaki örneklerde görüleceği üzere kadın eğitiminin herhangi bir nedenle sınırlandırılamayacağı, kadın ve erkeğin her alanda olduğu gibi eğitim alanında da eşit haklara sahip olmaları gerektiğini savunanlar da vardı.

2.Hanımlara Mahsus Gazetede Kadın Eğitimi

Hanımlara Mahsus Gazete Osmanlı'da çıkan ilk kadın gazetesidir. Gazeteci-yazar Mehmet Tahir Bey'in girişimleriyle kurulan gazete 1 Ağustos 1895 yılında yayımlanmaya başlamıştır. Gazetenin 1-150 sayıları arasında haftada iki kez yayımlanırken 150- 580 sayıları da haftada bir kez çıkarılmıştır.

Gazetenin yayın politikasında bakıldığında muhafazakâr bir çizgide olduğunu söylemek mümkündür. Gazeteye göre Batı'daki her şey Osmanlı toplumuna nakledilmemeli toplumun kendi dini ve kültürel zenginlikleri üzerinden gelişme gösterilmelidir. Bununla birlikte kadının bir insan olarak ilim konusunda erkekten ayrı tutulmaması gerekir ve gelecek nesilleri yetiştiren kadının eğitimi toplum için büyük önem taşımaktadır. (Demirel, 2020:63-64) Gazetenin muhafazakâr çizgisini ileride görüleceği üzere kadın eğitimine yönelik yaklaşımında da görmek mümkündür.

Gazetenin müdürü Fatma Şâdiye Hanım, başyazarı ise Nigâr bint Osman'dır. Gazetenin yazar kadrosunda Ahmet Cevdet Paşa'nın kızları Fatma Aliye, Emine Semiye ve torunu Zeynep ile birlikte Ayşe Sıdıka, Hamiyet Zehra, Gülistan İsmet Münire, Nedime, Ahmet Vefik Paşa'nın torunu Fatma Fahrünnisa, Fatma Makbule Leman, Halide Edip, Leylâ (Saz) gibi kadın yazarlar yer alıyordu. Bununla birlikte Mehmed Tâhir, Ali Muzaffer, Ahmed Rasim, Ahmed Mithat Efendi, Mustafa Âsım, Ziya Şakir gibi erkek yazarlar da yer almaktaydı.

Gazetede isimsiz yayımlanan yazılarda yer almakla beraber "Aile Hekimi", "Bir Muallime", "Bir Köylü Kadını", "Çingene Kızı", "Satılmış" gibi takma adlar kullanan yazarlar ve kadın kimliğiyle yazan erkek yazarlar da mevcuttur. Örneğin, Ahmed Râsim "Elif, Râsime, Leylâ Feride", Hüseyin Remzi "Hoca Hanım" takma adlarını kullanmıştır. (Öztürk, 2002:5333)

Gazetede resmi haberler, mektup, roman, hikâye gibi edebi çeviriler yer alıyordu. Kadınlarla ilgili haber ve yazıların ağırlıkta olduğu gazetede kadınların eğitimi, sağlık, aile, moda, çocuk yetiştirme gibi konular sıklıkla işleniyordu. Hanımlara Mahsus Gazete'de kadının eğitimi temel bir mesele olarak ele alındı. Ancak bu yazılarda eğitimin daha çok terbiye yönüne vurgu yapılmıştı. Ev işi, çocuk bakımı, sağlık, dikiş-nakış gibi konuların okullarda ders olarak okutulması gerektiği dile getirilmişti.

Gazetede kadının eğitimi öncelikle toplumun ilk öğretmeni olarak kadınların eğitimine ne kadar önem verildiği sorusuna cevap aranarak tartışılmıştı. Buna göre; kadın eğitimi denilince akla ilk gelen kadınlık ilmi olmalıdır. Kadınların kendilerini en özenle yetiştirmeleri gereken

alan kadınlık ilmidir. Bu eğitim; dikiş dikmek, nakış yapmak, çocuk sağlığı ve bakımı, aile geçimi gibi hususlardan ibarettir. Kadınlar ev idaresini de çok iyi öğrenmelidir. Bir kadın için görevini bilmek, haline şükür etmek ve ailesini sevmek ona dünya mutluluğunu sağlar. (Gürbüz, 2001:66-67)

Kadın eğitiminde aile vurgusu önem taşımaktadır. Gazeteye göre; kadınlar medeniyetin annesi olarak görülmüş, ailede erkek nasıl ki kendisini geliştirip eğitim alıyorsa kadın da bu eğitim hakkından mahrum kalmasın ki aile ve dolayısıyla da toplum gelişme gösterebilsin. Bir kadın evliliği düşünmeye başladığında, sonrasında çocukları da olacağı için eğitim hayatından tamamıyla uzaklaşır. Bu yüzden kadınların eğitimine erkeklerden daha çok kıymet verilmeli, eğitim hayatları ihmal edilmemelidir. (Öztürk, 2019:61-62)

Gazetede kadının eğitimi ile ilgili ikinci temel soru kadın eğitiminin nasıl olması gerektiği ve kadının her mesleği icra edip edemeyeceği üzerineydi. Bu çerçevede Hanımlara Mahsus Gazete'sinde kadının temel vazifesi temelinde eğitim alması gerektiği şu sözlerle savunulmuştu: Kadın, sosyal hayatta bir statü kazansa da bu kadının aslî görevlerini yerine getirmesini engellememeli ve fıtratını unutturmamalıdır. Çünkü kadın; doktor, avukat, mühendis, zabit olmadan önce toplumun ilk öğretmeni olarak annedir ve sonrasında da ailesinin mutluluğunu sağlayan eştir. Toplumdaki itibarını da anne ve eş kimliği ile kazanır. Kadını ve eğitimini onun temel vazifesinden soyutlayarak düşünmek toplumun devamına, insanlığın çoğalmasına suikasttır. (Hanımlara Mahsus Gazete, 127:1897)

Gazetede kadının temel vazifesi ve fıtratı üzerine eğitimini destekleyen bir başka yazıda şu sözlere yer verilir: Kadınların eğitimi gerekli ve önemlidir ancak bu eğitimin ne şekilde olacağına karar verilmesi daha önemlidir. Kadın ve erkek farklı yaratılışta olduklarından bu farklılık onların vazifelerine de yansımalıdır. Kadınların eğitiminde amaç aile saadeti ve dolaylı olarak ta toplumun saadetini temin etmektir. Bunu gerçekleştirecek olan da eğitimli kadınlar olduğu için kadınlar erkeklerden farklı olmak zorundadır. Eğitim düşünceyi geliştirse de kadınlardaki şefkat hissi gibi ince duygulara zarar verecek surette olmamalıdır ki aile ve toplum saadeti mahvolmasın. (Hanımlara Mahsus Gazete, 20:1895)

Gazetede eğitimli kadınların fıtratlarındaki "nezaket", "şefkat", "annelik" gibi ince duygularını yitirdiklerine dair çeşitli bir o kadar da ilginç örneklerle desteklenmeye devam etti. Gazetede yer alan isimsiz bir yazıda; kadınlar, annelik ve eş olma vazifelerinin dışında mesleklerde başarılı olamazdı. Nitekim Avrupa ve Amerika'daki örneklerde görüldüğü üzere kadın-erkek eşitliği ve kadınların eşit haklarda eğitim almaları onları istenilen sonuca ulaştırmamıştı. Kadınlar kadınlığını kaybetmeye başlamış, kadınlardan beklenen aileye, eşe, çocuğa muhabbet hissinin kadınlarda azaldığı görülmüştü.

Örneğin kadınlar cerrahlık yapmaya başladıktan sonra ev idaresi, çocuk terbiyesi ile uğraşmıyorlardı. Eskiden kadınlar zayıf ve fukaraya karşı merhametli iken, şimdi ellerinde tüfek ava çıkmaya başlamış ve bu durum şefkat hislerini köreltmişti.

Aslında kadınlar memuriyette maharet gösteremeseler de bir çocuğun hislerini sezme kabiliyetine sahiptirler. Erkekler de çocuk bakımı, ev işleri, temizlik gibi konularda kadınlar gibi başarılı olamazlar. Erkekler hükümet idaresi sanayi, ticaret gibi işlerde çalışmalılar. Avrupa inâs mekteplerinde kadınlar hendese, cebir, astronomi, felsefe, kimyada önemli bilimsel denemeler yapmaya muktedirdirler ancak bu aile saadetini temin etmede yeterli geliyor mu, buna bakılmalıdır. (Hanımlara Mahsus Gazete, 21:1895)

Bir başka yazıda kadının isterse farklı ilimler öğrenebileceği ancak bunun onun hayatında hiçbir fayda sağlamayacağı iddia edilerek kadına temel vazifesi yeniden hatırlatılır: "…tahsil kadında gurura sebep olursa bu aile ve dolayısıyla da toplumun mutluluğunu olumsuz etkiler. Bir kadın, astronomi eğitimi alabilir, felsefe eğitimi de alabilir. Fakat onun filozof olma

ihtimali yoktur, onun felsefesi çocukları ve eşinin mutluluğu ve selametini temin etmektir." (Hanımlara Mahsus Gazete, 22:1895)

Toplumsal düzenin devam etmesi, herkesin sahip olduğu konumunu ve itibarını korumasıyla mümkündür. Nasıl ki bir hamal herkesin yükünü taşıyor ve görevini yapıyorsa herkes üzerine düşeni yapmalıdır. Hamal olmazsa herkes kendi eşyasını taşırsa düzen bozulur. İşte bu sebepledir ki insanlarda sınıflara ayrılmıştır ve her birinin vazifeleri vardır.

Buradan yola çıkarak, kadınlar için eğitimin zararlı olduğu iddia edilmiyor. Ancak bu eğitim güzel ahlak ve kişinin toplumla arasında kurduğu itibarla devam etmeli ve kadının mevkisini düşürmemelidir. Nasıl ki bir hamal iyi bir eğitim görürse aslî vazifesini yerine getiremez, hırs ve tamaha düşerse kadınlar da temel vazifelerini unutup aile ve toplumun mahvolmasına sebep olmamalıdır.

İstenilir ki, hiç kimse insanın itibarını ve mevkisini yükselten en büyük nimet olan eğitimden mahrum kalmasın. Fakat bu nimeti midesinin hazmına göre yesin ki bu ona zarar vermesin. Örneğin dünyada nice nimetler vardır ki fazlası bazı bünyeler için zararlıdır. Et yemek iyidir, vücudu besler ancak zayıf bir mideye, hafif bir vücuda lüzumundan fazla et lokması zarar verir. *Niçin bir adamın zihninde ele geçiremeyeceği şeylerin hülyası uyandırılmalı? Niçin giremeyeceği kapılar açılmalı? İlmini hayra yönlendirecek gücü yoksa niçin buna ilim öğretmeli?* (Hanımlara Mahsus Gazete, 23:1895)

Herkesin fikir ve arzuları birbirinden çok farklıdır. Bir fakir 3-4 yüz kuruşla geçinerek mutlu olurken bir tacir ayda 40-50 bin ile rahat geçinemez. Fakirin arzusu ve emeli sınırlıdır. Fakir eğer fazlasını isterse eski rahatını da kaybeder. (Hanımlara Mahsus Gazete, 23:1895) Bu dikkat çekici örnekte kadının eğitim hakkı talebinde kendisine sunulana riayet etmesi tavsiye edilmişti. Kadının kendisine sunulanlar dışında talep ettiği her bir hak onun fıtratına ve dolayısıyla da toplumdaki konumuna gölge düşürecekti.

Bu ilginç örneklerden anlaşılıyor ki kadının eğitimi konusunda esas mesele kadının toplumsal hayata karışması neticesinde mevcut düzenin erkekler ve dolayısıyla da gelenek aleyhinde bozulacağı endişesidir. Burada, kadının eğitiminin artması ve geleneğin devamı arasında ters bir orantı olduğu da görülmektedir. Kadın eğitim gördükçe ve ufkunu genişlettikçe erkek ve toplum konfor alanlarını yitirmeye başlıyordu.

Halbuki, Batı'da erkeklerle kadınlar uzun yıllardır ortak sosyal alanı paylaşıyorken Osmanlı'da bu durum erkeklerin hakimiyetindeydi. Kadının bu alanı "ihlali" din ve gelenek gerekçe gösterilerek tepkiyle karşılanmıştı. (Toprak, 2007:36) Kadının eğitimi ve her alanda kendi kimliği ile var olma mücadelesi II. Meşrutiyetin ilanı ile beraber hız kazanmıştı. Ancak bu zamana kadar geçen süre içerisinde sayıları az da olsa kadın-erkek eşitliği her fırsatta dile getirilmiş, kadınların ev-anne-eş üçgeninin dışına çıkarak topluma karışması için mücadeleler verilmişti.

Her ne kadar "sınırları gelenek, din ve siyaset tarafından belirlenmiş" olsa da kadın eğitiminin desteklenmesi ve kadınların eğitim haklarını savunmaları dönemin koşulları içinde değerlendirildiğinde toplumsal bir gelişme olarak görülmelidir. Çünkü Osmanlı kadını, toplumsal alana dahil olduğu eğitim hakkını elde etmeden önce birtakım sınırlamalara maruz kalıyordu.

Kadınlar, mal-mülk edinme ve ticaret yapabilme hakları istisna olmak üzere, yaşadıkları evden giyim-kuşamlarına, gittikleri sosyal mekanlardan ulaşım için kullandıkları araçlara kadar yaşamın çeşitli alanlarında sınırlandırılmış ve yaşamlarını kendilerine izin verilen daire içerisinde sürdürmüşlerdi. (Yılmaz, Aksın, 2022:1268)

SONUÇ

Osmanlı toplumunda kadın, tanzimat reformlarıyla başlayan değişimlerin etkisiyle kadının eğitimi ve toplumdaki konumu üzerine bir dizi değişimler yaşamıştı. Kadın eğitimi ile başlayan bu süreç basının ortaya çıkışından itibaren daha geniş kitlelerce takip edilmeye başlanmıştır. II. Meşrutiyete gelindiğinde kadınların müstakil gazeteler çıkarmaya başladığı, kadın eğitimi, kadın kimliği ve kadının toplumda tüm haklarıyla beraber eşit bir şekilde var olma mücadelesi üzerine yazıların da ilgiyle takip edildiği görülmüştür.

Kadınların sosyal hayatta görünür olmaları gelenek tarafından "ayıp", din tarafından "günah" ve siyaset tarafından da kamu düzeninin ihlâli gerekçesiyle "yasak" olarak görüldü. Ancak Tanzimatla birlikte bu durum değişmiş, kalıplaşmış kodların dışına eğitim aracılığı ile çıkılmıştı. Böylece kadınların fikirlerini özgürce dile getirme, eğitim, çalışma gibi her türlü haklarını elde etmede eğitimin etkisi ve önemi anlaşılmıştır.

Kadın eğitimini aile-anne-eş üçgeninde sınırlayan gazetede kadın eğitiminin desteklenmesi ve eşitlik talebi modern bir fikir olarak yorumlanabilir. Ancak burada kadının toplumdaki konumu kendi doğası üzerinden değil geleneksel koşulların etkisiyle inşa edilmişti. Dolayısıyla gazetede yer alan kadın eğitimini destekleyici yazılar bu koşulların etkisinde savunulmuştur. Bu da henüz hür bir kadın kimliği düşüncesine sahip olunmadığını göstermektedir. Bunun oluşmamasında I. Meşrutiyet dönemin siyasi ve sosyal şartlarıyla beraber gazetenin muhafazakâr çizgisinin de etkili olduğunu söylenilebilir. Ayrıca, kadın eğitimi konusunda gazetede, -sayıları az da olsa- modern yaklaşımın her alanda eşit ve hür bir kadın kimliği mücadelesinin geleneksel kadın düşüncesi kalıbını yıkamadığı da görülmüştür.

Öyle anlaşılıyor ki, her türlü sınırlamalardan bağımsız hür bir kadın kimliğinin inşası ve kadının eğitimi ile beraber diğer tüm haklarını elde etmesi uzun mücadeleler sonucunda kazanılmıştı. Ancak ne yazık ki, kadına sadece memnun etmeyi öğreten, bu kalıbın dışına çıkılmasını düzenin bozulması ve felaket olarak addeden geleneksel düşüncenin etkilerini günümüzde de görmek mümkündür.

KAYNAKÇA

Kaynak Eserler

Çiçekler, M. Andı, F. (2009) Yeni Harflerle Hanımlara Mahsus Gazete, (Der.), Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı 20. Yıl Özel Yayını Kadınların Belleği Dizisi: 2, İstanbul, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayınları.

Demirel, Ö. (2020) XIX. Yüzyılda Osmanlı Basınında Kadının Temsili: Hanımlara Mahsus Gazete Üzerinden Bir Değerlendirme, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul

Gürbüz, H. (2001) Hanımlara Mahsus Gazete, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum

Öztürk G. (2019), Osmanlı Kadın Hareketi Öncülerinden Hanımlara Mahsus Gazete'de İdeal Evlilik ve Aileye Bakış, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ

Somel, S.A., (2010). *Osmanlı'da Eğitimi Modernleşmesi (1839-1908) İslamlaşma, Otokrasi ve Disiplin*, İstanbul, İletişim Yayınları

Şeyda, A. (2003) Hanımlara Mahsus Gazete 101-200 Tahlilî Fihrist İnceleme Seçilmiş Metinler, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum

Toprak, Z. (2017), Türkiye'de Yeni Hayat, İnkılap ve Travma (1908-1928), İstanbul, Doğan Kitap

Araştırma Eserler

Akdağ, T. (2016), Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kadınlarının Eğitimiyle İlgili Basında Yer Alan Tartışmalar, *Humanities Sciences*, 11-2, ss.55-68

Arslan, Akpınar, (2005), İnas Darülfununu (1914-1921), *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, VI/2, SS.226-234.

Fatma Aliye "Talim ve Terbiye-i Benat-ı Osmaniye", *Hanımlara Mahsus Gazete,* 6 Ocak 1896

Hanımlara Mahsus Gazete, Kadınların Tahsili Hakkında Bir Mütalâa, S.20/1,2 7 Kasım 1895

Hanımlara Mahsus Gazete, Kadınların Tahsili Hakkında Bir Mütalâa, S.21/110 Kasım 1895

Hanımlara Mahsus Gazete, Kadınların Tahsili Hakkında Bir Mütalâa*,* S.22/1,2, 14 Kasım 1895

Hanımlara Mahsus Gazete, Medenî Kadınlar, S.117/1, 1 Temmuz 1897

Hanımlara Mahsus Gazete, İmzasız, Makale-i Mahsusa:Terakkiyât-ı Nisvâniyye", S.127/2, 9 Eylül 1897

İhsanoğlu, E. (1994). Cemiyet- i İlmiye- i Osmaniye'nin Kuruluş ve Faaliyetleri, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basım Evi (2167-2189)

Karaca, Ş., (2010). Şemsettin Sami ve Kadınlar, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 3/13, ss:137-146.

Öztürk Z. (2020) Hanımlara Mahsus Gazete, DİA, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, ss.533-534

Subaşı, T. (2016), "Tanzimat Dönemi'nde Osmanlı Kadını ve Moda", Uluslararası Medeniyet ve Kadın Kongresi Bildiri Kitabı, Cilt I, Atatürk Araştırma Merkezi, s. 597-620.

_____ (2019), "Osmanlı Devleti'nin İlk Maârif-i Umûmiye Nazırı Abdurrahman Sami Paşa", Prof. Dr. Mevlüt Koyuncu'ya Armağan, (Hazırlayanlar: Recep Yaşa-Haşim Şahin) Sakarya Üniversitesi Yayınları, Sakarya ss. 269-287

Yılmaz, H., Aksın, A. (2022), Osmanlı Devleti'nde Kadınların Mekânsal Sınırlılıkları:1850 Tarihli Tenbihat Örneği, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 32/3, ss.1267-1278.

OSMANLI EĞİTİMİNDE MERKEZİLEŞME: MAARİF-İ UMUMİYE NEZARETİ'NİN KURULUŞU

CENTRALIZATION IN OTTOMAN EDUCATION: ESTABLISHMENT OF MAARİF-İ UMUMİYE NEZARETİ

Kübra ÇAYLI

Doktora Öğrencisi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

ORCİD NO: 0009-0002-5368-5704

ÖZET

Sultan II. Mahmut ile başlayan merkezileşme siyaseti, modern bir devlet teşkilatının kurulması için gereken nitelikli memurlar zümresinin eğitimini gerekli kılmıştı. Bu çerçevede 1839 yılında eğitimle ilgili hususi düzenlemelerin ilki sayılabilecek Mekâtib-i Rüşdiyye Nezâreti kuruldu.

Tanzimat sonrası eğitim reformlarında amaç yalnızca eğitimli kadrolar için yeni okullar açmak değil, eğitimi bütün ülkede yaygın hale getirerek, eğitimin kalitesini yükseltmekti. Sultan Abdülmecid'in 1845 tarihli hattı hümayununda belirttiği gibi eğitim reformu üzerine gerekli çalışmalar yapmak ve sorunları çözüme kavuşturmak amacıyla 1845 yılında Meclis-i Muvakkat kuruldu. Bu geçici meclis, sıbyan mektepleri ve rüştiyeler ile ilgili düzenlemeler, İstanbul'da bir Dar'ülfünun kurulması ve eğitim işlerini daimî olarak yürütmek üzere bir meclis oluşturulması gibi tavsiyelerde bulundu. Ardından gerekli çalışmalara başlanarak ve Haziran 1846'da eğitim meseleleri için daimî merkezi bir heyet olarak Meclis-i Maarif-i Umumiye kuruldu. Bunu Kasım 1846'da Meclis-i Maarif-i Umumiye'nin yürütme organı olarak faaliyet gösterecek olan Mekâtib-i Umumiye Nezareti'nin kurulması takip etti.

1856 Islahat Fermanı, eğitim reformunda önemli bir dönüm noktasıdır. 1856 Islahat Fermanı ile sivil ve askerî okullara girişte bütün tebaaya fırsat eşitliği sağlandı. Her dinî topluluğun kendi okullarını devlet denetiminde olması koşuluyla serbestçe kurma hakkı kabul edildi. Bunun üzerine ülkedeki gayrimüslim cemaatler, misyonerler ve yabancılar, Avrupalı devletlerin de yardımıyla geniş çapta eğitim faaliyetlerine girişerek memleketin her tarafında özel okullar açmaya başladı. Yaşanan bu gelişmeler üzerine eğitimdeki bu çok başlılığı ortadan kaldırmak ve eğitimin tek bir merkezden yönetilmesi amacıyla 17 Mart 1857 yılında Maârif-i Umûmiye Nezâreti kuruldu. Böylece ülkede eğitim faaliyetlerinde bulunan bütün kuruluşlar bu nezarete bağlanarak eğitim işleri devlet denetiminde tek elden ve planlı yürütülebilecekti.

Bu bildiride Tanzimat dönemi modern eğitimin sisteminin kurulması ve geliştirilmesinde öncü bir kurum olarak Maârif-i Umûmiye Nezâreti'nin kanunlaşma ve kurumsallaşma sürecinde eğitimde yaşanan değişim ve gelişmeler üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tanzimat, Osmanlı Eğitimi, Merkezileşme, Kurumsallaşma

ABSTRACT

The centralization policy which started with Sultan II. Mahmut, necessitated the training of the qualified civil servants required for the establishment of a modern state organization. In this context, the Mekâtib-i Rüşdiyye Nezâreti was established in 1839, which can be regarded as the first of the special regulations regarding education.

In the post-Tanzimat education reforms, the aim was not only to open new schools for educated cadres, but to increase the quality of education by making education widespread throughout the country. As stated in Sultan Abdülmecid's calligraphy Hümayun dated 1845, Meclis-i Muvakkat was establish in 1845, in order to carry out the necessary studies on the education reform and to solve the problems. This temporary assembly made recommendations such as regulations on primary schools and junior high schools, the establishment of a Dar'ülfünun in İstanbul, and the establishment of a council to carry out educational affairs on a permanent basis. Then, the necessary studies were started and in June 1846, Meclis-i Maarif-i Umumiye was established as a permanent central committee for educational issues. This was followed by the establishment of the Mekatib-i Umumiye Nezareti in November 1846, which would serve as the executive organ of the Meclis-i Maarif- Umumiye.

The Islahat Edict of 1856 is an important turning point in education reform. With the Islahat Edict of 1856, equality of opportunity was provided to all citizens at the entrance to civil and military schools. The right of every religious community to freely establish its own schools, under state control, was recognized. Thereupon, non-Muslim communities, missionaries and foreigners in the country started to open private schools all over the country by undertaking large-scale educational activities with the help of European states. Upon these developments, the of Maarif-ı Umumiye Mınısterıal was established on March 17, 1857 in order to eliminate this multi-headedness in education and to manage education from a single center. Thus, all organizations in the country engaged in educational activities would be connected to this supervision, and educational affairs could be carried out in a single-handed and planned manner under state control.

In this paper, the changes and developments in education during the institutionalization process of the Ministry of Education, which was a pioneering institution in the establishment and development of the modern education system in the Tanzimat period, will be examined.

Keywords: Tanzimat, Ottoman Education, Centralization, İnstitutionalization.

GİRİŞ

Tanzimat dönemi Osmanlı eğitimi, reformların topluma iletilmesinde, yaşanan değişimlerle uyum sağlanmasında ve reformların tatbiki hususunda etkili bir araç olarak görülmüştür. Bu dönemde eğitim, XVIII. yüzyılda olduğu gibi pratik ihtiyaçlara cevap vermek yerine devlet tarafından bir toplum hizmeti olarak görülmeye başlanmıştı. (Erdoğdu, 1996:184) Tanzimatla beraber eğitimde yeni okulların açılması, öğretmenler yetiştirilmesi, eğitim giderleri için kaynak temini gibi devlet destekli bir dizi çalışmalar yürütülmüştü. Eğitim yalnızca merkezde değil taşrada da teşkilatlanmaya başlamış ve eğitim sistemi modern bir yapıya dönüştürülmeye çalışılmıştır.

Başlangıçta ilk öğretime öncelik verilmiş ve halkın cehaletten kurtulması hedeflenmişti. Bu çerçevede eğitim alanında kurumsallaşmanın ilk adımı olarak 1838 tarihinde Meclîs-i Umûr-u Nâfiâ kurulmuş ve ardından bir dizi kurum ve düzenlemelerle eğitim reformu merkeziyetçi, planlı ve modern bir yapıya bürünmeye başlamıştır.

Tanzimat dönemi eğitim reformunun temel sebeplerinden biri eğitim ideolojisindeki farklılıktır. Nitekim tanzimat öncesi dönemde eğitim, askerî ve dönemin koşullarına uygun biçimde faydacı bir karakterdeydi. Tanzimatla beraber, devlet ve vatanseverlik fikrini yaymak amaçlı siyasi neden, toplumun ilerlemesinin önemini vurgulayan kültürel neden ve üretimi destekleyen, ekonomik neden olmak üzere 3 temel noktaya hizmet eden bir eğitim anlayışı hedeflenmişti. (Somel, 2010:36) Bu açıdan bakıldığında tanzimat dönemi eğitiminin modernleşme çabalarından beklenen terbiye ve disiplin unsuru olarak eğitimi toplumun tüm kesiminde yayarak kültürel, sosyal, ekonomik ve siyasi gelişme sağlamak olduğu düşünülebilir.

Bu amaçlar doğrultusunda eğitim işleri meclislerin doğrudan ya da dolaylı çalışma alanı içerisindeyken bu tarihten sonra müstakil bir kurum olarak eğitim işlerinin sistemli bir şekilde yürütülmesi için birtakım adımlar atılmaya başlanmıştır.

1.Tanzimat Dönemi Eğitim Alanında Kurumsallaşma

Tanzimat öncesi dönemde Osmanlı Devleti'nde eğitim işlerinin yürütülmesinden sorumlu müstakil bir kurum yoktu. Bununla birlikte eğitim faaliyetleri; padişah, şeyhülislamlık, Evkaf Nezareti, Gayri-Müslim Cemaat Kurumları ve eğitim işleriyle ilgilenen meclis ve komisyonlar gibi çeşitli kurum ve makamlarca yürütülüyordu. (Erdoğdu,1996:189)

II. Mahmut döneminde tarım, bayındırlık, sanayi, sanat ve her türlü fenni konularda ıslahat yapmak üzere 1838 tarihinde Meclîs-i Umûr-u Nâfiâ kurulmuş eğitim işleri bu nezaretin bünyesine verilmişti. Bu çerçevede 1839 tarihli Meclîs-i Umûr-u Nâfiâ raporu eğitimin gelişmesi ve kalkınmadaki önemi üzerine bir rapor hazırladı. Raporda cahilliğin gelişmeye mâni olduğu, din eğitimi ahirette kurtuluşa hazırlayan bilgiler olarak ne kadar önemliyse fenni ilimlerin de dünya hayatındaki gelişmeye fayda sağlayacağı gibi hususlar üzerinde durulmuştur. (Berkes, 2002:181)

Hazırlanan raporda şu tekliflerde bulunulmuştur:

1. Eğitimde herkesin yetenek ve kabiliyetleri dikkate alınmalıdır.
2. 5-6 yaşına gelen her çocuk okula gönderilmeli ve yetenekli öğretmenler tarafından sınıf sistemine göre ders verilmelidir.
3. İlk kademe ilköğretim ve ikinci kademe ortaöğretim olmak üzere kademeli eğitim sistemine geçilmelidir.
4. İlköğretimin düzenlenerek dini bilgiler yanında terbiye ve ahlak dersleri de verilmelidir.
5. İkinci kademe olarak adlandırılan ortaöğretimler kurulmalıdır. Buralardan mezun olan çocuklar Mekaâtib-i Aliyye'ye yani yüksekokullara alınmalıdır. (Bilim, 2002:116)

Meclîs-i Umûr-u Nâfiâ'nın raporunda belirtilen öneriler Meclis-i Vâlâ'da görüşülerek kabul edildi. İlköğretim şeyhülislamlık bünyesinde olduğundan rüştiyelerle ilgili düzenlemeler için 1839 yılında Mekâtib-i Rüştiye Nezareti kuruldu. Her ne kadar "nezaret" olarak anılsa da kurumun işleyiş biçimi bir tür müdürlük kurumu gibiydi ve şeyhülislamlığa bağlı Evkaf Nazırlığı bünyesinde faaliyetlerini yürüttü. Kısa bir süre çalışan Mekâtib-i Rüştiye Nezareti'nin, 1846 yılında kurulacak olan Mekâtib-i Umumiye Nezareti'ne bağlanmasıyla tüm görevleri de bu nezarete aktarıldı. Yapılan yeni düzenlemelerle nazır ve yeni açılacak mekteplere öğretmen tayini şeyhülislamlığa bırakılırken mektep kurma işini hükümet üstleniyordu. (Erdoğdu,1996:191) Böylece yavaş yavaş geleneksel eğitim sisteminden uzaklaşılmış, eğitim işlerinin tek çatı altından yürütülmesine yönelik kurumsallaşma faaliyetleri hız kazanmıştı.

Eğitimin modernleştirilmesi konusunda Sultan Abdülmecid dönemi ayrı bir önem taşımaktadır. Sultan Abdülmecid, 1845'de katıldığı Bâb-ı Ali Yüksek Şura'sındaki açılış

konuşmasında mevcut durumu eleştirerek reformlarda henüz istenilen düzeyde gelişme gösterilemediğini ifade etmişti. Bunun sebebi ise eğitimdeki yetersizlikti. Sultan Abdülmecid konuşmasında; kendisinin tahta çıkışından beri vezirlerine asıl maksadının memleketin imârı ve halkının refahı olduğunu defalarca vurguladığını söyler. Ayrıca istenilen yeniliklerin askeri ıslahat dışında, her türlü teşebbüs ve gayretlere rağmen etraflıca ele alınmadığını da belirtmektedir. (Subaşı, 2011:754)

Sultan Abdülmecid'in bu Hatt-ı Hümâyûnu ile eğitim meselesinin iki temel esasa bağlandığı görülür:

1- Eğitimde " Levâzım-ı insaniye" esası; yani bir kişiye öncelikle gereken dinî kuralların öğretilmesi, ardından kimseye muhtaç olmayacak kadar yeteneğine göre eğitilmesidir.
2- Eğitimde " İcâb-ı akıl ve hikmet" esası; yani bir kişinin ilim ve fen öğrenerek, fazilet ve erdem gibi davranışları kazanarak bilgi ve beceri sahibi olmasıdır. (İhsanoğlu,1994:2167).

Sultan Abdülmecid'in belirttiği bu iki esas dönemin eğitim anlayışının yansıması olarak önemlidir. Buna göre, Osmanlı eğitim kurumlarında okuyan bir öğrenciye başlangıçta dini inancı ile ilgili bilgiler öğretilerek terbiye ve fazilet sahibi olmasına yönelik eğitimin verilmesi hedeflenmişti. Bunlarla beraber, kişinin ilim ve fen öğrenerek hayatta kimseye muhtaç olmayacak kadar bilgi ve beceri sahibi yapılması amaçlanmıştır. (Subaşı, 2011:755)

Yapılan görüşmeler neticesinde Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye tarafından 1 Mart 1845'te Meclis-i Muvakkat'in kurulmasına karar verildi. Meclis, ulemadan Abdurrahim Efendi'nin başkanlığında sekiz üyeden oluşuyordu. Eğitim reformuna yönelik ayrıntıları görüşmek ve karara bağlamak üzere haftada iki defa toplanacak meclis görüşlerini Meclîs-i Vâlâ'ya bildirecekti. Meclis-i Muvakkat, yaptığı çalışmalar sonucunda, eğitimin temelini oluşturan sıbyan mekteplerinin ıslahı, orta dereceli okulları kurmak üzere rüşdiye mektepleri ve yüksek ilimlerin okutulacağı bir dârülfünun kurulması olmak üzere üç lâyiha hazırladı. Ayrıca eğitim işleriyle ilgilenmek üzere Bâbıâli'de daimî bir meclisin kurulmasını da önerdi. (Akyıldız, 2003:273)

Geçici Meclis'in getirdiği bu öneriler Meclis-i Vâlâ'da kabul edilerek padişahın onayına sunuldu. Padişahın da onayını alan öneri sonucunda 17 Temmuz 1846'da Meclis-i Maarif-i Umumiye adıyla, eğitimden sorumlu, daimî bir meclis oluşturulmuş oldu. Bu yapı, eğitimin idarî mekanizmasının laikleşmesinde önemli bir girişim olarak kabul edilebilir. Nitekim, daha önceden şeyhülislamlık makamı eğitim faaliyetlerini yürütüyor ve Mekâtib-i Rüşdiye Nezareti'ni kontrolü altında tutuyordu. Meclis-i Maarif-i Umumîye ile birlikte Bâb-ı Âli, Meclis-i Maarif'in bütün üyelerini kendisi seçmeye başlamış ve böylece laik nitelikli bir meclis kurulmuş oluyordu. (Somel, 2010:60-61) Bununla birlikte Mühendis Emin Mehmed Paşa'nın başkanlığındaki bu yeni meclis Hariciye Nezâreti ile Meclis-i Vâlâ'nın ortak denetimi denetimindeydi. Tanzimat bürokratları bu şekilde reformları daha rahat yönlendirmeyi planlıyorlardı. (Akyıldız, 2012:69)

Bu meclis eğitimle ilgili bütün işleri görüşüp gerekli kararları alma yetkisine sahipti. Meclis, sıbyân mekteplerinin ıslahı ile ilgili olarak çıkardığı bir yönetmelikle dayak cezasını yasakladı. 7 yaşına giren her çocuğun okula devam zorunluluğunun olduğunu, öğrenim süresinin 4 yıl olduğunu ve bu 4 yılın sonunda sınav yapılacağını ve sınavı kazananların rüştiye okullarına girebilecekleri gibi hükümler getirdi. (Subaşı, 2011:756)

Meclis-i Maarif-i Umumîye'nin eğitimle ilgili olarak alınan kararlarını uygulamak üzere icra organı olarak 8 Kasım 1846 yılında Mekâtib-i Umumîye Nezareti kuruldu. Başkanlığına Vak'anüvis Es'âd Efendi getirildiği nezaretin sıbyân mekteplerinin ıslah edilmesi ve rüştiye mekteplerinin sayılarının arttırılması gibi görevleri vardı.

Bahsedildiği üzere 1 Mart 1845'te kurulan Meclis-i Muvakkat'in aldığı kararlar arasında Dârül-Fünun kurulması maddesi de yer alıyordu. Bu karar doğrultusunda Dârül-Fünun açılıncaya kadar burada okutulacak ders kitaplarının telif ve tercümesini yapmak için Reşid Paşa'nın önderliğinde Paris Akademisi tarzında bir Cemiyet-i İlmiyye kurulmasına karar verilmişti.

İlk resmi bilim kurumu olarak değerlendirilen Encümen-i Dâniş, 18 Temmuz 1851'de açıldı. Ayda bir kez toplanan, 40 dâhili üyesi olan ve sınırlandırılmamış miktarda da harici üyesi bulunan Encümen-i Dâniş'in dâhili üyeleri üst düzey askeri ve sivil bürokrat, tercüman, ulema, şair, yazar, gibi her biri alanında uzman kişilerden oluşuyordu. Encümen-i Dâniş'in birinci başkanlığına Ataullah Efendizade Şerif Efendi, ikinci başkanlığına ise Hayrullah Efendi getirildi. (Subaşı, 2022:773)

Encümen-i Daniş'in dâhili üyeleri arasında Sadrazam Mustafa Reşit Paşa, Hariciye Nazırı Mehmet Emin Âli Paşa, Meclis-i Vâlâ Reisi Sadık Rıfat Paşa, Şeyhülislam Arif Hikmet Bey, Ahmet Cevdet Efendi(Paşa) yer alırken, harici üyeleri arasında ise; Avusturyalı tarihçi Hammer (Joseph von Hammer-Purgstall), İngiliz Redhouse (Sir James William Redhouse) (Subaşı, 2001:675-685), Fransız Bianchi (Bianchi Thomas Xavier) ve aralarında İstefenaki Bey, Vasilaki, Hoca Agob, Aleko Efendi gibi dönemin gayrimüslim aydınları ve tercüme kalemlerinde çalışan memurlar da yer almaktaydı.

Encümen; ilk Türkçe dil bilgisi sözlüğü olan Kavaid-i Osmaniyye ve Lehçe-i Osmani gibi sözlük çalışmalarının yanında Mukaddime, Mufassal Tarih-i Umumi, İlm-i Tedbir-i Menzil, İlm-i Tabâkât-ı Arz gibi tarih, coğrafya ve doğa bilimleri alanlarında çeşitli eserler yayımlamıştır. (Subaşı, 2022:776-779)

Eğitim alanında merkezileşme ve kurumsallaşma yolunda atılan ciddi sayılabilecek bütün bu adımlar dönemin siyasi kargaşalarından dolayı sekteye uğramıştı. Sultan Abdülmecid dönemi her ne kadar reform çağı olarak adlandırılsa da bu dönemde yaşanan siyasi olaylar reformların uygulanmasını ve hatta hızlandırılmasını engellemişti.[1]

Bu siyasal kargaşa dönemiyle beraber 1856 yılında imzalanan Islahat Fermanı da reform sürecinde önemli bir dönüm noktasıdır. 1856 Islahat Fermanı ile birlikte Osmanlı Devleti, sivil ve askerî okullara girişte bütün tebaaya fırsat eşitliğini güvence altına almıştı. Böylece her dinî topluluk kendi okullarını devlet denetiminde olması şartıyla serbestçe kurma hakkını elde etmişti. Bunun üzerine ülkedeki gayrimüslim cemaatler, yabancılar, misyonerler Avrupalı devletlerin de destekleriyle geniş çapta eğitim faaliyetlerine girişerek memleketin her yerinde özel okullar açmaya başlamıştı.

Islahat fermanının gayrimüslim cemaatlere kendi okullarını açabilme yetkisi vermesi neticesinde müslüman-gayrimüslim cemaatlerinin temsilcilerinden oluşan karma bir kurula ihtiyaç duyulmuştu. Bu çerçevede eğitimin din ve mezhep farkı ayırmaksızın memleketin bütün halkının yararlanacağı bir konuma getirilmesini sağlamak üzere 19 Haziran 1856'da Meclis-i Muhtelit-i Maarif kuruldu. Müslüman, Katolik, Protestan, Rum, Ermeni, ve Yahudi birer temsilciden oluşan altı üyeli meclis, okulların niteliğini belirleme, müfredat hazırlama ve öğretmenlerin seçimi gibi konularda yetkiliydi. (Akyıldız, 2012:69-70)

[1] Bu dönemde devleti adeta dört bir yandan kuşatan Afrika'da Lübnan ve Cidde Olayları ile Mısır Meselesi, Balkanlarda Sırbistan, Eflak-Boğdan Olayları, Avrupa'da Macar Mültecileri Sorunu, Boğazlar Meselesi ve 1853-56 yılları arasında süren Kırım Savaşı gibi olaylar devleti hem ekonomik hem siyasi açıdan oldukça zor durumda bırakmıştı. Ayrıntı için; Subaşı, Turgut, *"Sultan Abdülmecid'in Hayatı ve Hükümdarlığı",* Nakş-ı İstanbul: Ortaköy Büyük Mecidiye Camii, (Kitapta Bölüm, ed. Ahmet Uçar) Gürsoy Grup Kültür Yayınları No 3, İstanbul 2015, s. 28vd.

Görüldüğü üzere eğitimde yapılan her bir yenilik ve gelişme mevcut kurumları ya da düzenlemeleri yetersiz bırakıyordu. Örneğin müdürlük konumundaki Mekâtib-i Umumiye Nezareti, eğitimde giderek artan çok başlılığı önlemek ve memleketin her yerinde eğitim işlerinin planlı bir şekilde yürütülmesi konusunda eksik kalıyordu. Bu durum eğitim işlerinin tam teşekküllü bir kurum oluşturulmasına zemin hazırladı.

2.Maarif-i Umumiye Nezareti'nin Kuruluşu

Bahsedildiği gibi, Meclis-i Muhtelit-i Maarif'in kurulmasıyla birlikte bu yeni kurul ile Meclis-i Maarif'in denetim alanlarında bölünmeler meydana geldi. Meclis-i Maarif daha çok dini eğitimle ilgili konulara odaklanırken, Meclis-i Muhtelit hem müslüman hem de gayrimüslim okullarıyla ilgileniyordu. Bu durum eğitim faaliyetlerinin düzenli bir şekilde yürütülmesini zorlaştırıyordu. Daha sonra 1857'de kurulacak olan Maarif-i Umumiye Nezareti'nin teşkiliyle beraber bu ikili yapı birleştirilecekti. (Somel, 2010:69)

Dönemin siyasi, sosyal ve ekonomik koşulları gereği daha geniş yetkileri olan müstakil bir eğitim kurumuna duyulan ihtiyaç neticesinde 17 Mart 1857'de Maarif-i Umumiye Nezareti kurularak nazırlığına da Abdurrahman Sami Paşa getirildi.

Abdurrahman Sami Paşa göreve gelir gelmez, ilk olarak Sıbyân Mektebleri ve Rüşdiyelerin ıslahı ile ilgili çalışmalar yürüttü. Sami Paşa hem bu okulları hem de mevcut eğitim kurumlarını yeniden yapılandırarak yeni kurulan Maârif-i Umûmiye Nezâreti'nin teşkilatlanması için de çaba sarf ediyordu. Bu çerçevede nazırlık bünyesindeki dairelerin sayılarını arttırıp her bir dairenin görev ve yetki alanlarını belirlemiştir. Onun bu gayretleri sonucunda Osmanlı Devleti'nde okullarda verilen eğitimin, öğretmenlerin denetiminin, ders için yayınlanan kitap ve dergilerin, azınlık okullarının açılmalarının ve diğer tüm çalışmaların kontrolü Maârif-i Umûmiye Nezâreti'nin teşkilatlanması sonucu sağlanmıştır. (Subaşı, 2019:276)

Abdurrahman Sami Paşa'nın başkanlığında nezaretle ilgili bir diğer önemli husus 4 Eylül 1857 tarihinde Meclîs-i Mahsûsa'ya sunulan tezkeredir. Buna göre; nezarete Fransızca, Yunanca ve diğer yabancı dillere hâkim memurlar ile Tercüme Odası katipliği yapmış gayrimüslimlere de görev verilmişti. Buradan anlaşılıyor ki eğitimi tek merkezde toplamayı arzu eden Osmanlı yönetimi, gayr-i Müslimlere de önemli görevler vererek ülke içinde faaliyet gösteren azınlık okullarının işleyişlerini ve bu okullarda okutulacak ders kitaplarının denetimini sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlamayı amaçlamıştır. Maarif-i Umumiye Nazırlığı'nın henüz yeni kurulduğu dönemde okulların denetimleri için ayrı bir bölüm oluşturulamamış ve bu eksiklik nazırlıkta önemli görevlere getirilen bu kişilerle giderilmeye çalışılmıştır. (Subaşı, 2019:276-278)

Ayrıca bu dönemde teşkilat bünyasinde meclislerin ve nezaretin yazışmalarını yürütmek üzere bir maarif mektupçuluğu kuruldu. Maarif mektupçuluğunun başına 15 Temmuz 1857 tarihinde Raşid Efendi atanarak maiyetine; bir yardımcı, bir mukayyid, bir muhasebeci, bir mübeyyiz, bir fihrist kâtibi, ve mekteplerin teftişinden sorumlu dil bilen müslim ve gayrimüslimden 10 kişi verildi. Böylece yapılan yeni düzenlemelerle nezaret teşkilatı modern ve sistemli bir yapıya kavuşmaya başlamıştı. (Erdoğdu,1996:204)

Maarif teşkilatının vilayetlerdeki başlıca karar alıcı organı, maarif müdürünün başkanlığını yaptığı Maarif Meclisi idi. Meclis, Maarif-i Umumiye Nezareti'nin kararlarını ve talimatlarını uygulamakla görevliydi. Bununla birlikte eğitim harcamaları için yerel kaynaklar bulmak ve bu harcamaların denetiminden de sorumluydu. Burada, çoğunluğu taşra ayan ve eşrafından oluşan meclisin üye yapısı kritik önemdeydi. Nitekim, ayan ve eşrafın hem teşkilatlanma hem de maddi bir destek unsuru olarak bu sürece dahil olması, eğitime yerel güçlerden maddi destek sağlanması açısından önemliydi. (Somel, 2010:28)

Maarif-i Umumiye Nezareti'nin kuruluşunun ilk yıllarında daha çok nezaretin teşkilatlanması ve idari yapılanmasına ağırlık verilmişse de ihtiyaç duyulan bazı yeni okulların açılması da ihmal edilmemiştir. Okullar, Sıbyan Mektebleri, Rüştiyeler ve Mekâtib-i Fünun-ı Mütenevvia olmak üzere üç dereceye ayrılmıştır. Bununla birlikte Kaymakamlık, Müdürlük gibi mülkiye memurlarının yetişmesini sağlamak amacıyla "Mekteb-i Mülkiye", kız çocuklarının eğitilebilmesi için ise "Kız Rüştiyeleri" açılmıştır. Ayrıca Devletin doğal zenginliklerinin değerlendirilmesi için "Orman Mektepleri"nin sayıları artırılarak geliştirilmiştir. Bunların yanında Darü'l-Fünûn dâhilinde herkese açık "Hikmet ve Kimya Dershanesi" de açılmıştır. (Subaşı, 2019:278-279)

Bir taraftan yeni okullar açılırken diğer taraftan nezaretin teşkilatlanma sürecinde kurumların yeniden yapılandırılması da devam etti. Örneğin eğitimi her alanda desteklemek ve geliştirmek üzere bazı cemiyetler kurulmuştu. Bunlardan biri de Avrupa tarzı eğitim ve kültür faaliyetlerini yaymak üzere 3 Haziran1861 yılında kurulan Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'dir.

1864 yılına gelindiğinde nezaret bünyesinde bir değişikliğe gidildi. Meclis-i Maârif'le Meclis-i Muhtelit'in birlikte çalışmaları çalışmaları bazı zorluklara neden oluyordu. Bu durum hem eğitimde çift başlı bir görüntü yaratıyor hem de Meclis-i Muhtelit çalışmalarını düzenli bir şekilde yapamıyordu. Bunun üzerine 10 Şubat 1864'te ikisi de lağvedilerek Maârif-i Umûmiyye adıyla yeni bir heyet oluşturuldu. Buraya İslâm'a dair kitapların incelenmesiyle ilgilenen Mekâtib-i Sıbyân-ı Müslime ve bütün tebaanın çocuklarının eğitimiyle ilgilenen Mekâtib-i Rüşdiyye ve İlmiyye adıyla iki komisyon eklendi. (Akyıldız, 2003:273)

Eğitim ile ilgili cemiyetlerden bir diğeri de nezaret bünyesinde 1865 yılında Münif Efendi başkanlığında kurulan Tercüme Cemiyeti'dir. Cemiyetin görevi, okulların ve halkın ihtiyacı olan kitapları tercüme etmekti. (Bilim, 2002:133)

3.Tanzimat Dönemi Eğitim Alanında Kanunlaşma: 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi

Osmanlı Devleti 1856 Islahat Fermanı'nda Avrupalı Devletler'in istekleri doğrultusunda ilan ettiği değişiklikleri henüz tam anlamıyla yapamamışken yeni bir kriz ile baş başa kalmıştı. 1866 yılında çıkan Girit isyanı Avrupalı devletlere, Osmanlı Devleti'nde uygulanmasını arzu ettikleri reformları uygulatma fırsatı sundu. Avrupalı devletler bu isteklerini Bâb-ı Âli'ye bir proje halinde sundular.

Bu proje doğrultusunda ve iç şartların da etkisiyle Maarif Nazırı Saffet Paşa'nın hazırladığı Maarif-i Umûmiyye Nizamnamesi 1 Eylül 1869'da kabul edildi. Eğitimin idare ve teşkilat yapısını kanuni hükümlere bağlayan bu nizamname teşkilat yapısında önemli değişiklikler meydana getirmişti. Böylece uzun yıllar eksikliği hissedilen ve maarif tarihinde çok önemli bir yeri olan bu nizamname ile Maarif Nezareti, yönetim faaliyetleri açısından hem merkezde hem vilayetlerde özerkliğini kuvvetlendirmiştir. (Erdoğdu, 1996:207)

1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin ilanı[2] hem hukuki hem de kurumsal çerçevede önemli bir gelişmedir. Şöyle ki bu nizamname ile ilköğretim sistemini daha laik bir eğitim sistemine dönüştürecek reformların hukuki zemini hazırlanmış oldu. Ayrıca ilkokul öğretmenlerinin mesleki statüleri de hukuki güvence altına alınmış oldu. (Somel, 2010:27)

1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi, başkent haricinde vilayet ve taşrada da devlet okullarının yaygınlaştırılması ve denetlenmesi için eğitimin kurumsallaşması gerektiği üzerinde durmuştu. Nizamname ile devletin müslim, gayrimüslim ve yabancı okulları tek bir

[2] Nizamname metni için: "1869 Tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi", Özalp Reşat, Ataünal, Aydoğan, MEB. 1977, s.549-583.

hukuki çatı altında toplanması ve karma eğitime geçilmesiyle devletin merkeziyetçi yapısı güçlendirilerek 'Osmanlılık' ideolojisinin hedeflediği söylenilebilir.

1 Eylül 1869'da yayımlanan Maârif-i Umûmiyye Nizamnâmesi'nin nezaretin merkez teşkilâtı açısından da büyük önemi vardır. Nizamname ile nazırın başkanlığında Meclis-i Kebîr-i Maârif kuruldu. Meclise dâire-i ilmiyye ile dâire-i idâreden oluşan iki idari birim eklendi. Kitap telif-tercüme işleri ve ruûs imtihanlarıyla dâire-i ilmiye ilgileniyordu. Müslüman ve gayri müslim üyelerden oluşan dâire-i idâre ise okul, kütüphane, müze, matbaaların yönetimi, personel işleri, muhâkeme ve nizamlar gibi konularla ilgileniyordu.Yeni okullar yavaş yavaş taşrada yaygınlaştırıldığı için vilâyetlerde maarif meclisleri de oluşturuldu. (Akyıldız, 2003:273)

Nizamname ile eğitim sistemi tüm etkilerden bağımsız bir kurumun yönetim ve denetiminde eğitim-öğretiminin modernleşmesini sağlayarak kendisinden sonraki dönemlerin eğitim sistemine bir temel ve model oluşturduğu söylenilebilir.

SONUÇ

Maarif-i Umumiye Nezareti, sayıları giderek artan devlet okullarını denetimi altında tutma amacıyla kurulmuştu. Kuruluşunda bir başka etken de karma eğitime geçilmesiyle beraber gayrimüslim ve yabancılara ait eğitim kurumlarını da denetimi altına alarak eğitimi kendi bünyesinde toplamaktı.

Nezaretin kuruluşu, devlet eğitiminin dini niteliğinden uzaklaşarak laik bir yapıya bürünmesinde önemli bir adım olmuştur. Bununla birlikte Maarif Nezareti toplum eğitimini düzenlenmeden ve denetiminden sorumlu idari mekanizma olarak devletin her yerinde eğitimi yayma ve kültürel faaliyetlerin gelişmesi için çalışmıştır.

Maarif-i Umumiye Nezareti'nin kurumsallaşma sürecinde yapılan düzenlemelerde geleneksel eğitim kurumlarıyla ilgili bir düzenleme yoktu. Bununla birlikte 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nde de geleneksel eğitim kurumlarıyla ilgili yasal bir düzenlemenin olmadığı görülür. Burada başlangıçta ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarını geleneksel eğitimin temsilcisi ilmiye sınıfının uhdesine bırakarak gelenek ile çatışmak yerine yeni ve modern eğitim kurumlarının açılması için çalışmanın hedeflendiği söylenilebilir. Nitekim modern kurumlarda eğitim alan kadrolar çalışmak için yine modern kurumlara rağbet edecek ve böylece geleneksel kurumlar da kendiliğinden etkisini yitirecekti.

Sonuç olarak Maarif-i Umumiye Nezareti'nin kurulmasıyla beraber eğitim faaliyetleri ve eğitimin hedeflerini önceki dönemlerden ayıran temel farklılıklar vardı. Bu dönemde eğitim devleti çöküşten kurtaracak en etkili araç olarak görülmüştür. Daha önce dağınık halde olan eğitim faaliyetleri tek çatı altında toplanmış ve karmaşa önlenmiştir. Okul programlarında da değişikliğe gidilmiş, fenni ilimler de ders müfredatına eklenmiştir. İlköğretim zorunlu hale getirilmiş kız öğrenciler ilkokuldan sonra da eğitimlerine devam etme hakkı elde etmişlerdir. Öğretim yöntem ve tekniklerinde de değişiklikler yapılmıştır. Öğretmenlik gibi mesleki eğitimle beraber teknik ve sınai alanlarda da yeni birçok okullar açılmıştır. Sonuç olarak toplumsal gelişmenin hızlandırılması ve reformların uygulanmasında eğitimin önemi anlaşılmış, tanzimat dönemi eğitimin modernleştirilmesinde yürütülen kurumsallaşma ve kanunlaşma çalışmaları kendisinden sonraki dönemlere de örnek teşkil etmiştir.

KAYNAKÇA

Kaynak Eserler

Akyıldız, A. (2012) *Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme,* İstanbul, İletişim Yayınları

Berkes, N. (2002) *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları

Bilim, C. (2002) *Türkiye'de Çağdaş Eğitim Tarihi 1734-1876*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları

Somel, S.A. (2010) *Osmanlı'da Eğitimin Modernleşmesi (1839-1908),* İstanbul, İletişim Yayınları

İhsanoğlu, E. (1994). *Cemiyet- i İlmiye- i Osmaniye'nin Kuruluş ve Faaliyetleri*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basım Evi

Özalp R. Ataünal A. (1977), Türk Milli Eğitim Sisteminde Düzenleme Teşkilatı, 1869 Tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi*, MEB.*

Araştırma Eserler

Akyıldız, A. (2003) Maarif-i Umumiye Nezareti, DİA, Ankara, (C.27, ss.273-274)

Erdoğdu, T. (1996) Maarif-i Umumiye Nezareti Teşkilatı, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* (51/2, ss.183-247)

Subaşı, T. (2001). "Sir James William Redhouse (1811-1892): A Brief Outline of His Life and Works", Pax Ottoman, Studies in Memoriam Prof Dr. Nejat Göyünç, ed. Kemal Çiçek, SOTA and Yeni Türkiye Yayınları, (ss.675-685)

_____ (2011), Tanzimat Döneminde Eğitim Alanında Yeniden Yapılanma:Maarif-i Umumiye Nezareti'nin Kuruluşu *İnternational Conference on New Horizons in Education, Guarda,* Portugal, (June 5/7, ss.750-760)

_____ (2015) "Sultan Abdülmecid'in Hayatı ve Hükümdarlığı", Nakş-ı İstanbul: Ortaköy Büyük Mecidiye Camii, (Kitapta Bölüm, ed. Ahmet Uçar) Gürsoy Grup Kültür Yayınları, İstanbul, (3, ss.15-45)

_____ (2019), Osmanlı Devleti'nin İlk Maârif-i Umûmiye Nazırı Abdurrahman Sami Paşa, Prof. Dr. Mevlüt Koyuncu'ya Armağan, s. 269-287 (Hazırlayanlar:Recep Yaşa-Haşim Şahin) Sakarya, Sakarya Üniversitesi Yayınları

_____ (2022), Encümen-i Daniş'in Kuruluş Gayesi ve Hedefleri, Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Alanında Yeni Trendler C.IV, s. 767-784, (Kitapta Bölüm, ed. Sinan Sönmez) İzmir, Duvar Yayınları

POZİTİVİST BİR OSMANLI AYDINI: AHMED RIZA'NIN DÜŞÜNCE DÜNYASI

A POSITIVIST OTTOMAN INTELLECTUAL: AHMED RIZA'S WORLD OF THOUGHT

Turgut SUBAŞI

Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarihi Bölümü

ORCID: 0000-0003-1677-0440

ÖZET

1858 de İstanbul'da dünyaya gelen, pozitivist bir Osmanlı devlet adamı ve aydını olan Ahmed Rıza, Osmanlı Devleti'nin ilk karma eğitim kurumu olan *Galatasaray Mekteb-i Sultanisi*'nden mezun olduktan sonra ziraat eğitimi almak için Paris'e gitti ve burada eğitimini tamamladıktan sonra 1887 de İstanbul'a döndü. Pozitivist düşünce ile ilk tanışması ise İstanbul'da eline geçen Jean-François Robinet'in Auguste Comte ve pozitivizm hakkında yazdığı bir kitabı sayesinde olmuştur. Paris'ten döndükten sonra düşüncelerini ve hayallerini gerçekleştirme ortamı bulamayan Ahmed Rıza, Fransız İhtilâli'nin yüzüncü yılı münasebetiyle organize edilen uluslararası bir sergiye katılmak amacıyla 1889 da ikinci kez Paris'e gitti ve II. Meşrutiyet'in ilanına kadar da İstanbul'a dönmedi. Ahmed Rıza burada bilgi birikimi ve düşüncelerinden etkilendiği Pierre Laffitte ile tanıştı ve onun verdiği pozitivizm derslerine katılıp, pozitivistlerin cemiyeti olan *Société Positiviste* de üye oldu.

Bir Osmanlı aydını olarak, ülkenin içinde bulunduğu siyasi, sosyal ve ekonomik problemlere çözüm için çaba sarfeden Ahmed Rıza, Paris'te bulunduğu sürede bir taraftan *Société Positiviste*'in yayın organı olan *La Revue Occidentale*'de İslâm dinini tanıtan yazılar yazarken, diğer taraftan da Fransız basınında Osmanlı Devleti aleyhine çıkan olumsuz yazılara cevap vermeye başladı. Ancak 1891 de Osmanlı kadınları ile ilgili bir konferansında kullandığı "hürriyetperverâne" ifadesi yüzünden II. Abdülhamid yönetimiyle arası açıldı ve Osmanlı yönetimi tarafından ülkeye dönmesi istendi fakat Ahmed Rıza bu talimata uymadı.

Ahmed Rıza bundan sonraki bütün çalışmalarını toplumların geri kalmışlığının nedenleri üzerine araştırmalara yoğunlaştırarak, Osmanlı toplumunun sorunlarına da pozitivist bakış açısıyla yaklaşmaya başladı. Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu kötü durumdan kurtulabilmesi için bir an önce Anayasalı Parlamenter sistemin yeniden kurulması gerektiğine karar veren Ahmed Rıza bu uğurda çalışmalarını da hızlandırdı.

Bu bildiride pozitivist bir Osmanlı aydını ve devlet adamı olarak Ahmed Rıza'nın düşünce dünyası incelenecektir. Özellikle onun toplum anlayışı, din anlayışı, eğitim anlayışı ve milliyetçilik anlayışı gibi konular, onun hakkında yapılan çalışmalar çerçevesinde ele alınıp değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ahmed Rıza, Pozitivizm, Meşrutiyet, Toplum, Din, Eğitim, Milliyetçilik.

ABSTRACT

Ahmed Rıza, a positivist statesman and Ottoman intellectual who was born in Istanbul in 1858, after graduating from Galatasaray Mekteb-i Sultanisi, the first coeducational institution of the Ottoman Empire, he went to Paris to study agriculture and after completing his education there, he returned to Istanbul in 1887. His first encounter with positivist thought was as a result of reading Jean-François Robinet's book about Auguste Comte and positivism, which he received in Istanbul. After returning from Paris, Ahmed Rıza, who could not find the environment to realize his thoughts and dreams, went to Paris for the second time in 1889 to participate in an international exhibition organized on the occasion of the centenary of the French Revolution. He did not return to Istanbul until the declaration of the Constitutional Monarchy. In Paris, Ahmed Rıza met Pierre Laffitte, who was influenced by his knowledge and thoughts, and attended his positivism classes and became a member of the Société Positiviste.

Ahmed Rıza, who, as an Ottoman intellectual, strives to solve the political, social and economic problems of the Ottoman Empire. While he was in Paris, on the one hand, he wrote articles promoting the religion of Islam in La Revue Occidentale, the publication organ of Société Positiviste, on the other hand, he began to respond to negative articles in the French press against the Ottoman Empire. However, due to the expression "libertarian" he used in a conference on Ottoman women in 1891, he fell out with the administration of Sultan Abdulhamid II and was asked to return to the country by the Ottoman administration, but Ahmed Rıza did not follow this instruction.

After that, Ahmed Rıza focused all his work on the causes of the backwardness of societies and began to approach the problems of Ottoman society with a positivist perspective. Ahmezd Rıza, who decided that the Constitutional Parliamentary system should be re-established as soon as possible in order to get rid of the bad situation the Ottoman Empire was in, accelerated his work for this cause.

In this paper, the world of thought of Ahmed Rıza as a positivist statesman and Ottoman intellectual will be examined. Especially his understanding of society, understanding of religion, understanding of education and understanding of nationalism will be discussed and evaluated within the framework of studies about him.

Keywords: Ahmed Rıza, Positivism, Constitutionalism, Society, Religion, Education, Nationalism.

GİRİŞ

Ahmed Rıza, 1858'de İstanbul'da dünyaya geldi. Beylerbeyi Rüştiyesini bitirdikten sonra Mahrec-i Aklâm ve Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nde devam ettiği eğitiminin ardından Bâb-ı Âlî Tercüme Odası'nda memur olarak görev aldı. Daha sonra bu görevinden istifa eden Ahmed Rıza, Anadolu'da yaptığı gezilerinde geri kalmışlık, yoksulluk ve bakımsızlıktan etkilenerek bunun sebepleri üzerine araştırma ve incelemeler yapmaya başladı. Bütün bu olumsuzlukların kaynağının tarımda geri kalmışlık olduğu düşüncesiyle, ziraat eğitimi almaya karar verip, bu alanda dönemin en iyi okullarından biri olduğuna inandığı Paris'te ki Grignon Ziraat Mektebine kayıt yaptırdı. Buradaki eğitimini başarıyla tamamladıktan sonra uzman ziraatçı olarak 1884 de geri döndü ve Osmanlı Ziraat Nezareti'nde göreve başladı. (Ebuzziya, 1989:124)

Bu görevinde dönemin modern tarım makinalarını kullanarak ziraatı geliştirmeye çalıştıysa da istediği başarıyı elde edemediği için bu görevinden de ayrılarak, eğitim alanında hizmet

vermek için Maarif Nezareti'ne geçti. Bursa Mülkî İdadî Müdürlüğü ve Bursa Maarif Müdürlüğü'nde görev aldı. Ancak burada ki görevi de çok uzun süre sürmedi ve 1887 yılında Maarif Nezaretindeki görevinden de istifa ederek Fransız İhtilali'nin yüzüncü yılı dolayısıyla Paris'te düzenlenen uluslararası bir sergiye katılmak amacıyla 1889 da ikinci kez Paris'e gitti ve 1908 de gerçekleşen II. Meşrutiyet'in ilanına kadar da bir daha İstanbul'a dönmedi.

Paris'te geçimini sağlamak için Mösyö Kirkof aracılığı adliyede tercümanlık yapan Ahmet Rıza, bir yandan da Sorbonne Üniversitesi'nde ki "târîh-i tabîî", derslerine katıldı. Aslında Ahmed Rıza'nın pozitivist düşünce ile ilk tanışması Fransa'da değil İstanbul'da gerçekleşti. İstanbul'da eline geçen Jean-François Robinet'in Auguste Comte ve pozitivizm hakkında yazdığı kitabı onu pozitivizmle tanıştırdı. Ahmed Rıza ikinci defa gittiği Paris'te bilgi birikimi ve düşüncelerinden etkilendiği Pierre Laffitte ile tanıştı ve onun verdiği pozitivizm derslerine katılıp, pozitivistlerin cemiyeti olan Société Positiviste de üye oldu.

Bir Osmanlı aydını olarak, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik, siyasal ve sosyal sorunlara çözüm için çaba sarf eden Ahmed Rıza, Paris'te bulunduğu sürede bir taraftan Société Positiviste'in yayın organı olan La Revue Occidentale'de İslâm dinini tanıtan yazılar yazarken, diğer taraftan da Fransız basınında Osmanlı Devleti aleyhine çıkan olumsuz yazılara cevap vermeye başladı. Araştırdığı konulardan biri de ülkelerin ilerleme ve milletlerin geri kalma sebepleri üzerineydi. Ahmed Rıza'ya göre eğitim ve pozitif bilimlerin yayılmasıyla ancak ülke ve toplumlar gelişebilirdi. Konuyla ilgili düşüncelerini 1893 yılında bir rapor halinde Sultan Abdülhamid'e de gönderdi. Sultan Abdülhamid raporda yazılanlardan memnuniyet duyarak, Ahmed Rızadan görüşlerini bildirmeye devam etmesini istedi. Ancak gönderdiği altıncı raporundan sonra ondan cevap alamayınca Padişaha rapor göndermekten vaz geçti. Bir müddet sonra ise Ahmed Rıza'nın Paris'teki faaliyetleri, konferansları, yazmış olduğu makaleler, pozitivist derneğine üye olması, Osmanlı yönetimi tarafından takibe alındı. 1891 de Osmanlı kadınları ile ilgili bir konferansında kullandığı "hürriyetperverâne" ifadesi yüzünden Paris Büyükelçiliği tarafından hakkında soruşturma başlatıldı ve peşinden de ülkeye geri dönmesi istendi fakat Ahmed Rıza bu talimata uymadı. (Ebuzziya, 1984:124) Açılan soruşturma karşısında kendisini savunarak, gizli hiçbir derneğe üye olmadığını, amacının vatan ve milletin hukukunu korumak olduğunu ve gerekirse bunu Paris gazetelerinde de savunacağını ifade etti. (Demirkıran, 2021:26)

Her şeye rağmen doğru bildiği yolda devam eden Ahmed Rıza, Suriye Eski Mebusu Halil Ganem ile görüşerek onun yayımladığı Fransızca *La Jeune Turquie* gazetesinde, Ali Şefkati'nin Londra'da yayımladığı İstikbal Gazetesi'nde ve İttihat Terakki'nin basın organı olan Meşveret Gazetesi'nde düşüncelerini ve fikirlerini yazarak paylaşmaya başladı. (Malkoç, 2007:99-100) Ahmet Rıza sadece bu gazetede değil, bunların yanında; Osmanlı, Islâhat, Şûrâ-yı Ümmet, La Revue Occidentale, Mechvéret, Positivist Review gibi gazetelerde çok sayıda Türkçe, Fransızca ve İngilizce makaleler yayımladı.

Bu arada Mekteb-i Tıbbiyelilerin 1889'da II. Abdülhamid yönetimine karşı kurduğu İttihâd-ı Osmânî Cemiyeti ile 1894'de Paris'te kurulan ve Jön Türk hareketinin temsilcileriyle görüşmelere başladı. İttihâd-ı Osmânî Cemiyeti temsilcisi Dr. Nazım, Ahmed Rıza'ya kendi cemiyetlerine katılma teklifi götürdü. Bu teklifi kabul eden Ahmed Rıza, İttihâd-ı Osmânî Cemiyetinin adının Auguste Comte'tan ilham alarak Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti olarak değiştirilmesini teklif etti. Bu teklif kabul edilerek cemiyetin adı değişti.

1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte "hürriyetçilerin babası" adıyla İstanbul'a dönen Ahmed Rıza, Meclis-i Mebusan başkanlığına seçildi. (Olgun, 2008:111) Ancak 31 Mart Vakası sonrası İttihatçılarla arası açıldı ve merkez komiteden çıkarıldı. 1912'de Ayan Meclisi üyeliğine getirilse de1913 Bâb-ı Âlî Baskını sonrası ittihatçılarla ilişkisi tamamen kesildi.

1. Ahmed Rıza'nın Düşünce Dünyası'nda Pozitivizm ve Milliyetçilik

Pozitivizm, en basit anlamda olguların araştırılarak gerçek bilgiye ulaşılabileceğini ve bu tür bilgileri sadece deneysel bilimlerin sağlayabileceğini öne süren felsefî akım olarak tanımlanabilir. Pozitivizm, doğa bilimlerinin ilerlemeye başladığı ve başarılar sağladığı XIX. yüzyılda ortaya çıkmıştır. (Sönmez, 2010:161)

1798 Fransız İhtilalinden sonra meydana gelen kaos ortamını yeni bir toplumsal düzen tesis ederek kaldırmayı deneyen Fransız sosyolog Auguste Comte tarafından kurulan pozitivizme göre toplum bilim yoluyla yeniden düzenlenebilir. Burada gözlem ve deneye dayanan pozitif bilgiden faydalanılmaktadır. Auguste Comte, yaşanılan çağı, bilim çağı olarak görmekteydi. Bu yüzden insanlığın gelişimi de bilginin geliştirilmesi ile mümkün olacaktı. Uzun bir tarihsel süreç sonucu gelinen bu aşamada bilginin gelişmesi, insan düşüncesindeki değişimlerle meydana gelmiştir.

Ahmed Rıza, John Locke, Montesquieu, Voltaire, Ernest Renan, Herbert Spencer gibi Batı düşünürlerinden etkilenmişse de fikirlerinin temelini ve çerçevesini pozitivizm oluşturmuştur. Ahmed Rıza'ya göre kalkınma insanların düşüncelerinin bilimselleştirilmesiyle mümkün olacaktır ve bu doğrultuda benimsediği kuram ise pozitivizm olmuştur. (Mardin,2006:100)

Ahmed Rıza'nın pozitivist düşünceyle ilk temasları Doktor Robinet'nin pozitivizm üzerine yazdığı *La Philosophie Positive* eseri ile olmuştur. Auguste Comte'nin 1789 Fransız İhtilali sonrası toplumun karşılaştığı sorunlara çözüm olarak sunduğu pozitif bilimler aracılığı ile toplumsal düzenin sağlanması önerisi Ahmed Rıza tarafından da Osmanlı toplumu için uygun görülmüştür. Ona göre pozitivizm, toplumsal birliği sağlamak, bozulan idarî düzeni kurum ve işleyişleriyle uyumlu hale getirmek için ilerlemenin önemli bir aracıydı.

Ahmed Rıza'ya göre Fransa'daki gelişmiş eğitim sistemi ile basın özgürlüğü Doğu ülkelerinde ve özellikle de Osmanlı Devleti'nde olmadığı için toplumsal gelişmeyi sağlamak kolay olmamaktadır. Bu yüzden pozitivizm insanların anlayış düzeyleri dikkate alınarak anlatılmalıdır. Bununla birlikte Comte'un eserleri topluma sadeleştirip, yeniden düzenlenerek ulaştırılırsa arzu edilen başarı sağlanmış olacaktır. (Kabakçı, 2014:52). Auguste Comte'a göre pozitivizm ile birlikte dinin ve metafiziğin dönemi kapandığı için dinin yerini "insanlık dini" olarak adlandırdığı bilim dini almıştır. Ahmed Rıza'ya göre ise İslam dini toplumsal birliği sağlayan bir din olduğu için pozitivizme geçiş Hıristiyanlığa göre daha kolay olacaktır. (Demirkıran, 2021:28) Ahmed Rıza akılcı esaslara dayanan bilimin, her sorunu çözeceğine inandığı için pozitivizmi benimsemiştir. Ayrıca Ahmed Rıza topluma yön verecek olanların "uzmanlar" yani aydınlar olduğunu ifade ederek, toplumu dönüştürmede entelektüel bir aydının rolünü de işaret etmiştir. (Akşin,2005:333).

Osmanlı Devleti'nde pozitivizm aslında Beşir Fuad ile başlamıştır. Beşir Fuad'ın "terakki" (progrès) kavramını maddi gelişmeyle sınırlı tutarak açıkladığı pozitivizm, Ahmed Rıza tarafından da devleti çöküşten kurtaracak ve toplumun ilerlemesini sağlayacak olan bir araç olarak görülmüştür. Devletin devamı için Osmanlı birliğinin korunması konusunda çaba gösteren Ahmed Rıza'nın pozitivizm yaklaşımı daha çok muhafazakâr bir çizgide seyretmiştir. Bunu yönetim anlayışında da görmek mümkündür. Ahmed Rıza'ya göre toplumsal düzeni sağlamak adına saltanat en iyi yönetim biçimiydi. Böylece gelenekten kopmayarak toplumun dengesini de sağlanmış olacaktı. (Dursun, 2009:73) Ahmed Rıza, pozitivizmi felsefi ve bilimsel düşünce temelinde değil, belki de biraz da dönemin şartlarından kaynaklı siyasi ve sosyal kaygılar çerçevesinde yorumlamıştır. Bu yüzden kimi zaman pozitivizmi toplum, siyaset ve din şartlarına adapte ederken çelişkiye bile düşmüştür. Nitekim Ahmed Rıza, pozitivizmde din sorununu nasıl aşacağını düşünmüş ve kendine göre yeni bir ifade olan "insanlık dini" kavramını kullanmıştır. Çünkü Ahmed Rıza, pozitivist bir İslâm

anlayışı oluşturma düşüncesindeydi ancak bunun toplumsal düzeyde mümkün olamayacağını kestiremediği anlaşılmaktadır. (Barış, 2011:38)

Osmanlı Devleti'nin yaşadığı çöküşün nedeninin anlayış ve müsamahadan kaynaklandığını düşünen Ahmed Rıza, Avrupalıların Türklere karşı saldırgan tutumunu yine onların eserleri üzerinden verdiği delillerle savunmuş ve barışsever bir millet olarak Türklerin medeni ve ilerleme taraftarı olduklarını dile getirmiştir. (Malkoç, 2007:148-149) Bununla beraber Ahmed Rıza, Türkleri Osmanlı unsurlarından ayrı tutan Türkçülük anlayışına uzaktır. Hatta bu anlayışı hukuka aykırı ve devletin siyaseti için de bir hayli zararlı bulmaktadır. Onun kabul ettiği Türkçülük, tüm Osmanlı unsurlarının ilim, irfan ve zenginliği için çalışmak ve toplumu fikri açıdan çağın seviyesine çıkarma amacında olan bir harekettir.

Ahmed Rıza, milliyetçiliğinin oluşum sürecinde önemli bir rol üstlenmiş, alışılmışın dışında farklı bir milliyetçilik portresi sunmuştur. Körü körüne milliyetçiliği de yabancı düşmanlığını da aynı ölçüde eleştirmektedir. (Dursun,2009:80) Onun milliyetçilik düşüncesinde derin bir hümanizm görmek mümkündür. Ona göre vatanseverlik ayrıştırıcı bir unsur olmak yerine ahlak ve mantıkla beslenerek milletleri birleştiren bir unsur olmalıdır. Ahmed Rıza'nın savunduğu milliyetçilik ulus milliyetçiliği değil tüm milletlerin ortak bir şekilde birlik içinde yaşayabileceği şeklindedir. (Sarı, 2004:86).

2. Ahmed Rıza'nın Düşünce Dünyası'nda Din ve Toplum

Ahmed Rıza'nın din anlayışı, düşüncelerinden etkilendiği Auguste Comte'un "düzen ve ilerleme" ilkesi çerçevesinde temellendirilmiştir. Buna göre; toplumun gelişebilmesi için din, düzenin temel unsuruyla yani toplumla uyumlu hale getirilmesi gerekir. Ancak onun düzen ve ilerleme ilkesini kendi dini, siyasi ve toplumsal şartlarına uyumlu hale getirme çabası zaman zaman çelişkiye uğrayarak savunduğu pozitivizm düşüncesiyle ters düşmesine de neden olmuştur.

Ahmed Rıza, dini pozitivizme eklemlemeye çalışırken hem düzenin sağlanmasında hem de ilerlemesinde dinin önemli olduğunu vurgular. Ona göre din; geleneksel kalıplardan arınmış bir şekilde toplum nezdinde işlevsel bir rol oynayabilir. (Sarı,2004:62) Bunun için din, en önemli fonksiyonu olan birleştiricilik görevini yerine getirmelidir. Çünkü dinin amacı tüm insanlığın düzenini sağlayarak müşterek bir noktada uzlaşmayı temin etmektir.

Ancak diğer yandan insanlık dinini savunan pozitivizmin Osmanlı toplumunda bir karşılığının olmayacağını düşünen Ahmed Rıza'ya göre dinler artık dönemini tamamlamıştır, din siyasete alet olduğu oranda birlik ve bütünlüğe de engeldir. Sosyal ve siyasi meselelere karışmayan din serbest bırakıldığı takdirde toplumda bazı hukuksal boşlukları dahi doldurabilir. (Korlaelçi, 1998:49-50) Burada vurguladığı gibi dinin artık devrinin bittiğini ve ayrıştırıcı bir unsur olduğunu dile getiren Ahmed Rıza bu görüşünü diğer dinlerden örnek vererek destekler. Ona göre din milletlerin birbirlerine yakınlık duymalarına da engeldir. Nitekim Ortodoks, Katolik ve Protestanlar aynı dinden olmalarına rağmen birbirleri ile anlaşamıyor ve bir araya gelmemektedir. Demek ki din birleştirici değil ayrıştırıcı bir unsurdur. Onları birbirine bağlayacak olan tek şey pozitif bilimdir. (Sarı,2004:66)

Bir taraftan dinle ilgili bu görüşleri savunan Ahmed Rıza, diğer taraftan bu görüşlerin tam tersi olan Avrupa'nın gelişmişliğini İslam medeniyetine bağlar. Ona göre, Haçlı seferleri sırasında kurulan ilişkiler çerçevesinde Avrupa teşkilatlanma, sanayi, kültür gibi alanlarda İslam medeniyetinden etkilenmişti. Üstelik kadın hakları, kadının sosyal yaşamı, mal-mülkünü idare etmesi gibi hukuki hakların elde edilmesinde Müslüman kadınlar Avrupalı kadınlara göre daha üstündür. (Korlaelçi, 1998:48) Bununla birlikte İslam'ın diğer dinlere göre daha hoşgörülü bir din olduğunu ifade eden Ahmed Rıza, İslam'ın bu hoşgörüsünün

milliyetçilik gibi ayrılıkçı eğilimleri desteklediği çıkarımında bulunarak eleştiride de bulunmuştur. (Tandoğan, 2018:96)

İslam savunuculuğuna devam eden Ahmed Rıza, düzen ve ilerlemeyi ilke edinen pozitivizmin İslam dünyasında yayılmasını önemli bulur. Nitekim yurda döndükten sonra muhafazakâr pozitivizmin savunuculuğunu yaparak bu görüşlerini yaşadığı toplumun gerçekleriyle temellendirir.

Ahmed Rıza, pozitivizmin *"ne Tanrı ne kral"* söylemini eleştirerek bu tür söylemlerin İslam kültürü temelinde olan Osmanlı toplumunda pozitivizmin yayılmasını engellediğini düşünmektedir. Ona göre bu tür söylemler Fransa'da belki karşılık bulabilir ancak belli toplum ve coğrafyaya değil tüm insanlığa hitap eden pozitivizmin gerçek anlamda bunu yerine getirebilmesi için farklı toplumların değer yargılarını dikkate alması gereklidir. Ahmed Rıza, pozitivizmin tebliğ edilmesinde din ve monarşi karşıtı söylem yerine toplumun kaygılarına karşı anlayışlı, ölçülü bir yaklaşımın olması gerektiğini belirtir. (Kabakçı, 2014:48)

Sonuç olarak Ahmed Rıza'nın din ile ilgili söylemlerinde Sorbonne Üniversitesi'nde pozitivizm ile ilgili dersler aldığı Pierre Laffitte ile aynı yaklaşımda olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim Laffitte, İslam hakkındaki görüşlerini dile getirirken Batı'ya yönelik ciddi eleştirilerde bulunmaktadır. Ona göre Batı'nın İslam düşüncesi ırkçılıktan beslenerek tüm insanlığın birliğini reddederek bazı üstün ırkların hakimiyetini desteklemektedir. Bununla birlikte pozitivizm ile İslam arasında tarih ve toplumsal değişim anlayışı açısından benzerlikler olduğunu da dile getirir.

Pierre Laffitte'ye göre İslam Peygamberi "tarihsel devamlılık" fikrinin öneminin farkında olarak ve buna riayet ettiği için toplumsal bir dönüşümü sağlayabilmiştir. İslam Peygamberi, devrimci bir yöntem izlememiş yeni bir din getirdiğini söylememiştir. Onun tek amacı, kadim olanı, yani Musa'nın, İsa'nın ve diğer tüm peygamberlerin getirdiği dini tamamlamak, kemale erdirmekti. Bu açıdan pozitivizm bilim ve ilerleme yolunda dine cephe almamalıydı. Görüldüğü üzere Ahmed Rıza da Pierre Laffitte'nin bu düşüncesi temelinde dini yorumlamaya çalışmıştır. (Kabakçı, 2014:44)

3. Ahmed Rıza'nın Düşünce Dünyası'nda Eğitim

Ahmed Rıza'ya göre Osmanlı Devleti'nin düzen ve ilerlemeyi sağlaması, Batı'nın modernleşme seviyesine ulaşması ancak eğitimle mümkün olacaktır. Ahmed Rıza eğitimin önemi üzerinde dururken ayet ve hadis gibi dini referansları kullanmaktan çekinmemiştir. Mektuplarında ve yazılarında ayet ve hadislere sıklıkla başvurmuş ve İslam'ın eğitime verdiği önemi dile getirmiştir. Ahmed Rıza'nın bu üslubu pozitivist kimliği ile çeliştiği düşüncesiyle eleştirilse de ona göre eğitimin yaygınlaşması için toplumun eğitimi önem taşımaktadır. Bu yüzden eğitim toplumun değer yargılarına ve onların anlayabileceği şekle uygun anlatılmalıdır. Bunun en etkili yolu ise dinî referans kaynaklarıdır.

Diğer taraftan Ahmed Rıza, dinin eğitimi teşvik ettiği düşüncesini pozitivizm ile temellendirmeye çalışmış ve İslam'dan pozitivizme geçişin çok daha kolay olacağını dile getirmiştir. Ona göre; İslam dünyasında "özgür ve laik bir eğitim" sayesinde deist veya pozitivist bir nesil oluşturmak mümkündü, bir Müslüman, eğitim alarak kolayca pozitivist olabilirken, Hıristiyanlığı asla kabul etmez. Yeni nesil, modern ve laik eğitim ile birlikte kazandığı bilgi ve becerileri, saygı ve güzel ahlak gibi davranış biçimleriyle birleştirecektir. (Kabakçı, 2014:44) Ahmed Rıza böylece, dinin pozitif temelli modern eğitim anlayışına karşı olmadığını hatta birbirlerinden beslendiklerini ortaya koymaktadır.

Ahmed Rıza'ya göre halk, toplumsal gelişmelerin yeteri kadar farkında olamazsa yaşanan aksaklıklara da tepki gösteremeyecektir. Böylece bozuk düzenin devam etmesine yardımcı

olacaktır. Bu doğrultuda toplum en kısa sürede eğitilir, aydın kesim ile birlikte hareket ederse gerçek bir düzen ve ilerleme sağlanmış olacaktır. (Demirkıran, 2021:28) Eğitimi yalnızca halk için değil padişah ve ailesi için de ele alan Ahmed Rıza'ya göre yönetici olarak padişahın sorumluluklarını bilmesi gerekmektedir. Bir devlette ahlak ve adalet bozulursa devletin düzelmesi kolay olmayacağı gibi eğitim olmadan da devletin hedeflerini gerçekleştirmesi mümkün değildir. Tarihte örnekleri görüleceği üzere, devletin geleceği için eğitime önem veren ve tarihte başarılı olan devlet adamlarının yanlarında her zaman bilim adamları vardır. Bu durum eğitime önem veren yöneticilerle toplumun ilerlemesinin ve adaletin sağlanmasının daha kolay olacağını da göstermektedir. Nitekim Selçuklu Sultanı Melikşah, Nizam'ül Mülk'ü yanından ayırmadığı için adalet sağlanmış ve toplum huzur bulmuştur. (Demirkıran, 2021:58-59)

Ahmed Rıza, kadınlar eğitilip bilgili ve kültürlü kişiler olarak yetiştirilirse, topluma daha faydalı olacak daha iyi çocuklar yetiştirebileceklerdir. Kadınların eğitimi toplumun düzeni ve gelişimi açısından son derece belirleyici bir etkendir. Eğitim bakımından güçlü olmayan bir toplum özgürlük ve medeniyetten fazla bir fayda göremeyecektir. Bu yüzden sosyal reform, kadının eğitiminden başlamalıdır. (Malkoç, 2017:137) Ahmed Rıza, bir toplumun gelişmesi ve medeniyet ile kadınların toplumdaki konumu arasından yakın bir ilişki olduğunu dile getirmektedir. Öyle ki, bir teraziye benzeyen toplumda terazinin bir kefesi kadın bir kefesi erkektir. Her iki kefede eşit olursa denge sağlanır. Toplum da böyledir, eğer toplumsal görevler adalet üzerine düzenlenmez ve uygulanmaz ise biri diğerini yıkar ve düzen bozulur. (Sarı, 2004:98)

Pozitivizmin doğası gereği bireyciliğe karşı toplumu savunan görüşü Ahmed Rıza'nın eğitim ile ilgili düşüncelerine de yansımaktadır. Ona göre eğitim sadece insanın kendisini geliştiren bir araç olmamalıdır. Eğitim, kişiye toplum içindeki görev ve sorumluluklarını hatırlatan, gösteren ve toplumlar arasında sağlıklı bir ilişki kurmasına yarayan bir araç da olmalıdır. (Mardin, 1989, s. 127) Ahmed Rıza'ya göre toplum gelişmeyi, eğitimi anlayabildiği oranda özgürdür. Bilim ve eğitimin önemini kavrayan bir toplum fikir ve vicdan özgürlüğüne de sahipse, kanunlara ya da kısıtlamalara rağmen özgürdür. Buna karşın halk bilgisiz ve eğitimsizse, kanunlar özgür olsa dahi halk özgür değildir ve tıpkı özgürlüğü başkalarının elinde olan köle gibi yaşamını sürdürür. Yani eğitimsiz toplumda özgürlük olmadığından kanunlara karşı tepki gösteren de bulunmaz. (Demirkıran, 2021:61) Devletin gücü ve kuvvetinin savaş meydanlarında ortaya koyduğu başarı ile değil, toplumunun bilim ve eğitimde ilerlemesiyle sağlanacağını savunan Ahmed Rıza'ya göre, politik ve ekonomik ilerleme ancak ve ancak toplumun eğitimiyle mümkün olacağından bugün artık eğitimin önemi daha fazla anlaşılmaktadır. (Kuran, 2012, s. 550). Ahmed Rıza'ya göre eğitimsiz bir toplum, gelişmenin ve dönüşmenin önündeki en büyük engeldir. Bir devlet, eğitimli, kültürlü, aydın toplumu sayesinde siyaset, ekonomi, bilim, sanat, ziraat gibi her alanda gelişir ve yıkılmadan ayakta kalabilir. Bu yüzden eğitim modernleşmenin tamamlanabilmesi için gerekli değişim ve dönüşümleri sağlayabilecek yegâne araçtır.

Paris'teki günlerinin aksine İstanbul'daki II. Meşrutiyet döneminde daha milliyetçi bir kimliğe bürünen Ahmed Rıza'ya göre gayrimüslim unsurların dini eğitim gibi öğretim ayrıcalıklarının desteklenmesi devletin birlik ve bütünlüğünün çöküşüne sebep olacaktır. Bunun önüne geçmek içini laik eğitim sistemini savunan Ahmed Rıza'ya göre din farkını öne sürerek ortaya çıkacak olan ayrılıkçı güçler de engellenmiş olacaktır.

SONUÇ

Pozitivizmin kurucusu Auguste Comte'un "düzen (ordre) ve ilerleme (progres)" ilkesi, Ahmed Rıza'nın eğitim, din, toplum, milliyetçilik gibi düşüncelerini derin bir şekilde etkilemiştir. Ahmed Rıza, pozitivist temelli bu düşüncesini Osmanlı toplum yapısı ve kurumlarıyla uyumlu bir hale getirerek uygulamak üzere çalışmıştır. Ahmed Rıza'ya göre, her şeyden önce idarede, toplumda, düşünce hayatında bozulan düzen sağlanmalıdır. Hemen akabinde eğitimin desteği ile beraber devletin tüm alanlarında ilerleme sağlanacaktır. Böylece uzun süredir siyasi, ekonomik, toplumsal anlamda çöküş sürecinde olan Osmanlı Devleti yeniden toparlanacaktır.

Ahmed Rıza, pozitivizmi hukuk bilimi olarak görmüş ve bu onun yönetim anlayışına da yansımıştır. Onun yönetim anlayışına göre toplum gelişigüzel değil hukuk düzeninde yönetilmelidir. Böylece önce toplumda hukuk temelinde düzen sağlanmış olacak ve bunun sonunda da toplumsal ilerleme gerçekleşerek mevcut düzen de korunmuş olacaktır. Ahmed Rıza, yönetimde gerekli yeniliklerin yapılması şartıyla mevcut düzenin korunmasından yanadır. Nitekim bahsedildiği üzere milliyetçilik hareketlerini ayrıştırıcı bir unsur olarak görmesi de bundan kaynaklanmaktadır.

Ahmed Rıza, pozitivist ilkelerin uygulanmasında eğitimi en önemli araç olarak görmüş ve bilimsel, akılcı, çağdaş bir yöntemle toplumun eğitilmesi gerektiğini savunmuştur. Ona göre iktidarı temsil edecek kişilerin aydınlardan olması gerekmektedir. Dolayısıyla aydınların eğitim yönetim ve toplum konularında kendilerini geliştirmeleri elzemdir. Dinin sosyal hayattaki etkisi, düşünce özgürlüğü, kadının toplumdaki yeri, eğitim, yönetim gibi konuları pozitivist pencereden değerlendirmiştir. Ahmed Rıza'ya göre gelişip ilerlemenin yolu, toplumun kültürel değerlerinden ve dinin sosyal hayattaki hükümlerinden faydalanarak bilimsel eğitimin geliştirilmesinden geçmektedir.

Yaşadığı toplumu oldukça iyi gözlemleyen Ahmed Rıza, değişimin siyasi düzlemde gerçekleşeceğini düşünmemektedir. Geleneksel kalıpların dışına çıkarak Osmanlı toplumunun beklediği kurtarıcı modelin ne din ne de siyaset olduğunu belirtmektedir. Değişim bilimsel aklın geliştirilmesi yani eğitimle sağlanacaktır. Din ve siyaset bu amacı gerçekleştirmede sadece aracı bir rol üstlenmelidir. Esas değişim düşüncede ve dolayısıyla da kültürel düzlemde gerçekleşecektir.

Ahmed Rıza'nın düşünce dünyasında, yaşadığı dönemin hızla değişen şartları gereği bazı fikirlerinde çelişkiye düştüğü de görülmektedir. Özellikle din ve milliyetçilik ile ilgili görüşlerinde bunu görmek mümkündür. Bir pozitivist olarak eleştirdiği ve karşı çıktığı pek çok nokta olmasına rağmen, geleneği ve dini düzenin devamını sağlamak amacıyla savunmuştur. Benzer bir durum milliyetçilik ile ilgili düşüncelerinde de görülmektedir. Kendisini bir milliyetçi olarak tanımlamasa bile devletin farklı kültür, dil ve dinde olan tüm unsurlarının ayrılıkçı eylemlerine birliği ve bütünlüğü bozacağı düşüncesiyle şiddetle karşı çıkmıştır. Sonuç olarak Ahmed Rıza düşünce dünyasının temelini oluşturan pozitivizm ilkeleriyle zaman zaman çelişkiye düşse de gerek muhalif bir aydın olarak gerekse bir Osmanlı bürokratı olarak düşüncelerinde ve çalışmalarında samimi bir gayretle mücadele verdiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

Akşin, S. (2005). *Siyasal Tarih 1789-1908, Türkiye Tarihi (cilt 3), Osmanlı Devleti 1600-1908*, İstanbul: Cem Yayınevi.

Barış, S. (2011). *Meclis-i Ayan Zabıtlarına Göre Ahmed Rıza Bey*, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Demirkıran, H. (2021). *Ahmed Rıza Bey'in Eğitim Konusundaki Görüşleri ve Çalışmaları*, Yüksek Lisans Tezi, Altınbaş Üniversitesi, İstanbul.

Dursun, M. (2009). *Pozitivist Bir Milliyetçi Olarak Ahmed Rıza Bey*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Ebuziya Z. (1989). "Ahmet Rıza", *Diyanet İslam Ansiklopedisi,* İstanbul, (Cilt 2, ss.124-127).

Kabakçı, E. (2008). "Pozitivizmin Türkiye'ye Girişi ve Türk Sosyolojine Etkisi", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 6, Say 11, ss. 41-60.

_____ (2014). Bir Yeniden Yorumlama Örneği: Ahmed Rıza'nın "Pozitivizm"i, *Sosyoloji Dergisi*, 3/28. Sayı, 2014/1, SS.27-58.

Korlaelçi, M. (1998). "Pozitivizmin Türkiye'ye Girişinde İki Öncü", *Felsefe Dünyası,* S.28, SS.43-61.

Kuran, A. B. (2012). *Osmanlı İmparatorluğu'nda İnkılap Hareketleri*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Malkoç, E. (2007). "Doğu-Batı Ekseninde Bir Osmanlı Aydını: Ahmet Rıza Yaşamı ve Düşünce Dünyası", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Sayı 11, ss.93-162.

Mardin, Ş. (1989). Jön Türklerin, Siyasi Fikirleri, İstanbul: İletişim Yayınları.

_____ (2006). *Türk Modernleşmesi, Makaleler 4*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Olgun, K. (2008). *1908-1912 Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nın Faaliyetleri ve Demokrasi Tarihimizdeki Yeri*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Sarı, S. A. (2004). *Ahmed Rıza'nın Sosyolojik ve Dini Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Sönmez, V. (2010). "Auguste Comte (1798-1857), Pozitivizm (Olguculuk)" *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 3/3/, ss.161-163.

Tandoğan, H.S. (2018). *Osmanlı Modernleşmesinde Belirleyici Bir Anlayış Olarak Pozitivizm,* Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.

SANAL KAYTARMANIN ÖRGÜTSEL STRES, YAŞAM DOYUMU VE İŞ DOYUMU ÜZERİNE ETKİLERİ: BİR LİTERATÜR İNCELEMESİ

THE EFFECTS OF CYBERLOAFING ON ORGANIZATIONAL STRESS, LIFE SATISFACTION AND JOB SATISFACTION: A LITERATURE REVIEW

Gülşen KARAMAN

Doktora Öğrencisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

ORCID NO: 0000-0002-9622-3713

Prof. Dr. Pınar TINAZ

Profesör, Beykoz Üniversitesi

ORCID NO: 0000-0003-3491-6503

ÖZET

Sanal kaytarma, çalışanın mesai saatleri içerisinde iş ile ilgili olmayan küçük (kişisel e-posta göndermek, telefon görüşmesi yapmak) ve büyük (online kumar oynama, yetişkinlere yönelik sitelerde gezinme) faaliyetlerde bulunması olarak tanımlanmaktadır. Alan yazında yapılan çalışmaların sonucunda işlerinden memnun olmayan çalışanların, genç çalışanların, erkeklerin ve daha yüksek eğitim düzeyine, daha yüksek gelire, daha yüksek statülü işlere sahip bireylerin daha sık sanal kaytarma yaptıkları belirtilmektedir. Sanal kaytarma davranışının sonuçları ise olumlu ve olumsuz olarak karşımıza çıkmaktadır. Olumsuz sonuçlar arasında finansal kayıp, örgütleri yasal sorumluluklarla karşı karşıya bırakma, verimlilik kaybı yer almaktadır. Olumlu sonuçlar arasında ise çalışanların stresten uzaklaşıp tükenen kaynaklarını yenilemeleri ve yaratıcılığın artması yer almaktadır.

Örgütsel stres, çalışanın özellikleri ve yetenekleri ile işin gereklilikleri arasında fark ortaya çıktığında bireyin deneyimlediği fiziksel ve duygusal tepkilerdir. Örgütsel stres kaynakları arasında örgütün politikaları (küçülme, rekabet), örgütün özellikleri (rol belirsizliği, rol çatışması), fiziksel koşullar (gürültü, kalabalık) ve örgütsel süreçler (sıkı veya cezalandırıcı denetim) yer almaktadır. Örgütsel stres sonucunda ise çalışanın işten ayrılma niyeti, fiziksel ve zihinsel yorgunluğu artmaktadır.

Yaşam doyumu, bireyin yaşamından beklentisi ve bu beklentinin karşılanma düzeyidir. Artan yaş, gelir düzeyi, eğitim düzeyi ve sosyal hayat yaşam doyumu etkileyen faktörler arasında yer almaktadır.

İş doyumunun kesin bir tanımı olmamakla birlikte çalışanın işten zevk alması, iş ortamında kendini rahat hissetmesi olarak belirtilmektedir. İş doyumunun yüksek olması, örgütsel bağlılık ve işe devam ile karakterizedir. Öte yandan, iş doyumunun düşük olması iş yavaşlatmaya, iş saatleri içerisinde özel işlerle ilgilenmeye yol açabilmektedir.

Sanal kaytarma ve örgütsel stres arasındaki ilişkiye bakıldığında çalışanlar, hem örgütten kaynaklanan stresten uzaklaşmak hem de örgütsel stres ile mücadele etmek için sanal kaytarmaya yönelmektedir.

Sanal kaytarma ve yşam doyumu arasındaki ilişkide ise sanal kaytarmanın verimliliği ve üretkenliği artırması nedeniyle yaşam doyumuna olumlu etki ettiği belirtilmektedir.

Sanal kaytarma ve iş doyumu arasındaki ilişki ise iki yönlüdür. Sanal kaytarma aracılığıyla çalışanlar, tükenen kaynaklarını yeniledikleri ve enerji topladıkları için iş doyumunun yükseldiği belirtilmektedir. Öte yandan, sanal kaytarma sebebiyle çalışanlar işten uzaklaştığı ve üretkenlikleri azaldığı için iş doyumları düşmektedir.

Burada yapılan literatür çalışması, yüksek lisans projesinin özetidir.

Anahtar Kelimeler: Sanal Kaytarma, Örgütsel Stres, Yaşam Doyumu, İş Doyumu.

ABSTRACT

Cyberloafing is defined as small (sending personal e-mails, making phone calls) and major (online gambling, browsing adult sites) activities that are not related to work during working hours. As a result of the studies conducted in the literature, it is stated that dissatisfied employees, young employees, men and individuals with higher education level, higher income and higher status jobs do cyberloafing more frequently. The results of cyberloafing behavior appear as positive and negative. Negative consequences include financial loss, exposing organizations to legal responsibilities, and loss of productivity. Among the positive results, there is an increase in creativity and the renewal of the resources that are depleted by the employees away from the stress.

Organizational stress is the physical and emotional reactions experienced by the individual when a difference arises between the characteristics and abilities of the employee and the requirements of the job. Organizational stress sources include the organization's policies (downsizing, competition), organizational characteristics (role ambiguity, role conflict), physical conditions (noise, crowd), and organizational processes (strict or punitive control). As a result of organizational stress, the employee's intention to leave, physical and mental fatigue increase.

Life satisfaction is the expectation of an individual from his life and the level of meeting this expectation. Increasing age, income level, education level and social life are among the factors affecting life satisfaction.

Although there is no precise definition of job satisfaction, it is stated as the employee's enjoyment of work and feeling comfortable in the work environment. High job satisfaction is characterized by organizational commitment and attendance. On the other hand, low job satisfaction can lead to slowing down the work and taking care of private affairs during working hours.

When the relationship between cyberloafing and organizational stress is examined, employees tend to cyberloafing both to get away from the stress originating from the organization and struggle organizational stress.

In the relationship between cyberloafing and life satisfaction, it is stated that cyberloafing has a positive effect on life satisfaction as it increases efficiency and productivity.

The relationship between cyberloafing and job satisfaction is bidirectional. It is stated that job satisfaction increases as employees renew their depleted resources and gather energy through cyberloafing. On the other hand, because of cyberloafing, employees are away from work and their productivity decreases, so their job satisfaction decreases.

The literature study done here is the summary of the master's project.

Keywords: Cyberloafing, Organizational Stress, Lıfe Satisfaction, Job Satisfaction.

BİLİM İNSANLARININ POLİTİKADAKİ ROLÜ VE OBJEKTİFLİK DEĞERİ

THE ROLE OF SCIENTISTS IN POLITICS AND THE VALUE OF OBJECTIVITY

ELİF YILMAZ

Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Siyaset ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı

ORCIDNO:0000-0001-9903-8946

ÖZET

Bilim kavramı günümüzde olduğu kadar tarihin hiçbir döneminde bu kadar popüler bir aşamaya gelememiştir. Bilime ve bilgiye duyulan ihtiyaç, aynı zamanda bilimsel çalışmalar sonucu ortaya konan veriler sürekli tartışılmakta ve eleştirilmektedir. Çünkü sürekli gelişmekte olan bilime dair net bir şekilde ortaya konan evrensel bir açıklama bulunmamaktadır. Bilimsel çalışmalar sonucu ortaya çıkan bilimsel bilgi dünyayı anlamlandırmak ve toplumun ihtiyaç duyduğu noktaları açıklama amacını taşımaktadır. Bilimin asıl amacı karmaşık olan dünyaya düzen getirmek olsa da politika ile ilgili olarak da bilgiler üretmektedir. Bilim ve politika ilişkisinin en belirgin kesişme alanı politika belirlemede bilimsel bilginin kullanılmasıdır. Bilim ve politika arasındaki bu kesişme, ortaya çıkan bilimsel sorunu belirleme, sınırlarını ortaya çıkarma, sorun üzerine düşünme ve çözüme kavuşturma sürecine ilişkindir. Bilim, siyasi kararların uygulamasında ve politika belirleme sürecinde aktif bir rol oynamaktadır. Bilimsel bilgi ussal, evrensel, faydalı ve çıkar gözetmeden oluşturulmuş verilerden oluşur. Bu yüzden bilimsel bilgi politika belirleme süreci için ayrı bir öneme sahiptir. Bu önemi daha görünür kılmak için Pielke, bilim insanlarının politika sürecinde tarafsız kalamayacağını iddia eder. Bu durum için ıslanmadan yüzemezsin anlamına gelen "you can't swim without getting wet" cümlesini kullanır.

Bilim, politika kararlarını daha objektif hale getirme beklentisiyle politik süreçlere dâhil olur. Neden sorularını yanıtlar, gerçeklerle bilgilendirilmiş tahminler yapar ve böylece politika kararlarını sağlam bir kanıt temeli ile ortaya koyar. Bilim, kullanımına neden olan uygulamaların taleplerine cevap vermeli, rolü ve sınırları ise bu uygulamaların daha geniş bir çerçevesine yerleştirilmelidir. Bilim nesnelliğini sosyal yaşamı endişelendiren konularda da kullanmalı ve bu konuların kararlarını alırken neyin doğru ve makul olduğuna dair bir kamu anlayışının parçası olmalıdır. Bilim politika oluşturmaya girdiğinde, politika gündemindeki farklılıkları da ifade edebilmelidir. Bilim insanları politika yapma sürecinde kendilerini bir ikilemle karşı karşıya bulmaktadır: sadece bilgilendirmeli mi, yoksa politika açısından ne yapmaları gerektiği konusunda tavsiyede de bulunmalı mı? Politika yapıcılar bilim adamlarının hangi gerçekleri vurgulayacağını, hangi yöntemleri kullanacağını belirlemekte ve bilimsel çalışmalara müdahale etmektedir. Fakat bilim adamlarının yargıları önemlidir çünkü toplum bilim adamlarının saf, yersiz spekülasyonlardan uzak bir yargıda bulunduklarını düşünmektedir.

Bu çalışmada bilimin ortaya çıkarmaya çalıştığı araştırmaların gerçek mi yoksa karar vericiler tarafından inşa edilmiş araştırmalar mı olduğu; bilimsel bilginin politik süreçlerde oynadığı rolü; eğer bilim politik arenaya girerse, hala nesnel bir tutum sergileyip sergilemediği; bilimin özerkliği, bilimsel araştırma ya da bilimsel teorilerin değer yüklü olup olmadığı; prensipte en

iyi kabul edilen yöntemlerin bilimsel uygulamada ve farklı uygulamalarda eşit olup olmadığı gibi soruların cevapları aranarak konunun önemi ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tarafsızlık, Özerklik, Nesnellik, Siyaset

ABSTRACT

The concept of science has never reached such a popular stage in history as it is today. The need for science and knowledge, as well as the data revealed as a result of scientific studies, are constantly discussed and criticized. Because there is no clear universal explanation for the ever-evolving science. The scientific knowledge that emerges as a result of scientific studies aims to make sense of the world and explain the points that society needs. Although the main purpose of science is to bring order to the complex world, it also produces information about politics. The most obvious intersection between science and politics is the use of scientific knowledge in policy making. This intersection between science and politics relates to the process of identifying the emerging scientific problem, revealing its limits, thinking about the problem and solving it. Science plays an active role in the implementation of political decisions and in the policy-making process. Scientific knowledge is made up of intelligent, universal, useful and unprofitable data. Therefore, scientific knowledge has a special importance for the policy-making process. To make this significance more visible, Pielke argues that scientists cannot remain neutral in the policy process. The phrase “you can’t swim without getting wet” means you can’t swim without getting wet.

Science gets involved in political processes with the expectation of making policy decisions more objective. It answers why questions, makes facts-informed predictions, and thus makes policy decisions with a solid foundation of evidence. Science must respond to the demands of the applications that cause its use, and its role and limits must be placed within the broader framework of those practices. Science should also use objectivity in matters that concern social life and be part of a public understanding of what is right and reasonable when making decisions about these issues. When science enters policy making, it should also be able to articulate differences in policy agenda. Scientists find themselves faced with a dilemma in the policy-making process: Should they just inform or advise on what to do in terms of policy? Policymakers determine what facts scientists will highlight, what methods they will use, and interfere with scientific studies. But the judgments of scientists are important because society thinks that scientists make judgments that are free from pure, unfounded speculation.

Whether the research that science is trying to uncover is real or research built by decision-makers; the role that scientific knowledge plays in political processes; whether science still exhibits an objective attitude if it enters the political arena; whether science is autonomous, scientific research, or scientific theories are loaded with value; the importance of the subject will be revealed by searching for answers to questions such as whether the best accepted methods are equal in scientific practice and different practices.

Keywords: Neutrality, Autonomy, Objectivity, Politics

1. GİRİŞ

Bilim kavramı gündelik yaşamdaki söylemlerden, akademik anlamda yapılan tartışmalara kadar her yerde özgünlüğünü korumuş bir kavramdır. Bu kavramın yaygın kullanılmasının sebebi ise bilime ve bilimsellik kavramlarına atfedilen değerle ilgilidir. Bilim bir yandan iktidara kaynak sağlama açısından araçsallaştırılmakla birlikte diğer taraftan da gerçeğin tek ölçüsü olarak değerlendirilmektedir. Açıklaması yapılan bir olgu, bir buluş, bir yeniliğin

bilimsel olduğu ifade edilirse bu durum onun gerçekliğinden şüphe edilmemesi hakikatini de ortaya çıkarır. Bir insan etkinliği olarak ifade edilen bilmek terimi toplumsal bağlam temelinde ortaya çıkmaktadır. Bilgi ve bilimle ilgili kavramlar tarihin her döneminde tartışılmaktadır çünkü evrensel ve herkes tarafından aynı şekilde tanımlanabilen kesin cevapları yoktur (Zehra, Köroğlu, 2016: 1-4). Bilimin ereğinde yarar- fayda sağlamasından çok bilme amacı yatmaktadır. Bilim insanı da bilme amacı ile bilim yapar. Bilimin sonuçları yararlı da olabilir fakat tam tersi bir durum da söz konusu olabilir. Bilim gerçeği arar aynı zamanda da gerçek dışı olanı gün yüzüne de çıkarır. Atalarımızın da dediği gibi "doğru bilinmeyince, eğri bilinmez" (Cihan, 1975: 363-369).

Bilimsel bilgi hayatın her alanında kullanıldığı gibi politika yapma ve politika süreçlerini yönlendirmede de aktif rol oynamaktadır (Darıcı, 2020: 464). Bilimin politikada etkili bir faaliyet gösterebilmesi için bilişsel ve ahlaki otoritenin tanınması gerekmektedir. Otorite iki taraflı bir ilişki olduğu için tanınmadıkça var olması mümkün değildir (Brind, 1990: 361-365). Bilimin otoritesi gönüllü ve evrensel olmalıdır. Bilimin otoritesi içinde iki önemli otorite formu bulunmaktadır. Dünyanın nasıl olması gerektiği ve neyin doğru neyin yanlış olduğunu belirleme otoritesi olan ahlaki (moral) otorite, dünyanın nasıl olduğuna dair doğru ve yanlışlarını belirleme otoritesi olan Epistemolojik (bilişsel) otoritedir. Otoriteyi elinde bulunduran kişi ve kurumlar, geride kalan kesimin onayını almak ve meşruiyetini sürdürmek için çaba sarf etmek zorundadırlar (Proctor, 2005: 368).

Bilimsel nesnelliği doğru anlamak bilimin doğasını ve toplumda oynadığı rolü anlama açısından önem taşımaktadır. Bilim olanla ya da olacak olan ile ilgilenir. Olması istenen ile uğraşmaz. Bilimsel araştırmalarla ilgilenen kişiler hiçbir zaman kişisel düşüncelerini, dini inançlarını, kültürünü çalışmalarına dâhil etmemelidir. Araştırma sonucunda kendi fikri ne olursa olsun gerçeği olduğu gibi kabul etmelidir. Objektiflik, gerçeği her türlü duygudan uzak ve tarafsız olarak inceleme becerisidir (Cihan, 1975: 367).

Bilimsel araştırmaların başta gelen koşulu objektifliktir. Halk arasında bilime duyulan hayranlık bilimin kamusal alanda sahip olduğu otorite, büyük ölçüde diğer araştırma yöntemleri ile karşılaştırıldığında bilimin nesnel olmasından kaynaklanmaktadır (https://plato.stanford.edu/). Bu makale bilim insanlarının politikada nasıl bir rol oynadığı, bilimsel objektifliğin nasıl tanımlanması gerektiği, nesnellik fikrinin arzu edilip edilmediği ve bilim insanlarının bunu ne ölçüde başarabileceği sorusuna odaklanmaktadır.

2. BİLİMİN ÖZERKLİĞİ

Bilim, yeni bir dünya görüşü, egemenliği elinde bulunduran sınıfların kendi çıkarlarını meşrulaştırmaya çalıştığı bir araç ve şüphelenme özgürlüğü olarak tanımlanabilmektedir (Şahin, Erşen, 2008: 184). Bilime büyük ölçüde hayranlık besleyen Popper, bilimi merak gidermeden ziyade, bilme arzusu olarak tanımlamakta ve bilim ile sözde bilimin birbirinden ayrılması gerektiği düşüncesini savunmaktadır. Bilim var olan bir probleme çözüm arayışı ile ortaya çıkar ve yanılgıların, yanlışların ortadan kaldırılmasıyla gerçek bilgiye ulaşma amacını taşır. (Maden, 2019: 2). Bilimin tek bir tanımının yapılması mümkün değildir. Bu sebepten dolayı bilimin ne olduğu konusunda herkes kendi perspektifinden farklı farklı tanımlar yapabilme özgürlüğüne sahiptir. Bilim objektiflik ve özerklik ile beraber yürüyen bir kavramdır, özerklik olmazsa objektiflikte tek başına bir anlam ifade etmemektedir (Damak, 2013: 45).

Bilimin özerkliği konusunda ortaya konan çalışmalarda bilimin özerk yapısının tehlikeli bir hal almaya başlaması 17. yüzyıla denk gelmektedir. Ortaçağ olarak adlandırılan bu dönemlerde bilime yönelik bir baskı ve denetim durumu hâkimdi. Kilise ortaçağda büyük bir

otoriteye sahipti ve değiştirilemez yargıları vardı. Kilisenin ana hatlarını dini vecibeler oluşturmakla birlikte bu dini vecibelerin sorgulanmasını sağlayacak bilim adamları hemen yargılanır ve çalışmalarında öne sürdüğü düşüncelerden vazgeçilmesi istenirdi. Bu durumun farkında olan bilim adamları ya o konularla ilgili çalışmaz ya da çalışmalarını gizli bir şekilde yürütürdü. Bunlara rağmen papanın prestij durumunu etkileyecek durumlarda çalışmalar yapılırsa bu konularda bazı esneklikler sağlanabilmekteydi. Güçler arasında sınırlı bir çizgi vardır. Bu durum bilim ve bilime kaynak sağlayanlar arasında (şirket, devlet) göremediğimiz türden bir dengedir. Bu gün bilimsel çalışmalardan beklenilen tek şey kardır. İnsanlığa sağlayacağı fayda ne kadar büyük olursa olsun kısa vadede büyük karlar getirmeyecek araştırma desteklenmemektedir. Bilime destek Rönesans ile birlikte sarayları da içine alır hale gelmiştir. Saraylar bilime destek vermekle birlikte ev sahipliği rolünü de üstlenmiştir. Saray tarafından desteklenen ya da saray mensuplarının dâhil olduğu çalışmaları devam ettiren bilim insanları sarayın desteğini kaybetmemek için daha faydacı çalışmalara kaynaklık etmiştir. Çünkü bu çalışmalar daha cazip ve daha çok müşteri kitlesine sahiptir. Bilim insanı yaptığı çalışmaları ne kadar iyi pazarlarsa o ölçüde destek alacak ve finansal kaynak sağlayanlarda o ölçüde desteğini arttıracaktır. Böylece bilim adamları müşterilere yönelik çalışmalar yapan bir konuma dönüşecektir (Damak, 2013: 47).

İlk kurulan bilim akademileri de kuruluş amaç ve şekilleri dikkate alındığında yukarıda bahsedilen yarar, kaygı ve finansal destekten bağımsız düşünülememiştir. Bu akademilerden bazıları devlet desteğini reddetmiş ve bağımsızlığını koruma adına kendi bütçelerini kendileri oluşturmuştur. Fakat beklenmedik şartlar onların hiç istemedikleri yönlere gitmelerine sebep olmuştur (Rossi, 2009: 235).

Bilimin özerk bir yapıya sahip olabilmesi için kendi yasaları, yönetmelikleri ve kendi finansal gücü olmalıdır. Kendi iç mekanizmasını bilimin kendisi düzenlemelidir. Özelikle savaş döneminde devletin, sermaye sahiplerinin finansal destek verdiği alanlarda bilim adamları çalışmalar yaparak yönlerini bu istikamette belirleme yoluna gitmişlerdir. Artık yapılacak çalışmaların nitelikleri, sağladığı fayda dikkate alınmaz hale geldiğinde ise büyük şirketlerin referanslarını sağladığı fon yarışında bilim insanını ya da bilim enstitülerini geride bırakan ya da ilerleyen bir duruma gelmiştir (Damak, 2013: 53).

20.yüzyılda bilimin; ekonomi, toplum, siyaset ilişkilerinde bir takım köklü değişiklikler yaşanmıştır. Ayrıca bu yüzyıl insanlık tarihi için önemli bir olay olan soğuk savaş dönemi olarak da tanımlanmıştır. Bu savaşın tarafları olan ülkelerde de aynı şekilde ekonomi, savunma vb. konular için yeniden yapılanma sürecine girilmiştir. Bu yeni yapılanmanın en önemli ayağını ise savunma yani askeri güç oluşturmuştur. İkinci dünya savaşıyla büyük yıkımlara sebep olan bilime gözler çevrilmiş, bilimle- refah arasında ki ilişki artık bilim ve savaşa doğru evrilmiştir. Bireysel bir faaliyet alanı olarak yürütülen bilim zamanla ekonomi, teknoloji, savunma gibi birçok faktörü bünyesinde barındırmakla birlikte bu faktörlerden bağımsız hareket edememeye başlamıştır. Bilimin sınırlarının karmaşıklaştığı bu arenada bütün kurumlar birbirleri ile ilişki içine girmiştir. Bilim politikadan bağımsız, politikada bilimden bağımsız düşünülmemeye başlanmıştır (Latour, 2008: 10).

Politika belirleme sürecinde bilimsel bilgi aktif bir rol oynar. Bilim, siyasetin sahip olmadığı her şeye sahip olduğu için bu sürece daha aktif bir şekilde dâhil olur. Bilimsel bilgi rasyonel, evrensel, faydalı çıkar gözetmeden oluşturulmuş gerçeklerden oluşur (Bocking, 2004: 19). Bu yüzden politika belirleme süreci için önemlidir. Pielke, bilim insanlarının politika sürecinde tarafsız kalamayacağını iddia eder. Bu durum için ıslanmadan yüzemezsin anlamına gelen "you can't swim without getting wet" cümlesini kullanır.

Devlet ve bilim alanındaki ilişki düşünüldüğünde bir yüzü politikaya bir yüzü devlete bakan bir vaziyet aldığı gözlenmiştir. Devlet ve bilim arasındaki ilişki kurumsallaşmaya doğru

evrilmiş, hem devlet bünyesinde hem de bilimsel çalışmaların yapıldığı kurumlarda devlet bilim ilişkisine yönelik bölümler kurulmuştur. Bu gün farklı sektörlerdeki birçok büyük şirket çalışmalarını sürdürmek için üniversitelerle işbirliği içindedir. Dünyanın tanınmış birçok prestijli üniversitesine yardımlar yaparak onlardan bir takım çalışmalar yapılması istenmiştir. Şirketler bu çalışmalar neticesinde karlarını arttırmayı amaçlamışlardır. Bilim adamlarının çalışmaları neticesinde çalışmaya konu olan ürün ya da şirket test edilip onaylanmış olarak afislerde yerini almıştır. Bilimsel araştırmaların sonucu ne olursa olsun bu araştırmaları isteyen şirket, daima olumlu rapor verilmesini talep etmekte ve bu konuda baskılar yapmaktadır (Ceylan, 2000: 225-241).

Günümüzde bilimin bu denli dışa bağımlı hale gelmesi durumu tartışmalara konu olmaktadır. Bazı politikacılar ve bilim camiası bilimin bu derece yönlendirilmeye çalışılmasından, sağlanan finansal desteklerle çalışacağı konuların dahi belirlenmesinden rahatsızlık duymaktadır. Bilim adamları toplumun bilimi yönetmemesini fakat bilimi ve bilim alanında yapılan çalışmaların desteklenmesini istemektedir (Öğütle, 2010: 370-377).

3. BİLİM- POLİTİKA BAĞLAŞIMI

Geçmişten günümüze yaşanan süreçte devlet kendi iktidar alanını güçlendirecek ve sağlam temellere dayandıracak bir uzmanlık bilgisinin ihtiyacını hissetmiştir. Üniversitelerde bulunan akademik kadro, hukukçular, bürokratlar, gazeteciler politikacılar hem meşruiyet kazanmak hem de bilgi sağlamak amacıyla bu süreçte ihtiyaç duydukları desteği sağladıkları ilk kadronun temelini oluşturmuşlardır. Kendi faaliyet alanlarını korumak için mücadele edip eylemlerini güç kazanmak ve meşruiyet temelinde şekillendirerek yönlendirilmesini sağlamak amacıyla; politika ve bilim arasında uzmanların da etkisiyle bir aracılık ilişkisi doğmuştur. (Keskin, 2016: 79-98).

Politika yaparken bilimsel gerçeklere danışmak, politika kararlarını daha güvenilir ve daha objektif hale getirir. Değerlerin, çıkarların, yargıların ve pratiklerin bilimsel sonuçlara müdahale etmesine ve politika yapma sürecinde rol oynamasına izin verilirse bilimsel nesnellik yok olma tehlikesi taşır (Montuschi, 2017: 68-78). Son yıllarda bilim üzerine yapılan çalışmalar nesnellik kavramının dikkat çekici bir şekilde değiştiğini gözler önüne sermektedir. Yeni bilim tarihi üzerine yapılan çalışmalar, nesnellik kavramının zaman ve mekân boyunca çarpıcı bir şekilde nasıl değiştiğini göstermektedir (Daston, Galison, 2007: 191-253).

Politika yapım sürecinde üzerinde durulacak genel bir nesnellik tanımını formüle etmek imkânsızdır. Bilimsel nesnellik, yapılan çalışmalar sonucunda ortaya konan veriler deney ve gözlem ile desteklendiği için yanlışlanabilir bir olgu olmadığı sürece, bizi gerçekler hakkındaki yanlış olgulardan ve spekülasyonlardan korumak için tasarlanmıştır. Başka bir gözlem sonucunda genel yargıda bir değişiklik meydana geldiğinde ortaya konan olgularda değişiklik göstermektedir.

Eğer bilim politik arenaya girerse, hala nesnel olabilir mi yani bu anlamda tarafsız bir şekilde çalışmalarına devam edebilir mi? Bilim, politika kararlarını daha objektif hale getirme beklentisiyle politika yapmaya girer. Nedensel soruları yanıtlar ve gerçeklerle bilgilendirilmiş tahminler yapar ve böylece politika kararlarını sağlam bir kanıt temeli ile ortaya koyar. Bilim, kullanımına neden olan uygulamaların taleplerine cevap vermeli, rolü ve sınırları ise bu uygulamaların daha geniş bir çerçevesine yerleştirilmelidir. Bilim politika oluşturmaya girdiğinde, politika gündemindeki farklılıkları da ifade edebilmelidir. Bilim insanları politika yapma sürecinde kendilerini bir ikilemle karşı karşıya buluyorlar: sadece bilgilendirmeli mi, yoksa politika açısından ne yapmaları gerektiği konusunda tavsiyede bulunmalı mı? Politika

yapıcılar bilim adamlarının hangi gerçekleri vurgulayacağını, hangi yöntemleri kullanacağını bilime bırakmaksızın belirler. Bilim adamlarının yargıları önemlidir çünkü toplum tarafından saf, yersiz spekülasyonlardan uzak bir yargıda bulunduğu düşünülür (Montuschi, 2017: 70-78).

Bilim, politika sürecinde etkin bir rol ve güvenilir bir sonuç ortaya çıkarmaz çünkü bilimin verileri sürekli değişme olanağına sahiptir. Bilim bu gün doğrulanabilir olarak kabul ettiği bir bilgiyi yarın yanlış olarak kabul edebilir. Bu anlamda bilimsel çalışmaların sonuçları kesin değildir. Bu açıdan bilimsel bilgi politika sürecinde asla kullanışlı değildir (Gross vd., 2011: 140). Fakat bu durum bilimin otoritesini tamamen yadsımak anlamına gelmemelidir. Bilim gibi güçlü bir değere sahip bir kurumu tamamen politik alanın sınırları dışına atmak, politikadan soyutlamak gerçekçi bir tutum değildir (Demirci, 2014: 185-201).

4. BİLİMDE OBJEKTİFLİK NEDİR? BİLİM İNSANLARI KİME KARŞI SORUMLUDUR?

Bilimsel çalışmalar gerçekleştirilirken aranan niteliklerin en başında nesnellik gelmektedir. Bilim insanının şahsıyla nesnellik ilişkilendirilmemeli çünkü bilim insanları özneler arası bir niteliğe sahiptir. Nesnelliği ön plana çıkaracak olan ise olaylara karşı yapılan eleştirel yaklaşımdır. Eleştirel tutum sayesinde bilimsel çalışmalarda doğru olan bulunmaya çalışılmaktadır (Popper, 2004:161)

Bilimsel objektiflik realiteyi, olduğu gibi, subjektif yargıların etkisinde kalmadan açıklamak anlamına gelmektedir. Bilimsel objektiflik konusu taraf tutma ile sık sık karıştırılan bir durumdur. Bilim adamları gerçeğin ve doğruların tarafını tutar bu yüzden bilim adamları zaman zaman baskılara uğramışlardır. Bilim adamları tarafından yapılan objektif değerlendirmeler toplumda bir kesimin çalışmalarında avantaj sağlarken, diğer taraf açısından dezavantaj yaratmaktadır. Çünkü taraflardan biri doğruların, gerçeğin gün yüzüne çıkması için mücadele verirken bir taraf çıkarlarına zarar vereceği düşüncesiyle bunun olmasını istemez. Bilim adamları bilimsel çalışmalardan çıkan sonuçları kabul eder ve ona göre bir tavır takınır çünkü bilimsel cesaret ve fikir dürüstlüğü bunu gösterir (Tanili, 1-2).

Nesnellik özellikle güçlü bir normdur, Aydınlanma toplumlarında saygıyı emreden bir otorite iddiasıdır çünkü gerçeği çarpıtmadan yansıtır ve bu nedenle politik yargıların karışık topraklarında bile tartışılmaz. Tarafsızlık iddiasında bulunan politikacılar, aynı zamanda, bakış açılarını ve çıkarlarını göze alarak bilim adamlarından bilgi talep ederler. Nesnelliğin iddia edilmesi kolaydır fakat "pratikte" gerçekleştirilmesi zordur. Politikadaki nesnellik, yalnızca doğanın değil, aynı zamanda kamu çıkarlarının da doğru temsili olarak kabul edilen kültürel kavramlarla yüzleşir ve bunlara uyum sağlar. Politika nesnelliği, tüm sosyal normlar gibi, sosyal aktörlerin ve kurumların rutin uygulamalarında özenle inşa edilir, itiraz edilir, yeniden düzenlenir ve gerçekleştirilir. Bilim tarihçileri ve sosyologları, nesnellik, anlaşılabilirlik ve gerçeğin kendisi gibi bilimsel bilginin en çok kabul edilen özelliklerinin, dikkatli bir araştırma ile belgelenebilecek sosyal başarılar olduğunu uzun zamandır iddia etmişlerdir (Jasonof, 2012: 330-336).

Nesnel olmak demek dünyayı 'gerçekte olduğu gibi' temsil etmek, teorilerin formülasyonunda değerleri, ideolojileri ve öznel çıkarları terk etmek ve soruşturma prosedürlerini desteklemek, bilginin doğru bir şekilde takip edilmesini garanti etmektir (Montuschi: 2017: 65-75). Bilimsel nesnellik ve bilime duyulan güven birbirleriyle yakından ilişkilidir. Bilimsel nesnellik her zaman arzu edilen bir durumdur. Çünkü bilimin nesnel olduğu ölçüde bilime ve bilim adamlarına olan güven artmakta, bilimsel çalışmaların

sonuçlarına ve bilimsel çalışma sonucu edinilen bilgilere ve tavsiyelere güvenmek için nedenler ortaya çıkmaktadır (Fine, 1998: 12).

Nesnellik ve öznellik arasında yapılan ayrım birçok alanda bilime etki etmektedir. Elizabeth, çeşitli ikili ayrımlar yoluyla öznellik ve nesnellik kavramını aşağıda belirtileceği şekilde açıklamakta ve bizleri bu ayrım üzerinde düşünmeye yöneltmektedir, bu ayrımlar incelendiğinde (Elizabeth, 1982: 30-32);

Sosyal alanda bilginin kullanımı/bilgi üretimi; bilimsel alanda kullanılan nesnellik fikri (saf bilgi) entelektüel ve teknik manada kararları içine alan soyut ve değerden bağımsız bir ideal olarak kullanılır. Bilginin üretimi o bilginin kullanılacağı alanlardan izole edilmişse bilim insanının sosyal ve ahlaki anlamda bir sorumluluğu yoktur. Örneğin askeri kaynaklardan bir fon kabul eden bilim insanı yaptığı çalışmalarında kendi araştırmasının kendi sorumluluğu dışında gerçekleştiğini iddia edebilir. Başka bir örnekte kurumsal bir laboratuvarda kendi çalışmasını kendi fon kaynakları ile yürüten bir bilim insanı çalışmasının tamamen objektif olduğunu öne sürmekte özgürdür.

Duygusal/ sosyal bağlılık (düşünme- hissetme): Bilimsel nesnellik kavramı duygu ve inanç biçimiyle ifade edilen her hangi bir durumun değerini düşürmek için kullanılabilir. Duygu doğası gereği sorgulanabilir bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Düşünme ve duygu arasında hiyerarşik bir biçimlendirme yapıldığında "düşünce" ile özdeşleşenlerin, "duygu" ile özdeşleştirilenler üzerinde bir hâkimiyetinin olduğu görülmektedir.

Uzman/ uzman olmayan kişilerin ürettiği bilgi: Sosyal anlamda düşünüldüğünde bu ikisi arasında benzer bir güç ilişkisinin ortaya çıkmasına sebep olur. Bilimsel yeterliliğe sahip olmayan kişiler kamu politikası ile ilgili olan durumlarda başarılı bir tartışma ve yorum gücünden yoksun bulunmaktadır. Yeterli ekonomik güce sahip olanlar ise bulundukları pozisyonu kamuoyuna onaylatmak için bilimsel uzmanlığı kullanabilirler. Ekonomik güce sahip olmayan kesimin ise uzmanların bu üstün bilgisine boyun eğmeleri gerektiği hissettirilir. Bu durumda bilgi uzmandan, uzman olmaya doğru tek bir yönde yönlendirimi sağlanan bir bilgi halini alır.

Bilim insanlarının toplumdaki konumu: Ele alınan bilimsel nesnellik temasıyla bilim adamlarının sosyal konumu paralellik taşımaktadır. Bilimin toplumsal alanda kullanımı ve toplumsal alanda kullanım yönünü belirleyen güç ilişkilerini sorgulamaya aktif olarak dâhil olan bilim insanlarının nesnel bir tutum içinde oldukları görülmektedir. Eğer ki bilim insanları bilimsel çalışmaları sonucunda hiçbir sorumluluk almazsa, bilimsel çalışmalarının sosyal anlamda uygulamalarını izlemek topluma kalmıştır. Fakat toplum harekete geçtiğinde sosyal sorumluluk yerine popüler kaygı durumu ortaya çıkmaktadır. Uzmanlar ise endişe sebeplerini açıklamaktan ziyade halkın huzurunu düşünür ve halkı sakinleştirmeye çalışır. Bilimsel bilgi üretiminin yukarıda sıkça açıklaması yapıldığı gibi politikadan ve politikaya müdahaleden bağımsız olması sıkça dile getirilmekte ve dile getirilmesi de gerekmektedir. Fakat bakıldığında bilim adamlarının çeşitli komiteler önünde ifade verdiğini, hukuk mahkemelerine konu olduğuna zaman zaman hepimiz şahit olmaktayız. Kamu politikasının her alanında ihtilaflara karışan bilim adamları olmakla birlikte uzmanlarında taraf tuttuğuna rastlanmaktadır. Ayrıca bu uzmanlar kurumsal çıkarlar tarafından finanse edilmiş araştırmaların ise bu güçlü lobiler tarafından desteklendiğini görenlere ise çok az ceza verildiği de dikkati çekmektedir. Bilimsel nesnellik fikri çoğu zaman, yapılan bilimsel çalışmaların gerçek amaçlarını maskelemek için kullanılır. Herhangi bir toplum, politik, sosyal, ekonomik ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayan bilimsel bilgi türlerini araştırmaya ve açıklamaya çalışacak ve sorulabilecek soru çeşitlerini ve bunlara yanıt alınmasını sağlayacak araçları belirler.

Tüm bu anlatılanlar bilimsel nesnellik arzu edilir mi? Bilimsel nesnelliğe ulaşmak mümkün mü? Sorularıyla bizi karşı karşıya bırakmaktadır. Bilimsel nesnellik kavramını çeşitli terimlerle tanımlamaya çalışmak oldukça zordur. Nesnellik genel olarak ifade edildiğinde kişisel bakış açısı ve değerlerden soyutlanma araştırma sonucu edinilen bulgular neticesinde özgür bir değerlendirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Nesnellik bilimsel akıl yürütmelerden kişisel önyargılardan uzak tutulması gereken bir değerdir. Bilimsel çalışmalara kesinlikle araştırmacıların kişisel tercihleri ve kendine özgü deneyimleri katılmamalıdır. Halk arasında bilime duyulan hayranlık genel olarak bilimin diğer araştırma yöntemlerinden daha kesin ve daha güvenilir olmasından kaynaklanmaktadır (Reiss, Sprenger, 2014: 1-2).

Bilim insanı görüş ve düşünceleri ile kime karşıdır? Bilim insanı objektif bir şekilde aktardığı düşünceleri ile yaşadığı çağa ve topluma karşı sorumludur. Bilim insanı metodunu seçerken çağının özelliklerini çok iyi bilmeli ve ona uygun bir metot seçmelidir. Yanlış bir metot seçimi bilim adamlarının gerçeklerin gün yüzüne çıkmasını istemeyen bir kitle ile yan yana olmasına neden olmaktadır (Tanilli, 1-2).

SONUÇ

Bilim nedir? Bilimin tek ve evrensel bir tanımının yapılması mümkün değildir. Bilimin ne olduğu konusunda herkes kendi perspektifinden farklı farklı tanımlar yapabilme özgürlüğüne sahiptir. Bilim adamları her zaman gerçeğin ve doğruların tarafını mı tutar? Bilim tarihi yıllardır gerçeği açıklama, doğruları tespit etme, yanlışları giderme mücadelesi vermektedir. Bu mücadele de bilim insanları gerçekleri ve doğruları savunmayan güçlerle mücadelesini hiçbir zaman bırakmamıştır. Bilim insanları zaman zaman baskılara uğramıştır; zaman zaman çalışmaları kısıtlanmıştır, zaman zaman bazı kesimlerin prestij değerini arttıracak sonuçların alınacağı çalışmalara kaynaklık edilmesi istenmiştir. Bu durum bilimsel faaliyetlerin yürütülebilecekleri bağımsız alanın sınırlarının belirsizleşmesine ve zamanla yok olmasına sebep olmuştur. Artık bilim insanlarına hangi alanda faaliyet göstermeleri gerektiği ya da hangi alanda faaliyetlerde bulunmaması gerektiği söylenmeye başlanmıştır ve bilim adamlarının objektif bir şekilde çalışmalarının sürdürülmesi engellenmiştir.

Bilim adamlarının faaliyetlerini sürdürebilmesi için ellerinde yeterli finansal destek bulunmamaktadır. Bu desteği sağlayan kurumlar da bilim insanlarından prestijlerini arttıracak çeşitli çalışmalar talep etmektedir. Şirketler bilim insanlarının çalışmaları sonucunda kar maksimizasyonunu arttırmakta, devlet ise kendi politikalarının meşru olduğunu göstermek ve bilim adamlarına ve çalışmalarına halk tarafından duyulan güvenin varlığını bilmeleri dolayısıyla bilimi, politikaları için bir araç olarak görmekte ve politik çalışmalarına kaynaklık etmesi istenmektedir. Bilim insanlarının çalışmaları bu minvalde evrilmekte ve zamanla özerkliğini kaybetmektedir.

Bilimsel çalışmalarda kullanılacak finansal destek açısından düşünüldüğünde bilimin kamusal alana dâhil edilmesi mümkündür. Bilim politikalarının çoğu lineer modele dayanmaktadır. Bu modele göre birçok bilimsel araştırma ile kamu yararı arasında bir lineer ilişkisi vardır. Lineer model bilim insanlarına kamusal kaynak sağlamanın yanı sıra onlara özerk bir alanda tanımaktadır.

Bilimin ortaya çıkarmaya çalıştığı araştırmaların gerçek mi yoksa karar vericiler tarafından inşa edilmiş araştırmalar olduğu, bilimsel araştırma ya da bilimsel teorilerin değer yüklü olup olmadığı; prensipte en iyi kabul edilen yöntemlerin bilimsel uygulamada ve farklı uygulamalarda eşit olup olmadığı gibi soruların cevapları düşünüldüğünde bilimin objektif bir çalışma ile gerçekleri aydınlattığı ve objektif söylemlerinin olduğu kabul edilemez.

Bilim objektif olabilir mi? Bilimin objektifliği konusu ve objektiflik tanımı sıkça tartışılmaktadır. Bazı kesimler objektifliği olgulara bağlı olma olarak tanımlamaktadır. Gerçekliğin dil ile inşa edilmesi nedeni ile ortaya konan bilimsel çalışmaların objektif bir şekilde aktarılması mümkün değildir. Olanı aynen olduğu gibi, olgulara bağlı olarak aktarma nesnel anlamda mümkün görünmemektedir. Bilim insanının kendi içinde yaşadığı toplumsal bağlardan soyutlanarak hiçbir bakış açısına sahip olmadan faaliyetlerini yürütmesi ve objektif olması da mümkün değildir. Bilim insanının değer yargılarından bağımsız faaliyetlerini sürdürmesi imkânsızdır. Tüm bu olgular değerlendirildiğinde bilimin objektif olması ve objektif bir tutum sergilemesi mümkün görünmemektedir. Politika için üretilen veya politikada kullanılacak bilimsel bilginin doğruluğunun, güvenilirliğinin ve objektifliğinin garantisi nedir? Makale boyunca anlatılanlar ve yukarıda bahsettiğimiz durumlar nedeniyle bilimsel objektifliğin böyle bir garantisi de bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

Bocking, S. (2004). *Nature's Experts: Science, Politics, And The Environment*. Rutgers University Press.

Brint, S. (1990, September). Rethinking The Policy Influence Of Experts: From General Characterizations To Analysis Of Variation. In *Sociological Forum* (Vol. 5, Pp. 361-385). Kluwer Academic Publishers-Plenum Publishers.

Camic, C., Gross, N., & Lamont, M. (Eds.). (2011). *Social Knowledge In The Making*. Chicago: University Of Chicago Press.

Cihan, E. (1975). Bilimsel Düşünüşün Temel Nitelikleri. *Journal Of Istanbul University Law Faculty*, (C.*41*(1-2), 363-369).

Damak, H. (2013). *Bilimin Ozerkliği Ve Bilim-Devlet Ilişkileri* (Doctoral Dissertation, Bursa Uludag University (Turkey).

Darici, M. (2020). Politika Yapim Süreçlerinde Bilim İnsanlarinin Rolleri: Covid-19 İle Mücadele Kapsaminda Oluşturulan Bilim Kurulu Örneği. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, (C. *15*(2), 464-472).

Demirci, M. (2014). Çevre Politikasinda Bilimin Otoritesi. *Journal Of Management And Economics Research*, (C.*12*(22), 174-201).

Fee, E. (1982). A Feminist Critique Of Scientific Objectivity. *Science For The People*, (C. *14*(4), 8).

Fine, A. (1998, November). The Viewpoint Of No-One In Particular. In *Proceedings And Addresses Of The American Philosophical Association* (Vol. 72, No. 2, Pp. 7-20). American Philosophical Association.

Keskin, F. (2016). Politikada Hakikat Ve Yalan Anlatısı: Neoliberal Dönemde Iknanın Akılcılaştırılmasının Üretim Ve Sunum Biçimleri. *Ankara Üniversitesi İlef Dergisi*, (C. *3*(2), 79-98).

Köroğlu, C. Z., & Köroğlu, M. A. (2016). Bilim Kavramının Gelişimi Ve Günümüz Sosyal Bilimleri Üzerine. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (C. (25), 1-15).

Latour, B. (2008). Biz Hiç Modern Olmadık, Çev. *İnci Uysal. İstanbul. Norgunk Yayınları*.

Maden, M. (2019). Karl Popper Felsefesinde Bilimsel Doğrular Ve Yanlişlanabilirlik İlkesi. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, (C. *6*(17), 288-294).

Montuschi, E. (2017). Using Science, Making Policy: What Should We Worry About?. *European Journal For Philosophy Of Science*, *7*, 57-78.

O'neill, J. (2002). *Ecology, Policy And Politics: Human Well-Being And The Natural World*. Routledge.

Öğütle, S. (2010). Bilim Sosyolojisi İncelemeler: Temel Yaklaşımlar, Kavramlar Ve Tartışmalar. *Ankara, Doğu Batı*.

Popper, K. R. (2004). *A Lógica Da Pesquisa Científica*. Editora Cultrix.

Proctor, J. D. (Ed.). (2005). *Science, Religion, And The Human Experience*. Oxford University Press.

Robinson, D. N. (2008). Daston, Lorraine, And Galison, Peter. Objectivity. *The Review Of Metaphysics*, (C. *62*(2), 393-396).

Rossi, P. (2009). Modern Bilimin Doğuşu. Çev. *Neşenur Domaniç*, *1*.

Soley, L. (2000). Şirketlerin Yeni Bilim Aşkı. *Üniversiteler Amerikan İmparatorluğu. Musa CEYLAN (Çev.). İstanbul: Kızılelma Yayıncılık*, 225-241.

Şahin, Y. E., & Erşen, A. (2008). Bilimin Ekonomi Politiği. *Bilim Ve İktidar*, 183-193.

Tanilli, S. "Yalnız Yaşadığım Çağa Ve Topluma Karşı Sorumluyum."

https://Plato.Stanford.Edu/Entries/Scientific-Objectivity/.

https://Plato.Stanford.Edu/.

RASYONEL GERÇEKLİĞİN İSTİSMARI VE SİYASAL İLETİŞİMDE KOMPLO TEORİSİ OLARAK SEVR SENDROMU: "DÜŞMANLARLA ÇEVRELENMİŞ TÜRKİYE" ALGISININ OKUNMASI

THE EXPLOITATION OF RATIONAL REALITY AND THE SÈVRES SYNDROME AS A CONSPIRACY THEORY IN POLITICAL COMMUNICATION: A READING OF THE PERCEPTION OF "TURKEY SURROUNDED BY ENEMIES"

Burcu KAYA ERDEM

Prof. Dr. Istanbul University

ORCID NO: 0000-0001-5356-0720

ÖZET

Komplo teorileri Türkiye'nin de dahil olduğu geniş bir coğrafyada, siyasal iletişimin sürdürülmesinde, hatırı sayılır ölçüde yer işgal etmektedir. Siyasal iletişimde komplo teorileri büyük oranda "statükonun sürekliliğine hizmet eden, damgalama ve düşman yaratmaya yönelik şiddet mefhumu" olarak pratik edilmektedir. Tam da bu nedenle, "komplo teorilerine" yönelik en önemli referans metinleri, statükoya yakın din adamı ve entelektüellerin kalemlerinden çıkan eserler olarak kabul edebiliriz. Örneğin Katolik Kilisesi komplo teorisyenliğini, Aydınlanma karşıtı bir propaganda söylemi olarak dini referanslarla bezemiştir ve komplo teorisinin mucidi olduğu öne sürülen kişi peder Augustin Barruel'dir. İlerleyen süreçte dini referans ve aktörlerin yerini siyasal aktörlere bırakmasıyla, dini referanslarla bezenmiş komplo teorileri de, siyasal iletişimin elinde, fobik ve kriminal düşmanlar yaratmaya yönelik içeriğiyle ön plana çıkar hale gelmiştir. Bu bağlamda komplo teorileri, verili bir politik bilgi ve söylem formu olarak iktidar ilişkilerinin/iletişiminin nasıl kurulduğunu gösteren, egemen ya da muhalif farkı gözetmektesizin kullanılan bir siyasal iletişim aygıtıdır.

Komplo teorisi gücünü (dini, etnosentrik, cinsel …vb) ait olunandan ve gerçek olandan uzaklaşmaktan alan; sadakat ve itaat ilişkisine bağlı bir bilme yöntemidir. Özetle siyasal iletişim sürecinde bir gerçeklik oyunu tertiplenir ve bu oyunun bir aşamasında komplo teorisyeni "kahramanca" çıkarak "kimsenin bilmediği/bilemeyeceği" gerçekliği hedef kitlesine fısıldar.

Türkiye Cumhuriyeti siyasal iletişim sisteminin elinde önemli bir araç haline gelen komplo teorisi de: Sevr Sendromu olarak literatüre geçmiştir. Sevr Sendromu: Türkiye'de son derece yaygın olan "tüm dünyanın Türkiye'yi bölmeye veya yıkmaya çalıştığı" inancını ve/veya kaygı iklimini ifade etmektedir. Ki bu kaygı iklimi önemli ölçüde güçlü bir yönetim pratiği aracına dönüşmüştür.

Zira, insanın varlığını anlamlandırmasının, benliğini kurmasının ve korumasının tek yolu, Adorno'nun deyimiyle "gerçeklik üzerine çekincesizce düşünebilmesi"dir. Birey yahut toplumları gerçeklik üzerine düşünmekten alıkoyan tüm iletişimsel araç ve/veya pratikler, benliğe yönelik birer istismar vesilesidir. Oysa günümüze dek uzanan siyasal iletişim tarihinde sayısız örnek bize, "geçmişin", iktidarların emrinde bir araç haline gelmek için trajik, dehşetengiz anlam yüküyle bezendiğini göstermektedir.

Bu çalışma Türk siyasal iletişiminde, birey ve toplumu bir korku iklimine boğarak yalnızlaştıran; nedenini izah edemediğimiz her türlü krizde özneleri komplocu kavrayışın güvenilir sığınağına taşıyan "Düşmanlarla Çevrelenmiş Türkiye" ve/veya "Türk'ün Türk'ten Başka Dostu Yoktur" söylemini tartışmaya açmaya yöneliktir. Sözkonusu açım, hermeneutik okuma yöntemi ile gerçekleştirilecektir. Bu bağlamda Türk siyasal iletişim aktörlerinin eylem ve söylemlerini belgeleyen örneklerin, toplumun veya bireyin rasyonel gerçeklik algısını zedelemeye yönelik birer istismar aracına dönüşmesi, Abbie Richards'ın "Komplo Şeması"ındaki (Conspiracy Chart) yeri bağlamında, gösterilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sevr Sendromu, komplo teorisi, rasyonel gerçeklik, siyasal iletişim.

ABSTRACT

In a large part of the world, including Turkey, conspiracy theories occupy a considerable place in the continuation of political communication. In political communication, conspiracy theories are mostly practiced as a "conception of violence for stigmatization and the invention of enemies which serves the continuity of the status quo". For this very reason, the most significant reference texts regarding "conspiracy theories" can be considered works written by clergy and intellectuals who align with the status quo. For example, the Catholic Church endowed its conspiracy theories with religious references as a part of a propaganda discourse against the enlightenment, and the person who is argued to be the inventor of conspiracy theories was Augustin Barruel, who was a French priest. With religious references and actors being replaced by political actors later, conspiracy theories, which used to be decorated with religious references, have become prominent with their content intended to invent phobic and criminal enemies in the hands of political communicators. In this context, conspiracy theories are a political communication instrument that shows how power relations/communications are established as a form of a given piece of political knowledge and discourse and is used without regard to the relevant entity being in power or opposition.

A conspiracy theory is an episteme that derives its power from belonging to a group (e.g., religious, ethnocentric, sexual) and deviating from facts. In short, in the political communication process, a game of truth is organized, and at one point in this game, the conspiracy theorist emerges "heroically" and whispers the truth "which is not/cannot be known by anyone (else)" to their audience.

The conspiracy theory that has become a significant instrument in the hands of the political communication system of the Republic of Turkey has been introduced to the literature as the Sèvres Syndrome. The Sèvres Syndrome refers to the belief and/or climate of worry as a common perception in Turkey that "the entire world is plotting to divide or destroy Turkey". Such that, this climate of worry has turned into a substantially powerful instrument of governing practice.

As stated by Adorno, the ability of the individual to make sense of their existence and establish and preserve their self is dependent on their ability to **"think about truth without reservation".** All communication instruments and/or practices that prevent individuals or societies from thinking about truth are mediators of the exploitation of self. Nevertheless, numerous examples in the history of political communication until now have shown us that "the past" has been associated with a tragic and terrifying burden of meaning to become an instrument serving those in power.

This study aims to bring into question the discourse of “Turkey Surrounded by Enemies” and/or “a Turk Has No Friend but a Turk”, which isolates the individual and society by entrapping them in a climate of fear and guides them towards the dependable haven of the conspiratorial understanding in any crisis whose cause is yet to be explained, in the context of Turkish political communication. This inquiry is carried out using the “hermeneutic method”. In this sense, it is aimed to demonstrate the transformation of examples that document the actions and discourses of actors of Turkish political communication into instruments of exploitation that strive to harm the rational reality perceptions of the individual or society in the context of the place of this transformation on the “Conspiracy Chart” of Abbie Richards.

Keywords: Rational Reality, Sèvres Syndrome, Conspiracy Theory Political Communication.

GİRİŞ

Bu çalışmanın yola çıkış noktası, tıpkı MacIntyre’nin (2013) After Virtue adlı eserinde olduğu gibi, “Rasyonel nedir? veya “Bir eylemi diğerinden daha rasyonel kılan nedir?” soruları olmalıdır. Zira sözkonusu sorulara ilişkin kısa bir yanıt, rasyonel gerçekliğin aslında ne olduğunu anlamamızı sağlayabilir.

Cemil Meriç (2005:331-332), Bu Ülke adlı eserinde “Rasyonelden irrasyonele itildiğimizin farkında değiliz... Belki de medeniyet uyuyor ve zaman zaman rüya görüyor.” der. Albert Einstein ise: “Sezgisel akıl kutsal bir armağandır ve rasyonel akıl ise sadık bir hizmetkardır. Hizmetkarı onurlandıran ve hediyeyi unutan bir toplum yarattık.” (Klein, 2004) der.

Varlığını Batı metafizik düşünce tarihine borçlu olduğumuz pekçok kavram gibi “rasyonel” de son derece müphem bir anlamlandırma sürecinin ürünüdür. “Rasyonel nedir? Kime göre ve/veya neye göre rasyonel tanımı yapılmaktadır?” soruları eşliğinde eşliğinde sürdürülen ve modern dönemlerden postmodern dönemlere ilerledikçe daha da tartışmalı hale gelen bir kavram…Batı metafizik düşünce geleneğinde insanın töz merkezcilik bağlamında “logos” olarak merkeze yerleştirilmesi ile başlayan kullanımı, basitçe, sonsuz güven duyulan insan aklına uygun olarak, mantık ve tutarlılıkla hareket etme biçimlerini tanımlamaktadır.

Buna göre insan aklını kullanım biçimi ekseninde ötekileştirilen veya makbul kılınan sayısız insan varken, “rasyonel” tanımıyla, referans bir düşünme ve ona uygun davranış formları bütünü belirlenmiştir. Bu bağlamda, “insan davranışını inceleyen felsefeden, sosyolojiye, psikolojiden, iktisada birçok sosyal bilim için insana yaklaşımlarda farklılıklar da olsa hepsinde “rasyonel insan” kavramına önemli bir yer verildiğini görüyoruz. Belki iktisadın üzerine kurulduğu en temel varsayım insanın rasyonel olduğu varsayımıdır. Hatta rasyonellik insanı hayvanlardan ayıran temel bir özellik olarak düşünülür ve insan nev’inin en başarılı yanı olarak yüceltilmektedir” (Uğur & Artık, 2017: 16). Böyle bakıldığında rasyonel olan, insan aklına mantık ve tutarlılık ilkelerine en yakın olandır. Ancak her insan, her topluluk veya her toplum rasyonel olarak mı kabul edilir? Elbette hayır. Eğer öyle olsaydı, rasyonellik üzerinden rasyonel olmadığı iddia edilenlere dair ötekileştirme pratikleri olmazdı.

Daha net bir tanımla, Becker’ın “ileriyi öngörebilen, maksimizasyon yapan tutarlı davranıştır veya daha basit bir ifadeyle akıllıca davranmak” şeklindeki rasyonel davranış tanımından hareket edersek; rasyonel olanın sınırları, “ileriyi görebilen”, “tutarlı davranan” ve “akıllı” olarak kabul edenler, biçiminde çizilmiştir. Ve bu çerçevede, Batı metafizik düşünce geleneği, “aklı ölçüsünde insan olabilen, batılı, beyaz ve maskülen bireyi” rasyonel tanımının merkezine yerleştirmiş. Onun dışında kalan herşeyi ve herkesi, ona yakınlığı ve uzaklığı ölçüsünde tanımlamayı seçmiştir. Dolayısıyla, rasyonel gerçeklik de, sonsuz güven duyulan ve referans değer olarak gösterilen; sınırları net olarak (aklı ölçüsünde insan olabilen, batılı, beyaz ve maskülen akıl biçiminde) çizilmiş “insan aklı”na uygun olandır. Rasyonel insan

aklına koşulsuz güven öyle nettir ki… "En güzel düş bile gerçeklikten farklılığını ve bağışladığı şeyin sadece bir yanılsama olduğu bilincini bir leke gibi taşır üzerinde. En tatlı düşlerde hep bir yanık tadı olmasının nedeni de budur." der Adorno (2000:115).

Hegel felsefesi çerçevesinde ifade edildiği biçimiyle, "rasyonel olan gerçek, gerçek olan rasyoneldir"(Taşdelen, 2004: 36).

Zaten her insanda olduğu kabul edilen akla atfedilen referans değerlerle sınırları kapatılmış bir rasyonel tanımı varken, bunu bütünüyle insan aklına bağlamak muğlaklığını daha da arttırmaktadır. Çünkü en genel anlamı içinde gerçeklik: "Dış dünyada nesnel bir varoluşa sahip olan varlık, varolanların tümü, varolan şeylerin bütünü; bilinçten, bilen insan zihninden bağımsız olarak varolan her şey" (Cevizci, 1999: 147) olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla onu, genel olarak insan aklına indirgemek, anlamlandırma sürecini de zorlaştırmaktadır.

M. Bülent Gürkan (Isi, 2005: 185) bu süreci, önceki çağda kavramın sahip olduğu görüşün yıkıldığını, bu görüşün üzerine çağın genel politikası haline gelen "akıl" doğrultusunda "gerçek" sözcüğünün algılandığını ifade ederek anlatmaktadır. Ona göre, gerçeğin ussal, ussal olanın da gerçek olduğu görüşü, Yeniçağ Avrupasının temel felsefesi olmuştur. Orta Çağ Avrupa'sında gerçeği belirleyen önemli etkenlerden inanç kavramı, yerini insan aklına bırakmıştır. Gerçek: "bilinçten, bilen insan zihninden bağımsız olarak varolan her şey" ise ve artık gerçek, rasyonel olan yani insan aklına uygun olan ise, o halde rasyonel gerçekliğin istismarına yönelik (komplo teorileri gibi) siyasal fiiliyatları, sonsuz güven duyulan insan aklının istismarı olarak kabul edebilir miyiz?

Sözkonusu istismar araçlarının varlığı, metafizik yerine rasyonel kurguların insanı ve dünyayı belirlediği; Kant'ın katkısıyla, kendi kendini belirleyen (otonom), kendisine rehberlik edecek yegane imkanı da kendi aklı olan rasyonel insan tasarımı yerine, metafizik kurguların ötesine geçilemeyen bir dönemi işaret etmektedir. Metafizik dönemde, ilk nedenlerin, ilk prensiplerin, temel varlıkların ve değişmeyen şeylerin aranmasında olduğu gibi, bugün de yine hikmetinden sual olunmaz ve sorgulanmaz bir töz olarak "rasyonellik", merkeze yerleştirilmektedir. Ve bir türlü anlamı konusunda uzlaşı sağlanamayan bu olgu, gerçekliği, gerçekliğin ne olduğunu ve nerede olduğunu kavramanın tek referansı olarak gösterilmektedir. Oysa insanın, o referans değer olarak işaret edilen rasyonel bireye yaklaştıkça, kendini de dünyayı da daha iyi kavrayıp yöneteceği; gerçeklikle sağlam bir bağ kuracağı beklentisi, bir hayal kırıklığına dönüşmüştür. Yeni dönemde, gerçekliğin ve insan aklının istismarına yönelik eylem, söylem ve pratikler, bırakın gerçeklikle bağ kurmayı, bireyi, gerçeklik üzerine çekincesizce düşünmekten bile alıkoymaktadır.

Bu durumda, rasyonel bireyin gerçeklikle kurduğu ilişkiden çok, iktidarların rasyonalite ile kurduğu ilişki yani bilgi ve iktidar ilişkisi önem kazanmaktadır.

İnsanlar, rol çiftlikleri, mikro hedefleme teknikleri, 4chan ve reddit gibi komplo oluşumları, yapay zeka dolayımıyla deepfake vb sentetik medya uygulamaları ekseninde sahte ve gerçeklik algılarını tartışırken, iktidarların gerçekliğin istismarına yönelik bilinçli müdahaleleri, siyasal iletişim kanalıyla üretildiği biçim ve teknikleriyle güncelliğini korumaktadır.

Türkiye'de de, hemen tüm ulus devletlerde olduğu gibi, tarih boyunca iktidarlar tarafından kullanılan; bilginin farklı formlarda yönetimine dayalı stratejilerden biri de, komplo teorileridir. Sözü edilen komplo teorilerinden en çok öne çıkan ve/veya siyasal iletişimden gündelik dil ve pratiklere kadar sirayet edeni ise: "Düşmanlarca çevrelenmiş Türkiye" algısına dayandığını söyleyebileceğimiz, Sevr Sendromu'dur.

Çalışmada, Sevr Sendromu'nun, rasyonel gerçekliğe yönelik bilinçli bir edim olduğundan yani bir istismar aracı olarak kullanıldığı sayıltısından hareket edilmektedir. Bu bağlamda,

siyasal söylem ve eylemlerden verilecek örnekler ışığında, "hermeneutik okuma" biçiminde gerçekleştirilecek anlatı ile, sayıltının doğrulanmasına çalışılacaktır.

ARAŞTIRMA

Rasyonel Gerçeklik-Komplo Teorisi İlişkiselliği

Özellikle, devlet otoritesinin baba otoritesiyle özdeş kabul edildiği ülkelerde; kimsenin kendini güvende hissetmediği kabulüne yaslanan; gizlilik, belirsizlik ve (düşmanlığa dayalı) korku iklimi, iktidar mekanizmalarının istismar araçları olarak sıklıkla kullanılmaktadır.Patriyarkal kültürün içkin olduğu toplumlarda iktidarlar, mevcut sistemi uygulanabilir ve süreğen kılmak için, komplo teorileri yoluyla misenformasyon, dezenformasyon (Stahl, 2006: ss.86), mistifikasyon (Hunt & Purvis, 2014: ss.14), infodemi (Sarıoğlu & Turan, 2020: 821) , fobik, kriminalize ve patetik temsiller (Gökalp, Ergül & Cangöz, 2010: ss.145) gibi istismar araçlarını sıklıkla kullanmaktadırlar.

"Bilginin komplo teorisi formunda üretilmesi, zaten bir iktidar stratejisi olarak icra edilmektedir, bu şaşırtıcı değildir…Biz/onlar ayrımını yapmaktan kurtulamayan bir politik tahayyül, iktidarını ötekileştirme ve düşmanlık ilişkisini yeniden üretebildiği ölçüde var edebilir. Bu da egemen olan iktidar ilişkilerinin simgesel etkileşimi içinde kalan ortodoks akıl ile siyaset üretmek ve doxa'nın dışına çıkamamak demektir".(Kurnaz, 2019). Parmenides'in felsefesinde doxa, gerçekliğin bir bölümüne veya genel olarak varlığa dair çarpık ve yanlış kanaat anlamında kullanılmaktadır.

Komplo teorileri de, tam olarak bireyin, rasyonel gerçeklikle kurduğu ilişkiyi bypass edecek şekilde, akıl yürütme pratiğine ve duygulanım kapasitesine yönelik çarpıtma ve/veya yanlış kanaat geliştirmeye dönük istismar araçlarıdır. Bir başka deyişle rasyonel olan aleyhine doxa lehine bir öncelik yanılsaması yaratarak, onun gerçeklik olarak kabulüne hizmet etmektedir. Bu bağlamda, çalışmada "istismar" sözcüğünün seçimi, istismarın: "kişinin ya da kişilerin iyi niyetini kötüye kullanarak yararlanmak, bir düşünceyi kötüye kullanarak zarar vermeyi hedeflemek, karşıdakinin rızası olmadan ve iradesini dikkate almadan sömürmek" (Arslan, 2017: 330) şeklindeki anlam kabulünden hareketle, bilinçli bir tercihtir.

Gerçeklik ve rasyonel akıl arasında kurulan ilişkiselliği Adorno üzerinden okumak anlamlı olacaktır. Zira Adorno, doktora tezinden başlayarak, bilinç ve dışsal dünya arasındaki ilişkiye odaklanmıştır ki bu ilişkiselliğe bakışı bize, gerçeklik ile rasyonel akıl arasında kurulan ilişkiye yönelik eleştirel bir okumanın kapısını aralamaktadır. "Adorno'ya göre hakikate (gerçekliğe) ancak olumsuz anlamda, ona hakkını veremeyen, onu yanlışlayan kavramlar yoluyla ulaşılabilir" (Bewes 2008:19). Daha anlaşılır ifade etmeye çalışırsak, Adorno anlatısında, insanın benliğini kurabilmesi, gerçekliğe dair çekincesiz düşünebilme kabiliyetinin muhafaza edilmesiyle mümkündür. "Negatif Diyalektik" fikri üzerinden aydınlanmanın, araçsal aklın ve kültür endüstrisinin eleştirisini yaparken, özünde, öznenin rasyonel bir makineye dönüşme sürecinde yok edilen özgürlüğüne (ki bu özgürlük çekincesiz düşünebilme özgürlüğüne tekabül eder) gönderme yapmaktadır. Çıplak gerçeği kavramayı olanaklı kılabilecek yegane unsur olan, sorgulayıcı ve çekincesiz düşünebilme yetisinin sağlayıcısı olan özgürlüktür sözü edilen… "Rasyonel gerçekliğin" sınırları çizilmiş yapısından farklı,bir şeydir sözkonusu özgürlükle ulaşılması beklenen… Bu bağlamda, "hiçbir rasyonel yargılama, aklın taleplerini tamamen geri çeviren bir yapıdaki evrene hükmedemez" (Dallmayr, 2019:231) der Adorno, idealizmden kurtulmuş kimliği ile 1931 yılında Frankfurt Üniversitesinde verdiği konferans sırasında... İnsanın "rasyonel aklına" ve/veya "rasyonel gerçekliği" kavrama kabiliyetine duyulan güven söylemleriyle gelinen nokta aslında, toplumsal ve politik gerçeklik adına sınırları çizilmiş bir anlatı formudur. Ve politik gerçeklik aslında, "rasyonel gerçeklik" etiketiyle, insanın kavrama sınırlarını çoktan aşmıştır.

Özetle, komplo teorileri ve rasyonel gerçeklik arasındaki ilişki çelişik gibi görünse de aslında bütünüyle örtüşmüştür. Zira zaten "rasyonel" sıfatıyla tanımlanan yeni gerçeklik formu, çoğu zaman komplo teorileriyle aynı kaynakların ürettiği, sınırları net olarak çizilmiş ve özünde son derece özgür düşünmeden uzak bir forma tekabül etmektedir. Benzer şekilde "rasyonel gerçeklik" olarak tüm insanlığa referans değer olarak sunulan da, komplo teorileri de, insan zihninin benzer bir arayışına cevap niteliğindedir. Komplo teorilerinin (kanımızca rasyonel gerçeklik anlatılarının da) aşırı karmaşık, grift, çelişkili, anlamsız, bağlantısız ve rastgele insan zihninin hangi arayışına yanıt verdiğine dair, zihnin yaşamın yani gerçekliğin kendisiyle değil, ona ilişkin üretilmiş temsillerle huzur bulduğunu anlatan Alpay'ın (2021) aktarımı son derece ufuk açıcıdır: "Varoluş, bir anlatıya indirgenmediğinde aşırı karmaşık, grift, çelişkili, anlamsız, bağlantısız ve rastgeledir; entropik bir labirenttir. Zihin bu karmaşa karşısında rahatsızdır, çıpasızken depresif, ürkek ve güçsüzdür. Kendine açık seçik bir dünya arayan zihin, nedensellikler, anlam ağları, referans noktaları üreterek, kendisi için anlaşılabilir bir dünya inşa etmeye yönelir. Dünyayı, ancak bu zihinsel çeki düzen sayesinde bilebiliriz fakat bildiğimiz şey dünyanın kendisi değil, dünyaya ilişkin ürettiğimiz temsildir…Oysa temsilin olduğu her yerde kriz vardır". Ve burada sözü edilen kriz, tam da "rasyonel gerçekliğin" istismarına yönelik komplo teorilerinin, temsili anlatılarıdır. Zira komplo teorileri, "…sıra dışı şekilde gelişen ve hakkında çok şey bilinmeyen gelişmelerin resmi anlatısını güvenilmez bulan ve alternatif bir anlatı üreten aşırı ilkel bir yapısöküm girişimidir. Az sayıdaki ve düşük kalitedeki kanıtlardan büyük anlatılar inşa eden katı yapılardır. Olup bitenleri aşırı basite indirgeyen, tek bir merkezin dilediğini, hem de plandan hiçbir sapma yaşamadan uygulama başarısıyla gerçekleştirdiğini ileri süren, tüm gelişmeler için aynı basit şablonu kullanan tipik bir Hollywood anlatısıdır.". Frankfurt Okulu'nun işaret ettiği çekincesiz ve sorgulayıcı düşünme yeteneğine (idealize edilen ancak aslında hiç olmayan rasyonel gerçekliğe) doğrultulmuş bir silahtır. Tıpkı rasyonel gerçekliğin prezente edilmesinde olduğu gibi, komplo teorilerinde de, "sorgulanmaz ve gerçekliğinden kuşku duyulmaz" diye nitelendirilen kanıtlarla gerçek olmayan bir gerçeklik sunulmaktadır. Bu öyle kuşatıcı bir anlatıdır ki, kanıt aramak bile mümkün ya da söz konusu değildir. Zira tüm kanıtlar bunun sorumluları tarafından hasır altı edilmiştir. Bu durumda geriye tek kalan, inanmak, inanmak, inanmaktır…

Bir İstismar Aracı Olarak Komplo Teorileri

Bu çalışmada komplo teorileri, rasyonel gerçekliğin istismarı yoluyla, bilgi ve iktidar ilişkilerinin özgün bir tartışma nesnesi olarak ele alınmaktadır.

Komplo teorileri, çeşitli toplumsal olayların nedenlerini iki ya da daha fazla aktörün gizli planlarının sonucu olarak açıklamaya yönelik iddialar ve anlatılardır…Destekleyici delillerin çok az olduğu ya da hiç olmadığı inançlardır. Bir diğer açıklamada da olayların resmi biçimlerinin reddi, yetkililerin gerçeği vatandaşlarından gizlemek adına bir girişimde bulunması manasına gelmektedir.(Coady, 2006: ss. 2-3) Kişinin, rasyonel gerçekliği, rasyonel akılla bildiğini düşünmesinin sağlandığı koşullar altında, "gerçeğin" bütünüyle tehdit edilmesidir aslında komplo teorileri. Bir çeşit "cehalet, yalan, yanılgı, ilgisizlik ve alaycılık bir yana post-hakikat çağında daha ziyade, yeni olan durum, yalnızca gerçeği öğrenme düşüncesine değil, hakikatin varlığına da aynı zamanda bir meydan okumadır" (Kaya, 2021: 281). Hakikat ve/veya gerçekliğe yönelik meydan okumalar özünde aslında rasyonel aklıyla yüceltilen bireyin tüm kavrayış ve fiiliyat dünyasına yöneliktir. Bu bağlamda komplo teorileri ile, kimin fobik, kimin patetik; kimin düşman, kimin dost; kimin merkez, kimin periferi; kimin bizden, kimin öteki olabileceğine dair belirsizliğe uyum sağlayan birey, kendi benliğini kurmak ve ötekilerini belirlemek için kendi aklının çokötesinde toplumsal bir rasyonellik ekseninde bir dayanak zemini bulmuş olur.

Ortaya çıkan rasyonel insan, rasyonel akıl, rasyonel gerçeklik ütopyasıyla dillendirilen dönemi yanlışlarcasına, özgür iradedin yalan; istismar edilmiş algının ise her şey olduğu koşulları tanımlamaktadır. Komplo teorileri, elinde sayısız kendini duyurma olanağı bulunun resmi anlatının aracıdır. Komplo teorileri üretme ve yaymaya geçildiğinde, üstlenildiği iddia edilen deşifre ödevi, aslında varolmayan kanıtlardan, "gerçekliğinden kuşku duyulamaz" diye nitelendirdiği söylentilerden, dedikodulardan yola çıkarak hiç bulamayacakları bir sırrı açığa çıkarmaya yönelmektedirler. Bir tarafta mistifikasyon yükü dururken, diğer tarafta basit ve sansasyonel olanın çekiciliği ile rasyonel olanın sıkıcılığının antagonist karşılaşmasından, hangisinin öncelik yanılsaması ile öne çıkacağı açıktır.

"Herşeyi bazı gizli güçlerin kontrol ettiği"ni iddia eden…bu teoriler toplumda normların işlemediği, risk ve belirsizliğin arttığı, insanların ontolojik güvenlik duygusunun sarsıldığı dönemlerde bir anlam haritası ve davranış rehberi sunmaktadırlar" (Bozkurt, 2022: 63).

"Henüz olmamış olayların olacakmış gibi aktarılması sayesinde gelecek yönetilip, olağan koşullarda uygulanamayan pek çok müdahale için meşruiyet sağlanabilir. Yüzeysel sunumu sayesinde hızla değişen koşullara uygun eklektik bağlantılar kurulup işbirliği yakıştırmaları yapılabilir. Söylem düzeninin bu denli esnek çalışabilmesini sağlayan form, toplumsal denetimi mümkün kılmaktadır ve geleceği kontrol altında tutmaktadır. Başka bir deyişle komplocu yaklaşım, özellikle öngörülmeyen tehditler için, gerekli manevraları yapabilmeye izin veren esnek bir kullanım sunmaktadır. (Tangün, Parlak, 2020: ss. 291-292).

Sözkonusu olgunun hedefindekilerin koşul ve duyguları da önemlidir. S. Moskovici komplo teorisi ve tüketicisi arasındaki ilişkiyi şöyle anlatmaktadır: "Komplo zihniyeti, hiç kimsenin inkâr edemeyeceği ve aksini kanıtlayamayacağı bu gerçeğe dayanır." Siyasal tartışmanın kim? sorusuna indirgenmesiyle birlikte polisiye hikâyelerdeki gibi okuyucuyu da kovalamacaya katmak için ona ipuçlarını yakalama fırsatı vermek, belli sınırlar içinde düşünmek koşuluyla hikâyenin sonunu tahmin etme heyecanını yaşamak cazip geliyor olsa gerek..." (Kurnaz, 2019).

Elbette komplo teorilerine uyumlanma süreci, bir çeşit yatkınlık olarak ifade edilebilecek şekilde, bazı toplumlarda daha fazladır. Ve bunun tek nedeni komplo teorilerinin basitliği ve sansasyonel yani etkileyici nitelikleri olamaz.

Bazı toplumlar komplololara inanma yatkınlığını psikolojik alt yapılarına borçludur ve Castillon (2007:329) bu yapıyı şöyle açıklamaktadır: "Komplolora inanmak dolu dolu ve heyecanlı bir yaşam sürmeyi garantiler, bu yaşamda her bir gün kavga günüdür ve her an tarihi bir andır; fakat heyecanlı da olsa rahatsızlık verici bir yaşamdır bu. İnananlar, kötünün avantajlı ve kazanmakta olduğunu bilirler". Bu anlatı, Türk toplumumun siyasal iletişim pratiğindeki heyecanlı ve coşkun yapıyı da açıklamaktadır.

Bunu literature "komplo zihniyeti" şeklinde giren bir kavramlaştırım ile ifade etmek mümkündür. Moscovici'ye (1987) göre komlo zihniyeti, komplo teorilerine inanmaya yönelik yatkınlık olarak da tanımlanabilir. Daha önce ifade edildiği üzere, patriyarkal kültürlerde, sözkonusu yatkınlık dikkat çekici ölçüde fazla olabilir. Zira bu toplumlarda birey, kendi kaderi üzerine bütünüyle söz sahibi olamamanın yarattığı tarihsel ve duygusal yatkınlık ile, kendi yerine çizilmiş bir anlam haritası ile davranış rehberine ihtiyaç duymaktadır. Sözkonusu ihtiyaç, verili normların işlemediği; belirsizliğin arttığı ve insanların ontolojik güvenlik duygusunun sarsıldığı dönemlerde çok daha yakıcı bir ihtiyaç haline gelmektedir.

Dolayısıyla, Tanıl Bora'nın komplo zihniyetini açıklarken değindiği, komploya maruz kalanı (kendisi de dahil) kurbanlaştıran ve düşman yaratan özelliği ve ajitasyon üzerinden güdüleri yücelterek harekete geçirme potansiyelinden söz etmesi tesadüf değildir. Komplo zihniyetinin izi olarak "kurbanlaştırma" ve/veya düşman yaratmanın bir potansiyel olarak Türk

toplumunda varolma düzeyi, bize, Bora'nın kurduğu ilişkiselliğin doğruluğunu gösterebilir. Zira, Türk toplumunda da, son derece karmaşık toplumsal ve siyasal gelişmeleri, komplo teorileri ile, mevcut toplumun önyargıları ve efsanelerinden destek alarak açıklamak; bu süreçte de reaksiyoner duygusallık, kolaylıkla harekete geçirilebilen nefret ve linç eğiliminden yararlanmak kolay ve efektif bir yöntemdir.

Mümkün olduğunca etkili ve verimli biçimde siyasal aktörler tarafından kullanılan komplo teorinin en etkili ve yaygın olanlarından biri olarak, "Sevr Sendromu"na bakmak, konunun anlaşılırlığını arttırabilir.

Sevr Sendromu

Öncelikle komplo teorilerinin bütünüyle gerçeklik dışı olmak yerine, bize, gizli saklı bir "gerçeklik" alternatifi sunduklarını hatırlatmakta yarar vardır. Bu bağlamda Türk siyasal tarihine damga vurmuş çok önemli bir tarihsel iz olarak Sevr Antlaşması da, ilerleyen dönemlerde Türk siyasal tarihinde eylem, söylem ve pratiklerin çarpıtılması, manüpüle edilmesi veya üstünün örtülmesi için kullanılan egzajere edilmiş bir gerçekliğe dönüşmüştür.

"Sevr fobisi/sendromu" olarak da adlandırılan ve sürekli olarak dış güçler tarafından bölünme, parçalanma, kuşatılma, yok edilme korkusunu oluşturan bu "güvensizlik psikozu", şüphesiz Türk dış politikasının tarihsel belleğinde de kendisine yer bulmuştur. (Şener, 2014: 1844). Türk toplumunun rasyonel gerçekliklerden uzaklaşmasına hizmet edecek, gerçekte var olan iç veya dış koşulları görmeyi perdeleyecek şekilde, Sevr Antlaşması'nın yarattığı korku ve hayal kırıklığına dayalı bir hatırlatma mekanizmasının işletildiğini görmek mümkündür. Bu hatırlatma mekanizması toplum için gerçekte, "kimsenin dostumuz olmadığı"; "herkesin bu topraklar üzerinde hain emelleri olduğu" ve "her fırsatta toplumsal kargaşa ile ekonomik, siyasal, kültürel koşulların domine edilmeye çalışıldığı" algısına dayanan "dış güçler", "Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur!", "Eyy Avrupa, kendine gel! söylemleri eşliğinde sürekli yeniden üretilen bir frustrasyon halidir.

Bu hal aslında, tarihi çok eskilere dayanan travmatik olguların bir sonucudur. Türklerin 1683 II. Viyana Kuşatması ile başlayıp 1921 İnönü Muharebelerine kadar süren 238 yıllık gerileme süreçlerine eklenen önce Balkanlar ardından I. Dünya Savaşı ile Anadolu'ya da sıçrayan toprak kayıpları, söz konusu travmaların bir kısmıdır. Siyasal iletişim aktörlerinin, bir beka sorununu her koşulda gündemde tutmalarına olanak sağlayan zemin, bu travmalara dayanmaktadır. Bu travmalar öyle kuşatıcıdır ve eylem-söylem pratikleriyle diri tutulmuştur ki, toplumsal zihin, dil ve eylem pratiklerinde izleri hala son derece sağlamdır.

Şener (2012: 1844), "Sevr fobisinin/sendromunun" en derin etkilerini cumhuriyeti kuran kadroların hatıratlarında, söylevlerinde ve demeçlerinde takip etmenin mümkün olduğunu; Örneğin, M. Kemal Atatürk'ün "Gençliğe Hitabe"sinde ve "Nutuk"ta, İsmet İnönü'nün ve diğer paşaların hatıratlarında "Sevr etkisi"nin çok canlı olduğunu ifade etmektedir Sözkonusu güvensizlik ve korku ikliminin Sevr Antlaşmasını takip eden birkaç yıl içinde ve/veya etkilerinden tamamen uzaklaşılıncaya kadar; özellikle bu süreci bizzat deneyimleyen yönetici elitlerce dillendirilmesi makuldür. Ancak bugün gelinen noktada, risk, belirsizlik ve/veya ontolojik güvenlik kaygılarının, kaynağı ne olursa olsun gündeme geldiği her dönemde, sözkonusu riski anımsatan ve daha doğru bir saptamayla istismar aracı olarak kullanan eylem ve söylemlerin makul kabul edilmesi olanaksızdır.

Türk dış politikası'nda her koşulda kimsenin göremeyeceği büyük oyunu görenlerin zaten mevcutta eğilimli oldukları, rasyonel gerçekliğin istismarına yönelik komplo teorilerinin temel dayanakları aşağı yukarı aynıdır: Dış güçler ve onların yerli işbirlikçilerinin ellerinde, geçmişten gelen bir işgal edilme ve bölünerek yok edilme korkusuna yenik düşmüş psikoloji... Sözkonusu psikoloji, temkinli, tetikte ve savunmacı bir siyasal iletişim stratejisinin

oluşumundaki faktörlerden de biridir. Sevr sendromu temelde, geçmişteki tecrübelerden gelen ve süreğen olarak siyasal iletişimde kullanılan, kesinlikle nötr olmayan bir güvenlik endişesini ifade etmektedir. Kanımızca, Sevr sendromu, bir çeşit tarihsel bellek deformasyonu ve hatta tarihsel bellek deformasyonu yoluyla, yerli yersiz, rasyonel gerçekliğin istismarına yönelik bir siyasal iletişim argümanına dönüşmüştür. Üstelik rasyonel gerçeklikte, tarihsel bir kesite ait olan ve ülke dışı aktörlerin işgal koşullarıyla oluşan bu sendrom, süreç içinde, gerçekliğinden koptuğu ölçüde derinleşmiştir. Sevr sendromu, dış ve iç tehdit olmak üzere iki ayaktan oluşur hale gelmiş; "dış düşman" imgesinin yanına yazılan "içimizdeki düşmanlar" kavramsallaştırımıyla daha kuşatıcı ve psikosomatik boyuta ulaşmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti, kurulduğundan beri bölünme ve yok edilme kaygısı dolayımıyla yönetilirken; insanların zihin haritalarında, doldurulmasına muhtaç oldukları boşluklar, yönetici elitler ve iktidarın siyasal iletişim stratejileri doğrultusunda kullanılan Sevr Sendromu'na ilişkin eylem ve söylem pratikleriyle olabildiğince doldurulmuştur.

Sözkonusu stratejilerin serimlenmesine yönelik, halkın gündelik dil pratiklerinden algı dizgesine; siyasal aktörlerin iç ve/ veya dış muhatapları ile kurdukları iletişimden, çizdikleri imaja ve üsluplarına kadar geniş bir gösteri alanı sözkonusudur. Bu gösteri alanının en önemli performanslarından biri olan Sevr Sendromu da, iki temel paranoyanın ürünüdür: "Dış güçlere yönelik korku-endişe" ve "korkuyu alt etmeye yönelik bir savaşım aracı olarak ben merkezcilik".

Bu çalışmada da, gösteri alanının ana aktörleri olan -ve bu paranoyaları dilsel veya eylemsel pratikleriyle süreğen kılan- siyasi bir lider- ve onun sözlerini dolayımlayan medya yoluyla ortaya konan haber örnekleri üzerinden yapılacak hermeneutik okumanın, siyasal iletişimde Sevr Sendromu'nun izlerini belgelemesi beklenmektedir. İlgili dil pratiklerinin siyasal iletişim ekseninden bakıldığında, rasyonel gerçekliğin istismarına yönelik bir yapı arz ettiklerini de söylemek için yeni kanıtlara lüzum yoktur. Zira, ortaya konacak söylem pratiklerinin rasyonel gerçeklikle olan ilişkisi, Abbie Richards'ın "Komplo Şeması'ındaki yeri bağlamında değerlendirildiğinde, ortaya çıkan mesafe bize, gerçekliğin istismarına yönelik eylem, söylem ve pratiklerle karşı karşıya olduğumuzu kanıtlamaktadır.

BULGULAR VE SONUÇ YERİNE…

Ulus devletlerin kuruluşundan bu yana, ortaya çıkan her siyasal iktidarın belkemiğini oluşturan bir varlık nedeni vardır. Biz bu nedenin izlerini, siyasal iktidarın dilsel pratikleri, taban siyaseti ve bunun tüm toplum tezahürlerinde görürüz. Özellikle patriyarkal kültür zeminine dayanan ülkelerde iktidarlar, hikmetinden sual olmaz ve sorgulanmaz varlık anlayışına dayanmaktan aldıkları güç ve gelenekle; fobik, kriminal ve hatta patetik bir eylem-söylem pratiği ortaya koyabilmektedirler. Bu pratik, bazen korku iklimi, bazen nefret söylemi, bazen de beka düzeninin korunmasına yönelik talepler biçiminde tezahür edebilmektedir.

Malum olduğu üzere, siyasal söylem özünde zaten hegemonik bir söylem olmaya eğilimlidir. "Türkiye'de devletin beka sorununa ilişkin siyasi söylem (de) hegemonik bir söylemdir. Bu söylemin merkezinde Sevr Fobisi yani Türkiye'nin onu yok etmeye hazır iç ve dış düşmanlarla çevrili olduğu fikri yatmaktadır" (Adısönmez & Onursal, 2022: 61).

Bu fikrin devam eden eylem, söylem ve pratiklerinin izlerini belgeleyen en önemli çalışmalardan biri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından yürütülen ve Kasım-Aralık 2020 tarihleri arasında, Türkiye 18+ yaş nüfusunu temsil eden 4006 kişiyle, 29 ilin kentsel ve kırsal bölgelerinde yüz yüze görüşmelerle gerçekleştirilen "Türkiye'de Kutuplaşmanın Boyutları 2020 Araştırması" başlıklı araştırmadır. Araştırmanın bulguları, Sevr Sendromunun etkisinin süreğen ve yaygın olduğunu belgeler niteliktedir. Buna göre: "Avrupa Türkiye'de PKK gibi bölücü örgütlerin

güçlenmesine yardım etmiştir.” yargısını destekleyenlerin oranı %79.4; “Avrupalı devletler, geçmişte Osmanlı devletini bölüp parçaladıkları gibi, şimdi de Türkiye’yi bölüp parçalamak istemektedirler” cümlesini destekleyenlerin oranı %78.5; “Avrupalıların Türkiye’ye karşı tutumlarının arkasında Haçlı Ruhu yatmaktadır” cümlesine evet diyenlerin oranı %66.6; “Avrupa Birliği’nin Türkiye’den talep ettiği reformlar geçmişte Sevr Anlaşması’nda istenenlerle benzerdir” yargısını destekleyenlerin oranı ise %57.9’dur.

Elbette Türkiye Cumhuriyeti’nde Sevr Sendromu bağlamında ete-kemiğe bürünen bu olgu, sadece bu topraklara özgü değildir. Bu, dünyadaki hemen tüm patriyarkal ve otoriter yönetim pratikleri için, son derece efektif bir siyasal iletişim pratiğidir. Örneğin; Rusya liderine göre ülkesi, hala Batı dünyasının kuşatması altındadır. İtalyan siyasetçiler, ülke için beka sorununun altını sıklıkla ve bilinçli olarak göçmenler ve AB aleyhine çizmektedir. Öyle ki, hiçbir müslüman ülke ile sınır komşuluğu olmayan Macaristan söylem seçkinlerine göre, ülke her daim İslam kuşatması tehdidi altındadır. Özetle bu son derece yaygın bir siyasal iletişim pratiğidir. Ancak yaygınlığı meşru olduğu anlamına gelmez. Zira, rasyonel gerçeklikten bilinçli olarak saptırılarak insan zihnini domine eden hiçbir eylem, söylem ya da Pratik, meşru kabul edilemez.

Hemen tüm toplumların tarihsel izleğinde mevcut olan travmaların izlerini, Türk halkı nezdinde bu denli kalıcı ve yakıcı hale getiren olgunun da, ilgili travmaları diri tutan siyasal söylemlerin rasyonel gerçekliğe rağmen ve rasyonel gerçekliğe yönelik bir istismar aracı olarak kullanılmasıdır.

Bu eksende öne çıkan en önemli söylem “dış güçler” söylemidir. Buna göre: Dış güçler Türkiye’nin “herkesi kıskandıran ilerlemesini” durdurmak ve hatta ülkeyi parçalamak için yürüttükleri komploları ortaya koymaktadırlar. (Cumhuriyet Mitingleri, Gezi, yolsuzluk iddiaları, darbe girişimi, terör, ekonominin kötüye gitmesi…vb.) birbiri ardı sıra devreye sokmaktadır. Bu komplolar o denli büyüktür ki, geçim sıkıntısından güvenlik kaygısına kadar tüm sorunlar aynı nedene bağlanmaktadır.

Sözü edilen “dış güçler söylemi” -ki bu söylem çoğu zaman Avrupa ülkeleri ve siyasi ve/veya ekonomik örgütlenmeleri anlamına gelmektedir- rasyonel gerçekliğin istismarına tekabül ettiği oranda, siyasi iktidarlarını siyasal iletişim yoluyla pekçok alanda çok yönlü fayda sağlayabildiği bir araca dönüşmektedir. Bu fayda skalası Türkiye’deki örnekler üzerinden değerlendirildiğinde: “Geçim sıkıntısı ya da ekonomik koşullardaki kötüleşmenin aynı kaynağa bağlanması”; “mağdur ve mazlum anlayışının sürdürülebilir kılınması”; “anti-demokratikleşme ve/veya otoriterleşmenin gerekçelendirilmesi”; “kurtarıcı-lider söyleminin güçlendirilmesi yoluyla tek adam rejimlerinin önünün açılması”; “tek hedefe kanalize etmeyi sağlayan, dini-milli, biz-öteki gibi dikotomik ikiliklerin tek potada toplanması”; “iktidarlara sürekli kendilerine ihtiyaç olduğunu vurgulayacak şekilde tarihi bir misyon yüklenmesi”; “sürekli mücadele koşullarında olduğu yanılsaması yaratılarak, mevcut iktidarın ve sağladığı koşulların olduğundan çok daha olağanüstü ve güçlü lanse edilmesi”...bu araçsallaştırma biçimlerinden sadece birkaçıdır.

Çalışmada ilgili siyasal iletişim söylem pratiklerinin kullanıldığı dönemin uzunluğu ve sıklığı göz önüne alındığında, sadece amaçlı örneklem ile seçilen ve internet arama motorları üzerinden “AB/ABD-PKK”, “AB/ABD-Türkiye-bölmek”, “AB/ABD-Türkiye-Sevr” ve “AB/ABD-Türkiye-Haçlı” referans kavramlarıyla sayısız veri örneğine ulaşılabilen birkaç “Sevr Sendromu” anımsatıcısı siyasetçi söylemi ve bunların medya yoluyla dolayımlanmış biçimlerinin aktarımı yeterli görülmektedir. Referans kavramların belirlenmesinin dayanağı ise şöyledir:

Türkiye'de Kutuplaşmanın Boyutları 2020 Araştırması" başlıklı araştırmanın "Sévres Sendromu" (Görüşe Katılanların Oranı)" başlığı altında geliştirilen ölçeğin soruları, çalışmada, referans kavramların seçilmesini sağlayan cümlelerdir.

Böylece, "***Avrupa Türkiye'de PKK gibi bölücü örgütlerin güçlenmesine yardım etmiştir.****"; "**Avrupalı devletler, geçmişte Osmanlı devletini bölüp parçaladıkları gibi, şimdi de Türkiye'yi bölüp parçalamak istemektedirler**" "**Avrupalıların Türkiye'ye karşı tutumlarının arkasında Haçlı Ruhu yatmaktadır**"; "**Avrupa Birliği'nin Türkiye'den talep ettiği reformlar geçmişte Sevr Anlaşması'nda istenenlerle benzerdir***" yargılarını pekiştirecek ve amaçlı örneklem dörder ana haber başlığı (manşet) ile örneklemimiz oluşturulmuştur.

Tablo-1:"***Avrupa Türkiye'de PKK gibi bölücü örgütlerin güçlenmesine yardım etmiştir.****"*

- Cumhurbaşkanı Erdoğan Avrupa'yı teröre karşı uyarmıştı: Koynunuzda yılan besliyorsunuz…(TRT Haber, 25.12.2022)
- Cumhurbaşkanı Erdoğan: AB kayıtlarında olan PKK, YPG, PYD, FETÖ NATO kayıtlarına girdi. (Yeni Şafaki 6.7.2022)
- Başkan Erdoğan'dan AB'ye PKK/YPG tepkisi. (Sabah, 20.5.2022)
- "AB ülkeleri PKK'ya hep göz yumdu". (AA, 6.9.2015)

Tablo-2:*"Avrupalı devletler, geçmişte Osmanlı devletini bölüp parçaladıkları gibi, şimdi de Türkiye'yi bölüp parçalamak istemektedirler"*

- "Milletimizi Parçalamak ve Ülkemizi Bölmek İsteyenlere Karşı Yeni Bir İstiklal Savaşı Veriyoruz" (TC Cumhurbaşkanlığı, 9.1.2018)
- "Tek dertleri aslında Türkiye'yi bölmek" (Yeni Şafak, 25.10.2015)
- Türkiye'nin Bölünme Planı ABD'nin Üçüncü Projesi. (Tesnim, 23.4.2018)
- Erdoğan: Vatanımızı bölmeye, devletimizi yıkmaya çalışan hiç kimsenin gözünün yaşına bakmayacağız. (DHA, 26.8.2022)

Tablo-3: ***"Avrupalıların Türkiye'ye karşı tutumlarının arkasında Haçlı Ruhu yatmaktadır"***

- Erdoğan: "Yeni bir haçlı ittifakı ile karşı karşıyayız". (Haberler.com, 18.7.2014)
- Erdoğan: Kıbrıs'ta Haçlı Seferi zihniyetini ortaya koymak isteyenlere büyük bir ders verdik. (Gazete Duvar, 20.7.2021)
- " Erdoğan'dan İsveç'teki Çirkin Olaya Sert Tepki: Bir Haçlı Artığının…" (Ülke TV, 23.1.2023)
- Cumhurbaşkanı Erdoğan: "Haçlı Seferlerinden beri Avrupa'da İslam ile Türk kavramının eş tutulduğunu biliyor, bundan da milletçe iftihar ediyoruz.". (Haber Türk, 23.1.2023)

Tablo-4: ***"Avrupa Birliği'nin Türkiye'den talep ettiği reformlar geçmişte Sevr Anlaşması'nda istenenlerle benzerdir***"

- Erdoğan, "dış güçler"in bütün ayarlarını bozdu! O isim, "O kadar da aptal değiller" diyerek açıkladı. (Yeni Akit, 21.12.2022)
- Erdoğan: Sevr'den beter dayatmalarla karşımıza çıkarlar. (NTV, 18.3.2021)
- Başkan Erdoğan: Sevr'in tersyüz edilmesi var. (Sabah, 15.12.2019)
- Cumhurbaşkanı Erdoğan: "Sevr'den beter olur". (ATV; 233.2023)
- Erdoğan: Doğu Akdeniz'de dayatılan yeni Sevr'e boyun eğmeyeceğiz. (euronews, 19.8.2020)

Buna göre, Türkiye Cumhuriyeti'nin lider misyonu yüklenen en tepedeki siyasetçisinin (Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın) söylemlerini gündeme taşıyan medya dolayımlamaları, sadece haber ana başlığı düzeyinde de olsa, "Sevr Sendromu"na gönderme yapan net bir tablo ortaya koyacak niteliktedir.

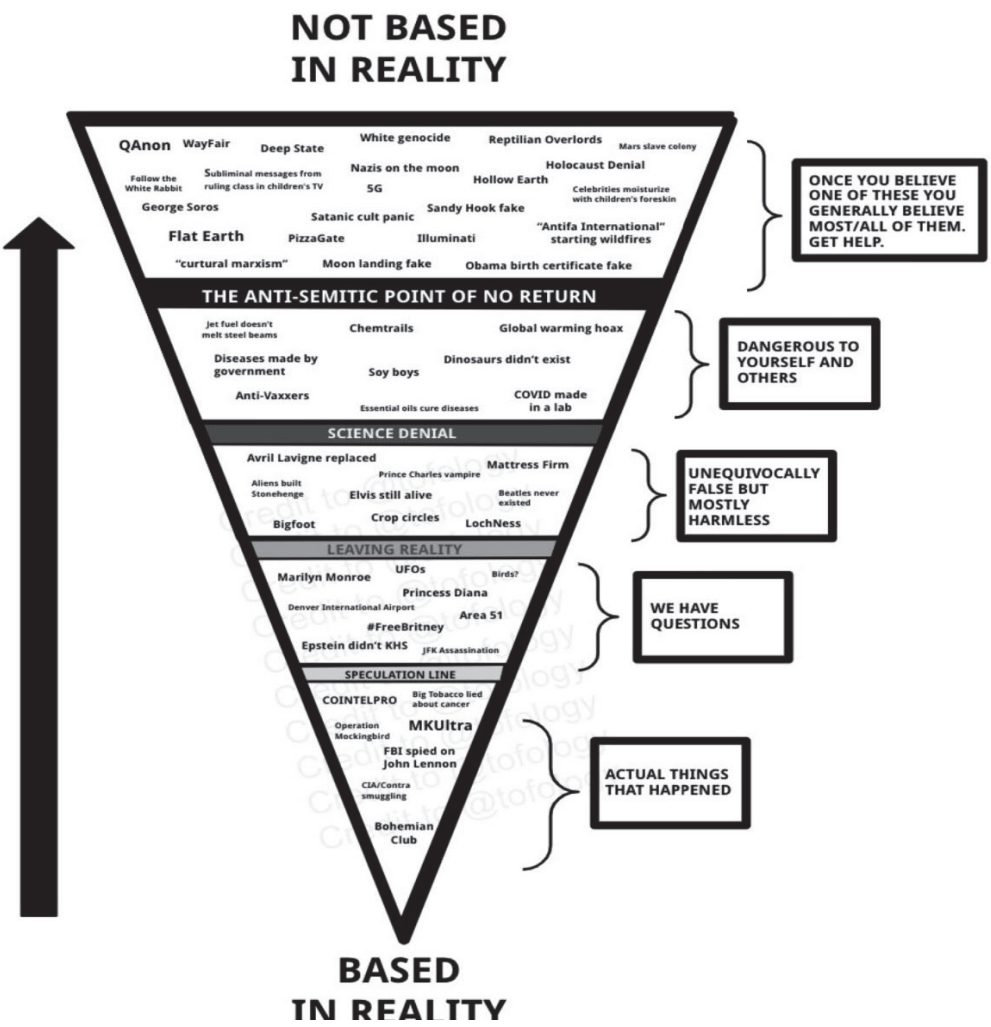

Yukarıda, siyasi bir liderin siyasal iletişim dahilindeki söylemlerinin medya dolayımlamarına dair örnekleri Abbie Richards'ın "Komplo Şeması" çerçevesinde ele aldığımızda ortaya çıkan tablonun "Sevr Sendromu" ile ilişkiselliğine dair hermeneutik okuması hususunda ise şunlar söylenebilir:

"Hermeneutik kavramı, yunanca bir fiil olan ve genellikle 'yorumlamak' olarak tercüme edilen 'hermêneuein'den ve isim olarak da 'yorum' anlamındaki 'hermêneia'dan gelmektedir." (Palmer, 2003: 39). Hermeneutik, Zeus'un habercisi olarak kabul edilen Hermes'e dayandırılmaktadır. Buna göre Hermes, "tanrılardan aldıklarını insanlara aktarmakta, yalnız bunları olduğu gibi değil, insanların anlayacağı şekilde iletmekte ve yorumlamaktadır" (Öztürk, 2009:11).

Hatırlanacağı üzere, "Devletin genel olarak ulusal güvenlik endişesinin temelini Sevr Sendromu/fobisi şekillendirmiştir. Bu fobiye göre ülkeyi dış güçler ve onların ülke içerisindeki işbirlikçileri bölmek ve zayıflatmak istemektedirler". (Aydın, 2003: 167).

İlgili tanımdan hareketle komplo şemasını incelemek anlamlı olacaktır. Toplam 5 aşamaya bölünmüş şema, ters bir piramit şeklindedir ve "gerçekliğe dayalı olanlar" aşamasından "gerçeklikten kopuk" olanlar aşamasına doğru komplo teorilerini sıralamakta ve sınırlamaktadır. Sıralama olarak "gerçeğe dayalı komplolardan", "gerçeklikten uzak komplolara doğru ilk sırada "Bunlardan birine inandığınızda genellikle artık hepsine ya da çoğuna inandığınız, yardıma ihtiyaç olan alandır" ve burası "geri dönüşü olmayan antisemitik

noktanın geçilmesiyle ulaşılan alan" olarak tanımlanmaktadır. Onun altında "sizin için de başkaları için de tehlikeli" olan alan vardır ve bu alan "bilimin reddi noktasının geçildiği" alandır. Ardından "kesinlikle yanlış ancak aynı zamanda çoğu zaman zararsız" biçiminde tanımlanan alan gelmektedir ki bu alana da "gerçeğin terk edilmesi" sınırının aşılmasıyla ulaşılmaktadır. "Gerçekliğe dayalı komplolar"a yaklaşırken, sıradaki alan "sorularımızın olduğu" alandır. Sözkonusu alana "spekülasyon çizgisi"nin aşılmasıyla erişilmektedir. Komplo şemasının son basamağı ise, "gerçekte olan şeyler" başlığı altında yer verilen, "gerçeğe dayalı komplo teorileri" alanına en yakın aşamadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin hemen her siyasal iktidar döneminde olduğu gibi, mevcut koşullarda da, rasyonel gerçekliğin istismarı bağlamında "Sevr Sendromu"nun siyasal iletişim kapsamında kullanımı açıktır. İlgili söylemlerin şemadaki denk düştükleri yere bakıldığında, "gerçeğin terk edilmesi" sınırının aşılmasıyla ulaşılan, "kesinlikle yanlış ancak aynı zamanda çoğu zaman zararsız" biçiminde tanımlanan alanın çoktan geçildiği söylenebilir. Bu bize, insanlara sunulan gerçekliğin temelde gerçeği maskeleyen bir tahakküm aracına dönüştüğü iddialarına dek götürebilir. Zira, "Türkiye'de Kutuplaşmanın Boyutları 2020" araştırmasının bulgularına da bakıldığında, toplumun, "geçim sıkıntısı ya da ekonomik koşullardaki kötüleşmenin aynı kaynağa bağlanması" ekseninde, mevcut koşullar ve gerçek nedenleri görmekten uzaklaştığı söylenebilir. Bu görmeme hali, beraberinde, çözüm mekanizmaları üretebilmeyi de imkansız hale getirmektedir.

Bu noktada bir kez daha Adorno'nun "En güzel düş bile gerçeklikten farklılığını ve bağışladığı şeyin sadece bir yanılsama olduğu bilincini bir leke gibi taşır üzerinde" sözlerini anımsamakta yarar vardır. Amacı, niyeti ve/veya sonucu ne olursa olsun, bireyin ya da toplumun gerçeklik üzerine çekincesizce düşünme potansiyeline müdahale niteliğindeki tüm eylem, söylem ve pratiklerin, uzun vadede, sonuçları öngörülemeyecek birer leke niteliğinde olduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

Adısönmez, U. C. & Onursal, R. (2022). "Strong, but Anxious State: The Fantasmatic Narratives on Ontological Insecurity and Anxiety in Turkey", Uluslararası İlişkiler. (19-73, pp. 61-75).

Adorno, T. W. (2020). Minima Moralia. Çev. Orhan Koçak Ahmet Doğukan. İstanbul: Metis.

Alpay, Y. (Ağustos 1, 2021). Şablonun Gerçeğe Pususu: Komplo Teorisi. Politik Yol. (Çevrimiçi: https://www.politikyol.com/sablonun-gercege-pususu-komplo-teorisi/).

Arslan, T. Yeni Medyada Etik: Güncel Sorunlar ve Yönelişler. Yeni Medya Analizleri. (Ed. Suat Gezgin, Ali Efe İralı). Konya: Eğitim Yayınevi. (ss. 315-356).

Aydın, Mustafa (2003), "Securitization of History and Geography: Understanding of Security in Turkey", Southeast and Black Sea Studies. (3-2, ss. 163-184).

Bewes, T. (2008). Şeyleşme- Geç Kapitalizmde Endişe. Çev. Deniz Soysal, İstanbul: Metis Yayıncılık.

Bozkurt, V. (2022), Komplo Teorileri: Komplo Teorilerine İnancı Etkileyen Faktörler. Kamuda Sosyal Politika, (15-42, ss.63-78)

Castillon, Juan C. (2007). Dünyanın Efendileri: Bir Komplo Teorileri Tarihi. (Çev.) Sakıp Murat Yalçın. İstanbul: Koridor.

Cevizci, A. (1999). Felsefe Terimleri Sözlüğü, İstanbul: Paradigma Yayınları.

Coady, D. (2006). An introduction to the philosophical debate about conspiracy theories. Ed. David Coady. Conspiracy theories: The philosophical debate. Hamspshire: Ashgate Publishing Limited.

Dallmayr, F. R. Fenomenoloji ve Eleştirel Kuram: Adorno. Çev. H. Emre Bağce. içinde Frankfurt Okulu (ed. H. Emre Bağce).Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Gökalp, E. & Ergül H. & Cangöz İ. (2010). Türkiye'de Yoksulluğun ve Yoksulların Ana Akım Basında Temsili. Sosyoloji Araştırmaları Dergisi. (13-1, ss. 145-182).

İsi, H. (2005). Philosophical And Linguistic Review On "Gerçek" And "Hakikat" Words. The Journal of International Social Research. (8-5, ss.181-196)

Kaya, S. (2022). Post-Truth Çağında Covid-19 Aşısı Üzerinden Sosyal Medyadaki Kamusal Komplo Teorisi Üretiminin İncelenmesi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. (32-1, ss. 279-290).

Klein, G. (2004). The Power of Intuition: How to Use Your Gut Feelings to Make Better Decisions at Work. New York:Crown.

Kurnaz, M.E. (2019). Bir iktidar ilişkisi olarak 'komplo teorileri': Kitlelerin gerçekle bağı kopuyor. Birgün Pazar, 22.12.2019.

MacIntyre, A. (2013). After Virtue: A Study in Moral Theory. London: Bloomsbury Academic.

Meriç, C. (2005). Bu Ülke: Bütün Eserleri 2. İstanbul: İletişim Yayınları.

Moscovici, S. (1997). The Conspiracy Mentality. Changing Conceptions of Conspiracy. Ed. C. F. Graumann & S. Moscovici. New York: Springer. pp 151–169.

Öztürk, E. (2009). Hermeneutiğin Tarihsel Dönüşümü. Sanat ve İnsan Dergisi, (1-1, ss.11-38).

Palmer, Richard E. (2003). Hermenötik, Çeviren: İbrahim Görener, Anka Yayınları, İstanbul, 2003.

Purvis, T. & Hunt, A. (2014). Söylem, İdeoloji, Söylem, İdeoloji, Söylem, İdeoloji… Çev. Simten Coşar. Moment Dergi. (1-1, ss: 9-36).

Sarıoğlu, E. B & Turan E.(2020). COVID-19 Ile Ilgili Haberlerde Bilginin Yeniden Üretilmesi Sürecinin Infodemik Açıdan Analizi.Turkish Studies, (15-6, ss. 819-837).

Şener, B. (2014). Sevr Fobisi/Sendromu: Türkiye'nin Güvenlik Endişesini Anlamak Üzerine Düşünceler. Turkish Studies. (9-5, ss. 1835-1847).

Stahl, B. C. (2006). On the Difference or Equality of Information, Misinformation, and Disinformation: A Critical Research Perspective. Informing Science: International Journal of an Emerging Transdiscipline, (9, ss.83-89).

Tangün, Y. A. & Parlak, İ. (2020). "Politik Söylemin 'Komplo Teorisi Formu'na Özdeş Sınırları: Kanaat Teknisyeni, Habitus ve İktidar Stratejileri". Mülkiye Dergisi. (44-2, ss. 287-320.).

Taşdelen, V. (2004). Soren Kierkkegaarda Benlik ve Varoluş, Ankara: Hece Yayınları.

Uğur, Z. B. & Artık, A. (2017). İnsan Rasyonel Bir Varlık mıdır? İktisat Sayısı. (3, ss.15-39).

……..(2020). Türkiye'de Kutuplaşmanın Boyutları 2020 Araştırması. https://www.turkuazlab.org/wp-content/uploads/2020/12/Turkiyede-Kutuplasmanin-Boyutlari-2020-Arastirmasi.pdf.

Örneklemi Oluşturan Haber Metinleri

- ……. (2022, Aralık 25), Cumhurbaşkanı Erdoğan Avrupa'yı teröre karşı uyarmıştı: Koynunuzda yılan besliyorsunuz… TRT Haber. https://www.trthaber.com/haber/dunya/cumhurbaskani- erdogan-avrupayi-terore-karsi-uyarmisti-koynunuzda-yilan-besliyorsunuz-733181.html.
- ……...(2022, Temmuz 6). Cumhurbaşkanı Erdoğan: AB kayıtlarında olan PKK, YPG, PYD, FETÖ NATO kayıtlarına girdi. Yeni Şafak. https://www.yenisafak.com/gundem/cumhurbaskani-erdogan-ab-kayitlarinda-olan-pkk-ypg-pyd-feto-nato-kayitlarina-girdi-3837850.
- ……..(2022, Mayıs 20). Başkan Erdoğan'dan AB'ye PKK/YPG tepkisi. Sabah. https://www.trthaber.com/haber/dunya/cumhurbaskani-erdogan-avrupayi-terore-karsi-uyarmisti-koynunuzda-yilan-besliyorsunuz-733181.html.
- ……...(2015, Eylül 6). "AB ülkeleri PKK'ya hep göz yumdu". AA. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/ab-ulkeleri-pkkya-hep-goz-yumdu/13695.
- ……..…(2018, Ocak 9). "Milletimizi Parçalamak ve Ülkemizi Bölmek İsteyenlere Karşı Yeni Bir İstiklal Savaşı Veriyoruz". TC Cumhurbaşkanlığı. https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/89023/milletimizi-parcalamak-ve-ulkemizi-bolmek-isteyenlere-karsi-yeni-bir-istiklal-savasi-veriyoruz.html.
- ……(2015, Ekim 23). "Tek dertleri aslında Türkiye'yi bölmek". Yeni Şafak. https://www.yenisafak.com/gundem/tek-dertleri-aslinda-turkiyeyi-bolmek-2331169.
- ……(2018, Nisan 23). Türkiye'nin Bölünme Planı ABD'nin Üçüncü Projesi. Tesnim. https://www.tasnimnews.com/tr/news/2018/04/23/1707618/t%C3%BCrkiye-nin-b%C3%B6l%C3%BCnme-plan%C4%B1-abd-nin-%C3%BC%C3%A7%C3%BCnc%C3%BC-projesi.
- ……(2022, Ağustos 26). Erdoğan: Vatanımızı bölmeye, devletimizi yıkmaya çalışan hiç kimsenin gözünün yaşına bakmayacağız. DHA. https://www.dha.com.tr/gundem/erdogan-vatanimizi-bolmeye-devletimizi-yikmaya-calisan-hic-kimsenin-gozunun-yasina-bakmayacagiz-2120949.
- ……(2014, Temmuz 18). Erdoğan: "Yeni bir haçlı ittifakı ile karşı karşıyayız". Haberler.com. https://www.haberler.com/guncel/erdogan-yeni-bir-hacli-ittifaki-ile-karsi-6277784-haberi /.
- ……(2021, Temmuz 20). Erdoğan: Kıbrıs'ta Haçlı Seferi zihniyetini ortaya koymak isteyenlere büyük bir ders verdik. Gazete Duvar. https://www.gazeteduvar.com.tr/erdogan-kibrista-hacli-seferi-zihniyetini-ortaya-koymak-isteyenlere-buyuk-bir-ders-verdik-haber-1529181.
- ……(2023, Ocak 23). Erdoğan'dan İsveç'teki Çirkin Olaya Sert Tepki: Bir Haçlı Artığının… Ülke TV. https://www.youtube.com/watch?v=RR_BJIjlaFY.
- ……(2023, Ocak 23). Cumhurbaşkanı Erdoğan: "Haçlı Seferlerinden beri Avrupa'da İslam ile Türk kavramının eş tutulduğunu biliyor, bundan da milletçe iftihar ediyoruz." Haber Türk. https://www.haberturk.com/ankara-haberleri/30070720-cumhurbaskani-erdogan-hacli-seferlerinden-beri-avrupada-islam-ile-turk-kavraminin-es.
- ……(2022, Aralık 21). Erdoğan, "dış güçler"in bütün ayarlarını bozdu! O isim, "O kadar da aptal değiller" diyerek açıkladı. Yeni Akit.

https://www.yeniakit.com.tr/haber/erdogan-dis-guclerin-butun-ayarlarini-bozdu-o-isim-o-kadar-da-aptal-degiller-diyerek-acikladi-1717786.html).

- …….(2021, Mart 18). Erdoğan: Sevr'den beter dayatmalarla karşımıza çıkarlar. NTV. https://www.ntv.com.tr/turkiye/son-dakika-haberi-erdogan-turkiye-guclu-olmak-mecburiyetindedir,ag0lB1WmVUi_VokV6Mt_iA).
- …….(2019, Aralık 15). Başkan Erdoğan: Sevr'in tersyüz edilmesi var. Sabah. https://www.sabah.com.tr/gundem/2019/12/15/baskan-erdogan-sevrin-tersyuz-edilmesi-var).
- …….(2023, Mart 23). Cumhurbaşkanı Erdogan: "Sevr'den beter olur". ATV. https://www.atv.com.tr/atv-ana-haber/cumhurbaskani-erdogan-sevrden-beter-olur/ozelvideo/izle).
- ……(2020, Ağustos 19). Erdoğan: Doğu Akdeniz'de dayatılan yeni Sevr'e boyun eğmeyeceğiz. Euronews. https://tr.euronews.com/2020/08/19/cumhurbaskan-erdogan-dogu-akdeniz-de-dayat-lan-yeni-sevr-e-boyun-egmeyecegiz).

THE ROLE OF ASSESSMENTS IN OUTCOME-BASED LEARNING

Dr Bushra Sumaiya
Assistant Professor, School of Education & Humanities, Manav Rachna University,
Faridabad, Haryana, India
https://orcid.org/0000-0002-2622-1552

Abstract

This paper explores the role of assessments in outcome-based learning. Outcome-based learning is an approach to education that focuses on defining learning outcomes and assessing whether students have achieved those outcomes. Assessments are a critical component of this approach, as they provide evidence of student learning and help teachers and institutions to evaluate the effectiveness of instruction. This paper reviews the existing literature on the use of assessments in outcome-based learning, with a focus on the following key questions:

1. What are the characteristics of effective assessments in outcome-based learning?
2. How do assessments support the development and measurement of learning outcomes?
3. What are the challenges and limitations of using assessments in outcome-based learning?
4. How can assessments be effectively integrated into outcome-based learning to support student learning and achievement?

The literature review finds that effective assessments in outcome-based learning are characterized by clear alignment with learning outcomes, validity, reliability, and fairness. Assessments should be designed to measure the specific knowledge, skills, and abilities that are outlined in the learning outcomes, and they should provide meaningful feedback to students and teachers about progress toward those outcomes. Assessments support the development and measurement of learning outcomes by providing a means of evaluating student performance and progress. They can be used to diagnose student strengths and weaknesses, identify areas where additional support is needed, and guide instructional decision-making.

However, there are challenges and limitations associated with the use of assessments in outcome-based learning. These include the potential for narrow or prescriptive outcomes, difficulties in measuring some outcomes, and the potential for assessments to have unintended consequences on teaching and learning. To address these challenges, this paper proposes a set of principles for the effective use of assessments in outcome-based learning. Overall, this paper argues that assessments are a critical component of outcome-based learning. Effective use of assessments can support student learning and achievement and can provide valuable feedback to teachers and institutions about the effectiveness of instruction. However, effective use of assessments requires careful attention to their design, implementation, and evaluation over time.

Key Words- Assessments, Outcome-based learning, learning outcomes, Student learning, Educational Assessment, Teaching and Learning

BURDEN OF CAREGIVERS IN CHRONIC DISEASES
KRONİK HASTALIĞI OLAN BİREYLERDE BAKIM VERİCİ YÜKÜ

Fatma ÖZTÜRK

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü-Sivas,

ORCID: https://orcid.org/0009-0009-5729-4058

Mukadder MOLLAOĞLU

Prof. Dr. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi,Sağlık Bilimleri Fakültesi-Sivas

ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9264-3059

ABSTRACT

The average life expectancy has increased due to factors such as developments in science and technology, developments in the field of health, early diagnosis and effective treatment methods, and the increase in people's awareness of health. With the increase in chronic diseases, caring by family members, especially within the family, has become an increasingly important role. Factors such as globalization, industrialization, and the transition from rural life to urban life have accelerated the family's process of becoming a nuclear family, reducing the number of individuals living in the family, the number of individuals involved in business life in families has increased, and the number of individuals who can take care of a family member struggling with chronic illness has been limited. In today's world, where the problem of providing care to individuals with chronic diseases in the family environment is increasing, studies to cope with the problem are increasing day by day.

Chronic diseases are chronic diseases that leave permanent sequelae, cause irreversible pathological changes and require long-term follow-up and care. The responsibility of care for an individual with a chronic illness in the family environment is usually undertaken by family members. If the caregiver is not supported, factors such as the caregiver's inability to maintain their professional and social roles over time and the feeling of exhaustion due to changes in leisure/work-related activities can negatively affect the caregiver's quality of life. Ultimately, all these difficulties can lead to the problem of caregiver burden, which is used to express the physical, psychological, social or financial reactions that can be experienced while providing care. With the increase in the level of perception of the caregiver as a burden, emotional problems such as anxiety and depression, as well as social isolation, socioeconomic problems can be experienced and may cause burnout syndrome in the caregiver. Caregivers whose daily routine and vital activities are disrupted may fail to manage the negative effects of care on them, and may show different emotional reactions such as fear, anger, guilt, and helplessness. It is thought that the planning, implementation and evaluation of caregivers that will reduce the burden of caregiving and increase their quality of life can reduce the level of perception of caregiver as a burden. For this reason, it is necessary and important to determine the needs of caregivers with a multidisciplinary approach, in cooperation with caregiver health professionals, and to address them within the scope of effective home care services.

Keywords: Chronic diseases, Caregiver, Caregiver burden, Burnout.

ÖZET

Bilim ve teknolojideki gelişmeler, sağlık alanındaki gelişmeler, erken tanılama ve etkili tedavi yöntemlerinin bulunması, insanların sağlık hakkındaki bilinçlenme düzeylerinin yükselmesi gibi faktörler nedeniyle ortalama yaşam süresi uzamıştır. Kronik hastalıkların artmasıyla birlikte özellikle aile içinde aile fertleri tarafından bakımvericilik giderek önem kazanan bir rol haline gelmiştir. Küreselleşme, endüstrileşme, kırsal yaşamdan kentsel yaşama geçiş gibi faktörler ailenin çekirdek aile olma sürecini hızlandırarak ailede yaşayan birey sayısını azaltmış, ailelerde iş yaşamına dahil olan birey sayısı artmış,ve kronik hastalıkla mücadele eden aile bireyinin bakımını üstlenebilecek fert sayısı sınırlanmıştır. Aile ortamı içinde kronik hastalığı olan bireye bakım verme sorununun giderek arttığı günümüzde sorunla başedebilmeye yönelik çalışmalar her geçen gün daha da artmaktadır.

Kronik hastalıklar, kalıcı sekeller bırakan, geri dönüşümsüz patolojik değişimlere sebep olan ve uzun süreli takip ve bakım gerektiren süreğen hastalıklardır. Aile ortamında kronik bir hastalığı olan bireyin bakım sorumluluğu genellikle aile üyeleri tarafından üstlenilmektedir. Bakım verici kişi desteklenmediği takdirde zaman içerisinde bakımvericinin kendi mesleki ve sosyal rollerini devam ettirememesi ve boş zaman/işe dair aktivitelerde oluşan değişimlere bağlı olarak yaşanan tükenme duygusu gibi faktörler bakımvericinin yaşam kalitesini olumsuz şekilde etkileyebilmektedir. Nihayetinde tüm bu zorlanmalar, bakım sunarken yaşanabilen fiziksel, psikolojik, sosyal veya finansal tepkileri ifade etmede kullanılan bakım verici yükü sorununa yol açabilmektedir. Bakımvericinin yük olarak algılama düzeyinin artmasıyla birlikte anksiyete, depresyon gibi emosyonel sorunların yanısıra, sosyal izolasyon, sosyoekonomik sorunlar yaşanabilmekte ve bakımvericide tükenmişlik sendromunun yaşanmasına neden olabilmektedir. Günlük düzen ve yaşamsal faaliyetlerinin bozulan bakım vericiler bakımın kendileri üzerine olan olumsuz etkilerini yönetmekte başarısız olabilecekleri gibi korku, öfke, suçluluk, çaresizlik gibi farklı duygusal tepkiler gösterebilmektedirler. Bakım verenlerin bakım verme yükünü azaltacak, yaşam kalitelerini yükseltecek planlamaların yapılması uygulanması ve değerlendirilmesi bakım vericiliğin bir yük olarak algılanması düzeyini azaltabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle multidisipliner bir yaklaşımla, bakımverici sağlık çalışanları işbirliği ile bakım vericilerin gereksinimlerinin belirlenmesi ve etkili evde bakım hizmetleri kapsamında ele alınması gerekli ve önemlidir.

Anahtar kelimeler: Kronik hastalıklar, Bakım vericilik, Bakım yükü, Tükenmişlik.

CAREGIVER BURDEN IN INDIVIDUALS WITH CHRONIC DISEASE

INTRODUCTION

The gradual increase in chronic diseases both in our country and in the world has caused them to be seen among the most important health problems of the 21st century. Chronic diseases are chronic diseases that leave permanent sequelae, require long-term follow-up and care, cause irreversible pathological changes and serious problems in the lives of individuals (Yılmaz and Turan, 2007). If we give an example of chronic diseases that cause serious problems in the lives of individuals; cardiovascular diseases, cancers, chronic respiratory system diseases, obesity and diabetes can be given as examples (Akalın et al., 2012; Pelin, 2017). Prolonged and slowly progressing chronic diseases; The prevalence has increased with the rapid aging of the world population, the increase in stress factors, the sedentary life and the change in eating habits (Kumsar and Yılmaz, 2014). It has been found that approximately

22 million individuals in Turkey have a chronic disease (Akpınar and Ceran, 2019). This increase in the prevalence of chronic diseases has also led to an increase in the need for care and caregivers (Sánchez-Herrera et al., 2013).

Care is one of the most basic human needs and is a concept that includes both health and social dimensions. giving care; It enables the person to have positive experiences because of the personal development, the development of close relationships, the satisfaction and maturation. It is also a multidimensional concept because it causes some difficulties (Sánchez-Herrera et al., 2013). When the literature was reviewed, it was found that caring for a person positively affects the caregiving processes by making the person feel proud and valuable (Kinney & Stephens, 1989). In addition, it was reported in a study that providing care to the individual increases the quality of communication between the caregiver and the patient and contributes to the caregiver's self-respect (Folkman et al., 1994). Caregiving causes difficulties because it is a dependent, one-way, long and intense period that complicates the life of the caregiver with the increase in the burden of the caregiver. Therefore, caregivers encounter the concept of care burden while taking care of their patients (Bayramova, 2008; Alpteker, 2008). This concept was first introduced by Grad and Saisbury in 1963. The concept of “burden” is the physical and emotional effects that occur on the caregiver during caregiving (Alpteker, 2008).

Montgomery et al. stated that the burden of caregiving consists of two dimensions; they defined the first dimension as the objective burden, which includes changes and disruptions in various aspects in the life of the caregiver and family members, and the second dimension as the subjective burden, which includes the caregiver's behavior or emotional reaction towards life (Montgomery, 1985). objective load; It is defined as the caregiver's meeting the patient's needs with time and effort. The objective load dimensions we encounter; changes in family routine, economic dependence of the patient, economic effects of the disease, trying to manage his/her behaviors, inability to find a suitable care environment, disruption of the needs of other family members, inability to perform social activities, and interruption of interaction with the business world (Sales, 2003; Webb et al., 1998). Subjective load; It is defined as the experiences a person has while dealing with an objective load. Some researchers have defined subjective burden as the changes in the caregiver's emotions due to the situation they are in, and their attitudes and emotional reactions to these changes (Montgomery, 1985; Sales, 2003). Often the emotions a person feels are emotional responses such as grief, guilt, shame, and distress.

Since it affects the caregiver in many ways physically, economically, psychologically, socially and spiritually, it causes the caregiver to have difficulties in providing care (Ågren et al., 2015). Difficulty giving care; It occurs when he has difficulty, feels under pressure, gets stressed, or falls under the burden of care due to caring for a family member or another person with a chronic illness and disability (Ilse et al. 2008; Urizar et al. 2012). Caregivers have difficulty in managing the effects of care on themselves and may experience feelings such as guilt, anger, helplessness, fear and isolation from social life.

In studies examining the effects of caregiving on caregivers, high rates of psychiatric symptoms were observed in caregivers, and the emotional stress of families was found to be high (Pasacreta et al., 2000). Emotions such as sadness, loneliness, anxiety, distress, unhappiness and fear have emerged in family members. The main reason why family members feel these negative emotions is because they feel helpless. It has been observed that individuals experience many situations such as rebelling, avoiding social activities, ignoring the importance of the disease, conflicting feelings towards the patient, and not being able to think or talk about anything other than the disease (Pasacreta et al., 2000; Aranda, 2001; Schulz and Beach 1999). In addition, it has been observed that caregivers become sensitive to

physical and metabolic conditions that may impair their own health. Therefore, in caregivers; may experience physical difficulties such as changes in the immune system, back pain, hyperinsulinemia, hypertension, weight gain or loss, chronic fatigue and insomnia (Aranda and Hayman-White, 2001).

Social support has an important role in reducing the burden of caregivers. Social support; It is defined as the help provided to individuals by the people around them when faced with a stress or difficult situation (Ardahan 2006, Ateş and Bilgili 2013), and all relationships that provide emotional, cognitive and financial support to people in their lives are accepted as a social support system (Khorshid and Arslan). , 2006; Yüzer et al., 2009). Social support also means the degree of physical and emotional help people perceive in their life (Mollaoglu, 2006). All this social support, from family members to friends and other social relations, has effects on coping with life difficulties and feeling positive in terms of physical health (Khorshid & Arslan, 2006).

Considering the factors affecting the burden of the caregiver, it is seen that caregivers are emotionally (irritable, social isolation, change in self-esteem, depression, etc.), socially (restriction of leisure activities, entertaining and relaxing time, inability to perform the role of self-care effectively) and economically. (Reducing working hours, creating an additional burden on expenses that cannot be covered by social security, etc.) (İnci and Erdem, 2006). Below are the results of the studies on the caregiver burden of patients with some chronic diseases.

Diabetes Mellitus: Persons who take care of individuals with diabetes mellitus should manage at least as effectively as patients with diabetes mellitus (Samuel-Hodge et al., 2000). The increase in many negative feelings and thoughts towards the disease in individuals with diabetes also causes caregivers to be adversely affected. Many studies show that providing care for a long time is a source of stress and also negatively affects the health and burden of caregivers (Costa et al., 2020; Yazla et al., 2017). According to the findings of a study conducted with the participation of many countries, one out of every three families thinks that they do not know how to help the patient diagnosed with diabetes and that they disappoint the individual diagnosed with diabetes (Nicolucci, 2013). In another study, it was shown that the support given by the caregiver family member directly affects the self-management behaviors and skills of the individual with diabetes, and indirectly affects glycemic control (Mayberry & Osborn, 2012). Considering the information in the literature, it is seen that diabetes education strengthens the individual's ability to cope with the disease and benefits both individuals with diabetes mellitus and caregivers. Therefore, the support of caregivers is needed (Sinclair et al., 2010).

Heart Failure: Heart disease, which has an important place in chronic diseases in the world and in our country; Due to the psychosocial and economic problems it causes, it affects both the patient and the caregiver family. In studies on caregivers of heart patients; It shows that caregivers cannot meet their own physical and emotional needs, there is a risk of developing psychological discomfort due to depression, substance use, burnout, headache, irritability, changes in eating habits, exhaustion, and lack of social support, and therefore they need to receive additional support (Yüksel, 2020). ; Ozer, 2010). In heart patients, marriage is a positive factor in the care process, and due to the social support and psychological comfort provided by the spouses to each other, it has led to the improvement of the patients' self-care and adaptation to the disease, to a decrease in health expenditures, repeated hospitalizations and mortality, and a positive change in the quality of life (Dirimeşe et al. , 2016; Barutçu C.D. 2011).

Chronic Kidney Failure: The fact that patients are connected to hemodialysis centers throughout their lives affects not only the patient but also the caregivers. Assuming a caregiver role for patients with chronic diagnoses such as CRF affects the caregiver socioeconomically, their psychology and health (Atagün et al., 2011). In a study evaluating the burden of caregivers in patients with CRF, caregiver burden was detected in 80% of caregivers. Therefore, their depression and anxiety levels were quite high. In a study by Akçin, he said that the caregiver's age, education level, gender and marital status do not affect the caregiver burden, but that the care burden is lower in those who have less than 3 days of hemodialysis treatment per week (Akçin, 2020).

CONCLUSION

As a result, individuals with chronic diseases may be dependent on others for the maintenance of their care. Family caregivers need the help and support of health professionals in order to maintain this function. Effective and planned training of caregivers of patients with chronic diseases regarding the maintenance of daily life activities and home care of patients will not only reduce the burden of care, but also ensure the continuity of counseling and supportive nursing services in patient care between nurses and caregivers. Evaluating caregivers physically, socially and emotionally and supporting them with professional health services and social services in line with their needs are among the important strategies that reduce the burden of care.

KAYNAKÇA

Ågren, S., Strömberg, A., Jaarsma, T., & Luttik, M. L. A. (2015). Caregiving tasks and caregiver burden; effects of an psycho-educational intervention in partners of patients with post-operative heart failure. *Heart & Lung*, *44*(4), 270-275.

Akalın, E. & Tanrıöver, M. D., Sayran, F. (2012). Sürdürülebilir sağlık sistem için kronik hastalık yönetiminde elektronik sağlık kayıtlarının rolü. Sis Matbaacılık.

Akçin M. (2020) Diyaliz ünitesinden hizmet alan hastaların bakım verenlerinde bakım yükü ve yaşam kalitesinin değerlendirilmesi [Tıpta Uzmanlık Tezi]. Samsun: T.C. Sağlık Bilimleri Üniversitesi.

Akpınar, N. B., & Ceran, M. A. (2019). Kronik hastalıklar ve rehabilitasyon hemşireliği. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, *3*(2), 140-152.

Alpteker, H. (2008). *65 yaş ve üstü bireylere evde bakım verenlerin yaşadıkları güçlüklerin belirlenmesi* (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

Aranda, S. K., & Hayman-White, K. (2001). Home caregivers of the person with advanced cancer: an Australian perspective. *Cancer Nursing*, *24*(4), 300-307.

Ardahan, M. (2006). Sosyal destek ve hemşirelik. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, *9*(2), 68-75.

Atagün, M. İ., Balaban, Ö. D., Atagün, Z., Elagöz, M., & Özpolat, A. Y. (2011). Kronik hastalıklarda bakım veren yükü. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*.

Ateş, E., & Bilgili, N. (2013). Omurilik yaralanmalı bireye bakım verenlerde stresle baş etme ve sosyal destek. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, *15*(3), 1-12.

Bayramova, N. (2008). Amiyotrofik Lateral Sklerozlu (ALS) hastaların evde bakım gereksinimleri ve bakım verenlerin bakım yükünün belirlenmesi.

Caqueo-Urízar, A., Gutiérrez-Maldonado, J., Ferrer-García, M., & Darrigrande-Molina, P. (2012). Burden of care in Aymara caregivers of patients with schizophrenia. *Revista de Psiquiatría y Salud Mental (English Edition)*, *5*(3), 191-196.

Costa, S., Leite, Â., Pinheiro, M., Pedras, S., & Pereira, M. G. (2020). Burden and quality of life in caregivers of patients with amputated diabetic foot. *PsyCh journal*, *9*(5), 707-715.

Demir Barutcu, C. (2011). *Kalp yetersizliği olan hastalarda sosyal destek ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Doctoral dissertation, DEÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

Dirimeşe, E., Korkmaz, F. D. D., & Alcan, A. O. (2016). Koroner Arter Bypass Greft Cerrahisi Öncesi Hastaların Yaşam Kalitesi Ve Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarının İncelenmesi. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, *5*(2), 56-61.

Folkman, S., Chesney, M. A., & Christopher-Richards, A. (1994). Stress and coping in caregiving partners of men with AIDS. *Psychiatric Clinics*, *17*(1), 35-53.

Gökbayrak, Ş. (2009). Refah devletinin dönüşümü ve bakım hizmetlerinin görünmez emekçileri göçmen kadınlar. *Çalışma ve Toplum*, *2*(21), 55-82.

Ilse, I. B., Feys, H., De Wit, L., Putman, K., & De Weerdt, W. (2008). Stroke caregivers' strain: prevalence and determinants in the first six months after stroke. *Disability and Rehabilitation*, *30*(7), 523-530.

İnci, F.H., Erdem, M. (2006). Bakim verme yükü ölçeğinin türkçe'ye uyarlanması geçerlilik ve güvenilirliği. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, *11*(4), 85-95.

Khorshid, L., & Arslan, G. G. (2006). Hemşirelik ve sosyal desteğin önemi. *Dirim*, *81*(1), 182-188.

Kinney, J. M., & Stephens, M. A. P. (1989). Hassles and uplifts of giving care to a family member with dementia. *Psychology and aging*, *4*(4), 402.

Kumsar, A. K., & Yılmaz, F. T. (2014). Kronik hastalıklarda yaşam kalitesine genel bakış. *ERÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, *2*(2), 62-70.

Mayberry, L. S., Osborn, C. Y. (2012). Family support, medication adherence, and glycemic control among adults with type 2 diabetes. *Diabetes care*, *35*(6), 1239-1245.

Mollaoglu, M. (2006). Perceived social support, anxiety, and self-care among patients receiving hemodialysis. *Dialysis & transplantation*, *35*(3), 144-155.

Montgomery, R. J., Gonyea, J. G., & Hooyman, N. R. (1985). Caregiving and the experience of subjective and objective burden. *Family relations*, 19-26.

Nicolucci, A., Kovacs Burns, K., Holt, R. I., Comaschi, M., Hermanns, N., Ishii, H., ... & DAWN2 Study Group. (2013). Diabetes Attitudes, Wishes and Needs second study (DAWN2™): Cross-national benchmarking of diabetes-related psychosocial outcomes for people with diabetes. *Diabetic medicine*, *30*(7), 767-777.

Özer, S. (2010). Kalp yetersizliğinde aile/bakım verici yükü. *Türk Kardiyoloji Derneği Kardiovasküler Hemşirelik Dergisi*, *1*(1), 3-7.

Pasacreta, J. V., Barg, F., Nuamah, I., & McCorkle, R. (2000). Participant characteristics before and 4 months after attendance at a family caregiver cancer education program. *Cancer Nursing*, *23*(4), 295-303.

Pelin, M. (2017). *Kronik hastalık yönetiminde hasta rolü, yaşam kalitesi ve tedaviye uyumun değerlendirilmesi* (Doctoral dissertation, Sakarya Universitesi (Turkey)).

Sales, E. (2003). Family burden and quality of life. *Quality of life research*, *12*, 33-41.

Samuel-Hodge, C. D., Headen, S. W., Skelly, A. H., Ingram, A. F., Keyserling, T. C., Jackson, E. J., & Elasy, T. A. (2000). Influences on day-to-day self-management of type 2 diabetes among African-American women: spirituality, the multi-caregiver role, and other social context factors. *Diabetes care*, *23*(7), 928-933.

Sánchez-Herrera, B., Carrillo-González, G. M., Barrera-Ortiz, L., & Chaparro-Díaz, L. (2013). Carga del cuidado de la enfermedad crónica no transmisible. *Aquichan*, *13*(2), 247-260.

Schulz, R., & Beach, S. R. (1999). Caregiving as a risk factor for mortality: the Caregiver Health Effects Study. *Jama*, *282*(23), 2215-2219.

Sinclair, A. J., Armes, D. G., Randhawa, G., & Bayer, A. J. (2010). Caring for older adults with diabetes mellitus: characteristics of carers and their prime roles and responsibilities. *Diabetic Medicine*, *27*(9), 1055-1059.

Webb, C., Pfeiffer, M., Mueser, K. T., Gladis, M., Mensch, E., DeGirolamo, J., & Levinson, D. F. (1998). Burden and well-being of caregivers for the severely mentally ill: the role of coping style and social support. *Schizophrenia research*.

Yazla, E., Karadere, M. E., Terzi, Ö., DOLAPÇI, M., & YASTI, A. (2017). Care-giving burden and quality of life in diabetic foot patients' care givers. *Family Practice and Palliative Care*, *2*(3), 28-37.

Yılmaz, A., & Turan, E. (2007). Alzheimer hastalarına bakım verenlerde tükenmişlik, tükenmişliğe neden olan faktörler ve baş etme yolları. *Türkiye Klinikleri J Med Sci*, *27*(3), 445-54.

Yüksel, S. (2020). *Konjenital kalp hastalığı olan çocuğa sahip ebeveynlerde umutsuzluk ve sağlık okuryazarlığı* (Master's thesis, Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

Yüzer, S., Yiğit, R., & Taşdelen, B. (2006). Çocuğu Hastanede Yatan Annelerin Aldiği Sosyal Destek ile Depresyon Düzeyleri Arasindaki İlişki. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, *9*(4), 54-62.

IMPLEMENTATION OF PSYCHOSOCIAL CARE CENTERS AND AS PSYCHIATRIC HOSPITAL ADMISSIONS IN BRAZILIAN REGIONS: A HISTORICAL STUDY

Ana Carolina Hornos Carneiro
FEDERAL UNIVERSITY OF RIO GRANDE DO SUL

Prof. Dr. Ronaldo Bordin
FEDERAL UNIVERSITY OF RIO GRANDE DO SUL

Prof. Dr. Rita Nugem
FEDERAL UNIVERSITY OF RIO GRANDE DO SUL

ABSTRACT

Psychosocial Care Centers (CAPS) are strategic community services that serve people with severe and persistent mental disorders, in accordance with the National Policy on Mental Health. They officially emerged through the Psychiatric Reform movement, with a view to deinstitutionalization and mental health care in an open environment.

Objective: To compare the number of psychiatric hospital admissions with the services provided at CAPS in Brazilian regions, before and after the Psychiatric Reform Law (2001).

Method: The study was developed by collecting data from two sites: The National Register of Health Establishments (CNES) and the Information Technology Department of the Brazilian Unified Health System (DATASUS).

Results: the survey showed a drop in the number of psychiatric hospitalizations as the Psychosocial Care Centers (CAPS) were being implemented, offering a variety of care to the Brazilian population.

Conclusion: the implementation of the Centers, through the provision of multiple services and, as part of a Psychosocial Care Network, has an impact on the number of psychiatric hospitalizations, ensuring care in an open environment. However, there are still difficulties and challenges regarding the full implementation of the Policy. We highlight the expansion of services, improvements in financing in relation to mental health, quality of information produced, among others.

Keywords: Health Management. Mental Health. Psychosocial Care Center. Psychiatric admissions. Psychiatric Reform.

CAZ MÜZİĞİNİN ÖZGÜRLEŞME SÜRECİ: "*THE NEW THİNG*" AKIMI ÜZERİNE BİR İNCELEME

THE LIBERATION PROCESS OF JAZZ MUSIC: AN EXAMINATION WITHIN THE STREAM OF "*THE NEW THING*"

Aytaç AYDOĞDU

Yüksek Lisans Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ORCID NO:0000-0001-8771-0897

ÖZET

Müziğin tarihsel serüveni, insanoğlunun varoluş serüveniyle birlikte koşutluklar içeren bir süreç izlemiştir. Farklı müzik kültürlerinin kendi bünyesindeki evrimleşme süreçleri farklı sebepler ile olgunlaşmıştır. Bu olgunlaşma süreci, müzikal karşıtlıklar, popülerleşme, ticari ihtiyaçlar, yenilik arayışı gibi nedenler bağlamında gerçekleşmiştir. Bu arayışların doğal bir sonucu olarak müzikal dönem anlayışları meydana gelmiştir. Caz müziği diğer müzik kültürlerine nazaran kısa bir sürede gelişmiş ve dönemlere ayrılmıştır. Örneğin, klasik müzik kültüründe dönemler yaklaşık olarak yüz veya yüz elli yıllık gibi uzun süreçlerde değişim gösterirken caz müziği dönemlerinde bu değişim on veya on beş yıllık süreçler içerisinde gerçekleşmiştir. Birçok caz müzisyeni icra ettiği müzik ile içerisinde bulunduğu zamanı ilişkilendirip sergileme gayreti içerisinde olmuştur. Herhangi bir müzikal dönemin bir diğeriyle bağlantısı kesin çizgilerle ayrılmamakla beraber gerçekleşen devinim kendinden öncekini destekler veya ayrılır biçimde varolmuştur. Aynı zamanda bahsi geçen devinimin gerçekleşme süreci emprik bir yol izlediğinden dönemin ismini koyabilmek zaman almıştır. Bu süreçte ortaya çıkan akımlar, dönemleri isimlendirebilmek için dayanak noktası olmuştur. Dönemlerin süregelen gelişimleri düşünüldüğünde moda veya gelir geçer bir etki olarak kabul edilebilecek birçok yapı türemiştir. Bu çalışmada caz müziğinin tarihsel süreci içerisinde birçok uzman ve eleştirmen tarafından "Cazın özgürleşme süreci" olarak adlandırılan Free Jazz' ın kabul görmesinden önceki bir zamanı içine alan "*The New Thing"* akımı ele alınacaktır. Bu akım caz tarihi içerisinde armoni, melodi, ritm ve kompozisyon açısından belki de en fazla karmaşık ve kuralcı dönemi olarak kabul edilen bebop yıllarını takiben ortaya çıkmıştır. Belirtilen akımı kapsayan caz dönemlerinden Free jazz ve aynı zamanda Avangarde caz irdelenmiştir. Genel perspektifte müzikal dönem konusuna değinilirken, "moda" olmayan müzik akımlarının dönemlere olan katkısından bahsedilecektir. Konu başlığı olarak ele alınan akımın öncüleri ve müzikal anlayış ve ürünleri incelenecek olup bu bağlamda bir köprü olması sebebiyle, ortaya çıkmasından önceki dönemin etkisi ve sonrasında gerçekleşen döneme olan etkileri belirtilmiştir. Çalışmanın verileri incelendiğinde ; *"The New Thing"* akımı moda olmayıp etkisini bir süre devam ettirdiği ve ardından bir dönemin isminin konulmasına sebep olduğu sonucuna varılmıştır. Kendinden sonra gelen ve aynı zamanda ilintili bir şekilde büyüyen ve gelişen free jazz döneminin özelliklerini yansıtmaktadır. Ama aralarında az olsa da farklılıklar görülmektedir. Genel persperktifte bahsedilen akım ve peşi sıra gelen dönem caz müziğindeki "özgürleşme sürecini" belirttiğinden dolayı, bu ilintili iki müziğin enstrümanistleri, bireysel kullandıkları abartılı sesler, ritmik değişiklikler ve tını farklılıkları ile diğer caz müziği dönemlerinin disiplininden ayrıldıklarını göstermişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Caz müziği, Caz tarihi, *New Thing,* Free Caz

ABSTRACT

The historical adventure of music has followed a process that includes parallels with the adventure of existence of human beings. The evolution processes of different musical cultures have matured for different reasons. This maturation process took place in the context of reasons such as musical contrasts, popularization, commercial needs, and novelty seeking. As a natural result of these searches, musical period understandings have emerged. Jazz music developed in a short time compared to other music cultures and was divided into periods. For example, while periods in classical music culture changed over long periods of approximately one hundred or fifty years, in jazz music periods this change took place within ten or fifteen years. Many jazz musicians have made an effort to associate the music they perform with the time they are in and display it. Although the connection of any musical period with another is not strictly separated, the movement that took place existed in a way that supports or separates the previous one. At the same time, since the realization process of the mentioned movement followed an empirical path, it took time to name the period. The currents that emerged in this process became the mainstay to name the periods. Considering the ongoing developments of the periods, many structures have emerged that can be regarded as a fashion or a passing effect. In this study, "The New Thing" movement, which includes a time before the acceptance of Free Jazz, which is called the "emancipation process of Jazz" by many experts and critics in the historical process of jazz music, will be discussed. This movement emerged following the bebop years, which is considered to be the most complex and prescriptive period in terms of harmony, melody, rhythm and composition in jazz history. Free jazz and Avangarde jazz, which are among the jazz periods covering the aforementioned movement, are examined. While addressing the musical period in general perspective, the contribution of non-fashionable music movements to the periods will be mentioned. The pioneers and musical understanding and products of the movement, which is considered as the topic, will be examined, and in this context, the effect of the period before its emergence and its effects on the period after it, as it is a bridge in this context. When the data of the study is examined; It was concluded that the “New Thing” movement was not fashionable and continued its effect for a while and then caused the name of a period to be named. It reflects the characteristics of the free jazz period that came after it and at the same time grew and developed in a related way. But there are slight differences between them. Since the current and subsequent period mentioned in the general perspective indicate the "liberation process" in jazz music, the instrumentalists of these two related music have shown that they differ from the discipline of other jazz music periods with the exaggerated sounds, rhythmic changes and timbre differences they use individually.

Keywords: Jazz Music, History of Jazz, *New Thing,* Free Jazz-

GİRİŞ

20. yüzyılda müzik icra alanlarının, kültürler arası müzikal iletişimin ve üst kültür müziklerinin ön plana çıkmasıyla birlikte geniş bir dinleyici kitlesine hitap eden caz müziği, toplumsal bir müzik anlayışından evrensel bir karaktere bürünerek, belirli bir kesimin sembolü olarak tanımlanmaktan çok, genel anlamda ilgi gören bir müzik türü olmuştur. Caz müziği başlangıçta Afro-Amerikan halkın sınıfsal mücadelesi gibi görünse bile zaman içinde bu müziğin yaygınlaşmasıyla birlikte gelişim ve değişim gibi olgularla şekillenmiştir. Caz tarihi içerisinde farklı armonik, melodik ve ritmik yapılar aracılığı ile değişen müzik, belirli bir süreç dahilinde denendikten sonra kalıcı hale gelmiştir. Yapılan müziğin tutarlı hale

gelmesi müzik tarzının içerisinde kendisini dinleyiciye ve eleştirmenlere ispatlamış enstrümanistler aracılığı ile gerçekleştiği bilinen bir gerçektir.

Bu çalışmanın temel amacı, caz müziği çerçevesinde müzikal dönem anlayışını inceleyerek, bu kapsamda caz müziğinin özgürleşme süreci olarak adlandırılan free caz döneminin gelişmesine neden olan "*The New Thing*" sürecini irdelemektir. Birinci bölümde; caz tarihinin dönem anlayışı belirtilecek olup, dönemin önemli isimlerinden bahsedilecektir. İkinci bölümde söz konusu akım ve ortaya çıkardığı dönem incelenecek ve dönem ve akıma dair örnekler yorumlanacaktır.

1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Caz Tarihinde Dönem Anlayışı

Say, "Sanat tarihinde dönemler kesin çizgilerle ayrılamaz. Aslında her dönem, kendisinden sonraki dönemin hazırlayıcısıdır. Dönemler, "karşıtlıklar" bağlamında belirginleşir. Müzik tarihinin asıl amacı, başkalıkları saptayarak bunları birbirine karşı konuşturmaktır." cümleleri ile müzik tarihi ve dönemleri ile ilgili düşüncelerini ortaya koymuştur (Say, 2003: 173).

Caz tarihinin akıcılığının bilincinde olmak önemlidir. Akım -*stream*- sözcüğünün caz eleştirisinde ve müzisyenlerce, çeşitli caz stilleri bağlamında durmadan kullanılıyor olması, şüphesiz bir tesadüf değildir: İlginçtir önce *mainstream (*ana akım) olarak swing için, sonra o günün cazındaki ana akımı kastetmek üzere, ya da *third stream* (Üçüncü akım) şeklinde kullanıldı. New Orleans' tan bugüne tek bir ırmak akıyor. Kopuşlar, devrimler bile -örneğin bebop'un, daha sonra ise serbest cazın yaptığı gibi geçmişe dönük bir bakış altında kopuş niteliği taşımaktan çıkmakta, kaçınılmaz süreçler haline gelmektedir. Akıntı bazen çağlayanlardan geçebilir, zaman zaman burgaçlar yaratabilir, hızlanabilir; ama akmaya hep devam etmekte ve aynı ırmak olarak kalmaktadır. Hiçbir stil diğerinin yerine geçemez. Her stil bir öncekini -ve öncekilerin hepsini- içinde taşır. (Berendt, 2019, s.19)

Birçok caz müzisyeni önceki caz stillerini yeniden yaşatmayı şüpheyle karşılamıştır. Tarihselciliğin cazın doğasıyla çeliştiğini bilirler. Caz müziğinin ayakta tutan şey canlılığı, yaşıyor olmasıdır. Yaşayan değişir. Count Base' nin müziği 50'li yıllarda dünya çapında başarı kazandığında, Lester Young' dan eski Basie Orkestrası'nın en önemli solisti-orkestranın eski müzisyenleriyle birlikte çalması ve 30' lu yılların stilini bir albümü için yinelemesi istendi. "Yapamam" dedi Lester. "Artık böyle çalmıyorum. Başka türlü çalıyorum; başka türlü yaşıyorum. Şimdi, zaman başka; o ise o zamandı. Biz değişiyoruz, hareket ediyoruz." Bu söylenenlerin mantıken tarihsel caz stillerinin bugün yeniden kurulması için de geçerli olduğu kolaylıkla anlaşılabilir. (Berendt, 2019, s.20) Berendt' in bu yazısının içeriğinde ünlü caz saksafoncusu Lester Young tarafından yapılan açıklama, caz dönemlerinin icra edilen müziğin üzerindeki etkisini açık bir biçimde betimlemektedir. Farklı müzik türlerinde bu etki görülmekle beraber caz müziği dönemleri kadar ayırt edici olmadığı düşünülmektedir.

1.2. Akımın Öncüleri

1.2.1.Ornette Coleman

Caz tarihinde üzerinde en fazla tartışılan müzisyen *Ornette Coleman* 1930' da Texas' da doğdu. İlk müzik eğitimini iyi bir saksofoncu olan kuzeni James Jordan ve Red Cannors 'dan aldı. Coleman, Connors sayesinde Parker' in plaklarını dinlemek olanağını bulmuştur. Standart müzik kuramı hakkında pek bilgisi yoktur; ancak bu durum ürünlerinin değerini düşürmez. Emprovizasynlarında rastgeleliğin önemi büyüktür. Perde-dışı çığlıkları oldukça sık kullanmıştır. Yenilikçi bir müzisyendir. Çalışında her zaman Charlie Parker hissedilir. Lester Young etkisi de vardır. (Göksoy, 1984).

Free caz, 1960'larda Cecil Taylor, Ornette Coleman ve John Coltrane' in çalışmalarıyla olgunluğa ulaştı. Caz tarihçileri, Coleman'ın dönüm noktası niteliğindeki albümü "Free Jazz" ın 1960 yılında piyasaya sürüldüğünde, öncesinde Charles Mingus, Cecil Taylor ve diğerlerinin ortam üzerinde bir dizi deney yaptığını ve bunun da özgür müziğin kökenlerinin ne olduğunu açıkça ortaya koyduğunu belirtirler. (Block, 1991)

Kaynak: https://www.rollingstone.com/music/music-news/ornette-coleman-the-outsider-193373/

Ornette Coleman' ın çaldığı ve bestelediği her şeyi karakterize eden armonik serbestlik, özellikle George Russell tarafından çok güzel tanımlanır: "Bana öyle geliyor ki, Ornette kendi melodisi için başlangıç noktası olarak parçanın ana tonalitesini kendi sezgileriyle algıladığı şekilde kullanıyor yalnızca… Bence bestelerinin melodi ve akorlarında temel bir sound' ı hareket noktası olarak alıyor. Bu tarz, bir doğaçlamacı olarak onu özgürleştiriyor; belirli bir akor şemasının gereklerini yerine getirmek yerine, gerçekten istediği şarkıyı çalıyor…" (Berendt, 2019, s.135)

1.2.2.John Coltrane

Modern caz saksofoncu ve besteci John William Coltrane, Alice Blair ve John W. Coltrane, Sr.'nin oğlu olarak Hamlet'te doğdu. Müzik eğitimi lisede başladı ve burada E-flat alto korno, klarnet ve saksafon çalıştı. Müzik eğitimine Philadelphia'daki Granoff Stüdyoları ve Ornstein Müzik Okulu' nda devam etti ve profesyonel çıkışını 1945' te bir kokteyl partisi kombosunun üyesi olarak yaptı. 1945-46' da ABD Donanma Bandosu ile Hawaii'de görev yaptı ve sivil hayata döndükten sonra, 1947-48'de Eddie Vinson'ın ritim ve blues grubuyla yardımcı olarak turneye çıktı. 1949' dan 1951' e kadar Dizzie Gillespie' nin büyük grubunda ve ardından 1952-53' te Earl Bostic ve 1953-54' te Johnny Hodges ile çaldı.

Kaynak: https://www.johncoltrane.com/biography

"Modern" caz çağında (40'ların sonlarından beri), genellikle kromatik üçüncü ilişki tekniklerinin kullanımıyla en yakından ilişkilendirilen besteci saksafoncu John Coltrane' dir.

İlk olarak ellili yılların sonlarında ortaya çıkan beste ve doğaçlama tarzının bu yönü, caz camiasının üyeleri arasında inanılmaz yankılar uyandırdı. Aniden Coltrane kulağa çok farklı gelen bir müzik dili yaratmış gibi görünüyordu. (Demsey, 1991)

The New Thing' in çekirdek ekibi diyeceğimiz müzisyenler köken olarak oralı olmasalar dahi 1960' larda New York' a yerleşerek müzik yapan insanlardı. Bu müziklerin büyük kısmı Impulse ve Blue Note firmaları tarafından yayınlandı. Prodüktör olarak da, Coltrane' e destek veren ve bu yeni tarzı etiket gibi benimseyen Bob Thiele ismi öne çıktı. (Allen, 2021).

2. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

2.1.Free Jazz

60'lı yılların cazındaki serberst cazda yenilikler şunlardır:

1.Önceleri "atonal" olarak değerlendirilen geniş alana girilerek bir çığır açıldı.

2.Ölçü, düzenli vuruş ve simetrinin ortadan kalkışıyla karakterize edilen yeni bir ritmik anlayış ortaya çıktı.

3.Kendini birdenbire Hindistan' dan Afrika'ya, Japonya'dan Arabistan'a açan caz, dünya müziğini içine almaya başladı.

4.Yoğunluğa vurgu yapıldı. Önceki caz stillerinde olmayan bir şeydi bu. Caz, müzikal formlarının yoğunluğu açısından Batı dünyasındaki diğer müzikal formların her zaman üzerinde bir müzik olagelmiştir. Ama caz tarihinde o zamana dek yoğunluğa hiçbir zaman serbest cazdaki gibi esrik, tutkulu hatta bazı müzisyenlerde dinsel bir değer atfedilmedi. Birçok serbest caz müzisyeni neredeyse yoğunluğa "tapar" hale gelmiştir.

5.Müzikal sound gürültü düzlemine dek genişledi. (Berendt, 2019, s.39)

Free cazın temel özelliği kural olmamasıdır. Müzisyenler doğaçlama yaparken sabit bir armonik yapıya bağlı kalmazlar; bunun yerine müziği istedikleri zaman modüle ederler. Free caz doğaçlamacıları tipik olarak kromatik aralıklar ve armonilerle ifade ederler ve bazıları mikro tonlarda, üst tonlarda, multifoniklerde ve ton kümelerinde çalarken atonaliteye ulaşır. Free caz sanatçıları genellikle sabit ölçüleri veya tempoları gözlemlemeden doğaçlama yaparlar. Bir performanstaki kompozisyon ve doğaçlama dengesi gibi, solo ve eşlik rolleri de akıcı olma eğilimindedir. Serbest cazın nihai gelişimi, tüm bu nitelikleri birleştiren serbest doğaçlamadır şeklinde düşünülebilir.

Serbest caz deneyi, bana göre, kolektif müzik temsilidir; burada müzisyenler tarafından koordineli eylemle örülmüş o ses ağının opaklığı, dinleyiciyi duymaya çağıran geleneksel netlik, uyum ve düzen beklentilerini alt üst eder. daha açık bir şekilde veya daha "özgürce". (Coleman,2021)

Özgür caz, yalnızca geçmiş caz müziğinden kopma anlamında devrim niteliğinde değildir. Yeniliği, sırayla bir doğaçlama içinde aralıklı değişmezlikler üreten güdüsel ilişkilere daha fazla vurgu yapmasında yatmaktadır.(Block, 1991)

Dönemi enstrümantal anlamda incelediğimizde pek çok free caz grubunun piyanoyu gruba dahil etmekten ısrarla kaçındığını görmekteyiz. Geçmişten bu yana piyanistler grupta akor değişimlerini sağlayan ve önceden belirlenmiş yapıyı parçada hayata geçiren kimselerdir. İşte bu tam da free caz döneminin kaçındığı müzik anlayışıdır. Çok az piyanist önceden belirlenmemiş bir altyapı üzerinde doğaçlama yapmaya alışkındır. Varolan piyanistleri incelediğimizde sabit enstrümantal roller veya armonik, ritmik veya melodik yapılar kullanmadıkları ve kompozisyonu tamamen terk ettiği görülmüştür.

Avrupa kökenli olmayan, dolayısıyla da tonal müzik sistemin dışındaki müziklerin caza adaptosyonu free cazdaki bir diğer önemli noktadır. Afrika, Endonezya, Çin, Ortadoğu ve Hindistan kökenli müziklerin kullanımı örnek olarak gösterilebilir. Caz ile diğer dünya müziklerinin bu sentezi zamanla evrimleşerek gelişmiş ve bu tarz World Music olarak isimlendirilmiştir. Dünyanın diğer bölgelerinden müziklerin kullanılması yeni enstrümanları ve enstürman çalış tekniklerini de beraberinde getirmiş, böylelikle free caz sanatçılarının aletlerini yeni bir yaklaşımla ele alma çabası daha da artmıştır.

2.2.The New Thing

1960'lı yılların en spektaküler olayı, zenci avangardı olmuştur. Önce "*new thing"*(yeni şey), daha sonra "*free jazz"* (özgür caz) adı verilen bu hareket, zencilerin siyasal düzlemde radikalleşmesini yansıtır ve eski müzik düzenine karşı ayaklanan marksist eğilimli bir eleştirinin koşulsuz desteğini alır.(Bergerot, 2004, s.168).

Cool Jazz' dan Third Stream' e kadar başka post-bop gelişmeler de oldu ancak *The New Thing* cazı 1940'lardan beri hiç olmadığı kadar ilerletti. Mimarları bop kökenli müzisyenlerdi ancak altmışlara gelindiğinde bir sonraki adıma hazırdılar. Tohumlar altmışların başında Cecil Taylor, Sun Ra, Ornette Coleman, Lennie Tristano, Charles Mingus, Jimmy Giuffre ve özellikle John Coltrane gibi aykırı vizyonerler tarafından ekilmişti. Uzakdoğu, Ortadoğu ve Afrika soundlarını avangart fikirlerle bir araya getirdiler.(Allen, 2021).

Bebop sönümlenmesiyle özgür cazın yeşermeye başlaması arasında progresif sanatçılardan oluşan bir grup müzisyen caza yeni bir nefes katmıştı. Bunu farkedebilmek için albüm adlarından başka bir şeye bakmaya gerek yok. 1960'ların ortalarında "*The New Thing*" olarak bilinen hareket, Jackie McLean' ın "One Step Beyond", Grachan Moncur III'ün "Evolution" ve Andrew Hill' in "Point of Departure" isimli albümleri üzerinden cazı yeni bir seviyeye taşımakla ilgileniyordu. Bebop'a azalan ilgi ile özgür cazın kendini göstermeye başlaması arasında, progresif sanatçılardan oluşan bu kadro caza yeni imkânlar getirdi. Bu sanatçıların yapmaya çalıştıkları, bop'çuların alıştığından farklıydı, ancak 1960'ların ortalarında *The New*

Thing, Kübizmin yaklaşık yarım yüzyıl önce sanat için yaptığını caz için yaptı ve yeni bir alternatif sundu. 1964 yılında hareketin temel taşlarından saksafoncu Archie Shepp, Downbeat dergisine şunları söylüyordu: "*The New Thing* cazın kökenlerine uzanıyor. Bir bakıma, cazın ultra karmaşıklığına karşı bir isyan."(Allen, 2021). *New Thing*, 1960'larda avangart müzisyenler tarafından icra edilen yenilikçi bir caz biçimini ifade eder diyebiliriz. Daha sonra free caz olarak adlandırılacak bir müziktir.

Tablo 1. "*The New Thing*" Diskografisi

Besteci	**Albüm**	**Yıl**
Ornette Coleman	The shape of jazz to come	1959
Jackie Mclean	One step beyond	1963
Grachan Moncur III	Evalution	1963
Andrew Hill	Point of departure	1964
John Coltrane	Transition	1965

Tablo1 de belirtilen albümlerden "The shape of jazz to come" bir önceki dönem ile *The New Thing* akımı arasında bir geçiş olarak düşünülebilir. John Coltrane' nin 1965 yılında ürettiği Transition albümü *The New Thing* özelliklerini taşırken bir sonraki sene ürettiği Ascension albümü Free caza bir örnektir. Transition' da piyanonun kullanımı, ritmik düzenin halen devam ediyor olması, enstrüman seslerinin bozulmasına karşın abartılı seslerin çok fazla kullanılmaması, soloların belli bir armonik yapı içerisinde ilerlemesi albümü *The New Thing* akımına yakınlaştırdığı düşünülmektedir.

Tablo 2. Free Caz Örnekleri

Ornette Coleman	Free jazz	1961
Albert Ayler	Spritual Unity	1964
Eric Dolphy	Out to lunch	1964
Unit Structures	Cecil Taylor	1966
Ascension	John Coltrane	1966
Anthony Braxton	For Alto	1969
Ornette Coleman	Science Fiction	1971

Tabloda 2 de belirtilen albümler içerisinde döneme ismini veren 1961 tarihli Free Jazz ve 1966 tarihli Ascension tek bir çalımda kaydedilen ve birkaç doğaçlamanın ardı ardına gerçekleştiği albümlerdir. 1964' de çıkarılan albüm olan "Spritual Unity" free cazın sınır tanımayan örneklerinden bir tanesidir. Özellikle ritmik kalıp ve melodik anlayış çerçevesinde fazlasıyla özgürdür. Özellikle Ornette Coleman' ın "Free Jazz" albümü birçok müzik eleştirmeni tarafından Free caz döneminin başlangıcı ve döneme ismini veren albüm olarak adlandırılmaktadır.

2.3.Free Caz ve "*The New Thing" Ayrımı*

1960' larda daha özgür ve kolektif (ve dolayısıyla yenilikçi) caz doğaçlamasına yönelik hareketin en etkili isimlerinden ikisi John Coltrane ve Ornette Coleman' dı. Coleman' ın Free Jazz (1960) ve Coltrane' s Ascension (1967), çeşitli açılardan birbirinden farklı olsalar da, "kesin olarak erken dönem özgür cazın iki ayağı. Uyum, biçim ve dokuda (geleneklerden) aynı özgürlük hedefi. Bununla birlikte, her iki parçanın da, adeta farklı bir "temel kurallar" dizisi önererek oldukça farklı alımlama biçimleri talep ettiği söylenebilir.(Ulbrich, 2000)

Tablo.3

The New Thing	**Free Caz**
Parça temalarının nota değerlerinin geniş ama ritmik bütünlüğe yakın olması	Parça temalarının nota değerlerinin geniş ve ritmik değerlerin dışında kalması
Parça sonlarında tema ile bitmesi	Parça sonlarında temaya bağlı kalınmaması
Swing ritminin etkisini göstermesi	Swing ritmine bağlı kalınmaması
Kontrbas akor ve ritmik yapısının düzen içermesi	Kontrbas akor ve ritmik yapısının düzensiz olması
Enstrümanların solo ölçü sayıları eşit ya da daha yakın olması	Enstrümanların solo ölçü sayıları değişken olması
Enstrüman sesleri küçük değişikliklere uğraması	Enstrüman seslerinin değiştirilmesi ön planda olması
Davul kontrbas uyumunun sağlanması	Davul kontrbas uyumundan uzak olması
Temalarda piyano kullanımı devam etmesi	Temalarda piyano kullanımının minimuma indirilmesi
Üflemeli enstrümanlarda glissando kullanımı yaygın olması	Üflemeli enstrümanlarda çığlık sesleri ve abartılı seslerin çokça kullanılması

SONUÇ

Bu çalışmanın çıkış noktası caz müziği tarihi dönemlerinin oluşmasında, o döneme ismini veren sürecin nasıl şekillendiği ve bu süreçte müziğin sanatçılar tarafından nasıl evrim geçirdiği konusu bağlamında ne gibi bağlantılar, benzerlikler olduğu; farklılıkların hangi kriterler üzerinden şekillendiği soruları yer almıştır. Bu arayışlar içinde örnek bir kavram olarak öne çıkan "*The New Thing*" akımının caz tarihi içerisinde hangi dönemin isminin oluşmasına katkı sağladığı, buna koşut olarak caz müzisyenlerinin statik form anlayışından uzaklaşma çabaları ve özgürleşme bağlamında gelişen yeni müzikal dilin özellikleri ve bahsi geçen akım ile olan farklılıkları ele alınmıştır.

The New Thing süreci ve devamındaki free caz döneminin örnek albümleri tablo halinde sunulurken, müziğin gelişim süreci sırasında meydana gelen değişiklikler belirtilmiştir.

Buna göre;

The New Thing 1959 yılı ortalarında etkilerini göstermeye başlayıp 1965 yılından sonra yerini tamamen Free caza bırakmıştır denilebilir.

The New Thing in öncüleri olan müzisyenlerin caz müziğini, ilk yıllarında var olan New Orleans kuralsızlığına ve özgürlüğüne daha modern bir biçimde götürmek istedikleri anlaşılmaktadır. Bu kuralsızlığın içerisinde enstrüman seslerinin abartılı ve çığlık biçiminde kullanılması, cazın temeli olan swing ritminin dışına çıkılması, armonik anlayışın anlık değişimi gibi ortak özellikler gözlemlenmiştir.

The New Thing akımının bir süre etkisini devam ettirdiği ve moda (gelip geçici) bir süreç olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

Berendt, J. (2019). "*Caz kitabı Ragtime' dan Fusion ve Sonrasına"* İstanbul: Ayrıntı yayınları.

Allen, J. (2021, Şubat 02). *"The new thing": Bebop' tan free jazz' a tahrip edici bir köprü.* Cazkolik. https://cazkolik.com/icerik/the-new-thing-bebop%27tan-free-jazz%27a-tahrip-edici-bir-kopru

Bergerot, F. (2004) "*Tarih boyunca caz gelenek, stiller, sahne arkası, kişiler"* Ankara: Dost kitabevi yayınları

Göksoy, E. A. (1984). "*Eleştirel Caz Tarihi"* İstanbul: İmge Yayınları

Block, "*Bemsha Swing: The Transformation of a Bebop Classic to Free Jazz"* Music Theory Spectrum, 2(19), 206-231.

BIST FİRMALARININ KURUMSAL RAPORLARINDAKİ DÖNGÜSEL EKONOMİ AÇIKLAMALARI ÜZERİNE BİR İÇERİK ANALİZİ

A CONTENT ANALYSIS ON CIRCULAR ECONOMY DISCLOSURES IN CORPORATE REPORTS OF BIST FIRMS

Çağdaş GÜNDÜZ

Dr. Öğr. Üyesi, Pamukkale Üniversitesi

ORCID NO: 0000-0002-2068-4951

ÖZET

İklim değişikliği, doğal afetler, enerji ve gıda krizleri, hayat pahalılığı gibi küresel riskler ekosistemdeki çöküşü hızlandırmaktadır. Bu riskler "al, yap, at" şeklindeki doğrusal ekonomi modellerinin uygulanabilirliği hakkında çeşitli baskılar oluşturmaktadır. Hükümetler ve firmalar bu anlayışla devam etmek yerine döngüsel ekonomi (CE) stratejilerine yönelmeye başlamıştır. CE, kaynakların yeniden kullanılmasını, onarılmasını ve geri dönüştürülmesini içeren bir model sunmaktadır. Böylece, kaynakların ekonomi içinde en yüksek faydayı sağlayacağı bir sistem tasarlanmaktadır. Döngüsel stratejilere geçiş büyük çaplı politika değişiklikleri ve yatırımlar gerektirmektedir. Kurumsal raporlama da bu değişikliklerden biri olarak görülmektedir. Firmaların sürdürülebilirlik ve entegre raporlama yoluyla CE'ye geçiş yapma şekli henüz tam olarak incelenmemiştir.

Bu çalışma, CE kavramlarının paydaşları sürdürülebilirlik ve entegre raporlar aracılığıyla nasıl ve ne ölçüde bilgilendirdiğini araştırmaktadır. Bu amaçla, Borsa İstanbul (BIST) 30 endeksindeki firmaların 2020-2021 yıllarına ait sürdürülebilirlik ve entegre raporlarında geçen "direkt", "belirgin" ve "örtük" anahtar kelime açıklamaları analiz edilmiştir. Sonuçlar, firma düzeyinde CE faaliyetlerine ilişkin direkt ve belirgin anahtar kelimelerin düşük düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu sonuçlar CE uygulamaları hakkında yeterli farkındalık olup olmadığı sorusunu akıllara getirmektedir. Bununla birlikte, önemli düzeyde örtük açıklama, firmaların kurumsal sürdürülebilirlik performansını iyileştirmek için iklim değişikliği, sera gazı, sera gazı emisyonu gibi çevre yönetimi uygulamalarını takip etme konusundaki güçlü ilgisini göstermektedir. Açıklamalar, firmaların CE modellerinin doğrudan yeterli olduğunu göstermemektedir. Buna rağmen, ilgili açıklamaların CE'ye daha hızlı geçiş için bir potansiyel oluşturduğu düşünülmektedir. Bu nedenle çalışma, karar alıcıların yasal düzenlemeler yapmasını, altyapı geliştirmelerini ve CE modellerini teşvik etmelerini önermektedir.

Anahtar Kelimeler: Döngüsel Ekonomi, Kurumsal Raporlama, BIST, İçerik Analizi.

ABSTRACT

Global risks such as climate change, natural disasters, energy and food crises and high cost of living accelerate the collapse in the ecosystem. These risks have been putting various pressures on the viability of linear economic models of “take, make, waste”. Governments and firms have started to make for circular economy (CE) strategies instead of going ahead with this manner. CE offers a model including reuse, repair and recycling of resources. Thus, it is designed a system in which resources will provide the highest benefit in the economy. The transition to circular strategies requires major policy changes and investments. Corporate reporting is also seen as one of these changes. The way firms’ transition to CE through sustainability and integrated reporting has not to be fully explored yet.

This study explores how and to what extent CE concepts inform stakeholders through sustainability and integrated reports. For this purpose, “direct”, “explicit” and “implicit” keyword disclosures in the sustainability and integrated reports of firms listed in Borsa Istanbul (BIST) 30 index were analyzed for the years 2020-2021. The results reveal that a low level of direct and explicit keywords related to CE activities at the firm level. In addition, these results raise the question of if there is adequate awareness of CE practices. However, a significant level of implicit disclosure indicates firms’ strong interest in pursuing environmental management practices such as climate change, greenhouse gas (GHG), GHG emissions in order to improve corporate sustainability performance. The explanations do not show that the CE models of the firms are directly adequate. However, related disclosures are considered to represent a potential for a faster transition to CE. For this reason, the study recommends that decision makers make legal regulations, build up infrastructure and promote CE models.

Keywords: Circular Economy, Corporate Reporting, BIST, Content Analysis.

DIGITALISATION DES ENTREPRISES AU MAROC : DEVELOPPEMENTS ECONOMIQUES et DEFIS JURIDIQUES

Pr. Chahid SLIMANI

Professeur à la Faculté de droit, Université Sidi Mohamed Ben Abdellah, Lab. ESSOR, Fés, Maroc, Faculté des Sciences Juridiques, Economiques et Sociales. Université Sidi Mohamed Ben Abdellah, BP 42 A, Fés, Maroc.

Samah BOUHAZAMA

Doctorante à la Faculté de droit, Université Sidi Mohamed Ben Abdellah, Lab. ESSOR, Fés, Maroc, Faculté des Sciences Juridiques, Economiques et Sociales. Université Sidi Mohamed Ben Abdellah, BP 42 A, Fés, Maroc.

Résumé

L'innovation enclenchée par le digital dans les entreprises est devenue l'un des sujets les plus courants dans le monde des affaires. A l'échelle mondiale, le digital est un levier de compétitivité économique important et créateur de richesse économique, notamment grâce aux gains de productivité qu'il permet. A l'échelle nationale, le digital peut constituer un accélérateur de la croissance économique et de la compétitivité économique du Maroc notamment chez les PME et TPE. Ainsi, le digital offre au Maroc l'opportunité de se positionner en tant que Hub Digital Africain, à même d'attirer des entreprises digitales innovantes et des talents de tout le continent, des investissements et ainsi fédérer les offres technologiques, et l'écosystème entreprenariat national. Par ailleurs, la pandémie mondiale de la Covid 19 a de toute évidence rendue encore plus tributaires des outils digitaux pour travailler. La vague digitale est une réalité d'aujourd'hui, poussée par les clients qui modifient leurs usages et comportements dans tous les secteurs de consommation. Elle constitue à la fois une impérieuse nécessité et une formidable opportunité de transformation des dimensions internes à l'entreprise. Par conséquent, dans un monde numérique où l'innovation vient des comportements, les sciences humaines et sociales se replacent au cœur du jeu économique et industriel, et au cœur de la société numérique. L'encadrement législatif dans le domaine du numérique se révèle délicat car il implique la maitrise de problèmes techniques, difficiles à appréhender, derrière lesquelles se dissimulent des enjeux importants. Le processus législatif devant guider l'adoption de la régulation du numérique se dévoile de manière tumultueuse en ce que les questions posées suscitent au mieux des débats assez ardus, au pore des polémiques assez stériles.

Mots-clés: Digitalisation; Entreprise; Economie; Consommateur; Régulation;

Abstract

Digital-driven innovation in companies has become one of the most common topics in the business world. On a global scale, digital technology is an important driver of economic competitiveness and creator of economic wealth, thanks in particular to the productivity gains it enables. On a national scale, digital can be an accelerator of economic growth and economic competitiveness in Morocco, especially for SMEs and VSEs. Therefore, digital offers

Morocco the opportunity to be an African Digital Hub, able to attract talent and investments from across the continent and federate the technology offers and the local entrepreneurship environment. In addition, the global Covid 19 pandemic has obviously increased people's reliance on digital tools for their jobs. The digital wave is a reality today, driven by customers who are changing their uses and behaviors in all consumer sectors. Digitalization is both an urgent need and a formidable opportunity to transform the internal dimensions of the company. Therefore, in a digital world where innovation comes from behaviors, the humanities and social sciences are at the heart of the economic and industrial game, and at the heart of the digital society. The legislative framework in the digital space is proving challenging because it involves mastering complex technical problems that conceal significant issues. The legislative process that should direct the adoption of digital regulation is developing in a tumultuous manner because the questions raised lead to long debates filled with dry polemics.

Key words: Digitalization; Company; Economy; Consumer; Regulation;

Introduction

La question du numérique et de l'insertion du Maroc dans la société de l'information est assez récente. Nous sommes encore dans le stade de l'homme où la société fascinée. Il y a encore du chemin à faire pour que l'homme marocain et la société marocaine deviennent assez raisonnables. Stimulé par son environnement régional et international, l'Etat marocain s'est donné comme attribution, depuis le gouvernement Youssoufi[1], l'élaboration et le pilotage de la politique de l'informatique, en préconisant d'impulser l'informatisation de l'économie et de la société, en partenariat et synergie avec le secteur privé. Mais l'emballement des précurseurs de l'époque, nous semble assez naïf. En accordant à l'Etat une supervision totale des aspects dits « stratégiques, technologiques, et d'organisation du secteur » (Hajji, 2001), ils signaient en réalité un funeste chèque en blanc.

Dans le cadre du Programme d'Ajustement Structurel visant le rétablissement des équilibres fondamentaux internes et externes et l'efficience et la compétitivité de l'économie nationale, le Maroc a entamé lui aussi son processus de réformes socio-économiques, voulant ainsi s'intégrer pleinement et efficacement dans un nouvel ordre mondial et une économie mondiale de plus en plus compétitive et surtout numérique[2]. Le secteur privé bénéficiant d'une volonté claire de libéralisation de l'économie, était invité à jouer un rôle plus important et innovateur.

L'innovation enclenchée par le digital dans les entreprises est devenue l'un des sujets les plus courants dans le monde des affaires. A l'échelle mondiale, le digital est un levier de compétitivité économique important et créateur de richesse économique, notamment grâce

[1]25e gouvernement du Maroc depuis son indépendance, formé par Abderrahman el-Youssoufi le 14 mars 1998.
[2]On retient les dates suivantes entre autres :
2001 : création d'une plateforme de paiement en ligne ;
2004 : encouragement des banques à utiliser les cartes bleues sur Internet ;
2006 : création du .ma en et adoption de la charte de nommage du .ma par l'ANRT qui reprend la règle du «premier arrivé premier servi.» et prévoit les modalités de résolution des conflits.
2005/2010 : Plan de développement des TICS au Maroc ;
2010 : Stratégie E-Maroc.

aux gains de productivité qu'il permet. A l'échelle nationale, le digital peut constituer un accélérateur de la croissance économique et de la compétitivité économique du Maroc notamment chez les PME et TPE.

Ainsi, le digital offre au Maroc l'opportunité de se positionner en tant que Hub Digital Africain, à même d'attirer des entreprises digitales innovantes et des talents de tout le continent, des investissements et ainsi fédérer les offres technologiques, et l'écosystème entreprenariat national (I). Par ailleurs, la pandémie mondiale de la Covid 19 a de toute évidence rendue encore plus tributaires des outils digitaux pour travailler. La vague digitale est une réalité d'aujourd'hui, poussée par les clients qui modifient leurs usages et comportements dans tous les secteurs de consommation. Elle constitue à la fois une impérieuse nécessité et une formidable opportunité de transformation des dimensions internes à l'entreprise (II).

Par conséquent, dans un monde numérique où l'innovation vient des comportements, les sciences humaines et sociales se replacent au cœur du jeu économique et industriel, et au cœur de la société numérique. L'encadrement législatif dans le domaine du numérique se révèle délicat car il implique la maitrise de problèmes techniques, difficiles à appréhender, derrière lesquelles se dissimulent des enjeux importants. Le processus législatif devant guider l'adoption de la régulation du numérique se dévoile de manière tumultueuse en ce que les questions posées suscitent au mieux des débats assez ardus, au pire des polémiques assez stériles (III).

I. L'investissement de l'industrie numérique au Maroc.

L'industrie numérique représente aujourd'hui pas moins de 25% de l'économie mondiale; les prévisions actuelles le rehaussent à hauteur de 40% à l'horizon 2030-2025 (CNUCED, 2021). Le Maroc à son tour a entrepris des efforts pour s'insérer dans ce processus. En témoignent plusieurs indicateurs : le secteur des télécommunications a contribué en moyenne à hauteur de 3,1% du PIB marocain durant la période 2008-2017(MEF, 2019) et a pu réalisé un chiffre d'affaires de 35 milliards de DH à la fin 2021 (ANRT, 2023), aussi le secteur financier s'inscrit dans cette même tendance. De plus, à la Bourse de Casablanca, le secteur technologique est l'un des plus performants depuis des années.

L'ensemble des ces progrès réalisés ces dernières années ouvrent la voie à de nouvelles perspectives pour le Royaume qui a déjà fait ses preuves en matière de connectivité et d'adaptation au numérique. Les récents développements nationaux témoignent en effet de la volonté du pays à saisir les opportunités d'une économie de la donnée et des besoins sous-jacents en matière de cybersécurité. Le Maroc s'est même hissé à la 5e position des destinations mondiales pour les investissements dans la recherche et le développement en matière des nouvelles technologies, juste après la Californie, le Royaume-Uni, l'Australie et la Suisse (Chakir, 2022).

En effet, selon un rapport (Banque mondiale, 2021) publié par la Banque mondiale qui relate les avantages du numérique pour les pays du Moyen-Orient et de l'Afrique du Nord (MENA),

la région devrait être sur la bonne voie pour une véritable transformation numérique en utilisant l'Internet et les applications de télécommunications qui permettent le commerce en ligne via les plateformes numériques accessibles sur l'internet ou en communiquant avec les clients par courrier électronique ou au moyen des sites web.

La région MENA compte plusieurs entreprises numériques prospères et de jeunes écosystèmes numériques pleins d'avenir notamment au Maroc. Mais la transformation numérique n'est pas pour demain. Le fait est que les pays de la région, notamment ceux à revenu faible ou intermédiaires, progressent lentement sur la voie de l'économie numérique. La question fondamentale selon le rapport est de savoir la raison de cette longue progression. En effet, selon le rapport le manque de confiance de la société dans le gouvernement et le système financier ralentit la généralisation des modes de paiement électroniques.

Ainsi, au Maroc le paiement par espèces reste le moyen de paiement prépondérant. De plus, les cartes bancaires sont utilisées, à plus de 89% pour les opérations de retrait[3], ce qui ne limite pas la circulation de billets bancaires. En outre, les solutions de paiement mobile restent au stade embryonnaire et ne tirent pas profit du taux élevé de pénétration de la téléphonie mobile (plus de 130%) (ANRT, 2020). Le Maroc comptait environ 1,5 millions de portefeuilles électroniques (M-Wallet) en septembre 2020. Par ailleurs, en matière de e-commerce, le secteur n'a pas pu se développer pour plusieurs raisons dont la méfiance des internautes[4]et retard de l'adoption du paiement en ligne[5]et de la logistique y afférente ainsi que l'organisation des acteurs (Toumlilt, 2008).

Le rapport examine trois piliers essentiels du développement de l'économie numérique dans la région. Il s'agit de l'infrastructure numérique, le système de paiements électroniques et le cadre de réglementation du commerce électronique. Ces piliers sont nécessaires à la croissance de l'économe numérique, néanmoins, ils restent insuffisants. Les vraies contraintes au développement de l'économie numérique sont d'abord liées aux conditions dans le secteur des télécommunications. En effet, la libéralisation, le caractère concurrentiel du secteur des télécommunication ainsi que l'indépendance de l'autorité de réglementation des télécommunications s'avèrent importants.

Ensuite, les caractères structurels du secteur bancaire constituent des obstacles aux développements des paiements électroniques. Ainsi ces contraintes sont liées aux marchés non concurrentiels et la part importante des entreprises d'Etat dans le secteur bancaire. Une ouverture donc des marchés de télécommunications et une réglementation sectorielles actualisées pourrait élargir l'utilisation de l'argent mobile et des paiements électroniques.

Enfin, l'émergence de quantités astronomiques de données numériques sociales et économiques pose le problème et les risques liés à la manière dont ces données sont accessibles, sauvegardées, traitées et déployées. L'utilisation des données numériques doit

[3]76,6% en part du nombre d'opérations et 89,2% en part du montant. CMI activité monétique Mars 2021
[4]Environ la moitié des Marocains ne font pas confiance au canal digital selon l'enquête annuelle de l'ANRT en 2018.
[5]Le paiement en espèces à la livraison représente 95% des transactions (source CMI, 2019) alors que la moyenne mondiale se situe autour de 3% (source Worldpay 2020).

être guidée par un cadre efficace de gouvernance des données qui inspire la confiance à l'égard des flux d'informations numériques. De ce fait, il apparait indispensable selon le rapport qu'un un vaste programme de réformes doit être mise en place en ce qui concerne le cadre réglementaire du commerce en ligne, tout particulièrement la protection des consommateurs, la protection des données et la cybersécurité.

Au niveau national, le Haut Commissariat au Plan (HCP) a mené deux enquêtes[6] relatives à l'intégration des Technologies de l'Information et de la Communication (TIC) au niveau des entreprises. Les résultats des enquêtes étaient comme suit. En dépit que les entreprises ont une bonne connectivité à Internet avec un taux de 81% en moyenne pour les TPE, 97,9% pour les PME et 99,5% pour les GE en 2019[7], l'intégration des nouvelles technologies de l'information n'est pas encore complète au niveau des entreprises. Elle a été jugée élevée dans la gestion des activités pour 36% des entreprises en 2019, mais encore modeste dans leurs échanges. Plus de la moitié des entreprises ont jugé faible l'intégration des TIC dans la gestion des ressources humaines, dans leurs échanges avec les administrations publiques, avec les fournisseurs et avec les clients[8].

Le recours des entreprises aux services externes d'informatique a été également moins fréquent. Seule 20% des entreprises ont utilisé ce genre de services pour le stockage de leurs informations en 2019, alors que l'hébergement de leurs bases de données n'a été opéré qu'au niveau de 18%. La part des entreprises qui ont effectué des achats de services informatiques à partie d'un logiciel de gestion financière au comptable s'est limitée à 26% et n'a pas dépassé 16% pour les logiciels de gestion de la relation-clientèle.

Aussi, en comparant, les entreprises marocaines avec d'autres entreprises étrangères quant à la disposition d'un site web, les entreprises qui disposaient de leur propre site web n'ont pas dépassé 31% en 2019, contre 49% en Turquie, 70% en France et 89% en Allemagne. Ce retard de numérisation était encore plus important au niveau des entreprises de taille moyenne ou petite qui constituent 93% de l'ensemble des entreprises au Maroc. Plus 3 TPME sur 5 ne disposaient ni d'un site web ni d'une page sur les réseaux sociaux[9].

[6]La Première enquête, menée en 2019 auprès de 2101 entreprises qui exercent dans l'industrie, la construction, le commerce et les services marchands non financiers, visait à appréhender les activités des entreprises, dans leur diversité, et le contexte économique et social dans lequel elles opèrent et à accueillie leurs perceptions sur l'utilisation des nouvelles technologies. La deuxième enquête a été réalisée en décembre 2020 auprès de 3600 entreprises, afin d'évaluer les effets de la crise sanitaire Covid-19 sur leurs activités et d'accueillir leurs appréciations sur les perspectives d'évolution de l'activité, de l'emploi et de l'investissement en 2021.

[7]L'usage principal de connexion internet reste les échanges des e-mails opérés par 92% des entreprises. Les autres usages sont encore moins généralisés, notamment l'accès et la modification des documents qui ne sont pas exploités par 38% des entreprises et l'utilisation des logiciels professionnels spécialisés qui se limite à 59% d'entre elles.

[8]Ces entreprises étaient principalement jeunes âgé de création ne dépassant pas 10 ans. En revanche, les entreprises âgées de plus 20 ans ont déclaré une intégration plus élevée des TIC dans la gestion de leurs échanges avec les fournisseurs, les clients et les administrations publiques

[9]L'usage du site web pour le développement commercial des entreprises a été également limité : 4 entreprises sur 7 parmi les entreprises qui disposaient d'une page web n'ont pas effectué des commandes ou des paiements en ligne à partie de leur page web. 78% des entreprises l'utilisaient un site web pour décrire leurs biens et services commercialisés ou pour lister les prix.

C'est vrai que l'usage des TIC s'est intensifié depuis l'enclenchement de la crise Covid-19 en 2020. Cependant, pour les entreprises privées, les motivations d'investissement en TIC en période de post-crise et les stratégies de transformation numérique sont encore très différentiées suivant les branches d'activités. Les anticipations des entreprises industrielles pour les investissements destinés à la modernisation du matériel informatique et à la digitalisation des services internes ou externes ne dépassaient pas 3% et 4% respectivement, en moyenne, du total d'investissement prévu en 2021.

Seules les industries électriques et électroniques, plus engagées dans le processus d'intégration des TIC avant l'enclenchement de la crise Covid-19, prévoyaient de renforcer leur développement numérique anticipant d'y consacrer 21% en moyenne en 2021. Les industriels ne prévoyaient pas également un changement majeur de l'organisation du travail à seuil de leurs entreprises. ainsi, la part prévues de la transition vers les nouveaux modes de travail dans l'investissement total prévu en 2021 s'est limité à 5%.

Néanmoins, les entreprises qui opèrent dans les services hors transport et entreposage ont prévu d'augmenter les parts d'investissement destinées à l'innovation et à la transformation numérique pour atteindre 40% en moyenne en 2021. La part prévue pour le changement de l'organisation du travail été importante, atteignant un maximum de 28% pour les entreprises qui fournissement des services immobiliers (HCP, 2021).

Le Maroc, conscient de ces résultats a mis en place plusieurs programmes nationaux pour soutenir le développement de l'économie numérique. Le pays souhaite donner un nouvel élan à l'économie numérique et promouvoir un développement volontariste et ambitieux des secteurs technologiques.

II. La mise en place des infrastructures numériques au Maroc.

Plusieurs programmes ont vu le jour, créant les conditions favorables afin que le Maroc devienne l'un des futurs « Hubs Digital Régional et Continental » en Afrique. Ainsi, en 2017 le Royaume confirme ses ambitions numériques en annonçant la création de l'Agence de Développement du Digital (ADD), L'ADD est en charge de mettre en œuvre, pour le compte de l'Etat, la stratégie digitale du Maroc et de proposer au gouvernement les orientations générales à suivre en matière de développement du digital pour définir une vision claire, objective et intégrée, en cohérence avec les stratégies sectorielles et territoriales en cours[10].

Cette entité œuvre diligemment à l'émergence d'un écosystème numérique sur tout le territoire en poursuivant quatre objectifs : la digitalisation des démarches administratives, la réduction de la fracture numérique, la connexion des PME, et l'affirmation du Royaume comme premier hub numérique de l'Afrique. En effet, une note d'orientations générales pour le développement du digital au Maroc à l'horizon de 2025 a été publié en 2020 par l'ADD (ADD, 2020). Cette note a pour objectif de clarifier les orientations stratégiques du

[10]Article 3 de la loi 61-16 portant création de l'Agence de développement du digital.

gouvernement marocain pour le développement du digital au cours de cinq années, dans un contexte national et international en profonde mutation sur les sujets de transformation technologiques et digitale.

L'agence est parvenue à imposer le numérique au centre de l'agenda politique et ce, alors même que le pays subissait des restrictions et des distanciations liées à la crise de la Covid-19. Durant la crise sanitaire, le gouvernement marocain a tenu à poursuivre toute initiative en faveur de l'amélioration de la connectivité à haut débit, tout en encourageant les entreprises à saisir les opportunités induites par les changements d'habitudes des marocains (télétravail, enseignement à distance, etc.).

De plus, le Maroc a été le premier pays africain à avoir lancé une initiative Open Data Government (OGD) en 2011 en laçant son portail « www.data.gov.ma. ». Le Conseil Economique, Social et Environnemental (CESE) avait souligné en 2013 au niveau de son rapport sur « l'open Data, la libération des données publiques au service de la croissance et de la connaissance », l'importance du droit d'accès à l'information et l'ouverture des données publiques qui sont de nature à améliorer la qualité des services rendus aux citoyens. Ce portail a considérablement renforcé la transparence et le partage des informations utiles à l'économie réelle, au développement social et à la promotion de la participation citoyenne (CESE, 2013).

Cependant, malgré les avancées en matière d'ouverture de données en créant le portail « www. data.gov.ma. » force est de constater que ledit portail, connait un manque notable en termes de volume de données fournies, du nombre de producteurs publics d'informations et de données qui y sont impliqués. Le portail enregistre également une faible interaction de la part des utilisateurs[11], compte tenu du manque de données mises à jour régulièrement et des domaines limités couvert. De plus, le classement du Maroc sur l'indice Open Data Barometer, est passé du 40ème rang en 2013 au 79ème rang en 2016, pour disparaître dans l'édition 2018 de ce classement.

Par ailleurs, le Nouveau Modèle de Développement adopté en 2021 place le pari audacieux pour le pays de devenir une nation numérique, où le potentiel transformationnel des technologies numériques est pleinement mobilisé[12]. Au premier rang des principaux paris d'avenir à relever pour en faire un pôle économique et de savoirs parmi les plus dynamiques et les plus attractifs de la région et du continent.

Aussi, le Maroc a pu mettre en place plusieurs projets de transformation digitale de l'administration et des services publics à travers plusieurs départements ministériels et institutions[13]. L'ADD poursuit ces nombreux projets en investissant des chantiers hautement

[11]Seulement 6875 documents ont été téléchargés

[12]Commission spéciale sur le modèle de développement, « Le nouveau modèle de développement, Libérer les énergies et restaurer la confiance pour accélérer la marche vers le progrès et la prospérité pour tous », Rapport général, Avril 2021.

[13]Entre autres, le Département de Réforme de l'Administration qui a lancé la plateforme « Chikaya » en collaboration avec le Département de l'Economie numérique afin de faciliter la procédure de dépôt des plaintes : les citoyens ont pu déposer plus de 800 000 réclamations depuis son lancement en janvier 2018 à mars 2021 avec un taux de traitement d'environ %70 ; La Direction Générale des Impôts (DGI) qui a mis en place plusieurs

stratégiques tels que la transformation numérique des procédures et structures gouvernementales. Par le biais du programme « Smart Government », l'ADD pilote avec vélocité ce chantier colossal afin d'améliorer la performance des services publics et afin d'apporter aux citoyens, aux entreprises et à la société civile des résultats positifs tangibles, et ce, rapidement

Toutefois, malgré ces avancées, il y a lieu de noter l'existence d'une réelle fracture numérique que la crise de Covid-19 a mis en exergue et qui a eu, en particulier, pour effet d'exclure environ un marocain sur six de la transformation digitale (ANRT, 2020). La digitalisation y est partielle, surtout lorsqu'il s'agit des services rendus aux citoyens. En effet, selon une enquête du département chargé de la réforme de l'administration et de la fonction publique, moins du quart (23%) des services sont complètement dématérialisés. Cette lenteur de la transformation digitale marocaine fait perdre à chaque citoyen en moyenne 50 heures par an et 200 heures par an à chaque entreprise (ADD, 2020).

Le Maroc a été classé 106ème sur 193 pays au niveau de l' « E-Government Development Index (EGDI) » (Nations-Unies, 2018) établi en 2020 par les Nations Unies. En ce qui concerne les outils, les équipements et les infrastructures qui sont indispensables à la transformation digitale, le Maroc a été classé 100ème sur 176 pays au niveau de l'ICT (Information and Communication Technology) Developement Index, élaboré par l'Union Internationale des Télécommunications (UIT, 2017).

Ainsi, la digitalisation est avant tout une transformation dont le principal facteur clé de réussite est lé développement d'une culture du changement au niveau de l'administration (Schwab, 2017). Afin d'accompagner l'industrie numérique, l'Etat marocain doit, avant tout, s'impliquer dans la digitalisation de ses services administratives publics. Parmi les leviers de cette transformation nous citions : le développement de l'e-administration, le renforcement de l'infrastructure numérique par la stimulation de très haut débit et la sécurisation des échanges et paiements, l'amélioration de l'e-commerce via l'instauration de marchés de produits et services numériques, etc.

Le CESE a appréhendé cette problématique dans un récent rapport. Il appelle à la digitalisation de l'ensemble des procédures administratives d'ici 2025. Il estime que cette modernisation pourrait générer une économie de 10 milliards de DH, soit près de 1% du PIB. Il a aussi retenu que le secteur TIC doit se fixer une hausse significative de l'ordre de 10% à l'horizon 2026-2027 (CESE, 2021). Il conviendrait ainsi de se doter d'une vision de la transformation digitale qui a pour but de mettre en place une gouvernance adaptée pour mobiliser et fédérer les acteurs, résorber la fracture numérique actuelle, moderniser les services de l'État, accélérer la transformation digitale des entreprises et dynamiser l'industrie du digital (Coupez, 2019).

Chaque pays définit ses politiques et ses stratégies pour promouvoir son économie numérique, en partant de sa réalité, de ses ambitions et de sa vision en fonction des moyens qu'il peut

initiatives digitales pour les déclarations et le paiement des taxes et impôts en ligne (vignette, IR, IS, TVA, etc.), etc.

mobiliser (Capriol, 2007). Le Maroc devra se positionner par rapport à ces évolutions technologiques pour, d'une part, moderniser son administration et ses secteurs sociaux (éducation, santé) et, d'autre part, développer une industrie numérique autour de niches technologiques portées par des acteurs nationaux. Il y a lieu de souligner l'importance de l'usage du digital au niveau des entreprises comme levier de performance économique.

La transformation digitale gouvernementale et de gouvernance est primordiale. L'acquisition d'une telle maturité digitale par les pouvoirs publics s'accompagnera assurément d'une économie numérique, moteur de compétitivité, de rentabilité, d'agilité et d'inclusion.

III. Le renforcement de la sécurité juridique de l'économie numérique.

Le développement de l'économie numérique engendre une multiplication d'échanges et de transactions électroniques, requérant l'élaboration d'un cadre réglementaire approprié (Cachard, 2002), portant d'une part sur les aspects juridico-techniques intrinsèques au développement de ces échanges, et d'autre part, sur la protection des libertés individuelles et la lutte contre la cybercriminalité, autrement dit assurer une sécurité numérique juridique (Boy et al., 2008). Au Maroc, le processus historique de la sécurité juridique du numérique n'est pas différent de celui de la plupart des pays. Au milieu des années 1990, aucun texte de droit ni aucune décision de justice n'évoquaient encore l'Internet ou le numérique. Mais le besoin s'est fait sentir de faire le pas vers une réglementation de l'économie numérique.

Tout d'abord, il y a eu l'adoption de la loi n°24-96relative à la poste et aux télécommunications qui a consacré la libéralisation du secteur, suivie par la création de l'Agence Nationale de Réglementation des Télécommunication (ANRT) le 26 Février 1998. La loi n°24-96 a connu plusieurs modifications, la dernière date de 2019 qui s'est traduit par l'adoption de la loi n°121-12. Le cadre juridique du numérique au Maroc ne s'est pas limité aux télécommunications. En effet plusieurs lois ont vu le jour pour combler le vide juridique causé par l'introduction du digital. Les premières lois qui ont suivi la libéralisation du secteur des télécommunications sont la loi n°34-05 modifiant et complétant la loi n°2-00 relative aux droits d'auteur et droits voisins et la loi n°53-05 relative à l'échange électronique des données juridiques. Ainsi que la loi n°31-08 relative à la protection du consommateur, qui inclut des dispositions relatives à la vente en ligne.

Conscient de l'usage du numérique et soucieux d'instaurer un climat de sécurité juridique, le législateur a complété le Code pénal en adoptant la loi n° 07-03 qui réglemente les infractions relatives aux systèmes de traitement automatisé des données. S'ensuit une panoplie de lois telles la loi n°09-08 relative à la protection des personnes physiques à l'égard des traitements de données personnel, et dans l'objectif de contrôler les données du cybercommerçant, C'est vrai que le Maroc a adopté plusieurs programmes nationaux pour le développement du digital. Cependant, la mise en œuvre de ce programme a présenté des défis et des difficultés majeurs, parmi lesquels les barrières réglementaires ne permettant pas la mise en œuvre effective et l'usage à grande échelle du numérique (Ennashi, 2020).

Le Maroc veut promouvoir un développement volontariste et ambitieux des secteurs technologiques. Le pays est aujourd'hui déterminé à s'inscrire dans la révolution digitale mondiale, principal moteur du développement humain et économique des pays en forte émergence. Ainsi, dans le cadre du renforcement de la cybersécurité et la protection des données personnelles, le Maroc s'est doté d'un arsenal législatif et mis en place un ensemble d'institutions, il s'agit de la Direction générale de la sécurité des systèmes d'information (DGSSI) rattachée à l'Administration de la défense nationale (Boutrig, 2021) ainsi que la Commission nationale de contrôle de la protection des données à caractère personnel (CNDP) mise en place par le décret d'application de la loi n°09-08.

Par ailleurs, en vue d'ancrer son ambition dans le domaine du digital, le législateur marocain adopté trois nouvelles lois pour accroitre la sécurité juridique du monde numérique, il s'agit de la loi n°43-20[14] relative aux services de confiance pour les transactions électroniques, la loi n°05-20 relative à la cybersécurité ainsi que la loi n° 95-17 relative à l'arbitrage et la médiation conventionnelle qui prend en compte les avancées technologiques en matière d'arbitrage. Aussi, la loi 55-19 portant sur la simplification des procédures administratives, entrée en vigueur le 28 septembre 2020, a instauré de nouvelles mesures pour faciliter la relation entre l'administration et les usagers. Par le biais de cette loi, le Portail National de l'Administration (PNA) a été mis en œuvre regroupant les informations relatives aux procédures administratives en vigueur.

Pour mettre en œuvre cette vision, il faut mettre en place un environnement favorable au développement du digital, qui repose sur une meilleure adaptation du cadre réglementaire et garantir une sécurité juridique. C'est presque une évidence de dire et d'écrire que l'économie numérique a confronté le droit à de nouveaux défis qui ont provoqué en retour une modification de ses règles. Le bouleversement serait aussi profond qu'il ne susciterait pas une adaptation simplement technique de la règle de droit au numérique, mais atteindrait son cœur même. Les principes juridiques seraient contraints d'évoluer sous la pression de nécessités nouvelles, il faudrait forger des concepts nouveaux à même de saisir un phénomène nouveau (Dross, 2004).

Références

- ADD, Note d'Orientations Générales pour le Développement du Digital au Maroc à horizon 2025, Mars 2020.
- ANRT, Note d'orientations générales 2020-2023.
- ANRT, « Analyse de l'évolution des secteurs des télécommunications au Maroc », 2020.
- ANRT, Observatoire de la téléphonie mobile à fin décembre 2020.
- Banque Mondiale, « Les avantages du numérique pour les pays du Moyen-Orient et d'Afrique du Nord », Rapport de la Banque mondiale, 2021.

[14]Services de confiance pour les transactions électroniques.

- BOUTRIG A, « Le contrôle, l'assistance et le renforcement des capacités nationales en matière de cybersécurité. D'autres fonctions de la DGSSI », in Revue de police, N° 42, Décembre 2021.
- BOY Laurence, RACINE Jean-Baptiste et SIRIAINEN Fabrice, Sécurité juridique et droit économique, Larcier, Bruxelles, 2008.
- CACHARD Olivier, La régulation internationale du marché électronique, LGDJ, Paris, 2002.
- CAPRIOL Eric, Droit international de l'économie numérique, Lexis Nexis, 2ème éd., Paris, 2007.
- CESE, « Vers une transformation digitale responsable et inclusive », 2021.
- CESE, « l'open Data, la libération des données publiques au service de la croissance et de la connaissance », N° 14, 2013.
- CHAKIR H., « Nouvelles, technologies : le Maroc 5e destination mondiale pour la R&D », MarocHebdo du 8 Juillet 2022.
- CNUCED, Rapport sur l'économie numérique, Nations Unies, 2021. CMI, Activité monétique au 31 Décembre 2021.
- COUPEZ Christophe, Le digital interne en entreprise, Mardaga, coll. Gestion, Entreprise, Finance, Paris, 2019.
- DROSS W., « L'encadrement des technologies par le droit : nécessité et source de changements », in Revue du Notariat, N° 3, 2004
- ENNASHI Khalid, La criminalité numérique en droit marocain, Librairie Rachad, Settat, 2020.
- HAJJI Nasr, L'insertion du Maroc dans la société de l'information et du savoir, Afrique Orient, Casablanca, 2001.
- HCP, Rapport sur l'intégration des TIC au niveau des entreprises au Maroc, 2021.
- MEF, « Tableau de bord sectoriel de l'économie marocaine », 2019.
- Nations Unies, « UN E-Government Survey », 2018.
- SCHWAB Klaus, La quatrième révolution industrielle, DUNOD, Malakoff, 2017.
- TOUMLILT Mouhammed Diyaa, Le commerce électronique au Maroc aspects juridiques, Editions Maghrébines, Casablanca, 2008.
- Union Internationale des Télécommunications, « ICT Development Index 2017 », 2017.

CONTRIBUTIONS TO THE CONSTRUCTION OF AN ANTIRACIST EDUCATION

MS Célia Maria Hipólito
University of Coimbra

MS Míriam Medeiros Strack
University of Coimbra

Prof. Dr. Sónia Mairos Baptista Ferreira
University of Coimbra

ABSTRACT

This paper presents a brief reflection on the possibilities of developing an antiracist school curriculum in Brazil. It is of utmost importance the perception of the potential of the school curriculum and education as strategies to promote racial equity, valuing the right and respect for differences related to ethnic-racial issues. We will reflect on the implementation of Law 10.639/03 and Law 11.645/08 in Brazil. The goal is to analyze the possibilities of change in social structures through education. Therefore, it is important to provide a humanized education for equal opportunities and to promote critical, participatory, and autonomous students inserted in their own education because the goal is to work in partnership between educators and students.

Keywords: Antiracist Education. Curriculum. Ethnic-Racial Relations. Humanized Education.

INTRODUCTION

It is important to promote dialogue as one of the most important ways to exchange new experiences and recognize one's role and place in the society in which they are embedded. Therefore, we see the principle of humanistic education (Valenzuela & Damião, 2018) as emancipatory education, with the main objective being the students, where the goal to be achieved is personal, intellectual, and interpersonal growth in their school education. To think of humanistic education is to realize that each person involved in the process is seen as the subject of their own learning (Carvalho, 2016).

However, the ideal of humanistic education is to ensure that everyone should have equal opportunities, as the goal is to work in partnership for technical knowledge and human relations. Here, the student is involved in their own education, being participatory and critical of their surroundings, in a joint process with the students and teachers involved, with the purpose of making the student the promoter of their knowledge. The aim of this education is to provide humans with a dignified and fulfilling life, where the goal to be achieved is the empowerment of culture and citizenship (Borges, 2011).

Therefore, we see here the importance of the school curriculum within the school in planning and developing activities in the school context, being an essential pedagogical

instrument that must be constantly built by all participants involved in this process. However, what we see here through the curriculum is the freedom of elaboration and organization of schools according to their reality, where curricula must be democratic and compatible with the public to be served. We then perceive a laborious teaching-learning process that undergoes transformations, making it important for the interaction between life and school for the construction and growth of the human being (Pinholi, 2015).

The school must be democratic and based on humanized education, fostering learning, as to have quality education we must understand the student in their specificities, taking into account their interests, perspectives, dreams, and challenges. This way, we will build a curriculum that serves them by providing quality education, which is the goal for the construction of their learning (Pinholi, 2015).

It is understood that it is an education based on the curriculum, being designed for a global and participatory scenario, becoming an extremely important tool to help combat/revert discrimination in various social cycles, where people of black/brown/indigenous and other ethnicities could coexist and stop being invisible in their social struggles as well. Based on this principle, the curriculum serving anti-racist education supports social struggles against any type of racism, essentially valuing the right to citizenship for all, regardless of their origin, promoting diversity for the construction of a society and a school that values and respects differences (Filho & Neves, 2021).

It is important to mention several advances achieved with the creation of Law 9394/96 on *Diretrizes e Bases da Educação Nacional* (National Education Guidelines and Bases), added to Article 26ª, thanks to Law 10639/03, and 11.645, of March 10, 2008, which speaks about Basic Education and its mission, which is to include in the official curriculum of the school system the mandatory theme of Afro-Brazilian and Indigenous History and Culture. However, this does not mean that the school is inclusive, that there is no racism or exclusions, and in this case, the law does not guarantee this (Oliveira, 2010).

The proposal for a new curriculum, which is anti-racist, is a renewal of perspectives through reflection on new strategies, being a challenging task for both parties involved in the process (Mendes et al., 2021).

1 DEFINING AN ANTIRACIST EDUCATION

When we think about antiracist education, we must recognize and value ourselves as the identity and trajectory of peoples that make up countries, where we must have a vision not of the colonizer as dominant, but of a whole where black, indigenous, and everyone in society has their place and should be valued through the diversity that distinguishes each group, each people, and their race. Antiracist education needs to be based on action, research, methodologies, planning, and reflections, leading us to antiracist attitudes, where we understand that we do live in a racist society and that these relationships should be addressed and visualized from the place we occupy. We must prepare and concern ourselves with how individuals position themselves in front of this system and not turn this society into a generator of social inequalities. Therefore, we must prioritize this change not only in the school curriculum but in the discourse of an entire society, in thoughts and logics, attitudes, and ways of acting and treating all black people and everyone in a lower social condition (Madureira, 2020).

Thus, it is essential to work on racial, cultural, and representation issues in schools, ensuring that diversity in the school community is comprehensive. We need an antiracist agenda, a Political Pedagogical Project (PPP) that can naturally work not only for the history

discipline but for all disciplines that are part of the school context. In other words, all work together, speaking the same language, as the contribution is enormous for everyone. However, here the black person has a new role, a new formation, a new scientific knowledge in society, and most importantly, understanding that antiracist education must be practiced daily and involve everyone's participation (Madureira, 2020).

So, how do we promote antiracist education? A good framework for this is through coordinated, continuous public policies, quota policies that have grown significantly in recent years, enabling many black students to access universities, which is a positive change. Another advancement was the creation of Federal Law n.º 10.639/2003, which makes the teaching of Afro-Brazilian History and Culture mandatory in schools. This law is focused on Elementary and High School education, but we realize the need for urgent inclusion from early childhood education and throughout all school years (Madureira, 2020).

1.1 Importance of an Antiracist Curriculum

When we think about antiracist education, we must realize that through it, we will transform the racism that affects the general population and the so-called prejudiced practices by rethinking attitudes and behaviors that hurt people through marginalization and segregation, simply because of their skin color or origin. Therefore, based on antiracist education, we must encourage society to respect differences by creating cultures of non-violence, where education is approached in a committed way because ethnic-racial issues will always be based on laws, but this does not guarantee their effectiveness (Filho & Neves, 2021).

A significant achievement was the creation of Federal Law No. 10,639/2003, which includes in the school curriculum from elementary to high school, both in private and public schools, the mandatory teaching of Afro-Brazilian History and Culture. However, this law undergoes changes with Law 11,465/08, also making the study of the history of indigenous peoples and their cultures mandatory, which is considered a breakthrough aimed at promoting racial equality. These laws were created after major mobilizations and organizations of black movements in Brazil through stories of struggles over the years with the goal of achieving antiracist education (Lima & Sousa, 2014).

When considering the development of an antiracist curriculum, we must keep in mind the pedagogical practice of each teacher involved in this process, as their actions will be guided by a politicized and committed curriculum with ethnic-racial issues. Interdisciplinary projects that involve the entire community can be the significant difference in the educational proposal, making it antiracist and inclusive. However, this is not resolved so soon and so easily. What we need in schools is a privileged space for exchanging and building knowledge, and we, as educators, must position ourselves in the face of this recurring problem in schools, where we still have reports of racism, differences, disagreements, and intolerance. It is now up to us to understand that it is time to change this situation, including changing our perspective, changing our position, and showing people that racism does exist and needs to be fought by everyone, from early childhood education to the University. Therefore, the subject will be addressed in the classroom clearly, and this will eventually be seen as natural by everyone because the intellectual formation of students will make racism and prejudice fall apart over the years (Filho & Neves, 2021).

This leads us to the need for continued studies for educators, being a reflective and continuous process for everyone but with frequent debates such as: how will we change this profile? How to change the student's profile and the teacher's profile? What can we, as

educators or spectators of a new reality and a new relationship or antiracist education, do to change this scenario? The education we want to be antiracist must be reflective, based on the right to equality for everyone, where those who guide must practice, stimulate, understand similarities and differences, value others so they can be valued, being one of the principles for this change to occur effectively (Filho & Neves, 2021).

In today's world, we must take into account when thinking about the curriculum that our school is a rich and heterogeneous one, as there are people of various creeds, religions, and different cultures, meaning we have people of all ethnicities, and this leads us to a great cultural heritage based on their previous experiences, providing us with significant cultural and pedagogical enrichment, which is incalculable in today's schools. These differences must be taken into account when thinking about this curriculum, as it will not be homogeneous, not guided, not closed, but open to new experiences and able to serve everyone without leaving anyone behind (Filho & Neves, 2021).

CONCLUSION

Understanding the course of racism requires public policies aimed at it, with the clear goal of inclusion, leading to an awareness of historical reparation related to the not-so-distant past and with the intention of reducing this distancing from the society in which they live, by valuing minorities and providing opportunities for all without distinction, thus building a fairer and more equal society.

We realize that school curricula can and should be considered as a contribution to an anti-racist policy, as long as they are implemented respecting values and based on a humanist education with clear objectives to combat racist and discriminatory practices that mark the reality of Brazil.

Therefore, we need to be aware that an anti-racist education encompasses several dimensions that are very important for human life, requiring the promotion of a democratic education that values the collective, cooperation, based on new thinking about curricular changes in the educational practices of all those involved in the process. Thus, humanist education renews the perspective on new concepts, new paradigms, and new curricula with the partnership and participation of both the educator and the learner, where those involved are subjects of their own learning.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCES

Brasil. **Lei de Diretrizes e Bases da Educação**: Lei 9.394/96 – 20 de dez. 1996. Estabelece as Diretrizes e Bases da Educação Nacional. Brasília, 1998. Disponível em: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/leis/l9394.htm. Acesso em: 23 nov. 2021.

Brasil. **Lei 10.639/03**, de 9 de janeiro de 2003. Altera a Lei nº 9. 394, de 20 de dez. 1996. Diário Oficial da União, Poder Executivo, Brasília.

Borges, J. (2011). *Educação Humanística*. 6.

Carvalho, J. S. F. de. (2016). Os ideais da formação humanista e o sentido da experiência escolar. *Educação e Pesquisa*, *43*, 1023–1034. https://doi.org/10.1590/S1517-9702201610148595

Filho, C. B. F., & Neves, F. J. M. (2021). O currículo escolar a serviço da educação antirracista. *Revista Com Censo: Estudos Educacionais Do Distrito Federal, 8*(3), 50-57.

Lima, D. M., & Sousa, C. Â. D. M. (2014). Como os currículos escolares podem contribuir para uma política antirracista nas escolas. *Dialogia*, *0*(20), 85–98. https://doi.org/10.5585/dialogia.N20.5118

Madureira, D. (2020, Outubro 26). *O que é Educação antirracista?* Nova Escola. https://novaescola.org.br/conteudo/19855/o-que-e-educacao-antirracista

Mendes, M. C. F., Brandão, J. J., & Ferreira, L. de M. (2021). Currículo, educação antirracista e literatura negro-brasileira. *Revista de Políticas Públicas e Gestão Educacional (POLIGES)*, *2*(1), 187–202. https://doi.org/10.22481/poliges.v2i1.8307

Oliveira, L. de. (2010). *Diversidade e Currículo: Caminhos e perspectivas para a construção de uma educação antirracista*. 5. Portal Periódicos da SEEDF. (sem data). Obtido 1 de Novembro de 2021, de http://www.periodicos.se.df.gov.br/index.php/comcenso/article/view/1034

Pinholi, L. A. A. (2015). *O currículo escolar e sua importância na qualidade da educação oferecida pela escola*. 61.

Valenzuela, Andrés Palma; Damião, Maria Helena. (2018). Da "Narrativa" Humanista à Educação Humanista - Uma análise do currículo escolar na contemporaneidade. *Revista Educação e Emancipação*, *11*(2), 11–33.

VALUE ADDITION OF THE HANDLOOM FABRIC THROUGH THE DAMAR PRINTING

MONIKA
Research Scholar, Department of Design, Banasthali Vidyapith, Jaipur, India

DR.VIBHA KAPOOR
Supervisor, Former Assistant Professor, Department of Design, Banasthali Vidyapith, Jaipur, India

ABSTRACT

Rajasthan is the origin of various types of art and craft work. Akola is a place, which is in Udaipur district of Rajasthan and it is very popular for Hand Block printing technique. It also includes Damar, which is a resist style of printing, continue by the Chhipa community of Akola. In this printing style the heated tar is used as resist material and it is very hard and long procedure. From ancient time those people are making Phetia out of it. Phetia was an unstitched skirt or 5meter cloth which was used by women according to their tradition, cast and community. But the trend has drastically changed. A change in preference and taste leads to the extinct of this craft work. Hence, researchers want to create some innovative products range using by this craft work, according to demand and taste of new generation.

Handloom is a good solution to the uncertain climatic change and it is eco friendly and can maintain the body and environment co-relation. Handloom fabric gives relief to the lower section of society to eliminate poverty and unemployment. It has become intensive tool of the local weaver to make them economically strong. But at present there are many reasons that people are not preferring handloom like lack of awareness, limited product range , quality of finished product etc. that create an impetus for this study. So the main objective of the researcher is to enhance the aesthetic sense of handloom fabric and make it popular among common people through different ways. Along with this the researcher wants to introduce an Indian craft to new generation to keep this art work alive. The study will be qualitative in nature where the primary data will be collected through observation and interviews from the artisans, experts and handloom weavers. Secondary data will be collected through, Research articles, journals, publications and books. The findings of study may help weaver and artisans for their betterment in several days.

Keywords – Handloom, Craft, Akola, Damar, Resist Printing, Phetia, Tradition.

DETERMINATION OF EARTHQUAKE ANXIETY IN YOUNG ADULTS A RESEARCH

Rumeysa AKGUN

Assoc. Prof. Dr. Kırıkkale University

ORCID NO: 0000-0003-4226-2191

ABSTRACT

There have been many earthquakes in Turkey throughout history but the biggest one was 6 February 2023. It was the biggest destructive earthquake in Turkey and even in the world. It was felt 11 cities and most people died. Moreover, a lot of buildings were destroyed. After the earthquakes, a lot of people went to that cites and tried to psychological first aid. That earthquakes not only effects that 11 cities but also all Turkish people so this situation triggered the traumas of individuals who had experienced earthquakes before. Because of that, the aim of this research is to determine the earthquake anxiety of young adults. Researcher used young adults who ages 20-30 years old. The earthquake anxiety scale developed by Fatih and Bal (2023) was used in the study. Researcher prepared sociodemographic form and used earthquake scale from on the Google form. Analysis of the study will be evaluated after data collection.

Key words: Anxiety, Earthquake, Trauma, Young adults

INTRODUCTION

There have been many earthquakes in the world at various times. Some of them very strong but some of them weak. There are 3 earthquake belts. These are Pacific earthquake belt, alpine Himalaya earthquake belt and Atlantic region. In addition, this, there are 5 earthquake belt degrees: 1st degree earthquake belt, 2nd degree earthquake belt, 3rd degree earthquake belt, 4th degree earthquake belt and 5th degree earthquake belt (www.wikipedia.org, 2023). Especially, 1 st and 2nd degree earthquake belt produce many damages fort the countries. There are several earthquakes in Turkey. Some of them caused great destruction.

History	Time	Location	Losses	Size
February 6, 2023	TSİ 13.24	Elbistan, Kahramanmaras	52,018 (Total) 46.104 (Turkey) 5,914 (Syria)[1]	7.6
	TSİ 04.17	Pazarcik, Kahramanmaras		7.8
30 October 2020	TSİ 14.51	Aegean Sea	119 (Total) 117 (Turkey) 2 (Greece)	7.0
24 January 2020	TSİ 20.55	Sivrice,Elazig	44	6,8
23 October 2011	TSİ 13.41	Based, Van	604	7.2
1 May 2003	TSİ 00.27	Bingol Province	177	6.4

www.wikipeadia.org

Because of these; purpose of this study examining the earthquake's effect on earthquake anxiety in young adults.

PROBLEMS CAUSED BY EARTHQUAKE

After the earthquake, the effects vary according to many variables such as the previous earthquake status, the severity of the earthquake, whether they are under the debris, whether there is a loss of life or not, and the situation of financial loss. Undoubtedly, individuals who have lost their lives are faced with a more negative situation in psychological and social terms than those who have suffered only material damage, and those who have material damage are faced with a more negative situation in terms of psychological and social aspects than individuals who have survived the earthquake without damage. In the earthquake that affected almost the whole country such as February 6, there was a large loss of life and property, however, this disaster situation adversely affected the whole country. In this process, individuals who have only lost their property and whose homes are damaged can at least

overcome the trauma they experience more easily than the lost lives of their families and loved ones because they have experienced loss of life.

Based on the above information, the psychological, economic and social effects of the earthquake are given in the following section.

Psychological Impact of the Earthquake

Whether it is caused by human hands or by natural means, the traumas experienced differ on individuals, families and society. In traumas experienced at the individual level, individuals' social support resources, capacity to cope with events, problem-solving skills and powers can be effective in overcoming the trauma they have experienced. In addition, reactions to the event may vary due to factors such as the way the event occurs and the level of influence of the individual.

When traumas affect a large group or community, their psychological and social impact may be short in the acute period, but they affect the psychosocial well-being and mental health of the affected community on a long-term basis. Mass traumascan be divided into three periods as pre-event (preparation stage), impact and post-impact. The period of influence is a period that requires urgent intervention and competent organization(Başterzi, 2018). Especially in a traumatic event such as earthquake, the psychological effect on individuals is undoubtedly primarily proportional to the intensity and duration of the earthquake. While short-term earthquakes do not have a long-term effect on the individual, long-term and destructive earthquakes can have more destructive psychological effects, especially in connection with loss of life. In this case, it is very important for individuals to have social support resources and psychological resilience. The studies carried out after the earthquake are evaluated within the scope of Psychological First Aid. In this stage, it is the stage where the basic needs of the individuals are met and their safety is ensured. While carrying out this process, priority is given to disadvantaged individuals such as women, children, elderly people, disabled individuals.

After the earthquake, individuals may have behaviors such as anger outbursts, intense stress and freezing. However, thatlay moment and especially in the first days after it is a period in which the most destructive images are present depending on the severity of the earthquake and psychosocial support cannot be provided sufficiently. In the process, the aftershocks may be continuing. Recording the information of the people who can be interviewed is important both for the provision of medical assistance and social services, as well as for the access of relatives to people. During this period, victims may be able to see the injured and dead in the surrounding area or see interventions on others (Sözmez, 2022). This situation causes individuals, especially children, to experience secondary trauma.

After the end of the psychological first aid process, psychosocial interventions can be performed when individuals begin to return to their daily lives and daily routines . At this stage, while some individuals do not need psychological support, individuals should be supported psychologically as a result of psychological disorders such as anxiety and anxiety that develop intensively in some individuals . Otherwise, as a result of psychological disorders; substance use, domestic violence, as well as the process leading to suicide can be experienced.

Economic Impact of the Earthquake

After the earthquake, individuals may suffer economic losses. People can lose their homes, their workplaces. As a result, they may not have enough income to support themselves economically. In this case, it can cause individuals to lose their jobs in the long run. As the impact area of the earthquake grows, the rate of economicdamage increases accordingly. For example, in the Marmara earthquake, the region affected by the earthquake constituted 23% of the country's population. The share of the 7 provinces affected by the earthquake in the Gross National Product constituted %43 (DPT, 1999) In the February 6 earthquake, although the earthquake was felt strongly in 11 provinces, the economic damage caused by the earthquakewas quite large. In addition, not only 11 provinces but all of Turkey felt this earthquake. According to world bank data, the February 6 earthquake caused $34.2 million in damage in Turkey (www.euronews.com, 2023).

Social Impact of the Earthquake

In particular, the negative effects of the earthquakes caused by the great destruction are felt longer in the societies. The impact of the social destructiveness of the Kahramanmaraş earthquake, which affected 11 provinces, is high. With the earthquake, negativities may occur in the basic living conditions of individuals such as education, health, housing, job opportunities, infrastructure problems in the social system. In this earthquake, many buildings were destroyed and people were displaced from their homes. In this process, some of the people in the region went to other provinces temporarily or permanently to other settlements with their relatives or on an individual level. This situation leads to the occurrence of forced migrations. After these migrations, basic issues such as adaptation and adaptation problems to the newly settled places and finding a job come to the agenda. However, people who do not want to leave the province where they live are placed in tents and container houses. In addition to this situation, education was suspended and education activities were started in the earthquake region.

When we look at the social life after the earthquake, it is seen that especially women, children, young people, disabled and elderly individuals are more affected by this process than other segments of society. After the earthquake, the studies and social solidarity to be carried out with the individuals affected in the first degree and the individuals affected in the second degree are very important. In addition, it carries out relief and support activities in other countries in case of major disasters. This is important for individuals to feel that they are not alone and to strengthen social support mechanisms.

METHOD

Model of the Study

The model of the study consists of a general screening model from quantitative research methods.

Universe and Sample

The universe of the study consists of young adults between the ages of 20-30. The sample consists of 92 people who were reached through Google form and agreed to participate in the research.

Data Collection Tools

As data collection tools, the information form on sociodemographic characteristics developed by the researcher and the attitude scale towards earthquake anxiety developed by Bal & Akgül (2023) were used. The earthquake anxiety scale is a scale consisting of 34 items and developed to measure the concerns of people who do not have a reverse score for earthquakes. The lowest score to be obtained is 34 and the highest score is 170. High scores on the scale suggest that earthquake anxiety scores are high and scores indicate that earthquake anxiety scores are low.

Analysis of Data

SPSS 22 program was used to analyze the data. As a result of the analysis, since the data showed a normal distribution, the two-variable t test was applied and the Anova test was applied for three or more variables.

Results

In this section, demographic characteristics of young adults, their information about the earthquake and their status regarding earthquake anxiety according to some variables are given.

Table 1: Demographics of Young Adults

DemographicCharacteristics		S	%
Age	20-24	61	66,3
	25-30	31	33,7
Gender	Woman	74	80,4
	Male	18	19,6
Education	Lise	4	4,3
	License	79	85,9
	Graduate	9	9,8
Marital status	Married	13	14,1
	Celibate	79	85,9
Profession	Student	64	69,6
	Civil servant	18	19,6
	Self-employment	6	6,5
	Nonoperating	4	4,3
Sum		92	100,0

When Table 1 was examined, it was seen that 66.3% of the students were between the ages of 20-24, % 80.4were women, %85.9 were undergraduate graduates, 85.9% were single and % 69.6were students.

Information on the earthquake experiences of young adults is given in Table 2.

Table 2: Information on the Earthquake Experiences of Young Adults

Earthquake Information		s	%
Living situation in the earthquake zone	Yes	20	21,7
	No	72	78,3
Previous earthquake experience	Yes	19	20,7
	No	73	79,3
What earthquake did he experience	Marmara	7	7,6
	Aegean	2	2,2
	Elâzığ	10	10,9
	I didn't live	58	63,0
	I felt small earthquakes in other provinces	6	6,5
	Kahramanmaras	9	9,8
Loss in earthquake	No	86	93,5
	From relatives	3	3,3
	Friends	3	3,3
6 February earthquake situation	Yes	57	62,0
	No	35	38,0
A change in life after an earthquake	Sleep problems, anxiety, fear, stress	22	23,9
	Psychologically depressed	27	29,3
	Material is unimportant/there are	3	3,3

	more meaningful things to value		
	Knowing the value of loved ones	13	14,1
	Anxiety	4	4,3
	No changes	13	14,1
	Our house was destroyed/damaged. My family came to me	2	2,2
	Concern for the future	8	8,7
Sum		92	100,0

When Table 2 is examined, it is seen that the majority of young adults do not live in the earthquake zone (78.3%) and those who experienced earthquakes experienced the Elazığ and Kahramanmaraş earthquakes. While almost all of the participants did not experience any losses in these earthquakes, 62% felt the Kahramanmaraş earthquake. When the changes in the lives of the people participating in the study after the earthquake were examined, it was seen that they experienced a great psychological breakdown and that they experienced sleep problems, anxiety, fear and stress. Due to the fact that this earthquake affected many provinces in the country and the loss of life was high, the countrywas adversely affected psychologically. In the research conducted by Öztürk (2013) on the earthquake experiences of classroom teacher candidates, there are those who say that their psychology has deteriorated. In Özden (2013)'s study on earthquake-related traumatic stress and depression, when asked how much fear or anxiety people who have experienced an earthquake have by thinking about an earthquake that may occur in the near future, 30.3% of the participants stated that they experienced severe or very severe, 28.3% experienced severity, 31.2% experienced some fear/anxiety, and 10.2% stated that they did not experience any fear/anxiety in the earthquake victim. In addition, 21.6% of the participants were diagnosed with post-traumatic stress disorder and 17.4% were diagnosed with depression. In another study on the subject, the most important concern of individuals who have experienced an earthquake about the future is the probability of a recurrence of the earthquake with 39.6%. in addition, 7.3% reported financial concerns, 6.1% reported how to reorganize their lives, and 6.1% reported their health status as the most prominent concerns (Özmenler, Karlıdere, & Battal, 2001).

The scores of young adults for deprem anxiety according to their age were given in table 3.

Table 3: Scores of young adults on earthquake anxiety by age

Yas	N	x	sd	t
20-24	61	101,74	35,525	0,03*
25-30	31	84,29	33,406	

*p<0,005

When Table 3 was examined, it was seen that there was a significant difference between the ages of young adults and earthquake anxiety. Accordingly, it is seen that young people aged 20-24 experience more earthquake anxiety than those aged 25-30. This suggests that young people are more anxious because they have experienced such a big earthquake for the first time in their lives. A study by Cenat & Derivois (2014) found that young people aged 14-17 were more likely to experience post-traumatic stress disorder and depression than children aged 7-13. Thapa, Acharya, Bhatta, & Paneru (2018) study of individuals with post-earthquake anxiety, depression and post-traumatic stress disorder showed that participants under the age of 30 had increased post-traumatic stress disorders.

The scores of young adults regarding earthquake anxiety according to their gender are given below.

Table 4: T-test result of young adults from earthquake anxiety scale according to their gender

Gender	N	x	sd	t
Woman	74	102,14	36,042	0,00*
Male	18	70,06	18,351	

***p<0.05**

When Table 4 was examined, a significant relationship was found between the gender of young adults and earthquake anxiety. Accordingly, women experience more earthquake anxiety than men. In the study conducted by Kıratlı (2001) on young people who experienced and did not experience the Marmara earthquake, it was seen that the anxiety of female students who experienced the earthquake was higher than male students. In another study, it was seen that 64.3% of the people who applied to the psychiatric service after the earthquake were women. (Özmenler, Karlıdere, & Battal, 2001) In the study conducted by Thapa et al., (2018), it was seen that women experienced more anxiety and depression than men after the earthquake.

Table 5: The t-test result of young adults from the earthquake anxiety scale according to their living situation in the earthquake zone

Living Status in the Earthquake Zone	N	x	sd	t
Yes	20	110,20	36,712	0,04*
No	72	91,88	34,517	

*P<0.05

When Table 5 is examined, when the earthquake anxiety of young adults according to their living in the earthquake zone is examined, it is seen that the earthquake anxiety of those living in the earthquake zone is higher than those who do not live in the earthquake zone (p<0.05).

The results of the t test on earthquake anxiety according to the previous earthquake conditions of young adults are given in table 6.

Table 6: The t-test result of young adults from the earthquake anxiety scale according to their previous earthquake status

Previous earthquake experience	N	x	sd	t
Yes	19	104,74	38,478	0,23
No	73	93,55	34,745	

When Table 6 was examined, there was no significant difference between young adults experiencing earthquake anxiety compared to their previous earthquake status (p<0.05). On the other hand, in the study aiming to measure the anxiety status of young people who experienced and did not experience the Marmara earthquake in Kıratlı (2001), it was seen that the anxiety of young people who experienced an earthquake was higher than those who did not experience an earthquake. In another study, it was found that people who experienced an earthquake for the first time had higher trauma scores(Cansel & Cheap, 2022).

ANOVA results on earthquake anxiety according to the educational status of young adults are given in table 7.

Table 7: ANOVA result on earthquake anxiety scale according to the educational status of young adults

	N	x	sd	f	p
Lise	4	92,75	49,352	0,028	0,97
License	79	95,80	34,677		
Graduate	9	97,78	42,249		
It'sa stain	92	95,86	35,619		

When Table 7 was examined, there was no significant headlight between the education status of the participants and the earthquake anxiety scores of the participants (p>0.05).

ANOVA results on earthquake anxiety according to the occupation of adults are given in table 8.

Table 8: ANOVA Result on the scale of earthquake anxiety of young adults according to their occupation

	N	x	sd	f	p
Student	64	99,83	36,061	1,360	0,26
Civil servant	18	91,39	37,844		
Self-employment	6	71,50	21,097		
Nonoperating	4	89,00	24,792		
It'sa stain	92	95,86	35,619		

When the above table was examined, there was no significant difference between the occupations of young adults and earthquake anxiety (p>0.05). In a survey conducted on the police after the Van earthquake, 79% of the participants stated that they were worried that there would be an earthquake at any moment, 72.2% were constantly alert after the earthquake, 61.1% felt extreme fear after the earthquake and 57.6% experienced unusual anxiety after the earthquake. (Şeker & Akman, 2014)

ANOVA results on earthquake anxiety according to the earthquake experienced by young adults are given in table 9.

Table 9: ANOVA result on the scale of earthquake anxiety according to the earthquake experienced by young adults.

	N	x	sd	f	p
Marmara	7	73,00	41,952	2,540	0,03*
Aegean	2	81,00	60,811		
Elazığ	10	123,50	27,674		
I didin't saw eartquake	58	91,55	33,495		
I felt small earthquakes in other provinces	6	111,67	35,981		
Kahramanmaras	9	103,44	33,634		
total	92	95,86	35,619		

***P<0.05**

In the table above, a significant difference was found when looking at earthquake anxiety according to the feeling of earthquakes in Turkey. Accordingly, those who experienced the Elâzığ earthquake had higher earthquake anxiety than those who experienced the Marmara earthquake. In addition to this situation, young adults who have never experienced an earthquake experienced less earthquake anxiety than those who experienced the Elâzığ earthquake.

Average scores of young adults for earthquake anxiety are given in table 10.

Table 10: Average Scores of Earthquake Anxiety of Young Adults

	N	Minimum	Maximum	Sum	x	sd
Sum	92	34	169	8819	95,86	35,62

When the earthquake anxiety scores of young adults are examined in Table 10, it is seen that the average earthquake anxiety is x: 95.86. Accordingly, it was seen that the earthquake anxiety levels of the researchers were medium.

Conclusion and Recommendations

According to the results of the study, it was seen that the young adults who participated in the research experienced the most psychological breakdowns when the changes in their lives after the earthquake were examined. However, it was observed that the earthquake anxiety of the participants aged 20-24, the female participants and the participants who had experienced earthquakes before was higher than the others and in general, the earthquake anxiety of the participants was moderate. In addition, the participants who experienced the Elazığ earthquake experienced earthquake more than the participants who experienced the Marmara earthquake. In the literature survey conducted with this situation, it was seen that the earthquake fears and concerns of individuals who received education about earthquakes were lower than those who did not receive education.

In line with these results;

Earthquake anxiety study should be carried out with a wider sample and age group,

Conducting the study by increasing the sample group that directly experienced the 6 February earthquake,

Investigating the coping skills and social support systems of the participants in the studies to be carried out,

It is recommended to work with direct response groups after earthquakes such as health workers, search, and rescue teams.

Bibliography

Bal, F., & Akgül, Ö. (2023). Deprem Kaygısına Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması Özmenler, K. N., Karlıdere, T., & Battal, S. (2001). Depremzede Ruhsal Dayanışma Merkezine Başvuranların Sosyodemografik Özellikleri ve Semptom Sıklıkları. *Kriz Dergisi*, 9(1): 13-18.

Başterzi, A. (2018). Kitlesel travmalar sonrası akut dönemde ilk ruhsal değerlendirme ve müdahale . *Psikiyatride Güncel*, 8(1):24-36.

Cansel, N., & Ucuz, İ. (2022). 2020 Malatya-Elazığ Depremi Sonrası Erken Dönemde Sağlık Çalışanları Arasında Travma Sonrası Stres ve İlişkili Faktörler. *Konuralp Medical Journal*, 14(1): 81-91.

Cenat, J. M., & Derivois, D. (2014). Long-Term Outcomes Among Child and Adolescnt Surviver of Tthe 2010 Hatian Eartquake. *Depression and Anxiety*, 57-63.

DPT. (1999). *Depremin Ekonomik ve Sosyal Etkileri Muhtemel Finansman İhtiyacı Kısa-Orta ve Uzun Vadede Alınabilecek Tedbirler.* Ankara: DPT yayınları.

Dünya Bankası. (2023, 2 27). *www.euronews.com.* http://www.euronews.com

Öztürk, M. (2013). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Deprem Deneyimleri Üzerine Bir Araştırma.*Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 308-319.

Sözmez, M. (2022). Depremin psikolojik etkileri, psikolojik destek ve korkuyla baş etme. *TOTBİD Dergisi*, 21:337-343.

Şahin Özden, M. (2013). Depreme bağlı Travmatik Stres ve Depresyon Belirtilerinin Göç ve Sosyal Destek Kaybı ile İlişkisine Yönelik Çok Faktörlü Bir İnceleme. Haliç Ünviversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı .

Şeker, B., & Akman, E. (2014). Van Depremi Sonrası Duygusal Bilişsel ve Davranışsal Tepkiler:Polis Örneklemi İncelemesi *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 215-231.

Thapa, P., Acharya, L., Bhatta, B. D., & Paneru, S. B. (2018). Anxiety, Depression and Post-Traumatic Stress Disorder After Eartquake. *J Nepal Health Res Counc*, 16(38):53-57.

www.wikipedia.org. (2023).

İNGİLİZCE ÖĞRETİMİNDE DİJİTAL HİKAYELER
DIGITAL STORIES IN TEACHING ENGLISH

Prof. Dr. Gürbüz OCAK
Afyon Kocatepe Üniversitesi
0000-0001-8568-0364

Ayşegül KUTLU ÇAKIN
Milli Eğitim Bakanlığı/Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
0000-0002-1943-0807

ÖZET

Dil öğrenme ve öğretme yaklaşımları yıllar içinde değişmiştir. Bu değişimler teknolojik cihazların gelişmesi ve internetin yaygınlaşmasından etkilenmiştir. İnternet ve teknoloji birbirinden ayrılamaz ve birbirini besleyen iki unsurdur. İnternet ve teknoloji birbirlerine bağlı olduklarından dolayı yeni beceri ve okuryazarlık becerileri de ortaya çıkmıştır. İnsanların 21. yüzyılda yaşamak için bu becerilere ve okuryazarlıklara ihtiyacı vardır. İnternet ve teknoloji ile çevrili 21. yüzyılda çalıştığımız, okuduğumuz ve yaşadığımız için, biz öğretmenler ve eğitmenler bu gelişimi sınıflara yönlendirmemiz gerekmektedir. Bu noktada dijital hikayeler, teknoloji ile okuma ve yazma gibi geleneksel becerilerin bütünleşmesini kolaylaştırıcı olarak sınıflarda yerini almıştır. Eğitimde dijital hikaye anlatımı, öğrenme becerilerinin geliştirilmesine yardımcı olur ve çalışmada da ele alındığı gibi yenilik becerilerini, eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini desteklemektedir. Bu çalışmada dijital hikaye anlatımı alanyazın üzerinden özellikle öğretme/öğrenme çerçevesinde ele alınmaktadır. Dijital hikaye anlatımının tarihi incelenmiş ve dil öğrenimi ve öğretimi ile ilgili araştırmalar seçilmiştir. Dijital hikayelerin öğretme ve öğrenme aracı olarak tercih edilmesinin dezavantajlarının yanında sunduğu fırsatların da gösterilmesi amaçlanmıştır. Dijital hikayeler, herkesin anlatacak bir hikayesi olduğu fikrinden doğmuş ve bu fikir dijital hikayelerin sınıflara girmesine neden olmuştur. Eğitim alanındaki araştırmalar, hikayelerin öğrenme ve öğretmede önemli bir rol oynayabileceğini vurgulamaktadır. Kısacası araştırmanın asıl amacı, dijital hikaye anlatımının her yönüyle genel bir resmini vermektir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Hikayeler, İngilizce Öğretimi, 21. yy. Becerileri,.

ABSTRACT

Approaches to teaching and learning a language has changed over the years. These changes have been affected by the development of technological devices and the spread of the internet. Internet and technology are inseparable and they foster each other. As they are dependent on each other, they demand new skills and literacies. People need these skills and literacies to live in the 21st century. Since we work, study and live in the 21st century surrounded by the internet and technology, we as teachers and instructors should transform this development into the classroom. At this point, digital stories entered the classroom as a facilitator of the integration of technology and traditional skills such as reading and writing. Digital storytelling in education helps to develop learning skills and supports innovation skills,

critical thinking and problem-solving skills as addressed in the studies. In this study digital storytelling is tackled especially in the teaching/learning frame through the literature. The history of digital storytelling is examined and research related to the learning and teaching language were chosen deliberately. It was aimed to show the opportunities of preferring digital stories as teaching and learning tools as well as the disadvantages. Digital stories have emerged from the idea that everybody has a story to tell and this idea transformed into the classroom. Research in the field of education emphasize that stories can play an important role in learning and teaching. In short, the main goal of the study is to give a big picture of digital storytelling in every aspect.

Key Words: Digital stories, Storytelling, Teaching English, 21st century literacy.

GİRİŞ

Günümüze kadar yabancı dil öğretiminde çok fazla yöntem- teknik ve metot kullanılagelmiştir. Çeviri veya dinleme odaklı, fiziksel hareketin önemli olduğu ya da iletişim odaklı yaklaşımlar kullanılan çeşitli yöntem ve tekniklerden bazılarıdır. Ancak İngilizce öğretiminde kullanılan yöntemler dünyadaki gelişmelerle birlikte değişmiştir. Bu değişimin temelinde teknoloji, internet ve dijitalleşen dünya vardır. Dünyanın dijitalleşmesi, teknoloji ve internetin gelişimi hız kazandıkça eğitim ortamlarında da bu durumun yansımasının görülmesi oldukça doğaldır. Çünkü günümüz öğrencileri günlük hayatlarında akıllı telefon, tablet, laptop veya bilgisayarları ile çevrimiçi oyunlar oynamakta, araştırma yapmakta, sosyal medya hesapları üzerinde paylaşım yapmakta, videolar vs. izlemektedirler. Öğrencilerin teknoloji, internet ve dijital dünya ile bu kadar iç içe oldukları bir yüzyılda sınıf ortamında öğrencileri aktif kılacak çağdaş öğretim yöntemleri teknoloji ve dijital materyalin birbiriyle harmanlanmış şekliyle verilmelidir.

Son yıllarda dijital hikayeler ile dil öğretiminin yanı sıra dijital hikayelerin diğer derslerde de kullanımına dair çalışmaların oldukça fazla olduğu alanyazın taramasında görülmektedir. Dijital hikayelerden derslerde bu kadar fazla yararlanılmasının sebebi öğrencilerin farklı duyu organlarına hitap etmesidir. Çünkü dijital hikayeler görsel, müzik, metin, video gibi çok farklı içerikten oluştuğundan dolayı öğrencilerin ilgisini çekmektedir. Dijital hikayelerin öğretmen ve öğrencilere sağladığı imkanlar ile kullanımına dair çalışmalara son yıllarda oldukça fazla rastlanılsa da dijital hikaye yeni bir uygulama değildir. Dijital hikaye anlatıcılığı 1990'lı yılların başında Joe Lambert ve Dana Atchley'in Kaliforniya'da "Dijital Öyküleme Merkezi'ni" (Center for Digital Storytelling) kurmasıyla ivme kazanmıştır. Bugün adı "Hikaye Merkezi" (Story Center) olan merkezin hareket noktası "Herkesin anlatacak bir hikayesi vardır" cümlesi olmuştur (Robin ve McNeil, 2019).

DİJİTAL HİKAYE NEDİR?

Dijital hikayenin çok farklı tanımı olsa da en yaygın şekliyle geleneksel hikayenin teknolojik hale dönüştürülmüş halidir. Dijital hikayeler kişilerin yaratıcılıklarını kullanarak ses, resim, müzik ve videoyu bir senaryo etrafında toplayıp bir hikaye oluşturması (Banaszewski, 2002); belli bir konu hakkında bilgi verme amacıyla görsel, müzik, metin gibi ögelerin dijital bir ortamda bir araya getirilmesi (Robin, 2006); dijital hikayeler teknolojinin faydalı yönlerini kullanabilmek için geliştirilen geleneksel hikaye ve teknolojik halinin bir araya getirildiği teknoloji uygulamasıdır (Robin, 2008; (Gregori-Signes, 2008). Dijital hikayeler oluşturulan bir hikaye örgüsüne müzik, arka plan, ses ve video eklenerek geleneksel hikayelerin

multimedya haline getirilmiş halidir (Hull ve Nelson, 2005). Bir diğer deyişle dijital hikaye geleneksel hikaye anlatımının çevrimiçi hale getirildiği; çoklu multimedya bileşenlerini bir araya getiren ve hikayeyi oluşturan kişiye seslendirme imkanı veren bir teknoloji aracıdır (Doğan ve Robin, 2008; Xu, Park ve Baek, 2011). Meadows (2003) ise dijital hikayeleri kişilerin düşük bütçeli kameraları kullanarak kendi hikayelerini oluşturma süreci olarak tanımlamaktadır. Dijital hikayenin tanımından hareketle dijital hikayeler kişilere teknolojiyi kullanarak kendi hikayelerini oluşturma imkanı vermektedir. Dijital hikayeler, teknoloji desteğini alarak kişileri hikaye oluşturmaya yönlendirmesi ve etkileşim sağladığından dolayı geleneksel hikayeden bu yönlerden farklılık göstermektedir.

DİJİTAL HİKAYE TÜRLERİ

Dijital hikayelerin oluşturulma amacı açısından farklı türleri bulunmaktadır. Dijital hikayeler en çok kabul gören şekliyle 3 başlık altında toplanmıştır. Robin'e göre dijital hikayeler kişisel, tarihi ve bilgilendirici dijital hikayeler olarak 3 grup altında toplanmıştır.

1-Kişisel dijital hikayeler: En çok karşılaşılan dijital hikaye türüdür. Kişisel hikayeler dijital hikayelerin ortaya çıkış sebebi olmasıyla birlikte bir kişinin hayatında yer eden önemli olayları anlatmasına dayanmasıdır. (Robin, 2006; Lambert, 2013).

2-Tarihi dijital hikayeler: Tarihteki önemli karakterlerin hayatına dair kesitleri sunan hikayelerdir (Robin, 2006).

3-Bilgilendirici dijital hikayeler: Belli bir konu hakkında bilgilendirici hikayeler ise –her ne kadar tüm hikayelerin bilgilendirici olduğuna dair tartışmalar bulunmakla birlikte- belli bir alanla ilgili bilgi vermeye dayanır. Bu alanlar matematik, bilim, uygulamalı teknoloji alanına dair alanlar olabilmektedir (Robin, 2006).

Şekil.1. Dijital hikaye türleri

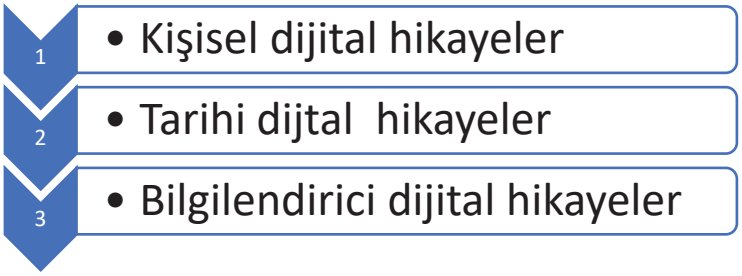

Sınıflarda her üç dijital hikaye türünden yararlanılmaktadır. Kişisel hikayeler kişilerin hayatlarını konu alması ya da hayatlarından bölümleri anlatmasıyla en çok kullanılan hikayeler olsa da tarihi hikayeler tarihi olayların, tarihi kişiliklerin öğrenilmesinde önemli rol oynamaktadır. Bilgilendirici dijital hikayeler ise bir konu ile ilgili detaylı bilgi verilmek istendiğinde başvurulan bir hikaye türüdür.

DİJİTAL HİKAYELERİN EĞİTİMDE KULLANILMASI

Dijital hikaye projesi 1990'lı yılların ikinci yarısında hız kazanmış ve 2000'li yılların başında sınıflarda ve kütüphanelerde yoğun olarak kullanılmaya başlanmıştır. İnsanlar kütüphanelerde kendi hikayelerini oluşturmuşlardır. Öyle ki birçok halk kütüphanesi dijital hikayeleri halkın sesini duyabildikleri bir uygulama olarak düşünmüşlerdir (Rebmann, 2010). Kütüphanelerden sonra sınıf ortamında dijital hikaye kullanımı dijital hikayelerin öğretim aracı olarak kullanılabileceği düşüncesiyle artmaya başlamıştır. Dijital hikayeler eğitim ortamlarında

kullanılmak için geliştirilmese de öğrencilere teknoloji ve dersi bir arada ele almayı sağlaması ve öğrencilerin farklı duyularına hitap etmesiyle sınıflarda yerini sağlamlaştırmıştır. Dijital hikayeler öğrencilere teknoloji ile iç içe olmalarını sağlamaktadır. Ayrıca dijital hikayeler 21. yy. için gerekli olan teknoloji okuryazarlığı gibi okuryazarlık türlerini desteklemektedir (Crane, 2008; Frederiks, 2009). Dijital hikayelerin yaratıcılık ve teknolojiyi bir araya getiren, öğrenci merkezli, interaktif bir yaklaşım olması sebebiyle eğitim ortamlarında kullanımı yaygınlaşmıştır. (Smeda, Dakich ve Sharda, 2010). Ayrıca dijital hikayeler daha önce öğrenilen ve yeni öğrenilen arasında bağ kurma amacıyla kullanıldığı gibi öğrencilerin dikkatini çekmek amacıyla da sınıflarda kullanılmaktadır (Bunmark, 2004). Dijital hikayelerin sınıf ortamına girmesiyle birlikte hazır dijital hikayeler kullanılabildiği gibi öğretmen ve öğrenci ürünü dijital hikayeler de kullanılmaktadır. Öğretmen ve öğrenci tarafından hazırlanan hikayeler bilgisayar, tablet ve akıllı telefonlar ile hazırlanabilmektedir. Dijital hikaye oluşturmada bilgisayar, tablet ve akıllı telefonlardan yararlanılmaktadır. Web 2.0 teknolojiyle birlikte Web ortamında kullanılan yazılımlar da dijital hikaye oluşturmayı oldukça kolaylaştırmıştır. Bilgisayar ve masaüstü bilgisayar, akıllı telefon, tablet ve Web ortamında kullanılan yazılımlar çeşitli olsa da kullanıcılarına metin, görüntü, müzik ekleme ve ses kaydı imkanı tanımaktadır. Dolayısıyla dijital hikayeyi oluşturan öğretmenler veya öğrenciler oluşturdukları hikayeyi seslendirebilme imkanına sahiptir. Öğretmenler anlaşılması zor konuların daha somut hale getirilmesi ve anlatılan konuyla sınıf ortamında tartışma ortamı sağlamak amacıyla dijital hikayeler oluşturmaktadır (Robin, 2006). Eğitimciler, dijital hikayelerle teknolojinin yardımıyla konuların somutlaştırılarak daha iyi kavranmasında ve öğrencilere tartışma ortamı sağlayarak konunun derinlemesine anlaşılmasını sağlamaktadırlar. Hibbing ve Rankin Erikson (2003), Boster, Meyer, Toberto ve Inge (2002 akt. Robin, 2006) sınıflarda multimedya araçlarının kullanılması yeni bilgilerin kavranılmasına katkı sağlarken zor konuların öğrenilmesini kolaylaştırdığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin hazırladığı dijital hikayeler ise öğrencilere görsel okuryazarlık, bilgi okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı ve medya okuryazarlığı gibi birçok okuryazarlık türünde güçlü bir temel oluşturmaktadır (Robin, 2006; Brown, Bryan ve Brown, 2005).

DİJİTAL HİKAYELERİN OLUMLU YÖNLERİ

Sınıflarda öğretim materyali olarak dijital hikaye kullanılmasının birçok olumlu yönü bulunmaktadır. Öğrencilerin bireysel veya grup olarak oluşturdukları dijital hikayeler öğrencilere belli başlı becerilerinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Robin (2006) sınıflarda dijital hikaye kullanımının öğrencilerin dijital okuryazarlık, küresel okuryazarlık, görsel okuryazarlık, teknoloji okuryazarlığı ve bilgi okuryazarlığının gelişmesine katkı sağladığını belirtmiştir. Bahsedilen bu okuryazarlık türlerinden 21. yy. okuryazarlıkları veya 21. yy. becerileri olarak da bahsedilmektedir. 21. yy. becerilerinin kazanılmasında teknoloji destekli uygulamaların kullanılması öğrencilere bu becerilerin kazanılması noktasında katkı sağlamaktadır.

Dijital hikayeler uygulama sırasında öğrencilerin kendi hikayelerini oluşturmalarını, öğrencilere bir konu hakkında detaylı araştırma yapmalarını, sorular sormalarını, fikirlerini ve düşüncelerini organize etmelerini ve nihayetinde bir iletişim içerisinde olmalarını sağlamaktadır. Ayrıca öğrencilerin süreç içerisinde kendi oluşturduğu dijital hikayelerin yanı sıra arkadaşlarının oluşturdukları dijital hikayelere de eleştirel gözle bakmaları kendi gelişimlerinin bir parçası olmaktadırr. Öğrencilerin kendi hikayelerini ve arkadaşlarının hikayelerini eleştirebilmeleri eleştirel düşünme becerisinin gelişmesinin yanında duygusal zekanın gelişimini de desteklemektedir (Robin, 2008). Öyle ki öğrencilerin dijital hikayeleri oluşturduktan sonra farklı kişilere ulaşma imkanı olması ve dijital hikayelerin kendi ürünü olması öğrencilere motivasyon kaynağı da olabilmektedir (Sylvester ve Greenidge, 2009).

Dijital hikayeler geleneksel beceriler olan öğrencilerin sahip olduğu okuma ve yazma becerilerinden ayrı olarak yüzyılın beklediği becerileri kazandırmada da önemli bir yaklaşımdır (Kearney, 2009). Dijital hikayeler aynı zamanda öğrencilerin işbirliği, problem çözme, iletişim, eleştirel düşünme, kendini ifade etme becerilerinin gelişmesine de katkıda bulunmaktadır (Campbell, 2012; Smeda, Dakich ve Sharda, 2014). Dijital hikayeler sağladığı bu imkanların yanında geleneksel yöntemlerden daha çok farklılık sağlaması, öğrencileri aktif kılmasıyla dikkat çekici bir uygulama olmasıdır (Van Gils, 2005). Dijital hikayelerin tüm bu olumlu taraflarının özellikle dil öğretiminde kullanılmasının yanında farklı branş derslerinde de kullanılmasına sebep olmuştur. Bu çalışmada dijital hikayelerin kullanıldığı çalışmalar Türkiye ve yurtdışında yapılan çalışmalar olarak iki başlık altında dijital hikayelerin olumlu yönlerine de değinilerek incelenecektir.

DİJİTAL HİKAYELERİN SINIRLILIKLARI

Dijital hikayelerin eğitim aracı olarak kullanılmasında birtakım sınırlılıklar bulunmaktadır. İlk sınırlılık dijital hikayelerin doğasından kaynaklı olmayan ancak dijital hikayeyi uygulayacak olan kişilerden kaynaklı bir sınırlılıktır. Dijital hikayeler teknoloji destekli bir uygulama olduğundan dolayı teknolojiden uzak veya teknoloji konusunda önyargıları olan öğretmenler sınıflarında dijital hikayeleri kullanmak istemeyebilirler. Bazı öğretmenlerin teknoloji ile arasındaki uzaklıktan dolayı dijital hikayelerin sınıflarda kullanılmaması dijital hikayeden kaynaklanmayan bir sınırlılıktır. Ancak Covid-19 pandemisiyle uzaktan eğitime geçilmesi ve derslerin çevrimiçi olarak farklı platformlarda (EBA, Zoom, Google Meets vb.) yapılması teknolojiye uzak olan öğretmenlerin de bir şekilde sürece uyum sağlamalarını desteklemiştir.

Dijital hikaye kullanımı sırasında karşılaşılan bir diğer sınırlılık okullarda bilgisayar laboratuarın olmaması veya bilgisayar laboratuarında yeterli bilgisayarın bulunmamasıdır. Böyle bir durumda sınıfta öğrencilerin dijital hikayeleri hazırlaması söz konusu olamaz. Dijital hikayeler öğrenciler tarafından değil öğretmenler tarafından hazırlanabilirler. Aynı şekilde okullarda internetin bulunmaması veya internet bağlantısının zayıf olduğu durumlarda dijital hikayelerin oluşturulması ya da sunumu da bu durumdan etkilenebilir. Öğrencilerin kendi evlerinde bilgisayar, tablet, akıllı telefon gibi araçlarının bulunmaması veya teknolojik araçlar olsa dahi evde internet bulunmaması da öğrencilerin kendi hikayelerini oluşturmalarını engellemektedir.

Dijital hikayeleri sınırlandıran bir diğer faktör ise zamandır. Dijital hikayelerin sınıfta öğrenciler tarafından oluşturulup sunulması veya öğretmenin kendisinin oluşturduğu dijital hikayeleri sınıf ortamında sunması oldukça zaman alıcıdır. Öğretmenler belli bir plana uyduklarından dolayı programdan geri kalmamak için dijital hikaye uygulamasını çok etkin kullanmayabilirler.

Öğrencilerin oluşturduğu dijital hikayeler sırasında sınıf içerisinde görev ve sorumluluklar tanımlanmaz ve görev ve sorumluluklar öğrencilere dağıtılmazsa sınıf içerisinde bir kargaşa hakim olabilir. Sınıf yönetimi konusunda tedirgin olan veya daha önce öğrenciler ile böyle bir etkinlik yapmamış olan öğretmenler dijital hikaye kullanmada çok istekli olmayabilirler.

Dijital hikaye oluşturulma sırasında karşımıza çıkan ve belki de çok dikkat edilmesi gereken sınırlılıklardan bir tanesi de "telif hakkı"dır (Bull ve Kajder, 2004). Dijital hikaye oluşturulurken kullanılacak görsel, müzik, videonun vb. telif haklarına dikkat edilmesi gerekmektedir.

TÜRKİYE'DE DİJİTAL HİKAYELER İLE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Türkiye'de eğitim alanındaki reformlar ve klasik öğretim yöntemlerinden çağdaş öğretim yöntemlerine doğru bir geçişle birlikte teknoloji ve multimedya araçları öğretim araçları olarak kullanılmaya başlanmıştır. Teknoloji ve multimedya araçlarının bir birleşimi olan dijital hikayeler öğretim materyali olarak Türkiye'de de kullanılmaya başlanmıştır. Türkiye'de dijital hikaye kullanılarak yapılan çalışmalara rastlanılmaktadır. Dijital hikayeler çoğunlukla dil derslerinde okuma ve yazma becerilerini geliştirmeye yönelik olsa da diğer derslerde de kullanıldığı alanyazında görülmektedir.

Demirer (2013) çalışmasında 6. Sınıf öğrencilerinin e-öyküleme kullanımı ve etkileri üzerinde durmuştur. E-öykülemenin kullanılmasının öğrencilerin iletişimini arttırdığı ve öğrencilere paylaşma imkanı verdiği belirtilmiştir. E-öyküleme çalışmalarında oluşturulan metinlere görsellerin eklenmesinin öğrencilerin kavrama düzeylerini olumlu etkilediği ve öğrenciler tarafından e-öykülerin eğlenceli, teknolojik ve daha modern bulunduğu da çalışmada vurgulanmıştır.

Kurudayıoğlu ve Bal (2014) çalışmalarında dijital hikayeleri Türkçe öğretiminde kullanmışlardır. Dijital hikayelerin öğrencilerin motivasyon ve akademik başarılarını artırmada önemli rol oynadığı ve eleştirel düşünme üzerinde de etkisinin olduğu ifade edilmiştir. Çalışma sonucunda dijital hikayelerin öğrencileri Türkçe dersinde katılıma yönlendirdiği de belirtilmiştir.

Çıralı (2014) dijital hikayelerin görsel bellek ve yazma becerisi üzerindeki etkisini araştırmıştır. 29 öğrenciden oluşan 2 deney grubu ve 30 öğrenciden oluşan 2 kontrol grubu ile çalışılan uygulamanın sonucunda dijital hikayelerin deney grubundaki öğrencilerin yazma becerilerinde anlamlı fark yarattığı ancak görsel bellek üzerinde önemli bir farkın olmadığı gözlenmiştir.

Yamaç (2015) çalışmasında dijital hikaye kullanımının ilkokul 3. Sınıf öğrencilerinin yazma becerisi üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışma eylem araştırması olarak yürütülmüş ve çalışmaya 26 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonunda öğrencilerin büyük- küçük harf kullanımı, satır başına geçme, noktalama işaretlerini içeren yazma bilgisinde gelişme olduğu gözlenmiştir. Öğrencilerin yazma performansının da arttığı ve dijital hikaye oluştururken fikir oluşturma, fikirleri düzenleme, kullanmayı tercih ettikleri kelimeler ve cümlelerin akıcılığı açısından da gelişme görülmüştür.

Ertan Özen (2020) doktora tezinde dijital hikayelerin ortaokul 7. Sınıf öğrencilerinin yaratıcı düşünme becerisi üzerindeki dijital hikayelerin etkisini araştırmıştır. 19 hafta süren çalışmaya 20 7. Sınıf öğrencisi katılmıştır. Öğrenciler Türkçe derslerinde kendi hikayelerini oluşturmuşlardır. Öğrencilerin hikayelerini oluşturmadan önce arkadaşları ile birlikte beyin fırtınası yapmaları daha sonra senaryoyu oluşturmalarının öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisine olumlu etkisi olduğu belirtilmiştir.

Sever (2014) çalışmasında dijital hikayelerin öğrencilerin ikinci yabancı dil öğrenme motivasyonu üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmaya 18 Mart Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu'nda hazırlık okuyan 63 öğrenci katılmıştır. Çalışmanın sonunda elde edilen nitel ve nicel veriler birbirini desteklemiştir. Dijital hikayelerin öğrencilerin İngilizce öğrenme motivasyonunu arttırdığı ve İngilizce yazma ve konuşma becerisine katkı sağladığı belirtilmiştir.

Keşli Dollar ve Tekiner, Tolu (2015) çalışmalarında dijital hikayelerin İngilizce yazma becerisini nasıl etkilediği üzerinde durmuşlardır. Çalışma 53 5. Sınıf öğrencisi ile yürütülmüştür. Öğrenciler İngilizce derslerinde kendi hikayelerini oluşturmuşlardır. Çalışmanın sonunda öğrencilerin İngilizce derslerinde kendi hikayelerini oluşturmalarının

İngilizce dersine yönelik motivasyonu arttırdığı ve öğrencilerin İngilizce yazma becerisini geliştirdiği ifade edilmiştir.

Timuçin ve Irgin (2015) çalışmalarında üniversite hazırlık sınıfında okuyan öğrencilerin İngilizce yazma becerilerini geliştirmek amacıyla dijital hikaye kullanımını incelemişlerdir. Çalışmanın sonunda Keşli Dollar vd. (2015) çalışmalarının bulgularını destekler nitelikte sonuçlara ulaşmışlardır. Çalışmada İngilizce derslerinde dijital hikaye kullanılmasının öğrencilerin İngilizce yazma becerisinin geliştirilmesine katkı sağladığı belirtilmiştir.

Özer (2016) çalışmasında dijital hikayelerin İngilizce kelime öğrenme rolü üzerinde durmuştur. Üniversite hazırlık sınıfında okuyan 23 öğrenci ile planlanan çalışmada öğrenciler kendi dijital hikayelerini oluşturmuşlardır. Çalışma sonunda dijital hikayelerin kelime öğrenimini ve hatırlamayı kolaylaştırdığı belirtilmiştir.

Çokyaman ve Çelebi (2021) çalışmalarında dijital hikayelerin 6. Sınıf öğrencilerinin İngilizce derslerindeki akademik başarıları üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Deney ve kontrol grubunun bulunduğu çalışmada dijital hikayelerin kullanıldığı deney grubundaki öğrencilerin İngilizce akademik başarılarının arttığı görülmüştür.

YURTDIŞINDA DİJİTAL HİKAYELER İLE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Alanyazın tarandığında yurtdışında dijital hikaye ile yapılan çalışmalarda da dijital hikayeler ile dil öğretme veya dil becerilerini destekleme ve öğrencilerin motivasyonunu arttırmak için kullanılan çalışmalara rastlanılmaktadır. Bu çalışmalarda da dijital hikayelerin olumlu yönleri sınıf ortamına aktarılarak öğrencilerin derse aktif katılımı hedeflenmiştir.

Banaszewski (2005) çalışmasında dijital hikayelerin 4. Sınıftan 12. Sınıfa kadar olan kademelerde kullanımını incelemiştir. Derslerde dijital hikayelerin kullanılmasının dijital okuryazarlığın gelişmesi için bir temel oluşturduğunu savunmuştur.

Sadik (2008) teknolojinin derslerle bütünleştirilmesini savunduğu çalışmasında öğrencilerin fen, matematik, tarih ve İngilizce derslerinde kendi dijital hikayelerini oluşturmalarını incelemiştir. Öğrencilerin derslerde kendi hikayelerini oluşturmalarının öğrencileri araştırmaya yönlendirdiğine ve öğrencilerin derslere yönelik motivasyonlarını arttırdığını ifade etmiştir. Ayrıca öğrencilerin kendi hikayelerini oluşturmaları derse aktif katılımlarına ve teknoloji bilgisindeki gelişimlerine de katkı sağladığı belirtilmiştir.

Normann (2011) çalışmasında dijital hikayelerin ikinci yabancı dil öğretiminde kullanılmasını incelemiştir. Dil öğretiminde dijital hikayelerin kullanılmasının öğrencilerin kendilerini ifade etmeye yardımcı olduğu vurgulanmıştır. Dijital hikayelerin kullanılmasının öğrencilerin dijital yeterliliklerini ve sözel becerilerinin gelişmesini destekleyici olduğu çalışmada yer verilmiştir.

Castañeda (2013) çalışmasında İspanyolca derslerinde dijital hikayelerin kullanılmasını incelemiştir. Lise öğrencilerinin İspanyolca derslerinde dijital hikaye oluşturmalarının öğrencilere oluşturdukları hikaye ile bağ kurmayı sağladığı ve İspanyolca pratik yapma imkanı sunduğu çalışmada yer verilmiştir. Çalışmada ek olarak dijital hikayelerin iletişimi mümkün kıldığı da ifade edilmiştir.

Foley (2013) dijital hikayeleri ilkokul öğrencilerinin dil öğrenme bağlamında ele almıştır. İlkokul öğrencileri ile yürütülen çalışmada öğrenciler kendi dijital hikayelerini oluşturmuşlardır. Dijital hikayelerin kullanılmasının öğrencilerin yazma becerilerini olumlu etkilediği ve bugünün dünyasının gerektirdiği dijital okuryazarlık için de güçlü bir temel oluşturduğu ifade edilmiştir.

Churchill (2020) çalışmasında öğrencilerin kendi dijital hikayelerini oluşturmalarının dijital okuryazarlık üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmada ilkokul öğrencileri dijital hikayelerini kendileri oluşturmuşlardır. Çalışmanın odağını oluşturan dijital okuryazarlığın dijital hikayeler kullanılarak bu süreçte geliştiği ayrıca öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme ve geleneksel beceriler olan okuma-yazma becerilerinin de gelişmesine katkıda bulunduğu ifade edilmiştir. Çalışmanın sonunda öğretmenlere dijital hikayelerin bir öğretim yöntemi olarak kullanılması tavsiye edilmiştir.

Kasami (2021) çalışmasında dijital hikayelerin düşük İngilizce yeterliliğe ve düşük özgüvene sahip öğrencilerin motivasyonu üzerindeki etkisini araştırmıştır. Dijital hikayelerin öğrencilerin İngilizce öğrenme motivasyonunu artırmadaki etkisi üzerinde çalışmıştır. Çalışmanın sonunda dijital hikayelerin düşük İngilizce özyeterliliğe ve düşük özgüvene sahip öğrencilere İngilizce öğrenme motivasyonu sağladığı ve öğrencilerin özgüvenlerini arttırdığına yer verilmiştir. Dijital hikayelerin öğrencilere kendilerini ifade etmelerini sağladığı ve öğrencilere İngilizce dersini sevdirdiği belirtilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada dijital hikayelerin kısa bir tarihi, eğitim ortamlarına girişi ve bir eğitim materyali olarak kullanılması genel olarak ele alınmıştır. Çalışmada da ifade edildiği gibi dijital hikayelerin geliştirilme amacının eğitim odaklı olmadığı daha sonra yıllar içinde sınıf ortamında yararlanılan teknoloji destekli bir uygulama olduğudur. Dijital hikayeler oluşturulan bir senaryoya arka plan, metin, ses, müzik, video eklenerek ve hatta dijital hikayeyi oluşturan kişiye kendi sesini kullanarak hikayeyi anlatmaya fırsat veren bir uygulamadır. Dijital hikayelerin sağladığı bu imkanlardan dolayı sınıflarda sıklıkla yer almaya başlamıştır.

Dijital hikayeler dil öğretimde kullanıldığı gibi anadil becerilerinin geliştirilmesinde veya farklı derslerde kullanılmaktadır. Dil derslerinde kullanılan dijital hikayeler hedef dil ile pratik imkanı sağlamakta, dört temel beceri olan okuma-yazma-dinleme–konuşma becerilerinde gelişim göstermelerine ve öğrencilerin hedef dildeki kazanımlara ulaşmalarına yardımcı olmaktadır. Anadilde kullanılan dijital hikayelerde hedef dilde olduğu gibi öğrencilerin dört temel becerilerinin gelişmesine yardım eder ve öğrencilerin kendilerini ifade edebilmeleri için onlara bir fırsat sunmaktadır. Diğer branş derslerinde kullanılan dijital hikayeler ise öğrencileri araştırmaya yönlendirerek konuların daha derinlemesine anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Dijital hikayeler öğretmenler ve öğrenciler tarafından oluşturulabilmektedir. Öğretmenler tarafından hazırlanan dijital hikayeler konuların daha iyi anlaşılmasına ve akılda kalıcı olmasını sağlamaktadır. Dijital hikayelerde görsel, ses, metin ve videnun bir arada kullanılabilmesi aynı anda çok farklı duyulara hitap ederek öğrencilerin dikkatini çekmektedir. Dijital hikayelerin teknoloji destekli dijital bir formatta olması da dijital dünyada yaşayan öğrencilerin kendi dünyalarından bir şeyler bulmasını ve derse aktif katılmasına yardımcı olmaktadır. Öğrencilerin oluşturduğu dijital hikayeler ise öğrencilerin ortaya çıkardığı bir üründür ve dolayısıyla öğrencilerin aktif katılımını sağlamaktadır. Öğrencilerin oluşturduğu dijital hikayeler öğrencilerin arkadaşları ile birlikte beyin fırtınası yapmalarına ve dolayısıyla yaratıcı düşünme becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Öğrencilerin dijital hikayeler oluşturmaları aynı zamanda araştırma becerilerinin gelişmesinin yanında, problem çözme, eleştirel düşünme ve işbirliği becerilerinin de gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Tüm bunların ötesinde dijital hikayeler 21. yy. becerileri olan dijital okuryazarlık, bilgi okuryazarlığı, medya okuryazarlığı gibi okuryazarlık türlerine de sağlam bir temel oluşturmaktadır.

Alanyazın tarandığında da dijital hikayelerin öğrencilere öğrenme fırsatı sunduğu, etkin katılımı sağladığı ve derse yönelik motivasyonlarını arttırdığına dair çalışmalar bulunmaktadır. Aynı şekilde dijital hikaye kullanımının 21. yy. becerilerinin gelişmesine temel oluşturduğuna ve öğrencilerin özgüvenini arttığına dair bulgulara da alanyazında rastlanılmıştır. Yang, Chen ve Hung (2020) çalışmalarında dijital hikayelerin öğrencilerin İngilizce konuşma becerisi ve yaratıcı düşünme becerisi üzerinde olumlu etkisini vurgulamışlardır. Aljajaraideh (2020) çalışmasında dijital hikayelerin İngilizce derslerinde kullanılmasının 6. Sınıf öğrencilerinin İngilizce akademik başarısını ve derse yönelik motivasyonunu arttırdığını belirtmiştir. Kim (2014) İngilizce dersinde dijital hikayelerin kullanılmasının öğrencilerin sözel yeterliklerinin gelişmesine ve motivasyonlarının arttırdığını belirtmiştir. Çokyaman ve Çelebi (2021) İngilizce derslerinde dijital hikaye kullanılan ortaokul 6. Sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının arttığını çalışmalarında ifade etmişlerdir. Tatlı ve Arzugül Aksoy (2015) hazırlık sınıfında okuyan öğrenciler ile yaptıkları çalışmalarında dijital hikayelerini oluşturan öğrencilerin yabancı dilde kendilerini daha rahat bir şekilde ifade ettiklerini vurgulamışlardır. Çıralı (2014) dijital hikayelerin kullanılmasının ilkokul 2. Sınıf öğrencilerinin görsel hafıza ve yazma becerilerini geliştirdiğini, Sever (2014) dijital hikayelerin üniversite hazırlık sınıfında okuyan öğrencilerin İngilizce öğrenme motivasyonu, İngilizce konuşma ve yazma becerilerinin gelişim göstermesine katkı sağladığını belirtmiştir. Yamaç (2015) doktora tezinde dijital hikayelerin ilkokul 3. Sınıf öğrencilerinin yazma becerilerinin gelişmesindeki etkisini ortaya koymuştur.

Alanyazın tarandığında dijital hikayelerin bir öğretim materyali olarak kullanılmasının olumlu sonuçlarının olduğu görülmektedir. Çalışmada dijital hikayenin sınırlılıklarından bahsedilmiş ve çalışmada dijital hikaye uygulaması sırasında karşılaşılabilecek sorunlar ve çözümlere yer verilmiştir. Dijital hikaye uygulaması sırasında karşılabilecek teknik ve internet kaynaklı bu sorunlara önceden hazırlıklı olunarak farklı bir mobil veri sağlayıcı ile sorun ortadan kaldırılabilir. Okullarda bir bilgisayar laboratuarının olmaması öğrencilerle birlikte bir uygulamayı mümkün kılmamaktadır. Bu durumda öğrencilere dijital hikaye oluşturma yazılımlarını göstererek kendi hikayelerini oluşturmalarına rehber olunabilir. Ancak öğretmenin teknolojiye uzak olması sınıfında teknolojiyi kullanmak istememesi dijital hikaye uygulamasının önündeki en büyük engel olabilir. Burada öğretmenlere çağın getirdiği yenilikleri takip etmeleri, öğrencilerin öğrenmelerine yardımcı olabilecek her uygulamanın kullanılması tavsiye edilmektedir.

KAYNAKÇA

Aljaraideh, Y. A. (2020). The impact of digital storytelling on academic achievement of sixth grade students in English language and their motivation towards it in Jordan. *Turkish online journal of distance education, 21*(6), 73-82.

Banaszewski, T. M. (2005). *Digital storytelling: Supporting digital literacy in grades 4-12.* (Unpublished master thesis). Georgia Institute of Technology, Atlanta.

Bull, G. & Kajder. S. (2004). Digital Storytelling in the Language Arts Classroom. *Learning & leadingwith technology, 32*(4), 46-49.

Burmark, L. (2004). Visual presentations that prompt, flash & transform here are some great ways to have more visually interesting class sessions. *Media and Methods*, *40*, 4-5.

Brown, J., Bryan, J. ve Brown, T. (2005). Twenty-First Century Literacy and Technology in

K-8 Classrooms. *Journal of Online Education, 1*(3).

Campbell, T. A. (2012). Digital storytelling in an elementary classroom: Going beyond entertainment. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 69*, 385-393.

Castaneda, M. (2013). I am proud that I did it and it‟s a piece of me”: Digital Storytelling in the Foreign Language Classroom. *CALICO Journal, 30*(1), 44-62.

Churchill, N. (2020). Development of students' digital literacy skills through digital storytelling with mobile devices. *Educational Media International , 57*(3), 271-284.

Crane, B. (2008). Digital storytelling changes the way we write stories. *Information Searcher, 18* (1), 1, 3–9, 35.

Çokyaman, M. ve Çelebi, M. (2021), Yabancı dil öğretiminde dijital hikâye anlatımının (dha) akademik başarıya etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 22* (2), 994-1035.

Çıralı, H. (2014). *Dijital hikaye anlatımının görsel bellek ve yazma becerisi üzerine etkisi.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Demirer, V. (2013). *İlköğretimde e-öyküleme kullanımı ve etkileri.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.

Dogan, B., and Robin, B. (2008, March). *Implementation of digital storytelling in the classroom by teachers trained in a digital storytelling workshop*. In Society for Information Technology & Teacher Education International Conference, 1, 902-907.

Ertan Özen, N. (2020). *Dijital hikaye oluşturmanın ortaokul 7. Sınıf öğrencilerinin yaratıcı düşünme becerisine katkısı.* (Yayınlanmamış doktora tezi). Uşak Üniversitesi, Uşak.

Foley, L. M. (2013). *Digital storytelling in primary-grade classrooms.* (Doctoral dissertation). Arizona State University, Arizona.

Fredricks, K. (2009). Tell me a story. *School Library Monthly, 26*(4), 33-35.

Kasami, N. (2021). Can digital storytelling enchance learning motivation for EFL students with low proficiency and confidence in English? *The EuroCALL Rreview , 29* (1), 68-80.

Kearney, M. (2009, December). *Towards a learning design for student-generated digital storytelling.* The Future of Learning Design Conference. University of Wollongong, Australia.

Keşli Dollar, Y. & Tekiner Tolu, A. (2016). My first digital story: a case study with 5th grade Turkish English language learners . *ELT Research Journal, 4*(3), 0-0 .

Kim, S. (2014). Developing autonomous learning for oral profiency using digital storytelling. *Language Learning & Technology, 18* (22), 20-35.

Kurudayıoğlu, M. & Bal, M. (2014). Ana dili eğitiminde dijital hikâye anlatımlarının kullanımı. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *0*(28), 74-95.

Hibbing, A. N., & Rankin-Erikson, J. L. (2003). A picture is worth a thousand words: Using visual images to improve comprehension for middle school struggling readers. *Reading Teacher, 56*(8), 758.

Hull, G. A., and Nelson, M. E. (2005). Locating the semiotic power of multimodality. *Written Communication*, *22*(2), 224-261.

Normann, A. (2011). *Digital storytelling in second language learning*. (Unpublished master thesis). Norwegian University of Science and Technology, Trondheim.

Özer, M. (2016). *Exploring the role of dijital storytelling in vocabulary learning and retention: a case study at Harran university*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çağ Üniversitesi, Mersin.

Robin, B. (2006). *The educational uses of digital storytelling*. In C. Crawford et al. (Eds.), Proceedings of Society for Information Technology and Teacher Education International Conference 2006 (pp. 709-716). Chesapeake, VA: AACE.

Robin, B. R. (2008). Digital storytelling: A powerful technology tool for the 21st century classroom. *Theory into Practice, 47*(3), 220-228.

Robin, B., ve McNeil, S. (2019). Digital storytelling. R. Hobbs, & P. Mihailidis içinde, *The International Encyclopedia of Media Literacy* (s. 1-8). Wiley-Blackwell.

Sever, T. (2014). *An investigation into the impact of digital storytelling on the motivation level of students.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Sylvester, R., ve Greenidge, W. L., (2009). Digital storytelling: Extending the potential for struggling writers. *The Reading Teacher, 63*(4), 284-295.

Smeda, N., Dakich, E., ve Sharda, N. (2010). Developing a framework for advancing e- learning through digital storytelling, M. Baptista ve M. McPherson (Ed.). *IADIS International Conference, e-Learning 2010* (s.16-91). Freiburg, Germany.

Smeda, N., Dakich, E.,ve Sharda, N. (2014). The effectiveness of digital storytelling in the classrooms: a comprehensive study. *Smart Learning Environments, 1*(1), 1-21.

Tatlı, Z. ve Arzugül Aksoy, D. (2017). Yabancı dil konuşma eğitiminde dijital öykü kullanımı. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergis , 45*(45) , 137-152.

Timuçin, M., ve Irgin, P. (2015). Digital storytelling: an outlet for expression in EFL context. *International journal of languages' education and teaching, 3*(1), 288-302.

Van Gils, F. (2005, June). *Potential applications of digital storytelling in education*. In 3rd Twente Student Conference on IT (Vol. 7). University of Twente, Faculty of Electrical Engineering, Mathematics and Computer Science Enschede.

Xu, Y., Park, H., ve Baek, Y. (2011). A New Approach Toward Digital Storytelling: An

Activity Focused on Writing Selfefficacy in a Virtual Learning Environment. *Educational Technology & Society, 14*(4), 181–191.

Yamaç, A. (2015). *İlkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin yazma becerilerinin gelişiminde dijital hikayelerin etkisi,* (Yayınlanmamış doktora tezi.) Gazi Üniversitesi, Ankara.

Yang, Y.-T. C., Chen, Y.-C., ve Hung, H.-T. (2020). Digital storytelling as an interdisciplinary project to improve students' English speaking and creative thinking. *Computer Assisted Language Learning,* 1–23.

EK-1

DIVERSITY REPRESENTATION IN ENVIRONMENTAL STUDIES TEXTBOOKS AT PRIMARY SCHOOL LEVEL

Ms. Divya Sharma

Assistant Professor, Mata Sundri College for Women (University of Delhi), New Delhi, India

Ph.D. Research Scholar, IASE, Faculty of Education, Jamia Millia Islamia, New Delhi, India

Abstract

Present Environmental Studies (EVS) curriculum prescribed by NCERT in primary schools of India is founded on democratic values of equity and equality. It has been consciously made responsive to the diversity and differences inherent in Indian society. The thematic curriculum for EVS is woven around basic components of a child's environment like *food, shelter, water, travel, family and friends* cutting across various disciplines with a focus on children's understanding and experiences rooted in diverse cultural milieu. Apart from the construction of conceptual knowledge and skills development in the subject, teaching-learning of EVS also strives to focus on childrens' ability to- address existing issues of inequality and differences in their socio-cultural environment; question the power relations existing in society; and, critically reflect on their everyday experiences related to diversity with empathy for 'others'. Teaching learning resources used by the teachers are needed to facilitate the curricular objectives of a subject. Textbooks continue to function as an indispensable teaching-learning material in our classrooms at schools. Hence, ensuring an appropriate content and representations of the textbooks is quite an important task to ensure meeting of the curricular objectives. This paper is based on findings of a comparative analysis of EVS textbooks being used in public and private schools in India from the lens of diversity representation and its related parameters as delineated by the author. Textbooks of grade 3, 4 and 5 have been selected for the purpose since EVS is offered as an integrated subject at primary school level only.

Key words: Environmental Studies, Diversity, Curriculum, Textbooks.

HEIDEGGER DÜŞÜNCESİNDE ENDİŞE KAVRAMININ KURUCU İŞLEVİ

THE CONSTRUCTIVE FUNCTION OF THE CONCEPT OF ANXIETY IN HEIDEGGER'S THOUGHT

Doç. Dr. Emrah AKDENİZ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü

ORCID NO: 0000-0002-0538-9153

ÖZET

Felsefe tarihi, Heidegger'e göre, "varlığın neliğine" ilişkin temel bir soru üzerine gelişim göstermiştir. Filozoflar "varlık nedir" sorusu bağlamında aslında varlık gibi en kapsayıcı kavramın özünü saptamaya uğraşmışlar, fakat sorunun yanıtını, varlığı hep bir var olana indirgemek suretiyle vermişlerdir; o nedenle töz kavramını farklı dönemlerde arkhe, idea, logos, akıl, istenç, güç istenci gibi değişik adlarla yorumlamış ve görünen gerçekliğin ardındaki başka bir gerçeklik olarak düşünmüşlerdir; dolayısıyla düşüncenin tarihi genel itibariyle bu arayışın yol açtığı bir ikicilikle malûl olmuş, filozoflar da bu ikiciliğin açmış olduğu temel sorunları çözmeye çalışmışlardır; bu bağlamda özellikle dış dünyanın varlığı sorunu, söz konusu ikiciliğin açmış olduğu en önemli sorun olarak Platon'dan Kant'a uzanan çizgide felsefenin gündeminde ilk sıralarda yer almıştır. Heidegger bu sorunun çıkış nedeni olarak dünyaya epistemik bir bağlantı üzerinden bakılmasını göstermiş ve bu yanlışın en temelde varlık nedir sorusunu yanlış sormaktan kaynaklandığını düşünmüştür; çünkü varlık sorusu, ona göre, bir nelik sorusu değil bir anlam sorusudur; dolayısıyla sorunun doğru formu, "varlığın anlamı nedir?" şeklindedir; bu iki soru benzer gibi görünse de aralarındaki fark çok fazladır; zira varlığın anlamı sorusu tek tek varolanlara değil varolanlarla ilgisinde insana, yani insanla varolanların bağlantısına ilişkindir. Heidegger için sorunun bu ikinci versiyonu insanın varoluşunda açılana odaklanır; insan var olanlardan, var olanlar da varlıktan bağımsız değildirler ve varlık tam da insanın şeylerle ilişkisinde açığa çıkan ya da olagelendir; bu iç içe geçmişlik ilişkisi aynı zamanda insanın konumunu, yani dünya-içinde-oluşunu ifade eder; insan varlıkla ilişkisinde varolanları varlığa getiren ve bunu yaparken de dünyanın dünyalaşmasına yol açandır; yani insanı varlıkla iç içe geçmiş ilişkisinde ele alan bu yaklaşım, epistemolojik bakış açısı sonucunda ortaya çıkmış olan özne-nesne ikiliği sorununu, ilişkisellik bağlamında bütünsel bir işleyişten, olagelmeden söz etmek suretiyle çözen varoluşsal bir yaklaşımdır. İnsanın bu varlıkla bağımlı ilişkisinin temelinde ise Heidegger'in aslî bir bulunuş hali olarak yorumladığı kaygı kavramı bulunur. Kaygı insanın yitimli bir varoluşa sahip olması nedeniyle kendi varlığının hükümsüzlüğüne ilişkin duyduğu, deneyimlediği ontolojik bir durumdur ve insanın varlıkla ilişkisinde açığa çıkan tüm yaratıcı gücünün ve etkinliğinin temelinde yatmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Varlık sorusu, Özne-nesne ikiliği, Dünya-içinde-olmak, Kaygı, Yitimlilik

ABSTRACT

The history of philosophy, according to Heidegger, has developed on a fundamental question about "what is being". In the context of the question of "what is being", in fact, philosophers have tried to determine the essence of the most inclusive concept such as being. but they have always given the answer to the question by reducing being to an existing; for this reason, they interpreted the concept of substance with different names such as arkhe, idea, logos, reason, will, will to power in different periods and thought of it as another reality behind the visible reality; therefore, the history of thought has generally been afflicted with a dualism caused by this search and philosophers have tried to solve the main problems that this dualism has opened up; in this context, the problem of the existence of the external world, in particular, has been at the top of the agenda of philosophy in the line from Plato to Kant, as the most important problem opened by the dualism. Heidegger showed that the reason for this problem was to look at the world through an epistemic connection, and he thought that this mistake was mainly caused by asking the question of "what is being" incorrectly; because the question of being, for him, is not a question of whatness but a question of meaning; hence the correct form of the question is "What is the meaning of being?"; although these two questions seem similar, the difference between them is huge; for the question of the meaning of being is not about individual beings, but man in relation to beings, that is, the connection between man and beings. For Heidegger, this second version of the problem focuses on what opens up in human existence; man is not independent of beings and beings are not independent of being and being is precisely what emerges or occurs in man's relation to things; this intertwining relation also expresses the position of man, that is, his being-in-the-world; he is the one who brings the existents into being in his relationship with being and while doing so, he causes the world to be world; that is, this approach, which deals with man in his intertwined relationship with being, is an existential approach that solves the problem of subject-object duality, which has emerged as a result of the epistemological perspective, by talking about a holistic functioning, event in the context of relationality. On the basis of man's dependent relationship with this being, there is the concept of anxiety, which Heidegger interprets as an essential state of being. Anxiety is an ontological state that a person feels and experiences about the invalidity of his own existence due to his loss of existence and lies at the basis of all his creative power and activity that emerges in man's relationship being.

Keywords: The question of being, Subject-object duality, Being-in-the-World, Anxiety, Mortality

SARTRE'DA FENOMENAL BİLİNÇ ELEŞTİRİSİ BAĞLAMINDA VAROLUŞSAL BİLİNÇ YAKLAŞIMI

EXISTENTIAL CONSCIOUSNESS APPROACH IN SARTRE IN THE CONTEXT OF PHENOMENAL CONSCIOUSNESS CRITICISM

Doç. Dr. Emrah AKDENİZ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü

ORCID NO: 0000-0002-0538-9153

ÖZET

Fenomenolojinin kurucu ismi olan Edmund Husserl, felsefenin temel problemi olarak gördüğü özne nesne ikiliğini, fenomenin ardında bir gerçeklik bulunmadığı savını temellendirmek suretiyle ortaya koyar. Fenomenler ona göre bilince, bilincin yönelimselliğinde verilidirler ve yapılması gereken temel iş de bilinci bu yönelimselliği içinde, yani ilişkiselliğinde betimlemektir. Husserl fenomenolojisinin takipçilerinden olan ve varoluşçuluğun önde gelen isimlerinden olan Sartre ise Husserl'in bu yaklaşımını, onun aşmaya çalıştığı düalizmin farklı bir çeşidine düştüğü için eleştirir; çünkü Husserl'in yaklaşımında farklı bağlamlar ve ufuklardan dolayı içi doldurulamayan eksik algılardan kaynaklanan paradoksal bir durum bulunmaktadır; buna göre her bir yönelim/algı sonlanmayan bir sürece tabidir; dolayısıyla bilincin yönelimselliği söz konusu olduğunda tamamlanmış haliyle fenomenin, sonsuz olanakları bakımından fenomenle ilişkisinin nasıl açıklanacağı sorunu ortaya çıkar; bu, Sartre'a göre, bilincin verililiği üzerinden özleri saptamaya çalışan klasik fenomenolojinin temel bir problemidir; burada öz ile özü dışlayan sonsuz olanaklılıklar arasındaki aşılamaz ikilik sorunu Sartre'ın varoluşçu felsefesinin de çıkış noktasını oluşturur. Sartre, bilincin yönelimselliği üzerinden bilincin-dışında yer alanın aşkınlığını kabul etmek zorunda olduğumuzu ifade ettikten sonra hem bilincin hem de bilince aşkın olanın fenomen-ötesi bir karakterde olduğunu belirtir; varlığın bilince aşkın olarak, şeyler üzerinden, bulantı gibi varoluşsal bir yaşantı aracılığıyla verilebilmesi, dolayısıyla varlığın bütünlüklü olanın ötesinde deneyimlenebiliyor olması varlığın fenomen-ötesi varlığına işaret ederken, bilincin de boş ve içeriksiz olamaması, yani hep bir şeyin bilinci olarak yönelimsel olması, dolayısıyla kendini hep bu kendi etkinliğinde inşa eder halde olması da onun özsel olanın ötesinde fenomen-ötesi bir şey olarak konumlanmasına neden olur. Bu nedenle Sartre'a göre fenomenolojinin yapması gereken temel iş, bu iki fenomen-ötesi alanın ilişkisini çözümlemeye çalışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Bilinç, Yönelimsellik, Fenomen, Fenomen-ötesi, Öz, Varoluş

ABSTRACT

Edmund Husserl, the founding name of phenomenology, reveals the subject-object duality, which he sees as the main problem of philosophy, by grounding the thesis that there is no reality behind the phenomenon. According to him, phenomena are given to consciousness in the intentionality of consciousness, and the main task that needs to describe consciousness in this intentionality, that is, in its relationality. Sartre, one of the followers of Husserl's phenomenology and one of the leading figures of existentialism, criticizes this approach of Husserl because he falls into a different type of dualism that he is trying to overcome; because there is a paradoxical situation in Husserl's approach arising from incomplete perceptions that cannot be filled due to different contexts and horizons; accordingly, each orientation/perception is subject to an unending process; therefore, when the intentionality of consciousness is in question, the problem arises of how to explain the relationship of the phenomenon as complete with the phenomenon in terms of its infinite possibilities; this, according to Sartre, is a fundamental problem of classical phenomenology which seeks to identify essences through the givenness of consciousness; here, the insurmountable duality problem between essence and infinite possibilities that exclude essence constitutes the starting point of Sartre's existential philosophy. After stating that we have to accept the transcendence of what is outside of consciousness through the intentionality of consciousness, Sartre states that both consciousness and what transcends consciousness have a trans-phenomenal character; the fact that existence can be given to consciousness transcendently, through things, through an existential experience such as nausea, and therefore that existence can be experienced beyond the holistic, indicates the trans-phenomenal existence of being while consciousness's inability to be empty and contentless, that is, it is always intentional as the consciousness of something, therefore it always finds itself in this self. The fact that it is constructive in its activity causes it to be positioned as something beyond the essential and beyond the phenomenon. Therefore, according to Sartre, the main task of phenomenology is to try to analyze the relationship between these two trans-phenomenological fields.

Key Words: Consciousness, Intentionality, Phenomen, Trans-phenomen, Essence, Existence

THE CULTURAL ROLE OF THE MEDIA AND THEIR LANGUAGE IN THE SOCIAL CONSTRUCTION OF REALITY

Dr. Elda KATORRI

University of Tirana, Albania

Abstract

Otherwise known as the fourth power, the media and the language used by them have an essential role in describing, building, or influencing the reality in which we live. According to McLuhan, the media "give shape to the experience" we have of the world by giving us the opportunity to form our opinions, raise or solve problems, channel needs and aspirations, orient our attitudes regarding many issues. They plant and cultivate in us certain values, beliefs, patterns of behavior and ignore or denigrate other values, beliefs, patterns. This process, otherwise known as the social construction of reality, does not belong only to the social sphere but also to the personal one as it directly affects the formation of our identity, of what we are and what we become every day.

The purpose of our study is to highlight how great the influence of the media is, not only in the construction of reality but also when it comes to our identity, beliefs, values, judgment criteria or the social relations we build.

To dwell on this influence and explain it in practice, we have brought forth a survey conducted with the faculty students, the youngest users of these media.

Keywords: media's role, influence, identity, reality.

Introduction: We are surrounded by the media, we live in a context where individual and society intertwine with each other, where ideas and ideologies mix and end up on TV, radio, the internet, newspapers and online platforms, shaping our daily life experience. Media convey symbols, meanings, behaviors, approaches, ideas and beliefs that do not only concern the social sphere but also the individual, identity one. In connection with the way which media and their language influence the social construction of reality and identity we conducted a research involving 200[1] students, aged between 18 and 30, from the Department of Foreign Languages of the University of Tirana, both at Bachelor and Master level. All of them were given a questionnaire with 10 questions, part of a wider research on the media and public opinion, on the influence of the media not only in the construction of reality but in our identity, beliefs, values, evaluation criteria or social relationships that we build.

Media as a cultural industry

The concept of "cultural industry" has already entered the vocabulary of social and economic sciences to indicate the productive organization of culture and its relationship with the market.

[1] For this survey, which was conducted in March 2009, we have interviewed 200 students of every grade enrolled in the Department of Foreign Languages at the University of Tirana.

The media play a fundamental role in the transformation of social relations. Horkimer and Adorno (2002) make this clear when they assert that the mechanisms and logic underlying the production and distribution of culture by the media are quite analogous to those linked to the production process of other industrial sectors. Cultural products are "goods", which means that their artistic and aesthetic content is subject to the rules of exchange and profit. Thus, the evolution of the mass communication sector in capitalist countries resembles that of the industrial one, and competition in the communication market tends to create similar dynamics to those that can be found in an oligopoly.

So, the cultural industry is not only a subgroup of the capitalist industry, but it also exercises an essential ideological function in the entire social system. It does not have an ideology of its own, but it reflects the ideology of the main sectors of society. The cultural industry contributes, according to a statement by Marcuse (1964), to create a one-dimensional world, in which the administration of life by those in a position of power within our society is not limited to the provision of jobs, but it also involves the spheres of consumption and culture.

The mass culture is mainly conservative: it is based on the opinions and feelings spread throughout society; it produces a superficial stimulation which neither excites nor disturbs. Its main message is: stay as you are, live as you have always lived. It offers happiness or at least relief from anxiety through consumption, a kind of "folk belief".

Through the media, we have the opportunity to form opinions, raise or solve problems, channel needs and aspirations, orient attitudes. On the one hand, the cultural apparatus removes the elite's exclusive right to information by "monitoring" the balance of power; on the other hand, it prevents unidirectional communication, offering the public identification models, symbols and images of democratic societies.

Thanks to the spread of welfare, the expansion of civil rights, political democracy and mass education, the majority of the population has entered society with full rights. So, the mass society is characterized by a democratization of culture.

McLuhan insists on a simple idea regarding the media: They do not "represent" the world, nor "shape it", but they shape the experience we have of it.

The media play a crucial role in formulating a definition of reality, which is thought of as a consensual framework "that each of us agrees on", that defines the boundaries of what is socially acceptable, what is peaceful and natural. This ideological "framework" of social reality operates through refined and complex mechanisms, such as inclusion/exclusion, which on the one hand allow a large space for expressive forms and social phenomena, but on the other hand define what should be ignored or labeled as abnormal behavior (Hall, 1982).

However, this is not a knife-edge thing, as different strata or social groups react in different ways based on the position they occupy in society. So, the recipients do not necessarily accept in the same way what the media present to them.

The cultural supermarket

According to Fiske (1989) mass culture resembles a supermarket that offers a rich variety of products, from which each of us gets what he needs and what best fulfills his tastes and preferences by "cooking" and "processing" it in his own way. According to this view, Fiske himself says that the receiver is not limited to negotiating the meanings of the "general culture" that mass culture processes, but uses the content of the media simply as a pretext, as

a “raw” material with which to construct his own opinions, which can sometimes be quite independent and quite different from the cultural product itself.

So, the media contribute to the formation of a collective consciousness not only because they feed the latter with events (things to know, to talk about), but because they act as frames or interpretive structures of reality.

The cultivation of beliefs and the social construction of reality

We must take into account the fact that a message, when expressed, loses the connection with the purpose it originally had and takes on its own semantic autonomy, therefore the effects that this message can cause can be very different from those originally desired. For example, the author of a novel or the director of a film, mainly aims to entertain with his work by sharing his perspective on life. However, the effects of this work may exceed the initial goals he may have had, causing the public, for example, to reinforce some behavior patterns, or to modify some others, and even to question some beliefs. More generally, we can affirm that there cannot be a completely unbiased communication, given that each of us expresses and acts according to the perspective that he himself has on the world, unwittingly expressing his own values, feelings, convictions, emotions, thoughts or attitudes.

In the new view of long-term influences, the “power” that researchers attribute to the media turns out to be much greater than previously thought: the media not only has the power to influence, by making possible the circulation in public of symbolic forms (Thompson, 1998: 49-50), our attitudes in terms of the material side, such as buying or even votes, but they also manage to program our minds starting from childhood. They plant and cultivate in us certain values, beliefs, patterns of behavior whilst also inducing us to ignore or denigrate other ones.

This process, otherwise known by researchers as the social construction of reality, is not in itself negative; on the contrary, as we shall see, it is necessary for the social and intellectual growth of people; but media influence can be misused (intentionally or unintentionally) and this can have serious consequences. Even before media was born, the knowledge we had about the world, about society, about people, came to us mainly from “agencies” such as family, school, church, society, etc., which intentionally or not protected us with their ideology; therefore, the media operate in a competitive and conflictual context, which already existed, in which the various participating subjects more or less selfishly aim to have their definition of reality accepted and legislated, or rather, they aim to spread the views that best match their interests, using the various instruments at their disposal.

As we said above, since the family or religion lost their educational and symbolic power, it is the media that today represent the most influential institution from a socio-cultural point of view, and this influence is even greater than that of school, given that the media reaches all layers of the population, regardless of age, geographical position, and ideological or religious views. Think how many people today, for who knows how many hours a day, watch television, read newspapers, listen to the radio, research on the internet.

Socio-cultural programming of the mind

Every human being, in the process of growing up, "inherits" the beliefs, values, language, rules and typical roles of his family or the social group he belongs to; in other words, he learns how to see reality and live his own life.

This acculturation and socialization process that begins when we are children is meant to enable us to navigate the world and participate in society. But for this we must pay a price; the more we try to assimilate this socio-cultural heritage, whole and unchanging, the more we learn to see reality only through some previously borrowed "lenses" and to judge it according to some fixed mental schemes (Izzo, 1980, Berger & Luckmann1969, Mannheim 1957, Watts 1976).

To some extent, our mind resembles a computer that is programmed not by us but by others: parents, school, media. Of course, our direct experience is also involved, but in a much more limited way: the majority of it comes from what we have read in books or newspapers, seen or heard in movies or on television, something our parents or teachers have told us, something we heard in our social circle.

This process of "learning from others" has important advantages, because it allows us to expand the knowledge we have about the world and the knowledge we get to pass on to future generations. However, these very same schemas that help us understand the world over time can turn into an obstacle to our individual and collective growth, if they do not develop in parallel with them. Unfortunately, every social system, upon reaching a certain level of organization, aims to gather itself by preserving some principles, beliefs, values, which may have been functional in the past, but then became anachronistic because of their rigidity. This phenomenon, from a sociological point of view, is explained by the conservative tendency that certain groups have to maintain power, that is, the status quo, but an individual aspect must be taken into account in this whole process.

Of course, some values or principles should always be taken as a basis, but the problem is that not every scheme, principle or model should be preserved even when it loses its value in a certain social context. Sometimes this happens because of ignorance or superstition, but of course most of the time it is interest-driven. Even to this day, after having passed the threshold of 2000 years, we carry within us thoughts or principles that are several centuries or several millennia old, which bring with them unwanted consequences that affect our personal or collective perception, **but above all, it that we carry within ourselves is the illusion that our ideas, values, beliefs are really ours, when most of them are the result of conditioning and influence from society** (Izzo, 1980; Berger & Luckmann1969).

For a part of society, the fourth power, that is to say the media, is the main source from which we "drink" and "imbue" our ideas or the experiences that leave a mark on us, distinguish us or characterize us. But to what extent do they influence us? When it comes to percentages, you can see below what our students say:

What percentage do you think better reflects the media's influence in the formation of our ideas? (Circle one of the alternatives):

a. 0 – 20 **b.** 20 – 40 **c.** 40 – 60 **d.** 60 – 80 **e.** 80 – 100

Answers:	Number of people
a. 0-20%	15
b. 20-40%	33
c. 40-60%	82
d. 60-80%	61
e. 80-100%	9

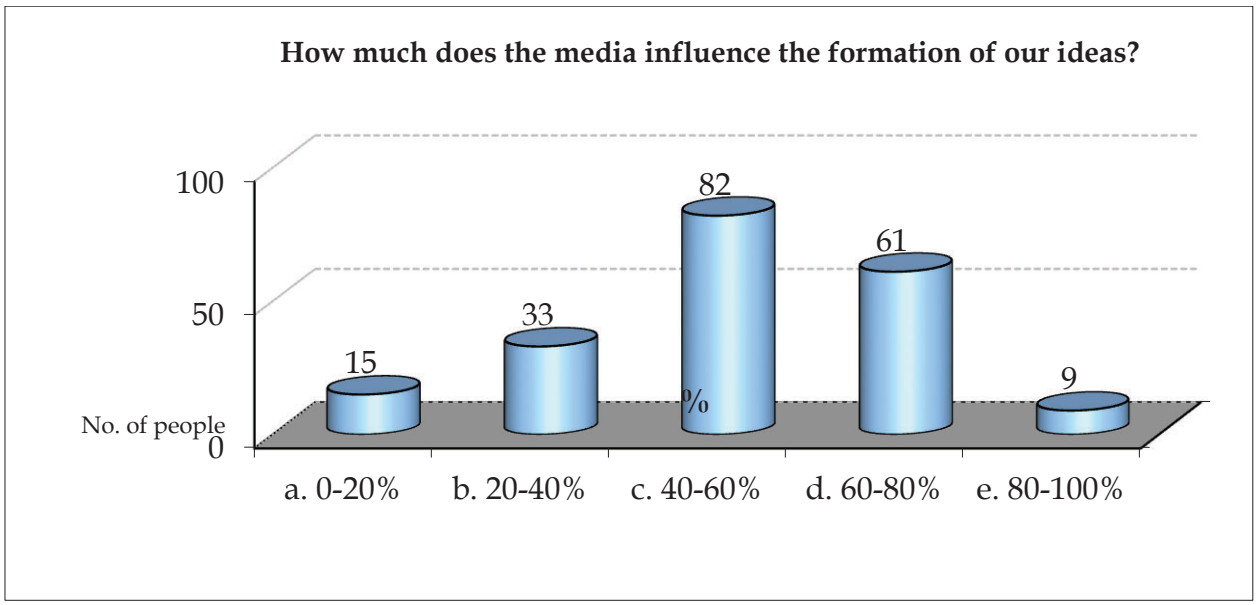

143 of them or 71.5%, recognize to the media, in the formation of their ideas, a greater role than themselves or other institutions. Maybe this is link to the fact that today we live surrounded or, even better, "invaded" by the media and the information that comes to us from them, so that our ideas are hardly motivated by something we haven't seen on television, that we haven't heard on the radio or that we haven't read on the Internet. Regarding the answers on both ends of the spectrum, I think that a person, based on the circumstances, cannot be totally unaffected by the media or be completely influenced by them. In the first case, it would be an unjustified overestimation of himself, while in the second, an undeserved underestimation.

Even identity, the meaning that the individual forms for himself while growing up, is affected by this social conditioning of thoughts or needs, and one of the most serious

consequences that is observed in people is the birth of a sort of "false identity", meaning that the opinion they have about themselves does not correspond to the truth, but to the model they have created in their mind after looking at those offered them by society.

First of all, the members of society that condition us are parents, relatives, teachers, priests, friends, who often do it to intentionally manipulate us, while other times they do it without realizing and with the best intentions. In addition to these people with whom we have direct and frequent relations, there are also others who are not so close to us, but who nevertheless have a great influence on us, which they exercise consciously or unconsciously.

The influence of the media on the formation of identity

The search for our identity, its recognition and acceptance by others, is one of the most important psychosocial needs for humankind, which mainly emerges during adolescence but lasts throughout life. Each person has within himself, even if in small doses, an originality of his own, a personality which he can know and express only thanks to interaction and confrontation with others; a person becomes aware of himself thanks to the attitude that others have towards him, from the way they consider and value him. People tend to display and develop mainly those characteristics that they admire the most in others and that are the most valued by others.

Admiration has a special role in the formation of identity: normally, a certain unconscious "radar" must be installed inside us, which makes us admire the qualities of others that we have ourselves, but maybe at the potential level; in this way we will tend to develop these characteristics or qualities in a real aspect. However, this very rigid cultural conditioning can interfere with our internal radar, so that instead of developing our originality, we tend to value the same personality type, the same clichés, the same patterns. This phenomenon produces uniform identities, false identities, whose impact is extremely negative for the development of the individual and society. The social pressure and cultural conditioning we talked about above push us to become somebody or conversely, if we lack strength or determination, force us to remain nobody.

Giving up our originality, we begin to look for it outside ourselves, for instance in the character of a film or novel, in the stories of politics and politicians, in athletes or celebrities, in the possession of a product, a status, etc. We enjoy admiring them and putting ourselves in their place, that is, imitating them at most, forgetting that the extraordinariness of these public figures is almost always fake, created and embellished by the media to compensate for the everyday routine in which most people are forced to live.

Both of these choices, surrendering to the fact that you are nobody, or trying to become somebody, cause us suffering and confusion and distance us from ourselves. Each individual is created to be himself, not in the sense that he must remain unchanged, but in the sense that he must learn to develop and cultivate the abilities he has. Many of the discontents that are characteristic of our age depend precisely on the fact that we spend our time and energy trying to become someone we are not. It is indeed a great responsibility to realize our own life, but in the end what is the point in **"becoming someone"** without first learning **"to be yourself"**?

Starting from the idea of learning how to be yourself, let's see what students think (being themselves in the survey) about the traces that the media leave in the process of forming their identity.

In what percentage do you think the media influence us in the formation of our identity? (Circle one of the alternatives):

a. 0 – 20 **b.** 20 – 40 **c.** 40 – 60 **d.** 60 – 80 **e.** 80 – 100

Answers:	Number of people
a. 0-20%	46
b. 20-40%	71
c. 40-60%	55
d. 60-80%	25
e. 80-100%	3

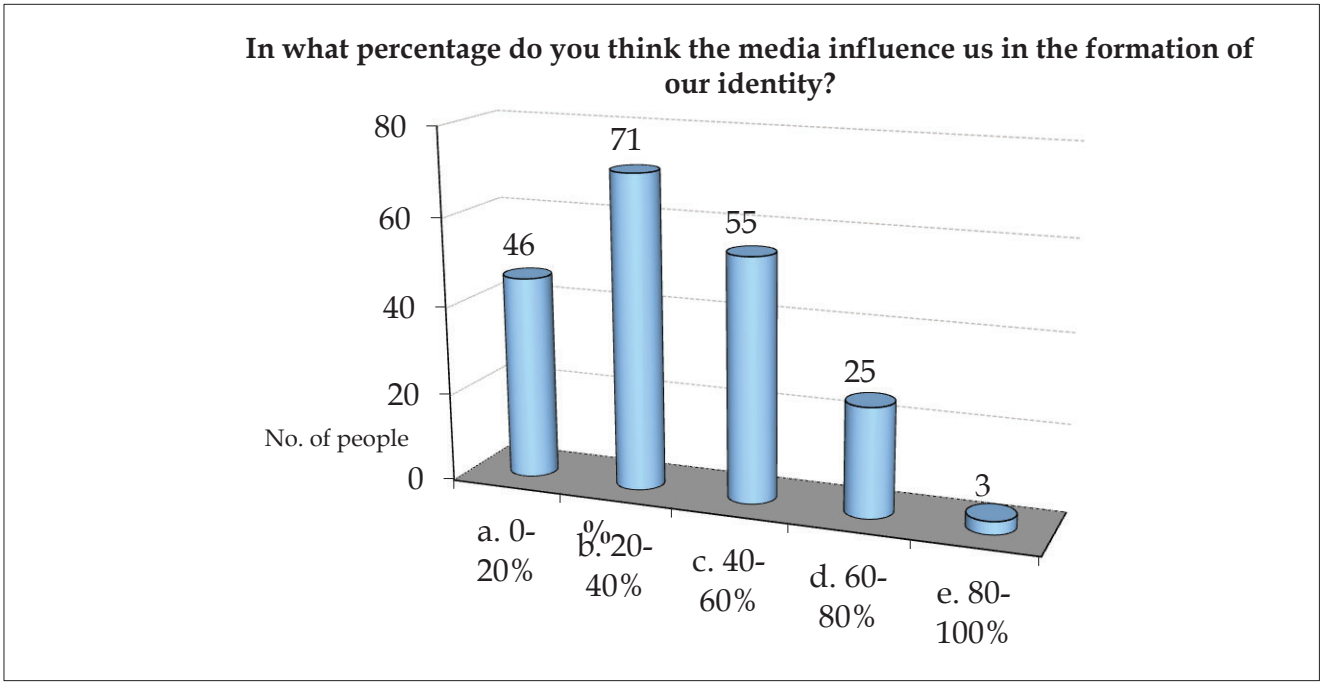

This question is related to the previous one, which had to do with the formation of ideas, but differently from the case above where there were more answers **c.** (which means a higher percentage of influence), here the answer given by the majority of the students is **b.** (so a lower percentage). It is all about the distinction between idea and identity. This means that in the first case people have considered ideas only as a part of the whole picture of their identity. So, most people think that the media is responsible for 40% of the components that play a role in the formation process of their identity, which in my opinion is a significant percentage.

Conclusions

Whether we like it or not, the media have already become, in a way, the directors of life by writing the script that the masses have to follow when it comes to how they should behave, in other words, they condition or model the way people act, their habits, and most importantly their ideas and opinions.

They make possible the circulation in public of symbolic forms and doing so they plant in us and foster certain values, beliefs and patterns of behavior, whilst encouraging us to ignore and denigrate other ones.

However, the individual is born to be primarily a free being, with desires and of course a free will. Each of us, starting from his cultural "biography", from his own convictions, from the experiences that shaped his life, from the education that has imbued his growth with certain ideas, from the family and society that has sheltered him, has the right and especially the opportunity to choose what to believe or whether he should believe or not at all, if he should be influenced or not. And this process, otherwise known as the social construction of reality, does not belong only to the social sphere but also to the personal one, since it involves personal identity.

BIBLIOGRAPHY:

Anolli, L. (2002). Psicologia della comunicazione, Il Mulino, Bologna.
Bentivenga, S. (1995). Mediare la realtà. Mass media, sistema politico e opinione publica, Franco Angeli, Milano.
Bonomi, I. Masini, A. Morgana, S. (2003). La lingua italiana e i mass media, Carocci, Roma.
Cheli, E. (1992). La realtà mediata. L'influenza del mass media tra persuasione e construzione sociale del realtà, Franco Angeli, Milano.
Dardano, M. (2002). La lingua dei media, in Valerio Castronovo e Nicola Tranfaglia, La stampa italiana nell'età della TV. Dagli anni settanta ad oggi, Laterza, Roma-Bari, pp. 245-285
Fluserr, V. (2004). La culutra dei media, Mondadori, Milano.
Habermas, J., (1974). Storia critica dell'opinione pubblica (1962), Laterza, Roma-Bari.
Jean-Nowl, Jeanneney, (1996). Storia dei media, Riuniti, Roma.
Lazar, J. (1995). L'opinion publique, Sirey, Paris.
Losito, G. (1994). Il potere dei media, Carocci, Roma.
Luhmann, N. (1978). Stato di diritto e sistema sociale (1971), Guida, Napoli.
Mancini, P. Marini, R. (2006). Le comunicazione di massa. Teorie, contenuti, effetti, Carocci, Roma.
McQuail, D. (2001). Sociologia dei media, Il Mulino, Bologna.
Price, V. (2004). L'opinione pubblica, Il Mulino, Bologna.
Thompson, J.B. (1998). Mezzi di comunicazione e modernità, Il Mulino, Bologna.
Volli, U. (2007). Il nuovo libro della comunicazione. Che cosa significa communicare: idee, technologie, strumenti, modelli, Saggiatore, Milano.
Wolf, M. (1985). Teorie delle comunicazione di massa, Bompiani, Milano.

DEMAND FOR PHYSIOTHERAPY PROFESSIONALS IN THE UNITED HEALTH SYSTEM DURING THE COVID-19 PANDEMIC IN BRAZIL – 2019 TO 2021

Natanielle Dutra
FEDERAL UNIVERSITY OF RIO GRANDE DO SUL

Prof. Dr. Rita Nugem
FEDERAL UNIVERSITY OF RIO GRANDE DO SUL

Prof. Dr. Ronaldo Bordin
FEDERAL UNIVERSITY OF RIO GRANDE DO SUL

ABSTRACT

Introduction: The new Coronavirus pandemic devastated the world, in Brazil, hospital services received a huge overload of patients in need of specialized and complex care. As a result, the demand for physiotherapy professionals in Brazil has grown, with their training, work demands, workloads changing abruptly, thus receiving their recognition over the last few years.

Objective: To describe the demand for physiotherapy professionals during the COVID-19 pandemic in the Unified Health System (SUS) in Brazil, from 2019 to 2021.

Methodology: Descriptive research, of a quantitative-qualitative nature through the collection and analysis of secondary data, through the database of the Department of Informatics of the SUS (DATASUS).

Results: The research showed that there was an increase in the hiring of physical therapists between the years 2019 and 2021, having its apex in the year 2021, with 11.686 physical therapists hired by the SUS. Regarding the regions of Brazil, the central-west region had a 43% increase in hiring, followed by the northern region of Brazil, which ca also be explained by the population increase in these regions.

Conclusion: It is concluded that there was an increase in the hiring of physiotherapy professionals in the indicated period, being more expressive in the year 2021. Which demonstrates the importance and competence of these professionals in the treatment of patients with COVID-19.

Keywords: Health management. Hospital physiotherapy service. Physiotherapist. COVID-19. Human Resources.

EDU-COMMUNICATION AND THE CULTURAL IMPACT ON AUDIENCE HABITS: A CASE STUDY REPORT

Ilda KASHAMI PhD

Senior Lecturer Department of Education, Communication and Competence Skills "Mediterranean University of Albania" Tirana, Albania

ORCID No: 0000-0001-8084-5094

Dr. Arjan ÇURI

Senior Lecturer Department of Psychology and Social Sciences "Mediterranean University of Albania" Tirana, Albania

ORCID No: 0000-0002-9486-6096

Television is often regarded as a socialization agency that shapes consciences and contributes to the construction of public opinion.

The purpose of the current paper, based on the "world of the show", is to analyze the negative effects that may result from the use of stereotypes, the television discourse, and the practices of the public in watching these formats.

The general objective of this paper is to highlight the programming of public and private networks in the Albanian audience, to explore the communication of television discourse, its Ideological stereotypes, and the habits of the TV audience of these forms of shows.

The method design is a case-study one based on qualitative analysis of the audiovisual programs selected in Albania. In the current work, we used the so-called "*built week Stempel* "technique. To assess the content indices, present in these forms of shows, the Schwarzt scale and a validated questionnaire to measure the audience's habits regarding the consumption of these kinds of shows were used. Once validated and accepted by professionals experienced in media education (edu-communication) we proceeded to analyze Albanian society.

The sample of the current research comprises a total of 1000 respondents, who responded online to the Shwarzt scale questionnaire, in the range-age of 15- 70 years old, selected randomly with a mean age of 32 years old (M=32).

The results showed that there is a positive, strong, and stable relationship between the quality of public discourse and the reception of the audience toward specific shows (r_w = .871), a positive relationship between ideological stereotypes and habits of the audience (r_w = .75) and an invert relation between the locality of the TV program and the trend of viewing more of a specific show (r_w = -.54). The Pearson indices also showed that women exhibited higher scores on all group variables compared to men. The differences in the cultural habits of audience-related tolerance toward ideological stereotypes and the quality of discourse are significant enough to influence the weight scale (PSest> .84). Regressive analysis showed that in the quality of discourse, younger audiences were more prone to tolerance habits than older ones (15> 32<70).

In conclusion, the indices of the present paper found a significant impact of cultural-related differences in the audience habits toward the same cohort shown in different locations of the Albanian mass media culture.

Keywords: mass media, edu-communication, public discourse, audience reception, cultural impact

Introduction

To move away from the merely technological connotation that seems to concern the approach to virtual education in general and specifically in the different fields o studies t is considered good to maintain a look at the digital humanism approach in research (with the emergence in the philosophical current of Humanism, in the XV century) as commonly known today the approaches of EDUCOMU and ALFADIG. It starts from the highlight of the concept of literacy and digital skills and the convergences of the concepts of literacy and media skills. Digital literacy is not just about "using" ICTs, but about knowing, understanding, and analyzing them critically, appropriating and using them responsibly. Research (Li et al.,2022; Yu et al.,2017; Lawlor et al.,2008) differentiated between technological, information, and media literacy. The first concentrates, as its name indicates, on technological knowledge, including devices and software. The second is the ability to organize, evaluate and analyze the available information, and the third is education for the media, which refers to "A group of skills necessary to achieve critical thinking and become media producers, and to behave as responsible citizens in an increasingly digital world" (p. 50). Another research pointed out that "*Historically (...) digital competence addressed the ability to search, process, communicate, create and disseminate through technologies" (p. 27). The authors warn that historically a separation was established between digital competence and audiovisual competence* (Falloon,2020). Digital literacy is considered part of media literacy. However, in the present research, we intentionally will apply the concept of digital and non-media, so that it is more related to virtual environments. The integrative conceptual vision of media literacy is recognized, mainly, to overcome the merely instrumental and computational view of literacy. Referring to media education, research (Lee,2014)argues that is increasingly necessary to education in the media, understood as a field of study for the education of «communicative competence», which overcomes the excessively technological and instrumental vision that, as a result of fashions and technological advances, has often confused politicians, administrators and society in general and has distorted and ignored the inherent characteristics and qualities that the media have for education. The conceptualization of digital literacy -with the development of their respective competencies- taken up in the present work, moves away from the merely computational and instrumental. Therefore, the use of computer literacy as some authors used it in the 1990s is ruled out. There is no single definition of media or digital literacy. There are various denominations and approaches. Various authors acknowledge that "*it is significant that there is a lack of a precise and agreed definition of what being competent in the field* (Reyna et al.,2018; Buckingham,2007)".One of the potentialities of digital (media) literacy, as seen, is the development of skills and indicators. Research has pointed out some of the dimensions that can be identified in the case of media competence (Bonnes et al.,2020; Nansen et al.,2013; Gansmo,2009)

- *Technological dimension*, referring to the capacity for effective use of communication media and technologies, including the ability to adapt technology to purposes previously established by the user. It also includes the ability to know and integrate technological innovations, as well as the ability to elaborate and manipulate images, sounds, etc.
- The *dimension of media language*, or aptitude for an adequate interpretation of the codes of a message, as well as the ability to evaluate the meaning of the contents and different representation systems. It includes the ability to express oneself according to different codes and representation systems, depending on the context and the message to be produced or transmitted.
- The *reception dimension and the processes of representation and interaction*, including the ability to self-assess one's own media diet and the ability to recognize and appreciate the emotions and values in media messages. Also, the ability to recognize values in messages or the ability to critically interpret media content, as well as the ability to interact collaboratively on the platforms provided by social networks.
- The *dimension of production and dissemination processes*, which alludes to knowledge about production procedures, programming, and dissemination of media content, including the ability to differentiate between individual and collective productions, between popular and corporate productions, etc. It also refers to the knowledge and use of content production, programming, and dissemination systems, as well as the ability to collaborate in the preparation of multimedia or multimodal products including the knowledge of copyright and responsible production of content and intellectual property rights.
- The *axiological and ideological dimension*, refers to the knowledge of the legislation that protects media users and consumers and includes the aptitude both to produce and to interpret in a civic, democratic, and autonomous way the messages of the media, detecting the intentions, rights, and interests underlying their content. It also implies the ability to use new technologies responsibly and democratically, favoring the promotion of the social and natural environment.
- The *aesthetic dimension of media competence*, which refers to the sensitivity and attention to formal aspects, from a creative perspective and is governed by good taste. It alludes to the ability to use and interpret media following aesthetic quality standards creatively and original way.

ICT competencies in virtual and media environments, to be used, require the development of digital skills in fine educational systems and subsequently in the work-site one. Digital skills are not focused solely on technology but involve other areas of literacy that lead to citizen training. As research argues: The development of cognitive and instrumental skills and abilities related to language and technological competencies in the media is important, although not enough. Those that can implicitly promote media competence, in line with adequate training for citizens, are related to critical thinking, responsibility, reflection, cooperation, tolerance, creativity, sensitivity, and innovation.

Edu-communication

Educommunication can be considered from different conceptualizations and approaches. From a broad conception, communication can be defined as a field of study of the interdisciplinary connection between communication and education. One of the broad definitions of communication is the one offered by Tárcia et al.,(2023), Rocha (2015), and

Gozálvez-Pérez & Contreras-Pulido(2014) when considered as "(...) a *field of theoretical-practical study that connects two disciplines: education and communication. After the interest and initial impulse of the 70s and 80s, communication became a heterogeneous and plural field of studies*". It seems that, in some conceptions, it is more than a link between two separate disciplines and the integration of processes. Edu-communication is more than the mere union of two fields of study, education, and communication. The conceptualization of the term entails reflecting on which approaches and purposes education and communication are considered: from more authoritarian, unilateral, vertical or more horizontal, dialogical, and participatory approaches. Or finally, communication was related to the study of "communication education". Understanding the communication, mis ore to the actions of the media and not to the interaction processes of its participants. One of the most complete and comprehensive definitions of edu-communication according to the focus of this research, is the one offered by……(Oliveira Soares;2012), since it addresses this eco-communication approach from the initial stages of the processes, recognizing the educational contexts and ecosystems, as well as such as freedom of expression, critical analysis, dialogue, and collaborative work. Textually, the author defines edu-communication as: The set of multidisciplinary actions inherent to the planning, execution, and evaluation of processes aimed at the creation and development - in a given educational context - of eco-open and dialogical communication systems, favoring collaborative learning from the exercise of freedom of expression, through access and the critical and autonomous insertion of the subjects and their communities in the communication society, having as a goal the citizen practice in all the fields of human intervention in social reality. (2009, p. 202). Since the concept of competence was established by Noam Chomsky, communicative competence has been the subject of studies and research in specialized areas such as linguistics, sociology, psychology, and pedagogy. The response of the scientific community to Chomsky's concept focused on highlighting the social characteristic of competence and the fact that the expressions are appropriate to the context where the communicative act occurs (2016). Lyons (1970) argues that: "*the ability to use the language correctly in a variety of socially determined situations is as central a part of linguistic competence as the ability to produce grammatically correct sentence*s" (p.287). Dell Hymes establishes a broader concept than Chomsky's for the term communicative competence and which is accepted, even currently Hymes (1972) states: "*There are rules of use without which grammatical rules would be useless*" (p. .278). In the same sense and concluding on the importance of a broadened linguistic competence, Hymes (1972) says: "*In the same way that syntactic rules can control aspects of phonology, and semantic rules perhaps control aspects of syntax, the rules of speech acts act as factors that control linguistic form*" (p.278). Saville - Toike (2003) regarding communicative competence, argue "*the social and cultural knowledge speakers are presumed to have which enables them to use and interpret linguistic forms*." (p. 18). What we will address for the present research is the instrumental form of edu-communication. The instrumental approach is most known in Europe and the United States of America (Anglo-Saxon world)and focuses its work on the use and management of media instrumental considering little or no critical learning, the foundation of dialogical processes. This approach has developed and expanded throughout the globe thanks to the development of digital science and technology (creation of computer tools: computers, the Internet) and economic globalization that has allowed information to be available to everyone and for societies to grow based on a knowledge-based model. In the conceptualization of further research (Hobbs et al.,2019): "*The instrumental edu-communicative approach conceives education and communication from informational transmissive models*".

The present study

Purpose

The purpose of the current work is to explore the negative effects that may result from the use of stereotypes, the television discourse, and the practices of the public in watching these formats.

Objective

The general objective of this paper is to highlight the programming of public and private networks in the Albanian audience, to explore the communication of television discourse, its Ideological stereotypes, and the habits of the TV audience of these forms of shows.

Research Design

The method design is a case-study one based on qualitative analysis of the audiovisual programs selected in Albania. In the current work, we used the so-called "*built week Stempel* "technique. The approach used was qualitative since it allows an approximation to the essence and nature of the object studied and is in coherence with the humanist perspective of the present research.

Instruments

Regarding the techniques and instruments of the qualitative approach applied to this research, they were designed in coherence to the objectives and the present research key issues, trying to achieve, as grounded theory points out a "theoretical saturation".

In the search to answer and achieve the objectives of this research, the following were used as qualitative methodology techniques:

1. Content analysis based on the Schwarzt scale questionnaire

2. Focused individual interviews (Key informants)

Once validated and accepted by professionals experienced in media education (edu-communication) we proceeded to analyze Albanian society.

Administration of the Questionnaire

The administration of the questionnaires of the present study was carried out according to the suggestions of Brill& Shwab, who argue that in qualitative research the administration of self-reporting, unlike the general population, to complete an assessment online form is the easiest and most understandable way to be used for the individual with this developmental problem (Brill & Schwab,2019).

Criteria of analysis

To analyze the internal consistency of the experience and disposal questionnaires, the Cronbach Alfa index was calculated on the scores obtained from each subject in the completed questionnaires. For the variables section of the Discourse and Habits of the Audience, the scoring calculation was performed according to the standard modalities defined by the authors themselves. Through the Mann-Whitney test, we estimated the differences between the variables of the subjects' experience. The Wilcoxon test was used to understand changes in learning patterns. Non-parametric tests are appropriate for this study given the lack of a more representative sample and the difficulty of accessing data with them.

Sample

The sample of the current research comprises a total of 1000 respondents, who responded online to the Shwarzt scale questionnaire with an outcome score of 0-1. Subjects included in the study exhibit a distribution age that specifically consists of 25%- 15-25 years old; 40%- 26-38 years old, 25% -40-55 years old, and 10%- 56-70 years old. The range age of participants, selected at random, has a mean age of 32 years old (M=32). The assessment developed instrument was adapted to the specific characteristics of the participants, as the sample target of this study. The responses received were of the Likert scale response format on an ascending scale format ("*Not at all", "Little", "Enough" and "Very much*") that allows the processing and evaluation of the dimensions under consideration. The selection of respondents was made through the dissemination of the "Call for respondents" in social media where respondents after confirming their volunteering willingness to take part in the study, agreed to submit their responses through online survey platforms. Selection distribution was performed evenly to maintain data balance. Each subject was asked to compile the questionnaire with a total of 20 questionnaires. To establish a deeper human contact with respondents and facilitate communication, the authors have added two open-ended questions, to gather certain information related to the motivational aspect.

Ethical Issues

Based on the approval of the Ethics Commission at the Union of Journalists of Albania, we started

collecting data on the respondents in the study. A Detailed Informed Approval was presented to

respondents regarding the purpose, research design, general questionnaire and interview

guidelines, and expected research outcomes. All the procedures of selection, contracting, and

following-up respondents respected the requests of the Helsinki Act for research with humans. subjects. In the end, a full copy of the treatment outcomes Report was delivered to each interested party in the study.

Special attention by the authors was given to:

- Maintaining the confidentiality and anonymity of subjects under which subjects were informed about the treatment of personal data of children and minors.

- Collected data would be used only for research purposes respecting the principle of anonymity and confidentiality under the European Data Privacy Protection Act for Research Issues.

Results

The analysis of the following data was performed after assessing the specific weight of the variable sub-scales about the Quality of public discourse, Reception of the audience toward a specific show, Ideologies, Habits, and locality of the TV show, and frequency of viewing.

Tab. Descriptive statistics for the Swchartz- scale questionnaire (mean range btw 2-8) in audience activities

Subscale	Mean	SD	Minimum	Maximum
Quality of Public discourse	5.96	2.00	2.00	8.00
Audience reception	6.00	1.50	3.00	8.00
Ideologies	4.98	1.48	2.00	8.00
Habits	4.00	2.00	2.00	8.00
Locality	3.987	1.8	2.00	8.00

As can be seen from the above table, the four typologies of audience habits analyzed appear on average higher values in the degree of "quality of public discourse" and "audience reception" that represent the typologies of attitudes that are better integrated. Mean degrees of Ideologies and Habits are intermediate levels to the response rate, while Locality carries lower levels than other scaling typologies. SD values in the range from 1,48 to 2.00 indicate a sufficient and discreet dispersion regarding the data collected. Different statistical analyses performed for the present work, are not shown in the text, due to technical spaces. The Mann -Whitney test was used to analyze differences in the audience's responses on intrinsic motivation and expectations of viewers towards TV shows. The data showed a moderate level of inverted attitudes in lower expectations in the younger audiences (Z = 2.285; Sig = 0.222) while higher in out-of-expectation in the older (Z = 2.254; Sig = 0.433). These results are also confirmed by the regressive analysis showed that in the quality of discourse, younger audiences were more prone to tolerance habits than older ones (15> 32<70). The Friedman test on profiles of experiences related to specific entertainment shows reported significant differences between the discourse expectations (Chi-square = 13,960; Sig = 0.007), for the degree of the quality of discourse in the newsroom (Chi-square = 27,919; Sig = 0.000), for the degree of external motivation of viewing (Chi-square = 10,659; Sig = 0.031) and shown attitudes (Chi-square = 24,681; Sig = 0.000). To assess the presence of significant differences between the typologies of activities of viewers, for younger and older, we used the Wilcoxon test. The data showed higher values in activities regarding the audience reception of the discourse (Z = -2.727; Sig = 0.106). Pearson correlation results revealed some interesting scores. Results reveal a positive, strong, and stable relationship between the quality of public discourse and the reception of the audience toward specific shows (r_w = .871), a positive relationship between ideological stereotypes and habits of the audience (r_w = .75), and an invert relation between the locality of the TV program and the trend of viewing more of a specific show (r_w = -.54). The Pearson and Spearman indices also showed that women exhibited higher scores on all group variables compared to men. This means that younger women are more prone to be more critical in their attitudes towards shows, and are more positive about the expectations for the entertainment shows and series they are used to

watching on TV. The differences in the cultural habits of audience-related tolerance toward ideological stereotypes and the quality of discourse are significant enough to influence the weight scale (PSest> .84). The Kruskal-Wally's test confirmed statistically significant differences between men and women with different perceptions and expectations in all scales and sub-scales of the used questionnaire.

Conclusions

In the present research, we tried to explore a new perspective of communication and education habits and attitudes of the audience toward the TV shows and entertainment they generally watch on TV. Our main objective was to understand the dimension that the public set on public and private networks and to explore the communication of television discourse, its Ideological stereotypes, and the habits of the TV audience of these forms of shows. Throughout the present work, we looked at the analysis of the influence of TV shows on the audience's habits and attitudes toward them either in cognitive, emotional and motivational factors on subjective experiences in

Research of this nature is still underdeveloped in the Albanian context. The shortcomings of these genuine studies have brought a limit to the full analysis and review of the contextual literature. It is thus very important not only to encourage more direct study for this group of audience but also to foster research models, and specific research methods to study the experiences of the audience in the tasks to be completed and tailored edu-communication strategies to fill the gaps that probably leave room for prejudice for this population group. The data collected in the study sample showed that the perception of the audience is most engaged in the message and quality of the message that each TV program provides to them. An interesting finding is linked to the fact that younger women are less interested in the quality of discourse and show more inverted habits towards programs rather than older men. These results are in coherence with different research that revealed the significance of the TV show's quality of message to specific audiences (Olsen et al.2022; Truyens &Picone,2021; Eischner et al.,2021; Muuner,2020; Kim & Won,2019; Ferreira,2014).

References

1. Bonnes, C., Leiser, C., Schmidt-Hertha, B., Rott, K. J., & Hochholdinger, S. (2020). The relationship between trainers' media-didactical competence and media-didactical self-efficacy, attitudes, and use of digital media in training. *International Journal of Training and Development*, *24*(1), 74–88. https://doi.org/10.1111/ijtd.12171
2. Brill, M., & Schwab, F. (2019). A Mixed-Methods Approach Using Self-Report, Observational Time Series Data, and Content Analysis for Process Analysis of a Media Reception Phenomenon. *Frontiers in Psychology*, *10*. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01666
3. Buckingham, D. (2007). Digital Media Literacies: Rethinking Media Education in the Age of the Internet. *Research in Comparative and International Education*, *2*(1), 43–55. https://doi.org/10.2304/rcie.2007.2.1.43
4. Chomsky, N. (2016). The language capacity: architecture and evolution. *Psychonomic Bulletin & Review*, *24*(1), 200–203. https://doi.org/10.3758/s13423-016-1078-6
5. Eichner, S., Gutiérrez Lozano, J. F., Hagedoorn, B., Autenrieth, U., Künzler, M., & Fehlmann, F. (2021). 'Shoulda, Coulda, Woulda': Young Swiss audiences' attitudes,

expectations and evaluations of audiovisual news and information content and the implications for public service television. Critical Studies in Television, 16(2), 110–125. https://doi.org/10.1177/1749602021998238

6. Ferreira, R. M. C. (2014). Media affects the audience's attitudes and behavior. *Matrizes*, *8*(1), 255. https://doi.org/10.11606/issn.1982-8160.v8i1p255-269
7. Falloon, G. (2020). From digital literacy to digital competence: the teacher digital competency (TDC) framework. *Educational Technology Research and Development*, *68*(5). https://doi.org/10.1007/s11423-020-09767-4
8. Gansmo, H. J. (2009). Fun for all = digital competence for all? *Learning, Media and Technology*, *34*(4), 351–355. https://doi.org/10.1080/17439880903338622
9. Gozálvez-Pérez, V., & Contreras-Pulido, P. (2014). Empowering media citizenship through educommunication. *Comunicar*, *21*(42), 129–136. https://doi.org/10.3916/c42-2014-12
10. Hobbs, R., Mihailidis, P., Cappello, G., Ranieri, M., & Thevenin, B. (2019). *The international encyclopedia of media literacy*. John Wiley & Sons, Inc.
11. Kim, S. N., & Won, S. Y. (2019). "Viewers' perception of local broadcasting: Focusing on the subjective perception of 20's TV audience ". *Journal of Korean Society for the Scientific Study of Subjectivity: Q Methodology and Theory*, *46*, 77–94. https://doi.org/10.18346/kssss.46.4
12. Lawlor, E., Breslin, J. G., Renwick, L., Foley, S., Mulkerrin, U., Kinsella, A., Turner, N., & O'Callaghan, E. (2008). Mental health literacy among Internet users. *Early Intervention in Psychiatry*, *2*(4), 247–255. https://doi.org/10.1111/j.1751-7893.2008.00085.x
13. Lee, S.-H. (2014). Digital Literacy Education for the Development of Digital Literacy. *International Journal of Digital Literacy and Digital Competence*, *5*(3), 29–43. https://doi.org/10.4018/ijdldc.2014070103
14. Li, Y., Lv, X., Liang, J., Dong, H., & Chen, C. (2022). The development and progress of health literacy in China. *Frontiers in Public Health*, *10*. https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.1034907
15. Lyons, J. (1975). *Nuevos horizontes de la lingüística*. Alianza Editorial.
16. Hymes, D. (1972). Sobre la competencia comunicativa In: Pride, J. B., & Holmes, J. *Sociolinguistics*. Penguin (Non-Classics).
17. Muneer, S., & Munir, S. (2020). impact of TV content on audience's perception of materialism. *International Journal of Linguistics, Literature, and Culture*, *6*(4), 62–75. https://doi.org/10.21744/ijllc.v6n4.906
18. Nansen, B., Wilken, R., Arnold, M., & Gibbs, M. (2013). Digital Literacies and the National Broadband Network: Competency, Legibility, Context. *Media International Australia*, *147*(1), 18–28. https://doi.org/10.1177/1329878x1314700104
19. Reyna, J., Hanham, J., & Meier, P. C. (2018). A framework for digital media literacies for teaching and learning in higher education. *E-Learning and Digital Media*, *15*(4), 176–190. https://doi.org/10.1177/2042753018784952
20. Rocha, P. M. (2015). THE IMPORTANCE OF EDUCOMMUNICATION IN THE TRAINING OF MASS COMMUNICATION PROFESSIONALS IN

CONTEMPORANEITY. *Communicatio*, *41*(2), 192–205. https://doi.org/10.1080/02500167.2015.1070186

21. Saville-Troike, M. (2003). *The ethnography of communication: an introduction*. Blackwell.
22. Olsen, R. K., Solvoll, M. K., & Futsæter, K.-A. (2022). Gatekeepers as Safekeepers—Mapping Audiences' Attitudes towards News Media's Editorial Oversight Functions during the COVID-19 Crisis. *Journalism and Media*, *3*(1), 182–197. MDPI AG. Retrieved from http://dx.doi.org/10.3390/journalmedia3010014
23. Tárcia, L., Alzamora, G. C., Cunha, L., & Rampazzo Gambarato, R. (2023). Transmedia educommunication method for social sustainability in low-income communities. *Frontiers in Communication*, *8*. https://doi.org/10.3389/fcomm.2023.1077807
24. Truyens, P., & Picone, I. (2021). Audience Views on Professional Norms of Journalism. A Media Repertoire Approach. *Journalism and Media*, *2*(2), 258–274. MDPI AG. Retrieved from http://dx.doi.org/10.3390/journalmedia2020015
25. Yu, C., Zhang, Z., Lin, C., & Wu, Y. (2017). Knowledge Creation Process and Sustainable Competitive Advantage: the Role of Technological Innovation Capabilities. *Sustainability*, *9*(12), 2280. https://doi.org/10.3390/su9122280

EFFECTIVE STRATEGIES TO PREVENT DRUG ABUSE

Merita DAUTI

University of Tetova, Faculty of Medical Sciences, the Pharmacy Department Tetovo, North Republic of Macedonia

Edita ALILI-IDRIZI

University of Tetova, Faculty of Medical Sciences, the Pharmacy Department Tetovo, North Republic of Macedonia

Sihana AHMETI- LIKA

University of Tetova, Faculty of Medical Sciences, the Pharmacy Department Tetovo, North Republic of Macedonia

ABSTRACT

Drug abuse is a phenomenon that is increasing more and more and represents a very complex problem that requires immediate intervention to minimize the risks and consequences. Different factors such as economic, social and cultural influence the way of access and use of drugs in differentpopulations.

In recent years, in parallel with the increasingly frequent appearance of problems in the field of psychology, there is an increasing use of psychoactive drugs to relieve the symptoms of mental discomfort, stress and anxiety, including mental illness or psychological trauma. Self-medication is one of the possible reasons for drug abuse. This is because medications for common ailments are becoming more accessible by moving from prescription (Rx) drug status to OTC. This growing number of drugs moving to OTC status increased the spectrum of medications available for abuse. Strategies to prevent this growing phenomenon can be developed in two directions by taking the necessary measures in pharmaceutical practice and by intervening in the legislative framework in order to prevent abuses and the consequences resulting from these

Preventive strategies in pharmaceutical practice can be: advising patients on the risks and consequences of self-medication, refusing to sell drugs suspected of abuse, informing fellow pharmacists about patients who are suspected of abuse, and placing them under over the counter drugs that are abused.

While in the legislative aspect, stricter criteria should be established on the way of distribution of drugs, reclassification of drugs, review of the list of OTC drugs, prohibition of advertising of OTC drugs.

Key words: drugs, abuse, prevention strategies, self-medication

EFFECTIVENESS ON STROKE HEALTH CARE: A COMPARATION BETWEEN BRAZIL AND FRANCE

Prof. Dr. Rita Nugem
FEDERAL UNIVERSITY OF RIO GRANDE DO SUL

Prof. Dr. Ronaldo Bordin
FEDERAL UNIVERSITY OF RIO GRANDE DO SUL

Prof. Dr. Roger dos Santos Rosa
FEDERAL UNIVERSITY OF RIO GRANDE DO SUL

ABSTRACT

The Brazilian and the French healthcare systems were structured as universal access and comprehensive care attention, hierarchized by the level of care, politically and administratively decentralized, the following hypothesis has been developed: Is the French health system more effective in terms of results than the Brazilian in terms of strategies and care in stroke?

Objective: to compare the effectiveness of the Brazilian and French healthcare systems related to stroke care.

Methods: Comparison and description of the similarities, differences, or relationships between the data regarding policies, risk factors, and health indicators about stroke care, from 2010 to 2017. The data were obtained from publicly accessible information or on request, from the respective Ministries of Health or international agencies.

Results: about acute stroke hospitalizations, the in-hospital mortality rate in Brazil was 163 per 1.000 hospitalized people versus 263 in France. The average length of stay of acute hospitalizations was 7.6 days in Brazil versus 12.6 in France. The prevalence of strokes by age group shows from 0 to 39 years old the rate did not show any significant growth or decrease and it can be considered stable; from 40-59 years it was increasing in both countries; from 60-79 and 80+ years this average rate has been increasing in France and decreasing in Brazil. The hypotheses discussed are not sufficient to explain the difference in acute hospitalization costs by stroke between Brazil and France.

Conclusion: Compared to the French healthcare system, the Brazilian healthcare system is more efficient, and it is more effective in terms of in-hospital average stay and in-hospital mortality rate. Both healthcare systems are constantly changing to meet new needs and obtain sufficient financial resources to provide a quality service to their population. No major differences were found about the health care policies and the National Health Plans related to

stroke. However, the data directly linked to the period of hospitalization differed substantially between countries. Subsequent studies can be implemented to identify the explanatory factors, notably among the risk factors and actions in primary care and the moments after hospital care, such as secondary prevention and palliative care.

Keywords: Stroke; Healthcare Systems; Risk-factors; Health policies; Health care; Brazil; France; Effectiveness; Health Management

THE IMPORTANCE OF FORMING STUDENTS' INTERCULTURAL COMMUNICATION SKILLS IN THE PROCESS OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Eleonora Babayeva

Senior teacher, and translator, Azerbaijan, Baku Azerbaijan University of Languages

ORCID NO: 0000-0001-7818-9526

Each nation has its own language system. Language, as an integral part of the culture of the people, certainly does not exist outside of culture. So, language and culture are inseparable. If language is culture, culture is also language. Language is the main tool used to logically form words from a set of rules, which organizes connections made up of small fragments for the transmission of thoughts. At the same time, language is a system of verbal and non-verbal signs that people use to communicate with each other, distinguishing them from other living things. Researchers (Everett, V.B. Rogers, Y.M. Hart, T.H. Edwards) have proven that the relationship between language and culture is both complex and multidimensional. Language is considered a mirror of culture and reflects not only the actual conditions of life, but also the social consciousness, mentality, national character, and real-world of people. At the same time, language is not only a tool for the expression of ideas but also reveals human thoughts. Language not only reflects the real world but also builds an ideal world in the human mind and forms a second reality. If a representative of a culture sees the world from one direction, people speaking different languages or belonging to different cultures can see the world from different directions. Due to the intensification of international relations between states, the importance of intercultural communication skills is increasing every day and becoming important for people. Therefore, it becomes a necessity for everyone to be open and ready for cultural changes.

Culture, as a dynamic social unit, represents a set of people's behavior, beliefs, knowledge, attitudes, and values. Of course, these cultural characteristics, which define the ethics of a nation, are also reflected in the language. For example, in many European cultures, "good day" means a sunny day, but in many African cultures, the same combination means a rainy day. The example suggests that different culturally shared values (here meaning "good") require specific contexts.

Besides the fact that language and culture belong to the people who carry them, the relationship between them has always been at the center of attention in the education system. Such issues are especially reflected in a bilingual (or multilingual) environment. A student trying to learn any language must, of course, understand the cultural characteristics of the speakers of that language

Currently, intercultural communication is considered important for all countries. In our modern globalized era, the provision of intercultural communication and the formation of competence in this aspect in people should be started from an early age, and it should have an important position in teaching foreign languages. We can say that now mutual relations between representatives of different cultures are increasing due to the requirements of the time. Progress on this path shows itself when those who want to learn a foreign language are also interested in the cultural features of that language.

Keywords: the education system, bilingual, multilingual, environment, the cultural, characteristics, intercultural communication skills.

ELEŞTİREL IRK TEORİSİ ELEŞTİRİSİ
CRITIQUE OF CRITICAL RACE THEORY

Fırat Kaplan

Van Yüzüncü Yıl University, Institute of Social Sciences, Department of English Language and Literature

ORCID: 0009-0006-2681-7838

Aydın GÖRMEZ

Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Letters, Department of English Language and Literature

ORCID: 0000-0001-7148-9630

Özet

Edebiyat ve sanat insanlık kadar eskidir. Bir aynaya benzeyen edebiyat veya sanat eserinde gördüğümüz şey kendi yansımamızdan başka bir şey değildir. İzlerine antik dönemlerde tanık olmaya başladığımız edebiyat eleştiri teorileri sayesinde ise eseri daha iyi anlama ve yorum yapabilme olanağı buluruz. Bu teorilerden Eleştirel Irk Teorisi, 1970'lerde hukuk alanında ortaya çıkmış ve edebiyat ile eğitim gibi çeşitli alanlarda yaygın ilgi ve uygulamalar kazanmış bir entelektüel gelenektir. Bu kuram, Amerikan pratiğinin merkezinde ırk ve ırkçılığın bulunduğu ve geleneksel hukuk sisteminin bu konuları yeterince ele almadığı anlayışı üzerine kuruludur. Bu makale, Eleştirel Irk Teorisinin temel ilkelerini, edebiyat ve eğitimle ilişkisini, akademi dünyasındaki ve toplumdaki karşılığını ve bu teoriye yöneltilen eleştirileri içeren detaylı bir bakış sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel Irk Teorisi, edebiyat, ırkçılık, eleştiri.

Abstract

Literature and art are as old as humanity. It is the work of literature or art that is held like a mirror to the society in which one sees nothing but oneself. And it is critical theories, the traces of which we get to witness in ancient times, that enable us to get a clear understanding of and elaborate on literature. Of these theories, Critical Race Theory is an intellectual movement that emerged within the legislation field in the 1970s and has since gained widespread attention and application in various fields, including literature and education. This theory is founded on the understanding that race and racism are integral to the American experience and that traditional legal analysis often falls short in addressing these issues. The purpose of this article is to offer a comprehensive overview of Critical Race Theory, including its fundamental principles, its connection to literature and education, and its reception and controversies within and outside academia.

Keywords: Critical Race Theory, literature, racism, criticism.

1- Giriş

Edebiyat eleştirisi tıpkı edebiyatın kendisi gibi tarih sahnesine neredeyse insanla birlikte çıkmıştır. Eleştiri bir edebiyat yapıtının farklı pencerelerden bakılarak değerlendirilmesidir. Edebiyat eleştirisi yapılırken içinde bulunulan dönem ve topluluklara göre belirgin farklılıklar ortaya çıkmıştır. Edebiyat eleştirisi, edebiyatı değerlendirme, yorumlama ve analiz etmeyi kapsayan bir uygulamadır. Bir edebî eserin karakterleri, konusu, temaları, sembolleri ve stilini inceleyerek, eserin anlaşılmasını sağlar. Edebî eleştiri, akademik araştırmalar, kitap değerlendirmeleri ve kişisel düşünceleri içerebilir. Edebî eserleri analiz ederken kullanılabilecek çeşitli yöntem ve teoriler vardır. Farklı eleştirmenler belirli bir eser için farklı yorum ve değerlendirmeler yapabileceği için, öznel ve tartışmaya açık olabilir. Ancak, edebî eleştiri yapmak, okuyucuya bir eserin derin anlam ve temalarına dalma ve eserin önemini daha geniş bir kültürel bağlamda düşünme imkânı sağladığından dolayı, doyurucu ve zenginleştirici bir deneyim sunar (Johnson, 2011). Kökeni antik Yunan ve Roma'ya dayanan edebî eleştiri, zaman içinde çeşitli yaklaşımlar ve perspektifleri kapsayan bir alana evrimleşmiştir. İlk dönemlerinde belirli bir sistematiği yokken edebiyat eleştirisi zamanla belli bir sistem çerçevesinde yapılmaya başlanmıştır. Özellikle 20. yüzyıl ile birlikte oldukça çeşitli alt dalları olan sistematik bir alana dönüşmüştür. Edebiyat eleştirileri zamanla gelişerek farklı türler ortaya çıkmıştır. Ancak bu teoriler bir eksiği giderirken öte taraftan olaylara belirli açılardan baktıkları için sınırlı kalmışlardır. Bu çalışmada yeni eleştiri kuramlarından Eleştirel Irk Teorisi bu bağlamda ele alınacaktır.

2- Eleştirel Irk Teorisi

Eleştirel Irk Teorisi toplumda baskın olan ırksal eşitsizliği ortaya çıkartmayı ve onunla mücadele etmeyi amaçlayan bilimsel bir radikal aktivizm hareketidir ve 1970'lerde ırk ve ırkçılık konularını yeterince ele almayan geleneksel yaklaşımlara tepki olarak ortaya çıkmıştır. Irk kavramı uzun ve karmaşık bir tarihe sahiptir ve Aydınlanma dönemindeki bilimsel ve felsefi fikirlere dayanır. Bu dönemde, Avrupalı bilim adamları, sömürgecilik, kölelik ve diğer ırkçı zulüm şekillerini haklı çıkarmayan ırk farklılıkları üzerine çeşitli teoriler geliştirdi. Bu teoriler sıklıkla belli ırk gruplarının doğuştan üstünlüğüne dayanan sahte bilimsel inançlara dayanırdı ve dünya çapında renkli insanların sömürüsünü ve kötü muamelelerini meşrulaştırmak için kullanılırdı. ABD'de, kölelik ve ırk ayrımı ülkenin sosyal, ekonomik ve politik yapısı üzerinde kalıcı bir iz bıraktı. İnsan Hakları Hareketinin sağladığı önemli ilerlemelere rağmen, ırk ve ırkçılık konuları hala ABD toplumunda önemli bir sosyal, politik ve kültürel çatışma kaynağı olarak görülmektedir. Eleştirel Irk Teorisi ırk ve ırkçılığın toplumsal düşüncelerin ve toplumsal güç unsurlarının ilişkilerinin bir sonucu olduğu anlayışına dayanır. Eleştirel Irk Teorisi kuramcıları, ırksal eşitsizliğin normal ve kayda değer değilmiş gibi görünen varsayım ve yapılarla sürdürülme şeklini açığa çıkarmaya çalışırlar (Rollock ve Gilborn, 2011).

Akademi dünyasında oldukça yeni olmasına karşın Eleştirel Irk Teorisi, Amerika'da ırk ve ırkçılığa farklı ancak etkili bir bakış açısı getirmiştir. Eleştirel Irk Teorisi günümüzde ırk üzerine çalışmalar yürüten birçok aydının artık "sağduyu" olarak gördüğü ırkın biyolojik temelli ve doğal olmasından ziyade toplum tarafından oluşturulduğu görüşünü öne sürmüştür. Ancak ırk ile ilgili ifadelerin günlük konuşma dilinden, düşüncelerden ve akademi dünyasından atılması gerektiğini savunan bazı görüşlerin aksine Eleştirel Irk Teorisi, toplum tarafından inşa edilen bir kavram olarak ırkın onu yaratan Beyazların menfaatlerini kollayan bir araç işlevi gördüğünü ve bu yeni yaklaşımın ırkçılık sorununu incelemek için eşsiz bir bakış açısı getirdiğini savunur. Eleştirel Irk Teorisine göre ırksal eşitsizlik, Beyazların kendi elitlerinin iş dünyasında ve politikada çıkarlarını korumak için ırklar arasında yarattığı ve

buna bağlı olarak da birçok azınlık topluluğunda yoksulluk ve suça yatkınlık oranlarında artışa sebep olan toplumsal, ekonomik ve yasal farklılıklardan doğmuştur (Curry, 2009). Bu bağlamda Eleştirel Irk Teorisi, Amerika Birleşik Devletlerinde yasa ve politikaların her daim siyahî insanların zararına olacak şekilde oluşturulacağına inanır ve bu yüzden, kuramcıları çalışmalarında siyahî insanların Beyaz devlet kurumları tarafından cezalandırılma biçimlerine odaklanmışlardır. Eleştirel Irk Teorisi hem Beyaz kurumların eylemlerinin ırk ayrımcılığını nasıl yarattığı ve sürdürdüğüyle hem de bu kurumların ve hükümet organlarının ırksal suç oluşumlarını nasıl cezalandırdığı ve onlara nasıl eziyetler çektirdiğiyle ilgilenir.

3- Eleştirel Irk Teorisinin Kökeni

Eleştirel Irk Teorisinin ortay çıktığı tarihteki şartlar onun entelektüel ve siyasi bir hareket olarak gelişimini anlamada önemli bir yere sahiptir. Eleştirel Irk Teorisi 1970'lerin ortasında bir grup avukat, aktivist ve insan hakları savunucularının insan hakları alanında kaydedilen çarpıcı gelişmelerin artık durağanlaştığını ve hatta birçok açıdan geriye dönüldüğünü fark etmesiyle ortaya çıkmıştır. Irkçılığın üstü kapalı biçimleriyle savaşmak için yeni teori ve stratejilere ihtiyaç duyulduğunun farkına varan Richard Delgado ve Derrick Bell gibi yazarlar bu konu üzerine kafa yoran ilk yazarlardır. Onlara kısa sürede başkaları da katıldı ve bu grup ilk konferansını 1989 yazında Wisconsin'de düzenledi. Daha sonraki süreçte bunu farklı konferans ve toplantılar izledi. Gruplar kendi içlerindeki problemleri tartışarak çözmeye ve temel konulara açıklık getirmeye çalıştı (Delgado ve Stefancic, 2001). Bu çalışmalar sonucunda bu teori akademik dünyada ve toplum genelinde daha da bilinir hale geldi.

Eleştirel Irk Teorisinin nihai, kesin bir metni yoktur. Bu akımın üyeleri arasındaki farklı inanışlara rağmen bu kuramın kurucularından biri olan Richard Delgado ve Jean Stefancic'e göre diğer birçok Eleştirel Irk Teorisi kuramcısının da kabul ettiği, ırk ve ırkçılık ile ilgili genel görüşler vardır. Kuramcılarının ortak paydada buluştuğu bu görüşler bu kuramın temel ilkeleri ve temaları başlığı altında incelenebilir.

3.1. Sosyal Bir Yapı Olarak Irk Kavramı

Eleştirel Irk Teorisinin akademik dünyada oldukça ses getirmiş ve neredeyse tüm kuramcıların hemfikir olduğu görüşlerinden biri ırkın biyolojik temelli değil toplum tarafından inşa edilmiş bir olgu olduğu görüşüdür. Irk toplumsal bir yapıdır ve değişken bir anlamı olup sosyal güç yapılarına ve içinde bulunulan tarihi dönemlere göre farklılıklar gösterir (Lopez, 1997). İnsan türünün kalıtım yoluyla edinilen fiziksel ve davranışsal farklılıklarına göre farklı gruplara ayrıldığını iddia eden biyogenetik ırk yaklaşımı 20. yüzyılın sonlarında genetik üzerine yapılan çalışmalarla çürütülmüştür. Sosyal inşanın veya sosyal inşa sürecinin ne olduğu üzerinde fikir birliği tam olarak sağlanmamış olsa da sosyal bilimciler, tarihçiler ve konu üzerinde çalışmalar yürüten diğer akademisyenler ırk kavramının toplum tarafından inşa edilmiş bir yapı olduğu konusunda hemfikirdirler.

Bazı Eleştirel Irk Teorisi kuramcılarına göre ırk, ten rengi, belirli yüz hatları ile saç şekilleri gibi fiziksel özelliklerin ve iyi-kötü, olumlu-olumsuz şeklinde tasarlanmış fizyolojik ve davranışsal eğilimlerin arasındaki ilişkiden ibarettir. Bu durumun, Amerika Birleşik Devletlerindeki baskın gruplar, yani Avrupa kökenli Beyazlar, tarafından diğer grupların sözde aşağılık, ahlaksızlık ve kendi kendilerini yönetememe gibi gerekçelerle onları sömürme ve baskılarını haklı çıkarmak için üretildiği iddia edilir.

3.2. Irkçılığın Sıradanlığı

Eleştirel Irk Teorisi kuramcıları için en az ırkçılığın toplum tarafından inşa edildiği savı kadar önemli olan ve küresel anlamda bir farkındalık oluşturmak için olağanüstü bir çaba sarf ettikleri bir diğer görüş de ABD'deki ırkçılığın anormal değil normal bir olgu olduğudur. Beyaz olmayan insanların çoğunun deneyimlediği sıradan bir olaydır ırkçılık. Beyazlar arasında aşırı ırkçı davranışlar 20. yüzyılın ortalarından öncesi ile kıyaslandığında daha az yaygındır. Ancak Güney'de Afrika kökenli Amerikalıların temel insan haklarından mahrum bırakıldığı ve ırk ayrımcılığının açıkça görünür olduğu kanun ve politikaların ortadan kaldırılmış olmalarına rağmen Siyahi insanların çoğu rutin bir biçimde ayrımcılığa ve adaletsizliğe maruz kalmaya devam etmektedirler. Örnek verilecek olursa, Afrika veya Latin kökenli Amerikalıların benzer nitelikleri taşıyan Beyaz Amerikalılara kıyasla kiralama, kredi veya iş taleplerinin reddedilmesi daha olasıdır. Bir ürün veya hizmete beyazlara göre daha fazla ücret ödemek zorunda kalıyorlar veya polis ya da diğer vatandaşlar tarafından, adaletsiz bir biçimde, Beyazlara kıyasla suça daha yatkın oldukları düşünülüyor ve bu yüzden ölümcül güç kullanımı dâhil polis şiddetine uğramaları daha olasıdır. Yine mahkemelerce suçlu bulunduklarında Beyazlara oranla daha sık ve daha uzun süreler hapse mahkûm edilirler. Siyahi insanlara karşı yapılan ırkçı davranışların çoğu sözlü hakaret şeklinde olup genellikle istemsiz veya bilinçsizce yapılır. Bu tarz davranışlara mikro saldırganlık denir ve siyahi insanlara karşı olumsuz tavır mesajı içerirler. Bu yüzden de Eleştirel Irk kuramcılarına göre bu tarz tutumların tamamı üstü kapalı bir ırkçılık barındırır.

3.3. Çıkar Uyuşması

Derrick Bell'in çıkar uyuşması kuramına göre siyahî insanların yararına gelişmeler veya mahkeme kararları sadece bu tür kararlar Beyazların kendi menfaatlerine yaradığında veya onların ayrıcalıklarını sürdürmelerine olanak sağladığında ortaya çıkar (Bell, 1980). Eleştirel Irk Teorisi kuramcılarının da hem fikir olduğu bu sava göre Siyahi insanların yararınaymış gibi görünen yasal düzenlemeler aslında baskın durumdaki Beyazların çıkarlarına hizmet etmektedir. Bu yüzden Amerikan toplumunu şekillendiren ırksal hiyerarşi yapılan düzenlemelerden etkilenmez hatta baskıya uğrayan ve sömürülen insanların hukuki durumları bu göstermelik düzenlemelerle daha da kötüye gidebilir. Irksal eşitsizlik Birleşik Devletlerin sosyal, siyasi ve ekonomik koşullarıyla iç içe geçmiş durumdadır. Resmi ve yasal düzenlemeler bu yüzden, tek başına, siyahî insanların her gün karşılaştıkları ırkçılık ile mücadelede etkisiz olacaktır çünkü kasıtlı ırkçılığı ortadan kaldırmak ırksal eşitsizliği ortadan kaldırmayacaktır (Carbado ve Roithmayr, 2014).

3.4. Kademeli Irkçılaştırma

Azınlık grupların üyeleri periyodik olarak kademeli ırkçılaştırmaya maruz kalmakta veya Beyazların çıkar veya ihtiyaçlarına bağlı olarak kendilerine olumsuz basmakalıp tipler atfedilmektedir. Bu tarz tipler medyanın yanı sıra edebiyatta veya film ya da televizyon gibi popüler kültür unsurlarında karşımıza çıkmaktadır. Bu olumsuz tiplemeler devlet okullarındaki tarih dersi müfredatının içeriğini bile etkilemektedir. Örneğin 1950'lerden önce Siyahi insanlar basit düşünen, çocuksu ve Beyazların hegemonyası altında olmaktan mutlu hizmetkârlar veya işçiler olarak görülürlerdi. Daha sonra Beyazların Amerikan toplumundaki hegemonyalarına karşı 1950 ve 1960'larda gerçekleştirilen insan hakları protestolarıyla Siyahlar, özellikle siyahi erkekler, şiddete meyilli doğuştan suçlu bireyler veya çok çalışan beyazların paralarıyla yapılan sosyal yardım programlarını sömüren tembel yaratıklar olarak görülmeye başlandılar. Bu tarihi gelişim süreci Amerikan toplumunda Beyazların diğer

insanlara karşı olan bakış açısının süreç içinde kademeli bir şekilde nasıl değiştiğini ortaya koymaktadır. Eleştirel Irk Teorisi kuramcıları bu gelişimi ırkın sosyal bir inşa olduğu görüşüyle ilişkilendirip bu alanda yapılacak çalışmalarda bu durumun açıkça ortaya konması gerektiği görüşündedirler.

3.5. Kesişimsellik

İlk olarak Kimberlé Crenshaw tarafından ortaya atılmış bir teori olan kesişimsellik ve anti-özcülük kavramları da Eleştirel Irk Teorisi ile ilişkilidir. Bir birey için tek bir kimlik yoktur, aksine herkes kendisinin kim olduklarını belirten kültürel, sosyal, sınıfsal, cinsiyet ve birçok başka kimliğin kesişim noktasındadır (Crenshaw, 1989). Kesişimsellik tezine göre hiçbir birey tek bir gruba dâhil edilerek tanımlanamaz. Bir Afrika kökenli Amerikalı birey aynı zamanda bir kadın, bir lezbiyen, bir feminist veya bir Hıristiyan olabilir.

3.6. Rengin Sesi

Bu teze göre beyaz olmayan insanlar ırkçılığın farklı biçim ve etkileri ile ilgili diğer grup üyeleri adına konuşacak yetkinliktedirler. Bu ortak kanı, ırkçılık ve diğer türlü baskıların kurbanlarının kendilerini ifade eden görüşleri sayesinde yasal sistemin doğasını anlamamızı sağladığını iddia eden anlatıbilimin büyümesine ve gelişmesine olanak sağlamıştır.

Eleştirel Irk Teorisi aynı zamanda ırkçılığın sona erdiği bir döneme (post-racialism) de eleştiri getirir. Bu sadece yasal kurumlara ve Amerika Birleşik Devletlerinde ırkın devam eden rolünü gizlemeye çalışan mahkemelerin sözde stratejilerine değil aynı zamanda kamu ve özel sektörde siyahîlerin şans ve olanaklarını sınırlayan egemen tutumlara da uygulanabilir. Irkçılık-sonrası kimin yasal olarak ABD'ye girebileceğine karar veren göç politikasından Hint, Kore, Japon ve Çin kökenli model azınlıklara bakış açısına kadar her şeyi etkiler (Chang, 1993).

4- Edebiyat ve Eğitimde Eleştirel Irk Teorisi

Amerikan toplumunda ırkçılık tarih boyunca olduğu gibi günümüzde de önemli bir sorun olmuştur. Irksal eşitsizlik eğitim alanında ele alındığında, fırsat eşitliği, olanaklara erişim ve sonuç gibi faktörler üzerinde oldukça etkili bir kavramdır. Bu sorunlar bağlamında Eleştirel Irk Teorisi araştırmacılara, eğitimcilere ve politikacılara eğitimdeki eşitsizliği ve yapısal ırkçılığı anlamalarını sağlayacak ve adaleti tesis etmelerine yarayacak çözümler üretmeleri için eşsiz bir çerçeve işlevi görmektedir. Irk kavramını analizlerinin merkezine oturtan Eleştirel Irk Teorisi kuramcıları, ırksal eşitsizliğe sebep olan ve sürdürülmesine olanak sağlayan ırkçı ideoloji, yapı ve kurumların açık veya gizli politika ve uygulamalarını sorgularlar.

Eleştirel Irk Teorisi eğitim alanında önemli bir etkiye sahip olmuştur, özellikle de müfredat geliştirme, öğretim yöntemleri ve pedagoji alanlarında. Akademisyenler, eğitimde ırk ve ırkçılığın eğitim kurumlarında nasıl sürdürüldüğünü daha iyi anlamak ve eğitimde daha adil ve kapsayıcı yaklaşımlar geliştirmek için bu kuramı eğitim sistemini değerlendirmek için kullanmışlardır. Örneğin, "Eleştirel Irk Teorisi, Irkçı Mikroagresyonlar ve Kampüslerin Etnik İklimi: Afrikalı-Amerikalı Üniversite Öğrencilerinin Deneyimleri" adlı makalelerinde, Solorzano, Ceja ve Yosso (2000), Eleştirel Irk Teorisini, Afrikalı-Amerikalı üniversite öğrencilerinin deneyimlerini incelemek için kullanmış ve ırkçı söylemlerin olumsuz bir kampüs etnik iklimine nasıl katkıda bulunduğunu analiz etmişlerdir. Bu makalede, Eleştirel

Irk Teorisinin yükseköğretimde bu konuları anlama ve çözme için bir çerçeve sağladığı savunulmuştur. Eleştirel Irk Teorisi müfredat geliştirilmesinde de uygulanmıştır. Bu müfredatlar, ötekileştirilmiş toplulukların deneyimlerini, hayata bakışlarını ve onların da dahil edilmesini amaçlar. Sleeter ve Grant (2011), ise Eleştirel Irk Teorisinin "geleneksel Avrupa-merkezli müfredat ve pedagojiyi sorgulama, siyahi öğrenciler için daha kapsayıcı, ilgili ve yönlendirici bir müfredat geliştirme ve eğitimde sosyal adalet ve eşitliği teşvik etme" (s. 39) gibi konularda kullanılabileceğini savunmuşlardır. Bu yaklaşım, eğitimde geleneksel evrensellik ve nesnellik kavramlarını sorgulamanın ve siyahi öğrencilerin çeşitli deneyimlerinin ve hayata bakış açılarının kabul görmesinin önemini vurgular.

Eğitim alanında Eleştirel Irk Teorisi okul bütçeleri, ayrımcılık, dil politikaları, disiplin politikaları, ölçme-değerlendirme ve hesap verilebilirlik gibi konuları analiz etmede oldukça faydalı bir araç işlevi görür. Eleştirel Irk Teorisi aynı zamanda müfredat ve eğitim bilimlerinde ortaya konan epistemoloji ve bilgi üretme gibi daha geniş konuların eleştirilmesinde de önemli bir rol oynar. Eğitim kurumları bilginin üretildiği ve/veya yayıldığı önemli kurumlar oldukları için Eleştirel Irk Teorisi kuramcıları bu kurumlardaki baskı ve sindirilmiş anlatı ve karşıt anlatıların eleştirel bir bakış açısıyla analiz edilmesine önem verirler. Eleştirel Irk Teorisi eğitim araştırmacılarının politika ve müfredat üreticilerinin ve eğitimcilerin egemen ve baskıcı politikaları eleştirip yeniden yapılandırılmalarına ve ırk eşitliği ve adalet için daha özgürlükçü sistemler geliştirmelerine olanak sağlayan eleştirel bir çerçeve sunmaktadır.

Amerika'da Afrika, Latin ve Hint kökenli dördüncü sınıf öğrencilerinin okuma dersi notları, Beyaz ve Asya kökenli Amerikalıların oldukça gerisindedir. Amerika Birleşik Devletleri Eğitim Departmanı'nın son verilerine göre 4. Sınıfa giden Afrikalı Amerikalıların yüzde 54'ü, Latin kökenlilerin yüzde 50'si ve Hint kökenlilerin yüzde 51'i okuma dersinde ortalamanın altında not alırken, bu oran Beyaz Amerikalılarda yüzde 22 ve Asya kökenli Amerikalılarda yüzde 23 olmuştur (NAEP, 2007). Bu farkı kapatmak ulusal müfredatın odaklandığı bir unsurdur (Hughes-Hessel, Berkley, Koethler, 2009).

Yürütülen çalışmalara göre okuma motivasyonu ve başarısı çocuklara kişisel hikâyeler, kendi kültürel çevrelerinden kesitler ve kendilerine dair görüşleri sunan bir edebiyatın varlığından doğrudan etkilenir (Heflin ve Barksdale-Ladd, 2001). Bu şekilde oluşturulmuş eserler siyahî çocuklar için çok-kültürlü edebiyat anlamına gelir. Siyahî çocukların tanıyıp ilişki kurabilecekleri karakter ve ortamları bulabilecekleri bir edebiyata sürekli maruz kalmalarıyla okuma çok daha cazip ve başarılı bir etkinlik haline gelebilir (Bell ve Clark, 1998). Eleştirel Irk Teorisi bu bağlamda oluşturulmuş edebiyat eserlerinin varlığını ve Beyaz olmayan Amerikalıların bu tür bir edebiyata ne ölçüde ulaşabildiklerini sorgular.

Gangi (2008) edebiyat ders kitapları ve profesyonel kitapların yanı sıra kitap okuma listelerini, ödülleri, okul kitap fuarlarını ve çocuk edebiyatı kitaplarını Eleştirel Irk Teorisini kullanarak incelemiştir. Gangi analizlerinden Amerika Birleşik Devletleri'ndeki edebiyat öğretiminde "tahammül edilemez bir Beyazlık" olduğu sonucunu çıkarmıştır. Bir başka deyişle öğretmenlerin edebiyat öğretimi ve çocukların kitap okuma tercihlerini yönlendirecek araçlarının çoğu Beyazlara fayda sağlarken siyahî çocukları ötekileştiriyor (Hughes-Hessel, Berkley, Koethler, 2009).

Siyahî kültürü betimleyen kitaplar oldukça hayati bir öneme sahiptir çünkü bu kitaplar çocuklara kitapla etkileşim kurmalarını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda toplumda sağlıklı bir hayat sürmeleri için gerekli olan gurur, beceri ve anlayışı da onlara kazandırır. Çocuk edebiyatında siyahî kültürü temsil eden kitaplarla ilgili araştırma ve bulguların sonuçlarını anlayarak, araştırmacılar kendilerini siyahî insanların çocuk kitaplarında olumu bir şekilde temsil edilmesini sağlayacak farklı seviyelerdeki (içsel, kişilerarası, kurumsal, yapısal)

değişimlerin nasıl meydana geldiğini anlamada daha iyi bir konumda göreceklerdir (Bostic, 2022). Çocuk edebiyatında siyahî insanların nasıl temsil edildiğini araştıran çalışmalar 21. yüzyılda da devam ediyor.

Eleştirel Irk Teorisi, özellikle ırk ve etnik çalışmaları alanında, edebi eleştiri dünyasında da önemli bir etkiye sahip olmuştur. Akademisyenler, edebi metinlerde ırk ve ırkçılığın nasıl temsil edildiği ve sürdürüldüğünü daha iyi anlamak için edebiyat analizinde bu teoriyi uygulamışlardır. The Color of Water: A Black Man's Tribute to His White Mother adlı kitabında, James McBride, Eleştirel Irk Teorisini neredeyse tamamen ırkçı bir toplumda büyüyen beyaz annesinin deneyimlerini ve etnik kimliğinin cinsiyet ve din gibi diğer baskı formlarıyla nasıl çakıştığını incelemek için kullanır. McBride'in bu teoriyi kullanımı, ırk ve kimlik konularının karmaşıklığına ayna tutar ve ırk ve ırkçılık konusundaki geleneksel anlatıları sorgular. Edebiyatta ırk ve ırkçılığın temsillerine odaklanmasının yanı sıra, Eleştirel Irk Teorisi, aynı zamanda ötekileştirilmiş toplulukların seslerine ve deneyimlerine önem vermeyi amaçlar. Bu, kanunların tarihte beyaz erkek yazarların baskın olduğu edebiyat alanında ayrı bir öneme sahiptir. Eleştirel Irk Teorisi, edebi dünyaya çeşitli seslerin, bakış açılarının ve yaşam tarzlarının dâhil edilmesini teşvik eder ve bu seslerin geçmişte nasıl ötekileştirildiğinin veya susturulduğunun incelenmesini önerir.

Franzak (2003) Eleştirel Irk Teorisi bakış açısıyla iki genç-yetişkin romanı Tears of a Tiger (Draper, 1994) ve Whirligig'i (Fleischman, 1998) incelemiştir. Franzak romanların bu bakış açısıyla okunmasının kitaplardaki ırkçı ifadeleri okuyucunun yorum ve anlayışının merkezine yerleştirdiğini iddia eder. Franzak iki kitabın birlikte öğrencilerin ırksal kimliği ve adalet, iyileşme ve umut kavramlarını anlamaları için güçlü bir fırsat sunduğu sonucuna varmıştır (Hughes-Hessel, Berkley, Koethler, 2009).

Eleştirel Irk Teorisinde hikâye anlatıcılığı ve karşı-hikâye anlatıcılığı oldukça güçlüdür çünkü bu siyahî insanların çoğunluk tarafından kabul görmüş evrensel inançlarla mücadele ederken her gün yüzleştiği ırkçı hareketleri açığa çıkarır. Geleceği değiştirmek için, bu hikâyelerin ve yaşanan deneyimlerin anlatılması, dinlenilmesi ve bu hikâyeleri Eleştirel Irk Teorisine bağlayacak şekilde analiz edilmesi gerekmektedir (Bowman ve ark., 2009). Yani hikâye anlatıldığında hikâyenin kilit unsurlarının incelenmesi, Eleştirel Irk Teorisi tarafından geliştirilmiş tema, öneri ve yasal argümanlara dayalı olarak yapılmalıdır. Bu analiz aynı zamanda açık bir şekilde Eleştirel Irk Teorisinin tanımlamaları ve kavramlarına dayanmalıdır (Bowman ve ark., 2009).

Eleştirel Irk Teorisinin karşı hikâye anlatma argümanı Amerika Birleşik Devletlerindeki eğitim müfredatındaki eşitsizlik göz önünde bulundurulduğunda oldukça gerekli bir eylemdir. Eleştirel Irk Teorisinin karşı hikâye anlatma argümanı olmadan gerçek hikâyeler asla halk tarafından bilinmeyecek ve belki de dünya her şeyin yolunda olduğuna inanacak ve bu durumu bu şekilde kanıksayacaktır (Hartlep, 2009).

5- Eleştirel Irk Teorisine Yönelik Eleştiriler

Eleştirel Irk Teorisi hem akademik dünyada hem de toplum genelinde birçok eleştiriye ve tartışmaya konu olmuştur. Bazı eleştirmenler, Eleştirel Irk Teorisinin doğası gereği taraflı ve nesnellikten yoksun olduğunu iddia etmişlerdir, çünkü teori toplumsal adalete adanmıştır ve yalnızca ötekileştirilmiş toplulukların deneyimlerini ve perspektiflerini ön plana çıkarmaktadır. Ancak Eleştirel Irk Teorisi savunucuları, bilgi üretimi ve değerlendirme alanındaki geleneksel yaklaşımların güç dinamikleri tarafından derinden etkilendiğini ve sıklıkla egemen anlatıları ve perspektifleri güçlendirmeyi hedeflediğini ileri sürmektedir.

Eleştirel Irk Teorisi, bu geleneksel yaklaşımlarla mücadele etmeye ve güç dinamikleri ile öznelliğin bilgi üretimindeki rolünü kabul etmeye çalışmaktadır.

Yine bazı eleştirmenler, bu kuramın özellikle üniversite kampüslerinde sansürü teşvik ettiğini ve konuşma özgürlüğünü bastırdığını ileri sürmüşlerdir. Ancak kuramcıları, bu teorinin, özgür konuşma ve akademik özgürlük ilkelerine bağlı olduğunu ileri sürmekle birlikte teorinin daha kapsayıcı ve adil bir ortam yaratmayı hedeflediğini, bu ortamda tüm seslerin duyulup değerlendirilebileceğini savunmaktadır. Eleştirel Irk Teorisinin herhangi bir görüşü bastırmak ya da sansür uygulamak gibi bir amacı yoktur, aksine baskın olan anlatıları sorgulamaya ve dışlanmış sesler için bir platform sağlamaya çalışmaktadır.

Eleştirmenler, bu teorinin beyaz insanlar üzerinde ters ırkçılık ya da ayrımcılığı teşvik ettiğini ileri sürmüşlerdir, fakat Eleştirel Irk Teorisi savunucuları, teorinin herhangi bir gruba ayrımcılık yapmadığını, bilakis ırkçılık dâhil tüm baskı araçlarını sorgulamaya ve yıkmaya çalıştığını iddia etmektedirler. Eleştirel Irk Teorisi, ırkçılığı sistemik bir yapı olarak tanımlar ve güç dinamiklerinin nasıl sürdürülüp güçlendirildiğine dikkat çekmeye çalışır, belirli bir ırk veya grubu hedef almaz.

Eleştirel Irk Teorisi hızlı bir biçimde sosyal teorinin önemli bir dalı haline gelmiştir ve ilk ortaya çıktığı ülke olan Amerika Birleşik Devletleri sınırlarını aşarak Avrupa, Güney Amerika, Avustralya ve Afrika'da aydınların eserlerinde kendine yer edinmiştir. Eleştirel Irk Teorisi, ırk ve ırkçılık üzerine araştırma yapmanın yanıltıcı ve hatta endişe verici olduğunu savunan farklı görüşlerdeki insanlar tarafından sıklıkla eleştirilir. Genellikle bu yaklaşımı anlayamamaktan veya teorinin fazla basitleştirilmesinden güç alan bu tarz saldırılara karşın Eleştirel Irk Teorisi, büyümeye ve dünyada ırksal eşitsizlik politika ve uygulamaları konusunda en önemli yaklaşım haline gelmeye devam etmektedir (Rollock ve Gilborn, 2011).

6- Sonuç

Eleştirel Irk Teorisi, 1970'lerde ABD'de geleneksel hukuki analizlerin ırk ve ırkçılık konularını yeterince ele alamadığına işaret ederek ortaya çıkmıştır. Bu teori, sosyal adaleti sağlama ve siyahî toplulukların deneyim ve yaşam tarzlarına odaklanmaya çalışmaktadır.

Eleştirel Irk Teorisinin edebiyat eleştirisi ve eğitim alanlarında çarpıcı yansımaları olmuştur. Eleştirel Irk Teorisi, edebiyat ve diğer kültürel ürünleri ele alarak bu ürünlerin nasıl ırksal normlar ve kültürel hegemonya tarafından etkilendiğini araştırmaktadır. Eleştirel Irk Teorisi, eğitim alanında ise, ırksal eşitsizliği ele alarak, eğitim sisteminin nasıl ırksal farklılıkları yeniden ürettiğini analiz etmektedir.

Sonuç olarak, bu görece yeni teori, ABD'deki ırksal eşitsizliği ve ırkçılığı anlamak ve eleştirmek için önemli bir teorik çerçeve sunmaktadır ve adalet için mücadele edenlerin yanında yer almaktadır. Ancak, Eleştirel Irk Teorisinin bazı eleştirilere de maruz kaldığı göz önünde bulundurularak, bu teoriyi eleştirel bir bakış açısıyla ele almak ve tartışmak önemlidir.

Eleştirel Irk Teorisi, toplumsal ve hukuki yapıların ırksal ayrımcılık ve eşitsizliklerin devam etmesine neden olduğunu öne sürerek, sistematik bir şekilde ırkçılıkla mücadele etmek için argümanlar geliştirir. Bununla birlikte, bu teorinin eleştirildiği hususlar vardır. Özellikle sınıfsal farklılıkları ve ırk dışı faktörleri göz ardı etmekle suçlanmaktadır.

Bu nedenle, Eleştirel Irk Teorisini eleştirel bir bakış açısıyla tartışmak, teorinin kendi sınırlılıklarını ve potansiyel eksikliklerini görmemize ve ayrıca teorinin gücüne ve etkisine daha derinlemesine bir anlayış kazanmamıza yardımcı olabilir. Bu da, daha kapsamlı bir toplumsal adalet ve eşitlik için mücadelede daha etkili ve yaratıcı bir rol oynamamıza olanak tanıyabilir.

Kaynakça

Bell, D. (1980). Brown v. Board of Education and the Interest Convergence Dilemma. Harvard Law Review. 93: 518–533.

Bostic, Q. R. II. (2022). When They See Us in the Pages: The Representation of Black and Brown Males in Children's Literature. Dissertation, Georgia State University, https://doi.org/10.57709/26850364

Bowman, L., Rocco, T. S., Peterson, E., and Adker, W. A. (2009). Utilizing the Lens of Critical Race Theory to Analyze Stories of Race, Adult Education Research Conference. Erişim adresi: https://newprairiepress.org/aerc/2009/papers/7

Carbado, D. ve Roithmayr, D. (2014). Critical Race Theory Meets Social Science. Annual Review of Law and Social Science, 10 (1):149-167. https:dx.doi.org/10.1146/annurev-lawsocsci-110413-030928

Chang, R. S. (1993). Toward an Asian American Legal Scholarship: Critical Race Theory, Post-Structuralism, and Narrative Space. California Law Review 81: 1241–1323.

Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics. University of Chicago Legal Forum 139–167.

Curry, Tommy. (2009) Critical Race Theory. Encyclopedia of Race and Crime, 166-9

Delgado, R. ve Stefancic, J. (2001). Critical Race Theory: An Introduction. New York: New York University Press.

Franzak, J.K. (2003). Hopelessness and healing: Racial identity in young adult literature. The New Advocate, 16 (1): 43–56.

Gangi, J. M. (2008). The unbearable whiteness of literacy instruction: Realizing the implications of the proficient reader research. Multicultural Review, 17 (1): 30–35.

Hartlep, N. D. (2009). Critical Race Theory: An Examination of its Past, Present, and Future Implications.

Heflin, B. R. ve Barksdale-Ladd, M. A. (2001). African American children's literature that helps students find themselves: Selection guidelines for grades K–3. The Reading Teacher, 54 (8): 810–19.

Hughes-Hassell, S., Barkley, H. A., ve Koehler, E. (2009). "Promoting Equity in Children's Literacy Instruction: Using a Critical Race Theory Framework to Examine Transitional Books." American Association of School Librarians.

Johnson, M. (2011). The value of literary criticism. The Journal of Literary Analysis, 2 (1), 43-56.

Lopez, I. H. (1997). White by Law: The Legal Construction of Race. New York, NY: New York University Press.

McBride, J. (1996). The color of water: A black man's tribute to his white mother. New York, NY: Riverhead Books.

National Assessment of Education Progress (NAEP). (2007). Percentages at or above each achievement level for reading, grade 4, by year, jurisdiction, and race or ethnicity (from school records) [SDRACE]: 1992, 1994, 1998, 2000, 2002, 2003, 2005, and 2007. Washington, D.C.: U.S. Department of Education. http://nces.ed.gov/pubsearch/pubsinfo.asp?pubid=2007496

Rollock, N. ve Gillborn, D. (2011). Critical Race Theory (CRT), British Educational Research Association. Erişim Adresi: https://www.bera.ac.uk/publication/critical-race-theory-crt

Sleeter, C., & Grant, C. A. (2011). Making choices for multicultural education: Five approaches to race, class, and gender (5th ed.). Boston, MA: Pearson.

Solorzano, D., Ceja, M., & Yosso, T. (2000). Critical race theory, racial microaggressions, and campus racial climate: The experiences of African American college students. The Journal of Negro Education, 69 (1/2), 60-73.

RAJASTHAN: A CRADLE OF TRADITIONAL EMBROIDERIES

Dr. Ruchi Kholiya

Assistant Professor, Department of Fashion Design, National Institute of Fashion Technology, Jodhpur, Rajasthan

Dr Madan Lal Regar

National Institute of Fashion Technology Jodhpur, Assistant Professor, Department of Fashion Design, Jodhpur, India.

ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-7821-4410

Abstract

India is a diverse country having a varied range of cultures and customs. Since the beginning, Indian arts and crafts have had a distinct identity and are world famous for their unique patterns, vivid color palette, intricacy, and excellent craftsmanship. Traditional embroidery techniques have been passed over from generation to generation, thus creating heirlooms of techniques and products over the various geographical locations along the length and breadth of the country. Each state has its unique embroidery expressing its people's lifestyle, occupations, customs, thoughts, beliefs, and likings. Rajasthan, a colorful state, has a rich heritage of vivid embroideries, and different communities practice it in their style. The women folks of remote villages are unexposed to modern civilization and are experts in preparing articles of such great aesthetic value. Hence there is a need for traditional embroideries to be popularized. A large variety of embroideries are practiced in different districts of Rajasthan. The main types of embroideries are Sindhi, Suf Bharat, Kharek. Mochi Bharat, Gota work, Danke-ka-kaam, Pakko Bharat, Mukke-ka-kaam, appliqué work, and bead work etc. Marriage costumes, wall hangings, quilts, cradle cloths, and animal trappings are embroidered, appliquéd, decorated with bead work, and embellished with mirrors, sequins, buttons, and shells.

Keywords: Rajasthan, Embroidery, Sindhi, Gota, Suf, Mochi Bharat, Danka

YEŞİL ALTYAPIYI DESTEKLEYEN UYGULAMALARA ÖRNEKLER

EXAMPLES OF APPLICATIONS SUPPORTING GREEN INFRASTRUCTURE

Emine MALKOÇ TRUE
Prof. Dr. Ege Üniversitesi
ORCID NO: 0000-0003-1235-1978

Deniz KARADAN
Peyzaj Yüksek Mimarı, Ege Üniversitesi
ORCID NO: 0000-0002-4916-2022

ÖZET

Doğal kaynaklar ve peyzajlar, uzun yıllar boyunca, bir dizi sorun ile karşı karşıya kalarak baskılanmıştır. Bu sorunlar, artan ve karmaşıklaşan bir şekilde günümüze ulaşmış ve gün geçtikçe doğal kaynakları ve peyzajları daha da tehdit eder hale gelmiştir. Geleneksel planlama yaklaşımları, güncel çevre sorunlarıyla tek başına mücadele etmekte yetersiz kalmış (Yaralıoğlu ve Asilsoy, 2021); bu durum planlamada yeni ve bütüncül yaklaşımlar geliştirilmesini zorunlu haline getirmiştir.

Temelleri kuram olarak çevreci yaklaşımlar, doğa koruma, planlama ve peyzaj mimarlığına dayanan ancak görece yeni bir kavram olan (Pankhurst, 2010; Sussams et al., 2015) yeşil altyapı, geliştirilen bütüncül yaklaşımlarıyla sınırlı kaynakların ve önemli doğal alanların, ekolojik bir şekilde sürdürülebilmesine olanak sağlamaktadır. Bu kapsamda yeşil altyapı, mevcut sistemlerin korunmasına, devamlılığının sağlanmasına, bozulmuş ise iyileştirilmesine, kaybedilmiş ise geri kazandırılmasına ve uygun koşullarda birleştirilmesine odaklanan stratejik ve koordineli girişimleri güçlendirmektedir (Naumann et al., 2011). Ayrıca minimum kayıp, maksimum kazanç bakış açısıyla doğal kaynakların ve peyzajların yönetilebilmesine ilişkin geliştirilen çok fonksiyonlu uygulamaları da çatısı altında toplamaktır. Bu uygulamalar iklim değişikliğinden kaliteli mekân oluşturulmasına, yağmur suyu yönetiminden halk ve çevre sağlığının korunmasına kadar geçiş bir yelpazede hizmet vermektedir.

Bu araştırmada yeşil altyapıyı destekleyen bitkisel ve yapısal uygulamalar ile bu uygulamaların işlevlerinin ortaya konulması; uygulamaların kullanım alanlarının ve biçimlerinin örneklerle pekiştirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda yeşil altyapı sistemleri tanımlanmış ve yeşil altyapı sistemini destekleyen uygulamalar üzerinde durulmuştur. Bütüncül bir bakış açısı ile uygulamaların kullanıma elverişli alanları ele alınmış; bu yaklaşım ve uygulamalar çerçevesinde oluşturulan örneklere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Yeşil altyapı, yeşil altyapı uygulamaları, ekolojik sürdürülebilirlik

ABSTRACT

Natural resources and landscapes have been depressed for many years, facing a range of problems. These problems have reached the present day in an increasing and complex way and have become more threatening to natural resources and landscapes day by day. Traditional planning approaches have been insufficient to deal with current environmental problems (Yaralıoğlu and Asilsoy, 2021); this situation necessitated the development of new and holistic approaches in planning.

It is a relatively new concept based on environmental approaches, nature conservation, planning, and landscape architecture as a theory (Pankhurst, 2010; Sussams et al., 2015). Green infrastructure, with a holistic approach, allows limited resources and important natural areas to be maintained in an ecological way. In this context, green infrastructure ensures the protection and continuity of existing systems. If it is corrupted, it helps to heal. It strengthens strategy and coordination so if it is lost, it recycles and merges in appropriate condition (Naumann et al., 2011). In addition, it is to gather the multi-functional applications developed for the management of natural resources and landscapes with the perspective of minimum loss and maximum gain. These applications provide various services from climate change to creating quality spaces, from rainwater management to protecting public and environmental health.

In this research, plant and structural applications that support green infrastructure and the functions of these applications are revealed. In addition, it is aimed to reinforce the usage areas and forms of the applications with examples. Green infrastructure systems are defined and applications that support the green infrastructure system are emphasized. With a holistic point of view, the areas that are suitable for use in the applications were discussed; examples created within the framework of this approach and practices are included.

Keywords: Green infrastructure, green infrastructure applications, ecological sustainability

1. GİRİŞ

Geleneksel altyapı planlamaları, kentleşmenin beraberinde getirdiği sorunlar ile tek başına mücadele etmekte yetersiz kalmış; çevresel açıdan birbirleriyle entegrasyonu daha güçlü planlama gereksinimleri gündeme gelmiştir (Yaralıoğlu ve Asilsoy, 2021). Son yıllarda, birbirini etkileyen geniş çaplı değişimler, doğa ile uyumlu yaklaşımların (European Commision, 2012) ve yeşil altyapı uygulamalarının benimsenmesini beraberinde getirmiştir (Yazıcı ve Kaplan, 2022).

Doğa Koruma Merkezi'ne (2019) göre yeşil altyapı, ekosistem değerlerini ve işlevlerini koruyan, ekosistem hizmetleri sunmak için tasarlanan ve yönetilen, birbiriyle bağlantılı doğal, yarı-doğal ve kültürel alanların oluşturduğu yeşil alan ağıdır (Konyalı Dereli ve Çay, 2020). Bu kapsamda, ekoloji temelli tüm yaklaşımlar için kullanılan; planlama, politika ve araştırma alanlarını bütüncül bir şekilde ele alması gereken sistem olarak karşımıza çıkmaktadır (Yazıcı ve Kaplan, 2022). Gelişmekte olan bir planlama ve tasarım yaklaşımı (Benedict and McMahon, 2006) olarak yeşil altyapı uygulamalarında ekosistemler ve peyzajlar; merkezler, bağlantılar ve alanlar sistemi ile birbirine bağlanır (Yazıcı ve Kaplan, 2022). Bu açıdan yeşil altyapı, kaliteli ve dirençli çevrenin yaratılmasında da etkilidir (Yaralıoğlu ve Asilsoy, 2021). Kaliteli ve ekolojik olarak sürdürülebilir yaşam alanları yaratarak mekân üretimine katkı sağlar (Güneş ve Şahin, 2015); biyoçeşitliliği arttırır ve ekosistem işlevlerini de destekleyen güçlü ağların yaratılmasını sağlar (European Commision, 2012). Ayrıca önemli toplum kaynakları (tarihi, arkeolojik, mimari vb.) ile yerel peyzaj karakterini korur ve güçlendirir (Yaralıoğlu ve Asilsoy, 2021). Bu amaçla yeşil altyapı geliştirilen projelerde, projelendirilen bölgelerde ikamet eden kişileri planlama, bitkilendirme ve bakım aşamalarına dâhil eder; böylece sosyal dayanışmayı da güçlendirir (CNT, 2012; Özeren, 2012). Bu noktada küçük ölçekten büyük ölçeğe her uygulama önem taşımaktadır. Paydaş etkileşimli, aktif bir katılım yeşil altyapı sistemlerinin benimsenmesine, desteklenmesine ve sürdürülebilirliğinin artmasına olanak sağlamaktadır.

Bu çalışmanın amacı yeşil altyapı sistemlerini destekleyen yaklaşımlar, bitkisel ve yapısal uygulamalar ile bu uygulamaların işlevlerini ortaya koymaktır. Bu kapsamda yeşil altyapı sistemleri tanımlanmış ve daha sonra sisteme dâhil edilebilecek uygulamalar üzerinde durulmuştur. Bütüncül bir bakış açısı ile uygulamaların kullanıma uygun alanları ele alınmış; bu yaklaşım ve uygulamalar çerçevesinde oluşturulan örneklere yer verilmiştir.

2. YEŞİL ALTYAPIYI DESTEKLEYEN UYGULAMALAR

Yeşil altyapı destekleyen uygulamalar, açık ve doğal-yarı doğal alanlar ile planlama yaklaşımları ve uygun mühendislik çözümlerini kapsamaktadır. Bu kapsamda uygun koşul ve ortamlarda yeşil altyapı sistemlerini destekleme potansiyeline sahip uygulamalar, genel kapsamı ile bu bölümde yer almaktadır.

2.1.Ekosistem Planlama

Sürdürülebilir her uygulamanın temeli, ekosistemlerin uygun ve bütüncül bir şekilde planlanmasına bağlıdır. Steiner et al. 'e (2013) göre planlama ve tasarım disiplinlerinde işbirliği ile mümkün olabilen ekosistem planlama, ekolojik ilkelere dayanır ve insan-çevre ilişkileriyle ilgilenir. Green Infrastructure Ontario (2021) göre ekosistem planlama, uygulamadan ziyade bir yaklaşımı ifade etmektedir. Bu yaklaşım ile mevcut doğal özelliklerin

korunması ve uygulanacak tasarımların birleştirilmesi sağlanarak ekosistem hizmetlerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda sürdürülebilir alan kullanım planlamaları, topografya, jeoloji, iklim verileri vb. doğal özellikler temelinde fırsatlar ve tehditler değerlendirerek oluşturulmaktadır. Bu yaklaşım ilk tasarım süreçlerine dâhil edildiğinde altyapı ve geliştirme maliyetlerini azaltabileceği gibi izin süreçlerini de hızlandırabilmektedir.

2.2.Bitkilendirilmiş Hendekler

Bitkilendirilmiş hendekler, suyun tutulması, sızdırılması ve arıtılması için tasarlanmış sığ, bitkisel peyzaj çöküntüleridir (Şekil 1.). Yüzey akış hızının azaltılması ve yüzeydeki suyun doğru işlevlendirilmesi amacıyla kullanılan en etkili yeşil altyapı uygulamalarından biridir. Meydan, park vb. kamusal alanlar ile refüj ve yol kenarlarında yer alan dar alanlar (Green Infrastructure Ontario, 2021) gibi alanlara kolayca entegre edilebilen bu sistemler, yer altı sularını desteklemektedir (National Association of City Transportation Officials, 2023). Ayrıca biyoçeşitliliğin ve yaşam kalitesinin arttırılmasına da yardımcı olmaktadır (Urban Green-Blue Grids, 2023).

Bitkilendirilmiş hendek sistemlerinde yol, çatı vb. alanlardan akan sular, kanalizasyon sistemlerine değil, zeminde oluşturulmuş oluklara ya da hendeklere yönlendirilir. Bu hendeklerde üst katman, bitkilendirilmiş toprak zeminden oluşmaktadır (Urban Green-Blue Grids, 2023). Derin kök sistemi sağlayan bitkiler, su kuvvetine dirençli ve akışı yavaşlatmada etkili oldukları için bu uygulamaya en uygun bitkilerdir (Green Infrastructure Ontario, 2021). Üst katmanın altında jeotekstil[1] ürünler ile paketlenmiş çakıl, cüruf veya pişmiş killi toprak tabakası bulunur. Yüzey akışında yer alan sular bu sistem ile zemine ulaşır. İkincil katmanın altında bir drenaj borusu yer almaktadır. Bu katman aşırı yağışlarda taşma riskinin önüne geçilebilmesi amacıyla uygulanmaktadır (Urban Green-Blue Grids, 2023). Bitkilendirilmiş hendekler yılda maksimum iki kere taşmaya müsaade edecek büyüklükte oluşturulmalıdır. Çünkü drenaj sistemlerinin yetersiz kaldığı ve taşmanın gerçekleştiği bitkilendirilmiş hendekler, yer üstü drenaj sistemi görevi görmekte ve akış suyunu doğrudan yüzey suyuna yönlendirmektedir (Urban Green-Blue Grids, 2023). İlkbahar ve sonbahar aylarında budama ve yabani ot temizliği yapılmalı, varsa sedimantasyon giderilmelidir. Bu tür uygulamalarda gerektiğinde yeniden tohumlama çalışmaları yapılabilir (Green Infrastructure Ontario, 2021).

[1] Dokusuz yüzey ürünleri olan polyester, polipropilen malzemelerden elyaf iğneleme yöntemiyle birleştirilen, geniş üretim kapasitesi olan ürünlerdir (Geobera,2023).

Sheffield, İngiltere
(Dunnett; Goswami and Anand, 2020)

Portland, Oregon
(Mjlarsonsite, 2014)

Şekil 1. Bitkilendirilmiş hendek uygulamalarından örnekler

2.3. İnşa edilmiş (Yapılandırılmış) Sulak Alanlar

İnşa edilmiş sulak alanlar, su kalitesinin iyileştirilmesi ve yağmur suyu yönetiminin sağlanması amacıyla bitki örtüsünü, toprağı ve bu oluşumlar ile ilişkili mikrobiyal toplulukları içeren arıtma sistemleridir (EPA, 2022). Genellikle mevcut doğal sulak alanların ve diğer su bileşenlerinin zarar görmesini önlemek amacıyla taşkın yatağı sınırlarının dışında konumlandırılmaktadır (Şekil 2.). Doğal sulak alanlar, ağır metalleri, tortu vb. kirleticileri uzaklaştıran bir biyofiltre görevi görmektedir. İnşa edilmiş sulak alanlarda bu özellikleri taklit edecek şekilde tasarlanmaktadır (Geiger, 2012). Genellikle atık suyun artırılmasına destek olmak amacıyla da inşa edilirler (Green Infrastructure Ontario, 2021). Günümüzde inşa edilmiş sulak alanlar; tarımsal ve endüstriyel atıklar, atık sızıntıları, kanalizasyon ve yağmur suyu akışı dâhil olmak üzere tüm atık suların arıtılmasında kullanılmaktadır. Yaban hayatı ve sulak alan dengesinin olumsuz etkilenmemesi için düzenli izleme ve kontroller yapılmalıdır (Green Infrastructure Ontario, 2021). Geleneksel sistemler ile kıyaslandığında düşük işletme ve bakım maliyetleri ile avantaj sağlamaktadır (Vymazal, 2018).

London, England
(Enfield Council, 2021)

New Taipei, Taiwan
(TopPhotoImages; Allen, 2021)

Şekil 2. İnşa edilmiş sulak alanlardan örnekler

2.4. Filtre Şeritleri

Filtre şeritleri, akışı filtrelemek amacıyla hafif eğimli (max. % 15'e kadar (Green Infrastructure Ontario, 2021)) çim, çalı, ağaç vb. bitki örtüsü ile kaplanmış şeritlerdir (Şekil 3.). Yüzey akışını yavaşlatarak filtreleme işlevini yerine getirmekte; tortu ve kirleticilerin alt toprağa mümkün olduğunca az karışmasını sağlamaktadır. Filtreleme işlevini yerine getirebilmesi açısından kil içeriği yüksek olmayan topraklarda kullanım için uygundur (EPA, 2021). Geçirgenliği bulunan topraklarda yer altı suyunu besleyen filtre şeritleri, birbiriyle uyumsuz zeminler arasında da bir tampon görevi görerek taşkınların azaltılmasına yardımcı olmaktadır (Natural Water Retention Measures, 2023). Ayrıca kar yağışının depolanabilmesi için uygun bir ortam oluşturduğu ve kar erimesinin süzülme şeklinde yavaş bir biçimde toprağa karışmasını desteklediği için önem arz etmektedir. Bu amaçla kullanıldığında bitki seçimine dikkat etmek, tuza dayanıklı ve odunsu olmayan bitki türlerini tercih etmek gerekmektedir. Şiddetli yağışlarda erozyon kontrolü yapılmalı, tortu birikimi takip edilmelidir. Ayrıca uygulamadan verimli sonuçlar elde edilebilmesi için düzenli olarak istilacı tür kontrolü yapılmalıdır. Gerekli görüldüğünde yeniden tohumlama ile uygulama desteklenmelidir (Green Infrastructure Ontario, 2021).

Oregon, USA
(Clean Water Services, 2023)

Massachusetts, USA
(Massachusetts Clean Water, 2023)

Şekil 3. Filtre şeridi uygulamalarından örnekler

2.5. Yeşil Çatılar ve Yeşil Duvarlar

Yeşil çatılar ve yeşil duvarlar, kentsel alanlarda uygulandığında çoklu ekosistem hizmetleri sağlayan etkili, esnek ve uyarlanabilir çözümler sunmaktadır (Teotenio, Silva and Cruz, 2021).

Yeşil çatılar, düz ya da hafif eğimli çatı üzerine uygun su yalıtım sistemleri entegre edilerek yer örtücü, çalı, ağaç vb. bitkilere yetişme ortamı sağlayan sistemlerdir (Şekil 4.). Yeşil çatıların kesitinde sırasıyla bitki örtüsü, yetiştirme ortamı (organik materyallerin küçük bir miktarını ve mineralleri içerir), filtreleme membranı, drenaj tabakası, su geçirmez/kök itici tabaka, çatı kaplama membranı, ısı yalıtımı, buhar kontrol tabakası ve yapısal çatı katmanları

yer almaktadır (National Park Service, 2023). Yeşil çatı sistemlerini; intensif (yoğun), ekstensif (seyrek) ya da yarı-intensif sistemler olarak ayırmak mümkündür. İntensif sistemler, çalı ve ağaçlar ile yeryüzündekine benzer yoğunlukta bir uygulama gerektiren (gelişmiş drenaj, sulama, kaplama vb.) ve daha çok estetik amaçlı yapılan bir uygulamalardır. Eksrensif sistemler ise genellikle yenileme yetenekleri yüksek, kuraklığa dayanıklı yer örtücü bitkiler ile bitkilendirilmiş, sığ yetişme ortamına sahip, gelişmiş drenaj ve sulama sistemi gerektirmeyen uygulamalardır. Bu sistemler, bulunduğu kente ve yapıya sağladığı ekolojik ve ekonomik katkıları ile tercih edilmektedir (Ekşi ve Uzun, 2016). Yaban hayatı içi yaşam alanı oluşturur, kentsel ısı adası etkisi ile sera gazı emisyonlarını azaltır ve hava kalitesini yükseltir. Ayrıca bina yalıtımlarını destekler, ekipman verimliliğini ve çatı ömrünü arttırarak ekonomik katkılar sağlar. Ayrıca erişilebilir bir yeşil çatı, çeşitli olanakların yaratılmasını da desteklemektedir. Örneğin toplantı ve eğlence amaçlı bir buluşma yeri ya da bir hobi bahçesi olarak işlevlendirilebilmektedir (National Park Service, 2023a).

Moesgaard Museum, Denmark (The Guardian, 2018)

Namba Parks, Japan (The Guardian, 2018)

Şekil 4. Yeşil çatı uygulamalarından bazı örnekler

Yeşil duvarlar ise yapıların iç ve dış cephelerine uygulanabilir, bitkilendirilmiş dikey yüzeyleri ifade etmek için kullanılmaktadır (Şekil 5.). Yeşil duvarlar, yapıların yalıtımına katkıda bulunup enerji tasarrufunu sağlamak için kullanılabilir. Ayrıca, karbondioksit ve diğer hava kirliliğine sebep olan maddeleri azaltarak havanın temizlenmesine yardımcı olur ve kentsel ısı adası etkisinin azaltılmasını destekler (Balaban, 2021). Estetik bir çekicilik de sağlayan yeşil duvarlar, güvenlik duygusunu arttır, gürültünün azaltılmasına ve rüzgârın etkisinin kırılmasına da yardımcı olur (Architecture Art Designs, 2023).

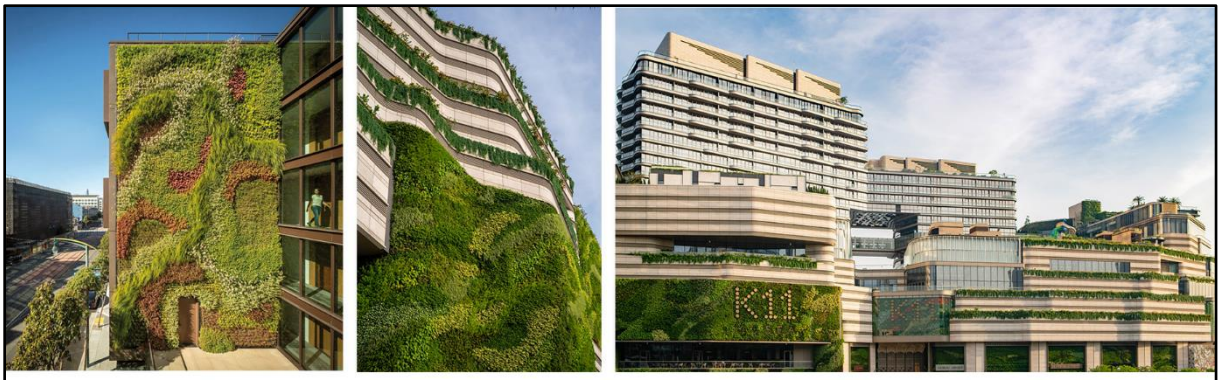

2177 3rd Street Apartments, USA (Pintos, 2023)

K11 Musea, Hong Kong (Astbury, 2019)

Şekil 5. Yeşil duvar uygulamalarından örnekler

2.6. Delikli Borular

Delikli borular, su akışına olanak sağlayan küçük delik ya da yuvaya sahip borulardır. Genellikle yer altı drenaj sistemlerinin birer parçası olarak dış mekânlarda drenajı kolaylaştırmaya yardımcı olur. Delikli borular yoğun su tutma kapasitesine sahip alanlarda etkili bir çözümdür. Toprak altına yerleştirilen ve zeminin kuru kalmasını sağlayan bu sistemin iki temel işlevi, suyun toplanması ve taşınmasıdır. Özellikle çim vb. su basma riski yüksek alanlarda (The Constructor, 2023) ve eğimi % 15'ten fazla olmayan alanlarda kullanım için uygundur (Green Infrastructure Ontario, 2021).

2.7. Geçirimli Yüzeyler

Geçirimli yüzeyler ya da geçirgen kaplamalar, yağış suyunu alt toprak tabakalarına geçiren ve bu sayede yüzey akışını azalan, sürdürülebilir kentsel drenaj sistemleridir (Fernández et al., 2008; Dinçer, 2022). Bu sistemle yağış sonucu yeryüzüne inen su, filtre görevi gören geçirgen yüzeyden rezerv görevi gören bir alt tabakaya geçerek akış hacminde azalma meydana getirmektedir. Depolanan su başka bir yere taşınabilmekte veya arazinin yapısına göre alt tabakalara sızabilmektedir. Fazla su ise drenaj kanalları vasıtasıyla kontrol altına alınmaktadır(Pratt et al., 2002; Dinçer, 2022). Bu uygulama için düşük kil içeriğine sahip ve eğitimi % 30'dan az topraklar uygundur (USEPA, 1999; Dinçer, 2022). Uygulama materyali olarak gözenekli tuğlalar, açık derzli tuğlalar, açık kaldırım desenleri, çim-beton kaldırım taşları, çakıl, taş, talaş ve çam kabukları kullanılabilmektedir (Urban Green-Blue Grids, 2023a) (Şekil 6.).

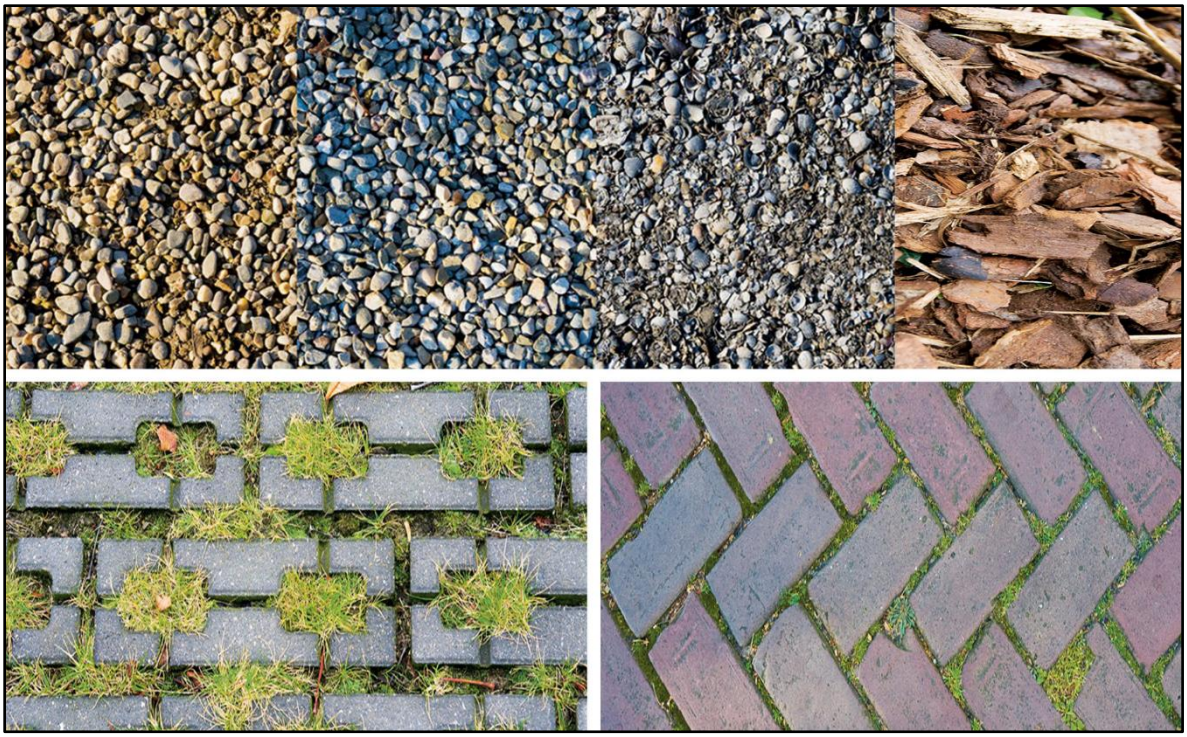

Şekil 6. Geçirimli yüzeylerden örnekler (Urban Green-Blue Grids, 2023a)

2.8. Yağmur Suyu Hasadı

Yağmur suyu hasadı, yağmur suyunun tutulmasını sağlayan bir su yönetim modelidir (WWF, 2020). Temelde yağış suyunun düştüğü yerde korunması prensibine dayanan bu yönetim modeli; çatı, yol, park vb. açık alanlardan akan suyun toplanması ve depolanmasıdır. (Centre for Science and Environment, 2023). Çeşitli yararları bulunan yağış suyu hasadı; topraktaki yaban hayatını ve bitki örtüsünü besleyerek toprağı iyileştirir. Kuraklıkla mücadele eder ve toprak erozyonunu önler. Su basmalarını engelleyerek sel riskini azaltır. Tarım arazisi, mera ve orman ekosistemlerini güçlendirir. Tarımsal sulamayı destekleyerek kırsal kalkınmaya katkı sağlar. Mikro klimayı etkileyerek ortamı serinletir ve nemlendirir. Günümüz ve gelecek nesiller için gerekli suyun korunmasına yardımcı olur. İklim değişikliğine çevresel, sosyal ve ekonomik açıdan adaptasyonu sağlar. Su döngüsünü onarır, tatlı su kaynaklarını geliştirir ve yerelde güvenilir su kaynaklarına erişimi kolaylaştırır. Herkesin uygulayabileceği çözümler ve yöntemler içerir (WWF, 2020).

WWF'e (2020) göre yağmur suyu hasadı, kendi içerisinde farklı yöntemlere ayrılmaktadır. Bunlardan ilki, yağmur deposudur. Yağmur depoları, yağmur suyunun hazne ya da sarnıçlara depolanmasına dayanan bir uygulamadır. Bu sayede depolanan su evde, bahçede, tarım arazisinde vb. ihtiyaç alanına göre kullanılmak üzere depolanmaktadır. İkinci yöntem ise

toprağın örtülmesi (malçlama[2]) şeklindedir. Bu sayede topraktaki su ve toprak ısısı korunarak toprağın nemi korunmaktadır. Üçüncü yöntem ise yağmur bahçeleridir. Yağmur bahçeleri veya biyolojik tutma alanları olarak adlandırılan uygulama, yağmur sularının herhangi bir işleme tabi olmadan direkt olarak oluşturulan sığ ve çukur alanlara yönlendirilmesidir (Demir, 2012) (Şekil 7.). Temel işlevi yağmur suyunun filtrasyon sağlayarak doğal ekosistem için su kalitesini yükseltmektir (Zhang ve ark., 2021; Bayrak, 2021). Çalışma prensibi ise oldukça basittir. Yağış suyu çatılarından, yollardan ve kaldırımlardan akarak yağmur bahçelerine ulaşır. Yağış suyunun bir kısmı bitkiler tarafından emilir; bir kısmı da toprağa sızdırılır (filtrasyon) ve yeraltı suyuna karışır (Massachusetts Clean Water, 2023a).

Yağmur bahçeleri ile bitkilendirilmiş hendekler ve infiltrasyon sağlayan diğer sistemler, bazı noktalarda birbirleriyle benzerlik göstermektedir. Ancak yağmur bahçelerinin asıl görevleri diğer sistemler gibi yağış suyunu alıcı su kaynaklarına iletmek değil, yağış suyunu kendi bünyesinde depolamaktır (İnan, 2020; Dinçer, 2022). Ayrıca geçirgenliği oldukça yüksek olan yağmur bahçeleri, aynı büyüklükteki bir çim alan ile kıyaslandığında suyun % 30 daha fazla toprağa sızmasını sağlamaktadır (Groundwater Foundation, 2023).

Şekil 7. Yağmur bahçesi örnekleri

2.9. Nehir Kıyısı Tampon Bölge Oluşturulması

Kıyı şeritlerinde oluşturulan tampon bölgeler, akarsu, nehir vb. su kütlelerine bitişik doğal ve yarı doğal bitki örtüsünün yer aldığı doğrusal bantlarıdır. Genel bir tabirle nehir ile tarım arazileri, yollar, yerleşim alanları vb. farklı arazi kullanımları arasına çim, çalı ya da ağaçlı şeritlerin oluşturulması olarak da tanımlanabilir (Şekil 8.). Kıyı şeridinde tampon bölge oluşturulmasıyla taşkınların önlenmesi, toprak geçirgenliğinin arttırılması, gölgeleme etkisi ve mikro iklim oluşumu desteklemektedir. Ayrıca kirleticiler için doğal bir filtreleme oluşturmakta ve türlerin yayılmasını kolaylaştırarak habitatlar arasında doğal bir koridor

[2] Malç; toprağın üstünün biçilmiş çim, ot, saman, odun parçası, karton, gazete parçaları gibi organik madde ile örtülmesidir (WWF, 2020).

oluşturulmasını sağlamaktadır (Climate Adapt, 2023). Kullanım amacına göre tampon bölgenin genişliği çeşitlilik göstermekle beraber, uzun yıllar için kullanıma uygundur (Green Infrastructure Ontario, 2021).

Houtan Park, China (Archdaily, 2023)

Potomac, Maryland, USA (Pinterest, 2023)

Şekil 8. Nehir kıyısı tampon bölge oluşturulmasına örnekler

2.10. Kentsel Ağaç Örtüsü (Gölgelik) Genişletilmesi

Ağaçlar, havayı temizleme ve soğutmanın yanı sıra doğal bir yağmur suyu yönetim sistemi sağlarlar (Green Infrastructure Ontario, 2021). Diğer uygulamalarda olduğu gibi bu uygulama da kentsel ısı adası ve iklim değişikliği etkilerinin azaltılması, toprak stabilizasyonun sağlanması, taşkınların azaltılması, biyoçeşitliliğin arttırılması vb. işlevleri ile sağlık, çevre ve ekonomik açıdan birçok yarar sağlamaktadır (Edmonton, 2023) (Şekil 9.).

Ağaç yüzeyleri; taçları, dalları ve yaprakları, yağmur damlaları yere ulaşmadan onları tutar; onları emer[3] ya da buharlaşma için yüzey alanı oluştururlar. Ayrıca bir ağacın kök sistemi de yüzey akışının yönetiminde büyük rol oynamaktadır. Kökler kanallar oluşturarak toprakta yer açmakta, bu durum toprağın suyu emme yeteneğini arttırmaktadır (Denchak, 2022). Bu kapsamda ağaç örtüsünün genişletilmesi, en basit tabirle özel ya da kamu mülkiyetlerinde ve kamusal alanlarda mevcut ağaçların korunması, bakımının yapılması ve yeni ağaçların dikiminin teşvik edilmesidir. Yeni yapılacak dikimler için uygun türlerin seçilmesi, yeterli alan ve toprak hacminin sağlanması ve potansiyel risklerin (elektrik, su, doğalgaz vb. altyapı sistemleri) tespit edilmesi gerekmektedir. Ayrıca tüm türlerin bakım, sulama ve budama takvimlerinin oluşturulması ile uygulamanın yönetiminin ve sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir (Green Infrastructure Ontario, 2021).

Dünya üzerinde bazı kentler, bu kapsamda çeşitli projeler ile yıllık hedefler belirleyerek ağaç örtüsünü ve kent ormanlarını iyileştirmek adına eylemler yürütmektedir[4]. Bu projelere kentte

[3] Olgun yaprak döken bir ağaç yılda ortalama 700 galon yağmuru yakalayabilirken, olgun bir yaprak dökmeyen ağaç yılda ortalama 4000 galon yağmuru yakalayabilir (Denchak, 2022).
[4] Big City Move-Greener As We Grow: The Urban Tree Canopy Expansion Project, Minneapolis 2040 vb.

yaşayan bireylerde dâhil edilmekte; ağaçların koruması, ömrünü tamamlayan ağaçların yenilenmesi ve ağaçsız alanların ağaçlandırılmasına yönelik teşvikler yapılmaktadır.

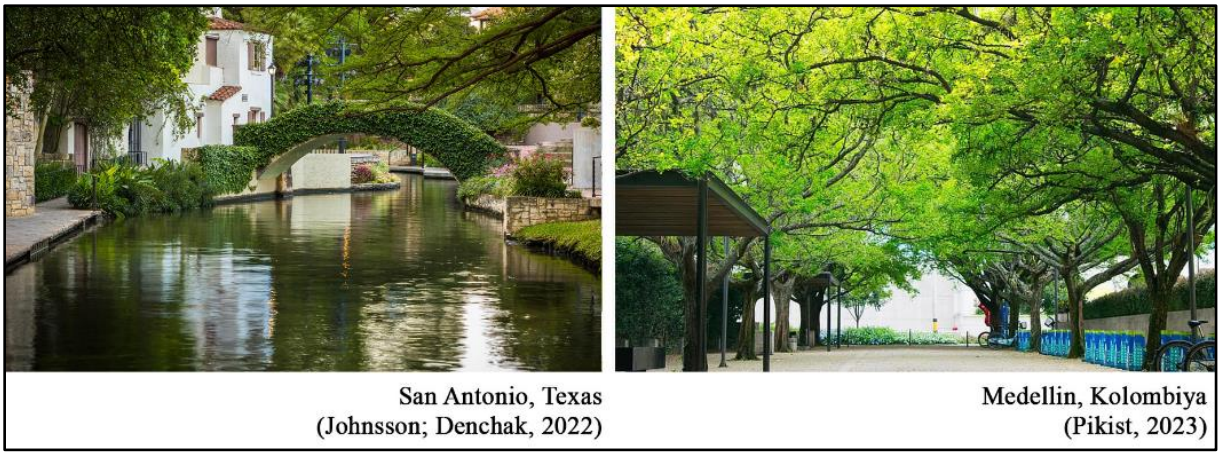

San Antonio, Texas
(Johnsson; Denchak, 2022)

Medellin, Kolombiya
(Pikist, 2023)

Şekil 9. Kentsel ağaç örtülerinden örnekler

2.11. Kuru ve Islak Havuzlar

Kuru havuzlar, yüzey akışını kontrol eden ve yağış suyunun tutulmasını sağlayan peyzaj çöküntüleridir. Su kalitesinin iyileştirilmesi ve erozyonun etkilerinin azaltılmasına yardımcı olurlar (Green Infrastructure Ontario, 2021). Islak havuzlar ise yağmur suyunun tutulmasında süreklilik sağlayan havuzlardır (Şekil 10.). Havuzun etrafında kalıcı bir tampon bölgenin oluşturulması için doğal bitki örtüsü kullanılmaktadır. Islak havuzlarda tutulan su; sulamadan yaban hayatının desteklenmesine, yangın söndürmeden rekreasyonel faaliyetlere birçok işlevde kullanılabilmektedir. Düzenli bakım faaliyetleri arasında izleme ve denetimler, sedimantasyon giderilmesi ve bitkilendirilmiş alanlar için peyzaj hizmetleri yer almaktadır (New Jersey Developers Green Infrastructure Guide, 2023).

Islak havuzlar, inşa edilmiş sulak alanlara benzer görünebilir, ancak bitkilendirme, toprak ve yüzey altı sistemleri çok farklıdır. Islak havuzların kullanımı, kıyı şeridinin en az % 50'si boyunca 3 metre genişliğinde bir doğal bitki örtüsü alanı gerektirmektedir (New Jersey Devepolers Green Infrastructure Guide, 2023).

Dry Pond
(Apley, 2023)

Wet Pond (Native Plant Solutions, 2018;
New Jersey Developers Green Infrastructure Guide, 2023)

Şekil 10. Kuru ve ıslak havuz örnekleri

2.12. Xeriscaping (Kurakçıl Peyzaj)

"Xerogardening" olarak da bilinen Xeriscaping, kurakçıl peyzaj uygulamasıdır (Şekil 11.). Düşük miktarda bakım ve sulama gerektiren uygulama, biyolojik çeşitliliği destekleyerek yeşil alanlar üretmektedir (Ignatieva and Heblom, 2018). Başlangıçta kuraklıktan etkilenen alanlar için geliştiren bu uygulama, suyun pahalı ve sınırlı bir kaynak olarak kabul edilmesinden itibaren hızla çekicilik kazanmıştır (Eartheasy, 2023). Minimum miktarda suya ihtiyaç duyan (Hilaire ve ark. 2008) uygulama, yedi su koruma ilkesini bünyesinde barındırmaktadır. Bu ilkeler; planlama ve tasarım, verimli ve uygun şekilde tasarlanmış, bakımı yapılmış sulama sistemleri, malç kullanımı, toprak hazırlığı, çim alternatifleri ve uygun bakım, su tasarruflu tesis malzemesi ile uygun bakımdır (Manuela and Catalina, 2018).

Sulama ihtiyacının azaltılması veya tamamen ortadan kaldırılması için yapılan bu uygulama, özellikle Amerika Birleşik Devletleri batısında yer alan kuru bölgelerde benimsenmiştir (Stanley, 2023). Uygulama, su tasarrufu sağlarken daha az bakım gerektirmekte ve yaban hayatı için yaşam alanları oluşturmaktadır. Gübre, böcek ilaçları vb. kimyasallar içermediği için kirliliğin azaltılmasında da etkili olmaktadır (Eartheasy, 2023).

(Duchala; Beaulieu, 2023)

(Agrilife Today, 2020)

Şekil 11. Xeriscape uygulama örnekleri

3. SONUÇ

Yeşil altyapı, kentleri destekleyen ekosistemler üzerindeki etkilerin azaltılmasına yardımcı olmak için ortaya çıkan bir planlama yaklaşımıdır. Aynı zamanda kentsel gelişim ve doğa koruma hedeflerini ele alan çok işlevli bir kavramdır (Tzoulas, 2007; Kaçmaz Akkurt ve Çobankaya, 2022). Bu açıdan yeşil altyapı uygulamaları; temiz hava ve suyun sağlanması, toprağın korunması, erozyon, sel ve taşkın riskinin önlenmesi, yağmur suyunun doğru bir biçimde kullanılması, karbon salınımının düşürülmesi, kentlerde ısı adası oluşumunun engellenmesi, biyolojik çeşitliliğin desteklenmesi, ekolojik koridorların ve habitatların oluşturulması gibi çeşitli fırsatlar sunmaktadır (Balta vd., 2022). Bu kapsamda kullanım alanı oldukça geniş ve uygulama yöntemleri çeşitlidir. Uygun yerlerde, uygun yöntemler kullanılarak oluşturulan uygulamalar ile nitelikli alanlar yaratılabilmektedir. Yeşil altyapının en küçük birimlerini büyüklüğü fark etmeksizin açık yeşil alanlar oluşturmaktadır. Öncelikle bu alanlardan başlayarak mekan kalitesinin ekolojik olarak arttırılmasıyla yaşanılan çevrelerde direnç ve sürdürülebilirlik de artmaktadır. Nitelikli alanların yaratılması ise ekosistem planlama, yağış suyunun yönetilmesi ve doğa ile uyumlu tasarımların oluşturulması ile mümkündür. Nitelikli alanların arttırılması ve kapsamının açık yeşil alanlardan kent, havza ve bölge bazında genişletilmesi ile alt ölçekten üst ölçeğe bütünleşik yeşil alt yapı sistemleri desteklenmektedir. Bu kapsamda koruma, yönetme ve yeniden işlevsel hale getirme esasına dayanan ve yeşil altyapıyı destekleyen uygulamalar büyük önem taşımaktadır.

Sonuç olarak; yeşil altyapı ve yeşil altyapıyı destekleyen uygulamaların benimsenmesi, kullanım alanlarının ve çeşitliliğinin arttırılması, yaygınlaştırılması ve bütüncül şekilde planlanması, sürdürülebilirliği destekleyerek kaynakların korunması ve yönetilebilmesine katkı sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

Agrilife Today (2020). Xeriscaping saves water adds beauty, https://agrilifetoday.tamu.edu/2020/07/17/xeriscaping-saves-water-adds-beaut/, Erişim Tarihi: 03.03.2023

Allen, L. (2021). What Are Constructed Wetland? Overview and Benefits, https://www.treehugger.com/what-are-constructed-wetlands-why-are-they-important-5191377, Erişim tarihi: 17.03.2023

Apley, K. (2023). 25 Inspiring Dry River Bed Landscaping Ideas, https://www.owntheyard.com/dry-river-bed-landscaping-ideas/?utm_medium=social&utm_source=pinterest&utm_campaign=tailwind_tribes&utm_content=tribes&utm_term=559410092_20581246_359869, Erişim Tarihi: 11.03.2023

Archdaily (2023). Parque Houtan en Shanghai/Turenscape, https://www.archdaily.cl/cl/02-309750/parque-houtan-en-shanghai-turenscape/5279a7d0e8e44e879c00009d-parque-houtan-en-shanghai-turenscape-imagen?next_project=no, Erişim Tarihi: 11.03.2023

Architecture Art Designs (2023). Green Walla Ideas For The Interior and Exterior of Your Home, https://www.architectureartdesigns.com/green-wall-ideas-interior-exterior-home/, Erişim Tarihi: 03.03.2023

Astbury, J. (2019). Green Wall Cascades Down K11 Musea Shopping Centre in Hong Kong, https://www.dezeen.com/2019/10/22/k11-musea-hong-kong-kohn-pedersen-fox/, Erişim Tarihi: 03.03.2023

Balaban A., B. (2021). Green Wall, https://metucest.com/green-wall/, Erişim Tarihi: 04.04.2023

Balta, S. Atik, M. ve Parlak, E. (2022). Kentler İçin Bütüncül Bir Planlama Aracı "Yeşil Altyapı", https://www.plantdergisi.com/yazi-kentler-icin-butuncul-bir-planlama-araci-yesil-altyapi-471.html, Erişim Tarihi: 18.03.2023

Bayrak, G. (2021). Yeşil Altyapı Uygulamaları Kapsamında Biyotutma Sistemlerinin Yağmur Suyu Kirletici Giderim Verimlerinin Değerlendirilmesi, Kent Kültürü ve Yönetimi Dergisi, 14(3): 853-866s.

Beaulieu, D. (2023). "Guide to Xeriscape Landscaping: How to use xeriscaping to save water and money in arid climates" Erişim Adresi: https://www.thespruce.com/xeriscape-landscaping-meaning-2131129, Erişim Tarihi: 03.03.2023

Benedict, M. E. and McMahon, E. T. (2006). Green Infrastructure: Linking Landscapes and Communities, Island Press, ISBN: 1-55963-558-4 299p.

Centre for Science and Environment (2023). Rainwater Harvesting, https://www.cseindia.org/rainwater-harvesting-1272#:~:text=Rain%20water%20harvesting%20is%20collection,recharged%20into%20the%20ground%20water, Erişim Tarihi: 03.03.2023

Clean Water Services (2023). Low Impact Development Approaches Handbook, https://cleanwaterservices.org/wp-content/uploads/2022/06/landscape-filter-strip.pdf, Erişim tarihi: 17.03.2023

Climate Adapt (2023). Establishment and Restoration of Riparian Buffers, https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/metadata/adaptation-options/establishment-and-restoration-of-riparian-buffer-s/#source, Erişim Tarihi: 03.03.2023

Denchak, M. (2022). Green Infrastructure: How to Manage Water in a Sustainable Way, https://www.nrdc.org/stories/green-infrastructure-how-manage-water-sustainable-way, Erişim tarihi: 06.03.2023

Demir, D. (2012). Konvansiyonel Yağmur-suyu Yönetim Sistemleri ile Sürdürülebilir Yağmur-suyu Yönetim Sistemlerinin Karşılaştırılması: İTÜ Ayazağa Yerleşkesi Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Dinçer, T. (2022). Yeşil Altyapı Sistemleri Kapsamında Yağmursuyu Yönetimi Malatya Kent Merkezi Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Eartheasy (2023). "Xeriscape" Erişim Adresi: https://learn.eartheasy.com/guides/xeriscape/, Erişim Tarihi: 03.03.2023

Earthwatch (2023). Earthwatch Institute: How to Build a Rain Garden, https://earthwatch.org/stories/how-build-rain-garden, Erişim Tarihi: 11.03.2023

Edmonton (2023). Urban Tree Canopy Expansion, https://www.edmonton.ca/residential_neighbourhoods/gardens_lawns_trees/trees_urban_forestry/urban-tree-canopy-expansion, Erişim Tarihi: 06.03.2023

Ekşi, M. ve Uzun, A. (2016). Yeşil Çatı Sistemlerinin Su ve Enerji Dengesi Açısından Değerlendirilmesi, Journal of the Forestry Istanbul University, 66 (1): 119-138s.

Enfield Council (2021). Urban Wetland Desing Guide, https://membership.zsl.org/sites/default/files/2021_Urban%20Wetlands_FINAL%5B1ge25594%5D.pdf, Erişim tarihi: 17.03.2023

EPA (2021). Vegetated Filter Strip, https://www.epa.gov/system/files/documents/2021-11/bmp-vegetated-filter-strip.pdf, Erişim Tarihi: 03.03.2023

EPA (2022). Constructed Wetlands, https://www.epa.gov/wetlands/constructed-wetlands#:~:text=Constructed%20wetlands%20are%20treatment%20systems,information%20about%20constructed%20treatment%20wetlandS. Erişim Tarihi: 03.03.2023

European Commision, (2012). Green Infrastructure. https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/green-infrastructure_en, Erişim Tarihi: 06.03.2023

Flowstobay (2023). Burlingame Donnelly Avenue Rain Garden, https://www.flowstobay.org/data-resources/plans/sustainable-streets-master-plan/burlingame-donnelly-avenue-rain-garden/, Erişim Tarihi: 11.03.2023

Geiger, O. (2012). Constructed Wetlands, https://naturalbuildingblog.com/constructed-wetlands/, Erişim Tarihi: 03.03.2023

Geobera (2023). Geotekstil Nedir?, https://www.geobera.com/geotekstil-nedir/ Erişim Tarihi: 06.03.2023

Goaswami, S. and Anand, A., (2020). Living With Water:Integrating Blue, Green and Grey Infrastructure To Manage Urban Floods, https://wri-india.org/blog/living-water-integrating-blue-green-and-grey-infrastructure-manage-urban-floods, Erişim Tarihi: 06.03.2023

Green Infrastructure Ontario (2021). A Green Infrastructure Guide for Small Cities, Towns and Rural Communities, https://greeninfrastructureontario.org/app/uploads/2016/04/Green_Infrastructure_Final.pdf, Erişim Tarihi: 03.03.2023

Groundwater Foundation (2023). What is a Rain Garden?, https://groundwater.org/rain-gardens/, Erişim tarihi: 14.03.2023

Güneş, M. ve Şahin, Ş. (2015). Yeşil Altyapı ve Kent Kimliği İlişkisi: Ankara Kent Merkezi Örneği, I. Ulusal Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Kongresi, 445-454s.

Ignatieva M. and Hedblom M. (2018). An Alternative Urban Green Carpet, 362(6411): 148-149p.

Kaçmaz Akkurt, G. ve Çobankaya, H. (2022). Biyoçeşitliliğin İnsan Sağlığı ve Refahı Üzerine Etkileri, https://iksadyayinevi.com/wp-content/uploads/2022/06/PEYZAJ-MIMARLIGI-CALISMALARINDA-GUNCEL-YAKLASIMLAR-I.pdf, ISBN:978-625-8377-64-4, Ankara.

Konyalı Dereli, C. ve Çay, R. D. (2020). Sürdürülebilir Yağmursuyu Yönetimi Kapsamında Yeşil Altyapı Sisteminin Değerlendirilmesi: Fırınlarasırtı TOKİ Konutları (Edirne) Yerleşimi İçin Bir Öneri, Kent Kültürü ve Yönetimi Dergisi, 13(4): 668-687s.

Manuela, M. and Catalina, S. (2018). "Xeriscaping", Annals of The University of Craiova, 23(89):144-149.

Massachusetts Clean Water (2023). Structural BMP Specifications for the Massachusetts Stormwater Handbook, https://megamanual.geosyntec.com/npsmanual/source/Massachusetts%20Stormwater%20Handbook.pdf, Erişim tarihi: 17.03.2023

Massachusetts Clean Water (2023a). Bioretention Areas & Rain Gardens, https://megamanual.geosyntec.com/npsmanual/bioretentionareasandraingardens.aspx#:~:text=Description,it%20is%20infiltrated%20or%20discharged, Erişim tarihi: 12.03.2023

Mjlarsonsite (2014). https://mjlarsonsite.wordpress.com/2014/05/19/portlands-bioswales-give-a-new-look-to-water-management-practices/, Erişim Tarihi: 06.03.2023

National Association of City Transportation Officials (2023). Bioswales, https://nacto.org/publication/urban-street-design-guide/street-design-elements/stormwater-management/bioswales/#:~:text=Bioswales%20are%20vegetated%2C%20shallow%2C%20landscaped,runoff%20as%20it%20moves%20downstream, Erişim Tarihi: 03.03.2023

National Park Service (2023). Green roofs on historic building: What is a green roof?, https://www.nps.gov/articles/000/green-roofs-on-historic-buildings-what-is-a-green-roof.htm, Erişim tarihi: 24.02.2023

National Park Service (2023a). Green roofs on historic building: Green roof benefits, https://www.nps.gov/articles/000/green-roofs-on-historic-buildings-green-roof-benefits.htm, Erişim tarihi: 24.02.2023

Naumann, S. Anzaldua, G. Gerdes, H. Frelih-Larsen, A. Davis, M. Berry, P. M. Burch, S. Sanders, M. (2011). Assessment of The Potential of Ecosystem-based Approaches to Climate Change Adaptation and Mitigation in Europe Final Report, Environmental Change Institute, 129p.

Natural Water Retention Measures (2023). Individual NWRM Filter Strips, http://nwrm.eu/sites/default/files/nwrm_ressources/u6_-_filter_strips.pdf, Erişim tarihi: 17.03.2023

New Jersey Developers Green Infrastructure Guide (2023). Wet Pond, https://developersguide.njfuture.org/bmp/wet-pond/, Erişim Tarihi: 03.03.2023

Özeren, M., (2012). Yeşil Altyapı Sistemi Kapsamında Meles Deltası ve Çevresinin Kurgulanması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Pikist (2023). https://www.pikist.com/free-photo-vybvb, Erişim tarihi: 06.03.2023

Pinterest (2023). Glenstone, PWP, https://tr.pinterest.com/pin/514677063645145038/, Erişim Tarihi: 11.03.2023

Pintos, P. (2023). 2711 3rd Street Apartments/Woods Bagot, https://www.archdaily.com/967665/2177-3rd-street-apartments-woods-bagot?ad_medium=gallery, Erişim Tarihi: 11.03.2023

Stanley, M. (2023). "Xeriscaping" Erişim Adresi: https://education.nationalgeographic.org/resource/xeriscaping/, Erişim Tarihi: 03.03.2023

Steiner, F., Simmons, M., Gallagher M., Ranganathan J. and Robertson, C. (2013). The Ecological İmperative for Environmental Design and Planning, The Ecological Society of America, 11(7): 355-361p.

Sussams, L. W. Sheate, W. R. and Eales, R. P. (2015). Green Infrastructure as a climate change adaptation policy intervention: Muddying the waters or clearing a path to a more secure future?, Journal of Environmental Management, (147): 184-193p.

Sustainable Technologies (2019). "Soakaways, Infıltration Trenches and Chambers" Erişim Adresi: https://sustainabletechnologies.ca/home/urban-runoff-green-infrastructure/low-impact-development/soakaways-infiltration-trenches-and-chambers/, Erişim Tarihi: 07.03.2023

Teotonio, I., Silva, C. M. & Cruz, C.O. (2021). Economics of green roofs and green walls: A literature review. Sustainable Cities and Society, *69*, 102781, https://doi.org/10.1016/j.scs.2021.102781, Erişim Tarihi: 03.03.2023

The Constructor (2023). What are Perforated Pipes, https://theconstructor.org/building/perforated-pipes/567818/, Erişim Tarihi: 04.04.2023

The Guardian (2018). "Urban Oases: Green Roofs Around The World-In Pictures, https://www.theguardian.com/cities/gallery/2018/aug/17/urban-oases-green-roofs-around-the-world-in-pictures, Erişim Tarihi: 04.04.2023

Urban Green-Blue Grids (2023). Bioswales, https://www.urbangreenbluegrids.com/measures/bioswales/ Erişim Tarihi: 03.03.2023

Urban Green-Blue Grids (2023a). Water-Permeable Pavement, https://www.urbangreenbluegrids.com/measures/porous-paving-materials/, Erişim tarihi: 17.03.2023

Vymazal, J. (2018). Constructed Wetlands for Wastewater Treatment, Encyclopedia of Ecology (Second Edition), 1: 14-21p.

Yaralıoğlu İ. ve Asilsoy, B. (2021). Yeşil Altyapı Kavramının Teorik Bir Çerçevede Değerlendirilmesi, Mimarlık Fakültesi Dergisi, 3(1): 46-58s.

Yazıcı K. ve Kaplan, M. (2022). Yeşil Altyapı Uygulamaları ve Kent Ekolojisine Katkıları, https://iksadyayinevi.com/wp-content/uploads/2022/06/PEYZAJ-MIMARLIGI-CALISMALARINDA-GUNCEL-YAKLASIMLAR-I.pdf, ISBN:978-625-8377-64-4, Ankara.

WWF (2020). Su Döngüsünü İyileştirmek İçin: Yağmur Suyu Hasadı, https://mobileapi.iklimtarim.org/ContentBuilder/Publication/ViewFile/fb153f8b-7b7e-45ab-94b7-243e3c8c40a4/e322d7c8-e488-4a38-a71d-0892fe3b9d30.pdf, Erişim Tarihi: 03.03.2023

INTERFERENCE PROBLEM IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES

Rana Azimova

Head Laboratory Assistant, Azerbaijan, Baku Azerbaijan State Pedagogical University

Abstract

Interference is expressed as a deviation from the norm and system that occurs in the second language under the influence of the native language as a result of the interaction of language systems in bilingual conditions that arise during language contacts or learning a non-native second language. Interference manifests itself as a foreign language accent in the speech of a bilingual speaker. It can be stable (as a characteristic of the speech of a folk) and transitory (as someone's idiolect). The problem of language communication is multifaceted.

Interference can occur automatically when the speaker or writer’s habits include the grammatical structure of the source language into the target language. This is due to the mastery of the mother tongue as well as more in-depth than a second language or a foreign language.

It includes a) borrowings, b) interaction of languages; c) bilingualism; d) interference issues. All these issues are interrelated and mutually conditioned. For example, any bilingualism is accompanied by interference. However, despite being closely related to the problem of bilingualism, the phenomenon of interference is a problem that deserves to be investigated separately.

Interference occurs at the following levels, Phonological level, Semantic level, Syntactic level, and Lexical level.

Interference can also be referred to as a linguistic phenomenon based mainly on previous linguistic experience. For example, the experience of speaking in the native language should not depend on the speaking style of the speaker, the regular participation of language phenomena in the speech process belongs to the field of interference. In the methodology, "interference" is explained as a negative result of the transfer of previous language experiences. From here it can be concluded that "interference" is a mistake that occurs when speaking in a foreign language, and the reason for this is the native language. Interference can be attributed to all levels of language. Interference is viewed as a foreign language accent in each person's own speech as a language phenomenon.

Learning foreign languages, including English, is a requirement of modern life. "The difference in the structure of related languages (for example, English and Azerbaijani languages) is one of the main factors for the occurrence of interference. Therefore, it is important to know the similarities and differences between the native language and the learned language in order to eliminate interference in time and correctly. On this basis, knowing the differences in the structure of the English and Azerbaijani languages reveals the reasons for the occurrence of the interference factor.

Different types of interference can occur in foreign language teaching:

1) according to the origin of formation - external and internal;

2) according to the nature of the transmission of native language habits - directly (indirectly), directly - indirectly (indirectly);

3) according to the nature of formation - open and hidden;

4) according to its linguistic nature (that is, its levels) - phonetic, lexical, and grammatical.

Keywords: interference, bilingualism, borrowings, phonetic, lexical, grammatical

MILITARY AND SECURITY RELATIONS OF THE RUSSIAN FEDERATION WITH CHINA

Fahmı BABAYEV

ORCID: 0000-0003-0956-055X

Ankara Hacı Bayram Veli University International Relations PhD Student

Abstract

It was noted that Russia-China military-political cooperation is an important part of the strategic partnership between Russia and China and a necessary contribution to political and diplomatic cooperation. Russia's Far East is located in Northeast Asia, and complex issues such as, nuclear issues on the Korean Peninsula, and territorial disputes further exacerbate the security situation. Please keep in mind that this situation may get worse in the future. The strategic partnership between Russia and China in Northeast Asia will be assessed with regard to its military-political component. Russian-Chinese cooperation in Northeast Asia has proven to be an important part of maintaining international stability and security in the region. It was noted that cooperation between the two countries is based on seeking and finding common solutions to regional security problems. The military-political partnership between the two countries is expressed in various ways. These include regular contact between senior military leaders, procurement of military equipment, and bilateral and multilateral military exercises. Joint Russian-Chinese military exercises in Northeast Asia have a clear symbolic significance and, if necessary, the readiness of both countries to jointly repel aggressive actions by other countries in the region. is shown. It has been pointed out that mutual support and cooperation between the two countries overlap on complicated issues such as the Korean Peninsula issue and their military and political interests in Northeast Asia. The research method is based on the type of qualitative research. Papers, articles, and virtual environments on the Russian Federation and China were used to collect data in the study**.**

Keywords: Russia, China, Russian-Chinese Cooperation

AIM

What does military cooperation between the Russian Federation and the PRC mean? I aim to find an answer to your question. I also aim to mention the importance of recent important developments or agreements in the developing military and security relations between Russia and China.

METHOD

The research method is based on the Qualitative research type. Descriptive analysis was used. In order to collect data in the research, written information that is important for the Russian Federation and the People's Republic of China was examined.

RESULTS

As a result of the findings, it was concluded that the developing cooperation between the Russian Federation and China has increased in importance compared to the previous years. Russia and China aim to further develop their relations in terms of military cooperation.

In recent years, Russia and China have conducted many joint military exercises. A "Peace Mission" began to conduct regular ground exercises. As of 2018, it has been held between Russia and China in bilateral format three times (2005, 2009, 2013) and six times within the framework of the Shanghai Cooperation Organization (2007, 2010, 2012, 2016, 2018) 9 times. A total of 10,000 military personnel (1,800 Russian and 8,200 Chinese) participated in 2005 peacekeeping mission exercises held both in Vladivostok and in the Shandong Peninsula and adjacent waters, representing and becoming the largest combined military force. Between Russia and China at that time. Military exercises "Peaceforce Mission-2009" were held in the Khabarovsk and Taonan training areas of the Shenyang Military District. According to official data, the main purpose of the exercise is to develop cooperation between Russia and China in the field of security and formulate joint measures against terrorism, extremism and separatism (Tass, 2023).

To underline the special importance of this region for Russian-Chinese military cooperation, a bilateral exercise was held in Russia's Far East region. The Far East is where most of the 4,300 km long border between Russia and China passes. Bilateral exercises were held in Russia's Far East region to emphasize the region's special importance for Russian-Chinese military cooperation. Joint military exercises between the two countries will help build mutual trust and the perception that Russia and China are each other's "safe havens" and will be used against security threats in other geopolitical areas. Russia's Far East is in Northeast Asia.

According to Zhu Feng, head of the Joint Innovation Center for South China Sea Studies, the purpose of the Russian-Chinese military exercises is the "Mission for Peace", the implementation of strategic cooperation aimed at increasing the level of confidence on the ground. The defense between the armed forces of the two states and the joint provision of security in East Asia is in question. Zhu Feng believes that the Russian-Chinese exercises have more. It is of some strategic and political importance, especially for the containment of Taiwan. Taken together, this demonstrates the high level of defense cooperation between Russia and China (Tsin,2019).

It is worth noting that Russian and Chinese naval exercises are held more often than land exercises. Since both Russia and the People's Republic of China are independent continental states, they have a military advantage over their neighbors. At the same time, the powerful naval power of the United States and its Asia-Pacific allies (especially Japan) can pose real threats to both Russia's Far East and China. Based on this situation, both countries believe that the biggest threat to their security in East Asia lies in the seas rather than the continent. As part of the 2013, 2015 and 2017 exercises, joint exercises were held in the Sea of Japan and the Sea of Okhotsk, Russia's Far East waters. In 2012 and 2016, sea exchange events were held in the Yellow Sea near Qingdao and in the South China Sea (off Guangdong) (Stolita, 2023).

On July 4, 2017, Russia and China published the “Joint Statement of the Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation and the Ministry of Foreign Affairs of the PRC on Korean Peninsula Issues”(Mid,2023).

Moscow openly supported China's "double freeze" initiative (suspending missile and nuclear tests in exchange for its refusal to hold US-South Korean military exercises near Pyongyang in North Korea) and declared that it favored China's inclusion in the United Nations.

According to the joint statement, Russia and China expressed their full support for the political dialogue between the parties on the Korean Peninsula and in turn urged the United States to stop using military threats for political purposes (Mid, 2022). During a meeting with Chinese President Xi Jinping at the Eastern Economic Forum held in Vladivostok in 2018, Russian President Vladimir Putin said: “With the Joint Comprehensive Plan of Action for Iran, concerns over the risks of recurrence of the situation may hinder progress. He drew attention to the issues related to the denuclearization of the Korean Peninsula(Tass, 2023). During the talks, the Russian and Chinese leaders agreed to continue joint efforts to find a political and diplomatic solution to the situation on the Korean Peninsula in accordance with the Russia-China roadmap. Russia and China support the steps taken by the leadership of the Republic of Korea and North Korea to restore bilateral relations and normalize US-North Korean relations.(Tass, 2022)

The problems of regional disputes with Japan in relations between Russia and China are as follows: It is impossible to ignore the role of the United States in resolving conflicts, including regional disputes between Russia and China and Japan. During Xi Jinping's first visit to Russia as China's president on March 22, 2013, the leaders of the two countries issued a Joint Statement between the Russian Federation and China on mutually beneficial cooperation and deepening comprehensive partnership and strategic cooperation. According to the statement, both countries will strongly support each other in matters affecting their core interests, including ensuring sovereignty, territorial integrity and security (Kremlin,2023)

Despite the general warmth of political cooperation between Russia and China, Moscow and Beijing are in no hurry to show each other direct support on problematic regional issues. Therefore, on most Russian geographic maps, the Diaoyu Islands (Senkaku) in the East China Sea are either not marked at all or appear only under the Japanese name Senkaku. RIA Novosti, TASS, Vesti etc from Rossiya channel. In the official Russian media, such as, these disputed islands are primarily referred to as "Senkaku", while the name "Diaoyu" is often never mentioned (Tsin,2019). At the same time, the Southern Kuril Islands were marked on Chinese maps as the "Northern Territories" belonging to Japan, declaring that they were under Russian occupation. So far, Russia and China have avoided participating in each other's territorial disputes with third countries. On February 26 and March 22, 2012, the official representatives of the Ministry of Foreign Affairs of the PRC openly stated that the problem of the southern Kuril Islands is a matter of bilateral relations between Russia and Japan, expressing their confidence that this conflict can be resolved through dialogue (Stolite,2023)

Bilateral consultations China officially adopts the view that third-party involvement in resolving the regional issue is inefficient. The factors of the Russia-China rapprochement are as follows: The Russia-China rapprochement is a fundamental feature of the modern international relations system. The importance of this process is determined in advance. Laying the foundations of many broad international trends: the formation of a multipolar world, the emergence of such international groups and organizations such as the BRICS and the Shanghai Cooperation Organization (SCO), as well as the unification project of the Eurasian Economic Union (EAEU) and the Chinese initiative "The Economic Belt of the Silk Road (SREB), etc. the trends have been strongly associated with the ideas of creating a Greater Eurasia.

The following issues constitute Russia-China cooperation and security in the Asia-Pacific region: The concept of Greater Eurasia, developed by Russian foreign policy experts, has become a part of the official discourse expressed in the initiative of the Greater or Comprehensive Eurasian Partnership relatively recently. June 17, 2016 Petersburg Speaking at the plenary session of the St. Petersburg International Economic Forum, President V.V. "In addition to the Eurasian Economic Union, the countries with which we currently maintain close relations are China, India and Pakistan, Iran,". Said Putin, saying that such partnerships can be achieved with the participation of Russia's partners in the CIS and other relevant countries. He added that it will be established (RG,2023). This idea was confirmed in the joint Russia-China declaration signed by the leaders of the two countries during the Russian President's visit to China in June 2016 (Kremlin, 2023)

According to the most serious experts, the current Russian-Chinese rapprochement is largely based on the closeness of the views of the country's leaders on the past and future of world politics. The well-known American expert on the Asia-Pacific region, Mr. Roseman (2014), calls this similarity of views "parallel identities". According to Rozman, “China's rhetoric in support of Putin's actions in Ukraine and Russia's rhetoric in support of Xi's approach to East Asia are not accidental. Rather, it is a feature of the new geopolitical order that replaced the Cold War. According to Gilbert, as long as the current political elites of China and Russia are in power, there is no reason to expect major changes in the state or national identity (Gilbert, 2023)

The Sino-Soviet split in the 1960s was considered in Russia one of the worst strategic defeats of the Soviet Union during the Cold War. The urgent deployment and maintenance of key forces along the Chinese border in the 1960s and 1980s was a heavy burden on the Soviet economy. At the end of the 1980s, there were about 270,000 soldiers in the Trans-Baikal Military District (which includes the 39th Army in Mongolia), about 370,000 in the Far Eastern Military District, and about 80,000 in the Siberian Military District (Lukin ve Kaskin,2019). These forces were urgently deployed in remote areas of Eastern Siberia and the Far East with a harsh climate and underdeveloped infrastructure, which made their maintenance very expensive. China has become one of the main opponents of Soviet influence and a major arms supplier in the developing world. A base for training resistance forces during the Soviet military presence in Afghanistan in 1979-1989. The disastrous strategic consequences of the division have found wide coverage in the works of Soviet and Russian diplomats and military analysts. Lesson learned and Russia did not want to repeat past mistakes (Kulik, 2000).

This rationale was retained in the mid-1990s, when Russia switched to a more vector foreign policy. In 1996, the two countries established strategic cooperation and began to increasingly coordinate their policies at the UN and other international organizations. The Treaty of Good Neighborhood, Friendship and Cooperation, signed in 2001, includes the provision that in case of a threat of attack on a party, “The Parties shall immediately contact and consult with each other to eliminate the threat” (Mid, 2023). At the same time, the agreement does not impose any other, more specific obligations on either party. For most of the 1990s, Russia-China trade was insignificant, fluctuating between $5.4 billion and $7.6 billion a year, depending on the state of the Russian economy. The steady growth of bilateral trade began only in 2000 (Mid,2023). In the 90's and early 2000's, The trade volume of military products, amounting to 1.5-2.2 billion dollars, has been one of the main pillars of the cooperation between the two countries. At that time, arms exports were critical to the survival of the Russian defense industry, as the purchase of conventional arms by the Russian army basically stopped in 1992-1993 and did not reach a significant level until 2009-2011. In those years, China provided about 40-45% of Russia's arms exports and the survival of the Russian

defense industry. The industrial complex often depended on access to the Chinese market. The real value of Russia's arms supplies to China peaked at $2.7 billion in 2002 (Lukin,2019).

Since 2012, Russia and China have increased the scale of military cooperation by launching annual joint naval interaction exercises. These exercises are conducted either in the Sea of Japan or in one of the seas adjacent to China. In 2015 and 2017, the exercises were conducted in two phases: Registered as Phase 1 in the North Atlantic (Eastern Mediterranean). They are considered the most complex naval exercises ever conducted by the 2nd modern Russia in the Baltic Sea (in 2015 and 2017) and in the Pacific Ocean. Activities include joint air defense exercises, joint anti-submarine maneuvers, cruise missile tests and artillery fire, naval helicopter operations, amphibious operations and other complex aspects of naval warfare.

Although both sides stressed the counter-terrorism and humanitarian nature of the exercises, they were clearly aimed at fighting an enemy state with modern weapons. Another example of practical preparation for a possible confrontation with a major foreign power is the regular computer-assisted command and staff missile defense exercises that began in 2016. There are also a growing number of joint military competitions in Russia and China, in which many units and services of the armed forces of both countries, as well as some SCO members and partners from regions such as Africa and the Middle East, participate. Thus, we can observe the constant efforts of both sides to expand the interaction of the Russian and Chinese armed forces, both at sea and on land. But at the official level, both sides still reject the possibility of forming a formal military alliance. In addition, Russia still pursues a completely independent security policy in Asia, having very close military-technical and military cooperation with some of China's regional rivals (Vietnam, India) and even a US ally (South Korea). Russia refrains from intervening in major regional disputes involving China in the East China and South China Seas. There is also no diplomatic coordination between Russia and China on the territorial dispute with Japan.

As of 2023, China stated the following about Russia: China: We are ready to develop military cooperation with Russia. China has given the message that it is ready to develop cooperation with Russia in the military field, including strategic communications and joint military exercises, air and sea patrols (Aytekin,2023)

CONCLUSION

This article examines Russia and China's strategic partnership in Northeast Asia in terms of its military-political component. Russian-Chinese cooperation in Northeast Asia is an important component of maintaining international stability and security in the region. The cooperation of the two powers is based on seeking and finding common approaches to solving regional security problems. The military-political partnership between the two countries is expressed in different ways. These include regular contacts with senior military directors, delivery of military equipment, and bilateral and multilateral military exercises. Joint Russian-Chinese exercises in Northeast Asia have a clear symbolic meaning - they show the readiness of both countries, if necessary, to jointly respond to the aggressive actions of other states in the region. The mutual support and coordination of both states on complex issues such as the Korean Peninsula issue shows that the military-political interests of the two countries in Northeast Asia largely overlap. Changes in the international situation are the main factor in the military-political cooperation of the two countries: the military-political partnership between Moscow and Beijing should be maintained and developed in order to counter the hegemony of its allies.

As result, various exercises were held between the two countries. It has been determined that bilateral relations are at the highest level as of today. Today, when looked at in the context of military relations, it is obvious that these two countries will develop other relations as well as military relations.

Kaynakça

Aytekin, A., 2023. Çin: Rusya ile askeri işbirliğini geliştirmeğe hazırız, Anadolu Ajans, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cin-rusya-ile-askeri-isbirligini-gelistirmeye-haziriz/2859761#

GİLBERT,R., 2023. Rozman, Gilbert. Asia for the Asians: WhyChinese-Russian Friendship Is Here to Stay //Foreign Affairs, 2014, www.foreignaffairs.com/articles/east-asia/2014-10-29/asia-asians

Kremlin., 2023. *Sovmestnoe zayavlenie RF i KNR o vzaimovygodnom sotrudnichestve i uglublenii otnosheniy, Kremlin, 2022*

Kremlin., 2023. Sovmestnoye zayavleniye Rossiyskoy Federatsii i Kitayskoy Narodnoy Respubliki, http://www.kremlin.ru/supplement/5100

Kulik B. Sovetsko-kitayskiy raskol: prichiny i posledstviya. Moskva: Institut Dal'nego Vostoka RAN, 2000. – C. 639.

Lukin A.V ve Kashin, V.B., (2019). "Rossiisko-kitaiskoye sotrudnichestvo i bezopasnost' v ATR", Sravnitel'naya politika, 10 (2), S.139

Mid., 2023. Sovmestnoe zayavlenie MID RF i MID KNR po problemam Koreyskogo poluostrova , http://www.mid.ru/foreign_policy/news//asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2807662

Mid.,2023. *Sovmestnoe zayavlenie MID RF i MID KNR po problemam Koreyskogo poluostrova,* http://www.mid.ru/foreign_policy/news//asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2807662

Mid.,2023. Dogovor o dobrososedstve, druzhbe i sotrudnichestve mezhdu Rossiyskoy Federatsiyey i Kitayskoy Narodnoy Respublike, MID Rossii, http://www.mid.ru/ru/maps/cn//asset_publisher/WhKWb5DVBqKA/content/id/576870

Mid, 2023, Spravka MID "Rossiysko-kitayskoye torgovo- ekonomicheskoye sotrudnichestvo", Mid Rossii, http://www.mid.ru/ru/maps/cn/-/asset_publisher/WhKWb5DVBqKA/content/id/548594

RG, 2023. stenogramma vystupleniya Putina na PMEF – 2016",RG, https://rg.ru/2016/06/17/reg-szfo/stenogrammavystupleniia-vladimira-putina-na-pmef-2016.html

STOLİTA.,2023. *Kakova pozitsiya KNR po Yuzhnym Kurilam?,Stolotia,,* http://www.stoletie.ru/fakty_i_kommentarii/pochemu_kitaj_podderzhivajet_poziciju_rossii_po_juzhnym_kurilam_787.htm

Tass. 2022. *Investitsii, ofshory, sotrudnichestvo s sosedyami, Vo Vladivostoke otkrylsya VEF2018,* Tass, https://www.tass.ru/vef2018/ articles/5551225

Tass. 2022. *Trudny mir, razvitie Dalnego Vostoka i superkoltso. O chem govorili na VEF v sredu",* Tass rossiyskoye gosudarstvennoye federal'noye informatsionnoye agentstvo,

https://www.tass.ru/vef2018/articles/5558389

Tass.,2023. "Investitsii, ofshory, sotrudnichestvo s sosedyami. Vo Vladivostoke otkrylsya VEF2018", Tass rossiyskoye gosudarstvennoye federal'noye informatsionnoye agentstvo,

https://www.tass.ru/vef2018/articles/5551225

Tsin,D., 2019. Rossiysko-kitayskoye voyenno-politicheskoye sotrudnichestvo v Severo-Vostochnoy Azii kak sostavlyayushchaya strategicheskogo partnorstva, Vestnik Zabaykal'skogo gosudarstvennogo universiteta, 25 (6), 2019, 91-100

THE SYNTACTIC FUNCTION OF INFINITIVE, PRESENT PARTICIPLE AND PARTICIPLE FORMS GEGE IN THE MELODRAMA "JERINA ASE MBRETNESHA E LULEVE" BY ATË GJERGJ FISHTA

Dr. Anisa Kosteri

University of Shkodra "Luigj Gurakuqi" Faculty of Social Sciences Department of Linguistics

Doc. Bora Logu

University of Shkodra "Luigj Gurakuqi" Faculty of Social Sciences Department of Linguistics

ABSTRACT

In our study, we have started the work by taking into hand the IV edition of the work "Jerina ase Mbretnesha e luleve" by Father Gjergj Fishta, in the great collection Franciscan Publications. This edition includes the variant made by the prominent Franciscan Father Luigj Marlekaj, who translated it into Italian and provided the work in question with explanations of a lexicological, semantic and ethnographic nature. The work is provided with a foreword written by Gegë Toska (pseudonym of Fishta)|; the introduction carefully crafted in Italian by the esteemed philologist Father Marlekaj. Starting from a careful analysis of the work, we prove that infinitive, present participle and participle forms of Albanian are used, but with a morpho-syntactic and semantic specificity, a feature of the author's pen. The participle is widely used, mainly in the formation of compound tenses of the past tense of demonstrative, subjunctive, and exclamatory verbs as a predicative determiner of the subject or of the object, which appears mainly after verbs in the passive form, but not only. The past participle gege *me punue* is used a lot in Fishta's work. The structure marked "për me shkue", is used in function of the purposeful subordinate clause. In the pen of the great poet, we also find verbal structures with the use of the conjunction, where the use of the infinitive gege can naturally take place. The morphosyntactic value with very sweet semantic expressiveness of the verse in Jerina invites Albanian researchers to analyze it verse by verse, down to the fine nuances of the expression of the Albanian word.

Key words: Father Gjergj Fishta, infinitive, present participle, participle, Albanian language, morphosyntactic

In our study, we have started the work by taking into hand the IV edition of this great work in the collection Franciscan Publications. This edition includes the variant made by the prominent Franciscan Father Luigj Marlekaj, who translated it into Italian and provided the work in question with explanations of a lexicological, semantic and ethnographic nature.

This publication constitutes, in our opinion, a working model for every researcher in the effort to bring to today's readers the literary work of an author that belongs to certain periods in the history of Albanian letters. The work is provided with a foreword written by Gegë Toska (pseudonym of Fishta)|; the introduction carefully crafted in Italian by the esteemed philologist Father Marlekaj.

Somewhere, at the beginning of the entry he writes: "*...the author, a courageous defender of the national, social and cultural freedom of Albania, expresses in this work his political concept, perhaps the most beloved theme in his patriotic soul*"[1] (our translation).

The publication continues with the melodrama in a beautiful bilingual Albanian-Italian version. Albanian comes intact, elegant for the reader, and every line comes so naturally in the Italian language as well.

For about thirty pages of the book, are the masterful explanations of Father Marlekaj, who has built a valuable model in Albanian lexicography, a bilingual mini-dictionary of the names of flowers. Mr. Marlekaj, in each of his works that we have had the good fortune to know, stands out for the purity of language, philological precision and excellent work methodology.

The purpose of this special literary work in the field of Albanian literature, as well as why he chose this literary genre, Father Fishta clearly expresses in the preface that opens the publication: "*...poetry is the very mirror of the psyche of every nation...*".[2]

And the great Father Gjergj Fishta wants to enlighten the Albanian people and its history in front of the opponents of our nation by underlining".. *that the Albanian is good not only writing about the love and charm of a woman, without ever harming the morals of people; but also from the form you bring these writings with future words and sayings completely within the circle of aesthetics...*"[3]

Limiting ourselves to the object of our treatment, about the function of infinitive gege forms in this work, we are presenting some points of view obtained from some Albanian grammarians over the years.

There are different opinions regarding the predicate of non-elaborated forms. Academician Mehmet Celiku emphasizes: "*... in fact, infinitive forms in standard Albanian cannot build predicates, cannot have a subject of a different self, generally they function as second members in sentences.* In the construction ***Pa dalë dielli****, ai u nis për Korçë* (*Before the sun rose, he left for Korça), the noun "**the sun**" is a necessary semantic complement of the verb, and the verb has no grammatical indication of matching with the noun.*

Prof. Çeliku continues his reasoning, stopping at the present participle. He says:"…*only in constructions with type coordinates*, *Rrinte shtrirë mbi bar,* ***duke ëndërruar*** *të ardhmen e tij,*

(Lying on the grass, dreaming of his future) can be accepted, in our opinion, the present participle form in function of the second predicate, having the same subject as the basic verb".[4]

[1] Át Gjergj Fishta, Jerina, Regina dei Fiori, Botimi IV, Botime Françeskane, Shkodër, 2011, fq.11.
[2] Át Gjergj Fishta, Jerina, Regina dei Fiori, Botimi IV, Botime Françeskane, Shkodër, 2011, fq.3.

[3] Át Gjergj Fishta, Jerina, Regina dei Fiori, Botimi IV, Botime Françeskane, Shkodër, 2011, fq.4.

[4] Mehmet Çeliku, Sintaksë e gjuhës shqipe-përbërësit sintaksorë, Tiranë, 2012, fq.32.

As for the infinitive gege, the author continues, that in standard Albanian the infinitive forms cannot function as predicates to build simple two-component sentences, but they can only be used alone or accompanied by modal verbs to build sentences.

Mehmet Çeliku belongs to that group of Albanian linguists, who support their position on the morphological criterion, where infinitive forms lack the grammatical categories of manner, time, person and number, i.e. of objective mode. In the Grammar of the Academy of Sciences (1997), the infinitive forms are seen more as members of the simple sentence and only in some certain constructions, they are interpreted as predicates, as well as in compound sentences with temporal, conditional, purposeful subordination, etc., where in the form of an appendix we talk about such constructions, which reflect functional syntactic relations built with the infinitive gege. The verb in the present participle with a predicate function is also accepted in Father Justin Rrota's grammar "Syntax of Albanian" (1942). Father Justin Rrota wrote: *"... as well as the verb in the present participle, it can take the place of the predicate, apparently: Po sa herët* ***me u pjekë*** *këtu fiqtë?*[5]" (How early do figs ripen here?)

We also encounter it in the examples for explaining the use of the infinitive gege in the compound sentence, in the grouping "*Përdorimi i mënyrvet të verbit*".("Using the moods of the verb)". Father Justin Rrota, among other things, underlines that""...among second-person clauses with auxiliary verbs, the modals, can, will and infinitive verbs, where gege have the infinitive form: *na* ***duhet me u dukë*** *nesèr të gjithë*…"[6](we need to be there tomorrow, everyone..)."

And if we continue to browse in this grammar, examples of the use of infinitive forms, especially with the infinitive gege, we find them explained and analyzed in the text "Sentence Syntax" by the author Prof. dr. Tefë Topalli, 2013.

Among others, Prof. Topalli says: *"...the noun part of the nominative predicate is also expressed with the infinitive, both when it is expanded and unexpanded, and it shows destination and qualitative characteristic*".[7]

In Topalli, infinitive verb forms are considered predicates only when they are accompanied by a referent subject, as well as second parts in different phrases, which is more of a possibility in the current participle.[8]

This short summary with references of the authors is only a part of the positions of the above-mentioned researchers, but not only, about the value of the predicate of infinitive forms. Starting from a careful analysis of the work, we prove that all infinitive, present participle and participle forms of Albanian are used, but with a morpho-syntactic and semantic specificity, a feature of the author's pen.

The participle is widely used, mainly in the formation of the compound tenses of the past indicative, subjunctive, and subjunctive verbs: *jam bâ, ká çue krye, kam ndie, s'kem lé, t'jét rritun, paska rritë etj.(I became, I raised my head, I felt, I was not born, to be grown up, to have grown up, etc).*

We find the participle also used after the semi-auxiliary modal verb *do,* but in a more limited use, in the function of the compound predicate:

[5] Atë Justin Rrota, "Sintaksi i shqipes", Botime Françeskane, Shkodër, 2005, fq. 12.
[6] Atë Justin Rrota, "Sintaksi i shqipes", Botime Françeskane, Shkodër, 2005, fq. 70.
[7] Tefë Topalli, Sintaksa e fjalisë, Shkodër, 2013, fq. 258.

[8] Tefë Topalli, Sintaksa e fjalisë, Shkodër, 2013, fq. 236.

Un tham, se Drandofillja nuk ***do lanun****,*
Mbretneshë mâ permbí né; (fq. 44)

I said, that Rose will not ***release****,*
Queen above us; (pg. 44)

Prandej edh' un po tham,
Se Drandofillja m'shkam
*S'****do lânë****, jo, mâ pertej;* (fq. 48)

That's why I'm saying,
That rose on the rock
It should not be left*, no, beyond;* (pg. 48)

The participle in this work also has an adjectival value, indicating no longer an action as a process, but a quality or characteristic of the object. Mostly, it is placed after a noun, pronoun or phrase.

E prandej un kish' me thânun,
Se Mbretneshë, ***ndéjun*** *m'selí,*
Drandofillja mâ s'do lânun: (fq. 26)

So I had to say,
That Queen, ***sit*** *in my seat,*
The rose will not be left: (pg. 26)

I ká 'i Vashë, êmnit Jerina
N'at Shqypni ***lé,*** *si prendvera*…(fq.56)

It's a girl, her name is Jerina
Born *in Albania, like spring...* (pg. 56)

One of the main functions of the participle is its use as a predicative determiner of the subject or the object, which appears mainly after verbs in the passive form, but not only:

Bukur sod âsht tue i flakue,
Mbledhun *Lulet tok per s'gjallit*…(fq.118)

It's beautiful today, it's blazing,

Collected *Flowers together for life...* (pg. 118)

Or we have the case when it appears as part of the nominal predicate:

Qi ***zbé***

E ***irnue***

Jé n'ftyrë

N'ket mnyrë? (fq. 20)

It has ***faded***

bored

are you in the face

in this way? (p. 20)

The participle, as a part of a sentence, comes to us with a wide use even as a determinant.

Ardhun *shtatit si "breshana"*

Balli i shndritka porsi hana. (fq. 106)

Arrived *to the stature as "rifle"*

His forehead shone like a candle. (pg. 106)

Vashat Lule po i'n n'Shqypni

Si ato lulet ***rritë*** *n'saksí.* (fq. 96)

Flower girls are in Albania

Like those flowers ***grown*** *in pots. (p. 96)*

In the case of the participle gege in the composition of the perfect tense of two simple verbal predicates where we have two additional coordinating clauses, the phenomenon of ellipsis is noticeable, characteristic in poetry, especially:

E ***kanë zgjedhë*** *e* ***vû*** *m'selí*: (fq. 146).

They ***chose*** *it and* ***put it on****:* (p. 146).

The infinitive gege is used a lot in Fishta. To this day it is a hot point in the discussions of various scientific conferences regarding its integration in all spheres of discourse, thus making a direct push for the standard.

We find it in Fishta in function of the verbal predicate:

Pra, ju Motra, ***m'i a shpejtue***
N'at Shqypní na fill ***me shkue;***
Se ne Lulet na çojnë fjalë
Me to bashkë në log ***me dalë.*** (fq. 80)

So, you Sister, ***hurry up***
Let's ***go*** *to that Albania first;*
That the Flowers brings us words
Together with them in a field ***to go*** *out.* (p. 80)

A special case of using the infinitive is the following model in disconnected verses:

E na mveshen ***per me shkue,***
Jetë e shndet Mbretneshës me urue: (fq. 80)

They **dress** us to go,
wish the Queen a healthy life: (p. 80)

The structure marked "per me shkue"(to go) is used in the function of the subordinate clause, based on the rule that when the infinitive form has the same subject-head as the verb that follows, in the above case "mveshen" (dress), as well as stands immediately after it.
Other verses of the melodrama where the structure "for + with + verb (active or passive) comes to us with the function of the objective subordinate clause, such as:

Bashkë të bâhemi m'Lé t'Dushit
Per me u gjetë *mandej të gjitha*
Në log t'blerët t'Lulevet t'njoma: (fq. 82)

Let's be together in the born of Dushi
To find *everything later*
In the green field of the tender flowers: (p. 82)

In the pen of the great poet, we also find verbal structures with the use of the conjunction, where the use of the infinitive gege can naturally take place. We single out this fact to underline that the morphosyntactic and semantic format in the following verses requires the conjunction and the poet exactly divides its place in relation to the infinitive, such as:

E as kurr dimen mos ***t'ketë*** *mâ:*
Plajm as bore mâ mos ***të vije,***
Hej as akull mos ***të ngrîje,***

*Grami fushës mâ mos **të bîje***: (fq. 80)

*May there never **be** another winter:*

*No more **come** pollen or snow,*

*Hey, don't even **freeze** you,*

*Herbaceous plants with no **fall**: (p. 80)*

Thus building verses with desired affective content, where the use of the relative form expresses a fact desired by the poet, for himself and others. We are here before the case of the imperative-exclamatory sentence, where such a color could not be given by the use of the gege form. Such cases are encountered several times in the verses of the work.

We meet the infinitive in function of the predicate of the subject, such as:

Tý zí

T'ká rá

***Me pá**?*

***Me ndie**?* (fq. 20)

***To see** black?*

***To listen**?* (p. 20)

Or in the form kam (have)+ infinitive:

Karajfili me ligjë t'veta

*Kurr mbi né **s'ka per t'sundue**.* (fq. 50)

Karajfili with its own laws

He will never rule over us. **(**p. 50)

We have the case of gege infinitives that express conditional functional relations. We are reflecting the following verses:

***Me e ditë** se s'del pranverë,*

***Me e dijtë** se s'japim erë,*

Për të gjallë ne Karafilit

S'i rrimë, jo nën pushtet. (fq. 64)

***To know** as long as spring does not come,*

***To know** we don't smell,*

To live in Karafilit

We don't stay, not under power. (p. 64)

Infinitive in time function:

Shum-e Lulja kênka mbledhë:
*Mos me pasë se kah **me u dredhë**!*

Lots of flowers has been collected:
*Don't have anywhere **to turn** around!*

The present participle at Fishta has a varied use. We meet the case of using the follower with the auxiliary verb **am** in time function:

Po,po; edhè vetë kam ndie
-Sidomos njitash vonë-
*- **Tue folë,** manà, mjaft zi*
Per ket Mbretneshen t'onë:
*Se sod **âsht tue i bâ***
T'gjitha Lulet n'asgjâ (fq. 24)

Yes Yes; I have felt it myself
-Especially late tonight-
*- **speaking,** quite black*
For this our Queen:
*That he **is doing** it today*
All Flowers in Nothing (pg. 24)

We also encounter it as a circumstantial mood, which is most often used in the work:

*T'thomi 'i valle **tue këndue**,*
Mal e fushë t'bâjmë me jehue. (fq.36)

*Më shkon vera **tue u freskue**:(fq. 82)*

*Let's say a dance while **singing,***
Mountains and plains to be heard. (pg. 36)

*I like the summer **refreshing*** :(pg. 82)

Present participle in local function:

Ku rrinë Zanat ***tue mrizue****,*
Kah t'i bjerë ajo ndo'i vendit,
Si ai flamuri n'ballë t'ushtrisë. (fq. 67).

Where the Fairies lie ***brooding,***
Wherever it falls,
Like that flag in front of the army. (p. 67).

Present participle in time function:

Tue e pá *filluen bylbylat*
Ambel me u shkrî nder valle…(fq. 62)

Seeing *him, the bubbles started*
Sweet to melt in the middle of the dance... (pg. 62)

The simple negative form of pa punue (not working) type has a relative use. This form expresses the non-completion of an action mainly in the past or in the future. We encounter it with the predicative determiner function:

Kúr njim'ndoj kambë t'jét rritun
Nuk rrin ***pa shkelë*** *aj m'tjerë…* (fq.24)

Whose legs do you grow up with?
The others ***do not remain*** *untouched...* (pg. 24)

-With the function of the adverb of manner:

E per nget s'm'don,
Edhè ***pa prâ-***
Ajo m'poshtnon: (fq. 28)

And because you don't love me,

*Even **without resting -***

She defeats me: (p. 28)

In function of the determiner with the noun group:

Pásha t'Lumin! mirë pot hue;

Se edhè mue po m'dajnë dý Lule:

Si dý "Drandofille t'kuqe"

***Pa shperthye** enè mirë m'bubuqe.* (fq. 94)

Pásha t Lumin (exclamation)! well you say;

Even I am divided by two flowers:

Like two "red roses"

*It **didn't explode** even well. (p. 94)*

The examples collected in the melodrama "Jerina ase Mbretnesha e Luleve" are just some of the cases of the use of infinitive, present participle gege forms by Father Gjergj Fishta, which reflect their expressive richness, inviting us to always search and analyze them. Rather, often as a missing asset of the standard, underlining that their use, especially in poetry, is a separate object of Albanian syntax, a part that is not very cultivated in our language.

We tried to reflect only some of them in function of the limbs of the simple sentence, but also the compound one.

The morphosyntactic value with very sweet semantic expressiveness of the verse in Jerina invites Albanian researchers to analyze it verse by verse, down to the subtlest nuances of the expression of the Albanian word.

REFERENCES

ASHSH, Gramatika e gjuhës shqipe II, Tiranë, 2002

Atë Gjergj Fishta, Jerina ase Mbretnesha e Luleve", IV, Botime Françeskane, Shkodër, 2011.

Atë Justin Rrota, Sintaksi i shqipes, III, Botime Françeskane, Shkodër, 2005.

Martin Camaj, Grammatica Albanese, Cosenza, 1995.

Mehmet Çeliku, Sintaksë e gjuhës shqipe - përbërësit sintaksorë, Tiranë, 2012.

Tefë Topalli, Sintaksa e fjalisë, Shkodër, 2013.

THE REFLECTIONS OF TÜRKİYE EARTHQUAKE IN THE INTERNATIONAL MEDIA: AN ANALYSIS ON THE NEWS HEADLINES OF USA TODAY AND THE DAILY MAIL

Fatih BARİTCİ

Arş. Gör. Dr., Aksaray Üniversitesi

ORCID NO: 0000-0002-1283-821X

ABSTRACT

In the early morning hours of February 6, 2023, an earthquake occurred in southeast Türkiye that resulted in the death of tens of thousands of people. This earthquake, which affected ten cities, is one of the biggest natural disasters in the history of Türkiye. This disaster also attracted great attention from the world media. The purpose of this study is to reveal the way the American and British media, which are influential on the world public opinion, handled the earthquake in Türkiye. For this purpose, USA Today and The Daily Mail newspapers, which are among the newspapers with the highest daily circulation in the United States and England, were selected. In the study, the news about the earthquake that took place in Türkiye on the websites of USA Today and The Daily Mail between 6 February 2023 and 20 February 2023 were analysed using content analysis. As a result of the study, the way the earthquake was depicted in the news headlines of the newspapers, the word choices used, and the issues highlighted in the two-week time period were revealed.

FEN BİLGİSİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE YÖNELİK FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

AN INVESTIGATION OF PRE-SERVICE SCIENCE TEACHERS' AWARENESS LEVELS TOWARDS CLIMATE CHANGE

Gamze KIRILMAZKAYA
Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi
https://orcid.org/0000-0003-0429-4627

Abstract
The concept of climate is generally explained as "the average of all observed weather conditions in a place on earth for many years, in other words, the frequency of occurrence of weather events, observed extreme values, severe events and the combination of their variability types" (Türkeş, 2016). Climate has started to manifest itself with the issue of climate change, which has been very busy on the agenda recently. Today, climate change, which is spreading without slowing down, has become a global problem worldwide. Accordingly, climate problems can manifest themselves with results such as global warming, greenhouse effect, ozone depletion and climate changes. Climate change and the problems caused by climate change can be said to be one of the most important problems faced by the world. Many reasons such as advancing and developing technology, rapidly increasing population, unconscious use of resources can cause environmental problems. Since it is not possible to meet the increasing needs through natural processes, they have been met by artificial means. This has brought about results such as the spread of settlement and industry to larger areas, the use of more energy, agriculture in larger areas, and the destruction of forests. These results bring global warming and global climate change by increasing the amount of greenhouse gases that reduce the density of ozone in the atmosphere. This study aims to determine the attitudes of pre-service science teachers towards global climate change. Sensitivity to social and environmental events is expected to be higher in teachers and future prospective teachers. Because in order to understand, analyse and draw attention to local, regional or global scale events occurring in the natural or human environment, it is necessary to have a certain knowledge or opinion about these events. Changes in the natural environment and global climate changes, which are part of it, are events that have been encountered in the past and whose traces can be detected today. However, such environmental changes continue today and cover a process that is expected to have important consequences for the future of humanity. An answer to the question "What is the level of awareness of pre-service science teachers studying at a state university in the east of Turkey towards global climate change?" was sought. Quantitative research methods were used in the study. Descriptive screening method was used in the study to collect data. The study group of the research consists of science teaching students studying at a university in the southeast of Turkey in the 2023-2024 academic year. Sample selection was determined by random sampling method. The data of the study were collected as a result of the application of the "Awareness Scale on Climate Change". The findings of the study show that the pre-service

teachers participating in the study are aware of the causes and effects of climate change, the importance of personal initiatives and the need for behavioural change. When the answers of the pre-service teachers to the items in the questionnaire were analysed, it was seen that the participants were aware of many effects of climate change such as melting of glaciers and increase in average global temperature and the importance of their personal initiatives.

Keywords: Climate change, global warming, pre-service science teachers

Özet

Bu çalışmanın amacı fen bilimleri öğretmen adaylarının küresel iklim değişikliğine yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Verilerin toplanması amacıyla çalışmada betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Türkiye'nin güneydoğusunda yer alan bir üniversitede öğrenim gören fen bilgisi öğretmenliği bölümü öğrencilerinden oluşmaktadır. Örneklem seçimi tesadüfi örneklem belirleme yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırmanın verileri uygulanan "İklim değişikliğine yönelik farkındalık ölçeği'' ile uygulanması sonucunda toplanmıştır. Çalışmanın bulguları, fen bilgisi öğretmen adaylarının iklim değişikliğinin etkilerine yönelik farkındalıkları incelendiğinde öğretmen adaylarının genel olarak farkında oldukları tespit edilmiştir. Fen bilgisi öğretmen adaylarının iklim değişikliği ile ilgili kişisel girişimlerin farkındalığı boyutuna ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde öğretmen adaylarının iklim değişikliği ile ilgili kişisel girişimlerin farkında oldukları belirlenmiştir. Çalışma kapsamında öğretmen adaylarına iklim değişikliği konusunda çeşitli projeler, etkinlikler düzenlenebilir.

Giriş

İklim değişikliği, günümüzde insanlığın karşı karşıya olduğu en önemli tehditlerden biri olarak kabul edilmektedir (Cook vd., 2013). Bu eşi benzeri görülmemiş sorunun yarattığı tehditler yalnızca gezegenin sürdürülebilirliğini ve sağlığını tehlikeye atmakla kalmıyor, aynı zamanda nesiller arasındaki sosyal, ekonomik, çevresel ve coğrafi eşitsizliği de artırmaktadır (Caney, 2016). Mevcut genç neslin, önümüzdeki 10-20 yıl içerisinde yetişkin olduğu düşünüldüğünde iklim değişikliği sonuçlarının en ağır sonuçlarıyla karşı karşıya kalacağı düşünülmektedir (IPCC, 2014). Bunu için öğretmen ve öğretmen adaylarının iklim değişikliği konusunda farkındalık oluşturulmalı ve geliştirilmedir. İklim değişikliği geçtiğimiz on yılda psikoloji alanında araştırmalara konu olmuştur (Reser vd., 2012; van der Linden, 2015). Çevre yanlısı davranışların nasıl teşvik edilebileceği, daha önceki birçok araştırmanın konusu olmuştur. Bunların çoğu, iklim değişikliği hakkındaki bilginin hem risk algısı hem de çevre yanlısı davranış açısından önemini ele almaktadır (Clayton vd., 2015). İklim değişikliği etkileri hem mekân hem de zaman açısından doğrudan algılanamayacak kadar geniş bir yelpazeye sahiptir (Weber, 2010). Bu nedenle atalarımız tarafından algılanan risklerden çok farklıdır (van der Linden, 2015) ve insanlar iklim değişikliğini genellikle farklı bir zamanda ve yerde başkalarının başına gelecek uzak bir olay olarak düşünmektedir (Spence vd., 2012). Öte yandan, iklim değişikliğini bir risk olarak algılayanlar, bunun tüm olumsuz yönlerine kapılabilirler. İklim değişikliği hakkındaki bilgiler çoğunlukla olumsuz olduğunda, insanlar endişe ve umutsuzluğa düşerler ve bu sebeple enerjilerini ortaya çıkan duygusal baskıyı

çözmeye yoğunlaştırırlar. Bu da genellikle konudan kaçınmaya ve hatta iklim değişikliğinin varlığını inkâr etmeye neden olabilir (Stevenson, 2015). İklim değişikliği anlaşılması zor bir konu olsa da, öğretmen ve öğretmen adaylarının iklim değişikliğiyle mücadele çabalarına dahil edilmesi gereken önemli bir gruptur. Öğretmenlerin ve geleceğin öğretmen adaylarının iklim değişikliğini hafifletme ve iklim değişikliğine uyum sağlama becerisini kazandırmak, iklim değişikliğini azaltmak için önlemler alma ve uyum stratejileri hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Alanyazında, iklim değişikliği algılarını ve toplumun bu risk veya tehdide karşı gelişen tepkisi araştırılan çalışmalar bulunmaktadır(Brulle vd., 2012; Lazo vd., 2000; Nisbet ve Meyers, 2007). Araştırmalar, bir bireyin dünya değerleri, bilgisi ve çevresel konulardaki deneyiminin, iklim değişikliği riskine ilişkin algılarının oluşmasına yardımcı olduğunu (Bord vd., 1999; Capstick vd., 2015; Sevä ve Kulin, 2018), bunun da iklim değişikliği eylemlerine ve çevre politikalarına olan ilgilerini harekete geçirmeye yardımcı olduğunu ortaya koymaktadır (Lazo vd., 2000; Franzen ve Vogl, 2013; Sevä ve Kulin, 2018; Stern vd., 2000).

Bu araştırmada Türkiye'nin doğusunda yer alan bir devlet üniversitesinde öğrenim gören fen bilgisi öğretmen adaylarının iklim değişikliğine yönelik farkındalık düzeyleri nedir?" sorusuna cevap aranmıştır.

Yöntem

Bu çalışmada fen bilgisi öğretmen adaylarının iklim değişikliği farkındalıklarını araştırmak amacıyla tarama (survey) yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin amacı, belirli bir konu hakkında geniş bir katılımcı kitlesinin fikirlerini almak ve bu katılımcı kitlesinin özelliklerini belirlemektir (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2011). Bu çalışmada kesitsel tarama yönteminden verilerin belirli bir zaman diliminde belirlenen bir gruptan toplanması yararlanılmıştır (Fraenkel vd., 2011).

Çalışma grubu

Bu çalışma, 2022-2023 bahar yarıyılında Türkiyenin güneydoğusunda yer alan bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesi fen bilgisi öğretmenliği bölümünde öğrenim görmekte olan 120 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir.

Veri toplama araçları

Çalışmada, fen bilgisi öğretmen adaylarının iklim değişikliğinin etkileri, iklim değişikliğinde kişisel ve sanayi girişimleri ve davranış değişikliği eğilimi konularındaki farkındalıklarını incelemek amacıyla İklim Değişikliğine Yönelik Farkındalık Ölçeği kullanılmıştır. Halady ve Rao (2010) tarafından geliştirilmiş ve Dal, Alper, Özdem-Yılmaz ve Sönmez (2015) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçek, iklim değişikliğine yönelik çeşitli farkındalık boyutlarının iklim değişikliği dostu davranış değişikliğine sebeplerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Ölçekteki maddeler, 4'lü Likert tipinde (1=farkında değilim, 2=çok az farkındayım, 3=farkındayım, 4= oldukça farkındayım) oluşmaktadır.

Verilerin analizi

Araştırmanın verileri SPSS programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizi ve yorumlanmasında, betimsel analizden faydalanılmıştır.

Bulgular

Fen bilgisi öğretmen adaylarının iklim değişikliğinin etkileri, iklim değişikliğinde kişisel ve sanayi girişimleri ve davranış değişikliği eğilimi konularındaki farkındalıklarının incelendiği bu araştırmada, öğretmen adaylarının farkındalık ölçeğini oluşturan boyutlardan aldıkları ortalama puan (M) ve standart sapma (*ss*) değerleri Tablo 1'te sunulmuştur:

Tablo 1. İklim değişikliğine yönelik farkındalık ölçeği boyutları betimsel analiz bulguları

Boyutlar	M	ss
İklim değişikliğinin etkilerine yönelik farkındalık	3.20	.40
İklim değişikliği ile ilgili kişisel girişimlerin farkındalığı	3.15	.45
İklim değişikliği ile ilgili sanayi girişimlerinin farkındalığı	2.80	.71
Davranış değişim eğilimi	3.21	.56

Çalışmada fen bilgisi öğretmen adaylarının iklim değişikliği etkilerine yönelik farkındalıklarının (*M*=3.20, *ss*=.40), iklim değişikliğine yönelik kişisel girişimlerinin (*M*= 3.165 *ss*= .45) ve davranış değişim eğilimlerinin (*M*=3.22, *ss*=.58) yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 1). Buna karşın iklim değişikliği ile ilgili sanayi girişimlerinin farkındalığı (*M*=2.80, *ss*=.71) bölümünün diğer bölümlere göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. İklim Değişikliğine Yönelik Farkındalık Ölçeği her bir bölümüne verilen yanıtların yüzde değerleri incelenmiştir.

Tablo 2.Öğretmen adaylarının iklim değişikliklerinin etkilerine yönelik farkındalıkları bulguları

	FD	AF	F	OF
1. İnsanlık, özellikle son yüzyılda, ortalama küresel sıcaklığın artmasına neden olmuştur.	-	12	50.6	37.3
2.Ormansızlaşma ve fosil yakıtların kullanımı küresel ısınmanın başlıca nedenlerindendir.	-	10.8	50.6	38.6
3.Atmosfer sıcaklığı önemli oranda artacaktır.	1,2	9.6	54.2	34.9
4. Salgın hastalıklar görülecektir.	2.4	15.7	51.8	30.1
5. Küresel ısınma nedeniyle buzullar eriyecektir.	-	20.5	38.6	41
6. Deniz suyu yüksekliği artacaktır.	9.6	12	47	31.3
7. Birçok ada deniz suyu seviyesinin altında kalacaktır.	14.5	9.6	50.6	25.3
8. Tarım ürünlerinin üretimi azalacaktır.	3.6	16.9	45.8	33.7
9. Su kaynakları zarar görecektir.	1.2	20.5	37.3	41
10. Hastalıklar ve sıcağa bağlı stres artacaktır.	-	21.7	39.8	38.6
11. Kitlesel göçler olağan hale gelecektir.	6	13.3	43.4	37.3
12. Sakatlık ve ölüm oranları artacaktır.	7.2	7.2	51.8	33.7

13. İklim değişikliği kazancı azaltıp harcamaların artmasına neden olacak ve kamu maliyesini olumsuz yönde etkileyecektir.	2.4	16.9	54.2	26.5
14. Bölgesel ölüm, sıcaklık ve ishalle seyreden hastalıklardan ölüm oranında artış olacaktır.	6	12	53	28.9
15. Kıyı suyu sıcaklıkların artması, zehirli kolerayı artıracaktır.	14.5	9.6	43.4	32.5
16. Hastalık taşıyan canlıların yaşam alanları genişleyecek ve su kaynaklı hastalıklar artacaktır.	7.2	16.9	45.8	30.1
17. Suların tuzluluk oranlarının artması su yaşam kültürünü olumsuz etkileyecektir.	3.6	9.6	48.2	38.6

FD= farkında değilim, AF= çok az farkındayım, F= farkındayım, OF= oldukça farkındayım

Tablo 2'de fen bilgisi öğretmen adaylarının iklim değişikliğinin etkilerine yönelik farkındalıkları incelendiğinde öğretmen adaylarının genel olarak farkında oldukları tespit edilmiştir. Fen bilgisi öğretmen adaylarının yarısından fazlasının küresel ısınma nedeniyle buzulların eriyeceğinin (%41), hastalık ve sıcaklığa bağlı stresin artacağının (%38.6) ve su kaynaklarının zarar göreceğinin (%41), oldukça farkında oldukları tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının %34.9'unın atmosfer sıcaklığının önemli oranda artacağının farkında iken, salgın hastalıkların görüleceğinin (%51.8) ve İklim değişikliği kazancı azaltıp harcamaların artmasına neden olacak ve kamu maliyesini olumsuz yönde etkileyeceğinin (%54.2) farkında olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte öğretmen adaylarının Birçok ada deniz suyu seviyesinin altında kalacağının %4.5'i ve Kıyı suyu sıcaklıkların artması, zehirli kolerayı artıracağını (%14.5) farkında olmadığı belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının iklim değişikliği ile ilgili kişisel girişimlerin farkındalığı boyutuna ilişkin verilen yanıtların yüzdeleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmen adaylarının iklim değişikliği ile ilgili kişisel girişimlerin farkındalıkları bölümüne verdikleri cevapların yüzdeleri

	FD	AF	F	OF
1. Ağaçların kesilmesini önleyerek ya da protesto ederek	6	10.8	59	24.1
2. Ağaç dikerek	1.2	20.5	33.7	44.6
3. Güneş enerjili aydınlatma kullanarak	4.8	16.9	42.2	36.1
4. Enerji tasarruflu ampulleri kullanarak	-	18.1	44.6	37.3
5. Mekanlar da gereksiz yere açık olan ışıkları kapatarak	3.6	13.3	33.7	49.4
6. LEDli aydınlatma kullanarak	13.3	10.8	45.8	30.1
7. Çöplüklerde depolanan metan gazını değerlendirerek	19.3	15.7	43.4	21.7
8. Emisyonu sıfır olan araçları kullanarak	13.3	13.3	48.2	25.3
9. Araba ile seyahati azaltarak	4.8	18.1	41	36.1
10. Ortak araç kullanımını tercih ederek	1.2	24.1	41	33.7
11. Aracınızın lastik basıncını, en az yakıt harcayacak düzeyde ayarlayarak	10.8	15.7	49.4	24.1
12.Tüketimi azaltmayı, yeniden kullanımı, geri dönüşümü benimseyerek	1.2	16.9	48.2	33.7
13. Özel araç yerine toplu taşıma araçlarını kullanarak	1.2	24.1	38.6	36.1
14. İşlenmiş gıda yerine doğal gıdayı kullanarak	3.6	20.5	41	34.9

15. Çevre dostu soğutucuları tercih ederek	4.8	16.9	44.6	33.7
16. Buzdolabı kapısını daha az ve daha kısa süreli açarak	12	15.7	38.6	33.7
17. Çevre dostu klimalar kullanarak	4.8	18.1	48.2	28.9
18. Yüksek verimliliğe sahip klima ve dondurucular satın alarak	9.6	19.3	42.2	28.9
19. Klima çalışırken odanın kapısını ve pencereleri kapalı tutarak	2.4	18.1	49.4	30.1
20. Klimalı odalardaki kapı ve pencerelerin hava sızdırmaz olmasını sağlayarak	2.4	18.1	49.4	30.1
21. Televizyon, bilgisayar ve eğlence ünitelerini kullanmıyorken bekleme modunda bırakmak yerine tamamen kapatarak	6	16.9	48.2	28.9
22. İklim değişikliğine dost saç spreyleri kullanarak	8.4	14.5	48.2	28.9
23. Çevre dostu transformatörler kullanarak	13.3	13.3	50.6	22.9
24. Ağaçları korumak için kağıt kullanımını azaltarak	-	13.3	51.8	34.9
25. Benzin tüketimini azaltarak	3.6	16.9	51.8	27.7

FD= farkında değilim, AF= çok az farkındayım, F= farkındayım, OF= oldukça farkındayım

Fen bilgisi öğretmen adaylarının iklim değişikliği ile ilgili kişisel girişimlerin farkındalığı boyutuna ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde öğretmen adaylarının iklim değişikliği ile ilgili kişisel girişimlerin farkında oldukları belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının yanıtları incelendiğinde, çoğunluğun Mekanlar da gereksiz yere açık olan ışıkları kapatarak (49.4), ağaç dikmenin (%44.6), enerji tasarruflu ampulleri kullanarak enerji tasarruflu ampul kullanılmanın (%37.3) ve Araba ile seyahati azaltarak (%36.1) oldukça farkında olduğu görülmüştür. Yine öğretmen adaylarından işlenmiş gıda yerine doğal gıdayı kullanarak (%34.9) çevre dostu soğutucuları tercih etmenin ve ağaçların kesilmesini önlemenin (%34.9) farkında olduklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte katılımcıların yaklaşık %13.3'ü çevre dostu transformatör kullanmanın, araç lastik basıncını en az yakıt harcayacak düzeyde ayarlamanın (%10.8), LEDli aydınlatma kullanmanın ve emisyonu sıfır olan araçları kullanmanın (13.3) ile çöplüklerdeki metan gazı değerlendirmenin (%19.3) az farkında olduklarını belirtmişlerdir.

Öğretmen adaylarının iklim değişikliği ile ilgili sanayi girişimlerin farkındalığı bölümünde yer alan maddelere verdikleri cevapların yüzdeleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmen adaylarının iklim değişikliği ile ilgili sanayi girişimlerin farkındalıkları bölümüne verdikleri cevapların yüzdeleri

	FD	AF	F	OF
1. İklim değişikliğine dost, yani sera etkisine neden olan gazları oluşturmayan üretim sistemleri kullandıklarının	20.5	12	45.8	21.7
2. Sera etkisine neden olan gazları oluşturmayan hammaddeleri kullandıklarının	21.7	15.7	45.8	16.9
3. Sera etkisine neden olan gazları oluşturmayan temizlik maddeleri kullandıklarının	16.9	9.6	51.8	21.7
4. Sera etkisine neden olan gazları oluşturmayan kaynatma kazanları kullanmak	18.1	10.8	50.6	20.5
5. Yazın soğutma için gereken enerjiyi en aza indirecek şekilde binalarda gerekli yalıtımı yaptıklarının	13.3	12	53	21.7

6. Aydınlatma için gereken enerjiyi en aza indirecek şekilde mümkün düzeyde gün ışığından yararlandıklarının	10.8	10.8	56.6	21.7
7. Sera etkisine neden olan gazları oluşturmayan soğutma sistemleri kullandıklarının	19.3	13.3	48.2	19.3
8. Bütün üretim safhalarında en az düzeyde enerji kullandıklarının	13.3	10.8	59	16.9
9. Enerji verimliliğini sağlamak üzere enerji kayıplarının nerede yaşandığını tespit edecek düzenli enerji denetimleri yaptıklarının	18.1	15.7	50.6	15.7
10. Faaliyetleri düzene sokmaya ve kaynakları korumaya yönelik ISO 14000 tedbirlerini uygulamak	31.3	7.2	44.6	16.9
11. Üretimde güneş enerjisini kullandıklarının	7.2	14.5	57.8	20.5
12. Atıklardan elde edilen ısıyı üretimde kullandıklarının	10.8	13.3	57.8	18.1
13. Temel olarak organik atıklardan üretilen gazı (biyogaz) kullandıklarının	21.7	12	44.6	21.7
14. Tercihen ısı tüketimi olan yerlerde kullanılan ve aynı zamanda bölge ısıtma ağını besleyebilen elektrik enerjisi ve ısı üretebilen sistemler (kojenerasyon) kullanmak	19.3	8.4	50.6	21.7
15. Tüketici tarafından kullanıldığında sera etkisine neden olan gazları oluşturmayan ürünler ürettiklerinin	15.7	13.3	50.6	20.5

FD= farkında değilim, AF= çok az farkındayım, F= farkındayım, OF= oldukça farkındayım

Öğretmen adaylarının iklim değişikliği ile ilgili sanayi girişimlerin farkındalıkları bölümüne verdikleri yanıtlara incelendiğinde öğretmen adaylarının bütün üretim safhalarında en az düzeyde enerji kullandıklarının (%59), atıklardan elde edilen ısıyı üretimde kullandıklarının ile üretimde güneş enerjisini kullandıklarının (%57.8), sanayi kuruluşlarının aydınlatma için gereken enerjiyi en aza indirecek şekilde mümkün düzeyde gün ışığından yararlandıklarının (%56.6), Sera etkisine neden olan gazları oluşturmayan temizlik maddeleri kullandıklarının (%51.8), Yazın soğutma için gereken enerjiyi en aza indirecek şekilde binalarda gerekli yalıtımı yaptıklarının (%53), enerji verimliliğini sağlamak üzere enerji kayıplarının nerede yaşandığını tespit edecek düzenli enerji denetimleri yaptıklarının (%50.6) farkında oldukları tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra öğretmen adaylarının sera etkisine neden olan gazları oluşturmayan kaynatma kazanları kullandıklarının (%18.1), sera etkisine neden olan gazları oluşturmayan hammaddeleri kullandıklarının (%21.7), iklim değişikliğine dost, yani sera etkisine neden olan gazları oluşturmayan üretim sistemleri kullandıklarının (%20.5) ve tercihen ısı tüketimi olan yerlerde kullanılan ve aynı zamanda bölge ısıtma ağını besleyebilen elektrik enerjisi ve ısı üretebilen sistemler (kojenerasyon) kullandıklarının (%19.3) daha az farkında olduklarını ifade etmişlerdir.

İklim Değişikliğine yönelik Farkındalık Ölçeğinin "Davranışsal Değişim Eğilimi" bölümüne fen bilgisi öğretmen adaylarının verdiği yanıtların yüzdeleri Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmen adaylarının davranışsal değişim eğilimi bölümüne verdikleri cevapların yüzdeleri

	FD	AF	F	OF
1. Kullanımı azaltma, yeniden kullanma ve geri dönüşüm tanıtımını başlatmak	6	10.8	59	24.1
2. Farkındalığı arttırmaya yönelik sosyal kampanyaları başlatmak	12	14.5	49.4	24.1
3. Sıfır emisyonlu araçlar (bisiklet, elektrikle çalışan araba vb.) kullanmaya başlamak	9.6	13.3	51.8	25.3
4. Güneş enerjisi kullanmaya başlamak	1.2	19.3	53	26.5
5. Petrol kullanımını azaltmaya başlamak	9.6	13.3	50.6	26.5
6. Sera gazı içermeyen ürünler kullanmaya başlamak	10.8	15.7	48.2	25.3
7. İklim değişikliğinin etkilerini azaltmaya yönelik fonlara maddi katkıda bulunmak	14.5	18.1	47	20.5
8. İklim değişikliğinin etkilerini azaltmaya yönelik girişimlere bağışta bulunmak	15.7	8.4	51.8	24.1

FD= farkında değilim, AF= çok az farkındayım, F= farkındayım, OF= oldukça farkındayım

Öğretmen adaylarının bu bölümdeki maddelere verdikleri yanıtlara bakıldığında öğretmen adaylarının güneş enerjisi kullanmak (%53), petrol kullanımını azaltmaya başlamak (%50.6) ve kullanımı azaltma, yeniden kullanma ve geri dönüşüm tanıtımını başlatmak (%59) istekli olduklarını belirtmişlerdir. Bunun birlikte sera gazı içermeyen ürünler kullanmaya başlamak (%48.2), farkındalığı arttırmaya yönelik sosyal kampanyaları başlatmaya (%49.4) ve iklim değişikliğinin etkilerini azaltmaya yönelik fonlara maddi katkıda bulunmaya (%47) farkında olduklarını belirtmişlerdir.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada, fen bilgisi öğretmen adaylarının iklim değişikliğinin etkileri, iklim değişikliğinde kişisel ve sanayi girişimleri ve davranış değişikliği eğilimi konularındaki farkındalıkları incelenmiştir. Fen bilgisi öğretmen adaylarının iklim değişikliğinin etkilerine yönelik farkındalıkları incelendiğinde öğretmen adaylarının genel olarak iklim değişikliği etkilerinin farkında oldukları tespit edilmiştir.

Fen bilgisi öğretmen adaylarının iklim değişikliği ile ilgili kişisel girişimlerin farkındalığı boyutuna ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde öğretmen adaylarının iklim değişikliği ile ilgili kişisel girişimlerin farkında oldukları belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının iklim değişikliği ile ilgili sanayi girişimlerin farkındalığı bölümüne yönelik cevapları incelendiğinde öğretmen adaylarının bu bölümde yer alan maddeler hakkında farkındalıklarının diğer bölümlere göre daha düşük olduğu görülmüştür.

Öğretmen adayların verdikleri yanıtlar incelendiğinde, öğretmen adaylarının iklim değişikliği davranışsal değişim eğilimi hakkında genellikle farkında oldukları belirlenmiştir. Çalışmada öğretmen adaylarının iklim değişikliğine yönelik davranışsal değişim eğilimi göstermede oldukça istekli oldukları tespit edilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre öneri olarak öğretmen adaylarının çeşitli sosyal sorumluluk projelerinde yer almaları sağlanabilir. Bununla

birlikte fen bilgisi öğretmenliği programında 3. Sınıfta yer alan "Çevre Eğitimi" dersinin yanında seçmeli ders olarak iklim değişikliği dersleri açılabilir. Öğretmen adaylarının bu konuda çeşitli projeler yapması desteklenebilir. İklim okuryazarlığı konusuna öğretmen eğitiminde daha fazla yer verilmeli ve öğretmen adayları birer iklim okuryazar bireyler olarak yetiştirilmelidir.

Kaynakça

Caney, S. (2016). *Climate change, intergenerational equity, and the social discount rate*. The Ethical Underpinnings of Climate Economics. https://doi.org/10.1177/1470594X14542566

Clayton, S., Devine-Wright, P., Stern, P., Whitmarsh, L., Carrico, A., Steg, L., Swim, J., & Bonnes, M. (2015). Psychological research and global climate change. Nature Climate Change, 5, 640–646. https://doi.org/10.1038/nclimate2622

Cook, J., Nuccitelli, D., Green, S. A., Richardson, M., Winkler, B., Painting, R., Way, R., Jacobs, P., & Skuce, A. (2013). Quantifying the consensus on anthropogenic global warming in the scientific literature. *Environmental Research Letters*, *8*(2), 024024. https://doi.org/10.1088/1748- 9326/8/2/024024

Dal, B., Alper, U., Özdem-Yilmaz, Y., Öztürk, N., & Sönmez, D. (2015). A model for pre-service teachers' climate change awareness and willingness to act for pro-climate change friendly behavior: adaptation of awareness to climate change questionnaire. *International Research in Geographical and Environmental Education*, *24*(3), 184-200.

Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. (2011). *How to design and evaluate research in education* (8th ed.). New York: McGrawHill.

Halady, I. R., ve Rao, P. H. (2010). Does awareness to climate change lead to behavioural change? *International Journal of Climate Change Strategies and Management, 2*(1), 6-22.

IPCC. (2014). Contribution of working groups I, II and III to the fifth assessment report of the intergovernmental panel on climate change. In: R. K. Pachauri & L. A. Meyer (Eds.), *Climate Change 2014: Synthesis Report.* http://dx.doi.org/10.1017/CBO9781107415324.

Reser, J. P., Bradley, G. L., Glendon, A. I., Ellul, M. C., & Callaghan, R. (2012). Public risk perceptions, understandings and responses to climate change in Australia and Great Britain. Gold Coast, Qld: Griffith Climate Change Response Adaptation Facility.

van der Linden, S. (2015). The social-psychological determinants of climate change risk perceptions: Towards a comprehensive model. Journal of Environmental Psychology, 41, 112–124. https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2014.11.012

Spence, A., Poortinga, W., & Pidgeon, N. (2012). The Psychological Distance of Climate Change. Risk Analysis, 32(6), 957–972. https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1539-6924.2011.01695.x

Stevenson, K. (2015). Motivating Action through Fostering Climate Change Hope and Concern and Avoiding Despair among Adolescents. Sustainability, 8, 6. https://doi.org/10.3390/su8010006

Weber, E. U. (2010). What shapes perceptions of climate change? WIREs Climate Change, 1(3), 332–342. https://doi.org/https://doi.org/10.1002/wclimate change.41

AFGHANISTAN'S GEMSTONES SECTOR AND ITS PROSPECTS

Ahmad Shekib Popal

Ministry of Industry and Commerce, Kabul, Afghanistan ICCR Ph.D. Scholar, SD School of Commerce, Gujarat University, India, Gujarat, Ahmedabad 380009

Dr. Gurudutta P. Japee

Gujarat University, India, Gujarat, Ahmedabad, 380009 Associate Professor-Commerce, Head of the Department of Advanced Business Studies

ABSTRACT

By issuing this updated paper on Afghanistan's Gemstones and Jewellery Sector, we seek to introduce institutional clarity, suggest reforms to the governance arrangements and plans for the Afghan gemstone and jewellery industry, and expand the range and value of gems and jewellery products produced and processed within Afghanistan. And suggests the Afghanistan government to sets out the charter to reform and establish the infrastructure to formalize support and positively influence the gemstone sector value-chain from mines to markets. And the policies to distinguish between "upstream" (mining) and "downstream" (processing and manufacturing) gemstone activities present the barriers to the growth of both sub-sectors, also develop the specific policy objectives, and policy responses they require, and roles of key government and industry stakeholders for integrated and well-sequenced value chain development.

KEYWORDS: *(1) Generate employment; (2) Improve gemstone conditions (3) Increase value added (4) Increase government revenues; and (5) Improve production and marketing.*

To achieve these objectives, we suggest the Afghanistan Government to intends the development of Afghanistan's gemstone resources to (1) Designed and secure the maximum benefit for its citizens, through increased gemstone cutting and polishing, with resources being used primarily to promote sustained economic growth for both Afghan men and women, (2) Based on free-market competition, including eliminating as far as possible the smuggling of gemstone mineral products, to secure value, fairness, and integrity, and (3) Develop laws, rules, and regulations that are simple, clear, understandable, and fairly enforced with simple procedures and design training that will help lead to greater security of tenure, less illegal mining activities, and less corruption.

EXPECTED OUTCOMES

The key outcomes of the Government Action Plan for Gemstones will be: (1) Miners becoming legal, (2) Increased revenue for the government, (3) Increased processing of gemstones within Afghanistan, (4) Increased exports of both processed and unprocessed gemstones, (5) Increased employment for both men and women in Kabul

and rural areas, (6) Increased production and sales of jewellery, (7) Laboratories to certify gemstone as natural and detect any treatments, and (8) Laboratories to certify silver and gold content to international standards.

2. SITUATION ANALYSIS OVERVIEW AND STATUS OF THE GEMSTONES AND JEWELLERY SECTOR

2.1 PRIORITIES FOR DEVELOPING THE GEMSTONE AND JEWELLERY SECTOR.

The Afghanistan Government) should be committed to expanding the gemstones and jewellery industry in Afghanistan. By issuing this updated paper on Gemstones and Jewellery Sector we suggest the Afghanistan Government provide a comprehensive overview of actions taken, actions needed, and long-term planning for the gemstones and jewellery industry. Also, the plans to identify mediate and long-term actions required by specific organizations, ministries, donors, stakeholders, and the private sector to be successful.

This paper on Afghanistan Gemstone and Jewellery sector is formulated in accord with the Afghanistan National Development Strategy (ANDS), the Government of Afghanistan's SME Strategy, the National Extractive Industries Excellence Program, and the Business and Strategic Plans of the Ministry of Mines and the Ministry of Commerce and Industry.

This paper is divided between mining (upstream) and cutting and jewellery making (downstream) to present a clear picture of actions needed to promote business development and employment in this important industry sector.

2.2 WORLD MARKET FOR GEMSTONES AND JEWELLERY

According to the Precious and Semi-precious stones Quarterly report 2010 (ITC 2), in recent years global jewellery industry sales were estimated to be $145 billion, of which gemstones (including diamonds) accounted for 55% of the total or USD 80 billion. Global annual sales of all colored gemstones at this time were estimated to be $8 billion. Currently, global sales of gemstones and jewellery are estimated to be US$230 billion annually, including approximately a USD 12 billion share for colored gemstones.

The USA is the largest consumer market, followed by China, India, the UK, the Middle East, and Japan in that order. **In Europe, the UK and Italy are the largest consumer markets**. India's domestic market is approximately USD$16 billion annually, but exports increase annual turnover to USD 27 billion.

India is the world's most competitive producer of polished gems and jewellery in the global market. This is due to their low cost of production and availability of skilled labor. The reduction in duties and government support to the sector has led to India emerging as the world's largest trading center for gems and jewellery. The gemstone and jewellery markets play a vital role in the Indian economy as it is a leading foreign exchange earner, accounting for more than 12 % of India's exports. It should be noted that a vast majority of India's rough materials (gemstones) are imported, whereas Afghanistan has its supply. The Indian sector is expected to grow at about 15% annually and more with the expansion into branded jewellery. Rajasthan alone claims to have approximately 100,000 skilled artisans.

Afghanistan is rapidly becoming a significant supplier of high-quality emeralds as well as rubies, tourmaline, and aquamarine to the world market. Afghanistan has an abundance of natural gemstones and is the source of some of the finest emeralds, rubies, tourmaline, aquamarine, and lapis in the world. Currently between USD 30 million and USD 80 million worth of gemstones are mined annually and recent studies suggest that the Afghan gemstone industry has the potential for generating as much as US 300M in annual revenues. Due to extremely uncompetitive royalty rates, export duties, taxes, and fees, approximately 85-90% of gemstone trading is transacted outside of government supervision and control, resulting in a substantial loss of government revenue and foreign exchange. This system is also preventing supplies of gems to be available to skilled cutters and jewellery makers because they do not want to disclose their inventory in Afghanistan.

In line with the Afghanistan Ministry of Industry and Commerce (MoIC) SME Strategy, finalized in December 2009, reforming the gemstones and jewellery sector can encourage the employment of rural poor people that have missed out on the booming economy of Afghanistan's major cities. The sector precisely matches the criteria for intervention identified in the SME Policy Strategy including (1) Domestic firms have already entered them spontaneously, (2) The sector is labour-intensive and has a strong rural presence, (3) The sector's current growth rate is high and there is ample potential to grow, (4) The financial barriers of entry are low, (5) Raw materials are accessible, (6) Many of the skills needed to be competitive already exist, (7) The technology requirements are either moderate or can be introduced cost-effectively, (8) Afghanistan has a competitive advantage and can compete selectively across the value chain.

2.3 THE AFGHAN GEMSTONE AND JEWELLERY INDUSTRY

Afghanistan's gemstone resources are distributed throughout the country from the Panjshir Valley (emeralds) to Jegdalek (rubies and sapphires), to Nuristan (Kunar, Nangahar, and Lagman,) (emerald, aquamarine, tourmaline, kunzite, and spodumene), to Helmand (fluorite), to Kandahar (amethyst), to Herat (aquamarine and tourmaline and to Badakhshan (sphene, aquamarine, spinel, sapphire, and lapis-lazuli).

Gemstone mining and associated businesses have the potential to bring sustainable employment to men and women in rural areas that are currently vulnerable to extreme poverty. Every job created in the gemstones mining industry will create at least three to five new jobs such as gem cutting, tool making and repair, jewellery manufacturing, sales and marketing, and administrative positions.

Approximately seven hundred fifty people are currently working in the Panjshir emerald mines. These activities support another twenty-five hundred auxiliary workers who supply food and water, make clothing and footwear, and provide transportation, housing, and other services. In addition, most miners are supporting their large families and extended families. Badakhshan, with its lapis mines, has more than a thousand men and women supported by the gemstone industry. In Kunar, Nangahar, and Lagman there are approximately six hundred miners. As of the date of this report, fewer than one hundred miners are working in the Jegdalek ruby mines due to Taliban harassment and kidnappings of villagers.

The Pakistan military is currently bombing the gem mining areas of Kunar and threatening miners who do not sell their inventory to Pakistani traders. These

interventions support the Pakistan gem industry, which employs more than 800,000 people.

USAID consultants have estimated that efforts to reform the gemstone industry in Afghanistan could generate as many as 30,000 to 50,000 direct and indirect jobs. Increasing mining opportunities and value-added skills for Afghans will lead to a reduction in poverty and increase stability in Afghanistan.

2.4 RECENT DEVELOPMENTS AND CURRENT PROSPECTS

Although many of the recommended actions in the previous action plan were not implemented, over the past 3 years there have been important developments in several areas, including the following:

Mining laws and regulations:

The MOM, with support from international donors, has been working on a new mining law since 2009. A previous version of the law, developed with World Bank support, was rejected by the Afghan cabinet over concerns that it did not provide adequate protections to Afghan interests and gave away too much to foreign investors. More recently before 2021, the British Government has helped develop a new mining law to support private investments and protect the interests of foreign investments in Afghanistan while providing more adequate protections for Afghan interests.

The law included clearer provisions on transparency, publication of contracts, involvement of the communities, and increased security and protection to investors by having the exploration and exploitation license awarded in a single contract. Unfortunately, the new law does little to clarify the rights of artisanal and small miners or procedures for registering ASM operations. Moreover, the law has still not been signed. Even though it was approved by Parliament in May 2014, it was recently resubmitted to Parliament with 12 new amendments. At present, it is still awaiting final approval.

Despite efforts to reduce rates for royalty payments and export duties, the royalty rate for precious and semi-precious stones is still 15% and an additional duty rate of 11% is still required for gemstone exports. Consequently, in the absence of clear regulations for ASM mining operations, small-scale miners have continued to operate informally, exporting their products through unofficial channels via Pakistan and other countries. They continue to operate on their own, with very little or no support from the government. Although they encounter demands from official and unofficial sources at all stages from mine to market, very few royalty payments or export duties are currently being collected through official government channels.

Cutting and polishing gemstones

Previously several donor-funded projects, such as the USAID-funded ASMED project, The Trade Accession, and Facilitation of Afghanistan (TAFA) program, the GIZ NAWI program, as well as programs sponsored by the Aga Khan Foundation, The Rupani Foundation, Turquoise Mountain, and Future Brilliance, have supported efforts to train technical specialists in gem cutting and polishing operations. Following are selected examples of relevant donor-funded initiatives that have been implemented in the past few years before 2021: *(1) The Rupani Foundation established gemstone cutting and polishing centers in the Badakhshan province in 2006 and trained over 200 individuals,*

mostly women, in this sector. Eight training centers were established in Afghanistan with the capacity to graduate over 500 students annually, two of which also handle jewellery production supported by Aga Khan Foundation and GTZ, (2) As part of an activity with the International Gemstone Institute, the ASMED project sponsored two groups of experienced Afghan gemstone dealers in 2010 to be trained and certified in gemology in Dubai. The purpose of this training was to prepare Afghan professionals as gemstone certifiers, in a large private or government institution designed for this purpose, or as individual advisors to private gemstone businesses, (3) A joint project between GTZ and ASMED provided an association grant to support the Jewelers Guild in Kunduz City to enable them to purchase tools and equipment for their gemstones training center which offers skills training in gemstone cutting, polishing and jewellery manufacturing, (4) The ASMED project, in partnership with American Nuristani Imports (ANI) International and the Nuristan Gemstone Miners, Producers. And Traders Association, worked with miners in Nuristan to improve extraction techniques using simple tools and equipment, develop a gem cutting-and-polishing training program in Jalalabad, and provide mentorship and support to traders participating in international trade shows, (5) The World Bank, under their Sustainable Development of Natural Resources Project supported the development of a gemstone center and related technical assistance to the artisanal gemstone sector, including local artisans at Aynak in Logar province and conducted a scoping analysis for the empowerment of women in the gemstone/jewellery trade.

Although these projects and several others provided useful training and business development support to the gemstones sector, there is still a lack of capacity in Afghanistan to provide high-quality cutting and polishing services for gemstones. Most gemstones, including almost all high-value stones such as emeralds and rubies, are still sent to other locations – including Thailand, India, Sri Lanka, Hong Kong, and even Europe and Israel– for cutting and polishing. At present, gemstone cutting and polishing operations in Afghanistan are only available for semi-precious stones and lower-value stones.

3.0 THE GEMSTONES AND JEWELLERY VALUE CHAIN

3.1 STRUCTURE AND PERFORMANCE

Upstream (Mining practices): Gemstones are extracted by artisanal miners using basic tools and equipment including small pneumatic hand-held drills, dynamite, picks, and shovels. Many of their blasting and tunnel-building techniques are unsafe and environmentally unsound. Miners need and desire proper blasting supplies and training. The same is true with tunneling. To date, gemstone mining is unregulated, informal, and primarily family operated. Among the problems facing artisanal miners are the following: (1) Gemstone miners do not have secured mine titles or operating licenses, (2) Revenue collection by the government has been ignored except at the village level, (3) Gemstone mine operators, in general, have no training in environmental laws and do not realize the effects on local ecosystems, (4) There are few business development and training services available to help miners improve the productivity and safety of their mining operations.

The gem mines are currently operating without licenses because the Afghanistan Government has not established effective licensing procedures or processes. Most of the mines are operated by six to ten extended family members. Even after procedures are approved and made public it will take some time to convince the miners and their

families in the remote areas of Afghanistan to work with the government. The government must have incentives such as training, assistance with obtaining supplies, reduced royalties, and support for exploration to make the licenses attractive.

Today the miners use explosive powders from military ordnance and dynamite which tends to break or crack the gemstones. Their mining operations could be improved by using nitrates from fertilizers and plastic explosives but do not have ready sources of supply or training. Therefore, their output is reduced by broken crystals and cracked gemstones which translates into lost income.

Most miners are self-employed and do not receive any income until their production is sold. This can mean months without any cash. If the government could access and assist with geology and exploration programs production could be greatly increased.

Downstream activities: Gemstone processing and jewelry-making activities in Afghanistan are still in an early stage of development. Businesses engaged in these activities suffer from constraints in several key areas, including a shortage of trained specialists (cutters, jewellery designers, and producers); a lack of modern equipment; and inadequate support services such as gem testing, appraisal, certification, training, marketing, and finance. Government policies and regulations such as high royalty rates and export duties also affect the development of downstream business activities, by constraining the supply of gemstones at competitive rates.

3.2 SWOT ANALYSIS

The SWOT analysis below provides the discussion from the preceding sections into the key strengths, weaknesses, opportunities, and threats facing the Gemstones sector in Afghanistan.

Table 1: SWOT ANALYSIS

Strengths	**Weaknesses**
• Availability of world-class mining resources for a full range of precious and semi-precious stones • High-quality resources are still largely untapped, and strong potential exists for new private-sector investment in gemstone cutting and polishing. • Many Afghans are already established in the industry and are interested in legitimizing the trade within Afghanistan. • Low-cost workforce is available to conduct mining operations as well as cutting and polishing.	• Failure of the Afghanistan Government to implement competitive rates for royalty payments and export duties is restricting the development of a legal gemstones industry, retarding growth prospects, perpetuating smuggling activities, and depriving the government of revenues. • Poorly defined property rights at the mines • Local extraction, cutting, and polishing skills are well below international standards. • Many mining regions are remote and lack basic infrastructure. • Some areas may be contaminated with mines and unexploded ordinances. • Lack of laboratories to test and certify

	gemstones. • Organized access to international markets is generally poor; most trade is informal, and smuggling is pervasive.
Opportunities • Formalize the sector – develop simplified procedures for registering and licensing ASM operations. • Invest in basic training, technology, and surveying for gem extraction. • Develop mining support services. • Invest in gemstone cutting and polishing facilities using modern equipment. • Develop a gem institute to provide quality certification and build cutting and polishing capacity. • Improve promotion and marketing of gemstones -- organize media campaigns, increase participation in international gem trade shows, and develop business relations with international companies.	**Threats** • Failure of the Afghanistan Government to implement competitive rates for royalty payments and export duties will continue to retard the growth of legal gemstones mining and trading activities and perpetuate smuggling. • Security problems will continue to make it difficult to access and operate in many gem-mining areas, especially in Nuristan province. • Crude mining techniques could waste valuable resources and even render existing mines unusable. • Continued export of uncut stones will position Afghanistan at the bottom of the value chain. • The lack of reliable appraisal and certification services will perpetuate the threat from artificial stones, treated stones, and glass substitutes.

3.3 PRIORITY PROBLEMS AND CONSTRAINTS

Table 2: Constraints on upstream Operations

#	Constraints	Details
1	Institutional and legal constraints	The lack of a clear legal framework inhibits the development and formalization of the gemstone sector. Since extractive resources are public assets the decisions around their extraction and use should be transparent and open to the public. The absence of a clear legal framework, along with local conditions and Government-imposed costs, fosters illegal trading, reduces growth, and undermines Government revenues.
2	High cost of royalties, duties, and licenses	The official rates for royalty payments, export duties, and operating licenses for ASM operations are exorbitant by international standards resulting in reduced profit margins, lack of investment funds, and low tax collections and revenues for the government.

		Currently, the royalty rate is set at 15%, and the export tax at 11%. When added to village taxes and other payments the miners are subjected to pay over 50%. These rates are significantly higher than rates paid by miners in competitor countries (see Table 1 below) and severely affect the competitiveness of Afghan gemstones in the international marketplace. If paid in full, miners and traders would not be able to sell gemstones on the world market assuming a fair evaluation of their production. Due to these problems most, precious stones are exported unprocessed to Pakistan.
3	Poor mining practices	Gemstone mining operations are small-scale, using primitive tools and techniques, including the improper use of explosives which degrades mining resources. There is a lack of technical knowledge and expertise in modern mining technologies.
4	Lack of technical, logistical, and business development support	There is a lack of local capacity to provide training in improved mining techniques. Lack of training results in the continuing use of unsafe mining practices, destruction of mining resources (through improper use of explosives), and harm to the environment. Poor logistical and supply services result in extra costs for securing needed inputs on a timely basis. Underdeveloped channels for accessing business development services make it difficult for ASM communities to access required training, marketing support, financial services, and other business development requirements.
5	Lack of access to proper mining explosives	Since January 2010 when the Government of the Islamic Republic of Afghanistan (GoIRA) banned the importation of ammonium nitrate fertilizer), which is used worldwide in artisanal mining, gemstone miners have been forced to use dynamite, homemade bombs and recycled ordnance which damages the gem materials and injures the miners.
6	Poor infrastructure	Miners are forced to provide all the funds required to develop the basic infrastructure required for their mining operations. This includes maintaining trails to the mines, water systems, electricity, and tunnel, and living quarter maintenance. In both the lapis mines and the emerald mines the miners have a long and difficult trail to climb before starting work.
Constraints on downstream operations		

1	Cutting and polishing gemstones	Lack of proper equipment and skilled professionals for gemstones processing results in low-quality products with poor export market potential. Lack of gemology skills results in misidentification and value of production.
2	Quality standards and gemstone certification	There is a lack of qualified professionals able to provide reputable valuation and certification services for gemstones. Consequently, there is a growing threat from artificial stones, treated stones, and glass substitutes. To compete successfully in regional and international markets, gemstone laboratories accredited to international standards must be available to certify gemstones as authentically and provide accurate valuation (appraisal) services.
3	Poor marketing and business management skills	Gemstones and jewellery traders lack basic skills in modern marketing and sales techniques (particularly for export marketing and promotion) and continue to rely on informal relationships to sell their products. They also lack skills in general business management, financial management, and accounting. Overall, they need training and help in developing national and international market linkages
4	Lack of access to finance	Miners, gem dealers, jewelers, and traders indicate that lack of access to capital is hampering their ability to develop their businesses. Some do not wish to take bank loans as they consider paying interest to be against the laws of Islam. Others say that banks charged unreasonable rates of interest or require collateral that they cannot guarantee.
5	High costs of doing business	Afghans find it hard to compete on cost with neighboring countries for value-added skills in gem-cutting and jewellery manufacturing due to higher costs for petrol, diesel, and electricity, as well as for machinery, spare parts, and supplies.
6	Complicated export arrangements	Export procedures are complicated, expensive, and time-consuming. The legal export of finished jewellery requires signatures from twelve different departments in the Ministry of Commerce, the Ministry of Finance, the Ministry of Mines, and even the Kabul Museum which needs to sign a document confirming the jewellery is not antique.
Other constraints		

1	Institutional constraints	With the lack of clarity and accountability for developing the gemstones sector within the government, the private sector finds it very difficult to receive fair treatment or process complaints. Current policies and regulations (for obtaining licenses, registering businesses, and paying royalties, duties, and fees) provide few incentives for value-chain participants to formalize their business operations.
2	Lack of private-sector advocacy	The gemstones sector has no strong collective representation able to influence Government and support its growth. This inhibits modernization and business change in mining, trading, and processing and results in sub-optimal growth.
3	Corruption	Without clear laws, regulations, and procedures for mining and taxation, miners, traders, and other workers in the jewellery sector are subject to extortion without support from the government. Miners, traders, and government workers will benefit from full legalization which allows them to call on the justice system for support.

Table 3: Comparison of gemstones royalty rates in competitor countries

#	Country	Category	Royalty Rate
1	Australia	Precious Stone	2.5 % of the value
		Semi-precious stone	7.5 of value
3	Pakistan	Precious Stone	3-4 % of gross value
		Semi-precious stone	10-15 % of Gross value
5	Brazil	Precious stone	0.2 %
6	Russia	Precious stone	8 %
7	Botswana	Precious stone	3-10 %
8	Congo	Precious stone	2.5 – 5 %
9	Gabon	Precious stone	4-6 %
10	Gana	Precious stone	5%

11	Liberia	Precious stone	3-10%
12	Morocco	Precious stone	3%
13	Nigeria	Precious stone	5.5%
14	Zambia	Precious stone	5%
15	Sere Lon	Precious stone	5%
16	South Africa	Precious stone	0.5- 7%
17	Uganda	Precious stone	3%
18	India	Precious stone	10% of sales
		Semi-precious stone	10 % of sales
19	USA	All minerals	2-5 %
20	Namibia	Precious stone	5 % of market value
22	Tanzania	Precious stone	5%

4.0 SUGGESTIONS AND PRIORITIES FOR IMPROVING THE GEMSTONES SECTOR IN AFGHANISTAN.

4.1 SPECIFIC DEVELOPMENT PRIORITIES

Upstream mining operations:

1. **Reforming ASM policies, regulations, and administrative procedures.** Basic changes are required in two essential areas:
    - *Reducing rates for royalty payments and export duties* for gemstone miners and traders. This is an essential requirement to reduce smuggling and promote legal trade.
    - *Reforming ASM registration and licensing procedures* -- developing simplified procedures for registering and licensing ASM operations. Miners wish to become legal and have secure mining rights, but current laws and regulations provide strong incentives for miners and traders to continue operating informally and avoiding dealings with government officials. It is essential that new business registration and licensing procedures for ASM operations be developed that are simple, cheap, and administered at the local level.
2. **Implementing legal and regulatory reforms and formalizing ASM operations** – Once essential fiscal and regulator reforms have been formulated and approved by all relevant government authorities, the next priority will be to develop effective administrative and operational procedures to implement these new regulations at the local level. This will require providing information,

training, and advisory services to help ASM operators understand and comply with these new procedures. Engaging local stakeholders will be essential - tribal elders, together with local government officials, representatives of community sub-groups, and ASM operators need to assume responsibility for ensuring the adoption and compliance with reformed ASM mining regulations and administrative procedures. Given the unfavorable security conditions that currently exist in many mining areas and the weakness, or the absence of the Afghanistan Government official's influence, it will be difficult to implement these legal, regulatory, and administrative reforms on a nationwide basis. Consequently, priority should be given to introducing these reforms through pilot programs in more stable areas first, where local stakeholders are most interested and willing to cooperate in registering their operations, paying reduced royalty payments, and otherwise complying with a more reasonable set of regulations and procedures.

3. **Improving the availability of technical, logistical, and business services to support the development of ASM operations –** Local stakeholders need to actively participate in determining options and priorities for developing logistics, mining services, and business development services to support ASM operations in their communities. Funds from donor programs and government sources should be programmed to support local initiatives and development priorities.
4. **Implementing programs to improve mining productivity, safety, and environmental protection** – Over the longer-term systematic efforts by the Afghanistan Government ministries, working with local officials and stakeholders, need to be undertaken to provide training and technical assistance to help local mining communities make improvements in their mining operations to increase output, reduce waste, improve safety conditions, and protect their local environments. This will include developing and enforcing sound environmental, health, and safety standards. These efforts will be essential for achieving maximum benefits from gemstone mining resources for local communities and the nation.

Development priorities for downstream operations – gemstone cutting and polishing, jewellery production, and marketing.

Development priorities for private sector firms involved in downstream operations include: (1) Training and technical assistance in gemstones cutting and polishing and jewellery production, (2) Access to finance (from donor and commercial sources) to support investments in improved equipment for gemstones cutting and polishing and jewellery production, new production facilities, and working capital, (3) Access to gemstone inspection, appraisal, and certification services, (4) Access to business development services to improve production, financial management, marketing, and other business operations, (5) Assistance with international promotion and marketing for gemstones and jewellery exports, including training and cost-sharing for marketing events, and (6) Establishing partnerships with international companies and organizations involved in the gemstones and jewellery sector to help upgrade equipment and training, access firm-to-firm technical assistance in areas such as gemstones processing and jewellery design and production and expand sales of gemstones and jewellery products.

4.2 STAKEHOLDER ROLES IN IMPLEMENTING THE ACTION PLAN AND SOURCES OF ASSISTANCE.

The roles and responsibilities of sector stakeholders, including government departments, civil society, tribal elders, community development councils and communities will be as follows:

AFGHANISTAN GOVERNMENT RESPONSIBILITIES

To achieve its objectives the Government will put in place a proper governance regime based on the following principles: (1) Extractive resources are public assets belonging to the citizens of Afghanistan, and the laws and regulations will ensure that decisions around their extraction and use will be transparent and open to public scrutiny, (2) The laws, rules and regulations, governing the sector will be revised so that they can be easily understood and fairly enforced with simple procedures that will support mining activities that are legal, with good security of tenure, and provide fewer opportunities for corruption, (3) Taxes, royalties and fees will be set so that they are equitable and competitive with comparable gemstone producing counties such as Madagascar, Colombia, Brazil and Sri Lanka and nearby countries such as Pakistan, India and Thailand, (4) To maximize the value for Afghanistan's citizens, artisanal mining permits will only be granted to Afghan citizens in accordance with the Minerals Law of 2010 and associated regulations and procedures, (5) The negative environmental, health and safety effects of gemstone mining will be managed and, to the extent feasible, minimized through setting and enforcing sound environmental, health and safety standards and by providing on-site technical assistance and training to help miners improve their mining practices. Procedures for regulating and monitoring the supply of explosives will be implemented to ensure that security concerns are adequately addressed. Such mechanisms to oversee the use of explosives will include the licensing and close monitoring of dealers. In addition, training in the use of explosives will be provided as part of the on-site technical assistance to artisanal and small-scale miners, and (6) Exports procedures will be streamlined, recognizing that potential gains from trade facilitation may be greater than those arising from reductions in export tariffs.

SPECIFIC ROLES FOR THE AFGHANISTAN GOVERNMENT MINISTRIES

Implementing these suggestions will require close cooperation among several government ministries, particularly the Ministry of Mines (MoM), the Ministry of Industry and Commerce (MoIC), and the Ministry of Finance (MoF). These three ministries will need to work together to address several of the most important constraints that are inhibiting the development of ASM activities including high, non-competitive royalty rates, complex licensing procedures for ASM operators, and dysfunctional customs procedures.

Ministry of Mines (MoM) **-** The Ministry of Mines (MoM) is the primary policy maker and regulator of upstream mining activities in Afghanistan. The core responsibility of the (MoM) will be to improve and enforce a business-friendly legislative and regulatory framework and to facilitate programs that formalize the sector and remove obstacles (e.g., lack of skills, equipment, or finance) that inhibit sustainable growth of upstream gemstone activities. The most immediate problems

that need to be addressed include reducing royalty rates for small miners and developing simple licensing regulations and procedures for ASM operators. In the longer term, the MOM will need to improve its capacity to provide other services to the ASM industry such as mining-related technical assistance and training, occupational health, and safety training, conducting geological surveys, gemstone certification (in collaboration with the private sector), and overall monitoring of mines operations.

Ministry of Industry and Commerce (MoIC) – The Ministry of Industry and Commerce is the primary policy maker and regulator of business and trade activities in Afghanistan. For gemstones, this means downstream activities including gemstone processing (cutting and polishing), jewellery design and manufacturing, marketing or other business activities that are conducted in Afghanistan, and export of gemstones and gemstone products. The core responsibility of the MoIC will be to coordinate business development activities in the gemstone industry (including mobilizing financial and technical support from donors, government agencies, and private sector stakeholders); promote domestic and export sales of gemstones and jewellery and improve gemstone export processes (particularly customs operations).

Ministry of Finance: The Ministry of Finance (MOF) is the primary policy maker and regulator of national revenue and budget. For the gemstone sector, the priority need is to reduce the royalty rates for gemstones to levels that are competitive with those charged in neighboring countries. Reductions in export duties on gemstones and jewellery are another priority.

The Ministry of Mines, Ministry of Commerce and Industry will work together with AISA, ACC, and NGOs to improve access to capital markets and financial loans for value-chain operators. Mechanisms include identifying and addressing obstacles for artisans and traders obtaining small business loans or micro-credit for ASM mining activities, as well as value-added operations of cutting and polishing, jewellery design, and wholesale and retail.

MOIC and the Ministry of Labour and Social Affairs, together with NGOs or Public Private Partnerships, will help increase gemstone cutting and polishing activities in Afghanistan through the provision of standardized and certified vocational training in quality lapidary skills, jewellery manufacturing, and design in Afghanistan, and training in business skills of marketing and export including quality control, customer service and the use of trading and exporting leases.

The Ministry of Commerce and Industry will work with AISA and EPAA to provide trade incentives and access to markets through the support of Afghan Gemstone ‘pavilions and training for participants at (before, during, and after) international fairs; fair pricing opportunities; market assurances (such as audit, tracing technology, certification, branding).

Summary of Specific Roles for MoM, MoIC, and MoF

(1) MoM – Reduce royalties to be comparable to other countries, develop simple licensing procedures and training, and design and promote a favorable legal regulatory environment, (2) **MoIC –** Support, coordinate and promote vocational training and BDS programs. Coordinate efforts to implement the Action Plan, including providing

communication and information services to inform stakeholders on the scope of activities being undertaken and results being achieved, and (3) **MoF –** Set taxes, royalties, and fees so that they are equitable and competitive with comparable gemstone-producing counties such as Madagascar, Colombia, Brazil, and Sri Lanka and nearby countries such as Pakistan, India, and Thailand. Establish a training program on customs procedures and regulations.

Roles of Donor Organizations and NGOs

International donor organizations and NGOs provide important sources of development assistance for Afghanistan. Given the importance of the mining sector, efforts should be pursued to engage international donors and NGOs in active efforts to support the development of the artisanal mining sector.

Projects that are currently working on mining-related issues, as well as other private sector development problems, should be invited to participate in the Gemstones and Jewellery Working Group so they can gain a clearer understanding of industry constraints, stakeholder problems, priority development needs, and ways in which their programs could help develop solutions to overcome current constraints and provide effective support for this important industry sector.

Currently, several donors funded programs and NGO initiatives are providing technical assistance and funding to support the development of upstream mining activities, (including ASM for gemstones), and downstream activities (including cutting and polishing gemstones, jewellery design, and production. Examples include:

Roles of Private Sector Stakeholders

Gemstone mining, cutting, polishing, and other lapidary skills, and trading and export, will be undertaken in a competitive free marketplace by the private sector. The private sector stakeholders will be expected to play an active role in participating in the working group and task forces that will be formed to implement the priority actions included in this plan. This will entail collaborating with other stakeholder groups (government ministries, donor organizations, NGOs, and local community organizations) to identify problems they are facing, help formulate possible solutions to remove policy, regulatory, and business development constraints, and contribute resources and manpower to help implement programs to promote the growth of the gemstones and jewellery sector.

4.3 REQUIREMENTS FOR ACTION PLAN IMPLEMENTATION

The implementation of this policy will be guided by the following principles: (1) *Government's Limited Role.* The Government's role in the development and improvement of the Afghanistan Gemstone Industry is to act as a facilitator, policymaker, and regulator. These roles are critical to establishing an enabling environment in which private investors may engage in gemstone mining, trading, and value-added activities of processing and design of finished products. A primary principle of this National Framework is that Government's intervention in the Gemstone Industry should not overstep these roles, (2) *Active Participation of Gemstone operators.*

For this Action Plan to be effective, the active participation of mine operators, gemstone dealers, and businesses engaged in downstream activities is essential, (3) *Promotion of Private Investment.* Without further private investment in the Afghanistan Gemstone Industry, its full potential cannot be realized. The funds to make this investment must be readily available to gemstone operators, (4) *Identification of Funding Resources.* As the Afghanistan Gemstone Industry transitions from an unregulated sector to one that is formalized and enhanced, Government will benefit from the leverage of donors and other funds to support interim initiatives that will include training, equipment supports, and industry partnerships, (5) *Gemstone Working Group and Task Forces* – The Gemstones and Jewellery Sector Working Group, composed of Government, private sector representatives, NGOs and will take the lead in managing collective efforts to support the development of the gemstones and jewellery sector. The Working Group members will meet regularly to discuss current problems and priorities, develop specific work plans for addressing priority problems identified in this action plan, assign tasks for WG participants to carry out, identify possible funding sources for particular development initiatives, monitor the progress of various activities that are being implemented, and provide a forum for sharing ideas and formulating solutions to support the ongoing development of Afghanistan's gemstones and jewellery sector.

5.0 SUMMARY (TABLE) OF PRIORITY SUGGESTIONS AND IMPLEMENTATION PLAN.

The Table below describes several issues/impediments to growth faced by the gemstone sector. For each issue, it sets out a policy response, identifies the organization that is responsible for ensuring that this response occurs, and sets a completion date.

annex 1 – Suggested implementation plans to improve the gemstone Sector in Afghanistan

Issue	Actions	Lead Agency	Expected result/indicators	Timetable
UPSTREAM				
Formalization of Operations				
Mining rights are currently not clearly defined; the new mining law still has not been approved by all relevant parties and will require additional time for final approval, development of implementing regulations and	Stakeholders need to engage in advocacy efforts to support efforts to speed up the passage and implementation of new laws and regulations that provide the means for miners to gain clear titles or operating licenses for their mines. Miners need to engage in advocacy efforts to ensure Minerals Law procedures, rules and regulations incorporate *'grandfather rights'* for existing	MoM	Mining law approval. Implementing regulations and administrative procedures developed and in force. # Of mining licenses be issued	1 year

procedures, and on-the-ground implementation	artisanal and small-scale miners and first come first serve rights for greenfield ASM licenses/authorizations.			
Royalty rates and export duties are considerably higher than rates in competitor countries, making it difficult for Afghan miners and traders to operate formally and still compete; higher rates also encourage smuggling rather than exports of uncut stones from Afghanistan and result in less revenue to the Afghanistan Government	Conduct a formal review of competitor rates for royalties, develop a proposal for reduced rates; obtain approval for new rates; publicize new rates and requirements; implement new collection and payment procedures	MOM, MOF, MOIC/ Customs	Royalty rates are reduced to levels that are competitive with rates in surrounding countries (make this available to licensed miners only)	18 months
High rates for export duties and other charges	Conduct a formal review of charges paid by gem miners and traders at all stages of the value chain and analyses the effect on the competitiveness of the Afghan ASM mining sector	MOIC WB/Donors	Export duties and other charges are to be reduced to levels that are competitive with rates charged in competitor countries	Years 2-3
ASM-friendly leasing and licensing regulations and procedures need to be developed and implemented	• Develop streamlined procedures for issuing artisanal mining licenses. • Design a pilot project to issue miners licenses to be implemented in 1-2 villages. • Survey miners in the field for acceptance – Survey to	MoM Miners Donors MIDAS Miners	New, simplified regulations and procedures to be developed and approved	1 year

	be conducted by traders and miners – not government employees. • Implement a pilot program in initial areas and evaluate the program. • Work out design and implementation problems that occur in the initial pilot program and expand to other areas.		by MOMP A pilot project to be implemented and to test registration and licensing procedures in one geographical area 100 ASM operators registered in the pilot projec	
DOWNSTREAM				
Improving Gemstone Cutting and Polishing				
Lack of data on the status of cutting and polishing businesses	Conduct a survey of the status of cutting and polishing businesses – how many, problems, and needs.	MOIC, donor programs	The published list of firms engaged in gemstone cutting, polishing, and jewellery production	1 year
Most gemstones are not processed in Afghanistan, resulting in a loss of value-added revenues and jobs for the Afghan economy	Provide training and business development services to support the development of local cutting and polishing operations	MOIC	Increased sales of processed gemstones	1 year
Lack of skill gemstone cutting and polishing skills	Organize regular training programs for cutting and polishing – ST -- Train master trainers to train cutters and provide on-the-job training (apprenticeships). LT – provide extension training in technical institutes using industry specialists	MOIC, Donors, and NGO	• Curriculum and coursewar e to be developed. • # Of Trainers to be trained • # Of	1 year

			Cutters to be trained	
Lack of modern equipment for cutting and polishing gemstones	Help local companies procure modern equipment and supplies through grants or purchases. Work with equipment suppliers to provide equipment for training	NGO, equipment supplier donors	# Of cutters who have acquired upgraded equipment and received training in cutting and polishing techniques	1 year
Improving Jewellery Design and Production				
The jewellery industry is unorganized, and lack of data on needs, opportunities	Survey SMEs involved in jewellery production – numbers, locations, problems, opportunities	, Donors	Report on the status of the jewellery industry	1-2 years
Limited jewellery design and production skills	Expand training programs for jewellery design and production – firm-to-firm training and training programs in technical institutes	NGOs and Private Companies	# Of companies and technicians trained	1-2 years
	Link international designers to local producers and design facilities to ensure an understanding of differing tastes in differing markets. Help develop firm-to-firm linkages between international companies and Afghan firms to provide training and marketing support	NGOs and private Companies MOIC	# Of firm-to-firm business relationships developed	1 year
Lack of modern equipment for jewellery design and production	Help local companies procure modern equipment and supplies through grants or purchases. Work with equipment suppliers to provide equipment for training	MOIC, Donors, NGOs	# Of jewellery firms that have acquired updated equipment and training in modern design and production technologies	1 year

Improving Access to Markets for Gemstones and Jewellery				
Absence of quantified market data	Conduct market data on domestic, regional, and international markets for Afghan gemstones	MOIC, EPAA Donors	Issue Findings Report	1 year
The domestic market is small and legal export sales are minimal - growth is most likely to come from increased exports	Produce and implement a domestic and export marketing plan for the sale of uncut, semi-processed and cut, polished, faceted gemstones including examining how and when to develop an Afghan Gemstones Brand	MOIC EPAA Donors	Written Plan	1 year
Limited understanding of the preferences of international customers	Increase dealer and trader market knowledge of foreign markets, through cost-sharing for visits to and participation in trade shows, as well as internships for young professionals in trading centers such as Jaipur	NMD	Action Reports	1 year
Cumbersome trade and export regulations	• Simplify and publish export procedures and documentation and eliminate export duties for a trial 3-year period as an incentive to legalize trade. • Explore the feasibility of issuing export licenses at the provincial level	MOF MOIC	Export regulations, documentation, and procedures revised	1 year
Limited domestic market	Organize Jewellery and Gemstone Exhibitions	MOIC Private Business NGO'S	Increased sales of gemstones and jewellery to international customers	3 years
Institutional Capacity Development				
Improving Advocacy- - No peak or coordinating body exists at present.	Work with Afghan value chain operators to strengthen the existing gemstones and jewellery association and work	MOIC	A strategic plan for the association to be developed	5 years

	to improve capacity (advocacy, information sharing)		and a training/advocacy plan to be prepared	
Lack of gem testing and certification facilities	-- Investigate and assess the need for, the costs of establishing, and institutional ownership of an internationally certified and accredited Gem Testing Laboratory with smaller mobile testing units, and evaluate against outsourced alternatives -- Establish Gem Testing Laboratories for certification of Afghanistan gemstones and disseminate certification benefits and procedures	MOM Donor support Private-sector service providers	A business plan for gemstone testing and certification facility is to be developed. Funding secured. Gemstones testing and certification facility to be launched	1 year
Weak capacity to provide training and business development services	Provide ongoing business development support, access to finance, and export assistance through specialized BDS/training companies	MOIC, and other donors	Specialized BDS services and programs are being implemented to serve gemstones/jewellery firms	1-2 years
No ethical certification of Afghan gemstones	Assess priority areas for an ethical certification scheme for Afghan gemstones.	GEM LAB DONOR		2 years
The lack of an effective carnet system exposes exporters to the risk of taxation on samples on return to Afghanistan	Develop an effective carnet system that permits the tax-free and duty-free temporary export and import of goods for up to one year	MOM CUSTOMS MOIC	To develop a plan for the carnet system and approval by relevant Government agencies	2 years
The small scale of mining, processing, and production activities inhibits	Promote joint ventures with foreign investors. Help establish associations for gemstone and jewellery dealers	Private sector ACCI	Gemstones and Jewellery Associations established	Longer term

the effective development and promotion of the gemstones and jewellery industry	in key regions and facilitate the establishment of a National Gemstones and Jewellery Association (NGTA) to represent the interests of traders and processors to support and promote investment and marketing activities		and providing services to members	

REFERENCES

Bowersox, G. W. (1985). A status report on gemstones from Afghanistan. *Gems & Gemology*, *21*(4), 192-204.

Bowersox, G. W., Foord, E. E., Laurs, B. M., Shigley, J. E., & Smith, C. P. (2000). Ruby and sapphire from Jegdalek, Afghanistan. *Gems and Gemology*, *36*(2), 110-126.

Hughes, R. W. (1994). The rubies and spinels of Afghanistan: A brief history. *Journal of Gemmology*, *24*(4), 256-267.

Chen, Q., Bao, P., Li, Y., Shen, A. H., Gao, R., Bai, Y., ... & Liu, X. (2022). A Research of Emeralds from Panjshir Valley, Afghanistan. *Minerals*, *13*(1), 63.

Wyart, J., Bariand, P., & Filippi, J. (1981). Lapis-lazuli from Sar-e-Sang, Badakhshan, Afghanistan. *Gems Gemol*, *17*, 184-190.

Boehm, E. W. (2017). Purple Spinel from Badakhshan, Afghanistan. *The Journal of Gemmology*, *35*(8), 694-697.

Krzemnicki, M. S., Wang, H. A., & Büche, S. (2021). A new type of emerald from Afghanistan's Panjshir Valley. *The Journal of Gemmology*, *37*(5), 474-495.

ACRONYMS

ACCI	Afghanistan Chamber of Commerce and Investments
AGF	Afghanistan Growth Finance
ANSA	Afghanistan National Standards Authority
AMIA	Afghanistan Marble Industries Association
AMGPA	Afghanistan Marble and Granite Processing Association
ASTM	American Society for Testing and Materials
COE	Marble Center of Excellence - Marmaristan
CSO	Central Statistics Office
EPAA	Export Promotion Agency of Afghanistan
IFC	International Finance Corporation
MAIL	Ministry of Agriculture, Irrigation, and Livestock
MIDAS	Mining Investment and Development for Afghan Sustainability
MOF	Ministry of Finance
MOIC	Ministry of Industry and Commerce
MOEW	Ministry of Energy and Water
MOMP	Ministry of Mines and Petroleum
MOTCA	Ministry of Transport and Civil Aviation
NEPA	National Environment Protection Agency
OPIC	Overseas Private Investment Corporation
NRRCP	National and Regional Resource Corridors Program
USAID	United States Agency for International Development
USGS	United States Geological Survey
WB	World Bank
GIRoA	Government Islamic Republic of Afghanistan

PUBLIC PRIVATE SECTOR PARTNERSHIP IN THE SOCIAL SPHERE

Albina Chingiz HASHİMOVA

Azerbaijan State Academy Of Physical Education And Sport, Baku (Azerbaijan)

ORCID ID:0000-0002-9866-5865

Mehpara SABİRZADE

Azerbaijan State Academy Of Physical Education And Sport, Baku (Azerbaijan)

ORCID ID: 0000-0003-0434-601X

ABSTRACT

Public-private sector partnerships open important opportunities in the development of a regulated market economy. In the period of evolutionary development of PPP activity, which is characterized by a single management and, as a result, one of the centers of decision-making and responsibility, a small enterprise faces the problem of receiving and processing information due to the fact that a person has limited opportunities for perceiving, analyzing and synthesizing information.

Thus, an information problem inevitably arises. The natural desire to solve it, that is, the distribution of information flow, needs the delegation of the management body, which in turn leads to structural changes in the management system. The emergence of new sources necessary for the perception and processing of information creates potential opportunities for the development of the public-private sector partnership project and, as a result, the expansion of its activities. The main way to solve data problems is trial and error. At the same time, as a result of the development of small enterprises, financial and intellectual resources appear, with their rational use there is an opportunity to organize an information processing system 7, which, in turn, can lead to the creation of an effective management structure for a certain enterprise in the future. it is difficult to deny that it is characterized by an increasing flow of information. In the absence of redistribution of information flows, further development of the enterprise is impossible, because the entrepreneur, who is directly involved in making and implementing all decisions related to the enterprise's activity, limits the company's growth opportunities with his ability to receive and process information. The creation of an economy in which the state actively participates as a producer and consumer along with economic agents, and the development of its partnership with the private sector is formed as the highest priority.

Keywords: public-private partnership, public infrastructure, project agreement, social sphere, investments.

1.CHARACTERISTICS OF PUBLIC-PRIVATE SECTOR PARTNERSHIP IN THE SOCIAL SPHERE

Public-private sector partnership - this is the maintenance, operation, reconstruction or construction of new facilities of public infrastructure facilities, as well as the use of such facilities based on the terms of the distribution of risks, powers and responsibilities determined by the contract and the set of normative acts in force at the time of signing the contract. is the involvement of private business enterprises by state and (or) municipal administration bodies for the purpose of performing works on the provision of public services.

Public infrastructure means areas and enterprises that ensure the life activity of the population: the sphere of housing and communal economy, housing areas and their construction, socio-cultural objects, health care, education, pre-school education system institutions and organizations, recreation and leisure time enterprises and organizations; retail sales, public catering, sports and health establishments; passenger transport and communication in the provision of services to the population; the system of enterprises offering legal and financial-credit services (legal advice, notary offices, banks), etc. the whole is understood.

Public infrastructure serves to meet the needs of people and must guarantee the necessary level and quality of life, as well as ensure the reproduction of human resources and professionally trained personnel for all spheres of the national economy.

The subject of partnership from the state point of view. The state's consent to equal relations with business can be conditioned only if the state is interested in fulfilling its obligations towards its citizens in a more qualitative and effective way.

According to the legislation of Azerbaijan, the state is responsible for the state of public infrastructure. The SOE mechanism allows to ensure the fulfillment of the government's obligations at the expense of extra-budgetary sources.

The state is the largest owner of public infrastructure and has the right to dispose of it in one way or another.

Possible application areas of public-private partnership: territorial development (including transport, energy); urban economy (including housing and communal economy); social sphere (including healthcare, education, tourism, culture); security and law and order; protection; public administration and other spheres.

In the process of public-private cooperation, based on the definition of the concept of public-private partnership and its main principles, three parties participate:

• in the form of the state, authorities and management bodies at different levels;

• an individual as a consumer of the final product, as well as a civil society acting as a consumer of the product and a driving force capable of influencing the formation of the product;

• a business institution willing to actively participate in the process of creating a product under more favorable conditions.

The concept of public-private partnership includes three main principles:

• focus on effectiveness;

• orientation to the life cycle of the infrastructure object;

• allocation of risks and responsibility.

In practice, this means that the choice made in favor of a public-private partnership can be made only if the economic efficiency obtained from the public-private partnership project will be higher than the effectiveness of a traditional public order, based on the consideration of the entire life cycle of the infrastructure object and risk assessment. will be determined through analysis.

The use of public-private partnership as an alternative method of implementing projects in the field of public infrastructure does not depend only on the readiness of the public customer to make the appropriate decision.

The Budget Code of the Republic of Azerbaijan recommends the state bodies to find the most efficient option for the implementation of investment projects based on the assessment of both investment and subsequent costs in each specific case. At the same time, OT is considered as one of the other possible ways. The starting point of each project arises from the following need:

• construction of a new facility;

• reconstruction of real estate objects;

• increasing the efficiency of the infrastructure facility. Various conditions may dictate the need.

The need to create new objects of social infrastructure is often determined by the demographic factor. In other cases, the norms and standards set by the legislation require rehabilitation (remediation) of existing complexes. In addition, political factors and the efforts and wishes to increase the attractiveness of the region cannot be ignored.

The future effectiveness of the project directly depends on the quality of the analysis of the current state of the infrastructure complex. A superficial assessment of the initial situation may have a negative impact on the overall project implementation process.

Analysis of the current state of real estate objects is of greater importance for reconstruction and rehabilitation projects. At this point it is very important to get an idea not only about the level of attrition, but also about the level of both current and future costs (life cycle costs). In such a case, the effectiveness of the project will be determined, first of all, by its feasibility and the correctness of the calculation of the volume of work.

For example, in a number of cases, it may be more effective to implement new construction than to carry out reconstruction work on outdated structures. In other cases, it is more convenient and profitable to complete the construction of existing facilities or to improve them than to build new ones.

While analyzing the current situation, it is also necessary to predict how it may change in the future. The fact is that infrastructure projects are among long-term projects, and for this reason, the determination of the quantitative and qualitative parameters of the project should be based on a prospective assessment of demand. Based on the conclusions obtained through the analysis of the current situation, the goal that determines the future result is expressed briefly and honestly. This target should not answer the question of how best to spend the funds, but what should be achieved in the end. In addition to the government representatives, the representatives of the authorities and the future users of the infrastructure should also participate in the discussions held at this time.

As a rule, it is recommended to turn to the experience of involving foreign experts in the process of preparing public-private partnership projects. It is quite clear that when choosing consultants, it is necessary to evaluate not only their level of competence and specialization, but also their objectivity and independence in providing services.

The involvement of consultants can be beneficial to the government client due to:

• consultants have advanced experience and know-how;

• consultants strictly ensure the planning of events and deadlines, as well as project management;

• consultants act as moderators in the design team and relations with potential partners;

• consultants lead to lower workloads on staff.

Preliminary testing of the project for compliance with the principles of public-private partnership and making a decision on the suitability of that project.

The following task is set within the framework of the "suitability test": to understand in principle the possibility of effectively using the public-private partnership mechanism for the implementation of planned investment projects. This analysis can be done independently by the government if it has the necessary knowledge and experience.

When performing the "usability test", criteria independent of the project are considered. Those criteria include:

• possibility of long-term planning;

• political obstacles;

• management barriers;

• legal restrictions;

• experience in implementing public-private partnership projects;

• availability of management resources.

The possibility of long-term planning means, first of all, the readiness of public administration bodies to take on long-term responsibilities. Here, it is also worth considering options for obtaining financial participation from development institutions or within the framework of state programs.

Management barriers are manifested in the insufficient level of knowledge and experience of the government in the implementation of public-private partnership projects, which can significantly extend the project preparation period and increase the amount to pre-implementation costs.

In addition, if the project is implemented in such a sphere, where there is no experience of using the mechanism of public-private partnership, then the need to independently conduct a complex analysis of the general conditions and the associated organizational risks may lead to the rejection of the further process of considering options.

Availability of management resources should be evaluated as an important criterion. Leading a public-private partnership project requires having appropriate organizational foundations. The organizational structure should have political (competent authority) and management levels. In addition to the decision-making group at the management level, it is necessary to create a working group that carries out operational management and control. All this requires the involvement of a significant number of management personnel, which can be critical for a municipal unit.

Characterization of the reasons preventing the implementation of a public-private partnership project.

The share of public-private partnership projects in public sector investments is steadily increasing. At the same time, it can be argued that planned public-private partnership projects are mostly rejected at various stages of the preparation process.

Refusal at the design stage is primarily due to negative political opinion and readiness to use alternative forms of implementation of investment projects. At this time, state and municipal management organizations often organize typical discussions of various options for project implementation under the terms of public-private partnership, which are aimed at the rejection of public-private partnership schemes from the very beginning. Insufficient information of the public customer and unwillingness to involve external consultants leads to the fact that the implementation option based on public-private partnership does not develop further. The results of the effectiveness analysis often do not match the initial expectations of the government customer. Depending on how strong the positions of public-private partnership lobbyists are, this can be set immediately before the signing of the agreement, or at the initial stage (a favorable option).

Timely "fitness testing" can reveal significant limitations before performing an effectiveness analysis. Indifference to this procedure can become the cause of additional costs under conditions of unchanged results.

In parallel with the pre-design research and studies, the development and formulation of the contract concept for the implementation of the public-private project takes place. State customer, private partner, funding bodies, possible subcontractors, development institutions, users, etc. acting as participants of the project. All long-term relations between

The relationship between the public partner and the project society acts as the main link in the negotiation mechanism system, which needs to be regulated on a number of items. Among them, for example, the description of the content of the services at the stage of project implementation, the distribution of risks, the provision of obligations, the payment of damages to the private partner, the control over the execution of the contract, and so on.

Elements of a project agreement. As a rule, the contract concluded between public administration bodies and the project society in the form of an agreement on public-private partnership differs from

the contracts used during the implementation of investment projects in the traditional way by a number of important characteristics. Due to the fact that the relationship covers a long period of time, as well as the possibility of changes in external conditions, the contract should not only be more detailed, but also more flexible, as well as provide control and monitoring mechanisms.
Public-private partnership projects are characterized by the fact that public administration bodies purchase not individual works and (or) services, but a package of services, according to which the private partner is responsible for the design, construction, financing, operation and even in some cases undertakes to implement its use. In this regard, the agreement on public-private partnership includes the execution of works, provision of services, credit agreements, lease or purchase agreements, etc. can be included.
Typical agreements are formed at the level of regional and state centers of authority on public-private partnerships in order to reduce transaction costs related to the development of contracts. At this time, the possibility of such a standardization is not limited only to a certain level of detailing. Typical, specific agreements should act as a certain reference point and base for the government customer, and should be developed to the end, taking into account the specifics of the specific project.

2. ORGANIZATION OF PUBLIC-PRIVATE SECTOR PARTNERSHIP PROJECT

This is the process of preparing and conducting a public procedure for the selection of a private partner and concluding a contract with him that defines the activities, rights and obligations of the parties to achieve the project's goals. This is quite laborious, a task related to the need to formalize relations between the administration and business.

If the initiative in the sphere of public infrastructure comes from business, then the risks of the private investor, as a rule, are extremely high, and the state is not very enthusiastic about the implementation of such projects.

The organization of the public-private partnership project includes four stages:

Strategic planning of the use of public-private partnership in order to implement the sectoral, regional or municipal strategy of development based on the analysis of the possible budgetary and macroeconomic efficiency of the implementation of the project with the involvement of a private partner.

Project preparation, including:

• determination of efficiency and quality objective criteria to be achieved by the private partner;

• development of project documentation, including the contract or other necessary agreements, and (or) decisions of the legislative authority, and (or) other normative acts on ensuring the implementation of the terms of the contract by the state or municipal administration bodies;

• formation of the information package of the project, which provides the necessary amount of knowledge to the potential partner in order to make a decision to participate in the potential project;

• development of documentation for holding a competition for the selection of a private partner;

• informing and consulting with potential private partners.

Supporting the adoption of decisions by the necessary executive and legislative authorities on the implementation of the project, including the holding of necessary public hearings, public and other procedures.

The authority has a number of tasks that must be performed competently. This includes supporting the implementation of the decision on the implementation of the project, including conducting a competition or other procedure for the selection of a private partner, conducting

negotiations with the winner of the competition in order to sign a contract for the implementation of the project, and participating in negotiations with the financial and credit organizations of the private partner regarding the issue of attracting financing. includes tasks such as concluding agreements on issues of joint financing of already formed public-private partnership projects.

Acceptance of obligations by the state within the framework of public-private partnership should be carried out in accordance with the applicable legislation on competition, a more effective private partner should be identified, and legitimacy should be ensured in order to reduce the long-term political risk (rejection of the administration's obligations in case of a change of power). As a result of the organization of the public-private partnership project, the public procedure of selecting a private partner and the conclusion of the contract defining the activities, rights and obligations of the parties in the direction of achieving the goals of the public-private partnership project, as well as the monitoring of the implementation of obligations by the private partner and the authority, appear.

The responsibility for the state of public infrastructure and, therefore, the organization of public-private partnership projects rests with the state authorities and local self-government bodies.

The experience gained by foreign countries in the direction of the implementation of public-private partnership projects has made it possible to reveal a number of shortcomings that hinder the organization of public-private partnership at the regional and municipal level, among them:

• lack of relevant experience in the quality preparation of projects in state administration bodies;

• lack of information about existing legal mechanisms of public-private partnership in the country;

• insufficient level of specialization of personnel;

• making the budget financing model a priority during the selection of project implementation schemes;

• lack of coordination in the activities of ministries and departments on the ground.

In order to overcome the above-mentioned problems within the administration, it is considered appropriate to create special bodies for the preparation, launch and management of public-private partnership projects.

The concrete work of regional centers of public-private partnership is the selection of projects implemented under the terms of public-private partnership, their effectiveness assessment from the point of view of regional development requirements, submission of projects for approval of regional authorities, preparation of competitions, approval of contracts and other documentation, financial connection of transactions within projects. It consists of creating conditions for, monitoring the implementation of projects and regulating the terms of contracts.

The process of applying public-private partnership to regional and municipal development involves the creation of necessary conditions for the regular formation of public-private partnership projects by the authorities in order to offer them to interested investors. This is achieved through the preliminary preparation of the project and conducting the competition procedures (including the development of the project's concept, feasibility study, legal model, financial model, and technical solution).

3. PRIORITY AREAS OF APPLICATION OF PUBLIC-PRIVATE SECTOR PARTNERSHIP

Utility infrastructure is considered a more promising field from the point of view of private investors. In the utility sector, paid utility services are provided to consumers - the population and enterprises on the basis of infrastructure. Thus, there are non-budgetary sources of return on infrastructure investments. In addition, today's tariffs for housing and communal services are quite high, so there is a real possibility of returning the investments made due to the reduction of costs incurred as a result of the modernization of the mentioned infrastructure. Let's turn to examples.

The construction of local treatment facilities is necessary from the point of view of solving the problem of the discharge of untreated sewage in cities. Currently, the treatment facilities operated in many residential areas of Azerbaijan are not able to cope with the amount of sewage. Sewage infrastructure should be modernized in order to ensure continuous operation of cities. If this problem is solved successfully and in a short period of time, the process of city development improves, it becomes possible to connect new areas to the existing infrastructure, the sale of municipal land provided with infrastructure continues, which leads to an increase in budget revenues.

The implementation of street lighting projects provides an opportunity for significant savings, as the costs of providing services and consumed electricity are reduced due to the improvement of quantitative and qualitative indicators.

Projects on modernization of pumping stations in housing and utility enterprises also lead to a reduction of their electricity consumption by up to 40%.

The implementation of these mentioned projects takes place according to the BOLT scheme ("Build → Lease to the public customer → Transfer to the ownership of the public customer").

Social infrastructure is also promising for private investors. In the social sphere, free and paid services are provided to consumers on the basis of municipal infrastructure.

Public-private partnership projects lead to the introduction of energy-efficient, resource-saving technologies, as their use serves as a source of lower costs for the investor in the long term.

Forms of public-private partnership. There are different classifications of state and business partnership in foreign literature (Figure 1).

According to the general opinion of scientists, there is currently no single model of public-private partnership in the world.

Figure 1. The main forms of public-private partnership used in world practice

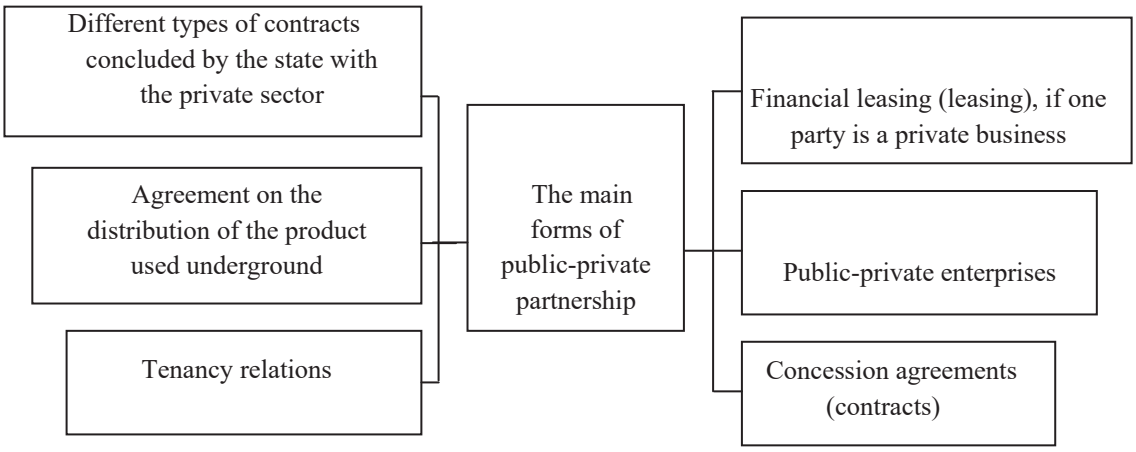

It is known that since the 90s of the last century, many countries began to apply public-private partnership mechanisms in the sphere of production, social-household and socio-cultural infrastructure with the application of various legal and financial schemes.

Since that time, two basic models of public-private partnership: "French" and "English" models have become quite widespread in the world. It is known that in the field of representative management of infrastructure facilities, which is one of the forms of public-private partnership, France has a centuries-old experience that is remarkable for its diversity.

The foundation of a model called the "English model" of public-private partnership was laid in 1992, when the government headed by J. Major made statements about the new management concept of public property - "Private financial initiative". In accordance with the mentioned concept, long-term contracts and agreements on the provision of services are concluded with

representatives of the private sector, and these signed documents, as a rule, contain investment-specific obligations. In the "English" model of public-private partnership, the public sector remains responsible for the responsibility for the obligations related to the provision of services to the population.

From the beginning of the 90s of the 20th century, more than 450 projects with a total amount of more than 32 billion euros have been implemented in the socio-cultural sphere, transport and defense in Great Britain.

Today, we observe an ever-increasing number of countries developing various forms of public-private partnerships.

We can note the following trends towards the development of similar projects in different countries of the world:

- in a number of European countries (Ireland, Portugal, Spain and Italy) legislative acts have been adopted that facilitate public-private partnership in the implementation of relevant projects;

- Public-private partnership pilot projects in the Netherlands, Germany and Austria are still in the initial development stage. Greater hopes and expectations are expressed in the field of infrastructure development prospects in connection with the process of expanding public-private partnership in Germany;

- the new members of the European Union - Hungary, the Czech Republic, Slovakia, Croatia and Poland - which lag behind the previous EU members in the development of infrastructure, have a serious need to develop and implement projects based on public-private partnership;

- In Canada and Australia, the concept of public-private partnership is included in government programs;

- in many developing countries (China, Malaysia, Argentina, etc.) the first projects are also being developed with the participation of the state and private business.

In general, more than 2,700 public-private partnerships have been established in countries with transition economies and developing countries, including in the sphere of social infrastructure, since the 90s of the 20th century.

The analysis of the international experience of the public-private partnership collected in the countries of the world confirms the economic effectiveness of the implementation of projects based on the public-private partnership in the sphere of social infrastructure and the reality of the prospects.

Let's take a look at the main forms of public-private partnership.

Concession, investment contract for lease of public property by a private participant and its improvement. A new object is built or an existing object (usually a system) is reconstructed, immediately after the completion of the construction works, the object is given to the public participant, and the private investor performs its management during the agreed period. By transferring the relevant rights to the investor for the commercial use of the object until the return of the invested funds, a document of refusal to use the budget for financing the results of substantial capital investments is formalized.

Service contract. For example, the contract on the management of heat-generation facilities, the contract known as the "heat dispatcher", makes it possible to increase the efficiency of boiler rooms by 20% due to the minimum amount of investment funds invested by the public customer.

BOLT contract. An investment contract for the construction of a new facility by a private investor and the leasing of that facility by a public customer with the transfer of ownership rights.

Common to all models of public-private partnerships are the following:

• transfer of budget expenses for financing the results of major capital investments by paying the cost of the finished object in installments, with a deferment;

• the transfer of the objects created and the improvements made as a result of the execution of contracts to the state (municipal) property;

• performance of construction works under the condition of handover in a fully ready state - transfer of responsibility for timely commissioning of facilities within the framework of a predetermined estimate to private investors;

• formation of non-budgetary mechanisms (normative legal and contract documentation) that can be applied in the framework of the public-private partnership agreement in order to ensure the obligations of the state customer to investors.

The choice of the form of partnership with the participation of private capital depends on the goals set by the government, municipality or the body that performs the management of the property and acts as the customer during the placement of the order, as well as the extent of ownership powers transferred by the state to the business. The following are the main factors determining the form of public-private partnership in concrete projects:

• features of national legislation;

• investment risk allocation schemes;

• organizational experience necessary for partnership contract agreements;

• field affiliation of the project or type of activity;

• determining the consequences of the choice of form for the payer (payers) and his (them).

D. Delmon, an expert of the World Bank, summarized the current ideas about the forms of public-private partnership as follows: "... commercial agreements and contract constructions that can be applied to public-private partnership are extremely diverse in terms of their forms.

The classification proposed by the World Bank regarding public-private partnership is not a guide (instructions) on the use of the specific schemes we have listed for the public sector, but rather examples of the methods by which private companies can be involved in the implemented project. It can be argued that there is no ideal scheme except the scheme that takes into account the content of the country, field, project or problem better than anything else.

Currently, all the main forms of public-private partnership used in world practice can be implemented in Azerbaijan, with the exception of concession agreements.

One of the conditions of the competition held in connection with the conclusion of the public-private partnership contract is that the winning company undertakes the obligation to finance the implementation of the project. Taking into account the current state of the local financing market, as well as the characteristics of infrastructure projects, such as high capital intensity and a long period of return of invested funds (in other words, requiring "long" and cheap resources), projects implemented in Azerbaijan can receive funds from the following organizations:

• Azerbaijan and international development institutions;

• international funds of direct investments operating on the territory of the republic.

If a joint-stock company with mixed capital (so-called institutional public-private partnership) is created for the implementation of a public-private partnership project, the authority can invest in it in the form of both property and cash.

An investor who intends to undertake the implementation of a public-private partnership project has the following possible ways from the point of view of the return of his investments: at the expense of the revenues obtained by the private partner within the project, at the expense of the commercial exploitation of the object or at the expense of paying the fees for the services provided by the public customer with its use. (ie, tariff payments or payments within the framework of a long-term target program - through installment payments). One or another source of investment return depends on the area and project implementation scheme.

Life cycle programs (HTP), which work effectively in foreign countries, can become a form of public-private partnership in Azerbaijan. These contracts can be implemented if the budget funding remains in force (which is beneficial to the private partner), and if the budget funds are invested, the state will be sure that those investments will be spent effectively, and the created infrastructure facility will be completed in accordance with the set functional parameters.

Life cycle contract is a form of contract of public-private partnership, in accordance with this form, the public partner enters into an agreement with a private partner on the basis of a competition on the design, construction and operation of the facility for the duration of its life cycle, and on the condition that the private partner will carry out the necessary work for its maintenance after the facility is put into operation. pays the amount required for the project in installments.

The specifics of the life cycle contract, which differs from other contract mechanisms of public-private partnership and is applied in Azerbaijan, consist of the following:

• the contract covers all stages of the object's life (design, construction, operation);

• the private partner independently makes all the technical decisions necessary for the implementation of the project;

• the state partner makes payments for the project only after the facility is put into operation;

• payments depend only on the implementation of the functional requirements stipulated in the project contract and consist of annual (or quarterly) payments in exchange for the provided service services;

• the life cycle contract does not include issues of collection of fees for the use of the infrastructure object, and payments for the service performed by the state are only related to the quality of the object;

• depending on the specifics of the specific project, property rights to the infrastructure facility may arise both on the public and private side;

• it is necessary to provide guarantees regarding the payment of fees for the service from the state partner for the entire period of the contract.

Thus, the following main forms of public-private partnership can be used in Azerbaijan:

• government contracts with private sector investment commitments;

• leasing state property;

• participation in capital;

• concessions (concession agreements);

• product sharing agreements;

• contracts that include different types of works and property relations.

• development of social infrastructure in the spheres of education, healthcare, sports, culture;

• environmental safety (water supply and sewage systems, water supply and sewage treatment facilities, waste management infrastructure);

• increasing the energy efficiency of the municipal infrastructure (heat supply, street lighting and municipal fund of real estate);

• complex construction of accessible residential areas and provision of infrastructure sites for technological parks;

• development of transport infrastructure;

• development of state and municipal infrastructure (multifunctional administrative centers, electronic government, broadband access infrastructure to the Internet).

When analyzing the problems of formalizing public-private partnership in the social sphere of Azerbaijan, it is possible to mention a number of problems.

The infrastructure of the areas included in the social sphere is characterized by high physical and moral wear and tear, but also requires complex modernization works. From this point of view, the creation of special economic zones (SEZ) is considered as an important, main factor.

The large-scale project "Special economic zones" is aimed at the development of high-tech sectors of the economy by attracting direct domestic and foreign investments, thanks to which companies gain a unique opportunity to use all the investment advantages available in the Republic of Azerbaijan and overcome the obstacle such as ineffective administration. they have the opportunity to do. In the vast majority of investment projects, the cash flow for the state and local authorities includes the inflow of funds through tax revenues at each stage of the project's life cycle.

The Civil Code of the Republic of Azerbaijan contains norms for the application of various models of public-private partnership in local practice.

The Tax Code of the Republic of Azerbaijan stipulates the specifics of calculation and payment of the following taxes: value added tax, tax on profits of organizations and tax applied to property during the execution of concession agreements.

The state law "On Product Sharing Agreements" regulates relations arising in the process of local and foreign investments in the search, exploration and production of mineral raw materials in the territory of the Republic, as well as within the exclusive economic zone of the Republic of Azerbaijan, based on the conditions established in the agreements on product sharing.

The state law "On Concession Agreements" establishes that individual individuals and legal entities, consortia and associations, which have the concession form of public-private partnership and operate on the basis of a simple partnership (partnership) agreement for the purpose of reconstruction (modernization) and further operation of real estate objects, are granted temporary implies transfer on the basis of The concession form is applied to the construction of new facilities, which are transferred to the ownership and use of the concessionaire after commissioning.

In addition, typical agreements have been approved, according to which specific concession agreements should be concluded in relation to various objects of the infrastructure.

An important direction of public-private partnership in the development of physical education and sports infrastructure in Azerbaijan can be the construction (and provision of services) of quickly built and cost-effective sports facilities (compared to traditional sports facilities) by private companies on the order of public administration bodies.

The mechanism of public-private partnership acts as an extremely important and important tool for attracting private capital for the development and modernization of social infrastructure in developed countries. At the same time, the partnership we are talking about can develop effectively based on the adoption of effective legislation on public-private partnership and typical agreements on it. At this time, it should be noted that the obligations, risks and responsibilities of the partners: state (municipal) bodies and private companies must be accurately and honestly distinguished in the aforementioned laws and agreements.

Let's list the state policy measures necessary for the implementation of public-private partnership projects in the social sphere of Azerbaijan:

Adoption of the law "On the basics of AR public-private partnership". In accordance with that law, the Civil Code of the Republic of Azerbaijan should be amended accordingly.

Development of typical agreements on public-private partnership in the social sphere, taking into account the following:

• paid and free social services provided to the population;

• the involvement of private investors in the design, construction, modernization, operation or management of social infrastructure objects (or in the performance of a number of the mentioned functions).

Applying tax benefits to private investors during the period of validity of the agreements on public-private partnership in the social sphere (on VAT and profit tax during the period of providing paid social services; on tax levied on the property of legal entities during the period of leasing a social facility to a municipality or state management body).

Issuance of state guarantees for private investments in social infrastructure facilities in case of natural tragedies, man-made disasters and other such unfavorable events for the activity of a private investor.

State subsidies (co-financing) during the construction and reconstruction of large social facilities.

Allocation of land plots by the state for the construction of social facilities under favorable conditions and providing them with utility infrastructure.

Creation and support (maintenance) of favorable investment and entrepreneurship conditions at the central, regional (local) levels.

Organization of advanced training courses for public and municipal employees on issues of public-private partnership in the social sphere, including legislation, typical agreements, organization, forms of state support, foreign experience, and best local practices. This is also necessary for the activation of the activities of the state and municipal bodies involved in the management of the social sphere.

An extremely important condition for the successful implementation of new legislation and projects in the social sphere of Azerbaijan in the direction of public-private partnership is increasing the social responsibility of public administration bodies in solving the strategic social tasks set by both entrepreneurs and the country's leadership.

REFERENCES

1. “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyası. www.president.az/files/future_az.pdf

2. Azərbaycan-2030: sosial –iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər. (2021) AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI Prezidentinin sərəncamı

3. Azərbaycanda iqtisadi islahatların həyata keçirilməsinin xüsusiyyətləri və problemləri (elmi işlər toplusu)(2000), I buraxılış, səh-569, Elm nəşriyyatı.

4. Azərbaycanda iqtisadi islahatların həyata keçirilməsinin xüsusiyyətləri və problemləri (elmi işlər toplusu)(2001), II buraxılış, səh-547, Elm nəşriyyatı.

5. Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritəsinin basilica istiqamətləri.(2016) AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI Prezidentinin sərəncamı

6. Aras O.N., Süleymanov E. Azərbaycan İqtisadiyyatı. “Şərq-Qərb” mətbəəsi, Bakı. 2010,316 s.

7. ƏLIRZAYEV.Ə.Q. Sosial-mədəni iqtisadi inkişaf və tənzimləmə (2016), “İqtisad Universiteti” nəşriyyatı. Səh-458

8. ƏLIYEV.Ə.B. Xidmət sahələrinin iqtisadiyyatı (2017)Dərs vəsaiti “Təhsil”nəşriyyatı, səh-136

9. Əliyev T.N. Klasterlər: beynəlxalq təcrübə və innovativ inkişaf. Monoqrafiya. Bakı, “Elm və bilik” 2019, 532 səh.

10. Əzizova G.A. İqtisadiyyatın tənzimlənməsi. Dərs vəsaiti, “İqtisad Universiteti” nəşriyyatı, Bakı, 2015, 203s.

11. Əliyev A., Quliyev A. Sosial sferanın iqtisadiyyatının və metodologiyasının əsasları. Bakı: «Adiloğlu» nəşriyyatı, 2005, 304 s.

12. "Milli iqtisadiyyatın modernləşməsi: mövcud vəziyyət və gələcək perspektivlər" mövzusunda elmi-praktiki konfransın materialları. AMEA İqtisadiyyat İnstitutu. Bakı, 2011.

13. Mustafayev F.F. Keçid iqtisadiyyatında dövlət tənzimləməsinin makroiqtisadi aspektləri. Bakı: Elm, 2008, 540 s.

14. Rəhmanov F.P. Sosial infrastrukturun tənzimlənməsi problemləri. Bakı: «Gənclik»,2004,304s

15. RAHMANOV, F.P . Sosial Sfera ve Sosial Siyaset (2021)Dərs Vəsaiti, "MSV NƏŞR",səh-436

16. Şəkərəliyev A., Şəkərəliyev Q. Azərbaycanın iqtisadiyyatı: reallıqlar və perspektivlər. – Bakı: 2016

17. Rahmanov F.P. Influence of Innovation on Economic Development in Azerbaijan. Academic Journal of Economic Studies Vol. 5, No. 3, September 2019, p.58-63

18. Osman A.M. (2015) "Azerbaycan Ekonomisi ve Dönüşüm Süreci", Bakü, Kafkas Üniversitesi Yayınları: 345 s.

19. Osman A.M. (2016) Azerbaycan Ekonomisi, Bakü, Şerg ve Gerb Matbaası:247 s.

20. Osman A.M., Süleymanov E.A., Bulut C.K. (2019) "Azerbaycan Ekonomisinin "15 yılı. Bakü, Kafkas Yayınları: 344 s.

21. Rahmanov F.P. Influence of Innovation on Economic Development in Azerbaijan. Academic Journal of Economic Studies Vol. 5, No. 3, September 2019, p.58-63

22. https://www.sosial.gov.az/

23. https://smb.gov.az/az

24. https://www.stat.gov.az/news/index.php?id – Dövlət Statistika Komitəsi2020.

25. https://www.stat.gov.az/news/index.php?id=4630 -Sosial - iqtisadi inkişaf2021.

26. http://az.trend.az/azerbaijan/society/2517045.html

CURRENT SITUATION AND PRIORITY DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF ELECTRONIC COMMERCE IN AZERBAIJAN

Elnara ALİYEVA

Azerbaijan State Academy Of Physical Education And Sport, Baku (Azerbaijan)

ORCID ID: 0000-0003-0831-4875

Albina Chingiz HASHİMOVA

Azerbaijan State Academy Of Physical Education And Sport, Baku (Azerbaijan)

ORCID ID: 0000-0002-9866-5865

ABSTRACT

The relevance of the topic is first of all due to the fact that the characteristics and progress aspects of electronic trade relations, which our state and society face as a new system, have not yet been seriously and sufficiently involved in the scientific-theoretical research. This reason, along with the fact that it is a newly formed area of economic activity, increases the relevance of the topic.

The importance of the topic is mainly related to the theoretical problem and development stages of the formation of electronic trade relations and the fact that this field has not yet developed seriously in our country, and at the same time, this field is a new type of trade. Therefore, it is important to investigate scientifically as a problem. The globalized economy in the world is increasing its universal character by directly expanding e-commerce relations with nations and states.

It is known that globalization is such a universal process that the expansion of all types of relations, as well as the expansion of electronic trade relations between peoples and individual societies in the world trade, expands its economic character. Competition in the international market is becoming stronger due to the increase and intensification of international electronic trade relations. This is due to the fact that individual countries are trying to present their new types of products for sale not only in domestic markets, but also in foreign markets promptly over an electronic network that can deliver fast sales information.

With the intensification and growth of e-commerce relationships, competition is gaining strong potential in the international market, and as a result, marketing research aimed at e-markets is also being applied.

Keywords: Electronic commerce, global information environment, internet resources, information economy, online payments.

INTRODUCTİON

E-commerce issues have always been relevant in the last 20 years all over the world, because in the modern era, when the use of information and communication tools is common, any society or country cannot exist without sales relationships, and especially relationships that use e-commerce.

Since there are many scientific-theoretical and practical problems that need to be investigated in the field of e-commerce, which has just begun to develop and is progressing rapidly in the Republic of Azerbaijan, their investigation is a problem for the society. In particular, the rapid development of electronic commerce and its internal dynamism require an adequate approach. The first of these is changing attitudes due to technological innovation and rapid innovation of innovative applications.

The second is the legislation that should change according to the speed of qualitative and quantitative indicators of these changing relations.

The third and most important thing is the society that has to come to terms with all these and keep up with them.

The fourth is the renewal of traditional economic values and elements in accordance with these changes. E-commerce, in turn, necessarily requires e-banking and online payments, resulting in traditional paper invoices being replaced by e-signed mobile payments.

MAIN DEVELOPMENT INDICATORS OF ELECTRONIC COMMERCE IN AZERBAIJAN

In the last decade of the 19th century, information and telecommunication technologies have become one of the main factors that strongly influence people and electronic commerce. The following factors can be considered the main elements for the analysis of the "e-readiness of the state", including the existing telecommunication infrastructure base, technical and software tools, information resources and services, legal and regulatory framework in the reality of Azerbaijan:

- high knowledge and education level of the population;

- access to the Internet at the state level;

- existence and development of national unique telecommunications operators;

- great experiences in the field of ICT use in national projects;

- "modernization and expansion of the cable telephone network

- using digital communication channels. Currently, there is no doubt in anyone's mind that focusing on the information society is a successful path to the future of humanity. The main features of the information society can be summarized as follows:

- organization of the global information environment;

- collective use of information and communication equipment, creation of new forms of socio-economic activity;

- transformation of information into products, organization and development of information and information market;

In recent years, some work has been done in the use of information and communication techniques in our Republic and society, some successes have been achieved in the use of these technologies, and in general, this issue has become one of the main lines of state policy. The expansion of trade and catering establishments in the country during the market and the development of small entrepreneurship make it necessary to strengthen its material and technical base. Increasing the level of trade and catering service depends to a great extent on the organization of modern communication and electronic trade.

The main purpose of the Law of the Republic of Azerbaijan "On Electronic Signatures and Electronic Documents" adopted in 2004 is to establish the legal conditions and grounds for the use of electronic signatures in digital (electronic) documents. In other words, in the procedure of compliance with the stated conditions, it consists in determining that the digital signature in the electronic document is legally equal to the signature engraved on paper. The following concepts make it easier to understand the essence of an electronic signature:

- the natural person to whom the signature key certificate was issued by the relevant state body is considered the "-owner of the signature key certificate". He has a private electronic signature key and can use his electronic signature on electronic documents with electronic signature tools.
- a document on a paper carrier or an electronic document with a digital electronic signature of the signatory, who is an authorized person, is called a signature key certificate.
- a sequence of unique (unique) characters (symbols) known only to the owner of the signature key certificate and intended for creating electronic signatures in electronic documents is the "bound key of the electronic signature".
- the sequence of unique symbols corresponding to the closed key of the electronic signature, which must be verified in electronic documents, is the "public key of the electronic signature". The desire to use ICT in Azerbaijan and showing special interest in it in the field of electronic commerce as a factor that will play a major role in the development of electronic commerce in the country demonstrates the ability to execute projects. In accordance with this mission, "Automatic Management System with Information Transmission Network" was created to improve quality management and procedures in the customs system;
- important projects in the information and communication technology sector have been implemented in several state and private departments. As we mentioned, one of the main steps is the 2005 Law on Electronic Commerce. This "law" covers issues arising from any economic-commercial relationship (both contractual and non-contractual). The trade relations included here are:
- any transaction for the provision of goods (goods) or services;
- distributor contracts;
- entrepreneurial and agency relations;
- factoring;
- rent;
- construction of industrial facilities; provide consulting services;
- engineering;
- purchase / sale of licenses;
- investment (investment);
- financing;
- banking services;
- insurance;
- operation and concession contract;
- joint ventures or other forms of industrial or commercial cooperation; transportation of goods and passengers by air, sea and rail or by means of transport
- creating favorable legal and technical conditions for the use of electronic payments in all spheres, conducting trade more electronically;
- creation of appropriate conditions for the development of the information environment;
- Stimulation of the wide application of ICT to the public and private sectors of the economy by funding;
- Creation of conditions for the transition to an information-based economy. conditions in Azerbaijan can be evaluated as a factor that helps to achieve development in the e-commerce sector.

Chart 1. The growth of Azerbaijan's e-commerce turnover during 2016-2021 mln. AZN

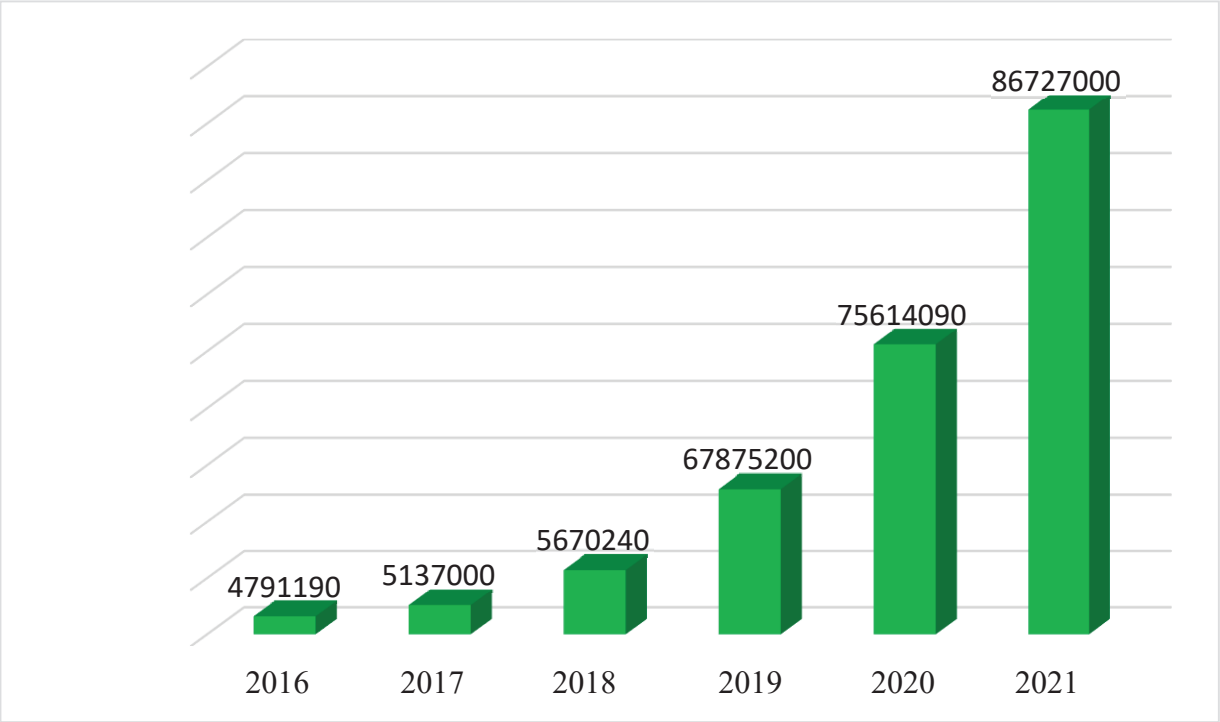

Source: Compiled by the author based on statistical data available on Internet resources.

The favorable economic environment formed in Azerbaijan also created conditions for the acceleration of the development of electronic commerce. In particular, the share of e-commerce in the private sector as a new type of economic activity is even more dominant. It is no coincidence that in the last 5 years, the private sector has a greater share in e-commerce. For 2016, Azerbaijan's retail e-commerce turnover was approximately 47.9 million manats. In 2021, it increased approximately 1.9 times and reached 86,727,000 manats. "In 2017, Azerbaijan ranked 68th among 144 countries in the B2C e-commerce index of the UN Conference on Trade and Development (UNCTAD)". These and similar important indicators prove that e-commerce is also a re-realization of classical liberal economic concepts in a new, modern quality, and in turn, it creates conditions for individuals to exchange goods more freely, regardless of which countries in the world they are in.

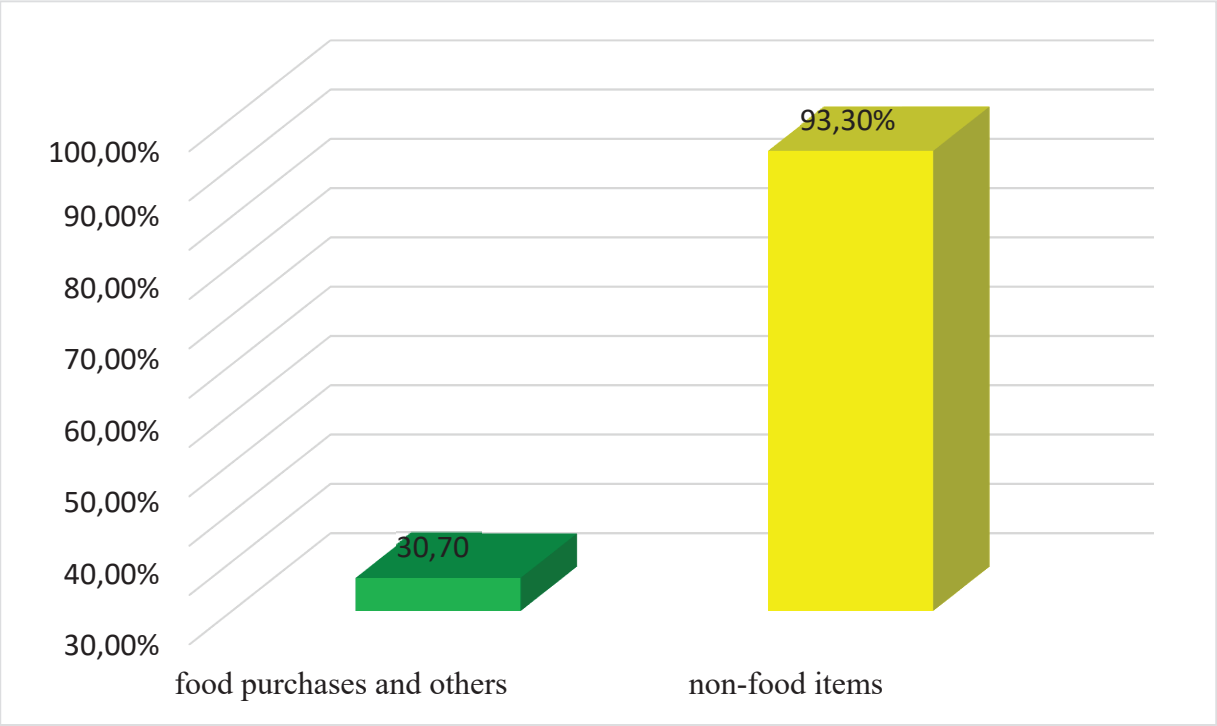

Chart 2. Ratio of food and non-food goods imported through e-commerce in 2016-2021 in %

Source: Compiled by the author based on statistical data available on Internet resources.

According to the data of 2016, 30.70% of the total e-commerce turnover was the sale of food and other products, and 93.3% was the sale of non-food goods. This ratio did not undergo significant changes in the following years, and it is assumed that it changed approximately 1.5-2% in both directions on average. In Azerbaijan, in January-November 2016, goods worth 47.2 billion manats or 21.7 percent more than in previous years were sold to consumers in retail trade entities. According to the information provided to Trend by the State Statistics Committee, 71.7 percent of consumer goods were food, 88.3 percent were non-food goods, and the specific weight of non-food products increased by 7.3 percentage points. In January-November, the volume of electronic retail trade increased by 1.8 times compared to the same period of 2020 and amounted to 4.9 million manats. The population bought 83.0 percent of the consumer goods they ordered online, and 17.0 percent from retail networks of individuals. Non-food goods accounted for 89.6 percent of electronic trade turnover.

On December 2, 2008, Silver Key Azerbaijan launched an online electronic payment system called "GoldenPay" for the first time in Azerbaijan. Golden Pay company is an institution that we can contact 24 hours a day as a processing company that we can use by activating the payment system with plastic cards on the website. Under the contract with the company, using its service requires an average connection fee of $150, a service fee of 3% of turnover and an annual maintenance fee of $120. In order for the system to connect to the web page, a TIN is required. "It is a basic requirement for individuals and organizations to have a bank account." In modern times, electronic trade plays an important role in the rapid development of foreign trade relations between the countries of the world. In Azerbaijan, e-commerce makes up only 4% of traditional trade transactions, 80% in the USA, and 60% in Europe.

Chart 3. The share of electronic trade in total traditional trade in Azerbaijan, Europe and the USA in %

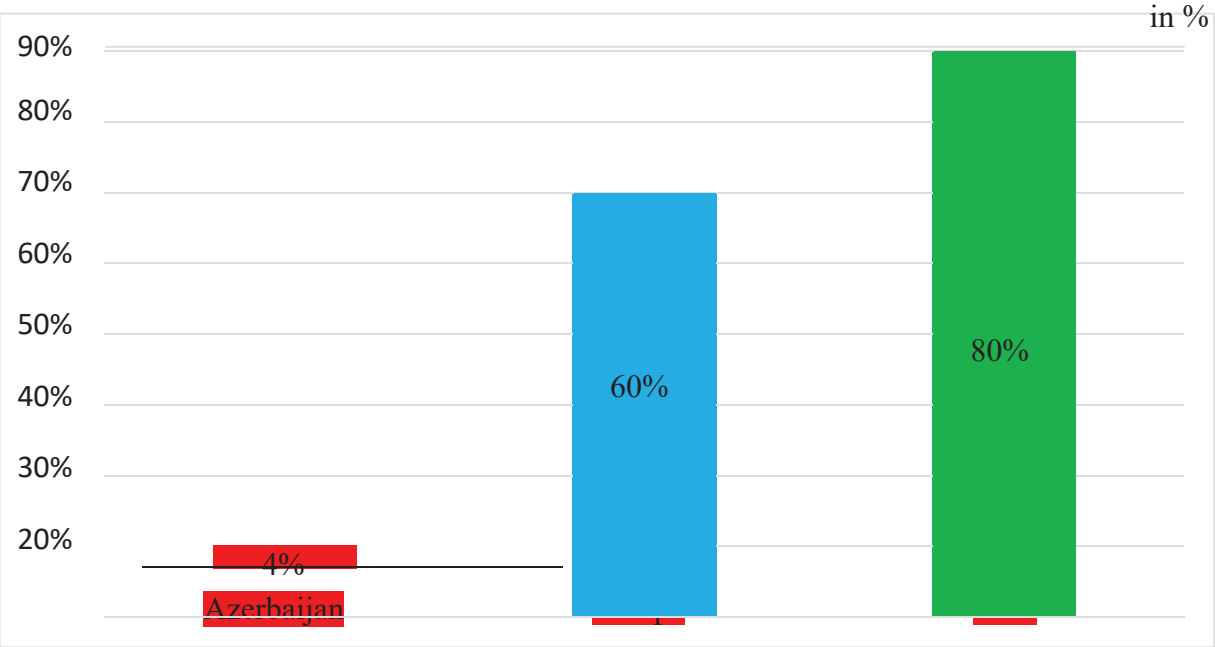

Source: Compiled by the author based on statistical data available on Internet resources.

In Azerbaijan, people mainly order ready-made food from restaurants, groceries from markets, perfumery and small electronic devices from shops through e-commerce. In addition, in the oil and oil product exchanges of the world, the order of our oil products, interbank transactions, securities transactions, a number of products - air tickets, as well as a number of services - hotel rooms and other services is carried out electronically, and exchanges are realized through electronic trading.

At the same time, this reality encourages the re-examination of this sphere among researchers, it is no coincidence that many scientists believe that "the comprehensive study of the application and development features of e-commerce is of great importance." In addition, it should be taken into account that the ICT Development Index (IDI) in Azerbaijan's development is considered the main indicator characterizing the development dynamics of this sector in the countries of the world, and the importance of summarizing the main indicators of this ICT index and grouping them in a way that allows for their comparison by relevant periods should be taken into account.

Chart 4. Comparison of the real indicators of 2016, 2018 and 2020 and the real indicator obtained in 2021 according to the ICT Development Index (IDI) with the average indicator in the CIS countries

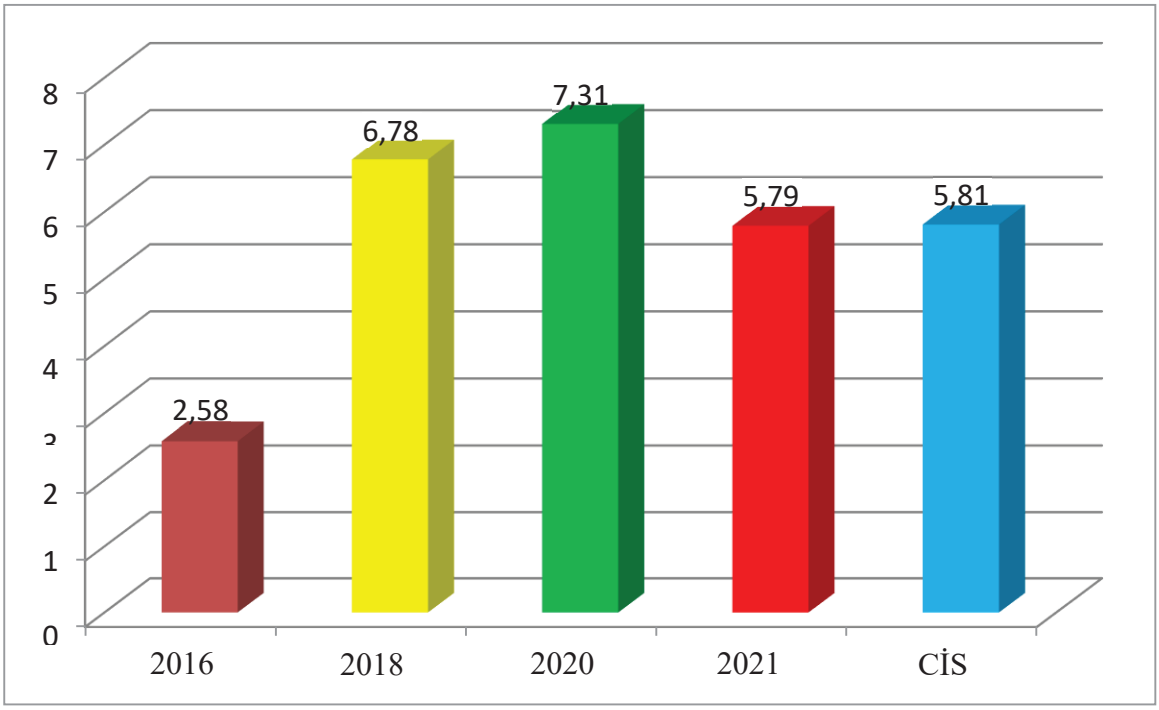

Source: Compiled by the author based on statistical data available on Internet resources.

According to the information of the State Statistics Committee, since 2016, the IDI has shown continuous growth and increased from the level of 2.58 to the level of 6.78 in 2018. Based on the concept implementation plan, 7.31 was calculated with this indicator in 2020. However, according to the ITU methodology, the ICT Development Index in 2021 was equal to 5.79. It should be noted that "this indicator is lower than the CIS average (5.81)". The technical and material base of electronic commerce is personal computers. Among the total number of households in our country, the percentage of household owners (those who have a computer) who have been approved to use a computer increased from 47.7% in 2016 to 62.4% in 2018. If we pay attention to these indicators for enterprises, we will see that it has increased from 57.1% to 63.1%. The share of Internet-using enterprises in the country increased from 40.9% to 48% during that period. The Internet usage rate for households increased from 64.4% to 76.7%.

Chart 5. Growth in the use of personal computers in Azerbaijan in 2018-2021

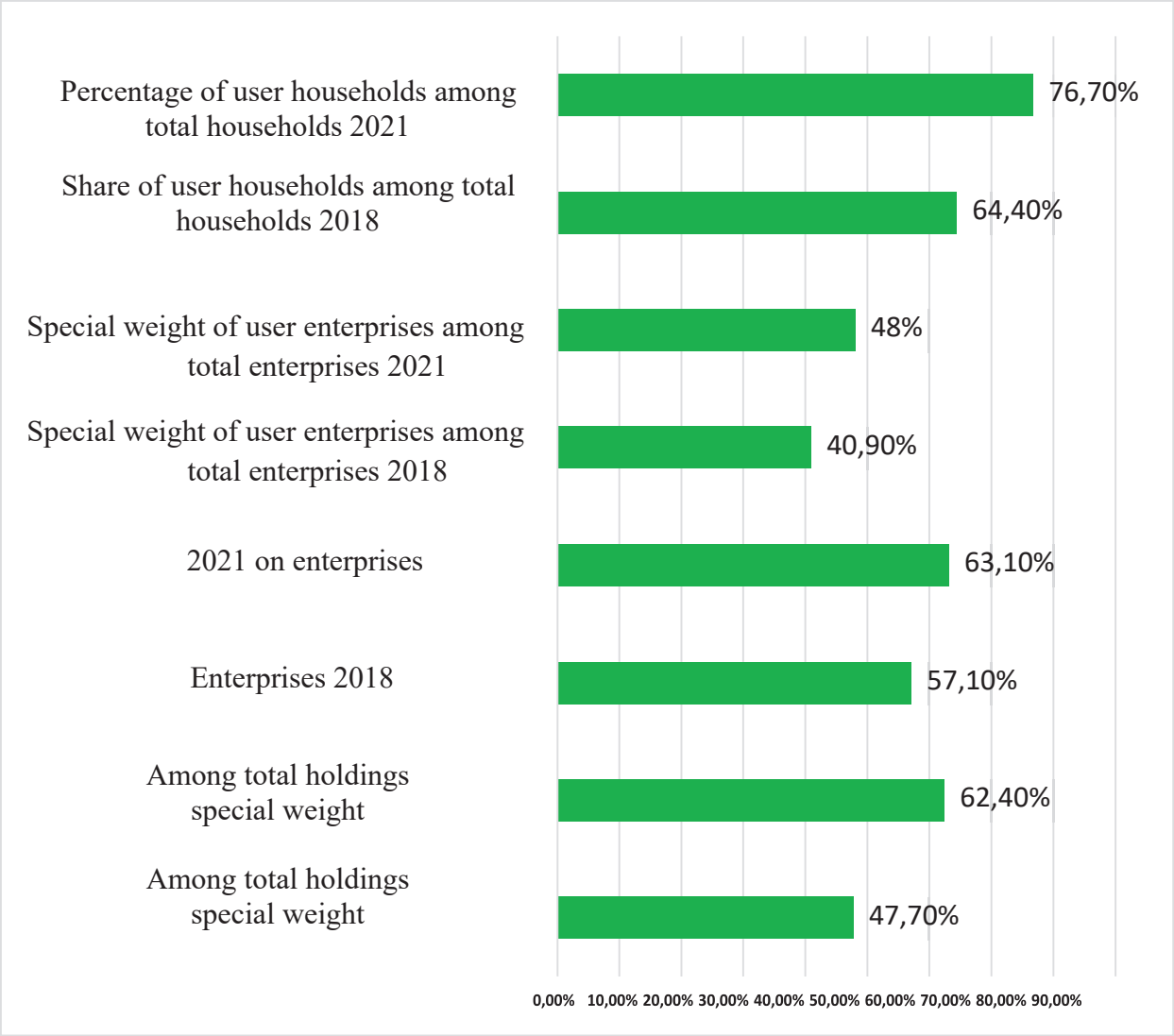

Source: Compiled by the author based on statistical data available on Internet resources.

In general, "in the period of 2018-2021, an increasing trend was observed for these indicators". In the process of expansion to e-commerce, the training of personnel related to the ICT sector is of great importance. In this sphere, a wide spectrum is covered, from trainings to formal higher education. In today's reality, one of the indicators characterizing the state of Azerbaijan as a society and state in the sphere of electronic commerce is the extreme scarcity of highly qualified specialists in this sector. At the same time, it is clear that the involvement of foreign specialists with high costs in the process of the global crisis can be considered as a factor that complicates the sustainable development of this sector. According to the research conducted by the World Bank, the education and skills provided by the current education system in Azerbaijan do not even meet the average requirements of employers in the IT sector and industry. Through training of experienced, competent and professional specialists, it can fill the gap in the sector in this direction and give a strong impetus to the development of this sphere.

Chart 6. "ICT skills index" -2020

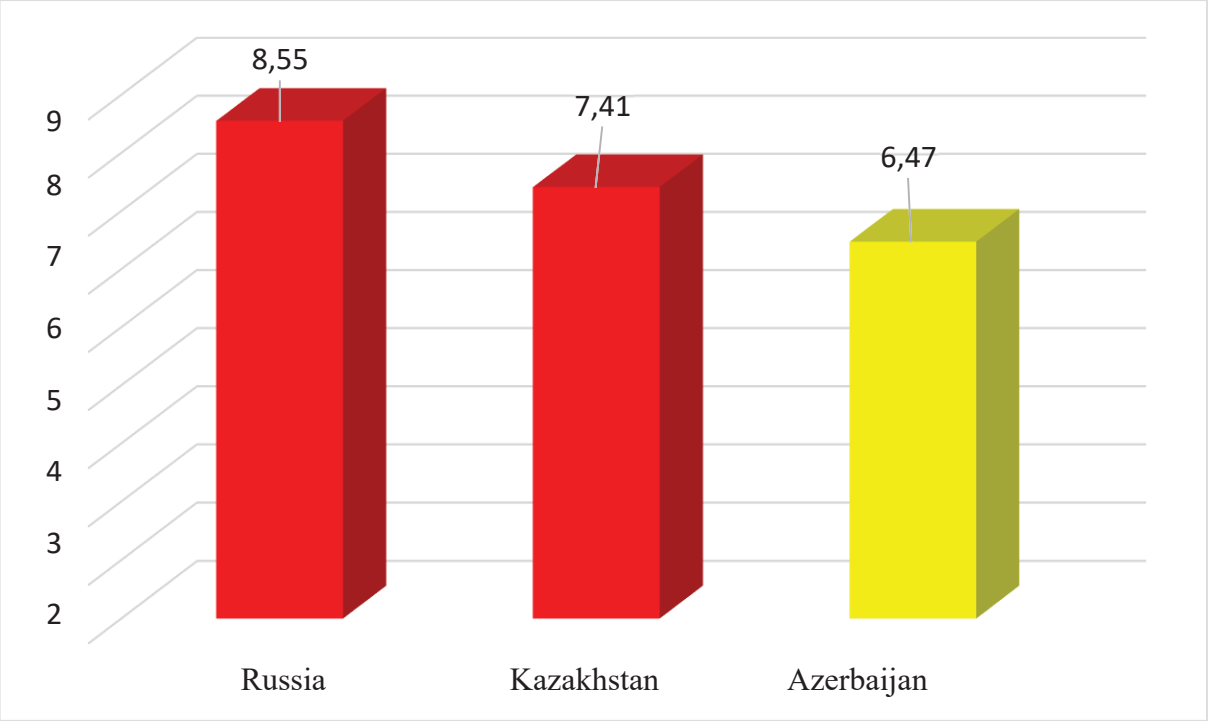

Source: Compiled by the author based on statistical data available on Internet resources.

It should not be forgotten that the "ICT skills index" in Azerbaijan, defined as 6.47 according to the ITU report in 2020, which allows to determine ICT professionalism, is an important basic indicator in the development of electronic commerce. It should be noted that this indicator is lower in our country than in the countries of the neighboring region, as "this indicator determining ICT literacy was 8.55 in Russia and 7.41 in Kazakhstan". Daily periodical press information allows us to conduct preliminary analyzes as the only fully open source of information from which we can get information about the e-commerce of our society. It turns out that the import operations of our citizens through e-commerce to our country are many times more than the export. Residents of our country use the world's largest e-commerce portals - "www.e-bay.com", "www.amazon.com", www.shoping.com. they use their services widely. In addition, they offer the services of buying or importing products from the USA, Turkey, UAE and many European countries through intermediaries who have extensive advertising on social and internet networks. According to the order, those who import and sell goods from foreign countries can be grouped according to the following financial and economic criteria. "-people who bring low-value goods, people who order goods from electronic auctions, people who bring goods from the USA and the UAE". If we take into account the above-mentioned division, it can be seen that the goods ordered from abroad are mostly sold through social networks, while the individuals and legal entities operating in the following two cases also operate in online stores. E-commerce in Azerbaijan is one of the important factors in the formation of state control and the creation of a database of its business processes. In this sense, the creation of the staff of the structural institution that regulates electronic commerce issues (2 IT workers and 2 tax workers) and the assignment of electronic commerce problems to this structure, with the condition that appropriate additions are made after the adoption of the charter of that structure, and the performance of the tasks under this institution, is a factor

that ensures sustainable development in this sector. . These set tasks reflect the main principles of state control and database creation, which are just being formed in Azerbaijan.

- coordinating cameral and audit structures in tax authorities and activity inspectors in the e-commerce sector;

- to identify persons performing electronic trade activities and to create a database of taxpayers performing this activity;

- to record all changes occurring in the e-commerce sector and to study all issues related to taxation in this sphere and implement a plan of objectives set in this regard.

- try to integrate payment systems applied by taxpayers in connection with electronic commerce;

- to obtain data base from banks and other payment channels to perform integration with payment systems.

ANALYSIS OF THE MAIN FACTORS AFFECTING THE DELAY OF DEVELOPMENT OF ELECTRONIC COMMERCE

When analyzing the natural and man-made problems arising in the emergence of e-commerce in Azerbaijan, the main factors influencing the delay or slowdown of its development, it is necessary to emphasize first of all that "technological development has "contributed" to weakening the trading process of physically moving goods in international trade". Although technological development provides fast exchange in general, it also causes delays in many cases. This can be seen especially in the exchange between developing countries that are very different from the point of view of technological development. There are unique obstacles in this field in Azerbaijan. It shows that there are some objective problems that prevent the acceleration of the process of building the information society in the country, including the country's general electronic security preparation, existing communication infrastructure, technological and software supply facilities, information resources and bases, services, legal and regulatory framework.

"The steps taken by the state to form the information society in Azerbaijan are determined by the above facts." One of the main reasons for slowing down the overall development is the new development of a sufficient base for e-commerce in Azerbaijan compared to other countries. In addition to the economic conditions of the development of the e-business world, indicators for countries around the world also prove this. According to an IDC forecast, the Internet was expected to spend approximately $1 trillion on the Internet in 2002. Because in 2001, users spent 600 billion dollars on the Internet, which was 68% more than the indicator in 2000. In 2001, the United States accounted for 40% of the net trading volume. In 2006, this indicator was 38%. IDC experts show that in 2002-2006, e-commerce turnover increased by 89% in Asia and 68% in Europe. "Continuous and rapid growth of the number of Internet users means the development of e-business in this sector for every country, including Azerbaijan, and is also a prerequisite. If this condition is not met, the weakening factors are more common. It should be noted that "the ability to pay of internet users is on average much higher than the average level of consumers of products and services. In addition, Internet users are the largest segment of consumers who demand certain products and services. Nua Ltd. Others (www.nua.com) report that the number of Internet users in 2002 was 605 million. 183 million of them belong to the United States and Canada, 191 million to Europe, and 151 million to Japan (56 million), an industrialized Asia-Pacific region. This indicator is 46 million in China and 26 million in Korea. 12 million were registered in Taiwan and 11 million in Australia. Therefore, "87% of Internet users belong to countries with high economic indicators". The overall process of e-commerce, which combines cross-country and intra-country

steps, as well as the fact that all steps such as tax and payment can be documented electronically at an automated speed, is one of the indicators of progress for this sector. . Its creation and management itself is a multibillion-dollar sector of e-commerce that sells digital services and goods, usually in the form of software. The evolution of the intelligent management of electronic document circulation as a process itself goes through the following steps in the process of electronic business integration:

- a system for submitting reports with prepared templates,
- monitoring of internal reports based on automatic analysis of information flow,
- submission of reports on the executed contract,
- internal reporting system;
- presentation of accounts, creation of customer-oriented processes,
- support of online payments and electronic money transfers;
- automation of local and regional taxation,
- banking services at the state level,
- analysis of electronic commerce trends;
- transnational payments,
- customs and excise (intermediation tax on goods processed on a large scale),
- international banking activity.

The main reason for the poor development of e-commerce in Azerbaijan is the high costs and the fact that it is an expensive business in itself. In addition, entrepreneurs "shun e-commerce because it creates additional costs for purchasing electronic payment systems and other equipment." The development of security assurance technologies goes through the following steps in the process of e-business integration. "Certification of security technologies (certificate) service, support of internal authentication (authenticity - genuine) procedures". here is one of the prerequisites. This, in turn, includes auditing for internal control of the electronic business system, formation of encryption technology, management of protection and storage keys, electronic signature, uniform technology of authentication of authenticity, formation of trusted (proxy) infrastructures, detection of forced intrusions (intrusions). technologies for making and canceling their results, services of trusted (proxy) firms and companies, integration of financial systems, global security monitoring. "The procedure for obtaining a certificate is also designed as a certificate. "The following can be attributed to the object of certification: product (production), labor (service), management system". As we know, certification is the confirmation of the conformity of the quality characteristics of products with the ISO international quality standard, bearing the meaning of certifico from Latin - to confirm. During the fundamental formation of Azerbaijan's position in all issues of international e-commerce management and its multilateral regulation, it is considered appropriate to take into account the following factors characterizing the real situation.

- information infrastructure in our country compared to developed countries

and the weakness of its technologies and the slow pace of development.

- as well as the relatively low level of knowledge of the population in the field of computer and ICT knowledge in general;

- taking into account the actual import-export structure of electronic commerce, it has very little impact on the development of national foreign trade;

- stable and growing net importer position of internet services;

- the impact of reduced tariffs on the country's budget in the conditions of uneven development of world trade markets;

- bringing competitive foreign products and services to our country with the increase in the degree of openness of the domestic market (including through the Internet) has a negative impact on the activities of local producers;

- increasing attention to the issue of tax discipline, which can increase negative situations in the financial sphere, taking into account the characteristics of electronic commerce;

- Having international legal assistance for equal access to the global virtual space due to low competitiveness in the Internet market;

- the need to increase the integration of our country into the world economic system (especially through electronic trade), rebuild the economy and expand the import of advanced technologies and know-how products;

- implementation of effective economic and trade policy, participation in foreign projects, etc. provide more complete and permanent access to global information resources;

- the need to improve the commodity structure of exports by attracting small and medium-sized innovative enterprises for e-commerce products and services;

- The possibility of more effectively commercializing the results of electronic research and experimental design works through electronic technologies;

- an underdeveloped and less effective protection system of intellectual property rights, which sharply limits the potential of international electronic commerce;

- Failure to work out and develop the main technical and economic norms and mechanisms of electronic trade regulation in the economic environment and conditions of Azerbaijan.

The evolution of communication technologies goes through a number of stages during the process of e-business integration, where, in the simplest case, the internet network infrastructure is used as a method of delivering information to potential and real customers or receiving information about their intentions and goals. However, in a relatively perfect and developed version, the Internet network is used as an environment that creates conditions for information exchange between store departments and at the same time between consumers. Basically, this applies to ordinary commercial enterprises that use information technology. The attractiveness of Internet technology is that there are several potential adopters at the same time.

Some short-term provisions on the development and spread of e-commerce are given below. These rules are very important and failure to comply with any of these rules can certainly have a negative impact on e-commerce.

The revenues of Azerbaijan's e-commerce can be explained by the following factors:

1. Improvement of technical infrastructure, formation of Domain Names domain names system: As mentioned above, problems arising from technical infrastructure greatly limit access to open markets and thus electronic commerce. It is impossible to use the benefits of e-commerce without using an open, reliable, cheap and affordable infrastructure. In this context, it is important for users to make their domain names transparent and conform to international standards, to use domain names, to classify them in order to facilitate their further use, and not to allow unfair competition in these cases, and to prevent unfair competition in such cases.

2. Implementing procedures to protect consumers and personal information: it is important to ensure that consumers continue to trust and maintain an e-commerce system. Electronic business.

accuracy, completeness and correctness in commercial activities carried out by electronic commerce, as well as traditional commerce, and user trainers are very important. At the same time, more legal and administrative regulation is required regarding the protection of consumer rights and commercial grounds.

3. Electronic signature availability is one of the most important elements. Electronic signature is a very important system in terms of the signature function, which is a key element of the commercial tradition, and ensures the safety and security of the user for electronic commerce. Without the legal force of an electronic signature, it is almost impossible to conclude an electronic business contract.

4. Tax, payment and delivery methods: It is necessary to find common ways to spread taxes in international e-commerce and local tax authorities, create payment mechanisms, simplify customs procedures and e-commerce.

5. Taking measures to protect intellectual property rights and strengthening legal levers in this direction is the next important element.

The theft, illegal imitation, etc. of computer programs, works of art such as poems, novels, stories, paintings, etc., in e-commerce, or rather in open networks. protection of intellectual property rights is necessary. In recent times, the organization of taxation with increasing transparency in the field of e-commerce, the steps taken to expand its data base, the measures taken to prevent the spread of digital shopping from paying taxes have made things easier, which "will lead to the expansion of the taxation base and the increase in the volume of tax revenues to the state budget".

Non-technical limitations of e-commerce:

- the cost of connecting e-commerce tools to the home and using them can be very high, and errors caused by lack of experience can lead to temporary delays in using Internet tools and thus to the creation of additional costs for the user;

- security and protection of property. This problem is especially necessary for the B2C model. Although work is constantly being carried out in this area, the e-commerce sector faces a very complex task that requires a long time to be solved - to create confidence in buyers about the reliability of the system, protection of information and confidentiality of transactions;

- lack of reliability and user freedom. Buyers don't trust sellers they don't see in real life, and cash that's tied to electronic money instead of paper. From this point of view, a full transition from a real, physical store to a virtual, electronic store may face certain problems;

- lack of opportunity to communicate with the acquired item. Some buyers like to feel the item when buying (especially when it comes to clothing), they want to know exactly what they want to buy. There are many areas of trade related to EK, and there are still enough buyers to talk about the benefits

- no seller. One of the most important issues is the lack of full adoption of laws regulating e-commerce in sufficient detail. Another of these laws is the "Model law on electronic commerce" law. This law was prepared and presented in the framework of UNCTRAL in 1996. The main function of this law is to determine the legal norms and rules for the acceptance of agreements and contracts made with the help of artificial intelligence skills of electronic means. It mainly defines the following factors and puts them into a legal framework.

- rules for the settlement of disputes in the cases provided for in the contracts, the signs of the original document, the rules for the recognition and legal acceptance of the electronic signature of the signatory for legal or administrative procedures determined by law in any case, "the rules for

the acceptance of all documents in electronic form for court and arbitration discussion" ". As we know, the "Law of the Republic of Azerbaijan on Electronic Commerce" was adopted back in 2005. However, the need for legal and digital regulations in this area is increasing. Because this sphere is constantly developing rapidly. New types and relationships are emerging, which require new legal rules to regulate them.

CONCLUSION

The concept of electronic commerce, its historical emergence and development are described and analyzed in the research paper. He noted that the development of electronic commerce, which is a little more than 50 years old, has accelerated in the last thirty years. Especially the progress of communication and information systems, including the Internet, in the last decade has proven that it is more efficient to do business using these tools. It is no coincidence that Azerbaijan is already participating more actively in these processes, and as a country, the share of its natural and legal entities in electronic commerce is gradually increasing. The laws, decrees and orders signed by the President in recent years in this area give reason to hope that e-commerce will continue to progress in an irreversible way in Azerbaijan as well as in the whole world.

The leading countries of the modern world, i.e. developed countries, maintain their leadership here, as in all fields. Although the beginning of the e-commerce era is considered to be in 1960, in fact, it was intensively used in the 1990s as an exchange process that supports the digital shopping process with all its steps in an intensive and modern sense. Thus, E-commerce actually has a history of intensive development covering a period of more than 20 years

The infrastructure of e-commerce first appeared as a network connecting many computers with the help of telecommunications.

E-commerce and electronic products are products of informational e-commerce, e-services are somewhat different from other services that cannot be obtained by the manufacturer and are unavoidable.

One of the main findings of the research is that the scientific-theoretical base for e-commerce is not fully formed in Azerbaijan. Therefore, programs that will encourage scientific research in this field should be developed and presented to young researchers and students.

Legal and funding conditions must be ensured, facilitated and equipped with incentive elements to ensure the successful implementation of research.

On the other hand, we should also note that in Azerbaijan, the statistical registration of the e-commerce circulation of individuals and legal entities of the republic is almost at a very low level. A statistical base on electronic commerce should be created, and both general turnover data should be collected here, as well as differentiated data, for example, statistical data on countries, commodity types and groups, should be reflected in both the import and export segments. These data should be prepared at the end of each month and, accordingly, each year, should be fully ready in the first 10 days of the next time unit (month, quarter, year) and should be posted on the website of ADSK in a way that everyone can access, and should be open to the scientific and student community in detail. .

The number and intensity of e-commerce training should be increased. In order for everyone to understand and adopt e-commerce, the state and government should carry out promotional activities.

In this article, the meanings of the concept of electronic commerce in modern economic science and in real life have been touched upon, and it has been concluded that in the modern era, the Internet network with a developed level of technical support and a technological method base is the most unique model of exchange using digital means.

The difference between electronic commerce and ordinary commerce is that it involves innovative models of information and communication tools, and it is precisely these tools that allow electronic commerce to be carried out quickly.

In the commercial reality of modern Azerbaijan, a complete transition to electronic commerce has not taken place, but conducting commercial activities using electronic means is carried out daily as a set of indispensable procedures. In the modern sense, being engaged in electronic commerce by opening a virtual store and base is spreading widely and developing rapidly among the natural and legal entities of Azerbaijan.

REFERENCES

1. Abbas G. (2016). s.10-11. "İnformasiya-kommunikasiya texnologiyalarının inkişafı istiqaməti üzrə MONİTORİNQ HESABATI". Bakı, dekabr. İqtisadi və Sosial İnkişaf Mərkəzi.Sahibkarlığın və Bazar İqtisadiyyatının İnkişafına Yardım Fondu. İsveçrə İnkişaf və Əməkdaşlıq Agentliyi. 32 s.
2. Cabbarova K. (2018). s.201-207. "Beynəlxalq kommersiya fəaliyyəti". Bakı: "İqtisadUniversiteti" Nəşriyyatı. 226 s.
3. Musayev İ,Əlizadə M, Mahmudov A. (2016).s. 8-9. "Elektron Biznes", B.,"MSV NƏŞR" nəşriyyatı. 201 s.
3. Şəkərəliyev A. Şəkərəliyev Q. (2016). . s. 227-228. " Azərbaycan iqtisadiyyatı: reallıqlar və perspektivlər" .Bakı: Turxan NPB. 536 s.
4. Büyükyıldırım Ü. (2014). s. 6 "Yeni Başlayanlar İçin E-Ticaret". Girişimciliği İçin Temel Başvuru Kılavuzu. Longplay. Digital Ajans Hizmetleri Ankara: 60 s.
5. Melih T. (2010). s. 4- 9.THY Kurumsal İletişim Başkanlığında E-ticaret ve Marka Uzmanı "E-Ticaret EL KİTABI". Sanal yayın. 32 s.
6. Samet Ç. (2015). s. 6. "E-ticaret"., E-ticaret Eğitmeni. Ütopya Grafik.Ankara 80s.
7. Zeynep İ. (2015).s. 17. "E-ticaret". Okan Üniversitesi Şubat, İstanbul İstanbul Sanayi Odası Yayınları:/2. 112 s.
8. http://www.mys.gov.az/uploaded/legislationorder-pdf/gdgciajbjehedKTsaran cam-azarbaycan-respublikasinda-informasiya-camiyyatinin-inkishafina- dair.pdfAzərbaycan Respublikasında informasiya cəmiyyətinin inkişafına dair Milli Strategiyanın həyata keçirilməsi üzrə 2016–2020-ci illər üçün Dövlət Proqramı"nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası PrezidentininSərəncamı.
9. http://e qanun.az/alpidata/framework/data/10/f_10406.html"Elektron ticarət haqqında" AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU
10. http://www.taxes.gov.az/uploads/beynelxalq/2015/_b3.pdf Azərbaycanda elektron ticarətin vəziyyəti

11. http://abc.az/az/news/13004Azərbaycanda pərakəndə elektron dövriyyəsi

12. http://www.itu.int/net4/ITU-D/idi/2015/#idi2015comparison-tabBeynəlxalq

13. http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2016/05/27/world-bank- analyzes-azerbaijans-information-technology-sector.Dünya Bankı, 2016,

14. http://jpis.az/uploads/article/az/analysıs_of_applıcatıon_and_perspectıves_of_development_of_electronıc_commerce_system_wıthın_the_framework_ıntegratıon_of_azerbaıjan_to_world_trade_organızatıon_azerb._.pdf

15. https://az.trend.az/business/2668652.html

16. http://mincom.gov.az/az/view/news/354/azerbaycan

17. http://www.au.edu.az/upload-files/menu/ipekyolu/2017_2/5

18. http://www.taxes.gov.az/vn/metbuat /chixish/EMemmedov

19. https://muhasibat.az/elektron-ticaretin-vergiye-celb-olunmasi

20. https://www.cert.az/konvensiya

EVALUATION OF PHYSICAL ABILITIES IN CHILDREN 13-14 YEARS OLD IN SPORTS GAMES

BLERINA MEMA

Department of Education and Health, Faculty ofMovement Science, Sports University of Tirana, Albania.

ENKELEIDA LLESHI

Department of Sports Performance, Sports Research Institute, Sports University of Tirana, Albania.

Abstract

Control of physical abilities measurements is necessary to take place every year in age groups different. The purpose of this study is to identify physical and anthropometric skills between ages in children volleyball players in Tirana, Albania. Methods: Participants in this study were (N=98) volleyball players from some Association Sports; the average age (13-14 yrs.). Measurement for anthropometrics (body weight, body height and waist circumference) and physical abilities T -TEST and Hexagon agility test (Brian mac). Results; between three Association Sports show significant differences. Showed results for anthropometrics and also for physical abilities showed different differences between groups of children volleyball players. Conclusion: There are changes in the agility and speed of the game of volleyball. The results of this study clearly show that the development of children volleyball agility improvement of the skills scores can be achieved with a specific training model to help players improve their skills. The results show the training process of children volleyball players in Association Sports Tirana in Albania is conditioned by the factor available to develop training session in with a specific training purpose.

Keywords: Hexagon, volleyball, children, anthropometric, t-test.

1. **Introduction**

Team games require a comprehensive preparation of skills such as technical, tactical, physical etc. Physical ability are of particular importance to every player who plays but specifically, physical skills play a crucial role and affect the intelligence and tactics of the game because during these games a high physical performance is required.

Volleyball is characterized by continuous jumps combined with blocks and spikes, numerous short-distance sprints as well as short agility movements that occur repeatedly throughout the match or training session [16]. In volleyball, anthropometric characteristics, individual physical performance and technical and tactical skills are most important factors that contribute to the success of a team in competitions [10]. The performance of these precise and structured movements depends on anthropometric parameters and physical abilities [12]. Also, players in volleyball need to have strength and power in high performance during the game [1]. Especially in the game of volleyball, this type of physical ability is of great importance [13]

knowing that volleyball is a sport with short intervals and efficient physical loads combined with rest phases. According to scientists, the role of the coach in enhancing an athlete's performance is very important the increased indices of speed, strength, coordination and balance being able to contribute to achieve sports performance [15]. The coaches who deal with the training are convinced and oriented quite accurately that there is a difference in performance for the anthropometric parameters and physical abilities according to gender and positions in the field with regard to volleyball [2; 3; 4; 5; 6; 14] and in other team sports [7; 11]. The purpose of this study was to identify physical abilities in groups 15-16 years old female volleyball players in the Sports Associations Tirana in Albania. According to author's findings and experience, skill-based training could be a part of training programs in younger volleyball players where the intensity of training is not as high as in professional and elite volleyball players. However, studies investigating the effectiveness of game-based training in female volleyball are limited. Therefore, more research is needed in order to confirm this theory.

2. Methods

Anthropometric measurements and test were carried out in the respective gyms of the sports associations, according to their training schedules. 98 the volleyball players at the ages of 13-14 years were also tested in Hexagon agility test and T-test skill test (Brian mac). These tests are specific to the game of volleyball to evaluate physical abilities. Anthropometric measurements; Body Weight (BW), Body Height (BH) and BMI.

Hexagon agility test (https://www.brianmac.co.uk/hexagonal.htm); the aim of the hexagon agility test is to test the ability to jump quickly while maintaining the balance. The equipment needed is a measuring tape, a drawn hexagon (with 6 sides of 60 cm long) on the ground and a stopwatch. The procedure of this test goes like this: the child starts with both legs together in the center of the hexagon with the face to the front line. At the start command the child must jump across the hexagon line then back in the center and then continuing to jump over the 6 sides of the hexagon in the clockwise direction. The score is the time taken by the child to complete a three full tour of the hexagon.

The T-Test; (http://www.brianmac.co.uk/tdrill.html) is a simple running test of agility, involving forward, lateral, and backward movements, appropriate to a wide range of sports. Perform an appropriate warm-up. Set out four cones. The subject starts at cone A. On the command of the timer, the players sprints to cone B and touches the base of the cone with their right hand. They then turn left and shuffle sideways to cone C, and also touch its base, this time with their left hand. Then shuffling sideways to the right to cone D and touching the base with the right hand. They then shuffle back to cone B touching with the left hand, and run backwards to cone A. The stopwatch is stopped as they pass cone A.

Statistical Analysis

ANOVA is a statistical analysis for testing whether there is no significant difference between two or more group's means. This study used one-way ANOVA to investigate the significant

difference by age groups. After collecting field test data, it was used SPSS version 23, at $p \leq 00.5$ level.

3. Results

Data from table 1 show descriptive statistics (mean, Std. Dev.) for anthropometric variables for the with regard to volleyball girls. Participants in this study were (98) volleyball players. Descriptive mean data are shown for body height, body weight and waist circumference.

Table 1 Descriptive statistics for anthropometric variables in girls' volleyball players.

	Age	N	Mean	Std. Dev.
Body Height cm	(13-14 yrs.)	98	160.3	7.3
Body Weight kg	(13-14 yrs.)	98	65.6	8.7
Waist Circumference cm	(13-14 yrs.)	98	75.6	6.9

Table 2. Descriptive statistics for test variables in girls' volleyball players.

Test	Age	N	Mean
T-Test	(13-14 yrs.)	98	16.01
Hexagon agility test	(13-14 yrs.)	98	18.94

4. Discussion

This study investigated the Association sports Tirana, Albania for female volleyball players for anthropometric parameters and physical fitness components in T-Test and Hexagon agility test.

In every situation, when it is possible in terms of the speed of the ball, players should move forward-backward or left-right while performing on the court. In cases when speed of the ball dictates the movement of the defensive player, he or she needs to sprint face forward the flying ball with turns to 180^0.

T-TEST is the tests similar to volleyball players' movements in the front, back and forth.

The analysis of the T-Test and results is compared showed the lower level of skill volleyball players 13 -14 ages old in association sports Tirana, Albania. It should be noted herewith that the test intended for agility evaluation (hexagon) is a quite reliable test for movement frequency,

as demonstrated on table 2 out in female volleyball players aged 13–14. Results from ANOVA analysis show significant differences between girls. The findings of this study are in line with the results of which found significant differences for body height. Comparison data for waist circumference between girls (mean difference= 0.4 cm; Sig= 0.895). Other data results from [9] showed that anthropometric parameters are age dependent. Finding from [9] showed that physical performance seems to be dependent on the playing positions. Also most studies reveal that physical and physiological characteristics between playing positions in female volleyball players are age dependent [9; 8; 14]. Some skills are very well and easily developed in young age subjects, skills such as coordination, speed, moving in different directions and other components of agility. According to the data, the volleyball players result in low values compared to study others. In the best interest of the study, it would be good if other teams were involved from different cities of Albania. Suggestions for other studies we recommend in comparing data by positions in the field.

5. Conclusion

The training process of volleyball players in Albania is conditioned by the factor available to develop training sessions with a specific training purpose. Results showed that anthropometric parameters are age-dependent. There are changes in T-Test and Hexagon agility test between girls. The results of this study clearly show that the development of female volleyball agility improvement of the skills scores can be achieved with a specific training model to help players improve their skills.

6. References

[1] Abreu, T., Almeidal, D., & Soaresll EA, (2003). Nutritional and anthoropometric profile of adolescent volleyball athletes. Revista Brasileria de Medicina doEsporte, 9:4.

[2] Barnes JL, Schilling BK, Falvo MJ, Weiss LW, Creasy AK, Fry AC, (2007). Relationship of jumping and agility performance in female volleyball athletes. J Strength Cond Res; 21(4):1192-1196.

[3] GabbettT, Georgieff B. (2007). Physiological and anthropometric characteristics of junior national, state, and novice volleyball players. J Strength Cond Res; 21(3):902-908.

[4] Grgantov Z, Katić R, Janković V. (2006). Morphological characteristics, technical and situation efficacy of young female volleyball players. Coll Antropol; 30(1):87-96.

[5] Grgantov Z, Nedović D, Katić R. (2007). Integration of technical and situation efficacy into the morphological system in young female volleyball players. Coll Antropol; 31(1):267-273.

[6] Katić R, Grgantov Z, Jurko D. (2006). Motor structures in female volleyball players aged 14-17 according to technique quality and performance. Coll Antropol; 30(1):103-112.

[7] Mohamed H, Vaeyens R, Matthys S, Multael M, Lefevre J, Lenoir M, Philippaerts R.(2009).Anthropometric and performance measures for the development of a talent detection and identification model in youth handball. J Sports Sci; 27(3):257-266.

[8] Milić M, Grgantov Z, Chamari K, Ardigo LP, Bianco A, Padulo J. (2017). Anthropometric and physical characteristics allow differentiation of young female volleyball players according to playing position and level of expertise. Biol Sport; 34(1):19-26.

[9] Nikolaidis P, Afonso J, Buśko K, Ingebrigtsen J, Chtourou H, Martin JJ.(2015). Positional differences of physical traits and physiological characteristics in female volleyball players–the role of age. Kinesiology; 47(1):75-81.

[10] Häkkinen, K. (1993). Changes in physical fitness profile in female volleyball players during the competitive season. The Journal of Sports Medicine and Physical Fitness, 33(3), 223–232.

[11] Reilly T, Williams AM, Nevill A, Franks A. (2000). A multidisciplinary approach to talent identification in soccer. J Sports Sci;18(9):695-702.

[12] Thissen-Milder M, Mayhew JL. (1991). Selection and classification of high school volleyball players from performance tests. J Sports Med Phys Fitness.31(3):380-384.

[13] Tsunawake, N., Tahara, Y., Moji, K., Muraki, S., Minowa, K., & Yukawa, K. (2003). Body composition and physical fitness of female volleyball and basketvall players of the japan inter-high school championship teams. Journal of Physiological Anthropology and Applied Human Science, 22: 195-201.

[14] Smith DJ, Roberts D, Watson B. (1992). Physical, physiological and performance differences between Canadian national team and universiade volleyball players. J Sports Sci; 10(2):131-138.

[15] Sopa I. S., Szabo D. A., (2015). Testing agility and balance in volleyball game, UNEFS Bucharest, Editor Discobolul, vol. XI no. 3 (41), p. 167.

[16] Viitasalo JT, Rusko H, Pajala O, Rahkla P, Ahila M, Montonen H. (1987).Endurance requirements in volleyball. Can J App Sport Sci ;12(4):194– 201.

BULLYING BEHAVIORS AS A PREDICTOR OF EMOTIONAL DISTRESS IN ALBANIAN CHILDREN AGED 8 TO 11 YEARS

Eglantina Dervishi

Department of Psychology and Pedagogy, Faculty of Social Sciences, University of Tirana, Tirana, Albania

Albana Canollari-Baze

Schiller International University, Paris, France

Rezarta Karamano

Department of Psychology and Pedagogy, Faculty of Social Sciences, University of Tirana, Tirana, Albania

Abstract

Aim The aim of this research was to explore the differences in self-reported emotional problems and bullying behaviors in children aged 8 to 11 years old.

Method In contrast to the more traditional assessment of long-term outcomes, the current study focused on the short-term effects of bullying behavior. The study targeted a younger population (late elementary) than the majority of previous studies. A sample of 294 participants from fourth and fifth-grade students from two Albanian primary schools participated. The Personal Experiences Checklist and the Strengths and Difficulties Questionnaire were among the surveys that students completed.

Results According to the findings, students who reported higher levels of emotional distress got involved in more bullying behaviors than students who reported lower levels. Students who report higher levels of emotional distress are more likely to be bullied than those who reported lower levels of emotional distress. Furthermore, verbal-relational forms of bullying are associated with higher levels of emotional distress.

Conclusion The study's findings support the need for more mental health professionals in school systems. More comprehensive and effective bullying prevention programs can be developed and implemented as research into bullying and its prevalence continues.

Keywords: Children, bullying behaviors, emotional distress, school, verbal-relational forms

Introduction

Many children have experienced psychological distress (Zhang, et al., 2021). Accurate peer victimization of bullying behavior monitoring is critical for better understanding such experiences and informing intervention work. Bullying, a type of aggression, is defined by recurrent, deliberate, and imbalanced power, and it is a major concern for schools and societies all over the world (Zhang & Jia, 2023). Bullying is linked to mental health issues.

Previous research has found that bullied children are twice as likely as their non-victim peers to experience severe psychological distress (Tsuno 2022; Sabramani et al., 2021). Numerous studies have been conducted to examine the connection between bullying and psychological distress (Arhin et al., 2019; Pengpid & Peltzer, 2020; Samara et al., 2017; Fabris et al., 2022).

Peer victimization in early childhood can have a negative impact on students' mental health, leading to depressive symptoms and/or aggressive behavior. Furthermore, studies have shown that long-term victimization in educational settings can have a negative impact on social-emotional development (Burger, 2022; Tarafa et al., 2022; Malaeb et al., 2020). Internalizing and externalizing disorders are just a few of the negative effects. Internalizing problems can lead to higher rates of depression and anxiety, as well as low self-esteem and loneliness. Physical violence, attentional concerns, and defiant tendencies are examples of externalizing issues (Toseeb & Wolke, 2022). As a result, if early learners do not have quality relationships with their peers, their social-emotional status and age-appropriate development may suffer.

Peer victimization has traditionally been defined as being subjected to negative actions from one or more peers on a regular basis. For these negative actions to be considered victimization, they must be intended to cause discomfort and reflect the inherent power imbalances between the aggressor and victim, making it difficult for the victim to effectively stop the interaction (Memba & Ostrov, 2023). Peer victimization is common in early childhood education settings and is likely linked to emotional and behavioral issues (Xiong et al., 2023). According to self-reported data, 10-15% of students in grades three through six are victims of peer victimization at least once a week.

Victimization can be classified as either direct or indirect. Peer victimization can consider in physical, relational, or reputational forms. Physical victimization is a direct form of victimization that involves being the target (by threats or in reality) of physically aggressive behaviors such as hitting, kicking, pushing, or chasing when the two students are not of equal strength or power (Huang et al., 2022).

Relational and reputational victimization are examples of indirect victimization. Attempts to damage a classmate by excluding them from social events, activities, or conversations are examples of relational victimization. Attempts to harm a peer's social standing through behaviors such as speculation and chatting are examples of reputational victimization (Estell et al., 2009; Zheng et al., 2023).

Childhood is also a vulnerable period for psychological distress, and traumatic experiences during these years can have long-term negative effects on an individual's psychological health and mental well-being in adolescence (Pronk et al., 2020; Wang et al., 2023).

Bullying victimization is a major school mental health concern around the world. It has a number of negative effects on the psychological and physical well-being of children. Bullying in school may result in poorer sleep and academic outcomes, increased stress, depression, and anxiety, and an increased risk of suicide attempts in the short term (Tang et al., 2023; Fang et al., 2022; Healy et al., 2022).

A meta-analysis study discovered strong causal relationships between bullying victimization among children and psychological issues such as anxiety, depression, and suicidal ideation (Forsberg & Thorvaldsen, 2022). Longitudinal evidence suggests that being bullied as a child is highly related to adult mental health problems (Valente et al., 2023; Gong, Huebner& Tian, 2023).

A longitudinal study found that being bullied in middle school predicted internalizing problems 12 years later. Studies concluded that bullying victimization during childhood increased the risk of developing internalizing problems (depression and anxiety symptoms)

and suicidal ideation later in life (Andersen et al., 2023; Ttofi et al., 2014; Valles, 2007; Totura & MacKinnon-Lewis, 2011). The majority of studies, however, were conducted in Western cultural contexts, which provide a more comprehensive understanding of bullying victimization across cultures. As a result, the current study aims to investigate the relationship between bullying victimization and psychological distress in Albanian children aged 8 to 11 years old.

The Albanian context

Prior research on peer factors and children's psychological distress has primarily concentrated on Western cultures, with only a few studies demonstrating positive associations between bullying victimization and psychological distress in non-Western contexts. Investigating bullying victimization and children's psychological distress in Albanian contexts has some implications. For starters, studying the role of bullying behavior in modern Albania has significant theoretical value because it is deeply rooted in traditional Albanian culture. According to the researchers, the belief in using direct and indirect bullying to discipline and educate children is more prevalent in Albania than in any other European country because ancient Albania historically viewed children as a prom of adults' needs. It is common to discuss children as their own property and how beneficial punishment and harsh discipline can be in educating children. "Punishment from heaven" or "How Bitts you love you" are two phrases that often best describe this concept. A protracted transition in political, economic, and social-cultural terms continues, heightening individuals' uncertainty about their ability to control their lives. It is critical to investigate whether a can protect individuals from adverse life events (being bullied, disasters). Second, patriarchal culture and the pressure to conform to the rules and norms of authority are highly valued in Albanian culture. Bullying by peers is thus a more culturally threatening event for Albanian children. It is ideal for investigating the specificity of the role of being bullied in a collectivist society like Albania. Also, the coronavirus disease 2019 pandemic (COVID-19) has caused significant psychological distress in children and adolescents in Albania and elsewhere around the world. Childhood is a time in life when people are especially vulnerable to psychological distress. COVID-19 caused psychological distress in children throughout the world (Bäker & Schütz-Wilke, 2023; Koele et al., 2023). Furthermore, like other countries, Albania is frequently hit by multiple disasters at the same time. Preliminary disaster studies may provide unparalleled data for a more complete understanding of psychological distress. An earthquake hit Albania at the end of November 2019, killing several people and injuring many others. As a result, Albania may provide unique contexts for studying the relationship between bullying victimization and psychological distress in children.

The current research

Using a cross-sectional design, this study sought to investigate the impact of bullying victimization on the psychological distress of Albanian children. The participants were children from Tirana, Albania, who had been affected by an earthquake and COVID-19. The purpose of this study is to investigate the links between bullying victimization in school and psychological distress.

Materials and procedures

Participants

Data was collected from April to June of 2022. In collaboration with teachers, exhaustive information was given to parents and children to explain the purpose of this investigation and the rights of the participants. Informed consent was requested from both parents and students. Following that, participants in the fifth and sixth grades of the middle school education system were instructed and guided to the survey on widely used self-reported structured questionnaires.

The participants were recruited based on the following criteria: they were middle school students who lived in Tirana during the. The exclusion criteria were being diagnosed with mental disorders.

This study will examine a dataset containing 294 fourth and fifth-grade students from two middle schools in Tirana. The method used to recruit participants was convenient, focusing on the classes that agreed to participate in the project. The survey was completed by 121 fourth graders and 173 fifth graders in total, (51.4% male and 48.6% female, aged 9-11 years old, M age = 10.2, SD = 0.52).

Participants ranged in age from fourth to fifth class. All participants were included in the study because none of them met the exclusion criteria. All participants and their parents provided informed consent and were informed that they could voluntarily withdraw from the study at any time.

Measures

The students' completed questionnaire assessed a variety of areas related to bullying victimization and psychological distress. Students completed the Personal Experiences Checklist (Hunt, Peters, & Rapee, 2012) to assess their level of bullying victimization. Students also completed the Strengths and Difficulties Questionnaire (Goodman & Goodman, 2009) which includes psychological distress.

Checklist of Personal Experiences

The Personal Experiences Checklist (Hunt et al., 2012) is a brief questionnaire of 32 questions that assesses a variety of bullying behaviors in children aged 8 and up. The typical administration time ranges between 5 and 10 minutes. The questionnaire is divided into four sections: covert/relational bullying (11 items), cyberbullying (8 items), physical bullying (9 items), and culturally specific bullying (11 items) (4 items). Respondents provide answers on a 5-point Likert scale (0-never, 1-rarely, 2-occasionally, 3-most days, 4-every day).

The Strengths and Difficulties Questionnaire

The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) is a brief behavioral screening questionnaire used to assess various positive and negative attributes in children aged 4 to 17. The typical administration time ranges between 5 and 10 minutes. The questionnaire contains 25 questions, each of which is rated on a three-point Likert scale ("not true," "somewhat true," and "certainly true"). The items are divided into five scales in the questionnaire: emotional symptoms, conduct problems, hyperactivity/inattention, peer relationship problems, and prosocial behavior.

Data analyses

SPSS 25.0 was used for data analysis (SPSS). First, we performed a common method bias test to ensure that the data met the analysis's general requirements. To obtain a general overview of the studied associations, descriptive statistics and variable correlation analyses were performed.

A standardized continuous distribution and descriptive statistics for the total sample, mean, and standard deviation, by gender, grade, and age were performed to assess the presence of bullying victimization. The T-test was used to investigate the effect of age and gender on psychological distress, and Pearson's correlation was used to investigate the link between bullying behavior and psychological distress. One-way ANOVA and analyses of variance were used to determine the cumulative impact of bullying behavior on students' psychological distress. Furthermore, a multi-regression analysis was used to determine which bullying victimization and demographic variables such as age, grade, and gender predict psychological distress. Our dataset contained no missing data.

Results

A total of 182 students (85%) reported experiencing at least one instance of bullying in the 12 months preceding the survey, out of the 294 students who completed the survey. Based on PECK ratings, the data set was divided into two groups representing those who had below-average (50% or less) and above-average (51% and above) bullying experiences. Because the PECK does not provide a cut-off score, the researchers set it at the 50th percentile. These groups are made up of students who have experienced both low and high levels of victimization. Group 1 had 182 participants and is regarded as the low victimization group. Group 2 had 112 participants and is regarded as the high-victimization group.

The study includes 294 students, with 41.2% in grade IV and 58.8% in grade V. When it comes to gender, 48.6% are female and 51.4% are male. In terms of age, 9 years old has 2%, 10 years old has 43.5%, and 11 years old has 54.4%. The average age ranges from 9 to 11 years (M=10.52, sd=.54). Descriptive data for each dimension of bullying, including covert/relational forms of bullying (M=1.73, SD=.81), cyberbullying (M=1.39, SD=.72), physical forms of bullying (M=1.63, SD=.83), cultural discrimination reactions (M=1.55, SD=.75), and total bullying results (M=1.62, SD=.75). The covert/relational forms of bullying and physical forms of bullying appears to be more prominent than the others. Descriptive data for each dimension of psychological distress, namely emotional symptoms (M=1.78, SD=.52), behavioral problems (M=1.66, SD=.45), attention hyperactivity (M=2.01, SD=.44), problems with peer relationships (M=2.04, SD=.42), prosocial behavior (M=2.32, SD=.51), and total psychological distress (M=1.62, SD=.75).

We used the T-test to see if there were any significant differences in the level of bullying among students between classes. According to the findings, there are no statistically significant differences between the classes because the p-value is greater than.05. ($p>.05$).

To see if there are significant differences between the classes in terms of the level of psychological distress among the students, we used the T-test. From the results, there are statistically significant differences between the classes only in emotional symptoms and behavioral problems, since the p-value is less than .05. ($p<.05$).

The result shows (table 1) that the emotional symptoms are higher in students of class fourth with an average (M=1.87, SD=.54) compared to those in class V (M=1.71, SD=.49), also, behavioral problems tend to be higher in fourth-grade students (M=1.77, SD=.46) compared to those in fifth grade (M=1.58, SD=.43).

The Pearson correlation was used to determine whether there is a significant relationship between bullying victimization and age. According to the findings, there is no statistically significant relationship between them (p>.05).

We used the Pearson correlation to see if there is a significant relationship between psychological distress and age. According to the data, there is a statistically significant relationship between them only in terms of emotional symptoms and behavioral problems (p.05). There is a significant negative correlation between age and emotional symptoms (r(n=294)=-.126, p.05) and between age and behavioral problems (r(n=294)=-.118, p.05). The findings show that younger people have more emotional symptoms and behavioral issues.

We used the T-test to see if there are any significant differences in the level of psychological distress among students based on gender. According to the data above, statistically significant differences between genders exist only in pro-social behaviors, where the p-value is less than.05. (p.05). The results show that pro-social behavior is higher among female students (M=2.38, SD=.52) than among males (M=2.38, SD=.52).

We used the T-test to see if there are any significant differences between genders in terms of bullying victimization among students. The p-value is less than.05. According to the findings, there are statistically significant differences between genders. (p<.05). The results show that males are more likely than females to be bullied in all cases.

We used the Pearson correlation (tab 1) to see if there was a significant relationship between bullying victimization and psychological distress dimensions. According to the table above, there is a statistically significant relationship between them (p.05). There is a significant positive relationship between bullying and emotional distress (r(n=294)=.352, p.05), a significant positive relationship between bullying and emotional symptoms (r(n=294)=.354, p.05), a significant positive relationship between bullying and attentional hyperactivity (r(n=294)=.204, p.05), and a significant relationship between bullying and problems with relationships with peers (r(n=294)=.183, p.05). There is no significant relationship between prosocial behaviors. According to the findings, the higher the level of bullying victimization the greater the psychological distress.

Table 1: Pearson correlation between bullying victimization and dimensions of psychological distress

		Psychological distress (PECK)
Totali-Bulling victimization (SDQ)	Pearson Correlation	**.352****
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	294
Emotional symptoms	Pearson Correlation	**.354****
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	294
Conduct problems	Pearson Correlation	**.489****
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	294
Hyperactivity/inattention	Pearson Correlation	**.204****
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	294
Peer relationship problems	Pearson Correlation	**.183****
	Sig. (2-tailed)	.002
	N	294
Prosocial behavior	Pearson Correlation	-.012
	Sig. (2-tailed)	.842
	N	294

The Pearson correlation (tab 2) was used to determine whether there is a significant relationship between Psychological distress and bullying dimensions. According to the table above, there is a statistically significant relationship between them (p.05).

There is a significant positive relationship between emotional distress and traditional forms (r(n=294)=.338, p.05), a significant positive relationship between cyberbullying and physical forms (r(n=294)=.305, p.05), and a significant positive relationship between reactions to cultural discrimination (r(n=294)=.326, p.05).

According to the findings, the higher the level of bullying dimensions, the greater the psychological distress.

Table 2: Pearson correlation between the dimensions of bullying victimization and psychological distress

		Totali- Psychological distress (SDQ)
Covert/relational forms of bullying	Pearson Correlation	**.338****
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	294
Cyber bullying	Pearson Correlation	**.337****
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	294
Physical forms of bullying	Pearson Correlation	**.305****
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	294
Culturally-specific forms of bullying	Pearson Correlation	**.326****
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	294

***. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).*

We used multiple linear regression analysis to determine the magnitude of the effect of bullying victimization on psychological distress. Bullying victimization causes emotional distress. R Square, as a coefficient of determination, has a value of.129. This means that bullying victimization accounts for 12.9% of the variance in emotional distress.

Table 3: Multiple linear regression between bullying victimization and psychological distress

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	p
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1.672	.046		36.036	.000
	Covert/relational forms of bullying	.104	.056	.241	2.856	**.043**
	Cyberbullying	.096	.058	.198	1.645	.101
	Physical forms of bullying	-.040	.056	-.096	-.721	.472
	Culturally-specific forms of bullying	.014	.064	.029	.215	.830

$F=10.666$, $R^2=.129$

Emotional Distress has a significant positive relationship with Covert/relational forms of bullying (ß=.104 or p=.043.05 if we look at the significance p). Covert/relational forms of bullying cause 24.1% more emotional distress (Beta=. 241). There was no significant relationship found for the others (p>.05).

Discussion

Based on the theoretical framework, this is the first empirical study to investigate the effect and underlying processes of bullying victimization on children's psychological distress. The results showed that indirect forms of bullying, such as relational and reputational victimization, played a significant moderating role in the association between bullying victimization and psychological distress in Albanian children who were affected by an earthquake and COVID-19.

The goal of this study was to investigate whether 4th and 5th graders who experienced above-average bullying experienced more self-reported psychological distress than those who experienced below-average bullying. Previous research has found that traditional forms of bullying can impair appropriate social and emotional development (Ng, Chua, & Shorey, 2022; Peng et al., 2019).

Bullying victimization was found to be positively related to psychological distress. This was consistent with previous findings (Arhin et al., 2019; Fabris et al., 2022; Zhang et al., 2021) and expanded by revealing the effect on Albanian children who had been bullied in ways such as covert/relational bullying, cyberbullying, physical bullying, and cultural discrimination reactions. Furthermore, the covert/relational form of bullying moderated the positive relationship between bullying victimization and psychological distress. Our findings extended the theoretical framework and the model of bullying victimization by demonstrating that covert forms of bullying interacted with emotional symptoms and behavioral problems in children's psychological distress, increasing the risk for mental health problems.

The findings emphasize the links between three major subtypes of bullying behavior and psychological distress. After controlling for potentially confounding variables such as individual characteristics, age, gender, and grade, we discovered that males are more likely than females to engage in bullying behavior. The most common types of bullying behavior experienced by males are covert/relational, physical, and cultural discrimination reactions. Furthermore, children of a younger age are more susceptible to emotional symptoms and behavioral issues. All types of bullying behaviors were linked to emotional symptoms as well as behavioral problems. More importantly, in a dose-response manner, the number of subtypes of bullying behaviors is significantly associated with psychological distress.

According to the findings of this study, Albanian bullying victims with highly covert/relational forms mitigated the risk-moderating effects of high emotional symptoms on the association between bullying victimization and psychological distress. These findings support and extend research on bullying victimization based on the social systems theory (Tang et al., 2023; Toseeb & Wolke, 2022). Albanian children who endorsed emotional symptoms and were bullied tended to accept these negative life events as limitations on their ability to respond to these types of bullying behaviors. Furthermore, they believe that under these constraints, they will be unable to find strategies to achieve personal goals (Burger, 2022; Toseeb & Wolke, 2022). As a result, when they are bullied, they experience increased psychological distress. When they are bullied, they may prefer to use more passive coping strategies and perform more biased and negative social information processes, which increases their psychological distress.

Limitations of the study

The presence of cross-sectional data in this study has some limitations, as casualty cannot be inferred. Furthermore, the data collected are not representative of the country's child population, despite an adequate procedure that could involve more children from each group.

Longitudinal studies should be considered to determine the progression of changes and the impact of various variables on bullying behaviors and psychological distress over time. The measurements used in this study were self-reported.

Implication of findings

The findings may benefit the literature by providing evidence to support the development of more culturally appropriate and environmental and social framework theories to explain children's psychological distress. From a practical standpoint, these findings suggest that school counselors in Albania should prioritize bullying victims as intervention targets, particularly those with severe emotional symptoms and behavioral problems. School-based mental health prevention programs could teach Albanian children how to avoid or reduce the risk of bullying. Furthermore, they may benefit from increased parental and teacher support. Exploring the role of emotional symptoms and behavioral problems in the association between bullying victimization and psychological distress will provide critical and useful information for school psychologists.

Conclusion

This study confirmed and extended previous research by investigating the relationship between bullying behaviors and Albanian children's psychological distress, as well as determining the moderated moderating effect of covert/relational bullying and emotional symptoms. The major findings highlighted the promising role of covert/relational bullying in Albanian children's psychological distress.

In terms of fit, the alternative representations of bullying victimization are similar, but one may be preferable in certain situations. The study can generate scores for each component of victimization that, while strongly correlated, have a high score, supporting their use for assessment purposes as identification of students at risk of one or more forms of victimization. Using the multiple linear regression models, a highly reliable, unidimensional score representing the degree of students involved in all forms of bullying victimization can be obtained, as well as a set of indicators for the specific forms of victimization that show typical scores emerging from psychological distress.

Ethics statement

The project was ethically approved by the University of Tirana. Written informed consent was required from both parents and participants.

Author Contributions

Data collection, conceptualization, original draft writing, methodology, software, formal analysis, and revisions were all the responsibility of ED. ACB and SR helped to develop the concept, methodology, and revisions. The version for publication was read and approved by all authors.

Acknowledgments

We would like to thank all children who participated in this study and shared their thoughts with us, in this research project. We also thank the teachers of the Schools of Tirana, who contributed to the data collection process, and the anonymous reviewers for their insightful comments.

Declaration of conflicting interests

The author(s) declared no potential conflicts of interest in connection with this paper's research, authorship, and/or publication.

Funding

The author(s) declare that the research was carried out without any financial support that could be interpreted as a potential conflict of interest.

Reference

Andersen, P. N., Orm, S., Fossum, I. N., Øie, M. G., & Skogli, E. W. (2023). Adolescence internalizing problems as a mediator between autism diagnosis in childhood and quality of life in emerging adults with and without autism: a 10-year longitudinal study. *BMC psychiatry*, *23*(1), 1-11.

Arhin, D. K., Oppong Asante, K., Kugbey, N., & Oti-Boadi, M. (2019). The relationship between psychological distress and bullying victimisation among school-going adolescents in Ghana: a cross-sectional study. *BMC research notes*, *12*(1), 264. https://doi.org/10.1186/s13104-019-4300-6.

Bäker, N., & Schütz-Wilke, J. (2023). Behavioral Changes during the First Year of the COVID-19 Pandemic: A Longitudinal Comparison of Bullying, Cyberbullying, Externalizing Behavior Problems and Prosocial Behavior in Adolescents. *COVID*, *3*(2), 289-300.

Burger C. (2022). Humor Styles, Bullying Victimization and Psychological School Adjustment: Mediation, Moderation and Person-Oriented Analyses. *International journal of environmental research and public health*, *19*(18), 11415. https://doi.org/10.3390/ijerph191811415.

Estell, D. B., Farmer, T. W., Irvin, M. J., Crowther, A., Akos, P., & Boudah, D. J. (2009). Students with exceptionalities and the peer group context of bullying and victimization in late elementary school. *Journal of Child and Family Studies*, *18*, 136-150.

Fabris, M. A., Longobardi, C., Morese, R., & Marengo, D. (2022). Exploring Multivariate Profiles of Psychological Distress and Empathy in Early Adolescent Victims, Bullies, and Bystanders Involved in Cyberbullying Episodes. *International journal of environmental research and public health*, *19*(16), 9871. https://doi.org/10.3390/ijerph19169871.

Fang, D., Lu, J., Che, Y., Ran, H., Peng, J., Chen, L., ... & Xiao, Y. (2022). School bullying victimization-associated anxiety in Chinese children and adolescents: the mediation of resilience. *Child and adolescent psychiatry and mental health*, *16*(1), 1-7.

Forsberg, J. T., & Thorvaldsen, S. (2022). The severe impact of the COVID-19 pandemic on bullying victimization, mental health indicators and quality of life. *Scientific reports*, *12*(1), 22634.

Gong, X., Huebner, E. S., & Tian, L. (2023). Longitudinal relations between child maltreatment in families and psychological maltreatment by teachers: The mediating roles of internalizing and externalizing problems among Chinese children. *Journal of interpersonal violence*, *38*(3-4), 2716-2741.

Goodman, A., & Goodman, R. (2009). Strengths and difficulties questionnaire as a dimensional measure of child mental health. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, *48*(4), 400-403.

Healy, K. L., Thomas, H. J., Sanders, M. R., & Scott, J. G. (2022). Empirical and theoretical foundations of family interventions to reduce the incidence and mental health impacts of school bullying victimization. *International review of psychiatry*, *34*(2), 140-153.

Huang, Y., Bullock, A., Liu, J., Wang, Z., Xu, G., & Sang, B. (2022). Co-rumination with friends exacerbates association between peer victimization and adjustment in adolescence. *Journal of Applied Developmental Psychology*, *80*, 101410.

Hunt, C., Peters, L., & Rapee, R. M. (2012). Development of a measure of the experience of being bullied in youth. *Psychological assessment*, *24*(1), 156.

Koele, I. J., Blankenstein, N. E., Schreuders, E., van Duijvenvoorde, A. C., & Güroğlu, B. (2023). Adolescents' Friendship Quality, Internalizing Problems, and Academic Achievement during the COVID-19 Pandemic: A Longitudinal Study.

Malaeb, D., Awad, E., Haddad, C., Salameh, P., Sacre, H., Akel, M., Soufia, M., Hallit, R., Obeid, S., & Hallit, S. (2020). Bullying victimization among Lebanese adolescents: The role of child abuse, Internet addiction, social phobia and depression and validation of the Illinois Bully Scale. *BMC pediatrics*, *20*(1), 520. https://doi.org/10.1186/s12887-020-02413-1.

Memba, G. V., & Ostrov, J. M. (2023). The role of peer victimization in predicting aggression and internalizing problems in early childhood: The moderating effect of emotion regulation and gender. *Early Education and Development*, *34*(1), 53-70.

Ng, E. D., Chua, J. Y. X., & Shorey, S. (2022). The effectiveness of educational interventions on traditional bullying and cyberbullying among adolescents: A systematic review and meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, *23*(1), 132-151.

Peng, Z., Klomek, A. B., Li, L., Su, X., Sillanmäki, L., Chudal, R., & Sourander, A. (2019). Associations between Chinese adolescents subjected to traditional and cyber bullying and suicidal ideation, self-harm and suicide attempts. *BMC psychiatry*, *19*(1), 1-8.

Pengpid, S., & Peltzer, K. (2020). Prevalence and associated factors of psychological distress among a national sample of in-school adolescents in Morocco. *BMC psychiatry*, *20*(1), 475. https://doi.org/10.1186/s12888-020-02888-3.

Pronk, J., Olthof, T., Aleva, E. A., van der Meulen, M., Vermande, M. M., & Goossens, F. A. (2020). Longitudinal associations between adolescents' bullying-related indirect defending, outsider behavior, and peer-group status. *Journal of research on adolescence*, *30*, 87-99.

Sabramani, V., Idris, I. B., Ismail, H., Nadarajaw, T., Zakaria, E., & Kamaluddin, M. R. (2021). Bullying and Its Associated Individual, Peer, Family and School Factors:

Evidence from Malaysian National Secondary School Students. *International journal of environmental research and public health*, *18*(13), 7208. https://doi.org/10.3390/ijerph18137208.

Samara, M., Burbidge, V., El Asam, A., Foody, M., Smith, P. K., & Morsi, H. (2017). Bullying and Cyberbullying: Their Legal Status and Use in Psychological Assessment. *International journal of environmental research and public health*, *14*(12), 1449. https://doi.org/10.3390/ijerph14121449.

Tang, W., Chen, M., Wang, N., Deng, R., Tang, H., Xu, W., & Xu, J. (2023). Bullying victimization and internalizing and externalizing problems in school-aged children: the mediating role of sleep disturbance and the moderating role of parental attachment. *Child Abuse & Neglect*, *138*, 106064.

Tarafa, H., Alemayehu, Y., Bete, T., & Tarecha, D. (2022). Bullying victimization and its associated factors among adolescents in Illu Abba Bor Zone, Southwest Ethiopia: a cross-sectional study. *BMC psychology*, *10*(1), 260. https://doi.org/10.1186/s40359-022-00967-6.

Toseeb, U., & Wolke, D. (2022). Sibling Bullying: A Prospective Longitudinal Study of Associations with Positive and Negative Mental Health during Adolescence. *Journal of youth and adolescence*, *51*(5), 940–955. https://doi.org/10.1007/s10964-021-01495-z.

Totura, C. M. W., & MacKinnon-Lewis, C. (2011). Bullying in middle school: What does it look like, why does it happen, and who does it hurt. *The psychology of teen violence and victimization*, *1*, 105-125.

Tsuno K. (2022). Do personal resilience, coping styles, and social support prevent future psychological distress when experiencing workplace bullying? Evidence from a 1-year prospective study. *BMC psychology*, *10*(1), 310. https://doi.org/10.1186/s40359-022-00991-6.

Ttofi, M. M., Bowes, L., Farrington, D. P., & Lösel, F. (2014). Protective factors interrupting the continuity from school bullying to later internalizing and externalizing problems: A systematic review of prospective longitudinal studies. *Journal of School Violence*, *13*(1), 5-38.

Valente, J. Y., Ferreira-Junior, V., Paiva de Oliveira Galvão, P., de la Torre, A., & Sanchez, Z. M. (2023). Psychiatric symptoms as predictors of latent classes of bullying victimization and perpetration among early adolescents. *Current Psychology*, 1-10.

Valles Jr, R. Q. (2007). *How successful high school students cope with bullying: A qualitative study* (Doctoral dissertation, University of Southern California).

Wang, C., Yao, J., Patel, A., & Li, B. (2023). Can school climate or peer preference moderate the adjustment difficulties associated with peer victimization among Chinese middle school students?. *School Psychology International*, *44*(1), 5-22.

Xiong, Y., Wang, Y., Wang, Q., Wang, H., & Ren, P. (2023). Can lower levels of classroom victimization be harmful? Healthy context paradox among Chinese adolescents. *Journal of interpersonal violence*, *38*(3-4), 2464-2484.

Zhang, Y., & Jia, X. (2023). When fate hands you lemons: A moderated moderation model of bullying victimization and psychological distress among Chinese adolescents during floods and the COVID-19 pandemic. *Frontiers in psychology*, *14*, 1010408. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1010408.

Zhang, Y., Xu, C., Dai, H., & Jia, X. (2021). Psychological Distress and Adolescents' Cyberbullying under Floods and the COVID-19 Pandemic: Parent-Child Relationships and Negotiable Fate as Moderators. *International journal of environmental research and public health*, *18*(23), 12279. https://doi.org/10.3390/ijerph182312279.

Zheng, X., Chen, J., Yu, Q., Xiong, Q., Zhang, L., Li, C., & Shi, S. (2023). Associations Between Peer Victimization and Problematic Internet Use Among Adolescents: Humor Makes a Difference. *Journal of Interpersonal Violence*, 08862605221150463.

THE PRESENCE OF PHILOSOPHY IN OUR LIVES

Lecturer, PhD Irina-Ana DROBOT
Technical University of Civil Engineering Bucharest, Romania,
ORCID 0000-0002-2556-6233

ABSTRACT

The purpose of this paper is to look at means in which philosophy can be present, at various points in time, in our lives. Interest in philosophy could be prompted by having age-related dilemmas, such as during various passages from one age to another, e.g. from childhood to adolescence, from adolescence to maturity, and from maturity to old age. Various questions regarding the meaning in life, choosing a career, as well as the relationships with the others are frequent subjects of debate, together with dilemmas related to religious faith, or doing what we like vs choosing a career based on financial benefit. Philosophy, or at least certain branches of it, can seem unpractical and difficult to understand, while other parts of it can be directly linked to the understanding of everyday life issues. Philosophy cannot offer real solutions to problems, but it can raise awareness about them and can help in understanding what values could matter. It can offer a certain perspective on life which can be beneficial to our mental health and happiness. The question regarding what happiness is, for instance, has never been solved. Yet, each and every human being is confronted, in certain times of his/ her life, with this question.

Keywords: values, mindset, personal development, self-understanding.

INTRODUCTION

Throughout our lives, we have various questions which can be classified as philosophical. Especially during our teenage years, we begin to be attracted to philosophical discussions, and we wander about our lives, our relationships, our values, the lifestyle we wish to lead, among others. Throughout our life, however, we have various questions, which have been around since the beginnings of history. Philosophy in the ancient world deals with questions which are relevant to this day, related to the definition of happiness, ethics, political government, beauty and others. We could claim that philosophical questions are all around us through all our cultural products. For example, poems can deal with philosophical issues and, especially, questions. TS Eliot (2000) deals with philsophical issues in relation to time in the poems in the *Four Quartets* cycle, and, especially with the question of relationship between past and present:

Time present and time past
Are both perhaps present in time future,
And time future contained in time past.
If all time is eternally present
All time is unredeemable.
What might have been is an abstraction
Remaining a perpetual possibility
Only in a world of speculation.

The idea expressed in the above fragment is related to the possibilities that we imagine about the future. For the future, there are only hypotheses, and it could not be considered a reality, since it has not happened yet. The past has already occured, yet lives on under the form of memories and various consequences on the present. The present is what is occuring at the moment now, and which can be lived now. It can also include connections with the past, through consequences of past decisions, and plans for the future, as well as imagining alternative scenarios.

Poets prove that philosophical questions can be relevant at all ages in the life of a human being.

Characters in fiction can also have philosophical reflections. For instance, in Graham Swift's novels we can find the same concerns with time, and the relation between past and present, in the personal lives of the characters, as well as in history. The relationships between past and present can be noticed in the way the characters reflect on various consequences of past actions on their present situation.

Philosophical questions could be defined as "open questions." In the past, however, questions that "we consider nowadays scientific," or "closed," were also considered philosophical and open, in domains ranging "from astronomy to medicine, from psychology to zoology." There has been a change from "noetic" to "empirical or logico-mathematic" for answers to philosophical questions throughout time (Floridi, 2013: 21).

The author of the present paper understands philosophical questions as dilemmas that cannot have a definitive answer, such as "What is happiness?", a question whose answer depends on the moments in the life of a person or on the wishes they have at various times. For instance, during childhood, happiness can be related to receiving toys from Santa Claus, while during adolescence it can be related to getting the attention of the loved girl or boy, and during adult age it could be related to getting a job opportunity or to having a loving family. Yet, we could also argue that we experience various moments of happiness during our lives which are temporary, since we continuously have more and more wishes that are not satisfied. For example, when we are children, we wish to grow up, yet when we grow up, we wish we could be children again. The focus on pleasant moments is a given in our memories, or on bad times, since memory is a selective process. Therefore, it is difficult to find moments when we are completely happy and where happiness can last for a long time. As we are in a continuous process of evolution, it is natural for our wishes to change as well, as long as we always keep on discovering something new about us and about the world.

Therefore, we could claim that the answers to such open questions depend on the various stages we go through in our lives. Our answers to open-ended, philosophical questions depend

on the perspective we get on life with our advancing in age and with the experience that we have gained across the years.

Yet, the beginning of philosophical thinking may not actually come with our teenage years. While Piaget (1933) claimed that it was not until the age of 11-12 years old when children could begin to be capable of philosophical thinking, other philosophers, such as Gareth Matthews (1980), claimed that children as young as four to five or six years old could develop philosophical questions, based on his observations on them.

MATERIALS AND METHODS

According to Stanford Encyclopedia of Philosophy (2022), we have the common belief that "philosophy prior to high school seems relatively uncommon around the world. This may suggest that serious philosophical thinking is not for pre-adolescents." Thus, philosophy has been connected to a certain age since recently. One of the reasons could be related to the development of cognition: "First, philosophical thinking requires a level of cognitive development that, one may believe, is beyond the reach of most pre-adolescents." In the United States, philosophy is, thus, a subject in the school curriculum beginning, generally, from highschool: "Second, especially in the United States, the school curriculum is already crowded; and introducing a subject like philosophy, it may be thought, will distract students from what they need to learn." Another reason related to teaching philosophy only starting from high school level could be the following: "Third, given that philosophical inquiry raises questions that more often than not resist definitive answers, it may encourage students to become skeptics rather than learners."

Matthews (1980) shows some examples of young children's philosophical questions in the following examples:

- TIM (about six years), while busily engaged in licking a pot, asked, "Papa, how can we be sure that everything is not a dream?" (p. 1)
- JORDAN (five years), going to bed at eight one evening, asked, "If I go to bed at eight and get up at seven in the morning, how do I really know that the little hand of the clock has gone around only once? Do I have to stay up all night to watch it? If I look away even for a short time, maybe the small hand will go around twice." (p. 3)
- One day JOHN EDGAR (four years), who had seen airplanes take off, rise, and gradually disappear into the distance, took his first plane ride. When the plane stopped ascending and the seat-belt sign went out, John Edgar turned to his father and said in a rather relieved, but still puzzled, tone of voice, "Things don't really get smaller up here." (p. 4)

The first question, in spite of being asked by a six-year-old child, looks like a philosophical one from a mature person's point of view, starting from the idea that everything in this life could only be a dream. In fact, we cannot say for sure when we are dreaming and when we are awake. The licking of the pot is a very dwn-to-earth activity and pleasure for the child, yet the question asked is an ages-old one, regarding the separation from fantasy and reality, from waking state and dream state, from reality and illusion.

The second question, by Jordan, who is five years old, relates to the reality of time keeping. We can never know for sure how time advances, the child suggests. If we sleep we never know if the time is real or not, as indicated by the clock. "How can we measure time?" is a question that relevant at all times in the evolution of humanity. Moreover, how we can measure time with accuracy is another topic of discussion.

The third question is about perspective and about our perception of size. From the plane ride, the child notices how the world does not look smaller, in spite of his expectation to happen in this way. In this case, we notice a questionning of the mainstream or usual views related to perception of size from flying in a plane.

The issues related to philosophy are questions that can be noticed staring from the early age of childhood. It could be significant to understand that the human beings have, since the beginning, questions related to the understanding of this world. It is a habit which can continue throughout the ages, throughout the passage of time and moving on to various ages in the life on a human being.

We could refer to various teaching methodologies related to philosophy, such as philosophical counselling and philsophy for children, or philsoophy for adolescents, and also philosophy for students. Various teaching manuals are available nowadays, which can be centred on the age of the ones they are addressed to.

According to Montclair State University (2023), children of four to five years old could be perceived as asking philosophical questions, such as the following:

- I wonder if ghosts are real or unreal.
- When Dad tells me to be good, what does he mean?
- What makes someone a best friend?
- What do people mean when they say they love me?
- That’s not fair!
- Why is time so slow sometimes?
- I think my doll is a person, not just a thing.
- Mom said I didn’t have a good reason. What did she mean?
- My parents say I should tell the truth.
- Where did grandpa go when he died?

From the above examples, we could notice how some large questions related to life actually can be understood as originating in childhood. For example, the issue regarding the reality of ghosts is not a simple matter to discuss. Ghosts could be understood as memories or as illusions, or simply as entities hindering the further progress of a person. The issue related to the second question has to do with what is good and what is bad, which are only vague, general terms that can be relative according to the circumstances and to a certain culture. What friendship is can be seen as another age-old question which is still under debate and to which there is no one single true answer. It could be all understood as a matter of personal perception. The way a person can be loved is another question which depends on personal perception. The issue of what is fair can also be understood as dependent on the context, and not available for a definite, clear answer, which could be valid at all times. Many philsophical questions cannot have a universal answer which can be claimed as the absolute truth. The perception of time as being very slow sometimes is another matter of personal perception. The understanding of a doll can also be regarded as prmpting a subject of debate, related to the following issues: what makes a real person? What could be considered as an inanimate thing? Can we consider a doll a person, and in what circumstances? After all, it all depends on our own perception, definition of a real person, and on our imagination. What is more, during childhood, the boundaries between real world and imagination can be constantly challenged and questioned, such as in the case of the doll.

The question related to what is “a good reason” (Montclair State University, 2023) is also an ambiguous one, and one that is dependent on the very context of communication. The same goes for the understanding of truth. Ever since childhood, we may wonder as to what truth means. Later on in life we realize that truth is a vague term, which depends on the context of the situation, as well as on the perception of everyone faced with a certain situation. Sometimes, truth is simply a matter of the moment or a matter of personal perception. There may be no one single, objective truth, unless we are talking about scientific discoveries and experiments, which need to capture a general issue, which can be verifiable at all times. Otherwise, everything in life could be understood as being subject to personal understanding and to personal opinion, as well as to how well and convincing we can be able to argue for or against a certain issue.

The last question in the examples offered by Montclair State University (2023) is related to what happens after we die. Is there an afterlife? These questions have been asked since the early days of humanity, but they have never received a definitive and clear answer, since such an answer is considered impossible. Nobody ever went to the afterlife to witness what could happen, and, therefore, we have no examples of definite experiences regarding life after life in this world. We could only make presupposition and create hypotheses based on various sytems of belief belonging to different cultures, but nothing more. Here is where science generally fails, as no definite answers can be given and sought for. Everything is left to philosophical investigation, as well as to religious beliefs.

Religious beliefs could only provide a means of feeling better or a means of compensation for suffering and uncertainty, and a means of offering security in the face of the unknown. The story about the paradise awaiting us in the afterlife sounds like a compensation for the suffering encountered in this world. Yet, nothing has been proven, and nothing is certain, as years of technological development can never compensate for lack of understanding of the afterlife. In fact, we could argue that it is only a matter of our own hopes of believing that there is something beyond this world, in order to ease our anxieties.

RESULTS

Philosophical questions can begin at any age, since they are related to our understanding of the ways in which the world around us works. Questions starting in childhood are not easy to dismiss, since they are the beginning of the understanding of the world which develops in our lives through contact with the world around us.

Childhood has not been traditionally considered the beginning of philosophical questions, yet many questions which are analysed by adults appear to have their beginnings in childhood.

Childhood is a time of intuitive observations and understanding of the world, even if life experience is not enough to allow us to put our experiences and perceptions of the world into words.

Childhood is a time of fresh perception of the world, since we have not yet been taught how to see and how to understand various life-related issues. We have, at the time, no experience regarding the rules according to which we are expected to live and of our expected means of living in today’s world. These are things we are meant to learn later.

Until then, we may say that we behave in a more natural way, and a more honest way.

Children do not carry the load of previous knowledge or ways in which they are expected or expect others to behave.

They can be understood as starting every life experience from scratch, and interpret it without ant preconceived notions, or relying on stereotypes.

They can be regarded as authentic and not able to pretend, since they simply act according to how they feel and to how they really think for themselves. Later on, however, they may become more inhibited.

Yet, philsophical questions continue during our teenage years and further years of mature age and old age. Our understanding of life evolves as long as we age and gain life experience.

DISCUSSION

The age when philosophical questions begin is subject to discussion. While some claim that such question begin in adolescence, other claim that they begin as early as the age of childhood. Indeed, the beginning of age-old philsophical questions could be understood as rising as early as four to six years old, since at the time we become aware of the world surrounding us and we try to discover and undertand it.

Poets could be understood as asking questions from fresh perspectives which ordnary people may not be aware of. Generally, the artists can get creative understandings of age old questions, which have come to go about almost unnoticed, since we have grown accustomed to dismissing them as unimportant and as unsolvable with the passage of time.

CONCLUSION

We are constantly in a state of discovering and of understanding the world we live in, and philsoophical questions can be regarded as a way of dealing with such questions.

Philosophy is not a domain of research removed from everyday life. On the contrary, it can offer many practical solutions to age-old dilemmas of humanity. Philosophy does not consist in purely impractical theories, but in practical ones as well. It could be understood as a counterpart to psychology, and as a means to provide comfort and everyday life solution to human lives during various stages of development, such as childhood, teenage years, adults and old age.

The universal side of the dilemmas regarding happiness, beauty, friendship, love, justice, morality, correctness, and others, can prove that humanity shares these dilemmas. Their resolution depends on the historical age, as well as on the culture and life experience of the person.

REFERENCES

Eliot, T.S. (2000). Burnt Norton (No. 1 of Four Quartets). Retrieved from: http://www.davidgorman.com/4quartets/

Floridi, L. (2013). What is a philosophical question?. *Metaphilosophy*, *44*(3), 195-221.

Matthews, Gareth. (1980). *Philosophy and the Young Child*, Cambridge, MA: Harvard University Press.

Montclair State University. (2023). Why Philosophy for Children. Retrieved from: https://www.montclair.edu/iapc/what-is-philosophy-for-children/why-philosophy-for-children/

Piaget, Jean. (1933). "Children's Philosophies," in *A Handbook of Child Psychology*, Carl Murchison (ed.), 2nd ed. rev., Worcester, MA: Clark University Press.

Stanford Encyclopedia of Philosophy. (2022). Philosophy for Children. Retrieved from: https://plato.stanford.edu/entries/children/

AEROBIC CAPACITY IN 18-19 YEARS OLD FEMALE IN VOLLEYBALL PLAYERS

ENKELEIDA LLESHI

Department of Sports Performance, Sports Research Institute, Sports University of Tirana, Albania

BLERINA MEMA

Department of Education and Health, Faculty ofMovement Science, Sports University of Tirana, Albania

Abstract

Volleyball is defined as an activity with alternating aerobic-anaerobic engagement with the entry into work of a large number of body muscles and high strength requirements in certain regions. Purpose of the study is the identification of volleyball players in the development performance of i VO2max. Method: Test A Strand was used to evaluate VO2max in 49 female volleyball players in the 18-19 age of the Albanian championship in two different periods _Pre and _Post mini phase of their training in the respective teams. Anthropometric measurements BH, BW, BMI and A Strand test were developed. Results; showed a positive value of progress from Pre-test to Post-test of volleyball players. There was a correlation between the maximum heart rate per minute and the maximum intake 021/min, Maximum heart rate per minute and MaxV02 intake ml / kg / min in the post test, which showed a negative correlation, but the results are not significant at $p \leq 0.05$. The comparison of the test before and after did not mark a significant. Conclusion: It was noted that the training of volleyball players was aimed at strength. Strength training has made the only positive contribution to this type of improvement. Our study shows that the correlation between strength training and performance improvement of maximum VO2max results of laboratory values compared to the good part of them were significant. The impact of strength training cannot be said to be a primary indicator but a secondary indicator in VO2max performance.

Key words: Performance, VO2 max, volleyball, training, strength.

1. Introduction

In volleyball, the main goal is the best performance on the day of the match and for this is achieved through the methods used during the training sessions by the coaches. We will present a record of the performance of female volleyball players in the youth championship in Albania. In addition to other elements that include the training of volleyball players, the training of strength on the performance of VO2max is also important. Cardiovascular capacity is often thought to be the main limiting factor in endurance performance. Classical measures such as maximal oxygen uptake (VO2 max) and lactate threshold (LT) have traditionally been used in the laboratory to predict performance potential [1]. Consequently,

physical preparation for these sports generally focused on developing physiological quality. However, elite endurance athletes with similar VO2 max levels may have different abilities during a match and therefore may receive maximum oxygen do not fully explain the true ability in the match. Efficiency, and estimates that include a specific component of muscle endurance energy, such as velocity / strength during maximal oxygen uptake (VO2max), are now thought to be superior performance indicators in a sports elite [2]. Specific endurance muscle strength is the ability of the neuromuscular system to rapidly produce strength following a sustained period of high-intensity exercise (high glycolytic and / or oxidative energy demand) [3]. This ability can be a differentiating factor for elite endurance performance as successful world-class athletes can produce high elocations and energy outflows to win a race after a steady period of high-intensity exercise. Specific endurance muscle strength is the ability of the neuromuscular system to rapidly produce strength after a steady period of high-intensity exercise (high glycolytic and / or oxidative energy demand) [10]. Current research shows that there have been significant improvements in the economy from maximal strength training and reactive interventions [4, 5]. Noakes's philosophy [6] for poorly performing performance may lack musculotendinous rigidity and therefore strength training can improve the ability of the leg muscles to absorb and rapidly utilize the elastic energy produced during any contact with the ground. Recent research suggests that strength training is one of the most powerful interventions to improve athletic performance as an indicator of improved physical quality [7, 8].

2. Methodology

Subject 49 volleyball players from different teams in Albania were tested. The A Strand Test is used which allows coaches and athletes to monitor the progress of a VO2max maximum. 6-minute test using an ergo cycle gauge (a fixed exercise bike). The linear relationship between heart rate and VO2max has been observed. The test enjoys a standard deviation of ± 15% from a directly measured max VO2max [9]. The female volleyball players were tested before and after a mini-training phase by their coaches. The results were statistically processed with the Wilcoxon Signed - Rank test calculator and the Pearson correlation calculator.

Table1 Anthropometric Measurements (Volleyball players)

Nr;75 Volleyball players	FEMALE (F)
Mean Age	18.1
Body Height (BH) cm	175.3 cm
Body Wight (BW) kg	60.4 kg
Body Mass (BMI)%kg/m²	20.47%

3. Results

Table 2 shows the average data of female volleyball players taken under observation. The values obtained clearly show the level of the players in Albania.

Table2. Data obtained from Test A Strand (volleyball players female)

VO2max TEST	Accept heart rate bpm	Max heartrate bpm	Vo2 correlation factor	Max02 Uptake l/min	Max02 Uptake Ml/kg/min
_Pre	148.6	202	1.03	2.55	41.09
_Post	149.5	202	1.03	2.61	42.56

Results for the volleyball player's _Pre and _Post were taken and expressed in the average: Pre-Test Accept. Heart rate bpm 148.6/Post-Test 149.5. _Pre-Test Max heart rate bpm 202/Post-Test 202. _Pre- Test Vo2 correlation factor 1.03, /Post-Test 1.03. _Pre-Test Max 02 Uptake 1/min 2.55 / Post- Test Max 02 Uptake 1/min 2.61. _ Pre-Test Max 02 Uptake Ml/kg/min 41.09 /Post-Test Max 02 Uptake Ml/kg/min 42.56. Results showed positive values when pre and posttests results were compared, which are: the result is significant at $p \leq 0.05$ to Max 02ptake 1/min and Max 02 Uptake Ml/kg/min. Results showed correlations between Max heart rate bpm and Max 02 Uptake 1/min, Max heart rate bpm and Max 02 Uptake Ml/kg/min on Posttest, that showed negative correlation, but the results are not significant at $p \leq 0.05$.

4. Discussion

Strength training affects every sports program, no matter what the sport. Strength training has made for the most part the only positive contribution to this kind of improvement. According to the comparison of results show laboratory values for pre- and post-tests for most of them, there is a noticeable improvement over performance as well as a strong correlation between strength training and VO2 max. These results showed that the value of improvement was minor compared to various studies reported before. The results were not significant at $p < 0.05$. Important for our identification in female volleyball players was the transfer of strength performance to VO2max indicators, which is the essential component that influences sports results. Comparison of the results in the before and after test of Max 02 Uptake1 / min was significant at $p \leq 0.05$. The value of Max 02 Intake Ml / kg / min will be better estimated if body weight can be included. Various studies have shown correlations between body weight and VO2 max. The results showed a correlation between maximum heart rate and maximum 02 intake 1 / min, max 02 Intake Ml / kg / min. Based on these results we can say that the introduction of strength training programs in volleyball season matches will not reduce the performance of VO2max. Strength impact training may not mean that it is a primary indicator but rather a secondary one on VO2max performance. Referring to the results, the performance of VO2max is more influenced by the heartbeat which leads us to the fact that the strength exercises should be adequately adjusted to the heart rate interval which on the other hand will increase the performance of the VO2max by a high-intensity workload and a certain duration which increase the heart rate and affect the transfer capacity of VO2max.

5. Conclusion

This study influenced the identification of the performance status of young volleyball players in Albania. Their training turned out to be at a low level under the influence of VO2max. We will try to cooperate with their coaches to emphasize the development of VO2max to increase the sports performance of volleyball players of different age groups in Albania.

6. References

1. Bassett, D. R., & Howley, E. T. (2000). Limiting factors for maximum oxygen uptake and determinants of endurance performance. Med Sci Sports Exerc.;32 (1): 70–84.
2. Paavolainen, L., Nummela, A., Rusko, H. (2000). Muscle power factors and VO2max as determinants of horizontal and uphill running performance. Scand J Med Sci Sports.; 10: 286–91.
3. Paavolainen, L., Hakkinen, K., Hamalainen, I., et al. (1999). Explosive strength training improves 5‑km running time by improving running economy and muscle power. J Appl Physiol.; 86: 1527–33.
4. Johnston, R. E., Quinn, T. J., Kertzer, R., et al. (1997). Strength training in female distance runners: impact on running economy. J Strength Cond Res.;11 (4):224–9.
5. Berryman, N., Maurel, D., Bosquet, L. (2010). Effect of plyometric vs. dynamic weight training on the energy cost of running. J Strength Cond Res.;24 (7): 1818–25.
6. Noakes, T. D. (2003). Lore of running. 4th ed. Champaign: Human kinetics. P. 19–21.
7. Hoff, J., Helgerud, J., and Wisloff, U. (1999). Maximal strength traiing improves work economy in trained female cross-country skiers. Med Sci Sports Exer 31: 870–877.
8. Storen, O., Helgerud, J., Stoa, E. M., and Hoff, J. (2008). Maximal strength training improves running economy in distance runners. Med Sci Sports Exerc 40: 1087–1092.
9. Foss, M. L., & Keteyian, S. J. (1998). Fox’s Physiological Basis for Exercise and Sport,, 6th ed., McGraw- Hill International. P. 61–582.
10. Paavolainen, L., Hakkinen, K., Hamalainen, I., et al. (1999). Explosive strength training improves 5‑km running time by improving running economy and muscle power. J Appl Physiol.; 86: 1527–33.

EVALUATION OF EXPLOSIVE POWER IN YOUNG SOCCER PLAYERS IN TIRANA, ALBANIA

MSc.LUAN PINARI

Teacher; School Mastery Sports "Loro Borici"

Abstract

Training involves more than simple growth and maturation and, of course, the highest levels of performance are relative to the athlete's current status and genetic endowments. The purpose of this study is to identify the level of vertical jump among 16-17 year old soccer players in three team Tirana, Albania. Method; Measurements anthropometric such as: body weight, body height, BMI and the vertical jump test was developed; SJ and CMJ in Sports University Albania Laboratory (Ergojump-Bosco System,1980) .Results; The values obtained from the measurements showed significant differences between the groups. In the entirety of the football players' sports performance, there are clear differences between individuals but also according to the 3 teams in all the parameters taken in the study. The correlation between the tests used is strongly positive r=0.9389, but the variables are weak. Conclusions; the rational and scientific planning of a sports training can be programmed if we know the workload but also the effectiveness of the performance of the training. Also, significant statistics have observed a parallel increase with the age of individuals. The values obtained from the tests suggest that the practice of playing football favors an improvement of the neuromuscular characteristics of the lower extensor limbs and the growth of these improvements is parallel to the years of sports practice.

Key words: Football, squat jump, countermovement jump, explosive power.

1. Introduction

The identification and measurement of sport performance and fitness are essential for elite soccer and will provide benchmarks and foundations for future coaches, players and researchers. Even in football, it is important and necessary to improve the parameters of power, strength, speed, endurance as well as the basic physical skills of athletes. The height of the jump measured with the CMJ test depends on the take-off speed [McMahon, J.J. et al. 2017], which is dependent on the athlete's ability to brake and suddenly accelerate [Bosco&Komi., 1981]. Diagnosing the physical capacity of football players is a necessary part of the training process carried out professionally. Nowadays, the levels of functional capacity required to meet the needs of high-level sports are becoming ever greater, even in situations related to football. Performance in football depends on many aspects, such as technical, tactical, physical and mental parameters. As with other sports, soccer is not a science, but science can help improve performance [Albert.m. 1983]. Sport and exercise researchers engaged in researching the sport of soccer are interested in the variety of factors that determine a player's performance, as well as the underlying phenomena that explain how each factor affects that performance. Understanding profiles as rules and methods can be used

to prepare a player or team to compete professionally. Profiles are important for coaches to understand the needs of competitive soccer players in order to maximize performance and minimize the chance of failure. Typically, football players are classified into four groups: goalkeepers, defenders, midfielders and forwards [Ingebrigtsen J. et al, 2011 & Vescovi J.D., Motion, 2014], although another classification system has been used, grouping players into goalkeepers, centre-backs, full-backs, central midfielders, wide midfielders and strikers [Bradley P.S., et al, 2014]. These studies have revealed differences in physical abilities depending on the position of the players. Several studies have revealed differences between physiological characteristics depending on the position of the players. It has been shown that defenders possess a better aerobic capacity than goalkeepers from running speed to anaerobic threshold [Manson et al, 2014]. The [Pantelis T. & Nikolaidis, 2014] have shown that between players' positions there are differences in body composition (higher percentage of body fat in goalkeepers) and flexibility (lower score in goalkeepers). Furthermore, most of these studies have assessed physical fitness using laboratory tests performed on ergometers [Gil, Gil, Ruiz, Irazusta, & Irazusta, 2007; Hasegawa and Kuzuhara, 2015; Ingebrigtsen et al., 2011; Krustrup et al., 2005; Nikolaidis, 2014], which is not specific to the sport of football. There are many studies and data related to anthropometric profiling and physical fitness characteristics of soccer players in most parts of Europe, America and Asia which are available [Andersson et al., 2010; Krustrup et al., 2005; Lockie et al., 2018; Thorpe & Ebersole, 2008; Vescovi& McGuigan, 2008], but, according to our knowledge, there are no studies investigating these characteristics of football, especially in Albania.

2. Methodology

The subjects are 48 soccer players male aged 16-17 years. In understanding with coaches of the football teams we based our study on the football team “Tirana”,"Dinamo" and "Partizani" in Tirana Albania. The teams train regularly 5 times a week with the model of their coaches and 1 matches at the end of the week. During the study players have been under our observation for the performance of the training program with their coaches. Anthropometric measurements of body height (BH), body weight (BW) and BMI $kg^2/m\%$ have been developed.

Protocol Tests

SJ (squat jump); the vertical jump from the initial position starts when the athlete has his/her legs refracted to 90º and hands positioned on the waist. There have been realized 3 jumps and has been taken the best.

CMJ (Countermovement Jump); is similar to SJ, but the athlete begins the testing by staying right and then he/she takes off by refracting his/her lower limb to 90 º and hands placed on the waist (3 jumps). Tests were developed on (Ergojump-Bosco System, 1980).

Calculation; (CMJ - SJ) – the difference between these two tests. By processing the SJ and CMJ we can calculate the coefficient of elastic reuse of force which is the percentage difference between the SJ and the CMJ.

Calculation; (CMJ-SJ) x 100/CMJ) -the capacity to reuse the accumulated energy as a result of the elastic pull that precedes the muscular contraction (elasticity percentage).

During squat jumps with a knee flexion to 90° players were instructed to perform a maximal vertical jump and were not allowed to use any motion, forward flexion before jumping. All

football players were tested in the same conditions, with a preliminary general stretching of 10 min.

3. Results

Table 1 shows the average data of male football players taken under this study. The values obtained clearly show the level of the players in three team Tirana in Albania.

Table1. Data obtained from Test and measurements Football players.

Team	Years	Body Wight	Body Height	BMI Kg^{2}/m %	SJ (cm)	CMJ (cm)	CMJ-SJ	(CMJ-SJ) X 100/CMJ
PARTIZANI	16-17	67.7	177.1	21.66 %	32.6	38.2	5.3	14.02
SD		*6.8*	*4.9*	*1.9*	*3.9*	*4.1*	*2.1*	*5.1*
DINAMO	16-17	70.4	177.8	22.26 %	30.3	36.5	4.24	*16.98*
SD		*9.2*	*4.3*	*2.5*	*3.5*	*4.1*	*2*	*5.1*
TIRANA	16-17	61..39	172	20.64 %	29.6	34.1	4.57	*13.38*
SD		*8.02*	*8.5*	*1.3*	*5*	*5.4*	*2*	*3.4*

In the table above, we have presented in a general way the data of the tests practiced on soccer players aged 16-17 years. The tests of researcher [C. Bosco., 1992]; Squat Jump (SJ), Counter Movement Jump (CMJ) were practiced. Table 1 shows the average team values of the anthropometric measurements of football players' teams, as well as the values obtained from the SJ and CMJ tests.

4. Discussion

Squat-Jump (SJ) The test provides a measure of quick jump ability to develop quick explosive strength. The above table shows the average performance of team jumps after collecting the individual data of each soccer player. From the measurements made by comparing it with the references of taken from the literature, we have differences at the team level for these ages team Partizani 32.6 cm, Dinamo 30.3 cm and Tirana 29.6cm. So the differences between the teams are ± 2cm but compared to the references of various studies, the values of football players are low. Counter Movement (CMJ). For a long time it has been thought that this type of jump will provide a measure of muscle elasticity, while today it has been found that this test provides a measure of the quick strength of the jump. From the

measurements made and referring to the literature, the differences at the team level for these ages team Partizani 38.2 cm, Dinamo 36.5 cm and Tirana 34.1cm. So the differences between the teams are ± 3cm but compared to the references of various studies, the values of football players are low. The difference between tests CMJ-SJ difference the researcher C. Bosco has proposed the evaluation of the "elastic quality" of athletes in teams using the concept of "elasticity index" which comes from the difference between CMJ and SJ. Good capacity used by elastic energy corresponds to 8-10 cm. The difference between these two tests is called the quick power index. The difference between tests CMJ-SJ difference the researcher C. Bosco has proposed the evaluation of the "elastic quality" of athletes in teams using the concept of "elasticity index" which comes from the difference between CMJ and SJ. Good capacity used by elastic energy corresponds to 8-10 cm. The difference between these two tests is called the quick power index. From the data presented in table 1, we notice that football players in the age group of 16-17 years present a low elastic energy capacity of the lower extremities average up to 5%. The 16-17 year old footballers of the three teams in Tirana show values in the levels of capacity of fast and low strength. CMJ and SJ type jumps are needed and if these athletes do not demonstrate these types of characteristics, then you are in for a good workout to develop your quick power index. From the calculations made, using the formula (CMJ-SJ) x 100 / CMJ we have also derived the coefficient of elasticity. The coefficient of elasticity is expressed in % and is an indicator of the energy capacity accumulated as a result of the elastic elongation of the muscle that precedes the muscle contraction. By processing SJ and CMJ we have managed to calculate the coefficient of elastic reuse of force which is the percentage difference of the jump between SJ and CMJ. This index indicates unused reserves of elastic muscle energy from the soccer player taken in this study.

5. Conclusion

This study evaluated some of the details of the football players. The obtained results suggest changes in sporting performance of “vertical jump” in the force settings, speed and power. These tests are necessary for each coach and athlete. This study aimed to identify of physical performance of 16-17 vjec soccer players Tirana in Albania. The results of this study showed that coordination produced adaptations in the power and agility capacities of young soccer players. The results show low team values but not individual values.Coaches can use coordination training to improve their players’ physical fitness with other training methods such as strength and plyometrics.

References

1. Albert M. Descriptive three-year data study of outdoor and indoor a professional soccer injuries. Athl Train. 1983; 18:218-20.
2. Andersson, H. Å., Randers, M. B., Heiner-Møller, A., Kru- strup, P., & Mohr, M. (2010). Elite female soccer play- ers perform more high-intensity running when playing in international games compared with domestic league games. Journal of Strength and Conditioning Research, 24, 912–919.
3. Bradley P.S., Bendiksen M., Dellal A., Mohr M., Wilkie A., Datson N. et al., The application of the Yo-Yo intermittent endurance level 2 test to elite female soccer populations. Scand J Med Sci Sports, 2014, 24 (1), 43–54. doi: 10.1111/ j.1600-0838.2012.01483.x.
4. Bosco, C.; Komi, P.V.; Ito, A. Prestretch potentiation of human skeletal muscle during ballistic movement. Acta Physiol. Scand.1981, 111, 135–140. [CrossRef]
5. Gil, S. M., Gil, J., Ruiz, F., Irazusta, A., & Irazusta, J. (2007). Physiological and anthropometric characteristics of young soccer players according to their playing

position: Relevance for the selection process. Journal of Strength and Conditioning Research, 21, 438–445.
6. Hasegawa, N., & Kuzuhara, K. (2015). Physical characteris- tics of collegiate women's football players. Football Science, 12, 51–57.
7. Ingebrigtsen J., Dillern T., Shalfawi S.A., Aerobic capacities and anthropometric characteristics of elite female soccer players. J Strength Cond Res, 2011, 25 (12), 3352– 3357, doi: 10.1519/JSC.0b013e318215f763
8. Krustrup, P., Mohr, M., Ellingsgaard, H., & Bangsbo, J. (2005). Physical demands during an elite female soccer game: Importance of training status. Medicine & Science in Sports & Exercise, 37, 1242–1248
9. Lockie, R. G., Moreno, M. R., Lazar, A., Orjalo, A. J., Giuliano, D. V., Risso, F. G., Jalilvand, F. (2018). The physical and athletic performance characteristics of Division I collegiate female soccer players by position. Journal of Strength and Conditioning Research, 32, 334–343.
10. Manson SA, Brughelli M, Harris NK. Physiological characteristics of international female soccer players. J Strength Cond Res.2014; 28:308e18.
11. McMahon, J.J.; Rej, S.J.E.; Comfort, P. Sex Differences in Countermovement Jump Phase Characteristics. Sports 2017, 5, 8.[CrossRef]
12. Nikolaidis, P. T. (2014). Physical fitness in female soccer players by player position: A focus on anaerobic power.Human Movement, 15, 74–79
13. Pantelis T. Nikolaidis 1, 2. "Physical fitness in female soccer players by player position: a focus on anaerobic power" Article in Human Movement · July 2014.DOI: 10.2478/humo-2014-0006.
14. Thorpe, J. L., & Ebersole, K. T. (2008). Unilateral balance performance in female collegiate soccer athletes. Journal of Strength and Conditioning Research, 22, 1429–1433
15. Vescovi J.D., Motion Characteristics of Youth Women Soccer Matches: Female Athletes in Motion (FAiM) Study. Int J Sports Med, 2014, 35 (2), 110–117. doi: 10.1055/s-0033 -1345134.

PERFORMANCE OF FEMALE BASKETBALL PLAYERS IN THE RAST TEST

MIGENA PLASA

Department of Sports Performance, Sports Research Institute, Sports University of Tirana, Albania

FERDINAND MARA

Department of Movement and Health, Faculty of Physical Activity and Recreation, Sports University of Tirana, Albania

Abstract

Basketball is considered a sport of permanent intensity that requires mainly anaerobic metabolism according to scientific research. It is known that the anaerobic contribution to basketball is important for tactical moves in defense, attack and for technical actions such as throwing, jumping, blocking, passing, three-step and other technical actions. Method; the aim of this study was evaluating anaerobic performance of the female "PARTIZANI" basketball team Nr = 15 were divided into 4 groups: playmakers 3, forward 7 and centers 5, in RAST (Running Anaerobic Sprint Test). Test contains 6 max sprints with 10s break between each other and variables have been analyzed using visual and mathematical models. The measurements have been performed; first measurement January and second measurement March. Results; during power and fatigue index values determination we have also analyzed the differences between the groups. Results showed that national female basketball players presented low anaerobic performance. Finally, RAST is an excellent measurement inductor for hyper- lactate and through this measurement we will try to understand the anaerobic performance level our national female basketball team. Conclusions; the basketball players of the "PARTIZANI" team presented low anaerobic performance. Our data showed that the anaerobic performance determined in elite athletes by the RAST test, was lower when compared to other studies with intermediate teams. Achieving an anaerobic performance requires the planning of a work program by coaches, taking into account the evaluation of player positions. The training program should have a clear definition of objectives before starting its implementation.

Keywords: anaerobic performance, fatigue index, hyper lactation.

1. Introduction

The game of basketball is characterized by frequent starts, stops, and changes of direction, all maintained over a period of time. In the past decade, the need to further understand the demands of basketball match-play led researchers to study the requirements of high-level players and team performances in several dimensions [Abdelkrim N. 2007; Gómez M. A. et al, 2008; Trninić S.et al, 2002]. It is believed that the anaerobic contribution to basketball is

important for tactical movements in defense and assault and for technical actions such as throwing, jumping [Castagna.C. et al, 2009&Delextrat A. 2008]. Basketball is considered as a sport with a permanent intensity that requires mostly anaerobic metabolism [Castagna.C, et al 2009].In professional sports, the use of performance analysis helps coaches to study team and players' match performances for the purpose of enhancing the training process [Hughes M.2004; Sarmento .H, et al.2014]. According to various researches in basketball players have been found to cover about 4500–5000 m (2.8–3.1 mi) during a 48– minute game. Also, in a simulated practice game, players were found to spend only 34.1% of the time playing, 56.8% walking, and 9.0% standing [Narazaki K. K., et al, 2009]. There are many anaerobic basketball performance protocols that are very important for researchers, coaches and players in order to build proper training programs. The anaerobic sprint test (RAST) is a protocol used in basketball to evaluate the power and fatigue index [Balciunas M., et al, 2006]. Although RAST has been widely used by coaches and athletes but a few studies have investigated the applicability of this protocol in sport [Balciunas M., et al, 2006; Zacharogiannis E., et al 2004; Zagatto A., et al 2009]. RAST variables obtained are evaluated using simple equations but no literature studies using rigorous criteria to calculate these variables in player's basketball. Running protocols on elite basketball players may be important to improve scientific knowledge in relation to anaerobic performance or to set reference values in basketball.

2. Methodology

The aim of this study was evaluating anaerobic performance of the female "PARTIZANI" basketball team Nr = 15. Team was divided into 4 groups, players are divided according to the specific roles they have: Playmakers 3 (Age 21, BH 170cm and BMI 22.3%), Forward 7(Age 21, BH 175 cm, BMI 21.1%) and Centers 5(Age 26, BH 179cm and BMI 22.7%).

The players performed in Running Anaerobic Sprint Test (RAST). Test contains 6 max sprints with 10s break between each other and variables have been analyzed using visual and mathematical models. RAST was applied after heating (10 min) and developed on the field. The test consists of performing 6 sprints of 35m with a 10s rest interval between sprints. Speed, Acceleration, Force and Power are defined by the following equations: a) Speed (m / s) = Distance / Time; b) Speed (m / s2) = Speed / Time; c) Strength (kg * m * s2) = Weight * Acceleration; d) Power (watt) = Force * Speed. The measurements have been performed; first measurement January and second measurement March.

3. Results

After performing both measurements, each player's power calculations are made after each sprint. The team's average of the 6 sprints in both measurements is calculated and graphically shown in graph No 1.

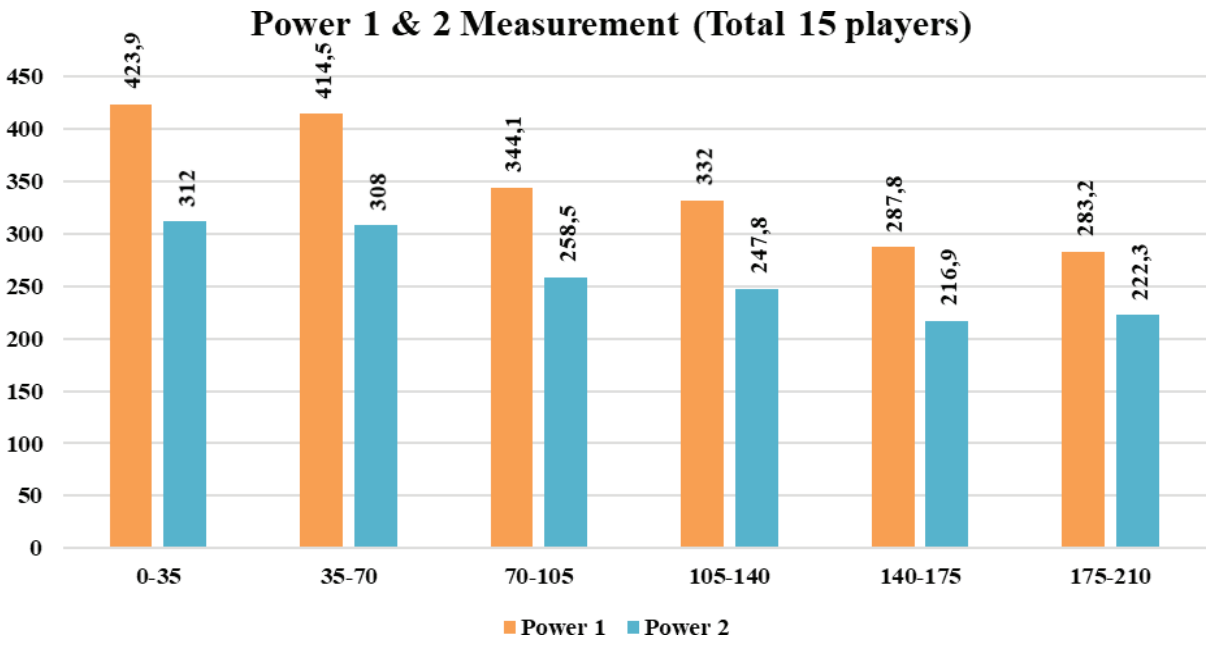

Graphic.2.3.4 presented below shows the power results of all players for both measurements according to roles. Results are showing an obvious fall in power from the first sprint to the next sprint measurement, but it is even clearer that the power of these players has fallen from the first in second measurements; this phenomenon is unexplained given that the players came from 2 weeks holidays. The player's center position players (n = 5) at the first measurement the decrease is apparent, especially from the first sprint to the second, followed by a slight increase again and then falling in the last two sprints. In the second measurement, the power values appear to be significantly lower than those of the first measurement, but it should be noted that center players in the second measurement have shown better stability. The player's forward position players (n-7) power average in the 6 sprints was calculated and it is shown graphically. In the first measurement, we see a decrease after the second sprint and the last one, while in the second measurement the power values are higher and then again, they all decrease compared with the first measurement results.

Graphic.2.Center Players

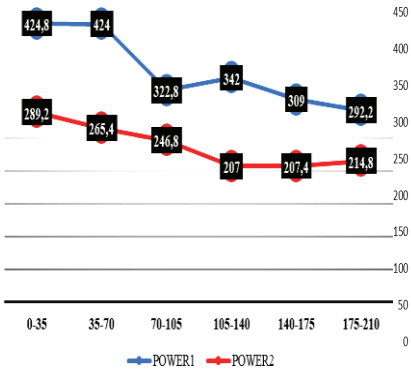

Graphic.3. Forward Players

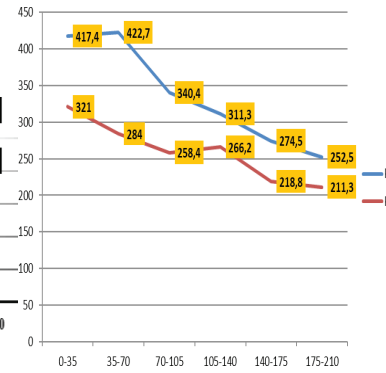

Graphic.4. Playmaker Players

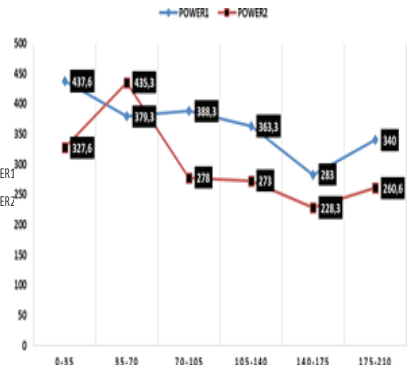

From the results we have taken, we can see that playmakers results have a gradual decline from the first sprint to the fifth one, and they have a marked increase in the sixth sprint, while in the second measurement we see that there is a significant increase compared with the first sprint, a noticeable decrease in the third sprint and then a gradual decrease in the

fifth on followed by a slight increase in the sixth sprint. Based on the RAST formulas calculations we extracted Pmax (Maximum Power), P min (Minimum Power), P Ave (Average Power) and FI (Fatigue index) for each player in particular for the entire team and for the groups divided by roles.

The P max of all players calculated by finding the P max average of each in both the performed measurements and the P max of the players divided by their roles is shown in (graphic 5). We have presented the average of the P max of all players and in particular for each group divided by the roles in the centers, forward and playmakers in both measurements. We find out that the results in the first measurement were better than in the second measurement for the whole team as well as in special roles besides the role of the playmakers where the difference from the first measurement to the second is not very large. The minimum power of all players is calculated by averaging the minimum power of each in both measurements and the minimum power of the players divided by their roles are shown in (graphic 6).

Graphic.5.

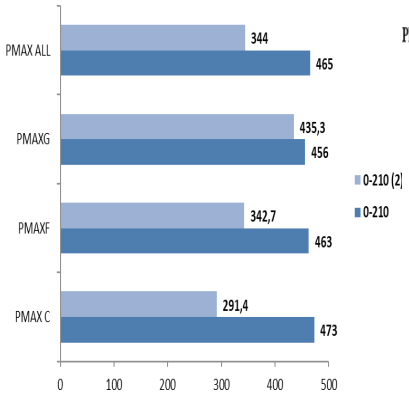

Graphic.6.

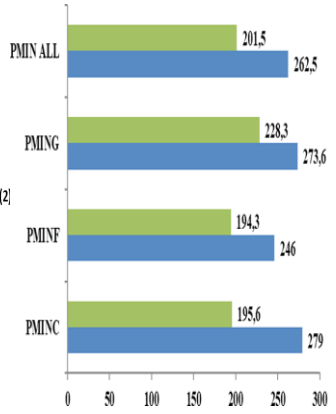

Graphic.7.

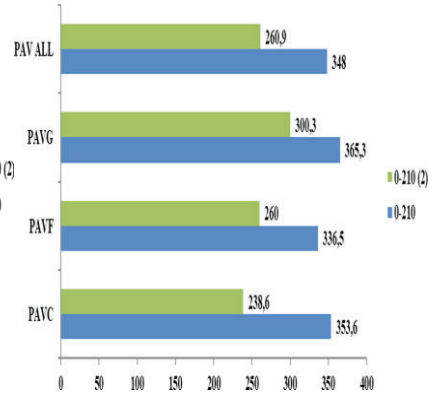

In (graphic .6.) we have presented the calculated average of the minimum power of all players in total and divided by roles: center, forward and playmaker. Results show that there is a decrease in the minimum power from the first measurement to the second measurement, especially on the center position players. The average power of all players calculated by finding the average power of each of them in both measurements and the average power of the players divided by their roles is shown in (graphic.7). We have presented the estimated average of the total power of the entire team and of the roles divided into centers, forwarders and playmakers. Again, in the same situation that the average power has fallen from the first measurement in the measurement second in all players and more evident in the centers players.

The fatigue index calculated by the RAST formulas for the entire team and for the roles divided by groups, in the measurements performed, is shown in (graphic. 8). It showed the fatigue index calculated according to the RAST formulas in the first and second measurements. In addition to the role of the organizers where the chart shows that the fatigue index is higher in the second measurement, in all other cases the fatigue index is lower in the second measurement than compared with the first measurement.

Graphic.8.

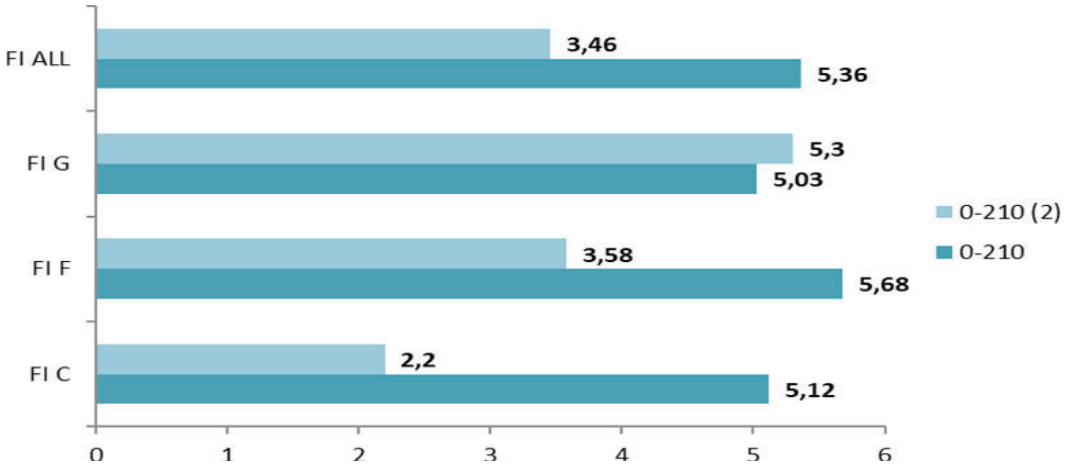

4. Discussion

Our data showed that the anaerobic performance determined in elite athletes by the RAST test was lower when compared to other studies with intermediate teams [Balčiūnas et al., 2006; Zagatto et al., 2009]. In this study, based on the results, we see that the players of our "Partizani" female basketball team presented low anaerobic performance. This fact directly affects the reduction minute after minute of the performance during a game because the anaerobic performance decrease of each player there is also a decrease in the technical execution level basic elements of basketball such as passing, dribbling and finalizing. There is a higher mistakes rate in the passes, also the percentage of realization decreases and the number of lost balls lost during the game is increased. Based on the results we can say that in the second measurement the situation was more problematic than in the first, because there was a fall on the anaerobic indicators since January when the first measurement took place, in March the second measurement took place. Looking at the fatigue index graph where we see that in the second measurement data are lower while sprint times are higher compared with the first measurement data's, we may have the right to think that our subjects did not give their maximum effort in the second measurement. Nevertheless, from this study, it is clear that the anaerobic performance of this team is very low and measures should be taken as quickly as possible to increase the aerobic performance of all players during the annual period in the respective teams. To achieve this goal is needed maximum dedication and player coach cooperation, unification of a program working and setting objectives before the beginning of its implementation in order to know where it will be at the end of this phase. The value will be the determination of different tests that show the physical and technical condition of the players.

5. Conclusions

In sports such as soccer, basketball and others, the use of this test is very interesting because of reduced financial costs and easy application**.** The anaerobic contribution of these distances is very high and these correlations corroborate for the anaerobic characteristics of the RAST test. The findings of this study have shown the reliability and validity of the RAST as an anaerobic evaluation procedure in running. The advantage of using the RAST to measure anaerobic power is that it allows the execution of movements more specific to sporting events that use running as their principal form of locomotion, and it can be easily applied by trainers and coaches in training. The RAST has practical advantages over these other running methods. Coaches can use a simple method of anaerobic assessment that does not

require the use of sophisticated and expensive equipment or running performed on a staircase or inclination conditioning and performed in repeated sprints, as occurs in some sports. Because of its simplicity, it can easily be incorporated into routine training. Our results have shown that the RAST is not only a reliable and valid procedure to assess anaerobic power, but also a good predictor of short-distance running performances.

6. References:

1. Castagna C., Chaouachi A., Rampinini E., Chamari K., Impellizzeri F. Aerobic and explosive power performance of elite Italian regional-level basketball players. J Strength Cond Res, 2009; 23: 1982–1987.
2. Delextrat A., Cohen D. Physiological testing of basketball players: toward a stsndsrd evaluation of an- aerobic fitness. J Strength Cond Res, 2008; 22: 1066–1072.
3. Ben Abdelkrim N., El Fazaa S., El Ati J. Time-motion analysis and physiological data of elite under-19-year- old basketball players during competition. Br J Sports Med, 2007; 41: 69–75.
4. Gómez M. A., Lorenzo A., Sampaio J., Ibáñez S. J., Ortega E. Game-related statistics that discriminated winning and losing teams from the Spanish men's professional basketball teams. Coll Antropol, 2008; 32(2): 451–6.
5. Trninić S., Dizdar D., Luksić E. Differences between winning and defeated top quality basketball teams in final tournaments of European club championship. Coll Antropol, 2002; 26(2): 521–31.
6. Hughes M., Franks I. M. Notational analysis of sport. Systems for better coaching and performance in sport. – London: Routledge; 2004.
7. Sarmento H., Marcelino R., Anguera M. T., Campaniço J., Matos N., Leitão J. C. Match analysis in foot- ball: a systematic review. J Sports Sci, 2014; 32(20): 1831–1843.
8. Narazaki K. K., Narazaki K. Berg N. Stergiou, and Chen B. Physiological demands of competitive bas- ketball. Scand. J. Med. Sci. Sport. 19: 2009; 425–432.
9. Balciunas M., Stonkus S., Abrantes C., Sampaio J. Long term effects of different training modalities on power, speed, skill and anaerobic capacity in young male basketball players. J Sports Sci and Med, 2006; 5: 163–170.
10. Zacharogiannis E., Paradisis G., Tziortzis S. An evaluation of tests of anaerobic power and capacity. Med Sci Sports Exerc, 2004; 36: S 116.
11. Zagatto A. M., Beck W. R., Gobatto C. A. Validity of the running anaerobic sprint test for assessing an- aerobic power and predicting short-distance performances. J Strength Cond Res, 2009; 23: 1820–1827.

PSYCHOLOGICAL WELL-BEING AND COVID-19 RECOVERY THROUGH COVEX-19

Dr. Silva IBRAHIMI PhD

Senior Lecturer & Researcher, Department of Psychology, Albanian University, Tirana, Albania

ORCID NO: 0000-0003-3233-1157

Valbona HABILI SAUKU PhD

Senior Lecturer, Department of Psychology and Pedagogy, Faculty of Social Sciences, University of Tirana, Albania

Msc.Labinot REXHA

Psychologist, Geneve, Switzerland

Laureta REXHA

Medical auxiliary and Clinical Assistance Geneve, Switzerland

Dr. Ervin IBRAHIMI

Medical Director of Area Vasta 2 COOSS-MARCHE, Italy

Abstract

The present paper aims to explore the construct and effects of the pandemic on cognitive, behavioral, and affective resilience in mental health.

The methodological construct of the present study is a mixed one. The study design is probabilistic and the method used in it is of the transversal typology. The final answers were collected in a sample cohort of 300 valid responses in an age range from 18 to 50 years old, with a mean age of 25 years and gender predominance of 34% males and 66%. Females. The selected respondents were in Albania 2 weeks after going through the Coronavirus. The selection of subjects who had passed COVID-19 has been done in different social settings to collect the most representative data in the analysis of reliable results. The instrument used for the current research is the COVID-19 Experience Questionnaire (COVEX; Fisher et al.,2021). Micro-analysis of each COVEX sector was performed on the specific weight of each of them.

The results showed a statistical difference in the responses of COVEX of males (M = 1,500) and females (M = 1,500) while the standard deviation indices show a good cohort distribution for further processing (SD = .696). Results found a strong and positive correlation between being female and the difficulty of finding medication (rs = .768; p <.01) and an inverted

positive correlation between being a single woman and the facility to receive proper health care (rs = -.745; p <.01) during the first 2 weeks of having COVID. Younger women, who make up the highest specific weight in the present study, have shown a strong tendency to use cooking, cleaning, art, and to a lesser extent playing online games as resilient mechanisms used while being home with COVID-19. Differences of statistical significance have also appeared in the variables of personality traits between women and men (F =2; SM = .786; df = 4.5); (F =2; SM = .654; df = 4.5) and recovery trait factors between sexes (F =2; SM = .919; df = 4.5);(F =2; SM = .723; df = 4.5).

In **conclusion**, the findings of the current work revealed the multidimensional impact that COVID-19 had caused on internal resources life, coping skills, health, and social aspects of the young women in Albania, in the 2-weeks after being ill with COVID-19. The authors recommend drawing attention to conducting psychoeducational training on resources of social support and positive sources of resilience that can be used effectively in its management.

Keywords: pandemic, COVEX, mental health, women, psychosocial recovery

Introduction

SARS-COVID-19 has affected not only physical and ergonomic human health but especially mental health and psychological well-being. The pandemic was a worldwide spread of a new disease, first identified in Wuhan, Hubei Province, China in December 2019 (Zhu et al. 2019). Today, after 3 years after the beginning of the SARS-COVID-19 pandemic, we can probably predict that in a physiopathic way, but we are still far from the evaluations or real predictions of the mid-term and long-term psychological effects caused by the pandemic (Andreoli, 2022; Kang et al, 2020). Psychological researchers have researched deepening the connections of psychic dynamism and the impacts of the pandemic on it. In their efforts to understand human identity and psychic development during the time of the pandemic, specialists have defended different positions. Their arguments have ranged from internal intrapsychic and macro-societal views to identifying work processes that develop this dynamism (Cielo et al., 2021). The flexibility and adaptive functions of the normal personality reflect the nature of the defense mechanisms of a healthy personality. When events of a major stressful or traumatic nature occur, such as the outbreak of a pandemic, the adaptive structures of our personality overlap, and people begin to see themselves as fragile and breakable either emotionally or mentally. Fear and anxiety increase and in conditions without a treatment, they turn into real stress pathology. It is precisely the features of our personality that can strengthen or facilitate coping with events with a great social impact (Frydenberg, 1997). In times of home confinement of individuals across the country (Lockdown), individuals mostly experience General Adaptation Syndrome (GAS) (Selye 1946; Londsdale, 2020). Suppressed thoughts and affects as a result of isolation and Lockdown, when efforts to cope with constant stress have not been efficient, create the tendency to experience strong stress even in a very small change in living conditions. When our social system is disorganized, it leads to confusion about human time, being, and space (Cellini et al. 2020). This new state of being, called Pandemic Stress Disorder (Rosenbaum et al., 2011; Parola et al. 2020), strongly affects the development of human identity (Wu & McGoorgan, 2020). The isolation of a single individual can be as dangerous as the isolation

of the whole society if preventive measures are not taken to preserve psychic functions. Many individuals with previous vulnerability have also developed a second traumatic disorder that overlaps the dysfunctional defense mechanisms from the initial attempts to face Pandemic Stress without being able to succeed (Qirjako 2011; Ravens-Sieberer et al., 2021). Thus, the first trauma from the lockdown is amplified and transformed into a double psychogenic disorder, i.e. double trauma (Rossi et.al, 2020). It should be understood along these lines that "public health has a dual function of monitoring compliance and providing social support to people in quarantine" (Brooks et al. 2020). Existence in the times of the coronavirus, as in any other situation similar to the war, is a state beyond one's capabilities and must be treated with priority in order not to turn it into a real pathology of psychic dynamics, including here all the cognitive, affective, behavioral and resilience opportunities that affect and are affected by changes in the life and identity conditions of the individual (Kjøs et al. 2021; Parola et al. 2020; Bourion-Bédès et al. 2021; Faize et al. 2021; Baiano et al. 2020). The impact of COVID-19 at the psychosocial level has overwhelmed the response capacities of many countries, communities, families, and individuals. Difficulties in crisis management caused by the pandemic were translated into emotional and behavioral changes, which vary depending on the impact of the epidemic and the psychosocial vulnerability of the population (Ribot et al., 2020; Villalobos, 2020). The efforts of individuals to adapt and cope with the stress caused by the threat of illness, loss of family, friends, property, work, and daily routines, have been important during the phases of quarantine, isolation, and social distancing. The long duration of the pandemic is a stressor that adds to the demands of adapting to the so-called "new normal". Lazarus and Folkman (1986) were among the pioneers in psychological research on coping, coining the term coping for the first time (Folkman & Moskowitz, 2004), to define those psychological efforts of an affective, cognitive, and volitional type that subjects do in situations that they interpret as destructive of their psychological resources (Samper et al., 2012). Coping with potentially stressful events assumes complex psychological processes that unfold when the individual evaluates an event as beyond his control, for which he uses cognitive, emotional, and behavioral strategies to control the psychological manifestations of his relationship with the stressor and the stressful event (Mella-Morambuena et al., 2020). Its role as an intermediary variable in the relationship between resilience and post-traumatic stress has been explored in recent studies supporting its role as a protective resource in acute and chronic stress situations (Thompson et al., 2017). The scientific literature includes intrapsychic and external factors as determinants of coping, including the nature of the stressor, the personological characteristics of the subject, and the social context (Stroebe et al., 2017). A combination of these variables allows adaptive or maladaptive behavior to occur. Adaptive coping exhibits benefits for well-being and health and is associated with a reduction in negative emotional reactions, problem-solving, and social adjustment (Simpson et al., 2018). Its protective nature against situations of high psychological complexity and life compromise has led researchers to consider it as a potential resource used by the population against the health pandemic COVID-19.

Method

Purpose

The purpose of the present study is to explore the construct, factors, and effects of the pandemic on the psychological elements of cognition, affect, behavior, and resilience in public health and mental health, based on Frydenberg's Model for personality traits and psychic dynamism (Frydenberg, 1997), The Psychosocial Stress Model (Dohrenwend, 1978), the General Adaptation Syndrome (Selye, 1946) and the Theory of Resilience and Constructive Amplification of Fredrickson and his colleagues (Broaden and Build Theory) (2000, 2001).

Hypothesis

For conducting and verifying the results of the present study, we assumed the following hypothesis:

H1= COVID-19 has played an important role in amplifying psychological dysfunctions

Research design

The methodological construct of the present study is based on the probabilistic model design. This design was selected based on the scientific arguments of Rausch and Zehetleitner (2020), according to which individuals react probabilistically to situations that are unexpected, complex, and psychologically loaded for them.

The study is of the transversal typology that uses non-random sampling to conduct research on the psychological state of the target population during the COVID-19 pandemic.

The research method is mixed, with quantitative data collected from questionnaires and standardized instruments and with qualitative data that will rely on micro-psychological analysis of quantitative data.

After collection, data were coded in SPSS version 27 software for descriptive data. Quantitative data processing was performed with the JASP STATS program, while correlational analyses. The THEME version 2022 program was used to interpret the qualitative data of the inter and intra-personal experiences of the participants in the study.

Instruments and Procedures

The study is divided into two main stages: the pilot phase and the study phase.

In the first pilot phase, data were collected using structured questionnaires distributed online to the selected population in Albania regarding the experience of the Pandemic and the internal mechanisms used for psychological rehabilitation from it. This phase included 100 individuals equally divided between the two sexes in Albania (50 males and 50 females) and served to structure the research project, to carry out Informed Consent, Psychoeducation, and instrument validity testing.

In the second phase, we created a "*Guide to research activities*" based on the data from the pilot phase.

At this stage, the study sample has increased to 300 participants in Albania to have a distribution as representative as possible. The participants were equally distributed in different municipalities of the country.

1. *Demographic data questionnaire*:

This questionnaire, created by the authors, was intended to collect data related to gender, age, level of education, marital status, typology of work, place of residence, a chronology of exposure to COVID-19, the perception of the pandemic in his or her community, the perception and attitude of people towards treatment and vaccination, Demographic data did not include personal data such as Name and Surname; they were coded according to the procedures approved by the EU Personal Rights Protection Law of 2018 and the subsequent quantitative and qualitative analyzes were carried out on the basis of these codifications.

2. The *Psychological Impact and Experiences of COVID-19 Questionnaire* (COVEX) were created by Fisher et al. (2020) at the Psychiatric Institute of the State University of New York (USA) with the aim of measuring and documenting the experiences of the general and clinical population during the pandemic. A major objective of this instrument is its service as a standardized assessment protocol for psychology research and clinical research practice.

The instrument can be administered either as an interview form or as a self-assessment report. In this study, this instrument was used as a self-evaluator for the very nature of the sample and safety protocols for the pandemic situation. The questionnaire consists of 9 sections that aim to assess: 1) Symptoms and diagnosis of COVID-19; 2) Vulnerability to COVID-19 and direct exposure to it; 3) Living conditions; 4) Changes in the workplace or school; 5) Concerns and changes in sensitivity and mental health; 6) Problems and social support during the spread of the pandemic; 7) Coping mechanisms; 8) Questions related to the experiences of COVID-19 for pregnant women (optional section depending on the subject asked) and 9) Use of social media. Each section's questions are multiple-choice and final scoring is done according to the Pandemic Stress Index (Harkness et al., 2020). Subscales 6 and 7 of the instrument were used in this study to assess H1. The 8th subscale predicts the overall impact of the pandemic in cases of pregnant women; since from the collected demographic data, we did not register any cases of pregnancy, as suggested by the authors themselves, this subscale is not part of the integral results of the study.

Sample

The present study included sample participants in the pilot phase (50 subjects) and sample participants in the study phase (300 subjects). To fulfill this data collection procedure, 300 respondents were selected in an age range from 18 to 50 years old, with an average age of 25 years and gender affiliation of 98 men, or 33.33%, and 199 women, or 66.67%. Both in the pilot phase and in the study phase, the selected respondents were in Albania during the pandemic and Lockdown period. The time of this study included the years 2020 - 2021. The selection of subjects was random in different social environments such as Health Centers, Schools, and Universities, Artistic Environments in Albania, Business Companies, Families, etc. The participants in this study have given consent to participate after being familiar with its general objectives and goals, have given their consent to engage voluntarily, and have been free to decide on the continuation of it based on the Informed Consent signed in advance.

Results

Table 1: Descriptive statistics of Symptoms and Diagnosis with COVID-19

Descriptive Statistics

	Gender	Age	Section1P1
Valid	297	297	297
Missing	3	3	3
Mean	1.500	3.510	1.050
Std. Deviation	0.503	1.501	0.757
Minimum	1.000	2.000	1.000
Maximum	2.000	7.000	3.000

Of the descriptive indices of Section I, the mean ranges are in line with the general gender and age distribution (M=1,050) while the standard deviation indices show a discrete but sufficient cohort distribution for further processing (SD=0.757). The chi-square test showed a positive and stable value in the calculation $X^2 = 13.275$ *for* $p < .001$. A positive and strong correlation was observed between the female gender and the spread of the virus (Pearson r=775; p < 0, 01) which can also be justified by the total distribution of the sample in the female plural. Also interesting were the number of responses for "*asymptomatic*" distributed in relation to the linear association between both sexes (r=746; p < 0.01).To understand the differences between gender and age groups on the symptomatic feelings of COVID-19, we performed the ANOVA test. The indices showed a strong difference in symptomatic feelings at the average age (F=1.874; MS=4.147; df=2) and a positive but stable difference between the female gender and symptomatic feeling (F=1.278; MS=1.123; df= 2). This means that women of young ages have shown a stronger tendency to experience symptoms of COVID-19 compared to men and women of older ages. To understand the degree of association and connection between the independent variables represented by the questions of Section 1, we used the non-parametric Spearman rho test. The total summary data of this test is presented in the table above. As we can see, most respondents reported that they experienced symptoms of COVID-19 (r= .894; p < 0.01), that they communicated with doctors (r= .992; p < 0.01), and more the test used was the nasal antigen swab (r= .596; p < 0.01). The Mann-White test also confirmed the old Spearman indices for these substrates. To validate this hypothesis, we mainly rely on the data from Section V of the COVEX assessment instrument – Concerns and Problems with Mental Health. Pearson correlation data showed a stronger association between the female gender and difficulty sleeping during the first 2 weeks of the pandemic outbreak (rs = .661; p < .01) and a positive association between the female gender and feelings of fatigue of energy loss (rs = .595; p < .01). To understand the differences between age groups on the coping and resilience skills of COVID-19, we performed the ANOVA test. The indices showed a strong relationship between performing physical exercises and walking freely in middle age (F =1.423; SM =.732; df= 5), a positive and strong relationship with cooking as a coping strategy (F=2.826; SM=.583: df=5), a strong relationship between artistic activities as a coping strategy (F=5.692; SM=2.022; df=5), a strong and positive relationship

with house cleaning (F=3.868; SM=.857; df=5) and a strong relationship of playing online games (F=1.232; SM=.298; df=5). This means that women of young ages have shown a strong tendency to use cooking, cleaning, art, and less that of playing online games as resilience mechanisms used during the pandemic.

Discussion

The COVID-19 pandemic has naturally had a global impact not only on physical health but also on mental health and well-being (Shrestha et al., 2020). Relying on scientific studies on the effects of COVID-19 on public well-being (Kjøs et al., 2021; Nøkleby et al., 2021) this transversal study is focused on exploring the construct, factors, and effects of the pandemic on the psychological elements of cognition, affect, behavior and resilience in public health and mental health in Albania. In the data collected by the demographic data instrument, the final randomly selected sample consisted of respondents in an age range from 18 to 50 years, with a mean age of 26 years and gender affiliation of 145 males or 48.3% and 155 females or 51.6% who stayed in Albania during the Lockdown in 2020-2021. The total calculated construct of valid answers was 297. The analysis of the results of this study was carried out according to the weighting of the factors depending on the purpose, the objectives set, the indices, and the data collected on the instruments and the sample under study. To analyze the internal consistency of the demographic data questionnaire and the Psychological Impact and Experiences of COVID-19 Questionnaire (COVEX) on the experience and protective mechanisms used by COVID-19. To prove our hypothesis, the Chi-Square Test was used with a significance level of p= .05 or p= .01 (p>.05). Statistical analysis through the F-test and ANOVA analysis for the degrees of freedom (dF), presented us with interesting data on the linear regression (p for the F-test = .02 <0.05) and the variance. The data of dF (rho 0.4<0.05), (rho 0.02 <0.05), and (rho 0.7 <0.05) also supported our Hypothesis. Of the general descriptive indices, the mean levels are in line with the general gender and age distribution (M=1,050) while the standard deviation indices have shown a discrete but sufficient cohort distribution for further processing (SD=0.757).). Spearman data to test the objective and hypothesis showed a stronger relationship between the female gender and difficulty sleeping during the first 2 weeks of the pandemic outbreak (rs = .661; p < .01) and a positive relationship between the female gender and feelings of fatigue and loss of energy (rs = .595; p < .01). The ANOVA test indices showed a strong difference in the symptomatic feelings of decreased energy and fatigue in the middle age (F =4.293; SM .917; df= 5) in women. The Mann-White test also confirmed the old Spearman indices for these substrates. Preliminary data also showed the coping and resilience processes used in coping with COVID-19 in different population groups in Albania. A statistical difference is observed in the responses of men (M= 1.500) and women (M= 1.500) while the standard deviation indices show a discrete cohort distribution but sufficient for further processing (SD= .503). The ANOVA test indices show a strong relationship between performing physical exercises and free walking in the middle age (F =1.423; SM =.732; df= 5), a positive and strong relationship with cooking as a coping strategy (F= 2.826; SM=.583: df=5), a strong relationship between artistic activities as a coping strategy (F=5.692; SM=2.022; df=5), a strong and positive relationship with house cleaning (F= 3.868; SM=.857; df=5) and a strong relationship of playing online games (F=1.232; SM=.298; df=5). The female gender (54%) carries a higher association with levels of anxiety and depression during the pandemic than the male gender (46%). These data are in line with the literature data of Baloch et al. (2021), Bourion-Bédès et al. (2021), and Sundarasen et al. (2020). The findings presented in this study highlight the need to develop efficient strategies and plans for psychological intervention and ongoing monitoring of the psycho-social effects of the COVID-19 pandemic.

Conclusions

The present study has generally contributed to the exploration and deepening of knowledge on the psycho-somatic consequences caused by the Pandemic by focusing on general symptomatology, bio-psycho-social risk factors, the construct of personality traits and coping structure traits, coping and resilience skills through a multi-dimensional reading of personal and contextual variables.

The results of the study speak of a statistically significant and psychological impact of the pandemic and the lockdown measures for many of the mental health symptoms such as adjustment disorder, anxiety, strong negative stress, tendencies for post-traumatic stress disorder, depression, sleep-wake cycle habits, and general well-being, especially in young women. What was pointed out by the present work is the significance of identifying personal experiences and reflecting on the impact of the pandemic on social life, work, economy, artistic activities, and resilience. Just as important are the preventive strategic actions for the protection of mental health for young people not only during the pandemic but also beyond it for psychological and supportive interventions. Preventive measures of mental health should be a priority and a challenge for carrying out strategic plans in the succeeding periods and the future.

References

1. Andreoli, V.(2022). Storia del Dolore, rasti “2020-Il Lockdown della Mente”, Solferino Eds.Milano,fq.24-168
2. Baiano, C.; Zappullo, I.; Group, T.L.; Conson, M. (2020) Tendency to Worry and Fear of Mental Health during Italy’s COVID-19 Lockdown. Int. J. Environ. Res. Public Health 17, 592
3. Baloch, G.M.; Sundarasen, S.; Chinna, K.; Nurunnabi, M.; Kamaludin, K.; Khoshaim, H.B.; Hossain, S.F.A.; AlSukayt, A. (2021) COVID-19: Exploring impacts of the pandemic and lockdown on mental health of Pakistani students. PeerJ, 9, e10612
4. Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., & Rubin, G. J. (2020) The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. The Lancet, 395(10227), 912–920 https://doi.org/10.1016/S0140-%206736(20)30460-8
5. Bourion-Bédès, S.; Tarquinio, C.; Batt, M.; Tarquinio, P.; Lebreuilly, R.; Sorsana, C.; Legrand, K.; Rousseau, H.; Baumann, C. (2021) Psychological impact of the COVID-19 outbreak on students in a French region severely affected by the disease: Results of the PIMS-CoV 19 study. Psychiatry Res., 295, 11355
6. Cellini, N.; Canale, N.; Mioni, G.; Costa, S. (2020). Changes in sleep pattern, sense of time and digital media use during COVID-19 lockdown in Italy. J. Sleep Res., 29, e13074
7. Cielo, F.; Ulberg, R.; Di Giacomo, D. (2021). Psychological Impact of the COVID-19 Outbreak on Mental Health Outcomes among Youth: A Rapid Narrative Review. Int. J. Environ. Res. Public Health, 18, 6067.https://doi.org/10.3390/ijerph18116067
8. Dohrenwend, B. S. (1978). Social stress and community psychology. American Journal of Community Psychology, 6, 1-14.
9. Faize, F.A.; Husain, W. (2021) Students with severe anxiety during COVID-19 lockdown—Exploring the impact and its management. J. Ment. Health Train. Educ. Pract. 16, 153–163

10. Folkman, S., & Moskowitz, J. T. (2004). Coping: Pitfalls and promise. Annual Review of Psychology, 55, 745–774. https://doi.org/10.1146/annurev.psych.55.090902.141456
11. Fredrickson, B. L. (2000) Cultivating positive emotions to optimize health and wellbeing. Prevention and treatment. Journal apa, org/prevention,
12. Fredrickson, B. L. (2001) The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions. American Psychologist, 56, 218-226.
13. Fredrickson, B. L., & Branigan, C. (2001) Positive emotion. In T. J. Mayne & G. A. Bonanno (Eds.), Emotions: Current issues and future direction (pp. 251-285). New York: Guilford Press.
14. Frydenberg, E. (1997). Adolescent coping. Theoretical and research perspective. London: Routledge
15. Lonsdale D (2020). Corona Virus and the General Adaptation Syndrome. Sch J Emerg Med Crit Care 4(1):73-74.
16. Kang, L.; Ma, S.; Chen, M.; Yang, J.; Wang, Y.; Li, R.; Yao, L.; Bai, H.; Cai, Z.; Xiang Yang, B.; et al. (2020). Impact on mental health and perceptions of psychological care among medical and nursing staff in Wuhan during the 2019 novel coronavirus disease outbreak: A cross-sectional study. Brain Behav. Immun., 87, 11–17
17. Kjøs, P.; Klippen, I.; Hovgaard, H.; Krokstad, S.; Sletten, M.A.; Lekang, B.; Konar, M.; Møgster, R.L.; Antonsen, M.; Modalen, M.; et al.(2021) Livskvalitet, psykisk helse og rusmiddelbruk under Covid-19-pandemien. [Life Quality, Mental Health, and Use of Substances during the Covid-19 Pandemic]. Available online:

https://www.fhi.no/div/helseundersokelser/%20fylkeshelseundersokelser/livskvalitet-og-psykisk-helse-under-koronaepidemien--nov-des-2020

18. Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). Coping and adaptation. In W. d. Gentry (Ed.), The handbook of behavioral medicine (pp. 282-325). New York: Guilford
19. Mella-Morambuena, J., López-Angulo, Y., Sáez-Delgado, Y., & Del Valle, M. (2020) Estrategias de afrontamiento en apoderados durante el confinamiento por la COVID-19. CienciAmérica, 9(2), 322. https://doi.org/10.33210/ca.v9i2.324
20. Parola, A.; Rossi, A.; Tessitore, F.; Troisi, G.; Mannarini, S. (2020) Mental Health Through the COVID-19 Quarantine: A Growth Curve Analysis on Italian Young Adults. Front. Psychol. , 11, 567484
21. Qirjako E. (2011*).* Traumat, Pasojat, Trajtimi (Traumas, Consequences, Treatment*)*, UFO Press
22. Ravens-Sieberer, U.; Kaman, A.; Erhart, M.; Devine, J.; Schlack, R.; Otto, C. (2021). Impact of the COVID-19 pandemic on quality of life and mental health in children and adolescents in Germany. Eur. Child Adolesc. Psychiatry
23. Rauch,M; Zehetleitner,M.; Steinhauser,M. &Maier E.Martin (2020). Cognitive modeling reveals distinct electrophysiological markers of decision confidence and error monitoring, Neuroimage Elsevier,Vol.218
24. Ribot, V., Chang, N., González, A. (2020) Efectos de la COVID-19 en la salud mental de la población. Revista Habanera De Ciencias Medicas, 19, 1–15. http://scielo.sld.cu/scielo.php?pid=S1729-519X2008000300003&script=sci_arttext
25. Rosenbaum SJ, Bayer R, Bernheim RG, et al. (2011) Ethical considerations for decision making regarding allocation of mechanical ventilators during a severe influenza pandemic or another public health emergency. Atlanta: Centers for Disease Control and Prevention

https://www.cdc.gov/od/science/integrity/phethics/docs/Vent_Document_Final_Version.pdf
26. Rossi, R.; Socci, V.; Talevi, D.; Mensi, S.; Niolu, C.; Pacitti, F.; Di Marco, A.; Rossi, A.; Siracusano, A.; Di Lorenzo, G. (2020). COVID-19 pandemic and lockdown measures impact on mental health among the general population in Italy. Front. Psychiatry ,11, 790.
27. Samper, P., Mestre, V., & Tur, A. (2012). Los mecanismos de afrontamiento como predictores de la disposición prosocial. Revista de Psicología y Educación, 7(2), 31–47
28. Selye H (1946). The general Adaptation Syndrome and the diseases of adaptation. J Clin Endocrinol Metabol 6: 117-230.
29. Simpson, D., Suarez, L., Cox, L., & Connolly, S. (2018). The Role of Coping Strategies in Understanding the Relationship Between Parental Support and Psychological Outcomes in Anxious Youth. Child and Adolescent Social Work Journal, 35(4), 407–421. https://doi.org/10.1007/s10560-018-0531-y
30. Stroebe, M., Schut, H., & Boerner, K. (2017). Modelos de afrontamiento en duelo: un resumen actualizado. Estudios de Psicologia, 38(3), 582–607. https://doi.org/10.1080/02109395.2017.1340055
31. Sundarasen, S.; Chinna, K.; Kamaludin, K.; Nurunnabi, M.; Baloch, G.M.; Khoshaim, H.B.; Hossain, S.F.A.; Sukayt, A.(2020) Psychological Impact of COVID-19 and Lockdown among University Students in Malaysia: Implications and Policy Recommendations. Int. J. Environ. Res. Public Health , 17, 6206
32. Thompson, N., Fiorillo, D., Rothbaum, B., Ressler, K., Michopoulos, V. (2017). Coping Strategies as Mediators in Relation to Resilience and Posttraumatic Stress Disorder. Physiology & Behavior, 176(12), 139–148. https://doi.org/10.1016/j.physbeh.2017.03.040
33. Villalobos, F. (2020) Psicología en contextos de COVID – 19 , desafíos poscuarentena en Colombia. In Ascofapsi (Ed.), Psicología y salud mental, los retos que nos ha develado el COVID-19 (Issue July, pp. 91–100).
34. Wu Z, McGoogan JM.(2020). Characteristics of and important lessons from the coronavirus disease 2019 (COVID-19) outbreak in China: summary of a report of 72 314 cases from the Chinese Center for Disease Control and Prevention. JAMA
35. Zhu, N., Zhang, D., Wang, W., Li, X., Yang, B., Song, J., Zhao, X., Huang, B., Shi, W., Lu, R., Niu, P., Zhan, F., et al. (2020). A Novel Coronavirus from Patients with Pneumonia in China, 2019. The New Engl and Journal of Medicine Brief, 382(8), 727–733. https://doi.org/10.1056/NEJMoa2001017

BODY IMAGE, EMOTIONAL REGULATION, AND PERCEPTION OF SELF IN UNIVERSITY STUDENTS: THE CASE OF ALBANIA

Fatjona Hysi

Department of Psychology and Pedagogy, Faculty of Social Sciences, University of Tirana, Tirana, Albania

Eglantina Dervishi

Department of Psychology and Pedagogy, Faculty of Social Sciences, University of Tirana, Tirana, Albania

Abstract

Body image is a multidimensional construct that includes perceptual, cognitive, emotional, and behavioral aspects of one's body.

The present paper aims to explore the impact that body image has on the feelings of wellness, fitness, and self-awareness in undergraduate students.

The **participants** in the research include 100 students, belonging to the three undergraduate degrees of the Bachelor's studies of the Faculty of Social Sciences at the University of Tirana. The selected sample had a mean age of ±17.8 years old (M=17.8) and a standard deviation of 1.2 (SD=1.2001). The **sample** was selected in an inter-subjective design due to the characteristics of the participant. The total gender sample distribution was composed of 70% of females and 30% males. Results conducted of the instrument revealed significant variables of 18 sub-trials divided into 4 tasks and analyzed the responses of the respondents regarding their body image with a previously piloted Body Self-Image Questionnaire Short Form (BSIQSF) test (α=.698). Sample respondents answered the clustered questions posed: (a) how you think you look (cognitive task); (b) how you feel you look (affective task); (c) how you would like to look (optative task); (d) how you think others see you (metacognitive task). Factor analysis revealed the significance of 6 factors from which the body shape and attitudes toward it had a major significance (Sig.=.753) related to age. The regressive analysis model also confirmed a positive interrelation between age as a variable and body image as a predictor (R2=.253). The differences in body shape and attitudes and age-related were significant enough to influence their specific weight scale (PSet < .001). Since the present research is guided not only by a cognitive purpose but also by the application of the grounded data, the results that emerge are relevant to design targeted and effective awareness and prevention programs within the University settings.

Keywords: body image, body shape, attitudes, metacognitive construct, multi-dimensional.

Introduction

About the body, the perception and emotionality connected to it, scientific research has referred to a series of definitions and concepts such as *body perception, body image, body concept, body schema, and body values* (Ahadzadeh et al.,2017; Braun et al.,2016; Vartanian,2009; Stein & Corte,2003). Other research tried to include all forms of perceptual and cognitive representations of the human body within two fundamental concepts: *body schema and body image* (Pitron et al.,2018; Braun et al.,2016; Gillen,2015; De Vignemont,2010; Featherstone,2010; Tessari & Borghi,2007). The notion of body schema is widely used in neuroscience; when we are asked to introduce the psychic component into the definition of our body and its representations, we do not refer to the concept of body schema but to the concept of body image. This concept focuses on affective-emotional dynamics and representational processes, meaning how the subject experiences and considers his or her own body (Pitron et al.,2018; De Vignemont,2010; Tessari & Borghi,2007; Holmes & Spence,2004). The term body image is originally coined by Schilder (1935) who in confirming the neurophysiological basis of the body schema, added the emotional implications to social relations that characterize the perception and representation of the individual (cited in Schilder,2014).

The definition proposed in this regard implies: "*The mental picture we make of our body, i.e., the way the body appears to us. We receive sensations, we see parts of the surface of our body, we have tactile, thermal, painful impressions [...] But beyond all this, there is the immediate experience of the existence of a bodily unity which, if it is true that it is perceived, is, on the other hand, something more than a perception* " (Schilder, 1935). Beyond this immediate experience of bodily unity, there is more than just perception: something that involves the emotional and affective sphere as well. Thus, body image goes beyond the concept of body schema because the perception of the body is understood as a Gestalt (the whole perceived whole is always more than the sum of its parts), it is a perception endowed with movement, it is endowed with effect, and it possesses social characteristics. Often, knowledge of one's own body derives from comparison with other bodies. The body image thus has a social value, and, for Schilder, it could be compared to the personality itself. Undoubtedly, the concept of body image is linked to the perception of self-image, and the value attributed to the self. If the perception of one's body image has an important value for the senses of the person, then the body becomes a central element in the construction of that global self which refers to the ego understood as an individual (Sherry et al.,2009; Olivardia & Pope, 2002; Altabe& Thompson,1996). The body image is built starting from the mental representations deriving from specific events that involve the individual to a greater extent; the more he obtains representations from the social context, within which he is classified by others, the more that self-expresses to specific and persistent attributes (Sherry et al.,2009). According to this principle, if a discrepancy is created between the body image and the introjected ideal model, there would be a decrease in self-esteem in terms of self-acceptance (Adams et al.,2017; Sherry et al.,2009). The literature dedicated to body image, perception, and schema is very rich and particularly concerns research carried out within very different disciplines: quibbling on the concept of body image implies rekindling the spotlight on the knowledge of our body and therefore on the question of the body understood as an object. According to the pioneer reflections of Merleau-Ponty (1965), the body cannot be objectified, because unlike anything else in the real world, it is constantly perceived (cited in Tiemersma,1982). Furthermore, while objects can be captured according to a particular perspective which can also be modified, our body has no perspectives: no one is granted a faithful image of one's body, and what we think of our body is the effect of a process of construction rather than a discovery, one's image is something that the body creates (Carman,

2009; Priest,2000). Schilder argued that body image is constructed by our brain, and like any other construction, it is subjected to a verification necessary to verify which parts, and how, agree with the identified project and the overall body as an entity. The image is not static but subject to a continuous process of structuring - destructing-restructuring, which begins at an early age and continues over time. Every individual wants to get well-defined body images, and he always tries to acquire new information, not only based on present experiences but also the past, thanks to the intervention of memory which has the function of preparing the material for new construction and organization. According to Slade (1988), body image is made up of different components: *the perceptual* (how the person perceives and evaluates the shape of his own body), *the attitudinal* (what he thinks and knows about his own body), *the affective* (what feelings he has towards own body) and *the behavioral* (nutrition, physical activity). From the totality of all these components it is possible to understand how the image of one's body concerns the person as a whole, in all aspects of his being, and therefore his relevance and complexity. Yet in the last decade, Cash has highlighted how body image is made up of a set of perceptions and one's attitudes related to one's body, including thoughts, beliefs, feelings, and behaviors (Cash & Pruzinsky, 2004). Cash (2005), proposed a cognitive-behavioral model in which the normal and pathological outcomes that can be achieved are clearly illustrated during the development of body image. According to the author, cultural socialization produces and sends messages that communicate standards and expectations about physical appearance what bodily qualities should be considered as a value, and what it means to have and disseminate them. Furthermore, interpersonal experiences of various kinds create expectations, opinions, and verbal and meta-verbal interrelationships. Among the relevant personality factors in influencing the construction of body image, Cash highlights self-esteem as fundamental and, subsequently, perfectionism, public self-awareness, the need for social approval, the type of attachment to parenting patterns, and gender-related attitudes and values. Self-schemas, that is, all those many and varied cognitions about originated from past experiences, to which we owe the organization and methods of processing the information about oneself received in everyone's social experiences, channel the relevance and attention placed by the subject on external or internal activating events related to one's appearance. These in turn trigger internal dialogues, consisting of a multiplicity of automatic thoughts, strong emotional associations, inferences, conclusions, and interpretations. To ascertain the effect of these activating episodes and the related emotional reactions, the subject who is dominated tries to implement processes of self-regulation and adjustment such as avoiding certain situations or masking the body, rituals for correcting presumed bodily deficiencies, seeking social reassurance and compensation strategies. On the contrary, those who manage to develop positive self-acceptance and undertake adequate treatment processes do not develop body image disorders or in any case manage to control its distortion. The structure of the body image is due to formation and construction processes carried out with the intervention of sensations and perceptions, but it seems that it is the emotional factors that provide energy and direct the development of these processes. From a cognitive-behavioral perspective, body image is studied concerning two judgment criteria: called body image evaluation and body image investment. While the first criterion, concerning the satisfaction or dissatisfaction with one's image, depends on the concordance or discordance between the perception of one's body and the internalized aesthetic ideals, the second refers to the cognitive and behavioral psychological significance that individuals assign to their own body. Regarding the investment that everyone makes in their body image, it is necessary to refer to motivational salience and self-assessment salience. Motivational salience refers to the value that the person. assigns to managing own’s body image to look best or to increase own’s attractiveness. This type of investment isn't necessarily bad but can rather indicate a propensity to take care of and take pride in one's

looks. The salience of self-assessment describes why people rate their appearance as part of their sense of self and worth. This type of investment seems more unfavorable due to the way it manifests itself in body image assessment, eating disorders, and other dysfunctional psychosocial manifestations (Davidson & McCabe,2006; Stanford & McCabe,2005). We can assume, then, that the representation of the body, rather than in its physical reality, is raised in the inner world of the subject and is constructed in that determined version through the contribution of social meanings assigned to the body, of the received education, of the patterns of behavior, of the expectations and the prescriptions linked to the role and of the characterization of the canons on corporality, established in the social context in which the individual lives. The value and meaning of the body aspect and its psychological counterpart, the self-image, are always changing and temporary, as they are always subjected to a double-confirming gaze: one's own and that of others. If our perception uses the norms learned from real or imagined people as a criterion for judgment, important to the person, the view of others is never understood for what it is but is only accessible through our interpretative categories (Santarossa & Woodruff,2017; Perloff,2014).

Emotions and emotional regulation

When referring to emotions, scholars have suggested a correlation between ways of managing emotions, in particular their regulation, and the presence of body-image disturbances (Ren et al.,2018; Marta-Simões et al.,2017; Manjerkar & Berenbaum,2012; Goldberg & Folkins,1974). When the term emotion is used, we refer to a complex but well-defined phenomenon or process, which has a duration over time, is produced about the evaluation of events external or internal to the individual, defined as emotional events, and is often characterized by physiological modifications of variable intensity, from particular expressive and mimic-motor patterns and from precise tendencies to perform certain actions (Lewis et al.,2008). Emotion has a multi-component nature, and the main purpose is to point out to us the value that emotional situations have for our well-being and allow us, based on recognition and an action strategy functional to adaptation. Its complexity is to be referred precisely to the fact that every emotional response involves the concurrence of several distinct components and therefore is expressed on several levels. It is important to note here that the interest in the field of emotions has also been focused on the investigation of their social functions, highlighting how they take on their meaning in daily transitions and in interpersonal exchanges from which individuals need to emerge adequate feeling and effective coping strategies (Saarni, 2008). *Emotional regulation* is one of the factors mostly analyzed in the body-image schema related to emotions. The ability to regulate emotions is a complex psychic activity articulated and represents a significant prerequisite for good social functioning. Emotional dysregulation accompanies states of suffering that can already be stated in children (Gross, 2015), who in given circumstances fail to express behaviors appropriate to the environmental conditions (idem). The term emotional regulation refers to the set of processes that allow individuals to draw on their psychological resources to respond adaptively and flexibly to the demands of the environment. The areas where the process can regulate correspond to the emotional components which include: the emotional experience, the physiological correlates, the expressive and behavioral indices, and the type of action or behavior that derives from them. Each of these areas can be regulated and made optimal according to an increase in the adaptive value of the emotional response. Gross (2015), distinguished the process of emotion regulation from that of emotion generation highlighting three key elements found in the different theories of emotions and regulations: the underlining of the relevance of events for the subject, the link between subjective experience, behaviors, and physiological changes, and the malleability of emotions. Gross was particularly interested in the last characteristic, based on which, emotions have the power to

interrupt what one is doing and push that person to awareness. He proposed a model of emotional process in which the sequence begins with a situation relevant to the subject who responds to it in various ways, producing personal evaluations of the familiarity, valence, and meaning of the situation. Subsequent emotional responses involve experiential, behavioral, and physiological modifications, which have the effect of changing the initial situation. For the author, regulation is to be understood as the set of processes through which emotions are managed. The processes can be of the intrinsic type when it is the subject himself who regulates himself, or of the extrinsic type when someone acts to regulate the emotions of the other. They are activated both about emotions with a negative value and, albeit less frequently, about emotions with a positive value, which culture teaches us to show by following certain rules. The regulatory activity, according to Gross, takes place at different levels of the emotional process and the regulatory acts have the main impact at different points. Five main typologies or regulatory processes are highlighted including situation selection, situation modification, the selective direction of attention (focusing), cognitive change, and response modulation. The first four processes are focused on the antecedent, the last on the response, and after the emotional reaction. Niven et al. (2009) attempted to classify the numerous emotional regulation coping strategies implemented by the subjects. They proposed classification on two dimensions: the *type of strategy* (behavioral vs cognitive) and *the strategic intention* (avoidance vs involvement). Authors suggested that emotional regulation at a cognitive level involves thought processes, while at a behavioral level, it involves the person in terms of doing. Shifting the attention to the development of emotional regulation, initially the regulation of emotions in children is mediated by caregivers and then, during development, it appears as a more autonomous and conscious modality. Transferring regulation from the caregiver to the child is a very significant developmental task that engages the little one during infancy and beyond; it is in this period of life that the foundations are laid for the acquisition of a wide and flexible range of regulation, even if as adults, recourse to others in conditions of strong emotional stress is frequent. Infants and parents or caregivers can share emotional experiences of different values, finding comfort, and support, thus modulating the intensity or duration of the experiences in progress (Gois et al.,2018; Hughes & Gullone,2011; Watson & Sinha,2008).

The present study

Purpose

The present work aims to explore the impact that body image has on the feelings of wellness, fitness, and self-awareness in undergraduate students of the Faculty of Social Sciences at the University of Tirana (Albania).

Research design

The methodological construct of the present study is based on the probabilistic model design in a correlational method. The statistical program SPSS version 27 was used to analyze the data of the present study. First, the distribution of data through the Shapiro-Wilk coefficient was examined, which showed a normal distribution, with a Pearson Winzor $r_w \geq .50$ high. The research method is mixed, with quantitative data collected from the test conducted with the preliminary data and the pilot stage of testing as well as with qualitative data of the study stage that are based on the psychological micro-analysis of quantitative data (Pita & Pértegas, 2002).

Sample

The participants in the present research included 100 students selected in an inter-subjective design, belonging to the three undergraduate degrees of bachelor's studies of the Faculty of Social Sciences at the University of Tirana.

Instruments and Procedures

For conducting the present research, we applied two forms of questionnaires: the Demographic survey and the Body Self-Image Questionnaire Short Form (BSIQSF).

1. *Demographic data questionnaire*:

This questionnaire, created by the authors, was intended to collect data related to the branch of study, gender, place of birth/residence, marital status, typology of living, the perception of the student about his or her community, and the perception and attitude of people towards body-shape perception. Demographic data did not include personal data such as Name and Surname; they were coded according to the procedures approved by the EU Personal Rights Protection Law of 2018 and the subsequent quantitative and qualitative analyzes were carried out based on these codifications.

2. *Body Self-Image Questionnaire Short Form (BSIQSF)* test that proved a good validity in the pilot phase (α=.698). 18 sub-trials of the instrument divided into 4 tasks(a) how you think you look (cognitive task); (b) how you feel you look (affective task); (c) how you would like to look (optative task); (d) how you think others see you (metacognitive task) analyzed the responses of the respondents regarding their body image. Research revealed that the instrument has nine factors consisting of Overall Appearance Evaluation, Fatness Evaluation, Health/Fitness Evaluation, Negative effect, Health/Fitness Influence, Social Dependence, Investment in Ideals, Attention to Grooming, and Height Dissatisfaction (Joo,2017).

Data administration

The research protocol consisting of the Demographic data and the BSIQSF was administered online to students of an undergraduate degree of the Faculty of Social Sciences in the University of Tirana, after a detailed informed consent. The questionnaires were administered to the selected random sample. The time of administration of the questionnaires for students varied between 15-20 minutes.

Ethical Issues

Based on the approval of the Ethics Commission at the Order of the Psychologist of Albania, we started collecting data on the students for the study. A Detailed Informed Approval was presented to participants regarding the purpose, research design, general questionnaire guidelines, and expected outcomes. The protection of the confidentiality and anonymity of the subjects was carried out according to the ethical criteria of the protection of privacy where subjects were informed about the treatment of the personal data according to the European Act on Protection of Privacy and Personal Data.

Results

Table 1. General characteristics of participants

		Age			***Gender***
	N	*Mean*	*SD*	*Male*	*Female*
Participants	100	17.8	1.2001	30 (30%)	70 (70%)

As can be revealed by the above table, the selected sample had a mean age of ±17.8 years old (M=17.8) and a standard deviation of 1.2 (SD=1.2001) that showed a sufficient distribution for further processing. The total gender sample distribution was composed of 70% of females and 30% males.

Factor analysis revealed the significance of 6 factors from 9 in which the body shape and attitudes toward it had a major significance (Sig.=.753) related to age.

Pearson correlation values, not displayed in this paper, obtained between the measured Overall Appearance Evaluation and Health/ Fitness evaluation factors revealed a strong positive correlation with Body Image (r=.695, p<.001), with body dissatisfaction (IC) (r=.257, p<.001), and with Negative Affect factor. Emotional Instability (IE) (r=.297, p<.001) and Open Minded factor (AM) (r = -.178, p<.001) have a strong negative correlation.

To understand the differences between the different groupings of participants used, ANOVA analysis revealed that the gender distribution ($\chi 2$=.287, p =.344) and age (t=.004, p=.953) were not associated with the outcome of satisfaction/dissatisfaction with one's body image. ANOVA scores, not distributed here, revealed no statistically significant difference in means for none of the factors considered.

Table 2. ANOVA - Analysis of variance of the *BSIQSF* factors based on being satisfied/dissatisfied with own body image.

	Satisfied		**Unsatisfied**				
	M	SD	M	SD	Asymmetry	t	p
Appearance Evaluation and Health/Fitness	48.01	9.896	50.3	10.98	-.201	.638	.695
Emotional Instability	51.03	8.0007	45.54	9.1002	-0.68	.562	.297
Open Minded	46	8.67	45.08	9.65	-3.46	.070	-.178

Table 3: Regression model and predictors analysis of the BSIQSF scores and age *

VAR	*B*	*β*	*T-test*	*p.*
Constant				
Evaluation and Health/Fitness	.004	.387	6.04	.001**
Emotional Instability	0.30	.280	4.638	.000**
Open Minden	-.215	-.276	-2.4572	.045**

*R^2 =.253 ** p=.000

The logistic regressive analysis model also confirmed a positive interrelation between age as a variable and body image as a predictor (R^2=.253). The analysis of the beta coefficients suggests considering the variables Evaluation and Health/Fitness variable (β=.387, p=.001) and Emotional Instability (β=.280, p=.000)as significant variables to report a connection between body perception and age.

The differences in body shape and attitudes and age-related were significant enough to influence their specific weight scale (PSet < .001). This means that students' sense of the body shape and perception schema is not related to the juvenile age or gender but rather influenced by inner constructive traits of the individual cognitive system.

Conclusive remarks

The present work aimed to explore the impact that body image has on the feelings of wellness, fitness, and self-awareness in a sample of 100 undergraduate students of the Faculty of Social Sciences at the University of Tirana. The total gender sample distribution was composed of 70% of females and 30% males with a mean age of 17.8 years old (M=17.8) and a standard deviation of 1.2 (SD=1.2001).

Through a probabilistic design, we administered the online Body Self-Image Questionnaire Short Form (BSIQSF). Our factor analysis revealed the significance of 6 factors from 9 in which the body shape and attitudes toward it had a major significance (Sig.=.753) related to age.

Pearson correlation values obtained between the measured Overall Appearance Evaluation and Health/ Fitness evaluation factors revealed a strong positive correlation with Body Image (r=.695, p<.001), with body dissatisfaction (IC) (r=.257, p<.001), and with Negative Affect factor. Emotional Instability (IE) (r=.297, p<.001) and Open-Minded factor (AM) (r = -.178, p<.001) have a strong negative correlation. ANOVA analysis revealed that neither gender ($\chi 2$=.287, p =.344) nor age (t=.004, p=.953) was associated with the outcome of satisfaction/dissatisfaction with one's body image. The beta coefficients of regression scores considered the variables Evaluation and Health/Fitness variable (β=.387, p=.001) and Emotional Instability (β=.280, p=.000)as significant variables to report a connection between body perception and age.

The differences in body shape and attitudes and age-related were significant enough to influence their specific weight scale (PSet < .001). Individual differences in the selection and use of emotion regulation strategies as shown by the content analysis of the present study were manifold in fostering body positiveness and psychological well-being among

undergraduate students. The present work results are in line with various research done for lining body image, psychological well-being, and coping strategies among youth (Sandoz et al,2020; Stevens & Griffiths,2020; Lonergan et al.,2019; Holland & Tiggerman,2016; Lee et al.,2014; Wong, McElwain & Halberstadt, 2009; Lowery et al.,2005;).

References

1. Adams, K. E., Tyler, J. M., Calogero, R., & Lee, J. (2017). Exploring the relationship between appearance-contingent self-worth and self-esteem: The roles of self-objectification and appearance anxiety. *Body Image*, *23*, 176–182. https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2017.10.004
2. Ahadzadeh, A. S., Pahlevan Sharif, S., & Ong, F. S. (2017). Self-schema and self-discrepancy mediate the influence of Instagram usage on body image satisfaction among youth. *Computers in Human Behavior*, *68*(68), 8–16. https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.11.011
3. Altabe, M., & Thompson, J. K. (1996). Body image: A cognitive self-schema construct? *Cognitive Therapy and Research*, *20*(2), 171–193. https://doi.org/10.1007/BF02228033
4. Braun, T. D., Park, C. L., & Gorin, A. (2016). Self-compassion, body image, and disordered eating: A review of the literature. *Body Image*, *17*, 117–131. https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2016.03.003
5. Cash, T. F. (2005). The influence of sociocultural factors on body image: Searching for constructs. *Clinical Psychology: Science and Practice*, *12*(4), 438–442. https://doi.org/10.1093/clipsy.bpi055
6. Cash, T., & Pruzinsky, T. (2004). *Body Image.* Guildford Press.
7. Carman, T. (2009). Merleau-Ponty and the Mystery of Perception. *Philosophy Compass*, *4*(4), 630–638. https://doi.org/10.1111/j.1747-9991.2009.00221.x
8. Davison, T. E., & McCabe, M. P. (2006). Adolescent body image and psychosocial functioning. *The Journal of Social Psychology*, *146*(1), 15–30. https://doi.org/10.3200/SOCP.146.1.15-30
9. De Vignemont, F. (2010). Body schema and body image—Pros and cons. *Neuropsychologia*, *48*(3), 669–680. https://doi.org/10.1016/j.neuropsychologia.2009.09.022
10. Featherstone, M. (2010). Body, Image, and Affect in Consumer Culture. *Body & Society*, *16*(1), 193–221. https://doi.org/10.1177/1357034x09354357
11. Gillen, M. M. (2015). Associations between positive body image and indicators of men's and women's mental and physical health. *Body Image*, *13*, 67–74. https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2015.01.002
12. Gois, A. C., Ferreira, C., & Mendes, A. L. (2018). Steps toward understanding the impact of early emotional experiences on disordered eating: The role of self-criticism, shame, and body image shame. *Appetite*, *125*, 10–17. https://doi.org/10.1016/j.appet.2018.01.025

13. Goldberg, B., & Folkins, C. (1974). Relationship of body-image to negative emotional attitudes. *Perceptual and Motor Skills*, *39*(3), 1053–1054. https://doi.org/10.2466/pms.1974.39.3.1053

14. Gross, J. (2015). *Handbook of emotion regulation*. The Guilford Press.

15. Joo, L. C. (2017). *Validation of Malay Version Body-Self Image Questionnaire Among Malaysia's young adults* [Master Thesis in Medical Statistics].

16. Holland, G., & Tiggeman, M. (2016). A systematic review of the impact of the use of social networking sites on body image and disordered eating outcomes. *Body Image*, *17*(17), 100–110. https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2016.02.008

17. Holmes, N. P., & Spence, C. (2004). The body schema and multisensory representation(S) of peripersonal space. *Cognitive Processing*, *5*(2), 94–105. https://doi.org/10.1007/s10339-004-0013-3

18. Hughes, E. K., & Gullone, E. (2011). Emotion regulation moderates' relationships between body image concerns and psychological symptomatology. *Body Image*, *8*(3), 224–231. https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2011.04.001

19. Lee, H.-R., Lee, H. E., Choi, J., Kim, J. H., & Han, H. L. (2014). Social Media Use, Body Image, and Psychological Well-Being: A Cross-Cultural Comparison of Korea and the United States. *Journal of Health Communication*, *19*(12), 1343–1358. https://doi.org/10.1080/10810730.2014.904022

20. Lewis, M., & Haviland-Jones, J. (2008). *Handbook of emotions, third edition* (3rd ed). Guilford Publications.

21. Lonergan, A. R., Bussey, K., Mond, J., Brown, O., Griffiths, S., Murray, S. B., & Mitchison, D. (2019). Me, my selfie, and I: The relationship between editing and posting selfies and body dissatisfaction in men and women. *Body Image*, *28*(28), 39–43. https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2018.12.001

22. Lowery, S. E., Kurpius, S. E. R., Befort, C., Blanks, E. H., Sollenberger, S., Nicpon, M. F., & Huser, L. (2005). Body Image, Self-Esteem, and Health-Related Behaviors Among Male and Female First Year College Students. *Journal of College Student Development*, *46*(6), 612–623. https://doi.org/10.1353/csd.2005.0062

23. Manjrekar, E., & Berenbaum, H. (2012). Exploring the utility of emotional awareness and negative affect in predicting body satisfaction and body distortion. *Body Image*, *9*(4), 495–502. https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2012.05.005

24. Marta-Simões, M., Ferreira, C., & Mendes, A. L. (2017). Cognitive fusion: Maladaptive emotion regulation endangering body image appreciation and related eating behaviors. *European Psychiatry*, *41*, S556–S557. https://doi.org/10.1016/j.eurpsy.2017.01.798

25. Niven, K., Totterdell, P., & Holman, D. (2009). A classification of controlled interpersonal affect regulation strategies. *Emotion*, *9*(4), 498–509. https://doi.org/10.1037/a0015962

26. Olivardia, R., & Pope, H. G. (2002). Body image and body disturbance in childhood and adolescence. In *Disorders of body image*. Wrightson Biomedical Pub.

27. Perloff, R. M. (2014). Social Media Effects on Young Women's Body Image Concerns: Theoretical Perspectives and an Agenda for Research. *Sex Roles*, *71*(11-12), 363–377. https://doi.org/10.1007/s11199-014-0384-6

28. Pita, S., & Pértegas, S. (2002). Investigación cuantitativa y cualitativa. Cuadernos de Atención Primaria, 9, 76-8

29. Pitron, V., Alsmith, A., & De Vignemont, F. (2018). How do the body schema and the body image interact? *Consciousness and Cognition*, *65*, 352–358. https://doi.org/10.1016/j.concog.2018.08.007

30. Priest, S. (2000). Merleau-Ponty's concept of the body-subject. *Nursing Philosophy*, *1*(2), 173–174. https://doi.org/10.1046/j.1466-769x.2000.00019.x

31. Ren, L., Xu, Y., Guo, X., Zhang, J., Wang, H., Lou, X., Liang, J., & Tao, F. (2018). Body image as risk factor for emotional and behavioral problems among Chinese adolescents. *BMC Public Health*, *18*(1), 1179. https://doi.org/10.1186/s12889-018-6079-0

32. Saarni, C. (2008). The interface of emotional development with social context. In *Handbook of Emotion* (3ª ed.). New York: Guilford Press.

33. Sandoz, E. K., Boullion, G. Q., Mallik, D., & Hebert, E. R. (2020). Relative associations of body image avoidance constructs with eating disorder pathology in a large college student sample. *Body Image*, *34*, 242–248. https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2020.07.002

34. Santarossa, S., & Woodruff, S. J. (2017). #SocialMedia: Exploring the Relationship of Social Networking Sites on Body Image, Self-Esteem, and eating disorders. *Social Media + Society*, *3*(2), 205630511770440. https://doi.org/10.1177/2056305117704407

35. Schilder, P. (2014). *The image and appearance of the human body: Studies in the constructive energies of the psyche* (1. issued in paperback). Routledge, Taylor & Francis Group.

36. Sherry, S. B., Vriend, J. L., Hewitt, P. L., Sherry, D. L., Flett, G. L., & Wardrop, A. A. (2009). Perfectionism dimensions, appearance schemas, and body image disturbance in community members and university students. *Body Image*, *6*(2), 83–89. https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2008.12.002

37. Slade, P. D. (1988). Body image in anorexia nervosa. *British Journal of Psychiatry*, *153*(S2), 20–22. https://doi.org/10.1192/S0007125000298930

38. Stanford, J. N., & McCabe, M. P. (2005). Sociocultural influences on adolescent boys' body image and body change strategies. *Body Image*, *2*(2), 105–113. https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2005.03.002

39. Stein, K. F., & Corte, C. (2003). Reconceptualizing causative factors and intervention strategies in the eating disorders: A shift from body image to self-concept impairments. *Archives of Psychiatric Nursing*, *17*(2), 57–66. https://doi.org/10.1016/S0883-9417(03)00003-7

40. Stevens, A., & Griffiths, S. (2020). Body Positivity (#BoPo) in Everyday life: an Ecological Momentary Assessment Study Showing Potential Benefits to Individuals' Body Image and Emotional Wellbeing. *Body Image*, *35*(1), 181–191. https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2020.09.003

41. Tessari, A., & Borghi, A. M. (2007). Body image and body schema: The shared representation of body image and the role of dynamic body schema in perspective and

imitation. *Behavioral and Brain Sciences*, *30*(02), 221. https://doi.org/10.1017/s0140525x07001616

42. Tiemersma, D. (1982). “Body-Image” and “Body-Schema” in the Existential Phenomenology of Merleau-Ponty. *Journal of the British Society for Phenomenology*, *13*(3), 246–255. https://doi.org/10.1080/00071773.1982.11007591
43. Vartanian, L. R. (2009). When the Body Defines the Self: Self-Concept Clarity, Internalization, and Body Image. *Journal of Social and Clinical Psychology*, *28*(1), 94–126. https://doi.org/10.1521/jscp.2009.28.1.94
44. Watson, D. C., & Sinha, B. (2008). Emotion regulation, coping, and psychological symptoms. *International Journal of Stress Management*, *15*(3), 222–234. https://doi.org/10.1037/1072-5245.15.3.222

THE PHENOMENOLOGY OF BEING WITHIN TIME AND THE IMPACT OF THE LEIBE TO THE GEIST

Dr. Arjan ÇURI

Senior Lecturer Department of Psychology and Sociology "Mediterranean University of Albania" Tirana, Albania

ORCID No: 0000-0002-9486-6096

Dr. Ilda KASHAMI

Senior Lecturer Department of Education, Communication and Competence Skills "Mediterranean University of Albania" Tirana, Albania

ORCID No: 0000-0001-8084-5094

Abstract

Objectives: The present paper aims to explore how the phenomenology of the spirit can define the state of being within time. We aim to justify the utility of phenomenology as not only a bridge within the philosophic approach but also as a life-based construction in the matter of everyday commitments.

Material and methods. The article is an exploratory and content qualitative-based approach. We used a variety of literature and philosophy analyses in the study conduction. Through the analytic methodology, we reached to fulfill the presented aims. Empirical research alternates reflections on the action and philosophical reflections and presents itself as oriented towards the improvement of everyday practices; to the training of the subjects and all stakeholders (nations, territory, families, society); training for the academic researcher and for the know-how knowledge that prospects itself to the "knowledge of living".

Results: Existence is a stand beyond self-possibilities and one's potential to overcome self. My being is the center focus of the existence of the Central Self beyond "We" and "Theirs". It is just this being to whom I am concerned that relates to *my possible ways of being* as a new form of the Das. Giving meaning to oneself helps fulfill the meaning of the Central- Self as a tool of assessment and activity.

Conclusions: Rules, traditions, and the meaning of life are processes that have dynamic progress within humans as independent and social entities. Even though in disturbances of the emptiness of his life, the man designs his understanding being identified within the roles, figures, or the identity that he creates to survive his endurance. The revival of being is set to fulfill the choice as a purpose to live within a certain time at a certain Self. The autonomy of free choice, expectancies, and social forces give voice to social purposes as a movement for freedom, love, and escape from inner not-being patterns.

Keywords: phenomenology, being, space and time, knowledge, existence.

Introduction

The epistemic dimension of the unconscious and the logical form of time of which the attempt is substantiated, described effectively by Jacques Lacan, provide some of the rationales of the phenomenological being: 1) the absence of a substratum, 2) the failure of simple localization, 3) the groundlessness of any linear succession and 4) the absurdity implied by causal rudimentary that separates the cause from its effect only to then reunite them, arbitrarily, in the deterministic plexus of a cause that invariably precedes its effect by a priority, admitted a priori, of the past over the present. Logical time, or reversive time, is indeed the translation proposed by Lacan for the Freudian term "afterward ": a "temporal structure of the highest order" according to which "*the trauma of being is implicated in the existence as a symptom*"(Haensler,2020; Miller & Lacan,2017; Gammelgaard,2014; Leader,2014; Gasparyan,2013; Park,2013). As a time "without a mirror", logical time is the time for the hidden cause, for the object X, an object cause of desire, and a non-specular infinite object. From this point of view, an X event can, now in which it is experienced, be compared with others of the past, variously memorized, with the consequence of being recorded with a value and meaning dependent on the former and, at the same time, being able to act on pre-existing memories, favoring their reorganization (Miller & Lacan,2017; Gasparyan,2013). The subjective Ego is in this case, an ideal that lives on the imaginary passion for itself and which, consequently, alienates subjectivity in a groundless ideality. The subject is such only starting from a lack, from a subtraction imposed by the system of symbolic recognition; however, this does not lead to a nihilism without solutions, but rather to the most precious possibilities for the subject: desire and action. It's starting from lack and the conflict of being in time, that desire can arise(Moyaert,2014; Baas,2014; Marshall,2012; Wuzner,1984). Here there is a fundamental distinction proposed by philosophy, valid in all fields of application of ethics: the distinction between the *ethics of having to be and the ethics of being* (Busiol,2021; Recalcati,2020; Recalcalti,2014). The first is assimilated to morality and supports the mythical construction of the ego since it arises from the imposition of the superego on the driver instance. Morality, therefore, has an imaginary, deceptive, and illusory status; it - as Nietzsche already underlines in the *Genealogy of morality* - is established on the renunciation (primarily of the drives) and deceives subjectivity by giving it a unitary idealizing guise. Quite differently, the ethics of doing not intend to promote the imaginary aggregate of the subject, but rather remove him from his role as founder of the principles and dissolve the illusory passion that it has for itself. This can be defined as ethics beyond the ego because “there is no as reason of a constituent subject, but starting from the assumption of the necessity of being, of the impossibility of what exceeds the order of the subject” (Recalcalti,2020). This is the ethical effect that psychoanalysis intends to produce. Every mortgage and ontological content must be dismantled to demonstrate the excess of ethics over morals, or the possibilities offered by ethics to escape the passions of the ego and therefore to take note of the lack of unity of the subject who does not possess any founding substance. The subject must be dismissed and, to be more precise, his own here, ethics "seems to arrive at its place of foundation" since "the place of dismissal of the subject is, at the same time, a place of re-signification of his desire". (ivi). If the subject is not unity, it is therefore a lack and desire. As it derives, the ethical dimension transcends the idealization of the ego as well as any hierarchy of values that poses a supreme good to be pursued; it concerns the dimension of division, of the non-coincidence of the subject with himself. By assuming this fundamental lack, being “comes to light”, it gives itself in its event. From this point of view, Recalcati provides the most exhaustive definition of ethics according to psychoanalysis: "*Ethics is – first of all a moral discourse on values – the assumption of the event of being it is to inhabit the open space of being*” (ivi). This open space that the subject must ethically inhabit, the author argues, is the open space of desire. The opening in which being occurs is the opening of the desire that must be assumed. But what does it mean to assume one's desire beyond the insistence of any ontological substance? Philosophical thinking warns about a possible mistake:

that of conceiving desire as a new essentialist consubstantiality of subjectivity. The desired force is not a guarantee of any stability, of any return to the origin which is impossible since this has always been lost, non-existent like any idea of original unity. Even that of origin is a mythical ideality that deludes the subject and pacifies him with himself. Desire, therefore, is not original truth, the ultimate meaning that redeems existence from its contingency, but in a certain sense a "truth without truth" which cannot be ascribed to the meaning or the regime of mere representation. What for the Lacanian thought is lost at the very moment of the subject's entry into the field of the symbolic and of language is the drive real, identified with das Ding, the Thing of which there is no representation(Palmer, & Revelles-Benavente, 2020). The death of das Ding is an indispensable condition for the generation of desire; that is, the emptiness that is created is not nihilistic but causative because it causes the desire, "making it eternal" in a continuous movement of research. For this reason, the object of desire is always necessarily *autre chosen* to be placed outside signification and sense. Such is the object that Lacan defined as *object peti*t a, properly a sort of residual fragment that remains and survives the amputation of the real of drives(Gammelgaard,2011; Buckwalter,2007). A reminder that is structurally implied by the causative void and which, consequently, moves the subjective desire. It is at this point that the paradox that desires carries within itself as what singularly connotes the subject is clarified, however, escaping from his control and, therefore, depriving him of his unitary image of the foundation of himself. Inhabiting the open space of being, the space of desire would therefore mean an experience of dispossession which leads to assuming the irreducible exteriority of singular otherness. The desire for being, would, from this perspective, be overthrown and suffocated by the majeure force of jouissance. This is what is embodied in the figure of Antigone, Medea, and other ancient Greek heroines, in which desire borders on the pure enjoyment of the heroine who goes toward death. Any opposition between desire and jouissance is ultimately extremely reductive. For this, the ethics of philosophy is the ethics of the subject of desire, that is, the ethics of the subject of the unconscious, an ethical unconscious, fragile on the ontic level. The ego, assumed by a long tradition as a substance assuring stability, is placed at the antipodes of the subject of the unconscious, as a fictitious construction deriving from a series of specular identifications, an imaginary construction, a mask defined by Lacan (Busiol,2021) as the *moi* which covers the Je, the subject of desire. The ethics of the ego is definitively overthrown by a new ethics in which desire is now the undisputed protagonist. In other words, it can be said that the hermeneutic approach, as addressed in this paper, recognizes the eventual significance of the trauma, the trauma as an Event, together with that of the Real as what, by definition, escapes the signifier and the reshuffles of meaning. such a perspective is defined through the putting to the banishment of the unconscious as a failure in progress and therefore fails itself. The hypothesis constructed to explain this fixation is that in reality, trauma functions in these cases as a screen that protects the individual from the unconscious conflicts that the aggression has brutally awakened in him (Squverer,2020). One must take charge of the unconscious, believe in it, and not reduce it to what is "momentarily" invisible and therefore to a sort of “consciousness in power”. The unconscious is something else.

***The ontological*-viewpoint of human authenticity.**

Early and recent scientific concerns are focused on various opinions regarding a clear definition of authenticity, liberty,self-development, and autonomy. As Heidegger argues in the “Thematic of Dasein”: “*We are the being whose analysis stands as a problem. The Being(Stein)of this being (Seinden)is always mine (je meines)”* My being is the center focus of existence. We are always related by and related to “our being”. It is a vital parameter for us. Just this being to whom I am concerned relates to *my possible ways of being*. Existence is therefore a stand beyond self-

possibilities. Heidegger considers "the essence of being toward be" as oriented to the future (s*isch vorweg* in his terms), projected and comprehended in the possibilities of <u>to be</u>. *The essence of Dasein 1 reigns in its proper existence* ." *Dasein is always mine in this or that way to be. It has always made some sort of decision as to how Dasein is always mine. The being which in its being has this being at stake comports itself towards its being as its own most possibility. In each case, Dasein is its possibility, and it "has" this possibility, but not just as a property, as something present-at-hand would. And because Dasein is always essentially its possibility, it can in its very being "choose "itself and "win" itself: it can also lose itself and never win itself, or on y" seem" to do so. But only in so far as it is essentially something that can be authentic –that is something made its own(sich zuegen ist) can it have lost itself and not yet won itself.*[2]

In Heidegger's terms, the two basic ways of being and possibilities of existence as a matter are authenticity and i*nauthencitety'.*Heidegger argues that the majority of people are not aware of their egos and have not chosen to use their possibilities (Peters,2018; Stroh,2015). Therefore, most of us as individuals are not ourselves when we are involved in everyday work, society, and interpersonal relations (Mitsein)(O'Brein,2014).

"*Everyone is the other and no one is himself. Das Man provides the answer to the question of "who" of Dasein of everyday life is the"nobody" to whom every Dasein has already surrendered itself in being -among-one-another* (Wrathall,2013*)."*

To be in the world is not a psychological state that is achieved by transcendence or a certain discipline. It represents a modified form of the relationship of the individual with his Man (Das Man) and everydayness. So, the Self and the Other do not submit to the authority of Man (Das Man)and do not follow the Das Man. According to Heidegger, anxiety is not perceived as a mental disorder but as "*a different way of disclosure....one of the most primordial and far-reaching possibilities of disclosure*". Anxiety simplifies Dasein in a form that it could manifest its " primordial wholeness" of "its structural whole "(Käufer,2005; Jaran,2003). It reveals Dasein as "being" and " an individualized, pure and disclosed to being potential". For Heidegger, there cannot exist a unique form of mood responsible for all phenomena. A recognized form of mood is anxiety "the basic state of being" and the constitutive structure of human beings. The aim of anxiety is not related to metaphysical nihilism.

An individual may feel anxious because the world around him has lost its meaning and significance. Everydayness becomes empty, hollow, and meaningless. Since this experience of meaningless, being finds anxiety not only intentional but also reflective.

Dasein is profoundly disturbed by the loss of meaning and the indifference to everything in everyday life. The negative function of Dasein, as I have already treated in defining pathogenic beliefs, is to shatter wrong interpretations maintained by Das Man or the so-called "*false consciousness* ". The anxious Dasein is deprived of the comfort, justifications, and assurances that the everyday Dasein constitutes. Das Man's authority and domination collapse, disintegrating self

[1] Dasein is one of the most unconditional Heideggerian terms which is fully comprehended through "Being and Time" (pg.27). A literal translation would be "there-being", a being lied and put through somewhere, anywhere. For the German existential philosophers such as Kant and Hegel, Dassein is a crucial topic meaning "existence"," presence" and "life" and is commonly associated with the Dasein of God, people or any other material objects. Heidegger limits its application to a human being, so, Dasein is "our being in the world". Inspired by Heidegger's thought, viewed the origin of mental illness as a failure in the existential possibilities that constitute human existence (**Dasein**). The term is used in this paper to describe the background of Fairnbairn's Self-exploration Nature and the existential Being of Self.

[2] "Being and Time" pp..42,ivi;pp.128; pp.182 cited in Wrathall

(self-shattered). Authentic possibilities solve problems that historical possibilities of one's inheritance should review. The world when we were born was related to a certain level of conformity. Primarily, everything that we think, believe, and say today, was thought, said, and believed before. Activities that we regard as worthy in our time(for instance, learning, work, and play)the values and meanings we attribute to them(success, achievement, and love), and the particular styles through which we pursue these goals, were given to us by our different cultures. "*We are carried along by the 'nobody', without making any real choices, becoming ever more deeply ensnared in inauthenticity. This process can be reversed only if we explicitly bring ourselves back from our lostness in the 'the But this bringing-back must have that kind of being by the neglect of which we have lost ourselves in inauthenticity "*[3]Beyond the being as a matter of our human culture, we are also a powerful and pervasive threat to being. Therefore, in light of these double and dichotomic perspectives of our being, we can construct our Authentic Existence. Transcendence in the profound truth of being back us toward self and Das Man's Authenticity is the biggest project of being.

When the individual as an independent returns and integrates his life around freely chosen purposes, he is more focused, empowered, unified, and decisive. In this way, growing its capacity for a strong self-centered Ego and a relation not fragmented to the existence of Other as in content, selection, and energy drives that operate in. As a significant entity, a human being cannot avoid its development in form and content, space and time, matter and counter-matter. Rules, laws, and the meaning of life are processes that can be educated within humans as independent and coordinated entities with groups.

No entity cannot exist as a lonely one even though fundamentally loneliness is a state of default of Dasein for Das Man. The autonomy of free choice, expectancies, and social forces form the Dasein oriented toward social purposes. Otherwise, it can isolate Das Man and internalize the individual only as a simple entity without a given state. The nonmaterialization tent to alter being up to the boundaries of Thanatos without an impulse. Therefore,objectual destruction and the wish for self-destruction are starting points of self that may not end in the destination. The maladaptive behavioral tendency is primarily a change in the functionality of the Ego toward the Ego Real and Ideal that approaches to wishes of the Id and not the Ego.

Even though in disturbances of the emptiness of his life, the man designs his understandings being identified with his roles or personality and develops his projects of life. Thus, the revival of being in its everydayness may be oriented to the fulfillment of choice as a purpose in life[4]. As the great French novelist and philosopher, Albert Camus writes *"Man is always prey to his truths. Once he has admitted them, he cannot free himself from them ."*[5]

[3] "Time and Being" Heidegger et al.,2010 pp. 312-313

[5] Camus & O'brein (1959). The myth of Sisyphus and Other Essays, Vintage Books ;pp.22.

Conclusive remarks

As described in the present paper, there is a big difference in terms of being in nature and matter. Between matter and duration, only the latter is the difference between Me and Myself. “More than a difference in nature between two trends that cut the thing is precisely the difference of the thing, one of the two tendencies” (de Freitas& Ferrara,2012). Matter does not differ by nature. The thing is therefore captured in the encounter between two movements of which only one is the tendency but there is no dualism because the matter is only the last nuance of duration in its active self-differentiation with itself. “The matter from which duration differs is still the matter of duration (Zanfi,2021; Stroh,2015). The matter is the degree to which the difference of nature is only a difference of degree" (Deleuze,2007). Duration and matter differ by nature in two tendencies and of these only one is pure and simple. The formed dualism is already outdated if we admit that duration has degrees and that matter lasts. If indeed the duration is what differs from itself, then that from and in which it differs is always the duration. The matter is generated by the very differentiation of duration. as the intuition proceeds, two directions of a single tendency: duration stretching and contracting, diverging, and converging. And it is this concept of duration that differs from itself in itself the “concept true up to the thing”, the unity of the concept and the thing. Intuition as a method not only cuts being according to its articulations but cuts it along its lines of fact. These arguments of describing being as a matter of time and time of matter are supported by various research (de Freitas& Ferrara,2014). For Bergson and existential philosophy, duration in time is memory, but memory has two aspects, it differs in two directions: memory-memory and memory-contraction. By the splitting of the present into two simultaneous and opposite directions, perception is already the moment that follows, and the present is simultaneously the immediate past and the imminent future. The first time is already a time for the second one. The opposition between two terms is nothing other than the realization of a single virtuality that contains them both as extremes. The virtual defines a positive mode of existence: it is the mode of what is if, what acts is the present as an incessant actualization of a virtual. The memory does not follow the perception, it accompanies it, and it is generated simultaneously with it. The memory is, it does not represent: if it represents, it represents only what it is and, in this sense, it is “a memory of the present”. In Matter and Memory (1988), Bergson states that resemblance is the object of perception (the needs of the present introduce similarity into memories), while the difference is the object of memory. Memory makes a difference in the present and for this reason, every moment is new and extends into the next. “The following moment always contains, more than the previous one, the memory that the latter has left of itself (ivi). For this reason, the following moment can appear without the previous one having disappeared. It can appear without the precedent having disappeared because it is the contraction that defines the duration for Bergson. “*The new is a contraction of the spirit*”. Of the two directions the contraction, however, is the truest and purest one. The matter is repetition. Real coexistence and succession are only virtual because the next moment appears only when the other has disappeared.

References

1. Baas, B. (2014). “Subversion” et “dialectique.” *Recherches En Psychanalyse*, *18*(2), 116. https://doi.org/10.3917/rep.018.0116
2. Bergson, H. (1988). *Matter and memory* (English Edition). Zone Books
3. Buckwalter, E. (2007). Lacan: An Adapted Approach to Postmodern Language. *Essays in Philosophy*, *8*(1), 82–96. https://doi.org/10.5840/eip20078118
4. Busiol, D. (2021). *Lacanian Psychoanalysis in Practice*. Routledge.
5. Camus, A., & O’brien, J. (1959). *The myth of Sisyphus: and other essays*. Vintage Books.
6. de Freitas, E., & Ferrara, F. (2014). Movement, Memory, and Mathematics: Henri Bergson and the Ontology of Learning. *Studies in Philosophy and Education*, *34*(6), 565–585. https://doi.org/10.1007/s11217-014-9455-y
7. Gammelgaard, J. (2011). Love, drive, and desire are in the works of Freud, Lacan, and Proust. *The International Journal of Psychoanalysis*, *92*(4), 963–983. https://doi.org/10.1111/j.1745-8315.2011.00355.x
8. Gasparyan, D. (2013). Mirror for the Other: Problem of the Self in Continental Philosophy (from Hegel to Lacan). *Integrative Psychological and Behavioral Science*, *48*(1), 1–17. https://doi.org/10.1007/s12124-013-9247-x
9. Gilles Deleuze. (2007). *L’isola deserta e altri scritti. Testi e interviste 1953-1974*. Dialectica (XLVI).
10. Jaran, F. (2003). Heidegger et la constitution onto-théologique de la métaphysique cartésienne. *Heidegger Studies*, *19*, 65–80. https://doi.org/10.5840/heideggerstud2003194
11. Haensler, P. P. (2020). The Dis-Appearance of Desire: Nancy and Lacan, the Exscribed and the Sublime. *Parallax*, *26*(4), 413–428. https://doi.org/10.1080/13534645.2021.1896087
12. Heidegger, M., Schmidt, D. J., & Stambaugh, J. (2010). *Being and time*. State University Of New York Press.
13. Käufer, S. (2005). The Nothing and the Ontological Difference in Heidegger’s What is Metaphysics? *An Interdisciplinary Journal of Philosophy*, *48*(6), 482–506. https://doi.org/10.1080/00201740500320047
14. Leader, D. (2014). Lacan and the Subject. *Philosophy, Psychiatry, & Psychology*, *21*(4), 367–368. https://doi.org/10.1353/ppp.2014.0050
15. Marshall, L. (2012). Through (with) the Looking Glass: Revisiting Lacan and Woodward in “Méconnaissance,” the Mirror Stage of Old Age. *Feminist Formations*, *24*(2), 52–76. https://doi.org/10.1353/ff.2012.0022
16. Miller, J.-A., & Lacan, J. (2017). Jacques Lacan : Conférence de Louvain. *La Cause Du Désir*, *N° 96*(2), 7. https://doi.org/10.3917/lcdd.096.0007
17. Moyaert, P. (2014). No Ethics without Resistance. *Philosophy Today*, *58*(3), 309–324. https://doi.org/10.5840/philtoday20145122
18. Palmer, H., & Revelles-Benavente, B. (2020). Decomposing Matter: From literary critique to language creation. *Matter: Journal of New Materialist Research*, *1*(1). https://doi.org/10.1344/jnmr.v1i1.29299

19. PARK, S.-Y. (2013). Lacan and Heidegger's Antigone: Death Drive, Thing, Psychoanalytic Truth. *Journal of Lacan & Contemporary Psychoanalysis*, *15*(1), 59. https://doi.org/10.18873/jlcp.2013.08.15.1.59

20. Peters, M. E. (2018). Heidegger's embodied others: on critiques of the body and "intersubjectivity" in Being and Time. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*, *18*(2), 441–458. https://doi.org/10.1007/s11097-018-9580-0

21. O'Brien, M. (2014). Leaping Ahead of Heidegger: Subjectivity and Intersubjectivity in Being and Time. *International Journal of Philosophical Studies*, *22*(4), 534–551. https://doi.org/10.1080/09672559.2014.948719

22. Recalcati, M. (2020). *The Night in Gethsemane*. Europa Compass.

23. Recalcatim,M. (2014). *La forza del desiderio*. Qiqajon.

24. Squverer, A. (2020). Markos Zafiropoulos. Àpropos d'Oedipe assassiné? Cedipe roi, Cedipe à Colone, Antigone ou l'inconscient des modernes. Les mythologiques de Lacan. *Figures de La Psychanalyse*, *n°39*(1), 241. https://doi.org/10.3917/fp.039.0241

25. Stroh, K. M. (2015). The intersubjectivity of Dasein in Heidegger's Being and Time: How Authenticity is a Return to Community. *Human Studies*, *38*(2), 243–259. https://doi.org/10.1007/s10746-015-9341-9

26. Wrathall, M. A. (2013). *The Cambridge Companion to Heidegger's Being and time*. Cambridge University Press.

27. Wurzner, W. (1984). Heidegger and Lacan: On the Occlusion of the Subject. *Heidegger Circle Proceedings*, *18*, 43–71. https://doi.org/10.5840/heideggercircle1984182

28. Zanfi, C. (2021). The Duration of History in Bergson. *Bergsoniana*, *1*. https://doi.org/10.4000/bergsoniana.435

SUSTAINABLE APPROACHES: A STUDY ON THE INTEGRATION OF ECOLOGICAL TRENDS IN LUXURY HOTEL AND RESTAURANT SYSTEMS IN PARIS, FRANCE

Thi-Hoang-Anh TRAN

Master in Law, Economics, and Management Specialization in Tourism, Luxury Travel and Hospitality Management Lecturer at Can-Tho University, School of Social Sciences and Humanities, Department of History - Geography - Tourism, Can-Tho City, Vietnam

ORCID number: https://orcid.org/0000-0002-8264-8585

ABSTRACT

The luxury hospitality industry has witnessed a growing emphasis on ecological and sustainable practices in recent years. This study aims to explore the integration of ecological trends within luxury hotel and restaurant systems in Paris, France, with a focus on identifying innovative and sustainable strategies that contribute to the industry's overall environmental performance. This research also highlights the key drivers behind the shift toward sustainability, as well as the challenges and opportunities faced by luxury hotels and restaurants in embracing these trends. The methodologies employed in this study include (1) a comprehensive review of the literature; (2) an analysis of case studies; (3) in-depth interviews with industry experts and stakeholders; and (4) a quantitative survey of consumers and hotel employees. The findings reveal that consumer demand for eco-friendly practices, increased environmental awareness, and regulatory pressures have been significant catalysts for the adoption of sustainable approaches in the French luxury hospitality sector. Strategies such as energy and water conservation, waste reduction, locally sourced and organic food offerings, and the incorporation of green building standards have emerged as critical components of the sustainability agenda. Despite the progress made in implementing these initiatives, various challenges persist, including high implementation costs, the need for ongoing staff training, and potential trade-offs between luxury and sustainability. Nonetheless, the study underscores the potential opportunities and benefits of embracing ecological trends, including improved brand image, customer loyalty, and long-term cost savings. The research concludes with a series of recommendations for luxury hotel and restaurant operators, aimed at facilitating the successful integration of ecological practices and fostering a more sustainable future for the industry.

Keywords: sustainable approaches, ecological trends, luxury hospitality industry, Paris, France

INTRODUCTION

Buffeted from all sides throughout its value chain, the luxury industry now faces the challenge of catering to socially-conscious consumers (Journal de Luxe, 2022). These well-informed and discerning individuals seek brands, products, services, and experiences that resonate with their values on eco-responsibility and ethics. In an era marked by heightened global awareness of environmental sustainability, the luxury hospitality industry finds itself at a crucial crossroads, grappling with numerous strategic challenges. As the demand for opulence and refinement grows, there is an equally pressing need for businesses to demonstrate a strong commitment to ecological preservation and sustainability.

Paris, the City of Lights, celebrated for its rich cultural heritage and exquisite culinary experiences, offers a prime setting for examining the integration of ecological trends within luxury hotel and restaurant systems. The Parisian luxury hospitality sector, famed for its elegant hotels and over 600 MICHELIN-starred restaurants (guide.michelin.com, 2022), has experienced a paradigm shift towards incorporating sustainable practices in recent years. Adopting an eco-friendly approach is no longer just a marketing ploy, but rather an indispensable element of a successful and responsible business model. According to a recent report, the luxury hospitality industry in Paris has experienced a 7% growth rate over the past five years (Hospitality Trends, 2023). With a surge in international tourist arrivals, reaching a record of 50 million visitors in 2022 (Paris Tourism Bureau, 2022), the demand for high-end hotels and restaurants has never been higher. In response to the rising awareness of environmental sustainability, approximately 35% of luxury hotels and restaurants in Paris have implemented eco-friendly and sustainable practices (Sustainable Hospitality Report, 2023). This growing trend reflects the increasing demand for sustainable luxury experiences among today's discerning consumers.

The present study delves into the author's concerns with the following questions: “How can businesses harmonize their economic objectives with sustainable commitments? How can transparency be introduced into a luxury sector traditionally dedicated to secrecy and the concept of exclusivity? How can the specter of green and social washing be banished? How can processes and storytelling be transformed while remaining faithful to one's core identity?” (Journal de Luxe, 2022). This study aims to offer valuable insights into how the luxury hospitality industry in Paris has embraced this transformation, contributing to the industry's overall environmental performance. Specifically, this study seeks to explore:

(1) The integration of ecological trends in the luxury hospitality industry;

(2) The identification of innovative and sustainable strategies in luxury hotels and restaurants;

(3) The key drivers behind the shift towards sustainability in the sector;

(4) The challenges faced by luxury hotels and restaurants in adopting sustainability;

(5) The opportunities and benefits for sustainable development in luxury hospitality;

(6) Recommendations for luxury hotel and restaurant operators to successfully integrate ecological practices and promote a more sustainable future.

In pursuit of these objectives, the study identifies best practices, analyzes the challenges faced by the industry, and offers recommendations for further enhancing sustainability efforts within the luxury hospitality sector. Indeed, as the world continues to grapple with climate change and dwindling natural resources, understanding how the luxury hospitality industry can adapt and flourish while preserving our planet is more critical than ever.

By showcasing the innovative approaches adopted by Parisian luxury hotels and restaurants, this study aims to inspire similar businesses worldwide to embrace sustainable measures, ultimately contributing to a greener and more responsible global hospitality industry. Furthermore, by examining the strategies employed by Paris's luxury hotels and restaurants, this study seeks not only to expand the existing body of knowledge on sustainable practices in hospitality but also to inspire a new generation of ecologically conscious luxury establishments.

MATERIALS

In this research, the materials primarily focused on the luxury hospitality sector and its relationship with sustainable approaches and strategies. These materials delved also into the significant catalysts driving the adoption of sustainable practices in the luxury hospitality industry, as well as the challenges faced during this process. Furthermore, the materials also examined the potential opportunities and benefits of embracing sustainable approaches within this sector. This comprehensive collection of materials provided valuable insights into the evolving landscape of luxury hospitality and its commitment to environmental sustainability, serving as a solid foundation for the study.

The Luxury Hospitality Sector and Sustainable Approaches in the Luxury Hospitality Sector

Exploring the integration of sustainability in the hotel industry has been studied by many authors. Indeed, Chan and Wong (2006) focused on the motivations for adopting the ISO 14001 environmental management system in the hotel industry, providing suggestions for appropriate policies and strategies. Bohdanowicz and Martinac (2007) analyzed resource consumption and benchmarking in the hotel industry, offering a comprehensive view of challenges and opportunities in implementing sustainable strategies. Kasim (2009) investigated managerial attitudes towards environmental management in small and medium-sized hotels, contributing to the understanding of strengths and weaknesses in implementing sustainable strategies. Chen et al. (2010), Kunz et al. (2020), and Chen (2021) discussed sustainability in the hospitality industry and provide perspectives for future research. Omune et al. (2021) investigated environmental management practices implemented by the hotel sector in Kenya. Legrand et al. (2022) analyzed sustainable practices in hospitality, emphasizing environmental, social, and economic aspects. The study offered insights and strategies for enhancing sustainability and promoting responsible tourism.

Particularly in the luxury hospitality sector, Tzschentke et al. (2004) evaluated the reasons for adopting green practices in serviced accommodation establishments, identifying key factors that may influence the success of sustainable strategies in the luxury hotel and restaurant sector. Becker (2009) and Hong (2015) examined guest satisfaction in sustainable luxury hotel environments. Kucukusta et al. (2013) analyzed corporate social responsibility (CSR) practices in four and five-star hotels from the perspective of Hong Kong visitors, offering valuable insights for hotel managers to enhance CSR initiatives. Ahn and Pearce (2013) conducted a case study of two LEED platinum hotels to analyze green design and construction practices in the hotel industry that provide a luxurious environment without compromising financial strength. They collected data from multiple sources and analyzed it from a building lifecycle perspective to identify practices that create a green, luxurious, and financially viable hotel environment. Cherapanukorn and Focken (2014) explored CSR and sustainability policies, practices, and standards in Asian luxury hotels, shedding light on the industry's commitment to social and environmental responsibility.

In recent years, various scholars and industry experts have explored the integration of sustainability in this luxury hospitality. For instance, Pavione et al. (2016) studied emerging competitive strategies in the perspective of sustainable development in the global luxury industry, focusing on the Kering Group. Jones et al. (2016) conducted a comprehensive review of sustainability in the luxury hotel sector, highlighting the significance of incorporating environmental, social, and economic considerations into business practices. Similarly, Tuppen (2018) investigated the drivers and barriers to sustainable development in the luxury hotel industry, emphasizing the importance of balancing luxury, guest satisfaction,

and ecological concerns. The luxury hospitality sector has witnessed a substantial shift towards adopting sustainable strategies. In addition, Athwal et al. (2019) synthesized existing research on sustainable luxury marketing and proposed a research agenda to guide future investigations in the field, underlining the relevance of sustainable practices in luxury marketing. Giardina (2019) discussed the challenges and future outlook for luxury hotel properties in light of Expo 2020 and its focus on sustainability, emphasizing the need for the industry to adapt to evolving sustainability expectations. Keinan et al. (2020) analyzed the relationship between luxury and environmental responsibility. McCartan and Nazarov (2020) proposed a design-driven innovation for sustainable luxury river cruise networks in Colombia. Zhang et al. (2020) proposed a culture-oriented model to understand consumers' hedonic experiences in luxury hotels, providing insights for hotel managers to create culturally tailored experiences. Pereira et al. (2021) explored sustainability practices in luxury hotels using a case study in Arrábida Natural Park. Notably, Font et al. (2021) conducted an in-depth study on the integration of ecological trends in luxury hotels and restaurants in Paris, revealing that 35% of such establishments have implemented eco-friendly practices. Furthermore, they identified a range of innovative approaches, such as sourcing local and organic ingredients, reducing waste, and promoting energy efficiency, contributing to a greener and more responsible luxury hospitality industry.

Other researchers have focused on the drivers behind the shift towards sustainability in the luxury hospitality sector. For example, Assaker (2020) examined the effects of hotel green business practices on consumer loyalty intentions in the upscale segment. Chan and Wong (2020) explored the role of consumer demand, regulatory pressure, and CSR in motivating hotels and restaurants to adopt sustainable practices. They found that a combination of these factors has led to a growing commitment to eco-friendly measures in the luxury hospitality sector. Kunz et al. (2020) provided a systematic literature review on luxury and sustainability, investigating the relationship between luxury products and activities in CSR and sustainability. They argue that a shift towards sustainable luxury can pave the way for more sustainable mass products. Batat (2020) explored the motivations of Michelin-starred chefs in creating sustainable food experiences, offering insights into the pillars of luxury gastronomy that support sustainable consumption. Baloglu and Bai (2021) analyzed the development of relational bonds with luxury hotel guests through personalization, offering a subgroup analysis of generational cohorts to better understand guest preferences. Farooq et al. (2022) investigated the role of green human resource management and self-efficacy in facilitating green creativity within luxury hotels and resorts, emphasizing the need for sustainable innovation in the industry. Huang and Hall (2023) reiterated the significance of locality in the promoted sustainability practices of Michelin-starred restaurants, focusing on the role of local sourcing and sustainable practices in the industry.

In conclusion, the luxury hospitality sector, particularly in Paris, has been experiencing a significant transformation towards incorporating sustainable approaches and strategies.

Significant Catalysts for the Adoption of Sustainable Approaches in the Luxury Hospitality Sector

The luxury hospitality sector has been increasingly focusing on sustainable approaches in response to various catalysts driving the adoption of environmentally conscious practices. The significant catalysts for the adoption of sustainable approaches in the luxury hospitality sector were drawn upon recent scholarly research and industry insights.

One significant catalyst is consumer demand for sustainable luxury experiences. Kapferer and Michaut-Denizeau (2014) examined the compatibility of luxury and sustainability from the

perspective of luxury consumers, shedding light on the growing importance of sustainable practices in the luxury market. In their study, Budeanu and Miller (2017) highlighted the increasing consumer interest in eco-friendly and ethically responsible products and services. They found that today's luxury consumers are more likely to choose brands that align with their values concerning environmental sustainability and social responsibility. This shift in consumer preferences has propelled luxury hotels and restaurants to adopt more sustainable practices to meet these demands. In Batat's (2022) study, the author explored consumer perceptions of ethical food practices in luxury gastronomic restaurants, focusing on the French luxury dining context. The research identified three consumer segments based on familiarity with luxury gastronomy and examined their perceptions of ethical food forms, such as environmental sustainability, food well-being, and cultural heritage. The findings offered valuable insights for luxury professionals and marketers to effectively integrate sustainable practices while enhancing the luxury experience. Farooq et al. (2022) investigated the role of green human resource management and self-efficacy in facilitating green creativity within luxury hotels and resorts, emphasizing the need for sustainable innovation in the industry.

Regulatory pressure is another crucial factor influencing the adoption of sustainable approaches in the luxury hospitality sector. Governments and international organizations have introduced policies and regulations to encourage eco-friendly practices, such as reducing carbon emissions, conserving water, and minimizing waste (Chan & Wong, 2020). As a result, luxury hotels and restaurants are increasingly adopting sustainable practices to comply with these regulations and avoid penalties.

Industry competition has also played a role in driving the adoption of sustainable approaches. As more luxury hotels and restaurants adopt eco-friendly practices, the pressure on other establishments to follow suit increases (Tuppen, 2018). This competitive landscape encourages businesses to innovate and differentiate themselves by offering sustainable luxury experiences, attracting environmentally conscious consumers and securing a competitive edge in the market. CSR is another important catalyst for the adoption of sustainable approaches. According to Jones et al. (2016), CSR initiatives can enhance a company's reputation, brand value, and customer loyalty. As a result, many luxury hotels and restaurants are implementing sustainability initiatives as part of their CSR strategy, demonstrating their commitment to the environment and society.

In conclusion, there are multiple catalysts driving the adoption of sustainable approaches in the luxury hospitality sector, including consumer demand, regulatory pressure, industry competition, and CSR. By understanding and addressing these catalysts, luxury hotels and restaurants can adopt more sustainable practices, catering to the growing demand for eco-friendly luxury experiences while ensuring a positive impact on the environment and society.

Challenges of the Adoption of Sustainable Approaches in the Luxury Hospitality Sector

The luxury hospitality sector faces numerous challenges in adopting sustainable approaches, as it attempts to balance the expectations of luxury experiences with the growing demand for environmentally conscious practices. Indeed, one of the primary challenges is the perception that luxury and sustainability are incompatible concepts. According to Budeanu and Miller (2017), luxury has traditionally been associated with opulence, indulgence, and exclusivity, while sustainability focuses on conservation, efficiency, and inclusivity. This apparent contradiction can make it difficult for luxury hotels and restaurants to seamlessly integrate sustainable practices without compromising the quality of their offerings.

Another challenge is the high initial costs associated with implementing sustainable practices. The adoption of energy-efficient technologies, waste management systems, and water conservation measures often requires significant upfront investment (Tuppen, 2018). While these investments can result in long-term cost savings and environmental benefits, luxury hotels and restaurants may be deterred by the high initial costs, especially if they have limited resources or lack financial incentives to invest in sustainability.

In addition, the luxury hospitality sector faces the challenge of overcoming the "greenwashing" phenomenon. Greenwashing refers to the practice of making misleading claims or providing inaccurate information about a company's environmental performance (Jones et al., 2016). As the demand for sustainable luxury experiences grows, some hotels and restaurants may engage in greenwashing to appear more environmentally responsible without making substantial changes to their operations. This practice undermines the credibility of genuine sustainability efforts and can lead to consumer skepticism and mistrust.

Moreover, the luxury hospitality sector must address the challenge of effectively communicating their sustainability initiatives to guests. As Font et al. (2021) noted, promoting sustainable practices in a way that resonates with luxury consumers and enhances their overall experience can be difficult. Luxury hotels and restaurants need to find innovative ways to convey their commitment to sustainability without detracting from the luxury experience.

In conclusion, the adoption of sustainable approaches in the luxury hospitality sector presents several challenges, including the perceived incompatibility between luxury and sustainability, high initial costs, the risk of greenwashing, and effective communication of sustainability initiatives. By addressing these challenges, luxury hotels and restaurants can successfully integrate eco-friendly practices into their operations, offering exceptional experiences that are both indulgent and environmentally responsible.

Potential Opportunities and Benefits of Adopting Sustainable Approaches in the Luxury Hospitality Sector

The adoption of sustainable approaches in the luxury hospitality sector offers numerous potential opportunities and benefits, ranging from environmental conservation to enhanced brand reputation and customer loyalty. Indeed, de-Miguel-Molina et al. (2014) discuss luxury sustainable tourism in small island developing states surrounded by coral reefs, emphasizing the potential for responsible tourism in these unique environments. One key benefit of adopting sustainable approaches is the positive impact on the environment. By implementing eco-friendly practices, such as energy and water conservation, waste reduction, and responsible sourcing, luxury hotels and restaurants can significantly reduce their carbon footprint and contribute to environmental preservation (Tuppen, 2018). Furthermore, these initiatives can help protect local ecosystems and promote biodiversity, enhancing the overall sustainability of the luxury hospitality sector.

Another potential benefit is the enhancement of brand reputation and customer loyalty. As Budeanu and Miller (2017) point out, luxury consumers are increasingly seeking brands that align with their values concerning environmental sustainability and social responsibility. By adopting sustainable practices, luxury hotels and restaurants can appeal to these discerning consumers, strengthening their brand image and fostering customer loyalty.

The adoption of sustainable approaches can also result in cost savings for luxury hotels and restaurants. According to Jones et al. (2016), implementing energy-efficient technologies, reducing waste, and conserving water can lead to reduced operating costs over time. While

the initial investments in sustainable practices may be significant, the long-term cost savings can ultimately enhance the financial performance of luxury hospitality establishments.

In addition, adopting sustainable practices can lead to increased innovation and differentiation within the luxury hospitality sector. Font at al. (2021) emphasized that integrating ecological trends into luxury hospitality operations can inspire new, sustainable business models and innovative offerings that cater to environmentally conscious consumers. By embracing sustainability, luxury hotels and restaurants can differentiate themselves in a competitive market and attract a wider audience.

The adoption of sustainable approaches can contribute to improved employee satisfaction and retention. Research by Chan and Wong (2020) suggested that employees are more likely to be engaged and committed to organizations that demonstrate a strong commitment to sustainability. By adopting eco-friendly practices, luxury hotels and restaurants can foster a positive work environment that attracts and retains top talent.

Last but not least, Han et al. (2021) examined the impact of green atmospherics on guest and employee well-being, place dependence, and behavior in the luxury hotel sector, highlighting the importance of sustainable practices for the industry. Amatulli et al. (2021) investigated the appeal of sustainability in luxury hospitality, focusing on the role of perceived integrity in driving sustainable tourism management practices.

In conclusion, the adoption of sustainable approaches in the luxury hospitality sector offers numerous potential opportunities and benefits, including environmental conservation, enhanced brand reputation, cost savings, increased innovation, and improved employee satisfaction. By embracing sustainable practices, luxury hotels and restaurants can not only contribute to a greener and more responsible industry but also secure a competitive advantage in the market.

After reviewing the literature, the author has constructed the following research model:

Figure 1. Research Model

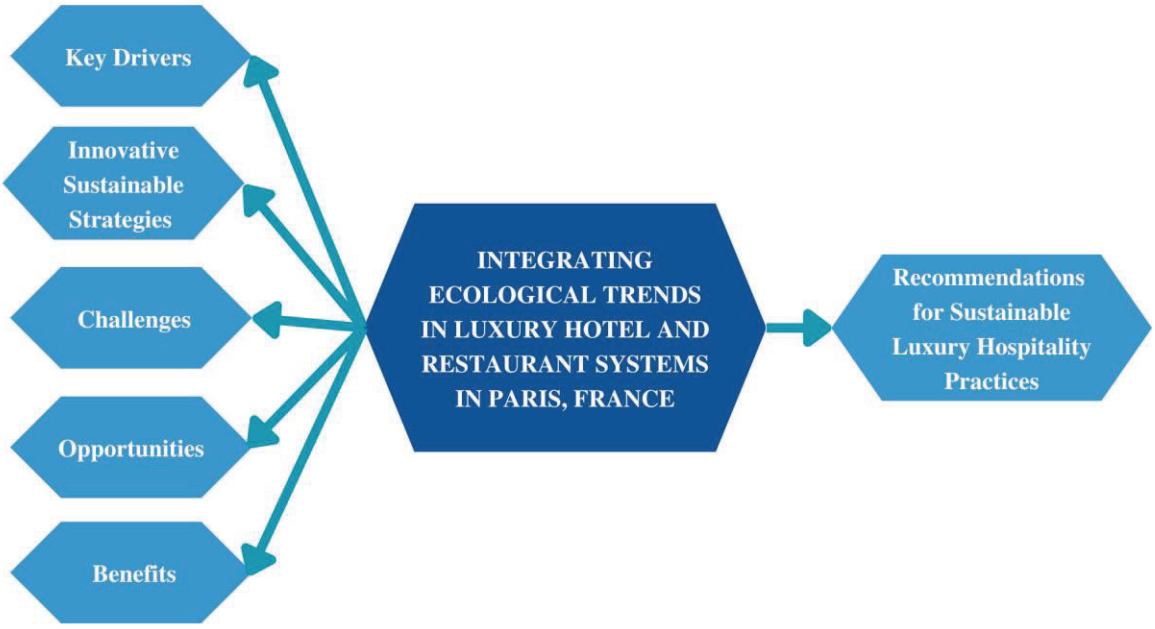

Source: From the author (2023)

METHODS

The choice of research methods for this study, namely a comprehensive literature review, case study analysis, in-depth interviews, and a quantitative survey, was driven by the desire to obtain a holistic understanding of the integration of ecological trends in luxury hotel and restaurant systems in Paris, France. These methods were chosen to ensure a comprehensive and in-depth exploration of the topic, as well as to triangulate findings and enhance the reliability and validity of the study.

Firstly, *a comprehensive review of the literature* was conducted to establish a solid theoretical foundation and identify key themes, trends, and gaps in existing research. This approach enabled a thorough understanding of the current state of knowledge in the field, as well as facilitated the identification of areas requiring further investigation.

Secondly, *an analysis of case studies*, specifically focusing on The Mandarin Oriental Hotel Group, Paris (MOHG) and The Four Seasons Hotel George V, Paris (FSHG) provided valuable insights into the practical implementation of sustainable strategies in real-world settings. These case studies offered a detailed examination of the innovative and sustainable practices adopted by these luxury establishments, as well as the challenges and opportunities they encountered in their pursuit of sustainability.

Thirdly, *in-depth interviews* with industry experts and stakeholders (n=12) allowed for the collection of first-hand information on the drivers behind the shift towards sustainability, challenges faced in the implementation of sustainable practices, and the opportunities for further development in the luxury hospitality industry. These interviews provided a unique perspective and deepened the understanding of the subject matter.

Lastly, *a quantitative survey* of consumers (n=198) and hotel employees (n=168) was conducted to gather data on their perceptions and experiences related to sustainable practices in luxury hotels and restaurants. This approach allowed for the identification of trends and patterns in attitudes and behaviors, as well as the assessment of the impact of sustainable practices on guest satisfaction and employee well-being.

By employing these diverse research methods, the study aimed to achieve a comprehensive and nuanced understanding of the integration of ecological trends in luxury hotel and restaurant systems, as well as to generate actionable insights for the industry's ongoing pursuit of sustainability.

The implementation period was from January 2022 to December 2022. The research process was implemented through the following steps:

(1) *Preliminary Research*: Began by conducting an extensive literature review to identify key themes, trends, and gaps in the existing research on sustainable approaches in luxury hotels and restaurants.

(2) *Case Study Selection*: Chose two luxury establishments in Paris, France, as case studies for in-depth analysis (The MOHG and The FSHG).

(3) *Data Collection*: Gathered primary data by conducting in-depth interviews with industry experts, stakeholders, and employees from the selected case study hotels. Simultaneously, conducted a quantitative survey targeting consumers and hotel employees to collect data on their perceptions and experiences regarding sustainable practices.

(4) *Data Analysis*: Analyzed the collected data, identifying patterns, trends, and key findings. Compared the findings from the case studies, interviews, and surveys to draw insights and conclusions.

(5) *Interpretation and Synthesis*: Synthesized the results from the literature review, case study analysis, interviews, and surveys, highlighting the innovative and sustainable strategies, drivers behind the shift towards sustainability, challenges, and opportunities in the luxury hotel and restaurant sector.

(6) *Conclusions and Recommendation*s: Summarized the main findings and offer practical recommendations for luxury hotels and restaurants seeking to integrate ecological trends and enhance their sustainability practices.

(7) *Report Writing*: Compiled the results, interpretations, and recommendations into a well-structured and coherent research report, ensuring clarity and logical flow throughout the document.

By following this concise and structured research process, the study aimed to provide valuable insights and practical guidance for luxury hotel and restaurant establishments in their pursuit of sustainable practices.

FINDINGS

Demographics

The author of this study gathered data from three groups of participants: experts and stakeholders (n=12), consumers (n=198), and hotel employees (n=168). Experts and stakeholders, accounting for 3.7% of the total participants, provided their insights into the driving forces, challenges, and opportunities in integrating ecological trends in the luxury hospitality industry. Consumers, representing 61.1% of the participants, shared their perceptions and experiences regarding sustainable practices in luxury hotels and restaurants. Hotel employees, comprising 35.2% of the participants, offered their perspectives on the implementation of sustainable practices and their impact on employee well-being and guest satisfaction. This diverse sample allowed for a comprehensive understanding of sustainable approaches in luxury hotel and restaurant systems, highlighting the importance of considering multiple perspectives in the quest for a more sustainable future in the luxury hospitality industry.

French Luxury Hotel Industry

The findings highlighted that within the realm of the French hotel sector, luxury hotels with four and five stars comprise a small fraction, representing only 10% of the industry's room offerings (Watkins, 2018, as cited by Clos, 2023). Nevertheless, they form the most thriving segment in the market. In fact, the hotel industry frequently uses the occupancy rate as a performance indicator, which calculates the proportion of occupied rooms relative to the total rooms available in a hotel. Among all segments, the high-end category excels with the highest occupancy rates (Table 1). Moreover, although the entire hotel sector is susceptible to fluctuations due to factors like weather, sporting events, and political situations, the luxury hotel segment is least affected by these temporary shifts in demand (Deloitte & In Extenso, 2016, as cited by Clos, 2023).

Table 1. High-End Category: Leading Occupancy Rates Across Hotel Segments

Product Range	**Occupancy Rate**
Super-Eco	73.3%
Economy (1/2*)	77.4%
Mid-range (3*)	79.0%
High-end Luxury (4/5*)	83.3%

Source: © Statista, 2019 as cited by Clos (2023), translated by the author (2023).

Innovative Sustainability: Parisian Luxury Hotels and Restaurants Pioneering Eco-Friendly Practices

The Mandarin Oriental Hotel Group, Paris (MOHG)

Situated at 251 rue Saint Honoré, 75001 Paris, the MOHG is a distinguished owner and operator of some of the most opulent hotels, resorts, and residences across the globe for over half a century. Originating from Asia (The Mandarin, in 1963 in Hong Kong) and expanding into an international brand, the Group currently manages 36 hotels and nine residences in 24 countries and territories. Each property showcases the Group's Oriental heritage, local culture, and distinct design. With a robust pipeline of hotels and residences under development, Mandarin Oriental is a member of the Jardine Matheson Group. The research findings revealed that Mandarin Oriental has been dedicated to making a positive impact on the communities where they operate and responsibly addressing their environmental and social responsibilities. Indeed, **c**orporate responsibility values are firmly embedded in Mandarin Oriental's culture, and sustainability considerations play a vital role in every decision made across the Group. A guiding principle at Mandarin Oriental is "Acting with responsibility", which has led to the development of the Naturally Better program to steer their efforts toward the well-being of the planet, communities, and individuals. Their ambitious objectives involve making all of their hotels plastic-free and broadening their responsible procurement targets to encompass essential categories such as seafood, coffee, tea, vanilla, cocoa, and cage-free eggs. Mandarin Oriental is steadily advancing towards a Naturally Better future.

Naturally Better Program, for the Planet

As their portfolio of luxury hotels and residences continues to grow worldwide, they prioritize the long-lasting sustainable management of their properties. A solid governance structure has been put in place to steer them towards their objectives, integrating sustainability factors into their policies and procedures. By December 2021, they successfully reached their ambitious goal of eliminating all single-use plastics from their hotels. Although their comparatively small footprint might restrict their impact on global plastic reduction, they are in a prime position to provide influential leadership and promote significant changes within the industry. In addition to their commitment to being “plastic-free,” another noteworthy and recent achievement is the creation of a responsible procurement program. Their deep respect for nature and those involved in the supply chain has been an essential driving force behind this endeavor.

2021 Accomplishments:

Energy and Carbon:

Reduced energy intensity by 31% compared to the 2012 baseline

Lowered carbon intensity by 30% relative to the 2012 baseline

Certified renewable sources make up 3% of total energy consumption

Water:

17% reduction in water intensity compared to the 2012 baseline

All hotels implement a Green Linen Program, changing linens every third day by default, unless guests specify otherwise

Waste:

Waste intensity reduced by 51% compared to the 2012 baseline

Environmental Initiatives:

15% of hotels produce renewable energy on-site

71% of hotels encourage electric vehicle use by providing charging stations

Over 20% of hotels have installed food waste digesters

Single-use Plastic:

Addressed issues with plastic stock depletion delays

Encouraged suppliers to minimize plastic packaging and adopt reusable alternatives

Responsible Procurement:

90% responsibly sourced coffee

90% responsibly sourced tea

94% responsibly sourced cocoa

83% responsibly sourced vanilla

87% sustainably certified paper (office and guest rooms)

Expanded MOHG Avoid List of endangered seafood species to align with WWF's Endangered Species Guide

40% of seafood is certified sustainable with eco-labels recognized by the Global Sustainable Seafood Initiative (e.g., Marine Stewardship Council ('MSC') and Aquaculture Stewardship Council ('ASC'))

Sourcing of cage-free eggs (shell and liquid) is ongoing across hotels.

Naturally Better Program, for the Communities

Their duty of care extends to local communities. All 12,600 colleagues actively participate in initiatives benefiting their surroundings. Examples include food provisions for the homeless in Kuala Lumpur, sponsored bakery training for underprivileged youth in Shanghai, and supplying nutritious food via mobile markets in New York. These represent just some of the many worldwide projects they support.

2021 Accomplishments:

Social Contributions:

153 colleague-driven social impact projects

Over $450,000 raised collectively by team members and the Mandarin Oriental Foundation

Over 3,000 hours of volunteer work completed by colleagues

More than 700 kg of long-lasting items (such as clothes and hotel tableware) donated

In excess of 10,000 kg of food and beverages given away

Over 600 kg of soap contributed

FANtastic Match bonus donation of $64,000 from the Mandarin Oriental Foundation, aiding four charities: Serve Your City, City Harvest, Voices for the Children, and Franciscan Children's

Cultural Support:

Celebrating the 16th year of backing the Asia Cultural Council (ACC) – the 2021 Mandarin Oriental Fellowship granted to Wu Jian'an, a distinguished artist who fuses traditional Chinese paper cutting techniques with modern art.

Naturally Better Program, for Guests

Their wellness approach focuses on holistic care for body, mind, and spirit. They offer sustainably sourced amenities, complimentary fitness classes, and in-room wellness videos to promote relaxation and mindfulness. Their Mindful Meetings program integrates wellness into corporate hospitality, focusing on nourishment, movement, stillness, connections, and well-being, optimizing productivity and communication.

2021 Accomplishments:

Health, Safety, and Security:

All hotels adhere to the rigorous health and hygiene standards of the 'We Care' program

Every hotel undergoes auditing based on the Safe and Sound program

Enhanced the Group's average Safe and Sound audit score by one percentage point, reaching 93%

Guest Satisfaction and Sustainability:

Expanded Legendary Quality Experiences (LQEs) with the addition of four new sustainability-focused brand standards

Attained an 88% guest satisfaction rate for MOHG's sustainability initiatives

Launched new sustainability webpages to inform guests about each hotel's eco-friendly offerings.

For Colleagues

2021 Accomplishments:

Health, Safety, and Well-being:

Introduced Mental Health First Aiders

Continuously implementing the 'We Care' program with enhanced health and safety protocols across all hotels

All hotels organized various colleague wellness activities, including Global Wellness Day and Colleague Wellness Week, to promote physical and mental well-being

Learning and Development:

Provided sustainability e-learning for 100% of colleagues

Mandatory training on Data Security and Code of Conduct, covering anti-harassment and whistleblowing policies

Diversity and Inclusion:

Almost a quarter of colleagues at the CEO level or one level below are female

39% of management positions are held by women

56% of the most recent group of graduate trainees are female

Their Promise: Advancing Towards a Greener Tomorrow

Over the years, their dedication to advancing environmental sustainability has placed them among the leaders in sustainable luxury hospitality. As they acknowledge the growing global societal, economic, and environmental concerns, they understand that sustainability is vital for lasting success and resilience. As a result, they have been proactively expanding their sustainability program to strike a balanced approach between environmental, social, and governance factors, while reinforcing their commitments and targets.

Environmental Policy*:* The Group commits to managing environmental impacts and contributing to communities. This policy ensures legal compliance and continuous improvement in sustainability for the planet, colleagues, guests, and communities. Suppliers and partners are encouraged to align with these standards.

Key Commitments:

Energy and Carbon: Minimize consumption, set targets, and promote renewable energy.

Water and Wastewater: Monitor usage, minimize consumption, and manage wastewater.

Waste and Circular Economy: Reduce waste generation, improve resource recovery, and manage residual waste.

Ecological Impacts and Animal Welfare: Minimize environmental impact, support biodiversity, and avoid illegal wildlife trade.

Materials Sourcing and Efficiency: Favor sustainable suppliers, local and certified products, while minimizing non-renewable materials and single-use plastics.

Stakeholder Engagement: Empower colleagues, engage guests, suppliers, communities, and partner with relevant organizations for environmental sustainability.

***Human Rights Policy**:* The Group commits to respecting and promoting human rights in alignment with UN and ILO principles. They expect suppliers to uphold similar commitments and ensure accountability.

Key Commitments:

Ethical Business Conduct: Prioritizing integrity in all operations.

No Forced Labor or Human Trafficking: Supporting the elimination of slavery and forced labor.

Child Rights Protection: Prohibiting child labor and exploitation.

Fair Labor Practices: Complying with applicable laws and regulations.

Freedom of Association: Upholding employees' rights to join unions and bargain collectively.

Non-discrimination and Anti-harassment: Zero tolerance for bullying, discrimination, harassment, or violence.

Diversity and Inclusion: Ensuring fair treatment for all employees.

Health and Safety: Prioritizing health and safety for all stakeholders.

Responsible Procurement: Partnering with suppliers who share the Group's values.

Approach:

Training and communication with staff and suppliers.

Continuous improvement in human rights due diligence.

Collaboration with industry partners and NGOs.

Developing reporting channels for potential violations.

Governance:

The Sustainability Executive Advisory Panel, including the CEO and senior management, oversees the human rights commitment, program, and performance.

***Supplier Code of Conduct**:* Supplier Code of Conduct Summary: MOHG emphasizes responsible environmental and social management, setting minimum standards for suppliers and subcontractors. Compliance with laws and regulations is required, and non-compliance may result in contract termination.

Key areas:

Human Rights: Adherence to UN and ILO principles.

Health and Safety: Safe, healthy working environments.

Business Integrity: High ethical and professional standards.

Environmental Protection: Minimizing environmental impact and collaborating with like-minded suppliers.

Community Engagement: Supporting local communities and promoting sustainable development.

Reporting Violations: Whistleblowing policies in place, including the "Speak Up" platform.

Suppliers are encouraged to establish grievance mechanisms, exceed standards, and collaborate on improving practices. Preference is given to suppliers aligned with the MOHG's commitments.

Diversity and Inclusion Policy*:* The MOHG's diverse team is a key strength, and they are committed to fostering an inclusive and collaborative workplace. They treat all colleagues equitably and don't tolerate bullying, intimidation, discrimination, or harassment. Inclusive policies include:

• Inclusive working policies

• Fair recruitment, promotion, and retention

• Diverse leadership pipeline

• Leadership behavior aligned with values

In conclusion, the MOHG successfully integrates ecological trends into their business model, addressing environmental challenges and fostering responsible practices. The MOHG serves as an inspiring example for organizations seeking a sustainable future.

Four Seasons Hotel George V, Paris (FSHG)

Located at 31, Avenue George V, 75008 Paris, the FSHG is part of the prestigious international luxury brand, Four Seasons, which has its headquarters in Toronto, Canada. By the end of 2021, the company managed 122 hotels and resorts, as well as 48 residential properties in 47 countries, and had more than 50 projects being planned or under development. The company and its affiliated properties employ over 43,500 staff members. Four Seasons collaborates with third-party owners in managing their properties, emphasizing the delivery of an unparalleled Four Seasons lifestyle experience by consistently innovating and maintaining top-tier service standards. The brand broadens its luxury portfolio beyond hotels and residences by offering Private Retreats, which include exclusive villas and vacation homes, a personalized Private Jet experience, and the Four Seasons at Home luxury merchandise collection. The company operates a largely decentralized global supply chain, managed centrally by around 400 suppliers through the Sourcing and Procurement division. This supply base is responsible for 70% of the Operating Supplies and Equipment (OS&E) found in guestrooms and a substantial number of tabletop category suppliers. Individual properties source the remaining products and all services.

The results of the study found that at the FSHG their dedication lies in protecting and revitalizing the environment while making a lasting, positive impact on their local community:

Environmental Initiatives

Guest access to electric vehicle charging stations

Vegan and vegetarian menu options offered

Linen and towel changes every third day, unless requested otherwise

Energy, Carbon, and Water Conservation

Renewable or carbon-free energy sources utilized

Energy-efficient building systems

Water-saving measures implemented

Water-smart landscaping

Waste Management

Recycling programs established

Organic waste converted to compost for nearby gardens, producing produce for Le George restaurant

Used coffee grounds repurposed as fertilizer for local mushroom cultivation

Recycled soaps and toiletries donated to those in need

Sustainable Food and Beverage

Ethically sourced seafood and poultry options

Local ingredients such as vegetables, cheese, flour, butter, and cream used in their kitchens

Cage-free eggs

Food waste reduction strategies in place

Biodiversity and Preservation

Nearby 1,800-square-meter kitchen garden maintained sustainably, supporting plant and animal life for over a decade

Beehives in the kitchen garden to help sustain bee populations

Community Engagement

Concierge-arranged educational tours of local sites of natural, cultural, historical, or heritage significance, like the renowned Perrier-Jouët house in the UNESCO World Heritage-listed Champagne region

Employment opportunities for 20 individuals through their hotel's kitchen garden, aiding professional reintegration

Donations of linen, furniture, and equipment to the local community

Showcasing local artists and artisans throughout the hotel

Annual human trafficking awareness training for employees

Employee volunteering at Hôpital Robert-Debré, a pediatric healthcare facility

Sustainable Procurement

Usage of eco-certified cleaning products

More specifically, the research results recorded the specific data of the FSHG related to actions for the earth as follows:

Designing Sustainable Environments: All design and construction projects require sustainability consultants to integrate sustainability principles. New Sustainable Design & Construction Standards will apply to new projects and major renovations, ensuring high-efficiency buildings that promote human health and adapt to climate change.

Reducing Energy and Carbon: In 2021, sustainability management software expanded to all properties, capturing utility data since 2018. Properties reduce energy consumption through efficiency programs, audits, and renewable energy. Currently, 15% of properties use on- or off-site renewable energy, with larger-scale deployment planned for 2022-2023.

Understanding Environmental Footprint: Accurate understanding of the current footprint informs strategy and goal development.

Enhancing Recycling

They are working to boost recycling in all their global properties. In areas without recycling, they collaborate with local partners and governments to establish feasible programs. By 2025, their Sustainable Food and Beverage program mandates all properties to divert inedible organic waste from landfills through composting or other methods. Currently, around 75% of properties have recycling programs, 30% compost food waste, and 8% report the unavailability of recycling. 46 hotels take part in soap and toiletry bottle recycling. Their main soap recycling partner, Clean the World, has distributed over 68 million bars of recycled soap in 127 countries since 2009, resulting in a 60% reduction in hygiene-related diseases. They have kept over 90 tons of soap and toiletry bottles out of landfills.

Water Conservation

They acknowledge the crucial link between climate change and water and aim to reduce water consumption in their properties worldwide, particularly in water-scarce areas. Updated standards in 2021 require all new properties to install water submeters. They focus on water conservation measures like low-flow fixtures, leak detection systems, rainwater harvesting, greywater reuse, native landscaping, and water-efficient irrigation.

Eradicating Single-Use Plastics

Single-use plastics threaten the environment, especially marine ecosystems. They are committed to eliminating single-use plastics from the guest experience by addressing in-room amenities and water bottles. All hotels will implement large-format bathroom amenities and remove single-use plastic water bottles by the end of 2022. They are replacing single-use plastic items with more sustainable materials and implementing closed-loop refill systems where possible.

Reducing Food Waste

At the FSHG, organic waste from the property's restaurants is turned into compost for gardens near Versailles, France. Recognizing the hospitality industry's role in reducing food waste, they have partnered with the World Wildlife Fund to develop their Sustainable Food and Beverage program. Their program focuses on cutting food waste by at least half by 2030, sourcing responsibly, and engaging with guests, suppliers, and policymakers to drive sustainable food systems. By the end of 2022, they will train all Food and Beverage leaders on food waste reduction techniques and establish food donation partnerships for all hotels where legal.

Resonsible Sourcing

They are dedicated to sustainable and responsible sourcing across their global supply chain, operating in 47 countries. By 2025, they aim for 50% of their food and beverage items to meet local, ethical, or sustainable sourcing standards. They are transitioning to 100% Rainforest Alliance Certified coffee products and committed to sourcing only cage-free eggs by 2025.

Employee Engagement

With 43,500 employees worldwide, they engage their staff through Green Teams and provide guidance and sustainability curriculums. Their employees are dedicated to environmental efforts and contribute to their future strategy.

Conservation Programs

Their goal is for each property to establish programs that contribute to local biodiversity and conservation. Unique efforts are made to protect local environments, involving employees and guests. The Four Seasons Resorts Maldives at Kuda Huraa and Landaa Giraavaru have regrown over 500,000 pieces of coral across 7,000 coral frames through their partnership with Reefscapers. This project is one of the most successful coral replanting efforts globally.

In conclusion, the FSHG demonstrates a strong commitment to sustainable approaches and the integration of ecological trends in its operations. Through a wide range of initiatives, including energy conservation, waste reduction, sustainable food sourcing, and community engagement, the hotel actively seeks to minimize its environmental impact and contribute positively to the local community. By incorporating sustainable practices into its daily operations, the FSHG sets a high standard for the hospitality industry and serves as an inspiring example for others to follow.

When comparing the sustainable strategies and integration of ecological trends between The MOHG and The FSHG, there are notable similarities and differences in their approaches.

Both organizations demonstrate a commitment to environmental sustainability through various initiatives. They both prioritize energy and carbon reduction, water conservation, waste management, and responsible sourcing of food and materials. Furthermore, they both encourage employee engagement in sustainable practices and prioritize guest satisfaction related to their sustainability programs.

However, there are some differences in their focus and execution. The MOHG's approach appears more comprehensive and quantitative, with specific targets and achievements related to energy, carbon, water, and waste reduction. This provides a clearer picture of their progress and allows for more straightforward comparisons over time. Additionally, the MOHG seems to place a strong emphasis on responsible procurement and has made significant strides in sourcing sustainable seafood, coffee, tea, cocoa, and vanilla.

On the other hand, the FSHG focuses more on localized initiatives tailored to their property, such as their kitchen garden managed using sustainable, chemical-free, and biodynamic practices, and the beehives that help restore and preserve bee populations. They also emphasize community engagement, offering guests educational tours and supporting local artists and artisans. Furthermore, they actively participate in professional reintegration opportunities and contribute to local pediatric healthcare.

In terms of critique, while both organizations are committed to sustainable practices, the MOHG could benefit from incorporating more localized initiatives, such as those

demonstrated by the FSHG. This would strengthen their connection to the local community and environment. Conversely, the FSHG might consider setting specific quantitative targets for their sustainability efforts, similar to the MOHG, to better track their progress and communicate it more effectively to stakeholders.

In conclusion, both the MOHG and the FSHG exhibit commendable dedication to sustainability and ecological trends. While their strategies differ in terms of focus and execution, each organization can learn from the other to further enhance their sustainable practices and make a more significant positive impact on the environment and local communities.

The Shift Towards Sustainability: Voices of Change

The transition towards sustainability in the hospitality industry has been driven by various factors. People surveyed including experts, stakeholders, consumers, and hotel employees shared their insights, shedding light on the driving forces behind this crucial change. One hotel employee emphasized, *"Our guests now expect eco-friendly practices as part of their experience,"* while a stakeholder noted the importance of *"meeting regulatory requirements and staying ahead of the curve."* An industry expert highlighted the long-term financial benefits, stating, *"Sustainable practices ultimately result in cost savings and increased efficiency."* A consumer expressed the growing public sentiment, *"I choose hotels that prioritize sustainability; it's our collective responsibility to protect the planet."* Finally, in addition, regulatory pressures have emerged as significant drivers for the adoption of sustainable approaches in the French luxury hospitality sector. An expert in the sector remarked, "The introduction of stringent environmental laws has accelerated the transition to eco-friendly practices." A hotel employee shared their experience, stating, "Complying with government guidelines has led our hotel to invest in energy-efficient technologies." Meanwhile, a stakeholder observed, "French luxury hotels are increasingly seeking green certifications to demonstrate their commitment to sustainability." These accounts serve as a testament to the vital role of regulatory pressures in fostering sustainable change within the French luxury hospitality industry. These voices underscore the diverse motivations propelling the shift towards a greener future in the hospitality sector.

Overcoming Obstacles: Navigating Challenges in Implementing Sustainable Practices

Luxury hotels and restaurants face various challenges when incorporating sustainable practices into their operations. Insights from experts, stakeholders, consumers, and hotel employees revealed the complexities of this transition. A hotel employee acknowledged, *"Balancing guest expectations for luxury with eco-friendly practices can be difficult."* A stakeholder discussed the financial aspect, noting, *"Initial investments in sustainable technologies can be quite high."* An expert pointed out the struggle of *"finding reliable suppliers who share our commitment to sustainability,"* while a consumer mentioned their concern about *"greenwashing and the authenticity of a hotel's sustainability claims."* Furthermore, the need for ongoing staff training is a persistent challenge, as demonstrated by the experiences of experts, stakeholders, consumers, and hotel employees alike. An industry expert emphasized, "In an ever-evolving sector like hospitality, continuous staff training is crucial to stay ahead." A hotel employee concurred, noting, "Regular training keeps our skills sharp and enables us to provide top-notch service." A stakeholder pointed out the broader implications, stating, "Well-trained staff not only ensures excellent customer experience but also fosters a more productive and engaged workforce." Lastly, a consumer shared their

perspective, highlighting, "When employees are well-trained, it's evident in the quality of service and attention to detail." These insights underscore the importance of continuous staff training in overcoming challenges and maintaining a high level of service in the hospitality industry. These perspectives highlight the multifaceted challenges faced by luxury hotels and restaurants as they strive to integrate sustainable practices into their daily operations.

Unlocking Potential: Discovering Opportunities and Benefits for Sustainable Development in Luxury Hospitality

The luxury hospitality industry has vast opportunities for sustainable development. Insights from experts, stakeholders, consumers, and hotel employees shed light on the potential paths to success. An expert in the field highlighted, *"Innovative green technologies can enhance energy efficiency and reduce waste."* A hotel employee emphasized the potential for *"locally-sourced, sustainable ingredients to elevate the culinary experience."* A stakeholder saw opportunities in *"forming partnerships with eco-conscious organizations to promote sustainability,"* while a consumer expressed their appreciation for *"hotels that prioritize wellness and environmentally friendly amenities."*

The research findings revealed also that anonymous participants shared their insights on embracing ecological trends in the luxury hospitality sector. One expert mentioned, *"adopting sustainable practices can significantly boost a hotel's brand image,"* while a stakeholder noted, *"customers are increasingly loyal to businesses that prioritize sustainability."* A consumer stated, *"I prefer hotels that care for the environment,"* and a hotel employee added, *"we've seen long-term cost savings as a result of implementing eco-friendly measures."* These perspectives highlight the numerous sustainable opportunities within the luxury hospitality industry, emphasizing the potential benefits of adopting such approaches.

DISCUSSION

Significant Catalysts for the Adoption of Sustainable Approaches in the French Luxury Hospitality Sector

The discussion of the research findings highlighted the critical factors driving the adoption of sustainable approaches in the French luxury hospitality sector. The interpretation of results confirmed the significance of consumer demand for eco-friendly practices, increased environmental awareness, and regulatory pressures in shaping the industry's sustainability efforts. Indeed, the finding that consumer demand for eco-friendly practices is a significant catalyst aligns with existing literature, which emphasizes the growing importance of sustainability in consumer preferences (Kapferer & Michaut-Denizeau, 2014; Budeanu & Miller, 2017). As consumers become more environmentally conscious, luxury hotels must adapt to meet their expectations, creating a competitive advantage for those who successfully incorporate sustainability into their operations (Batat, 2022; Farooq et al., 2022).

Moreover, the finding that increased environmental awareness drives sustainable approaches in the hospitality sector is consistent with previous research (Tuppen, 2018). As the impacts of climate change and environmental degradation become more pronounced, the industry must take responsibility for its environmental footprint and proactively adopt practices that mitigate these challenges (Jones et al., 2016).

Finally, the role of regulatory pressures in promoting sustainability aligns with the literature, which emphasizes the impact of environmental regulations on corporate behavior and innovation (Chan & Wong, 2020). In response to stricter regulations, luxury hotels in France

have been compelled to adopt sustainable practices to ensure compliance and avoid penalties, spurring the development of innovative solutions and ambitious sustainability targets (Chan & Wong, 2020).

In conclusion, the research findings corroborate existing literature on the drivers behind the shift towards sustainability in the luxury hospitality sector. The results emphasize the importance of consumer demand, environmental awareness, and regulatory pressures in promoting sustainable practices within the French luxury hospitality industry. As the sector evolves, luxury hotels must continue to prioritize sustainability as a core value, ensuring their long-term success and contributing to a more sustainable future.

Revolutionizing Luxury Hospitality: Sustainable Strategies for a Greener Future

By focusing on the sustainable strategies adopted by the luxury hospitality sector to revolutionize its practices for a greener future, the results emphasize the importance of energy and water conservation, waste reduction, locally sourced and organic food offerings, and the incorporation of green building standards as critical components of the sustainability agenda.

The finding that energy and water conservation is a key strategy for sustainable luxury hospitality is consistent with recent literature, which highlights the need for hotels to reduce their resource consumption to minimize their environmental impact (Tzschentke et al., 2004). The adoption of energy-efficient technologies and water-saving practices not only contributes to environmental conservation but also reduces operational costs for hotels (Kucukusta et al., 2013).

Waste reduction, as another essential strategy, aligns with the literature emphasizing the need for hotels to adopt circular economy principles and minimize waste generation (Ahn and Pearce, 2013; Cherapanukorn and Focken, 2014). Implementing waste management systems, such as recycling and composting, can significantly reduce the environmental footprint of luxury hotels while also demonstrating their commitment to sustainability (Focken, 2014).

The importance of locally sourced and organic food offerings in the sustainability agenda is supported by existing research, which indicates that adopting responsible sourcing practices and prioritizing local, organic produce can minimize the environmental impact of food production and transportation (Batat, 2020; Farooq et al., 2022). Additionally, these practices contribute to local economies and promote healthier, more sustainable food options for guests (Font et al., 2021; Assaker, 2020).

Finally, the incorporation of green building standards in luxury hospitality resonates with the literature, which underscores the significance of sustainable construction and design in reducing the environmental impact of hotels (McCartan & Nazarov, 2020). By adopting green building standards, luxury hotels can improve their energy efficiency, minimize resource consumption, and create healthier environments for guests and employees (Pereira et al., 2021).

In conclusion, the research findings support recent literature on the sustainable strategies revolutionizing luxury hospitality for a greener future. The results emphasize the critical role of energy and water conservation, waste reduction, responsible food sourcing, and green building standards in creating a sustainable future for the luxury hospitality sector. By continuing to prioritize these strategies, luxury hotels can minimize their environmental impact while maintaining their commitment to luxury and guest satisfaction.

Challenges in Implementing Sustainable Approaches in the French Luxury Hospitality Sector

The findings examined the challenges faced by luxury hotels and restaurants in Paris, France, as they endeavor to integrate ecological trends into their systems. These challenges included high implementation costs, the need for ongoing staff training, and potential trade-offs between luxury and sustainability.

High implementation costs have been identified as a significant barrier to the adoption of sustainable practices in the luxury hospitality sector (Budeanu & Miller, 2017). The findings of this research align with the existing literature, which underscores the need for hotels and restaurants to balance the initial financial investments required to transition towards sustainability with the potential long-term benefits and savings (Tuppen, 2018). Innovative financing solutions, such as grants, tax incentives, and partnerships, can help mitigate these costs and support the successful implementation of sustainable practices.

The need for ongoing staff training is a new challenge highlighted by the research findings, which emphasizes the importance of employee education and engagement in driving sustainable change within the hospitality sector. While continuous training can be time-consuming and costly, it is crucial for the successful integration of new technologies and procedures (Lund-Durlacher, 2015; Zientara & Zamojska, 2018). Luxury hotels and restaurants can explore cost-effective training solutions, such as e-learning, mentorship programs, and collaboration with external organizations, to ensure that employees are well-equipped to support their sustainability goals (Tung et al., 2017).

Finally, the research findings underscored the potential trade-offs between luxury and sustainability, a concern that has been acknowledged in the literature (Jones et al., 2016). To address this challenge, luxury hotels and restaurants must carefully consider how to balance their sustainability objectives with the high-quality experiences their discerning clientele expect. By adopting innovative approaches that enhance the guest experience while minimizing environmental impacts, luxury establishments can successfully reconcile luxury and sustainability (Font et al., 2012).

In conclusion, the research findings contribute to the understanding of the challenges faced by luxury hotels and restaurants in Paris, France, as they strive to integrate ecological trends into their systems. By comparing the results with existing literature, this discussion highlights the importance of addressing high implementation costs, the need for ongoing staff training, and potential trade-offs between luxury and sustainability to ensure the long-term success of sustainable practices in the luxury hospitality sector.

Unlocking the Potential Opportunities and Benefits of Embracing Ecological Trends in the French Luxury Hospitality Sector

The integration of ecological trends in luxury hotel and restaurant systems in Paris, France, presents several potential opportunities and benefits. The findings of this study are consistent with existing literature:

Improved Brand Image: By adopting sustainable practices and showcasing commitment to the environment, luxury hotels and restaurants can enhance their brand image, signaling to customers that they are responsible and forward-thinking. This can lead to increased recognition and differentiation in a competitive market, where discerning guests seek establishments that align with their values and preferences (Farooq et al., 2022; Huang & Hall, 2023).

Customer Loyalty: The growing trend of eco-consciousness among consumers has driven demand for businesses that prioritize sustainability. By addressing these concerns and implementing eco-friendly practices, luxury hotels and restaurants can foster customer loyalty and create long-lasting relationships with guests who appreciate their efforts to minimize their environmental impact (Assaker, 2020; Chan & Wong, 2020).

Long-term Cost Savings: While the initial investment in sustainable practices can be significant, the long-term financial benefits can outweigh the upfront costs. Energy-efficient technologies, waste reduction initiatives, and resource conservation measures can lead to decreased operational expenses, offering potential cost savings over time. Additionally, as environmental regulations become more stringent, luxury hotels and restaurants that have already implemented sustainable practices may be better prepared to adapt and avoid potential penalties or fines (Kunz et al., 2020; Batat, 2020; Baloglu & Bai, 2021).

In conclusion, embracing ecological trends in luxury hotel and restaurant systems in Paris, France, can yield numerous opportunities and benefits, including improved brand image, increased customer loyalty, and long-term cost savings. By understanding and addressing the challenges associated with this transition, luxury establishments can effectively integrate sustainable practices into their operations and reap the rewards of a more environmentally responsible approach.

CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

In summary, the research findings successfully provided answers to the research questions. The findings revealed that consumer demand for eco-friendly practices, increased environmental awareness, and regulatory pressures have been significant catalysts for the adoption of sustainable approaches in the French luxury hospitality sector. Strategies such as energy and water conservation, waste reduction, locally sourced and organic food offerings, and the incorporation of green building standards have emerged as critical components of the sustainability agenda. Despite the progress made in implementing these initiatives, various challenges persist, including high implementation costs, the need for ongoing staff training, and potential trade-offs between luxury and sustainability. Nonetheless, the study underscored the potential opportunities and benefits of embracing ecological trends, including improved brand image, customer loyalty, and long-term cost savings.

Based on the research findings, the following recommendations were proposed for luxury hotel and restaurant operators in their pursuit of integrating ecological practices and promoting a more sustainable future for the industry:

(1) Develop and Implement a Comprehensive Sustainability Strategy: Operators should establish a clear and well-defined sustainability strategy, outlining their objectives, targets, and timelines. This plan should be aligned with industry standards, best practices, and applicable regulations, and should be communicated to all stakeholders, including staff, guests, suppliers, and the wider community.

(2) Invest in Energy-Efficient Technologies and Infrastructure: Luxury hotels and restaurants should prioritize investments in energy-efficient technologies, such as LED lighting, energy management systems, and renewable energy sources, to minimize their environmental footprint and reduce long-term operational costs.

(3) Implement Waste Reduction and Recycling Initiatives: Establishing effective waste reduction and recycling programs can help hotels and restaurants minimize their environmental impact while potentially reducing disposal costs. This may include measures

such as composting, recycling of paper, glass, and plastic products, and donating surplus food to local charities.

(4) Foster a Sustainable Supply Chain: Luxury hotels and restaurants should work with suppliers who share their commitment to sustainability. This includes sourcing locally produced and organic ingredients, selecting eco-friendly products, and ensuring fair labor practices throughout the supply chain.

(5) Engage Staff in Sustainability Initiatives: Employee engagement is critical for the successful implementation of ecological practices. Operators should provide regular training and education on sustainability issues, encourage staff to contribute their ideas, and recognize and reward their efforts in promoting sustainable practices.

(6) Promote Transparency and Accountability: To build trust with guests and stakeholders, luxury hotels and restaurants should transparently report on their sustainability performance, progress, and achievements. This may include publishing annual sustainability reports, sharing success stories on social media, and participating in third-party certification programs.

(7) Collaborate with Industry Peers and Local Communities: Engaging with other hotels, restaurants, and local community organizations can foster knowledge sharing, promote best practices, and create synergies in addressing sustainability challenges. By working together, the industry can drive collective progress toward a more sustainable future.

By implementing these recommendations, luxury hotel and restaurant operators can successfully integrate ecological practices into their operations, contributing to a more sustainable and resilient industry that meets the evolving demands of eco-conscious consumers.

In short, this study makes several significant contributions to the field of sustainability in the luxury hospitality sector. First, it offers a comprehensive analysis of the key drivers, challenges, and opportunities associated with the integration of ecological trends in luxury hotels and restaurants in Paris, France. This information can be used by industry stakeholders to better understand the current landscape and inform their decision-making processes. Second, the research provides valuable insights into the best practices and strategies employed by leading hotels and restaurants in embracing sustainability. These findings can serve as a blueprint for other organizations looking to adopt similar approaches and improve their environmental performance. Finally, the study highlights the potential opportunities and benefits of adopting sustainable practices, such as enhanced brand image, customer loyalty, and long-term cost savings. This information can help motivate other businesses in the luxury hospitality sector to prioritize sustainability and contribute to a more environmentally responsible industry as a whole.

Limitations and Future Research Directions

For the present research, there are some limitations that should be acknowledged. First, this study primarily focuses on the Parisian context, which may limit the generalizability of the findings to other regions or countries. Second, the research methodology, while comprehensive, may not have captured all aspects of the sustainable approaches in the luxury hospitality sector. Future research could expand the geographical scope of the study to include other major cities or countries, allowing for a more diverse understanding of sustainable practices in the luxury hospitality sector worldwide. Additionally, researchers could explore the potential impact of emerging technologies on the implementation of sustainable practices, as well as examine the long-term financial and operational implications of adopting ecological

trends. This would provide a more comprehensive picture of the challenges and opportunities related to sustainability in luxury hotels and restaurants.

REFERENCES

English

Amatulli, C., De Angelis, M., & Stoppani, A. (2021). The appeal of sustainability in luxury hospitality: An investigation on the role of perceived integrity. Tourism Management, 83, 104228.

Athwal, N., Wells, V. K., Carrigan, M., & Henninger, C. E. (2019). Sustainable luxury marketing: A synthesis and research agenda. International Journal of Management Reviews, 21(4), 405-426.

Assaker, G. (2020). The effects of hotel green business practices on consumers' loyalty intentions: an expanded multidimensional service model in the upscale segment. International Journal of Contemporary Hospitality Management, 32(12), 3787-3807.

Ahn, Y. H., & Pearce, A. R. (2013). Green luxury: A case study of two green hotels. Journal of Green Building, 8(1), 90-119.

Beryl Omune, Oscar Kambona, Billy Wadongo & Amon Wekesa (2021) Environmental management practices implemented by the hotel sector in Kenya, World Leisure Journal, 63:1, 98-108, DOI: 10.1080/16078055.2021.1888001

Becker, E. J. (2009). The proximity hotel: a case study on guest satisfaction of sustainable luxury environments (Doctoral dissertation, The University of North Carolina at Greensboro).

Budeanu, A., & Miller, G. (2017). Sustainable luxury: oxymoron or comfortable bedfellows? Journal of Sustainable Tourism, 25(10), 1468-1482.

Batat, W. (2022). Consumers' perceptions of food ethics in luxury dining. Journal of Services Marketing, 36(5), 754-766.

Batat, W. (2020). Pillars of sustainable food experiences in the luxury gastronomy sector: A qualitative exploration of Michelin-starred chefs' motivations. Journal of Retailing and Consumer Services, 57, 102255.

Bohdanowicz, P., & Martinac, I. (2007). Determinants and benchmarking of resource consumption in hotels – Case study of Hilton International and Scandic in Europe. Energy and Buildings, 39(1), 82-95.

Baloglu, D., & Bai, B. (2021). Developing relational bonds with luxury hotel guests through personalization: A subgroup analysis of generational cohorts. International Journal of Hospitality & Tourism Administration, 1-29.

Cherapanukorn, V., & Focken, K. (2014). Corporate social responsibility (CSR) and sustainability in Asian luxury hotels: Policies, practices and standards. Asian Social Science, 10(8), 198-209.

Chan, W. W., & Wong, K. K. F. (2020). Drivers and barriers of sustainable development in the luxury hotel industry. Journal of Sustainable Tourism, 28(8), 1023-1043.

Chan, E. S. W., & Wong, S. C. K. (2006). Motivations for ISO 14001 in the hotel industry. Tourism Management, 27(3), 481-492.

Chen, J., Sloan, P., & Legrand, W. (2010). Sustainability in the hospitality industry. Routledge.

Chen, J. (2021). Sustainability in the Hospitality.

de-Miguel-Molina, B., de-Miguel-Molina, M., & Rumiche-Sosa, M. E. (2014). Luxury sustainable tourism in small island developing states surrounded by coral reefs. Ocean & coastal management, 98, 86-94.

Font, X., Guix, M., & Bonilla, S. (2021). Integrating ecological trends in luxury hotel and restaurant systems in Paris. Journal of Sustainable Tourism, 29(6), 923-942.
Farooq, R., Zhang, Z., Talwar, S., & Dhir, A. (2022). Do green human resource management and self-efficacy facilitate green creativity? A study of luxury hotels and resorts. Journal of Sustainable Tourism, 30(4), 824-845.
Four Seasons Hotels and Resorts. 2021 Environmental, social and governance (ESG) summary report. Available at https://www.fourseasons.com/landing-pages/corporate/esg/.
Giardina, G. (2019). Expo 2020 and sustainability: Luxury hotel properties challenges and future outlook. Worldwide Hospitality and Tourism Themes, 11(3), 314-326.
Han, H., Lee, J. S., & Koo, B. (2021). Impact of green atmospherics on guest and employee well-being response, place dependence, and behavior in the luxury hotel sector. Journal of Sustainable Tourism, 29(10), 1613-1634.
Huang, Y., & Hall, C. M. (2023). Locality in the Promoted Sustainability Practices of Michelin-Starred Restaurants. Sustainability, 15(4), 3672.
Hong, P. (2015). Sustainability Versus Luxury: An Exploratory Investigation Of The Relationship Between Sustainability And Luxury In Hotel Guestroom Environments.
Jones, P., Hillier, D., & Comfort, D. (2016). Sustainability in the hospitality industry: Some personal reflections on corporate challenges and research agendas. International Journal of Contemporary Hospitality Management, 28(1), 36-67.
Kunz, J., May, S. & Schmidt, H.J. Sustainable luxury: current status and perspectives for future research. Bus Res 13, 541–601 (2020). https://doi.org/10.1007/s40685-020-00111-3
Keinan, A., Crener, S., & Goor, D. (2020). Luxury and environmental responsibility. In Research handbook on luxury branding (pp. 300-322). Edward Elgar Publishing.
Kasim, A. (2009). Managerial attitudes towards environmental management among small and medium hotels in Kuala Lumpur. Journal of Sustainable Tourism, 17(6), 709-725.
Kapferer, J. N., & Michaut-Denizeau, A. (2014). Is luxury compatible with sustainability? Luxury consumers' viewpoint. Journal of Brand Management, 21(1), 1-22.
Kucukusta, D., Mak, A., & Chan, X. (2013). Corporate social responsibility practices in four and five-star hotels: Perspectives from Hong Kong visitors. International Journal of Hospitality Management, 34, 19-30.
Lund-Durlacher, D. (2015). Hotel sustainability: Financial analysis shines a light on best practices. Hotel Executive. Retrieved from https://www.hotelexecutive.com/business_review/4235/hotel-sustainability-financial-analysis-shines-a-light-on-best-practices
Legrand, W., Chen, J. S., & Laeis, G. C. (2022). Sustainability in the hospitality industry: Principles of sustainable operations. Taylor & Francis.
McCartan, S., & Nazarov, A. (2020). Design-driven innovation: sustainable luxury river cruise network for Colombia to support the economic development of rural communities
Pereira, V., Silva, G. M., & Dias, Á. (2021). Sustainability Practices in Hospitality: Case Study of a Luxury Hotel in Arrábida Natural Park. *Sustainability*, *13*(6), 3164. https://doi.org/10.3390/su13063164
Pavione, E., Pezzetti, R., & Matteo, D. A. (2016). Emerging competitive strategies in the global luxury industry in the perspective of sustainable development: The case of Kering Group. Management Dynamics in the Knowledge Economy, 4(2), 241-261.
Tung, C.-L., Huang, Y.-C., Lin, C.-H., & Hsieh, Y.-L. (2017). The role of employee engagement in green pro-environmental behavior: Evidence from Taiwanese service industry. Journal of Cleaner Production, 143, 359-368. doi:10.1016/j.jclepro.2016.12.038
Tuppen, H. (2018). The integration of sustainability within luxury hospitality. Journal of Sustainable Tourism, 26(7), 1143-1160.

Tzschentke, N., Kirk, D., & Lynch, P. A. (2004). Reasons for going green in serviced accommodation establishments. International Journal of Contemporary Hospitality Management, 16(2), 116-124.
Tzschentke, N. A., Kirk, D., & Lynch, P. A. (2008). Going green: Decisional factors in small hospitality operations. *International Journal of Hospitality Management*, *27*(1), 126-133.
The Mandarin Oriental Hotel Group (MOHG). (2021). 2021 Sustainability Report. Available at https://www.mandarinoriental.com/en/our-company/sustainability.
Zhang, Y., Xiong, Y., & Lee, T. J. (2020). A culture-oriented model of consumers' hedonic experiences in luxury hotels. Journal of Hospitality and Tourism Management, 45, 399-409.
Zientara, P., & Zamojska, A. (2018). Green Human Resource Management in the Hospitality Industry: A Systematic Literature Review. Sustainability, 10(11), 4046. doi:10.3390/su10114046

French

Clémence Clos, "Pratiques de développement durable dans l'hôtellerie de luxe : enjeux et spécificités", Téoros [Online], 39-1 | 2020, Online since 07 February 2020, connection on 29 March 2023. URL: http://journals.openedition.org/teoros/4255
Hôtellerie. (2023). L'eau, à consommer avec modération. URL. https://www.lhotellerie-restauration.fr/journal/hotellerie/2023-03/l-eau-a-consommer-avec-moderation.htm. Accessed March 27, 2023.
Isabelle Rey-Lefebvre. (2018). L'hôtel du futur sera écologique et convivial. URL. https://www.lemonde.fr/economie/article/2018/08/31/l-hotel-du-futur-sera-ecologique-et-convivial_5348335_3234.html. Accessed March 19, 2023.
Journal de Luxe. (2022). HORS SÉRIE/REPLAY - Luxe & Sustainability : conversation régénérative. Accessed March 20, 2023. URL. https://journalduluxe.fr/fr/business/hors-serie-livre-blanc-luxe-durable-webinar-sustainability. Accessed March 20, 2023.

Websites

https://journalduluxe.fr
https://www.luxurytravelmagazine.com
guide.michelin.com/fr/fr
www.lhotellerie-restauration.fr
www.insee.fr
https://www.fourseasons.com/paris/
https://www.mandarinoriental.com/fr/

THEORETICAL ISSUES ABOUT PARTNERSHIP CONTRACTS IN VIETNAMESE LAW

Phan Minh Gioi

School of Economics, Law- Tra Vinh University VNU, Hanoi- University of Law

ID ORCID: 0000-0002-4252-6532

Abstract:

Partnership is a term that is understood in many different meanings, but has two main legal meanings. Firstly, a partnership is a type of contract. Second, a partnership is a form of corporation.

Partnership is a term that is understood in many different meanings, but has two main legal meanings. Firstly, a partnership is a type of contract. Second, a partnership is a form of corporation.

While the first meaning of the term is rarely used, the second meaning of this term is used more in Vietnam, especially in commercial law and economic law. But in the sense that it is a matter or an institution of civil law.According to continental European legal traditions, a partnership is a form of partnership company consisting of two or more people jointly conducting business activities under a common firm name for profit.[1] This notion is also enshrined in judicial practice, such as Eastman v. Clark, ruled that "A partnership is a shared commitment to share profits and losses."[2] This form of company is summarized by an author about its historical origins as well as some key characteristics as follows: "... partnerships are the earliest form of corporation in history where traces are found through the Hammurabi Code. The members of the company are automatically considered to have merchant status and are jointly liable for unlimited liability for the company's debts. The basis for establishing this company is individuality and mutual trust. So it's a partner company, which means emphasizing the relationship between the members of the company."[3]

The article analyzes the shortcomings of the Vietnamese legal system on partnership contracts, as a legal basis for proposing amendments to the provisions of current law. First of all, articles, dissertations, laws of some countries such as the US, India, Japan have been studied. However, in Vietnam, there has not been a single study of theoretical issues about partnership contracts. Law analysis methods, synthesis methods, comparative jurisprudence methods, logical historical methods are used to carry out the analysis and synthesis of issues from history to modernity in order to clarify issues related to partnership contracts.

Keywords: Contracts, partnerships, law, Vietnam

[1] Ngo Huy Cuong (2013), Textbook of Commercial Law- General and Traders Section, Hanoi National University Press, p. 195.

[2] Hector S. De Leon and Hector M. De Leon, Jr. (2013), *The Law on Partnerships and Private Corporations*, Rex Book Store, Manila, Philippines, p. 2.

[3] Ngo Huy Cuong (2003), "Companies: From legal nature to types" (p....), Journal of Science (Economics - Law), VNU, No. 1/ 2003.

INTRODUCTION

A partnership belongs to the category of partner companies because the bond between its members is based on mutual trust among its members, which means focusing on each other's identities, not much on capital contributed to the business. So there is the following statement:

"Partner companies (the Corporate Law does not use this term) are companies where association is based on the reliability of the identity of the individuals involved, capital is secondary. The partner company has a very important characteristic that there is no separation of members' personal assets and company assets."[4]

Through this assessment, there are a few legal issues that need attention:

One is a partnership company which is considered to be an association between members of the company;

Second, the partner company associates based on the reliability of the identity of the associates;

Third, the partnership company has no separation between the personal assets of the members and the assets of the company.

These legal issues affect the research on partnerships or partnerships, which the thesis has to discuss later.

In summary: a partnership company consists of two main forms, a partnership and a simple syndicated company. From these two forms, people create other forms of "partnership" companies. The key point is that members of a partner company do not pay much attention to capital, but mainly pay attention to each other's identities to put their trust in each other in production and business activities to seek profit.

Meanwhile, equity companies are forms of companies in which members focus on the value of capital that each member contributes to the company. The relationship between the members of the company is created by the value of the capital contributed to the company, that is, the decision of this member in relation to other members of the company is made by the company. it is the value of their capital contributed to the company according to the prescribed ratio (capital of many big decisions). The typical form of a partnership company is a joint stock company. From the origin of a joint stock company to the most outstanding characteristics of the company, it is summarized as follows:

"… has traces from ancient Rome, but has only been noticed since the 18th century and officially recognized by law in 1867 in France, in 1870 in Germany. This is a type of company with limited liability, which means that the shareholders are only responsible for the company's debts up to their own capital contribution. This type of company is considered a counter-capital company, which means that the capital has value first, regardless of the person contributing the capital. And the basic capital of the company is divided into shares. The company is issued real estate securities.

This form of company does not emphasize the relationship between members, but only capital, limited liability, and the ability to raise capital."[5]

This form has some outstanding features as follows: first, the company's capital is divided into the smallest equal parts called shares which can be freely sold; second, company

[4] Faculty of Law- Hanoi National University (2001), Textbook of Vietnamese economic law, Publishing House. Hanoi National University, p. 150.

[5] Ngo Huy Cuong (2003), "Company: From legal nature to types" (p…), Journal of Science (Economics and Law), VNU, No. 1/ 2003.

members are those who hold shares or shares, with limited liability up to that number; third, company members do not have the status of traders; Fourth, the company has legal status.

Currently, after considering the advantages and disadvantages of the partner company, based on the factors that create the form of the company such as the liability regime of the company members to the third party in the company. In the case of company bankruptcy, in the United States, people have developed many forms of companies with "partnership origin".

The form of "the general partnership", which is called a "partnership" in Vietnamese, and the form of "the limited partnership", which is called a "company" in Vietnamese. simple syndication" or "regular partnership" are the two earliest forms of company in human history, where traces of the provisions of the partnership can be found through the law. Hamurabi as well as Hebrew and Roman law.[6]

A simple syndicated company has two types of members: general partners (also known as capital recipients); and capital contributors. A member receiving capital has the same regulations as that of a member in a partnership. Capital-contributing members only have limited liability to their contributed capital for the company's debts.

In addition to these two traditional forms of partnership, "the limited liability partnership" (LLP) has been created for more than a decade now in which All members of a partnership have limited liability[7]. The nature of this form of company is a partnership, but all its members enjoy limited liability.

On the basis of the simple form of syndication, a new form of "the limited liability limited partnership" (LLLP) has been created. The nature of this form of company is a simple syndicated company, but from capital recipients to capital contributors, they all enjoy limited liability.[8]

1. Features of partnership contracts

Because it is an important basis for giving rise to a company with partnership origin, a partnership contract is a type of contract with many characteristics different from ordinary types of contracts such as sales contracts, barter contracts, lease contracts, service contracts...

First, a partnership creates an organization with or without legal status.

When it comes to the nature of companies whose partnership origin is contractual, in essence the contract is the basis for giving rise to the company with the partnership origin. Legally, it is often synonymous with a partnership as a contract because in essence the entire establishment and operation of the company are the details of the contract. However in front of the third person, the company is an organization in their eyes. Therefore, the organization is usually controlled separately by law when it comes to relations with third persons. Such organization may or may not have legal status depending on the provisions of the law in which it is incorporated or depending on the satisfaction of the requirements of relevant legal provisions. There are countries that recognize partnerships as legal entities, but others do not. For example: Malaysian law and Singapore law treat partnerships, even syndicated companies

[6] Robert W. Emerson & John W. Hardwicke (1997), *A Streamlined Course for Students and Business- Business Law*, Third Edition, Barron's Educational Series, INC., USA, p. 275.
[7] J. Dennis Hynes & Mark J. Loewenstein (2008), *Agency, Partnership, and the LLC: The Law of Unincorporated Business Enterprises- Cases, Materials, Problems*, Abridged Seventh Edition, LexisNexis, p. 6.
[8] J. Dennis Hynes & Mark J. Loewenstein (2008), *Agency, Partnership, and the LLC: The Law of Unincorporated Business Enterprises- Cases, Materials, Problems*, Abridged Seventh Edition, LexisNexis, p. 7.

simply like business individuals and do not have legal status[9]; Canadian law also considers partnerships to have no legal status[10]. There are forms of companies with partnership roots that are considered legal entities, but there are forms that are not. There are companies established in the form of legal status, but do not meet the requirements of the law, for example registration requirements when incorporating, so they cannot be recognized as having legal status. China's 2020 Civil Code stipulates in Article 102 as follows:

"An organization that does not form a legal entity is an organization that does not have legal status but can engage in civil activities in its name in accordance with the law.

Organizations that do not form legal entities include business individuals, partnerships, professional service institutions without legal status, and so on."

These provisions of China's 2020 Civil Code do not consider partnerships to have legal status, although they can still participate in civil transactions. Thus, a partnership creates a partnership without legal status.

The Tonkin Civil Code 1931 in Articles 1240 and 1241 stipulates that general trade associations (including general partnerships and simple capital associations) must register commercially and declare associations, and Article 1243 declares: "All associations which have fulfilled these rules, then get legal status." Thus, companies originating as a partnership under this Code have legal status, but must meet its requirements on establishment procedures or procedures for entering into partnership contracts.

Secondly, a partnership contract can be either a consent contract or a formal contract.

The identification of this feature is based on the classification of contracts into consent contracts, actual contracts and formal contracts.[11]

A partnership contract has a fairly liberal form under the laws of many countries, for example in the UK it can be in written form or verbal form or both.[12] This issue leads to a legal feature of a legal partnership contract, which is a consent contract.

The Japanese Civil Code 2005 (Article 667) defines:

"first. The partnership contract becomes effective when each of the members commits to conduct joint business by making contributions.2. The object of the donation can be a service."

This Code further stipulates in Article 669 that in the case of a monetary contribution, if a member violates the obligation to contribute, this member must pay interest on such contribution and must compensate for any damage. . Thus, the partnership contract is a consent contract under Japanese law.

However, as mentioned above, the Civil Code of Tonkin 1931 of Vietnam considers companies with partnerships to be legal entities, so a partnership contract is a formal contract.

Third, a partnership contract can be a contract for the benefit of a third party.

When a partnership contract creates a separate entity with legal status like Vietnam's current Law on Enterprises 2020, the partnership contract is a contract for the benefit of a third party. However, this feature is not very clear, especially in the case of a partnership contract,

[9] CCH Asia Limited (1990), *Guide to Company Law in Malaysia & Singapore*, ISBN 981-00-1185-7, p. 5.
[10] Richard A. Yates, Teresa Bereznicki-Korol, Trevor Clarke (2011), *Business Law in Canada*, Ninth Edition, Pearson Canada, Toronto, p. 406.
[11] Ngo Huy Cuong (2013), Textbook of contract law - General part (For postgraduate training), Publishing House. Hanoi National University, p. 207 – 212.
[12] Abdul Kadar, Ken Hoyle, Geoffrey, Whitehead (1984), *Business Law*, Heinemann, London, p. 44.

because each person (general partner) entering into a partnership contract is the legal representative of the partnership. company (legal entity) and are considered to represent each other and are jointly and severally liable for the debts of the company, although transacting in the name of the company and also conferring the right and obligations to the company. The law of the United States considers a partnership not a legal entity, but a legal entity in the event of bankruptcy because it must first be executed on the company's assets and then the members' assets.[13] . So it is clear that the partnership is not entering into a partnership but has interests in it, including in its relations with the public.

The fourth feature, a partnership contract is a civil contract but is specially regulated when it gives rise to consequences related to a particular trade or profession.

Included in the association contract, the partnership is a sub-regulation of the general association contract institution. So it is essentially a type of civil contract that most of the Civil Codes of the countries have provisions. However, the provisions on association contracts or partnership contracts are the foundation for the formation of associations and companies with partnership roots. When such contract is entered into with the purpose of creating a partnership company operating in any field, it may be additionally regulated by specialized laws in that field. For example: if you create a company with a partnership origin for commercial activities, you must also pay attention to commercial law; if you create a company with a partnership origin to do professions such as education, medical examination and treatment, lawyer, etc., you must pay attention to the law on that specialty.

2. Entering into a partnership contract

Entering into a partnership contract must also comply with the general contracting rules. The conclusion of the contract in such a way that the contract must meet the effective conditions of the contract as prescribed by law. However, when entering into a partnership contract, it is necessary to pay attention to the specific conditions of this type of contract but must be clearly stipulated by law. Failure to comply with the terms of effect renders the partnership contract void or possibly void.

The partnership contract, because of the counterparty nature of the partnership, the law has some special requirements on the effective conditions and special solutions when violating those conditions to declare the contract. dnah contract is void. For example, confusion about the subject of the contract is an important cause leading to the invalidation of the partnership contract.

A general partnership contract is a type of contract in which two or more parties express and agree to each other because it can also be considered a type of association contract. The parties together express and agree on the will to jointly create an entity that conducts activities for the common goal of the parties or simply for the parties to work together for a common purpose.

First of all, for the type of partnership contract to establish a legal entity, the parties that are general partners or capital recipients entering into the contract are completely equal with each other, have the same rights and obligations to each other. with the company after the contract comes into force and influence each other to jointly create a partner company. Therefore, they entered into a contract in the spirit of completely voluntarily choosing a contracting partner and trusting each other. Unlike other types of contracts where the counterparties become each

[13] Robert W. Emerson & John W. Hardwicke (1997), *A Streamlined Course for Students and Business- Business Law*, Third Edition, Barron's Educational Series, INC., USA, p. 283.

other's creditors and debtors, the entities entering into this type of partnership contract together aim to share the benefits that the entity created together. will make in the future. Thus they do not become each other's creditor and debtor like the type of contract where the counterparties become each other's creditors and debtors.

As for the type of partnership contract that does not form a legal entity, for example a business cooperation contract, because together towards making profits to share, the parties usually stipulate clearly understand the obligations of each party to contribute and participate in their common work.

For these reasons, entering into a partnership contract is often based on the principles of friendliness, mutual trust, complete equality and common interests. However, the contracts that form a company with a partnership origin are: simple syndication, limited liability partnership, simple limited liability partnership.

Referring to the subject of the partnership contract is to mention the classification of a partnership contract into a partnership contract to create a civil company and a partnership contract to create a commercial company.

Because the general partner (the subject of the partnership contract) of a commercial company in the form of a partnership and the original of the partnership are both traders, they must meet the conditions of traders in the regulations. businessman.

The subject of a contract is an individual, a juridical person and other subjects prescribed by civil law with civil act capacity to reach an agreement with each other in the form of a civil contract on the establishment, change or termination of a contract. termination of civil rights and obligations

The subject of the partnership contract is the individual owner of the company (two or more general partners) or the members (individuals, organizations) contributing capital. According to Article 177 of the Enterprise Law 2020, a partnership is an enterprise in which: “There must be at least 2 members (individuals) who are common owners of the company, doing business together under a common name. General partners shall be liable with all their assets for the obligations of the company. In addition to general partners, the company may have additional capital contributors. Capital contributors are only liable for the debts of the company to the extent of the amount of capital contributed to the company. From this rule we see:

If the subject of the partnership contract is an individual, the following elements must be included:

First, the civil legal capacity of an individual is an individual with civil rights and civil obligations, specifically:

+ Moral rights not attached to property and moral rights attached to property;

+ Ownership, inheritance and other rights to property;

+ The right to participate in a civil relationship and to have obligations arising from such relationship.

Second, an individual's civil act capacity is an individual's ability to establish and perform civil rights and obligations by his/her own actions.

If the subject of a partnership contract is a legal entity, the following elements must be included:

First, the civil legal capacity of a juridical person is the ability of a juridical person to have civil rights and obligations.

Second, an organization is recognized as a legal entity when it fully meets the following conditions:

+ Established under the provisions of this Code and other relevant laws;

+ Having an organizational structure as prescribed in Article 83 of this Code;

+ Having assets independent of other individuals or legal entities and taking responsibility for their own property;

+ Independently participate in legal relations in his/her name.

In fact, the subject of a partnership contract not only affects the issues arising and establishes the contract, but also relates to the status of the subject of the contract, thereby affecting the decision to declare the contract. invalid copper. Accordingly, the signing of a partnership contract is signed by the individual (the company owner or capital contributors) to the contract.

Thus, the identification of the subject of a partnership contract helps to determine the object of the contract, thereby determining the basic rights and responsibilities of the subject. Here, in a partnership contract, the contract subject is only individuals, not including organizations, including organizations with legal status.

The form of a contract is the outward expression of the content of the contract, including the synthesis of ways, procedures and means to express and announce the will of the parties, record the contents of the contract and represents the existence of the contract.[14]

The form of a contract is not only a form of expressing the content of the contract, but also a procedure that is required by law to be obligatory by the contracting parties when concluding certain types of contracts such as: notarization, authentication.[15]

From the above points of view: The form of a partnership contract is understood as a way of expressing the contract to record the agreement of the parties (owners and capital contributors) in the contract. The parties can agree on the form of the contract orally, in writing or by specific acts.

When the parties agree to enter into one of the three forms above, the partnership contract is considered to have been entered into and must comply with the provisions on the content of that form. In some specific cases, where the law stipulates that a partnership contract must be expressed in writing and must be notarized and authenticated, then the form of the contract must comply with the provisions of this Law. under the law.

The content of a partnership contract is a summary of the rights and obligations of the parties to the contract expressed in the terms of the contract. The purpose of a contractual transaction is "the legitimate benefit that the parties desire to achieve when entering into that transaction".[16]

[14] Le Minh Hung (2010), “Validity of contracts in accordance with Vietnamese law”, Doctoral thesis in jurisprudence, Ho Chi Minh City University of Law, p.51.
[15] Thi Bich Tho (2002), “Invalid economic contracts and legal consequences of invalid economic contracts”, Scientific and legal information No. 5, p.48.
[16] National Assembly (2015), Civil Code, Article 123.

Article 4, “UK General Data Protection Regulation” states: “Legitimate interests can be your own interests or the interests of a third party. These may include commercial interests, personal interests or broader social interests.”[17]

The prohibition of the law "are the provisions of the law that do not allow the subject to perform certain acts" and "social morality is the common standards of behavior between people in social life, which are approved by the law. recognized and respected by the community”. This is specifically expressed as follows:

Subject of partnership contract: This is a mandatory clause in the partnership contract, and the parties must agree specifically on this provision. If the parties do not agree on the subject matter of the contract, the contract cannot be formed. In a partnership contract, if based on the object, it is divided into two groups: firstly, the contracts with the object being capital; second, contracts whose subject matter is work.

Regulations on basic rights and obligations of the parties: For general partners and capital contributors, rights and obligations will have different regulations. However, when entering into a contract, the parties can agree on the specific rights and obligations of each party or apply the provisions of law on this issue. In case the parties do not agree on the rights and obligations of the parties, the provisions of law on the rights and obligations of each party in the respective type of contract are still considered to be automatically valid.

Determining the liability of the parties when there is a breach of contract: This agreement can be about penalties for violations, compensation for damages or another type of liability. However, if the parties do not reach an agreement, the provisions of the law on liability due to breach of each type of contract in particular and provisions on the liability of the parties due to breach of obligations in general will still be automatically accepted. apply.

In essence, the legal relationship on a partnership contract is formed on the basis of the agreement and unification of the will of the contracting parties. When entering into a contract, the parties have the right to decide by themselves all issues related to the form, content, and even the method of dispute settlement. The first method of dispute resolution is always negotiation and conciliation between the parties. The court has the right to resolve contract disputes only when requested by the parties and can only be resolved within the scope of the request.

3. Conditions for a partnership contract to take effect

Firstly, the subject of a partnership contract must have the civil act capacity:

Subjects of a partnership contract are individuals participating in the establishment and performance of a contract, have rights and obligations arising from the contract and are responsible for the performance of rights and obligations arising from such contract. . To participate in the establishment and performance of a partnership contract, legal systems all stipulate that the subject must have certain subject capacity. Accordingly, the requirement that the subject to the contract "has civil act capacity" is one of the prerequisites for the contract to be valid.

Vietnamese law stipulates that subjects participating in civil transactions (contracts) must have "civil act capacity". Also according to the provisions of the Civil Code 2015, "subjects to the contractual relationship include individuals, legal entities, households and cooperative

[17] Get it from: https://ico.org.uk/for-organisations/guide-to-data-protection/guide-to-the-general-data-protection-regulation-gdpr/legitimate-interests/when-can-we- rely-on-legitimate-interests/#legitimate_appropriate

groups". On the other hand, the civil act capacity to participate in the establishment and performance of contracts of different entities is not the same.

Thus, in a partnership contract "civil act capacity" are only individuals, ie the company owners or capital contributors. The Civil Code 2015 stipulates: "Civil act capacity of an individual is the ability of an individual to establish and perform civil rights and obligations by his/her actions". To be able to participate in a partnership contract and become the subject of a partnership contract, each individual must have the status of a subject. That is, in addition to civil legal capacity, individuals must have the necessary behavioral capacity when participating in appropriate civil legal relations.

Secondly, the content and purpose of the contract does not violate the prohibition of the law and is not contrary to social ethics:

Vietnamese law recognizes the principle of freedom of commitment and agreement. But in order to protect the interests of the state, the interests of the public, and the lawful rights and interests of others, it is also necessary to stipulate some cases that limit the freedom of the parties in establishing contracts. . Accordingly, the content and purpose of the contract (civil transaction) "must not violate the prohibition of the law and not contrary to social morality". Contracts "whose purposes and contents violate the prohibition of the law and are contrary to social ethics are void".

Usually, the content of a contract includes provisions, such as: The subject matter of the contract is property or work; quantity and quality of that object; price and payment method; duration and place of performance of the contract. Any of these provisions violates the prohibition of law or is contrary to social morality, the contract will also be considered void. In order for a contract to be valid, the purpose of the contract must also not violate the prohibition of the law and not violate social ethics. A contract with the purpose of violating the prohibition of the law is void. Contracts must not be contrary to social morality. Each society has its own concept of morality, so there is no common morality but only social morality.

Although the concept of "social morality" has been clearly and specifically defined in Vietnam's 2015 Civil Code, the category of "ethics" is quite abstract and not immutable, sometimes dependent depends to a large extent on the subjective perception of each person.

Third, the parties are completely voluntary in entering into and establishing a contract:

Voluntary establishment and performance of a contract means the subject's own decision whether to participate or not to participate in the contract according to his/her personal wishes, without being subject to the influence or influence of the owner. any comments from others.

The law requires the participants in the establishment and performance of the contract to be completely voluntary. Voluntaryness is also a basic legal principle of civil and commercial law. The subject's voluntary will is a sign of subjective factors, if it is not expressed externally, then another person's will. can't know. Some authors say that "freedom of will and expression of will are two sides of voluntariness".

CONCLUDE

After studying the theoretical issues of the partnership contract, the article draws the following conclusions:

First, a partnership is a form of business capital contribution in which two or more people share ownership, as well as responsibility for managing the company, and the income or loss that the business generates. To determine the rights and obligations of the partners must go through a partnership contract. A partnership contract is a legal document that stipulates how the members of a for-profit partnership will contribute capital. It includes rules for how the owner will manage the business and addresses potential situations that could affect the business.

Secondly, the nature of a partnership contract is the association of subjects (general partners) to perform the same work or to produce and do business together, so each member must contribute a part of the property according to the law. agree and jointly create a common property according to the share of the members. Thus, a partnership contract essentially stipulates the responsibilities and rights of the general partners in the company and the responsibilities of the members in an enterprise or organization upon its establishment.

Third, the article has clearly identified theoretical issues related to: Subject, form, content, conditions for a partnership contract to take effect; the validity of a partnership contract can be determined through the following contents: The partnership contract is invalid, the validity of the partnership contract with respect to the subject, property and a third party, performance of the partnership contract, and the nature of the partnership contract. and sanctions for the breach of partnership contract, thereby creating more problems of dispute resolution for the partnership contract, as well as the law of the partnership contract institution.

CONSULT

1. Ngo Huy Cuong (2013), *Textbook of Commercial Law - General and Traders Section*, Hanoi National University Press, p. 195.
2. Ngo Huy Cuong (2013), Contract Law Textbook - General Part (For Postgraduate Training), Hanoi National University Press, pp. 207 – 212.
3. Abdul Kadar, Ken Hoyle, Geoffrey, Whitehead (1984), *Business Law*, Heinemann, London, p. 44.
4. Robert W. Emerson & John W. Hardwicke (1997), *A Streamlined Course for Students and Business- Business Law*, Third Edition, Barron's Educational Series, INC., USA, p. 283
5. Le Minh Hung (2010), "*Validity of contracts in accordance with Vietnamese law*", PhD thesis in jurisprudence, Ho Chi Minh City University of Law, p.51
6. Le Thi Bich Tho (2002), "*Invalid economic contracts and legal consequences of invalid economic contr acts*", Legal Scientific Information No. 5, p.48.
7. National Assembly (2015), Civil Code, Article 123
8. https://ico.org.uk/for-organisations/guide-to-data-protection/guide-to-the-general-data-protection-regulation-gdpr/legitimate-interests/when-can-we-rely-on-legitimate-interests/#legitimate_appropriate

9. Hector S. De Leon and Hector M. De Leon, Jr. (2013), *The Law on Partnerships and Private Corporations*, Rex Book Store, Manila, Philippines, p. 2.
10. Ngo Huy Cuong (2003), *"Company: From legal nature to types"* (p....), Journal of Science (Economics and Law), VNU, No. 1/ 2003.
11. Faculty of Law- Hanoi National University (2001), *Textbook of Vietnamese Economic Law*, Hanoi National University Press, p. 150.
12. Robert W. Emerson & John W. Hardwicke (1997), *A Streamlined Course for Students and Business- Business Law*, Third Edition, Barron's Educational Series, INC., USA, p. 275.
13. J. Dennis Hynes & Mark J. Loewenstein (2008), *Agency, Partnership, and the LLC: The Law of Unincorporated Business Enterprises- Cases, Materials, Problems*, Abridged Seventh Edition, LexisNexis, p. 6.
14. J. Dennis Hynes & Mark J. Loewenstein (2008), *Agency, Partnership, and the LLC: The Law of Unincorporated Business Enterprises- Cases, Materials, Problems*, Abridged Seventh Edition, LexisNexis, p. 7.
15. CCH Asia Limited (1990), *Guide to Company Law in Malaysia & Singapore*, ISBN 981-00-1185-7, p. 5.
16. Richard A. Yates, Teresa Bereznicki-Korol, Trevor Clarke (2011), *Business Law in Canada*, Ninth Edition, Pearson Canada, Toronto, p. 406.

GAGAUZ YAZININDA CİNAS SANATININ SEMANTİK BAĞLAMDA ANALİZİ
A SEMANTICAL ANALYSIS OF PUN ART IN GAGAUZ LITERATURE

Leyla Dilek

Kurtalan District Directorate of National Education Bozhöyük 80. Yıl Primary / Secondary School Kurtalan/ Siirt / Turkey

ORCID ID: 0000-0003-3083-2214

ÖZET

Retorik yörüngede betimlenen coşkun çağrışımların özgün sesletimi, reel motiflerin düşsel bileşimini vurgulamaktadır. Bu sıra dışı reaksiyonun odak noktasında beliren gizil iletiler, vokabüler katmandaki estetik uyaranlar vasıtasıyla derin yapıdan yüzey yapıya iletilmektedir. Dolayısıyla zahiri görüngülerin gerçeklik algısı, bürünsel boyutta işlenerek edebi atmosferin yaratı dokusunda anlam kazanmaktadır. Gramatikal perspektifi polisemi düzlemde yeniden tasarlayan bu ekstrem örüntü, anlamsal yelpazeyi estetik yönde güçlendiren cinas sanatı vasıtasıyla inşa edilmektedir. Böylece söylem piramidine sanatsal bir üslup yüklenmekte, imgelem çizgisi edebi platformun heyecan ögesiyle harmanlanmaktadır.

Çalışmada düş merceğinden yansıyan ve farklı yorumsal tepkimelerle işlem görebilen sözcelerin sesteş izlenimini işaretleyen cinas sanatına dikkat çekilmiştir. Belagat evreninde desenlenen bu otantik izdüşüm, harmoni kuşağındaki polisemi eksende görünür kılınmıştır. Anlatım şemasındaki lirizmi arttıran, sanatsal dinamizmi ritim tablosunda tasarlayan cinas ögesi, sanatçının saklı ustalığını gün yüzüne çıkarmada aktif rol üstlenmiştir. Metin bağlamında çözümlenen bu estetik frekans, yorumsal analiz metoduyla anlamlandırılmıştır. Gagauz yazınına dair taranan şiirsel metinler, cinas sanatı bağlamında irdelenmiş, doküman analizi faktörü görünür kılınmıştır. Araştırma desenine yönelik teorik unsurların veri tabanı, semantik kategoride çözümlenmiştir.

Çalışmada yazılış ve söyleniş dizilimleri aynı, anlamsal dizgeleri ayrı kavram ve imgelerin cinas çatısı altında işlem gördüğü tespit edilmiştir. Birbirine karşıt his ve düşünceleri estetik periyotta aktivize eden cinas sanatının, anlamsal boyuta renk ve ahenk yüklediği görülmüştür. Cinas ögesinin estetik penceresinden yansıyan anlamsal derinliğin, belagat spektrumunda yeniden dizayn edildiği saptanmıştır. Dilin sembolik gücünü kinestetik çağrışımlarla zenginleştiren bu aktif birimin, Gagauz edebiyatına heyecan ve ezgisel bir betim kazandırdığı belirmiştir. Böylece sesteş unsurların estetik fonksiyonu aracılığıyla Gagauz yazınının sanatsal düzeyde de canlı ve orijinal bir potansiyele sahip olduğu vurgulanmıştır.

Anahtar kelimeler: Gagauz yazını, cinas sanatı, semantik, retorik, estetik, analiz.

ABSTRACT

The original vocalization of exuberant associations depicted in a rhetorical trajectory emphasizes the imaginary combination of real motifs. The latent messages that appear at the focal point of this extraordinary reaction are transmitted from the deep structure to the surface structure by means of aesthetic stimuli in the vocalabular layer. Therefore, the perception of

reality of outward phenomena is processed in the prosody dimension and gains meaning in the creative texture of the literary atmosphere. This extreme pattern, which redesigns the grammatical perspective on the polysemy plane, constructs the semantic spectrum through the art of pun that strengthens the semantic spectrum in the aesthetic direction. Thus, an artistic style is imposed on the pyramid of discourse, and the line of imagination is blended with the excitement element of the literary platform.

In the study, attention is drawn to the art of pun, which marks the homonym impression of utterances that are reflected through the lens of the dream and can be processed with different interpretive reactions. This authentic projection, patterned in the universe of rhetoric, is made visible on the polysemy axis of the harmony belt. The pun element, which increases the lyricism in the narrative scheme and designs the artistic dynamism in the rhythm table, has taken an active role in revealing the hidden mastery of the artist. This aesthetic frequency, which is analyzed in the context of the text, is made sense by the interpretive analysis method. The scanned poetic texts about Gagauz literature were examined in the context of the art of pun, and the factor of document analysis was made visible. The database of theoretical elements for the research design was analyzed in the semantic category.

In the study, it has been determined that concepts and images with the same spelling and pronunciation sequences and different semantic systems are processed under the umbrella of puns. It has been seen that the art of pun, which activates opposing feelings and thoughts in the aesthetic period, adds color and harmony to the semantic dimension. It has been determined that the semantic depth reflected from the aesthetic window of the pun element has been redesigned in the spectrum of rhetoric. It has been revealed that this active unit, which enriches the symbolic power of language with kinesthetic connotations, brings excitement and a melodic description to Gagauz literature. Thus, it is emphasized that Gagauz literature has a lively and original potential at the artistic level through the aesthetic function of homogeneous elements.

Keywords: Gagauz literature, pun art, semantics, rhetoric, aesthetics, analysis.

GİRİŞ

Dilin sembolik tepkimelerindeki otantik çağrışımların dışa vurumunu betimleyen cinas ögesi, şiirsel modelin genetik yapısını adeta yeniden inşa etmektedir. Okuyucuyu etkilemeye yönelik farklı bir imkân sunarak belagat dokusuna estetik hücreler kazandıran cinas, anlamsal sistemin estetik unsurlarını polisemi katmanda görünür kılmaktadır. Bu nedenle cinas sanatının, söylem kümesine anlamsal derinlik, ifade zenginliği, etkin ve çarpıcı bir üslup oluşturmak adına; yazılış ve okunuş düzlemleri aynı, anlam ve görev stratejileri farklı sözcelerin harmonik uyumunu işaretlediği görülmektedir. Dolayısıyla cinas faktörünün konuşlandığı reaksiyonda en az iki sözce arasında bir yazım ve ses benzeşiminin oluşumu dikkati çekmektedir.

Cinas, yazılış ve okunuşları aynı, anlamları farklı kelimelerin bir arada kullanılması sanatıdır (Elgün, 2000: 20). Anlam örgüsü kuvvetli sözlerde kullanılan cinas; söze güzellik, ahenk ve anlam katmaktadır. Okuyucuyu etkilemeye müsait bir imkân sunar (Gümüş, 2020: 5). Bir ibarede cinas bulunması için o ibarede en az iki söz arasında kısmen ya da tamamen yazım ve ses benzerliği bulunması gerekir. Bu sözlerin isim veya fiil olması ya da kelime köküne getirilen birtakım eklerle meydana getirilmiş olması durumu değiştirmez (Saraç, 2019: 67). Cinas sanatı hem anlam hem de ahenkle ilişkisi bulunan bir sanattır (Meydanoğlu, 2019: 158).

Bulgular

Gagauz şiirsel metinlerinden elde edilen verilerin cinas sanatı katmanındaki semantik izdüşümü şu şekildedir:

1.

Çiziliydin bayrakta

O eski zamannarda.

Geldi eni vakıtlar –

Genä diişti bayraklar.

Alındı Karar, **İzin** –

Silindi ordan **izin**.

Geçmişä vardı adın –

Genä sän üüsüz kaldın,

Benim paalı Canavarım.

(Zanet, 2021: 67)

Şiirde yakın bir zamanda alınan kararla Gagauzların bayrağından silinen Canavar (kurt) sembolüne dikkat çeken şair, söz konusu durum karşısında duyduğu üzüntüyü ve sitemi cinas sanatının estetik penceresinden yansıtmaktadır. Şiirde cinas sanatının yaratı çemberini, mısra sonlarındaki "izin" sözceleri oluşturmaktadır. Cinası pekiştiren bu sözcelerde yazılış ve söyleyiş açısından tam bir uyum görülmektedir. Dördüncü dizede geçen "izin" sözcesi "izin ver-" eylemini, beşinci dizede geçen "izin" sözcesi ise "belirti, iz, işaret" anlamındaki ismi nitelemektedir.

2.

Of, of,

İçim oldu kof…

Kalmadı ne kuvet ne uyku,

Üreemdä yok hiçbir da duygu…

Dersin bana: "Hadi, **gül**!"

Nicä güliim, Canımda salt kül!

Başçamda ne cıvırliga öter, ne bülbül.

Saada da, solda da kuru **gül.**

(Zanet, 2018: 95)

Şair, beşinci dizede geçen "gül" sözcüğünü "gül-" eyleminin emir anlamında, son dizede geçen "gül" sözcüğünü de "bir çiçek türü" anlamında kullanarak cinas sanatına gönderme yapmıştır. "gül" sözcüğüyle iki farklı anlamı harmanlayan şair, cinas sanatını polisemi katmana taşıyarak ifadeyi zengin bir ivmeyle yeniden dizayn etmiştir.

3.

Altın tasta su **duru**,

Bän kuvarım, o **duru**,

Bän kuvarım, o duru,

Sundurmada oturu.

(Akt. Zanet, 2010:331)

"Altın tasta su var. Ben kovuyorum fakat o, tasta kalmaya devam ediyor." Anlamındaki maninin ilk iki mısrası cinas sanatının estetik bileşimiyle anlam kazanmıştır. Birinci dizede geçen "duru" sözcüğü, "var" sözcüğünü, yani "kainatta veya düşüncede bulunan, yer alan" anlamını işaretlerken, ikinci dizedeki "duru" sözcüğü ise "bulunduğu yerde kalmaya devam etmek" unsurunu işaretlemiştir. Dolayısıyla cinas sanatı vasıtasıyla anlamsal sınırların değiştiği, şiirsel iletinin estetik açıdan genişlediği görülmüştür.

4.

Attım alma gelinä,

Gelin almaz **elinä**.

Yazık incä belinä –

Düştü sarfoş **elinä**.

(Akt. Zanet, 2017: 405)

Yukarıdaki manide ikinci dizede geçen "elinä" sözcüğü "kolun, bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü" anlamında; dördüncü dizede geçen "elinä" sözcüğü de "başka birine yar olmak" anlamında kullanılmıştır.

5.

İndim çöşmä **başına**,

Yazı yazdım taşına.

Sevda nedir, bilmedim –

O da geldi **başıma.**

(Gaydarci, 2018: 66)

Birinci dizede yer alan "başına" sözcüğüyle "çeşmenin etrafı" kastedilirken; son dizede geçen "başıma" sözüyle de "kötü bir olaya maruz kalma durumu" kastedilmiştir. Cinas sanatının çağrışımsal yönde belirdiği lirik söylemde, coşkun bir sesletime vurgu yapılmıştır.

6.

Attım bir taş yamaca,

Urdum bir tek **karaca**,

Benim çemrek yavklumun

Gözü-kaşı **karaca**.

(Gaydarci, 2018: 69)

İkinci dizedeki "karaca" sözcüğü "bir geyik türünü" işaretlerken; dördüncü dizede geçen "karaca" ise "siyaha yakın bir renk adını" betimlemektedir. Böylece cinas sanatının estetik odağında net bir görüngüyle ifade bulan söz konusu duygusal yoğunluk, sanatçının saklı düş potansiyelini görünür kılmaktadır.

7.

Baaya gittim **üzümä**,

Üzüm koydum bezimä,

Bu yär benim olmarsa,

Tükürsünnär **üzümä**.

(Gaydarci, 2018: 86)

Şair, ilk mısrada "üzümä" sözcüğünü "üzüm meyvesi" anlamında, son dizede ise "insan yüzü" anlamında kullanarak cinas sanatına coşkun bir boyut yüklemiştir.

8.

Benim dartım süt-biyaz,

Ayırı düştük biz bu **yaz**.

Baaşış bana yollama,

Kiyat bana sıkça **yaz**.

(Gaydarci, 2018: 92)

Şair, "yaz" sözcüğünün anlam çarkıyla oynayarak cinas sanatını estetik periyoda taşımıştır. "yaz" sözcüğünü ikinci dizede "yaz mevsimi", dördüncü dizede ise "yaz-" eylemi anlamında kullanarak bu sanata dair ahenk noktalarını odağa taşımıştır. Cinas sanatının imla ve yazılış faktörlerinden yararlanarak anlamsal çatının polisemi katmanını görünür kılmıştır.

9.

Karpuzlar **dilim-dilim**,

Darıldı bana yärim,

Bän ona nelär dedim –

Kurusun benim **dilim**.

(Gaydarci, 2018: 94)

Sanatçı, yazım frekansı aynı olup farklı imgeleri karşılayan unsurları bir arada kullanarak cinas ögesini düşlemsel bir platforma taşımıştır. İlk dizedeki "dilim dilim" ikilemesi "parça parça" anlamını işaretlerken; son dizede geçen "dilim" sözcüğü ise "konuşma eylemini gerçekleştiren organ" anlamını karşılamıştır. Sözcüklerin her ikisi de farklı anlamsal yansımalara uğradığından cinas sanatı oluşmuştur.

10.

Lafkadan aldım bir **biz** –

İş yapmaa isteeriz **biz**.

Dikecez eşää hamut,

Var gitmää kıra…

(Marinoglu, 1997: 148)

Yukarıdaki maninin ilk dizesinde "delme için kullanılan alet" anlamında kullanılan "biz" isim unsurunun; ikinci dizede ise "çoğul birinci kişi adılı" anlamında kullanılan "biz" ögesinin

varlığı söz konusudur. İkili arasında gerçekleşen estetik dizge, cinas sanatını çağrışımsal bir reaksiyonla derin yapıdan yüzey yapıya aktarmıştır. Böylece anlatım şemasının renk ve ahenk unsurlarıyla birleşerek aktivize olduğu görülmüştür.

11.

Kopardım gözäl bir **gül,**

Verecäm onu sana.

Sade Mitiyi sän **gül,**

Olma dost hem hiç…

(Marinoglu, 1997: 148)

ilk dizedeki "gül" sözcüğü "bitki türü olan gül" anlamını vurgularken; üçüncü dizede geçen "gül" sözcüğü ise "gül-" fiilinin anlam dağarcığını işaretlemektedir. Dolayısıyla şiirsel betimin anlam yelpazesine estetik bir lirizm katan cinas, söylem vektörünü etkileyici ve kalıcı bir doğrultuya taşıyarak ifadeyi heyecan imgesiyle canlandırmaktadır.

12.

Diren kısmetlerin **için**,

Dua lafı ürää paklêêr,

Salt duada dolêr **için**,

İilik şılaa ona akêr.

(Bujilova, 2019: 23)

Dörtlükte cinas ibaresini pekiştiren "için" sözcüklerinin anlam sahası belirmektedir. Cinas sanatının izdüşümleri olan "için" sözcelerinde yazım ve söylem tarzında tam bir benzerlik söz konusu olduğu tespit edilmektedir. Sanatçı, birinci dizede geçen "için" sözcesi ile "uğruna" ibaresini kastederken; üçüncü dizede geçen "için" sözcesiyle de "zihinsel ve duygusal bir sakinlik halini" kastetmiştir. İki sözce farklı anlamları karşıladığından cinas sanatı oluşum arz etmiştir.

13.

Gözlerini kapa, **düşün**:

Gözäl bir er, sıcak, kuytu…

O er - gerçek, o diil **düşün**,

Yok orada küsü, kötü…

(Bujilova, 2019: 37)

Sanatçı, birinci dizede geçen "düşün" sözcüğü ile "düşün-" eylemini vurgularken; üçüncü dizede geçen "düşün" sözcüğü ile de "hayal, düş" anlamındaki soyut bir ismi nitelemiştir. İki farklı anlam şeridi aynı yörüngede görüngü oluşturarak sanatsal bir izlek yaratmıştır. Bu sıra dışı desen cinas sanatının estetik örgüsünü açığa çıkarmıştır.

14.

Zümbüllär oldu **küpä**,

Girdilär eski **küpä**,

Küpü arı kapadı,

Küpelär küptä kaldı.

(Bujilova, 2020: 270)

Yukarıdaki manide ilk dizede geçen “küpä” sözüyle “küpe, takı” kastedilirken; ikinci dizede geçen “küpä” sözüyle de “güğüm, testi, küp” isimleri kastedilmiştir. Farklı anlam birimlerinden meydana gelen ve birbirini izleyen iki sözcük arasındaki sınırların genişlemesi vurgusuna dayanan cinas sanatı, okuyucuyu etkileme boyutunda otantik bir tarz yaratmıştır.

SONUÇ

Çalışmada semantik düzlemin betim açısı, cinas sanatının bürünsel katmanında konumlanan imgesel çağrışımlarla çözümlenmiştir. Anlam galaktiğindeki ritmik sözcelerin estetik uyumuyla yoğunlaşan bu armonik bileşim, düş merceğine ekstrem bir görüngü transfer etmiştir. Belagat ekseninde beliren bu özgül kombinasyon, yansıtıcı yüzeyi aynı, anlamsal boyutu farklı ışınımları sanatsal bir ivmeyle aktifleştirmiştir. Böylece oluşan duygu yoğunluğu, estetik bir haz kazanarak anlatım eksenine özgün bir yön çizmiştir. His çarkındaki gizil imgelerin cinas çatısı altında yinelenmesi esasına dayanan farklı anlamsal birimler, okuyucunun düş grafiğinde gramatikal bir senkronizasyona dönüşmüştür. Dolayısıyla farklı ezgisel çağrışımların ritmik sesletimiyle işaretlenen cinas unsuru, sözün estetik dokusunda polisemik bir etki yaratmıştır. Dinleyeni cezbeden bu tinsel devinim, söylemin sıra dışı adaptasyonu sonucunda akıcı ve etkin bir yörüngeye taşınmıştır.

Çalışmada Gagauz edebiyatına özgü şiirsel metinler, estetik doğrultuda görünüm arz eden cinas sanatının lirik ve otantik izdüşümüyle modellenmiştir. Gagauz yazınının semantik formdaki kinestetik etkileşimi, yaratıcı motifler aracılığıyla analiz edilmiş, düşsel önermelerin harmonik boyutu yorumsal tetkik deseni ile anlamlandırılmıştır. Anlam potansiyelini yeniden dizayn eden semantik, coşku atmosferine özgün bir yönelim kazandırmıştır. Böylece birtakım sezgisel yapılar vasıtasıyla olağanüstü düşlemlerin tinsel örüntüsüne katılan estetik tasarımlar gün yüzüne çıkarılmış; betim grafiğinin ahenk çizgisi metin bağlamında aktivize olup işlevsel tepkimeyi başlatmıştır. Sanatsal oluşum imgesini belirten cinas sanatının, kavramların ya da sözcelerin estetik değerine katkı sunarak anlam ölçeğine armonik bir haz yüklediği görülmüştür.

Çalışma ifade şemasını orijinal bir üslupla tekrar inşa eden cinas sanatının dilbilimsel alandaki otantik algısını vurgulamıştır. Cinas unsuru çerçevesinde anlam kazanan bu tasviri reaksiyonun, coşku iklimiyle bütünleşerek Gagauz edebiyatının söylem yelpazesini canlı, renkli ve zengin bir platforma taşıdığı tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

Bujilova, V. H. (2019). *Soluyan Sözlär* (haz. Bülent Hünerli). İstanbul: Paradigma Akademi.

Bujilova, V. (2020). Sonsuza Uçan Kuşlar, (Haz. Bülent Hünerli), Çanakkale: Paradigma Yayınları.

Elgün, A. Ç. (2000). *Edebi Söz Sanatları*. Kayseri. Laçin LTD. ŞTİ.

Gaydarcı, G. (2018). *Gagauzologiya XIX – XXI Asirlerdä Gagauzların Halk Yaratmaları,* Gagauziya M. V. Maruneviç adına Bilim – aaraştırma merkezi.

Gümüş, A. K. (2020). Zâtî'nin Bütün Beyitlerinde Cinas Sanatını Kullandığı Bir Gazeli ve Ona Yazılan Nazireler. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi,* 4(2), 582-593 . DOI: 10.34083/akaded.780915

Marinoglu, T. (1997). *Tatlı Düşlär.* Kagul: Razadesud Yayınevi.

Meydanoğlu, A. (2019). Arap Dili ve Belagatı'nda Cinas Sanatı, Malatya: *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi* S.10.

Saraç, M.A.Y. (2019). *Eski Türk Edebiyatına Giriş: Söz Sanatları*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2366 Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1363.

Zanet, Todur (2010). *GAGAUZLUK: Kultura, Ruh, Adetlär.* Chişinău: Pontos Yayınları.

Zanet, Todur (2017). *Gagauz Türküleri, Söleyişleri, Bilmeceleri 2- ci kiyat.* Chişinău: Pontos Yayınları.

Zanet, T. (2018). *Seçmä Yaratmalar "60 yaşına"*. Pontos Yayınları. Chişinău.

Zanet, T. (2021). *Ana Sözü "Seçme Şiirler"*. Ankara: Bengü Yayınları.

KAHRAMANMARAŞ DEPREMİNİN ÇALIŞMA YAŞAMINA ETKİSİ: OHAL SÜRESİNCE FESİH YASAĞININ GETİRİLMESİ

THE EFFECT OF THE KAHRAMANMARAŞ EARTHQUAKE ON WORKING LIFE: IMPLEMENTATION OF TERMINATION PROHIBITION DURING THE STATE OF EMERGENCY

İbrahim GÖRÜCÜ

Doç. Dr. İnönü Üniversitesi, Malatya
ORCID NO: 0000-0003-0640-4180

Mehmet Emin BEKİK

Arş.Gör., İnönü Üniversitesi, Malatya
ORCID NO: 0000-0001-6959-1716

ÖZET

6 Şubat 2023 tarihinde dokuz saat ara ile 7,8 ve 7,5 büyüklüğünde meydana gelen iki deprem başta Hatay, Adıyaman, Kahramanmaraş ve Malatya olmak üzere on ilde büyük yıkıma neden olmuştur. Depremler nedeniyle yaklaşık 15 milyon vatandaşımız etkilenmiş olup resmi veriler ışığında 50 bini aşan sayıda kişi hayatını kaybetmiştir. Bu bağlamda yaraların hızlıca sarılması ve şehirlerin yeniden yapılanması sürecinde Cumhurbaşkanı tarafından depremden etkilenen ilk önce on ili (Kahramanmaraş, Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa) kapsayacak şekilde 90 gün süreyle olağanüstü hâl ilan edilmiş ve daha sonrasında Elazığ'ında eklenmesiyle ohal kapsamındaki il sayısı on bire çıkarılmıştır. Bu bağlamda olağanüstü hal kapsamında alınan kararlardan biri de on bir ilde istihdamın korunması amacıyla her türlü iş ve hizmet sözleşmesinin düzenlemenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bu süre boyunca 4857 sayılı İş Kanununun 25.maddesine yer alan ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzeri sebepler, süre bitimi, işyerinin kapanması ve faaliyetin sona ermesi, her türlü hizmet alımları ve yapım işlerinin sona ermesi dışında işveren tarafından feshedilemeyeceğine ilişkin karar alınmıştır. Buna ek olarak olağanüstü hal süresince depremlerin etkilerinden kaynaklı bölgesel bölgesel kriz nedeniyle işverenlerin işyerlerinin yıkık, acilen yıkılacak, ağır veya orta hasarlı olduğunu belgelendirmeleri durumunda İŞKUR'a başvurarak istihdamın korunması amacı ile kısa çalışmadan yararlanabileceği ayrıca düzenlenmiştir. Bu çalışma depremler nedeniyle olağanüstü hâl kapsamında alınan fesih yasağı kararı etkileri ile değerlendirip ele alma amacındadır.

Anahtar Kelimler: Kahramanmaraş Depremi, İş Sözleşmesi, Fesih Yasağı.

ABSTRACT

On February 6, 2023, two earthquakes with a magnitude of 7.8 and 7.5, nine hours apart, caused great destruction in ten provinces, especially in Hatay, Adıyaman, Kahramanmaraş and Malatya. Approximately 15 million of our citizens were affected by the earthquakes, and in the light of official data, more than 45 thousand people lost their lives. In this context, a state of emergency was declared for 90 days, covering ten provinces (Kahramanmaraş, Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kilis, Malatya, Osmaniye and Şanlıurfa) affected by the earthquake by the President of the Republic during the healing process and the restructuring of cities. One of the decisions taken within the scope of the state of emergency is situations that do not comply with the moral and goodwill rules in Article 25 of the Labor Law No. It has been decided that it cannot be terminated by the employer, except for the closure of the closure and the end of the activity, all kinds of service procurement and the end of the construction works. In addition, it is also regulated that during the state of emergency, employers can apply to İŞKUR and benefit from short-time work in order to protect employment, in case they document that their workplaces are destroyed, urgently destroyed, severely or moderately damaged due to the regional regional crisis caused by the effects of earthquakes. In this study, it will be evaluated and discussed with the effects of the ban decision taken under the state of emergency due to earthquakes.

Keywords: Kahramanmaraş Earthquake, Employment Contract, Termination Prohibition.

GİRİŞ

Bir deprem ülke olan ülkemizde 6 Şubat 2023 tarihinde dokuz saat ara ile Kahramanmaraş merkezli olmak üzere 7.8 ve 7.5 büyüklüğünde asrın felaketi olarak nitelendirilen iki büyük deprem meydana gelmiştir. Bu deprem sadece Kahramanmaraş ile sınırlı kalmamış Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kilis, Malatya, Osmaniye, Şanlıurfa ve Elazığ illerinde de ciddi bir biçimde hissedilmiştir. Deprem nedeniyle 50 bini aşan sayıda insanımız hayatını kaybetmiş, yüzbinlerce vatandaşımız yaralanmıştır ve sadece deprem nedeniyle 11 ilde 15 milyon vatandaşımız etkilenmiştir. Böylesi bir felaket durumunda hükümet acil eylem planlarını devreye koymuş ve bu illerde Cumhurbaşkanı tarafından 90 gün süreyle olağanüstü hal ilan edilmiştir. Depremin çalışma yaşamına olumsuz etkilerinin azaltılması amacıyla Cumhurbaşkanı tarafından "*Olağanüstü Hal Kapsamında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Alanına İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi*" yayınlanmış ve ohal süresince işveren için iş sözleşmesi fesih yasağı getirilmiştir. Bu çalışmada öncelikle çalışmamıza ilişkin temel hukuki kavramlar açıklanmıştır. Sonrasında ise olağanüstü hal kapsamında çıkarılan kararnamede yer alan fesih yasağı ele alınarak etkileri değerlendirilmiştir.

1.Kavramsal Çerçeve

1.1.İşçi, İşveren ve İş İlişkisi

2003 tarihli 4857 sayılı İş Kanununun 2.maddesinde tanımlar kısmına yer verilmiştir. Bu maddeye göre "*Bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişiye işçi, işçi çalıştıran gerçek veya tüzel kişiye yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlara işveren, işçi ile işveren arasında kurulan ilişkiye iş ilişkisi*" olarak tanımlanmıştır.

1.2.İş Sözleşmesi

4857 sayılı İş Kanununun 8.maddesinin 1.fıkrasına göre "*İş sözleşmesi, bir tarafın (işçi) bağımlı olarak iş görmeyi, diğer tarafın (işveren) da ücret ödemeyi üstlenmesinden oluşan sözleşme*" iş sözleşmesi olarak tanımlanmıştır. Tanım dikkate alındığında iş sözleşmesinin üç unsuru bulunmaktadır. Bunlar iş görme, ücret ve bağımlılıktır.

1.3.Fesih Kavramı

Fesih iş sözleşmesinin sona erdirilmesinde bir hak olup tek taraflı bir hukuki işlemdir ve bozucu yenilik doğurmaktadır. Fesih, iş sözleşmesini anında ya da belli bir süre sonunda işçi ya da işverenin irade beyanıdır ve ileriye dönük ortadan kaldırmaktadır (Aktay vd., 2013: 173; Keser, 2010: 20). Bu irade açıklamasının herhangi bir şekle bağlı olup olmaması konusunda Türk Borçlar Kanunu (md.435/1), İş Kanunu (md.19, 109) ve Deniz İş Kanununun (md.18) önemli hükümler içermektedir. Dolayısıyla burada önemli olan husus feshin geçerli olması için bu irade beyanının belirli ve açık bir şekilde yapılmalı karşı tarafa ulaşması gerekmektedir. Fesih beyanının karşı tarafa ulaşmaması herhangi bir hüküm ve sonuç doğurmayacaktır (Kılıçoğlu, 2002, 1241-1243).

Türk iş hukukunda fesih koşulları, hüküm ve sonuçlarına göre bildirimli fesih (süreli fesih) ve bildirimsiz fesih (haklı sebeple, süresiz, derhal fesih) olarak ikiye ayrılır. Bildirim fesihte, iş sözleşmesi fesih bildiriminin yapılmasından İş Kanununda öngörülen süreler (md.17) geçtikten sonra ortadan kalmaktadır. Bildirimsiz fesih ise sözleşme tarafları için iş sözleşmesini İş Kanununa göre sona erdiren haklı sebepler mevcut ise (işçi için md.24 ve işveren için md.25) herhangi bir süre beklenmeksizin iş sözleşmesi, fesih beyanının yapıldığı anda sona ermektedir (Bekik, 2020: 35-36).

2.Deprem Nedeniyle Ohal Kapsamında Fesih Yasağının Getirilmesi

Asrın felaketi olarak nitelendirilen Kahramanmaraş depreminin yaratmış olduğu yıkıcı etkinin ortadan kaldırılması amacıyla hükümet tarafından bir dizi önlemler alınmıştır. Öncelikle deprem nedeniyle Kahramanmaraş, Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kilis, Malatya, Osmaniye, Şanlıurfa ve daha sonrasında Elazığ ilini de kapsayacak şekilde 8 Şubat 2023 tarihinden başlanması suretiyle Cumhurbaşkanı tarafından 90 gün süreyle olağanüstü hal ilan edilmiştir. Ohal ilanından sonra ek kararnameler çıkarılarak ekonomik ve sosyal alanda önlemler alınmıştır. Tedbir alınan alanlardan biri de çalışma yaşamı olmuştur. Bu bağlamda Cumhurbaşkanı tarafından 22 Şubat 2023 tarihli 125 numaralı "*Olağanüstü Hal Kapsamında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Alanına İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi*" yayınlanmıştır.

Yayınlanmış olan bu Kararnamenin 3.maddesinde istihdamın korunmasına ilişkin tedbirler yer almaktadır. Bu maddenin birinci fıkrasına göre olağanüstü hal ilan edilen illerde her türlü iş veya hizmet sözleşmesi, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren olağanüstü hal

süresince 22/5/2023 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanununun 25 inci maddesinin birinci fıkrasının (II) numaralı bendinde ve diğer kanunların ilgili hükümlerinde yer alan ahlâk ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzeri sebepler, belirli süreli iş veya hizmet sözleşmelerinde sürenin sona ermesi, işyerinin herhangi bir sebeple kapanması ve faaliyetin sona ermesi, ilgili mevzuatına göre yapılan her türlü hizmet alımları ile yapım işlerinde işin sona ermesi halleri dışında işveren tarafından işçinin iş sözleşmesinin feshedilmesi olağanüstü hal süresince yasaklanmıştır. Yine aynı maddenin ikinci fıkrasında 3.maddenin hükümlerine aykırı olarak iş sözleşmesini fesheden işveren veya işveren vekiline, sözleşmesi feshedilen her işçi için fiilin işlendiği tarihteki 4857 sayılı İş Kanununun 39 uncu maddesinde belirlenen aylık brüt asgari ücret tutarında Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüklerince idari para cezası uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

Olağanüstü hal kapsamında çıkarılan bu Kararnamenin içerdiği fesih yasağı incelendiğinde öncelikle işçi için engel olmayıp bu yasak işveren için geçerlidir. Dolayısıyla işçi eğer isterse bu dönemde bildirimli fesih veya haklı nedenle derhal fesih hakkını kullanabilecektir. İşveren ise kararnamenin yürürlükte olduğu süre bildirimli fesih hakkı bulunmayıp sadece İş Kanununun 25.maddesinde yer alan ahlâk ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzeri sebeplerle işçinin iş sözleşmesini feshetme hakkı mevcuttur. Böyle bir fesih hakkı kullanıldığında işçiye kıdem ve ihbar tazminatı ödemesi yapılmayacaktır. İşverene bu kapsamda tanınmış olan sözleşmeyi fesih yetkisi, işçinin bu çeşit davranışlarda bulunduğunu işverenin öğrendiği günden başlayarak altı iş günü geçtikten ve her halde fiilin gerçekleşmesinden itibaren bir yıl sonra kullanılamayacaktır. İşverenin bu hakkı kullanabilmesi için öncelikle işçisi ile arasındaki iş ilişkisinin sürekli olması gerekmektedir. İkinci olarak İş Kanununun 25.maddesinde yer alan ahlak ve iyi niyet kurallarına aykırı bir durumun neden olarak gösterilmeli ve işverenin de bu yönde feshe ilişkin irade beyanının bulunması zorunludur (Süzek, 2010: 674-675).

İş Kanununun 11.maddesinde belirli süreli iş sözleşmesi "*Belirli süreli işlerde veya belli bir işin tamamlanması veya belirli bir olgunun ortaya çıkması gibi objektif koşullara bağlı olarak işveren ile işçi arasında yazılı şekilde yapılan iş sözleşmesi*" olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda örneğin altı aylık veya üç yıllık süre içinde bitirilmesi gereken işler için yapılan sözleşmeler belirli süreli iş sözleşmeleridir. Kararname dikkate alındığında belirli süreli iş sözleşmesinin süresinin bitiminde sözleşme kendiliğinden sona erdiğinden bu durum yasak kapsamında yer almamıştır. Fakat sözleşme devam ederken olağanüstü hal süresince işveren ancak Kararnamede belirtilen ahlak ve iyi niyet kurallarına aykırı durumlar söz konusu olduğunda feshetme hakkı geçerli olacaktır.

İşyerinin herhangi bir sebeple kapanması veya faaliyetinin sona ermesi durumunda iş sözleşmesi sona erecek ve iş ilişkisi ortadan kalkacaktır. Kararnamenin 3.maddesinde bu durum öngörülmüş olup böyle bir nedenle iş sözleşmesinin sona erdirilmesi yasak kapsamı dışına bırakılmıştır. Zaten deprem nedeniyle bir işyerinin ve araçlarının kullanılamaz hale gelmesi durumunda iş ilişkisinin sürdürülmesi mümkün olmayacaktır. Son olarak İlgili mevzuata göre yapılan her türlü hizmet alımları ve yapım işlerinde işin sona ermesi halleri durumunda iş sözleşmesi sona ermesi durumu da fesih yasağı kapsamı dışındadır.

Kararnamenin 3.maddesinin 2.fıkrasında fesih yasağına aykırı bir durumunda uygulanacak idari yaptırım düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre işçinin iş sözleşmesini aykırı olan fesheden işveren veya işveren vekiline sözleşmenin feshedildiği tarihten itibaren Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğünce yürürlükteki aylık brüt asgari ücret tutarında idari para cezasının verilmesi hüküm altına alınmıştır. Şu an ülkemizde uygulanan brüt asgari ücret tutarı 10,008.00 TL'dir.

SONUÇ

Kahramanmaraş ili merkezli meydana gelen depremler toplamda 11 ili etkileyerek ciddi bir yıkıma neden olmuştur. Toplamda 15 milyonu aşan vatandaş bu depremden etkilenmiş olup, 50 bini aşan sayıda kişi hayatını kaybetmiştir. Deprem nedeniyle özellikle Hatay, Malatya, Adıyaman ve Kahramanmaraş şehirlerinin yeniden inşa edilmesi zorunlu hale gelmiştir. Bundan mütevellit hem şehirlerin yeniden yapılması hem de bölge için ekonomik ve sosyal anlamda daha etkili karar alabilmek amacıyla 11 ili kapsayacak şekilde 90 gün süreyle olağanüstü hal ilan edilmiş ve bu bağlamda çalışma ve sosyal güvenlik alanına ilişkin bir takım tedbirler alınmıştır. İstihdamın korunması amacıyla ohal süresince işveren için ahlak ve iyi niyet kuralları dışında sözleşme fesih yasağı getirilmiştir. Bu fesih yasağı kararı yerinde bir uygulamadır. Çünkü depremin yıkıcı etkisiyle karşılaşan işçilerin diğer taraftan işini de kaybetmesinin önüne geçilmesi istenmiştir. Fakat bu yasak ohal süresinin bitiminde yürürlükten kalkacaktır. Bu şehirlerin yeniden yapılanması ve ekonomik ve sosyal yaşamın normal akışına dönmesi kısa olmayacaktır. Bundan ötürü olağanüstü hal bitiminde bu fesih yasağının süresinin uzatılması elzemdir. Ek olarak fesih yasağının aykırılığının yaptırımı daha caydırıcı olması gerekmektedir. Çünkü yasağa aykırılığın cezası uygulanan aylık brüt asgari ücret tutarı olarak belirlenmiştir. İdari para cezasına ek olarak istihdamın korunması açısından bir takım önlemlerin de (prim teşvikleri gibi) alınması daha isabetli olacaktır.

KAYNAKÇA

Aktay, N., Arıcı, K. ve Senyen Kaplan, E.T. (2013). *İş Hukuku* (6.baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.

Bekik, M.E. (2022). *Koronavirüs (Covid-19) Pandemisinin Türkiye'de Kısa Çalışma Uygulaması Üzerine Etkileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Keser, H. (2010). *İş Sözleşmesinin Bildirimli Feshinde Geçerli Sebep* (1.baskı). Ankara: Yetkin Hukuk Yayınları.

Kılıçoğlu, M. (2002). *İş Kanunu Şerhi* (2. Baskı). Ankara: Legal Yayıncılık.

Süzek, S. (2010). *İş Hukuku* (6.baskı). İstanbul: Beta.

TÜRK ÇALIŞMA YAŞAMINDA TOPLU İŞÇİ ÇIKARMA KURALLARINA AYKIRILIĞININ HUKUKİ SONUÇLARI

LEGAL CONSEQUENCES OF THE VIOLATION OF THE RULES OF REMOVAL IN TURKISH WORKING LIFE

İbrahim GÖRÜCÜ

Doç. Dr. İnönü Üniversitesi, Malatya
ORCID NO: 0000-0003-0640-4180

Mehmet Emin BEKİK

Arş. Gör. İnönü Üniversitesi, Malatya
ORCID NO: 0000-0001-6959-1716

ÖZET

Dinamik bir yapıya sahip olan çalışma yaşamında zaman içinde yaşanan gelişmeler işletmelerin sürdürülebilirliklerini etkileyebilmektedir. Bu bağlamda işverenler bir yandan maliyetleri azaltarak ekonomik tedbirler alabilmekte diğer yandan da işyerinin üretiminin örgütlenme yapısında değişikliğe gidebilmektedir. Bu amaçlar doğrultusunda işverenler toplu işçi çıkarma uygulamasına gidebilmektedir. Ekonomik, teknolojik, yapısal ve benzeri işletme, işyeri veya işin gerekleri sonucunda işverenin toplu işçi çıkarma hususu 4857 sayılı İş Kanunu'nun 29.maddesinde özel bir başlık altında düzenlenmiştir. Bu madde ile toplu işçi çıkarma uygulamasının usulü belirlenerek işveren tarafından keyfi olarak bu yönteme başvurulmasının önüne geçilmek istenmiştir. Çünkü işçilerin toplu olarak işten çıkarılmasının önemli bir sosyal sorunu ortaya çıkarmaktadır o da işçilerin ve onların bakmakla yükümlü olduğu ailesinin düzenli bir gelirden yoksun kalmalarıdır. Bu çalışmada öncelikle toplu işçi çıkarmanın kavramı ve unsurları açıklanarak usulüne uygun olmayan toplu işçi çıkarma uygulamasının hukuki sonuçları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimler: İş Hukuku, Toplu İşçi Çıkarma, Fesih

ABSTRACT

Developments over time in working life, which has a dynamic structure, can affect the sustainability of businesses. In this context, employers can take economic measures by reducing costs on the one hand, and change the organizational structure of the workplace's production on the other hand. In line with these purposes, employers can apply collective dismissal. The issue of collective dismissal of the employer as a result of economic, technological, structural and similar business, workplace or job requirements is regulated under a special heading in Article 29 of the Labor Law No. 4857. With this article, the method of collective dismissal practice was determined and it was aimed to prevent the employer from applying this method arbitrarily. Because the mass dismissal of workers raises an important social problem, which is that workers and their families are deprived of a regular income. In this study, first of all, the concept and elements of collective dismissal will be explained and the legal consequences of improper collective dismissal will be discussed.

Keywords: Labour Law, Collective Dismissal, Termination

GİRİŞ

Dinamik bir yapıya sahip çalışma yaşamında ekonomik, yapısal, teknolojik veya işin ve işletmenin gerekleri nedeniyle işveren çeşitli uygulamalara gidebilmektedir. Bu uygulamalardan biri de işçi maliyetlerini düşürmek ve bu bağlamda işçi sayısını azaltmaktır. Toplu işçi çıkarması uygulaması İş Kanununun 29.maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu maddede hem toplu işçi çıkarmanın nedenleri, usulü ve süresi belirlenmiş ve sınırları çizilmiştir. Çünkü toplu işçi çıkarmada işyerinde çok sayıda kişi kısa zamanda işsiz kalmakta ve belki de tek gelir kaynağı olan ücretten mahrum kalmaktadır. İşverenin toplu işçi çıkarması kararına ilişkin işçi tarafından getirilen hukuki itiraz sonuçları bakımından iş güvencesi kapsamında olan ve olmayan işçiler açısından ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada öncelikle toplu işçi çıkarmaya ilişkin tanım, usul ve esaslar açıklanmıştır. Sonrasında ise iş güvencesi kapsamında olan ve olmayan işçiler açısından toplu işçi çıkarma kurallarına aykırılığının hukuki sonuçları ayrı ayrı ele alınmıştır.

1.Türk İş Hukukunda Toplu İşçi Çıkarma

4857 sayılı İş Kanununun 29.maddesinde toplu işçi çıkarma kavramı tanımlanmıştır. Bu maddeye göre toplu işçi çıkarma "*ekonomik, teknolojik, yapısal ve benzeri işletme, işyeri veya işin gerekleri sonucu olarak, bunu en az otuz gün önceden bir yazı ile, işyeri sendika temsilcilerine, ilgili bölge müdürlüğüne ve Türkiye İş Kurumuna bildirerek*" işçilerin toplu olarak işten çıkarılması olarak tanımlanmaktadır.

Toplu işçi çıkarma uygulamasının birtakım unsurları bulunmaktadır. Öncelikle işyerinde belirli sayıda işçinin çalıştırılması zorunludur. Öyle ki 29.maddenin 2.fıkrasında işyerinde bulunması gereken işçi sayısı ve çıkarılması gereken asgari işçi sayıları düzenlenmiştir. Bu fıkraya göre "*İşyerinde çalışan işçi sayısı: a) 20 ile 100 işçi arasında ise, en az 10 işçinin, b) 101 ile 300 işçi arasında ise, en az yüzde on oranında işçinin, c) 301 ve daha fazla ise, en az 30 işçinin, işine 17 nci madde uyarınca ve bir aylık süre içinde aynı tarihte veya farklı tarihlerde son verilmesi*" toplu işçi çıkarma sayılacaktır. Dolayısıyla bu uygulanmasının yapılması için işyerinde asgari 20 işçinin çalıştırılması zorunludur. İkinci unsur işçilerin "*ekonomik, teknolojik, yapısal ve benzeri işletme, işyeri veya işin gerekleri sonucu olarak*" işten çıkarılması gerekmektedir. Üçüncü unsur ise işveren toplu işçi çıkarması için bunu 30 gün önceden bir yazı ile bildirmesi gerekmektedir. Dördüncü unsur ise bildirimin işyerinde bulunan sendika temsilcilerine, ilgili bölge müdürlüğüne ve İŞKUR'a yapılması zorunludur.

2.Toplu İşçi Çıkarma Kurallarına Aykırılığının Hukuki Sonuçları

2.1.İş Güvencesi Kapsamındaki İş İlişkilerinde

Bir iş ilişkisinde işveren karşısında daha zayıf konumda bulunan işçinin işverence keyfi olarak işten çıkarılmasını önüne geçmek amacıyla getirilen bir düzenleme olan iş güvencesi 4857 sayılı İş Kanununun 18.maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre "*Otuz veya daha fazla işçi çalıştıran işyerlerinde en az altı aylık kıdemi olan işçinin belirsiz süreli iş sözleşmesini fesheden işveren, işçinin yeterliliğinden veya davranışlarından ya da işletmenin, işyerinin veya işin gereklerinden kaynaklanan geçerli bir sebebe dayanması*" zorunlu tutulmuştur. Madde incelendiğinde iş güvencesine kapsamında yer alınmasına ilişkin unsurlar işyerinde en az 30 işçinin çalışması, altı aylık bir kıdem bulunması, belirsiz süreli bir iş sözleşmesinin bulunması, İş Kanunu veya Basın İş Kanununa tabi olunması ve belirli bir konumda işveren vekili olunmamasıdır (Süzek, 2018: 555-557; Centel, 2020: 63-64; Kar, 2020: 132-134).

İş güvencesinin işçiler açısından en önemli sonucu işçinin işe iade davası açabilmesidir. Öyle ki İş Kanununun 20.maddesine göre işverence yapılan fesihte sebep gösterilmezse veya geçerli olmayan bir sebep gösterilir ya da fesihte usulüne uyulmaz ise fesih bildiriminin tebliğinden itibaren işçi 1 ay içerisinde işe iade talebiyle İş Mahkemeleri Kanunu hükümleri uyarınca arabulucuya başvurma hakkı bulunmaktadır. Bu bağlamda konuyu toplu işçi çıkarma uygulaması açısından ele alacak olursak eğer işveren tarafından İş Kanununun 29.maddesinde yer alan "*ekonomik, teknolojik, yapısal ve benzeri işletme, işyeri veya işin gerekleri sonucu*" olmadan, yazılı olarak en az 30 gün önceden bunu taraflara bildirmeden ve her halükarda işyerinde en az 20 işçi bulundurmadan yapılan toplu işçi çıkarmalarda işçi eğer iş güvencesi kapsamından ise işe iade talebinde hukuki yollara başvurabilir.

Kanunun 20.maddesine göre eğer işçi, ilk aşama olan zorunlu arabuluculuk sistemine 1 ay içinde başvuru ve uzlaşı sağlanamaz ise işçi tutanağın düzenlendiği tarihten itibaren iki hafta içinde iş mahkemesinde dava açılabilmektedir. Bu süreler hak düşürücü süre olmaktadır. İşçinin bu süreleri kaçırması durumunda hukuki başvuru yollarından yararlanmayacaktır. Zorunlu arabuluculuk makamında yasalaşmadan önce işe 1 ay içinde mahkemeye işe iade davası açabilmekteydi (Eyrenci vd., 2017: 216-217). Tabi ki taraflar anlaşarak uyuşmazlığı aynı sürede içerisinde iş mahkemesi yerine özel hakeme de götürülebilme hakları vardır.

Uyuşmazlık mahkemeye intikal etmiş ve mahkeme işçinin işe iadesine karar vermiş ise işçi 10 iş günü içinde işe başlatılmak üzere başvurabilir. Bu başvuru sonrasında Kanunun 21.maddesi uyarınca işveren, işçiyi bir ay içinde işe başlatmak zorundadır. Aynı zamanda boşta geçen en çok dört aya kadar doğmuş bulunan ücret ve diğer hakları ödenecektir. İşçi bu süre içinde başvuruda bulunmaz ise, işverence yapılmış olan fesih geçerli olacaktır. Bu bağlamda işveren sadece bunun hukuki sonuçları ile sorumlu olacaktır.

Mahkeme işçinin işe iadesine karar vermiş ve işçi yasal süre içerisinde çalışmak üzere işveren başvurmuş ise işveren bu işçiyi işe almama yoluna da gidebilir. Böyle bir durumda işveren iş güvencesi tazminatı olarak da nitelendirilen Kanununun 21.maddesinde yer alan en az dört aylık ve en çok sekiz aylık ücreti tutarındaki bir tazminatı ödemekle yükümlü olacaktır. Yine aynı madde yer alan ve kararın kesinleşmesine kadar çalıştırılmadığı süre için işçiye en çok dört aya kadar doğmuş bulunan ücret ve diğer hakları ödemesinin yapılması zorunludur. Buna ek olarak ihbar tazminatı ve doğmuş ise kıdem tazminatının ayrıca ödenmesi gerekmektedir.

2.2.İş Güvencesi Kapsamında Olmayan İş İlişkilerinde

İşçinin iş ilişkisi iş güvencesi kapsamında değil ise İş Kanununda belirtilen geçerli fesih sebebi aranmadan iş sözleşmesi işveren tarafından feshedilebilir. Fakat burada sınırsız bir serbestlikten söz etmek mümkün olmayacaktır (Çelik vd., 2017: 439). Çünkü Kanununun 17.maddesinde özel bir hüküm düzenlenmiştir. Burada "*18 inci maddenin birinci fıkrası uyarınca bu Kanunun 18, 19, 20 ve 21 inci maddelerinin uygulanma alanı dışında kalan işçilerin iş sözleşmesinin, fesih hakkının kötüye kullanılarak sona erdirildiği durumlarda işçiye bildirim süresinin üç katı tutarında tazminat ödenir*" düzenlemesi yapılarak iş hukukunda kötü niyet tazminatı olarak nitelendirdiğimiz bir mekanizma güvence altına alınmıştır.

Kanunun 29.maddesinde toplu işçi çıkarma uygulamasının gerekçeleri ve usul ve esasları düzenlenmiştir. Bu maddeye göre "*ekonomik, teknolojik, yapısal ve benzeri işletme, işyeri veya işin gerekleri sonucu*" olmadan, yazılı olarak en az 30 gün önceden bunu taraflara bildirmeden ve her halükârda işyerinde en az 20 işçi bulundurmadan yapılan toplu işçi çıkarmalar hukuki açıdan geçerli olmayacaktır. Bu bağlamda iş güvencesi kapsamında olan iş ilişkileri ile iş güvencesi kapsamında olmayan iş ilişkileri açıdan bu geçersizlik farklı hükümler doğuracaktır. Öyle ki iş güvencesi kapsamında olmayan iş ilişkilerinde işe iade

davası açılması söz konusu değildir. Bundan ötürü işçi, öncelikle ihbar tazminatına ve koşulları eğer sağlanmış ise kıdem tazminatına hak kazanacaktır. Buna ek olarak işverence yapılan fesih kötü niyetli ise Kanunun 17.maddesinde yer alan kötü niyet tazminatına hüküm edilecektir ve tazminat ihbar sürelerinin üç katıdır. Bu bağlamda örneğin 16 aylık kıdemi olan bir işçinin ihbar süresi 4 haftadır. Kötü niyet tazminatı da bunun üç katı yani 12 haftalık ücret tutarı olacaktır.

SONUÇ

2003 tarihli 4857 sayılı İş Kanununun 29.maddesinde toplu işçi çıkarma hususu açıkça düzenlenmiştir. Bu maddeye göre toplu işçi çıkarma uygulamasının birtakım unsurları bulunmaktadır. Öncelikle işyerinde belirli sayıda işçinin çalıştırılması zorunludur. Öyle ki 29.maddenin 2.fıkrasında işyerinde bulunması gereken işçi sayısı ve çıkarılması gereken asgari işçi sayıları düzenlenmiştir. Bu fıkraya göre "*İşyerinde çalışan işçi sayısı: a) 20 ile 100 işçi arasında ise, en az 10 işçinin, b) 101 ile 300 işçi arasında ise, en az yüzde on oranında işçinin, c) 301 ve daha fazla ise, en az 30 işçinin, işine 17 nci madde uyarınca ve bir aylık süre içinde aynı tarihte veya farklı tarihlerde son verilmesi*" toplu işçi çıkarma sayılacaktır. Dolayısıyla bu uygulanmasının yapılması için işyerinde asgari 20 işçinin çalıştırılması zorunludur. İkinci unsur işçilerin "*ekonomik, teknolojik, yapısal ve benzeri işletme, işyeri veya işin gerekleri sonucu olarak*" işten çıkarılması gerekmektedir. Üçüncü unsur ise işveren toplu işçi çıkarması için bunu 30 gün önceden bir yazı ile bildirmesi gerekmektedir. Dördüncü unsur ise bildirimin işyerinde bulunan sendika temsilcilerine, ilgili bölge müdürlüğüne ve İŞKUR'a yapılması zorunludur. İşverence yapılan toplu işçi çıkarmaları Kanunun 29.maddesinde belirtilen unsurlara aykırı olması durumu iş güvencesi kapsamında olan ve olmayan işçiler açısından ayrı olarak ele alınacaktır. Öyle ki eğer işçi iş güvencesi kapsamında yer alıyor ise işe iade davası açma hakkı vardır. Mahkeme işe iade karar vermiş ise işveren işçiyi çalıştırmakla yükümlü olacaktır aksi takdirde iş güvencesi tazminatı ve işçinin diğer haklarını(kıdem tazminatı, ihbar tazminatı ve boşta geçen zamanın ücreti) ödemekle yükümlüdür. Fakat işçi, iş güvencesi kapsamında değil ise usule aykırı bir şekilde toplu işçi çıkarma uygulamasında işe iade davası açma hakkı bulunmamaktadır. Böyle bir durumda işçi kıdem ve ihbar tazminatını alacak ve eğer fesih kötü niyetli ise kötü niyet tazminatı almaya hak kazanacaktır.

KAYNAKÇA

Centel, T. (2020). *İş Güvencesi* (Gözden geçirilmiş ve yenilenmiş 2.bası). İstanbul: Legal Yayıncılık.

Çelik, N., Caniklioğlu, N. ve Canbolat, T. (2017). *İş Hukuku Dersleri* (Yenilenmiş 30. bası) İstanbul: Beta.

Eyrenci, Ö., Taşkent, S., ve Ulucan, D. (2017). *Bireysel İş Hukuku* (8. Baskı). İstanbul: Beta

Kar, B. (2020). *İş Güvencesi ve Uygulaması* (4. Baskı). Ankara: Yetkin Hukuk Yayınları.

Süzek, S. (2018). *İş Hukuku* (20. Bası). İstanbul: Beta.

KAMU YÖNETİMİ İÇİN BÜYÜK VERİNİN ANLAMI VE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN BÜYÜK VERİ YAKLAŞIMI

THE MEANING OF BIG DATA FOR PUBLIC ADMINISTRATION AND THE EUROPEAN UNION'S BIG DATA APPROACH

Arş. Gör. Beyza GÜDEK

Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

ORCID: 0000-0002-7432-9234

Prof. Dr. Mustafa KOCAOĞLU

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi

ORCID: 0000-0002-9341-6341

ÖZET

Artan teknolojik gelişmeler dijitalleşmeyi kaçınılmaz kılmıştır. Dijitalleşme dijital dönüşüm yolculuğunu başlatmış, küreselleşen sistem ise gerek özel sektörü gerekse kamu sektörünün hizmetlerini etkin biçimde devam ettirebilmeleri için bu yolculuğa dahil etmiştir. Bu bağlamda kamu kurumları da tıpkı işletmelerde olduğu gibi, verinin öneminin farkına varmış, tüm çalışma ve hizmet süreçlerini dijitalleştirerek daha fazla veri toplamaya başlamışlardır. Böylece dijitale ayak uydurmaya çalışan kurum ve kuruluşlar, tüm iş ve işlemlerini elektronik ortama taşırken mevcut veri ve bilgi dokümantasyonlarını veritabanlarına entegre etmişlerdir. Bu veriler aracılığıyla daha etkin, kaliteli, hızlı ve düşük maliyetli hizmetler sunmanın cazibesi ile karşılaşmışlardır. Bu durum ise büyük veri kavramını ortaya çıkarmış, büyük veri kavramının dijital dönüşümdeki yerini ifade etmeye başlamıştır. Bu çalışmada da öncelikle, dijital dönüşüm kavramından hareketle büyük veri kavramına değinilecek; ardından büyük verinin kamu yönetimi ve kurumları açısından ne anlama geldiği anlatılacaktır. Son olarak ise Avrupa Birliği'nin kamu kurumlarına yönelik büyük veri yaklaşımı ele alınarak birtakım değerlendirmeler yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetimi, Büyük Veri, Dijitalleşme, Dijital Dönüşüm, Avrupa Birliği.

ABSTRACT

Increasing technological developments have made digitalization inevitable. Digitalization has started the digital transformation journey, and the globalized system has included both the private and public sectors in this journey so that they can continue their services effectively. In this context, public institutions, just like businesses, have realized the importance of data and have started to collect more data by digitizing all work and service processes. Thus, institutions and organizations trying to keep up with digital have integrated their existing data

and information documentation into databases while transferring all their business and transactions to the electronic environment. They have faced the temptation of providing more effective, quality, fast, and low-cost services through these data. This situation revealed the concept of big data and started to express the place of big data concept in digital transformation. In this study, first of all, the concept of big data will be discussed, starting from the concept of digital transformation; Then, what big data means in terms of public administration and institutions will be explained. Finally, some evaluations will be made by considering the big data approach of the European Union toward public institutions.

Keywords: Public Administration, Big Data, Digitalization, Digital Transformation, European

Union.

GİRİŞ

Dijitalleşen dünyanın hızını yakalamaya çalışan bireyler ve topluluklar kendilerini büyük bir değişimin içerisinde bulmuşlardır. Bilhassa organizasyonel yapılar varlıkları ile sınanmış ve yaşamlarına devam etmenin tek yolu olan değişimi kabul etmişlerdir. Söz konusu değişime iten güç teknoloji olarak görülse de bu oldukça genel bir ifadedir. Görünmeyen tarafta farklı araçlar ve farklı boyutları da bulunmaktadır. Bu araçların en temeli ve en hayati öneme sahip olanı büyük veridir. Öyle ki verisiz bir teknolojik ilerleme düşünülememektedir. Öte yandan dijital dönüşümü yalnızca özel işletmelerin gerçekleştirilmesi gerektiği yönünde yanlış bir sanı da bulunmaktadır. Dijital dönüşüm bir toplumun en küçük parçasını dahi ilgilendiren ve kapsamı altına alan bir olaydır. Bu nedenle kamu kurumlarının da dönüşümü kaçınılmaz bir hal almaktadır. Söz konusu yanlış algıların yıkılması adına kamu yönetiminde büyük veri bazındaki dijital olgular incelenecektir.

Kamu yönetiminde dijital dönüşüm uygulamaları ülkelerin gelişmişlik ve refah düzeylerine göre büyük oranda farklılıklar göstermektedir. Özellikle klasik kamu yönetimi anlayışını benimseyen ve halen bürokrasiyi temel alan yapıların işletildiği ülkeler bu konularda oldukça geri kalmıştır. Yönetim anlayışı ve benimsenen kültür bu anlamda büyük önem arz etmektedir. Diğer önemli unsur ise teknolojik altyapıdır. Dijital dönüşüm meşakkatli bir yolculuktur. Bu yolculukta belirsizlik had safhadadır. Tüm bunlara karşın yolun ucu bucağı da bilinmemektedir. Gelişmekte olan ülkeler bu yolda ilerlerken gelişmiş ülkeler yolu tamamlamış süreç yönetimi şeklinde ilerlemektedir.

Çalışma kapsamında öncelikle dijital dönüşümün kavramsal bir çerçeve içerisinde ele alınacaktır. Bu kapsamda dijitalleşme, dijital dönüşüm ve dijitalleşme sürecinde veri ve büyük verinin önemi irdelenecektir. Ardından özellikle kamu sektörü açısından büyük verinin nasıl bir anlam taşıdığı gösterilerek büyük verinin kamu sektörüne yönelik somut yansımalarına vurgu yapılacaktır. Son olarak, geleceği dijitalle şekillendirmek için büyük çaba gösteren Avrupa Birliği'nin büyük veri faaliyetlerine değinilecektir. AB'nin büyük veriye yönelik bakış açısı değerlendirilecek ve bu bağlamda yürürlüğe konulan Avrupa Birliği Veri Yönetişimi Yasası (Data Governance Act) ele alınacaktır.

1. DİJİTAL DÖNÜŞÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde dijital dönüşüm konusunda mevcut kavramlar ekseninde kavramsal çerçeve ele alınacaktır.

1.1.Dijitalleşme

Buhar makinesinden sonra ilk sanayi devriminin ortaya çıkmasından bu yana radikal değişiklikler birbirini takip etmiş, dijital makineler, otomatik üretim ortamı gibi verimlilik üzerinde önemli etkilere sebep olan dönüşüm hareketleri meydana gelmiştir. Söz konusu radikal değişimlerin temel sebepleri ve tetikleyicileri, talebin bireyselleşmesi, kaynak verimliliği ve kısa vadede ürünlerin geliştirilmesi olmuştur (Ustundag & Cevikcan, 2017). Bu nedenle kurum ve kuruluşlar sürdürülebilir bir rekabet, maksimum hız, verim ve kalite için dijitalleşme ihtiyacı duydular. Dijitalleşmeye yönelik birçok tanım ve ampirik çalışma mevcuttur. Temel anlamda dijitalleşmeye ilişkin kavramları dijital dönüşümden ayıran ana özellik dijitalleşmenin bir olgu, dijital dönüşümün ise bir olay olmasıdır. Dijitalleşme, analog bilgilerin dijital ile entegrasyonu sonucunda meydana gelmektedir. Bu durumda analog bilgilerin bilgisayar diline 0-1/sıfır-bir şeklinde kodlanması diğer bir deyişle sayısallaştırılması dijitalleşmeyi meydana getirir. Bu işlem ile gerçekleştirilmek istenen esas amaç bilgilerin elde edilmesi, işlenmesi, depolanması ve dağıtımının kolaylaştırılmasıdır (Sezen & Eren Şenaras, 2022). Buradan hareketle dijitalleşmeye bir moda, bir fenomen ya da bir furya olarak bakmak gelişen ülkeler ile aradaki dijital uçurumun açılmasına neden olacaktır. İnsanoğlu dijitalleşmeye gündelik hayatta tamamen bağlanmıştır bu nedenle onun için büyük önem arz eder. Öyle ki bir internet kesintisi bir aracın arızalanması küçük ya büyük aksamalara ve sonuçlara sebebiyet vermektedir. İnsanlığı geliştirerek ilerletecek ve birçok soruna çözüm üretecek dijitalleşme, medeniyetin vazgeçilmezidir (Aksu, 2019).

1.2.Dijital Dönüşüm

Dijitalleşmeyi yürütülen fiziksel süreç ya da faaliyetlerin analog bir süreci ile entegrasyonu olarak tanımlamak mümkündür. Bu genelde bilgi ve iletişim teknolojilerinin benimsenerek dijital bir iş modeline dönüştürülmesi ile gerçekleştirilir. Dijital dönüşüm ise bir sonraki adımı kapsamaktadır. Bu tür teknolojilerin benimsenmesinden ve uygulanmasından sonraki süreç, kuruluşun iş modellerinin yanı sıra hükümet ve toplum üzerindeki etkisini ifade eder. Dijital dönüşüm, kurum ya da kuruluşun en son teknolojileri ve yetenekli insanları entegre ederek toplum (yani müşteriler, tedarikçiler, hükümet, diğer kuruluşlar vb.) için sürekli değer yaratma sürecini ifade eder (Queiroz & Wamba, 2022).

Kurum veya kuruluşların dijital dönüşümü yeni değildir. Bu dönem tüm yeni bilgisayarların piyasaya sürülmesi yani 1960'lara kadar uzanabilir. Bu yeniliği takip eden yıllarda, büyük şirketler ve yönetimleri, önemli verimlilik kazanımlarının anahtarı olan muhasebe, bordro, envanter yönetimi gibi belirli sayıda etkinliği otomatikleştirmek için bu ortamlarda programlar geliştirmeye başlamıştır (Leignel vd., 2016). Söz konusu programlar kurum ve kuruluşların daha fazla değer kazanmalarını amaçladı. Böylece meydana gelen paradigma, dijital dönüşümü ortaya çıkardı. Dijital dönüşümün en temel araçları, kurum ve kuruluşların kendileri adına mevcut durumlarından daha fazla değer yaratmasına yardım eden her gün hızla gelişen teknolojik araçlardır. Bu araçların uygun amaçlar doğrultusunda kullanılmasıyla yeni dijital iş modelleri geliştirilir. Kısacası bu denli bir değişim tüm iş ve süreçleri, operasyonel faaliyetleri ve organizasyonel yapıyı etkiler (Verhoef et al., 2021).

Dijital dönüşüm yalnızca özel şirketlere haiz görünür. Bu yanlış bir algıdır çünkü dijital dönüşüm, insanların, teknolojilerin ve organizasyonların kesişiminde yer almaktadır (Queiroz & Wamba, 2022). Bu nedenle insanın ve teknolojinin olduğu her alan dijital dönüşümden sorumludur. Dijital dönüşüm oldukça zorlu bir yolculuktur. Evrim görünümü ile devrim

niteliği taşımaktadır. Dönüşüm hareketi kabul edildiğinde kurum ya da kuruluşlar öncelikle teknolojik cihazlara ve çeşitli programlara yönelmektedir. Bu işin en basit tarafıdır ancak bilgi sistemleri, dönüşümün en zorlayıcı unsurlarından birisidir (Leignel vd., 2016). Çünkü bilgi ve sistemleri dönüşümün ana unsurunu içermektedir. Gerek kamuda gerekse özel sektörde karar alma sürecinde kullanılan bilgi, verilerin yapılandırılmış durumunu temsil etmektedir. Verilerin çeşitli analiz yöntemleri ile amaca yönelik düzenlenmesi bilgiyi oluşturmaktadır. Bilgi dijital dönüşüm sürecinde kurum veya kuruluşların adım atmasına yardımcı olan unsurdur. Bilgiyi oluşturan temel yapı parçacıkları ise verilerdir. Bu minvalde veriler her anlamda hayati önem taşımaktadır.

1.3.Dijitalleşmede Verinin Rolü

Dijital çağda dönüşümün önemli dinamiği bilgidir. Bilginin kaynağına erişmek önemli olsa da doğru bilginin ölçütünü bilmek sürecin niteliğini arttırmaktadır. Bilginin ölçütü farklı felsefi tartışmalara konu olmuştur. Bilgiyi; ampirizm deneye, rasyonalizm akla, pragmatizm elde edilen faydaya, pozitivizm olguya dayandırmaktadır (Bozkurt, 2014). Bu şekilde pek çok yaklaşım mevcuttur. Ancak kurum ve kuruluşlar kâr amacı gütsün ya da gütmesin bir amaç doğrultusunda hizmet verdiklerinden ötürü bilginin değerini ölçmek ve elde edilen fayda doğrultusunda karar almak isterler bu nedenle pragmatik yaklaşıma daha yakınlardır. Bu sebeple veriler en başta belli bir amaca yönelik anlamlandırılırlar.

Dijital çağda bilgi kavramı farklı düzeylerde ve farklı süreçlerde ifade edilir. Bunun için farklı kavramlar kullanılmaktadır. Bilginin en alt düzeyi veri (data), orta düzeyi enformasyon (information), üst düzeyi bilgi (knowladge) en üst düzeyi ise bilgeliktir (wisdom). Ackoff'un sınıflandırmasına dayanan DIKW piramidi data-veri, information-enformasyon, knowladge-bilgi, wisdom-bilgelik düzleminde oluşmaktadır(Uğraş, 2015). Bu hiyerarşide alt düzeyler üst düzeyleri beslemektedir. Diğer bir deyişle veri enformasyonun, enformasyon bilginin, bilgi ise bilgeliğin hammaddesini oluşturur(Turan, 2021). Bilgi yönetimi alanında çalışmalar yapan Ackoff bu hiyerarşiyi destekleyen iki unsur olduğunu öne sürmektedir. Bunlar anlayış-understanding ve bağlılık-connectedness olarak ele alınmaktadır. Bu unsurlar Ackoff'un sıralamasında doğrudan bir basamak değil, bilgi kategorileri arasında geçişi sağlamaya yaramaktadır (Ackoff, 1989; Uğraş, 2015).

Bilgi kategorileri ele alındığında ilk basamakta her şeyin sebebi olan veri görülmektedir. Veri çeşitli araştırmalar veya yaratıcılık gibi bir keşif yolu ile elde edilmiş ve yapılandırılmamış ham gerçeklerdir. Veriler ne kadar faydalı olsa da yapısal olmayan halde herhangi bir anlam taşımamaktadır. Verilerin belli bir dereceye kadar işlenmiş ve veriye nazaran anlam ifade eden çıkarım yapılabilen bilgi kategorisine enformasyon denilmektedir. Enformasyonun statik yapısına karşın çeşitli açılardan bakılarak ve deneyim yoluyla oluşmuş dinamizme sahip olan kategori bilgidir. Son olarak anlamanın nihai aşaması ise bilgeliktir (Turan, 2021).

Verilerin kurum veya kuruluşlar için gerçekten üç önem faktörü mevcuttur. Bunlardan ilki karar verme sürecini geliştirmedir. Kuruluş amacı her ne olursa olsun ürün ya da hizmet sunan bir özel işletmenin veya kamu kurumunun neyi, nasıl ve ne şekilde yapacağına dair stratejik planlar alması somut veriler ile elde edilmelidir. Aksi taktirde hedeflenen çıktılar ile reel çıktılar arasında sapmalar meydana gelecektir. Bu ise kurum ve kuruluşların sürdürülebilir rekabet ve maksimum verim amacına ters düşecektir. İkinci önem faktörü faaliyetleri geliştirmedir. Gelişen ve dönüşen hizmet ortamında hizmet alanların beklentilerinin değişmesi mevcut faaliyetlerin durumunu koruması yeterli gelmemektedir. Bu nedenle kurum ve kuruluşların iç organizasyonlarında daima dinamik olması ve sürekli öğrenme felsefesi ile gelişmeler göstermesi gerekmektedir. Son olarak üçüncü önem faktörü parasallaştırmadır. Daha çok kâr amacı güden işletmeleri kapsayan bu önem faktörü stratejik planlar doğrultusunda bilginin değerlendirilmesi ve parasal boyuta ulaşarak kazanç sağlanmasına

dayanmaktadır. Karını maksimize etmek için çalışan işletmeler bu anlamda büyük çaba harcamaktadır (Marr, 2021).

1.4.Dijitalleşmenin Somut Aracı Büyük Veri

Geçirdiğimiz son on yılda, bilişim ve iletişim teknolojilerinde yaşanan büyük sıçramalar yalnızca dijital cihazların değil adeta onlar ile yaşayan insanların, çevrelerinde var olan malzeme ve ekipmanların internete bağlanması, etraftaki tüm kaynakların sürekli izlenebilirliğini ve değerlendirilmesini sağladı. Bu olaya imkân veren sensörler ve nesnelerin interneti (IoT) olarak nitelendirilen iletişim ağı, bulunulan ortamdan daima veri toplanmasını sağlayarak büyük veri adını verdiğimiz yeni bir paradigma yarattı. İnternet tabanı ile bilişim hizmetlerini kolaylıkla sunan bulut bilişim, tüm bu verileri bir bulut gibi görülen ancak mevcutta görülemeyen depolama alanı ile saklanması ve gereken analizi için hem ölçeklenebilir hem de ekonomik çözümler sundu. Yapay öğrenme metotları ile verilerin analiz edilmesi tüm sektörlerin değişimine ve dönüşümüne neden oldu. Böylelikle herkesin ilgi alanına girmesi ile yapay zekâ ile tasarlanan robotlar bilim kurgu konusu olmaktan çıkarak gerçeklik halini aldı. Diğer yandan, yarının insanları hızla gelişen ve artan teknolojinin beraberinde getirdiği akıllı telefonlar, saatler ve arttırılmış gerçeklik gözlükleriyle yeni arttırılmış insan modeline dönüşecekler. Tüm bunların gerçekleşmesinde yardımcı olan unsur ise büyük veridir.

Büyük veri kavramı, söz konusu olaylara hizmet eden tüm bu verilerin toplanması ve nihayet çok çeşitli alanlarda faydalanma becerisini ifade etmektedir (Marr, 2021). Büyük verinin temel anlamda hız, hacim ve çeşitlilik olarak üç özelliğinin yanına zaman içerisinde doğruluk ve değer olarak iki özellik daha eklenmiştir. Böylelikle büyük veri terimi "5V" şeklinde kısaltılan variety-çeşitlilik, velocity-hız, volume-büyüklük, verification-doğrulama ve value-değer olarak bütün bulmaktadır (Altun vd., 2017). Bu bağlamda büyük veri, yazılı, görseli sayısal ya da işitsel her anlamda verilerin bilgiye evrilerek karar süreçlerine dahil olmaktadır (Kocaoğlu & Şahnagil, 2022; Terzi vd., 2017). Sosyal mecralarda ve kupon göndermekten çok daha ileri giden büyük verinin etkileri, gündelik yaşantımızdan sağlığa, uzay keşiflerinden siyasi seçimlere kadar modern yaşamın neredeyse her kesimine uzanmaktadır. Artık veriyi stratejik bir değer olarak gören kurum ve kuruluşlar hayatta kalabilecekler ve gelişebileceklerdir. Zira veri hayatın her alanında kilit rol oynar vaziyete bürünmüştür. Verileri iş ve iş süreçleri ile ilgili kullanmak mantıklı olsa da akıllıca çizilmiş bir eylem planı olmadan yapılması pahalı ve gereksiz bir sonuç doğurur. Kurum ve kuruluşların hedeflerine giden yolda gerçekten ihtiyaç duydukları verilere odaklanan bir strateji geliştirmeleri gerekmektedir. Gerek özel gerekse kamu işletmelerinin kendilerine haiz bir veri stratejilerine ihtiyaçları vardır. Zira büyük veriyi güçlü kılan verinin kendisi değil veriyi nasıl kullandığınız yönündedir (Marr, 2021).

2. KAMU SEKTÖRÜNDE BÜYÜK VERİ

Büyük veri kavramının kamu sektöründeki yeri ve ne anlam ifade ettiği bu bölümde açıklanacaktır.

2.1.Büyük Verinin Kamu Sektörü İçin Anlamı Nedir?

Değişen kamu yönetimi anlayışı modern işletme yönetimi anlayışı ile benzerlik göstermektedir. Koşullar kamu yönetimini de etkilemiş hizmet beklentileri dinamik olmaya zorlamıştır. Yönetim anlayışı ortaya çıktığından beri, büyük miktarda veriler toplanmış, üretilmiş ve derlenmiştir. Dolayısı ile kamuda veri veya büyük veri kavramı yeni değildir. Yönetimin gerekliliklerinden ötürü her hükümet belli başlı istatistikleri toplamak zorundadır. Sosyal hizmetleri sunmak, kamusal altyapıların oluşturulması, doğal kaynakların organizasyonu, vergi sistemini oluşturmak ve yönetmek gibi hayati işlevleri yerine getirir,

bunları gerçekleştirirken de veri altyapısını zenginleştirir (Longo ve Mcnutt, 2018 akt. Kocaoğlu ve Şahnagil, 2022). Zaman içerisinde verilerin dijitalleştirilmesine yönelik faaliyetler giderek artmış, veri toplama ve analiz etme araçları çeşitlenmiş, hükümetlerin ellerinde bulunan geçmiş verilerin de değerlendirilmesi ile büyük bir dijital veri ortaya çıkmıştır (Rogers, 2014).

Nitekim bu gelişim ve değişim hareketlerinin ardından hükümetler ve politika yapıcıları daha iyi hizmet sunmak ve hata oranını minimuma indirmek amacıyla gerçek veriler ile çalışmaya karar vermiş veriye dayalı politika yapmaya, veriye dayalı karar vermeye başlamıştır. Doğru analiz metotları ile yorumlandığı taktirde kurumların sağlam stratejik kararlar almalarına, iyi bir risk yönetimine ve inovatif faaliyetlerinin etkinliğini sağlayabilmektedir. Bilhassa mevcut durumda meydana gelen teknolojik gelişmeler, verilerin toplanması, işlenmesi ve saklanması gibi tüm süreçlerin maliyetini düşürmüştür. Bu nedenle büyük veri etkin politika yapımı için kamu sektöründe kullanılabilecek önemli ve ideal bir argüman haline gelmiştir (Kocaoğlu & Şahnagil, 2022).

2.2.Büyük Verinin Kamu Sektörüne Somut Yansımaları

Büyük verinin zaman içerisinde toplumun sosyo-ekonomik, kültürel, siyaset gibi birçok alanına dahil olması ile kamu yönetimi bu girişime kayıtsız kalamamıştır. Söz konusu dijital araçların kamu yönetimine dair iş ve süreçlerine uyarlanmasıyla adlandırılan "Kamu Yönetimi 5.0" ibaresi yeni kamu yönetimi anlayışının resmen kabulünü göstermiştir. Devletin ve devlet yapısının dijital dönüşüm sürecine geçiş yapması ile hem merkezi hem de yerel düzeylerde veri temelli yönetimin eğilimini arttırmıştır (Kocaoğlu & Şahnagil, 2022).

Kamu yönetiminde büyük veri uygulama alanları çeşitlilik gösterse de belli başlı alanlar ön plana çıkmaktadır. Güncelliğini halen korumakta olan sağlık alanında özellikle ülkelerin sağlık sistemlerinin yön bulması için büyük veri öncül bir karar mekanizması olarak karşımıza çıkmaktadır. Vatandaşların sağlık bilgilerine ilişkin kayıtlar sağlık bilgi sisteminde tutulmakta ve gerektiği taktirde analiz edilerek kullanılmaktadır (Çeliksoy, 2021). Sağlık sektöründe ilgili verilerin toplanması ve analizinin başarısı, hastalıklara yönelik etkin politika oluşumu paraleldir (Wang vd., 2018). Sağlık hizmetlerinin sunulması iyi bir sistematik ile örneğin il, ilçe, bölgelere göre doktor, personel, hasta ve hastalık dağılımının takip edilmesi, rutin kontroller ile kronik veya salgın hastalıkların önüne geçilmesi mümkün olabilmektedir.

İkinci alan olarak eğitim ve öğretim alanı ele alınabilir. Eğitim bir milletin kayıtsız şartsız gelişmişlik seviyesini gösteren bir unsurudur. Bu nedenle öğrenciler, öğretmen ve halk için eksiklerin giderilmesi, çağın takip edilerek güncelliğin aktarılması doğru ve kesintisiz bir eğitim ve öğretim sisteminin oluşturulmasında söz konusu paydaşlardan alınan veriler büyük önem arz etmektedir.

Güvenlik hususu da diğer bir alandır. Bir ülkenin bireysel ya da topluluk bazında güvenliğinin sağlanması temel ihtiyaçlardandır. Çoğunlukla bu konuda yarı yapısal ya da yapısal olmayan veri türlerinden yararlanılmaktadır. Böylelikle güvenlik tesisinin sağlanarak suçların asgari düzeye indirilmesi amaçlanır.

Bir diğer alan olan ulaşım, kent içi ve şehirler arası güzergâh, trafik ve akışının kontrolünü sağlanması ile ilişkindir. Ulaşım hizmetlerini en iyi şekilde sunmak adına kamu kurumları akıllı ulaşım sistemlerinden faydalanırlar. Böylelikle büyük veri aracılığı ile vatandaşların güvenli, konforlu ve daha az maliyetli bir ulaşım sağlayabileceklerdir.

Farklı bir alan olarak afet ve acil durum yönetimi, genel anlamda bilgi ve iletişim teknolojileri özel anlamda ise sensörler, IoT, internet içerikleri ve örgütsel bazdaki verilerin toplanması ile oluşan büyük çaplı veriler sayesinde afet ve acil durumlara yönelik tedbirler ve müdahaleler

söz konusu olmaktadır. Söz konusu toplanan büyük veri aracılığıyla veriler analiz edilerek afet öncesi, afet anı ve afet sonrası öngörülerek en zarar ile atlatılabilmektedir.

Son olarak ele alınması gereken diğer bir alan ise kamu kurumlarının yeni yöntemler ve teknikler ile hizmet sunmasıdır. Milyon hatta milyarlarca insanı yöneten devletler artan taleplere hızla cevap verebilmek adına yeni çözümler üretmektedir. Veri miktarındaki dev artış verilerin toplanması, planlanması işlenmesi ve idaresini zorlaştırırken IoT ve bulut bilişim gibi yeni teknolojiler oldukça fayda sağlamıştır. Bu teknolojilerin kamu kurum ve kuruluşlarda kullanılması ile kamusal mal ve hizmetlerin sunulmasında farklılıklar gerçekleşmiştir. Bu durumun en büyük örneği elektronik devlet kısaca e-devlet olarak adlandırılan uygulamadır. Bu uygulama ile devletler vatandaşlarına daha etkin ve verimli, hızlı ve zamanında hizmet sunmaktadır (Çeliksoy, 2021).

Avrupa Birliği veri kavramına büyük ilgi göstermektedir. Bu anlamda veriler ile dijitalleşmeyi sağlayarak gelişmeyi hedeflemektedir. Topladığı sağlık verileri ile kişiselleştirilmiş tedavilerin iyileştirilmesi, daha iyi sağlık hizmeti sağlanması ve nadir veya kronik hastalıkların iyileştirilmesine yardımcı olunarak AB sağlık sektörüne büyük oranda tasarruf sağlamayı; mobilite verileri ile gerçek zamanlı navigasyon sayesinde toplu taşıma kullanıcıların zamanından ve araç sürücülerinin işçilik maliyetlerinden; çevresel verilerden, iklim değişikliğiyle mücadele, CO_2 emisyonlarını azaltma ve sel ve orman yangınları gibi acil durumlarla mücadele etmeyi, tarımsal veriler ile hassas tarımın geliştirilmesi, tarımsal gıda sektöründe yeni ürünler ve genel olarak kırsal alanlarda yeni hizmetler sunmayı ve kamu sektörü verileri ile daha iyi ve daha güvenilir resmi istatistikler sağlamak ve kanıta dayalı kararlara katkıda bulunmayı hedef ve ilke haline getirmiştir (Europen Commission, 2023).

3. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN BÜYÜK VERİ YAKLAŞIMI: AVRUPA BİRLİĞİ VERİ YÖNETİŞİMİ YASASI (DATA GOVERNANCE ACT)

Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi'nin Veri Yönetişimi Yasası, verilerin yönetimi üzerine yetki ve kontrol uygulamalarının düzenlenmesi için oluşturulmuş bir çerçevedir. Kamu sektörü organları tarafından saklanan veri kategorilerinin bütün halinde yeniden kullanımına ilişkin koşullar (1); üye devletler ile veri aracılığı hizmetlerinin sağlanması için bir bildirim ve denetleme çerçevesi (2); özgecil amaçlar ile kullanıma sunulan verileri toplayan ve işleyen kuruluşların gönüllü kaydı için çerçeve (3); Avrupa Veri İnovasyon Kurulu'nun kurulması için bir çerçevenin oluşturulmasını kapsamaktadır (4). Söz konusu yönetmelik kamu sektörü kuruluşlarının verilerini yeniden kullanılmasına, özellikle resmî belgelere erişim ve bunların ifşası ile ilgili birlik veya ulusal hukuk kapsamına ters düşmemekte ve gizlilik yükümlülüklerinden muaf tutmamaktadır (European Commission, 2020).

Avrupa Birliği, vatandaşlarına ve firmalarına önemli faydalar sağlayacak Avrupa Veri Yönetişimi Yasasını çıkarmıştır. Bu şekilde dijitalin geleceğini şekillendirmek istemektedir. Avrupa Birliği ülkeleri için stratejik öneme sahip olan büyük veri bu yasa ile güvence altına alınmaktadır. Veri Yönetişimi Yasası, veri paylaşımına olan güveni artırmayı, veri kullanılabilirliğini artırmaya yönelik mekanizmaları güçlendirmeyi ve verilerin yeniden kullanılmasının önündeki teknik engellerin üstesinden gelmeyi amaçlamaktadır. Bu yasa aynı zamanda sağlık, çevre, enerji, tarım, mobilite, finans, imalat, kamu yönetimi gibi sektörlerde hem özel hem de kamuyu içeren stratejik alanlarda ortak Avrupa veri alanlarının kurulmasını ve geliştirilmesini desteklemektedir. Avrupa vatandaşlarının ve işletmelerinin yararına verilerin potansiyelinden yararlanmak için sektörler ve AB ülkeleri arasında daha fazla veri sağlamayı ve veri paylaşımını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır.

Bu anlamda yasa dijital geleceğin inşası üzerine kurulmuş çerçeve niteliğinde bir yönetmelik olup, bu hedef doğrultusunda üye devletler ile birlik ve bütün halinde ilerlemeyi esas

edinmiştir. Kamu sektöründe ve özel sektörde veriler aracılığı ile dijitalleşmenin sağlanması hususunda yönetmeliğin ele aldığı Avrupa Veri İnovasyon Kurulu'nun kurulması büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda oluşturulmak istenen kurul, standardizasyonun sağlanarak kamu sektörü organları ve yetkili oranlar arasında tutarlı bir uygulama geliştirmeye yardımcı olmak; yeni ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi, bilimsel araştırma veya STK'lar ile birlik içinde, veri paylaşımını kolaylaştırmak; mevcut ve gelecekteki veri alanlarının potansiyelinden yararlanmak amacıyla, kurallar doğrultusunda tüm katılımcılara eşit erişim imkânı sağlayan toplum girişimlerinden sorumlu olmaktadır. Özellikle sektöre özgü standardizasyon faaliyetlerini dikkate alarak, veri kullanımı ve sektörler arası veri paylaşımı hususunu açıklığa kavuşturmaktadır.

SONUÇ

Hızla artan ve hayatımızın dört bir yanını saran teknolojik gelişmeler dijital dönüşüm yolculuğunu başlatmıştır. Rekabet ve aksiyonun yoğun olduğu özel sektör bu yolculuğa hızlı bir giriş yapmıştır. Açık sistemler olarak özel sektör, kamu sektörünün bir paydaşı olduğundan ötürü gerek doğrudan gerekse dolaylı yoldan işleyişini etkilemiştir. Tüm bu değişen ve dönüşen koşullar altında kamu sektörü de dijitalleşmeye kayıtsız kalamamıştır. Daha iyi hizmet verebilmek ve halkın istek ve taleplerine hızla yetişebilmek için dijital dönüşüm yolculuğunda yerini almıştır. Dijitalleşme yolunda temel araç olarak kabul edilen büyük veri, özel sektörde olduğu gibi kamu sektöründe de büyük önem arz etmektedir. Zira verilerin hizmet verilerin yapılandırılması ile değerli kılınmaktadır.

Kamu sektörü topladığı yoğun hacimli büyük verileri işleyerek kullanılabilir duruma getirmektedir. Böylelikle sağlık, güvenlik, ulaşım, eğitim ve kamu hizmetleri gibi pek çok alanda etkin ve verimli hizmet verebilmektedir. Avrupa Birliği de büyük veriye oldukça önem göstermektedir. Dijitalleşme yolunda Veri Yönetişimi Yasası ile devasa bir adım atmıştır. Veri Yönetişimi Yasası dijital geleceğin inşası üzerine kurulmuş çerçeve niteliğinde bir yönerge olup temel anlamda gerçekleştirilmesi gereken yapının oluşturulması, geliştirilmesi ve iyileştirilmesinden sorumlu olmuştur.

Avrupa Birliği üye devletleri Veri Yönetişimi Yasası ile senkronize bir şekilde hareket ederek inovatif faaliyetlerde yer alacaktır. Veri yönetişimine ilişkin yönetmelik, yenilik ve yeni işler için bir güç kaynağı olacaktır. Avrupa Birliği'nin veriye dayalı ikinci yenilik dalgası olarak ön saflara taşıyacak niteliktedir. Tüm üye devletler ile bir bütün olarak daha fazla veriye dayalı politikalar ile toplum, iklim değişikliği ve salgın gibi pek çok toplumsal zorluklara karşı daha iyi çözümler sunabilecektir. Özel sektör ile veri toplama, veri entegrasyonu ve veri işleme maliyetlerinin düşürülmesinden faydalanacak bununla birlikte pazarlara girişte daha az engeller ile karşılaşılacaktır. Ayrıca, yeni ürün ve hizmetleri pazara sunma süresi minimize edilecektir. Bu durum hem küçük ölçekli hem de büyük ölçekli firmaların yeni veri odaklı ürünler ve hizmetler geliştirmesini sağlayacaktır (European Commission, 2020).

KAYNAKÇA:

Ackoff, R. L. (1989). From Data to Wisdom. *Journal of Applied Systems Analysis*, *16*(1), 3-9.

Aksu, H. (2019). *Dijitopya*. Pusula.

Altun, T., Şahin, F., & Öztaş, N. (2017). Kamu Politikalarının Belirlenmesi ve Uygulanmasında Büyük Veri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *22*, 2021-2044.

Bozkurt, A. (2014). *Ağ Toplumu ve Öğrenme: Bağlantıcılık*.

Çeliksoy, E. (2021). Kamuda Büyük Veri. Içinde M. Kocaoğlu & S. Usta (Ed.), *Kurumsal Bilgi Yönetimi: Teknolojik Eğitilmler* (Eğitim Yayınevi, C. 1, ss. 119-135).

European Commission, 2020. *REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on European data governance (Data Governance Act)*. Erişim Adresi: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52020PC0767 (Erişim Tarihi: 06.02.2023).

Europen Commission (2023). *European Data Governance Act.* Erişim Adresi: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/data-governance-act (Erişim Tarihi: 06.02.2023).

Kocaoğlu, M., & Şahnagil, S. (2022). *Veriye Dayalı Kamu Politikası – Yerel Düzeydeki Yansımaları; Kuram, Kavram & Ülke Örnekleri*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları.

Leignel, J.-L., Ungaro, T., & Staar, A. (2016). *Transformation Numérique*. John Wiley & Sons, Inc. https://doi.org/10.1002/9781119377986

Marr, B. (2021). *Veri Stratejisi: Büyük Veri ve Nesnelerin İnterneti Nasıl Kar Getirir?* (Çev. B. Gündüz) İstanbul: MediaCat. (Orijinal yayın tarihi, 2017).

Queiroz, M. M., & Wamba, S. F. (2022). Foundations of the Digital Transformation. Içinde *Managing the Digital Transformation* (ss. 1-5). CRC Press. https://doi.org/10.1201/9781003226468-1

Rogers, R. (2014). Political Researh in the Digital Age. *International Public Policy Review*, *8*(1), 73-87.

Sezen, H. K., & Eren Şenaras, A. (2022). Dijitizasyon, Dijitalizasyon, Dijital Dönüşüm Kavramları ve Tarihsel Bir Bakış. *Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute*. https://doi.org/10.30794/pausbed.871440

Terzi, R., Sağıroğlu, Ş., & Demirezen, M. U. (2017). *Büyük Veri ve Açık Veri Analitiği: Yöntemler ve Uygulamalar* (Ş. Sağıroğlu & O. Koç, Ed.; 1.). Grafiker Yayınları.

Turan, H. (2021). Veriye Dayalı Karar Verme. Içinde N. Cemaloğlu (Ed.), *Veriye Dayalı Yönetim* (2.). Pegem Akademi.

Uğraş, T. (2015). Dijital Çağ ve Bilgi: Bilgi Tüketicileri ve Üreticileri. Içinde S. Gülseçen (Ed.), *Bilgi Yönetimi: Bilgi Türeticileri, Büyük Veri, İnovasyon ve Kurumsal Zekâ* (1.). PapatyaBilim.

Ustundag, A., & Cevikcan, E. (2017). *Industry 4. 0: Managing the Digital Transformation* (A. Ustundag & E. Cevikcan, Ed.; C. 80). Springer International Publishing AG. https://doi.org/10.1037/h0033140

Verhoef, P. C., Broekhuizen, T., Bart, Y., Bhattacharya, A., Qi Dong, J., Fabian, N., & Haenlein, M. (2021). Digital transformation: A multidisciplinary reflection and research agenda. *Journal of Business Research*, *122*, 889-901. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.09.022

Wang, X., Liu, Y., Zhang, H., Ma, Q., & Cao, Z. (2018). Public Health Emergency Management and Multi-Source Data Technology in China. *Intelligent Automation and Soft Computing*, *24*(1), 89-96. https://doi.org/10.1080/10798587.2016.1267246

DEĞİŞEN TOPLUM YAPISI ÇERÇEVESİNDE Z KUŞAĞININ YÖNETİME ETKİLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

AN EVALUATION ON THE EFFECTS OF GENERATION Z ON MANAGEMENT WITHIN THE FRAMEWORK OF CHANGING SOCIAL STRUCTURE

Arş. Gör. Beyza GÜDEK

Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

ORCID: 0000-0002-7432-9234

Prof. Dr. Mustafa KOCAOĞLU

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi

ORCID: 0000-0002-9341-6341

ÖZET

Değişen dünya yapısı içerisinde toplumlar, değerler, aile biçimleri, çalışma hayatları ve kuşaklar daima geçmişten itibaren farklılıklar göstermiştir. Yine yeniden değişen ve dönüşen bir dünya modeli mevcuttur. Ancak bu sefer ki değişim daha hızlı ve daha etkileyici olmuştur. Teknolojinin artması ve gelişmesinin yanında ayrıca küreseller sınırlar da ortadan kalkmıştır. Bu nedenle meydana gelen değişimle gerçekleşen bilgi toplumunun etkisi toplumlar üzerinde daha hızlı yayılmıştır. Dijitalleşmenin de büyük etkisinin olduğu bu değişim yeni bir insan kimliği oluşturmuştur. Yeni bir toplumda, alışılmışın dışındaki yaşam koşulları altında yeni bir nesil yeni bir kuşak, Z kuşağı ortaya çıkmıştır. Elbette geçmişten itibaren toplumlar içerisinde benimsenen ve ihtiyaç duyulan yönetim anlayışı da bu değişimlere paralel ilerlemektedir. Bu bağlamda bilginin ana aktör olduğu toplumda, dijital araçlar vasıtasıyla yeni kişilikleri, karakteristik özellikleri ve kendilerine has kimlikleri ile toplumda yer edinmeye başlayan Z kuşağının şekillendireceği yönetim anlayışı tartışma konusudur. Çalışma boyunca değişen toplum yapıları, yönetim anlayışları, kuşaklar incelenecek ve bu minvalde Z kuşağının etkisi ile oluşacak yeni yönetim anlayışı üzerine bir değerlendirmede bulunulacaktır.

Anahtar Kavramlar: Bilgi Toplumu, Yönetim Anlayışları, Kuşaklar, Dijitalleşme, Z Kuşağı.

ABSTRACT

In the changing world structure, societies, values, family styles, working lives and generations always differ from the past. Again, there is a changing and transforming world model. However, this time the change is faster and more impressive. In addition to the increase and development of technology, global borders have also disappeared. For this reason, the effect of the information society realized with the change that occurred has spread faster on societies. This change, where digitalization has a great impact, has created a new human identity. In a new society, a new generation, a new generation, Z generation, has emerged under unusual living conditions. Of course, the understanding of management adopted and

needed in societies since the past is also progressing in parallel with these changes. In this context, in the society where information is the main actor, the management approach to be shaped by the generation Z, which has started to take a place in the society with its new personalities, characteristics and unique identities through digital tools, is a matter of debate. Throughout the study, changing social structures, management mentalities and generations will be examined and, in this respect, an evaluation will be made on the new management approach that will be formed with the effect of the Z generation.

Keywords: Information Society, Management Concepts, Generations, Digitalization, Generation Z.

GİRİŞ

Geçmişten günümüze kadar toplumlar içerisinde her anlamda sürekli değişimler gözlenmiştir. İlkel toplumdan, günümüz bilgi toplumuna kadar gerçekleşen bu değişim ve dönüşüm süreçleri, eşit hızlarda ve eşit şekillerde gerçekleşmemiştir. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine, zaman koşullarına, değişim sebeplerine, toplum yapılarına ve bireylere göre değişiklik göstermiştir. Henüz tüm dünyanın tam anlamıyla ulaşamadığı bilgi toplumu, dijitalleşme ve küreselleşme etkenleri ile değişimlerin en hızlısı ve en etkilisi olmuştur. Toplumların ekonomik, siyasal, kültürel değer ve yargılarını himayesi altına alarak radikal bir değişime sürüklemiştir. Buradan hareketle, kuvvetle muhtemel bir sonraki değişim daha hızlı ve etkili olacaktır. Elbette bu denli etkili olaylardan toplum yapılarının ve bireylerin etkilenmemesi imkânsızdır.

Tarihi süreç izlendiğinde toplumsal yapıların biçimleri ile yeni insan kimlikleri gelişmiştir. Bu gelişimler kuşak kavramı içerisinde incelenmiş ve dönemin üyeleri bir grup şeklinde başlıca kişilik özellikleri ile tasvir edilmiştir. Toplumların yapısı ve dönem koşulları ile şekillenen yeni insan karakteri bilgi toplumunda da mevcuttur. Bu anlamda, özellikle dijitalleşmenin etkilerini deneyimleyen Z kuşağı üyelerinin özelliklerinin, diğer kuşaklarınkinden belirgin şekilde farklılaştığı görülmektedir. Dijitalin içerisinde doğmanın ve büyümenin etkisi ile şekillenmiş dijital kimlikleriyle ortaya çıkan bu kuşağın, henüz işgücü piyasasına katılmadıkları veya iş ortamlarına yenice dâhil oldukları için çalışma hayatındaki durumu değerlendirilememektedir. Ancak genel özellikleri üzerinden öngörüde bulunmak mümkündür. Günümüz dünya koşullarında yetişen bu bireyler olumlu ve olumsuz kişilik özellikleri ile öne çıkmaktadır. Örgütler açısından alışılagelmiş yönetim anlayışlarında bu özelliklere sahip bireylerin yer edinmesi oldukça güç görünmektedir.

Örgütlerin benimsedikleri geleneksel yönetim anlayışları yeni nesil ile tezatlık göstermesinin sonucunda yalnızca günümüz koşullarına değil aynı zamanda günümüz bireylerine de uygun bir yönetim anlayışı ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaç doğrultusunda örgütler öncelikle bünyesindeki dijital dönüşümü sağlamalı ve ardından gelişen toplumsal yapı çerçevesindeki, Z kuşağı adaylarının beklentilerine ilişkin yeni bir örgüt kültürü, iş süreci, iş biçimi ve dolayısıyla yeni bir yönetim anlayışı ortaya koymalıdır.

Bu çalışma da değişen toplum yapısı incelenerek geçmişten günümüze kuşaklar ile yeni nesil Z kuşağı ve özellikleri ele alınacaktır. Bu bilgiler doğrultusunda Z kuşağının çalışma hayatına olası etkileri yönetim anlayışı ekseninde değerlendirilecektir. Böylelikle Z kuşağı ve iş hayatından beklentileri şirketlerin insan kaynaklarına yönelik yatırımlarına bir stratejik plan oluşturulabilecektir.

1. DEĞİŞEN TOPLUM YAPISI ÜZERİNDE DİJİTALLEŞMENİN ROLÜ VE ETKİSİ

Teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, içinde bulundukları toplumsal yapılar ile etkileşime girmiştir. Bilgi ve iletişim teknolojileriyle ile toplumun karşılıklı olarak etkileşimi sonucunda bilgi toplumu ortaya çıkmıştır. Toplumların gelişme aşamalarının sonunda yer alan ve yaşamın her alanında bilginin hâkim olduğu yeni tür toplum tipi olarak nitelendirilen bilgi toplumu; toplumların bilgiyi ekonomi, toplum, kültür, siyaset ve teknoloji gibi birçok alana dâhil ettiği toplumsal bir olgu olarak ifade edilmektedir. Böylesine çok boyutlu bir etkiye sahip olan bilgi toplumunun yalnızca bilişim teknolojilerinin kullanımı ile gerçekleştiğini söylemek mümkün değildir. Bilginin amaç olarak belirlendiği ve bilgi teknolojilerinin ise birer araç olarak kullanıldığı bilgi toplumu esasında, çok daha farklı bir gerçeklikten ibarettir. Nitekim günümüzde güç ve iktidar kaynağı olan bilginin üretimi, muhafaza edilmesi, etkin kullanımı ve paylaşımı büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla günümüz koşullarında söz sahibi olabilmek ve bilgi yönetimi alanında öne çıkabilmek için bilişim olarak nitelendirilen ileri seviyedeki teknolojinin yalnızca üretim ve gelişim aşamalarına değil, aynı zamanda kullanım ve dağıtım sürecine de hâkim olunması gerekmektedir. Kısacası toplumların çağa ayak uydurarak bilgi toplumuna ilerleyebilmesi, söz konusu araçlara sahip olmaları ve bu araçları toplum yararına en etkin ve verimli biçimde kullanmalarına bağlı olmaktadır (Yeşilorman ve Koç, 2014: 117-118).

Başlıca gelişmiş olan Avrupa ülkelerinde artan bilginin ve bilgi teknolojilerinin kullanımı hızla yayılmış ve kısa süre içerisinde dünyayı hâkimiyeti altına almıştır (Aktan ve Tunç, 1998: 123). Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gelişen teknoloji, yüzyılın sonlarına doğru yoğunlaşan bilgi ve uzay ile askeri teknolojilere ve kısa zaman içerisinde toplumsal yapının her alanına tesir etmeye başlamıştır. Başlarda masum bir şekilde ortaya çıkarak merak uyandıran iletişim araçları, televizyon, bilgisayar ve ulaşım araçları gibi insan yaşamını kolaylaştıran teknolojik ürünler, toplumların alt yapısında var olan teknik eksikliği gidermeye başlamıştır. Nitekim yaşanan bu gelişmeler bireylerin hem üretim hem de tüketim kalıplarındaki alışkanlıklarında büyük bir değişikliğe sebep olmuştur. Enerji üretiminden, bilimsel araştırmalara kadar etkisini gösteren teknoloji, ulaşım alanında klasik zaman ve mekân kavramını yıkmış, bireyleri tamamı ile etkisi altına almıştır. Toplumsal anlamda yaşanan bunca değişimin sonucunda gelişen elektronik çağ, standartlar ötesinde, zaman ve mekân bağımsız, taşınabilir bir endüstri ötesi dönemi meydana getirmiştir. Dönemin bu yönü ile oluşan bilgi trafiği, üretim alanında da toplumları etkisi altına almıştır. Bu anlamıyla bilgi trafiği, üretimin esas kaynağını oluşturmaktadır. Küreselleşmenin kapılarını açtığı sonsuz rekabet ortamı, bilginin kalkındırması ile hız-kalite-maliyet üçlüsü etrafında müthiş bir pazar gücü oluşturmuştur (Gere, 2008; Meder, 2001: 76).

Buradan hareketle bilgi çağı ile bilgi toplumu oluşumunun esas sebebi olarak bilgi ve iletişim teknolojilerin gelişimi olduğu söylenebilmektedir. Zira bilişim alanında yaşanan teknolojik gelişmelerin hız kazandığı İkinci Dünya Savaşı döneminin ardından, bilgi toplumu kavramının ortaya çıkışı söz konusu toplumun bilişim teknolojileri ile arasındaki ilişkisini ortaya koymaktadır. Toplumlar ile bilgi ve iletişim teknolojileri arasındaki dizgelerin sonucunda meydana gelen yapısal bir değişim ve dönüşümü temsil edilen bilgi toplumu, sanayi toplumu ile karşılaştırılarak somutlaştırılmaktadır (Yeşilorman ve Koç, 2013: 121-122).

Sanayi toplumlarında üretim araçları ve maddi sermaye refah kaynağı iken bilgi toplumlarında gücün kaynağı insan ve bilgiden oluşmaktadır. Sanayi toplumunda üretimde kullanılan makine ve araçlar, bilgi toplumunda yerlerini bilgisayarlara bırakmıştır. Mavi yakalı çalışanların azalarak beyaz yakalı çalışanların da artmasından anlaşılacağı üzere, sanayi toplumundaki kol ve kas gücü ihtiyacı bilgi toplumunda beyin gücüne dönüşmüştür.

Böylelikle sanayi toplumunda öncelikle tercih edilen fiziksel anlamdaki insan sermayesiyken, bilgi toplumunda düşünsel anlamda kendini yetiştirmiş nitelikli beşerî sermaye öne çıkmıştır. Yine sanayi toplumuna kıyasla üretim biçimi ile üretilen mal ve hizmetler değişiklik göstermiş, bu değişiklikler de yeni sektörlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Aktan ve Tunç, 1998: 126-128). Bununla beraber toplumun her alanında öne çıkan bilgi ve bilgi teknolojilerinin gelişmesi bilgisayarlara dayalı, enforme edilmiş bilgilerden oluşan verilerin etkin ve verimli kullanımı ile yüksek miktarda ve kitlesel bir şekilde bilgi üreten toplumsal yapıya evrilmiştir (Ünal, 2009: 138). Gelişen ve dönüşen toplumun etkisi bireyleri yalnızca sosyo-ekonomik ya da teknolojik anlamda etkilememiş, onların değer ve yargılarına dokunmuş, sosyal ve politik sistemlerinde de büyük ve yeni bir paradigmaya sebep olmuştur. Bu paradigma ile ortaya çıkan değer sistemi bağımsız bir şekilde bireylerden oluşan, daima öğrenme odaklı klasik merkeziyetçilikten uzak, ademi merkeziyetçi bir toplum olarak şekillenmektedir (Aktan ve Vural, 2016: 7-8; Sevinç ve Özata, 2010: 16-17).

1.1. Bilgi Toplumu: Dijital Yerliler Ekseninde Z Kuşağı

Bilginin getirdiği yeni toplum ve kültürel dinamikleri üzerinde bilişim teknolojileri ne kadar önemli olsa da onun etkisinin yayılmasını ve hız kazanmasını sağlayan en büyük etken internet olmuştur. Nitekim internetin tesirine maruz kalan ve bu sanal ortam içerisinde faaliyet gösteren her bireye "dijital yerli" ismi verilmektedir. Kuşak farkı itibari ile teknolojinin içerisine dâhil olamayan veya kendisini bu sanal dünyaya uzak hisseden eski kuşaklar da dijital göçmenler olarak tabir edilmektedir (Karabulut, 2015: 16; Bilgiç, Duman ve Seferoğlu, 2011: 2). Kısacası bilgi toplumu içerisine dâhil olan her birey bir dijital yerlidir. Ancak bu bireyler toplumun değişim süreçlerine tanıklık etmiş, dijitalin içerisinde yaşamaya uyum sağlamak zorunda kalmışlardır.

Çeşitli isimler ile nitelendirilen dijital yerliler, bilgi ve iletişim teknolojilerinin vasıtası ile bilgi toplumunun getirmiş olduğu yeni karakteristikleri ifade etmektedir. Tabii ki bu bireyler dijital göçmenlerden ayrılarak interneti yani sanal dünyayı etkin bir şekilde kullanmaktadır. Etkin kullanımını özellikle sosyalleşmek ve iletişim kurmak amacı ile kullanan bu bireyler, güncel teknolojilere kolaylıkla uyum sağlayabilir ve hiçbir çekince yaşamadan rahatlıkla kullanabilmektedirler (Karabulut, 2015: 16). Dijital göçmenlerden daha farklı düşünen bu bireyler bilgiyi hızlı bir şekilde almaya alışık olup, çoklu görev sistemleri ve birbirleri ile paralel ilerleyen süreçlerin üstesinden başarılı bir şekilde gelmektedirler. Bilgisayarlı ve internet tabanlı işleri tercih etmekte ve ağa bağlı olduklarında en iyi şekilde çalışmaktadırlar (Prensky, 2001: 2). Böylesine bir tempoya ayak uydurabilmeleri ise dijital göçmenler ile dijital yerliler arasındaki oluşan dijital uçurumun da artmasına sebep olmuştur.

Bu bağlamda bilgi toplumundaki dijital yerlilerin özellikleri diğer toplumsal yapılanmalarda bulunan kişi karakterinden oldukça farklıdır. Bunun sebebi ise tarım toplumunda kas gücünün ve sanayi toplumunda makine gücünün aksine beyin gücünün öne çıkmasıdır. Nitekim insanların fiziksel etkinliklerinden ziyade zihinsel etkinliklerinin önemi artması ile oluşan yeni karakteristik yapı, geçmişe nazaran büyük farklılık göstermiştir. Bahsi geçen bu bireyler, hızlı bir şekilde bilgiye erişebilmek, grafikleri metinlere tercih etmek, ciddi çalışmaların yanı sıra oyunlara yönelmek, birçok görevi paralel şekilde yönetmek, hiper metne benzer rastgele erişimi seçmek gibi özellikleri ile ön plana çıkmaktadırlar (Bilgiç, Duman ve Seferoğlu, 2011: 4; Prensky, 2001: 2; Karabulut, 2015: 17).

Bilgi toplumu ile ortaya çıkan yeni kavramların açıklamalarında bazı farklılıklar görülmektedir. Bu açıdan dijital yerliler arasındaki farkın anlaşılabilmesi adına, internetin içerisinde doğan ve henüz istihdam alanlarına dâhil olmamış yeni neslin karakteristik özelliklerini ayrıca ele almak gerekmektedir. Fakat öncesinde kuşak kavramına değinmek ve

kuşakları birbirinden ayıran etkenleri ortaya koymak, çalışmadaki aralarında küçük farklar olan kavramların anlaşılmasına fayda sağlayacaktır.

Kavramsal açıdan kuşak, yirmi beş ila otuz yıllık bir dönem ve bu dönem içerisinde dünyaya gelen bireyler kümesi olarak ifade edilmektedir (Adıgüzel, Batur ve Ekşili, 2014: 169). Dönemin getirdiği koşullar nedeniyle sade bir yaşam süren sessiz kuşak 1925 ila 1945 yılları arasındaki üyelerden oluşan ve yüzyıllardır meydana gelen en küçük kuşak olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kuşağın üyeleri gelenekseli benimsemiş ve itaatkâr tavırları ile ön plana çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan başlayarak 1964 yılına kadar süren bebek patlaması, bu süreçte doğan kişilere verilen kuşak ismidir. Bu kuşağın mensubu bireyler iş hayatlarında takım çalışma eğiliminde olup işe bağlılık kriterlerini, işte geçirilen sürecin miktarı ile belirlemektedir. Bu nedenle dönemin üyeleri, işkolik görünmek isteyip, çalışma ortamlarında katılım gösterdikleri takım ruhunun ve iletişiminin var olduğu, bireysel bağımsızlığa önem veren, işbirlikçi, rızaya yönelik bir sistemi benimsemektedirler (Toruntay, 2011: 69-71). Bebek patlaması sonrasında 1965 ila 1980 yılları arasında doğan X kuşağı üyeleri yapı itibari ile sert bir karaktere sahip olmuşlardır. Bu kuşak üyeleri otoriteyi benimseyen, çalışma hayatlarında kariyerlerine önem veren ve işlerine sadık bireyler olarak öne çıkmaktadır. X kuşağına mensup olanlar iş yaşamındaki keskin sınırları kaldırarak kişisel beklentilerine ulaşma çabası içerisinde olmuşlardır (Çetin-Aydın ve Başol, 2014: 4). Günümüz teknolojik aletlerin ilk dönemine ve dönüşümün ilk evresine denk gelen bu kuşağın teknoloji kullanımı Y kuşağına kıyasla oldukça geride kalmıştır (Toruntay, 2011: 74).

Teknolojik aletlerin toplumlarda yer edindiği ve internetin ise kısmen ulaşılabilir olduğu değişimin içerisinde yer alan Y kuşağı 1980 ila 2000 yılları arasında doğan bireyleri kapsamaktadır. Her ne kadar yakın bir tarih olarak görünüyor olsa da Y kuşağının hemen ardından gelen yeni nesil ile arasındaki fark oldukça fazladır. Bunun nedeni ise toplumsal yapıların değişimin hızı ile ilişkilendirilmektedir. Zira tarım toplumlarında on bin yıl kadar süren bu dönüşüm, sanayi toplumunda 250 yılda gerçekleşirken, bilgi toplumunda yalnızca on yıllar ile ifade edilebilecek bir süreci içine almaktadır (Turhan ve Okçu; 2018: 72-73). Hızla gelişen bilgi ve iletişim teknolojilerinin yanında internetin yayınlaşması ile Y kuşağının karakteristik özellikleri diğer iki kuşaktan ayrılmaktadır. Nitekim doğduklarından itibaren medyanın etkisi altında kalan bu kuşağın üyeleri, zihinsel etkinliklere daha fazla odaklanmış, sürekli öğrenerek teknolojinin hızlı temposuna ayak uydurabilmek adına her türlü eylemlerinde hızlı hareket etmek zorunda kalmışlardır. Bilgi toplumunun getirdiği değişimlerin her alana yansıması ile Y kuşağının çalışma yaşamlarında da değişiklikler meydana gelmiştir. İş anlayışları bulundukları fiziksel ortamdan ziyade, yerine getirdikleri eylemlere dayandırılmıştır (Adıgüzel, Batur ve Ekşili, 2014: 177). Esnek çalışma sisteminin temelini atan bu kuşağın üyeleri, birçok işi aynı anda yürütmek, beklentilerini anında gerçekleştirmek, her şeyi anlamaya ve kavramaya çalışmak gibi özellikleri ile ele alınmaktadır. (Çetin-Aydın ve Başol, 2014: 4). Bu özelliklerden yola çıkarak çalışmada ele alınan dijital yerli kavramını Y kuşağı için kullanmak daha uygun olacaktır.

Daha önce de bahsi geçen dijital yerliler ile Y kuşağı mensuplarının karakteristik özellikleri ve çalışma hayatlarında gösterdikleri eğilimler benzerlik göstermektedir. O halde 2000 sonrası için konuşulan ve 21. yüzyılın ilk kuşağı olan Z kuşağının, dijital yerliler çerçevesinde bulunmasına rağmen bu kalıpların dışında kaldığı aşikârdır. Bu nedenle henüz çalışma hayatında çok yeni yer alan, hatta çalışma hayatına katılmamış Z kuşağını yürütülen çalışma sürecinde ayrı bir başlık altında ele alarak incelemek ve geleceğe yönelik iş yönetimi alanında muhtemel özelliklerini öngörmek yerinde olacaktır.

1.2. Z Kuşağı ve Yeni Yönetici Karakterleri

Diğer kuşaklardan farklı olması ile öne çıkan Z kuşağının, yüksek oranda dijitalin yaygın olduğu bir dönem içerisinde dünyaya gelmiş olması en önemli özelliğidir (Taş, Demirdöğmez ve Küçükoğlu, 2017: 1033). Bu kuşağı oluşturan üyelerin doğum tarihleri yeni geçmiş zamanımız olan 2000 ila 2020 yılları arasını kapsamaktadır. Z kuşağı mensuplarının doğdukları zaman diliminin getirileri ile kimlikleri şekillenmektedir. Nitekim bilgi toplumunun tam anlamıyla içerisinde yer alan bu kuşağın karakteristik özellikleri alışılagelmişin dışında kalmıştır. Yaratıcılıktan hoşlanan bu bireyler gelenekselin aksine ezber yapmaktan ziyade hayallerindekileri gerçekleştirmek isteyen sonuç odaklı kişilerdir. Henüz çalışma hayatlarında bulunmayan ya da yeni yeni katılan bu bireyler gereken işlerin yapay zekâ ile tasarlanan sistemler tarafından yapılacağından ötürü karar verme mekanizmasından uzak olacakları ve dolayısıyla geçmişte iş hayatında yaşanan sorunlarla daha az karşılaşacakları düşünülmektedir. Diğer kuşaklara kıyasla bağımsız olarak yetişen bu kuşağın üyeleri takım çalışmalarından uzak, kolay kolay tatmin olamayan, karar vermekte zorlanan dikkat ve konsantrasyon eksikliği gibi problemler yaşayan bireyler olacağı ileri sürülmektedir. Bilgi toplumunun içerisinde, bilgi ve iletişim araçları ile büyümenin getirmiş olduğu tüketici karakter, bu bireylerde açık bir şekilde görülmektedir. Bu kuşağın bireyleri, örgüt yapı ve biçimlerinin ağ sistemine dönüşmesinin de etkisi altında hiyerarşiden uzak, bağımsızlığın etkisi ile özgürlüklerine düşkün ve otorite kavramına karşı soğuk bireyler şeklinde gözlemlenmektedir (Toruntay, 2011: 81-83).

Gelişim gösterdikleri dönemlerde çevrenin ve teknolojinin etkisi ile her şeyin hazır bir şekilde önlerine sunulması esasında Z kuşağı üyelerini tembelliğe sürüklemiştir. Nitekim teknolojiyi kullanabilen fakat büyük oranda teknolojinin de kendilerini kullanmasına izin veren bu kuşak hem zihinsel hem de fiziksel fonksiyonları ile geride kalmaktadır. Dolayısı ile ortaya çıkan bu zayıf yanları çalışma hayatlarına da etki edeceği öngörülebilmektedir. Z kuşağı mensuplarının hizmet ettikleri organizasyonlara ve markalara karşı sadakatsiz olacakları, hazıra alışkınlıkları ve bireysel rahatlığa düşkünlükleri ile azim ve hırs gibi özelliklere rastlanmayacağı aksine kolay bir şekilde sıkılarak aceleci kararları ile işlerinden çabucak vazgeçebilecekleri düşünülmektedir (Çetin-Aydın ve Başol, 2014: 4). Diğer yandan, birden çok iş yapma, hızlı karar alma ve bu kararları hızlı bir şekilde eyleme dökme gibi özelliklerinin yanında yaratıcılıkları ve haklarını arama nitelikleri ile de iş hayatlarında başarı göstereceklerine dair yaklaşımlar da bulunmaktadır (Toruntay, 2011: 81; Çetin-Aydın ve Başol, 2014: 4).

Buradan hareketle yeni özellikleri ile standartların dışında bir kalıp oluşturan Z kuşağının ben merkeziyetçi anlayışları örgütlerin yalnızca yapısal işleyişini değil aynı zamanda yönetici kavramlarının da değişiklik göstermesine sebep olacaktır. Çalışma hayatında yoğun bir şekilde görüldüklerinde Z kuşağının organizasyonlara yönelik oldukça radikal etkileri olacaktır. Bu nedenle söz konusu kuşağın çalışma hayatına gelişi ile birçok olgunun da değişiklik göstereceğine inanılmaktadır (Toruntay, 2011: 82).

Yaşanılacak bu büyük değişim ve dönüşüm uzak görülmemektedir. Toplumsal yapının değişmesi, örgüt biçimlerin farklı şekillenmesi ve Z kuşağı döneminin de kapanması ile toplumun her alanında farklılaşmanın geçekleşeceği aşikârdır. Bu değişim kimileri tarafından kaos olarak algılansa da kaçınılmaz olacaktır. Bu nedenle toplumun değişen temel yapı taşı bireyi incelemek ve yönetim anlayışında meydana gelecek değişimi öngörmek geleceğe büyük fayda sağlayacaktır.

2. DİJİTALLEŞMENİN ETKİSİ VE DİJİTAL YERLİLER EKSENİNDE BİLGİ TOPLUMUNDA YÖNETİM

Bilginin ön planda olduğu organizasyonlardan oluşan bilgi toplumu, bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızlı gelişimine, aynı şekilde yetişebilecek bir toplumsal yapının da gerekliliğini ortaya koymuştur (Şahin ve Temizel, 2007: 181-182). Bu anlamda verilen salgın hastalığı örneği, değişime direnç gösterenler için dönüşümün önemini kavrayıcı ve gösterir niteliktedir. Genel anlamda gelişmiş ülkelerde görülen ve henüz sanayileşme evresini geçememiş, gelişmekte olan ülkelerde bile etkisini gösteren bilgi toplumu sürecinde, öncelik bilginin üretimi ve kullanımı olmuştur. Bilgi toplumuna ulaşan ülkeler dahi bu süreci halen tamamlamamış olmaları nedeniyle, gelişmişlik düzeylerinin süreklilik kazanması için bilim, teknoloji ve insan unsuruna yönelik yatırımları ön plana çıkartmışlardır (Şahin ve Temizel, 2007: 182).

Örgütsel yapılanmalardan yönetim anlayışına kadar bütün sistemin değişimine sebep olan bilgi toplumu, bu anlamda geçmiş yönetim yaklaşımlarının özelliklerinden oldukça farklıdır. Genel anlamda bilgi toplumu yönetim anlayışının özellikleri şu şekilde sıralanabilmektedir (Akyıldız, 2004: 447):

- Yönetimin her basamağının bilim ve teknolojiden fayda sağlaması,
- Yönetim altındaki bireyler ile yöneticiler arasındaki eşit olmayan güç dağılımının nispeten yok olması,
- Katı, hiyerarşik yapının bulunduğu bürokratik yapılanmaların aksine katılımcı demokrasinin benimsenmesi,
- Hem yöneten hem de yönetilen için yönetim kavramının öneminin artması,
- Yönetilen odaklı yönetim biçiminin kabul görmesi,
- Hizmetlerdeki bürokratik engellerin azalması, hizmetlerin elektronik ortamlara dökülmesi ve elektronik kurumsallaşmanın artması,
- Eski yönetime egemen olan kapalılık, gizlilik ilkesinin yerini açık ve hesap verebilirlik ilkesinin alması,
- Merkeziyetçi yönetimin yerini âdemi merkeziyetçi yapılanmalara bırakması bu yönetimin özelliklerinden bazılarıdır.

Kısacası yönetim anlayışının yerini çok yönlü bir yönetişim anlayışının alması bilgi toplumunun yönetim süreçlerinde, teknolojik, katılımcı, açık sistemli ve birey odaklı farklı unsurlar ortaya çıkarmıştır (Akyıldız, 2004: 448). Bunun esas sebebi toplumdaki paradigma değişimi olarak gösterilebilmektedir. Nitekim dünya çapında gerçekleşen teknolojik gelişim ile bilgi ve iletişim teknolojilerinin hizmet sunumunda verdiği imkânları örgütlerin de etkin bir şekilde değerlendirmesi ve kullanması ile günümüzde tanık olduğumuz dijital yönetişim unsurlarının hızla hayatlarda yer aldığı görülebilmektedir (Özer, 2017: 461). Dijital yönetişim, yeni gelişen yönetişim biçimi olarak ortaya çıkan, elektronik yönetişime odaklanan güncel bir kavramdır. İyi bir yönetişim bilgi ve bilgi topluluklarının yöneticiler tarafından tanınmasına dayanmaktadır. Yöneticiler de dâhil olmak suretiyle bütün bireylerin birbirleriyle bağlı olmasını sağlayan, herkesin bilgiye erişim imkânı veren ve bu bilgileri kullanması için demokratik haklar tanıyan bir ağ sistemi içerisinde bilgi topluluklarının dijitalleşmesi, söz konusu yönetişim biçiminin yolunu açmaktadır (Nath, 2021: 4-5). Teknolojiden faydalanmak verilen hizmetlerde etkinlik ve verimlilik sağlarken diğer yandan bu sistemi daha basit ve anlaşılabilir bir hale getirmiştir. Dolayısı ile bilgi toplumlarında ana aktör haline gelen dijital yönetişim hem toplumdaki bireylerin hem de yöneticilerin refahını arttırmıştır.

Bu denli önemli bir yeri olan dijital yönetişim, esasında ağların arasında iletişimi gerçekleştiren, yatay bir yapıda koordinasyonu sağlayan ve herkesin katılımına imkân veren bir ağ tipi yönetişim biçimidir (Özer, 2017: 467). Etkin bir yönetim anlayışı şeklinde

benimsenen bu yönetim biçiminde rol oynayan herkes dijital yerli olarak nitelendirilmektedir. Teknoloji ve internet, organizasyonlarda yönetimi yönetişime dönüştürürken, yönetici odağının liderlere çevrilmesine sebep olmuştur. Gün geçtikçe daha çok aranan liderlik vasfı organizasyonlar için büyük önem arz etmeye başlamıştır. Zira birey odaklı yeni organizasyon modellerinde, yalnızca üst kademeden alt kademeyi gözleyecek bir yöneticiden ziyade; lider bir yönetici ihtiyacı gözetilmiştir. Söz konusu liderlik kavramını yöneticilik kavramından ayıran nitelik, kendisini izleyen bireyler ile yakından ilgilenerek, yatay ağ örgütlenme biçiminde etkileyicilik fonksiyonu sayesinde bireyler arasındaki iletişim ve koordinasyonu sağlamasıdır (Şimşek vd., 2020: 79). Klasik yönetim anlayışına ters düşen bu yaklaşım türü neo-klasik yönetim anlayışında var olan insancıl yaklaşımına uyum göstermektedir. Günümüz modern örgüt yapılarında ön plana çıkan lider yöneticiler, geleneksel yöneticilerin aksine astları ile enformel ilişkiler göstermektedir (Şimşek vd., 2020: 85).

Bilgi toplumunun yeni yöneticileri, bilginin yönetilmesi gerektiğinin farkındadırlar. Zira organizasyonun amaçları doğrultunda gerçekleştirilen her türlü faaliyetin daha iyi gerçekleştirilmesi için organizasyon içerisinde yer alan kişi veya kişilerin tamamına sistematik ve kolektif bilginin elde edilerek, paylaşımının sağlanması ve uygulanmasına olanak veren bilgi yönetimi tüm organizasyonu kapsayan bir sistemdir (Selvi, 2012: 203). Günümüz organizasyonları ve yöneticileri bu sistemi dijitalleşmenin verdiği imkânlar ile yürütmektedir. Teknoloji ve internetin bu sistemin gerçekleşmesindeki rolü büyük önem arz etmektedir.

Bilgi ve iletişim teknolojileri farklı organizasyonlar arasındaki bilgi akışını hızlandırmış ve gecikme süresini, günlerden neredeyse saatlere hatta dakikalara indirmiştir. Aynı nitelikli bilgilerin birkaç iletişim kanalından geçmesine gerek kalmamıştır. Birden fazla kanalın kullanılmaması, bilgilerin kaybolması veya bozulma olasılığını azaltmıştır. Öte yandan, bilgi alıcılarının ve sağlayıcılarının alanını genişletmiş, bilginin daha fazla yayılmasına dolayısıyla dağıtılan bilgi miktarının da artmasına neden olmuştur. Bu teknolojilerin sağladığı diğer bir fayda ise, daha önce hiç var olmayan bilgi alışverişi platformları yaratmış olmalarıdır. Bu platformlar, hiyerarşi ve bürokrasi gibi bilgi akışının önünü kesen geleneksel ve organizasyonel engellerin aşılmasına yardımcı olmuştur. Kullanılan bu ağ platformlarının hiçbir ayrım gözetmeksizin herkese eşit haklar tanıması da hizmet alan bireyler için diğer önemli bir unsurdur (Nath, 2021: 2). Hem bireysel hem de kurumsal açıdan fayda sağlayan bilgi yönetimi, bilgilerin toplanması, saklanması, dağıtılması ve kullanılması gibi çeşitli aşamalardan geçerek böylesine verimli çıktıların elde edilmesine imkân sağlayan bir süreç olmuştur (Selvi, 2012: 204).

Çalışmanın başından itibaren gözlemlenen, bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile toplumsal yapının değişmesi, değişen toplumsal yapının ekseninde değişen örgüt ve yönetim yapılanmaları ve dolayısı ile buna paralel değişen bireyler ve yöneticiler öne çıkmıştır. Tüm bunlar ele alınırken birbirleri ile olan karşılıklı etkileşimi açıkça ortaya konmuştur. Söz konusu değişim ve dönüşüm halen tamamlanmamış ve büyük hızla devam etmektedir. Bu bağlamda toplumun yeniden değişeceği, örgütler ve yönetim anlayışlarının farklı biçimlere yöneleceği, bireylerin ve yöneticilerin yeniden değişeceği aşikârdır. Bu değişime sebebiyet veren en büyük unsur ise, teknolojinin hala daha farklı şekillerde ve daha büyük hızla gelişiyor olmasıdır.

2.1. Dijitalle Tanışan Yerliler ve Dijitalle Doğanlar: Z Kuşağı

İlk toplumlardan itibaren incelediğimiz değişim ve dönüşüm günümüz modern toplumuna kadar ulaşmamızı sağlamıştır. Ancak günümüzde gerçekleşmekte olan bu değişim geçmiş değişimlere göre çok farklıdır. Önceki dönemlerde de kuşaklar arasında geçişler olmuş ve değişimin getirdiği sıkıntılar olmuştur ancak bu seferki geçiş süreci daha derin, daha etkili ve

daha hızlı gelişmektedir (Prensky, 2001: 1). Öyle ki, henüz toplumlar bilgi toplumuna tamamen alışamamış ve getirdikleri yeniliklere uyum sağlayamamışken, toplumsal yapı yeniden evrilmeye başlamıştır. Kısa süre önce geride bırakılan 2020 yılı Z kuşağını çoktan kapatmış, içerisinde bulunduğumuz yıl ise yeni bir kuşağa kucak açmıştır. Söz konusu dijitalleşmenin içerisinde yer edinen her türlü birey dijital yerliler olarak adlandırılırken, bu dijitalleşmeye uzak olan bireyler ise dijital göçmenler olarak ifade edilmektedir. Çeşitli kavramlar ortaya çıksa da dijitalleşen toplumdaki bireyler için genel kabul görmüş ifade dijital yerliler kavramı olmuş ve Z kuşağı da bu kavrama tâbi tutulmuştur (Turhan ve Okçu, 2018: 149). Fakat bu noktada yapılması gereken çok önemli bir ayrım vardır: Y kuşağına mensup bireylerin dijital ile sonradan tanışmasına karşın, Z kuşağının tamamen dijitalin içinde dünyaya gelmesidir.

Söz konusu Y ile Z kuşağı arasındaki bu ayrım nispeten yapılmasa da toplum içerisinde açıkça görülmektedir. Zira aynı yıllar içerisinde dünyaya gelen ve aynı koşullarla yüzleşen, toplumsal olayları, sorumlulukları ve sıkıntıları ile benzer olan kişi topluluklarına yönelik kullanılan kuşak kavramında bile farklılık gösteren, bu iki kuşağın yaşam biçimleri aynı değildir (Ardıç ve Altun, 2017: 12). Y kuşağının iş hayatında özgüvenli, yetenekli, eğitimli, nitelikli, işbirlikçiliği ve açık fikirciliği, iyimser yapısı, hırsı, iddiası, kariyer ve başarı odaklı olması ile oldukça zorlu kişilerdir. Sorgulayıcılıkları ile ön plana çıkana Y kuşağının neyi ne için yaptıklarını bilmek istemeleri, örgütlerin kapalı sistemlerine zıt düşmüştür. Organizasyonlar içerisindeki klasik sistemleri benimsemeyen Y kuşağı monotonluktan uzak bir çalışma hayatı ile rutin işlerden uzaklaşmıştır (Taş ve Kaçar, 2019: 655-656). Bir önceki kuşakta tanıklık ettikleri özgürlük kavramının esasında güven ilişkilerine zarar verdiğini düşünen bu kuşak daima güven arayışı içerisinde olmuş hatta bu durumun Z kuşağı ve hatta ondan sonraki kuşaklar içinde de süreceği düşünülmektedir (Ardıç ve Altun, 2017: 17). Çalışma ortamlarında var olan dikey hiyerarşi ve iletişimin aksine, yatay yapıları tercih eden Y kuşağı, böylelikle; enerji, motivasyon sağlanacağı ve zaman kaybetmeyeceklerini ifade etmektedirler. İş ortamlarında resmi ve sahte duygulardan hoşlanmayan bu kuşak, iş yerindeki bireylere karşı arkadaş canlısı ve ılımlı yaklaşmışlardır (Taş ve Kaçar, 2019: 657). Bu kuşak döneminde bilgisayar ve iletişim teknolojileri ortaya çıkmış ve gelişmişse de internet çok yaygın olmamıştır. Ancak bu durum kuşağın teknolojiyi kullanımını etkilememiştir. Bu nedenle daha rahat ve küreselleşmeye entegre olabilen bireylerdir. Bu kuşak aynı zamanda, X kuşağının idealist ve kanaatkâr kimliklerini de yansıtmaktadır (Ardıç ve Altun, 2017: 16). Bilgi toplumunun eğitimli, donanımlı ve nitelikli bireyleri olan Y kuşağı iş yaşamlarında oldukça hırslıdır. Özellikle bulundukları çalışma ortamlarında haksız rekabete karşı çıkmalarına rağmen kısa zaman içerisinde oldukça başarılı iş çıkaran ve bu yönüyle topluma büyük etkileri olan ve katkılar sağlayan bireylerdir (Taş ve Kaçar, 2019: 657).

Y kuşağının çocukları veya kardeşleri olan Z kuşağı elbette kendisinden önceki kuşağın etkisi altında kalmıştır. Teknolojinin içerisinde olmalarının haricinde, internetin yaygın kullanımının olduğu bu dönemde teknolojik, küresel bir dünyada zor yetinen ve zor beğenen bireyler olarak yetişmişlerdir. Küreselleşme ile paralel büyüyen bu kuşak, internet kullanıcısı olmanın yanında geliştirmeye yönelik çalışmalar da yürütmektedir. İnternete olan aşırı bağımlılıkları birtakım kötü sonuçlar doğursa da aslında teknolojiyi yakından izlemeye, farklı platformlardan, sosyal ağlardan veya çeşitli iletişim kanalları üzerinden her an etkileşim içerisinde olmaya, kesintisiz ve sürekli bir şekilde isteklerini, duygu ve düşüncelerini ifade etmelerine fayda sağlamaktadır (Ardıç ve Altun, 2017: 18). Böylesi büyük bir çevrimiçi dünyada olan Z kuşağı neredeyse istedikleri her türlü kaynağa veya her çeşit ihtiyaçlarına hızlı bir şekilde erişebilmektedir. Tüm bu sağlanan imkânlar Z kuşağının doyumsuz bireyler olmasına sebep olmuştur. Organizasyonların yapı, şekil ve biçimlerini değiştirmeye yön tutan Y kuşağına ilaveten geleneksel motive kaynağı olan maaş, makam, mevki gibi faktörler Z

kuşağı için cazip gelmemektedir. Yüksek motivasyonu ve girişimci ruhu ile Z kuşağı bireyleri iş yaşamında bireysellikten yana olmuştur. Takım çalışmasından ziyade tek çalışmanın daha etkin ve verimli olacağını düşünen bu bireyler için genel kabul gören çalışma standartları değişecektir (Taş ve Kaçar, 2019: 658). Öğrenmeleri, büyümeleri, düşünmeleri ve hatta tüketmeleri dahi hızlı olan bu kuşağın birden fazla işi aynı anda yürütme yetenekleri ön plana çıkmaktadır. Değişenin bireyler olması farklı toplumsal değerleri, farklı kariyer algılarını (Ardıç ve Altun, 2017: 18) ve yönetim biçimlerini ortaya çıkarmıştır. Y kuşağı bireylerinin yerine gelecek olan Z kuşağı bireyleri olduğunu düşünürsek, örgütlerin bu kuşağın bireylerine hazır olması onlar için rakiplerine karşı büyük bir rekabet stratejisi olacaktır.

Bu bağlamda tatmini zor ve sadakat duygusu nispeten az olan Z kuşağının örgütsel bağlılığını arttırmak için yeni bir yönetim anlayışı oluşturulması gerekmektedir. Elbette teknolojinin olmadığı bir örgütten günümüz koşullarında söz etmek mümkün değildir. Bunun yanında yıkılan kalıpların artısı da gelecektir. Esnek çalışma saatleri (Taş ve Kaçar, 2019: 658-659), fiziksel çalışma ortamlarından uzak iş yerleri, standart olmayan istihdam biçimleri, dijital çalışma platformları gibi yeni kavramlar ortaya çıkmakta ve çıkmaya devam edecektir. Bilgi toplumunu yöneten modern yönetim anlayışı yerini çoktan post-modern yönetim anlayışına bırakmaya başlamıştır. Modernizmden sonra gelen bu kültürel ve tarihsel geçiş yeni bir bilgi kuramı ortaya atmıştır. İnanılmaz bir hızla gelişen ve artan teknoloji için bilgi yönetimi yeterli kalmayacaktır. Böylelikle esnek ve bireysel uzmanlaşmaya yönelik yaklaşımlar, post-modern örgüt kuramı gibi yeni bir biçimin oluşumuna yön vermiştir (Alparslan ve Özen-Kutanis, 2007: 54).

2.2. Gelecek Yönetimde Z Kuşağının Rolü ve Muhtemel Etkileri

Yapılan araştırmalar sonucunda geçmişteki kanaatkâr, itaatkâr özellikteki kişi tipleri günümüzde mevcut olmadığı görülmektedir. Bilgi toplumunun sunduğu imkanlar doğrultusunda bireyler artık daha bilgili, daha doyumsuz ve sorgulayıcı olurken kişisel ihtiyaçlarına da daha fazla önem verir hale gelmiştir. Böyle yetişen bir nesle yeni bir iş süreci gerekmektedir (Taş, Demirdöğmez ve Küçükoğlu, 2017: 1042). Zira organizasyonlardaki katı ve dikey hiyerarşiler, merkeziyetçi yapılar; yeni neslin değişimi ile beraber yerini, bilgi temelinde, katılımcı demokratik ağ örgütlenmelerine ve küresel etkileşimin sağlandığı sanal ortamlara dönüşmüştür (Alparslan ve Özen-Kutanis, 2007: 54).

İş yapı ve yönetim biçimlerindeki bu değişimin başlıca sebebi kuşakların ve toplumların değişmesidir. Bu nedenle günümüz şartlarında başarılı bir yönetim sağlanması ancak kuşaklardaki bu değişimi anlamak ve bu değişimleri öngörerek yeni yönetim biçimleri geliştirmekle mümkün olacaktır. Toplumun, ekonomik, siyasi, kültürel ve teknolojik çeşitli alanlarına tesir eden değişimler, kuşakların tavır, tutum, düşünce ve yaşam tarzlarını da himayesi altına almaktadır. Farklı kuşakların aynı çalışma koşullarında yer alması beraberinde sorunlar ortaya çıkaracak dolayısı ile organizasyonlara zarar verecektir. Bu nedenle örgütlerin yönetimlerinde, biçim, süreç ve uygulamalarına yönelik bir restorasyona ihtiyaç vardır (Taş ve Kaçar, 2019: 667).

Kısmen çalışma hayatına dâhil olmaya başlayan Z kuşağını anlamak ve yeni yönetim anlayışları geliştirmek organizasyonların etkinliği ve verimliği açısından oldukça önemlidir. Bunun sebebi çalışmanın başında da ifade edildiği gibi bilgi toplumunun getirileridir. Ortaya çıkan yenilikler ve gelişimler, toplumları daha önce görülmemiş bir düzeyde hızlı ve derinden etkilemiştir. İleriye dönük başarı sağlamak ise geleceğe ve bilgi işçilerine yönelik yatırım yapmak ile mümkün görülmektedir. Bu anlamda umutsuz görülen ve çeşitli tedirginliklere sebep olan Z kuşağı, nihayetinde iş hayatına dâhil olacakları için tüm olumsuzlukları ve önyargıları bir yana bırakmak iyi bir yönetim için atılabilecek en büyük adım olacaktır (Taş, Demirdöğmez ve Küçükoğlu, 2017: 1040).

Bu minvalde, öncelikle Z kuşağının karakteristik özellikleri göz önünde tutularak onların iş hayatına yönelik beklentilerini anlamak doğru bir yöntem olacaktır. Yapılan bir araştırmaya göre Z kuşağının iş dünyası için beklentileri (Arar, 2016: 104-105):

- Çalışma ortamında ve zamanında esneklik; mobilite,
- İş ve yaşam arasındaki dengenin sağlanması,
- Hiyerarşik yapılanmalardan uzak bir örgüt yapısı,
- Dikey ve yatay kariyer imkânı,
- Monoton işlerin aksine yaratıcı ve teknoloji merkezli görev yapıları,
- Rasyonel iş ve yönetim biçimi,
- Başarı ölçütünün, çalışma saatinden ziyade çalışma sonucunun olması,
- Takım çalışmalarından uzak bireysel odaklı çalışma prensibi,
- Kendilerine ait teknolojik araçların tahsisi olarak sıralanmaktadır.

Teknolojinin şekillendirdiği Z kuşağı, en azından şu anda dolaylı olarak iş dünyasını da şekillendirmektedir (Taş, Demirdöğmez ve Küçükoğlu, 2017: 1045). Bu etkinin gelecekte doğrudan görülmesi olası bir durumdur. Zira günümüzde örgütler insanları değil, insanlar örgütleri belirlemektedir. Örgütlere yönelik bireylerde gelişen zayıf bağlılık, örgütlerin kariyer hedeflerinde tercih ettiği bir durum değildir (Arar, 2016: 104-105). Sadakat duygusundan yoksun, vazgeçme eğilimli ve daima ben merkeziyetçi Z kuşağı (Taş, Demirdöğmez ve Küçükoğlu, 2017: 1039) için böylesi bir durumun olabilitesi yüksek görülmektedir. Söz konusu bu ihtimalin en aza indirgenmesi için örgüt kültürlerinden başlamak suretiyle örgütün her anlamda yönetiminin değişiklik göstermesi gerekmektedir. Teknoloji ile desteklenen iş süreçleri, esnek çalışma ortamları ve saatleri, bireyselleştirilmiş görev tanımlamaları, ağ yönetimi, dışa açık örgüt sistemleri ve bunlar sonucunda ortaya çıkabilecek standart dışı istihdam türleri örgütler için kaçınılmaz bir hal almıştır. Örgütlerin benimsedikleri geleneksel politikalarını bir kenara bırakarak, değişen şartlara uygun yeni politikalar oluşturmaya ihtiyacı vardır (Taş ve Kaçar, 2019: 670; Taş, Demirdöğmez ve Küçükoğlu, 2017: 1046).

Değişmeyen tek şeyin değişimin kendisi olduğu ilkesi esas alınarak, insanoğlunun var oluşundan itibaren gözlemlenen değişim ve dönüşümün günümüzde de gerçekleştiği görülmektedir. Ancak bu sefer ki değişimin öncekilerden oldukça farklı olduğu da aşikârdır. Değişime gösterilen direnç, küreselleşen dünya standartlarında faydasız ve hatta olumsuz olacaktır. Bireylerin, toplumların, örgütlerin değiştiği ve dönüştüğü bu süreçte yönetim biçimlerinin aynı kalması imkânsızdır. Bilgi çağının sundukları ile yeni bir kimliğe bürünen toplum yapısı ve bunun etkisi doğrultusunda farklı karakteristik özellikleriyle ortaya çıkan bireyler, yıllarca benimsenen yönetim anlayışlarında radikal bir değişime sebep olmuş ve olmaya da devam edecektir.

SONUÇ

Değişen toplumun bilgi toplumuna evrilmesi tek bir olaya ya da belli bir zamana bağlı olmamıştır. Ancak yine de bu değişim ve dönüşümde dijitalleşme büyük rol oynamıştır. Küresel sınırların da ortadan kalması ile dünya bir bütün haline gelmeye başlamış ve başta gelişen ülkelerde görülen bu dönüşüm, diğer ülkeleri de etkisi altına almıştır. Toplumların değişmesi ve dijitalleşme ile yeni kimliklere bürünen insan karakteri ortaya çıkmıştır. Özellikle kuşak kavramları üzerinden ele alınan insanların değişimindeki en büyük farklılık ve dijitalin etkisi, Z kuşağında görülmektedir. Dijitalin içerisinde dünyaya gelen bu kuşağın üyeleri diğer kuşaklara göre daha farklı kişiliklere sahiptir. Bu farklılığın alışılmış yönetim anlayışını değiştirici nitelikte olacağı öngörülmektedir.

Eski yönetim anlayışının hemen hemen örgüt sınırları ve kaynak üzerindeki sürecin direkt denetimi üzerine kurulu ve operasyonel faaliyetlere dayalı olduğu görülmektedir. Ancak günümüzde değişen örgüt tasarımları, rekabet anlayışları, iş yapı biçimleri ve insan faktörü gibi etkenler yöneticilerin yalnızca örgüt içerisindeki dikey yapılanmayı sağlaması ile mümkün olamayacağı, bunun yanı sıra yatay yapılanmayı (Daft, 2015: 151) da sağlayarak insan faktörü üzerine odaklanılması gerekliliği ileri sürülmektedir. Bu anlamda örgütlerin, gerek iç ya da dış müşterisi olacak gerek tedarikçisi olacak bireyleri esas alarak faaliyetlerini sürdürmesi gerekliliği aşikâr olmuştur.

Geçmişte benimsenen örgüt kuramlarının günümüz koşullarına uygun olmadığı kanaatinde olduğumuz gibi günümüz koşullarında benimsenmeye başlamış modern örgüt kuramlarının toplumun iş hayatına dâhil olacak yeni üyeleri için yeterli olmayacağının da farkına varılmaktadır. Zira literatürün ve örgüt anlayışlarının aksine değişen birey karakterleri farklı yöne gitmektedir. Bir tarafta iş birliği ve takım çalışmasını savunan organizasyonlar varken diğer tarafta ben merkeziyetçi bireyselliği savunan bir kuşak bulunmaktadır. Öte yandan geleneksel yönetim anlayışı üzerine kurulu bir yönetim bulunurken; bütün alışkanlıkların ve standartların dışına çıkan bir toplum ve yönetim arzusu görülmektedir. Bunun gibi bulunan birçok tezatlık gerek özel gerekse kamusal alanda baş göstermektedir. Nitekim içerisinde bulunulan şartlarda, genel anlamda bir organizasyonun yapısından ve işleyişinden söz ediliyorsa bu ayrım da ortadan kalkmaktadır. Modern yönetim anlayışı, teoride nispeten bilgi toplumuna, dijitalleşemeye ve dijital yerlilere göre şekillenmektedir.

Sonuç itibariyle, söz konusu yönetim anlayışındaki değişimi birçok ülke ve toplum tamamlayamamışken, farklı bir değişim gerçekleşmektedir. Kuşaklar atlanmakta, bilgi toplumu yerini devretmekte, teknoloji inanılmaz bir gelişmeyle her geçen gün karşımıza çıkmakta ve modern yönetim ise post-modern yönetime dönüşmektedir. Akıl almaz bir hızla gerçekleşen bu dönüşüme ayak uydurmak oldukça zor olsa da hayatta kalmak, gelişmek ve büyümek de buna bağlıdır. Bu bağlamda örgütler değişen çevre koşullarına karşı açık olmanın yanında analizler, tahminler, incelemeler ile hızlı bir şekilde, yeni bireylere yönelik yeni yönetim anlayışları geliştirmeli ve uygulamaya koymalıdır.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, Orhan, H. Zeynep Batur ve Nisa Ekşili (2014). "Kuşakların Değişen Yüzü ve Y Kuşağı İle Ortaya Çıkan Yeni Çalışma Tarzı: Mobil Yakalılar". Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Cilt: 1, Sayı: 19, ss. 165-182.

Aktan, Coşkun Can ve Mehtap Tunç (1998). "Bilgi Toplumu ve Türkiye". Yeni Türkiye. ss.118-134.

Aktan, Coşkun Can ve İstiklal Vural (2016). "Bilgi Toplumu, Yeni Temel Teknolojiler ve Yeni Ekonomi". Yeni Türkiye, sayı 88. Cilt 1, Bilim ve Teknoloji Özel Sayısı, ss. 1-37.

Akyıldız, Fulya (2004). "Bilgi Toplumu Yönetim Anlayışının Gerçekleşebilmesi İçin Zorunlu Bir Hak: Bilgi Edinme Hakkı". 3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi. ss. 445-455.

Arar, Tayfun (2016). "Z Kuşağında Kariyer Geliştirmede Yetenek Yönetimi". Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale.

Ardıç, Ebru ve Adnan Altun (2017). "Dijital Çağın Öğreneni", Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi. Cilt: 1, Sayı: 1, ss. 12-30.

Bilgiç, H. Gökçe, Duygu Duman ve S. Sadi Seferoğlu (2011). "Dijital Yerlilerin Özellikleri ve Çevrim içi Ortamların Tasarlanmasındaki Etkileri". İnönü Üniversitesi, Akademik Bilişim, ss. 1-7.

Çetin-Aydın, Gülşen ve Oğuz Başol (2014). "X ve Y Kuşağı: Çalışmanın Anlamında Bir Değişme Var mı?". Ejovoc-Elektronik Meslek Yüksekokulları Dergisi. Cilt: 4, Sayı: 4, ss. 1 – 15.

Daft, Richard L. (2015). Örgüt Kuramları ve Tasarımını Anlamak. 10. Basım. (Çev. Ömür N. Timurcanday Özmen). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Gere, Charlie (2008). Digital Culture. Second Edition. London: Reaktion Book.

Karabulut, Burak (2015). "Bilgi Toplumu Çağında Dijital Yerliler, Göçmenler ve Melezler". Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Sayı: 21, ss: 11-23.

Meder, Mehmet (2001). "Bilgi Toplumu ve Toplumsal Değişim". Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Sayı:9, ss. 72-80.

Nath, Vikas (2021). "Digital Governance Models: moving towards good governance in developing countries" Erişim: http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download;jsessionid=8D29B57747D0F4CE20343744C974DCB3?doi=10.1.1.174.3833&rep=rep1&type=pdf (Erişim Tarihi: 21. 03. 2021).

Özer, M. Akif (2017). "Yönetişimden Dijital Yönetişime: Paradigma Değişiminin Teknolojik Boyutu". HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi. Cilt: 6, Sayı:16, ss. 457-479.

Prensky, Marc (2001). "Digital Natives, Digital Immigrants". On the Horizon, MCB University Press. Cilt: 9, Sayı: 5, ss. 1-6.

Selvi, Özgür (2012). "Bilgi Toplumu, Bilgi Yönetimi ve Halkla İlişkiler". Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi. Sayı: 3, ss. 191-2014.

Sevinç, İsmail ve Musa Özata (2010). Türk Kamu Yönetiminde Bilgi Sistemleri ve E – Dönüşüm. İlk Basım. Eğitim Kitabevi Yayınları: Konya.

Şahin, Ali ve Handan Temizel (2007). "Bilgi Toplumunun Örgütsel Ve Yönetsel Yapılar Üzerine Etkileri Bağlamında Türk Kamu Yönetiminde Liderlik Anlayışı: Bir Anket Çalışması". Maliye Dergisi. Sayı: 153, ss. 179-194.

Şimşek, M. Şerif vd. (Ed.) (2020). Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi, 1. Basım. Eğitim Yayınevi: Konya.

Taş, H. Yunus, Mehmet Demirdöğmez, Mahmut Küçükoğlu. "Geleceğimiz Olan Z Kuşağının Çalışma Hayatına Muhtemel Etkileri". Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi. Cilt: 7, Sayı: 13, ss. 1031-1048. DOI: 10.26466/opus.370345

Taş, H. Yunus, Semih Kaçar (2019). "X, Y ve Z Kuşağı Çalışanlarının Yönetim Tarzları ve Bir İşletme Örneği". OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi. Cilt: 11, Sayı: 18, ss. 643-675. DOI: 10.26466/opus.554751

Toruntay, Hatice. (2011), Takım Rolleri Çalışması: X ve Y Kuşağı Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Turhan, Gökhan ve Murat Okçu (2018). Siyasette Dijital Yerliler ve Göçmenler. 1. Basım. Gece Kitaplığı Yayınevi: Ankara.

Ünal, Yenal (2009). "Bilgi Toplumunun Tarihçesi". Tarih Okulu Dergisi, Sayı: 5, ss. 123-144.

Yeşilorman, Mehtap ve Firdevs Koç (2014). "Bilgi Toplumunun Teknolojik Temelleri Üzerine Eleştirel Bir Bakış". Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt: 24, Sayı: 1, ss. 117-133.

PROVENANCES OF PHILOSOPHICAL INTELLECTUAL POETRY OF AZERBAIJAN

Gulshan Aliyeva-Kangarli

PhD in Philology, Professor Azerbaijan State University of Culture and Arts International relations and education work prorector

ORCID 0000-0003-4325-6092

The provenances of philosophical intellectual poetry of Azerbaijan are extensively rich. Prominent poets like Afzal al-Din Khagani, Nizami Ganjavi, Kadi Burhan al-Din, Imadaddin Nasimi, M. Fizuli developed examples of philosophical poetry in Azerbaijani literature. Eastern, especially Turkic literature was mainly developing based on poetry genres. Literary treatment of scientific and philosophical themes was mainly expressed through poetry.

Aruz metrical system that was developed in the East is considered as the most exemplary but complicated theory about poetry. Nevertheless, historians say that Aruz was taught in madrasa along with mother tongue. Writing a beautiful poem and observing all principles of Aruz was a difficult task that required immense efforts and genuine talent. Aruz had a major role in the development of classical Eastern poetry.

E. Verhaeren, V. Mayakovsky, N. Hikmat and Rasul Rza are classics of futuristic tendency in the world poetry. Going back in history it can be mentioned that there are literary compositions created in the form of poems in the Muslim East, including Azerbaijan. There are various examples including “Khamsa” by Nizami, “Mansavi” by Jalaluddin Rumi, “Kutadgu Bilig” by Yusuf Balasaguni, “Divani – Hikmat” by Akhmad Yasavi, Jami-Jam by Ovhadi.

The article provides comprehensive information on the provenances of Azerbaijani philosophical intellectual poetry. When talking about the provenances of philosophical intellectual poetry, it is worth noting simple but philosophically enriched poetic forms such as bayati, rubai, and tyug.

Keywords: philosophical poetry, Azerbaijani literature, intellectual poetry, poetic meters.

A COMPARATIVE STUDY ON THE ATTITUDE OF MALE AND FEMALE YOUNG ADULTS TOWARDS MARRIAGE

Ms. Happy Baglari

Assam down town University, Assistant Professor, Programme of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences,

ORCID ID: 0000-0002-6453-9641

Ms. Naznin Banu

Assam down town University, PG Student, Programme of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences

ABSTRACT

Introduction: Marriage is defined as a legally and socially sanctioned union, usually between a man and a woman, that is regulated by laws, rules, customs and beliefs. As a social institution, marriage has always been comprised of several orthodox elements, as marriage outside one's own caste or religion was not acceptable. But over the period of time the institution of marriage has been changing. As young adults are the future of our nation and that is why the need is felt to know about how they perceive the institution of marriage.

Objectives: 1. To gather information regarding the demographic background of the young adults. 2. To know about the attitude of young adults towards marriage. 3. To check if there is a difference in the attitude of male and female young adults towards marriage.

Methods: The data was collected through online survey using Marriage Attitude Scale, developed by Dr. Pramod Kumar (1986), where total 100 young adults; 50 male and 50 female between 18-32 years from Guwahati, Assam participated.

Results: Results indicated that there was no significant difference between the attitude of male and female young adults towards marriage. Based on the item analysis it was found that both male and female young adults' perception and attitude towards marriage is more liberal, as 90% of the young adults don't think that marriage should be compulsory for all, at the same time majority of the young adults believe that marriage makes life meaningful and also provides stability to the society. Results also indicated that both male and female young adults hold an "Average Positive Attitude" towards marriage.

Conclusions: As marriage is component of subjective choice, the variations in the opinions could because of individual differences, or experiences at a primary or secondary level. Also, one's values, ethics, education, and environment play a very important role in forming and influencing an individual's perspectives and that could be another possible factor for the variations in the opinions.

Keywords: Attitudes, Gender, Marriage, Young Adults

1. INTRODUCTION

Marriage is defined as a legally and socially sanctioned union, usually between a man and a woman, that is regulated by laws, rules, customs and beliefs.

According to American Psychiatric Association, marriage is a social institution in which two (or less frequently, more) people commit themselves to a socially sanctioned relationship within which sexual intercourse is legitimated and there is lawfully recognized responsibility for any offspring as well as for each other.

Marriage is also called matrimony or wedlock. It is a culturally recognized union between people call spouses.

Marriage may have different definition across the world. As a social institution, marriage has always been comprised of several orthodox elements, as marriage outside one's own caste or religion was not acceptable. Elders made the major decisions in terms of marriage, the children (specially girl child) had hardly a say on the most important event of their lives. Child marriage was highly prevalent. Marriage was also regarded as something compulsory for having sexual relationship and there were numerous norms associated with marriage. The custom of Arranged marriage has been the part of our Indian culture ever since the fourth century and it is still prevalent in both rural and urban regions of the country, mostly being prevalent in the former.

The concept of 'Love Marriage' was neither understood nor accepted in the Indian culture. But over the period of time, with proper education, advancement in technology, and people being independent, the perception of marriage is seemed to be changing. Not just people of urban areas but changes has also been seen in the mindset of also people of the rural areas. They were seeming to be more liberal in terms of marriage and also accepting and understanding the concept of love marriage. Now, children's decision is respected by the parents, gender role in marriage has been changing, Marriage is no longer regarded as a "very necessary" event in one's life. Concepts of live in relationship has come up and also legalized. The definition of 'love' has changed or we can see it finally found its meaning that is, Love doesn't have any boundaries of gender, caste, race, creed or religion etc. with the changing time, the institution of marriage has seen to be greatly influenced by the changing trends existing in the society. The Indian society is changing also because of the economic prosperity and the revolution brought about by technology, specifically the availability and usage of internet. The easy availability and accessibility of internet to all the nooks and corners of the country is exposing the people to the wide ocean of existing cultural and social trends across the world. This exposure is helping people to observe, learn accept the changes that is being brought about in the society in regards to marriage.

Also, earlier in most of the cases, the boy and the girl were not allowed to meet each other before marriage, they could only see each other on the day of marriage. But eventually this trend has been changing from having conversations over phone and meeting each other's family a few times before marriage to boy and girl spending maximum time to better know and understand each other before marriage. The concept of a 'working woman' was neither prevalent nor accepted earlier. A married woman was seen as nothing but someone only indulged in household activities and looking after family and kids. But now, with education, girls have become more and more independent and put great emphasis on their career and

thus put forward conditions of carrying out their profession even after marriage. This results in also dissolving the stereotypical 'gender roles' as it's been seen both partners help each other in all the works, which includes the husbands helping their wives at the household works and the wives taking up on the financial responsibilities.

The changes in the institution of marriage didn't occur abruptly, it took time and eventually changes were brought up on. Now we can say that marriage as an institution has become way more 'liberal' than it initially was and it is no longer static. Marriage has become a dynamic institution and is constantly changing with the changing time.

Young adults are the future of our nation and that is why the need is felt to know about how they perceive the institution of marriage, because their perceptions will have a great influence on our society and also will play a very important role for the future generation and the future of the nation.

Thus, this study focuses on understanding the perceptions of young adults on marriage and their expectations from a marital relationship. This study also attempts to assess whether there is any difference in the attitude of male and female young adults towards marriage.

2. METHODOLOGY

2.1 Statement of the Problem

Marriage has different definitions across the world, but keeping aside the difference in meaning, it has always been seen as an institution of importance across cultures and nations. With respect to India, marriage as an institution had been through drastic changes over the past few decades. With society being a dynamic structure and is at a continuous process of change, marriage being one its components is also changing. There had been numerous researches on marriage, but as the institution is dynamic, the need for research never ends and this study does exactly that. It focuses on understanding and comparing the attitude of young adults towards marriage, with specific focus being the population of North-East India and more specifically, the state of Assam. It attempts to understand how the present generation perceives the institution of marriage and whether or not there exists differences in the attitude of the male and female young adults towards marriage, along with an attempt to understand their expectations from a marital relationship

2.2 Significance of the Study

Marriage has always been regarded as an important event in everyone's life. Earlier marriage as an institution used to hold several "norms" as it was regarded as something compulsory., there was a specific age limit for marriage etc. But over the period of time people's perception of marriage has been changing, and this study focuses on knowing the attitude of the new generation that is the young adults towards marriage, how do they perceive the institution of marriage, do they think marriage neds to be compulsory for all, or do they think that marriage provides a sense of security to them, does marriage makes a man more respectable or is unmarried people are always a matter of discussion, what do the young adults think of these questions and many more; and thus, this study attempts to find the answers to these questions and also to see the overall importance of marriage in their lives.

2.3 Research Question

1. How is the institution of marriage perceived by young adults?
2. Is there any difference in the attitude of male and female young adults towards marriage?
3. What are the expectations of young adults from marriage?

2.4 Objectives of the Study

1. To gather information regarding the demographic background of the young adults.
2. To know about the attitude of young adults towards marriage.
3. To check if there is a difference in the attitude of male and female young adults towards marriage.

2.5 Hypothesis

1. There is significant expectations of the young adults from marital relationship.

2. There is no significant differences between the attitude of male and female young adults towards marriage.

2.6 Method:

Quantitative research method was used for this study. Quantitative research design aims at discovering how people think, act or feel in a specific way. Quantitative research generally involves large sample sizes, concentrating on the quantity of responses, as opposed to gaining the more focused or emotional insight**.**

2.8 Research Design:

Geographical area:

The sample of the study was taken from Guwahati city of Kamrup (M) district of Assam.

Age group:

The sample of the study consists of young adults between the age group of

18-32 years.

Sampling size:

This research paper includes a sample of 100 participants; 50 male and 50 female who were s selected from Guwahati city.

Sampling technique:

Purposive sampling technique was used for selecting the sample of the study.

2.9 Process of Data Collection:

2.9.1Tools

The tool used for the study is Marriage Attitude Scale. The Marriage Attitude Scale was developed by Dr. Pramod Kumar in 1986.

The Marriage Attitude Scale (MAS) was developed to provide a handy tool to assessing the attitude of a person towards marriage and if need be, providing necessary counselling both before or after marriage. This scale consists of 38 items. For scoring the three response categories, ‘yes', 'doubtful'(?), and 'no' is provided for each item and an arbitrary weightage of 3, 2 and 1 was given respectively. In the case of negatively worded items, reverse scoring needs to be done.

The split-half reliability (correlating the odd-even items) of the scale, applying the Spearman-Brown formula, has been found to be 0.79 (N=60) with an index of reliability of 0.88.

The test-retest reliability of the scale has been found to be 0.84 (N=40) with an index of reliability of 0.91 with one week’s time interval. The r-values, 0.79 and 0.84 have been found to be highly significant at 0.01 level showing that the scale is highly reliable both in terms of its internal consistency and stability of the scores.

Only highly discriminating items with validity index of 0.27 or more following item analysis have been included in the scale the upper 27% and the lower 27% of the Ss have served as criterion groups for the purpose (Garrett, 1961). The face validity of the scale seems to be fairly high the content validity is fully insured as only items for which there has been 100% agreement among the judges regarding the relevance of attitude towards marriage have been included.

2.9.2 Method of data collection

All the data for this research was collected through Google forms due to the pandemic situation caused by Covid-19.

2.9.3 Process of data analysis

As it is a comparative research, t-test was used for the process of data analysis.

3. FINDING AND ANALYSIS

3.1 Data Interpretation:

Table-I

Variables	N	df	M	SD	t
Male	50	49	74.82	11.21	1.02
Female	50	49	72.42	12.24	1.02

The t-value is 1.02212 and the p-value is 0.0309235

The tabular representation indicates that the mean for the scores obtained by the male young adults 74.82 and the mean for the scores obtained by the female young adults is 72.42. Looking at the standard deviation column, we can say that they are not exactly equal, but they are close enough to assume equal variances.

As the p-value (0.309) for our independent samples t-test is more than the standard significance level of 0.05, the null hypothesis is accepted. The sample data supports the claim that the population means are close enough to assume equal variances.

Table – II

	t	df	Mean difference	95% confidence interval of the difference	
				Upper	Lower
Male	45.657	49	2.4	69.232	75.607
Female	43.217	49	2.4	71.340	78.299

The table shows the two sample t-test estimation of the mean difference of the scores obtained by male and female young adults, which is 2.4. However, this estimate is based on 100 observations split in the two groups and is unlikely to equal the population difference.

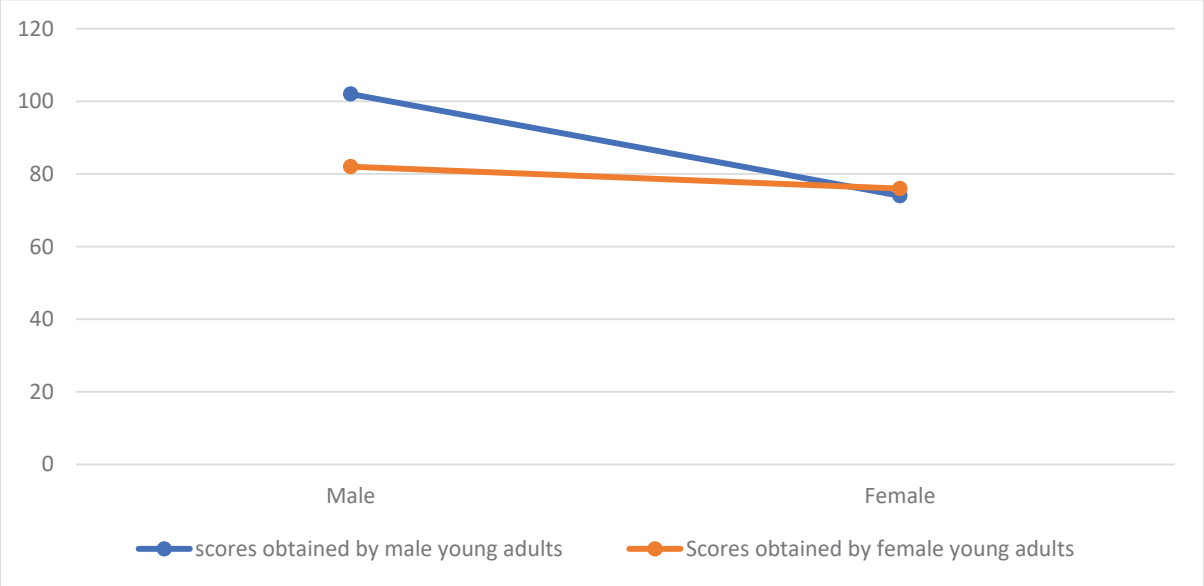

Figure 1. Graphical representation of raw scores of Male and Female young adults on the variable of Marriage Attitude.

Item Analysis retrieved from Google form analysis system:

Figure:2

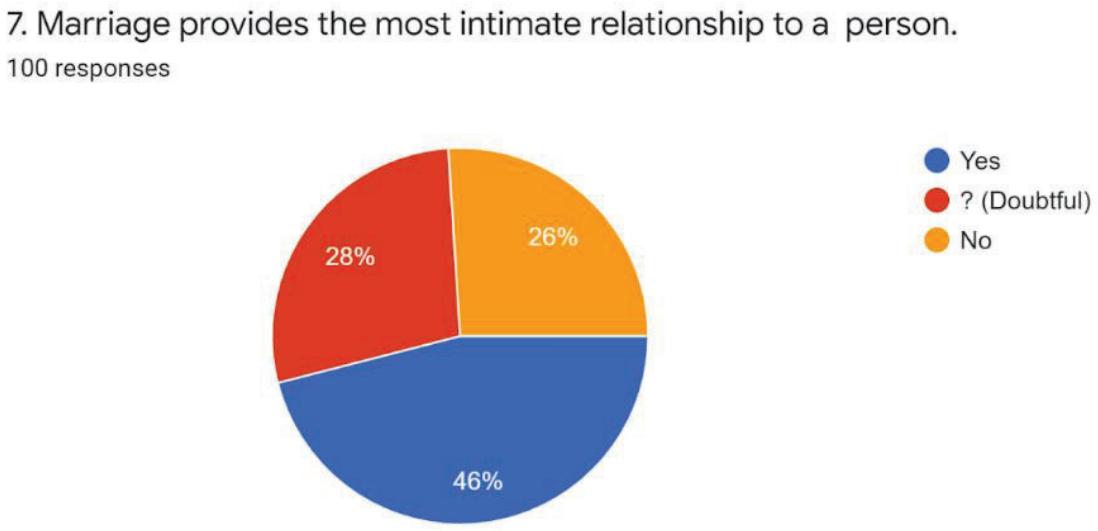

Figure- 2 is a representation of the percentage of the population who perceives that marriage provides the most intimate relationship to a person. As per the results obtained through the survey, 46% agrees with the statement, 28% of the population is unsure of the statement and 26% disagrees with the statement. One of the reasons behind these differences in the opinions could be, individual differences, and one's belief and value system.

Figure:3

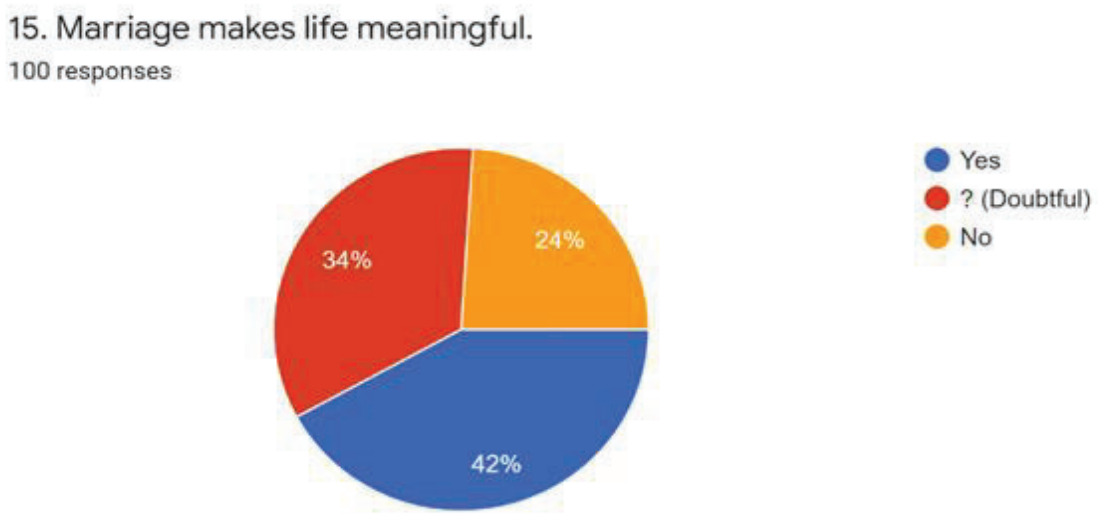

Figure: 3 shows that 42% of the younger adults believes that Marriage makes life meaningful. This also indicates that they hold a positive attitude towards marriage. At the same time, 34% of the population is doubtful of the statement and 24.7% disagrees with the statement. The differences in the opinions may be because of individual differences, and personal experiences.

Figure:4

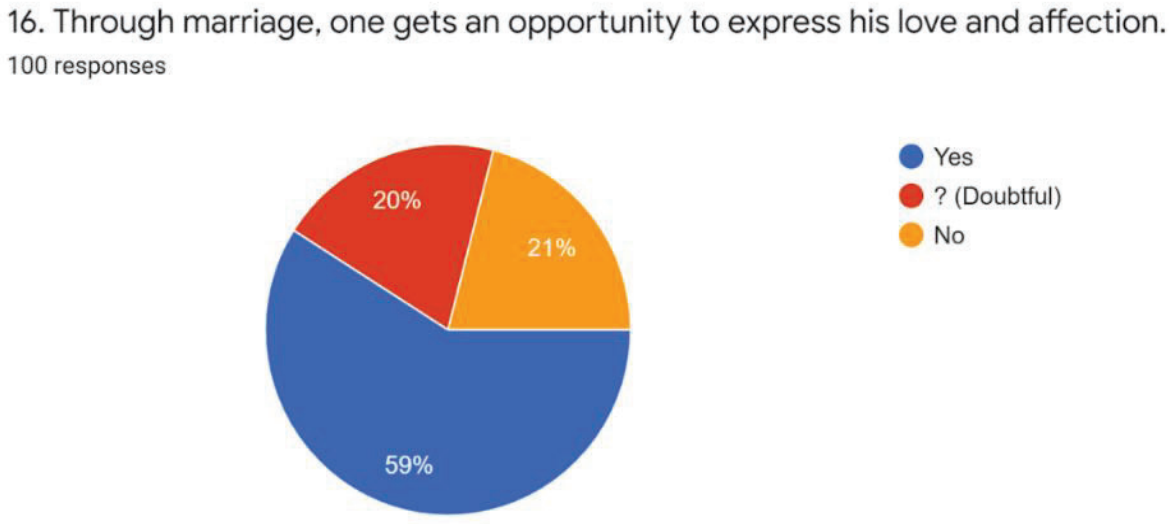

As per the chart mentioned above, 55% of the population agrees with the statement, while 25% are unsure and 20% disagrees with the statement. From the figure, we can make it out that majority of the population agrees with the statement, which could be indicative of the fact that this 59% of the population sees marriage as an institution of expression of emotions, especially love and affection.

Figure: 5

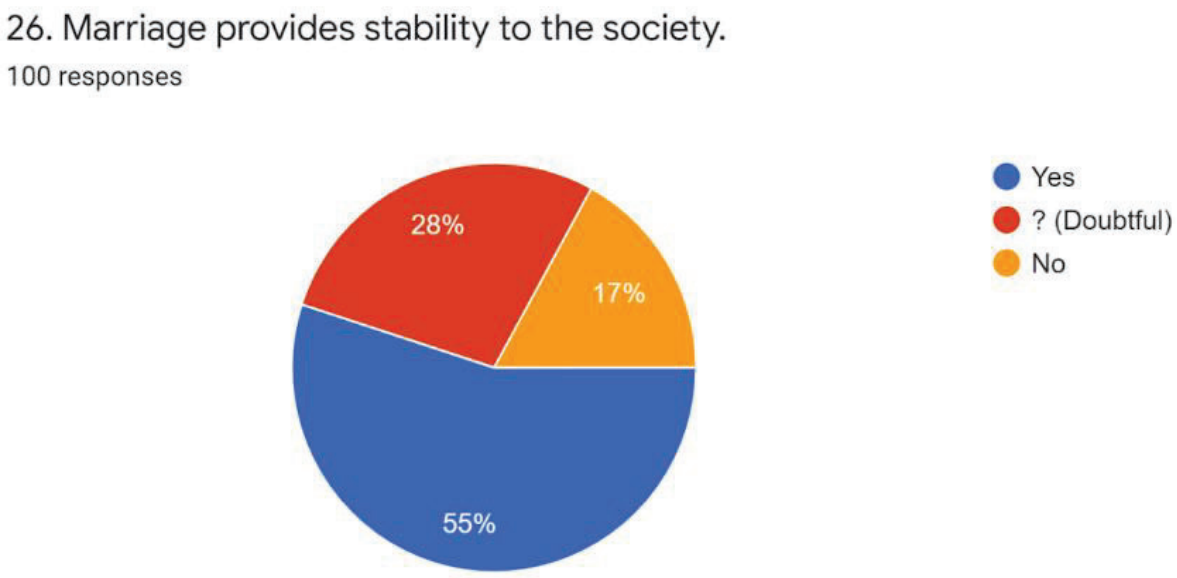

This figure is a representation of percentage of population who believes that Marriage provides stability to the society. As per the results, 55% of the younger adults agrees with the statement, 28% are unsure about the statement and 17% disagrees with the statement. The possible reason for majority lean towards agreement with the statement could be, that marriage encourages lifelong commitments which fosters cohesion and stability in the society and also the growth and enrichment of the communities.

Fig: 6

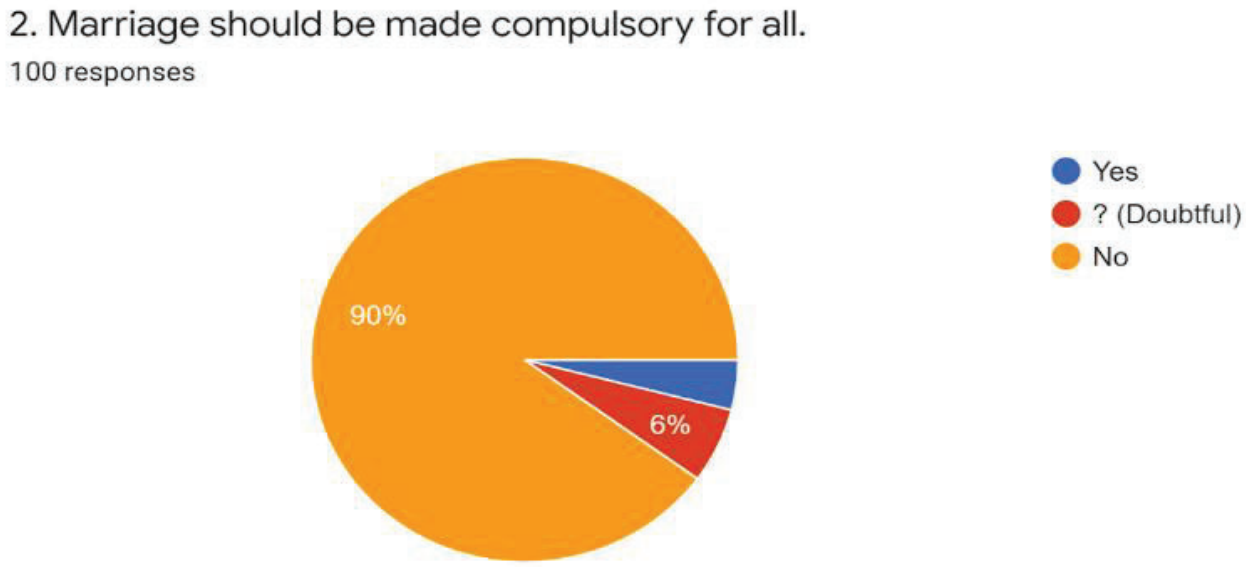

This pie chart represents the percentage of opinions of the young adults towards the statement that “Marriage should be made compulsory for all.” From the chart we can interpret that

90% of the population disagrees with the statement and believes that marriage shouldn't be compulsory for all, 6 % of the population is unsure about the statement and 4% agrees with the statement. The major lean towards the disagreement percentage shows the change in the perception of the younger generation towards the institution of marriage and one of the reasons for the change could be that now marriage is seen as an individual's personal choice and not something that can be forced upon.

Figure:7

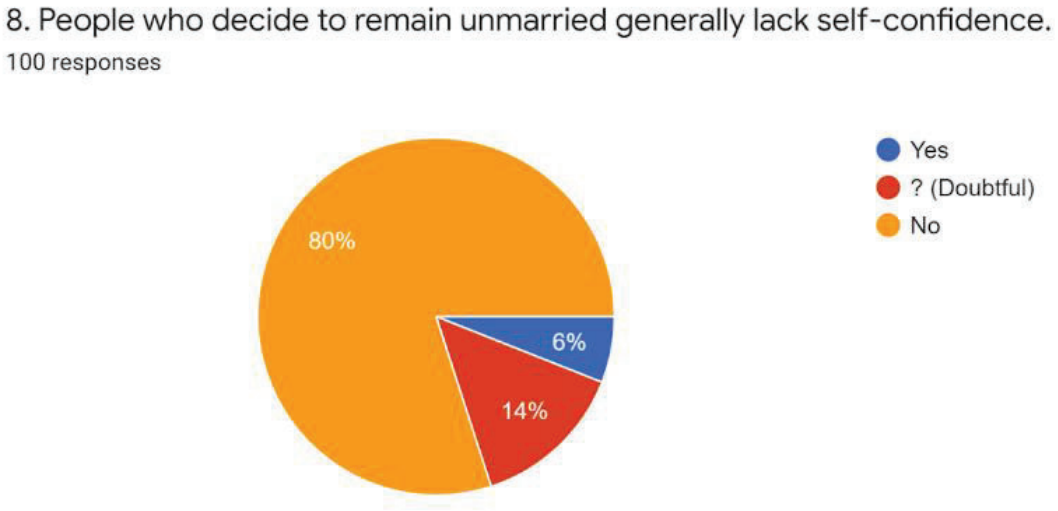

The above figure is a representation of percentage of population who perceives that people who decide to remain unmarried generally lack self-confidence. As per the above chart, 6% of the population agrees with the statement, 14% people are doubtful and 80% do not agree with the statement. As it is observant that majority of the population disagrees with the statement, and one possible reason for the disagreement could be the fact the marriage and self-confidence can rarely be regarded as a factor which is interdependent on each other.

Figure: 8

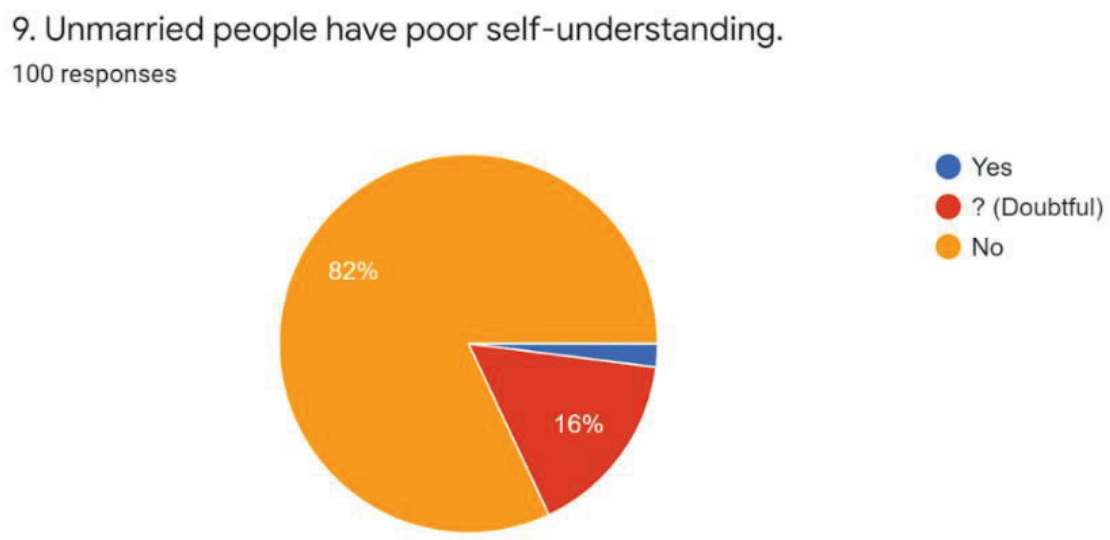

The above figure is a representation of percentage of population who perceives that unmarried people have poor self-understanding. As per the results, 2% of the population agrees with the statement, 16% people are doubtful and 82% do not agree with the statement. As het majority of the population appeared to disagrees with the statement, the possible reason for the disagreement could be the fact that self-understanding is the knowledge of one's own self and the ability to understand one's own actions, which is independent of marriage.

Figure: 9

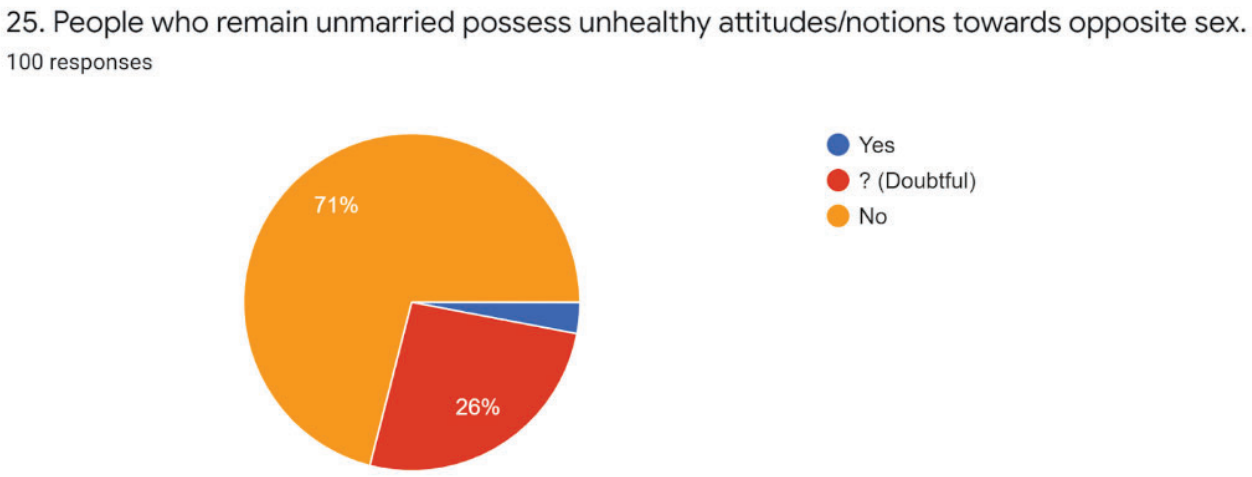

This pie chart represents the percentage of opinions of the young adults towards the statement that "People who remain unmarried possess unhealthy attitudes/notions towards opposite sex." From the chart we can interpret that 71% of the population disagrees with the statement, 26% of the population is unsure about the statement and 3% agrees with the

statement. The major lean towards the disagreement percentage might indicate that the younger generation perceives marriage as an individual's personal choice and not something as a factor of holding negative attitudes toward the opposite sex.

Figure: 10

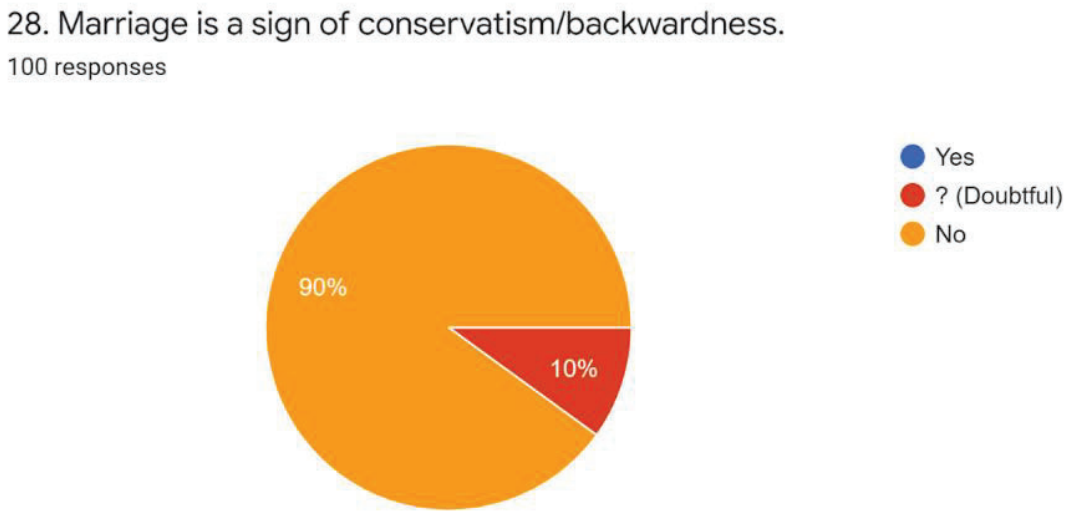

This pie chart shows the survey result for the statement "Marriage is a sign of conservatism/backwardness." As per the results mentioned above in the figure, 0% of the younger adults agree with the statement, 10% is unsure of the statement and 90% disagrees with the statement." As we can see that majority of the population disagrees with the statement, which could be indicative of the fact that marriage as an institution has always been regarded as very a sacred relation in our society and as long as marriage takes place in coherence with the laws set by our Indian constitution marriage may not be regarded as a symbol of backwardness/conservatism. Again, marriage is a matter of personal choice and the variations in the opinions could because of individual differences, ethics, beliefs and value system or experiences at a primary or secondary level.

4. DISCUSSION:

The objective of the present was to know about the attitude of young adults towards marriage. Based on item analysis, it was found that majority of both male and female young adults holds an average positive attitude towards marriage. 59% of the young adults believe that marriage provides an opportunity to express their love and affection, which could be indicative of the fact that this 59% of the population sees marriage as an institution of expression of emotions, especially love and affection, 46% of the population thinks that marriage makes life meaningful. Around 54.8% of the young adults also agrees that marriage provides stability to the society. The possible reason for majority lean towards agreement with the statement could be, that marriage encourages lifelong commitments which fosters cohesion and stability in the society and also the growth and enrichment of the communities. Around 49.6% of the population also thinks that marriage provides the most intimate relationship to a person. Also, 90% of the young adults disagrees with the statement that "Marriage is a sign of conservatism/backwardness." As we can see that majority of the population disagrees with the statement, which could be indicative of the fact that marriage as

an institution has always been regarded as very a sacred relation in our society and as long as marriage takes place in coherence with the laws set by our Indian constitution marriage may not be regarded as a symbol of backwardness/conservatism. Again, marriage is a matter of personal choice and the variations in the opinions could because of individual differences, ethics, beliefs and value system or experiences at a primary or secondary level. The item analysis also revealed that even though majority the young adults hold a positive attitude towards marriage, yet they don't believe that marriage should be made compulsory for all, and also more that 80% of the young adults don't perceive that people who decide to remain unmarried lacks self-confidence or have poor self-understanding This is indicative of the progressive and positive attitude towards both married and unmarried people.

Another objective of the study was to check if there is any difference between the attitude of male and female young adults towards marriage. From the results, it was found that there is no significant difference between the attitude of male and female young adults towards marriage. However, the results revealed that the mean of scores obtained by male young adults towards the variable marriage attitude was slightly higher than that of the mean scores obtained by the female young adults. This means that the male young adults hold slightly more positive attitude than female young adults towards marriage. As marriage is a highly subjective component, it is difficult to define or justify the reasons behind one's attitude towards marriage. However, one reason for this difference could be the chance factor and not the variable factor and that is because the difference is minimal and statistically insignificant.

Similar to this study, a study was conducted by Bhavana. N., and Roopa. K.S. (2015) to study and compare the youth's attitude towards marriage and the dynamicity of trends in marriage. The sample consisted of 300 participants of which 150 were males and 150 were females. Between the age group of 18 to 23 years Who were studying in bachelors of degree courses. The result of the study revealed that majority of youth had moderate and favourable attitude towards marriage. Compared to female participants, male participants showed moderate attitude level towards marriage. Some of the male and female respondents showed unfavourable attitude towards marriage and changing trends in marriage. There is no significant difference found between male and female respondents' attitude towards the concept of marriage, social expectations and changing trends in marriage.

Another similar study was conducted by T. Ashwini., T. Madhavi Padma., et al. (2019). The study was conducted between the students of age group 21-25 years. This study was performed on a sample of 150 interns of which 54 were male and 96 were female. The results showed that there was no significant difference found between male and female respondent's attitude with respect to concept of marriage, social expectations and changing trends in marriage, whereas significant difference was found between the respondent's regard to sexual relationship, type of marriage, criteria for choosing life partner.

The hypothesis assumed for the present study was that, there is no significant difference between the attitude of male and female young adults towards marriage. According to obtained results, it can be interpreted that the assumed hypothesis is accepted.

5. LIMITATIONS OF THE STUDY

- The sample size of the study is small, which makes it difficult to generalize the findings to the study of population or community.
- Related secondary data is sometimes not available, which makes it difficult to assess the available data.

- The data was collected from unmarried young adults only and attitudes of marries young adults were not explored.
- Since the survey was conducted online, it was not possible to interact with the participants to get an insight into the depth of the topic.

6. SUGGESTIONS:

- Future research recommendations can be made from the present study.
- Comparisons can be assessed by studying different age groups and increased sample size.
- The study can be expanded to different regions of India.
- A few ideas for future research may include to explore the reasons behind certain attitudes on marriage of young adults, and
- Comparative study can be done by exploring and analysing the generational and gender differences.

7. CONCLUSION:

The Research work addresses the question of attitude of young adults towards marriage and whether or not there is a difference in attitude between male and female young adults towards the institution of marriage.

Marriage is defined as a legally and socially sanctioned union, usually between a man and a woman, that is regulated by laws, rules, customs and beliefs. Marriage is also called matrimony or wedlock. It is a culturally recognized union between people call spouses.

This research work is done to understand the perceptions of young adults about marriage. It is an attempt to understand their perspectives and attitude about the institution of. Result of the study indicates that there is no significant differences between the attitude of male and female young adults toward marriage. Through item analysis it was found majority of the population holds an “Average/ Moderate Positive” attitude towards marriage. Findings also showed that the young adults do not hold an entirely negative attitude towards the institution of marriage but at the same time they do not perceive that marriage is a central component of one’s life. They do not believe that marriage should be compulsory for all, they also do not perceive it as the only source of happiness or growth. Also, a greater variation in the opinions of the young adults was found through the data analysis of each item.

As marriage is component of subjective choice, the variations in the opinions could because of individual differences, or experiences at a primary or secondary level. Also, one’s values, ethics, education, and environment play a very important role in forming and influencing an individual’s perspectives and that could be another possible factor for the variations in the opinions.

REFERENCES

Adhikari. P., (2017), Attitudes of Present Generation towards Marriage: A Survey of Marriageable College Students. *Tribhuvan University Journal.* DOI:10.3126/tuj.v31i1-2.25353.

Bajaj.S., and Vithal. S.N. V., (2021), Study of Attitude towards Marriage among Male and Female Adults. *Journal of Exercise Science and Physiotherapy.* Vol. 17 No. 1. ISSN: 0973-2020

Bandhani. A., Dutt. S., (2019), Perception about Marriage among Undergraduate Students of Tehri, Uttarakhand. *IJ RAR,* Volume 6, issue 2. (E-ISSN 2348-1269, P-ISSN 2349-5138)

Bhavana.N., Roopa.K.S., (2015), Youth Attitude towards Marriage and changing Trends in Marriage. *International Journal of Science and Research (IJSR*) Volume 4, Issue-7

Carson. D.K., and Pauly. K.M., (1990), Perceptions of Marriage and Family life of Young Adults with and without Histories of Parental Divorce. *Psychological Reports 66 (1), 33-34, 1990*

Chaturvedi. M., and Singh. D., (2015), Attitude of Indian Youth Towards Marriage and Family Relations. Indian Journal of Health and Wellbeing, 2015, 6(1), 53-56

Connick. D. D., Doren. V. S., Matthijis. K., (2002-2018), Attitudes of Young Adults toward Marriage and Divorce, 2002-2018, *Journal of Divorce and Remarriage 62 (1), 66-82, 2021.*

Ghamsai. A. A., Moghadam. M. H., (2019), Comparative Analysis of the Attitude to Marriage and the Factors Affecting it among University Students and Tollabs in Tehran, *Indian journal of Sociology 20 (4), 58-85, 2019.*

Goslin. O., (2014), Gender differences in Attitudes towards Marriage among Young Adults, *Dublin Business School,2014.* Retrieved from https://www.esource.dbs.ie

Hall. S., (2006), Marital meaning: Exploring Young Adults' Belief Systems About Marriage. *Journal of Family Issues, 37,* 1437-1458

Huang. C. Y., Lin. S. H., (2014), Attitudes of Taiwanese College Students toward Marriage: A Comparative Study of Different Family Types and Gender, *Journal of Comparative family studies 45 (3), 425-438, 2014.*

Kay.N.M., (2012), The Changing Meaning of Marriage: An Analysis of Contemporary Marital Attitudes of Young Adults. *All Theses and Dissertations, 2969.*

Lt. Col Indira., Abrol. N., (2021), Attitude of Young Adults towards Marriage*. International Journal of Recent Scientific Research* 12 (03), pp. 41250-41265

Podmore. D., and Chaney. D., (1972), Attitudes towards Marriage and Family amongst Young people in Hong Kong, and Comparisons with the United States and Taiwan. *Journal of Comparative family Studies 3 (2), 228-238, 1972.*

Shefali.S., N. Shree., (2016), Attitude towards Marriage and Life Satisfaction among Mid Adults. *The International Journal of Indian Psychology*, ISSN 2348-5396 (e)| ISSN: 2349-3429 (p), vol. 3, Issue 3, No. 11

Shivalli. R., Chittagubi. G., and Devendrappa. S., (2012), Perception of Values of Present College Youth towards Marriage. *International Journal of Farm Sciences* 2(1): 153-158

T. Ashwini., P. Srikanth et al., (2019), Youth Attitude Towards Marriage and Changing Trends in Marriage. *International Journal of Research in Engineering, Science and Management,* Volume-2, Issue-10, ISSN (Online): 2581-5792

Wiesel. L. R., Krenwai. A. A., (1999), Attitude towards Marriage and Marital Quality: A Comparison among Israeli Arabs differentiated by Religion, *Family Relations, 51-56,1999.*

Yadav. K., Rakhee (2018), Exploring the Attitudes of Young Adults towards Marriage in India. *IOSR Journal of Humanities and Social Science (IOSR-JHSS).* Vol..23 no. 3, 2018, pp.25-44

https://www.iorsjournals.org

https://www.scholar.google.com

https://www.semanticscholar.org

https://www.baltimoresun.com

https://scholarsarchive.byu.edu/etd/2969

https://www.recentscientific.com

https://www.researchgate.net/publication/335369930

https://statisticsbyjim.com

HAVA SEYRÜSEFER HİZMETİ: BİR HAVACILIK YÖNETİMİ ALANI
AIR NAVIGATION SERVICE: A FIELD OF AVIATION MANAGEMENT

Dr. Fatih KARAMAN
ORCID NO: 0000-0001-5915-8054

ÖZET

Havacılık sektörünün mecburi olarak kullanmak zorunda kaldığı ve emniyet açısından da en çok üzerinde durulması gereken işlemlerden olan ve hava sahaları, hava sahası trafiği, havacılık bilgi yönetimi gibi faktörleri kapsayan Hava Seyrüsefer Hizmetleri, tüm dünyada havacılığın gelişmesine paralel şekilde büyüme göstermektedir. Türk Dil Kurumu, seyrüsefer kelime anlamını trafik olarak belirtmektedir. Havacılık ile ilişkilendirildiğinde ise Hava Seyrüsefer Hizmetinin kısaca hava araçlarının trafiğinin düzenlenmesi, kontrolü, denetlenmesi ve bilgilerinin paylaşılması şeklinde açıklanması yanlış olmayacaktır. Bu kısımla ilgili hizmetleri düzenleyen organizasyonlar tarafından yapılmış bir çeşit koridor şeklindeki hava sahası veya yollarına seyrüsefer denilmektedir. Sadece yerel olmayıp uluslararası alanda da önemi yüksek olan bu servis, dünya havacılık sektörüne adapte olunmasında özellikle güvenlik ve kesintisiz uçuşların yapılabilmesi adına hem iletişimi hem de organizasyonu sağlamaktadır. Ayrıca hava trafik yönetimi, ilgili tüm organizasyonların üretkenliklerini etkilemesinin yanında ekonomik, politik ve stratejik önem de arz etmektedir. Bu sebeple çalışmada havacılık sektöründe bir anlamda mecburi kullanımı olan Hava Seyrüsefer Hizmetleri incelenmiştir. Çalışmada sırasıyla ilgili kısmın yapısı, görevleri, sektördeki yeri açıklanarak havacılık yönetimine olan etkileri belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hava Seyrüsefer, Havacılık Yönetimi, Hava Trafik Yönetimi.

ABSTRACT

Air Navigation Services, which includes factors such as airspace, airspace traffic, aviation information management, which the aviation industry has to use compulsorily and which should be emphasized the most in terms of safety, has been growing in parallel with the development of aviation all over the world. The Turkish Language Association defines the word navigation as traffic. When it is associated with aviation, it would not be wrong to describe the Air Navigation Service as regulating, controlling, inspecting and sharing information about the traffic of aircraft. The airspace or roads in the form of a corridor made by the organizations that regulate the services related to this part are called navigation. This service, which is not only local but also of high importance in the international arena, provides both communication and organization in order to adapt to the world aviation industry, especially for safety and uninterrupted flights. In addition, air traffic management has economic, political and strategic importance as well as affecting the productivity of all relevant organizations. For this reason, Air Navigation Services, which is in a sense obligatory use in the aviation sector, has been examined in this study. In the study, the

structure of the relevant part, its duties and its place in the sector are explained, and its effects on aviation management are stated.

Keywords: Air Navigation, Aviation Management, Air Traffic Management.

GİRİŞ

1944 yılındaki Şikago Konvansiyonu ile tüm ülkelerin kendi hava sahaları içinde uluslararası organizasyonlar tarafından belirlenen standartları dikkate alarak havacılık bilgilerinin yayınlanması, hava trafiğinin düzenlenmesi ile operasyonların yürütülmesinden meydana gelen Hava Seyrüsefer Hizmetleri'nin yapılmasından sorumlu olduğu belirtilerek yürürlüğe konulmuştur (Bourgois vd., 2018: 60). Kısa adı ICAO olan Uluslararası Sivil Havacılık Teşkilatı, hem havalimanları hem de Hava Seyrüsefer Hizmetleri için birtakım temel ilkeler oluşturmuştur ve Şikago Konvansiyonu bu temel ilkeleri 28. Maddesi ile devletlerin yine bu hizmetleri verme sorumluluklarını açıklamaktadır. İlgili konvansiyonun 28 maddesi ile anlaşmaya taraf olan devletlerin ana sorumluluk sahaları da tanımlanmıştır ve böylece tüm ülkeler hem havalimanlarının hem de Hava Seyrüsefer Hizmetlerinin uluslararası standartlar ile belirlenmiş kurallara ve prosedürlere göre işletilmesinden sorumlu olmaktadır. Hava sahası mülkiyeti anlamına gelen bu madde aslında devletlerin egemenlik hakları ile ilgili ana dayanağı oluşturmaktadır. Buradaki önemli nokta ise devletlerin bu egemenlik haklarını sebebiyle kendi hava sahaları üzerinde Hava Seyrüsefer Hizmeti verme zorunluluğunda olmadıklarıdır. Devletler aslında ICAO standartlarına ve kurallarına göre Hava Seyrüsefer Hizmetlerinin verilmesinin temininden sorumlu tutulmaktadırlar. Çünkü devletlerin ulusal egemenlik hakları devredilememektedir ama Hava Seyrüsefer Hizmetlerinin verilmesi ve fonksiyonel yükümlülükler üçüncü şahıslara devredilebilmektedir.

İşte burada devletlerin kendi hava sahalarına dair hava trafik yükümlülüklerini devredebilme hakları ile ilgili ICAO'nun 37-15 numaralı çözüm programı hazırlanmıştır (ICAO, 2010: 22). Bu planda düzenleyicinin kanuni sınırları, güvenlik, çevre ve verimlilik ile ilgili genel performans standartları, kendi hava sahasının kontrol hizmetlerinin başka kuruluştan alınmasında bile ayrıca belirlenmiştir. Kısaca "KPI" yani Anahtar Performans Göstergeleri ile hedefleri kapsayan, belirlenmiş süre ile sınırlandırılmış anlaşmalarla verilen yetkilendirme yolu, başka organizasyonlardan hizmet alınmasına güçlü bir teşvik edici olmaktadır. Buradaki sıkıntılı nokta, özellikle devletlerin diğer ülkelere ait kuruluşlardan hizmet satın alma yoluna gittiklerinde hava sahalarının sürekli takip edilmesi ve askeri tehditler karşısında herhangi bir anda cevap verilebilme konularında güvenlik endişeleri olmasıdır. Buna karşılık ülkeler ve organizasyonlar, hava sahalarının daha etkin yönetilmesi için işbirlikleri tarzlarına geçmeye devam etmektedirler ve ihtiyaç duyulması halinde hizmetleri satın alma yolu ile özel-kamu işbirlikleri şeklinde hizmetlerin işleyişlerini sürdürmektedirler. Bu konudaki en iyi örnekler Kanada ile ABD arasında, İsviçre ile İsveç, Finlandiya, Fransa, Norveç arasında veya Yeni Zelanda, Samoa ve Tonga arasında hem hizmet verme hem de temsil kısımlarında işbirliği çeşitleri bulunmaktadır (ICAO, 2002: 3; ICAO, 2013a: 4).

Bunlara ek olarak havayolu taşımacılığının global olarak hem kesintisiz hem de emniyetli bir şekilde yapılabilmesi amacıyla, havacılık sözleşmeleri ile hava sahalarında veya havalimanlarında, kullanacak diğer ülke hava araçlarına ayrımcılık yapılmayacak, herkese aynı sabit tarife uygulanacak ve yapılacak tüm işlemlerde uluslararası seviyede şeffaflık politikası takip edilecektir. Genel açıklama olarak Hava Seyrüsefer Hizmetleri, havalimanları arasında seyahat eden hava araçlarının en güvenli şekilde seyahatlerini sürdürebilmeleri için hava trafik hizmetleri verilmesini sağlayan organizasyonlar olarak belirtilmektedir. Hava

Seyrüsefer Hizmetleri temel görevi olan hava trafik kontrol hizmetlerinin haricinde iletişim, arama kurtarma, haritalama, havacılık bilgi yönetimi ve bazı ülkelerde verilen havacılık meteorolojisi gibi alanlarda hizmet vermektedir (ICAO, 2013).

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Hava Seyrüsefer İşletmeleri

Havacılık sektöründe faaliyetlerin en emniyetli bir şekilde sürdürülebilmesi amacıyla çok sıkı kanuni düzenlemeler ve organizasyonlar ile çalışanların aralarında sürekli bağlantıda olmalarını sağlayan bir kısım sosyal ve teknik iletişim sistemleri bulunmaktadır. Dolayısıyla Hava Seyrüsefer Hizmetleri aslında kısaca adı "AIM" olan havacılık bilgi yönetimi, "ATM" olan hava trafik yönetimi, "MET" olan meteoroloji servisleri, "CNS" olan haberleşme-seyrüsefer hizmetleri ve "SAR" olan arama kurtarma alt birimlerden oluşmaktadır. Bu birimlerden ise "ATM" olarak adlandırılan hava trafik yönetimi, verilen hizmetlerin temel uygulayıcısı olarak açıklanmakla birlikte "AIM", "MET" ve "CNS" de hava trafik yönetiminde tamamlayıcı hizmetler olarak görülmektedir. Woltjer vd.,'ne (2015: 126) göre bu kuruluş, gerekli kanuni düzenlemeler ile kendisine verilmiş sorumlulukları kamu, özel, işbirliği, gelir amacı olan veya olmayan organizasyon olmalarına dikkat etmeksizin her işletmeye, sert bir şekilde düzenlenmiş global sektör kanun ve standartlarına göre vermesi gerekmektedir. Bazı küçük farklılıklar olmasına rağmen birçok Hava Seyrüsefer Kuruluşu için yapılanma şekli aşağıdaki örnek gibi yapılanmaktadır.

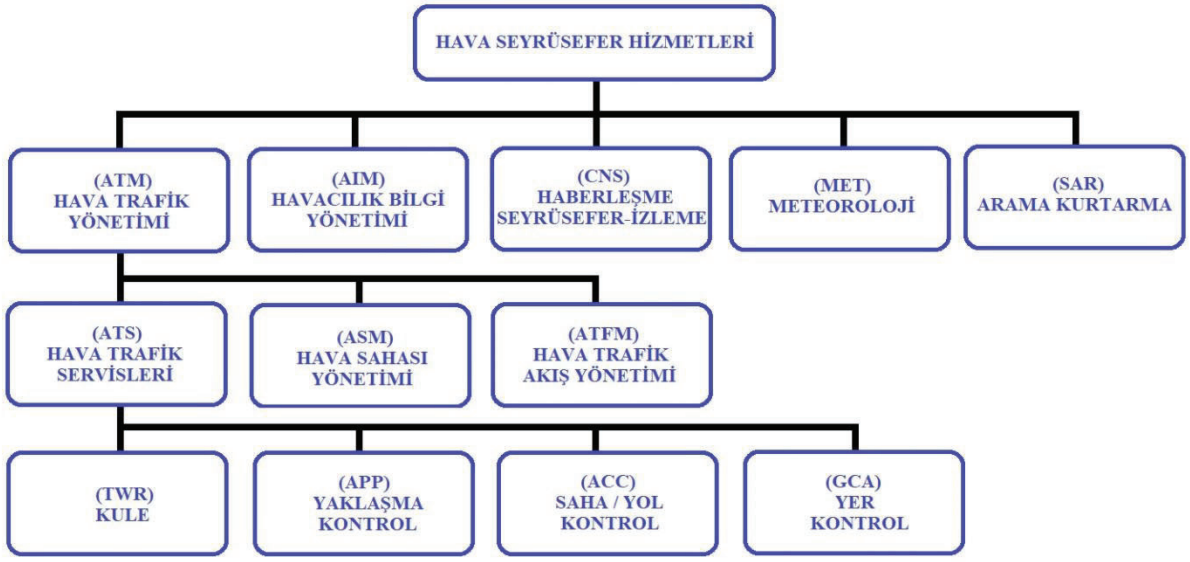

Şekil 1. HSS kuruluş yapılanması (Schmitt ve Gollnick, 2016: 272).

Hava Trafik Kontrol Hizmetleri (ATS)

Bu departman hava sahasının operasyonel olarak idare edilmesinden sorumludur. Genelde "TWR" olarak adlandırılan Havalimanı Kontrol Kulesi, "APP" olarak adlandırılan Yaklaşma servisi, "ACC" olarak adlandırılan Saha/Yol Kontrol servisi ve "GCA" olarak adlandırılan Yer Kontrol servisi olmak üzere dört bölüme ayrılmaktadır (SHGM, 2015: 146). Havalimanı içindeki kalkış ve inişteki bütün trafiğin koordine edilmesinden TWR yani Havalimanı Kontrol Kulesi sorumludur. Bunun yanında VFR uçuşlar için havalimanı trafik bölgesi içindeki tüm VFR trafiği kontrol edilmektedir ve pist içi kalkış izinleri de yine Kule tarafından verilmektedir. Yaklaşma servisi yani APP, yüksekliği ve sınırları önceden belirlenmiş kontrol edilen hava sahasında genelde inişe geçen ya da kalkıştan sonraki hava aracı trafiklerin kontrol edildiği birime denilmektedir. TWR ve APP'lerin görev, yetki ve sorumluluk sahaları dışında olan kısımlarda hizmet veren trafik kontrol ünitesine ise ACC

yani Saha/Yol Kontrol servisi denilmektedir. GCA servisi hava aracının inişten hemen sonra pisten ayrılmasında ya da kalkış yapmak için piste girmeden hemen önce pilotlar tarafından kullanılan hizmete ve frekansa denilmektedir. Bu kısımla ilgili görevliler kule içinde bulunmakta olup havalimanı yüzeyindeki trafiğin kontrolü, ayrımı ve dağıtımından sorumludurlar. Ayrıca hava aracına hangi pistten kalkış yapılacağını, kullanılacak taksi yollarını, nereye park edeceklerini, bakım için tavsiyeleri ve taksi yapılması esnasında hava aracına herhangi bir zarar gelmemesi için olası engeller ile ilgili bütün bilgileri veren kısım burasıdır. Diğer sorumlu olunan kısımlar ise hava araçlarına push-back yapılması, motor çalıştırma izinleri ve taksi yoluna girme izinleri olarak belirtilmektedir. Bir fark olarak transit yani ülkeye iniş yapmadan hava sahasından geçiş yapan hava araçlarının trafikleri ACC servisinin yetki alanına girmektedir. Aşağıda bir hava aracının kalkışından inişine kadarki sürecinde hangi birimlerin nereye kadar servis verdiğini gösteren şekil, Uluslararası Sivil Havacılık Teşkilatı (ICAO) tarafından belirlenen prosedür ve standart yönergelerine göre hazırlanan DOC 4444/Hava Trafik Yönetimi dosyasında belirtilen ve üye tüm ülke havalimanlarını ve hava taşıyıcılarını bağlayan düzenlemelere uygun şekilde gösterilmektedir (Kisten vd., 2017: 15).

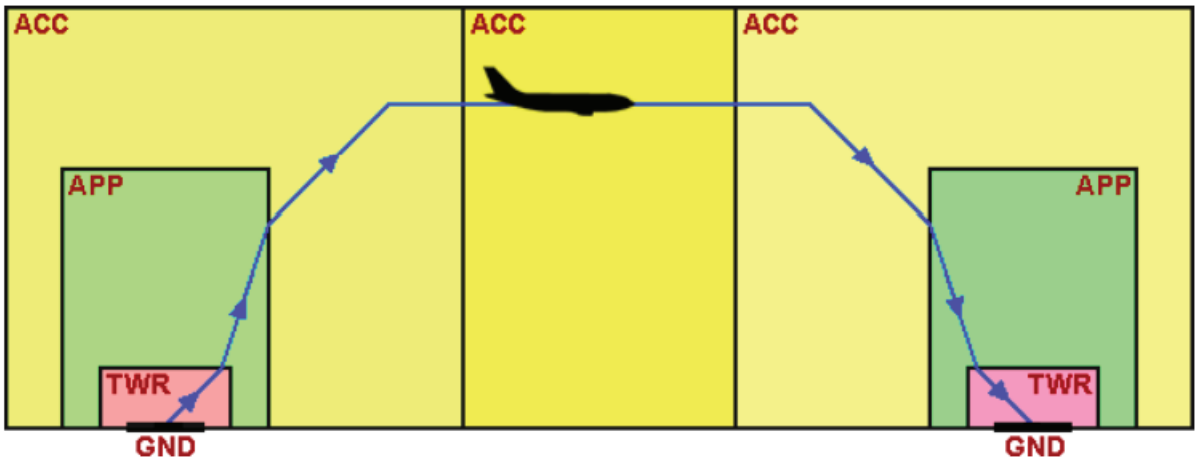

Şekil 2. ATS Birimleri Uçuş Kontrol Aşamaları (European Commission, 2017: 11).

Havacılık Bilgi Yönetimi Hizmetleri (AIM)

Her ne kadar Uluslararası Sivil Havacılık Teşkilatı (ICAO) tarafından 1953 yılında yayınlanan tanım belgelerinde ilk olarak görev sahası açıklanmış olsa bile asıl 1944 yılındaki Şikago Konvansiyonundaki 37. Maddede bu bölümün yetki ve sorumluluğu belirtilmektedir. "AIM" yani Havacılık bilgi Yönetimi Hizmetleri, hava seyrüsefer hizmetlerinin emniyetli şekilde verimliliğinin ve akışının sağlanabilmesi için eldeki bilgilerin iletiminden sorumlu olan departmandır. Her ülkenin kendisine özel havalimanları veya hava sahaları gibi havacılık kuralları vardır ve ülkeler kendilerine ait bilgileri "AIP" denilen Havacılık bilgi Yayınları ile uluslararası standartlarda derleyerek yayınlamak zorundadır. Bu bilgilerin elde edilme, yönetilme ve paylaşılma yolları Uluslararası Sivil Havacılık Teşkilatı (ICAO) Annex 15 dosyasındaki uygulama esaslarına göre yapılmaktadır ve hem doğrulukları hem de hava sahası kullanıcıları ile paylaşılması AIM servisi ile sağlanmaktadır. Bir diğer önemli etken olan ve uçuş operasyonlarını etkileyebilen bilgileri barındıran NOTAM yani havacılık bültenlerinin yayınlanması da bu bölümün yetki ve sorumluluğundadır. ICAO'ya (2015: ix, 2) göre bu bölüm de kendi içinde iki departmana ayrılmaktadır. Birinci bölüm ülkelerin hava sahalarını kullanacak hava araçları için uçuş izinlerinin izlendiği "FIC" departmanı, ikinci bölüm ise

Notam ve uçuş planları gibi bilgilerin yayınlanması ve takip edilmesi kısmından sorumlu olan "AIS" departmanıdır.

Hava Trafik Akış ve Kapasite Yönetimi (ATFM)

Havalimanlarının ve hava sahalarının kullanım kapasiteleri ile ilgili planlamalar yapılan ve IFR uçuş planlamalarının belirlenmiş kapasite sınırlamaları içinde uçuşların yapılabilmesi için izinlerin alındığı bölüme "ATFM" yani Hava Trafik Akış Yönetimi servisi denilmektedir. Havalimanlarından kalkış veya iniş yapacak hava araçlarının uçuşlarını yapabilmeleri için belirlenen süre kısımlarını oluşturan SLOT tahsis edilmesi bu birim tarafından ilgili kapasite kısımları dikkate alınarak yapılmaktadır. Takibi ATFM departmanı tarafından yapılan serviste ICAO'ya (2016a: 5) göre iniş veya kalkış yapacak hava araçlarının operasyonlarını kendilerine tahsis edilen bu SLOT saatleri içinde yapmaları zorunludur.

Haberleşme/Seyrüsefer/İzleme (CNS)

"CNS" birimi, havalimanlarında hava trafik hizmetleri verilirken ihtiyaç duyulan iletişim ve takip sistemlerinin sağlanması ve yürütülmesinden sorumlu olan kısımdır. Bu birimin sorumluluğunda veri aktarım sistemleri, radar sistemleri ve hava araçlarının kullandığı Seyrüsefer Yardımcı Cihazları bulunmaktadır. Ayrıca hava araçları ile ilgili kaza/kırım oluşması durumunda "SAR" yani arama kurtarma işlemlerinin planlı ve koordineli bir şekilde yapılmasını sağlama amacıyla HSS organizasyonlarında ayrıca bu konular ile ilgili görevlendirilmiş birimler bulunmaktadır. Türkiye'de bu hizmetleri AIM birimleri sağlamakta, İstanbul ve Ankara olmak üzere iki farklı arama-kurtarma merkezi olarak hizmet vermektedirler. Bir diğer kısım olan "MET" yani havacılık meteorolojisine ait gözlem ve incelemelerin yapılarak raporlarını yayınlayan birim, bazı ülkelerde HSS servisleri dâhilinde servis vermektedir. Türkiye'de MET departmanı, HSS haricinde bir kısım olarak hem askeri hem de sivil hava trafikleri için meteoroloji servisi sunmaktadır. Adından da anlaşılacağı üzere AR-GE bölümü hem HSS kuruluşları içinde ar-ge faaliyetlerini yürütürken, hava sahalarını kullanan şirketlerden ödemelerin toplanması amacıyla kurulmuş "CRCO" yani Merkezi Yol Ücretleri Ofisi'nin faaliyet alanında bulunmaktadır. Uçuş faaliyetleri, HSS servisleri içinde bazı bölümlere ayrılarak ve kendi alt departmanları vasıtası ile hava trafiğini koordineli şekilde yürütmektedir. Bu bölümler yer hareketleri, kalkış aşaması, uçuş rotası, okyanus üzeri ve varış aşaması olmak üzere beş bölüme ayrılan uçuş faaliyetleri aşağıdaki şekilde gösterilmektedir.

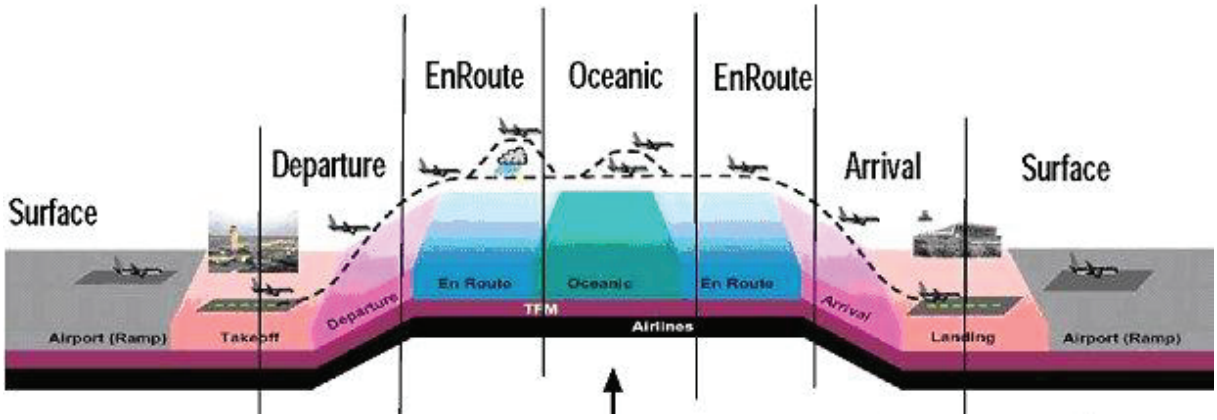

Şekil 3. Uçuş Aşamaları

(Kaynak: https://www.atc-network.com/atc-news/17-airlines-airports-air-navigation-service-providers-and-manufacturers-to-test-low-co2-emission-flight-procedures-)

SONUÇ

Dünya hava trafiğinin yüzde 90'ını destekleyen Sivil Hava Seyrüsefer Servisleri Organizasyonu'nun (CANSO) yaklaşık 180 organizasyon ile ortak çalışma alanları bulunmaktadır (Canso.org). Türkiye'de ise hava trafik hizmetlerinin (ATS) en önemli kısmı olan saha kontrol hizmeti, İstanbul ve Ankara FIR(uçuş bilgi bölgesi) dâhilinde olan –ki buna açık deniş alanları ve üzerinde bulunan hava sahaları da dâhil olmak üzere- bütün Türkiye topraklarının olduğu şekilde Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü'nde bulunan Ankara Saha Kontrol Merkezi yani Ankara ACC tarafından verilmektedir (DHMİ, 2023).

Devletlerin oluşturduğu kamu kurumları eliyle Hava Seyrüsefer Hizmetlerinin verilmesi yanında yine devletlerin denetim, kontrol ve gözetimi ile yapılanma kurulması yoluyla da bu servisler, sektörde kendilerine daha kolay yer bulmuşlardır. Poole'e (2014: 3) göre tüm devletler, ileri gelişmiş havacılık serüvenlerinin başlangıçlarında kendilerine ait ulusal hava sahalarında ile havalimanlarında yine kendi kamu kuruluşlarıyla hava trafik emniyeti oluşturma yoluna gitmişlerdir. Aslında verilen hizmetlerin bir de ticari yönleri vardır ama havacılık emniyeti konusu, HSS kuruluşlarının hem havadaki hem de yerdeki hava araçlarının güvenli bir biçimde operasyonlarını sürdürebilmeleri için esas ve birinci görevi olarak belirtilmektedir. Bu hizmetin devlet eliyle mi özel sektör eliyle mi yapılması sorusuna verilecek cevaplar oldukça fazladır. Bu hizmetin bir kamu hizmeti olarak düşünüldüğünde öncelikle hava trafik servis hizmetlerinin ülkeleri ulusal güvenlik konusunda bağlayıcı olduğu kesindir. Ayrıca devletlerin uluslararası sorumlulukları bakımından da stratejik anlamda yine bu hizmetin devletlerin kendi ellerinde bulundurulması doğru olacaktır. Lewis ve Zolin'e (2004: 64) göre özel sektörün bu hizmetleri vermesi durumunda devletlerin uluslararası anlaşmalardaki imzalarına göre hizmet verilmesi sağlansa bile bir nevi tekel hizmet olarak görülen bu servisleri vermelerinde öncelikle karlılık gözeteceklerini belirtmektedirler. 90'lı yılların başlarında tüm sektörlerde olduğu gibi havacılık sektöründe de başlayan özelleştirme çalışmaları, aynı doğrultuda Hava Seyrüsefer Hizmetlerinde de değişimlerin yaşanmasına sebep olmuştur. Tüm ülkelerde aynı olmasa bile devletlerin sınırlı kaynaklarının bu konuda kullanılmasının yanında özel sektöre kaynak kullanımı konusunda izin verilmesi ile hem kullanıcı isteklerinin karşılanmasının hem de gerekli modernizasyona sahip olunmasının daha kolay olacağı düşüncesi artmıştır. Buna karşı düşüncelerin de olmadığı söylenemez zira Fernandes ve Andrade (2010: 1), hava sahası yönetiminin özel sektör şirketlerine devrinin ülkelerin hazinelerinde gelir kaybına sebep olacağı düşüncelerinin olduğundan bahsetmektedirler.

Bu konuda yapılan araştırmalardan birinde Bolić vd., (2014: 2) HSS kuruluşlarının özel sektöre devredilmesi sonrasındaki fiyatlandırma kısımlarını inceleyerek Avrupa hava sahasında yetkili kurum olan Eurocontrol organizasyonunu incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarında merkezden belirlenecek fiyatlar ile hava sahasını kullanacak olanların alanın yoğunluğuna göre farklı yollara dağıtılabilecekleri ya da kapasitenin optimum seviyede tutulması için yoğunluğu daha az olan hava yollarının veya rotalarının kullanılmasına ikna edilebilecekleri belirtilmektedir. Ayrıca Hava Seyrüsefer Hizmeti veren organizasyonun bağımsız hareket ederek hizmet verdikleri hava sahası geçiş fiyatlarını kendi belirleyerek hem mevsimsel hem de günlük ve yoğunluk saatlerine göre yol ücretlerinde farklılıklar ortaya çıkarmaktadırlar. Merkezi otoriteye yani devlete düşen kısım sadece HSS servisleri arasındaki olası çatışmaları düzenlemek olmaktadır. Dolayısıyla HSS servisleri de ticari davranmaları

yanında hem hava sahalarının etkin kullanılmasının desteklenmesi hem de ücretlerin, tahsilat ve teşvik adımlarının belirlemesin ve koordinasyonun sağlanmasının merkezi otorite tarafından yapılmasını istemektedirler. HSS servislerinin yapacağı ekonomik araştırmalara, bulundukları ülkelerin politik detaylarını da kapsadığından dolayı ileriki zamanlarda çok daha fazla ihtiyaç duyulacaktır. Tomová (2015: 1) da konuyla ilgili yapısal reformların ve düzenlemelerin yapılacağı ilk kısımların havayolu işletmeleri ve havalimanları olduğunu belirterek Avrupa'da faaliyette bulunan HSS servislerinin daha yenilikçi bir sistem ile bir yapıda birleştirilerek hizmet vermeleri gerektiğini belirtmiştir. Buna karşılık ise Avrupa'daki devletlerin tek hava sahası kullanılması sistemini kendi aralarındaki siyasi nedenlerden dolayı istemeyecekleri, buna da devletlerin kendi hava sahalarındaki hâkimiyet ve kontrol durumlarını kaybetme endişelerinin buna sebep olduğunu açıklamaktadır. Öneri olarak da iki olasılık üzerinde durmuş, ilk seçenekte HSS'ye bağlı bazı servislerin uluslararası seviyeye çekilmesi, diğer hizmetlerin ise ulusal seviyede merkezi olarak yapılmasını detaylandırmıştır. Bu sayede pazar rekabetinin yatay birleşme dâhilinde bütün HSS kuruluşlarına güç kazandıracağının altını çizmiştir. İkinci seçenekte ise HSS servislerinin ana temelini yani çekirdeğini meydana getiren kısımlarının ulusal veya uluslararası seviyede koordinasyonun ve anlaşmaların desteği ile özelleştirilmesi ya da hizmetlerin satın alma yöntemi ile özel sektörlere devredilmesi olarak belirtmiştir.

Günümüzdeki ekonomik etkileyicilerin değişmesi sebebiyle de tüm sektörlerde olduğu gibi havacılık sektöründe de yeni sistem olarak organizasyonların asıl görevi olmayan faaliyetlerinin devredilmesi veya dışardan hizmet satın alınması yolunu göstermektedir. Borins (2002: 181), bu konuda günümüzdeki sağlık hizmetlerini örnek göstererek hizmetlerin ana faaliyet sahasının organizasyon tarafından verilmesi yanında diğer destek yani tali kısımların ise yine aynı organizasyonun belirlediği şartlar, gereklilikler ve standartlar dâhilinde taşeronlara devredildiğini açıklamaktadır. Bu sayede ilgili organizasyon, asıl yapması gereken kısımlara daha iyi odaklanarak başarı seviyesini yükseltebilmekte, hem maliyetlerde düşüş hem de faaliyet merkezli çözüm bulunmasında başarılı olarak etkinlik seviyelerini artırabilmektedirler (Sheshinskive ve López-Calva, 2003: 429).

KAYNAKLAR

Bolić, T., Rigonat, D., Castelli, L., Jovanović, R., Cook, A. J., & Tanner, G. (2014). Better Pricing Strategies for ATM?. *Fourth Sesar Innovation Days*.

Borins, S. (2002). New Public Management, North American Style. McLaughlin, K., Osborne, S. and Ferlie, E.(Ed.), The New Public Management: Current Trends and Future Prospects içinde,(ss. 181-194).

Bourgois, M., García, E., & Hullah, P. (2018). Air Traffic Management and Air Navigation Service Providers. In *The Routledge Companion to Air Transport Management* (pp. 60-80). Routledge.

CANSO, https://canso.org/our-members/member-directory/ (Erişim Tarihi: 13.03.2023).

DHMİ,https://www.dhmi.gov.tr/Sayfalar/ElektronikHizmetleri/RadarSistemleriSbMd/Sistemler. aspx (Erişim Tarihi: 14.03.2023).

European Commission (2017). "Operational Concept Document. D1-1 Malorca". *European Comission Documents*, https://ec.europa.eu/research/participants/documents/downloadPublic?documentIds=080166e5b0714903&appId=PPGMS

Fernandes, E., & de Andrade, G. C. (2010). Multicriteria Performance Analysis of The European Air Navigation Service Providers. *12th WCTR, July 11*, *15*, 2010.

https://www.atc-network.com/atc-news/17-airlines-airports-air-navigation-service-providers-and-manufacturers-to-test-low-co2-emission-flight-procedures-

ICAO (2002). "Asia/Pac Air Navigation Plan". *Thirteenth Meeting of The Asia/Pacific Air Navigation Planning and Implementation Regional Group*. Bangkok, Thailand, 9 to 13 September 2002.

ICAO (2010). "Resolutions". *Assembly – 37th session*, Montréal, 28 September—8 October 2010.

ICAO (2013a). "Air Navigation Services Performance Measurement and Benchmarking". *Worldwide Air Transport Conference (ATCONF) sixth meeting*. 18 to 22 March 2013, Montréal.

ICAO (2015). "Aeronautical Information Services*". Annex 15 to the Convention on International Civil Aviation*. ICAO, Montreal.

ICAO (2016a). "ICAO Guidelines for ATFM". Seminar on Air Traffic Flow Management (ATFM) Seminar on Air Traffic Flow Management (ATFM) for NAM/CAR Regions Tegucigalpa, Honduras, 27 to 31 March 2006.

Kistan, T., Gardi, A., Sabatini, R., Ramasamy, S., & Batuwangala, E. (2017). An Evolutionary Outlook of Air Traffic Flow Management Techniques. *Progress in Aerospace Sciences*, *88*, 15-42.

Lewis, I. A., & Zolin, R. (2004). The Public to Private Continuum Measure and The Role of Stakeholder Boards as A Proxy for Markets in The Governance of Air Navigation Services: A Comparative Analysis. *International Public Management Review*, *5*(2), 52-77.

Poole, R. W. (2014). *Organization and Innovation in Air Traffic Control* (No. Policy Study 431). Reason Foundation.

Schmitt, D. and Gollnick, V. (2016). "The Air Transport System. In Air Transport System". Springer, Vienna. ISBN: 978-3-7091-1879-5.

Sheshinski, E. (2003). And Luis Felipe Lopez-Calva. *Privatization and Its Benefits: Theory and Evidence."" CESifo Economic Studies*, *49*, 429-459.

SHGM, 2015. "Yük Kontrolü ve Haberleşme Hizmetleri" Kitabı. Yayın No: HAD/T-22.

Tomová, A. (2015). The Need for New Directions in Airspace Economics: Seventy Years After Chicago. *Journal of Air Transport Management*, *44*, 1-7.

Woltjer, R., Pinska-Chauvin, E., Laursen, T., & Josefsson, B. (2015). Towards Understanding Work-as-Done in Air Traffic Management Safety Assessment and Design. *Reliability Engineering & System Safety*, *141*, 115-130.

APPROPRIATION, SPACE AND HUMAN ACTION: ANALYZING CONCEPTS OF APPROPRIATION IN SOCIO-SPATIAL THEORIES

Gergely Hory PhD

Budapest University of Technology and Economics

ABSTRACT

Gergely Hory: Appropriation, Space and Human Action: Analyzing Concepts of Appropriation in Socio-Spatial Theories

This research focuses on the phenomena of appropriation in the context of the interaction between people – both as individual and as society – and the built environment. The aim of the study is to critically analyze, compare and discover links among the most influential and original pieces of theoretical achievements on the definition and conceptualization of appropriation throughout the Twentieth century until today. Though the study is mainly concerned with the field of architectural- and urban research, rigid disciplinary boundaries have to be crossed in order to develop a thorough understanding of the human practice of appropriation: thus relevant scientific literature in various social studies such as social geography, sociology and environmental psychology have to be included as well.

There is no unified definition of appropriation even inside the same discipline, and this paper has no intention either to create one, however it is aimed at clarifying their differences. Despite the various concepts, there are also common elements as well, without which any understanding of appropriation would be impossible: such a link is that any definition has to be embedded into a spatial theory that takes into consideration the human being and her acts capable of causing alterations in space. It is no coincidence that the term appropriation was given a significant role in texts from the 1960-s and '70-s written in Western Europe and in the US that heavily criticize the practices of functionalist urban planning of the post-World War II period. Sociologists and philosophers in France like Henri Lefebvre or Paul-Henry Chombart de Lauwe regarded the human practice of appropriation in the built environment as the antidote to the alienating and dehumanizing effects of domination produced by functionalist urban planning. Coming from the same intellectual circle, Perla Serfaty-Garzon also dedicated a central role to appropriation, emphasizing its psychological aspects. Architects, urbanists and theorists of the time also started to develop approaches and concepts dedicating great significance to social issues and people as active agents of the built environment: principles of Team X, works of Jan Gehl in Denmark, Jane Jacobs, Christopher Alexander or Lars Lerup in the US are instances of these. Some of them provide theoretical approaches toward appropriation, while others are more pragmatic and do not use the term consciously but are still relevant.

The next period when theories of appropriation became popular again especially in the field of architecture and urban research started in the early 2000's mainly in the Anglo-Saxon

academic field. This is primarily the effect of the translation of Lefebvre's key writings on space into English in the early 90's. Theorists like Jonathan Hill, Jeremy Till, Karen A. Franck Quentin Stevens, or Iain Borden all base their concepts on Lefebvre'sand others spatial theory according to which space is socially constructed. The paper will show that the concept of appropriation becomes an important element in their works.These contemporary theories provide subcategories, diverse understandings and even further terms like loose space, placemaking, creative user, subversion and many more that are also closely bound to appropriation. The paper aims at clarifying these connections and provide nuanced understanding of the differences among various concepts.

Keywords: Appropriation, Built Environment, Theory of Space, Space Production

INCLUSIVE ACADEMIC ADVISING FOR STUDENTS WITH MENTAL HEALTH ISSUES. THE VIEWS AND EXPERIENCES OF ACADEMIC ADVISERS

Dr Pras Ramluggun
Oxford Brookes University UK

Dr Sarah Mansbridge
Oxford Brookes University

Rachel Barbaresi
Oxford Brookes University

ABSTRACT

Students' mental health in Higher Education Institutes (HEIs) is a significant public health challenge. The number of students with pre-existing mental health issues is almost equal to the number of those who developed symptoms of mental illness during their studies. Successive large surveys in the last five years reported that more than a quarter of students at universities in the United Kingdom are affected by mental health issues.

As the front line for student support, Academic Advisers (AAds) also called personal tutors are faced with an increasing number of students who need mental health support. However, the roles and responsibilities of AAds, as part of the pastoral care available to students at universities, vary depending on the adopted models of academic advising. How AAds can fulfil their pastoral role in supporting the emotional, psychological and spiritual well-being of students is a nebulous undertaking, which AAds approach with some reservations.

The aim of the study was to explore and improve understanding of Academic Advisers (AAds) views and experiences on supporting students with mental health issues towards providing inclusive academic advising in supporting students with mental health issues.

The study adopted a qualitative design to gain a deeper understanding of AAds' views and experiences on supporting students with mental health issues. Fifty-five AAds' across the four faculties of a university in the South-East of England responded to an anonymous online open-ended questionnaire which was thematically analysed.

There was a difference of opinions among AAds across and within faculty on their views of their roles in supporting students with mental health issues. Overall, AAds felt unprepared for a pastoral role which is not clearly defined. The disparities in how AAds perceived their roles and fulfilled these responsibilities can lead to inconsistent and inequitable support of students. Furthermore, AAds who are more amenable to providing such support to students may be overburdened by this supportive role which is not reflected in their workload impacting on their work-life balance and wellbeing.

Keywords: Higher education students, mental health, Academic advisors/personal tutors, pastoral support, university support of students, university students support services.

MARKA KİMLİĞİ UNSURU OLARAK LEAGUE OF LEGENDS TÜRKİYE ŞAMPİYONLUK LİGİ KULÜP LOGOLARININ GÖSTERGEBİLİMSEL ANALİZİ

SEMIOTIC ANALYSIS OF LEAGUE OF LEGENDS TURKISH CHAMPIONSHIP LEAGUE CLUB LOGOS AS A BRAND IDENTITY ELEMENT

İlkay Burak TAŞKIRAN

Arş. Gör., İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi

ORCID ID: 0000-0001-9520-9744

ÖZET

Markaların benzersiz ve değerli yönlerini hedef kitlelere aktaran temel bir iletişim fikri olarak marka kimliği, kurumlara sürdürülebilir rekabet avantajları sağlamaktadır. Marka ismi, slogan, tipografi, renk ve logo gibi unsurların bütünleşik pazarlama iletişimi stratejileri doğrultusunda kullanılmasıyla oluşturulan marka kimliği, hedef kitlenin algı, tutum, düşünce ve davranışlarını şekillendirmektedir. Kurumların güçlü bir marka kimliğine sahip olmak istemesinin nedeni rakiplerden farklılaşmak, markayı çekici kılmak, marka bilinirliği sağlamak veya marka sadakati yaratmak olabileceği gibi kurumsal itibar ve imaja ilişkin konular da olabilmektedir. Bu çalışmada, marka kimliği kapsamında kurumların logo tasarımları irdelenmiştir. Bu çerçevede, Türk e-spor kulüplerinin, marka kimliklerini logoları üzerinden yansıtma biçimlerini ortaya koymak için göstergebilimsel çözümleme yönteminden faydalanılmıştır. Çalışmada, çok oyunculu çevrimiçi bir video oyunu olan League of Legends'ın Türkiye Şampiyonluk Ligi'nde mücadele eden e-spor kulüplerinin logoları, göstergebilim kapsamında değerlendirilmiş ve ayrıntılı olarak incelenmiştir. Gerçekleştirilen çözümleme sonucunda, e-spor kulüplerinin güçlü hayvan figürleri, keskin hatlı tipografik tasarımlar ve baskın renkler kullanarak hedef kitlelerine marka kimliklerini aktardıkları ve bununla birlikte duygusal bir bağ oluşturmayı amaçladıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Marka Kimliği, Marka Kimliği Unsurları, Logo, E-Spor, Göstergebilim.

ABSTRACT

As a basic communication idea that conveys the unique and valuable aspects of brands to target audiences, brand identity provides companies with sustainable competitive advantages. Brand identity, which is created by using elements such as brand name, slogan, typography, color and logo in line with integrated marketing communication strategies, shapes the perception, attitude, thoughts and behaviors of the target audience. The reason why institutions want to have a strong brand identity may be to differentiate from competitors, to make the brand attractive, to provide brand awareness or to create brand loyalty, as well as issues related to corporate reputation and image. In this study, the logo designs of the institutions within the scope of brand identity were examined. In this context, semiotic analysis method was used to reveal the ways in which Turkish e-sports clubs reflect their brand identities through their logos. In the study, the logos of e-sports clubs competing in the Turkish Championship League of League of Legends, a multiplayer online video game, were evaluated within the scope of semiotics and examined in detail. As a result of the analysis, it has been determined that e-sports clubs use strong animal figures, sharp typographic designs and dominant colors to convey their brand identities to their target audiences and aim to create an emotional bond with it.

Keywords: Brand Identity, Brand Identity Elements, Logo, E-Sports, Semiotics.

GİRİŞ

En temel haliyle "markanın temel değerlerinin bütünü" şeklinde tanımlanan marka kimliği, rekabet ortamında varlıklarını sürdürmek isteyen kurumların üzerine yoğunlaşması gereken bir marka yönetimi stratejisidir (Aaker &Joachimsthaler, 2000). Markaların tutarlı, sürdürülebilir, belirgin ve güçlü bir kimliğe sahip olması, hedef kitlenin markaya yönelik tutum, düşünce ve davranışlarını şekillendirebilmektedir (Keller, 1993). Kurumlar adına rakiplerden farklılaşmak, marka sadakati yaratmak, marka imajını pekiştirmek, markayı tercih edilir kılmak ve kurumsal itibarı güçlendirmek gibi birçok stratejik faydası bulunan marka kimliği, hedef kitle ile bilinçli ve planlı bir iletişimin kurulmasını da sağlamaktadır (Kapferer, 1992).

Bütünleşik pazarlama iletişimi çalışmaları doğrultusunda, hedef kitlede istenilen marka çağrışımlarını yaratmak için marka ismi, slogan, renk, tipografi ve logo başta olmak üzere birden fazla marka kimliği unsuru eş zamanlı olarak kullanılmaktadır (Kotler & Keller, 2009). Bu bağlamda markalaşmanın temel araçları olarak kabul edilen marka kimliği unsurları, markanın değerli yönlerini hedef kitlelere aktarırken, aynı zamanda duygusal bir bağ da oluşturmaktadır (Aaker & Jennifer, 1997).

Hedef kitlenin markayı tanımasını ve hatırlamasını kolaylaştıran bir marka kimliği unsuru olarak logo, markaların taşıdığı anlamları hedef kitleye ileten tasarımlar ve sembollerdir (Japutra vd., 2015). Bununla birlikte logo, hedef kitlenin zihninde çeşitli marka çağrışımları oluşturup, marka sadakati yaratarak, tercih edilme olanağını yükseltmek için de kullanılmaktadır (Taşkın & Akat, 2008).

Çalışmanın öznesi olarak konumlanan elektronik spor (e-spor) kulüpleri için de marka kimliği yönetimi oldukça önemlidir. Çünkü e-spor kulüpleri de hayatta kalmak için taraftar kitlesi oluşturmak, sürdürmek ve genişletmek durumundadır. Geleneksel spor dalları gibi e-sporda da kulüpler marka kimliği ve çağrışımları oluşturarak taraftarlar ile duygusal bağ kurmaktadır. Kurulan duygusal bağ ise taraftarlarda tuttukları takımın logosuna ve renklerine sahip özel ürünler satın almaya yönelik davranışlara sebep olabilmektedir.

Bu çalışmanın literatür kısmında öncelikle marka kimliği unsuru üzerinde durulmuş, marka kimliğini oluşturan unsurlara yer verilmiş ve marka kimliği unsuru olarak logo ayrıca irdelenmiştir. Literatürün son bölümünde ise marka kimliğinin ve loğunun e-spor kulüpleri için önemi açıklanmıştır. Araştırma safhasında ise marka kimliği bağlamında çevrimiçi çok oyunculu bir video oyunu olan League of Legends'ın Türkiye Şampiyonluk Ligi isimli e-spor liginde mücadele eden kulüplerin logoları gösteregebilimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir.

MARKA KİMLİĞİ KAVRAMI

Marka kimliğini tanımlamadan önce "kimlik" kavramını tanımlamak gerekmektedir. Türk Dil Kurumu, kimlik kavramını "herhangi bir nesneyi belirlemeye yarayan özelliklerin bütünü" ve "toplumsal bir varlık olarak insanın nasıl bir kimse olduğunu gösteren belirti, nitelik ve özelliklerin bütünü" olarak tanımlarken; Cambridge Dictionary'de kimlik, "bir kişiyi, kurumu vb. diğerlerinden farklı kılan nitelikler" olarak ve Macmillan Dictionary'de ise "birini veya bir şeyi olduğu gibi yapan nitelikler" biçiminde tanımlanmıştır.

Günümüzün küresel kentinde her yeri kapsayan markalar, ilk yüzyıllardan beri insanlığın bir parçası olmuştur. İnsanların kültürel, sosyal ve duygusal yaşamlarının tamamı markalaşma ile iç içe geçmiştir (Moore & Raid, 2008). Buna karşın markalar hayatta kalmak için çeşitli iletişim, pazarlama ve reklam stratejileri geliştirmek ve uygulamak durumundadır. Küresel

çapta yoğun rekabetin yaşandığı marka savaşları çağında yaşamını devam ettirmek isteyen kurumlar, stratejilerinin başlangıç noktası olarak öncelikle güçlü bir marka kimliği oluşturmak ve bu kimliği sürdürmekle yükümlüdür (Robertson, 1987).

Keller'ın (1993) ifade ettiği üzere başarılı markalar; yüksek bilinirliğe sahip, arzu edilen ve benzersiz bir imaj çizmektedir. Bununla birlikte kolay tanınır ve hedef kitle tarafından oldukça güvenilir olarak bilinmektedir. Hedef kitlede bu başarı düzeyine ulaşmanın ilk kritik adımı, mükemmel bir marka kimliğine sahip olmaktır.

Aaker ve Joachimsthaler'e (2000) göre marka kimliği, kurumların markalarının temsil etmesini istediği unsurların toplamıdır. "Markanın temel değerlerinin bütünü" olarak da tanımlanabilen marka kimliği kavramı, kurumların stratejik vizyonlarının merkezinde bulunmaktadır (Aaker, 1996; Park vd., 1991). Bu bağlamda marka yönetimi konusunda kilit bir kavram olarak kabul edilen kimlik, markalar için anlam ve amaç sağlamaktadır (Currás Pérez, 2010).

Olins'in (1979) vurguladığı üzere, "markanın kendisini belirli yönetim stratejileri doğrultusunda hedef kitleye sunması" olarak da açıklanan marka kimliği, markanın ruhunu ve fikrini hedef kitlelere yansıtmaktadır (Melewar & Jenkins, 2002). Bununla birlikte kurumsal iletişim stratejileri dâhilinde oluşturulan marka kimliği, markaların özünü iç ve dış paydaşlara iletmek için kullanılırken, hedef kitlenin markayı anlamlandırabilmesine de olanak tanımaktadır (Diefenbach, 1992; Balmer & Gray, 2003).

Kurumsal bir markanın benzersiz ve değerli yönlerini paydaşlara tanıtan temel fikir ve konsept olarak da belirtilen marka kimliğinin birçok faydası bulunmaktadır (Aaker, 2001; Coleman vd., 2011). van Riel ve Balmer'ın (1997) belirttiği üzere marka kimliği, kurumlara rekabet ortamında sürdürülebilir avantajlar sağladığı için hayati bir öneme sahiptir. Buna göre kimlik, markaların kendilerini hedef kitlelerine tanıtma aracı olarak kullanılmaktadır. Bu sebeple markaların istikrarlı, belirgin ve tutarlı bir kimliğe sahip olması, hedef kitlede planlanan izlenimin oluşturulması için elzemdir (Keller, 1993; Burnman vd., 2009). Aynı zamanda güçlü bir marka kimliğine sahip olmak, kurumlar için temelde rakiplerden farklılaşmayı sağlamaktadır (Fombrun & Shanley, 1990; Kapferer, 2008). Bu bağlamda, de Chernatony'nin (2009) de vurguladığı gibi, özellikle küresel rekabetin her geçen gün yoğunlaştığı bir dönemde ayırt edici ve dikkat çekici bir marka kimliğine sahip olmak, önemli bir başarı unsuru olarak öne çıkmaktadır.

Kurumsal imajın ve kurumsal itibarın yapı taşı olarak kabul edilen marka kimliği, hedef kitlelerin algı, düşünce, tutum ve davranışlarına etki etmektedir (Johnson & Zinkhan, 1990; Balmer, 1995). Buna göre iç ve dış paydaşlara marka veya kurumun kimliği hakkında bilgi verilmesi, hedef kitlenin markaya yönelik algılarının şekillendirilmesinin ilk adımı olarak kabul edilmektedir (Kapferer, 1992; Aaker, 2001). Monga ve John (2010) özellikle sağlam bir kimliğe sahip olan kurumların, paydaşlar tarafından yüksek itibarlı olarak benimsendiğini söylerken, hedef kitlenin güvenini rakiplerine göre daha kolay bir biçimde kazandığını vurgulamaktadır.

Fombrun ve Shanley'in (1990) altını çizdiği üzere kurumların varlığını güvence altına almak için önemli bir tutundurma ve konumlandırma faaliyeti olarak belirtilen marka kimliği, ekonomik faydalar da sağlamaktadır. Öyle ki, marka ile tüketici arasında duygusal bağ kurmak için gerekli bir yapı taşı olarak görülen kimlik, markaya sahip olma isteğini de uyandırdığı için stratejik bir araç olarak kabul edilmektedir (Aaker & Jennifer, 1997). Bunun dışında, markayı ayırt edici bir kimliğe sahip olarak algılayan tüketiciler, marka ile kendilerini özdeşleştirmektedir (Adidam, 2007). Buna göre tüketiciler, aynı ürün kategorisindeki diğer alternatif markalar yerine özdeşleştiği markayı tercih etme ve yüksek fiyat ödemeye daha

isteklilerdir. Bu durum da dikkat çekici bir marka kimliğine sahip kurumların, pazar payının yükselmesine neden olmaktadır (de Chernatony, 2009; Shahri, 2011).

van Riel'in (1995) söylediği üzere, kuruluşun çekiciliğine de olumlu etkileri bulunan marka kimliği, özellikle çalışanların motivasyonunu arttırırken, aynı zamanda işe alım süreçlerinde daha iyi ve daha nitelikli bireylerin kuruma katılmasına da olanak tanımaktadır. Bununla birlikte, marka değerine de doğrudan etki eden güçlü bir kimlik, kurumun daha büyük yatırımlar almasına yardımcı olmaktadır (Adidam, 2007).

Marka kimliği kavramı sık sık marka imajı kavramı ile karıştırılmaktadır. İlk bakışta oldukça benzer görünebilen kimlik ve imaj kavramları, temelde marka algısına yönelik farklı iki bakış açısına sahiptir. Bu bağlamda marka kimliği, gönderici konumunda bulunan kurumlardan kaynaklanmaktadır ve kurumun markayı nasıl anlatmak istediğiyle doğrudan ilişkilidir. Buna karşın marka imajı ise alıcı konumunda bulunan tüketiciler tarafından markanın algılanış biçimini ifade etmektedir (Kapferer, 2008; Nandan, 2005). Bu anlamda marka kimliğinin, marka imajından önce geldiğini söylemek mümkündür. Hedef kitlede marka sadakati oluşturmak için kimlik ve imaj arasında güçlü bir bağın kurulması şarttır.

Literatürde sıklıkla görsel öğe temelli açıklamalar bağlamında tanımlanan marka kimliği, Jefkins'e (1995) göre yalnızca görsel öğelerden oluşmamaktadır. Görsel öğelerin yanı sıra kurumun felsefesi, iletişimi ve davranışı da kimliğin tamamlayıcı öğeleri olarak stratejik planlarda yer almaktadır (de Chernatony, 1999; Mindrut vd., 2015). Buna karşın marka kimliğini oluşturan ana unsurlar sonraki bölümde irdelenecektir.

MARKA KİMLİĞİ UNSURLARI

Marka kimliği yaratmak ve hâlihazırda mevcut olan marka kimliğini sürdürülebilir kılmak için dikkate alınması gereken unsurlar bulunmaktadır (Okay, 1995). Bu bağlamda Kotler ve Keller'ın (2009) da ifade ettiği üzere markalar, bütünleşik pazarlama iletişimi stratejileri doğrultusunda birden fazla marka kimliği öğesi kullanmaktadır. Marka kimliğinin önemli birer parçası olan bu öğeler, hedef kitle ile iletişimin kurulmasında ve onların davranışlarına etki etme konusunda oldukça faydalıdır.

Hedef kitlelere çeşitli mesajlar ileterek, tutum ve düşüncelere nüfuz eden marka ismi, slogan, tipografi, renk ve logodan oluşan marka kimliği unsurları, sonuç olarak tüketicide istenilen algının oluşturulmasına katkı sağlamaktadır (Keller vd., 2008; Ward vd., 2020). Bu bağlamda markanın kimliğini oluşturan unsurlar, hedef kitlenin farkındalığını ve zihinsel imajlarını etkilemektedir (Keller, 1993).

Marka kimliği öğelerinin bütüncül bir biçimde kullanılması, hedef kitlede tutarlı bir marka kimliği algısı yaratılması yoluyla kurumların bütünleşik pazarlama iletişimi çalışmalarına katkı sağlamaktadır (Nandan, 2005; Luxton vd., 2015). Markalaşma sürecine birçok katkısı bulunan kimlik unsurları, kurumlar adına hedef kitle tarafından kolay tanınmayı sağlamaktadır (van den Bosch vd., 2005). Marka varlığını her ortamda geliştirme konusunda faydalı birer yapı taşı olarak marka kimliği unsurları, markanın tüketicilerin zihninde çağrışım yaratmasını sağlarken aynı zamanda benzersiz bir görünüm ve duygu da yaratmaktadır (Romaniuk & Nenycz-Thiel, 2014; Hartnett vd., 2016). Markayı tanımlayan ve rakiplerinden farklılaştıran araçlar olarak marka kimliği unsurları, markalaşmanın temel taşı olarak kabul edilmektedir (Hoek & Gendall, 2010). Bu noktada marka ismi, slogan, tipografi, renk ve logo olmak üzere marka kimliği unsurlarını ayrıca açıklamak gerekmektedir.

Marka İsmi: Marka kimliğinin ilk adımı ve işareti olarak tanımlanan marka ismi, temel olarak markanın temasını veya temel çağrışımlarını yansıtmaktadır (Mishra & Datta, 2011). Marka ismi, bir kelimeden veya birkaç harften daha fazlasıdır. Hedef kitle tarafından

algılandığı andan itibaren dikkat çekerek, mesaj iletme işlevini yerine getiren marka ismi, marka hakkında çeşitli vaatlerde bulunmaktadır (Keller, 2003; Zaichkowsky, 2010).

Aaker (1991) tarafından "marka değerinin üzerine inşa edildiği temel" olarak da betimlenen marka adı, markaların iletişim çalışmalarının başlangıcında yer almaktadır. Kohli ve Leuthesser'e (2001) göre markanın kimliği için bir çapa görevi gören marka ismi, sembolizm teknikleri kullanarak hedef kitlenin kuruma ilişkin algılarını şekillendirmektedir (Klink, 2001). Bu bağlamda marka bilinirliği ve marka farkındalığı yaratarak rekabet ortamında rakiplerden ayrıştırılmayı sağlayan bir unsur olarak marka ismi aynı zamanda marka ile hedef kitle arasında duygusal bağ oluşturmaktadır (Mishra & Datta, 2011). Bununla birlikte markanın kimliğini oluşturan başlıca unsurlar arasında yer alan marka ismi, hedef kitlenin markaya yönelik hissettiği duyguyu benimsemesine ve özdeşleştirmesine de katkı sağlamaktadır (Kohli vd., 2005; Phillips, 2012).

Marka adı belirlenirken basit ve telaffuzu kolay bir kelime öğesinin tercih edilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda hedef kitlenin dikkatini çekebilmesi için anlamlı, farklı, ayırt edici, akılda kalıcı ve sıra dışı olmalıdır (Robertson, 1989; Kotler & Armstrong, 2012). Bu bağlamda markanın kimliğini yansıtacak ve iyi tanımlanmış bir isim, marka imajını da doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda kurumlar, marka adı seçerken marka değerini tanımlayan bir çalışma yapmalıdır. Çünkü marka adı, kurumun değerlerini yansıtarak hedef kitleye markanın kimliği hakkında bilgi verir ve marka algısını şekillendirir (Keller vd., 1998).

Slogan: Keller (2003) tarafından "marka hakkında ikna edici bilgiler barındıran ve markayı tanımlamaya yardımcı olma niteliği bulunan, açıklayıcı kısa ifadeler" olarak tanımlanan slogan, marka kimliğinin önemli bir unsurudur. Aynı zamanda Aaker'in (1996) belirttiği üzere, marka değerinin de önemli bir öğesi olarak slogan, temelde logo ve marka ismiyle birlikte markanın özünü ifade etmektedir.

Genellikle reklam ve markalama çalışmalarında kullanılan sloganlar, bütünleşik pazarlama iletişimi çalışmalarına katkı sağlamaktadır. Özellikle marka imajının olumlu yönde geliştirilmesine ve markanın hatırlanmasına doğrudan etki eden slogan kullanımı, hedef kitlenin algısında markayı diğerlerinden farklılaştırmaktadır (Keller, 2003; Kohli vd., 2007).

Güçlü, etkili ve çarpıcı ifadelerden oluşan slogan, markanın kimliğini hedef kitlelere taşımaktadır. Hedef kitlenin markayı konumlandırmasına ve anlamlandırmasına doğrudan etkisi bulunan slogan, aynı zamanda markalama çalışmalarının süreklilik kazanmasını sağlar nitelikte bir marka kimliği unsurudur. Bununla birlikte reklamların temalarını daha anlaşılır kılmaktadır. Temel olarak markalar için slogan kullanımı, marka kimliği ve tutundurma çalışmaları arasında bir köprü vazifesi görmektedir (Kohli vd., 2007).

Hedef kitlede istenilen algı, tutum, düşünce ve davranışın oluşturulabilmesi adına hazırlanacak sloganlar; kısa, anlaşılır, ikna edici, ayırt edici ve anlamlı olmalıdır. Özellikle anlamlı bir bütün oluşturacak kadar uzun ve akılda kalıcı olacak kadar kısa hazırlanan sloganlar, marka kimliği stratejilerini olumlu yönde etkilemektedir (Aaker, 1996).

Tipografi: Marka kimliğinin önemli bir aktarım ve ifade unsuru olarak tipografi, en temel haliyle yazılı ve görsel iletilerin düzenini ifade etmektedir (McCarthy & Mothersbaugh, 2002). Aynı zamanda Childers ve Jess (2002) tipografiyi "iletişim tasarlama sanatı" olarak betimlemektedir. Bu bağlamda iletişim için kullanılan yazılı dilini görsel açıdan şekillendirmeyi sağlayan tipografi, markaların iletişim stratejilerinde kendisine yer bulmaktadır.

Temel olarak bünyesinde "yazı tipi", "aralık" ve "düzen" öğelerini barındıran tipografi, marka ismi, logo ve slogan ile birlikte markanın kimliğini doğrudan biçimlendirmektedir. Hedef

kitleye marka hakkında birçok bilgi veren tipografi, duygu oluşturma konusunda da oldukça etkili bir unsurdur. Buna göre marka kimliği çalışmalarıyla bütüncül bir şekilde hazırlanan tipografi, hedef kitlenin duygu ve düşüncelerini marka adına olumlu yönde etkilemektedir (Ambrose & Harris, 2014).

Marka açısından tipografi kullanımı incelendiğinde etkili sonuçlar almak için markanın felsefesine ve kimliğine uygun tipografik unsurların kullanılması gerekmektedir. Bununla birlikte sürekli olarak aynı fontun kullanılması da tipografinin başarısını doğrudan etkilemektedir (Okay, 2018). Tipografinin doğru kullanımıyla birlikte markalar hedef kitlenin zihninde daha akılda kalıcı bir konuma ulaşacaktır.

Renk: Markanın görsel kimlik unsurları arasında kilit bir role sahip olan renkler, marka kimliğini hedef kitleye yansıtma konusunda oldukça önemli bir unsur olarak kabul edilmektedir. Dikkat çekme, anlam yükleme ve değer yaratma açısından benzersiz araçlar olarak betimlenen renkler, hedef kitlede değişik duygu ve düşünceler yaratmaktadır (Cunningham, 2017).

Marka kimliği bağlamında yüklendiği anlamlar ile birlikte kendi başlarına birer ileti görevi gören renkler, aynı zamanda mesajların içeriğini de destekleyebilmektedir (Uçar, 2017). Ambrose ve Harris'e (2013) göre, iletileri daha dikkat çekici kılabilen renkler, markayı öne çıkartma konusunda da oldukça etkilidir. Aynı zamanda renkler, markanın konumlandırılması konusunda da kilit bir role sahiptir

Küresel rekabet ortamında avantaj elde etmek isteyen markalar, bütünleşik pazarlama iletişimi stratejilerinde renk kullanımına önem vermelidir. Çünkü hedef kitlenin algısı, düşünceleri ve davranışları renklerin doğru kullanımı ile şekillendirilebilmektedir. Öyle ki hedef kitle, rengini özdeşleştirdiği marka ile iletişim kurmaya daha açık hale gelmektedir (Jin vd., 2019).

Marka kimliği çerçevesinde renk kullanımına dikkat edilmeli, uzun vadeli etkileri düşünülerek, planlı ve bilinçli bir şekilde renkler markaya uygulanmalıdır. Kendisiyle birlikte diğer tüm kimlik unsurlarını da doğrudan etkileyen renkler, marka kimliği yapılandırmasında merkezi konumda bulunmalıdır (Tosun, 2017). Bu bağlamda marka kimliği unsuru olarak renk öğeleri kullanılacağı zaman bilinçli ve planlı iletişim stratejileri doğrultusunda çalışmalar yapılmalıdır. Aynı zamanda renkler konusunda uzman kişilerden destek alınarak ve renklerin psikolojik etkileri de göz önünde bulundurularak, marka kimliğine uygun ve marka imajını güçlendirecek şekilde renkler kullanılmalıdır.

MARKA KİMLİĞİ UNSURU OLARAK LOGO

Markalar, varlıklarının ilk günlerinden beri kendilerini hedef kitlelerine tanıtmak ve ifade etmek zorundadır. Bu bağlamda markaların yazılı ve görsel öğeler kullanmaları kaçınılmazdır. Söz konusu görsel öğelerin en önemlilerinden birisi de logodur (Cornelissen, 2014). Temel olarak, "çeşitli tipografik öğelerin bir araya getirilmesiyle oluşturulan, bir markayı tanıtmayı amaçlayan görsel simge" şeklinde tanımlanan logo, marka kimliğinin etkili unsurları arasında kendisine yer bulmaktadır (Taşkıran, 2021). Aaker'in (1996) tanımına göre "markalar için anlamlandırma ve farklılaştırma işlevlerini üstlenen semboller bütünü" olarak belirtilen logo kavramı, Kotler ve Keller (2009) tarafından "markayı anlatan basitleştirilmiş semboller" şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere logo, markanın kimliğinin hedef kitleye yansıtılması konusunda etkili bir unsurdur.

Aaker (1991) logoyu, "markanın imzası" olarak betimlemektedir. Buna göre logo, hedef kitlenin markayı hatırlamasını kolaylaştırırken aynı zamanda akılda kalıcılığını da geliştirmektedir. Bununla birlikte hedef kitlenin duygulanımlarına nüfuz eden logolar, markaya yönelik düşüncelerin biçimlendirilmesi hususunda da kilit bir role sahiptir (Taşkıran, 2021).

Atılgan (2017) tarafından "markanın dışarı açılan yüzü" şeklinde tanımlanan logolar, markaların bütünleyici birer öğesi olarak kabul edilmektedir. Buna göre markanın taşıdığı anlamı hedef kitleye ileten bir tasarım ve sembol olarak logo, markanın değerini de yansıtmaktadır (Japutra vd., 2015).

Logo, küresel rekabet çerçevesinde markaların varlıklarını sürdürebilmeleri için oldukça önemli bir unsurdur. Bununla birlikte kurumsal bakış açısını yansıtmayı başaran logolar, hedef kitlenin markayı konumlandırmasına yardımcı olmaktadır (van den Bosch vd., 2005; Shang vd., 2017). Hedef kitlede çeşitli çağrışımlar yaparak tercih edilme olanağını yükselten bir kimlik unsuru olarak logo, kendisine atfedilen anlamlar ile birlikte hedef kitlede marka sadakati oluşturabilmektedir (Adebayo vd., 2019; Taşkın & Akat, 2008).

Bir marka kimliği unsuru olarak logodan en yüksek faydayı alabilmek için dikkat edilmesi gereken bazı noktalar bulunmaktadır. Buna göre logo ve marka arasında mutlak bir uyum olmalıdır. Aynı zamanda marka tarafından kullanılacak logo, kurumsal değerleri taşıyacak anlamlar ile yüklenmelidir. Özellikle güçlü ve marka ile uyumlu anlamlar taşıyan logolar, soyut logolara göre daha etkili, hatırlanma düzeyi yüksek ve tanınırlık oranı daha fazladır. Bununla birlikte logolar, üzerinden zaman geçtikçe çağa ayak uydurmak ve değişen trendleri yakalamak adına mutlaka güncellenmelidir (Keller, 2003; Kotler & Proertsch, 2010).

ELEKTRONİK SPOR KULÜPLERİ İÇİN MARKA KİMLİĞİ VE LOGONUN ÖNEMİ

Önceki bölümlerde "tüketici" ve "hedef kitle" olarak belirtilen ve markalar adına iletişimin karşı konumunu oluşturan "alıcı" öğesi, bu bölümde "seyirci" ve "taraftar" olarak tanımlanacaktır. Bu bağlamda, hayatta kalmak için taraftar kitlesi oluşturmak, sürdürmek ve genişletmek durumunda bulunan profesyonel elektronik spor (e-spor) kulüpleri için marka kimliği yönetimi oldukça önemli bir konudur.

Geleneksel spor dallarında olduğu gibi e-sporda da kulüplerin kimlikleri ve çağrışımları, taraftarlar ile bağ kurmalarını sağlamaktadır. Kurulan bağ sayesinde taraftarlar, tuttukları takımın logosuna ve renklerine sahip özel ekipmanlar satın almakta ve kulüp logolu kıyafetler/formalar giymektedir. Kailash ve Pabalkar'ın (2021) belirttiği gibi, takımı sahada destekleme eylemi genellikle fiziksel e-spor arenalarında gerçekleştirilse de aynı zamanda taraftarlar, tuttukları e-spor takımını Twitch, Twitter, TikTok veya Instagram gibi çevrimiçi ortamlarda da destekleyerek takım dayanışması gösterebilmektedir.

Profesyonel e-spor kulüpleri, bünyesinde barındırdığı profesyonel oyunculara giydirdiği formalar ve sağladığı oyuncu donanımları aracılığıyla marka kimliklerini taraftarlarına yansıtmaktadır (Thompson, 2016). Buna göre kulübün ismi, logosu, maskotu, kullandığı renkler ve forma tasarımları marka kimliğini şekillendirirken aynı zamanda marka çağrışımları oluşturmaktadır. Güçlü bir marka kimliği ise e-spor kulüplerine yüksek marka hatırlanırlığı ve tanınırlık düzeyi sağlamaktadır. Çünkü e-spor taraftarları genellikle kulüplerini belirli renkler, maskotlar ve tasarımlar ile ilişkilendirerek, kendisiyle özdeşleştirmektedir (Funk & James, 2001).

Elektronik spor kulüplerinin görünürlük sağlamak amacıyla kullandıkları logolar, farklı yerlere konumlandırılarak, kulüplerin kimliğini taraftarlara yansıtmaktadır. Aşağıda e-sporda logo kullanım alanlarına yer verilmiştir:

- Takım ve oyuncu formalarında,
- Klavye, mouse, mouse pad, konsol ve monitör gibi başlıca oyuncu ekipmanlarının üzerinde,
- Tişört, şort, çanta, kaşkol ve şapka gibi kulüp ürünlerinde,
- Yeni nesil e-spor oyun merkezlerinde,

- Maç önü ve maç sonrasında basın toplantısı yapılan alanlarda,
- Twitch ve Youtube üzerinden yapılan canlı yayınlarda ve videolarda.

Wann ve Walsh'ın (2012) ifade ettiği üzere logo, isim, tarih, renk ve maskot bir takımın marka imajını yapılandıran, ürünle ilgili olmayan özelliklerdir. Bu öğeler, sunduğu deneyim geliştirme olanakları sayesinde taraftarlar için oldukça önemlidirler. Güçlü bir kimliğin ve olumlu bir imajın bir kulübe olan bağlılığı yönetebileceği gerçeğine ek olarak, ürünle ilgili olmayan özelliklerin seyirci ve taraftar sadakatini olumlu yönde etkilemesi muhtemeldir. Güçlü bir kimliğe ve yüksek marka bilinirliğine sahip kulüp ile yaşanan deneyimler aracılığıyla sıradan seyircilerin kulübe yönelik duyguları değişebilmektedir. Buna göre, sadık birer taraftar olma yolunda ilk eşik, "yaşanan deneyimler aracılığıyla kulübe bağlılık ve aidiyet hissetmek" olarak belirtilmektedir. Sadık taraftarlar ise kulübün kimliğinden ve çağrışımlarından etkilenerek kulüple aktif olarak iletişim kurma isteği ve kulübün ürünlerine sahip olma isteği duymaktadır (Gladden & Milne, 1999; James & Ross, 2007; Funk & James, 2001).

ARAŞTIRMA

AMAÇ VE SORU

Bu araştırmanın amacı, e-spor kulüplerinin logoları üzerinden marka kimliklerini hedef kitlelerine nasıl yansıttıklarını analiz etmektir. Belirlenen amaç doğrultusunda, aşağıda maddeler halinde tanımlanan sorulara yanıt aranmaktadır.

- Elektronik spor kulüpleri, marka kimliklerini hedef kitlelerine yansıtırken hangi figürleri öne çıkarmaktadır?
- Logolar ile birlikte kulüpler tarafından ne tür mesajlar hedef kitleye aktarılmak istenmektedir?
- İncelenen logolarda kullanılan renkler ve tipografik tasarımlar nasıl anlamlar taşımaktadır?

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırma kapsamında ele alınan logoların incelenmesi için nitel analiz yöntemleri arasında bulunan göstergebilimsel çözümleme kullanılmıştır. Göstergebilim, iletişim kurma amacıyla oluşturulan dil, düzgü ve belirtke gibi anlamlı gösterge dizelerini, sistemlerini ve yapılarını inceleyen bir bilim dalıdır. Göstergebilimin amacı ise anlamların oluşumunu, bir göstergenin arka planındaki anlamları ve ifade edilen ikincil anlamları saptamaktır (Rifat, 2009; Kalaman & Bat, 2014). Modern göstergebilimin Avrupa'daki öncüsü olarak kabul edilen Ferdinand de Saussure (1998) göstergebilimi, "göstergelerin toplumsal hayattaki durumunu irdeleyen bir bilim dalı" şeklinde tanımlamıştır. Göstergebilimin kurucularından Roland Barthes (1979) ise göstergebilim üzerine, "günlük hayatın bir parçası olan göstergeleri anlamlandırma metodu" tanımlamasını getirmiştir. Bu tanımlara göre göstergebilim, göstergelerin toplumsal ve sosyal işlevlerinin üzerinde durmaktadır. Aynı zamanda göstergelerin, günlük yaşamda karşılaşılan tüm göstergelerin, bir anlama sahip olduğu ve bir dizi kurallar vasıtasıyla anlamlandırılabileceğini söylemek olasıdır.

Anlamları oluşturan en küçük birim olarak gösterge, çağrışımlar yaratarak başka yapıları temsil etmektedir. Göstergebilim konusunda Barthes (2016) göstergeleri "düz anlam" ve "yan anlam" şeklinde anlamlandırma sürecinde incelemektedir. Barthes'ın ifade ettiği üzere göstergeler, düz anlam ve yan anlam olmak üzere iki ana öğeye ayrılarak, göstergebilimsel çözümlemenin yapı taşlarını oluşturmaktadır. Bu bağlamda düz anlam, göstergelerin sahip olduğu ilk ve doğrudan anlamını ifade etmektedir. Buna karşın yan anlam ise zihinlerde canlanan ikincil ve arka planda gizli kalan anlamları tanımlamak için kullanılmaktadır (Barthes, 2021). Barthes'ın çözümlemesinin iki temel öğesinden biri olarak kabul edilen düz

anlam, göstergenin somut boyutunu temsil etmektedir. Bunun yanı sıra yan anlam ise göstergenin soyut boyutuna karşılık gelmektedir.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu araştırmanın evrenini çevrimiçi çok oyunculu bir video oyunu olan League of Legends'ın profesyonel liglerinde mücadele eden e-spor kulüpleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise Türkiye Şampiyonluk Ligi'nde yer alan e-spor kulüpleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın araştırma safhasında Türkiye Şampiyonluk Ligi'nde mücadele eden e-spor kulüplerinin logoları incelenmiştir.

ARAŞTIRMA KISITLARI

Araştırmanın konusu olarak çevrimiçi video oyunlarından yalnızca League of Legends oyununun ve e-spor organizasyonu olarak yalnızca Türkiye Şampiyonluk Ligi'nin dâhil edilmesi araştırmanın kısıtları olarak kabul edilmektedir.

VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmanın örneklemi olarak belirtilen logolar, League of Legends Türkiye Şampiyonluk Ligi'nin resmi internet sayfasından alınmıştır. Bununla birlikte logoların güncelliğinin teyit edilmesi için e-spor kulüplerinin sosyal medya hesapları ve resmi internet sayfaları da ayrıca incelenmiştir. Bu bağlamda toplanan veriler ışığında DenizBank İstanbul Wildcats, FUT Esports, Dark Passage, Beşiktaş Esports, 5 Ronin, Papara SuperMassive, NASR Esports ve Galakticos kulüp logolarının göstergebilimsel çözümlemesi aşağıda yer almaktadır.

LEAGUE OF LEGENDS TÜRKİYE ŞAMPİYONLUK LİGİ KULÜP LOGOLARININ GÖSTERGEBİLİMSEL ANALİZİ

➢ DENİZBANK İSTANBUL WILDCATS LOGO ANALİZİ

GÖSTEREN	GÖSTERİLEN	
	Düz Anlam	**Yan Anlam**
Logo Şekli	Daire / Çember	Güç, Kararlılık, Kalkan, Koruyucu, Sağlamlık
Çerçeve Rengi	Altın	Başarı, Zafer, Asalet, İtibar, Zenginlik, Refah, Zarafet
Yazı ve Arka Plan Rengi	Lacivert	Güven, Bağlılık, Birlik
Dış Zemin Rengi	Beyaz	Masumiyet, Adalet, Huzur, Umut, Sakinlik
İstanbul Yazısı	İstanbul şehri	Kulübün kurulduğu ve yönetim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği yer
Wildcats Yazısı	Kulübün adı	İstanbul'un meşhur sokak kedilerinden ilham alan kulübün adı Türkçe'ye "vahşi kediler" olarak tercüme edilmektedir.
Vahşi Kedi Figürü	Anadolu Parsı (maskot)	Kıymetli, Değerli, Nadir, Vahşi, Ender
20 ve 06 Sayıları	2006 yılı	Kulübün kuruluş yılı
DenizBank Yazısı	Sponsorun adı	Türkiye'de faaliyet gösteren Dubai menşeli, özel sermayeli

		bir mevduat bankası olan DenizBank'ın adı ve logosu sponsorluk anlaşması dolayısıyla İstanbul Wildcats kulübünün logosunda yer almaktadır.

Kulübün adı olan "wildcats", Türkçe'ye "vahşi kediler" şeklinde tercüme edilmektedir. İstanbul merkezli bir e-spor kulübü olarak Wildcats, şehrin sembollerinden kabul edilen sokak kedilerinden ilham alarak logosunda vahşi bir kedi olan Anadolu parsına yer vermiştir. Bunu yaparken Türkiye'nin değerli ve nesli tükenme tehlikesi altında bulunduğundan dolayı nadir görülen vahşi hayvanlarından Anadolu parsını ve ona atfedilen önemi kulüp ile özdeşleştirmek istemiştir. Bu bağlamda, Anadolu parsının asaleti, vahşiliği ve sayısının azlığından dolayı ender bulunma özelliğinin, logo aracılığıyla kulübe yansıtılması amaçlanmıştır.

➢ FUT ESPORTS LOGO ANALİZİ

GÖSTEREN	GÖSTERİLEN	
	Düz Anlam	**Yan Anlam**
Logo Şekli	FUT harflerinin keskin tipografik tasarım ve espas aralıklarıyla yazılarak iç içe geçmesi	Kraliyet kalkanı, Asalet, Güçlü duruş, Cesaret
İç İçe Geçmiş Harfler	F U T harfleri	Kulübün tam adı "Futbolist" kelimesinin yerine kullanılan "FUT" kısaltmasına vurgu yapılmaktadır.
Çerçeve Rengi	Siyah	Güç, Gizem, Korku, Otorite, Azim
Harflerin Rengi	Beyaz	Adalet, Denge, Dürüstlük
Yıldız sembolü	Yıldız	Kazanılan şampiyonluklar, Hedeflerin her zaman en tepeye ulaşmak olması
Yıldızın Rengi	Kırmızı	Hırs, İrade, Güç, Heyecan

Logosunda takımın adı olan FUT harfleri asaleti ve cesareti çağrıştıran bir kraliyet kalkanı biçiminde vurgulanmaktadır. Keskin hatlı tipografik tasarımlar ve karakterler kullanarak net ve güçlü bir kimlik yaratmak isteyen kulüp, logusunda siyah ve beyaz gibi zıt renklere yer vererek kontrast içerisindeki uyumu vurgulamaktadır. Kraliyet kalkanının üzerinde yer alan yıldız ise FUT Esports takımının kazandığı şampiyonlukları ve takımın hedefinin her daim zirvede kalmak olduğunu çağrıştırmaktadır.

➢ DARK PASSAGE LOGO ANALİZİ

GÖSTEREN	GÖSTERİLEN	
	Düz Anlam	**Yan Anlam**
Logo Şekli	Organik ve Doğal Şekilli Kaplan	Gerçek dünyanın doğal bir unsuru olarak vahşi, sert ve saldırgan bir beyaz kaplan figürü kullanılarak hayvan doğasının nitelikleri aktarılmıştır.
Vahşi Hayvan Figürü	Beyaz Kaplan (maskot)	Güç, Görkem, Şiddet, Mutlak Hâkimiyet, Kutsallık
Logo Rengi	Beyaz	Adalet, Denge, Dürüstlük
Logo Rengi	Mavi	Sadakat, Bilgelik, Kararlılık, Bağlılık

Dark Passage kulübünün logosu, aynı zamanda takımın kendisini özdeşleştirdiği ve kulüp sembolü/maskotu olarak kullandığı beyaz kaplan vurgusu ile öne çıkmaktadır. Logoda kullanılan ve küresel çapta nesli tehlikede olan bir hayvan türü olarak beyaz kaplan figürü; kesin dişlere sahip, vahşi ve sert bir görünüş ile resmedilmiştir. Bu bağlamda, besin zincirinde en üst seviye yırtıcı niteliğine sahip beyaz kaplanın hayvanlar âleminde sahip olduğu “mutlak hâkimiyet” olgusu, logo aracılığıyla markaya yansıtılmak istenmiştir.

➢ BEŞİKTAŞ ESPORTS LOGO ANALİZİ

GÖSTEREN	GÖSTERİLEN	
	Düz Anlam	**Yan Anlam**
Logo Şekli	Tepesinde "modern" tasarıma sahip bir kartal figürü bulunan, üst kısmı kavisli, ortadan daraltılmış, alta doğru belirgin bir yuvarlaklıkla sonda sivrilen bir arma.	Kulübün renkleri, ülkesi, kuruluşu ve faaliyetleri ile ilgili tipografik ve tasarımsal bilgiler verilmektedir.
BJK Yazısı	Beşiktaş Jimnastik Kulübü	Kulübün adının kısaltması olan "BJK" harfleri logonun üst tarafından kullanılmıştır.
1903 Sayısı	1903 Yılı	Kulübün resmî kuruluş yılı
Logo Rengi	Siyah	Güç, Yetke, Soyluluk
Logo Rengi	Beyaz	Erdemlilik, Seçkinlik, Adalet
Figür Rengi	Kırmızı	Dinamik, Enerjik, Hırs, Azim, Liderlik, İrade
Hayvan Figürü	Kartal (maskot)	Koruyucu Ruh, Sonsuz Güç, Göklerin Hâkimi, Özgürlük

Logoda, e-spor takımının bağlı bulunduğu Beşiktaş Jimnastik Kulübü'nün kuruluş yılı olarak belirtilen 1903 yılı, tarihin eskiliğini belirtirken aynı zamanda kulübün tarihselliğine de vurgu yapmaktadır. Bununla birlikte "BJK" kısaltması kullanılarak kulübün adının kolaylaştırılması ve yayın bir bilinirlik katılması amaçlanmıştır. Özellikle logonun yüzeyinin ortasında yer alan Türk bayrağı betimlemesi, bayrağın sahip olduğu ulusal değerleri kulübün imge evrenine eklerken aynı zamanda ilk tescil edilen kulüp olma imgesini de öne çıkartmaktadır. Bu bağlamda Beşiktaş Esports kulübünün, profesyonel bir spor kulübü tarafından kurulan ilk elektronik spor takımı olduğunun

vurgulanması adına da önemlidir. Söz konusu vurgular kulübün e-spor çevresindeki itibarının ve geçmişinin sahip olduğu üstün geleneksellik imge yelpazesinin basamaklarını sağlamlaştırmaktadır. Armanın üst kısmında yer alan kırmızı gözlü kartal figürü ise kulübün özdeşleştiği vahşi hayvana gönderme yapmaktadır. Elektronik sporun geleneksel spora uyguladığı modernizasyon gibi, kullanılan kartal imgesi de geleneksel kartal figürlerini modernize ederek kulübe genç, hırslı, dinamik ve yenilikçilik kimliği katmaktadır.

➢ 5 RONİN LOGO ANALİZİ

GÖSTEREN	GÖSTERİLEN	
	Düz Anlam	**Yan Anlam**
Logo Şekli	İnsani özellikler atfedilerek antropomorfizme uğramış bir panda tasarımı	Kulübün adı, sembolü ve faaliyet gösterdiği e-spor organizasyonundaki takım boyutu hakkında tipografik ve tasarımsal bilgileri ifade etmektedir.
5 Ronin Yazısı	Kulübün adı	Asya'da efendisiz kalmış savaşçılara ve samuraylara verilen isimdir. Roninler, genellikle asi ve huzur bozucu kimseler olarak bilinmektedir. Üstünlüklerini kanıtlamak ve kendilerini geliştirmek gibi çeşitli sebeplerle yol gösterici bir rehberi olmadan hayatını devam ettiren, mistik bir yolculuğa çıkmış gezgin samuraylardır.
Kılıç	Yakın dövüş silahı	Güç, Hâkimiyet, Cengâverlik, Atılganlık, Erdem, Adalet,

		Cesaret, Yiğitlik, İhtiyat
Vahşi Hayvan Figürü	Panda (maskot)	Dayanıklılık, İrade, Güç, Kararlılık, Bilgelik, Sabır
Şapka	Doğu, Güney ve Güneydoğu Asya'da giyilen konik şapka	Hafif oluşu ve görüş açısını hiçbir şekilde kapatmadığı için Asya'da geçmiş dönemlerde özellikle samuraylar tarafından ve günümüzde çiftçiler tarafından tercih edilen konik şapka, koruma, saçları düzenli tutmak ve dini tıbbî nedenlerden dolayı giyilmektedir.
Logo Rengi	Siyah	Güç, Gizem, Korku, Otorite, Azim
Logo Rengi	Kırmızı	Hedef odaklılık, Hırs, Azim, Liderlik, İrade
Logo Rengi	Beyaz	Denge, Erdemlilik, Seçkinlik, Adalet

Yalnızca League of Legends oyununun resmi e-spor organizasyonlarında faaliyet göstermektedir ve söz konusu video oyunu 5'er kişilik takımlardan oluşmaktadır. Bu sebeple kulübün adında ve logoda "5" sayısı bulunmaktadır. Bununla birlikte logoda keskin hatlı tipografik tasarımla net ve belirgin bir şekilde vurgulanan kulübün adı, hedef kitle tarafından her bir takım üyesinin birer "ronin" olarak görülmesi istendiği için özellikle öne çıkartılmıştır. Kullanılan renkler ile birlikte hem pandanın sahip olduğu zırhın ayrıntıları görünür kılınmış hem de kılıçların keskinliğinin imgesi vurgulanmıştır. Ayrıca efendisiz samuraylar olarak roninlerin en çok tercih ettiği yakın dövüş silahı olan kılıç, antropomorfizme uğratılmış pandanın elinde gösterilmektedir. Pandaya kırmızı gözler atfedilerek hedefe odaklanıldığı ve büyük bir hırsla yola çıkıldığı anlatılmaktadır. Doğu mitolojisinde dayanıklılığı, iradeyi ve kararlılığı sembolize eden panda, roninlere benzetilerek hem roninlerin hem de pandanın nitelikleri kulübün kimliğine aktarılmıştır.

➢ PAPARA SUPERMASSIVE LOGO ANALİZİ

GÖSTEREN	GÖSTERİLEN	
	Düz Anlam	**Yan Anlam**
Logo Şekli	Baykuş silueti ve farklı tipografiye sahip metinler	Kulübün adı, sembol hayvanı ve sponsoru hakkında genel bilgiler içeren tipografik tasarımlar bütünü.
Logo Rengi	Beyaz	Sadelik, Netlik
Logo Rengi	Magenta	Evrensel uyum, Denge, Sağduyu, Tutku, Enerji
Vahşi Hayvan Figürü	Baykuş (maskot)	Bilgelik, Zekâ, Sezgi, Doğaüstü güç, Bağımsızlık
Supermassive Yazısı	Kulübün adı	Türkçe'de dev ve çok büyük gibi anlamlara gelmektedir.
Papara Yazısı	Sponsorun adı	Finans teknolojisi alanında faaliyet gösteren, Türkiye merkezli bir elektronik para ve ödeme hizmetleri kuruluşudur. Sponsorluk anlaşmasını vurgulamak ve Papara kuruluşunun kulübe olan desteğini ön plana çıkartmak için logoda sponsor adına yer verilmektedir.

Logoda, kulübün kurulduğu yıldan itibaren ruh katması amacıyla kullanılan bir sembol olarak baykuşa yer verilmiş ve ön plana çıkartılmıştır. Kulübün adı keskin hatlı tipografik karakterler ile yazılarak daha net bir ifadeye sahipken, sponsor olarak papara kurumunun adı ise daha yumuşak

geçişlidir. Bu da farklı açılardan hem sponsorun hem de takım adının ayrı olarak zihinlerde imgelenmesini hedefleyen bir çalışma olarak dikkat çekmektedir. Bununla birlikte logonun odak noktası olarak ise baykuşun gözleri belirlenmiştir. Logonun odak noktası ve verilmek istenilen mesajın yer aldığı nokta baykuşun gözleridir. Logoya sadelik ve netlik kazandırılması için beyaz renginin yoğun olarak kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra baykuşun gözlerine bakıldığında ise iki rengin başka bir renge dönüşmesi esnasında oluşan renk geçişişine şahit olunmaktadır. Degrade edilen renkler, ahenkli bir geçişe sahip olmakla birlikte "soğuk" izlenimi vermektedir. Bu bağlamda, odağı baykuşun gözlerinde toplamak, verilmek istenilen duyguyu güçlendirmek ve derinlik katmak için gözlerde renk geçişine yer verilmiştir.

➢ NASR ESPORTS LOGO ANALİZİ

GÖSTEREN	GÖSTERİLEN	
	Düz Anlam	**Yan Anlam**
Logo Şekli	Nasr kelimesinin Arapça harflerinin saat yönünün tersine doğru 90° döndürülmüş hâlidir.	Nasr, Arapça dilinde "zafer", "fetih" ve "ilahi yardım" anlamına gelmektedir.
Logo Rengi	Karmen Rengi Pembe	Sevgi, Duyarlılık, Dinginlik

Birleşik Arap Emirlikleri'nde kurulan bir e-spor kulübü olarak Nasr e-sports, logosunda Arapça Nasr kelimesini oluşturan harflerin saat yönünün tersine 90° çevrilmiş hâlini logosuna yansıtarak kurulduğu yere olan bağlılığını ve kökenlerine olan saygısını logosu aracılığıyla aktarmaktadır. Kulüp, kurulduğu yarımadanın alfabesinden ilham alan logusunda modernizasyon teknikleri uygulamıştır. Bu bağlamda kulübün kuruluş hikâyesini anlatmak ve hatırlanırlığı yükseltmek turuncu rengin bağımsız ve maceraperest yapısını kullanan logo, kalın çizgiler ile de anlatımı pekiştirmek istemiştir. Aşağıda logoya temel olan, Türkçe ve "zafer" olarak çevrilen ve Arapça'da ise "nasr" anlamına gelen kelimenin Arap alfabesi ile yazılışı ve sonrasında ise saat yönünün tersine doğru 90° dönüşü gösterilmektedir.

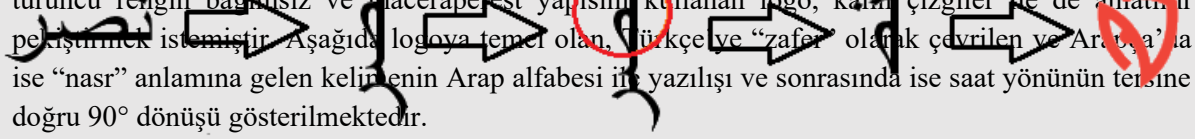

➢ GALAKTİCOS LOGO ANALİZİ

GÖSTEREN	GÖSTERİLEN	
	Düz Anlam	**Yan Anlam**
Logo Şekli	Galakticos kulüp adının baş harfi olan "G" harfinin grafik gösterimi ve yörüngesinde gezegen halkaları tasviri	Kulübün baş harfi kulübü, yörüngesindeki halkalar ise taraftarları oluşturmaktadır. Bu bağlamda logo ile birlik duygusu ve bütünlüğün imgesi yansıtılmaktadır.
Logo Rengi	Beyaz	Sadelik, Netlik, Denge
Logo Rengi	Lacivert	Güven, Bağlılık, Birlik
Logo Rengi	Kırmızı	Dinamik, Enerjik, Güç, Azim

Kulübün adı olan Galakticos ismi, "galaksililer" anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, kulüp adı ve logodan yola çıkılarak kulüp bünyesinde yer alan her bir oyuncunun birer "yıldız" olarak tanımlandığını söylemek mümkündür. Tasarım açısından logo değerlendirildiğinde ise kulüp adının aksine logosunda oldukça sade tasarım öğeleri ve net renkler tercih edilmiştir. Özellikle kulüp adının baş harfi olan "G" harfinin Satürn gibi yörüngesinde halklar barındıran bir gezegene benzetilmesi, verilmek istenilen mesajın sade ve net bir şekilde dile getirilmesi olarak betimlenebilir. Ayrıca renklerin kullanımına bakıldığında dinamik yapıya sahip olan logo, taraftarlar ve kulüp arasındaki bağı da vurgulamaktadır. Öyle ki, kulüp kendisini bir gezegene benzetirken, taraftarlarını ve kulübü sevenleri yörüngesindeki halkalara benzetmekte ve bir bütünlük kurmaktadır. Logo, özellikle taraftarlar ile duygusal bağ kurmak ve olumlu duyguları pekiştirmek üzere başvurulan bir araç olarak kullanılmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Markaların temel değerlerinin bütününü oluşturan marka kimliğinin, kurumlar için hedef kitle ile iletişim kurmak, rakiplerden farklılaşmak, marka sadakati yaratmak, marka imajını pekiştirmek, markayı tercih edilir kılmak ve kurumsal itibarı güçlendirmek gibi birçok stratejik faydası bulunmaktadır. Bu bağlamda marka ismi, slogan, tipografi, renk ve logodan oluşan marka kimliği unsurları, hedef kitlenin algı, tutum, düşünce ve davranışlarını da etkilemektedir. Özellikle marka kimliğini oluşturan unsurların bütüncül bir şekilde kullanılması, hedef kitlenin farkındalığını etkileyerek istenilen kimlik algısının yaratılmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte marka kimliği unsurları, hedef kitlenin zihninde çağrışımlar yaratarak duygusal bir bağ kurulmasını sağlamaktadır.

Kurum niteliğine sahip elektronik spor kulüpleri de geleneksel spor kulüplerinde olduğu gibi taraftarlarda çağrışımlar yaratmak ve dolayısıyla duygusal bağ kurmak için marka kimliğine odaklanmak durumundadır. Güçlü bir marka kimliği ve yaratılan olumlu imaj, kulübe olan bağlılığı yönetmektedir. Taraftar ve e-spor kulübü arasında kurulacak bağ aracılığıyla kulüpler yeni taraftarlar kazanabilmekte ve sahip oldukları taraftarlarının aidiyet düzeylerini arttırabilmektedir. Bunun sonucunda ise taraftarlar, tuttukları takımın logosuna ve renklerine sahip özel ürünler satın almakta ve kulüp logolu kıyafetler/formalar giyebilmektedir.

Marka kimliğinin görsel anlamda önemli unsurları arasında yer alan logo, hedef kitlenin markayı hatırlamasını kolaylaştırırken aynı zamanda duygulanımlarına da nüfuz ederek markaya yönelik düşüncelerin biçimlendirilmesi hususunda kilit bir role sahiptir. Bu bağlamda hedef kitlede çeşitli marka çağrışımları oluşturarak, markanın tercih edilme sıklığını yükseltmekle birlikte duygusal bir bağ kurarak marka sadakatinin yaratılmasına da olanak tanımaktadır. Kurumlar açısından logo kullanımı elzem bir marka kimliği unsuru olarak kabul edilmekle birlikte bu alanda çeşitli akademik araştırmalar da gerçekleştirilmiştir. Söz konusu araştırmalar, logoların farklı özelliklerini vurgularken, kurumsal bir perspektif ile logoların bünyesinde bulunan değerleri ortaya çıkartmaktadır. Literatürde logolar üzerine yapılmış akademik araştırmaların bazıları aşağıda yer almaktadır.

Adebayo vd. (2019) görsel kimlik öğesi olarak logonun bilinçli iletişim çalışmaları bağlamında doğru kullanımının, paydaşlar nezdinde kurumun marka bilinirliğini güçlendirdiği ve marka farkındalığını geliştirdiği sonucuna ulaşmıştır. Çamdereli ve Güner (2008) futbol kulüplerinin logolarının, kulüplerin tarihsel ve geleneksel değerlerini ön plana çıkarttığını, rakiplerden ayrıştırdığını ve marka değeri oluşturmada kilit bir göreve sahip olduğunu tespit etmiştir. Kaur ve Kaur (2019) bir iletişim aracı olarak logo kullanımının, markaya kişilik kazandırdığını ve bu doğrultuda marka imajını olumlu yönde etkilediğini saptamıştır. Topçu (2017) hedef kitlenin kuruma ilişkin dikkatini çeken ilk unsurun logo olduğunu ve güçlü bir logoya sahip olan kurumların akılda kalıcılık düzeyinin yükseldiğini ortaya koymuştur.

Bu çalışmada ise çevrimiçi çok oyunculu bir video oyunu olan League of Legends'ın Türkiye Şampiyonluk Ligi'nde yer alan e-spor kulüplerinin logoları incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini oluşturan DenizBank İstanbul Wildcats, FUT Esports, Dark Passage, Beşiktaş Esports, 5 Ronin, Papara SuperMassive, NASR Esports ve Galakticos kulüp logoları birer marka kimliği unsuru olarak değerlendirilmiştir. Lig bünyesinde yer alan tüm takımların logoları Roland Barthes tarafından geliştirilen göstergebilim yöntemi doğrultusunda çözümlenmiştir. Araştırmanın ana hedefi olarak marka kimliği iletilerinin alımlanmasına olanak tanıyan logoların anlam evrenini betimleyebilmek adına logoların göstergeleri tespit edilerek, düz anlam ve yan anlam bağlamında irdelenmiştir. Bununla birlikte kulüp logolarının söylemsel ve anlamsal alanları tespit edilerek, marka kimliğinin algılanmasını sağlayan ana veriler mercek altına alınmıştır. Logoların gösterge evreni, göstergebilim yöntemi aracılığıyla açımlanırken, kavramsal yapıları da ortaya konmuştur. Bu bağlamda

incelenen e-spor kulüp logolarının vermek istediği mesajı güçlendirmek adına çeşitli biçim ve biçemlerdeki tipografik tasarımlar ve görsel öğeler kullandığı tespit edilmiştir.

Araştırma dâhilinde incelenen e-spor kulüplerinin, logolarında özellikle vahşi hayvan figürlerini ve keskin hatlı tipografik tasarımları tercih ettikleri belirlenmiştir. Biçimsel düzlem ele alındığında FUT Esports, Galakticos ve NASR Esports kulüplerinin keskin hatlı tipografik tasarımları logolarında kullandıkları görülmektedir. Keskin hatlı tipografik tasarımlar, kimlik tasarımında anlatımın netleştirilmesini sağlarken aynı zamanda markanın hatırlanırlığını da yükseltmektedir. Bununla birlikte e-spor kulüplerinin logolarında kullanılan keskin hatlı tasarımlar, anlatımın netleştirilmesini de sağlamaktadır. Buna göre FUT Esports kulübün adını oluşturan F-U-T harflerini keskin, iç içe geçmiş hatlarla ve net espas aralıklarıyla kullanmaktadır. NASR Esports, logosunda Arap alfabesinden esinlenerek oluşturduğu tasarımda harfi keskin bir şekilde ele almıştır. Bununla birlikte Galakticos ekibi ise kulüp adının baş harfi olan "G" harfinin logoda keskin çizgilerden oluşmasına ve boyut kazandırılmasına dikkat etmiştir.

Logoların renksel örüntülerine bakıldığında kulüplerin kullandığı logolarda çeşitli düzey ve oranlarda farklılıklar bulunmasına karşın bazı renk birimlerinin diğerlerine göre daha sık kullanıldığı görülmektedir. Logolarda en çok kullanılan renk birimi beyaz olmakla birlikte sırasıyla kırmızı, siyah ve lacivert renklerinin de sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir. Hatırlanırlık düzeylerine doğrudan etkisi bulunan renkler, logoların erişilemediği noktalarda anlatımı güçlendirmek için e-spor kulüplerini tek başlarına temsil etmektedir. Geleneksel spor kulüplerinden Fenerbahçe'nin sarı-lacivert ile, Galatasaray'ın sarı-kırmızı ile yakaladığı eşleşme, e-spor kulüpleri tarafından da logoları aracılığıyla yakalanmak istenmiştir.

Simgesel düzey incelendiğinde ise genellikle; güç, adalet, azim, irade, hırs, hâkimiyet, bilgelik, cesaret, dürüstlük, denge, enerji, heyecan ve asalet gibi yan anlamları gösteren logolar aracılığıyla e-spor kulüpleri, markalaşarak rekabet ortamında farklılaşma ve taraftarlar ile kulüp arasında duygusal bir bağ kurma olgularını içselleştirmektedir.

İncelenen logolarda beyaz kaplan, panda, kartal, anadolu parsı ve baykuş figürlerine yer verildiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda kulüplerinin maskotu, sembolü veya ruh hayvanı olarak nitelendirilebilecek vahşi hayvanları logolarında ön plana çıkartan e-spor kulüpleri, doğayla bütünleşme ve vahşi hayvanların sahip oldukları imgeleri kulüplerinin marka kimliklerine yansıtma eğilimi göstermektedir. Bununla birlikte vahşi hayvan figürleri aracılığıyla logodan aktarılan kimlik, kulüp ile taraftarlar arasında duygusal bir bağ kurulmasına öncülük etmektedir. Bu durum geleneksel spor kulüplerinden Fenerbahçe'nin kanarya, Galatasaray'ın aslan ve Bursaspor'un timsah figürleriyle eşleşmesine benzer niteliktedir. Buna karşın geleneksel spor kulüplerinin aksine e-spor kulüpleri hayvan figürlerine doğrudan logolarında ve odak noktası olarak yer vermektedir. Bu bağlamda Denizbank İstanbul Wildcats anadolu parsı, Dark Passage beyaz kaplan, Beşiktaş Esports kartal, Papara SuperMassive baykuş ve 5 Ronin ise panda ile özdeşleştirilmiştir.

Gerçekleştirilen çözümleme ve ulaşılan bilgiler ışığında e-spor kulüplerinin güçlü/vahşi hayvan figürleri, keskin hatlı tipografik tasarımlar ve net renk birimleri kullanarak hedef kitlelerine marka kimliklerini aktardıkları ve bununla birlikte duygusal bir bağ oluşturmayı amaçladıkları tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

Aaker, D. A. (1991). Managing Brand Equity: Capitalizing the Value of a Brand name. New York: The Free Press.

Aaker, D. A. (1996). Building Strong Brands. New York: The Free Press.

Aaker, D. A. (2001). Strategic Market Management. New York: John Wiley.

Aker, D. A. & Jennifer, L. (1997). Dimensions of Brand Personality. Journal of Marketing Research, 34(3), 347-356.

Aaker, D. A. & Joachimsthaler, E. (2000). Brand Leadership: Building Assets in the Information Society. New York: The Free Press.

Adidam, P. T. (2007). Brand Identities: A Framework for Successful Branding. Paradigm: A Management Research Journal, 11(2), 46-51.

Adebayo, O. P., Kehinde, O. J., Ogunnaike, O. O., Olaye, O. P. & Adesanya, O. D. (2019). Corporate Brand Identity and Service Quality in Higher Education Management. Polish Journal of Management Studies, 20(2), 45-59.

Ambrose, G. & Harris, P. (2014). Grafik Tasarımda Tipografi. (Çev. Bengisu Bayrak). İstanbul: Literatür Yayınları.

Ambrose, G. & Harrs, P. (2013). Grafik Tasarımda Tasarım Fikri. (Çev. Melike Taşçıoğlu & A. Gülder Taşçıoğlu). İstanbul: Literatür Yayınları.

Atılgan, F. (2017). Marka Yönetimi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Balmer, J. M. T. (1995). Corporate Identity: The Power and The Paradox. Design Management Journal (Former Series), 6(1), 39-44.

Balmer, J. M. T. & Gray, E. (2003). Corporate Brands: What are They? What of Them? European Journal of Marketing, 37(7/8), 972-997.

Barthes, R. (1979). Göstergebilim İlkeleri. (Çev. Berke Vardar ve Mehmet Rifat). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Barthes, R. (2016). Göstergebilimsel Serüven. (Çev. Mehmet Rifat ve Sema Rifat). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Barthes, R. (2021). Göstergeler İmparatorluğu. (Çev. Tahsin Yücel). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Burnman, C., Jost-Benz, M. & Riley, N. (2009). Towards an Identity-Based Brand Equity Model. Journal of Business Research, 62(3), 390-397.

Childers, T. L. & Jass, J. (2002). All Dressed Up with Something to Say: Effects of Typeface Semantic Associations on Brand Perceptions and Consumer Memory. Journal of Consumer Psychology, 12(2), 93-106.

Coleman, D., de Chernatony, L. & Christodoulides, G. (2011). B2B Service Brand Identity: Scale Development and Validation. Industrial Marketing Management, 40(7), 1063-1071.

Cornelissen, J. (2014). Corporate Communication: A Guide to Theory and Practice 4th Edition. London: Sage Publications.

Cunningham, M. K. (2017). The Value of Color Research in Brand Strategy. Open Journal of Social Sciences, 5(12), 186-196.

Currás Pérez, R. (2010). Identidad e Imagen Corporativas: Revisión Conceptual e Interrelación. Teoría y Praxis, (7), 9-34.

Çamdereli, M. & Gürer, M. (2008). Futbolda Görsel Kimlik Öğesi Olarak Kulüp Armaları. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, (26), 135-168.

de Chernatony, L. (1999). Brand Management Through Narrowing the Gap Between Brand Identity and Brand Reputation. Journal of Marketing Management, 15(1-3), 157-179.

de Chernatony, L. (2009). Towards the Holy Grail of Defining 'Brand'. Marketing Theory, 9(1), 101–105.

Diefenbach, J. (1992). The Corporate Identity as the Brand. John M. Murphy (Der.), Branding a Key Marketing Tool Second Edition içinde (155-164). London: Palgrave Macmillan.

Fombrun, C. J. & Shanley, M. (1990). What's in a Name? Reputation-Building and Corporate Strategy. Academy of Management Journal, 33(2), 233-258.

Funk, D. C. & James, J. (2001). The Psychological Continuum Model: A Conceptual Framework for Understanding an Individual's Psychological Connection to Sport. Sport Management Review, 4(2), 119-150.

Gladden, J. & Milne, G. (1999). Examining the Importance of Brand Equity in Professional Sports. Sport Marketing Quarterly, 8(1), 21-29.

Hartnett, N., Romaniuk, J. & Kennedy, R. (2016). Comparing Direct and Indirect Branding in Advertising. Australasian Marketing Journal, 24(1), 20–28.

Hoek, J. & Gendall, P. (2010). Colors, Brands, and Trademarks: The Marketing (and Legal) Problem of Establishing Distinctiveness. Journal of Advertising Research, 50(3), 316–322.

James, J. & Ross, S. D. (2007). The Influence of Psychological Connection on Professional Sport Team Brand Associations. International Journal of Sport Management, 8(1), 115-129.

Japutra, A., Keni, K. & Nguyen, B. (2015). The Impact of Brand Logo Identification and Brand Logo Benefit on Indonesian Consumers' Relationship Quality. Asia-Pacific Journal of Business Administration, 7(3), 237–252.

Jefkins, F. (1995). Kurum Kimliği. (Çev. Aydemir Okay). Marmara İletişim Dergisi, 9(9), 33-40.

Jin, C., Yoon, M. & Lee, J. (2019). The Influence of Brand Colour Identity on Brand Association and Loyalty. Journal of Product & Brand Management, 28(1), 50–62.

Johnson, M. & Zinkhan, G.M. (1990). Defining and Measuring Company Image. 13th Annual Conference of the Academy of Marketing Science. Academy of Marketing Science, New Orleans, LA.

Johnson, M. & Zinkhan, G. M. (1990) Defining and Measuring Company Image. B.J. Dunlap (Der.), Proceedings of the Thirteenth Annual Conference of the Academy of Marketing Science. New Orleans, LA: Academy of Marketing Science. 346–350.

Kailash, S. & Pabalkar, V. (2021). Impact of Esports on Sports Branding and Customer Awaraness. European Journal of Molecular & Clinical Medicine, 8(3), 506-516.

Kalaman, S. & Bat, M. (2014). Toplumsal Cinsiyet Açısından Axe Basın İlanlarının Göstergebilimsel Analizi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16(Özel Sayı: 1), 128-136.

Kapferer, J-N. (1992). Stratejic Brand Management: New Approaches to Creating and Evaluating Brand Equity. New York: The Free Pres.

Kapferer, J-N. (2008). The New Strategic Brand Management: Creating and Sustaining Brand Equity Long Term 4th Edition. London: Kogan Page.

Kaur, H. & Kaur, K. (2019). Connecting the Dots Between Brand Logo and Brand Image. Asia-Pacific Journal of Business Administration, 11(1), 68-87.

Keller, K. L. (1993). Conceptualization, Measuring, and Managing Customer-Based Brand Equity. Journal of Marketing, 57(1), 1-22.

Keller, K. L., Heckler, S. E. & Houston, M. J. (1998). The Effects of Brand Name Suggestiveness on Advertising Recall. Journal of Marketing, 62(1), 48–57.

Keller, K. L. (2003). Strategic Brand Management: Building, Measuring, and Managing Brand Equity 2nd edition. New Jersey: Prentice Hall.

Keller, K. L., Aperia, T. & Georgson, M. (2008). Strategic Brand Management. London: Pearson.

Klink, R. R. (2001). Creating Meaningful New Brand Names: A Study of Semantics and Sound Symbolism. Journal of Marketing Theory and Practice, 9(2), 27-34.

Kohli, C. & Leuthesser, L. (2001). Brand Equity: Capitalizing on Intellectual Capital. Ivey Business Journal, 65(4), 74-81.

Kohli, C. S., Harich, K. R. & Leuthesser, L. (2005). Creating Brand Identity: A Study of Evaluation of New Brand Names. Journal of Business Research, 58(11), 1506–1515.

Kohli, C., Leuthesser, L. & Suri, R. (2007). Got Slogan? Guidelines for Creating Effective Slogans. Business Horizons, 50(5), 415-422.

Kotler, P. & Keller, K. (2009). Marketing Management 13th Edition, New Jersey: Pearson Prentice Hall.

Kotler, P. & Proertsch, W. (2010). B2B Marka Yönetimi: Firmadan Firmaya Satışta (B2B) Marka Nasıl Yaratılır?. (Çev. O. Nezih ve İ. Haydaroğlu). İstanbul: MediaCat Yayıncılık.

Kotler, P. & Armstrong, G. (2012). Principles of Marketing 14th Edition. New Jersey: Pearson Prentice Hall.

Luxton, S., Reid, M. & Mavondo, F. (2015). Integrated Marketing Communication Capability and Brand Performance. Journal of Advertising, 44(1), 37–46.

Macmillan Dictionary. (t.y). https://l24.im/MawYAK. Erişim Tarihi: 22.02.2023.

McCarthy, M. S. & Mothersbaugh, D. L. (2002). Effects of Typographic Factors in Advertising-Based Persuasion: A General Model and Initial Empirical Tests. Psychology & Marketing, 19(7-8), 663-691.

Melewar, T. C. & Jenkins, E. (2002). Defining the Corporate Identity Construct. Corporate Reputation Review, 5(1), 76-90.

Mindrut, S., Manolica, A. & Roman, C. T. (2015). Building Brands Identity. 7th International Conference on Globalization and Higher Education in Economics and Business Administration, 393-403.

Mishra, P. & Datta, B. (2011). Brand Name: The Impact Factor. Research Journal of Business Management, 5(3), 109-116.

Monga, A. B. & John, D. R. (2010). What Makes Brands Elastic? The Influence of Brand Concept and Styles of Thinking on Brand Extension Evaluation. Journal of Marketing, 74(3), 80–92.

Moore, K. & Reid, S. (2008). The Birth of Brand: 4000 Years of Branding History. Business History, 4(50), 419-432.

Nandan, S. (2005). An Exploration of the Brand Identity-Brand Image Linkage: A Communications Perspective. Journal of Brand Management, 12(4), 264-278.

Okay, A. (1995). Kurum Kimliği. Marmara İletişim Dergisi, (9), 33-40.

Okay, A. (2018). Kurum Kimliği. İstanbul: Derin Yayınları.

Olins, W. (1979). Corporate Identity: The Myth and the Reality. Journal of the Royal Society of Arts. 127(5272), 208–223.

Oxford Learner's Dictionary. (t.y.). https://l24.im/zgs. Erişim Tarihi: 22.02.2023.

Park, C. W., Milberg, S. & Lawson, R. (1991). Evaluation of Brand Extensions: The Role of Product Feature Similarity and Brand Concept Consistency. Journal of Consumer Research, 18(2), 185-193.

Phillips, D. (2012) İsmin Marka Hali: Marka İsimlendirme Rehberi. İstanbul: MediaCat Kitapları.

Rifat, M. (2009). Göstergebilimin ABC'si. İstanbul: Say Yayınları.

Robertson, K. R. (1987). Strategically Desirable Brand Name Characteristics. Journal of Consumer Marketing, 6(4), 61-71.

Robertson, K. R. (1989). Strategically Desirable Brand Name Characteristics. Journal of Consumer Marketing, 6(4), 61-71.

Romaniuk, J. & Nenycz-Thiel, M. (2014). Measuring the Strength of Color Brand-Name Links: The Comparative Efcacy of Measurement Approaches. Journal of Advertising Research, 54(3), 313–319.

Saussure, F. (1998). Genel Dilbilim Dersleri. (Çev. Berke Vardar). İstanbul: Multilingual Yayınları.

Shahri, M. H. (2011). The Effectiveness of Corporate Branding Strategy in Multi-Business Companies. Australian Journal of Business and Management Research, 1(6), 51-59.

Taşkın, Ç. & Akat, Ö. (2008). Marka ve Marka Stratejileri. Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.

Taşkıran, İ. B. (2021). Kurumsal İletişim Kapsamında Gerçek Zamanlı Pazarlama: Markaların Logoları Üzerinden Covid-19'a Yaklaşımı. Sosyal Mucit Academic Review, 2(1), 1-21.

Thompson, L. (2016). How Esports Can Learn From Its Traditional Sports Teams and Broadcasters. *https://venturebeat.com/games/how-esports-can-learn-from-its-traditional-sports-teams-and-broadcasters/.* Erişim Tarihi: 11.03.2023.

Topçu, Ö. (2017). Kurumsal Kimlik Oluşturmada Bir Logonun Markaya Etkisi. Yeni Medya Elektronik Dergi, 1(2), 157-163.

Tosun, N. B. (2017) Marka Yönetimi. İstanbul: Beta Yayıncılık.

Türk Dil Kurumu. (t.y.). Güncel Türkçe Sözlük. https://sozluk.gov.tr. Erişim Tarihi: 22.02.2023.

Uçar, T. F. (2017) Görsel İletişim ve Grafik Tasarım. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

van den Bosch, A. L. M., de Jong, M. D. T. & Elving, W. J. L. (2005). How Corporate Visual Identity Supports Reputation. Corporate Communications: An International Journal, 10(2), 108–116.

van Riel, C. B. M. (1995). Principles of Corporate Communication. London: Prentice-Hall.

van Riel, C. B. M. & Balmer, J. M. T. (1997). Corporate Identity: The Concept, Its Measurement, and Management. European Journal of Marketing, 31(5/6), 341-355.

Wann, S. & Walsh, P. (2012). Development of a Brand Extension Decision-Making Model for Professional Sport Teams. Sport Marketing Quarterly, 21(4), 232-242.

Ward, E., Yang, S., Romaniuk, J. & Beal, V. (Building a Unique Brand Identity: Measuring the Relative Ownership Potential of Brand Identity Element Types. Journal of Brand Management, 27, 393-407.

Zaichkowsky, J. L. (2010). Strategies For Distinctive Brands. Journal of Brand Management 17(8), 548–560.

IMPACT OF SOCIAL ACTIVITIES DEVELOPED ANNUALLY BY PET ENGENHARIAS IN THE CITY OF VITÓRIA DA CONQUISTA - BRAZIL

Edson Costa OLIVEIRA

Federal Institute of Education, Science and Technology of Bahia, IFBA, Electrical Engineering, Brazil.

ORCID ID: https://orcid.org/ 0000-0003-2463-4203

Filipe Carvalho de ANDRADE

Federal Institute of Education, Science and Technology of Bahia, IFBA, Electrical Engineering, Brazil.

ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-7007-1865

Maria Bianca Cruz SILVA

Federal Institute of Education, Science and Technology of Bahia, IFBA, Environmental Engineering, Brazil.

ORCID ID: https://orcid.org/0009-0001-4888-4031

Joseane Oliveira da SILVA

Federal Institute of Education, Science and Technology of Bahia, IFBA, Environmental Engineering, Brazil.

ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-5927-4095

ABSTRACT

This article aims to understand the impacts of social activities developed by the Tutorial Education Program (PET) Engineering in the city of Vitória da Conquista - BA. Social actions develop sensitivity towards individuals, enabling the promotion of development in society affected by gaps in inequality such as lack of education, extreme poverty, precarious health and hunger. In this way, activities aimed at the community have become instruments of fundamental importance to positively impact the progress of those who need community projects, as well as a stimulus for those who contribute by strengthening an empathetic and supportive look. PET Engenharias is based on the educational tripod, teaching, research and extension. The activities carried out by the program aim to make participants aware of socioeconomic and technical guidelines related to each participant's undergraduate courses. To this end, PET develops social activities annually through a project called PET Social. The activities started in 2019 and since then it has been contributing to institutions and schools in the city of Vitória da Conquista - BA that work directly in this area. The results showed that the activities promoted by PET Engenharias contribute to the development of the community and the training of students, who start to have a broader and demystified view of the engineer's

role in society. The present study concludes that PET Social contributes to the training of professionals committed to personal development and to the transformation of society.

Keywords: Social actions, Tutorial Education Program, PET Social

I. INTRODUCTION

Social activities reflect human behavior and the way people interact and relate in society. According to Weber (cited by Thelène, 2016), social actions are the basis of social life and have meaning both for those who perform them and for those who receive them. In addition, social contributions allow for a sensitized and empathetic view of the problems of inequality and injustice experienced by the most vulnerable populations.

Understanding social actions is fundamental to building a more just and supportive society. Through these activities, it is possible to promote social inclusion, ensure access to fundamental rights such as education, health and work, and consequently provide a better quality of life for those in need. This also contributes to the formation of more conscious and committed citizens to the common good, developing empathy, solidarity, and social commitment.

The Engineering Tutorial Education Program (PET) of the Federal Institute of Education, Science, and Technology of Bahia develops a series of activities that include the pillars of research, teaching, and extension, aiming to provide a complete education to the students who are part of the group. Thus, through PET Engineering, students get involved in projects that contribute to the social and economic growth of the surrounding community.

Therefore, "PET Social" is an activity that allows the experience of situations and realities different from individual experiences, expanding the worldview with the objective of promoting actions that benefit neglected needs by some cause and issues relevant to social transformation, forming more conscious and committed citizens to the common good.

II. MATERIALS AND METHODS

The PET Engineering Program annually promotes a social activity, whether it is the collection of non-perishable food and sweets for donation or other types of actions. To ensure the feasibility of the campaign, the group uses some methodologies and methods. One of the methodologies used is the donation campaign, which, according to Daniel Pimentel (2015), consists of a social mobilization strategy that aims to encourage the donation of material resources, such as food, clothes, toys, among others, to meet the demands of needy communities or those affected by situations of social vulnerability. With this aim, the PET group promotes the campaign on its social networks, mainly through Instagram, and carries out activities such as mini-courses, lectures, and workshops, in which registrations are validated by the donation of some goods.

In addition to collecting goods, PET Engineering develops activities with children in a state of vulnerability, aiming to provide moments of fun and social

interaction. The choice of the location where these activities will be carried out is made carefully, taking into consideration the commitment to socio-cultural development. After the location is chosen, contact is made to discuss feasibility details, such as time, available space, and the number of people who will benefit.

During the activities, the group promotes moments of interaction between the PET members and the beneficiaries, seeking an approach and exchange of experiences. For different audiences, specific activities are developed, such as popular games for children and knowledge dynamics for teenagers and adults. After the interaction, a conversation is held with the aim of conveying relevant information for personal development, such as motivational messages and environmental education issues.

III. RESULTS AND DISCUSSION

The contribution of government programs or non-governmental organizations (NGOs) in social activities is essential for the development of society as a whole. However, the existence of such programs can lead to the belief that there are groups that are responsible for this function, leading to selfish thinking for some of the population. Social activity is a mutual task in which joint action can bring significant results for a group in need. Image 01 illustrates the first social action developed by PET Engenharias in 2019. It took place at ANÍSIO TEIXEIRA municipal school in Vitória da Conquista - BA. The children's approval was steep, with the advent of children's games and the delivery of materials collected by PET Engenharias for the project's development.

Figura 01 - PET Social developed by PET Engenharias in 2019.

Source: Own authorship

The social being is connected to all aspects that human beings experience throughout their day. Each human being has a way of thinking and acting, and together they make up a society that is constantly interacting. When a citizen becomes too

attached to their social function, they forget or know little about what happens in society. This often happens in undergraduate courses, such as environmental and electrical engineering, which make up the PET Engenharias program. Students, by being stuck in the technical area that the college presents, lose sight of what they will have to learn in the future, that is, living in society. The action developed by PET Engenharias, PET Social, goes beyond just helping low-income citizens and students, it also allows the program member to interact more with the social area, releasing a bit of the technical area with the goal of developing the solidarity and empathy side of a citizen who will be living in society in the future. Figure 02 illustrates the last social activity carried out by PET Engenharias in December 2022. In it, program members collected chocolates through other activities to make donations to schools in the city of Vitória da Conquista - Bahia, Brazil, arousing the Christmas spirit.

Figura 02 - PET Social developed by PET Engenharias in 2022.

Source: Own authorship

IV. CONCLUSION and RECOMMENDATIONS

Therefore, the results demonstrate that the activities promoted by PET Engenharias have a significant impact on community development and student training, allowing them to have a broader and more social view of the role of the engineer in contemporary society.

The PET Social project contributes to the formation of professionals engaged in personal development and social transformation. In summary, the Program of Tutorial Education (PET) Engenharias proves to be a fundamental initiative for the social and educational development of the city of Vitória da Conquista - Bahia, Brazil.

REFERENCES

PIMENTEL, Daniel. **Campanhas de doação de bens: estratégias de mobilização social.** In: Revista Brasileira de Extensão Universitária, v. 6, n. 2, p. 71-84, 2015. Disponível em: http://www.seer.ufu.br/index.php/rbeu/article/view/26736/15416. Access in : March 24, 2023.

WEBER, Max. **A sociologia de Max Weber**. 1. ed. Petrópolis: Vozes, 2016. Access in: March 22, 2023.

VYGOTSKY, L. S. **The social formation of the mind.** São Paulo: Martins Fontes, 1991. Access in: March 17, 2023.

VIGOTSKI, L.S.. **The Social Formation of the Mind: The Development of Higher Psychological Processes**. Trad. José Cipolla Neto, Luís Silveira Menna Barreto, Solange Castro Afeche. 6ª ed. São Paulo: Martins Fontes, 1998. Access in: March 15, 2023.

IMPLEMENTATION OF PBL MODEL ON STRENGTHENING STUDENTS' NUMERICAL LITERACY AND DIGITAL LITERACY SKILLS

Samuel Juliardi Sinaga

Pendidikan Matematika, Universitas HKBP Nommensen, Indonesia

Najamuddin

Pendidikan Guru Sekolah Dasar, Universitas Hamzanwadi, Indonesia

Dinie Anggreani Dewi

Pendidikan Guru Sekolah Dasar, Universitas Pendidikan Indonesia, Indonesia

Urip Widodo

Pendidikan Bahasa Inggris, Sekolah Tinggi Agama Buddha Negeri Raden Wijaya, Indonesia

Kevin William Andri Siahaan

Pendidikan Kimia, Universitas HKBP Nommensen Pematangsiantar, Indonesia

Misbah Misbah

Pendidikan Fisika, Universitas Lambung Mangkurat, Indonesia

Ghufran Hasyim Achmad

Pendidikan Agama Islam, Islam Negeri Sunan Kalijaga Yogyakarta, Indonesia

Froilan D Mobo

Social Sciences and Information Technology, Philippine Merchant Marine, Philippine

Abstract

This study aims to look at the effectiveness of project-based learning on literacy skills and digital literacy of students in elementary schools. This study used a quantitative approach with the control group research method and the pretest-posttest research design. The students used in this study were grade II elementary school students with a selected population of 5 classes consisting of 120 students, randomly selected to meet the control class consisting of 20 students and 1 experimental class in each class who realized that the ability to understand

numerical concepts and arithmetic operational skills in everyday life is not in accordance with numerical literacy indicators. The overall results described in the Manova test (Multivariate Analysis of Variance) show that the project-based learning model has proven effective in increasing students' digital literacy and numerical literacy skills. This can be seen from the results of the experimental class using the Project Based Learning model which is superior to the control class using the traditional learning model. Based on the results of the analysis and discussion, it can be concluded that the Project Based Learning model is effectively used to improve the numerical literacy skills and digital literacy of second grade elementary school students. So that through this research students can achieve the expected indicators in the application of numeracy and digital literacy.

Keywords: *project-based learning; numerical literacy; digital literacy*

INDICATORS AND CONSEQUENCES OF THE INFORMAL ECONOMY IN ALBANIA

Dr. (candidate) Ina ZELA

Lecturer in the Mediteranean University

Prof. Assoc. Dr. Alqi NAQELLARI

Lecturer in the Mediteranean University

Abstract

In the center of this study will be the informal economy, the indicators that determine it and its consequences in the economy. The paper analyzes the concrete indicators of the Albanian economy. Based on them, it is required to determine whether the Albanian economy is an economy characterized by the informal economy. The monetary indicators that were chosen to define an informal economy are; money outside the bank, demand deposits and current account, term deposits in ALL and foreign currency, etc.

The one-sided direction of the economy was analyzed as a negative consequence, focusing on the construction sector, the purchase of real estate, the strengthening of the Albanian lek, the increase in imports, etc. In conclusion, we emphasize that all macroeconomic indicators and monetary aggregates analyzed, show that the Albanian economy is an economy where the informal economy has a significant impact. The authors recommend the government to draw up a long-term economic development plan where the main sectors are mining and quarrying and manufacturing industry, energy, agriculture and services. Furthermore, the authors recommend strengthening the fight against the informal economy, corruption and drugs. The methods of analysis and synthesis, comparison, statistical methods, etc. were used in this paper.

Keywords: *informal economy, money outside the bank, demand deposits, construction, tourism, exchange rate, etc.*

Introduction

Informality is a negative economic phenomenon that includes all economic activities from production to services that operate legally or illegally and that avoid legal obligations to the state budget and society. It can be developed covertly by the state or openly without neglecting the rules of the state. It accomplishes this in different forms, using two balance sheets, which do not reflect real production and income, the true number of employees, moving from medium-sized business to small business, using documents with not real prices, exploiting the monopoly or oligopoly position, hitting honest competition, stimulating corruption in tax administration employees, etc.

Informality is characterized by different levels in different economies. It is an early phenomenon that exists in developing economies and up to developed economies, in closed economies and up to large open economies. The degree of informality is a reflection of the country's economic development system and model.

The degree of informality depends on the level of democracy, the functioning of the rule of law, etc. If economic growth is realized through informal factors, it has negative consequences in different branches of the economy, it will affect the increase of income in one sector while it will negatively affect the increase of income in other sectors.

The tax system is one of the main pillars that, if it works properly, facilitates the formalization of the economy, but also makes the business climate more attractive. The fight against informality in all economic transactions would lead to the avoidance of double standards in the financial statements and balance sheets of companies. In this way, the business will benefit from fair competition and, above all, the consumer will have goods of standardized quality that do not harm life or health.

The Tax Administration, which is one of the main organizations against informality and corruption, has been described by the IMF as "incompetent and unprofessional". In its two IMF reports (IMF 2022) it has been pronounced about the tax administration.

Since October 2013, the institution has changed its general director six times. Among other things, the two IMF Reports state that "Instability in senior leadership has been a major obstacle to successful reform. The General Directorate of Taxes has recognized three changes of the General Director during the last year". One of the IMF reports states how they should "cooperate with the academic world" to train. "The staff is not sufficiently skilled and does not have modern support tools for administration".

The Competition Authority (CA), Regulatory Entities and other independent institutions do not function as such, they have turned into institutions that support every government decision without making a detailed and scientific analysis. This indifferent and supportive attitude towards the actions of the government has caused fair competition in the field of food and fuel prices to be hit.

The informal sector is estimated to have expanded at the same rate as the formal sector. It is important to measure the degree of informality, the indicators that characterize it and the consequences in the informal economy and in society. For the degree of informality, we have not analyzed direct fiscal indicators such as indicators of the structure of income and expenditures in the budget. We have used monetary indicators that characterize an economy with informality such as money outside the bank, demand deposits and current accounts, time deposits, etc. As negative consequences with an impact on the Albanian economy, the appreciation of (ALL) in relation to the euro,the increase in imports and net exports, the strong growth of the construction sector outside the needs of the population, etc.

Its measurement is necessary because if we continue not to measure informality, we cannot estimate how much is really real economic growth, since exhaustiveness economy, although it does not record the informal economy, has that part of it.

The formalization of the economy brings directly positive effects on the economy, structure of GDP in function of assets underground and above-ground, increase in efficiency, increase and normal distribution of income per capita, inhibit the depopulation of villages and small towns, etc.

1. Indicators of the informal economy in the Albanian economy

1.1 Money outside the bank, demand deposits and current accounts, term deposits in ALL and foreign currency, exchange rate

The informality of the economy is not only reflected in macroeconomic indicators and fiscal indicators, but also in monetary indicators. In the fiscal field for the reflection of informality are taken into consideration; the tax rate, the level of income from VAT, excise and PIT, property, the base of tax payers, their dynamics, etc. These indicators are constantly analyzed. On their basis, it has been established by the World Bank and other financial organizations that fiscal evasion in Albania ranges from 30 to 40% of GDP.

The authors of this paper will refer to the monetary field, which few researchers have touched, analyzing the dynamics, structure and degree of connection of some of the indicators of the main monetary aggregates. This will be done because informality is also reflected in the field of money circulation, specifically in the ratio between money outside the bank, the monetary base and monetary aggregates.

- Money outside the bank. The increase in the amount of money circulating outside banks is an important indicator of the informal economy. In Albania, the money outside the banks, both in foreign currency and in All, has increased. The money in All from 2010 to 2022 (November) has increased by 192.6%, that is, in a period of 13 years, it has almost doubled. This phenomenon has deepened in recent years. What negative consequences does the growth of money outside banks have?

The circulation of money outside the banking system, with bags in hand, creates opportunities for their users to avoid transparency, control by the state in the realization of obligations towards the tax system, social security, etc. It creates the possibility of the inclusion in circulation of money coming from illegal sources such as drugs, prostitution, child trafficking, etc. This money is easily used in the construction sector and in the real estate sector. They fight honest business through unfair competition, through the avoidance of obligations and consequently the increase of fiscal evasion.

The outflow of money from the bank is not only a consequence of informal money coming in from abroad, but there are also a number of other reasons, among which we list:

- The pandemic of 2019 affected the decrease of deposits from the banking system.

- Low interest rates that did not stimulate deposits.

- The high interest rate of usurious money has caused citizens to give it privately with usury.

- The expansion of the informal economy.

- Low development of financial markets. In Albania, the banking system dominates, the non-banking financial system is little developed, there is no "Stock Exchange".

Table 1. Indicators and economic aggregates (2010-2022)

	Deposits (milion All)					Deposits in foreign currency		(milion All)	
Year	Total of Deposits	Current account and demand deposits	Money outside the bank	AggregateM_3	Time deposit	Total of Deposits	Current account and demand deposits	Time deposit	Avg. Exchange Rate All/Eu
2010	409,458.4	80,368.4	195,059.0	980,283.9	329,090.0	375,766.6	87,471.8	288,294.8	137.79
2011	452,080.1	81,974.9	194,923.2	1,070,149.6	370,105.2	423,146.2	86,753.0	336,393.2	140.33
2012	476,872.0	88,541.5	192,705.1	1,123,407.8	388,330.5	453,830.8	89,206.6	364,624.2	139.04
2013	494,279.5	96,983.9	198,892.7	1,148,980.9	397,295.6	455,808.8	109,627.6	346,181.2	140.26
2014	504,691.1	135,656.1	217,665.6	1,195,086.3	369,035.0	472,729.6	147,856.9	324,872.7	139.97
2015	493,397.9	153,505.4	230,601.5	1,216,175.3	339,892.5	494,125.5	193,918.4	300,207.1	139.74
2016	487,535.3	186,023.6	249,415.1	1,263,453.8	301,511.7	526,512.2	250,122.0	276,389.2	137.36
2017	473,663.8	196,313.9	275,281.4	1,266,906.9	277,349.9	528,006.9	267,413.0	260,593.8	134.15
2018	456,216.8	203,436.2	275,285.3	1,264,127.4	252,780.6	532,625.3	289,232.7	243,392.6	127.59
2019	466,612.6	232,559.3	291,409.0	1,318,662.0	234,053.4	560,640.3	324,658.7	235,981.6	123.01
2020	517,778.3	292,757.5	344,560.0	1,456,993.0	225,020.9	594,654.7	369,776.5	224,878.1	123.77
2021	552,222.8	335,152.9	366,251.2	1,582,310.0	217,069.9	663,836.3	444,963.8	218,872.5	122.46
2022	542,006.4	338,907.0	375,699.0	1,643,736.0	203,099.4	726,030.6	497,956.1	228,074.5	117.12
22/'10	**132.4**	**421.7**	**192.6**	**167.7**	**61.7**	**193.2**	**569.3**	**79.1**	**85**

Source. The Bank of Albania. Statistical Reports from 2010 to November 2022

Tabele 2. The relationship between monetary indicators

Year	Total time deposits/ deposits. total, ALL + foreign currency %	Term deposit in ALL/ deposit. total All %	Current account + Demand deposit / Total deposit %	Money outside the bank + current account and demand deposits (All)/ M3	Trade deficit million euros, (negative)	Currency term deposit/ total currency deposit %	Deposits in foreign currency total/ total of deposits ALL + Currency %	Current account + demand deposit in foreign currency / Total deposit in foreign currency %	Money outside the bank + current account and demand deposits (All+ foreign currency) / M3
2010	78.6	80.4	19.6	28.1	2,082.7	*77*	47.9	23.3	*37*
2011	80.7	81.9	18.1	25.9	2,241.6	*79*	48.3	20.5	*34*
2012	80.9	81.4	18.6	25	1,999.2	*80*	48.8	19.7	*33*
2013	78.3	80.4	19.6	25.8	1,979.3	*76*	48	24.1	*35.3*
2014	71	73.1	26.9	29.6	2,215.6	*69*	48.4	31.3	*41.9*
2015	64.8	68.9	31.1	31.6	2,298.9	*61*	50	39.2	*47.5*
2016	57	61.8	38.2	34.5	2,602.8	*52*	51.9	47.5	*54.3*
2017	53.7	58.6	41.4	37.2	2,824.2	*49*	52.7	50.6	*58.3*
2018	50.2	55.4	44.6	37.9	2,871.1	*46*	53.9	54.3	*60.7*
2019	45.8	50.2	49.8	39.7	3,143.8	*42*	54.6	57.9	*64.4*
2020	40.4	43.5	56.5	43.7	2,982.3	*38*	53.5	62.2	*69.1*
2021	35.8	39.3	60.7	44.3	3,829.3	*33*	54.6	67	*72.4*
2022	34.5	37.5	62.5	43.5	4,250.0	31	56.2	68.7	*73.8*

Source. The Bank of Albania. Authors' elaborations

- Demand deposits and current account. They are indicators as important as money outside the bank because these are accounts that show the degree of informality of the economy. They can easily be converted into cash outside the bank. Money can be withdrawn from these accounts at any time without prior notice. Thus, anyone who owns them can withdraw up to the limit set by the bank itself and immediately put it into circulation, that is, transfer it to money outside the bank to buy real estate, to buy apartments, assets, properties, or to do other actions with cash.

The current account in ALL and demand deposits have increased from 2010 to 2022 by 421.7% or over 4.2 times. The current account in foreign currency and demand deposits have increased from 2010 to 2022 by 5.7 times or 569.3%. Their increase indicates the increase in the level of informality.

- Time deposits in ALL and foreign currency, aggregate M3. Aggregate M3 has increased because, in addition to term deposits, which have decreased, it also includes demand deposits, current accounts and money outside the bank. This indicator is related to GDP growth.

The dynamics of deposits in ALL and foreign currency is different from the dynamics of the analyzed indicators because they have been continuously decreasing since 2013. Their decrease is related to the interest rate and all the other factors that were explained for the causes of withdrawing money from the bank. Those factors have had a negative impact on both deposits and money outside the bank. It is important to emphasize that deposits in foreign currency have increased compared to deposits in ALL.

-Exchange rates. It is an indicator of the increase in informality, but also an indicator of its consequence. The exchange rate of the ALL against the euro has increased in the last ten years, that is, the All has been appreciated in relation to the euro.

1.2 The relation between monetary indicators

In this paper, the relation between monetary indicators, dynamics, direction, degree of strength, etc. have been analyzed.

a) Total time deposits/ total deposits, ALL + currency %. This is one of the most important indicators in determining the economic performance of a country because real economic growth is associated with the increase in deposits and not with their decrease. From 2013 to 2022 the ratio has dropped from 78.3% to 34.5%, to more than 50%. The Albanian economy has shown an increase in GDP every year since 2013, but savings both in ALL and in currency term have been decreasing. Then what is the reason that the economy has grown and savings have not? The cause is found precisely in the informal economy, in the growth of service sectors, real estate, construction. Its relation is strong and positive with two synthetic indicators time deposits in ALL to Total deposits in ALL and time deposits in foreign currencies and total deposits in foreign currencies. The correlation coefficient is 0.997. There are strong relations with the other 5 indicators, but in the negative sense. This means that when time deposits in ALL and foreign currency decrease, money outside the bank, current accounts and demand deposits increase.

b) Time deposits in ALL/ total deposits in ALL %. This is an indicator that supports the first indicator but localized only in ALL currency. This indicator has also decreased from 80.4% in 2013 to 37.5% in 2022. Almost the trends of this indicator are 100% the same as the first indicator. It is also related to time deposits in foreign currency to

total deposits in foreign currency with great strength and in the same direction. The correlation coefficient with this indicator is positive with +0.998, and negative with all other indicators. These coefficients range from 0.96 to 0.99. This conclusion supports the conclusion we got from indicator a).

c) Exchange rate and Deficit in Trade Balance to Money outside the bank. The correlation coefficient Exchange Rate/Money outside the Bank is -0.936 and Deficit in Trade Balance/Money outside the Bank is 0.948. The first ratio shows that the more money circulates outside the bank, the more the foreign currency depreciates and the stronger the ALL becomes. The second ratio is strong but in the same direction as Money outside the Bank. This indicator is linked to the first indicator. The circulation of money outside the bank, ALL and foreign currency, legal and illegal has caused the exchange rate of the ALL to be appreciated, negatively affecting the growth of exports, production, remittances of immigrants, competition and positively affecting the growth of imports. This has also led to the deepening of the Trade Deficit, which negatively affects the GDP.

Conclusion. In this analysis of synthetic indicators we have two groups of indicators that have strong but opposite relationships between them. One group reflects the trends of the informal economy and is represented by money outside the bank, demand deposits and current accounts. The second group that affects the normal growth of the economy is time deposits in ALL and foreign currency. Their dynamics and connection shows that when the first group increases, the second group decreases with high correlation coefficients. Thus, the informal economy is immediately reflected in monetary indicators and aggregates.

2. The negative consequences of the informal economy

The informal economy affects the strengthening of the domestic currency, immigrants' remittances, decries of the domestic economy, reduces of the role of the Central Bank.

In this part, we will analyze in more detail the exchange rate, export, import and construction.

2.1 The high exchange rate of ALL with the euro.

There are different opinions about the definition and impact of the exchange rate on the economy. In Albania, a part of the governors, bankers and economic analysts positively assess the appreciation of the Albanian Lek and the devaluation of the currency in the growth of the economy. The exchange rate has been constantly decreasing, this means that with less ALL you buy more euros, this means that ALL has been overvalued and the euro has been devalued. In 2013, one euro was exchanged for 140.26 All, while in September 2022 it was 117.12 All/Euro, on 27.01.2022 it was 116.63 All/Euro, on 17.2.2023 it was 115.8 All/Euro. The devaluation of the euro has been unstoppable.

What are the factors that affect the exchange rate?

The factors affecting the exchange rate come from the demand and supply for euros. The factors included in the demand group: (i) The degree of openness of the economy to other countries; (ii) General economic growth, (iii) Marginal propensity for imports. (iv) Price scale in relation to other countries. (v) Tastes and preferences. (vi) Fees and Quotations. (vii) Productivity.

In the supply group we highlight; (i) Exports, (ii) Transfers or factor flows, (iii) Foreign investments, (iv) Interest rates, etc. We will analyze some of them that are more important.

First, the degree of economic openness with other countries. When imports are higher than exports, we will call it a passive trade attitude towards the domestic economy and active towards foreign economies. Therefore, the higher the imports, the more to the right the demand curve for foreign currency will shift and vice versa. In Albania, the opening degree in 2020 was 33.8% (555 mld/1664 mld*100), while other countries have it much higher. An import coverage ratio in 2020 was 21%, in 2021 was 24.8% and in the third quarter of 2022 it was 28%. Both of these indicators show of an extensive economy not very open to the world, therefore the increase in imports that shifts the demand curve to the right affects the devaluation of the ALL and the overvaluation of currency. The size of the degree of openness of the Albanian economy has influenced and continues to influence the appreciation of the currency and the depreciation of the ALL. *In the reality of the currency markets in Albania, the opposite is happening, the All is being overvalued and the euro is being devalued continuously.*

Second, the marginal propensity to imports. Marginal propensity for imports means the increase in expenditure on imports per unit of GDP growth. MPC = ΔIM/ΔGDP, An increase in the marginal propensity to import increases the demand for foreign currency. In Albania, the growth rate to imports is higher than the rate of economic growth, thus the demand curve for currency shifts to the right, provoking the devaluation of the ALL. *This indicator also contradicts the nominal exchange rate that is in the market and its dynamics.*

Third, economic growth. It is important because economic growth also requires coverage with products and goods that have interes to be imported than to be produced domestically. The more income increases, the more production increases and the more the opportunity for imports increases, because net payments are also included in income. In this way, the increase in imports will put pressure on the devaluation of the (ALL).

Fourth, the scale of prices in relation to other countries. Product prices are of great importance in import-export relations. If the prices of other countries are lower, then traders and the citizens of a country themselves are interested in importing. Specifically, if the euro exchange rate in Albania is 116 lek for one euro, the domestic inflation rate is 7% and foreign inflation is 8%, then the real exchange rate will be 105/1, which means that Albanian traders are interested in increasing imports. This results in an increase in the demand for foreign currency. *The increase in demand for currency will overvalue the euro and devalue the ALL.* Conversely, the lower the prices of a good, the less sensitive the demand for imports will be.

Fifth, exports. They are the most important and main factor for the currency supply. The more the exports increase, the more the monetary-currency supply increases. Exports are generally increasing, although re-exports occupy an important place in them, which in Albania account for about 40%. The increase in exports affects the shift of the supply to the right-up, in the overvaluation of the ALL. The growth of exports is lower than the growth of imports. The coverage rate is less than 30%. *In this way, import pressures are higher on the exchange rate than supply pressures.*

Sixth, transfers or factor flows. Transfers, which include remittances, constitute the most important source of currency supply in Albania. In the last ten years, together with FDI, it is the main item of foreign exchange supply. The increase in the supply of foreign exchange from transfers shifts the supply curve up to the right. Their growth affects the appreciation of the ALL and the depreciation of the euro.

Seventh, economic stability and politics. It is an important factor because it has to do with the guarantee of savings deposits in foreign currency. In Albania, inflows from immigrants occupy a significant weight in the totality of inflows. It should be noted that due to the economic and political instability of Albania, transfers from abroad have been curbed and time deposits in ALL and foreign currency have decreased. Thus, economic and political stability is an important factor for increasing flows. Their increase shifts the supply of currency to the right.

The appreciation of the ALL and the depreciation of the euro have positive and negative impacts on the economy:

First, it has a positive impact on the increase in imports because Albanian traders make larger volumes of purchases in euros with other countries. With less Albanian Lek, you buy more euros. Having more euros available increases the possibility of purchasing more goods with the same amount of currency.

Second, it negatively affects the volume of exports. The devaluation or depreciation of the euro makes exporters less interested in renewing their volume because the euro they secure in foreign markets is exchanged for little money. In this way, export traders have less money available to buy goods in the country and sell them abroad.

Third, by reducing the amount of goods they buy to export, they contribute in the non-stimulation and reduction of domestic production. Producers of export products have negative pressure on their production growth from currency devaluation because exporters are less interested in their products. The increase in imported products and their trading at lower prices than domestic products has a negative effect on local producers, especially in the agricultural sector, which is subsidized more in other countries than in Albania. In this way, t*he devaluation of the euro has a negative effect by directly inhibiting expansion and economic growth and discouraging domestic production.*

Fourth, it negatively affects the price of the currency in euros that Albanian emigrants send to Albania, in what we call remittances, so the appreciation of the ALL affects negatively the value of the currency entering Albania.

Fifth, it has a positive impact on the price of import goods and on the price level that the government calculates from the Transparency Board.

Sixth, it has a positive impact on the purchase of real estate, apartments and payments made in euros because less ALL is needed.

2.2 High imports and net exports

Informality affects imports and exports. In Albania, Domestic Demand is greater than GDP because net exports are negative and with a high value. From 2000 to 2020, they decreased 3.3 times, compared to 2001, they decreased 2.6 times.

The difference between them continues to grow and this means that Net Exports has been constantly decreasing (as a module it is increasing). From 2010 to 2013, exports have grown, while imports have been unstable. Precisely, the years 2012 and 2013 are “champion years” in terms of the degree of coverage of imports by exports with respectively 43.3% and 50.5%. After 2013, economic policies changed with the change of government. The change in economic policies also caused the degree of coverage of imports by exports to fall, in 2014 it decreased to 29.4%, in 2016 to 21.5% and in 2020 it decreased to only 21%.

According to INSTAT, Albania has economic growth. This may be true but it generally does not come from effective GDP items. It does not come from increasing investments in agriculture, from the depopulation of villages and small towns, it does not come from the increase in the number of factories and plants, it does not come from the construction of hydro power plants and thermal power plants. It comes mainly from the small sector and from the retail trade, from self-employment just like in the primitive society where families went to the forest to provide the means and products of life. It comes from the growth of the construction sector and real estate purchases. Income increases from them are not sustainable, they are temporary and have a negative impact on other sectors of the economy.

Regarding the degree of informality of the economy, we emphasized above that according to the World Bank it is 35-40%. We would emphasize that it is higher. This conclusion is only based on two indicators, Entry-Exit (E-E) of the currency in relation to Imports plus Exports as a module. This ratio has continuously increased from 17.1% in 2008 to 23.1% in 2020. If we compare it only with imports, it turns from 29.2% in 2008 to 37.5% in 2020. In currency "Entry" we have included exports, remittances and FDI, while in "Exit" we have included Imports. They are not including exits in other forms from foreign companies operating in Albania or for deposits, loans, etc. If we were to include these as well, then the figures would go to 50%.

Table 3. Dynamics of Net Exports and its impact on GDP

Year	Exports (mlϵ)	Imports (mlϵ)	Net Exports (mlϵ)	Coverage %	E-E/ Im + Ex, %	E-E/ Im %
2008	917.5	3,348.90	-2,431.40	27.4	-17.1	-29.2
2009	750.7	3,054.40	-2,303.70	24.6	-16	-27.6
2010	1,171.50	3,254.20	-2,082.70	36	-10.2	-18.6
2011	1,405.50	3,647.10	-2,241.60	38.5	-15.3	-26.5
2012	1,525.60	3,524.80	-1,999.20	43.3	-10.6	-19.2
2013	1,756.20	3,475.90	-1,719.70	50.5	-3.8	-7.3
2014	924.2	3,147.80	-2,223.60	29.4	-15.2	-26.4
2015	771.1	3,070.10	-2,299.00	25.1	-16.8	-28.8
2016	713.7	3,316.50	-2,602.80	21.5	-18.4	-31.1
2017	797.1	3,621.20	-2,824.10	22	-19.8	-33
2018	986.1	3,857.20	-2,871.10	25.6	-18	-30.6
2019	906.5	4,050.30	-3,143.80	22.4	-21	-34.7
2020	793.6	3,776.10	-2,982.50	21	-23.1	-37.5

Source: INSTAT. Authors' elaborations

The increase in exports cannot be achieved through the construction, retail trade or "tourism", the increase in exports is provided through the increase in agricultural and livestock products, processed products from heavy and light industry, from energy, etc. It is difficult to increase exports from these branches because there are no factories for the processing of fuels, minerals, etc. They have no possibility of processing in the aggro-food industry because Albanian agriculture has received a strong blow with the development project of 100 villages at a time when there are over 2000 villages and over 350 thousand

farms (INSTAT). In the last ten years, Albanian villages have been emptied. Their emptying due to the lack of infrastructure such as water, electricity, schools, ambulances, and infirmaries has led to a significant reduction in the number of cattle, especially in the highland areas, from Gjirokastra to Tropoja.

The number of cattle in year 2021 compared to 2004 has decreased to 51.5%, of cows to 63.86%, of small animals to 82.39%, of ungulates to 48.52%, while the number of birds has increased to 122%, etc. This decrease in the number of heads has led to a significant decrease in livestock products, and has led to an increase in their imports. Albania needs the re-establishment of the aggro-processing industry, the Deep Oil Refinery Combine in Ballsh, the continuation of the construction of the Kalivaçi Hydro power and Tec in Vlora, the re-establishment of the Chemical Fertilizer Production Plant in Fier, etc. Albanian exports will increase only from these sectors.

The figures that we highlighted above have also come as a result of the cultivation of hashish in the deep mountainous areas of Albania. People were more interested in renting than cultivating. In this way, the consequence of the cultivation of hashish, which for medical reasons will be legalized by the government, has brought negative effects on the reduction of agricultural and livestock production.

2.3. Growth of the construction sector

The Albanian economy is characterized as a consumption-import economy and not a production-export economy. Final consumption expenditure in 2020 was 92.4% of GDP, Gross Fixed Capital Formation (GFCF) was 22.8% while Net Exports were about -15.2%. GFCF/ GDP for the years 2010-2021 is presented in the Figure 1:

Figure 1. Gross Fixed Capital Formation to GDP in (%)

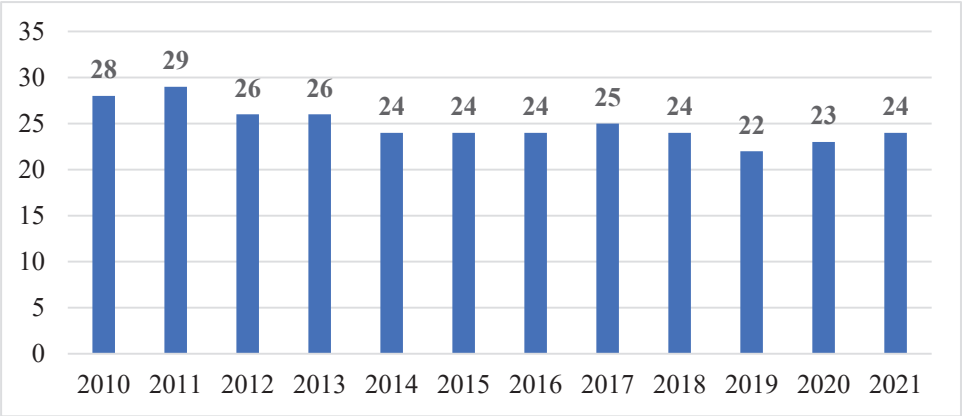

Source: EUROSTAT

The data show that GFCF is quite low compared to other countries in the region that are developing countries and the world. Even in absolute numbers, GFCF has had increases and decreases. In 2010 they were 342.5 billion ALL, in 2011 they were 373.3 billion, in 2019 they were 376.6 billion and in 2020 they were 373.2 billion. It can be seen that even in absolute terms there was no significant decrease even though this was the year of Covid-19.

The main contribution in GDP is by agriculture with 17.66% in 2021, Retail and wholesale trade, Transport and storage, Accommodation and food service occupy 16.61%, Extractive processing industry, electricity, gas, steam, waste management with 12.3%,

Construction 9.54% etc. These data show that the construction sector occupies an important place in the Albanian economy. After the 1990s when economic enterprises were destroyed, agriculture, the service sector and construction took the main role in the structure of GDP. The construction sector had the highest rate of growth and stability after 2016.

The structure of the GFCF for the years 2010-2020 clearly shows the stability of construction in the six items that it consists of. For these years, it has varied from 73.79% to 79.68%. In 2020, construction in GFCF accounted for 78.45% and the other five sectors together accounted for 21.5%. The construction sector remains the main investment sector. Within the Construction sector, the main place is occupied by residential buildings since 2020, even though it was the year of the pandemic, that is why GFCF has constituted 47.22%. Their decline has been slight, but starting from 2016 they have only seen growth.

Table 4. Structure of Gross Fixed Capital Formation in %

	2010	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**
1. Agriculture (a+b+c)	2.3	2.42	2.51	2.5	2.62	2.02	1.54	0.75	0.93	-0.45	-1.34
a. Livestock	-0.04	-0.18	0.21	0.32	0.47	0.32	0.14	-0.61	-0.44	-1.85	-2.74
b. Horticulture and Viticulture	2.31	2.55	2.25	2.16	2.04	1.62	1.39	1.36	1.35	1.39	1.39
c. Forests	0.03	0.05	0.06	0.02	0.11	0.08	0	0	0.03	0	0
2. Mining research	0.6	0.58	2.13	3.54	2.94	0.61	0.02	0.01	0	0.01	0.01
3. Construction (a+b+c)	79.7	78.4	77.2	74.6	73.8	75.3	74.7	76.6	75	76.3	78.5
a. Residential building	47.4	50.3	50.4	44.9	42.3	42.7	37.9	39.3	45.2	48.4	47.2
b. Non-residential building	12	12.6	12.3	11.4	11.6	11.5	12.1	8.33	9.74	9.65	9.61
c. Engineering constructions	20.3	15.5	14.5	18.4	19.9	21.1	24.8	29	20.1	18.2	21.6
4. Machinery and equipment	14.4	14.8	13.2	13.4	15.3	17.1	18.5	17.3	18.1	17.9	17.1
5.Vehicles	3.02	3.79	4.88	5.95	5.33	4.84	5.01	4.88	5.34	5.49	4.44
6. Computer programs and databases	0	0.08	0.17	0.05	0.06	0.12	0.25	0.46	0.62	0.81	1.38
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Total (1+2+4+5+6)	20.3	21.6	22.8	25.4	26.2	24.7	25.2	23.4	25	23.7	21.5

Source: INSTAT

The rate of economic growth to GFCF is the highest among all countries in the region. The data for some countries in the region are presented in Figure 2. It can be seen that the country with the lowest percentage of housing constructions to GFCF is Serbia with 8%, Greece with 9.3%, Romania with 10.1% and in first place is Albania with 47.2%. In this way, we can draw the conclusion that the money of the Albanians was not spent in the production sectors, in agriculture and industry, but was spent in residential construction.

Figure 2. The share of total construction in the gross formation of fixed capital in %, 2020

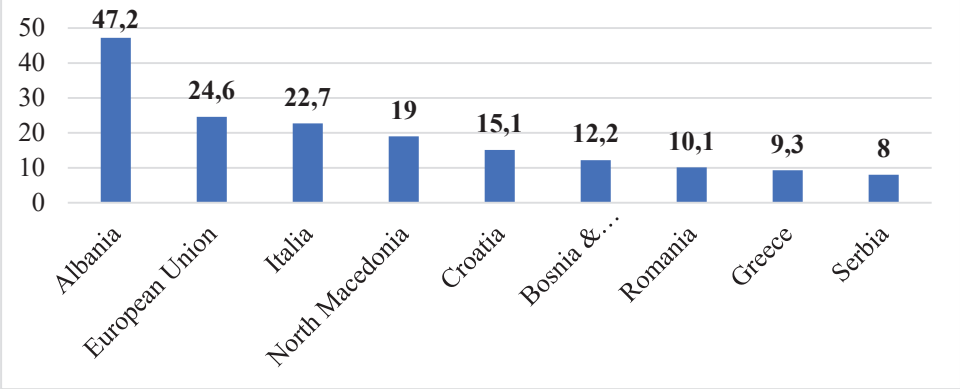

Source. EUROSTAT

The role of construction in the development of the Albanian economy, in addition to the above indicators, is also reflected in a number of other indicators such as:

- the area of the dwellings according to the construction permits approved by the districts,
- the number of dwellings according to construction permits approved by the districts,
- the number of construction permits approved for buildings,
- the area of construction permits approved for buildings.

Table 5. Number of dwellings according to approved construction permits, Area of dwellings according to approved construction permits (in thousands)

	2016	%	2021	%	2016		2021	%
Berat	31	10.5	42	4	9	4.4	6	0.3
Dibër	9	3.1	12	1.1	1	0.5	2	0.1
Durrës	25	8.5	209	19.7	13	6.4	117	6.6
Elbasan	61	20.7	111	10.4	10	4.9	40	2.3
Fier	25	8.5	82	7.7	3	1.5	14	0.8
Gjirokastër	7	2.4	13	1.2	1	0.5	10	0.6
Korçë	5	1.7	86	8.1	1	0.5	42	2.4
Kukës	0	0	27	2.5	0	0	16	0.9
Lezhë	24	8.1	144	13.5	5	2.5	42	2.4
Shkodër	29	9.8	17	1.6	17	8.4	6	0.3
Tiranë	65	22	287	27	141	69.5	1,438	81.7
Vlorë	14	4.7	33	3.1	2	1	28	1.6
Total	295	100	1,063	100	203	100	1761	100

Source: INSTAT. Authors' elaborations

-The number of building permits from 2016 to 2021 has increased from 295 to 1063 or by 3.6 times. In 2016, the main place was hold by Tirana with 22%, Elbasan with 20.7%, Berat with 10.5%, Shkodra with 9.8%, Fieri and Durrës with 8.5%, etc. The lowest number of permits is in Kukës with 0, Korça with 1.7% and Gjirokastra with 2.4%. The conclusion is simple; Tirana and 4 cities have granted over 80% of construction permits.

- The area of dwellings for the permits has increased with high growth, about 8.7 times or from 203 thousand square meters in 2020 to 1 million and 761 thousand square meters. The main place here is hold by Tirana, with 81.7% of the total area, or 1 million and 438 thousand square meters, or compared to 2016, it has increased by more than ten times. After Tirana comes Durrës with 6.6% or 9 times, etc.

Table 6. Number of construction permits approved for buildings

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021/ 2016 %
Buildings	455	819	1194	1094	961	1396	306.8
I.Residential buildings (residents)	295	524	770	741	660	1063	360.3
II. Other buildings (non-resident)	160	295	424	353	301	333	208.1

Area of approved construction permits for buildings (in thousands)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021/ 2016 %
Buildings	380	869	1443	2022	1608	2317	609.7
I.Residential buildings (residents)	203	533	910	1241	1189	1761	867.5
II. Other buildings (non-resident)	177	336	533	781	419	556	314.1

Source: INSTAT

This table shows the dynamics of the number and area of construction approved permits, detailed by items. The number of building permits in total from 2016 to 2021 has increased by 306.8%, while the number of residential building permits has increased by 3.6 times from 2 times for other buildings. The area of construction permits approved from 2016 to 2021 has increased; in buildings with a total of 609.7%, while in residential constructions it increased by 867.5% or over 8.6 times from the 3.1 times that the area of other constructions increased. The conclusion is simple; building permits and the largest area are in the item "Residential buildings". We draw the same conclusion from the analysis of the approximate value of the approved construction permits presented in Table 7.

Table 7. Approximate value of approved construction permits. (in thousand All)

	2020	%	2021	%	2022 (1+2+3)	%
Total (I+II)	76,604,293.0	100	99,241,184.0	100	86,567,732.0	100
I. Buildings (1+2)	57,901,773.0	75.6	80,439,558.0	81	76,550,942.0	88.4
1. Residential buildings (residents)	41,497,779.0	54.2	61,163,430.0	62	58,049,786.0	67.1
2. Other buildings (non-residential)	16,403,994.0	21.4	19,276,128.0	19	18,501,156.0	21.4
a. Hotels and similar	2,915,634.0	3.81	5,183,214.0	5.2	5,414,052.0	6.25
II. Engineering Works	18,702,520.0	24.4	18,801,626.0	19	10,016,790.0	11.6

Source. INSTAT

In this table we observe two characteristics of the presented indicators, the structure to the total and the dynamics in the last three years. In 2020, Buildings occupied 75.6% of the total while engineering works only 24.4%. Residential construction accounted of 54.2% while hotels and similar accounted 3.81%. We emphasize the item of hotels and similar because the government has declared tourism a priority sector. In 2021, the item Building has increased to 81% of the total, and from this item residential building to 62%. In 2022, the item Building has increased to 88.4% of the total, and from this building for residence has reached 67.1%. Engineering works have decreased to 11.6% of the total. This shows that a lot is being invested in the construction sector and in particular in residential constructions, which in every structure occupies the largest weight compared to other items.

In terms of dynamics, the Building item increased from 75.6% to 88.4% in the fourth quarter of 2022. Likewise, the total constructions increased by 132% from 2020 to 2022 (Quarter I+2+3). Residential buildings have increased for this period by about 140%.

2.3.1 What is the source of money that is invested in the construction and real estate sector?

Construction is one of the four most important sectors of the Albanian economy. From 2017 to 2020, it accounted for 9.1%, 9.0%, 8.6% and 9%. In 2021, it provided over 9% of GDP. Construction ranks 4th after agriculture, retail and wholesale trade and extractive and processing industry. The data show that in the last six years it has accounted for almost 9% of the GDP structure. This sector came into consolidation after 2016. Also, important is the item Real estate activities. It is a consolidated activity, especially in recent years.

The problem is how are the money provided for this sector, which has been constantly growing? Why is so much being built, especially in the city of Tirana? Who is building, Albanians or foreigners, and who is buying? Is the construction money coming from legal sources, is it clean money or is it illegal money? What added value is the construction sector bringing to the economy, especially that of residential buildings, whose prices in recent years are reaching the level of 5000 Euros per sq meter in the center of Tirana? Why was construction chosen to invest and not the industry sector, the agriculture sector, the aggro-processing sector, etc., which are the main sectors of the economy?

We have given the answer to these questions generally through the indicators analyzed above, but we will continue below to also give considerations from people who have direct responsibility in the fight against money laundering and specialized international institutions in the field of anti-money laundering and terrorism.

Table 8. Purchase of real estate to the loan stock

	2017	2018	2019	2020	2021
Total Loans mld All	498.5	492.8	522.3	569.4	617.9
Purchase of immovable property, mld All	190.34	189.88	206.33	232.61	257.09
In %, Purchase/Loans	38.2	38.5	39.5	40.9	41.6

The Bank of Albania. Statistical Reports from 2011 to 2022(11). Data processed by the authors

The data show that the amount of real estate in the field of bank lending is important, but the needs of this sector are much greater than the figures shown in the table. These figures are calculated on the basis of stocks and not of the annual credit increase. From 2017 to 2021, the loan has only increased by 119.4 billion All (617.9 billion All - 498.5 billion All). For immovable property 66.75 billion All (257.09 billion - 190.34 billion).

The total value of permits for the last three years has been 262.3 billion All, of which 81% is occupied by Tirana. The credit is 26% of the value of the permits for three years. In this way, a deeper analysis should be done in terms of sources of money invested in the construction sector.

2.3.2 Does Tirana justify the boom in construction permits and areas in recent years?

The population of Tirana Municipality has increased by 1.5% or 13,164 inhabitants in 2021 compared to 2020. The natural increase of the population is 1,184 inhabitants (birth-death). The number of families in the Municipality of Tirana in 2021 was 309,179 and in 2020 it was 301,014. An average a family has 3 members.

Table 9. Population per capita of the city of Tirana and the Municipality

	2017	2018	2019	2020	2021
City	671.01	680.043	681.065	681.453	682.651
Municipality	813.902	828.403	842.019	850.53	863.694

The source: Municipality of Tirana. Open Data.

In Table 10 we have set the number of dwellings and their area according to the construction permits approved for the city of Tirana. Area of dwellings according to permits is in thousand.

Table 10. Number of dwellings according to permits Area of dwellings according to permits

Year	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Year	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Number	65	158	257	320	242	287	Area	141	395	706	1094	948	1438

Burimi.INSTAT

From 2016 to 2021, the number of construction permits has increased 4.4 times, while the area of residences according to permits has increased over 10 times. The question is, for whom are these apartments built in Tirana? The answer is given by the Mayor of Tirana, who emphasizes that Tirana increases every year by over 24 thousand inhabitants. So, according to him, it is built for those coming from other country's districts and from the natural extension of Tirana. If we analyze the real figures, this is not the case. According to INSTAT, the number of building permits (residential buildings) granted in Tirana for the years 2017-2021 is 1264 for a total of 4.6 million square meters of surface area. So, permission was given to build 3.22 million square meters of buildings and villas (70% of 4.6). If we divide this figure by 80 square meters, which is the average space that a family lives in, it turns out that more than 40,000 apartments have been built. These 40,000 apartments can accommodate an average of 120,000 people. From 2017 to 2022, the population of Tirana municipality has increased by 49,792 people who need 16,597 apartments or 1,327,760 square meters. The city of Tirana has increased with 11,641 people who need 3,880 apartments or 31,400 square meters. Then the question arises, who will be accommodated in the remaining part, which is about 1.9 million square meters? Who are these apartments built for? Why do they go out too much, knowing that today in the center of Tirana 1 m2 is sold even for 5000 euros, while for premises it is sold for 15000 euros m2?

2.3.3 What is the Demand and Supply ratio and price in the residential market?

Albania is a country with high emigration and low birth rate, as a result the growth is negative. In this way, with a declining population, there is no problem with the construction industry, which in recent years has experienced its own boom. Above we saw the supply and demand for housing for the city of Tirana. We concluded that the supply was much greater than the demand. Despite this disproportionate ratio, housing prices have been increasing. According to the Historical Index of KeyData Albania, a publication of "Çelësi Media Group", the prices of new apartments, compared to new ones 10 years ago, currently result in an increase of 77%. This trend has many explanations.

Many of the builders of these properties (towers) do not even intend to sell them, but see it as a property to be held over the years and to create value through leasing. As a result, sales in the Towers of Tirana have been more restrained. Various financial and credit instruments allow a builder to block the property as collateral and use the blocked money between a bank loan.

According to the operators, housing prices have increased because taxes have increased, the prices of raw materials have increased, the circulation of informal money and its laundry through construction. The continuation of informal money definitely has the biggest impact on this upheaval and wonder of the real estate market.

In many cases there are spaces that are used for money laundering, both in investment and purchase. If we have these rising prices and continued sales, it means that purchasing power exists, if this power is concentrated in a few hands, there are still elements outside the market.

But who buys in Albania with a negative birth rate in 2022, with massive immigration and low wages?

We distinguish four categories of buyers:

1. Middle-income families and young families, generally in the rural area. This is also the largest group of buyers. An average Albanian family cannot afford a price higher than 1,100-1,300 euros/m2. This category has also been encouraged by the increase of loans from banks.

2. Businesses and families with high incomes, aiming for expensive apartments in the center, or villas. This group includes shareholders, owners or businessmen involved in large VIP businesses, inside or outside Albania. In some cases that we have dealt with, they have been companies, which buy them as long-term investments, to rent them out and maybe to resell them after a few years when the prices increase even more.

3. Foreigners. They generally buy apartments in the center of Tirana. Although on the rise, prices in the center are still lower than in other European capitals, making them interesting for foreigners. Although, their number is low.

4. Informal income. Everyone secretly admits that these are the main buyers, especially for apartments and elite premises. This money comes from several sources:

- First, just as drug profits are invested in construction, they are also channeled into real estate purchases. Market operators claim that there are individuals who buy many apartments at once with cash (although in theory this is not allowed, in practice there are many paths to justify the purchases, such as through fictitious businesses, loans, buying shares of construction firms, barter schemes of exchanging goods with goods, mainly with concrete companies, etc.).

-Secondly, it is the money of corruption, which has historically gone to the purchase of real estate.

-Thirdly, a category that has recently surprised real estate agents in terms of purchasing power is the employees of forex companies. These businesses have been developed in recent years and offer investments to foreign citizens, which in large part have turned out to be speculative, attracting the attention of local authorities and especially foreign investigative authorities.

There are no shortage of discovered cases, although there are more undiscovered cases, where illegal funds from activities carried out abroad, but also from corruption, have been invested in real estate, constructions, land, terrain, etc.

2.3.4 What do foreign and Albanian organizations emphasize about the financing of constructions in Albania?

Hypotheses of international reports link this construction boom with the laundering of dirty money and proceeds from criminal activities.

The report "Illicit financial flows in Albania, Kosovo and North Macedonia", a publication of the "Global Initiative against Transnational Organized Crime", estimates that

about 500 million dollars were laundered in the capital city in 2019. According to the August 2020 report, "Illicit Financial Flows in Albania, Kosovo and North Macedonia", by the Global Initiative against Transnational Organized Crime and funded by the German GIZ project and the ministry Norwegian Foreign Ministry, the results are very negative. There is emphasized that "About 60% of the construction firms that received permits in the period 2017-2019 in the capital city, do not justify their financial resources, while it is estimated that for this 3-year period, about 1.6 billion euros were laundered in construction".

This is not the only report that explains this paradox. Financial Action Task Force (FATF) of MONEYVAL, which is a permanent mechanism of the Council of Europe, pointed out in February 2020 that we are the only European country that enters the "gray area" for money laundering, ranking alongside third world countries . In April 2021, it is stated "Measures taken by the Albanian authorities regarding Virtual Assets (VAs) and Virtual Asset Service Providers (VASPs) are not sufficiently in line with the revised requirements of R.15. Therefore, Albania has been reassessed as PC" (partially compliant).

Even the Reuters agency, at the time when negotiations were not opened by the EU in July 2019, wrote that one of the reasons Albania was punished was that it was perceived as one of the most corrupt countries in Europe that has failed to fight money laundering, therefore it faces with stronger resistance from northern European countries.

According to DASH "Albania remains vulnerable to money laundering due to corruption, organized crime and weak legal and governmental institutions, with a large cash economy and extensive informal sector". (Picari M 24.6.2021VOA).

The report "Drug Market 2019", a publication which is made once every three years by the European Drug Monitoring Center (EMCDDA), mentions Albania as the largest producer of trafficked cannabis in the European Union, whose money is transported in cash with cars to Albania and invest in real estate, construction and tourism.

"How is it possible when many other sectors such as agriculture or tourism, vital for the country, managed to decrease and were in survival conditions, while the real estate sector had an increase. This is an indicator, which shows the fact that these buildings are being used as an illegal way of parking and storing dirty money", and further: "In Albania, 70% of the population receives a salary that does not exceed the figure of 50 thousand ALL per month. For this reason, all these constructions that we see, not only in Tirana but also on the coast, in fact, it does not take much efforts to understand that some of them are financed by illegal money", (Mejdini F 24.6.2021 VOA) .

Conclusions and Recommendations

The Albanian economy has monetary indicators that show that the informal economy is part of it, which is estimated to provide 30-40% of the GDP. Monetary indicators such as money outside the bank and demand deposits and current accounts in the last ten years have been increasing. For the years 2010-2022 (11) in All have increased by 192.6% and 421.7% respectively. Current accounts in foreign currency and demand deposits for the same period have increased by 569.3%. Their growth indicates an increase in cash transactions without going through the banking system for the growth of the informal economy. Time deposits in ALL and foreign currency for the years 2021-2022 (11) have decreased significantly. The growth of the economy has not been accompanied by an increase in deposits, this shows that among the factors that brought about this growth there were also informal factors. Informal money has influenced the appreciation of the ALL in relation to the euro. This has brought negative consequences to the economy, such as curbing the growth of domestic production,

increasing imports, devaluation of money brought by immigrants, etc. It has influenced the increase in imports and the decrease in net exports. It has influenced the high growth of the construction sector. The construction sector has grown not in accordance with the needs of the Albanian population. This is because the number of the population in Albania has decreased due to the increase in immigration and the birth rate. The minimum wage is quite low compared to the countries of the region and prices have increased in recent years by up to 70%.

We recommend to increase the control against informality, against the cultivation and trade of cannabis. Do not legalize medical cannabis, do not legalize golden passports and do not carry out the fiscal amnesty which the government is asking to legislate in the parliament. We recommend to stimulate the sectors that are based on the underground and above ground assets of Albania. To turn the economy from a consumption-import economy to a production-export economy. To give up the construction sector, which has positive consequences for the economy, while negative for long-term periods.

Bibliography

1. *Albania - Financial Action Task Force*. (n.d.). Retrieved April 4, 2023, from https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf/documents/reports/fur/Moneyval-FUR-Albania-2021.pdf
2. Banka e Shqipërisë. Raporte Statistikore 2010 deri në nëntor 2022.
3. Global Citizenship Conference in London in November 2019. Nov 12, 2019 at 6 PM – Nov 14, 2019, 2020
4. Illicit Financial Flows in Albania, Kosovo and North Macedonia. Tuesday Reitano Kristina Amerhauser. Posted on August 2020. www.globalinitiative.net
5. Instituti i Sigurimeve Shoqërore. Statistika e Sigurimeve Shoqërore. Viti 2021.
6. *Key findings of the 2022 report on Albania*. Key findings of the 2022 Report on Albania | EEAS Website. (n.d.). Retrieved April 4, 2023, from https://www.eeas.europa.eu/delegations/albania/key-findings-2022-report-albania_en?s=214
7. KeyData Albania, publikim i "Çelësi Media Group".
8. *Llogaritë Kombëtare (GDP)*. Instat. (n.d.). Retrieved April 4, 2023, from https://www.instat.gov.al/al/temat/ekonomi-dhe-financ%C3%AB/llogarit%C3%AB-komb%C3%ABtare-gdp/
9. Pub. Author: EMCDDA, & Pub. Coauthor: Europol. (n.d.). EU Drug Markets Report 2019. Retrieved April 4, 2023, from https://www.emcdda.europa.eu/publications/joint-publications/eu-drug-markets-report-2019_en
10. Raporti Vjetor i ASD 2019.
11. Reporter.al "Projekti i qeverisë për "pasaportat e arta" ngre shqetësime të sigurisë". Blerina Gjoka. 16:17 | 16/08/2022
12. Rezultatet e KËSHILLIMIT KOMBËTAR. Prill 2022. KËSHILLIMI KOMBËTAR U ZHVILLUA NGA -DATA. 19 JANAR 2022 DERI NË DATËN 31 MARS 2022.
13. RROGAT JANAR 2021.xlsx
14. VOA Fatjona Mejdini Kordinatorja e Nismës Globale Kundër Krimit të Organizuar Ndërkombëtar, për Ballkanin.

STUDY OF THE WOMEN COOPERATIVE MEMBERS OF THE POPULAR ECONOMY IN SAN JUAN (ARGENTINA)

Prof. Dr. Tatiana Marisel Pizarro

Conicet - Socioeconomic Research Institute (IISE) - UNSJ

ABSTRACT

This presentation has as its main objective to investigate the relations between intersectionality and the political and labor practices of the workers of the popular economy of Rawson, San Juan (Argentina). For this, the concept of intersectionality is used and as a methodology the participant observation to see the daily challenges faced by the workers in the practical application of the popular economy. In this sense, as a result, observed the presence of multiple collective processes and a growing female empowerment in the experiences developed from the women's cooperatives of Rawson (San Juan-Argentina). The originality of this article lies in the epistemic legitimization of these practices that come from Abya Yala, that allowed to collaborate with the understanding from the theory of the deconstruction that modified the structural relations of domination of the near context of these cooperative women.

Keywords: Popular economy, Food sovereignty, Women, Cooperatives

INVESTIGATING THE ROLE OF RENEWABLE ENERGY CONSUMPTION ON HUMAN DEVELOPMENT FOR EMERGING COUNTRIES OF THE G-20: A PANEL QUANTILE REGRESSION APPROACH

Assoc. Prof. Dr. Müge MANGA

Erzincan Binali Yıldırım University, Department of Economics

ORCID ID: 0000-0003-2675-2182

Assoc. Prof. Dr. Orhan CENGİZ

Çukurova University, Pozantı Vocational School, Department of Accounting and Taxation,
ORCID ID: 0000-0002-1883-4754

Abstract

Our paper analyzes the link among human development, renewable energy consumption, economic growth, CO2 emissions, and trade openness for a panel sample of emerging countries of the G-20, Argentina, Brazil, China, India, Indonesia, Mexico, Russia, South Africa, and Turkey over the period 1990-2020. Generalized quantile regression results can be summarized as follows: i) The effect of renewable energy consumption on human development is statistically significant and positive in quantiles Q01-Q09. The most positive effect of renewable energy consumption on human development occurs in the Q01 quantile; ii) The effect of economic growth on human development is also statistically significant and positive in quantile Q01-Q09, and the most positive influence occurs in the Q08 quantile; iii) The effect of trade openness on human development is statistically significant and positive in the quantile Q01-Q08, and the most positive influence occurs in the Q01 quantile; iv) The effect of CO2 emissions on human development is negative. It negatively affects human development in the quantile Q01-Q04 and Q07; the most negative impact occurs in the Q01-Q02 quantile.

Keywords: Human Development, Renewable Energy, Emerging Countries, Panel Quantile Regression

1. Introduction

Over the last two decades, climate change and global warming have become a crucial topic for the global society. Despite renewable energy's significant role in enhancing economic development, many countries still need to achieve sustainable renewable energy policies. These countries mainly meet their energy demand from non-renewable energy sources, which causes environmental degradation. According to the IEA (2023), global CO2 emissions from energy combustion and industrial processes increased from 2.0 Gt in 1900 to 36.8 Gt in 2022. This trend reveals that CO2 emissions have become a prominent factor in global warming (Hao, 2022). Increasing attention to global warming and climate change forces countries to implement renewable transition (Hashemizadeh and Ju, 2021). In line with the significant increase in non-renewable energy consumption, people's living standards are negatively affected. However, beyond the role of renewable energy in macroeconomics, it is also closely

related to human development. Renewable energy plays a crucial role in achieving human development. For example, renewable energy consumption can provide people with developed health and education opportunities by escaping from the hazards of non-renewable energy sources (Wang et al., 2021). Hence, renewable energy is an essential factor in improving the development path of countries. In light of these arguments, renewable energy has a growing recognition among scholars to discover the relationship between renewable energy consumption and human development.

On the other hand, there is no consensus on the positive influence of renewable energy consumption on human development. Particularly in emerging economies, the economy's structure that depends on dirty clean sources and lack of renewable energy capacity hinder the increasing influence of renewable energy for human development (Adekoya et al., 2021). Thus, it is observed that the role of renewable energy in human development is still needed to put forward empirically. For this purpose, we aim to investigate the impact of renewable consumption on human development for a panel sample of emerging countries of the G-20, Argentina, Brazil, China, India, Indonesia, Mexico, Russia, South Africa, and Turkey throughout the period from 1990 to 2020. We employ generalized panel quantile regression results to examine the association among variables.

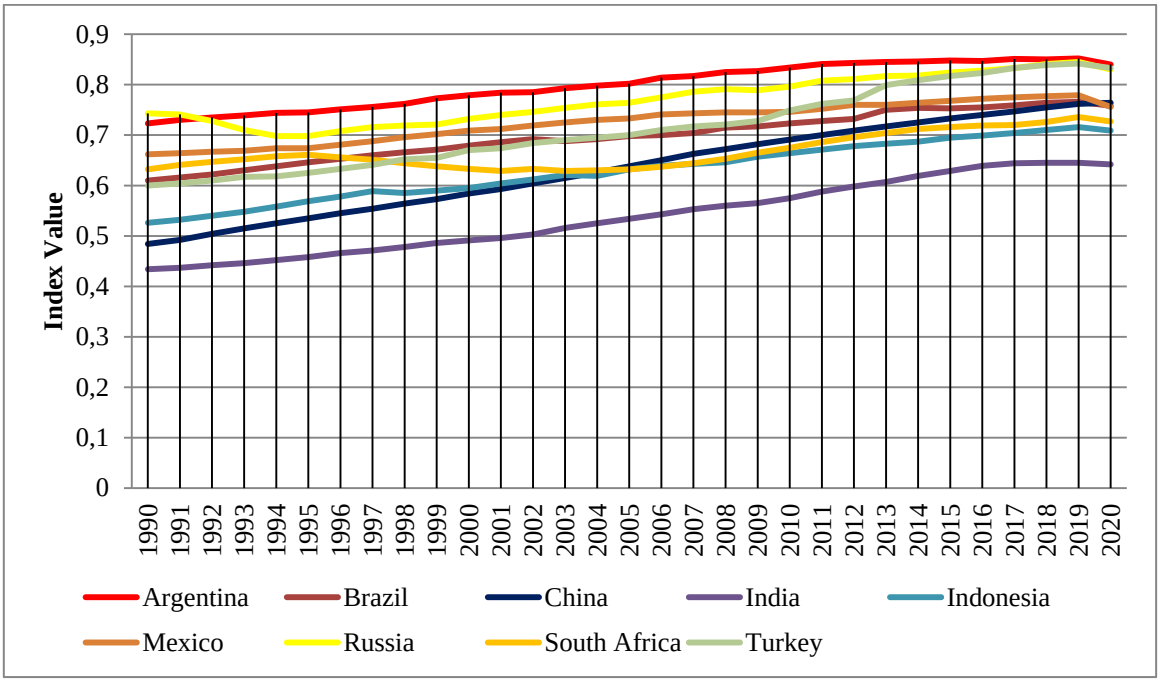

Fig. 1. Human development index in emerging countries of the G-20: 1990-2020

Source: Authors' elaboration based on United Nations (2023)

As can be seen from Fig. 2, human development increased in all countries between 1990-2020. Argentina had the highest value in 2020 (0.84), followed by Turkey (0.833) and Russia (0.830). In contrast, it relatively stood at the lowest value in India, Indonesia, and Mexico in 2021.

Our contributions to the research literature are as follows:

1. To the best of our knowledge, this study is the first attempt to examine the impact of renewable energy consumption on human development in emerging countries of the G-20.
2. Our study also investigates the role of trade openness on human development.

3. We perform a panel quantile regression technique to explore the potential relationship between variables.

The remainder of this paper is organized as follows: Section 2 summarizes the literature view, and Section 3 explains the data and methodology. Section 4 offers empirical results, and Section 5 provides concluding remarks and policy implications.

2. Literature Review

The empirical literature regarding renewable energy and the human development nexus is highlighted in Table 1.

Table 1. Literature review

Study	Sample	Period	Findings
Adekoya et al. (2021)	126 Countries	2000-2014	Renewable energy consumption is negatively related to human development in MENA, Central America & Caribbean and positively associated with Europe.
Amer (2020)	101 Countries	1990-2015	Renewable energy consumption only affects human development in lower-middle-income countries.
Azam et al. (2021)	30 Developing Countries	1990-2017	There is a two-way linkage among renewable energy consumption and human development.
Güney (2019)	113 Countries	1990-2014	Renewable energy positively influences sustainable development.
Huskić and Šatrović (2020)	Top 10 Leading Economies	1990-2015	Renewable energy negatively affects human development.
Oke et al. (2021)	51 African Countries	1990-2015	Renewable energy negatively influences the social dimension of sustainable development.
Sasmaz et al. (2020)	28 OECD Countries	1990-2017	A positive relationship exists between renewable energy and human development and a two-way causality relationship.
Wang et al. (2018)	Pakistan	1990-2014	Renewable energy does not serve human development.
Wang et al. (2021)	BRICS Countries	1990-2016	Renewable energy promotes human development.
Satrovic (2018)	Turkey	1992-2015	There exists a one-way causality running from renewable energy to human development.
Tiba and Belaid (2021)	25 African Countries	1990-2014	Renewable energy incentives sustainable development.
Can et al. (2022)	25 European Union Countries	2003-2016	Renewable energy positively influences human development.
Cerqueira et al. (2021)	28 OECD Countries	2000–2016	Renewable energy is positively related to human development.

Source: Authors' compilation.

3. Data, Model, and Methodology

3.1. Data and Model

Our foremost goal is to examine the effect of renewable energy consumption on human development for a panel sample of emerging countries of the G-20, Argentina, Brazil, China, India, Indonesia, Mexico, Russia, South Africa, and Turkey over the period 1990-2020. To reveal the effect of renewable energy consumption on human development, we used economic growth (Gulcemal, 2020; Damanik et al., 2021; Taqi et al., 2021), trade openness (Sinha and Sen, 2016; Hamdi and Hakimi, 2022), CO2 emissions (Wang et al., 2018; Sezgin et al., 2021) are included model as control variables. Table 2 shows variable descriptions, measurements, and data sources.

Table 2. Variable descriptions, measurement, and data sources

Variable	Description	Measurement	Sources
HDI	Human Development Index	Index Value (0-1)	The Global Economy (2023)
REC	Per capita energy consumption from renewables	Per capita (kWh-equivalent)	Our in world data (2023)
GDP	Economic Growth	Per capita (constant at 2015 US$)	World Bank (2023)
TO	Trade Openness	Sum of exports and imports of goods and services (% of GDP)	The Global Economy (2023)
CO_2	Carbon dioxide (CO_2) emissions	Metric tons per capita	Our in world data (2023)

Source: Authors' compilation.

Our empirical model is as follows:

$$\mathrm{HDI} = \mathrm{f}(\mathrm{REC}_{it}, \mathrm{GDP}_{it}, \mathrm{TO}_{it}, \mathrm{CO2}_{it}) \quad (1)$$

The variables in Eq. (1) converted to natural logarithms and can be written as follows:

(2)

3.2. Methodology

We test cross-sectional dependency and slope homogeneity between variables in the first analysis stage. Thus, our study relies on Breusch ve Pagan's (1980) LM and CD_{LM} tests, Pesaran's (2004) CD test, and Pesaran et al. (2008)'s LM_{adj} test to check the presence of cross-sectional dependency.

Checking the slope homogeneity is another issue in the panel data approach. For this purpose, we performed Pesaran and Yamagata's (2008) Delta ($\tilde{\Delta}$) test to check the slope homogeneity. Next to cross-sectional dependency and slope homogeneity, we used Pesaran's (2007) CIPS (cross-sectionally augmented IPS) unit root test to check the properties of the variables, Westerlund's (2008) Durbin-Hausman cointegration test to investigate the presence of a cointegration relationship and generalized panel quantile regression to estimate the long-run parameters.

4. Empirical Findings

Table 3 shows the descriptive statistics of the variables.

Table 3. Descriptive statistics

	lnHDI	lnREC	lnGDP	lnTO	lnCO2
Mean	-0.170	3.006	3.698	1.605	0.550
Maximum	-0.007	3.891	4.152	2.043	1.233
Minimum	-0.414	1.006	2.723	1.138	-0.177
Std. Dev.	0.062	0.564	0.351	0.171	0.324

Source: Authors' compilation.

Descriptive statistics show that lnGDP (3.698) has the highest mean, followed by lnREC (3.006), lnTO (1.605), lnCO2 (0.550), and lnHDI (-0.170). In addition, the standard deviation is highest for lnREC (0.564), followed by lnGDP (0.351), lnCO2 (0.324), lnTO (0.171), and lnHDI (0.062).

Table 4. Cross-sectional dependency and slope homogeneity test results

CS Dependency	lnHDI	lnREC	lnGDP	lnTO	lnCO2
LM	849.083***	440.161***	903.182***	388.465***	422.887***
CD_{LM}	95.822***	47.485***	102.198***	41.538***	45.495***
CD	26.414***	18.973***	29.937***	12.063***	12.676***
LM_{adj}	95.677***	47.630***	102.053***	41.393***	45.449***
Slope Homogeneity	**lnHDI**	**lnREC**	**lnGDP**	**lnTrade**	**lnCO2**
Delta ($\tilde{\Delta}$)	16.688***	13.997***	30.742***	14.797***	13.894***
Delta $(\tilde{\Delta})_{adj}$	17.530***	14.703***	32.293***	15.544***	14.594***

Note: *** indicates statistical significance at 1 percent level.

Source: Authors' compilation.

The empirical results of the cross-sectional dependency for our panel sample are presented in Table 4. Table 4 confirms cross-sectional dependency among variables. Furthermore, slope homogeneity findings imply the slope heterogeneity among series at the 1% significance level. The existence of cross-sectional dependency infers using the second-generation unit root test. Thus, we employ Pesaran's (2007) CIPS unit root test; the results are provided in Table 5.

Table 5. The CIPS unit root test results

Variables	lnHDI	lnREC	lnGDP	lnTO	lnCO2
Critical Values (Level)	-1.309	-2.014	-1.237	-1.862	-2.016
Critical Values (First Differences)	-2.900	-5.141	-3.276	-4.909	-4.566
Order of Integration	I(1)	I(1)	I(1)	I(1)	I(1)

Note: The critical values at 1, 5, and 10 percent level of significance are -2.41, -2.19 and -2.07, respectively.

Source: Authors' compilation.

Table 5 indicates that all variables have a unit root at the level but become stationary after taking the first difference. Namely, all the series are I(1). Therefore we try to find the cointegration between variables. Westerlund's (2008) Durbin-Hausman cointegration test results are highlighted in Table 6.

Table 6. Panel cointegration test results

	Durbin-Hausman Cointegration Test	
	Statistics	**p-value**
DH-Panel	7.337	0.000
DH-Group	12.017	0.000

Source: Authors' compilation.

Table 6 demonstrates the findings of the cointegration test, which shows that cointegration exists between variables for emerging countries of the G-20 countries. After validating the cointegration relationship between variables, we estimated the long-run parameters using the generalized panel quantile regression method. Table 7 documents the results of the generalized panel quantile regression.

Table 7. Generalized panel quantile regression results

	Low			**Medium**			**High**		
	Q01	**Q02**	**Q03**	**Q04**	**Q05**	**Q06**	**Q07**	**Q08**	**Q09**
REC	0.036[a]	0.032[a]	0.024[a]	0.023[a]	0.022[a]	0.022[a]	0.014[a]	0.010[b]	0.020[b]
GDP	0.094[a]	0.111[a]	0.125[a]	0.127[a]	0.135[a]	0.137[a]	0.146[a]	0.148[a]	0.123[a]
TO	0.092[a]	0.066[a]	0.062[a]	0.064[a]	0.052[a]	0.065[a]	0.061[a]	0.060[a]	0.027
CO2	-0.020[a]	-0.020[a]	-0.019[a]	-0.014[a]	-0.009	-0.006	-0.010[c]	-0.011	-0.006

Note: a, b and c indicates statistical significance at 1, 5 and 10 percent level, respectively.

Source: Authors' compilation.

The outcomes obtained from the generalized panel quantile regression results indicate that the impact of renewable energy consumption on human development is statistically significant and positive in all quantiles (Q01-Q09). The most positive influence of renewable energy occurs in the Q01 quantile, where renewable energy consumption is the lowest. This implies that renewable energy consumption remarkably affects human development, where countries have the lowest renewable energy consumption. Similarly, the impact of economic growth on human development is statistically significant and positive in all quantiles. The most positive impact of economic growth occurs in the Q08 quantile. The impact of trade openness on human development is statistically significant and positive in Q01-Q08 quantiles. The most positive impact of trade openness occurs in the Q01 quantile. Finally, the impact of CO2 emissions on human development is statistically significant and negative in Q01-Q04 and Q07 quantiles. The highest decreasing effect of CO2 emissions on human development occurs in Q01-Q02 quantiles.

Important of renewable energy increases day by day. As obtained from empirical findings, renewable energy has a promoting effect on human development in emerging countries of the G-20. Our result for renewable energy is consistent with Güney (2019), Wang et al. (2021),

Tiba and Belaid (2020), Cerqueira et al. (2021), and Can et al. (2022). Furthermore, economic growth and trade openness positively impact human development in emerging countries of the G-20. Also, empirical findings indicated that CO2 emissions are negatively associated with human development. Furthermore, as CO2 emissions increase, human development is negatively affected by exposure to health problems that affect society's living standards (Can et al., 2022).

5. Conclusion and Policy Directions

Renewable energy provides several advantages for emerging countries, including sustainable economic development and environmental quality. Besides these effects, it is also crucial in enhancing human development. A vast body of empirical studies is available on the relationship between renewable energy and human development, but the empirical outcomes are inconclusive. Undoubtedly, the impact of renewable energy is essential for emerging countries. Therefore, our paper aims to investigate the impact of renewable energy on human development along with other control variables (economic growth, trade openness, and CO2 emissions) for a panel sample of Argentina, Brazil, China, India, Indonesia, Mexico, Russia, South Africa, and Turkey which belong to emerging countries of the G-20 from 1990 to 2020. According to the generalized panel quantile regression results, renewable energy positively affects human development in all quantiles. Likewise, the impact of economic growth on human development is positive in all quantiles. Moreover, trade openness positively affects human development in Q01-Q08 quantiles, and CO2 emissions negatively affect human development in Q01-Q04 and Q07 quantiles.

Overall, the empirical results verified that renewable energy, economic growth, and trade openness promote human development in emerging countries, and CO2 emissions impede human development. From these findings, we offer some important policy implications. First, governments of emerging countries should provide strong incentives to establish renewable energy infrastructure. Furthermore, citizens should be informed about environmental degradation and climate change. The awareness of people in terms of using renewable energy can play an essential role in ensuring human development. Secondly, policymakers should focus on enhancing sustainable economic growth. In this process, at the expense of environmental degradation, economic growth can cause to loss gaining from renewable energy. Thus, green economic growth should be a priority of policymakers. Thirdly, since trade openness is positively linked with human development, policymakers should improve international trade by facilitating renewable energy and human development. Finally, policymakers should consider reducing fossil fuel subsidies that cause CO2 emissions.

References

Adekoya, O. B., Olabode, J. K., Rafi, S. K. (2021). Renewable energy consumption, carbon emissions and human development: Empirical comparison of the trajectories of world regions. *Renewable Energy*, 179, 1836-1848. https://doi.org/10.1016/j.renene.2021.08.019

Amer, H. (2020). The impact of renewable energy consumption on the human development index in selected countries: panel analysis (1990-2015). *International Journal of Economy, Energy and Environment*, 5(4), 47-68.

Azam, A., Rafiq, M., Shafique, M., Yuan, J., Salem, S. (2021). Human development index, ICT, and renewable energy-growth nexus for sustainable development: A novel PVAR analysis. *Frontiers in Energy Research*, 9, 760758. doi: 10.3389/fenrg.2021.760758

Breusch, T. S., Pagan, A. R. (1980). The Lagrange multiplier test and its applications to model specification in econometrics. *The Review of Economic Studies*, 47(1), 239-253.

Can, B., Ahmed, Z., Ahmad, M., Can, M. (2022). Do renewable energy consumption and green trade openness matter for human well-being? Empirical evidence from European Union countries. *Social Indicators Research*, 164, 1043-1059. https://doi.org/10.1007/s11205-022-02981-y

Cerqueira, P. A., Soukiazis, E., Proença, S. (2021). Assessing the linkages between recycling, renewable energy and sustainable development: Evidence from the OECD countries. Environment, *Development and Sustainability*, 23, 9766-9791. https://doi.org/10.1007/s10668-020-00780-4

Damanik, D., Purba, E., Hutabarat, A. S. (2021). The effect of population and human development index on economic growth Pematangsiantar city. *Budapest International Research and Critics Institute-Journal (BIRCI-Journal)*, 4(3), 3658-3668.

Gulcemal, T. (2020). Effect of human development index on GDP for developing countries: A panel data analysis. *Journal of Economics Finance and Accounting*, *7*(4), 338-345. DOI: 10.17261/Pressacademia.2020.1307

Güney, T. (2019). Renewable energy, non-renewable energy and sustainable development. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 26(5), 389-397. https://doi.org/10.1080/13504509.2019.1595214

Hamdi, H., Hakimi, A. (2022). Trade openness, foreign direct investment, and human development: A panel cointegration analysis for MENA countries. *The International Trade Journal*, 36(3), 219-238, https://doi.org/10.1080/08853908.2021.1905115

Hao, Y. (2022). Effect of economic indicators, renewable energy consumption and human development on climate change: An empirical analysis based on panel data of selected countries. *Frontiers in Energy Research*. 10:841497. doi: 10.3389/fenrg.2022.841497

Hashemizadeh, A., Ju, Y. (2021). Optimizing renewable energy portfolios with a human development approach by fuzzy interval goal programming. *Sustainable Cities and Society*, 75, 103396. https://doi.org/10.1016/j.scs.2021.103396

Huskić, M., & Šatrović, E. (2020). Human development-renewable energy-growth nexus in the top 10 energy gluttons. *Uprava*, 11(1), 25-42.

IEA (2023). Global CO2 emissions from energy combustion and industrial processes, 1900-2022, https://www.iea.org/data-and-statistics/charts/global-co2-emissions-from-energy-combustion-and-industrial-processes-1900-2022 (Accessed 02.03.2023).

Oke, D. M., Ibrahim, R. L., Bokana, K. G. (2021). Can renewable energy deliver African quests for sustainable development?. *The Journal of Developing Areas*, 55(1), 319-340.

Our in world data (2023). https://ourworldindata.org/ (Accessed 01.03.2023).

Pesaran, M. H. (2004). General diagnostic tests for cross section dependence in panels. *IZA Discussion Paper* No. 1240, pp. 1-39. https://ftp.iza.org/dp1240.pdf

Pesaran, M. H. (2007). A simple panel unit root test in the presence of cross-section dependence. *Journal of Applied Econometrics*, 22(2), 265-312.

Pesaran, M. H., Ullah, A., Yamagata, T. (2008). A bias-adjusted LM test of error cross-section independence. *The Econometrics Journal*, 11(1), 105-127.

Pesaran, M. H., Yamagata, T. (2008). Testing slope homogeneity in large panels. *Journal of Econometrics*, 142, 50-93. doi:10.1016/j.jeconom.2007.05.010

Sasmaz, M. U., Sakar, E., Yayla, Y. E., Akkucuk, U. (2020). The relationship between renewable energy and human development in OECD countries: A panel data analysis. *Sustainability*, 12, 7450. doi:10.3390/su12187450

Satrovic, E. (2018). The human development relies on renewable energy: Evidence from Turkey. *3rd International Energy & Engineering Congress Proceedings Book*, 18-19 October 2018, Gaziantep University, Turkey (pp. 19-27).

Sezgin, F. H., Bayar, Y., Herta, L., Gavriletea, M. D. (2021). Do environmental stringency policies and human development reduce CO2 emissions? Evidence from G7 and BRICS economies. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18, 6727. https://doi.org/10.3390/ ijerph18136727

Sinha, A., Sen, S. (2016). Atmospheric consequences of trade and human development: A case of BRIC countries. *Atmospheric Pollution Research*, 7, 980-989. https://doi.org/10.1016/j.apr.2016.06.003

Taqi, M., Ali, M. S., Parveen, S., Babar, M., Khan, I. M. (2021). An analysis of human development index and economic growth. A case study of Pakistan. *iRASD Journal of Economics*, 3(3), 261-271. https://doi.org/10.52131/joe.2021.0303.0042

The Global Economy (2023). https://www.theglobaleconomy.com/ (Accessed 02.03.2023).

Tiba, S., Belaid, F. (2021). Modeling the nexus between sustainable development and renewable energy: The African perspectives. *Journal of Economic Surveys*, 35(1), 307-329. doi: 10.1111/joes.12401

United Nations (2023). https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI

Wang, Z., Bui, Q., Zhang, B., Nawarathna, C. L. K., Mombeuil, C. (2021). The nexus between renewable energy consumption and human development in BRICS countries: The moderating role of public debt. *Renewable Energy*, 165, 381-390. https://doi.org/10.1016/j.renene.2020.10.144

Wang, Z., Danish, Zhang, B., Wang, B. (2018). Renewable energy consumption, economic growth and human development index in Pakistan: Evidence form simultaneous equation model. *Journal of Cleaner Production*, 184, 1081-1090. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.02.260

Wang, Z., Zhang, B., Wang, B. (2018). Renewable energy consumption, economic growth and human development index in Pakistan: Evidence form simultaneous equation model. *Journal of Cleaner Production, 184*, 1081-1090.

Westerlund, J. (2008). Panel cointegration tests of the Fisher effect. *Journal of Applied Econometrics*, 23, 193-233. https://doi.org/10.1002/jae.967

World Bank (2023). World Development Indicators, https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators (Accessed 03.03.2023).

INVESTIGATION OF THE PERFORMANCE OF THE HISTORICAL KEMERALTI BAZAAR AS A DAILY RECREATION SPACE

Merve ÖZEREN ALKAN
Dr. Res. Asst. Ege University
ORCID NO: 0000-0003-3249-5637

Hatice SÖNMEZ TÜREL
Assoc. Prof. Dr. Ege University
ORCID NO: 0000-0002-2346-5615

Emine MALKOÇ TRUE
Prof. Dr. Ege University
ORCID NO: 0000-0003-1235-1978

Erden AKTAŞ
Res. Asst. Ege University
ORCID NO: 0000-0003-2089-4630

İpek ALTUĞ TURAN
Assoc. Prof. Dr. Ege University
ORCID NO: 0000-0003-3246-0338

ABSTRACT

Historical Kemeraltı Bazaar, which has great historical, social, cultural, touristic and commercial importance for the city of İzmir and is symbolic for the city, is an important public attraction center that serves both the citizens and the visitors recreationally with its versatile uses and opportunities. In this context, the aim of the study is to reveal the performance of the Historical Kemeraltı Bazaar, which is one of the important public open spaces of the city of İzmir, as a daily recreation space. For this purpose, the study method was designed in four main stages; literature research, data collection, analysis and evaluation, conclusions and recommendations. Within the scope of the research, data collection studies were carried out in two stages as user questionnaire and field observation studies. In the questionnaire, the general user profile of the research area, the frequency of visits by the citizens, the transportation types used to access the place, the reasons why the place is preferred as a daily recreation space and the recreational activities carried out were questioned. In the field observation, access and transportation opportunities, natural and

cultural resource values, prominent sub-spaces, active and passive recreational opportunities of the Historical Kemeraltı Bazaar were examined. Based on the analysis of the data obtained from the questionnaire and observation studies, the prominent positive and negative features of the Historical Kemeraltı Bazaar were evaluated together and suggestions were made to improve the performance of the area as a daily recreation space.

Keywords: Daily recreation, Recreational activities, Historical Kemeraltı Bazaar, Konak, İzmir.

INTRODUCTION

Recreation has been one of the basic needs of people all over the world throughout history. In primitive societies, activities such as pottery, beading, drawing, playing various outdoor games, playing musical instruments were recorded as basic recreational activities. While hunting and sports based on physical strength were popular recreational activities in the medieval period, recreational alternatives were diversified with the design of wide streets, city squares and public open green spaces in western cities shaped by the influence of the Renaissance (Kraus, 1998). After the industrial revolution in the 19th century, people's recreational needs increased in relation to the changing environment and working conditions, and according to Ağaoğlu et al. (2005) with the improvement of the welfare level and the regulation of working hours over time, the use of free time for employees has become more important. In the period starting from the end of the 19th century to the beginning of the 20th century, the concept of recreation brought a new breath. This period is referred to as a period in which organized recreational activities take place and social outputs of recreational activities are traced through states and voluntary groups. It was during this period that the Yellowstone National Park in the United States was declared as a national park and taken under protection (Kraus, 1998).

The definitions of the recreation concept we use today bear the traces of industrial revolution and also the cities and social life that were restructured as the outputs of the industrial revolution. According to Özkan (1981), "*recreation is the event that people reach their deteriorated integrity with activities whatever they wish in order to live healthy and work efficiently*" (Özkan, 2001). The concept of "recreation", which derives from the Latin word "recratio", means to renew, refresh or relieve fatigue, and covers all the activities that people do by their own will in their free time in today's conditions (Serçek and Özaltaş Serçek, 2015). The citizens flee to the natural areas around the city as a daily activity or as a weekend plan, or they prefer open green areas in the city where they can perform a wide variety of activities and have easy and fast access in order to meet their recreational needs. It is also possible to turn to indoor spaces that offer passive and/or active recreational opportunities, taking into account seasonal conditions.

In the literature, there are many studies that reveal the recreational potential and value of natural areas, protected areas or open green areas in the city (Brooks, 2006; Güneş and Gülgün, 2007; Şimşek and Korkut, 2009; Kurdoğlu and Düzgüneş, 2011; Karaşah, 2017; Baylan et al., 2019; Güneş Olğun, 2019).

Although there are various publications on the role of shopping places such as shopping malls, bazaars and market places, shopping streets in the realization of recreational activities (Eastlick et al., 1998; Şimşek, 2013; Altınay and Bilgimöz, 2015; Özkan, 2016; Ek Bektaş, 2018; Akalın, 2020), this subject has not been studied as extensively as the place and importance of natural and protected areas and open green areas in recreation. Bellenger and

Korgaonkar (1980) stated in the 1980s that shopping is an activity, which is carried out for fun, in addition to utilitarian reasons. Today, shopping, which is done as a daily or weekend activity, has taken place in our lives as a very common form of reaching recreation. Today, shopping, which is done during the day or as a weekend activity, has taken place in our lives as a very common form of reaching recreation. Whether the shopping action takes place in a shopping mall, a shopping street, bazaar and/or marketplace, it cannot be thought separated from activities such as wandering-roaming, looking around, eating-drinking, etc. independently from the purchase action. According to McMillan (2002), traditional marketplaces and historical bazaars create popular tourist destinations, with their unique atmosphere and historical significance, as well as the authentic products offered for sale and extensive social features.

Although many years have passed since its establishment in the 17th century, the Historical Kemeraltı Bazaar has not lost from its charm for the citizens and tourists. The bazaar, which contains the traces of history layer by layer, is not only a tourist attraction with its fascinating atmosphere, but also a trade center where various shopping needs such as textiles, food, jewellery, glassware, souvenirs, hobby products, stationery are met. However, the Historical Kemeraltı Bazaar is far beyond being a mere commercial center with its religious buildings, fountains, restaurants, cafes, small squares, and open/semi open/closed informal venues.

In this study, the usage performance of Kemeraltı Bazaar, which has the value of being a historical bazaar with a high historical, socio-cultural and touristic value for the city, rather than a natural area in or around the city, or an open green area in the city, as a daily recreation space has been investigated. As a result of the study, strategies and suggestions have been developed to increase the performance of the space.

MATERIAL AND METHOD

Material

The main material of the study is the Historical Kemeraltı Bazaar with an area of 880 decares, located within the borders of Konak district of Izmir city (Figure 1).

The commercial, touristic and socio-cultural role of the space in the history of the city from past to present and the diversity of recreational opportunities it offers for local and foreign tourists coming from outside the city have been effective in the selection of the Historical Kemeraltı Bazaar as the study area.

Historical Kemeraltı Bazaar has been an important commercial and social focal point for the city since the 17th century. Today, the bazaar, where the commercial activity is still intense, is also used as a meeting and socializing place for the citizens. It is one of the most important stops to be experienced by visitors coming from within and outside the city, with its shops, inns and bazaars, religious buildings, food and beverage places as on street and inn restaurants and cultural activity places such as museums.

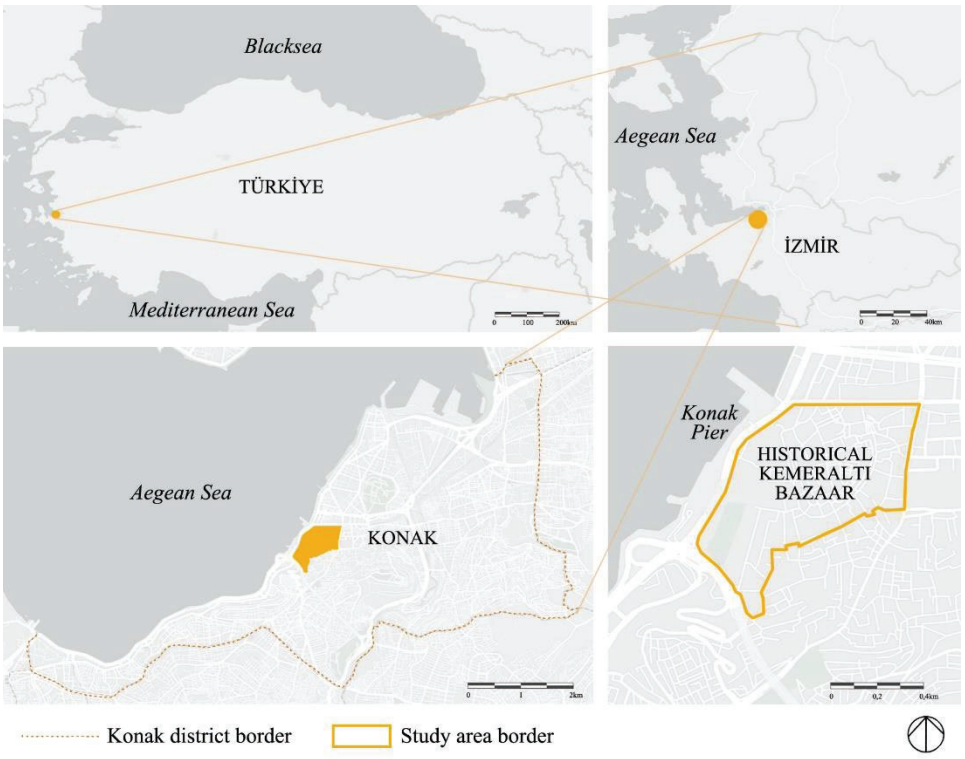

Figure 1. Location of the study area (ESRI, 2023).

In addition to the study area, which is the main material of the study, the questionnaire form prepared to be used in face-to-face interviews, the observation form used in field studies, the photographs taken in the space and the computer software used in the analysis of the data obtained in the survey and observation study constitute the other materials of this study.

Method

The research method was formed in four main stages: literature review, data collection, analysis and evaluation, and development of conclusions and recommendations (Figure 2).

After the literature review in which previous scientific studies on the subject were investigated, data collection studies were carried out in the second stage. In the first stage of the data collection studies, a survey was conducted throughout the city of Izmir regarding the use of the Historical Kemeraltı Bazaar as a daily recreation area by the city dwellers. Within the scope of the survey, the visitor profile of the Historical Kemeraltı Bazaar in general, the frequency of users visiting the place, the transportation method used to reach the place, the reason why the bazaar is preferred as a daily recreation place and the activities performed by the users were questioned. In the calculation of the sample size to be surveyed, the population data of the central district of Izmir, according to the results of the 2018 census, was used as the "Number of Households in the Main Mass (N)" (TURKSTAT, 2018).

In determining the number of people to be surveyed, the proportion sample size formula (Baş, 2005) was used based on a 90% probability and 5% margin of error in the calculation and a survey was conducted with 278 users over the age of 18 living within the borders of the metropolitan district of İzmir.

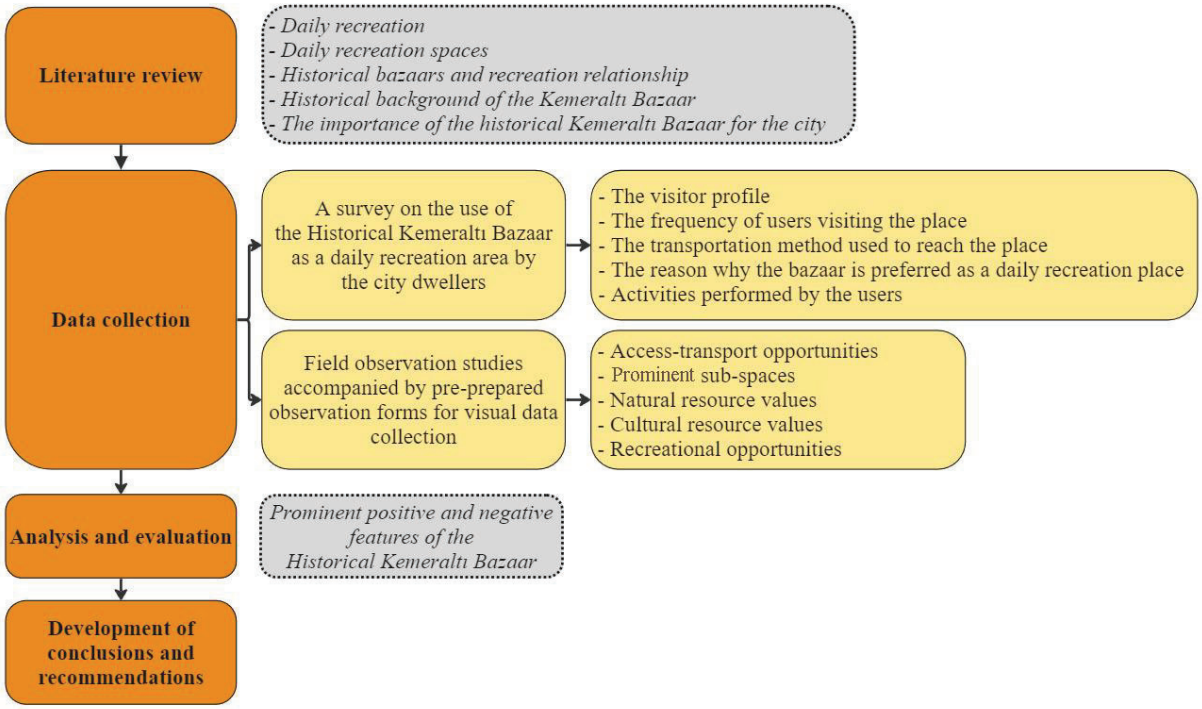

Figure 2. The methodology flowchart of the study.

In the second stage, field observation studies were carried out in the Historical Kemeraltı Bazaar accompanied by pre-prepared observation forms in order to obtain data visually. Within the scope of observation studies, Kemeraltı Bazaar has been examined in terms of its access-transport opportunities, prominent sub-spaces, natural resource values, cultural resource values and recreational opportunities.

In the third stage, in the light of the data obtained as a result of the survey and observation studies, the prominent positive and negative features of the Historical Kemeraltı Bazaar were evaluated together, and then conclusions and suggestions were put forward to improve the performance of the area as a daily recreation space.

FINDINGS

4.1. Findings Obtained Within the Scope of Survey Studies

Within the scope of the research subject and method, a survey was conducted with a total of 278 people dwelling within the borders of the metropolitan district of Izmir. The number of people surveyed was distributed in proportion to the population numbers of metropolitan districts. The distribution of the respondents by gender consisted of 50.7% female and 49.3% male users. When evaluating according to marital status, which is an important factor in the selection of recreational activities, it was determined that 50.4% of the respondents were married and 49.6% were single. Accordingly, it has been determined that married and single users are approximately equally distributed among the users participating in the survey. It has been observed that there is no significant accumulation in the age range of the users participating in the survey, the highest age range is 36-45 years with 27.0%, and the lowest age range consists of users over 65 with a rate of 6.5%. When the users participating in the survey were evaluated in terms of their educational status, it was observed that high school graduates made up the largest share with 38.1%, while university graduates ranked second

with 25.9%. While the lowest share was consisting of people with postgraduate education with a rate of 1.1%, it was determined that 3.6% of the users were illiterate.

4.1.1. Frequency of visits to the study area: 58.6% of the users who participated in the survey stated that they had been in the Historical Kemeraltı Bazaar at least once, and it was determined that the remaining 41.4% had not been to the place before.

When the frequency of visits of the users who went to the place at least once is examined, the answers “once a year” with 35.6%, “once a month” with 27.6% and “several times a month” with 22.1% were prominent (Table 1).

Table 1. The frequency of visits to the research area by the users participating in the survey

Frequency of Visits (%)			
Everyday	1,2	Several times a month	**22,1**
Several times a week	0,6	Once a year	**35,6**
Once a week	9,2	Just once	3,7
Once a month	**27,6**		

4.1.2. The method of transportation used to reach the study area: The proportional distribution of the transportation preferences of the people visiting the place is given in Table 2. According to this, it was determined that the vast majority of users (70.6%) reached the place by public transport, and the access to the place on foot was limited with a rate of 2.4%.

Table 2. The method of accessing to the study area by the users

Transportation Method (%)			
On foot	2,4	Taxi	3,4
Bicycle	5,3	Taxi cab	-
Public transport	**70,6**	Private car	**18,3**

4.1.3. The reason why the place is preferred as a daily recreation space: It was determined that the reasons for the users participating in the survey to prefer the Historical Kemeraltı Bazaar as a daily recreation place were mostly (81.7%) because of the passive recreational opportunities offered by the place, and secondly, the place's easy access with a rate of 9.5% (Table 3).

Table 3. The reasons for preferring the research area by the users

Reason for Preferring (%)			
Close to my home	7,6	Active recreation opportunities	3,8
Clean	1,9	Parking facilities	-
Easy to access	9,5	Sense of belonging	1,3
Passive recreation opportunities	**81,7**	Infrastructure is sufficient	0,8

4.1.4. Recreational activities carried out in the place: When the daily recreational activities carried out in the historical Kemeraltı Bazaar were evaluated, it was determined that the users basically preferred four main activity types. It has been determined that these activities are passive recreational activities such as shopping and sightseeing, which also constitute the main usage character of the place, and eating-drinking and also concerts (music concerts) offered by various social and cultural units in the space.

4.2. Findings Obtained Within the Scope of Observation Studies

4.2.1. Access-transportation facilities of the place: When the research area is evaluated in terms of access-transportation opportunities, it has been seen that the historical bazaar has all the possibilities in terms of pedestrian access as well as public transportation and private transportation alternatives. It has been observed that pedestrian access can be provided uninterruptedly from the immediate surroundings within walking distance of the area, and it has been determined that the Konak Pier pedestrian overpass, Mustafa Kemal Sahil Boulevard overpass and Halil Rıfat Paşa Street overpass play a role in providing pedestrian access comfort. When the area is evaluated in terms of public transportation possibilities, it has been determined that there are many bus stops on the boulevards and streets located on the entire northern, southern, eastern and western borders of the area, within a short walking distance and linking a wide variety of routes throughout the city. In addition, due to the Çankaya Metro stop and the Konak Metro stop close to the area borders, it has been observed that the metro is preferred intensively by the users as a transportation alternative. It has also been determined that Konak Ferry Port, which is within walking distance of the research area, serves as an alternative transportation point for users accessing the area by sea. There are parking facilities for users who reach the area by private cars, and it has been determined that there are also bicycle parking units for cyclists in the near surroundings of area.

4.2.2. Prominent sub-spaces: When the research area is evaluated in terms of prominent sub-spaces, it has been determined that the most prominent sub-spaces are the bazaar structures that serve the purpose of shopping. When the place is examined in terms of open and green spaces, it has been observed that there is not a qualified open green space to serve the users within the borders of the bazaar, but the public outdoor space, which is a park-square covering Konak Square and its surroundings, is used as an important breathing space by the visitors who come to the area. When the area is evaluated in terms of places of worship places, there are mosques, churches, synagogues, etc., which have different religious functions within the boundaries of the area. It has been determined that most of these buildings have symbolic and historical features. It has been observed that there are cinema, theatre, opera, ballet, museum

and library as social and cultural facility areas in the area, and some buildings within the boundaries of the area serve as accommodation facilities. It has been determined that there are many eating and drinking places within the boundaries of the research area, and that some of these places have a symbolic feature by being identified with the products (Turkish coffee, şambali, etc.) sold (Figure 3).

Figure 3. Images from Kemeraltı Historical Bazaar sub-spaces.

Despite the presence of a wide variety of sub-spaces, it has been determined that factors such as the lack of an architectural language unity that fits with the identity of the area especially in the outer facades of the buildings, low legibility specially in the inner parts of the bazaar, and difficulties in wayfinding throughout the area, reduce the use and perceptibility of important sub-spaces. In addition, it has been determined that the urban equipment that increases the quality of urban life in the area is insufficient and not homogeneously distributed throughout the area. It has been observed that the sub-spaces with some historical and cultural values in the area do not come to the fore enough and the importance of such places is not sufficiently reflected to the user. In addition, it has been determined that the use of the space in the evening hours is low due to insufficient lighting.

4.2.3. Natural resource values

When the area is considered in terms of natural resource values, it is not rich in this respect due to its urban and commercial identity. Due to the proximity of the western and north western parts of the area to the sea the area is under the effect of the coastal ecosystem and its proximity to the seashore is an important advantage in terms of natural resource value. It is not possible to talk about the existence of natural vegetation throughout the area. As a part of the cultural texture, few plants suitable for the ecological characteristics of the region are encountered in some parts of the area.

4.2.4. Cultural resource values

The area, which was an inner harbour in history, was filled with stones in the 15th century and transformed into an urban settlement area, and various places of worship such as mosques, churches, synagogues, inns and baths, and fountains were built in the region. Over time, the area developed as a commercial centre. The research area was declared as an urban protected area in 1978. The region also includes 1st and 2nd degree archaeological and natural protected areas, and over 1500 monumental and civil architectural structures in the area have been registered and taken under protection. Due to its importance, the area was declared as a "renewal area" in 2007 within the scope of the law on "renewal, preservation and use of worn-out historical and cultural immovable assets". In 2020, Kemeraltı has been included in the World Heritage Tentative List by UNESCO as part of "The Historical Port City of Izmir" (Arkitera, 2011; İzmir Metropolitan Municipality, 2019; İzmir Metropolitan Municipality, 2020; TARKEM, 2023). Historical Kemeraltı Bazaar, which dates back to the Hellenistic period, is the largest open-air shopping market place in the world. It is the most important public center that has shaped the commercial, cultural and social life of the city of Izmir for centuries and accelerated the development of the city.

4.2.5. Recreational opportunities

When the area is evaluated in terms of the recreational opportunities it offers to the users, shopping, which constitutes the main usage character of the space, is one of the most important recreational activities carried out in the area. In addition, the research area offers the opportunity to perform a wide variety of active and passive recreational activities due to its location, its sub-spaces and its relationship with the sea. It is possible to list the passive ones as eating / drinking, observing / waiting / meeting, reading newspaper / book, listening to music, sitting / resting / watching, and the active ones as cycling, playing, skating, walking / passing / running, taking pictures, fishing, worshiping, feeding the birds, and taking care of pets.

CONCLUSIONS AND SUGGESTIONS

The starting point of this study is examine the usage performance of Kemeraltı Bazaar, which has the value of being a historical bazaar with a high historical, socio-cultural and touristic value for the city of Izmir and is preferred as a daily recreation space. This study, in which a historical bazaar, which stands out with its shopping function, is handled as a daily recreation place, has the potential of guiding to the projects on revitalizing the historical or modern open-air bazaars and shopping streets with similar functions by highlighting their daily

recreation function and providing open-air bazaars and streets that will function as daily recreation spaces to the cities.

Within the scope of the research, important results have been reached regarding the performance of the Historical Kemeraltı Bazaar as a daily recreation space, and strategies and suggestions have been developed to increase the performance of the place. The conclusions reached as a result of the study and the strategies and suggestions developed are given below:

- It has been revealed that the Historical Kemeraltı Bazaar, which was determined to be visited mostly at least once a month by the users participating in the survey, was preferred as a daily recreation space mainly because of the passive recreational opportunities offered by the place. It has been determined that users prefer passive recreation activities such as eating and drinking activities and following activities such as concerts and music performances offered by various social and cultural units in the space, rather than performing passive recreational activities such as watching, reading newspapers / books, sitting / resting in the study area. Based on this inference, it is recommended to design quiet, safe and reserved spaces in the bazaar that users need for sitting/resting, reading newspapers/books and watching, and increasing the number of seating elements in the bazaar.
- It is seen that the active recreational opportunities offered by the place play a small role among the reasons why the Historical Kemeraltı Bazaar is preferred as a daily recreation place. Users stated that they mostly shop and stroll in the bazaar in terms of active recreation opportunities. In order to develop active recreation opportunities in the historical bazaar, it is suggested to organize photography tours, sports activities (aerobics, pilates, zumba, etc.) from time to time in the small squares of the bazaar. Moreover by taking inspiration from the examples in Copenhagen (Go Running Tours, 2023) new generation of outdoor games such as "Treasure Hunt" should be organized for adults and children in the labyrinth-like streets of the bazaar.
- As seen in the survey results, the fact that the place is easily accessible by public transport is a positive feature. This is due to the fact that the place is adjacent to the attraction centres of İzmir such as Clock Tower, Government Office, Konak Mosque and so the bazaar is accessible by public transportation vehicles such as ferry, metro, bus. This situation can be explained by the way that Konak, which is the city centre, is designed also a transportation node and transfer station. The fact that the percentage of access to the bazaar by private car is low can be attributed to the almost non-existence of parking opportunities in the bazaar, where adjacent structures are located around narrow streets. There is a multi-storey car park close to the bazaar. However, accessing the parking garage is difficult in terms of traffic technique.
- Especially in the inner parts of the bazaar, legibility is low, so there are difficulties in wayfinding. The bazaar needs to be improved in terms of legibility, and the number of direction and information - communication boards should be increased and the location selection should be made strategically. The reinforcement elements such as trash can, bench, lighting etc. are not well maintained and not distributed homogeneously throughout the area. It is necessary to enrich the bazaar in terms of reinforcement elements such as lighting elements, information - communication boards, direction boards, seating elements, and trash cans, top cover elements, thus improving user comfort and increasing the quality of urban outdoor spaces.

It will be possible to increase the recreational potential of the Historical Kemeraltı Bazaar, with its many historical, cultural and social opportunities. For this purpose with consideration of the protection-use balance, the legibility of the bazaar should be increased, the facades of

the spaces should be brought in a common architectural language and the recreational activity opportunities should be increased in the wider streets and small squares.

REFERENCES

Ağaoğlu, Y.S., Taşmektepligil, M.Y. and Bayrak, M. (2005). Dünyada ve Türkiye'de serbest zaman kavramının tarihsel gelişimi [Historical development of leisure concept in the world and Turkey]. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(11):3-10.

Akalın, İ. İ. (2020). Rekreasyon Faaliyeti Olarak Alışveriş: İstanbul Kapalıçarşı Örneği [Shopping as a Recreation Activity: The Case of Istanbul Grand Bazaar]. Gazi University Graduate School of Social Sciences. Master Thesis, 95 p.

Altınay, M. and Bilgimöz, S. (2015). Alışveriş Merkezlerinin Tercih Edilme Nedenleri ve Rekreasyonla İlişkisi [Preferred Reasons of Shopping Centers and Relationship with Recreation], *Journal of Recreation and Tourism Research,* 2(3):37-47.

Arkitera. (2011). Kemeraltı Yol Ayrımında. Erişim adresi: https://www.arkitera.com/haber/kemeralti-yol-ayriminda/

Baylan, E., Dilaver, Z., Demir, A. and Oktay, E. (2019). Su ve arazi tabanlı rekreasyon olanaklarının belirlenmesi: Ankara Güneyi Alt Havzası örneği [Identifying water and land based recreation opportunities: Case study on Southern Sub-Basin of Ankara]. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tarım ve Doğa Dergisi*, 22 (1), 106 - 121. Doi: 10.18016/ksutarimdoga.vi.417721

Bellenger, D. N. and Korgaonkar, P. K. (1980). Profiling the recreational shopper, *Journal of Retailing*, 56 (Fall):77-92.

Brooks, B. (2006). Sports, recreation and the environment. *The International Sports Law Journal*, 1 – 2: 102 - 106.

Eastlick M. A., Lotz, S. and Shim, S. (1998). Retail-tainment: factors impacting crossshopping in regional malls. *Journal of Shopping Center Research*, 5(1):7-31.

Ek Bektaş, E. H. (2018). Alışveriş merkezleri iç mekân rekreasyon alanlarının algısal konfor açısından değerlendirilmesi [Evaluation of interior recreational areas of shopping centers from the algism comfort], *Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, Cilt 11, Sayı 1, 2018, 91 – 110, Doi: 10.20854/bujse.338712

ESRI. (2023). Web Map [Yazılım]. Erişim adresi: https://www.arcgis.com/home/webmap/viewer.html?webmap=105cff260b104cd69a77d5f1e0424208

Go Running Tours. (2023). Urban Treasure Hunting. Erişim adresi: https://gorunningtours.com/urban-treasure-hunting/

Güneş Olğun, N. (2019). Korunan Doğal Alanların Rekreasyon Potansiyelinin Belirlenmesi: Bolu Örneği Investigation of Potentials of Recreation Activities of National Protected Areas: Case of Bolu]. Yıldız Technical University Graduate School of Science and Engineering. Master Thesis. 194 p.

Güneş, A. and Gülgün, B. (2007). İzmir, Buca Gölet ve Buca Yedi Göller Suni Gölet çevresi rekreasyon alanlarının peyzaj mimarlığı açısından irdelenmesi ve geliştirilmesi üzerine bir araştırma [Determination of planning criteria on recreational areas with artificial lakes in Izmir Buca Gölet Recreational Area and Yedi Göller Recreational Areas as sample regions]. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 44 (2): 81 - 91.

İzmir Büyükşehir Belediyesi. (2019). 1/1000 Ölçekli Kemeraltı 1. Etap Koruma Amaçlı Revizyon İmar Planı ve 1/500 Ölçekli Yerleşim Planı Değişikliği Plan Raporu. Erişim adresi: https://www.konak.bel.tr/files/plan/kestelli-plan-aciklama-raporupdf_23-07-2019_10-12-29.pdf

İzmir Büyükşehir Belediyesi. (2020). İzmir Büyükşehir Belediyesi Resmi Web Sayfası – Kemeraltı. Erişim adresi: https://www.izmir.bel.tr/tr/kemeralti/206

Karaşah, B. (2017). Kentsel ve kırsal rekreasyon alanlarına yönelik kullanıcı tercihlerinin belirlenmesi 'Artvin Kenti Örneği' [Determination of users' preferences toward urban and rural recreation areas 'Case of Artvin City']. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi* 19(1), 58–69. Doi: 10.24011/barofd.291998

Kraus, R. (1998). Recreation and Leisure in Modern Society. Jones and Barlett Publishers. Boston: Sudbury, Mass.

Kurdoğlu, O. and Düzgüneş, E. (2011). Artvin Kent Ormanının Rekreasyon Olanakları ve Kullanıcı Tercihlerinin İrdelenmesi [Determination of recreational purposes and user preferences for Artvin urban forest]. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 12: 199 - 210.

McMillan, J. (2002). Reinventing the Bazaar – A Natural History of Markets. New York, NY: Norton.

Özkan, D. G. (2016). Kentsel rekreasyon alanı olarak alışveriş caddelerinin incelenmesi: Trabzon örneği [Investigation of shopping areas as a urban recreation area: Trabzon sample]. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi* (IBAD), 2(2): 444-453. Doi: 10.21733/ibad.365102

Özkan, M. B. (1981). Kıyı Rekreasyonu Değerlendirme Ölçütleri ve Bunlara İlişkin Yöntemin Kuzey Ege Kıyılarında Uygulanması Üzerinde Araştırmalar [Studies on Coastal Recreation Evaluation Criteria and the Application of the Related Method on the North Aegean Coasts]. Ege University Faculty of Agriculture Üniversitesi, PhD Thesis, İzmir.

Özkan, M. B. (2001). Kentsel Rekreasyon Alan Planlama [Urban Recreation Area Planning]. Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Üniversiteliler Ofset, Bornova, İzmir, 79s.

Serçek, S. and Özaltaş Serçek, G. (2015). Serbest zaman etkinlikleri olarak üniversite öğrencilerinin rekreatif etkenliklere katılmaları ve sosyalleşmeleri arasındaki ilişki [The relationship between the participation to recreational activities as a leisure activity and socialization of university students']. *Akademik Bakış Dergisi*. 51:1-21.

Şimşek, D. S. and Korkut, A.B. (2009). Kıyı şeridi rekreasyon potansiyelinin belirlenmesinde bir yöntem uygulaması: Tekirdağ merkez ilçe örneği [The aplication of a method in determining coast line recreation potential: Case of the Center District of Tekirdağ]. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 6(3): 315–327.

Şimşek, K. (2013). Alışveriş merkezlerinde ticari rekreasyon ve hizmet kalitesi [The commercial recreation and service quality in malls]. *Pamukkale Journal of Sport Sciences,* 4(3): 53-75.

TARKEM. (2023). UNESCO İzmir Tarihi Liman Kenti. Erişim adresi: http://www.tarkem.com/tarihi-alan/

TURKSTAT. (2018). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları. Erişim adresi: https://biruni.tuik.gov.tr/

TRANSLATION AND IMPLICATIONS OF IDOELOGY IN THE PROCESS

PHD Jonida PETRO

University of Tirana, Faculty of Foreign Languages, Dept. Of English Language

Abstract

This article attempts to address the concept of ideology in translation. It opens with an introduction to translation studies and how they are interrelated with other areas of studies. Later, it is oriented towards ideology and translation through a definition of how far ideology can influence the translation process according to the ideas of three different schools, structuralists, poststructuralists and functionalists. In recent years the issue of ideological leanings and the implications of ideology on translation have received particular attention. Owing to the importance of the issue of ideology, and as an example of the issues that both the translating practitioner and theorist must deal with, this article provides a detailed historical background to ideological translations and then gives an analysis and assesses the probability of a translator's ideological intervention in the text and other technical, linguistic problems.

Keywords: ideology and translation; translation studies, translator, translation process.

The development of Translation Studies as a separate discipline is an achievement which was obtained after 1980s. This area od study has developed in many parts of the world and is clearly destined to continue developing well into the 21st century from strength to strength across the globe. There are two visible ways through which translation studies is becoming prominent. First, there has been a growth in translating and interpreting courses both at undergraduate and postgraduate levels. In Europe there is now a whole network of centres where literary translation is studied, practiced and promoted. After the 1980's there was also a proliferation of conferences books and journals on translation in many languages.

Translation studies is an interdiscipline which developed as part of other disciplines such as modern languages, contrastive linguistics and comparative literature. It has made its efforts in the recent years to establishing links across discpilines. Such interdisciplenary approaches break free from barriers and reflect the imediate exchange of knowledge in an increasingly globalized and information-rich society. Translation studies brings together working a wide variety of fields, including linguistics, literary study, history, anthropology, psychology, economics etc.

What is translation? Translation could be viewd as a rewriting of an original text. Every rewriting, whatever its objective is, reflects an ideology and a poetics and as such manipulate literature to function in a certain society in a certain way. Rewriting can be defined as manipulation, carried out as a service of power which in its positive aspect can help in the evolution of a literature and a society. Rewritings may bring new notions, new genres, new devices, and the history of translation is the history also of literary innovation, of the shaping power of one culture upon another. On the other hand, rewriting could also repress innovation, distort and contain, and in an age of ever increasing manipulation of all kinds, the study of the manipulative processes of literature as exemplified translation can help us towards a greater awareness of the world in which we live.

Translators translate basing on the way they perceive themselves and their culture. Their culture is one of the factors that may influence the way in which they translate. The exercise of ideology in translation is as old as the history of translation itself. It is perhaps ironic that Nietzche, who championed the notion that all knowledge is perspectival (i.e. conditioned by one's point of view), should have denounced the practice of perspectivism in translation when he raised his voice against Imperial Rome and Classical France for the complete assimilation of earlier literatures in the translation process.

Fawcett believes that (1998), 'throughout the centuries, individuals and institutions applied their particular beliefs to the production of certain effect in translation' (p. 107). According to him 'an ideological approach to translation can be found in some of the earliest examples of translation known to us' (p. 106).

When Horace speaks of a "faithful translator," he has the person in mind, much more so than the work that person produces. Translators, following this definition of Horace, thrive on the trust their patron and their public put in them.

Patrons, the people or institutions who commission or publish translations are those that enforce ideology. Luther describes a successful attempt at ideological control when he accuses a "scribbler" of stealing his New Testament and goes on to say: "There has been much talk about the translation of the New Testamentand half of the Old. The enemies of truth pretend that the text has been changed or even falsified in many places. Therefore many simple Christians, including the learned who do not know Hebrew or Greek, are overcome by fear and terror. We are aware of the scribbler in Dresden who stole my New Testament. He admitted that my German is good and sweet and he

realized that he could not do better, and yet he wanted to discredit it. So he took my New Testament as I wrote it, almost word for word, and he took my preface, my glosses, and my name away and wrote his name, his preface, and his glosses in their place. He is now selling my New Testament under his name. Oh, dear children, how hurt I was when his prince, in a terrible preface, forbade the reading of Luther's New Testament but ordered the scribbler's New Testament read, which is exactly the same as the one Luther wrote. I have not taken a penny for it, I have not looked for one and I have not earned one."

For a long time translations were viewd as unauthentic derivatives, copies, and in turn, translators were seen as devices, mechanical ones, replacing linguistic codes (equivalents) from one language into another. Thus the independence and autonomy of the translator was always an open to debate issue (and is still being questioned) by those who thought of him/her 'as a monkey, with no choice but pursing ones lips as his master' (Leppihalme, 1997: 19). With time these concepts changed when, under the influence of poststructuralism and functionalism, the focus of attention was passed to the issue of translator's agency and subjectivity, and the notions of originality and (absolute) equivalence and also author's superiority over translator have been seriously investigated. Susan Bassnett (1996) stresses the need for reassessing the role of the translator by analyzing his/her intervention in the process of linguistic transfer, when she argues 'Once considered a subservient, transparent filter through which a text could and should pass without adulteration, the translation can now be seen as a process in which intervention is crucial' (p. 22). The awareness of the complexity of the translation process and avoidance of the simple view of regarding translation as a mere process of transferring words from one text to another, Álvarez & Vidal (1996) claim, will result in realizing the importance of the ideology underlying a translation. They support the idea that 'there is a voluntary act that reveals his history and the socio-political milieu that surrounds him; in other words, his own culture [and ideology]behind every one of the translator's'. (Álvarez & Vidal, 1996: 5).

Critical Discourse Analysis (CDA) is a new linguistic research trend 'whose primary aim is to expose the ideological forces that underlie communicative exchanges [like translating]' (Calzada-

Pérez, 2003: 2). According to CDA advocates, all language use, including translation, is ideological and this means that translation is always a site for ideological encounters (p. 2). Similarly, Schäffner (2003) claims that all translations are ideological since 'the choice of a source text and the use to which the subsequent target text is put are determined by the interests, aims, and objectives of social agents' (p. 23). She evidently opts for van Dijk's definition for ideology as 'basic systems of shared social representations that may control more specific group beliefs' (van Dijk, 1996: 7). However, there are a profusion of diverse definitions of ideology defining the term from different perspectives.

What is ideology?

Let's turn to the meaning and a definition of what ideology is. The term 'ideology' has been always associated with political connotations and this is more obvious in its dictionary definition. 'Ideology is a system of ideas and ideals, especially one which forms the basis of economic or **political** theory and **policy**' (The New Oxford Dictionary of English). Translation studies scholars who lean in favor of the political definitions of ideology mainly support the idea that translating itself is a political act as Tahir-Gürçağlar (2003: 113) argues, 'Translation is political because, both as activity and product, it displays process of negotiation among different agents. On micro-level, these agents are translators, authors, critics, publishers, editors, and readers'. Under the influence of Marx who defines ideology as activity without knowledge (false consciousness), ideology is sometimes defined in its negative political sense as 'a system of wrong, false, distorted or otherwise misguided beliefs' (van Dijk, qtd in Calzada-Pérez, 2003: 3). Marxists like Lenin define Socialist ideology as 'a force that encourages revolutionary consciousness and fosters progress' (Calzada-Pérez, 2003: 4). Recent definitions of ideology are linked with concepts of power relations and domination, thus Ideology is ideas and beliefs which help to legitimate the interest of a ruling group or class by distortion or dissimulation'. However, Calzada-Pérez (2003) argues that sometimes ideology is viewed in more positive sense 'as a vehicle to promote or legitimate interests of a particular social group (rather than a means to destroy contenders)' (p. 5).

Scholars working in the cultural and translation studies, however, often have the tendency to extend the concept of ideology beyond the political area and define it in a rather politically neutralized sense as 'a set of ideas, which organize our lives and help us understand the relation to our environment' (Calzada-Pérez, 2003: 5). Despite this in this paper it was chosen the definition proposed by van Dijk (1996: 7) for ideology as a framework that is 'assumed to specifically organize and monitor one form of socially shared mental representation, in other words, the organized evaluative beliefs—traditionally called 'attitudes'—shared by social groups'.

Where starts ideology and where ends translation?

When referring to the ideology of a translated work, we can trace it in both the process and the product of translation which are, however, very much interrelated and interdependent. The ideology of a translation, according to Tymoczko (2003), will be a combination of the content of the source text and the various speech acts represented in the source text relevant to the source context, layered together with the representation of the content, its relevance to the receptor audience, and the various speech acts of the translation itself addressing the target context, as well as resonance and discrepancies between these two 'utterances'. However, Maria Tymoszka further explains that 'the ideology of translation does not simply inhabit the translated text, but in the voicing and stance of the translator, and in its relevance to the receiving audience' (pp. 182–83).

Schäffner (2003) explains: Ideological aspect can be determined within a text itself, both at the lexical level (reflected, for example, in the deliberate choice or avoidance of a particular word) and the grammatical level (for example, use of passive structures to avoid an expression of agency). Ideological aspects can be more or less obvious in texts, depending on the topic of a text, its genre and communicative purposes. (p. 23)

In the process of translating there can also be considered ideological aspects and the role of the translator as a producer of the target text as well as a source text interpreter. Post-structuralism and functionalism together with these aspects will be explained in details in the following paragraphs.

Structuralism, Postrucuralism and Functionalism on Ideology and translator

Following ideas of structuralists like Saussure, language is defined as the scientifically examinable world of symbols constituting the linguistic system and social structure within which the individual is socially shaped. According to the structuralists, 'language is constructed as a system of signs, each sign being the result of conventional relation between word and meaning, between a signifier (a sound or sound-image) and a signified (the referent, or concept represented by the signifier)' (Roman, 2002: 309). Later, Barthes, one of the early poststructuralist, claimed that 'signifiers and singnifieds are not unchangeable, but, contrarly, can make the sign itself signifying more complex mythical signs as intricate signifiers of the order of myth' (Roman, 2002: 310). This shift in ideas from structuralism toward poststructuralism resulted in extreme revisions in different areas of language, for example, developing of 'the death of author' thinking which in turn did find its way into Translation Studies. Barthes explains that in the absence of the author, the readers (a translator could be one of them) interpret the texts by setting them against their backdrop of known words and phrases, existing statements, familiar conventions, anterior texts, or, in other words, their general knowledge which is ideological; and the meaning of a text becomes what individual readers extract from it, not what a supreme Author put in. (Hermans, 1999: 69) '

Derrida and de Man, the poststructuralist thinkers, being also under the influence of Benjamin's works, undo the binary opposition between original and translation which makes translators to be invisible. Derrida adopts the structure of sign from Saussure, but turns it into a fluid entity, in which meaning and writing consist solely in signifiers. Signifiers refer only to each other and meaning becomes unstable since any deferral to yet another signifier implies a difference in an endless chain of signification.

Poststructuralist thinkers believe that the original is a translation in itself, an incomplete process of translating a signifying chain into univocal signified. This process is both displayed and more complicated when it is translated by another signifying chain in a different language. The authenticity of the foreign text is thus compromised by the poststructuralist concept of textuality. Neither the foreign nor the translation is an original semantic unity; both are derivative, consisting of diverse linguistic and cultural materials, making meaning plural and differential (p. 7). In the same way, neither the author nor the translator as a reader of source text possesses the authorial power to definitely determine the meaning; and the 'authority' will always remain collective due to endless circle of signification.

The notion of equivalence in translation according to poststructuralist textuality it has been redefined by assuming from the start that the differential plurality in every text prevents a simple correspondence of meaning, and a ratio of loss and gain inextricably occurs during translation process (Venuti, 1992: 7–8). In the same way, Carbonell (1996) shows us that, meaning changes unavoidably in the process of translation and there will always be a possibility of contradiction between the author's intentions and the translator's, since the nature of the context of signification in both the source and target cultures is heterogeneous. (p. 98).

Basing on what Toury sais (2000), 'Cognition itself is influenced, probably even modified by socio-cultural factors' (p. 119). A translator, just like an author, is not simply a 'person' but a socially and historically constituted subject. As mentioned earlier, translators interpret texts by setting them against their backdrop of known words and phrases, existing statements, familiar conventions, anterior texts, or, in other words, their general knowledge which is ideological. This knowledge allows them to interpret the text and at the same time limits the range of their interpretation. Translators are those people who let their knowledge govern their behavior. And that knowledge is

ideological. It is controlled by ideological norms. If you want to become a translator you must submit to the translator's submissive role, submit to being possessed by what ideological norms inform you. (qtd. in Calzada-Pérez, 2003: 7)

What *de facto* unifies the individual interpretations is the likeness of the intertextual and ideological configurations the individuals are located in. Translators are hardly (maybe never) aware of ideological factors governing their process of the source text interpretation

However, sometimes it becomes rather difficult for a translation scholar to justify whether the ideological discrepancies observed between the source text and the target text are results of the translator's subconscious ideological interpretation or of his/her intentional ideological intervention.

In addition to structuralist and poststructuralist scholars, functionalist approaches try to dethrone the source text itself by emphasizing the role of the translator as a creator of the target text and giving priority to purpose (*skopos*) of producing target text.

Schäffner sais about the functionalist approach(1996), 'Functionalist approach is a kind of cover term for the research of scholars who argue that the purpose of the TT is the most important criterion in any translation' (p. 2). Functionalism is a major shift from 'linguistic equivalence' to 'functional appropriateness'. From the perspective of functional approaches to translation (particularly, under the influence of Holz-Mänttäri's theory of 'translational action'), translation is viewed as a communicative act. In this view, translation is conceived primarily 'as a process of intercultural communication, whose end product is a text which is capable of functioning appropriately in specific situations and context of use' (Schäffner, 1998a: 3).

Translation, according to the functionalists's attitude, is seen not as a process of transcoding (the position usually held by earlier non-functionalist approaches), but as a form of human action which has its own purpose basically decided on by the translator (Schäffner, 1998b: 235; Hönig, 1998: 9). Thus, the *skopos* of a translation, is the goal or purpose, defined by the commission and if necessary adjusted by the translator with the commission being 'the instruction, given by oneself or by someone else, to carry out a given action [which could be translation]' (p. 229).

Following the approach of a *skopostheorist* the text is considered as an offer of information from its producer to a recipient. Translation is then a secondary offer of information about information originally offered in another language within another culture (Schäffner, 1998b: 236). *Skopos* theory underlines the role of the translator as an expert of translational action concentrating on the objective of translation as the most decisive factor in translation action. It regards the source text no longer as the 'sacred original' from which the *skopos* (purpose) of the translation is deduced, but as a mere offer of information whose role in the action is to be decided by the translator, depending on the expectations and needs of the target readers (Hönig, 1998: 9). Schäffner (1998b) puts across 'The translator offers information about certain aspects of the source-text-in-situation, according to the target text *skopos* specified by the initiator' (p. 236). *Skopos* theory and functionalism focus on the translator, giving him/her more freedom and at the same time more responsibility, as Hönig (1998) asserts:

> The translator may be held responsible for the result of his/her translational acts by recipients and clients. In order to act responsibly, however, translators must be allowed the freedom to decide in co-operation with their clients what is in their best interests. (p. 10)

Basing on Nord (2003), ideological criteria guide almost any decision in translation – consciously or unconsciously (p. 111). In defining the translation *skopos* (target-text intended purpose) and selecting the functionally appropriate strategies by the translator, ideological factors are very decisive, based on the expectations of the translation clients.

Conclusion

In conclusion, translation as a process which needs to be studied in connection even with other elements such as power and ideology, this due to the fact that rewritings can be shown to have had an unavoidable impact on the evolution of literatures. Those who deal with translation study will have to ask those who rewrite, why, under what circumstance, for which audience. Translation studies seen from the ideological aspect offers a new viewpoint. Currently, translation studies have progressed from endless debate about "equivalence" to broader issues related to other social issues, historical issues and cultural ones.

Translators are always required to take a position when carrying out their job, a position which is related to other languages as well as cultures, what readers should do, is remain vigilant as to the nature of the position assumed.

References

Álvarez, R. & Vidal, M.C. (1996).Translating: A political act. In R. Álvarez & M. C. Vidal (Ed.) *Translation, power, subversion* (pp. 1-9). Philadelphia: Multilingual Matters.

Baker,M. (1998). Norms. In M. Baker (Ed.) *Routledge encyclopedia of translation studies* (pp. 163-165). London: Routledge

Bassnett, S. (1996). The meek or the mighty: Reappraising the role of the translator. In R. Álvarez & M. C. Vidal (Ed.) *Translation, power, subversion* (pp. 10-24). Philadelphia: Multilingual Matters.

Calzada-Pérez, M. (2003). Introduction. In M. Calzada-Pérez (Ed.) *Apropos of ideology* (pp. 1-22). Manchester: St. Jerome.

Carbonell, O. (1996).The exotic space of cultural translation. In R. Álvarez & M. C. Vidal (Ed.) *Translation, power, subversion* (pp. 79-98). Philadelphia: Multilingual Matters.

Fawcett, P. (1998). Ideology and translation. In M. Baker (Ed.) *Routledge encyclopedia of translation studies* (pp. 106-111). London: Routledge.

Hermans, T. (1999). Translation and normativity. In C. Schäffner (Ed.) *Translation and norms* (pp. 50-71). Philadelphia: Multilingual Matters.

(1985) *The Manipulation of Literature: Studies in Literary Translation*. London/Sydney: Croom Helm.

Hönig, H. G. (1998). Positions, power and practice: Functionalist approaches and translation quality assessment. In C. Schäffner (Ed.) *Translation and quality* (pp. 6-34). Philadelphia: Multilingual Matters.

Leppihalme, R. (1997). *Culture bumps: An empirical approach to the translation of allusions.* Philadelphia: Multilingual Matters.

Nord, C. (2003). Function and loyalty in Bible translation. In M. Calzada-Pérez (Ed.) *Apropos of ideology* (pp. 89-112). Manchester: St. Jerome.

Roman, D. (2002). Poststructuralism. In V. Taylor & C. Winquist (Ed.) *Encyclopedia of postmodernism* (pp. 308-10). London: Routledge.

Royle, N. (2003). *Jacques Derrida*. London: Routledge.

Schäffner, C. (2003). Third ways and new centres: Ideological unity or difference? In M. Calzada-Pérez (Ed.) *Apropos of ideology* (pp. 23-42). Manchester: St. Jerome.

(1999). The concept of norms in translation studies. In C. Schäffner (Ed.) *Translation and norms* (pp. 1-9). Philadelphia: Multilingual Matters.

(1998a). Action (Theory of translatorial action). In M. Baker (Ed.) *Routledge encyclopedia of translation studies* (pp. 3-5). London: Routledge.

(1998b). Skopos theory. In M. Baker (Ed.) *Routledge encyclopedia of translation studies* (pp. 235-38). London: Routledge.

(1996).From 'good' to 'functionally appropriate': Assessing translation quality. In C. Schäffner (Ed.) *Translation and quality* (pp. 1-6). Philadelphia: Multilingual Matters.

Shuttleworth, M. & Cowie, M. (1997). *Dictionary of translation studies*. Manchester: St. Jerome.

Tahir-Gürçağlar, Ş. (2003). The translation bureau revisited: Translation as symbol. In M. Calzada-Pérez (Ed.) *Apropos of ideology* (pp. 113-130). Manchester: St. Jerome.

Toury, G. (2000). The nature and role of norms in translation. In L. Venuti (Ed.) *The translation studies reader* (pp. 198-211). London: Routledge.

(1999). A handful of paragraphs on 'translation' and 'norms'. In C. Schäffner (Ed.) *Translation and norms* (pp. 9-31). Philadelphia: Multilingual Matters.

(1995). *Descriptive translation studies and beyond*. Amsterdam: John Benjamins.

Tymoczko, M. (2003). Ideology and the position of the translator: In what Sense is a translator 'in between'? In M. Calzada-Pérez (Ed.) *Apropos of ideology* (pp. 181-202). Manchester: St. Jerome.

van Dijk, T. A. (1996). Discourse, opinions and ideologies. In C. Schäffner & H. Kelly-Holmes (Ed.) *Discourse and ideologies* (pp. 7-37). Philadelphia: Multilingual Matters.

Venuti, L. (1998a). *The scandals of translation: Towards an ethics of difference.* London: Routledge.

(1998b). Strategies of translation. In M. Baker (Ed.) *Routledge encyclopedia of translation studies* (pp. 240-244). London: Routledge

(1992). Introduction. In L. Venuti (Ed.) *Rethinking translation: Discourse, subjectivity, ideology* (pp. 1-17). London: Routledge.

Vermeer, H. J. (2000). Skopos and commission in translational action (A. Chesterman, Trans.). In L. Venuti (Ed.) *The translation studies reader* (pp. 221-32). London: Routledge.

JOSEPH BEUYS'UN YAŞANTISININ "BEN AMERİKA'YI SEVİYORUM, AMERİKA BENİ" PERFORMANSINA ETKİSİ

THE IMPACT OF JOSEPH BEUYS' LIFE ON HIS PERFORMANCE OF "I LIKE AMERICA AND AMERICA LIKES ME"

Büşra Nur KARACAN

Yüksek Lisans Öğrencisi Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

ORCID ID: 0000-0003-0565-5148

Serpil AKDAĞLI

Doçent, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

ORCID ID: 0000-0003-1617-6302

ÖZET

Geçmişten günümüze sanat, sanatçının kendi iç dünyasını yansıtma biçimidir. Sanatçı, eserlerini üretirken hayata dair her şeyden esinlenir. İçinde bulundukları toplumun kültürel, dini ve sosyopolitik yapısı, sanatçının yakın ya da uzak çevresinde gerçekleşen olaylar, sanatsal arayışın ardından sanat eseri olarak ortaya çıkar. Ancak ortaya çıkan sanat eserinin oluşumundaki en büyük etki sanatçının kendi yaşamından kattıklarıdır. Bu etki ne kadar doğal ve içten olursa sanatçı, o ölçüde izleyicinin ruhuna dokunur. Fluxus, happening ve performans sanatı gibi sanat hareketlerinde yer alan Alman asıllı Joseph Beuys (1921-1986), kendi yaşamını tamamen sanatıyla birleştirmiş ve izleyici ile sanatını bütünleştiren öncü eserler ortaya koymuş bir sanatçıdır. Sanatçının sanatsal eylemlerinde, özellikle performanslarında, ortaya konan üründen çok kavramsal olarak ortaya çıkan düşünce ve süreç ön planda olmuştur.

Beuys'un "Ben Amerika'yı Seviyorum, Amerika Beni" adlı performansı, gerçekleştiği dönemden bu yana sanat dünyasında önemli bir konumdadır. Bu önem, sanatçının performansta, keçe, iç yağı, bal gibi malzemeleri şaman kültüründeki deneyimlerinden etkilenerek kullanması, yaşantılarından yola çıkarak bir role bürünmesi ve çağının sosyal yaşantısını yansıtmasından kaynaklanmaktadır. Beuys, Amerika'nın politik anlamda sahip olduğu düşünce yapısına ve kurduğu düzene tepkisini, Amerikan izleyicinin önünde "Ben Amerika'yı Seviyorum, Amerika Beni" performansıyla ortaya koymuştur.

Bu araştırmada "Ben Amerika'yı Seviyorum, Amerika Beni" performansının oluşum ve gerçekleşme süreçleri incelenerek, Beuys'un sanatsal üslubu ele alınmıştır. Sanatçının hem performans sanatına kazandırdıkları hem de sanatçıların yaşamlarının sanata ve bu sayede topluma nasıl yansıtıldığı nitel yöntemlerle vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Joseph Beuys, Amerika, şaman kültürü, yaşam, performans sanatı

ABSTRACT

From past to present, art has been the artist's way of reflecting his own inner world. The artist is inspired by everything about life while producing his works. The cultural, religious and socio-political structure of the society they live in and the events that take place in the artist's immediate or distant circle come out as a work of art after the artistic pursuit. However, the biggest influence on the creation of the resulting work of art is those that the artist has added from his own life. The more natural and intimate this influence is, the more the artist touches the soul of the audience. Involved in art movements such as fluxus, happening and performance art, German-born Joseph Beuys (1921-1986) was an artist who completely combined his life with his art and produced pioneering works that bring together the audience with his art. In the artistic acts of the artist, especially in his performances, the conceptually resulting idea and process was at the forefront rather than the presented product.

Beuys' performance of "I Like America and America Likes Me" has had an important position in the world of art since its performance. This importance comes from the artist's use of materials such as felt, animal fat and honey in the performance as influenced by his experiences in shamanic culture, adopting a role based on his experiences, and reflecting the social life of his time. Beuys showed his reaction to America's mindset in the sense of politics and the order it established with the performance of "I Like America and America Likes Me" in front of the American audience.

This research discusses Beuys' artistic style by examining the creation and materialization processes of his performance of "I Like America and America Likes Me". Both the artist's contribution to performance art and how the artists' lives are reflected on art and thus on society are emphasized by using qualitative methods.

Keywords: Joseph Beuys, America, shamanic culture, life, performance art

GİRİŞ

20. yüzyılın ikinci yarısında disiplinlerarası özelliğiyle dikkat çeken ve ancak 1970'lerde başlı başına bir tür olarak kabul edilmeye başlanan Performans Sanatı, "Beden Sanatı", "Happening", "Aksiyon" gibi çeşitli başlıklar altında gündeme gelmiş, Sitüasyonizm, Fluxus, Feminist Sanat, Arazi Sanatı gibi farklı akımlar dâhilinde de uygulanmıştır (Antmen, 2010: 219). Joseph Beuys'un sanatında kavramsal sanatın yansımaları olduğu gibi, sanatçı, performans sanatı, fluxus ve happening gibi sanat hareketlerinde önemli eserler ortaya koymuş, toplumsal konuları, yaşadığı tecrübeleriyle birleştirerek izleyicilerle bir araya getirmiştir. Onun ürettikleri, toplumsal konuları da ele alarak sanatını ortaya koymayı ve sanatla bunu ifade etmenin gücüne dikkat çekmektedir. Beuys performanslarında, düşüncelerini daha açık bir biçimde yansıtmayı ve sanatı tek kişinin yapabileceği bir fiil olmaktan çıkararak onun ortaklaşa yapılması gereken bir eylem olduğunu ortaya koymayı amaçladığı için kavramsal sanata başvurmuştur (Umay, 2016). Sanatçı toplumsal bir bakış açısı ile yaşanılan tüm alanları sanatı sayesinde ortak paylaşım alanına dönüştürmüştür. Toplumu ve sanat ortamını iyileştirmek prensibi ile sanat kavramını geliştirerek toplum ve dünyanın değişiminin en önemli motorunun sanat olduğunu savunmuştur. Politika, toplum ve sanatın yeniden yapılanması gerektiğini ve bu yeniliğin insanın yaratıcı, özgür ve değişimin bir parçası olma rolü ile mümkün olduğunu söylemiştir. Toplum sanatçıya göre bir organizmadır ve bu dinamik yapıda herkes bir rol üstlenir. Herkes bu yapının bir parçasıdır dolayısıyla ona göre herkes sanatçıdır. Böylece doğa, sanat ile herkesin sanatçı olduğu dünyada yalnızca görünür olanda değil insan ruhunda da kendini gösterir.

Beuys çalışmalarında, antropoloji aracılığıyla insan ve çevrenin birbirleriyle bağlantılı olduğunu göstermektedir Yeni yaklaşımların şekillendirilmesi bağlamında antropoloji, radikal düşünceyi sadece benimsemeyi değil, yeni bir estetiği, yeni bir miti ve farklı bir dünya görüşünü yansıtan, insanı bütünsel olarak inceleyen bir bilim dalıdır. Beuys'un hayatını ve sanat anlayışını şekillendiren ise antropolojinin bir alt disiplini olan ekolojik antropolojidir. Ekolojik antropoloji, Beuys'un çalışmalarında genişletilmiş bir sanatsal konum, yeni bir kuruluş efsanesi, insanın yaratıcı etkinliğinin bir modeli ve bir kavramla bağlantılıdır (Walters, 2010: 39-40).

Beuys'un çalışmaları tek bir disipline indirgenemeyecek kadar geniş bir sanat yelpazesinde değerlendirilmektedir. Ancak araştırmanın kapsamı gereği sanatçının "Ben Amerika'yı Seviyorum, Amerika Beni" çalışması, Performans Sanat'ı çerçevesinde incelenmiş ve performansı meydana getiren tüm unsurlar Beuys'un sanat anlayışı özelinde değerlendirilmiştir.

1. Joseph Beuys'un Sanat Anlayışı

Sanatçının, sanata bakışını ve "Ben Amerika'yı Seviyorum, Amerika Beni" performansını anlamlandırmak için sanatçının yaşamına ve zihinsel süreçlerine değinmek gerekmektedir. Almanya'nın Krefeld şehrinde doğan Beuys, ilköğretiminden sonra kariyerini tıp alanında geliştirmek istemiş ama 1941'de Almanya Hava Kuvvetleri'ne gönüllü olarak katılmıştır. Sanatla birlikte tarih, mitoloji, doğa ve sosyal bilimlere de ilgi duymuş 1947'den 1951'e kadar Düsseldorf Güzel Sanatlar Akademisi'nde sanat eğitimi almış 1961'de aynı okulda heykel profesörü olmuştur.

Joseph Beuys'un yeni bir toplum yaratmak, sanatın alanını ve tanımını genişletmek ve sanatı yeniden inşa etmek gibi fikirleri, katılımcı ve toplumsal içerikli sanat üretiminin oluşmasına zemin hazırlamıştır (Ertuğrul Tomsuk, 2022: 907). Sanatın tanımında radikal bir değişiklik ve yeniden yaratım için yıkıcı olması gerektiğini ileri sürerek devrimcileştirilmiş bir sanat kavramı ileri sürmüştür. Modern bir sanat disiplini olarak "sosyal heykel" kavramı, katılımcılığı teşvik eden her katılanın içine işleyen bir eylem biçimi olmuştur (Antmen, 2010). Sanat ve hayatı sosyal heykel kavramıyla birleştiren ve bunlara çok yönlü bakan Beuys, modern toplumun gerçeklerini eleştirel bir şekilde ele almış, kavram ve düşünceleri eklektik bir sanat yaklaşımıyla değerlendirmiştir. İnsanların siyasete ilgisini ve katılımını uyandırmayı amaçlamış, değişimin insanların farkındalığını değiştirerek sağlanacağını vurgulamıştır. Akademik geleneklere karşı çıkan bir eğitimci olarak bireysel özgürlük öğretisini savunmuştur. Bu sayede özgür bir akıl sanatta yeni bir şey üretebilecektir. Beuys, sanatın dönüştürücü gücünde ısrar etmiş, sanatçı ve eseri her zaman bir şekilde iç içe geçmiş birbirlerinden ayrılamaz olarak değerlendirmiştir. Sanatı, uygulandığı her yerde yaratıcı bir güç olarak görmüş ve bunun ruhun bir yansıması olduğunu savunmuştur.

Performans sanatı bir sanatçının kendi sanatının malzemesi olabileceğini ortaya koymuştu; Beuys bu fikri ileriye taşıdı ve sanat eserinin kendisi oldu. Performans sırasındaki benliği ile "sahneden indiğindeki" benliği bir ve aynıydı (Gompertz, 2019: 277). Beden, sanatçılar için önemli bir ifade aracıdır. Performans sanatında doğal ve anlaşılır olmasından dolayı bedene ilgi hep var olmuştur. Performans sanatında beden, sorgulamaların olduğu deneysel bir alana dönüşmüştür. Bu sayede sanatçı ve bedeni, izleyiciye bir performansı izler gibi değil, kendi yaşantısının içerisindeymiş hissi verir. Beuys'un çalışma alanı olarak beden, toplumsal bağlamda üretken, heykelsi bir güç olarak devreye girmiş, statik bir bilimsel olgu olarak sunulmak yerine bedensel ve ekolojik bir süreç içinde kullanılmıştır.

Beuys'un sanat pratiği, insanın parçası olduğu daha geniş değişim süreçleri içindeki yaratıcı rolüne ve durumuna işaret eden bir akış oluşturur. Kil gibi yumuşak, yağ gibi akışkan malzemelerle çalışarak sanatta malzeme kullanımını değişken, şekillendirilebilir yeni alanlara taşınmasına yöneltmiştir. Böylece potansiyel erişiminin çok daha ileriye, düşünceye ve konuşmaya, insan vücudunun iç işleyişine ve insan vücudunu çevreleyen dünyanın yaratıcı faaliyetlerine uzandığını görmüştür.

Beuys'un eylemleri mümkün olan en büyük provokasyonu hedefleyen bir strateji içermiştir. Bu şekilde yaratılan kafa karışıklığından Beuys, derinden deneyimlenmiş bir şeyleri yeniden keşfetmeye götürebilecek bazı içsel el yordamlarının başlamasını beklemiştir. Beuys'a göre, hiçbir zorunlu araç bu samimi yenilenmeye neden olamaz. Karizmatik fenomen, insan ruhunun içinde özgürce yer alır, onun dünyayla ilişkisinin gerçek yenilenmesini sağlar. Beuysçu ritüeller, varlıkları kendi içlerine çeken bu deneyimin koşullarını içerir. Bu yoğun iyileşmede, yeniden canlanan, kendine geri çağrılan, sürüklenmekten alıkonulan, farklı bir şekilde algılanan ve kavranan dünyanın kendisidir (Suquet, 1995:160).

Sanatçı, sadece kendi eylemleri yerine, izleyicileri de gerçekleştirdiği performanslara dâhil etmiş ve onlarla ortaklaşa performanslar gerçekleştirmiştir. İzleyiciyi düşünmeye, sorgulamaya ve kendine dair farkındalığa yöneltmiştir. Toplumsal değerleri, estetik kaygıdan daha önemli gören Beuys, her bireyin sanatçı olabileceği düşüncesiyle toplumun sahip oldukları sanatsal beceri sayesinde üretime dahil olmalarını istemiş ve resim, video sanatı, enstalasyon, performans gibi bir çok alanda çalışmalar yaparak daha geniş bir kitleye hitap etmeyi hedeflemiştir.

Beuys'un sanatında kullandığı malzemelerin hiçbiri rastlantısal olmamıştır. Malzemelerinin dili bir bilgenin öğretilerini taşır gibi sanatını güçlendirmiştir. Her malzeme hayata dair izler taşımış ve adeta Beuys'un hayatını anlatmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya savaştan en çok etkilenen bölgelerden biri olmuştu ve Alman bir savaş pilotu olarak Beuys da derinden etkilenmiştir (Gürcan, 2015). Sanatını etkileyen en önemli olay, savaş pilotu olduğu bu dönemde uçağının Kırım'da düşürülmesi üzerine, Tatarlar tarafından kendisinin keçe ve yağ ile sarılarak, kırıklarının iyileştirilmesidir. Bu olay üzerine, 1950'lerden sonra keçe, yağ, balmumu ve bal gibi mitsel materyaller sanatçının sanatında önemli bir yere sahip olmuştur. Bu malzemeler sanatında kullandığı ana malzemeler olmuştur. Hayata tutunmasını sağlayan bu malzemelerle deneyimlerinden elde ettiği çıkarımları, içinde bulunduğu siyasi yapıyı ve toplumun sosyal yaşantısını anlatmak için kullanmıştır.

Hayatındaki olaylar sanatçının kullandığı malzemeler için önemli referans noktaları olmuştur. Askeri eğitim aldığı dönemde doğa ile ilgili belgesellerde yer alması, esir olduğu dönemde, bitkilerle yaptığı karışımlarla hayatta kalmış olması ve Tatarların uçak kazasından sonra onu organik yöntemlerle kurtarmış olması, sanatının önemli dönüm noktaları olmuştur. Sanatçı tıpkı Tatarların onun hastalığını iyileştirdiği gibi problemli olan toplumu iyileştirmesi gerektiğini düşünmüştür. Bunun da sanat ile ısı kavramı arasında bir bağ kurmakla olabileceğini öne sürmüştür. Ona göre; sanatta kullanılan keçe, yağ ve bal gibi organik malzemelerin enerjisi ile sağlanan ısı sayesinde hasta olan toplum kurtarılabilir. Sanatçı sözlü diyaloğu "enerji diyaloğuna" dönüştürme çabası içerisinde olmuştur ve ona göre değişime teşvik edecek bu enerjiyi insanlara aktarmak, ancak sanat ile mümkündür (Adams, 1992). Beuys'un sanatında ekoloji ve ruh kavramları önemli bir konuma sahiptir. İçinde bulunduğu kültür, Beuys'un küçüklüğünden beri çevresine ve doğaya olan merakını etkilemiştir. Sanatçı bitkiler, hayvanlar ve doğa ile küçük yaşlarından itibaren ilgilenmiş, bu durum onun sanatında kendini fazlasıyla göstermiştir. Beuys'un çocukluğunda içe dönük olan yapısı, yaratıcılığın doğasını keşfetmesiyle zaman geçtikçe sosyal bir kişiliğe bürünmesini sağlamıştır.

Sanatında düşünce, ses ya da sessizliği performansın parçası haline getiren Beuys, her şeyin bir ruhu olduğuna inanmıştır. Seçtiği nesneleri tıpkı şaman ayininin birer unsuru gibi kullanmış ve onlarla doğaüstü olaylara mesajlar iletmiştir. Bu performanslarda hayvanlar da Beuys için önemli bir yere sahip olmuştur. Şamanist bir ruha sahip olan çalışmalarında, hayvanları ruhaniyetin bir kapısı, birer koruyucu ruh olarak görmüş ve onlara yer vermiştir. Kullandığı hayvanlar hep yerel ve içinde bulunduğu çevrede bulunan hayvanlardır. Sanatında kullanacağı hayvanları özellikle tavşan, geyik, at, kurt gibi mistik hayvanlardan seçmiştir. Sanatçının performanslarında hayvanların bulunması, ruhların da somutluğunun göstergesi olmuştur. Şamanların ritüellerinde kullandıkları gibi hayvanları koruyucu birer ruh olarak görmüş ve hayvanların ruhsal yapısı ile insan ruhunu etkilemeyi amaçlamıştır. Performanslarında hayvan ve bitkileri sanatının tinsel dünyayla olan bağlantısını güçlendirmek için kullanmıştır. Bu sayede sanatında yaşamını etkileyen olaylardan yola çıkarak kullandığı spiritüel malzemeler ile beden ve ruh arasında köprü kurmuştur.

Beuys, doğal dünyanın pagan anlamlarla yüklü ve insan bedeniyle hayvan bedeni arasındaki metabolik ortaklıkların altını çizen unsurlarını geri kazanır. Pek çok performansı, kadim ritüellerde sahnelendiği şekliyle insanlarla hayvan hayatı arasındaki ilkel bir arada var olma hâline anıştırmada bulunur. Beuys bu organik maddeyi hem kullanıp hem icra ederek, içinde hâlâ kolektif deneyim formlarını barındırmaya devam eden arkaik, sanayi-öncesi bir geçmişe işaret edebilecek bir forma dönüştürür. Hayvanlarla bir arada var oluşun, türler ve öznelerarası etkileşimin bu ilkel ve yok olmuş zamanı da Beuys'un ritüelin yapısını ve mekânını yapılandırışında yâd edilir (Mesch, 2021: 82-83).

2. "Ben Amerika'yı Seviyorum, Amerika Beni"

Joseph Beuys, 1974'te New York Rene Block Gallery'nin küçük bir odasında " Ben Amerika'yı Seviyorum, Amerika Beni" isimli performansını gerçekleştirmiştir. Bir kır kurdu ile birkaç gün boyunca aynı odada yaşama ve bunu bir performansa dönüştürme fikri her ne kadar eleştirilmiş olsa da, Beuys'un hem sanata hem de hayata verdiği değeri anlamak açısından önemlidir.

Coyote'un yakın zamanda yakalanmış "vahşi" bir hayvan olarak sözde statüsü ve insanlarla önceki etkileşiminin derecesi doğrulanmamış ve yayınlanan metinlerde bazı tutarsızlıklar saptanmıştır. Hayvanın evcilleştirilmemiş doğası sıklıkla vurgulanmış ve bu, doğa ve kültürün temsilcileri arasındaki türler arası bir karşılaşmanın mitolojik anlatısını beslemeye hizmet etmiştir. Ancak, Coyote'un New Jersey'deki bir çiftlikten, sahibi tarafından New York'a getirildiği ve performans bittikten sonra tekrar New Jersey'deki çiftliğe geri götürüldüğü ile ilgili tüm detaylar Caroline Tisdall'ın "Joseph Beuys, Coyote (1976)" ve "Tate Modern Talk: Joseph Beuys, Bits and Pieces (2005)" isimli kitaplarında yer almıştır (Aktaran Williams, 2007: 101).

Performansta yer alan kır kurdu için farklı metinlerde birçok isim kullanılmaktadır. Amerikan kır kurdu, çakal ve Coyote bu isimlerden bazılarıdır. Ancak Beuys'un anlamsal olarak değindiği konuların ve bu hayvanın özel bir coğrafyaya işaret etmesi nedeniyle Coyote ismini kullanmak daha yerinde olacaktır. Coyote Amerika'da yaşayan Kızılderililerin masallarında önemli yeri olan bir hayvandır. Coyote masallarındaki Coyote, öncelikle bir dönüştürücü, kaosa düzen ve düzene kaos getiren bir değişim aracıdır. O, düzensizliğin ruhu, sınırların düşmanıdır. Batı Kuzey Amerika'nın çoğunda, neredeyse tüm geleneksel toplumlarda bulunan kültür kahramanı ve düzenbaz rolünü üstlenir. İnsan ırkını yaratmak için çiftleşmek, ölümü icat etmek, insanlara vermek için ateşi çalmak, şekil değiştirici, androjen, ulak ve Yeraltı Dünyası'nın rehberidir. Hangi kılıkta olursa olsun, Coyote bir şeylerin olmasını sağlayan olmuştur. Ancak hayvancılık, ev yaşamı, yasa ve düzen için kabul edilemez bir tehdit olduğu

düşünülmeye başlamış, vahşi ve evcilleştirilmemiş olanı, Kızılderililer gibi Amerika'daki Öteki'yi temsil etmiştir. (Strauss, 1990). Hayatta kalma başarıları oldukça güçlü olan Coyote'lar zaman içinde gerek ödül gerekse popülasyonu azaltmak için hem yasal hem de yasal olmayan birçok şekilde avlanmışlardır.

Beuys'a göre Coyote'un tarih öncesi kökenleri bir Asya bozkır kurduna kadar uzanmaktadır. Amerikan Yerlilerinin ataları gibi binlerce yıl önce Bering Boğazı'nda buz üzerinde Doğu'dan Batı'ya geçtiğine inanıyordu. Yani Beuys'un kurdu aslen Avrasyalıydı ve geleneksel olarak Sibirya ve Kuzeydoğu Asya'da şamanik dönüşümle bağlantılı başka bir hayvan olan Sibirya kurduyla yakından bağlantılıydı. Ona göre, Amerikan bağlamında Coyote'un zulmü ve aşağılanması, sömürgecilerin kıtanın hassas ekolojileri ve yerli kültürleriyle yıkıcı ilişkisini sembolize etmiştir. Beuys bu performansta hem Coyote ile Yerli Amerikalıların kötü durumu arasında açık bağlantılar kurarak, ABD kültür tarihinin bu yönünü derinden içselleştirilmiş ve doğallaştırılmış bir "kurt kompleksi" olarak canlandırmış hem de Amerika'nın Vietnam'a müdahalesinin ve uluslararası kapitalizmin doğasında var olan şiddetin açık sözlü bir eleştirisini yapmıştır (Williams, 2007: 99).

Beuys, tümü sembolik anlam bakımından yoğun olan efsane ve halk masallarındaki hayvanlara ilgi duymuştur. Beuys'un performansında Coyote'yı tercih etmesinin diğer bir nedeni ise onun hayatta kalan ve evrimsel değişimin bir örneği oluşundandır. Sanatçı, fiziksel varlıklarından çok efsanevi güçleri olan bu hayvanları, "bir varoluş seviyesinden diğerine özgürce geçen, ruhun enkarnasyonunu veya diğer bölgelere erişimi olan ruhsal varlıkların dünyevi formunu temsil eden figürler" olarak tanımlamış ve hayvanlar aracılığıyla görsel bir motifi kavramsal bir sisteme, kişisel bir vizyonu da evrensel bir vizyona dönüştürmeye işaret etmiştir (Temkin, 1993).

Beuys, performansını gerçekleştirmek üzere uçak ile New York'a gelirken Amerika'ya ayak basmadan ve Amerika'yı görmeden gelmiştir. Uçağının Amerika'ya girmesiyle gözlerini kapatmıştır ve havaalanına indiğinde pasaport kontrolünün hemen ardından keçeye sarılarak sedyeye uzanmıştır. Keçeye sarılan sanatçı, daha önceki çizimlerinde ve resimlerinde çok yaygın olan kırmızı haçlarla işaretlenmiş bir ambulansta siren sesleri ile birlikte sanki başka bir dünyaya yolculuk edermişçesine galeriye getirilmiştir. Performansı için hazırlanmış tel örgüyle ayrılmış olan galerinin bir odasında, sanatçıyla birlikte bir Coyote bulunmaktadır. Oda, etrafı tel örgülerle örülmüş büyük bir kafes gibi seyircilerin rahatlıkla korkmadan izleyebilmeleri için ayrılmıştır.

Doğal tema üzerine çalışan sanatçının, " Ben Amerika'yı Seviyorum, Amerika Beni" performansındaki materyal seçimi ekolojik bakış açısına ve deneyimlerine dayanmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nda Beuys, gönüllü olarak savaş pilotu olmuştur. Uçağı Kırım'a düşürülen Beuys, Tatarların onu donmaktan kurtarması üzerine Şaman kültürüyle karşılaşmış ve onu tedavi ederlerken kullandıkları malzemelerden etkilenmiştir. Bu nedenle Beuys'un çalışmalarında tıbbi sembolizm yaygındır. Beuys, tüm sosyal bedeni yaralı bir beden, travma geçirmiş ve tedavi gerektiren bir beden olarak kabul etmiş ve bu farkındalık, şifa sanatlarında ömür boyu süren araştırmalara yol açmıştır. Beuys'un Coyote performansındaki niyeti öncelikle tedavi amaçlı olmuş, Coyote'ye uygun şamanik teknikleri, kendi karakteristik araçlarını ve yerli zekâ ile Avrupa'nın mekanik, materyalist ve pozitivist yaklaşımının getirdiği krizleri kapsayıcı sembolik bir dili kullanarak, hayvanla diyaloga girmiştir (Strauss, 1990).

Odada sembolik anlamlar barındıran türbin sesi yayan bir cihaz, saman, keçeyle birlikte biraz iç yağı, el feneri, eldiven, asa, metal bir üçgen ve Wall Street gazeteleri bulunmaktadır. Odaya girdiğinde Beuys, sonraki üç gün içinde defalarca tekrarlanacak, planlanmış eylemlerine başlamıştır. Eylemlerini başlatmak için üçgene üç kez vurduktan sonra yüksek bir türbin

motor gürültüsü kaydı çalınmıştır. İçeriye giren Beuys, sarılı olduğu keçeyi aralayarak ve elindeki feneriyle kurda kendini biraz göstererek yürümüştür. Elindeki asasını keçenin tepesindeki açıklıktan dışarı uzatmış ve asayla Coyote'un hareketlerini takip etmiştir (Görsel 1).

Görsel 1: Joseph Beuys, Ben Amerika'yı Seviyorum Amerika Beni, Rene Block Galeri, New York, 1974, Fotoğraf: Caroline Tisdall

Coyote, bir süre sanatçının etrafında dolanıp keçeyi koklamış ve sonrasında sakinleşmeye başlamıştır. Sanatçı, hayvanın artık onun kokusuna alıştığını düşünerek, dostluk elini simgelemesi için eldivenlerini keçeden dışarıya yavaşça atmıştır. Bir süre sonra Beuys, yere doğru çöküp, uzanıp ve tekrar ayağa kalkmıştır. Coyote sanatçının bu hareketlenmesinden rahatsız olmuş olmalı ki, keçenin ucundan çekiştirip onu yırtmıştır (Görsel 2).

Görsel 2: Joseph Beuys, Ben Amerika'yı Seviyorum Amerika Beni, Rene Block Galeri, New York, 1974, Fotoğraf: Caroline Tisdall

El fenerinin ışığı keçenin altından göründüğünde Beuys keçeden çıkmış ve odanın saman yığını, başka bir keçe parçası ve Coyote'un performans süresince parçaladığı ve kendi bölgesini belirlemek için her gün üstüne idrar ve dışkılama yaptığı günlük Wall Street gazeteleri olan bir kenarına yürümüştür. Sonunda keçe paramparça olmuştur ve Beuys keçeyi üzerinden atmıştır (Görsel 3). Artık Coyote ve sanatçı birbirlerine daha yakınlardır ve birbirlerine alışmışlardır (Görsel 4). Hatta bir süre sonra yataklarını değişmişler ve sanatçı samanların üzerinde ve hayvan da keçenin üzerinde yatmıştır. Üç gün süren bu performanstan sonra Beuys, tekrar keçeye sarılmış, sedyeye yatırılmış ve geldiği şekilde ambulansa bindirilerek havaalanına götürülmüştür. Havaalanında keçeyi çıkarmış ancak karar verdiği gibi Amerika'dan çıkana kadar gözleri kapalı bir şekilde eylemine devam etmiştir. Performans video kaydı ve fotoğraflarla belgelenerek kalıcı hale getirilmiştir.

Görsel 3: Joseph Beuys, Ben Amerika'yı Seviyorum Amerika Beni, Rene Block Galeri, New York, 1974, Fotoğraf: Caroline Tisdall

Görsel 4: Joseph Beuys, Ben Amerika'yı Seviyorum Amerika Beni, Rene Block Galeri, New York, 1974, New York / VG Bild-Kunst Bonn, Germany. Courtesy of SFMoMA.

Beuys bu performansı, Amerika'nın travmatik hastalığı ve psişik yaralarını şamanik bir şekilde iyileştirme girişiminin bir parçası olarak sınırlamıştır. Coyote ile karşılaşmalarını karşıtların birleşiminden doğan kolektif bir tefekkür olarak değerlendirmiştir. Beuys'un Coyote performansını, onun toplumsal heykel kavramının somut bir provası, başka türlü ve başka bir yerde yaratıcı bir şekilde düşünmenin ve bir "öteki" ile yüz yüze karşılaşmanın bir canlandırması olarak düşünmek mümkündür (Williams, 2007: 100).

Beuys, heykelin sosyal bedenle, herkesin yaşamı ve yeteneğiyle ilgili antropolojik anlayışı olan daha geniş bir anlayış sistemi oluşturmuş, izole edici, ham ve organik maddelerin elementlerini canlı bir heykel olarak eylem ve sosyal düzen teorisini açıklığa kavuşturmak ve performanslar sırasında tartışmaya ivme kazandırmak için doğru ve etkili araçlar olarak kullanmıştır. Sanatçıya göre bu daha sonra, sadece kendisinin değil, herkesin yarasının nasıl üstesinden gelineceğini açıklığa kavuşturmak için çok yararlı bir unsur olmuştur (Horsfield & Blumenthal: 1981). Bu performansta sanatçının hem fiziksel hem de ruhsal varlığı ana malzemedir. Keçeyi koni biçiminde sarınan Beuys'un malzeme seçimi onların sembolik anlamları kadar sosyal heykel anlayışına hizmet eden unsurlar olarak görülmesindendir. Kafeste sembolik anlamları olan materyallerden el feneri enerjiyi, eldivenler her şeyi yapabilen gücü, metal üçgen bilgelik, yaratıcı güç ve dişil elementi, türbin belirsiz bir enerjiyi, Wall Street gazetesi materyalist düşünceyi ve onun sınırlarını temsil etmiştir. Bütün materyaller amacına uygun bir şekilde performansta yerini almış ve Beuys'un antropolojik yaklaşımının ve genişletilmiş sanat kavramının başarılı bir örneği olmuştur.

Antropolojik bir kavram olarak sanat terimi, evrensel yaratıcı yetileri ifade eder. Tıpkı eğitimde, hukukta, ekonomide, yönetimde olduğu gibi tarımda da kendilerini gösterirler.

Sanat kavramı genel olarak insan emeği için geçerlidir. Yaratıcılık ilkesi, diriliş ilkesiyle birdir. Eski biçim felçlidir, yaşamı ve ruhu besleyen canlı, titreşen bir biçime dönüştürülmelidir. Bu, Beuys'un en iyi eseri olarak adlandırdığı "genişletilmiş sanat kavramı"dır. Ona göre, her şeyi değiştiren sadece teori değil, varoluşun temel ilkesi olmuştur. Genişletilmiş sanat kavramı, kaçınılmaz olarak Beuys'un sosyal heykel olarak adlandırdığı şeye yol açar. İlgisi artık sanatın antropolojik bağlamıyla ilgili olmuştur. Ona göre yaratıcılık bir özgürlük bilimiydi. Tüm insan bilgisi sanattan gelir; bilim kavramı yaratıcılıktan evrilmiştir. Ve böylece, tarihsel farkındalığın ortaya çıkmasından tek başına sanatçı sorumludur; önemli olan tarihteki yaratıcı faktörü deneyimlemektir (Stachelhaus, 1987). Beuys, bu performansla sadece Amerika'nın değil tüm dünyanın materyalizmine karşı olmadığını ancak insanlığın faydası için materyalizmden kopulması gerekliliğini gerçekçi bir biçimde ortaya koymuştur. Materyalizmin yarattığı krizleri görmezden gelmeyip bilimin ve pozitivist düşüncenin faydalarından yararlanmanın mümkün olabileceğini vurgulamıştır.

SONUÇ

Joseph Beuys, sanatçının rolünü yeniden tanımlayan ressam, sosyal heykeltraş, çevreci, aktivist ve avangart bir öğretmen olmuştur. Estetik kaygılarla koleksiyonerler için eser üretmek yerine sınıf, sokak, sanat fuarları ve daha birçok yerde seminerler vererek halka ulaşmaya ve onlardaki yaratıcı gücü uyandırmaya teşvik etmiştir. Beuys'un sanatında Kavramsal Sanat, Fluxus, Happening gibi sanat hareketlerinin yansımaları olduğu kadar kendi hayatındaki olaylardan da izler bulunmaktadır. Bu etkilerle ortaya çıkan çalışmalarında gelenekselin dışına çıkmış, seyircilerini düşünmeye itmiş ve süreci ön planda tutmuştur. Beuys'un sanatı ve hayatı, sanatçı kimliğinin oluşumuna katkıda bulunmuştur. Sanatı Alman idealizminden çıkmış antropolojik ve ekolojik bir yaklaşımla şekillenmiştir. Her şeye bütüncül yaklaşan Beuys'un yaşam ve sanat birlikteliğini, yaptığı her eserde her performansında görmek mümkündür. Her eser ya da her performans Beuys ürünü olduğu kadar Beuys'un kendisi olarak da nitelendirilmektedir. Sanatın yaşamı mümkün kıldığı inancıyla, her insanın içindeki yaratıcı gücü ortaya çıkardığı sürece sanatçı olabileceğini iddia etmiştir. Sanatla hayatta kalma ve hayata uyum sağlama yeteneğinin açığa çıkması için bilim, pedagoji ve sosyal iletişimin gerekliliğini savunmuş indirgemeci bir materyalizmi reddetmiştir. Şamanizmden de oldukça etkilenen sanatçı, evrensel bir dil gibi şamanizmi araç olarak kullanmış, dini ve mitolojik sembollere de eserlerinde yer vermiştir. Çalışmalarında istikrarlı bir şekilde keçe, iç yağı, bal gibi malzemeleri kullanmıştır. Her birine anlamlar yükleyerek, seyircinin de katılmasıyla günlük yaşamın içerisindeymiş gibi hissetmelerini amaçlamıştır. Doğaya olan bağlılığından dolayı, insan ile doğa arasındaki problemlere de sanatsal bir yaklaşımla dikkat çekmiş, doğa, insan ve sanat arasında köprü kurmuştur.

Beuys performanslarında, hayatı, siyaseti, doğayı ve sosyal iletişimi sanata dönüştürme çabasında olmuş ve bu yaklaşımla iletmek istediği her şeyi anlatmıştır. Bazen susarak, bazen konuşarak ve bazen de yaşayarak bunu gerçekleştirmiştir. "Ben Amerika'yı Seviyorum, Amerika Beni" performansı bu çerçevede değerlendirildiğinde Beuys'un yaşayarak anlattıklarının bütüncül yapısı bir kere daha ortaya çıkmaktadır. Beuys, seyirciyi düşündüren ve sürece dâhil eden bu performansla materyalizmin gizemli, açığa çıkmamış ve örtük olan etkilerini, öteki olarak nitelendirilen Coyote ile yaşayarak aktarmış ve tüm bunları anlamak için rasyonel akıl kadar insan ruhunun da önemli olduğunu vurgulamıştır.

Beuys dünya çapında kabul gören önemli bir sanatçı olmasına rağmen ölümünden sonra bile hala tartışılan bir figürdür. Kışkırtıcı, provakatif, yenilikçi çalışmaları ve aktivist, siyasi, eğitmen yaşamıyla günümüz çağdaş sanatını etkilemeye, birçok sanatçıya örnek olmaya devam etmektedir.

KAYNAKÇA

Adams, D. (1992) "*Joseph Beuys: Pioneer of a Radical Ecology",* Advencing Art & Desing Art Journal, Vol. 51, No. 2, pp. 26-34 https://www.jstor.org/stable/777391 (Erişim Tarihi: 11.01.2023)

Antmen, A. (2010) Sanatçılardan Yazılar ve Açıklamalarla 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, Sel Yayıncılık-İstanbul

Ertuğrul Tomsuk, E. (2022) "*Beuys ve Doğa İlişkisi Bağlamında Sanatın İyileştirici Gücü"*, Ulak Bilge Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 76, s: 907-916

Gompertz, W. (2019) Pardon Neye Bakmıştınız? Modern Sanatın 150 Yıllık Şaşırtıcı, Sarsıcı, Kimi Zaman da Tuhaf Hikâyesi (Çev. Süreyya Evren) Yapı Kredi Yayınları-İstanbul

Gürcan, A. G. (2015) Performans Sanatı Yüzyıllık Tarihine Genel Bir Bakış, Tekhne Yayınları-İstanbul

Horsfield, K. & Blumenthal, L. (1981) "*Joseph Beuys Interview"* http://www.neugraphic.com/beuys/beuys-text5.html (Erişim Tarihi: 19.03.2023)

Mesch, C. (2021) Joseph Beuys, E-Kitap (Çev. Emre Ayvaz) Arter Yayınları-İstanbul

Stachelhaus, H. (1987) "*Joseph Beuys The Expanded Concept of Art"* http://www.neugraphic.com/beuys/beuys-text8.html (Erişim Tarihi: 19.03.2023)

Strauss, D. L. (1990) *"American Beuys "I Like America & America Likes Me"* http://www.neugraphic.com/beuys/beuys-text2.html (Erişim Tarihi: 18.03.2023)

Suquet, A. (1995) "*Archaic Thought and Ritual in the Work of Joseph Beuys*", Anthropology and Aesthetics, No. 28 pp.148-162 https://www.jstor.org/stable/20166935 (Erişim Tarihi: 16.02.2023)

Temkin, A. (1993) "*Joseph Beuys: Life Drawing",* Thinking is form: the drawings of Joseph Beuys içinde (27-71) (Rose, B. & with a contribution by Koepplin, D.), Philadelphia Museum of Art; The Museum of Modern Art-New York https://www.moma.org/documents/moma_catalogue_387_300063076.pdf (Erişim Tarihi: 18.03.2023)

Umay, Z. (2016) "*Sanatın Hayat Hayatın Sanat İle Ortaklığı"*, İdil Dergisi, Cilt 5, Sayı: 23 s: 1007-1016

Walters, V. (2010) "*Working 'in the Opposite Direction': Joseph Beuys in the Field"*, : Anthropological Journal of European Cultures, Vol. 19, No. 2, pp. 22-43 https://www.jstor.org/stable/43234520 (Erişim Tarihi: 23.02.2023)

Williams, D. (2007) "*Inappropriate/d Others or, The Difficulty of Being a Dog"*, TDR (1988), Vol. 51, No. 1, pp. 92-118. https://www.jstor.org/stable/4492737 (Erişim Tarihi: 14.03.2023)

Görsel Kaynakça

Görsel 1: https://largeglass.co.uk/Joseph-Beuys-Coyote-Photographs-by-Caroline-Tisdall (Erişim: 31.01.2023)

Görsel 2: https://largeglass.co.uk/Joseph-Beuys-Coyote-Photographs-by-Caroline-Tisdall (Erişim: 31.01.2023)

Görsel 3: https://largeglass.co.uk/Joseph-Beuys-Coyote-Photographs-by-Caroline-Tisdall (Erişim: 31.01.2023)

Görsel 4: https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-joseph-beuys-locked-room-live-coyote (Erişim Tarihi: 31.01.2023)

KAMUSAL HİZMET SUNUMUNDA DÖNÜŞÜM: KAMU YÖNETİMİ YAKLAŞIMLARI UYARINCA BİR ANALİZ

TRANSFORMATION IN PUBLIC SERVICE PROVISION: AN ANALYSIS IN ACCORDANCE WITH PUBLIC ADMINISTRATION APPROACHES

Doktorant Gülseren ERGÜN

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD, Isparta/Türkiye

ORCID: 0000-0003-0860-8961

Prof. Dr. Hakan CANDAN

Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Karaman/Türkiye

ORCID: 0000-0001-9496-9784

ÖZET

Devlet ya da diğer kamu tüzel kişileri tarafından veya bunların denetimi ve gözetimleri altında, ortak gereksinimleri karşılamak ve kamu yararını sağlamak için topluma sunulmuş bulunan sürekli ve düzenli etkinlikler olarak tanımlanan kamu hizmeti kavramı kamu yönetimi yaklaşımlarına bağlı olarak değişikliklere uğrayagelmiştir. Öyle ki kamusal hizmetlerin klasik kamu yönetimi yaklaşımının doğrudan ve bizzat kamu eliyle sunulmasını benimseyen anlayışından özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının dahi rol üstlendikleri yeni kamu yönetimi yaklaşımlarına ve hatta internet üzerinden 7/24 kesintisiz kamusal hizmetlere erişim imkânı sağlayan e-devlet uygulamalarına kadar ciddi bir dönüşüme sahne olmuştur.

Bu çalışmada kamusal hizmetlerin sunumunda yaşanan değişim ve dönüşüm klasik kamu yönetimi, yeni kamu yönetimi hareketi, yeni kamu işletmeciliği, yeni kamu hizmeti ve dijital kamu yönetimi yaklaşımları bağlamında incelenecektir. Söz konusu analizlerde kamusal hizmet sunumundaki dönüşüme dair uygulama örneklerine de -özellikle Türkiye- yer verilecektir.

Son aşamada ise kamusal hizmetlerin sunumunda yaşanan bu dönüşüm sürecinde ortaya çıkan olumsuzluk ve eksiklikler karşısında çeşitli önerilere de yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kamu hizmeti, kamusal hizmet sunumu, kamu yönetimi yaklaşımları

ABSTRACT

The concept of public service, which is defined as the continuous and regular activities offered to the society by the state or other public legal entities or under their supervision and supervision, in order to meet the common needs and provide the public interest, has undergone changes depending on the public administration approaches. So that, from the

understanding of the classical public administration approach, which adopts the direct and public provision of public services, to new public management approaches in which even the private sector and non-governmental organizations play a role, and even to e-government applications that provide 24/7 uninterrupted access to public services over the internet. has been the scene.

In this study, the change and transformation in the provision of public services will be examined in the context of classical public administration, new public administration movement, new public management, new public service and digital public administration approaches. In the aforementioned analyses, examples of the implementation of the transformation in the provision of public services, especially Turkey, will be included.

At the last stage, various suggestions will be given in the face of the negativities and deficiencies that emerged in this transformation process in the provision of public services.

Keywords: public service, public service delivery, public administration approaches

GİRİŞ

Kamu hizmetlerinin sunumunda eskiden olduğu gibi günümüzde de devletlerin kültürlerine, ideolojilerine ve yönetimlerine göre farklılıklar söz konusu olmaktadır. Ancak bunun yanında tüm dünyayı etkileyen bazı değişimler yaşanmakta ve bu değişimler çerçevesinde kamu hizmet sunumu da değişmektedir. Sanayi devrimi ile kara Avrupa'sında başlayıp tüm dünyayı değişime zorlayan gelişmeler gibi yakın tarihimizde de bilgi teknolojisinin hızlı gelişimi tüm dünyayı etkileyerek yeni bir dönemin başlamasına zemin hazırlamıştır.

Ülkelerde internetin hızla kullanılmasının yaygınlaşması, gelişen teknolojiye bağlı olarak işlerin çözümünde mekân ve zamanın olmaması ve akıllı makinaları kamu sektöründe kullanılması kamu sektörünü dijitalleştirmiştir. Hizmetin kaliteli, etkin, etkili ve verimli sunulabilmesi için hem merkezi hükümet hem de yerel yönetimler tarafından e-devlet teknolojisi ile dijitalleşmiş kamu hizmet sunumları gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu çalışma kamu hizmet sunumunun öncesi ve günümüze kadar yaşamış olduğu gelişmeleri inceleyerek, dijital ortamda sağlanan kamu hizmetini irdelemektedir.

1.Kamu Hizmet Sunumu

Kamu hizmeti kavramının tanımı ve anlamı dünyada yaşanan hukuksal, siyasal ve en önemlisi ekonomik gelişmeler sonucu dinamik haldedir. Ayrıca zaman ve mekâna göre de değişiklik göstermektedir. Ancak modern Türk Hukukunun kurucusu sayılan Prof. Dr. Sıddık Sami Onar "Devlet ya da diğer tüm kamu tüzel kişiliği bulunan kurumlar tarafından ya da bunların gözetimi ve denetimi altında kamu yararını sağlamak için kamuya sunulan hizmetlerin hepsidir" diyerek tanımlamıştır (Onar, 1996:13). Başka bir ifade ile Ateş ve Nohutçu (2006: 246) toplumun ortak ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için kamu kuruluşları eliyle icra edilen hizmetler olarak tanımlamıştır. Bir hizmetin kamu hizmeti sayılabilmesi için her şeyden önce kamuya yönelik ve kamu yararının olması gerekmektedir. Ayrıca kamu tüzel kişileri eliyle ya da onun sıkı denetimi altında özel girişimciler tarafından gerçekleşmesi diğer bir unsurdur (Gözübüyük, 2014: 294).

Kamu hizmetleri hizmetin sunulduğu coğrafyaya, yararlanma yöntemine, konusuna, niteliğine ve hizmetin yapısına göre farklılık göstermektedir. Bunun yanında genel kamu hizmetleri ve yerel kamu hizmetleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Şayet verilen hizmet tüm ülkeyi kapsayan ulaşım, sağlık, eğitim ya da adalet gibi konuları içeriyorsa bu genel; bir diğer ismi

ile milli kamu hizmetidir. Kent içi kanalizasyon, su, ulaşım ya da yol gibi hizmetleri içeriyorsa da yerel kamu hizmeti olarak adlandırılmaktadır. Genel olarak vatandaşın günlük ihtiyaçları yerel yönetimler tarafından; genel hizmetlerin birçoğu da merkez tarafından karşılanmaktadır (Sezer ve Vural, 2010: 205). Türkiye'de anayasanın 127. Maddesi yerel yönetimlerin yerel halkın mahalli ihtiyaçlarını anayasanın bu hükmüne dayanarak karşılamakla yükümlü olduğunu bahsetmiştir. Bu maddeye dayanarak yerel yönetimler kanunlar çerçevesinde kendi faaliyet alanlarında kamu hizmeti vermektedirler.

Genel olarak devletin asli görevinin olumsuz olduğuna dair kanaat vardır. Buda toplum için zararlı olan şeylere mâni olmak, içerde ve dışarda güvenliği sağlamak olarak ifade edilmektedir (Eryılmaz, 1999: 49). Devletin ne yapmaması değil ne yapması gerektiği konusuna odaklanılmış buda kamusal hizmet sunumu görevlerinin giderek genişlemesine neden olmuştur. Bu noktada devletler verimliliği sağlayamamış, işler aksamış ve vatandaşın beklentisine cevap veremez olmuşlardır. 1980'li yıllardan itibaren ise liberilizasyon politikaları ile daha çok tartışılmaya başlanan devletin küçültülmesi ve etkinleştirilmesi, desantralizasyon yani yerelleşme politikaları da kamu yönetimi reformlarının belirleyici politikaları olmuştur (Eryılmaz, 2009: 19).

Kamu hizmetlerinin gerçekleşmesi ve aksamaması için devletin yürütmeye ilişkin kolunun daha etkili ve verimli işlemesi gerekmektedir. Buna göre kamu hizmeti idarenin yapmakla yükümlü olduğu bir faaliyet olarak yorumlanabilir. GKY anlayışının var olduğu 19. Yüzyılın ikinci yarısından 20. yüzyılın son çeyreğine kadar merkeziyetçi, katı hiyerarşi, bürokrasinin doğrudan görev aldığı, nitelikten çok niceliğin esas alındığı ve daha çok toplumun değil siyasiler ve bürokratların talimatlarına göre oluşan bir kamu yönetimi bulunmaktaydı. Bu özelliklere sahip idare anlayışı 1970'li yıllardan itibaren küreselleşme, petrol krizi, ekonomik sorunlar, verimsizlik, işlerin aksaması, vergilerde artışa gitmek gibi birçok nedenden dolayı artık işlemez olmuştur.

2.Geleneksel Kamu Yönetimi (GKY)

GKY anlayışının entelektüel temelleri Woodrow Wilson, Max Weber ve Frederick Taylor'ın düşüncelerine dayanmaktadır. 1887 yılında Woodrow Wilson'ın yazmış olduğu "Yönetimin İncelenmesi" isimli makalesi ile Kamu yönetimi özel bir ilgi alanı haline gelmiştir (Lynn, 2001: 147-149). Wilson'ın bu makalesi kamu yönetiminin siyasetten ayrı bir bilim olduğunu ortaya koymuş ve artık kamu yönetimi disiplini oluşmaya başlamıştır (Rutgers,1997: 291-295). Bu gelişmelerin yaşandığı dönemde Weber'in "İdeal Tip Bürokrasi" modeli kamu yönetimi örgütlenmesinde mihenk taşı özelliğini taşımaktadır (Fry ve Nigro, 1996: 38-39). Wilson ve Weber'in görüşleri, siyaset ve kamu yönetiminin farklı olduğunu savunan düşünceleri ve siyasilerin almış oldukları kararların uygulama alanının kamu yönetimi olduğu; bürokratların ise alınan bu kararları tarafsızca uygulaması gerektiği anlayışına dayanmaktadır. F. Taylor, Wilson ve Weber'e destek olarak "Bilimsel Yöntem" olarak adlandırdığı çalışması ile "*bilimsel yöntem kullanılarak bir işin en iyi tek bir yöntemin bulunabileceğini*" vurgulamış ve GKY'nin gelişmesine katkı sağlamıştır (Eryılmaz, 2009: 16).

Tüm bu gelişmelerden de anlaşılacağı gibi GKY; müdahaleci devlet, kamu yönetimi özel yönetimden farklıdır anlayışı, siyaset- yönetim ikilemi, Weber bürokrasisi, katı hiyerarşi, merkeziyetçi yapı, merkantilizm gibi saç ayaklarından oluşmaktadır. Bürokrasi GKY anlayışında idari yönetim için arzu edilen en önemli yapıdır. Bürokratik ilkeler, verimliliği en üst düzeye çıkarmayı amaçlar. İş bölümü, uzmanlaşma, hiyerarşi ve yazılı kurallar iş akışının temeli durumundadır. Burada sonuçtan ziyade kurallar ve prosedür önemlidir. Prosedürlere sıkı sıkıya bağlılık olduğu için risk almaya yönelik eğilim yok denecek kadar azdır (Farmer, 1995).

GKY anlayışı dar bir bakış açısı içerdiği, toplumsal beklentileri karşılayamadığı, sonuç odağından uzak olduğu ve performans süreçlerini göz ardı ettiği gibi olumsuz tarafları nedeni ile eleştirilmiştir. Fakat yakın tarihe kadar güncelliğini korumuş ve hatta gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerde halen hakimiyetini sürdürmektedir.

3.Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı (YKY)

1870-1970 yılları arasında GKY anlayışıyla devletin aşırı büyümesi, kamusal alanda yaşanan aksaklıklar, sürekli değişim ve gelişim içerisinde olan piyasaya uyum sağlayamama gibi birçok sebep, sorunların başlamasına neden olmuştur. Kamu kurumlarının mevcut yapısı ve bütçeleri ile etkin ve verimli hizmet sunamamaları devletin küçültülmesi ve işletmecilik mantığı ile çalışan yeni bir yapının oluşmasına olanak sağlamıştır. Kamu yönetimindeki değişikliğe özellikle özel sektörde yaşanan hızlı gelişim, küresel şirketler, ulusal ve uluslararası rekabet etkili olmuştur (Eryılmaz, 2009:19).

YKY hareketinin öznesini özel sektör yönetim tekniklerinin kamu sektöründe de uygulanabilmesi oluşturmaktadır. Dünyada bu anlayışın uygulamaları ilk olarak Anglo-Amerika coğrafyasında gerçekleşmiş sonrasında ise gelişmekte olan ülkeler ve doğu bloğu ülkeleri giderek artan siyasal ve ekonomik bağımlılıktan dolayı benzer programları uygulamaya koymuşlardır (Sözen, 2005: 38). YKY anlayışına Avrupa ülkeleri hükümetlerinin de uyum sağlaması, Türkiye'nin de küresel bağımlılığın etkileri ile uyum sağlamasına zemin hazırlamıştır.

4.Yeni Kamu Hizmeti

YKY anlayışı ile değişen kamu hizmetinin felsefesi şayet bir hizmet kamu tarafından verilecekse bu hizmetin sunulmasında etkinliğin ve verimliliğin sağlanması gerekmektedir. Bu anlayış ile kamu kesiminin etkin hale getirilmesi, hizmetlerin yerine getirilmesinde etkinlik, verimlilik ve kalitenin sağlanabilmesi amaçlanmış, bu nedenle de kamu bürokrasi anlayışının değiştirilmesi hedeflenmiştir. Bürokrasinin ortadan kaldırılmasının zorluğu uzun yıllar düşünürlerin ortak fikri olmuştur (Taş vd, 2017: 2304).

Kamu hizmetlerinin sunumunda yaşanan sıkıntılar ve devletin aşırı büyümesi geleneksel yönetim anlayışının sorgulanmasını ve kamu hizmeti sunumunda kalitenin arttırılmasını gündeme getirmiştir. Özellikle son yıllarda bilgi teknolojisi alanında yaşanan hızlı gelişme bu düşünce yapısında köklü değişikliklerin yaşanmasına neden olmuştur. Özel sektörde kullanılan bilgi teknolojilerinin kamu hizmeti sunumunda kullanılmaya başlanması daha önce sadece özel sektörün ilgi alanı olan inovasyon kavramını artık kamu sektörünün de ilgi alanına getirmiştir (Taş vd, 2017: 2305). Türk kamu yönetiminde de tüm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bürokratik işlemlerin azaltılabilmesi için kullanılmaya başlanan bilgi teknolojileri hem zaman hem de iktisadi katkısından dolayı kullanılmaya başlanmıştır.

İdarede bilgi ve teknolojinin kullanılması gereksiz bürokratik işlemlerin ortaya çıkardığı verimsizliği ortan kaldırmayı hedeflemektedir. Bu nedenle gerçekleştirilen reformlar ile işletmelerin kullanmakta olduğu bilgi ve teknoloji kamu yönetimine de uyarlanmıştır (Cordella ve Tempini, 2015: 279). Bu bağlamda hem yerel hem de merkezi kamu kurumlarının tamamı idari süreçlerini ve vatandaşlar ile etkileşimlerini dijital ortama taşımışlardır.

5.Dijital Kamu Hizmeti

Dijital dönüşüm sadece internet ya da bilgisayar ile açıklanabilecek bir kavram değildir. Mobil internet, bulut bilişim, dijital medya, nesnelerin interneti, yapay zekâ, 3B yazıcılar gibi çığır açan yenilikler ile yeni bir dönem başlamıştır. Bu teknolojilerin kullanılmaya başlanması ile analog saklanan bilgiler dijital ortama aktarılmış ve süreç artık e-hizmet olarak

tanımladığımız bütüncül bir dönüşüm yaşamıştır (https://tubitak.gov.tr/). Sadece işletmeleri değil kamu kurumlarını da etkileyen bu dönüşüm ile kurumlar yeni yollar aramış ve e-devlet uygulaması gerçekleşmiştir.

E-devlet kamu kurumları içerisinde işleyen işlerin yeniden düzenlenmesi, internet ve bilgi teknolojileri kullanılarak vatandaş, devlet, sivil toplum ve tüm iş dünyasına yönelik hizmetlerin geliştirilerek bu çevreler ile iş birliği yapılmasıdır. OECF ise e-devleti kamu teşkilatının daha iyi işleyebilmesi için bilgi ve teknolojilerin kamu hizmet sunumunda kullanılması olarak tanımlamıştır (OECD, 2014: 8).

Dijital dönüşümün ve kazandırmış olduğu e-devlet alt yapısının ekonomi üzerinde pozitif bir etkisi bulunmaktadır. Özellikle kamu hizmetlerinde dijitalleşmenin kullanılması kamu kaynaklarının optimum düzeyde kullanımına olanak sağlamaktadır. Dahası her alanda kullanımı mümkün olan dijital araçlar kamusal hizmet alanına uyarlanalar kamuda sunulan her hizmette aktifleştirilmektedir. Doğumdan ölüme kadar yaşamın her alanına nüfus etmiştir (Karagöz ve Yıldırım, 2020: 21). E-devlet uygulaması ile gerçekleştirilen bu hizmetler sayesinde vatandaşlar hizmetlerden daha hızlı ve ekonomik faydalanmaya başlamışlardır.

Türkiye'de 2006 yılında başlanan e-devlet uygulaması ile özellikle Covid -19 pandemi sürecinden sonra kullanıcı hızla artmış günümüzde 62 milyon kullanıcısı bulunmaktadır. Bu sayı ise e-devlet alma yaşı olan 15 yaş altı hariç ülke nüfusunun %92 sine tekabül etmektedir. Toplamda 6821 kamu hizmeti sistemden verilmektedir (https://www.turkiye.gov.tr/).

Türkiye'de e- devletin kapsadığı alan üç şekilde gerçekleşmektedir. E-yönetim olarak isimlendirilen devlet sürecinin iyileştirilmesi yani kamu sektöründe iş işleyişinin düzeltilmesidir. İkincisi e-vatandaş, e-hizmet olarak isimlendirilen vatandaşlarla bağlantı kurmadır. Yani bu alan devlet ve vatandaş arasındaki ilişkiyi ele almaktadır. Üçüncüsü ise e-toplum olarak isimlendirilen devlet ile dış dünya arasındaki etkileşimi gerçekleştiren alandır. Yani kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler diğer bütün kuruluşları kapsamaktadır (Çakır, 2015: 40).

Dijital çağ olarak adlandırılan günümüzde bilgiyi üretmek, sınıflandırmak, işlemek, paylaşmak ve korumak için büyük veri, veri madenciliği ve siber güvenlik gibi araçlar kullanılmaya başlanmıştır. Teknolojinin etkin, etkili ve verimli kullanılması için başta kamu sektörü özellikle eğitim, sağlık, enerji ve güvenlik alanında dijital devlet, açık veri, e-yönetişim, veri yönetişimi, e-katılımcılık, bulut bilişim, endüstri 4.0, nesnelerin interneti, yapay zekâ ve otonom sistemler gibi birçok ilkeyi benimsemiştir. Kalkınmada itici bir rol üstlenen bu dijital yaklaşımlar, küçülen devlet anlayışı ile birlikte kamu hizmetlerinin bilgi teknolojilerini ortaya çıkarmıştır (Çakır, 2015: 45).

SONUÇ

Küreselleşme ve bilim teknolojisi tüm hayatta olduğu gibi yönetim yapılarında da değişimi beraberinde getirmiştir. GKY anlayışı günümüz bilgi çağında vatandaşların beklenti ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek gereksinimlere sahip değildir. Etkin, sürekli ve verimli hizmeti sağlamak zorunda kalan yönetimler zamana ayak uydurmak ve teknolojiyi yakalamak zorundadırlar.

Kamu yönetiminde köklü bir değişime neden olan YKY anlayışı ile devlet küçültülmüş, kamu hizmeti sunumunda yeni yöntemler, vatandaş memnuniyetini hedefleyen ve hizmetin kalitesini arttıran ilkeler benimsenmiştir. Yakın zaman içerisinde ise dijital dönüşüm sürecinin de başlaması kamu sektörünü etkisi altına almıştır. Dijitalleşmenin kamu sektörünle kullanılmaya başlanması ile e-devlet, d-devlet gibi uygulamalar ortaya çıkmıştır. Türk kamu yönetiminde de kullanılmaya başlanan bu yapılar ile vatandaşların kamu hizmetlerine daha

kısa zamanda, daha kolay ulaşması, işlem maliyetlerini düşürerek bürokratik külfetleri azalttığı görülmüştür.

Bürokratik işlemlerin tamimiyle ortadan kalkması gibi bir çalışma mümkün değildir. Ancak dijital teknolojilerin kamu sektöründe kullanılması tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de bürokrasiyi azaltmış, verimliliği arttırmıştır. Ancak teknolojinin hızlı gelişimi kamu yönetiminde yaşanan dijital dönüşümünün yeni ihtiyaçları ve yenilikleri getireceği bilinmektedir. bu nedenle de dönüşümün sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Ateş, H. ve Nohutçu, A. (2006). Kamu Hizmeti Sunumunda Gönüllü Kuruluşlar ve Devlet, *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 6(11): 245-276.

Cordella, A., Tempini, N. (2015). E-Government and Organizationa Change: Reappraising The Role of ICT and Bureaucracy in Public Service Delivery, *Government İnformation Quarterly*, 279-286.

Çakır, C. (2015). E-Devlet Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi,* 37-48.

Eryılmaz, B. (2009). *Kamu Yönetimi, Düşünceler, Yapılar, Fonksiyonlar*, (2. Baskı), Sözkesen Matbaacılık, Ankara.

Farmer, D. J. (1995). *The Language of Public Administration: Bureaucracy, Modernity, and Postmodernity*. University of Alabama Press.

Fry, B. R., ve Nigro, L. G. (1996). Max Weber and US Public Administration: The Administrator as Neutral servant. *Journal of Management History*. 2(1), 37-46.

Gözübüyük, A. Ş. (2014). *Yönetim Hukuku*, (32. Bası), Turhan Kitabevi, Ankara

https://dijitalakademi.bilgem.tubitak.gov.tr/dijital-donusum-nedir/ (E.T: 22.03.2023).

https://www.turkiye.gov.tr/edevlet-istatistikleri?kullanici=Istatistikleri (E.T: 23.03.2023).

Karagöz, U., Yıldırım, Ö. (2020). Kamu Yönetiminin Dijital Dönüşümünü Tetikleyen Unsurlar, *İdarecinin Sesi Dergisi*, 197, 20-23.

Lynn Jr, L. E. (2001). The Myth of the Bureaucratic Paradigm: What Traditional Public Administration Really Stood for. *Public Administration Review*, 61(2), 144-160.

OECD. (2014). *Recommendation of the Council on Digital Government Strategies*. Public Governance and Territorial Development Directorate.

Onar, S. S. (1996). *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, Cilt: 1 (3.Baskı), İstanbul.

Rutgers, M. R. (1997). Beyond Woodrow Wilson: The Identity of the Study of Public Administration in Historical Perspective. *Administration & Society*, 29(3), 276-300.

Sezer, Ö., Vural, T. (2010). Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Devletin Değişen Rolü ve Merkezi Yönetim ile Yerel Yönetimler Arasında Yetki ve Görev Paylaşımı, *Maliye Dergisi,* 159 (1): 203-219.

Sözen, S. (2005). *Teori ve Uygulamada Yeni Kamu Yönetimi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Taş, İ., E., Uçacak, K., Çiçek, Y. (2017). Türk Kamu Yönetiminde Yaşanan Dijital Dönüşümün Bürokratik İşlemlerin Azaltılması Üzerindeki Etkileri, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22, Kayfor15 Özel Sayısı, 2303-2319.

KARA FİLMİN 'İYİ KADIN' STEREOTİPLERİ

'GOOD WOMAN' STEREOTYPES OF FILM NOIR

Emrah Suat Onat
Dr. Öğr. Üyesi, Dokuz Eylül Üniversitesi
ORCID NO: 0000-0001-9357-0739

ÖZET

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde oldukça popüler hale gelen ve temelde suç melodramları olarak tanımlanan Kara Filmler (Film Noir) anlatı yapıları itibariyle erkek egemen ideolojinin savaş sonrası süreçte içinde bulunduğu paranoyayı ve huzursuzluğu baskın muhafazakar değerler üzerinden izleyicisine aktaran ibret filmleridir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde savaş döneminde oluşan iş gücü açığını ulusal kalkınmaya ciddi oranda destek sağlayan kadınların kapatması, tüm olumlu etkilerine rağmen kadınlara karşı hissedilen bir' eril güvensizliğe' neden olmuştur. Kadının ekonomik ve sosyal anlamda bağımsızlaşması, aile ve evlilik gibi kültürel olarak kutsal addedilen erkek egemen değerlerin sorgulanmasına ve kadının ataerkil denetimin baskıcı söyleminden özgürleşmesine olanak sağlamıştır.

Özellikle savaştan dönen erkeklere yönelik olarak pazara sürülen kara filmler kapsadıkları ölümcül kadın karakterlerle ün salmıştır (*Femme Fatale*). Bu kadın karakterler olay örgüleri içinde ekonomik bağımsızlık arzularıyla masum ve yaralı (hem ruhsal hem fiziksel olarak) erkekleri kendi amaçları uğruna manipüle etmekte ve onların mahvına neden olmaktadırlar. Ancak anlatılar, olay örgüsünün finalinde, bu arzuları mutlaka cezalandırmakta ve ölümcül kadını istisnasız biçimde ölümle cezalandırmaktadır.

Kara Filmlerdeki ölümcül kadınlar son derece görünür olsalar da bu anlatılarda farklı kadın tipleri de ortaya çıkar. Bunlar 'iyi kadınlar' olarak tanımlanabilir. Bunlardan ilki *Femme Attrapee*'dir; kapana kısılmış kadın. Bu karakter tipi erkek egemen aile içine sıkışmış ve özne olma konumundan erkek kahraman lehine feragat ederek, nesne olma konumunu gönüllü olarak benimsemiştir.

Diğer bir kadın karakter ise *Redeeming Woman* olarak tanımlanır; kurtarıcı kadın. Bu kadın tiplemesi erkeğe karşı edilgenliği ile ön plana çıkar. Ancak o kadar siliktir ki varlığı ölümcül kadın tarafından baştan çıkarılan erkek tarafından bile fark edilmez. Besleyici kadın olarak da tanımlanan bu kadın karakter tipi romantik bir bağlamda ele alınmıştır.

Kara filmlerdeki üçüncü iyi kadın karakter tipi ise *Femme Vitale* olarak adlandırılabilir; hayat veren kadın. Kaynağını *Redeeming Woman* karakterlerden alan bu kişileştirme romantik kadın tiplemesini ideolojik bir angajman içinde ele alır. *Femme Vitale*, tıpkı *Femme Fatale* gibi kara filme içkin muhafazakar değerleri ve statükoyu yeniden üreten ve erkek egemen söylemi meşrulaştıran bir karakterdir. Özellikle sahip olduğu ikincil ve görünmez konumuyla didaktik söylemini izleyiciye ana erkek karakter dolayımıyla ulaştıran ideolojik olarak en örtük tiplemedir.

Kara film türleri içinde görülen bu kadın karakter yapıları güncel ana akım filmlerinde de izleyici karşısına çıkmaktadır. Bu nedenle özgül olarak muhafazakar bir film türü içerisinde bu karakteri tespit etmek bugünün sineması için de önem arz eder. Özellikle kadın karakterlerin temsillerindeki geleneksel yaklaşım ve erkek olmayan tüm karakterlerin ikincil ve nesne konumlarında tanımlanması konvansiyonel sinemanın -hala- en büyük günahıdır. Bu çalışma, 80 yıl önce altın çağını yaşamış bir film türü içerisindeki kadın karakterleri saptayarak ve sorgulayarak çağdaş sinemadaki kadın temsillerini nesnel bir şekilde analiz etmeyi olanaklı kılacak soruları belirgin kılmayı planlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hollywood Sineması, Film Noir, Femme Fatale, Femme Vitale.

ABSTRACT

‘Film Noir’ film genre, which became very popular in the post-World War II period and are basically defined as crime melodramas, are exemplary films that convey the paranoia and unrest of the male-dominated ideology in the post-war period through dominant conservative values.

The fact that the labour shortage in the United States during the war period was filled by women, who provided significant support to national development, caused a 'masculine distrust' against women despite all their positive effects. The economic and social independence of women enabled the questioning of culturally sanctified male-dominated values such as family and marriage and the liberation of women from the oppressive discourse of patriarchal control.

Film Noir productions, especially marketed to men returning from the war, became famous for their deadly female characters (*Femme Fatale*). These female characters manipulate innocent and wounded men (both mentally and physically) for their own ends and cause their destruction through their desire for economic independence. However, at the end of the plot, the narratives necessarily punish these desires and punish *Femme Fatale* with death without exception.

Although *Femme Fatale* in Film Noir are highly visible, different types of women also appear in these narratives. These can be defined as ‘good women’. The first type of the “good women” is *Femme Attrapee*, the trapped woman. This character type is trapped in a male-dominated family and voluntarily adopts the position of being an object by renouncing her subject position in favour of the male protagonist.

Another female character is defined as *Redeeming Woman*; the saviour woman. This type of woman stands out with her passivity towards the male protagonist. However, she is so faint that her presence is not even noticed by the man who is seduced by *Femme Fatale*. This female character type, also defined as the nurturing woman, is dealt with in a romantic context.

The third type of ‘good women’ in Film Noir can be called *Femme Vitale*; the woman who gives life. This personification, which takes its source from the characters of *Redeeming Woman*, deals with the romantic woman type in an ideological engagement. *Femme Vitale*, just like *Femme Fatale*, is a character who reproduces the conservative values and status quo

inherent in film noir and legitimises the male-dominated discourse. Especially with her secondary and invisible position, she is the most ideologically implicit character who conveys her didactic discourse to the audience through the main male character.

These female character structures seen in Film Noir genre also appear in contemporary mainstream films. Therefore, identifying this character within a specifically conservative film genre is also important for contemporary cinema. Especially the traditional approach in the representation of female characters and the definition of all non-male characters in secondary and object positions is -still- the biggest sin of conventional cinema. By identifying and questioning female characters in a film genre that experienced its golden age 80 years ago, this study plans to clarify the questions that will make it possible to objectively analyse the representation of women in contemporary cinema.

Keywords: Hollywood Cinema, Film Noir, Femme Fatale, Femme Vitale.

KNOWLEDGE TRANSFER PROCESS FOR FAMILY BUSINESS SUSTAINABILITY

Mahestu Noviandra Krisjanti
Universitas Atma Jaya Yogyakarta

Agnes Gracia Quita
Universitas Atma Jaya Yogyakarta

ABSTRACT

Chirico (2008) reported that knowledge is the most fundamental asset of the firm that needs to be created, to be shared, and to be transferred to generate values. Relevant to this study, Wry et al. (2011) reported the importance of family values in motivating the next generation to get involved in the family business. Consequently, in the family business, it is not only business knowledge that should be transferred, but the knowledge of family values would be more important to transfer.

The sustainability of the family business will depend on the knowledge transfer process from one generation to the next generation (Dinath, 2020). Knowledge transfer will contribute to the ability of the business to tackle business challenges by preserving knowledge within the business to avoid knowledge loss and gain a competitive advantage (Fernandes & Raja, 2002). However, a succession of the family business will be complex especially because of family dynamics, generation change, and also technology change (Floren and Jansen, 2015). Previous studies have reported the contribution of knowledge transfer to longevity in the family business. This study will explore it in small and medium family businesses in Indonesia and Japan.

Research objective

There is a growing phenomenon that the heirs of family businesses are reluctant to take over and run the family business, due to some factors such as pride in working the multinational companies and building their own business. The heir's attachment to the family businesses is not strong enough to convince them to stay. Therefore, the study of how to make the young generation stay in the family business is quite imperative. Including, how to build their sense-of-belonging of the family business. Previous studies indicate that knowledge transfer including the transfer of family values will contribute to the sustainability of the family businesses. Therefore, this study will elaborate on the contribution of knowledge transfer from one generation to the next generation to build sustainable family businesses.

Methodology

Qualitative research would be applied in this study, and data collection would be based on interviews. The participants of the study come from 9 family businesses in Japan and Indonesia that have been managed by at least 2 generations.

Preliminary finding:

There are no formal situations or occasions to transfer business knowledge and family values to the next generation. Family values especially regarding how to run the business will be learned by the young generation by observing or learning by doing. Most family businesses in this study indicate that the parent and grandparents will bring the children to the business place. The kids are observing and unintentionally learning how to do business since they were very young. While doing business, the older generation will show the way and will share the family values to the younger generation. They build the pride of operating the family business to the young generation.

Most of the family businesses in this study did not force the young generation to get involved in managing the family business. They let the children work wherever they want. They believe, forcing the children to get involved in family businesses will push them away from the business, eventually. They also believe that the children will go back to the family businesses at the right time because the parents have planted the family values and family business knowledge in the children when they were kids.

The study found that transferring the family business values and knowledge to the kids since they are very young will give a more permanent sense-of-belonging of the family business. Eventually, this also enables to build of a homey feeling for the young generation to go back to the family business. There is no evidence in this study that shows forcing the young generation to work and take over the family business will be a more significant strategy to sustain the family business.

Potential contribution:

This study fills the research gap, especially in how and when the family business knowledge transfer should be done to the young generation.

Keywords: family business sustainability, transfer knowledge, family values

Acknowledgment: This research is funded by Sumitomo Foundation Japan. The authors are grateful to Sumitomo Foundation Japan for sponsoring the research.

REFERENCES

Chirico, F., (2008). The Creation, Sharing and Transfer of Knowledge in Family Business, Journal of Small Business & Entrepreneurship, Volume 21, 2008 - Issue 4

Dinath, W., (2020). The Importance of Using Knowledge Transfer Practices within a Small Family-Run Business, European Conference on Knowledge Management; Kidmore End, DOI:10.34190/EKM.20.715

Fernandes, K. Raja, V. (2002) .A practical knowledge transfer system: a case study, Work Study, 5(3): 140-148

Flören, R.H. & Jansen,S.F. (2005). The Significance of Family Business in Netherlands: Family Business Review 11(2): 121-134

Wry, T., Lounsburg, M., Glynn, M.A. (2011). Legitimating nascent Collective identities: Coordinating Cultural Entrepreneurship, Organization Science, Volume 22 No. 2

A PANEL DATA ANALYSIS WITH THE SELECTED OECD COUNTRIES ON DETERMINANTS OF MINIMUM WAGE

ASGARİ ÜCRETİN BELİRLEYİCİLERİ ÜZERİNE SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ İLE BİR PANEL VERİ ANALİZİ

Assist. Prof. Dr. Yeşim KUBAR

Fırat University, Faculty of Economics and Administrative Sciences

ORCID: 0000-0002-3439-9430

Assist. Prof. Dr. Duygu BAYSAL KURT

Bayburt University, Faculty of Economics and Administrative Sciences

ORCID: 0000-0001-8364-0705

ABSTRACT

Wages are among the important sources of income for employees. They also have effects on macroeconomic indicators. For these reasons, the subject of minimum wage is considered as an important economic factor in the literature. The aim of this study is to examine the long-run relationship between the minimum wage and the rate of economic growth, labour force participation, unemployment and inflation (CPI). In this context, real minimum wage, growth, labour force participation, unemployment and inflation rate variables for the 1983-2021 period are discussed for 8 OECD countries (Belgium, France, Japan, Luxembourg, the Netherlands, Portugal, Spain, the USA). In panel data analysis, whether the data for OECD countries contain unit root was tested with the PANICCA unit root test. Pedroni cointegration test and Panel Granger causality test were applied to determine the long-term relationship among the variables.

In the study, a statistically significant co-integrated relationship was found between the real minimum wage and other macroeconomic variables. Model estimator DOLSMG (Mean Group Dynamic Least Squares) estimator was used to estimate the coefficients of the long-term relationship between co-integrated variables. According to the DOLSMG test results for 8 OECD countries, it was revealed that a 1-unit increase in economic growth causes a decrease of approximately 0.013-unit on the real minimum wage in the long run, a 1-unit increase in inflation causes a decrease of 0.019-unit on the real minimum wage, and a 1-unit increase in the labour force participation rate causes a decrease of 0.96-unit on the real minimum wage. Panel Granger causality analysis results show that there is bidirectional causality between real minimum wage and economic growth, unemployment and inflation rate, and one-way causality relationship between labour force participation rate and real minimum wage.

Keywords: Minimum Wage, Economic Growth, Labour Force Participation, Unemployment, Panel Data Analysis.

ÖZET

Ücretler, çalışanlar için önemli gelir kaynaklarından biridir. Ayrıca ücretlerin makro ekonomik göstergeler üzerindeki etkileri de bulunmaktadır. Bu nedenlerle literatürde asgari ücret konusu iktisadi anlamda önemli bir unsur olarak ele alınmaktadır. Bu çalışmada amaç, asgari ücret ile ekonomik büyüme, işgücüne katılım, işsizlik ve enflasyon (TÜFE) oranı arasındaki uzun dönemli ilişkiyi incelemektir. Bu bağlamda, 1983-2021 dönemi reel asgari ücret, büyüme, işgücüne katılım, işsizlik ve enflasyon oranı değişkenleri, 8 OECD (Belçika, Fransa, Japon, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz, İspanya, ABD) ülkesi için ele alınmıştır. Panel veri analizinde OECD ülkeleri için verilerin birim kök içerip içermediği; PANICCA birim kök testi ile sınanmıştır. Değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkiyi tespit etmek üzere Pedroni Eş bütünleşme testi ve Panel Granger nedensellik testi yapılmıştır.

Çalışmada, reel asgari ücret ve diğer makroekonomik değişkenler arasında eş bütünleşik istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Eş bütünleşik değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin katsayılarını tahmin etmek için model tahmincisi olan DOLSMG (Ortalama Grup Dinamik En Küçük Kareler) tahmincisi kullanılmıştır. 8 OECD ülkesi için yapılan DOLSMG test sonucuna göre; ekonomik büyümedeki 1 birimlik bir artış reel asgari ücret üzerinde uzun dönemde yaklaşık 0.013 birimlik bir azalışa, enflasyonda meydana gelen 1 birimlik bir artış reel asgari ücret üzerinde 0.019 birimlik bir azalışa, işgücüne katılım oranındaki 1 birimlik bir artış reel asgari ücret üzerinde 0.96 birimlik bir azalışa neden olduğu ortaya koyulmuştur. Panel Granger nedensellik analizi sonuçları reel asgari ücret ile ekonomik büyüme, işsizlik ve enflasyon oranı arasında çift yönlü nedensellik, işgücüne katılım oranı ile reel asgari ücret arasında tek yönlü nedensellik ilişkisi olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Asgari Ücret, Ekonomik Büyüme, İşgücüne Katılım, İşsizlik, Panel Veri Analizi

INTRODUCTION

Wage is a controversial issue that is crucial to the economic growth, social development and political stability of countries. The issue of real wages is particularly important around the world. Countries carry out studies on this issue meticulously. The issue of wages becomes more complex and up-to-date in countries due to the fact that it concerns many segments, businesses handle wages in terms of their own profit, a balance is created between the wages of employees, and the state and trade unions are involved in the wage process (Ergül, 2006: 93).

Prior to the transition to industrial society, labor was usually seasonal and for a temporary period of time for a certain wage in societies where agriculture was important. The wage level, on the other hand, was determined by the productivity in agriculture, which emerged due to natural conditions, and varied from year to year. The wage was determined by negotiations between the employee and the employer. With the transition to the industrial society, there were decreases in wage levels as the changes in the production structure led to an increase in the number of employees (Akın, 2016: 140-141).

According to Keynes, high nominal wages are not the cause of unemployment, and reducing nominal wages will not be very effective in reducing unemployment. Even if the flexibility of nominal wages helps to prevent the emergence of unemployment, lowering nominal wages cannot be said to be a useful policy to prevent unemployment. In addition, reducing real wages, which is the classical solution, does not prevent unemployment, on the contrary, it makes unemployment more permanent (Bilir, 2017: 191). While Keynesian theory predicts that wages

are sticky downwards, Neoclassical theory states that wages will occur at the subsistence level in the long run. The basis of the wage stickiness thesis of Keynesian economics is the existence of unions. In terms of neoclassical economics, since the subsistence wage level does not occur spontaneously in labor market conditions, the concept of minimum wage is not only important in terms of economic results, but also in terms of social/political results. The existence and development of the regulatory effect of the minimum wage on income distribution is also an indicator of the political preferences of the system (Özyiğit et. al, 2019: 1064-1065).

The issue of whether to intervene in wages in the labor market is intensely debated by economists. The interventionist determination of the lowest limit of payments in sectors depending on the minimum wage policy reveals a bottom-up trend. In addition, the fact that the minimum wage determination practice has a direct effect on labor costs in terms of employers causes the minimum wage to be discussed in the context of employment, unemployment and inflation in economies (Korkmaz & Çoban, 2006: 17).

In the context of minimum wage, this study consists of theoretical framework, literature on the determinants of minimum wage and application part.

THEORETICAL FRAMEWORK

In economic terms, wage is the price paid for the value that labor adds to production, and it should have two dimensions in order to become concrete. The first dimension is the labor spent in production, the other dimension is the value created by the labor in the production process. In short, the labor input and the output of the labor input in the production process are necessary for the wage to become concrete (Akyıldız & Karabıçak, 2002: 63).

The minimum wage is a tool to protect the wage rights of the worker, who has little bargaining power before the employer. This wage, which also helps not to reduce the wages of the working class below a certain level, also prevents the impoverishment of the working class. With this feature, the minimum wage has a poverty-reducing effect and helps to minimize the wage differences between different groups in addition to being a means of income distribution (Tütüncü & Gönülaçan, 2018: 66). The fact that the minimum wage is a protection tool for the wages of low-income workers makes it an important social policy tool. The minimum wage is important in that it affects all three factors: the worker, the employer and the state. The minimum wage, which concerns such a large segment, is an important variable that also affects economic indicators. In addition to its social policy consequences, the minimum wage has also macroeconomic effects such as employment, income distribution, productivity and government revenues (Bulut Çevik & Solmaz Macit, 2017: 430). In the long run, the minimum wage is a concept that is constantly up to date as an element of total demand or a component of production costs, and after crisis periods, through income inequality or working poverty (Özyiğit et. al, 2019: 1031).

While minimum wage increase has some positive aspects in terms of the economy, it also has some negative aspects which are generally seen from the employer's point of view.The negative and positive aspects of the minimum wage increase are given in Table-1.

Table-1: Positive and Negative aspects of Minimum Wage Increase

Positive aspects	Negative aspects
• Minimum wage earners have the highest consumption tendency. Therefore, the amount of increase will lead to an increase in consumption expenditures and demand will increase. The increase in demand can compensate for the production decrease in the first stage. On the other hand, it contributes to the increase in prices. • An increase in demand can bring back the lost growth momentum by increasing production and thus investment to a certain extent. Thus, the declining growth rate in the economy can be directed upwards again. • If economic growth starts to catch up with its previous momentum, positive developments may begin to be observed in employment over time. Thus, the initial layoffs could be reversed. • An increase in consumption expenditures leads to an increase in tax collection. If public support is to be provided for the minimum wage increase, this increase can be utilized.	• Since some businesses cannot afford the increase in the minimum wage, they try to reduce the number of employees.This increases unemployment. • Some of the businesses selling goods to the domestic market reflect this burden, which comes with the minimum wage increase, on their prices. This increases inflation. Some of the businesses cannot reflect this increase in their prices and they make a loss. After a while, we see businesses closing down. This increases unemployment. • Export-oriented businesses cannot easily reflect the minimum wage increase in their prices due to the shortages in foreign markets. This lowers their profits or result in losses for some of them. There may be decreases in exports.

Source: Eğilmez, 2015 & Eğilmez, 2022.

The effect of the minimum wage increase on the income and employment conditions of workers is an extremely important and controversial issue. Among other things, a higher minimum wage can have a significant positive effect on family income levels and therefore their escape from poverty. However, an increase in the minimum wage can also have negative effects - for individuals earning this level of income - such as job loss or widespread price increases. In fact, if prices and the minimum wage increase at similar rates, the wage increase will yield no real gains (Vázquez et. al, 2017: 190).

LITERATURE REVIEW

Blais et. al (1989) used the data of Canadian provinces for the period 1975-1982 in his study. According to the analysis results;

• The relative minimum wage in Canadian provinces is higher when and where there are few women and young people in the workforce.

• The relative minimum wage in Canadian provinces is higher where and when small businesses are scarce.

• The relative minimum wage in Canadian provinces is higher when unemployment and inflation are low.

• The relative minimum wage in Canadian provinces is higher where the provincial average wage is below the Canadian average wage (convergence effect).

• The relative minimum wage in Canadian provinces was higher before the adverse effects of the minimum wage were well documented.

Waltman & Pittman (2002) considered three elements for the determinants of the minimum wage within the framework of the public policy approach. These elements are relative wealth, the power of the political left and the ideological tendencies of the public. As a result of their analysis, they revealed that the ideological tendencies of the public were the most important factor.

In the study of Bulut Çevik & Solmaz Macit (2017), in which they aimed to reveal the short-term determinants of the minimum wage in Turkey, they discussed the period of 1988-2016. The results of Engle-Granger causality analysis showed that gross domestic product, inflation, trade volume and unemployment rate were effective in determining the minimum wage. According to the results of the analysis, it was emphasized that there is bidirectional causality between the minimum wage, unemployment rate and trade volume. In addition, one-way causality was found from minimum wage to gross domestic product and inflation.

Özyiğt et. al (2019) examined the real minimum wage level in Turkey for the period 1980-2016. The results of the Toda-Yamamoto Causality Test showed that the variables of gross domestic product, inflation and productivity were effective in determining the minimum wage.

In the study of Altınöz (2021), the Turkish labor market was analyzed for the period 1985-2019. According to the results of the causality analysis, while there was a bidirectional relationship between the minimum wage and unemployment, there was a unilateral causality from the gross domestic product to the minimum wage.

Giovanis et. al (2021), tried to reveal the factors affecting the minimum wage in developed and underdeveloped countries. The main results show that there is a positive correlation between the minimum wage and factors such as gross domestic product per capita and union density in developed countries. However, analysis could not be performed in underdeveloped countries due to the strong positive correlation between adjacent observations according to the Durbin-Watson test. Therefore, it was not possible to make any comparisons between developed and less developed countries.

METHOD AND FINDINGS

The aim of this study is to empirically examine the relationship between minimum wages and selected macroeconomic variables. Accordingly, the annual data set for the 1983-2021 period was taken into account for 8 OECD countries (Belgium, France, Japan, Luxembourg, the Netherlands, Portugal, Spain, the USA). While the minimum wage data was obtained as the real minimum wage data from the OCED data set, economic growth, unemployment, labour force participation and inflation (CPI) rates were obtained from the World Bank data set. The logarithm of the variables was taken and included in the analysis for empirical application. The regression equation, in which the real minimum wage is taken as the dependent variable, is as follows:

$$lnWG_{it}=\alpha_0+ \beta_1\ lnBUY_{it} +\ \beta_2 lnUNP_{it} +\beta_3\ lnTUFE_{it} +\beta_4\ lnLAB_{it}+\varepsilon_{it}$$

Information about the variables used in the equation, α_0 refers to constant term and ε_{it} refers to error terms. The coefficients $\beta_1,\ \beta_2, \beta_3,\ \beta_4,\ \beta_5$ express the elasticity of the variables. Abbreviations for the variables used in the study are given in Table-2.

Table-2: Abbreviations of Variables

Variables	Explanation	Source
WG	Minimum wage in real terms	OECD, 2023
UNP	Unemployment, total (% of total labor force)	WB, 2023
CPI	Inflation, consumer prices (annual %)	WB, 2023
GRW	GDP growth (annual %)	WB, 2023
LAB	Labour force participation rate 25-64 years olds	WB, 2023

Firstly, cross-section dependency (CD) and homogeneity tests should be performed to determine the appropriate unit root analysis in panel data analysis. Because if there is a cross-section dependency in the series, first generation unit root tests do not take this into account. Therefore, second-generation tests should be used. Homogeneity tests, on the other hand, are used in the selection of cointegration tests and estimation methods according to whether the constant or slope parameters are homogeneous/heterogeneous. The stationarity of the series is determined by unit root tests. Unit root tests are divided into two groups as first generation unit root tests and second generation unit root tests. The cross-sectional dependency is taken into account in determining which of these tests will be used. Different tests are performed to determine the cross-sectional dependency. The time and unit dimensions of the panel data are taken into account while selecting these tests. In the literature, LM test, Pesaran CD test, NLM tests" are frequently used in the detection of CD. In this study, the CD Test developed by Pesaran was used because the time dimension is larger than the unit dimension (T>N) (Tatoğlu, 2020: 238). CD results are given in Table-3.

Table-3: Cross Section Dependency (CD) Test Results

Variables	CD	P-Value
LWG	6.950	0.000*
LGRW	15.920	0.000*
LINF	16.172	0.000*
LCPI	15.915	0.000*
LUNP	5.822	0.000*
LLAB	23.155	0.000*
* denotes significance at the 1%		

Table-3 shows the Pesaran CD Test results for CD. According to the results, the basic hypothesis H0 expressing inter-unit CD is rejected. There is a cross-sectional dependency between the variables between the units. The results obtained are statistically significant at the 1% level. The unit root test to be used in cases where CD is present are the second generation unit root tests. The situation in which the mean, variance and covariance of a time series do not change in a certain time indicates stationarity. In other words, stationarity shows the situation where the statistical properties of the series do not change over time. The stationarity test of the series is provided by unit root tests. The fact that the series contains a unit root indicates that the variables in question are not stationary. Performing econometric analysis with a non-stationary series causes misleading results and a spurious regression problem in the model (Engle & Granger, 1987). In this study, PANICCA unit root test was used to test the stationarity of the series. PANICCA unit root test results are given in Table-4.

Table-4: PANICCA Unit Root Test Results

Level						
Variables	**P_a**	**P-value**	**P_b**	**P-value**	**PSMB**	**P value**
LWG	1.003	.842	1.968	.975	6.548	.999
LGRW	-6.989	.060	-3.332	.040	-1.341	.089
LUNP	-.938	.174	-.946	.172	.055	.521
LLAB	-1.257	.104	-.799	.212	-.865	.193
LCPI	-2.871	.002	-1.725	.042	-1.184	.118
1. Difference						
Variables	**P_a**	**P-value**	**P_b**	**P-value**	**PSMB**	**P-value**
LWG	-10.11	.000*	-3.964	.000*	-2.803	.002*
LGRW	-36.52	.000*	-8.48	.000*	-1.797	.036**
LUNP	-13.12	.000*	-4.93	.000*	-1.89	.029**
LLAB	-27.84	.000*	-7.37	.000*	-1.96	.024**
LCPI	-65.79	.000*	-15.26	.000*	-1.88	.030**
* denotes significance at the 1%, ** denotes significance at the 5%						

According to the PANICCA unit root test results in Table-4, when the variables of 8 OECD countries were examined, it was concluded that the level was not stationary because the probability values were greater than 0.05. The fact that all variables are greater than 5% indicates that the series has a unit root. After taking the first difference of the non-stationary variables, it was determined that the probability values were less than 0.05, that is, they were stationary. Since the unit root test results presented in Table-3 showed that the variables in the model were I (1), the panel data analysis was continued with cointegration tests to test whether there was a cointegration relationship between these variables. In order to determine the cointegration test, it is necessary to determine the cross-section dependency in the model and whether the model is homogeneous or not. For this, Breusch & Pagan LM tests were applied to the model first. Breusch & Pagan LM test results are given in Table-5.

Table-5: Breusch & Pagan LM test

	statistic	p-value
LM	**20.32**	**0.852**
LM_{ajd}	-3.817	0.000
LM_{CD}	1.696	0.089

According to the results of the Breusch & Pagan LM test in Table-5, the T>N Breusch & Pagan (1980) LM test was used when the time dimension was greater than the unit dimension in the panel. For both the variables and the panel model, the H0 hypothesis there is no cross-sectional dependency could not be rejected at 1% significance level. There is no cross-section dependency in the model, so cointegration testing should be continued with first generation tests. For the selection of the first generation cointegration tests to be preferred, it is necessary to determine whether the slope parameters (β_1, β_2 and β_3) are homogeneous according to the units (Doğanay & Değer, 2017: 133). Swamy S homogeneity test was used in order to determine the homogeneity of the model, and the results are given in Table-6.

Table-6: Swamy S Homogeneity Test

Swamy S	
chi2(35) = 130.95*	Prob > chi2 = 0.000
* denotes significance at the 1%	

According to the results of the homogeneity test, the probability values were less than 1% for all country groups. Accordingly, it was decided that the slope coefficients were heterogeneous for each country group. Since all models are heterogeneous and lack of correlation, the analysis continued with the Pedroni (1999, 2004) panel cointegration test, which can be applied to both homogeneous and heterogeneous panels as a cointegration test. In the calculation of the test statistic, the following hypotheses were used for the units that make up the panel:

H0: There is no cointegration relationship in the whole panel.

H1: There is a cointegration relationship for the panel.

Pedroni (1999, 2004) panel cointegration test includes 7 cointegration tests (four panel and three group test statistics) to test the existence of a long-term relationship between the variables. The positive features of Pedroni tests are that they allow more than one explanatory variable (regressor), the cointegration vector varies along different parts of the panel and they allow heterogeneity of errors across cross-section units. Seven different cointegration tests were presented and divided into two different categories in order to cover the within- and between-cross-sectional effects in the panel. The first category contains four tests pooled in the within dimension. The second category includes three other tests in the between dimension (Asteriou & Hall, 2007: 374). The first three of the four tests in the first category are non-parametric tests. The first test is a variance ratio type statistic. The second one is similar to the Phillips Peron (PP) (rho) statistic, and the third one is similar to the PP (t) statistic. The fourth statistic is a parametric statistic similar to the Augmented Dickey Fuller (ADF) (t) statistic. In the second category, the first of the three tests is similar to the PP (rho) statistics, while the other

two are similar to the PP (t) and ADF (t) statistics. Pedroni (1999, 2004) panel cointegration test results are given in Table-7.

Table-7: Pedroni Cointegration Test Results

$\Delta \ln wg_{it}=\alpha_0+ \beta_1 \Delta \ln GRW_{it} + \beta_2 \Delta \ln UNP_{it} +\beta_3 \Delta ln CPI_{it} +\beta_4 \Delta \ln LAB_{it}+\varepsilon_{it}$	
Within-Dimension	**t-statistic**
Panel v-Statistic	1.587
Panel rho-Statistic	-3.527*
Panel PP-Statistic	-6.554*
Panel ADF-Statistic	-3.91*
Between- Dimension	
Group rho-Statistic	-2.615*
Group PP-Statistic	-6.857*
Group ADF-Statistic	-3.391*
* denotes significance at the 1%	

According to the Pedroni cointegration test, in which we investigated the long-term relationship between the real minimum wage, economic growth, inflation, unemployment and labour force participation rate in Table-7, the H0 hypothesis was rejected. Three of the panel statistics from the test results are statistically significant at the 1% level. Three of the group statistics are statistically significant at the 1% significance level. When evaluated in general, it was concluded that there was a co-integrated relationship between the series in six of the seven tests that comprised both panel and group statistics in the Pedroni cointegration test. In this context, the variables of real minimum wage, economic growth, inflation, unemployment and labour force participation rate move together in 8 OECD countries in the long run. The results of the cointegration test indicate that there is a long-term relationship between the variables. Table-8 shows the long-term DOLSMG estimator results of the cointegration relationship for the heterogeneous models of 8 OECD countries.

Table-8 DOLSMG Estimator Results

Model-1	Beta	t-statistic
ΔLGRW	-.01331	-2.02**
ΔLUNP	.004893	.1704
ΔLCPI	-.01959	-3.395**
ΔLLAB	-.9631	-1.995**
**denotes significance at the 5%		

Table-8 shows the estimation of the long-term relationship between ΔLWG and ΔLGRW, ΔLUNP, ΔLCPI, ΔLLAB variables with DOLSMG. Since the long-term t statistics estimated for the ΔLGRW, ΔLCPI, ΔLLAB variables are significant, they affect the ΔLWG variable. However, ΔLUNP does not affect the ΔLWG variable in the long run because the estimated t statistical value is not significant. According to the results of the DOLSMG estimator, it was observed that ΔLGRW, ΔLCPI, ΔLLAB variables had a negative effect on the long-term dependent variable ΔLWG. According to DOLSMG results, the long-term parameter of real minimum wage and economic growth rate was calculated as -0.0133. Accordingly, a 1 unit increase in the growth rate causes a 0.0133-unit decrease in the minimum wage, a 1 unit increase in inflation causes a 0.0195-unit decrease in the minimum wage, and a 1 unit increase in the labour force participation rate causes a 0.96-unit decrease in the minimum wage.

It is accepted in the literature that as a result of the continuous increase in inflation, the minimum wage level will cause a significant loss of real income for the workers and the wage-earners who cannot get a real share of the increase in national income will be adversely affected by this situation. In this case, the result obtained in our study supports the literature.

In economic terms, causality analyzes are used to determine the cause-effect relationships between the real minimum wage and macroeconomic variables, to decide from which variable to the other the relationship is, and to adapt it to daily life. In this part of the study, the existence of a causal relationship was tested with Granger causality analysis since the panel data of 8 OECD countries were homogeneous. Table-9 includes the Granger causality test results.

Table-9: Granger Causality Test Results

Direction of Relationship	Chi2 P	P-value	Evaluation
ΔLWG → ΔLGRW	5.233	0.073***	H_0 Rejected
ΔLGRW→ ΔLWG	6.332	0.042**	H_0 Rejected
ΔLWG → ΔLUNP	22.833	0.000*	H_0 Rejected
ΔLUNP→ ΔLWG	19.295	0.000*	H_0 Rejected
ΔLWG → ΔLCPI	7.080	0.000*	H_0 Rejected
ΔLCPI→ ΔLWG	7.176	0.000*	H_0 Rejected
ΔLWG → ΔLLAB	0.330	0.848	H_0 can not be rejected
ΔLLAB→ ΔLWG	4.943	0.084***	H_0 Rejected

H_0: not a Granger cause; H_1: Granger cause.

* 1%, **5% and ***10% represent significance levels.

As can be seen from the results of Granger causality tests, the null hypothesis stating that there is no causal relationship from real minimum wage to economic growth is rejected. From this point of view, it is revealed that there is a bidirectional causality relationship from real minimum wage to economic growth, unemployment rate and inflation rate in OECD countries. That is, real minimum wage is Granger cause of economic growth, unemployment and inflation, while economic growth, unemployment and inflation rate are also the Granger cause of the real minimum wage. It turns out that there is a one-way causality relationship from the real minimum wage to the labour force participation rate in OECD countries. In other words, while real minimum wage is not Granger cause of labour force participation rate, labour force participation rate is Granger cause of real minimum wage.

CONCLUSION

It is considered that the minimum wage, which is paid for a working day or month and defined as the wage sufficient to meet the compulsory needs of the worker, has an effect on many economic variables, especially employment. The minimum wage not only concerns the country itself on a micro scale, but also attracts the attention of many organisations on a macro scale as it has a universal character. The minimum wage policies implemented by countries include some differences. These differences arise from the fact that the social priorities, economic structures and political processes of the countries do not have the same characteristics. Even in the same country, the minimum wage regulations lose their validity over time, and need to be revised. For this reason, the minimum wage practices are under the influence of many variables and give ideas to those concerned as a reflection of the current situation of the country. In this context, this study analyses the relationship between real minimum wage, labour force participation, unemployment, inflation and economic growth rates in eight OECD country groups in order to contribute to the literature.

It was concluded that there is a cointegrated relationship between the variables used in the findings obtained from the study, and this relationship is negative for economic growth, labour force participation rate and inflation rate according to the long-term DOLSMG estimator results. With the Granger causality analysis, it was concluded that there is a bidirectional causality relationship between the real minimum wage and economic growth, inflation and unemployment, and that there is a one-way causality relationship from the labour force participation rate to the real minimum wage. The results of the literature review and analysis carried out in the research show us that there are no economic assumptions and predictions that are valid all the time and everywhere. Economic hypotheses may change from country to country, from society to society, cyclically, and the positive or negative effects of the minimum wage vary according to country or sector conditions. Governments and national economic units constantly intervene in the economy and its variables according to their own scales and can steer them in the direction they want. Therefore, it is not very possible to find a long-term general relationship between economic variables, even if it is valid in the short run. It is considered that it will be beneficial for the general balance of the economy and the general welfare level to increase the minimum wage by considering the economic situation of the country in terms of employment and unemployment, by comparing it with the productivity and growth increases in terms of distribution, and by considering the real increase rate in line with the actual inflation and expected inflation.

REFERENCES

Akın, F. (2017). Asgari Ücretteki Artışın Ekonomik Etkileri. İş ve Hayat, 2 (4), 139-154.

Akyıldız, H. & Karabıçak, M. (2002). Verimlilik Ücret İlişkisinin Analizi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7 (2), 57-76.

Altınöz, U. (2021). Asgari Ücret, İşsizlik, Ekonomik Büyüme ve Enflasyon Bağlamında Türkiye'nin Emek Piyasası Analizi. 2. Uluslararası Sosyal Bilimler ve İnovasyon Kongresi, 24-25 Mayıs 2021, Anakara, 253-271.

Asteriou, D. & Hall, S. G. (2007). Applied Econometrics: A Modern Approach Using Eviews and Microfit (Revisited Edition). New York: Palgrave Macmillan.

Bilir, H. (2017). Yeni-Keynesyen İktisatta Ücret Yapışkanlıkları. Politik Ekonomik Kuram, 1 (1), 188-213.

Blais, A., Cousineau, J.-M. & McRoberts, K. (1989). The Determinants of Minimum Wage Rates. Public Choice, 62 (1), 15-24

Breusch, T. S. & Pagan, A. R. (1980). The Lagrange Multiplier Test and its Applications to Model Specification in Econometrics. The Review of Economic Studies, 47 (1), Econometrics Issue, 239-253.

Bulut Çevik, Z. B. & Solmaz Macit, S. (2017). Türkiye'de Asgari Ücretin Kısa Dönem Belirleyicileri: Nedensellik Analizi. Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 3 (3), 429-445.

Doğanay, M. A. & Değer, M. K. (2017). Yükselen Piyasa Ekonomilerinde Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve İhracat İlişkisi: Panel Veri Eşbütünleşme Analizleri (1996-2014). Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7 (2), 127-145.

Eğilmez, M. (2015). Asgari Ücret Artışının Artıları ve Eksileri. https://www.mahfiegilmez.com/2015/11/asgari-ucret-artsnn-artlar-ve-eksileri.html, 27.03.2023.

Eğilmez, M. (2022). Asgari Ücret Artışının Mikroekonomik ve Makroekonomik Etkilerinin Analizi. https://www.mahfiegilmez.com/2022/12/asgari-ucret-artsnn-mikroekonomik-ve.html, 27.03.2023.

Engle, R. F. & Granger, C. W. J. (1987). Cointegration and Error Correction: Representation, Estimation and Testing. Econometrica, 55 (2), 251-276.

Ergül, H. F. (2006). Kurumlarda Ücret, Ücret Sistemleri ve Ücret-Başarı İlişkisi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 5 (18), 92-105.

Giovanis, N., Konstantinidis, C. & Tsiouni, M. (2021). Factors affecting minimum wage in developed and less developed countries. http://www.bluepenjournals.org/ijsris/pdf/2021/July/Giovanis_et_al.pdf, 29.04.2023.

Korkmaz, A. & Çoban, O. (2006). Emek Piyasasında Asgari Ücret, İşsizlik ve Enflasyon Arasındaki İlişkilerin Ekonometrik Bir Analizi: Türkiye Örneği (1969-2006). Maliye Dergisi, (151), 16-22.

OECD (2023). OECD Data. https://data.oecd.org/, 02.02.2023.

Özyiğit, M., Çelik, A. & Petek, A. (2019). Türkiye'de 1980 Sonrası Reel Asgari Ücretin Belirleyicileri. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2575999, 26.03.2023.

Pedroni, P. (1999). Critical Values for Cointegration Tests in Heterogeneous Panels with Multiple Regressors. https://web.williams.edu/Economics/wp/pedronicriticalvalues.pdf, 03.04.2023.

Pedroni, P. (2004). Panel Cointegration: Asymptotic and Finite Sample Properties of Pooled Time Series Tests with an Application to the PPP Hypothesis. Econometric Theory, 20 (3), 597-625.

The World Bank (2023). Databank. https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators, 02.02.2023.

Tütüncü, A. & Gönülaçan, A. (2018). Asgari Ücret ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Türkiye Örneği. AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18 (2), 65-77.

Vázquez, R. M. C., Esquivel, G. & Hernández, A. S. S. (2017). The impact of the minimum wage on income and employment in Mexico. https://www.cepal.org/sites/default/files/publication/files/42667/RVI122_Campos.pdf, 27.03.2023.

Waltman, J. & Pittman, S. (2002). The Determinants of State Minimum Wage Rates: A Public Policy Approach. Journal of Labor Research, 23, 51-56.

Yerdelen Tatoğlu, F. (2020). Panel veri ekonometrisi (5.Basım). İstanbul: Beta Yayınevi.

KUDÜS'TE BİR 13. YÜZYIL KÜLTÜR MİRASI ŞEYH CERRAH TÜRBESİ VE YERLEŞİM YERİ

A 13th CENTURY CULTURAL HERITAGE SHEIKH JARRAH SHRINE AND SETTLEMENT IN JERUSALEM

Azize GELİR ÇELEBİ

Doktora Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID NO: 0000-0002-6501-0969

Nuran KARA PİLEHVARİAN

Prof. Dr. Öğr. Üyesi, Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID NO: 0000-0002-0021-2076

ÖZET

Tam adı Hüsameddin b. Şerafeddin Îsâ el-Cerrâhî olan Şeyh Cerrah, Selahaddin Eyyubi'nin doktoru ve emirlerinden biridir. Şeyh Cerrah Kudüs'te vefat etmiş (1201) ve bugün de halen kendi adı ile anılan mahalleye defnedilmiştir. Defnedildiği yere de bir türbe ve bir zaviye inşa edilmiştir. Böylece burası Müslümanlar için önemli bir ziyaretgah olmuştur. Söz konusu zaviye Cerrahi Zaviyesi adı ile bilinmektedir.

Şeyh Cerrah mahallesi surlarla çevrili eski Kudüs kentinin yaklaşık 2 kilometre kuzeyinde yer almaktadır. Mahalle için Şeyh Cerrah adının ne zaman kullanılmaya başlandığı bilinmemektedir. Ancak Cerrahi Zaviyesinin 13. yüzyıldan beri var olması, çok eski olabileceğini düşündürmektedir. 19. yüzyılda Kudüs sur içi bölgesinde artan nüfusa paralel olarak artan konut ihtiyacı sebebiyle sur dışında da yapılaşmaya izin verilmeye başlanmıştır. 19. yüzyıla kadar tarla statüsünde ve tasarruf hakkı Müslümanlarda olan Şeyh Cerrah Mahallesi'nin bulunduğu alan da bu dönemde yapılaşmaya açılmıştır. Böylece Osmanlı tapu kayıtlarına göre mahalledeki ilk yerleşim 1866 senesinde başlamıştır. Bu tarihe kadar Şeyh Cerrah, Nazmi Jubeh'e göre şehrin ileri gelenlerinin yazları ve bazı hafta sonları aileleriyle birlikte burada bulunan üzüm bağları arasında güneşin ve temiz havanın tadını çıkardığı bir şehir dışı alandı. 19. Yüzyılda yapılaşmaya açılmasıyla birlikte Şeyh Cerrah Mahallesi sur dışında oluşan ilk mahalle oldu.

Zaviyeler dini eğitimin verildiği kurumlar olmanın yanı sıra farklı amaçlarla da kullanılmışlardır. Zaviyeler vakıf olarak kurulmuş yapılardır ve masrafları vakıf gelirlerinden karşılanır. Ancak zaman içerisinde vakıf gelirleri azalan hatta tükenen yapılar da olabilir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi–Osmanlı Arşivinde bulunan 25 Eylül 1898 tarihli bir belgeden de Şeyh Cerrah Zaviyesi ve türbesinin 19. Yüzyıl sonlarında gelirinin kalmadığı görülmektedir. Ayrıca belge ekinde bulunan keşif layihasına onarım için gerekli masraf da düşülmüştür. Yapının bakım ve onarımı için gerekli masrafın devlet ileri gelenleri ve mahalle halkının yardımı ile karşılanacağı anlaşılmaktadır. Arşiv dosyası içinde yapı topluluğu ile ilgili bu yazılı belge dışında ayrıca yapıya ilişkin çizimler de yer almaktadır. İki sayfa halinde bulunan bu çizimlerde zaviyenin kat planları ve caminin planı,

zaviyenin cephe görünümü, cami ve minare eklendikten sonra külliyenin nasıl görüneceğini gösteren cephe çizimi de bulunmaktadır.

Bildirinin amacı, mevcut literatürde hakkında çok fazla bilgi bulunmayan Kudüs'te 13. yüzyıldan kalma bir Türk-İslam kültür mirası olan Şeyh Cerrah yapı topluluğunun, arşivde bulunan çizim-döneme ait belgelere dayanarak tanıtımını ve değerlendirmesini yapmak, böylece Osmanlı-Kudüs Mimarlık Tarihi literatürüne katkı sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Şeyh Cerrah Zaviyesi, Şeyh Cerrah Mahallesi, Cerrahiye, Kudüs, 19. yüzyıl.

SUMMARY

Sheikh Jarrah, full name Husamuddin b. Sharfuddin Isa al-Cerrahî, is one of Salahaddin Eyyubi's doctor and one of his orders. Sheikh Jarrah died in Jerusalem (1201) and was buried in the neighborhood still known by his name today. A shrine and a zawiya were built at the place where he was buried. Thus, this place became an important destination for muslim visitors. The zawiya in question is known as the Jarrahiyya Zawiya.

The Sheikh Jarrah neighborhood is located approximately 2 kilometers north of the walled old city of Jerusalem. It is not known when the name Sheikh Jarrah began to be used for the neighborhood. However, the fact that, the Jarrahiyya Zawiya has existed since the 13th century suggests that it may be very old. In the 19th century, due to the increasing need for housing in parallel with the increasing population in the city walls of Jerusalem, construction outside the city walls was also allowed. The area where Sheikh Jarrah Neighborhood was located, which had the status of a field and the right of disposal of Muslims until the 19th century, was also opened for construction in this period. Thus, according to Ottoman land registry records, the first settlement in the neighborhood started in 1866. Until that date, Sheikh Jarrah was, according to Nazmi Jubeh, a settlement where the notables of the city enjoyed the sun and fresh air with their families in the summer and some weekends among the vineyards here. With the opening of construction in the 19th century, Sheikh Jarrah Neighborhood became the first neighborhood to be formed outside the city walls.

Zawiyas were used for different purposes as well as being institutions where religious education was given. Zawiyas are structures established as waqf and their expenses are covered from waqf incomes. However, there may be structures whose waqf incomes decrease or even run out over time. From a document dated September 25, 1898 found in the State Archives of the Presidency of the Republic of Turkey-Ottoman Archives, it is seen that the Sheikh Jarrah Zawiya and its shirine had no income at the end of the 19th century. In addition, the cost required for the repair has been deducted in the discovery statement attached to the document. It is understood that the necessary expenses for the maintenance and repair of the building will be met with the help of the notables of the state and the people of the neighborhood. In addition to this written document about the building community, there are also drawings related to the building in the archive file. In these two-page drawings, there are also the floor plans of the zawiya and the plan of the mosque, the facade view of the zawiya, and the facade drawing showing how the complex will look after the mosque and minaret are added.

The aim of the paper is to introduce and evaluate the Sheikh Jarrah building community, which is a Turkish-Islamic cultural heritage dating back to the 13th century in Jerusalem,

which does not have much information about in the current literature, based on the drawings and documents from the period in the archive. Thus, it is aimed to contribute to the literature of Ottoman-Jerusalem Architectural History.

Keywords: Sheikh Jarrah Zawiya, Sheikh Jarrah Neighborhood, Jarrahiyya, Jerusalem, 19th century.

GİRİŞ

Yer yüzündeki en eski yerleşim yerlerinden biri olan Kudüs, Suriye, Mısır, Akdeniz ve Ölü Deniz arasında yer almaktadır. Kudüs'ün tarih öncesi dönemleriyle ilgili bilgiler, şehrin kuzeyinde yer alan Eriha bölgesinde yapılan kazılardan elde edilmiştir. Bu kazılar neticesinde M.Ö. 10.000'lere tarihlenen yerleşim yerlerine ulaşılmıştır. Bu tarihlerde bir dizi şehir devletleri gibi örgütlenen Kenanlılar (Canaanities) tarih sahnesine çıkmıştır. Kenanlıların bir kolu olan Yebusiler (Jebusites) de bugün Kudüs'ün bulunduğu yerde Yebus şehrini kurdular.

MÖ. 1000'lerde Kral Davud Kudüs şehrini Yebusiler'den alarak başkent yapmıştır. Kral Davud'dan sonra yerine oğlu Kral Süleyman geçmiştir. Gerek Kral Davud gerekse Kral Süleyman döneminde İsrailoğulları en parlak dönemlerini yaşamıştır. Hz. Süleyman Döneminde yaptırılan mabet şehrin odağını oluşturmuş şehir mabet etrafında şekillenmiştir. Süleyman'ın vefatından sonra (MÖ. 931) krallığı ikiye bölünmüş, Kuzeyde İsrail, güneyde ise Yehuda Krallığı yer almıştır. Kudüs, güneydeki Yehuda Krallığı'nın merkezi olmuştur. Asurlular MÖ. 720 civarında kuzeydeki İsrail Krallığı'nı, MÖ. 586'da ise Babiller güney krallığını ele geçirmiştir. Babil Krallığı MÖ. 538'de Persler tarafından yıkılınca Kudüs Pers egemenliğine girmiştir.

MÖ. 332 yılında ise Kudüs, Makedonyalı Büyük İskender'in hakimiyetine girmiştir. Büyük İskender'in ani ölümünden sonra (323) Kudüs'ü önce Ptolemialar, MÖ. 198'den sonra ise Selevkit/Selevkoslar yönetmiştir. MÖ. 168'den MÖ. 63'e kadar Makkabiler, Kudüs'e hakim olmuşlardır.

MÖ. 63 yılına gelindiğinde Roma lideri Pompeius (MÖ. 89-48), Kudüs'ü ele geçirmiştir. Böylece Kudüs'ün Roma ile sürecek olan 700 yıllık ilişkisi de başlamıştır. Yaklaşık iki yüz yıl pagan Roma kimliğini koruyan Kudüs kenti, Constantinus'un (MS. 306- 337) Hıristiyanlığı benimsemesi ile birlikte Hıristiyan Roma şehri görüntüsüne bürünmüştür. 638 senesinde Hz. Ömer tarafından fethedilen Kudüs, bir İslam toprağı haline gelmiştir. 1099 yılında Haçlıların Kudüs'e egemen olmasına kadar geçen 461 yıl boyunca İslam toprağı olarak kalmıştır. Kudüs 1192 'de Selahaddin Eyyubi tarafından Haçlılardan alınarak tekrar İslam hakimiyetine girmiş ve önce Eyyubilerin (1187-1250), sonrasında ise Memluklerin (1250-1517) yönetiminde kalmıştır. 1517'de Osmanlı topraklarına katılan Kudüs, 1917'de İngilizlerin eline geçinceye kadar 400 yıl Osmanlı toprağı olmuştur.

1. Şeyh Cerrah'ın Şahsiyeti ve Şeyh Cerrah Mahallesi

Şeyh Cerrah, Eyyubiler (1187-1250) döneminde yaşamış, Selahaddin Eyyubi'nin özel doktoru ve emirlerinden biridir. Selahaddin Eyyubi zamanında, bugün eski Kudüs olarak adlandırılan surlarla çevrili kentin dışında kalan alanlar, Selahaddin Eyyubi'nin ordusunda görev yapan Şeyh Cerrah gibi subaylara tımar olarak tevcih edilmiştir (Kark, Landman, 1980:114). Cerrah unvanı kendisine tıptaki uzmanlığından dolayı verilen bir unvandı. Kudüs'ün alınmasından sonra kendisine tımar olarak verilen yere, Cerrahiyye Zaviyesi adı ile bilinen bir zaviye kurmuştur (https://www.jerusalemstory.com/en/article/sheikh-jarrah-northern-gateway-jerusalem).

Şeyh Cerrah Kudüs'te vefat etmiş, Şeyh Cerrah Zaviyesi'ne defnedilerek mezarının üzerine de kubbeli bir türbe yapılmıştır (Akkaya, 2020:266). 15. yüzyıl Kudüs'ü hakkında bilgi veren tarihçi Mücireddin el-Hanbeli, Şeyh Cerrah Zaviyesi'nden, Cerrahiyye Zaviyesi olarak bahseder. Zaviyenin, Kudüs'ün kuzey ucunda yer aldığını, bir vakfı ve belli idari işlevlerinin olduğunu nakleder. Bu zaviyenin, Selahaddin Eyyubi'nin adamlarından, Şeyh Cerrah'a atfedildiği ve kendisinin mezarının da burada bulunduğunu, ayrıca yapının Kıble yönünün karşısında, Şeyh Cerrah'ın adamları olarak bilinen birkaç mücahidin mezarlarının da yer aldığını ekler (Jubeh, 2021: 130). Mücireddin el-Hanbeli ayrıca zaviyenin Şeyh Cerrah tarafından kurulduğunu aktarır. Bu bilgiler doğrultusunda zaviyenin yapım tarihinin en erken 1187 olabileceği varsayılmaktadır (Hawari, 1998:176).

Şeyh Cerrah zaviye ve türbesi eski Kudüs şehrinin yaklaşık 2 km kuzeyinde ve bugün hâlâ kendi adı ile anılan Şeyh Cerrah Mahallesinde yer almaktadır (Bkz. Figure 1). Mahallenin tam olarak ne zaman bu isimle anıldığı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Lakin Şeyh Cerrah zaviye ve türbesinin 13. yüzyıldan beri burada bulunması, oldukça eski olabileceğini düşündürmektedir (Judeh, 2021:131).

Kudüs şehrinin dışında kalan (eski sur içi Kudüs) yerlerde yerleşime Osmanlı kale nizamı gereğince izin verilmemekteydi. Kudüs şehir halkı sur içinde yaşamaktaydı ve akşam olunca güvenlik gereği surlarda bulunan kapılar akşam saatlerinde kitlenip, sabah saatlerinde açılırdı (Aydın, 2021). Ancak 19. yüzyılın ortalarında bir takım değişiklikler gözlemlenmeye başlamıştır. Kudüs kentinin kuzeyinde bulunan Müslüman yerleşimlerine kolay erişim sağlayan ve uzun zamandır kapalı olan Hirodes/Herod Kapısı açılmıştır. Ayrıca şehir kapılarını kapatmak yerine karanlık saatlerde açık kalmasına da izin verilmiştir. Nablus Yolu'nun 19. yüzyılın sonunda Osmanlı Hükümeti tarafından asfaltlanması da sur dışındaki evlere erişimi kolaylaştırmıştır (Kark, Landman, 1980:130).

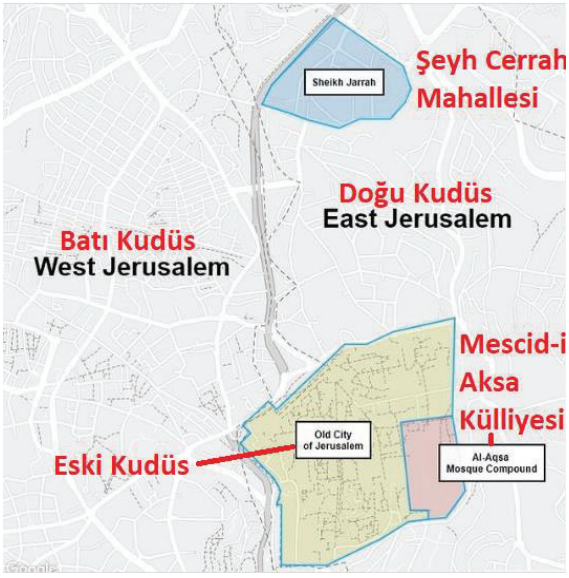

Figure 1 Şeyh Cerrah Mahallesi (https://www.instagram.com/p/CO0ZzEng3jQ/)

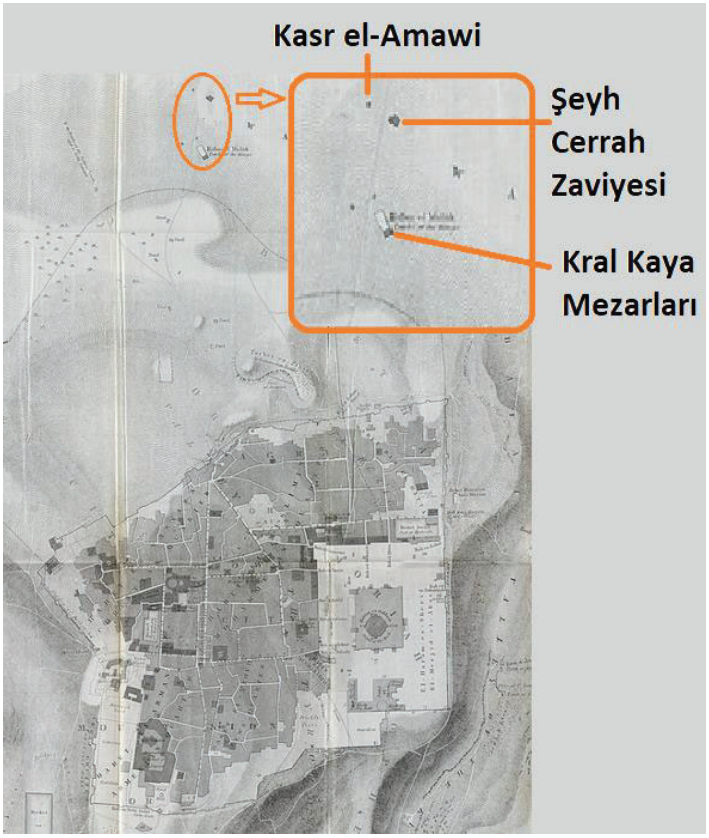

Figure 2 1841 tarihli Kraliyet Mühendisleri Haritası'nda Şeyh Cerrah Türbesi

(https://stringfixer.com/tr/Cartography_of_Jerusalem)

19. yüzyılın ikinci yarısından önce Şeyh Cerrah adı, metinlerde ve haritalarda, modern yerleşim mahalleleri ortaya çıkmadan önce, şehrin kapılarının dışında kalan birkaç binanın bulunduğu yer olarak geçmekteydi (Bkz. Figure 2). Bunlardan bir tanesi Şeyh Cerrah Türbesi'nin karşısında bulunan ve 17. yüzyılda yapılan, iki katlı, düz damlı, taş bir bina alan Kasr[1] el-Amawi'ydi (Bkz. Figure 5). İçerisinde bir un değirmeni de bulunan bu binanın çevresinde asmalar ve zeytin ağaçlarının yer aldığı geniş bir arazi bulunmaktaydı (Kark, Landman, 1980: 118). Ayrıca 1841 haritasında görünen bir diğer önemli yapı da Kral Kaya Mezarları'dır. Şeyh Cerrah Zaviyesi'nin güneyinde, Kudüs eski kentinin 820 metre kuzeyinde yer almaktadır. Kral Mezarları olarak bilinen ve bir dizi mezardan oluşan bu yapı topluluğu sokak seviyesinin yaklaşık 5,5 metre[2] altında bulunan bu büyük mezarlar MS 45 yılında Mezopotamya Kraliçesi Helena (Adiabene) tarafından, o ve oğulları Kudüs'e yerleşip Yahudiliğe geçtikten sonra inşa edilmiştir. Kral Mezarları'nın adı Arapça Qubur es-Salatin olarak bilinmekte, haritalarda bu isimle geçmektedir

(https://www.jerusalempedia.com/Tombs_of_the_Kings.html).

Şeyh Cerrah Türbesi'nin bulunduğu bölge özellikle, şehrin ileri gelen kişilerinin yazları ve bazı hafta sonları aileleriyle birlikte, burada bulunan üzüm bağları arasında güneşin ve temiz havanın tadını çıkardığı bir şehir dışı alan olarak bilinmekteydi. 19. yüzyılda yapılaşmaya açılmasıyla birlikte Şeyh Cerrah Mahallesi, sur dışında oluşan ilk mahalle olmuştur (Judah, 2021:131). 19. yüzyılda Kudüs'ün sur içi bölgesinde artan nüfusa paralel olarak gerçekleşen konut ihtiyacı sebebiyle, sur dışında da yapılaşmaya izin verilmeye başlanmıştır. Bunun ilk

[1] Savunma amacı ile yapılmış olan yerlere verilen isimdir. Aynı zamanda hükümdarların şehir dışında yaptırmış oldukları küçük saray ve köşklere de denir.

[2] Ölçü 18 fit olarak verilmiştir. 1 fit 0,3048 metre olduğundan hesaplama buna göre yapılmıştır.

örneği 1850'lerde İngilizler ve Ruslara bazı (hastane, postane, ticari kurumlar gibi) binalar inşa etme izninin verilmesi ile gerçekleşmiştir (Aydın, 2021).

Tanzimat Fermanı ile birlikte mülkiyet hakkının tanınarak taşınmazların kayıt altına alınması, 21 Mayıs 1847 tarihli "Tapu Hakkında İcra Olunacak Nizamat" (Tüzük) ile başlamıştır. Hak sahiplerine tuğralı tapu senetleri verilmiş, taşınmaz kayıtları muhafaza edilmeye başlanmıştır. 1858 tarihinde 132 maddeden oluşan "Arazi Kanunname-i Hümayunu" çıkarılarak mülkiyet düzeni daha sağlam temellere oturtulmaya çalışılmıştır. Kudüs Kazasına ait Vakf-ı Atik Defterlerinin 1. cildinde tapu kayıtlarının tescil tarihi 9 Haziran 1866 (Hicri 25 Muharrem 1283) tarihinden başlamaktadır. Bu ciltte 2.797 adet vakıf belirtmeli tapu kaydı bulunmaktadır. Kazada oluşturulan ilk vakıf kaydı Kudüs kaza Merkezine ait "Tarla" vasıflı, 4 Dönüm tarlaya sahip olan Abdarya bin-i Halil rızasıyla ve 3.000 kuruş bedel ile Hüseyin bin-i Abdusselam Kabbani adına satış yolu ile tesis edilmiştir. Bu tapu kaydı üzerinde "Evkafa mülhak İbrahim ve Mahmud ve Mesud'un Kudüs-i Şerif haricinde Şeyh Cerrah nam mahalde kain zaviyeleri" ifadesi yer almaktadır (Torun;Şahin, 2018:617-618). Anlaşılacağı üzere Şeyh Cerrah Mahallesi'ndeki ilk yapılaşma izni de 1866 senesinde Hüseyni ailesine verilmiştir. Hüseyni ailesi satın aldıkları arazi üzerine ev inşa etmiştir (Aydın, 2021). Hüseyni ailesinin ileri gelenlerinden Rabah el-Hüseyni, Cerrahi türbesi ve camisinin yakınına bir villa inşa etmiş, 1876'da bu villaya ilaveler yapılmıştır. Ayrıca Hüseyni ailesinin diğer üyeleri Rabah'ın konağının yakınına evler inşa etmeye başladılar. Hüseyni ailesinin bu mülk edinimlerinden sonra bölge zamanla "Hüseyni Mahallesi" olarak da anılmaya başlamıştır. Bu bölge Şeyh Cerrah Türbesi'nin güneyidir. (Sebbagh, 2017: 106). 1890'ların ortalarına gelindiğinde Şeyh Cerrah Mahallesi'nin güneyinde oluşan bu yerleşim bölgesinde altı konut bulunuyordu: Bunların üç tanesi Yunus el-Hüseyni, Rabah el-Hüseyni ve Salim el-Hüseyni olmak üzere Hüseyni ailesine, ikisi Nuseiba ailesine ve biri Afifi ailesine aitti. Şeyh Cerrah'ın kuzeyinde ise 1870'ler ile 1890'lar arasında ayrı bir çekirdek ortaya çıktı. Bu bölgede ise Cerallah ailesine ait iki ev, Rashid en-Nashashibi'nin evi, Ribhi Murad'ın evi ve daha batıda iki ev daha bulunuyordu (Kark, Landman, 1980: 123).

19. yüzyılın ortalarında Osmanlı Devleti artan nüfus doğrultusunda, şehrin genişleme ihtiyacına cevap bulabilmek, sınırların güvenliğini sağlamak ve bedevileri yerleşik düzene geçirmek amacıyla Filistin'nde; Baisan, Caesarea (Kayserya), Beersheba (Birüssebi), Auja ve Acre (Akka) gibi yeni şehirler inşa etti. Yeni şehirler ve yerleşim bölgeleri için planlar yaptılar (Bkz. Figure 3). İnşa edilecek bu şehirler için ızgara planı uyguladılar (Biger, 2013:23). Ancak Şeyh Cerrah Mahallesi için özellikle 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında böyle bir imar planın bulunmamasından mahallenin daha eski olduğunu anlaşılmaktadır.

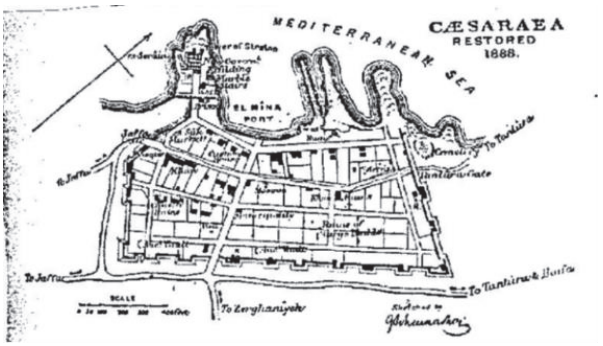

Figure 3 Kayserya Kent Planı 1888 (Biger, s. 27.)

Figure 4 Beersheba Kent Planı (https://www.researchgate.net/publication/273793598_Ruling_the_Desert_Ottoman_and_British_Policies_towards_the_Bedouin_of_the_Negab_and_Transjordan_Region_1900-1948/figures?lo=1)

20. yüzyıla kadar hızlı bir gelişim gösteren Şeyh Cerrah Mahallesinde, 1905 yılı sayımlarına göre 167 Müslüman aile yaşamaktaydı (Reiter;Lehrs, 2010:14). 19. Yüzyılda yaşanan nüfus artışı doğrultusunda Şeyh Cerrah Zaviyesi'ne de bir cami ve minare eklendiği görülmektedir (Bkz. Figure 4).

Figure 5 Şeyh Cerrah Cami ve Türbesi-1900 (https://rarehistoricalphotos.com/jerusalem-ottoman-rule-pictures-1900-1918/)

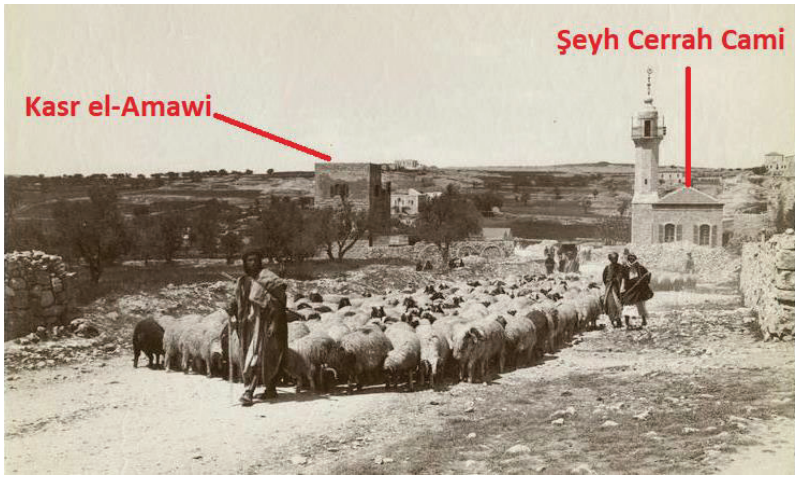

Figure 6 Kasr el-Amawi ve Şeyh Cerrah Cami (https://digitalcollections.nypl.org/items/510d47d9-77de-a3d9-e040-e00a18064a99)

2. Şeyh Cerrah Yapı Topluluğu Mimarisi

Şeyh Cerrah Zaviye ve Türbesi, yardımlaşma ve dayanışmanın önemli bir parçası olan vakıf eserlerdir. Şehirlerin kurulmasında ve gelişmesinde rol oynayan vakıf yapılarının kendilerine ait gelirleri bulunur ve bu sayede süreklilik sağlarlar (Gelir Çelebi, 2017:2). Bazı durumlarda vakıfların gelirinin azaldığı ya da kalmadığı görülür. Şeyh Cerrah için de 19. Yüzyılda aynı durum görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi–Osmanlı Arşivi'nde bulunan 25 Eylül 1898 tarihli bir belgede Şeyh Cerrah vakfının artık gelirinin

kalmadığı, ihtiyacı olan bakım ve onarımın yapılabilmesi için gerekli masrafın on dokuz kuruş sim mecidiye (gümüş mecidiye) hesabıyla elli sekiz bin yedi yüz seksen kuruş yetmiş beş santim[3] tutacağı belirtilmiştir. Söz konusu masrafın, Padişah hazretlerine ilaveten devlet ileri gelenleri ve mahalle ahalisinin yardımları ile gerçekleştirileceği anlaşılmaktadır (BOA. HH.THR. 351/28). Aynı arşiv dosyası içerisinde yapı topluluğu ile ilgili bu yazılı belgenin dışında yapıya ilişkin çizimler de bulunmaktadır. İki sayfa halinde bulunan bu çizimlerde zaviyenin kat planları ve caminin planı, zaviyenin cephe görünümü, cami ve minare eklendikten sonra külliyenin nasıl görüneceğini gösteren cephe çizimi de bulunmaktadır (Bkz. Figure 7).

Figure 7 1931 tarihli hava fotoğrafında zaviye, türbe ve caminin görünümü (https://www.loc.gov/pictures/resource/matpc.22158/)

[3] Bazı ülkelerde kullanılan para biriminin yüzde birine eşit olan küçük para birimi.

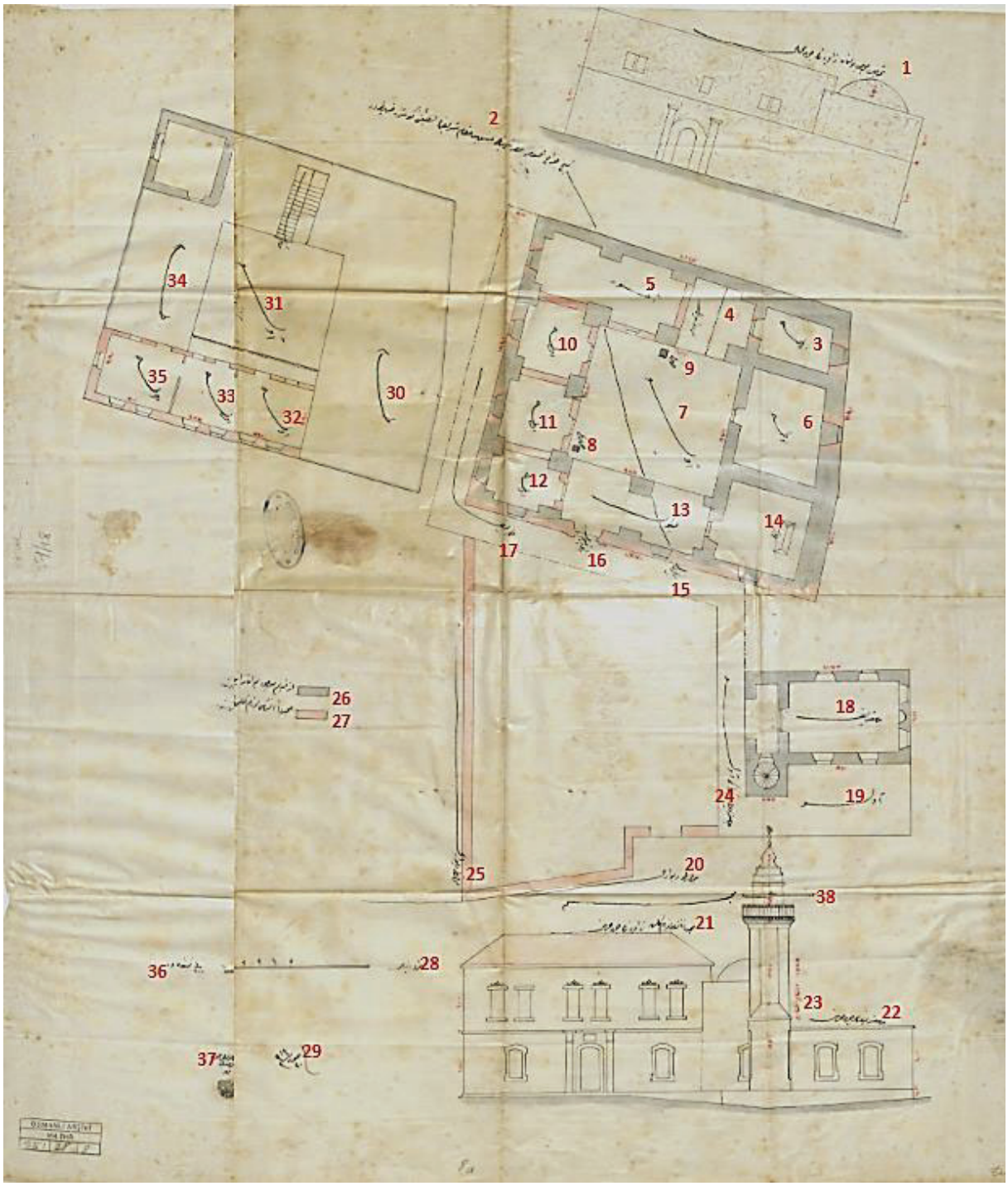

Figure 8 Şeyh Cerrah Zaviye ve Türbesi (BOA. HH.THR. 351/28)

Arşivde bulunan çizim üzerinde yön okları bulunmamaktadır. Caminin mihrabı referans alınarak yönler tayin edilmiştir. 1 numara ile gösterilen çizim zaviyenin mevcut cephesini göstermektedir. 2 numara da ise zaviyenin kat planları yer almaktadır. 1. kat planında (çizimde 15 numara) 16 numara ile gösterilen yer zaviyenin kapısıdır. Girişten bir hole geçilir (çizimde 13 numara livan yazmaktadır). Holün sağında bulunan ve çizimde 15 numara ile gösrerilen yer Şeyh Cerrah'ın mezarının bulunduğu türbedir (Bkz. Figure 4,5,6,7). Kare plana sahip türbenin üzeri kubbe ile örtülüdür. 7 numara ile gösterilen yer avludur. Avlu içerisinde iki adet sarnıç bulunmaktadır. Sarnıçlar 8 ve 9 numara ile gösterilmiştir. Zaviye ortada

bulunan bir avlu ve onun etrafında bulunan odalardan oluşmaktadır. 3,6,10,11,12 numaralar ile gösterilen yerler oda olarak geçmektedir. 5 numara ile gösterilen yer ise ahırdır. Üst kata geçiş doğu yönünde bulunan ve çizimde 4 numara ile gösterilen merdivenlerden sağlanmaktadır. 31 numara ile gösterilen yer avlu (ikinci kat), 30 ve 34 numara ile gösterilen yerler dam olarak geçmektedir. Batı yönünde bulunan ve 32,33,35 numaralarla gösterilen yerler oda olarak tanımlanmıştır. İkinci kat kuzey doğu köşesinde bir mekan yer almaktadır. Çizim üzerinde herhangi bir bilgi verilmediğinden hangi amaçla kullanıldığı bilinmemektedir. Zaviyenin kuzey yönünde bulunan ve 17 numara ile gösterilen yer yoldur. 24 ve 19 numaralar avludur. 18 numara camiyi göstermektedir. Dikdörtgen planlı caminin üzeri çizimde düz dam olarak gösterilmektedir. Ancak 1900 tarihli fotoğrafta caminin üzerinin kırma çatı ile örtülü olduğu görülmektedir (Bkz. Figure 4). Çizim üzerinde 22 numara caminin cephe ciheti olarak geçmektedir. 23 numara minarenin yüksekliği, 38 numara da ise minare yazmaktadır.

Çizim üzerinde gri renkli yerler (26 numara) mevcut bulunan binayı, pembe renk ile gösterilen yerler (27 numara) yeniden (müceddeden) inşa edilmesi gereken yerleri göstermektedir. 20 ve 25 numaralar muhafaza duvarıdır. Zaviyenin batı yönü bu çevre duvarı ile çevrilmiştir. Çizim üzerindeki 21 numara zaviyenin yeniden inşa edildikten sonraki cephesini göstermektedir. Çizimde zaviyenin üzerinin kırma çatı ile örtülü olduğu görülmektedir (Bkz. Figure 7). Ancak 1931 tarihli hava çekimlerinde zaviyenin üzerinde kırma çatı olmadığı görülür (Bkz. Figure 6). Söz konusu çizimde zaviyenin duvarlarının oldukça masif olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca çizimde mazgal pencerelerin tercih edildiği görülmektedir. Dış cepheden içeriye doğru genişleyen bu pencere özellikle savunma amaçlı yapılan yapılarda çokça tercih edilmektedir. Bu durumlar Şeyh Cerrah Türbe ve Zaviyesi'nin oldukça korunaklı bir yapı olarak yapıldığını göstermektedir.

Çizim üzerinde verilen diğer bilgiler ise; 28 numara metre mikyası, 36 numara 1/100 nisbetinde (oranında), 29 numara 20 Temmuz 1314 hicri (1 Ağustos 1898 miladi) tarihli olduğu, 37 numarada ise Kudüs-i Şerif Belediye mühendisi İbrahim'in bilgileri yer almaktadır.

SONUÇ

Yeryüzünün en eski yerleşim yerlerinden biri olan Kudüs, uzun bir tarihi geçmişe sahiptir. Bir çok medeniyete ev sahipliği yapmış ve üç semavi din için (Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet) kutsal kent olmuştur. Çalışmanın konusu olan Şeyh Cerrah, 1192 yılında Haçlı Latin Krallığı'ndan Kudüs'ü tekrar geri alan Selahaddin Eyyubi'nin emirlerinden biri ve özel doktoru olarak tanınmaktadır. Cerrahlık mesleğindeki hüneri sebebiyle de "Cerrah" unvanı ile anılmıştır. Şeyh Cerrah, Selahaddin Eyyubi'nin kendisine tımar olarak tevcih ettiği yere, Cerrahi Zaviyesi'ni yaptırmıştır. 1201 senesinde vefatından sonra adı ile anılan bu zaviyenin bulunduğu yere defnedilmiştir. Mezarının bulunduğu yere üzeri kubbe ile örtülü bir türbe yapılmıştır. Bugün halen türbesinin bulunduğu yer Şeyh Cerrah Mahallesi adı ile anılmaktadır. Mahallenin adının Şeyh Cerrah adı ile ne zaman anılmaya başladığı bilinmese de zaviye ve türbenin 13. yüzyıldan beri burada bulunduğu göz önüne alındığında, oldukça eskiye dayandığı düşünülmektedir.

Kudüs eski kentinin (sur içi Kudüs) yaklaşık 2 kilometre kuzeyinde yer alan Şeyh Cerrah Mahallesi, 19. yüzyılın ilk yarısında, modern yerleşim alanlarının ortaya çıkmasından önce, sadece şehrin ileri gelenlerinin evlerinin bulunduğu, üzüm bağları ve zeytin ağaçları ile çevrili sur dışı bir yerleşim yeriyken, Kudüs sur içi bölgede artan nüfus ihtiyacına paralel olarak gelişen konut ihtiyacının da etkisi ile hızla yapılaşan bir yerleşim yeri olmuştur. 1847 tarihli tüzük ve ardından 1858 tarihli Arazi Kanunnamesi ile 19. yüzyıla kadar tarla statüsünde ve tasarruf hakkı Müslümanlarda olan Şeyh Cerrah Mahallesi'nin bulunduğu alan yapılaşmaya açılmıştır. Bölgede gerçekleşen yapılaşma Şeyh Cerrah Türbe ve Zaviyesinin etrafında

gelişmiştir. Başka bir ifade ile Şeyh Cerrah Türbe ve Zaviyesi bu yapılaşmanın çekirdeğini oluşturmuştur. 19. yüzyılda bölgede artmaya başlayan nüfusun etkisi ile Şeyh Cerrah Zaviye ve Türbesine bir cami ve minare eklenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi–Osmanlı Arşivinde bulunan 25 Eylül 1898 tarihli bir belgeden Şeyh Cerrah Zaviyesi ve türbesinin 19. yüzyıl sonlarında bakım ve onarıma ihtiyacının olduğu anlaşılmaktadır. Bir vakıf yapısı olan Şeyh Cerrah Zaviye ve Türbesi gelirinin kalmaması sebebiyle onarımının yapılabilmesi için Padişah hazretleri, devlet ileri gelenleri ve ahalinin yardımıyla onarımı yapılmaya çalışılmıştır. Arşiv dosyası içerisinde bulunan yapıya ait çizimlerden, yapının o an ki mevcut durumuna, onarımdan sonra görünmesi gereken haline ve yapıya ilişkin okumalar yapılmıştır. 13. yüzyıldan kalma bir kültür mirası olan Şeyh Cerrah Türbesi ve yerleşim yerinin, mevcut literatür tarandığında hakkında pek fazla bilgi bulunmadığı görülerek, Osmanlı-Kudüs Mimarlık Tarihi literatürüne katkı sağlamak amacıyla bu çalışma kaleme alınmıştır. Bundan sonra yapılacak arşivlere dayalı çalışmalarla Kudüs'ün 19. yüzyıl ikinci yarısı Osmanlı imar düzenlemeleri ve Müslüman nüfusun sur dışı yerleşiminin oluştuğu bölgeler daha iyi kavranacaktır.

KAYNAKÇA

Akkaya, V. (2020). Kudüs' te tasavvufi hayat. *Huzuru Bekleyen Kudüs*, 262-271.

Aydın, A. A. (2021). Mülksüzleştirilen Filistinlilerin Son Dramı: Kudüs Şeyh Cerrah Mahallesi. (https://ordaf.org/mulksuzlestirilen-filistinlilerin-son-drami-kudus-seyh-cerrah-mahallesi/#article-footnote-1)

Biger, G. (2013). Ottoman Town Planning in Late 19th and Early 20th Century Palestine. *In 3rd International Geography Symposium (p. 61).*

Gelir Çelebi, A. (2017). *Somut Olmayan Kültür Mirası "İmaret Geleneği" ve Osmanlı İmaretleri*, Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi. İstanbul.

Hawari, M. (1998). *Ayyubid Jerusalem An Architectural And Archaeological Study, Volome I*, University of London, External Programme, Phd Thesis. London.

Jubeh, N. (2021). Shaykh Jarrah. Jerusalem Quarterly, 86, 129-148.

Kark, R., & Landman, S. (1980). The establishment of Muslim neighbourhoods in Jerusalem, outside the Old City, during the Late Ottoman Period. *Palestine Exploration Quarterly*, 112(2), 113-135.

Reiter, Y., & Lehrs, L. (2010). The Sheikh Jarrah affair: The strategic implications of Jewish settlement in an Arab neighborhood in East Jerusalem. *The Jerusalem Institute for Israel Studies Established by the Charles H. Revson Foundation*.

Sabbagh, M. (2017). The Husayni Neighborhood in Jerusalem: Space of Self-Invention. *Jerusalem Quarterly,* (72), 102.

Torun, A., & Şahin, H. (2018). 1866-1880 Dönemi Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivindeki Kudüs-i Şerif'e Ait Vakıf İlişkili Tapu Kayıtları. *XVIII. Türk Tarih Kongresi-Kongreye Sunulan Bildiriler (V. Cilt)*, 611-626.

https://www.jerusalemstory.com/en/article/sheikh-jarrah-northern-gateway-jerusalem

https://www.jerusalempedia.com/Tombs_of_the_Kings.html

BOA. HH.THR. 351/28

GÖRSEL KAYNAKÇASI

Figure 1 Şeyh Cerrah Mahallesi (https://www.instagram.com/p/CO0ZzEng3jQ/) 7

Figure 2 1841 tarihli Kraliyet Mühendisleri Haritası'nda Şeyh Cerrah Türbesi 8

Figure 3 Kayserya Kent Planı 1888 (Biger, G. (2013). Ottoman Town Planning in Late 19th and Early 20th Century Palestine. In 3rd International Geography Symposium (p. 61) SAYFA 27)..... 10

Figure 4 Beersheba Kent Planı (https://www.researchgate.net/publication/273793598_Ruling_the_Desert_Ottoman_and_British_Policies_towards_the_Bedouin_of_the_Naqab_and_Transjordan_Region_1900-1948/figures?lo=1). 10

Figure 5 Şeyh Cerrah Cami ve Türbesi-1900 (https://rarehistoricalphotos.com/jerusalem-ottoman-rule-pictures-1900-1918/)..... 11

Figure 6 Kasr el-Amawi ve Şeyh Cerrah Cami (https://digitalcollections.nypl.org/items/510d47d9-77de-a3d9-e040-e00a18064a99)..... 11

Figure 7 1931 tarihli hava fotoğrafında zaviye, türbe ve caminin görünümü (https://www.loc.gov/pictures/resource/matpc.22158/) 12

Figure 8 Şeyh Cerrah Zaviye ve Türbesi (BOA. HH.THR. 351/28) 13

THE IMPORTANCE OF STUDENT INDEPENDENCE IN LEARNING A FOREIGN LANGUAGE

Lamiyya Babayeva

Senior teacher, Azerbaijan, Baku Azerbaijan State Oil and Industry University

Abstract

The educational activity is aimed at creating conditions for the child's development and self-development. A pedagogue needs to be aware of difficulties and the contradictory nature of the developmental process. He must understand and take into account a) factors contributing to a child's development, such as psychological climate in the children's community; emotional stability in the everyday life; flexibility and richness of the educational environment; support of children's self-activity by the teacher.

Fundamental reforms are underway in the general education system of our country. Curriculum reforms require teaching with more modern and efficient methods, realizing standards without burdening the student.

To the requirements of the modern era, it is very important to improve the efficiency and quality of teaching by applying modern, including interactive teaching methods and new pedagogical techniques in the teaching and learning process.

A modern teacher should use all new methods and methods in the process of teaching the subject he teaches. Modern lessons should be based on the latest knowledge of pedagogical and psychological sciences. That is, thinking, memory, imagination, and feelings should be formed in the lesson.

In training, imparting knowledge in the present form (traditional training) and involving students in their intellectual research (modern training) should always be taken together. It is impossible to prepare a student for intellectual research without giving him certain knowledge. Therefore, taking the student's reproductive thinking and productive thinking is one of the most serious requirements for training in dialectical unity.

In the pedagogical process, the role of training should be used to the maximum extent in the educational development, and educational possibilities of upbringing. Training and education should develop the personality of the student and should lead the development on its own. Development is an objective event, it happens independently of us. But the speed and direction of development depend on us. Therefore, it is necessary to organize the training process in such a way that it can fulfill the role of being an important tool in the education of the student, and lead to mental development on its own. The research of L. V. Zankov, D. B. Elkonin, V. V. Davydov, and other scientists shows that training has many developmental possibilities.

When a student learns a foreign language, he receives a lot of information, and such information has a positive effect on the development of his logical thinking. It is possible to better develop the political education of students in foreign language teaching. The texts should be designed in such a way that they are considered one of the goals of foreign language teaching.

N.A. Menchinskaya and others proved that the training should be based on the real level of the student and should accelerate the development of the student by referring to this level. It is necessary to provide students with the necessary knowledge, on this basis, to involve them in intellectual research and to achieve their intellectual development. If the student can grasp the material quickly, if the practical process of his mind is flexible, if there is an internal connection between concrete and abstract thinking, and if the analytical-synthetic activity of the brain is at a high level, then we can say that we achieved our target goal and his mental development is in intended and dreamed level.

Keywords: pedagogue, analytical-synthetic activity, flexible, reproductive thinking.

CODE MIXING AND SOCIAL IDENTITY IN BILINGUAL CONTEXT (REF. ALBANIAN-ITALIAN CONTACT)

Ph.D. Merita Hysa

Department of Linguistics, Faculty of Social Sciences, University of Shkodra

Abstract

The primary effect of social globalization is intercultural contact. The migratory flows constitute the ideal terrain for identity constructions and reconstructions taking into account all the superficial or deep transformations that are subject to both individuals and the social groups they belong to. Such interdisciplinary observations have often drawn the attention of researchers in terms of linguistic dynamism and social and anthropological research.Can we describe the "identity" as a reflection of the social dimension or does, it naturally reflects new, native, or rearranged traits? Our study will precisely focus on the concept of "identity" as a set of specific characteristics that we will analyze as well as the cultural affinities that define an individual and a social group observing the interactive nature of identity which is plasmated in different social contexts.

Keywords: identity, social dynamism, interaction, intercultural contact, bilingual context.

ACCORDING TO ARCHIVE DOCUMENTS, IN THE ARMY IN THE PERIOD OF ATATURK INCIDENTS OF MISUSE OF DUTY

Öğr. Gör. Çiğdem Budak
Aydin Adnan Menderes University Turkey

ABSTRACT

Throughout history, phenomena such as corruption, bribery, embezzlement, conflict, extortion, quarrel, circus, and irregularity have been frequently encountered in public administration both in the world and in Turkey. It is possible to evaluate these phenomena, which we encounter under various names, as abuse of power and abuse of duty. In every period of history and in every part of the world - in fact, wherever human beings exist - the crime of misconduct of public servants has always been encountered a lot, and it is likely to be encountered as long as humanity exists. The crime in question has shown its existence in every period of Turkish history and has even been reflected in our proverbs such as "The sea made by Miri, the pig that does not eat". The crime of abuse of duty in the Turkish public administration started in the first years of the Republic in many areas such as military and finance. In the study, according to the archive documents, the incidents of abuse in the army during the Atatürk period and the attitude of the Republic of Turkey against the said crime and the punishments given were examined.

Keywords: Ataturk Period, Corruption, Bribe, Abuse, Army.

MANAGEMENT OF CHRONIC DISEASES IN DISASTERS

AFETLERDE KRONİK HASTALIKLARIN YÖNETİMİ

Fatma ÖZTÜRK
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü-Sivas
ORCID: https://orcid.org/0009-0009-5729-4058

Mukadder MOLLAOĞLU
Prof.Dr. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi-Sivas
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9264-3059

ABSTRACT

Disasters are natural, human or technological events that cause physical, economic and social losses for the whole society or certain segments of the society, interrupt or completely stop normal life and human activities. Earthquake is one of the disasters. Earthquake; These are extraordinary situations that occur unexpectedly, disrupt the life of the society, and cause serious health problems and deaths. Earthquakes affect the health of individuals in many ways. Environmental health problems, psychosocial problems and the problems experienced by individuals with chronic diseases are ignored, while the dimension of those who are injured or killed in an earthquake is generally considered important. Chronic diseases or Non-Communicable Diseases (NCDs) are long-lasting, non-healing, progressive, even causing disability and death; They are conditions that are affected by genetic, environmental, psychological and living conditions, gradually deteriorate the health of the individual and limit the quality of life, and require medical care and treatment. Interruption of medication and medical treatment of individuals with chronic diseases after major disasters such as earthquakes may worsen the course of the disease, exacerbate the disease, and cause the patient to die. There are four main groups among chronic diseases that cause death. These are, respectively, according to the causes of death; cardiovascular diseases (heart attack and stroke), cancers, chronic respiratory diseases and diabetes. For example, if an individual with an oxygen-dependent chronic disease cannot find a device or a tube to meet their oxygen needs, they may experience shortness of breath and die within minutes. Similarly, patients with stroke, heart, hypertension, diabetes and kidney failure experience difficulties in accessing drugs and medical devices after major disasters such as earthquakes, so their chronic diseases can get out of control and change the course of the disease. In addition, failure to develop any medical intervention for a patient whose medical history we do not know may result in the patient not receiving the treatment as desired or delaying the treatment. Individuals with chronic diseases affected by the earthquake should be closely monitored and professional support should be provided after the earthquake, and their needs should be met by serving these individuals with a multidisciplinary approach

In conclusion; The inability of individuals with chronic diseases to access drugs and medical devices after the earthquake can both negatively affect the prognosis of the disease and complicate the management of the disease in individuals. In this context, in the study; The management of chronic diseases in the earthquake was discussed.

Key words: Chronic diseases, Earthquake, Disaster management, Chronic patient management in disasters

ÖZET

Afet, toplumun tamamı veya belirli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara neden olan, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini kesintiye uğratan veya tamamen durduran, doğa, insan veya teknolojik nedenli olaylardır. Deprem de afetlerden bir tanesidir. Deprem; hiç beklenmedik anda ortaya çıkan, toplumun yaşamını alt üst eden, ciddi sağlık problemlerine ve ölümlere sebep olan olağan dışı durumlardır. Deprem bireylerin sağlığını birçok yönden etkiler. Depremde genellikle yaralanan veya ölenlerle ilgili boyut önemsenirken çevre sağlığı problemleri, psikososyal sorunlar ve kronik hastalığa sahip bireylerin yaşadığı sorunlar göz ardı edilmektedir. Kronik hastalıklar ya da Bulaşıcı Olmayan Hastalıklar (BOH), uzun süren, kendiliğinden iyileşmeyen, ilerleyici, hatta sakatlığa ve ölüme neden olan; genetik, çevresel, psikolojik ve yaşam şartlarından etkilenen, bireyin sağlığını aşamalı olarak bozup yaşam kalitesini sınırlandıran, tıbbi bakıma ve tedaviye ihtiyaç oluşturan durumlardır. Deprem gibi büyük felaketlerden sonra kronik hastalığı olan bireylerin ilaç ve tıbbi tedavisinin kesintiye uğraması hastalığın gidişatını kötüleşmesine, hastalığın alevlenmesine ve hastanın yaşamını kaybetmesine neden olabilir. Kronik hastalıklar arasında ölüme neden olan dört ana grup vardır. Bunlar ölüm nedenlerine göre sırasıyla; kardiyovasküler hastalıkları (kalp krizi ve inme), kanserleri, kronik solunum yolu hastalıklarını ve diyabeti içermektedir. Örneğin, oksijene bağımlı kronik hastalığa sahip birey, oksijen ihtiyacını sağlayacak cihaz ya da bir tüp bulamazsa, nefes darlığı yaşayabilir ve dakikalar içerisinde kötüleşip hayatını kaybedebilir. Benzer şeklinde felç, kalp, hipertansiyon, diyabet ve böbrek yetmezliği olan hastalar deprem gibi büyük afetlerden sonra ilaç ve tıbbi cihaza ulaşmakta zorluk yaşandığı için kronik hastalıkları kontrolden çıkıp hastalığın seyrini değiştirebilmektedir. Ayrıca tıbbi geçmişini bilmediğimiz bir hastaya yapılacak herhangi bir tıbbi müdahalenin hastaya uygun olarak geliştirilememesi bu nedenle de hastanın tedaviyi istendik şekilde alamamasına ya da tedavinin gecikmesine sebep olabilir. Depremden etkilenen kronik hastalığa sahip bireylerin deprem sonrasında yakından izlenip profesyonel destek alması sağlanmalı ve bu bireylere multidisipliner yaklaşımla hizmet vererek onların gereksinimleri karşılanmalıdır.

Sonuç olarak; depremden sonra kronik hastalığa sahip bireylerin ilaç ve tıbbi cihaza ulaşamamaları hem hastalığın prognozunu olumsuz yönde etkileyebilir hem de bireylerde hastalığın yönetimini zorlaştırabilmektedir. Bu bağlamda çalışmada; depremde kronik hastalıkların yönetimi ele alınmıştır.

Anahtar sözcükler: Kronik hastalıklar, Deprem, Afet yönetimi, Afetlerde kronik hasta yönetimi

INTRODUCTION

Disasters are natural, human or technological events that cause physical, economic and social losses for all or certain segments of the society, interrupt or completely stop normal life and human activities (AFAD, 2023). According to the definition made by the United Nations (UN), disaster; It is all kinds of natural, human or technological events that cause physical injuries to the affected individuals, affect the societies by stopping or disrupting social life and normal life, and which cannot be dealt with with local opportunities in the affected communities, causing loss of life and property (Kadıoğlu, 2011). It is important because disasters cause loss of life and property, the timing is uncertain, disrupt society and health services, worsen psycho-social well-being, cause heavy economic burden and cause serious health problems in the future. Since it is not known where, how, when, in what type and size, disasters pose a danger to the safety of life and property in societies from the first moment they occur (Yılmaz, 2012). When disasters are handled according to the results they cause, physical losses, loss of life and injuries are among the worst results. Damages or demolition of houses as a result of disasters, as well as causing losses in workplaces, also cause serious damage to the economies of societies (Altun, 2018).

The Organization for Economic Development and Cooperation (OECD) has defined disasters affecting the environment and people under four main headings. These main effects can be listed as follows:

- Physical effects from injured, disabled, injured and deceased persons,

-Effects caused by physical damage caused by agriculture, building and infrastructure systems that affect people's social and social lives

-Economic effects due to the economic and financial consequences of the damage,

-Sociological effects caused by physical, social and psychological traumas experienced by those who survived disasters (Karabulut and Bekler, 2019).

Disasters can be classified as man-made and natural disasters. Man-made natural disasters are: biological, radiological, chemical and nuclear (CBRN) wars, accidents, terrorist incidents, migrations and fires. Natural disasters, on the other hand, are divided into two as slow-growing natural disasters and sudden-onset natural disasters according to their rate of occurrence. Slow-developing natural disasters: severe cold, drought and famine; sudden natural disasters: floods, floods, landslides, rockfalls, avalanches, storms, tornadoes, volcanoes and fires. Earthquake is one of these disasters (Yeo, Comfort., 2017). Earthquake; These are extraordinary situations that occur unexpectedly, disrupt the life of the society and cause serious health problems and deaths (Dedeoğlu, Erengin, Pala, 2000). Earthquakes affect the health of individuals in many ways. Environmental health problems, psychosocial problems and the problems experienced by individuals with chronic diseases are ignored (Akdur, 2000).

Chronic diseases or Non-Communicable Diseases (NCDs) are long-lasting, non-healing, progressive, even causing disability and death; NCDs are conditions that are affected by genetic, environmental, psychological and living conditions, gradually deteriorating the health of the individual and limiting the quality of life, creating the need for medical care and treatment (WHO, 2013). It is a health problem that causes irreversible structural and functional disorders in the systems and even causes disability in the person (Özdemir, Taşçı, 2013). Developments in diagnosis and treatment methods and the increase in the importance of preventive health services and the prolongation of life expectancy ensure that infectious diseases are under control in most countries; Changes in lifestyle such as changes in dietary habits, rapid aging of the world population, stressors due to rapid urbanization, and decrease

in physical activity cause an increase in the incidence and prevalence of chronic diseases (Kumsar, Yılmaz, 2014). In the study where their profiles are specified; It has been stated that in 2016 chronic diseases are responsible for 89% of deaths in Turkey, cardiovascular diseases (34%), cancer (23%), respiratory system disorders (7%) and diabetes mellitus (5%) are among the causes of death. Again, looking at the data published by the World Health Organization for 2017, it is stated in the report that the development of chronic diseases is shown, that there are 392,000 deaths from chronic diseases in Turkey and that it is responsible for 88% of all deaths, and the premature death rate due to chronic diseases is 17% (WHO, 2017). In the data of the cause of death of the Turkish Statistical Institute in 2019, circulatory system diseases are in the first place, constituting 36.8% of deaths, followed by benign and malignant tumors with a rate of 18.4%, and respiratory system diseases with a rate of 12.9%. Looking at the world, 15 million people aged between 30 and 70 die prematurely due to chronic diseases every year. The probability of dying in 2017 is 17% (Noncommunicable diseases multi-stakeholder action plan (2017-2025), Ministry of Health 1056, Ankara 2017). Moreover, chronic diseases that were previously perceived as a problem of developed rich countries are actually a global problem, underdeveloped and underdeveloped countries. It also creates serious health problems for developing societies (Hayran, 2019). Despite the difficulty in medical management of the disease in chronic diseases, It can also cause social and physiological problems, and at the same time, a chronic disease can pave the way for the formation of another chronic disease. For example, diabetes can cause neurological, kidney damage and vision problems. Roles that cannot be fulfilled due to chronic diseases, decrease in income due to limitations caused by the disease, deterioration in lifestyle and changes in body image, increase the cost of treatment and affect social life (Gülseven, Oğuz, 2014). Situations such as inability to perform activities of daily living, weakness, long treatment period, symptoms of illness, constant hospitalizations or check-ups, being connected to a medical device due to chronic disease, taking drugs during the day and having side effects related to these drugs are in the physical well-being of individuals. it causes deterioration and negatively affects the quality of life (Özdemir and Taşcı, 2013; Teschendorf, et al., 2007; Tsiropoulos et al., 2009).

Disasters and Chronic Diseases

One of the factors affecting and changing the management of chronic diseases is disaster situations. Individuals with a biopsychosocially affected chronic disease may encounter different stressors as these problems may increase as a result of encountering a disaster situation and their routine treatment and care may be disrupted. For this reason, maintaining the care and treatment of individuals with chronic diseases in disaster management is a separate and important situation. Disaster management of common diseases are discussed below.

A patient whose insulin injection is disrupted due to an earthquake may enter into a diabetic coma and die. Therefore, it is vital for healthcare professionals to determine the priorities of the diabetic individual and make appropriate planning in line with their needs. A diabetic may enter diabetic ketoacidosis as a result of both stress and inability to inject insulin. In this direction, the patient should be promptly directed to field hospitals or established emergency medical centers in order to receive treatment. For this, it is important to inform the person with diabetes about how to get service and to continue their education.

Considering the nephrological effects of disasters, it causes serious kidney problems by preventing the access of dialysis-dependent patients as a result of blunt muscle injury or the destruction of existing dialysis units. In the management of nephrological effects, mainly intensive and rapid fluid therapy, elimination of the causative factors and prevention of any complications that may occur, should also be trained in health institutions (Sever et al.,

2012:1-6). An approach is required. It is necessary to make the necessary planning, to repeat the trainings at regular intervals and to carry out field exercises. Integrated disaster management; It includes reducing the damage before the disaster, being prepared, effective intervention during the disaster and recovery works after the disaster. In this context, before, during and after a disaster can never be considered independently of each other (Gündüz &Ersoy, 2022).

Another chronic disease affected by disasters is hypertension. Mental and physical stresses caused by people living in shelters after a disaster and changes in the living environment cause blood pressure to rise. In addition, a long stay in a car or shelter, insufficient fluid intake, and malnutrition can also affect patients with hypertension, and hypertension can cause conditions such as stroke, coronary diseases, and heart failure (Kario, 2012; JCS et al., 2016).

Taking precautions against all natural disasters including earthquakes, preparing an emergency bag that people can easily carry with them, keeping this bag in a place that can be easily reached in case of emergency, and depending on the chronic illness of the person, for example; It should be explained to people that an individual with diabetes should have antidiabetic drugs, insulin injections, glucose for hypoglycemic attacks in their emergency kit, or that an individual with hypertension should have hypertensive drugs. If a person with an oxygen-dependent chronic disease cannot find a device or a tube to meet their oxygen needs, they may experience shortness of breath and die within minutes. Similarly, paralyzed individuals, patients using drugs to control their hypertension, patients who keep their blood sugar under control with regular insulin use, and patients receiving hemodialysis due to kidney failure may experience difficulties in accessing drugs and medical devices after major disasters such as earthquakes, so their chronic diseases can get out of control and change the course of the disease. (Tomio & Sato,2014). Having chronic illness causes changes in lifestyle and can cause individuals to cope with social and physical problems caused by changing lifestyles. All of these negatively affect the quality of life of individuals (Acaray, Pınar, 2014). Quality of life is a concept that encompasses an individual's physical and mental health, cultural and social life, hopes, habits and beliefs as a whole. This concept is related to the subjective satisfaction of the individual from life rather than objective and social situations (Atasever, & Erdinç, 2003). When the quality of life of individuals with chronic disease is considered; can experience many negative situations such as coping with the symptoms of the disease, problems encountered in treatment, and concerns about the future, and therefore their physical, social and cognitive lives are affected. Therefore, the quality of life of individuals diagnosed with a chronic disease is affected by the symptoms and complications of the disease (Yıldırım, Hacıhasanoğlu, 2011; Akdemir, Akkuş, 2006).

Those with a diagnosis of chronic disease are at a disadvantage in disaster conditions in two ways. Firstly, disaster injury of patients using drugs for chronic illness can have fatal consequences. Secondly, the inaccessibility of drugs, medical devices and medical records of individuals with different chronic diseases during a disaster may lead to disruption of the treatment routine and the disease to get out of control due to this situation (Greenough et al., 2008). Failure to develop it in accordance with the patient may therefore cause the patient not to receive the treatment as desired or delay the treatment.

CONCLUSION

As a result, disasters can cause disruptions in the care and treatment of individuals with chronic diseases. The inability of individuals with chronic diseases to access drugs and medical devices in disasters can both negatively affect the prognosis of the disease and complicate the management of the disease in individuals. Therefore, within the scope of effective health policies regarding the planning and execution of health care services in disasters, it is vital that health care professionals are ready to continue the care and treatment of chronic patients in disasters.

KAYNAKÇA

Acaray A, Pınar R. Kronik hemodiyaliz hastalarının yaşam kalitesinin değerlendirilmesi. C.Ü Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi. 2014; 8(1): 1-12.

AFAD (2023). Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı e-Kütüphane. https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri sözlüğü (Erişim Tarihi:06.03.2023)

Akdemir N, Akkuş Y. Rehabilitasyon ve hemşirelik. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2006; 13(1):82-91

Akdur R. Afetlerde Çevre Sağlığı Hizmetleri (İkincil Hastalık ve Ölümlerin Önlenmesi). Afetlerde Sağlık Hizmetleri Yönetimi Yalova Kurs Notları. 24-28 Ekim 2000; 116-129. 3.

Altun, F. (2018). Afetlerin ekonomik ve sosyal etkileri: Türkiye örneği üzerinden bir değerlendirme. Sosyal Çalışma Dergisi, 2(1), 2-6.

Atasever, A. ve Erdinç, E. (2003). KOAH'ta Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesi. Tüberküloz ve Toraks Dergisi, 51(4): 446455.

Bulaşıcı olmayan hastalıklar çok paydaşlı eylem planı (2017-2025), Sağlık Bakanlığı 1056, Ankara 2017.

Dedeoğlu N, Erengin H, Pala K. 17 Ağustos Depreminde Gölcükte Ölüm, Yaralanmalar, ve Yıkıntıda Kalmada Risk Faktörleri. Toplum ve Hekim (TTB yayın organı) Ocak Şubat, 2000; 15 (1):2-9.,

Greenough, P.G., Lappi, M.D., Hsu, E.B., Fink, S., Hsieh, Y.H., Vu, A., ... ve Kirsch, T.D. (2008). Burden of Disease and Health Status Among Hurricane Katrina–Displaced Persons in Shelters: A Population-Based Cluster Sample. Annals of Emergency Medicine, 51(4),426-432

Gülseven B, Oğuz S. (2014). Kronik Durumlar. İçinde: Dahili ve Cerrahi Hastalıklarda Bakım. (Eds) Karadakovan A, Aslan FE. Geliştirilmiş 3. Baskı, Akademisyen Tıp Kitabevi, Ankara.

Gündüz F, Ersoy G. (2022). 112 Ambulans Servisi Çalışanlarının Sahada Crush Sendromu Tedavisine İlişkin Bilgi Düzeyleri: İzmir İli Örneği. Hastane Öncesi Dergisi, 7(1), 37-50

Hayran O. Kronik/Bulaşıcı olmayan hastalıklarda politikalar ve hastalık yönetimi. Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi 2019; 51: 6-9.

JCS, JSH, and JCC Joint Working Group. Guidelines for disaster medicine for patients with cardiovascular diseases (JCS 2014/JSH 2014/JCC 2014)-Digest version. Circ J. 2016;80(1):261-284.

Kadıoğlu M., (2011), Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek, T.C. Marmara Belediyeler Birliği Yayını, 219 ss.

Karabulut, D. ve Bekler, T. (2019). Doğal afetlerin çocuklar ve ergenler üzerindeki etkileri. Doğal Afetler ve Çevre Dergisi, 5(2), 370-371

Kario K. Disaster hypertension-its characteristics, mechanisms, and management. Circ J. 2012;76(3):553-562

Kumsar, K.A., Yılmaz, T.F., (2014). Kronik hastalıklarda yaşam kalitesine genel bakış. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi,2(2),62-70

Özdemir Ü, Taşçı S. Kronik hastalıklarda psikososyal sorunlar ve bakım. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2013; 1(1): 57-69.

Sever MS, Vanholder R; RDRTF of ISN Work Group on Recommendations for the Management of Crush Victims in Mass Disasters. Recommendation for the management of crush victims in mass disasters. Nephrol Dial Transplant. 2012;27(Suppl 1):i1-6

Sever, SM, Lameire, N, Vanholder, R. (2009). Renal Disaster Relief: From Theory To Practice. Nephrol Dial Transplant, 24(6), 1-6

Teschendorf, B., Schwartz, C., Ferrans, C.E., O'Mara, A., Novotny, P., Sloan, J.(2007) Caregiver role stress: When families become providers. Cancer Control: Journal of the Moffitt Cancer Center, 14 (2),183-89

Tomio, J., ve Sato, H. (2014). Emergency and Disaster Preparedness for Chronically Ill Patients: A Review of Recommendations. Open Access Emergency Medicine: OAEM, 6, 69

Tsiropoulos, T., Mazar, E., Chatzidarellis, E., Skolarikos, A., Varkarakis, Ben., Deliveliotis, C. (2009). Problems faced by relatives caring for cancer patients at home. International Journal of Nursing Practice, 15 (1),1–6.

TÜİK 2018, Ölüm nedeni istatistikleri. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Olum-ve-Olum-Nedeni-Istatistikleri-2019-33710 (ET: 14.03.2023).

Yeo J, Comfort J., (2017), An expected event, but unprecedented damage, Disaster Prevention and Management, 26(4), 458-470.

Yıldırım A, Hacıhasanoğlu R. Sağlık çalışanlarında yaşam kalitesi ve etkileyen değişkenler. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi 2011; 2(2):61-68.

Yılmaz, A. (2012). Türkiye'de afetlerde karşılaşılan sorunlar. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1(1), 62.

World Health Organization, Noncommunıcable dıseases progress monıtor 2017. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/258940/9789241513029-eng.pdf?sequence=1 (ET: 14.03.2023).

WHO. (2013) Global Action Plan for The Prevention and Control of Non communicable Diseases 2013- 2020. Geneva: World Health Organization

HIV /AIDS TESTING PREFERENCES AMONG UNIVERSITY MEDICAL STUDENTS: A CASE OF KING CEASOR UNIVERSITY, UGANDA

Maniragaba Andrew

King Ceasor University, College of Medicine, Health & Life Sciences

Opio Dickson

King Ceasor University, College of Medicine, Health & Life Sciences

Amos Ronald Kalukusu

King Ceasor University, College of Medicine, Health & Life Sciences

Martin Odoki

Kampala International University, Western Campus

Abstract

The study explored the HIV/AIDS testing preferences among King Ceasor University medical students in Uganda. It targeted a population of 1500 students and selected 384 participants from different colleges. Specifically it addressed three specific objectives (a) to determine the prevalence of HIV testing among King Ceasor University medical students (b) to assess preferred HIV testing options among King Ceasor university medical students (c) to identify factors associated with HIV testing preferences among King Ceasor university medical students. It employed a descriptive cross-sectional study design involving quantitative techniques of data collection using pre-tested standardized questionnaires and the data was analysed using SPSS version 23 software. The prevalence of HIV testing among university medical students was 98%. About 213 (55.5%) respondents prefer to do HIV testing from home while 163 (42.4%) prefer to do HIV testing from health facility citing privacy. Majority 323 (84.1) prefer a One-on-one counselling as 53 (13.8%) don't wish to have HIV counselling after testing. After multivariate analysis, HIV testing preferences were associated with participants who had ever had a sexual encounter (aOR 7.946, P-Value <0.001) and participants who had only one sexual partner (aOR 2.701, P-Value 0.005). It was concluded that the students of King Ceasor University have a wide range of HIV testing preferences which are influenced by being in sexual relationship and having a sexual encounter, activities which promotes HIV risk perception. Therefore, promoting risk awareness could help improve HIV tidying uptake among university students and other high risk populations.

Keywords: HIV/AIDS Testing Preferences; Counseling, Sexual Relationships; Sexual Encounter.

Background to the Study

HIV/AIDS remain a major global public health concern for the last three decades (WHO, 2019). In 2020, 38 million people were living with HIV and caused 690,000 deaths globally(UNAIDS, 2020a). Africa contributed 90% of the global burden (UNAIDS, 2020b) and Sub-Saharan Africa alone contributed 67% to the world's burden(UNAIDS, 2020a). Despite declines in HIV incidence among other groups, young people (ages 14 to 24) in sub-Saharan African (SSA) nations still have a high HIV incidence rate (UNAIDS, 2019).

As more young continue to be extremely susceptible to the virus, the number of Youth Living With HIV/AIDS (YLWHA) in Uganda, which is now at 170,000, is anticipated to increase (Schuyler et al., 2017). The prevalence of HIV is nearly four times higher in females than males between the ages of 15 and 19 and 20 and 24 with men and women aged 20 to 24 having about three times the prevalence of HIV than those aged 15 to 19 (UPHIA, 2017).

There is a high risk of HIV/AIDS among university students. This is because university students are sexually active putting them at risk for acquiring HIV (Ike & Aniebue, 2007; Othero, Aduma, & Opil, 2009) . For instance, a recent study in Nigeria found that while 85% of surveyed students believed they were at little to no risk of HIV infection, 77% were found to actually be at high risk based on behavioral risk assessments (Ijadunola, Abiona, Odu, Ijadunola, & care, 2007). Another survey of Kenyan university students found that 69% were sexually active and that 55% reported having first intercourse while attending university (Othero et al., 2009).

The unique challenges that university students have when utilizing regular HIV testing services (HTS) contribute to the poor acceptance and utilization of HIV testing (M. Strauss, Rhodes, & George, 2015). Barriers at the individual and household levels include beliefs that HIV infection is unlikely, the emotional toll of dealing with a positive test result, and a lack of family and friend support (M. Strauss, Rhodes, & George, 2015; Young et al., 2010). On a community and health-systems level, stigma around HIV testing in communities, fear of disrespect by healthcare providers, concerns over confidentiality and issues of parental or guardian consent can prevent young people from accessing HTS (Kurth, Lally, Choko, Inwani, & Fortenberry, 2015; Young et al., 2010). Young people are also rarely financially independent and therefore disproportionately affected by actual and perceived costs of accessing services (Ferrand et al., 2011; Indravudh et al., 2017). These obstacles negate efforts to encourage HIV testing among university students in Uganda and emphasize the urgent need for developing preference-sensitive, youth-centered, and locally suitable methods.

According to certain studies, it's important to take into account youth-centered and preference-sensitive techniques as crucial elements to motivate young people to use healthcare (Ninsiima, Chiumia, & Ndejjo, 2021). These studies emphasize the significance of taking youth preferences into account while delivering health services. This is done to ensure that the services provided to youth are approachable, palatable, inexpensive, equitable, suitable, and effective in meeting their health requirements. Care that are tailored to the needs and preferences of young people have shown promise in reducing significant obstacles to the use of health services, particularly for those that offer a wide range of options (Nwaozuru et al., 2019b).

There are a variety of methods for HIV testing available to young people in Uganda currently. These testing alternatives include testing locations (such as facilities, homes, and mobile testing), testing approaches (such as telephone counseling, one-on-one counseling, and handbook counseling), and testing techniques (such as oral HIV self-tests, finger-prick HIV self-tests, and health facility-based venipuncture blood tests) (Strauss, George, Rhodes, & Behavior, 2018). Despite the abundance of HIV testing options available, there is a lack of study in Uganda that specifically identifies the aspects of services that can influence young people's preferences for HIV testing. To close this gap,

the goal of this study was to determine the preferences of medical students at King Ceasor University for various aspects of Uganda's HIV testing alternatives.

Problem Statement

In Uganda, only 39.4% (far below the 90-90-90 target) of older adolescents aged 15-19 years had tested and received their HIV results in the past 12 months (Benyumiza et al., 2021). The low uptake of HIV testing among university students is due to several barriers, including inaccurate perception of risk, stigma, fear of potential Positive diagnosis, perceptions towards consequences of living with HIV, fear of negative attitudes of health workers and unavailability/inaccessibility of user friendly services (Tshivhase, Makuya, Takalani, & Problems).

Despite several interventions to improve HIV testing among high risk populations in Uganda, the ministry of health and university administrators have not developed preference sensitive, youth-centered, and locally appropriate strategies for promoting HIV testing among Ugandan university students. There is insufficiency of information on the preferences of the youths in regards to HIV testing practices. Development of youth-centered and preference sensitive services has shown promise in mitigating major barriers to health service uptake, specifically for health services that provide variety of options (Hooft et al., 2021).

Therefore, conducting of this study has helped to identify preference sensitive, affordable and accessible HIV testing services, which can be based on to promote HIV testing among university students across Uganda.

Conceptual framework

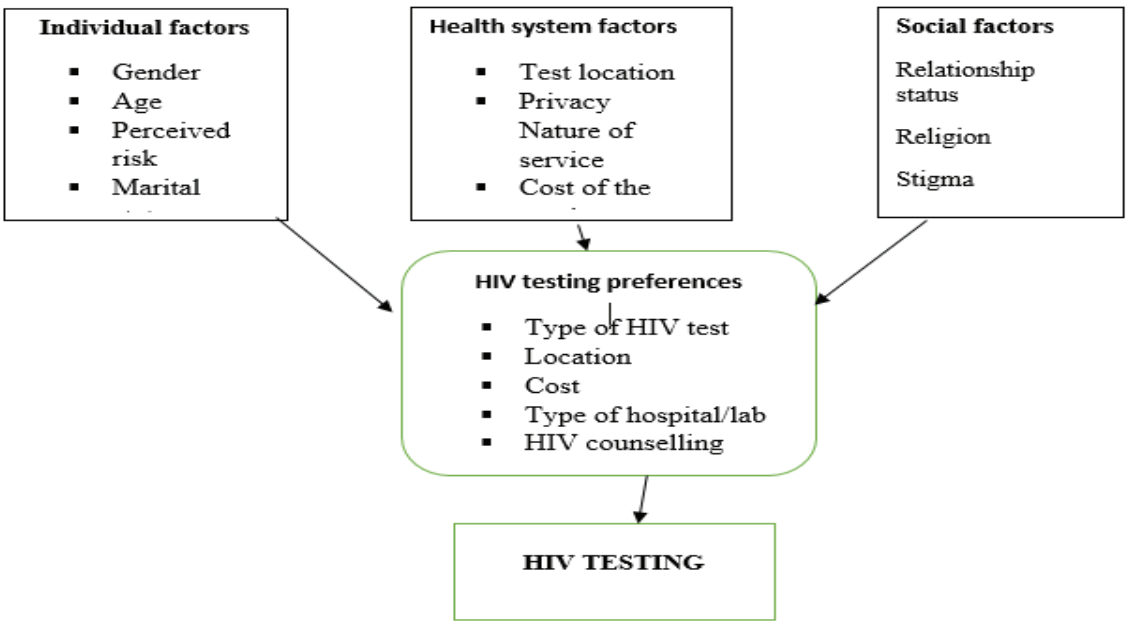

Figure 1: Conceptual Framework for the Study

HIV testing preferences in this study may be affected by various factors which include individual factors like gender, age, perceived risk; social factors like relationship status, religion, stigma; and health system related factors like test location, privacy and friendly service which also have an effect on the choice of HIV testing practices among university students.

Literature Review

According to the most recent statistics, 19.7 percent of Ugandan teenagers aged 15 to 24 are currently infected with HIV (Mafigiri et al., 2017). This is due to young people's inability to use HIV testing, counselling, and prevention services. This chapter highlights some of the literature from different scholars concerning preferences for HIV testing options in Uganda, Africa and across the world. It is presented according to the objectives of the study (Preferred HIV testing options among university students and Factors associated with HIV testing preferences among university students) with information obtained from journal articles, textbooks, policy reports and internet sites.

Preferred HIV Testing Options among University Students

In Uganda, policy recommendations for HIV testing for the general public across all categories have been developed by the ministry of Health. These guidelines call for HIV testing and counselling to be initiated by either the provider or the client and to be given in a facility or community setting (M.O.H, 2020). At any point of entrance into the facility or community, clients should receive HIV testing and counselling from any qualified and registered HTS providers, including lay providers, counsellors, laboratory staff, and medical personnel (MOH, 2020).

A client can initiate HIV testing through willingly seeking HIV testing services either from the health facility or a community based testing point/site, through HIV testing outreach programmes, HIV self-testing and mobile HIV testing services (National HIV Testing Services Policy and Implementation Guidelines, 2016). There are already a variety of alternatives for young individuals to test for HIV. These testing options include testing locations (such as facilities, homes, and mobile testing), testing methods (such as oral HIV self-tests, finger-prick HIV self-tests, and health facility-based venepuncture blood tests), and counselling approaches. (HIV Consolidated guidelines, 2020).

In Uganda, despite strong gains made to increase diagnostic coverage over the last decade, approximately half of youth had tested for HIV according to a study by (Benyumiza et al., 2021). Due to perceived or actual challenges to accessibility, perceptions of poor social support, worries about confidentiality, and fear of stigma from healthcare professionals, young people do not properly utilise HIV testing services (Koris et al., 2021). They desire the prioritization and availability of convenient, non-judgmental, free HIV testing services in locations that are easily accessible to them (Simms et al., 2017; Smith et al., 2018). Therefore, youth-friendly HIV testing methods are required to increase youth awareness of their HIV sero-status and decrease new infections. (Simms et al., 2017). Unfortunately, there is limited information regarding the HIV testing preferences among the university students in Uganda.

In a study done at Makerere University, Kampala Uganda, it was found out that university students have a range of HIV testing preferences. These preferred being tested by a health worker, being tested at the facility and a high level of privacy (Isabel, 2022).

According to a Kenyan study, regardless of the recruiting method, adolescent girls and young women liked provider-supported HIV testing the most. This shows that the best testing approaches for attracting young people would be those that involve outreach and testing in the family and community with the help of trained personnel (Inwani et al., 2021). Previous research demonstrates that staff-assisted testing in the home and mobile health clinic environment is very well received by the adolescent population (Kadede et al., 2016). There are concerns, meanwhile, about whether new methods might boost testing among young people at higher risk, such as university students, who would not be tested frequently enough under the present facility-based testing methods (Inwani et al., 2021).

According to a research conducted in Nigeria, the majority of young people preferred free HIV testing, however 16.7% said they would rather pay a little fee than receive free testing. More young

people preferred blood-based HIV self-testing (48.8%) to facility-based HIV testing (23.8%), oral HIV self-testing, and oral HIV self-test (20.0 percent). In the same poll, the majority of participants said they preferred getting tested in a medical facility (50.6%), followed by getting tested at home (24.7%) and getting tested by themselves/ self-testing (14.7%). (18.8 percent). Majority of the participants (69.9%) preferred a physician to administer the HIV test, followed by a nurse (15.7%) and self-administered HIV test (4.8%) (Nwaozuru et al., 2019a).

The same study done in Nigeria regarding pre-HIV test counselling showed that majority of the participants preferred one-on-one counselling (49.4%), followed by telephone counselling (22.8%), and informational leaflet (16.5%). For post-HIV test counselling, 42.9% preferred one-on-one counselling, 29.9% telephone counselling, and 15.6% informational leaflet. The majority of participants (83.3%) said they would prefer free HIV testing services (Nwaozuru et al., 2019a).

In a study conducted in South Africa, participants desired more accommodating clinic hours to take into consideration commuting time from school and home. They proposed that services including counselling, instructional materials, links to adoption programs, emergency vehicles, pre- and postnatal care, and better service quality from clinic staff would increase youth use of sexual health services. (Smith et al., 2018).

Factors associated with HIV testing preferences among university students

Different factors have been identified by different scholars and how they influence HIV testing among the youth and university students. These have been divided into individual factors, social factors and health system related factors.

Individual Factors

A number of individual factors such as age, gender, socioeconomic status and perceived risk have been associated with HIV testing preferences.

Gender. The most salient factor associated with HIV testing was gender. According to numerous studies, women were more likely than men to test positive for HIV (Arrington-Sanders & Ellen, 2008; Coeytaux, Kramer, & Sullivan, 2014). However, being male was associated with a decreased likelihood of testing for HIV (Caldeira et al., 2012) although a study by Mullins in 2012 showed that males were more likely to test for HIV than females (Mullins et al., 2012). Females preferred to test from health facilities with minimally trained community distributor to a trained healthcare worker than men (Indravudh et al., 2017).

Age. Another important factor affecting HIV testing was age. It was regularly reported that the preference to test for HIV infection grew with the ages of the investigated youth, regardless of the study sample's age range (Arrington-Sanders & Ellen, 2008).

Socio-economic status. The majority of the studies that examined this variable found that low socioeconomic status was associated with increased likelihood of testing (Inungu et al., 2011; Lau, Lau, Cheung, & Tsui, 2008). Adolescents with a low socio-economic status prefer free HIV testing unlike their counterparts who are okay with testing at a cost (Ritchwood et al., 2019).

Perceived risk. Several studies reported increased preference of HIV testing with participants who reported behaviours that increased their risks for HIV infection and a history of STI diagnosis, testing, and treatment increased the preference of HIV testing (R. R. Swenson, Hadley, Houck, Dance, & Brown, 2011)

Other factors

In a study conducted in a vocational technical training schools in Tbilisi, Georgia, the results showed that getting an HIV test was significantly predicted by being married, not having an attitude of stigmatization toward HIV in the social judgment domain, reading fiction more frequently, going out

more frequently in the evenings, and spending more time with friends (Djibuti, Zurashvili, Kasrashvili, & Berg, 2015).

Prior studies from sub-Saharan Africa and the United States suggest that having a boyfriend or girlfriend, never getting married, being willing to pay for a test, having knowledge of HIV/STI risk factors, discussing testing with a partner or the mother/female guardian, and having ever been pregnant or assisted in pregnancy are significant factors linked to an increased likelihood of HCT (Dirar, Mengiste, Kedir, & Godana, 2013; Rebecca R Swenson et al., 2009; Tsegay, Edris, & Meseret, 2013).

Social factors

These include relationship status, religion and geographical location.

Relationship status. A study showed that adolescents who were in a sexual relationship were more likely to test for HIV than those who were not in a relationship. However most adolescents preferred to test alone and inform their partners the resultt (Mullins et al., 2012).

Religiosity studies have showed that youth who were less religious were more likely to test for HIV than non religious youth (R. R. Swenson, Hadley, Houck, Dance, & Brown, 2011). In that study, religious youth were more likely to delay sexual activity or have less risky sexual behaviours, and hence not seek HIV testing. However, religion had no effect on testing preferences for those had tested for HIV (R. R. Swenson et al., 2011).

Geographic location. Compared to youth living in rural regions, those who live in urban areas are more likely to test for HIV (Rakhmanina et al., 2014). Urban areas have a higher likelihood of having widespread HIV campaigns that could promote HIV testing youth residing in urban areas are more likely to test compared to youth residing in rural areas (Rakhmanina et al., 2014).

HIV Risky behaviours. Studies have demonstrated that youth who engage in risky sexual behaviours such as inconsistent condom use, multiple sexual partners, and others have a higher chance of taking a HIV test than those who do not engage in risky sexual behaviours (Longmore, Johnson, Manning, & Giordano, 2013). Therefore, increases risk perception among university students can promote uptake of HIV testing among university students.

Other social factors that promotes HIV testing among the youth include Greater knowledge of HIV, attitudes and beliefs plus perceived risk of having acquired HIV (Stein & Nyamathi, 2000),

Health system factors

These include test location, nature of service and privacy.

Test location. A variety of test location factors were associated with HIV testing preferences. Studies noted increased likelihood of testing associated with clinical test locations (clinics, hospitals, and physician's office) (Inungu et al., 2011; Phillips et al., 2012). Youth preferred to test in locations identified as convenient, comfortable, or confidential (Peralta, Deeds, Hipszer, & Ghalib, 2007). A study done in Nigeria showed that participants indicated preference for testing in a health facility (50.6%), followed by home testing (24.7%), and mobile testing (18.8%) (Nwaozuru et al., 2019).

Nature of service. Different testing options are available in Uganda for clients to choose what is most suitable for them. These testing options include location of testing (e.g. facility-based testing, home based testing and mobile testing), type of HIV test (e.g. oral HIV self- test, finger prick HIV self-test and health facility based venepuncture blood test) and type of counselling.

HIV self-testing has been one of the major drivers of HIV testing among university students since its inception in Sub-Sahara Africa and has significantly improved HIV testing across Africa. According to a research conducted in the Democratic Republic of the Congo, self-testing for HIV is widely

accepted (81.4%), and 66.1% of students said they would confirm the results at a nearby health institution (Izizag et al., 2018). However, a study in Kenya showed provider-supported HIV testing was more preferred by adolescent girls over self-testing (Inwani et al., 2021).

Different studies have been conducted across the world, Africa and East Africa region highlighting the HIV testing preferences and factors associated with HIV testing among university students and the youth at large. However, few studies have been conducted in Uganda. The information available is inconclusive for policy implication on how to promote HIV testing among university students in Uganda. Further research is needed to avail this information.

MATERIALS AND METHODS

Introduction

This chapter describes the methods and materials which was used in the study. It precedes with an overview of the study design, study setting, study population, sample size determination, inclusion and exclusion criteria. The section further describes the study instruments, study procedures, data management, statistical analysis, ethical considerations, study limitations and dissemination of results.

Study Design

The study was a descriptive cross-sectional study design involving quantitative techniques of data collection. A cross-sectional study design was chosen because it would enable the researcher to conduct the data collection procedure relatively faster within a fixed period of time, and cheaply. In addition, its findings might be used to make conclusions to the entire target population.

Study Setting

The study was conducted with in King Ceasor University, Kampala- Uganda. King Ceasor University is a multi-campus model private university with many campuses across Uganda. The main campus is located in Bunga, Makindye Division of Kampala capital City. The approximate coordinates of the main campus of King Ceasor University are: 0°16'21.0"N, 32°37'19.0"E (Latitude: 0.272500; Longitude: 32.621944) (Google Maps).

Sample size Determination

The sample size was estimated using Kish Leslie formula version of 1965 for determination of sample size for cross sectional studies as stated below.

$$n = \frac{Z^2 P\ Q}{d^2}$$

Where,

n= sample size estimate

Z= Confidence level at 95% (standard value at 1.96)

P= Population proportion (expressed as decimal) (assumed to be 0.5 since this would provide the maximum sample size

Q= (1-P)

D= Acceptable margin of error at 5% (0.05)

$n= [(1.96^2)0.5(1-0.5)]/0.05^2$

n= 384

Therefore, sample size of the study was 384 participants.

Sampling technique

Convenient sampling technique was used to select study participants.

Eligibility Criteria

This includes both inclusion and exclusion criteria.

Inclusion criteria

Undergraduate King Ceasor university students who were present at the time of the study and had consented to participate in the study were selected to participate

Exclusion criteria

King Ceasor university students who were too sick to participate in the study.

Data collection Methods and Instruments

The study collected quantitative data using pre-tested self-administered semi-structured questionnaires with both open ended and closed ended questions that were delivered online. The questionnaire was designed in kobo toolbox and the link generated was sent to participants through their email addresses and their WhatsApp contacts. The names, email addresses and WhatsApp contacts of the participants was obtained from the office of the academic registrar, King Ceasor University.

Data Analysis

Data was analysed at both univariate and bivariate levels. In univariate analysis, descriptive statistical tests were to determine the percentages, frequencies and proportion of the various variables. Central tendencies were used to describe some demographic data for instance age, in terms of mode, mean, range and median. The prevalence HIV testing was determined by dividing the number of students who had ever tested for HIV by the total number of those recruited. To determine the factors associated with HIV testing, bivariate and multivariate statistical tests including logistic regression was used. Variables with a P-value <0.2 at bivariate level was considered for multivariate analysis. At multivariate level, a P-value <0.05 at 95% confidence interval was considered statistically significant.

RESULTS

Sociodemographic Characteristics of the Respondents

A total of 384 respondents participated in the study giving a response rate of 100%. The mean age of the respondents was 25.5 (±5.2) years. The youngest was 18 and the oldest was 45 years old. Majority of the respondents were males 230 (59.9%) and were single 242 (63.0%). Majority were Christians 362 (94.3%) and were formally employed 319 (83.1%).

Reproductive and Sexual Characteristics of the Respondents

Majority of the respondents 320 (83.3%) in this study had ever had a sexual encounter of which 80.6% had their first sexual intercourse aged 18-24 years, 16.9% had their first sexual intercourse before the age of 18 years. Majority of the respondents 375 (97.7%) reported that they would consider HIV testing before any new relationship.

Regarding risky sexual behaviors, 70.1% of the respondents had inconsistent use of condoms, 44.6% had multiple sexual partners, 38.5% had ever had sex with a HIV positive person and 28.4% had not disclosed their HIV sero-status to their partners.

Reproductive and sexual characteristics of the respondents are shown in the table below

Table 1: Reproductive and sexual characteristics of the respondents

Variable (N=384)		**n (%)**
Ever had sexual encounter		
	Yes	320 (83.3)
	No	64 (16.7)
Age of fist sexual encounter (n=320)		
	Less than 18 years	54 (16.9)
	18-24	258 (80.6)
	25-30	8 (2.5)
Test themselves before sexual intercourse (n=320)		
	Yes	206 (64.4)
	No	114 (35.6)
Number of sexual partners in past 1 year		
	None	107 (27.9)
	1	213 (55.5)
	2 and above	64 (16.6)
Would consider HIV testing before a new relationship		
	Yes	375 (97.7)
	No	5 (1.3)
	Not sure	4 (1.0)
HIV risky sexual behaviors		
	Inconsistent use of condoms	269 (70.1)
	Broken condoms	175 (45.6)
	Multiple sexual partners	171 (44.6)
	Sex with a person with unknown HIV status	148 (38.5)
	Not disclosing HIV status	109 (28.4)

HIV testing practices

The prevalence of HIV testing among university students in this study was 97.7%. Among the participants who had ever tested for HIV, 55.2% tested from home while 44.8% tested from the health facility. Majority (97.6%) tested using blood/finger prick test as only 2.4% used an oral test. Table 3.

Table 2: HIV testing practices among university students

Variable (N=375)		**n (%)**
Ever tested for HIV (n=384)		
	Yes	375 (97.7)
	No	9 (2.3)
Place of HIV testing		
	At home (self-testing)	207 (55.2)
	Health facility	168 (44.8)
Mode of testing used		
	Blood/finger prick test	366 (97.6)
	Oral/ saliva test	9 (2.4)
Number of times of HIV testing		
	1	105 (28.0)
	2-4	136 (36.3)
	5 or more	134 (35.7)

HIV Testing Preferences

Concerning place of HIV testing, 213 (55.5%) respondents prefer to do HIV testing from home while 163 (42.4%) prefer to do HIV testing from health facility citing privacy, confidentiality and convenience as the main reasons for preferring self of HIV testing while accuracy and emotional support were the main reasons for preferring facility testing. Concerning HIV counselling after testing, majority 323 (84.1%) prefer a One-on-one counselling as 53 (13.8%) don't wish to have HIV counselling after testing. Table 4

Table 3: HIV Testing Preferences

Variable (N=384)		n (%)
Preferred place of HIV testing		
	At home (self-testing)	167 (43.5)
	At a health facility	217 (56.5)
Reasons for self-testing (n=167)		
	Privacy	102 (61.1)
	Confidentiality	24 (14.4)
	Convenience	19 (13.4)
Reasons for facility testing (n=217)		
	Accuracy of results	64 (29.5)
	Counselling and emotional support	31 (14.3)
Person to administer a HIV test for participants who prefer to test from the health facility (n=163)		
	Counselor	57 (35)
	Doctor	42 (25.8)
	Lab technician	62 (38)
	Nurse	2 (1.2)
Person to administer a HIV test for participants who prefer to test from home (n=213)		
	A friend	4 (1.9)
	Family member	2 (0.9)
	Partner	44 (20.7)
	Yourself	157 (73.7)
	To sure	6 (2.8)
Preferred type of HIV counselling after testing		
	One-on-one counselling	323 (84.1)
	Telephonic counselling	6 (1.6)
	Written counselling	2 (0.5)
	No counselling	53 (13.8)

Perceived Challenges of HIV Testing

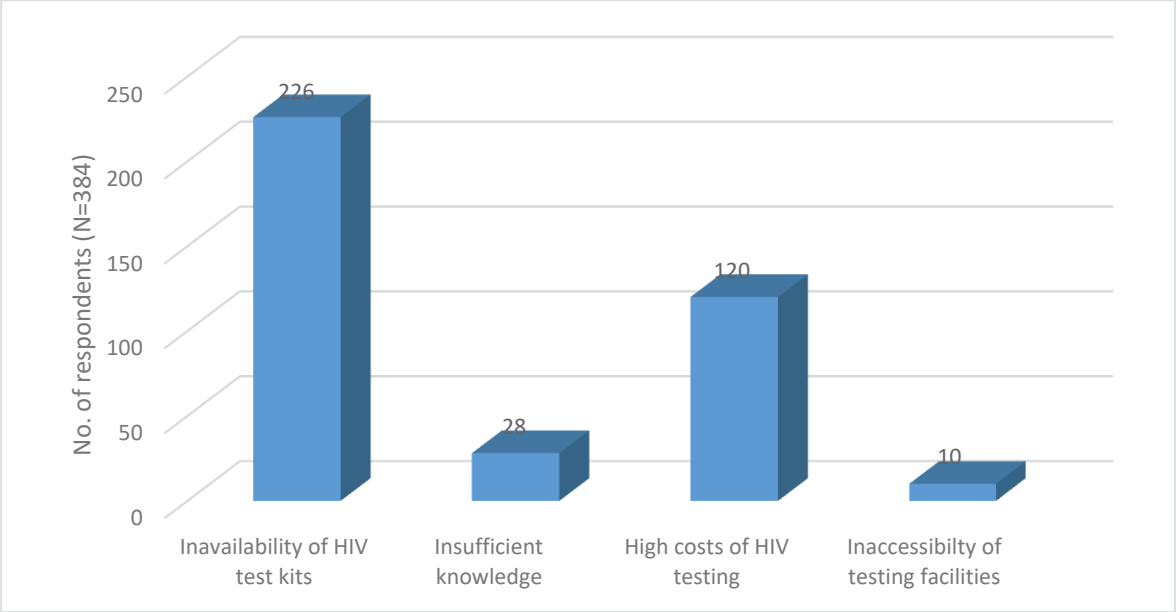

Figure 2: Challenges of HIV testing faced by university students

The major challenges encountered by university students concerning HIV testing are lack of HIV test kits, high costs of HIV testing and lack of sufficient knowledge on HIV testing.

Factors associated with HIV testing preferences

On bivariate analysis, more female participants preferred facility testing 79 (47.3%) to home testing 75 (34.6%) while more male participants preferred home testing 88 (52.7%) to facility testing 142 (65.4%). Participants who had ever tested for HIV preferred to test from the facility 160 (95.8%) than home testing 215 (99.1%) while participants who had ever had a sexual encounter preferred home testing 199 (91.7%) than facility testing 121 (72.5%).

Variables gender, religion, history of sexual encounter and number of sexual partners were considered for multivariate analysis.

After multivariate analysis, HIV testing preferences were associated with participants who had ever had a sexual encounter (aOR 7.946, P-Value <0.001, 95% CI 3.462 - 18.237) and participants who had only one sexual partner (aOR 2.701, P-Value 0.005, 95% CI 1.355 - 5.383).

The bivariate and multivariate analysis of factors associated with HIV testing preferences is shown in table 5 and table 6 below.

Table 4: Bivariate analysis of factors associated with HIV testing preferences

Variable	Facility testing	Home/self-testing,	COR	95 % CI	P-Value
	n (%),N= 167	n (%), N=217			
Age (Years)					
Less than 30	33 (19.8)	40 (18.4)	0.918	0.55 - 1.532	0.742
30 and above	134 (80.2)	177 (81.6)	Ref		
***Gender**					
Female	79 (47.3)	75 (34.6)	0.588	0.389 - 0.889	0.012
Male	88 (52.7)	142 (65.4)	Ref		
Marital status					
Married	29 (17.4)	37 (17.1)	0.978	0.573 - 1.669	0.935
Not married	138 (82.6)	180 (82.9)	Ref		
***Religion**					
Christian	153 (91.6)	209 (96.3)	2.391	0.978 - 5.841	0.056
Moslem	14 (8.4)	8 (3.7)	Ref		
Employment status					
Employed	43 (25.7)	59 (27.2)	1.077	0.681 - 1.702	0.751
Unemployed	124 (74.3)	158 (72.8)			
***Ever had sexual encounter**					
No	46 (27.5)	18 (8.3)	0.238	0.132 - 0.429	<0.001
Yes	121 (72.5)	199 (91.7)	Ref		
***No. of partners in past one year**					
One	95 (56.9)	118 (54.4)	0.912	0.588 - 1.417	0.683
More than one	60 (35.9)	68 (31.3)	2.080	1.013 - 4.269	0.046
None	12 (7.2)	31 (14.3)	Ref		
Ever tested for HIV					
Yes	160 (95.8)	215 (99.1)	4.703	0.964 - 2.942	0.356
No	7 (7.2)	2 (0.9)			

*Considered for multivariate analysis

Table 5: Multivariate analysis of factors associated with HIV testing preferences

Variable	COR (95 % CI)	P-Value	aOR (95 % CI)	P-Value
Gender				
Female	0.588 (0.389 - 0.889)	0.012	0.754 (0.479 - 1.187)	0.223
Male	Ref		Ref	
Religion				
Christian	2.391 (0.978 - 5.841)	0.056	2.116 (0.782 - 5.729)	0.140
Moslem	Ref		Ref	
Ever had sexual encounter				
Yes	0.238 (0.132 - 0.429)	<0.001	7.946 (3.462 - 18.237)	**<0.001**
No	Ref		Ref	
No. of partners in past one year				
One	0.912 (0.588 - 1.417)	0.683	2.701 (1.355 - 5.383)	**0.005**
More than one	2.08 (1.013 - 4.269)	0.046	1.917 (0.926 - 3.967)	0.080
None	Ref		Ref	

DISCUSSION

Majority of university students are sexually active which puts them at a high risk of acquiring HIV/AIDS (Rutherford et al., 2014). The unique challenges that students have when utilizing regular HIV testing services (HTS) contribute to the poor acceptance and utilization of HIV testing (Koris et al., 2021). In order to promote HIV testing among university students, it is important to take into account youth-centered and preference-sensitive techniques of HIV testing favorable to university students (Nwaozuru et al., 2019; Ritchwood et al., 2019). This is because health care that is tailored to the needs and preferences of young people have shown promise in reducing significant obstacles to the use of health services (Obiezu-Umeh et al., 2021). The aim of this study was to determine HIV testing preferences and factors associated with HIV testing preferences among university students at King Ceasor University.

Concerning place of HIV testing, 55.5% respondents prefer to do HIV testing from home while 42.4% prefer to do HIV testing from health facility citing privacy, confidentiality and convenience as the main reasons for the preferred place of HIV testing. The findings are consistent with findings of a study done at Makerere University, Kampala Uganda which found out that university students have a range of HIV testing preferences that included being tested by a health worker, being tested at the facility and testing from home as long as a high level of privacy is maintained (James et al., 2018).

However, a study done in Kenya found out that adolescent girls and young women liked provider-supported HIV testing the most (Inwani et al., 2021) while a study conducted in Nigeria found out that more young people preferred getting tested in a medical facility (50.6%), followed by getting tested at home (24.7%) and getting tested by themselves/ self-testing (14.7%) (Njau et al., 2014).

The findings of this study imply that both facility based testing and HIV self-testing can be utilised to promote HIV testing among university students and youths at large.

Concerning HIV counselling after testing, majority (84.1%) of the respondents prefer a One-on-one counselling compared with other forms of counselling such as written counselling and telephone counselling. The findings are consistent with findings of a study done in Nigeria which showed that majority of the participants preferred one-on-one counselling (49.4%), followed by telephone

counselling (22.8%), and informational leaflet (16.5%) (Obiezu-Umeh et al., 2021). It is believed that one-on-one counselling helps to maintain a high level of patient privacy than other forms of counselling (Obiezu-Umeh et al., 2021).

In this study, HIV testing preferences were associated with participants who had ever had a sexual encounter (aOR 7.946, P-Value <0.001, 95% CI 3.462 - 18.237) and participants who had only one sexual partner (aOR 2.701, P-Value 0.005, 95% CI 1.355 - 5.383). The findings are consistent with findings of a study done in Italy (Licata et al., 2022) and a survey conducted in Bowling Green State University (Longmore et al., 2013).

Being in a sexual relationship increases HIV risk perception among university students which influences their HIV testing preferences. There is evidence that risk perception is a good predictor of HIV testing. Although different studies have revealed that many young people consider themselves at low HIV risk perception, promoting risk perception is a good strategy for promoting HIV testing uptake among young people (Macintyre, 2003).

CONCLUSION

The prevalence of HIV testing was high among King Ceasor university students (98%), and they have wide range of HIV testing preferences. The HIV testing preferences among university students are influenced by being in sexual relationship and having a sexual encounter, activities which promotes HIV risk perception.

Recommendations

The study recommended that;

Different HIV testing options should be availed to university students as long as a high level of privacy is maintained.

Also, promoting risk awareness could help improve HIV tidying uptake among university students and other high risk populations.

Implication to practice and policy

University administrators and authorities can actively help to develop and implement HIV education and prevention strategies in their campuses. Effective messages and prevention programs need to be developed and implemented to promote universal HIV testing and counseling, especially among younger, sexually experienced students, so that these persons may make informed sexual decisions with respect to protective sexual behaviors, including having discussions about safer sex, inquiring about a potential partner’s HIV status, and the adoption of condom use with all sex partners, especially where HIV status is unknown

Study limitations

HIV testing practices were self-reported with no any form of evidence hence the prevalence of HIV testing could be overestimated.

Due to fear of privacy, some participants feared to give accurate information regarding their HIV testing practices and preferences which may have affected the quality of data obtained. However, participants were well explained on the importance of giving accurate information and were assured that the information given was to be kept confidential.

REFERENCES

Arrington-Sanders, R., & Ellen, J. J. J. o. A. H. (2008). Prevalence of self-reported human immunodeficiency virus testing among a population-based sample of urban African-American adolescents. 43(3), 306-308.

Benyumiza, D., Amongin, J. F., Ochaba, I., Adupa, M., Abuch, N., Banula, C. B., & Udho, S. J. B. R. I. (2021). Factors Associated with Utilization of HIV Testing Services among Adolescents Aged 10-19 Years in Lira District, Northern Uganda: A Cross-Sectional Study. 2021.

Caldeira, K. M., Singer, B. J., O'Grady, K. E., Vincent, K. B., Arria, A. M. J. A. e., & prevention. (2012). HIV testing in recent college students: Prevalence and correlates. 24(4), 363-376.

Coeytaux, K., Kramer, M. R., & Sullivan, P. S. J. S. (2014). HIV testing among United States high school students at the state and national level, Youth Risk Behavior Survey 2005–2011. 3(1), 1-11.

Dirar, A., Mengiste, B., Kedir, H., & Godana, W. J. S. J. P. H. (2013). Factors contributing to voluntary counselling and testing uptake among youth in colleges of Harar, Ethiopia. 1(2), 91-96.

Djibuti, M., Zurashvili, T., Kasrashvili, T., & Berg, C. J. J. B. p. h. (2015). Factors associated with HIV counseling and testing behavior among undergraduates of universities and vocational technical training schools in Tbilisi, Georgia. 15(1), 1-9.

Hooft, A., Pfeil, S., Mussengue, J., Jetha, E., He, F., Jain, S., Sundararajan, R. J. B. p. h. (2021). Explaining utilization of HIV prevention and testing services among university students in Mozambique: results from a mixed methods study. 21(1), 1-11.

Ijadunola, K. T., Abiona, T. C., Odu, O. O., Ijadunola, M. Y. J. T. E. j. o. c., & care, r. h. (2007). College students in Nigeria underestimate their risk of contracting HIV/AIDS infection. 12(2), 131-137.

Ike, S., & Aniebue, P. J. N. J. o. C. P. (2007). HIV/AIDS perception and sexual behaviour among Nigerian University students. 10(2), 105-110.

Inungu, J., Lewis, A., Younis, M. Z., Wood, J., O'Brien, S., & Verdun, D. J. T. o. A. j. (2011). HIV testing among adolescents and youth in the United States: update from the 2009 behavioral risk factor surveillance system. 5, 80.

Inwani, I., Chhun, N., Agot, K., Cleland, C. M., Rao, S. O., Nduati, R., Kurth, A. E. J. J. o. A. H. (2021). Preferred HIV testing modalities among adolescent girls and young women in Kenya. 68(3), 497-507.

Isabel, B. S. (2022). HIV testing preferences among Makerere university students.

Izizag, B. B., Situakibanza, H., Mbutiwi, T., Ingwe, R., Kiazayawoko, F., Nkodila, A., . . . Mbula, M. J. P. A. M. J. (2018). Factors associated with acceptability of HIV self-testing (HIVST) among university students in a Peri-Urban area of the Democratic Republic of Congo (DRC). 31(1).

Kadede, K., Ruel, T., Kabami, J., Ssemmondo, E., Sang, N., Kwarisiima, D., . . . Clark, T. D. J. A. (2016). Increased adolescent HIV testing with a hybrid mobile strategy in Uganda and Kenya. 30(14), 2121.

Koris, A. L., Stewart, K. A., Ritchwood, T. D., Mususa, D., Ncube, G., Ferrand, R. A., & McHugh, G. J. P. o. (2021). Youth-friendly HIV self-testing: acceptability of campus-based oral HIV self-testing among young adult students in Zimbabwe. 16(6), e0253745.

Lau, J., Lau, M., Cheung, A., & Tsui, H. J. A. c. (2008). A randomized controlled study to evaluate the efficacy of an Internet-based intervention in reducing HIV risk behaviors among men who have sex with men in Hong Kong. 20(7), 820-828.

Longmore, M. A., Johnson, W. L., Manning, W. D., & Giordano, P. C. J. J. o. S. R. (2013). HIV testing among heterosexual young adults: The influence of partners' risk behaviors and relationship dynamics. 50(5), 489-501.

M.O.H. (2020). Consolidated guidelines for the prevention and treatment of HIV and aids in Uganda. Ministry of health

Mafigiri, R., Matovu, J. K., Makumbi, F. E., Ndyanabo, A., Nabukalu, D., Sakor, M., Wanyenze, R. K. J. B. p. h. (2017). HIV prevalence and uptake of HIV/AIDS services among youths (15–24 Years) in fishing and neighboring communities of Kasensero, Rakai District, South Western Uganda. 17(1), 1-10.

Mullins, T., Braverman, P., Dorn, L., Kollar, L., Kahn, J. J. I. j. o. S., & AIDS. (2012). Adolescents' agreement to test for HIV when different testing methods are offered. 23(3), 173-176.

Ninsiima, L. R., Chiumia, I. K., & Ndejjo, R. J. R. h. (2021). Factors influencing access to and utilisation of youth-friendly sexual and reproductive health services in sub-Saharan Africa: a systematic review. 18(1), 1-17.

Nwaozuru, U., Iwelunmor, J., Ong, J. J., Salah, S., Obiezu-Umeh, C., Ezechi, O., & Tucker, J. D. (2019a). Preferences for HIV testing services among young people in Nigeria. BMC Health Services Research, 19(1), 1003. Doi: 10.1186/s12913-019-4847-x

Nwaozuru, U., Iwelunmor, J., Ong, J. J., Salah, S., Obiezu-Umeh, C., Ezechi, O., & Tucker, J. D. J. B. h. s. r. (2019b). Preferences for HIV testing services among young people in Nigeria. 19(1), 1-9.

Othero, D., Aduma, P., & Opil, C. J. E. A. M. J. (2009). Knowledge, attitudes and sexual practices of university students for advancing peer HIV education. 86(1).

Peralta, L., Deeds, B. G., Hipszer, S., & Ghalib, K. (2007). Barriers and facilitators to adolescent HIV testing. AIDS Patient Care STDS, 21(6), 400-408. doi:10.1089/apc.2006.0112

Phillips, G., 2nd, Hightow-Weidman, L. B., Arya, M., Fields, S. D., Halpern-Felsher, B., Outlaw, A. Y., Hidalgo, J. (2012). HIV testing behaviors of a cohort of HIV-positive racial/ethnic minority YMSM. AIDS Behav, 16(7), 1917-1925. Doi: 10.1007/s10461-012-0193-2

Rakhmanina, N., Messenger, N., Phillips, G., 2nd, Teach, S., Morrison, S., Hern, J., Castel, A. D. (2014). Factors affecting acceptance of routine human immunodeficiency virus screening by adolescents in pediatric emergency departments. J Adolesc Health, 54(2), 176-182. doi:10.1016/j.jadohealth.2013.07.027

Schuyler, A. C., Edelstein, Z. R., Mathur, S., Sekasanvu, J., Nalugoda, F., Gray, R., Santelli, J. S. J. G. p. h. (2017). Mobility among youth in Rakai, Uganda: Trends, characteristics, and associations with behavioural risk factors for HIV. 12(8), 1033-1050.

Simms, V., Dauya, E., Dakshina, S., Bandason, T., McHugh, G., Munyati, S., Masimirembwa, C. J. P. m. (2017). Community burden of undiagnosed HIV infection among adolescents in Zimbabwe following primary healthcare-based provider-initiated HIV testing and counselling: a cross-sectional survey. 14(7), e1002360.

Smith, P., Marcus, R., Bennie, T., Nkala, B., Nchabeleng, M., Latka, M., Bekker, L. J. S. A. M. J. (2018). What do South African adolescents want in a sexual health service? Evidence from the South African Studies on HIV in Adolescents (SASHA) project. 108(8).

Stein, J. A., & Nyamathi, A. J. A. c. (2000). Gender differences in behavioural and psychosocial predictors of HIV testing and return for test results in a high-risk population. 12(3), 343-356.

Strauss, M., George, G. L., Rhodes, B. D. J. A., & Behavior. (2018). Determining preferences related to HIV counselling and testing services among high school learners in KwaZulu-Natal: A discrete choice experiment. 22(1), 64-76.

Swenson, R. R., Hadley, W. S., Houck, C. D., Dance, S. K., & Brown, L. K. (2011). Who accepts a rapid HIV antibody test? The role of race/ethnicity and HIV risk behavior among community adolescents. J Adolesc Health, 48(5), 527-529. doi:10.1016/j.jadohealth.2010.08.013

Swenson, R. R., Rizzo, C. J., Brown, L. K., Payne, N., DiClemente, R. J., Salazar, L. F., . . . Romer, D. J. S. t. d. (2009). Prevalence and correlates of HIV testing among sexually active African American adolescents in four US cities. 36(9), 584.

Tsegay, G., Edris, M., & Meseret, S. J. B. p. h. (2013). Assessment of voluntary counseling and testing service utilization and associated factors among Debre Markos University Students, North West Ethiopia: a cross-sectional survey in 2011. 13(1), 1-7.

Tshivhase, S., Makuya, T., Takalani, F. J. H., & Problems, A. R. I. J. o. H.-R. Understanding reasons for low HIV testing services uptake among tertiary students in university in South Africa. 21(1).

UNAIDS. (2019). UNAIDS data, 2019. Retrieved from https://www.unaids.org/en/resources/documents/2019/2019-UNAIDS-data

UNAIDS. (2020a). Seizing The Moment Global AIDS Update | 2020: Tackling entrenched inequalities to end epidemics. 1-40.

UNAIDS. (2020b). UNAIDS report on the global AIDS epidemic shows that 2020 targets will not be met because of deeply unequal success; COVID-19 risks blowing HIV progress way off course. Retrieved from

https://www.unaids.org/en/resources/presscentre/pressreleaseandstatementarchive/2020/july/20200706_global-aids-report#:~:text=A%20six-month%20complete%20disruption,an%20additional%20110%20000%20deaths.

UPHIA. (2017). UGANDA POPULATION-BASED HIV IMPACT ASSESSMENT UPHIA 2016–2017.

WHO. (2019). Welcome to 2020 - the decade fof disease elimination. Retrieved from https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/welcome-to-2020-the-decade-for-disease-elimination

KNOWLEDGE, ATTITUDE AND PRACTICES OF WOMEN AGED 20-45 YEARS TOWARDS UTILIZATION OF IMPLANON AT KISORO HOSPITAL, KISORO DISTRICT, UGANDA

Maniragaba Godfrey

King Ceasor University, Uganda, College of Medicine, Health & Life Sciences

Dr. Amos Ronald Kalukusu

King Ceasor University, Uganda, College of Medicine, Health & Life Sciences

Dr. Eilu Emmanuel

King Ceasor University, Uganda, College of Medicine, Health & Life Sciences

Abstract

This study investigated Knowledge, attitude and practices of women aged 20-45 years towards utilization of implanon at Kisoro Hospital, Kisoro district, Uganda. A descriptive cross-sectional study design was employed, qualitative and quantitative data collection methods were used. A convenience sampling method was used to select 170 mothers aged 20-45 years. A semi-structured questionnaire was used to collect data, data was analyzed using Microsoft Excel Version 2019 and presented into tables, graphs and pie charts. The results of the study indicated 136 (80%) of the respondents had never heard about Implanon as a family planning method, 85(50%) did not know its duration of protection and 128 (75%) of the respondents disagreed that implanon was culturally accepted and 139 (81.7%) said it had side effects and potential health risks. 141(83%) of respondents were not using implanon as a family planning method and most 78 (55%) of the respondents were de motivated from using Implanon due to refusal by the spouse. The study concluded that mothers had low knowledge, negative attitude and poor practices regarding use of implanon. Therefore, it was recommended that, Information, Education and Communication (IEC) activities about the use, benefits and side effects of implanon was paramount in promoting acceptability and use of implanon as a family planning method

Keywords: Implanon, Family Planning, Contraception, Implanon Utilization

Background to the Study

The study was about the use of implanon among women of reproductive age attending family planning clinic at Kisoro Hospital. It draws more emphasis on three main areas of focus such as knowledge, attitude and practices of implanon use among women aged 20-45 years attending family planning clinic.

Family planning as defined by World Health Organization (WHO, 2018) aims at enabling individuals or couples to attain the desired number; spacing and timing of their children through the voluntary use of modern or natural/traditional contraceptive methods.

There are traditional methods of family planning and modern family planning methods, which is divided into three: long acting reversible contraceptive methods; permanent contraceptive methods (Tubal ligation for females and vasectomy for male) and short-term contraceptive methods (oral pills, injectable, male and female condoms, foam tablet and cervical cup (United States Agency for International Development; USAID, 2015) Intra uterine contraceptive devices (IUCD) and implants (Implanon) are long acting reversible contraceptive methods (LARCM); when removed, return to fertility is prompt (Hopkins, 2018).

Sub dermal contraceptive implant, Implanon, is highly effective, safe, and is long acting (Patel, 2019) It is very effective, with failure rate of only 0.05%, under optimal condition, which makes it more effective than female tubal sterilization and it is safe for different age groups, from adolescence to late peri-menopausal stage due to its reversibility and rapid return to fertility and its user friendliness (Alemayehu, et al., 2016). It is not user dependent once inserted, no need for regular follow ups and does not interfere with sexual pleasures, it also needs no maintenance and users are more compliant than towards other hormonal contraceptives (Bachorik et al., 2017)

Globally, Implanon has been underutilized with the estimation of 0.2% of use despite its high effectiveness and advantages of this implant; however, its use has increased in many parts of the world, especially in Asia and Latin America, but continues to be low in Africa (Abasiattai, et al., 2017). In Africa, an estimated 200 million women want to use Implanon as a contraceptive method, but there are still barriers for them accessing such services. Some of these barriers are transport attributed to distance; as they live in remote live areas, lack of knowledge and poor attitude related to cultural myth (UNFPA, 2014).

Kartz (2015) argues that in some instances, supply chains do not extend into remote rural areas, where the poorest segment of low-income population resides. Conversely, the reasons are often a lack of funds in developing countries, as some contraceptives are still very expensive. However, such reasons are the main issues that cause lack of access to women that come from disadvantaged communities (Imo, et al., 2018).

In sub-Saharan Africa, a growing number of women and sexually active young adults are using a form of family FP method, and many are choosing contraceptive implants (Duvall, et al., 2016) While implants account for just 7% of all contraceptive methods used in the region, interest in implants has risen over the past decade, the contraceptive prevalence rate (CPR) for implants in sub-Saharan Africa is 1.1% among women, including 0.6% in Western Africa, 0.3% in Middle Africa, and 0.1% in Southern Africa (Westoff, 2015).

In East African countries, it was found out that modern contraceptive, Implanon inclusive, utilization was low compared to SDG target 2030(75%). The governmental and non-governmental organizations should scale up their public health programs to the poor and marginalized communities to scale up modern contraceptive utilization uptake in the region. However, Duval et al. (2014) found out that between 2004 and 2005 and 2010-11, use of implants rose 16-fold in Rwanda. Similar trends were seen in other countries in the region including: Ethiopia, Tanzania and Malawi (Muhoza, et al., 2016)

In Uganda, the use of Long Acting Reversible Contraceptives (LARCs) - Intrauterine Devices and implants is generally low with Kigezi sub region having the highest proportion of users. Karamoja and Busoga region have the least percentage of users where by Implants and IUCDs contribute to 22% of the users. Majority of the health facilities that inserted implants were in the range of 401 to 710 throughout the country in 2018 and a similar trend was observed in the districts north of Lake Kyoga, Kisoro, Rakai, Rukiga, Kiboga, Kyakwanzi, Kagadi, Kibale and Kyegegwa etc. Patient interaction with providers and increased awareness of the benefits of implants has been shown to be a major factor in increasing Implant utilization (Uganda Family Planning Atlas, 2019); However, little was known about knowledge, attitude and practice towards the use of

implanon among women aged 20-45 years attending family planning clinic at Kisoro Hospital, Kisoro District hence the study was needed.

Problem Statement

In sub-Saharan Africa, the use of contraception among women, more than doubled from 1990 to 2015, yet twenty-four percent (24%) of these women still have an unmet need for contraception (Adeagboet al.,2017). The Ugandan government has introduced various methods of contraception including implanon with the aim of minimizing unwanted pregnancy and the high increasing rate of abortion in our country (Adeagboet al., 2017). However, Skosana (2015) revealed that some women experience side effects from having Implanon device, and aren't convinced with this new contraceptive implant (Mukuka, 2015).

Use of implanon contraception is significantly affected by a number of factors, number of live children, residence, educational status, lower gravidity, antenatal care service use, women's knowledge and attitude towards implant. Family planning method use is also affected by religious beliefs, cultural norms, peer influence and partner support (Mariestopes Uganda, 2018)

It has been found that some clinics have stopped providing Implanon contraceptive implant, because there were many issues raised regarding its use, and some issues are still unclear between healthcare providers and clients (UNFPA, 2015).

In Kisoro Hospital utilization of implanon is at 4.51 % where 128 mothers used the method out of 2841 mothers in the year 2019/2020 who sought family planning (Kisoro Hospital annual analytical report, 2020) The above-mentioned argument clearly supports the need to conduct this study, since this method is underutilized, and there seems to be gaps in the mothers' acceptability of the method. Therefore, this research focused on exploring women's knowledge, attitude and practice towards the use of implanon among women aged 20-45 years attending family planning clinic at Kisoro Hospital.

Conceptual Framework of the Study

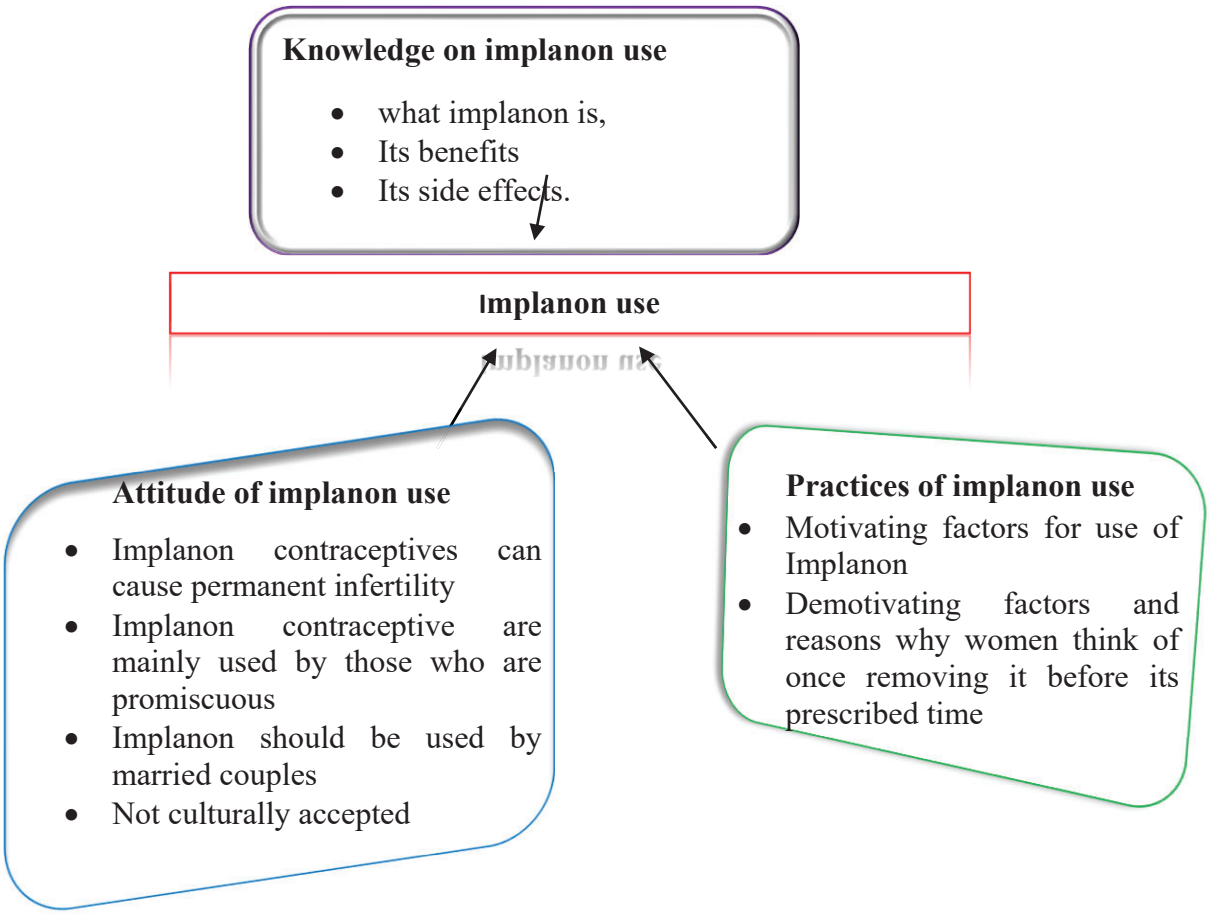

Figure 1: Conceptual framework

The conceptual framework in figure 1 above shows that, the dependent variable is Implanon use and the independent variables are the Knowledge on implanon use regarding what implanon is, its benefits and its side effects.

The Attitude of implanon use which will have the different myth and misconceptions like Implanon contraceptives can cause permanent infertility, Implanon contraceptive are mainly used by those who are promiscuous, Implanon should be used by married couples, Not being culturally accepted or other motivating factors like long lasting contraception, convenient and less side effects. The Practices of implanon use entail motivating factors for use of Implanon and demotivating factors and reasons why women think of once removing it before its prescribed time. All the above variables affect the use of implanon.

Literature Review

The Knowledge of Implanon use among women aged 20-45 Years

A South African study (Müller et al., 2016) found that women, especially adolescent girls, required accurate and complete information about reproduction and implanon use, as teenage girls had low levels of knowledge of contraceptives where majority did not know what implanon was, benefits and its side effects. Furthermore, poor knowledge is cited as being the reason for

inconsistent or ineffective implanon use but most young women are well informed about implanon contraceptives. Most of this knowledge was acquired at school (Jewkes et al., 2016).

In a study by Onyeonoro et al. (2018) it was reported that 34% of teenage mothers did not know about implanon and had gaps in accuracy regarding correct use. One complaint from women was that health workers did not effectively relay sexual and reproductive health information, causing these knowledge gaps. Vujovicet al. (2017) also argued that there is limited information available and women are reluctant to communicate with their partners about implanon. Pritt et al. (2017) reported that there was a lack of awareness about implanon use. In a survey in 2009 with 106 adolescent females, 70% did not know what an implant was. Furthermore, of those who knew (30%), half did not know its features. A South African study by Chersichet al. (2019) found that 92% of women in the study were aware of injectable contraception, 89.9% were aware of oral contraception, 73.3% about female sterilisation, 50% were aware of intrauterine devices and 47.3% were aware of emergency contraceptives and only 20% knew an implant.

Furthermore, young women's knowledge was found to be less than that of old women on average.

In another study (in the USA) reported by Pritt et al. (2017) of 129 women, 60% had never heard of a contraceptive implant. Misconceptions about contraceptives may lead to irrational fears, preventing women from using contraceptives.

According to a 2015 Youth Reproductive Health Survey, Awusabo et al. (2016) regarding the use of implants, 17.6% of the males and 18.7% of the females had knowledge of it. Women generally had little knowledge of contraceptives and their effective use. Having knowledge and a good understanding of implant and their uses tended to be an essential step towards the overall acceptance towards initiating or using it (Khan & Mishra, 2018). Knowledge of implant was generally poor, women were misinformed; thus, making usage low even though they had positive attitudes regarding its use, they have the belief that it is especially not safe for use though available making the use of implant underutilized in Nagpur (Relwani et al. 2017).

Nigeria has a prevalence rate of contraceptive use which is less than 13%. Some of the reasons why contraception use is quite little, largely stems from the perception that use of contraceptives might result in infertility, death, congenital anomalies of the baby and obesity especially among the females later on in life (Omo-Aghoja et al. 2019)

The lack of knowledge of contraception is evidently an important cause of the under-use or non-use (Naqvi et al., 2017). In Timor-Leste, the knowledge of contraception was relatively low (Wallace, 2016). According to the Barrett et al., (2014), there was a large gap between knowledge of family planning and its use. Approximately three in ten married women reported use of implants but did not know their side effects and what to do in case they appear.

One previous study showed that women who knew where to obtain implants were much more likely to use family planning than women who did not know where to obtain those (Naqvi et al., 2017). Health providers play a very important role in providing successful family planning services and ensuring contraceptives are used on an on-going basis. By service providers enhancing awareness about the implanon method and promoting family planning services in the community, more women and their partners may be encouraged to utilise them (Naqvi et al., 2011).

Similarly, Liu et al., (2016) in their study found out that utilisation rates appeared to be higher among women with higher levels of education then in women with lower levels of education because they have the knowledge about implant use, its benefits and side effects, as only 21.8% of women with no formal education utilized family planning compared to 29.3% for those with formal primary or secondary education. This was consistent with the WHO report of 2013, which stated that women with no education gave birth to three times the number of children compared to

women who had received at least a secondary school level education (WHO, 2013). This highlighted the importance of sustaining and enhancing education amongst both urban and rural women and to ensure that information and education of family planning is provided in both areas. Increasing women's knowledge has also been shown to be useful in helping women to manage the side-effects of contraception, which can cause them to discontinue contraceptive use (Tilahun et al., 2013).

The Attitude of Implanon use among Women Aged 20-45 Years

A study in Limpopo by Ramathuba et al. (2018) found that 60% of respondents (N=273) preferred condoms, 19% injection, 5% the pill than implants. These aligned with their attitudes, as almost half of the respondents (46%) had a negative attitude towards the implants, due to side-effects, family beliefs, culture, peer pressure and not seeing a need for contraception (Ramathubaet al., 2018). In the same study, it was found that 72% of respondents never discussed contraceptives with their parents. More than half (51%) did not even discuss it with their partners. Their reasons were various, such as attitudes associated with peer recognition, acceptance that comes with natural sex (sex without contraception), wanting to 'look cool', being afraid to talk about it, feeling uncomfortable about it, and their attitudes to contraception as a threat to cultural values and norms Pritt et al. (2017). In another study in Brazil, it was found that the majority of women (89.7%, n=507) had positive attitudes towards contraception (Paiva et al., 2014).

A study in the Tshwane District, it was found that respondents supported the use of implanon but were afraid of side-effects such as weight gain or change in appearance. They were also afraid of not having their period, increased hunger or having 'dirty blood' in their body from contraceptive use. Some participants were unsure of the need for contraceptive use. Respondents also said that they did not think they would fall pregnant and therefore chose not to use contraception. Non-use was also attributed to nurses' behavior and difficulty accessing contraception even though they had prior knowledge of contraception. However, they did share that they required more information from health professionals. Peer pressure was also found to influence their attitudes towards contraception; if their partners; boyfriends had negative attitudes, they would also adopt those attitudes (Tabane&Peu, 2015).

Knowledge of family planning is useful for women and their partners as it is reported to improve their health behavior (Naqvi et al., 2017). However, some studies have revealed that while women had positive attitudes towards family planning, they may lack the relevant knowledge to enable them to practice this (Nansseu et al., 2015). Omishakin (2015) stated that knowledge about implants has a major role to play in contributing to women and their partners' choices. Women make decisions about family planning based on accurate information and a choice from a range of contraceptive options (Omishakin, 2015).

Qualitative and quantitative studies were conducted globally and nationally, to explore the experiences of women who have used Implanon, or other implants, as a form of contraception. A study that was conducted by Flore (2016) in Australia indicated that some participants were happy to not to have periods for three years, due to amenorrhea caused by Implanon, while others did not seem to be comfortable with the idea of not having periods.

The Practices of Implanon use among Women Aged 20-45 Years

Nigeria has a prevalence rate of contraceptive use which is less than 13%. Some of the reasons why contraception use is quite low, largely stems from the perception that use of contraceptives might result in infertility especially among the females later on in life (Omo-Aghoja, et al., 2019)

Lack of knowledge and informed choices of family planning methods were found to contribute to the low rate of implant use and failure to plan spacing between births. It is believed that the most common reasons for women not using family planning were fear of side effects of contraception,

disapproval of their husband, and limited access to knowledge concerning FP methods (Ministry of Health Uganda, 2015).

In addition to a lack of knowledge about FP methods, a few studies have reported that there are several socio-cultural factors that influence and discourage women from utilizing implant family planning services (Belton et al., 2019). Although evidence suggests that increased awareness and education for both women and men contribute to a significant use in FP service utilization (Stephenson&Hennink, 2017) and several family planning approaches have focused on awareness, promotion and counseling (Rosenberg & Waugh, 2018), Stephenson&Hennink (2017) stated that these approaches seemed to be not very effective in changing people's attitudes and practices towards modern FP methods. These authors suggested that it is vital to consult with families to find out in details their attitude and behavior towards family planning services and the use of FP methods. This, they argue will allow policy makers to come up with new strategies that respond to community needs to improve family planning services (Stephenson&Hennink, 2017).

A further study indicated that the main reason for non-use of implant method appeared to be the pressure from family; such as, husbands, parents or parents in law (Santoso&Surya, 2017). Santoso&Surya (2017) identified in their study that husbands and in-laws were the most important and common influential people concerning the choice of contraceptive methods (Santoso&Surya, 2017). This is not surprising considering the cultural and religious circumstances prevalent in some developing countries where the man is considered to be the head of the family (Niner, 2018).

In countries where men are the main decision makers, women often face challenges in seeking men's approval for using implants; which is reported to be one of the main reasons why women who do have knowledge about family planning are hesitant to practice it (Pegu, et al., 2017).

As stated by Pappa et al., (2018), parents or parent's in-laws also influence women and their partners with respect to the use of implants. For example, mothers or mothers-in-law can influence these decisions. This influence has also been confirmed by Zwi et al., (2019). Amongst the fears of mothers or in-laws are that there will be side-effects associated with contraception and that, hormonal methods of contraception in particular can lead to infertility, reduced sex drive, and health problems (Wallace, 2016)

Other barriers for ineffective practice of family planning are the influence of traditional and religious practices. The societies have traditionally valued extended families and as studies suggest, the women in general want to have many children. Christian denominations discourage the use of artificial family planning methods as they are considered immoral and against pro-life and pro creation (Lundahl&Sjöholm, 2019). This norm of practice and behaviors may impede the effectiveness of the FP program in its society.

A study that was done in South Africa, East London by Mrwebi, et al., (2018) found that side-effects such as heavy bleeding, severe headaches and a painful arm were the main reasons for the discontinuation of the Implanon. A recent study that was done in KwaZulu-Natal by Panday (2018) stated that experiencing changes in menstrual bleeding was the most frequent reason for Implanon removal. Considering this, pre-insertion counseling is vital for participants who are choosing Implanon.

A qualitative study that was conducted in South Africa by Potgieter et al., (2018) to explore women's' knowledge, attitudes and beliefs regarding Implanon, found that there was confusion among women about the harm and benefits of using Implanon. Women reported that they had not received enough counseling about Implanon and that this had led to reluctance to choose it as a contraceptive option. It was evident that perceptions of the adverse effects of Implanon contributed to their fears and confusion about this method.

RESULTS AND DISCUSSIONS

Social demographic characteristics of respondents

This covers the social demographic distribution of the respondents

Table 1: Social demographic data of respondents (n=170)

Variable	Category	Frequency	Percentage (%)
Age	20-24 years	41	24.1
	25-29 years	39	23
	30-34 years	58	34.1
	35-39 years	20	11.8
	40-45 years	12	07
Marital status	Single	46	27.1
	Married	109	64.1
	Divorced	09	5.3
	Widowed	06	3.5
Religion	Christian	113	66.7
	Islam	57	33.3
Educational Level	None	96	56.5
	Primary	54	31.8
	Secondary	14	8.2
	Tertiary	06	3.5
Employment Status	Peasant	108	63.5
	Employed	42	24.7
	Self employed	20	11.8

Table 1 shows that majority 58(34.1%) of the respondents were aged between 30-34 years. This implied that they were old enough to have knowledge and access to implanon since most 109(64.1%) of them were married and needed to practice family planning for child spacing. This agreed with the findings of a South African study by Müller et al., (2016) which found out that women required accurate and complete information about reproduction and implanon use, as teenage girls had low levels of knowledge of contraceptives where majority did not know what implanon was, benefits and its side effects.

More so, the study found out that most 96(56.5%) of the respondents had no formal education. The Level of education affected their level of knowledge and understanding of implanon hence low utilization. This agrees with the findings of the study by Liu et al., (2016) who found out that utilization rates of implanon appeared to be higher among women with higher levels of education than in women with lower levels of education because they have the knowledge about implant use, its benefits and side effects.

Furthermore, the study showed that most 113(66.7%) of the respondents were Christians. This affected their attitude and practices since most Christian denominations discourage use of artificial family planning methods. This was consistent with the findings of Lundahl & Sjöholm (2019) who stated that; other barriers for ineffective practice of family planning are the influence of traditional and religious practices. Some Christian denominations discourage the use of

artificial family planning methods as they are considered immoral and against pro-life and pro creation. This norm of practice and behaviors may impede the effectiveness of the FP program in its society.

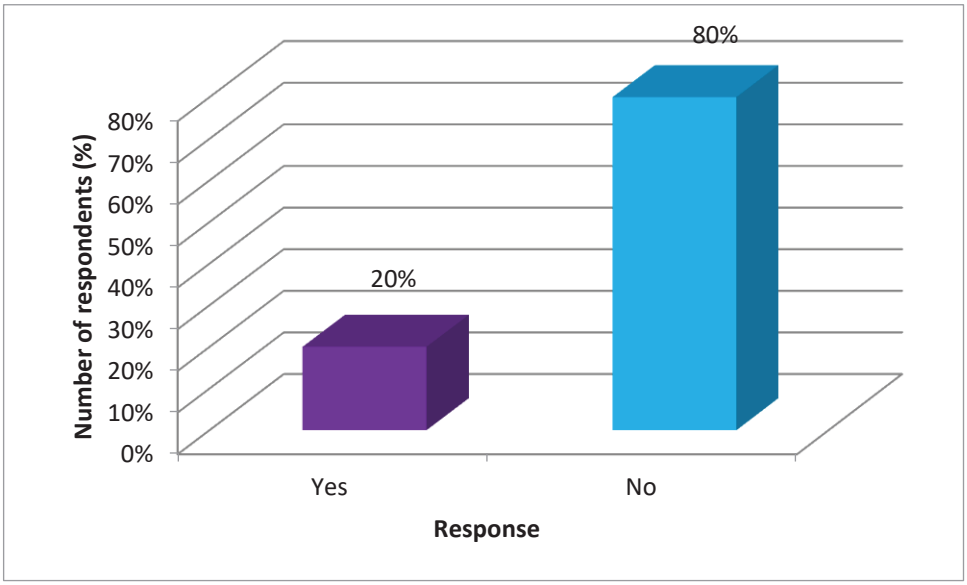

Figure 2: Mother's knowledge on implanon use among women aged 20-45 years (n=170)

From figure 2 above, 136 (80%) of the respondents had never heard about Implanon as a family planning method. This implies that they did not know much about the implanon since most of them had never had about it. This was in line with the findings of another study in the USA Pritt et al., (2017) which reported that most 60% of the women had never heard of a contraceptive implant which lead to misconceptions about contraceptives and irrational fears hence preventing women from using contraceptives.

It was also revealed by the study that 84(49.4%) of the respondents mentioned implanon provides protection for 5 to 10 years. This implies that mothers have knowledge deficit about the length which implanon provides protection because the ideal length of protection is 3 years. This might have also discouraged them from utilizing the method because most 86(50.6%) of them strongly agreed that implanon causes infertility due its long-lasting contraceptive effect. This agreed with the findings of Onyeonoro et al., (2018) who reported that 34% of mothers did not know about the length of protection by implanon and had gaps in accuracy regarding correct use. One complaint from women was that health workers did not effectively relay sexual and reproductive health information, causing these knowledge gaps. This was also further supported by Vujovicet al., (2017) who argued that the lack of awareness about implanon use and how it works affected its utilization.

The study results also showed that 84(49.4%) of the respondents were neutral about whether implanon causes heavy menstrual bleeding, 72(42.4%) whether implanon causes menstrual pain, 100(59%) whether it causes Prolonged menstrual bleeding and 72(42.4%) of the respondents were neutral on whether implanon causes Weight gain. This clearly showed that respondents did not know the side effects of implanon. The lack of knowledge of contraception is evidently an important cause of the under-use or non-use of the method. This was because they just based on myth and misconceptions as evidenced by the study results. This agreed with the findings of Barrett et al., (2014) who concluded that women reported use of implants but did not know their side effects and what to do in case they appear which affected their future use of the implanon.

Müller et al., (2016) in a South African study woman had low levels of knowledge of contraceptives where majority did not know what implanon was, benefits and its side effects hence low utilization.

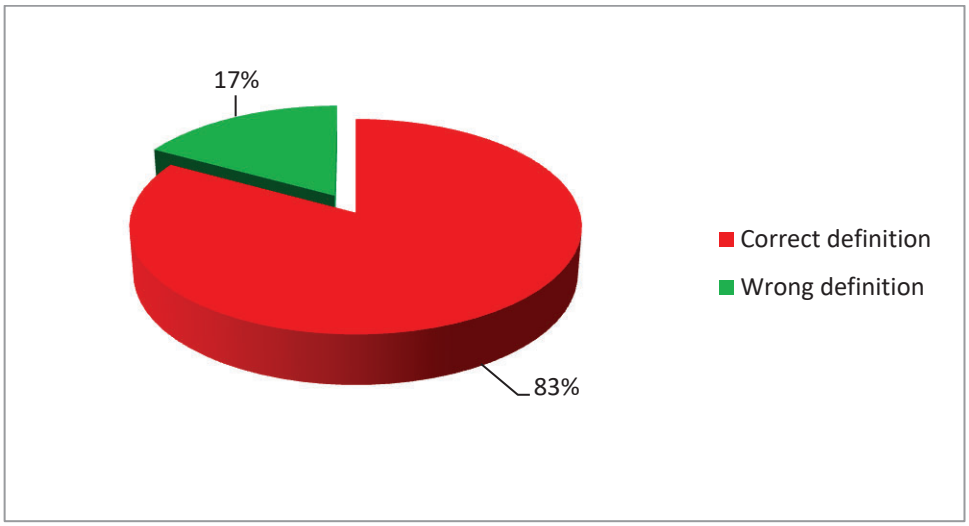

Figure 3: Distribution of respondents by how they defined an Implanon (n=34)

Figure 3 above shows that most 28(83%) of the respondents defined implanon correctly and a few 06(17%) did not.

Table 2: Duration of Protection from Pregnancy by Implanon (n=170)

Response	Frequency	Percentage (%)
3 to 6 months	23	13.5
3 years	34	20
5 to 10 years	84	49.4
6 months to 5 years	29	17.1
Total	**170**	**100**

Table 2 above shows that half 84 (49.4%) of the respondents mentioned 5 to 10 years and the minority 23(13.5%) 3 to 6 months

Table 3: Side effects of Implanon. (Multiple responses n=170)

No	Statements (Phrase)	Strongly disagree	Disagree	Neutral	Strongly agree	Agree
1	Heavy menstrual bleeding	10(5.9%)	08(4.7%)	84(49.4%)	40(23.5%)	28(16.5%)
2	Menstrual pain	51(30%)	25(14.7%)	72(42.4%)	10(6%)	12(7%)
3	Prolonged menstrual bleeding	20(12%)	17(10%)	100(59%)	18(10.5%)	15(8.8%)
4	Persistent amenorrhea	22(13%)	17(10%)	91(53.5%)	30(17.6%)	10(5.9%)
5	Weight gain	15(8.8%)	20(11.8%)	70(41.2%)	43(25.3%)	22(13%)
6	Inter-menstrual spotting	80(47%)	21(12.4%)	52(30.6%)	10(5.9%)	07(4.1%)
7	Infertility	06(3.5%)	10(06%)	38(22.4%)	86(50.6%)	30(17.6%)

Table3 above shows that half 84(49.4%) of the respondents were neutral about whether implanon causes heavy menstrual bleeding and the minority 8(4.7%) disagreed. Most 72 (42.4%) of the respondents were neutral on whether implanon causes menstrual pain and the minority 10(6%) strongly agreed. Majority 100(59%) of the respondents were neutral on whether implanon causes Prolonged menstrual bleeding and the minority 15(8.8%) agreed. Most 86(50.6%) of the respondents strongly agreed that implanon causes infertility and only 06(3.5%) respondents strongly disagreed. Most 91(53.5%) of the respondents were neutral on whether implanon causes Persistent amenorrhea and a few 10(5.9%) respondents agreed. Majority 70(41.2%) of the respondents were neutral on whether implanon causes Weight gain and the minority 15(8.8%) strongly disagreed. Majority 80(47%) of the respondents strongly disagreed on whether implanon causes Inter-menstrual spotting and the minority 07(4.1%) agreed.

Table 4: Mother's attitude on implanon use among women aged 20-45 years (n=170).

No	Statements (Phrases)	Strongly disagree	Disagree	Neutral	Strongly agree	Agree
1	Implanon contraceptives can cause permanent infertility	57(33.5%)	00(00%)	23(13.5%)	84(49.4%)	6(3.5%)
2	Implanon interferes with sexual intercourse or desire	119(70%)	09(5%)	14(8.3%)	28(16.6%)	00(00%)
3	Implanon contraceptive are mainly used by those who are promiscuous	09(5%)	35(21%)	20(11.6%)	94(55%)	12(7%)
4	Implanon should be used by married couples	07(4.1%)	18(10.6%	60(35.3%)	85(50%)	00(00%)
5	It is safe to have unprotected sex when using Implanon contraceptive	25(14.7%)	08(4.7%)	42(24.7%)	85(50%)	10(5.9%)
6	It is extremely likely that a person may have side effects, potential risks, or illness when using Implanon	23(13.3%)	5(03%)	11(6.7%)	119(70%)	12(07%)
7	It is culturally accepted	128(75%)	09(5%)	11(6.6%)	17(10%)	5(03%)
8	Implanon contraceptives can effectively prevent pregnancy from occurring	85(50%)	00(00%)	00(00%)	85(50%)	00(00%)

Table 4 shows that 84(49.4%) of the respondents strongly agreed that Implanon contraceptives

can cause permanent infertility. This indicates that the respondents had less knowledge on the side effects of implanon and hence poor attitude. This concurs with the findings of Omo-Aghoja, et al., (2019) in Nigeria where he discovered that the prevalence rate of contraceptive use was less than 13% and some of the reasons why implant use was quite little, largely stems from the perception that use of implant might result in infertility especially later on in life.

The study also revealed that majority 119(70%) of respondents strongly disagreed that Implanon interferes with sexual intercourse or desire. This showed that the respondents had some knowledge about some side effects of the implanon. This disagreed with the findings of Wallace (2016) who found out that amongst the fears of mothers or in-laws are that there will be side-effects associated with implanon and that, hormonal methods of contraception in particular can lead to infertility, reduced sex drive, and health problems.

More so, the study also found out that majority 119(70%) of the respondents strongly agreed that it is extremely likely that a person may have side effects, potential risks, or illness when using implanon. This made them have a negative attitude towards the use of implanon. This was however supported by a study in the Tshwane District by Tabane & Peu (2015) who found out that, respondents had poor attitudes towards the use of implanon due to fear of side-effects such as weight gain or change in appearance. They were also afraid of not having their period, increased hunger or having 'dirty blood' in their body from contraceptive use.

Furthermore majority 128(75%) of the respondents strongly disagreed that implanon was culturally accepted and majority 94(55%) stated that Implanon contraceptive are mainly used by those who are promiscuous. This Cleary showed that they had bad attitude towards its utilization. This was in line with findings of Pritt et al. (2017) who stated that implanon contraception was a threat to cultural values and norms. This was further supported by findings of a study carried out in Limpopo by Ramathuba, et al., (2018) almost half of the respondents (46%) had a negative attitude towards the implants due to family beliefs and culture.

4.4 Mother's practices of Implanon utilization among women aged 20-45 years

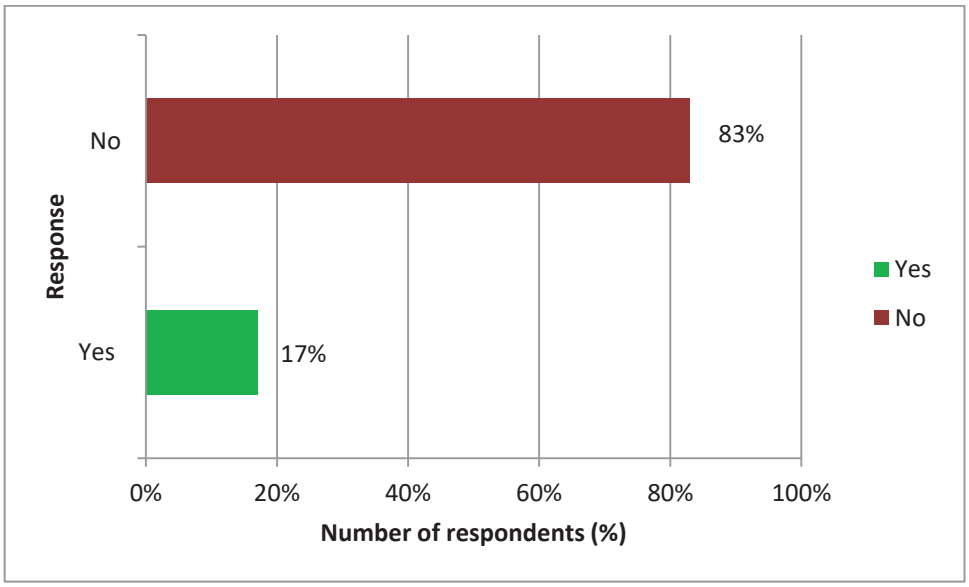

Figure 4: Distribution of respondents by whether they were currently using Implanon as a family planning method (n=170)

Figure 4 above shows that majority 141(83%) of respondents were not using implanon as a family planning method except only 29 (17%)

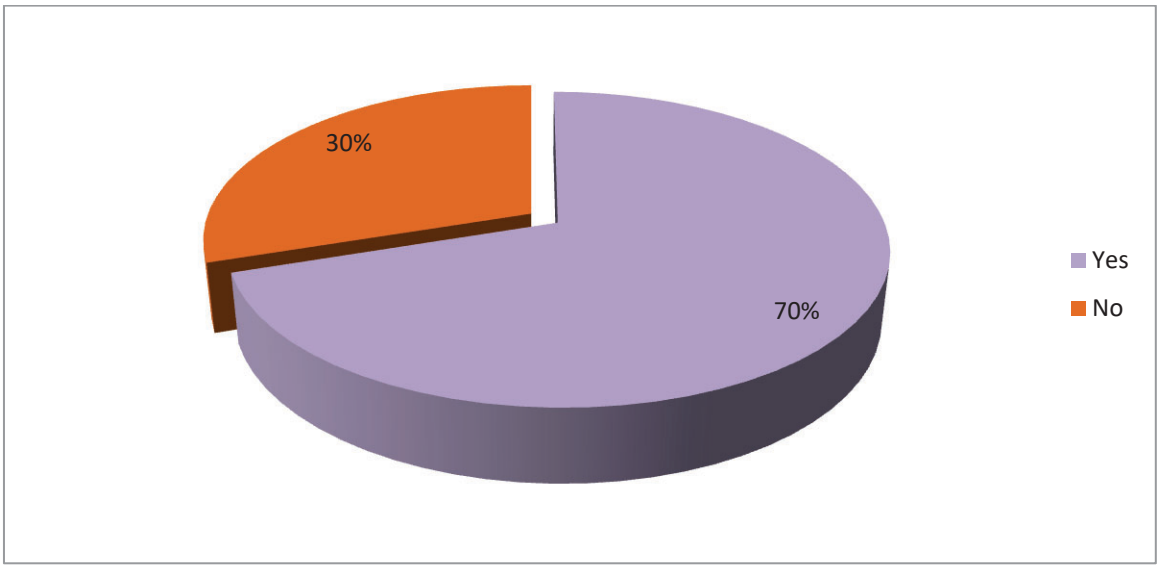

Figure 5: Responses About the Removal of Implanon before the expiry time (n=29

Figure 5 above shows that majority 20 (70%) of respondents removed the implant before the expiry time except 9 (30%) only.

Table 5: Respondents' views on timing for the removal of implanon before its expiry (n=20)

Response	Frequency	Percentage (%)
Weight gain	10	50
Menstrual changes	10	50
Total	**20**	**100**

Table 5 above shows that respondents who thought of once removing the implanon before its prescribed time due to weight gain and menstrual changes were equally represented by 10(50%)

Table 6: Distribution of respondents by what demotivated them from using Implanon as a family planning method (n=141)

Multiple responses obtained from the respondents

Response	Frequency	Percentage (%)
Fear of side effects	75	53
Not allowed by Religion	59	41.8
Not allowed by Culture	61	43.3
Refusal by the spouse	78	55

Table 6 above shows that most 78(55.3%) of the respondents were demotivated from using Implanon due to refusal by the spouse, 75(53%) Fear of side effects, 61(43.3%) Not allowed by Culture and the minority by 59(41.8%) Not allowed by Religion

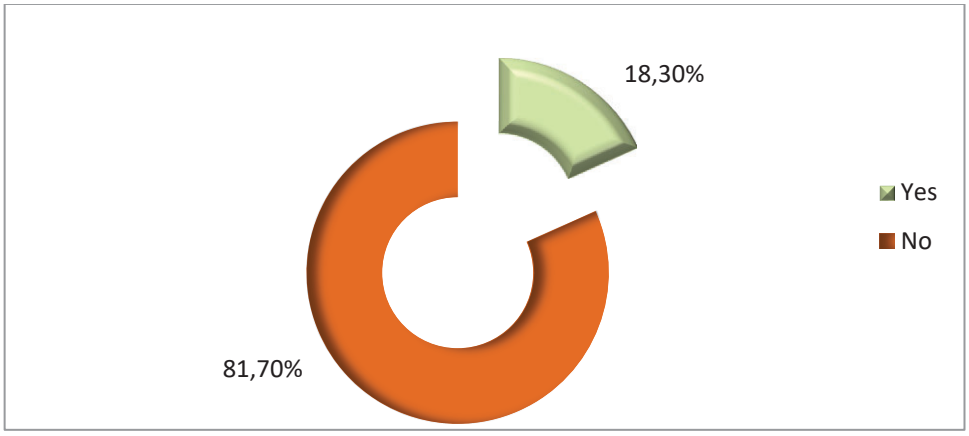

Figure 5: Distribution of respondents by whether they would advise anyone to use implanon as a family planning method (n=170)

Figure 5 above shows that majority 139(81.7%) of respondents would not advise anyone to use implanon as a family planning method and the minority 31(18.3%) would

Table 7: Advantages of the use implanon (Multiple Responses, n=31)

Response	Frequency	Percentage (%)
Less side effects	20	64.5
Convenient	28	90
Long lasting	27	87

Table 7 above shows that majority 28 (90%) of the respondents would advise one to use implanon due to its convenience, 27 (87%) due to its long duration and 20 (64.5%) due to less side effects.

Table 8: Perceptions on the Side Effects of Use implanon (n=139)

Response	Frequency	Percentage (%)
Causes infertility	57	41
Not allowed by Religion	85	61
Not allowed by Culture	96	69

Table 8 above shows that most 96(69%) of the respondents would not advise one to use implanon due to it being not allowed by Culture, 85(61%) Not allowed by Religion and a few 57(41%) said that Causes infertility.

Mother's practices on Implanon use among women aged 20-45 years

The study found out that majority 141(83%) of respondents were not using implanon as a family

planning method and most 78(55%) of the respondents were demotivated from using Implanon due to refusal by the spouse, 75(53%) Fear of side effects, 61(43.3%) Not allowed by Culture and 59(41.7%) were not allowed by Religion. This was in line with the findings of Ministry of Health Uganda (2015) which stated that the most common reasons for women not using family planning were fear of side effects of contraception, disapproval of their husband, and limited access to knowledge concerning FP methods. It was also supported by Santoso and Surya (2017) who indicated that the main reason for non-use of implant method appeared to be the pressure from family; such as, husbands, parents or parents in law and identified in their study that husbands and in-laws were the most important and common influential people concerning the choice of contraceptive methods.

More so, the study results showed that majority 28(90%) of the respondents would advise one to use implanon due to its convenience, 27(87%) due to its long duration and 20(64.5%) due to less side effects. However, majority 20(70%) of respondents removed the implant before its prescribed time due to weight gain and menstrual changes. This agreed with the study that was done in South Africa, East London by Mrwebi, et al., (2018) which found that side-effects such as heavy bleeding, severe headaches and a painful arm were the main reasons for the discontinuation of the Implanon. It also agreed with the findings of Panday (2018) who stated that experiencing changes in menstrual bleeding was the most frequent reason for Implanon removal.

Furthermore, the study revealed that majority 139(81.7%) of respondents would not advise anyone to use implanon as a family planning method and most 96(69%) of the respondents would not advise one to use implanon due to it being not allowed by Culture and 85(61%) said that it was not allowed by Religion. This was consistent with Lundahl & Sjöholm (2019) who stated that barriers for ineffective practice of family planning are the influence of traditional and cultural practices. The societies have traditionally valued extended families and as studies suggest, the women in general want to have many children. This norm of practice and behaviour may impede the effectiveness of the FP program in its society.

Conclusions

Basing on the results of the study, it was concluded that there was a knowledge gap among the mothers regarding implanon use among women aged 20-45 years where majority of the respondents had never heard about Implanon as a family planning method, did not know its duration of protection and majority were not sure of the side effects of Implanon.

The mothers had a negative attitude towards use of Implanon where majority of the respondents agreed that implanon was not culturally accepted and has side effects and potential health risks.

The mothers' practices were poor where most of the respondents were not using implanon as a family planning method and would not advise anyone to use it.

Recommendations

The study recommended that;

Policy makers need to design a policy which guides implanon users and to enable them to know where to report I case side effects arise.

Health workers operating clinics and other health facilities should continue to make the clients aware of the availability of the implanon and to improve the knowledge and the benefits and give a proper pre-counseling.

It is also advisable to include women who may not be attending the clinics by reaching them through home visits and the community health care workers who can provide information with the information leaflets and pamphlets and referral to the nearby clinics if more information and clarification is needed.

The use of local radio stations through their educational programs can also be utilized to further the spread of information on implant.

Health care providers should encourage Community sensitization make implanon widely accepted and understood by all community members and local leaders including church leaders.

Implication for Clinical Practice

Health providers play a very important role in providing successful family planning services and ensuring contraceptives are used on an on-going basis. By service providers enhancing awareness about the implanon method and promoting family planning services in the community, more women and their partners may be encouraged to utilize them.

REFERENCES

Abasiattai AM, Utuk NM, Inyang-Etoh EC (2017). Subdermal contraceptive implants: Profile of acceptors in a tertiary hospital in Southern Nigeria. International Journal of Gynecology, Obstetrics and neonatal care, 2017, vol.1, 9-13

Adeagbo, D, Gerressu M & Cleland B (2017) Contraceptive attitude and behavior among university men: A study from Punjab, Pakistan. J Ayub Med Coll Abbottabad, 22(1):126-127.

Alemayehu M, Balachew T, Tilahunt T (2016). Factors associated with utilization of long acting and permanent contraceptive method among married women of reproductive age in Mekelle Town, Tigray region north of Ethiopia. BMC pregnancy childbirth. 2016;12(1):6, doi:10.1186/1471-2393-12-6

Awusabo, R, George J &Emerad K (2016) Contraception Use among Parous Egyptian Women Attending an Antenatal Clinic. Med J Cairo Univ., 82(2):47–53.

Bachorik A, (2017) Adolescents and Young Adult Women's Knowledge of and Attitudes toward Etonogestrel Implants. J PaediatricAdolesc Gynecol.2017 Aug; 28(4):22933. doi:10.1093/j.jpag.2017.08.002.Epub 2017 Aug 12

Belton, S., Whittaker, A. M., & Barclay, L. (2019a). Maternal mortality, unplanned pregnancy, and unsafe abortion in Timor-Leste: A situational analysis. Darwin, Australia: Alola and UNFPA. Retrieved from file:///E:/unfpa_east_tigor_maternalmortality%20(2).pdf

ChersichN, Moses J&Hennink, M. (2019). Barriers to family planning service use among the Urban Poor Asia-Pacific Population Journal, 19(2), 5-26.

Duvall, S., Thurston, S., Weinberger, S., Nuccio, O., Fuchs-Montgomery, N.(2016), Scaling up delivery of contraceptive implants in sub-Saharan Africa: operational experiences of Marie Stopes International. Glob Health Sci Pract, 2016. **2**(1): p. 72-92.

Flore, M. (2016) Patients' perspectives about why they have their contraceptive Implanon NXT device removed early 45(10):740-744.

Hopkins BJ (2013) Project Brief Views on Family Planning and Long-Acting and Permanent Methods: Insights from Malawi.

Imo D, Shah SK, Thapa DK, Sanal T S, Raju G &Dahal RH (2018): Knowledge, Attitude and Practice of Family Planning Method Among Married Women of Reproductive Age Group in Earth Quake: Displaced Population of Sindupalchok Distract, Nepal. Am J Public Health Res., 5(1):1-5

Jewkes F, Luchters, S., Kassahun, W., Leye, E., Temmerman, M., &Degomme, O. (2016). Family planning knowledge, attitude and practice among married couples. PloS one, 8(4), e61335.

Kartz (2015) Unintended Pregnancy and Induced Abortion in a Town with Accessible Family Planning Services: The Case of Harar in Eastern Ethiopia. Ethiopian J Health Develop., 20(2):79-83.

Lundahl, M., &Sjöholm, F. (2019). Population growth and job creation in Timor-Leste. Journal of the Asia Pacific Economy, 14(1), 90-104. https://doi.org/10.1080/13547860802661603

Mariestopes Uganda, (2018) Factors associated with contraceptive use among women of reproductive age in rural districts of Uganda. Journal of Health Care for the Poor and Underserved, 28(1), 228-247.

Ministry of Health Uganda (MoH). (2015). Knowledge concerning FP methods

Mrwebi K. P., Goon D.T., Owolabi E. O, Adeniyi O. V., Seekoe E. & Ajayi A.I. (2018). Reasons for Discontinuation of Implanon among Users in Buffalo City Metropolitan Municipality, South Africa: ACross-Sectional Study (African Journal Reproduction Health.22[1]: 113-119).

Muhoza, D.N., Rutayisire, P.C., and Umubyeyi, A., Measuring the success of family planning initiatives in Rwanda: a multivariate decomposition analysis. Journal of Population Research, 2016. 33(4): p. 361-377.

Müller J, (2016) Male Involvement in Family Planning. The population council. India. Retrieved from http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.175.9811&rep=rep1&type=pdNansseu, J. R. N., Nchinda, E. C., Katte, J. C., Nchagnouot, F. M., &Nguetsa, G. D. (2015). Assessing the knowledge, attitude and practice of family planning among women living in the Mbouda health district, Cameroon. Reproductivehealth, 12(1), 92. https://doi.org/10.1186/s12978-015-0085-9.

Naqvi, S., Hashim, N., Zareen, N., & Fatima, H. (2017). Knowledge, attitude and practice of parous women regarding contraception. Journal Coll PhysiciansSurg Pak, 21(2), 103-105. Retrieved from https://pdfs.semanticscholar.org/98f8/8d188f3a21219adf4dc1e063030e41ac8c59.pdf

Niner, S. (2018). Hakatklot, narrow steps: negotiating gender in post-conflict Timor-Leste. International Feminist Journal of Politics, 13(3), 413-435. https://doi.org/10.1080/14616742.2011.587371

Onyeonoro H (2018) Oral contraceptive discontinuation: A prospective evaluation of frequency and reasons. American Journal of Obstetrics &Gynecology, 179(3), 577-582. https://doi.org/10.1016/S0002- 9378(98)70047-X

Onwuzurike, B., &Uzochukwu, B. (2015). Knowledge, attitude and practice of family planning amongst women in a high density low-income urban of Enugu, Nigeria. African Journal of Reproductive Health, 5(2), 83-89. https://doi.org/10.2307/3583433

Panday M. (2018). The Contraceptive Implant in South Africa – Four years on. The experience of a family planning department in Kwa Zulu-Natal. O&G Forum 2018; 28:13-17.

Patel M (2019), Contraception: Everyone's responsibility, SAMJ, S. Afr.med.j.vol.104 No.9. Sep.2019

Pegu, B., Gaur, B., P. S, Sharma, N., & A, S. S. (2017). Knowledge, attitude and practices of contraception among married women. International Journal ofReproduction, Contraception, Obstetrics and Gynecology, 3(2), 385-388.

Potgieter, F., Kapp, P. & Coetzee, F. (2018). Factors influencing post-partum women's choice of an implantable contraceptive device in a rural district hospital in South Africa. South African Family Practice, 60(6):174-180.

Rosenberg, M. J., & Waugh, M. S. (2018). Oral contraceptive discontinuation: A prospective evaluation of frequency and reasons. American Journal ofObstetrics & Gynecology, 179(3), 577-582. https://doi.org/10.1016/S0002-9378(98)70047-X

Santoso, B. I., & Surya, R. (2017). Knowledge, attitude, and practice of contraception among pregnant women in Ende district, east Nusa Tennaggara, Indonesia. Journal South Asian Feder Obst Gynae, 9(2), 110-118. https://doi.org/10.5005/jp-journals-10006-1470

Stephenson, R., &Hennink, M. (2017). Barriers to family planning service use among the Urban Poor in Pakistan. Asia-Pacific Population Journal, 19(2), 5-26.

Uganda Family Planning Atlas, (2019) Report on the Qualitative Assessment of Community Based Approaches to Promote Smaller Families and Family Planning Among Men in Uganda. Available at: www.sciepub.com

United Nations Population Fund [UNFPA] (2014, 5-13 September 2014). Programme of action. Adopted at the international conference on population and developement. Presented at the meeting of the International Conference on Population and Development, Cairo. Retrieved from https://www.unfpa.org/sites/default/files/event-pdf/PoA_en.pdf

United Nations Population Fund [UNFPA] (2015) Country assessment on sexual reproductive health rights (SRHR) in Timor-Leste.

United States Agency for International Development (USAID) (2015) Long acting and permanent methods of contraception: Meeting client's Needs.

Vujovic. B Merry John. J. (2017) "Natural family planning": effective birth control supported by the Catholic Church. BMJ, 307(6906), 723-726.

Wallace, H. J. (2016). Perception of family planning in Viqueque& Dili Final report. Darwin, Australia: A collaborative qualitative researchproject between Marie Stopes Interantional Timor-Leste and Menzies Schools ofHealth research, Darwin, Australia.

Westoff, C.F., (2015) Recent Fertility Transition in Rwanda.Population and Development Review, 2015. 38(s1): p. 169-178.

World Health Organization: WHO (2018) Women and right. General, p: 10.

Zwi, A. B., Blignault, I., Glazebrook, D., Correia, V., Bateman S., C. R., Ferreira, E., & Pinto, B. M. (2019). Timor-Leste: Health care seeking behaviour study: School of Public Health and Community Medicine, The University of New South Wales.

MİMARLIKTA HAYVAN DESTEKLİ TASARIMLARIN YERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

AN INVESTIGATION OF ANIMAL AIDED DESIGNS IN ARCHITECTURE

Melis TÜZEN
Gazi Üniversitesi
ORCID NO: 0000-0002-8668-0515

Hilal AYCI
Doç. Dr., Gazi Üniversitesi
ORCID NO: 0000-0001-5101-4873

ÖZET

İçinde bulunduğumuz doğa, sadece insanlar için değil aynı zamanda diğer tüm canlılar için de yaşam kaynağıdır. Ancak doğal kaynakların bilinçsiz kullanımı, endüstrileşme, hızlı ve plansız kentleşme gibi çevreye duyarsız yapılan uygulamalar, doğal yaşam alanlarının hızla tahrip olmasına, hatta bazı canlı türlerin yok olmasına neden olmaktadır. Günümüz mimarlığında sürdürülebilir mimarlık anlayışının önemi arttıkça, doğaya uyumlu mimari yaklaşımlar benimsenmiş ve bu sayede doğal yaşamın korunması ve devamlılığı desteklenmeye çalışılmıştır. Sürdürülebilirlik tanımı gereği, yapılı çevrenin doğal yaşamla uyumlu olmasını hedefleyen bir uygulama biçimidir. Bu bağlamda, doğal yaşam alanlarını tahrip ettiğimiz hayvanların rolü sürdürülebilirlik tartışmalarında önemli bir yer tutmaktadır. Bugüne kadar yapılan çalışmalar, yapı tasarımı ve kentsel planlama söz konusu olduğunda hayvanların öneminin büyük ölçüde göz ardı edildiğini göstermektedir. Ayrıca, sürdürülebilir mimarlık yaklaşımında hayvan refahının arttırılmasına yönelik sürdürülebilir mimari yaşam alanlarının ve modern mimarlığın gelişim süreci içinde insan-hayvan temelli sürdürülebilir mimari yaşam alanlarının yeri ve öneminin kapsamlı araştırılmadığı görülmektedir. Bu çalışma, sürdürülebilirlik yaklaşımı içerisinde hayvan destekli tasarımların önemini tartışmayı amaçlamaktadır. Ayrıca insan-hayvan bağını güçlendirmek suretiyle kentlerde ve toplumda yaşam kalitesini artırmak için hayvan destekli çalışmalar yürütmektir. İnsan-hayvan ilişkilerinin çeşitli yönlerini inceleyerek, insan-hayvan etkileşimlerinin dikkate alındığı sürdürülebilir mimari yaşam alanlarının nasıl tasarlanması gerektiğini anlatmaktır. Bu amaç doğrultusunda, beş adet yapı ölçeğinde hayvan destekli tasarım sürdürülebilirlik yaklaşımları içerisinde incelenecektir ve sürdürülebilirlik yaklaşımına olan katkısı değerlendirilecektir. Çalışma sonunda, hayvan destekli yapı tasarımında sürdürülebilirlik başlığı altında etkili olabilecek tasarım yaklaşımlarıyla, dünyadan ve Türkiye'den seçilen örnek projeler karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir mimarlık, Hayvan destekli tasarım, Ekolojik mimarlık, Doğa temelli çözümler, Bir arada yaşama.

ABSTRACT

The nature we all live in is not only the lifeblood for human beings but also for all the species. However, practices that are insensitive to the environment, such as the unconscious use of natural resources, industrialization, rapid and unplanned urbanization, cause the rapid destruction of natural habitats and even the extinction of some species. As the importance of sustainable architecture in contemporary architecture increases, architectural approaches that are compatible with nature have been adopted, thereby supporting the protection and continuity of natural life. By definition, sustainability is an approach that aims to make the built environment compatible with natural life. In this sense, the role of animals whose natural habitats we destroy has an important place in sustainability discussions. The studies conducted to date show that the importance of animals is largely overlooked when it comes to building design and urban planning. Furthermore, it is evident that the role and significance of sustainable architectural habitats in improving animal welfare and the development of human-animal-based sustainable architectural habitats in modern architecture have not been extensively investigated. This study aims to discuss the importance of animal aided designs within the sustainability approach. Additionally, the aim is to conduct animal-aided studies to increase the quality of life in cities and society by strengthening the human-animal bond. By researching various aspects of human-animal relations, the study aims to explain how sustainable architectural living spaces should be designed, considering human-animal interactions. In line with this goal, animal aided designs will be examined within the scope of sustainability approaches at the scale of five buildings, and their contribution to the sustainability approach will be evaluated. At the end of the study, pilot projects selected from around the world and Turkey will be comparatively analyzed with design approaches that can be effective under the title of sustainability in animal-aided building design.

Keywords: Sustainable architecture, Animal aided design, Ecological architecture, Nature-based solutions, Co-existence.

THE BURNOUT SYNDROME IN TECHNOLOGY PROFESSIONALS DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Sidny Molina
FEDERAL UNIVERSITY OF RIO GRANDE DO SUL

Prof. Dr. Ronaldo Bordin
FEDERAL UNIVERSITY OF RIO GRANDE DO SUL

Prof. Dr. Rita Nugem
FEDERAL UNIVERSITY OF RIO GRANDE DO SUL

ABSTRACT

Introduction: Burnout syndrome is identified as a public health problem in several countries, due to the considerable increase in its incidence. Since February 2019, many companies have adopted the work-at-home regime because of the need to adapt due to the SARS-CoV-2 pandemic, thus avoiding human contact and also with surfaces and objects that could be contaminated.

Objective: To identify the perception of technology professionals about the symptoms of Burnout Syndrome during the pandemic in COVID-19, in the year 2021.

Method: Descriptive research, which aimed especially at identifying factors that determine or contribute to certain phenomena to occur. An online questionnaire of the snowball type (snowball) was applied, in which the questionnaire was configured as a virtual form to which it was sent to professionals working in the field of technology.

Results: It was possible to observe the effort of these professionals to fulfill the activities of their work. Thus, it is clear to understand that many of these professionals worked more than the normal required by the company. This can lead these professionals to emotional and professional exhaustion. In addition, it explains the symptoms in professionals who filled out the online form. Situations involving excessive effort and work, short breaks and the desire to be and to do the best among your co-workers also contribute to symptoms.

Conclusion: It is likely that some symptoms of Burnout Syndrome are present in technology professionals during the covid-19 pandemic, and perhaps some do not know that they may have developed Burnout Syndrome due to the lack of knowledge. The symptoms of Burnout Syndrome experienced during the COVID-19 pandemic were: fatigue, anxiety, acute stress and aggressiveness. Unfortunately, it was not possible to carry out a more in-depth analysis of all the data collected from the questionnaire applied, but it is intended to expand the results obtained in this research, exploring them in a more appropriate way. in the future.

Keywords: Health Management; Burnout syndrome; Technology Professionals; Social isolation; Covid-19.

MÜLTECİ SORUNU VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

REFUGEE PROBLEM AND ITS EFFECTS ON TURKEY

ELİF YILMAZ

Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Siyaset ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı

ORCIDNO:0000-0001-9903-8946

ÖZET

İnsanlığın başlangıcından itibaren var olan göç, uluslararası sistemde değişim ve dönüşümlerle birlikte tekrar önemli gündem konuları arasına girmiştir. İnanç farklılıkları, siyasi ve ekonomik sebepler, doğal afetler gibi farklı oluşumlardan dolayı insanların doğup büyüdüğü yerlerden başka yerlere göç etmesi insanlık tarihi kadar eski bir olaydır. Son dönemlerde artan ekonomik krizler, şiddet olayları, çeşitli sebeplerle yaşanan insan hak ihlalleri göç eden ve iltica arayan insan sayısını arttırmıştır. Günümüzde teknolojide yaşanan hızlı gelişmeler, ulaşım seçeneklerinin artması ve yoğun bir şekilde kendini hissettiren küreselleşmenin varlığı ile göç kitlesel bir şekilde artmakta ve uluslararası bir boyut kazanmaktadır. Yaşanan bu gelişmeler uluslararası koruma arayan ve bulundukları yerlerden göç eden insan sayısını arttırmakta ve en çok da Türkiye'yi olumsuz etkilemektedir. Türkiye'nin refah seviyesi yüksek, insan hakları bakımından ileri seviyede bir ülke olması çevresinde çatışma ve siyasi istikrarsızlıkların görüldüğü bölgeler tarafından cazip görülmektedir. Ülkemiz coğrafi konumu ve stratejik konumu nedeniyle tarih boyunca geniş anlamda göç hareketlerinin durağı olmuş ve milyonlarca göçmene ev sahipliği yapmıştır. Bunun en güncel örneğini doğup büyüdüğü toprakları terk etmek zorunda kalan iki milyondan fazla Suriyelinin ülkemize sığınmasında görmekteyiz.

Türkiye'ye yerleşen mülteci sayısının milyonları bulacak derecede artış göstermesi, bir takım, siyasi, sosyal, ekonomik sorunlara neden olmaktadır. Çalışma Suriye'den ülkemize göç eden insanlar üzerinden temellendirilmiş ve ülkemize gelen Suriyeliler ve çeşitli sebeplerle diğer ülkelerden gelenler için yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Bu yardımların karşılıksız yapılmasının yanı sıra onların yaşamlarını devam ettirebilmesi ve destek almadan kendi ayaklarının üzerinde durabilecek hale getirilmesi ve hayatlarını idame ettirebilecek derecede teşvik faaliyetlerinin yürütülmesi çalışmaları devam etmektedir.

Ülkemize gelen mülteciler sonucunda değişen bu yapının Türkiye'nin içinde bulunduğu siyaset arenasını farklı şekillerde yönlendirmesine sebep olmuştur. Bu çalışmada da siyasal alanda aktif rol alan ve parlamentoda grubu bulunan siyasi partilerin mültecilere yönelik politikası mülteci sorununu ortaya çıkaran nedenler bu parti gruplarının nedenleri nasıl gördükleri özellikle Suriyelilere yönelik ortaya konan siyasal tartışmalar ve çözüm önerileri üzerinde durulacaktır. Çalışmanın amacı Mültecilerin Türkiye üzerinde oluşturduğu olumlu ve olumsuz etkilerini araştırmak ve mültecilere yönelik özellikle Suriyeli mültecilere yönelik yapılan uygulamaların ne derecede etkili olduğu geniş bir perspektiften değerlendirilerek, güncel problemlerin çözümüne katkı sağlama amacını taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Mülteci, Sığınmacı, Mülteci Krizi, Mülteci Hukuku

ABSTRACT

Migration, which has existed since the beginning of humanity, has been among the important agenda issues again with changes and transformations in the international system. The migration of people from places where they were born and raised due to different formations such as religious differences, political and economic reasons, natural disasters is an event as old as human history. Recent economic crises, violent incidents and human rights violations experienced for various reasons have increased the number of people migrating and seeking asylum. With the rapid developments in technology today, the increase in transportation options and the presence of intensely felt globalization, migration is increasing massively and gaining an international dimension. These developments increase the number of people who seek international protection and migrate from their places and affect Turkey negatively most of all. Turkey's high level of prosperity and high level of human rights is seen as attractive by the regions around which conflict and political instability are seen. Due to its geographical location and strategic location, our country has been a stop of migration movements in a wide sense throughout history and has hosted millions of immigrants. We see the most recent example of this in the asylum of more than two million Syrians who were forced to leave the lands where they were born and raised.

The increase in the number of refugees settling in Turkey to millions causes a number of political, social and economic problems. The study was based on the people who migrated from Syria to our country and the studies carried out for Syrians who came to our country and those who came from other countries for various reasons were discussed. In addition to the fact that these aids are made unrequited, efforts are still being made to make them able to continue their lives and stand on their own feet without support and to carry out incentive activities to the extent that they can sustain their lives.

This structure, which changed as a result of the refugees coming to our country, has caused Turkey to direct the political arena in different ways. In this study, the policy of political parties active in the political field and the group in the parliament, the reasons that reveal the refugee problem, how these party groups see the causes, especially the political discussions and solutions put forward for Syrians will be focused on. The aim of the study is to investigate the positive and negative effects of refugees on Turkey and to evaluate the solution of current problems by evaluating the extent of the effectiveness of the practices against refugees, especially Syrian refugees, from a broad perspective.

Keywords: Migration, Refugee, Defector, Refugee Crisis, Refugee Law

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren var olan göç, üzerinde durulması gereken önemli konulardan biridir. Göç kişilerin bulunduğu yerlerden ayrılarak gelecek yaşantılarının tamamını geçireceği bir yerleşim yerinden başka bir yere geçmek için yapmış oldukları yer değiştirme olayına verilen isimdir (Olcay, 2012: 201). İnanç farklılıkları, siyasi ve ekonomik etkenler, doğal afetler gibi farklı sebeplerden dolayı insanların doğup büyüdüğü yerlerden başka yerlere göç etmesi insanlık tarihi kadar eski bir olaydır. Günümüzde teknolojide yaşanan hızlı gelişmeler, ulaşım seçeneklerinin artması ve yoğun bir şekilde kendini hissettiren küreselleşmenin varlığı ile göç kitlesel bir şekilde artmakta ve uluslararası bir boyut kazanmaktadır. Küreselleşme ile yaşanan dünya politikalarındaki hızlı değişim ve dönüşümler aynı zamanda toplumdaki bir takım değerlerin de erozyona uğramasına neden olmaktadır (Yoldaş, Becerik Yoldaş, 2019: 8). Yaşanan bu dönüşüm ve gelişmeler uluslararası koruma arayan ve bulundukları yerlerden göç eden insan sayısını arttırmakta ve

Türkiye'yi olumsuz etkilemektedir. Türkiye'nin refah seviyesi yüksek, insan hakları bakımından ileri, yaşam koşullarını iyi bir ülke olması çevresinde çatışma ve siyasi istikrarsızlıkların görüldüğü bölgeler tarafından cazip görülmesine sebep olmaktadır. Bunun en güncel örneğini doğup büyüdüğü toprakları terk etmek zorunda kalan iki milyondan fazla Suriyelinin ülkemize sığınmasında görmekteyiz (Nurdoğan vd., 2016: 217-230).

Bu çalışma çeşitli sebeplerle ülkemize gelen ve ülkemize yerleşmek zorunda kalan mültecilerin Türkiye üzerinde oluşan etkilerini araştırmak ve mültecilere yönelik yapılan uygulamaların geniş bir perspektiften ele alınarak mülteciliğin oluşumunun ilk izlerini tarihsel süreç içinde değerlendirmek amacını taşımaktadır. Aynı zamanda da parlamentoda grubu bulunan AKP, CHP, MHP, İyi Parti olmak üzere dört siyasi partinin mültecilere yönelik söylem ve önerileri dikkate alınarak çalışma şekillendirilmeye çalışılmıştır.

2. MÜLTECİLİĞİN TARİHİ GELİŞİMİ

Henüz medeniyetler kurulmadan önce tüm toplumu hakimiyeti altına alan kıtlık, doğal afet, doğal koşullar ve iklim değişikleri gibi bir çok faktör, ortak göç sebepleri arasında bulunmaktadır. Medeniyetler kurulmaya başlandıktan sonra göç sebeplerinde çeşitli evrilmeler olmuş ve savaşlar, ekonomik krizler, siyasi olaylar, daha iyi bir eğitim alma gibi daha farklı faktörler ortaya çıkmaya başlamıştır. Nedeni her ne olursa olsun göç olgusunun altında daha rahat bir yaşam sürme arzusunun yattığı görülmektedir. Elbette ki zorunlu göç ettirilen insanlar bu sebeplerin dışında tutulmaktadır (Uysal, 2018: 5). Gerçekleşme şekline bağlı olarak göç olgusu beraberinde farklı kavramları ortaya çıkarmaktadır. Bu kavramlar incelendiğinde sığınmacı, mülteci, göçmen, iltica olmak üzere bir çok kavramın karşılığını bulma zorunluluğu konunun anlaşılması açısından önem taşımaktadır.

Çeşitli sebebepler dolayısıyla zulme uğrayacağından korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bulunduğu ülkenin korumasından yararlanamayan, yaşadığı korku nedeniyle bulunmuş olduğu ülkeye dönmek istemeyen kişiler mülteci olarak adlandırılmaktadır (1951 Cenevre Sözleşm esi). Sığınmacı ise mülteci statüsü almak için başvuran ve başvurusu henüz tamamlanamayan kişiler için kullanılan bir kavramdır (İHD, Soru 14). Uluslararası Göç Örgütü, sığınmacı kavramını her hangi bir devlete mülteci olarak gitmek isteyen ve mültecilik statüsü için başvuru yapan ve sonucunu bekleyen kişi olarak tanımlamaktadır (Tutan, 2018: 3-60). Göçmen ise sebebi, türü ve süresine bakılmaksızın, yaşamış olduğu ülkeden başka bir ülkeye gitmek zorunda kalan bireylere yapılan adlandırmadır (BM, 2019). Son olarak iltica ise; bir kişinin ikamet ettiği ülkesini çeşitli sebepler nedeniyle terk ederek, başka devletin konsolosluğuna sığınarak, gemisine veya uçağına binerek o ülkenin korumasını talep etmesidir (TBMM İnsan Hakları Komisyonu, 225).

Siyasi parti liderleri açısından bu tanımlamalar ve anlamları değerlendirildiğinde mülteci kavramı; misafir, muhacir, göçmen olmak üzere farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. AK Parti mülteci kavramı yerine misafir, mazlum gibi kullanımları tercih etmiş ve Osmanlı tarihinde yaşanmış olaylardan yola çıkarak kendisini bu geleneğin varisi olarak adlandırmayı seçmiştir, CHP, MHP ve İyi Parti ise Suriyelilerle kültürel ve dini bir ilişki kurmaktan imtina etmekte ve bu kavramlara ayrı bir anlam yüklememektedir (Devran, Özcan, 2016: 45-46). Siyasi Parti liderleri söylem dilinde kendi ideolojileri doğrultusunda farklı şekillerde mülteci kavramını yorumlasa da; mülteci ve iltica kavramları da sığınma ve sığınmacı kelimeleri ile aynı anlamda kullanılmaktadır (Topçu, 2017: 86). İster sığınmacı ister mülteci olsun her ikisi de yeni geldiği ülkede yabancı olarak kabul edilmektedir.

Mültecilikle birlikte varlığını devam ettiren göç olgusunun temelinde; daha iyi bir yönetim, ekonomik refah, özgür bir yaşam anlayışı vardır. Hangi coğrafya da olursa olsun tüm toplumlarda göç ve sığınma olayları yaşanmaktadır. Tarihimizden bir kaç örnek ile bu durum değerlendirilip günümüzde genç bir devlet olarak varlığını sürdürmekte olan israil'e bakıldığında yüzyıllar öncesinde Hz. Musa önderliğinde şu an üzerinde yaşadıkları topraklara göç ettikleri görülmektedir. O dönemde bu topraklarda Filist yani bu günkü adı Filistin olan bir kavim yaşamaktaydı. Yani bir zamanlar bu topraklara göç eden Hz. Musa ve ona inananların yaptıkları göç onları istilacı durumuna düşürmüş yıllar içerisinde İsrailoğulları Filistin topraklarının çoğunu almış fakat kendi ülkeleri kurulana kadar başka ülkelerde yabancı olarak bulunmuşlardır (Memiş, Bülbül, 2014: 121).

Eski çağ toplumunun yazıtlarına bakıldığında ise; göç, sığınma, mültecilik gibi kavramlara ait bazı kuralların olduğu görülmektedir. Sığınma hakkının ortaya çıktığı tarihler net olmamakla birlikte M.Ö. ikibinli yıllara dayandığı tahmin edilmektedir. Bu tarihlerde sığınmacıların korunmasına ilişkin bazı anlaşmalar yapıldığı görülmektedir. Örneğin; Hitit Kralı Urhi-Teşhup amcasının onu tahtan uzaklaştırması ile birlikte güvenliğini sağlamak için Mısır'a sığınmıştır. Aynı durum Bizans'ta da görülmektedir. Ayasofya Kilisesine sığınan insanların affedilmesi, birbirinden uzak coğrafyalarda yaşayan iki yönetimin zor durumda olanlara yardım etmesi ve bu yardım araçlarının kilise ve saraylarda olması rastlantı değildir. Bu durum hem sarayların hemde dini öneme sahip yerlerin birer egemenlik ve güç aracı olduğu düşüncesini gün yüzüne çıkarmıştır. Zengin, güçlü kişiler ve çeşitli kurumlar tarafından da kutsal sığınma yerleri oluşturulduğu belirtilerek bu örneklerin çoğaltılabilmesi mümkündür. (Altınışık, Yıldırım, 2002: 5-6). İslam toplumlarına bakıldığında ise Hicret; islamiyet'in yayılış seyrini değiştirmesi bakımından önem taşımaktadır. Bu olay sadece dini olmamakla birlikte, toplumsal açıdan da önem taşımaktadır. Hicret ile birlikte farklı toplumlardan ve coğrafyalardan insanlar bir araya gelmişlerdir. Yanyana bulunan insanlar sadece muhacir, ensar değil aralarında Putperest, Yahudilerin de bulunduğu topluluklardan oluşmaktadır. Hicret islamiyet'in başlangıcı için kabul edilmesinin yanında İslam tarihi içinde önemli bir olaydır (Uysal, 2018: 20).

Çeşitli neden ve faktörlerle ülkesinden ayrılan ya da ayrılmak zorunda kalan geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişiler sonucunda ortaya çıkan göç hareketlerinin yaşanması mültecilerin haklarının korunmasına ve çeşitli yasal düzenleme yapılmasına olan ihtiyacında ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

2.1. Mültecilerin Hukuki Statüleri

Modern dönemlere bakıldığında devletlerin sınırlarının değişmesi, savaşlardan dolayı insanların can ve mal güvenliklerinin olmaması (Balkan savaşları, Rus İhtilali, Birinci Dünya savaşı), imparatorlukların parçalanması sonucunda ulus-devlet yapılanmalarının ortaya çıkma sürecinin yaşanması sebebiyle bir çok insan ülkelerinden göç etmek zorunda kalmıştır. Bu göçlerin, mübadeleler, ilticalar, gönüllü göçler olarak çeşitlendirilebilmesi mümkündür. Bu yoğun göç hareketleri yasal düzenleme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. 20. yüzyıl böylece mülteci ve yabancılar hukukunun gelişme gösterdiği bir dönem olmuştur. Fakat bu konuya hukuki çözüm bulunamamış ve uygun politikalar getirilememiştir. Mültecilerle ilgili uygulanan kurallar daha çok devletlerin çıkarlarını korumaya yönelik olduğu gözlenmektedir. Bu durum ülkeler arasında karışıklıkların yaşanmasına sebep olmuş karışıklıkları gidermek amacıyla bir dizi anlaşma ve bildiri gibi uygulamalar ortaya konmuştur (Odman, 1995: 217).

1. Dünya Savaşı sonucunda ülkelerini terketmek zorunda kalan, açlık, kıtlık yaşayan insanlara yardım etmek için Uluslararası nitelikte sayılabilecek Kızılhaç Örgütü kurulmuştur. O dönemde bu örgütün dışında mağdur insanlara yardım edecek başka bir örgüt bulunmazken;

Kızılhaç'ın Milletler Cemiyetine başvurusu sonucunda Mülteciler Uluslararası Nansen Ofisi kurulmuştur. Ofis mültecilerin ülkelerine güvenli bir şekilde gönderilme ve yerleştirilme, hukuksal alanda ki statüleri gibi konularda çalışmakta ve mültecilere Nansen Pasaportu vermiştir. (Odman, 1995: 16).

Bu gelişmelerin ardından 1946 yılında Uluslararası Mülteci örgütü kurulmuştur. 1948 yılında sığınma hakkı ve diğer insan haklarının düzenlendiği İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi yayınlanmış ve bu süreç mülteciler için önemli olan 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi'ne kadar uzanmış ve bu sözleşme Cenevre'de imzalanmış 1954'te de yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme uluslararası koruma sağlama amacını taşıyan bir belge niteliğindedir (Ergüven, Özturanlı, 2013: 1020). Bu belge mültecilerle ilgili ilk yasal ve geniş çapta hazırlanmış bir belge olmakla birlikte Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından oluşturulmuştur. Belge de mülteci nedir? Kişi hangi durumlarda mülteci sayılır? Sığınma talebi nasıl kabul edilir? Sığındığı ülkeye kabul edildikten sonra yapılması gerekenler nelerdir? gibi sorulara cevap vermekte ve çözümlerin üretilmesi amacını taşımaktadır (Odman, 1995: 215-216). Tüm çalışmalara rağmen 1951 Sözleşmesi mültecilerle ilgili sorunlara cevap bulamamış bu nedenle 1967 protokolü imzalanmıştır. Fakat sömürgeciliğin bir sonucu olarak ekonomik ve sosyal sıkıntılara cevap veremeyen 1967 Protokolü yerini 1969 Afrika Birliği örgütüne bırakmıştır. 1984 Cartegana Bildirisiyle'de Latin Amerika ülkelerinde zulüm gören insanlarla ilgili olarak yapılacaklar belirlenmeye çalışılmıştır (Uysal, 2018: 29-30). Zulüm kavramına 1951 sözleşmesinde kasıtlı olarak yer verilmemesi nedeniyle meydana gelebilecek zulüm çeşitlerinin sözleşme kapsamı dışında tutulması önlenmiştir. Zulüm niteliği taşıyan eylemlerin sadece devlet tarafından gerçekleştirilme zorunluluğu yoktur, devlet dışında bulunan aktörlerde zulüm korkusuna neden olabilmektedir (Çiçekli, 2009: 52-53).

Çeşitli sebeplerle başka ülkelere yerleşmiş olan mültecilerin bulunduğu ülkenin yasalarını, yönetmeliklerini ve kamu düzenini benimseyebilmesi için alınan önlemlere uyma yükümlülükleri bulunmaktadır. Ülkemizde mülteciliğin en güncel örneğini Suriye'den ülkemize sığınan insanlarda görmekteyiz. 2011 yılında Suriye'de Dera kentinde yaşanan rejim karşıtı gösterilerin yayılması ile başlayan ve Suriye rejiminin göstericilere karşı kuvvet kullanması ile iç savaşın daha fazla körüklenmesine neden olan bu savaşta bölgedeki sivil halk göç etmeye zorlanmış bu durum dünyada ki en büyük nüfus hareketliliği ve mülteci krizinin yaşanmasına neden olmuştur. Suriyeli vatandaşlar başta Türkiye olmak üzere, Lübnan, Mısır, Avrupa, Ürdün, Libya'ya göç etmek zorunda kalmıştır (Özdemir, 2017: 116-130).

3. MÜLTECİ SORUNUNUN NEDENLERİ VE TÜRKİYE'YE YANSIMALARI

Tarihimiz boyunca yapılan göçlerin bazen göç edenlerin kendi isteği ile bazen de zorunlu olarak gerçekleştiği görülmektedir. Mülteci sorununun savaş, ekonomik ve sosyal faktörler, doğal afetler vb. olmak üzere birden fazla nedeni bulunmaktadır. Bunlara bakıldığında ilk sırada devletler arası savaşlar gelir ve bu nedenle pek çok insan daha güvenli yerlere gitmeyi tercih etmektedir. (Türkoğlu, 2011: 101-118).

UNHCR'nin yıllık küresel eğilimler raporuna bakıldığında 2021 yılının sonu itibariyle zulüm, savaş, şiddet, insan hakları ihlalleri nedeniyle yerlerinden edilmiş insanların sayısının artarak 89,3 milyona ulaştığı görülmektedir. II. Dünya savaşından sonra en hızlı ve en büyük zorla yerinden edilme krizlerinden biri olarak görülen Rusya'nın Ukrayna'yı işgali nedeniyle bu sayı 100 milyonun üzerine çıkmıştır. Ukrayna'da yaşanan savaş nedeniyle ülkemize gelmek için başvuru yapan 7.131 kişi bulunmaktadır. Ekonomik açıdan yeterli birikime sahip olmayan ülkeler açısından bu durum iç karartıcı görünse de bunlara ek olarak enflasyon, gıda

kıtlığı, iklim değişiklikleri de yaşanan sıkıntıları arttırarak insani müdahaleyi daha da zorlaştırmaktadır (UNHCR, Küresel Eğilimler Raporu 1).

Savaştan sonra gelen mülteci sorununun bir diğer nedeninin ise etnik çatışmalar olduğu görülmektedir. Bu çatışmalar merkez ile bir etnik grup arasında da olabilir ya da devlet tarafından eziyet görme şeklinde de olabilir. Diğer bir sebep ise baskıcı ve otoriter rejimlerin olduğu devlet tutumlarından kaynaklandığı görülmektedir. Suriye'de Esat rejimi, Almanya'da Hitler, İtalya'da Mussolini, Küba'da Castro, İspanya'da Franco, Çin'de Mao gibi tüm baskıcı rejimlerin başa geçmesi ile birlikte bu ülkelerde yaşayan çoğu insan göçü bir kurtuluş sebebi olarak görmüştür (Topçu, 2017: 86).

Mülteci sorununun nedenlerinden olan doğal afetler, sonucunda ortaya çıkan nüfus hareketlilikleri bazı yazarlar tarafından mülteci akımına sebep olan faktörler arasında değerlendirilmese de yaşanan felaketler sonucunda bir çok insan göç etmek zorunda kalmıştır. Afrika'da yaşanan açlık ve kuraklık, Çernobil felaketi, deprem vb. afetler sonucunda binlerce kişi farklı yerlere göç etmek zorunda kalmıştır (Türkoğlu, 2011: 108).

3.1 Mülteci Sorununun Türkiye'yeye Yansımaları

Ülkemiz coğrafi konumu ve stratejik konumu nedeniyle tarih boyunca geniş anlamda göç hareketlerinin durağı olmuş ve milyonlarca göçmene ev sahipliği yapmıştır (https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar.). Tarihimize bakıldığında hem devlet hemde bireysel olarak her zaman mazluma, ve yardıma ihtiyacı olanlara Türkler yardım etmiştir. Hiç bir dönemde ülkemiz kendi sınırlarına gelen ve yardım talebinde bulunan kimseye yüz çevirmemiştir. Bu yüzden ülkemiz ve insanları misafirperver olararak adlandırılmaktadır (Uysal, 2018: 35).

Geçmiş dönemlere bakıldığında bir çok kez Türkiye müdahil olmadığı savaşlar neticesinde zorunlu göç eden insanların geçiş ya da varış noktaları arasında yer almıştır. Bunlara bakıldığında; 1988-1991'de yaşanan İran-Irak savaşı, Eski Yugoslavya'da yaşanan iç savaş ve Suriye'de yaşanan savaş, Rusya Ukrayna savaşı neticesinde de ülkemizde sığınma olaylarının sayısında artış yaşandığı görülmüştür (https://www.unhcr.org/publications/sowr/4a4c70859/state-worlds-refugees-1995-search-solutions.html).

Türkiye dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülkelerden biridir. Yaklaşık 3.6 milyon kayıtlı suriyeli mülteciye ve aynı zamanda 320 bin kadar diğer uyruklardan olanlara ev sahipliği yapmaktadır. Çeşitli sebeplerden dolayı Türkiye'ye gelmiş olan mülteciler için çözüm olarak üçüncü ülkelere yerleştirme amacını koruyan 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolüne Türkiye taraf olmuştur. Yine Türkiye uluslararası standartlara uygun bir şekilde sığınma talebinde bulunanlar için çeşitli kurumsal reformlar yapmıştır. Türkiye'nin ilk sığınma kanunu olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 2013 yılı Nisan ayında TBMM tarafından uygun bulunmuş ve 2014'te yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ulusal sığınma talebinde bulunanlar için temel dayanak noktalarını ortaya koymuş ve çeşitli politikalar oluşturmuştur. Yabancılara yönelik işlemlerden sorumlu olması için İl Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Türkiye aynı zamanda Türkiye'de geçici koruma talep eden kişilerin haklarını korumak ve yükümlülüklerini belirlemek ve bu kişilere ilişkin prosedürleri ortaya koymak için Geçici Koruma Yönetmeliğini 2014 tarihinde kabul etmiştir (https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar).

3.1.1. Sığınmacı ve Mültecilere İlişkin Bazı Yasal ve Bilgilendirici Belgeler

Mültecilerin hukuki statüsüne ilişkin sözleşme ve 1967 Protokolü; mültecilerin temel hürriyetleri ile insan haklarını mümkün olduğu kadar geniş kapsamlı bir şekilde kullanmalarını sağlamak amacını taşımaktadır (https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2020/01/Multecilerin-Hukuki-Durumuna-Iliskin-Sozlesme.pdf.).

1950 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi; İnsan hakları ve demokrasiye sıkı sıkıya bağlı kalarak hükümetler arasında iş birliğini sağlamaya yönelik bir nitelik taşımaktadır (https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.).

Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin 1954 Sözleşmesi; Vatansız kişilerin din, yaşama ve çocukları için eğitim özgürlüğünü sağlamak ve diğer vatandaşlar gibi toplumda eşit ve refah bir yaşama sahip olmaları için yapılan uygulamaları içine alan bir sözleşme niteliği taşımaktadır. Sözleşme vatansız kişiler için kimlik belgesi, seyahat belgesi sağlar ve sözleşmeye taraf olanların vatansız kişileri ülkelerinden göndermelerini engeller (https://www.unhcr.org/ibelong/wp-content/uploads/1954-Convention-relating-to-the-Status-of-Stateless-Persons_ENG.pdf.).

Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ise (1966); herkes medeni ve siyasal hakların yanısıra ekonomik, sosyal, siyasal haklardan yararlanma özgürlüğüne sahip olduğu ibaresi bulunmaktadır (https://www.refworld.org/docid/3ae6b3aa0.html.).

İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme'nin Seçmeli Protokolü ise; işkenceyi, fiziksel veya zihinsel insanlık dışı muameleleri engellemek amacıyla yapılmıştır (https://www.refworld.org/docid/3ae6b3a94.html.).

Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesine Ek Kara, Deniz veya Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol ise; göçmen kaçakçılığını önlemek ve bu durumla mücadele etmek için atılcak etkin adımlar, işbirliği, bilgi alışverişi, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeydeki sosyo ekonomik önlemleri içeren kapsamlı bir belgedir (https://www.refworld.org/docid/479dee062.html.).

Çok eski dönemlerden beri ülkemizin uyguladığı hoşgörülü politikalar, din, dil, ırk ayrımı gözetmeden her türlü insana kucak açılması bir çok insan için ülkemizin cazip bir yer olarak görülmesine sebep olmuştur. Ülkemize yapılan kitlesel göç hareketlerinin tarihsel gelişimine bakıldığında; 1922-1938 yılları arasında 384 bin kişi Yunanistan'dan, 1923-1945 yılları arasında Balkanlar'dan 800 bin kişi, 1933-1945 yılları arasında Almanya'dan 800 kişi, 1988 yılında Irak'tan 51.542 kişi, 1989 yılında Bulgaristan'dan 345 bin kişi 1991'de meydana gelen 1. Körfez savaşından sonra Irak'tan 467.484 kişi, 1992-1998 yılında Bosna'dan 20 bin kişi, 1999 yılında Kosova'dan 17.746 kişi, 2001 yılında Makedonya'dan 10.500 kişi, 2011 ve 2019 yılları arasında Suriye'de meydana gelen iç karışıklıklar sebebiyle yaklaşık olarak 3.6 milyon kişi Türkiye'ye sığınmıştır (https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar).

Ülkemizde mülteciler için çeşitli düzenlemeler yapılmış sosyal hayata karışmaları, ekonomik gelir elde edebilmeleri için meslek edindirme kursları açılmış, dil öğrenebilmeleri için Türkçe kursları verilmiş, kalacak yer sorunları, kurulan kamplarla çözülmeye çalışılmıştır. Suriye'de yaşanan iç savaşın uzaması nedeniyle kamp sayıları yetersiz kalmış ve bu kamplardan bağımsız olarak komşu il ve ilçelerde bulunan akrabaların yanına yerleşmiş yada onların yanında kiraladıkları evlerde yaşamaya başlamışlardır. Bu nedenle Türkiye'nin çoğunlukla güneydoğu bölgelerine nüfus dağılımı olmuştur (Khalaf, Ilgar, 2017: 40-48).

Özetle ülkemiz 1922 yılından itibaren 6.5 milyon insanı bünyesinde her ne sebeple olursa olsun barındırmıştır. Mülteci sorununun etkileri dünyanın her yerinde görülmektedir. Bu

yüzden bütün ülkelerin bu sorun üzerinde özenle durması ve çözüm yolu arayışlarına girmesi gerekmektedir.

3.1.2. Mülteciler İçin Yapılan Çalışmalar

UNHCR Türkiye faaliyet raporuna bakıldığında (UNHCR Türkiye: "2020'de Öne Çıkan Faaliyetler)**,** uluslararası koruma talebinde bulunan ve ayrıca ülkemize çeşitli sebeplerden dolayı gelip yerleşmiş ailelere ve onların çocuklarına üniversite bursu verilmiş, kurumsal kapasite desteği konularında Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ile işbirliği çalışmaları yapılmıştır. Suriyeli öğrencilere burs desteği sağlanmış ve burslu ögrencilere, akademik tavsiyeler verilmesi için 27 yüksek öğretim burs danışmanı destek vermiştir. Ayrıca COVİD-19 sürecinde bu öğrencilere çevrimiçi eğitime ulaşabilmeleri için telefon, sosyal medya vb. platformlar üzerinden desteklerini sürdürmüştür.

Geçici koruma ve uluslararası koruma kapsamındaki yaklaşık 2000 kişiye Türkçe kursları verilmiş, COVİD-19 sürecinde ise kurslar uzaktan devam etmiştir. Bu süreç kapsamında özel derse ihtiyaç duyan çocuklara küçük gruplar halinde dersler verilmeye devam edilmiş, interneti sınırlı olan kişilerin internet kotalarının arttırılması sağlanmış, watsapp üzerinden eğitim videoları hazırlanmış ve gönderilmiştir. Bu çalışmalar sadece çocuklara yönelik değil aynı zamanda yetişkinler içinde yapılmakla beraber UNHCR desteğiyle dört ildeki sekiz Halk Eğitim Merkezinde giriş seviyesinde Türkçe kursları açılmış, bu kişilere dil ve beceri eğitimleri verilmiştir.

UNHCR uluslararası ve geçici koruma kapsamında bulunan kişilerin sosyoekonomik hayata katılabilmeleri için çeşitli kuruluşlarla (Türkiye Iş Kurumu, Mesleki Yeterlilik Kurumu, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Uluslararası Işgücü Genel Müdürlüğü)çalışmalar yapmaktadır. Bu bağlamda İş piyasasına erişim ve Türkiye İş Kurumu veritabanına kayıt konusunda hizmetler vermiş ve 16000 kişiye ulaşılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı yabancıların mesleki eğitime erişebilmeleri için Halk Eğitim Merkezlerine Destek vermiş ve aşçı çıraklığı, kuru temizleme, bilgisayar teknolojileri vb. eğitimlerine katılmaları sağlanmıştır. Bu kişiler için çalışma izni alınmakta ve işletme açabilmeleri için finansal destek sağlanmaktadır. 2020 yılında çevrimiçi düzenlenen girişimcilik program kapsamında 1300 kişiye kendi işlerini kurma, geliştirme amaçlı bilgi ve gerekli araçlar sunulmuştur.

Koruma riski çok yüksek ve hassas durumda olan uluslararası koruma ihtiyacı olan kişiler için üçüncü ülkeye yerleştirme ve tamamlayıcı prosedürler uygulanmıştır. Pandemi sürecinde aksamalar yaşansa da uzaktan mülakat uygulaması ile yerleştirmeler yapılmaya çalışılmıştır (https://www.amerikaninsesi.com/a/bm-desa-raporu-turkiyedeki-gocmen sayisi/5088989.html).

Türkiye'de afet ve acil yardım durumlarında faaliyet gösteren ve kurumlararası iş birliğini sağlayan kurum Afet ve Acil Durum Başkanlığı (AFAD) dır. Dolayısıyla bu kurum tüm acil durumlarda faaliyet gösterdiği gibi ülkemizde bulunan mültecilere yönelik yardımlarda da bulunmaktadır. AFAD diğer kurumlarla işbirliği ve koordinasyonu sağlar ve çerçevesi daha önceden belirlenmiş plan ve programlara uygun şekilde bu koordinasyon işlevini sürdürür. Ayrıca Türkiye Afete Müdahale Planı (TAMP) çerçevesinde afet ve acil durumlara yardım planları yürütülmektedir. Bu plana göre mültecilere yapılacak sağlık yardımları Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülür (Yavuz, 2015: 268-276).

Desa raporuna göre Türkiye'de bulunan toplam mülteci sayısı 5 milyon 608 bin 800 kişi olarak belirlenmiştir. 1990'lı yıllarda ise 1 milyon 163 bin 700 kişidir bu rakamın katlanarak arttığı görülmektedir (https://www.amerikaninsesi.com/a/bm-desa-raporu-turkiyedeki-gocmen-sayisi/5088989.html).

Mülteciler için belirlenen toplu barınma merkezlerinde, mülteciler sağlıklı bir barınma imkanı elde etmekte ve su, gıda, beslenme gibi sağlıklı yaşam için gerekli olan her türlü ihtiyaçları karşılanmaktadır. Fakat barınma merkezi dışında kalanlar aynı imkanlardan yararlanamamaktadır. Çadır ve konteynır kentlerde yaşamlarını sürdüren mülteciler için Sağlık Bakanlığı tarafından sahra hastaneleri kurulmakta, sağlık merkezlerinde bir kaç dil bilen doktor bulundurulmakta, sağlık personeli ve ambulanslar mültecilere hizmet etmektedir (Yavuz, 2015: 275). Ülkemizde bulunan mevcut şehirlerde yaşayan Suriye'li mülteci sayısına bakıldığında 3.535.898 olduğu görülmektedir (https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli sayisi/?gclid=eaıaıqobchmıqodk6ohm8aıvpqz7ch2gsgwseaayasaaegı-zvd_bwe.).

Türkiye'ye yerleşen mülteci sayısının milyonları bulacak derecede artış göstermesi, bir takım, siyasi, sosyal, ekonomik sorunlara neden olmaktadır (Uzun, 2015: 109). Türkiye Suriye'ye yapmış olduğu yardımların çoğunu kendi bütçesinden karşılamıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Bürosu, Suriye'li mülteciler için yapılan fon talebi çağrısında Türkiye'ye sadece 497 milyon dolar ayrılmış fakat bu rakamın sadece %28'i Türkiye'ye aktarılmıştır (https://www.amnesty.org/en/search/?country=38514).

Türkiye'nin mültecilere yönelik yaptığı toplam yardımlar incelendiğinde 84 milyar 880 milyon lira olduğu görülmektedir (https://www.aa.com.tr/). Bu durum Türkiye'nin bütçesinde ciddi derecede ekonomik sıkıntılara sebep olmaktadır. Suriye'lilere karşılıksız yardım yapılmasının yanısıra onların yaşamlarını devam ettirebilmesi ve destek almadan kendi ayaklarının üzerinde durabilecek hale getirilmesi ve hayatlarını idame ettirebilecek derecede teşvik faaliyetlerinin yürütülmesi gerekmektedir. Türkiye'nin milyonları aşan mülteci sayısına ev sahipliği yapıyor olması sebebiyle ekonomik olarak bir darboğaza girmesi kaçınılmaz bir durumdur (Uzun, 2015: 119).

Savaştan kaçarak Türkiye'ye gelen Suriyelilere yönelik çalışmalar kapsamında dilencilik yapanların kamplara yerleştirilmesi ve eşit koşullarda kazanç sağlanmasına önem verilmektedir. Ayrıca Suriyeli sığınmacıların karıştığı toplumsal düzeni bozmaya yönelik ortaya çıkan olayların önlenmesi ve sorunların çözümü amacıyla düzenlenen toplantılarda "kamu düzenini bozan" Suriye'lilerin sınırdışı edilmesine karar verilmiştir. Suriyeli mültecilerin yerel halk üzerinde yarattığı olumsuzlukları gidermek amacıyla da çeşitli çalışmalar yapılmaktadır (https://www.milliyet.com.tr/).

Göç idaresi tarafından yayınlanan yıllara göre geçici koruma kapsamında bulunan ve ülkemizde yaşayan Suriyelilere bakıldığında 2021 yılından itibaren sayılarının azaldığı gözlenmekte ve 2023 yılı itibari ile bu sayının 3.500.964 olduğu görülmektedir.

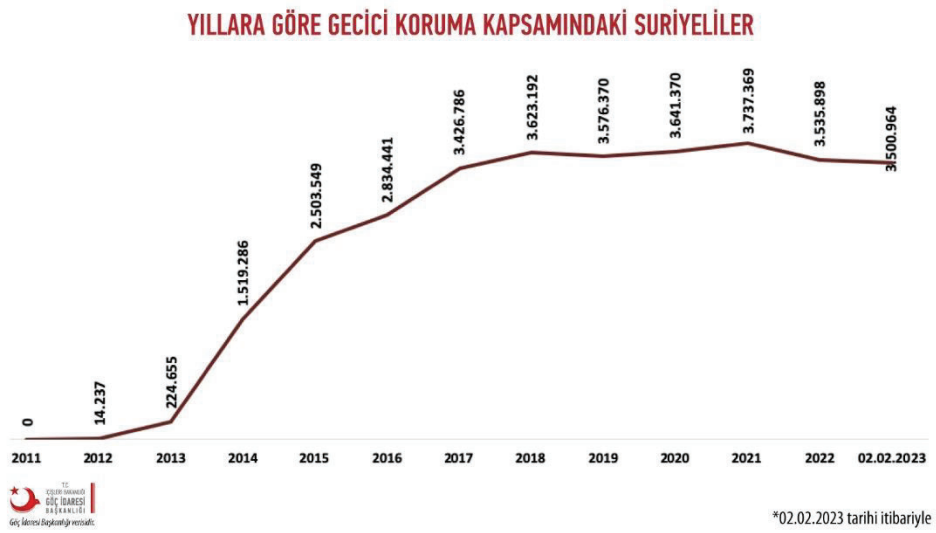

Kaynak: Göç İdaresi.

4. TÜRK SİYASETİNDE SURİYE SORUNUNA İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR

2011 yılında Suriye'de başlayan krizin ortaya çıkması ve ülkemizde de çeşitli yansımalarının olması ile birlikte Türk siyasetinde en fazla konuşulan konular arasında Suriye sorunu yer almaya başlamıştır. Suriyeli mültecilerin ülkemize kabul edilmesi ve Suriyelilere yönelik çalışmaların hız kazanması ile birlikte toplumun bazı kesimlerinde ve siyasi parti gruplarında çeşitli ayrıcalıkların gün yüzüne çıkmasına neden olmuş ve toplumda da bu durumun etkileri yoğun bir şekilde hissedilmiştir. Türkiye'nin gündemini bu denli şekillendiren sorun hakkında Suriye sorununu gündeminde tutan AKP, CHP, MHP ve İyi Parti'nin yapmış oldukları meclis grup konuşmaları incelenmiş ve meclis grup konuşmalarında bu soruna yönelik yapmış oldukları söylemler ve ortaya koymuş oldukları çözüm önerileri ele alınmıştır.

Parti liderlerinin meclis grup toplantısında yapmış oldukları konuşmaları yaşanmış olan diğer olaylardan soyutlayarak sadece Suriye sorununu ele almak çok mümkün görünmemektedir. 2012 yılında Türkiye'nin keşif uçaklarının düşürülmesi, 2013 yılında Cilvegözü sınır kapısı, Reyhanlı saldırıları, 2014 yılında DAEŞ'in Kobani baskını, 2015 yılında Rus jetinin düşürülmesi (Devran, Özcan, 2016: 40), 2016 yılında Fırat Kalkanı Harekatının başlaması, 2018 yılında ülkemiz sınırlarının güvenliğini sağlamak ve bölgedeki teröristleri etkisiz hale getirmek amacıyla Zeytin Dalı Harekatının başlaması, 2019 yılında Barış Planı Harekatı, 2022 yılında Kış Kartalı Hava Harekatı ve Pençe Kılıç Harekatı icra edilmiştir. Tüm bunlar Suriye sorununu bir bütün olarak ele alma gereğini ortaya koymuştur.

Savaşın ilk zamanlarında Suriye'deki savaşı iç mesele olarak değerlendiren Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Suriye sorununu bir dış mesele olarak görmediğini ve iç meselemiz olduğunu sıklıkla vurgulamaktadır. Ayrıca mülteci akınının başladığı dönemde Suriyeli vatandaşlar için Türkiye'nin kapılarının sonuna kadar açık olduğunu ve kapıları kapatma gibi bir durumun söz konusu olmadığını dile getirmektedir. Diğer ana muhalefet liderlerinin seçimi kazandıktan sonra mültecileri ülkelerine geri gönderme çabalarının ve söylemlerinin yanlış olduğunu söylemektedir. Ayrıca ensar ve muhacirin asıl anlamının ne olduğunu ve Suriyelilerin gönüllü ve onurlu bir şekilde geri dönüşleri için ellerinden geleni yapacaklarını belirtmektedir. Gelecek Partisi'ni kurduktan sonra ise Davutoğlu, 31 Temmuz 2021'de, başbakanlığı döneminde Avrupa Birliği ile yapılan göçmen anlaşmasını örnek göstererek hani 2016 yılı içerisinde 1 milyon mültecinin Avrupa'ya gitmiş olması gerekiyordu hatılatmasında bulunmuştur. (AK Parti Resmi Web Sitesi).

MHP lideri Devlet Bahçeli ise yapmış olduğu grup konuşmalarında ülkemize gelen Suriyelilerin varlığının bir trajediye dönüştüğünü, bazı sığınmacıların karıştıkları kavga, sebebiyet verdikleri sıkıntılar, vatandaşlar açısından makul ve üstesinden gelebilecek nitelikte olmadığını sıklıkla vurgulamaktadır. Düzensiz yapılan göçün bir istila olduğunu ve demografik yapımıza kumpas olduğunu söylemektedir. Bayram ve tatillerde ülkelerine geri dönen Suriyeli vatandaşlarımızın tekrar ülkemize geri dönmelerine izin verilmemesini istemiştir. Aynı zamanda geçici koruma statüsünde bulunan mülteciler arasından toplumun huzurunu ve düzenini kim bozuyorsa sınır dışı edilmesini istemektedir. Suriye'de yanan ateş söner sönmez herkesin Türkiye'nin güvencesi altında geri dönmesi gerektiği düşüncesini taşımaktadır (MHP Resmi Web Sitesi).

CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu ise; Suriyelilerle bir sorununun olmadığını, elini kolunu sallayarak gezen ve kente gelen mülteciler için önlem alınmasını istemektedir. Türk vatandaşlarının iş bulamadığını, fakat Suriyelilerin ucuz şartlarda çalışmasından dolayı ülkenin insanlarının zor duruma düştüğünü dile getirmekte ve Suriyelileri kendi ülkelerine gönderip, bu ülkenin insanına iş vereceğini dile getirmektedir. Kılıçdaroğlu, iktidara geldiklerinde Suriyeli misafirlerle helalleşip iki yıl içinde onları memleketlerine göndereceklerini de sıklıkla vurgulamaktadır (CHP Resmi Web Sitesi).

İyi Parti lideri Meral Akşener ise Suriye ile sorunlarımızı düzelteceğini Suriyelileri ülkelerine geri göndereceklerini söylemektedir. Aynı zamanda sert ifadeler kullanarak mültecilere bedava sağlık hizmeti, doğum hizmeti, eğitim hizmeti, burs hizmeti verildiğini vurgulamakta ve söz konusu Suriyeliler olunca Türkiye'nin kaynağının çok olduğunu ve Kilis, Hatay, Urfa, Gaziantep'te Suriyelilerin yoğun yaşadığını ve bu illerin nüfus çoğunluğuna ulaştığını ifade etmektedir. Bu illerde Suriyelilere ev sahibi gibi davranıldığını Türk vatandaşına ise el muamelesi yapıldığını sıklıkla dile getirmektedir. Akşener, ülkemize sığınan vatandaşlara düşmanlık edemeyeceklerini açıklamakta ve göçmenlerle dövüşmek yerine iktidarın bu konu hakkında yapmış olduğu yanlış tutumlar üzerinde durmak gerektiğini ifade etmektedir. Aynı zamanda ülkemizde bulunan sığınmacılar, kaçak göçmenler ve gelecekte karşı karşıya kalınacak kitlesel göç hareketine karşı Göç Doktrini ve Stratejik Eylem Planı hazırladıklarını belirtmiştir. Suriyeli sığınmacıların mümkün olan en kısa zamanda ülkelerine dönmelerini planlamaktadırlar (İyi Parti Resmi Web Sitesi).

Özetle, Cumhurbaşkanımız Suriyeliler için ensar ve muhacir olma kabiliyetinin ne olduğunu bilen bir millet ve anlayışına sahip olduğumuz için Türkiye'nin kapılarının mültcilere her daim açık olacağını ve onları düşmanların kucağına atamayacağını dile getirmekte iken CHP, MHP ve İyi Parti en kısa zamanda uygun koşullar yaratıldığında Suriyelileri ülkelerine geri gönderme düşüncesinde olduklarını ve onlara sunulacak hizmetler için ayrılan bütçenin vatandaşlarımız için kullanılması gerekliliğini ifade etmektedir.

Suriyeliler ülkemize geldikten sonra Türkiye'de suç oranlarında her hangi bir artış yaşanmasa da uyum sorunu ve ülkemizde başlayan huzursuzluk ve kayıt dışı problemi, riskli bir ortamın oluşmasına sebep olmaktadır. Aynı zamanda Suriyeliler için oluşturulan kamplar dışında sağlıksız koşullarda yaşayan insanlar hastalık riskini arttırmaktadır (Bayır, Aksu, 2020: 343). Ekonomik, sağlık, belediye, kamu hizmetlerinin yetersizlikleri, işsizlik, düşük gelir, kira artışı gibi birçok faktörün kaynağı Suriyeliler olarak görülmekte ve bu durum toplumda Suriyelilere karşı bir önyargının oluşmasına neden olmaktadır (Doğan, Gökburun, 2021: 45).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye hem coğrafi konumu hemde stratejik konumu nedeniyle yaşanan göçlerin en uğrak duraklarından biri olmuştur. Ekonomik, siyasi, sosyo kültürel, doğal afet, ülkeler arası savaş,

daha iyi bir yaşam sürme arzusu gibi çok çeşitli sebeplerle yapılan göç hareketi, göç edilen ülkenin de demografik, siyasi, kültürel açıdan çeşitli değişim ve dönüşümlere uğrama gerçeğini de gün yüzüne çıkarmaktadır. Bu durumdan en az Avrupa ülkeleri etkilenmekte iken, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler bu süreçten en fazla etkilenen ülkeler arasındadır.

Türkiye, mülteciliğin en güncel örneğini Suriye'de yaşanan iç karışıklıklardan dolayı ülkemize gelen Suriye'li vatandaşlarımızda yaşamaktadır. Ülkemiz bu vatandaşlar için her türlü imkanı kullanarak onlara yaşam alanı sunmaya çalışmıştır. Mülteciler için kamplar kurulmuş, Suriyeli ailelerin çocuklarının gerekli eğitimi almaları için çalışmalar yapılmış, halkeğitimleri aracılığıyla Türkçe kursları açılmış, Suriyeli vatandaşlar için meslek edindirme hizmetleri verilmiştir. Ülkemiz mültecilerin hayata karışmaları için her türlü desteği sunmaktan geri durmamıştır. Yapılan bu yardımlar ve mültecilere bakış açısı siyasi parti gruplarının ideolojik söylemlerine göre çeşitlilik oluşturmakta bazen avantaj bazen dezavantaj oluşturmaktadır.

Ülkemizde bazı vatandaşlarımızın mülteci, sığınmacı, göçmenlere yönelik dışlayıcı tavırlarda bulunduğu gözlenmektedir. Bu tavırların en önemli sebeplerinden biri bu insanların yerleştiği bölgelerde ki insanların yaşam imkanlarına ortak olmalarıdır. Suriyeli mültecilere devletimiz tarafından sunulan çeşitli imkanlardan yararlanması, ülkemiz içinde bazı dengesizliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu insanları ülkemiz bünyesinde barındırmanın maddi ve manevi gerekleri bulunmaktadır. Fakat unutulmamalıdır ki bu insanlar hayatta kalma kaygısı başta olmak üzere çeşitli sebeplerle yer değiştirmek zorunda kalmıştır.

Mülteci sorunu ortaya çıkmadan önce gerekli tedbirlerin alınması için çalışmalar yapılmalıdır. Kriz meydana gelmeden önce ülkeler arasında bu konu tartışılmalı, anlaşmalar yapılmalı, ekonomik destek sağlanmalıdır. Mülteci sorunu küresel anlamda bir çözümü gerektirmektedir. Devlet ve çeşitli kuruluşlar bu sorunun çözümü için destekte bulunmalıdır. Fakat bunu yaparken kişisel çıkarlar ve amaçlar bütün bunların dışında tutulmalıdır. Mülteci sorununun üstesinden gelmek adına daha gerçekçi adımlar atılmalıdır. Mülteci krizi nedeniyle milyonlarca insan yaşam mücadelesi verirken hayatlarını kaybetmekte, insan kaçakçılığı ve başka yollarla çeşitli yerlere gitmek isteyen insanlar hiç istenilmeyen sonuçlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlara göz göre göre sessiz kalmak hiç bir devlete ve millete yakışacak bir durum değildir.

KAYNAKÇA

Agency, UNHCR Türkiye: *2020'de Öne Çıkan Faaliyetler*. UNHCR The Un Refugee.

Altınışık, Ç., & Yıldırım, M. Ş. (2002). *Mülteci Haklarının Korunması*. Ankara Barosu Yayınları.

Bayir, D., & Fuat, A. K. S. U. (2020). Açık kapı politikasından güvenlik tehdidine Türkiye'de Suriyeli sığınmacılar olgusu. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, (C. *8*(2), 324-356).

BM (2019). "Migration", United Nations, https://www.un.org/en/sections/issues-depth/migration/index. html.

Çiçekli, B. (2009). *Uluslararası Hukukta Mülteciler Ve Sığınmacılar*. Seçkin Yayınları.

Devran, Y., & Özcan, Ö. F. (2016). Söylemlerin dilinden Suriye sorunu. *Marmara İletişim Dergisi*, (C. (25), ss. 35-52).

Doğan, Ö. S., & Gökburun, İ. (2021). Türkiye'de Suriyeli Mültecilere Yönelik Toplumsal Olayların Dağılımı. *Coğrafya Dergisi*, (C. (43), 37-53).

Ergüven, N. S., & Özturanli, B. (2013). Uluslararası Mülteci Hukuku Ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (C. *62*(4), ss. 1007-1062).

İHD (Soru 14). İnsan Hakları Gündemi Derneği, http://sorular.rightsagenda.org/soru-cevap/?g=2

Khalaf, S., & Ilgar, R. (2017). Suriyeli Mülteciler Ve Türkiye'de Mülteci Sorunu. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, (C. *2*(2), ss. 40-51).

Komisyonu, T. İ. H. İ. (2010). *İnsan Hakları Işığında Türkiye'de Bulunan Mülteciler, Sığınmacılar Ve Yasadışı Göçmenlerin Sorunları*. TBMM.

Mutlu, S. A. (2017). Asur Ve Urartu Devleti'nin Manna Ülkesi Üzerindeki Hâkimiyet Politikası. *Akademik Tarih Ve Düşünce Dergisi*, (C. *4*(11), ss. 225-239).

Nurdoğan, A. K., Dur, A. İ. B., & Öztürk, M. (2016). Türkiye'nin Mülteci Sorunu Ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri. *İş Ve Hayat*, (C.*2*(4), ss. 217-238).

Odman, M.T. (1995). *"Mülteciler Hukuku".* Ankara: İmaj Yayıncılık.

Olcay, Z. İ. Y. A. (2012). *Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde Iklim Mültecileri*. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (C.*99* (232-233), ss. 201).

Özdal, B. (Ed.). (2018). *Uluslararası Göç Ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*. Dora Basım Yayın Dağıtım.

Özdemir, E. (2017). Suriyeli Mültecilerin Türkiye'deki Algıları. *Savunma Bilimleri Dergisi*, (C.*16*(1), ss. 116-136).

Topçu, N. (2017). Mülteci Sorununa Genel Bakiş. *Yeni Fikir Dergisi*, (C. *9*(19), ss.85-118).

Türkoğlu, O. (2011). Mülteciler Ve Ulusal/Uluslararası Güvenlik. *Uludağ Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (C. *30*(2), ss. 101-118).

UNHCR Turkey 2020 Operational Highlights FINAL_TR, 2020.

UNHRC, Küresel Eğilimler Raporu.

Uysal, E.(2019). *Refugees In Anatolia Seljuks* (Master's Thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Uzun, A. A. (2015). Günümüzün Sosyal Ve Ekonomik Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci Ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, (1).

Yavuz, Ö. (2015). Türkiye'deki Suriyeli Mültecilere Yapilan Sağlik Yardimlarinin Yasal Ve Etik Temelleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (C.*12*(30), ss. 265-280).

Yoldaş, Y., & Becerik Yoldaş, Ö. (2019). 21. Yüzyılda Küresel Krizlerin Siyasete Etkileri.

1951 Cenevre Sözleşmesi. "1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme", Göç İdaresi, http://www.goc.gov.tr/icerik6/multecilerin-hukuki-durumuna-iliskin-sozlesme_340_341_641_ icerik.

AK Parti Resmi Web Sitesi https://www.akparti.org.tr/

CHP Resmi Web Sitesi https://chp.org.tr/

İyi Parti Resmi Web Sitesi https://iyiparti.org.tr/

MHP Resmi Web Sitesi https://www.mhp.org.tr/

https://www.goc.gov.tr/.

https://www.amerikaninsesi.com/a/bm-desa-raporu-turkiyedeki-gocmen-sayisi/5088989.html.

https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.

https://www.refworld.org/docid/3ae6b3a94.html.

https://www.refworld.org/docid/3ae6b3aa0.html.

https://www.refworld.org/docid/479dee062.html.

https://www.unhcr.org/ibelong/wp-content/uploads/1954-Convention-relating-to-the-Status-of-Stateless-Persons_ENG.pdf.

https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar.

https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2020/01/Multecilerin-Hukuki-Durumuna-Iliskin-Sozlesme.pdf.

https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi.

https://www.amnesty.org/en/search/?country=38514.

https://www.aa.com.tr/.

https://www.milliyet.com.tr/siyaset/birlikte-yasamak-artik-kacinilmaz-1930015.

https://www.unhcr.org/publications/sowr/4a4c70859/state-worlds-refugees-1995-search-solutions.html.

INTERTEXTUALITY IN MUSTAFA KUTLU'S "UZUN HİKÂYE"

Nihal ÖZCAN
Öğr. Gör. Dr. Bursa Technical University
ORCHID NO: 0000-0001-6324-4414

ABSTRACT

The theory of intertextuality, whose core structure was formed by Russian formalists and whose systematics was established by Julia Kristeva, has become one of the basic concepts of literary analysis with the work of theorists such as Roland Barthes, Laurent Jenny, Michael Riffaterre, Harold Bloom, and Gerard Genette. According to this theory, no text is original and necessarily carries traces of its own time or its predecessors. Kubilay Aktulum reveals that intertextuality is a simultaneous or diachronic rewriting performed with explicit or implicit references in the style of citation, allusion, plagiat, imitation-pastiche, parody, sarcastic transformation (La travessisement burlesque).

In Turkish literature, intertextuality in the works of some authors is not inevitable, but rather more intensely than others. Mustafa Kutlu, one of the contemporary story writers, is one of them. "Uzun Hikâye" (Long Story), which is one of the products of the author's maturity period, is a work in which intertextual relations are strong. The story, as the name suggests, is a long story type. In "Uzun Hikâye", citation from the elements of the common association relationship of intertextuality, and imitation and rewriting (La réécriture) from intertextual images draw attention. Citations from folk songs and folk sayings have an important place in the story. There are citations from the folk songs "Makaram Sarı Bağlar" from the Diyarbakır region, "Eli Elime değdi (His hand was in my hand)" from the Antakya region and "Mühür Gözlüm (Sealed Eyes)" from the Sivas region integrated with Neşet Ertaş. In addition, it should be said that folk expressions are also used in the story. Also, the imitation or pastiche pervades almost the entire text of “Uzun Hikâye”. The plain and fluent narration of the story, the legendary character of the narrator's father, Ali, who is also one of the characters of the story, the uncertainty of the years when the event took place, and the words that the author said about this story in an interview with him show that there is imitation of folk tales in "Uzun Hikâye". In "Uzun Hikâye", the rewriting technique (La réécriture), which is the name given to the case of an intertextual relationship between an author's own texts, is also used. In "Uzun Hikâye", there are many common motifs that can be evaluated in the context of rewriting with the story "5402" in the book "Arka Kapak Yazıları". The common motifs in these stories are also related to folk culture.

The aim of this study is to reveal which techniques of intertextuality benefited by Mustafa Kutlu, who re-emerges the elements of folk culture in his stories with a modern technique.

Key Words: Intertextualıty, Mustafa Kutlu, Story, Folk Culture.

THE THEME OF INFIDELITY IN THE EARLY REPUBLICAN TURKISH NOVEL

Nihal ÖZCAN
Öğr. Gör. Dr., Bursa Technical University
ORCHID NO: 0000-0001-6324-4414

ABSTRACT

Infıdelity can be defined as emotional or sexual intimacy with another person without the consent of his partner in emotional relationships or marriages. Infidelity, which is considered both the cause and the result of trouble, especially in marriages, is also a kind of psychological abuse. Considering the conditions in which it occurs, infidelity can be included in the scope of sexual or economic abuse as well as psychological abuse.

This event, which is frequently encountered in real life, is also an important element in the plot of canonical novels written in Early Republican Period of Turkish Literature (1923-50). Although infidelity has been more intense in popular novels due to the interest of the reader, it has also been dealt with to a considerable extent in literary works. In particular, the physical infidelity of men has a remarkable place in the literary novels of the period. In many novels written in this period, the subject of infidelity is mentioned in different contexts. For example, Sinekli Bakkal (The Clown and His Daughter) by Halide Edip Adıvar; Çalıkuşu, Dudaktan Kalbe, Kızılcık Dalları and Yaprak Dökümü by Reşat Nuri Güntekin; Çamlıcadaki Eniştemiz by Abdülhak Şinasi Hisar; Ülker Fırtınası ve Kadıköyü'nün Romanı by Safiye Erol; Ankara by Yakup Kadri Karaosmanoğlu; Bir Akşamdı, Mahşer ve Sözde Kızlar by Peyami Safa, Billur Kalp ve Tebessüm-i Elem by Hüseyin Rahmi Gürpınar. In this period when the Turkish republic was newly established and traditional thought and modern thought came face to face, the writers approached the issue of infidelity in accordance with the prevailing mentality of the period and their own ideologies. Writers such as Halide Edip Adıvar and Reşat Nuri Güntekin talked about infidelity in the context of polygamy and showed it as one of the features of traditionalism, thus criticizing issues such as polygamy and concubinage that have been going on for centuries. Authors such as Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Peyami Safa and Hüseyin Rahmi Gürpınar have defined the unfaithful as individuals who are excessively westernized and detached from moral values. By describing mistresses or illegitimate relationships in their novels, these writers attributed male infidelity to the mentality and lifestyle brought about by Westernization.

The aim of this study is to reveal how the subject of infidelity, which is one of the most destructive forms of abuse in canonical novels written in the Early Republican Period of Turkish Literature, is interpreted on the axis of the characteristics of the period and the perspectives of the authors.

Key Words: Infidelity, Abuse, Novel, Early Republican Period of Turkish Literature

AVIS DES ÉTUDIANTS REFUGIÉS AFRICAINS AU COURS DU PROCESSUS D'ENSEIGNEMENT SUPÉRIEUR: CAS DE LA VILLE D'ESKIŞEHIR

Egide NSABIMANA

Université Eskişehir d'Osmangazi Institut des Sciences de l' Éducation Administration et Politiques de l' Éducation Supérieure Turkey, Eskişehir

Abstraıt

Le but de cette étude est de déterminer les opinions des étudiants réfugiés africains qui suivent des programmes de maîtrise et de doctorat pendant leurs processus d'études dans la ville d'Eskişehir. La méthode de recherche qualitative a été utilisée pour mener cette étude. La population étudiée est composée d'étudiants réfugiés africains qui poursuivent des programmes de maîtrise et de doctorat dans les trois universités d'Eskişehir, à savoir l'Université Eskişehir d'Osmangazi, l'Université technique d'Eskişehir et l'Université d'Anadolu.

Lors de l'analyse des données, le programme N-VIVO a été utilisé. À la suite de l'étude, il a été conclu que la ville d'Eskişehir est appréciée par la majorité des étudiants refugiés d'origine africaine pour son bon environnement, ses transports propres, ses infrastructures modernes, sa nourriture locale, son système éducatif et son hospitalité sans égal.

L'étude a également mis en évidence les difficultés rencontrées, surtout dans les premières années, notamment la langue turque qui est l'outil de communication et de recherche, l'accompagnement peu efficace ainsi que les difficultés liées au climat. L'étude mentionne également les difficultés rencontrées par les étudiants réfugiés d'origine africaine pour trouver des stages ou rencontrer facilement des employeurs.

Les récents problèmes économiques observés en Turquie ont également eu un impact négatif sur les étudiants africains, en particulier les réfugiés africains, car la majorité d'entre eux ne sont pas boursiers, ce qui peut conduire à la médiocrité, à la dépression, à l'insatisfaction de leurs attentes voire même l'abandon universitaire.

Sur base de nos résultats obtenus, nous suggérons à toute personne concernée de mener des recherches approfondies, en portant une attention particulière sur les mécanismes de financement de la vie étudiante d'un réfugié africain, d'accompagner et de faciliter l'intégration des étudiants réfugiés vivant dans la ville d'Eskişehir.

Mots-clés: Opinions, Étudiants réfugiés africains, Eskişehir.

KÜLTÜREL KİMLİK VE KÜLTÜREL ADAPTASYON KAVRAMLARI ÇERÇEVESİNDE ALBERT CAMUS'NÜN *YABANCI* ADLI ESERİNİN, ZEKİ DEMİRKUBUZ'UN *YAZGI* FİLMİYLE TÜRK SİNEMASINDA DÖNÜŞÜMÜ

THE TRANSFORMATION OF ALBERT CAMUS' *THE STRANGER* WITH ZEKI DEMIRKUBUZ'S *YAZGI* IN TURKISH CINEMA WITHIN THE CONCEPTS OF CULTURAL IDENTITY AND CULTURAL ADAPTATION

Serap SARIBAŞ

Doç. Dr. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

ORCID NO:0000-0002-4079-8024

ÖZET

Zeki Demirkubuz'un Albert Camus' nün *Yabancı* adlı ünlü romanından esinlenerek senaryolaştırdığı *Yazgı* filmi, başına gelen olaylara karşı kayıtsız kalan ve her şeyi akışına bırakan bir insanın tuhaf öyküsüne odaklanır. Filmin başkarakteri, Musa annesinin ölümü karşısında haz duyar, iş arkadaşı ile tesadüfler sonucu evlenir ve patronunun eşi ve iki çocuğunu ölümünden sorumlu tutulur. Fakat Musa'nın iradesiz ruh hali veya da iradesini kullanmayı reddeden durumu, kabul edici bir tavır sergilemesine sebep olur. Demirkubuz'un "Karanlık Üstüne Öyküler" üçlemesinde yer alan *Yazgı*, 2001 yılında Türkiye'de vizyona girmiştir ve aynı zamanda İstanbul Film Festivali ve Altın Portakal'da En İyi Yönetmen ve Jüri Özel Ödülü'nü almıştır. Albert Camus' nün Fransa Nazi işgali altındayken yazdığı Yabancı romanı "Varoluşçu Felsefenin" etkilerini gösterir ve eserin başkarakteri Meursault, "deniz-güneş ve ölüm" üçgeninde, "varoluşçu sonsuz özgürlük" içerisinde yaşar. Her iki eserde de Musa ve Meursault, dünyaya ilişkin yaşam görüşlerinin benzer olduğu söylenebilir. Fakat, her iki yapıtın da kendi içeresinde bulundurduğu kendine özgü kültürel kodlar vardır. Bu çalışmada öncelikli olarak hem Camus' nün hem de Demirkubuz'un içeresinde bulundukları dönemler değerlendirilecektir. İkinci aşamada ise her ne kadar *Yazgı* filmi bir adaptasyon örneği olarak gösterilse de kendine has bir takım kültürel ögelerle romandan farklılıklar gösterdiği tartışılacaktır. Anlatıyı somutlaştırabilmek için romandan ve filmden tematik sahneler kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sinemada Uyarlama, Dönüşüm, Yabancılaşma, Kültür ve Kimlik

Inspired by Albert Camus' famous novel *The Stranger*, Zeki Demirkubuz's *Yazgı* focuses on the strange story of a man who is indifferent to the events that happen to him and lets everything flow. The film's protagonist, Musa, gloats over the death of his mother, coincidentally marries his coworker, and is blamed for the deaths of his boss's wife and two

children. But Musa's incontinent mind, or his refusal to exercise his will, leads him to adopt an accepting attitude. Part of Demirkubuz's "Karanlık Üstüne Öyküler" trilogy, *Yazgı* was released in Türkiye in 2001 and won the Best Director and Jury's Special Award at the Istanbul Film Festival and the Golden Orange. Albert Camus' *The Stranger*, written while France was under Nazi occupation, demonstrates the influences of "Existentialist Philosophy" and the protagonist of the book, Meursault, lives in "existentialist infinite freedom" in the triangle of "sea, sun, and death". In both works, it can be said that Musa and Meursault have similar views of the world and life. However, both of these works have their own cultural codes. In this study, first of all, the periods in which both Camus and Demirkubuz lived will be evaluated. Secondly, it will be discussed that, although the movie *Yazgı* is shown as an example of adaptation, it differs from the novel with some cultural elements of its own. Thematic scenes from the novel and the film will be used to concretize the narrative.

Keywords: Adaptation in Cinema, Alienation, Culture and Identity, Transformation

TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİMDE UZAKTAN YABANCI DİL EĞİTİMİ: TARİHSEL GELİŞİM, YARAR VE SINIRLILIKLARAÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

DISTANCE FOREIGN LANGUAGE EDUCATION IN HIGHER EDUCATION IN TURKEY: AN ASSESSMENT FROM THE VIEWPOINT OF HISTORICAL DEVELOPMENT, BENEFITS AND LIMITATIONS

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ŞAHAN

Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

ORCID NO: 0000-0001-9646-6689

Prof. Dr. Mustafa GÜÇLÜ

Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

ORCID NO: 0000-0002-7565-3554

ÖZET

Covid 19 Pandemisi sonrası tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de uzaktan eğitim konusu önemli bir tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Bu süreçten en iyi şekilde yararlanmak için sorunların tarihsel açıdan ele alınması, yarar ve sınırlılıklarına ilişkin de araştırmalar yapılarak sürecin kontrolünün sağlanması gerekmektedir. Yabancı dil eğitimi tüm eğitim kademelerinde olduğu gibi yükseköğretim kademesinde de önemle ele alınması gereken bir konudur. Bu nedenle uzaktan eğitimle yabancı dil konusu yükseköğretim alanında da geliştirilmesi için sorunların tarihsel bir süreç içinde ele alınması, konu ile ilgili araştırmaların yapılması gerekmektedir. Bu araştırmada Türkiye'de yükseköğretim alanında uzaktan yabancı dil öğretiminin tarihsel gelişim, yarar ve sınırlılıkları açısından ele alınmasına çalışılmıştır. Bu amaç çerçevesinde literatür taraması yapılmış amaca uygun bulunan makale, kitap ve lisansüstü tezler betimsel analiz metoduyla analiz edilmiştir. Araştırma sonunda; Türkiye'de yükseköğretimde uzaktan yabancı dil eğitim sürecinin doğuşunun FONO ve Limasaollu Naci gibi özel kuruluşlarla başladığı, daha sonra da internetin yaygın kullanımı ile sürecin gelişmeye devam ettiği belirtilmiştir. Yine araştırma sonucunda uzaktan eğitimin teknolojinin motivasyon arttırıcı etkisinin olması, öğrenen bireylere özerklik anlamında yarar sağlaması gibi avantajlar yanında internete bağımlılık, ölçme ve değerlendirme alanında yaşanan sorunlar gibi bazı sınırlılıklarında varlığı vurgulanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı dil öğretimi, uzaktan eğitim, tarihsel gelişim, yarar ve sınırlılıklar

ABSTRACT

After the Covid 19 Pandemic, distance education continues to be an important topic of discussion in Turkey as well as in the rest of the world. In order to make use of this process the best, it is necessary to deal with the problems from a historical perspective and to control

the process by conducting research on its benefits and limitations. Foreign language education is an issue that needs to be taken into consideration at the higher education level, as it is at all education levels. Therefore, in order to develop the subject of foreign language through distance education in the field of higher education, it is necessary to deal with the problems in a historical process and to conduct research on the subject. In this study, it has been tried to deal with distance foreign language teaching in the field of higher education in Turkey in terms of historical development, benefits and limitations. Within the framework of this purpose, literature review was made and articles, books and graduate theses found suitable for the purpose were analyzed by descriptive analysis method. As a result of the research; it is stated that the birth of the distance foreign language education process in higher education in Turkey started with private institutions such as FONO and Naci from Limasaol, and then the process continued to develop with the widespread use of the internet. Also, as a result of the research, it has been tried to emphasize the advantages of distance education such as the motivation-enhancing effect of technology and the benefits of learning individuals in terms of autonomy, as well as the existence of some limitations such as internet addiction, problems in the field of measurement and evaluation.

Keywords: Foreign language teaching, distance education, historical development, benefits and limitations

GİRİŞ

Eğitim, kavram olarak ele alındığında, içerik olarak değerlendirildiğinde önemli işlevler gördüğü görülmektedir. Her şeyden önce eğitim, yeni yetişmekte olan yeni kuşakların toplumsal yaşamda yer edinebilmek için gerekli olan bilgi, görgü ve deneyimlerin kazanılabilmesi, olumlu kişilik özelliklere sahip bireyler olarak yetişmeleri için son derece gerekli bir süreçtir (Bakırcıoğlu, 2012; Ertürk, 1994; Varış, 1988). Eğitim, yaşam boyu devam eden bir durum olması nedeniyle bir süreç olarak ele alınması gerekmektedir. Bu nedenle eğitimin sadece okulla sınırlandırılmaması, yaşamın genelinde görülen bir insan yetiştirme düzeni olarak ele alınması gerekmektedir. Bu nedenle eğitimin formal yanı kadar informal yanının da dikkate alınması gerekmektedir.

Eğitim her dönemde içinde bulunan şartlardan etkilenmekte farklı özellikler gösterebilmektedir. Günümüz eğitim anlayış ve uygulamalarının en önemli özelliklerinin başında dijital teknolojilerin etkili bir şekilde kullanılması, öğretimin etkililiğinde bu süreçten iyi şekilde yararlanılmaya çalışılmasıdır. Özellikle Covid 19 adı ile bilinen ve dünya genelinde etkisini hissettiren pandemi nedeniyle eğitimde yeni dönüşümler yaşanmaya devam etmektedir. Yüz yüze eğitimin yapılmasının oldukça zor olduğu bu dönemde oldukça acil bir şekilde uzaktan eğitim gündeme gelmiş, uzaktan eğitim bu konuda adeta kurtarıcı rolü üstlenmiştir.

Küreselleşen dünyada eğitim, teknoloji ve bilimle iç içe ilerlemekte bu durum eğitimde büyük dönüşümleri de beraberinde getirmektedir (Kırık, 2014). Eğitimde yaşanan bu dönüşümler sadece okullarda değil aynı zamanda farklı sektörlerde de değişimlere neden olmakta, uzaktan eğitim gündeme gelmektedir. Birçok kuruluş, işveren işgücünü daha etkin hale getirebilmek, hizmet içi eğitimlerle personelini sürekli geliştirerek güncel tutabilmek için eğitimlerini uzaktan eğitimle vermeye çalışmaktadır.

Dijital teknolojilerin eğitimde ağırlığını hissettirdiği 21. yüzyılda, özellikle yaşanan pandemi sonrasında yabancı dil öğretimi de etkilenmiş, yabancı dil eğitiminin sadece sınıf içinde değil uzaktan eğitimle de gerçekleştirilmesine çalışılmıştır (Tümen, Akyıldız, 2020). Bu süreçte

yabancı dil eğitimi alanında yaşanan sorunların belirlenmesi ve çözümlenmesi önemlidir. Uzaktan yabancı dil eğitiminde sorunların belirlenmesi ve çözümlenmesi gereken alanlardan birisi de yükseköğretim kademesidir. Yabancı dil eğitimini vermekle görevli öğretim elemanlarının uzaktan eğitim konusunda yeterince alt yapısının olmaması, derslerin nasıl etkinliğinin arttırılacağı gibi birçok sorun bu süreçte kendisini göstermektedir.

Yükseköğretimde uzaktan eğitimle gerçekleştirilen yabancı dil öğretiminde var olan sorunların çözülmesi, bu sorunların tarihsel olarak ele alınması ile mümkün görünmektedir. Bunun yanında uzaktan eğitimin yarar ve sınırlılıkları belirlenmeli, böylelikle sürecin kontrolü sağlanmalıdır. Bu araştırmada yükseköğretimde uzaktan yabancı dil öğretimi tarihsel gelişim açısından ele alınmış, yarar ve sınırlılıkları hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Türkiye'de Yükseköğretim Kademesinde Uzaktan Yabancı Dil Öğretiminin Tarihsel Gelişimi

Uzaktan öğretim yoluyla yabancı dil öğretiminin gerçekleştirilmesinin tarihi incelendiğinde özel öğretim kurumlarının bu konuda öncü olduğu görülmektedir. Özellikle Limasolu Naci ve FONO gibi özel kuruluşlar Türkiye'de uzaktan öğretim yoluyla yabancı dil öğretiminde öncülük etmişlerdir (Geray, 2007).

Birçok alanda olduğu gibi yabancı dil öğretimi alanında da TRT yine öncü kuruluşlardan birisi olmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı 1970'li yıllarda okullarda yabancı dil öğretiminde kullanılan kaynaklara destek görevi görebilmek amacıyla radyoyu bir araç olarak kullanıp İngilizce yanında Almanca ve Fransızca öğretim programları düzenlemiştir. Bu yayınlar Ankara radyosu aracılığıyla öğrencilere ulaştırılmış ve önemli bir görev görmüştür. Yine Orta Doğu Teknik Üniversitesi bünyesinde yer alan Yabancı Diller Yüksekokulu, 2001 yılında uzaktan yabancı dil öğretim programları düzenlemiş, Distance Interactive Learning adlı projeyle çok sayıda öğrencinin yabancı dil öğrenmesinde önemli bir görev görmüştür. Bu proje sadece yabancı dil öğretimi konusunda değil aynı zamanda İngilizce dili alanında sınava hazırlık anlamında da görev görmüştür. Uzaktan eğitim yoluyla gerçekleştirilen yabancı dil öğretimi açık ilköğretim ve lise yanında açık öğretim fakültesinde kitaplar ve TV yayınları yoluyla öğrencilere hizmet etmeyi sürdürmüştür (Adıyaman, 2002).

Bunun yanında yükseköğretim kademesinde 1981 yılından itibaren, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunun 5-İ maddesi gereğince ön lisans yanında lisans programlarının tamamının birinci sınıflarına dâhil edilen Ortak Zorunlu Yabancı Dil I yanında II dersleri çok sayıda okul tarafından uzaktan öğretim ile gerçekleştirilebilmektedir (Eroğlu ve Kalaycı, 2020).

Son dönemde, özellikle yaşanan pandemi sonrasında çok sayıda üniversite uzaktan öğretim hizmeti sunmaya devam etmekte, uzaktan eğitimin geliştirilmesine dönük araştırmalar gerçekleştirmektedir (Doğan, 2020).

Günümüzde birçok eğitim kademesinde uzaktan öğretim yoluyla yabancı dil öğretiminin verilmesine çalışılmakta ve bu konuda yükseköğretim kademesinde de bu eğitimi Uzaktan Eğitim Merkezleri üstlenmektedir.

Yükseköğretimde Uzaktan Yabancı Dil Öğretiminin Avantaj Ve Dezavantajları

Uzaktan yabancı dil öğretimini sağlıklı bir şekilde yürütebilmek, süreci kontrol edebilmek için yarar ve sınırlılıklarının bilinmesine gereksinim vardır. Bu yarar ve sınırlılıklar aşağıda verilmiştir (Yaman, 2015):

Uzaktan yabancı dil öğretiminin avantajlarını şunlardır:

- Uzaktan öğretimde teknolojik imkânlar öğrenciler üzerinde güdüleyeci bir etki göstermektedir.
- Öğrencilerin öğrenme süreci üzerinde rol ve sorumluluk almaları anlamına gelen öğrenen özerkliğinin sağlanmasında katkı sağlamaktadır.
- Yapılacak olan çevrimiçi imkanlarla sınavların istenilen zamanda yapılabilmesi sağlanmaktadır.
- Öğrenci tekrar tekrar kayıtları dinleyebildiği için bireyselleştirilmiş öğretime uygundur.
- Aynı zamanda bir çok kaynağa birden erişim kolaylığı bulunmaktadır.
- Öğretim hem senkron hem de asenkron şekilde yapılabilir.
- Çok sayıda kişiye ulaşma imkanının sağlanarak eğitimde fırsat eşitliğine katkı sağlaması beklenmektedir.
- Zaman ve mekan sorunu ortadan kaldırılmaktadır.

Uzaktan yabancı dil öğretiminin dezavantajları ise şunlardır:

- Teknoloji bağımlı olunması sorun oluşturabilir.
- Öğrenen bireylerin farkındalığı zayıfsa öğrenen özerkliği boşa harcayabilirler.
- Farklı dil becerilerine yönelik ölçme ve değerlendirme yapmak her zaman için mümkün olmayabilir.
- Uzaktan yabancı dil öğretimine alışan öğrencilerin yüz yüze eğitime adaptasyonlarının zarar görmesi söz konusu olabilir.
- Sosyal medya vb. sebeplerle öğrencilerin bilgisayar başında dikkatlerini toplamada sorun yaşayabilmeleri mümkündür.
- İyi bir plan ve program olmazsa yarardan çok zararın söz konusu olması olasıdır.
- Etkileşim yüz yüze öğretimde olduğu gibi fazla değildir.
- Bireysel farklılıkları belirlemek kolay değildir.

SONUÇ

İçinde bulunduğumuz dönem, dijital teknolojilerin eğitimdeki ağırlığını arttırdığı bir dönem olma özelliği göstermektedir. Bu konuda başarılı olmak isteyen ülkeler sürecin nasıl daha iyi gidebileceğine yönelik olarak politikalar geliştirmektedir. Bu politikaları ise bilimsel araştırmalarla temellendirilmektedir. Türkiye'de de özellikle pandemi sonrası yaşanan süreçte uzaktan eğitim bir çare olarak eğitim kurumlarında uygulanmaya başlamıştır. Bu alanlardan birisi de yabancı dil eğitimi alanıdır. Yabancı dil eğitiminde uzaktan eğitimin başarılı sonuçlar vermesi ancak sorunların tarihsel olarak ele alınmasıyla mümkün olabilir. Bunun yanında yabancı dil eğitiminin uzaktan öğretim yoluyla verilmesinin yararları ve sınırlılıklarına yönelik araştırmaların arttırılması ve sürecin kontrol edilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Adıyaman, Z. (2002). Uzaktan eğitim yoluyla yabancı dil öğretimi. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 1 (1), 92-97.

Bakırcıoğlu, R. (2012). *Ansiklopedik eğitim ve psikoloji sözlüğü.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Doğan, Y. (2020). Üniversite öğrencilerinin uzaktan çevrimiçi yabancı dil öğrenmeye yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,* 18 (1), 483-504.

Eroğlu, F. ve Kalaycı, N. (2020). Üniversitelerdeki zorunlu ortak derslerden Türk dili dersinin uzaktan ve yüz yüze eğitim uygulamalarının karşılaştırılarak değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8 (3), 1001-1027.

Ertürk, S. (1994). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Meteksan Yayınları.

Kırık, A. M. (2014). Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi ve Türkiye'deki durumu, *Marmara İletişim Dergisi,* 21, 73-94.

Tümen Akyıldız, S. (2020). Pandemi döneminde yapılan uzaktan eğitim çalışmalarıyla ilgili İngilizce öğretmenlerinin görüşleri (bir odak grup tartışması), *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (21), 679-696.

Varış, F. (1988). *Eğitimde program geliştirme "teorik ve teknikler".* Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Yaman, İ. (2015). Üniversitelerde zorunlu İngilizce (5i) derslerinin uzaktan eğitim yoluyla verilmesinin artı ve eksileri. *Turkish Studies*, 10 (7), 967-984.

WAYS OF LEARNING FOREIGN LANGUAGES

СПОСОБЫ ОСВОЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

Assist. Prof. Dr. Aytan MAMMADLİ

İstanbul Aydın University, Translation and Interpreting

ABSTRACT

While learning any foreign language, the main principle from which learning process begins is motivation. The stronger the motivation, the more and longer we learn the language. The method of learning the language is also very important otherwise if there are no correct approaches, the learning process can drag on, and it is not always possible to get the desired result. The goal is also very important, it is always very individual for everyone.

The studied language should not be perceived as a collection of a huge number of words and a set of grammatical rules. We cannot keep a great number of words in memory, and there is no need for it. Every language is a way of seeing the world. Each language has a certain set of emotions, emotional characteristics, associations. The language should not be a presentation of texts in our minds, in other words when we think of the language, it should not be the words themselves. For example, when we speak our native language, we do not see these letters or words, we do not inflect nouns, we do not conjugate verbs, we convey emotions and thoughts, and words serve them.

When learning any foreign language from the very beginning, we must bring to automatism the rules of forming sentences, word order, conjugation of verb forms, the scheme of affirmations / negations, etc. Any grammatical structure needs to be worked out and introduced into the mechanical memory format at the level of automatism. It takes time to develop these skills. It is very important to develop the habit of exercising systematically, preferably every day, even if this time is little.

Times are changing, methods are also changing, a huge number of innovative technologies appear that are used in education, and in particular in the study of languages. Our opportunities are expanding thanks to the Internet, applications, innovative technical capabilities. But nevertheless, the knowledge that we acquire must be autonomous, not dependent on an electrical power source, on some external gadget.

Keywords: foreign language, language learning process, methodology, motivation.

РЕЗЮМЕ

При изучении любого иностранного языка основным принципом, с которого начинается процесс обучения, является мотивация. Чем сильнее мотивация, тем больше и дольше мы изучаем язык. Методика изучения языка также очень важна, иначе при отсутствии правильных подходов процесс обучения может затянуться, и не всегда удается получить желаемый результат. Цель тоже очень важна, она всегда очень индивидуальна для каждого.

Изучаемый язык не должен восприниматься как набор огромного количества слов и свод грамматических правил. Мы не можем удержать в памяти большое количество слов, да это и не нужно. Каждый язык — это способ видеть мир. Каждый язык имеет определенный набор эмоций, эмоциональных характеристик, ассоциаций. Язык не должен быть представлением текстов в нашем сознании, другими словами, когда мы думаем о языке, это не должны быть сами слова. Например, когда мы говорим на родном языке, мы не видим этих букв или слов, мы не склоняем существительные, не спрягаем глаголы, мы передаем эмоции и мысли, а слова им служат.

При изучении любого иностранного языка с самого начала мы должны довести до автоматизма правила построения предложений, порядок слов, спряжение форм глаголов, схему утверждений/отрицаний и т. д. Любую грамматическую конструкцию необходимо отработать и ввести в механический формат памяти на уровне автоматизма. Для развития этих навыков требуется время. Очень важно выработать привычку заниматься систематически, желательно каждый день, даже если этого времени немного.

Меняются времена, меняются и методы, появляется огромное количество инновационных технологий, которые используются в образовании, и в частности в изучении языков. Наши возможности расширяются благодаря Интернету, приложениям, инновационным техническим возможностям. Но тем не менее знания, которые мы приобретаем, должны быть автономными, не зависящими от источника электроэнергии, от какого-то внешнего гаджета.

Ключевые слова: иностранный язык, процесс освоения языка, методика, мотивация.

INTRODUCTION

В настоящее время, когда мы имеем доступ к множеству гаджетов, Google Translate и онлайн-переводчикам, возникает вопрос, нужно ли вообще изучать иностранные языки, если можно быстро перевести любой текст с помощью одного клика. Стоит ли сейчас тратить время и усилия на изучение языков?

В последнее время все чаще можно услышать утверждения о том, что благодаря новейшим технологиям и доступности электронных переводчиков не нужно тратить время на изучение иностранных языков.

Однако, компании, которые занимаются разработкой устройств для перевода, такие как Microsoft, Google, Intel, Oracle и другие, предпочитают на переговорах, конференциях,

тренингах и других профессиональных мероприятиях приглашать живых переводчиков, потому что пока не существует искусственного интеллекта, полностью заменяющего человеческий мозг, ни одно электронное устройство не может обеспечить полноценный и точный перевод. Кроме того, развитие языка происходит настолько стремительно, что никакие электронные средства не могут угнаться за этим процессом, поэтому изучение иностранных языков остается важной задачей для тех, кто хочет добиться успеха в профессиональной деятельности и расширить свои коммуникационные возможности.

Для более эффективного и быстрого освоения иностранного языка мы предлагаем ряд дополнительных рекомендаций, которые могут помочь в процессе обучения.

CONCEPTUAL FRAMEWORK

Важнейшим принципом, на котором строится изучение любого иностранного языка, является мотивация, принуждение себя к изучению языка неэффективно. У каждого человека есть свои уникальные мотивы, такие как карьерный рост, конкурентоспособность на рынке труда, переезд, учеба, личная жизнь и т.д. Кроме того, мотивацией может быть желание получить доступ к культурным ресурсам, доступным только на конкретном языке, например, желание читать книги в оригинале, смотреть фильмы на языке оригинала или слушать песни.

В раннем детстве маленький ребенок начинает свободно говорить на родном языке, хотя его словарный запас ограничен. Но важнее не количество слов, а способность свободно комбинировать их и создавать множество выражений. Эта способность является основой для лингвистических навыков, которые затем улучшаются в школе, где ребенок изучает грамматику и пунктуацию, и расширяет свой словарный запас. Однако, именно базовый навык комбинирования слов, заложенный в раннем детстве, является основой для успешного освоения языка.

Язык не является просто набором слов и грамматических правил, а скорее еще одним измерением, которое может быть пространством для жизни и комфортного самовыражения. Когда мы говорим о нашем родном языке, мы вспоминаем знакомые лица, окружение и ощущение комфорта, даже если мы не знаем все грамматические правила. Это ощущение удовольствия, свободы и комфорта при изучении иностранного языка также очень важно.

Любой язык можно выучить самостоятельно, но для достижения успеха наряду с мотивацией необходимы обладать и методическими познаниями. Образование – это структурная система, на начальных этапах очень важно, чтобы кто-то помогал придать правильное направление процессу изучения, в дальнейшем можно развивать эти знания самостоятельно. Методика и мотивация одно без другого не работает.

В настоящее время в образовании и изучении языков различных широко используются инновационные технологии, однако они не способны изменить основные характеристики человеческой природы. Хотя интернет, всевозможные приложения и другие технические средства предоставляют огромные возможности, многие люди жалуются на свою память.

Желающие изучать иностранный язык часто задаются вопросом, как правильно запоминать новые слова, особенно в контексте изучения языков. Раньше люди были

способны запоминать гораздо больше информации, включая телефонные номера, адреса и даты рождения. Это свидетельствует о том, что наш мозг должен быть тренирован для запоминания информации. Однако с появлением мобильных телефонов и других электронных устройств, мы стали меньше использовать свою память и для хранения и доступа к информации стали больше полагаться на внешние источники информации. Такой подход может привести к тому, что, если не тренировать нашу память мы начнем забывать необходимые знания. Эта тенденция отражает то, что любая функция, которую мы не используем, начинает пропадать со временем. Например, когда люди перестали заниматься физическим трудом, они придумали спорт, чтобы поддерживать себя в форме. Однако, процесс замены физической активности на электронные устройства происходил гораздо быстрее, и сейчас мы все полагаемся на свои телефоны и другие гаджеты для хранения и поиска информации. Это означает, что для того, чтобы сохранять знания в нашем мозгу, они должны быть автономными и не зависеть от внешних источников электропитания или электронных устройств. Поэтому, когда мы изучаем языки, важно тренировать нашу память и запоминать новые слова и выражения самостоятельно, не полагаясь на переводчики или электронные словари.

Самый простой и древний способ тренировки памяти - учение наизусть. В настоящее время редко используют метод запоминания наизусть, однако это эффективный способ погрузиться в звучание языка и не просто заучить отдельные слова или грамматические правила. Необходимо запоминать стихи, песни и поэмы, особенно на изучаемом языке, чтобы максимально задействовать свою память. В прошлом, люди передавали фольклор устным путем, запоминая наизусть целые эпосы, такие как "Илиада" и "Махабхарата". Важно также обращать внимание на ритм речи, который можно развивать, читая стихи. Говорить свободно не означает говорить быстро, важно ощущать комфорт через ритм. Учение наизусть не просто заключается в запоминании последовательности слов, это также ритмически организованный текст, что играет важную роль в освоении языка. Если учить наизусть стихи, песни и пословицы, бонусом к развитию памяти станет улучшение произношения.

При изучении иностранных языков важно не рассматривать их как просто набор слов и правил грамматики, а уделять внимание ассоциативному характеру языка. Каждый язык обладает своим набором эмоциональных характеристик и ассоциаций, которые необходимо учитывать для более глубокого и эффективного усвоения языка.

Важно поддерживать эмоциональную связь при изучении языка с самого начала и на протяжении всего процесса. Не следует допустить, чтобы язык стал просто набором букв и слов. Когда мы говорим на своем родном языке, мы не обращаем внимание на грамматику и правила, мы передаем свои мысли и чувства, а слова помогают нам это делать. С начала изучения иностранного языка необходимо довести базовые знания до уровня автоматизма, чтобы повторить тот же процесс, который мы проходили, осваивая наш родной язык. Эти правила помогут начать использовать язык на самом простом уровне, даже если у изучающего ограниченный словарный запас. Необходимо, прежде всего, усвоить такие базовые правила, как порядок слов в предложении, спряжение глаголов и т.д. Как маленький ребенок начинает повторять звуки, затем слова, а затем создавать словосочетания и предложения через механизм комбинаторики, так и мы должны довести свои знания до автоматизма. Нам нужно иметь доступ к этим знаниям без необходимости обращаться к справочникам, учебникам или к кому-то еще. Поэтому крайне важно с самого начала усвоить запас информации, связанный с языком, чтобы он был легко доступен в любой момент.

Желающие начать изучение русского языка обычно интересуются, сколько слов им нужно знать, чтобы иметь базовые навыки общения на этом языке. Российская Государственная Система Тестирования для граждан зарубежных стран, разработанная Министерством образования и науки Российской Федерации, установила Лексический минимум по русскому языку как иностранному для общего владения базового уровня. Этот Лексический минимум составляет 1300 слов, которых достаточно для общения в рамках тематических и интенциональных минимумов данного стандарта. Эти слова относятся к бытовой и социально-культурной сферам общения и являются основой активного словаря базового уровня.

С указанным количеством лексических единиц государственного стандарта по русскому языку, обладатель базового уровня может участвовать на следующие темы:

1. Человек как живое существо – фазы жизни, возраст, части тела, внешность, здоровье, питание, продукты, жилье, мебель, одежда, обувь.

2. Человек ка разумное существо – интеллект, воля, желание, черты характера, эмоции, состояние, действия, направленные на кого-либо, на что-либо, оценка чего-либо, кого-либо, значимость

3. Человек и общество – государственное устройство, наименование человека, его характеристика, семья, родственники, профессия, специальность, обозначение человека по статусу и роду деятельности, достаток, сферы деятельности, образование, наука, искусство, спорт, отдых и праздники, путешествия, туризм, городской транспорт, поездки, место проживания и работы (городские учреждения), коммуникация, этикет, документы, печатная продукция.

4. Природа – география, климат, животные и растения, характеристика объектов.

5. Абстрактные понятия – место, расстояние и ориентация в пространстве, время, количество, качество (действий и состояний), единицы измерения, вопросительные слова.

Мы считаем, что учить новые слова по отдельности бессмысленно. Например, если вы учите несколько десятков слов в день, к концу дня вы, скорее всего, забудете первые слова. Владение большим количеством слов само по себе не гарантирует владения языком. Чтобы запомнить новые слова, необходимо изучать их в контексте, например, через стихи или песни, так как слова лучше запоминаются, когда они встречаются в определенном контексте. Лингвистическая память устроена таким образом, что мы запоминаем не отдельные слова, а структуры и комбинации слов.

Важнее всего чувствовать себя комфортно в языке, чем знать несколько тысяч слов, но не уметь их использовать. Слова должны быть связаны с основными грамматическими структурами, которые позволяют их использовать. Это позволит перейти к геометрической прогрессии в изучении языка, где каждый новый комплекс слов даст на порядок больше комбинаций, чем предыдущий. Принцип комбинаторики очень важен и должен быть применен с самого начала изучения языка, а не просто добавлять по несколько слов в день.

По мнению некоторых языковых экспертов, для того чтобы эффективно изучать иностранный язык, необходимо начать с изучения глаголов. Это связано с тем, что глагол является ключевой частью речи и одной из самых важных частей языка. Если взять первую сотню самых часто используемых глаголов в разных языках, то можно заметить, что они пересекаются и список будет примерно одинаковым, поэтому, считаем, начинать учить иностранный язык нужно с основных глаголов. Кроме того,

словарь любого языка безграничен, но количество активных глаголов, то есть слов, означающих действие, всегда достаточно минимально относительно к существительным и прилагательным. Поэтому, считаем, что начинать изучение нового языка нужно через систему структуры глагола, нужно понять, какие формы глагола наиболее важны для конкретного языка и освоить их.

Очень важно использовать визуальные схемы для запоминания информации, так как они помогают запомнить материал лучше. Некоторые языки имеют множество временных форм, в то время как русский язык имеет настоящее, прошедшее и будущее время, а также две формы глаголов - совершенную и несовершенную. Чтобы правильно использовать глаголы, необходимо знать их правильное спряжение. Важно изучить всю систему спряжения глаголов сразу, чтобы запомнить ее навсегда. Мы рекомендуем использовать наглядные схемы для изучения временных форм глаголов в русском языке.

Делать	
Настоящее время	дела**ю** дела**ешь** дела**ет** дела**ем** дела**ете** дела**ют**
Будущее время	**с**дела**ю –** буд**у** делать **с**дела**ешь –** буд**ешь** делать **с**дела**ет –** буд**ет** делать **с**дела**ем** – буд**ем** делать **с**дела**ете** – буд**ете** делать **с**дела**ют –** буд**ут** делать
Прошедшее время	**с**дела**л** – дела**л** **с**делала – делала **с**делали – делали

Многие считают русский язык очень сложным, но опытные преподаватели с многолетним стажем утверждают, что освоение глагольных времен, в частности настоящего и прошедшего, проходит легко. Трудности возникают при изучении будущего времени.

Чтобы улучшить произношение, полезно создавать максимально возможную языковую среду путем прослушивания и просмотра фильмов, сериалов, радио и т.д. Также полезно наблюдать, как носители языка говорят на вашем языке, чтобы понимать, как формируется дикция и как работает ротовая полость.

Рекомендуем также использовать аудиокниги, так как исполнители говорят правильно и четко, что поможет развить дикцию. Кроме того, для улучшения навыков языка, можно смотреть анимационные фильмы и сериалы, так как они создаются для широкой аудитории и всей семьи. Рекомендуется пройти три этапа просмотра фильма:

1. Сначала посмотреть фильм на своем родном языке.

2. Затем посмотреть фильм на изучаемом языке с субтитрами на этом языке. Это поможет избежать смущения и необходимости в постоянном переводе.

3. Наконец, смотреть фильм на оригинальном языке без каких-либо субтитров.

Все три этапа должны быть пройдены для одного и того же фильма, поэтому нужно выбрать фильм, который можно посмотреть трижды.

Важными инструментами для достижения полноценного уровня владения языком, особенно языком художественной литературы, являются чтение и письмо. Однако, современный человек не слишком увлечен чтением и читает мало. Чтение является необходимым для расширения словарного запаса, пассивный запас после перводится в активный. Письмо также эффективный способ расширения лексических навыков, особенно письмо от руки, так как это улучшает психомоторику и увеличивает потенциал памяти. Контекстуальное использование слов и чтение в контексте помогают запомнить и понять слова лучше, чем изучение слов в отрыве от контекста.

Хотим коснуться часто обсуждаемого вопроса, как лучше учить иностранный язык - в группах или индивидуально. Опыт работы с иностранцами, изучающими русский язык, показал, что выбор формата обучения зависит от темперамента человека. Некоторым людям удобнее и эффективнее изучать язык индивидуально, без посторонних лиц. Другим комфортнее учиться в маленьких группах из двух-четырех человек, но большие группы вызывают у них беспокойство. И наконец, есть люди, которым нравится учиться в больших группах, чтобы иметь возможность иногда скрыться за другими или же проявить себя. В связи с этим, нет единого универсального ответа на вопрос о формате занятия, и выбор зависит от индивидуальных особенностей человека.

Чтобы быть в курсе последних языковых трендов, мы настоятельно рекомендуем следить и за различными форумами, чатами, социальными сетями и другими ресурсами.

CONCLUSION

При изучении иностранного языка важнее не количество времени, которое уделяется процессу обучения, а его непрерывность. Многие люди имеют очень занятые графики и для изучения языка могут уделить всего лишь несколькот часов в неделю. Однако, более эффективным будет заниматься каждый день, хотя бы и меньшее количество времени, но с сохранением темпа. Такой подход поможет лучше запомнить новые слова и понятия. Для этого нужно регулярно повторять изученный материал через определенные промежутки времени, сокращая эти промежутки по мере продвижения в изучении. Желательно ставить реалистичные цели, например, уделить десять-пятнадцать минут в день, не пропуская ни одного дня. Это может быть прослушивание аудио- или видеоматериалов, чтение книг, общение с носителями языка через чаты или даже СМС. Не забывайте также дополнительно изучать интересный вам контент на языке, который вы изучаете. Чем чаще практиковать язык в своей повседневной жизни, тем быстрее он становится привычным и легко усваиваемым.

Важно осознавать, что иногда у людей возникают необоснованные барьеры и страхи, связанные с изучением языков, когда они считают, что им это не под силу. Но на самом деле у каждого человека есть природный дар владеть языками и процесс их освоения является естественным. Однако, чтобы преодолеть эти барьеры, необходимо найти в себе внутренние возможности.

Знание новых языков расширяет наше личное пространство и дарит нам большую свободу в выражении мыслей и чувств. Люди, владеющие более чем одним языком,

способны лучше понимать мир вокруг себя и имеют более глубокое эмоциональное и физиологическое понимание окружающей реальности.

REFERENCES

Лексический минимум по русскому языку как иностранному. Базовый уровень. Общее владение / Н.П. Андрюшина, Т.В. Козлова (электронное издание). – 5-е изд. – СПб. : Златоуст, 2015. – 116 с.

Методика обучения русскому языку как иностранному. Учебное пособие / И.П.Лысакова, Г.М.Васильева, С.А.Вишнякова [и др.]; под ред. И. П. Лысаковой. Москва: Русский язык. Курсы, 2017. – 320 с.

Земская, Е. А. Русская разговорная речь. Лингвистический анализ и проблемы обучения. Учебное пособие: Москва, ФЛИНТА, 2021. – 240 с.

Розанова, С. П. Преподавателям РКИ: сто сорок семь полезных советов. Учебно-методическое пособие: Москва : ФЛИНТА, 2020. – 239 с.

Любичева, Е. В. Основы теории текста. Учебное пособие с методическими рекомендациями для студентов: Санкт-Петербург: Институт специальной педагогики и психологии, 2015. – 120 с.

Московкин, Л. В. История методики обучения русскому языку как иностранному / Л.В.Московкин, А.Н.Щукин. – Москва: Русский язык. Курсы, 2013. – 400 с.

Kuruoğlu, G. & Şen, N. Okuma Güçlüğü Yaşayan Ortaokul Öğrencilerine Uygulanan Hızlandırılmış Okuma Eğitiminin Etkisi. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 2019, ss.36-45.

Yılmaz, Şule. ‘’К вопросу о грамматических несоответствиях в изучении русского языка как иностранного в турецкой аудитории.’’ Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 9-1, 2022, ss.58-70.

https://www.krsu.edu.kg/images/_main-site/testing-center-for-RF/Tests-and-Docs/TRKI/standards-all.pdf

THE OVERVIEW OF PROBLEMS LEARNED IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN PAKISTAN

Zohaib Hassan Sain
Superior University
0000-0001-6567-5963

ABSTRACT

The purpose of this study is based on exploratory research to identify "The overview of problems learned in Higher Education Institutions in Pakistan". The exploratory research approach is used to achieve the objectives of the study in less time and with inexpensive means. Pakistan is facing a lot of challenges in the education sector such as curriculum, few training institutions, corruption in education, teachers' behavior, and less research work. Emerging Issues in the education sector are fewer training institutions and the trend toward research work which is essential to follow for the growth and strength of any economy. The purpose of our research is to identify the major challenges in the educational sector in Pakistan which the educational sector is suffering for the last few years. The researcher used triangulation to carry out the reliability and validity of the data for results. So, to conduct this triangulation the researcher used questionnaires for the students, questionnaires for the teachers, and interviews with the management. . In this regard primary data was collected from the focused group of students using a sample of 100 questionnaires for each university filled by the students of the selected five universities. The findings highlight the positive relationship of quality education with curriculum, few training institutions, corruption in education, teachers' behavior, and less research work. These challenges caused restrictions in accomplishing competent teaching and learning with respect to quality education. According to the current situation in Pakistan, the same challenges are being faced.

Keywords: Curriculum, Corruption, Teachers' Behavior, Research Work.

STUDENTS ASSESSMENT OF ONLINE EDUCATION DURING THE COVID-19 EPIDEMIC: AN ANALYSIS

Zohaib Hassan Sain

Superior University

ABSTRACT

The purpose of this study was to assess the online instruction given to students during the COVID-19 epidemic. At the four universities of Lahore city that were the center of the study, 650 students pursuing undergraduate, graduate, and doctoral degrees participated. A mixed method was used to design the research using both qualitative and quantitative components. An online survey was employed during the quantitative phase. Online in-depth interviews using a semi-structured interview form were carried out during the qualitative phase. Local Lahore, Pakistan, inhabitants were among the responses. The content analysis led to the identification of 21 categories and three major themes. The following themes were accomplished: "It could have been better!" for their suggestions, "Face-to-face education is better!" for the bad parts of the student's experiences, and "Better than nothing!" for the positive aspects of their experiences. It has been decided that a technology approach should be employed to further expand the distance education curriculum in the four universities that have been selected.

Keywords: Covid-19, Distance Education, Online Education, University Students.

LEGAL OF WOMEN IN ANCIENT IRAN

Fariba Sharifian

Associate professor of Cultural Heritage and Tourism Research Centre of Iran

Abstract

Giving any remark on women position in ancient times was very difficult. Whatever is said about women in ancient times is on the basis of tablets, documents, books and writings of Greek historians. In the meantime, the writings of Greek historians because of their biased points of view are far from the truth. The tablets of Persepolis women's fortifications and law books of the Sassanian period can be the best source of historic research, but all of them comprised women of the special class not all of the social strata.

This article intends to show the ups and downs of women from prehistoric until the end of the Sassanian period. The introduction is considered the situation of women in Mesopotamian civilizations for the reason of the influence of these civilisations on the Iranian culture of that time.

Keywords: women, social, legal problem, ancient Iran

ÜLKEMİZDE KENTSEL TASARIM KURAMI VE GELİŞİM SÜRECİ

URBAN DESIGN THEORY AND DEVELOPMENT PROCESS IN OUR COUNTRY

Prof. Dr. Öner DEMİREL
Kırıkkale Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Kırıkkale Türkiye
ORCID: 0000-0002-8102-5589

Dr. Öğr. Üyesi Meryem Bihter BİNGÜL BULUT
Kırıkkale Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Kırıkkale Türkiye
ORCID: 0000-0003-4496-8198

Arş. Gör. Tuba Gizem AYDOĞAN
Kırıkkale Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Kırıkkale Türkiye
ORCID: 0000-0003-0717-4751

ÖZET

Planlama ile Mimarlık arasındaki boşluğu tamamlamaya yönelik "*Bir Uzmanlık Alanı*" ve *"Her İki Disiplin Arasında Gerek İçerik, Gerekse Ölçek Açısından Bir Geçiş"* olarak tanımlanan Kentsel Tasarım kavramının kuramsal temelleri, 1960'lı yıllarda tasarım ve planlama literatürüne girmiş olup 1970'li yıllarda Uluslararası ölçekte uygulamaya dönük somut adımlar atılarak üniversitelerde Lisans eğitim programlarının bir parçası olmuştur. Ülkemizde özellikle 60'lı ve 70'li yıllarda kentleşme sorunları ortaya çıkmaya başladığında, plancı ve mimarların ve de kuramcıların dünyasında, *iyi tasarlanmış, esnek, çekirdek konutlar üretmek ve bol yeşil alanlı iskân çevreleri yaratmak* gibi çözüm paketleri güncellik kazanmıştır. Devamında kentsel mekan üretim süreci, kentsel tasarımın kavramsal arka planıyla irdelenerek "*Ara Ölçek Planlama Yaklaşımı"* ve "*Kent Girişimciliği"* anlayışı ile kentlerin fizyonomisinde etkileri hissedilmeye başlanmıştır.

"*Ülke Şehirciliği*" kavramı ile açıklanmaya çalışılan "*kent tasarımı*" olgusu, kenti ve nesneyi tanımlamaya dönük tasarım ve detay tasarımı ile ölçek hiyerarşisi taşıyan kentsel tasarım sürecini, Ülke Mekansal Planlama Kademelenmesi'nde ele alarak yasal ve idari yönden değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Devamında "*Kentsel Tasarım Bilim Alanı"*nın ülkemizde yüksek eğitimde lisans ve lisansüstü programlardaki gelişimi ve mevcut durumu ele alınacaktır.

Tasarım ve Planlama disiplinleri arasında bir arakesit oluşturan ve ortak bir çalışma (bilim) alanı olan kentsel tasarım yaklaşımlarındaki ayrım ve farklılıklar, peyzaj mimarlığı ile şehir planlama ve mimarlık bilimlerinin ontolojilerindeki farktan kaynaklanmaktadır. Peyzaj mimarlığı, temelde doğayla ve canlı olan materyallerle ve bunların analizini (ekoloji, iklim ve

ekosistem işlevleri analizi) temel alarak doğal kaynakları ve kültürel zenginlikleri koruyarak çevresel sürdürülebilirlik temelli bir tasarım anlayışını benimserken, diğer iki disiplin insanın eylemselliğini kolaylaştırmayı ve bu eylemlerin fiziksel mekanını üretmeyi hedeflemektedirler. Bunun sonucu olarak peyzaj mimarlarının temel çalışma malzemesi ve önceliği doğal varlıklar (bitkiler ve hayvanlar) iken, plancılar ve mimarlar insan için insan yapısı nesneler ile çalışırlar.

Bu bildiri, başlangıçta «*kenti estetik açıdan düzenleyen bir araç*» olarak ele alınan ve günümüzde ise «*kent planlamasının eyleme dönüştürülmesi ve uygulanması*» açısından vazgeçilmez bir araç haline gelmiş olan kentsel tasarım olgusunu, ülkemizin mekânsal planlama ve tasarım tarihi sürecinde ele alarak günümüzde yasal, idari boyutu yanı sıra kentsel tasarım rehberleri ile kentsel tasarım plan ve proje hazırlama süreci başlıkları altında değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kent, Tasarım, Planlama, Kentsel Tasarım, Kentsel Tasarım Rehberi

ABSTRACT

The theoretical foundations of the concept of Urban Design, which is defined as "A Field of Expertise" and "A Transition Between Both Disciplines in terms of Content and Scale" aimed at completing the gap between Planning and Architecture, entered the design and planning literature in the 1960s. In the 1970s, it became a part of undergraduate education programs in universities by taking concrete steps towards implementation on an international scale.

When urbanization problems began to emerge in our country, especially in the 60s and 70s, solution packages such as producing well-designed, flexible, core houses and creating residential environments with abundant green areas gained currency in the world of planners, architects and theorists. Afterwards, the urban space production process was examined with the conceptual background of urban design, and its effects on the physiognomy of cities began to be felt with the understanding of "Intermediate Scale Planning Approach" and "Urban Entrepreneurship".

The concept of "urban design", which is tried to be explained with the concept of "Country Urbanism", will be evaluated in terms of legal and administrative aspects by considering the design and detail design to define the city and the object, and the urban design process, which carries a scale hierarchy, in the Country Spatial Planning Grading. Afterwards, the development and current situation of “Urban Design Science Field” in undergraduate and graduate programs in higher education in our country will be discussed.

The distinctions and differences in urban design approaches, which form an intersection between the disciplines of Design and Planning and are a common field of study (science), arise from the difference in the ontologies of landscape architecture and urban planning and architectural sciences. While landscape architecture adopts an environmental sustainability-based design approach by preserving natural resources and cultural richness based on nature and living materials and their analysis (analysis of ecology, climate and ecosystem functions), the other two disciplines aim to facilitate human activity and produce the physical space of these actions. . As a result, while the main working material and priority of landscape architects is natural assets (plants and animals), planners and architects work with man-made objects for humans.

This paper evaluates the phenomenon of urban design, which was initially considered as an "a tool that organizes the city aesthetically" and has become an indispensable tool in terms of "turning urban planning into action and applying it". This evaluation has been made under the titles of urban design guides and urban design plan and project preparation process, in addition to its legal and administrative dimensions, by considering the spatial planning and design history of our country.

Keywords: City, Design, Planning, Urban Design, Urban Design Guide

GİRİŞ / Tarihsel Gelişim Süreci

Kentsel fiziki çevreyi şekillendirmeye yönelik "Kentsel Tasarım" eyleminin adı dilimizde *"Kent Mimarlığı"* İken, Batıda önceleri *Kamu Alanları Tasarımı* (Civic Design) olarak kullanılmıştır.

Kentsel Tasarım alanına dair ilk tanımlama 1909'da *Civic Design* olarak yapılmış, (Civic kelimesinin sözlük anlamı "kentsel, şehre ait, belediye ile ilgili, yurttaşlığa dair ve medeni" olarak verilmektedir). Günümüzde ise "*Kentsel Tasarım***"**dır.

Bu kavram bugünkü anlamda ilk kez 1956 yılında A.B.D.'de *Harvard Üniversitesi*'nde yapılan ve planlamanın fiziki boyutunun öne çıkartıldığı *Kentsel Tasarım Konferansı'*nda tartışılmıştır.

Kentsel Tasarım teriminin ise ilk kez Harvard Üniversitesi'nde ***Jose Louis Sert*** başkanlığında toplanan bir konferansta kullanıldığı kaydedilmektedir.

Daha sonra 1957 yılında *Amerikan Mimarlık Enstitüsü* yayınlarıyla meslek kamuoyuna ulaşmıştır.

Kentsel Tasarım alanının yeni bir uzmanlık alanı olarak ortaya çıkması, ***Reyner Baham***'ın 1960'lı yıllardaki notlarında mimarlık ve planlama disiplinleri arasındaki boşluğu belirleyerek, bunu doldurmak için yeni bir uzmanlığa ihtiyaç olduğunu belirtmesiyle başlamıştır.

Kentsel Tasarım, her iki disiplin arasında gerek içerik, gerekse ölçek açısından bir geçiş olarak tanımlanmaktadır.

İngiltere'de 1960 sonrası kent merkezlerinde *'Slum Clearence'* (gecekondu iyileştirme) projelerinin artışına paralel olarak *'Action Plan'* arayışıyla gündeme geldiğini söyleyebiliriz.

1965 tarihli '*Planning Advisory Group'(PAG)* raporuyla önerilen *'The Future of Town Planning'* sistemi yeni bir plan kademelenmesi ve anlayışı getirdi.

Bu raporu esas alan 1968 tarihli **'***Town Planning Act'* yeni planlama sisteminin yasal çerçevesini belirledi.

1971'den itibaren Sheffield, Edinburgh, Manchester Mimarlık Fakülteleri'nde,1972'de Oxford Polytechnic Okulu'nda '*Urban Design'* programları başlatıldı.

Türkiye'de de 1980'lerin başında önce Mimar Sinan Üniversitesi Şehir Ve Bölge Planlama Bölümü'nde, 1990'ların ortasında ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde *Kentsel Tasarım* Lisansüstü Eğitim Programları kuruldu.

Kentleşme sorunları ortaya çıkmaya başladığında, özellikle 60'lı ve 70'li yıllarda, plancı ve mimarların ve de kuramcıların dünyasında, *iyi tasarlanmış, esnek, çekirdek konutlar vermek ve bol yeşil alanlı iskân çevreleri yaratmak* gibi çözüm paketleri güncellik kazanmıştı.

TANIM VE İÇERİK

Kent bilim terim sözlüğünde ''bir yapı yada yerleşmenin düzen tasarının tümünün ya da belli bölümlerinin, uygulayımsal çizim kurallarına uygun olarak, tasar, kesit, görünüş ve yörünge biçiminde çizilmesi işlemi'' olarak belirtilmiştir (Keleş, 1998). Keleş (1998), kentsel tasarım kavramını '' yapı adacıklarına, komşuluk birimlerine ya da kentin tümüne, işlevlerini daha iyi yerine getirmesi ve göze güzel görülmesi amacıyla biçim verme süreci ve bu uğraş sonunda ortaya çıkan tasar yada tasarı''olarak kent bilim terimleri sözlüğünde tanımlamıştır. Lang (1994),''kentsel tasarımı; insan yerleşimlerinin ve onun parçalarının dört boyutlu fiziksel tasarımıdır'' demiştir (Lang, 1994). Bu dördüncü boyut ''zaman'' ve ''zamanın tasarımı'' dır (Ayataç, 2000).

Kentsel Tasarım: kentsel mekânda fiziksel, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik bağlamlarda çok boyutlu, kentsel detay irdeleme ve çözümlemelerini içeren ayrıntılı bir düzenleme yöntemidir.

Yapılı çevre için *düzenleme ve uygulama biçimi* olarak kentsel tasarım, bu çevreye ilişkin analitik etüdlerin, bunların sentezlerinin ve kestirim değerlerinin yanında, kentsel yaşam kalitesine ilişkin görsel ve çevresel değerlerin etüdünü ve kent görünüm hedeflerinin oluşturulmasını içermektedir.

Bu yönü ile kentsel tasarım*, bir sanatsal girişimi de ifade etmekte,* kentsel tasarım sanatı *kent görünümünü oluşturma veya şekillendirilme sanatı* olarak tanımlanmaktadır.

Kentsel tasarım bir yönden çevrenin *fiziksel düzeni*, diğer yönden de çevre kullanıcılarının *psikolojik gereksinimlerinin* kurgusu konularıyla ilgilidir.

«Kentsel Tasarım» başlangıçta «Kenti Estetik Açıdan Düzenleyen Bir Araç» olarak ele alınmış, günümüzde ise «Kent Planlamasının Eyleme Dönüştürülmesi ve Uygulanması» açısından vazgeçilmez bir araç haline gelmiştir.

Kent Mekanlarında Yaşanan;

- Değişim,
- Dönüşüm ve
- Gelişmeler karşısında artık Yeni İçerik, Yeni Boyutlar ve Yeni Rollerle Ortaya Çıkmıştır.

Kentsel Tasarım, tasarım ve planlama disiplinleri ile diğer doğa bilimleri ve sosyal bilimlerinin bir ara kesiti çalışma alanıdır ve çok disiplinlidir, Örneğin; kent sosyoloğu, iklim bilimci, ekolog veya güzel sanatların ilgili bilim dalları dahil olmak üzere tasarımcıları besleyebilecek pek çok bilim dalının (arkeoloji, tarih, psikoloji, resim, müzik, kimlik çalışmaları,vb.) varlığını gerektirmektedir.

Kentsel Tasarım, yapılı çevre ile açık ve yeşil alanların ve ulaşımın nasıl organize edileceğini ve nasıl inşa edileceğini belirlerken aralarındaki ilişkiyi açıklayan ve kurallar geliştiren doğrudan eyleme dönüştürülebilen bir süreçtir.

Kentsel Tasarım, yapılanmış çevrenin tüm yönlerini ele alan

- Kentsel Mekanı Anlamada ve Keşfetmede
- Alan Potansiyelini Belirlemede

yararlanılan bir araç olmuştur. Aynı zamanda Kentsel Tasarım,

- Bir Yerin Kimliğini Güçlendirmede

- Topluluk Duygusunu Oluşturmada

kullanılan eylemsel bir süreçtir. Günümüzde kentsel tasarım kavramı, her ülkede, o ülkenin şehircilik anlayışına ve sistematiğine göre farklılık gösterebilmektedir.

Kentsel tasarım sadece yapı düzenlemesi (bina) olmayıp, yapıların çevresi (peyzaj mekanı) ve ulaşım sistemleri ile birlikte bütüncül olarak organize edilmesini içermektedir. Kentsel tasarımın en önemli kısmını yapı dışındaki kamusal ve özel açık ve yeşil alanlar oluşturmaktadır. Kentsel tasarımda hangi konuların hangi meslek grubu tarafında yapılacağı ve hangi ölçek boyutun da söz sahibi olacağı henüz bir netlik oluşturulmamıştır. Bu durumda kentsel tasarım kavramının ve çerçevesinin net olarak ortaya konulması gerekmektedir. Kentsel tasarım projelerinin fiziki planlama (imar planı, mekansal plan, şehir planı vs.) süreçleri ile entegre olacak şekilde düşünülmelidir (Gül & Bostan, 2018).

Kentsel tasarım süreci içinde dikkate alınabilecek Konu başlıkları şu şekilde öngörülebilir (Gül & Bostan, 2018); *Kent Kimliği ve İmaj, Yapı Mimarisi, Yapı Adası ve Yoğunlukları, Kentsel Açık ve Yeşil Alan Sistemleri, Alt ve Üst Yapı Sistemleri, Yapı Malzemeleri, Sert Peyzaj ve Malzemeleri, Kentsel Mobilya ve Donatılar, Uygulama İmar Planları, Ulaşım ve Erişebilirlik, Kentsel Koruma Yapı ve Peyzaj Alanları, Kentsel Dönüşüm (Yineleme), Sokak Sağlıklaştırma (iyileştirme), Çevresel Sistemler, Kentsel Mekan Güvenliği, Kent Yönetişimi ve Politikaları, Kentsel Gıda Sistemi ve Kentsel Tarım, Kent Bilgi Sistemi, Kent Ekonomisi, Kentsel Enerji Sistemi, Kamusal ve Özel ve Tüzel Mekanlar, Kent İnsanlarının Mekansal Talep ve Eğilimleri, Kentsel Tasarım Stratejileri vb."* olarak ifade edile bilinir.

KENT OLGUSUNA FARKLI YAKLAŞIM ARAYIŞLARI (Altaban, 1998)

Ekonomik Yerseçimi Yaklaşımı: Bu yaklaşım esas olarak arazi kullanış, arazi değerleri ve bunları etkileyen ulaşılabilirlik ilişkilerini araştırır. Maliyet önem kazanır.

Biçimsel-Sezgisel Tasarlama Yaklaşımı: Tasarımcı kendisini fiziki çevreye müdahale ederek toplumu biçimlendirmede üstün bir varlık olarak görür, o sanıya kapılır.

Algılamacı Yaklaşım: Bu yaklaşımda kentin mekânsal-fiziksel bileşenleriyle ilgilenilerek, kentin nasıl algılanmasının daha anlamlı olduğu üzerinde durulur. bu yaklaşım tarihsel gelişmeyi devre dışı tutar.

Sosyal ve Tarihsel Yaklaşım: Bu yaklaşımda kentin bir rastlantı olarak doğmadığı, kentin sosyal ve tarihsel bir ürün olduğu kabul edilir.

Kentsel Morfoloji Yaklaşımı: Kentsel morfoloji yaklaşımı işlevsel ve ekonomik yaklaşımları da kapsar. aynı zamanda algılamacı, tarihsel ve sezgisel yaklaşımları da içine alabilir. kentsel morfoloji kentin nesnel bir analizini yapmaya çalışır.

KENTSEL ve MEKÂN

Kentlerin yerleşme dokusunu oluşturan *Yapılaşmış ve Yapılaşmamış Alanlar* kentsel mekânı oluşturur. Genelde kentsel mekân insanın yaşamıyla ilgili ***Dört Ana İşlevin*** (Barınma, Çalışma, Eğlenme/Dinlenme ve Ulaşım) eylemlerinin geçtiği mekânlar bütünüdür.

Kentsel Mekânlar Esas Olarak ve Mülkiyet Esasına Göre;

A) Özel, B) Kamusal Mekânlar Olarak;

Sorumluluk, Bakım ve Denetim Açısından Yaklaşıldığında;

A) *Özel Mekânlar*, kullanıcıları mülk sahibi olan, ticarete ayrılan kentsel mekân şeklinde belirlenebilirler,
B) *Kamusal Mekânlar*, toplumun kullanımına açık kentsel mekânlar şeklinde belirlenebilirler.

*Kamusal Alan**:*** toplum için planlanan, düzenlenen, toplumun yararlandığı alandır. kamu sal alan üç boyutlu bir kavramdır. Kentsel kamusal mekânlar kent insanlarının birbirleriyle karşılaştıkları yerlerdir. bu mekânlarda insanların kullandıkları bazı objeler bulunmaktadır. Bunları kent mobilyaları oluşturur.

- Düzenlenmiş alanlar (yaya yolları, parklar, dinlenme, eğlenme alanları, spor alanları, çocuk oyun alanları v.s.),
- Alışveriş mekânları
- Geçiş mekânları (kaldırımlar, geçitler, v.s.)
- Karşılaşma yerleri olarak meydanlar, yapılanmamış alanları oluştururlar.

Kamu mekânlarının düzenlenmesinde en önemli disiplin Kentsel Tasarım'dır. O halde kamu mekânları tasarımı bir bütündür:

- Bilgi İletişim Tasarımı
- Aydınlatma Tasarımı
- Mobilya Tasarımı
- Dinlenme Eğlenme Mekânları ve Yeşil Örtülü Alanların Tasarımı
- Trafik Tasarımı
- Malzeme Tasarımı olarak ele alınmalıdır.

Bunlar Arasında Kentsel Mobilya Tasarımı;

- Döşemeler
- Meydan Ögeleri
- Su Oyunları
- Çöp Kutuları
- Oturma Bankları
- Kaldırımlar
- Bisiklet Pisti
- Koşu Yolu
- Parsel ve Bahçe Sınırlayıcıları
- Bordürler
- Diğer Ayırıcı Öğeler
- Otobüs Durakları
- Dinlenme/Eğlenme Alanları
- Merasim Alanları
- Çiçek Saksıları
- Ağaç Dibi Izgaraları v.b. Öğelerin Tasarımı olarak belirlenebilir.

Sistematik bir yaklaşımla ele alındığında ise Kent Mobilyalar Kullanımlardaki İşlevlere Göre;

- Koruma Amaçlı
- Bilgi Verme Amaçlı
- İşaret Verme Amaçlı
- Süsleme Amaçlı
- Barındırma Amaçlı
- Eğlenme, Oyun, Dinlenme Amaçlı

- Satış ya da Alışveriş Amaçlı olarak sınıflandırılabilinir

KENTSEL TASARIM'IN AMAÇLARI

Kentsel Tasarım Farklı Amaçlar İçin Yapılabilir, Yaygın Hedefler Şöyle Sıralanabilir:

- Kentsel Alanlardaki Yatırım veya Arsa Pazarlama Kararlarına Temel Oluşturmak,
- Kentsel Gelişmeye Yönelik Fikir Üretmek, Alt Projeler Tanımlamak ve Olabilirliklerini Sınamak,
- Planlanan Büyük Projelerin Kentle ve Yakın Çevresiyle Bütünleşmesini Sağlamak,
- Mevcut Kentsel Kimlik Profilini Güçlendirmek veya Yeni Mekânsal Kimlik Profili Oluşturmak,
- Yerel Politik Karar Vericilere Öneri Getirmek,
- Uygulamaya Dönük İnşaat Projelerini Hazırlamak
-

TEMATİK PLANLAMA

Tek Konuyu Ön Planda Tutarak Farklı Disiplinler Arası İşbirliğiyle Hazırlanan Kentsel Projelere ve Eylem Planlarına Birçok Örnek Verilebilir:

- Çocukların ve Yaşlıların Gereksinimlerine Dönük, Onların Yaşam Koşullarını İyileştirici Projeler,
- Çarşı ve Kentsel Meydanları Canlandırma Projeleri,
- Turistik Kentsel Altyapıyı Cazipleştirme Konseptleri,
- Trafiğin Olumsuz Etkilerini Azaltıcı, Ana Bisiklet ve Yürüyüş Yollarının Altyapısını Oluşturacak Projeler,
- Yeşil Alanlar Sistemini Kurma Projeleri,
- Arkeolojik Alanları Kente Kazandırma Projeleri
-

KENTSEL TASARIMIN ÜLKEMİZDEKİ YASAL DURUMU

2014 yılında çıkarılan «Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği» kapsamında, 2018 tarihinde T.C.Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından «Kentsel Tasarım Projelerinin Hazırlanmasına Ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge»de,

Kentsel Tasarım Kavramı;

- Doğal, tarihi, kültürel, sosyo-ekonomik özellikler ile arazi yapısı dikkate alınarak tasarım amacına göre kitle ve yapılanma düzeni veya açık alan düzenlemelerini içeren;
- Taşıt ulaşımı, otopark ve servis ilişkileri ile yaya dolaşımı ilişkilerini kuran;
- Yapı, sokak, doku, açık ve yeşil alanların ilişkisini ve kentsel mobilya detaylarını gösteren;
- Altyapı unsurlarını bütüncül bir yaklaşımla disiplinlerarası olarak ele alan;
- İmge, anlam ve kimlik özelliklerini ifade eden,

Tasarım ilke ve araçlarını içeren uygun ölçekteki prosedür olarak ifade edilmiştir.

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği (Resmi Gazete Tarihi: 14.06.2014 Resmi Gazete Sayısı: 29030)

Mekânsal Strateji Planı

1/250.000, 1/500.000 veya daha üst ölçek haritalar

Çevre Düzeni Planı

1200.0/00, 1/100.000, 1/50.000, 1/25.000

Nazım imar planı

1/5.000 ölçekte, büyükşehir belediyelerinde 1/5000 ile 1/25.000

Uygulama imar planı

1/1.000 ölçekte

Ayrıca, Ulaşım Ana Planı, Uzun Devreli Gelişme Planı, Ana Planı, Uzun Devreli Gelişme Planı, Bütünleşik Kıyı Alanları Planı, Koruma Amaçlı İmar Planları ve *Kentsel Tasarım Projeleri* yer almaktadır. Ancak, Kentsel Tasarım Çalışmaları, Mekansal Planlama Kademelenmesi'nde gösterilmemiş ve ilişkilendirilmemiştir. Ayrıca Nazım ve Uygulama İmar Planları'nda Kentsel Tasarım Projeleri'ne herhangi bir atıf yapılmamıştır.

KENTSEL TASARIM REHBERLERİ

MEKÂNSAL PLANLAR YAPIM YÖNETMELİĞİ»NDE (Resmi Gazete Tarihi: 14.06.2014 Resmi Gazete Sayısı: 29030) «Kentsel Tasarım Rehberi» şu şekilde tanımlanmıştır.

- *MADDE 30/7:* «Kentsel Tasarım Projesi Doğrultusunda Mekanın, İmge, Anlam ve Kimlik Kazanmasını, Estetik ve Sanat Değerlerinin Yükseltilmesini, Yapıların Bir Uyum İçerisinde ve Bütünlük Oluşturacak Şekilde Düzenlenmesini Amaçlayan ve Mekânsal Planlama Sistematiği İçerisinde Uygulamaya Yönelik Kılavuz ve Tavsiye Niteliğinde Kararları İçerecek Şekilde Kentsel Tasarım Rehberi Hazırlanır»

Kentsel Tasarım Rehberleri; referans niteliğinde olup kılavuz-rehber olma- rehberlik etme özelliğine vurgu yapılmıştır ve ülke mekansal planlama pratikleriyle de koordinasyon içerisinde olma durumuna değinilmiştir. Kentsel Tasarım Rehberleri, bir kentte yaşayan, üreten, deneyimleyen ve yapılanma sürecine karar veren tüm kesimler ve bireyler içindir.

Kentsel Tasarım Rehberleri İçin Temelde Üç Kitleden Söz Etmek Mümkündür

1.Karar Vericiler ve Profesyoneller (İlgili Bakanlık Kuruluşları ve Yerel Yönetimler)

2.Danışmanlar, Tasarımcılar, Uzmanlar Ve Uygulayıcılardır (Tasarım Boyutunda Aktif Olan Kesim/Şehir Plancısı, Mimar, Peyzaj Mimarı, Girişimci, Hukukçu, Finansal Kesim)

3.*Kentliler* (Tasarım Sürecinde Etkin Katılımını Arzu Ettiğimiz Kesimlerdir)

Kentsel Tasarım Rehberi ve Projeleri'nin Hazırlanması ve Değerlendirilmesi'nden T.C.Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na bağlı «Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü» görevlendirilmiştir. T.C.Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nca onaylanacak «*Kentsel Tasarım Projelerinin Hazırlanmasına ve Değerlendirilmesine İlişki Yönerge»* (31.07.2018)'de; Kentsel Tasarım Projesi; idarece başka bir ölçekte istenmediği taktirde, 1/1000 veya 1/500 ölçekte, imar planı üzerinde ve renklendirilmiş olarak hazırlanacaktır. Ayrıca Kentsel Tasarım Projeleri; Mimari (Yapı) ve Peyzaj Tasarım Projeleri (Yapısal ve Bitkisel Uygulama Projeleri) 1/200 veya 1/100 ölçekte, Detay Projeleri ise 1/50-1/1 ölçekler arasında yapılmalıdır.

Kentsel Tasarım Rehberleri, aynı zamanda kent planlama sürecinin bir parçasıdır ve genel özellikleri şu şekilde özetlenebilir (Aydemir ve ark.,2020) :

- Gelecek için vizyon ve stratejileri mekânla buluşturan,
- Tasarlanmak/düzenlenmek istenen kentin veya bir mekânının; imge, anlam ve kimlik

kazandıran,

- Var olan kimliğin koruyan ve kimliğe değer kazandıran,
- Yere özgü mekânsal ve sosyal dili sürdüren,
- Sosyo-kültürel boyutları öne çıkaran,
- Tarihi, kültürel ve doğal özellikleri koruyan,
- Mekânsal ve işlevsel kullanım çeşitliliğini belirleyen,
- Tasarım detaylarını açıklayan
- Kamusal kullanımı öne çıkaran,
- Alandaki çözümleri insan/yaya öncelikli ve etkin kılan,
- Kentsel mekânın kalitesini artıran,
- Estetik ve sanat değerini yükselten,
- Yapıları bir uyum içerisinde ve bütünlük oluşturacak şekilde düzenleyen,
- Kent bütününde ele alınan kentsel mekânın yaşam kalitesini artırmayı amaçlayan
- Kılavuzluk eden, esnek ve müzakereye açık bir süreçtir, olarak özetlenebilir

SON CÜMLE

Kentsel açık ve yeşil alanların kendilerinden beklenen sosyal ve çevresel işlevleri yerine getirebilmeleri; uygun doğal ekolojik şartlar altında olmaları, faydalanmanın sürdürülebilir yönetim esasına göre yapılması ve ***yasal ve yönetsel açıdan doğal bir statüde*** tutulabilmesiyle olanaklıdır.

Bu bütünsellik içindeki yaklaşımdan hareketle bütün canlı varlıklar için sunduğu işlevler nedeniyle çekim alanı olan ve bunun doğal sonucu olarak çeşitli ve yoğun kullanımlara sahne olan ve bozulmalara uğrayan ***kentsel açık ve yeşil alanlar için koruma ağırlıklı bir planlama yaklaşımının benimsenmesi*** gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Sürdürülebilir kent planlamasının ve çevre yönetiminin önündeki siyasi ve mali engelleri yıkma çabalarının ortak bir noktası vardır: ***görüş alışverişi yapan ve ortak çalışan kararlı insanların dinamizmi.*** Kentlerin insan uygarlıklarını sağlayan ve sonunda bu uygarlıkları kurtaracak işte bu insan enerjisi yoğunluğudur.

KAYNAKLAR

Altaban, Ö. (1998). Kent Planlama'dan Kentsel Tasarıma Geçişte Düşünülecek Boyutlar (1), ICONARP, *International Journal of Architecture and Planning* Volume 1, Issue 1, pp:2-21., ISSN: 2147-9380.

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği (Resmi Gazete Tarihi: 14.06.2014 Resmi Gazete Sayısı: 29030)

Özgür, E.F. (2022). Kentsel Tasarım: Kuramsal Gelişim Nereden Nereye? Kentsel Tasarım Dersi, Kuramsal Gelişim, Planlama ve Toplum, Kentsel Tasarım-III, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Şehircilik Okulu

Aydemir, Ç., Gül, A. & Akın, T. (2020). Yapılı Çevre Üretiminde Kentsel Tasarımın Yasal Boyutunun İrdelenmesi, *İDEALKENT,* ISSN: 1307-9905 E-ISSN: 2602-2133, Kentleşme ve Ekonomi Özel Sayısı, Cilt Volume 11, Yıl Year 2020-3, 1313-1338, doi: 10.31198/idealkent.649992.

Gül, A. & Bostan, Ç. (2018). Kentsel Tasarım Çalışmalarında İnterdisiplinler Arası İşbirliği. ISUEP2018 Uluslararası Kentleşme ve Çevre Sorunları Sempozyumu: Değişim/Dönüşüm/Özgünlük. 28-30 Haziran 2018, Tam Metin Bildiri Kitabı, Cilt 4. s. 499-506. Anadolu Üniversitesi – ESKİŞEHİR. ISBN: 978-605-01-1254-2 (4.c)

Keleş, R., (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, İmge Kitabevi, Ankara.

Lang, J., (1994). Urban Design, The American Experiences, Van Nostrand Reinhold Company, America.

Ayataç, H., (2000). Planlama Sürecinde Kentsel Tasarımın Yeri ve Rolünün Tanımlanması İçin Bir Yöntem Denemesi; Örnek Alanı Türkiye. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Ensititüsü, Doktora Tezi,235.

TEACHING COMPARATIVE TRANSLATION FROM ENGLISH INTO ALBANIAN THROUGH JAMES JOYCE'S 'ULYSSES', EPISODE SEVENTEEN 'ITHACA'

Dr. Rozana Bela

University of Tirana, Faculty of Foreign Languages, English Language Department, Albania

Abstract

Episode Seventeen is narrated in the third person through a set of 309 questions and their detailed and methodical answers, in the style of a catechism or Socratic dialogue. And this is what exactly makes it a real challenge to read, study and teach comparative translation.

This paper gives a study of Episode 17, 'Ithaca'' in ''Ulysses'', by James Joyce. Through comparative translation from English into Albanian of the novel, based on the literary explication, we will answer such questions as '' How are the logical connections organized?'', ''How are the logical connections in syntactical systems factorized?'', and '' How are the logical connections realized in the form of a text?''. We will emphasize the nature of: the cognitive meaning and the way it has been expressed; interactive meaning and its expression through the system of states, and the meaning of the discourse and its expression through the system of topics. We will make use of analytical approach and comparative approach. The analytical approach will be realized through the deep and detailed examples provided by the source text and target text, in order to define the translator's strategies, which have made possible the construction of the translation model. In addition, the comparative method will be used to penetrate the core of the two planes of defects: language texts as a whole, and texts as a reflection of culture. Consequently, we will see the differences between the two linguistic codes (Albanian-English) and the embodiment of their respective cultures.

Key words: English-Albanian Translation, Ulysses, Episode 5, Lotus Eaters, Translation Procedures.

Section: Translation Studies.

A short introduction to episode 17, ''Ithaca'' in James Joyce's 'Ulysses'

"Ithaca" is the penultimate chapter of Joyce's *Ulysses*, According to Joyce's letters, it is also the last chapter of the book to be completed, months after "Penelope"[1]. It is narrated in the third person through a set of 309 questions and the respective answers in a form of a Socratic talk. The chapter follows Stephen and Bloom on their way to Bloom's house, the conversation they have inside, and ends with Bloom going to sleep. According to Gibson[2] "Ithaca" is therefore sometimes seen as the actual end of the story in the novel, a "return to home" that ends Bloom's journey. While following Bloom's and Stephen's conversation, and subsequently Bloom's thoughts, the chapter apparently attempts a systematic juxtaposition of Bloom and Stephen,

[1] Letters,52
[2] Gibson,4

returns to a number of crucial topics of the novel, and brings about a seemingly endless attempt to explore all possible relations between themes, objects and characters it encompasses[3].

The interrogative form of questions and answers are typical for "Ithaca", which stylistically can be considered as an attempt to provide accuracy. This tendency seems to be supported by the multiple recourses to cataloging in the text. Its method is usually seen as derived from catechism[4], an assumption supported by Joyce's own claim that "Ithaca" is written in the "form of mathematical catechism"[5]. This apparent normalization of the style is often seen as an abandonment of all stylistic experimentation in favor of focusing on "cold, hard facts"[6]. According to Stuart Gilbert, the "trappings of style have been stripped till it is little more than a skeleton" [7]. With reference to the style Karen Lawrence says: "it is 'Ithaca', the penultimate chapter, which represents the book's most radical attack on the idea of literary style. In 'Ithaca' the narrative dons the anti-literary mask of science; its technical, denotative language, like the prose advocated by Thomas Sprat's Royal Society, represents science's 'answer' to metaphor and fine writing. In the impersonal catechism of "Ithaca" Joyce worked hard to dispense with most of the beauties of literary style."[8] However, the real extent to which the chapter can be read as a "massive concerted attempt to fill in gaps"[9] and as an effort to establish certain basic facts about the events of the novel through the use of interrogative form, remains disputable. The logic of neutral factuality seems to be undermined by strong parodic impulses clearly visible in what has been referred to as "over systematization"[10] and "over precision"[11].

The tendency towards establishing factual accuracy is strongly accentuated through the use of catalogues. In "Ithaca" the catalogue is the mean of representing material objects, memories or themes. The chapter opens with a full list of topics Bloom and Stephen discussed, followed by a list of all other occasions on which Bloom discussed the same topics. We are also given the contents of Bloom's kitchen shelves in the form of a catalogue, a list of his, and contents of two drawers in Bloom's bedroom. Finally, we are offered Bloom's summary of events that took place during the day and his complete budget of June 16, 1904.

On a strictly stylistic level, a relatively clear sign of parodic exaggeration is the fact that language becomes excessively scientific, technical or official in the description of even the most basic activities: Bloom's "nightly walks" are therefore referred to as "nocturnal perambulations" This pervasive incongruence between the stylistic features and the objects described is supplemented by the excessiveness of description, where the history of every event, topic or object is being traced[12]. The most notable example of this practice is the moment when Bloom goes to fill the kettle with water, and we are given the description of the entirety of Dublin's water supply system, an account of Bloom's thoughts on water, and finally a scientific description of the boiling process It seems that acts of cataloging and description in "Ithaca" are undermined by the very zealousness and lack of selection with which they have been performed[13] . As Lawrence

[3] Lawrence, 569
[4] Gibson, 23: Gilbert,357
[5] Ellman, 501
[6] Lawrence, 559
[7] Gilbert, 357
[8] Lawrence, 559
[9] Gibson,15
[10] Gibson, 23
[11] Lawrence,564
[12] Lawrence, 565
[13] Lawrence, 563

suggests, the technique here shows that the "reality is infinitely expandable by being infinitely divisible"[14].

Although these questions and answers just give the reader a hyper-specific list of details about Bloom's past and thoughts, their point is to show that Bloom is deeply lonely. He hasn't had a late-night walk with a friend in over a decade, and he feels his individual identity disappearing over the years, as he gradually fades away into the crowd. This age difference may explain the contrast between Bloom's collectivism and Stephen's individualism.

It does appear that "Ithaca's ambition to include and represent everything opens some far-reaching questions. As Karen Lawrence puts it, "Just as we are hoping for the resolution of the plot, then, the narrative opens up to include almost everything imaginable. In addition to the exhaustive tracing of the causes and effects of events in the plot, the narrative increasingly speculates on potential causes and effects of hypothetical events."[15]. In other words, it could be argued that representation is undermined by its very exhaustiveness.

This episode consists of a series of questions and answers, a format resembling a catechism (a theological manual explaining the church's official beliefs). It asks about Bloom and Stephen's "parallel courses" through Dublin, from the cabman's shelter to Bloom's home. It describes their conversation topics, which ranged from music and literature to women and the church. They both enjoy music, continental Europe, sex, and challenging political and religious orthodoxy. But Stephen rejects Bloom's self-help advice, while Bloom rejects Stephen's belief in "the eternal affirmation of the spirit of man in literature." Bloom attributes Stephen's collapse to alcohol and hunger, while Stephen blames the passing cloud that they both saw in the sky that morning.

Translation procedures, strategies and methods used in translating ''Ithaca''

Translation has been used to bring written or spoken SL (source language) texts to equivalent written or spoken TL (target language) texts. One of the major purposes of translation is to transfer and reproduce various religious, literary, scientific, and philosophical texts in another language, making them available to wider readers.

Although translating is an ancient practice, it is only less than thirty years that it has been formally and systematically studied in a non-evaluative way. André Lefevere, a well-known expert in translation, proposed to adopt the expression Translation Studies to refer to the

discipline pertaining to the issues of the production and description of translations[16] in 1978, at a symposium on literature and translation.

However, this does not mean that theories did not exist before this date or that the end products of this practice were not analyzed. They were realized in pedagogic perspective and evaluative perspective.

On the other hand, if language were just a classification for a set of general or universal concepts, it would be easy to translate from a source language to a target language; furthermore, under the circumstances the process of learning a second language would be much easier than it actually is. According to Culler (1976) languages are not nomenclatures and the concepts of one language may differ radically from those of another, since each language articulates or organizes the world

[14] Lawrence, 565
[15] Lawrence, 567
[16] For a history of the discipline: Susan BASSNETT, *Translation Studies,* London, Routledge, 1991.

differently, and languages do not simply name categories; they articulate their own (p.21-2)[17]. What Culler (1976) writes is that one of the troublesome problems of translation is the disparity among languages. The bigger the gap between the SL and the TL, the more difficult the transfer of message from the former to the latter will be. The difference between an SL text and a TL text and the variation in their cultural background make the process of translating a real challenge.

The translator Idlir Hazizi has made use of technical and organizational procedures while translating ‘’Ulysses’. As far as technical procedures are concerned, we can mention the following steps as depicted by Nida (1964):

a. analysis of the source and target languages;

b. a thorough study of the source language text before making attempts translate it;

c. Making judgments of the semantic and syntactic approximations. (pp.241-45)[18]

Undergoing the technical procedures is in a way or another obligatory to any translator as they have to know very well both the source and target languages. A translator must study thoroughly both languages and has to make judgements of the semantic and syntactic approximations otherwise the translation will not bring the message given in the SL to the target reader.

On the other hand, knowing that Idlir Hazizi’s translation of James Joyce’s ‘’Ulysses’’ is so far the only version in Albanian we cannot tell for sure how the translator made use of the *organizational procedures* which according to Nida (1964) consist of:

‘’constant reevaluation of the attempt made; contrasting it with the existing available translations of the same text done by other translators, and checking the text's communicative effectiveness by asking the target language readers to evaluate its accuracy and effectiveness and studying their reactions (pp. 246-47).’’

The translator has to have a strategy while translating and as Krings (1986:18) defines translation strategy as "translator's potentially conscious plans for solving concrete translation problems in the framework of a concrete translation task,".[19]

Seguinot (1989) believes that there are at least three global strategies employed by the translators: (i) translating without interruption for as long as possible; and in our study has to do with the case of Penelope in Ulysses and typical in translating Joyce’s works (ii) correcting surface errors immediately; (iii) leaving the monitoring for qualitative or stylistic errors in the text to the revision stage.[20]

---

[17] Culler, J. (1976). *Structuralist poetics: structuralism, linguistics, and the study of literature*. Cornell: Cornell University Press.

[18] Nida, E. A. (1964). *Towards a science of translation, with special reference to principles and procedures involved in Bible translating*. Leiden: Brill.

[19] Krings, H.P. (1986). Translation problems and translation strategies of advanced German learners of French. In J. House, & S. Blum-Kulka (Eds.), *Interlingual and intercultural communication* (pp. 263-75). Tubingen: Gunter Narr.

[20] Seguinot, C. (1989). *The translation processes*. Toronto: H.G. Publications.

Whereas Loescher (1991:8) defines translation strategy as "a potentially conscious procedure for solving a problem faced in translating a text, or any segment of it."[21] The notion of consciousness is significant in distinguishing strategies which are used by the learners or translators. And the translator who would translate James Joyce's ''Ulysses'' has to strongly consider the technique of the stream of consciousness as typical of Joyce's style of writing. In this regard, Cohen (1998:4) asserts that "the element of consciousness is what distinguishes strategies from these processes that are not strategic"[22].

According to Venuti (1998:240), translation strategies "involve the basic tasks of choosing the foreign text to be translated and developing a method to translate it."[23] In this case he employs the concepts of domesticating and foreignizing to refer to translation strategies of which the translator has made use of while bringing the text to Albanian.

As Newmark would write: "while translation methods relate to whole texts, translation procedures are used for sentences and the smaller units of language" (p.81). It is important to mention that the translator ''Ithaca'' by using the following methods of translation as depicted by Newmark[24]:

a. *Word-for-word translation*: in which the SL word order is preserved and the words translated singly by their most common meanings, out of context.
b. *Literal translation*: in which the SL grammatical constructions are converted to their nearest TL equivalents, but the lexical words are again translated singly, out of context.
c. *Faithful translation*: it attempts to produce the precise contextual meaning of the original within the constraints of the TL grammatical structures.
d. *Semantic translation*: which differs from 'faithful translation' only in as far as it must take more account of the aesthetic value of the SL text.
e. *Adaptation*: which is the freest form of translation, and is used mainly for plays (comedies) and poetry; the themes, characters, plots are usually preserved, the SL culture is converted to the TL culture and the text is rewritten.
f. *Free translation*: it produces the TL text without the style, form, or content of the original.
g. *Idiomatic translation*: it reproduces the 'message' of the original but tends to distort nuances of meaning by preferring colloquialisms and idioms where these do not exist in the original.
h. *Communicative translation*: it attempts to render the exact contextual meaning of the original in such a way that both content and language are readily acceptable and comprehensible to the readership (1988b: 45-47).

[21] Loescher, W. (1991). *Translation performance, translation process and translation strategies.* Tuebingen: Guten Narr.

[22] Cohen, A.D. (1984). On taking tests: what the students report. *Language testing, 11* (1). 70-81.

[23] Venuti, L. (1998). Strategies of translation. In M. Baker (Ed.), *Encyclopedia of translation studies* (pp. 240-244). London and New York: Routledge.

[24] Newmark, P. (1988b). *Approaches to Translation*. Hertfordshire: Prentice Hall

Data Analysis

In this part, some of the examples extracted from the novel with their translations from the texts are presented as follow:

1. **Transliteration**

No.	Source Text (English)	Target Text (Albanian)
1.	Alameda gardens	Kopshtet e Alamedës
2.	H H	H H-së
3.	Andalusian girls	Vajzat Andaluziane
4.	Moorish wall	Muri maur
5.	A Flower of the mountain	Një Flauer një lule malit

There is no explanation regarding the *Alameda gardens*. The Gibraltar Botanic Gardens or La *Alameda Gardens* are a botanical garden in Gibraltar. This extra information could be added in the form of footnote, endnote, or glossary at the end of the text, or within the text to clarify the meaning of the Alameda gardens.

There is no explanation for the H H either.

‘’*The Andalusian* girls’’ would have been better if some explanation was given why they are so special in Molly Bloom’s thoughts and and why they keep a flower.

In the case of *A Flower of the mountain* the translator has preserved the word Flower in the Target Text in Albanian /Flauer/ and at the same time it has been translated as /nje lule malit/. This fact may confuse the target reader but on the other hand it makes the description more poetic.

Moorish wall would have been more clear to the target reader if some extra explanation was given about the origins of this wall and maybe even make the reader reflect upon the kiss Bloom gave Molly under the Moorish wall. And why a Moorish wall in Dublin?

2. **Shift or Transposition**

Shift Type	Abbr.
Class Shift	CS
Gerund	G
Intra-system shift	IS
Level shift	LS
Structure shift	SS
Unit shift	US

No.	Source Text (English)	Target Text (Albanian)	Shift Type
1.	...before as ask to get his breakfast in bed...	...më parë kërkesen t'ia coja në shtrat mëngjesin...	CS
2.	he sprained his foot at the choir party at the sugarloaf Mountain..	kur ndrydhi këmbën në banketin e korit në malin Sheqerpluhur	SS
3.	..Miss Stack bringing him flowers the worst old ones she could find..	zonjusha Stak që i sillte lule më të këqijat e më të vyshkurat që mund të gjente..	G
4.	..I hate bandaging and dosing..	...e urrej te lidh fasha e lyerjet..	G

These were a small fraction of shifts or transpositions detected in the text. In case number 2, the application of shifts on the part of the translator has been obligatory while in some other cases, 3, 4, it has been optional; and in the rest of the cases, 1, they should not have been applied.

3. Synonymy

No.	Source Text (English)	Target Text (Albanian)
1.	...he had a great leg of ...	..se kujtonte që ajo ia varte..
2.	…thats called a solicitor only for I hate having a long wrangle in bed...	…përmbarues i thonë vetëm se si duroj dot grindjet në shtrat...
3.	..some little bitch..	ndonjë bushtërz e vogël..
4.	..especially getting on to forty...	..sidomos kur arrijne gati te dyzetat..

In some cases, 1, 3, the near equivalents chosen can be acceptable while in other cases, 2, 4, the translations have the possibility of being modified so as to obtain nearer, more acceptable equivalents.

4. Modulation

No.	Source Text (English)	Target Text (Albanian)
1.	..she had too much old chat in her about politics and earthquakes	shumë llapte ajo gjithë kohën për politikë e termete..
2.	..she never left us a farthing all for masses for herself and her soul greatest miser..	..dhe ajo sna e huajti kurrë një qindarkë për be dhe shpirtin kothere...
3.	O yes her aunt was very fond of oysters...	Oh po tetoja e saj vdiste për stridhe...
4.	...her face swelled up on her with temper when I gave her her weeks notice...	...fytyra iu fry nga tërbimi kur i dhashë asaj pagën e javës...
5.		

Seemingly in all of the above cases, the modulations applied on the part of the translator are not obligatory; they just serve variation through change of viewpoint, of perspective, and very often of category of thought. Probably, one can obtain a more TL-oriented translation through applying this procedure.

5. **Addition**

No.	Source Text (English)	Target Text (Albanian)
1.	...anything at all to get into a man's bedroom with her old maids voice...	…gjithcka të mundur e të pamundur per të hyre në dhomën e gjumit të një burri me atë zerin prej shërbyseje...
2.	when I found the long hair on his coat without that one when I went into the kitchen...	..kur ia gjeta atë qimen e gjatë në xhaketë pa llogaritur herën kur shkova në kuzhinë...
3.	only for the damn cooking...	veç me ha shpirtin ai dreq gatimi...

In some cases the additions to the translations can be readily omitted. However, in some other cases it would be better to keep them, thereby increasing the accuracy, the clarity, and the beauty of the description.

6. **Omission**

No.	Source Text (English)	Target Text (Albanian)
1.	...to be pretending to be laid up with a sick voice...	ku shtirej gjoja me zerin e ngjirur nga semundja
2.	...doing his highness to make himself interesting for that old faggot Mrs. Riordan...	...gjoja madheshtor ti terhiqte vemendjen asaj buges plake zonjes Riordan...
3.	...and her gabby talk about Mr. Riordan here and Mr Riordan there...	...dhe bisedat e saj gjepura per zotin Riordan ...
4.	...I saw to that better do without them altogether do out the rooms myself quicker...	..me mire ben pa to fare i pastroj dhomat vete me shpejt biles...

In some cases, the omissions occurred in the translations do not make any trouble for the TL reader's comprehension of the ST, and that is why the translator, in case of intentional omission, had not needed to worry about his unfaithfulness to the Source Text. Nevertheless, the act of description may sometimes become paralyzed by the omissions made on the part of the translator. Generally speaking, we cannot see our way clear to claim that all of the omissions have been made intentionally and if so, to claim that we know exactly why the translator has used such procedure in a given situation. Whether or not it is the translator to lay the blame on for this is not known.

Example no. 1. *What parallel courses did Bloom and Stephen follow returning?*

Starting united both at normal walking pace from Beresford place they followed in the order named Lower and Middle Gardiner streets and Mountjoy square, west: then, at reduced pace, each bearing left, Gardiner's place by an inadvertence as far as the farther corner of Temple Street: then, at reduced pace with interruptions of halt, bearing right, Temple Street, north, as far as Hardwicke place. Approaching, disparate, at relaxed walking pace they crossed both the circus before George's church diametrically, the chord in any circle being less than the arc which it subtends.

Shembulli 1. Cfarë kursesh paralele ndoqën Blumi dhe Stiveni gjatë kthimit?

Pasi u nisën së bashku me hap normal shëtitës nga Beresford Plejsi, ata ndoqën drejtimin e quajtur Loue'r dhe Midel të rrugës Gardiner dhe sheshin Mauntxhoi, nga perendimi; pastaj me hapa më të ngadaltë, secili duke marrë majtas, drejt Gardiner Plejsit, hutueshëm deri tek cepi më i fundëm i rrugës Tempell, nga veriu; mandej me hapa të ngadalësuar e me ndalesa, duke marrë

djathtas, nga rruga Tempëll deri në Harduik Plejs. Duke u avitur, jo barazisht, me hapa të qetë shëtitës, ata kaluan matanë cirkut, diametralisht para kishës së Xhorxhit, me perimetrin e secilit rreth më të vogël sesa harku që tërheq.

Example no. 2 *Of what did the duumvirate deliberate during their itinerary?*

Music, literature, Ireland, Dublin, Paris, friendship, woman, prostitution, diet, the influence of gaslight or the light of arc and glowlamps on the growth of adjoining paraheliotropic trees, exposed corporation emergency dustbuckets, the Roman catholic church, ecclesiastical celibacy, the Irish nation, jesuit education, careers, the study of medicine, the past day, the maleficent influence of the presabbath, Stephen's collapse.

Shembulli 2. Për cfarë fjalosi dumvirati gjatë itinerarit?

Për muzikën, letërsinë, Irlandën, Dublinin, Parisin, miqësinë, femrën, prostitucionin, dietën, për ndikimin e llampës me gaz dhe të harqeve rrezëllitëse në rritjen e pemëve të përngjitura paraheliotropike, për vendosjen e thasëve me rërë për raste urgjence nga kompania e duhur, për kishën romane katolike, për beqarinë ekleziaste, për kombin irlandez, edukimin jezuit, karrierën, për studimin e mjëkësisë, për ditën e shkuar, për ndikimin keqbërës të parasabatit dhe per të fiktit e Stivenit.

Example no. 3 *Did Bloom discover common factors of similarity between their respective like and unlike reactions to experience?*

Both were sensitive to artistic impressions, musical in preference to plastic or pictorial. Both preferred a continental to an insular manner of life, a cisatlantic to a transatlantic place of residence. Both indurated by early domestic training and an inherited tenacity of heterodox resistance professed their disbelief in many orthodox religious, national, social and ethical doctrines. Both admitted the alternately stimulating and obtunding influence of heterosexual magnetism.

Shembulli nr. 3. A zbuloi Blumi faktorë të përbashkët ngjashmërie mes reagimeve perkatëse, pëlqyese dhe mospëlqyese, kundrejt përvojës?

Te dy ishin të ndjeshëm ndaj përshtypjeve artistike muzikore më teper se ndaj atyre plastike apo piktoriale. Të dy preferonin më shumë mënyrën kontinentale të jetesës kundrejt jetës ishullore, për një vend banimi këtej Atlantikut sesa pertej tij. Të dy rridhnin nga një edukim i hershëm familjar dhe qëndrueshmëria heterodokse iu kishte mësuar mosbesimin ndaj shumë doktrinave fetare, ortodokse, kombëtare, shoqërore dhe etike. Të dy pranonin ndikimin herë nxitës, herë trullosës, të magnetizmit heteroseksual.

Example no. 4 *Were their views on some points divergent?*

Stephen dissented openly from Bloom's views on the importance of dietary and civic selfhelp while Bloom dissented tacitly from Stephen's views on the eternal affirmation of the spirit of man in literature. Bloom assented covertly to Stephen's rectification of the anachronism involved in assigning the date of the conversion of the Irish nation to christianity from druidism by Patrick son of Calpornus, son of Potitus, son of Odyssus, sent by pope Celestine I in the year 432 in the reign of Leary to the year 260 or thereabouts in the reign of Cormac MacArt (died 266 A.D.), suffocated by imperfect deglutition of aliment at Sletty and interred at Rossnaree. The collapse

which Bloom ascribed to gastric inanition and certain chemical compounds of varying degrees of adulteration and alcoholic strength, accelerated by mental exertion and the velocity of rapid circular motion in a relaxing atmosphere, Stephen attributed to the reapparition of a matutinal cloud (perceived by both from two different points of observation Sandycove and Dublin) at first no bigger than a woman's hand.

Shembulli nr. 4.

Stiveni ndahej haptazi nga pikëpamjet e Blumit mbi rëndësinë e vetëndihjes dietike dhe qytetare, ndërsa Blumi, me takt, ndahej nga pikëpamjet e Stivenit mbi afirmimin e përjetshëm të shpirtit të njeriut në letërsi. Blumi bashkohej fshehurazi me korrigjimin që i bënte Stiveni gjykimit prapanik lidhur me caktimin e datës së konvertimit të kombit irlandez në fenë e krishterë nga druidizmi, sajë Patrikut, birit te Kalpornit, bir i Potitit, bir i Odisit i dërguar nga Papa Celestini I në vitin 432 në mbretërine e Lirit deri ne vitin 260 ose aty rrotull në mbretërinë e Kormak MakArtit (vdekur në 266 p.e.s.) vdekur nga mostretja e ushqimit në Sliti dhe i varrosur ne Rosnari. Mbarim te cilin Blumi ia mvishte mungesave gastrike dhe disa përbërjeve kimike me gradë të ndryshme alkooli dhe tradhëtie bashkëshortore, e përshpejtuar nga kapitja mendore dhe shpejtësia e levizjes së vrullshme rrethore në një atmosferë prehëse, këte Stiveni ia mvishte shfaqjes sërishmi të një reje mëngjesore (e perceptuar prej të dyve nga dy pika të ndryshme vëzhgimi, Sendikovi dhe Dublini) fillimisht jo më e madhe se dora e një gruaje.

Example no. 5 *Was there one point on which their views were equal and negative? The influence of gaslight or electric light on the growth of adjoining para heliotropic trees.*

Shembulli nr. 5 *Kishte pika të përbashkëta mohuese në pikëpamjet e tyre? Ajo mbi ndikimin e dritës së llambave me gaz ose dritës elektrike në rritjen e pemëve të përngjitura paraheliotropike.*

Conclusions

Generally speaking, we can say that translating Joyce in general is a highly demanding work and the translator Idlir Azizi has completed it successfully. ‘’Penelope’’ of Ulysses by James Joyce is a difficult translation to deal with as a translator has to translate without interruption since the whole chapter lacks punctuation marks and traditional sentence structure. In my opinion the lack of punctuation is not done out of purpose by James Joyce as he has ironized with women who would talk, in the case of Molly Bloom think without interruption, but which actually brought the new tendency, the technique of the stream of consciousness. We're taken inside the consciousness of Molly, and to do so is *"to plunge into a flowing river. If we have hitherto been exploring the waste land, here are the refreshing, life-giving waters that alone can renew it" (Blamires 608).*

Thus, the translator’s duty becomes much more difficult than when translating a traditionally-structured piece of work. On the other hand, the fact that the translator Azizi is a writer as well allows him to a certain degree to interfere while translating as far as literary creation is concerned. This ‘’interference’’ is done in a way that it does not violent the original work of James Joyce and the message given in the source text is brought wisely to the target reader.

References

Albakry, M. (2004). Linguistic and cultural issues in literary translation. Retrieved November 17, 2006 from http://accurapid.com/journal/29liter.htm

Bell, R. T. (1998). Psychological/cognitive approaches. In M. Baker (Ed), *Routledge encyclopedia of translation studies*. London & New York: Routledge.

Blamires, Harry. *The Bloomsday Book: A Guide through Joyce's Ulysses*. London:

Cohen, A.D. (1984). On taking tests: what the students report. *Language testing, 11* (1). 70-81.

Culler, J. (1976). *Structuralist poetics: structuralism, linguistics, and the study of literature*. Cornell: Cornell University Press.

Graedler, A.L. (2000). Cultural shock. Retrieved December 6, 2006 from http://www.hf.uio.no/iba/nettkurs/translation/grammar/top7culture.html

Harvey, M. (2003). A beginner's course in legal translation: the case of culture-bound terms. Retrieved April 3, 2007 from http://www.tradulex.org/Actes2000/harvey.pdf

Hervey, S., & Higgins, I. (1992). *Thinking Translation*. London & New York: Routledge.

Jaaskelainen, R., (2005). Translation studies: what are they? Retrieved November 11, 2006 from http://www.hum.expertise.workshop.

Jaaskelainen, R., (1999). *Tapping the process: an explorative study of cognitive and effective factors involved in translating*. Joensuu: University of Joensuu Publications in Humanities.

Joyce, James, *Ulysses*, London: Penguin Books, 1992.

Krings, H.P. (1986). Translation problems and translation strategies of advanced German learners of French. In J. House, & S. Blum-Kulka (Eds.), *Interlingual and intercultural communication* (pp. 263-75). Tubingen: Gunter Narr.

Lawrence, Karen R., "Style and Narrative in the 'Ithaca' Chapter of Joyce's Ulysses", *ELH*, Vol. 47, No. 3. (Autumn, 1980), 559-574.

Leppihalme, R. (1997). *Culture bumps: an empirical approach to the translation of allusions*. Clevedon: Multilingual Matters.

Loescher, W. (1991). *Translation performance, translation process and translation strategies.* Tuebingen: Guten Narr.

Newmark, P. (1988a). *A Textbook of Translation*. Hertfordshire: Prentice Hall.

Newmark, P. (1988b). *Approaches to Translation*. Hertfordshire: Prentice Hall.

Newmark, P. (1991). *About Translation: Multilingual Matters*. Clevedon, Philadelphia, Adelaide: Multilingual Matters Ltd.

Nida, E. A. (1964). *Towards a science of translation, with special reference to principles and procedures involved in Bible translating*. Leiden: Brill.

Richards, et al (1985). *Longman dictionary of applied linguistics*. UK: Longman.

Seguinot, C. (1989). *The translation process*. Toronto: H.G. Publications.

Venuti, L. (1998). Strategies of translation. In M. Baker (Ed.), *Encyclopedia of translation studies* (pp. 240-244). London and New York: Routledge.

Zhongying, F. (1994). *An applied theory of translation*. Beijing: Foreign Languages Teaching & Research Press.

Kiberd, Declan (16 June 2009). "Ulysses, modernism's most sociable masterpiece". The Guardian. London. Retrieved 28 June 2011.

DESCRIPTION OF KNOWLEDGE CHARACTERISTICS OF PREGNANT WOMEN ABOUT ANEMIA AT THE RAMI HEALTH CENTER IN PEMATANGSIANTAR CITY IN 2022

Vera Renta Siahaan

Health Polytechnic Ministry of Health Medan, Indonesia

Parmiana Bangun

Health Polytechnic Ministry of Health Medan, Indonesia

Lenny Nainggolan

Health Polytechnic Ministry of Health Medan, Indonesia

ABSTRACT

Backgroud The incidence of anemia or lack of blood in pregnant women in Indonesia is still relatively high, as much as 48.9% (Ministry of Health Republic of Indonesia in 2019) from 2015 of 42.1%. As much as 84.6% of anemia in pregnant women occurs in the age group of 15-24 years. The level of one's knowledge about tablets influences behavior toward behavior chooses food that contains iron. Know about Fe tablets pregnant women know how to store and use Fe tablets.

The study aimed to describe the characteristics of pregnant women in consuming Fe tablets at the Rami Health Center in Pematangsiantar City in 2022.

This research method is descriptive and uses a cross-sectional design. The analysis used univariate analysis to describe the characteristics of pregnant women consuming Fe tablets. The population of this study was the entire population of pregnant women at the Simaribun Health Center, Pematangsiantar City, from September to October 2022. The sample for this study was the whole population of pregnant women at the Simaribun Health Center, Pematangsiantar City, with as many as 25 respondents. The instrument used is a questionnaire.

The results showed that most of the respondents were not at risk (20-30 years), as many as 18 respondents (72%), and small respondents were at risk age (<20 years &> 35 years), as many as 7 (28%) respondents. Based on the level of education, the majority of respondents, 15 respondents (60%) had high school education, most of the respondents, 15 respondents (60%) had non-anemic Hb levels (Hb > 11 gr/dl), most of the representatives had less knowledge about anemia, namely as many as 14 respondents (56%).

The conclusion of the research above showed that most of the respondents have low knowledge about anemia (56%).

Keywords: Knowledge, Pregnant women, Anemia

Background

Maternal and child health is also a manifestation of human rights, had been stated in the agreement at The International Conference on Population and Development, the Millennium Development Goals, and continues in the Sustainable Development Goals (SDGs). Maternal health has a significant role in improving child welfare. The goals of Sustainable Development Goals (SDGs) in the third goal is to ensure a healthy life and promote prosperity for all people of all ages by 2030, one of which is to reduce the MMR (Maternal Mortality Rate) below 70 per 100,000 KH. (Ministry of Health, 2022)

Based on the results of a review of the achievement indicators for the National Medium-Term Development Plan (RPJMN) target in the health sector conducted by Bappenas estimated that the indicator of Maternal Mortality Rate (MMR) and stunting has not yet reached the specified targets. The MMR target in 2024 is 183 per 100,000 KH. This figure is still very far from the current condition of 305 per 100,000 KH, the estimated prevalence of stunting under five in 2024 with a target of 14%, still far from the current of 24.4%. One of the risk factors that has contributed to maternal mortality and stunting is anemia in pregnant women. Based on Riskesdas data prevalence of anemia in pregnant women increased from 37.1% in 2013 to 48.9% in 2018. (Ministry of Health, 2022). Those means that around 5 out of 10 pregnant women in Indonesia suffer from anemia. As much as 84.6% of anemia in pregnant women occurs in the age group of 15-24 years. (Ministry of Health, 2022)

Anemia in pregnant women will impact the optimal growth and development of the fetus in the womb and has the potential to cause complications of pregnancy and delivery and even cause the death of the mother and child. Anemia in pregnant women can increase the risk of premature birth, maternal and child mortality, and infectious diseases. Iron deficiency anemia in the mother can affect the growth and development of the fetus/infant during and after pregnancy. (Ministry of Health, 2022).

The increased need for iron in pregnant women is almost difficult if only from food alone. Therefore, Blood Supplement Tablets (TTD) are needed to prevent and treat iron nutritional anemia. Every woman is expected pregnant to get iron tablets (TTD) of at least 90 tablets during pregnancy to prevent anemia. The coverage of giving iron supplement tablets to pregnant women in Indonesia in 2020 is 83.6%. It's just that the compliance level of pregnant women consuming iron tablets ≥90 tablets during pregnancy only reached 38.1% (Riskesdas, 2018). The province of North Sumatra has realized the giving of iron tablets which was below the national achievement target (95%), which is 77.3. (Ministry of Health, 2022).

The level of one's knowledge about iron tablets influences behavior in choosing foods that contain iron. Those show that knowledge has a role in determining compliance with consuming iron tablets. If pregnant women know about iron, pregnant women know how to store and use iron tablets. Based on the description above, the researcher is interested in knowing the “Description of Knowledge Characteristics of Pregnant Women about Anemiaat the Rami Health Center in Pematangsiantar City in 2022.”.

Method

This research method is descriptive and uses a cross-sectional design. The analysis used univariate analysis to describe of Knowledge Characteristics of Pregnant Women about Anemia. The population of this study was the entire population of pregnant women at the Rami Health Center, Pematangsiantar City, from September to October 2022. The sample for

this study was the whole population of pregnant women, with as many as 25 respondents. The analysis uses univaraite to describe age, level of education, Hb levels, and knowledge about anemia at the Rami Health Center in Pematangsiantar City in 2022. The instrument used a questionnaire of knowledge about the anemia.

Results

This research is about the description of knowledge characteristics of pregnant women about anemia at the rami health center in pematangsiantar city in 2022**.** This research was conduct in October 2022. During this period, 25 respondents were obtained as a research sample. The results of the study obtained the following data :

Table 1. Characteristic of Respondents were by Age, Level Education, Hb levels and Knwoledge pregnant women at the Rami Health Center in Pematangsiantar City in 2022.

No	Characteristic of Respondents	n	%
1	**Age**		
	- Risk Age (< 20 Years & > 35 Years Old)	7	28%
	- Not Risk Age (20-35 Years Old)	18	72%
	Total	**25**	**100%**
2	**Level of Education**		
	- High School (SMA)	15	60%
	- College (PT)	10	40%
	Total	**25**	**100%**
3	**Hb Levels**		
	- Anemic (Hb < 11 gr/dl)	10	36%
	- Not Anemic (Hb > 11 gr/dl)	15	64%
	Total	**25**	**100%**
4	**Knowledge**		
	- Less Knowledge (< 65.14)	14	20%
	- Good Knowledge (≥65.14)	11	80%
	Total	**25**	**100%**

Base on the table above showed that that most of the respondents were not at risk age (were 20 to 30 years old), as many as 18 respondents or (72%), and small of the respondents were at risk age (less than 20 years & more than 35 years old), as many as 7 or (28%) respondents. The majority of respondents, 15 respondents or (60%) had high school education and almost half of the respondents, 10 respondents or 40 % had college education. most of the respondents, 15 respondents (60%) had non-anemic Hb levels (Hb more than 11 gr/dl), and almost half of the respondents, 10 respondents or 40 % had anemic Hb levels (Hb less than 11 gr/dl). Most of the respondents had less knowledge about anemia, namely as many as 14 respondents (56%) and and almost half of the respondents, 11 respondents or 44 % had good knowledge.

Discussion

The results showed that most of the respondents were not at risk age (20 to 30 years old), as many as 18 respondents (72%), and most of the small respondents were at risk age (less than 20 years old & more than 35 yearsold), as many as 7 respondents (28%). Age affects one's comprehension and mindset. The older you are, the more capture and mindset you will develop so that knowledge is obtained and getting better (Notoatmodjo, 2010). Apart from that, as a person gets older also increases the level of knowledge of a person, along with life experiences, emotions,knowledge, and more mature beliefs. (Notoatmodjo, 2010)

Based on the level of education, the majority of respondents, 15 respondents (60%) had high school education, and most of the respondents had less knowledge about anemia, namely as many as 14 respondents (56%). The education level of a pregnant woman can affect her knowledge and health. The higher a person's education about health, the higher a person's awareness of himself because low education will cause difficulty in absorbing, thinking, and understanding the knowledge gained (Galaupa, 2019). Based on Hidayatunnikmah research (2021) states that the level of education and knowledge of pregnant women about iron tablets has a significant relationship with adherence to consuming iron tablets (<0.05). (Hidayatunnikmah, 2021)

The results showed that 15 respondents (60%) had non-anemic Hb levels (Hb > 11 gr/dl), and 40% repondents had anemic Hb levels (Hb < 11 gr/dl) . Anemia does not only have an impact on the mother but also on the baby being born. Babies are likely to have little or no iron reserves at all, so it will cause anemia in babies who are born. The impact of anemia on pregnant women can observe in maternal morbidity and mortality, increased fetal morbidity and mortality, and the increased risk of low birth weight. (Ministry of Health, 2022). Based on the results of research conducted by Novelia (2022) states that there is a relationship between low knowledge and the incidence of anemia in teenage girls with p-value (p=0.000), food-boosting iron absorption (p=0.000) (Novelia, 2022) Based on research conducted by Aringazina (2021) states that the mass growth index in the group of neonates born to mothers with anemia was statistically significantly lower compared to the control group. Anemia during pregnancy influences fetal trophism, which is reflected in neonatal health. (Aringazina , 2021)

Most of the respondents had less knowledge about anemia, namely as many as 14 respondents (56%) and and almost half of the respondents, 11 respondents or 44 % had good knowledge. According to the theory, knowledge result from knowing and occurs after people have sensed a specific object. Most human knowledge is through the eyes and ears (Notoatmodjo, 2007). Knowledge will affect a person's behavior in taking a stand. (Notoadmojo, 2010). Based on the results of research by Anggrainy in 2017 showed that the majority of respondents who had less knowledge, the majority did not take the attitude of preventing anemia 28 reponden (51.9%). The results of a similar study also conducted by Wemakor (2019) stated that there is a relationship between knowledge and the level of anemia in pregnant women, where mothers who know anemia have the awareness to prevent anemia. (Wemakor, 2019)

Reference

Aringazina, R., Kurmanalina, G., Bazargaliyev, Y., Kononets, V., Kurmanalin, B., & Bekkuzhin, A. (2021). Impact of Anemia in Pregnant Women on the Neonatal Conditions. *Open Access Macedonian Journal of Medical Sciences*, *9*, 1185–1188.

Statistik, B. P. (2022). *Profil Kesehatan Ibu dan Anak 2022*. Jakarta.

Galaupa, R., & Supriani, T. (2019). Faktor-Faktor Yang Mempengaruhi Pengetahuan Ibu Hamil Tentang Tablet Fe. *Jurnal Antara Kebidanan*, *2*(2), 96–103.

Hidayatunnikmah, N. (2021). Level of education , knowledge of pregnant women regarding iron tablets to compliance with their consumption. *Jurnal Kesehatan LLDIKTI Wilayah 1 (JUKES)*, *1*(1), 15–21.

Indonesia, Ministry. of Health. of the Republic. of. (2022). Healthy Pregnant Women Technical Guidelines. Jakarta.

Indonesia, Ministry. of Health. of the Republic. of. (2020). Guidelines for Giving Blood Supplement Tablets (TTD) for Pregnant Women. Jakarta

Indonesia, Ministry. of Health. of the Republic. of. (2019). Performance Accountability Report *2018*.

Kustiyah, L., Dewi, M., & Dwiriani, C. M. (2021). Education Level , Dietary Quality , Nutritional Status , Serum Ferritin , and Blood Hemoglobin Level of Pregnant Women in Bogor District. *16*(28), 131–138.

Notoadmojo, S. (2010). *Metodologi Penelitian Kesehatan*. Jakarta: Rineka Cipta.

Novelia, S., Rukmaini, & Sari, I. P. (2022). Analysis of Factors Associated with Anemia Among Adolescent Girls. *Nursing and Health Sciences Journal*, *2*(3), 266–273.

Wemakor, A. (2019). Prevalence and determinants of anaemia in pregnant women receiving antenatal care at a tertiary referral hospital in Northern Ghana. *BMC Pregnancy and Childbirth*, *19*(495), 1–11.

ENDERUN MEKTEBİNİN TÜRK EĞİTİM TARİHİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

THE PLACE AND IMPORTANCE OF ENDERUN SCHOOL IN TURKISH EDUCATIONAL HISTORY

Prof. Dr. Mustafa GÜÇLÜ

Erciyes Üniversitesi

Orjid: 0000-0002-7565-3554

Özet

Bir ülkenin eğitim sisteminin sorunlarına kalıcı çözüm önerileri ortaya koyabilmek, geleceğe daha güvenle bakabilmek, sisteminin olumlu taraflarını geliştirirken problemlerin çözülmesi ya da ortadan kaldırılabilmesi için eğitim tarihinin iyi bilinmesi gerekmektedir. Bu nedenle Türk eğitim sisteminin daha iyi anlaşılması, sorunlarına kalıcı çözüm önerileri ortaya koyabilmek için eğitim tarihimizim ilk Türk devletlerinden itibaren ele alınması gerekmektedir. Bu araştırmada Osmanlı İmparatorluğu örgün eğitim kurumlarından birisi olan Enderun mektebinin Türk eğitim tarihindeki yeri ve önemi hakkında bilgi verilmesi amaçlanmıştır. Osmanlıda Enderun mektebi yaklaşık dörtyüz yıllık bir dönemde önemli eğitimsel açıdan önemli hizmetler vermiştir. Okulların ilk olarak ortaya çıkışı her ne kadar 2. Murat dönemine kadar götürülse de asıl sistemli hale getirilip geliştirilmesi Fatih Sultan Mehmet dönemindedir. Temel öğrenci kaynağı acemi oğlanlar ocağı olan Enderun mektebi 1909 yılında kapatılmıştır. Araştırmanın amacına ulaşabilmek için konuya uygun literatür incelemesi gerçekleştirilmiş, yöntem olarak da betimsel analiz yönteminden faydalanılmıştır. Araştırma sonunda; Enderun mektebinin temel amacının Hıristiyan ailelerden alınan yetenekli erkek çocuklarının iyi ve de aynı zamanda güvenilir birer devlet adamı ya da asker yetiştirmek olduğu, çok sayıda saray görevlileri ve üst düzey devlet adamı yetiştirdiği, bu okulların üstün yeteneklere, bu okulların özel vasıflara sahip bireyleri yetiştirmesinden dolayı aynı zamanda bir özel eğitim kurumu olarak da değerlendirilebileceği gibi önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırma sonunda ayrıca bu okullarda üst düzey medreselerde yapıldığı gibi oldukça nitelikli bir eğitimin gerçekleştirildiği, standart bir eğitimden ziyade öğrenci düzeyine uygun bir eğitim ve öğretimin gerçekleştirildiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Enderun mektebi, Türk eğitim tarihi

Abstract

It is necessary to know the history of education well in order to offer permanent solutions to the problems of a country's education system, to look at the future with more confidence, to solve or eliminate the problems while developing the positive aspects of the system. For this reason, in order to better understand the Turkish education system and to propose permanent solutions to its problems, it is necessary to consider our education history from the first Turkish states. In this research, it is aimed to give information about the place and importance of Enderun school, one of the formal education institutions of the Ottoman Empire, in the history of Turkish education. In the Ottoman Empire, Enderun School provided important educational services for a period of nearly four hundred years. Although the first emergence of schools dates back to the period of Murat II, the actual systematization and development was during the reign of Mehmet the Conqueror. Enderun School, which was the main student resource for novice boys, was closed in 1909. In order to reach the aim of the research, a literature review was carried out in accordance with the subject, and the descriptive analysis

method was used as a method. At the end of the research; The main purpose of the Enderun school is to train talented boys from Christian families to be good and at the same time reliable statesmen or soldiers, it has trained many palace officials and high-level statesmen, these schools are the same because these schools raise individuals with superior abilities and these schools with special qualifications. At the same time, important results have been achieved as it can be evaluated as a private education institution. At the end of the research, it is also seen that a very qualified education is carried out in these schools, as in high-level madrasahs, and an education and training that is suitable for the level of the student rather than a standard education is carried out.

Keywords: Ottoman, Enderun school, Turkish education history

GİRİŞ

Türk eğitim tarihinin önemli kurumlarından birisi olan Enderun Mektebi, temel özellik olarak değerlendirildiğinde Hıristiyan halktan belli kurallar çerçevesinde alınan hem fizik hem de yetenek bakımından istenilen düzeyde olan çocukları iyi ve güvenilir bire devlet adamı ve asker yapma gayesini güden zekâ ve nitelik bakımından üstün çocukları eğitip yetiştiren bir eğitim kurumu olarak değerlendirilebilir. Okulun kuruluşunun ne zaman olduğu ile ilgili net bir bilgi olmasa da Enderun Mektebinin I. Murat döneminde kurulduğu, asıl düzenleme ve geliştirilmesinin ise Fatih Sultan Mehmet döneminde gerçekleştirildiği bilinmektedir. Okul, 1909 yılına kadar önemli hizmetler vermiş, Türk ve dünya eğitim tarihine damga vurmuş bir kurum olma özelliği göstermektedir (Akyüz, 2019; Kazıcı, 2004).

Çalışma sistemi açısından ele alındığında Enderun Mektebinin kendine has çalışma sistemi olduğu görülmektedir. Bu eğitim kurumunda Hıristiyan halktan toplanan çocuklar yeniçeri ocağı veya sarayda yer alan belirli bazı görevlere uygun şekilde için eğitim almaları sağlanmıştır (Yalçın, 2002). Öğrenci alımı devşirme sistemine göre gerçekleştirilmiştir. Devşirme usulüne göre yapılan bu toplama işlemi dönemlere ve şartlara bağlı olarak değişiklik göstermiştir. Ortaya çıkan ihtiyaca göre bazen üç bazen beş bazen de yedi yılda bir olacak şekilde devşirme usulüne göre öğrenci toplanmıştır. Devşirme usulüne göre toplanacak öğrenciler için gerekli olan nitelikler önceden belirlenmiştir. Hıristiyan ailelerin çocuklarının tek olması halinde alınmaması, ailede iki çocuk varsa bunlardan sadece birinin alınması ve yine birden çok çocuğu olan ailelerin bu çocuklardan en sağlıklısının alınması vb. nitelikler Enderun'a alınmada önemli kriterlerden bazılarıdır (Akgündüz, 1990; Özcan, 1994; Sakaoğlu, 2003; Uzunçarşılı, 1988).

Osmanlılar Enderun Mektebinde yetiştirilen öğrencilere önemli devlet görevleri vermişlerdir. Bilindiği gibi Osmanlı devlet yönetimi medrese çıkışlı ulema ve diğer yandan da Enderun Mektebinin kul sistemine dayanmaktadır. Osmanlıyı yöneten padişahlar devlet gücünü sadece kendisine mutlak şekilde bağlı, sadık, minnet duygularıyla dolu, aynı zamanda çok iyi yetişmiş ve yetenekli kişilere teslim etmek istemişlerdir. Enderun Mektebi, bu amacı gerçekleştirmiş, Hıristiyan gençlerinden bazılarının Müslüman yapılarak devlet yönetimine katılmaları sağlanmıştır (Akyüz, 2019).

Bu araştırmada Enderun Mektebinin işleyiş sistemi, Türk eğitim tarihi açısından taşımış olduğu önem hakkında bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

ENDERUN MEKTEBİNİN KURULUŞ AMACI

Enderun Mektebi, Osmanlıda çok önemli amaçlara hizmet etmiş olup temel olarak Hıristiyan halktan alınan, yetenek bakımından nitelikli çocukları devlet adına son derece güvenilir, iyi birer devlet adamı ya da asker olarak yetiştirilmeleri gayesiyle tesis edilmiş bir eğitim

kurumudur (Cihan, 2007: 34). Bu kuruma alınacak öğrencilerin seçiminde zekâ ve nitelik bakımından üstün çocuklar daha fazla tercih edip eğittiği için bu kurumlara aynı zamanda bir özel eğitim kurumu gibi görenlerde olmuştur (Akyüz, 2019).

Enderun'un sadece yetenek bakımından iyi çocukları devlet adına eğitme gayesi bulunmadığını bunun dışında değişik amaçları gerçekleştirmek için bu kurumların önemli görevler üstlendiğini dile getiren araştırmacılar da bulunmaktadır. Ünlü tarihçi Uzunçarşılı (1988), çalışmalarında Enderun'un bir okul olduğunu, bu okulun özellikle sarayın iç hizmetleri için gerekli personeli eğiten bir çıraklık eğitim kurumu olarak gördüğünü belirtmektedir. Fakat Enderun Mektebinden çıkan bireylerin görev aldığı mevkiler dikkate alındığında okulun yalnızca saray için gereken personeli yetiştirmediği, farklı amaçlara da hizmet ettiği açık bir şekilde görülmektedir.

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARIN ENDERUN MEKTEBİNE SEÇİMİ

Enderun Mektebine alınacak öğrencilerin seçiminde son derece titiz davranılmıştır. Enderun Mektebinin en önemli öğrenci kaynağının Acemi Oğlanlar Ocağı olduğu görülmektedir. Eğitim tarihi ile kayıtlarda Acemi Oğlanlar Ocağına ise öğrenciler iki kaynaktan sağlanmaya çalışılmıştır. Bunlardan birincisi pençik, ikincisi ise devşirme sistemidir.

Pençik sistemi: Girişilen savaşlarda düşman devletlerden esir alınan ve Hıristiyan olan gençlerden yüzde yirmi kadarı yanı beşte biri kadar olan kısmı, padişah tarafından gerçekleştirilen devlet işleri konusunda görevlendirilmiştir. Padişahın devlet görevleri için belirlenen bu çocuklar Türk gelenek, görenek örf ve âdetlerini öğrenip benimseyebilmeleri amacıyla Türk ailelerinin yanlarına verilmiş, sonrasında ise devlet işlerinde bu gençlerden faydalanılmıştır (Uzunçarşılı, 1988).

Devşirme sistemi: Pençik sistemi zamanla yetersiz hale gelmiş, yeni öğrenci kaynağı araştırılmaya başlanmış ve devşirme sistemi devreye sokulmuştur. Bunun nedenleri maddeler halinde ifade edilecek olursa şunlar söylenebilir:

-Zamanla devletin askere olan gereksinimin artması ve mevcut sistemin bunu karşılayamaması,

- Pençik sisteminin ile sağlanan gençlerin artık yeterli gelmemesi,

- Ankara Savaşı sonrası yaşanan yenilginin etkisiyle yeni esirler elde edilememesi,

- Daha sağlam ve devamlılığı olan bir kaynağa ihtiyaç duyulması,

- Devletin gereksinim hissettiği alanlarda yöneticilerin yetiştirilebilmesi vb. sebeplerle devşirme adlı sisteme geçilmiş ve böylelikle Osmanlının Rumeli topraklarında yaşayan Hıristiyan halktan acemi oğlanlar ocağına asker adayı gençler toplanmaya başlamıştır. Bu konuda devletin temel ihtiyaçları ön planda tutulmuştur. Bu konuda başta Gibbons (1999) gibi bilim insanları bölgenin İslamlaştırılması konusunda temel bir amacın güdüldüğünü vurgulasa da bu düşünce çok fazla taraftar bulamamıştır (Ercan, 1987).

Devşirme sistemi faaliyette bulunduğu dönemde önemli işlevler yerine getirmiş, önemli yetenekler gün yüzüne çıkarılmıştır. Bu kurumun işlevde bulunduğu dönem içinde Avrupa ülkelerinde sadece soylu ailelerin hâkimiyet kurduğu azınlıkların ise daha çok dışlanmış olduğu bir dönem olmuştur. Bunun yanında devşirme sistemiyle saltanat kurmak yerine kimsenin tanımadığı sıradan köylü çocuklarından zeki ve yetenekli olanlarının yönetimdeki ikinci kademe olan sadrazamlığa kadar yükselmesinin önünü açan bir sistem kurulmuştur (Özcan, 1994).

ENDERUN MEKTEBİNİN ÜSTÜN YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMİ AÇISINDAN ÖNEMİ

Platon, yetenek bakımından üstün olan çocukların eğitimi konusundaki düşünce ortaya koyan ilk filozoflardan birisi olarak bilinmektedir. Platon, Devlet adlı eserinde eğitim konusuna da değinmiş, eğitim alacak kişileri kategorilere ayırmış, bu kategoriler içinde altın sınıf olarak da isimlendirdiği üstün yetenekli bireylerin eğitimi konusuna dikkat çekmiştir. Fakat İslam dünyasında Eflatun olarak da bilinen Platon'un bu düşünceleri teoriden uygulamaya aktarılamamıştır (Enç, 2005). Platon'un düşünceleri yaşamış olduğu dönemden yıllar sonra Enderun Mektebi'nde hayata geçirilmiştir. Enderun Mektebi'nde öğrencilerini belli yöntemlere göre seçilmesi, verilen eğitimin nitelik ve amaçları açısından taşıdığı değer yönüyle bir bakıma Platon'un fikirlerinin uygulamaya geçirilmiş hali olarak görmek mümkündür.

Eğitim tarihi araştırmalarına göre Enderun mektebi, Osmanlı Devletinin üst kademe yönetici ihtiyacının giderilmesi ve eğitilmesinde uzun bir dönem etki göstermiş, hizmet etmiş bir özel eğitim kurumu olarak değerlendirilmektedir. Bu eğitim kurumunda uygulanan eğitim programı aracılığıyla Osmanlı İmparatorluğu kendine has bir eğitim sistemi tesis edip işletmiş ve başarılı sonuçlar almıştır.

Enderun Mektebi çok başarılı sonuçlar vermiştir. Onun bu başarısının temelinde, oldukça geniş bir aday kesiminden değişik kademe ve aşamalarla gereksinim hissedilen ve gerekli olan niteliklere sahip yetenekli gençleri seçmekle birlikte aynı zamanda burada uygulanan eğitim ve öğretim çalışmalarının niteliğinin de büyük etkiye sahip olduğu görülmektedir (Oğuz, 2008).

ENDERUN MEKTEBİNİN TOPLUMA OLAN ETKİLERİ

Enderun Mektebi kuruluşundan yaklaşık 1850'li yıllara kadar 79 sadrazam, 3 şeyhülislam, 36 kaptanı derya ve çok sayıda diğer önemli görevlerde bulunan devlet adamı yetiştirmiştir. Bunlar arasında Fatih Sultan Mehmet'in veziri Mahmut ve Gedik Ahmet ile Kanuni Sultan Süleyman'ın vezirleri İbrahim ve Sokullu Mehmet Paşa en bilinenleridir. Enderun Mektebinden ayrıca çok sayıda şair, müzisyen ve hattat gibi alanlarda önemli kişiler yetiştirilmiştir (Akyüz, 2019).

SONUÇ

Toplumun tüm alanlarında olduğu eğitim alanında ortaya çıkan ihtiyaçlar da yeni kurumların ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Osmanlı İmparatorluğunda Enderun Mektebinin de ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanması amacıyla ortaya çıktığı söylenebilir.

Enderun Mektebinin öğrenci kaynağı Pençik oğlanları ve devşirme oğlanları olmak üzere iki kaynaktan sağlanmıştır. Pençik oğlanları sistemine göre savaşta esir alınan gençlerin beşte biri şeriat usulüne göre padişaha ait kılınmıştır. Fakat fetihlerin genişlemesi, askere olan ihtiyacın artması, duraklama ve yenilgiler gibi sebeplerle bu usul zamanla yeterli gelmemiş ve devşirme sistemi öğrenci kaynağı olmaya başlamıştır. Son derece orijinal olan bu devşirme sistemine göre görevli memurlar 3-5 yıl gibi aralıklarla Hıristiyan tebaadan istenen özelliklere sahip olanları seçip getirmişlerdir.

Enderun Mektebi kurmuş olduğu sistemi, vermiş olduğu eğitimin kalitesiyle, görmüş olduğu işlevle önemli hizmetler görmüştür. Üst kademe devlet görevlilerin yetiştirilmesinde, şair, ressam gibi çok sayıda alanda da önemli isimlerin ortaya çıkmasında büyük katkı sağlamıştır.

KAYNAKLAR

Akgündüz, A. (1990). Osmanlı kanunnameleri ve hukuku tahlilleri. C.2. İstanbul: Fey Vakfı.

Akyüz, Y. (2019). Türk eğitim tarihi, 31. Baskı, Ankara: Pegem Yayınları.

Enç, M. (2005). Üstün beyin gücü. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Kazıcı, Z. (2004). Osmanlı'da eğitim öğretim. İstanbul: İmge Yayınevi.

Oğuz, M. (2008). Osmanlı Devleti'nin yükselme döneminde Enderun Saray Okulunun yeri ve önemi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özcan, A. (1994). Devşirme. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. C. 15. İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi.

Sakaoğlu, N. (2003). Osmanlı'dan günümüze eğitim tarihi. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Uzunçarşılı, İ. H. (1988). Osmanlı tarihi. C.2. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Yalçın, C. (2002). Türkiye'de çağdaş eğitim tarihi; (1734-1876). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları.

TÜRKİYE'NİN MOBİLYA SEKTÖRÜNDE ULUSLARARASI REKABET GÜCÜ: SEÇİLMİŞ ÜLKELER İLE KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

INTERNATIONAL COMPETITIVENESS IN TURKEY'S FURNITURE SECTOR: A COMPARATIVE ANALYSIS WITH SELECTED COUNTRIES

Dr. Serdar Özözen

Bilimsel Araştırmacı

ÖZET

Mobilya sektörü Türkiye'nin en eski sektörlerinden biridir. Önceleri düşük teknolojiye ve emek yoğun üretim yapısına sahip olan mobilya sektörü günümüzde daha fazla bilgi ve sermaye yoğun bir sektör olma yolunda ilerlemektedir. Sektör istihdam, net ihracat, katma değeri yüksek ürünler ile ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır. Çalışmanın amacı, 2010-2021 dönemi için Türkiye'nin uluslararası mobilya ticaretinde rekabet gücünü belirlemek ve dünya mobilya ihracatında öne çıkan (seçilmiş) ülkeler karşısında Türkiye'nin uluslararası rekabet gücünü karşılaştırmalı analiz etmektir. Çalışmada, 7 alt ürün grubu için Balassa'nın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (RCA) Endeksi hesaplanmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular, Türkiye'nin mobilya sektöründe (hariç SITC 821.5) 7 alt ürün grubundan 6'sında zayıf bir karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Mobilya Sektörü, Uluslararası Rekabet Gücü, Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler

ABSTRACT

The furniture sector is one of the oldest industries in Turkey. In the past, it had had a low-tech and labor-intensive production structure, but now is on the way to become a more information and capital-intensive sector. The sector contributes to the country's economy with employment, net exports, high value-added products. The aim of the study is to determine the competitiveness of Turkey in the international furniture trade and to analyze comparatively the international competitiveness of Turkey against the leading (selected) countries in the world furniture export for the period 2010-2021. In the study, Balassa's Revealed Comparative Advantage (RCA) index was calculated for 7 sub-products group. The findings of obtained shows that Turkey has a weak comparative advantage in 6 of the 7 sub-products group (excepted SITC 821.5).

Keywords: Furniture Sector, International Competitiveness, Revealed Comparative Advantage

“MUSTAFA ZARİR'İN SANATINDA "YUSUF HİKÂYESİ" (14. YÜZYIL ANITI OLARAK)

"YUSUF`S STORY" BY MUSTAFA ZARIR (AS A MONUMENT OF THE 14th CENTURY)

SEVİNÇ AĞAYEVA

Doç. Dr. Azerbaycan Ulusal Bilimler Akademisi Nizami Gencevi adına Edebiyat Enstitüsü ve Hazar Üniversitesi

ORCID NO: 0000-0002-5938-1704

ÖZET

13.-14. yüzyıllarda Azerbaycan-türk dilinde elde edilen ilk klasik yazılı örnekler, Doğu Anadolu edebî ortamında el yazısı ile tanınan şairlere aittir. Özellikle 14. yüzyılın ikinci yarısında Doğu Anadolu'da yaşayan ve ana dili edebiyatımızda eşsiz sanat örnekleri yaratan şair Mustafa Zarir'in eseri daha ilgi çekici ve eşsiz şiirsel renkler açısından zengindir. Şairin tercüme alanındaki hizmetleri de büyüktür. Mustafa Zarir, hem eğitimi hem de bakış açısıyla döneminin en etkili şahsiyetlerinden biriydi.

Mustafa Zaririn günümüz araştırmaları için ilginç bilgiler içeren "Yusuf Hikâyesi" hakkında bilimsel literatürde çeşitli görüşler bulunmaktadır. Araştırma çalışmamızdaki amacımız, eserin genel bağlamından bir betimlemesini yapmak ve Kur'an-ı Kerim`deki motiflerle benzerlik gösteren hususları mukayeseli bir şekilde tahlil etmektir.

Erzurumlu Mustafa bin Yusuf'un hayatı ve çevresi hakkında bilimsel literatürde fazla bilgi bulunmamaktadır. Edib'in Arapça'dan tercüme ettiği “Sıratun-Nabi”nin mevludnamesine yazdığı mukaddemede kendisi hakkında söylediği bazı sözler, onun hakkında bazı görüşlerin ifade edilmesine zemin hazırlamaktadır. Dönemine ait bilgiler daha kesin olarak “Yusuf Hikâyesi”nde görülebilir. Bu, çalışmanın ana bölümünde ele alınacaktır.

"Yusuf Hikâyesi", neredeyse Kur'an-ı Kerim'deki Yusuf ile Züleyha kıssasının motiflerine dayanmaktadır. Yerli şairlerimizden Suli Faqih'in de aynı konuda bir eseri olduğunu söylemeliyiz. Genel bir bakış açısıyla Yusuf hakkında yazılan hikâyelerde (hem Mustafa Zaririn, hem de Suli Faqihin) içerik, yapı, olay sıralaması bakımından belli farklılıklar olsa da birbirlerine çok benzerler. Her iki eserde de Doğu epik şiire ilgili biçim ve içerik özellikleri kendini daha belirgin gösterir.

Anahtar Kelimeler: Yusuf, Hikâyet, Epik Şiir, Biçim, Kur`an Motifleri

ABSTRACT

The first classical written examples available in the Azerbaijani-turkic language in the XIII-XIV centuries refers to poets known for their handwriting in the literary environment of Eastern Anatolia. Especially the work of the poet Mustafa Zarir, who lived in Eastern Anatolia in the second half of the 14th century and created unique examples of craftsmanship in our native language literature more interesting and rich in unique poetic colors. The poet has great success in translation work. Mustafa Zarir was one of the most respected personalities of his time in terms of both his education and outlook.

There are various opinions in the scientific literature about Mustafa Zarir's "Yusuf`s story", which includes interesting facts for today's research. Our aim in the research is to describe the work from the general context and to analyze the issues of similarity with the motifs in the Holy Qur'an in a comparative way.

In the scientific literature, there is not much information about the life and environment of Mustafa bin Yusuf from Erzurum. In the preface written by the poet to his work "Siratun-Nabi" translated from Arabic some of his notes about himself give us reason to say certain ideas about him. Information about his period can be seen more precisely in "Yusuf`s story". This will be discussed in the main part of the article.

"Yusuf`s story" is almost based on the motifs of the story of Yusuf and Zuleikha in the Holy Quran. We should also say that Suli Faqih, one of our native poets, has a work on the same topic. In general, the stories written about Yusuf (both by Mustafa Zarir and Suli Faqih) are very similar to each other, although there are some differences in terms of content, structure, and sequence of events. In both works, the features of form and content belonging to the eastern epic poem are more noticeable.

Keywords: Yusuf, story, epic poem, form, Quran motifs

Giriş

Klasik sanatçıların yarattığı özgün örnekler edebiyatımızda her zaman ilgi odağı olmuş ve araştırmalara kaynaklık etmiştir. Azerbaycan edebiyatı ve edebî dili uzun bir tarihsel gelişim yolundan geçmiştir ve bu yolu ayrıntılı olarak anlatmamak mümkün değildir. Türk halklarının sosyal ve siyasi hayatında meydana gelen tarihi olaylar, ortak Türk dilleri açısından Azerbaycan'ın edebî dilini de etkilemiştir. Bu da XIV. yüzyılda Doğu Anadolu'da yazan ve yaratan Mustafa Zarir'in eserlerinde daha belirgin olarak kendini göstermiştir. Araştırma nesnesi olarak nitelendirdiğimiz "Yusuf Hikâyesi", yapısı, dili ve imge sistemi bakımından on dördüncü yüzyıl Azerbaycan-Türk dili ve edebiyatının tüm inceliklerini ve şiirsel nüanslarını yansıtmaktadır.

Bildiğimiz gibi XIII-XIV. yüzyıllarda anadilde yazılı anıtlarımız Doğu Anadolu ve ona yakın bölgelerde oluşmuştur. Doğu Anadolu klasiklerimizden Gazi Burhaneddin, Yusuf Maddah, Suli Faqih'in eserlerinde, yazarı bugüne kadar bilinmeyen "Destani-Ahmed Harami" şiirinde dilimizin ve edebiyatımızın tarihi gerçeklerinin yanı sıra muhafaza edilmektedir. Elimizdeki örnekler günümüzün ihtiyacına göre bazı gerçekleri karşılaştırmalı olarak açıklamaya yardımcı olan en değerli yerel anıtlarımızdır.

1. Mustafa Zerir'in Anadilli Edebiyatımızdaki Yeri

Klasik edebiyatın tanınmış yazarlarından Erzurumlu Mustafa Zarir, 14. yüzyılın ikinci yarısında Doğu Anadolu edebî ortamında yazmış ve yaratmıştır. Şairin kişiliği ve sanatsal eserleri Azerbaycan ve dünya edebiyat araştırmalarında her zaman ilgi odağı olmuştur, özellikle XIV. yüzyıldan itibaren klasik edebiyat üzerine çalışmalar yapan bilim adamlarının ve araştırmacıların eserlerinde yer almıştır.

Mustafa Zarir'in hayatı hakkında neredeyse hiçbir bilgi bulunamıyor. Bununla ilgili kesin bilgiler ancak eserlerindeki notlara bakılarak verilebilir:

Yedi yüz altmış sekizde söyledim,

Buncılayın dastan şerh eyledim.

Pes çaharşenbe günü başladım,

Yekşenbe gününde xetm eyledim. (“Siretün-Nəbi” eseri)

Gazi Mustafa Zarir doğuştan kördür. Kör olmasına rağmen güzel bir medresede okumuş ve İslam'ın hükümlerini öğrenmiştir. Şair gazi rütbesini de almıştır. Şair, eserlerinde "Zarir", "Gözsüz", "Arzanur-Rumi" mahlaslarını kullanmıştır. Bilimsel literatürde hecv türünün en ünlü temsilcisi olarak kabul edilen Nafi'nin önce "zarara ait" anlamına gelen "Darir" mahlasını kullandığı, daha sonra Mustafa Ali'nin tavsiyesi üzerine değiştirdiği bilgisine ulaşıyoruz (Lamiya, 2015: 108-119).

Gazi Mustafa Zarir Mısır'ı defalarca ziyaret etmiş ve orada saygıyla ağırlanmıştır. O dönem için kabul edilebilir sayılan üç dili – Azerbaycan-türk, Arap və Fars dillərini mükemmel şekilde bilmişdir. Bütün eserlerini Azerbaycan-Türk dilinde yazmasına rağmen yaptığı tercümeler, örneklerdeki Arapça ve Farsça dillerine ait kelime ve tamlamaların yerel kullanımı da buna işaret etmektedir.

Şairin çeviri alanındaki yeteneği 8. yüzyıl Arap alimi İbn İshak'ın "Kitabü-siratur-Rasulullah" adlı eserini Azerbaycan-Türk diline hem nesir hem de nazım şeklinde tercüme etmesinden anlaşılmaktadır. Bu çeviri, Türkçe konuşan halkların literatüründe adı geçen ilk dini eser olarak kabul edilmektedir. Ayrıca şair, Halep şehrinde 9. yüzyıldan kalma Vahidi'nin "Futuhush-sham" adlı eserini Azerbaycan-Türk diline tercüme etmiştir. Şairin yaratıcı örnekleri her zaman değerli hazineler olarak değerlendirilmiştir. Şairin yaratıcı örnekleri her zaman değerli bir hazine olarak değerlendirilmiş ve hem Azerbaycanlı, hem de Türk bilim adamları ve araştırmacıları tarafından incelenmiştir.

Şairin edebiyatımıza ve edebî dil tarihimize kazandırdığı “Yüz Hadis ve Yüz Kıssa” isimli bir tercümesi daha bulunmaktadır. Bu yazarın son eseridir. Mustafa Zarir, alıntı yaptığı kaynakta anlatılan 159 hadisten 100 tanesini seçerek her hadise bir kıssa ekleyerek Azerbaycan-türk diline tercüme etmiştir.

Şairin yazdığı eserlerin her birine dikkat ettiğimizde sanatçılığı, kelimelerin şiirsel tonu, ifadelerin yerel kullanımı ve sanatsal renk ve mecazları kullanma becerisi daha çok dikkat çeker. Bu durum, 14. yüzyıl Doğu Anadolu çevresi ve yakın çevrelerinde yaşayan söz ustalarının yüksek bir felsefi bakış açısına ve mantıksal düşünceye sahip olduklarını göstermektedir. Çağ bir deha çağıydı! Felsefi fikirleri karşılaştırmalı bir şekilde anlatarak ortak bir dille basit, anlaşılır bir şekilde sunma dönemiydi!

Şairin dili ve üslubundan bahseden araştırmacıların birçoğu “Azeri Türkçesi” tabirini kullansa da, Türk bilim adamı Leyla Karahan “eski Doğu Anadolu Türkçesi” tabirinden bahsetmektedir (Leyla, 1995: 48).

Eserin aslına bakıldığında dil ve üslup açısından basit yerel dilden kelime ve ifadelerin anlam kapasitesi ve sözcüksel-anlamsal anlatım özelliği örneklerin daha çabuk anlaşılmasına ve hatırlanmasına yardımcı olmaktadır. Bunun nedeni, keskin bir hafızaya sahip olan klasik şairin hem çok dilli (poliqlot), hem de Doğu şiir geleneklerine ve sözlü sanatlara derinden aşina olmasıdır. Öyle olmasaydı, dünyanın ışığından mahrum bir insanın duygu ve hisleriyle algıladığı ortam, bu kadar mükemmel bir tarif bulamazdı. Mustafa Zarir büyük bir Azerbaycan-Türk klasik şairi ve çevirmenidir.

2. "Yusuf Hikâyesi" adlı eserin yapısı, imge sistemi ve diğer kaynaklarla benzerliği.

Yüzyıllar boyunca Doğu Anadolu'nun her yerinde edebî şahsiyetler ve söz sanatının ustaları yetişmiş ve ölümsüz eserler yaratmışlardır. Azerbaycan edebiyatının zirve yaptığı bir

dönemde Gazi Mustafa Zarir edebi yaratıcılığa başladı. Yarattığı en değerli eserlerden biri olan "Yusuf Hikâyesi"ni okurken Azerbaycan-Türk dilinin güzelliğini ve sadeliğini, kelimelerin şiirselliğini ve mecaz çeşitliliğini rahatlıkla hissetmek mümkündür. Bilindiği gibi şair eserini yazmaya hazırlanırken bu konudaki mevcut sözlü ve yazılı örneklerden de haberdardı.

"Yusuf Hikâyesi", ilgi çekici muhtevası ve imge sistemi bakımından edebiyat hazinesinde farklı zamanlarda kaleme alınmıştır. Bu örnekler içerik olarak benzer olsa da görsellerin dili ve olay dizilişi açısından birbirinden farklıdır. 15. yüzyıla kadar daha çok Türk, Arap ve Fars edebiyatında işlenen "Yusuf ve Züleyha" teması klasik yazarlar tarafından nazım ve nesir şeklinde kaleme alınmıştır. Bu konunun ana kaynağı Kur'an-ı Kerim'deki Yusuf kıssasıdır. Tanınmış bilim adamı Aida Gasimova çalışmasında şöyle diyor: "Türk edebiyatında Kuran kıssalarının gelişiminde birkaç yön göze çarpıyor: Kuran kıssasına dayanan büyük ölçekli destansı eserler (Kul Ali'nin "Gisseyi-Yusif", Mustafa Zarir'in , Durbek'in "Yusuf ve Züleyha" şiirleri), Muhammed Fuzuli'nin "Hadiqatus-suada" adlı eserinin birinci bölümü ve hem lirik hem de epik şiirde Kur'an kıssalarına ilişkin telmih ve iqtibaslar" (Aida, 21). Gazi Mustafa Zarir mesnevisine "Çarşamba" günü başlamış, "Pazar" günü bitirmiştir. Yusuf kıssasında şöyle anlatılır:

pes çehar-şenbe güninde başladum

hatm yekşenbe güninde eyledüm (Leyla, 1995: 317).

Gazi Zarir'in eserinde Şii Müslüman bir şair olduğunu da görmek mümkündür:

ol nişanıla ki şeyh-i ka`inat

seyyide ol demde gelmişdi vefat

seyyidiydi zü`l-fikar ol genc-i din

ol veliyyu`llah imamü`l-müslimin (Leyla, 1995: 317).

Mustafa Zerir eserini mesnevi şeklinde, eruz ağırlığının "failatün, failatun, failat" tefilasında yazmış ve eserin sonunda şu şekilde yer verilmiştir:

Failatun, failatun, failat,

Ver Mehemmed Mustafaya salavat (Zerir, 2006: 121).

Amacımız, eserin dil özelliklerini incelemek değil, eserdeki olayların içerik ve biçim bakımından sıralanışını ve bu eserin aynı adlı diğer eserlerle benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymak, Kur'anı Kerim'de geçen Yusuf Suresi ayetlerinin eserde nasıl anlatıldığı ve verildiği hususlarını yorumlamaktır.

Mustafa Zarir'in Doğu Anadolu ortamında yazdığı "Yusuf Hikâyesi" 2120 beyitten oluşmaktadır. Eserin yapısı Doğu şiir geleneğine uygun olarak “Bismillahir-rahmanir-rahim” ile başlar ve “meclisler” şeklinde devam eder. Sekiz meclisten oluşan eserin her bir meclisindeki olayların muhtevası farklıdır. Gazel geleneğinin hemen hemen her mecliste unutulmadığı söylenebilir. Eserde tasvir edilen karakterlerin dil örnekleri Azerice-Türkçe olsa da, örneklerin başlıkları çoğunlukla Farsça ve Arapçadır.

Doğu Anadolu'nun edebî ortamında yetişen Suli Faqih'in "Yusuf ve Züleyha" adlı eseri ile Mustafa Zarir'in mesnevisini karşılaştırırsak eserdeki olayların anlatımı biraz somuttur, yani Suli Faqih 4800 beyitlik eserinde olayları biraz daha geniş anlatmaktadır. Her iki klasik şairin eserinde "Bismillahir-rahmanir-rahim" ile başlayan kısım, Yûsif'in tasvirini içermektedir. Daha sonra başından geçen hikâyeler belli başlıklar altında verilmiştir. Unutulmamalıdır ki,

Suli Faqih'in eserindeki olay sırası ve bölüm adları, Mustafa Zarir'in sıra numaralı meclis adları ile aynı değildir. Yani Suli Faqih başlıkta "meclis" kelimesini verse de, sıra sayısı ile değil, mesela, “Məclisi-əvvəli-Züleyxa doxtər”, “Məclisi-salisi-Züleyxa doxtər”, “Məclisi-salisi-Züleyxa doxtər”, “Məclisi-şərabdar” vb. başlıkta veriyor.

"Yusuf ve Züleyha" ismine hitap eden klasik Çağatay şairi Durbek'in eseri de ilgi çekicidir. Durbek'in eseri, olayların geçtiği yerin ve şairin düştüğü ortamın tüm açıklığıyla verildiği "“Kitob nazmining ibtidosi " başlıklı giriş bölümüyle başlamaktadır, yani motifler referanslara dayanmakla birlikte eserde şairin yaşadığı gerçek olaylar da anlatılmaktadır. Tarihe bakacak olursak, ünlü özbek şairi Durbek'in "Yusuf ile Züleyha" şiirinin tam da Orta Asya halklarının hayatındaki tarihi çalkantıların olduğu bir dönemde yazıldığını görürüz.

Mustafa Zarir'in "Yusuf Hikâyesi"nde klasik bir şiir türü olan gazellere de rastlanır. Bu gazellerde kahramanların içlerindeki duygu, hiss ve heyecanları şiirsel renklerle anlatılır. Eserin yapısında meclislerde geçen bölümlerin başlıkları her birinde aynı değildir. Yani VI. mecliste anlatılan olaylar, alt başlıklara bölünmeden genel olarak tek başlıkta anlatılıyor (Zerir, 2006: 82-93; 26 -109-100 ,1396: آثار کالسیک آذربایجان). Ancak Türk bilim adamı Leyla Karahan'ın çalışmasında VI. mecliste "Şi`ri İbni Yamin Be-Fürkat-i Yusuf Aleyhi`s-Selam", Mesnevi", "Nağme`i Nüvişten-i Yakub Be-Yusuf" ", "Cevab- Daden`i Yusuf Be-Ya`kub diye verilen bir alt başlık vardır" (Leyla, 1996: 252-273). VII. ve VIII. meclislerde de benzer durumları görmek mümkündür. Kanaatimizce nüsha farklılıklarından dolayı eser bu şekilde verilmiştir. Bazen kusurlu kopyalar, bir çalışmanın tam olarak tanımlanmasını ve analiz edilmesini engeller. Bu nedenledir ki, klasik el yazmaları araştırma konusu olarak defalarca incelenir ve her defasında yeni bir şey elde edilir.

Karşılaştırdığımız üç eserde de meclislerde anlatılan olaylar ve hikâyeler zaman-zaman örtüşse de tasvir edilen imgelerin eserlerdeki yerleri farklı görünmektedir. Örneğin Mustafa Zarir, eserinde daha çok Züleyha imgesine atıfta bulunur. Bunun ispatı olarak III. meclisi gösterebiliriz. Burada şair, (mesnevilerin varlığına rağmen) tüm meclisi "Şeyri Züleyha" üzerine kurar, yani meclis onunla başlar ve onunla biter. Ancak özbek şairi Durbek'in eserinde Züleyha aktif bir karakter olarak değil, epizodik bir karakter olarak sunulur. Mesnevide Züleyha, Yusif'i sadece bir kez rüyasında görür ve ona âşık olur. Züleyha'nın rüyası, " “Mag‘rib padshohining qizi Zulayxo degan hazrati Yusufni tushida ko‘rgoni” başlıklı bölümde ayrıntılı olarak anlatılmaktadır.

Konunun kaynağı olan ve 111 ayetten oluşan Kur'an-ı Kerim'in 12. suresinde, Yusuf ile ilgili bazı bölümleri Mustafa Zarir'in şiirsel renklerle bezeli "Yusuf Hikâyesi" adlı eserinde de aynı şekilde görebiliriz. Çalışmaya dahil ettiğimiz eserdeki Züleyha karakteri ile Kur'an-ı Kerim'deki Züleyha karakteri ile Yusuf'a karşı tavrı tamamen örtüşmektedir. Ancak eserde anlatılan bazı olaylar, Mustafa Zarir'in şiirsel becerisi sayesinde hayata geçirilmiştir. Ayrıca Yusuf ile Züleyha arasındaki hadiselerin (Züleyha'nın Yusif'e iftira etmesi, kadınların elini bıçakla kesmesi, dili olmayan çocuğun şahitliği vb.) Kutsal Kitap'ın 12. suresinin 23. ayetten 35. ayetine kadar sıra ile verildiyini söylemeliyiz. Bundan sonra son ayete kadar Züleyha ismine bir daha rastlanmaz. Yusuf qissasının bir başka bölümlerinde - Yusuf'un Yakup'un gözlerini aydınlatan gömleği, gerçek rüyalar ve bunların yorumu, kardeşlerinin Yusif'e ihanet edip onu kuyuya atması, Yusif'in düşük fiyata satılması, Züleyha'nın Yusif'in gömleğini yırtması (chaki-giriban)), ves. Doğu edebiyatındaki bir takım mistik kavramların sanatsal tasavvurunun mecazi anlatımlarının ve sembolik sözlerinin de temelini oluşturmuştur (Aida, 67).

Mustafa Zarir'in "Yusuf Hikâyesi" adlı eserinde anlatılan diğer karakterlerden bazıları da Kur'an-ı Kerim'de geçen isimlerle örtüşmektedir. Örneğin Kur'an'da Yakup, İbrahim, İshak, Bin Yemin, Rubil, Şam'un gibi şahıs isimlerinin yanı sıra Medyen, Misir gibi yer isimleri de

verilmektedir (Bünyadov, Z.M., Mammadaliyev, V.M., 2013: 234-247). Mustafa Zerir kıssasında, yukarıda zikredilen isimlerin yanı sıra Malik ibn Dogar, Dadan, Salun, Lavi, Bashir, İmran, İbn Abbas, Alyun ve diğerleri ile Mekke ve Medine gibi yerler anlatılmaktadır.

Gazi Zarir'in eserini aynı adlı diğer eserlerden ayıran özelliklerden biri de ilginç olayların anlatılmasıdır. Böyle ilginç hikayelerden birini anlatalım. Yusuf doğduktan sonra annesiz kaldı ve bebeğin anne sütüne ihtiyacı olduğu için Yakub, Yusuf`a bakması için bir hizmetçi satın almak zorunda kaldı. Hizmetçinin bir oğlu olur ve ikisine aynı anda yetecek kadar süt olmadığı için Yakub, hizmetçinin oğlunu başkasına satar. Buna üzülen anne, Yakup'a şöyle der:

nite kim mahrum kılduŋ sen beni

satdura oğlancuğuŋı ol ğani

kim hacet kapusı açukdı meger

haceti oldı kabul iy mu`teber

gel sınuk göŋülden öziŋi sakın

kim sınuk göŋül bilür taŋrı hakın (Leyla, 1995: 137-138)

Burada gönül ateşi hissedilir ve karşı tarafın bu ateşi hissetme arzusuyla anlatılan epizodik görüntü tek kelimeyle küfür eder. Niyet kapıları açık olduğu için yapılan dua kabul olur ve bu olaydan sonra Yûsuf'un başı derde girer.

Kuran-ı Kerim'de niyet kapısı açıkken duaların kabul olacağına dair ayetler vardır. Nitekim Allah, kutsal kitabında insanları duaya çağırmakta ve duaların kabul edileceğini bildirmektedir:

"(Ey Allah'ın Resulü!) Kullarım sana beni sorarlarsa, ben (onlara) yakınım deyin. Dua edenin ve Bana dua edenin duasını kabul edeceğim. Onlar da Benim çağrıma icabet etsinler ve Bana iman etsinler. Böylece belki doğru yola ulaşırlar." (Bakara, 186. ayet)

"Rabbin dedi ki: "Bana dua edin, dualarınızı kabul edeyim! (Beni arayın, size yetişeyim veya yalnız Bana ibadet edin, mükafatını ben vereyim!) Kibirlerinde Bana ibadet etmeyenler, zillet olarak Cehenneme girerler!" (Mümin Suresi, 60. ayet)

Mustafa Zarir'in "Yusuf Hikâyesi " adlı eserinde de kutsal kitabın vahyini ve faziletini anlatır. Bu kısım Kuran kıssasında da şöyle geçer:

taŋrı kur`anda beyan kıldı meger

kim 'arab dilince iy şah-i beşer

viribidüm sana kur`an iy habib

ta ki kavmuŋ bile bula hem nasib (Leyla, 1995: 141)

"Ey Mekkeliler! Biz onu (anlamı) anlayasınız diye Arapça bir Kur'an olarak indirdik." Gerçi siz ilk başta farkında değildiniz" (Bünyadov, Z.M., Mammadaliyev, V.M. 2013: 234)

Mustafa Zarir'in mesnevisinde bu tür açıklamalara sıklıkla rastlanır.

SONUÇ

Yusuf ile ilgili hikâyeler Azerbaycan edebiyatında en çok işlenen konulardan biridir. 13.-14. yüzyıllarda ağırlıklı olarak Doğu Anadolu edebî çevresi olarak adlandırılan çevrede bu konuda yazılan ilginç ve özgün eserlerin hem üslup hem de felsefi açıdan araştırma için değerli bilgiler içeren zanaatkarlık örnekleri olarak değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir. Bu dönemde yazılan örneklere baktığımızda, klasik sanatçıların her birinin amaç ve hayallerine daha yakın olan belirli yönleri kullandığını görebiliriz.

Mustafa Zarir, "Yusuf Hikâyesi" eserindeki olayları, dilin kanunlarından sapmadan, sade bir dille, kolayca anlaşılır bir dille anlatmış ve inandırıcı, gerçek bir yaşam olayı oluşturmuştur. Gazi Zarir'in "Yusuf Hikâyesi" adlı eseri tercüme olmayıp, herhangi bir resimleme ve kopyalama izi yoktur. Basitçe her bir karaktere uygun kelime ve ifadeler kullanılarak olaylar sıralanmış ve dili ile diyalog gerçek bir sahneye dönüşmüştür. Şair, Yusuf'un şahsında doğruluk, dürüstlük, saflık, sabır, nezaket ve diğer olumlu insani nitelikler adamını yoğunlaştırır.

Anadolu ortamında yetişen Suli Faqih ile Çağatay edebiyatında yeri olan Durbek'in kaleme aldığı "Yusuf ve başına gelen hikâyeler", araştırmaya dahil edilen Gazi Zarir'in mesnevisi ile karşılaştırılmıştır. Her üç eserin de farklı şairlerin kalemine ait olmasına rağmen konunun kaynağının Kur'an olduğu sonucuna varmak mümkündür. Eserlerde anlatılan olaylarda bir takım görüntüler üst üste gelse de bambaşka yönler dikkat çekiyor. Züleyha'ya hitaben Suli Faqih ve Mustafa Zarir'in eserlerinde geniş olmasına rağmen, Durbek'te özeldir. Her üç eserde anlatılanlar arasındaki fark, yaratıcı şairin eğitiminden, yetiştiği çevreden ve en çok da sanatsal becerilerinden kaynaklanmaktadır.

Azerbaycan-Türk dilinde en mükemmel eseri sayılan Gazi Zarir'in bu hikâyesi, Kur'an motiflerinden sayesinde "ipe dizilmiş inci gibi" sözünün büyüsünden doğan zanaatkarlığın en değerli örneğidir. Klâsik sözlerin ustası, dünya ışığından mahrum olmasına rağmen, Doğu Anadolu'nun edebî ortamından böylesine kıymetli eserler kaleme almış ve yaratmıştır.

KAYNAKÇA

Kaynak Eserler

Leyla, K. (1995). Erzurumlu Darir. İstanbul.

Zarir, M. (2006). Yusuf ve Züleyha. Bakü.

قاضی مصطفی ضریر یوسف و زلیخا26 تبریز: آثار کالسیک آذربایجان : 1397 –

Araştırma Eserleri

Lamiya, R. (2015). Divan edebiyatının iki hecv şairi. Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Nizami Gencevi'nin adını taşıyan Edebiyat Enstitüsü'nün bilimsel çalışmaları. "Edebiyat Koleksiyonu" Sayı 1. Bakü

Bünyadov, Z.M, Mammadaliyev, V.M. (2013). Kur'an-ı Kerim ve Azerice tercümesi. Bakü.

Aida, G. XIV-XVI. yüzyıl Azerbaycan edebiyatının ideolojik ve sanatsal kaynaklarından biri olan Kur'an kıssaları (Gazi Burhaneddin, Nesimi, Hatai ve Fuzuli'nin kendi dillerindeki eserlerinden hareketle) http://www.anl.az/el/Kitab/2019/01/cd/2001-14.pdf

THE MAIN IDEAS OF COGNITIVE PSYCHOLOGY

Elmira Alieva Eyyub

Dr. Azerbaijan University of Languages

Abstract

The subject of cognitive psychology is all cognitive processes from sensations and perceptions to attention, memory, thinking, imagination, speech. It studies how people get information about the world, what a person's ideas about this information are, how it is stored in memory, converted into knowledge, and how this knowledge affects human behavior. The methods of cognitive psychology are mainly experiment, observation.

The name "cognitive psychology" comes from the English, cognition - knowledge. This approach developed in the 1960s. 20th century returns psychology to the theme of the early stages, when the main problem was the problem of cognition, and the central concept was the concept of "mind".

Significant predecessors of cognitive psychology were: Wundt and the structuralists, who experimentally studied sensory processes; American functionalists, who were looking for answers to the question of how the psyche helps to adapt to reality; Gestaltists who studied the structure of the problem field, problems of perception and thinking; representatives of the Würzburg school, who for the first time began an experimental study of the process of thinking.

The most important figure in this series is that of the Swiss psychologist Jean Piaget (1896-1980). Piaget, a biologist by training, began researching children's thinking in the 1920s. 20th century

Working as an assistant in the psychological laboratory at the Sorbonne under the supervision of A. Wiene and testing the intelligence of children using the "metric scale of intellectual development", young Piaget (Fig. 10.19) drew attention not to success, but to typical mistakes that children of a certain age make, answering test questions.

Another representative of cognitive psychology is George Miller (1920-2012), who started out as a specialist in speech communication and then, together with Jerome Bruner, created the center for cognitive research at Harvard University. Miller was engaged in computer modeling of the process of thinking, information theory and the use of statistical methods to study the learning process.

So cognitive psychology is a field of psychology, that studies the processes of cognition in humans. In the English-language literature, the term cognitive sciences is more accepted, denoting a complex of areas of cognition and thinking research, which, in addition to psychology, includes cybernetics, computer science, some areas of logic, as well as a number of areas of philosophy of consciousness.

Cognitive psychology studies how people receive information about the world, how this information is presented by a person, how it is stored in memory and transformed into knowledge, and how this knowledge affects our attention and behavior.

Cognitive psychology covers the entire range of psychological processes - from sensations to perception, pattern recognition, attention, learning, memory, concept formation, thinking, imagination, memorization, language, emotions and developmental processes; it covers all kinds of areas of behavior.

Key words: imagination, recognition, concept formation, psychological processes.

ÖRGÜTSEL SESSİZLİĞİN BİLGİ UÇURMAYA ETKİSİ: SAĞLIK ÇALIŞANLARI AÇISINDAN BİR İNCELEME

THE EFFECT OF ORGANIZATIONAL SILENCE ON WHISTLEBLOWING: A REVIEW FROM HEALTHCARE PROFESSIONALS

Dr. Gökten ÖNGEL

İstanbul Eğitim ve Araştırma Hastanesi

ORCID No: 0000-0002-4165-3601

ÖZET

Sağlık sektöründe çalışanların kurum hakkındaki görüşleri insan sağlığı ve sağlık sisteminin sürdürülebilir olması açısından önemlidir. Çalışanların görüşlerini saklaması, yani sessiz kalmaları kurumlar ve sağlık sistemi açısından bazı durumlarda olumsuzluk yaratabilir. Çalışanlar olumsuzluk hakkında görüş bildiremedikleri durumda bilgi uçurma davranışlarında bulunabilirler. Bu araştırmanın amacı sağlık sektöründeki çalışanların örgütsel sessizliklerinin bilgi uçurma davranışına etkisinin tespit edilmesidir. Araştırma sonucunda elde edilecek olan bulguların sağlık sektöründe çalışanların sessizlikleri ve bilgi uçurma davranışları hakkındaki karmaşık alanyazına katkı sunması beklenmektedir. Araştırma İstanbul ilindeki özel sağlık kuruluşlarında görevli olan 454 sağlık personeli ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada örnekleminin belirlenmesinde basit tesadüfi örnekleme tekniği kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 25 paket programı kullanılmıştır. Analizler sonucunda sağlık çalışanlarının kabullenici sessizlik davranışlarının içsel bilgi uçurmayı azalttığı tespit edilmiştir. Diğer yandan kabullenici sessizliğin dışsal bilgi uçurmayı azalttığı tespit edilmiştir. Son olarak korunmacı sessizliğin ise dışsal bilgi uçurmayı arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Yani sağlık çalışanlarının kabullenici sessizlik davranışları bilgi uçurmayı engellerken, korunmacı sessizlik davranışları dış kanallara bilgi uçurmayı arttırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bilgi uçurma, Örgütsel Sessizlik, Sağlık Çalışanları.

ABSTRACT

The opinions of the employees in the health sector about the institution are important in terms of human health and the sustainability of the health system. In some cases, employees' hiding their opinions, that is, their silence, may negatively affect institutions and the health system. Employees may whistleblow when they cannot express their opinion about the negativity. This research aims to determine the effect of organizational silence of employees in the health sector on whistleblowing behavior. It is expected that the findings to be obtained as a result of the research will contribute to the complex literature about the silence and whistleblowing behaviors of employees in the health sector. The research was carried out with 454 health workers in private health institutions in Istanbul. A simple random sampling technique was used to determine the sample in the study. SPSS 25 package program was used in the analysis of the data. As a result of the analysis, it was determined that accepting the silence of healthcare professionals reduces internal whistleblowing. On the other hand, it has been determined that accepting silence reduces external whistleblowing. Finally, it was concluded that protective silence increased external whistleblowing. In other words, while the accepting

silence behaviors of healthcare professionals prevent whistleblowing, protective silence behaviors increase whistleblowing through external channels.

Keywords: Whistleblowing, Organizational Silence, Health Workers.

GİRİŞ

Örgütlerde olumsuz durumlar hakkında bilgi vermek örgütlerdeki yanlışların düzeltilmesi açısından önemlidir. Özellikle bir örgütteki yanlış uygulamalar hakkında bilgi akışı sağlamak olarak bilinen bilgi uçurmanın kurum içindeki ve kurum dışındaki paydaşlara aktarılması şeffaflığın sağlanması açısından da önemlidir. Ancak bilgi uçurma birçok nedenden dolayı (örn; Seifert vd. 2010; Suyatno vd. 2017; Ekpenyong vd. 2020) gerçekleşemeyen bir süreçtir.

Bilgi uçurmayı engelleyen faktörlerden birisi örgütsel sessizliktir. Örgütsel sessizlik, çalışanların örgüt içindeki olaylar karşısında görüş bildirmekten kaçınmasını ifade eder. Bazı araştırmalar sessizlik ve bilgi uçurmayı ikili bir yapı olarak görse de (Teo ve Caspersz, 2011; Iwai vd. 2021) örgütsel sessizlik ve bilgi uçurma birbirlerinin tersini ifade eden kavramlar değillerdir. Aksine örgütsel sessizlik bir noktada bilgi uçurma davranışını engelleyen bir tutumu ifade etmek için kullanılmaktadır (örn; Mannion ve Davies, 2015; Köylüoğlu vd. 2015).

Sağlık sektörü özelinde düşünüldüğünde, sağlık alanındaki olumsuz uygulamaların konuşulması, iç ve dış paydaşlara duyurulması, hataların azaltılması, şeffaflığın sağlanması ve sürecin kaliteli hale gelmesini sağlayabilir. Ancak sessizlik, bilgi uçurma karşısında büyük bir engel oluşturmaktadır. Çalışanların korunma, kurumu koruma ya da kaçınmacı eğilimleri bilgi uçurma niyetini azaltabilir (Köylüoğlu vd. 2015; Moore ve McAuliffe, 2010).

Örgütsel sessizliğin bilgi uçurmayı engellemesi hakkındaki alanyazın oldukça kısıtlıdır. Hangi sessizlik türlerinin bilgi uçurmayı etkilediği hakkındaki bilgi kapasitesini genişletebilmek amacıyla bu araştırmada "örgütsel sessizliğin bilgi uçurmaya etkisini" tespit edilmeye çalışılmaktadır.

Araştırma bulguları örgütsel sessizliğin sağlık sektöründeki çalışanların bilgi uçurma eğilimlerini nasıl etkidiğini gösterme, korunmacı, korumacı ve kabullenici sessizlerin bilgi uçurma eğilimlerini gösterme açısından önemlidir. Araştırmada öncelikle bilgi uçurma ve örgütsel sessizlik kavramları sunulmakta, sonrasında kavramlar arası ilişkilere bağlı olarak hipotez geliştirme kısmı sunulmaktadır. Sonrasında araştırmanın metodu ve bulguları sunulmaktadır. Son olarak araştırma sonuç, tartışma ve öneri bölümü ile sonlandırılmaktadır.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Örgütsel Sessizlik

Literatürde Morisson ve Milliken tarafından (2000) "bir tehlikenin gelişimini engelleyen kolektif bir olgu ve örgütsel değişim ve gelişimi engelleyen çoğulcu bir organizasyon" şeklinde tanımlanan örgütsel sessizlik (ÖS) çok eski olmayan kavramlardan biri olarak ifade edilebilir. Tangirala ve Ramanujam (2008) bunu "önemli durum, sorun veya olayları başkalarıyla paylaşmamak ve işletme veya kuruluşların çalışanları için kendilerine saklamak" olarak tanımlamışlardır. Sosyal mübadele teorisi bağlamında, örgütsel sessizlik, eşitlikçi bir sosyal değişim ilişkisine sahip olunmadığında ortaya çıkan önemli bir örgütsel davranış sorunudur (Acaray ve Akturan, 2015). Pinder ve Harlos (2001) çalışanların aslında örgütsel isleyişi değiştirebilme kapasitesine sahip olmalarına rağmen davranışsal, bilişsel ve/veya duyuşsal olarak değerlendirip doğru bildiklerini dile getirmemelerini örgütsel sessizlik olarak tanımlamaktadırlar (Kalay vd., 2014).

Sessizlik davranışı bazı araştırmalarda bireysel olarak ele alınırken, genellikle bireylerin birbirine bağlı olarak karşılıklı etkilendikleri sinerjik bir davranış şeklinde örgüt düzeyinde meydana geldiği iddia edilmektedir. Sessizlik bu şekilde kolektif olarak değerlendirildiğinde iklim halini alabilmektedir. Ağırlıklı olarak aşağıdan yukarıya doğru sessiz kalma davranışı üzerine odaklanmasına karşın yönü yukarıdan aşağıya veya aynı düzlemdeki çalışanlar arasında da olabilir (Alparaslan ve Kayalar, 2012).

Sessizlik davranış haline birçok araştırmacı bireysel açılardan bakarken, birçoğu da bu davranış halinin örgütsel düzlemde sinerjik (bireylerin birbirine bağlı olarak karşılıklı etkilendikleri) bir davranış olduğunu iddia etmiştir. Çalışanların kolektif olarak sergiledikleri bir davranış olarak düşünüldüğü için bir iklim halini alabilmektedir (Alparslan ve Kayalar, 2012). Pek çok örgütte, örgütsel sessizlik olarak adlandırılan, potansiyel problemler veya konular hakkında çalışanların yaygın olarak bilgi saklamasına neden olan güçlü eğilimler vardır. Örgütsel sessizliği oluşturan faktörler (1) Üst yönetim ekibi özellikleri, (2) Örgütsel ve çevresel özellikler, (3) Çalışan etkileşimini etkileyen, (4) Yönetsel inanç, (5) Örgütsel yapılar ve politikalar, (6) yönetimin olumsuz geri bildirim korkusu ve (7) Demografik farklılıklardır (Bagheri vd. 2012).

Örgütlerde çalışanların kabullenici, korunma amaçlı ve koruma amaçlı sessizlikleri ile ilgili üç yaygın yapı bulunmaktadır. Kabullenici sessizlik "çalışanların olaylar veya sorunlar karşısında ortaya çıkan durumlara rıza göstermesi ve herhangi bir fikir beyan etmemesi" olarak ifade edilmektedir (Pinder ve Harlos, 2001; Öztürk, 2019). Korunmacı sessizlik "tepkilerden korkulmasından kaynaklı bilgi, fikir ve görüşlerini saklanması" (Dyne vd. 2003; Öztürk, 2019) olarak tanımlanmaktadır. Koruma amaçlı sessizlik "işle ilgili fikir, bilgi ve görüşlerin, diğer kişilerin ya da örgütün yararını gözetme amacıyla gizlemek olarak ifade etmek mümkündür (Dyne vd. 2003; Üçok ve Torun, 2015).

1.2. Bilgi Uçurma

Bilgi uçurma (Muhbirlik-whistleblowing) gerekli düzeltici önlemlerin uygulanmasını sağlamak amacıyla bir örgütteki ahlak dışı/yasadışı olay, tutum, davranış ve faaliyetlerin çalışanlar tarafından açığa çıkarılması olarak tanımlanan öznel bir ahlaki kavramdır. Bilgi uçurmanın önemi kısmen kamu yararına yaptığı vurgudan kaynaklanmaktadır. Kamu yararı söz konusu olduğunda, genel çıkarlar öne çıkarken kurumsal ve bireysel çıkarlar ikincil önemdedir. İnsanlar ihbar sürecinde tehdit ve benzeri sorunlarla karşılaşabilirler (Köylüoğlu vd. 2015). Muhbirlik (bilgi uçurma) ile ilgili olarak Türkçe kavramsallaştırma söz konusu olduğunda literatürde bilgi uçurma, bilgi ifşası, olumsuz durumları ifşa etme, açığa çıkarma gibi şekillerde kullanıldığı görülmektedir (Cemaloğlu ve Akyürek, 2017).

İçsel-dışsal, kimliği belli olan-kimliği belli olmayan (anonim), resmi-resmi olmayan şekilde üç farklı yaklaşımla ele alınan ihbarcılık en sade şekilde örgütte yapılan hataların bunları engelleyebilecek kişi ve kurumlara raporlanması olarak ifade edilebilir (Candan ve Kaya, 2016). İçsel-dışsal (dahili ve harici), bir çalışanın kuruluş içinden veya dışından birine bilgi sağlamasına dayanmaktadır. İçsel bilgi uçurma, çalışanın yanlışı bir amire veya kuruluş içinde yanlışı düzeltebilecek başka birine (bu kişinin yanlışı düzeltmek için resmi sorumluluğu olsun veya olmasın) bildirmesidir. Dışsal bilgi uçurma, yanlışı düzeltmek için gerekli güce sahip olduğuna inanılan dış kurumlara bildirmektir (Park vd., 2008). Rorthschild ve Miethe (1999) ve Dworkin ve Baucus (1998) dışsal ihbarcılığın içsel ihbarcılığa göre daha etkili olduğunu savunmaktadırlar.

1.3. Kavramlar Arası İlişkiler ve Hipotez Geliştirme

Park ve Keil (2009) bilişim sektöründe sessizlik ve bilgi uçurmanın projelerin başarılarına etkisini tespit etmek için gerçekleştirdikleri araştırmada çalışanlar ve üst düzey yöneticiler

arasındaki örgütsel yapıların/politikaların, yönetim uygulamalarının ve demografik farklılığın derecesinin nasıl bir sessizlik ortamı yarattığını ve bu iklimin sırasıyla bireyin rapor verme isteğini nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Sonuçlar, her üç tür faktörün de bir sessizlik ortamına katkıda bulunduğunu ve bilgi uçurma isteği üzerinde hem doğrudan hem de dolaylı etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Nikharam vd. (2012) İran'da çalışan öğretim üyeleri ve memurları örneklem alarak gerçekleştirdikleri çalışmalarında araştırmada örgütsel bağlılık ve örgütsel sessizliğin nasıl farklılaştığı tespit edilmiştir.

Araştırma bulgularına göre sessizlik iklimi ile çalışan sessizlik davranışı ve örgütsel bağlılık arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Sonuçlar, memurlar arasında örgütsel sessizlik iklimi algısının daha güçlü olmasına rağmen, öğretim üyelerine yönelik örgütsel bağlılık miktarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Tayfun ve Çatır (2013) hemşirelerden veri toplayarak gerçekleştirdikleri çalışmalarında kabullenici sessizlik, korumacı sessizlik ve korumacı sessizlikle çalışanların performansı arasında negatif yönlü bir ilişki saptamışlardır. Fard ve Karimi (2015) ise yaptıkları çalışma sonucunda, örgütsel güvenin örgütsel sessizlik ile ters ve anlamlı, iş tatmini ve örgütsel bağlılık ile pozitif ve anlamlı bir ilişkiye sahip olduğunu göstermiştir. Köylüoğlu vd. (2015) Konya ilindeki 251 öğretmen ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında toplam bilgi uçurma davranışı söz konusu olduğunda kadın ve erkekler arasında anlamlı bir fark olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin içsel bilgi uçurması arttıkça yöneticilerden kaynaklanan sessizliklerinin de arttığı görülmektedir.

Candan ve Kaya (2016) maliye çalışanlarının örneklem olduğu çalışmalarında katılımcıların orta düzeyde dışsal bilgi uçurma, yüksek düzeyde içsel bilgi uçurma ve düşük düzeyde sessizlik eğiliminde olduklarını tespit etmişlerdir. Ayrıca yaş ile içsel bilgi uçurma arasında zayıf, eğitim durumu ile sessizlik arasında orta, eğitim durumu ile örgütsel ödüller ve iş koşulları algıları arasında zayıf, hizmet süresi ve içsel ihbarcılık arasında zayıf ve negatif ilişkiler olduğunu belirlenmiştir.

Harmancı Seren vd. (2018) kamu hastanelerinde hasta bakım ve tedavisini yürüten hekim ve hemşirelerin işlerinde sessiz kalmalarının altında yatan nedenleri ve bu sessizliğin sonuçları hakkında bir araştırma yapmışlardır. Bulgulara göre örgütsel politikalar, prosedürler, süreçler ve yönetsel yetersizliklerle ilgili "idari ve örgütsel konuların", sağlık kuruluşlarında hem hekimlerin hem de hemşirelerin sessiz kalma sebeplerinin başında geldiğini göstermektedir. Hemşireler ve doktorlar idari sorunlar konusunda sessiz kalmayı tercih ederlerken; hekimlerin aksine hemşireler de "izolasyon korkusu" nedeniyle susmayı tercih etmektedirler.

Akoğlan Kozak ve Şahin (2018) ise turizm sektöründe bilgi uçurma davranışının bireysel ve örgütsel eğilim, örgüt içi iletişim, işini kaybetme korkusu ve çevresel duyarlılıklara göre ortaya çıktığını belirtmektedirler. Topgül (2018) çalışmasında, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, görev sürelerinin bilgi uçurma eğiliminde anlamlı bir farklılık meydana getirdiğini tespit etmiştir.

Alper ve Erdem (2021) öğretmenlerin örgütsel sessizlikleri ve bilgi uçurma eğilimleri arasındaki ilişkileri tespit etmek için yaptıkları araştırmada "örgütsel sessizlik" ile "bilgi uçurma" arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Alanyazında yer alan çalışmaların sonuçları incelendiğinde, korumacı sessizliğin dışsal bilgi uçurmayı ve içsel bilgi uçurmayı azaltması beklenebilir. Korunmacı sessizliğin içsel baskılardan dolayı içsel bilgi uçurmayı azaltması, dışsal bilgi uçurmayı arttırması beklenir. Diğer yandan çalışanların sorunları dile getirmenin fayda sağlamayacağı düşüncesine sahip

olacaklarından onların içsel ve dışsal bilgi uçurma eğilimleri azalacaktır. Yani çalışanların kabullenici sessizlikleri arttıkça bilgi uçurma eğilimleri de azalacaktır.

H_1: Korumacı sessizlik dışsal bilgi uçurmayı negatif yönde etkiler.

H_2: Korumacı sessizlik içsel bilgi uçurmayı negatif yönde etkiler.

H_3: Korunmacı sessizlik dışsal bilgi uçurmayı pozitif yönde etkiler.

H_4: Korunmacı sessizlik içsel bilgi uçurmayı negatif yönde etkiler.

H_5: Kabullenici sessizlik dışsal bilgi uçurmayı negatif yönde etkiler.

H_6: Kabullenici sessizlik içsel bilgi uçurmayı negatif yönde etkiler.

2. Araştırmanın Metodu ve Bulguları

2.1. Amaç ve Önem

Örgütsel sessizliğin bilgi uçurmayı engellemesi hakkındaki alanyazın oldukça kısıtlıdır. Sağlık çalışanlarının hatalı ya da olumsuz uygulamaları kurum içindeki yetkililere ya da kurum dışındaki yetkililere duyurmaları olumsuzlukların giderilmesi açısından önemlidir. Ancak birçok sebepten dolayı çalışanlar sessiz kalmayı tercih edebilir ve bilgi uçurma eğiliminde olmayabilirler. Bu nedenle araştırmanın amacı "örgütsel sessizliğin bilgi uçurmaya etkisini" tespit etmek olarak belirlenmiştir. Böylece sessizlik türlerinin bilgi uçurma eğilimini nasıl etkilediği tespit edilebilir ve sağlık çalışanlarının tutumları öngörülebilir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak için anket formu kullanılmıştır. Anket formu üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde örgütsel sessizlik ölçeği yer almıştır. Örgütsel sessizlik ölçeği 15 madde ve 3 boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte korumacı, kabullenici ve korumacı sessizlik boyutları yer almaktadır. Her bir boyutta 5 madde yer almaktadır. Ölçeğin orijinal formu Dyne vd. (2003) tarafından oluşturulmuştur. Örgütsel sessizlik ölçeğinin Türkçe formu ise Alper ve Erdem (2021)'in çalışmasından alınmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde Park ve Keil (2009) tarafından oluşturulan bilgi uçurma ölçeği kullanılmıştır. Bilgi uçurma ölçeğinin Türkçe formu ise Alper ve Erdem (2021)'in çalışmasından alınmıştır. Bilgi uçurma ölçeği 6 madde ve 2 boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte içsel ve dışsal bilgi uçurma boyutları yar almaktadır. Her boyut 3'er maddeden oluşmaktadır. Anket formunun üçüncü bölümünde ise katılımcıların demografik özelliklerini tespit etmek için oluşturulmuş dört adet tanımlayıcı soru yer almıştır.

2.3. Örneklem ve Örnekleme Süreci

Araştırmanın evreni İstanbul ilindeki sağlık kuruluşlarında görevli sağlık çalışanlarından oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise İstanbul ilindeki kamuya ait bir sağlık kuruluşunda görevli olan sağlık personellerinden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleminin belirlenmesinde basit tesadüfi örneklem tekniği kullanılmıştır. Basit tesadüfi örneklem tekniğinin seçilmesi ile örneklemde yer alan tüm katılımcıların araştırmada yer alma şansları eşit olmuştur (Hair vd. 2014).

Araştırma İstanbul ilindeki özel sağlık kuruluşlarında görevli olan 454 sağlık personeli ile gerçekleştirilmiştir. Kamu sağlık kuruluşunda yer alan yaklaşık 1200 sağlık personeline anket formu dağıtılmıştır. Anket formlarından 488 tanesine olumlu dönüş alınmıştır. 34 anket formunun uygun doldurulmadığı* tespit edildiğinden, bu anket formları araştırmada kullanılmamıştır. Böylece araştırmanın örneklemi 454 olarak gerçekleşmiştir. Örneklem sayısının belirlenmesinde Kurtuluş (2011) tarafından önerilen örneklem belirleme prosedürü

izlenmiştir. Büyük popülasyonlarda 384 kişiye ulaşılması yeterli görüldüğünden örneklem sayısı daha fazla arttırılmamıştır.

Araştırmanın örnekleminde yer alan sağlık çalışanları %43'ü kadın, %57'si erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların %48'i 21-30 yaş arasındaki, %38,8'i 31-40 yaş arasındaki, %13,2'si 41 yaş ve üzerindeki kişilerden oluşmaktadır. Katılımcıların %51,5'i evli, %48,5'i bekarlardan oluşmaktadır. Katılımcıların %19,2'sinin idari görevi bulunurken, %80,2'sinin idari görevi bulunmamaktadır.

2.4. Araştırmanın Modeli

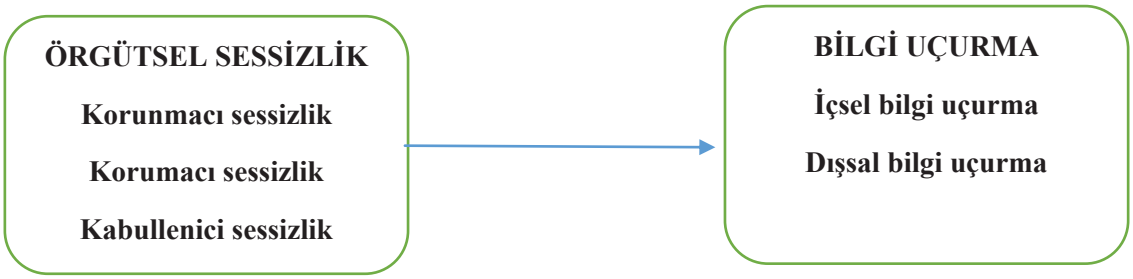

Şekil 1. Araştırmanın kavramsal modeli

Sağlık çalışanlarının örgütsel sessizliklerinin bilgi uçurma eğilimlerini nasıl etkilediğini gösteren kavramsal model şekil 1'de yer almaktadır. Örgütsel sessizlik bağımsız değişken, bilgi uçurma ise bağımlı değişkeni temsil etmektedir.

2.5. Araştırmanın Bulguları

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde SPSS 25 paket programı kullanılmıştır. Verilerin uygunluğu kontrol edildikten sonra, faktör analizi, güvenilirlik analizi, tanımlayıcı istatistikler, korelasyon analizi ve regresyon analizi yapılmıştır. Faktör analizi ve güvenilirlik analizinin sonuçlarının değerlendirilmesinde alanyazında sıkça kullanılan ve Hair vd. (2014) tarafından sunulan eşik değerleri kullanılmıştır. Bu değerler; KMO değeri; >0,60-0,70, Bartlett's küresellik testi; p<0,05, açıklanan toplam varyans; >60%, Cronbach's Alpha katsayısı; >0,60-0,70 şeklindedir.

Tablo 1. Faktör ve güvenilirlik analizi sonuçları

KMO and Bartlett's Test		**Örgütsel sessizlik**	**Bilgi uçurma**
KMO örneklem yeterliği.		,838	,686
Bartlett Testi	Ki-kare	2702,108	1710,789
	Sd.	66	15
	Sig.	,000	,000
Açıklanan varyans		Korumacı sessizlik = 23,674	Dışsal bilgi uçurma=41,805
		Kabullenici sessizlik = 22,790	İçsel bilgi uçurma=40,166
		Korunmacı sessizlik = 18,286	-
		Açıklanan toplam varyans = 64,750	Açıklanan toplam varyans = 81,971
Güvenilirlik analizi	Cronbach's Alpha katsayısı	0,889	0,770
	Madde sayısı	12	6

Örgütsel sessizlik ve bilgi uçurma ölçeklerinin faktör ve güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 1'de sunulmaktadır. KMO değerleri incelendiğinde örgütsel sessizlik ölçeği için 0,838, bilgi uçurma ölçeği için 0,686 olduğu görülmektedir. Bartlett testi her iki ölçüm aracı için de anlamlıdır. Açıklanan toplam varyans örgütsel sessizlik ölçeği için %64,75, bilgi uçurma ölçeği için %81,97'dir. Güvenilirlik katsayısı örgütsel sessizlik için 0,889, bilgi uçurma ölçeği için 0,770'dir. Örgütsel sessizlik ölçeğinde 12 madde yer alırken bilgi uçurma

ölçeğinde 6 madde yer almıştır. Örgütsel sessizlik ölçeğindeki 3 madde uygun dağılım ve yeterli faktör değerleri sağlamadığından dolayı araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Tabloda yer alan değerler bir bütün olarak düşünüldüğünde Hair vd. (2014) tarafından sunulan eşik değerlerinin üzerindedir. Bu nedenle ölçüm araçlarının araştırmada kullanılması uygundur.

Değişkenler arasındaki ilişkilerin tespit edilebilmesi için korelasyon analizi ve sonrasında regresyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizi sonuçlarının incelenmesinde Büyüköztürk (2011) tarafından sunulan eşik değerleri kullanılmıştır (0= ilişki yok, 0,01-0,19= çok düşük ilişki, 0,2-0,39= düşük ilişki, 0,4-0,59= orta düzeyde ilişki, 0,60-0,79= yüksek ilişki, 0,80-0,99= çok yüksek ilişki, 1= tam ilişki).

Tablo 2. Değişkenler arası ilişkiler

		Dışsal bilgi uçurma ($\bar{x}$=2,02)	**İçsel bilgi uçurma ($\bar{x}$=3,38)**
Korumacı sessizlik ($\bar{x}$=3,45)	Pearson korelasyon	,017	,031
	Sig. (2-kuyruk)	,713	,504
	N	454	454
Kabullenici sessizlik ($\bar{x}$=3,26)	Pearson korelasyon	**-,116***	**-,183****
	Sig. (2-kuyruk)	,013	,000
	N	454	454
Korunmacı sessizlik ($\bar{x}$=3,43)	Pearson korelasyon	**,174****	**-,139****
	Sig. (2-kuyruk)	,000	,003
	N	454	454

Sağlık çalışanlarının örgütsel sessizlik davranışları ile bilgi uçurma niyetleri arasındaki ilişkilerin tespit edilebilmesi için yapılan korelasyon analizi sonuçları Tablo 2'de yer almaktadır. Sağlık çalışanlarının koruma amacıyla sessiz kalmaları ile bilgi uçurma arasında $p<0,05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Sağlık çalışanlarının kabullenici sessizlikleri ile dışsal bilgi uçurma arasında çok düşük düzeyde (r= -,116) negatif yönde ve $p<0,05$ düzeyinde, kabullenici sessizlik ile içsel bilgi uçurma arasında çok düşük düzeyde (r= -,183) ters yönde ve $p<0,05$ düzeyinde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sağlık çalışanlarının korunma amaçlı sessizlikleri ile dışsal bilgi uçurma arasında çok düşük düzeyde (r= ,174), pozitif yönde ve $p<0,05$ düzeyinde, korunmacı sessizlik ile içsel bilgi uçurma arasında, çok düşük düzeyde (r= -,139), negatif yönde ve $p<0,05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Sağlık çalışanlarının örgütsel sessizlikleri ve bilgi uçurma niyetleri hakkında tanımlayıcı istatistikleri Tablo 2'de sunulmuştur. Bulgulara göre sağlık çalışanlarının korumacı sessizlikleri orta düzeyde, kabullenici sessizlikleri orta düzeyde ve korunmacı sessizlikleri orta düzeydedir. Sağlık çalışanlarının dışsal bilgi uçurma niyetleri düşük düzeyde, içsel bilgi uçurma niyetleri ise orta düzeydedir. Sağlık çalışanlarının genellikle bilgi uçurma niyetlerinin düşük düzeyde olduğu, özellikle kurum dışına bilgi verme eğilimlerinin oldukça düşük olduğu görülmektedir.

Sağlık çalışanlarının sessizlik davranışları ile bilgi uçurma niyetleri arasındaki anlamlı ilişkilere istinaden regresyon analizine geçilmiştir. Regresyona analizinde bilgi uçurma eğilimleri bağımlı değişken, örgütsel sessizlik ise bağımsız değişkeni temsil etmektedir. Bulgular Tablo 3 ve 4'te sunulmuştur.

Tablo 3. Kabullenici ve korunmacı sessizliğin içsel bilgi uçurmaya etkisi

Model	R	R^2	Anova[a] Sig.	Std olmayan katsayılar (b)	Std. Katsayılar	Anlamlılık
İçsel bilgi uçurma(y)				2,683	-	,000
Kabullenici sessizlik (x_1)	,186[a]	,035	,000[b]	-,156	**-,157**	**,008**
Korunmacı sessizlik (x_2)				-,043	-,043	,469

Sağlık çalışanlarının kabullenici sessizlikleri ve korunma amaçlı sessizliklerinin içsel bilgi uçurmayı açıklama düzeyi %3,5 olarak tespit edilmiştir. Korunmacı sessizliğin içsel bilgi uçurmayı açıklama düzeyi anlamlı değilken (p=0,469>0,05) kabullenici sessizliğin içsel bilgi uçurmayı açıklama düzeyi p=0,008<0,05 düzeyinde anlamlıdır. Kabullenici sessizlik arttığında çalışanların içsel bilgi uçurma eğilimleri azalmaktadır.

Tablo 4. Kabullenici ve korunmacı sessizliğin dışsal bilgi uçurmaya etkisi

Model	R	R^2	Anova[a] Sig.	Std olmayan katsayılar (b)	Std. Katsayılar	Anlamlılık
Dışsal bilgi uçurma (y)				3,105	-	,000
Kabullenici sessizlik (x_1)	,332[a]	,110	,000[b]	-,491	**-,360**	**,000**
Korunmacı sessizlik (x_2)				,549	**,395**	**,000**

Sağlık çalışanlarının kabullenici sessizlikleri ve korunma amaçlı sessizliklerinin dışsal bilgi uçurmayı açıklama düzeyi %11 olarak tespit edilmiştir. Sağlık çalışanlarının kabullenici sessizlik ve korunma amaçlı sessizlikleri dışsal bilgi uçurma eğilimlerini p=0,000<0,05 düzeyinde anlamlı olarak etkilemektedir. Sağlık çalışanlarının kabullenici sessizlik düzeyleri arttığında dışarıya bilgi uçurma eğilimleri azalmaktadır. Diğer yandan korunmacı sessizlik arttığında dışsal bilgi uçurma eğilimi de artış göstermektedir.

Hipotez	**Durum**
H_1: Korumacı sessizlik dışsal bilgi uçurmayı negatif yönde etkiler.	Desteklenmedi
H_2: Korumacı sessizlik içsel bilgi uçurmayı negatif yönde etkiler.	Desteklenmedi
H_3: Korunmacı sessizlik dışsal bilgi uçurmayı pozitif yönde etkiler.	***Desteklendi***
H_4: Korunmacı sessizlik içsel bilgi uçurmayı negatif yönde etkiler.	Desteklenmedi
H_5: Kabullenici sessizlik dışsal bilgi uçurmayı negatif yönde etkiler.	***Desteklendi***
H_6: Kabullenici sessizlik içsel bilgi uçurmayı negatif yönde etkiler.	***Desteklendi***

SONUÇ

Sağlık çalışanlarının kurum içindeki olumsuz durumları ifşa etme niyetlerini engelleyen birçok faktör bulunmaktadır. Örgütsel sessizlik kurum içindeki bilgi uçurma eğilimini etkileyen en önemli faktörlerdendir. Önceki araştırmalarda örgütsel sessizliğin çalışanların bilgi uçurma davranışları önünde önemli engel olduğu kısmen görülmektedir. Ancak örgütsel sessizlik yapısının çalışanların bilgi uçurma davranışlarını ayrıntılı olarak nasıl engellediği hakkındaki bilgi seviyemiz yeterli düzeyde değildir. Bu araştırmada sağlık çalışanlarının örgüt içindeki olumsuz olayları ya da uygulamaları kurum içindeki ya da dışındaki paydaşlara duyurma konusundaki isteklilikleri incelenmektedir.

Araştırma bulgularına göre sağlık çalışanlarının örgütsel sessizlikleri orta düzeydedir. Yani sağlık çalışanlarının ses çıkarma ya da sessiz kalma konusunda tam bir eğilimleri

bulunmamaktadır. Diğer yandan sağlık çalışanlarının dışarıya bilgi uçurma eğilimleri oldukça düşüktür. Kurum içindeki kişilere ya da yetkililere bilgi uçurma eğilimi ise orta düzeydedir. Yani sağlık çalışanları kurum dışına kolayca bilgi vermeye gönüllü değillerdir. Ancak bazı durumlarda kurum içindeki kişilere bilgi aktarımı yapma eğilimleri olduğu ifade edilebilir.

Sağlık çalışanlarının konuşmalarının bir işe yaramayacağı hakkındaki algıları (kabullenici sessizlik) kurum içindeki ilgililere bilgi verme niyetini azaltmaktadır. Bu sonuç beklendiği üzere çalışanların kurum içindeki olumsuz yönetsel iklimden kaynaklı olarak sessiz kalmalarını ve olumsuzlukları yetkililer/ilgililere bildirmemeyi desteklemektedir (örn; Akoğlan Kozak ve Şahin, 2018; Köylüoğlu vd. 2015; Moore ve McAuliffe, 2010).

Diğer yandan sağlık çalışanlarının konuşmalarının bir işe yaramayacağı hakkındaki algıları dışarıdaki ilgililere de bilgi uçurmalarını engellemektedir. Ancak sağlık çalışanları olumsuzlukları kurum dışındaki yetkili/ilgililere bilgi uçurma eğilimlerini arttırmaktadır. Öyle ki çalışanların kendilerini korumada kurum içi yerine kurum dışındaki ilgililere ulaşma niyeti anlamlandırılabilir (örn; Alper ve Erdem, 2021). Çünkü çalışanların kurum içinde bilgi uçurmaları onların sorunlu kişilerle yüz yüze gelmesine neden olabilir ve çalışanlar zarar görebilir (örn; Sachdeva ve Chaudhary, 2022). Ancak kurumun dışındaki yetkililere ya da kendilerini gizleyerek bilgi verme şansları olur ve böylece kendilerini koruma olasılıkları da artabilir.

Son olarak korumacı sessizliğin bilgi uçurma eğilimi ile ilişkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgu alanyazındaki bazı çalışma sonuçları ile uyumludur. Ancak yine de çalışanların kurumu koruma eğilimlerinin hangi durumlarda geliştiği ve bilgi uçurma eğilimlerinin hangi durumlarda ortaya çıktığının bilinmesi elde edilecek sonuçların değişmesine neden olabilir.

Araştırma sonuçları sağlık çalışanları özelinde önemli bulgular sunmakla birlikte bazı kısıtlara sahiptir. Bunlardan ilki; sağlık çalışanlarının hangi olaylar özelinde bilgi uçurma ve sessiz kalma eğilimlerinin oluştuğu hakkındadır. Öyle ki olayların önem derecesi sessizliği ve bilgi uçurmayı etkileyebilir. Diğer yandan olayların sağlık çalışanlarının kendileri ya da başkaları ile ilgili olması hakkındadır. Kurumdaki olumsuz olayların sonuçlarının sağlık çalışanlarının kendi ya da diğer kişileri etkileyecek olması, bilgi uçurma ve sessiz kalma eğilimlerini etkileyebilir.

Sağlık çalışanlarının sessiz kalma ve bilgi uçurma eğilimleri hakkında yapılan araştırmalar için bazı öneriler sunulabilir. Bunlardan ilki sağlık çalışanlarının etik algıları hakkındadır. Sağlık çalışanlarının etik algıları onların sessizlik ve bilgi uçurma eğilimlerini etkileyebilir. Diğer yandan sağlık kurumlarındaki etik kurulların varlığı, şikâyet mekanizmalarının koruyucu yapısı sağlık çalışanlarının olumsuz uygulamalar ve olayları ilgililere duyurma eğilimlerini arttırabilir. Sağlık kurumlarına da bazı öneriler sunulabilir. Bunlardan ilki sağlık çalışanlarının sessizlik eğilimlerini azaltmak için pozitif örgüt ikliminin oluşturulmasıdır (örn; Alqarni, 2020). Doğrudan ses çıkaramayacak olan çalışanlar için anonim şikâyet/istek/görüş bildirme alanlarının yaratılması sağlanabilir. Özellikle çalışanların psikolojik olarak güvende hissetmeleri olumsuzluklar hakkında görüş bildirmelerine yardımcı olabilir. Bu bağlamda örgütlerde güven ikliminin sağlanması önemlidir.

KAYNAKÇA

Acaray, A. & Akturan, A. (2015). The relationship between organizational citizenship behaviour and organizational silence. *Procedia-Social and Behavioral Sciences,* 207, 472-482.

Akoğlan Kozak, M.& Şahin, S. (2018). Bilgi ifşası (whistleblowing) ve etik ikilem üzerine çıkarımlar. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 29(1), 1-8.

Alparslan, A. & Kayalar, M. (2012). Örgütsel sessizlik: Sessizlik davranışları, örgütsel ve bireysel etkileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* (6), 136-147.

Alper, M., & Erdem, İ. (2021). Whistleblowing ile örgütsel sessizlik arasındaki ilişkiye örgüt kültürünün etkisi: Öğretmenler üzerine bir araştırma. *Trakya Eğitim Dergisi*, *11*(2), 550-567.

Alqarni, S. A. Y. (2020). How school climate predicts teachers' organizational silence. *International Journal of Educational Administration and Policy Studies,* 12(1), 12-27.

Bagheri, G., Zarei, R., & Aeen, M. N. (2012). Organizational silence (Basic concepts and its development factors). *Ideal Type of Management,* 1(1), 47-58.

Candan, H. & Kaya, T. (2016). İhbarcılık (whistleblowing) ve algılanan örgütsel destek arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik bir kamu kurumunda araştırma. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 5(2), 305-330.

Cemaloğlu, N. & Akyürek, M. İ. (2017). Örgütlerde whistleblowing (Bilgi uçurma). *Turkish Journal of Educational Studies,* 4(3), 123-147.

Dworkin, T. M. & Baucus, M. S. (1998). Internal vs. external whistleblowers: A comparison of whistleblowing processes, *Journal of Business Ethics,* 17(12), 1281-1298.

Dyne, L.V., Ang, S. & Botero, I.C. (2003). Conceptualizing employee silence and employee voice as multidimensional constructs. *Journal of Management Studies,* 1359-1392.

Ekpenyong, M. S., Nyashanu, M., Ibrahim, A., & Serrant, L. (2020). Perceived barriers to whistle blowing in healthcare amongst healthcare professionals: An integrative review. *International Journal of Human Rights in Healthcare*, *14*(1), 10-27.

Fard, P. G. & Karimi, F. (2015). The relationship between organizational trust and organizational silence with job satisfaction and organizational commitment of the employees of university. *International Education Studies,* 8(11), 219-227.

Hair, J.F., Black, W.C., Babin, B.J. & Anderson, R.E. (2014). *Multivariate Data Analysis* (7th Ed.) Pearson, New York.

Harmancı Seren, A.K., Topcu, İ., Eskin Bacaksız, F., Unaldı Baydın, N., Tokgoz Ekici, E. & Yıldırım, A. (2018). Organisational silence among nurses and physicians in public hospitals. *J Clin Nurs.;* 27, 1440– 1451. https://doi.org/10.1111/jocn.14294

Iwai, T., Yeung, L., & Artes, R. (2021). Voice or silence: antecedents of whistleblowing intentions. *RAUSP Management Journal*, *56*, 186-201.

Kalay, F., Oğrak, A., Bal, V. & Nişancı, Z. N. (2014). Mobbing, örgütsel sessizlik ve örgütsel sinizm ilişkisi: Örnek bir uygulama. *Sakarya İktisat Dergisi*, 3(2), 1-18.

Köylüoğlu, A. S., Bedük, A., Duman, L., & Büyükbayraktar, H. H. (2015). Analyzing the relation between teachers' organizational silence perception and whistle blowing perception. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *207*, 536-545.

Kurtuluş, K. (2011). *Araştırma yöntemleri*. Türkmen Kitabevi.

Mannion, R., & Davies, H. T. (2015). Cultures of silence and cultures of voice: the role of whistleblowing in healthcare organisations. *International Journal of Health Policy and Management*, *4*(8), 503.

Moore, L., & McAuliffe, E. (2010). Is inadequate response to whistleblowing perpetuating a culture of silence in hospitals?. *Clinical Governance: An International Journal*, *15*(3), 166-178.

Morrison, E. W. & Milliken F. J. (2000). Organizational silence: A barrier to change and development in a pluralistic world. *Academy of Management Review,* 25(4), 706- 725.

Nikmaram, S., Yamchi, H. G., Shojaii, S., Zahrani, M. A. & Alvani, S. M. (2012). Study on relationship between organizational silence and commitment in Iran. *World Applied Sciences Journal*, *17*(10), 1271-1277.

Öztürk, İ. (2019). Örgütsel sessizlik ve boyutları üzerine nitel bir araştırma. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, *5*(2), 365-379.

Park, C. & Keil, M. (2009). Organizational silence and whistle-blowing on IT projects: An integrated model. *Decision Sciences*, *40*(4), 901-918.

Park, H., Blenkinsopp, J., Oktem, M. K. & Omurgonulsen, U. (2008). Cultural orientation and attitudes toward different forms of whistleblowing: A comparison of South Korea, Turkey, and the UK. *Journal of Business Ethics*, *82*, 929-939.

Pinder, C. C., & Harlos, K. P. (2001). Employee Silence: Quiescence and Acquiescence as Responses to Perceived Injustice. In *Research in personnel and human resources management* (pp. 331-369). Emerald Group Publishing Limited.

Rothschild, J. & Miethe, T. D. (1999). Whistle-Blower disclosures and management retaliation: The battle to control information about organizational corruption, *Work and Occupations*, 26(1), 107-128

Sachdeva, S. & Chaudhary, N. S. (2022). Exploring whistleblowing intentions of Indian nurses: a qualitative study. *International Journal of Organizational Analysis*, (ahead-of-print).

Seifert, D. L., Sweeney, J. T., Joireman, J., & Thornton, J. M. (2010). The influence of organizational justice on accountant whistleblowing. *Accounting, Organizations and Society*, *35*(7), 707-717.

Suyatno, B., Armstrong, A. F., & Thomas, K. (2017). Barriers to whistleblowing intentions and reporting channel preferences. *Economic and Social Development: Book of Proceedings*, 115.

Tangirala, S., & Ramanujam, R. (2008). Employee silence on critical work issues: The cross level effects of procedural justice climate. *Personnel psychology*, *61*(1), 37-68.

Tayfun, A. & Çatır, O. (2013). Örgütsel sessizlik ve çalışanların performansları arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, *5*(3), 114-134.

Teo, H., & Caspersz, D. (2011). Dissenting discourse: Exploring alternatives to the whistleblowing/silence dichotomy. *Journal of Business Ethics*, *104*, 237-249.

Topgül, S. (2018). Demografik özelliklerin whistleblowing (bilgi uçurma) davranışı üzerindeki etkisi ve kamu kurumları üzerine bir araştırma. *Verimlilik Dergisi*, (4), 153-183.

Üçok, D., & Torun, A. (2015). Örgütsel sessizliğin nedenleri üzerine nitel bir araştırma. *İş ve İnsan Dergisi*, *2*(1), 27-37.

ÖRGÜTSEL SESSİZLİĞİN BİLGİ UÇURMAYA ETKİSİ: SAĞLIK ÇALIŞANLARI AÇISINDAN BİR İNCELEME

THE EFFECT OF ORGANIZATIONAL SILENCE ON WHISTLEBLOWING: A REVIEW FROM HEALTHCARE PROFESSIONALS

Dr. Gökten ÖNGEL

İstanbul Eğitim ve Araştırma Hastanesi

ORCID No: 0000-0002-4165-3601

ÖZET

Sağlık sektöründe çalışanların kurum hakkındaki görüşleri insan sağlığı ve sağlık sisteminin sürdürülebilir olması açısından önemlidir. Çalışanların görüşlerini saklaması, yani sessiz kalmaları kurumlar ve sağlık sistemi açısından bazı durumlarda olumsuzluk yaratabilir. Çalışanlar olumsuzluk hakkında görüş bildiremedikleri durumda bilgi uçurma davranışlarında bulunabilirler. Bu araştırmanın amacı sağlık sektöründeki çalışanların örgütsel sessizliklerinin bilgi uçurma davranışına etkisinin tespit edilmesidir. Araştırma sonucunda elde edilecek olan bulguların sağlık sektöründe çalışanların sessizlikleri ve bilgi uçurma davranışları hakkındaki karmaşık alanyazına katkı sunması beklenmektedir. Araştırma İstanbul ilindeki özel sağlık kuruluşlarında görevli olan 454 sağlık personeli ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada örnekleminin belirlenmesinde basit tesadüfi örnekleme tekniği kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 25 paket programı kullanılmıştır. Analizler sonucunda sağlık çalışanlarının kabullenici sessizlik davranışlarının içsel bilgi uçurmayı azalttığı tespit edilmiştir. Diğer yandan kabullenici sessizliğin dışsal bilgi uçurmayı azalttığı tespit edilmiştir. Son olarak korunmacı sessizliğin ise dışsal bilgi uçurmayı arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Yani sağlık çalışanlarının kabullenici sessizlik davranışları bilgi uçurmayı engellerken, korunmacı sessizlik davranışları dış kanallara bilgi uçurmayı arttırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bilgi uçurma, Örgütsel Sessizlik, Sağlık Çalışanları.

ABSTRACT

The opinions of the employees in the health sector about the institution are important in terms of human health and the sustainability of the health system. In some cases, employees' hiding their opinions, that is, their silence, may negatively affect institutions and the health system. Employees may whistleblow when they cannot express their opinion about the negativity. This research aims to determine the effect of organizational silence of employees in the health sector on whistleblowing behavior. It is expected that the findings to be obtained as a result of the research will contribute to the complex literature about the silence and whistleblowing behaviors of employees in the health sector. The research was carried out with 454 health workers in private health institutions in Istanbul. A simple random sampling technique was used to determine the sample in the study. SPSS 25 package program was used in the analysis of the data. As a result of the analysis, it was determined that accepting the silence of healthcare professionals reduces internal whistleblowing. On the other hand, it has been determined that accepting silence reduces external whistleblowing. Finally, it was concluded that protective silence increased external whistleblowing. In other words, while the accepting silence behaviors of healthcare professionals prevent whistleblowing, protective silence behaviors increase whistleblowing through external channels.

Keywords: Whistleblowing, Organizational Silence, Health Workers.

GİRİŞ

Örgütlerde olumsuz durumlar hakkında bilgi vermek örgütlerdeki yanlışların düzeltilmesi açısından önemlidir. Özellikle bir örgütteki yanlış uygulamalar hakkında bilgi akışı sağlamak olarak bilinen bilgi uçurmanın kurum içindeki ve kurum dışındaki paydaşlara aktarılması şeffaflığın sağlanması açısından da önemlidir. Ancak bilgi uçurma birçok nedenden dolayı (örn; Seifert vd. 2010; Suyatno vd. 2017; Ekpenyong vd. 2020) gerçekleşemeyen bir süreçtir.

Bilgi uçurmayı engelleyen faktörlerden birisi örgütsel sessizliktir. Örgütsel sessizlik, çalışanların örgüt içindeki olaylar karşısında görüş bildirmekten kaçınmasını ifade eder. Bazı araştırmalar sessizlik ve bilgi uçurmayı ikili bir yapı olarak görse de (Teo ve Caspersz, 2011; Iwai vd. 2021) örgütsel sessizlik ve bilgi uçurma birbirlerinin tersini ifade eden kavramlar değillerdir. Aksine örgütsel sessizlik bir noktada bilgi uçurma davranışını engelleyen bir tutumu ifade etmek için kullanılmaktadır (örn; Mannion ve Davies, 2015; Köylüoğlu vd. 2015).

Sağlık sektörü özelinde düşünüldüğünde, sağlık alanındaki olumsuz uygulamaların konuşulması, iç ve dış paydaşlara duyurulması, hataların azaltılması, şeffaflığın sağlanması ve sürecin kaliteli hale gelmesini sağlayabilir. Ancak sessizlik, bilgi uçurma karşısında büyük bir engel oluşturmaktadır. Çalışanların korunma, kurumu koruma ya da kaçınmacı eğilimleri bilgi uçurma niyetini azaltabilir (Köylüoğlu vd. 2015; Moore ve McAuliffe, 2010).

Örgütsel sessizliğin bilgi uçurmayı engellemesi hakkındaki alanyazın oldukça kısıtlıdır. Hangi sessizlik türlerinin bilgi uçurmayı etkilediği hakkındaki bilgi kapasitesini genişletebilmek amacıyla bu araştırmada "örgütsel sessizliğin bilgi uçurmaya etkisini" tespit edilmeye çalışılmaktadır.

Araştırma bulguları örgütsel sessizliğin sağlık sektöründeki çalışanların bilgi uçurma eğilimlerini nasıl etkidiğini gösterme, korunmacı, korumacı ve kabullenici sessizlerin bilgi uçurma eğilimlerini gösterme açısından önemlidir. Araştırmada öncelikle bilgi uçurma ve örgütsel sessizlik kavramları sunulmakta, sonrasında kavramlar arası ilişkilere bağlı olarak hipotez geliştirme kısmı sunulmaktadır. Sonrasında araştırmanın metodu ve bulguları sunulmaktadır. Son olarak araştırma sonuç, tartışma ve öneri bölümü ile sonlandırılmaktadır.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Örgütsel Sessizlik

Literatürde Morisson ve Milliken tarafından (2000) "bir tehlikenin gelişimini engelleyen kolektif bir olgu ve örgütsel değişim ve gelişimi engelleyen çoğulcu bir organizasyon" şeklinde tanımlanan örgütsel sessizlik (ÖS) çok eski olmayan kavramlardan biri olarak ifade edilebilir. Tangirala ve Ramanujam (2008) bunu "önemli durum, sorun veya olayları başkalarıyla paylaşmamak ve işletme veya kuruluşların çalışanları için kendilerine saklamak" olarak tanımlamışlardır. Sosyal mübadele teorisi bağlamında, örgütsel sessizlik, eşitlikçi bir sosyal değişim ilişkisine sahip olunmadığında ortaya çıkan önemli bir örgütsel davranış sorunudur (Acaray ve Akturan, 2015). Pinder ve Harlos (2001) çalışanların aslında örgütsel isleyişi değiştirebilme kapasitesine sahip olmalarına rağmen davranışsal, bilişsel ve/veya duyuşsal olarak değerlendirip doğru bildiklerini dile getirmemelerini örgütsel sessizlik olarak tanımlamaktadırlar (Kalay vd., 2014).

Sessizlik davranışı bazı araştırmalarda bireysel olarak ele alınırken, genellikle bireylerin birbirine bağlı olarak karşılıklı etkilendikleri sinerjik bir davranış şeklinde örgüt düzeyinde

meydana geldiği iddia edilmektedir. Sessizlik bu şekilde kolektif olarak değerlendirildiğinde iklim halini alabilmektedir. Ağırlıklı olarak aşağıdan yukarıya doğru sessiz kalma davranışı üzerine odaklanmasına karşın yönü yukarıdan aşağıya veya aynı düzlemdeki çalışanlar arasında da olabilir (Alparaslan ve Kayalar, 2012).

Sessizlik davranış haline birçok araştırmacı bireysel açılardan bakarken, birçoğu da bu davranış halinin örgütsel düzlemde sinerjik (bireylerin birbirine bağlı olarak karşılıklı etkilendikleri) bir davranış olduğunu iddia etmiştir. Çalışanların kolektif olarak sergiledikleri bir davranış olarak düşünüldüğü için bir iklim halini alabilmektedir (Alparslan ve Kayalar, 2012). Pek çok örgütte, örgütsel sessizlik olarak adlandırılan, potansiyel problemler veya konular hakkında çalışanların yaygın olarak bilgi saklamasına neden olan güçlü eğilimler vardır. Örgütsel sessizliği oluşturan faktörler (1) Üst yönetim ekibi özellikleri, (2) Örgütsel ve çevresel özellikler, (3) Çalışan etkileşimini etkileyen, (4) Yönetsel inanç, (5) Örgütsel yapılar ve politikalar, (6) yönetimin olumsuz geri bildirim korkusu ve (7) Demografik farklılıklardır (Bagheri vd. 2012).

Örgütlerde çalışanların kabullenici, korunma amaçlı ve koruma amaçlı sessizlikleri ile ilgili üç yaygın yapı bulunmaktadır. Kabullenici sessizlik "çalışanların olaylar veya sorunlar karşısında ortaya çıkan durumlara rıza göstermesi ve herhangi bir fikir beyan etmemesi" olarak ifade edilmektedir (Pinder ve Harlos, 2001; Öztürk, 2019). Korunmacı sessizlik "tepkilerden korkulmasından kaynaklı bilgi, fikir ve görüşlerini saklanması" (Dyne vd. 2003; Öztürk, 2019) olarak tanımlanmaktadır. Koruma amaçlı sessizlik "işle ilgili fikir, bilgi ve görüşlerin, diğer kişilerin ya da örgütün yararını gözetme amacıyla gizlemek olarak ifade etmek mümkündür (Dyne vd. 2003; Üçok ve Torun, 2015).

1.2. Bilgi Uçurma

Bilgi uçurma (Muhbirlik-whistleblowing) gerekli düzeltici önlemlerin uygulanmasını sağlamak amacıyla bir örgütteki ahlak dışı/yasadışı olay, tutum, davranış ve faaliyetlerin çalışanlar tarafından açığa çıkarılması olarak tanımlanan öznel bir ahlaki kavramdır. Bilgi uçurmanın önemi kısmen kamu yararına yaptığı vurgudan kaynaklanmaktadır. Kamu yararı söz konusu olduğunda, genel çıkarlar öne çıkarken kurumsal ve bireysel çıkarlar ikincil önemdedir. İnsanlar ihbar sürecinde tehdit ve benzeri sorunlarla karşılaşabilirler (Köylüoğlu vd. 2015). Muhbirlik (bilgi uçurma) ile ilgili olarak Türkçe kavramsallaştırma söz konusu olduğunda literatürde bilgi uçurma, bilgi ifşası, olumsuz durumları ifşa etme, açığa çıkarma gibi şekillerde kullanıldığı görülmektedir (Cemaloğlu ve Akyürek, 2017).

İçsel-dışsal, kimliği belli olan-kimliği belli olmayan (anonim), resmi-resmi olmayan şekilde üç farklı yaklaşımla ele alınan ihbarcılık en sade şekilde örgütte yapılan hataların bunları engelleyebilecek kişi ve kurumlara raporlanması olarak ifade edilebilir (Candan ve Kaya, 2016). İçsel-dışsal (dahili ve harici), bir çalışanın kuruluş içinden veya dışından birine bilgi sağlamasına dayanmaktadır. İçsel bilgi uçurma, çalışanın yanlışı bir amire veya kuruluş içinde yanlışı düzeltebilecek başka birine (bu kişinin yanlışı düzeltmek için resmi sorumluluğu olsun veya olmasın) bildirmesidir. Dışsal bilgi uçurma, yanlışı düzeltmek için gerekli güce sahip olduğuna inanılan dış kurumlara bildirmektir (Park vd., 2008). Rorthschild ve Miethe (1999) ve Dworkin ve Baucus (1998) dışsal ihbarcılığın içsel ihbarcılığa göre daha etkili olduğunu savunmaktadırlar.

1.3. Kavramlar Arası İlişkiler ve Hipotez Geliştirme

Park ve Keil (2009) bilişim sektöründe sessizlik ve bilgi uçurmanın projelerin başarılarına etkisini tespit etmek için gerçekleştirdikleri araştırmada çalışanlar ve üst düzey yöneticiler arasındaki örgütsel yapıların/politikaların, yönetim uygulamalarının ve demografik farklılığın derecesinin nasıl bir sessizlik ortamı yarattığını ve bu iklimin sırasıyla bireyin rapor verme

isteğini nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Sonuçlar, her üç tür faktörün de bir sessizlik ortamına katkıda bulunduğunu ve bilgi uçurma isteği üzerinde hem doğrudan hem de dolaylı etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Nikharam vd. (2012) İran'da çalışan öğretim üyeleri ve memurları örneklem alarak gerçekleştirdikleri çalışmalarında araştırmada örgütsel bağlılık ve örgütsel sessizliğin nasıl farklılaştığı tespit edilmiştir.

Araştırma bulgularına göre sessizlik iklimi ile çalışan sessizlik davranışı ve örgütsel bağlılık arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Sonuçlar, memurlar arasında örgütsel sessizlik iklimi algısının daha güçlü olmasına rağmen, öğretim üyelerine yönelik örgütsel bağlılık miktarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Tayfun ve Çatır (2013) hemşirelerden veri toplayarak gerçekleştirdikleri çalışmalarında kabullenici sessizlik, korumacı sessizlik ve korumacı sessizlikle çalışanların performansı arasında negatif yönlü bir ilişki saptamışlardır. Fard ve Karimi (2015) ise yaptıkları çalışma sonucunda, örgütsel güvenin örgütsel sessizlik ile ters ve anlamlı, iş tatmini ve örgütsel bağlılık ile pozitif ve anlamlı bir ilişkiye sahip olduğunu göstermiştir. Köylüoğlu vd. (2015) Konya ilindeki 251 öğretmen ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında toplam bilgi uçurma davranışı söz konusu olduğunda kadın ve erkekler arasında anlamlı bir fark olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin içsel bilgi uçurması arttıkça yöneticilerden kaynaklanan sessizliklerinin de arttığı görülmektedir.

Candan ve Kaya (2016) maliye çalışanlarının örneklem olduğu çalışmalarında katılımcıların orta düzeyde dışsal bilgi uçurma, yüksek düzeyde içsel bilgi uçurma ve düşük düzeyde sessizlik eğiliminde olduklarını tespit etmişlerdir. Ayrıca yaş ile içsel bilgi uçurma arasında zayıf, eğitim durumu ile sessizlik arasında orta, eğitim durumu ile örgütsel ödüller ve iş koşulları algıları arasında zayıf, hizmet süresi ve içsel ihbarcılık arasında zayıf ve negatif ilişkiler olduğunu belirlenmiştir.

Harmancı Seren vd. (2018) kamu hastanelerinde hasta bakım ve tedavisini yürüten hekim ve hemşirelerin işlerinde sessiz kalmalarının altında yatan nedenleri ve bu sessizliğin sonuçları hakkında bir araştırma yapmışlardır. Bulgulara göre örgütsel politikalar, prosedürler, süreçler ve yönetsel yetersizliklerle ilgili "idari ve örgütsel konuların", sağlık kuruluşlarında hem hekimlerin hem de hemşirelerin sessiz kalma sebeplerinin başında geldiğini göstermektedir. Hemşireler ve doktorlar idari sorunlar konusunda sessiz kalmayı tercih ederlerken; hekimlerin aksine hemşireler de "izolasyon korkusu" nedeniyle susmayı tercih etmektedirler.

Akoğlan Kozak ve Şahin (2018) ise turizm sektöründe bilgi uçurma davranışının bireysel ve örgütsel eğilim, örgüt içi iletişim, işini kaybetme korkusu ve çevresel duyarlılıklara göre ortaya çıktığını belirtmektedirler. Topgül (2018) çalışmasında, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, görev sürelerinin bilgi uçurma eğiliminde anlamlı bir farklılık meydana getirdiğini tespit etmiştir.

Alper ve Erdem (2021) öğretmenlerin örgütsel sessizlikleri ve bilgi uçurma eğilimleri arasındaki ilişkileri tespit etmek için yaptıkları araştırmada "örgütsel sessizlik" ile "bilgi uçurma" arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Alanyazında yer alan çalışmaların sonuçları incelendiğinde, korumacı sessizliğin dışsal bilgi uçurmayı ve içsel bilgi uçurmayı azaltması beklenebilir. Korunmacı sessizliğin içsel baskılardan dolayı içsel bilgi uçurmayı azaltması, dışsal bilgi uçurmayı arttırması beklenir. Diğer yandan çalışanların sorunları dile getirmenin fayda sağlamayacağı düşüncesine sahip olacaklarından onların içsel ve dışsal bilgi uçurma eğilimleri azalacaktır. Yani çalışanların kabullenici sessizlikleri arttıkça bilgi uçurma eğilimleri de azalacaktır.

H_1: Korumacı sessizlik dışsal bilgi uçurmayı negatif yönde etkiler.

H_2: Korumacı sessizlik içsel bilgi uçurmayı negatif yönde etkiler.

H_3: Korunmacı sessizlik dışsal bilgi uçurmayı pozitif yönde etkiler.

H_4: Korunmacı sessizlik içsel bilgi uçurmayı negatif yönde etkiler.

H_5: Kabullenici sessizlik dışsal bilgi uçurmayı negatif yönde etkiler.

H_6: Kabullenici sessizlik içsel bilgi uçurmayı negatif yönde etkiler.

2. Araştırmanın Metodu ve Bulguları

2.1. Amaç ve Önem

Örgütsel sessizliğin bilgi uçurmayı engellemesi hakkındaki alanyazın oldukça kısıtlıdır. Sağlık çalışanlarının hatalı ya da olumsuz uygulamaları kurum içindeki yetkililere ya da kurum dışındaki yetkililere duyurmaları olumsuzlukların giderilmesi açısından önemlidir. Ancak birçok sebepten dolayı çalışanlar sessiz kalmayı tercih edebilir ve bilgi uçurma eğiliminde olmayabilirler. Bu nedenle araştırmanın amacı "örgütsel sessizliğin bilgi uçurmaya etkisini" tespit etmek olarak belirlenmiştir. Böylece sessizlik türlerinin bilgi uçurma eğilimini nasıl etkilediği tespit edilebilir ve sağlık çalışanlarının tutumları öngörülebilir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak için anket formu kullanılmıştır. Anket formu üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde örgütsel sessizlik ölçeği yer almıştır. Örgütsel sessizlik ölçeği 15 madde ve 3 boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte korumacı, kabullenici ve korumacı sessizlik boyutları yer almaktadır. Her bir boyutta 5 madde yer almaktadır. Ölçeğin orijinal formu Dyne vd. (2003) tarafından oluşturulmuştur. Örgütsel sessizlik ölçeğinin Türkçe formu ise Alper ve Erdem (2021)'in çalışmasından alınmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde Park ve Keil (2009) tarafından oluşturulan bilgi uçurma ölçeği kullanılmıştır. Bilgi uçurma ölçeğinin Türkçe formu ise Alper ve Erdem (2021)'in çalışmasından alınmıştır. Bilgi uçurma ölçeği 6 madde ve 2 boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte içsel ve dışsal bilgi uçurma boyutları yar almaktadır. Her boyut 3'er maddeden oluşmaktadır. Anket formunun üçüncü bölümünde ise katılımcıların demografik özelliklerini tespit etmek için oluşturulmuş dört adet tanımlayıcı soru yer almıştır.

2.3. Örneklem ve Örnekleme Süreci

Araştırmanın evreni İstanbul ilindeki sağlık kuruluşlarında görevli sağlık çalışanlarından oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise İstanbul ilindeki kamuya ait bir sağlık kuruluşunda görevli olan sağlık personellerinden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleminin belirlenmesinde basit tesadüfi örneklem tekniği kullanılmıştır. Basit tesadüfi örneklem tekniğinin seçilmesi ile örneklemde yer alan tüm katılımcıların araştırmada yer alma şansları eşit olmuştur (Hair vd. 2014).

Araştırma İstanbul ilindeki özel sağlık kuruluşlarında görevli olan 454 sağlık personeli ile gerçekleştirilmiştir. Kamu sağlık kuruluşunda yer alan yaklaşık 1200 sağlık personeline anket formu dağıtılmıştır. Anket formlarından 488 tanesine olumlu dönüş alınmıştır. 34 anket formunun uygun doldurulmadığı* tespit edildiğinden, bu anket formları araştırmada kullanılmamıştır. Böylece araştırmanın örneklemi 454 olarak gerçekleşmiştir. Örneklem sayısının belirlenmesinde Kurtuluş (2011) tarafından önerilen örneklem belirleme prosedürü izlenmiştir. Büyük popülasyonlarda 384 kişiye ulaşılması yeterli görüldüğünden örneklem sayısı daha fazla arttırılmamıştır.

Araştırmanın örnekleminde yer alan sağlık çalışanları %43'ü kadın, %57'si erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların %48'i 21-30 yaş arasındaki, %38,8'i 31-40 yaş arasındaki, %13,2'si 41 yaş ve üzerindeki kişilerden oluşmaktadır. Katılımcıların %51,5'i evli, %48,5'i bekarlardan oluşmaktadır. Katılımcıların %19,2'sinin idari görevi bulunurken, %80,2'sinin idari görevi bulunmamaktadır.

2.4. Araştırmanın Modeli

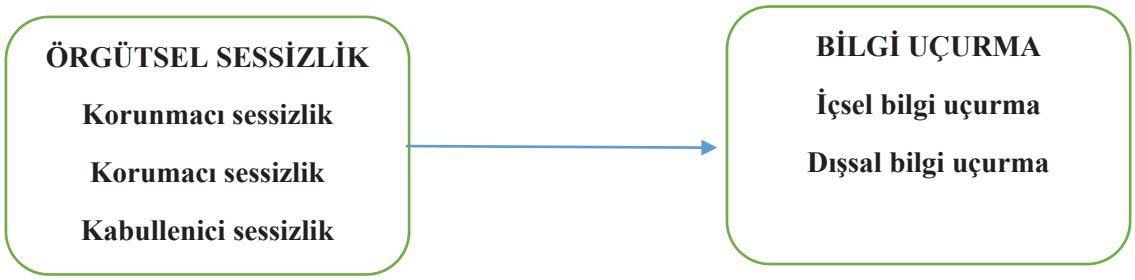

Şekil 1. Araştırmanın kavramsal modeli

Sağlık çalışanlarının örgütsel sessizliklerinin bilgi uçurma eğilimlerini nasıl etkilediğini gösteren kavramsal model şekil 1'de yer almaktadır. Örgütsel sessizlik bağımsız değişken, bilgi uçurma ise bağımlı değişkeni temsil etmektedir.

2.5. Araştırmanın Bulguları

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde SPSS 25 paket programı kullanılmıştır. Verilerin uygunluğu kontrol edildikten sonra, faktör analizi, güvenilirlik analizi, tanımlayıcı istatistikler, korelasyon analizi ve regresyon analizi yapılmıştır. Faktör analizi ve güvenilirlik analizinin sonuçlarının değerlendirilmesinde alanyazında sıkça kullanılan ve Hair vd. (2014) tarafından sunulan eşik değerleri kullanılmıştır. Bu değerler; KMO değeri; >0,60-0,70, Bartlett's küresellik testi; p<0,05, açıklanan toplam varyans; >60%, Cronbach's Alpha katsayısı; >0,60-0,70 şeklindedir.

Tablo 1. Faktör ve güvenilirlik analizi sonuçları

KMO and Bartlett's Test		**Örgütsel sessizlik**	**Bilgi uçurma**
KMO örneklem yeterliği.		,838	,686
Bartlett Testi	Ki-kare	2702,108	1710,789
	Sd.	66	15
	Sig.	,000	,000
Açıklanan varyans		Korumacı sessizlik = 23,674	Dışsal bilgi uçurma=41,805
		Kabullenici sessizlik = 22,790	İçsel bilgi uçurma=40,166
		Korunmacı sessizlik = 18,286	-
		Açıklanan toplam varyans = 64,750	Açıklanan toplam varyans = 81,971
Güvenilirlik analizi	Cronbach's Alpha katsayısı	0,889	0,770
	Madde sayısı	12	6

Örgütsel sessizlik ve bilgi uçurma ölçeklerinin faktör ve güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 1'de sunulmaktadır. KMO değerleri incelendiğinde örgütsel sessizlik ölçeği için 0,838, bilgi uçurma ölçeği için 0,686 olduğu görülmektedir. Bartlett testi her iki ölçüm aracı için de anlamlıdır. Açıklanan toplam varyans örgütsel sessizlik ölçeği için %64,75, bilgi uçurma ölçeği için %81,97'dir. Güvenilirlik katsayısı örgütsel sessizlik için 0,889, bilgi uçurma ölçeği için 0,770'dir. Örgütsel sessizlik ölçeğinde 12 madde yer alırken bilgi uçurma ölçeğinde 6 madde yer almıştır. Örgütsel sessizlik ölçeğindeki 3 madde uygun dağılım ve yeterli faktör değerleri sağlamadığından dolayı araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Tabloda

yer alan değerler bir bütün olarak düşünüldüğünde Hair vd. (2014) tarafından sunulan eşik değerlerinin üzerindedir. Bu nedenle ölçüm araçlarının araştırmada kullanılması uygundur.

Değişkenler arasındaki ilişkilerin tespit edilebilmesi için korelasyon analizi ve sonrasında regresyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizi sonuçlarının incelenmesinde Büyüköztürk (2011) tarafından sunulan eşik değerleri kullanılmıştır (0= ilişki yok, 0,01-0,19= çok düşük ilişki, 0,2-0,39= düşük ilişki, 0,4-0,59= orta düzeyde ilişki, 0,60-0,79= yüksek ilişki, 0,80-0,99= çok yüksek ilişki, 1= tam ilişki).

Tablo 2. Değişkenler arası ilişkiler

		Dışsal bilgi uçurma (x̄=2,02)	**İçsel bilgi uçurma (x̄=3,38)**
Korumacı sessizlik (x̄=3,45)	Pearson korelasyon	,017	,031
	Sig. (2-kuyruk)	,713	,504
	N	454	454
Kabullenici sessizlik (x̄=3,26)	Pearson korelasyon	**-,116***	**-,183****
	Sig. (2-kuyruk)	,013	,000
	N	454	454
Korunmacı sessizlik (x̄=3,43)	Pearson korelasyon	**,174****	**-,139****
	Sig. (2-kuyruk)	,000	,003
	N	454	454

Sağlık çalışanlarının örgütsel sessizlik davranışları ile bilgi uçurma niyetleri arasındaki ilişkilerin tespit edilebilmesi için yapılan korelasyon analizi sonuçları Tablo 2'de yer almaktadır. Sağlık çalışanlarının koruma amacıyla sessiz kalmaları ile bilgi uçurma arasında $p<0,05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Sağlık çalışanlarının kabullenici sessizlikleri ile dışsal bilgi uçurma arasında çok düşük düzeyde (r= -,116) negatif yönde ve $p<0,05$ düzeyinde, kabullenici sessizlik ile içsel bilgi uçurma arasında çok düşük düzeyde (r= -,183) ters yönde ve $p<0,05$ düzeyinde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sağlık çalışanlarının korunma amaçlı sessizlikleri ile dışsal bilgi uçurma arasında çok düşük düzeyde (r= ,174), pozitif yönde ve $p<0,05$ düzeyinde, korunmacı sessizlik ile içsel bilgi uçurma arasında, çok düşük düzeyde (r= -,139), negatif yönde ve $p<0,05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Sağlık çalışanlarının örgütsel sessizlikleri ve bilgi uçurma niyetleri hakkında tanımlayıcı istatistikleri Tablo 2'de sunulmuştur. Bulgulara göre sağlık çalışanlarının korumacı sessizlikleri orta düzeyde, kabullenici sessizlikleri orta düzeyde ve korunmacı sessizlikleri orta düzeydedir. Sağlık çalışanlarının dışsal bilgi uçurma niyetleri düşük düzeyde, içsel bilgi uçurma niyetleri ise orta düzeydedir. Sağlık çalışanlarının genellikle bilgi uçurma niyetlerinin düşük düzeyde olduğu, özellikle kurum dışına bilgi verme eğilimlerinin oldukça düşük olduğu görülmektedir.

Sağlık çalışanlarının sessizlik davranışları ile bilgi uçurma niyetleri arasındaki anlamlı ilişkilere istinaden regresyon analizine geçilmiştir. Regresyona analizinde bilgi uçurma eğilimleri bağımlı değişken, örgütsel sessizlik ise bağımsız değişkeni temsil etmektedir. Bulgular Tablo 3 ve 4'te sunulmuştur.

Tablo 3. Kabullenici ve korunmacı sessizliğin içsel bilgi uçurmaya etkisi

Model	R	R^2	Anova[a] Sig.	Std olmayan katsayılar (b)	Std. Katsayılar	Anlamlılık
İçsel bilgi uçurma(y)				2,683	-	,000
Kabullenici sessizlik (x_1)	,186[a]	,035	,000[b]	-,156	**-,157**	**,008**
Korunmacı sessizlik (x_2)				-,043	-,043	,469

Sağlık çalışanlarının kabullenici sessizlikleri ve korunma amaçlı sessizliklerinin içsel bilgi uçurmayı açıklama düzeyi %3,5 olarak tespit edilmiştir. Korunmacı sessizliğin içsel bilgi uçurmayı açıklama düzeyi anlamlı değilken (p=0,469>0,05) kabullenici sessizliğin içsel bilgi uçurmayı açıklama düzeyi p=0,008<0,05 düzeyinde anlamlıdır. Kabullenici sessizlik arttığında çalışanların içsel bilgi uçurma eğilimleri azalmaktadır.

Tablo 4. Kabullenici ve korunmacı sessizliğin dışsal bilgi uçurmaya etkisi

Model	R	R^2	Anova[a] Sig.	Std olmayan katsayılar (b)	Std. Katsayılar	Anlamlılık
Dışsal bilgi uçurma (y)				3,105	-	,000
Kabullenici sessizlik (x_1)	,332[a]	,110	,000[b]	-,491	**-,360**	**,000**
Korunmacı sessizlik (x_2)				,549	**,395**	**,000**

Sağlık çalışanlarının kabullenici sessizlikleri ve korunma amaçlı sessizliklerinin dışsal bilgi uçurmayı açıklama düzeyi %11 olarak tespit edilmiştir. Sağlık çalışanlarının kabullenici sessizlik ve korunma amaçlı sessizlikleri dışsal bilgi uçurma eğilimlerini p=0,000<0,05 düzeyinde anlamlı olarak etkilemektedir. Sağlık çalışanlarının kabullenici sessizlik düzeyleri arttığında dışarıya bilgi uçurma eğilimleri azalmaktadır. Diğer yandan korunmacı sessizlik arttığında dışsal bilgi uçurma eğilimi de artış göstermektedir.

Hipotez	**Durum**
H_1: Korumacı sessizlik dışsal bilgi uçurmayı negatif yönde etkiler.	Desteklenmedi
H_2: Korumacı sessizlik içsel bilgi uçurmayı negatif yönde etkiler.	Desteklenmedi
H_3: Korunmacı sessizlik dışsal bilgi uçurmayı pozitif yönde etkiler.	***Desteklendi***
H_4: Korunmacı sessizlik içsel bilgi uçurmayı negatif yönde etkiler.	Desteklenmedi
H_5: Kabullenici sessizlik dışsal bilgi uçurmayı negatif yönde etkiler.	***Desteklendi***
H_6: Kabullenici sessizlik içsel bilgi uçurmayı negatif yönde etkiler.	***Desteklendi***

SONUÇ

Sağlık çalışanlarının kurum içindeki olumsuz durumları ifşa etme niyetlerini engelleyen birçok faktör bulunmaktadır. Örgütsel sessizlik kurum içindeki bilgi uçurma eğilimini etkileyen en önemli faktörlerdendir. Önceki araştırmalarda örgütsel sessizliğin çalışanların bilgi uçurma davranışları önünde önemli engel olduğu kısmen görülmektedir. Ancak örgütsel sessizlik yapısının çalışanların bilgi uçurma davranışlarını ayrıntılı olarak nasıl engellediği hakkındaki bilgi seviyemiz yeterli düzeyde değildir. Bu araştırmada sağlık çalışanlarının örgüt içindeki olumsuz olayları ya da uygulamaları kurum içindeki ya da dışındaki paydaşlara duyurma konusundaki isteklilikleri incelenmektedir.

Araştırma bulgularına göre sağlık çalışanlarının örgütsel sessizlikleri orta düzeydedir. Yani sağlık çalışanlarının ses çıkarma ya da sessiz kalma konusunda tam bir eğilimleri

bulunmamaktadır. Diğer yandan sağlık çalışanlarının dışarıya bilgi uçurma eğilimleri oldukça düşüktür. Kurum içindeki kişilere ya da yetkililere bilgi uçurma eğilimi ise orta düzeydedir. Yani sağlık çalışanları kurum dışına kolayca bilgi vermeye gönüllü değillerdir. Ancak bazı durumlarda kurum içindeki kişilere bilgi aktarımı yapma eğilimleri olduğu ifade edilebilir.

Sağlık çalışanlarının konuşmalarının bir işe yaramayacağı hakkındaki algıları (kabullenici sessizlik) kurum içindeki ilgililere bilgi verme niyetini azaltmaktadır. Bu sonuç beklendiği üzere çalışanların kurum içindeki olumsuz yönetsel iklimden kaynaklı olarak sessiz kalmalarını ve olumsuzlukları yetkililer/ilgililere bildirmemeyi desteklemektedir (örn; Akoğlan Kozak ve Şahin, 2018; Köylüoğlu vd. 2015; Moore ve McAuliffe, 2010).

Diğer yandan sağlık çalışanlarının konuşmalarının bir işe yaramayacağı hakkındaki algıları dışarıdaki ilgililere de bilgi uçurmalarını engellemektedir. Ancak sağlık çalışanları olumsuzlukları kurum dışındaki yetkili/ilgililere bilgi uçurma eğilimlerini arttırmaktadır. Öyle ki çalışanların kendilerini korumada kurum içi yerine kurum dışındaki ilgililere ulaşma niyeti anlamlandırılabilir (örn; Alper ve Erdem, 2021). Çünkü çalışanların kurum içinde bilgi uçurmaları onların sorunlu kişilerle yüz yüze gelmesine neden olabilir ve çalışanlar zarar görebilir (örn; Sachdeva ve Chaudhary, 2022). Ancak kurumun dışındaki yetkililere ya da kendilerini gizleyerek bilgi verme şansları olur ve böylece kendilerini koruma olasılıkları da artabilir.

Son olarak korumacı sessizliğin bilgi uçurma eğilimi ile ilişkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgu alanyazındaki bazı çalışma sonuçları ile uyumludur. Ancak yine de çalışanların kurumu koruma eğilimlerinin hangi durumlarda geliştiği ve bilgi uçurma eğilimlerinin hangi durumlarda ortaya çıktığının bilinmesi elde edilecek sonuçların değişmesine neden olabilir.

Araştırma sonuçları sağlık çalışanları özelinde önemli bulgular sunmakla birlikte bazı kısıtlara sahiptir. Bunlardan ilki; sağlık çalışanlarının hangi olaylar özelinde bilgi uçurma ve sessiz kalma eğilimlerinin oluştuğu hakkındadır. Öyle ki olayların önem derecesi sessizliği ve bilgi uçurmayı etkileyebilir. Diğer yandan olayların sağlık çalışanlarının kendileri ya da başkaları ile ilgili olması hakkındadır. Kurumdaki olumsuz olayların sonuçlarının sağlık çalışanlarının kendi ya da diğer kişileri etkileyecek olması, bilgi uçurma ve sessiz kalma eğilimlerini etkileyebilir.

Sağlık çalışanlarının sessiz kalma ve bilgi uçurma eğilimleri hakkında yapılan araştırmalar için bazı öneriler sunulabilir. Bunlardan ilki sağlık çalışanlarının etik algıları hakkındadır. Sağlık çalışanlarının etik algıları onların sessizlik ve bilgi uçurma eğilimlerini etkileyebilir. Diğer yandan sağlık kurumlarındaki etik kurulların varlığı, şikâyet mekanizmalarının koruyucu yapısı sağlık çalışanlarının olumsuz uygulamalar ve olayları ilgililere duyurma eğilimlerini arttırabilir. Sağlık kurumlarına da bazı öneriler sunulabilir. Bunlardan ilki sağlık çalışanlarının sessizlik eğilimlerini azaltmak için pozitif örgüt ikliminin oluşturulmasıdır (örn; Alqarni, 2020). Doğrudan ses çıkaramayacak olan çalışanlar için anonim şikâyet/istek/görüş bildirme alanlarının yaratılması sağlanabilir. Özellikle çalışanların psikolojik olarak güvende hissetmeleri olumsuzluklar hakkında görüş bildirmelerine yardımcı olabilir. Bu bağlamda örgütlerde güven ikliminin sağlanması önemlidir.

KAYNAKÇA

Acaray, A. & Akturan, A. (2015). The relationship between organizational citizenship behaviour and organizational silence. *Procedia-Social and Behavioral Sciences,* 207, 472-482.

Akoğlan Kozak, M.& Şahin, S. (2018). Bilgi ifşası (whistleblowing) ve etik ikilem üzerine çıkarımlar. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 29(1), 1-8.

Alparslan, A. & Kayalar, M. (2012). Örgütsel sessizlik: Sessizlik davranışları, örgütsel ve bireysel etkileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* (6), 136-147.

Alper, M., & Erdem, İ. (2021). Whistleblowing ile örgütsel sessizlik arasındaki ilişkiye örgüt kültürünün etkisi: Öğretmenler üzerine bir araştırma. *Trakya Eğitim Dergisi*, *11*(2), 550-567.

Alqarni, S. A. Y. (2020). How school climate predicts teachers' organizational silence. *International Journal of Educational Administration and Policy Studies,* 12(1), 12-27.

Bagheri, G., Zarei, R., & Aeen, M. N. (2012). Organizational silence (Basic concepts and its development factors). *Ideal Type of Management,* 1(1), 47-58.

Candan, H. & Kaya, T. (2016). İhbarcılık (whistleblowing) ve algılanan örgütsel destek arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik bir kamu kurumunda araştırma. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 5(2), 305-330.

Cemaloğlu, N. & Akyürek, M. İ. (2017). Örgütlerde whistleblowing (Bilgi uçurma). *Turkish Journal of Educational Studies,* 4(3), 123-147.

Dworkin, T. M. & Baucus, M. S. (1998). Internal vs. external whistleblowers: A comparison of whistleblowing processes, *Journal of Business Ethics,* 17(12), 1281-1298.

Dyne, L.V., Ang, S. & Botero, I.C. (2003). Conceptualizing employee silence and employee voice as multidimensional constructs. *Journal of Management Studies,* 1359-1392.

Ekpenyong, M. S., Nyashanu, M., Ibrahim, A., & Serrant, L. (2020). Perceived barriers to whistle blowing in healthcare amongst healthcare professionals: An integrative review. *International Journal of Human Rights in Healthcare*, *14*(1), 10-27.

Fard, P. G. & Karimi, F. (2015). The relationship between organizational trust and organizational silence with job satisfaction and organizational commitment of the employees of university. *International Education Studies,* 8(11), 219-227.

Hair, J.F., Black, W.C., Babin, B.J. & Anderson, R.E. (2014). *Multivariate Data Analysis* (7th Ed.) Pearson, New York.

Harmancı Seren, A.K., Topcu, İ., Eskin Bacaksız, F., Unaldı Baydın, N., Tokgoz Ekici, E. & Yıldırım, A. (2018). Organisational silence among nurses and physicians in public hospitals. *J Clin Nurs.;* 27, 1440– 1451. https://doi.org/10.1111/jocn.14294

Iwai, T., Yeung, L., & Artes, R. (2021). Voice or silence: antecedents of whistleblowing intentions. *RAUSP Management Journal*, *56*, 186-201.

Kalay, F., Oğrak, A., Bal, V. & Nişancı, Z. N. (2014). Mobbing, örgütsel sessizlik ve örgütsel sinizm ilişkisi: Örnek bir uygulama. *Sakarya İktisat Dergisi*, 3(2), 1-18.

Köylüoğlu, A. S., Bedük, A., Duman, L., & Büyükbayraktar, H. H. (2015). Analyzing the relation between teachers' organizational silence perception and whistle blowing perception. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *207*, 536-545.

Kurtuluş, K. (2011). *Araştırma yöntemleri*. Türkmen Kitabevi.

Mannion, R., & Davies, H. T. (2015). Cultures of silence and cultures of voice: the role of whistleblowing in healthcare organisations. *International Journal of Health Policy and Management*, *4*(8), 503.

Moore, L., & McAuliffe, E. (2010). Is inadequate response to whistleblowing perpetuating a culture of silence in hospitals?. *Clinical Governance: An International Journal*, *15*(3), 166-178.

Morrison, E. W. & Milliken F. J. (2000). Organizational silence: A barrier to change and development in a pluralistic world. *Academy of Management Review,* 25(4), 706- 725.

Nikmaram, S., Yamchi, H. G., Shojaii, S., Zahrani, M. A. & Alvani, S. M. (2012). Study on relationship between organizational silence and commitment in Iran. *World Applied Sciences Journal*, *17*(10), 1271-1277.

Öztürk, İ. (2019). Örgütsel sessizlik ve boyutları üzerine nitel bir araştırma. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, *5*(2), 365-379.

Park, C. & Keil, M. (2009). Organizational silence and whistle-blowing on IT projects: An integrated model. *Decision Sciences*, *40*(4), 901-918.

Park, H., Blenkinsopp, J., Oktem, M. K. & Omurgonulsen, U. (2008). Cultural orientation and attitudes toward different forms of whistleblowing: A comparison of South Korea, Turkey, and the UK. *Journal of Business Ethics*, *82*, 929-939.

Pinder, C. C., & Harlos, K. P. (2001). Employee Silence: Quiescence and Acquiescence as Responses to Perceived Injustice. In *Research in personnel and human resources management* (pp. 331-369). Emerald Group Publishing Limited.

Rothschild, J. & Miethe, T. D. (1999). Whistle-Blower disclosures and management retaliation: The battle to control information about organizational corruption, *Work and Occupations*, 26(1), 107-128

Sachdeva, S. & Chaudhary, N. S. (2022). Exploring whistleblowing intentions of Indian nurses: a qualitative study. *International Journal of Organizational Analysis*, (ahead-of-print).

Seifert, D. L., Sweeney, J. T., Joireman, J., & Thornton, J. M. (2010). The influence of organizational justice on accountant whistleblowing. *Accounting, Organizations and Society*, *35*(7), 707-717.

Suyatno, B., Armstrong, A. F., & Thomas, K. (2017). Barriers to whistleblowing intentions and reporting channel preferences. *Economic and Social Development: Book of Proceedings*, 115.

Tangirala, S., & Ramanujam, R. (2008). Employee silence on critical work issues: The cross level effects of procedural justice climate. *Personnel psychology*, *61*(1), 37-68.

Tayfun, A. & Çatır, O. (2013). Örgütsel sessizlik ve çalışanların performansları arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, *5*(3), 114-134.

Teo, H., & Caspersz, D. (2011). Dissenting discourse: Exploring alternatives to the whistleblowing/silence dichotomy. *Journal of Business Ethics*, *104*, 237-249.

Topgül, S. (2018). Demografik özelliklerin whistleblowing (bilgi uçurma) davranışı üzerindeki etkisi ve kamu kurumları üzerine bir araştırma. *Verimlilik Dergisi*, (4), 153-183.

Üçok, D., & Torun, A. (2015). Örgütsel sessizliğin nedenleri üzerine nitel bir araştırma. *İş ve İnsan Dergisi*, *2*(1), 27-37.

PRINCIPLES OF APPLICATION OF PHILOSOPHY TO SOCIAL SCIENCES

Milenko Bodin PhD

University of Belgrade, Serbia

I The context of understanding of application of philosophy to the social sciences

Philosophy and the meaning of its application

The question about the applicability of philosophy seems as heretical one, but at the same time, it is also a question about its meaning of existence as a discipline, which is very current now days.

How can philosophy be placed in the rank of applied sciences that do not examine the assumptions of their own foundations but only search for “now-how” to use already established knowledge? Philosophy is a free and critical thought and is not a mere distribution of the already existing thoughts and concepts.

However, this is precisely where the meaning of applying philosophy is - as free and critical thought in various and inexhaustible contexts of need for it. And the need for philosophy is in finding room for the freedom of human thought and initiative. Pointing towards solutions that open and do not close the human character of both problems and solutions.

I would describe today's situation regarding society and awareness of social life by stating that philosophy has remained outside the real life of various areas of human creativity. It is the historical context of differentiation which imply loss of connections between philosophy and social sciences. Academic philosophy in the theoretical context has consequently remained at the level of academic application - also without any real influence in the areas defined as philosophical disciplines.

At the same time, philosophy is interpreted too freely in the areas of supposed application in the social sciences, but in which it appears neither codified nor with any philosophical frame of reference.

The previously described course of philosophical absence from the authentic context (discourse) showed, on the one hand, the loss of the meaning of philosophy in an effort to use it for non-philosophical purposes, but at the same time, on the other hand, the effectiveness of philosophy on non-philosophical intentions and even entire areas of human activities.

It is a historical experience that can trigger different levels of reflection or awareness. One of them is the well-known opinion from the end of the 20th century that philosophy has exhausted the meaning of its existence and that it is normal for its knowledge and properties of an intellectual discipline to be distributed to modern fields and narratives that will continue to cause in their domains (particularly) pseudo-philosophical effect.

In this way, it could be falsely understood that the philosophy was used correctly or that it even, in the historical plane, found application and thus preserved its own meaning.

In such a situation, we need to find a way to define philosophy in its application, so that we can talk about philosophy in a pragmatic form (application), in addition to philosophy in a theoretical, practical or political form. This means that the principles, approach and performance as well as the evaluation according to the pragmatic feedback model (*in vivo* context) should be indicated as an applied form of theoretical-practical philosophical reflexivity.

Therefore, we represent here the possibility that philosophy, both fundamental and pragmatic, can preserve its own meaning without ceasing connection with social context and social sciences. In spite of the fact that now days obtain constructivist conception of so called "post-philosophy" or philosophy as a discourse constructed in the course of history and especially social factors of "production of thought". Furthermore, constructivism as an interpretation of philosophy is applied to social sciences as "social constructivism".

II Criticism of social-constructivism as a philosophical meta-narrative of social sciences

Social constructivism

The concept of constructivism, which remains philosophically obscured, nevertheless becomes very attractive, first of all, to various social sciences, and in sociology, as a basic social-scientific discipline, it plays the role of a substitute for spent ideas about a unique social theory. Constructivism transferred to the theory of society is concerned with, and in its own way brings together, various ideas about social relations, true or false philosophical ideas that over time turn into a narrative about the formation of a certain theory of societal reality.[1]

Those influences are recognized within social constructivism as an almost forced unification of social phenomena in the category of discourse that prevails in a certain space-temporal context.

From the basic social science, the attraction of social constructivism spilled over into most social sciences such as psychology, psychiatry, pedagogy, but also political science, and more recently into security sciences as an interdisciplinary area of social sciences. In addition to these general characteristics, social constructivism is characterized by a simplified interpretation of the previously mentioned philosophical conceptions, but also of philosophical categories in general, so that the discourse on ontology, epistemology, philosophy of language and discourse is adopted in a way that is not philosophically provided by quasi-philosophical interpretations.[2]

[1] Social constructivism already has different forms of reception in different cultural and academic environments. Thus, Checkel notes that in the USA this conception is conventionally accepted as a conception that can connect better known social theories and open the way to new ones. In Europe, it is more understood as a new interpretation, but also a critical conception of social reality and then also a conception of security. These last two mostly refer to the linguistic turn in philosophy, that is, the theory of discourse.

See: Checkel J., Social constructivism in global and European politics, a review essay, Review of International Studies, British International Studies Association, London, 2004, p. 230.

[2] Checkel also notes that understanding the philosophy (theory) of discourse as the basis for the claim that the discourse of an individual who represents general attitudes is actually a social construct of his social

Such use of philosophical categories made it possible within the model of social constructivism to break not only with the previous theories of society, but also with the tacit or "common-sense approach" to social reality whose main or supporting thesis is that there is a possibility of knowing reality in a scientific way. The influence of social constructivism on social science has in some of them reached the proportions of a *meta-theory* for various theoretical solutions. At this point, we will remind ourselves that constructivism is not actually an original philosophical conception, and in this context of consideration, it is not even a derived (socialized variation) from original socio-scientific point of view.

What we can say is that he also has something to do with the "linguistic turn" in philosophy. This time on the trail of Kant's famous criticism. Thus, although Nicholas Onuf considers Kant a constructivist, he very clearly points out the problem. How to overcome the chasm between the thinking subject and the world without constantly falling into *solipsism*? The only way is that instead of "I" the central role will be given to "we". And by appreciating the meaning of communication, which becomes the discovery of language and the importance of intersubjectivity, i.e. society (*the social self*) as a "subject".[3]

Social-constructivism has acquired a narrative form rather than a conceptual one (just as many of its interpreters treat all other concepts). That generality is not based on any coherence or comprehensiveness, but on loading constructivism into many philosophical conceptions.

If, therefore, the world is a construction, then the knowledge about it is also a construction, which means that the strict difference between ontology, which asks about the nature of being in general, and epistemology, which asks about the nature of knowledge about what happens, has been overcome. The great critical potential of constructivism as well as the strong "coalition potential" with various alternative theories to any form of traditional authority led to a great expansion of the range of meanings and functions of constructivism.

In this process of interaction with the ruling and other currents of social sciences, the very nature of constructivism is recognized in two different ways. First, as conventional (one that is more adapted to the existing norms of social sciences) and critical, which is directed towards a radical change in scientific trends. Where the difference between conventional and critical constructivism is probably best evidenced is the different approach to the question of identity. The first one wants (according to Ted Hopf) to discover identities and their social reproduction and then how this affects their actions. Others, also revealing identities, do not seek to articulate their effects but to explain how people begin to believe in any accepted (naturalized) truth.

What is a problem is that its meanings and functions are changing and multiplying at a high speed so that one can talk about the mutation of the basic drivers, motives and most importantly, philosophical ideas that have been twisted over time. One of the most important examples of this is the decisive period, as it turned out, for the emergence of the modern concept of constructivism, which is the transition from the 19th to the 20th century in the

---

environment is simply wrong. That discourse can be authoritative or on the other hand, ignorant or something else. Ibid, p. 328

[3] "Kant's constructivism is also radically incomplete. In Kant's model, we are solitary souls imprisoned in cells of our own construction. In deed there is no we. To escape our solitary confinement, we need an additional model – one that grants intersubjectivity, or society, to the Kantian subject. Our faculty for language would appear to do the job." Onuf G. N., *Making sense, making worlds*, Routledge, London, 2013, p. 110 et seq.

Western European milieu. And that is known from the history of philosophy as the age of the "struggle over method" and “crisis of the sciences”. (Huserl, 1954)

It is a historical endeavor for the independence of the methods used to determine the social sciences in relation to the paradigmatic methods of the natural or exact sciences until then. In this, the so-called neo-Kantian philosophers, primarily Dilthey and Windelblant, but certainly the biggest name of that period and effort was Max Weber, who most thoroughly promoted the autonomous methodology of social sciences.

Unlike the natural sciences, Weber rightly believes that the social sciences are distinguished by the human character of the phenomena that must be scientifically investigated. (Weber, 1922) According to him, the "human sciences" are constituted by the dynamics of the historical and cultural element and as such must be investigated as sciences of subject phenomena. (Weber, similarly, Dilthey carries out his famous plan of the "sciences of man" as spiritual sciences. (Dilthey, 1973)

How is it possible that from the autonomy of social sciences with the essential idea of getting to know the human world and man in general, in less than 50 years, we can come to a concept that denies any essence to that same human world? The scope of constructivism is rapidly expanding for the same reasons both to general theories of society and to individual social sciences, and in its most developed phase to the field of inter-disciplinary sciences. Social constructivism very quickly outgrew the framework of the general theory of society, for two reasons. First, because that concept, by its very nature, is not directed to a positive theoretical opinion, nor to any concrete theory of society. Second, it became a meta-theoretical position. It seems that social constructivism is almost unavoidable narrative in various manifestations of social science.

Due to such a meta-theoretical influence there will be a lot of talk about social constructivism in the future.

Unlike what was considered a traditional scientific paradigm, i.e. positivism, which tried to master the social sciences by transferring the properties of natural sciences such as exactness and practicality, constructivism tries to follow the logic of operationalization at the level of experiential verification. As the acquisition of knowledge is a common point of both positivism (Durkheim) and the methodological efforts of neo-Kantians, it becomes the main motive in the sociology of knowledge as well as in the psychology of cognition. Some of the most famous names in psychology are Jean Piaget and his theory of cultural-historical psychological development and Lev Vygotsky and his theory of stages of cognitive development.

For specific reasons of adaptability, the concept of constructivism gains its full meaning in "developmental psychology" and its application in general pedagogy, but also in the methodology and didactics of knowledge transfer. Probably the most significant single name for the implementation of the concept of constructivism in pedagogy in general is Jerome Brunner. In the same rank is the name of Kenneth Gergen, who formulated the idea of “social constructivism” (1985) and whose line of inspiration can be traced according to the general model of the transmutation of philosophical ideas into the concept of constructivism, because his work is also based on the bearers of the so-called phenomenological theories of society, and above all Peter Berger and Manfred Schitz, who in turn come from Weber's sociological school.

Everything about the concept of constructivism is rapidly changing and gaining a different meaning, among other things, because the so-called *feed-back loop* of influence.

The use of philosophical ideas to the extent of functional use gets its ultimate echo in the use of specific fields of social sciences in the guise of an interdisciplinary result, while in fact it is a question of strengthening a concept that supports a more or less radical relativism of knowledge in the fields of social sciences and by no means relationism, which would otherwise be good indicator of interdisciplinary knowledge.

In a similar way, we can see the correlation of philosophical ideas with pedagogy, which is mediated by the concept of constructivism. Acquiring knowledge is one of the goals of pedagogy, but also one of the postulates of epistemology. With the concept of constructivism, the acquisition of knowledge as a process of pedagogy is intruded into the rank to which the interest of epistemology belongs, so that models that facilitate learning or make it more qualitative become models of epistemological understanding of knowledge. In turn, epistemological principles related to the knowledge of what is real and not unreal become part of the realistic student goal. Thus, those who learn simultaneously and find out what is real regardless of different and changing learning models.

In this regard, the development of the scope of the concept of social-constructivism can be limited by both internal and external factors. They are internal, according to the determinations of the bearer of the concept of constructivism, whether they will direct the development of the concept according to the internal processes of individuals or individuals participating in the exchange, or whether they will be directed toward the radical redefinition of every social discourse about reality. The key external factor that will influence the "development" of the scope of the concept of constructivism is whether the concept will take a decisive role in determining the human future as human at all. In other words, will the dominant human discourse adopt to the point of view that “human” is also a construction?

One of the open questions that spills over from the philosophical to the social science field is the assumption of social consensus, which does not lead to answers on the methodological level, but only serves to elaborate new assumptions, and that in the light of the assumed spread of personal experiences and individual attitudes into so-called social attitudes. From the point of scientific methodology, constructivism is widely criticized for not being able to have a defined research methodology, since it is not involved in any way in the question of the so-called objective aspects of knowledge, and thus not in standardized and measurable procedures of scientific capture of questions about reality.[4]

This then refers to a whole series of shortcomings from the same perspective, from the lack of criteria to the lack of critical support, that is, the reference position for evaluating research.[5] Constructivism could thus become the common denominator of Habermas' and Rawls's discussion, which aims to remove the legitimation of the rational subject from any context of attribution of metaphysical meaning. Likewise, it is considered a basis for

[4] Constructivism, despite its great influence in the academic public, has not gained theoretical stability. Perhaps most of all because he did not give birth to a middle-range theory that can lead to operational research. Also, the theory of the bearer (agent - subject) of social changes remains mostly (post) structural foundations of conception. More on this in: Checkel J., *The Constructivist Turn in International Relations Theory*, World Politics, London, 1998, Vol. 50. No. 2, p. 324 -326.

[5] Checkel believes that constructivism is still primarily a methodology regardless of theoretical aspirations. Among other things, he says: "Having demonstrated that social construction matters they must now address when, how, and why it occurs, clearly specifying the actors and mechanisms bringing about change, the scope conditions under which they operate, and how they vary across countries." Ibid, p. 325.

overcoming differences in the viewpoints of the social legitimation of liberalism and the so-called communitarianism.[6]

The foregoing was already warned in several ways in the earlier text through erasing the boundary between epistemology and ontology as philosophical fields of thought and relationship to reality, which leads to complete relativism both in the epistemological level of reasoning itself and in terms of the interpretation of such extremely relativistic attitudes and their consequences.

The remarks or criticisms of constructivism did not have much influence on the "development" of the concept or on its ever-widening influence. He was easily defended by the fact that he presented an alternative concept to those that form the basis of previous criticisms, that is, he is justified by his own character, which is constructive insofar as he does not hide his constructiveness, unlike the positions that have been mentioned, which are in one way or another unsanctified constructions.

In this sense, constructivism is first of all critical, a position of negative attitude towards inherited concepts, therefore, what is known as *de-constructivism*. This is essentially a philosophical insight into the meaning of constructivism as a concept. That is to say, that it arises from a need for a meta-theoretical level in relation to the previous theory, which it does not achieve through an alternative way to the previous one, but by parasitizing the transformation of the entire philosophical tradition into a history of constructions, which then becomes the basis no longer of a concept, but of a meta-theoretical discourse that gets the name "constructivism".

In modern forms, constructivism is very recognizable in the effect of neo-liberal pragmatism, that is, in modern forms of political liberalism, so it represents a meta-theoretical level for the phenomenon known as hybridization of ideologies. More recent expressions of the marriage of theoretical and political discourse in the sense of constructivism have shown all the self-destructive potential of ideologization of knowledge because in the case of Marxist ideology it has been shown to destroy its own foundations as a proclaimed concept of communism from the social class basis of analysis and point of view.

The former is significant also because of the philosophical character of constructivism. That is, its quasi-philosophical character is already clear. It is not decisive whether the concept of constructivism arose from more or less adequate interpretations of neo-Marxism, but rather that it essentially inherited a matrix of thoughts that at the end of the 18th century in Western Europe made it possible to turn philosophy into the “handmaiden” of ideology. The declaration that gives rise to what we can call the French ideology (leaning on the widely present discourse of liberalism) will be elaborated to the limit by Marx's thought that everything is actually a social product as a reflection of class production, that is, that everything before the emergence of the self-awareness of the communist ideology is the history of different forms of ideological awareness which entraps human society. We find the French echo of its forerunners of ideology in contemporary philosophy in the sign of the French language, within which the previously described crypto-ideological revolution takes place, in the sign of the so-called post-structuralism, actually the aforementioned de-constructivism, which paradoxically is another term for constructivism.

Thus, constructivism turns out to be the false positive side of de-constructivism, and de-constructivism also turns out to be the false, negative side of constructivism. As such an

[6] About this in detail in: Rainer Forst, *Contexts of Justice*, University of California Press, LA, London, 1995

approach, the alleged concept, in fact, the very construct of constructivism can be constructed according to any other concept or else be reconstructed considering the needs of cohabitation. That construct can be opposed to traditional positivism in general by criticizing every ideology, but never ceasing to be a meta-ideological discourse like a meta-positivist discourse.

III Establishing the Principles of connections between Philosophy and social sciences

Contemporary philosophy seems to change more under the influence of society than the other way around. Although the history of philosophy is permeated with the belief that it provides ideas about changes in the world and thereby directs social change.

For decades, however, there has been talk of overcoming what is called "academic philosophy". The *Philosophy of society* (under this name) was never an academic discipline, but in our time, that's why we talk about the so-called social (societal) philosophy. In such terminology, many would recognize the trace of Jürgen Habermas's thesis that the transcendence of philosophy is reflected in the spilling of its contents into various discursive practices in social interaction. (Habermas, 1971)

When it comes to social theory, it is no longer recognized in the context of ideological forms of its expression. Classical liberalism based on an individualistic understanding of society, communism (socialism) based on the Marxist theory of (class) society or fascism as a totalitarian model of social integration. The hybridization of social and political ideas further strengthens the impression of the relativization of philosophy itself in the area of social and humanistic sciences.

The entire history of philosophy is interpreted in such a spirit. No more as a history of metaphysical ideas, but rather as a history of "unadvertised" constructivism. In this way, postmodern de-constructivism "reaches its own object", and that is in terms of society - *social constructivism*.

Relying on selectively isolated aspects of the philosophy of discourse, the foundation of social constructivism implies depriving ontology of its traditional meaning. Also, the meaning of the philosophical subject as a carrier of opinion is transformed into a social construct of discursive action. In this way, every theory (not only that about society) is exposed to radical relativism and thus socio-political anarchism. “Human” is an idea - a construct on which the ideas of the community as a construct are profiled. Social platforms of power whose bearers direct social movements towards new constructions.

While the previous descriptions can be recognized at the beginning of the tendency to deal with traditional (academic) philosophy, there are still discussions whether philosophy can still influence the understanding of the human community in the light of contemporary global challenges, such as the announced change in the status of man in general within concept of “transhumanism”.

In this light, the question arises as to how to affirm the issue of human community in the perspective of non-ideological legitimation, while certainly avoiding a totalitarian outcome. In what way can the concepts of freedom, social values of human identity, forms of community on the local and global level intersect? Can we talk about an autonomous process

of searching for the best choice and not some form of outcome of a covert (or less covert) process of social engineering?

A philosophy that reflects social changes is still an agent of designing and encouraging autonomous search for a solution, as opposed to leaving philosophy to the mainstream of social reshaping of thought in which the boundaries of personal and impersonal, public and private are lost. And certainly what we can call the “public good” as a value of society that really strives for human community.

For the above reasons, it is necessary to renew the relationship between philosophy and social sciences on the following principles:

1. The primary level of establishing principles is in the philosophical reflection of society. This means articulating the difference between the natural and what Hobbes called, the *derived* state of humanity. That state is philosophically articulated as a state of sociability and organization shaped by the interest of people's security and prosperity. *Philosophy of society* is therefore the basic or first Principle of applying philosophy to social sciences. It is a theoretical-methodological landmark for formulating the theory of society both within social dynamics and social statics.

2. The second Principle or secondary level of application refers to the so-called middle level theories that lead the research of social phenomena because they also contain methodological implications. So, for example, the phenomenological or structuralist theory of society is no more only a philosophy of society but an philosophical theory (with a methodology) that investigates social problems and brings its own findings. The research results obtained in this way can be cross-referenced if they were created by different settings. This is an important criterion for preserving the connection between philosophy and social sciences.

3. The third Principle or tertiary level refers to the so-called operational theory that investigates particular social phenomena or trends. Operational theories are actually research models or frameworks for the application of research methods and techniques in the mode with feed-back relationship with the operational goal of research. Such as Schuler's within *management philosophy* (Schuler, 2001) or Hofstede's in the field of *culture studies* (Hofstede, 1991, 2001) as an application of Philosophy at the tertiary level.

4. The fourth Principle of application is the intrinsic struggle against the ideological and quasi-philosophical approach to society in general and then to the social sciences. And that's because the ideologizing of philosophy is the historical basis for the ideologizing of social theories and social phenomena themselves.

5. The fifth principle rests on the Principle of the particularity (autonomy) of social science methodology (from Max Weber, neo-Kantians or Husserl's phenomenology) against the quasi-authenticity of social-constructivism. The philosophical basis of social sciences therefore leaves no room, nither for "positivism" derived from the paradigm of "natural" (mathematical) sciences, nor for criticisms of positivism that parasitize on it and enable the emergence of constructivism.

Conclusion

Given that we are talking about phenomena that are interdependent with human action, in the social sciences, regularities can be established according to the humanological dynamics ("ideo-rhythm") of establishing regularities, and not laws from which "algorithms" can be derived. The humanological framework of the human sciences is a vital criterion for preserving the philosophical character of the social sciences.

Precisely because of the understanding that philosophy is a reflection of the human search for meaning, it is necessary in the context of application to face different, often divergent fields and unexpected topics. As a humanological pro-active barrier to the particularization of the world of life and the subsequent, alien organization of fragmented parts of human experience.

Otherwise, the criterion of humanity will remain unrecognizable and thus the world will be brought to a state that can be something different from the *human world*.

REFERENCES

1. Onuf G. N., *Making Sense, making worlds*, Routledge, London, 2013

2. Checkel J., *Social constructivism in global and European politics*, a review essay, Review of International Studies, British International Studies Association, London, 2004

3. Checkel J., *The Constructivist Turn in International Relations Theory*, World Politics, London, 1998, Vol. 50. No. 2

4. Rainer Forst, *Contexts of Justice*, University of California Press, LA, London,1995

5. Veber M., *Gesamelte Ausatze zur Wissenschaftslehre*, 1922

6. Huserl E., *Die Krisis der Europaishen Wissenshaften*, Martins Njihoff, Haag, 1954

7. Diltaj W., *Der Aufgabe der geschitlichen Welt in den Geist Wissenschaften*, Getingen, 1973

8. Schuler R., *Managing Human Resources*, Routledge, London, 2001

9. Hofstede G., *Cultures and Organizations: software of the mind,* McGraw – Hill, London, NewYork, 1991

10. Hofstade G., *Culture`s Consequences*, Sage Publications, Thousand Ouks, CA, 2001

11. Habermas J., *Wozu noch Philosophie*?, 1971

SELF-ASSESSMENT OF PEDAGOGICAL COMPETENCE OF SOCIALLY DEPRESSED PARENTS: COMPARATIVE REPRESENTATION OF MOTHERS AND FATHERS[1]

Grčić Ante, mag.paed

PhD Toni Maglica, assistant professor PhD Maja Ljubetić, full professor in tenure Faculty of Humanities & Social sciences Split, Croatia

Summary

Pedagogical competence of almost all groups of parents is often tested for a number of objective (migration, natural disasters, wars, etc.) and subjective reasons (uncertain existence, personal characteristics of parents and children, etc.). Parents in socially depressed families are even more difficult and need adequate and timely social support to be able to perform their parental function as well as possible. The primary aim of this study was to "illuminate" the space of pedagogical competence of socially depressed parents (through self-assessment of mothers and fathers) and to include the appropriateness of using questionnaires in this population. A survey was conducted on a sample of 76 mothers and 68 fathers, recipients of social assistance. Confirmatory factor (CFA) and discrimination analyses in AMOS 28 were used in data processing. The results showed that, unlike previous research in the general population, the space of parental pedagogical incompetence was much better illuminated than that of both mothers and fathers. In addition, mothers showed a significant correlation between the total score on the scale and the level of income (R = 247), while fathers showed a significant negative correlation between the total score on the scale and age (R = -.293), with fathers in employment achieving higher scores on the scale than the unemployed. Other sociodemographic data are not significantly correlated with the total score on the scale. The method used to collect data using the questionnaire is not the optimal solution for the population of socially depressed parents regarding fit indexes of AMOS analysis.

Keywords: competence, parents, self-assessment, social deprivation

Introduction

Parents' pedagogical competence is an intriguing and a relatively new phenomenon for research. Its timeliness is not surprising considering the fact of fast and often unforeseeable changes societies, families and individuals face with. Fast and suitable adjustment and responses to modern society requests, needs and expectations are one of the greatest challenges in modern parenting. Only competent parents aware of their parenting responsibility for their choice of behaviour during the children's bringing up can respond to these challenges in a timely and adequate manner.

If parenting pedagogical competence is understood as a construct of knowledge, skills, values and attitudes *in* and *about* parenting (Bryderup & Frørup, 2011; Rossini, 2016; Pánková & Poledňová, 2016; Staškeviča, 2019; Ljubetić, 2023), it is justified to research this phenomenon on different population samples in a certain society in order to gain clear and unique image (of the states and needs). Obtained results might be used as a base for the development of operative programs which aim to provide assistance to individuals and

[1] The paper is a part of the scientific research project "Family empowerment for positive relationship development and family togetherness" (supported by the University of Rijeka, code uniri-drustv-18-16 1132, project leader Full professor Jasminka Zloković).

groups in acquiring and improving their pedagogical competences, and consequently in improving their own parenting. Of course children, as well as their parents, have direct benefit from quality parenting. However, indirectly the entire social community benefits from it. Having in mind the above stated, parents' pedagogical competence in one part of general population in the City of Split (Croatia), that is socially deprived part, was researched. As this is a particular group of respondents, it is very rarely a sample in this kind of research.

Most frequently, modern **family** is observed within the context of structural differences and complexities (Zloković, 2023; Čekolj, Gregorović Belaić, 2023; Skukan, Zloković, 2023; Wise, 2003, as per Maleš, 2013), functionality and dysfunctionality (Zloković and Tomac, 2023; Isaacs, 2012), family functions (Mandarić Vukušić and Ljubetić, 2023; Matejek and Kucharczyk, 2017), communication and relationship (Szkody, & McKinney, 2021; Atkinson, 2018; Koerner & Fitzpatrick, 2002) and similar. Nevertheless, despite all the differences and specificities, family is still considered basic surrounding where members more or less successfully meet their basic biological, emotional, spiritual, psychological and social needs and where they form their personalities and characters. It is also the main holder of basic life values (humane, cultural, religious, traditional etc.), which are transferred to the community influencing and forming it (Nimac, 2010). In the scientific and social discourse, modern family is often connected with crises (of upbringing, parenting, values). Therefore, special attention has to be paid to it. One of the main causes of this crises on local, and more and more confidently we can also say on global level, are war and post-war period, more frequent and dramatic natural disasters, unemployment, threatened existence, increased number of divorces, urbanization, violence, anonymity or sense of isolation, difficult conditions of dealing with residential issues and other problems negatively impacting the direction in which family develops within a society (Zloković, 2023).

Therefore, modern **parenting** has to be considered in a wider social context which includes an increasing number of challenges. It can be understood as "a relationship, role and process" with unknown outcome, and it includes different parenting activities and competences which adults have to possess in order to adequately care of children, educate them and prepare for active and productive social inclusion (Ljubetić, 2007). However, challenging, unpredictable and often turbulent social context might negatively impact the impression of mothers and fathers as parents and their parenting behaviour. In such circumstances, parents become questionable role models for identification; they lose or do not have parenting authority; they fail in building and maintaining relationship with their children, and they are often not aware of the importance of reciprocity in relations etc. Furthermore, many researches confirm that parents and family surrounding significantly impact **children's education and their academic success** (Mandarić Vukušić and Ljubetić, 2023; Sharif, 2015). Parents without parenting education often base their interaction with children on personal experience. Therefore, these interactions are often not suitable for children in developmental or pedagogical sense. Apart from the mentioned parenting personality impacts the quality of parents' communication with children to a great extent. Consequently, children of introverted parents or those lacking in compassion are less successful in learning and adjusting to society. On the other hand, parents with knowledge *about* and *of* parenting tend to respond to children's needs and requests suitably (in accordance with their personal understanding), and such interactions are almost always justified in a pedagogical and developmental sense (Sharif, 2015).

In order to successfully prevent short-term and long-term pedagogic damage and in order to ensure healthy and complete children's development, it is obvious that parents have to acquire and improve parenting competences. This especially refers to parents/families living on the margins of society. While doing so, it has to be kept in mind that pedagogical

competence of both parents increases as their general competence in different areas of their life increases (Bašić, 1993).

Parenting support, especially to socially deprived parents, is one of the basic tasks of state policies implemented by educational, health and social institutions as they are aware of the fact that, despite being fragile, family is the core of society and place of education and primary socialization of the members of such society. As family plays the main role in social sense, parents should be considered an extremely important resource for the development of an individual and his identity, but also for the development of the relationships in family and broader social context (Zambianchi, 2012).

Research Methodology

Research Goal and Tasks

The goal of this research was to establish the self-assessment of pedagogical competence in parents from socially deprived families and to question the role of certain social and demographic factors (age, gender, employment, qualification, sources of income, social care, housing status and number and age of children in a family) in forming the perception of parenting competence. In order to realize the above stated goal, the following research tasks were set:

1. To determine the suitability of the research questionnaire intended for self-assessment of parents' pedagogical competence for parenting role at the sample of socially deprived families.
2. To test the structure of space of pedagogical competence for parenting role among socially deprived parents.
3. To research the perception of pedagogical competence among socially deprived parents considering independent variables (age, gender, employment, qualification, sources on income, social care, housing status and number and age of children in the family).

Research Hypothesis

H1: The application of a questionnaire in researching the phenomenon of parents' pedagogical competence among population of socially deprived parents is suitable.

H2: The structure of pedagogical competence among socially deprived parents does not present a unique space in accordance with the parents' self-assessment (both mothers and fathers).

H3: There is significant correlation between certain socio-demographic characteristics (age, gender, employment, qualification, sources of income, social care, housing status and number and age of children in a family) and self-assessment of parents' pedagogical competence (both mothers and fathers).

Sample of Research Participants

The research included 76 mothers and 68 fathers who were social assistance recipients and who were not in a marriage or partner community with one another. Average age among mothers was 38 and among fathers it was 43. Averagely, they had 2 children per family. As for the participants' employment status, 76.3 % of 76 mothers were unemployed and 23.7 % were employed. Out of 68 fathers, 30.9 % were employed and 69.1 % were unemployed. As for the education level, 2.6 % of mothers had lower qualifications and there was the same percentage of mothers with a university degree. The greatest percentage of mothers (68.4 %)

had secondary education, 21.1 % higher education and 5.3 % high education. The greatest percentage of fathers (85.3 %) had secondary school education, 7.4 % had lower education, 5.9 % had higher and 1.5 % of fathers had high education. As for the income, 78.9 % of mothers and 69.1 % of fathers had no personal income while 21.1 % of mothers and 30.9 % of fathers had it. In accordance with the above mentioned 65.68 % of mothers and 76.5 % of fathers received social assistance while 34.2 % of mothers and 23.5 % of fathers did not receive social assistance. If we consider housing status, 59.2 % of mothers and 34.1 % of fathers did not have their own apartment as opposed to 40.8 % of mothers and 55.9 % of fathers who had their housing issue dealt with. The sample consisted of parents from socially deprived families who were contacted through social service provider, especially CARITAS[2] and Centre for Community Services Split, and who were directed to these institutions in accordance with the advice provided by Social Welfare Centre. The reasons why these persons used CARITAS services were: homelessness, low employment rate, being exposed to domestic violence, being single parents, being children or child in a family showing behavioural issues, experiencing serious family trauma in the previous period and similar (Caritas, 2021).

Research Instrument and Procedure

Two questionnaires were used for the needs of this research. The first one includes nine questions as regards to socio-demographic characteristics of the research participants. It was used to gather the data about the participants' age, gender, employment and housing status, qualifications, sources of income, number of children in a family and similar. The second questionnaire was *The scale for the perception of parents' competencies for parenting role (SAKORU)* by Gustović – Ercegovac (1992). This questionnaire included 20 points formed as statements and intended to define latent structure of self-assessment of the parents' pedagogical competences (knowledge, skills, attitudes, values), personal parenting experience, sense of safety in parenting role, relationship with a child and similar. At a 5-point Likert scale, the parents evaluated to what extent each statement refers to them. "1" meant that the statement does not refer to them ("completely inaccurate"), while "5" meant complete agreement with the statement ("completely accurate"). The research was implemented in the period from March to May 2022.

Results and Discussion

In order to research the structure of pedagogical competence of parents coming from socially deprived families according to their self-assessment, confirmatory factor analysis for the researched space was done separately for mothers and fathers. In the confirmatory factor analysis of mothers' self-assessment, 6 factors were extracted, while 7 were extracted for fathers.

Eigenvalues (Lambda) for six extracted factors for mothers' self-assessment range from 1.442 to 3.630. The percentage of explained variance per factor ranges from 7.210 to 18.151. 63.696 % of variance was explained in total. Eigenvalues (Lambda) for seven extracted factor for fathers' self-assessment range from 1.038 to 3.704, and the percentage of explained variance per factor ranges from 5.188 to 18.522 which means that 74.437 % of variance is explained in total. Comparative factor analysis results are presented in the Table 1.

[2] CARITAS – non-governmental charity organization and official Catholic Church charitable organization.

Table 1 Comparative presentation of extracted factors for self-assessment of pedagogical competence of mothers and fathers

Factors/mothers		Factors/fathers	
Factor's name:	**F1**		**Factor's name: F1**
Security and uncreativity in parenting	0.774 – 0.921	**Insecurity and self-doubt**	0.756 – 0.865
Cronbach α	0.891	Cronbach α	0.867
Total explained variance	18.151%	Total explained variance	18.522%
	F2		**F2**
Unacceptance of personal responsibility in parenting	0.762 – 0.884	**Experience of parenting burden as a consequence of blaming others**	0.785 – 0.940
Cronbach α	0.883	Cronbach α	0.841
Total explained variance	13.455%	Total explained variance	15.112%
	F3		**F3**
Questioning and doubt	0.741 – 0.871	**Fathers' confidence in the upbringing activities**	0.765 – 0.856
Cronbach α	0.852	Cronbach α	0.874
Total explained variance	8.781%	Total explained variance	10.520%
	F4		**F4**
Ignorance and shifting responsibility	0.784 – 0.833	**Helplessness and doubt**	0.795 – 0.912
Cronbach α	0.811	Cronbach α	0.901
Total explained variance	8.239%	Total explained variance	8.801%
	F5		**F5**
Parenting burden and awareness of responsibility	0.882 – 0.912	**Ignorance and insecurity**	0.783 – 0.857
Cronbach α	0.899	Cronbach α	0.863
Total explained variance	7.860	Total explained variance	6.897
	F6		**F6**
Doubt in parenting activities	0.754 – 0.856	**Questionable responsibility of fathers in parenting**	0.732 – 0.811
Cronbach α	0.798	Cronbach α	0.777
Total explained variance	7.210	Total explained variance	6.399
-	-		**F7**

-	-	**Giving up parenting responsibility**	0.704 - 0.711
-	-	Cronbach α	0.885
-	-	Total explained variance	0.885

Results obtained in the factor analysis implemented in this research do not correspond to the results obtained from the previous researches using the same scale for the research of parents' pedagogical competences. 2 factors at the total sample of parents (factor of parents pedagogical competence and factor of parents' pedagogical incompetence) were extracted in the research implemented by Gustović Ercegovac (1992) and research implemented by Ljubetić (2007). Three factors were extracted in the space of mothers' pedagogical competence in the research implemented by Ljubetić (2007): factor of insecurity and ignorance related to motherhood, factor of responsible motherhood and factor of pedagogically competent motherhood. In the same research (Ljubetić, 2007), three factors were also extracted in the space of self-assessment of fathers' pedagogical competence: factor of insecurity and ignorance related to fatherhood, factor of responsible fatherhood and factor of pedagogically incompetent fatherhood. It is clear that the space of parents' pedagogical (in)competence is clearly and unambiguously described in both mothers and fathers. Therefore, both researches clearly indicated the structure of pedagogical (in)competence consisting of two separate spaces – parents' pedagogical incompetence and pedagogical competence.

From this research (Table 1) it is clear that the space of pedagogical (in)competence of mothers consists of six factors in accordance with their self-assessment: **Security and uncreativity in parenting** (for example, *I feel secure when I act as a parent; Whatever I do, my child reacts more or less the same*); **Unacceptance of personal responsibility in parenting** (for example, *I often leave a problem with a child to my husband to solve*), **Questioning and doubt** (for example, *I always think I could have acted differently*); **Ignorance and shifting responsibility** (for example, *I don't think I have enough knowledge to approach my child; If I had been brought up better, I would know how to handle children better);* **Parenting burden and awareness of responsibility** (for example, *Upbringing of children presents a burden for me; My influence on a child plays the key role*) and **Doubt in parenting activities** (for example, *I am often not sure whether I bring my child up properly*). Mothers from the sample, on the one hand, feel safe in their parenting role. On the other hand, they probably use a very limited range of pedagogical procedures and therefore, do not get the expected response from their child. They are not keen on "dealing" with their child's problems, but they tend to leave the problems to their partners/husbands/institutions, thus giving up their own parenting responsibility. They question, but simultaneously doubt their parenting activities. They are aware of their own ignorance. However, they think that the cause is in their parents, not in the lack of personal initiative. Consequently, they feel the burden of parenting and simultaneously, they are aware of their decisive influence on their children. If the space for parenting pedagogical competence is understood as a continuum from the pedagogical incompetence to pedagogical competence (Ljubetić, 2007), it is obvious that, in accordance with the obtained results (Table 1), extracted factors describe the space of mothers' pedagogical incompetence more completely and in more detail than the space of their pedagogical competence. Only occasionally, from the variables of certain factors, one can make conclusions on the pedagogical competence (for example, being convinced in the decisive influence on a child, questioning personal upbringing).

The researched space of fathers' pedagogical (in)competence, in accordance with their self-assessment, consists of seven factors: **Insecurity and self-doubt** (for example, *I am not sure whether I can influence my child; I often think my child has better relationship with others than with me*), **Experiencing parenting burden as a consequence of blaming others** (for example, *If I was raised better, I would know how to deal with children better; Upbringing presents a burden for me*), **Fathers' confidence in the upbringing activities** (for example, *I am convinced that I do the right thing with my child; I am convinced that all my actions are of benefit for my child*), **Helplessness and doubt** (for example, *The most important is what we inherited in our genes; My child is more demanding than other children; I am thinking about what is going to be proved as a mistake in upbringing*), **Ignorance and insecurity** (for example, *I don't think I have enough knowledge to approach my child; My influence can be the key factor for the child's development; I am often not sure whether I bring my child up properly*), **Questionable responsibility of fathers in parenting** (for example, *I know instinctively what my child needs; When I see I made a mistake in relation to my child, I feel hurt; I always think I could have acted differently*) and **Giving up parenting responsibility** (for example, *Whatever I do, my child reacts more or less the same; Along with so many other influences (school, TV, children of the same age), I have very little influence on my child).* Considering the content of the above stated factors, it is clear that, same as in the case of mothers, they dominantly describe the space of pedagogical incompetence of socially deprived fathers for parenting role. This space consists of basic insecurity in parents' approach to children and their upbringing which results in continuous self-doubt and doubt in personal actions. Consequently and logically, they feel helpless and burdened by their parenting role. Such perception of parenting role is not surprising as fathers in this sample are aware of their personal ignorance *about* and *of* parenting. They look for the reason for their failure in genes, child, personal upbringing, media and other children. Simultaneously, fathers in the sample are not trying to change something in their parenting behaviour in order for the children to change their behaviour. On the other side of the continuum, there are characteristics of pedagogically competent fatherhood. They refer to the fathers' confidence in the choice of suitable parenting actions and confidence that all chosen actions are of benefit to a child, which might be questionable. For example, if fathers use physical or some other forms of punishment as a means of bringing up children because they themselves were brought up in this manner, it is not surprising that they believe these procedures are suitable and justified in their children's upbringing.

Pursuant to the above, **second hypothesis (H2) can be accepted.** It states: The structure of parents' pedagogical competence does not present a unique space in accordance with mothers' and fathers' assessment. It seems important to emphasize that this research explains the space of pedagogical incompetence of mothers and fathers more precisely and in more details than the space of pedagogical competence.

With the aim of determining the connection between certain socio-demographic characteristics (age, gender, employment and housing status, qualifications, sources of income, social welfare and number and age of children in the family) and self-assessment of the pedagogical competence of mothers (H2), the results of this research showed that there is a significant correlation between the total result on a scale and the amount of income (r=247) for the group of mothers. Other socio-demographic data did not significantly correlate with the total results on the scale. Furthermore, the results of this research indicated that there is significant negative correlation between the total result and age (r=.293) for the group of fathers. Employed fathers had greater results on the scale in relation to the unemployed fathers. Other socio-demographic data did not significantly correlate with the total result on the scale. In accordance with the above and taking into consideration the results of mothers

and fathers, the **hypothesis H3** stating: There is significant correlation between certain socio-demographic characteristics (age, gender, employment and housing status, qualifications, sources of income, social welfare and number and age of children in the family) and parents' (both mothers and fathers) self-assessment of pedagogical competence, **can be partially confirmed.**

Before testing H1 which is: The use of questionnaire in the research of the parenting pedagogical competence among the population of socially deprived parents is suitable, we shall shortly refer to the limitations of this research and recommendations for all future researches.

Research Limitations:

The sample in this research consisted of mothers and fathers who are socially deprived and marginalized for different reasons, and this is very likely reflected in their self-perception and perception of their parenting. When implementing the research, the researchers came across numerous difficult circumstances such as unwillingness and resistance of some parents to take part in the research, partially filled data in the questionnaire, lack of understanding of some of the requested data (for example age and years), very probable and insufficient understanding of the content of the offered variables and similar.

By inspecting collected questionnaires, there was an impression that the answers were given automatically, which made statistics and especially interpretation of the obtained results more difficult.

Recommendations for Further Research:

Nevertheless, these researches are necessary, and it is recommended that such researches are implemented / repeated in a manner that the instrument is applied in a direct contact between the researcher and the participant in order to remove potential ambiguities. The other option is to implement structured interview which would use the instrument as a partial base.

Conclusion:

Having in mind recent problems (new social risks) which individuals and their families face with, social institutions, primarily CARITAS, are obliged to continuously innovate their programs of help to those who are socially endangered. This innovation is reflected in searching for the new methods, content, relations and solutions for current and/or future problems. Some of the new social risks Caritas work is based on are: demographic changes, changes within a family, low fertility rate, population aging, unemployment rate, difficulties in coordinating work and family life, single parenting, persons with disabilities in a family, lack or insufficient parenting competencies, insufficient social insurance etc. (Babić & Buconić, 2020). Considering the above stated, one of the possible manners of effective response to the needs of socially deprived parents/families and long-term prevention of significant educational damage in the overall development and upbringing of children/youth is to implement the program of strengthening the family and parents' pedagogical competencies. A precondition for this is to implement a research, which would provide a unique insight into the real needs of parents (in the field of education and upbringing), and to enable continuous acquisition of pedagogical competences for the benefit of children/adolescents. The results of this research enabled us to have a partial insight into the space of parenting pedagogical (in)competence (in both mothers and fathers) according to their self-assessment and they drew our attention to the key points in research implementation. Such points should be eliminated in future researches and considered when developing intervention educational programs.

Bibliography

Atkinson, J., "Investigating the Relationships Between Family Communication Patterns, Academic Resilience, and Students' Classroom Communication Behaviors" (2018). Graduate Theses, Dissertations, and Problem Reports. 5128. https://researchrepository.wvu.edu/etd/5128

Babić, Z., i Buconić, T. (2020). Primjena i potencijal koncepta socijalnih inovacija u djelovanju Caritasa u Hrvatskoj. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 18 (3), 593-607. https://hrcak.srce.hr/file/357986. Pristupljeno: 26.5.2022.

Bašić, J. (1993). Kompetentnost roditelja za roditeljsku ulogu i socioemocionalni status predškolskog djeteta. *Kriminologija i socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 1(1), 89-95. https://hrcak.srce.hr/file/138080. Pristupljeno: 11.6.2022.

Bryderup, I. M., Frørup, A. K. (2011). Social Pedagogy as Relational Dialogic Work: Competencies in Modern Society. U: Cameron, C. & Moss, P. (ur.) Social Pedagogy and Working with Children and Young People: Where Care and Education Meet. London, Jessica Kingsley Publishers. (str. 85–104).

Čekolj N., Gregorović Belaić, Z. (2023). Može li se nacrtati idealna obitelj? Prikaz konstrukta „idealne" obitelj pomoću metode „nacrtaj i opiši" u: Osnaživanje obitelji-izazovi i perspektive, Jasminka Zloković (ur.). Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, str. 99-115.

Isaacs, D. (2012). Izgrađivanje karaktera: Vodič za roditelje i učitelje. Split: Verbum.

Koerner, Ascan & Fitzpatrick, Mary. (2002). Understanding Family Communication Patterns and Family Functioning: The Roles of Conversation Orientation and Conformity Orientation. Annals of the International Communication Association. 26. 36-65. 10.1080/23808985.2002.11679010.

Ljubetić, M. (2007). Biti kompetentan roditelj. Zagreb: Mali profesor.

Ljubetić, M. (2023). Roditeljska pedagoška kompetencija – odgovor na izazove suvremenog roditeljstva u: Osnaživanje obitelji-izazovi i perspektive, Jasminka Zloković (ur.). Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, str. 46-66.

Maleš, D. (2012). Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenim uvjetima. *Dijete, vrtić, obitelj*, 18(67), 13-15. https://hrcak.srce.hr/file/183112. Pristupljeno: 19.3.2022.

Mandarić Vukušić, A., Ljubetić, M. (2023). Uloga obitelji u profesionalnom usmjeravanju djece i mladih u: Osnaživanje obitelji-izazovi i perspektive, Jasminka Zloković (ur.). Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, str. 185-211.

Matejek, J., & Kucharczyk, K. (2017). Contemporary family – social changes and risks. *Human resources management-interdisciplinary perspective*, 119-136.

https://www.researchgate.net/publication/328631103_Contemporary_family_
_social_changes_and_risks. Pristupljeno: 14.3.2022.

Nimac, D. (2010). (Ne)mogućnosti tradicijske obitelji u suvremenom društvu. *Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 65(1), 23-35. https://hrcak.srce.hr/49363. Pristupljeno: 14.3.2022.

Pánková, B., Poledňová, I. (2016). Importance of personal competencies and their development as a part of higher education. *ICTM 2016*, 299. https://www.researchgate.net/publication/313360185_Importance_
of_Personal_Competencies_and_Their_Development_as_a_Part_of_Higher_Education. (Pristupljeno 21. 5. 2021).

Rossini, V. (2016). Stili di famiglia. Itinerari intergenerazionali di parenting. *La Famiglia* 50/260, 221–238.

Sharif, S. (2015). The impact of parents' education on parenting and pedagogy on child's development and learning. *Arnec connections.* 9, 28-29. https://www.researchgate.net/publication/283300672_The_Impact_of_Parents'_Education_on
_Parenting_and_Pedagogy_on_Child's_Development_and_Learning. Pristupljeno: 10.5.2022.

Skukan, A., Zloković, J. (2023). Odgoj djece u jednoroditeljskim obiteljima – prinos osnaživanju obitelji u: Osnaživanje obitelji-izazovi i perspektive, Jasminka Zloković (ur.). Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, str. 67-98.

Staškeviča, A. (2019). The importance of competency model development. *Acta Oeconomica Pragensia*, *27*(2), 62–71. DOI: 10.18267/j.aop.622.

Szkody, E., & McKinney, C. (2021). Family communication patterns and relationship quality between emerging adults and their parents. *Journal of Social and Personal Relationships*, *38*(11), 3177–3197. https://doi.org/10.1177/02654075211027217

UPS-analiza potreba socijalno depriviranih obitelji. Caritas, (2021), Split, Ured za pastoral.
Zambianchi, E. (2012). Supporto alla genitorialità: tipologie di intervento e percorsi formativi. *Formazione & Insegnamento. Rivista internazionale di Scienze dell'educazione e della formazione*, 10(3), 79-94. https://core.ac.uk/download/pdf/322531921.pdf. Pristupljeno: 10.5.2022.

Zloković, J. (2023). Izazovi i perspektive u promicanju osnaživanja obitelji u: Osnaživanje obitelji-izazovi i perspektive, Jasminka Zloković (ur.). Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, str. 3-19.

Zloković, J., Tomac, L. (2023). *„Kod kuće nije najgore"* – karakteristike snažnih obitelji i prilike za osnaživanje pozitivnih odnosa u: Osnaživanje obitelji-izazovi i perspektive, Jasminka Zloković (ur.). Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, str.116-139.

POSITION OF FISCAL STABILIZERS AND GLOBAL ADJUSTMENT SCALE TO OVERCOME FISCAL CRISES IN EMERGING ECONOMIES

Prof. Dr. Ahmet Niyazi ÖZKER

Bandirma Onyedi Eylul University, Faculty of Economics and

Administrative Sciences, Public Finance Department 10200-TURKEY

ORCID ID: 0000-0001-5313-246X

ABSTRACT

This study aims to emphasise how the effects of automatic financial stabilizers in the process of financial crises are handled and evaluated, especially in emerging economies, and their differences in their structural position as fiscal stabilizer factors. In emerging economies, the processes in which financial crises are frequently encountered also often bring to the fore the approaches of fiscal policies in these countries, especially taking the necessary measures and taking place in practice. It is seen that financial stabilizers aim to take place in the process as an assurance of automatic balance policies, which are automatically activated to prevent the contradictions in the implementations that occur with significantly different degrees of financial structuring, which is not fully institutionalized. In emerging countries, especially, this phenomenon is vital in dealing with fiscal crises and global harmonization matters. However, in developing countries, it is seen that insufficient institutionalization puts more voluntary policies into the forefront than the related automatic fiscal stabilizer policies, and it is aimed to prevent severe losses arising from the possible insensitivity of significant fiscal stabilizer effects together with budgetary policies. In the relevant process in which the main elements of taxation are used in terms of financial stabilizers, especially in financial crises in emerging economies, these differences in countries reveal different effects in terms of structural impact values at the global level. On the other hand, the differences that emerged with the discussion of the position of automatic fiscal stabilizers for emerging economies also bring up the debates that resulted in some critical problems regarding the global integration of these countries as a fiscal harmonization issue.

Key Words: Emerging Economies, Fiscal Crises, Fiscal Policies, Fiscal Stabilizers, Global Fiscal Harmonization.

JEL Codes: H11, H12, H83.

INTRODUCTION

In terms of financial policies, automatic stabilizers emerge as an essential mechanism of action in applied cost policies. Automatic stabilizers, which can generally be considered within the scope of interventions, are a critical intervention tool in this context. It is seen that all kinds of financial balance targets related to overcoming the economic crisis processes at the global level often need these stabilizers, which emerge with different effects. Automatic stabilizers appear as an inevitable part of the fiscal adjustment process at the global level, as well as the structural intervention tools that financial instruments come into play, especially in times of economic crisis (Daniel et al, 2006). This process also means the enlargement of structural policies, in which monetary and cost policies are used as coherent policies in the

harmonization process and domestic structural interventions. The approach that financial stabilizations based on voluntary sanction are generally subject to domestic applications also reveals a purpose in which the result effects are correctly estimated, which is aimed at balancing the budget values for a public-related process in which automatic stabilizers emerge in different weights. Automatic fiscal stabilizers are a frequently used structure, especially in developing countries, in which the priorities of some structural elements that cause voluntary budgetary policies to take priority place inevitably emerge (Drummond & Mansoor, 2002).

While these factors, depending on financial practices, express voluntary guidelines that can be said with different values, on the other hand, they also represent different priority values in terms of economic policies. It is observed that the fiscal policy objectives, which are predetermined by the policymakers, especially in times of crisis such as inflation, and the contractionary effect, on the other hand, reveal an expansionary fiscal instrument procedure with its impact on the recession process. At the same time, this impression is negatively affected by the situations brought about by operational delays, as well as revealing the format of structural policies that can be expressed with different values. It is also observed that there are not many automatic stabilizers in determining the structural characteristics of the relevant crisis process and in shaping the policies related to overcoming the crisis (Martner, 2000). However, shaping any structural application values that may arise due to the implementations based on automatic stabilizers becomes an essential mechanism of influence in the effectiveness of these policies, especially in emerging economies. On the other hand, this transformation gains a public character as it intervenes in the stabilizing effects of each crisis process revealed by financial policies in the most widely known way, such as unemployment insurance or support purchases. This phenomenon gains significance, especially with a progressive tax structure based on tax-weighted practices (Gerber et al, 2018).

On the one hand, this significance takes place in training with the structural effect values of an incremental tax application; on the other hand, it brings along a process supported by factors such as agricultural support purchases and individual savings (Rhee, 2013). The existence of all kinds of stabilizer values in developing countries also clearly sets out important fiscal balance expectations regarding measuring the fiscal stabilizer effect. The issue that should be especially emphasized here is that automatic stabilizers have found a place in the process with different priorities in application areas that differ according to the countries' development level and financial structures. These priorities differ according to the entrepreneurship and development level of the nations, as well as the different financial implementation objectives in other economic and institutional arrangements (OECD, 2014). What is expected from the existing values in emerging economies to create a different structural effect reveals a fiscal stabilizer effect, especially in countries such as Turkey, where the tax-weighted stabilizer structure comes to the fore, mainly in a different application area than social policies. The existence of all kinds of individual public insurance, such as unemployment insurance, reveals that an insurance structure that can display the existing payments, especially during the recession, has turned into a structural practice that can be handled together with different values arising from social policies. But this fiscal phenomenon has inevitably been shaped by increasing tax rates, especially in emerging economies due to having dominant essential voluntary policies (Saez et al, 2012).,

STRUCTURAL CONTENT OF FINANCIAL STABILIZERS AND ITS THE APPLICATION DYNAMICS

The structural position of automatic stabilisers in the process varies, especially according to the application areas and the global adaptation expectations of the countries. These

differences occur as stabiliser applications based on priority change expectations from the government to the country. In this context, anti-inflation policies considered the primary macro-crisis that emerging economies frequently encounter, have a priority, especially for emerging economies. The stabiliser effect levels, which should be overcome for these policies, are more meaningful and preferable, especially in a shorter-term approach to this crisis phenomenon. However, this general approach reveals that the fact that automatic economic-fiscal stabilizers act only on a tax basis is not enough and is unsatisfying. Especially in emerging economies, this phenomenon takes place as a vital adaptation dynamic of the international process, which can be expressed with different values via automatic stabilisers (Maravalle & Rawdanowicz, 2020). It is possible to sort and explain automatic stabilizer applications by diversifying them for different purposes and corporate applications as follows:

- **Progressive Income Tax:** It should be emphasised that a fiscal stabiliser effect related to increasing tax rates also occurs as a financial harmonisation dynamic with other countries in the global harmonisation process via automatic stabilisers. Considering that the fact that progressive taxes are subject to different tax rates with different values is a fundamental problem in harmonising with other countries, it is seen that automatic stabiliser effects have to take place in the process as a structure where the efficiency of the global financial. The fact that tax policies take place in the process with a higher progressive rate in the fight against inflation for short-term consequences means the implementation of the Tax Height position with more segmented tax applications. This importance in application preferences, especially in a demand inflation process, also expresses a social policy process compatible with the market economy and social policies. Fiscal structures that may automatically come into effect with significant values regarding tax policies also increase the difference in tax lengths between tax highs and tax bases due to the higher-than-expected rate of increased taxes. This is based on the view that an equivalent higher tax height would have a more effective automatic stabiliser effect. In this context, it is generally accepted that the existence of automatic stabiliser effects, especially regarding tax applications, increases the tax height and that a multi-traction tax level will be more effective globally, which is much higher than the tax base values (Norregaard, 1990).
- **Supporting Purchases and Base Prices:** It is seen that support purchases and floor price practices come to dominantly the fore, especially in a process where the effects of domestic financial stabilizers to overcome stagnant market balances are expected. Establishing a balanced policy to prevent the financial values of goods prices from falling in support purchases is a meaningful approach to preventing loss elements between sectors and fighting against stagnation. On the other hand, this approach also means that essential subsidies are given regarding market balances. This mechanism is undoubtedly a recession policy approach with automatic stabilizers. This process, in which support purchases come to the fore, also reveals a stabilization effect, which has a significant expansionary effect during recession periods due to the government's guarantee to buy unsold products, especially agricultural products. This approach, which takes place as an essential public expenditure, creates a significant positive effect by accelerating the monetary exchange process between the sectors with a crucial mechanism of influence, especially in overcoming the recession periods, in keeping the agricultural areas and markets (Sen, 1973).
- **Individual Savings:** When individual savings increase, especially during the economic expansion period, creating an impact mechanism for bringing savings limits to the economy in economic contraction periods represents a critical financial

stabilizer structure. It is known that all kinds of saving tendencies that may arise with the consumption reduction of the economy will positively affect the decrease in total demand during the recession and will play an essential role in preventing a contractionary effect and overcoming the stagnation policy. Therefore, the positive impact of individual savings on the economy can automatically contribute to the development of the economy in a period when savings lead to a recovery in consumption during the recession. Besides, this fact results in an increase in consumption margins as well as a positive effect on a supply-side economy subject to production. This effect prevents new investments in sectoral structures from being negatively affected and creates a critical domestic financial stabilizer effect in partially preventing decreases in production volume. Although this effect is not a priority incentive policy based on sectors, the fact that it creates a surplus demand that can encourage investments reveals a positive effect mechanism in the process with the effect of accelerated monetary liquidity in overcoming recession periods. In this context, individual savings that increase during the expansion periods of the economy are meaningful in terms of automatic stabilizer effects since they find a place in the process as a monetary balance in the following recession periods (McKay & Reis, 2016).

- **Conjunctural Formula Flexibility:** The flexibility of the cyclical formula refers to an approach that acts with a mechanism of sensitivity to cyclical changes as the primary objective, in which policies involving the effects of willpower and automatic stabilizers are applied together. In terms of automatic stabilizer effects, this approach, which highlights the existence of automatic stabilizer effects in the short term, especially until after a certain crisis period, is also accepted as an important structural intervention tool for the short-term effectiveness of crisis policies. However, with the introduction of voluntary financial policies, the loss of effectiveness of the automatic stabilizer effects has also been the subject of significant criticism. The effect level of short-term and immediate interventions reveals a structural equivalence with a stabilizer effect that emerges with a mixed model, especially in cyclical formula flexibility. This structural equivalence also means a stabilizer application in which the control of structural change is predominantly in the foreground, with the possibility of interventions by external volitional policies to automatic stabilizers with different formal applications. In practice, it has been the subject of significant criticism due to the shift of will to policies, but it still found a place in the process as a form of practice where expectations are high due to the existence of financial stabilizer effects. Although it takes place as a mixed intervention tool in its applications in emerging economies, it is generally accepted that it has more significant stabilizing effects on the basis of global applications (Eyraud et al, 2018).
- **Unemployment Insurance:** Using unemployment insurance funds as a public financing source represents a significant public fiscal support structure. It is understood that using the unemployment insurance money collected in these savings by the public is the subject of essential expectations, especially in countries where investment demand, including consumer demand and capital demand, are low, especially in emerging economies. Unemployment insurance is an essential stabilizer in overcoming stagnation and creating a crucial financial balance by bringing savings into the economy, especially in emerging economies with a high probability of experiencing an economic crisis. It is observed that the money collected in the unemployment insurance funds is brought into the economy during the recession and cyclical contraction periods, and a favourable investment multiplier is created to keep

the total demand alive, with the existence of the efficiency level of the money. Due to these funds in the economy, these expectations are based on increasing the liquidity of money in the economy and creating a positive effect with the effect of critical knowledge of the money multiplier that the monetary cycle can make an investment and markets. This procedure, on the other hand, exerts an automatic stabilizer effect by supporting a borrowing policy without causing a consumption demand curb and aiming at improving the economic situation through borrowing from households (Colombo & Tapay, 2004).

-

ANALYTICAL ACTION OF AUTOMATIC STABILIZERS IN EXPANSIONARY AND CONTRACTIONARY FISCAL POLICIES

It is seen that an Analytical Structure in which the effect of automatic fiscal stabilizers is expressed with different meanings and different values, especially in the process of expansionary and contractionary fiscal policies, also reveals a structure that creates some real output and national effects with some facts that can be expressed with different values. This phenomenon, expressed mainly by the position of the long and short-term supply curves, also describes how aggregate demand and aggregate supply match different values as an average value and turn into an automatic equilibrium mechanism, primarily based on actual output as National Income. This significant balance point of demand and supply variability is the effect of automatic stabilizers, especially with contraction and expansion features.

This significance refers to the deviations in the national income balance as an actual outcome in which the supply is reduced as a smaller value than a situation in which a demand reduction is prioritized and the long-term supply curve is fixed, which can be expressed primarily in terms of contractionary and fiscal policies. Based on the price variability of the automatic stabilizer effects, which can be expressed with different values, this formation is accepted as a fundamental approach and change process based on sectors regarding the macro effects of automatic stabilizers (Price et al, 2015). In particular, a market mechanism that may emerge with the movements in the price levels in the market keeps different structural formations on the agenda that can express the relationship between the total demand and the total supply, both in the short-term and long-term. It is seen that an increase in demand, in which automatic fiscal stabilizers become meaningful with their limits in national income for a balance increase in prices, reveals an automatic stabilizer effect more effectively in the long run, especially in the context of contractionary fiscal policies. This balance point also reveals that there are all kinds of structural values related to the emergence of supply and that it is also expressed by some of the said values that may arise structurally (Int Veld et al, 2012), These values mean a demand functionality that can express the differences in demand variability with different demand limits, especially in a structure where the long-term supply curve is fixed. In Figure 1 below, it is possible to primarily monitor the impact mechanism of the expansionary fiscal policy features:

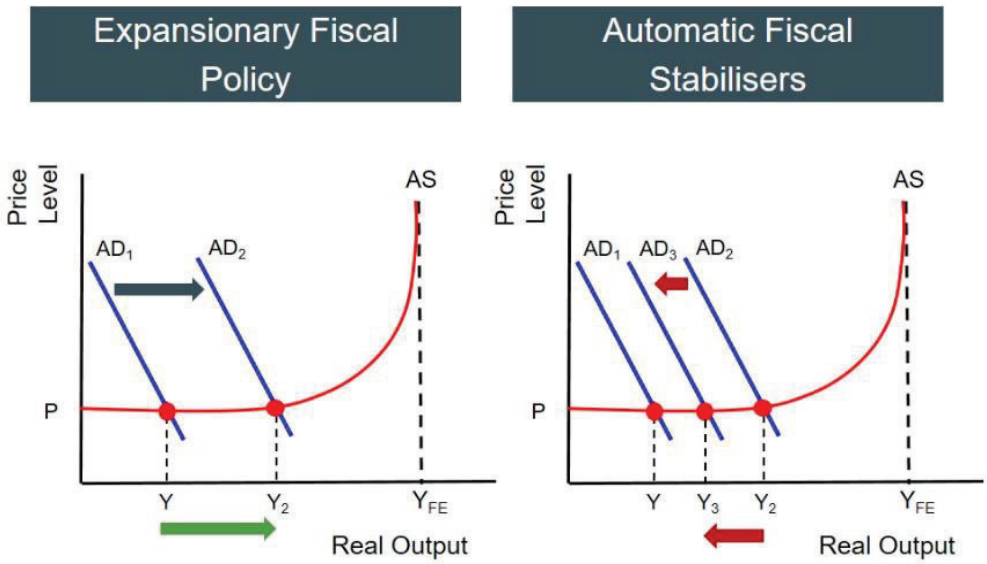

Source: EYZ Education (2022), Automatic Stabilisers, https://www.ezyeducation.co.uk/ezyeconomicsdetails/ezylexicon-economic-glossary/1318-automatic-stabilisers.html (Accessed March, 26.2023).

Figure 1. Expansionary Effects of Financial Stabilizers and Position of the Level of Real Output

As seen in figure 1 above, the mechanism of action of automatic stabilizers when an expansionary cost policy is implemented reveals a significant variation in aggregate demand and different effects. While the aggregate supply curve increases the National Income with an increasing value, especially in the case of an expansionary fiscal policy, automatic stabilizers related to the equivalents of an expansionary policy emerge with different mechanisms of action to prevent possible expansionary effects. Among these other mechanisms of influence, demand is remarkable in preventing an expansionary and uncontrollable fiscal policy when there is an increase in National Income (Andrés et al, 2008), Here, it is possible to avoid an expansionary and inflationary structure with the effect of a decrease in national income without changing the variability of the total supply, especially by applying a tax policy regarding the demand reduction in an environment where the market prices do not change.

This mechanism still takes place as price control of an expansionary cost policy in a process where the prices in the market do not change. While this process creates a decrease in national income, on the other hand, it also shows a significant effect mechanism that makes a decrease in national income with a possible value because of a potential demand reduction. The fact that there is a positive output in an expansionary cost policy period, but an actual output decline again, and the fall due to total demand creates a significant mutual stabilizing effect, especially in the short and medium term; considerable results reveal the stabilizing structure (European Commission, 2019).

In this process, there are active dynamics based on creating new low-interest, long-term restructurings of new debt structures is happening. Undoubtedly, the price increases in the short term regarding the rise in demand reveal a positive effect in overcoming the stagnation because the actual national income output is proportionally higher than the increasing price increases in response to the price increases. A structure in which long-term effects are mainly concerned with preventing economic contraction and overcoming market stagnation emerges with a mechanism in which short-term supply variability is affected by demand.

In applying a contractionary fiscal policy, the fact that the effects of automatic fiscal stabilizers create a different effect level reveals a significant difference. The economic crisis can be overcome, especially with the position of an expansionary fiscal stabilizer, in a period of contraction in which the falling national income is increased, and there are also decreases in wage-price levels to improve the process in which contractionary fiscal policies are implemented. The significance of this effect is in question with the changes in the supply equivalence limits in the long-term and short-term supply policies that can arise with an approach to supply limits. The existence of changes in demand in response to supply changes with the effects of automatic stabilizers makes the effect of automatic financial stabilizers more meaningful. Here, the aim is to create a process-related balance in the economy as a national income increase by the sectors by reflecting the positive effect values of the automatic stabilizer effects on the sectoral structure in a situation where a contractionary fiscal policy is in question. In Figure 2 below, it is possible to monitor the variable position and mechanism of action of automatic stabilizer effects based on demand and supply variability in a contractionary fiscal policy process:

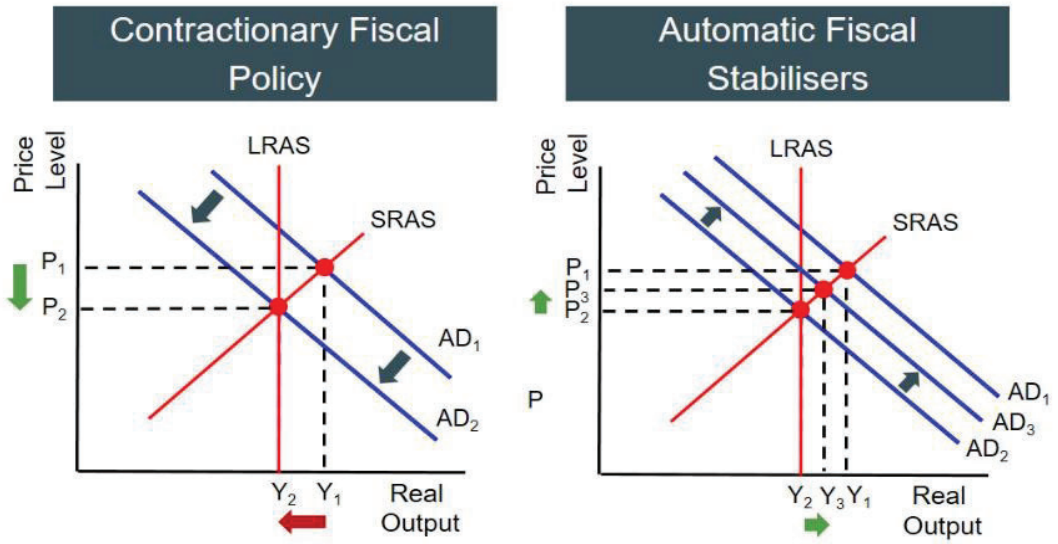

Source: EYZ Education (2022), Automatic Stabilisers, https://www.ezyeducation.co.uk/ezyeconomicsdetails/ezylexicon-economic-glossary/1318-automatic-stabilisers.html (Accessed March, 26.2023).

Figure 2. Contractionary Fiscal Policies and Impact Process of Financial Stabilizers

As shown in Figure 2 above, this approach is based on preventing a particularly contractionary stagnant financial period in terms of falling national income and overcoming all kinds of market crises that may arise from demand contractions during the recession. This situation focuses primarily on the effects of economic stabilizers with the equilibrium point created by the fluctuations in the long and medium-term supply curves with demand.

This variability reveals a mechanism that has a positive effect on national income based on automatic stabilizers and that the impact of automatic stabilizers also increases the amount in total demand by supporting the sectors with a short-term positive supply effect that can create an increase in prices, especially in a period when the long-term supply curve is stable. This process, in which price increases occur with the rise in demand values against sectoral production quantities, is a process in which sectors are positively affected. On the other hand, this phenomenon also means the position of total demand variability, which can be expressed as financial value, as actual output in the increase in national income (Furceri, 2010).

A contractionary fiscal policy in a stagnant economic process, in short, is the expression of a structural unity to prevent the decline in prices and the decrease in national income of the fiscal policy in a period when it is in question. In this sense, the fact that the movements of the supply curve in the short run create an increase in demand, creating a balance increase in real national income with the demand increase balances opposite to price increases, is a vital result effect. Although this formation reveals a critical structure, especially in overcoming an economic system in recession periods, the short-term impact on the sectors is meaningful with the existence of tax incentives, suspensions, low-interest borrowings, and automatic stabilizers that are automatically activated. In this case, as we mentioned before, financial stabilizers create an increasing expenditure multiplier by increasing the periodic short-term demand beyond this structure, as well as the existence of a fiscal variability that may be in question in inflation (Asdrubali et al, 1996).

GLOBAL POSITION OF AUTOMATIC FISCAL STABILIZERS AND THEIR MACRO EFFECT LEVELS

Even if there is a common view that understanding the global impact level of automatic fiscal stabilizers is related to the developed level of countries, it actually reveals that many countries, and especially countries that express emerging economies, are subject to automatic stabilizer effects at different values. It is also understood that the use of financial stabilizers by countries with high national income and countries with high per capita income, as well as countries that do not have difficulties in achieving increasing macro targets, does not represent an effective process as it is thought. In this context, it is possible to say that financial stabilizers have a higher impact mechanism in expressing emerging and developing economies at the global level. Although this mechanism of influence differs significantly in countries, it is seen that financial stabilizers have an important place as a choice, especially in periods when countries with an intrusive financial structure are weak and in countries where some difficulties are experienced in the implementation of voluntary policies (European Commission, 2017). This relationship is the result of a structure that expresses a whole of financial stabilizers, where the decisions taken by the European Union Commission in the decision process on common fiscal policies in a common consensus turn into a common decision period (Furceri, 2010). In Graphic 1 below, it is possible to monitor the effects of global automatic fiscal stabilizers on fiscal balances in terms of country distribution:

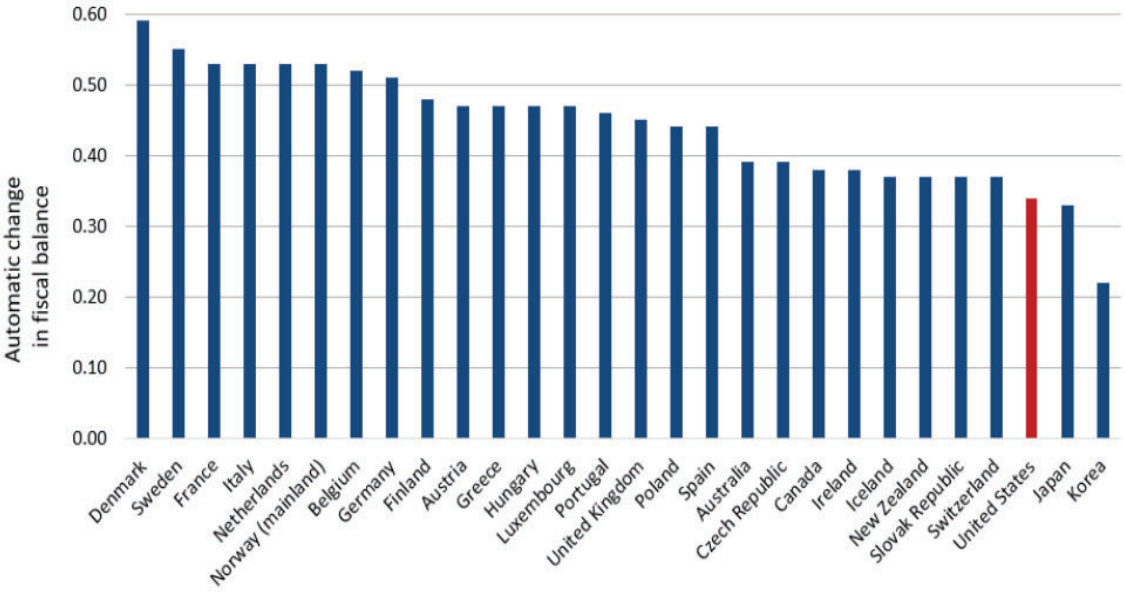

Source: Vivien Lee & Louis Shiner (2019), *What are Automatic Stabilizers?*, https://www.brookings.edu/blog/up-front/2019/07/02/what-are-automatic-stabilizers/ (Accessed March, 28.2023).

Graphic 1. Impact Distribution of Automatic Stabilizers on a Global Scale by Country

As seen in above Graphic 1, it should not be overlooked that the effects of automatic stabilizers are weaker in countries with a high debt burden, and especially in Nature Asia countries, and that, together with these effects, volitional interventionist policies are at a higher level in the process. The result of a point that also indicates the higher institutional structure, which continues the effects of automatic stabilizers, especially in the countries in Eastern and Central Europe, is higher. In general, the fact that the fiscal adjustment process in European Union countries acts with an equivalent structure reveals a significant level of influence in the relationship of a close fiscal adjustment structure, as the effects of automatic stabilizers are found in these countries near to each other in this process. When the impact levels of the Continental European countries, which are outside the scope of the European Union, and Japan and Korea, which are the East Asian countries, are very low, it is observed that they are at the bottom of the global rankings.

At the beginning of these effects, it is possible to say that especially the European Union countries are more successful in tax applications and the direct introduction of financial values within a predetermined constitutional economic approach. This process, together with the existing values, reveals a more meaningful structure when it emerges with some common criteria in the harmonization process of countries with each other. On the other hand, this approach is subject to the same low level of automatic stabilization effects in countries outside the European Union, such as New Zealand, the Slovak Republic and Switzerland. The positions where the automatic variability effects on fiscal balances are small as a percentage can be explained by the fact that these countries prioritize different fiscal balance scales as well as their institutional fiscal structures. Regarding this situation, the position of the effect of automatic stabilizers on the financial balances, especially in Denmark and Sweden, which is most effective in Northern Europe and Continental European countries, reveals a very remarkable structure.

When the close position of financial institutionalization in the case of France and Italy is evaluated with the positions of the Netherlands and Norway, it reveals that the financial

institutionalization in these countries results from similar effects. Therefore, in terms of fiscal balances, it can be evaluated at a level where the implementation principles in institutional central government systems and fiscal regimes are sharper and higher. On the other hand, it is also remarkable that this situation is quite low in countries such as Australia and Canada and in countries such as New Zealand. The most striking thing here is that the automatic stabilizer effect on the automatic financial balances has been very low with the ongoing structure of the position in the USA. It can be said that this is because different stabilizer effects regarding the fiscal balance procedures of the countries take place in practice with different federative values. Based on South Korea, the low proportional effect value of the automatic stabilizer effects can also be explained by the fact that will full fiscal policies find a more and more effective place in the process in these countries due to intrusive reasons. It is also possible to explain the relationship between the effects of financial stabilizers at the global level, especially in macro limits, with an example (Lee & Sung, 2007). In Graphic 2 below, it is possible to monitor the change value structure of the changes in the macro relations of the Financial Stabilizers, especially on the unemployment and selected spending limits, in the post-2007 period:

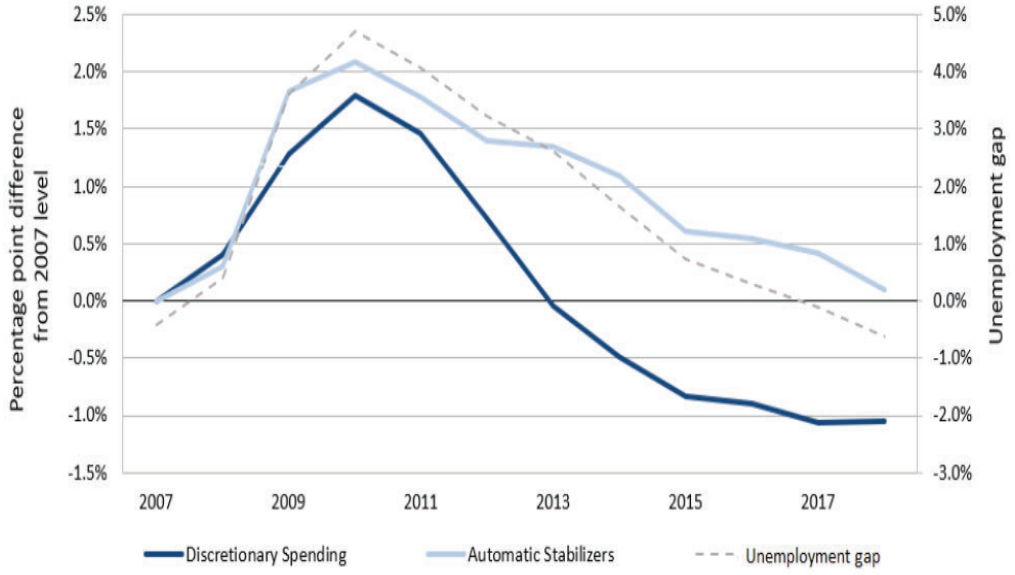

Source: Vivien Lee & Louis Shiner (2019), *What are Automatic Stabilizers?*, https://www.brookings.edu/blog/up-front/2019/07/02/what-are-automatic-stabilizers/ (Accessed March, 28.2023).

Graphic 2. Global Change limits of Automatic Stabilizers and Their Macro Effect Relationship

Regarding emerging economies, unemployment and its problem are at the forefront of macro-important problems. As seen in Chart 2 above, in this context, emphasizing the relationship between unemployment rates and the effects of fiscal stabilizers at a global level makes sense, especially in overcoming this problem. Since this phenomenon, which we have dealt with, especially in emerging economies, is a critical structural phenomenon in which the unemployment problem at the global level is a major macro crisis, it is seen that it also constitutes an essential justification for the meaningful approach. On the other hand, although it reveals some important variables, it is seen that the fiscal stabilizer effects create effective changes in a different level of unemployment gap, especially in the last period. It is observed that the relationship between automatic stabilizers and unemployment shows a significant increase after 2009 and 2010, primarily based on selective public expenditures that can be made and, in a process, where other public autonomous expenditures are considered and vary.

As seen in Figure 2 in the figure above, this relationship is seen to have turned into a striking position after 2012-14, in which the automatic stabilizers positively reflected the effect of a similar scale on this unemployment crisis in a period when unemployment. This meaningful financial impact mechanism reveals an essential structure in which unemployment falls as a macro crisis and creates a financial impact beyond the unemployment gap. The remarkable and significant feature of this structure is that, by creating different variables, the effective values of the financial stabilizers on unemployment also express a structure that is affected in a structure that varies and is identical. It seems meaningful that when the unemployment gap widens, the stabilizing effects are higher, and the automatic stabilizers tend to decrease at very close rates, especially when unemployment is falling. This effect reveals a coherent adjustment scale trend in terms of both unemployment and the structural slope of fiscal stabilizers (Sutherland, 1997). Financial stabilizers have created an essential mechanism of action on a global scale, especially with an application we refer to as an unemployment insurance premium, which has increased the positive impact of financial stabilizers by positively affecting the unemployment gap related to keeping the markets alive. There has occurred a level of global stabilizer, which is in significant harmony with the decrease in unemployment insurance payments, especially with the decrease in the effect of the falling unemployment rates after 2010. All kinds of changes may occur based on emerging economies, especially values that can be expressed differently.

The position in these different probably values reveals that the financial stabilizer effects that may occur, especially after 2014, have a more meaningful global. Undoubtedly, these dynamics are essential, especially with unemployment compensations and insurance increasing with social policies as fiscal stabilisers. In a structure where unemployment has dropped considerably globally, especially at a Continental Europe-focused level, the significant decrease in the scale of fiscal stabilizer effects can be considered an important success of social policies for Continental Europe. This assessment also raises the issue of reductions in systematic selective public expenditure policies, which means that the value of financial subsidies and expenditures allocated in social insurance funds also decreases. However, this effect of automatic stabilizers, the decrease in unemployment rates, and a downward trend based on this effect mechanism also created an increase in public savings that could make a crucial sectoral investment trend (Elmeskov & Macfarlan, 1993).

DISCUSSION

In addition, it should be stated that automatic stabilizers are shaped and diversified with different financial impact values and different applications apart from practical tax applications. The structural difference of this variety of automatic stabilizers provides a significant variety and contrast of stabilizers, where the scales of impact for structural financial purposes also differ. However, in these practices, all kinds of financial impact values are revealed by mechanisms related to the existing and ongoing economic importance of the economy, and the automatic stabilizer effects, such as unemployment insurance, also reveals the certainty of their harmonization. Even though the assurance of voluntary fiscal policies, especially in developing countries, makes voluntary fiscal policies inevitable in a changing saving process in developing countries with deficient savings levels, it still does not ignore the expectations from the level of effectiveness of automatic fiscal stabilizers. However, it can be said that different structural features peculiar to developed countries expressing each distinct value in their financial structures, especially as related to the expectations from automatic stabilizers in the provision of financial applications, are more prominent in being balancing factors. Again, primarily based on Continental Europe, financial incentives in supporting sectoral developments and increasing investment trains regarding public investments and fund

increases that subsidies can be further improved, especially after unemployment insurance has significantly increased the impact value of automatic stabilizers at the global level. This phenomenon, which expresses the mutual fund permeability of all kinds of structures that can be expressed in different positions, with different funding that can be expressed in different values, has also revealed the importance of the decisions regarding unemployment programs. This means acting in a standard program within the public decision-making processes. This phenomenon, which can be considered necessary in terms of the global impact value of financial stabilizers, also reveals the level of flexibility of financial stabilizers against cyclical changes. In a more meaningful way, an adaptive scale related to these changes in the post-2014 position also makes it meaningful based on forecast analyses for the following years. In this case, all kinds of financial value flow that can be expressed, apart from the structure of financial stabilizers that can be expressed through funding, appear as a global herald of new policies that can be provided by both the public sector and the private sector. This fact has been primarily revealed through a fund-sharing process for unemployment insurance in recent years. The equivalence of short-term and long-term supply curves in price levels, which can be expressed within the framework of contractionary fiscal policies, especially where supply curves are in question, becomes meaningful with the position of the supply constraint created by other financial values based on sectors. Although such automatic stabilizer effects cause a shrinkage effect on national income in demand-controlled policies in developing countries, However, the fact that financial stabilizers play an essential role in reviving the markets and increasing the production levels of the sectors in times of contraction is meaningful with its position that supports the industries and keeps the needs alive with the effect of a financial stabilizer aiming at due to increasing demand.

CONCLUSION

It is possible to talk about a group of countries where the financial impact levels of automatic stabilizers have significant global effects. A situation especially important for emerging economies creates a significant result effect with the stabilizer dynamics in which effect values that can be expressed in different weights are applied. It appears that it is understood that, especially in the erosion of macroeconomic crises of emerging economies, unemployment insurance and incentives and support purchases in financial practices create an important stabilizer and financial balance effect on emerging economies. At the same time, this fact put forth that financial stabilizers appear as a vital application dynamic not only with the level of development but also in overcoming the fragile financial structure, especially in economies with a high target development level. Possible unemployment insurance practices related to the increase in high-income levels in developing countries and deviations in the emergence of the unemployment problem are mainly in Continental European countries. Namely, especially in Continental European countries, with the structure of the institutional financial system away from the federal form, crucial financial stabilizer effects with a unitary structure seem to have found their place in practice.

It is understood that the existence of this effect is more effective in ensuring the short-term fiscal balances of the countries and achieving the target economic growth; in the medium and long term, the sensitivity of the fiscal stabilizer effects to cyclical fluctuations is further reduced. It is understood that the effects of financial stabilizers on all applications affect demand sensitivity with a more effective mechanism on long and short-term supply curves, especially when supply and demand balance is in question in emerging economies. Therefore, these structural variations have a more significant effect on preventing deviations in economic growth related to variations in aggregate demand in emerging economies. The process of overcoming the macroeconomic crises, especially the structurally manifested macroeconomic

problems, reveals that this effect of financial stabilizers is significant as it creates a vital impact process based on contractionary and expansionary fiscal policies. It is also seen that this situation is frequently preferred to reduce demand with the stabilization effects, despite the increase in the national income increase effect, especially in emerging economies where other financial variables are predominantly in the impact of fiscal stabilization, for example, expansionary policies are in question, and an inflationary process is frequently experienced. In this respect, there is an approach in which the effect scales of financial stabilizers are handled in a relatively short-term structure in overcoming macroeconomic crises such as unemployment and inflation, which are especially important in emerging economies. This process, which is also meaningful in terms of the global harmonization process, takes place as an essential phenomenon that shapes the global target impact scales of financial stabilizers.

REFERENCES

Andrés, J.; Domenech, R & Fatás, A. (2008). "The Stabilizing Role of Government Size", *Journal of Economic Dynamics and Control*, 32(2), pp. 571-593.

Asdrubali, P.; Sørensen B. E & Yosha, O. (1996), "Channels of Interstate Risk Sharing: United States 1963–1990", The Quarterly Journal of Economics, 111(4), 1081-1110

Asdrubali, P.; Sørensen, B. E. & Yosha, O. (1996), "Channels of Interstate Risk Sharing: United States 1963–1990", *The Quarterly Journal of Economics*, 111(4), pp. 1081-1110.

Colombo, F. & Tapay, N. (2004). *Private Health Insurance in OECD Countries: The Benefits and Costs for Individuals and Health Systems*, OECD Working Paper ELSA/ELSA/WD/HEA(2004)6, Paris: OECD Publications, 2004.

Daniel, J.; Davis, J. Fouad, M. & Rijckeghem, C. V. (2006), *Fiscal Adjustment for Stability and Growth,* IMF Paper No.5, Pamphlet Series, Washington D.C.: International Monetary Fund (IMF), 2006.

Drummond, P. & Mansoor, A. (2002), *Macroeconomic Management and the Devolution of Fiscal Powers,* IMF Working Paper 02/76, Washington D.C.: International Monetary Fund (IMF), 2002.

Elmeskov, J. & Macfarlan, M.(1993). *Unemployment Persistence*, OECD Economic Studies, No. 21, Paris: OECD Publications, pp. 59-88.

European Commission (2017), *Impact of Fiscal Policy on Income Distribution*, Report on Public Finances in EMU, Brussels: European Commission, 2019, pp. 71-131.

European Commission (2019), "Automatic Fiscal Stabilisers in the EU: Size and effectiveness", *Economic Brief*, No. 45, Brussels: European Commission, 2019.

Eyraud, L. Debrun, X.; Hodge, A.; Lledó, V. & Pattillo, C. (2018), *Second-Generation Fiscal Rules: Balancing Simplicity, Flexibility, and Enforceability*, IMF Staff Discussion Note SDN/18/04, Washington D.C.: International Monetary Fund (IMF), 2018.

EYZ Education (2022). *Automatic Stabilisers,* https://www.ezyeducation.co.uk/ezyeconomicsdetails/ezylexicon-economic-glossary/1318-automatic-stabilisers.html (Accessed March, 26.2023).

Furceri, D. (2010). "Stabilization Effects of Social Spending: Empirical Evidence from a Panel of OECD Countries," *The North American Journal of Economics and Finance*, 21(1), pp. 34-48.

Gerber, C.; Klemm, A.; Liu, L. & Mylonas, V. (2018). *Income Tax Progressivity: Trends and Implications*, IMF Working Paper, WP/18/246, Washington D.C.: International Monetary Fund (IMF), Fiscal Affairs Department, 2018.

Int Veld, J.; Larch, M. & Vandeweyer, M. (2012), "Automatic Fiscal Stabilisers: What They Are and WhatThey Do", European Economy Economic Papers, No. 425, pp. 1-23.

Lee, V. & Shiner, L. (2019), What are Automatic Stabilizers? https://www.brookings.edu/blog/up-front/2019/07/02/what-are-automatic-stabilizers/ (Accessed March, 28.2023).

Lee, Y. & Sung, T. (2007). "Fiscal Policy, Business Cycles and Economic Stabilisation: Evidence fromIndustrialised and Developing Countries", Fiscal Studies, 28(4), 437-462.

Maravalle, A. & Rawdanowicz, Ł. (2020). *How Effective Are Automatic Fiscal Stabilisers in The OECD Countries?* OECD Economics Department Working Papers No. 1635, Paris: OECD Publications, 2020.

Martner, R. (2000). "Automatic Fiscal Stabilizers", *Cepal Review*, 70, pp. 31-54.

McKay, A. & Reis, R. (2016). "The Role of Automatic Stabilizers in the U.S. Business Cycle", *Econometrica*, 84 (1), pp. 141-194.

Norregaard, J. (1990). *Progressivity of Income Tax,* OECD Economics Studies No. 15, Paris: OECD Publications, 1990.

OECD (2014). *Addressing The Tax Challenges of The Digital Economy*, Paris: OECD Publications, 2014.

Price, R.; Dang, T. & Botev, J. (2015). *Adjusting Fiscal Balances for the Business Cycle: New Tax and Expenditure Elasticity Estimates for OECD Countries*, *OECD Economics Department Working Papers,* No. 1275, Paris: OECD Publications, 2015.

Rhee, T. (2013). *Macroeconomic Effects of Progressive Taxation.* In the Paper Presented at the 2013 American Economics Association Annual Meeting, San Diego, CA.2013.

Saez, E.; Slemrod, J. & . Giertz, S.H. (2012). "The Elasticity of Taxable Income with Respect to Marginal Tax Rates: A Critical Review," *Journal of Economic Literature*, 50(1), pp. 3–50.

Sen, A. (1973). *On Economic Inequality*, Oxford: Clarendon Press, 1973.

Sutherland, A. (1997). "Fiscal Crises And Aggregate Demand: Can High Public Debt Reverse The Effects of Fiscal Policy?", *Journal of Public Economics*, No. 63, pp. 147-162.

PROFESSIONAL STRESS EFFECT AND PRODUCTIVITY OF DOCTORS AND NURSES IN PANDEMIC MANAGEMENT OF HEALTH CARE IN GEORGIA

IRINE ZARNADZE MD, MPH, PhD, Associated professor

Tbilisi State Medical University, Georgia

SHALVA ZARNADZE, MD, MPH,PhD, Professor

Tbilisi State Medical University, Georgia

LEVAN BARAMIDZE MD,MPH,PhD, Professor

Tbilisi State Medical University, Georgia

KEYWORDS: Professional Stress, Health Care, Pandemic Management

INTRODUCTION

Workplace stress affects health care workers at a higher rate than the population in general. According to the BJC HealthCare employee assistance program website, 31 percent of all workers report high levels of workplace stress, compared to 45 percent of health care professionals and 67 percent of all nurse managers.(1,4). The damage caused by the pandemic to medical personnel individually affects the psychological state of each worker and can cause various negative psychological effects, fatigue, depression, anxiety, post-traumatic stress disorder, moral damage, etc. The development of acute stress reactions, which medical personnel experience during a pandemic, does not lead to a permanent course and disappears in a few weeks. During the pandemic, medical personnel have the psychological problems due to isolation, fear of showing symptoms and fear of bringing the virus in home. Studies have shown that the situation in developing countries is particularly difficult, in addition to the stressors mentioned above; medical personnel working in such countries have to work in even more difficult working conditions. Excessive workload with unpaid overtime, low wages, poor hospital infrastructure, lack of resources, and most importantly less opportunities for career development and advancement.2. Mental health support of medical personnel and healthcare workers is an important health issue, especially in the conditions of a pandemic. It is worth noting the fact that occupational stress is widespread among medical personnel, which includes anxiety, depression and staff burnout. Stress-induced depression can be defined as a mood disorder that can cause constant sadness and loss of interest in everything. Nurses face significant stressors in the work environment. Most of these stressors are work-related, for example: long working hours, dealing with pain and emotional distress, caring for dying patients, and causing significant psychological stress. In addition to the mentioned examples, recently nurses experience increased stress caused by the following factors: shortage of personnel, large number of patients and increased need for knowledge of constantly changing technologies. Various studies have also shown that professional stress caused in medical personnel can lead to deep depression, professional distress and can even lead to disruption of personal relationships.(3,5).

[1]Psychological working conditions and predictors of occupational stress among nurses,Salaga Government Hospital,Ghana,2016; Basil Benduri Kaburi, Fred Yaw Bio; 2019 https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6815485/#cit0013

AIM OF RESEARCH

The main goal of the research is to study professional stress during pandemic management in health care. Also, reducing the harm caused by occupational stress, planning strategies and developing recommendations that will reduce stress-causing risk factors and contribute to the successful management of current and future outbreaks**.**

METHODS OF RESEARCH

The mixed (triangulation) method of research is a combination of quantitative and qualitative research methods aimed at studying human knowledge, attitude, experience and practical application of this or that issue. In the research region, 16 strata were selected from which the respondents were selected. The research subjects were selected according to the principle of random sampling, citizens of Georgia, and aged 18 and above, which were selected using the multi-stage cluster random sampling methodology. The research plan was approved by the ethics committee of Tbilisi State Medical University, after which the research was carried out. All respondents confirmed their participation in the study by signing the consent form.

RESULTS AND DISCUSSION: 120 Medical workers working in different medical institutions participated in the research. 73.9% (88 respondents) were female, 26.1% (31 respondents) were male. Based on these data, it is clear that the majority of the participants in the research are women and we can say that the majority of the staff employed in this direction is women. Age was distributed as follows: 20.3% of respondents (24 respondents) were aged 18 to 25, 39.8% (47 respondents) were aged 26 to 32, 22.9% (27 respondents) were aged 33 to 39, as for 40 17.7% (21 respondents) of the number of respondents aged this year and above. According to positions, the number of interviewees was distributed as follows. 37% (37 respondents) were doctors, 24.4% (29 respondents) were representatives of the administration, 26.1% (31 respondents) were workers in different positions (sanitary, radiologist, laboratory technician, etc.), 16% of the respondents (19 respondents) are made up of nurses, as for practitioners, they make up 2.5% of the respondents. In response to the question of whether they had previously received training on the management of serious patients, 39.9% (47 respondents) said they had not received such training, 33.9% (40 respondents) said they had, and 17.8% (21 respondents) that before starting work, they had already received similar training, and 8.5% (10 respondents) indicated that they had experience working with serious patients. 76.7% of the respondents (89 respondents) believe that it is the work environment that causes them emotional exhaustion and anxiety.

[2]occupational stress,job satisfaction,and working environment among Icelandic nurses: a cross-sectional questionnaire survey; Hardie Sveinsdottir, Pall Biering; 2006 Sept;https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/16360157/

[3]The effectiveness of mindfulness based programs in reducing stress experienced by nurses in adult hospital settings: a systematic review of quantitative evidence protocol. Elmarie Botha, Teri Gwin, Christina Purpora 2015 oct;https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26571279 /[4]Theeffectiveness of mindfulness based programs in reducing stress experienced by nurses in adult hospital settings: a systematic review of quantitative evidence protocol; 2015oct; Botha,Purpora, Christina

If the state is involved in the monitoring of the working environment during the pandemic management, the majority of respondents 49.1% (57 respondents) state that the state is partially involved, 39.7% of the respondents state that it is not involved and 11.2% (13 respondents) state that Involved in state environmental monitoring.

Do they have the appropriate medical equipment and devices to perform their professional activities correctly and safely? They answered as follows: 39% (46 respondents) state that they are provided with the mentioned equipment, 42.4% (50 respondents) state that they periodically have a shortage of equipment and 18.6% (22 respondents) mention that they are not provided with appropriate equipment.

Reducing the length of working hours, improving pay, arranging preparatory trainings and psychological sessions.) The respondents answered as follows: 67.2% believe that the implementation of these measures will significantly reduce the frequency of professional stress, 29.4% believe that it will partially alleviate and only a small part of the respondents 3, 4% assess negatively. On the basis of the conducted research, the risk factors. Affecting the medical personnel, which cause professional stress and, in extreme cases, the causes of deep depression, have clearly appeared.

Within the framework of the research, the problems that are noteworthy both from the state and from the employer's side were clearly identified. The conducted quantitative research once again confirmed that a large part of the medical staff suffers from professional stress.

The survey showed that the majority of respondents also share the opinion that the work environment is directly related to professional stress and development, they also note that they experience a heavy workload in return for low pay, hence the low rate of length of work experience is evident. The following problem was identified: more than half of the medical staff have difficulty working with serious patients, which is caused by the lack of training and preparatory lectures that the staff should go through before starting work. It is necessary to mention the state involvement rate according to the results. Monitoring by the state is carried out or partially or does not control the working environment, therefore the problem faced by the medical staff with the shortage and sometimes absence of medical equipment is related to the less involvement and control of the state. Also, during the quantitative research, the medical personnel clearly mention the fact that they do not feel safe in the working environment, as they say their health condition is not protected, which in my opinion is the biggest problem in today's reality. Based on the results of the research, some of the interviewed respondents state that their health condition is insured by their employers, but some state that they do not have health insurance. From the results of the conducted research, the issue of remuneration was most clearly highlighted, as almost 95% stated that their remuneration does not correspond to the work they perform, which is one of the important problems in today's reality.

[5]A meta-analysis of studies of nurses' job satisfaction; George A Zangaro, Karen L Sosken; 2010 aug;https://www.semanticscholar.org/paper/A-meta-analysis-of-studies-of-nurses%27-job-Zangaro-Soeken/06a401947ecb88790e9a3223facdb74eef6c0ee9

One of the important ways to solve the mentioned problem is the involvement of the state in the monitoring of the working environment. First of all, the state should control the length of working time and the remuneration of the staff. There should be the minimum limit that will be imposed on the employer both in terms of remuneration and the maximum limit in terms of working duration.

As it was proved by the research, the medical staff is faced with the problem of remuneration, which is related to the development of professional stress, and it was also proved by a number of studies that we can deal with demotivation, so the employer should encourage the staff both in the form of monetary remuneration and various activities. It is important to improve the management in order to properly manage the team, not to face the problem of the working staff even if it poses a serious threat to his health. Training of personnel should have a large-scale character, it is

impossible to achieve the professional development of the employee with only one-time training, and when they are faced with a similar problem, it is impossible not to overcome it. Also, for effective management of resources, managers should ensure the development of such a salary compensation system that will be adjusted to each employee and the severity of their work.

CONCLUSSION: On the basis of the conducted research, the risk factors affecting the medical personnel, which cause professional stress and, in extreme cases, are the cause of deep depression, have clearly appeared. Within the framework of the research, the problems that are noteworthy both from the state and from the employer's side were clearly identified. Medical personnel clearly mention the fact that they do not feel safe in their working environment. Health workers could be trained to employ relaxation techniques and stress management strategies.(6,8). Creation and development of psychological support and counseling programs. Active support of the medical and – mainly – nursing staff on behalf of the Hospital's managers. Changing work schedules can also reduce stress, but other organizational interventions have no clear effects. Wider participation of (new) doctors and nurses in the creation of health policies and the decision-making processes.

6.Burnout and psychiatric morbidity among doctors in the UK: A systematic literature review of prevalence and associated factors; by Cambridge university Press: 2018 January

https://www.cambridge.org/core/journals/bjpsych-bulletin/article/burnout-and-psychiatric-morbidity-among-doctors-in-the-uk-a-systematic-literature-review-of-prevalence-and-associated-factors/08E4992134A26D418F6526FE5728BC65

7. Burnout and psychiatric morbidity among doctors in the UK: A systematic literature review of prevalence and associated factors; BJPsych Bull; 2017 Aug;

https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5537573/

8.Mental health care for medical staff and affiliated healthcare workers during the COVID-19 pandemic; Matthew Walton,Esther murray; 2020 aprhttps://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7189614/

REFERENSES

1)Psychological working conditions and predictors of occupational stress among nurses,Salaga Government Hospital,Ghana,2016; Basil Benduri Kaburi, Fred Yaw Bio; 2019 Aug https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6815485/#cit0013

2)occupational stress,job satisfaction,and working environment among Icelandic nurses: a cross-sectional questionnaire survey; Hardie Sveinsdottir, Pall Biering; 2006 Sept;https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/16360157/

3)The effectiveness of mindfulness based programs in reducing stress experienced by nurses in adult hospital settings: a systematic review of quantitative evidence protocol. Elmarie Botha, Teri Gwin, Christina Purpora 2015 oct;

https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26571279 /

4)Theeffectiveness of mindfulness based programs in reducing stress experienced by nurses in adult hospital settings: a systematic review of quantitative evidence protocol; 2015oct; Botha,Purpora, Christina.https://journals.lww.com/jbisrir/Fulltext/2015/13100/The_effectiveness_of_mindfulness_based_programs_in.4.aspx

5)A meta-analysis of studies of nurses' job satisfaction; George A Zangaro, Karen L Sosken; 2010 aug; https://www.semanticscholar.org/paper/A-meta-analysis-of-studies-of-nurses%27-job-Zangaro-Soeken/06a401947ecb88790e9a3223facdb74eef6c0ee9

6.Burnout and psychiatric morbidity among doctors in the UK: A systematic literature review of prevalence and associated factors; by Cambridge university Press: 2018 January

https://www.cambridge.org/core/journals/bjpsych-bulletin/article/burnout-and-psychiatric-morbidity-among-doctors-in-the-uk-a-systematic-literature-review-of-prevalence-and-associated-factors/08E4992134A26D418F6526FE5728BC65

7. Burnout and psychiatric morbidity among doctors in the UK: A systematic literature review of prevalence and associated factors; BJPsych Bull; 2017 Aug;

https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5537573/

8.Mental health care for medical staff and affiliated healthcare workers during the COVID-19 pandemic; Matthew Walton,Esther murray; 2020 aprhttps://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7189614/

NEW CHALLENGES FOR SOCIOLOGY: REINTERPRETING THE COMPLEXITY OF THE SOCIAL, BETWEEN DISABILITY STUDIES AND SOCIOLOGICAL CLASSICS. AN INTERPRETATIVE PROPOSAL TO REINTERPRET A COMPLEX PHENOMENON

Carlotta Antonelli

University of Rome “La Sapienza”

This proposal is set within the theoretical framework of disability studies (Oliver and Barnes, 2010). The aim is to restore the interpretation of disability, understood as a complex social phenomenon, through a critical rereading of the great classics. According to Émile Durkheim (1895), the phenomenon can be interpreted by following the dualism normality-abnormality: by "normal" we mean the facts that present the most general forms, while the others are considered pathological (abnormal), thus determining a well-defined boundary line; in his thought it is possible to note how the author shows a particular interest in this distinction, intended as a light to illuminate the practice of things, in this way disability takes on a value as an object of study, becoming a social fact. Even Karl Marx (1875), exponent of the conflictualist approach, proposes the overlap between the condition of disability and normality, rereading it in the following terms: dualism between the bourgeoisie (dominant class)/proletariat (dominated class). The class of the disabled would not respond to any of the above, however it would be close to what the author defines as the sub-proletariat (Marx, 1875). In this view, illness and disabling factors for the individual are configured as insurmountable barriers, as a result of which the individual, understood as non-labour force, risks experiencing exclusion from the productive system; disability is thus configured as an obstacle to social inclusion. Continuing the analysis, in order to avoid this, according to Claudio Imprudente (Canevaro and Ianes, 2003), the person with a disability should make the painful journey of accepting his or her own limitations, embracing the difference inherent in the normality of the other, in order to concretely realise what Weber (1922) defines as social action. In this perspective, it is society's task to rethink strategies that do not make the person disabled, but a welcoming community for individual differences, re-appropriating a dimension that is its own, reistituting itself.

Keyword: sociological theories; disability studies; disability

Referencese

Canevaro, A. & Ianes, D. (2003). *Diversabilità: storie e dialoghi nell’anno europeo delle persone disabili*. Trento: Erickson.

Durkheim, E. (1895). *Le regole del metodo sociologico.* Edizione italiana, Il Mulino, Bologna, 2003.

Marx, K. (1875). *Il capitale. Critica dell’economia politica*. Edizione italiana, Netwon, Roma, 1996.

Oliver, M. & Barnes, C. (2010). Disability studies, disabled people and the struggle for inclusion, *British Journal of Sociology of Education*, 31 (5), 547-560. DOI: 10.1080/01425692.2010.500088.

Weber, M. (1922). *Economia e società.* , Edizione italiana, Zanichelli, Bologna, 1971.

REFLECTIONS OF TECHNOLOGICAL DEVELOPMENTS ON POLITICAL ECONOMY: THE RELATIONSHIP BETWEEN CRYPTOCURRENCIES, BLOCKCHAIN TECHNOLOGY AND CONSUMERS (P2P) AND THE INDEPENDENCE OF CENTRAL BANKS

Mehmet Latif HAYDANLI

Dokuz Eylül University - Institute of Social Sciences Science of Finance Specialist

https://orcid.org/0000-0002-0332-6802

ABSTRACT

According to the Austrian economist Schumpeter, technological development, which he calls creative destruction, forms the basis of the capitalist system. The driving force of progress, expansion and growth is innovation, and every enterprise must adapt to this development.

Myrdal, on the other hand, in his work *An American Dilemma: The Negro Problem and Modern Democracy* examined the black people living in America and their lifestyles. Emphasizing the absurdity of distinguishing between the economic and the lifestyle required by living conditions, he said that the problem was only one. There are no sociological, psychological, economic problems. There is only one problem: Our commitment to our value judgments. After the world wars, the interests of modern big business (profit) have been transformed into social interests. In today's modern economies, however, the decision-maker is no longer the individual hero entrepreneur, but rather the organized organizational intelligence. In the Industry 4.0 society, the mutual exchange between planned economies and the market economy has come to an end, instead the decision-making arguments of the decentralized individual hero financier have begun to be accepted as a value, and a big step has been taken into the cryptoassets market.

After World War II, institutional economic thought sprouted, and today, due to creative destruction, political economic thought has come to the point of opening a new era. A major crossroads... The economic process has now made the market economy questionable in the process of dehumanization and robotization. While the world wars and the Great Depression played an important role in the emergence of economic theories and especially in paving the way for capitalism, and while value judgments branched out as planned economy on the one hand and market economy on the other; today, the dilemma of political institutional economic thought has been that technological developments have eroded value judgments, economic crisis has evolved into a social crisis and put market economies in a great predicament.

Money can be used as a source of information not only in the market, but in all of life. There are 3 types of exchange methods for the survival of society: Exchange of matter, energy and information. The role of information exchange in post-industrial society increases the mobility of economic growth. The wind blown by blockchain technology is forcing crypto coins to replace today's classic stock market instruments. In the industry 4.0 society, where the Internet world has radically changed our lives, a new ecosystem has been discovered: Blockchain technology. Marx, who discussed this issue from a critical point of view, stated as

follows: *"The handmill gives you a society with a feudal lord, a society whose steam mill is an industrial capitalist."*

Thanks to this technology, society, which is dominated by central authorities, has the opportunity to become a set of self-governing systems that are independent, have the power of mathematics behind it, and do not depend on the creator of ideas or any central authority.

Computer technologies create long-term growth potential by increasing globalization, competitiveness and especially transparency. Today, companies and countries that work intensively in labor and service are causing an axis shift by making large investments in information technologies. In the new economy, the state will cease to be an element that expands the demand for spending money as before. It needs to play a strategy-setting role to make key investments for post-industrial development.

Today's post-industrial society experiences a paradox together: Localization versus globalization. While globalization and the speed of information exchange are seen as an important factor in economic growth, localization in the sense of participating in governance to have more democratic rights puts nation states in a dilemma. How justified is it to claim that central banks should be independent at this point?

RESİM SANATI VE ANİMASYON FİLM İLİŞKİSİ: “LOVİNG VİNCENT” ÖRNEĞİ

THE RELATIONSHIP BETWEEN PAINTING ART AND ANIMATED FILM: THE CASE OF "LOVING VINCENT"

Serpil AKDAĞLI

Doçent, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

ORCID ID: 0000-0003-1617-6302

Elif DOKUR

Öğretim Görevlisi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

ORCID ID: 0000-0002-9961-6897

ÖZET

Postempresyonizm’in önemli sanatçılarından biri olan Vincent Van Gogh (1853-1890) resim sanat tarihinin en sıra dışı ressamlarından biri sayılmaktadır. Hayatı ve eserleri arasında çok güçlü bir bağlantı bulunan sanatçının eserleri, mektupları ve hayatı modern sanat hakkında önemli bilgi kaynağı olmaktadır. Hayatına giren neredeyse her şeyi resmeden Van Gogh'un hikâyesinin onun resimleriyle filme dönüştüğü ve 2017 yılında dünya çapında gösterime girmiş “Loving Vincent” animasyon filmi ise sanatçının hayatını ve sanatını anlatırken, onun resimlerini yeniden yaratır ve izleyicilere onun sanatının güzelliğini ve derinliğini bir kez daha göstererek büyük başarı elde etmiştir. Filmde gerçek insanların canlandırdığı sahnelerin ardından el yapımı yağlı boya resimlerinin ve dijital yerleştirmelerin yapıldığı teknikler kullanılmıştır. Film, sanat tarihi ve resim sanatı meraklılarına, animasyon ve sinema tutkunlarına hitap ederken birçok izleyici kitlesine de ulaşabilmiştir. Film, Van Gogh'un sanatını ve hayatını anlatırken, aynı zamanda animasyon sanatının sınırlarını zorlayan yaratıcı bir yaklaşım sunmuştur.

Bu araştırmada “Loving Vincent” filminin yapım teknikleri ve aşamaları incelenerek, Van Gogh’un sanatsal üslubu ve resimleri ele alınmıştır. Sanatçının resimlerinden meydana gelen filmde animasyon ve resim sanatı arasındaki ilişki zenginliği nitel yöntemlerle vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vincent Van Gogh, resim, animasyon film, sanat

ABSTRACT

Vincent Van Gogh (1853-1890), one of the important artists of post-impressionism, is recognized one of the most extraordinary painters in the history of painting. Having a very strong connection between his life and works, the artist's works, letters and life are an important source of information about modern art. The animated film "Loving Vincent", in which the story of Van Gogh, who painted almost everything that had a place in his life, is presented as a film with his own paintings, and which was released worldwide in 2017, tells

the life and art of the artist and recreates his paintings, and has achieved notable success by showing the audience the beauty and depth of his art once again. In the movie, handmade oil paintings and digital installation techniques were used after the scenes played by real people. While appealing to art history and painting enthusiasts and animation and cinema lovers, the film has also reached many audiences. While telling Van Gogh's art and life, the movie also offered a creative approach that pushes the limits of the art of animation.

This research examines the production techniques and stages of the movie "Loving Vincent" and discusses Van Gogh's artistic style and paintings. The abundance of the relationship between animation and painting art in the film, which composed of the artist's paintings, was emphasized by using qualitative methods.

Keywords: Vincent Van Gogh, painting, animated film, art

GİRİŞ

Resim sanatı mağara resimlerinden günümüze kadar var olmuş ve olacak bir sanat türüdür. İnsanın kendini ifade etmesi için başvurduğu en temel dışavurum olarak da tanımlanabilmektedir. Ancak iki boyutlu bir yüzeyde gerçekliği yansıtma konusunda kısıtları vardır. Gerçekliği arayan ve bunu yansıtmak isteyen bir sanatçı için iki boyutlu resim yüzeyi çok yeterli olmayacaktır. Öncelikle fotoğrafın icadı, ardından hareketli görüntünün kayıt altına alınabilmesi gibi teknolojik buluşlar, resim sanatında gerçeklik arayışının yeniden ve farklı boyutlarda sorgulanmasını kaçınılmaz kılmıştır. Gerçeklik arayışında renk üzerine yapılan bilimsel çalışmalar, biçimsel bozmalar, resim yüzeyi üzerine farklı malzemelerin uygulanışı ve resmin konusuna dair yeni yaklaşımlar uygulanmıştır. Bununla birlikte diğer sanat disiplinleriyle daha iç içe bir hal alan resim sanatında giderek disiplinlerarası bir yaklaşım gelişmiştir. Diğer taraftan sinema sektöründe de önemli gelişmeler yaşanmıştır. Uzun metrajlı film çekimleri, siyah beyazdan renkliye geçmiş, dijital tekniklerin gelişmesi ile Dolly Zoom, Arc Shot, Low-High Angle Shot, Bird’s Eye Shot gibi çekim teknikleriyle zenginleştirilmiştir. Animasyon film tekniklerinde de sinema tekniklerine paralel gelişmeler olmuştur. Animasyon filmlerde bilgisayar teknolojisiyle birlikte dijital animasyon teknikleri de önemli ölçüde gelişmiştir. Filmlerde 2D animasyonlardan 3D animasyonlara, motion capture (bir aktörün veya canlı bir varlığın hareketlerini kaydetmek için kullanılan bir teknik), stop-motion animasyondan rotoskoplamaya kadar birçok farklı dijital animasyon tekniği kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra filmlerdeki ses tasarımları güçlenmiş ve görsellerle birlikte uyumlu bir şekilde oluşturulmuştur. Ses efektleri, müzikler ve diyaloglar gibi farklı birçok ses teknikleri kullanılarak, filmin atmosferi ve duygusal etkisi arttırılmıştır. Bu gelişmeler animasyon filmlerinin kalitesini arttırmış ve daha gerçekçi hale getirmiştir.

2017 yılında uzun metrajlı (94dk) bir animasyon filmi olarak tüm dünyada gösterime giren “Loving Vincent” (Görsel 1), Vincent Van Gogh'un tuval üzerine yağlı boya tablolarının canlandırılmasıyla bir ilk olma özelliği taşımaktadır. Yönetmenliğini Dorota Kobiela, Hugh Welchman’ın yaptığı filmin tamamı 65,000 tablo kullanılarak oluşmuş ve her bir karede tuval üzerine yağlı boya tekniği kullanılarak yaklaşık 6 yılda tamamlanmıştır . Van Gogh’un Güney Fransa’da geçirdiği dönem, o dönemde yaptığı resimler ve sanatçının ölümünün konu edildiği filmde ayrıca birçok manzara ve yerel halkın portrelerine de yer verilmiştir. Sanatçının ressamlık hayatının sadece 10 yıl sürdüğü ve bu 10 yılda oldukça sıradışı ve özgün bir üslup kazandığı gerçeği göz önünde bulundurulduğunda “Loving Vincent” filminde kullanılan, sanatçının ölmeden önceki son 3 yılda yaptığı resimler sanatının zirvesi olarak değerlendirilmektedir. Filmde yer alan figürler, mekânlar ve Dorota Kobiela, Hugh Welchman ve Jack Danchel’in yazdığı senaryosu da yine bu 3 yılda üretilen resimlerden ve

sanatçının kardeşi Theodorus "Theo" van Gogh'a yazdığı ve kendi düşüncelerini yansıttığı yüzlerce mektuptan referans alınarak oluşturulmuştur.

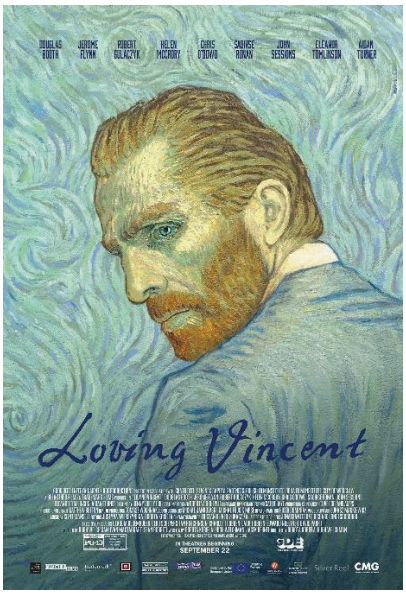

Görsel 1: Loving Vincent Animasyon Film Afişi, 2017

1. Vincent Van Gogh'un Hayatı ve Sanat Anlayışı

Bir papazın oğlu olarak 1853'te Hollanda'da doğan Van Gogh, dindar bir ailede büyümüş, İngiltere ve Belçika'da belli bir dönem vaizlik yapmıştır. Geçirdiği bir sinir krizinin ardından vaizlikten ayrılıp, 1880'de eline ilk defa fırça alarak ressam olmaya karar vermiştir. 1886'da Paris'e taşınıp Paul Gauguin, Paul Signac, Georges Seurat gibi sanatçılarla tanışmış ve onların sanatsal üsluplarından etkilenmiştir. Kısa süren bu etkinin ardından 1888'de Güney Fransa'nın yoğun ışığını ve renklerini bulmak için Paris'ten ayrılıp Güney Fransa'daki Arles'a taşınmıştır (Gombrich, 2004: 544).

Paris'teyken Empresyonistlerden etkilenen sanatçı, Arles'a taşındıktan sonra duygularını yoğun bir şekilde ifade edecek kendi tarzını bulmuştur. 1888-1890 yılları arasında birkaç kez hastaneye kaldırılmış şiddetli manik depresif ruh hali dalgalanmalarıyla birlikte nöbetler geçirmiştir. Kendi çevresindeki her şeyi daha kişisel bir gözle değerlendirmiş kısa ama kritik olan bu dönemi resimlerine yoğun bir şekilde yansıtmıştır. Kalın tabaka halinde canlı renkte boyalar, lekesel ama çoğunlukla çizgisel fırça vuruşları ve kişisel yaşantısı onun yapıtlarında şiddet belirtisi olarak yorumlanmış olsa da yapıtlarına ayrı bir etki gücü kazandırmıştır (Lynton, 2004: 20-21). Sanatçı, Arles'da geçirdiği on dört ay boyunca öznel bir yaklaşımla ürettiği 200'e yakın eserinde gördüğünden çok, gördüğü hakkında ne hissettiğini resmetmiştir. Bunun için resimlerinde karikatürcü gibi bir etki elde etmek için formları bozmuş ve abartmıştır (Gompertz, 2019: 61-67).

"Post-Empresyonizm" terimi, Empresyonistlerin izinden giden bir grup öncü sanatçının eserleri için kullanılmaktadır. Bu ressamlar, ne tutarlı bir grup veya akım oluşturur ne de ortak bir üslup veya amaç etrafında birleşirler. Çoğu, Empresyonist bir aşamadan geçer ya da yeni bir sanatsal boyut keşfetmeden önce akımın üslubunun bazı özelliklerinden etkilenirler (Zaczek, 2012: 328). Van Gogh kendini, yeni renk duyumlarına, önce din ile ilişkilendirdiği yoğunlukta, sonra yoksulların ham insanlığı konusundaki farkındalığıyla aynı yoğunlukta tepki verirken bulmuştur. Dinsel ya da toplumsal bir bilinci duyusal deneyime bu şekilde karıştırmak garip gelebilir. Ama tam da Van Gogh resimlerinde toplumsal bağlam üzerine yoğunlaşmayı bıraktığı noktada sınırlanmamış, her yere yayılmış bir yaşamla canlı bir dünya

keşfetmiştir. Bu yeni bulunan sanatsal yaşamın gücüyle, uzun süredir aradığı doğa ve insanlıkla özdeşlik duygusunu kurabilmiştir. Renk ve biçim, Van Gogh için ruhun ve insani değerin, örgütlü din veya sosyal hizmetin şimdiye kadar olmadığı kadar etkili bir ifşası haline gelmiştir (Taylor, 1962-63: 35). Van Gogh'un Post-Empresyonizm kapsamında değerlendirilmesinin temel nedeni de, eserlerinde Empresyonizm'in kurallarının ötesinde doğru izlenimin açık ve güçlü bir şekilde verilmesi olmuştur.

Van Gogh için resim, hayattaki tek dayanağı olan akıl sağlığını ve kurtuluşu ifade etmiştir. Çizgi ve renkle olan savaşı, sürekli bir kendini ifade arayışı ve gerçeği kavramaktı. Aynı şey, erkek kardeşine ve arkadaşlarına yazdığı çok sayıda samimi mektup için de geçerlidir. Van Gogh'un gerçekte yaşayamadığı ve canlandıramadığı şeyleri, resimlerinde ve mektuplarında ifade etmiş ve keşfetmiştir (Meerloo, 1963: 188). Gençlerden çok, yaşlı kadınları, topuğu eskimiş çamurlu ayakkabıları ve yıkılmak üzere olan kulübeleri tercih ederdi, ayçiçekleri de bu kategoriye aitti. Çiçekler, solmuş taç yapraklarıyla Van Gogh'un "o hafif solmuşluk, hayatın üzerinden geçip gittiği o şey" olarak ifade ettiği sonsuz çekiciliğe sahipti (Dell, 2012: 280). Sanatçı belki de bahçeler, çiçekler aracılığıyla insan ve doğa arasındaki benzerlikleri vermek istemiştir. İnsan ömrünün gelip geçiciliği ve yaşam evreleri değerlendirildiğinde her ikisinde de bir yok oluş mevcuttur ve bu yok oluş evresi sanatçının renklerinde giderek soluk tonlarla kendi kişisel yorumuna ulaşmıştır.

Van Gogh'un sanatında anlam derinliği önemli bir unsur olmuştur. Kendisini bulduğu doğa resimlerinde tutkuyla çiçek açan bahçeler, sonsuzluğu yaşatan yıldızlı geceler duygularının ve onun ardındaki anlamların dışavurumunu göstermektedir. Portre resimlerinde de fiziksel özellikler üzerine yapılan çalışmalarla birlikte daha derin bir anlamı olan portreler yer alır. Şair Boch'un portresi, Madame Roulin'in "la Berceuse" olarak portresi ve Dr. Gachet'nin portresi derin anlam taşıyan resimlerdir. Tüm bu portrelerde Van Gogh, stilize edilmiş kitap, çiçek ya da başka aksesuarlar ekleyerek niyetini ortaya koymuş, bu nesnelerin taşıdığı sembolik özellikleri vurgulamıştır.

Van Gogh, yüzeyi pürüzsüzleştirmeden, kalın tabakalar halinde boya uygulamıştır. Fırça darbeleri genellikle çıplak gözle görülebilmektedir ve bu durum özellikle gökyüzünün yamalı gibi duran yapısında çok belirgindir. Bazen formları çizmektense impasto tabakalarıyla şekillendirir (Zaczek, 2012: 337).

Van Gogh'un hem fırça vuruşları ve hem de renkleri İzlenimcilikten kaynaklanır; ancak bunlar dışavurumcu amaçlarla yeniden düzenlenmişlerdir (Rubin, 2015: 340). Fırça vuruşları ile kullandığı tamamlayıcı renkler ve açık renklerin kombinasyonlarından oluşan ahenkli karşıtlıklar, sanatçının coşku, hüzün ve tüm ruh durumunu anlatmanın bir aracı olmuştur.

Arles'dan yazdığı mektuplardan birinde, esinlendiği anı şöyle anlatıyor: "*Duygular bazen o denli güçlü ki, insan çalıştığının farkına bile varmıyor… ve fırça vuruşları, bir konuşma veya mektuptaki sözcükleri andıran bir sıra ve ilişkiyle birbirini izliyor.*" (Gombrich, 2004: 546-47).

Koyu renkli erken dönem resimlere göre sanatçının son dönem resimlerindeki renklerin canlılığı, zenginliği ve perspektifi uygulama şekli oldukça çarpıcıdır. Özellikle "Gece Kahvesi" (Görsel 2) isimli resimde maksimum renk enerjisini açığa çıkarmak için kullanılan kırmızı-yeşil, siyahla karıştırılmış sülfür sarısı, koyu turuncu üzerine beyazla karıştırılmış yeşil, mavi, mor benek ve lekeler, zeytin yeşilindeki turkuaz renkler, sanatçının renk kuramına ilişkin bilgilerini aynı zamanda renk uyumsuzluğuyla da uyguladığını göstermektedir (Thompson, 2014: 58-59). Sanatçı bu resmin aksine "Arles'daki Yatak Odası" (Görsel 3) resminde daha dingin renkleri tercih etmiştir. Resimdeki anlatımsal anlamı renkler aracılığıyla dile getirmeye çalışmış ve *"Renkler her şeyi üstlenmeli, yalınlık yoluyla şeylere daha yüce bir üslup kazandırmalı, genel olarak dinlenme ve uykuyu telkin etmeli."* diyerek

resmindeki duyguyu kardeşine yazdığı mektupta belirtmiştir. Sanatçı aynı mektupta "Gece Kahvesi" resminin de kişinin çıldırabileceği bir yer olduğunu yazarak diğer resimle karşıtlık oluşturduğunu ifade etmiştir (Gombrich, 2015: 158-161).

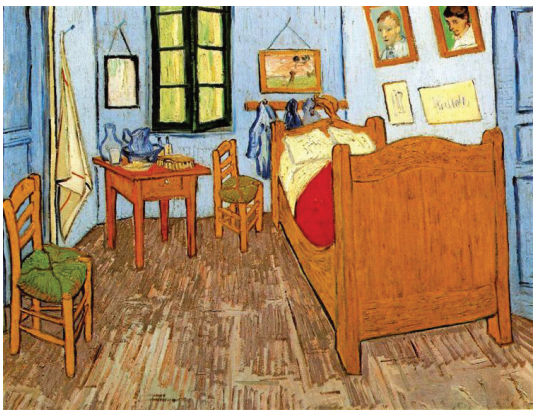

Görsel 2: Vincent Van Gogh, "Gece Kahvesi", 70x89 cm, TÜYB, 1888

Görsel 3: Vincent Van Gogh, "Arles'daki Yatak Odası" 56,5x74 cm, TÜYB, 1889

Yaşamının büyük bir kısmında yaratıcı enerjisini "yoğun limon sarısı ile yapılmış yuvarlak güneş"ten almış ve bu enerjinin peşinden gitmiştir ancak artık, yaşamının son birkaç ayında, saplantısının ay ve yıldızlar olmaya başladığı görülmektedir. Güneş, artık parlamamaktadır; hatta tutulma halinde olduğunu ifade ettiği ayı aydınlatmak için bile… Sadece kimsesiz bir yıldız parlak kalmıştır. Güneş, gökyüzünü terk etmiştir. Öyle görünüyor ki, gece gündüzün yerine geçmiştir (Thompson, 2014: 62). Keskin çizgilerle etrafını çizdiği yüzeylerde renkler yavaş yavaş kararmaya başlamıştır. Kaybolmayan ise içindeki yaratıcı güce olan inancı ve resimlerindeki kompozisyon düzeni olmuştur. Bu düzen tüm resimlerinde izleyene, sanatçının resmettiği şey karşısında ne hissettiğini yaşatacak ve renklerle tüm duygu ve tutkularını haykıracak türden bir düzen olmuştur.

Van Gogh'un, sanatındaki metaforlar kariyerinin başlarında sığ ve gelenekseldir, resim stili de çekingen ve eklektik olmuştur. Bununla birlikte, yaşamının sonlarına doğru metaforlar daha yaratıcı hale geldikçe, stilistik renk, fırça darbeleri ve kompozisyon giderek daha özgün ve etkileyici hale gelmiştir. Sanatçının hayatında genellikle gözden kaçan önemli bir detay daha vardır. O ikinci bir oğul olarak dünyaya gelmiştir. Kendinden önce doğan ama bebekken ölen ilk oğulun adı da Vincent'tır. Kaderinde büyük ressam olmak olan ikinci Vincent, ölen kardeşinden tam bir yıl sonra doğmuş ve doğum belgesi bile aynı numarayı taşımıştır. İlk Vincent, ikinci Vincent'ın büyüdüğü evden birkaç metre ötedeki kilise avlusuna gömülmüş ve ikinci Vincent neredeyse her gün üzerinde kendi adının yazılı olduğu mezar taşını görmüştür. Ressam Vincent kendisini giderek kardeşi olarak görüp psikolojik bir özdeşleştirme kurmuştur. Dolayısıyla bu metaforun kendisi, Vincent van Gogh'un yaşamının ve sanatının temel güdüsü olmuştur (Rough, 1975).

2. Loving Vincent Animasyon Filminin İçerik ve Biçimsel Özellikleri

"Loving Vincent", sanat dünyasında benzersiz bir yere sahip olan Vincent Van Gogh'un hayatının son günlerine odaklanan bir animasyon-dram filmidir. Van Gogh'un sanatı ve hayatının son günlerine ışık tutan film, Van Gogh'un intiharının ardındaki gerçek nedenlerin araştırıldığı biyografik polisiye tarzda kurgulanmıştır. Film, Van Gogh'un ölümünden bir yıl sonra, Postacı Roulin'in oğlu Armand'tan, Van Gogh'un son mektubunu kardeşi Theo Van Gogh'a ulaştırmasını istemesiyle başlar. Armand mektubu teslim etmek üzere Fransa'nın

güneyindeki bir kasabaya gider ve orada Van Gogh'un arkadaşlarından ve tanıdıklarından onun hayatı hakkında bilgi almaya çalışır. Theo Van Gogh'un, kardeşi Vincent'tan altı ay sonra öldüğünü öğrenmesi üzerine Armand, bu mektubu Doktor Paul Gachet'e iletmek üzere Auvers'e gider. Armand doktoru evinde bulamayınca Van Gogh'un kaldığı Ravoux'nun hanında kalmaya başlar ve orada hancının kızından Van Gogh'un son günlerine dair bilgiler alarak kasabadaki insanlarla ve doktorun kızıyla konuşur. Van Gogh'un ölümü hakkında söylenen farklı ifadelerden şüpheye düşerek gerçekleri öğrenmeye çalışır. Armand, Van Gogh'un ölümüne ilişkin şüphelerin çözülemeyeceğini kabul eder ve mektubu Dr. Gachet'ye teslim edip geri döner.

Filmde Van Gogh'un hayatta olduğu zamanlardaki olaylar, diğer karakterlerin Armand'a anlattıklarıyla sahnelenmiştir. Bu sahnelerden Van Gogh'un kardeşi Theo ile yakın ilişkisi, ressam Paul Gauguin ile arkadaşlığı ve kulağını kesme olayı, sanatçının dönüm noktaları olarak yer almıştır. Filmde sanatçının ölümüyle ve o zamanki zihinsel durumu ile ilgili çeşitli teoriler sunulmuştur. Örneğin, 1900'lerin başında, kendini öldürmediği, hayatının son birkaç haftasında takıldığı bazı genç erkekler tarafından vurulduğuna dair bir teori ortaya çıkmıştır. 50 yıl sonraki araştırmalarda Van Gogh'un yaşamının son birkaç haftasını hatırlayan Adeline Ravoux'nun ve Dr. Gachet'in ifadelerinde çelişkiler tespit edilmiştir. Kimin doğru, kimin yalan söylediği veya bir şeyi saklamaya çalıştığı, kimlerin doğru hatırlayamadığı veya kendilerini daha önemli kılmak için gerçekleri çarpıttığı tam olarak bulunamamış ve bu gizem filmde de devam etmiştir. Aslında sanatçı o dönemde ilk resimlerini satmış, sergi açmış ve bu sergide şimdi Post-Empresyonizm olarak değerlendirilen dönemin en umut verici yeni sanatçısı olarak anılmışken neden intihar ettiği ayrı bir merak konusu olmuştur (Brenner, 2017).

Animasyon film yaz aylarında geçtiği için Van Gogh'un daha çok güneşli, açık bir gökyüzüne sahip Arles resimleri tercih edilmiştir. Bulut örtüsü yok denecek kadar az ve gökyüzündeki görünürlük yüksektir. Gece sahnelerinde ay ve yıldız ışıl ışıl resimde parlar. Resimler herhangi bir yerdeki veya andaki gökyüzünün harfi harfine temsili değildir, ancak meşru bir şekilde gökyüzünü temsil ederler. Van Gogh'un tuvalleri çeşitli büyüklükte olmasına rağmen, film için sadece bir en-boy oranı kullanılmıştır. Film yaz mevsiminde geçmektedir. Bu nedenle sanatçının bazı sonbahar ve kış resimleri yaz mevsimine uyarlanmıştır. Van Gogh renklerini sık sık doğrudan tuval üzerinde karıştırarak çalışmıştır. Film ekibinde 125 ressamın çalıştığı göz önünde bulundurulduğunda renklerin resimden resme çok fazla farklılık göstermemesi neredeyse imkânsızı gerçekleştirmek olmuştur. Film açısından başka bir teknik sorun sanatçının figür ve manzaradaki perspektifi gerçekçi kullanmaması olmuştur. Ancak filmde karakterler harekete geçirildiğinde onların omurgaları ve kemik yapıları hesaba katılmıştır. Manzaralarda da hem ön plan hem de arka plandaki bir öğeye aynı anda odaklanıldığında bazı perspektif kuralları göz ardı edilmemiştir (Brenner, 2017).

"Loving Vincent" filmi, gerçek insanların canlandırdığı sahnelerin ardından tamamen el yapımı yağlı boya resimler kullanılarak yapılmış ender animasyon filmlerinden biridir. Bu teknik, filmin her bir karesini bir resim sanatı performansına dönüştürmüştür. Filmin yapım aşaması oldukça zaman alıcı ve zorlu olmuştur. Çünkü sanatçının resimlerinde her şey neredeyse akıyor, bükülüyor ya da sallanıyor gibi görünmekte ama yine de açıkça tanımlanabilmektedir. Yapımcılar, filmin yapımında özenle çalışarak Van Gogh'un eserlerine ve sanatına sadık kalmayı hedeflemişlerdir. Filmin yapımında kullanılan yağlı boya resimleri, Van Gogh'un resim tarzına benzer bir görünüm sağlamak için özenle çalışmışlardır. Van Gogh'un yapmış olduğu resimlere bakıldığında dairesel çizimler mevcuttur. Film, tablolardaki dairesel fırça darbeleri hareketlendirebilmesinden ötürü sanal gerçeklik noktasında üst seviyeye ulaşır (Üçler, 2020: 29). Van Gogh'un resimlerinde yarattığı evrenin plastik doğası bu filmle tüm kötü duygularının daha güzel bir şeye dönüşmesine dair

dışadönük ve daha da gerçekçi bir hal alır. Gerçek hayattan alınan mektuplar ve röportajlar da filmin gerçekçiliğine katkı sağlamıştır.

Filmde çekim tekniği olarak öznel çekime başvurulmuş, böylece anlatılmak istenilen Van Gogh'un kendi gözünden aktarılıyor gibi yansıtılmıştır. Film yapımında öncelikle gerçek insanlar, her bir sahne için canlandırma yapmış ve bu hareketleri kaydedilmiştir. Filmin yapımı için öncelikle gerçek oyuncular tarafından canlandırılan sahneler "green box" (yeşil perde) teknolojisi kullanılarak çekilmiştir (Görsel 4-5). Bu teknoloji, gerçek oyuncuların hareketlerinin, farklı bir ortama aktarılmasını sağlar. Kaydedilen görüntülerdeki yeşil perdeler kaldırılarak Van Gogh'un resimleri fona yerleştirilir. Bu sayede, filmdeki karakterlerin hareketleri gerçekçi bir şekilde fonda gösterilmiş olur. Bu işlem, filmin her bir karesinde kullanılmış ve 65.000 adet yağlı boya resim kullanılarak animasyonlarına başlanmıştır. Sonrasında bu görüntüler üzerine rotoskop tekniği uygulanmıştır. Rotoskop tekniği, animasyon filmlerinde canlı bir aktörün veya nesnenin hareketlerinin, animasyon karakterlerinin hareketlerini çizmek için referans olarak kullanıldığı bir tekniktir. Bu teknik, animasyon karakterlerinin hareketlerinin daha gerçekçi ve doğal görünmesini sağlar. Rotoskop tekniği, birçok farklı yöntemle uygulanabilir. Öncelikle, canlı bir aktörün hareketleri videoya kaydedilir. Daha sonra, bu videoya dayanarak animasyon karakterinin hareketleri elde edilir. Animasyon karakterinin çizimleri, canlı aksiyonun her karesine karşılık gelen çizimlerle eşleştirilir. Bu işlem, her kare için ayrı ayrı yapılır ve sonuç olarak da animasyon karakterinin hareketleri elde edilir. Rotoskop, "Loving Vincent" filminin yapım aşamasında en çok kullanılan tekniklerden biri olmuştur (Görsel 6).

Görsel 4: La Mousme rolünde Holly Earl, Green Box (yeşil perde) teknolojisi ile canlandırma sahne

Görsel 5: La Mousme rolünde Holly Earl, Green Box (yeşil perde) teknolojisi ile canlandırılan sahnenin arkasına dekor efekti yerleştirme

Görsel 6: Solda: Dr. Gachet'nin kızı Margaret Gachet rolünde Saoirse Ronan, Ortada: Postacı Joseph Roulin rolünde Chris O'Dowd ve oğlu Armand Roulin rolünde Douglas, Booth Sağda: Adeline Ravoux rolünde Eleanor Tomlinson'ın rotoskop tekniği ile canlandırma sahneleri

Sanatçılar, Van Gogh'un resimlerindeki renklerin ve dokuların ayrıntılı bir analizini yapmış ve bu özellikleri filmin her bir karesine yansıtmaya çalışmışlardır. Bu sayede, filmde kullanılan resimler, Van Gogh'un kendi resimleriyle neredeyse aynı görünüme sahip olmuştur. Filmde kullanılan renkler, Van Gogh'un resimlerinin canlılığı ve karakteristik özellikleriyle uyumlu olmasına rağmen, siyah-beyaz kullanımı da filmin estetiğine katkıda bulunmuştur. Özellikle Van Gogh'un ölüm döşeğindeyken yatak odası çekimlerinde kullanılan sahneler filmin kurgusunda olup ressamın yapmadığı resimler olduğu için siyah beyaz tercih edilmiştir. Bu sayede siyah-beyaz kontrastı arttırılarak, belirli duygusal anlar ve gerilim vurgulanmış, renk yoğunluğu fazla olan sahneler arasında dengeleyici bir unsur olarak siyah beyaz tercih edilmiştir (Görsel 7).

Görsel 7: "Loving Vincent" Animasyon Filmi DVD Ekran Görüntüsü

Ayrıca, filmin yapımında bilgisayar teknolojisinden de faydalanılmıştır. Animasyonlar için özel bir teknoloji kullanılmış ve her bir resim, özel bir yazılım kullanılarak dijital hale getirilmiştir. Animasyonlar karakterlerin hareketlerine uygun bir şekilde oluşturulmuştur. Filmin arka planları bilgisayar grafikleri ile tasarlanmış ve animasyonlu efektler eklenmiştir (Görsel 8).

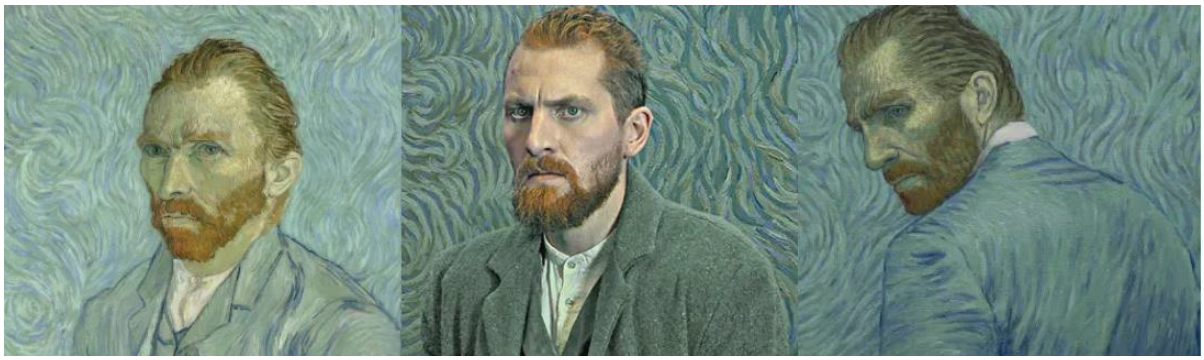

Görsel 8: Solda: Vincent Van Gogh, "Otoportre" 65x54 cm, TÜYB, 1889, Ortada: Vincent Van Gogh rolünde Robert Gulaczyk, Sağda: Vincent Van Gogh'un otoportresiyle oyuncunun eşleştirilerek ortaya çıkan portresi ve resimdeki arka planın animasyonlu efekt görüntüsü.

Filmdeki karakterleri canlandıracak oyuncuların seçiminde ise yine Van Gogh'un resimleri referans olmuştur. Sanatçının resmettiği portrelerdeki insanların hem fiziksel hem de ruhsal özelliklerini en iyi yansıtan oyuncuların seçimi bu noktada önemli bir faktördür (Görsel 9).

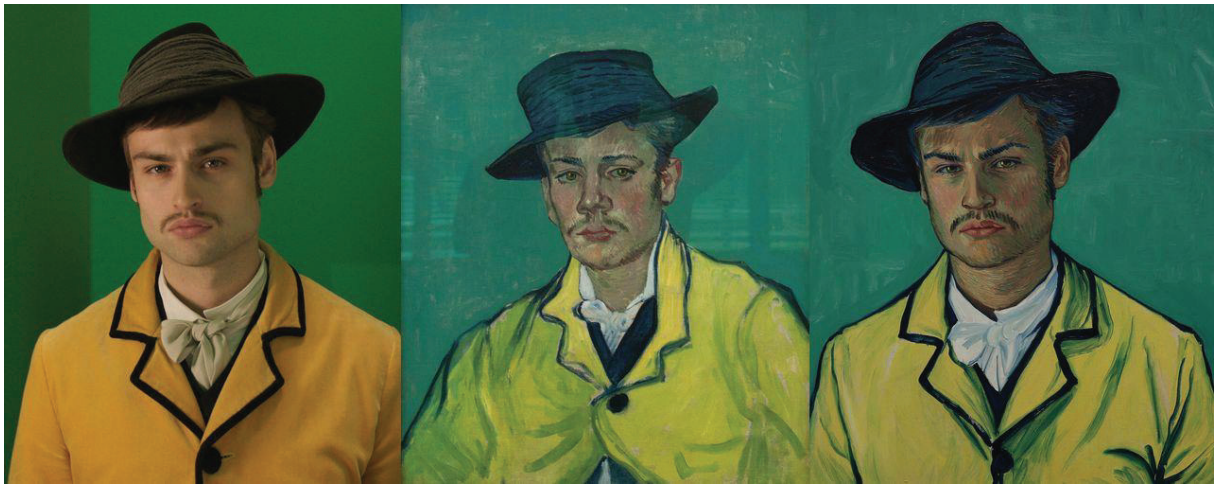

Görsel 9: Solda: Douglas Booth postacının oğlu Armand Roulin rolünde, Ortada: Vincent Van Gogh, "Armand Roulin Portresi" 65x54 cm, TÜYB, 1888, Sağda: Vincent Van Gogh'un "Armand Roulin Portresi" ile oyuncunun eşleştirilerek ortaya çıkan portresi

Oyuncuların sadece karakterlerin fiziksel özelliklerine uygun olması yeterli değildir. Aynı zamanda karakterlerin ruh hallerini yansıtabilecek bir performans sergilemeleri de gerekmektedir. Oyuncuların yüzleri, vücut dilleri ve performansları, Van Gogh'un resimlerindeki karakterlerin hissiyatını yansıtmalıdır (Görsel 10).

Görsel 10: Solda: Jerome Flynn Dr. Paul Gachet rolünde, Ortada: Vincent Van Gogh, "Dr. Gachet Portresi" 67x56 cm, TÜYB, 1890, Sağda: Vincent Van Gogh'un "Dr. Gachet Portresi" ile oyuncunun eşleştirilerek ortaya çıkan portresi

Filmin yapımcıları, oyuncu seçimi için öncelikle Van Gogh'un resimlerindeki karakterlerin hissiyatını yansıtan ve dönemin doğal atmosferine uygun oyuncular aramışlardır. Canlandırılma tekniğiyle hareket kazanacak karakterler için yapılan uzun süreli araştırmalar sonucunda; Robert Gulaczyk Vincent Van Gogh'u, Douglas Booth postacının oğlu Armand'ı, Saoirse Ronan Dr. Gachet'nin kızı Marguerite Gachet'yi, Chris O'Dowd Postacı Joseph Roulin'i, Eleanor Tomlinson handa çalışan genç kız Adeline Ravoux'u ve Jerome Flynn Dr. Paul Gachet'yi canlandırmak üzere seçilmişlerdir. Filmde yer alan karakterlerin her biri, seçilmiş bu oyuncular tarafından canlandırılmış ve ardından canlandırılan film çekimleri, özel bir teknikle, canlandırıcı aktörlerin üzerine yağlı boya tablolarının tarzında resmedilmiştir.

SONUÇ

Sanat alışılmadık bir iç gözlem kapasitesine, doğa ve insanların niteliklerine karşı duyarlılığa sahip olanlar için kendi kimliğini bulma ve sembolik olarak temsil etmenin en iyi yoludur. Van Gogh içsel ızdırabını resimlerle azaltmanın ya da onlardan uzaklaşmanın yolunu resim yaparak bulmuştur. Günlük yaşamı, onu kendisiyle ve toplumla çatışmaya sokan ciddi sorunlarla dolu olmasına rağmen bir ressam olarak kısa ama yoğun kariyerinde yaratıcı bir yaşamın duygusu ve canlılığını kendi duyumsal biçimiyle yansıtabilmiştir.

Van Gogh'un eserlerinde, mektuplarında olduğu gibi, zihinsel engellerle mücadele eden bir insanla karşılaşılmaktadır. Mutlak yalnızlığı, sürekli bir felaket beklentisi, çalkantılı duyguları ve şüpheleri, resimlerinde gizemli anlamlarla dolu animistik bir dünya olarak belirir.

Van Gogh, yaşadığı dönemde her ne kadar yanlış değerlendirilmiş olsa da sanat tarihinde sadece teknik açıdan değil, aynı zamanda sanatsal deneyimin kendisi açısından da yeni bir dalganın ve Post-empresyonizm'in başlatıcılarından biri olarak eşsiz bir konuma sahip olmuştur. Resimleri ve çizimleri dünya çapında birçok müzede görülebilmekte, mektupları da yayınlanmış kitaplarda incelenebilmektedir. "Loving Vincet" filmi, Van Gogh'un hayatını, sanatsal amaç ve tekniklerini anlamak adına sanatseverler için yeni bir alternatif deneyim sunmaktadır. Animasyon teknolojisi ile resim sanatının birleştiği bu film, Van Gogh'un hayatını ve sanatını anlatırken, onun resimlerini yeniden yaratır ve izleyicilere onun sanatının güzelliğini ve derinliğini heyecan verici bir tarzda gösterir. Filmde sanatçının eserlerinin sadece bir görüntü olmadığı, aynı zamanda bir hikâye anlatma aracı olduğunu vurgulanır. Çiçekler canlandırıcı bir enerjiyle filizlenir, ağaçlar yaşamla nabız gibi atar ve dünya sürekli yenilenen yaratıcı bir güçle canlanmaktadır. Tasvir edilen insanlar, izleyende belki kişisel bir sempati uyandırmaz, ancak onlarla birlikte hayatın canlı ritmine katılma bilincinde derin bir tatmin uyandırmaktadır. Seyirci, muazzam renk, çizgi ve hareket mücadelesinin bir araya getirildiği bu filmde sanatın stratejik zaferini keskin bir şekilde fark edip Van Gogh'un

resimlerini iletişim dolaysızlığıyla yeniden hissetmektedir. Filmdeki hareketli imgeler, Van Gogh ve seyirci arasında doğrudan bir ilişki kurmakta ve seyirci filmdeki her sahneyle özdeşleşip sanatçıyı anlamaya yönlendirilmektedir. Sanatçının önce eserlerine, sonra da filme bakıldığında seyirci aslında kendi dünyasına baktığını, kendi duygu ve hisleriyle ilişkili olduğunu hissedebilmektedir.

KAYNAKÇA

Brenner, F. (2017) *"Hugh Welchman über "Loving Vincent" – Gespräch zum Film 01/18"* https://www.choices.de/vincent-musste-nicht-auf-realismus-achten (Erişim Tarihi: 18.02.2023)

Dell, C. (2012) Başyapıt Budur! (Çev. Münevver Kınalı) Yapı Kredi Yayınları-İstanbul

Gombrich, E. H. (2004) Sanatın Öyküsü (Çev. Erol Erduran, Ömer Erduran) Remzi Kitabevi-Çin

Gombrich, E. H. (2015) İmge ve Göz (Çev. Kemal Atakay) Yapı Kredi Yayınları-İstanbul

Gompertz, W. (2019) Pardon Neye Bakmıştınız? (Çev. Süreyyya Evren) Yapı Kredi Yayınları-İstanbul

Lynton, N. (2004) Modern Sanatın Öyküsü (Çev. Cevat Çapan, Sadi Öziş) Remzi Kitabevi-Çin

Meerloo, J. A. M. (1963) "*Vincent Van Gogh's Quest For Identity"* Nederlands Yearbook for

History of Art, Vol. 14 pp: 183-197 https://www.jstor.org/stable/24705302 (Erişim Tarihi: 20.02.2023)

Rough, R. H. (1975) "*Metaphor In The Art Of Vincent Van Gogh"* The Centennial Review, Vol. 19, No. 1, pp. 362-379 https://www.jstor.org/stable/23738050 (Erişim Tarihi: 12.02.2023)

Rubin, J. H. (2015) İzlenimcilik Nasıl Okunur (Çev. F. Tülay Kazancı) Hayalperest Yayınevi-İstanbul

Taylor, J. C. (1962-63) "*Vincent van Gogh*" Bulletin of the Detroit Institute of Arts, Vol: 42, No: 2 pp. 34-35 https://www.jstor.org/stable/41504329 (Erişim Tarihi: 25.02.2023)

Thompson, J. (2014) Modern Resim Nasıl Okunur (Çev. Firdevs Candil Çulcu) Hayalperest Yayınevi-İstanbul

Üçler, B. (2020) Loving Vincent Filmi Üzerinden Resim ve İlişkisini Yeniden Düşünmek: Bekleyiş Filmi, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi

Zaczek, I. (2012) Post-Empresyonizm (Çev. Gizem Aldoğan, Firdevs Candil Çulcu) Edt. S. Farthing içinde *(Sanatın Tüm Öyküsü)* s.328-337) Hayalperest Yayınevi-Çin

Görsel Kaynakça

Görsel 1: https://lovingvincent.com/images/zdjecia/Loving%20Vincent%20US%20Theatrical%20Poster.jpg (Erişim Tarihi: 17.01.2023)

Görsel 2: https://www.worldhistory.org/image/15459/the-night-cafe-by-van-gogh/ (Erişim Tarihi: 25.12.2022)

Görsel 3: https://www.wikiart.org/en/vincent-van-gogh/vincent-s-bedroom-in-arles-1889 (Erişim Tarihi: 25.12.2022)

Görsel 4: https://dl.acm.org/doi/abs/10.1145/2897839.2927394 (Erişim Tarihi: 17.01.2023)

Görsel 5: https://dl.acm.org/doi/abs/10.1145/2897839.2927394 (Erişim Tarihi: 17.01.2023)

Görsel 6: https://www.animationmagazine.net/wordpress/wp-content/uploads/vincent-working.jpg (Erişim Tarihi: 17.01.2023)

Görsel 7: “Loving Vincent” Animasyon Filmi DVD Ekran Görüntüsü (Erişim Tarihi: 02.01.2023)

Görsel 8: https://www.huffpost.com/entry/loving-vincent-still-paintings_n_59b826f7e4b02da0e13cd1ed?section=us_arts (Erişim Tarihi: 17.01.2023)

Görsel 9: https://www.huffpost.com/entry/loving-vincent-still-paintings_n_59b826f7e4b02da0e13cd1ed?section=us_arts (Erişim Tarihi: 17.01.2023)

Görsel 10: https://www.huffpost.com/entry/loving-vincent-still-paintings_n_59b826f7e4b02da0e13cd1ed?section=us_arts (Erişim Tarihi: 17.01.2023)

HOW INDUSTRIALIZATION AFFECTS FINANCIAL DEVELOPMENT TRENDS IN TURKEY: AN EMPIRICAL INVESTIGATION

Assoc. Prof. Dr. Orhan CENGİZ

Çukurova University, Pozantı Vocational School, Department of Accounting and Taxation,
ORCID ID: 0000-0002-1883-4754

Assoc. Prof. Dr. Müge MANGA

Erzincan Binali Yıldırım University, Department of Economics

ORCID ID: 0000-0003-2675-2182

Abstract

Financial development plays a substantial role in shaping the macroeconomic performance of developing countries. Financial integration has accelerated in Turkey since the 1980s and comprehensively affected all macroeconomic policies. In this process, industrialization has kept its importance to ensure sustainable development. For this purpose, this paper aims to analyze the effect of industrialization on financial development trends in Turkey spanning the period 1980-2020. To do so, the study employed the fully modified ordinary least squares (FMOLS), dynamic least squares (DOLS), and canonical cointegrating regression (CCR) to estimate the long-run linkage between variables. Findings from the FMOLS, DOLS, and CCR indicate a non-linear relationship between financial development and industrialization. Namely, initially, industrialization negatively affects financial development; after the threshold level, it turns positive. This represents a U-shaped relationship between industrialization and financial development. Besides, government expenditure and trade openness also are positively associated with financial development. Therefore, policymakers should consider the role of industrialization, government expenditure, and trade openness in ensuring the financial development process.

Keywords: Financial Development, Industrialization, Globalization, Turkey

1. Introduction

The industrialization has been argued to be one of the main ways of capturing long-term economic growth in developing countries (Samouel and Aram, 2016). Moreover, integration of national economies into the financial market in the context of economic globalization is linked growth path of developing countries, and it is claimed that financial development promotes economic growth. In particular traditional approach of the classical view, they have emphasized the linear impact of financial development on economic growth. However, aftermath global financial crisis in 2008, this idea was revised, and scholars tried to consider the non-linear linkage among financial development and economic growth (Kothakapa et al., 2021). As Levine (2005) mentioned, financial development sparks economic development through better resource allocation in the financial market and attracting investment funds to increase productivity. Thus, the developed financial sector is essential in enhancing productive resources that can be used in productive investment (Ang, 2008).

This view is based on the endogenous growth theory that financial development offers capital accumulation chance, triggering innovative investment, and increasing total factor productivity encourages economic growth (Araç and Özcan, 2014). In addition, starting from the study of McKinnon (1973) and Shaw (1973), financial development provides strong incentives for economic investment decisions. From this point, the relationship between financial development and industrialization becomes more crucial in developing countries. Traditional approaches claim that financial development provides lower borrowing opportunities to finance industrialization. However, following the global financial crisis, the traditional optimistic view gave its place to the pessimistic view indicating that financial development causes instability in output for developing countries (Kothakapa et al., 2021). Theoretically, as industrialization grows, the demand for production factors increases, including labor force, capital, and raw materials. Therefore, it is required to finance these production factors, and industrialization becomes the driving force of financial development (Shahbaz et al., 2018). Therefore, since different perspectives can be held on the theoretical association between financial development and industrialization, it is imperative to reveal such a relationship for developing countries.

The financial system in Turkey has evolved from being undersized to market-oriented for forty years. As a result, strict government intervention in the financial market has been released, and the financial market has become more liberalized.

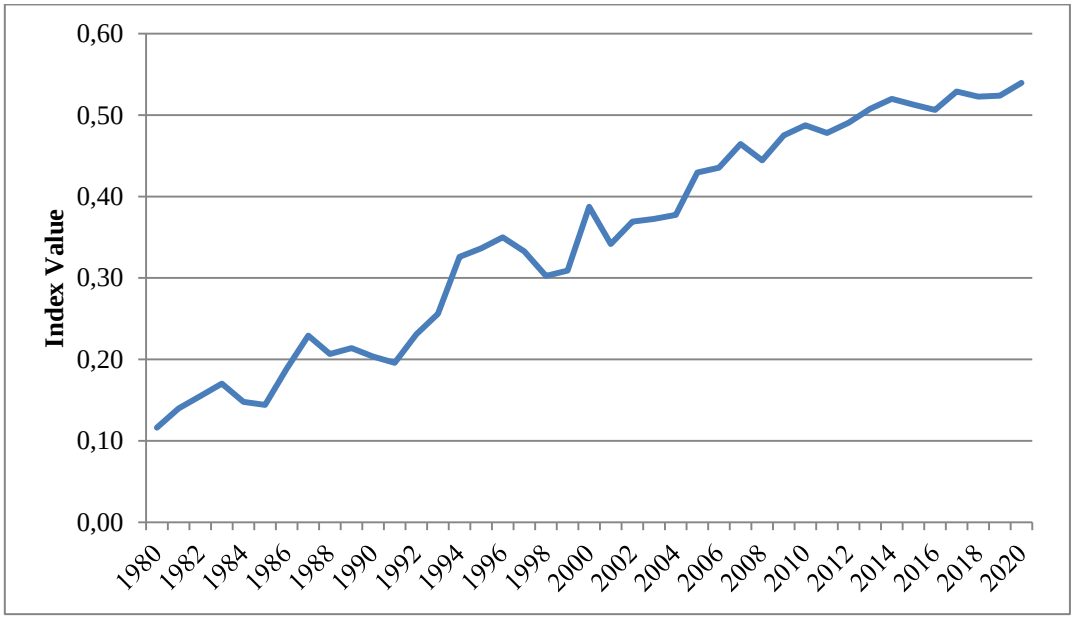

Figure 1. Financial Development Index in Turkey: 1980-2020

Source: Authors' elaboration based on International Monetary Fund [IMF] (2023)

As shown in Figure 1 financial development process is remarkable in Turkey between 1980 and 2020. At the beginning of 1980, financial development was slower but developed gradually. The financial development index was 0.12 in 1980 and increased to 0.54 in 2020. Before 1980, Turkey's economic policies were based on intense state intervention and an import-substituting industrialization strategy. However, January 24, 1980, is a crucial turning point in terms of the structural transformation of the Turkish economy. With adapting January 24 decisions, Turkey has started implementing dramatic economic transformation, targeting reducing state intervention and establishing a liberal market economy. In the context of neoliberal restructuring, financial and trade liberalization has been implemented to integrate the Turkish economy with the world economy (Öniş and Şenses, 2022).

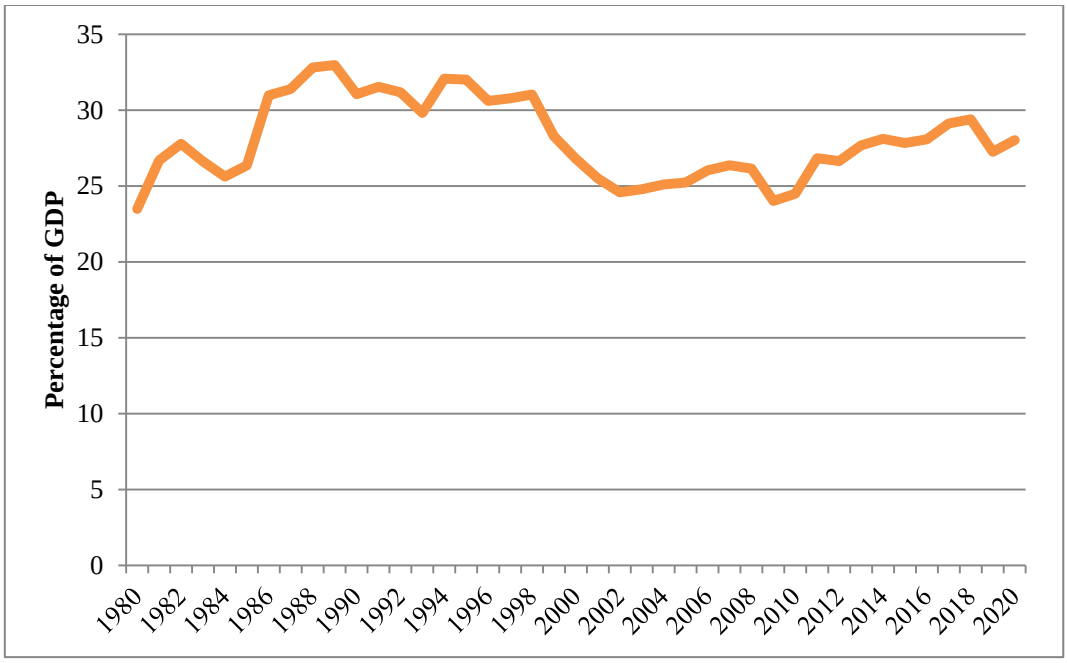

Figure 2. Industry sector value added (% of GDP)

Source: Authors' elaboration based on World Bank (2023)

Economic liberalization increased within the January 24 decisions, and the structural transformation process accelerated. Based on the view that industrialization is the engine of growth, the export-based growth model replaced the import substitution industrialization policy to increase the share of industrial products in exports (Karluk and Küçüksakarya, 2016; Ozturk and Agan, 2017). Even though sustainable industrialization was aimed after the January 24 decisions, it is arguable whether it reached the targeted level. Historically, the share of industry value added followed a fluctuating trend. As Figure 2 illustrates, the share of industry value added over GDP was 23.5 in 1980, reaching the highest level, 33 in 1989. After that, it dropped until the beginning of the 2000s and rose to 28.

In an attempt to understand the impact of industrialization on financial development in Turkey and to fill the gap in the relevant literature, our study employs the fully modified ordinary least squares (FMOLS), dynamic least squares (DOLS), and canonical cointegrating regression (CCR) using annual data covering 1980-2020 to estimate the long-run linkage between variables. The main contribution of our study is two folds: i) To the best of our knowledge, it is the first study investigating the linear and non-linear effect of industrialization on financial development in Turkey; ii) We used the fully modified ordinary least squares (FMOLS), dynamic least squares (DOLS), and canonical cointegrating regression (CCR) as a estimator simultaneously to find out long-run relationship between variables.

The rest of the paper is organized as follows. Section 2 outlines a brief literature review. Section 3 describes the data, model, and econometric methodology. Section 4 provides empirical results, and Section 5 presents the concluding remarks and policy recommendations.

2. Literature Review

The empirical research on the relationship between financial development and industrialization is limited and provides mixed approaches. Some parts of the literature focus on the impact of financial development on industrialization, whereas others try to investigate

the effect of industrialization on financial development. For example, Haraguchi et al. (2019) investigated the driving forces of industrialization in a large panel sample of developing countries utilizing data from 1970-1990 and 1991-2014. The authors' empirical findings indicate that industrialization is related to factors such as factor endowments, demography, geography, investment, education, trade and financial liberalization, financial development, and institutional quality. Maroof et al. (2018) analyzed the determinants of industrialization in South Asian economies spanning the period 1996-2015. The empirical findings concluded that institutional quality, financial development (market capitalization ratio), foreign direct investment, and inflation positively affect industrial development. Similarly, Samouel and Aram (2016) discussed the determinants of industrial development in 35 African countries between 1970 and 2012 by performing the GMM estimator. Empirical results show that human capital, GDP per capita, and exports positively impact industrial development. In contrast, labor market rigidity and real effective exchange rate negatively affect all samples. In contrast, financial development and foreign direct investment do not significantly affect industrialization. However, financial development positively affects industrialization in North, South, East, and West Africa while negatively affecting Central Africa. Amoah and Jehu-Appiah (2022) examined the influencing factors on industrialization in 27 Sub-Saharan African countries over the period 1990-2018. Two-stage least square results show that financial development, foreign direct investment, and natural resources positively influence industrialization, while trade openness negatively influences it. Kothakapa et al. (2021) examined the relationship between financial development and industrialization for a panel sample of 110 countries, low and middle-income countries covering the period 1970-2014. Empirical findings indicate a U-shaped relationship between financial development and industrialization, indicating financial development reduces industrial development at first, then increases industrial development. The empirical analysis of the study by Adeoye et al. (2020) found that migrant remittance inflow enhances industrialization only thanks to financial development in 46 African countries from 1980 to 2017.

Besides, some parts of the literature adopt to reveal the effect of industrialization on financial development. For instance, Kaya et al. (2012) investigated the economic and political determinants of financial liberalization for a panel sample of 70 emerging countries for the period 1980-2000. Their results indicate that industrialization, financial development, government intervention, protection quality of investors, and foreign financial aid positively affect financial liberalization. Shahbaz et al. (2018) also investigated the determinants of financial development by controlling the role of institutional quality and government size in China and India from 1970 to 2013. According to the time series analyses, institutional governance and government expenditure negatively influence financial development. In contrast, urbanization, industrialization, and the service sector positively affect financial development in the two countries. Furthermore, trade openness promotes financial development in India while harms in China. Akçay (2018) analyzed the influencing factors on financial development in Turkey between 1975 and 2015 by employing a bounds-testing approach. The author concluded that economic growth, trade openness, and democracy positively affect financial development, whereas inflation and financial openness are negatively related to financial development. Also, industrialization has no significant effect on it.

3. Data, model, and empirical strategy

This study aims to investigate the relationship between industrialization and financial development in Turkey over the period 1980-2020. In order to examine such a relationship, we used the square of industrialization for the non-linear effect on financial development. In

addition, trade openness and public expenditure are included model as control variables. Details of variables are illustrated in Table 1.

Table 1. Variable descriptions, measurement, and data sources

Variable	Description	Measurement	Sources
FD	Financial Development	Index Value (0-1)	IMF (2023)
INDUS	Industrialization	Industry value added (% of GDP)	World Bank (2023)
TO	Trade Openness	Sum of exports and imports of goods and services (% of GDP)	The Global Economy (2023)
GOV	Government Expenditure	% of GDP	The Global Economy (2023)

Source: Authors' compilation.

Following the relevant literature, the model performed for revealing the relationship between industrialization and financial development is the following:

lnFD (1)

4. Empirical Findings

In the first step of empirical analyses, we test the stationarity properties of the variables. Thus, we performed Augmented Dickey-Fuller (ADF) developed by Said and Dickey (1984). The ADF unit root test results are shown in Table 2.

Table 2. The ADF unit root test results

	Level	Break	1st Difference	Break	Order of
Variables	**Trend**	**Year**	**Trend**	**Year**	**Integration**
lnFD	-2.290	1991	-7.947***	1994	I(1)
lnINDUS	-1.411	2010	-7.390***	2009	I(1)
lnINDUS^2	-3.861	1998	-6.853***	1986	I(1)
lnTO	-3.438	1993	-6.342***	1996	I(1)
lnGOV	-3.696	1988	-6.858***	1985	I(1)

Note: The optimal lag length is selected as two according to the Schwarz criteria. Asterisk *** denotes for 1% level of statistical significance.

Source: Authors' compilation.

According to Table 2, all variables have unit roots at levels, but they become stationary at first differences. The results further reveal that all variables have a structural break. For example, financial development had a structural break in 1991, industrial value added in 2010, trade openness in 1993, and government expenditure in 1988. The structural break year of financial development can be caused by financial liberalization, which started in 1989. Also, the structural break year of industrialization can be attributed to the global financial crisis. In order to check the cointegration in the model, we employed the Johansen cointegration test; the results are provided in Table 3.

Table 3. Johansen cointegration test results

Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Trace	0.05 Critical Values	Maksimum Eigenvalue	0.05 Critical Values
r = 0	0.826917	118.7414	69.81889	66.65145	33.87687
r ≤ 1	0.493477	52.08994	47.85613	25.84703	27.58434
r ≤ 2	0.408663	26.24291	29.79707	19.96405	21.13162
r ≤ 3	0.094874	6.278853	15.49471	3.787874	14.26460
r ≤ 4	0.063450	2.490979	3.841465	2.490979	3.841465

Source: Authors' compilation.

Johansen cointegration test results verify that the cointegration exists between FD, INDUS, $INDUS^2$, TO, and GOV in Turkey. After validating the cointegration between the variables, the impacts of industry value added, square of the industry value added, economic growth, trade openness, and government expenditure on financial development are investigated. The results of long-run parameters are provided in Table 4.

Table 4. Results of long-run parameters

Dependent variable: lnFD			
Variable	**FMOLS**	**DOLS**	**CCR**
lnINDUS	-4.302***	-4.435***	-4.268***
lnINDUS^2	3.285***	3.349***	3.457***
lnTO	1.115***	1.311***	1.050***
lnGOV	0.870***	0.695***	0.878***

Note: The asterisk *** denotes for 1% level of statistical significance.

Source: Authors' compilation.

The long-run results indicate that industrialization negatively affects financial development initially, but its impact turns positive. This means that there is a U-shaped relationship between industrialization and financial development. Furthermore, it is found that trade openness and government expenditure positively affect financial development in Turkey.

5. Conclusion and Policy Implications

Turkey is one of the important emerging power among developing countries with a significant financial system and market-oriented economy. Besides integrating into the world economy, industrialization forever keeps its vital role for Turkey. In the era of globalization, the relationship between industrialization and financial development is needed to reveal clearly in most developing countries, including Turkey. For this reason, this study intends to examine industrialization's linear and non-linear impact on financial development spanning the period 1980-2020. We also used trade openness and government expenditure as control variables. Empirical results of the FMOLS, DOLS, and CCR reveal that industrialization negatively affects financial development. However, its effect turns positive after a threshold level. Thus, it is obtained a U-shaped relationship between industrialization and financial development. Moreover, trade openness and government expenditure enhance financial development.

We recommend some key policy implications for Turkey from the overall empirical findings. First, the U-shaped relationship between industrialization and financial development implies that initial gains from industrialization do not flow into the financial system. However, it takes time. Thus, policymakers should improve the coordination between the industry and the financial sector. For example, tax incentives and cheap and selective funding conditions in the

industrial sector can help integrate into the financial sector. Second, since trade openness and government expenditure promote financial development, policymakers should embrace export promotion policies and use fiscal policy in terms of financial development.

References

Adeoye, B. W., Nwokolo, C. I., Igboanugo, N. I. (2020). Migrant remittance inflow and industrialization in Africa: What role does financial development play?. In Diery Seck (Ed.), *Financing Africa's development: Paths to sustainable economic growth* (pp. 191-220). Cham: Springer.

Akçay, S. (2018). Do industrialization, democracy, and financial openness promote financial development? Evidence from Turkey, *Turkish Studies*. https://doi.org/10.1080/14683849.2018.1537752

Amoah, C., Jehu-Appiah, J. (2022). Factors driving industrialization in Africa: A panel two-stage least square approach. *Modern Economy*, 13, 144-158. https://doi.org/10.4236/me.2022.132010

Ang, J. B. (2008). A survey of recent developments in the literature of finance and growth. *Journal of Economic Surveys*, 22(3), 536-576. 10.1111/j.1467-6419.2007.00542.x

Araç, A., Özcan, S. K. (2014). The causality between financial development and economic growth: The case of Turkey. *Journal of Economic Cooperation and Development*, 35, 3, 171-198.

Haraguchi, N., Martorano, B., Sanfilippo, M. (2019). What factors drive successful industrialization? Evidence and implications for developing countries. *Structural Change and Economic Dynamics*, 49, 266-276. https://doi.org/10.1016/j.strueco.2018.11.002

International Monetary Fund [IMF] (2023). https://www.imf.org/en/Home (Accessed 01.03.2023).

Karluk, R. S., Küçüksakarya, S. (2016). Opening up the economy of Turkey to the outside world: The stabilization decisions of January 24th 1980, economic situation in pre and post January 24th Period. *Chinese Business Review*, 15(6), 265-281. doi: 10.17265/1537-1506/2016.06.001

Kaya, I., Lyubimov, K., Miletkov, M. (2012). To liberalize or not to liberalize: Political and economic determinants of financial liberalization. *Emerging Markets Review*, 13, 78-99. doi:10.1016/j.ememar.2011.10.002

Kothakapa, G., Bhupatiraju, S., Sirohi, R. A. (2021). Revisiting the link between financial development and industrialization: Evidence from low and middle income countries. *Annals of Finance*, 17, 215-230. https://doi.org/10.1007/s10436-020-00376-y

Levine, R. (2005). Finance and growth: Theory and evidence. In Philippe Aghion and Steven N. Durlauf (Eds.), *Handbook of economic growth* (pp. 865-934). Amsterdam: Elsevier.

Maroof, Z., Hussain, S., Jawad, M., Naz, M. (2018). Determinants of industrial development: A panel analysis of South Asian economies. *Quality & Quantity*. https://doi.org/10.1007/s11135-018-0820-8

McKinnon, R. (1973). *Money and capital in economic development*. Washington, DC: Brooking Institution.

Ozturk, M., Agan, Y. (2017). Determinants of industrial production in Turkey. *Journal of Economics and Financial Analysis*, 1(2), 1-16.

Öniş, Z., Senses, F. (2022). Turkey's encounter with neoliberal globalization and the logic of Washington consensus, 1980-1990. In Emre Özçelik and Yonca Özdemir (Eds.), *Political economy of development in Turkey: 1838-present* (pp. 197-226). Gateway East: Palgrave Macmillan.

Said, S. E., Dickey, D. A. (1984). Testing for unit roots in autoregressive-moving average models of unknown order. *Biometrika*, 71(3), 599-607.

Samouel, B., Aram, B. (2016). The determinants of industrialization: Empirical evidence for Africa. *European Scientific Journal/Special Edition*, 220-240.

Shahbaz, M., Bhattacharya, M., Mahalik, M. K. (2018). Financial development, industrialization, the role of institutions and government: A comparative analysis between India and China. *Applied Economics*, 50, 17, 1952-1977. https://doi.org/10.1080/00036846.2017.1383595

Shaw, E. (1973). *Financial deepening in economic development*. Oxford: Oxford University Press.

The Global Economy (2023). https://www.theglobaleconomy.com/ (Accessed 01.03.2023).

World Bank (2023). World Development Indicators, https://data.worldbank.org/ (Accessed 01.03.2023).

ZAMAN ve ELEŞTİRİ

TIME AND CRITIQUE

Sema Cevirici Atilla
Dr. Araştırma Görevlisi, Pamukkale Üniversitesi
ORCİD: 0000-0002-9442-3375

Özet

Varlık ve zaman meselesinin felsefi düşünce serüvenini uzun bir süre meşgul ettiği ve hatta bütün bir düşünce geleneğinin varlık ve zaman kavrayışı ile ilgili sorunlar üzerine eğildiği bir gerçektir. Sözkonusu serüven hem Varlık'ın bilgisine hem de onun zamansal-tarihsel boyutundan ari olarak ele alındığında bizi hakikate ulaştıracağına dair bazı varsayımlar içermektedir. Bu kapsamda gerek varlıktaki çeşitliliğe bir temel-zemin bulma anlamında ilk kaynağa - mutlak Varlık'a (ki bu kaynak arke-tanrı-özne gibi çeşitli adlar alacaktır) ulaşma gerekse de bu kaynağı zamansallıktan-tarihsellikten uzak bir şekilde karakterize etme sözkonusudur. Çünkü varlık, zamansal olandan (değişme, oluş ve hareket) uzak olduğu ölçüde bize mutlak hakikati verme imkanına sahip olarak görülmektedir. Bu anlamda mutlak varlık ve hakikat fikri zaman kavrayışını ve varlığın zamanla girmiş olduğu ilişkiyi de belirlemiştir.

Bu düşünce, varlık alanını gölgeler-idealar ayrımı yoluyla, zamanı ise oluş-varlık düzleminde düşündüğü için varlık ile oluş karşı karşıya getirilen iki zıt kavrama dönüşmüştür. Oluş sabit hakikatlerin olamayacağı, gelip geçici olan yani zamansal olan dolayısıyla varlığın özüne ait olmayan bir şeymiş gibi değersizleştirilirken, bunun karşısında varlık ise sırf baki kalış, devamlılık ve hakikatin mecraı olarak görülür. Varlık-oluş, özdeşlik-fark, teori-tarih, akıl-duygu, ruh-beden gibi kavramların karşı karşıya getirilmesinin nedeni de bu düşünme biçiminin dikotomik yapısı ve düşünme eylemini gerçekleştirirken varsaydığı ön kabullere dayanmaktadır. Bu dikotomik düşünce tarzında ikinci öğeler zamansal ve değersiz gösterilirken birinci ögeler evrensel mutlak ve sabit olarak imtiyazlı bir konuma sahip olarak düşünülür. Böylece değişkenlik-zamansallık karşısında hakikatin kesinliği ve evrenselliği güvence altına alınır. Sözkonusu hakikat fikri mevcudiyet-bulunuş metafiziği ekseninde anlaşılmakta olup, varlık ve hakikat kendisini bir mevcudiyet içerisinde açmakta olup zamansal bir karaktere sahip olarak düşünülmez. Zira mevcudiyet metafiziğinde geçmiş ve gelecek ebedi bir şimdi kavrayışı içerisinde düşünülmektedir. Böylece geçmiş ve gelecek "ebedi bir şimdi"de kavranmak suretiyle, zaman homojenleştirilip düzleştirilmekte ve varlık bu homojenleştirilen zaman kavrayışı açısından düşünülmektedir. Varlığı bu şekilde ele almak suretiyle, oluruna bırakmayan, varlığı inşa eden ve teorileştiren/kavramsallaştıran bir düşünce olarak hakikati her daim rasyo karşısında hazır ve mevcud olarak kabul etmektedir.

Çağdaş düşünce, zamanla girilmiş olan bu ilişkiyi sorunlu bularak geleneksel varlık ve hakikat kavrayışını yeniden düşünmenin bir örneğini sunmaktadır. Nietzsche'nin metafiziksel varlık ve hakikat kavrayışına yönelik iddialarına baktığımızda onun, kavramsal düşünceye yönelik eleştirileri, oluş halinde olan yaşamın - akışın sabit varlık anlayışı lehine

değersizleştirilip gözardı edilmesini eleştirmek suretiyle, varlık ve hakikatin ebedi bir şimdide düşünülerek statikleştirilmesine karşı çıkmaktadır. Ona göre kavramsal düşünce, bizi yaşamın - oluşun dolayısıyla zamanın canlılığından koparan bir boyuta sahiptir. Nietzsche bu noktada bize kendisini mevcudiyet formunda açan bir gerçeklik ve söz konusu gerçekliğin bir özne tarafından kavranabilir ve temsil edilebilir olduğu fikrine karşı çıkmaktadır. Zira oluş içerisinde, dış dünya diye nitelendirilen her şey bir yorumdan ibarettir ve bu oluşun arkasında olgusal ve rasyonel bir gerçeklik ve bu gerçeklik üzerinde karar sahibi bir özne-insan da yoktur. Bu çerçevede Heidegger'in de Nietzsche'nin açtığı ufukta eleştirilerini sürdürerek, zamanla girilmiş olan bu ilişkiyi sorunlu bulduğu ve varlık ile zaman arasındaki ilişki bağlamda batı metafiziksel düşüncesini eleştirmesi bir diğer önemli örnektir. Heidegger'in, zamanla girilmiş olunan bu ilişki nedeniyle varlık ve varolanlar arasındaki ontolojik ayrımın unutularak, varlık diye varolanlara yönelmenin yanlışlığını ifadeyle Varlık'ın asıl anlamı olan zamansallık fikrini ön plana çıkarması, zaman kavrayışındaki dönüşümün izlerini anlama noktasında önemlidir. Heidegger'in Presokratik varlık ve hakikat anlayışına yönelerek Varlığın kendisini zamansal bir ifşa yoluyla açıp-sakınması meselesinde görüldüğü üzere, varlık ve dolayısıyla hakikat kendisini ebedi bir şimdide bütün çıplaklığı ile bize sunan bir mahiyetten ziyade kendisini hem açan açtığı kadar da gizleyen-sakınan bir yapıya sahiptir. Varlığın hakikatini bu anlamda *aletheia* kavrayışıyla ele alan Heidegger'e göre Varlık kendisini bize ebedi bir şimdide ve tam bir mevcudiyet içerisinde sunmaktan ziyade kendisini geri çekme içerisinde vermektedir.

Zamanla girilmiş olan sözkonusu ilişkiye dair bir diğer eleştiri örneği ise Derrida'dan gelmektedir. Onun özellikle mevcudiyet metafiziği eleştirileri ve hayalet metaforu, anlamın sürekli geleceğe ertelendiği differance'ı zaman anlayışına yeni bir perspektif sunmaktadır. Derridacı hayalet metaforu aslında metafiziksel zaman kavrayışına bir itirazdır. Zira metafiziksel zaman fikrinde mevcutlar(anlar) dizisi geçmiş, şimdi ve gelecek olarak algılanan zamandır. Bu açıdan zamanı, kendileriyle mutlak surette özdeş ve eşzamanlı ardışık "şimdi"lerden oluşmuş olarak niteleyen metafiziksel zaman kavrayışı açısından hayalet-hayalilik anlaşılamaz bir şeydir. Derrida'nın bu anlamda hayalet metaforu, mevcut-kayıp dikotomisini aşarak bir zaman eleştirisi sunmaktadır. Derrida'nın mevcudiyet metafiziği eleştirileri varlık-bulunuş metafiziğinin ötesine geçme noktasında aşikar öneme sahip olduğu açıktır. Bu açıdan Derrida dekonstrüksiyonla, sabit, mutlak ve evrensel bir anlam ve hakikat iddiası karşısında teyakkuz halini işaret eder. Bu anlamda dekonstrüksiyon Herakleitosçu nehir örneğindeki gibi hiçbir şeyin sabitlenemeyeceğini gösterirken aynı zamanda felsefi düşüncede süregelen zamanla olan sorunlu ilişkinin de bir reddini içermektedir.

Varlık ve zaman arasında kurulan bu dikotomik ve hiyerarşik ilişkinin eleştirisi yukarıda zikredilen isimlerden ibaret değildir. Nitekim genel olarak felsefi düşünce serüvenine bakıldığında Nietzsche'den Heidegger'e Foucault'dan Deleuze'e ve Levinas'tan Derrida'ya kadar varlık ve zaman ilişkisinin muhtelif bağlam ve konularda eleştirilere tabi tutulduğunu söyleyebiliriz. Biz de bu tebliğimizde, metafiziksel varlık ve zaman kavrayışından hareketle zaman meselesinin nasıl alımlandığını, bu kavrayışın hangi noktalarda sorunsallaştığını ve buna yönelik ne tür eleştirilerin yapıldığını ele alacağız.

Anahtar Kelimeler: Zaman, eleştiri, felsefe, varlık, oluş

Abstract

It is a fact that the issue of being and time occupied the adventure of philosophical thought for a long time, and even a whole tradition of thought focused on the problems related to the understanding of being and time. The adventure in question contains some assumptions that it will lead us to the truth when it is considered both to the knowledge of Being and to its temporal-historical dimension. In this context, it is possible to reach the first source - the absolute Being (which will take various names such as arche-god-subject) in the sense of finding a basis-ground for the diversity in being, and to characterize this source in a way that is far from temporality-historical. Because being is seen as having the opportunity to give us absolute truth to the extent that it is far from the temporal (change, becoming and movement). In this sense, the idea of absolute being and truth also determined the concept of time and the relationship of being with time.

Since this thought considers the field of being through the separation of shadows-ideas and time on the plane of becoming-being, being and becoming have turned into two opposite concepts. Being is devalued as if it is something that does not belong to the essence of being because it has no fixed truths, that is, it is temporal, while being is seen as the place of continuity and truth. The reason why concepts such as being-becoming, identity-difference, theory-history, mind-emotion, soul-body are contrasted is based on the dichotomous structure of this way of thinking. In this dichotomous way of thinking, the second elements are shown as temporal and worthless, while the first elements are considered to have a privileged position as the universal absolute and fixed. Thus, the certainty and universality of truth against variability-temporality is assured. The idea of truth in question is understood on the axis of metaphysics of presence, and being and truth unfold themselves in presence and are not considered as having a temporal character. Because in the metaphysics of presence, the past and the future are thought in an eternal understanding of the present. Thus, by grasping the past and the future in an "eternal present", time is homogenized and flattened, and being is thought in terms of this homogenized time comprehension. By handling being in this way, it always accepts the truth as ready and present in front of the ratio, as a thought that does not leave it to its own devices, constructs and theorizes/conceptualizes being.

Contemporary thought finds this relationship with time problematic and presents an example of rethinking the traditional conception of being and truth. When we look at Nietzsche's claims on metaphysical notion of being and time, his critiques of conceptual thought oppose the staticizing of being and truth by considering it in an eternal present, by criticizing the devaluation and disregarding of life in the state of being-flow in favor of a fixed understanding of being. According to him, conceptual thought has a dimension that detaches us from the vitality of life - becoming, hence time. At this point, Nietzsche opposes the idea of a reality that reveals itself to us in the form of presence and that the said reality can be grasped and represented by a subject. Because everything that is described as the external world in becoming consists of an interpretation, and behind this becoming, there is no factual and rational reality and there is no subject-human who has a decision on this reality. In this context, another important example is Heidegger's criticism of western metaphysical thought in the context of the relationship between being and time, by continuing his criticisms on the horizon opened by Nietzsche and finding this relationship with time problematic. It is important to understand the traces of the transformation in the concept of time that Heidegger emphasizes the idea of temporality, which is the real meaning of Being, by expressing the mistake of turning to beings as Being, by forgetting the ontological distinction between Being and beings due to this relationship with time. As seen in Heidegger's issue of the Presocratic understanding of being and truth, the Being, and thus the truth, has a structure that conceals

itself as well as reveals itself, rather than a nature that presents itself to us with all its nakedness in an eternal now. According to Heidegger, who considers the truth of Being with the understanding of *aletheia* in this sense, Being gives itself to us in an eternal now and in full presence, rather than in withdrawal.

Another example of criticism regarding the relationship in question comes from Derrida. His critiques of presence of metaphysics and the metaphor of ghost offer a new perspective to the understanding of differance, where meaning is constantly postponed to the future. The Derridian metaphor of the ghost is actually an objection to the metaphysical conception of time. For in the metaphysical idea of time, the sequence of presents(moments) is time perceived as past, present and future. From this point of view, the phantom is something incomprehensible for the metaphysical conception of time, which characterizes time as consisting of successive "nows" that are absolutely identical and simultaneous with themselves. In this sense, Derrida's ghost metaphor goes beyond the present-lost dichotomy and presents a critique of time. It is clear that Derrida's critiques of the presence of metaphysics have obvious importance in going beyond the metaphysics of presence. In this respect, Derrida points to a state of vigilance against the claim of a fixed, absolute and universal meaning and truth with deconstruction. In this sense, while the deconstruction shows that nothing can be fixed, as in the Heraclitus river example, it also includes a rejection of the problematic relationship with the ongoing time in philosophical thought.

The criticism of this dichotomic and hierarchical relationship established between being and time is not limited to the names mentioned above. As a matter of fact, when we look at the adventure of philosophical thought in general, we can say that the relationship between being and time has been subjected to criticism in various contexts and subjects from Nietzsche to Heidegger, from Foucault to Deleuze and from Levinas to Derrida. In this paper, we will discuss how the issue of time is received, at what points this understanding becomes problematic, and what kind of criticisms are made towards it, based on the metaphysical concept of being and time.

Keywords: Time, criticism, philosophy, being, becoming

SİNİRBİLİM, FELSEFE VE EGZERSİZ KAVRAMLARININ İLİŞKİSELLİĞİNİN ARAŞTIRILMASI

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP OF NEUROLOGY, PHILOSOPHY AND EXERCISE

Ümran SARIKAN

Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi

ORCID NO: 0000-0003-1911-9194

Emre YAMANER

Öğr. Gör. Hitit Üniversitesi

ORCID NO: 0000-0001-5958-0722

Mine TURĞUT

Dr. Öğr. Üyesi Bartın Üniversitesi

ORCID NO: 0000-00028556-3114

ÖZET

Günümüzde 21. yüzyıl kentleşme olgusuna dayalı değişen kalabalık kentler ve kapitalist sistemin birçok şeye hâkim olması sonucunda -birçok şeyin para ile alınıp satılabilir olduğu anlayışı- doğadan kopuk bir yaşamın ortaya çıkması beraberinde hareketsiz yaşamı, düzensiz yeme davranışlarını ve birçok hastalığın oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bir yandan da teknolojik değişimlere dayalı olarak internetin icadı ile her geçen gün yaşamlara dahil olan yeni medya araçları bireyleri konfor alanlarına mâhkum edebilmektedir. Bu konfor alanı en temelde bireylerin alışkanlıkları bağlamında yaşamını şekillendirmekte birlikte gündelik yaşamda refleksiyon bir anlamda felsefe yapmasına de engel teşkil edebilmektedir. Burada kullanılan 'felsefe' kavramı herhangi bir olay, olgu ya da kavram üzerine düşünebilme becerisi olarak ifade edilebilmektedir.

En nihateyinde, toplum içerisinde var olan bireylerin kent yaşamına entegre olması egzersize katılım düzeylerinin düşmesine neden olmaktadır. Tüm bu bilgiler ışığında, araştırmanın amacı, özellikle Batı'nın bilim yapma anlayışının 'antroposen' kavramı bağlamında eleştirisini yapmaktır. Diğer yandan da doğanın hakimiyet altına alınıp, insan aklını yücelten söylemleri sürdürülebilirlik kavramı perspektifiyle değerlendirebilmektir. En temelde sürdürülebilirlik kavramı spor bilimlerinde ya da diğer başka alanlarda, doğayı ve diğer canlıların bir ve bütün olarak görüldüğü öznenin merkezde olmadığı bir tanımlamayı gerektirmektedir. Bu nedenle sinirbilimin özellikle son yıllarda gelişmesine bağlı olarak nörobilim (sinirbilim) insan beyninin nasıl çalıştığına dair belli başlı ipuçlarını vermekle birlikte egzersiz ve refleksiyonun (Felsefe) ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Sinirbilim son yıllarda oldukça popüler çalışma alanı hâline gelmiştir. Bu zeminde, sinirbilim en temelde birçok disiplin ile ilişki içerisindedir. Bu ilişkisel olma niteliği de interdisipliner bakış açısını gerekli kılmaktadır. Tam da bu nedenle bu araştırma sinirbilim, felsefe ve egzersiz kavramının hangi ölçekte birbiriyle bağlantılı olabileceğini göstermesi açısından

çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Başka bir yönden sürdürülebilir yaşam tarzının sinirbilim zemininde mümkün olup olmadığının da analizi felsefi açıdan egzersiz kavramıyla ilişkili olarak açıklanacağından çalışmanın özgün olduğu düşünülmektedir.

Bu bağlamda literatür sinirbilim, nörofelsefe, egzersiz, spor ve felsefe kavramlarına ilişkin bağlamlar ile taranıp bu kavramların birbiriyle ilişkilerinin olup olmadığını analiz edilebilmesi açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimler: Sinirbilim, Nörogenez, Nöroplastite, Felsefe ve Spor

ABSTRACT

Today, as a result of the changing crowded cities based on the 21st century urbanization phenomenon and the capitalist system's domination of many things - the understanding that many things can be bought and sold with money - the emergence of a life disconnected from nature, together with the sedentary life, irregular eating behaviors and the formation of many diseases. On the other hand, with the invention of the internet, based on technological changes, new media tools that are included in lives day by day can confine individuals to their comfort zones. This comfort area basically shapes the lives of individuals in the context of their habits, but reflection in daily life can also prevent them from philosophizing in a sense. The concept of 'philosophy' used here can be expressed as the ability to think about any event, phenomenon or concept.

Ultimately, the integration of individuals in the society into urban life causes a decrease in the level of participation in exercise. In the light of all this information, the aim of the research is to criticize the West's understanding of doing science in the context of the concept of 'anthropocene'. On the other hand, it is to evaluate the discourses that dominate the nature and glorify the human mind with the perspective of the concept of sustainability. At its most basic, the concept of sustainability requires a definition in sports sciences or other fields, where the subject, in which nature and other living things are seen as a whole, is not in the center. For this reason, depending on the development of neuroscience, especially in recent years, neuroscience (neurology) gives some clues about how the human brain works, but also shows how important exercise and reflection (Philosophy) are.

Neuroscience has become a very popular field of study in recent years. On this ground, neuroscience is basically in relationship with many disciplines. This relational nature also necessitates an interdisciplinary perspective. Precisely for this reason, this study is considered to be important in terms of showing the extent to which neuroscience, philosophy and the concept of exercise can be interrelated. On the other hand, the analysis of whether a sustainable lifestyle is possible on the basis of neuroscience will be explained in relation to the concept of exercise from a philosophical point of view, so the study is considered to be original.

In this context, the literature is important in terms of examining the contexts of neuroscience, neurophilosophy, exercise, sports and philosophy and analyzing whether these concepts are related to each other.

Keywords: Neuroscience, Neurogenesis, Neuroplasticity, Philosophy and Sport

GİRİŞ

Tarihsel bir zeminde düşünüldüğünde, insanlık tarihinin ne zaman başladığına dair fikir birliğine varılamasa da yaklaşık olarak 3.5 milyar yıl önce başladığı düşünülmektedir. Tarihte yaşayan ilk insanlara bakıldığında doğayı izlemek suretiyle anlamaya çalıştıkları, doğayla kendi var oluşları arasında bir ve bütünsel ilişkiler kurdukları düşünülmektedir. Özellikle avcılık ve toplayıcılığın bir yaşam tarzı olduğu döneme bakıldığında ise, çok fazla hareket edildiği, çeşitli ve aralıklı beslenildiği görülmektedir. Daha sonraki dönemde yaşanan toplumsal değişimler en nihayetinde farklı alanlarda yaşanan kırılma noktaları insanlığın bu günlere gelebilmesinde etkili olmaktadır. Bu noktadan bakıldığında, bireylerin hem kendisiyle olan ilişkisi hem de doğa ile olan ilişkisi hayatta kalmaya yönelik (yaşamı kolaylaştırmaya yönelik) yapıp etmelerinin bütünsel şemalarını sunmaktadır.

Bu bağlamda düşünüldüğünde sinirbilim açısından da insan beyninin ‘Kaç ya da savaş’ mottosuna uygun olarak yaşamda kalmaya devam etmeye yönelik çabası geçmişten günümüze devam eden bir dizi olaylar zincirini oluşturmaktadır. Çünkü sinirbilim perspektifinden bakıldığında en temel amaç hayatta kalmaktır. Ancak diğer yandan bakıldığında insanlığın yaşamını daha kolay hâle getirme arzusu 21. yüzyıl açısından bakıldığında birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir.

Yaşamı kolaylaşmasına imkân tanıyan bilimsel ve teknolojik değişimler yaşamı daha kolay hâle getirmiş ancak bireylerin daha hareketsiz olmasına neden olmuştur. Aynı zamanda her şeyin her an ulaşılabilir konumda olması özneler için daha az düşünmeye yol açacak bir yaşam kurgulamasına neden olabilmektedir. Tüm bunların yanısıra doğanın o ya da bu şekilde ‘antropesen’ kavramı ekseninde tahrip edilmesi bireylerin evrimsel biyoloji açısından kentlere hapsolmasına zemin hazırlamıştır. Doğayla ilişkinin azalması, hareketsiz yaşam, sağlıksız beslenme alışkanlıkları bireylerin sürdürülebilir yaşam sürmesine de engel teşkil etmektedir. Tam da bu nedenlere bağlı olarak egzersiz, felsefe, sinirbilim ilişkiselliğinin araştırılması bugünün sorunlarının anlaşılabilmesi ve yeni çözüm önerilerinin sunulabilmesi adına araştırmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

Sinirbilimin Neliğine Dair

Sinirbilimin tarihsel anlamda kökenleri çok eskiye dayansa da 2012 sonrası ivme kazanan ve 2015 sonrası da yeni matematik yöntemlerinin ortaya konmasıyla birlikte sinirbilimin bakış açısı oldukça farklılaşmıştır denilebilmektedir.

Nörobilim (Sinirbilim), sinir sisteminin nasıl geliştiğini, yapısını ve ne yaptığını incelemekte olup matematik, dilbilim, mühendislik (bilgisayar, elektronik vb.) kimya, felsefe, psikoloji ve tıp gibi diğer disiplinlerle yakın ilişki kuran disiplinler arası bir bilimdir (Nordqvist, 2014). Diğer alanlarla yakın etkileşim içerisinde olmasının en temel nedeni ise, sinirbilimin beyin kavramını araştırması suretiyle yeni bulgular elde etmesiyle birlikte bilimin yönünü değiştirebilmesidir. Bu noktada insanı sorunsal hâline getiren bütün alanlar bu bulgulardan yararlanabilmektedir. En nihayetinden disiplinlerin konuları ve yöntemleri farklı olsa da amaçları bilimin ilerlemesine ve gelişmesine hizmet etmektir.

Geçmiş dönemlerde yetişkin beyninin yeni nöronlar üretemeyeceğine inanılıyordu. Ancak bugün nörobilim alanında yapılan çalışmalar sayesinde böyle olmadığı bilinmektedir. Öyle ki beynin belli bölgelerinin uyarılması hâlinde yeni nöron oluşumunun tetiklendiği bilinmektedir. Bu uyarılmaların sonucunda beyinde yeni nöron oluştuğu ve yeni bağlantıların oluştuğu bilinmektedir. Nörogenez, yeni nöronların oluştuğu biyolojik bir süreci ifade etmektedir (Altman ve Das, 1965). Nöral kök hücre(ler), embriyogenez esnasında merkezi sinir sistemini oluşturacak olgun nöronlar hâlinde çoğalarak göç edebilmekte ve farklılaşabilmektedir (Kempermann, 2015). Diğer yandan sinir sistemindeki nöronların,

hücreler arası bağlantıları ve esnekliği sayesinde birey(ler)in yaşamında önemli bir fonksiyon oluşturmaktadır. Beyinde var olan hücreler arası ve bağlantı sayısı sabit olmadığından yeni durumlara ve ihtiyaca göre değişkenlik gösterebilmektedir. Ayrıca mevcut hücreler arası bağlantılar aktivasyona bağlı olarak değişebilmekte ve şekillenebilmektedir (Turhan ve Özbay, 2016). Nöroplastisite sayesinde, dendritlerde dallanmanın artması, boylarında uzama, yeni sinaps oluşumu ve var olanların etkinliğinin değişmesi, buna ek olarak yeni nöron oluşumu, hayatta kalımı ve stres altında bozulmaya karşı dirençlerinin artması sağlanabilmektedir (Uzbay, 2004).

Nöroplastite

Nöroplastisite kavramı ilk olarak (Livingston, 1996) tarafından "biçimlendirmek", "şekil vermek" olarak tanımlanmıştır. Geçmiş yıllarda, nöral hücrelerin doğumdan sonra yenilenmediği ve azaldığı görüşü hakimken 1900'lü yıllarda yapılan çalışmalar, beyin hücrelerinin kendini ömür boyu onarabileceği, sınırlı olsa da yeni nöron oluşumunun devam ettiği ve bunun beynin farklı bölümlerinde gerçekleştiğini göstermiştir. Nöroplastisite; beyinde var olan nöronların oluşturduğu sinapsların farklı fiziki uyaranlara bağlı olarak yapısal ve işlevsel olarak değişmesi olarak ifade edilebilmektedir. Nöroplastite terimi, sinir sisteminin bir parçasını oluşturan beyin dokusunun; nöral yolların değişmesi, organize etmesi ve organizmanın çevresine uyumu için gerekli olan güç olarak tanımlanmaktadır (Apak, 2001).

Nöroplastisite sayesinde, dendritlerin dallarının artması ve boylarının uzaması, yeni sinaps oluşumu ve sinapsların etkinliğinin artması sağlanmaktadır. Ayrıca yeni nöron oluşumuna ve bireyin hayatta kalmasına, stres altında direnç sağlayabilmesine de yardımcı olmaktadır (Uzbay, 2004).

Sinir sisteminde var olan nöron(lar), hücre(ler) arasındaki bağlantıları ve bu yapılan esnek olmasını sağlamaktadır. Bu bağlantıların esnek olması ve değişmesi bireyin hayatında çok önemli fonksiyonları yerine getirmesinde aracı role sahiptir. Beyinde var olan hücrelerin bağlantı sayısı, ihtiyaca yönelik olarak sürekli yenilenmekte, değişmekte ve şekillenmektedir. Bu durum da hücrelerin mevcut durumdaki bağlantı aktivasyonlarının farklılaşmasını mümkün kılmaktadır (Turhan ve Özbay, 2016).

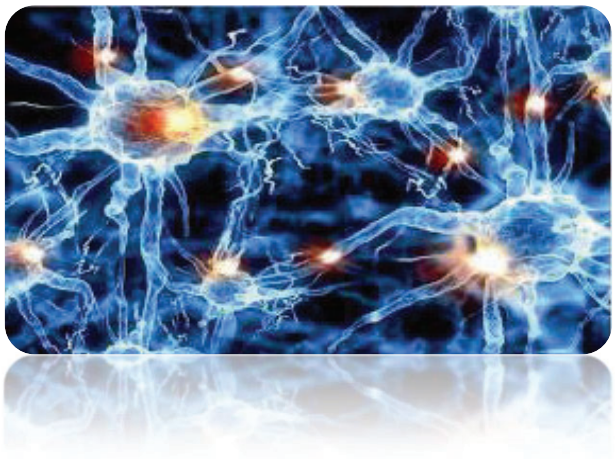

Şekil 1. Beyinde güçlü sinaptik bağlar.

Doğumdan ölüme kadar devam eden süreçte nöroplastisite; yeni şeyler öğrenme, hatırlama gibi bilişsel işlevlerin yerine getirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle erken çocukluk dönemi nöroplastisite hızının en yüksek olduğu dönem olarak bilinmektedir. Bu dönemde belli bir amaca yönelik yapılan aktivitelerin daha iyi sonuçlar verdiği bilinmektedir. Ayrıca belirli işlevlerin yerine getirilmesinde bazı kritik dönemlerin (beynin uyaranlara daha

fazla duyarlı olduğu dönemler) olduğu ve bu dönemde plastisitenin daha yoğun olduğu yapılan çalışmalarla kanıtlanmıştır (Hensch, 2016).

Nöroplastisite beyinde; öğrenme, hatırlama, unutma gibi birçok işlevlerin yerine getirilmesinde anahtar rol oynamaktadır. Bu nedenle yoğun olarak nöroplastisite; hipokampus, amigdala, frontal korteks gibi beyin bölgelerinde görülmektedir. Hipokampustaki subgranüler zon (SGZ) ve subventriküler zon (SVZ) nöral kök hücrelerin oluştuğu en etkin alanlar olarak ifade edilmektedir. Ayrıca amigdala, frontal korteks ve olfaktör bulbusda etkin olarak yeni nöronların oluşturulduğu ve plastisite yetilerinin diğer bölgelere göre daha yüksek olduğu bilinmektedir (Ma vd., 2009).

Nörogenez

Nörogenez temelde; nöronlar arasındaki bağlantıların artması, nöral ağlarda meydana gelen tüm "organizasyon mekanizmalarının" başlangıcı olarak açıklanmaktadır (Nelles, 2004; Meray ve Yenice, 2018). Bir başka ifadeye göre ise, nörogenez; nöronal kök hücrelerinin proliferasyonu, diferansiyasyonu ve beyinde farklı alanların migrasyonu gibi özelliklerin ifade edilmesi olarak tanımlanmaktadır (Kleim vd., 2003; Rossini ve Dal Forno., 2004).

Nörogenez, yeni nöronların oluştuğu biyolojik bir süreci ifade etmektedir (Altman ve Das, 1965; Ünal, 2021). Nöral kök hücreler, embriyogenez sırasında, merkezi sinir sistemini oluşturacak olgun nöronlar hâlinde çoğalır, göç eder ve farklılaşmaktadır (Kempermann, 2015).

Egzersiz ve Sinirbilim Bağlantısı

Egzersizin bireyler üzerinde psikolojik, fiziksel, zihinsel açıdan olumlu etkiler gösterdiği yaygın olarak bilinmektedir. Diğer yandan, stres, kaygı, endişe, depresyon gibi hastalıkların da tedavisinde kullanılmaktadır. Bunların yanı sıra egzersizin beyin üzerinde de olumlu etkiler yarattığı düşünülmektedir.

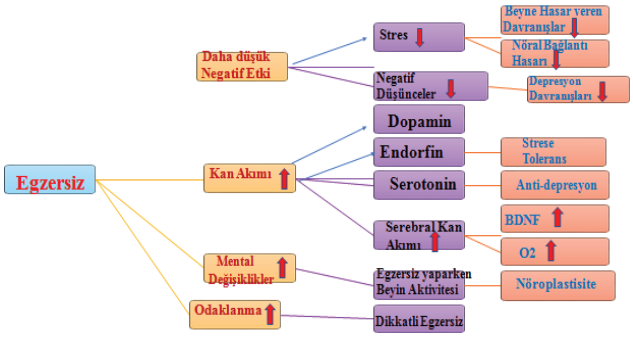

Şekil 2. Fiziksel egzersiz, nöroplastisite ve bilişsel fonksiyon arasındaki ilişkiyi gösteren şema.

Egzersiz, fiziksel uygunluğun bir veya daha fazla bileşeninin korunmasını veya geliştirilmesini amaçlayan, hareket ve artan enerji harcamasına neden olan düzenli, planlanmış ve tekrarlı fiziksel aktiviteler olarak ifade edilmektedir (Budde vd., 2016). Egzersiz yapmak, beynin düşünme, sosyal, fiziksel ve entelektüel performans ile ilişkili olan bölümlerinde oksijen satürasyonu ve anjiyogenez (kan damarı büyümesi) meydana getirmektedir. Ayrıca, stres hormonlarını düşürmekte ve bilgi işlemeyi hızlandırdığı bilinen serotonin ve norepinefrin gibi nörotransmiterlerin sayısını arttırmaktadır. Diğer yandan nörotrofinleri (beyin kaynaklı nörotrofik faktör, insülin benzeri büyüme faktörü ve temel fibroblast büyüme faktörü) düzenlemektedir. Bunlar, gelişmekte olan beyinde nöronların hayatta kalmasını ve farklılaşmasını, dendritik dallanmayı ve yetişkin beynindeki sinaptik ağları desteklemektedir (Plaughman, 2008).

Egzersiz; öğrenme, planlama, bellek, akıl yürütme ve işleme hızı için önemli olan hipokampus gibi temel bilişsel beyin bölgelerinin küçültülmesini yavaşlatmaya veya tersine çevirmeye yardımcı olmaktadır (Hotting vd., 2013; Kelly, 2016; Özocak, 2019). Diğer yandan egzersiz, beyin plastisitesini destekleyen ve sürdüren moleküler ve hücresel basamakları aktive eden, basit ve yaygın olarak uygulanan bir davranıştır (Cotman vd., 2002). Geçmiş yıllarda beynin, bir hasar sonrasında kendini iyileştirme yeteneğinin olmadığı düşünülmekteydi ancak bugün yapılan çalışmalar sonucunda bunun böyle olmadığı bilinmektedir.

Egzersiz yapan birey(ler)de, artan metabolizmaya bağlı olarak gen ekspresyonu ile nörogenez gözlemlenmektedir. Bu aşamada ise devreye beyin plastisitesi girmektedir. Sinir sisteminin en esnek olduğu dönemler, erken dönemler olduğu bilinmesine rağmen bu sürecin yaşam boyu devam ettiği bilinmektedir. Bu bağlamda değişen ve dönüşen koşullara adapte olabilme sağlanmakta ve beyin birçok negatif durumdan en az etkilenerek varlığını koruyabilmektedir (John vd., 2015). Deney hayvanlarına ve insana yönelik yapılan araştırmalardan çıkan sonuçlar egzersizin bazı beyin bölgelerinin yapılarını ve hipokampus nöroplastisitesini olumlu anlamda etkilediğini göstermektedir. Ayrıca bunların sonucunda da bilişsel işlevleri, (Yau vd., 2016) duygusal (Kolb vd., 2003) ve davranışsal tepkileri (Budde vd., 2016) pozitif olarak desteklediğini ortaya koymaktadır.

Sinirbilim, Egzersiz ve Felsefe Bağlantısallığı

En temelde, sinirbilimdeki yeni gelişmeler, -evrimsel biyoloji açısından da bu böyledir- bireylerin egzersiz yapmasının beyin ve beyinde ilgili bölgelerin çalışmasına katkıda bulunabilmektedir. Diğer yandan felsefe yapmak (refleksiyon) da beynin gelişmesi adına çok önemlidir. Bu minvalde gündelik yaşamda her bireyin aşina olduğu, beyin, egzersiz, felsefe kavramlarının sinirbilim perspektifiyle açımlanması gerekmektedir.

Bilim ve teknolojinin değişip dönüşmesi, göçler sonucu kentlere yerleşme, internete dayalı yeni medya araçlarının her geçen gün hız kesmeden yaşamlara dâhil olma süreci, bir yandan birçok kolaylık sağlamış diğer yandan bireyleri konfor alanında yaşamaya mahkûm etmiştir. Bu konfor alanında insan, olanı olduğu gibi kabul eden, en temelde sorgulamayan (alışkanlıklarını ve yaşam biçimini) bir varlığa dönüşmüştür. Diğer yandan tüketim alışkanlıklarının olumsuz anlamda değişmesi ve bireylerin hareketsiz kalması da diğer sorunsallar arasında yer almaktadır. Bu durum(lar) aslında insanların evrimsel açıdan hiç de alışık olmadığı bir yaşam tarzını da beraberinde getirmektedir.

Tarihsel açıdan bakıldığında ‘insanı insan yapan’ biyolojik ve kültürel uyaranların çok dışında dijital bir devrimle karşı karşıya kalınmaktadır. Bu devrimin sonucu olarak, her şeyin böyle gitmesi sonucunda doğadaki koşullara uyumlanmış beyin devrelerinin birçoğunun işlevsiz kalacağı ifade edilmektedir. İnsanların 3.5 milyar yıllık yaratılış destanına bakıldığında, vücutların hareket üzerine tasarlandığı görülmektedir. Öyleki, insan bedeni oturmak ve hareketsiz kalmak için tasarlanmamıştır. Diğer yandan insanın fabrika ayarlarına (İFA) geri dönmesi gerekmektedir. Bu fabrika ayarları ise, egzersiz yapmak, az ve çeşitli yemek, olumlu rasyonel ilişkiler, düşük stres, sınırları aşmak (Canan, 2022a; Canan; 2022b; Canan 2022c) olarak ifade edilmektedir.

Günümüzde gelişmeye devam eden sinirbilim aracılığı ile beynin gelişimin yetişkinlik ya da yaşlılık döneminde gelişmeye ve bağlantılar kurmaya devam ettiği bilinmektedir. Bu şu anlama gelmektedir: Doğumdan ölüme değin beyin eğilip bükülebilir (nöroplastite) ve gündelik yaşamdaki her davranış, düşünce, duygu durumları beyni etkileyebilmektedir. O hâlde yaşam boyu devam eden süreçte karşılaşılan her yeni duygu, düşünce ya da öğrenilen yeni bir motor beceri gibi faktörlerin her biri beyin plastisitesini etkilemektedir.

İnsanların aklını kullanmak suretiyle yeni şeyler öğrenmesi, egzersiz ve fiziksel aktivite yapması, sağlıklı beslenmesi, sosyal olumlu ilişkiler içerisinde olması en temelde bizatihi kendini tanımaya yönelik yapmış olduğu bilinçli eylemlerin ve sorgulamaların (felsefe yapmak) her biri beynin farklı bölgelerini aktive ederek sağlıklı bir beyin ile yaşamda kalmaya yardımcı olmaktadır.

Evrimsel biyoloji açısından bakıldığında, ön beyin yani frontal korteks, beynin en yeni ve gelişmiş kısmı olarak ifade edilmektedir. Bundan dolayı, bu bölgenin gerçekleştirebildiği önemli işlevler neredeyse sadece insanda vardır. Özellikle frontal lobun en ön kısmında 'düşünce hakkında düşünmek' işlevini yerine getiren bölge mevcuttur (Yılmaz, 2021). Bir anlamda bu bölge en temelde varlığa dair sorgulama yapılmasına imkân veren bölgenin adıdır. Yani varlığa dair düşünen bireyin düşüncesi üzerine düşünebilmesidir. Zaten insanları diğer canlılardan ayıran şey de akıl değil bu özelliğinin olmasıdır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Alanyazına bakıldığında, fiziksel aktivitelerden en çok etkilenen beyin bölgesinin hipokampus olduğu ifade edilmektedir (Davis ve Cooper, 2011). Özellikle aerobik egzersizlerin, aşırıya kaçmadan yapıldığında, insanların hipokampus boyutunda (Erickson vd., 2011) ve fonksiyonlarında anlamlı artışlara olanak sağladığı yapılan çalışmalarda kanıtlanmıştır. Bu bölge, öğrenmenin ve bigi depolamanın en aktif olarak yapıldığı alandır. Egzersiz yapılması hâlinde bu bölgede atrofi oluşumunun azaltılabilmesi hatta engellenebilmesi hafızayı sürekli canlı tutacak, yaşlanmanın getirdiği olumsuzluklara karşı bilişsel anlamda bireyi korumaktadır (Van vd., 1999; Ehninger vd., 2003). Ayrıca egzersizin serotonin ve norepinefrin gibi beyin nörotransmitterleri artırdığı ve bilgi işlemeyi kolaylaştırdığı bilinmektedir (Kubesch vd., 2003; McMorris vd., 2008). Aerobik olarak egzersiz yapan yetişkinlerin, daha yüksek dereceli işleme, dikkat kontrolü ve hafıza ile ilgili olan frontal lob bölgelerinde beyin hacminde artış görüldüğü tespit edilmiştir (Colcombe vd., 2006).

Yaşlı bireylerde yapılan çalışmalarda dayanıklılık egzersizinin, bilişsel işlevlerin gerilemesini azalttığı, yönetici, planlama ve çalışma belleğini koruduğu ifade edilmiştir (Kramer vd., 1999; Van vd., 1997). Yapılan bir çalışma, egzersizin bilişsel gerilemenin hızını yavaşlatmak aracılığıyla yaşa ilişkin ortaya çıkan unutkanlık, Alzheimer hastalığı (AH) ve demans hastalığının ortaya çıkma riskini azalttığını ve hastalığın ilerleme hızının düşürülmesinde önemli rol oynadığı tespit edilmiştir (Laurin vd., 2001). Buna ek olarak egzersiz, hem insanlarda (Hillman vd., 2003; Kamijo vd., 2007) hem de primatlarda (Zhang vd., 2005) dikkati ve bilişsel görevlerdeki performansı artıran bir etkiye sahiptir.

Deney hayvanları üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada, koşma egzersizinin nöronal dendritik dallanmayı tetiklediği ve ön ayak motor becerisinin öğrenilmesini olumlu anlamda etkilediği tespit edilmiştir (Ploughman vd., 2007). Deney hayvanları ile ilgili yapılan bir başka çalışma ise, fiziksel aktivitenin kök hücrelerin nöronal ağlara entegre olması için gerekli sinyalleri sağlayarak, temel nöronal aktiviteyi veya nörotrofik desteği artırdığı tespit edilmektedir. Ayrıca kök hücre (hem endojen hem de nakledilen) ve fiziksel aktivite sayesinde özellikle fiziksel ve bilişsel problemleri olan çocuklar için öenmli faydaları olacağı öne sürülmektedir (Hicks vd., 2007),

Egzersiz yanı sıra müzik dinlemenin, bir müzik aleti kullanmanın, sosyal ve entellektüel ortamlarda bulunmanın, yeni aktiviteler edinmeye çalışmanın da aynı bilişsel ve nöral etkiler yarattığını gösteren kanıtlar bulunmaktadır. Müzik ve fiziksel aktivitenin birlikte yer aldığı dans aktiviteleri yeni nöron oluşumuda oldukça etkili olmaktadır (Voss vd., 2013).

Sonuç olarak, bireylerin gündelik yaşamda salt kendisi üzerine, doğa üzerine, diğer canlılar üzerine yaptığı tüm düşünsel formlar bireyin beyin gelişiminde çok önemli bir zeminde yer almaktadır. Öyle ki, yeni bir beceri öğrenmek, egzersiz ve fiziksel aktiviteye katılmak, pozitif toplumsal ilişkiler kurmak, sağlıklı ve düzenli beslenmek, kendi var oluşunu ve diğer varlıkları tanımak bu minvalde çok önemlidir. En temelde doğayla ve diğer öteki bireylerle bağlantılı olduğunun bilincine varmak ve yaşamı herkes ile ve her şey ile bir bütün olarak görmek hem sinirbilim açısından hem felsefe açısından hem de spor bilimleri açısından olması gereken bir düşünce formudur.

KAYNAKLAR

Apak S. (2001). Gelişim Nörolojisi. 2. Baskı. İstanbul Üniversitesi Yayınları; İstanbul.

Altman J, Das GD. (1965). Autoradiographic and histological evidence of postnatal hippocampal neurogenesis in rats. J Comp Neurol;124(3):319-35.

Budde H, Wegner M, Soya H, Voelcker- Rehage C, McMorris T. (2016). Neuroscience of Exercise: Neuroplasticity and Its Behavioral Consequences. Neural Plast.; 3643879.

Budde H, Schwarzc R, Velasques B, Ribeiro P, Holzweg M. Machado S, et al. (2016). The Need for Differentiating Between Exercise, Physical Activity, and Training. Autoimmunity Reviews.; 15(1): 110-1.

Canan S., (2022a). İnsanın Fabrika Ayarları: Beden. Nefes yayıncılık (Tuti Kitap), İstanbul.

Canan S., (2022b). İnsanın Fabrika Ayarları: İlişkiler ve Stres. Nefes yayıncılık (Tuti Kitap), İstanbul.

Canan S., (2022c) .İnsanın Fabrika Ayarları: Sınırları Aşmak. Nefes yayıncılık (Tuti Kitap), İstanbul.

Cotman CW, Berchtold NC. Exercise: (2002). A Behavioral Intervention to Enhance Brain Health and Plasticity. Trends in Neurosciences. 25(6): 295-301.

Colcombe SJ, Erickson KI, Scalf PE, Kim JS, Prakash R, McAuley E, et al. (2006). Aerobic exercise training increases brain volume in aging humans. Journal of Gerontology 61A:1166–1170.

Davis CL, Cooper S. (2011). Fitness, fatness, cognition, behavior, and academic achievement among overweight children: do cross-sectional associations correspond to exercise trial outcomes? Prev Med; 52: 65-9.

Erickson KI, Voss MW, Prakash RS, Basak C, Szabo A, Chaddock L, et al. (2011); Exercise training increases size of hippocampus and improves memory. Proc Natl Acad Sci U S A 108(7):3017-22.

Ehninger D, Kempermann G. (2003). Regional effects of wheel running and environmental enrichment on cell genesis and microglia proliferation in the adult murine neocortex. Cereb Cortex;13(8):845-51.

Hotting K, Roder B. (2013). Beneficial Effects of Physical Exercise on Neuroplasticity and Cognition. Neuroscience and Biobehavioral Reviews. 37(9): 2243-57.

Hillman CH, Snook EM, Jerome GJ. (2003). Acute cardiovascular exercise and executive control function. International Journal of Psychophysiology; 48:307–314.

Hensch TK. (2016). The Power of the Infant Brain. Scientific American. 314(2): 64-9.

Hicks AU, Hewlett K, Windle V, Chernenko G, Ploughman M, Jolkkonen J, et al. (2007). Enriched environment enhances transplanted subventricular zone stem cell migra- tion and functional recovery after stroke. Neuroscience; 146:31–40.

John GR, Laitman BM. (2015). Understanding How Exercise Promotes Cognitive Integrity in the Aging Brain Plos Biology; 13(11): 1-6.

Kelly MP. (2016). Train your Brain-Holistic Benefits of Exercise on the Brain. 15th The Society of Chinese Scholars on Exercise Physiology and Fitness (SCSEPF) Annual Conference; Hong Kong Baptist University, July 22-26; China.

Kolb B, Gibb R, Robinson TE. (2003). Brain plasticity and Behavior. American Psychological Society. 12(1): 1-5.

Kramer AF, Hahn S, Cohen NJ, Banich MT, McAuley E, Harrison CR, et al. (1999). geing, fitness and neurocognitive function. Nature; 400:418–419.

Kubesch S, Bretschneider V, Freudenman R, Weidenhammer N, Lehmann M, Spitzer M, Gron G. (2003). Aerobic endurance exercise improves executive functions in depressed patients. Journal of Clinical Psychiatry; 64:1005–1012.

Kempermann G. (2015). Activity dependency and aging in the regulation of adult neurogenesis. Cold Spring Harb Perspect Biol;7(11).

Kamijo K, Nishihira Y, Higashiura T, Kuroiwa K. (2007). The interactive effect of exercise intensity and task difficulty on human cognitive processing. International Journal of Psychophysiology; 65:114–121.

Kleim JA, Jones TA, Schallert T. (2003). Motor enrichment and the induction of plasticity before or after brain injury. Neurochem Res.; 28:1757-69.

Livingston RB. (1996). Brain Mechanisms in Conditioning and Learning. Neurosciences Research Program Bulletin.; 4(3): 349-54.

Laurin D, Verreault R, Lindsay J, MacPherson K, Rockwood K. (2001). Physical activity and risk of cognitive impairment and dementia in elderly persons. Arch Neurol;58(3):498- 504.

McMorris T, Collard K, Corbett J, Dicks M, Swain JP. (2008). A test of the catecholamines hypothesis for an acute exercise- cognition interaction. Pharmacology and Biochemistry of Behavior; 89:106–115.

Ma DK, Bonaguidi MA, Ming GL, Song H.(2009). Adult Neural Stem Cells in the Mammalian Central Nervous System. Cell Research.; 19(6): 672-82.

Nelles G. (2004). Cortical reorganization--effects of intensive therapy. Restor Neurol Neurosci.; 22: 239-44.

Meray, J., Saadet Yenice, I., Beyin ve Egzersiz. (2018), Türkiye Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Uzman Hekimleri Derneği Dergisi, J PMR Sci 2018;21(2):78-85.

Nordqvist, C. (2014), "What is neuroscience?" Medical News Today, http://www.medicalnewstoday.com/.

Özocak, O., Gündüz Başçıl, S., Gölgeli, A. (2019). Egzersiz ve Nöroplastisite. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 9 (1), 31-38.

Ploughman M. (2008). Exercise is brain food: the effects of physical activity on cognitive function. Dev Neurorehabil. Jul;11(3):236-40.

Ploughman M, Attwood Z, White N, Dore` JJE, Corbett D. (2007). Endurance exercise facilitates relearning of forelimb motor skill after focal ischemia. European Journal of Neuroscience; 25: 3453–3460.

Rossini PM, Dal Forno G. (2004) Neuronal post- stroke plasticity in the adult. Restor Neurol Neurosci.; 22:193-206.

Turhan B, Özbay Y. (2016) Erken Çocukluk Eğitimi ve Nöroplastisite. Uluslararası Erken Çocukluk Eğitim Çalışmaları Dergisi.; 1(2): 58-68.

Uzbay T. (2004). Anksiyete ve Depresyonun Nörobiyolojisi. Klinik Psikiyatri Dergisi; 4(3): 1-11.

Ünal, M. (2021). Egzersiz ve Nörogenez. İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi, 84(2), 264268.

Van Boxtel MPG, Paas FGWC, Houx PJ, Adam JJ, Teeken JC, Jolles J. (1997). Aerobic capacity and cognitive perfor- mance in a cross-sectional aging study. Medical Science and Sports Exercise; 29:1357–1365.

Voss MW, Heo S, Prakash RS, Erickson KI, Alves H, Chaddock L, et al. (2013). The influence of aerobic fitness on cerebral white matter integrity and cognitive function in older adults: Results of a one-year exercise intervention. Hum Brain Mapp;34(11):2972-85.

Van Praag H, Kempermann G, Gage FH. (1999). Running increases cell proliferation and neurogenesis in the adult mouse dentate gyrus. Nature Neuroscience; 2:266–270.

Yau SY, Li A, Sun X, Fontaine CJ, Christie BR, So K-F. (2016). Potential Biomarkers for Physical Exercise-Induced Brain Health. In: Wang M, editor. Role of Biomarkers in Medicine. UK, London: IntechOpen; p. 169-91.

Yılmaz T. (2021). Dedikoducu Beyin. Nemesis Yayınevi, İstanbul.

Zhang Z, Dunlap M, Forman E, Grondin R, Gask DM. (2005). Treadmill exercise improves motor and working memory functions in aged rhesus monkeys. Society for Neuroscience Program No 199.1 Washington DC.

COMMUNITY ENGAGEMENT AND ACCOUNTABILITY IN HUMANITARIAN CRISES: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES TO ENGAGE WITH COMMUNITIES IN EMERGENCIES

Prof. Dr. Sonia Mairos Ferreira
International Federation of the Red Cross & University of Coimbra

Anna Cerruti
International Federation of the Red Cross

Raphael Hamoir
International Federation of the Red Cross

ABSTRACT

This communication specifically focuses on the features, added value and main challenges of designing, implementing, monitoring, and evaluating community engagement and accountability (CEA) in humanitarian crisis. First, authors briefly define the key features of CEA, in all the cycles of the program cycle. This explanation systematizes (according to a systematic revision of key documents on CEA) the major added value and remaining challenges in CEA, identifying also the main (in)direct effects of (in)effective CEA for the communities and, complementarily, for the intervention itself. Following, the authors critically analyze the impact of CEA on crisis effective response, considering the following key components of CEA: (i) information as aid, (ii) participatory needs analysis, (iii) effective feedback systems, and (iv) evidence-based advocacy. To do so, in addition to the description provided, real examples from previous and current humanitarian crisis are critically analyzed (e.g., CEA in Ukraine response; CEA in COVID-19 response, CEA in Outbreaks response).
Based on real inspirational practices (e.g., "Closing the gap: A strategy to strengthen community engagement and accountability in Africa"; "Impact study on COVID-19 on older people and caregivers in Armenia"), authors discuss the specific added value of CEA in emergency crisis. This will be an evidence-based discussion, with contributions from: (i) the systematic literature revision (e.g., research published, emergency response documents – "All the evidence we need – research report"), (ii) the orientation documents on how to develop effective CEA in humanitarian crisis (e.g., "How to Establish and Manage a Systematic Community Feedback Mechanism", "Public awareness and public education for disaster risk reduction guide", "Better Programming Initiative: How to do conflict-sensitive context analysis") and, whenever possible, (iii) direct narratives from staff, volunteers and affected populations (e.g., "COVID-19 in the Americas: Listening to the most vulnerable"; "Placing communities at the center of the Ebola response").
The last section of this communication examines the implications for further research and intervention in humanitarian crises, considering the key challenges and opportunities highlighted throughout the communication.

Keywords: Community engagement and accountability, humanitarian crisis, participation, capacity strengthening, challenges and opportunities

AUTHENTIC MATERIALS IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASS TO IMPROVE LISTENING SKILLS

Sonila Piri

University of Tirana

This study aims at analyzing authentic materials that can be utilized in the foreign language classroom by replacing books that are often old and outdated with the language of the culture that develops and evolves day by day. Each class has its own language needs, therefore the authentic materials should be in a continuous manner updated and suited to the interests of the students in order to ensure a comprehensive integration in the Italian language and culture. These materials contribute to the acquisition of new linguistic inputs, because they enable students to be in contact with the language, culture and values of a community of speakers which they do not know or have direct contact. In the case of students of the Faculty of Foreign Languages, these materials can be used to improve their listening skills, through the use of audio, video and multimedia tools. In fact, there are many authentic materials that can be used in the foreign language classroom for the development of listening skills, among them we have selected and considered for our work: films, multimedia materials on the Internet, advertisements, songs, radio and television. All of them are useful at different extents having in common the fact that they place students in touch with the real Italian language and its context. It is the task of the teachers to make right usage of the materials as well as to motivate the students to achieve the objectives of acquiring the relevant competences related to the listening skills.

Keywords: *authentic materials, foreign language, listening, skills*

Introduction

Authentic materials are those materials produced by native speakers or writers, which enable the decoding of the lifestyle or culture of a certain country which can in turn be utilized as didactic materials to teach Italian as a foreign language to students of all levels. The epithet "authentic" shows that we are not in the presence of artificial materials, neither facilitated nor specially created for learning a foreign language, such as those present in school textbooks (Bacon & Finneman, 1990), but that represent the Italian reality and prepared for native speakers. Language is not just a set of rules to learn, but a tool to communicate, understand and express oneself, therefore we must constantly foster an active participation of all students through the use of authentic material so that the lesson becomes the space in which it is possible to immediately use the linguistic structures and the related lexicon. Each course has its own language needs, therefore the authentic material must be constantly updated and suiting the interests of the students in order to guarantee a full immersion both in the Italian language as well as in the relevant culture. This material contributes to the acquisition of Italian as a FL (foreign language), as it enables students to come into contact with the language, culture and values of a society in which they are not native (Piri &Petro, 2016). We need to pay attention to the authentic material we present in the FL Italian classroom, while teaching because the material may be based on the view of the author who filters, selects and reworks his reality.

This explanation should be understandable for the students and it is up to us as teachers to prepare them to handle authentic materials by developing their interpretive, understanding, intuitive and analytical skills. This material, too, should be particularly didactic and adapted to the needs of the class in order for the students to show interest and favor lowering their affective filter. In this way, on the one hand the material meets a communicative function and on the other hand it brings students closer to today's language reality (Rogers & Medley, 1988). Authentic materials also help in the development of the four linguistic skills which are the basis of the language learning process.

Development of listening skills through authentic materials

If we decide to use authentic materials in the foreign language class, before the lesson takes place, the objectives must be defined, the achievement of which is pursued through the use of authentic materials having different rhythms and knowledge according to the level of the classes considering the acquisition and all basic skills related to reading, writing, speaking and listening. In the case of the mother tongue, many of the skills and knowledge are acquired naturally, while those of the foreign language are acquired through the teaching process. Learning skills occur mainly through guided use so that the student creates communicative situations structured by the teacher. Of course, there are common elements between different skills: so, for example, based on the receptive skills of listening and reading there is the ability to interpret the message (understanding the content based on the context, formulating hypotheses, etc.). By language skills we mean the ability of students to apply correct and effective language behavior as well as the ability to solve communication problems in a valid way, which means "knowing how to use the language".

The ability to listen is considered primary and, at the same time, very demanding, because it requires the simultaneous exercise of different skills and the recall of complex linguistic and cultural knowledge. Listening activities to authentic texts in learning Italian as a FL can give students an idea of the way in which Italian speakers set up conversations, which may or may not be governed by rules that vary from one province to another. In terms of listening, authentic material help students to identify the conceptual bases of other people's discourses (Harmer, 1991), lecturers' lectures, statements and arguments of classmates or others, media communications and how to take notes (Diadori & Micheli 2010). Studies conducted by Miller (2005), Mousavi & Iravani (2012), Piri & Gjinali (2023) have proven that the use of authentic materials has helped to improve listening skills.

Types of authentic materials for the improvement of listening skills

Further on, we will analyze different authentic materials that we can choose for an Italian language lesson as well as their use in the classroom for the learning and acquisition of listening skills.

The film (movie) as an authentic material has a dual importance: on the one hand it is the possibility of its use in language learning and on the other hand that of motivating students through a communicative situation which allows direct contact with the Italian language and civilization. (Piri & Petro, 2016)

Watching a movie enables students to enter an unknown and fantastic world that stimulates all their senses, they feel involved in a fictitious situation that captures their attention to the point that it makes them forget their personal issues. Cinema makes facilitates analyzing the Italian language in its diachronic (time), diatopic (physical and geographical space),

diametric (means of communication), diastratic (social categories or groups) and diaphasic (situational context) varieties. By watching a movie, the student has the opportunity to also recognize the vocabulary, volume and tone of voice, the speed of speech, accent, posture, gestures, flexibility, space management, proximity of bodies and expressiveness of the faces of Italian-speaking actors, representatives of the culture of this country. (Diadori, 1999; Celentin, 2007; Torresan, 2000)

The audiovisual message is characterized by its dual verbal and visual nature which enables above all the connection of the text with the context and favors a broader understanding of the language in relation to the audio message. (Torresan, 2000)

Studies suggest that in teaching Italian as a FL it is appropriate to show a clip of only 5-6 minutes to entice students to go to the cinema to watch the full movie, so its choice should be precise enough to show only the parts that we are interested in using didactically in our lesson, which, in turn, can thrill students in such a way that they will want to go to the cinema to watch the whole movie on their own during their free time. Watching the clip while learning Italian as a FL is definitely a novelty (Celentin, 2007). A movie, in addition to entertainment, it additionally offers many learning opportunities, because students come into contact with spoken FL accompanied by all the typical phenomena of verbal exchange (gestures, facial expressions and information provided by non-verbal context) (Diadori, 1999). However, we must not forget that the spoken language in a movie has some characteristics that distinguish it from spontaneous speech because the actors utter the lines of the script which is a written (or rather, written/spoken) text.

In relation to the didactic use of film material, some key elements have been further elaborated which enable the use of a clip as authentic material in the classroom. First of all, we must start from the didactic curriculum and adhere to the didactic planning program. We must consider the communication skills currently acquired by students. The material must have a level of difficulty in understanding, to the point that the general understanding can be reached after the first hearing, partial after the second and more specific after the third hearing.

Among other things, techniques/strategies of a productive nature should be developed that apply specific competencies and that facilitate students' communication. To strengthen the process of listening comprehension, we can use different exercises such as: cloze, the correct order of texts or dialogues, questions, tables, multiple choice exercises and exercises that enable the transition from one code to another, e.g. Look at the picture and match it with the corresponding word or sentence.

The Internet and multimedia have changed both the way we teach and how we learn, but they should not be considered as the only solution. In order for this transformation to lead to efficient improvement, it is necessary that all those involved in the process acquire new skills, starting off with the teacher. The didactic and pedagogical needs of learning Italian or any FL have made the computer an object of daily use and nowadays we cannot ignore its use to make the lessons more interesting and motivating while it is really a very useful tool and important for learning of a foreign language.

Multimedia and networks have particularly taken on a value and meaning that goes beyond the purely practical and economic level, allowing the introduction of the Italian language into the world and the globalized media communication. The computer has become a means of action because it manages to bring together different individuals who may or may not be in the same place in a virtual and real communication situation and creates better conditions for

learning the Italian language, civilization and culture. Since the computer integrates sound, text, and images, it can replace the cassette player, the DVD, and the video projector.

In our case, the Internet and multimedia can be used to improve linguistic and communicative mastery (understanding, production and reconstruction of texts) and to stimulate the four skills in general and in particular to improve listening competence. Introducing the use of multimedia in the classroom means including all subjects and revolutionizing the teaching process. We can also mention here the existence of language courses or interactive exercises offered on the Internet which enable students to contact the language and acquire it independently.

Advertisements are rich authentic materials because advertisers use all the resources and creative mechanisms of a language. The student of a foreign language can find in advertising language a unique opportunity to observe from another point of view some characteristics of the language he is learning. Many of the stylistic characteristics of the language of advertising are also found in the language of newspapers, especially in headlines. Some elements that characterize the language of advertisements are: the nominal style, the important use of metaphors, the use of colloquial language, the use of adjectives in adverbial function, the use of techniques, neologisms, the use of predetermined phrases and very current expressions, pun and the use of literary style techniques.

Songs as authentic material are very motivating and, as it is widely known, are commonly used in Italian language classes precisely because they reflect real spoken language. The use of songs in the teaching of Italian language as a FL is important because they fully involve students, stimulate the participation of the larger part of the class group, can improve listening skills, pronunciation and intonation, enable the introduction of new vocabulary and language structures in a fascinating, guided but entertaining way, they enable the reinforcement of previously learned inputs in a motivating way and help to present special aspects of Italian culture and civilization in a "realistic" approach.

Moreover, the song should not be an isolated episode but should be part of a precise didactic itinerary and be followed by an efficient activity. The choice of the song must be such that it facilitates the teaching-learning process in a way that it is fun, attractive and helps to develop in students the pleasure of listening to music.

In order to use this authentic material, we first propose to play twice the listening section so that the students have the opportunity to familiarize themselves with the rhythm, melody and sound features that are typical for each song. Then the students are invited to sing under their breath with the song that is heard in the background, to re-read the text, to carry out the activities prepared by the teacher in relation to the text of the song according to the stages of the didactic unit. At the end, as a decontextualization phase, the song can be sung in a group by the students.

The news column as authentic material can be widely used in the teaching of Italian as a FL. During the day it is possible to follow the news of the day on Italian TV channels at different times. The introduction of the news in the teaching of Italian as a FL means not only the "live" provision of a specific language variant, but also the immersion of the students in the Italian reality. The most obvious advantages are those of the direct conveyance of information and the actuality of the language, which breaks down into a diverse set of

subcodes and microlanguages, moving from economic to medical jargon, from political to sports jargon, etc.

Today's presenters and journalists speak a language close to standard Italian, however regional varieties are also noticeable on TV at a minimal level of expression of the regional variety, mostly limited to intonation and pronunciation. With the coming on stage and the limelight of private televisions, a more pronounced presence of northern intonation and accent has been noticeable, while today the general orientation seems to be directed towards a model of Italian that can refer to the central area of Italy, especially the capital. In news programs, above all those of private national networks, and to an even greater extent in those of private local networks, there is a shift to spoken Italian and to the informal register.

The trending towards a medium-formal or informal-family communicative register is a choice that aims to increase communicative effectiveness by creating a confidential relationship with the public. Italian News can be defined, today, as average Italian that has as its distinguishing features a simple linguistic structure and the use of non-codified versus standard patterns, but which are nevertheless universally understood, used and accepted by speakers.

In the framework of the inclusion of the news column as authentic material in the Italian language class, some didactic activities can be proposed which can gradually prepare our students to perform a more competent listening: reading an article from an Italian newspaper, watching the entire news program or some columns selected according to the interest of the program or the students.

On the other hand, students can identify the news they have selected and read before in the newspaper, examine superimposed writings that have similar characteristics to the newspaper title, watch without sound, state a hypotheses and comments only about the images or only about the text heard if the news is transmitted only by voice.

Students can ask each other questions, carry out exercises related to vocabulary, check the understanding of texts (multiple choice exercises, fill in the gaps sentences, sentences given randomly to be arranged to build a coherent text), hold debates about the topics heard in the news materials, etc.

Radio, integrates language and music, enabling our language students to get in touch with the Italian language and culture especially as a very valuable resource to improve listening skills, therefore the materials that can be obtained from radio should be included in the basic list of authentic materials that language teachers should teach and use in their classroom. Radio is listened to in the car, in the office, at home and can be listened to at school, and we know that, thanks to the Internet, we can select and download the latest radio material to bring real and authentic language into the classroom. Entry-level students may be given a short studio listening and reading exercise by a single journalist. This type of exercise allows students to test their comprehension skills on a wider range of arguments. Alternatively, one can choose one of the various stories presented in a more extended form from the longer news bulletins (eg. sports, news or foreign policy story of particular interest to students).

These materials are taught by preparing appropriate exercises and activities related to the program or linguistic, lexical, cultural knowledge, etc. that the teacher intends to convey, such as language exercises (the study of some lexical, grammatical or stylistic aspects, which emerge from listening to the fragment and, possibly, from the simultaneous reading of the subtitles) and the meaning of the radio text. For students of a more advanced level, exercises are assigned in which they have to understand more subtleties and semantic details. They

may be invited listen for once and then be given questions to answer at a given time individually or in groups. (Piri & Petro, 2016) After completing the text comprehension exercise, they are given a second chance to listen to enable verification.

Talk shows are also authentic materials that should be used in the foreign language classroom, because they represent everyday life and are word shows where communication is the protagonist. In talk shows we find a great variety of registers and the language is not always the standard one, the speech is spontaneous, the speaker does not read what he says, has not prepared a lineup and all is improvised. This type of program can be used in teaching Italian as a FL with students of all levels depending, of course, on the subject matter covered and on the assigned activities.

There are many activities that can be developed in the classroom with this variant of the authentic material. The parts should be carefully selected according to the language level of the students. Then they should be taught and exercises should be built, for example, in relation to the used vocabulary, the sociolinguistic and extra-linguistic aspects as they are very important for communication, etc. (Diadori & Micheli, 2010). In order to strengthen listening competence, it is necessary for the teacher to orient the students in advance regarding the topic or debate, the lexicon they may encounter, etc., to reduce the affective filter and focus attention on the new and necessary linguistic inputs.

Conclusion

The authentic materials listed above are some of those that can be used in the classroom of teaching Italian as a FL. Of course, this list remains open to teachers' creativity because the variety of these materials is endless just as there are endless language texts produced in a language teaching context aiming at reinforcing basic language skills and especially listening.

All authentic materials are more or less effective for putting students in contact with the Italian language and reality. It is the duty of the teachers to select and use them in the right way to motivate the students so that they immerse themselves in the language and the real culture, and at the same time continue their personal contacts with the language, being that these are generally materials that enable the development of activities with a low anxiety factor and with higher motivation (Bacon & Finnemann's, 1990; Otte, 2006;) due to the fun and attractive emotion they carry and convey.

References

Bacon, S., & Finneman, M. (1990). A study of attitudes, motives, and strategies of university foreign language students and their disposition to authentic oral and written input. *Modern Language Journal, 74*(4), 459-73. http://dx.doi.org/10.1111/j.1540-4781.1990.tb05338.x

Celentin, P. (2007). Applicazioni didattiche del video, in Cardona, M. (ed.) *Vedere per capire e parlare. Il testo audiovisivo nella didattica delle lingue,* UTET, pp. 27-51.

Diadori, P. (1999). L'italiano televisivo, Bonacci.

Diadori, P. & Micheli, P. (2010). Cinema e didattica dell'italiano L2, Guerra.

Harmer, J. (2007). *The practice of English language teaching* (4th ed.). Harlow, UK: Pearson Education.

Miller, M. (2005). *Improving aural comprehension skills in EFL, using authentic materials: an experiment with university students in Nigata, Japan*. Unpublished Masteral thesis, University of Surrey, Guildford, UK.

Mousavi, S., A., & Iravani, H. (2012). The effect of authentic versus non-authentic aural materials on EFL learners ' listening comprehension. *English Language and Literature Studies, 2*(1), 21-27.

Otte, J. (2006). Real language to real people: A descriptive and exploratory case study of the outcomes of aural authentic texts on the listening comprehension of adult ESL students enrolled in an advanced ESL listening course. *Dissertation Abstracts International, 67*(4), 1246B. (UMI No. 3212979)

Piri, S. & Gjinali, A. (2017). Audiovisuals in FL Classroom. *International Journal of SocialAnd*

Educational Innovation, 4 (7), 66-72.

https://www.journals.aseiacademic.org/index.php/ijsei/article/view/104

Piri, S. & Petro, J. (2016). Utilization of Films In The Foreign Language Classrooms.

International Journal of Social and Educational Innovation, 3 (5), 25- 31.

https://journals.aseiacademic.org/index.php/ijsei/article/view/74

Piri, S. & Gjinali, A. (2023). Usage of video and multimedia to improve listening skills: the perception of foreign language students, unplished

Rogers, C., & Medley, F. (1988). Language with a purpose: Using authentic materials in the foreign language classroom. *Foreign Language Annals, 21*, 467-478.

http://dx.doi.org/10.1111/j.1944-9720.1988.tb01098.x

Torresan, P. (2000). L'utilizzo del video nella didattica dell'italiano LS. In Dolci, R. & Celentin,

P. (eds), *La formazione di base del docente di italiano per stranieri.* Bonacci.

E-LEARNING AS A STRATEGY TO ENHANCE THE DISSEMINATION OF KNOWLEDGE AMONG PROFESSIONALS AT A PUBLIC UNIVERSITY HOSPITAL DURING THE PANDEMIC

Renata Paixão Sperry

FEDERAL UNIVERSITY OF RIO GRANDE DO SUL

Prof. Dr. Ronaldo Bordin

FEDERAL UNIVERSITY OF RIO GRANDE DO SUL

Prof. Dr. Rita Nugem

FEDERAL UNIVERSITY OF RIO GRANDE DO SUL

ABSTRACT

The e-learning is an alternative to face-to-face education, democratizing access, regardless of physical and temporal space.

Objective: The aim of this study was to compare the indicators of educational activities before and after the onset of the COVID-19 pandemic, carried out in a Public Hospital in Porto Alegre, among 2014 and 2021.

Method: The study was developed from the collection documentary data from a public university hospital, in the same city, available on the Institution's Academic Portal and in the course follow-up reports.

Results: The results show that the pandemic significantly interfered in the educational processes of this hospital, which is a reference for caring infected patients, as the demand for the development of e-learning courses on the hospital's technological/IT platform increased.

Conclusion: The use of e-learning objects made it possible to bring people together and move the teaching and qualification processes to move on, significantly and positively contributing to the safe performance of educational activities during the pandemic.

Keywords: Health Management. Health Education. E-learning education. COVID-19. Pandemic

SPOR EĞİTİMİ ALAN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ İLE FEN BİLİMLERİ ALANINDA EĞİTİM ALAN ÖĞRENCİLERİN SOSYAL GÖRÜNÜŞ KAYGI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF THE SOCIAL APPEARANCE ANXIETY LEVELS OF UNIVERSITY STUDENTS WHO HAVE SPORTS EDUCATION AND STUDENTS WHO HAVE EDUCATION IN THE FIELD OF SCIENCE

Taner BOZKUŞ

Prof. Dr. Gazi Üniversitesi

ORCID NO: 0000-0002-4096-773X

Mine TURĞUT

Dr. Öğr. Üyesi Bartın Üniversitesi

ORCID NO: 0000-00028556-3114

Züleyha YILDIZ

Öğrenci, Bartın Üniversitesi

ORCID NO: 0009-0000-2931-0908

ÖZET

Tarihsel perspektiften bakıldığında küçük ya da gruplar halinde yaşayan her toplumda sosyal görünüş kaygısı (fiziksel, psikolojik, zihinsel) var olagelmiştir. Bu bağlamda araştırmamızın amacı; spor eğitimi alan üniversite öğrencileri ile matematik ve fen bilimleri alanında eğitim alan öğrencilerin sosyal görünüş kaygı düzeylerinin incelenmesi olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın evrenini Bartın üniversitesi Spor bilimleri fakültesi (n:100), Fen Fakültesinde (n:100) öğrenim gören toplamda 200 gönüllü öğrenci oluşturmakta olup, örneklemini ise 2021/2022 yılında rastgele yöntem ile seçilen öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmamızda tarama modeli kullanılmıştır. Katılımcılara ölçek formu hakkında detaylı bilgi aktarıldıktan sonra veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formunun yanı sıra; Hart ve ark. (2008) tarafından geliştirilen, Doğan (2010) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği" kullanılmıştır. Normal dağılım gösteren veriler SPSS.23 paket programında bağımsız t-testi, One Way Anova testleri ile analiz edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara bakıldığında, katılımcıların cinsiyetlerine göre sosyal görünüş kaygısı düzeyleri arasında farklılıkların olduğu yani kadın katılımcıların erkek katılımcılara kıyasla daha fazla kaygı içerisinde oldukları anlaşılmıştır. Diğer yandan okudukları bölüm değişkenine göre spor bilimleri fakültesinde öğrenim gören katılımcıların fen fakültesinde öğrenim gören katılımcılara göre daha az sosyal görünüş kaygısı yaşadıkları saptanmıştır.

Sonuç olarak, bireylerin sosyal görünüş kaygılarının sosyo-demografik özelliklere göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Diğer yandan; sosyal görünüş kaygısının spor yapan bireylerde spor yapmayan bireylere karşın daha az oluşunun nedenini sporun getirdiği

özgüven ve beden gelişimine bağlı olduğunu düşünmekteyiz. Bu bağlamda; hangi bölüm ve fakültede olursa olsun bireylerin spora teşvik edilmesi sosyal açıdan önemlidir diyebiliriz.

Anahtar Kelimler: Üniversite, Eğitim, Spor ve Sosyal Görünüş Kaygısı

ABSTRACT

From a historical perspective, social appearance anxiety (physical, psychological, mental) has existed in every society that lives in small or groups. In this context, the aim of our research is; It was determined as the examination of the social appearance anxiety levels of university students who receive sports education and students who receive education in the field of mathematics and science.

The universe of the research consists of 200 volunteer students studying at the Faculty of Sport Sciences (n: 100) and the Faculty of Science (n: 100) at Bartın University, and the sample consists of students selected by random method in 2021/2022. Scanning model was used in our research. After giving detailed information about the scale form to the participants, besides the personal information form prepared by the researcher as a data collection tool; Hart et al. (2008) and adapted into Turkish by Doğan (2010) "Social Appearance Anxiety Scale" was used. Normally distributed data were analyzed using the independent t-test, One Way Anova tests in the SPSS.23 package program.

When the findings obtained from the research were examined, it was understood that there were differences between the social appearance anxiety levels of the participants according to their gender, that is, female participants were more anxious than male participants. On the other hand, according to the variable of the department they studied, it was determined that the participants studying in the faculty of sports sciences had less social appearance anxiety than the participants studying in the faculty of science.

As a result, it was determined that the social appearance concerns of individuals differ according to their socio-demographic characteristics. On the other hand; We think that the reason why social appearance anxiety is less in individuals who do sports than in individuals who do not do sports is due to the self-confidence and body development brought by sports. In this context; We can say that it is socially important to encourage individuals to participate in sports, no matter what department or faculty they are in.

Key Words: University, Education, Sports and Social Appearance Anxiety

GİRİŞ

Tarihsel perspektiften bakıldığında küçük ya da gruplar halinde yaşayan her toplumda sosyal görünüş kaygısı (fiziksel, psikolojik, zihinsel) var olagelmiştir. Bunun en temel nedeni sosyal görünüş, bireyin diğeriyle olan ilişkisinde belli bir statüye sahip olmasına olanak sağlayabilmektedir. Toplumsal alanda var olan bireyler diğer ötekiler ile bir arada yaşadıklarından dolayı diğerlerine nasıl göründüklerini ya da diğerleri üzerinde nasıl bir izlenim bıraktığına dair düşüncelerin olumlu olmasını isteyebilmektedir. Bu bir anlamda toplumsal alanda yaşamda var olduğunu göstermenin, farklı ve biricik olduğunu göstermenin bir formudur denilebilmektedir.

Sosyal görünüş kaygısı spor yapan bireylerde spor yapmayan bireylere karşın daha azdır çünkü sporun getirdiği özgüven ve beden gelişimi sosyal görünüş kaygısını önlüyordur.

Sosyal görünüş kaygısı bireyin dış görünüşüyle alakalıdır; bununla birlikte bireyin kendi fiziksel görünüşüne ve imajına yönelik olumsuz algı ve değerlendirmeler sonucunda oluşur. Günümüzde her yaşta İnsanın özellikle genç neslin üzerinde durduğu konulardan biri de fiziksel görünüş olmuştur (Yazıcı, Caz ve Tunçkol, 2016). Diğer yandan, sosyal görünüş kaygısı, yalnızca bir kişinin fiziksel görünümü ile ilgili değerlendirmeleri değil, aynı zamanda bir bireyin genel görümüne ilişkin genel değerlendirmeleri de içermekle birlikte genel sosyal kaygıya daha yakın bir durum olarak tanımlanmaktadır (White, 2008; Soylu vd., 2017).

Fiziksel görünüşlerini fazla önemseyen ve başkalarının görünüşleri hakkında olumsuz değerlendirmeler yapacağından endişe duyan bireyler sosyal ortamlara adapte olmakta ikili diyalog kurmakta zorluk çekerler.

Üniversite; genç nesli içinde barındıran, bireylerin sosyal ortamlarının genişlediği ve çeşitlendiği dönemdir, bu dönemde bireyler diğer insanlar üzerinde iyi bir izlenim bırakmak için ekstra çaba harcamışlardır.

Spor yapmanın sosyal, psikolojik ve bilişsel yararları hakkında literatürde birçok çalışma bulunmaktadır. bunun yanı sıra spor iyi bir görünüm elde etmemizi de sağladığını söyleyebiliriz bu yüzden spora yönlenmiş birçok insan bulunmaktadır.. Sporun getirdiği fit görünüm özgüven gelişimi sağladığından insanların sosyal görünüş kaygıları azalır. Bu sebeple spora ilgilin her geçen gün arttığını söylenebilmektedir.

MATERYAL VE METOD

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın örneklem grubu, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanması hakkında açıklayıcı bilgiler ile toplanan verilerin analizleriyle ilgili detaylı bilgi verilmektedir.

Araştırmanın Modeli ve Katılımcılar

Araştırmamızda tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın evrenini Bartın üniversitesi Spor bilimleri fakültesi (n:100), ve Fen Fakültesinde (n:100) öğrenim gören toplamda 200 gönüllü öğrenci oluşturmakta olup, örneklemini ise 2021/2022 yılında rastgele yöntem ile seçilen öğrenciler oluşturmaktadır. Katılımcılara ölçek formu hakkında detaylı bilgi aktarıldıktan sonra ölçek formu doldurtulmuştur.

Veri Toplama Araçları

Mevcut araştırmada veri toplama aracı olarak, “Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği” ve araştırmacılar tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Hart ve ark., (2008) tarafından geliştirilen ve Doğan (2010) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği” toplam 16 maddeden oluşmakta ve 5’li likert tipinde (Çok sık:5, Sıkça:4, Bazen:3, Neredeyse hiç:2 ve Hiç:1) puanlanmaktadır. Ölçek tek boyutlu olup, 1. maddesi olumsuz olduğundan ters kodlanarak işleme tabi tutulmuştur. Hart ve ark., (2008) “Ölçekten alınan puanların ortalaması yükseldikçe kaygı düzeyinin arttığını, ortalama düştükçe kaygı düzeyi düştüğünü ifade etmişlerdir”. Araştırma kapsamında ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı α=,926 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde SPSS 23.0 paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri kontrol edilmiştir. Bu değerler +2 ve -2 arasında kontrol edilip değerlendirmeye alınmıştır (George ve Mallery, 2010). Bu değerlendirme sonucunda verilerin normal dağılım gösteren veriler, bağımsız gruplar t-testi, One Way Anova testleri ile analiz edilmiştir. Hata payı 0.05 olarak alınmıştır.

BULGULAR

Tablo 1: Katılımcıların Yaş Ortalamalarına Yönelik Tablo

	N	**Yaş (yıl)** (Mean±SD)
Kadın	95	23,55±3,70
Erkek	105	21,67±1,82

Tablo 1'e göre araştırmaya dâhil edilen kadın katılımcıların yaş ortalamaları 23,55±3,70 yıl; erkek katılımcıların yaş ortalamaları ise 21,67±1,82 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler		**N**	**%**
Okuduğunuz Fakülte?	Fen Fakültesi	100	50,0
	Spor Bilimleri Fakültesi	100	50,0
	Toplam	200	100,0
Kaçıncı Sınıfsınız?	1. Sınıf	71	35,5
	2. Sınıf	73	36,5
	3. Sınıf	29	14,5
	4. Sınıf	27	13,5
	Toplam	200	100,0
Aile Aylık Gelir	2500-4500 tl	-	-
	4501-6500 tl	65	32,5
	6501-8500 tl	47	23,5
	8501-ve üzeri	88	44,0
	Toplam	200	100,0
Yaşadığınız Yer	Köy	30	15,0
	İlçe	47	23,5
	Şehir	123	61,5
	Toplam	200	100,0

Tablo 2 incelendiği zaman, araştırmaya dâhil edilen kadın katılımcıların öğrenim gördükleri fakülte, sınıf, aile gelir düzeyi ve yaşadıkları yer değişkenlerine yönelik bilgilerin yer aldığı anlaşılmaktadır. Öyle ki; katılımcıların %50'si Fen Fakültesi, % 50'si Spor Bilimleri Fakültesi, %35,5'i 1. Sınıf, %36,5'i 2. Sınıf, %14,5'i 3. Sınıf, %13,5'i 4. Sınıf, öğrencisi olduğu anlaşılmaktadır. Tablo incelenmeye devam edildiğinde; katılımcıların aile aylık gelir düzeylerinin %32,5'i 4501-6500 tl, %23,5' 6501-8500 tl, %44,0'ı 8501 ve üzerinde olduğu

diğer yandan katılımcıların, %15,0'ının köyde, %23,5'i ilçede, %61,5'inin şehirde yaşadığı gözlemlenmiştir.

Tablo 3: Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Sosyal Görünüş Kaygısına Yönelik Testi Sonuçları

Değişkenler	**Cinsiyet**	**N**	X̄±Ss	**t**	**p**
Sosyal Görünüş Kaygısı	**Kadın**	95	29,32±7,64	-2,45	**,012***
	Erkek	105	23,41±6,85		

*p<0.05, X̄=Aritmetik Ortalama, Ss= Standart Sapma

Tablo 3 incelendiğinde; katılımcıların cinsiyet değişkenlerine göre sosyal görünüş kaygılarına ilişkin analiz sonuçları verilmiştir. Tablodan anlaşıldığı üzere, kadın katılımcıların sosyal görünüş kaygısı ortalama puanlarının erkek katılımcılara kıyasla daha fazla ve istatistiksel açıdan anlamlıdır (p<0.05). Sosyal görünüş puan ortalamaları arttıkça kaygı düzeylerinin de arttığı tablo sonuçlarından anlaşılmaktadır.

Tablo 4: Katılımcıların Okudukları Fakülte Değişkenine Göre Sosyal Görünüş Kaygısına Yönelik Testi Sonuçları

Değişkenler	**Fakülte**	**N**	X̄±Ss	**t**	**p**
Sosyal Görünüş Kaygısı	**Fen Fakültesi**	100	31,57±11,71	-1,47	**,006***
	Spor Bilimleri Fakültesi	100	26,19±10,20		

*p<0.05, X̄=Aritmetik Ortalama, Ss= Standart Sapma

Tablo 4 incelendiğinde; katılımcıların okudukları fakülte değişkenine göre sosyal görünüş kaygılarına ilişkin analiz sonuçları verilmiştir. Tablodan anlaşıldığı üzere, fen fakültesinde öğrenim gören katılımcıların sosyal görünüş kaygısı ortalama puanlarının spor bilimleri fakültesinde öğrenim gören katılımcılara kıyasla daha fazladır. (p<0.05). Öyle ki; tablodan da anlaşılacağı üzere düzenli olarak spor yapan bireylerin sosyal görünüş kaygılarının daha düşük olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 5: Katılımcıların Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Sosyal Görünüş Kaygısına Yönelik Testi Sonuçları

Değişkenler	**Kareler Toplamı**	**df**	**Kareler Ortalaması**	**F**	**p**
Gruplar Arası	28,038	3	14,019	,115	,891
Grup İçi	23965,082		121,650		
Toplam	23993,120				

p<0.05*

Tablo 5 incelendiği zaman; katılımcıların aylık gelir düzeylerine göre sosyal görüş kaygılarında herhangi bir anlamlılığın olmadığı tespit edilmiştir (p>0.05).

Tablo 6: Katılımcıların Yaşadıkları Yer Değişkenine Göre Sosyal Görünüş Kaygısına Yönelik Testi Sonuçları

Değişkenler	**YaşadığınızYer**	**N**	X̄±Ss	**F**	**p**	**Tukey**
Sosyal Görünüş Kaygısı	**[a]Köy**	30	24,36±9,00	3,49	**,032***	**a-c**
	[b]İlçe	47	26,16±10,50			
	[c]Şehir	123	30,36±12,63			

p<0.05*

Tablo 6 incelendiği zaman; katılımcıların yaşadıkları yer değişkenlerine göre sosyal görüş kaygılarında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir (p<0.05). Bu farklılık şehirde yaşayan katılımcılarda sosyal görünüş kaygısı puanlarının yüksek oluşu ile göze çarpmaktadır. Bu durum bizlere kent hayatında yaşayan bireylerin sosyal görünüş kaygılarının daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Tablo 7: Katılımcıların Sınıf Değişkenine Göre Sosyal Görünüş Kaygısına Yönelik Testi Sonuçları

Değişkenler	**Kareler Toplamı**	**df**	**Kareler Ortalaması**	**F**	**p**
Gruplar Arası	118,872	3	39,624	,325	,807
Grup İçi	23874,248	196	121,807		
Toplam	23993,120	199			

p<0.05*

Tablo 7 incelendiği zaman; katılımcıların okudukları sınıf değişkenine göre sosyal görüş kaygılarında herhangi bir anlamlılığın olmadığı tespit edilmiştir (p>0.05).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmanın bu kısmında, çalışmamızın sonuçlarına yönelik benzer olan veya olmayan çalışmalara değinilmiştir.

Literatür incelendiği zaman; Ergin ve Taştan (2019)'da gerçekleştirdikleri bir çalışmada düzenli spor yapan öğrencilerin spor yapmayan öğrencilere göre daha düşük sosyal görünüş kaygısı olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Kormaz ve Uslu, (2020). Yaptığı çalışmada haftada 3-6 kez spor yapan katılımcıların çalışan bireylerin sosyal görünüş kaygı düzeylerinin ayda 1-3 kez spor yapan katılımcılara göre daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Başka bir çalışmada Koçak ve Çakır (2020). Erkek öğrencilerin sosyal kaygı düzeyinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmaların sonucu bizim çalışmamamız ile benzerlik göstermektedir.

Tüm bu bilgiler irdelendiği zaman sosyal görünüş kaygısının toplumların hemen her kesiminde kadın ve erkek katılımcılar arasında süregelen bir sosyal görünüş kaygısı farklılıklarının olduğu söylenebilir.

Literatür incelenmeye devam edildiğinde; Lowery ve ark., (2005). Spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencileri arasındaki sosyal görünüş kaygısının incelendiği bir çalışma yapılmıştır. Araştırmacılar, spor yapan öğrencilerin, spor yapmayan öğrencilere göre daha az sosyal görünüş kaygısı yaşadığını bulmuşlardır.

Niven ve ark., (2009). Sosyal görünüş kaygısı ve fiziksel aktivite arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmacılar, spor yapmayan kadın katılımcıların daha yüksek sosyal görünüş kaygısı yaşadıklarını ve bu nedenle daha az fiziksel aktivite yaptıklarını bulmuşlardır. Bir başka araştırmada; Babic ve ark., (2014). Ergenler üzerinde yapılan direnç egzersizlerinin beden imajı ve fiziksel öz-bilinç üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırmacılar, direnç egzersizleri yapan ergenlerin daha olumlu bir beden imajı ve daha yüksek bir fiziksel öz-bilince sahip olduklarını bulmuşlardır. McCreary ve Saucier (2009).'da gerçekleştirdikleri çalışmada erkek katılımcıların daha yüksek sosyal görünüş kaygısı ve kas yapma arzusuna sahip olduklarını, ancak kadın katılımcılarında benzer şekilde bu kaygıyı yaşayabileceğini belirtmişlerdir.

Esmaeili ve ark., (2022). Sosyal görünüş kaygısı ile yeme davranışları arasındaki cinsiyet farklılıkları ele alınmıştır. Araştırmacılar, kadın katılımcıların daha yüksek sosyal görünüş kaygısı ve olumsuz yeme davranışları yaşadıklarını, ancak erkek katılımcıların da benzer şekilde bu kaygıyı yaşayabileceğini belirtmişlerdir. Ozmen ve ark., (2007). Türk ergenleri arasındaki sosyoekonomik durum, vücut kitle indeksi ve beden imajı ile ilgili faktörler arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmacılar, düşük gelirli ergenlerin daha yüksek sosyal görünüş kaygısı ve beden memnuniyetsizliği yaşadıklarını bulmuşlardır. Yine, Ben (2017) 'de gerçekleştirdiği çalışmada; sosyal görünüş kaygısı açısından köy ve şehirde yaşayan öğrencilerin karşılaştırması yapılmıştır. Bizim araştırmamıza bakıldığı zaman da, köyde yaşayan öğrencilerin daha düşük sosyal görünüş kaygısı yaşadığı bulunmuştur.

Sonuç olarak görülmektedir ki, toplumsal alanda var olan bireylerin sosyal görünüş kaygısı (duyuşsal, bilişsel ve fiziksel) nedeniyle egzersize katılım durumlarının olduğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, egzersiz bireyler üzerinde hem performansı hem de estetik algılamaya yönelik olumlu etkiler barındırmasından dolayı hem bireysel hem de toplumsal alanda önemli parametreler arasında düşünülmektedir.

İşte tam da bu nedenledir ki, egzersiz sosyal görünüş algısı açısından bireylerin toplumsal alanda diğer bireyler üzerinde pozitif izlenim bırakması açısından önemli bir noktada yer aldığı apaçıktır.

KAYNAKLAR

Babic, MJ, Morgan, PJ, Plotnikoff, RC, Lonsdale, C., White, RL ve Lubans, DR (2014). Gençlerde fiziksel aktivite ve fiziksel benlik kavramı: Sistematik inceleme ve meta-analiz. *Spor hekimliği*, *44*, 1589-1601.

Ben, S. (2017). İstanbulda yaşayan üniversite öğrencilerinin sosyal anksiyete düzeyleri ile beden algısı olumsuz değerlendirilme korkusu sosyal görünüş kaygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Cengiz, R., & Taşmektepligil, M.Y. (2016). Spor üzerine sosyolojik bir çözümleme: Spor merkezleri (Samsun örneği). *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (56), 220-240.

Doğan, T. (2010). Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği'nin (SGKÖ) Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *39*, 151-159.

Ergin, N., & Taştan, A. (2019). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde spor yapma durumlarına göre sosyal kaygı ve problem çözme düzeylerinin incelenmesi: Bitlis ili örneği. *Uluslararası Dağcılık ve Tırmanış Dergisi*, *1*(2), 6-10.

Esmaeili, M., Honarmand, P., Hassani, F., Mostafavi, K., & Sulu, B. (2022). The relationship between social physique anxiety and nutritional behaviors among students of University. *International Journal of Motor Control and Learning*, *4*(2), 22-25.

George, D. Ve Mallery, M. (2010). SPSS for Windows Step byStep: A Simple Guide and Reference, 17.0 update. 10thed. Boston: Pearson

Hart, T.A., Flora, D.B., Palyo, S.A., Fresco, D.M., Holle, C., Heimberg, R.C. (2008). Development and Examination of the Social Appearance Anxiety Scale. Assessment, 15, 48-59.

Korkmaz, M., Uslu, T. (2020). Fitness yapan bireylerin benlik saygısı, sosyal görünüş kaygısı ve sosyalleşme düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Spor Eğitim Dergisi, 4(3), 1-18.

Lowery, SE, Kurpius, SER, Befort, C., Boşluklar, EH, Sollenberger, S., Nicpon, MF ve Huser, L. (2005). Erkek ve kadın üniversite birinci sınıf öğrencilerinde beden imajı, benlik saygısı ve sağlıkla ilgili davranışlar. Üniversite öğrencisi gelişimi dergisi, 46 (6), 612-623.

McCreary, D. R., & Saucier, D. M. (2009). Drive for muscularity, body comparison, and social physique anxiety in men and women. Body image, 6(1), 24-30.

Niven, A., Fawkner, S., Knowles, AM, Henretty, J. ve Stephenson, C. (2009). Erken ergen kızlarda sosyal fizik kaygısı ve fiziksel aktivite: Olgunlaşma ve fiziksel aktivite güdülerinin etkisi. Spor Bilimleri Dergisi, 27 (3), 299-305.

Soylu, Y., Atik F., Öçalan, M. (2017). Ergenlerin Sosyal Görünüş Kaygısı Düzeylerinin İncelenmesi (Kırıkkale İli Örneği). Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 38-45.

White, E. K. (2013). The role of social physique anxiety and social appearance anxiety in the body checking behaviors of male and female college students.

Yazıcı, Ö. F., Caz Ç., Tunçkol, H.M. (2016). Social appearance anxiety of staff in youth services and sport provincial directorate. International Journal of Sport Exercise and Training Sciences-IJSETS, 2(2), 60-65.

George, D. and Mallery, M. (2010). SPSS for Windows Step by

Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update. 10th

ed. Boston: Pearson

George, D. and Mallery, M. (2010). SPSS for Windows Step by

Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update. 10th

ed. Boston: Pearson

George, D. and Mallery, M. (2010). SPSS for Windows Step by

Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update. 10th

ed. Boston: Pearson

George, D. and Mallery, M. (2010). SPSS for Windows Step by

Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update. 10th

ed. Boston: Pearson

George, D. and Mallery, M. (2010). SPSS for Windows Step by

Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update. 10th

ed. Boston: PearsKoçak, ÇV., Çakır, F. (2020). Ergenlerde Spor, Sosyal Kaygı Ve Okul Tükenmişliği İlişkisi. Spormetre Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, 18 (4) , 166-179.

SYMBOLISM IN THE MYTH OF THE IRANIAN PLANT GOD

Azadeh Heidarpour

Assistant professor of cultural heritage and Tourism research center of Iran (Member of faculty of linguistics, inscriptions and texts department).

Abstract

According to ancient Iranian beliefs blight and yellowing of the plant in the winter symbolizes Siavash going to the underworld and the spring coming with green nature symbolizes the resurrection and rebirth of Siavash. In Iranian mythology Siavash is the god of vegetation and plants fertility. Siavash Iranian myth inspired the myth of the Mesopotamian god of vegetation. In Mesopotamian mythology Dumuzi is god of vegetation and wife of Inanna the love goddess. Dumuzi is killed by Inanna anger and sent to the underworld and then Inanna regret and carry out special rituals of mourning Dumuzi will live again and returns to Earth.His returning to the world of the living is simultanious with spring .In the Iranian version of the myth Sudabeh is replaced for Inanna who kills Siavash, Siavash death is a sign of autumn and growing of a plant by the name of Parsiavashan of The soil soaked in his blood, as well as the birth of Kai Khosrow, the son of Siavash, after his death is a symbol of resurrection and the promise of new life of Siavash.Siavash myth is in fact a symbol of death and resurrection compared to the Fall and Spring, Fire test and his passing through fire is a symbol for death and fall while his success is a symbol of spring and rebirth.Siavash myth is continuing over 3000 years of Iranian culture through mythological legend of Hajji Firuz, Ceremony of cock killing and Siavash mourning.In this paper in addition to the etymology of the word Siavash, review of his characters in mythology and ancient texts and ceremonies such as Hajji Firuz, cock killing ,Nowrou ,Siavash mourning and other associated rituals will be discussed.

Keywords: Siavash, god of vegetation, death, rebirth, symbols.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE İŞ KAYGISI ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

A QUALITATIVE RESEARCH ON WORK ANXIETY IN UNIVERSITY STUDENTS

Mustafa ALTINTAŞ

Öğr. Gör. Yozgat Bozok Üniversitesi

ORCID ID: 0000-0002-9846-5513

ÖZET

Günümüzde birçok ülkede ve millete olduğu gibi Türkiye'de de işsizlik sorunu, sosyo-ekonomik sorunların başında gelmektedir. Bu işsizlik sorununun bireyleri psikolojik, sosyal, ekonomik ve daha birçok yönden etkilediği bilinmektedir. İşsizlik sorununun bireyler üzerindeki en temel etkisi ise çeşitlik beklentiler sonucu iş bulma kaygısı olarak söylenebilir. Özellikle günümüzde Türkiye'de üniversite sayısının artmasıyla birlikte işsizliğin sayısal olarak azaldığı görünse de iş bulma kaygısını da aynı oranda arttığı görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri eğitim kurumlarından mezun olduklarında gelecek yaşamları ile ilgili iş bulma kaygısı yaşamalarında ülkedeki mevcut işsizlik ve iş bulma oranları önemli bir etkiye sahiptir. Bu düşünceden yola çıkılarak hem lisans hem de ön lisans düzeyindeki öğrencilerin iş bulma kaygılarını araştırmak çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini Yozgat Bozok Üniversitesinde 2021-2022 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Nitel araştırma deseninde oluşturulan çalışmada 10 lisans ve 10 ön lisans olmak üzere toplamda 20 üniversite öğrencisi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme yöntemiyle toplanan veriler nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizine tabi tutulmuştur. Katılımcılardan elde edilen veriler kategorilere ayrılarak incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular göstermektedir ki; üniversite öğrencileri bölüm/program fark etmeksizin iş bulma kaygısı yaşamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların öğrenim gördükleri bölümler/programlarda mezun olan sayısının artması, kamuya yapılan atamaların sayısının az olması, özel sektör kuruluşlarında genelde tecrübe şartı aranması, bazı sosyo-demografik unsurlar, derslerin pratikten uzak olması, staj imkânlarının yeterli olmaması gibi durumların iş kaygısı oluşturduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca çevre ve aile baskısı gibi psikolojik unsurlar bu sürece etki eden dolaylı unsurlar olarak görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin yaşadıkları iş bulma kaygısı üzerine bireysel, kurumsal ve toplumsal öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İş Kaygısı, Üniversite Öğrencileri, Nitel Araştırma

Abstract

Unemployment is one of the leading socio-economic problems in Turkey as well as in many countries and nations today. It is known that this unemployment problem affects individuals psychologically, socially, economically and in many other ways. The most fundamental effect of the unemployment problem on individuals can be said to be the anxiety of finding a job as a result of various expectations. Especially today, even though it seems that unemployment has decreased numerically with the increase in the number of universities in Turkey, it is seen that the anxiety of finding a job has increased at the same rate. The current unemployment and

employment rates in the country have a significant impact on the anxiety of university students about their future life when they graduate from the educational institutions they study. Based on this idea, the main purpose of the study is to investigate the job-finding concerns of both undergraduate and associate degree students. The sample of the study consisted of students studying at Yozgat Bozok University in the 2021-2022 academic year. In the study, which was created in a qualitative research design, semi-structured interviews were conducted with a total of 20 university students, 10 undergraduate and 10 associate degree students. The data collected by the interview method were subjected to content analysis, one of the qualitative research methods. The data obtained from the participants were analyzed by dividing them into categories. The findings obtained from the research show that; University students, regardless of the department/program, are concerned about finding a job. According to the results of the research, it has been revealed that the increase in the number of graduates from the departments/programs where the participants study, the low number of public appointments, the requirement for experience in private sector organizations, some socio-demographic factors, the distance from the courses, the lack of internship opportunities, etc. has been placed. In addition, psychological factors such as environmental and family pressure are seen as indirect factors affecting this process. Individual, institutional and social suggestions were presented on the anxiety of university students about finding a job.

Keywords: Work Anxiety, University Students, Qualitative Research

GİRİŞ

Bireylerin yaşamında önemli bir yere sahip olan iş kavramı, bireyin aldığı eğitimlerini, yeteneklerini, donanımlarını maddi gelir elde etmek ve kendini geliştirmek için iş hayatına entegre etmesi olarak ifade edilebilir (Çivilidağ, 2019). Günümüz dünyasında bir meslek sahibi olmanın temel gerekliliği olarak eğitim unsuru başta gelmektedir. Her ne kadar bazı meslek gruplarında eğitim seviyeleri önemsenmese de birçok meslek grubu eğitimlere, alınan sertifikalara, yeterliklere, ehliyetlere önem vermektedir. Bu yüzden bireyin iş bulma ihtimalini artırmasının önemli bir yolu aldığı eğitimlerden geçmektedir.

İşsizlik olgusu ise geçmişten günümüze bireyler ve toplumlar açısından farklı şekillerde algılanmakta olup; siyasi, sosyal, ekonomik, toplumsal ve psikolojik yönden olumsuz sonuçlar açığa çıkartan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle bireylerin almış oldukları eğitimlerden sonra kendi uzmanlık alanıyla ilgili işlerde çalışamaması, kendisin, alternatif yollara yöneltmesi gibi durumlar olumsuzluğun başladığı nokta olarak söylenebilir.

Bu araştırma üniversite öğrencilerinde iş kaygısını derinlemesine incelemek amacıyla planlanmıştır. Genel olarak bakıldığında Türkiye'de üniversite öğrencilerinin kaygıları, üniversite sınavlarından önce başlamakta ve öğrenim süresince de devam etmektedir. Üniversite eğitim süreçleri bir nevi iş bulma sürecini uzatmakta ve kaygının orta düzeyde yaşanmasını sağlamaktadır. Özellikle son sınıfa gelmiş üniversite öğrencilerine bu kaygının çevre baskısıyla birlikte arttığı söylenebilir. Ayrıca üniversite eğitim süreçlerinde öğrencilerin hem eğitim hem de yaşam mücadeleleri kaygının bir diğer sebebi olarak gösterilebilir. Bu çalışmada ön lisans ve lisans düzeyindeki öğrencilerle yapılan görüşmeler birçok kaygının açığa çıkartılmasını sağlayacaktır.

1. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE İŞ KAYGISI

Kaygı, bireylerin yaşamında önemli bir yeri olan ve yaşamını birçok açıdan tehdit eden bir tehlike olarak görülmektedir (Ehtiyar ve Üngüren, 2008). Genel olarak kaygı tanımlamasına bakıldığında tehlikenin farkın varılması sonucunda yaşanılan korku ve bu korkunun meydana getirdiği bunalma, sıkılma, tedirgin olma durumudur (Budak, 2000). Kaygı psikolojik bir kavram olarak literatürde tanımlanmakta olup, bireyin daha önce yaşadığı veya çevresinde gördüğü olayların kendisinin de yaşayabileceği düşüncesiyle akla gelmektedir. Bu durum normal bir şekilde ortaya çıktığı gibi sürekli olarak da sürebilmektedir.

Hafif ya da orta şiddetten çok şiddetliye kadar yaşanan kaygı durumunda orta şiddetteki kaygının yararlı olabileceği ifade edilirken; yoğun kaygının bireyin yaşamını olumsuz düzeyde etkileyebilecek bir durum olduğu belirtilmektedir (Tektaş, 2014). Kaygılı birey kendisini çaresiz hissetmekte olup, genellikle bu kaygı duygusu güç kazanma, çevresine hâkimiyet kurma ve yükselme isteği olan kişilerde mevcut olmaktadır (Horney, 1999).

Kaygı bireyin hayatında birçok farklı şekillerde ortaya çıkacağı gibi kaygıyı meydana getiren nedenlerden birisi de işsizlik olgusudur. İşsizlik bireyin yaşamında önemli bir yer tutan, yaşamını yoğun bir şekilde etkileyen bir durumdur. Literatür incelendiğinde işsizliğin psikolojik etkilerini araştıran çalışmalara oldukça fazla şekilde rastlamak mümkündür (Kıcır, 2010). Psikolojik etkilerden çok ekonomik etkilerin daha ön planda olduğu işsizlik olgusunda ilk olarak ekonomik etkiyle başlayan olumsuzluklar daha sonra yerini psikolojik olumsuzluklara bırakmaktadır.

İşsizliğin olumsuz psikolojik etkilerinin yanı sıra iş bulma durumunun da önemli bir kaygı düzeyine sahip olduğu bilinmektedir. Özellikle çalışma yaşamının bir önceki basamağı olan üniversite öğreniminde başlayan bu kaygı, üniversiteden mezun olana kadar sürmektedir. Üniversite yaşamı, bireylerin hayatlarının en güzel yılları olarak nitelendirilse de kaygılarının da yüksek olduğu bir dönem olarak ifade edilmektedir. İş bulamama kaygısının oluşmasının sebebi çevresinden, ailesinden, arkadaşlarından alacağı eleştiriler olarak sıralanabilir (Akgün vd, 2007). Bunun yanı sıra Covid-19 pandemi sürecini yaşayan üniversite öğrencileri, eğitimden gıdaya, tekstilden otomotive kadar birçok sektörde işten çıkarmaların yaşandığını gördükçe kendilerinin iş bulma konusunda sorun yaşayabileceklerini daha çok düşünür olmuşlardır.

İş bulma kaygısını birçok unsurun tetiklediği gibi Türkiye'deki kamu kuruluşlarına yapılan atamaların sayısının az olması, özel sektörde işe alımlarda tecrübe şartlarının aranması gibi durumlar kaygının artmasına sebep olmaktadır. Ayrıca öğrencilerin okudukları bölümde mezun sayılarının artması, Kamu Personeli Seçme Sınavının öğrencilerin önünde bir engel olması, bireylerin yeteneklerine göre değil herkesin yapması gereken sınavlara göre sıralamaya konulması kaygıyı artırmaktadır. Kaygının artması üniversite öğrencilerinde mezun olduktan sonra umutsuzluğa, depresyona ve birçok negatif duyguya sebep olmaktadır (Cabı ve Yalçınalp, 2013).

2. YÖNTEM

Bu araştırmada katılımcıların iş kaygısı ile ilgili düşüncelerini belirlemek amacıyla olgu ve davranışların nasıl gerçekleştiğine odaklanan nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan fenomenolojik (olgu) deseni tercih edilmiştir. Araştırmada veri toplama amacıyla veri toplanacak kişilerin belirlenmesinde kolay ulaşılabilir durum örneklemesi yolu tercih edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2018)'in ifade ettiğine göre özellikle nitel araştırmalarda var olan durum ile ilgili bilgi vermeyi hedefleyen örnekleme yöntemleri kullanılması gerekmektedir.

Araştırmada Yozgat Bozok Üniversitesinde 2021-2022 eğitim-öğretim yılında öğrenim görmekte olan ön lisans ve lisans öğrencileriyle yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler öncesinde iş kaygısı kavramına ait alan yazın incelemesinin ardından çalışma grubuna yöneltilebilecek sorular oluşturulmuş ve araştırmacı tarafından 3 lisans öğrencisi ile yaklaşık 1 saat süren pilot görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerde öğrencilere iş kaygısının ne anlama geldiği, kamu veya özel sektör kuruluşlarında istihdam imkânı, öğrenim sürecindeki uygulamalar ve bunlara benzer sorular yöneltilerek konuya ilişkin verebilecekleri tepkiler üzerinde durulmuştur. İlgili pilot görüşmelerin sonucunda elde edilen ifade kalıplarının içerik açısından değerlendirilmesi için alanında uzman 2 öğretim üyesine danışılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formu üzerinde son düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Son olarak yapılacak örneklem grubu üzerinde uygulamaya geçilmiştir.

Veri toplama aracı olarak çalışma grubunda bulunan öğrencilerle yüz yüze derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiş olup, mülakatlar esnasında görüşme formunda yer alan soruların mümkün olduğunca açık ve anlaşılır bir şekilde ifade edilmesine özen gösterilmiştir. Ayrıca katılımcılar kesinlikle yönlendirilmemiştir. Her bir görüşme ortalama 40 dakika sürmüş olup elde edilen verilerin araştırma kapsamı dışında kullanılmayacağına dair bilgilendirilmiş gönüllü formu katılımcılarla paylaşılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 20 olup, ön lisans ve lisans düzeyinde eğitim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin sosyo-demografik özellikler aşağıda ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

No	Cinsiyet	Yaş	Öğrenim Düzeyi	Sınıf Düzeyi	Bölüm	Kod
1	Erkek	22	Lisans	4. Sınıf	İnşaat Mühendisliği	K1
2	Erkek	22	Lisans	2. Sınıf	İlahiyat Fakültesi	K2
3	Kadın	19	Lisans	1. Sınıf	Hukuk Fakültesi	K3
4	Kadın	18	Lisans	Hazırlık	İlahiyat Fakültesi	K4
5	Erkek	19	Lisans	2. Sınıf	Elektrik-Elektronik Mühendisliği	K5
6	Erkek	24	Lisans	4. Sınıf	İstatistik	K6
7	Erkek	22	Lisans	4. Sınıf	Coğrafya Öğretmenliği	K7
8	Kadın	20	Lisans	1. Sınıf	Bilgisayar Mühendisliği	K8
9	Kadın	23	Lisans	4. Sınıf	Hemşirelik	K9
10	Erkek	21	Lisans	2. Sınıf	Psikoloji	K10
11	Kadın	21	Ön Lisans	2. Sınıf	Yaşlı Bakımı	K11
12	Kadın	19	Ön Lisans	1. Sınıf	Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik	K12
13	Erkek	22	Ön Lisans	2. Sınıf	Tıbbi Tanıtım ve Pazarlama	K13
14	Kadın	22	Ön Lisans	2. Sınıf	Tıbbi Tanıtım ve Pazarlama	K14
15	Kadın	19	Ön Lisans	1. Sınıf	Yaşlı Bakımı	K15
16	Erkek	24	Ön Lisans	2. Sınıf	İlk ve Acil Yardım	K16
17	Kadın	21	Ön Lisans	2. Sınıf	Çocuk Gelişimi	K17
18	Kadın	20	Ön Lisans	2. Sınıf	Çocuk Gelişimi	K18
19	Kadın	23	Ön Lisans	2. Sınıf	İlk ve Acil Yardım	K19
20	Erkek	21	Ön Lisans	2. Sınıf	Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik	K20

Tablo 1'de görüldüğü üzere araştırmaya 10 lisans 10 ön lisans öğrencisi olmak üzere toplamda 20 öğrencinin katılım sağladığı görülmektedir. Veri toplama sürecinde öğrencilerin ders yoğunlukları, ders dışındaki sosyal yaşantıları göz önünde bulundurulmuş ve görüşmeye en uygun zamanları tercih edilmiştir. Araştırmacı tarafından verilerin tekrar etmeye başladığının saptanması ve 20 katılımcı ile doygunluğa ulaşıldığının görülmesiyle birlikte 20.

katılımcıdan sonra veri toplama süreci sonlandırılmıştır. Her bir üniversite öğrencisinin eğitim alma amacının ilk olarak sorulduğu araştırmada "iş bulma" cevabını vermesi sebebiyle konuya hâkim oldukları düşünülmüş ve ekstradan bir bilgi sunulmamıştır.

Görüşmelerin tamamlanmasıyla birlikte öğrencilerden elde edilen kayıtların analize uygun hale getirilmesi işlemine başlanmıştır. Veri analiz sürecinde katılımcılardan elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle ifade kalıplarına dönüştürülmüş olup, dönüştürülen ifadelerin belirli temalar altında toplanmasını sağlayacak alt temalar belirlenmiştir. Yıldırım ve Şimşek'in (2018) ifade ettiğine göre içerik analizi verilerin kodlanması, kodlanan verilere ait temaların bulunması, kodları ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması, yorumlanması gibi süreçler veri analizi sürecinin zeminin oluşturmaktadır.

2.1. Verilerin Analizi

Öğrencilerle yapılan iş kaygısı konusundaki derinlemesine görüşmeler içeril analizi ile değerlendirilmiştir. Bu amaçla öncelikle öğrencilerle yapılan görüşme kayıtları deşifre edilmiş ve metne dönüştürülmüş, ardından elde edilen verilerdeki benzer ifade kalıpları bir araya getirilerek gruplandırılmış ve temalara dönüştürülmüştür. Aşağıda katılımcılara yöneltilen sorular yer almaktadır.

1) Okuduğunuz bölümden mezun olanların artması ve istedikleri işlerde çalışamamaları sizde bir kaygı oluşturmakta mıdır?

2) Kamu kurumlarına yapılan atama sayılarının az olması sizde ne gibi bir düşünce uyandırmaktadır?

3) Ülkemizdeki işsizlik oranlarını göz önünde bulundurduğunuzda bu durum hakkında gelecek konusunda neler söyleyebilirsiniz?

4) Mezun olduktan sonra iş bulamama kaygısı sizin psikolojinizi nasıl etkilemektedir? Çevre baskısı, aile baskısı gibi unsurları düşünür müsünüz?

5) Özellikle özel sektör kuruluşlarında tecrübe şartlarının aranması, sizin iş bulma konusundaki kaygınızı nasıl etkilemektedir?

6) Kamu kuruluşlarının sadece KPSS puanı ile çalışan istihdam etmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

7) Demografik unsurlar sebebiyle iş kaygınız olduğunu düşünüyor musunuz? Örneğin dininiz, cinsiyetiniz, memleketiniz, gibi unsurlar bunda etkili midir? Veya başka biz özelliğiniz?

8) Okuduğunuz bölümde staj imkânı olması ya da olmaması iş bulma durumunuzu nasıl etkilemektedir?

9) Derslerinizin teorik veya pratik olarak sizlere aktarılması iş bulma kaygınızı ne yönde etkilemektedir?

3. BULGULAR

Araştırmanın bu kısmında öğrencilerin iş kaygısı konusunda mezuniyet, atama sayıları, işsizlik oranları, kamu veya özel sektör kuruluşları istihdamı, referans, demografik unsurlar ve öğrenim süreci ile ilgili birçok bulgu elde edilmiş ve bu bölümde sunulmuştur.

3.1. Öğrencilerin İş Kaygısı Konusunda Mezuniyet Durumlarına İlişkin Bulgular

Katılımcılara *"Okuduğunuz bölümden mezun olanların artması ve istedikleri işlerde çalışamamaları sizde bir kaygı oluşturmakta mıdır?"* sorusu yöneltilmiş olup, bazı

katılımcıların verdikleri cevaplar aşağıya çıkarılmıştır. Cevaplar kaygı yoğunluğu, stres, akıllı bilinç şeklinde kategorilere ayrılmıştır.

Okuduğum bölüm aslında medeniyet inşa eder ve bende bu medeniyeti en iyi şekilde tasarlayıp inşa etmek isteyen biriyim. Böyle bir kaygı ister istemez oluşuyor fakat neler yapmam gerektiğinin bilincindeyim ve kendimi en iyi şekilde yetiştiriyorum. Çeşitli programlar ve yabancı dil öğrenimi kendi alanımda çok önemlidir (K1).

Öncelikle mezun sayısının artması, iş olanağın azalması ben de fazlaca stres oluşturmaktadır. Çünkü bu bölümü bitirince bizlerin yaşı ilerliyor para kazanmamız gerekiyor. Zaten ailemizin eline bakıyoruz maddi açıdan bu yüzden okulu bitirince para kazanmamız gerekecek ve bu parayı kendi okuduğum bölümden kazanmak istiyorum. Ben bu alanda kendimi geliştiriyorum bunca emeğin boşa gitme korkusu fazlaca kaygı ve stres oluşturmaktadır (K2).

Evet bir kaygı oluşturuyor. Çünkü mezun sayısı çok oldukça bizim de kendimizi gösterip iş bulma olanağımız azalıyor. Günümüz koşulları altında çoğu üniversite mezunu diplomalı işsiz olarak hayatlarına devam ediyor. Bu sebepten dolayı da mezun sayısının artması beni oldukça kaygılandırıyor.

Evet, bu beni kaygılandırıyor. Okuduğum bölümden mezun olanlar sayısı yıldan yıla artıyor ve iş imkânları da düşüyor bu yüzden meslektaşlarım hiç alanı olmayan işlerde çalışmak zorunda kalıyor bu beni fazlasıyla üzüyor ve geleceğim için kaygılandırıyor (K11).

Evet, bende büyük bir kaygı oluşturmaktadır. Çünkü şuanda üniversite kazanmak o kadar kolay oldu ki okumak isteyen herkes üniversite sınavına girip bir üniversiteye kayıt oluyor. Bu yüzden mezun sayısı her sene arttığı için okudukları bölüme atanamıyorlar ve diplomalı bir işsiz oluyorlar (K12).

Bölümümdeki öğrencilerin çok olması ve mezun olduktan sonra atanamamaları benim açımdan bir kaygı oluşturmamaktadır. Çünkü benim bölümümdeki birçok kişi bu bölümü polis ya da asker olmak için kullanmaktadır. Yani okuduğu bölümün mesleğini yapmak değil başka mesleklere yönelmek için okumaktadır (K13).

3.2. Öğrencilerin Kamu Kurumlarına Yapılan Atama Sayılarına İlişkin Bulgular

Katılımcılara *"Kamu kurumlarına yapılan atama sayılarının az olması sizde ne gibi bir düşünce uyandırmaktadır?"* sorusu yöneltilmiş olup, bazı katılımcıların verdikleri cevaplar aşağıya çıkarılmıştır. Cevaplar atama azlığı, atama zorluğu, adaletsizlik şeklinde kategorilere ayrılmıştır.

Atama sayılarının az olması insanların yaş sınırı olmadan devamlı halde çalışması ya da günümüz şartlarında düşünürsek torpille atanma ya da yüksek mertebedeki insanlar sayesinde atanma gibi konular atama bekleyen insanların önünü kapamaktadır, buda kaygı, endişe ve gelecek korkusu uyandırmaktadır bende (K10).

Atama sayıları az evet, ben bu durumu ekonomik sıkıntılara bağlıyorum. Emekli olması gerekenler emekli maaşının yetersizliği nedeniyle emekli olmuyorlar. Sözleşmeli hemşireler daha az maaşla çalıştırılabiliyor, her branş sadece kendi işini de yapmıyor. Hal böyle olunca mezun olanlar evlerinde oturup kendilerine yer açılmasını bekliyor (K9).

Son yıllarda gündemde olan ve kamu işçi-memur sayılarının azalmasına sebep olan özelleştirme politikaları ile beraber kamu için personel istihdamı konusundan çok büyük bir azalmaya konu olmaktadır. Devlet düzeni ve karlılık konuları bizim konumuzdan bağımsız olduğundan sadece matematiksel veriler olan işçi-memur sayılarından yorum yapabiliyoruz. Bu kapsamdan kamu personeli olmak çok uzak bir hayal gibi görünmekte olup kariyer planlamalarımızı çok yüksek oranda özel sektöre göre yapıyoruz (K6).

Kamu kurumlarında ve özel sektörde atamaları belli bir yaşın altına düşürülerek atama daha hızlı yapılabilir. Ayrıca Üniversite kontenjanları da ona göre istihdam edilebilir (K18).

Kamu kurumlarında atama azalırsa işsizlik oranı artacak. Aldığımız eğitimin önemi kalmayacak. Çevre ve aile baskısı artacak. Kendime olan güvenim azalacak. Gelecek kaygısı oluşacak. İstediğim işte çalışamayıp istemediğim sektörde çalışmak zorunda kalacağım. Ruhsal ve psikolojik olarak etkileneceğim (K15).

3.3. Öğrencilerin Ülkedeki İşsizlik Oranları Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Katılımcılara *"Ülkemizdeki işsizlik oranlarını göz önünde bulundurduğunuzda bu durum hakkında gelecek konusunda neler söyleyebilirsiniz?"* sorusu yöneltilmiş olup, bazı

katılımcıların verdikleri cevaplar aşağıya çıkarılmıştır. Cevaplar işsizlik oranının fazlalığı, üniversite sayısının fazlalığı, iş imkânlarının azlığı olarak kategorilere ayrılmıştır.

Ülke genelinde işsizlik oranları her ne kadar yüksek olsa da 2 yıllık dahi olsa üniversite mezunu olacağım için kendime çalışacak başka bir iş bulabileceğimi düşünüyorum (K13).

Çok fazla üniversite açıldığı için ve ÖSYM barajı kalktığı için üniversite öğrencisi fazla oluyor. Buna bağlı olarak üniversite mezun sayısı da artıyor. Bu da bende büyük bir işsizlik kaygısı oluşturuyor (K12).

Ülkemizde işsizlik oranı yüksek olunca bence akla ilk gelen ekonomik sorun olur. Ekonomik sorunlar arttıkça kişinin kurduğu planlar gerçekleşmeyecek. Kişi istemediği bir hayatı yaşamak zorunda kalacaktır. İşsizlik oranının artması geçim kaygısını başlatır. Daha sonra atanamama kaygısı öğrencilerin eğitim isteğini azaltır diye düşünüyorum (K15).

İşsizlik oranlarının yüksek olmasındaki etmenlerden biri olarak göç ve tarımdan kopup büyük şehirlerdeki arayışlar olarak görmekteyim. Tarım ve çiftçi desteklenmesinin tersine göçe etki yaparak bir nebze oranları düşürmesini beklemekteyim. Bu ve buna benzer yaptırım ve projelerin gerçekleşmemesi kısa vade de oranları düşürmeyeceğini öngördüğümden dolayı yakın gelecekte iş ve bilhassa kaliteli iş sıkıntısının devam edeceğini düşündürmektedir. Ayrıca bu oranların iş kalitesini kesinlikle düşürdüğünü ve bunların yaşam kalitesini düşürmesi iş arayışlarımızda önemli bir yer tutmakta ve dolaylı olarak hayat kalitemizi düşürmektedir (K6).

İşsizlik oranının yüksek olmasını üretimle alakalı işverenlerin aşırı seçici olması olduğunu düşünüyorum eğer bu durum düzeltilmezse ilerde işsizlik oranlarının daha fazla olması kaçınılmazdır, durum şöyle ki gelecek konusunda işsiz kalmak beni endişeye ve korkuya sürüklüyor (K10).

İşsizlik oranları yüksek evet bu çok acı. Ülkemiz birçok yönden çok zengin hammadde var ama işleyecek gücümüz yok. İnsan var ama sermaye yok, mezun var yetenek var ama uygulayabilecekleri bir saha yok. Bu durumun düzelebileceğine dair bir sinyal de yok şuan. Yani ileriye yönelik düşünce ve hayaller belli bir yaştan sonra bitiyor açıkçası, önüne ne gelirse ne en çok karlı ve mantıklıysa onu yapmaya çalışıyorum. Aslında bu da biraz ya tutarsa hesabı diyebilirim (K9).

3.4. Öğrencilerin Mezuniyet Sonrası İş Kaygısının Psikolojik Etkilerine İlişkin Bulgular

Katılımcılara *"Mezun olduktan sonra iş bulamama kaygısı sizin psikolojinizi nasıl etkilemektedir? Çevre baskısı, aile baskısı gibi unsurları düşünür müsünüz?"* sorusu yöneltilmiş olup, bazı katılımcıların verdikleri cevaplar aşağıya çıkarılmıştır. Cevaplar psikolojik çöküntü, kaygı bozukluğu, endişe olarak kategorilere ayrılmıştır.

Ekonomik şartlarda göz önünde bulundurulursa mezun olduğumuz dönemde Covid-19 ile çevrimiçi olsa da kendi temizlik ve özel ihtiyaçlar ile birlikte belirli bir yaşam maliyeti olmakta. Bunları belirli bir yaşa gelmiş insanlar olarak ailede tahsis etmeye çalışmak kişilerde "o da okumuş işsiz kervanına katıldı" gibi yorumları da beraberinde getiriyor. Bunlar yaşamamamız gereken baskılar olsa bile ek olarak öğrenim kredisi kullanan öğrencilerde ayrıca bir baskı oluşturmakta ve stres yükü ile doldurmakta. Ayrıca bu saydıklarımızdan biran önce kurtulmak için iş seçememe durumu ortaya çıkıyor ve yapamayacağı işlere girerek kişilerde çok fazla iş değiştirmelere sebep oluyor (K6).

Üniversiteye yeni başlamış olmamıza rağmen daha şimdiden gelecekten kaygı duyuyoruz ve birçoğumuz işsiz kalacağımızı düşünüyoruz. Bu da yolun başında olduğumuz halde bizi çok kötü etkiliyor ve sürekli düşünmek zorunda bırakıyor. Çevre ve aile baskısı gibi unsurları tabi ki de düşünmek zorundayız. Çevre çok etkili olmasa da ailemizi gururlandırmayı ve onların mutlu olmasını isteriz bu yüzden de aile unsurunu düşünürüz ve onların üzerimizdeki etkisi büyük olur (K4).

Tabi ki iş bulamazsam üzülürüm, ama bu yıl olmazsa bir dahaki yıl olmazsa sonraki yıl atanacağımı da bilirim. Okuduğum bölümle alakalı da olabilir ama biraz çabayla iş bulabileceğimi düşünüyorum. Soruyu belki lisede sorsaydınız daha anksiyete yaşamış bir şekilde cevap veriyor olurdum. Çünkü ben iş bulamama kaygısını daha lisedeyken yaşadığım için üniversiteden mezun olduktan sonra rahatça iş bulabileyim diye bu bölümü seçtim. Ailemin de beni zorlayacağını düşünmüyorum destekleyeceklerine eminim. Ama illaki benden bir beklentileri olacak ve bunu karşılayamamak beni üzer (K9).

Öncellikle gelecek kaygısı tüm gençlerin üzerinde baskın bir rol oynamaktadır herkes bir işi mesleği olsun tutunacak bir dalı olsun tabi ki ister. Çevre baskısı ve aile baskısı dışında herkes verilen emeğin bir karşılığı olsun tüm bu çabaların bir güzel sonuca varmasını ister ailesine olan bu emeğin karşılığını göstermek ister (K20).

Mezun olduktan sonra iş bulamazsam psikolojimi ciddi derecede olumsuz etkiler. Kaygılarım artar. Kararsız ve çaresiz hissederim. Özellikle aile ve çevre baskısı beni etkiler. Çünkü onların gözünde başarısız görünürüm ve eleştirirler. Onların ön yargıları oluşur. Buda benim kendime olan özgüvenimi sarsar. Psikolojik olarak eğitimden soğurum (K15).

Ailemden ve çevremden oldukça fazla baskı var ileride iş bulabilecek misin?. atanabilecek misin? Gibi birçok soru var ve bu sorular tabii ki beni psikolojik yönden fazlasıyla etkiliyor ve üzüyor. Daha mezun olamadan böyle sorunların olması çok üzücü (K11).

3.5. Öğrencilerin Mezuniyet Sonrası Özel Sektör Kuruluşlarında Tecrübe İstenmesi Durumuna İlişkin Bulgular

Katılımcılara *"Özellikle özel sektör kuruluşlarında tecrübe şartlarının aranması, sizin iş bulma konusundaki kaygınızı nasıl etkilemektedir?"* sorusu yöneltilmiş olup, bazı katılımcıların verdikleri cevaplar aşağıya çıkarılmıştır. Cevaplar olumsuz etkilenme, tecrübe şartının gereksizliği olarak kategorilere ayrılmıştır.

Özel sektör aslında tecrübeyi aslında üniversitelerimizin yeteneksiz mezunlar çıkarmasından dolayı istiyor çünkü sadece teorik bilgi hiçbir işe yaramaz asıl önemli olan pratiktir ve bunu da sahada öğrenebiliriz (K1).

Benim için oldukça zor bir süreç olurdu. Çünkü mezun olan herkes tecrübeli bir çalışan olana kadar baya bir zaman gerekiyor. Ve de her kurum ve özel sektör tecrübeli çalışan ister ama öyle de olunca tecrübesiz kişiler nasıl tecrübe kazanacak. Bu konu beni düşündürüyor. Bu konuda da ben sektörün işe alma kriterlerinden diğerlerini (dil, diksiyon vb.) kazanmaya çalışırdım (K3).

Tabii ki bazı sektörlerde bu şartlar özellikle istenmektedir ancak kendini ispatlamış ve belirli başarılar sağlamış insanların bu konularda sıkıntı çekmeyeceğini düşünmekteyim. Ama tabii ki bu şartların istenmesi genç ve deneyimsiz insanlar için bir eksi olarak görülebilir (K7).

Olumsuz yönde etkiliyor. Çünkü üniversite de en azından benim bulunduğum üniversitede uygulamalı olan dersleri uygulamalı bir şekilde yapmadığımız için sadece teorik olarak öğrenmiş oluyoruz. Ve bu bize bir tecrübe katmıyor. Bu yüzden özel sektörde aranan tecrübeli eleman açığı kapatılamıyor (K12).

Bence sadece saçmalık herkes tecrübeli eleman isterse insanlar bu tecrübeyi nerde kazanacak? Yeni mezun olmuş bir kişinin tecrübesi okul hayatı olarak düşünülmeli. Çünkü bu kişi gayret etmiş çalışmış derslerinde başarılı olarak mezun olmuş. Bundan daha iyi tecrübe olabilir mi? (K14).

Mesleğimi lisede de eğitim gördüğüm ve stajımı yaptığım için tecrübe kaygım yok. Aranan şartlarını taşıdığımı düşünüyorum (K17).

3.6. Kamu Kuruluşlarının Genelde KPSS Puanı İle Çalışan İstihdam Etmesine İlişkin Bulgular

Katılımcılara *"Kamu kuruluşlarının sadece KPSS puanı ile çalışan istihdam etmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?"* sorusu yöneltilmiş olup, bazı katılımcıların verdikleri cevaplar aşağıya çıkarılmıştır. Cevaplar kişi seçimi, referans, ek sınavlar olarak kategorilere ayrılmıştır.

Bu konuda Devlete katılıyorum ama KPSS puanın aşılamayacak derecede yüksek olmasına karşıyım. Bu yüzden özel sektöre tanıdık vasıtasıyla girilmesi daha doğal karşılanıyor (K18).

Devletin KPSS puanı ile çalışan istihdam etmesi elbette ki çalışanların belirlenmesi için güzel bir yoldur açıkçası. Çok çalışan da puanları yapabilir düşüncesini savunuyorum. İnsan için ancak çalıştığı kadar vardır. Rızık Allah verir ama oturulan yerde değil arayıp çalışarak rızkımız bize gelir. KPSS puanının yanı sıra bir de referans diye tabir edilen bir durum var. Çevremizde görüyoruz fakat özel sektörde bu daha belirgin olarak görülüyor (K17).

Devletin sadece KPSS puanı ile çalışan alması bence yetersiz. Bazı işler KPSS şartı olamadan da alınabilir. Sadece KPSS sınavı ile değil ekstra sınavlar da eklenebilir. Bu sayede işsizlik oranı azalabilme durumu vardır. Mesela üniversitelerde bazı bölümlere alanında uzman kişiler puansız bir şekilde alınıyor (K15).

Aslında bir referansı olduğu için fazla becerisi olmayıp sadece diploması olan kişilerin işe alınmasına karşıyım çünkü üniversite hayatı boyunca kendisini geliştiren bu işte başarılı olabilecek kişiler işi daha çok hak eden kişilerdir ülkemizi gerçekten başarılı kişiler geliştirebilir (K8).

KPSS ile herkes atanmak ister devlet dairesinde ama çok zor ve bence biraz daha esnemesi lazım ki herkes iş sahibi olabilsin. Ayrıca herkes devlette çalışacak diye de bir durum yok. O yüzden kişinin kendisini her alana hazır hale getirmesi lazım diye düşünüyorum (K2).

KPSS ye göre alımın olmasını gerçekten çok haksız buluyorum yani cidden çalışan ama sınavda bir talihsizlik yaşayan bir sürü insan var bunu kimse düşünmüyor. Kendini gerçek anlamda yetiştiren ama KPSS puanı yeterli olmadığı için işsiz kalan milyonlarca insan var ya da puanı yetip referans bulamadığı için atanamayan. İnsanları sınava göre değil de kendi yeteneklerine ya da bilgisine göre alım yapsalar eminim daha yararlı olacak. Maalesef böyle olmadığı için herkes çok zor zamanlardan geçiyor (K4).

3.7. Demografik Unsurlar Sebebiyle İş Kaygısı Yaşama Durumlarına İlişkin Bulgular

Katılımcılara *"Demografik unsurlar sebebiyle iş kaygınız olduğunu düşünüyor musunuz? Örneğin dininiz, cinsiyetiniz, memleketiniz, gibi unsurlar bunda etkili midir? Veya başka biz özelliğiniz?"* sorusu yöneltilmiş olup, bazı katılımcıların verdikleri cevaplar aşağıya çıkarılmıştır. Cevaplar eğitim düzeyi, cinsiyet, çalışan profili olarak kategorilere ayrılmıştır.

Tabi ki iş kaygım var. Cinsiyetim etkili çünkü daha kadınlara kıyasla erkekler ön planda ve erkekler tercih ediliyor (K2).

Demografik olarak henüz genç olduğum için herhangi bir sıkıntı olacağını düşünmüyorum. Ayrıca diğer nedenlerden dolayı daha önce sıkıntı yaşayan bir insanla karşılaşmadığımdan dolayı henüz bu unsurlar beni etkilememektedir. Ancak zaman içinde kendim veya bulunduğum bir ortamda böyle bir şey ile karşılaşırsam beni tabiki olumsuz etkiler (K7).

Ülkemizde sesli olarak söylenmese de bu unsurlar çok ön plandadır. Kimi kesim haklı yanları olduğunu savunur kimi ise tam tersini. Örnek olarak dindar bir firma ateist ya da deist bir personeli iş alım sırasında kesinlikle farklı bir kategoriye koyacaktır veya bazı işleri kadınlar bazı işleri de erkekler yapamaz tarzında kesin hükümler iş bulmayı etkileyecektir. Ek bir örnek mezun olduğunuz üniversite, başvuru yaptığınız İK' da sizin üniversiteden bir personelin sizi mülakata sokmakta ya da başvuru değerlendirmenizde etkisi olacaktır. Bazı iş arama sitelerinde; bu firmada sizin üniversitenizden şu kadar personel çalışmaktadır diye bilgiler vardır. İş başvurusunda bulunurken farklı bir üniversite mezunu olarak sizi tedirgin etmesi işten bile değildir (K6).

Evet etkiliyor. Mesela kişinin bulunduğu coğrafi konum olumlu veya olumsuz yönde etkiliyor. Doğu Anadolu'da yaşayan kız çocukları o yörenin düşüncesine göre okutulmuyor. Fakat daha batıya gidildiğinde gelişmişlik seviyesi ve düşünce farklılığı arttığı için öğrenmeye ve öğretmeye önem veriyorlar (K12).

Küçük bir memlekette yaşadığım için çalışacağım alan konusunda sıkıntılı olduğumu düşünüyorum ve bayan olmam ülkemizde iş bulmam konusunda sıkıntı yaratıyor bu konular beni üzüyor (K11).

Özel sektör olarak din cinsiyet memleket düşünce gibi unsurlar önem arz etmektedir bundan sebebiyet işimizde gereğinden daha iyi olarak istenilen eleman profili oluşturmak zorundayız (K19).

3.8. Eğitim Alınan Bölümde/Programda Staj İmkânın Olup Olmamasının İş Bulma Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular

Katılımcılara *"Okuduğunuz bölümde staj imkânı olması ya da olmaması iş bulma durumunuzu nasıl etkilemektedir?"* sorusu yöneltilmiş olup, bazı katılımcıların verdikleri cevaplar aşağıya çıkarılmıştır. Cevaplar staj imkânı olumlu görülmesi, staj imkânlarının artırılması olarak kategorilere ayrılmıştır.

Staj imkânının olmasının iş bulma imkânını daha da arttırdığını düşünüyorum çünkü staj sırasında kendimizi geliştirip çalıştığımız sektöre kendimizi kanıtlayabilirsek mezuniyetten sonra staj yaptığımız şirket tarafından işe alınabiliriz (K8).

Staj olması benim bir iş deneyimi kazanmamı ve al becerisi kazanmamı sağlayacağı için ve bundan dolayısıyla bende bir kaygı oluşturmamakta. (K5).

Bölümümdeki staj imkânı diğer bölümlerde olduğu gibi oldukça sıkıntılıdır. Tamam, her yerde staj yapılabilir fakat gelecekte bizim için bir kolaylık sağlamaz. Ama iyi ve donanımlı bir yerde staj yapmak bizim açımızdan oldukça iyi bir durum. Gelecekte az da olsa bir ihtimal iş ararken ve de yaparken işimize yarayacaktır (K3).

Staj imkânı gerek iş yürütülme şekli gerek iş yerindeki donanımlı çalışanların tecrübe ve eğitimlerinden faydalanmak bizim için gereğinden çok daha fazla önem arz etmektedir (K19).

Staj imkanımın olması benim için büyük avantaj. Çünkü çalışacağım yeri daha önce görmek ya da çalışma düzenini bilmek bana birçok şey öğretir. Staj yapmak bana ilerde yaşayacağım zorlukları önceden gösterir ve oraya nasıl ayak uydurabileceğimi öğretir. Bu yüzden kesinlikle stajın faydasını göreceğime inanıyorum (K18).

Staj olması ve olmaması staj imkânı sırasında deneyim kazanacağımız için işverenlerin de deneyimli çalışan istediği için stajdaki deneyimlerimizin bize fayda sağlayacağını için iş bulma imkânımızı daha da arttırmaktadır. Staj imkanı olursa deneyimimiz artar işi daha çok severiz. Okuldaki derslerden daha az sıkılırız. Eğitime daha heyecanlı ve sıcak bakarız (K15).

3.9. Eğitim Alınan Bölümde/Programda derslerin teorik veya uygulamalı olarak aktarılmasının İş Bulma Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular

Katılımcılara *"Derslerinizin teorik veya pratik olarak sizlere aktarılması iş bulma kaygınızı ne yönde etkilemektedir?"* sorusu yöneltilmiş olup, bazı katılımcıların verdikleri cevaplar aşağıya çıkarılmıştır. Cevaplar derslerin uygulamalı olması, iş hayatına yönelik derslerin artırılması olarak kategorilere ayrılmıştır.

Bu durum bizim iş bulma olanağımız oldukça yavaşlatıyor. Çünkü üniversite dönemi boyunca teorik bilgi yüklemesi yapılıyor ve sadece teoride o bilgiyi ve işi biliyoruz. İş pratiğe geldiğinde ise öylece kalıyoruz. Ve deneyimli birer mezun olmak yerine deneyimsiz birer iş arayan oluyoruz (K3).

Teori ne kadar bilinse de teoriyi uygulamaya geçirmek, kendini anlatabilmek, sunum yapabilmek ve hitabet gibi özellikler iş yerlerinde bizi bekleyen önemli konulardır. Bir lisans öğrencisi olarak raporlama ve analiz, tabloları aktarmak ve sunabilmek ise bizleri daha ön planda tutacak özelliklerdir. Ancak bu eğitimler daha çok özel üniversite dışı kurumlarda edinilmektedir. Kesinlikle pratik üniversite içerisinde daha çok verilmeli ya da daha çok staj yapılmalıdır (K6).

Ben pratik dersten yanayım. Dersleri uygulama gerektirmeden direkt teorik olarak verilmesi bilgilerin kalıcılığını azaltır. Uygulamayla anlatılan dersler akılda daha kalıcı olur. Ayrıca üniversitelerin sektöre uygun dersler vermesi hem öğrencinin hem sektörün yararına olacaktır. Örneğin ilkokuldan bu yana İngilizce dersi görüyoruz fakat İngilizce bir kavram görsek veya konuş deseler ağzımızı açamayız. Dil puanı almak için bile kurslara gitmek zorundayız. Gerisini siz düşünün (K4).

Derslerimizin teorik olmasından dolayı daha az tecrübe edinmiş oluruz. Bir deneyimimiz olmaz. Bana göre pratik olması işi daha kolay kavramamızı sağlar. Uygulama yaparak elimizin alışması sağlar. İşi daha çok sevmeye başlarız daha eğlenceli hale gelir. İş bulma konusuna değinecek olursak sadece teorik olarak eğitim alırsak iş bulma kaygımız artar. Endişeleniriz yapabilecek miyiz diye düşüncelere kapılırız (K15).

Bence derslerin teorik olarak azaltılması gerekiyor. Çünkü uygulama olarak her zaman sözlü anlatımdan daha çok bilgi öğretir. Ben daha çok pratik uygulamadan anlıyorum (K18).

Teorik olması bence çok saçma dersleri uygulamalı bir şekilde almalıyız ki tecrübeli bir şekilde mezun olalım. Biz sadece teorik bir şekilde eğitim aldığımız için tecrübe kazanamıyoruz. Bu da beni iş bulma konusunda çok korkutuyor (K12).

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bireylerin sosyal bir varlık olması, insanlığın var oluşunda bu yana bir arayış içerisinde olması zaman içerisinde çeşitli şekillerde değişerek güncellenmiştir. Bireylerin gelişen ve değişen dünyada insanî ihtiyaçlarını karşılaması için maddi unsurlara sahip olması gerekmektedir. Buna ulaşmanın bir yolunu ise belirli eğitim-öğretim programlarından mezun olma ile karşılayacağıdır. Bireylerin sadece maddi ihtiyaçları değil aynı zamanda toplumda bir karşılık gören saygınlık kazanması, refah içerisinde yaşaması, itibar kazanması gibi durumlar da önem arz etmektedir.

Bireylerin hayallerinde olan ve gerçekleştirilmeyi bekleyen isteklerine ulaşmanın bir yolu olarak görülen yükseköğrenim, çoğu birey tarafından bir istihdam olanağı olarak görülmektedir. Bireyler istihdam edildiklerinde, öğrenim gördükleri bölüm veya programlar ile ilgili işlerde çalıştıklarında maddi ihtiyaçlarının yanı sıra sosyal kimliklerine katkıda bulunacak ve konum açısından iyi bir yerde olacağını düşünmektedirler. Bununla birlikte sosyal varlık olan insanın çevresinden, ailesinden, arkadaşlarından, bulunduğu toplum ve

ülkeden ayrı düşünülemeyeceği bir zaman diliminde olunduğundan bireylerde çeşitli kaygılar ortaya çıkmaktadır.

Kaygı olarak görülen durumlardan birisi de iş bulamama kaygısıdır. Günümüzde insan sayısının artması, bununla birlikte öğrenim gördükten sonra iş bulmayı hedefleyen kişilerin fazla olması ve birçok sebepten dolayı kaygı ister istemez artmaktadır. Bireyin yaşadığı birçok kaygı olduğu gibi iş kaygısı bunların başında gelen kaygılardan biri olarak görülmektedir.

Bu araştırma üniversite öğrencilerinin mezun olduklarında onları bekleyen iş kaygıları üzerine odaklanmıştır. Nitel araştırma deseninde oluşturulan ve toplamda 20 üniversite öğrencisi ile derinlemesine görüşmeler yapılan bu araştırmada üniversite öğrencilerinde özellikle ülkedeki gelişmeler, Covid-19 pandemi süreci sonrasında değişen dünya düzeni gibi unsurların çeşitli kaygılar ortaya koyduğu belirlenmiştir. Bu araştırmaya katılan 10 lisans ve 10 ön lisans öğrencisinin iş kaygısı yaşadığı ortaya konulmuştur.

Genel olarak değerlendirildiğinde üniversite öğrencilerine yöneltilen sorulara bakıldığında okudukları bölümlerden mezun olan öğrenci sayısının artmasının kendilerinde bir kaygı oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin kaygıları sadece iş bulamamalarından değil okudukları bölüm ve programlarla ilgili iş bulamamaları olarak değerlendirilmektedir. Bir diğer yandan kamu kurumlarına yapılan atama sayılarının yetersiz olması, üniversite öğrencilerinin olumsuz olarak algıladıkları bir durum olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca Türkiye'deki işsizlik oranlarının fazla olduğunu düşünen katılımcılar, özellikle toplumda kamu veya özel sektörde kayırmacılığın olduğu konusunda görüş beyan etmişlerdir.

Bunların yanı sıra iş kaygısı yaşanması üniversite öğrencilerinin psikolojilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Özel sektör kuruluşlarında istihdam edilirken tecrübe şartının aranması üniversiteden yeni mezun olacak öğrencilerinde kaygının yükselmesine sebep olmaktadır. Ayrıca katılımcılar kamu kuruluşlarına girişte uygulanan KPSS sınavının yetersiz olduğunu, farklı sınavların sürece dâhil edilerek kişilerin becerilerine göre uygulanması gerektiğini ifade etmişlerdir. Demografik unsurlar göz önünde bulundurulduğunda araştırma katılan kadın katılımcıların cinsiyetleri sebebiyle iş yaşamında zorluk yaşayacağı düşüncesi hâkimdir. Üniversitede bazı bölüm ve programlarda staj imkânının olması iş kaygısını azaltmakta iken staj imkânının olmaması ise kaygıyı artırmaktadır. Katılımcıların, öğrenim gördükleri bölüm ve programlarda teorik derslerin azaltılarak uygulamalı derslerin sayısının artırılması noktasında hemfikir olduğu görülmektedir.

Bu araştırma üniversite öğrencilerinde iş bulma kaygısını derinlemesine incelemek amacıyla yapılmıştır. Literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında iş bulma kaygısıyla ilgili çalışmaların yapılmış olduğu fakat genellikle nicel araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Nitel araştırmaların da yapıldığı literatürde genellikle üniversiteden yeni mezun olmuş kişilerle yapılmış olduğu görülmektedir (Gökçe, 2022; Çivilidağ, 2019). Genel olarak literatür incelendiğinde işsizliğin genel olarak bireylerde bir kaygı oluşturduğu görülmektedir. Örneğin Deveci ve arkadaşlarının (2012) yapmış olduğu çalışmada işsizliğin bir kaygı oluşturduğu görülmüştür. Bir diğer yandan Şahin Kutlu ve arkadaşlarının (2019) yapmış olduğu çalışmada işsizliğin üniversite son sınıf öğrencilerinde bir kaygı oluşturduğu görülmüş ve bu kaygının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu araştırmada ise katılımcıların vermiş olduğu cevaplara göre kadın katılımcıların cinsiyetlerinin kadın olması sebebiyle iş kaygısını erkeklere göre daha fazla yaşadığı görülmüştür. Bunların dışında elde edilen birçok çalışmada (Çakmak ve Hevedanlı, 2015; Tekin Tayfun ve Korkmaz, 2016) işsizliğin genel olarak kaygı oluşturan bir olgu olduğu söylenebilir.

Kaygının yanı sıra sosyal yaşamda bireyler gereksinimlerini karşılamak ve çevresindekilerin beklentilerini yerine getirme kaygısı da gütmektedir. Aile baskısı, çevresel baskı, maddi

ihtiyaçları yerine getirememe, temel ihtiyaçlarını karşılayamama gibi durumlar bireyleri olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Özellikle üniversite düzeyindeki ve üniversite mezunu gençlerin psikolojik baskı altında oldukları, maddi gelirleri olmadığı için bankalardan kredilere başvurmaktadırlar. Bunun sonucunda kamu otoritesi ile çeşitli problemler yaşamaktalar, hatta sosyal güvenceleri noktasında kayıplar yaşamaktadırlar. Alan yazındaki birçok araştırma bu durumları destekler niteliktedir (Bender ve Theodossiou, 2015; Feldman, 2007; Strandh, 2000). Ayrıca şunu da söylemek gerekir ki; her ne kadar kadın katılımcılar erkek katılımcılara göre iş bulma kaygısını daha fazla yaşadıklarını belirtse de ve literatürde de bu sonucun desteklendiği görülse de Türkiye'de sosyal güvence noktasında erkekler 25 yaşından itibaren kendi sosyal güvencelerini sağlamak zorundadırlar. Fakat kadınların böyle bir zorunluluğu bulunmamakta ve ailesi üzerinden sosyal güvencelerden yararlanmaktadırlar.

Bu araştırma mevcut durumda üniversitede lisans ve ön lisans programlarında öğrenim görenlerin iş bulma kaygısını derinlemesine ölçmek amacıyla yapılmıştır. Bu araştırma 20 tane üniversite öğrencisinin katılımıyla ve araştırmacının oluşturmuş olduğu yarı yapılandırılmış görüşme formu ile sınırlıdır. Nitel araştırma deseninde oluşturulan ve gerçekleştirilen bu çalışmada genelleyici sonuçlara ulaşmak yerine var olan bir durumu veya olguyu derinlemesine ele almak, betimlemek, açıklamak ve incelemek amaçlanmıştır. Yapılan bu faaliyet nitel araştırmanın doğasını oluşturan bir durumdur. Bu çalışmanın yapılmasının en önemli noktası olarak Covid-19 pandemisinin getirdiği psikolojik ve sosyal unsurlardır. Covid-19 pandemi süreci uzun süren bir süreç olduğundan her ne kadar normalleşmeler olsa da eskiye dönmek çok zor olarak görünmektedir. Bu yüzden güncel dünya düzeninde bireylerin düşüncelerinin de değiştiğini görmek mümkündür. Gelecekte yapılacak araştırmalarda nitel araştırma yönteminin farklı desenlerinin kullanılarak iş bulma kaygısının çözümü noktasında politika yapıcıların bu konuya daha fazla eğilmesi önerilebilir. İş bulma kaygısına etkisi olduğu düşünülen çeşitli değişkenlerin araştırmalara dâhil edilmesi literatür adına değerli olacaktır. Farklı bakış açılarıyla ortaya konulacak çalışmaların iş bulma ve işsizlik sorunu noktasında kapsamlı çözümler ortaya koyacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Akkün, A., Gönen, S., Aydın, M. (2007). İlköğretim Fen ve Matematik Öğretmenliği Öğrencilerin Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* 6 (20), 283-299.

Bender K. A., Theodossiou I. (2015). A Reappraisal Of The Unemployment-Mortality Relationship: Transitory and Permanent Effects. *Journal of Public Health Policy,* 36, 81-94. doi: i0.i057/jph.

Budak, S. (2000). *Psikoloji Sözlüğü.* Ankara: Bilim ve Sanat Kitabevi.

Cabı, E., Yalçınalp, S., (2013) Öğretmen Adaylarına Yönelik Mesleki Kaygı Ölçeği (MKÖ): Geçerlik Güvenirlik Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 44, 85-96.

Çakmak, Ö., Hevedanlı, M. (2005). Eğitim ve Fen-Edebiyat Fakülteleri Biyoloji Bölümü Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* 4 (14), 115-127.

Çivilidağ, A. (2019). İşsizlik Sorununa Fenomenolojik Bir Yaklaşım: Üniversite Mezunu Genç İşsizlerin Görüşlerine Göre İşsizlik Sorunu. *Mediterranean Journal of Humanities,* 19 (2), 197-217.

Deveci S.E., Çalmaz, A., Açık, Y. (2012). Doğu Anadolu'da Yeni Açılan Bir Üniversitenin Öğrencilerinde Kaygı Düzeylerinin Sağlık, Sosyal ve Demografik Faktörler İle İlişkisi. *Dicle Tıp Dergisi,* 39 (2), 189-196.

Ehtiyar, R., Üngüren, E. (2008). Lise ve Üniversitede Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Demografik Değişkenlerinin Umutsuzluk ve Kaygı Düzeylerine Etkilerinin Araştırılması. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2), 34-51.

Feldman H. (2007). Economic Freedom and Unemployment Around the World. *Southern Economic Journal,* 74 (1), 158-176.

Gökçe, A. (2022). Üniversite Mezunu Gençlerde Uzun Süreli İşsizliğin Psikolojik Yansımaları: Nitel Bir Araştırma. *Emek Araştırma Dergisi (GEAD),* 13 (22), 265-288.

Horney, K. (1999). *Çağımızın Nevrotik Kişiliği,* (Çeviren: Selçuk Budak), Ankara: Öteki Matbaası, 4. Basım.

Kıcır, B., (2010). *Üniversite Son Sınıf Öğrencelerinde İşsizlik Kaygısı: Psikolojik Etmenler Açısından Bir inceleme.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Strandh M. (2000). Different Exit Routes From Unemployment and Their Impact on Mental Well-Being: The Role of the Economic Situation and the Predictability of the Life Course. *Work, Employment & Society,* 14 (3), 459-479.

Şahin Kutlu Ş., Çetinbakış, M., Kutlu, M. (2019). Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinde İşsizlik Kaygısı: Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *Ekev Akademi Dergisi,* 23(78), 511-522.

Tekin Tayfun, A. N., Korkmaz, A. (2016). Üniversite Öğrencilerinde İşsizlik Kaygısı: Süleyman Demirel Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 8 (17), 534-558.

Tektaş, N. (2014). Üniversite Mezunlarının Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 31 (1), 243-253.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Seçkin.

CONFLICT MANAGEMENT IN NATURAL RESOURCES: AN EXAMPLE OF TORTUGA

Meryem Bihter BİNGÜL BULUT
Assistant Prof., Kırıkkale Üniversitesi
ORCID NO: 0000-0003-4496-8198

Öner DEMİREL
Professor, Kırıkkale Üniversitesi
ORCID NO: 0000-0002-8102-5589

Tuba Gizem AYDOĞAN
Research Assist. Kırıkkale Üniversitesi
ORCID NO: 0000-0003-0717-4751

ABSTRACT

The connection between human and its surroundings is always complex. As human beings, we have different connections to access to the world by our daily actions such as ideological, symbolical, or physical connections. The causes of these complex relationships vary across the globe and differ depending upon their situations. There seems to be an agreement that "conflict" is an inevitable part of these connections. Conflict situations take on different forms and have multiple and varying impacts in different contexts. Conflict situations emerge when stakeholders have different or incompatible interests, values, power, perceptions, and goals. Furthermore, if they are not managed or not resolved, conflicts can be escalating. Therefore, it is significant that recognizing the conflict situations and going behind the disagreements by assessment and implementation. Collaborative process is one of the conflict management concepts. If it is applied efficiently, mutually acceptable results can be obtained. In this study, the nature of conflict and collaboration as a conflict management concept will be discussed by analyzing the example of Tortuga conflict simulation.

Keywords: conflict management, natural resources, collaboration, community, Tortuga

INTRODUCTION

Although several conflict definitions have been offered in the literature, they all focus on similar principles. One of the definitions as defined by Wilmot and Hocker (2001) is "Conflict is an expressed struggle between at least two interdependent parties who perceive incompatible goals, scarce resources, and interference from others in achieving their goals". This definition demonstrates that there are some key words of conflict such as struggle, interdependence, perception, and scarcity (Daniels & Walker, 2001). Daniels and Walker (2001) also present essential key elements of conflict situations: incompatibility, goals and aspirations, parties and roles, interdependence, and judgments (Figure 1). The first key element incompatibility means being unable to work in congenial combination and it may

occur in different situations. According to Wehr (1979), incompatibility may be characterized as fact-based, values-based, interest-based, jurisdiction-based, person-based, history-based, and culture-based disagreements. The type of conflict reflects parties' goals and aspirations. Furthermore, in the conflict situations, parties can be identified as primary, secondary and peripheral parties. Primary parties are major players in the conflict. They perceive that their goal and desires are incompatible with one another and interact directly with each other in pursuit of their objectives. Secondary parties have a vested interest in the conflict but for some reasons are not directly involved. Secondary parties are also potential coalition members. Peripheral parties have an awareness of the conflict but are not as likely to be directly affected by the outcome (Daniels & Walker, 2001). In terms of interdependency, all parties are connected each other due to their interests. Simultaneously, when they interact each other, they may directly or indirectly affect their decisions.

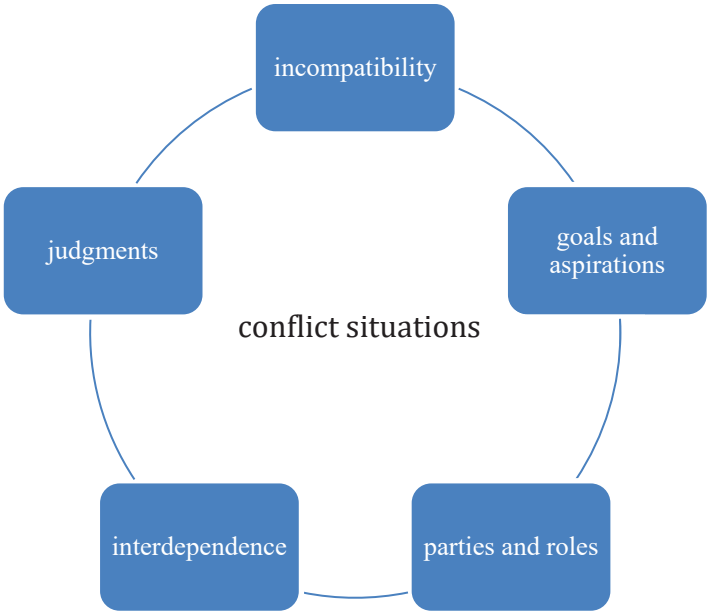

Figure 1. Key elements of conflict situations

Conflict situations take on different forms and have multiple and varying impacts in different contexts. In the example of Tortuga conflict situation, there was a conflict because a piece of land is wanted to control by different parties. It all begins when Ed Middleton's widow, owner of the 640-acre X-Bar ranch, dies and leaves the ranch to her children. The Middleton's kids are not willing to work in the X-Bar, and they declared to sell the ranch to the highest bidder. The importance of land in conflicts relates to people's ability to make a living or make a profit. Land scarcity or ambiguous property rights can contribute to problematic and violent conflicts (Bob & Bronkhorst, 2010). The X-Bar ranch has grazing rights to 15.000 acres in the adjacent San Cristobal National Forest and has different parties that are interested in this ranch. In this situation, it seems to be quite obvious that there is a need for management issue. According to Daniels and Walker (2001), conflict management is the generation and implementation of tangible improvements in a conflict situation. In other words, it is a making process for solutions. As we know, conflict management process includes complexity of multiple parties, multiple issues, cultural differences, different values and worldviews, scientific and traditional knowledge, and legal requirements. In order to carry through the whole process, management strategy has a crucial role. One of the conflict management strategies is collaboration. Gray (1989) defines "Collaboration involves a process of joint decision-making among key stakeholders of a problem domain about the future of that domain. Five features are critical to the process: (1) the stakeholders are

independent, (2) solutions emerge by dealing constructively with differences, (3) joint ownership of decisions is involved, (4) stakeholders assume collective responsibility for the future direction of the domain and (5) collaboration is an emergent property". Moreover, Daniels and Walker (2001) define key aspects of collaboration: "(1) It is less competitive and more accepting of additional parties in the process because they are viewed more as potential contributors than as potential competitors. (2) It is based on joint learning and fact-finding; information is not used in a competitively strategic manner. (3) It allows underlying value differences to be explored, and there is the potential for joint values to emerge. (4) It resembles principled negotiation, since the focus is on interests rather than positions. (5) It allocates the responsibility for implementation across as many participants in the process as the situation warrants. (6) Its conclusions are generated by participants through an interactive, iterative, and reflective process. (7) It is an ongoing process; the participants do not meet just once to discuss a difference and then disperse. (8) It has the potential to build individual and community capacity in such areas as conflict management, leadership, decision-making, and communication".

MATERIAL AND METHOD

Material of this study is the role play simulation 'Trouble in Tortuga' created by Kirk Emerson, Hal Movius and Robert Merideth, Udall Center for Studies in Public Policy, The University of Arizona, August 1999 and this simulation updated in 2021 by Kirk Emerson. This simulation provides an opportunity to explore the substantive issues and complex dynamics involved in rangeland conflict and problem solving.

With this knowledge in the Tortuga conflict situation, the planning board proposed collaborative process to deal with conflict and they held meetings between major stakeholders. The board hoped that the stakeholders could develop a mutually agreeable solution. Then, the stakeholders accepted to participate in two-day long meetings to be held a week apart. In the both two meetings, there were seven different parties: Toby Nunn (rancher), Gil Sinespina (rancher), Sydney Stone (developer), Pat Wright (district ranger), Corey Flintlock (activist), Brady Euclid (county planner), Joe Waterstone (commissioner). Besides, there were two facilitators who are Jan and Bo.

FINDINGS

For the simulation, all participants came to the meeting room and the facilitators opened the meeting by welcoming and they reminded all of the ground rules of the meeting. Also, they asked to the participants if they want to add something else to the rules. In total, nine ground rules were identified: (1) Every one has equal chance to speak, (2) What is said in the room is kept in the room, (3) Listen openly and actively, (4) With hold judgment until the other person's view is understood, (5) Respect for other people's opinions, (6) Use code word 'Christmas' when feeling threatened or attacked, (7) Allow people to finish thought before responding, (8) Focus on concerns, interests and the situation instead of the people, (9) Look for ways achieve mutual gains. After talking about ground rules, participants introduced themselves by explaining their major interests. As overview participants' interests: Sydney Stone, who is a developer, is eager to snap up the land to build 400 clustered homes. On the other hand, neighbor rancher Gil Sinespina, son of Elena Sinespina, wants to buy the X-Bar. He has already managed the X-Bar, but he does not have enough money to do. The other neighbor rancher Toby Nunn, owner of the Bar Nunn, would like to stay in ranching without

reducing his herd. Meanwhile, Pat Wright, the San Cristobal District Ranger for the U.S. Forest Service, just made administrative decision to reduce the grazing allotments on the area. He announced that ranchers' own grazing allotments on the public land are being reduced because of recent drought in the area. Also, Corey Flintlock, who is an activist with SAGE (Save the Arid Grassland Environment), wants to keep grazing out of the area to protect the grasslands and the habitat of the rare Gray Hawk. And county planner, Brady Euclid, worries about the impact of the proposed clustered development on the small community of Tortuga in terms of water, sewage, and school issues. The last participant Joe Waterstone, State Game and Fish Commissioner, has similar interest with SAGE because the Gray Hawk has been included in the commission's draft list of wildlife of special concern.

Based on the categorization of Wehr's work above mentioned, Tortuga conflict situation can be designated as an interest-based, which is a "disagreement over who will get what in the distribution of scarce resources, whether tangible or intangible (e.g. land, economic benefits, rights, privileges, control and respect)" (Daniels & Walker, 2001). Observable, definable, measureable issues are tangible content issues and parties has solid questions such as "what to do, what decisions to make, where to go, how to allocate resources, or other externally objectifiable issues" (Wilmot & Hocker, 1998). However, relationship issues are valued as intangible issues such as identical matters. In the Tortuga conflict situation, the biggest tangible element was the issue of overgrazing on the grassland. The production-utilization survey, was presented by district ranger Pat Wright, clearly shows the carrying capacity of the range has been exceeded for too long, therefore something has to be done to prevent overgrazing soon. The relationship between landowners can be intangible element of the conflict situation. Because Gill and Toby are good friends and they have faithfully been ranching over the forty years. They do not want to affect each other due to their decisions and hereby knowing each participant's interests allowed us to recognize who is the primary party and who is secondary. The landowners, developer, and city planner was the primary parties in the meeting. SAGE and Game and Fish Commission were the secondary parties.

After the presenting interests, participants discussed about some questions that are given by facilitators; (1) What are your hopes for this collaborative decision-making process? (2) What does an ideal situation look like for you? (3) What is your biggest concern about the process? (4) What do you think about the other stakeholder concerns? During the meetings, the facilitators act in a particular manner that provides procedural guidance to participants and promote constructive communication, information exchange, learning, and collaborative negotiation. Their skills (e.g. patience, active, supportive listening, monitoring) helped parties communicate competently in challenging situations. However, there was a lack of information about number of herds on the X-Bar ranch. It was a really problem in the first meeting because the Forest Service's administrative decision that is reducing grazing on the area is directly related to the number of herd. In order to develop mutually agreeable solution on it, it was requested to know by participants.

In the second meeting, all seven participants took a place in the meeting room and facilitators opened the meeting and reminded the all ground rules that were identified in the previous meeting. After the opening section, they informed the participants about new information. The first information was updating the number of herd on the area. The second one was related to the rancher Toby's land that was released after the little break time. Land developer Blake Worstcase has been offering to purchase Bar Nunn. It was a speculation because Toby Nunn clarified that selling his property is not his first option. While discussion was going on each party was keeping standing on their own interests: The district ranger, Pat wants to reduce the number of herds, the rangers, Gil and Toby do not want to reduce the number conversely they want to increase the number or they want to increase their property sizes. The

developer, Sydney wants to purchase the land. On the other hand, SAGE activist Corey and Commissioner Joe want to see strong protection on the Gray Hawks. City planner Brady concerns what if Sydney Stone walks away from the deal. In the long run, the participants ended the negotiation by following solutions. Sydney Stone will sell 70 acres for each ranger (They will expand their properties). There will be two-meter buffer zone for the protection of riparian area (SAGE and Game and Fish Commission agree with that) . For all three-ranch areas, a conservation easement will be applied and SAGE and Game and Fish Commission will support the ranchers. While the rancher enhancing their ranches, the reductions of the grazing allotments will automatically negotiated from12 to 8 (The district ranger will administer reduction of allotments). Sydney Stone also will reduce the number of homes from 400 to 360 (The city planner will be able to control the new development in the city of Tortuga). Therefore, consensus-based decision was made during the meetings.

CONCLUSION

In summary, conflict situations emerge when stakeholders have different or incompatible interests, values, power, perceptions, and goals. Furthermore, if they are not managed or not resolved, conflicts can be escalating. Therefore, It is significant that recognizing the conflict situations and going behind the disagreements by assessment and implementation. Collaborative process is one of the conflict management concepts. If it is applied efficiently, mutually acceptable results can be obtained. In the example of Tortuga conflict situation, all participants were aware of the conflict and they wanted to resolve this mutually. Under the guidance of facilitators, they succeed to communicate and made decisions to the best advantage.

References

Bob, U. & Bronkhorst, S. (2010). Environmental conflicts: key issues and management implications. *African Journal on Conflict Resolution.* 10, no 2: 9-31.

Daniels, S. & Walker, G. (2001). Working through environmental conflict: the collaborative learning approach. Wesport, CT: Praeger.

Emerson, K., Movius, H. & Merideth, R. (1999). Truoble in Tortuga. Udall Center for Studies in Public Policy. The University of Arizona, USA.

Gray, B. (1989). Collaborating: finding common ground for multiparty problems. San Francisco: Jossey-Bass.

Wehr, P. (1979). Conflict regulation. Boulder, CO: Westview.

Wilmot, W. W. & Hocker, J. L. (1998). Interpersonel conflict (5th edition). Boston. McGraw-Hill.

Wilmot, W. W. & Hocker, J. L. (2001). Interpersonel conflict (6th edition). Boston. McGraw-Hill.

TÜRKÇE ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİNE GÖRE OKUMA EĞİTİMİ

READING EDUCATION ACCORDING TO OPINIONS OF TURKISH TEACHER CANDIDATES

Dr. Öğr. Üyesi Yelda KÖKÇÜ

Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

ÖZET

Okuma, bilişsel beceriler ile psikomotor sistemin eşgüdümlü çalıştığı, yorumlama ve anlam çıkarmaya dayalı kompleks bir beceridir. Okuma eğitimi ile bu becerinin üst düzey kullanımı hedeflenmektedir. Bu araştırmada Türkçe öğretmen adaylarının Okuma Eğitimi dersine yönelik görüşlerini tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında öğrenim gören 12'si kız, 9'u erkek olmak üzere toplam 21 Türkçe öğretmen adayı oluşturmaktadır. Nitel desende yürütülen araştırmada, veri toplama aracı olarak 6 maddeden oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma verileri, tema ve alt temalara ayrılarak kodlanmış ve içerik analizi tekniğinden yararlanılarak çözümlenmiştir. Araştırma sonunda öğretmen adayları Okuma Eğitimi dersine yönelik belirlenen hedeflere ulaştıkları, ders içeriğinin kapsamlı nitelikte olduğu ve dersin ayrıntılı bir şekilde işlendiği, ders sırasında yapılan sunumların sınıf içi etkileşimi artırdığı ve olumlu sınıf ortamına katkıda bulunduğu yönünde görüş bildirmişlerdir.

Anahtar sözcükler: Türkçe Eğitimi, Okuma becerisi, Türkçe öğretmen adayı.

ABSTRACT

Reading is a complex skill based on interpretation and making sense in which cognitive skills and psychomotor system work in coordination. High-level use of this skill is aimed with reading education. This research was carried out to determine the opinions of Turkish teacher candidates about the Reading Education course. Total of 21 Turkish teacher candidates, 12 of whom are girls and 9 of whom are boys, who are studying in the Department of Turkish Education of the Faculty of Education of Fırat University constitute the working group of the research. In the qualitative design research, a semi-structured interview form consisting of 6 items was used as a data collection tool. The data of the research were coded by dividing them into themes and sub-themes and analyzed by using the content analysis technique. At the end of the research, pre-service teachers stated that they achieved the goals set for the Reading Education course, the course content was comprehensive and the course was taught in detail, the presentations made during the course increased the interaction in the classroom and contributed to the positive classroom environment.

Keywords: Turkish Education, Reading Skill, Turkish teacher candidate.

GİRİŞ

Okuma Becerisi

Anlamaya dayalı temel dil becerilerinden olan okuma, fiziksel ve zihinsel unsurların sistematik ve eşgüdümlü kullanımına dayalı çok boyutlu bir beceridir. Süreç içerisinde birden çok unsurun bulunması okumayı önemli ve karmaşık (Paris, vd.,1983; Mckee, 2012) bir hâle getirmektedir. Okumanın bu çok yönlü ve karmaşık yapısı, hakkında yapılan tanımları çeşitlendirmektedir. Okuma ilk başta göz hareketleri ve satır (Huey, 1908) gibi unsurların ön planda olduğu kod çözmeye dayalı (Gough & Wren, 1999), fiziksel unsurların işe koşulduğu (Razon, 1982) bir işlem süreci olarak görülse de bilişsel alan ile ilgili yapılan araştırmalarla anlam (Baker & Brown, 1984; Anderson, 1985; Perfetti, 1986; Harris ve Sipay, 1990; Luckner & Handley, 2008) boyutu önemsenmiş ve okuduğunu anlama kısmına önem verilmiştir. İlgili alan yazına bakıldığında okumanın yazar ve okur arasındaki etkileşime dayalı (Razı, 2008; Akyol, 2009); tanıma ve yorumlamaya dayalı bir anlam kurma süreci (Grabe&Stoller, 2002; Sever, 2004; Gündüz ve Şimşek, 2013, Özdemir, 2013; Güneş, 2014; Karatay, 2014) olduğu görülmektedir.

Okuma sürecinde okuyucu metin ile sürekli bir etkileşim hâlindedir. Bu aktif algılama sürecinde yazar tecrübesini, bilgisini ve düşüncesini aktarırken aynı şekilde okuyucu da mevcut şemalarını kullanarak yazar ile etkileşim kurmaktadır. Okuma, ilgili materyaldeki sembollerin görülmesi, tanınması, kavranması ve anlamlandırılmasına dayalıdır. Bu noktada önce görme olayı gerçekleşir ve kodlar çözümlenir. Elde dilen bilgi, daha önceki şemalar ile uyuşuyorsa ekleme mevcut şema yoksa oluşturma yapılır. Nihayetinde bilgi, birtakım zihinsel işlemlerden geçirilerek kavrama ve anlamlandırma sürecine ulaşılır (MEB, 2005; Gündüz ve Şimşek, 2013). Yani okuma sürecinde okuyucunun mevcut bilgileri ile metinde yer alan bilgiler arasında etkileşim sağlanmakta (Güneş, 2014), uyum ve birleşimin sağlandığı yerde ise anlam kurma süreci başlamaktadır (Akyol, 2013; Karatay, 2014). Bu noktada okumanın fiziksel işlem süreci ile başlayıp zihinsel işlem süreci ile devam ettiğini söylemek mümkündür.

Okuma ve Okuduğunu Anlama

Okuduğunu anlama ise okuma sürecinin temel hedefleri arasında yer alır. Okuduğunu anlama ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde (Pearson & Gallagher, 1983; Snow, 2002; Fletcher, 2006; Duke & Pearson, 2009) okuma sürecinde anlam elde edebilmenin önemi görülmektedir. Grabe & Stoller (2002), okuma ve anlama sürecine ilişkin yapmış olduğu açıklamada okuma sürecinin karmaşık yapısını ortaya koymaktadır. Bu noktada işlevsel süreçler, tanımsal süreçler, okuma amaçları ve okuma modelleri okuduğunu anlama sürecini oluşturan dört temel unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Grabe & Stoller (2002) okuma becerisine ilişkin temel basamakları aşağıdaki gibi sınıflandırmıştır:

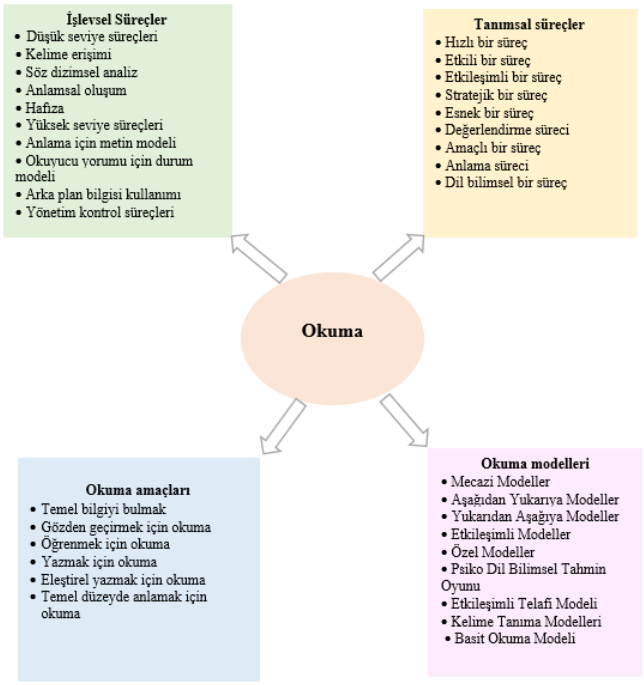

Şekil1. Okuduğunu anlamaya bakış (Grabe & Stoller, 2002'den akt. Razı,2007)

Okumanın anlam kurma süreci olduğu düşünüldüğünde okuyucunun okuduğu materyali anlaması için sözcükleri tanıması, kavraması ve edindiği bilgileri günlük hayatında uygulaması gerekir (Çiftçi ve Temizyürek, 2008). Bu noktada okuma becerisinin "işlevsel olma" özelliği ön plana çıkmaktadır.

Okuma bireyin ufkunu açan, bilgi hazinesini zenginleştiren, öğrenme biçimlerini etkileyen ve dolayısıyla benlik algısının oluşmasına yardımcı geniş yelpazeye sahip bir beceri olduğundan insan hayatı için önemi yadsınamaz bir gerçektir. Toplumların çağdaş ve refah seviyelere ulaşmaları için okuma becerisini etkin olarak kullanan ve bu becerinin etkilerinin farkında olan bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim okuma ve öğrenme arasındaki güçlü bağ, onu bireyin hayatı boyunca ihtiyaç duyduğu beceriler arasına taşımıştır. Okuma becerisi bireyin sosyal, psikolojik, bilişsel yönlerden gelişimini desteklerken onu gerçek hayata da hazırlamaktadır. Nitekim Türkçe Dersi Öğretim Programının (2019) özel amaçları arasında bireyin bilgiyi keşfetme, araştırma, yorumlama ve kavrama becerilerinin geliştirilmesi, bireye okuma alışkanlığının kazandırılması, çoklu medya kaynaklarında yer alan bilgiyi anlama ve yorumlama becerilerinin geliştirilmesi, bireyin okuduklarını anlaması ve aynı zamanda bilgiyi eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmesine yönelik amaçları durumu yansıtmaktadır. Benzer şekilde Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı Okuma Eğitimi ders içeriğinde de: okuma eğitimi ile ilgili temel kavramlar, okumanın fiziksel ve zihinsel unsurlarına ilişkin bilgiler, söz varlığı, akıcı okuma, okuma stratejileri, okuma yöntem ve teknikleri, okuma sürecinde ölçme ve değerlendirme, sınıf içi okuma etkinliklerine yönelik bilgiler verilmekte ve öğretmen adaylarının meslek hayatlarında bu becerileri etkin olarak kullanmaları hedeflenmektedir. Bu noktada Sevim ve Şeref (2015)'in de belirttiği üzere okuma eğitiminin yalnızca ilkokuldan başlayıp lisans eğitimine kadar sınırlandırılamayacak, yaşam boyu ihtiyaç duyulacak kapsamlı bir yeti olduğu görülür. Okuma becerisinin etki alanı ve diğer dil becerileri ile olan ilişkisi de düşünüldüğünde ilkokul, ortaokul ve lisede görev yapan öğretmenlerin ayrıca Türkçe Eğitimi bölümlerinde Okuma Eğitimi dersini veren öğretim

üyelerinin de öğrencilere rol model olduklarını söylemek mümkündür. Araştırmanın amacı ile bağlantılı olarak öğretim üyelerinin Okuma Eğitimi dersinde yapmış oldukları etkinlikler, sunum örnekleri, içerik tasarımları öğrenci davranışlarını doğrudan etkilemektedir. Bu düşünceden hareketle bu araştırmanın amacı TRÖ 351 Okuma Eğitimi dersini alan öğrencilerin derse ilişkin görüş ve önerilerini belirlemektir. Bu temel amaca ulaşmak için aşağıda yer alan araştırma soruları oluşturulmuştur:

1. Türkçe öğretmen adaylarının Okuma Eğitimi dersinde ulaşılan hedeflere ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Türkçe öğretmen adaylarının dersin içerik ve kapsamına yönelik görüşleri nelerdir?
3. Türkçe öğretmen adayları okuma becerisini kendi sözcükleri ile nasıl tanımlamaktadır?
4. Türkçe öğretmen adaylarının Okuma Eğitimi dersinde yaptıkları sunumlara ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Türkçe öğretmen adaylarının süreç boyunca kullandıkları okuma stratejileri nelerdir?
6. Türkçe öğretmen adaylarının sürece yönelik görüş ve önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Bu başlık altında çalışmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Çalışma Deseni

Türkçe öğretmen adaylarının Okuma Eğitimi dersine yönelik görüşlerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu araştırma nitel türde olgubilimsel (fenomolojik) desende yürütülmüştür. Nitel araştırmalar aracılığıyla algılar ve olaylar doğal ortamlarında bütüncül bir bakış açısıyla incelenmeye ve ortaya konmaya çalışılırken (Yıldırım & Şimşek, 2019) fenomolojinin amacı ise insan deneyimlerini anlamlandırmak, olaylara ilişkin bakış açılarını ve görüşlerini ortaya koymalarını sağlamaktır (Rose, Beeby & Parker, 1995; Van Manen, 2007).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2022-2023 eğitim öğretim yılı güz döneminde Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalının üçüncü sınıfında öğrenim gören 12'si kız, 9'u erkek olmak üzere toplam 21 Türkçe öğretmen adayından oluşmaktadır. Nitel araştırma çalışmalarının doğasına uygun olarak seçilen gönüllü öğrencilerin belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Nitel çalışmaların rastlantısal bir örnekleme ile temsil edilmeye uygun olmaması (Miles ve Huberman, 2016) nedeniyle söz konusu yöntem seçilmiş ve örneklem seçimi belli bir amaca yönelik olarak gerçekleştirilmiştir (Türnüklü, 2000). Katılımcıların belirlenmesinde Okuma Eğitimi dersini almış olmaları ise ölçüt olarak belirlenmiştir. Ayrıca çalışma grubunda yer alan öğretmen adaylarının görüşlerini rahat bir şekilde ifade edebilmeleri amacıyla gerçek isimleri kullanılmamış, adaylar K1, K2, K3… şeklinde kodlanmıştır.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Öğretmen adaylarının Okuma Eğitimi dersine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla 6 maddeden oluşan görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda yer alacak maddelerin belirlenmesi aşamasında ilgili alan yazın taranmış ve adayların konuya ilişkin düşünceler

bütüncül (Karasar, 2009) bir bakış açısıyla ortaya konmaya çalışılmıştır. Taslak form, alan uzmanının görüşüne sunulmuş ve maddeler dil anlatım ve anlam netliği açılarından tekrar ele alınarak taslak forma son şekli verilmiştir. Ardından öğretmen adayları ile görüşmeler yapılmış ve elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Nitel verilerin analiz aşamasında metin anlamlı birimlere ayrılarak elde edilen birimlere etiketler ve kodlar atanmaktadır (Patton, 2014; Creswell & Plano Clark, 2015; Berg & Lune, 2019). Bu aşamada öğretmen adaylarından elde edilen veriler, tema ve alt temalara ayrılmış ve kullanım sıklığına ilişkin bilgiler tablolar aracılığıyla aktarılmıştır. Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliği sağlamak için birtakım önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu noktada araştırmada kodlayıcı güvenirliğini sağlamak amacıyla belirlenen tema ve alt temalar alan uzmanı tarafından incelenmiş ve düzenlemeler yapılmıştır. Kodlamalar arasındaki uyum oranının belirlenmesi aşamasında ise Miles & Huberman tarafından geliştirilen güvenirlik formülü kullanılmış (Miles & Huberman, 2016) ve değerin .83 belirlenmiştir. Bir araştırmanın güvenilir sayılması için elde edilen değerin en az %70 olması gerektiği (Yıldırım ve Şimşek, 2019) bilgisinden hareketle araştırmanın güvenilir olduğunu söylemek mümkündür. Yine araştırmada "aktarılabilirliğin" sağlanması için öğretmen adaylarının görüşlerinden doğrudan aktarımlar yapılmış, "tutarlılığın" sağlanması için de verilerin kodlanma süreci bir dış denetçi tarafından denetlenmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgular, araştırmanın alt amaçlarına göre sınıflandırılarak ele alınmıştır. Katılımcıların okuma eğitimi dersinde ulaşmış oldukları hedeflere yönelik görüşleri Tablo 1'de yer almaktadır:

Tablo 1. Okuma eğitimi dersinde ulaşılan hedeflere yönelik katılımcı görüşleri

	Katılımcı görüşü	Katılımcı kodu	f
Olumlu	Okuma strateji, yöntem-teknikleri	K1,K2,K3,K4,K5,K6,K9,K12,K15, K17,K18,K19,K20,K21	14
	Uygulama	K2,K4,K6,K8,K9,K11,K13,K16	8
	Doğru ve etkili okuma	K1,K3,K4,K12,K18,K19	6
	Kpss süreci	K2,K3,K5,K6,K11,K12	6
	İş birliği	K8,K11,K14,K16	4
	Okumanın unsurları	K10,K13,K17,K21	4
	Sınıf içi etkileşim	K1,K8,K9	3
	Etkinlikler	K1,K20	2
	Diğer dil becerileri	K7,K13	2
	Okuduğunu anlama	K6	1
	Söz varlığı	K13	1
Olumsuz	Yoğun içerik	K10	1

Türkçe öğretmen adayları okuma eğitimi dersinde en çok okuma strateji, yöntem ve teknikleri *(f=14)* kavradıklarını ve uygulamayı öğrendiklerini belirtmiştir. Derste öğrencilere uygulama yapma fırsatının verilmesi *(f=8),* sürece etkin katılımlarını sağlamış ve iş birliği yapma *(f=4)* becerilerini geliştirmiştir. Ayrıca öğretmen adayları okuma eğitimi dersi ile birlikte Kpss hazırlık *(f=6)* süreçlerinin kolaylaştığını ve denemelerde yaptıkları netlerde artış olduğuna dikkat çekmişlerdir. Bu süreçte söz varlığına *(f=1)* yapılan katkı, katılımcıların okuduklarını

anlama *(f=1)* becerilerini de olumlu yönde etkilemiştir. Öğretmen adaylarından biri ise dersin amaçlarına ulaştığını fakat yoğun ders içeriğini *(f=1)* takip etmekte zorlandığını ifade etmiştir.

> *K9. Dersin okuma yöntem ve teknikleri kısmında gerçekten kendime çok şey kattım. Okuma yöntem ve teknikleri ne işe yarar bunları gördük. Amacıma göre yöntem seçebilirim artık. Gerek kendi yaptığım sunumda gerekse diğer arkadaşlarımın yaptığı sunumda çok şey öğrendim. Dersin en büyük faydası bana göre sınıfı bir araya getirmesi ve sınıfı bütünleştirmesi olduğunu söyleyebilirim. Bu yolla sınıftaki arkadaşlarımın çalışma potansiyellerini gördüm ve iletişimimiz arttı.*

> *K10. Ders çok faydalı geçti. Özellikle beynin bölümlerini ve işlevlerini bilmiyordum benim için çok iyi oldu. Sadece çok kapsamlı derin bir dersti açıkçası tüm bilgilere hakim olamadım. Bu noktada dersin içeriğinin oldukça yoğun olduğunu söyleyebilirim.*

> *K19. En başta okuma stratejilerini öğrenmek benim açımdan çok önemli. İlk kez okuma eğitimi dersine girdiğimde okumaya hiç bu açılardan bakmadım. Sadece "okuma" yaparız diye düşünmüştüm ama "iyi bir okuma faaliyeti nasıl yapılır" öğrendim. En büyük hedef de bu bence.*

Tablo 2. Dersin içerik ve kapsamına yönelik katılımcı görüşleri

	Katılımcı görüşü	Katılımcı kodu	f
Olumlu	Zengin içerik	K1,K2,K3,K4,K5,K7,K8,K12,K13, K14,K15,K17,K18,K19,K20,K21	16
	Teori+uygulama	K3,K4,K5,K6,K9,K12,K17	7
	Eğlenceli sunum	K7,K9,K12,K14,K18	5
	Farklı kaynak	K1,K2,K3	3
	Verimli anlatım	K1, K6	2
	Kalıcı bilgi	K7,K8	2
	Alan sınavına katkı	K7	1
	Kazanımlarla uyum	K15	1
Olumsuz	Yoğun bilgi	K10, K16	2

Katılımcılar, dersin içerik ve kapsamının oldukça zengin *(f=16)* olduğunu belirterek dersin verimli bir şekilde işlendiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu noktada farklı kaynak *(f=3)* kullanımına dikkat çeken katılımcılar, dersin hem teorik hem de uygulama boyutunda *(f=7)* işlenmesinin ilgi çekici ve eğlenceli *(f=5)* olduğunu belirtmiştir. Ayrıca kapsamlı ders içeriğinin alan sınavına *(f=1)* olumlu katkısı olmuş ve elde edilen bilginin de kalıcılığı *(f=2)* artmıştır. Katılımcılardan 2'si ise ders içeriğinin oldukça yoğun olduğunu ifade ederek süreç içerisinde zorlandıklarını belirtmiştir.

> *K1.Ders önemli noktalara değinilerek çok verimli bir şekilde işlendi. Dersin içeriği oldukça zengindi. Hatta yer yer ayrıntılı bilgiler de edindiğimizi düşünüyorum. Dersi farklı birçok kaynaktan işlediğimiz çok iyi oldu.*

> *K7. Dersin içeriğinin anlaşılabilir düzeyde olduğunu düşünüyorum ve sunumlarla da daha eğlenceli hale geldiğini söyleyebilirim. Bu bilgiler alan sınavında da karşımıza çıkacağı için gayet akılda kalıcı bir ders ve dönemdi.*

Ders içeriği hiç yüzeysel kalmadı hatta bazı noktalarda çıkmış sorulara baktığımız zaman okuma eğitiminde yapılabilir düzeye geldiğimizi görüyorum.

K6. Dersin hem teorik hem de uygulamalı olarak iki yönlü gerçekleşmesi önemli bir kazanım oldu. İlk başta hocamızın teorik kısımda bizlere okuma eğitimine ilişkin konuları kapsamlı ve derin bir şekilde anlatması daha sonrasında ise bizlerin uygulamaya dönük bir ders sürecini gerçekleştirmemiz verimlilik açısından oldukça önemliydi.

Tablo 3. Katılımcıların okuma becerisine ilişkin tanımlamaları

Katılımcı görüşü	Katılımcı kodu	f
Okuduğunu anlama süreci	K4,K5,K6,K7,K8,K11,K12,K13, K15,K18,K19,K21	12
Fiziksel ve zihinsel unsurların birlikte kullanıldığı beceri	K2,K3,K9, K14,K16,K20	6
Diğer dil becerilerini öğrenmeyi sağlayan beceri	K1, K10	2
Sözcük hazinesini geliştiren beceri	K17	1

Katılımcıların okuma becerisine yönelik yapmış oldukları tanımlara bakıldığında okumanın daha çok *(f=12)* okuduğunu anlama becerisi ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu süreçte katılımcılar okumanın hem fiziksel hem de zihinsel unsurların *(f=6)* eşgüdümlü kullanıldığı bir süreç olduğunu belirtmiş ve aynı zamanda okumanın diğer dil becerilerinin de kullanımına zemin hazırlayan *(f=2)* bir beceri olduğuna dikkat çekmişlerdir. Okuma becerisi aynı zamanda okuyucunun söz varlığını zenginleştiren *(f=1)*bir beceri olarak da tanımlanmıştır.

K2. Bireyin bir takım simgelerle kodlanmış ifadeleri zihninde birleştirip anlamlandırması. Simge sembol ve yazılı bir materyal üzerinde yazılı belgeleri göz görüp beyinle algılama süreci.

K9. Okuma becerisi sadece göz organıyla yapılan eylem değil göz ve zihin koordinasyonu ile zihinden yapılandırma işlemdir.

K12. Okuma anlamaktır. Anlamın gerçekleşmediği bir okumanın amacına ulaştığını söyleyemem. Bu yüzden okuma becerisi denilince aklıma anlamak geliyor.

K14. Okuma becerisi zihinsel ve fiziksel unsurlarımızın eş güdümlü bir şekilde çalıştığı bir beceridir.

Tablo 4. Okuma eğitimi dersinde yapılan sunumlara ilişkin katılımcı görüşleri

Katılımcı görüşü	Katılımcı kodu	f
Eğlenceli sınıf ortamı	K1,K3,K7,K8,K9,K17	6
Sunum heyecanı	K1,K3,K10,K11,K13	5
Sınıf içi etkileşim	K1,K3,K6,K13,K20	5
Tecrübe	K12,K13,K14,K16,K20	5
Materyal kullanımı	K8,K12,K13,K14	4
İş birliği	K7,K10,K20	3
Aidiyet hissi	K11,K13,K19	3
Konuşma becerisi	K3,K16	2
Sorumluluk bilinci	K11, K16	2
Etkin katılım	K20,K21	2
Okuma strateji ve teknikleri	K5,K18	2
Bireysel farkındalık	K7	1
Hataları fark etme	K2	1

Okuma eğitimi dersinde yapılan sunumlara ilişkin katılımcı görüşlerine bakıldığında katılımcıların sunumların eğlenceli bir sınıf ortamı *(f=6)* oluşturduğuna vurgu yaptıkları görülmektedir. Katılımcıların yapmış oldukları sunumlar ile sınıf içi iletişim artmış *(f=5)* ve aktif öğrenme ortamları oluşturulmuştur. Katılımcılar yaptıkları sunumlar sayesinde sunum heyecanlarını kontrol altına almaya çalıştıklarını *(f=5)* ve öğretmenlik mesleğini deneyimleme *(f=5)* fırsatı bulduklarını belirtmişlerdir. Etkileşimli bir sınıf ortamı, iş birliği (f=3) yaparak sağlanmış ve bu süreçte katılımcıların sorumluluk *(f=2)* becerilerini gelişmiştir. Yapılan sunumlar katılımcıların konuşma becerilerini *(f=2)* de olumlu yönde etkilemiş, bireysel farkındalıklarını artırarak *(f=1)* sunumlarda hem kendilerinin hem de sınıf arkadaşlarının yapmış oldukları hataları *(f=1)* fark etme fırsatı yakalamışlardır.

> *K3.Uygulama bizlere çok şey kattı. Eğlenerek öğrendik diğer arkadaşlarımızın sunumuna da sadece biraz stres ve heyecan vardı ve grup olduğu için herkesin görüşleri farklı olduğundan insanlarla anlaşmak önemliydi. Bu süreçte öğretmen adayı olarak kürsüde konuşma becerisini de kazanmış olduk.*

> *K12. Sunumlarımız sayesinde öğretmen olmadan önce küçük bir prova yapmışız gibi oldu. Ayrıca öğretim ilke ve yöntemlerinden yararlanmak, öğretim materyalleri hazırlamak ve onları kullanmak bizlere tabii ki faydası olan uygulamalardandı.*

> *K19. Kendimden önce diğer arkadaşlarımın sunumlarında eksik bulduğum noktaları gördüm. Kendi sunumumda bu hataları yapmamak benim açımdan iyiydi. Sunum sırasında kendimi gerçek bir öğretmen gibi hissettim. Karşımda sanki benim arkadaşlarım değil de gerçekten ortaokul öğrencileri varmış gibi sunumlarımı yaptım. Öğretmenlik mesleğini yapabileceğime olan inancım arttı açıkçası.*

Tablo 5. Okuma eğitimi dersinde kullanılan okuma yöntem-tekniklerine yönelik katılımcı görüşleri

	Katılımcı görüşü	Katılımcı kodu	f
Okuma yöntem-teknikleri	Sessiz okuma	K1,K3,K6,K7,K10,K11,K15,K17,K19	9
	Okuma tiyatrosu	K1,K4,K9,K15,K19	5
	Not alarak okuma	K2,K3,K13,K15,K18	5
	Sesli okuma	K3,K7,K17	3
	İşaretleyerek okuma	K2,K3,K7	3
	Tahmin ederek okuma	K11,K13,K20	3
	Göz atarak okuma	K7,K20	2
	Tartışarak okuma	K8,K15	2
	Hızlı okuma	K6,K10	2
	Eleştirel okuma	K4	1
Okuduğunu anlama stratejileri	KWL	K1,K2,K5,K12,K14,K18,K20,K21	8
	SQ4R	K5	1

Tablo 5'te görüldüğü üzere Okuma Eğitimi dersi süresince katılımcıların en çok sessiz okuma *(f=9)* yönteminden yararlandıkları görülmektedir. Bunu okuma tiyatrosu ve not alarak okuma yöntemleri takip etmektedir. Katılımcılar sesli okuma *(f=3)* yönteminin de günlük hayatta kullanıldığını belirtirken aynı zamanda okuma sürecinde sayfa kenarlarına belli işaretler *(f=3)* koyarak okuma sürecini iyileştirmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Tahmin ederek okuma *(f=3),* göz atarak okuma *(f=2),* tartışarak okuma *(f=2),* hızlı okuma *(f=2)* ve eleştirel okuma *(f=1)* yine katılımcıların bu derste kullandıkları okuma yöntemlerinden olduğu görülmektedir. Bu süreçte öğretmen adayları, okuduklarını anlama becerilerini geliştirmek için de KWL *(f=8)* ve SQ4R *(f=1)* okuduğunu anlama stratejisinden yararlandıklarını belirtmişlerdir.

> *K3. Günlük hayatta en çok sesli ve sessiz okuma yöntemini kullanırız. Okul hayatında ise not alarak, işaretleyerek… O yüzden hepsinin yeri farklı. Ama süreç boyunca not alarak okuma stratejisini daha çok kullandım.*
>
> *K9.Ben okuma tiyatrosu yöntemini kullandım ekip arkadaşlarımla çok da severek eğlenerek yaptık. Ben şu yöntem daha etkilidir diyemem çünkü ders içeriğine göre farklı stratejiler kullanılabilir. Tüm stratejiler de yerine göre çok anlamlı ve verimli olabilir.*
>
> *K19. Okuma stratejilerini biz amaçlarımız doğrultusunda kullanırız. Mesela olaya bir çocuk açısından baktığımda en akılda kalıcı yöntemi tercih edip 'okuma tiyatrosu' derdim. Çünkü çocuklar için genel olarak görsellik çok önemlidir, gördüklerini kolay kolay unutmazlar. Fakat bir yetişkin için en etkili yöntem için "sessiz okuma" derdim. Çünkü genel olarak yetişkinler çoğu mekânda okuma yapabilirler. Otobüs, kafe, kitapçı... gibi yerlerde okuduklarını en kolay sessiz okuma ile anlayıp akıllarında tutabilirler.*

Tablo 6. Önerilere ilişkin katılımcı görüşleri

Katılımcı görüşü	Katılımcı kodu	f
Yoğun içerik	K10, K11,K12	3
Bireysel sunum	K2,K18	2
Sınav zorluğu	K3,K11	2
Slayt paylaşımı	K4, K21	2
Teorik kısım	K14, K16	2
Okuma etkinliği	K13	1

Dersin daha verimli bir şekilde işlenmesi için belirtilen görüşlere bakıldığında katılımcıların dersin yoğun bir içeriğe *(f=3)* sahip olduğunu ve zaman zaman dersi anlamakta ve takip etmekte zorlandıkları görülmüştür. Yine sunumların gruplar hâlinde değil bireysel *(f=2)* bir şekilde yapılması da sürece yönelik geliştirilen öneriler arasındadır. Katılımcılar Okuma Eğitimi dersi sınavlarının zor *(f=2)* olduğuna dikkat çekerek süreç boyunca kullanılan slaytların paylaşılmasını *(f=2)* ve dersin teorik kısmının saatinin azaltılmasını *(f=2)* önermişlerdir. Kitap okuma listesi hazırlanması ve dönem boyunca belirlenen kitapların okunacağı okuma etkinlik *(f=1)* saatlerinin yapılması da katılımcıların önerileri arasında yer almaktadır.

> *K3. Derslerin sunum bölümünden yeterince verim aldım. Sınav kısmında ise hep ters çalıştığımız için biraz zorlandığımı hissettim. Sınavlar biraz daha kolay olsa ya da ben biraz daha fazla çalışsam daha güzel olur. Onun dışında güzel bir dönemdi.*
>
> *K4. Dersimiz verimli bir şekilde geçti sadece not almakta zorlanıyoruz bunun için slaytlar paylaşılabilir veya sınavlarda şıklar arasında çok kalıyoruz. Slayt paylaşımı yapılırsa dersi açısından daha verimli olur.*
>
> *K11. Dersin işlenişi, uygulama vs. hepsi çok iyiydi sadece vizeden önceki bir - iki haftalar konuların biraz hızlı ilerlediğini düşünüyorum, hızlı ilerleyen konular vizeden sonraya bırakılabilirdi. Vizeden sonra yetişmeyen konular için konu+sunum şeklinde olabilir, sınavda şıklar arasında çok kalıyorum, sınav biraz daha basite indirgenebilir, test çözerek girmeme rağmen iki üç şık arasında kalıyorum. Ben bu dersin sunum kısmında çok verim aldığımı düşünüyorum.*

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada Türkçe öğretmen adaylarının okuma eğitimi dersine ilişkin görüş ve önerilerini tespit etmek amaçlanmıştır. Yapılan araştırmada katılımcılar, okuma eğitimi dersinde ulaşılan hedeflere yönelik çoğunlukla olumlu görüş bildirmişlerdir. Sevim ve Şeref (2015) de yapmış oldukları araştırmada öğretmen adaylarının okuma eğitimi dersinin amaçlarına ulaştıklarını belirtmektedir. Bu araştırmada ulaşılan hedeflere yönelik olarak öğretmen adayları, okuma strateji, yöntem ve tekniklerini kullanmayı öğrendiklerini belirtmişlerdir. Nitekim okuma strateji, yöntem ve tekniklerini kullanımının okuma sürecini olumlu yönde etkilediği bilinmektedir (Arıcı, 2006; McNamara, 2007; Epçaçan, 2009). Yine katılımcılar okuma eğitimi dersinin doğru ve etkili okuma yapmayı kolaylaştırdığını, Kpss sürecine katkı sağladığı, iş birliği sayesinde sınıf içi etkileşim arttığını, okumanın fiziksel ve zihinsel unsurlarını kavradıklarını, sözcük hazinelerinin zenginleşerek okuduklarını daha iyi

anladıklarını belirtmişlerdir. Okuma çalışmalarının belirlenen hedeflere ulaşabilmesi için öğrencilerin okuma stratejilerini kullanabilme becerisine erişmiş olmaları gerekir. Bilgiyi kavrama, okuduğunu anlama becerileri öğretim sürecinin her aşamasında öğrencinin işini kolaylaştırmaktadır (Karatay, 2010). Bütünlük ilkesi gereği okuma becerisi, diğer dil becerileri ile yakın ilişkide olup (Arıcı ve Taşkın, 2019) gelişim süreçlerini etkilemektedir. Gerçekleştirilen araştırma sonucunda da katılımcılar, okuma eğitimi dersinin dinleme, konuşma ve yazma derslerini beslediğini ifade etmişlerdir. Diğer yandan katılımcılardan biri ise ders içeriğinin oldukça yoğun olduğunu dolayısıyla dersin amaçlarına ulaşmakta zorlandığını belirtmiştir.

Katılımcıların çoğu, okuma eğitimi dersinin içeriğinin zengin ve yeterli olduğuna yönelik olumlu görüş belirtmişlerdir. Teorik bilginin yanında uygulamanın da yapılmasının bilginin kalıcılığını artırdığı düşünülmektedir. Çağdaş eğitim anlayışına da uygun olarak buradaki amaç öğrencilerin öğrendikleri konuyu kavramalarını ve yapılan uygulamalar aracılığıyla bilgiler arası ilişki kurmalarını sağlamaktır (Aydede ve Kesercioğlu, 2012).Yine derslerde yapılan sunumlar sınıf ortamını eğlenceli ve etkileşimli bir hâle getirmiştir. Nitekim dikte edici bir üsluptan uzak öğrencilerin hoşlanacağı sınıf ortamları oluşturmak öğrencinin okumaya olan ilgisini de etkilemektedir (Aytaş, 2005). Katılımcılar, derste farklı kaynak kullanımının içeriği zenginleştirdiğini ve dersin verimini artırdığını ifade etmiştir. Ders içeriğinin yoğun olması ve fazla bilgi nedeniyle dersin takibinin zor olması ise olumsuz katılımcı görüşleri arasında yer almaktadır.

Bir diğer araştırma sorusuna yönelik olarak katılımcılar okuma becerisini "fiziksel ve zihinsel unsurların bir arada kullanıldığı, bireyin sözcük hazinesini geliştiren, diğer dil becerilerinin kullanımına zemin hazırlayan bir anlam kurma süreci" olarak tanımlamışlardır. Bu noktada katılımcıların yapmış olduğu tanımlar ile ilgili alan yazında yapılan tanımlar arasında benzerlik olduğu görülmektedir (Bamberger, 1990; Akyol, 2005; Güneş, 2009; Calp, 2010; Ülper, 2010; Yalçın, 2012; Karatay, 2014).

Derste yapılan sunumlara ilişkin olarak katılımcıların tamamının olumlu görüşlere sahip olduğu görülmektedir. Bireyi edilgen durumdan kurtarıp etkili öğrenme ortamları oluşturmak, bireyi gerçek yaşamla buluşturarak kalıcı izli öğrenmeler gerçekleştirmektedir (Demirel, 1999; Bayrak, 2000). Benzer şekilde derslerde öğrenci merkezli öğrenme stillerinin kullanılması öğrencilerin kendilerini ifade etme becerilerinin gelişmesi, demokratik ve etkileşimli bir sınıf ortamının oluşturulması açısından önemlidir (Maden, Durukan ve Akbaş, 2011). Bu noktada katılımcılar sunumlar sayesinde aktif öğrenme ortamları oluşturduklarını, iş birliği yapma becerilerinin geliştiğini ve aynı zamanda farkındalıklarının artarak sorumluluk almaktan kaçınmadıklarını ifade etmektedir. Bu bağlamda yapılandırmacı yaklaşım, öğrencilerin kendi deneyim ve öğrenme süreçlerinden sorumlu olmalarına yardım etmekte ve aynı zamanda dönütler aracılığıyla öğrenme sürecine katkıda bulunmaktadır (Savaş, 2011). Ayrıca gerçekleştirilen araştırmada katılımcılar, süreçte yapılan sunumların konuşma becerilerini de etkilediğini ve konuşma yaparken daha dikkatli davrandıklarını belirtmişlerdir. Bu süreçte öğretmen adayları sunumlarında sesli okuma yönteminden de yararlanmış ve okuma ile ilgili etkinlik tasarımı yapmışlardır. Keskin, Baştuğ ve Akyol (2013), yapmış oldukları çalışmada öğrencilerin sesli okuma prozodileri ile konuşma prozodileri arasındaki ilişkiye vurgu yapmaktadır. Dil becerileri arasındaki bu pozitif yönlü ilişki, okuma ve konuşma becerilerinin birbirini besleyen iki temel dil becerisi olduğunu göstermektedir.

Katılımcılara ayrıca okuma eğitimi dersi boyunca kullanmış oldukları okuma yöntem ve tekniklerinin neler olduğu sorulmuştur. Katılımcılar, bu süreçte en çok sessiz okuma yönteminden yararlandıklarını ve sessiz okumanın odaklanmayı kolaylaştırdığını ifade etmişlerdir. Sessiz okuma bireyin yaşamında en sık kullandığı okuma türüdür. Bu süreçte göz seslendirilen sözcüklerden daha fazla sayıda sözcüğü görebildiği için sessiz okuma hızlıdır (Çelik, 2006; Aytaş, 2005). Bu durumun sessiz okumanın sadece bir okuma yöntemi olmaktan öte okuyuculara kendi okuma yeteneklerini tanımaları ve okuyucuların okumaya yoğunlaşmalarına fırsat vermesi ile ilgisi olduğu düşünülebilir (Trudel, 2008). Bu noktada katılımcıların da en çok sessiz okuma yönteminden yararlanmaları alan yazından elde edilen bilgilerle de paralellik göstermektedir. Okuma tiyatrosu ise sessiz okumadan sonra en çok kullanılan okuma yöntemidir. Burada katılımcılar okuma tiyatrosunun kullanıldığı sunumları zevkle dinlediklerini belirtmiş ve derse büyük bir keyifle katıldıklarını ifade etmişlerdir. Bu noktada TDÖP'de okuma tiyatrosu yöntemi ile öğrencilerin kendilerini metnin kahramanlarının yerine koyarak empati kurmaları, metnin yapısını doğru bir şekilde çözümlemeleri amaçlanmaktadır (MEB, 2006). Topçuoğlu Ünal ve Yeğen (2013)'in de belirttiği gibi metinlerde aktarılmak istenen mesajın öğrenciler tarafından içselleştirilmesi, tekdüze okuma parçalarının hareketlendirilmesi ve öğrencilerin motive edilmesi açısından okuma tiyatrosunun, okuma eğitimi çalışmalarında kullanılması gereken bir okuma yöntemi olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca katılımcılar bu soruda bazı kavram karmaşası yaşamış ve okuduğunu anlama stratejilerinden olan KWL stratejisinden de süreç içerisinde sıkça faydalandıklarını ifade etmişlerdir. Nitekim KWL stratejisi, öğrencilerin bir konuya ilişkin ne bildikleri ne bilmek istedikleri ve ne öğrendiklerini görmelerini sağlayan, öz düzenleme becerilerini geliştiren bir okuduğunu anlama stratejisidir (Epçaçan, 2009).

Son olarak ise katılımcılara okuma eğitimi dersinin işleyişine yönelik önerilerinin neler olduğu sorulmuştur. Katılımcılar dersin içeriğinin bazı haftalarda çok yoğun olduğunu dolayısıyla dersi takip etmekte zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Bu noktada katılımcıların bir kısmı derslerde kullanılan slaytların paylaşılmasını önermiş ve böylece dersi takip sürecinin kolaylaşabileceğini belirtmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında geliştirilen bu önerilerin birbiriyle tutarlı olduğunu söylemek mümkündür. Okuma eğitimi dersinde yapılan sunumlar, sınıf mevcudunun öğrenci grup sayısına bölünmesiyle yürütülmüştür. Bazı katılımcılar sunumların grup hâlinde değil de bireysel yapılması durumda sürecin daha verimli olacağının, görev dağılımı ile ilgili sorunlar yaşamayacaklarından daha etkili sunumlar yapabileceklerini söylemişlerdir. Öte yandan katılımcıların bir kısmı da dersin teorik kısmının azaltılması yapılan uygulama ve sunum çalışmalarının artırılmasını önermiştir. Ayrıca katılımcılar okuma listeleri hazırlanarak dersin belli bölümlerinde okuma etkinliklerinin yapılması gerektiğini düşünmektedir. Benzer şekilde Sevim ve Şeref (2015) tarafından yapılan araştırmada da öğrencilerin okuma eğitimi derslerinin daha verimli olması ve dikkatin devamlılığının sağlanması amacıyla farklı türdeki eserlerin farklı yöntemlerle okunarak sınıf içi kitap okuma etkinliklerinin yapılmasını önerdikleri görülmektedir. Öğretmen adaylarının okuma eğitimi dersinin daha verimli olması için yapmış oldukları önerilere bütüncül bir bakış açısıyla bakıldığında önerilerin birbiriyle tutarlı olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

Akyol, H. (2005). *Türkçe ilk okuma yazma öğretimi* (Yeni programa uygun geliştirilmiş 3. baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Akyol, H. (2009). *İlköğretimde Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem A. Yayınları.

Akyol, H. (2013). Okuma. A. Kırkkılıç ve H. Akyol (Ed.), İlköğretimde Türkçe öğretimi içinde (s. 24). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Anderson, R. C., Hiebert, E. H., Scott, J. A., & Wilkinson, I. A. G. (1985). Becoming a nation of readers: The report of the commission on reading. The National Institute of Education.

Arıcı, A. F. (2006). Türkçe öğretiminde kullanılan strateji-yöntem ve teknikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *7*(1), 299-307.

Arıcı, A. F., & Taşkın, Y. (2019). Okuma becerisinin diğer dil becerileriyle ilişkisi. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, *5*(2), 185-194.

Aydede, M. N., & Kesercioğlu, T. (2012). Aktif öğrenme uygulamalarının öğrencilerin kendi kendine öğrenme becerilerine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *43*(43), 37-49.

Aytaş, G. (2005). Okuma eğitimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *3*(4), 461-470.

Baker, L., & Brown, A. L. (1984). Metacognitive skills and reading. In P. D. Perason (Ed.), Handbook of reading redearch (pp. 353-394). Lawrence Erlbaum.

Bamberger, R. (1990). *Okuma alışkanlığını geliştirme* (B. Çapar, Çev.). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Bayrak, S. (2000). Yüksek öğretimde aktif eğitim. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, *21*(6), 21-54.

Berg, B. L. & Lune, H. (2019). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (H. Aydın, Çev. Ed.). Konya: Eğitim Kitabevi.

Calp, M. (2010). *Özel eğitim alanı olarak Türkçe öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Çelik, E. (2006). Sesli ve sessiz okuma ile içten okumanın karşılaştırılması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (7), 18-30.

Çiftçi, Ö. & Temizyürek, F. (2008). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerinin ölçülmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 109-129.

Demirel, Ö. (1999). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Duke, N. K., & Pearson, P. D. (2009). Effective practices for developing reading comprehension. *Journal of education*, *189*(1-2), 107-122.

Epçaçan, C. (2009). Okuduğunu anlama stratejilerine genel bir bakış. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (6), 207-223.

Fletcher, J. M. (2006). Measuring reading comprehension. *Scientific studies of reading*, *10*(3), 323-330.

Gough, P. B., & Wren, S. (1999). Constructing meaning: The role of decoding. In J. Oakhill & R. Beard (Eds.), Reading development and the teaching of reading a psychological perspective (pp.59-70-8). Blackwell Science.

Grabe, W. & L. F. Stoller (2002). *Teaching and researching reading*. Harlow: Pearson Education.

Gündüz, O. & Şimşek, T. (2013). *Uygulamalı okuma eğitimi* (2. Baskı). Ankara: Grafiker Yayınları.

Güneş, F. (2009). *Hızlı okuma ve anlamı yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Güneş, F. (2014). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar* ve *modeller* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Harris, A. J., & Sipay, E. R. (1990). *How to increase reading ability: A guide to developmental & remedial method* (9th ed.). Longman.

Huey, E. B. (1908). *The Psychology and Pedagogy of Reading*. New York: Macmillan Company. (Cambridge, Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology Press).

İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı. (2006). T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara.

Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Karatay, H. (2010). İlköğretim öğrencilerinin okuduğunu kavrama ile ilgili bilişsel farkındalıkları. *Türklük Bilimi Araştırmaları,* (27), 457-475.

Karatay, H. (2014). *Okuma eğitimi kuram* ve *uygulama*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Keskin, H. K., Baştuğ, M. & Akyol, H. (2013). Sesli okuma ve konuşma prozodisi: ilişkisel bir çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2),168-180.

Luckner, J. L., & Handley, C. M. (2008). A summary of the reading comprehension research undertaken with students who are deaf or hard of hearing. *American Annals of the Deaf,* 153(1), 6-36.

Maden, S., Durukan, E. & Akbaş, E. (2011). İlköğretim öğretmenlerinin öğrenci merkezli öğretime yönelik algıları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 255-269.

Mckee, S. (2012). Reading comprehension, what we know: A review of research 1995 to 2011. *Language Testing in Asia,* 2(1), 1-14.

McNamara, D. S. (Ed.). (2007). *Reading comprehension strategies: Theories, interventions, and technologies*. Psychology Press.

Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2016). *Genişletilmiş bir kaynak kitap: Nitel veri analizi*. (S. Akbaba Altun, A. Ersoy, Çev.). Ankara: Pegem Akademi.

Özdemir, E. (2013). *Eleştirel okuma* (9. Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.

Paris, S. G., Oka, E. R., & DeBritto, A. M. (1983). Beyond decoding: synthesis of research on reading comprehension. *Educational Leadership,* 41(2), 78-83.

Patton, M. Q.(2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (S. B. Demir, M. Bütün, Çev.) Ankara: Pegem Akademi

Pearson, P. D., & Gallagher, M. C. (1983). The instruction of reading comprehension. *Contemporary educational psychology*, *8*(3), 317-344.

Perfetti, C. A. (1986). Continuities in reading acquisition, reading skill, and reading disability. *Remedial and Special Education*, 7(1), 11-2.

PISA 2003 Projesi ulusal nihai rapor (2005). T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Daire Başkanlığı, Ankara.

Razı, S. (2008). *Okuma becerisi öğretimi ve değerlendirilmesi*. İstanbul: Kriter Yayınları.

Razon, N. (1982). Okuma güçlükleri. *Eğitim ve Bilim*, 7(39), 19-28.

Rose, P., Beeby, J. & Parker, D. (1995). Academic rigour in the lived experience of researchers using phenomenological methods in nursing. *Journal of Advanced Nursing*. 21(6), 1123-1129.

Savaş, B. (2011). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi.

Sever, S. (2004). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sevim, O. & Şeref, İ. (2015). Türkçe öğretmen adaylarının okuma eğitimi dersiyle ilgili görüş ve önerileri. *EKEV Akademi Dergisi,* (61), 365-378.

Snow, C. (2002). *Reading for understanding: Toward an R&D program in reading comprehension*. Rand Corporation.

Trudel, H. (2007). "Making data-driven decisions: silent reading," The Teacher Reading, c.61. S.4. ss. 308-315.

Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). (2019). T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara.

Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 6(4), 543-559.

Ülper, H. (2010). *Okuma ve anlamlandırma becerilerinin kazandırılması*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Ünal, F. T. & Yeğen, Ü. (2013). Türkçe öğretmenlerinin okuma yöntem-tekniklerini ve araç-gereçlerini kullanma durumları. *Electronic Turkish Studies, 8*(4).

Van Manen, M. (2007). Phenomenology of practice. *Phenomenology & Practice*. 1(1), 11-30.

Yalçın, A. (2012). *Türkçe öğretim yöntemleri yeni yaklaşımlar*. Ankara: Akçağ Yayıncılık.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2019). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

NECİP HAZIL KISAKÜREK'İN "MUHASEBE" ŞİİRİNDE BİREY VE TOPLUM ALGISI

THE PERCEPTION OF THE INDIVIDUAL AND SOCIETY IN NECIP FAZIL KISAKÜREK'S "MUHASEBE" POETRY

Mustafa KARABULUT

Prof. Dr., Adıyaman Üniversitesi

ORCID NO: 0000-0001-6259-0868

ÖZET

Necip Fazıl Kısakürek, sadece şair olarak değil, aynı zamanda bir fikir ve dava adamıdır. O, şiirlerinde genel olarak lirik bir yapı gösterse de didaktik ve hiciv üsluplarını da kullanır. Şair, bireyin arayışlarına geniş yer verir. Bazı şiirlerinde birey ve toplumu farklı yönlerden eleştirir. Kısakürek, "Muhasebe" adlı şiirinde adeta kişinin ve toplumun muhasebesini yapar. Şiire, şair ve yazarları dolaylı olarak eleştiren Kısakürek, bazı sanatçıları "cüce sanatkârlık" yaptığı gerekçesiyle eleştirir. Şair daha sonra sözü topluma getirir ve cemiyetin adeta ruhunun yok edildiğini söyler. Toplumun, bireyi yok eden bir yapıya sahip olduğunu ifade eden Kısakürek, toplumun bozulduğundan yakınır. Şair, gençliğe büyük görevler düştüğünü söyler. Necip Fazıl, bireyin ve toplumun bozulmasını "üç katlı ahşap ev" imgesiyle dile getirir. Bu evin üst katında bulunan babaanne elinde tespih ile ağlamaktadır. Orta katta anne ve âşıkları yer almaktadır. Alt katta ise genç bir kızın çığlıklarla dans edişinden söz edilir. Bu evde/konakta yaşayanlar nesli çatışması içerisindedir. Babaanne geleneği ve maneviyatı temsil ederken orta katta ahlaki bozulma ve alt katta ise maneviyatını kaybetmiş genç tipi yer almaktadır. Şair, bunu ağaç imgesiyle dile getirir. Bu ağacın her tarafını adeta taklit ve fuhuş sarmıştır. Şair, bu ev ile adeta toplumun bir prototipini çizer. Kısakürek, böyle bir toplumda gençliğin uyanması gerektiğini söyler. Toplumun düzelmesi için öncelikle gençliğin mevcut durumu sorgulaması gerektiğini ve kendisine düşen görevleri yerine getirmesini ister. Şair, birçok şeye güveni kalmadığından söz eder. Kısakürek, toplumun bireyden başlayarak yeniden doğmasını ister. Necip Fazıl ayrıca siyası hicivler de yaparak mevcut durumu tam olarak ifade etmek ister. Bu çalışmada amaç, Necip Fazıl Kısakürek'in "Muhasebe" şiirinde birey ve toplum algısını ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Necip Fazıl Kısakürek, Muhasebe Şiiri, Birey ve Toplum.

ABSTRACT

Necip Fazıl Kısakürek is not only a poet, but also an intellectual and a litigator. Although he generally shows a lyrical structure in his poems, he also uses didactic and satirical styles. The poet gives wide space to the pursuits of the individual. In some of his poems, he criticizes the individual and society from different aspects. In his poem named "Muhasebe", Kısakürek almost makes an accounting of the person and the society. Kisakurek, who indirectly criticizes poets and writers for poetry, criticizes some artists for "dwarf craftsmanship". The poet then

brings the word to the society and says that the spirit of the society has been destroyed. Expressing that society has a structure that destroys the individual, Kısakürek complains that society is corrupted. The poet says that the youth have great responsibilities. Necip Fazıl expresses the deterioration of the individual and society with the image of "three-storey wooden house". The grandmother, who is on the upper floor of this house, is crying with a rosary in her hand. On the middle floor, there is the mother and her lovers. On the lower floor, a young girl dancing with screams is mentioned. The people living in this house/mansion are in conflict of generation. While the grandmother represents tradition and spirituality, there is moral deterioration in the middle floor and the youth type who has lost his spirituality in the lower floor. The poet expresses this with the image of a tree. Imitation and prostitution are all around this tree. The poet draws a prototype of the society with this house. Kısakürek says that in such a society, the youth should wake up. He wants the youth to question the current situation and to fulfill their duties in order to improve the society. The poet speaks of his lack of confidence in many things. Kısakürek wants the society to be reborn starting from the individual. Necip Fazıl also wants to express the current situation fully by making political satires. The aim of this study is to reveal the perception of individual and society in Necip Fazıl Kısakürek's poem "Muhasebe".

Keywords: Necip Fazıl Kısakürek, “Muhasebe” Poetry, Individual and Society.

GİRİŞ

Necip Fazıl Kısakürek (25 Mayıs 1904 - İstanbul - 26 Mayıs 1983, İstanbul); şair, yazar, mütefekkir olarak sadece Türk edebiyatının değil, aynı zamanda Türk düşünce hayatının da önemli isimlerindendir. Gençlik yıllarında Fransa’ya gönderilen Kısakürek, burada bohem hayata yönelir. Bu yıllar onun için adeta entelektüel bir krizdir. 1934 yılında Abdülhakim Arvasi ile tanışmasından sonra sanatını ve hayatını İslam’a adar ve eserlerinde dini, tasavvufi, mistik ve metafizik konulara ağırlık verir. “O, Arvâsî ile Eyüp Sultan’daki Kaşgari Tekkesi Camisi’ndeki sohbetleri ile önemli bir zihniyet dönüşümü yaşar” (Karabulut, 2019: 117).

Kısakürek, Kısakürek 1949’da Büyük Doğu Cemiyeti’ni kurar ve Büyük Doğu dergisini çıkarır. “Büyük Doğu çıkışı ile hayatının davası da başlayacaktır. Peşinden savunma, dilekçe, ceza, tutukluluk; zindanın ‘sözde iki hece’ olduğu mahpusluk dönemleri. Davasının başlangıcında kurduğu metaforik dil, neredeyse onun hayat yolu ve Türk edebiyatının ünlü isimlerinin edebi fikri değerinin tartışıldığı *Edebiyat Mahkemeleri*, mizansenden öte bir durum olarak, Necip Fazıl’ın sözünün anlam zemini olacaktır” (Poyraz, 2013: 143). Büyük Doğu ideali, onun dini, tasavvufi ve milliyetçi çizgisinin yansımasıdır. “Necip Fazıl'ın milliyetçilik anlayışı yerli bir Müslümanlık anlayışıyla birleşmektedir. Bu yüzden o, geleneksel İslamî değerlerin savunuculuğunu yapmıştır” (Akın, 2014: 40). Şair, madde-mana tezadında manadan taraf olur ve sanatını bu yönde sürdürür. O, yaşamını ve sanatını Allah’a adadıktan sonra dil ve üslubunda da bunu gösterir.

Necip Fazıl, Cumhuriyet dönemi şiirinin estetiği ve poetika meseleleri üzerine fikirleri; metafizik, mistik ve felsefi eğilimleri olan bir sanatçıdır. O, şiirin yüzünü insan ruhunun derinliklerine, insanın iç varlığına çevirendir (Karabulut, 2019: 123). Kısakürek, şiirlerinde genel olarak bireyin çıkmazları, arayışları ve kâinattaki konumu üzerinde dursa da toplumsal konulara da önemli ölçüde yer verir. “Muhasebe” adlı şiirinde, birey ve toplumu farklı yönlerden eleştirir.

"MUHASEBE" ŞİİRİNDE BİREY VE TOPLUMA DAİR

"Muhasebe" şiiri, Kısakürek'in 1947'de yazdığı, Doğu-Batı medeniyeti çerçevesinde iki farklı toplumu karşılaştırdığı bir şiirdir. "Bu metnin, şairin eserleri arasında Türk toplum yapısında dünden bugüne yaşanan değişikliği, aile kurumunun bozulan yüzünü, bu kurumun aile bireyleri arasındaki bozuk ilişkileri etkileyici bir dille ifade eden şiirlerden biri olduğu söylenebilir" (Erol, 2018: 72). Şiirde toplumsal bozulmanın ve çöküşün arka planını görmek mümkündür. Şair, Batı'nın Türk/Müslüman hayatına olan olumsuz yönlerini imgesel/metaforik düzlemde dile getirir. Necip Fazıl, şiirin ilk dizelerinde önce bireyden hareket eder. Kendisinin artık bir şair ve yazar olmadığını, düşünce dünyasının karmakarışık olduğunu söyler:

Ben artık ne şairim, ne fıkra muharriri!
Sadece, beyni zonk zonk sızlayanlardan biri!
Bakmayın tozduğuma meşhur Bâbıâlide!
Bulmuşum rahatımı ben de bir tesellide.[1]

Şiirin devamında fikir çilesi içerisinde olduğunu hisseden şair, bir sanatçıda ve bireyde bulunması gereken hassasiyeti gösterir. Necip Fazıl, ulvî hastalık adını verdiği metafizik sancıyı çekmekten zevk alan, bunu bir şeref ve erdem kabul eden bir sanatkârdır (Ertaş, 2008: 46).

Fikrin ne fahişesi oldum, ne zamparası!
Bir vicdanın, bilemem, kaçtır hava parası?
Evet, kafam çatlıyor, gûya ulvî hastalık;
Bendedir, duymadığı dertlerle kalabalık.

Kısakürek, kendisinden yola çıkarak sanatçılara seslenmektedir. Ona göre sanatçı fildişi kulesinden inmeli ve halka yaklaşmalıdır. Bilinçlenme ve değişim süreci kolay değildir. Şair bunu *"Milyonlarca ayağın altında kaldı kellem"* dizesiyle ifade etmektedir. Necip Fazıl'da aksiyon tanımlaması "fildişi kulenin yırtılması" ya da "fildişi kuleden inme" benzetmeleriyle ifade edilmektedir. Necip Fazıl da bu tür bir aksiyonu öncelikle sanatçıdan beklemektedir (Sönmezer, 2014: 155). Yukarıda geçen *"Bendedir duymadığı dertlerle kalabalık"* dizesi, "Şairin kendi ifadeleri ile cemiyete yön verme derdinin başlangıcı ve çalışmaları da yalnızlıkla örülmüştür" (Hancıoğlu, 2013: 393).

Büyük meydana düştüm, uçtu fildişi kulem;
Milyonlarca ayağın altında kaldı kellem.
Üstün çile, dev gibi gelip çattı birden! Tos! ! !
Sen, cüce sanatkârlık, sana büsbütün paydos!

Şair, "Muhasebe" şiirinde "cüce sanatkârlık" ifadesini, mutlak hakikati yani Allah'ı sanatının merkezine almayan sanatçılar için kullanır. "Necip Fazıl'ın büyük sanatkârlıktan anladığı, Tanpınar'ın deyişiyle, 'mistik bir cezbeye' kapıldıktan sonraki 'dava adamı' kimliğidir" (Yavuz, 2005: 206). "*Ver cüceye, onun olsun şairlik, / Şimdi gözüm, büyük sanatkârlıkta"* diyen şair, sanatını Allah'a ve davasına adar.

Necip Fazıl; sanatçının halktan kopuk olmaması gerektiği kanaatindedir. Bu sebeple halktan uzak sanatkârlığa "cüce" demektedir. O, cemiyetin ruhunun yok edildiğini ifade eder. "Şiirin öznesinin temel problemi cemiyetin içinin boşalması, öz değerlerinden uzaklaşmasıdır. Dava ve cemiyet adeta "üstün çile"ye dönüşmüş, bu sebepten dolayı aydının da beyni kaotik bir yapıya bürünmüştür (Karabulut, 2019: 343). Şiirin devamında toplumun ruhunun adeta yok edildiğini ifade eden şair aynı zamanda toplumun da kendisini yok ettiğini dile getirir:

[1] Muhasebe şiirinden alıntılar, Necip Fazıl'ın *Çile* adlı kitabından (s.402-403) yapılmıştır. Bkz. Kaynaklar.

Cemiyet, ah cemiyet, yok edilen ruhiyle;
Ve cemiyet, cemiyet, yok eden güruhiyle...

Kısakürek, bireysel ve toplumsal bozulmanın düşünsel bağlamda kendisinde bir hınca dönüştüğünü belirttikten sonra sözü gençliğe getirir. Şair, kurtuluş için imanlı yeni bir neslin görev başında olmasını ister. Onun istediği gençlik düşünen, sorgulayan ve güçlü bir gençliktir:

Çok var ki, bu hınç bende fikirdir, fikirse hınç!
Genç adam, al silâhı; iman tılsımlı kılınç!
İşte bütün meselem, her meselenin başı,
Ben bir genç arıyorum, gençlikle köprübaşı!
Tırnağı, en yırtıcı hayvanın pençesinden,
Daha keskin eliyle, başını ensesinden,
Ayırıp o genç adam, uzansa yatağına;
Yerleştirse başını, iki diz kapağına;
Soruverse: Ben neyim ve bu hal neyin nesi?
Yetiş, yetiş, hey sonsuz varlık muhasebesi?

Bu şiirde ben ile toplum çatışması önemli yer tutar. Kısakürek, "bütün meselem" ve "her meselenin başı" sözleriyle "dava"sını anlatmak ister. "Onun için asıl mesele nefsin ve şeytanın bütün tuzaklarının idrakinde olan bireydir. Bu yönüyle 'insan-ı kâmil' kavramı eserlerinin başlıca temasını oluşturur" (Güler, 2012: 1314). İç dünyasında kaotik bir yapıya bürünmüş olan şair, kendisine öğretilen tarihe de inanmamaktadır:

Dışımda bir dünya var, zıpzıp gibi küçülen,
İçimde homurtular, inanma diye gülen...
İnanmıyorum, bana öğretilen tarihe!
Sebep ne, mezardansa bu hayatı tercihe?

Şiirde "üç katlı ahşap ev" (konak bağlamında) ifadesi imgesel olarak kullanılmıştır. "Dinî değerlerin, ahlâkî hassasiyetlerin, namus kavramının, düşünce duyarlığının, aile kurumunun darmadağın olduğu bir toplumun akıbetine ilişkin endişelere işaret edilir. Metinde geçen 'üç katlı ahşap ev' tamlamasındaki 'ev' imgesiyle, Batı yaşam biçimine özenen, bozulmuş yeni nesle göndermede bulunulur" (Erol, 2014: 400). Şair, burada nesil çatışması bağlamında "babaanne, anne ve çocuk (kızkardeş)" olmak üzere üç nesilden bahseder. Kısakürek nesil çatışması ve kültürel dejenerasyonu mekân ile ilgi kurarak irdeler (Karabulut, 2019: 344).

"Muhasebe" şiiri, birey ve toplumun bozularak değişimini dile getirir. "Evin üst katındaki mukim, yani ideal nesil olarak ifade edilen elinde tespihiyle babaanne, söz geçiremediği kendinden sonraki kuşağın değiştikçe çürüyen, tarihsel köklerinden koptukça kokuşan haline dayanamadığı için ağlar. Onun büyük bir dehşetle izlediği toplumsal manzara, mevcut durumdan beter bir geleceği de işaret eder. Zira boşanmaların, intiharların, madde bağımlılığının arttığı son asır Türk toplum hayatında dinî inanç ve millî kültür büyük zarar görmüştür. Türk aile yapısında başlayan çözülme ve küçülme, aile içi dayanışmayı ve aile bireyleri arasındaki ilişkileri de zedelemiştir" (Erol, 2018: 74).

Üç katlı ahşap evin her katı ayrı âlem!
Üst kat: Elinde tesbih, ağlıyor babaannem,
Orta kat: (Mavs) oynayan annem ve âşıkları,
Alt kat: Kızkardeşimin (Tamtam) da çığlıkları.
Bir kurtlu peynir gibi, ortasından kestiğim;
Buyrun ve maktaından seyredin, işte evim!

Bu ne hazin ağaçtır, bütün ufkumu tutmuş!
Kökü iffet, dalları taklit, meyvesi fuhuş...

Necip Fazıl, yukarıdaki ifadelerle Batılılaşma sürecinde ki toplumdaki bozulmaları dile getirmektedir. Burada toplumun temeli olan ailede başlayan değişim topluma da sirayet etmektedir. "Toplumun her bir ailesinde, benimsenen değerler bağlamında kuşaklar arası bir çatışmaya vardır. 'Evin her katında ayrı bir âlem' dikkati çeker. Bir yanda 'elinde tespih ağlayan babaanne', diğer yanda Batı'ya özgü çalgılar eşliğinde 'oynayan' gelin ve 'âşıkları'; diğer bir yanda da evin genç kızının 'tamtamda çığlıkları' yer alır. Bu tablo, evdeki aile bireylerinin günlük yaşayışından yalnızca bir kesiti oluşturur. Manzara, cemiyeti başkalaştırmaya sürükleyen değişimin vahim sonuçlarını betimlemektedir. Aile içinde tezahür eden bu görüntü, eski-yeni, gelenek-modern odaklı kuşaklar arası çatışmanın genişleyen sınırlarını da göstermektedir" (Erol, 2014: 402). Kısakürek'in ahlak anlayışında insanın niçin yaratıldığını bilmesi ve Allah'ı unutmaması gerektiği ön plandadır. Şair, kendisine emanet edilen "mukaddesatın" ve "davasını" korumakla görevli olduğunu dile getirir:

Rahminde cemiyetin, ben doğum sancısıyım!
Mukaddes emanetin dönmez dâvacısıyım!
Zamanı kokutanlar mürteci diyor bana;
Yükseldik sanıyorlar, alçaldıkça tabana.

Kısakürek, daha sonra zamanın ilk ve son noktasının belli olmadığını söyleyerek onu korkunç bir daire şeklinde belirtir:

Zaman, korkunç daire; ilk ve son nokta nerde?
Bazı geriden gelen, yüzbin devir ilerde!

Şiirin anlatıcısı, mevcut siyasi ve sosyal hayata tepki gösterir. Yeni sistemin devrimle ilgisinin olmadığını, uydurma kelimeler çıkarıldığını, insanların maddeye yöneldiğini ifade eder:

Yeter senden çektiğim, ey tersi dönmüş ahmak!
Bir saman kağıdından, bütün iş kopya almak;
Ve sonra kelimeler; kutlu, mutlu, ulusal.
Mavalları bastırdı devrim isimli masal.
Yeni çirkine mahkûm, eskisi güzellerin;
Allah kuluna hâkim, kulları heykellerin!
Buluştururlar bizi, elbet bir gün hesapta;
Lafını çok dinledik, şimdi iş inkılâpta!

Necip Fazıl şiirdin sonlarında Müslümanlara sabır telkin eder. Toplumsal bozulma ne kadar tedirgin edici olsa da gelecek nesillerin umut verici olduğunu söyler:

Bekleyin, görecektir, duranlar yürüyeni!
Sabredin, gelecektir, solmaz, pörsümez Yeni!
Karayel, bir kıvılcım; simsiyah oldu ocak!
Gün doğmakta, anneler ne zaman doğuracak?

Kısakürek'in yukarıdaki dizelerde adeta "yeniden doğuş" müjdesi vermektedir. Bu dini yönden güçlü ve akıllı bir nesildir. Bu durum onun ideali olan "Büyük Doğu nesli"ni çağrıştırır. Şair, "Büyük Doğu nesli"nin de yakın zamanda ortaya çıkacağına olan inancını tekrarlar. (Güngör, 2015: 158). Şiirde hem bireysel hem de toplumsal doğuş yer alır. Bununla beraber Necip Fazıl'ın yaşamı boyunca genel olarak bir iç muhasebe içinde olduğunu da belirtmek gerekir. Son derece olumsuz bir toplum portresi çizmesine rağmen şair, şiirin son mısralarında ruhunu kaybettiğine inandığı toplumun yeniden doğacağına ve esas yeniliğin

gerçekleşeceğine olan inancını dile getirir. Üstad, Müslümanların aksiyon ruhunu kaybettiğini düşünerek cemiyeti harekete geçirmek ister.

SONUÇ

Necip Fazıl Kısakürek, sanatında ve hayatında ruhçu, mana-madde tezadında mananın yanında yer alan bir sanatçıdır. O bir edebiyatçı olmakla beraber, bir fikir ve aksiyon adamıdır. Şiirlerinde mistik ve metafizik konulara önemli ölçüde yer veren şair, bazı şiirlerinde bireysel ve toplumsal bozulmaya da göndermeler yapar. Kısakürek, "Muhasebe" adlı şiirde bireyin ve cemiyetin mana ikliminden uzaklaştığını, değerlerinde yabancılaştığını, niçin yaratıldığını sorgulamadığını, şu andaki neslin kendi özünden habersiz olduğunu dile getirmek ister. "Muhasebe" şiirinde Türk toplumunda görülen olumsuz değişiklikler ve aile kurumunun bozulması önemli yer tutar. Şair, sanatçıdan başlayarak bireyin ve cemiyetin çöküş içerisinde olduğunu ifade eder. O, Batı'nın Türk/Müslüman toplumuna olumsuz etkilerini imgesel bakımdan irdeler. Şair, toplumun dini ve kültürel değerlerinden uzak sanatçıların durumunu "cüce sanatkârlık" ifadesiyle eleştirir. O, gençliğe büyük görevler düştüğünü, onların bilinçli olması gerektiğini ifade eder. Necip Fazıl, nesil çatışmasını ve kültürel yozlaşmayı "üç katlı ev konak" imgesi ile dile getirir. Bu bize "ahşap konak" imgesini hatırlatır. Bu konağı her katında "babaanne, anne ve çocuk (kız kardeş)" olmak üzere üç nesil yaşar. Bu konakta Batının olumsuz etkileri açıkça görülmektedir. Şair, cemiyetin adeta kendi kendisini yok ettiğini dile getirmektedir. Şiirin anlatıcısı toplumu "hazin ağaç" imgesiyle de irdeler. "*Bu ne hazin ağaçtır, bütün ufkumu tutmuş! / Kökü iffet, dalları taklit, meyvesi fuhuş...*" diyen şair, bireyin ve cemiyetin çöküntü içerisinde olmasından yakınır.

KAYNAKÇA

Akın, M. H. (2014). Muhafazakâr Siyasal Kültürde Bir Sembol Olarak Necip Fazıl Kısakürek, Muhafazakâr Düşünce / Muhafazakâr Düşünceyi Etkileyen Düşünürler III, (Yıl: 10, Sayı: 39, ss. 31-43).

Erol, K. (2014). Necip Fazıl Kısakürek'in "Muhasebe" Şiiri Üzerine Anlambilimsel/Göstergebilimsel Bir Çözümleme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (Yıl: 2, Sayı: 1, ss. 390-408).

Erol, K. (2018). Necip Fazıl'ın Şiirinde Toplumsal ve Kültürel Dejenerasyon. *Adam Akademi*, (8/1, ss. 57-80).

Ertaş, M. (2008). *Necip Fazıl, Tenkitler, Polemikler, Kavgalar*. İstanbul: Birey Yayıncılık.

Güngör, B. (2015). Necip Fazıl Kısakürek'in "Muhasebe" Adlı Şiirinde Yeniden Doğuş Arketipi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, (Cilt: 8, Sayı: 37, ss. 153-159).

Güler, T. (2012). Necip Fazıl Kısakürek'in Yunus Emre Adlı Tiyatro Eseri Üzerine Bir İnceleme, Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, (7/3, ss. 1311-1327).

Hancıoğlu, H. (2013). Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirlerinde Temalar, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karabulut, M. (2019). Üslûpbilim (Stilistik) ve Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirleri Üzerinde Stilistik Bir İnceleme, Akçağ Yayınları, Ankara.

Sönmezer, B. (2014). Necip Fazıl Kısakürek'in Düşünsel Hayatı (1923 – 1950), Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yavuz, H. (2005). *Edebiyat ve Sanat Üzerine Yazılar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

"TRANSPORTATION" ÜNİTESİNİN DİJİTAL HİKAYELER YOLUYLA İLKOKUL 3. SINIF ÖĞRENCİLERİNE ÖĞRETİLMESİ

TEACHING "TRANSPORTATION" UNIT TO 3RD- GRADE PRIMARY STUDENTS THROUGH DIGITAL STORIES

Ayşegül KUTLU ÇAKIN

Milli Eğitim Bakanlığı/Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

0000-0002-1943-0807

Prof. Dr. Gürbüz OCAK

Afyon Kocatepe Üniversitesi

0000-0001-8568-0364

ÖZET

İngilizce öğretiminde kullanılan yaklaşımlar ve yöntemler teknolojik gelişmelerle birlikte değişmektedir. İnternet, teknolojik gelişmeler ve dijitalleşen dünya, bir zamanlar yaptığımız her şeyi dönüştürmektedir. Günümüzde yalnızca geleneksel yöntemlerle İngilizce öğretmek yeterli gelmemektedir. Öğretmenler, eğitimciler sınıflarda modern yöntemleri ve teknolojik araçları kullanmalıdır. Günümüz dünyası, dijital okuryazarlık, eleştirel düşünme ve yaratıcılık gibi 21. yy becerilerini talep etmektedir. Dijital hikayeler, bu becerilerin bir ömür boyu kazandırılmasında yararlı olabilecek araçlardan biridir. Bu çalışmada dijital hikayeler İngilizce derslerinde bir öğretim materyali olarak kullanılmıştır. Çalışma eylem araştırması olarak planlanmıştır ve çalışmanın temel amacı 2021-2022 eğitim öğretim yılında Afyonkarahisar ilinin bir kasabasında bulunan ilkokulda okuyan 3. sınıf öğrencilerine dijital hikayeler ile İngilizce öğretmeye yöneliktir. Araştırmanın yapıldığı sınıfta 17 öğrenci bulunmaktadır. Çalışma için 8. Ünite olan "Transportation" (Ulaşım) ünitesi seçilmiş ve dijital hikayeler ünite ile ilişkilendirilmiştir. Eylem planları 2 hafta boyunca 4 ders saati olarak uygulanmıştır. 4 adet dijital hikaye öğretmen tarafından uzman görüşü alınarak programa uygun olarak hazırlanmıştır. Digital hikayeler sınıftaki internete bağlı akıllı tahtalarda gösterilmiştir. Eylem planları uygulanırken öğretmen ve öğrenci günlüklerinden veriler toplanmıştır. Eylem planları tamamlandıktan sonra öğrencilerle odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Odak grup görüşmeleri sırasında verilerin kaybolmaması için öncesinde veli izni alınarak ses kaydı yapılmıştır. Analiz sonucunda dijital hikayelerin öğrenme sürecini daha kolay ve eğlenceli hale getirdiği, yeni kelimeler öğrenmeye ve İngilizceyi anlamaya yardımcı olduğu ve öğrencilere İngilizce derslerini daha çok sevdirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Hikayeler, Eylem planları, İngilizce Öğretimi, Odak Grup Görüşmesi.

*Bu çalışma "İlkokul 3. Sınıflarda İngilizce Öğretiminde Dijital Hikaye Kullanımı Üzerine Bir Araştırma " isimli tez çalışmasının bir ön çalışmasıdır.

Araştırma Afyon Kocatepe Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyonu tarafından desteklenmektedir.

Proje danışmanı: Prof. Dr. Gürbüz OCAK

Proje numarası: 22. SOS. BİL.01

ABSTRACT

The approaches and methods used for teaching English have been changing with technological developments. Internet, technological development and the digital world transform everything that we used to do once. Teaching English only with traditional methods is not sufficient. Teachers and instructors should use modern methods and technological tools in the classrooms. Today's world demands 21st -century skills such as digital literacy, critical thinking and creativity. Digital stories are one of the tools that can be useful to get these skills for a lifetime. In this study digital stories were used as educational material in English lessons. The study was conducted as action research and the main goal of the study is to teach English to 3rd-grade students in a primary school through digital stories in the town of Afyonkarahisar in the 2021-2022 academic year. There are 17 students in the classroom where the study was conducted. The 8th Unit named as "Transportation" was selected for the study and digital stories were related to the unit. Action plans were implemented for 4 lesson hours for 2 weeks . 4 digital stories were prepared by the teacher in accordance with the curriculum by taking expert opinion. Digital stories were shown on the interactive board connected to Wifi. While action plans were implemented, data were collected via teacher's and students' dairies. After the action plans were completed, focus group interviews were done with the students upon having got parental permission. During the focus group interviews, an audio recording was made in order not to lose data. After the analysis, it is concluded that digital stories make the learning process easier and funnier, help to learn new words and understand English and make students love English lessons much more.

Key Words: Action plans, Digital Stories, Focus Group Interview, Teaching English.

This study was based on the thesis "A Research on the Use of Digital Storytelling in Teaching English to the 3rd grades in Primary ".

This study is supported by Afyon Kocatepe University Scientific Research Project Coordinatorship (BAPK).

Project manager: Prof. Dr. Gürbüz OCAK

Project number: 22. SOS. BİL.01

GİRİŞ

İnsanlar dil aracılığı ile birbirleriyle iletişim kurmaktadır. Dünyadaki her insan kendi anadili aracılığıyla diğer insanlarla iletişim halinde olur, aradığı bilgiye ulaşmak için internette araştırmalar yapar, okur, yazar, düşünür, sorgular. İnsanların konuşmak, yazmak, araştırmak, iletişim kurmak için başvurduğu kendi anadilidir. Fakat yaşadığımız dünyanın kürselleşmesi ve iletişim, teknoloji, internet, bilim vs. yaşanan gelişmeler ve değişimler evrensel dil olan İngilizce'yi daha çok ön plana çıkarmıştır. İnsanların dünyadaki diğer insanlarla iletişim kurabilmeleri, dünyadaki gelişmeleri yakından takip edebilmeleri, veri tabanlarından araştırma yapabilmeleri ve daha birçok şey için İngilizce biliyor olmaları günümüz dünyasında oldukça önemlidir. Küreselleşen dünyada insan aradığı bilgiye ulaşmak ya da

dünyanın farklı bir yerindeki insanlarla iletişim kurmak için teknoloji ile birlikte bir yabancı dile ihtiyaç duymaktadır. Yabancı dil olarak İngilizce ise dünyada en çok konuşulan dil olmasa da 53 ülkenin ana dili ve yaklaşık 400 milyon insanın konuştuğu bir dildir. Dünyada en yaygın ikinci dil olarak kullanılan dildir (Ilyasovana, 2020). Bu bağlamda dünyada en çok tercih edilen uluslararası bir dil olan İngilizceyi bilen kişiler ise bilgiye erişim-paylaşım ve iletişim konularında İngilizce bilmeyen kişilere göre daha üstün bir konumda bulunabilir. Dolayısıyla yabancı dil bilmek 21. yy.'ın en önemli becerileri arasında yer almaktadır. Ülkeler İngilizce öğretimine önem vermekte ve özellikle İngilizce'nin yabancı dil olarak öğretildiği ülkelerde öğretim programında İngilizce öğretimi ile ilgili önemli politikalar bulunmaktadır.

Türkiye'de de İngilizce öğretim programlarında öncelikli bir konumdadır. Türkiye'de 2012-2013 Eğitim-Öğretim yılında 4+4+4 eğitim sistemine geçilerek İngilizce dersleri ilkokul 2. Sınıftan itibaren programda yer almıştır (Bayyurt, 2013). İngilizce öğrenmeye başlamada erken yaş kriteri Avrupa dilleri Ortak çerçeve programı bağlamında göz önünde bulundurulmuştur. Buna göre İlkokul İngilizce eğitiminde öncelikli hedef ise çocukların İngilizce öğrenimine karşı olumlu tutum geliştirmelerini sağlamaktır. Programda ilkokul öğrencilerinin İngilizce öğretiminde oyunlar, şarkılar, canlandırmalar, kesme-yapıştırma etkinliklerinin kullanılmasının üzerinde önemle durulmuştur. Böylelikle görsel, işitsel ve görsel-işitsel materyaller kullanarak zengin bir sınıf ortamının planlanması önemlidir (Meb İngilizce Öğretim Programı, 2018). Ayrıca Türkiye'de İngilizce öğrenme yaşı "yaş kriteri" göz önüne alınarak düzenlenmiş ve İngilizce öğrenme yaklaşımlarında da çağdaş yöntemler takip edilmeye başlanmıştır.

Yabancı dil öğretiminde birçok farklı yöntem ve teknik kullanılagelse de yaşanan gelişmeler öğretim yöntem ve tekniklerini de etkilemektedir. Teknoloji ve internetin inanılmaz değişimi, dijitalleşen dünya ve bu gelişmelerin hayatımıza dahil olmasıyla birlikte dil öğretimi yaklaşımlarında da farklı uygulamalar görülmeye başlanmıştır. Kessler'e (2018) göre teknolojinin bu denli gelişmesi, yaygınlaşan teknoloji trendleri, yapay zeka gibi teknolojinin hayatımızdaki yerini sağlamlaştırmasıyla birlikte teknoloji kullanımının öğretim ortamlarında yer almaması oldukça eksik bir detay olmaktadır. Sınıflarda yabancı dil öğretiminde teknolojinin kullanılması öğretmenin yerini alan ya da öğretmenin etkisini ortadan kaldıran bir etmen değil dil öğretiminde öğretmene her öğrencisine ulaşma imkanı veren bir araçtır. Öğretmene dil öğretiminde teknoloji aracılığı ile çok fazla kaynağa ulaşabilme imkanı verir (Hoopingarner, 2009). Eğitimde teknoloji kullanımı ya da teknolojiyi eğitimin içinde harmanlamak çağdaş öğretim yöntemi olarak adlandırılmaktadır. Eğitimde teknoloji kullanımı uygun teknoloji süreçlerini veya kaynaklarını öğrenmeyi kolaylaştırma ve geliştirme amacıyla kullanmadır (Richey, 2008). Dijital hikayeler ise yabancı dil öğretiminde teknolojiden yararlanılarak kullanılan yöntemlerden bir tanesidir.

Dijital hikayenin çeşitli tanımları bulunmaktadır. Dijital hikayeler en basit tanımıyla kişilerin hayal gücünün yardımıyla ses, resim, müzik ve videoyu bir araya getirip bir hikaye oluşturması (Banaszewski, 2002); belli bir konu hakkında bilgi sunma amacıyla görsel, müzik, metin gibi ögelerin dijital ortamda bir araya getirilmesi (Robin, 2006); dijital hikayeler teknolojinin faydalı yönlerini kullanabilmek için geliştirilen geleneksel hikaye ve teknolojik halinin bir araya getirildiği teknoloji uygulamasıdır (Robin, 2008; (Gregori-Signes, 2008). Dijital hikayenin tanımından hareketle dijital hikayeler kişilere teknolojiyi kullanarak kendi hikayelerini oluşturma imkanı vermektedir. Dijital hikayeler teknolojiyi kullanmayı mümkün kıldığından dolayı sınıf ortamında kullanımı oldukça yaygınlaşmıştır. Dijital hikayeler hemen hemen tüm branşlarda kullanıldığı gibi özellikle dil derslerinde oldukça fazla kullanılan bir uygulama haline gelmiştir. Dijital hikayeler dil öğreniminde öğrencileri güdülemek amacıyla kullanılmaktadır (Howell ve Howell, 2003, akt. Kaya, 2014). Dijital hikayeler her yaştan öğrencinin dikkatini çekebilecek, derse olan ilgiyi artırabilecek bir uygulamadır. Öğrenciler

hazır dijital hikayelerin yanı sıra öğretmenlerinin hazırladığı veya kendilerinin bireysel ya da grup olarak hazırladıkları dijital hikayeler aracılığıyla derse aktif olarak katılabilme imkanına sahiptirler. Dijital hikayelerin özellikle yabancı dil derslerinde kullanımı öğrenciye hedef dilde pratik yapma imkanı sunar, dil öğrenimini kolaylaştırır.

Bu çalışmada araştırmacı öğretmen olarak görev yaptığı bir okuldaki ilkokul 3. Sınıf öğrencilerine İngilizce öğretimini dijital hikayeler ile desteklemek istemiştir. Öğretmenin derse girdiği bu şubede öğrencilerin İngilizce öğrenme konusunda zorluk yaşadığı, öğrencilerin derse aktif olarak katılmadığını gözlemlemiştir. Araştırmacı sınıf öğretmeni ile yaptığı görüşmelerden sonra bu sınıfa uygun eylem planları hazırlamıştır. Araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1- Dijital hikayelerin İlkokul 3. Sınıf İngilizce dersi Transportation ünitesinde kullanılması İngilizce öğrenmeyi kolaylaştırmış mıdır?

2- Dijital hikayelerin İlkokul 3. Sınıf İngilizce dersi Transportation ünitesinde kullanılması öğrencilerin derse aktif katılımını sağlamış mıdır?

3- Dijital hikayelerin İlkokul 3. Sınıf İngilizce dersi Transportation ünitesinde kullanılması İngilizce öğrenmeye katkı sağlamış mıdır?

4- Dijital hikayelerin İlkokul 3. Sınıf İngilizce dersi Transportation ünitesinde kullanımı sırasında yaşanılan sorunlar ve çözüm yolları neler olmuştur?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Bu çalışma nitel araştırma desenlerinden olan eylem araştırması ile yürütülmüştür. Eylem araştırması ile yapılan çalışmalara son yıllarda çok fazla rastlanılmaktadır. Bunun nedeni eylem araştırmaları öğretmenlere sınıf içerisinde veya okul içinde karşı karşıya geldikleri sorunlara farklı bir perspektif ile yaklaşmalarını sağlamaktadır. Öğretmenler karşı karşıya kaldıkları sorunları çözüme ulaştırma çabasındayken uygulamalarının geliştirilmesini, iyileştirilmesini amaçlamaktadırlar. Eylem araştırması öğretmenlerin sorunu çözmek için gösterdikleri gayretin bir yansıması olarak da ifade edilebilir. En basit tanımıyla eylem araştırması öğretmenin öğretme ve sınıf içi sorunları çözme çalışmasının bir yansımasıdır (Ocak ve Akkaş Baysal, 2020).

Araştırma, araştırmacı (öğretmen) tarafından sınıf içinde gözlemlediği problemin çözümüne ve durumun iyileştirilmesine yönelik olarak planlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Afyonkarahisar ilinin bir kasabasındaki ilkokulda bulunan sınıf mevcudu 17 olan 3. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Uygulanan eylem planları sonrasında öğretmen ve öğrenci günlükleri tutulmuştur. Öğrencilerden uygulanan yöntemle ilgili düşüncelerini günlüklere yazmaları istenmiştir. Öğretmen ise uygulama sonrasında ders sırasında yaşadıklarını, karşılaştıkları zorlukları ve çözüm yollarını, eylem planını genel hatlarıyla kendi bakış açısından öğretmen günlüklerinde belirtmiştir. Öğretmen eylem planları bittiğinde öğrencilerle odak grup görüşmesi yaparak öğrencilerden eylem planları hakkında görüşlerini almıştır. Öğretmen, odak grup görüşmesinde uzman görüşüne başvurularak hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme sorularını öğrencilere sormuştur.

VERİ TOPLAMA VE ANALİZ

Eylem planları uygulama sırasında veri toplama yöntemleri olarak öğrenci- öğretmen günlükleri kullanılmış; eylem planları sonrasında ise odak grup görüşmesi yapılmıştır. Uygulanan eylem planları sonrasında öğrencilerden eylem planları hakkında görüşlerini yazmaları istenmiştir. Aynı şekilde öğretmen de uygulama sırasında gözlemlediklerini not alarak daha sonrasında tüm deneyimlerini öğretmen günlüklerinde belirtmiştir. Gerekli düzeltmeleri de öğretmen günlüklerine not ederek sonraki eylem planında nasıl bir yol alacağının haritasını da çıkartmıştır. Uygulanan eylem planları sonrasında eylem planı uygulanan sınıftaki öğrenciler ile odak grup görüşmesi yapılmıştır. Uzman görüşü alınarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları öğrencilere sorulmuştur. Öğrenci ve velilerinden izin alınarak öğrencilerin verdikleri cevaplar kayıt altına alınmıştır. Gerçekleştirilen odak grup görüşmesi sonrası elde edilen verilerin analizi içerik analizi ile yapılmıştır.

UYGULAMA

Araştırmacı oluşturduğu 4 dijital hikayeyi 2 eylem planı olarak uygulamıştır.

1.EYLEM PLANI

Eylem planının uygulandığı sınıfta İngilizce ders kitabından 8. Ünite olan Transportation (Ulaşım araçları) ünitesi tamamlanmıştı. Öğretmen öğrencileri için ünitenin kazanımları ve kelimelerini tekrar edebilecekleri ve aynı zamanda öğrencilerin öğrendiklerini pekiştirebilecekleri dijital hikayeler oluşturmuştur. Birinci eylem planında 2 dijital hikaye kullanılmıştır. Öğretmen dijital hikayeleri sınıf içerisinde akıllı tahtada açmadan önce öğrencilerinin ünite ile ilgili neler hatırladıklarını ölçmek amacıyla sorular sormuştur. Öğretmen öğrencilerin cevap vermekte zorlandıkları soruları daha sonra hazırlayacağı dijital hikaye senaryosunda kullanmak üzere not almıştır. Öğretmen akıllı tahtadan dijital hikaye oluşturduğu “storyjumper” uygulamasını açarak ilk hikayeyi öğrencilerine göstermiştir. Öğrenciler hikayenin karakterini, arka planını ve senaryoyu çok beğendiklerini belirtmişlerdir. Öğretmen oluşturduğu hikayenin merkezine “Tom” adında ana karakter yerleştirmiştir. Hikaye Tom, Tom’un aile bireyleri ve arkadaşları etrafında geçmektedir. Transportation ünitesiyle ilgili ilk dijital hikayede öğretmen üniteyle ilgili belli başlı kelimeleri kullanmıştır. Dijital hikayedeki karakterler öğretmen tarafından seslendirilmiştir. Öğretmen tarafından dijital hikayenin her sayfasında seslendirme tamamlandıktan sonra karakterlerin ne söylediğini öğrencilere sorulmuştur. Karakterlerin söylediklerini öğrenciler aktardıktan sonra birinci hikaye tamamlanmıştır. Tamamlanan birinci dijital hikaye sonrası öğretmen öğrencileri dijital hikaye ile neler hatırladıklarını İngilizce olarak söylemelerini teşvik etmiştir. Cevap vermek isteyen öğrenciler hikayeden hatırladıklarını sınıfta anlatmışlardır.

İkinci derste öğretmen tarafından hazırlanan diğer dijital hikayeye geçilmiştir. Ancak hikayeye başlamadan önce öğrencilere birinci hikayede ne olduğu sorularak devam niteliğinde olan ikinci hikayeye hazırlık yapılmıştır. İkinci hikayenin birinci hikayenin devam niteliğinde olması öğrencilerin hoşuna gitmiştir. İkinci hikayede de birinci hikayede olduğu gibi karakterin konuşması bittikten sonra o karakterin ne söylediği öğrenciler tarafından ifade edilmiştir. Hikaye tamamlandıktan sonra öğretmen tekrardan birinci hikayede olduğu gibi ikinci hikayeden neler hatırladıklarını öğrencilere sormuş ve öğrencileri cevap vermeleri için teşvik etmiştir. Öğretmen öğrencilerin hatırlayamadıkları kelimeleri bir sonraki hikayenin senaryosunda kullanmak üzere not almıştır.

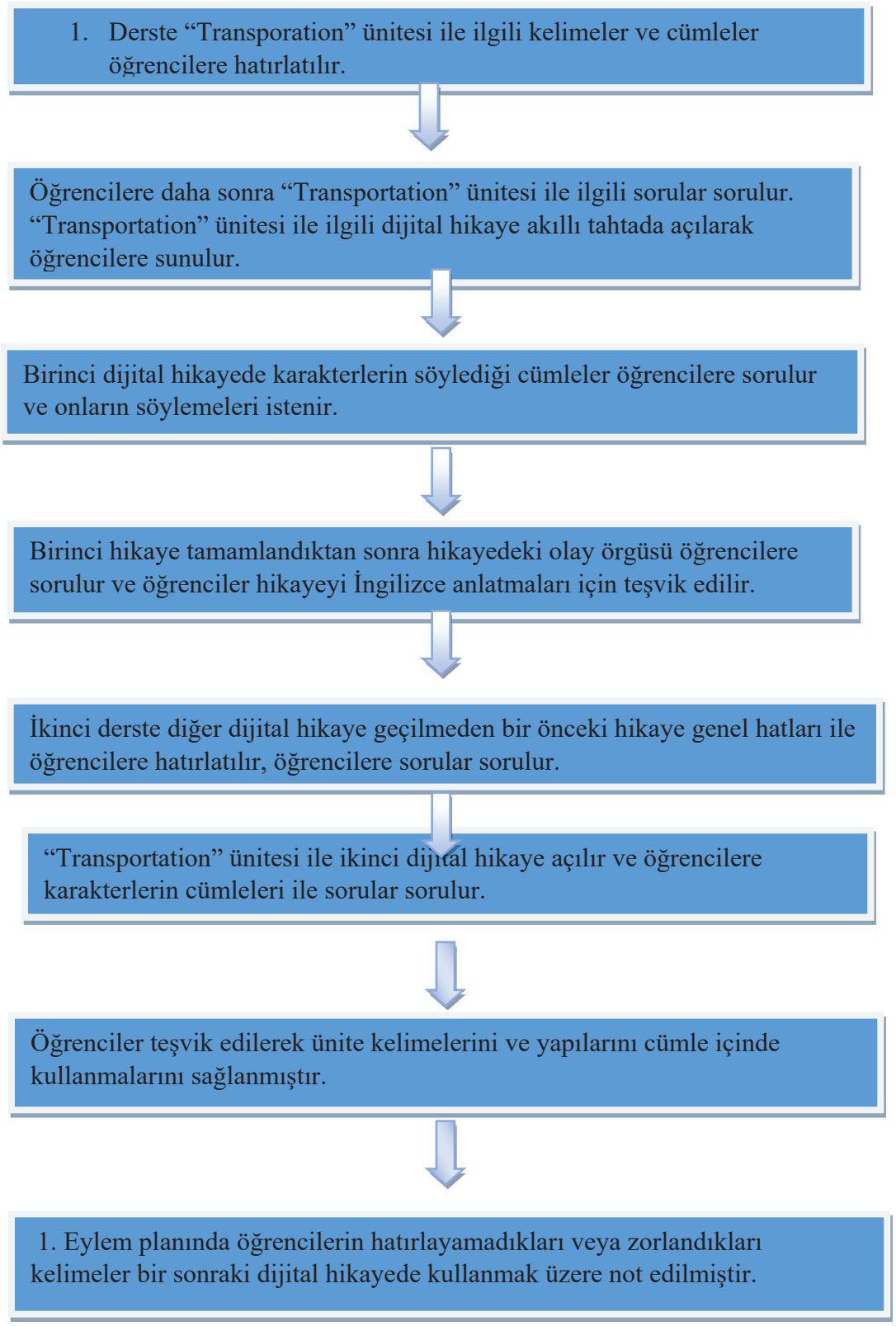

2.EYLEM PLAN

Öğretmen ikinci eylem planı için ünite ile ilgili iki dijital hikaye hazırlamıştır. İkinci eylem planında kullanılan dijital hikayelerde de aynı karakterlerin rol almasına ve dijital hikayelerin birbirinin devamı niteliğinde olmasına dikkat etmiştir. İkinci eylem planı için hazırlanan

hikayelerde karakterlerin cümleleri biraz daha uzun cümlelerden oluşmuştur. İkinci eylem planında kullanılan dijital hikayelerde öğrencilerin birinci eylem planında kullanılan dijital hikayelerde ve derste hatırlayamadıkları kelimeler yoğun olarak bu hikayelerde yer almıştır. Öğretmen öğrencilerin hatırlayamadıkları kelimeleri tekrar tekrar kullanarak kelimelerin akılda kalmasına yardım etmek istemiştir. Üçüncü eylem planında da olaylar ana karakter olan "Tom", Tom'un ailesi ve arkadaşları etrafında geçmektedir. Öğretmen hazırladığı üçüncü dijital hikayede ulaşım araçlarının nerede olduğunu sorarak karakterlerin cevap vermesini istemiştir. (Where is the plane? It is in the air.--- Where is the bicycle? It is on the road. vb. gibi.). Böylelikle öğretmen aynı soru kalıbını farklı şekillerde sorup farklı şekillerde karakterlerin cevap vermesini sağlayarak öğrencilerinin öğrenmesini amaçlamıştır. Öğretmen hazırladığı üçüncü dijital hikayede de öğrencileri teşvik ederek karakterlerin neler söylediklerini anlatmalarını istemiştir. Öğretmen isteyen öğrencilere söz hakkı vererek dijital hikaye hakkında söylemek istediklerini anlatmalarına fırsat vermiştir. Öğretmen söz hakkı alan öğrencilerden sonra hikayede geçen kelimeleri cümle içinde kullanmış ve soru kalıbını da tekrarlayarak dersi tamamlamıştır.

İkinci derste dördüncü dijital hikaye kullanılmıştır. Öğretmen üçüncü hikayeyi kısaca hatırlattıktan sonra dördüncü hikayeyi akıllı tahtada açmıştır. Dördüncü hikayede de bu kez öğretmen her bir sayfada değil iki sayfanın tamamını karakterler konuşmasını bitirdikten sonra öğrencilere sormuştur. Öğretmen akıllı tahtada hikayenin iki sayfası gözüktüğünden dolayı sorular ve verilen cevapların anlam bütünlüğü bozulmasın diye bu şekilde ilerlemiştir. Dördüncü hikayede üçüncü hikayede geçen soru kalıbına ek olarak ünitede geçen bir diğer soru kalıbını da kullanmıştır. Hikayede Tom ve arkadaşlarına "Where is the plane?/ Where is the bicycle?" sorusuna ek olarak bir "Affedersiniz……'ya/ye nasıl gidebilirim?" sorusu olan "Excuse me! How can I go to the…….?" sorusu eklenmiştir. Karakterler sorulan soruya farklı ulaşım araçlarını kullanarak cevap vermişler ve böylelikle öğrencilerin ulaşım araçlarına ait kelimelerin pekiştirilmesi istenmiştir. Öğretmen dördüncü dijital hikayenin arka sayfasına True- False (Doğru-Yanlış) etkinliği ekleyerek hikayenin anlaşılıp anlaşılmadığını belirlemek istemiştir. Öğretmen True- False etkinliğinde söz almak isteyen öğrencilere söz hakkı vermiştir. Öğretmen true-false etkinliğinde ve dijital hikayenin senaryosunda öğrencilerin hatırlamakta zorlandıkları kelimeleri ve yapıları bir sonraki derste sormak üzere not almıştır. Öğretmen uzman görüşü de alarak true-false etkinliklerinin her hikayenin sonuna eklemeyi uygun görmüştür.

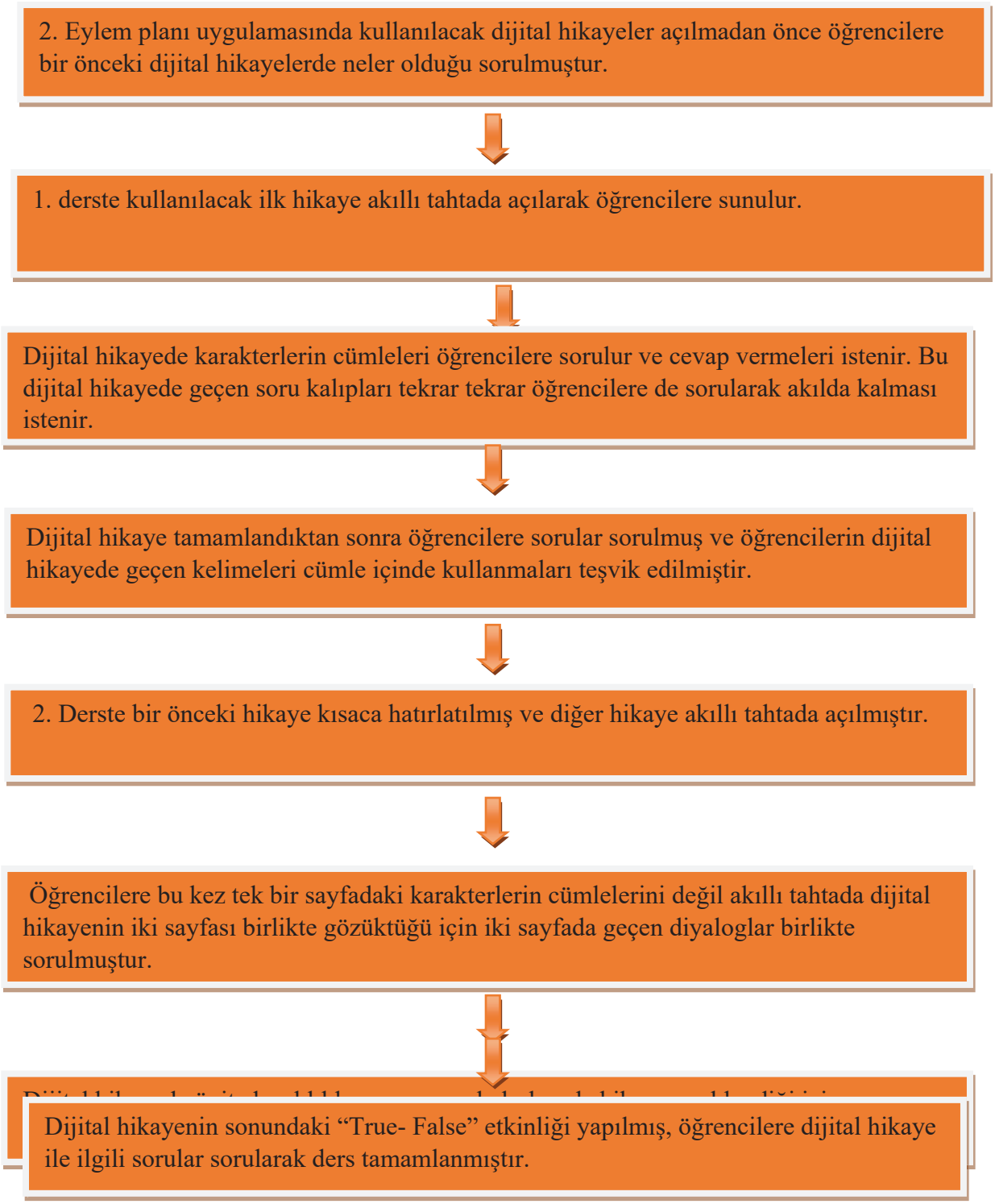

BULGULAR

Uygulanan eylem planlarının ardından öğrencilerle odak grup görüşmesi yapılmıştır. Sınıfta 17 öğrenci bulunduğundan dolayı öğrencilerle 6-6-5 kişi olacak şekilde 3 grup halinde odak grup görüşmesi yapılmıştır. Odak grup görüşmesi sırasında veri kaybını önlemek amacıyla odak grup görüşmesi öncesi veliler ve öğrencilerden yazılı olarak izin alınmıştır. Öğrencilere çalışma raporunda isimlerinin yer almayacağı, isimlerinin yerine Ö1, Ö2, Ö3….. şeklinde kodlar kullanılacağı belirtilmiştir. Odak grup görüşmesi sonrası veriler yazıya aktarılmıştır.

Elde edilen ham veriler içerik analizine tabi tutularak kod ve temaya ayrılmıştır. Miles ve Huberman'ın (1994) uyum formülüne başvurulmuştur. Miles ve Huberman'a (1994) göre uyum formülü iyi bir güvenirlik kontrolüdür. Odak grup görüşmesinin içerik analizinden elde edilen kod ve temalar başka bir gözlemci tarafından elde edilen kod ve temalarla karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonrasında iki araştırmacının arasındaki uyum (Güvenirlik=Görüş birliği/ Görüş birliği + Görüş ayrılığı x100) yüzde 97 olarak çıkmıştır. Odak grup görüşmesi sonrası yapılan analizde kodlar 4 tema altında toplanmıştır. Temalar şu şekildedir:

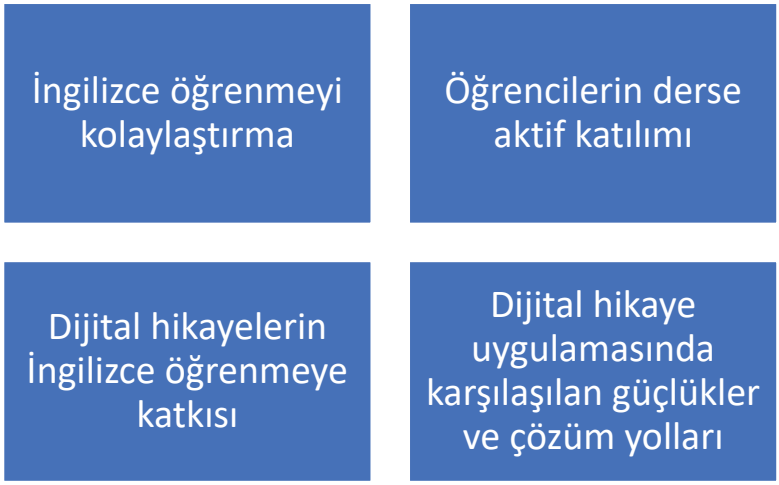

1-İngilizce öğrenmeyi kolaylaştırma

Bu tema altında dijital hikayelerin " *kelime pekiştirmeye katkısı, İngilizce okumayı ve yazmayı kolaylaştırması"* kodları bulunmuştur.

Öğrenciler dijital hikayelerin İngilizce kelime öğrenmeyi kolaylaştırması ve pekiştirmesinin üzerinde oldukça durmuşlardır. Öğrencilerin görüşleri aşağıdaki gibidir.

Öğrenci 1:"*Dijital hikaye öğrenemediğimiz kelimeleri tekrarlayarak pekiştirmemizi sağladı*."

Öğrenci 4: "*Dijital hikayeler İngilizce kitap okumamı sağladı bir de okuma ve yazmamı kolaylaştırdı."*

Öğrenci 5: *"İngilizceyi daha iyi öğrenmemi sağladı."*

2-Öğrencilerin derse aktif katılımı

Bu tema altında dijital hikayelerin "*eğlenceli olması, derse daha çok katılma isteği, derse karşı olumlu tutum, dersin eğlenceli olması*" kodları bulunmuştur. Öğrenciler dijital hikayeleri oldukça eğlenceli bulmuştur. Hikayelerin eğlenceli olması ve kelimelerin tekrar etmesi öğrencilerin kelimeleri hatırlamasına yardımcı olmuştur. Öğrencilerin kelimeleri hatırlaması hikayelerin içeriğini anlamalarına dolayısıyla derse katılımı arttırmıştır.

Öğrenci 2: "*Dijital hikayeler İngilizce dersini sevdirdi. Bu yüzden derse daha çok katılmak istiyorum."*

Öğrenci 4: "*Dijital hikayeler sayesinde kelimeleri anlayabiliyorum. Derse katılmak istiyorum."*

3-Dijital hikayelerin İngilizce öğrenmeye katkısı

Bu tema altında "*tekrarlama, pekiştirme, kelimelerin görsel sunumu, akılda kalıcı, hatırlama*" kodları bulunmuştur. Öğrenciler dijital hikayelerde kullanılan kelimelerin aynı hikaye içinde ve farklı hikayelerde tekrarlanmasının kelime öğrenmeyi kolaylaştırdığını belirtmişlerdir. Öğretmen de dijital hikaye uygulama sonrasında daha sonraki derslerde öğrencilerin "Transportation" ünitesindeki kelimelere diğer ünitelerin kelimelerinden daha çok hakim olduklarını gözlemlemiştir.

Öğrenci 3: *"Dijital hikayeler kelimeleri tekrarladığı için kelime öğrenmemi sağladı."*

4-Dijital hikaye uygulamasında karşılaşılan güçlükler ve çözüm yolları

Dijital hikayeler uygulama yapılan şubede bulunan akıllı tahtada açılmış ve derste kullanılmıştır. Akıllı tahtalar okulun internetine bağlı olduğundan web yazılımı üzerinden hazırlanan hikayeler öğrencilere gösterilmiştir. Dijital hikayelerin sınıf içerisinde gösterimi sırasında zaman zaman bağlantının kopması ya da internetin yavaşlaması gibi sorunlar yaşanmıştır. Öğretmen bu gibi sorunların yaşandığı durumlarda kendi internetini akıllı tahtaya bağlayarak uygulamaya devam etmiştir. Öğretmenin görev yaptığı okul ikili öğretim yapan bir okuldur. Öğretmenin görev yaptığı okulun kendi bünyesinde bilgisayar laboratuarının bulunmamasından dolayı dijital hikayeleri öğretmenin öğrencileri değil öğretmenin kendisi hazırlamıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Dil öğretiminde dijital hikayelerin kullanıldığı çalışmalara son yıllarda daha fazla rastlanılmaktadır. Alanyazın tarandığında dijital hikayelerin olumlu yönlerinden dil öğretiminde veya dil becerilerinin geliştirilmesinde yararlanıldığı çalışmalarda görülmektedir. Dijital hikayelerin kullanması oldukça kolay, teknoloji destekli bir uygulama olması özellikle öğrencilerin dikkatini çekmektedir.

Dijital hikayelerin hem öğretmenler hem de öğrenciler tarafından hazırlandığı çalışmalarda görülmüştür. Öğretmen ve öğrencilerin hazırlayabildiği dijital hikayeler sınıf ortamlarında kullanılmaktadır. Öğretmenlerin hazırladığı dijital hikayeler özellikle zor konuların öğretilmesinde konuların somutlaştırılmasını, önceden öğrenilenlerle yeni öğrenilenler arasında bağ kurmaya yardım etmek ve öğrencilerin dikkatini çekerek etkin katılımını sağlamak için oluşturulmaktadır. Öğrencilerin oluşturduğu dijital hikayeler ise öğrencilerin hayal gücünü kullanarak yaratıcılıklarını gösterebildikleri ve kendilerini ifade edebildikleri bir dijital materyaldir. Öğrencilerin oluşturdukları dijital hikayeler öğrencilerin yaratıcı düşünme, işbirliği, problem çözme, eleştirel düşünme gibi becerilerini gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu duruma ek olarak öğrencilerin kendi dijital hikayelerini oluşturmaları hikayeleri için araştırma yapmaları gerektiğinden araştırma becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda öğrencilerin dijital ortamda hikayeleri hazırlamaları dijital okuryazarlıklarının gelişmesine de katkı sağlamaktadır.

Dijital hikayeler geleneksel hikayeler gibi öğrencilerin okuma becerilerinin gelişmesini sağlamaktadır. Ayrıca diğer beceriler olan konuşma, dinleme ve eğer dijital hikayeleri öğrenciler oluşturuyorsa öğrencileirn yazma becerisinin gelişmesini sağlamaktadır. Bu araştırmada "Transportation" (Ulaşım) ünitesinin ilkokul 3. Sınıf öğrencilerine dijital hikayeler ile öğretilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada araştırmacı olan öğretmen tarafından ünite ile uyumlu 4 dijital hikaye hazırlanmış ve 2 eylem planı uygulanmıştır. Eylem planları sonrasında öğrenciler ile odak grup görüşmesi yapılmıştır. Elde edilen verilerde Miles

Hubermann (1994) uyum formülüne başvurulmuş daha sonra içerik analizi yapılmıştır. Çalışmada **"**İngilizce öğrenmeyi kolaylaştırma, Öğrencilerin derse aktif katılımı, Dijital hikayelerin İngilizce öğrenmeye katkısı, Dijital hikaye uygulamasında karşılaşılan güçlükler ve çözüm yolları" olmak üzere temalar bulunmuştur. Bu temalarda "Transportation" ünitesinde dijital hikayelerin kullanılmasının ilkokul 3. Sınıf öğrencilerine İngilizce öğretimini kolaylaştırdığı, öğrencilerin derse daha çok katılımını sağladığı ve özellikle kelime öğrenimini kolaylaştırdığı belirtilmiştir. Dijital hikayelerin uygulaması sırasında karşılaşılan güçlüklerin ise internet temelli olduğu ifade edilmiştir. Dijital hikayelerin akıllı tahta üzerinde gösterimi sırasında internetin kopma sorunları öğretmenin kendi internetini akıllı tahtaya bağlamasıyla sorun bertaraf edilmiştir. Çalışmanın bulguları ilkokul öğrencilerine dijital hikayeler aracılığı ile İngilizce öğretilebileceğine işaret etmiştir.

Yapılan çalışmanın bulgularını destekleyici nitelikteki çalışmalara alanyazında rastlanılmaktadır. Dijital hikayeler İngilizce öğretiminde kullanıldığı gibi yabancılara Türkçe öğretiminde ve Türkçe yazma ve okuma becerisinin geliştirilmesinde de kullanılmaktadır. Çıralı (2014) çalışmasında ilkokul 2. Sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmasında dijital hikayenin görsel hafızayı ve yazma becerisini geliştirdiğini, Sever (2014) dijital hikayelerin üniversite hazırlık sınıfında okuyan öğrencilerin İngilizce öğrenme motivasyonu ve İngilizce konuşma ve yazma becerisini geliştirdiğini belirtmiştir. Yamaç (2015) doktora tezinde dijital hikayelerin ilkokul 3. Sınıf öğrencilerinin yazma becerilerinin gelişmesindeki etkisini ortaya koymuştur. Türe Köse (2019) ise okul öncesi çocuklarıyla yaptığı çalışmasında dijital hikayenin okul öncesi çocuklarının dinleme becerisine katkı sağladığı göstermiştir. Akdoğan (2020) çalışmasında üniversite hazırlık sınıfında okuyan öğrencilerin dijital hikayeler aracılığıyla İngilizce kelime dağarcıklarının ve yazma becerisinin geliştiğini gösterirken, Çokyaman ve Çelebi (2021) İngilizce derslerinde dijital hikaye kullanılan ortaokul 6. Sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının arttığını çalışmalarında belirtmişlerdir. Tatlı ve Arzugül Aksoy (2015) yabancı diller yüksek okulu hazırlık sınıfındaki öğrenciler ile yaptıkları çalışmalarında kendi dijital hikayelerini oluşturan öğrencilerin yabancı dilde kendilerini daha rahat ifade etmeye başladıklarını süreç içinde gözlemlediklerini ifade etmişlerdir. Normann (2011) doktora tezinde dijital hikayenin ikinci dil (İngilizce) öğretiminde faydasından bahsederken aynı zamanda öğrencilerin motivasyonunu da yükselttiğini ifade etmiştir. Somdee ve Suppasetseree (2013) yaptıkları çalışmalarında dijital hikaye kullanımının Taylandlı üniversite öğrencilerinin İngilizce konuşma becerilerini geliştirdiğini gözlemlemişlerdir. Verdugo ve Belmonte (2007) çalışmalarında dijital hikayeler kullanılarak küçük yaş grubu İspanyol öğrencilerin İngilizce dinleme ve anlama becerilerinin geliştiğini ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak araştırmanın bulgularından dijital hikayelerin İlkokul 3. Sınıf İngilizce dersinde kullanılabileceği görülmüştür. Dijital hikayelerin küçük yaş grubunda İngilizce öğrenmeyi kolaylaştırdığı ve öğrencilerin derse katılımını sağladığı sonucuna varılabilir. Ancak araştırmanın sınırlılıkları çerçevesinden değerlendirilirse dijital hikayelerin ve eylem planlarının sınırlı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

KAYNAKÇA

Akdoğan, F. (2020) *Dijital hikâye anlatım yönteminin İngilizce kelime dağarcığı ve okuma becerilerinin gelişimine etkisi.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Banaszewski, T. M. (2005). *Digital storytelling: Supporting digital literacy in grades 4-12.*

(Unpublished master thesis). Georgia Institute of Technology, Atlanta.

Bayyurt, Y. (2013, Kasım). *4+ 4+ 4 Eğitim Sisteminde Erken Yaşta Yabancı Dil Eğitimi.* Yabancı Dil Eğitimi Çalıştayı Bildirileri, Ankara.

Çokyaman, M. ve Çelebi, M. (2021), Yabancı dil öğretiminde dijital hikâye anlatımının (dha) akademik başarıya etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 22* (2), 994-1035.

Çıralı, H. (2014). *Dijital hikaye anlatımının görsel bellek ve yazma becerisi üzerine etkisi.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Gregori Signes, C. (2008). Integrating the old and the new: Digital storytelling in the EFL language classroom. *GRETA journal, 16*(1-2), 43-49.

Hoopingarner, D. (2009). Best practices in technology and language teaching. *Language and Linguistics Compass, 3*(1), 222–235.

Ilyosovna, N. A. (2020). The importance of English language. *International Journal on Orange Technologies*, *2*(1), 22-24.

Kaya, O. (2014). *Yabancı dil öğretiminde (Almanca) dijital hikaye anlatım yönteminin araştırılması: Lise öğrencileriyle eylem araştırması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.

Kessler, G. (2018). Technology and the future of language teaching. *Foreign Language Annals,51*(1), 205–218.

MEB İngilizce öğretim programı, Ankara, 2018.

Miles, M.B. ve Huberman, M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.) Thousand Oaks, CA:Sage.

Norman, A. (2011). *Digital storytelling in second language learning: A qualitative study on students' reflections on potentials for learning.* (Unpublished Doctorate Thesis). Norway University, Norway.

Ocak, G. ve Akkaş Baysal, E. (2020). Eylem araştırmasını anlamak. G. Ocak (Ed.) içinde *Eğitimde eylem araştırması ve örnek araştırmalar* (s 1-40). Ankara: Pegem Akademi.

Richey, R.C.,(2008).Reflections on the 2008 AECT definitions of the field, *TechTrends. 52*(1), 24-25.

Robin, B. (2006). The educational uses of digital storytelling. In C. Crawford et al. (Eds.), Proceedings of Society for Information Technology and Teacher Education International Conference 2006 (pp. 709-716). Chesapeake, VA: AACE.

Robin, B. R. (2008). Digital Storytelling: A Powerful Technology Tool for the 21st Century Classroom. *Theory Into Practice, 47*(3), 220–228.

Sever, T. (2014). *An investigation into the impact of digital storytelling on the motivation*

level of students. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Somdee, M. and Suppasetseree, S. (2013). *Developing English Speaking Skills of Thai Undergraduate Students by Digital Storytelling through Websites.* International Graduate Conference Proceedings by LITU, Thailand.

Tatlı, Z. ve Arzugül Aksoy, D. (2017). Yabancı dil konuşma eğitiminde dijital öykü kullanımı. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 45* (45) , 137-152 .

Türe Köse, H. B. (2019*). Okul öncesi dönem çocuklarında dijital hikaye anlatımının dinleme becerilerine etkisi.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.

Verdugo, D.R. ve Belmonte, I.A. (2007). Using digital stories to improve listening comprehension with Spanish young learners of English. *Language Learning & Technology. 11*(1), 87-101.

Yamaç, A. (2015). *İlkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin yazma becerilerinin gelişiminde dijital hikayelerin etkisi,* (Yayınlanmamış doktora tezi.) Gazi Üniversitesi, Ankara.

MIGRATORY DISPLACEMENT IN LATIN AMERICA AND THE NUMBER OF COUNTRIES THAT CROSS TO REACH THEIR DESTINATION

Carolina Margarita Pérez Gamón

https://orcid.org/0000-0002-4600-1039

Universidad Nacional del Nordeste. Facultad de Humanidades. Argentina

ABSTRACT

In this paper we describe the migratory movements in Latin America, our purpose is to reflect on and identify the various factors that have made them a growing concern in light of their own circumstances, where measures have had to be adopted against the clock to try to adapt policies of integration. In this massive exodus, people come to live as migrants or refugees? The Methodology followed is based on the review of the various theoretical approaches to migration, contrasting them with the main debates that are currently taking place. As a first result, we observe that the large concentration of foreigners has changed the demographic profile of several cities, and the current situation in Venezuela represents the largest exodus in the recent history of the region. In conclusion, migration in Latin America occupies an important place in the media and also in the discussion agenda of the receiving countries.

Keywords: Migrations. refugees, exodus

INTRODUCTION

In Latin America, the migratory phenomenon is presented by the following factors: chronic poverty, political and social instability, job insecurity and asymmetry in the distribution of benefits offered by the economy. The Aruj Roberto ruling highlights two tendencies regarding the migratory phenomenon on a global scale, both of which leave a mark on both the issuing and receiving societies and exert positive and negative effects. The first has to do with the migratory restriction "…which can be assumed as strictu sensu policies, derived from projects of different states or as part of a government's own action dynamics to prevent unwanted migratory flows to and from its borders. This type of action is related to migration controls, discrimination, exclusion and persecution, among others. This restrictive situation tends to propose the selection of migrants to allow access to a country, according to the immediate needs they have to cover jobs... It thus attracts to its society the scientists, technologists and specialists it needs to cover your own needs. This migratory phenomenon has been called brain drain. The other trend refers to international migration ... is the one that is linked to more flexible situations, which propose free circulation or mobility, the settlement of people, respect for human rights and equality of rights above the nationality of origin. This trend is related to conceptions linked to the socialization of human relations and respect for otherness"[1]…

In these times the number of people living in a country other than their native country is greater than ever "… The number of international migrants was estimated to be almost 272

[1] ARUJ, Roberto S.. (2008). Causas, consecuencias, efectos e impacto de las migraciones en Latinoamérica. *Papeles de población*, *14*(55), 95-116. Recuperado en 18 de marzo de 2023, http://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1405-74252008000100005&lng=es&tlng=es.

million worldwide, 51 million more than in 2010. Almost two-thirds were labor migrants. International migrants made up 3.5% of the world's population in 2019, up from 2.8% in 2000 and 2.3% in 1980. According to UNHCR, the number of people forcibly displaced worldwide world was 79.5 million at the end of 2019. Of these, 26 million were refugees. 45.7 million people were internally displaced, 4.2 million were asylum seekers and 3.6 million were Venezuelans displaced abroad…" [2].

INVESTIGATION

After the political, economic and social crisis in Venezuela, Venezuelans leave the country, Colombia being one of the destinations for this exodus, generating tension in local institutions and systems, the humanitarian response adopted has had significant deficiencies, a report by the defense group of Human Rights for Latin American Affairs (WOLA) of 2018, provide us with an overview in this regard, the policies and regulations adopted by the Colombian government generated inconveniences for Venezuelan migrants and refugees who lack the basic and updated documentation necessary to formally request the residence or protection status, thus being an obstacle to Access "…to necessary humanitarian support that includes shelter, medical care, social programs and employment opportunities in order to mitigate the risk that Venezuelans may become vulnerable to recruitment by armed criminal groups active along the border. For example, the only official Colombian government shelter for Venezuelan migrants, in Cúcuta, has a capacity for only 250 migrants, and is mostly empty as it is only open to migrants with all their documents in order (which only a small minority have)…"[3].

¿In this massive exodus, people come to live as migrants or refugees? Both concepts have different meanings, mixing them leads to problems for both populations. By confusing refugees and migrants, we cause deficiencies in the life and security of refugees regarding the legal protections that refugees require for governments. This difference is relevant since countries treat migrants in correlation to their own legislation on Immigration, in terms of refugees, countries have certain obligations for any person who requests asylum in their territory, for which they use norms that are defined in national legislation and in International Law.

"… Migrants choose to move not because of a direct threat of persecution or death, but primarily to improve their lives by finding work or education, family reunification, or for other reasons. Unlike refugees, who cannot safely return to their country, migrants continue to receive protection from their government. We say 'refugees' when we refer to people fleeing war or persecution who have crossed an international border. And we say 'migrants' when we refer to people who move for reasons not included in the legal definition of refugee…"[4].

---

[2] UNITED NATIONS Migrations available: https://www.un.org/es/global-issues/migration

[3] RAMSEY Geoff, Sánchez Garzoli Gimena Respondiendo a un éxodo la crisis de migrantes y refugiados de Venezuela vista desde las fronteras de Colombia y Brasil Informe Wola 28 de julio 2018 available: https://www.wola.org/es/analisis/respondiendo-un-exodo-la-crisis-de-migrantes-y-refugiados-de-venezuela-vista-desde-las-fronteras-con-colombia-y-brasil/?gclid=CjwKCAjwq-WgBhBMEiwAzKSH6FZgWzA9NdV8VsZLLEmCtwPu62g2pE8TqsIF7sgmvz2f0LshtCxlyRoCm44QAvD_BwE

[4] UNHCR « Réfugié » ou « migrant » – Quel est le mot juste ? 12 de juillet 2016 available: https://www.unhcr.org/fr/news/stories/2016/7/55e45d87c/point-vue-hcr-refugie-migrant-mot-juste.html

In this regard, the authors Villafuerte Daniel, Solis María Eugenia, add "… The caravans of Central American migrants that began in October 2018 cannot be explained except by the existence of "extreme precariousness" in which large sectors of the population find themselves, plundered and subjected to structural and daily violence. In such a climate, the human being lives an impoverished, diffuse, broken experience, which inevitably leads to anthropological poverty…"[5].

Among the measures against time to try to adapt integration policies that we can mention is the Mercosur Residency Agreement approved at the beginning of this century, it created a nationality criterion that allowed access to residence for being part of Mercosur, it also established accessible procedures and requirements "… States designed policies for the population that existed in their territories -where the majority of migrants come from the same region; The Andean Immigration Statute approved in 2021 eliminates the restrictions related to the employment status of the migrant, being a national of any of the party countries is enough to access temporary residence…"[6].

FINDINGS

As a first result, we observe that the large concentration of foreigners has changed the demographic profile of several cities, in addition, the current situation in Venezuela represents the largest exodus in the recent history of the region.

In addition to this problem, the author Villalta Vizcarra Ana E. establishes a division of positive and negative causes: among the first, the young population is renewed, cultural diversity increases, the entry of more labor, increased consumption and among the second we find that as a consequence of cultural diversity can "…to form completely segregated and marginal groups; imbalance in the salary level, since immigrants tend to accept lower salaries than those of the local population, services increase, especially assistance and education; remittances of money to the places of origin of the immigrants; the discriminatory problem increases…"[7].

CONCLUSIONS

After the analysis that we carried out on the migratory displacements in Latin America, we can infer that the migratory decision is a consequence of a complex process insofar as the sociocultural imaginary, historically constituted, cracks the future project of these people in the presence of a reality that is directly related to the country in which they live, weakening the expectations of personal fulfillment and security.

We need the human rights of migrants to be taken into account as well as providing an adequate legal response for refugees, due to their particular problems. In conclusion, migration in Latin America occupies an important place in the media and also in the discussion agenda of the receiving countries.

---

[5] VILLAFUERTE Daniel, SOLIS María Eugenia, TELLEZ (Coords.) Movilidad humana en tránsito: retos de la Cuarta Transformación en política migratoria Buenos Aires: CLACSO, 2020. ISBN 978-987-722-590-7, p222 available: http://biblioteca.clacso.edu.ar/clacso/se/20200402045757/movilidad_humana.pdf

[6] CLS Por la implementación de políticas de libre circulación e integración en la región migrantes 20 de octubre del 2022 available: https://www.cels.org.ar/web/2022/10/por-la-implementacion-de-politicas-de-libre-circulacion-e-integracion-en-la-region/

[7] VISCARRA VILLALTA Ana E. La Problemática Migratoria en las Américas, p. 3, available: http://www.oas.org/dil/esp/XXXVII_Curso_descripcion_problematica_migratoria_Elizabeth_Villalta.pdf

REFERENCES

Aruj, Roberto S. (2008). Causas, consecuencias, efectos e impacto de las migraciones en Latinoamérica. Papeles de población, 14(55), 95-116. Recuperado en 18 de marzo de 2023, available: http://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1405-74252008000100005&lng=es&tlng=es.

CLS Por la implementación de políticas de libre circulación e integración en la región migrantes 20 de octubre del 2022 available: https://www.cels.org.ar/web/2022/10/por-la-implementacion-de-politicas-de-libre-circulacion-e-integracion-en-la-region/

UNHCR « Réfugié » ou « migrant » – Quel est le mot juste ? 12 de juillet 2016 available: https://www.unhcr.org/fr/news/stories/2016/7/55e45d87c/point-vue-hcr-refugie-migrant-mot-juste.html

UNITED NATIONS Migrations available: https://www.un.org/es/global-issues/migration

RAMSEY Geoff, Sánchez Garzoli Gimena Respondiendo a un éxodo la crisis de migrantes y refugiados de Venezuela vista desde las fronteras de Colombia y Brasil Informe Wola 28 de julio 2018 available: https://www.wola.org/es/analisis/respondiendo-un-exodo-la-crisis-de-migrantes-y-refugiados-de-venezuela-vista-desde-las-fronteras-con-colombia-y-brasil/?gclid=CjwKCAjwq-WgBhBMEiwAzKSH6FZgWzA9NdV8VsZLLEmCtwPu62g2pE8TqsIF7sgmvz2f0LshtCxlyRoCm44QAvD_BwE

VILLAFUERTE Daniel, SOLIS María Eugenia, TELLEZ (Coords.) Movilidad humana en tránsito: retos de la Cuarta Transformación en política migratoria Buenos Aires: CLACSO, 2020. ISBN 978-987-722-590-7, p.222 available: http://biblioteca.clacso.edu.ar/clacso/se/20200402045757/movilidad_humana.pdf

VISCARRA VILLALTA Ana E. La Problemática Migratoria en las Américas, p. 3, available: http://www.oas.org/dil/esp/XXXVII_Curso_descripcion_problematica_migratoria_Elizabeth_Villalta.pdf

THE LEGAL RELATIONSHIP OF WORK ON DIGITAL PLATFORMS, UNDER THE INTERPRETATION OF RECOMMENDATION NO.198 OF THE INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION

Phd. Candidate Inva Kociaj

Pedagogue, Civil Department, Law Faculty, Tirana University

Abstract

Digitalization is transforming the nature of work around the globe, bringing us a situation in which people, societies, institutions and every other organism is found unprepared. Undoubtedly, the role of digitization in the performance of work has brought positive effects such as autonomy for employees, the creation of a greater collaborative space between people in different countries of the world, the creation of a balance between personal and work life. However, we cannot fail to mention the challenges digitalization is bringing to existing jobs, where some of them are in danger of disappearing. Digital platform workers are growing more and more, facing a big challenge which is the lack of a legal framework to regulate their employment relationship. This article, using the qualitative method, aims to bring a legal interpretation to guarantee basic rights at work for workers of digital platforms. Recommendation No. 198 of the ILO is a legal act of great importance in guaranteeing rights at work, serving as a legal instrument for female workers of digital platforms.

Keywords: labour, digital platform, labour rights, employee, ILO

Introduction

Today's labour market is being transformed under the influence of factors such as digitization, automation, bringing a change in the forms of employment, jobs, skills development by employees. Covid-19 affected the increase in the demand to use the Internet in many actions, we started to receive services via telecommuting, bringing digital transformation. Digitalization is transforming the nature of work around the globe, bringing about a situation in which people, societies, institutions and every other organism is found unprepared. Undoubtedly, the role of digitization in the performance of work has brought positive effects such as autonomy for employees, the creation of a greater collaborative space between people in different countries of the world, the creation of a balance between personal and work life. However, we cannot fail to mention the challenges that digitization is bringing to existing workplaces, such as the automation of the workplace that brings the risk of the disappearance of a number of job categories. Digitization is creating what today is called the grey layer, or more precisely false self-employment, more insecure social protection and the weakening of collective labour relations.

One of the new forms of employment is work on digital platforms which we already find everywhere. The biggest challenge that is accompanying this new form of employment is whether this relationship is a work relationship according to its classic concept or more precisely according to the traditional concept that we are used to call the work relationship. In fact, it is still difficult to give an immediate and accurate answer given that this recently born relationship has a complex nature, but perhaps also due to the fact that we as a society are ready to open the doors to the treatment of new concepts, new forms and rules which are necessary to regulate and define the position of the parties in a new relationship.

All of us during the quarantine or the restrictions of the schedules happened to order a food, a drug at the pharmacy, we bought clothes online, someone took a taxi, the question that arose and made it possible to start and continue many studies is if these workers who were serving us, are they performing a job, are they in an employment relationship? The purpose of this paper is to address from a theoretical and interpretive point of view whether this new form of employment, which is being encountered more and more, will be considered an employment relationship? An answer and a good definition of what we would call today employed and self-employed is becoming very difficult, this is not only due to the immediate increase of such jobs that are currently being classified in the grey area of employment and self-employment, but also due to the fact that there is a lack of a legal framework which serves as a legal basis to analyse or interpret this new work relationship.

1. Recommendation No. 198 of the ILO as an international regulator of labour relations.

The International Labour Organization at the 95th session of the International Labour Conference in 2006 announced recommendation no. 198[1] Recommendation no.198 of ILO, is composed of three main pillars as follows:

a. formulating and implementing a national policy for reviewing at appropriate intervals and, if necessary, clarifying and adapting the scope of relevant laws and regulations in order to guarantee effective protection for workers performing work within an employment relationship

b. determining - through a list of relevant criteria - the existence of such a relationship, based on the facts relating to the work performance and remuneration of the worker, regardless of how the relationship is characterized in any contrary agreement that may have been entered into agreed between the parties

c. creating an appropriate mechanism – or using an existing one – for monitoring developments in the labour market and labour organization in order to be able to formulate advice on the adoption and implementation of measures related to the labour relationship.

Thus, in the preamble of Recommendation no. 198, the importance of international guidelines for the scope and inclusion of labour relations is emphasized, which should remain relevant over time and that "protection should be accessible to everyone, especially to employees vulnerable (ILO 2006). This recommendation has been described differently as a bridge between the past and the future because it has served as a guide but also as a balance between the definition of the traditional work relationship and the future challenges that new forms of employment are bringing.

The work relationship to be named as such must meet some requirements or more precisely some elements or characteristics which represent and distinguish it from other legal relationships. We can say that the element of dependence is the main word of the work relationship. Veneziani[2] in his studies has defined the traditionally defined dependency as control and direction of the employee by the employer. This 'hierarchical power' of the employer includes the authority to issue orders and directives to employees, the power to monitor both the performance of such duties and compliance with the orders and directives (power of control); the power to sanction the improper or negligent

[1] R198 - Employment Relationship Recommendation, 2006 (No. 198).

[2] Acknowledgements. (2009). In B. Hepple & B. Veneziani (Eds.). *The Transformation of Labour Law in Europe: A comparative study of 15 countries 1945–2004* (pp. vii–viii). London: Hart Publishing. Retrieved March 16, 2023, from http://www.bloomsburycollections.com/the-transformation-of-labour-law-in-europe-a-comparative-study-of-15-countries-1945-2004/acknowledgements (Veneziani 2009)

performance of certain duties and the giving of orders and directives (disciplinary competence) and to sanction their incorrect compliance[3].

This element is the distinguishing feature between the legal status of the employee and the self-employed. Dependence in the work relationship therefore lies in the aspect organizational and economic, because the income received is the main source for the person who performs the work. Thus, the employment relationship is a notion that creates a legal relationship between a person, called the employee, and another person, called the employer, to whom he or she provides labour power or services in a certain way in exchange for remuneration, the term employee is more broadly, it can apply to anyone who performs work, regardless of whether or not they are employed. With this definition, we can understand the wide range of protection provided by international legislation for the term employee[4]. Even Convention no. 87 and no. 98 of the International Labour Organization does not limit their application to the parties who are bound by labour relations.

Through the interpretation of the preamble of Recommendation no. 198 "Recommendation for Labour Relations", the importance of the extension in time of the implementation of the provisions provided for in this recommendation, so that the protection in labour relations must always be and in every accessible time for the parties, regardless of when the employment relationship is created, especially for vulnerable workers. In this case, employees of digital platforms who are and are becoming parties to a rather complex work relationship can easily belong to the employees at risk. It is to be appreciated that Recommendation No. 198, through the provisions provided, has created the right environment for maintaining a balance between traditional labour law and contemporary challenges.

1. Criteria to define the legal labour relationship according to Recommendation no. 198 of the ILO.

The International Labour Organization is the most important body for drafting international legislation regarding labour relations. Today, it counts 187 member states, which means that its legal influence in the world is considerable. This influence is actually materialized through the drafting of conventions. Conventions are international treaties that provide for binding provisions, which were drawn up by several actors as representatives of employers, employees, governments, at the Annual International Labour Conference of the ILO. Then it is the obligation of the member states to submit these provisions to the national parliaments to submit to the process of ratification and then their implication in the internal legislations. Through the ratification process, a state undertakes the obligation of implementation in domestic legislation and reporting on the manner of implementation periodically. Legal interpretation Made in this paper regarding the treatment and interpretation of the legal concept of the labour relationship, the international legal framework is taken as a basis, that is, the legal provisions that the ILO has drawn up through the relevant conventions and recommendations.

In paragraph 12 and 13 of Recommendation no.198[5] of the International Labour Organization, the element of dependence is also addressed as an essential condition for

[3] Casale, Giuseppe. 2011. *The Employment Relationship : a Comparative Overview*. Geneva: ILO.

[4] Casale, Giuseppe. 2011. *The Employment Relationship : a Comparative Overview*. Geneva: ILO.

[5] R198 - Employment Relationship Recommendation, 2006 (No. 198).

determining the employment relationship. However, this Recommendation in its paragraph 11 provides for the freedom of countries to take all measures and to provide more specific criteria to determine a work relationship. Also, in paragraph 11 of Recommendation no. 198[6] (ILO, ILO 2006), emphasis is placed on the importance of defining various criteria for naming the employment relationship, which would indirectly affect the shifting of the burden of proof and could help workers to seek more easily their employment rights. In the national legislations, the countries have the legal independence to provide the criteria that define the legal employment relationship.

However, the element of dependence can be defined as the common denominator of the definition of the legal employment relationship. The existence of dependence is seen in a series of components that make up the whole employment relationship. Remuneration and performance of work are among the first concrete actions performed by the employee and the employer which prove the dependence between them. As a result, also referred to Recommendation no. 198, which clarifies that the determination of the existence of an employment relationship should not depend on the contract to prove the employment relationship, but mainly on the facts related to "*the performance of the work and the remuneration of the worker*[7]".

Recommendation no. 198 of the International Labour Organization in paragraph 13, has provided a set of non-exhaustive nor binding criteria which will define the legal relationship of work in order to distinguish between self-employment. Regarding work performance, the criteria established in Recommendation No. 198 are as follows:

> *(i)if the work is performed under the instructions and under the control of another party;*
> *(ii) if the work involves the integration of the worker in the organization of the enterprise;*
> *(iii) if the work is performed solely or mainly for the benefit of another person;*
> *(iv) whether the work must be performed personally by the worker;*
> *(v) if the work is performed within the specified working hours or at a workplace specified or agreed upon by the party requesting the work;*
> *(vi) if the work has a certain duration and has a certain continuity;*
> *(vii) if the work requires the employee's availability; or*
> *(viii) if it includes the provision of tools, materials and machinery by the party requesting the work*

Some of the above-mentioned criteria are not always applied, we can mention point (viii) here, which stipulates that the work tools must be provided by the party seeking the job, i.e. by the employer, while today, through technological means, we can say that this criterion does not finds application, in many cases the employee himself uses his technological tool to perform the work, this cannot exist as an exclusionary criterion for determining his legal status as an employee.

The main objectives that Recommendation no. 198 of the International Labour Organization consist of:

a. *resolving all uncertainties that arise during a working relationship,*

---

6 https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:55:0:::55:P55_TYPE,P55_LANG,P55_DOCUMENT,P55_NODE:REC,en,R198,/Document;

7 De Stefano, V., Durri, I., Stylogiannis, C., Wouters, M. 2021. Platform work and the employment relationship, ILO Working Paper 27 (Geneva, ILO)

b. *in taking concrete measures to identify and regulate false self-employment, or new forms of employment that basically hide their true legal status, by concluding service contracts*
c. *regulate labour relations to ensure and respect employment policies d. establish guidelines to define the existence of an employment relationship*

The impact that Recommendation No. 198 has is not only in the narrow interpretation of the legal labour relationship, but it also creates an equal environment in fair competition between employers. Employers who regulate labour relations with service contracts do not assume any responsibility towards their employees, not allowing them to benefit from any benefits of social or health schemes. On the other hand, even they themselves as employers, in accordance with the law, do not pay social contributions for their employees. All this leads to an unfair and unfair situation between employers, those who respect the legal status of employees and those employers who encourage false self-employment. This uncertainty that exists to determine the employment relationship, according to Recommendation no. 198, must be increasingly addressed because it has a direct impact not only on the equal treatment of employees but also on the creation of efficient and fair policies for the relationship of work, since the work relationship is vital for every citizen.

1.1 Employment status for digital platform workers

The existence of an employment relationship depends on the existence of the conditions and the object, that is, in the form in which the employee and the employer have created these positions, rights and corresponding obligations. This means that for the purposes of national policies of protection for employees in an employment relationship, the definition and existence of such a relationship must be guided primarily by the facts relating to the performance of the work and the remuneration of the employee, regardless of how the relationship characterized in a contrary agreement that the parties may have agreed between themselves[8].

During the last decade, we have become familiar with the new form of employment, which is work on digital platforms. Digital platforms use digital technology to connect employers with consumers for one-off tasks or jobs that are performed virtually or in person by an on-demand workforce. For the people performing the work, the digital platform is the main point of contact that replaces interactions with an employer or employer representatives. The pervasive presence of the digital platform alongside the physical absence of an employer or employer's representative undoubtedly plays a major role in shaping employees' perceptions of their work and affects many aspects of labour relations in platform-enabled work[9]. In this new form of employment, we have three parties in the work relationship, and the existence of three parties is what creates the greatest difficulty in understanding whether the platform exercises the necessary control and economic domination over the employees. The labour legislations have to deal with the two-party work relationship, while today this new form of employment brings the difficulty for the treatment, definition and proper legal definition.

[8] Labour inspection and the employment relationship / Renato Bignami, Giuseppe Casale, Mario Fasani; International Labour Office, Labour Administration and Inspection Programme (LAB/ADMIN).– Geneva: ILO, 2013

[9] Mäntymäki MBaiyere AIslam A, Digital platforms and the changing nature of physical ëork: Insights from ride-hailing, International Journal of Information Management, 49 (2019), pp. 452-460, 10.1016/j.ijinfomgt.2019.08.007

The term digital work platform refers to a company that uses digital resources to mediate value-creating interactions between consumers and individual employees providing services, i.e., that digitally mediates work transactions[10].

The difficulty to understand whether the performance of this work is or not a work relationship is increasing more and more because the traditional concept of work is currently disappearing and being replaced by new forms. Working on digital platforms is accompanied by a set of questions that arise for each of us. To begin with, the rights and obligations of the parties in this relationship are unclear and unregulated, because the positioning of the parties is missing in this relationship, given that we have the presence of three parties where one of the parties is a digital platform. In a tripartite employment relationship, it is difficult to accurately define rights and obligations, to prove the element of dependence, the method of remuneration, the work schedule and many other elements that are dealt with and take place in an employment relationship. Such a situation in the field of work directly affects the growth of false employment.

1.2 The challenges faced by the employees of digital platforms in the absence of a legal regulation.

Digital platform employers are seeing growth almost every year and an impressive geographic spread. Precisely for this reason, this type of employment is facing the biggest challenge of the moment, which is their classification as self-employed and the regulation of the legal work relationship through a service contract. To put it in simple words, these employees are outside any benefit scheme of social policies and are not beneficiaries of any of the basic rights of the employee in the work environment. Around the world, platform companies exercise a spectrum of control over platform workers, ranging from disguised employment relationships to directories and marketplaces that place relatively few restrictions on how workers and customers interact with each other[11]. Platforms operate in different models, some models allow employees to operate with relative independence, and others that operate expressly through standard employment contracts, attempts to classify platform employees as employees (for example, based on criteria such as control or dependency) as a precondition for the enjoyment of fundamental rights at work has not provided a reliable framework to guarantee decent work standards in the context of digitally mediated work[12]. If we take a look at the legislations of different countries, we will see the contribution that legislators, courts, experts, policy makers are making to create the right legal framework for regulating the labour relationship on digital platforms. It is now widely accepted that the work relationship is not only represented by sitting in an office but it can also be done through an application, just as the evaluation of an employee can be done through an evaluation system through algorithmic management. In some of the countries the employees of the digital platforms enjoy the status of the employee through a precise legal provision, just as in most cases the latter do not enjoy a legal status even though in reality their work is closely controlled or supervised, as well as the payment theirs is done through a specific application or platform.

[10] Woodcock, J., & Graham, M. (2020). *The gig economy : a critical introduction*.

[11] Tomassetti, Julia, Rebalancing Worker Rights and Property Rights in Digitalised Work (2020). Rebalancing Worker Rights and Property Rights in Digitalised Work, in Labour Law and the gig economy. https://doi.org/10.4324/9781003033721-6;

[12] Fredman, S., du Toit, D., Graham, M., Cherupara Vadekkethil, A., Bhatia, G., & Bertolini, A. (2021). International Regulation of Platform Labor: A Proposal for Action. *Weizenbaum Journal of the Digital Society*, *1*(1), w1.1.4. https://doi.org/10.34669/wi.wjds/1.1.4;

According to the study conducted by the International Labour Organization[13] in 2018 about work on digital platforms, it is noted that the employees of digital platforms prove that they are self-employed or have concluded service contracts and despite the fact that these employees do not have a work relationship with the platform or the client , many other conditions in which they find themselves, do not meet the criteria for the latter to be called truly self-employed. So the way of organizing their work is so abusive that the employees of digital platforms cannot enjoy the basic rights at work nor the independence of a self-employed person[14]. Despite being classified as independent, platform workers may lack freedom of organization, have little bargaining power, and may be subject to subordination and dependency[15]. While the nature of employment in the platform sector has many similarities with other precarious and informal jobs, platform work also has unique characteristics. The triangular relationship between platform, worker and client bears some similarities to agency work, which itself is subject to a dedicated ILO Convention, but is further complicated by the algorithmic means of control used by platforms. In this respect it is different from any other form of work.

In the 2019 report of the International Labour Organization's Global Commission on the Future of Work[16], it is stated that "All workers, regardless of their contractual agreement or employment status, should enjoy basic workers' rights", this will says that the classification only through a work contract does not mean that we have solved the problems in the new forms of employment. Also, the fact that platform workers conclude a service contract or qualify as self-employed does not mean that they cannot enjoy basic rights at work. Once again, the importance of creating an international regulation to ensure platform employees all the basic rights that belong to all employees is highlighted.

Conclusion

The International Labour Organization has drawn up basic standards through international legal acts to ensure basic rights at work. These types of instruments have a very important value for all the national governments of the member countries of the ILO, obliging the latter with the responsibility of taking appropriate legal measures to regulate the new forms of employment. Recommendation no. 198 of the ILO is a legal act which provides that regardless of the form or time of creation of an employment relationship, every employee must be provided with basic rights at work and this is the direct responsibility of countries

[13] Digital labour platforms and the future of work: Towards decent work in the online world International Labour Office – Geneva, ILO, 2018

[14] The architecture of digital labour platforms: Policy recommendations on platform design for worker well-being, International Labour Office – Geneva: ILO, 2018

[15] Fredman, S., du Toit, D., Graham, M., Cherupara Vadekkethil, A., Bhatia, G., & Bertolini, A. (2021). International Regulation of Platform Labor: A Proposal for Action. *Weizenbaum Journal of the Digital Society*, *1*(1), w1.1.4. https://doi.org/10.34669/wi.wjds/1.1.4

[16] Work for a brighter future – Global Commission on the Future of Work International Labour Office – Geneva: ILO, 2019

through national laws. The challenge that the countries face is the drafting of new policies aimed at protecting the employee, the consumer, and avoiding the informality of taxes and the declaration of wages. In practice, digital platforms are having a positive impact on increasing the number of jobs and removing barriers to entering the labour market. There is no obstacle for any platform to offer certain services in every corner of the world even offering successful business models. The abuse that is being done with the legal status of employees of digital platforms is not only causing delays in the drafting of specific laws to regulate this work relationship, but is creating other negative phenomena, whether economic or social. False self-employment is one of the negative phenomena that is being created precisely by the lack of legal regulation of the legal status of digital platform employees. This wrong definition brings not only informality in the economy, abuse of rights at work, exclusion from social or health schemes, but also opens the way to negative phenomena in the creation of unfair competition between employers. The presence of technology and its impact on our lives is growing and increasingly important, for this reason the main goal of countries' policies is to create legal standards to create a safe and legal work environment. The facilities that technology is bringing to our everyday life should be used to create a decent employment environment and where respect for fundamental rights at work is increasingly promoted.

References

Bignami, Renato, Giuseppe Casale, and Mario Fasani. 2013. *Labour inspection and employment relationship.* ILO.

Casale, Giuseppe. 2011. *The Employment Relationship.* ILO.

Fredman, Sandra, Darcy du Toit, Mark Graham, Aradhana Cherupara Vadekkethil, Gautam Bhatia, and Alessio Bertolini. 2021. “International Regulation of Platform Labor: A Proposal for Action.” *Weizenbaum Journal of the Digital Society* https://doi.org/10.34669/wi.wjds/1.1.4; .

ILO. 2018. *Digital labour platforms and the future of work: Towards decent work in the online world.* ILO.

—. 2006. *ILO.* 15 june. https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:55:0:::55:P55_TYPE,P55_LANG,P55_DOCUMENT,P55_NODE:REC,en,R198,/Document.

—. 2006. *ILO.* 15 June. https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:55:0:::55:P55_TYPE,P55_LANG,P55_DOCUMENT,P55_NODE:REC,en,R198,/Document.

ILO. 2018. *The architecture of digital labour platforms: Policy recommendations on platform design for worker well-being.* ILO.

ILO. 2019. “Work for a brighter future – Global Commission on the Future of Work.”

Mäntymäki, Matti, Abayomi Baiyere, and A.K.M Najmul Islam. 2019. “Digital platforms and the changing nature of physical work: Insights from ride-hailing.” *International Journal of Information Management* 452-460, https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2019.08.007; .

Stefano, Valerio De, Ilda Durri, Charalampos Stylogiannis, and Mathias Wouters. 2021. *Platform work and the employment.* https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_777866.pdf; , ILO.

Tomassetti, Julia. 2020. "Rebalancing worker rights and property rights in digitalised work." In *Labour Law and the gig economy*, pp. 139-155. Routledge.

Veneziani, B. Hepple & B. 2009. *The Transformation of Labour Law in Europe: A comparative study of 15 countries 1945–2004.* http://www.bloomsburycollections.com/the-transformation-of-labour-law-in-europe-a-comparative-study-of-15-countries-1945-2004/acknowledgements; .

Woodcock, Jamie, and Mark Graham. 2020. *The gig economy, a critical introduction.* Polity Press.

THE LINGUISTIC VALUE OF TERMINOLOGICAL DICTIONARIES OF ALBANIAN FLORA AND FAUNA

Dr. Karmen Lazri

University of Shkodra "Luigj Gurakuqi" Faculty of Foreign Languages.

Dr. Irena Ndreu

University of Tirana faculty of Foreign Languages Department of Italian Language

ABSTRACT

The choice, assignment and approval of this topic for this article, from the field of linguistics, otherwise, from a level of it, namely word formation, was made in order to be able to study and extract the types of word formation in the terminological lexemes of the dictionary of names of plants and animals Albanian - Latin, in a certain sector such as the field of terminology for such a well-known and indispensable branch of knowledge: flora and fauna. We will be able to prove this bud of the work with the content of our thesis, to bring to light on what linguistic criteria this bilingual dictionary was drawn up, what grammatical - word-forming tools were used in the terminology of the plant and animal world, are the words - terms formulated according to the laws and nature of Albanian, or they were created according to foreign language models outside of our language; which attachments are used which are more dense. Questions like these revolve around the linguistic values of a lexicographical work and require an answer and special study in the work of a dictionary compiler. What was intended and realized by us, in the general object of this article, will be able to emerge only at the end of it all, but here we will note some evaluations made by the author of this work himself, which is drawn up and is published for the first time in the Albanian lexicography.

Key words: formations with suffixes, flora, fauna, vocabulary, Albanian, Latin.

1.Introduction

With such a scientific aim, 4 years ago, the well-known linguist Xhevat Lloshi created the terminological dictionary for the plant and animal world, which we have made the subject of this article to point out the linguistic values that bring such works to albanology, without excluding those of the special field of biology.

This point of view from the field of linguistics, otherwise, from a level of it, namely word formation, is done in order to be able to study and extract values of the enrichment of the Albanian vocabulary, in a certain sector such as the field of terminology for a branch so well-known and essential to knowledge: the flora and fauna of a country, space or habitat, such as Albania. Every researcher of the linguistic disciplines, first of all, has the duty to find out

what place the Albanian language occupies in Dictionaries like this bilingual, Albanian-Latin and Latin-Albanian, such as that of Prof. Xhevat Lloshi, what innovation the terms bring in the process of pronouncing this broad terminology, such as the flora and fauna of our country, how are the terms of a special field of science classified, do they have ad litteram pronunciations in the Dictionary, or did the authors have to, without departing from the semantics of the term in original, spit out, give new words - terms, or form terms with syntagmatic structure, simple and compound, always preserving the laws and nature of our language, both in terms of word formation, and the linguistic perception of users Albanian. In short, to make the terms understandable. Remaining in the territory of language, even in a sector of its study, as the question of word formation for the expression of terms can become, a rather complicated and difficult linguistic problem. For researchers, the reflection of this terminology continues to be not easy, because, as Prof. Xh, Lloshi *writes in the preface, the Albanian territories in the west of the Balkans, although they do not constitute a very large area, contain close to 40 percent of the vegetation and of Europe's animals, thanks to the geographical and climatic diversity of the area*.(Xh.Lloshi, 2010) One can guess what an infinite number of terms, dialectal and colloquial variants are found and used by Albanian speakers in the regions of Albania, that's why he writes in the introduction of his work that the *standardization of terminology approaching European standardization is today a state duty in Albania and in Kosovo together.* .(Xh.Lloshi, 2010)

During the comparative work of Xh.Llosh's Dictionary with other works of this type, published years ago, we learned that the work of terminological lexicographers lacked scientific standardization, which our author had as the first object of drafting terminology of flora and fauna, from Latin. On the other hand, we learn that in the drafting of the Terminological Dictionary, he was driven by many problems that are not simple, but so sensitive for today's Albanian language, because, according to Prof. Loshi, today there are wide movements of words, follows enrichment from its dough, there is also in our time an unrestrained flood of borrowing; while the persistence of some linguists and non-specialists for the purity of Albanian and appearing as purists is evident. *However, the author writes, there is a complete contrast between the linguistic reality and purist attitudes*. .(Xh.Lloshi, 2010)

We are convinced that such a lexicographic work on terminology, to the extent that Prof. Xhevat Lloshi has drafted it, constitutes a sufficient and complete material to show the affiliations and requirements that a linguistic study needs in terms of the formation of flora terms. and fauna.

2. Methodology

The tradition of lexical studies in this field.

We had to, in addition to the major scientific and linguistic work of the author, also provide other dictionaries here and half a century ago, after the Second World War, but we cannot leave without mentioning that even before this period, since terminology from the flora and fauna of Albania, there have been attempts to research it even before this time, as among the dialect dictionaries of Gazulli, Tase and especially, Ndre Mjeda, who has left a safe scientific

legacy in one of his dictionaries... Knowing that at the levels at which a language like Albanian is studied, let us note that the researches in the word-forming plan have been among the first in Albanianology; and they were made before *World War II, both by the activity and known organizer of Albanian education, Mati Logoreci, by the publicist and lexicographer Karl Gurakuqi, as well as the philologist Mustafa Kruja (M.Kruja, 2000*) However, the basic works in the field of terminology were written only after the 1950s hence; it is a question of broad-type dictionaries, while partial summaries of terms have been reached almost at the level of science, from the natural sciences to the dictionaries of literature and linguistics, especially when the University of Tirana, 1957 and the Higher Institutes of Literature and Linguistics were established, where the Terminology Sector in the Albanian language existed. To get to our Dictionary of Flora and Fauna, published by Prof. Xhevat Lloshi, let's bring some basic works of this field, which were published from 1955 until today:

- Institute of Sciences, *Ilia Mitrushi, "Woods and Shrubs of Albania",(I.Mitrushi, 1955)* Tirana, 1955, with 604 pages, where the knowledge about their spread, cultivation, usefulness and use, the author gives the scientific botanical description of the flora of our country, with divulgative purposes, the geography of their distribution, the terminology and the construction of shrubs and trees, the value for the economy and their use. We bring a voice fragment from Mitrushi's book, just to familiarize yourself with the nature of the author's work, thus continuing it with other biologists, according to our presentation:

Rose family (Rosaceae) (I.Mitrushi, 1955)

"The rose family encompasses about 100 genera with more than 2,000 types of trees, shrubs and different plants scattered all over the world, but especially in temperate regions. The rose family is one of the most valuable and useful families, as it consists of a large number of valuable plant species both from a nutritional point of view and from an industrial and medicinal point of view.... A member of this family is the rose, mentioned for their beauty are trees or shrubs of the genera spirea (Spireae), murris (Crataegus), physocarpus (Physocarpos) and scapthe (Amelanchier). The botanical characteristics of the family...." (I.Mitrushi, 1966)

- Again by this author, in 1966, we note the book "Dendoflora of Albania" (I.Mitrushi, 1966) with 520 pages, which, in a way, was built as a dictionary model, with special terms in two languages, but also with the physical and botanical description of plants, their geographic distribution and density, as the author writes, for use by forestry and agricultural technicians.

Fabaceae (Papilionaceae) Bathore (Butterfly)

"It is one of the most important families of the plant world. It gathers in its bay about 375 genera with more than 12,000 types of herbs, shrubs and trees spread around the world. Leaves alternate, rarely opposite, in most cases pinnate or with leaves, deciduous, rarely persistent, with leaflets. Flowers bisexual, 5-parted, irregular (zygomorphic), butterfly, with free petals. Tassels 10, attached to all or only one ilira. Ovary superior, 1-lobed. Pillar 1. Leguminous fruits....” (I.Mitrushi, 1966)

- In 1983, from the School Book Publishing House, the most voluminous work in this field, entitled "Excursionist Flora of Albania", (M.Demiri, 1983) with 985 pages; with descriptions, with 400 pages of pictures, designations in two languages and the conditions of cultivation in nature.

Fish grass – Verbascum L.

"Each bract with a single flower in its axil. Lowermost bracts with a cluster of several flowers in its axil. Stamens all kidney-shaped, not elongated at the thread. Leaves 4 – 17 x 2.5 – 9 cm, ovate, entire, lanceolate, sparsely pubescent or serrate. Corolla purple (rarely yellow). Strands of fringes with purple hairs, 30-100 cm..” (M.Demiri, 1983)

- In 1998, Kastriot Misja publishes the book for schoolchildren "The Red Book of Albanian Fauna", with 63 pages; (K.Misja, 1998) it is more of a didactic teaching manual, adapted for the young ages of secondary education, equipped with colored figures;

Lake trout (Salmo trutta lacustris)

"Gjp. about 1 m. Common in lakes, with body covered with pale scales; the color as a whole is silver to dark. Above and below the lateral line with a large number of X-shaped spots. The eggs are laid in the last pebbles of the water. It lives up to 20 years. It feeds on water insects, crabs and various fish.

Status: Degraded type (V).

Proposed measure: To be taken on the defensive." (K.Misja, 1998)

- In 2002, Dhimitër Dhora, from the water flora, publishes the book "Studies on the molluscs of Albania", their descriptions and ecology, together with the climatic conditions of growth (DH.Dhora,2002) with 208 pages.

Pectinidae (Anomiidae)

Anomia ephipium LINNE, 1758

It lives on hard soils. "Often". Caught with trata-koche.

Many empty shells of this mollusk have been found in the sands of the coast." (DH.Dhora,2002)

- In 2003, the Academy of Sciences, Institute of Biological Research, published the book "Field Leader of the Flora of Albania". This book has a lexical feature, as the author first gives the term in Latin or Greek, then the name in Albanian (Prunus - Plum, Mespilus - Mushmolle, etc.)

Crateagus – Hawthorn

"Shrub or small tree, usually with thorns and deciduous leaves. Leaves simple, whorled or pinnately cleft, serrate. Stable bracts. Flowers in vases. Ovoid petals inverted, white. Fringes 5 – 25. Carpels 1 – 5, free on the ventral side, with stony walls in the fruit. Peduncle 1 – 5. Ovule 2. Fruit red, yellow or black. Core 1 – 5..”

* * *

In summary, we conclude as follows:

All these study books in the field of biology are mainly from the plant world and none of them can be called a literal dictionary, drawn up according to the linguistic laws of lexicography. They have words-terms in Albanian and Latin, but they come out of the circle of a bilingual dictionary, as the Dictionary of Xh. Llos was compiled; the terms introduced can provide vocabulary for different dictionaries, which is why we listed them here. Rather, it should be said that they are entirely table books, vademecum for professionals and specialists, students and researchers in this field, as they are called. In the last text, above, the author failed to take care of the language, there are many foreign words and creations not acceptable for Albanian, such as: vrigulta, dajghëzat, carpele, parete, etc. Only the Dictionary that we have as the object of linguistic, word-forming analysis, is a real dictionary, which leaves room for research about a topic taken over by the broad field of linguistics, such as: term in Albanian, translated term, term-noun, the term expressed with groups of words (syntagma), and other loops. But one thing should be noted that, like any book, these above also have linguistic subjects on their pages, and, in a way, they also show a state of the language: in spelling, lexicon, they show data about the morphological level of the Albanian language , the system of genders, the adaptation between the components, all these, for the time when they were written, here half a century ago; also, data from the field of syntax can be extracted from them, from 1955 until our days, mainly for the scientific style in which they were written.

1. Explanation of the concept "term"

Incidentally, for the explanation of the concepts "term" and "noun", we must refer again to the linguist Xhevat Lloshi, who in the university book "Stylishness of the Albanian language and pragmatics" has also focused on the topic of terminology in a special way. The author explains that a term is a word or phrase that relies on a definition. The generalization achieved by scientific knowledge transforms the relevant phenomenon or thing into an indefinite object, which is used in reasoning and other logical operations.

The word that becomes a term emphasizes its nature as a sign and can therefore establish lasting connections with simple symbols, that is, speed = v. These words are related to the development of relevant notions and their meaning is the one that has been reached as the last definition in the relevant specialty; they acquire a second linguistic life, and even get the

same definition in different languages. The terms have some special features, among which we can summarize:

A. The term is part of a logical system that is defined within a terminology;

B. Terms are distinguished from labels, because they mark a class within a system of knowledge, where there is a hierarchy of generalization and classification strictly concluded according to a criterion.

C. Terms are words tending to precision; the word is unloaded from the associations of everyday language, it remains the essence that comes from generalized human knowledge, excluding expressive colors.

2. Linguistic value of the bilingual terminological dictionary of flora and fauna, compiled by prof. Xhevat Lloshi

This chapter of this article aims to shed light on what linguistic criteria this bilingual dictionary was drawn up, what grammatical-word-forming tools were used in the terminology of the plant and animal world, are the words-terms formulated according to the laws and nature of Albanian , or are they based on foreign language models outside of our language; which affixes, compositions and affixes are used which are denser. Questions like these revolve around the linguistic values of a lexicographical work and require an answer and special study in the work of a dictionary compiler. What was intended and realized by us, in the general object of the thesis, will be able to emerge only at the end of the work, but here we are marking some evaluations in accordance with the evaluations made by the author of this work himself, which is compiled and published for the first time in the Albanian lexicography.

First, Prof. Xhevat Lloshi, as noted in the note above, made a linguistic and conceptual differentiation between the terms "term" and "noun" or "noun", based on the opinion that thousands and millions of plants and animals, in the world, have not had names, therefore the necessary need arose to build a terminology, based on the Latin language and less on the Greek language.

- The true definition of a plant or animal is done only through terminology, because the names are not precise. The author emphasizes: "When we talk about an Albanian-Latin dictionary, this then means a dictionary with Albanian names and their corresponding terms in the special terminology of botany and zoology, based on the scientific Latin of this field.

- Today's standard Albanian, with all the means of word formation and lexicon, has responded and should respond to the natural wealth of flora and fauna in our country.

- The study of Albanian flora and fauna has been studied for more than a century, mainly by foreign specialists, later also local ones, from N. Gazulli onwards.

- Professor Lloshi has singled out the Dictionary of 1954 for Albanian lexicography, which, in the terms of the living world, has also marked Latin terms, a regularity that, unfortunately, has not continued and is not continuing in other explanatory Albanian-Albanian dictionaries , from 1980 to the 2006 edition of the Dictionary of the Academy of Sciences.

- An important place in the linguistic analysis of the author of this dictionary is the assessment and criticism he makes of dictionaries of Albanian flora and fauna, from 1955

until today; for these dictionaries it is said that we have a multitude of variants and no complete work, which is reliable both scientifically and linguistically.

- The author calls the creation of such a dictionary necessary not only to know scientifically the living world of the Albanian space, but also the global one, in the conditions of unprecedented communication that is realized today by all of humanity; therefore, the dictionary summarizes over 15,000 words-terms and will precisely serve to standardize the terminology of Albanian flora and fauna. This is achieved, according to the author, because Albanian is an open and dynamic language.

- With the phrase "open Albanian" it should be understood that in our language there is a place for any word, used to indicate plants or animals, regardless of the language of origin of the term. This rejects the purist tradition even in the field of terminology, because the purist approach has led to the fact that the general bilingual dictionaries of Albanian are poor for many names, except that the terms came from other languages.

- Prof. Xh.lloshi expands the concept of open and dynamic Albanian, expressing further: "We will trace the words as they are used by Albanians, we will reflect them in dictionaries without making exceptions according to our own guesses and especially not closing our eyes to the whole world with which Albanians need to communicate; then we will examine them and work tirelessly to find other solutions, to make new selections and even so that our normative choices can be accepted in real use by Albanians. This is the concept for dynamic Albanian."

- Purism, writes the author, impoverishes Albanian dictionaries, deprives Albanians of the possibility of wide knowledge of the world and separates them from it.

- In relation to the literary language, it is emphasized in the introduction, the standard cannot be called finished, without defining a precise terminology.

- The popular language has quite general definitions and names of flora and fauna.

- Terminology excludes linguistic synonymy and is not preferred, because it varies from one province to another.

- Xh.lloshi's dictionary aims to provide the most precise term with the support of scientific Latin, which serves as a universal reference tool for all other languages of the world. But, with the Latin model, not infrequently, it has been abused and misused, as is likely in the name "Virginia's oak" (Quercus virgiliana), which in Albanian is fictionalized as "Virgjili's oak" (!).

- In terminology, the author emphasizes, there have also been transfigurations of Albanian through the calcification of words-terms, such as: bukëderr, bukëdose (according to "panporcino"), which cannot be Albanian words, as they contradict our spelling . Or to the name "long-armed octopus" - as a literal translation from the English "armed octopus"!

- The names of plants and animals are given in the prominent form, from which the reader can more easily pass to the non-prominent, than vice versa.

- As a representative of the names of animals, only one gender serves, that is, we have an animal, which we call "fox", which represents this animal and not its male; or the "rabbit" also represents the female. In the dictionary it is given "bear" and not "bear", "cat" and not "maçoku"; also in such dictionaries, taboos are also given, as not uncommon names that people make, due to their superstitions and ruling concepts.

-The European Latin and English orientation, the author expresses his conviction, is sufficient for Albanian, without the need to follow the terminology of any other language.

In conclusion, we must underline that the bilingual dictionary of Prof. Xhevat Lloshi, not only proves a qualitative increase among terminological dictionaries, woven on precise scientific bases, but it also has many linguistic values, especially when we see it from the point of view of word formation, as we have been working on an in-depth study for a long time.

REFERENCES

1. Xhevat Lloshi, Dictionary of names of plants and animals Albanian-Latin and Latin-Albanian, LOGOS A, Skopje, Pristina, Tirana, 2010.

2. Mustafa Kruja, Problema jhuhe, Studime, OMSCA-1, Tirana, 2000. (These are the studies and evaluations, together with the criticisms, that M. Kruja makes to these authors, regarding their Dictionaries with neologisms and rare words, where there are also many terms from different fields of knowledge.)

3. Institute of Sciences, Ilia Mitrushi, Trees and Shrubs of Albania, Tirana, 1955.

4. State University of Tirana, Ilia Mitrushi, Dendoflora of Albania, Tirana, 1966.

5. Mustafa Demiri, Excursionist Flora of Albania, Tirana, 1983.

6. Prof. dr. Katsriot Misja, The Red Book of the Albanian Fauna, Association of Biologists of Albania, Shkodër, 1998

7. Dhimitër Dhora, Studies on the molluscs of Albania", Camaj-Pipa, Shkodër, 2002.

8. Academy of Sciences, Jani Vangjeli, Institute of Biological Research, Field Leader of the Flora of Albania, Tirana, 2003.

9. Luigi Castiglioni (Author), Scevola Mariotti (Author)”Vocabolario della lingua latina”

– 20 May 2019

THE MOST FREQUENT STRESSFUL REACTIONS OF ADOLESCENTS TO LIFE CHANGES IN A PANDEMIC AS A BASIC FOR MENTAL-HYGIENIC MEASURES TO MAINTAIN AND STRENGTHEN PHYSICAL AND MENTAL HEALTH

Dr. Ljiljana Simonović Grujić, psychologist

Belgrade, Srbija, Europe

Abstract

Introduction/Aim. The pandemic had caused many sressful changes in thr way of life of adolescents and their adaptation to them. The aim of the research was to determine the most frequent psychophysical stress reactions as a basis for proposal of mental-hygiene measures for work with adolescents in strengthening the ability to cope and overcome stress situations.

Methods. The research was carried out on a sample of 264 adolescents, aged 15 – 18, during the pandrmic, using Questionnaire for determining the most frequent, occasiounal and rare: psysical, cognitive, emotional and behavioral strss reactions. The Questionnaire, also, examined the abilities of adolescents in overcoming stressful life situations. The data were processed by using descriptive statistics and linear regression analysis.

Results. Adolescents, who were grown up in under the conditions of long-term exposure to stressful situations, caused by the pandemic, had the frequent physical stress reactions: sleep problems (43.33%, β= .373, $p<0.01$), appetite problems (35.71%, β= .256, $p<0.01$), chronic fatigue (26.67%), changes in blood pressure (16.13%); cognitive stress reactions: excessive concern (54.84%, β= .784, $p<0.01$), negative thoughts (38.71%), concern (32.25%), impaired attention (25.8%), difficulties in decision making (19.35%); emotional stress reactions: agitation (43.75%, β= .678, $p<0.01$), unspecific fear-anxiety (41.83%, β= .569, $p<0.01$),) reduced frustration tolerance (31.25%), irritability (19.35%), hypersensitivity (19,35%), depression (10.34%); behavioral stres reactions: lack the time for usual interests (50.0%, β= .373, $p<0.01$), poor organization of time (9.52%), communication difficulties (6.45%). The protective factors, and predictor variables, in reducing or overcoming the negative effects of stress in adolescents were personality dimensions, i.e, adolescent's ability to succesfully overcome stress, the most significant were: receiving support from other persons (40.63%, β= .873, $p<0.01$), commitment to the problem (36.66%, β= .623, $p<0.01$),) and orientation to religion (32,26%),

Conclusion. Exposure of adolescents to long-term negative stressors, during to pandemic, was most often increased worry, cognitive reaction, then emotional, anxiety, and behavioral stress reactions, lack of time for interests. The most pronounced protective personality dimensions for successfully overcoming sress in adolescents were: social support, planning of activities and expressed orientation towards religion. The recommended mental-hygiene measures for work with adolescents in strengthening the ability to cope and overcome stress situations were: developing the ability to communicate, acquiring social skills and create a social field, facing and overcoming negative emotions, and learning the correct way of making decisions.

Key words: pandemic, adolescents stress reactions, protective personality dimensions

FOOD AND LITERATURE: THEORIZING THE CULINARY PRACTICE AS A CULTURAL ACHIEVEMENT

Dr. Musadhique Kottaparamban

Assistant Professor, Department of English, King Khalid University, Abha, Saudi Arabia

Mohammed Jabir Kannanchery Kunnath

Lecturer, Department of English, King Khalid University, Abha, Saudi Arabia

Dr. Elsadig Hussein Fadlallah Ali

Assistant Professor, Department of English, King Khalid University, Abha, Saudi Arabia

Abstract

Exploring the concept of the culinary triangle proposed by the ethnologist Claude Levi-Strauss and his theory of culinary structuralism, we attempt to theorize food and the culinary practice as a cultural achievement that human beings have gained through the years. It is believed that culinary culture is a part of the total culture, and it reflects the culture and the tradition which surrounds the total system. Taste comprises a surplus that directly breaks the cycle of appetite and repletion, of emptiness and fulfillment as well as that of memory and effect. Food is a matter of survival and in any culture, it is combined with many religious, political, secular, and social aspects and practices of a community. Food and drink are not part of the repertoire of traditional sensory learning and do not belong to the central themes of the construction of meaning. At best, they are part of the infrastructure of meaning and reason. This paper also attempts to study food and drink in traditional philosophy, we would like to discuss the theories of Plato, Aristotle, Kant, and others. This study looks at the philosophy of food and we consider food as a cultural achievement rather than a natural process.

Key Words: Food Culture, Culinary Triangle, Claude Levi-Strauss, Culinary Structuralism, Culinary Practice, Food Habits

PREVALENCE AND FACTORS ASSOCIATED WITH OCCUPATIONAL INFECTIONS AMONG MEDICAL STUDENTS: A CASE STUDY OF STUDENTS OF KING CEASOR UNIVERSITY

Tumuhimbise Hedwig

King Ceasor University, College of Medicine, Health & Life Sciences,

Maseruka Richard

King Ceasor University, College of Medicine, Health & Life Sciences,

Amos Ronald Kalukusu

King Ceasor University, College of Medicine, Health & Life Sciences,

Eilu Emmanuel

King Ceasor University, College of Medicine, Health & Life Sciences,

Abstract

The aim of this study was to assess the prevalence and factors associated with occupational infections among medical students of King Ceasor University it targeted a population of 550 and selected 222 medical students. It specifically addressed three objectives; (a) to identify the prevalence of occupational infections among medical students of King Ceasor University; (b) to determine factors associated with occupational infections among medical students at King Ceasor University (c) to find out the types of occupation infections encountered by medical students of King Ceasor University during their clinical rotations. A descriptive cross sectional study design was used and non-probability sampling technique was used to select the medical students of King Ceasor University in clinical years offering Bachelor of Medicine & Bachelor of Surgery, Diploma in Clinical Medicine and Bachelor of Nursing as study participants. The data collected was analysed using SPSS version 16. Key findings revealed that the most prevalent occupational infections acquired by medical students were Influenza at 39.0%, COVID-19 at 21.0% and Hepatitis C at 2.0%. These infections were acquired mainly through clerking and talking to patients (73.8%), suturing (16.9%), sharps in unexpected areas (15.4%) and recapping of medical instruments (10.8%). The major risk factors for occupation infections were; inadequate supply of barrier products such as gloves and pads (47.7%), fatigue (32.3%) and unsafe medical practices (32.3%). The prevalence of occupation infections among medical students was high with respiratory tract infections (influenza and covid-19) as the most common occupation infections acquired by medical students mainly through clerking patients. Students ought to be cautioned against the risk of acquiring respiratory infections from patients as they conduct clinical practice and hence should always ensure protective measures are practiced and must be supplied with personal protective measures such as face masks.

Keywords: Occupational Infections, Prevalence, Hazards, Predisposal, and Risk Factors.

Background to the Study

Occupational exposure can be defined as the presence of a substance or risk factor in the work environment external to the worker (Shi et al., 2020). Five categories of occupational exposure are listed in the Encyclopaedia of Public Health: accident, physical, chemical, biological, psychosocial, and organizational aspects (Kirch, 2008). In their daily work, healthcare workers (HCWs) may encounter the five types indicated above. If they do not pay attention to personal protection during diagnosis, treatment, nursing, and surgery, they can easily be hurt by hazards at their workplace (Zhang et al., 2009). Health-care workers (HCWs), whose occupations involve contact with patients and their body fluids, face a risk of exposure to occupational infections with subsequent risk of contracting diseases, disability, and even death. Doctors, nurses, laboratory technologists, medical students and clinical waste handlers are continuously at risk of acquiring blood-borne infections such as human immunodeficiency virus (HIV)/AIDS and hepatitis (Subramanian et al, 2017).

The average rate of fatal occupational accidents is 0.135 per 1000 workers and the estimated workforce in latin America and the Caribbean was around 202 million in 1998. Therefore about 27,270 fatal occupational accidents occur each year in the region (Giuffrida et al, 2002). Around three million of the 35 million health workers in the world are exposed to blood-borne pathogens through percutaneous routes each year as a result of workplace mishaps (COWI, 2015). Additionally, the Occupational Safety and Health Administration has found that nearly 5.5 million healthcare workers are extremely vulnerable to blood-borne pathogens such the hepatitis C virus (HCV), human immune virus (HIV), hepatitis B virus (HBV), and other potentially contagious materials (CDC, 2012).

Several factors have been identified by to predispose health workers in developing countries to the risk of acquiring occupational infections. It was reported that the system-level problems upsurge the risk of exposure to occupational-related infections in addition to health professional behaviours. For example, inadequate PPEs, high physician-to-client ratios, and unsafe working environments are among system-level barriers that raise the risk of exposure to blood-borne and air-borne microorganisms and result in avoidable infections (Degenhardt et al., 2016). On the other hand, carelessness and inability to take precautionary measures by some health workers are some of the behavioural factors that predispose health workers to occupational infections (Faller et al, 2018).

Occupational health and safety (OHS) procedures have been recognized as efficient means of preventing and controlling associated infections, especially in hospital settings. Such measures not only protect health care workers but also improve the working environment (Kirch, 2008). These procedures include wearing the right protective gear, take breaks regularly, using the medical equipment properly, reporting all safety concerns and receiving necessary support in case an occupation hazard is incurred (South Louisiana Medical Associates, 2023).

The recommendations by WHO as measures to reduce occupational infections include observing standard precautions for infection control - hand washing, respiratory hygiene, safe collection and disposal of health-care waste, environmental hygiene and use of personal protective equipment plus vaccination against immunizable agents. (World Health Organisation , 2023). WHO also recommends providing workers with the latest occupational health and safety knowledge that can help to protect them from work related injuries, diseases and deaths especially during public health emergencies like the COVID-19 pandemic. (World Health Organisation, 2022) WHO together with International Labour Organisation (ILO) have collaborated on additional training materials to protect health workers and responders so as to prepare workplaces for future health emergencies. (World Health Organisation , 2022).

Despite the consequences of occupational infections to the health workforce, most of the occupation safety procedures are not employed in Ugandan hospitals which leaves health workers and medical students at a risk of acquiring occupational infections such as HIV, Tuberculosis, HBV, HCV, COVID-19, Human influenza Virus and others (Chesro, 2018). The aim of this study was to assess the prevalence and factors associated with occupational infections among medical students of King Ceasor University.

Statement of the problem

With curiosity of learning how to perform different medical procedures which medical students do sometimes without personal protective equipment, they stand a very high risk of contracting these occupational infections in the health sector. Also, the shortage of Personal Protective Equipment (PPEs) and other protective equipment in most teaching hospitals puts medical students and other health workers at high risk of acquiring occupation infections like HIV, Tuberculosis, HBV, HCV, COVID-19, Human influenza Virus and others (Chesro, 2018).

There have been reports of medical students in King Ceasor University getting occupational infections while at their sites of placement. Unfortunately, the prevalence of these infections and factors associated with occupational infections has not been studied and no data exists therefore this study sought to address that gap, findings of which will help improve medical education in Uganda.

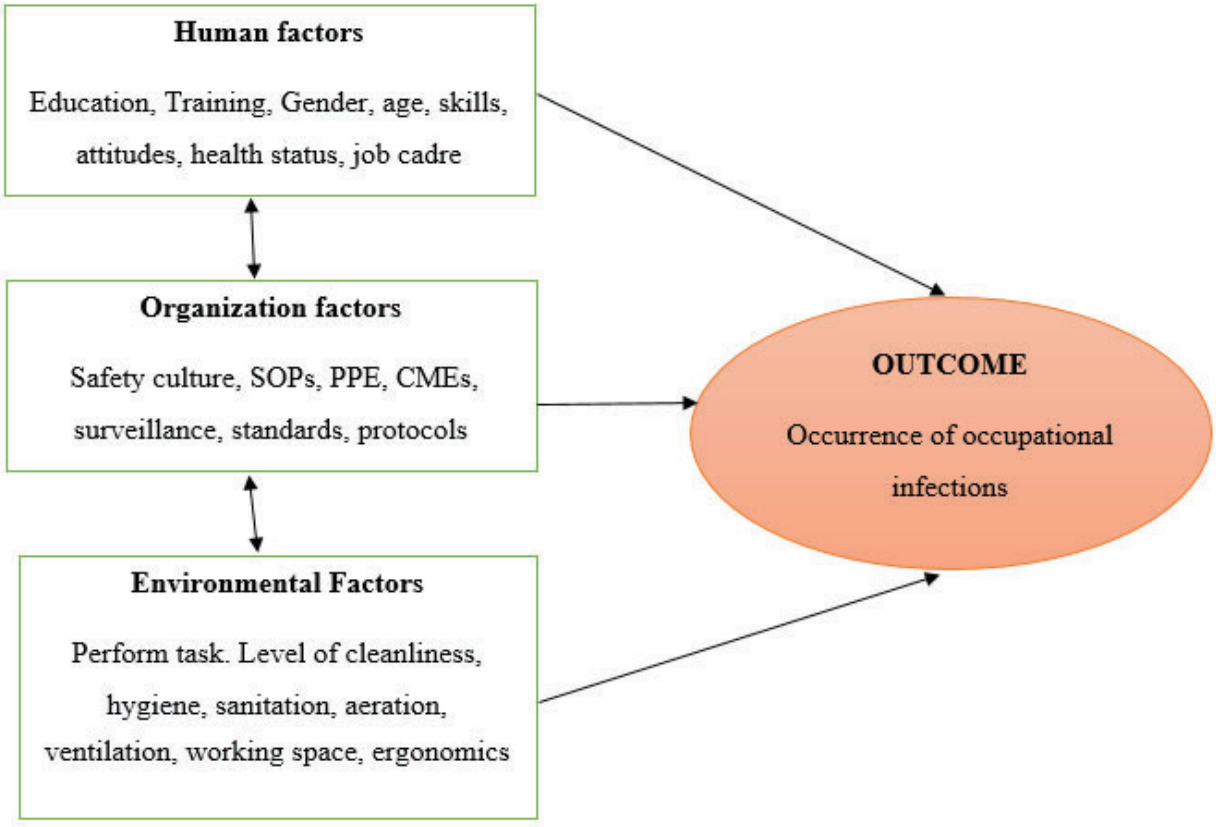

Figure 1: Conceptual Framework (Primary Data, @2023)

The [illegible] by the researcher to explain the various factors that could lead to occurrence of occupational infections among medical students. In this model, the independent variables including human, organizational and environmental factors interact which can happen independently or in combination to predispose medical students to occupational infections. The outcome of the task performed

could be occurrence or non-occurrence of occupational infections. The conceptual framework is presented below.

LITERATURE REVIEW

Occupation infections in healthcare setting

Medical students like other health care workers are at risk of many infections at their workplace through airborne, blood borne, faecal-oral transmission, and direct contact. Exposures to blood borne pathogens have received increased attention since the HIV pandemic. The transmission of blood borne pathogens may occur through percutaneous and mucocutaneous (i.e., contact with intact or non-intact skin, and contact with mucous membranes) routes, and sometimes, through exposure to other body fluids (Adegboye et al., 1994).

According to World Health Organisation, hepatitis C, hepatitis B and HIV infections are the most common prevalent occupational infections among health workers. Other infections are caused by respiratory pathogens and include tuberculosis, COVID-19, influenza, measles and others (WHO, 2023).

Prevalence of occupation infections among health workers

Previous research has examined the occupational exposure experienced health workers across the globe including aspects related to AIDS, tuberculosis and other infectious diseases. Existing literature has shown a high level of workplace injuries, inadequately organized occupational safety and health services, and limited exposure assessment and monitoring practices which all increase the risk of acquiring occupational infections (Kumie et al., 2016).

According to World Health Organisation report, needle stick injuries contribute to 39%, 37% and 4.4% of hepatitis C, hepatitis B and HIV infections respectively. The prevalence of acute hepatitis B infection among health workers globally is 5.3% while about 54% of health workers in low- and middle-income countries have latent TB infection (WHO, 2023).

In a study done by (Prüss-Ustün et al., 2005), the reported incidence of sharps injuries ranged from 0.18 to 4% per year for all health care workers. The total number of infections attributable to sharps injuries was 6,000–86,000) for HCV, 2,400–240,000 for HBV and 200–5,000 for HIV infections. The overall fraction of HIV infection acquired through a sharp injury among HCWs was 4.4%. These infections are estimated to result in 53–766 early deaths of health workers of which 86–923 deaths are from HBV and about 129–3,578 deaths are from HIV infections (Prüss-Ustün et al., 2005).

Pruss-Ustun et al., (2003) estimated that 3 million health professionals globally had percutaneous exposure to blood-borne infections. These were brought on by contaminated sharps, such as broken glass and syringe needles. According to this study, which was included in the "WHO Environmental Burden of Disease Series, No. 3," sharps injuries were responsible for roughly 40% of all hepatitis B and hepatitis C cases found in HCWs. The study also revealed that HCWs' HIV infections were influenced by sharps injuries (Prüss-Üstün et al., 2003).

Numerous research done in Malaysian healthcare settings have demonstrated that medical officers, nurses, house officers or interns, and medical students were still susceptible to nosocomial infections (NSIs) (Abdul et al., 2010; Rampal et al., 2010). According to data from recent research, 20% of health workers in Malaysia reported having had NSIs from the line of duty in 2020. However, this percentage was lower than that found in studies conducted between five and ten years ago, when that percentage ranged between 30% and 40% (Bhardwaj et al., 2014; Swe et al., 2014). Lack of experience, removing caps off

needles, recapping needles, taking medication out of ampoules, taking blood, and performing procedures on patients such performing minor surgeries and giving injections were the causes of NSI (Juni et al., 2015).

Among respiratory diseases, majority of medical professionals and students are still vulnerable to COVID-19 because of the way it spreads. According to a Malaysian study, the death rate among healthcare professionals in Malaysia was 0.0019% and the period prevalence of COVID-19 infection was 1.03%. The majority of infections (53.3%) started at work; 36.3% happened among employees; 17.0% happened between patients and employees; and 43.2% started in the neighbourhood. Compared to the general population, healthcare professionals exhibited a 2.9 times higher incidence risk ratio for COVID-19 infection. The occupational group with the highest infection rate was nursing professionals (40.5%), followed by doctors and specialists (24.1%) and healthcare assistants (9.7%) (Harith et al., 2022).

Factors associated with occupational infections among health workers

Several risk factors have been identified that can predispose medical students and other health workers to occupational infections. According to a study done in Kenya, these factors can be grouped into; Human factors such as education, training, gender, age, skills, attitudes, health status, and job cadre; Organization factors such as Safety culture, SOPs, PPE, CMEs, surveillance, standards, protocols and Environmental Factors such as Level of cleanliness, hygiene, sanitation, aeration, ventilation, working space, ergonomics (Wafula, 2012).

Among human factors, risk perception has been identified as one of the significant factors that determines whether health workers contract occupational infections or not. In a study done in Malaysia, significant differences in the risk perception of infection among HCWs were reported from different hospital units, for example, intensive care units, nephrology haemodialysis units, and diagnostic laboratory. Most HCWs took extra precautions only for certain patients with known or suspected blood-borne diseases. Risk perception was associated with contracting occupational infections (Juni et al., 2015).

Also, the knowledge of infectious diseases and their prevention measures is crucial in averting occupation infections. Juni et al., (2015) also reported that medical students were at high risk of blood-borne pathogen exposures, directly related to knowledge gaps caused by inadequate training and inappropriate perceptions, and attitudes toward universal precautions.

According to Eckebrecht (2000), students with weak immune systems are more susceptible to biological hazards and have to be debarred from exposures. Accordingly, biological hazards at workplaces needs a complicated management approach in identifying which departments are mostly affected by the presence of such hazards. This is because, healthcare workers are distinct and unique in that clinical staffs are in daily contact directly or indirectly with body fluids, traumatize tissues, saliva, and blood on a daily basis (Hovius, 1992). Almost every member of the healthcare workforce is at risk of exposure to Hepatitis B virus (HBV), HIV infection, and other types of communicable diseases (Muralidharan et al., 2013). However, development of those infections is much influenced by their immune status (WAFULA, 2012).

MATERIALS AND METHODS

Study Design

A descriptive cross sectional study design was used. This study design helped to collect adequate information easily and also look for clues that will serve as a useful tool to guide further research. The study design involved the use of quantitative and qualitative methods to

determine the prevalence and factors associated with occupational infections among medical students at King Ceasor University.

Study Area

The study was conducted at King Ceasor University (KCU). KCU previously known as St. Augustine International University is a private University accredited by the Uganda National Council for Higher Education. The main campus is located in the neighborhood of Bunga, in Makindye Division, one of the five administrative divisions of Uganda's capital city, Kampala. This location lies approximately 8 Kilometers (5.0 mi), by road, southeast of the city's central business district.[3] The approximate coordinates of the main campus of King Ceasor University are: 0°16'21.0"N, 32°37'19.0"E (Latitude: 0.272500; Longitude: 32.621944) (Google Maps, 2023)

Study Population

This included all medical students of KCU in clinical years offering Bachelor of Medicine & Bachelor of Surgery (MBChB), Diploma in Clinical Medicine and Bachelor of Nursing.

Sample Size

The sample size calculated was 222.

This was determined using Slovin's method.

$n = N / (1 + Ne^2)$

Where;

N= population size which is 550

e = margin of error =5%

n= sample size

Therefore

n=222

Sampling Procedure and Sampling Method

The primary list of all names of medical students at KCU was picked from the academic registrar of the university. The researcher used simple random sampling using lottery method to select research participants.

Inclusion and Exclusion Criteria

Medical students of King Ceasor University (KCU) who had completed their clinical years and also finalized with their clinical rotation rotations were selected. KCU students who hadn't yet started their clinical rotations were not included as participants.

Data Collection Methods

The study collected quantitative data using pre-tested self-administered semi-structured questionnaires that was administered online using a google form with both open ended and closed ended questions.

RESULTS

Sociodemographic characteristics of the respondents

Table 1: Sociodemographic characteristics of the respondents

Variable	Frequency (n= 222)	Percentage
Age		
20-29	169	76.1
30-39	42	18.9
40-49	5	2.3
50 and above	6	2.7
Sex		
Female	74	33.3
Male	146	65.8
Others	2	0.9
Residence		
Rural	52	23.4
Urban	170	76.6
Program		
MBChB	197	88.7
Diploma in Clinical Medicine	11	5.0
Bachelor of Nursing	14	6.3
Year of study		
Year 2	32	14.4
Year 3	48	21.6
Year 4	2	0.9
Year 5	40	18.0
Marital Status		
Single	163	73.4
Married	54	24.3
Divorced	5	2.3
Ever been in medical school before		
Yes	99	44.6
No	123	55.4

Table 1 shows that a total of 222 medical students participated in the study giving a response rate of 99.6%. The average age of the responses was 27.5 ± 6.2, majority were males (65.8%), single (73.4%) and were residing in urban areas (76.6%). Majority of the participants were pursuing MBChB (88.7%), were in year 5 (18.0%) and were direct entrants into university education (55.4%).

Knowledge of occupation health and safety

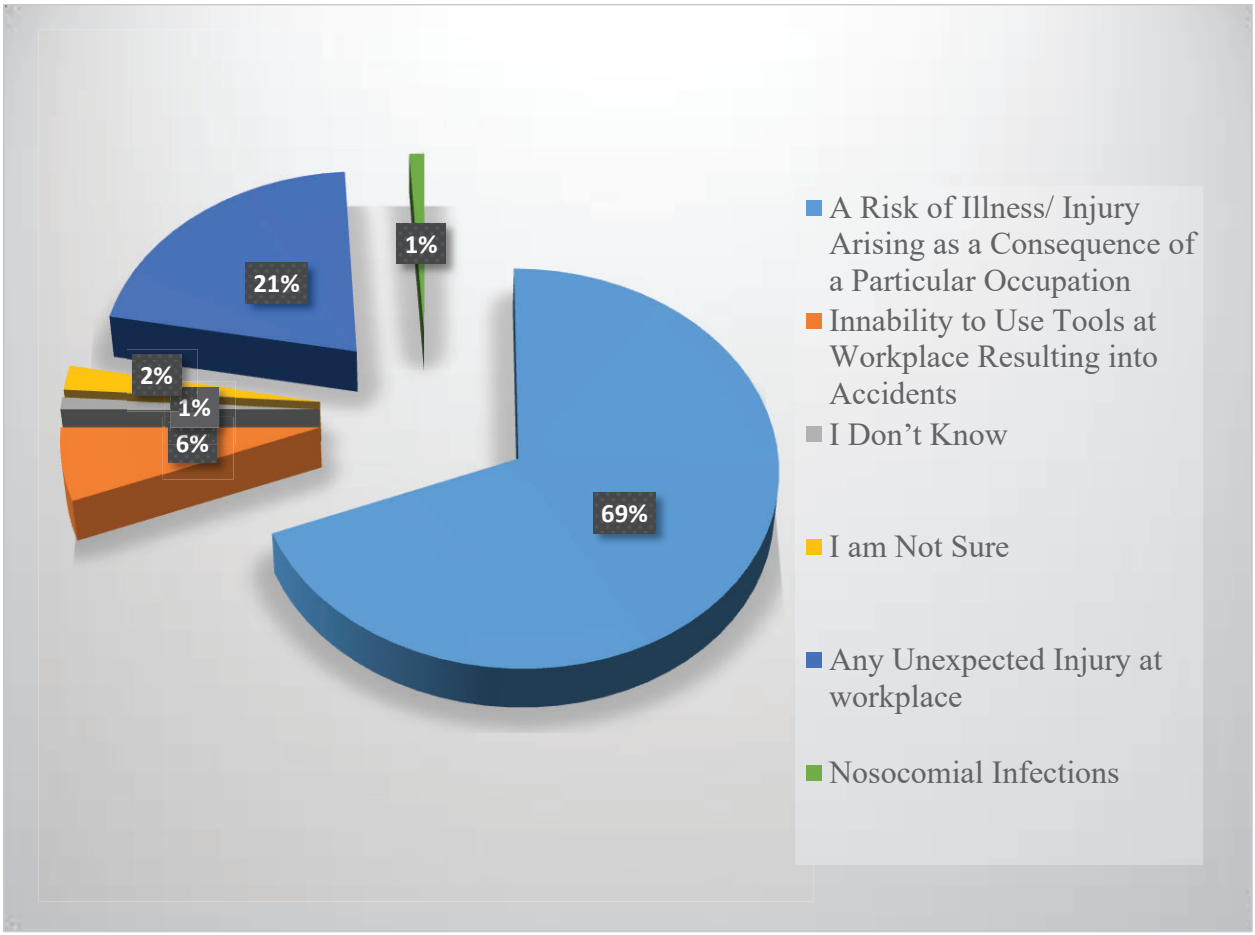

Figure 2: Knowledge of Occupational Health and Safety

Majority of students (69%) were able to correctly define occupation health as "a risk of illness/injury arising as a consequence of a particular occupation". Only 2 (1%) students did not know what occupation health is, 5 (2%) were not sure what occupation health is and the rest (27.9%) wrongly defined occupation health.

Attitudes towards occupation health and safety

Table 2: Attitudes towards occupation health and safety

Variable	Frequency (n= 222)	Percentage
Satisfied with the occupational health and safety measures put in place by the university		
Very satisfied	8	3.6
Satisfied	87	39.2
Dissatisfied	107	48.2
Very Dissatisfied	20	9.0
Do you think monitoring, inspection and evaluation of safety practices for medical students is performed by teaching hospitals		
Yes	110	49.5
No	112	50.5
How regular are monitoring, inspection and evaluation for occupational safety of medical students done by KCU		
Monthly	40	18.0
Quarterly	18	8.1
Biannually	9	4.1
Annually	27	12.2
Not done at all	129	58.1
Satisfied with what management is doing to improve the occupational health and safety of medical students?		
Yes	86	38.7
No	136	61.3

Table 2 shows that majority of medical students (48.2%) were dissatisfied with the occupational health and safety measures put in place by the university and they felt that monitoring, inspection and evaluation of safety practices for medical students is not performed by teaching hospitals (50.5%). Majority reported that monitoring, inspection and evaluation for occupational safety of medical students is not done at all by KCU (58.1%) and were not satisfied with what management is doing to improve the occupational health and safety of medical students (61.3%).

Practices of Occupation Health and Safety

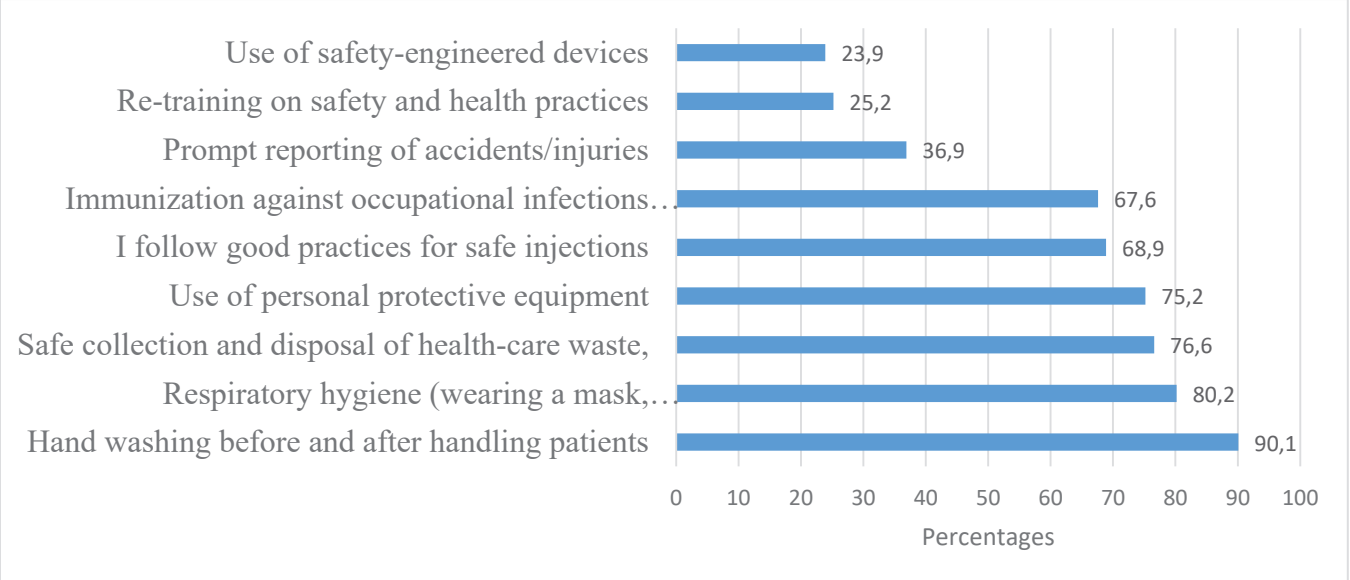

Figure 3: Practices of Occupation Health and Safety

Hand washing before and after handling patients (90.1%), respiratory hygiene (80.2%) and safe collection and disposal of health-care waste (76.6%) were the most common occupation health and safety measures practiced by medical students of KCU.

Occupation Hazards among Medical Students

Table 3: Occupation hazards among medical students

Variable	Frequency (n= 164)	Percentage
Type of injury sustained		
Slips, trips and falls	15	14.7
Cuts, wounds, needle prick and injuries from sharp objects	79	77.5
Muscle aches, strains, sprains	18	17.6
Radiation	2	2.0
Burns	8	7.8
Chemical spill	13	12.7
Assault (verbal abuse)	20	19.6
Others	9	8.8
Frequency of sustaining occupation injuries/hazards	0	0.0
1-2	71	69.6
3-4	24	23.5
5-10	8	7.8
Sought for Post exposure prophylaxis after the injury	0	0.0
Yes	68	66.7
No	34	33.3

Table four shows that a total of 172 (45.9%) of medical students reported that they have ever suffered an accident or injury in the hospital while engaging in clinical work. Majority of the students sustained Cuts, wounds, needle prick and injuries from sharp objects (77.5%), Assault (verbal abuse) (19.6%) and Muscle aches, strains, sprains (17.6%). Majority of the students reported that they sought for Post exposure prophylaxis after the injury (66.7%).

Prevalence of Occupation Infections among Medical Students

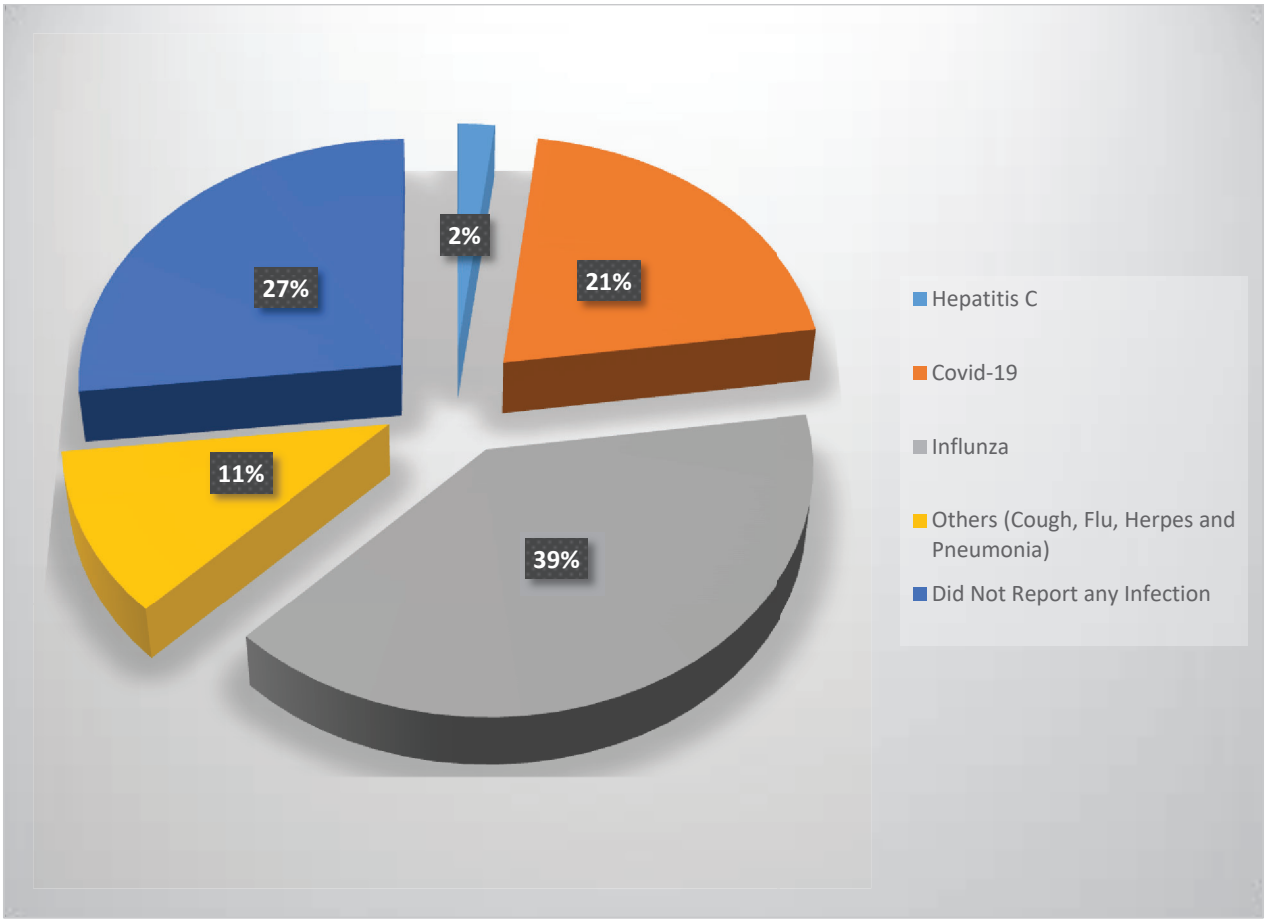

Figure 4: Occupational infections among medical students

According to figure 4, Influenza (39.0%), COVID-19 (21.0%) and Hepatitis C (2.0%) were the commonly acquired occupational infections and 27% of the students did not report any occupational infections. None of the students reported to have acquired Hepatitis B, HIV, Tuberculosis or Measles.

Table 4: Frequency, causes and actions taken due to occupation infection

Variable	Frequency (n= 65)	Percentage
Frequency of sustaining occupation infections		
1-2	40	61.5
3-4	15	23.1
5-10	8	12.3
>10	2	3.1
Procedure to which the infection was sustained from		
Recapping	7	10.8
Disposal	4	6.2
Suturing	11	16.9
Passing with hand	6	9.2
Collection from basin/receptacle	4	6.2
Cutting	4	6.2
Disassembly/ detaching	4	6.2
Inflicted by other person using the device	2	3.1
Sharps in unexpected areas e.g. locker, linen etc.	10	15.4
Clerking and talking to patients	48	73.8
Resuscitation	2	3.1
Action taken after acquiring the infection		
Sought treatment from the health workers	33	50.8
Obtained psychosocial support from the counsellors	8	12.3
Purchased medicines and treated my self	32	49.2
Reported the incident to university and hospital administrators	4	6.2

Table 5 shows that the procedures to which students sustained occupational infections from included; Clerking and talking to patients (73.8%), suturing (16.9%), sharps in unexpected areas (15.4%) and recapping of medical instruments (10.8%). After sustaining the infections, majority of the students sought for treatment from the health workers (50.8%) while others purchased medicines and treated themselves (49.2%).

Factors Associated With Occupation Infections among Medical Students

Table 5: Factors associated with occupation infections among medical students

Variable	Frequency (n= 120)	Percentage
Fatigue	21	32.3
Unsafe medical sharps	8	12.3
Overuse of medical sharps	2	3.1
Inadequate supply of barrier products such as gloves and pads	31	47.7
Unclear work procedures	14	21.5
Lack of guidelines on handling healthcare sharps	8	12.3
Poor house keeping	10	15.4
Unsafe practices	21	32.3
Any other (specify)	5	7.7

From table 6, the major contributing factors leading to acquisition of occupation infections as reported by medical students were; inadequate supply of barrier products such as gloves and pads (47.7%), fatigue (32.3%) and unsafe medical practices (32.3%).

DISCUSSION OF FINDINGS

Like other health workers, medical students are at risk of many infections at their workplace which can be of a great danger to their lives. The method of acquisition of these infections maybe airborne, blood borne, faecal-oral transmission or direct contact with blood borne infections as the most common and most feared occupation infections by health workers. The transmission of blood borne pathogens may occur through percutaneous and mucocutaneous (i.e., contact with intact or non-intact skin, and contact with mucous membranes) routes, and sometimes, through exposure to other body fluids (Adegboye et al., 1994). Therefore, this study sought to determine the prevalence and factors associated with occupational infections among medical students of King Ceasor University.

Prevalence of Occupation Infections

In the present study, the prevalence of occupation infections among medical students was 29.3%, findings which are higher than findings of a study done in Malaysia which reported a 20% prevalence NSIs among health workers which were from the line of duty in 2020 (Bhardwaj et al., 2014). The main for the differences observed between the two studies could be due to the difference in health systems between Malaysia and that of Uganda. In Uganda and other developing countries, majority of health workers lack basic protective measures which puts them at an increased risk of acquiring occupation infections, unlike in developed countries like Malaysia.

The present study found out that influenza (61.5%), COVID-19 (32.3%) and Hepatitis C (3.1%) were the most common acquired occupation infections by medical students. This indicates that respiratory infections were the most common occupation infections among medical students in Uganda. The findings of this study are inconsistent with findings of Pruss-Ustun et al. which reported blood borne infections (HIV, Hepatitis B and Hepatitis C) as the most common occupation infections among health workers (Prüss-Üstün et al., 2003). However, the findings of this study are in line with findings of a study done in Malaysia which reported that majority of medical professionals and students were vulnerable to COVID-19 because of the way it spreads. In another study by (Harith et al., 2022), healthcare professionals exhibited a 2.9 times higher incidence risk ratio for COVID-19 infection than the general population and this was high in nursing professionals (40.5%), followed by doctors and specialists (24.1%) and healthcare assistants (9.7%) (Harith et al., 2022).

In this study, clerking and talking to patients (73.8%), suturing (16.9%), sharps in unexpected areas (15.4%) and recapping of medical instruments (10.8%) were the main activities that predisposed medical students to occupational infections. This could be attributed to lack of experience and understanding of safety measures when clerking patients and performing medical procedures. The findings of this study are inconsistent with the World Health Organisation report, where needle stick injuries were then contributor of occupation infections (39%, 37% and 4.4% for hepatitis C, hepatitis B and HIV infections respectively) (WHO, 2023). In other study by (Prüss-Ustün et al., 2005), the total number of infections attributable to sharps injuries was 6,000–86,000) for HCV, 2,400–240,000 for HBV and 200–5,000 for HIV infections. The overall fraction of HIV infection acquired through a sharp injury among HCWs was 4.4% (Prüss-Ustün et al., 2005).

Other than occupation infections, the overall prevalence of occupation hazards among medical students was 45.9% of which cuts/wounds/needle prick and injuries from sharp objects (77.5%), assault (verbal abuse) (19.6%) and muscle aches/strains/sprains (17.6%) were the major occupation hazards experienced by medical students. The findings are consistent with WHO listing of health occupation risks which include; infections, unsafe patient handling, hazardous chemicals, radiation, heat and noise, psychosocial hazards,

violence and harassment, injuries, inadequate provision of safe water, sanitation and hygiene (WHO, 2021).

Risk Factors for Occupation Infections among Medical Students

Several risk factors have been identified that can predispose medical students and other health workers to occupational infections. According to a study done in Kenya, these factors can be grouped into; Human factors such as education, training, gender, age, skills, attitudes, health status, and job cadre; Organization factors such as Safety culture, SOPs, PPE, CMEs, surveillance, standards, protocols and Environmental Factors such as Level of cleanliness, hygiene, sanitation, aeration, ventilation, working space, ergonomics (WAFULA, 2012).

In the present study, inadequate supply of barrier products such as gloves and pads (47.7%), fatigue (32.3%) and unsafe medical practices (32.3%) were the main predisposing factors for occupation infections among students. The study found out that students had good knowledge and practice of occupation safety as majority practiced hand washing before and after handling patients (90.1%), respiratory hygiene (80.2%) and safe collection and disposal of health-care waste (76.6%). Therefore, the health system related factors were the main reasons for occupation infections among medical students.

Study Limitations

The occupation infections were self-reported without any diagnostic criteria or laboratory results to confirm their occurrence, hence some participants could have misdiagnosed themselves. This might have caused information bias. Recall bias was possible as some students could have forgotten events that happened to them years back.

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

Conclusion

It was concluded that; the prevalence of occupation infections among medical students of king Ceasor university was high as 3 in 10 of medical students had ever obtained an infection from his/her workplace; respiratory tract infections (influenza and covid-19) were the most common occupation infections acquired by medical students which are acquired mainly through clerking patients; and the overall prevalence of occupation hazards among medical students was very high of which injuries from sharp objects, assault and muscle soft tissue injuries were the major occupation hazards experienced by medical students. The main predisposing factors for occupation infections among students were inadequate supply of barrier products such as gloves and pads, fatigue and unsafe medical practices.

Recommendation

The study recommended that;

a) Medical students and health staff of teaching hospitals of clinical medicine in Uganda and East Africa should be cautioned against the risk of acquiring respiratory infections from patients as they conduct clinical practice and hence should always ensure protective measures are practiced.

b) Students should be supplied with sufficient personal protective measures such as face masks in order to protect them from acquiring COVID-19 and other respiratory infections such as influenza, tuberculosis and others.

c) Students must be taught safe ways of obtaining history from patients (clerking) without putting themselves at a risk of acquiring respiratory infections.

REFERENCES

Abdul, M. L., Abdul, R. O., Rahman, K. A., & Mohamad, Z. (2010). Reporting of occupational injury and occupational disease: current situation in Malaysia. Asian-Pacific Newsletter on Occupational Health and Safety, 17(2), 39-42.

Adegboye, A. A., Moss, G. B., Soyinka, F., & Kreiss, J. K. (1994). The epidemiology of needlestick and sharp instrument accidents in a Nigerian hospital. Infection Control & Hospital Epidemiology, 15(1), 27-31.

Ayenew, E., Akafu, W., & Wolde Daka, D. (2022). Prevalence of Work-Related Health Hazard and Associated Factors among Health Workers in Public Health Institutions of Gambella Town, Western Ethiopia: Cross-Sectional Survey. Journal of Environmental and Public Health, 2022.

Bhardwaj, A., Sivapathasundaram, N., Yusof, M. F., Minghat, A. H., Swe, K. M. M., & Sinha, N. K. (2014). The prevalence of accidental needle stick injury and their reporting among healthcare workers in orthopaedic wards in general hospital Melaka, Malaysia. Malaysian orthopaedic journal, 8(2), 6.

CDC. (2012). Fast facts home healthcare workers: how to prevent needlestick and sharps injuries: national institute for occupational safety and health (NIOSH),” Safety and Health at Work, vol. 123, 2012.

Chesro, M. (2018). Occupational Safety and Performance of Health workers in Public Hospitals in Uganda: A case of Arua Regional Hospital.

COWI, I. (2015). Evaluation of the practical implementation of the EU Occupational Safety and Health (OSH) directives in EU member states: synthesis report, Kongens Lyngby Denmark TEL,” Socila Affairs and Inclusion, vol. 6, 2015.

Degenhardt, L., Charlson, F., Stanaway, J., Larney, S., Alexander, L. T., Hickman, M., . . . Whiteford, H. (2016). Estimating the burden of disease attributable to injecting drug use as a risk factor for HIV, hepatitis C, and hepatitis B: findings from the Global Burden of Disease Study 2013. The Lancet infectious diseases, 16(12), 1385-1398.

Faller, E. M., Bin Miskam, N., & Pereira, A. (2018). Exploratory study on occupational health hazards among health care workers in the Philippines. Annals of global health, 84(3), 338.

Giuffrida, A., Iunes, R. F., & Savedoff, W. D. (2002). Occupational risks in Latin America and the Caribbean: economic and health dimensions. Health Policy and Planning, 17(3), 235-246.

Harith, A. A., Ab Gani, M. H., Griffiths, R., Abdul Hadi, A., Abu Bakar, N. A., Myers, J., . . . Zubir, M. Z. (2022). Incidence, Prevalence, and Sources of COVID-19 Infection among Healthcare Workers in Hospitals in Malaysia. International Journal of Environmental Research and Public Health, 19(19), 12485.

Juni, M. H., Ng, J. H., Wong, S. J., & Ibrahim, F. (2015). Perception regarding needle stick and sharp injuries among clinical year medical students. International Journal of Public Health and Clinical Sciences, 2(1), 69-80.

Kirch. (2008). Occupational exposure. encyclopedia of public health. Dordrecht: Springer Netherlands.

Kumie, A., Amera, T., Berhane, K., Samet, J., Hundal, N., Michael, F. G., & Gilliland, F. (2016). Occupational health and safety in Ethiopia: a review of situational analysis and needs assessment. Ethiopian journal of health development, 30(1), 17-27.

Prüss-Ustün, A., Rapiti, E., & Hutin, Y. (2005). Estimation of the global burden of disease attributable to contaminated sharps injuries among health-care workers. Am J Ind Med, 48(6), 482-490. doi:10.1002/ajim.20230

Prüss-Üstün, A., Rapiti, E., & Hutin, Y. J. F. (2003). Sharps injuries: global burden of disease from sharps injuries to health-care workers.

Rampal, L., Zakaria, R., Sook, L. W., & Zain, A. M. (2010). Needle stick and sharps injuries and factors associated among health care workers in a Malaysian hospital. Eur J Soc Sci, 13(3), 354-362.

Shi, Y., Xue, H., Ma, Y., Wang, L., GAO, T., Shi, L., Yang, X. (2020). Prevalence of occupational exposure and its influence on job satisfaction among Chinese healthcare workers: a large-sample, cross-sectional study. BMJ open, 10(4), e031953.

South Louisiana Medical Associates. (2023). Occupational Health and Safety Tips.

Subramanian, G. C., Arip, M., & Subramaniam, T. S. S. (2017). Knowledge and risk perceptions of occupational infections among health-care workers in Malaysia. Safety and health at work, 8(3), 246-249.

Swe, K. M. M., Somrongthong, R., Bhardwaj, A., & bin lutfi Abas, A. (2014). Needle sticks injury among medical students during clinical training, Malaysia. International Journal of Collaborative Research on Internal Medicine & Public Health, 6(5), 0-0.

WAFULA, K. S. (2012). OCCUPATIONAL RISK FACTORS CONTRIBUTING TO INJURY BY MEDICAL SHARPS AMONG HEALTH WORKERS AT KENYATTA NATIONAL HOSPITAL, NAIROBI, KENYA.

WHO. (2023). Occupational infections.

Zhang, M., Wang, H., Miao, J

World Health Organisation . (2022, April 28). who.int . Retrieved from World Health Organisation : https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/protecting-workers--health-and-safety--online-training-resources-at-your-fingertips

TÜRK SİNEMASINDA BİR ALT TÜR OKUMASI OLARAK MELANKOLİK KOMEDİ

MELANCHOLIC COMEDY AS A SUBGENRE READING IN TURKISH CINEMA

Nergiz KARADAŞ

Doç. Dr. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

ORCID NO: 0000-0002-8910-8039

ÖZET

Sinemada komedi türü sinemanın tarihsel gelişimi süresince izleyiciler ve dolayısıyla film yapımcıları için önemli olagelmiştir. Filmlerde yer alan, kullanılan komedi unsurları filmin içerisinden çıktığı toplumsal yapı ve kültürle yakın ilişki içerisinde olmakla birlikte komedi filmleri taşıdıkları evrensel unsurlar/nitelikler nedeniyle her daim izleyicinin yoğun ilgisini kazanmıştır. Komedi türüne yönelik artan bu yoğun ilgi farklı alt türsel özellikler göstermekle birlikte komedi türü şemsiyesi altında değerlendirmenin mümkün olduğu çok sayıda filmin sinema tarihi içerisinde yerini almasında ve bu filmler üzerine çalışmalar yapılmasında etkili olmuştur. Romantik komedi, traji-komedi, aksiyon komedi, kara komedi komedi türleri içerisinde öne çıkan alt türlerden bazılarıdır. Bunlara ek olarak Katja Hettic, "Melankolik Komedi Ana Akım Sinemanın Dışında Kalan Hollywood" (2018) başlıklı çalışmasında bir alt tür olarak "melankolik komedi"yi önermekte ve ele aldığı Hollywood yapımı filmleri bu alt tür çerçevesinde irdelemektedir. Türk sinemasında bu alt türe ilişkin bir okumanın söz konusu olup olmayacağı sorunsalından yola çıkan çalışma melankolik komedinin sinemamızda ne şekilde oluşturulduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede amaçlı örneklem ile seçilen *Bursa Bülbülü* (Hakan Algül/2023) adlı film Hettic in kavramsallaştırması çerçevesinde betimsel analizle irdelenmektedir. Türk Sinemasında komedi türüne yönelik çalışmalar olmakla birlikte melankolik komedi alt türüne yönelik bir analize rastlanmamıştır. Dolayısıyla çalışmanın alana ve daha sonra bu türe ilişkin analizlere katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışma sonucunda komedi türü olarak sınıflandırılan *Bursa Bülbülü* adlı filmin ve melankolik komedi alt türüne ait bir film olarak değerlendirilmesinin mümkün olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Sineması, Komedi Türü, Melankoli, Melankolik Komedi

ABSTRACT

The comedy genre in the cinema has been important for the audience and therefore the filmmakers throughout the historical development of the cinema. Although the comedy elements used in the films are closely related to the social structure and culture from which

the film emerges, comedy films have always gained the attention of the audience due to the universal elements/qualities they carry. This increasing interest in the comedy genre has been influential in the fact that many films that can be evaluated under the umbrella of comedy genre take their place in the history of cinema and studies on these films, although they show different subgenre characteristics. Romantic comedy, tragic comedy, action comedy, black comedy are some of the subgenres that stand out among the comedy genres. In addition to these, Katja Hettic proposes "melancholic comedy" as a subgenre in her work titled "Melancholic Comedy Hollywood Outside of Mainstream Cinema" (2018) and examines the Hollywood films she deals with within the framework of this subgenre. Starting from the problematic of whether there will be a reading of this subgenre in Turkish cinema, the study aims to reveal how melancholic comedy is created in our cinema. In this framework, the movie named *Bursa Bülbülü* (Hakan Algül/2023), which was chosen with a purposeful sampling, is analyzed with descriptive analysis within the framework of Hettic's conceptualization. Although there are studies on the comedy genre in Turkish Cinema, no analysis has been found for the melancholic comedy subgenre. Therefore, it is thought that the study will contribute to the field and later analysis of this genre. As a result of the study, it is seen that it is possible to evaluate the movie called *Bursa Bülbülü*, which is classified as a comedy genre, and a movie belonging to the melancholic comedy subgenre.

Keywords: Turkish Cinema, Comedy, Melancholy, Melancholic Comedy

TURKISH HISTORY IN OUR CULTURAL AND MORAL TRADITIONS
TÜRK TARİHİ KÜLTÜREL VE MANEVİ GELENEKLERİMİZDE

Gulshan Aliyeva -Kangarli

Professor Azerbaijan State University of Culture and Fine Arts

Abstact

Turkish history is most colorfully reflected in our cultural and moral traditions, in the rules of organizing wedding and mourning parties, especially in the system of education on Nevruz. Although Turkish society and Turkish states are multicultural (this is also an expression of the Turkish culture!) Turks have been local people, a nation with pure genes and blood in all societies. Turks are the greatest nation in the world in terms of their external appearance, the lightness of their skin, their height, the strength of their bodies, the generousness of their hearts, the depth of their thought, and their bravery. Most of them, especially Oghuz Turks, are tall, curly-haired, green-eyed, soft-spoken, hardworking and talented people. A Turkish child learns to ride a horse and hold a sword even before walking. The most comfortable place for a Turk is a horse's saddle. A Turk does not die in bed, he either becomes a martyr or dies on a horse. The eyes of a Turk latch on to the Sun, get light and energy from the Sun. A Turk is as destructive as a mountain river when she is excited and is as deep as a river when she is in love.

Keywords: philosophical poetry, Azerbaijani literature, intellectual poetry, poetic meters.

ÖZET

Türk tarihi, kültürel ve manevi geleneklerimizde, düğün ve yas partilerinin düzenlenmesi kurallarında, özellikle de "Nevruz" eğitim sisteminde en canlı şekilde yansıtılmaktadır. Türk toplumu ve Türk devletleri çok kültürlü olmalarına rağmen (bu aynı zamanda Türk kültürünün de bir ifadesidir!) Türkler tüm toplumlarda yerli bir halk, genleri ve kanları temiz bir millet olmuştur. Türkler dış görünüşleri, tenlerinin hafifliği, boylarının yüksekliği, vücutlarının kuvveti, kalplerinin genişliği, düşünce derinliği ve yiğitlikleri bakımından dünyanın en büyük milletidir. Başta Oğuz Türkleri olmak üzere çoğu uzun boylu, kıvırcık saçlı, yeşil gözlü, tatlı dilli, çalışkan ve yetenekli insanlardır. Bir Türk çocuğu daha yürümeden ata binmeyi ve kılıç tutmayı öğreniyor. Bir Türk için en rahat yer, atın eyeridir. Türk yatakta ölmez, ya şehit olur ya da at üzerinde ölür. Türk'ün gözleri Güneş'e sabitlenir, Güneş'ten ışık ve enerji alır. Bir Türk heyecanlandığında bir dağ nehri kadar yıkıcı, aşık olduğunda bir nehir kadar derindir.

Anahtar kelimeler: Felsefi şiir, Azerbaycan edebiyatı, fikir şiiri, manzum vezinler.

Kadim, muhteşem ve büyük bir halk olarak - bir millet olarak Türklerin yaşam biçimi, tüm tarihsel dönemlerden Türk maneviyatı ile bağlantılı olmuştur. Türk maneviyatının iki temel direği vardır: vatan ahlakı ve aile kültü! Vatan ahlakı, ulusal bağnazlıktan devlet ahlakına kadar tüm gelenekleri içerir. Aile kültü, Türklerin ataerkil dönemden günümüze – XXI yüzyıla kadar koruduğu en büyük manevi ilkedir.

Türk toplumu ve Türk yaşamı demokratik bir ortamdır. "Büyük Çöl" kültüründen gelmektedi. X yüzyılda Türkler İslam'ı sadece bir din olarak değil, ilahi bir bilim olarak kabul ettiler. Türk

düşüncesinde mezhepçiliğe ve fanatizme yer yoktur. Türklerin İslam'da kabul ettikleri en büyük ahlaki nitelik şefkattir. Büyük peygamberimiz Hz. Muhammed, öğretisinde bu yönü vurgulamıştır. Merhametli bir kişi adil, dürüst, cana yakın ve özgürlüğü sevendir. Bütün bunlar gerçek bir Türk - gerçek bir Müslüman tarafından tanınan ana kodlardır.

Türklerin vatan kavramı çok büyüktür - yer ile gök arasındadır. Ölçü birimleri Kilometre değil, Ufuk'tur. Türk'ün atı kan yollarında değil, ışık yollarında hareket ederdi. Türkler gittikleri her yere adaleti, özgürlüğü ve kültürü de beraberlerinde götürmüşlerdir.

Eski Türk toplumu yüksek bir iletişim kültürü üzerine inşa edilmiştir. Burada, küçüğün büyüğüne saygısı ana temel olarak kabul edildi. Türk toplumunda kahramanlık müessesesinin yanı sıra ihtiyarlık kültü de çok güçlüydü.

Türkler adalet için savaşmak ve vatanlarını korumak için Allah'ın adını kullanmışlar ve X yüzyıldan sonra İslam Peygamberi'nin salih amellerini örnek olarak kabul etmişlerdir. Bu nedenle zalimle kılıcın gücüyle, mazlumla da merhamet diliyle konuştular.

M.Ö. I binyılın ilk yarısında büyük bir Türk boyları göçü yaşanmıştır: Yunanlılar Kuzey Kafkasya ve Karadeniz bölgesine göç eden Türk boylarına İskit, Persler ise Orta Asya ve Orta Asya'ya göç eden Türklere Türkler adını vermişlerdir. Orta Doğu ülkeleri Sakas. Ancak Türklerin ilk yerleşim yerleri Orta Asya, Alman bölgesi ve Yenisey Nehri civarı olmuştur. Bu bölgelere Türkistan deniyordu...

Türkler zengin bir ev, bilim ve yazı kültürü oluşturmuşlardır: Peygamber Zerdüşt'ün büyük "Avesta" risalesi, Orhan-Yenisey taş yazıtları, Gobustan kaya yazıtları, "Kitabi-Dade Korkut" destanı, Yusif Khas Hacı Balasagunlu'nun "Qutasgu Bilik" şiiri, Mahmud Kaşgarlı'nın "Divanı-lığat-turk" felsefesi, dil sözlüğü XI yüzyıla kadar Türklerin yarattığı yaygın ve görkemli eserlerdir. Türkler, dünyaya üç dilde - Arapça, Farsça ve Türkçe - büyük edebiyat ve teorik-felsefi bilim yaratan şairler, bilim adamları ve düşünürler verdi: sanatsal yaratıcılık alanında, Kağanî, Nizami, Nesimi, Fuzuli, Ahundzade, Rumi , Amra, Navai, Abay, Aytmatov; bilim ve felsefe alanında İbn Sina, Farabi, Buruni, Tusi, Bahmanyar, Shabustari, Suhraverdi, Ziya Goyalp ve diğerleri. Bu isimler, önemi hiçbir zaman insanın manevi fikirlerinin hazinesine indirilmeyecek olan ilerici fikirler vermişlerdir.

"Atalarının adını koyabilen, politik olarak var olur" (Yuri Lotman). Türkçülüğün "elçisi" olan büyük düşünür Alibey Hüseyinzade - Turan, "Türkler Kimdir ve Kimden Yapılmıştır" (1905) adlı eserinde şöyle yazmıştır: sonra da cinsiyet ve dil açısından çeşitli ve sayısız etkilere maruz kalmışlardır." Dolayısıyla Türkler, monteist dinlerden önce inançları ve kanaatleri ile tarihe konu olmuştur. Türkler önce Tengri'ye (Tanrı), sonra Od'a ("Avesta") taparlardı. Bir kez daha tekrarlıyoruz: İslam'ı Araplar yarattı, Türkler İslam'ı yaşattı! İslam'ın kurucusu "Arap baltalı Türk" (Nizami Gencevi) idi. X yüzyılda Türkler İslam'ı sadece bir din olarak değil, ilahi ve tasavvufi bir bilim olarak da kabul etmişlerdir. Dolayısıyla Türklerin dine olan inançları ve peygamberimiz Muhammed'e olan bağlılıkları daha derindir. X yüzyıldan sonraki tüm büyük Türk seferleri İslam bayrağı altında geçti. Türkler tarihte Allah'ın adaletiyle ilerlemişlerdir. Birincisi, "Bulgar Türkleri İslam'ı zorla ve yüzle kabul etmediler. Bu dini kalpten benimsediler. 921 yılında Bulgar Hanı Almış, Bashton'u Hazar Türklerinden Abbasi halifesi el-Muğtadir'e gerçekten öğretmek istediğini söyleyerek gönderdi. İslam dinini öğretmek için kendisine yardımcı olacak alimler göndermesini istedi. Halife el-Muğtadir de ona camiler ve camiler inşa eden bir din adamları ve mimarlar ekibi gönderdi... Almış Han Müslüman olduktan sonra Cafer adını aldı" (Rafig Özdek.Türk'ün Altın Kitabı Cilt II. Bakü, "Yazichi" baskısı. 1991, s. 4.). Türkler İslam dini ilkelerine sıkı sıkıya bağlıdırlar, Hz. Muhammed onlara bir rol modeldi.

Azerbaycan eski çağlardan beri Türklerin Anavatanıdır. "Türk dili M.Ö. Azerbaycan'da ortaya çıktı" (Z. Jampolski). Azerbaycan eski çağlardan beri Türklerin anavatanı olarak kabul edilmiştir. Türkler uzun zamandan beri bu bölgeye yerleşmişlerdir" (Jurkhuma. VII yüzyıl Arap

tarihçisi). Bir gerçek daha: "Halife Mu'awiya bir keresinde Yemen'den kadim tarihin üstadı Abiz ibn Sheriya'ya sormuş: "Türkler ve Azerbaycan ne anlama geliyor?" Abid cevap verir: "Azerbaycan, eski çağlardan beri buraya yerleşen Türklerin ülkesidir" (Habiboğlu B. "Lev Gumilyov'un "Eski Türkler" kitabına önsöz. Bakü, "Gançlık" 1997, s.7).

Azerbaycan Türklerinin tarihi de dahil olmak üzere Türk tarihi yeterince nesnel ve derinlemesine çalışılmamıştır. "Türk halklarını birbirinden izole etmek, kadim bir devlete ve kültüre sahip olduklarını göstermemek ve bu kadim milletin kadimliğinin tarihi köklerine ilişkin görüşlerin yeni neslin bakış açısına derinden kök salmasına izin vermemek bunlardan biriydi. Sovyet ulusal politikasının ana eğilimleri" (Vali Habiboğlu).

Türklerin düşmanları, tek ve yekpare bir ulus "Türk" yerine Özbekler, Tatarlar, Kazaklar, Kırgızlar, Türkmenler, Kalmuklar, Gagauzlar, Başkurtlar, Azeriler vb.'dir. terimler kullandılar, böylece Türk milletini - Turan halkını böldüler. "Böl ve yönet!" bu politikanın ana özü buydu.

Türk boylarının tek millet olarak oluşumu VI-VIII yüzyıllarda gerçekleşen tarihi bir süreçtir. Kadim destanımız "Kitabi-Dada Korkut" bu dönemin olaylarını ve bu tarihsel süreci yansıtır. Destanın ana fikri, Türk boylarının tek bir halk olarak oluşması, Türk Devletine yaklaşım fikridir.

Türk tarihi, kültürel ve manevi geleneklerimizde, düğün ve yas partilerinin düzenlenmesi kurallarında, özellikle de "Nevruz" eğitim sisteminde en canlı şekilde yansıtılmaktadır. Türk toplumu ve Türk devletleri çok kültürlü olmalarına rağmen (bu aynı zamanda Türk kültürünün de bir ifadesidir!) Türkler tüm toplumlarda yerli bir halk, genleri ve kanları temiz bir millet olmuştur. Türkler dış görünüşleri, tenlerinin hafifliği, boylarının yüksekliği, vücutlarının kuvveti, kalplerinin genişliği, düşünce derinliği ve yiğitlikleri bakımından dünyanın en büyük milletidir. Başta Oğuz Türkleri olmak üzere çoğu uzun boylu, kıvırcık saçlı, yeşil gözlü, tatlı dilli, çalışkan ve yetenekli insanlardır. Bir Türk çocuğu daha yürümeden ata binmeyi ve kılıç tutmayı öğreniyor. Bir Türk için en rahat yer, atın eyeridir. Türk yatakta ölmez, ya şehit olur ya da at üzerinde ölür. Türk'ün gözleri Güneş'e sabitlenir, Güneş'ten ışık ve enerji alır. Bir Türk heyecanlandığında bir dağ nehri kadar yıkıcı, aşık olduğunda bir nehir kadar derindir.

Türk'ün dünyaya hükmetme misyonunu üstleneceği zaman gelecek.

Hayat formülümüz şu şekildedir: "Ben Türk milletindenim, ben İslam ümmetindenim, ben Azerbaycanlıyım!"

Turan birliği idealden gerçeğe dönüşüyor: Türk düşmanları istese de istemese de! Bu tarihin talebidir, tarih en adil yargıçtır. Tarih henüz fethedilmemiştir. Bugün tarih Türk lehine işliyor, tarihin hareketi Türk'e bir şans verdi ve bu şans kaybedilemez. Bugün Avrupa'nın hileleri ortaya çıktığı için, Rus-Ukrayna savaşı Slav tarihinin en büyük trajedisi ve yenilgisidir. Rusya'da Türk milletini -çeşitli Türk halklarını zincire vuran- kölelik zinciri kırılmıştır. Bir başka dünya jandarması - Amerika Birleşik Devletleri, Orta Asya'nın zenginliğine, özellikle zengin altın yataklarına bakıyor.

THE STORY OF HOW WE STARTED CONSUMING THE "HOME": AN EXAMINATION THROUGH ADVERTISING DISCOURSES

"EV"İ TÜKETMEYE NASIL BAŞLADIĞIMIZIN HİKAYESİ: REKLAM SÖYLEMLERİ ÜZERİNDEN BİR İNCELEME

Ürün BİÇER

Assist. Prof. Dr. İstanbul Beykent University

ORCID NO: 0000-0002-2436-9844

Serkan Yaşar ERDİNÇ

Assist. Prof. Dr. İstanbul Beykent University

ORCID NO: 0000-0002-0970-3453

ABSTRACT

In the 20th century, social phenomena and relations began to develop in the axis of global capital movement, and the "consumer society", the carrier and instrument of the economic system, transformed architecture as well as all cultural productions. In the historical process, it has been inevitable that the most basic field of architecture, "housing production", has been affected by the transformation of the social structure.

"Consumption", which is the determinant of the social relations of the global society, is structured on the rapid consumption and reproduction of objects, making all social phenomena marketable objects. In this process, housing and lifestyles that emerged in the search for the "new" of the rapid consumption and reproduction structure of the post-capitalist system began to be presented as an investment and consumption object. The production of housing, which evolved as a product of the economic system and a field shaped by capitalist values, and ultimately the content and meaning of "home", has been reduced to a mere consumption object within the framework of aesthetic and functional product identity and innovations. With the development of communication tools, the housing phenomenon has become an object of consumption by being presented through economic and social images and representations created in advertisements, with the influence of media and communication contents.

Housing is presented with new - consumed, produced and re-consumed - and ideal life models in order to ensure the continuity of the consumption order, accompanied by meanings that are detached from the cultural content. The consumption process is kept under control with the promises of alternative lifestyles and social and economic images, discourses that give new meanings and functions to the dwelling. At this point, the task of directing the audience to consumption, which is the targeted behavior, and activating consumption trends, by creating virtual environments and abstract images, falls to advertising and marketing strategies, which are among the basic instruments of the consumption order.

In this context, in this study, the "story" of housing production as a part of the consumer society and the evolving meaning of "home" will be discussed in the example of Istanbul, through media and marketing tools and discourses.

Keywords: Meaning of “Home”, Housing Production, Global Culture, Consumer Society, Advertising and Marketing.

ÖZET

20. Yüzyıl’da, toplumsal olgular ve ilişkiler küresel sermaye hareketi ekseninde gelişmeye başlamış, ekonomik sistemin taşıyıcısı ve enstrümanı olan “tüketim toplumu”, tüm kültürel üretimleri olduğu gibi mimarlığı da dönüştürmüştür. Mimarlığın en temel alanı olan “konut üretimi”nin de tarihsel süreçte, toplumsal yapının dönüşümünden etkilenmesi kaçınılmaz olmuştur.

Küresel toplumun sosyal ilişkilerinin belirleyicisi olan “tüketim”, nesnelerin hızlı tüketilip yeniden üretilmesi üzerine yapılandırılmakta, tüm toplumsal olguları pazarlanabilir nesneler haline getirmektedir. Bu süreçte, post-kapitalist sistemin hızlı tüketim ve yeniden üretim yapısının “yeni”yi arayış sürecinde ortaya çıkan barınma ve yaşam biçimleri, bir yatırım ve tüketim nesnesi olarak sunulmaya başlamıştır. Ekonomik sistemin bir ürünü ve kapitalist değerlerin şekillendirdiği bir uğraş alanı olarak evrimleşen konut üretimi ve nihayetinde “ev”in içeriği ve anlamı, estetik ve işlevsel ürün kimliği ve yenilikler çerçevesinde salt bir tüketim nesnesine indirgemiştir. İletişim araçlarının gelişimi ile birlikte konut olgusu, medya ve iletişim içeriklerinin etkisiyle, reklamlarda yaratılan ekonomik ve sosyal imajlar ve temsiller aracılığıyla sunularak bir tüketim nesnesi haline gelmiştir.

Konut, kültürel içerikten kopuk olarak yüklenen anlamlar eşliğinde, tüketim düzeninin sürekliliğini sağlamak amaçlı yeni - tüketilen, üretilen ve yeniden tüketilen - ve ideal yaşam modelleriyle birlikte sunulmaktadır. Yaratılan alternatif yaşam biçimi vaatleri ile sosyal ve ekonomik imajlar yoluyla, konuta yeni anlam ve fonksiyonlar yüklenen söylemler ile tüketim süreci kontrol altında tutulmaktadır. Bu noktada, sanal ortam ve soyut imajlar yaratarak, kitlenin hedeflenen davranış olan tüketime yönlendirilmesi ve tüketim eğilimlerinin harekete geçirilmesi görevi, tüketim düzeninin temel enstrümanlarından reklam ve pazarlama stratejilerine düşmektedir.

Bu bağlamda, çalışmada, konut üretiminin tüketim toplumunun bir parçası olmasının “hikayesi” ve “ev”in evrimleşen anlamı, İstanbul örneğinde, medya ve pazarlama araçları ve söylemleri üzerinden tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: “Ev”in Anlamı, Konut Üretimi, Küresel Kültür, Tüketim Toplumu, Reklam ve Pazarlama.

YAPAY ZEKA ETİĞİ: SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

ARTIFICIAL INTELLIGENCE ETHICS: PROBLEMS AND SOLUTIONSABSTRACT

Doktorant Gülseren ERGÜN

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD, Isparta/Türkiye,

ORCID: 0000-0003-0860-8961

Prof. Dr. Hakan CANDAN

Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Karaman/Türkiye

ORCID: 0000-0001-9496-9784

Doktorant Durdane KESER

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD, Isparta, Türkiye

ORCİD: 0000–0002–0652-576X

Mehmet Önder

Şimşek Bisküvi Dijital Gelişim

ÖZET

Düşünebilen, hissedebilen ve akıl yürütebilen makine yaratma olasılığı, bir dizi etik soruyu gündeme getirmektedir. Bu sorular; genel çerçevede bu üretilen makinaların insanlara ve ahlaki açıdan ilgili olan tüm varlıklara zarar vermemesini sağlamakla hem de makinaların kendi ahlaki statüleri ile ilgilidir. Bu sorulardan yola çıkarak makalenin ilk bölümü yapay zekanın ne ifade ettiği, tanımı ve literatürdeki yerini ele almıştır. İkinci bölüm yapay zekanın geleceğinde ortaya çıkabilecek sorunları ve bu sorunların çözümünde günümüzde alınması gereken önlemleri irdelemiş, yapay zekâ etiğinin önemi üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölüm ise yapay zekâ teknolojisinin ortaya çıkarmış olduğu makinalar, robotlar ya da her türlü teknolojik aletlerin şu an ahlaki bir statüsünün olup olmadığı ve hangi durumlarda nasıl değerlendirilmesi gerektiği özetlenmiştir.

Bu çalışma yapay zekâ teknolojilerinin geliştirilmesi ve uygulanmasından kaynaklanan etik çıkarımları ve ahlaki sorunları işleyerek son bölümde yapay zekanın insanlardan nasıl daha farklı

olabileceği, insanlar tarafından geliştirilmiş bu insan üstü zekalara sahip makinaların zekalarını kötülükten çok iyilik amacıyla kullanmalarını sağlama konuları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Etik, Makinalar, Robotlar

Abstract

The possibility of creating machines that can think, feel and reason raises a number of ethical questions. These questions are; In general, it is about ensuring that the machines produced do not harm people and all morally related beings, as well as the moral status of the machines themselves. Based on these questions, the first part of the article deals with what artificial intelligence means, its definition and its place in the literature. In the second part, the problems that may arise in the future of artificial intelligence and the precautions to be taken in the solution of these problems are examined, and the importance of artificial intelligence ethics is emphasized. The third chapter summarizes whether the machines, robots or all kinds of technological tools created by artificial intelligence technology currently have a moral status and how they should be evaluated in which situations.

This study will deal with the ethical implications and moral problems arising from the development and application of artificial intelligence technologies, and in the last section, how artificial intelligence can be different from humans, and how these machines with superhuman intelligence developed by humans use their intelligence for good rather than evil will be discussed**.**

Keywords: Artificial Intelligence, Ethics, Machines, Robots

DÖVİZ KURU-DIŞ TİCARET İLİŞKİSİNİN TÜRKİYE İÇİN ANALİZİ[1]

THE RELATIONSHIP BETWEEN FOREIGN EXCHANGE AND FOREIGN TRADE IN TURKIYE

Prof. Dr. Yusuf Bayraktutan

Kocaeli Üniversitesi SBF İktisat Bölümü İzmit/Kocaeli/Türkiye

ORCID: 0000-0002-4453 -3701

Arş. Gör. Edanur Ergün

Medipol Ü. İYBF Uluslararası Tic. ve Finansman Bölümü İstanbul

ORCID: 0000-0003-2212-287X

ÖZET

Yurt içi kaynaklar ve üretim, hiçbir ülkede, vatandaşların ihtiyaç ve isteklerini karşılamak için yeterli olmadığından, dış ticaret evrensel bir zorunluluktur. İhracat ve ithalat, birçok başka değişken yanında döviz kurundan da etkilenmektedir. Zira ulusal para biriminin yabancı para birimleri karşısında değer kazanması ya da kaybetmesi, ticarete konu olan malların fiyatını ve talebin fiyat esnekliğine bağlı olarak ihracat ve ithalat düzeyini etkilemektedir. Öte yandan, dış ticaretin de içinde yer aldığı uluslararası işlemlerin sonucu olan döviz gelir ve harcamaları da döviz kurunu etkileyen hususlardan biridir. İktisat literatüründe farklı araştırma ve analizlere konu olan döviz kuru ve dış ticaret ilişkisi, Türkiye açısından da güncel bir nitelik arz etmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, 2013:Q1-2021:Q12 dönemi verileriyle Türkiye'de döviz kuru ve dış ticaret ilişkisini incelemektir. Reel döviz kuru, ihracat, ithalat ve faiz oranı olmak üzere dört değişkenin yer aldığı bir ekonometrik model geliştirilirken, analiz için aylık zaman serisi verileri kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki eşbütünleşme ilişkisinin belirlenmesi için ARDL yaklaşımından yararlanılmıştır. Ampirik sonuçlar, reel döviz kuru ile açıklayıcı değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin var olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca yapılan ARDL eşbütünleşme testi ile uzun vadede ihracatın reel döviz kuruna negatif, faiz oranının, kısa dönemde, reel döviz kuruna pozitif bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Analiz bulgularından hareketle, Türkiye ihracatı için verimliliği arttırıcı önlemlere ağırlık verilmesi ve dışa bağımlılığı azaltmak üzere, mümkün olan sektörler için yurtiçi üretimin geliştirilmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Döviz Kuru, İthalat, İhracat, Türkiye Ekonomisi

ABSTRACT

Foreign trade is a universal necessity, since domestic resources and production are not sufficient to meet the needs and desires of citizens in any country. Exports and imports are affected by the exchange rate as well as many other variables. Because the appreciation or

[1] İkinci yazarın ilk yazar danışmanlığında hazırladığı tezden türetilmiştir.

depreciation of the national currency against foreign currencies affects the price of tradable goods and the level of exports and imports depending on the price elasticity of demand. On the other hand, foreign exchange inflows and outflows, which are the result of international transactions, including foreign trade, are also one of the issues affecting the exchange rate. The exchange rate and foreign trade relationship, which is the subject of different researches and analyzes in economics, is current with respect to Turkiye as well.

The main purpose of this study is to examine the exchange rate and foreign trade relationship in Turkiye, using the data for the period of 2013:Q1-2021:Q12. The model designed for this study includes four variables, namely real exchange rate, exports, imports, and interest rate. ARDL approach was used to determine the cointegration relationship between the variables. The empirical results revealed that there is a long-run relationship between the real exchange rate and the explanatory variables. In addition, with the ARDL cointegration test, it has been determined that exports have a negative effect on the real exchange rate in the long run, and that the interest rate has a positive effect on the real exchange rate in the short run. Based on the findings of the analysis, it has been suggested to focus on efficiency-enhancing measures for Turkish exports and improving domestic production for the applicable sectors in order to reduce foreign dependency.

Keywords: Exchange Rate, Imports, Exports, Turkish Economy.

GİRİŞ

Üretim faktörlerinin yeryüzüne dengesiz dağılımı, vatandaşlarının ihtiyaç ve taleplerini karşılamak üzere ülkeleri karşılıklı ticarete yönlendirmektedir. İşbölümü ve uzmanlaşma, kaynak mevcudiyeti ve verimliliği üzerinden uluslararası etkileşimi, refahın temel belirleyicilerinden biri haline getirmektedir. Dış ticaret düzeyinin, başka birçok etkenle birlikte, fiyat-talep ilişkisi bağlamında döviz kurundan da etkilenmesi beklenmelidir.

1970'lerden itibaren sabit kurdan ziyade değişken kur rejiminin yaygınlaşmasıyla döviz kurlarındaki değişkenliğin artması, uluslararası ticaret akımları bakımından döviz kurunun rolüne dair akademik ilgiyi artırmıştır. Dış ticaret dengesi, bir ülkenin ihracatı ve ithalatı arasındaki fark, döviz kuruna etki yapmaktadır. Öte yandan, uluslararası ticaret ilişkilerinde rekabet gücünü belirlemede döviz kuru önemli etkenlerden biridir. Bu sebeple döviz kuru ile dış ticaret ilişkisinin farklı araştırmalara konu edildiği; ancak analizlerden farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'de döviz kuru istikrarında sorunların ortaya çıktığı 2013-2021 döneminde döviz kuru ve dış ticaret ilişkisini belirlemektir. Bu doğrultuda ilk olarak döviz kuru ve dış ticaret olgularına ilişkin kavramsal ve teorik detaylar ile Türkiye'de döviz kuru ve dış ticaretteki gelişmeler değerlendirilmektedir. İlgili literatür özetlendikten sonra Türkiye'de döviz kuru ve dış ticaret ilişkisi ekonometrik olarak test edilip analiz bulguları açıklanmaktadır. Analiz yöntemi olarak ARDL eşbütünleşme testi kullanılmakta; değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin varlığı araştırılmaktadır. Çalışma, genel değerlendirme ve önerilerle tamamlanmaktadır.

1. DÖVİZ KURU VE DIŞ TİCARET: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Dış ticaret, uluslararası iktisadi ilişkilerin en eski ve temel alanlarından biridir. Mal ve hizmetler yanında ara mallar ve teknoloji konusunda farklı ülkelerle etkileşim ihtiyacı, işbölümü ve uzmanlaşma, uluslararası ticaret yoluyla refah kazanımları için fırsatlar ve riskler içermektedir. Ulusal para birimlerinin, ticaret ortaklarının veya ticarette kullanılan üçüncü

ülke para birimi karşısındaki değişim değerini ifade eden döviz kurlarında oluşabilecek değişiklikler, arz ve talebin fiyat esnekliğine bağlı olarak dış ticaret hacmini etkilemektedir.

Her ülke, siyasal bağımsızlığın sonucu olarak bir milli paraya sahiptir. Ancak ülkeler arasında iktisadi işlemler söz konusu olduğunda, bir ülkenin milli para biriminin, diğer bir ülkenin milli para birimine dönüştürülmesi gerekmektedir. Döviz, yabancı ülke paraları ve para yerine geçen ödeme araçları iken yabancı paraların alınıp satılması veya bir milli paranın başka bir paraya çevrilmesine imkân sağlayan yapılar döviz piyasalarını oluşturmaktadır (Seyidoğlu, 2003: 290). Ekonomi yönetiminin önemli kurumları olan merkez bankaları, hazine, bankalar ve finans kurumları, farklı biçimlerde uluslararası iktisadi işlem yapanlardan ve hatta küçük tasarruf sahiplerinden oluşan işlemcilerin farklı gerekçelerle parçası olduğu döviz piyasasının temel işlevleri; satın alma gücünün transferi, kredi sağlama ve riskten korunmadır. Bir ülke milli parasının yabancı paralar karşısındaki değişim değerinin saptanma usulü, benimsenen döviz kuru rejimine göre farklılık göstermektedir (Bayraktutan, 2022: 282). Döviz kurunun oluşumuna herhangi bir müdahale edilip edilmeyeceği ya da bu müdahalenin hangi şekilde yapılacağı konusu döviz kuru sistemlerinin temelini oluşturmaktadır.

Döviz kurunun seyri bakımından öncelikli beklenti dış dengenin sağlanmasıdır (Cruz-Rodrıguez, 2013: 43). Bu çerçevede sabit, değişken ve karma rejimler tercihe konu olmaktadır. Döviz kurunun ulusal otorite tarafından belirlendiği ve serbest bir döviz piyasasının bulunmadığı sistem "sabit döviz kuru sistemi" olarak adlandırılmaktadır (Parasız, 2009). Temel özelliği döviz kurlarının belirli bir düzeyde tutulması olan sabit kur sisteminin olumlu ve olumsuz yanlarına değindiğimizde dış ödemeler dengesini sağlaması, ekonomiyi dış şoklardan koruması, dış rezervlere olan ihtiyacı azaltması ve paranın gerçek değerini yansıtmasını sağlaması sistemin olumlu yanları olurken yurtiçi enflasyonu artırabilme riskinin olması, ticaret ve yatırımlar bakımından caydırıcı etkisinin bulunması sistemin olumsuzlukları olarak kabul edilebilmektedir (Karagöz, 2009: 2; Frankel, 2002). Esnek veya dalgalı kur olarak da bilinen değişken kur sisteminde döviz kurları, herhangi bir müdahale olmaksızın piyasa arz ve talebine göre şekillenmektedir. Bunun anlamı, ödemeler dengesinde oluşan bir fazla ya da açığın söz konusu ülkenin para biriminin değer kazanması veya değer kaybetmesi sebebiyle otomatik olarak dengelenmesidir (Cengiz, 2018: 4). Esnek kur sisteminin avantajları dört başlıkta ele alınmaktadır (Frankel, 2002: 9): ülkenin bağımsız bir para politikası izlemesine izin vermek, şoklara karşı otomatik uyum sağlayabilmek, senyoraj ve son borç veren olma yeteneğini korumak ve spekülatif saldırılardan kaçınmak. Bretton Woods sisteminin çöküşüyle uygulanmaya başlanan değişken kur sistemine, Karma kur sistemleri, sabit ve değişken kur sistemlerinin belli özelliklerini taşıyan ara rejimlerdir. Bu ara rejimler, aşırı dalgalanmaların olduğu istikrar bozucu süreçlerde parasal otoritelerin doğrudan veya dolaylı olarak döviz kurlarını etkilediği yönetimli dalgalanma (managed floating); piyasa gelişmelerine göre dalgalanma sınırlarının genişletildiği ve milli paranın sabit pariteye bağlılığının korunduğu geniş marjlı pariteler (wider band); merkezi kur olarak kabul edilen paritenin önceden açıklanmış şartlar ya da makroekonomik veriler ışığında değiştirilmesine dayanan sürünen pariteler (crawling peg) ve son olarak da para sahaları ve parasal birliklerdir (Levi, 2005: 500; Bayraktutan, 2022: 298).

Döviz kurlarının değişiminin açıklanmasına yönelik teorik yaklaşımlar; dış ticaret akımları ve satın alma gücü değişimine dayalı geleneksel yaklaşımlar ve parasal akımlar ile mali varlık değişimine dayanan yeni yaklaşımlardan oluşmaktadır.

Dış ticaret, ülkeler arasında gerçekleştirilen ithalat ve ihracat faaliyetlerinin tümünü ifade eder. Dünyada hiçbir ülke ihtiyaçlarını kendi başına karşılayabilecek yeterli kaynaklara ya da üretim kabiliyetine sahip değildir. Bu realite ülkeleri karşılıklı ticari ilişkiler kurmaya yönlendirmektedir. Dış ticaret ilişkileri, yurt içinde hiç ya da yeterince üretilemeyen malın başka bir yerden satın alınması; yurt içinde üretilmiş malın başka ülkelere satılması yoluyla

gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda dış ticaretin nedenleri, genel olarak yerli üretimin yetersizliği, uluslararası fiyat farklılıkları, mal farklılıkları ve tüketici zevkleri olurken dış ticareti etkileyen faktörler ise yurt içi ve yurt dışı gelir düzeyleri, göreli fiyat farklılığı, döviz kuru değişiklikleri, ticaret politikalarındaki değişiklikler, para ve mali politika araçları ve firma düzeyindeki faktörlerden oluşmaktadır.

Bir ülkenin dış ticaret performansını etkileyen unsurların başında döviz kuru gelmektedir. Nitekim dış ticaret kapsamında uygulanan kotalar, sübvansiyonlar ve vergiler gibi dış ticaret politikası araçlarından önce ülke parasının değerinde değişim, ithalata yönelik iç ve ihracat için dış talebi etkilemektedir. Kısmi denge çerçevesinde değerlendirildiğinde kur, ülkeler arasındaki karşılaştırmalı fiyatlar yoluyla dış ticaret hacmi bakımından belirleyici olmktadır. Bu sebeple kurdaki değişikliklerin teorik bağlamda dış ticaret miktarını etkilemesi beklenmektedir (Bakkalcı ve Argın, 2013: 51).

2. TÜRKİYE'DE DÖVİZ KURU VE DIŞ TİCARET

Türkiye'de 1980 öncesinde sabit kur sistemi uygulanırken dış ticaretin düşük düzeyde seyrettiği gözlenmiştir. 1980 sonrasında esnek kur sistemine geçiş süreci yaşanmıştır. 1980-1989 dönemi ve 1989 yılındaki tam konvertibilite sonrası dönem birbirinden farklılıklar arz etmektedir. 1980'de dış ticarette liberalizasyon politikaları başladığında sabit kur sistemi yavaş yavaş terkedilmiş; 1989-1999 döneminde kontrollü serbest kur sistemi uygulanmıştır. 2000-2001 yıllarında günlük artışların belirlendiği sabit kur sistemi uygulanmış olsa da 2001 yılının ikinci yarısından itibaren TCMB müdahalelerinin sınırlandırdığı esnek kur rejimi hayata geçirilmiştir. Döviz kurlarının dış ticarette avantaj sağlama aracı olarak kullanıldığı 1980-2001 döneminde kısmen; 2001 sonrası dönemde gerçek anlamda ihracata dayalı büyüme modeli benimsenmiştir (Barışık ve Demircioğlu, 2006: 72).

2000 yılına kadar ihracat, ithalata oranla daha istikrarlı bir seyir izlemiştir. Ancak ithalatın 1994 krizi ve 1999 yılı hariç artış halinde olduğu gözlenmiştir. Bu çalışmanın amacı doğrultusunda, temel değişkenlere ait verilerin sunulduğu Tablo-1 değerlendirildiğinde şu saptamaları yapmak olanaklı görünmektedir: 2001 krizi olarak nitelenen sürecin başında esnek kur sistemine geçilmesiyle birlikte döviz kurunda ani yükseliş kaydedilmiş; ulusal paranın enflasyon farkından daha yüksek oranda değer kaybetmesiyle reel efektif döviz kuru, 115'ten 89'a düşmüştür. Dış ticaretin ilk yıl için tepkisi ihracatta artış ve ithalatta bariz azalışla dış ticaret açığının 26 milyar dolardan 10 milyar dolara inmesi olmuştur. Ancak 2002'den itibaren reel döviz kuru yükselmeye ve ithalat, ihracattan daha fazla artmaya başlamıştır. 2008'de küresel finansal kriz sürecinde 2009 ve 2010 yılında dış ticaret verileri 2008 düzeyinin altında kalmış; ithalat, ihracattakinden daha yüksek oranda azalmıştır.

Tablo-1: Türkiye'de Döviz Kuru ve Dış Ticaret (2000-2022)

Yıl	Reel Efektif DK	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Dengesi
2000	115,56	27 774 906	54 502 821	-26 727 914
2001	89,64	31 334 216	41 399 083	-10 064 867
2002	96,19	36 059 089	51 553 797	-15 494 708
2003	101,23	47 252 836	69 339 692	-22 086 856
2004	102,26	63 167 153	97 539 766	-34 372 613
2005	119,43	73 476 408	116 774 151	-43 297 743
2006	109,83	85 534 676	139 576 174	-54 041 499
2007	127,71	107 271 750	170 062 715	-62 790 965
2008	111,13	132 027 196	201 963 574	-69 936 378
2009	113,62	102 142 613	140 928 421	-38 785 809
2010	120,17	113 883 219	185 544 332	-71 661 113
2011	103,31	134 906 869	240 841 676	-105 934 807
2012	110,95	152 461 737	236 545 141	-84 083 404
2013	100,89	161 480 915	260 822 803	-99 341 888
2014	105,69	166 504 862	251 142 429	-84 637 567
2015	98,99	150 982 114	213 619 211	-62 637 098
2016	93,48	149 246 999	202 189 242	-52 942 243
2017	86,26	164 494 619	238 715 128	-74 220 509
2018	76,30	177 168 756	231 152 483	-53 983 726
2019	76,06	180 832 722	210 345 203	-29 512 481
2020	61,96	169 637 755	219 516 807	-49 879 052
2021	47,73	225 214 458	271 425 553	-46 211 095
2022	54,76	254 171 899	363 710 987	-109 539 087

Kaynak: TCMB, 2023; TÜİK, 2023.

Küresel krizin etkisi geçtikten sonra 2011 yılında dış ticaret açığı zirve yapmış ve yaklaşık 106 milyar dolara ulaşmıştır. 2012 yılında reel efektif kurda yükselmeye rağmen ihracat artarken ithalat azalmış ve dış ticaret açığı gerilemiştir. 2013'te reel efektif döviz kurunda gözlenen ve 2014 sonrasında devam eden gerilemeye dış ticaret açığında azalma eşlik etmiştir. 2021'de kur atağına rağmen ihracat artışına ithalat artışı da eşlik ve yükselen enerji fiyatları sebebiyle 2022 yılında döviz kuru istikrarına rağmen ithalat ihracattan daha yüksek oranda artmış ve dış ticaret açığı on yıl aradan sonra yeniden 100 milyar doları aşmıştır.

Özetle, Türkiye'de kur değişmelerinin ihracat ve ithalat açısından her zaman teorik olarak beklenen etkileri üretemediği; dışsal ve içsel şokların daha belirleyici olduğu gözlenmektedir.

3. İLGİLİ LİTERATÜRE GENEL BİR BAKIŞ

Döviz kurunun ithalat ve ihracat üzerindeki etkilerine odaklanan geniş bir literatür bulunmaktadır. Farklı çalışmaların bulguları, örneklemi oluşturan ülkeler, analiz yöntemi ve incelenen dönemlerin birbirinden farklı olması sebebiyle değişmektedir.

Chowdhury (1993), 1973-1990 dönemine ait çeyreklik veriler ile reel döviz kurunun dış ticaret üzerindeki etkisini çok değişkenli bir hata düzeltme modeli ile incelemiştir. G-7 ülkeleri için yapılan analiz sonucunda döviz kuru oynaklığının ülkelerin her birinde ihracat miktarı üzerinde önemli bir olumsuz etkiye sahip olduğu sonucuna varmıştır.

Terzi ve Zengin (1999), Türkiye'nin 1989:01-1996:12 dönemi aylık verilerini kullanarak döviz kuru ile toplam ve sektörel dış ticaret değişkenleri arasındaki karşılıklı dinamik ilişkileri incelemiş; döviz kuru hareketlerinin dış ticaret dengesini pozitif yönde etkileyebilmesi için gerekli koşulları Türk ekonomisinin henüz taşımadığı; yani döviz kurunun dış ticaret dengesini sağlamada ve ithalatı etkilemede etkin olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Karagöz ve Doğan (2005), 1995-2004 dönemine ait verilerle ihracat ve ithalat değişkenlerinin döviz kuru ile ilişkisini analiz etmiştir. Eşbütünleşme ve çoklu regresyon analizi sonucunda reel döviz kurundan dış ticaret değişkenlerine doğru nedensel ve uzun dönemli bir ilişki bulunmamasına rağmen kısa dönemde develüasyon etkisi anlamlı çıkmıştır.

Barışık ve Demircioğlu (2006), Türkiye'de döviz kuru sistemi ihracat-ithalat ilişkisini, ko-entegrasyon testi ve VAR modeline dayalı varyans ayrıştırmasıyla ele almış ve 1980-2001 dönemini kapsayan uzun dönemli bir ilişki tespit etmiştir. Bu ilişkinin kurdan ihracata nispeten güçlü iken kurdan ithalata güçlü; buna karşın, ithalat ve ihracatın kura etkisinin zayıf olduğu gözlenmiştir.

Gül ve Ekinci (2006), 1990:01-2006:08 dönemine ait aylık reel döviz kuru endeksi, ihracat ve ithalat verilerini, Granger nedensellik testi ile analiz etmişlerdir. İhracat ve ithalattan reel döviz kuruna doğru tek yönlü nedensellik saptanırken reel döviz kurundan ne ithalata ne de ihracata doğru bir nedensellik ilişkisi bulunamamıştır. Analiz sonuçları reel döviz kurunun dış ticaret dengesini sağlamada etkin bir şekilde kullanılamayacağını göstermektedir.

Tapşın ve Karabulut (2013), Türkiye'de 1980-2011 dönemine ait yıllık reel döviz kuru, ihracat ve ithalat verileri ile Toda-Yamamoto nedensellik testini kullanarak reel döviz kuru endeksinden ithalat değişkenine doğru ve ithalat değişkeninden ihracat değişkenine doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğunu saptamışlardır. İthalat ve ihracat değişkenlerinden reel döviz kuruna doğru herhangi bir nedensellik ilişkisi tespit edilmemiştir.

Özetle mevcut literatür, döviz kurunun dış ticaretle etkileşimi konusunda, teorik beklentiyi net olarak teyit eden bulgular sunmadığından dış fazla yoluyla kur istikrarına dayalı bir politika tercihine yönelen Türkiye için güncel verilerle yeni bir analizin yararlı olacağı düşünülmüştür.

4. YÖNTEM

4.1. Model ve Değişkenler

Analize esas olacak model reel döviz kuru (RDK), ihracat (İHR), ithalat (İTH) ve faiz oranı (FAİZ) değişkenlerini içermektedir. 2013:01-2021:12 dönemini kapsayan aylık veriler, reel döviz kuru ve faiz oranı için TCMB Elektronik Veri Dağıtım Sistemi'nden (EVDS), ihracat ve ithalat verileri, T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı'ndan temin edilmiş; analizde doğal logaritmalar (ln) kullanılmıştır. Kullanılan model ve değişkenler 1 ve 2 numaralı fonksiyonlarda belirtildiği gibidir:

$$RDK = F\ (\text{İ}HR, \text{İ}TH, FA\text{İ}Z) \quad (1)$$

$$lnrdk = \beta_0 + \beta_1 lnihr + \beta_2 lnith + \beta_3 lnfaiz + \varepsilon_t \quad (2)$$

Burada, $lnrdk$ bağımlı değişken; $lnihr$, $lnith$ ve $lnfaiz$ bağımsız değişkenlerdir. $\beta_1, \beta_2\ ve\ \beta_3$ regresyon denkleminin eğim katsayılarını ve ε_t ise hata terimini temsil etmektedir.

Bu çalışmada, döviz kuru-dış ticaret ilişkisi eşbütünleşmeye Dağıtılmış Gecikmeli Otoregresif (ARDL) yaklaşımı ile test edilmiştir. ARDL yaklaşımı aynı dereceden entegre olma durumuna karşı Pesaran vd. (2001) tarafından, analize konu olan zaman serilerinin $I(0)$ ya da

$I(1)$ olmaları durumunda eşbütünleşme ilişkisi için sağlam sonuçlar vermesi amacıyla geliştirilmiştir.

ARDL eşbütünleşme testinde üç aşamalı bir yaklaşım izlenmektedir. İlk adım değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin olup olmadığının tespit edilmesidir. Buna bağlı olarak, ikinci ve üçüncü adımlar uzun ve kısa dönem tahmin sonuçlarının elde edilmesidir (Narayan ve Smyth, 2006: 337). ARDL eşbütünleşme testinin uygulanmasının, diğer eşbütünleşme testlerine göre avantajı ise şunlardır (Nkoro ve Uko, 2016: 78):

i. Temel değişkenlerin $I(0)$ veya $I(1)$ veya her ikisinin bir kombinasyonu olup olmadığına bakılmaksızın ARDL tekniği uygulanabilir.
ii. F istatistikleri (Wald testi), tek bir uzun dönemli ilişki olduğunu ve örnek veri boyutunun küçük ya da sonlu olduğunu tespit ederse, ARDL testi nispeten daha verimli bir test olmaktadır.

4.2. Analiz ve Bulgular

Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) ve Phillips-Perron (PP) birim kök testleri ve ARDL yaklaşımı ile ulaşılan bulgular aşağıda sunulmuş ve tartışılmıştır.

4.2.1. Birim Kök Testi Sonuçları

Durağanlık bir serinin ortalaması, varyansı ve kovaryansının zaman içinde değişmediğini ifade etmektedir. Bu çalışmada değişkenlerin durağanlık sınaması Genişletilmiş Dickey Fuller (ADF) ve Phillips-Perron (PP) testleri ile yapılmıştır. Tablo-2'de durağanlık testi sonuçları yer almaktadır. ADF ve PP birim kök testi sonuçlarından ihracat ($\text{İ}HR$) ve ithalat ($\text{İ}TH$) değişkenlerinin düzeyde durağan oldukları; diğer değişkenlerin, birinci fark alındıktan sonra durağanlaştıkları görülmektedir.

Tablo- 2: ADF ve PP Birim Kök Testi Sonuçları

	ADF		**PP**	
Değişkenler	**Düzey**	**Düzey – Trend**	**Düzey**	**Düzey – Trend**
$lnrdk$	0.538247 (0.9873)	-1.983094 (0.6035)	1,112545 (0.9974)	-1.618340 (0.7794)
$lnihr$	-2.301911 (0.1733)	-3.348679 (0.0642)*	-4.347412 (0.0006)***	-5.737635 (0.0000)***
$lnith$	-2.295542 (0.1753)	-2.179977 (0.4954)	-4.001331 (0.0020)***	-3.923437 (0.0143)**
$lnfaiz$	-1.893826 (0.3341)	-2.600629 (0.2810)	-2.000990 (0.2861)	-2.667687 (0.2521)
$\Delta lnrdk$	-7.512171 (0.0000)***	-7.600820 (0.0000)***	-5.515055 (0.0000)***	-5.500163 (0.0001)***
$\Delta lnihr$	-1610024 (0.0000)***	-16.07993 (0.0000)***	-22.65256 (0.0000)***	-26.85470 (0.0001)***
$\Delta lnith$	-16.08419 (0.0000)***	-16.11332 (0.0000)***	-18.72771 (0.0000)***	-20.74872 (0.0000)***
$\Delta lnfaiz$	-10.18081 (0.0000)***	-10.17508 (0.0000)***	-10.18081 (0.0000)***	-10.17508 (0.0000)***

Not: ***, **, *, sırasıyla % 1, % 5 ve % 10'da anlamlılık seviyesini belirtirken; Δ birinci farkı temsil etmektedir. Parantez içindeki değerler olasılık değerlerini göstermektedir.

4.2.2. Dağıtılmış Gecikmeli Otoregresif (ARDL) Eşbütünleşme Testi

ARDL testindeki ilk adım, F-testi yaparak değişkenlerin gecikmeli seviyelerinin katsayılarının ortak önemi için değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığını test etmektir. Tablo-3'te sunulan ARDL sınır testi sonuçlarına göre, F-istatistiği üst kritik değerin üstünde olduğu için, sıfır hipotezi reddedilmiştir, bu da değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki olduğu anlamına gelmektedir.

Tablo- 3: ARDL Sınır Testi Sonuçları

K	F-istatistiği	%1 Anlamlılık Düzeyi		%5 Anlamlılık Düzeyi		%10 Anlamlılık Düzeyi	
		Alt Sınır	Üst Sınır	Alt Sınır	Üst Sınır	Alt Sınır	Üst Sınır
3	10.93856	5.17	6.36	4.01	5.07	3.47	4.45

ARDL Sınır testi sonuçları döviz kuru ile dış ticaret arasında uzun dönemli bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlara Tablo- 4'te yer verilmiştir.

Tablo- 4: Uzun Dönem Sonuçları

	Bağımlı Değişken: $lnrdk$	(2,6,10,11)	
Değişkenler	Katsayı	t-istatistik	Olasılık Değeri
$lnihr$	-0.663208	-1.961055	0.0543
$lnith$	-0.188263	-0.919174	0.3615
$lnfaiz$	0.077297	0.914598	0.3639
C	4.915604	6.541036	0.0000

Tablo- 4'te yer alan tahmin katsayılarına göre, uzun dönemde ihracattaki %1'lik bir değişim reel döviz kurunda %0.66'lık bir azalışa neden olmaktadır. İthalat ve faiz oranları değişkenleri ile reel döviz kuru arasında ise uzun dönemde istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Tablo- 5'te sunulan ARDL modelinin kısa dönem tahmin sonuçları, modeldeki bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişken üzerinde etkilerinin olduğunu göstermektedir.

Tablo- 5: Kısa Dönem Sonuçları

	Bağımlı Değişken: $lnrdk$	(2,6,10,11)	
Değişkenler	Katsayı	T-istatistik	Olasılık Değeri
$D(lnrdk(-1))$	0.408592	4.343162	0.0001
$D(lnihr(-5))$	0.101193	2.270331	0.0266
$D(lnith(-9))$	0.049788	1.490112	0.1412
$D(lnfaiz(-9))$	0.070761	2.662018	0.0098
$ECM\ (CointEq-1^{*})$	-0.384017	-6.770359	0.0000

R^2	0.711985
$\overline{R^2}$	0.581070
F-istatistik	5.438502 (0.0000)

Not: Maksimum gecikme uzunluğu 12 olarak alınmış ve optimal gecikme uzunlukları Akaike bilgi kriterine göre belirlenmiştir.

İhracatta meydana gelen %1'lik bir değişim kısa dönemde reel döviz kurunda %0.39 düzeyinde bir azalışa neden olurken ihracatın beş gecikmeli değeri için bu değişimin artış şeklinde olduğu görülmektedir. Beş gecikmeli değer için ihracat, %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olurken reel döviz kurunda da artış sağlamaktadır. İthalat değişkeni ise %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerinde istatistiksel olarak anlamsız çıkmaktadır. Son olarak, faiz oranları üç gecikmeye kadar reel döviz kurunda azalışa neden olurken geriye kalan dokuz gecikmeye kadar ise reel döviz kurunu arttırmaktadır.

ARDL modelinin kısa dönem tahminlerine göre düzeltilmiş R^2 yaklaşık 0.58'dir. Dolayısıyla, reel döviz kurundaki değişimlerin %58'i bağımsız değişkenler aracılığıyla açıklanabilmektedir. Hata düzeltme terimi (CoıntEq-HDT-ECT), istatistiksel olarak anlamlı ve katsayısı da beklendiği gibi negatiftir (-0.384017). Bu bulgu, kısa dönemde meydana gelen sapmaların bir sonraki dönemde %38 oranında ortadan kalktığını ve serilerin tekrar uzun dönem denge değerine yakınsadığını ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle, negatif katsayı kısa vadede meydana gelen şokların uzun vadede düzeltileceğinin bir göstergesidir.

ARDL sınır testi uzun dönem katsayılarına bakıldıktan sonra uygulamada değişkenler üzerinde bazı tanısal testler yapılmıştır. Bu testler, otokorelasyon için Breusch-Godfrey LM Testi, değişen varyans problemi için ARCH ve Breusch-Pagan-Godfrey testleri, hata teriminin normal dağılıma sahip olup olmadığına dair Jarque-Bera Normallik Testi ve model kurma hatasının olup olmadığına dair Ramsey Reset Testi'dir.

Tablo- 6: Tanısal Test Sonuçları

Testler	Olasılık Değerleri	Sonuç
Breusch-Godfrey	0.7979	Otokorelasyon problemi yoktur.
Breusch-Pagan-Godfrey	0.1347	Değişen varyans problemi yoktur.
ARCH	0.9912	Değişen varyans ve otokorelasyon problemleri yoktur.
Jarque-Bera (Prob.)	0.321319 (0.851582)	Normallik sorunu yoktur. Veriler normal dağılmaktadır.

Tablo-6'da gösterilen tanısal test bulgularına göre, modelde otokorelasyon ve değişen varyans problemi olmadığı, hata teriminin normal dağılıma sahip olduğu ve model kurma hatasının olmadığı anlaşılmaktadır. Bir başka anlatımla, tanısal testler modelin uygun olduğunu göstermektedir.

Tahmin edilen ARDL modelinin parametre kararlılığını araştırmak için değişkenlere ilişkin yapısal kırılmayı araştıran kümülatif toplam (CUSUM) ve kümülatif toplam kare (CUSUMSQ) grafikleri kullanılmış; CUSUM ve CUSUMSQ sonuçları Grafik-1 ve Grafik2'de sunulmuştur.

Grafik- 1: CUSUM Testi

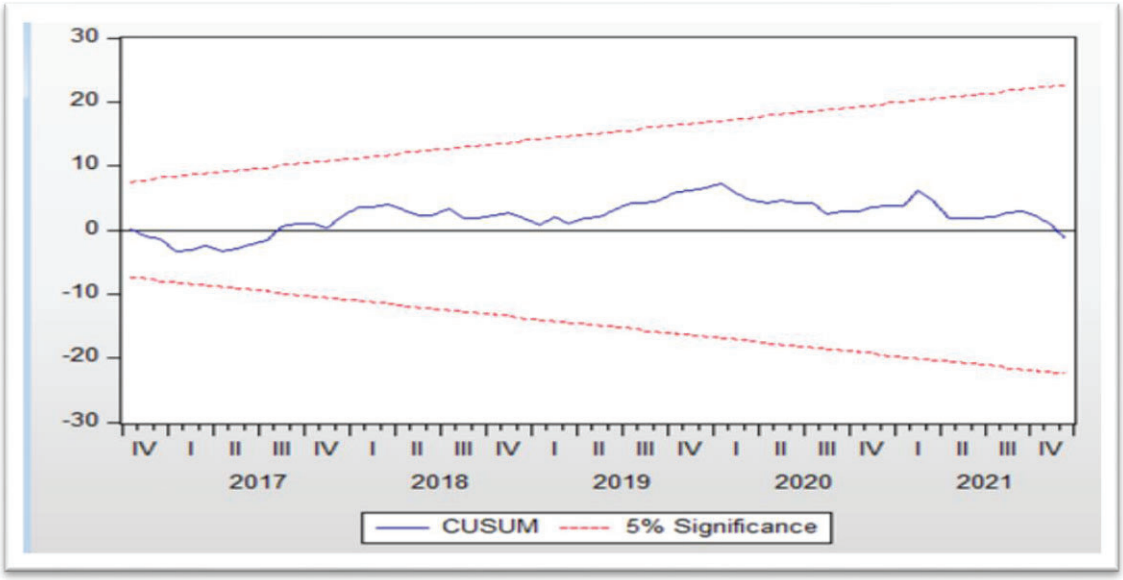

Grafik- 2: CUSUMSQ Testi

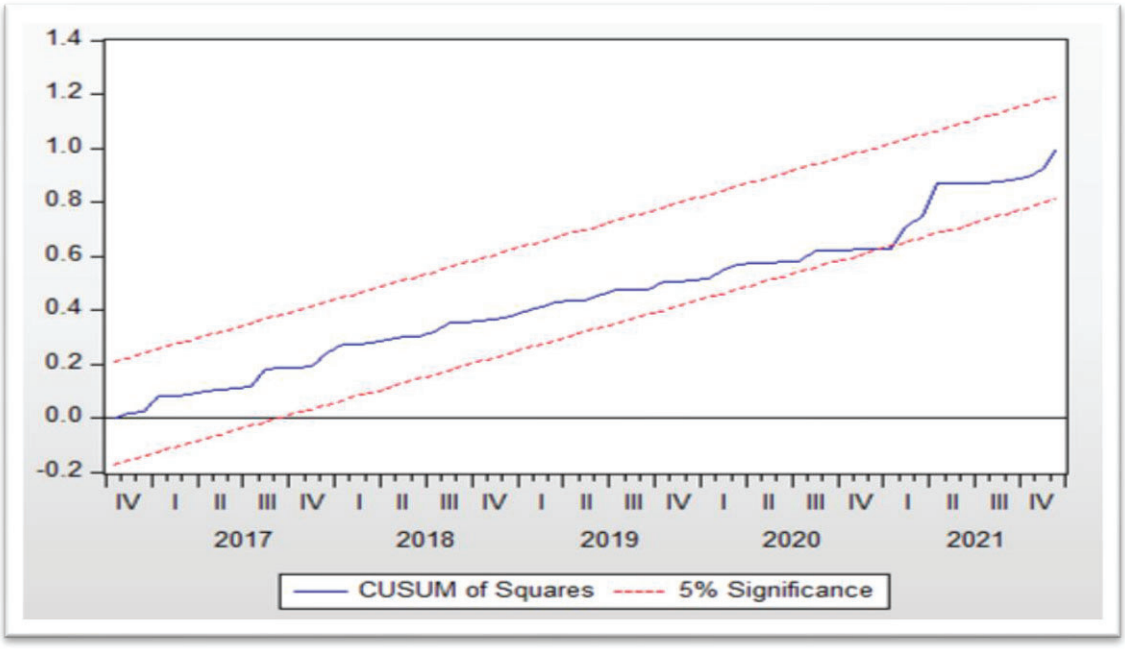

CUSUM ve CUSUMSQ istatistikleri, %5 anlamlılık seviyesinin kritik sınırına göre çizilmekte ve modelin kararlılığını göstermektedir. Tüm katsayıların %5 anlamlılık düzeyinde kritik sınırlar içerisine düşmesi, yani zikzaklı çizginin kesik çizgiler arasında yer alması katsayıların kararsızlığının bulunmadığını göstermektedir. Dolayısıyla, tanısal test sonuçları da dikkate alındığında, model tahminlerinde bir sorun olmadığı ve tüm katsayılarının ele alınan dönem boyunca kararlı olduğu anlaşılmakta, başka bir ifadeyle modelde herhangi bir yapısal kırılma bulunmamaktadır.

SONUÇ

Uluslararası ticari faaliyetler ile döviz kurları arasındaki ilişkiye dair teorik beklentiler, iktisat literatüründe uzun zamandır yapılan ve özellikle 1970'lerden itibaren popüler olmaya devam eden tartışmalara dayanmaktadır. Döviz kuru ile dış ticaret ilişkisini konu alan analizlerde farklı hatta zıt bulgulara ulaşılmıştır. Bu çalışmada, döviz kurunda değişimi açıklamaya yönelik geleneksel teorilerden dış ticaret akımları yaklaşımından hareketle ihracat ve ithalat değişkenleri yanında, finansal işlemlerin döviz kuruna etkisini dikkate alma düşüncesiyle faiz oranı da modele dâhil edilmiştir.

Döviz kuru-dış ticaret ilişkisini Türkiye için inceleyen bu çalışmada, analizin ilk aşamasında değişkenlere ilişkin birim kök testi için Augmented Dickey-Fuller (ADF) ve Phillips-Perron (PP) testleri kullanılmıştır. Durağanlık testleri yapıldıktan sonra kurulan model ile döviz kuru ve dış ticaret ilişkisi analiz edilmiştir. Modelde bağımlı değişken reel döviz kuru; bağımsız değişkenler ise ihracat, ithalat ve faiz oranıdır. Yöntem olarak Pesaran ve Shin (1999) tarafından geliştirilen Otoregresif Dağıtılmış Gecikmeli (ARDL) Modeli kullanılmıştır. Bulgular, ihracatın kısa dönemde reel döviz kurunu pozitif; ancak uzun dönemde negatif olarak etkilediğini göstermektedir. Genel beklenti, ihracat ile döviz kuru arasındaki ilişkinin pozitif olmasıyken analiz bulguları, kısa dönem için bu beklentiyi karşılamakta ve uzun dönemde Türkiye ekonomisinin bir yapısal sorununu ortaya koyacak şekilde, genel beklentinin tersini yansıtmaktadır. Söz konusu gözlem, bu çalışmanın temel amacı doğrultusunda çok önemlidir. Zira uzun dönemde ihracat artışının reel döviz kuru ve ulusal para değerinin istikrarını desteklememesi, güncel politika setinin de gözden geçirilmesi ihtiyacını ortaya koymaktadır. Nitekim Terzi ve Zengin (1999) de döviz kuru, toplam ve sektörel dış ticaret değişkenleri arasındaki dinamik ilişkilerin analizi sonucunda, döviz kuru hareketleri ile dış ticaret dengesi arasındaki ilişkinin pozitif yönde çıkması için, gerekli koşulları Türkiye ekonomisinin henüz taşımadığı değerlendirmesine ulaşmıştır. İhracatın bu negatif etkisinin sebebini Türkiye ihracatının büyük oranda ithalata dayalı olması, ihracat artarken aynı şekilde ithalatın da artmaya devam etmesi ile açıklamak mümkündür. Böylece, Türkiye'de döviz kuru üzerinde ihracat dışı unsurların daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır. İhracattan döviz kuruna uzun dönemde pozitif etki görülememesi ise, Türkiye'de döviz kurunun dış ticaret akımları yaklaşımı yanında satınalma gücü paritesi ile parasal ve mali yaklaşımların dayandığı risk algısı ve beklentiler gibi faktörlerin hepsini birden dikkate alarak değerlendirilmesi zaruretini ortaya koymaktadır. İthalat değişkeni için hem kısa hem de uzun dönem bağlamında reel döviz kuru ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanamamıştır; döviz kuru ile ithalat arasındaki ilişki anlamsız çıkmıştır. Nitekim literatürde de bu analiz sonuçlarıyla paralellik gösteren çalışmalardan Terzi ve Zengin (1999), VAR yöntemini kullandıkları analizde döviz kuru ile ithalat arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ortaya koymuştur. Finansal işlemlerin etkisini dikkate alma düşüncesiyle modele dahil edilen faiz oranı ile döviz kuru arasında anlamlı ilişki gözlenmiştir: kısa dönem için gecikmeli de olsa, faiz oranlarında artışın reel döviz kurunu artırdığı; yani ulusal paranın değerini desteklediği görülmektedir.

Analiz bulgularından hareketle paylaşılmaya değer öneriler ise şunlardır: Türkiye'de ihracatın ithalata bağımlılığını azaltarak net ihracatı pozitif ve istikrarlı hale getirmek; ülke rekabetçiliğini geliştirecek şekilde uzun vadeli stratejilere dayalı destek politikaları uygulamak; yurt içi katma değeri artırmak; ihracatın teknoloji niteliğini geliştirerek düşük teknolojiye dayalı ürünlerin mevcut ağırlığını azaltıp orta ve yüksek teknolojiye dayalı ürünlerin toplam ihracat içindeki payını artırmak suretiyle ticaret hadleri üzerinden de ülke ekonomisini avantajlı hale getirmek, döviz gelirlerine ve döviz kuruna istikrar kazandıracaktır. Yurt içi üretimde verimliliği arttıracak şekilde teknolojik yatırıma ve nitelikli işgücüne önem verilerek bu alanların iyileştirilmesi, kurumsal ve yapısal düzenlemelerin hızla

hayata geçirilmesi yararlı olacaktır. Bu sayede fiyat istikrarı desteklenmiş olacaktır. Nitekim Türkiye ekonomisinde ithal girdi bağımlılığının yüksek olması nedeniyle kur istikrarı bozulduğunda fiyat istikrarının da bozulduğu; bunun enflasyon beklentisinde ve fiyatlama davranışlarında bozulmayla kendini besleyen bir sarmala dönüştüğü gözlenmektedir. Politika setinin, bu yapısal özellikler dikkate alınarak tasarlanması uygun olacaktır.

KAYNAKÇA

Bakkalcı, A. Can ve Nilüfer Argın (2013). "Türk Dış Ticareti ve Ekonomi Politikaları Arasındaki Nedensellik İlişkileri", Yönetim Bilimleri Dergisi, 11(21): 49-73.

Barışık, Salih ve Elmas Demircioğlu (2006). "Türkiye'de Döviz Kuru Rejimi, Konvertibilite, İhracat-İthalat İlişkisi (1980-2001)", ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 2(3): 71-84.

Bayraktutan, Yusuf (2022). Uluslararası İktisat. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Cengiz, Çağdaş (2018). "Döviz Kurunun Belirlenmesine Yönelik Teorik Yaklaşımlar", Sakarya İktisat Dergisi, 7(4): 1-17.

Chowdhury, Abdur (1993). "Does Exchange Rate Variability Depress Trade Flows? Evidence from Error Correction Models", The Review of Economics and Statistics, 75(4): 700-706.

Cruz-Rodriguez, Alexis (2013). "Choosing and Assessing Exchange Rate Regimes: A Survey of The Literature", Revista de Analisis Economico, 28(2): 37-61.

Frankel, Jeffrey A. (2002). "Experience of and Lessons from Exchange Rate Regimes in Emerging Economies", in Background Paper for Study of Monetary and Financial Cooperation in East Asia, 1-38.

Gül, Ekrem ve Aykut Ekinci (2006). "Türkiye'de Reel Döviz Kuru İle İhracat ve İthalat Arasındaki Nedensellik İlişkisi: 1990-2006", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (16): 165-190.

Hepaktan, Erdem, Serkan Çınar ve Özlem Dündar (2011). "Türkiye'de Uygulanan Döviz Kuru Sistemlerinin Dış Ticaret İle İlişkisi", Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 3(5): 62-82.

Karagöz, Murat ve Çetin Doğan (2005). "Döviz Kuru ve Dış Ticaret İlişkisi: Türkiye Örneği", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15(2): 219-228.

Karagöz, Hakan (2009). Döviz Kuru Dış Ticaret İlişkisi. Konya: Konya Ticaret Odası Y.

Levi, Maurice D. (2005). International Finance. 4th ed, London: Routhledge.

Narayan, Paresh Kumar, and Russell Smyth (2006). "What Determines Migration Flows from Low-Income to Hıgh-Income Countries? An Empirical Investigation of Fiji-U.S. Migration 1972-2001", Contemporary Economic Policy, 24(2): 332-342.

Nkoro, Emeka, and Aham Kelvin Uko (2016). "Autoregressive Distributed Lag (ARDL) Cointegration Technique: Application and Interpretation", Journal of Statistical and Econometrics Methods, 5(4): 63-91.

Parasız, İlker (2009). Para Teorisi ve Politikası. Bursa: Ezgi Kitabevi.

Pesaran, M. Hashem, and Yongcheol Shin (1999). "An Autoregressive Distributed Lag Modelling Approach to Cointegration Analysis", in Strom, S. (Ed.), Econometrics and

Economic Theory in the 20th Century The Ragnar Frisch Centennial Symposium, Cambridge: Cambridge University Press, 371-413.

Pesaran, M. Hashem, Yongcheol Shin, and Richard J. Smith (2001). "Bounds Testing Approaches to The Analysis of Level Relationships", Journal of Applied Econometrics, 16(3): 289–326.

Seyidoğlu, Halil (2003). Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama, 15. Baskı, İstanbul: Güzem Can Yayınları.

Tapşın, Gülçin ve Ahu Tuğba Karabulut (2013). "Reel Döviz Kuru, İthalat ve İhracat Arasındaki Nedensellik İlişkisi: Türkiye Örneği", Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi, 13(26): 190-205.

TCMB (2023).https://tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Doviz+Kurlari/31.01.2023

Terzi, Harun ve Ahmet Zengin (1999). "Kur Politikasının Dış Ticaret Dengesini Sağlamadaki Etkinliği: Türkiye Uygulaması", Ekonomik Yaklaşım, 10(33): 48-65.

TÜİK (2023). https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=dis-ticaret-104&dil=1/31.01.2023

TÜRKİYE'DE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, GÖÇ VE İKTİSADİ BÜYÜME: TODA-YAMAMOTO NEDENSELLİK TESTİ

CLIMATE CHANGE, MIGRATION AND ECONOMIC GROWTH IN TURKIYE: A TODA-YAMAMOTO CAUSALITY TEST

Prof. Dr. Yusuf Bayraktutan

Kocaeli Üniversitesi SBF İktisat Bölümü İzmit-Kocaeli/Türkiye

ORCID: 0000-0002-4453 -3701

Arş. Gör. Edanur Ergün

Medipol Ü. İYBF Uluslararası Tic. ve Finansman Bölümü İstanbul

ORCID: 0000-0003-2212-287X

ÖZET

Kapsam ve boyutu itibariyle insani ve toplumsal hayatı etkileyen başlıca küresel sorunlardan biri olan küresel ısınma ve iklim değişikliğinin temel nedeni atmosfere salınan sera gazlarının makul değerin üzerinde seyretmesidir. Sera gazı emisyonları artmaya devam ettikçe iklim değişikliğinin etkileri de artacaktır.

İklim değişikliği, yükselen deniz seviyeleri, şiddetli fırtınalar, sıcak hava dalgaları ve kuraklık gibi farklı biçimlerde tezahür etmektedir. İnsanlar, hava koşullarındaki değişikliklerin bir sonucu olarak daha istikrarlı ve yaşanabilir koşullar arayışıyla kentlerini ve ülkelerini terk etmek zorunda kalmışlardır. İklim kaynaklı göç olarak da bilinen bu durum, dünya çapında giderek daha kritik bir sorun haline gelmektedir. Öte yandan, üretim ve tüketim tarz ve süreçleri, büyümeyle birlikte göç ve iklim değişikliğine yol açmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de iklim değişikliği, göç ve iktisadi büyüme ilişkisinin araştırılmasıdır. 1995-2019 dönemi yıllık gayri safi yurtiçi hasıla, göçmen nüfus ve karbon salınımı verileri kullanılarak iklim değişikliğinin göç üzerinden büyümeye ya da büyüme ve göçün iklim değişikliğine neden olup olmadığı sorusu cevaplandırılmaya çalışılmıştır. Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisinin yönünü belirlemek için Toda-Yamamoto yöntemi uygulanmıştır. Bulgular, iktisadi büyüme ve göçten iklim değişikliğine doğru tek yönlü bir nedensellik olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, Karbon salınımı, Göç, Büyüme, Türkiye ekonomisi.

ABSTRACT

The main reason for global warming and climate change, which is one of the main global problems affecting human and social life in terms of its scope and size, is the fact that the greenhouse gases released into the atmosphere are above the reasonable value. As greenhouse gas emissions continue to increase, the effects of climate change will increase.

Climate change manifests in different forms such as rising sea levels, severe storms, heat waves and droughts. People have had to leave their cities and countries in search of more stable and livable conditions as a result of changes in weather conditions. This situation, also known as climate-induced migration, is becoming an increasingly critical problem worldwide.

On the other hand, production and consumption styles and processes lead to migration and climate change along with economic growth.

The aim of this study is to investigate the relationship between climate change, migration and economic growth in Turkiye. Using the annual data of gross domestic product, immigrant population and carbon emission for the period of 1995-2019, the question of whether climate change causes growth through migration or whether growth and migration causes climate change has been tried to be answered. Toda-Yamamoto method was applied to determine the direction of causality relationship between the variables. The findings show that there is a unidirectional causality running from economic growth and migration to climate change.

Keywords: Climate Change, Carbon emission, Migration, Growth, Turkish economy.

GİRİŞ

İnsan faaliyetlerinin bir sonucu olarak hava koşullarında meydana gelen değişimleri ifade eden iklim değişikliğinin etkileri birikimsel niteliktedir ve zamanla artma eğilimi sergilerken göç, iklim değişikliğinin sonuçları arasında giderek baskın bir unsur olmaya başlamış ve 1990'lı yılların başından itibaren faaliyet gösteren Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) ve 2016'da yürürlüğe giren Paris Anlaşması çerçevesinde uluslararası düzlemde kurumsal bir boyut kazanmıştır. Nitekim iklim değişikliği kaynaklı göç tartışmaları, Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) 1990 yılında yayınladığı etki değerlendirme raporunda "iklim değişikliğinin en büyük etkilerinin insan göçü üzerinde olabileceği" öngörüsünde bulunduğu günden beri sürmektedir.

İklim değişikliği, göç ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkiyi Türkiye için değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmada, ilk olarak iklim ve ikim değişikliği kavramları açıklanmakta, iklim değişikliğinin Türkiye üzerine olası etkileri ile iklim değişikliği ve göç ilişkisi özetlenmektedir. Konuyla ilgili daha önce yapılmış yayınları kapsayan literatür paylaşıldıktan sonra yöntem, model ve değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisini saptamak için kullanılan Toda-Yamamoto nedensellik testi bulguları ortaya konmakta ve son olarak ampirik sonuçlar değerlendirilmektedir.

1. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE TÜRKİYE

İklim, yeryüzünün belli bir bölümünde ya da tamamında belli bir zamanda meydana gelen hava olaylarının ortalamasını yansıtmakta olup tüm canlıların hayat koşullarını doğrudan veya dolaylı bir şekilde etkileyebilmektedir (Cesur, 2015: 17). Diğer bir deyişle iklim, bir yerde belli süre boyunca gözlemlenen hava basıncı, yağış, rüzgar, sıcaklık ve nem gibi hava olaylarının ortalamasıdır. IPCC tanımına göre iklim değişikliği, doğrudan ya da dolaylı biçimde insan faaliyetleriyle bağlantılı olarak dünya yapısında değişimi ifade etmekte ve nedeni ne olursa olsun iklim koşullarındaki, önemli yerel etkileri bulunan ve büyük ölçekli (küresel), uzun süreli ve yavaş gelişen değişiklikler şeklinde yorumlanmaktadır. BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nde ise, insan etkisini kapsayacak şekilde, "karşılaştırılabilir bir zaman periyodunda gözlenen doğal iklim değişikliğine ilaveten, doğrudan ya da dolaylı olarak küresel atmosferin bileşimini bozan insan etkinlikleri sonucunda iklimde oluşan değişiklik" vurgulanmaktadır (DPT, 2000: 1). İklimdeki doğal değişimlere ek olarak, sanayi devriminden ve özellikle XIX. yüzyılın ortalarından itibaren ilk kez insan etkinliklerinin iklim etkilerine dikkat çekilmektedir.

İklim değişikliği ya da küresel ısınmanın temel nedeni, atmosfere salınan sera gazlarının kabul edilebilir değerlerin üzerinde olmasıdır. Sera gazı emisyonları artmaya devam ettikçe,

iklim değişikliğinin boyutu ve etkileri de artmaktadır. Sıcaklıkların artması, buzulların erimesi, kasırga, kuraklık ve sel gibi doğal iklim olaylarının görülme sıklığının artması ve deniz seviyelerinin yükselmesi, insan sağlığı, su kaynakları, sahil bölgeleri ve doğal yaşam gibi birçok alanda doğrudan ya da dolaylı olarak olumsuz etkilere yol açabilecektir. Bu etkiler için, insan sağlığı hususunda sıtma gibi tropikal hastalıkların yayılması, su kaynakları bakımından su temini sorunu, sahil bölgeleri açısından sahillerin aşınması/erozyonu, doğal yaşam bakımından ise doğal yaşam alanlarının kaybolması ve bazı hayvan türlerinin neslinin tükenmesi örnek olarak gösterilebilmektedir (Alper ve Anbar, 2008: 223-224).

Küresel ısınmaya bağlı iklim değişikliğinin etkileri, bölgesel ve zamansal farklılıklar taşımaktadır. Nitekim dünyanın bazı bölgelerinde uzun süreli ve şiddetli kuraklıklar ve bunlarla ilişkili yaygın çölleşme olayları daha fazla etkili olurken bazı bölgelerinde ise kasırgalar, kuvvetli yağışlar sonucunda meydana gelen seller ve taşkınlar gibi meteorolojik afetlerin şiddetlerinde ve sıklıklarında artışlar gözlenmektedir (DPT, 2000: 8).

Tablo-1: İklim Değişikliğinin Türkiye'de Bölgeler İtibariyle Etkileri

Bölgeler	Gözlemlenen Etkiler
Akdeniz Bölgesi	• Su kaynaklarının azalması ve kuraklık • Deniz ekosisteminde kayma • Tarımsal ürün çeşitliliğinde azalış • Hava olaylarının gerçekleşme sıklığının değişmesi • Göç
İç Anadolu Bölgesi	• Mevsim geçişlerinin ortadan kalkması • Tarımsal üretimde verimliliğinin azalması (gıda fiyatlarında artış) • Su kaynaklarının azalması • Göç
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	• Su kaynaklarında azalma • Yağış rejimlerinin değişmesi ve kar örtüsünde azalma • Biyolojik çeşitliliğinin olumsuz etkilenmesi • Göç
Doğu Anadolu Bölgesi	• Yağış rejiminde değişiklik ve kar yağışlarının azalması • Tarımsal verimliliğinin düşmesi • Daha önce bölgede görülmeyen hastalıklarının ortaya çıkması • Göç
Karadeniz Bölgesi	• Yağış rejiminde değişiklik • Tarımsal üretimde düşüşlerin olması ve tarım kesiminin farklı sektörlere kayması • Deniz ekosisteminde kayma • Göç
Marmara Bölgesi	• Aşırı hava olayları ve sonucunda ortaya çıkan hastalıklar (koah, astım vb.) • Yağış rejiminde değişiklik • İçme suyundaki azalış • Göç
Ege Bölgesi	• Su kaynaklarının azalması ve kuraklık • Tarımsal verimlilikte azalma • Mevsimlerde kayma ve meteorolojik afetlerde artış • Göç

Kaynak: TEMA Vakfı ve WWF-Türkiye, 2022.

İklim değişikliğinin Türkiye'ye etkilerini genel olarak altı başlık altında toparlamak mümkündür. Bunlar; kuraklık, yağışlar, ısı değişikliği, toprak yoğunluğu, bitki örtüsü ve orman kayıplarıdır (Turan, 2018: 63). Bu etkiler de bölgeler itibariyle farklılık göstermektedir. Türkiye'de birçok alt iklim tipinin olması yani iklim tiplerindeki çeşitlilik, her bölgede gözlenen etkileri farklılaştırmaktadır (Kahriman, 2020: 116). Bu durumu yansıtan Tablo-1'e göre bütün bölgeler için gözlemlenen etki tarımsal üretimdeki azalış ve göç şeklinde kendini göstermektedir. Tüm bu potansiyel etkiler en sonunda insanların yaşadıkları yerleri terk ederek daha yaşanabilir bölgelere göç kararı vermelerini doğrudan etkilemektedir. Ani veya tedrici gerçekleşen iklim değişiklikleri göçe yol açmaktadır.

İklim değişikliği bağlamında zorunlu göçleri "iklim olayları" ve "iklim süreçleri" olarak ikiye ayırmak mümkündür (Brown, 2008: 17). İklim olayları, kasırgalar, seller, fırtınalar ve tayfunlar gibi ani bir biçimde gerçekleşen değişimler olarak sistematize edilirken iklim süreçleri ise deniz seviyesinin yükselmesi, çölleşme, gıda güvensizliği ve artan su kıtlığı gibi daha çok yavaş gerçekleşen çevresel ve iklimsel değişimlerden oluşmaktadır.

2. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE GÖÇ İLİŞKİSİ

Göç kavramı ile ifade edilen insan hareketliliği, insanlık tarihinin başlangıcından beri toplumsal yaşamın unsurlarından biridir ve demografik, iktisadi, siyasi, psikolojik ve sosyolojik etkileri nedeniyle çok yönlüdür. Bireylerin yaşama hakkı ve kaliteli yaşam talebi ya da temel ihtiyaçlarını karşılayabilme, daha iyi yaşam koşullarına sahip olma isteği nedeniyle yapılan yer değiştirme hareketi göç olarak ifade edilmektedir. Tarih boyunca kişiler ve toplumlar, inanç farklılıkları, savaşlar, doğal afetler, siyasal ve iktisadi nedenlerle yaşadıkları yerleri değiştirmek zorunda kalmışlardır (Engin ve Konuk, 2020: 104-105).

Göç, iklim değişikliği bağlamında ise giderek baskın olmaya başlamıştır ve 1990'lı yılların başından itibaren faaliyet gösteren Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) ve 2016 tarihli Paris Anlaşması çerçevesinde uluslararası düzlemde kurumsal bir boyut kazanmıştır. Zira iklim değişikliğinin doğal dengeleri bozarak, ormansızlaşma, deniz seviyesi yükselmesi, uç hava olayları ve kuraklık gibi etkileri açıktır. Tüm bu etkilerin insanların yerleşme şekilleri, yaşam koşulları, sağlık koşulları, gıda ve su güvenliği üzerinde ciddi baskılar yaratacağı da öngörülmektedir. Çevresel olaylar ve bunlara bağlı oluşacak problemlerin ulusal ve uluslararası ölçekte yer değiştirmelere neden olduğu gözlenmektedir (Bilben, 2018: 243). Kısacası iklim değişikliğinin jeopolitikten ekonomiye ve göçe kadar yayılan sonuçları, genel kabul ve kaygı konusudur.

Göç olgusunu tetikleyen faktörlerden biri çevrede yaşanan değişimlerdir. Çevresel göç, çevrede meydana gelen değişimler sonucu bireylerin zorunlu olarak yer değiştirmelerini ifade etmektedir (Yılmaz ve Navruz, 2015: 260). İklim değişikliği nedeniyle yaşanması muhtemel göçler üç temel kayıpla açıklanmaktadır (Balaban vd., 2021: 44):

i. Evlerin ve yaşam alanlarının yitirilmesi (taşkın, toprak kayması, vb nedenlerle),
ii. Yaşamsal kaynakların yitirilmesi (iklimsel koşulların su, enerji, gıda gibi kaynakları azaltması nedeniyle),
iii. Kültürel ve toplumsal kaynakların yitirilmesi (yıkıcı iklimsel olaylar sonucu kültürel tesislerin ve toplumsal ilişki ağlarının zarar görmesi nedeniyle).

İklim değişikliği türlerinin göçü nasıl etkilediği, sosyokültürel, politik ve ekonomik çevre, iklim değişikliğinin etkisini yaşayan insanların bilişsel süreçleri; birey, hanehalkı ve toplumun göçe ve göçün sonuçlarına ilişkin tutumları ve göçe yol açan iklim uyarılarının türünü anlamaktan geçmektedir. Bu nedenle iklim değişikliğinin insan hareketliliğini en az dört şekilde etkilemesi beklenmektedir (IOM, 2014):

i. Daha büyük, sık ve potansiyel olarak daha yoğun bir şekilde meydana gelen hava koşullarına bağlı doğal afetler -hem ani hem de yavaş başlangıçlı- insani acil durumlar ve artan nüfus hareketleri riskinin artmasına neden olabilir.

ii. Küresel ısınma ve iklim değişikliğinin geçim, sağlık, gıda güvenliği ve su mevcudiyeti üzerindeki olumsuz sonuçları muhtemelen önceden var olan savunmasızlıkları daha da arttıracaktır. Kırsal alanlardaki hane halkı geliri düştüğünde, iklim değişikliği ile bağlantılı geçim sıkıntısı, bazı yerlerde dışa göç düzeylerinin düşük olmasına neden olabilir. Göç kaynak gerektirdiğinden, gitmek isteyen ama kaynak yetersizliğinden dolayı gidemeyen insanlar sıkışmış nüfusları oluşturacaktır.

iii. Yükselen deniz seviyeleri, kıyı alanlarını ve alçakta bulunan adaları yaşanmaz hale getirebilir.

iv. İklim değişikliği azalan doğal kaynaklar üzerinde rekabeti ve gerilimi daha da arttırabilir ve potansiyel olarak çatışmaya, dolayısıyla yerinden olmaya yol açabilir.

IPPC 2014 raporunda iklim değişikliğinin yerinden edilen insan sayısını arttıracağı vurgulanırken Uluslararası Göç Örgütünün (IOM) göç, çevre ve iklim değişikliğine yaklaşımını şu şeklide özetlemek mümkündür (Bilben, 2018: 243): Çevresel faktörler her zaman göçün bir nedeni olmuştur. İnsanlar doğal felaketlerden kurtulmak için veya bozulan çevresel koşullarla karşı karşıya kaldıkları zaman kaçma eğilimi gösterirler. Çevresel göç ister gönüllü olsun ister zorunlu, kolaylıkla ayırt edilemeyen vakalar içerir ve göç, nüfusun çevresel faktörlerle baş etmesine izin veren bir adaptasyon stratejisi olarak giderek daha fazla kabul görmektedir.

İklim değişikliği, göç üzerinde doğrudan etki yapabildiği gibi, bireylerin göç kararı vermesinde etkili olan diğer sosyal ve iktisadi unsurlar üzerindeki etkileri nedeniyle dolaylı etkiler de yapabilmektedir. Dolaylı etmen olma durumu, mevcut göç dinamikleri üzerinde çoğaltan etkisi biçiminde ifade edilebilir. Daha iyi koşullarda ve kendilerini güvende hissedecekleri yerlerde yaşamak maksadıyla göç etmek, insanlar için bir gelecek planı olarak görülmektedir. Bu plan, bazen yeterli düzeyde eğitim, sağlık ve kültür hizmetlerine erişememekten bazen de işsizlik ve geçim zorluğu gibi iktisadi nedenlerden kaynaklanmaktadır (Balaban vd., 2021: 48).

Türkiye'de belli toplum kesimleri için yaşam/geçinme tarzı olarak var olan mevsimsel göçlere 1950'lerde sanayileşme sürecinde kırdan kente göç ve 1980'lerden itibaren terör kaynaklı göç eklenmiş; 2000'li yıllarda farklı ülkeleri kapsayan politik kaos, Türkiye'ye yönelik düzensiz göçlere yol açmıştır. Niteliği farklılaşsa da bütün bu göçlerin iklim değişikliği ve büyüme ilintili etkilerinin incelenmesi ve milli stratejiler geliştirilerek yönetilmesi gerekir.

3. İLGİLİ LİTERATÜRE GENEL BİR BAKIŞ

Türkiye için iklim değişikliğinin iktisadi büyüme üzerindeki etkisi, karbondioksit (CO2) emisyonları, ortalama yıllık sıcaklık ve yağış miktarı değişimleri üzerinden incelenmekte; iklim değişikliği, göç ve büyüme arasında etkileşim öngörülmektedir. Konuya dair farklı model ve yöntemler kullanan çalışmalar aşağıda özetlenmektedir.

Kılıç (2009), iklim değişikliğinin çevresel ve sosyoekonomik faktörler üzerindeki etkilerinden yola çıkarak sürdürülebilir kalkınma ile ilişkisini ve politikaların analizini amaçlamaktadır. Ulusal düzeyde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının arttırılması, enerji verimliliğinin ve tasarrufunun sağlanması, geleneksel sulama yerine kapalı sistem damlama yönteminin kullanılması, enerji tüketim alışkanlıklarının değiştirilmesine yönelik halkın bilinçlendirilmesi olurken uluslararası düzeyde ise Kyoto Protokolü'nün sadece izleyici konumunda kalmayıp etkin rol önerilmektedir.

Ziya (2012), küreselleşme ile birlikte göçün hedef aldığı alanların farklılaştığını ve iklim değişikliği süreci ile ortaya çıkmakta olan doğal afetlerin büyük nüfus hareketliliğine ve kitlelerin toplu olarak yer değiştirmelerine yol açtığını ele almaktadır.

Bilben (2018), antropojenik iklim değişikliğinin göç hareketleri, türleri ve düzenleri üzerindeki etkisine ilişkin tartışmaları çok boyutlu bir şekilde ele almak ve bu sayede iklim değişikliği, çevre ve göç arasındaki karmaşık etkileşimi analiz etmenin önemini ortaya koymaktadır. Literatür taramasına dayalı betimsel bir değerlendirme yaparak iklim değişikliği kaynaklı göç konusunda genel bir çerçeve çizmektedir. Ülkeler ve insanların değişen iklime uyum sağlama yeteneklerinin, gelecekte çevresel göçün nasıl bir yol alacağını da büyük oranda belirleyeceği iklim değişikliği, çevresel bozulma ve göç arasındaki bağlantıların basit, doğrusal bir nedenselliğe sahip olmaktan ziyade, oldukça karmaşık ve iç içe geçmiş bir ilişki içerdiği sonucuna varmaktadır.

Hayaloğlu (2018), iklim değişikliğinin tarım sektörü ve iktisadi büyüme üzerindeki etkisini Küresel İklim Değişikliği Risk Endeksi'ne göre iklim değişikliğinden en fazla etkilenen 10 ülke (Honduras, Myanmar, Haiti, Nikaragua, Filipinler, Bangladeş, Pakistan, Vietnam, Guatemala ve Tayland) için analiz etmektedir. Modelde yer verilen değişkenler GSYH, tarımsal katma değer, CO2 emisyonları, okullaşma, tarım arazisi, kırsal nüfus ve gayri safi sabit sermaye oluşumları için 1990-2016 dönemi yıllık veriler kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, söz konusu ülkelerde iklim değişikliğinin büyüme ve tarımsal katma değeri negatif yönde etkilediğini ortaya koymaktadır.

Engin ve Konuk (2020), uluslararası göçün Türkiye'de işsizlik ve büyüme etkisini, 1995-2019 dönemi verilerini kullanarak araştırmayı amaçlamaktadır. Değişkenler, toplam işsiz sayısı, toplam yabancı sayısı ve gayri safi yurtiçi hasıladır; ADF Birim Kök Testi ve Johansen Eş Bütünleşme Analizi yapılmış ve değişkenler arasında uzun dönemli ilişki bulunmuştur. Göç oranındaki artışlar hem işsizliği hem de büyümeyi pozitif yönde etkilemektedir.

Meçik ve Koyuncu (2020), Türkiye'de göçün büyüme ile ilişkisini tespit etmek amacıyla 1991-2018 dönemi yıllık GSYH ve toplam göçmen nüfusu verilerini, Toda-Yamamoto nedensellik testi ile analiz etmiştir. Ampirik bulgular söz konusu dönemde Türkiye'de büyümeden göçe doğru bir nedensellik ilişkisi olmadığını, göçten iktisadi büyümeye doğru bir nedensellik ilişkisi olduğunu göstermektedir.

Sandhani et. al. (2020), 1980-2019 dönemi verileriyle Hindistan'da iklim değişikliğinin iktisadi büyüme üzerindeki etkisini incelemiştir. İklim değişkenleri ve kişi başına reel GSYH büyüme oranına ilişkin eyalet ve ilçe düzeyindeki veriler ile zaman serisi ve panel veri analizi yöntemlerinin kullanıldığı çalışmada, artan sıcaklıkların büyümeyi negatif yönde etkilediği gözlemlenmiştir.

An, Turp ve Kurnaz (2021), iklim değişikliğine bağlı kısa ya da uzun dönemli aşırı hava olaylarının etkisiyle oluşan çevresel bozulmaların birey ve toplumların yaşamları üzerindeki etkilerine yönelik tutumlarını değerlendirerek çevresel göçü, literatürdeki farklı yaklaşımlara göre ele almaktadır. Yeterli iktisadi imkana, başarılı uyum politikalarına ve siyasi istikrara sahip olan ülkeler iklim değişikliği risklerinden daha az etkilendiği için insan hareketliliği bu ülkelerde daha az olmakta, tersi durumda ise sosyoekonomik stresteki artışa bağlı insan hareketliliği potansiyeli artmaktadır.

Akyol (2022), iklim değişikliğinin iki temel yansıması olan ortalama yıllık sıcaklık değişimleri ve karbondioksit emisyonuna ilaveten yağış miktarı değişiminin iktisadi büyüme üzerindeki etkilerini, Türkiye'nin 1968-2018 arasındaki dönemi verileri ve regresyon analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Büyüme üzerinde sıcaklık artışlarının negatif ve anlamlı;

karbondioksit emisyonlarının pozitif ve anlamlı etkisi gözlenirken ortalama yıllık yağış miktarı değişiminin iktisadi büyüme üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı ve genel olarak ülke ekonomisinin iklim değişikliğine karşı duyarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ayçiçek (2022), iklim değişikliğinin toplumsal etkileri veya göçün bu tür değişikliklere normal ve adaptif bir tepki olduğu kabulünden hareketle, iklim değişikliğine bağlı yerinden edilmeye ilişkin geliştirilen kavramsal çerçeveyi incelemektedir. Güncel literatürün, göç hareketliliğinde çevresel ve iklimsel faktörlerin yeri ve bunların sosyal, politik ve ekonomik nitelikteki itici veya çekici faktörlerle dinamik ilişkiselliğini analizde eksikliğinden hareketle göç ile çevresel değişiklikler arasındaki çok boyutlu ve dinamik ilişkiselliğe odaklanmaktadır.

Karagöl (2022), iklim değişikliğiyle mücadelede uluslararası deneyimleri derleyerek, Türkiye'de para politikası uygulamaları için çıkarımlarda bulunulmasını amaçlamıştır. İlki, bir bütün olarak makroekonomik gelişmelerin istikrarsız hale gelmesi ve bunun sonucunda para politikası yapımının zorlaşması; ikincisi ise sera gazı emisyonları, fosil yakıtlar ve enerji fiyatlarının, diğer emtialara ve üretim girdilerine göre pahalılaşması biçiminde iki etki kanalından hareketle şu politika önerileri sunulmaktadır: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, iklim risklerini hafifletebilmek adına iklim değişikliğinin iktisadi etkilerini makroekonomik modellere dahil etmeli, çevreci sektörleri ve çevreci tahvilleri teşvik etmeli, ulusal ve küresel çapta işbirlikleri geliştirmelidir.

Özetle literatürde iklim değişikliğine bağlı çevresel bozulma ile göç arasındaki ilişki genel olarak, daha çok göç ve yağış değişimi veya göç ve sıcaklık değişimi arasındaki ilişki ile ele alınmakta, ancak iklim değişikliği kaynaklı yağış rejiminde meydana gelen değişimlerle birlikte hangi sosyoekonomik faktörlerin insan göçünü tetikleyebileceği ya da kitlesel yer değişikliği hareketine sebep olabileceğine dair çalışmalar oldukça sınırlı kalmaktadır.

4. YÖNTEM

4.1. Model ve Değişkenler

Bu çalışma için Türkiye'de iklim değişikliği, göç oranları ve iktisadi büyüme arasındaki ilişki 1995-2019 dönemi yıllık verileri ile analiz edilmiştir. İklim değişikliğini temsilen CO_2 emisyonu ve iktisadi büyümeyi temsilen GSYH değişkeni kullanılmıştır. Veriler TÜİK ve Dünya Bankası resmi sitesinden elde edilmiştir. Tablo-2'de modelde yer alan GSYH, CO_2 ve göç değişkenlerine ait bazı tanımlayıcı istatistikler ve açıklamalar yer alırken Grafik-1'de logaritmik dönüşümleri yapılan değişkenlerin grafikleri gösterilmektedir.

Tablo-2: Tanımlayıcı İstatistikler ve Açıklamalar

	GSYH	**GÖÇ**	CO_2	**Açıklamalar**
Ortalama	6.182660	12.75400	7.960747	
Ortanca	6.475849	12.43982	8.040769	***lnGSYH:*** Logaritması alınmış GSYH (Cari ABD Doları) **Kaynak**: Dünya Bankası
Maximum	6.864618	15.43983	8.366835	
Minimum	5.132794	9.997934	7.503841	
Standart Hata	0.616494	1.559706	0.268976	
Skewness	-0.472033	0.301260	-0.056037	
Kurtosis	1.598679	2.405203	1.633883	***lnGÖÇ:*** Logaritması alınmış göçmen nüfus miktarı **Kaynak:** Dünya Bankası, TÜİK
Jarque-Bera	2.973917	0.746682	1.957122	
Olasılık Değ.	0.226059	0.688431	0.375852	**lnCO_2:** Logaritması alınmış CO_2 (Milyon ton)
Gözlem Sayısı	25	25	25	**Kaynak:** TÜİK

İklim değişikliği, göç oranları ve büyüme ilişkisini saptamak için Toda-Yamamoto nedensellik testinden yararlanılmıştır. Bu testte serilerin durağan olup olmaması, eşbütünleşme ilişkisi bulundurup bulundurmaması dikkate alınmamaktadır. Diğer bir deyişle, seriler durağanlık derecesine duyarlı olmaksızın analize dahil edilebilmekte ve bu durum, serilerin daha fazla bilgi içermesine ve başarılı sonuçların ortaya konmasına olanak sağlamaktadır (Yavuz, 2006: 169).

Grafik-1: Logaritmik Değişkenlerin Grafikleri

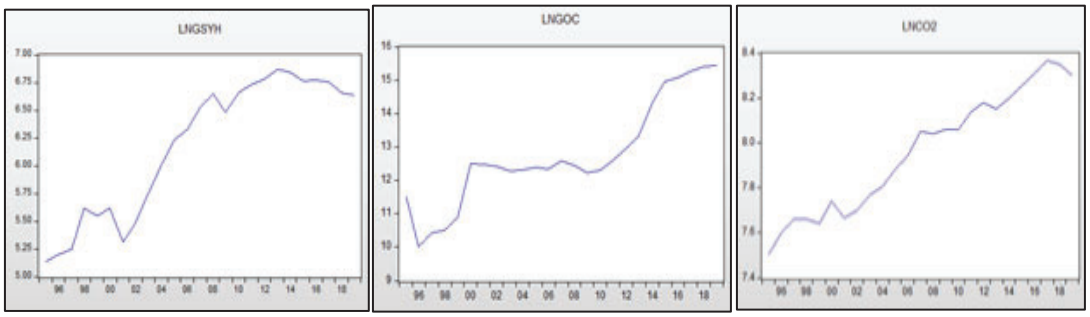

Toda-Yamamoto nedensellik testinin uygulanabilmesi için öncelikle VAR modeli yardımıyla gecikme uzunluğunun (p) belirlenmesi gerekmektedir. Daha sonra, gecikme uzunluğuna (p) en yüksek bütünleşme derecesi (d_{max}) ilave edilir. VAR modeli şu şekildedir:

$$Y_t = \varphi + \sum_{i=1}^{\rho+d_{max}} a_{1i} Y_{t-1} + \sum_{i=1}^{\rho+d_{max}} a_{2i} X_{t-1} + \mu_{1t} \qquad (1)$$

$$X_t = \varphi + \sum_{i=1}^{\rho+d_{max}} \beta_{1i} X_{t-1} + \sum_{i=1}^{\rho+d_{max}} \beta_{2i} Y_{t-1} + \mu_{1t} \qquad (2)$$

(1) nolu denklem için hipotezler şöyledir: H_0: X, Y'nin Granger nedeni değildir.

H_1: X, Y'nin Garnger nedenidir.

(2)nolu denklem için hipotezler şöyledir: H_0: Y, X'nin Granger nedeni değildir.

H_1: Y, X'nin Garnger nedenidir.

Bu modelde test istatistik değeri ise kikare dağılımının yer aldığı Wald Testi ile sınanmaktadır.

4.2. Analiz ve Bulgular

Bu çalışmanın amacı doğrultusunda, durağanlık sınaması için birim kök testleri ve değişkenler arasında ilişkinin yönünü belirlemek için nedensellik analizi yapılmıştır.

4.2.1. Birim Kök Testi Sonuçları

Durağanlık bir serinin ortalaması, varyansı ve kovaryansının zaman içinde değişmediğini ifade etmektedir. Bu çalışmada durağanlık sınaması, Genişletilmiş Dickey Fuller (ADF) ve Phillips-Perron (PP) testleri ile yapılmıştır.

Tablo-3: Durağanlık Testi Sonuçları

Testler	LNGSYH	LNGOC	LNCO_2
ADF	-0.7535 (0.9564)	-1.9259 (0.6088)	-2.3727 (0.3830)
PP	-0.7958 (0.9520)	-2.6795 (0.2526)	-2.3727 (0.3830)
ΔADF	-4.6717 (0.0058)*	-5.3737 (0.0013)*	-4.8410 (0.0041)*
ΔPP	-4.6711 (0.0058)*	-5.3737 (0.0013)*	-4.8482 (0.0040)*

Not: Verilen değerler test istatistik değerleri; parantez içindeki ifadeler prob. (olasılık) değerleridir. Δ, serilerin birinci farkının alındığını ifade etmektedir.

Tablo-3'te durağanlık testi sonuçları yer almaktadır. Değişkenlere uygulanan ADF ve PP birim kök testleri sonucunda değişkenlerin düzey I(0) değerinde durağan olmadıkları fakat 1. fark I(1) düzeyinde durağanlaştıkları tespit edilmiştir. Nitekim tüm fark serilerinin ADF ve PP testindeki olasılık değerleri, %0.05'ten küçük çıkmıştır ve bu da serilerin birim kökünün olmadığını yani durağan olduklarını göstermektedir.

4.2.2. Toda-Yamamoto Nedensellik Testi Sonuçları

Serilerin durağan olmamasının bu testin geçerliliğini engellememesi sebebiyle iklim değişikliği, göç oranları ve büyüme arasındaki ilişkinin tespiti için Toda-Yamamoto nedensellik testi kullanılmıştır. Önce VAR modeli kurularak uygun gecikme uzunluğu belirlenmiş ve bulgular Tablo-4'te sunulmuştur.

Tablo-4: VAR Modeli ile Uygun Gecikme Uzunluğu Belirlenmesi

Lag	LogL	LR	FRE	AIC	SC	HQ
0	-15.61235	NA	0.001013	1.618465	1.766573	1.655714
1	49.02564	106.7932*	8.11e-06*	-3.219621	-2.627189*	-3.070626*
2	58.48231	13.15710	8.18e-06	-3.259331*	-2.222575	-2.998590

Tablo-4'te yer alan sonuçlara göre modelin gecikme sayısı LR (Sequential Modified LR Test Statistic), FRE (Final Prediction Error), SC (Schwarz Information Criterion) ve HQ (Hannan- Quinn Information Criterion) kriterlerine 1 olurken sadece AIC (Akaike Information Criterion) kriterine göre 2 olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlardan yola çıkarak uygun gecikme uzunluğu (p) birden çok bilgi kriterine göre de aynı sonucu veren 1 olarak seçilmiştir.

Uygun gecikme uzunluğunun belirlenmesinin ardından otokorelasyon sorunu olup olmadığını tespit etmek amacıyla LM testi yapılmıştır.

Otokorelasyon LM testine için hipotezler şöyledir:

H_0: Otokorelasyon yoktur.

H_1: Otokorelasyon vardır.

Tablo-5'de gecikme uzunluğunun 1 olarak belirlendiği modeldeki otokorelasyon sonuçlarına yer verilmektedir. Buna göre, uygun gecikme uzunluğu (p) 1 ve diğer gecikmelerde otokorelasyonun olmadığını içeren H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Başka bir deyişle, olasılık değerleri 0.05 anlamlılık seviyesinden büyük olduğu için VAR analizinde otokorelasyon sorunu yoktur.

Tablo-5: Otokorelasyon LM Testi Sonuçları

Lag	LRE* stat	Rao F-stat	Olasılık Değeri
1	15.60268	2.004452	0.0788
2	6.021270	0.654715	0.7410
3	9.002767	1.030142	0.4423

Grafik-2'de gecikme sayısının 1 olarak belirlendiği VAR modelinin, AR karakteristik polinomunun ters köklerinin hepsinin birim çemberin içinde yer alması sebebiyle modelin durağan olduğu anlaşılmaktadır.

Grafik-2: AR Karakteristik Polinomlarının Ters Kökleri

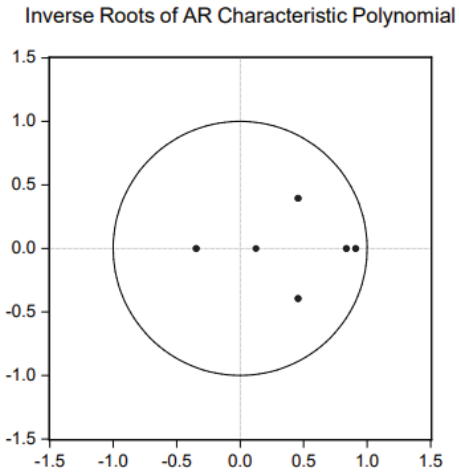

Tablo-6: Toda-Yamamoto Nedensellik Testi Sonuçları

Nedenselliğin Yönü	**X^2 Test İstatistiği**	**Olasılık Değeri**	**Sonuç**
$CO_2 => GSYH$	0.091516	0.762259	CO_2'den GSYH'ye doğru nedensellik ilişkisi yoktur.
$GÖÇ => GSYH$	2.867612	0.090379	Göç'ten GSYH'ye doğru nedensellik ilişkisi yoktur.
$GSYH => CO_2$	13.52713	0.000235	GSYH'den CO_2'ye doğru bir nedensellik ilişkisi vardır.
$GÖÇ => CO_2$	10.83430	0.000996	Göç'ten CO_2'ye doğru bir nedensellik ilişkisi vardır.
$GSYH => GÖÇ$	0.691609	0.405516	GSYH'den Göç'e doğru nedensellik ilişkisi yoktur.
$CO_2 => GÖÇ$	1.529759	0.216149	CO_2'den Göç'e doğru nedensellik ilişkisi yoktur.

Tablo-6'da yer alan Toda-Yamamoto nedensellik testi bulgularına göre, göçmen nüfusundan iklim değişikliğini temsilen ele alınan CO_2'ye doğru ve GSYH'den CO_2'ye doğru

tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Buradan hareketle, göçmen nüfus oranı ve iktisadi büyümenin iklim değişikliği üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmaktadır.

SONUÇ

Üretim ve tüketim faaliyetleri yoluyla insanların doğal çevrede yol açtığı tahribat, sanayi devrimiyle yeni ve çok farklı bir boyuta taşınmıştır. XX. yüzyılda artan duyarlılıkla birlikte çevre kirliliği, ozon tabakasının incelmesi, küresel ısınma, buzulların erimesi, deniz seviyesinin yükselmesi, bitki ve hayvan nesillerinin tükenmesi ile gözlenen biyolojik çeşitlilikte azalma, ormansızlaşma ve çölleşme, vb sürekli gündemde yer bulmaktadır. İklim değişikliği, çevresel ve sosyo-ekonomik sonuçlarıyla gelecek nesillerin yaşam standartları üzerinde belirleyici olurken bireylerin değişen çevresel koşullara uyum sağlamak ve geçim kaynaklarının varlığını sürdürebilmek için başvurduğu yollardan biri olarak göç gündeme gelmektedir. Gerek politik ve pratik, gerekse akademik yönleriyle iklim değişikliği, göç ve iktisadi büyüme ilişkisi, dünyada olduğu gibi Türkiye için de tartışma konusudur.

Bu çalışmada Türkiye'de 1995-2019 dönemine ilişkin yıllık veriler kullanılarak iklim değişikliği, göç ve büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi araştırılmıştır. Bu ilişkiyi tespit etmek için ilk olarak serilerin durağanlık sınaması ADF ve PP birim kök testleri ile gerçekleştirilmiş; daha sonra Toda-Yamamoto nedensellik testi uygulanmıştır. Ampirik bulgular, ele alınan dönemde iklim değişikliğinden göç ve iktisadi büyümeye doğru bir nedensellik ilişkisi olmadığını; buna karşın, göç ve büyümeden iklim değişikliğine doğru bir nedensellik ilişkisi olduğunu göstermektedir. Bir başka anlatımla, Türkiye'de göç ve iktisadi büyüme iklim değişikliğine neden olurken iklim değişikliği, göç ve büyümeye neden olmamaktadır. Bu bulgulardan hareketle, gelecek nesillere daha sağlıklı yaşam koşulları sunabilmek için iç ve dış göçlerin stratejik yaklaşımla yönetilmesi; büyümenin sürdürülebilir kalkınma ilke ve amaçlarıyla uyumlu projeksiyonu yerinde olacaktır. Büyüme ve göçten etkilenen iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin önlenmesi politika öncelikleri arasında yer almalıdır. Ancak bu konuda başarı, sadece bölgesel/ulusal değil aynı zamanda uluslararası düzeyde alınacak önlemlerle mümkün olabilmektedir. Bu nedenle göç hareketliliğinin kontrol altına alınması, ekonomik büyümeye yönelik faaliyetler gerçekleştirilirken AB yeşil mutabakatında olduğu gibi çevresel duyarlılığın gözetilmesi, örneğin yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına yönelik teşvik politikaları ile iklim değişikliği ve olumsuz etkilerinin bir plan çerçevesinde önüne geçilmesi hedeflenmelidir.

KAYNAKÇA

Akyol, Hikmet (2022). "İklim Değişikliği Türkiye'de Ekonomik Büyüme için Bir Risk Oluşturur mu?", Afet ve Risk Dergisi, 5(1): 179-195.

Alper, Değer ve Adem Anbar (208). "İklim Değişikliğinin Finansal Hizmet Sektörüne Etkileri", Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 7(23): 223-253.

An, Nazan, Mustafa Tufan Turp ve Levent Kurnaz (2021). "İklim Değişikliğine Bağlı Çevresel Bozulmanın Göç Kararına Etkisi: Genel Bir Bakış", Ege Coğrafya Dergisi, 30(2): 383-403.

Ayçiçek, Erdem (2022). "Küresel İklim Değişikliği ve Göç: İtme-Çekme Ötesi Bir Korelasyon", içinde İ. Akbal ve F. Nalbant (ed.). Güncel Araştırmalar Çerçevesinde İklim Değişikliği Nedenler, Sonuçlar ve Mücadele Politikaları. Ankara: Nobel Y., ss. 273-291.

Balaban, Osman, Busen Özgür ve Begüm Sakar (2021). İklim Değişikliği, Göç ve Yerel Yönetimler, içinde Yerel Yönetişim ve Göç Dizisi II. file:///C:/Users/User/Downloads/RESLOG.pdf/ 07.12.2022

Bilben, M. Suzan Ilık (2018). "Antropojenik İklim Değişikliği Bağlamında Göç Tartışmaları", Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 75: 237-268.

Brown, Oli (2008). Migration and Climate Change. International Organization for Migration, IOM Migration Research Series, No: 31.

Cesur, Ayten (2015). "Küresel Isınma ve İklim Değişiklikleri", MTA Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni, (19): 17-22.

DPT (2000). "İklim Değişikliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu", Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.

Hayaloğlu, Pınar (2018). "İklim Değişikliğinin Tarım Sektörü ve Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri", Gümüşhane Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü D, 9(25): 51-62.

Engin, Cem ve Tuğba Konuk (2020). "Türkiye Ekonomisinde Uluslararası Göçün İşsizlik ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Ekonometrik Bir Analiz", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(1): 103-123.

IOM (2014). IOM Outlook On Migration, Environment and Climate Change. IOM, Switzerland. https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789210572774/read/1.12.2022

Kahriman, Esra Hanbay (2020). "Küresel İklim Değişikliğinin Olumlu ve Olumsuz Dışsallıkları Üzerine Bir Değerlendirme", Sayıştay Dergisi, 33(118): 101-131.

Karagöl, Veysel (2022). "İklim Değişikliği ve Para Politikası: Türkiye İçin Bir Değerlendirme", İnsan ve İnsan, 9(33): 77-95.

Kılıç, Cüneyt (2009). "Küresel İklim Değişikliği Çerçevesinde Sürdürülebilir Kalkınma Çabaları ve Türkiye", C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 10(2): 19-41.

Meçik, Oytun ve Tuğba Koyuncu (2020). "Türkiye'de Göç ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Toda-Yamamoto Nedensellik Testi", İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 9(3): 2619-2635.

Sandhani, Medhavi, Anubhab Pattanayak ve K. S. Kavi Kumar (2020). "Impact of Climate Change on Economic Growth: A Case Study of India", Madras School of Economics, Working Paper, 204: 1-47.

TEMA Vakfı ve WWF-Türkiye (2015). İklim Değişikliğinin Yerel Etkileri Raporu, https://cdn-tema.mncdn.com/Uploads/Cms/iklim-degisiklik-yerel-etkileri-raporkitapcigi.pdf/30.11.2022.

Turan, Emine Su (2018). "Türkiye'nin İklim Değişikliğine Bağlı Kuraklık Durumu", Doğal Afetler ve Çevre Dergisi, 4(1): 63-69.

Yavuz, Nilgün Çil (2006). "Türkiye'de Turizm Gelirlerinin Ekonomik Büyümeye Etkisinin Testi: Yapısal Kırılma Ve Nedensellik Analizi", Doğuş Üniversitesi Dergisi, 7(2): 162-171.

Yılmaz, Fırat Harun ve Mücahit Navruz (2015). "Küresel İklim Değişikliği, İklim Mültecileri ve Güvenlik", ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi, Özel Sayı: 255-270.

Ziya, Olcay (2012). "Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (99): 230-240.

YERLİ TURİSTLERİN COVID-19 PANDEMİSİ SONRASINDA TURİZM TÜRÜ TERCİHLERİ VE SEYAHAT MOTİVASYONLARI

TOURISM TYPE PREFERENCES AND TRAVEL MOTIVATIONS OF DOMESTIC TOURISTS AFTER THE COVID-19 PANDEMIC

Ömer Ceyhun APAK
Dr., Bayburt Üniversitesi
ORCID NO: 0000-0002-1409-6707

İsa UĞUR
Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi
ORCID NO: 0000-0002-4592-8641

Samet GÖKKAYA
Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi
ORCID NO: 0000-0002-6946-2030

Özet

COVID-19 pandemisi, turizm endüstrisinde önemli bir etki yarattı ve turistlerin seyahat motivasyonları ve tercihleri üzerinde değişikliklere neden oldu. Bu değişikliklerden biri, yerli turistlerin turizm türü tercihlerindeki değişimlerdir. Öncelikle, pandemi sonrasında yerli turistlerin genellikle seyahatlerini daha az yoğun turistik bölgelere yönlendirdiği gözlemlenmiştir. Özellikle açık alanlar ve doğa turizmi gibi daha az kalabalık olan tatil türleri tercih edilmektedir. Buna bağlamda, turistlerin seyahat planları değişmiş ve tatil yapma kararları farklı faktörlere dayanmıştır. Güvenli tatil imkanları, doğa turizmi, daha az yoğun turist destinasyonları, sağlık ve hijyen önlemleri bunlardan bazılarıdır. Bu araştırmada, turistlerin turizm türü tercihleri ve seyahat motivasyonu üzerine odaklanılmaktadır. Dolayısıyla bu araştırma, turizm endüstrisi için pandemi sonrası dönemde turistlerin seyahat motivasyonunu anlama ve turizm endüstrisi için stratejiler geliştirme konusunda fikirler sunabilir. Çalışma nicel araştırma desenlerine ait tarama modeli üzerine kurgulanmıştır. Veri toplama sürecinde anket tekniğinden yararlanılmış olup, anket katılımcıların demografik özelliklerini ve seyahat motivasyonlarını belirlemektedir. Elde edilen verilere tanımlayıcı istatistikler, t-Testi ve ANOVA analizleri uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, yerli turistlerin turizm türü tercihleri ve seyahat motivasyonlarının nasıl değiştiği ve turizm endüstrisinin pandemi sonrası toparlanmasına yönelik stratejileri tartışarak turizm endüstrisi için fikirler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yerli Turist, Covid-19, Turizm Türleri, Seyahat Motivasyonu.

Abstract

The COVID-19 pandemic has had a significant impact on the tourism industry and has caused changes in tourists' travel motivations and preferences. One of these changes is the changes in the tourism type preferences of domestic tourists. First of all, it has been observed that domestic tourists generally direct their travels to less dense tourist areas after the pandemic. Less crowded types of travel, such as open spaces and nature tourism, are preferred. In this

context, tourists' travel plans have changed, and their decision to take a vacation has been based on different factors. Some of those; are safe holiday opportunities, nature tourism, less busy tourist destinations, health and hygiene measures. This research focuses on tourists' tourism type preferences and travel motivation. Therefore, this research can offer ideas for the tourism industry to understand the travel motivation of tourists and develop strategies for the tourism industry in the post-pandemic period. The study was built on the screening model of quantitative research designs. The survey method was used in the data collection process, and the survey determined the participants' demographic characteristics and travel motivations. Descriptive statistics, t-Test, and ANOVA analyses were applied to the obtained data. As a result of the research, ideas for the tourism industry are presented by discussing how the tourism type preferences and travel motivations of domestic tourists have changed and the strategies for the post-pandemic recovery of the tourism industry.

Keywords: Domestic Tourist, Covid-19, Tourism Types, Travel Motivation.

GİRİŞ

Toplumlar, Covid-19 ve benzeri birçok salgına tanıklık etmiştir. Dünyayı etkisi altına alan bu salgınlar ekonomik, sosyal ve demografik anlamda değişmelere yol açabilmektedir. Bununla birlikte küresel çapta birçok sektörde bu salgınlardan etkilenmektedir (Alaeddinoğlu ve Rol, 2020). Kırılgan bir yapıya sahip olan turizm sektörü dünyada gerçekleşen savaş, politik olaylar, ekonomik gelişmeler, terör olayları ve sağlık problemleri gibi birçok olaydan etkilenebilmektedir (Thompson, 2011: 693; Köşker, 2017: 217). Gerçekleşen bu olaylar veya durumlar turizmde kriz ortamı oluşturmakla birlikte yeni tedbirlerin ve önlemlerin alınmasını gerekli kılmaktadır. Bahsi geçen sorunlara bakıldığında son yıllarda turizmi en fazla etkileyen olaylardan biri sağlıktır. 2019 yılında ortaya çıkan Covid-19 salgını bireysel yaşamın tüm evrelerini etkisine almıştır (Çiftçi, 2021: 306).

Dünya çapında seyahat kısıtlamaları, havaalanlarının kapanması, toplu yolculukların iptal edilmesi vb. durumlar yerli ya da yabancı birçok turistin seyahat planını engellemiştir. Böylece ülkeler veya işletmeler için ekonomik kayıplar kaçınılmaz olmuştur. Bu kapsamda 2020 yılında dünya genelinde salgın sebepli 800 milyar dolardan fazla gelir kaybı görülmüştür (Kumudumali, 2020: 4; Shretta, 2020). Küresel çapta konaklama işletmeleri ise rezervasyon iptallerinden dolayı 150 milyar dolarlık bir kayıpla karşı karşıya kalmıştır (Ozili ve Arun, 2020). Dolayısıyla konaklama işletmeleri Avrupa'da %61,7 Asya'da %67,8 olmak üzere 2019 yılına göre 2020 yılında büyük çapta düşüşler yaşamıştır (UNWTO, 2020). Türkiye'de ise önceki yıla göre 2020 yılında konaklama işletmesi doluluk oranlarının %80 düştüğü belirlenmiştir. 2022 yılında etkisi azalan bu salgın turizm sektörünü de önemli ölçüde etkilemiştir (Çiftçi, 2021: 306).

Aniden ortaya çıkan salgın hastalık karşısında insanların kendilerini korumak adına kaygılandığı ve seyahat motivasyonlarında değişikliklerin meydana geldiği ifade edilmektedir. Kendini korumak için dışarı çıkmaktan kaçınan bireylerin bu süreçte sadece salgın riskinin daha az olduğu yerlere ziyaret etme arzusu içerisinde olduğu belirtilmektedir (Zheng vd., 2021). Ancak Covid-19 salgın riskinin çok az olduğu bu günlerde turistlerin salgından önceki zamanlarla aynı motivasyonda seyahat ettiği söylenebilir (Li vd., 2022: 2). Buna rağmen yine de insanların sağlık yönünden endişe duyması kitlesel turlardan bireysel

turlara ya da küçük gruplar halinde seyahatlere yönelmelerine sebep olmaktadır. Bu bağlamda alternatif turizm türleri veya özel ilgi turizm türleri grubu içerisinde olan kültür turizmi, kırsal turizm, doğa turizmi, macera turizmi, spa ve sağlık turizmi, gastronomi turizmi, trekking, kampçılık gibi bireysel ilgi alanlarına yönelik seyahatler gerçekleştiği düşünülmektedir (Arslan ve Kendir, 2020: 3670).

Covid-19 pandemisi bireylerin tüketim alışkanlıklarında köklü değişikliklere sebep olurken diğer taraftan turistik tercihlere ve seyahat motivasyonlarına da etkisi göz ardı edilememektedir. Zorunlu veya gönüllü olarak uzun süre sokağa çıkma yasaklarından sonra salgının etkisini bir anlamda yitirdiği gözlemlendiğinde turistlerin tekrardan turizm tercihleri ve seyahate çıkma motivasyonları merak konusudur. Pandemi sürecinde ve sonrasında turistlerin tatil beklentilerine yönelik çalışmalar bulunmaktadır (Yang vd., 2020; Demir ve Türkmen, 2020; Polyzos vd., 2021; Kale vd., 2022). Ancak pandemi sonrasında turistlerin turizm türü tercihlerinin ve seyahat motivasyonlarının belirlenmesi önemlidir. Çünkü destinasyon yöneticilerinin ve turizm işletmelerinin yaklaşık iki buçuk yıldan sonra turistlerin davranışlarını, tatil tercihlerini ve hangi motivasyonlarla tatile çıktığını bilmesi gereklidir. Bu yüzden bu çalışmada yerli turistlerin turizm türü tercihleri ve seyahat motivasyonları araştırılmıştır. Bunun yanında yerli turistlerin seyahat etme sıklıkları, yıl içerisinde seyahat etme zamanları, konaklama tercihleri, tatil sürelerinin ne kadar olduğu, seyahatten önce ne tür önlemler aldıkları ortaya koyularak seyahat motivasyonları ile karşılaştırılmıştır. Bu sayede araştırmada destinasyon yönetimlerine turistlerin motivasyonlarında değişkenlik olup olmadığı konusunda bir bakış açısı sunulması hedeflenmektedir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Salgın sonrasında turist davranışları, karar alma süreçleri ve seyahat motivasyonları üzerine yapılan araştırmalar, turizm endüstrisi için önemli bir paradigma değişikliği olduğunu göstermektedir. COVID-19 pandemisi, turistlerin seyahat tercihleri ve motivasyonlarında önemli bir değişim yaratmıştır. Bu değişim, teoriye dayalı yeni zihniyetlerin gerekli olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, pandemi sonrasında turistlerin seyahat tercihlerinin ve motivasyonlarının nasıl şekillendiğinin anlaşılması turizm sektörü için önemli bir unsurdur. (Yaşar, 2020). Bu bağlamda, 2019 yılının sonunda dünya genelinde meydana gelen COVID-19 salgını sonrasında, turistlerin seyahat tercihleri ve motivasyonlarında farklılıklar gözlemlenmiştir. Özellikle salgın sonrasında bireylerin seyahat motivasyonları ve turizm türü tercihlerinde değişiklikler yapması beklenen bir sonuçtur. Türkiye gibi birçok ülke, COVID-19 pandemisi nedeniyle turizm sektöründe önemli bir düşüş yaşamıştır. Salgın sonrasında ise yerli turistlerin turizm türü tercihleri ve seyahat motivasyonları değişebilmektedir.

Pandeminin Seyahat Tercihleri Üzerindeki Etkisi

Pandemi, seyahat tercihlerinde önemli değişikliklere neden olmuştur. Salgının ortaya çıkması ve yayılması, turistlerin seyahat planlarını olumsuz etkilemiştir (Gössling ve Scott, 2020). Turistler, pandemi döneminde seyahat planlarını ertelemiş ya da iptal etmiştir (Sönmez ve Apostolopoulos, 2020). Ayrıca, pandemi sonrasında turistlerin seyahat tercihlerinde

değişiklikler meydana gelmiştir. Bireyler, seyahat planları yaparken sağlık ve güvenlik konularına daha fazla önem vermekte, aşırı kalabalık destinasyonlardan kaçınmaktadır (Kock et al., 2020). Bu bağlamda, turizm sektörü de yeni trendlere ayak uydurmak için çeşitli stratejiler geliştirmektedir. Pandeminin seyahat tercihleri üzerindeki etkisi, turizm sektörünün gelecekteki planlama süreçleri için önemli bir unsurdur (Gössling ve Scott, 2020).

Salgın sonrası turistik tüketici tercihleri üzerine yapılan araştırmalar (Aydın ve Doğan, 2020; Wachyuni vev Kusumaningrum, 2020; Wen vd., 2020) turist davranışlarının ve kararlarının değişeceğini göstermektedir. Salgın sonrası insanların gelir durumu, sağlık ve hijyen riskleri ve değişen tüketim alışkanlıkları gibi faktörlerden etkilenerek tutum ve davranışlarında değişiklik olması normal bir sonuçtur (Gössling vd., 2020). Pandemi öncesi dönemde yurt dışı ve uzak noktalara seyahatler daha popülerken, pandemi sonrası dönemde daha yakın ve kolay ulaşılabilir bölgeler tercih edilmekte ve bu seyahatlerde daha az kalabalık yerler tercih edilmektedir. Bu turist davranışlarındaki değişiklikleri göstermektedir (Wang ve Ackerman, 2019). İnsanların daha az insanın bulunduğu ve sosyal mesafenin korunduğu alanlarda konaklamaya olanak sağlayan kırsal kesimdeki konaklama türlerini tercih etme eğiliminde oldukları görülmektedir (Ranasinghe vd., 2020). Buna kanıt olarak, Wachyuni ve Kusumaningrum (2020) yaptıkları çalışmada pandemi sonrasında kısa süreli tatillerin tercih edileceği ve aynı zamanda güvenlik ve temizliğin ön plana çıkacağı doğa temelli turizm türlerinin popüler olacağı sonucuna varmışlardır.

COVID-19 pandemisi sonrasında seyahat planlamasını etkileyen farklı unsurlar ortaya çıkmıştır. Turistler, teması azaltmak için restoranlarda yemek yemek yerine paket yemek siparişi vermeyi tercih etmektedir. Ayrıca, daha kalabalık toplu taşıma seçeneklerine uygun alternatifler oluşturulması ve kalınan yer ile turistik yerler arasındaki mesafeye bağlı olarak çeşitli ulaşım seçenekleri değişmektedir. Uzun tatiller için doğa temelli seyahat seçenekleri daha fazla tercih edilmektedir (Yaşar, 2020).

Seyahat etmeyi tercih eden çoğu insan, yeni yerleri farklı kültürler görmek için yurt dışına seyahat eder; bu tür geziler sırasında günlük yaşamdan kaçma, rahatlama ve yeni deneyimlerden zevk alma eğilimindedirler (Wu ve Pearce, 2014:30) Pandemi sonrasında yapılan çalışmalar, kalabalıklarla gereksiz etkileşimi en aza indirmeyi amaçlarken özelikle Z kuşağı genç nesiller bireysel turizm tercihlerinde bulunmakta ve eko-turizm giderek daha popüler hale gelmektedir (Losada ve Mota 2019).

Aşırı kalabalık destinasyonlardan kaçınma, dağıtım kanallarını çeşitlendirerek yoğunlukları azaltma, bireyselliğin ön plana çıktığı farklı seyahat modelleri sunma ve akıllı turizm modeli gibi belirli stratejiler, turizm endüstrisi için pandemi sonrası seyahat taleplerinin yönetimi konusunda etkili bir rol oynamaktadır. Bu öznel öneriler, seyahat endüstrisi oyuncularına pandemi sonrası seyahat motivasyonlarına cevap veren, daha dengeli ve sürdürülebilir bir turizm için yararlıdır (Yaşar, 2020).

Pandeminin Seyahat Motivasyonlarına Etkisi

Pandemi, dünya genelinde seyahat sektöründe büyük bir etki yarattı ve turistlerin seyahat motivasyonlarında da değişikliklere neden oldu. Pandemiden sonra turistler, seyahat planları

yaparken daha fazla dikkatli ve bilinçli davranmaya başladılar. Ancak, aşılamanın yaygınlaşması ve seyahat kısıtlamalarının kaldırılmasıyla birlikte, insanlar yeniden seyahat etme motivasyonlarını artırmaya başladılar. Buna bağlı olarak pandemi sonrası seyahat motivasyonu, dünya genelindeki insanlar arasında yavaş yavaş artmaktadır. Pandemi sonrası seyahat motivasyonuna ilişkin bazı araştırmalar incelendiğinde, insanların seyahat etme isteklerinde artış olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, bir çalışmada, Amerikalıların %70'inin pandemi sonrası seyahat etmek istediğini göstermektedir (Skift Research, 2021). Aynı şekilde, İngiliz Seyahat Acenteleri Birliği (ABTA) tarafından yapılan bir araştırmaya göre de, İngiliz halkının %46'sı pandemi sonrası seyahat etme eğilimdedir (ABTA, 2021).

Sigala'ya (2021) göre, pandemi sonrası seyahat motivasyonları, insanların seyahat planları yaparken COVID-19 salgınına ilişkin endişeleri ve kısıtlamaları dikkate aldıkları nedenlerdir. Pandemi sonrası seyahat motivasyonları, sağlık ve güvenlik, yenilenme ve stres azaltma, doğa ve açık hava aktiviteleri, kültür ve tarih gibi çeşitli faktörlere dayanabilir. Ayrıca, pandemi sonrası seyahat motivasyonlarının, turizm endüstrisindeki işletmelerin müşteri beklentilerine uygun ürünler ve hizmetler sunma konusunda yeni fırsatlar yarattığına dikkat çekilmektedir. Benzer şekilde, Mody, Suess ve Lehto'ya göre (2021) pandemi sonrası seyahat motivasyonları, insanların seyahat etmelerine yönelik nedenleri ve beklentilerini ifade etmektedir. Bu motivasyonlar, pandemi öncesi seyahat motivasyonlarından farklı olabilir ve pandemi sonrası seyahat deneyimlerinde insanların güvenliği ve sağlığına daha fazla önem verilmesiyle birlikte değişebilir. Pandemi sonrası seyahat motivasyonları arasında sağlık ve güvenlik, keşif ve macera, doğa ve açık hava aktiviteleri, aile ve arkadaşlarla birlikte olma, sosyal mesafe ve sakinlik, uzun süreli konaklama ve çalışma-seyahat dengesi gibi farklı faktörler yer alabilir. Bu motivasyonların, turizm endüstrisi için yeni pazarlama stratejileri ve seyahat ürünleri geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Pandemi sonrası seyahat motivasyonu, seyahat etmek isteyenlerin ne tür deneyimler aradığına bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. Bu dönemde turistlerin güvenliği öncelikli hale gelirken, aynı zamanda açık hava aktiviteleri, doğa ve manzara, yeme-içme deneyimleri, kültürel aktiviteler ve seyahat deneyiminin kişisel gelişime katkısı da önem kazanmaktadır (UNWTO, 2020). Birçok turist, pandemi sonrası seyahatlerinde güvenliği öncelikli hale getirmektedir. Bu nedenle, temizlik ve hijyen konularına daha fazla önem vermektedirler. Ayrıca, doğa ve açık hava aktiviteleri gibi daha az kalabalık olan turistik aktivitelere ilgi artmaktadır (KPMG, 2021).

Pandemi sonrası turizm sektöründe yerli turistlerin seyahat motivasyonları hakkında yapılan araştırmalar, seyahat planları yapmayı düşünen turistler için yol gösterici ve pandemi sonrası tatil planlarına dair ipuçları vermektedir. Aktaş ve Kılıç (2021) yaptıkları araştırmada, Türkiye'de pandemi sonrası seyahat etmek isteyen yerli turistlerin en önemli motivasyon faktörlerinin dinlenme, eğlenme ve gezi yapma olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde, Baloğlu ve Koçak (2021) tarafından yapılan araştırmada da pandemi sonrası tatil planı yapan yerli turistlerin seyahat motivasyonlarının dinlenme, keşif yapma ve yeni kültürler tanıma olduğu ortaya konulmuştur. Bu araştırmalar, turizm işletmelerinin pandemi sonrası hizmetlerini düzenlerken bu faktörlere dikkat etmelerinin önemli olduğunu göstermektedir. Çevik ve Yıldırım (2021) yaptıkları araştırmada, yerli turistlerin pandemi sonrası seyahat etmek istemelerindeki en önemli motivasyon faktörlerinin yorgunluk atmak, farklı kültürleri

tanımak, yeni yerler keşfetmek ve sosyalleşmek olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuçlar, turizm işletmelerinin pandemi sonrası hizmetlerini planlarken, tatilcilerin bu motivasyon faktörlerine odaklanmaları gerektiğini göstermektedir. Pandemi sonrası seyahat motivasyonları, turizm endüstrisi için önemli bir konu haline geldi. Andriotis ve Agiomirgianakis (2021) tarafından yapılan bir araştırma, pandeminin psikolojik ve durumsal faktörler üzerindeki etkilerini inceleyerek seyahat davranışını analiz etmekledir. Araştırma sonuçlarına göre, seyahat motivasyonları arasında kişisel ihtiyaçlar, yeniden bağlanma ve kaçış isteği gibi faktörler öne çıkmaktadır.

Sonuç olarak, pandemi sonrası seyahat motivasyonu giderek artmaktadır ve insanlar seyahat etme konusunda daha istekli hale gelmektedir. Araştırmalar, pandeminin insanların seyahat etme isteklerinde geçici bir düşüşe neden olsa da, seyahat sektörünün WTO 2022 turizm verilerine göre toparlanacağını göstermektedir. Seyahat edenlerin güvenliğini sağlamak ve seyahat deneyimlerinin keyifli geçmesini sağlamak amacıyla birçok seyahat firması da seyahat programlarında değişiklikler yapmaktadır. Bu kapsamda, özellikle hijyen ve temizlik konularına ağırlık veren oteller, restoranlar, hava yolu şirketleri ve tur operatörleri öne çıkmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın amacı, COVID-19 pandemisi sonrasında yerli turistlerin turizm türü tercihleri ve seyahat motivasyonlarını belirlemektir. Çalışma, nicel araştırma yaklaşımlarına ait tarama modeli üzerine kurgulanmıştır. Araştırma amacı doğrultusunda araştırma sorusu "*Yerli turistlerin seyahat motivasyonları demografik ve diğer tanımlayıcı özellikleri arasında herhangi bir anlamlı farklılık bulunmakta mıdır?*" şeklinde betimlenmektedir. Araştırma sorusuna yönelik aşağıdaki hipotezlerin test edilmesi uygun görülmüştür.

H1: Yerli turistlerin seyahat motivasyonları cinsiyetlerine göre farklılaşır.
H2: Yerli turistlerin seyahat motivasyonları medeni durumlarına göre farklılaşır.
H3: Yerli turistlerin seyahat motivasyonları yaşa göre farklılaşır.
H4: Yerli turistlerin seyahat motivasyonları aylık gelir düzeyine göre farklılaşır.
H5: Yerli turistlerin seyahat motivasyonları eğitim düzeyine göre farklılaşır.
H6: Yerli turistlerin seyahat motivasyonları pandemi sonrası seyahat sıklığına göre farklılaşır.
H7: Yerli turistlerin seyahat motivasyonları pandemi sonrası seyahat edilen en uygun zamana göre farklılaşır.
H8: Yerli turistlerin seyahat motivasyonları pandemi sonrası konaklama yapılan yere göre farklılaşır.
H9: Yerli turistlerin seyahat motivasyonları pandemi sonrası ilgi duyulan turizm türüne göre farklılaşır.
H10: Yerli turistlerin seyahat motivasyonları pandemi sonrası tatil planı yaparken dikkat edilen unsura göre farklılaşır.
H11: Yerli turistlerin seyahat motivasyonları pandemi sonrası alınan seyahat önlemlerine göre farklılaşır.
H12: Yerli turistlerin seyahat motivasyonları pandemi sonrası seyahate ayrılan bütçeye göre farklılaşır.
H13: Yerli turistlerin seyahat motivasyonları pandemi sonrası tatil süresine göre farklılaşır.

Araştırmada yerli turistlerin turizm türü tercihlerini ve seyahat motivasyonlarını belirleyebilmek için anket tekniğinden faydalanılmıştır. Anket, Türkiye'de yaşayan 21 yaş ve üstü katılımcılara Google Forms aracılığıyla çevrimiçi (online) olarak doldurtulmuştur. Çalışmada olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veriler Ocak 2023-Mart 2023 döneminde toplanmıştır. Anketler, yerli turistlerin web sitelerine ya da sosyal medya hesaplarına yönlendirilerek online olarak toplanmıştır. Toplamda 392 katılımcı üzerinden araştırma gerçekleştirilmiştir. Uygulanan bu anket yerli turistlerin pandemi sonrası turizm türü tercihleri ve seyahat motivasyonları hakkında bilgi toplamak için üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla 5 adet soruya (cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim ve gelir durumu) yer verilmiştir. İkinci bölümde pandemi sonrasında tatil tercihlerine yönelik katılımcılara tatil planlarıyla ilgili hangi seçenekleri tercih ettikleri, bu seçenekler arasında öncelikli olarak hangi turizm türünü tercih ettikleri ve neden tercih ettikleri ile ilgili ifadelere (8 soru) yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Kim (2015) ve Çiftçi (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmalardan uyarlanarak 4 boyut ve 23 maddeden oluşan seyahat motivasyonu ölçeğine yer verilmiştir. Ölçeklerde yer alan her bir madde beşli Likert derecelendirilmesine tabi tutulmuş olup seyahat kısıtları ölçeğinde her bir madde Kesinlikle Katılmıyorum=1 ve Kesinlikle Katılıyorum=5 aralığında puanlanmıştır.

Anket sonuçları toplandıktan sonra, veriler SPSS programı kullanılarak analiz elde edilmiştir. Bu analizlerde örneklem grubunun bireysel özellikleri frekans ve yüzde dağılımları yapıldıktan sonra, ölçeklere ilişkin maddeler için yüzde dağılımı, ortalama ve standart sapma istatistikleri kullanılmış ve elde edilen verilere tanımlayıcı istatistikler, t-Testi ve ANOVA analizleri uygulanmıştır.

BULGULAR

Covid-19 pandemisi sonrası yerli turistlerin seyahat motivasyonlarının belirlenmeye çalışıldığı bu araştırmada toplanan veriler kapsamında katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1'de betimlenmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişkenler	Gruplar	f	%
Cinsiyet	Kadın	195	49,7
	Erkek	197	50,3
Medeni Durum	Evli	124	31,6
	Bekâr	268	68,4
Yaş	21-30	248	63,3
	31-40	77	19,6
	41-50	28	7,1
	51-60	24	6,1
	61 ve üzeri	15	3,8
Aylık Gelir	4000 TL ve altı	170	43,4
	4001-8000 TL	51	13,0
	8001-12000 TL	58	14,8
	12001-16000 TL	32	8,2
	16001-20000 TL	19	4,8
	20001 TL ve üzeri	62	15,8
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	6	1,5
	Lise	37	9,4
	Üniversite	298	76,0
	Lisansüstü	51	13,0

Tablo 1 incelendiğinde cinsiyet açısından kadın (%49,7) ve erkek (%50,3) katılımcıların neredeyse eşit olduğu görülmektedir. Medeni durum bakımından bekârlar (%68,4), yaş aralığına bakıldığında 21-30 yaş (%63,3), aylık gelirde 4000 TL ve altı (%43,4) ve eğitim düzeyinde ise üniversite (%76) öne çıkan unsurlardır. Bununla birlikte yerli turistlerin diğer tanımlayıcı özelliklerine (pandemi sonrası seyahat sıklığı, pandemi sonrası seyahat edilen en uygun zaman, pandemi sonrası konaklama yapılan yer, pandemi sonrası en çok ilgi duyulan turizm türü, pandemi sonrası tatil planı yaparken dikkat edilen unsur, pandemi sonrası seyahat önlemleri, pandemi sonrası seyahate ayrılan bütçe, pandemi sonrası tatil süresi) Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Diğer Özellikleri

Değişkenler	Gruplar	f	%
Pandemi Sonrası Seyahat Sıklığı	Evet, seyahat etmiyorum	49	12,5
	Evet, daha az seyahat ediyorum	135	34,4
	Hayır, aynı sıklıkta seyahat ediyorum	187	47,7
	Evet, daha fazla seyahat ediyorum	21	5,4
Pandemi Sonrası Seyahat Edilen En Uygun Zaman	Yılın en ucuz dönemi	95	24,2
	İlkbahar	32	8,2
	Yaz	202	51,5
	Sonbahar	35	8,9
	Kış	28	7,1
Pandemi Sonrası Konaklama Yapılan Yer	Otel	120	30,6
	Tatil köyü	60	15,3
	Butik otel	52	13,3
	Ev veya daire kiralama	122	31,1
	Kamp veya karavan	38	9,7
Pandemi Sonrası En Çok İlgi Duyulan Turizm Türü	Şehir turizmi	43	11,0
	Plaj tatili	105	26,8
	Kültür turizmi	47	12,0
	Doğa turizmi	138	35,2
	Macera turizmi	17	4,3
	Spa ve sağlık turizmi	7	1,8
	Gastronomi turizmi	35	8,9
Pandemi Sonrası Tatil Planı Yaparken Dikkat Edilen Unsur	Hijyen ve temizlik önlemleri	218	55,6
	Uygun fiyatlı seçenekler	81	20,7
	Konforlu konaklama seçenekleri	51	13,0
	Yeme içme seçenekleri	12	3,1
	Turistik yerlere yakınlık	30	7,7
Pandemi Sonrası Seyahat Önlemleri	Seyahat sigortası satın almak	53	13,5
	COVID-19 testi yaptırmak	64	16,3
	Aşı olmak	67	17,1
	Maske ve hijyen ürünleri stoklamak	150	38,3
	Seyahat sağlık sigortası satın alma	58	14,8
Pandemi Sonrası Seyahate Ayrılan Bütçe	Daha fazla bütçe ayıracağım	173	44,1
	Aynı miktarda bütçe ayıracağım	173	44,1
	Daha az bütçe ayıracağım	46	11,7
Pandemi Sonrası Tatil Süresi	1-5 gün	150	38,3
	6-10 gün	141	36,0
	11-15 gün	46	11,7
	16-20 gün	14	3,6
	21 gün ve üzeri	41	10,5

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların seyahat sıklığında çoğunlukla aynı sıklıkla seyahat ettikleri (%47,7), seyahat ettikleri en uygun zamanın büyük oranda yaz mevsimi (%51,5) olduğu, pandemi sonrası en fazla konaklama tercihleri ev veya daire kiralama (%31,1) olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte en çok ilgi duyulan turizm türünün doğa turizmi (%35,2) olduğu, tatil planı yaparken en çok dikkat edilen unsurun hijyen ve temizlik önlemleri (%55,6), seyahat önlemlerinin çoğunlukla maske ve hijyen ürünlerini stoklamak (%38,3) olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca seyahate ayrılan bütçe açısından aynı miktarda ve daha fazla bütçe ayrılacağı (%44,1) şeklinde katılım sağlandığı tespit edilmiştir. Son olarak pandemi sonrası tatil süresinin çoğunlukla kısa süreli (1-5 gün/%38,3) tercih edildiği görülmektedir.

Yerli turistlerin seyahat motivasyonlarının belirlenebilmesi için beşli likert ölçeğinde 23 ifadenin değerlendirilmesi kapsamında bu ifadelerin ortalama ve standart sapma değerleri

Tablo 3'te yer almaktadır. Bunun yanında parametrik testlerin yapılabilirliğine uygunluğun belirlenebilmesi için Tablo 3'te çarpıklık ve basıklık değerleri de yer almaktadır.

Tablo 3. Yerli Turistlerin Seyahat Motivasyonlarına İlişkin Tanımlayıcı Değerler

İfadeler	$\bar{x}$	σ	Çarpıklık	Basıklık
Sosyalleşme-2	3,60	1,085	-0,844	0,170
Sosyalleşme-5	3,37	1,085	-0,667	-0,155
Sosyalleşme-6	3,55	1,086	-0,657	-0,263
Sosyalleşme-7	3,62	1,071	-0,749	0,000
Sağlık-1	3,26	1,077	-0,181	-0,642
Sağlık-2	2,91	1,030	0,143	-0,531
Sağlık-3	3,10	1,069	-0,048	-0,732
Sağlık-4	2,76	1,064	0,447	-0,455
Sağlık-5	2,53	1,021	0,583	-0,093
Kendini Geliştirme-1	3,32	1,055	-0,225	-0,665
Kendini Geliştirme-2	3,72	0,996	-1,000	0,630
Kendini Geliştirme-3	4,10	0,887	-1,371	1,307
Kendini Geliştirme-4	4,03	0,964	-1,523	1,447
Kendini Geliştirme-5	3,90	0,903	-1,016	1,172
Kendini Geliştirme-6	3,86	0,909	-0,868	0,647
Özbenlik-1	2,57	1,239	0,512	-0,731
Özbenlik-2	2,19	1,082	0,831	0,049
Özbenlik-3	2,59	1,193	0,352	-0,862
Özbenlik-4	2,34	1,096	0,736	-0,137
Özbenlik-5	2,00	1,099	1,047	0,299
Seyahat Motivasyonu Toplam	3,16	0,534	-0,192	1,140

Tablo 3'te görüldüğü gibi ortalama değerlerin en yüksek olduğu boyutun kendini geliştirme (4,10) içerisinde ifadelerin olduğunu söylemek mümkündür. En düşük ortalamanın ise özbenlik boyutu (2,00) içerisinde olduğu görülmektedir. Seyahat motivasyonu toplam ortalamaya bakıldığında (3,16) ise yerli turistlerin seyahat motivasyonlarının ortalama değerde olduğu söylenebilmektedir. Yani Covid-19 pandemi sonrasında yerli turistlerin seyahat etmek için yüksek motivasyon içerisinde olmadığı ifade edilebilir. Ayrıca Tablo 3'e bakıldığında Tabachnick ve Fidell'in (2013) çalışmasında belirttiği çarpıklık ve basıklık değerlerinin -+1,5 değerler arasında olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla toplam seyahat motivasyonu çarpıklık ve basıklık değerleri de dikkate alınarak normal dağılım sergilendiği ve araştırmanın amacı kapsamında araştırma hipotezlerinin test edilebilmesi için parametrik testlerin yapılması (t-Testi ve Anova) uygun görülmüştür.

Araştırmada elde edilen veriler kapsamında yerli turistlerin seyahat motivasyonlarına yönelik faktör analizi Tablo 4'te gösterilmiştir. Faktör analizine göre seyahat motivasyonu 20 ifadeden oluşan 4 boyut (kendini geliştirme, sosyalleşme, sağlık, özbenlik) belirlenmiştir. Faktör analizinde elde edilen diğer sonuçlara göre KMO Örneklem Ölçüm Değer Yeterliliği katsayısı 0,81, Bartlett Kürsellik Testi $\chi 2/df= 3746,935/190$ ve anlamlılık düzeyi $p<0,001$ şeklindedir. Bununla birlikte açıklanan varyans oranı 62 ve seyahat motivasyonu güvenilirlik kat sayısı 0,84 olarak tespit edilmiştir. Faktör analizi kapsamında 23 ifadeden sosyalleşme içerisindeki "Sosyalleşme-1", "Sosyalleşme-3" ve "Sosyalleşme-4" ifadelerinin binişik (aynı ifadenin birden fazla faktör içerisine girmesi ve diğer faktörler içerisindeki yük değerinin asıl olması gereken faktör yük değeri ile arasındaki farkın 0,1'den küçük olması) olması nedeniyle analiz dışı bırakılmıştır (Kaya, 2013: 183).

Tablo 4. Yerli Turistlerin Seyahat Motivasyonlarına Yönelik Faktör Analizi

Boyut/İfade	Faktör Yükü	$\bar{x}$	α	Varyans Açıklama
Kendini Geliştirme				
Kendini Geliştirme-3	0,796			
Kendini Geliştirme-4	0,769			
Kendini Geliştirme-5	0,764	3,82	0,823	16,905
Kendini Geliştirme-6	0,761			
Kendini Geliştirme-2	0,640			
Kendini Geliştirme-1	0,544			
Özbenlik				
Özbenlik-4	0,850			
Özbenlik-3	0,808			
Özbenlik-2	0,771	2,33	0,853	16,798
Özbenlik-1	0,739			
Özbenlik-5	0,719			
Sağlık				
Sağlık-4	0,821			
Sağlık-3	0,794			
Sağlık-5	0,749	2,91	0,848	16,532
Sağlık-2	0,746			
Sağlık-1	0,660			
Sosyalleşme				
Sosyalleşme-2	0,787			
Sosyalleşme-5	0,767	3,53	0,739	11,767
Sosyalleşme-7	0,742			
Sosyalleşme-6	0,495			
TOPLAM		3,16	0,848	62,002

KMO Örneklem Ölçüm Değer Yeterliliği: 0,81
Bartlett Kürsellik Testi (Chi-Square / df / Sig): 3746,935/190/0,000

Araştırmada geçerlik ve güvenirlik analizlerinin gerçekleştirilmesi ve verilerin normal dağılım sergilediğinin belirlenmesi ile araştırma amacı doğrultusunda hipotezleri test edebilmek için uygun analizler gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda yerli turistlerin demografik ve diğer tanımlayıcı özellikleri ile seyahat motivasyonları karşılaştırılarak değişkenler arasında herhangi bir farklılığın olup olmadığı belirlenmiştir. Dolayısıyla iki değişkenli gruplar için Bağımsız Örneklem t-Testi ve ikiden fazla değişkenli gruplar için Anova analizleri gerçekleştirilmiştir. Yerli turistlerin demografik özellikleri ile seyahat motivasyonlarının karşılaştırılmasına yönelik bulgular Tablo 5'te yer almaktadır.

Yerli turistlerin demografik ve diğer özellikleri ile seyahat motivasyonlarının karşılaştırılması bağlamında gerçekleştirilen t-Testi analizinde cinsiyet değişkeninde herhangi bir farklılık saptanmamıştır. Bununla birlikte Anova analizinde ise eğitim düzeyi, pandemi sonrası seyahat sıklığı, pandemi sonrası seyahat edilen en uygun zaman, pandemi sonrası konaklama yapılan yer, pandemi sonrası tatil planı yaparken dikkat edilen unsur ve pandemi sonrası tatil süresi değişkenlerinde anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Bu kapsamda **H1, H5, H6, H7, H8, H10** ve **H13** hipotezleri kabul edilmemiştir. Medeni durum ($p=0,000$; $p<0,05$) yaş ($p=0,001$; $p<0,05$) aylık gelir ($p=0,010$; $p<0,05$) pandemi sonrası tercih edilen turizm türü ($p=0,015$; $p<0,05$) pandemi sonrası seyahat önlemleri ($p=0,002$; $p<0,05$) pandemi sonrası seyahate ayrılan bütçe ($p=0,003$; $p<0,05$) değişkenlerinde ise anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. Bulunan anlamlı sonuçlara göre ise **H2, H3, H4, H9, H11** ve **H12** hipotezleri kabul edilmiştir. Anlamlı farklılıkların hangi değişkenler arasında olduğunun ortaya koyulması için Tukey analizi gerçekleştirilmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. Yerli Turistlerin Demografik ve Diğer Özelliklerinin Seyahat Motivasyonları ile Karşılaştırılması

Değişkenler	Gruplar	$\bar{x}$	σ	t/F	p	Tukey
Medeni Durum	Evli	3,02	0,550	-3,545	**0,000***	
	Bekâr	3,23	0,515			
Yaş	21-30 (a)	3,22	0,572	4,693	**0,001***	a-c
	31-40 (b)	3,20	0,445			
	41-50 (c)	2,89	0,488			
	51-60 (d)	2,95	0,381			
	61 ve üzeri (e)	2,89	0,198			
Aylık Gelir	4000 TL ve altı (a)	3,25	0,541	3,049	**0,010***	c-e
	4001-8000 TL (b)	3,09	0,655			
	8001-12000 TL (c)	2,98	0,524			
	12001-16000 TL (d)	3,16	0,322			
	16001-20000 TL (e)	3,35	0,552			
	20001 TL ve üzeri (f)	3,11	0,443			
Pandemi Sonrası Tercih Edilen Turizm Türü	Şehir turizmi (a)	2,91	0,572	2,661	**0,015***	a-c a-e a-f
	Plaj tatili (b)	3,18	0,529			
	Kültür turizmi (c)	3,25	0,425			
	Doğa turizmi (d)	3,14	0,544			
	Macera turizmi (e)	3,36	0,268			
	Spa ve sağlık turizmi (f)	3,39	0,788			
	Gastronomi turizmi (g)	3,26	0,551			
Pandemi Sonrası Seyahat Önlemleri	Seyahat sigortası satın almak (a)	3,10	0,500	4,269	**0,002***	b-a b-c b-d b-e
	COVID-19 testi yaptırmak (b)	3,39	0,467			
	Aşı olmak (c)	3,04	0,678			
	Maske ve hijyen ürünleri stoklamak (d)	3,16	0,488			
	Seyahat sağlık sigortası satın alma (e)	3,11	0,498			
Pandemi Sonrası Seyahate Ayrılan Bütçe	Daha fazla bütçe ayıracağım (a)	3,26	0,560	6,050	**0,003***	a-b a-c
	Aynı miktarda bütçe ayıracağım (b)	3,11	0,487			
	Daha az bütçe ayıracağım (c)	2,99	0,545			

***(p<0,05)**

Tespit edilen sonuçlara göre medeni durum değişkeninde bekâr olan katılımcıların seyahat motivasyonlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Yaş değişkenindeki farklılık 21-30 yaş ile 41-50 yaş arasındadır. Bu sonuca göre genç yaşta olan katılımcıların seyahat motivasyonlarının daha yüksek olduğu söylenebilir. Aylık gelirdeki farklılık 8001-12000 TL ile 16001-20000 TL arasındadır. Buna göre aylık gelir oranı arttıkça seyahate çıkmaya yönelik motivasyonların arttığı ifade edilebilir. Çünkü gelir durumu arttıkça refah düzeyi artacağı için seyahate ayrılabilecek bir bütçe ortaya çıkacağından aylık gelir arttıkça seyahat motivasyonu da doğal olarak artmaktadır. Pandemi sonrası tercih edilen turizm türündeki farklılığın şehir turizmi ile kültür turizmi, macera turizmi ve spa/sağlık turizmi arasında olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre katılımcıların pandemi sonrasında kültür, macera ve sağlık turizmi kapsamında bireysel katılımların gerçekleştiği turizm türlerini tercih ettiği söylenebilir. Pandemi sonrası seyahat önlemlerindeki farklılık Covid-19 testi yaptırmak ile seyahat sigortası satın almak, aşı olmak, maske ve hijyen ürünleri stoklamak ve seyahat sağlık sigortası satın almak arasındadır. Katılımcılardan elde edilen verilere göre Covid-19 testi yaptırma kapsamında önlem alma ile bireylerin kendini güvende hissettiği ve bu yüzden seyahat motivasyonlarının yüksek olduğu ifade edilebilmektedir. Son olarak pandemi sonrası seyahate ayrılan bütçedeki farklılık daha fazla bütçe ayıracağım ile aynı miktarda bütçe ayıracağım ve daha az bütçe ayıracağım arasında bulunmuştur. 2020 ile 2022 yılında dünya çapında sokağa çıkma yasaklarının olması ve konaklama rezervasyonlarının iptal edilmesi ile

pandemi süreci sonrasında tatile ayrılan bütçenin daha da fazla olacağı söylenebilir. Bu bakımdan katılımcıların tatil için daha fazla bütçe ayırma niyetinde olduğu ve dolayısıyla seyahat motivasyonlarının da yükseldiği düşünülmektedir.

SONUÇ

Bu araştırmada yerli turistlerin Covid-19 pandemisi sonrası turizm türü tercihleri ve seyahat motivasyonlarının ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Bununla birlikte yerli turistlerin demografik ve diğer tanımlayıcı özellikleri ile seyahat motivasyonları arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığı belirlenmiştir. Araştırma amacı/amaçları doğrultusunda yerli turistlerden elde edilen verilerden ortaya çıkan sonuçlar şu şekilde betimlenmiştir:

- Yerli turistlerin demografik özellikleri incelendiğinde; cinsiyet açısından kadınlar ve erkekler eşit, medeni durumda bekârlar, yaş değişkeninde 21-30 yaş, gelir durumunda 4000 TL ve altı, eğitim düzeyinde üniversite öne çıkan unsurlardır. Yerli turistlerin diğer tanımlayıcı özelliklerine bakıldığında ise; pandemi sonrası seyahat sıklığında daha az seyahat ediyorum ile aynı sıklıkla seyahat ediyorum, pandemi sonrası seyahat edilen zamanın çoğunlukla yaz sezonu, pandemi sonrası çoğunlukla konaklama yapılan yerin ev veya daire kiralama ile otel, en çok ilgi duyulan/tercih edilen turizm türünün doğa turizmi olduğu öne çıkan unsurlardır. Bunun yanında pandemi sonrası tatil planı yaparken dikkat edilen başlıca unsurun hijyen ve temizlik önlemleri, pandemi sonrası seyahat önlemlerinin genellikle maske ve hijyen ürünlerini stoklayarak kullanmak, pandemi sonrası genelde pandemi öncesine kıyasla aynı miktarda veya daha fazla miktarda seyahat için bütçenin ayrıldığı ve son olarak pandemi sonrasında tatil süresinin 1-5 gün veya 6-10 gün şeklinde gerçekleştiği yine katılımcı özelliklerinde öne çıkan unsurlardır.
- Yerli turistlerin seyahat motivasyonları orta düzeydedir. Seyahat motivasyonları boyutlarına bakıldığında ise pandemi sonrası öncelik sırası; kendini geliştirme, sosyalleşme, sağlık ve özbenlik şeklindedir. Bu sıralamaya göre kendini geliştirme amaçlı motivasyonların diğer boyutlara göre yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşın özbenlik motivasyonunun düşük olduğu belirlenmiştir. Andriotis ve Agiomirgianakis (2021) tarafından yapılan araştırmaya göre katılımcıların seyahat motivasyonları arasında kişisel ihtiyaçları sağlama ve kaçış isteği gibi faktörler öne çıkmaktadır. Ancak bu araştırmada kendini geliştirme başta olmak üzere sosyalleşme de öne çıkan motivasyonlardandır.
- Araştırma sonuçlarına göre yerli turistlerin demografik özellikleri ile seyahat motivasyonlarının karşılaştırılmasında medeni durum, yaş ve aylık gelir değişkenlerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bekâr katılımcıların seyahat motivasyonları daha yüksek düzeydedir. Genç yaşta olan katılımcıların seyahat motivasyonlarının daha yüksek olduğu, yaş düzeyi yükseldikçe seyahate çıkmaya yönelik motivasyonların düştüğü söylenebilir. Aylık gelir oranı arttıkça seyahate çıkmaya yönelik motivasyonların arttığı ifade edilebilir.
- Seyahat motivasyonu ile katılımcıların diğer tanımlayıcı özelliklerinin karşılaştırılmasında pandemi sonrası tercih edilen turizm türü, pandemi sonrası

seyahat önlemleri ve pandemi sonrası seyahate ayrılan bütçe değişkenlerinde anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre pandemi sonrasında kültür, macera ve sağlık turizmi kapsamında bireysel katılımların gerçekleştiği turizm türlerinin daha çok tercih edildiği ifade edilebilir. Pandemi sonrasında Covid testi yaptırmayı bir önlem olarak gören katılımcıların seyahate çıkmak için motivasyonlarının daha yüksek olduğu söylenebilmektedir. Son olarak pandemi sürecinde sokağa çıkma yasaklarının olmasından dolayı seyahate çıkmayı düşünenlerin tatil planı için daha fazla bütçe ayırma niyetinde olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırma sonuçları göstermektedir ki yerli turistlerin seyahat motivasyonları orta düzeydedir. Ancak katılımcıların seyahat etmek için yüksek motivasyonda olmadığı da söylenebilir. Covid-19 pandemi sürecinden sonra turizm türü tercihlerinde değişikliklerin olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü katılımcılar daha çok bireysel seyahatleri içeren doğa turizmini tercih ettikleri görülmektedir. Pandemi öncesinde bireyler kalabalık ortamlarda bulunmayı sağlık açısından bir risk olarak görmezken (Wang ve Ackerman, 2019) pandemi süreci ve sonrasında kalabalık ortamlar sağlık açısından risk oluşturabilmektedir. Pandemi süreci etkisini yitirse bile bireylerin yine de kalabalık ortamların olmadığı yerleri tercih etmektedir. Bununla birlikte bu araştırmada bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Araştırma Ocak-Mart 2023 döneminde katılımcıların görüşleri ile sınırlıdır. Pandemi sonrası katılımcıların görüşleri ve seyahat motivasyonu ölçeği ile sınırlıdır. Çalışma, seyahat motivasyonu ölçeğinde pandemi sonrası yerli turistlerin seyahat motivasyonlarını daha uygun ortaya koyabileceği için kendini geliştirme, sosyalleşme, özbenlik ve sağlık boyutları üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu yüzden araştırma sonuçları genellenemeyebilir. Dolayısıyla araştırmada kullanılan ölçme aracının farklı zaman dilimlerinde uygulanmasıyla farklı bulgular ortaya çıkabilir. Son olarak pandemi sonrası yerli turistlerin seyahat motivasyonlarını ortaya çıkarmayı amaçlayan bu araştırmanın ilgili alan yazına destek sağlayacağı ve farklı bakış açısı oluşturarak literatüre zenginlik katacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

ABTA. (2021). Holidaymakers keen to get travelling again, research reveals. Erişim tarihi: 21 Mart 2023.

Aktaş, A., & Kılıç, K. (2021). Pandemi sonrası Türkiye'de Yerli turistlerin seyahat motivasyonları: Bir araştırma. Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 9(1), 34-46.

Alaeddinoğlu, F. ve Rol, S. (2020). Covid-19 pandemisi ve turizm üzerindeki etkileri. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Salgın Hastalıklar Özel Sayısı, 233-258.

Andriotis, K., & Agiomirgianakis, G. (2021). Travel behavior and the COVID-19 pandemic: An empirical study of the effect of psychological and situational factors. Journal of Travel Research, 60(3), 563-580.

Arslan, E. ve Kendir, H. (2020). COVID-19 salgını sonrası yükselen trend kırsal turizm: Zile örneği. Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, 4(4), 3668-3683.

Aydın, B. ve Doğan, M. (2020). Yeni korona virüs (Covid-19) pandemisinin turistik tüketici davranışları ve Türkiye turizmi üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi. Pazarlama Teorisi ve Uygulamaları Dergisi, 6(1), 93-115.

Baloğlu, S., & Koçak, Ö. (2021). Turizmde yeni dönemde tatil alışkanlıkları: Pandemi sonrası Türkiye örneği. Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 9(1), 1-13.

Çevik, S. T., & Yıldırım, K. (2021). Pandemi sonrası Türkiye'de yerli turistlerin seyahat motivasyonları. Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 9(1), 15-27.

Çiftçi, E. Z. (2021). 50 yaş ve üstü yerli turistlerin seyahat motivasyonu ve seyahat karakteristiği. Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi, 5(2), 305-326.

Demir, B. ve Türkmen, S. (2020). COVID-19 salgının oluşturduğu sağlık riski sonrasında Türk turistlerin tatil beklentilerinin belirlenmesi. Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, 4(3), 2456-2471.

Gössling, S., & Scott, D. (2020). Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-19. Journal of Sustainable Tourism, 1-20.

Gössling, S., Scott, D., Hall, C.M., Ceron J.P., Dubois G. (2012). Consumer behaviour and demand response of tourists to climate change. Annals of Tourism Research. 39(1):36–58.

Kale, A., Güler, O. ve Şimşek, N. (2022). Covid-19 tedbirleri sonrası yerli turistlerin tatil tercihleri ve beklentileri üzerine bir durum araştırması. Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel, 5(3), 1056-1072.

Kaya, M. F. (2013). Sürdürülebilir kalkınmaya yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışması. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 28, 175-193.

Kock, F., Josiassen, A., & Assaf, A. G. (2020). Pandemic-induced tourism anxiety and intentions to travel internationally: Insights from Norway. Journal of Travel Research,

Köşker, H. (2017). Krizlerin turizm sektörüne etkileri üzerine bir araştırma: 2016 yılı Türkiye örneği. Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, 62, 216-230.

KPMG. (2021). Travel, Leisure and Tourism Trends 2021. Erişim tarihi: 21 Mart 2023,

Kumudumali, S. H. T. (2020). Impact of COVID-19 on tourism ındustry: A review. Munich Personal RePEc Archive, [Online] <https://mpra.ub.unimuenchen.de/102834/> [Erişim Tarihi: 15.03.2023].

Li, S., Liu, C., Wu, Z., Ma, Y., Chen, B., Gao, S., Chen, Z. ve Xin, S. (2022). The impact of perceptions of positive COVID-19 information on travel motivation and intention: Evidence from Chinese university students. Frontiers in Psychology, 13, 871330.

Losada, N. and Mota, G. (2019). Slow down, your movie is too fast': Slow tourism representations in the promotional videos of the Douro region (Northern Portugal), Journal of Destination Marketing & Management, 11: 140-149.

Mody, M. A., Suess, C., & Lehto, X. (2021). Tourism and COVID-19: Impacts and implications for advancing and resetting industry and research. Journal of Business Research, 117, 828-834.

Ozili, P. ve Arun, T. (2020). Spillover of COVID-19: Impact on the global economy. SSRN Electronic Journal, [Online] <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/99850/> [Erişim Tarihi: 15.03.2023].

Polyzos, S., Samitas, A. ve Spyridou, A. E. (2021). Tourism demand and the COVID-19 pandemic: An LSTM approach. Tourism Recreation Research, 46(2), 175-187.

Ranasinghe, R., Damunupola, A., Wijesundara, S., Karunarathna, C., Nawarathna, D., Gamage, S., ... ve Idroos, A. A. (2020), Tourism after Corona: Impacts of Covid 19 Pandemic and Way Forward for Tourism, Hotel and Mice Industry in Sri Lanka.

Shretta, R. (2020). The economic impact of COVID-19. Retrieved from Centre for Tropical Medicine and Global Health, Nuffield Department of Medicine, University of Oxford.

Sigala, M. (2021). Tourism and COVID-19: Impacts and implications for advancing and resetting industry and research-a post-COVID-19 agenda. Journal of Business Research, 117, 277-280.

Skift Research. (2021). The Future of Travel After the Coronavirus Pandemic. Erişim tarihi: 21 Mart 2023.

Sönmez, S. F., & Apostolopoulos, Y. (2020). Pandemics and tourism: past, present and potential future impacts. Tourism Geographies, 1-15.

Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Boston: Pearson.

Thompson, A. (2011). Terrorism and tourism in developed versus devoloping countries. Tourism Economics, 17(3), 693-700.

UNWTO (2020). COVID-19 Related Travel Restrictions: A Global Review for Tourism. [Online] <https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fspublic/202004/Travel Restrictions> [Erişim Tarihi: 15.03.2023].

Wachyuni, S. S., ve Kusumaningrum, D. A. (2020). The Effect of COVID-19 Pandemic: How are the Future Tourist Behavior? Journal of Education, Society and Behavioural Science, 33(4), 67-76.

Wang, I. M. ve Ackerman, J. M. (2019). The Infectiousness of Crowds: Crowding Experiences Are Amplified By Pathogen Threats. Personality and Social Psychology Bulletin, 45(1), 120-132.

Wen, J., Kozak, M., Yang, S. ve Liu, F. (2020). Covid-19: Potential effects on Chinese citizens' lifestyle and travel. Tourism Review.

Yang, Y., Ruan, Q., Huang, S. S., Lan, T. ve Wang, Y. (2021). Impact of the COVID-19 outbreak on tourists' real-time on-site emotional experience in reopened tourism destinations. Journal of Hospitality and Tourism Management, 48, 390-394.

Yaşar, İ. (2020). Pandemi (Covid 19 Salgını) sürecinin bireylerin tatile çıkma eğilimlerine etkisi. Turizm Çalışmaları Dergisi, 2(2), 1-14.

Zheng, D., Luo, Q. J. ve Ritchie, B. W. (2021). Afraid to travel after COVID-19? Self-protection, coping and resilience against pandemic 'travel fear'. Tourism Management, 83, 104261.

IN THE WAY OF DEVELOPING A TWO-STAGE MULTIPLE-CHOICE DIAGNOSTIC TEST FOR PROSPECTIVE TEACHERS TO UNDERSTAND THE CONCEPT OF MICROBE

ÖĞRETMEN ADAYLARININ MİKROP KAVRAMINI ANLAMALARINA YÖNELİK İKİ AŞAMALI ÇOKTAN SEÇMELİ BİR TANILAMA TESTİNİN GELİŞTİRİLMESİ YOLUNDA

Yılmaz KARA

Assoc. Prof. Dr., Bartın University

ORCID NO: 0000-0001-6897-3245

ABSTRACT

Biology is a branch of science that studies living things that have lived and are still living on earth. For this reason, macro-scale living things consisting of many cells are included in the scope of biology, as well as micro-organisms consisting of a single cell. While macro-scale living things are visible with the naked eye, micro-scale living things cannot be seen with the naked eye. Microbes are living things that can only be seen with the help of tools called microscopes. Microbes include archaea, eubacteria, blue-green algae and protista. On the other hand, the term microbe emerges as a concept that we use in daily life. In general, the concept of microbe is used to describe dirty or dirty things or to describe situations that contain evil. However, from a biological point of view, microbes are living things. Again, there may be parasitic or disease-causing forms among microbes, as well as species that live in our intestines and assist us in acquiring useful molecules such as vitamins that our body needs. Similarly, there are yoghurt bacteria, types of microbes used in the fermentation of wine or bread making. In summary, there are fundamental differences between the microbe used as a biological definition and the microbe used in daily life. The aim of this study is to develop a two-stage concept diagnostic test that will reveal the conceptual understanding of pre-service teachers about microbes. The two-stage concept diagnostic test development process has three general steps. These steps are defining the test's content boundaries, collecting information about misconceptions about the concept, and developing the two-stage concept diagnostic test. In the process, first of all, a literature review was made and a list of misconceptions about microbes was created. Then, open-ended questions were written in line with the identified misconceptions. Then, considering the questions and possible answers, questions that can be included in the concept diagnosis test were prepared. Thus, three two-stage multiple choice concept diagnostic test questions were developed. The conceptual information examined is discussed in the context of the definition of microbe, its properties and the interaction of microbes with other living things. The developed two-stage concept diagnosis test was applied to 55 pre-service teachers. The reliability coefficient of the test was calculated as 0.78. Difficulty indices range from 0.3 to 0.7 and discrimination indexes range from 0.2 to 0.6. The results of the two-stage concept diagnosis test targeting the concept of microbe indicate that the pre-service teachers use the concept of microbe as disease-causing and harmful things beyond conceptualizing them as living things that can be seen with the help of a microscope. The conceptual understandings of pre-service teachers about microbes, which were revealed through the two-stage concept diagnosis test, were analyzed and discussed in the context of science teaching.

Keywords: Science Education, Concept Teaching, Test Development, Microorganisms, Conceptual Understanding.

Özet

Biyoloji yeryüzünde yaşam sürmüş ve sürmekte olan canlıları inceleyen bir bilim dalıdır. Bu nedenle biyolojinin kapsamına çok sayıda hücreden oluşan makro ölçekte canlılar girdiği gibi tek bir hücreden oluşan mikro canlılar da girmektedir. Makro ölçekteki canlılar gözle görülebilen canlılar iken mikro ölçekteki canlıları çıplak gözle görmek mümkün değildir. İşte mikro ölçekte olup ancak mikroskop denilen araçlar yardımıyla görülebilen canlılara mikrop denilmektedir. Mikroplar arasında arkeler, eubakteriler, mavi yeşil algler ve protista grubundan canlılar yer almaktadır. Öte yandan mikrop terimi günlük yaşamda da kullandığımız bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak kirli ya da pis şeyleri nitelemek ya da kötülük içeren durumları anlatırken mikrop kavramı kullanılmaktadır. Oysa ki, biyolojik açıdan bakıldığında mikroplar birer canlıdır. Yine mikroplar arasında parazit ya da hastalık yapan formlar olabildiği gibi bağırsaklarımızda yaşayan ve bize vücudumuzun ihtiyacı olan vitamin gibi yararlı moleküllerin edinilmesinde yardımcı olan türleri de bulunmaktadır. Benzer biçimde yoğurt bakterileri, şarap ya da ekmek yapımında mayalamada kullanılan mikrop türleri de mevcuttur. Özetle, biyolojik tanım olarak kullanılan mikrop ile günlük yaşamda kullanılan mikrop arasında temel farklılıklar bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı öğretmen adaylarının mikroplar hakkında sahip oldukları kavramsal anlamaları ortaya çıkaracak iki aşamalı bir kavram teşhis testinin geliştirilmesidir. İki aşamalı kavram teşhis testi geliştirme sürecinin üç genel adımı vardır. Bu adımlar, testin içerik sınırlarını tanımlama, kavramla ilgili yanılgılar hakkında bilgi toplama ve iki aşamalı kavram teşhis testinin geliştirilmesidir. Süreç içinde öncelikle bir alan yazın taraması yapılarak mikroplarla ilgili kavram yanılgılarının bir listesi oluşturulmuştur. Ardından belirlenen kavram yanılgıları doğrultusunda açık uçlu sorular yazılmıştır. Daha sonra sorular ve olası cevapları dikkate alınarak kavram teşhis testinde yer alabilecek özellikte sorular hazırlanmıştır. Böylece, üç adet iki aşamalı çoktan seçmeli kavram teşhis testi sorusu geliştirilmiştir. İncelenen kavramsal bilgiler, mikrop tanımı, özellikleri ve mikropların diğer canlılarla etkileşimi bağlamında ele alınmıştır. Geliştirilen iki aşamalı kavram teşhis testi 55 öğretmen adayına uygulanmıştır. Testin güvenirlik katsayısı 0.78 olarak hesaplanmıştır. Zorluk indeksleri 0.3 ile 0.7 arasında ve ayrım indeksleri 0.2 ile 0.6 arasında değişmektedir. Mikrop kavramını hedef alan iki aşamalı kavram teşhis testinin sonuçları, öğretmen adaylarının mikrop kavramını mikroskop yardımıyla görülebilen canlılar olarak kavramsallaştırmanın ötesinde hastalık yapan ve zararlı şeyler olarak kullandıklarına işaret etmektedir. İki aşamalı kavram teşhis testi aracılığıyla ortaya çıkarılan öğretmen adaylarının mikroplarla ilgili kavramsal anlamaları, fen öğretimi bağlamında analiz edilerek tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fen Eğitimi, Kavram Öğretimi, Test Geliştirme, Mikroorganizmalar, Kavramsal Anlama.

GİRİŞ

Biyoloji yeryüzünde yaşam sürmüş ve sürmekte olan canlıları inceleyen bir bilim dalıdır. Biyolojinin kapsamına çok hücreli makro ölçekte canlılar girdiği gibi tek bir hücreden oluşan mikro canlılar da girmektedir. Makro ölçekteki canlılar gözle görülebilen canlılar iken mikro ölçekteki canlıları çıplak gözle görmek mümkün değildir. İşte mikro ölçekte olup ancak mikroskop denilen araçlar yardımıyla görülebilen canlılara mikrop denilmektedir. Mikroplar arasında arke, eubakter, mavi yeşil alg, protista, mantar, mikro bitki ve hayvan grubundan canlılar yer almaktadır. Mikroskopla görülebilen canlılar mikroorganizma, onları inceleyen bilim dalı ise mikrobiyoloji olarak bilinmektedir (de Fraga, 2018).

Biyolojide benimsenen mikrop anlayışının yanı sıra mikrop terimi günlük yaşamda da kullandığımız bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak kirli ya da pis şeyleri nitelemek ya da kötülük içeren durumları anlatırken mikrop kavramı kullanılmaktadır. Ya da bir kişinin fenalık yaptığını anlatmak için kullanılan bir terim olarak bilinmektedir. Oysa ki, biyolojik açıdan bakıldığında mikroplar birer canlıdır. Yine mikroplar arasında parazit ya da hastalık yapan formlar olabildiği gibi bağırsaklarımızda yaşayan ve bize vücudumuzun ihtiyacı olan vitamin gibi yararlı moleküllerin edinilmesinde yardımcı olan türleri de bulunmaktadır. Benzer biçimde yoğurt bakterileri, şarap ya da ekmek yapımında mayalamada kullanılan mikrop türleri de mevcuttur. Özetle, biyolojik bir kavram olarak kullanılan mikrop ile günlük yaşamda kullanılan mikrop arasında temel farklılıklar bulunmaktadır (Azevedo et al, 2020; Špernjak, Jug Puhmeister & Šorgo, 2023).

Fen öğretiminde bir duygu, düşünce, nesne, olay ya da kişinin zihinde işlenebilir birim olarak yansıması olan kavramlar önemli bir yer tutmaktadır. İyi bir fen öğretimi için fen kavramlarının öğrenciler tarafından doğru bir biçimde yapılandırılması gerekmektedir. Ancak bazı durumlarda kavramların doğru bir biçimde yapılandırılması mümkün olmamaktadır. Özellikle soyut kavramların yapılandırılması için öğrencilerin belirli bir gelişim olgunluğuna erişmesi gerekmektedir. Doğrudan değil de dolaylı olarak gözlemlenen nesnelere ilişkin kavramların yapılandırılması da zor olmaktadır. İşte tüm bu zorluklar mikrop kavramının öğrenciler tarafından anlaşılmasını zorlaştırmaktadır (Byrne, Grace & Hanley, 2009).

Kavramların öğrenciler tarafından doğru bir biçimde yapılandırılamaması durumunda yanlış kavramsal anlamalar meydana gelmektedir. Yanlış kavramsal anlamalar kavram yanılgısı, kavram karmaşası ve yanlış anlama olarak kategorize edilmektedir. Kavram yanılgısı, bir kavramın normal koşullarda içermediği bir özelliğin atfedilmesidir. Kavram karmaşası ise bir başka kavramın ilgili kavram yerine kullanılmasıdır. Yanlış anlamalar ise kavramla ilgili olayların yanlış anlaşılmasıdır. Öte yandan öğrencinin kavramları doğru bir biçimde yapılandırdığı durumlar için de her bir doğru kavramın bilimsel düşünceye uygun bir biçimde yapılandırıldığını söylemek güçtür (Ruiz-Gallardo & Paños, 2018; Weersing at al., 2010).

Mikrop kavramı konusunda alan yazında var olan çalışmalar incelendiğinde araştırmacıların sahip olunan kavramsal anlamaları ortaya çıkarmak ve iyileştirmek için çalışmalar yaptıkları görülmektedir (Kurt, 2013). Bu doğrultuda öğrencilerin fen kavramlarını doğru bir biçimde yapılandırmasına ve yanlış kavramların giderilmesine yönelik fen öğretiminde etkili öğretim yöntemleri işe koşulmaktadır (Mafra, 2014). Yine sahip olunan kavramların tespit edilmesi için kavram karikatürleri, kavramsal değişim metinleri, kavram ağları, kavram haritaları, kavram çizimleri ve teşhis testleri gibi araçlar kullanılmaktadır (Sangweme, Lampert & Mcintosh, 2020). Ancak mikrop kavramı dikkate alındığında öğrencilerin sahip olduğu kavramsal anlamaları ortaya çıkarabilecek bir iki uçlu kavram teşhis testinin henüz geliştirilmediği görülmektedir (Simard, 2021; Simonneaux. 2000). Bu çalışmanın amacı sahip olunan mikrop konusundaki kavramsal anlamaları ortaya çıkaracak bir teşhis testi geliştirme sürecinde kullanılacak verilerin elde edilmesidir.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Öğretmen adaylarının mikroplar konusunda sahip oldukları kavramsal anlamaları araştırmak üzere durum çalışması yöntemi benimsenmiştir. Durum çalışması sayesinde duygu, düşünce ve fikirlerin derinlemesine çalışılması mümkün olduğundan tanımlanan sınırlı alandaki katılımcıların belirli bir konudaki kavramsal anlamaları çalışılabilmiştir (McMillan & Schumacher, 2001).

Katılımcılar

Öğretmen adaylarının mikroplar hakkında sahip oldukları kavramsal anlamaları ortaya çıkarmak için yürütülen bu çalışmanın katılımcıları fen bilgisi öğretmen adaylarından oluşmaktadır. 35 (64%) kadarı kadın olmak üzere toplam 55 fen bilgisi öğretmeni adayı çalışmanın katılımcılarını oluşturmuştur. Katılımcıların yaşları 18 ile 25 arasında değişmektedir. Ulaşım kolaylığı bakımından araştırmacının görev yapmakta olduğu yüksek öğretim kurumunda öğrenim görüyor olmaları etkili olmuştur. Katılımcıların tamamı Bartın ili merkezinde yüksek öğretimlerine devam etmekte olan fen bilgisi öğretmenleridir. Katılımcı grup seçilirken lisans programlarında zorunlu ders olarak okutulan biyoloji derslerinden başarılı olmaları şartı aranmıştır.

Veri Toplama Aracı

Çalışmanın verileri öğretmen adaylarına yönlendirilen üç temel soru ile toplanmaya çalışılmıştır. Her sorudan sonra öğretmen adaylarının cevaplandırmaları için her biri alan yazında yeri olan bir kavram yanılgısına tekabül eden bir seçenek sunulmuştur. Öğretmen adaylarından öncelikle sorulara seçenekler yoluyla bir cevap vermeleri istenmiştir. Ardından ise "çünkü" diyerek cevaplarının gerekçelerini açıklamaları istenmiştir. Sorular öğretmen adaylarına yönlendirilmeden önce fen bilgisi eğitimi alanında doktora derecesine sahip iki alan uzmanı tarafından incelenmiş, görüşleri alınmış ve sorular üzerinde anlaşılırlığı arttırmak üzere değişiklikler yapılmıştır. Böylece birinci ucu cevap ve ikinci ucu gerekçe belirtmeye yönelik iki uçlu kavram teşhis testinin geliştirilmesi sürecine hizmet edecek verilerin toplanması olası olmuştur.

Veri Analizi

Öğretmen adaylarının sorulara vermiş oldukları cevaplar ve gerekçeleri ayrı ayrı içerik analizi anlayışı benimsenerek incelenmiştir. İlk olarak, sorulara verilen cevaplar öğretmen adaylarının uygun seçenekleri işaretlemeleri durumunda doğru aksi halde yanlış olarak değerlendirilmiştir. İkinci olarak, öğretmen adaylarının vermiş oldukları cevapların gerekçesi incelenmiştir. Öğretmen adaylarının açık uçlu olarak yapmış oldukları açıklamalar kavramsallaştırma kategorileri kullanılarak analiz edilmiştir. Gerekçe analizinde kullanılan kategoriler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1 Test maddelerini analiz etmek için kullanılan kategoriler ve kriterler

Kategori	**Kriter**
Doğru	Geçerli cevabın tüm boyutlarını kapsar
Kısmen doğru	Geçerli cevabın bazı boyutlarını içerir
Naif doğru	Geçerli cevaba gönderme yapılır
Kavram karmaşası	İlgili kavramı başka bir bilimsel olaya atfedilmesidir
Yanlış anlama	Bilimsel olayı yanlış biçimde yorumlanmasıdır
Kavram yanılgısı	Bilimsel kavramı yanlış yapılandırır

BULGULAR

Öğretmen adaylarının mikroplar hakkında sahip oldukları görüşleri ortaya çıkarmak üzere öncelikle kendilerine "Mikrop nedir?" sorusu yöneltilmiştir. Öğretmen adaylarından soruyu cevaplarken ilk olarak kendilerine verilen "Gözle görülemeyen yapılardır", "Hastalık yapan ajanlardır" ve "Zararlı canlılara verilen isimdir" seçeneklerinden birini ya da birkaçını seçmeleri istenmiştir. Öğretmen adaylarının yapmış oldukları seçimlere ilişkin yüzde ve frekans dağılımı Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2 Mikropların ne olduğuna ilişkin görüşlerin dağılımı

Cevap	f	%
Gözle görülemeyen yapılardır	22	40.00
+ Hastalık yapan ajanlardır	16	29.09
+ Zararlı canlılara verilen isimdir	1	1.82
++ Hastalık yapan ajanlardır, Zararlı canlılara verilen isimdir	8	14.55
Hastalık yapan ajanlardır	6	10.91
Zararlı canlılara verilen isimdir	2	3.64
Toplam	**55**	**100**

Tablo 2 incelendiğinde, öğretmen adaylarının en yüksek orandan mikropları gözle görülmeyen yapılar olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Ancak, gözle görülmeyen yapılar olduğunu düşünmekle birlikte mikropların tamamını hastalık yapan ajanlar olarak gören öğretmen adayları da bulunmaktadır. Benzer biçimde öğretmen adaylarının bir kısmının da mikropların hem gözle görülmediğini hem de zararlı olduğunu düşündükleri belirlenmiştir. Ek olarak, öğretmen adaylarının bir kısmının da mikropların hem gözle görülmediğini hem hastalık yaptığını hem de zararlı canlılar olduklarını düşündükleri görülmüştür. Ayrıca, mikropları sadece hastalık yapıcı olarak niteleyen öğretmen adaylarının varlığı da tespit edilmiştir. Yine, bir miktar öğretmen adayı mikropları zararlı canlılar olarak düşünmektedir.

Öğretmen adaylarının mikroplar hakkında sahip oldukları görüşlerini belirtmelerinin peşi sıra niçin böyle bir görüşe sahip olduklarına dair açıklama yapmaları istenmiştir. Yapılan açıklamaların analiz edilmesi sonucu ortaya çıkarılan gerekçelere ilişkin oluşturulan kodlar ve frekans dağılımları Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3 Mikropların ne olduğuna ilişkin gerekçelerin dağılımı

Gerekçe	Kategori	f	%
Mikroskopla görülür, Hastalık yapmayan ya da Yararlılar da vardır	T	7	12,73
Ancak mikroskopla görülebilen yapılardır	PT	15	27,27
Yararlı mikroplar da vardır	N	12	21,82
Sağlıklı mikroplar da olabilir	C	1	1.82
Mikroplar pistir	C	1	1.82
Vücut mikroplara karşı korunmalıdır	C	1	1.82
Mikropların tamamı virüstür	MC	1	1.82
Mikropların tamamı bakteridir	MC	3	5,45
Bütün mikroplar hastalık yapar	MC	10	18,18
Bütün mikroplar zararlıdır	MC	2	3,64
Fikrim yok	MU	2	3,64
Toplam		**55**	**100**

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmen adaylarının önemli bir kısmının doğru gerekçeler geliştirdikleri görülmektedir. Sadece zararlı mikropların olmadığını aynı zamanda yaralı

mikropların olduğunu belirten 12 öğretmen adayının naif doğru gerekçeler belirttiği anlaşılmaktadır. Mikropların mikroskopta görülen canlılar olmalarına dikkat çeken 15 öğretmen adayının da kısmen doğru gerekçeler ürettikleri tespit edilmiştir. Mikroskopla görülen ve yararlı da olabilen mikroplar olduğu yönünde gerekçe belirten 7 öğretmen adayının da doğru gerekçelere sahip olduğu belirlenmiştir. Gerekçelerinde yanlışlıklara rastlanan öğretmen adaylardan birer kişinin sağlıklı mikroplar da olabilir, mikroplar pistir ve vücut mikroplara karşı korunmalıdır şeklinde kavram karmaşası içeren gerekçeler ürettikleri ortaya çıkarılmıştır. Öte yandan mikroplar konusunda üretilen gerekçeler incelendiğinde 1 öğretmen adayının mikropların tamamı virüstür, 3 öğretmen adayının mikropların tamamı bakteridir, 10 öğretmen adayının bütün mikroplar hastalık yapar ve 2 öğretmen adayının bütün mikroplar zararlıdır şeklinde kavram yanılgısına sahip olduğu belirlenmiştir. 2 öğretmen adayının ise fikrim yok şeklinde açıklama yaparak herhangi bir gerekçe üretmediği belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının mikroplar hakkında sahip oldukları görüşlerin belirlenmesine hangi varlıkların mikrop olarak nitelendirilebileceğine ilişkin soru ile devam edilmiştir. Öğretmen adaylarından küçük kir ve toz, virüs, bakteri, tek hücreli canlı, mantar, bitki ve hayvan gibi gruplardan hangilerinin mikrop olarak nitelendirilebileceğine ilişkin görüş belirtmeleri istenmiştir. Mikropların yer aldığı gruplara ilişkin öğretmen adayı görüşleri Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4 Mikropların ne olarak nitelendirilebileceğine ilişkin görüşlerin dağılımı

Cevap	f	%
Mikroskobik canlı	28	50,91
Virüs	18	32,73
Tek hücreli canlı	16	29,09
Küçük kir ve toz	13	23,64
Toplam	**55**	**100**

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmen adaylarının en yüksek oranda mikropları mikroskobik canlı olarak nitelendirdikleri görülmektedir. Daha sonra virüslerin öğretmen adayları tarafından mikrop olarak nitelendirildiği tespit edilmiştir. Yine öğretmen adaylarının mikropları tek hücreli olarak niteledikleri görülmektedir. Bu cevapların yanı sıra mikropların çok da bilimsel gerçeğe uymayacak biçimde küçük toz ve kir olarak nitelendiğini belirten öğretmen adayları da olmuştur.

Öğretmen adaylarının hangi varlıkların mikro olarak nitelendiği konusunda sahip oldukları görüşlerini belirtmelerinin peşi sıra niçin böyle bir görüşe sahip olduklarına dair açıklama yapmaları istenmiştir. Yapılan açıklamaların analiz edilmesi sonucu ortaya çıkarılan gerekçelere ilişkin oluşturulan kodlar ve frekans dağılımları Tablo 5'de sunulmuştur.

Tablo 5 Mikropların ne olarak nitelendirilebileceğine ilişkin gerekçelerin dağılımı

Gerekçe	Kategori	f	%
Mikroplar, mikroskop yardımıyla görülebilen organizmalardır	T	9	16,36
Bitki ve hayvanlar mikroskop olmadan da görünür	PT	7	12,73
Bakteri, protista, mantar, bitki ya da hayvan türleri mikrop olabilir	N	12	21,82
Mikrop birçok canlıda bulunabilir	C	2	3,64
Mikrop her şeyden bulaşabilir	C	3	5,45
Küçük kir ve tozlar mikroptur	MC	4	7,27
İlkel tek hücreli canlılar mikroptur	MC	14	25,45
Fikrim yok	MU	4	7,27
Toplam		**55**	**100**

Tablo 5 incelendiğinde, öğretmen adaylarının önemli bir kısmının doğru gerekçeler geliştirdikleri görülmektedir. Bakteri, protista, mantar, bitki ya da hayvan türlerinin mikrop olabileceğini belirten 12 öğretmen adayının naif doğru gerekçeler belirttiği anlaşılmaktadır. Bitki ve hayvanların mikroskop olmadan da görünür canlılar olmalarına dikkat çeken 7 öğretmen adayının da kısmen doğru gerekçeler ürettikleri tespit edilmiştir. Mikroskopların mikroskop yardımıyla görülebilen organizmalar olduğu yönünde gerekçe belirten 9 öğretmen adayının da doğru gerekçelere sahip olduğu belirlenmiştir. Gerekçelerinde yanlışlıklara rastlanan öğretmen adaylardan iki kişinin mikrop birçok canlıda bulunabilir ve 3 kişinin mikrop her şeyden bulaşabilir şeklinde kavram karmaşası içeren gerekçeler ürettikleri ortaya çıkarılmıştır. Öte yandan mikroplar konusunda üretilen gerekçeler incelendiğinde 4 öğretmen adayının Küçük kir ve tozlar mikroptur ve 14 öğretmen adayının ilkel tek hücreli canlılar mikroptur şeklinde kavram yanılgısına sahip olduğu belirlenmiştir. 4 öğretmen adayının ise fikrim yok şeklinde açıklama yaparak herhangi bir gerekçe üretmediği belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının mikrop olarak nitelendirilebilecek varlıklara ilişkin görüşlerinin belirlenmesinin ardından mikropların diğer canlılarla ilişkilerine ilişkin soru ile devam edilmiştir. Bu doğrultuda, öğretmen adaylarından tüm mikroplar zararlıdır, tüm mikroplar yararlıdır ya da bazı mikroplar yararlı bazıları zararlıdır seçeneklerinden birini seçerek mikropların diğer canlılar üzerinde yararlı, zararlı ya da hem yararlı hem zararlı etkileri olup olmadığına dair sahip oldukları görüşleri belirtmeleri istenmiştir. Mikropların diğer canlılarla ilişkilerine ilişkin öğretmen adayı görüşleri Tablo 6'de sunulmuştur.

Tablo 6 Mikropların diğer canlılarla ilişkilerine ilişkin görüşlerin dağılımı

Cevap	**f**	**%**
Bazı mikroplar yararlı bazıları zararlıdır	42	76,36
Tüm mikroplar zararlıdır	13	23,64
Tüm mikroplar yararlıdır	0	0,00
Toplam	**55**	**100**

Tablo 6 incelendiğinde, öğretmen adaylarının en yüksek oranda bazı mikroplar yararlı bazıları zararlıdır şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Daha sonra öğretmen adaylarının tüm mikroplar zararlıdır cevabının öğretmen adayları tarafından verildiği tespit edilmiştir. Bu cevapların yanı sıra hiçbir öğretmen adayının tüm mikroplar yaralıdır seçeneğini seçmediği belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının mikropların diğer canlılarla ilişkileri konusunda sahip oldukları görüşlerini belirtmelerinin peşi sıra niçin böyle bir görüşe sahip olduklarına dair açıklama yapmaları istenmiştir. Yapılan açıklamaların analiz edilmesi sonucu ortaya çıkarılan gerekçelere ilişkin oluşturulan kodlar ve frekans dağılımları Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7 Mikropların diğer canlılarla ilişkilerine ilişkin gerekçelerin dağılımı

Gerekçe		**f**	**%**
Mikroplar faydalı ya da zararlı biyolojik olaylarda rol alır	T	5	9,09
Konakçısına zarar veren ve vermeyen mikroplar vardır	PT	3	5,45
Hepsi zararlı değildir	N	34	61,82
Mikropların tamamı zararlıdır	MC	1	1,82
Mikropların tamamı hastalık yapar	MC	7	12,73
Mikroplar pistir/pisliktir	MC	4	7,27
Fikrim yok	MU	1	1,82
Toplam		**55**	**100**

Tablo 7 incelendiğinde, öğretmen adaylarının önemli bir kısmının doğru gerekçeler geliştirdikleri görülmektedir. Mikropların hepsinin zararlı olmadığını belirten 34 öğretmen adayının naif doğru gerekçeler belirttiği anlaşılmaktadır. Konakçısına zarar veren ve vermeyen mikropların olduğuna dikkat çeken 3 öğretmen adayının da kısmen doğru gerekçeler ürettikleri tespit edilmiştir. Mikropların faydalı ya da zararlı biyolojik olaylarda rol aldığı yönünde gerekçe belirten 9 öğretmen adayının da doğru gerekçelere sahip olduğu belirlenmiştir. Gerekçelerinde yanlışlıklara rastlanan öğretmen adaylardan bir kişinin mikropların tamamı zararlıdır, 7 kişinin mikropların tamamı hastalık yapar ve 4 kişinin mikroplar pistir/pisliktir şeklinde kavram yanılgısı içeren gerekçeler ürettikleri ortaya çıkarılmıştır. 1 öğretmen adayının ise fikrim yok şeklinde açıklama yaparak herhangi bir gerekçe üretmediği belirlenmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Mikroplar hakkında sahip olunan kavramsal anlamaların ortaya çıkarılması için bir kavramsal teşhis testi geliştirme çalışmasının ilk aşaması olarak öğretmen adaylarının mikroplar hakkında sahip oldukları anlayışlar üç soru yönlendirilerek belirlenmeye çalışılmıştır. Birinci soruda öğretmen adaylarından mikrop kavramının ne olduğunu gerekçesiyle birlikte belirtmeleri istenmiştir. Öğretmen adaylarının mikropları gözle görülemeyen organizmalar olarak tanımladıkları ancak aynı zamanda zararlı, pis ya da hastalık yapıcı olarak da tanımladıkları ortaya çıkarılmıştır. İkinci soruda öğretmen adaylarından hangi varlıkların mikrop olarak nitelendirilebileceğine dair kavramsal anlamalarını gerekçeleriyle belirtmeleri istenmiştir. Her ne kadar öğretmen adaylarının yarısı kadarı mikropları mikroskobik canlı olarak doğru bir biçimde tanımlasa da diğer yarısı mikropların virüs, sadece tek hücreli, prokaryot ya da pislik olduğuna dair cevaplar vermiştir. Üçüncü olarak, öğretmen adaylarından mikropların diğer canlılarla ilişkilerine dair kavramsal anlamalarını ifade etmeleri istenmiştir. Öğretmen adaylarının tamamına yakını mikropların hem faydalı hem de zararlı olabileceklerini ifade etseler de küçük bir kısmı mikropların tamamının zararlı olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Verilen cevaplar ve gerekçeler incelendiğinde öğretmen adaylarının mikroplar hakkında önemli görüşlere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu görüşlerin yine anlamlı bir kısmının bilimsel görüşe yakın görüşler olduğu görülmektedir (Byrne, 2011). Ancak yine de öğretmen adaylarında mikroplarla ilgili önemli yanlış kavramsal anlamalara rastlanmıştır. Mikropların pis ve hastalık yapıcı olması yanlış kavramsal anlamaların başında gelmektedir. İkinci olarak canlı gruplarından hangilerinin mikrop olarak sınıflandırılacağı ile ilgili yanlışlıklar tespit edilmiştir. Alan yazında da resim çizimi, mülakat, çalışma yaprakları gibi veri toplama araçları kullanılarak yürütülen çalışmalarda mikropların zararlı olması ve sınıflandırılmasıyla ilgili yanlış kavramsal anlamalara rastlamak mümkündür (Prokop, Fančovičová & Krajčovičová, 2016). Bu durum geliştirilmek istenen kavram teşhis testinin en az diğer araçlar kadar mikroplar konusundaki kavramsal anlamaları ortaya çıkarabilecek kapasitede olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, öğretmen adaylarına mikroplar konusunda sahip oldukları kavramsal anlamaları ortaya çıkarmak üzere açık uçlu sorular sorulmuş ve gerekçeleriyle birlikte cevapları alınmıştır. Bu doğrultuda mikroplar konusunda kavramsal anlamaların ortaya çıkarılmasına dönük bir kavram teşhis testinin geliştirme süreçlerinden önemli bir adımı daha tamamlanmıştır. İlerleyen süreçte iki uçlu kavram teşhis testinin istatistiksel analiz süreçleri tamamlanarak geçerli ve güvenilir bir test elde edilmesi mümkün olacaktır. Böylelikle arzu edenlerin mikroplar konusunda sahip oldukları kavramsal anlamaları gözden geçirebilecekleri ve öğretmenlerin öğrencilerinin kavramsal anlamalarını belirleyebileceği bir teşhis testi geliştirmek mümkün olabilecektir. Geliştirilecek test ile mikrop kavramı konusunda yapılan araştırmalarda kullanılabilecek bir veri toplama aracı elde edilmesi ve böylece mikrop kavramı konusundaki çalışmaların teşvik edilmesi öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

Azevedo, M. M., Ricardo, E., Teixeira Dos Santos, R., Pina-Vaz, C., & Rodrigues, A. G. (2020). Filling a gap: knowledge in health-related science for middle school students in formal and informal contexts. Journal of Biological Education, 54(2), 129–146.

Byrne, J. (2011). Models of Micro-Organisms: Children's knowledge and understanding of micro-organisms from 7 to 14 years old, International Journal of Science Education, 33:14, 1927-1961

Byrne, J., Grace, M., & Hanley, P. (2009). Children's Anthropomorphic and Anthropocentric Ideas about Micro-Organisms. Journal of Biological Education, 44(1), 37–43.

de Fraga, F. B. F. F. (2018). Towards an Evolutionary Perspective in Teaching and Popularizing Microbiology. Journal of Microbiology & Biology Education, 19(1), 1-6.

Kurt, H. (2013). Turkish student biology teachers' conceptual structures and semantic attitudes towards microbes. Journal of Baltic Science Education, 12(5), 608–639.

Mafra, P. (2014). Experimental Activities in Primary School to Learn about Microbes in an Oral Health Education Context. Journal of Biological Education., 49(2), 1–14.

McMillan, J. H. & Schumacher, S. (2001). Research in education: A conceptual introduction (5th ed.). Longman.

Prokop, P., Fančovičová, J., & Krajčovičová, A. (2016). Alternative Conceptions about Micro-organisms are Influenced by Experiences with Disease in Children. Journal of Biological Education, 50(1), 61–72.

Ruiz-Gallardo, J. R. & Paños, E. (2018). Primary School Students' Conceptions about Microorganisms. Influence of Theoretical and Practical Methodologies on Learning. Research in Science & Technological Education, 36(2), 165–184.

Sangweme, D., Lampert, E., & Mcintosh, E. (2020). Microbe Art Can Educate & Correct Misconceptions about Microorganisms. The American Biology Teacher, 82(3), 162–169.

Simard, C. (2021). Microorganism education: misconceptions and obstacles. Journal of Biological Education, ahead-of-print (ahead-of-print), 1–9.

Simonneaux. L. (2000). A study of pupils' conceptions and reasoning in connection with "microbes", as a contribution to research in biotechnology education. International Journal of Science Education, 22(6), 619–644.

Špernjak, A., Jug Puhmeister, A., & Šorgo, A. (2023). Public opinions and knowledge about microorganisms. Research in Science & Technological Education, 41(2), 800–818.

Weersing, K., Padilla-Gamino, J., & Bruno, B. (2010). What Microbe Are You. The Science Teacher (National Science Teachers Association), 77(6), 40-44.

DETERMINATION OF SCIENCE TEACHERS' VIEWS ON PROFESSIONAL DEVELOPMENT PROCESSES

FEN BİLİMLERİ ÖĞRETMENLERİNİN MESLEKİ GELİŞİM SÜREÇLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ

Yılmaz KARA

Assoc. Prof. Dr., Bartın University

ORCID NO: 0000-0001-6897-3245

Merve ASLANBÖLÜK

Graduate Student, Bartın University

ORCID NO: 0009-0004-1957-5776

ABSTRACT

Humans have lived in communities since their existence. Individuals forming communities have undertaken certain duties as a requirement of living together. With the undertaking of a task, the necessity of performing the task well and transferring the gained experiences to the next generation has emerged. One of the most important professions affected by this requirement is the teaching profession. Teachers have to both acquire professional knowledge and continuously improve their professional knowledge in line with developments. Opinions on expanding and improving field knowledge, pedagogical knowledge and technological knowledge are effective in structuring opinions on professional development. However, it is seen that there are limited studies on determining the views of science teachers about professional development. Therefore, the aim of this study is to determine the views of science teachers about their professional development. The sample of the research consists of science and related field (biology, physics and chemistry) teachers. The case study pattern was adopted in determining the teachers' views on professional development. Case study allows for the acceptance of the work and actions of a particular person, group or community as a case and in-depth about the topic of interest. For this reason, the thoughts of science teachers working in public schools in and around Bartın province on professional development were accepted as a situation and tried to be revealed. An inclusive interview form was used as a data collection tool. The interview form is divided into four parts, namely personal information, educational background, institutions and interview questions. The first three chapters are aimed at revealing informative information about determining the professional characteristics of teachers. The interview questions in the last section are aimed at determining the professional development levels of teachers, their place in the professional development cycle, the ways followed to contribute to professional development and their views on the teaching profession steps. The data collected through the interview form were analyzed by going through content analysis processes. The results of the analysis were presented in tables and the findings were reached. In general, it was determined that the level of professional acceptance of teachers is advanced, ways are sought for professional development and they take a positive position in the professional development cycle. However, it was determined that teachers had negative opinions about career development

steps. As a result, it is understood that although teachers have an open view to personal and professional development, they find the practice of career ladders wrong. Suggestions for reviewing the professional development approach of science teachers within the framework of teachers' opinions, aspects that they see as open to development and available opportunities are presented.

Keywords: Science Education, Professional Development, Teacher Profession Cycle, Career Development Steps, Career Development Process.

ÖZET

İnsanlar var oluşlarından bu yana topluluklar halinde yaşamışlardır. Toplulukları oluşturan bireyler bir arada yaşamanın bir gereği olarak belirli görevleri üstlenmiştir. Bir görevin üstlenilmesiyle birlikte görevini iyi bir biçimde yerine getirme ve kazanılan deneyimlerin bir sonraki nesle aktarılması gereği ortaya çıkmıştır. Bu gerekten etkilenen en önemli mesleklerden biri öğretmenlik mesleğidir. Öğretmenler hem meslek bilgilerini edinmek hem de gelişmeler doğrultusunda sahip oldukları mesleki bilgileri sürekli olarak geliştirmek durumundadır. Sahip olunan alan bilgisi, pedagojik bilgi ve teknolojik bilgilerin genişletilmesi ve iyileştirilmesine dönük görüşler mesleki gelişim hakkındaki görüşlerin yapılanmasında etkili olmaktadır. Ancak özellikle fen bilimleri öğretmenlerinin mesleki gelişim hakkındaki görüşlerini belirlemeye dönük çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu çalışmanın amacı fen bilgisi öğretmenlerinin mesleki gelişimlerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir. Araştırmanın örneklemini fen bilgisi ve ilgili alan (biyoloji, fizik ve kimya) öğretmenleri oluşturmaktadır. Öğretmenlerin mesleki gelişime dönük görüşlerinin belirlenmesinde durum çalışması deseni benimsenmiştir. Durum çalışması belirli bir kişi, grup ya da topluluğun iş ve eylemlerinin bir durum olarak kabul edilmesi ve ilgilenilen konuyla ilgili derinlemesine olanak vermektedir. Bu nedenle Bartın ili ve çevresinde yer alan devlet okullarında görev yapmakta olan Fen Bilimleri öğretmenlerinin mesleki gelişim üzerine düşünceleri bir durum olarak kabul edilmiş ve ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Veri toplama aracı olarak kapsayıcı bir görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu kişisel bilgiler, öğrenim geçmişi, görev yapılan kurumlar ve görüşme soruları olmak üzere dört bölüme ayrılmıştır. İlk üç bölüm öğretmenlerin mesleki özelliklerini belirlemeye yönelik bilgilendirici bilgileri ortaya çıkarmaya yöneliktir. Son bölümde yer alan görüşme soruları ise öğretmenlerin mesleki gelişim düzeylerini, mesleki gelişim döngüsündeki yerlerini, mesleki gelişime katkı sağlamak için izlenen yolları ve öğretmenlik meslek basamakları hakkındaki görüşlerini belirlemeye yöneliktir. Görüşme formu üzerinden toplanan veriler içerik analizi süreçlerinden geçirilerek analiz edilmiş edilmiştir. Analiz sonuçları tablolar halinde sunularak bulgulara ulaşılmıştır. Genel olarak ele alındığında öğretmenlerin meslek kabullenme düzeylerinin ileri düzeyde olduğu, mesleki gelişim için yollar arandığı ve meslek gelişim döngüsü içinde olumlu pozisyonda yer aldıkları tespit edilmiştir. Ancak öğretmenlerin kariyer gelişim basamakları hakkında olumsuz görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir. Sonuç olarak, öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişime açık bir görüşe sahip olmalarına rağmen kariyer basamakları uygulamasını yanlış buldukları anlaşılmaktadır. Fen öğretmenlerinin sahip olduğu mesleki gelişim anlayışı, gelişime açık olarak gördükleri yanlar ve mevcut olanaklar çerçevesinde gözden geçirilmesine dönük öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Fen Eğitimi, Mesleki Gelişim, Öğretmen Meslek Döngüsü, Kariyer Gelişim Basamakları, Kariyer Gelişim Süreci.

GİRİŞ

Eğitim toplumlarda günümüze kadar güçlü bir yapı olmuştur. İnsanların sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamlarına olumlu değişikler katan önemli bir araç olarak kabul görmektedir. Bütün süreç birçok değişik faktörlerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkarılır ve merkezi role sahip bu faktörlerden biri de öğretmenliktir (Eren-Şişman et al., 2020).

Öğretmenliğin toplumun kalkınmasını sağlayan aynı zamanda kutsal meslek kabul edilen inançta günümüze kadar gelerek korunmuştur. Öğretmenlerin donanımlı bir eğitim almaları ve eğitimde kendilerini sürekli yenileyerek güncel tutmaları ayrı bir yere sahiptir. Günümüzde donanımlı bireyler yetiştirme ihtiyacı önem kazanmıştır. Öğretmenlerin hizmet öncesi iyi bir eğitim almaları, hizmet sırasında kendilerini yenilemeleri eğitimin kalitesini arttırmada önemli unsur kabul edilmektedir (Güven, 2005).

Nitelikli bireyler yetiştirme de direk etkiye sahip olan öğretmenlerin profesyonel ve daha nitelikli örgüye sahip olmaları doğrultusunda mesleki gelişimin önemi ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlerin güncel gelişmeleri yakinen takip etmeleri ve bu gelişmelere ayak uydurmaları, ilgili alanlarında gerekli bilgi ve becerileri bunun yanında pedagojik formasyon bilgilerini güncel tutmaları, çağın teknolojilerine ayak uydurup ders içeriklerine uyarlayabilmeleri mesleki gelişim programlarında aktiflik göstererek ve katılım sağlayarak mümkün olabilir (Bektaş ve Kablan, 2023).

Mesleki gelişim öğretmenlerin mesleki başarılarını üst düzeye taşıdıkları, iyi bir eğitim için gelişmelerle anlayışlarını değiştirdikleri bir süreç olarak görülmektedir. Mesleki gelişim amacına uygun planlanıp, programlı uygulanırsa hedeflerine ulaşabilir. Mutsuz öğrenciler ancak meslek öncesi aldığı eğitimlerle kendini devam ettiren, mesleki gelişime kapalı, durağan hale gelmiş öğretmenlerin vermiş oldukları eğitimler neticesinde ortaya çıkar. Nitelikli öğretmen hizmet öncesi aldığı eğitimi hazırlık eğitimi olarak algılamalıdır. Eğer ki öğretmen göreve başladıktan sonra kendini mesleki gelişime kapatır hizmet öncesi aldığı eğitimlerle yetinirse bir süre sonra eskir ve yıpranır. Hem Öğrencilerine hem de kendi mesleki gelişime katkısı olmayan birey haline dönüşür (Gözütok, 1991: 405-409).

Peker, 2010'a göre Mesleki gelişimin önemini bahsedilen sorunların giderilmesinden anlayabiliriz. Eğitimde sorunların giderilmesinde mesleki gelişim önem arz etmektedir. Mesleki gelişimi zorunlu hale getiren nedenlerden söz edecek olursak: Hizmet öncesi alınan eğitimlerin yetersiz kalması, teknolojinin her geçen gün gelişmesiyle yeni kuşakların ortaya çıkmasıyla birlikte değişimleri ve gelişimleri takip etme zorunluluğunun ortaya çıkması, hizmet içi eğitimlerle ortaya çıkan gelişmelerle ayak uydurulması, insanoğlunun her zaman öğrenme ihtiyacı içinde olması olarak bahsedilebilir.

Öğretmen yetiştirme programları günümüzde iki aşamalı gerçekleşmektedir. Bunlardan ilki hizmet öncesi süreçtir ve 4 yıllık üniversite eğitimini kapsamaktadır. Diğer eğitim ise öğretmenlerin emekli oluncaya dek aldıkları hizmet içi eğitimlerdir (Erkul, 1997; aktaran Kahyaoğlu ve Karataş, 2019)

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan vizyon belgesinde mesleki gelişime ilişkin "İhtiyaç duyulan ölçütleri taşıyan eğitim fakültelerinde, özgün bir yapılanmayla uygulama ağırlıklı öğretmen yetiştirme programları düzenlenecektir." ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca birinci sırada bulunan hedef öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin yeniden yapılandırılması yer almaktadır (MEB Vizyon Belgesi, 2023).

Milli eğitim bakanlığı nitelikli öğretmenlerin yetişmesine yönelik bu sürecin daha hızlı, katılımcı sayısının aktif ve yaygın olabilmesine olanak sağlamak için uzaktan meslek içi gelişim uygulamaları başlatmıştır. Son dönemler de ise uzaktan hizmet içi eğitim faaliyetleri hız kazanmıştır. Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü'nün birçok alanda

hazırlanan hem ulusal hem de uluslararası akredite sertifikalı eğitim programları yaklaşık 500 bin öğretmenin başvurusuna açılmıştır (MEB, 2020).

Bu çalışmada öğretmenlerin mesleki gelişim ve eğitimleri hakkında neler düşündükleri araştırmaya değer bir problem olarak görülmüş ve araştırmanın çıkış noktasını oluşturmuştur. Bu çerçevede bu çalışmada öğretmenlerin mesleki gelişime açık olma veya kendini mesleki gelişime kapatma konusundaki öğretmen düşünceleri analiz edilmeye çalışılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Fen bilimleri öğretmenlerinin mesleki gelişim süreçlerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada, öğretmenlerin görüşlerini tespit etmek için durum çalışması deseni benimsenmiştir. Durum çalışmaları belirli bir durumun derinlemesine çalışılmasını mümkün kıldığından öğretmenlerin mesleki gelişim hakkındaki görüşlerini incelemek olanaklı hale gelmiştir.

Çalışma Grubu

Bu çalışmanın katılımcıları Bartın ili merkezinde bulunan fen öğretmenlerinden oluşmaktadır. Ölçüt olarak fen bilgisi, fizik, kimya ve biyoloji öğretmenliği mezunu olan öğretmenler seçilmiştir. Görüşme yapılan 12 fen bilgisi öğretmeni Ö1, Ö2, Ö3, …, Ö12 şeklinde kodlanmıştır. Görüşme esnasında sorulan demografik sorular eşliğinde katılımcıların özellikleri belirlenmiştir. Katılımcıların yarısı kadın yarısı erkektir. Katılımcı yaşı 22-47 arasında değişiklik göstermektedir. Fen bilimleri öğretmenlerinden dördü ise uzman öğretmen kariyer basamağında olduğunu beyan etmiştir. İki katılımcı alanında yüksek lisans derecesine sahiptir.

Veri Toplama Aracı ve Uygulanması

Çalışma kapsamında alan yazın incelemesi ve uzman görüşleri doğrultusunda mesleki gelişim konusunda öğretmenlerin görüşlerini almada kullanılabilecek kapsayıcı bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu kişisel bilgiler, öğrenim geçmişi, görev yapılan kurumlar ve görüşme soruları olmak üzere dört bölüme ayrılmıştır. İlk üç bölüm öğretmenlerin mesleki özelliklerini belirlemeye yönelik bilgilendirici bilgileri ortaya çıkarmaya yöneliktir. Son bölümde yer alan görüşme soruları ise öğretmenlerin mesleki gelişim düzeylerini, mesleki gelişim döngüsündeki yerlerini, mesleki gelişime katkı sağlamak için izlenen yolları ve öğretmenlik meslek basamakları hakkındaki görüşlerini belirlemeye yöneliktir. Görüşme formu hazırlanırken önemli olan faktörler bulunmaktadır. Katılımcılar tarafından sorular net bir şekilde anlaşılabilecek, araştırma probleminin konusunun derinlemesine anlaşılabilecek konuyu ortaya çıkarabilecek sorular yöneltilmelidir. Katılımcıyı yönlendirecek sorular sormaktan kaçınılmalıdır (Eysenbach ve Köhler, 2002; Forrester ve Sullivan, 2018). Bu nedenle uzman görüşü alınarak sorular geliştirilmiş, anlaşılması zor sorulardan kaçınılarak ekleme ve çıkarmalar yapılmış, yönlendirici sorular kullanılmamıştır. Böylece çalışmada kullanılabilecek görüşme sorularından oluşan bir görüşme formu elde edilmiştir. Görüşmeler öğretmenlerin görev yaptıkları okullara bizzat gidilerek müsait bir ortamda yapılmıştır. Görüşmeler ortalama 30 dakika kadar sürmüştür.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada veriler içerik analizi yapılarak çözümlenmiştir. İçerik analizi elde edilen verilerin derinlemesine incelenerek, tema ve kodların ortaya çıkarıldığı ve tema ve kodlar bir arada toplanarak okuyucunun anlayacağı dile dönüştürüldüğü ve yorumlandığı analiz tekniğidir (Creswell, 2016; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Fen bilimleri öğretmenlerinin açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar araştırmacı tarafından soru soru analiz edilmiştir. Sorulara

verilen yanıtların belirli kategoriler altında toplanabildiği görülmüş ve bu kategorilerin oluşturulması için içerik analizi yapılmıştır. Bu süreçte yanıtlarda ortaya çıkan temel kategoriler sürekli birbiriyle karşılaştırılarak araştırmacının inceleme raporunda ortak ya da çok benzer olanların üzerine odaklanılmıştır. Raporda ortak olarak beliren kategoriler tekrar incelenip dikkate alınacak kategoriye karar verilmiştir.

BULGULAR

Fen öğretmenlerinin mesleki gelişim hakkında sahip oldukları görüşleri ortaya çıkarmak üzere mülakat soruları yöneltilmiştir. İlk olarak öğretmenlerden "Size göre mesleki gelişim nedir?" sorusuna cevap vermeleri istenmiştir. Öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar incelenerek elde edilen kodlar Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1 Mesleki gelişim hakkındaki görüşler

Kodlar	*f*	Katılımcılar
Mesleki yeniliğe açık olma	5	Ö1, Ö4, Ö5, Ö9, Ö11, Ö12
Güncel kalabilme	2	Ö2, Ö12
Alanına hâkim olma	2	Ö6, Ö7
Meslek alanında gelişme	2	Ö8, Ö11
Teknolojiyle mesleği birleştirme	1	Ö3
Aktif olma	1	Ö4

Mesleki gelişim temasında; mesleki yeniliğe açık olma (f:5) ile ilgili Ö1'in görüşü; "Mesleki gelişim branşında uzmanlaşmak günümüzdeki internet çağında dünyanın diğer ucundaki aynı meslekteki insanların gelişimlerini takip ederek gerek hizmetçi gerekse kişisel olarak farklı yöntem ve teknikleri uygulamaya yönelmek ve mesleki yeniliğe açık olmak." şeklindedir. Güncel kalabilme (f:2) ile ilgili Ö2'nin görüşü; "Güncel kalabilmektir." şeklindedir. Alanına hâkim olma (f:2) ile ilgili Ö6'nın görüşü; "Giderek alanına hâkim olmak ve öğrenci davranışlarını analiz edebilmek." şeklindedir. Meslek alanında gelişme (f:1) ile ilgili Ö11'in görüşü; "Kendini çalıştığı meslek alanında geliştirmesi." Şeklindeyken teknolojiyle mesleği birleştirme (f:1) ile ilgili Ö4'ün görüşü; "Kendini sürekli olarak iş hayatı boyunca aktif tutabilmek, üretebilmek, yeni şeylere açık olmaktır." Şeklinde görüş belirtmiştir.

İkinci olarak öğretmenlerden "Öğretmen kariyer basamakları uygulaması hakkındaki düşünceleriniz nedir?" sorusuna cevap vermeleri istenmiştir. Öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar incelenerek elde edilen kodlar Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2 Öğretmen kariyer basamakları uygulaması hakkındaki düşünceler

Kodlar	*f*	Katılımcılar
Olmaması gerek	5	Ö2, Ö5, Ö6, Ö10, Ö12
Yanlış uygulama	2	Ö3, Ö9
Yıl tecrübesi	1	Ö8, Ö4
Bilgim yok	1	Ö4
Sadece unvan	1	Ö7
Yenilenmeye teşvik	1	Ö1
Olmalı	1	Ö11

Kariyer basamakları temasındaki; Olmaması gerek (f:5) ile ilgili Ö6'nın görüşü; "Ben özel okulda öğretmen olduğum için başvuru yapma gereği duymadım. Açıkçası sınavlardan yüksek not aldı diye bir unvan alan fakat iletişimi zayıf bir öğretmen uzman ya da

başöğretmen olabiliyor. Onun için bu durumların sınavla belirlenmesini uygun bulmuyorum." şeklindedir. Yanlış uygulama (f:2) ile ilgili Ö3'ün görüşü; "Yanlış uygulama ayrımcılığın olduğu her şey gibi." şeklindeyken yenilenmeye teşvik (f:1) ile ilgili Ö1'in görüşü; "Öğretmenlerin durağan halden çıkıp günümüzde eğitim sistemindeki hedef kazanımlara öğrenme ve öğretme kuramlarına hâkim olarak kendimizi yenilemeye gitmemizi teşvik etti." şeklindedir. Bilgim yok (f:1) ile ilgili Ö4'ün görüşü; "Fazla bilgim yok galiba tecrübeye dayalı bir adım." şeklindedir. Sadece unvan (f:1) ile ilgili Ö7'nin görüşü; "Sadece bir unvan." şeklindedir. Yıl tecrübesi (f:1) ile ilgili Ö8'in görüşü; "Sınavsız bir şekilde yıl tecrübesine göre geçilmesi gereken bir sistem." şeklindeyken olmalı (f:1) ile ilgili Ö11'in görüşü; "Olmalı bence de ama ücret konusunda daha adil bir payda alınabilir." şeklinde görüş belirtilmiştir.

Üçüncü olarak öğretmenlerden "Mesleğinizle ilgili takip ettiğiniz yayınlar nelerdir? (Basılı dergi, kitap, internet, eba, morpa gibi)" sorusuna cevap vermeleri istenmiştir. Öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar incelenerek elde edilen kodlar Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3 Mesleki gelişim için takip edilen kaynaklar

Kodlar	***f***	**Katılımcılar**
Basılı dergi	2	Ö2, Ö6
Kitap	6	Ö4, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9, Ö12
İnternet	8	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö8, Ö9, Ö10, Ö12
Eba	4	Ö3, Ö6, Ö7, Ö9
Morpa	5	Ö3, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9
Makale	2	Ö1, Ö11
Vitamin	1	Ö6

Tablo 3 incelendiğinde, mesleki yayınlar temasındaki; basılı dergi ile ilgili Ö2'nin görüşü; "internet siteleri (bilim fili, bilim ağacı vb) , bilim teknik dergisi." şeklindedir. Kitap ile ilgili Ö12'nin görüşü; "Aktif olarak özellikle 8. Sınıf öğrencileri için sınava hazırlıkta pek çok farklı yayın olarak kitapları takip ediyorum. (Çanta yayınları, Bilfen yayınları, Eis yayınları, madalyon gibi.) İnternet üzerinde de fen bilimleri ile ilgili takip ettiğim ve bilgilerini kullandığım tecrübeli öğretmenlerin sayfaları vardır." şeklindedir. İnternet ile ilgili Ö4'ün görüşü; "İnternet sitesi olarak fenbilimi.net, kitap olarak hız yayınları, ekstradan birçok kaynak ama en çok kullandıklarım bunlar." şeklindedir. Eba ile ilgili Ö7'nin görüşü; "EBA, morpa kampüs ve diğer yazılı kaynaklar." şeklindedir. Morpa ile ilgili Ö9'un görüşü; "Eba , Morpa , internet , yardımcı kitaplar." şeklindedir. Makale ile ilgili Ö11'in görüşü; "Meb kaynakları, Tübitak makale yayınları, google scholarda mesleğimle ilgili yayınlanan makaleler" şeklindeyken vitamin ile ilgili Ö6'nın görüşü; "Vitamin, eba, mora, mozabook, bilim teknik" şeklinde görüş belirtmiştir.

Dördüncü olarak öğretmenlerden "Katıldığınız mesleki gelişim etkinlikleri nelerdir? (Panel, konferans, seminer, kongre ve konferans gibi)" sorusuna cevap vermeleri istenmiştir. Öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar incelenerek elde edilen kodlar Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4 Öğretmenlerin katıldıkları mesleki gelişim etkinlikleri

Kodlar	*f*	Katılımcılar
Seminer	9	Ö1, Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11
Konferans	5	Ö2, Ö5, Ö3, Ö9, Ö11
Panel	2	Ö9, Ö11
Yok	2	Ö4, Ö12
Sempozyum	1	Ö11

Tablo 4 incelendiğinde, mesleki gelişim etkinlikleri temasındaki; seminer ile ilgili Ö7'nin görüşü; "5g teknolojileri semineri, internet tabanlı öğretim araçları eğitimi." şeklindedir. Konferans ile ilgili Ö2'nin görüşü; "4006 tübitak seminerleri, Uzay konferansı." şeklindedir. Panel ile ilgili Ö9'un görüşü; "Kurs, seminer." şeklindedir. Yok ile ilgili Ö4'ün görüşü; "Yok" şeklindeyken sempozyum ile ilgili Ö11'in görüşü; "Panel konferans ve birçok seminere katıldım. Fen eğitimi fgmtek, useas., sempozyumları." şeklinde görüş belirtmiştir.

Beşinci olarak öğretmenlerden "Etkileşimde bulunduğunuz mesleki gelişim grupları hangileridir? (Zümre toplantıları, Sosyal medya grupları gibi)" sorusuna cevap vermeleri istenmiştir. Öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar incelenerek elde edilen kodlar Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 5 Etkileşimde bulunulan mesleki gelişim grupları

Kodlar	*f*	Katılımcılar
Zümre Toplantıları	9	Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö12
Sosyal medya grupları	8	Ö1, Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö11
Yok	1	Ö5

Tablo 5 incelendiğinde, mesleki gelişim grupları temasındaki; zümre toplantıları ile ilgili Ö3'ün görüşü; "Zümre öğretmenler toplantıları, sosyal medya grupları." şeklindedir. Sosyal medya grupları ile ilgili Ö7'nin görüşü; "İl, İlçe Zümre whatsapp grupları ve toplantıları, sosyal medyada kurulan Zümre fen grupları gibi." şeklindeyken yok ile ilgili Ö5'in görüşü; "Şu anda yok" şeklinde görüş belirtmiştir.

Altıncı olarak öğretmenlerden "Hizmet içi eğitim kurslarına katıldınız mı? Katıldığınız hizmet içi eğitim kursları hakkında görüşünüz nedir?" sorusuna cevap vermeleri istenmiştir. Öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar incelenerek elde edilen kodlar Tablo 6'de sunulmuştur.

Tablo 6 Hizmet içi eğitim kursları hakkındaki görüşler

Kodlar	*f*	Katılımcılar
Hayır	7	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö12, Ö9
Katıldım	4	Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11
Verimli	3	Ö6, Ö7, Ö9
Daha az başarılı	1	Ö8
Bazıları gereksiz	1	Ö10
Faydalı değil	1	Ö11

Tablo 6 incelendiğinde, Hizmet içi eğitim kursları temasındaki; hayır ile ilgili Ö3'ün görüşü; "Hayır" şeklindedir. Katıldım ile ilgili Ö9'un görüşü; "Evet katıldım. Yeni bilgiler edinmeniz konusunda faydalı oluyor." şeklindedir. Verimli ile ilgili Ö6'nın görüşü; "Katıldım. Her sene kurumumuzun düzenlediği kurslarda tüm fen öğretmenleri ile bir araya gelerek paylaşımlarda bulunuyoruz. Verimli oluyor." şeklindedir. Daha az başarılı ile ilgili Ö8'in görüşü;

"Genellikle katılıyorum merkezi eğitimlerin başarısı daha yüksek mahalli kurslar daha az başarılı buluyorum." şeklindedir. Bazıları gereksiz ile ilgili Ö10'un görüşü; "Bazıları çok gereksiz." şeklindeyken faydalı değil ile ilgili Ö11'in görüşü; "Evet katıldım ama çok faydalı olduğunu düşünmüyorum çünkü insan kendini daha iyi geliştirebiliyor kendi kendine araştırmayı severse diye düşünüyorum." şeklinde görüş belirtmiştir.

Son olarak öğretmenlerden "Mesleğe yeni başlayacak öğretmenlere tavsiyeleriniz nelerdir?" sorusuna cevap vermeleri istenmiştir. Öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar incelenerek elde edilen kodlar Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7 Yeni başlayacak öğretmenlere tavsiyeler

Kodlar	***f***	**Katılımcılar**
Mesleği ve çocukları sevmek	5	Ö4, Ö7, Ö9, Ö10, Ö12
Sabırlı olmak	2	Ö4, Ö12
Öğrencilerle iletişim kurma	2	Ö6, Ö7
Bol okumak	1	Ö2
Yenilikçi ve gelişimci olmak	1	Ö1
Farklı kaynaklar kullanma	1	Ö4
Alana hâkim olma	1	Ö6
İlk görev yeri doğu iller olması	1	Ö8
Bol araştırmak	1	Ö11

Mesleğe yeni başlayacak öğretmenlere tavsiye temasındaki; Mesleği ve çocukları sevme ile ilgili Ö12'nin görüşü; "Öğretmenlik mesleği çok sabır gerektiren bir meslektir. Öncelikle çok sabırlı olmalarını öneriyorum. Çocukları sevmek, onlarla vakit geçirmeyi sevmek oldukça önemlidir" şeklindedir. Sabırlı olmak ile ilgili Ö4'ün görüşü; "Sabırlı olmaları ve ne olursa olsun konuyu çok iyi bilseler bile mutlaka 3 farklı kaynaktan o konuya bakıp özetleyerek öğrencilere aktarmalıdır." şeklindedir. Öğrencilerle iletişim kurma ile ilgili Ö7'nin görüşü; "Öğretmenlik sınıfta derse girerek başlar ve üniversitede öğretilen birçok bilgi işlevsiz kalır. Öncelikle mesleğini severek işe başlamalı. Öğrencilerle olan iletişim çok önemli. Öğretmenini seven öğrenci, dersi de sever. Bu yüzden öğrenci öğretmen iletişimi çok önemli bence." şeklindedir. Bol okumak ile ilgili Ö2'nin görüşü; "Bol bol okusunlar." şeklindedir. Yenilikçi ve gelişimci olmak ile ilgili Ö1'in görüşü; "Öğretmen bireysel farklılıklara açık eğitimi şekillendirecek ve bilime ayak uyduracak kendine yöneltilecek her soruya dönüt verebilecek dersi eğlenceli hale getirip öğrencileri her türlü yöntem ve tekniklerle meşgul hale getirebilecek düzeyde kendilerini geliştirmeliler. Lisans derslerinden çıkıp özellikle eğitim bilimlerine de yönelmeliler." şeklindedir. Farklı kaynaklar kullanma ile ilgili Ö4'ün görüşü; "Sabırlı olmaları ve ne olursa olsun konuyu çok iyi bilseler bile mutlaka 3 farklı kaynaktan o konuya bakıp özetleyerek öğrencilere aktarmalıdır." şeklindedir. Alana hâkim olma ile ilgili Ö6'nın görüşü; "Alanlarına hâkim olmalılar. Öğrencilerin soruları onları zorlayabilir. Hazırlıklı olmalılar. İletişimleri iyi olmalı. Sınıf hakimiyetleri iyi olmalı." şeklindedir. İlk görev yeri doğu iller olması ile ilgili Ö8'in görüşü; "İlk görev yeriniz Doğu illeri olsun size çok katkı sağlayacaktır." şeklindeyken bol araştırmak ile ilgili Ö11'in görüşü; "Bol bol araştırma yapsınlar alanları ile ilgili." şeklinde görüş belirtmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, fen bilgisi öğretmenlerinin; mesleki gelişimlerine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Araştırmada, öğretmenlerin meslek kabullenme düzeylerinin ileri düzeyde olduğu, mesleki gelişim için yollar arandığı ve meslek gelişim döngüsü içinde olumlu pozisyonda yer aldıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin sürekli mesleki gelişimle birlikte alan bilgilerini arttırabilir, alanındaki güncellemeleri takip edebilir, yeteneklerini alanındaki gelişimlere uyumlu hale getirebilir (Schneider & Plasman, 2011). Araştırmalar nitelikli mesleki gelişim öğretmenin öğrenciyle iletişimini ve öğrencinin öğrenmesini olumlu yönde etkileyeceğini, aynı zamanda öğretmenin ders içi uygulamalarını da değiştireceğini ortaya koymuşlardır (Borko, 2004; Darling-Hammong, 2000, akt. İlğhan 2013). Buradan yola çıkarak mesleki gelişimle iç içe nitelik kazanmış öğretmenlerin öğrencinin öğrenmesine fark getirebildiğine ilişkin kanıtlar olarak görmüşlerdir.

Ancak öğretmenlerin kariyer gelişim basamakları hakkında olumsuz görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir. Sonuç olarak, öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişime açık bir görüşe sahip olmalarına rağmen kariyer basamakları uygulamasını yanlış buldukları anlaşılmaktadır. Geçmiş dönemlerden günümüze kadar birçok farklı prosedürlerle öğretmenlik sertifikası almış öğretmenlerin kariyer geliştirme durumunda mesleki gelişime ihtiyaç duyduklarını ortaya koymuşlardır (Mansour et al., 2014).

Fen bilimleri öğretmenlerine dönük mesleki gelişim anlayışının öğretmenlerin sahip oldukları görüşler, gelişime açık olarak gördükleri yanlar ve mevcut olanaklar çerçevesinde gözden geçirilmesine dönük öneriler sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Bektaş, H. & Kablan, Z. (2023). Uzaktan Eğitim Yoluyla Yürütülen Mesleki Gelişim Faaliyetlerine Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi* 8(1), 1-22

Borko, H. (2004). Professional development and teacher learning: Mappingtheterrain. *Educational Researcher,* 33(8), 3-15.

Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri* (3.bas.). (Çev. Ed. M. Bütün ve S. B. Demir) Ankara: Siyasal Kitabevi

Darling-Hammond, L. (2000). Teacher quality and student achievement: A review of state policy evidence. *Educational Policy* Analysis Archives, 8(1).

Eren-Şişman, E. N., Çiğdemoğlu, C., Kanlı, U., & Köseoğlu, F. (2020). Science Teachers' Professional Development about Science Centers: Enhancing Science Teachers' Views Concerning Nature of Science. Science & Education, 29(5), 1255–1290.

Eysenbach, G., and Köhler, C. (2002). How do consumers search for and appraise health information on the world wide web? Qualitative study using focus groups, usability tests, and in-depth interviews. Bmj, 324(7337), 573-577.

Forrester, M. A. and Sullivan, C. (2018). Doing qualitative research in psychology: A practical
guide. New York: Sage.

Gözütok, D. (1991), Öğretmenlerin Öğrencilerin Algılarına Göre Mesleki Davranışlarının Değerlendirilmesi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24 (2), 405-409.

Güven, İ. (2005). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki gelişim ve yeterlilikleri, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, *60*

İlğhan, A. (2013), Öğretmenler İçin Etkili Mesleki Gelişim Faaliyetleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 41-56.

Kahyaoğlu, R. B. ve Karataş, S. (2019). Mesleki Gelişim Eğitim Seminerlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* sayı37, Denizli, s. 191-220.

Mansour, N., EL-Deghaidy, H., Alshamrani, S., & Aldahmash, A. (2014). Rethinking the Theory and Practice of Continuing Professional Development: Science Teachers' Perspectives. Research in Science Education (Australasian Science Education Research Association), 44(6), 949–973.

MEB (2018). 2023 Vizyonu. Erişim Adresi: http://2023vizyonu.meb.gov.tr/.

MEB (2020). (17.05.2022). Erişim Adresi: 2015-2020 Mesleki Çalışma Programları (meb.gov.tr)

Peker, K. (2010). *Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Hizmet içi Eğitim ve Yöntemleri. Mevzuat Dergisi,* 13/156, Aralık 2010

Schneider, R. M. & Plasman, K. (2011). Science Teacher Learning Progressions: A Review of Science Teachers' Pedagogical Content Knowledge Development. Review of Educational Research, 81(4), 530–565.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

DAVRANIŞSAL İKTİSAT BAĞLAMINDA SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ AKADEMİSYENLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: COVİD-19 TÜKETİM ALIŞKANLIKLARINI NASIL ETKİLEDİ?[1]

A RESEARCH ON SULEYMAN DEMIREL UNIVERSITY ACADEMICS IN THE CONTEXT OF BEHAVIORAL ECONOMICS: HOW DID COVID-19 AFFECT CONSUMPTION HABITS?

Doç. Dr. Musa TÜRKOĞLU
Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
ORCID No: 0000-0001-7662-9647

Doktora Öğrencisi Vahit Talha TUNÇBİLEK
Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
0000-0002-3875-695X

Öğr. Gör. Serdar YETİŞEN
Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Gönen Meslek Yüksekokulu
ORCID No: 0000-0003-3951-5805

ÖZET

Bu çalışma; Süleyman Demirel Üniversitesi'nde görev yapmakta olan akademisyenler örnekleminde tüketim alışkanlıklarının salgın döneminde nasıl etkilendiğini araştırmak amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmada katılımcılara tüketim alışkanlıkları ve tüketici davranışları ile ilgili ifadelerin yer aldığı anket soruları gönderilmiştir. Bu araştırma kapsamında kullanılan anket, Hassen vd. (2021) ve Bolek (2021) tarafından hazırlanan çalışmalardan derlenerek oluşturulmuştur. Zaman ve kaynak kısıtlılığı nedeniyle kota örnekleme yönetimi kullanılmıştır. Online anket uygulaması ile gerçekleştirilen araştırma sonucunda 279 (139 kadın, 140 erkek olmak üzere) kişiye ulaşılmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan yazılı izin alınmıştır (Tarih: 02/11/2021 ve no: 114/8). Anket uygulaması sonucunda elde edilen veriler ki-kare bağımsızlık testi ile analiz edilmiş ve elde edilen bulgular davranışsal iktisat perspektifinde değerlendirilmiştir. Buna göre; demografik değişkenler ve gıda tüketim alışkanlıkları arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilmektedir. Çalışmaya verilen cevaplar dikkate alındığında; pandemi ile birlikte tüketim alışkanlıklarının (kırmızı/beyaz et, baklagiller vb.) genelde değişim eğiliminde olduğu söylenebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Davranışsal İktisat, Tüketim, Pandemi, ki-kare analizi.

GİRİŞ

2019 yılının Aralık ayında Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkan Covid-19 salgını büyük bir hızla dünyaya yayılmış ve tüketicilerin tüketim alışkanlıklarında kayda değer değişiklikler meydana getirmiştir. Pandemiyle birlikte endişe ve panik halinde davranışlarda bulunan tüketiciler özellikle getirilen kısıtlamalar ile gıda stoklama eğilimine girmişlerdir. Doğal olarak tüketim alışkanlıklarında değişiklik meydana gelmiştir. Bu değişikliklerin araştırılması amacıyla 2020, 2021 ve 2022 yıllarında birtakım çalışmalar yapılmıştır. Söz konusu çalışmaların amaç ve bulgularına aşağıda yer verilmiştir.

[1] Bu çalışma; Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı'nda Doç.Dr. Musa Türkoğlu danışmalığında Vahit Talha Tunçbilek tarafından hazırlanan "Davranışsal İktisat Bağlamında Tüketicilerin Gıda Tüketim Davranışlarına COVİD-19 Salgınının Etkisi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademisyenleri Üzerine Bir Araştırma" isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

Oana (2020); bireyler açısından covid-19 pandemisinin neden olduğu ekonomik ve sosyal bağlamda satın alma davranışlarını analiz etmek amacıyla hazırladığı çalışmasında, tüketicilerin belirsizlik ve risk durumunda satın alma davranışlarına yön vermek için daha fazla bilgiye ihtiyacı olduğunu belirtmiştir.

Sheth (2020); covid-19 ile birlikte ortaya çıkan karantina ve sosyal mesafe olgularının tüketicilerin satın alma davranışları üzerindeki etkisini araştırmak için hazırladığı çalışmada, teknolojideki gelişimin tüketicilerin iş, eğlence ve eğitim sınırlarının üstesinden gelmesini sağladığını belirtmiştir.

Akdemir vd. (2020); covid-19 pandemisinin Türkiye'de gıda alışkanlıkları üzerindeki etkisini araştırmak için hazırladıkları çalışmada, covid-19 döneminde ekmek ve tahıl ürünleri, vitamin takviyeleri, bağışıklık sistemini güçlendiren ürünler ve süt ürünlerinin tüketiminde artış yaşandığını ortaya koymuşlardır.

Ben Hassen et al. (2021); Rusya'daki tüketicilerin gıda tüketim alışkanlıklarında covid-19 pandemisinin ortaya çıkardığı problem ve fırsatların araştırılması için hazırladıkları çalışmada, covid-19 nedeniyle Rusya'da yiyecek ile ilişkili acil durum ve plan stratejilerine ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymuşlardır.

Bolek (2021); tüketicilerin covid-19 pandemisinde gıda satın alma, yeme ve gıda koruma tekniklerini araştırmak için hazırladığı çalışmada, tüketicilerin covid-19 döneminde bağışıklık sistemini güçlendirici ürünler tüketmeyi ve taze ürünler satın almayı tercih ettiğine dikkat çekmiştir.

Das et al. (2021); covid-19'un tüketicilerin satın alabilirliği, yaşam tarzı ve sağlık bilinci üzerindeki etkilerini araştırmak amacıyla hazırladığı çalışmada, organize olmamış sektörlerde çalışanların satın alabilirliğinin diğer sektörlere göre daha fazla etkilendiğini ifade etmişlerdir.

Gülçiçek-Tolun ve Bulut (2021); covid-19 pandemisinin Türkiye'de gıda satın alma davranışlarına etkisini araştırmak için hazırladıkları çalışmada, tüketicilerin gelir düzeyine, cinsiyetine ve medeni durumuna göre gıda satın alımı ile ilgili ifadelere verdikleri yanıtlar arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Özay (2021); covid-19 pandemisiyle birlikte tüketicilerin satın alma davranışlarındaki değişikliklerin araştırılması için hazırladığı çalışmada, tüketicilerin covid-19 döneminde online alışveriş eğiliminin arttığı sonucuna ulaşmışlardır.

Satish et al. (2021); covid-19 pandemisi süresince tüketici davranışlarının ve satın alma modelinin araştırılması için hazırladıkları çalışmada, tüketicilerin temel gıda maddelerine erişemeyeceği düşüncesi ile stok yapma eğiliminde olduğunu ortaya koymuşlardır.

Sorrentino et al. (2021); covid-19 sonrasında tüketicilerin koruduğu davranışların tanımlanması için hazırladıkları çalışmada, firmaların lojistik zincirini etkileyen online satın alma davranışına yönelik yeni dağıtım modelleri üzerinde yoğunlaşmasının gerekli olduğuna vurgu yapmışlardır.

Temizkan vd. (2021); covid-19'un tüketicilerin satın alma davranışları ve eğilimleri üzerindeki etkisini araştırmak için hazırladıkları çalışmada, söz konusu dönem için online satın alma eğiliminin arttığı, turizm ve rekreasyon alanlarına yönelik satın alma davranışlarının kısıtlandığı belirtilmiştir.

Tao et al. (2022); tüketicilerin psikolojik değişimlerinin üzerinde covid-19'un etkisini araştırmak için hazırladıkları çalışmada, harcama yapılan nesnelerin değişmesi nedeniyle tüketicilere hizmet veren şirketlerin beklenmedik krizler karşısında verimlilik merkezli model geliştirmesinin gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

Çalışmaya katkı sağlayan akademisyenlere yönelik demografik bilgilere aşağıda yer alan tablodan ulaşılmaktadır:

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

		Frekans (n)	**Yüzde (%)**
Cinsiyet	Kadın	139	49,8
	Erkek	140	50,2
Yaş	35 ve altı	99	35,5
	36-45	92	33,0
	46-55	61	21,9
	56 ve üzeri	27	9,7
Medeni Durum	Bekar	65	23,3
	Evli	214	76,7
Gelir Düzeyi	8000 TL ve altı	76	27,2
	8001 TL -9000 TL	72	25,8
	9001 TL -10000 TL	36	12,9
	10001 TL ve üzeri	95	34,1
Akademik Unvan	Prof. Dr.	34	12,2
	Doç. Dr.	49	17,6
	Dr. Öğr. Üyesi	81	29,0
	Arş. Gör.	54	19,4
	Öğr. Gör.	61	21,9

Çalışmanın kavramsal çerçevesi kapsamında davranışsal iktisat ve tüketici davranışları hakkında bilgi verilecek, metodoloji kapsamında ki-kare bağımsızlık testi özetlenmeye çalışılacaktır. Uygulama kısmında gıda tüketimi ve demografik değişkenlere yönelik analiz yapılarak sonuçlar paylaşılacaktır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Tüketici Davranışları

Tüketici kavramı farklı yazarlar tarafından tanımlanmaya çalışılmış ve bu çalışmalar; tüketicilerin hissedilen bir ihtiyaç veya ihtiyatlılık nedeniyle hareket eden kişiler olduğu çevresinde toplanmıştır (Öz, 2012: 2).

Kişisel arzu, istek ve ihtiyaçları için mal ve hizmet satın alan ya da satın alma kapasitesine sahip olan gerçek kişiler tüketici olarak tanımlanmaktadır (İslamoğlu, 2011:96). Bir kişinin tüketici olarak kabul edilebilmesi; tatmin edilecek gereksinime, harcayabilecek gelire sahip olmasına ve sahip olduğu geliri harcama isteğinin olmasına bağlıdır. Söz konusu faktörlerden birinin eksik olması, tüketici kavramından bahsedilmemesine yol açmaktadır (Aslan, 2012:14). Tüketicinin mal ve hizmetleri satın alma ve kullanmaya yönelik eylemleri, tüketim olarak tanımlanır (Saracel vd., 2002: 15).

Khan'a göre tüketim ve ürün alımını ihtiyaçlarımız, tercihlerimiz ve satın alma gücümüz belirler. Tüketici kararları, yaşamına yön verir ve malların ne kadar, hangi metotla üretileceği, faktörler arası dağılımın nasıl olacağı vb. ekonomik kararları da etkiler (Durmaz vd., 2011: 115).

Tüketicilerin satın alma davranışları, bir karar verme süreci veya işlemidir ve çeşitli aşamalardan oluşur (Öz, 2012: 3). Tüketicilerin satın alma öncesi kararları; rutin satın alma, sınırlı karar alma ve uygun sorun çözme davranışı olarak üç kategoriye ayrılmaktadır (Mucuk, 2012: 76). Rutin karar alma davranışı ekmek, sigara, meyve gibi günlük tüketim alışkanlıklarını yansıtır. Sınırlı karar alma davranışında tüketiciler satın alacakları ürün ve hizmet için bilgiye sahiptir ama tüketicilerin sahip olduğu bilgi yeterli güveni sağlamamaktadır. Bu nedenle, daha önce yapılan satın alma davranışı sergilenebilir. Yaygın sorun çözmede tüketiciler ürün ve hizmetler hakkında yok denecek kadar az bilgiye sahiptir. Bu nedenle marka bağımlılığı gelişmeyen tüketiciler, dışarıdan gelecek bilgilere duyarlıdır (Öz, 2012: 4).

İnsanların tüketim davranışları ve yaşam standartları, satın alınan mal ve hizmetlerle doğrudan ilişkilidir. Ayrıca; gelir, meslek, eğitim durumu gibi özellikler ve yaşanılan fiziksel ve sosyal çevre tüketici davranışları üzerinde etkiye sahiptir.

Üretimin küreselleşmesi ile üreten ve tüketen birbirinden ayrılmış; üretilen mal ve hizmetlerin tüketici beklenti ve isteklerine uyarlanması zorunlu hale gelmiştir. Bu zorunluluk, tüketicilerin daha yakından tanınması, tüketim davranışlarının incelenmesi ve gelecekteki tüketim eğilimlerinin belirlenmesi amaçlarına hizmet etmektedir (Saracel vd., 2002: 15).

Baudrillard'a göre; nesnelerin, malların ve hizmetlerin çoğaltılması, tüketim ve bolluğa yol açmış ve bunun sonucunda insanlar nesneler tarafından kuşatılmıştır (Baudrillard, 2008: 50). Tocqueville, modern toplumun eşitlik, refah ve mutluluk üzerine kurulduğunu savunur. Mutluluk; eşitliğin bir aracıdır, nesneler ve konfor aracılığıyla ölçülebilir bir refaha dayalıdır. Tocqueville'in görüşünden yola çıkarak; insanların sahip olduğu nesnelerin, modern toplumda refahtan alınan payın ve bu pay sonucunda elde edilen mutlulukların göstergesi olduğu söylenebilir. Modern toplum insan ihtiyaçlarını tahmin etme, üretme,

satma, yeni ihtiyaçlar yaratma, yeniden üretme ve satma döngüsünün kırılmasına bağlı olarak kendini yeniden üretebilir (Saracel vd., 2002: 15).

Ekonomik mal ve hizmetlerin kullanımı ve bunların elde edilmesiyle doğrudan ilgili davranışlar ve bu davranışları belirleyen karar süreçlerine de tüketici davranışı adı verilir. Kısaca, tüketicinin satın almaya ilişkin karar ve davranışlarını inceler (Aslan, 2012: 17). Tüketici kararları ve satın alma süreci; markaların pazarlama etkinlikleri, psikolojik, sosyokültürel, demografik faktörler ve fiziksel çevre, finansal durum gibi faktörlerden etkilenir (Aydın, 2011: 32). Tüketici davranışlarını etkileyen sosyokültürel faktörler içinde aile, danışma gurubu, sosyal sınıf ve kültür; psikolojik faktörler içinde güdüleyici faktörler, algılama farklılıkları, öğrenme, kişilik, tutum ve inanç farklılıkları; demografik faktörler içinde yaş, cinsiyet, medeni hal, gelir, eğitim ve meslek gibi bireysel karakteristik nitelikler yer almaktadır (Öz, 2012: 3; Tekin, 2014: 103-111).

Davranışsal İktisat

İktisat bilimi, bireylerin iktisadi tutum ve davranışlarını inceleyen sosyal bir bilimdir (Çalık ve Düzü, 2009: 1). 20. Yüzyıldan itibaren Neo-klasik iktisadın hakim olmasıyla birlikte bu düşünce çerçevesinde gelişimini sürdüren iktisat bilimi sosyoloji, psikoloji, antropoloji, iletişim gibi sosyal bilimlerden daha çok matematik ve fizik gibi pozitif bilimlerle yoğunlaşan bir formalizasyon sürecine girmiştir. İktisat biliminin matematik ve fizik gibi pozitif bilimlerle formalizasyon sürecine girmesi bu doğrultuda modeller geliştirilmesine ve bu modellerin iktisadi teorilerde yoğun olarak kullanılmasına yol açmıştır (Alma-Savaş, 2021: 3).

Neo-klasik iktisadın önemli varsayımlarından biri olan; "birey rasyonel bir varlıktır (homo economicus) ve kararlarını faydasını maksimize edecek şekilde almaktadır." varsayımı iktisat biliminin matematiksel formüllerle yakınlaşmasını sağlamış ve bireyin davranışları üzerine yapılan analizleri bu varsayım doğrultusunda sınırlandırmıştır.

Bireylerin iktisadi davranışlarında kullanılan matematiksel modeller ve rasyonellik varsayımının gerçeklikten uzak olduğuna yönelik eleştiriler psikoloji bilimi ve davranış bilimlerinin iktisat bilimi ile yakınlaşmasına ve "Davranışsal İktisat" alanının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Demir, 2018: 11'den akt. Bilir, 2021: 3). Neo-klasik iktisat teorisinin ifade ettiği rasyonel insan varsayımı ile çelişen ve son yıllarda oldukça popülerlik kazanmış bir alan olan ekonomi alanı davranışsal iktisattır (Ogaki and Tanaka, 2017: 4).

Davranışsal iktisat, bireylerin iktisadi davranışlarını sosyal bir bilim çerçevesinde incelemeye çalışmaktadır. Bu bağlamda, insanların karar alırken rasyonellikten uzak olan davranışlarını ekonomi, sosyoloji, psikoloji ve antropoloji gibi sosyal bilimlerle yakın ilişki kurarak deneye ve gözleme dayalı bir şekilde gösterme çabasındadır (Eser and Toigonbaeva, 2011: 288). Bir yandan bireylerin rasyonel olmayan davranışlarının neler olduğu ve bu davranışların neden önemli olduğu sorularına yanıt ararken diğer yandan bu davranışların ardında yatan sebep sonuç ilişkilerini bir süreç olarak incelemeye çalışmaktadır (Weber and Dawes, 2005: 101'den akt. Serim, 2019: 39).

Neo-klasik iktisat teorisinde, insan davranışları analiz edilirken belirli varsayımlar ve sayısal veriler göz önünde bulundurulmaktadır. Davranışsal iktisat ise, insan davranışlarını farklı çevre ve koşullarda deneye ve gözleme dayalı analiz ederek ideal olan sonuca ulaşmayı hedeflemektedir (Can, 2012: 96). Neo-klasik iktisatta sonuçlar esas alınırken, davranışsal iktisat, sonuçlara neden olan psikolojik faktörlerle ilgilenmektedir. Bu nedenle

neo-klasik iktisat ve davranışsal iktisat arasında yöntem ve metot olarak farklılıklar görülmektedir (Çekiç, 2016: 55). Davranışsal iktisada göre insan, iktisadi kararlarında çevresel faktörler, duygular, düşünceler, inançlar gibi birçok faktörün etkisi altında kalmaktadır. Bu sebeple davranışsal iktisat, neo-klasik iktisadın savunduğu rasyonel insan varsayımının gerçek dışı olduğuna vurgu yaparak iktisat bilimine yeni bir bakış açısı kazandırmıştır (Kitapcı, 2017: 86). Bu bakış açısıyla incelendiği zaman, insanın neo-klasik iktisatta varsayılan rasyonel insandan farklı özellikleri ve davranış biçimleri olduğu görülmektedir (Bilir, 2021: 4).

METODOLOJİ

Veri Toplama ve Etik İlkeler

Ben Hassen et al. (2021) ve Bolek (2021) tarafından hazırlanan çalışmalardan yararlanılarak anket formu oluşturulmuştur. Bu doğrultuda, araştırmanın yapılabilmesi için, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan 02/11/2021 tarihinde izin alınmıştır. Online olarak katılımcılara yönlendirilen anket formu 279 kişi tarafından yanıtlanmıştır.

Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi 2021 yılı verilerine göre Süleyman Demirel Üniversitesi'nde görev yapmakta olan 1912 akademisyen araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemi için literatürde değişken sayısının çok fazla olmadığı durumlarda 100-200 örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu ifade edilmektedir (Büyüköztürk, 2002: 480). Kline (1994)'e göre örneklem büyüklüğü için madde (değişken) oranının 1/10 olarak tutulması önerilmektedir (Kline 1994'ten akt. Büyüköztürk, 2002: 480). Bir başka deyişle, ifade başına düşen gözlem sayısı 10 olmalıdır. Bu hesaplamaya göre, bu çalışmada kullanılan örneklem büyüklüğünün (279) yeterli olduğu kararına varılmıştır.

Ki-Kare Bağımsızlık Testi ve Elde Edilen Bulguların Yorumlanması

İki değişken için ki-kare bağımsızlık testi, iki veya daha fazla kategorik değişken arasında bağımsızlık olup olmadığının, diğer bir deyişle ilişki bulunup bulunmadığının incelenmesi amacıyla kullanılmaktadır (Bayram, 2016: 175). Ki-kare bağımsızlık testinde ifade edilen iki değişken arasında ilişki olması durumu, bir değişkenin kategorilerindeki cevapların, diğer değişkenin kategorilerinde farklılaştığını göstermektedir. Ki-kare testi, iki kategorik değişkenin düzeylerine göre oluşan beklenen değerler ve gözlenen değerlerin birbirlerinden anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini test etmektedir. İki kategorik değişkenin beklenen değerlerinin ve gözlenen değerlerinin birbirine yakın olması bağımsızlığı ifade etmektedir. Bu durumda ki-kare bağımsızlık testi için hipotezler (Güriş ve Astar, 2019: 288);

- H0: Değişkenler birbirinden bağımsızdır. (ilişki yoktur).
- H1: Değişkenler birbirinden bağımsız değildir (ilişki vardır).

olarak oluşturulmuştur.

Ki-kare bağımsızlık test istatistiğinin kullanılarak karar verilebilmesi için serbestlik derecesinin 1'den büyük (df>1) ve beklenen değerlerin 5'ten küçük olduğu hücre sayısının, toplam hücre sayısının %20'sini aşmaması şartı sağlanması gerekmektedir. Eğer beklenen değerlerin 5'ten küçük olduğu hücre sayısı, toplam hücre sayısının %20'sini aşıyor ve gözlem sayısı artırılamıyorsa ki-kare bağımsızlık testine ilişkin sonuçların yorumlanması güvenilir değildir. Böyle bir durum ile karşılaşıldığı zaman, ilgili satır ya da sütunların

mantıklı bir biçimde birleştirilmesiyle bu şartı sağlamak mümkündür. Ayrıca beklenen değerin 5'ten 95 küçük olduğu hücreleri azaltmak için satır ya da sütunun ilgili grupları analiz dışı bırakılabilmektedir (Güriş ve Astar, 2019: 288-299). Öte yandan, beklenen değerlerin 5'ten küçük olduğu hücre sayısı, toplam hücre sayısının %20'sini aştığı durumlarda Fisher Kesin Olasılık Testi kullanılabilmektedir. Bu istatistik küçük örneklemlerden elde edilen 2x2 boyutlu tablolar için kullanılsa da büyük örneklemlerden elde edilen çok boyutlu tablolar için de kullanılabilmektedir

Aşağıda analizlerde kullanılmış olan çeşitli değişkenlere ait tablolar kategorilere ayrılmış haliyle verilmiştir. Verilen değişkenler arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığı ki-kare bağımsızlık testine ilişkin sonuçlara bakılarak açıklanmıştır. Ayrıca, aralarında anlamlı ilişki bulunan değişkenler için Cramer V katsayıları hesaplanmış olup, bu katsayıya bakılarak ilişkinin gücü hakkında yorumlar yapılmıştır.

Tablo 2. Katılımcıların Cinsiyetleri İle İfadelere Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

	Cinsiyet	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		X^2	P
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
1*	Kadın	11	7,9	29	20,9	23	16,5	45	32,4	31	22,3	4,936**	0,294
	Erkek	11	7,9	21	15,0	28	20,0	58	41,4	22	15,7		
2*	Kadın	21	15,1	52	37,4	27	19,4	30	21,6	9	6,5	3,409**	0,492
	Erkek	26	18,6	50	35,7	35	25,0	24	17,1	5	3,6		
3*	Kadın	23	16,5	55	39,6	31	22,3	26	18,7	4	2,9	2,776**	0,596
	Erkek	30	21,4	48	34,3	37	26,4	23	16,4	2	1,4		
4*	Kadın	28	20,1	54	38,8	22	15,8	24	17,3	11	7,9	8,193**	0,085
	Erkek	29	20,7	55	39,3	32	22,9	22	15,7	2	1,4		
5*	Kadın	19	13,7	49	35,3	31	22,3	31	22,3	9	6,5	2,254**	0,689
	Erkek	21	15,0	49	35,0	39	27,9	25	17,9	6	4,3		
6*	Kadın	22	15,8	46	33,1	26	18,7	34	24,5	11	7,9	8,074**	0,089
	Erkek	23	16,4	49	35,0	40	28,6	24	17,1	4	2,9		
7*	Kadın	8	5,8	19	13,7	11	7,9	61	43,9	40	28,8	3,798**	0,434
	Erkek	13	9,3	24	17,1	16	11,4	51	36,4	36	25,7		
8*	Kadın	15	10,8	41	29,5	27	19,4	36	25,9	20	14,4	4,145**	0,387
	Erkek	16	11,4	49	35,0	29	20,7	36	25,7	10	7,1		
9*	Kadın	11	7,9	31	22,3	17	12,2	53	38,1	27	19,4	3,188**	0,527
	Erkek	10	7,1	25	17,9	27	19,3	49	35,0	29	20,7		
10*	Kadın	47	33,8	62	44,6	16	11,5	10	7,2	4	2,9	2,471**	0,650
	Erkek	43	30,7	56	40,0	24	17,1	13	9,3	4	2,9		
11*	Kadın	65	46,8	57	41,0	11	7,9	4	2,9	2	1,4	6,283**	0,179
	Erkek	63	45,0	47	33,6	14	10,0	8	5,7	8	5,7		
12*	Kadın	6	4,3	16	11,5	6	4,3	56	40,3	55	39,6	7,278**	0,122
	Erkek	14	10,0	19	13,6	12	8,6	53	37,9	42	30,0		
13*	Kadın	45	32,4	53	38,1	17	12,2	17	12,2	7	5,0	4,524**	0,340
	Erkek	42	30,0	46	32,9	30	21,4	17	12,1	5	3,6		

İfade 1*: Söz konusu katılımcıların cinsiyetleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte gıda alışverişine daha fazla bütçe ayırdım." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir. (x^2=4,936, p=0,294).

İfade 2*: Söz konusu katılımcıların cinsiyetleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla kırmızı et tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir. (x^2=3,409, p=0,492).

İfade 3*: Söz konusu katılımcıların cinsiyetleri ile "Covid -19 salgını ile birlikte daha fazla beyaz et tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir. (x^2=2,776, p=0,596).

İfade 4*: Söz konusu katılımcıların cinsiyetleri ile "Covid -19 salgını ile birlikte daha fazla deniz mahsülleri tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir. (x^2=8,193, p=0,085).

İfade 5*: Söz konusu katılımcıların cinsiyetleri ile "Covid -19 salgını ile birlikte daha fazla bakliyat vb. ürünler tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir. (x^2=2,254, p=0,689).

İfade 6*: Söz konusu katılımcıların cinsiyetleri ile "Covid -19 salgını ile birlikte daha fazla kepekli ve tahıllı ürünler tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir. (x^2=8,074, p=0,089).

İfade 7*: Söz konusu katılımcıların cinsiyetleri ile "Covid -19 salgını ile birlikte daha fazla meyve ve sebze tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir. (x^2=3,798, p=0,434).

İfade 8*: Söz konusu katılımcıların cinsiyetleri ile "Covid -19 salgını ile birlikte daha fazla süt ve süt ürünleri tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir. (x^2=4,145, p=0,387).

İfade 9*: Söz konusu katılımcıların cinsiyetleri ile "Covid -19 salgını ile birlikte daha fazla su tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir. (x^2=3,188, p=0,527).

İfade 10*: Söz konusu katılımcıların cinsiyetleri ile "Covid -19 salgını ile birlikte daha fazla hamur işi tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir. (x^2=2,471, p=0,650).

İfade 11*: Söz konusu katılımcıların cinsiyetleri ile "Covid -19 salgını ile birlikte daha fazla fast - food vb. hazır yiyecekler tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir. (x^2=6,283, p=0,179).

İfade 12*: Söz konusu katılımcıların cinsiyetleri ile "Covid -19 salgını ile birlikte daha fazla ev yemeği tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir. (x^2=7,278, p=0,122).

İfade 13*: Söz konusu katılımcıların cinsiyetleri ile "Covid -19 salgını sırasında çevremdeki insanlardan etkilenerek paketlenmiş gıda tüketimine özen gösterdim" ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir. (x^2=4,524, p=0,340).

Tablo 3. Katılımcıların Yaşları İle İfadelere Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

	Yaş	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		X^2	P
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
1*	35 ve altı	19	19,2	37	37,4	22	22,2	17	17,2	4	4,0	8,524**	0,743
	36-45	13	14,1	28	30,4	23	25,0	22	23,9	6	6,5		
	46-55	9	14,8	24	39,3	12	19,7	12	19,7	4	6,6		

	56 ve üzeri	6	22,2	13	48,1	5	18,5	3	11,1	0	0,0		
2*	35 ve altı	18	18,2	34	34,3	26	26,3	18	18,2	3	3,0	6,219**	0,905
	36-45	20	21,7	30	32,6	23	25,0	18	19,6	1	1,1		
	46-55	11	18,0	26	42,6	12	19,7	10	16,4	2	3,3		
	56 ve üzeri	4	14,8	13	48,1	7	25,9	3	11,1	0	0,0		
3*	35 ve altı	24	24,2	35	35,4	18	18,2	18	18,2	4	4,0	6,501**	0,889
	36-45	20	21,7	34	37,0	20	21,7	15	16,3	3	3,3		
	46-55	9	14,8	27	44,3	11	18,0	9	14,8	5	8,2		
	56 ve üzeri	4	14,8	13	48,1	5	18,5	4	14,8	1	3,7		
4*	35 ve altı	15	15,2	33	33,3	28	28,2	21	21,2	2	2,0	12,883**	0,381
	36-45	15	16,3	28	30,4	23	25,0	20	21,7	6	6,5		
	46-55	7	11,5	25	41,0	10	16,4	13	21,3	6	9,8		
	56 ve üzeri	3	11,1	12	44,4	9	33,3	2	7,4	1	3,7		
5*	35 ve altı	20	20,2	31	31,3	25	25,3	21	21,2	2	2,0	14,874**	0,248
	36-45	15	16,3	32	34,8	23	25,0	16	17,4	6	6,5		
	46-55	6	9,8	22	36,1	9	14,8	18	29,5	6	9,8		
	56 ve üzeri	4	14,8	10	37,0	9	33,3	3	11,1	1	3,7		
6*	35 ve altı	6	6,1	14	14,1	12	12,1	44	44,4	23	23,2	20,279**	0,062
	36-45	7	7,6	12	13,0	11	12,0	35	38,0	27	29,3		
	46-55	3	4,9	9	14,8	1	1,6	28	45,9	20	32,8		
	56 ve üzeri	5	18,5	8	29,6	3	11,1	5	18,5	6	22,2		
7*	35 ve altı	11	11,1	25	25,3	21	21,2	30	30,3	12	12,1	8,449**	0,749
	36-45	12	13,0	32	34,8	17	18,5	22	23,9	9	9,8		
	46-55	3	4,9	24	39,3	13	21,3	14	23,0	7	11,5		
	56 ve üzeri	5	18,5	9	33,3	5	18,5	6	22,2	2	7,4		
8*	35 ve altı	7	7,1	16	16,2	15	15,2	43	43,4	18	18,2	17,601**	0,128
	36-45	7	7,6	17	18,5	20	21,7	29	31,5	19	20,7		
	46-55	3	4,9	13	21,3	5	8,2	24	39,3	16	26,2		
	56 ve üzeri	4	14,8	10	37,0	4	14,8	6	22,2	3	11,1		
9*	35 ve altı	27	27,3	46	46,5	12	12,1	9	9,1	5	5,1	12,837**	0,381
	36-45	38	41,3	33	35,9	12	13,0	8	8,7	1	1,1		
	46-55	17	27,9	26	42,6	10	16,4	6	9,8	2	3,3		
	56 ve üzeri	8	29,6	13	48,1	6	22,2	0	0,0	0	0,0		
10*	35 ve altı	7	7,1	12	12,1	6	6,1	42	42,4	32	32,3	20,783**	0,054
	36-45	7	7,6	12	13,0	5	5,4	39	42,4	29	31,5		
	46-55	1	1,6	8	13,1	2	3,3	21	34,4	29	47,5		
	56 ve üzeri	5	18,5	3	11,1	5	18,5	7	25,9	7	25,9		
11*	35 ve altı	15	15,2	20	20,2	10	10,1	33	33,3	21	21,2	14,216**	0,287
	36-45	13	14,1	17	18,5	6	6,5	34	37,0	22	23,9		
	46-55	9	14,8	13	21,3	7	11,5	18	29,5	14	23,0		
	56 ve üzeri	3	11,1	13	48,1	2	7,4	7	25,9	2	7,4		

12*	35 ve altı	7	7,1	10	10,1	16	16,2	37	37,4	29	29,3	17,027**	0,149
	36-45	2	2,2	10	10,9	9	9,8	39	42,4	32	34,8		
	46-55	1	1,6	4	67,6	5	8,2	27	44,3	24	39,3		
	56 ve üzeri	4	14,8	5	18,5	3	11,1	8	29,6	7	25,9		
13*	35 ve altı	29	29,3	34	34,3	16	16,2	16	16,2	4	4,0	12,554**	0,402
	36-45	31	33,7	28	30,4	20	21,7	10	10,9	3	3,3		
	46-55	20	32,8	21	34,4	9	14,8	7	11,5	4	6,6		
	56 ve üzeri	7	25,9	16	59,3	2	7,4	1	3,7	1	3,7		

İfade 1*: Söz konusu katılımcıların yaşları ile "Covid-19 salgını ile birlikte gıda alışverişine daha fazla bütçe ayırdım." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=16,830, p=0,156).

İfade 2*: Söz konusu katılımcıların yaşları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla kırmızı et tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=8,524, p=0,743).

İfade 3*: Söz konusu katılımcıların yaşları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla beyaz et tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=6,219, p=0,905).

İfade 4*: Söz konusu katılımcıların yaşları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla deniz mahsülleri tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=6,501, p=0,889).

İfade 5*: Söz konusu katılımcıların yaşları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla bakliyat vb. ürünler tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=12,883, p=0,381).

İfade 6*: Söz konusu katılımcıların yaşları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla kepekli ve tahıllı ürünler tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=14,874, p=0,248).

İfade 7*: Söz konusu katılımcıların yaşları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla meyve ve sebze tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=20,279, p=0,062).

İfade 8*: Söz konusu katılımcıların yaşları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla süt ve süt ürünleri tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=8,449, p=0,749).

İfade 9*: Söz konusu katılımcıların yaşları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla su tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=17,601, p=0,128).

İfade 10*: Söz konusu katılımcıların yaşları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla hamur işi tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=12,837, p=0,381).

İfade 11*: Söz konusu katılımcıların yaşları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla ev yemeği tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=20,783, p=0,054).

İfade 12*: Söz konusu katılımcıların yaşları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla takviye edici gıda tüketimine özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=14,216, p=0,287).

İfade 13*: Söz konusu katılımcıların yaşları ile "Covid-19 salgını sırasında çevremdeki insanlardan etkilenerek paketlenmiş gıda tüketimine özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=12,554, p=0,402).

Tablo 4. Katılımcıların Medeni Durumları İle İfadelere Verdikleri Cevapların Karşılaştırılması

	Medeni Durum	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		X^2	P
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
1*	Evli	15	7,0	36	16,8	42	19,6	78	36,4	43	20,1	3,060**	0,548
	Bekar	7	10,8	14	21,5	9	13,8	25	38,5	10	15,4		
2*	Evli	33	15,4	78	36,4	51	23,8	39	18,2	13	6,1	4,833**	0,305
	Bekar	14	21,5	24	36,9	11	16,9	15	23,1	1	1,5		
3*	Evli	41	19,2	80	37,4	56	26,2	32	15,0	5	2,3	4,991**	0,288
	Bekar	12	18,5	23	35,4	12	18,5	17	26,2	1	1,5		
4*	Evli	42	19,6	83	38,8	46	21,5	34	15,9	9	4,2	3,090**	0,543
	Bekar	15	23,1	26	40,0	8	12,3	12	18,5	4	6,2		
5*	Evli	31	14,5	76	35,5	58	27,1	39	18,2	10	4,7	3,945**	0,414
	Bekar	9	13,8	22	33,8	12	18,5	17	26,2	5	7,7		
6*	Evli	33	15,4	73	34,1	51	23,8	46	21,5	11	5,1	0,615**	0,961
	Bekar	12	18,5	22	33,8	15	23,1	12	18,5	4	6,2		
7*	Evli	16	7,5	33	15,4	21	9,8	85	39,7	59	27,6	0,98**	0,999
	Bekar	5	7,7	10	15,5	6	9,2	27	41,5	17	26,2		
8*	Evli	23	10,7	71	33,2	45	21,0	54	25,2	21	9,8	1,639**	0,802
	Bekar	8	12,3	19	29,2	11	16,9	18	27,7	9	13,8		
9*	Evli	17	7,9	41	19,2	35	16,4	76	35,5	45	21,0	1,486**	0,829
	Bekar	4	6,2	15	32,1	9	13,8	26	40,0	11	16,9		
10*	Evli	66	30,8	91	42,5	34	15,9	19	8,9	4	1,9	5,765**	0,217
	Bekar	24	36,9	27	41,5	6	9,2	4	6,2	4	6,2		
11*	Evli	99	46,3	81	37,9	18	8,4	10	4,7	6	2,8	2,277**	0,685
	Bekar	29	44,6	23	35,4	7	10,8	2	3,1	4	6,2		
12*	Evli	15	7,00	25	11,7	15	7,0	78	36,4	81	37,9	5,145**	0,273
	Bekar	5	7,7	10	15,4	3	4,6	31	47,7	16	24,6		
13*	Evli	68	31,8	73	34,1	41	19,2	21	9,8	11	5,1	9,257**	0,055
	Bekar	19	29,2	26	40,0	6	9,2	13	20,0	1	1,5		

İfade 1*: Söz konusu katılımcıların medeni durumları ile "Covid-19 salgını ile birlikte gıda alışverişine daha fazla bütçe ayırdım." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=3,060, p=0,548).

İfade 2*: Söz konusu katılımcıların medeni durumları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla kırmızı et tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=4,833, p=0,305).

İfade 3*: Söz konusu katılımcıların medeni durumları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla beyaz et tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=4,991 p=0,288).

İfade 4*: Söz konusu katılımcıların medeni durumları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla deniz mahsülleri tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=3,090, p=0,543).

İfade 5*: Söz konusu katılımcıların medeni durumları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla bakliyat vb. ürünler tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=3,945, p=0,414).

İfade 6*: Söz konusu katılımcıların medeni durumları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla kepekli ve tahıllı ürünler tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=0,615, p=0,961).

İfade 7*: Söz konusu katılımcıların medeni durumları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla meyve ve sebze tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=0,980, p=0,999).

İfade 8*: Söz konusu katılımcıların medeni durumları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla süt ve süt ürünleri tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=1,639, p=0,802).

İfade 9*: Söz konusu katılımcıların medeni durumları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla su tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=1,486, p=0,829).

İfade 10*: Söz konusu katılımcıların medeni durumları ile " Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla hamur işi tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=5,765, p=0,217).

İfade 11*: Söz konusu katılımcıların medeni durumları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla fast-food vb. hazır yiyecekler tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=2,277, p=0,685).

İfade 12*: Söz konusu katılımcıların medeni durumları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla ev yemeği tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=5,145, p=0,273).

İfade 13*: Söz konusu katılımcıların medeni durumları ile "Covid-19 salgını sırasında çevremdeki insanlardan etkilenerek paketlenmiş gıda tüketimine özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=9,257, p=0,055).

Tablo 5. Katılımcıların Gelir Düzeyleri İle İfadelere Verdikleri Cevapların Karşılaştırılması

	Gelir Düzeyi	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		X^2	P
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
1*	8000 ve altı	4	5,3	12	15,8	18	23,7	28	36,8	14	18,4	9,770**	0,636
	8001-9000	7	9,7	17	23,6	13	18,1	23	31,9	12	16,7		
	9001-10000	2	5,6	9	25,0	6	16,7	14	38,9	5	13,9		
	10001 ve üzeri	9	9,5	12	12,6	14	14,7	38	40,0	22	23,2		
2*	8000 ve altı	16	21,1	24	31,6	17	22,4	16	21,1	3	3,9	7,262**	0,840
	8001-9000	11	15,3	28	38,9	16	22,2	11	15,3	6	8,3		
	9001-10000	4	11,1	17	47,2	7	19,4	6	16,7	2	5,6		
	10001 ve üzeri	16	16,8	33	34,7	22	23,2	21	22,1	3	3,2		
3*	8000 ve altı	19	25,0	22	28,9	17	22,4	16	21,1	2	2,6	8,693**	0,729
	8001-9000	14	19,4	26	36,1	21	29,2	9	12,5	2	2,8		
	9001-10000	4	11,1	16	44,4	9	25,0	6	16,7	1	2,8		
	10001 ve üzeri	16	16,8	39	41,1	21	22,1	18	18,9	1	1,1		
4*	8000 ve altı	20	26,3	22	28,9	15	19,7	16	21,1	3	3,9	9,353**	0,673
	8001-9000	14	19,4	31	43,1	12	16,7	10	13,9	5	6,9		
	9001-10000	4	11,1	18	50,0	8	22,2	5	13,9	1	2,8		
	10001 ve üzeri	19	20,00	38	40,00	19	20,00	15	15,8	4	4,2		
5*	8000 ve altı	12	15,8	21	27,6	19	25,0	19	26,0	5	6,6	11,346**	0,499
	8001-9000	12	16,7	24	33,3	18	25,0	16	22,2	2	2,8		
	9001-10000	2	5,6	19	52,8	9	25,0	5	13,9	1	2,8		
	10001 ve üzeri	14	14,7	34	35,8	24	25,3	16	16,8	7	7,4		
6*	8000 ve altı	15	19,7	21	27,6	17	22,4	18	23,7	5	6,6	11,092**	0,521
	8001-9000	10	13,9	26	36,1	20	27,8	12	16,7	4	5,6		
	9001-10000	5	13,9	19	52,8	6	16,7	6	16,7	0	0,0		
	10001 ve üzeri	15	15,8	29	30,5	23	24,2	22	23,2	6	6,3		

	Gelir Düzeyi	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		X^2	P
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
7*	8000 ve altı	5	6,6	7	9,2	10	13,2	34	44,7	20	26,3	10,897**	0,538
	8001-9000	5	6,9	16	22,2	8	11,1	25	34,7	18	25,0		
	9001-10000	3	8,3	7	19,4	4	11,1	15	41,7	7	19,4		
	10001 ve üzeri	8	8,4	13	13,7	5	5,3	38	38,1	40,0	32,6		
8*	8000 ve altı	9	11,8	18	23,7	16	21,1	21	27,6	12	15,8	13,054**	0,365
	8001-9000	8	11,1	26	36,1	10	13,9	20	27,8	8	11,1		
	9001-10000	3	8,3	17	47,2	8	22,2	8	22,2	0	0,0		
	10001 ve üzeri	11	11,6	29	30,5	22	23,2	23	24,2	10	10,5		
9*	8000 ve altı	6	7,9	14	18,4	11	14,5	29	38,2	16	21,1	8,502**	0,745
	8001-9000	5	6,9	20	27,8	13	18,1	24	33,3	10	13,9		
	9001-10000	2	5,6	7	19,4	8	22,2	13	36,1	6	16,7		
	10001 ve üzeri	8	8,4	15	15,8	12	12,6	36	37,9	24	25,3		
10*	8000 ve altı	24	31,6	33	43,4	11	14,5	3	3,9	5	6,6	15,311**	0,225
	8001-9000	20	27,8	32	44,4	13	18,1	6	8,3	1	1,4		
	9001-10000	10	27,8	20	55,6	4	11,1	2	5,6	0	0,0		
	10001 ve üzeri	36	37,9	33	34,7	12	12,6	12	12,6	2	2,1		
11*	8000 ve altı	30	39,5	28	36,8	8	10,5	5	6,6	5	6,6	13,314**	0,347
	8001-9000	34	47,2	27	37,5	8	11,1	1	1,4	2	2,8		
	9001-10000	13	36,1	19	52,8	3	8,3	1	2,8	0	0,0		
	10001 ve üzeri	51	53,7	30	31,6	6	6,3	5	5,3	3	3,2		
12*	8000 ve altı	6	7,9	6	7,9	7	9,2	34	44,7	23	30,3	15,474**	0,217
	8001-9000	8	11,1	11	15,3	4	5,6	26	36,1	23	31,9		
	9001-10000	2	5,6	9	25,0	3	8,3	11	30,6	11	30,6		
	10001 ve üzeri	4	4,2	9	9,5	4	4,2	38	40,0	40	42,1		
13*	8000 ve altı	24	31,6	23	30,3	14	18,4	12	15,8	3	3,9	11,809**	0,461
	8001-9000	18	25,0	26	36,1	17	23,6	10	13,9	1	1,4		
	9001-10000	10	27,8	15	41,7	6	16,7	3	8,3	2	5,6		
	10001 ve üzeri	35	36,8	35	36,8	10	10,5	9	9,5	6	6,3		

İfade 1*: Söz konusu katılımcıların gelir düzeyleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte gıda alışverişine daha fazla bütçe ayırdım." İfadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. (x^2=9,770 p=0,636).

İfade 2*: Söz konusu katılımcıların gelir düzeyleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla kırmızı et tüketmeye özen gösterdim." İfadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. (x^2=7,262, p=0,840).

İfade 3*: Söz konusu katılımcıların gelir düzeyleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla beyaz et tüketmeye özen gösterdim." İfadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. (x^2=8,693, p=0,729).

İfade 4*: Söz konusu katılımcıların gelir düzeyleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla deniz mahsülleri tüketmeye özen gösterdim." İfadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. (x^2=9,353, p=0,673).

İfade 5*: Söz konusu katılımcıların gelir düzeyleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla bakliyat vb. ürünler tüketmeye özen gösterdim." İfadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. (x^2=11,346, p=0,499).

İfade 6*: Söz konusu katılımcıların gelir düzeyleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla kepekli ve tahıllı ürünler tüketmeye özen gösterdim." İfadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. (x^2=11,092, p=0,521).

İfade 7*: Söz konusu katılımcıların gelir düzeyleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla meyve ve sebze tüketmeye özen gösterdim." İfadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. (x^2=10,897, p=0,538).

İfade 8*: Söz konusu katılımcıların gelir düzeyleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla süt ve süt ürünleri tüketmeye özen gösterdim." İfadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. (x^2=13,054, p=0,365).

İfade 9*: Söz konusu katılımcıların gelir düzeyleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla su tüketmeye özen gösterdim." İfadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. (x^2=8,502, p=0,745).

İfade 10*: Söz konusu katılımcıların gelir düzeyleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla hamur işi tüketmeye özen gösterdim." İfadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. (x^2=15,311, p=0,225).

İfade 11*: Söz konusu katılımcıların gelir düzeyleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla fast-food vb. hazır yiyecekler tüketmeye özen gösterdim." İfadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. (x^2=13,314, p=0,347).

İfade 12*: Söz konusu katılımcıların gelir düzeyleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla ev yemeği tüketmeye özen gösterdim." İfadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. (x^2=15,474, p=0,217).

İfade 13*: Söz konusu katılımcıların gelir düzeyleri ile "Covid-19 salgını sırasında çevremdeki insanlardan etkilenerek paketlenmiş gıda tüketimine özen gösterdim." İfadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. (x^2=11,809, p=0,461).

Tablo 6. Katılımcıların Akademik Unvanları İle İfadelere Verdikleri Cevapların Karşılaştırılması

	Akademik Unvan	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		X^2	P
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
1*	Prof. Dr.	4	11,8	5	14,7	5	14,7	15	44,1	5	14,7	17,671**	0,343
	Doç. Dr.	1	2,0	5	10,2	11	22,4	19	38,8	13	26,5		
	Dr. Öğr. Üye.	6	7,4	13	16,0	14	17,3	28	34,6	20	24,7		
	Arş. Gör.	6	11,1	10	18,5	13	24,1	18	33,3	7	13,0		
	Öğr. Gör.	5	8,2	17	27,9	8	13,1	23	37,7	8	13,1		
2*	Prof. Dr.	5	14,7	18	52,9	5	14,7	6	17,6	0	0,0	24,467**	0,080
	Doç. Dr.	6	12,2	14	28,6	15	30,6	11	22,4	3	6,1		
	Dr. Öğr. Üye.	9	11,1	30	37,0	18	22,2	16	19,8	8	9,9		
	Arş. Gör.	16	29,6	15	27,8	11	20,4	12	22,2	0	0,0		
	Öğr. Gör.	11	18,0	25	41,0	13	21,3	9	14,8	3	4,94		
3*	Prof. Dr.	4	11,8	19	55,9	7	20,6	4	11,8	0	0,0	25,961**	0,055
	Doç. Dr.	5	10,2	13	26,5	18	36,7	12	24,5	1	2,0		
	Dr. Öğr. Üye.	13	16,0	33	40,7	16	19,8	15	18,5	4	4,9		
	Arş. Gör.	15	27,8	15	27,8	13	24,1	11	20,4	0	0,0		
	Öğr. Gör.	16	26,2	23	37,7	14	23,0	7	11,5	1	1,6		
4*	Prof. Dr.	5	14,7	18	52,9	6	17,6	4	11,8	1	2,9	20,580**	0,195
	Doç. Dr.	5	10,2	20	40,8	11	22,4	10	20,4	3	6,1		
	Dr. Öğr. Üye.	14	17,3	31	38,3	13	16,0	17	21,0	6	7,4		
	Arş. Gör.	19	35,2	15	27,8	10	18,5	9	16,7	1	1,9		
	Öğr. Gör.	14	23,0	25	41,0	14	23,0	6	9,8	2	3,3		
5*	Prof. Dr.	4	11,8	16	47,1	7	20,6	6	17,6	1	2,9	23,634**	0,098
	Doç. Dr.	3	6,1	18	36,7	13	26,5	9	18,4	6	12,2		
	Dr. Öğr. Üye.	11	13,6	28	34,6	19	23,5	18	22,2	5	6,2		
	Arş. Gör.	14	25,9	10	18,5	14	25,9	14	25,9	2	3,7		
	Öğr. Gör.	8	13,1	26	42,6	17	27,9	9	14,8	1	1,6		
6*	Prof. Dr.	4	11,8	6	17,6	1	2,9	15	44,1	8	23,5	19,203**	0,258
	Doç. Dr.	4	8,2	6	12,2	3	6,1	18	36,7	18	36,7		
	Dr. Öğr. Üye.	3	3,7	14	17,3	8	9,9	31	38,3	25	30,9		
	Arş. Gör.	7	13,0	3	5,6	7	13,0	24	44,4	13	24,1		
	Öğr. Gör.	3	4,9	14	23,0	8	13,1	24	39,3	12	19,7		
7*	Prof. Dr.	4	11,8	12	35,3	7	20,6	9	26,5	2	5,9	19,138**	0,262
	Doç. Dr.	5	10,2	14	28,6	14	28,6	11	22,4	5	10,2		
	Dr. Öğr. Üye.	6	7,4	30	37,0	13	16,0	23	28,4	9	11,1		
	Arş. Gör.	10	18,5	10	18,5	7	13,0	18	33,3	9	16,7		
	Öğr. Gör.	6	9,8	24	39,3	15	24,6	11	18,0	5	8,2		

	Akademik Unvan	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		X^2	P
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	17,671**	0,343
8*	Prof. Dr.	3	8,8	8	23,5	3	8,8	13	38,2	7	20,6	7,182**	0,954
	Doç. Dr.	4	8,2	10	20,4	10	20,4	15	30,6	10	20,4		
	Dr. Öğr. Üye.	5	6,2	16	19,8	12	14,8	30	37,0	18	22,2		
	Arş. Gör.	6	11,1	9	16,7	6	11,1	21	38,9	12	22,2		
	Öğr. Gör.	3	4,9	13	21,3	13	21,3	23	37,7	9	14,8		
9*	Prof. Dr.	9	26,5	14	41,2	5	14,7	6	17,6	0	0,0	23,538**	0,100
	Doç. Dr.	19	38,8	16	32,7	9	18,4	4	8,2	1	2,0		
	Dr. Öğr. Üye.	26	32,1	38	46,9	9	11,1	5	6,2	3	3,7		
	Arş. Gör.	21	38,9	18	33,3	5	9,3	6	11,1	4	7,4		
	Öğr. Gör.	15	24,6	32	52,5	12	19,7	2	33,3	0	0,0		
10*	Prof. Dr.	21	61,8	11	32,4	0	0,0	1	2,9	1	2,9	17,876**	0,331
	Doç. Dr.	24	49,0	17	34,7	6	12,2	1	2,0	1	2,0		
	Dr. Öğr. Üye.	35	43,2	35	43,2	4	4,9	3	3,7	4	4,9		
	Arş. Gör.	23	42,6	17	31,5	6	11,1	5	9,3	3	5,6		
	Öğr. Gör.	25	41,0	24	39,3	9	14,8	2	3,3	1	1,6		
11*	Prof. Dr.	1	2,9	2	5,9	3	8,8	16	47,1	12	35,3	24,988**	0,070
	Doç. Dr.	3	6,1	8	16,3	5	10,2	10	20,4	23	46,9		
	Dr. Öğr. Üye.	3	3,7	12	14,8	3	3,7	31	38,3	32	39,5		
	Arş. Gör.	7	13,0	4	7,4	2	3,7	23	42,6	18	33,3		
	Öğr. Gör.	6	9,8	9	14,8	5	8,2	29	47,5	12	19,7		
12*	Prof. Dr.	11	32,4	18	52,9	0	0,0	3	8,8	2	5,9	23,307**	0,106
	Doç. Dr.	17	34,7	15	30,6	10	20,4	3	6,1	4	8,2		
	Dr. Öğr. Üye.	20	24,7	29	35,8	16	19,8	11	13,6	5	6,2		
	Arş. Gör.	21	38,9	13	24,1	10	18,5	9	16,7	1	1,9		
	Öğr. Gör.	18	29,5	24	39,3	11	18,0	8	13,1	0	0,0		

İfade 1*: Söz konusu katılımcıların akademik unvanları ile "Covid-19 salgını ile birlikte gıda alışverişine daha fazla bütçe ayırdım." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=17,761, p=0,343).

İfade 2*: Söz konusu katılımcıların akademik unvanları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla kırmızı et tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=24,467, p=0,080).

İfade 3*: Söz konusu katılımcıların akademik unvanları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla beyaz et tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=25,961, p=0,055).

İfade 4*: Söz konusu katılımcıların akademik unvanları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla deniz mahsülleri tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=20,580, p=0,195).

İfade 5*: Söz konusu katılımcıların akademik unvanları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla bakliyat vb. ürünler tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=23,634, p=0,098).

İfade 6*: Söz konusu katılımcıların akademik unvanları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla meyve ve sebze tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=19,203, p=0,258).

İfade 7*: Söz konusu katılımcıların akademik unvanları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla süt ve süt ürünleri tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=19,138, p=0,262).

İfade 8*: Söz konusu katılımcıların akademik unvanları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla su tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=7,182, p=0,954).

İfade 9*: Söz konusu katılımcıların akademik unvanları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla hamur işi tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=23,538, p=0,100).

İfade 10*: Söz konusu katılımcıların akademik unvanları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla fast-food vb. hazır yiyecekler tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=17,786, p=0,331).

İfade 11*: Söz konusu katılımcıların akademik unvanları ile "Covid-19 salgını ile birlikte daha fazla ev yemeği tüketmeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=24,988, p=0,070).

İfade 12*: Söz konusu katılımcıların akademik unvanları ile "Covid-19 salgını sırasında çevremdeki insanlardan etkilenerek paketlenmiş gıda tüketimine özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=23,307, p=0,106).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çin'de ortaya çıkan ve dünyayı etkisi altına alan covid-19 virüsünün tüketicilerin gıda tüketimini nasıl etkilediği sorusuna yanıt aranmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda, Süleyman Demirel Üniversitesi'nde görev yapan akademik personel çalışmanın evreni olarak belirlenmiştir. Ben Hassen et al. (2021) ve Bolek (2021) tarafından hazırlanan çalışmalarda kullanılan ölçekler çalışmaya göre uyarlanmıştır. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan alınan izinle akademik personele online olarak anket uygulaması yapılmıştır. Söz konusu uygulamaya 279 kişi (139 kadın, 140 erkek olmak üzere) katılım sağlamıştır. Katılımcıların demografik bilgileri hakkında şunlar söylenebilmektedir: Katılımcılar arasında 99 kişi 35 yaş ve altında, 92 kişi 36-45 yaş arasında, 61 kişi 46-55 yaş arasında, 27 kişi ise 56 yaş ve üzerindedir. 76 kişi 8000 TL ve altında, 72 kişi 80001 TL - 9000 TL arasında, 36 kişi 9001 TL - 10000 TL arasında, 95 kişi ise 10001 TL ve üzerinde maaş aldığını beyan etmiştir. Ayrıca; çalışmaya katılanlardan 34'ü prof.dr, 49'u doç.dr, 81'i dr.öğr.üyesi, 54'ü arş.gör ve 61'i öğr.gör. olarak çalışmaktadır.

Ki-kare analizi sonuçlarından hareketle demografik değişkenler ile gıda tüketim alışkanlıkları (kırmızı/beyaz et tüketimi, su/süt tüketimi vb.) arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı söylenebilmektedir. Bu duruma yönelik detaylar metin içinde tablolar ile sunulmuştur.

Gıda tüketim alışkanlıklarına yönelik hazırlanan likert ölçekte "katılıyorum" cevabını veren katılımcıların yoğun olduğu görülmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde; covid-19, tüketicilerin gıda tüketim alışkanlıkları üzerinde etkili olmuştur. Tüketicilerin pandemi dönemiyle birlikte yaşanan panik, endişe ve kısıtlamaların etkisiyle rasyonel ve irrasyonel davranışlar sergilediği söylenebilmektedir. Tüketicilerin bu davranışları sergileyerek pandemi dönemini kendilerine göre en iyi şekilde atlatmayı amaçladığı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Akdemir Ş., Kougnigan E., Keskin F., Açıksarı Y. and Miassi Y. (2020). Effects of Covid-19 on Food Consumption Habits in Turkey. *International Conference on Covid-19 Studies*, Ankara.

Aslan V. (2012). Reklam İletilerinde Tüketici Davranışlarını Belirleyen Psikolojik Etmenler: Üniversitelerin Gazete Reklamlarını Uygulama Örneği, İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Sanatları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Aydın D. (2011). *Reklam Hafızası: Reklam Hafızası ve Beğenilirliği İlişkisi: Televizyon Reklamlarına İlişkin Deneysel Bir Çalışma*, Nobel Akademik Yayıncılık, İletişim-Halkla İlişkiler Dizisi: 1, 1. Basım, Ankara.

Baudrillard J. (2008). *Tüketim Toplumu*, Çev. Hazal Deliceçaylı, Ferda Keskin, Ayrıntı Yayınları, İnceleme Dizisi: 92, İstanbul.

Bayram N. (2016). *Veri Analizi Excel ve SPSS Uygulamalarıyla Birlikte*. Bursa: Ezgi Kitabevi.

Ben Hassen T., El Bilali H., Allahyari M. S., Berjan S. and Fotina O. (2021). Food Purchase and Eating Behavior During the COVID-19 Pandemic: A Cross-sectional Survey of Russian Adults. *Appetite*, *165*, 1-10.

Bilir, İ. (2021). Davranışsal İktisat Çerçevesinde Tüketici Davranışlarının İncelenmesi, Adıyaman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman.

Bolek S. (2021). Food Purchasing, Preservation, and Eating Behavior During COVID-19 Pandemic: A Consumer Analysis. *Italian Journal of Food Science*, 33(3), 14-24.

Büyüköztürk Ş. (2002). Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32(32), 470-483.

Can Y. (2012). İktisatta Psikolojik İnsan Faktörü: Davranışsal İktisat, *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 91–98.

Çalık Ü. ve Düzü G. (2009). İktisat ve Psikoloji, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 18, 1-13.

Çekiç S. (2016). Davranışsal İktisat Bağlamında Cinsiyet Farkının Tüketici Tercihlerine Etkisi: Bartın Örneği, Bartın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bartın.

Das D., Sarkar A. and Debroy A. (2021). Impact of Covid-19 on Changing Consumer Behaviour: Lessons from an Emerging Economy, *International Journal of Consumer Studies,* 46, 692-715.

Durmaz Y., Oruç-Bahar R., Kurtlar M. (2011). Kişisel Faktörlerin Tüketici Satınalma Davranışları Etkisi Üzerine Bir Araştırma, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1), 114-133, İlkbahar.

Eser R. ve Toigonbaeva D. (2011). Psikoloji ve İktisadın Birleşimi Olarak, Davranışsal İktisat, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(1), 287–321.

Gülçiçek-Tolun B. ve Bulut N. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinde Tüketicilerin Gıda Ürünleri Satın Alma Davranışları Üzerine Bir Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 45*, 15-31.

Güriş S. ve Astar M. (2019). *SPSS İle İstatistik*. İstanbul: Der Yayınları.

Kitapcı İ. (2017). Rasyonaliteden İrrasyonaliteye: Davranışsal İktisat Yaklaşımı ve Bilişsel Önyargılar, *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 85-102.

Mucuk İ. (2012). *Pazarlama İlkeleri*, 19. Basım, Türkmen Kitabevi, İstanbul.

Oana D. (2020). The Impact of Current Crisis Generated by the Covid-19 Pandemic on Consumer Behavior, *Studies Business and Economics,* 15(2), 85-99.

Ogaki M. and Saori C. T. (2017). *Behavioral Economics*, Springer: Singapur.

Öz M. (2012). İş Hayatında Başarının İki Temel Koşulu: Tüketici Davranışlarını Anlayabilmek ve Müşteri Memnuniyeti Sağlamak, İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Akademik Bakış Dergisi (Uluslararası Sosyal Bilimler E-Dergisi)*, 33, 1-13, ISSN:1694-528X.

Özay M. A. (2021). Covid-19 Etkisiyle Tüketicilerin Online Satın Alma Davranışlarında Yaşanan Değişimlerin İncelenmesi, *Ekonomi, İşletme ve Yönetim Dergisi*, *5*(1), 1-25.

Saracel N., Özkara B., Karakaş M., Özdemir Ş., Yelken R., Dündar S., Karaca Y. (2002). Afyon İli Tüketim Analizi: Tüketici Davranışları ve Eğilimleri, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayın No:27.

Satish K., Venkatesh A. and Manivannan A.S.R. (2021). Covid-19 is Driving Fear and Greed in Consumer Behavior and Purchase Pattern, *South Asian Journal of Marketing*, 2(2), 113-129.

Savaş-Alma D.(2021). Davranışsal İktisat Perspektifiyle Tüketici Tercihi: Kültür Çerçevesinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Manisa.

Serim H. (2019). Davranışsal İktisatta Tasarruf Davranışı: Öntanımlı Seçenekler ve Bireysel Emeklilik Sistemi Özelinde Bir Analiz, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.

Sheth, J. (2020). Impact of Covid-19 on Consumer Behavior: Will the Old Habits Return or Die?, *Journal of Business Research*, doi: https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.05.059 (Erişim Tarihi: 02.02.2023).

Sorrentino A., Leone D. and Caporuscio A. (2021). Changes in the Post-Covid-19 Consumers' Behaviors and Lifestyle in Italy. A Disaster Management Perspective, *Italian Journal of Marketing*, 87-106.

Tao H., Sun X., Liu X., Tian J. and Zhang D. (2022). The Impact of Consumer Purchase Behaviour Changes on the Business Model Design of Consumer Services over the Course of Covid-19, *Frontiers in Psychology*, 13, 1-14.

Tekin V.N. (2014). *Pazarlama İlkeleri Politikalar-Stratejiler-Taktikler*, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Temizkan V., Güven E. Ö., Yılmazer A. and Andsoy C. (2021). Covid-19 İle Gerçekleşen Tüketici Davranışları ve Eğilimlerine Yönelik Bir Araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *20*(78), 1311-1327.

COVID-19 TÜKETİCİLERİN ALIŞVERİŞ YERİ TERCİHLERİ ÜZERİNDE ETKİLİ MİDİR?: SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ AKADEMİSYENLERİ ÖRNEĞİ [1]

IS COVID-19 EFFECTIVE ON CONSUMERS' SHOPPING PREFERENCES: THE CASE OF SÜLEYMAN DEMİREL UNIVERSITY ACADEMICS

Doç. Dr. Musa TÜRKOĞLU
Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
ORCID No: 0000-0001-7662-9647

Doktora Öğrencisi Vahit Talha TUNÇBİLEK
Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
0000-0002-3875-695X

Öğr. Gör. Serdar YETİŞEN
Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Gönen Meslek Yüksekokulu
ORCID No: 0000-0003-3951-5805

ÖZET

Bu çalışma; Süleyman Demirel Üniversitesi'nde görev yapmakta olan akademisyenler örnekleminde tüketim alışkanlıklarının salgın döneminde nasıl etkilendiğini araştırmak amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmada katılımcılara tüketim alışkanlıkları ve tüketici davranışları ile ilgili ifadelerin yer aldığı anket soruları gönderilmiştir. Bu araştırma kapsamında kullanılan anket, Hassen vd. (2021) ve Bolek (2021) tarafından hazırlanan çalışmalardan derlenerek oluşturulmuştur. Zaman ve kaynak kısıtlılığı nedeniyle kota örnekleme yönetimi kullanılmıştır. Online anket uygulaması ile gerçekleştirilen araştırma sonucunda 279 (139 kadın, 140 erkek olmak üzere) kişiye ulaşılmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan yazılı izin alınmıştır (Tarih: 02/11/2021 ve no: 114/8). Anket uygulaması sonucunda elde edilen veriler ki-kare bağımsızlık testi ile analiz edilmiş ve elde edilen bulgular davranışsal iktisat perspektifinde değerlendirilmiştir. Buna göre; demografik değişkenler ve alışveriş yeri alışkanlıkları arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilmektedir. Çalışmaya verilen cevaplar dikkate alındığında; pandemi ile birlikte alışveriş yeri seçiminin (zincir market, internet vb.) genelde değişim eğiliminde olduğu söylenebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Davranışsal İktisat, Tüketim, Pandemi, ki-kare analizi.

GİRİŞ

2019 yılının Aralık ayında Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkan Covid-19 salgını büyük bir hızla dünyaya yayılmış ve tüketicilerin tüketim alışkanlıklarında kayda değer değişiklikler meydana getirmiştir. Pandemiyle birlikte endişe ve panik halinde davranışlarda bulunan tüketiciler özellikle getirilen kısıtlamalar ile gıda stoklama eğilimine girmişlerdir. Doğal olarak tüketim alışkanlıklarında değişiklik meydana gelmiştir. Bu değişikliklerin araştırılması amacıyla 2020, 2021 ve 2022 yıllarında birtakım çalışmalar yapılmıştır. Söz konusu çalışmaların amaç ve bulgularına aşağıda yer verilmiştir.

Oana (2020); bireyler açısından covid-19 pandemisinin neden olduğu ekonomik ve sosyal bağlamda satın alma davranışlarını analiz etmek amacıyla hazırladığı çalışmasında,

[1] Bu çalışma; Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı'nda Doç.Dr. Musa Türkoğlu danışmalığında Vahit Talha Tunçbilek tarafından hazırlanan "Davranışsal İktisat Bağlamında Tüketicilerin Gıda Tüketim Davranışlarına COVİD-19 Salgınının Etkisi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademisyenleri Üzerine Bir Araştırma" isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

tüketicilerin belirsizlik ve risk durumunda satın alma davranışlarına yön vermek için daha fazla bilgiye ihtiyacı olduğunu belirtmiştir.

Sheth (2020); covid-19 ile birlikte ortaya çıkan karantina ve sosyal mesafe olgularının tüketicilerin satın alma davranışları üzerindeki etkisini araştırmak için hazırladığı çalışmada, teknolojideki gelişimin tüketicilerin iş, eğlence ve eğitim sınırlarının üstesinden gelmesini sağladığını belirtmiştir.

Akdemir vd. (2020); covid-19 pandemisinin Türkiye'de gıda alışkanlıkları üzerindeki etkisini araştırmak için hazırladıkları çalışmada, covid-19 döneminde ekmek ve tahıl ürünleri, vitamin takviyeleri, bağışıklık sistemini güçlendiren ürünler ve süt ürünlerinin tüketiminde artış yaşandığını ortaya koymuşlardır.

Ben Hassen et al. (2021); Rusya'daki tüketicilerin gıda tüketim alışkanlıklarında covid-19 pandemisinin ortaya çıkardığı problem ve fırsatların araştırılması için hazırladıkları çalışmada, covid-19 nedeniyle Rusya'da yiyecek ile ilişkili acil durum ve plan stratejilerine ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymuşlardır.

Bolek (2021); tüketicilerin covid-19 pandemisinde gıda satın alma, yeme ve gıda koruma tekniklerini araştırmak için hazırladığı çalışmada, tüketicilerin covid-19 döneminde bağışıklık sistemini güçlendirici ürünler tüketmeyi ve taze ürünler satın almayı tercih ettiğine dikkat çekmiştir.

Das et al. (2021); covid-19'un tüketicilerin satın alabilirliği, yaşam tarzı ve sağlık bilinci üzerindeki etkilerini araştırmak amacıyla hazırladığı çalışmada, organize olmamış sektörlerde çalışanların satın alabilirliğinin diğer sektörlere göre daha fazla etkilendiğini ifade etmişlerdir.

Gülçiçek-Tolun ve Bulut (2021); covid-19 pandemisinin Türkiye'de gıda satın alma davranışlarına etkisini araştırmak için hazırladıkları çalışmada, tüketicilerin gelir düzeyine, cinsiyetine ve medeni durumuna göre gıda satın alımı ile ilgili ifadelere verdikleri yanıtlar arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Özay (2021); covid-19 pandemisiyle birlikte tüketicilerin satın alma davranışlarındaki değişikliklerin araştırılması için hazırladığı çalışmada, tüketicilerin covid-19 döneminde online alışveriş eğiliminin arttığı sonucuna ulaşmışlardır.

Satish et al. (2021); covid-19 pandemisi süresince tüketici davranışlarının ve satın alma modelinin araştırılması için hazırladıkları çalışmada, tüketicilerin temel gıda maddelerine erişemeyeceği düşüncesi ile stok yapma eğiliminde olduğunu ortaya koymuşlardır.

Sorrentino et al. (2021); covid-19 sonrasında tüketicilerin koruduğu davranışların tanımlanması için hazırladıkları çalışmada, firmaların lojistik zincirini etkileyen online satın alma davranışına yönelik yeni dağıtım modelleri üzerinde yoğunlaşmasının gerekli olduğuna vurgu yapmışlardır.

Temizkan vd. (2021); covid-19'un tüketicilerin satın alma davranışları ve eğilimleri üzerindeki etkisini araştırmak için hazırladıkları çalışmada, söz konusu dönem için online satın alma eğiliminin arttığı, turizm ve rekreasyon alanlarına yönelik satın alma davranışlarının kısıtlandığı belirtilmiştir.

Tao et al. (2022); tüketicilerin psikolojik değişimlerinin üzerinde covid-19'un etkisini araştırmak için hazırladıkları çalışmada, harcama yapılan nesnelerin değişmesi nedeniyle tüketicilere hizmet veren şirketlerin beklenmedik krizler karşısında verimlilik merkezli model geliştirmesinin gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

Çalışmaya katkı sağlayan akademisyenlere yönelik demografik bilgilere aşağıda yer alan tablodan ulaşılmaktadır:

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

		Frekans (n)	**Yüzde (%)**
Cinsiyet	Kadın	139	49,8
	Erkek	140	50,2
Yaş	35 ve altı	99	35,5
	36-45	92	33,0
	46-55	61	21,9
	56 ve üzeri	27	9,7
Medeni Durum	Bekar	65	23,3
	Evli	214	76,7
Gelir Düzeyi	8000 TL ve altı	76	27,2
	8001 TL -9000 TL	72	25,8
	9001 TL -10000 TL	36	12,9
	10001 TL ve üzeri	95	34,1
Akademik Unvan	Prof. Dr.	34	12,2
	Doç. Dr.	49	17,6
	Dr. Öğr. Üyesi	81	29,0
	Arş. Gör.	54	19,4
	Öğr. Gör.	61	21,9

Çalışmanın kavramsal çerçevesi kapsamında davranışsal iktisat ve tüketici davranışları hakkında bilgi verilecek, metodoloji kapsamında ki-kare bağımsızlık testi özetlenmeye çalışılacaktır. Uygulama kısmında gıda tüketimi ve demografik değişkenlere yönelik analiz yapılarak sonuçlar paylaşılacaktır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Tüketici Davranışları

Tüketici kavramı farklı yazarlar tarafından tanımlanmaya çalışılmış ve bu çalışmalar; tüketicilerin hissedilen bir ihtiyaç veya ihtiyatlılık nedeniyle hareket eden kişiler olduğu çevresinde toplanmıştır (Öz, 2012: 2).

Kişisel arzu, istek ve ihtiyaçları için mal ve hizmet satın alan ya da satın alma kapasitesine sahip olan gerçek kişiler tüketici olarak tanımlanmaktadır (İslamoğlu, 2011:96). Bir kişinin tüketici olarak kabul edilebilmesi; tatmin edilecek gereksinime, harcayabilecek gelire sahip olmasına ve sahip olduğu geliri harcama isteğinin olmasına bağlıdır. Söz konusu faktörlerden birinin eksik olması, tüketici kavramından bahsedilmemesine yol açmaktadır (Aslan, 2012:14). Tüketicinin mal ve hizmetleri satın alma ve kullanmaya yönelik eylemleri, tüketim olarak tanımlanır (Saracel vd., 2002: 15).

Khan'a göre tüketim ve ürün alımını ihtiyaçlarımız, tercihlerimiz ve satın alma gücümüz belirler. Tüketici kararları, yaşamına yön verir ve malların ne kadar, hangi metotla üretileceği, faktörler arası dağılımın nasıl olacağı vb. ekonomik kararları da etkiler (Durmaz vd., 2011: 115).

Tüketicilerin satın alma davranışları, bir karar verme süreci veya işlemidir ve çeşitli aşamalardan oluşur (Öz, 2012: 3). Tüketicilerin satın alma öncesi kararları; rutin satın alma, sınırlı karar alma ve uygun sorun çözme davranışı olarak üç kategoriye ayrılmaktadır (Mucuk, 2012: 76). Rutin karar alma davranışı ekmek, sigara, meyve gibi günlük tüketim alışkanlıklarını yansıtır. Sınırlı karar alma davranışında tüketiciler satın alacakları ürün ve hizmet için bilgiye sahiptir ama tüketicilerin sahip olduğu bilgi yeterli güveni sağlamamaktadır. Bu nedenle, daha önce yapılan satın alma davranışı sergilenebilir. Yaygın sorun çözmede tüketiciler ürün ve hizmetler hakkında yok denecek kadar az bilgiye sahiptir. Bu nedenle marka bağımlılığı gelişmeyen tüketiciler, dışarıdan gelecek bilgilere duyarlıdır (Öz, 2012: 4).

İnsanların tüketim davranışları ve yaşam standartları, satın alınan mal ve hizmetlerle doğrudan ilişkilidir. Ayrıca; gelir, meslek, eğitim durumu gibi özellikler ve yaşanılan fiziksel ve sosyal çevre tüketici davranışları üzerinde etkiye sahiptir.

Üretimin küreselleşmesi ile üreten ve tüketen birbirinden ayrılmış; üretilen mal ve hizmetlerin tüketici beklenti ve isteklerine uyarlanması zorunlu hale gelmiştir. Bu zorunluluk, tüketicilerin daha yakından tanınması, tüketim davranışlarının incelenmesi ve gelecekteki tüketim eğilimlerinin belirlenmesi amaçlarına hizmet etmektedir (Saracel vd., 2002: 15).

Baudrillard'a göre; nesnelerin, malların ve hizmetlerin çoğaltılması, tüketim ve bolluğa yol açmış ve bunun sonucunda insanlar nesneler tarafından kuşatılmıştır (Baudrillard, 2008: 50). Tocqueville, modern toplumun eşitlik, refah ve mutluluk üzerine kurulduğunu savunur. Mutluluk; eşitliğin bir aracıdır, nesneler ve konfor aracılığıyla ölçülebilir bir refaha dayalıdır. Tocqueville'in görüşünden yola çıkarak; insanların sahip olduğu nesnelerin, modern toplumda refahtan alınan payın ve bu pay sonucunda elde edilen mutlulukların göstergesi olduğu söylenebilir. Modern toplum insan ihtiyaçlarını tahmin etme, üretme,

satma, yeni ihtiyaçlar yaratma, yeniden üretme ve satma döngüsünün kırılmasına bağlı olarak kendini yeniden üretebilir (Saracel vd., 2002: 15).

Ekonomik mal ve hizmetlerin kullanımı ve bunların elde edilmesiyle doğrudan ilgili davranışlar ve bu davranışları belirleyen karar süreçlerine de tüketici davranışı adı verilir. Kısaca, tüketicinin satın almaya ilişkin karar ve davranışlarını inceler (Aslan, 2012: 17). Tüketici kararları ve satın alma süreci; markaların pazarlama etkinlikleri, psikolojik, sosyokültürel, demografik faktörler ve fiziksel çevre, finansal durum gibi faktörlerden etkilenir (Aydın, 2011: 32). Tüketici davranışlarını etkileyen sosyokültürel faktörler içinde aile, danışma gurubu, sosyal sınıf ve kültür; psikolojik faktörler içinde güdüleyici faktörler, algılama farklılıkları, öğrenme, kişilik, tutum ve inanç farklılıkları; demografik faktörler içinde yaş, cinsiyet, medeni hal, gelir, eğitim ve meslek gibi bireysel karakteristik nitelikler yer almaktadır (Öz, 2012: 3; Tekin, 2014: 103-111).

Davranışsal İktisat

İktisat bilimi, bireylerin iktisadi tutum ve davranışlarını inceleyen sosyal bir bilimdir (Çalık ve Düzü, 2009: 1). 20. Yüzyıldan itibaren Neo-klasik iktisadın hakim olmasıyla birlikte bu düşünce çerçevesinde gelişimini sürdüren iktisat bilimi sosyoloji, psikoloji, antropoloji, iletişim gibi sosyal bilimlerden daha çok matematik ve fizik gibi pozitif bilimlerle yoğunlaşan bir formalizasyon sürecine girmiştir. İktisat biliminin matematik ve fizik gibi pozitif bilimlerle formalizasyon sürecine girmesi bu doğrultuda modeller geliştirilmesine ve bu modellerin iktisadi teorilerde yoğun olarak kullanılmasına yol açmıştır (Alma-Savaş, 2021: 3).

Neo-klasik iktisadın önemli varsayımlarından biri olan; "birey rasyonel bir varlıktır (homo economicus) ve kararlarını faydasını maksimize edecek şekilde almaktadır." varsayımı iktisat biliminin matematiksel formüllerle yakınlaşmasını sağlamış ve bireyin davranışları üzerine yapılan analizleri bu varsayım doğrultusunda sınırlandırmıştır.

Bireylerin iktisadi davranışlarında kullanılan matematiksel modeller ve rasyonellik varsayımının gerçeklikten uzak olduğuna yönelik eleştiriler psikoloji bilimi ve davranış bilimlerinin iktisat bilimi ile yakınlaşmasına ve "Davranışsal İktisat" alanının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Demir, 2018: 11'den akt. Bilir, 2021: 3). Neo-klasik iktisat teorisinin ifade ettiği rasyonel insan varsayımı ile çelişen ve son yıllarda oldukça popülerlik kazanmış bir alan olan ekonomi alanı davranışsal iktisattır (Ogaki and Tanaka, 2017: 4).

Davranışsal iktisat, 19. Yüzyılın ortalarına doğru hakim olan neo-klasik iktisat teorisinin varsayımlarına ve insanların iktisadi davranışlarında matematiksel modellerin sıklıkla kullanılmasına tepki olarak doğmuştur. İktisat biliminin temel faktörü olan insan, matematiksel modellerin yoğun olarak kullanılmasından dolayı çoğu zaman arka plana atılmıştır. Davranışsal iktisatçılar, analizlerinde insan faktörünü ön plana çıkarmaya uğraşırken, insana özgü olan duyguların iktisadi kararları nasıl şekillendirebileceğini araştırmışlardır. Deneye ve gözleme dayalı yapılan bu araştırmalar, her geçen gün popülerliğini artırırken egemen olan iktisadi görüşün güvenilirliğinin sorgulanmasına neden olmaktadır (Can, 2012: 97-98). Bu açıklamalardan hareketle, davranışsal iktisat, bireylerin iktisadi davranışlarını psikoloji bilimi başta olmak üzere sosyoloji, antropoloji, iletişim gibi sosyal bilimlerle destekleyerek deneysel çalışmalar yapan ve böylece doğru ve güvenilir sonuçlar elde edilmesini amaçlayan yeni bir disiplin olarak tanımlanmaktadır (Bilir, 2021: 5).

Davranışsal iktisat, bireylerin iktisadi davranışlarını sosyal bir bilim çerçevesinde incelemeye çalışmaktadır. Bu bağlamda, insanların karar alırken rasyonellikten uzak olan davranışlarını ekonomi, sosyoloji, psikoloji ve antropoloji gibi sosyal bilimlerle yakın ilişki kurarak deneye ve gözleme dayalı bir şekilde gösterme çabasındadır (Eser and Toigonbaeva, 2011: 288). Bir yandan bireylerin rasyonel olmayan davranışlarının neler olduğu ve bu davranışların neden önemli olduğu sorularına yanıt ararken diğer yandan bu davranışların ardında yatan sebep sonuç ilişkilerini bir süreç olarak incelemeye çalışmaktadır (Weber and Dawes, 2005: 101'den akt. Serim, 2019: 39).

Davranışsal iktisat disiplininin son dönemde kendine geniş bir çalışma alanı bulmasının nedeni; birçok bilim dalı ile kesişim noktası olan insanı analiz etmeye çalışmasıdır.

Neo-klasik iktisat teorisinde, insan davranışları analiz edilirken belirli varsayımlar ve sayısal veriler göz önünde bulundurulmaktadır. Davranışsal iktisat ise, insan davranışlarını farklı çevre ve koşullarda deneye ve gözleme dayalı analiz ederek ideal olan sonuca ulaşmayı hedeflemektedir (Can, 2012: 96). Neo-klasik iktisatta sonuçlar esas alınırken, davranışsal iktisat, sonuçlara neden olan psikolojik faktörlerle ilgilenmektedir. Bu nedenle neo-klasik iktisat ve davranışsal iktisat arasında yöntem ve metot olarak farklılıklar görülmektedir (Çekiç, 2016: 55). Davranışsal iktisada göre insan, iktisadi kararlarında çevresel faktörler, duygular, düşünceler, inançlar gibi birçok faktörün etkisi altında kalmaktadır. Bu sebeple davranışsal iktisat, neo-klasik iktisadın savunduğu rasyonel insan varsayımının gerçek dışı olduğuna vurgu yaparak iktisat bilimine yeni bir bakış açısı kazandırmıştır (Kitapcı, 2017: 86). Bu bakış açısıyla incelendiği zaman, insanın neo-klasik iktisatta varsayılan rasyonel insandan farklı özellikleri ve davranış biçimleri olduğu görülmektedir (Bilir, 2021: 4).

METODOLOJİ

Veri Toplama ve Etik İlkeler

Ben Hassen et al. (2021) ve Bolek (2021) tarafından hazırlanan çalışmalardan yararlanılarak anket formu oluşturulmuştur. Bu doğrultuda, araştırmanın yapılabilmesi için, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan 02/11/2021 tarihinde izin alınmıştır. Online olarak katılımcılara yönlendirilen anket formu 279 kişi tarafından yanıtlanmıştır.

Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi 2021 yılı verilerine göre Süleyman Demirel Üniversitesi'nde görev yapmakta olan 1912 akademisyen araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemi için literatürde değişken sayısının çok fazla olmadığı durumlarda 100-200 örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu ifade edilmektedir (Büyüköztürk, 2002: 480). Kline (1994)'e göre örneklem büyüklüğü için madde (değişken) oranının 1/10 olarak tutulması önerilmektedir (Kline 1994'ten akt. Büyüköztürk, 2002: 480). Bir başka deyişle, ifade başına düşen gözlem sayısı 10 olmalıdır. Bu hesaplamaya göre, bu çalışmada kullanılan örneklem büyüklüğünün (279) yeterli olduğu kararına varılmıştır.

Ki-Kare Bağımsızlık Testi ve Elde Edilen Bulguların Yorumlanması

İki değişken için ki-kare bağımsızlık testi, iki veya daha fazla kategorik değişken arasında bağımsızlık olup olmadığının, diğer bir deyişle ilişki bulunup bulunmadığının incelenmesi amacıyla kullanılmaktadır (Bayram, 2016: 175). Ki-kare bağımsızlık testinde ifade edilen iki değişken arasında ilişki olması durumu, bir değişkenin kategorilerindeki cevapların,

diğer değişkenin kategorilerinde farklılaştığını göstermektedir. Ki-kare testi, iki kategorik değişkenin düzeylerine göre oluşan beklenen değerler ve gözlenen değerlerin birbirlerinden anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini test etmektedir. İki kategorik değişkenin beklenen değerlerinin ve gözlenen değerlerinin birbirine yakın olması bağımsızlığı ifade etmektedir. Bu durumda ki-kare bağımsızlık testi için hipotezler (Güriş ve Astar, 2019: 288);

- H0: Değişkenler birbirinden bağımsızdır. (ilişki yoktur).
- H1: Değişkenler birbirinden bağımsız değildir (ilişki vardır).

olarak oluşturulmuştur.

Ki-kare bağımsızlık test istatistiğinin kullanılarak karar verilebilmesi için serbestlik derecesinin 1'den büyük (df>1) ve beklenen değerlerin 5'ten küçük olduğu hücre sayısının, toplam hücre sayısının %20'sini aşmaması şartı sağlanması gerekmektedir. Eğer beklenen değerlerin 5'ten küçük olduğu hücre sayısı, toplam hücre sayısının %20'sini aşıyor ve gözlem sayısı artırılamıyorsa ki-kare bağımsızlık testine ilişkin sonuçların yorumlanması güvenilir değildir. Böyle bir durum ile karşılaşıldığı zaman, ilgili satır ya da sütunların mantıklı bir biçimde birleştirilmesiyle bu şartı sağlamak mümkündür. Ayrıca beklenen değerin 5'ten 95 küçük olduğu hücreleri azaltmak için satır ya da sütunun ilgili grupları analiz dışı bırakılabilmektedir (Güriş ve Astar, 2019: 288-299). Öte yandan, beklenen değerlerin 5'ten küçük olduğu hücre sayısı, toplam hücre sayısının %20'sini aştığı durumlarda Fisher Kesin Olasılık Testi kullanılabilmektedir. Bu istatistik küçük örneklemlerden elde edilen 2x2 boyutlu tablolar için kullanılsa da büyük örneklemlerden elde edilen çok boyutlu tablolar için de kullanılabilmektedir

Aşağıda analizlerde kullanılmış olan çeşitli değişkenlere ait tablolar kategorilere ayrılmış haliyle verilmiştir. Verilen değişkenler arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığı ki-kare bağımsızlık testine ilişkin sonuçlara bakılarak açıklanmıştır. Ayrıca, aralarında anlamlı ilişki bulunan değişkenler için Cramer V katsayıları hesaplanmış olup, bu katsayıya bakılarak ilişkinin gücü hakkında yorumlar yapılmıştır.

Tablo 2. Katılımcıların Cinsiyetleri İle İfadelere Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

	Cinsiyet	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		X^2	P
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
1*	Kadın	11	7,9	29	20,9	23	16,5	45	32,4	31	22,3	4,936**	0,294
	Erkek	11	7,9	21	15,0	28	20,0	58	41,4	22	15,7		
2*	Kadın	21	15,1	52	37,4	27	19,4	30	21,6	9	6,5	3,409**	0,492
	Erkek	26	18,6	50	35,7	35	25,0	24	17,1	5	3,6		
3*	Kadın	23	16,5	55	39,6	31	22,3	26	18,7	4	2,9	2,776**	0,596
	Erkek	30	21,4	48	34,3	37	26,4	23	16,4	2	1,4		
4*	Kadın	28	20,1	54	38,8	22	15,8	24	17,3	11	7,9	8,193**	0,085
	Erkek	29	20,7	55	39,3	32	22,9	22	15,7	2	1,4		
	Erkek	42	30,0	46	32,9	30	21,4	17	12,1	5	3,6		

İfade 1*: Söz konusu katılımcıların cinsiyetleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte zincir marketlerden daha fazla alışveriş yapmaya başladım." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir. (x^2=6,549, p=0,162).

İfade 2*: Söz konusu katılımcıların cinsiyetleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte mahalle arasında bulunan marketlerden daha fazla alışveriş yapmaya başladım." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir. (x^2=0,987 p=0,912).

İfade 3*: Söz konusu katılımcıların cinsiyetleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte internetten daha fazla alışveriş yapmaya başladım." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir. (x^2=5,592, p=0,232).

İfade 4*: Söz konusu katılımcıların cinsiyetleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte kafe/restoran vb. yerlerde yemek yemeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir. (x^2=5,518, p=0,238).

Tablo 3. Katılımcıların Yaşları İle İfadelere Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

	Yaş	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		X^2	P
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
1*	35 ve altı	29	29,3	51	51,5	8	8,1	9	9,1	2	2,0	7,456**	0,826
	36-45	32	34,8	45	48,9	6	6,5	8	8,7	1	1,1		
	46-55	22	36,1	31	50,8	5	8,2	2	3,3	1	1,6		
	56 ve üzeri	13	48,1	12	44,4	0	0,0	2	7,4	0	0,0		
2*	35 ve altı	9	9,1	26	26,3	12	12,1	35	35,4	17	17,2	9,467**	0,663
	36-45	8	8,7	26	28,3	12	13,0	33	35,9	13	14,1		
	46-55	7	11,5	19	31,1	10	16,4	18	29,5	7	11,5		
	56 ve üzeri	6	22,2	10	37,0	1	3,7	7	25,9	3	11,1		
3*	35 ve altı	15	15,2	40	40,4	14	14,1	22	22,2	8	8,1	14,868**	0,249
	36-45	16	17,4	33	35,9	17	18,5	21	22,8	5	5,4		
	46-55	7	11,5	16	26,2	11	18,0	22	36,1	5	8,2		
	56 ve üzeri	8	29,6	12	44,4	1	3,7	5	18,5	1	3,7		
4*	35 ve altı	1	1,0	12	12,1	4	4,0	36	36,4	46	46,5	10,141**	0,604
	36-45	4	4,3	10	10,9	5	5,4	37	40,2	36	391		
	46-55	1	1,6	7	11,5	3	4,9	28	45,9	22	36,1		
	56 ve üzeri	1	3,7	4	14,8	4	14,8	10	37,0	8	29,6		

İfade 1*: Söz konusu katılımcıların yaşları ile "Covid-19 salgını ile birlikte pazar yerlerinden daha fazla alışveriş yapmaya başladım." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=7,456, p=0,826).

İfade 2*: Söz konusu katılımcıların yaşları ile "Covid-19 salgını ile birlikte zincir marketlerden daha fazla alışveriş yapmaya başladım." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=9,467, p=0,663).

İfade 3*: Söz konusu katılımcıların yaşları ile "Covid-19 salgını ile birlikte mahalle arasında bulunan marketlerden daha fazla alışveriş yapmaya başladım." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=14,868, p=0,249).

İfade 4*: Söz konusu katılımcıların yaşları ile "Covid-19 salgını ile birlikte kafe/restoran vb. yerlerde yemek yemeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=6,646, p=0,880).

Tablo 4. Katılımcıların Medeni Durumları İle İfadelere Verdikleri Cevapların Karşılaştırılması

	Medeni Durum	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		X^2	P
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
1*	Evli	75	35,0	105	49,1	15	7,0	16	7,5	3	1,4	0,277**	0,991
	Bekar	21	32,3	34	52,3	4	6,2	5	7,7	1	1,5		
2*	Evli	24	11,2	61	28,5	28	13,1	71	33,2	30	14,0	0,555**	0,968
	Bekar	6	9,2	20	30,8	7	10,8	22	33,8	10	15,4		
3*	Evli	34	15,9	72	33,6	35	16,4	55	25,7	18	8,4	5,983**	0,200
	Bekar	12	18,5	29	44,6	8	12,3	15	23,1	1	1,5		
4*	Evli	17	7,9	27	12,6	8	3,7	58	27,1	104	48,6	0,249**	0,993
	Bekar	5	7,7	8	12,3	3	4,6	19	29,2	30	46,2		
5*	Evli	110	51,4	83	38,8	9	4,2	5	2,3	7	3,3	3,378**	0,497
	Bekar	35	53,8	27	41,5	1	1,5	2	3,1	0	0,0		

İfade 1*: Söz konusu katılımcıların medeni durumları ile "Covid-19 salgını ile birlikte pazar yerlerinden daha fazla alışveriş yapmaya başladım." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=0,277, p=0,991).

İfade 2*: Söz konusu katılımcıların medeni durumları ile "Covid-19 salgını ile birlikte zincir marketlerden daha fazla alışveriş yapmaya başladım" ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=0,555, p=0,968).

İfade 3*: Söz konusu katılımcıların medeni durumları ile "Covid-19 salgını ile birlikte mahalle arasında bulunan marketlerden daha fazla alışveriş yapmaya başladım." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=5,983, p=0,200).

İfade 4*: Söz konusu katılımcıların medeni durumları ile " Covid-19 salgını ile birlikte internetten daha fazla alışveriş yapmaya başladım." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=0,249, p=0,993).

İfade 5*: Söz konusu katılımcıların medeni durumları ile "Covid-19 salgını ile birlikte kafe/restoran vb. yerlerde yemek yemeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=3,378, p=0,497).

Tablo 5. Katılımcıların Gelir Düzeyleri İle İfadelere Verdikleri Cevapların Karşılaştırılması

	Gelir Düzeyi	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		X^2	P
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
1*	8000 ve altı	20	26,3	41	53,9	8	10,5	4	5,3	3	3,9	13,932**	0,305
	8001-9000	27	37,5	33	45,8	4	5,6	8	11,1	0	0,0		
	9001-10000	11	30,6	18	50,0	3	8,3	4	11,1	0	0,0		
	10001 ve üzeri	38	40,0	47	49,5	4	4,2	5	5,3	1	1,1		
2*	8000 ve altı	7	9,2	25	32,9	11	14,5	23	30,3	10	13,2	10,490**	0,573
	8001-9000	5	6,9	23	31,9	12	16,7	21	29,2	11	15,3		
	9001-10000	4	11,1	11	30,6	5	13,9	10	27,8	6	16,7		
	10001 ve üzeri	14	14,7	22	23,2	7	7,4	39	41,1	13	13,7		
3*	8000 ve altı	12	15,8	24	31,6	15	19,7	21	27,6	4	5,3	18,748**	0,095
	8001-9000	13	18,1	33	45,8	9	12,5	14	19,4	3	4,2		
	9001-10000	5	13,9	18	50,0	7	19,4	3	8,3	3	8,3		
	10001 ve üzeri	16	16,8	26	27,4	12	12,6	32	33,7	9	9,5		
4*	8000 ve altı	5	6,6	7	9,2	1	1,3	23	30,3	40	52,6	9,266**	0,680
	8001-9000	4	5,6	11	15,3	5	6,9	16	22,2	36	50,0		
	9001-10000	5	13,9	6	16,7	1	2,8	10	27,8	14	38,9		
	10001 ve üzeri	8	8,4	11	11,6	4	4,2	28	29,5	44	46,3		
5*	8000 ve altı	36	47,4	34	44,7	2	2,6	2	2,6	2	2,6	10,318**	0,588
	8001-9000	41	56,9	28	38,9	2	2,8	0	0,0	1	1,4		
	9001-10000	14	38,9	16	44,4	3	8,3	2	5,6	1	2,8		
	10001 ve üzeri	54	56,8	32	33,7	3	3,2	3	3,2	3	3,2		

İfade 1*: Söz konusu katılımcıların gelir düzeyleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte pazar yerlerinden daha fazla alışveriş yapmaya başladım." İfadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. (x^2=13,932, p=0,305).

İfade 2*: Söz konusu katılımcıların gelir düzeyleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte zincir marketlerden daha fazla alışveriş yapmaya başladım." İfadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. (x^2=10,490, p=0,573).

İfade 3*: Söz konusu katılımcıların gelir düzeyleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte mahalle arasında bulunan marketlerden daha fazla alışveriş yapmaya başladım." İfadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. (x^2=18,748, p=0,095).

İfade 4*: Söz konusu katılımcıların gelir düzeyleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte internetten daha fazla alışveriş yapmaya başladım." İfadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. (x^2=9,266, p=0,680).

İfade 5*: Söz konusu katılımcıların gelir düzeyleri ile "Covid-19 salgını ile birlikte kafe/restoran vb. yerlerde yemek yemeye özen gösterdim." İfadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. (x^2=10,318, p=0,588).

Tablo 6. Katılımcıların Akademik Unvanları İle İfadelere Verdikleri Cevapların Karşılaştırılması

	Akademik Unvan	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		X^2	P
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
1*	Prof. Dr.	15	44,1	18	52,9	1	2,9	0	0,0	0	0,0	15,372**	0,498
	Doç. Dr.	15	30,6	23	46,9	4	8,2	6	12,2	1	2,0		
	Dr. Öğr. Üye.	28	34,6	39	48,1	6	7,4	7	8,6	1	1,2		
	Arş. Gör.	20	37,0	22	40,7	6	11,1	4	7,4	2	3,7		
	Öğr. Gör.	18	29,5	37	60,7	2	3,3	4	6,6	0	0,0		
2*	Prof. Dr.	7	20,6	11	32,4	3	8,8	7	20,6	6	17,6	17,737**	0,339
	Doç. Dr.	6	12,2	8	16,3	6	12,2	22	44,9	7	14,3		
	Dr. Öğr. Üye.	7	8,6	25	30,9	12	14,8	23	28,4	14	17,3		
	Arş. Gör.	6	11,1	13	24,1	7	13,0	20	37,0	8	14,8		
	Öğr. Gör.	4	6,6	24	39,3	7	11,5	21	34,4	5	8,2		
3*	Prof. Dr.	7	20,6	12	35,3	2	5,9	10	29,4	3	8,8	9,207**	0,905
	Doç. Dr.	5	10,2	18	36,7	9	18,4	13	26,5	4	8,2		
	Dr. Öğr. Üye.	12	14,8	29	35,8	13	16,0	21	25,9	6	7,4		
	Arş. Gör.	10	18,5	22	40,7	6	11,1	14	25,9	2	3,7		
	Öğr. Gör.	12	19,7	20	32,8	13	21,3	12	19,7	4	6,6		
4*	Prof. Dr.	3	8,8	5	14,7	0	0,0	13	38,2	13	38,2	11,965**	0,746
	Doç. Dr.	4	8,2	8	16,3	4	8,2	14	28,6	19	38,8		
	Dr. Öğr. Üye.	6	7,4	7	8,6	3	3,7	21	25,9	44	54,3		
	Arş. Gör.	3	5,6	8	14,8	1	1,9	12	22,2	30	55,6		
	Öğr. Gör.	6	9,8	7	11,5	3	4,9	17	27,9	28	45,9		
5*	Prof. Dr.	18	52,9	13	38,2	1	2,9	1	2,9	1	2,9	12,152**	0,733
	Doç. Dr.	26	53,1	16	32,7	1	2,0	3	6,1	3	6,1		
	Dr. Öğr. Üye.	40	49,4	34	42,0	5	6,2	1	1,2	1	1,2		
	Arş. Gör.	28	51,9	24	44,4	0	0,0	1	1,9	1	1,9		
	Öğr. Gör.	33	54,1	23	37,7	3	4,9	1	1,6	1	1,6		

İfade 1*: Söz konusu katılımcıların akademik unvanları ile "Covid-19 salgını ile birlikte pazar yerlerinden daha fazla alışveriş yapmaya başladım." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=15,372, p=0,498).

İfade 2*: Söz konusu katılımcıların akademik unvanları ile "Covid-19 salgını ile birlikte zincir marketlerden daha fazla alışveriş yapmaya başladım." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=17,737, p=0,339).

İfade 3*: Söz konusu katılımcıların akademik unvanları ile "Covid-19 salgını ile birlikte mahalle arasında bulunan marketlerden daha fazla alışveriş yapmaya başladım." ifadesine

verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=9,207, p=0,905).

İfade 4*: Söz konusu katılımcıların akademik unvanları ile "Covid-19 salgını ile birlikte internetten daha fazla alışveriş yapmaya başladım." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=11,965, p=0,746).

İfade 5*: Söz konusu katılımcıların akademik unvanları ile "Covid-19 salgını ile birlikte kafe/restoran vb. yerlerde yemek yemeye özen gösterdim." ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (x^2=12,152, p=0,498).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çin'de ortaya çıkan ve dünyayı etkisi altına alan covid-19 virüsünün tüketicilerin alışveriş yeri seçimini nasıl etkilediği sorusuna yanıt aranmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda, Süleyman Demirel Üniversitesi'nde görev yapan akademik personel çalışmanın evreni olarak belirlenmiştir. Ben Hassen et al. (2021) ve Bolek (2021) tarafından hazırlanan çalışmalarda kullanılan ölçekler çalışmaya göre uyarlanmıştır. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan alınan izinle akademik personele online olarak anket uygulaması yapılmıştır. Söz konusu uygulamaya 279 kişi (139 kadın, 140 erkek olmak üzere) katılım sağlamıştır. Katılımcıların demografik bilgileri hakkında şunlar söylenebilmektedir: Katılımcılar arasında 99 kişi 35 yaş ve altında, 92 kişi 36-45 yaş arasında, 61 kişi 46-55 yaş arasında, 27 kişi ise 56 yaş ve üzerindedir. 76 kişi 8000 TL ve altında, 72 kişi 80001 TL - 9000 TL arasında, 36 kişi 9001 TL - 10000 TL arasında, 95 kişi ise 10001 TL ve üzerinde maaş aldığını beyan etmiştir. Ayrıca; çalışmaya katılanlardan 34'ü prof.dr, 49'u doç.dr, 81'i dr.öğr.üyesi, 54'ü arş.gör ve 61'i öğr.gör. olarak çalışmaktadır.

Ki-kare analizi sonuçlarından hareketle demografik değişkenler ile alışveriş yeri seçimi (zincir market, internet vb.) arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı söylenebilmektedir. Bu duruma yönelik detaylar metin içinde tablolar ile sunulmuştur.

Alışveriş yeri seçimine yönelik hazırlanan likert ölçekte "katılıyorum" cevabını veren katılımcıların yoğun olduğu görülmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde; covid-19, tüketicilerin alışveriş yeri seçimi üzerinde etkili olmuştur. Bireyler bu dönemde pazar yerleri gibi kalabalık yerlerden alışveriş yapmak yerine daha çok zincir marketlerden ve online olarak alışveriş yapmayı tercih etmişlerdir. Tüketiciler kafe/restoran vb. alanlarda yemek yemekten kaçınarak, evlerinde aile üyeleriyle birlikte yemek yemeyi tercih etmişlerdir. Pandemi süreciyle birlikte tüketicilerin tutum ve davranışlarında yaşanan bu değişikliklerin pandemi sonrasında bir süre hayatımızda var olacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

Akdemir Ş., Kougnigan E., Keskin F., Açıksarı Y. and Miassi Y. (2020). Effects of Covid-19 on Food Consumption Habits in Turkey. *International Conference on Covid-19 Studies*, Ankara.

Aslan V. (2012). Reklam İletilerinde Tüketici Davranışlarını Belirleyen Psikolojik Etmenler: Üniversitelerin Gazete Reklamlarını Uygulama Örneği, İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Sanatları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Aydın D. (2011). *Reklam Hafızası: Reklam Hafızası ve Beğenilirliği İlişkisi: Televizyon Reklamlarına İlişkin Deneysel Bir Çalışma*, Nobel Akademik Yayıncılık, İletişim-Halkla İlişkiler Dizisi: 1, 1. Basım, Ankara.

Baudrillard J. (2008). *Tüketim Toplumu*, Çev. Hazal Deliceçaylı, Ferda Keskin, Ayrıntı Yayınları, İnceleme Dizisi: 92, İstanbul.

Bayram N. (2016). *Veri Analizi Excel ve SPSS Uygulamalarıyla Birlikte*. Bursa: Ezgi Kitabevi.

Ben Hassen T., El Bilali H., Allahyari M. S., Berjan S. and Fotina O. (2021). Food Purchase and Eating Behavior During the COVID-19 Pandemic: A Cross-sectional Survey of Russian Adults. *Appetite*, *165*, 1-10.

Bilir, İ. (2021). Davranışsal İktisat Çerçevesinde Tüketici Davranışlarının İncelenmesi, Adıyaman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman.

Bolek S. (2021). Food Purchasing, Preservation, and Eating Behavior During COVID-19 Pandemic: A Consumer Analysis. *Italian Journal of Food Science*, 33(3), 14-24.

Büyüköztürk Ş. (2002). Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32(32), 470-483.

Can Y. (2012). İktisatta Psikolojik İnsan Faktörü: Davranışsal İktisat, *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 91–98.

Çalık Ü. ve Düzü G. (2009). İktisat ve Psikoloji, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 18, 1-13.

Çekiç S. (2016). Davranışsal İktisat Bağlamında Cinsiyet Farkının Tüketici Tercihlerine Etkisi: Bartın Örneği, Bartın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bartın.

Das D., Sarkar A. and Debroy A. (2021). Impact of Covid-19 on Changing Consumer Behaviour: Lessons from an Emerging Economy, *International Journal of Consumer Studies,* 46, 692-715.

Durmaz Y., Oruç-Bahar R., Kurtlar M. (2011). Kişisel Faktörlerin Tüketici Satınalma Davranışları Etkisi Üzerine Bir Araştırma, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1), 114-133, İlkbahar.

Eser R. ve Toigonbaeva D. (2011). Psikoloji ve İktisadın Birleşimi Olarak, Davranışsal İktisat, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(1), 287–321.

Gülçiçek-Tolun B. ve Bulut N. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinde Tüketicilerin Gıda Ürünleri Satın Alma Davranışları Üzerine Bir Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 45*, 15-31.

Güriş S. ve Astar M. (2019). *SPSS İle İstatistik*. İstanbul: Der Yayınları.

Kitapcı İ. (2017). Rasyonaliteden İrrasyonaliteye: Davranışsal İktisat Yaklaşımı ve Bilişsel Önyargılar, *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 85-102.

Mucuk İ. (2012). *Pazarlama İlkeleri*, 19. Basım, Türkmen Kitabevi, İstanbul.

Oana D. (2020). The Impact of Current Crisis Generated by the Covid-19 Pandemic on Consumer Behavior, *Studies Business and Economics,* 15(2), 85-99.

Ogaki M. and Saori C. T. (2017). *Behavioral Economics*, Springer: Singapur.

Öz M. (2012). İş Hayatında Başarının İki Temel Koşulu: Tüketici Davranışlarını Anlayabilmek ve Müşteri Memnuniyeti Sağlamak, İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Akademik Bakış Dergisi (Uluslararası Sosyal Bilimler E-Dergisi)*, 33, 1-13, ISSN:1694-528X.

Özay M. A. (2021). Covid-19 Etkisiyle Tüketicilerin Online Satın Alma Davranışlarında Yaşanan Değişimlerin İncelenmesi, *Ekonomi, İşletme ve Yönetim Dergisi*, *5*(1), 1-25.

Saracel N., Özkara B., Karakaş M., Özdemir Ş., Yelken R., Dündar S., Karaca Y. (2002). Afyon İli Tüketim Analizi: Tüketici Davranışları ve Eğilimleri, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayın No:27.

Satish K., Venkatesh A. and Manivannan A.S.R. (2021). Covid-19 is Driving Fear and Greed in Consumer Behavior and Purchase Pattern, *South Asian Journal of Marketing*, 2(2), 113-129.

Savaş-Alma D.(2021). Davranışsal İktisat Perspektifiyle Tüketici Tercihi: Kültür Çerçevesinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Manisa.

Serim H. (2019). Davranışsal İktisatta Tasarruf Davranışı: Öntanımlı Seçenekler ve Bireysel Emeklilik Sistemi Özelinde Bir Analiz, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.

Sheth, J. (2020). Impact of Covid-19 on Consumer Behavior: Will the Old Habits Return or Die?, *Journal of Business Research*, doi: https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.05.059 (Erişim Tarihi: 02.02.2023).

Sorrentino A., Leone D. and Caporuscio A. (2021). Changes in the Post-Covid-19 Consumers' Behaviors and Lifestyle in Italy. A Disaster Management Perspective, *Italian Journal of Marketing*, 87-106.

Tao H., Sun X., Liu X., Tian J. and Zhang D. (2022). The Impact of Consumer Purchase Behaviour Changes on the Business Model Design of Consumer Services over the Course of Covid-19, *Frontiers in Psychology*, 13, 1-14.

Tekin V.N. (2014). *Pazarlama İlkeleri Politikalar-Stratejiler-Taktikler*, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Temizkan V., Güven E. Ö., Yılmazer A. and Andsoy C. (2021). Covid-19 İle Gerçekleşen Tüketici Davranışları ve Eğilimlerine Yönelik Bir Araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *20*(78), 1311-1327.

April 1-3, 2023
Paris, FRANCE

20.04.2023

REF: Akademik Teşvik

İlgili makama;

8. Uluslararasi Paris Sosyal Ve Beşeri Bilimler Kongresi, 1-3 Nisan 2023 tarihleri arasında Paris, Fransa'da 30 farklı ülkenin (Türkiye 80 bildiri- Diğer ülkeler 90 bildiri) akademisyen/araştırmacılarının katılımıyla gerçekleşmiştir

Kongre 16 Ocak 2020 Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliğine getirilen "Tebliğlerin sunulduğu yurt içinde veya yurt dışındaki etkinliğin uluslararası olarak nitelendirilebilmesi için Türkiye dışında en az beş farklı ülkeden sözlü tebliğ sunan konuşmacının katılım sağlaması ve tebliğlerin yarıdan fazlasının Türkiye dışından katılımcılar tarafından sunulması esastır." değişikliğine uygun düzenlenmiştir.

Bilgilerinize arz edilir,

Saygılarımla

Dr. Petra Pelletier
University of Paris
Head of Conference